ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော် အစိုးရ

သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန

သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋကဓာရီ

ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အ–ဝဂ်

အတွဲ - ၁၇

(ယ–ရောဟိသ)

(အဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်ပေါင်း ၆၃၀၅ ပါဝင်သည်)

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော် အစိုးရ

သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၃၇ ခုနှစ် ၁၉၉၃ ခုနှစ်

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော် အစိုးရ
သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

အ-ဝဂ်

အတွဲ- ၁၇
(ယ -ရောဟိသ)
(အဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်ပေါင်း ၆၃၀၅ ပါဝင်သည်)

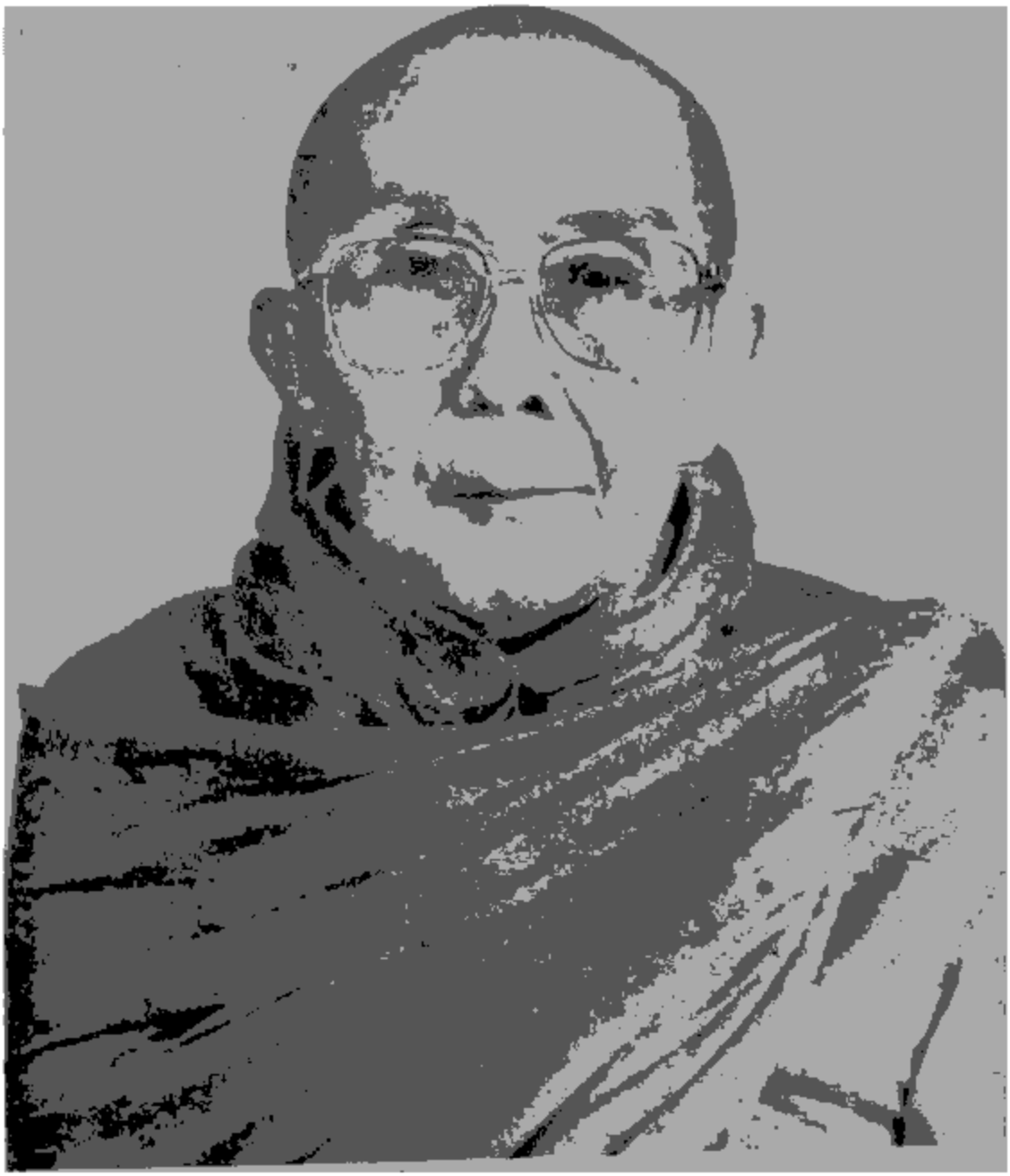

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော် အစိုးရ
သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၃၇ ကောဇာ ၁၃၅၆ ပြည်ထ ၁၉၉၃

ဒကို့ဏာရာမဘုရားကြီးတိုက်
ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်းနှင့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓါန်အဖွဲ့ ဥက္ကဋ္ဌ
အမရပူရကျောင်း ဆရာတော် အရှင်ဥက္ကံသာဘိဝံသ

ဒက္ခိဏာရာမဘုရားကြီးတိုက်

ပါဠိပဒပိဋကတ်-ကျမ်းညွှန်းနှင့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓါန်အဖွဲ့ ဥက္ကဋ္ဌ

ပိဋကဝိသောဓနီကျမ်းပြု

နယားကျောင်း ဆရာတော် ဘဒ္ဒန္တ မေဓိယာဘိဝံသ

နိဂ်ံဃော် သဲဃမဟာနာယက

(အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု)

ပုံပါတဲ့သူများ

ဝမ်းကွဲ – ညီအစ်ကိုမတော်ဘဲ ဖခင်တူ သို့မဟုတ် မိခင်တူ ညီအစ်ကိုများ

ပုံတင်ခြင်း

ဓာတ်ပုံတွင် ပါဝင်သူများ၏ အမည်များကို ဘယ်မှ ညာသို့ ဖော်ပြထားသည်။

မန္တလေးမြို့၊ ဒက္ခိဏာရုမဘုရားကြီးတိုက်မှ ပြုစုသော

တိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်း

အ–ဝဂ် အတွဲ (၁၇)

နိဒ္ဒါန်း

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

တိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းများ

တိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းများကို စတင်ရေးသားသောအခါက ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေးကုန်းမြေ၊ ဇမ္ဗုဒီပကျောင်းဆောင်၌ သီတင်းသုံးနေထိုင်ကြသော အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော် ဦးဉာနဒဿနဂုဏ်ရှင် သကျသီဟ, အစိုးရမမှာစရီယ အရှင်သီလာနန္ဒာဘိဝံသ (အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ) တို့ ဦးစီးသည့် ဇမ္ဗုဒီပအဘိဓာန် ရေးသားပြုစုရေးအဖွဲ့က ရေးသားခဲ့ကြသည်။

အတွဲ–၁ ရိုက်နှိပ်ပြီးနောက် မကြာမီ ၎င်းနှုန်းအတိုင်း ဇမ္ဗုဒီပ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့တည်းဖြင့်သာ အဘိဓာန်ရေးနေပါက နှစ်ပေါင်း ရာချီကြာမြင့်မှ ပြီးပေလိမ့်မည်။ အမြန်ပြီးနိုင်ရေးအတွက် နည်းလမ်းရှာကြရာ မန္တလေးမြို့၊ မစိုးရိမ်တိုက်၊ မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက်၊ ပခုက္ကူမြို့၊ မဟာဝိသုတာရာမတိုက်ကြီးများကို တွေ့ရသည်၊ တိုက်တာနာယကဆရာတော်ကြီးများနှင့် တိုင်ပင်ပြီး တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် ရေးသားမှုကို ခွဲဝေတာဝန်ယူကြပါသည်၊ နောက်ပိုင်း၌ ဇမ္ဗုဒီပအဘိဓာန် ရေးသားပြုစုရေးအဖွဲ့ကို ဦးပညိဿရာဘိဝံသနှင့် ဦးမာဃိန္ဒာဘိဝံသတို့က ဦးစီးပြီး ရေးသားခဲ့ရာ သရ အဘိဓာန်အတွဲ–၂၊၃၊၄၊ (အပိုင်း ၁–တို့) ပြီးစီးပါသည်။

မန္တလေးမြို့၊ မစိုးရိမ်တိုက် ဆရာတော်များက (က-ခ-ဂ-ဃ-င) က-ဝဂ် အက္ခရာများကို ရေးသားရန် တာဝန်ယူကြသည်၊ ၎င်းပုဒ်များအတွက် အတွဲ-၅၊၆ နှစ်အုပ်နှင့် အပြီးရေးသားကြသည်၊ ထို့နောက် ၎င်းအဖွဲ့ကပင် "မ–မ္ပိဟပုဗ္ဗ" အထိ အတွဲ-၁၅ နှင့် အဟ့-၁၆ ကို ရေးသားပြုစုကြသည်။

မန္တလေးမြို့၊ မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက် ဆရာတော်များက (စ-ဆ-ဇ-ဈ-ည) စ-ဝဂ်နှင့် (ဋ-ဌ-ဍ-ဎ-ဏ) ဋ-ဝဂ် အက္ခရာများကို ရေးသားရန် တာဝန်ယူကြသည်။ ၎င်းပုဒ်များအတွက် အတွဲ-၇၊၈ နှစ်တွဲဖြင့် အပြီးရေးသားကြသည်၊ ထို့နောက် ၎င်းအဖွဲ့ကပင် မ–အက္ခရာကိုရေးသားရာ "ပ-ပဋိပြုဟန" အထိ ပုဒ်ပေါင်း ၇၀၁၂- ပါဝင်သည့် အတွဲ ၁၃-ကို ရေးသားပြုစုကြသည်။ ကျန်ပုဒ်များကို ဆက်လက် ရေးသားလျက် ရှိပါသည်။

ပခက္ကူမြို့၊ မဟာဇိသုတဘာရုမတိုက် ဆရာတော်များက (တ-ထ-ဒ-ဓ-န) တ-ဝဂ် အက္ခရာများကို ရေးသားရန် တာဝန်ယူကြသည်၊ ၎င်းပုဒ်များအတွက် အတွဲ-၉၊ ၁၀၊ ၁၁၊ ၁၂။ ၄-အုပ်ဖြင့် အပြီးရေးသားရန် လျာထားသည်၊ ယခုအထိ (၉၊ ၁၀၊ ၁၁) ၃-အုပ် ရိုက်နှိပ်ပြီးပြီ ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းတွဲ-၁၂ ကို ပုံနှိပ်ရန် ကျန်ရှိပါသေးသည်။

ကျန်သော "ယ-ရ-လ-ဝ-သ-ဟ-ဠ" အဝဂ် အက္ခရာများအတွက် ပုဒ်ရေကား များပြားလှသည်၊ များပြားလှသော အဘိဓာန်ပုဒ်များအတွက် တာဝန်ယူ၍ ရေးသားပေးနိုင်မည့် တိုက်တာကို လိုက်လံရှာဖွေ ထောက်လှမ်းကြည့်ကြရာ မန္တလေးမြို့၊ ဒက္ခိဏာရုမဘုရားကြီးတိုက်ကို တွေ့မြင်ရလေသည်၊ ထို့ကြောင့် သာသနာ့ရေးဦးစီးဌာန ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ် ဦးလှမောင်ကိုယ်တိုင် လာရောက်ပြီး မိမိတို့ကိုယ်တိုင် စာချုပ်ကျော် ဖြစ်တော်မူကြသည့်အပြင် စာချုပ်ပည့် အခြံအရံ ပရိသတ်တို့နှင့်လည်း ပြည့်စုံတော်မူကြသော ဘုရားကြီးတိုက် အမရပူရကျောင်း ဆရာတော်နှင့် နယားကျောင်း ဆရာတော် ၂-ပါးကို ဦးထိပ်ဆားပြီး အဘိဓာန်ကျမ်း-ကြီး ရေးသားပြုစုပေးပါရန်' တောင်းပန်လျောက်ထားခဲ့လေသည်၊ ဤသို့ တောင်းပန်လျောက်ထားချက်အရ အမရပူရ ဆရာတော်ဘုရားနှင့် နယားဆရာတော်ဘုရား နောင်ဟော်ညီတော် ၂-ပါးကို အမှီးထား၍ အောက်ပါကျမ်းပြုအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြပါသည်။

၁။ အမရပူရဆရာတော် ဦးဥက္ကံသာဘိဝံသ၊ သက္ကသိဟ မူလစာချ၊ အမရပူရကျောင်း သံဃနာယကဆရာတော်၊ ဒက္ခိဏာရုမ ဘုရားကြီးတိုက်၊ မန္တလေးမြို့၊

၂။ နယားဆရာတော် ဦးမေဓိယာဘိဝံသ၊ သက္ကသိဟ ဓမ္မာစရိယ၊ အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု၊ နယားကျောင်း။

၃။ ပုသိမ်ဆရာတော် ဦးသီလာစာရ၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ သက္ကတဘာသာနှင့် ဝေဒင်္ဂကောဝိဒ၊ ပုသိမ်ကျောင်း။

၄။ ဆရာတော် ဦးနန္ဒဝံသာဘိဝံသ၊ အစိုးရနှင့် သက္ကသိဟ မူလ စာချ ဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မာဂါရကျောင်း။

၅။ ဆရာတော် ဦးကုမာရာဘိဝံသ၊ သက္ကသိဟဓမ္မာစရိယဝဋ်သကာနှင့် အစိုးရသိရိပဝရဓမ္မာစရိယ ပါဠိ သိရေမဏိ၊ ဘီ-အေ၊ ဗန်းမော်တိုက်။

၆။ ဆရာတော် ဦးဇနိန္ဒ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ရွှေဘုန်းရှိန်ကျောင်း။

၇။ ဆရာတော် ဦးဩဘာသာဘိဝံသ၊ သက္ကသိဟနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ပုခန်းကျောင်း။

၈။ ဆရာတော် ဦးသီရိန္ဒ၊ အစို ရဓမ္မာစရိယ၊ မင်းမာကျောင်း။

၉။ ဆရာတော် ဦးသုန္ဒရ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ နယားကျောင်း။

၁၀။ ဆရာတော် ဦးဩဘာသ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ တမွဝတီကျောင်း။

၁၁။ ဆရာတော် ဦးနန္ဒိယ၊ အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ဓမ္မာဂါရကျောင်း။

၁၂။ ဆရာတော် ဦးပညောဘာသာဘိဝံသ၊ သက္ကသိဟနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ပုခန်းကျောင်း။

၁၃။ ဆရာတော် ဦးပဏ္ဍိတာဘိဝံသ၊ သက္ကသိဟ စေတိယင်္ဂဏနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ပုခန်းကျောင်း။

၁၄။ ဆရာတော် ဦးစန္ဒောဘာသာဘိဝံသ၊ သက္ကသိဟ စေတိယင်္ဂဏနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ နယားကျောင်း။

ထိုင်း ၁၄-ပါး ပါဝင်သောအဖွဲ့အား ညွှန်ပြုချုပ် ဦးလှမောင်က လျှောက်ထားသည်မှာ ဆရာတော်များ.အဖွဲ့က ရေးရမည့်ပုဒ်များသည် အများဆုံးဖြစ်ပါသည်။ ထိုင်းပုဒ်များကို အပြီးတိုင် အဘိဓာန်ကျမ်းပြုစုရန် နှစ်ပေါင်းများစွာ ကြာပါမည်။ အဘိဓာန်ကျမ်းပြုစုရန် ကျမ်းနှံပါတ် အညွှန်းပြလက်ဝါးခန့်မျှရှိသည့် ပါဠိပဒ ကပ်ပြားလေးများ ပျောက်ပျက်သွားနိုင်ပါသည်။ ထိုင်းကပ်ပြားလေးများ ရရှိရန် နှစ်ရှည်လများ ငွေအင်အား လူအင်အားတို့ဖြင့် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းများစွာတို့မှ ထုတ်နှုတ်ကူးယူထားရပါသည်။ ထိုင်းကပ်ပြားလေးများကို စနစ်တကျ စီစဉ်ရေးသားကာ စာအုပ်အဖြစ်ကို ရိုက်နှိပ်ရန် ဗုဒ္ဓသာသနကောင်စီ အစည်းအဝေးက ဆုံးဖြတ်ခွင့်ချပြီးဖြစ်ပါသည်။ သို့အတွက် "ဆရာတော်များအဖွဲ့က—

ဥပနိသျှဒ်နှင့် ဘဂဝဒ်ဂီတ အညွှန်းကျမ်း (A Concor dance to the Principa, Upanishads & Bhagavadgita by col. G.A Jacob.) နှင့် ဝေဒကျမ်းညွှန်း (Vedic Concordance by Prof M.Bloomfield) စသည်တို့ကဲ့သို့ ပါဠိပဒ ပိဋကကျမ်းညွှန်းကို ထိုင်ရေးသားတော်မူကြပါဘုရား နောက်မှ 'အဘိဓာန်ကျမ်းကိုရေးသားတော်မူကြပါဘုရား" ဟုလျှောက်ထားခဲ့လေသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၃၃၀ ပြည့်နှစ်၊ နယုန်လပြည့်နေ့ (၁၀/၆/၆၈)မှစ၍ စတင်ရေးသားလာခဲ့ရာ—

၁၃၃၄–ခုနှစ်၌ ပါဠိပဒပိဋကကျမ်းညွှန်း ပထမအုပ် ရိုက်ပြီးသည်။
၁၃၃၅–ခုနှစ်၌ ဒုတိယအုပ် ရိုက်ပြီးသည်။
၁၃၄၀–ခုနှစ်၌ တတိယအုပ် ရိုက်ပြီးသည်။
၁၃၄၆–ခုနှစ်၌ စတုတ္ထအုပ် ရိုက်ပြီးသည်။

၁၃၃၀ (၁၉၆၈) ခုနှစ်မှ ၁၃၄၆ (၁၉၈၄)ခုနှစ်အထိ ၁၆-နှစ်ကာလအတွင်း ပါဠိပဒ ပိဋကကျမ်းညွှန်းကျမ်းကြီး ၄-အုပ်အပြီးတိုင်ခဲ့ပါသည်။ လက်ရေးမူကို ၆-နှစ်တာကာလတွင် အပြီ ရေးသားနိုင်ခဲ့ပါသည်။ အကြောင်း အမျိုးမျိုးကြောင့် ၁၆-နှစ်တာကာလအထိ ပုံနှိပ်ပြီးရန် ကြန့်ကြာခဲ့ရခြင်းဖြစ်ပေသည်။ အညွှန်းကျမ်းကြီး စတုတ္ထအုပ်ပြီးချိန်၌ ကျွန်ုပ်တို့၏ အဖွဲ့ဥက္ကဋ္ဌ အမရပူရဆရာတော် ပျံသွန်တော်မူခဲ့သည်။ ဦးဇနိန္ဒ ဦးစန္ဒောဘာသ ဦးပဏ္ဍိတ၊ ဦးတေဇဝန္တ ၄-ပါး မိမိတို့ဘာသာ လုပ်တတ်လဲခဲ့ကြသည်။ ဦးနန္ဒနရေနံချောင်းမြို့ ရွှေတောင်တိုက်သို့ စာချအဖြစ် ပြောင်းရွှေ့သည့် မွေဂါရကျောင်း ဦးနန္ဒိယသည် ကျောင်းထိုင်ရန် ပြောင်းရွှေ့သွားသည်။ သို့အတွက် ဦးစက္ကပါလ ဦးပါမောက္ခ ဦးကိတ္တိဓရ, ဦးသဒ္ဓမ္မာနန္ဒ, ဦးဣန္ဒာစရိယ, ဦးနန္ဒိယ, (နယား) ဦးကုသလ, ဦးပညာဝံသ, ဦးသောဘဏ, ဦးကဋ္ဌန ၁၁-ပါးတို့ကို အားသစ်ထပ်လောင်းသည့်အနေဖြင့် အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် အခါအားလျော်စွာ ထည့်သွင်း၍ ဇဲ့ကောင်းကောင်းဖြင့် နောက်မဆုတ်တမ်း ကြိုးပမ်းခဲ့မှုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ဖြင့် တစ်ပါးလျှော့သွားလိုက် တစ်ပါးထပ်ဖြည့်လိုက်ဖြင့် အားဖြည့်ဆောင်ရွက်လာခဲ့ကြရာ ယခု အဘိဓာန်ကျမ်း ရိုက်နှိပ်ပြီးချိန်၌ကား ခုတ်ပုံပါဆရာတော် (၁၅)ပါးသာ ကျန်ရှိပါသည်၊ ကျန်ရှိသည့်အင်အားဖြင့် ဆက်လက်ရေးသားလာခဲ့ကြရာ ယခုအခါ လက်ရေးမူအနေဖြင့်သာ-နှင့် ပတ်သက်သောပုဒ်များ ရေးပြီးသလောက်ရှိနေ၍ ၃-အုပ်စာလောက်ပြီးပေပြီ၊ သို့ရာတွင် အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် စက်တင်ပုံနှိပ်လုပ်ငန်းမှာ ယမုမှ ပဌမတစ်အုပ်သာ ထွက်ပေါ်လာနိုင်ပါသည်။

သာသနာတော်အရေး ဒို့အရေး

နယား ဆရာတော်ဘုရားအနေဖြင့်လည်း သက်တော် ဝါတော်အနှစ်(၈၀)ကျော်နေပြီဖြစ်ပ ဖြင့် သက်တော်ထင်ရှားရှိစဉ် အဘိဓာန်လုပ်ငန်းအပြီးတိုင် ရေးသားသွားလိုသဖြင့် လူငယ်လူရွယ်များ ထက်ပင် ကိုယ်တော်တိုင် ကြိုးစားကြည့်ရှုရေးသားရှုလည်းကောင်း ၎ဟန်းငယ်များကိုလည်း ကြီးကြပ် နှိုးဆော်လျက်သည်းကောင်း အလွန်တစ်ရာမှ ကြိုးစားဆောင်ရွက်တော်မူပေသည်။ သာသနာတော် ဆရာတော်ကြီးသည်တည်တံ့၍ သွန်းကားပြန့်ပွါးရေးအတွက် ပရိယတ္တိသာသနာတော်သာ ပဓာနလိုရင်းဖြစ်ပေသည်။ ပရိယတ္တိသာသနာတော် သန့်ရှင်းတည်တံ့ခိုင်ခံ့မှ ပဋိပတ္တိသာသနာနှင့် ပဋိဝေဓသာသနာများ ပေါ် ပေါက်နိုင်ပေသည်။ ပရိယတ္တိသာသနာတော် အရှည်တည်တံ့၍ သန့်သန့်ရှင်းရှင်း ခိုင်ခိုင်ခံ့ခံ့ ပြန့်ပွားရေးမှာ တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန် ကျမ်းကြီးအပေါ် များစွာတည်ငှဲ့နေပေသည်။ ဤသဘောကို ကောင်းစွာသွေးငြဲ ဆင်ခြင်မိသဖြင့်လည်း နယား ဆရာတော်ဘုရားသည် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး အလျင်အ နှ် ပြီးမြောက်ရေးအတွက် မနှောင့်နှေးညှပါ ကြိုးစားဆောင်ရွက်တော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဆရာတော် ဘုရားအရွယ်ရှိ အခြားအခြားသော ဆရာတော်များနှင့် နှိုင်းစာကြည့်ပါမူ ဆရာတော်ဘုရားအရွယ်နှင့် မလိုက်အောင် အံ့သြလောက်အောင်ပင် ကြိုးစားဆောင်ရွက်နေသည်ကို ကြည်ညိုဖွယ်ရာမဆုံးအောင် ဖူးမြင်ရပေသည်။ မြန်မာစာဘုရားသာသနာတော်၌ ကျွမ်းကျင်သိမြော နားလည်ဝန်ဆောင် သက်တော်ရှည် ဆရာတော်ကြီးများကို မျက်ဝါးထင်ထင် ဖူးမြင်ရသူတို့အဖို့ ဒဿနာနုတ္တရိယ အကြောင်း ကောင်းမှု မက်ဖွယ်များ တိုးပွါးကြရပေသည်။ ဒါနံ သီ ပံ ဘာဝနာ ပါရမီကုသိုလ်များ ဆည်းပူးနိုင်ကြပေသည်။ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလာန် ရဟန္တာဖေရ်ကြီးကဲ့သို့ (မ၊ ၂။၁၂၀) သာသနာ့တာဝန်များကို လျစ်လျူရှုမထားဘဲ လက်လှမ်းမီသမျှ ကြိုးစားဆောင်ရွက်တော်မူပေသည်။ ဆရာတော်ဘုရား၏ မေတ္တာကရုဏာ, သီလသမာဓိပညာဂုဏ်တော်များကြောင့်ပင် မန္တလေးမြို့ ဒက္ခိဏာရာမ ဘုရားကြီးတိုက်၌ နှစ်ပေါင်း များစွာ သံဃာ ကွဲပြားနေသည့် သံဃဘေဒကံစွာဓိကရုဏ်းကြီးလဲ ငြိမ်းအေး သွားရလေသည်။ သာသနာတော်အတွက် ဝမ်းမြောက်ဖွယ် စိတ်ချမ်းမြေ့ဖွယ်ကိစ္စကြီးပေတကား။

သုဒါ သံဃဿ သာမဂ္ဂီ၊ သမဂ္ဂါနဉ္စ နဂ္ဂဟော။
သမဂ္ဂရတော ဓမ္မဋ္ဌော၊ ယောဂက္ခေမာ န ဓံသတိ။
သံဃံ သမဂ္ဂံ ကတ္ဝာန၊ ကပ္ပံ သဂ္ဂမ္ဟိ မောဒတိ။
(၎တိဝုတ္တက။၂၀၃။ ဝိ၊၄။၃၆၉။ အံ၊၃။၃၁၅-၆။)

ယခုလက်ရှိ အဘိဓာန်ကျမ်းပြုဆရာတော်များစာရင်းမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။

၁။ ။နယားဆရာတော် ဦးမေဓိယာဘိဝံသ၊ သကျသီဟဓမ္မာစရိယ၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ အဘိဓဇမဟာရဋ္ဌဂုရု၊ ပဓာနသံဃနာယကဆရာတော်၊ ဒက္ခိဏာရာမဘုရားကြီးတိုက်၊ နယားကျောင်း၊ မန္တလေး။

၂။ ။ပုသိမ်ဆရာကော် ဦးသီလာစာရ၊ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ၊ သက္ကတဝေဒန္တကောဝိဒ၊ ပုသိမ်ကျောင်း။

၃။ ။ဆရာတော် ဦးသောဘဏာဘိဝံသ၊ သကျသီဟမူလဓမ္မာစရိယနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ၊ ဦးဇာဂရကြီးကျောင်း။

၄။ ဆရာတော် ဦးကုမာရာဘိဝံသ၊ သက္ကသီဟခမ္မာစရိယ ဝဠံသကာ၊အစိုးရ သီရိပဝရ ခမ္မာစရိယ ပါဠိဋီကာ ရောမကို၊ ဘီ-အော်။ အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါ၊ ဂဟပတ္တိတ၊ ဗန်းမော်တိုက်။

၅။ ဆရာတော်ဦးသုန္ဒရ၊ အစိုးရခမ္မာစရိယ၊ မဟာဂန္ထဝါစကပတ္တိတ၊ နယားကျောင်း။

၆။ ဆရာတော်ဦးသီရိန္ဒာဘိဝံသ၊ စေတိယင်္ဂဏနှင့်အစိုးရခမ္မာစရိယ၊ အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပတ္တိတ၊ မင်းမာကျောင်း။

၇။ ဆရာတော်ဦးကဝိန္ဒ၊ အမရပူရကျောင်း။

၈။ ဆရာတော်ဦးဩဘာသာဘိဝံသ၊ သက္ကသီဟနှင့်အစိုးရခမ္မာစရိယ၊ အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပတ္တိတ၊ အတုလကာရ် ဆင်မင်းကျောင်း။

၉။ ဆရာတော်ဦးစက္ကပါလ၊ အစိုးရခမ္မာစရိယ၊ အတုလကာရီ ဆင်မင်းကျောင်း။

၁၀။ ဆရာတော် ဦးကုသလာစာရာဘိဝံသ၊ သက္ကသီဟ မူလခမ္မာစရိယနှင့် အစိုးရ ရေဝစရိယ၊ အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပတ္တိတ၊ ဂုဏဝတီတိုက်ကျောင်း။

၁၁။ ဆရာတော်ဦးပညောဘာသာဘိဝံသ၊ သက္ကသီဟနှင့် အစိုးရခမ္မာစရိယ၊ အဂ္ဂမဟာဂန္ထဝါစကပတ္တိတ၊ အတုလကာရီဆင်မင်းကျောင်း။

၁၂။ ဆရာတော်ဦးနန္ဒာစရိယ၊ အစိုးရခမ္မာစရိယ၊ နယားကျောင်း။

၁၃။ ဆရာတော်ဦးနန္ဒိယ၊ အစိုးရခမ္မာစရိယ၊ နယားကျောင်း။

၁၄။ ဆရာတော်ဦးသဒ္ဓမ္မာနန္ဒ၊ အစိုးရခမ္မာစရိယ၊ ပုသိမ်ကျောင်း။

၁၅။ ဆရာတော်ဦးကဉ္စန၊ အစိုးရခမ္မာစရိယ၊ အတုလကာရီ ဆင်ဓင်းကျောင်း။

နိဂ္ဂတ္ထိနည်း(၁၀)နည်း ထည့်သွင်းထားပုံ

ထို့ပြင်-

ဝဏ္ဏာဂမော ဝဏ္ဏဝိပရိယာယော၊ ဒ္ဝေစာပရေ ဝဏ္ဏဝိကာရနာသာ။
ဓာတုဿ စတ္ထာတိသယေန ယောဂေါ၊ တဒုဠ္ဠတေ ပဉ္စဝိဓံ နိဂ္ဂတ္ထံ။

(ပါဏိနိ။ ၆၊ ၃။ ၁၀၉။ ကာသိကာ။ ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၄။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၂၉။ ပဒရူပသိဒ္ဓိ။ ၆၀၀-သုတ္တေ။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၁၃၄၃-သုတ္တေ စ)ဟူသော ရွှေးအဋ္ဌကထာ ဋီကာကြီးများနှင့်တကွ ပါဏိနိ၊ ကာသိကာ စသော သဒ္ဒါကျမ်းလာ နိဂ္ဂတ္ထိနည်း ၅-နည်းကို အခြေခံပခာနထားပြီး သက္ကတ-ပြာကရိုက် စသော်ညီအစ်ကို ဘာသာန္တရတို့နှင့်ညီလျက် ခေတ်မစ်ကမ္ဘာတက္ကသိုလ်ကြီးများ၌ အသုံးဝင်ကျယ်နေသော-

" Ten Philological Theory. " ခေါ် ဘာသာဗေဒနှင့်ဆိုင်သော အယူအဆ (၁၀)ချက်=နိဂ္ဂတ္ထိနည်း(၁၀)နည်းကိုလည်း သင့်လျော်ရာ၌ ထည့်သွင်းပြထားပါသည်။ ၎င်း(၁၀)နည်းမှာ-

ဝိသဒိသံ သဒိသံ စ၊ ပက္ခိတ္တာ နုံကရဏံ စ။
ပဋိကရံ ဝိပရီတံ၊ လောပေါ စ သမွသာရဏံ။
ဒ္ဝိတ္တံ စ, ဓနိတတ္တံ စ၊ နိရုတ္တိ ဒသဓာ နယာ။

အကျယ်ကို ဤသို့သိအပ်၏—

(၁) ရွေနောက်အက္ခရာချင်း မတူအောင်ပြုလုပ်ခြင်း = ဝိသဒိသ = Dissimilation လာဂ်လ=နဂ်လ။ လလာတ=နလာဋ္ဌ။ မေနဋ္ဌ=မိဏ်ဋ္ဌ စသည်၊

(၂) ရွေနောက်အက္ခရာချင်း တူအောင်ပြုလုပ်ခြင်း=သဒိသ=Assimilation. အာလမ္ဗဏ=အာရမ္မဏ။ ပဋ္ဌရသ=ပဏ္ဏရသ=ပန္နရသ။ ပဒ်+န=ပန္န။ ဗုဓ်+တ=ဗုဓ်+ဓ=ဗုဒ္ဓ။

(၃) အက္ခရာထည့်ပေးခြင်း ပက္ခိတ္တ= Epenthesis. ပဒ္မ=ပဒုမ။ ရတ္ထ=ရတန။ သုမ္ဘ=သုပိန။ ကြေသ=ကိလေသ။ ပ္လဝတိ=ပလဝတိ။ ဇာတျာ=ဇာတိယာ။

(၄) အတုယူ၍ပြုခြင်း=အနုကရဏ=Analogy: ဒုဂ္ဂတိကို အတုပြု၍ သုဂ္ဂတိ။ နိဒ္ဒယ-ကို အတုပြု၍ အနုဒ္ဒယ။ ပွထဂ္ဂန(ပွထဂ်+ဇန)=ပုထုဇ္ဇန-ကို အတုပြု၍ ပုထုဇ္ဇန။ သစ္ဆ-ကို တု၍ ဗဟုဿုတဿ ဘာဝေါ ဗာဟုဿုစ္စံ-မှ ဗာဟုသစ္စံ ပြောင်းခြင်းစသည်။

(၅) အစားပေးခြင်း ပဋိဿရဏ=Compensation.
အက္ခရာတစ်လုံးလုံးကို ချေပစ်လိုက်လျှင် ၎င်းအတွက် ချေပစ်ထားကြောင်း အလိမ်းအမှတ် သိစေရန် အစားပေးရသည်။ ကရ်+တဗ္ဗ=ကာတဗ္ဗ။ ကရ်တုံ+ကာတုံ။ လဘေယျ+အဟံ=လဘေယျာဟံ။ ပဋ္ဌ+နံ=ပဋ္ဌာနံ=ပဋ္ဌန်ံ။

(၆) အက္ခရာရွေနောက်ပြန်ခြင်း=Metalhesis.
ဇဟန်=အဟု=အန္တ=အနု=နေ့ရက်။ သာဃ+အန္ဒ=သာဃန္ဒ=ညနေခင်း။ ပရိ+ဥပါသတိ=ပရိ.ယုပါသတိ=ပယိရုပါသတိ။ သုသုံ+မာရ=သုသုံမာရ=သုံသုမာရ။ ဂတ်+နာ+တိ=ဂဟ်+ဏာ+တိ=ဂဟ္ဏာတိ= ဂဏှာတိဟု=ဂဏှာတိ။ အသ်+မိ=ဇသ္မိ။ သ-ကို ဟ-ပြုလျှင် ဇဟ္မိ=ဇမ္ဟိ=ဇမ္ဟိ။ အသ်+မ=အမှ-နည်းတူပင်။

(၇) အက္ခရာမချခြင်း လောပ=Elision.
ဇာတိယာ=ဇာတျာ=ဇစ္စာ။ စတုဒ္ဒသ=စုဒ္ဒသ။ ဘဒန္တေ=ဘန္တေ။ ဒုရဇျော=ဓောရဝယ္ဟ=ဓောရဝယှ။ ပဋိသခ်ိယ+ယောနိသော=ပဋိသခ်ိယောနိသော။ အနုပါဒါယ=အနုပါဒါ။ အနုပါဒါ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ။

(၈) သရနှင့် သရတစ်လုံး ဗျည်းတို့၏ အချင်းချင်း ပြောင်းလဲခြင်း သမွသာရဏ=Contraction.
သက္ကတဠ ယ,ရ,လ ဝ-တို့ကို သရတစ်ဝဂ်ဗျည်းဟုခေါ်သည်။ ဣ-မှ ယ-ဖြစ်သည်။ ဍ-မှ ရ-ဖြစ်သည်။ လ-မှ လ-ဖြစ်သည်။ ဥ-မှ ဝ-ဖြစ်လာသည်။ ၎င်းတို့အချင်းချင်း ပြောင်းလဲနိုင်သည်။

ဂ်ီးပြင် ငေ–နှင့် ဩ–ကို သန္ဓ၇ရ (သန္ဓိ+အာဂရ) သန္ဓိတဲ့စပ်ထားသည့် သရဟုခေါ်သည်။ အ+ဣ=ဧ ဖြစ်၍ အ+ဥ=ဩဖြစ်သည်။ အယ=အဣ=ဧ၊ ဤ၌ ယ–ဗျည်းမ ဣသရ ပြောင်းသည်ကို သမ္မာဘာရဏ ပြုသည်ဟုခေါ်သည်။ အဝ=အဥ=ဩ၊ ဤ၌ ဝ–မှ ဥ–သ ပြောင်းသည်ကို သမ္မသာရဏ ပြုသည်ဟုခေါ်သည်။ အဇ္ဈယန=အဇ္ဈေန၊ ဥဒယန=ဥဒေန၊ ဥဇ္ဇယိနီ=ဥဇ္ဇေနီ၊ ယဇန=ယောန၊ လဝဏ=လောဏ၊ အဝကာသ=ဩကာသ၊ အဝတရတိ=ဩတရတိ၊ ဝိ+အဝ+ဟာရ=ဗျဝဟာရ=ဝေါဟာရ၊ ဘဝန္တော=ဘောန္တော၊ ပါလယတိ=ပါလေတိ၊ စေ၇ရယတိ=စောရေတိ။

(၉) အက္ခရဗျည်း ၂ လုံး ပြုလုပ်ခြင်း ဒ္ဝိတ္တ=ဒွေဘာဝ=Reduplication.

ဇာတိ+သ ရ=ဇာတိဿရ။ ဥပ+ကိလေသ=ဥပက္ကိလေသ။ ပ+ကမတိ=ပက္ကမတိ။ ဝိ+ပ+ယုတ္တ=ဝိပ္ပယုတ္တ စသည်၊

(၁၀) ဓနိတအက္ခရာသို့ပြောင်းခြင်း ဓနိကတ္တ=Aspiration.

ပရသ=ဖရသ။ သုဒ္ဓမ၇ရ=သုခုမာရ။ ဂေါ၇ဝရီ=ဂေါဓာဝရီ၊ သ–ဒန္တဇ, ဟ–အက္ခရာတို့နှင့် ပေါင်းမိလျှင် သဒ်ထိလသည် ဓနိတသို့ ပြောင်းလဲတတ်သည်။ အသ်+တိ=အတ္ထိ။ ဒ တ္ထိ။ အသ်+တု=အတ္ထု=အဿု။ ဝသ်+တ=ဝတ္ထ=ဝတ္ထ။ ဝသ်+တု=ဝတ္ထု=ဝတ္ထု။ အသ်+ဝ=ဒ ဿ=အဒ္ဓ။ သသ်+တ=သတ္ထ=သတ္ထ။ တ၇+ဟိတ=တဒ်ဟ=တဒ္ဓိတ။ ဒဟ+တ=ဒဟ+ဌ=ဓ+ဒ၌ ဒုဟ်+တ=ဒုဟ်+ဓ=ဒုဓ=ဒုဒ္ဓ။ နဟ်+တ=နဟ်+ဓ=နဒ္ဓ စသည်။

ဤကဲ့သို့ ဘာသာဗေဒနည်းများကို လေ့လာခြင်းအားဖြင့် သဘာဝအသံများ ပြောင်းလဲလာပြီး ပုဒ်ဟောင်း ဖြစ်ပေါ်လာပုံကို သဘာဝကျကျ သိလာပေမည်၊ သဘာဝကျကျ သိသဖြင့် ဒယ်တော့မမေ့ဘဲ သည် အသိပညာများ ရလာနိုင်သည်၊ ဥပမာ–သာယနပုဒ်ဝယ် မောဂ္ဂလ္လာန်၌ အဟ–ကို နှ(က)ပြု၍ ရှုပသိဒ္ဓိ၌ အန–ပြုသည်၊ ဘယ်ဟာက သဘာဝကျသလဲဟုမေးလျှင် ဘာသာဗေဒနည်းအရ ပြေရှင်းပြုငံ အဟ=ဒ ဟန်ပုဒ်ရင်းတည်း၊ အက္ခရာရွှေ့နောက်ပြန်သည့် – ငိပရိတ=Metathesis. နည်းဖြင့် ရွှေ့နောက်ပြန်လျှင် အဟန်–အဟ=အန္တ=အန ဖြစ်လာသည်၊ ထို့ပြောင့် အန–ကဲ့ဟု ဆိုသော ရှုပသိဒ္ဓိဆရာ၏ စကားသည် ဘာသာဗေဒနည်းအရ ပို၍သဘာဝကျသည်၊ ဒေကျ,ကျ အပြုမျာကိုလည်း သဘာဝမကျသော အစီအရင်များဟု သိလာပေမည်၊ ထို့ပြင် သုဇ္ဇ,သုဇ်ဇာနန္ဒ, သုဇ်ဇနယ,သုဇ္ဇာဠိ ပုဒ် စသည်တို့သည်လည်း ဒုဇ္ဇစ,ဒုဇ်ဇာနန္ဒ,ဒုဇ်ဇနယ,ဒုဇ္ဇာဠိပုဒ်များကို အတုပြုဘာသည့် သဒ္ဒါတ်များ ဟု သိလာပေမည်။ ဤကဲ့သို့ စာရွှသူများအား ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ် အထောက်အပံ့ ပါရမီ ကုသိုလ်ထူးဖြစ်ပွားစေနိုင်သဖြင့် ဘာသာဗေဒနည်းအားကို ကိုလည်း ဤကျမ်း၌ ကျိုးကြောင်းကျိုးကြောင်း ထည့်သွင်းဖော်ပြထားပါသည်။ အလေးထား ရွှစားနိုင်ကြပါစေ။

ဘာသန္တရပုဒ်များ ထည့်သွင်းပြဆားခြင်း

အာဂါခေါန်ရေးသားထားထုဝယ် ပုဒ်တစ်ပုဒ်ကို တည်ပုဒ် အာဂါခေါန်စာရင်းဝင်ပုဒ်အနေဖြင့် ငိဘတ်မပါဘဲ အများအာ.ဖြင့် ရေးသားပါသည်၊ ရံခါငိဘတ်ပါသည့်ပုဒ်များကိုလည်း ရေးသားပါသည်၊ ဥပမာ ရာ, ရသာ,ရသေ, ရာဇာ စသည်။ ၎င်းနောက် လကဲသုံးဖြင့် နာမ်ပုဒ်စြစ်လျှင် လိင်, အလိင်တို့ကို ပြပါသည်။ ဥပမာ... ယည်ဝါန္ဒ(ပုံ)။ ယသဝတီ(ထီ)။ ယာနက(နှ)ယာန(ပုံ,နှ)။ ယာ ဓရ

နှစ်ထောင် လစဉ်ပေးရမည်၊ အလုပ်အကိုင်ကြီးဖြစ်၍ အဖွဲ့ဖွဲ့လုပ်ရပေမဲ့၊ အနည်းဆုံး ပညာမှုင် ၁၀၀-ခန့် ငှားရမည်၊ လစဉ် ဝန်စိမ်ခ ကျော် နှစ်သိန်း အကုန်ခံ၍ နှစ်ပေါင်း ၂၀/၃၀ လုပ်ရမည်၊ အကယ်၍ ပေ့တတ်နိုင်သော်လည်း ထိုနိုင်ငံများ၌ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာ ဋီကာ တတ်ကျွမ်းသည့်ပညာမှုင် အလုံအလောက်မရနိုင်ချေ၊ ထို့ဖြစ်သောကြောင့် ဘယ်နိုင်ငံမှ မလုပ်နိုင်ကြခြင်း ဖြစ်ပေသည်၊ မြန်မာနိုင်ငံရှိ စာချုပ်ကျော် ဆရာတော်များကား ပညာအရည်အချင်း အနေအားဖြင့်လည်း ဓမ္မာစရိယဘွဲ့ ၂-ခု, ၃-ခု, ၄-ခု စသည်ရှိကြပေသည်၊ လက်တွေ့အနေအားဖြင့်လည်း နေ့ဝါ, ည၀ါ ချုပ်နေကြ၍ စာနေ့နှင့် ရင်းနှီးလှပေသည်။

လူရိကွာအနေအားဖြင့်လည်း ဘာမျှအဆုံးမယူဘဲ အခမဲ့ကုသိုလ်ဖြစ် အချိန်ပြည့် လုပ်ကိုင်ပေးတော်မူကြပေသည်၊ မန္တလေးမြို့မှ ၃-ဖွဲ့, ပခုက္ကူမြို့မှ ၁-ဖွဲ့ ရန်ကုန်မြို့ မဟာအောမ္ ၁-ဖွဲ့ ပေါင်း သံဃာတော် ၁၀၀-ကျော်မျှ လုပ်အားပေး ရေးသားတော်မူကြသည်၊ ဤကဲ့သို့ ဂမ္ဘီရစံခဲ့နိမိ ဆရာတော် သံဃာတော်များ၏ ကုသိုလ်ဖြစ် လုပ်အားပေးဆောင်ရွက် ရေးသားပြုစုတော်မူကြသည့် အတွက် ကမ္ဘာမှာ ဘယ်နိုင်ငံကမှ မရေးနိုင်သည့် တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို မြန်မာနိုင်ငံက ထူးထူးခြားခြား ရေးသားနိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မဟာဗျာကရဏ=ပါဏိနီ သဒ္ဒါကျမ်းကြီး

ဤကဲ့သို့ ရေးသားရာ၌ ပုဒ်မှန် အနက်မှန်အတွက် ကျေးဇူးများသော သက္ကတ, ပြာကရိုက်, အင်္ဂလိပ် သက္ကတပိဋကပုဒ် စသည့် တဲ့ဖက်နိုင်းယှဉ်လေ့လာရမည့် ဘာသာစကားလုံးများနှင့် ယှဉ်ဘဲပြီး လေ့လာမှု တကယ့်အမြင်မှန်ကို အမြန်ရနိုင်သည်၊ နိဂုတ္တိပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်၏ အထောက်ဒဲ့ ဖြစ်စေနိုင်သည့် အဘိဉာဏ်ဘိုးပွါးလာနိုင်သည်၊ သို့အတွက် စာရှုသူများ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်၏ အထောက်အပံ့ ပါ၊မိ ရလိုသော်ယည်းကောင်း၊ ယခုဘဝမှာပင် အမြင်ကျယ်ကျယ်နှင့် ပုဒ်တစ်ပုဒ်၏ သဒ္ဒါအနေမှန် အနက်မှန်တို့ကို သိမြင်လိုသော်လည်းကောင်း ထောင့်ကွင်းအတွင်းရှိ ရှင်းလင်းချက်များကို ဂရုတစိုက် လေ့လာရန် ဖြစ်ပါသည်။ သဒ္ဒါကျမ်းအနေဖြင့် အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ, အရှင်ဓမ္မပါလ, အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တ စသည့် အဋ္ဌကထာဆရာကြီးများ၏ လက်ထက်၌ ကစ္စည်းသဒ္ဒါကြီး, မောဂ္ဂလ္လာန်, သဒ္ဒနီတိ စသည့် သဒ္ဒါ ကျမ်းလေးများ မပေါ်ပေါက်သေး၊ ပါဏိနီသဒ္ဒါကျမ်းကြီးသာ မားမားမတ်မတ်ရှိ၍ အဋ္ဌကထ ဆရာကြီးများ ဋီကာဆရာကြီးများလည်း ၎င်းပါဏိနီသဒ္ဒါကျမ်းကြီးကိုပင် ကိုးကားရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရပေသည်။

ဥပမာ-ဘဂဝါပုဒ်အဖွင့် မဟာနိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ(၂၊၉)၌ "ပိသောဒရာဒီနိ ယထောပဒီဋ္ဌ"န္တိ-ပိသောဒရာဒိပကွေပလက္ခဏံ ဂဟေတွာ....စသည်ဖြင့် ပါဏိနီ, ၆၊၃ ၁၀၉-သုတ်ကို ကိုးကား ပြထားသည်ကို တွေ့ရပေသည်၊ ထို့အတူ ဝိ၊၌၊၁။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၄-စသည်တို့၌လည်း ပိသောဒရာဒိ ဂိုဏ်းကို ပြထားပေသည်။

ပိသောဒရာဒိဂိုဏ်းကား ပါဏိနိကျမ်း၏ လက်သုံးသုတ်ကြီးပေတည်း၊ အဋ္ဌကထာဆရာကြီး အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသကိုယ်တိုင် ၎င်း၏ကျမ်းငှိုးနိုဂုံးတိုင်း၌ မဟာဝေယျာကရဏ ဟု ချီးကျူးဂုဏ်ပြုသည်၊ မဟာဗျာကရဏအရ ပါဏိနီသဒ္ဒါကျမ်းကြီးဟု ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာ ၅၀၃-၌ ဖွင့်ပြထားလေသည်၊ သို့အတွက်

အင်္ဂကထာဆရာကြီးများနှင့် ဋီကာဆရာကြီးများ၏အာဘော်ကို အပြည့်အဝ အံဝင်ခွင်ကျသိလိုပါလျှင် ၎င်းတို့ ကြည့်ရှုလေ့လာထားသည့် ပါဏ်နီသဒ္ဒါကျမ်းကြီးကို လေ့လာကြရပေမည်သို့အတူတစ်စာရှုသူတို့ အင်္ဂကထာဋီကာဆရာကြီးများ၏ အာဘော်ကို အပြည့်အစုံသိနိုင်ရန် ပါဏိနီသဒ္ဒါကျမ်းကို ကိုးကားရှာဖွေခဲ့သော ပုဒ်များဖြစ် ဖြေရှင်းထားပါသည်။ (သာကဋာယန၊သင်္ဃရက္ခိတ၊ သိဓုံ၊ သာမေတိ၊သုစ္ဆန္ဒ၊သုစ္ဆဝိ စသည်ကြည့်)။

မဟာကပ္ပဒ္ဒါမုနှင့် ဝါစပ္ပတိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး

အဘိဓာန်ကျမ်းနှင့် ပတ်သက်၍ ရှေးကျပြီး အပြည့်အစုံဆုံးသော သက္ကတ အဘိဓာန်ကျမ်းကို ညွှန်းပြပါဆိုလျှင် မဟာကပ္ပဒ္ဒါမုနှင့် ဝါစပ္ပတိ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ၂-စောင်ကို ညွှန်းပြကြပေလိမ့်မည်၊ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ မြစ်ကြီး မြစ်ငယ်ဟူသမျှ မဟာသမုဒ္ဒရာ ပင်လယ်သို့ စီးဝင် ပေါင်းဆုံကြကုန်သကဲ့သို့ သက္ကတနှင့် ပတ်သက်သော အဘိဓာန်, ထောမနိဓိ, အမရကောသ စသည့် အဘိဓာန်ကျမ်းငယ်ကလေးများသည် ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ၂-စောင်သို့သာလျှင် စီးဝင် ပေါင်းဆုံကြရလေသည်၊ သို့အတွက် အဘိဓာန်နှင့်ပတ်သက်၍ ၎င်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ၂-ကျမ်းကိုသာ ယေဘုယျပြထားသည်ကို တွေ့ရပါလိမ့်မည်၊ ရံခါ အခြားသင့်တော်သည့် ကျမ်းများကိုလည်း ညွှန်ပြထားပါသည်။ (သာကဋာယန၊ သာမတ္ထိယ၊ သိဒ္ဓိ၊ သိပဒ၊သိပဒီ စသည်ကြည့်)။

ဗုဒ္ဓဘာသာကပြားသက္ကတအဘိဓာန်

Buddhist Hybrid Sanskrit Dictionary=ဗုဒ္ဓဘာသာကပြားသက္ကတအဘိဓာန်ကို ကျွန်ုပ်တို့သည် သက္ကတပိဋကအမည်ဖြင့် ညွှန်ပြထားပါသည်၊ ၎င်းကျမ်း၌ သက္ကတဘာသာဖြင့် သင်္ဂါယနာတင်ခဲ့သည့် မြောက်ပိုင်းဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ သက္ကတပိဋကမှ သက္ကတအဘိဓာန်၌မပါရှိသည့် ဗုဒ္ဓဘာသာကပြား စကားလုံးများကို ရွေးနုတ်ခဲ့ အဘိဓာန်ကျမ် ပြုစုထားသည့်အတွက် ဖြစ်ပါသည်။ ၎င်းကျမ်း၏ အကူအညီကိုလည်း များစွာရရှိပါသည်။ အမျှားအားဖြင့် သက္ကတအားသန်သူသည် သက္ကတဘက်ယိမ်းပြီး ပုဒ် ဒြဋ္ဌအက္ခရာများကို ထားလိုကြပေသည်၊ ပြာကရိုက် အဒ္ဓမာဂဓီ စသည်၌ လေ့လာ ပွန်းတီးသူများကလည်း သူတို့လေ့လာသည့် ပြာကရိုက် အဒ္ဓမာဂဓီ စသည့် ကျမ်းဘက်သို့ ယိမ်းပြီး ပုဒ်ပါဋ္ဌအက္ခရာများကို ထားလိုကြပေသည်။

၎င်းကပြားသက္ကတအဘိဓာန်၌ကား အရှိကို အရှိအတိုင်း ထားသဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့အဖို့ မူရင်းပါဠိပုဒ်ကို အမှန်အတိုင်း သိကြရပေသည်၊ အမှန်ကို လိုလားသူများအဖို့ အားကိုးအားထား ပြုကြရပေသည်၊ ထို့ကြောင့် လက်ဝဲလက်ယာ ယိမ်းယိုင်မှုမရှိဘဲ အရှိကိုအရှိအတိုင်း အမှန်အတိုင်း ညွှန်းပြသည့် ဤကျမ်း၌ ဤကပြားအဘိဓာန်ကို သာဓကတစ်ရပ်အနေဖြင့် ညွှန်ပြထားပါသည်။ (သာတိယာန်, သာတိယတိ, သာမဏေရ, သုံသုမာရ, သုဒတ္တ စသည်ကိုကြည့်)။

ဆာမောနိယာဝိလျ်၏ သက္ကတအင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး

ရှေးရှေးသော ကပ္ပဒ္ဒါမ, ဝါစပ္ပတိစသည့် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများနှင့်တကွ နောက်နောက်ရေးအဘိဓာန်ကျမ်းငယ်များနှင့် သက္ကတစာပေများ စနစ်တကျ အကွဲရာဝင်လိုစဉ်၍ ပြုစုထားသည့် ဆာမောနိယာဝိလျ်၏ သက္ကတအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကား ကမ္ဘာကျော် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး

ပေဘည်း၊ ကပ္ပဒ္ဒုမ, ဝါစပတိတ္ထိကဲ့သို့ ဝိဂြိဟ်ဝစနတ္ထ အကိုးသာဓကတွေ မစုံလင်သော်လည်း **ပုဗ္ဗ** အရေအတွက်မှာ ၂-ဆ ၃-ဆ မက ပိုရှိစုံလင်လှပေသည်။ သမောသ်ပုင်တဲ့အမျိုးမျိုးနှင့်တကွ ကြိယာဝိဒ်တော့ပါ စုံလင်သည်၊ သို့အတွက် ခဲကတ်ရာဌာနအချို့၌ ၎င်းကျမ်းကို ကိုးကားညွှန်းပြထားသည်ကိုလည်း တွေ့ကြရပေမည်၊ ဝိလျံ-ဟု အတိုကောက် ညွှန်းပြထားပါသည်။

ဤနေရာ၌ စကားစပ်မိသဖြင့် ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတော်က အဖြစ်အပျက်ကလေးတစ်ခုကို အမှတ်ရမိပေသည်၊ ဋ္ဌကာသင်္ဂါယနာတင်ရန် အရေးကြီးနေသဖြင့် သြသာနသောဃျေက အဖွဲ့ကို ၂-ဖွဲ့ မှပြီး ပြင်နေကြသည်၊ ကမ္မာအေး ဇမ္ဗုဒီပကျောင်းဆောင် အလယ်ထပ်၌ဝ စစ်ဖွဲ့ ပြင်နေကြသည်၊ အလယ်ထပ်အဖွဲ့က သုတ်ပါထိကဋ္ဌိကာ ၂၆၂-ကိုပြင်နေ၍ အောက်ထပ်အဖွဲ့က အင်္ဂုတ္တိရ်၌ကာ ၃။ ၂၃၆-နှာကို ပြင်နေကြသည်။

မုဒုစိတ္တော ဟောတိ လဒ္ဓါ ဒါယကေ "ကုမိနာ မယံ သင်္ဂဟော ကတော"တိ၊ ဒါတာပိ လဒ္ဓရိ။

ဤဝါကျ၌ လဒ္ဓါ ဒါယကေနှင့် လဒ္ဓရိပုဒ် ၂-ပုဒ်အတွက်ခက် နေကြသည်၊ လဒ္ဓရိ၌ လဒ္ဓမိဟ္ဓ၍လည်း မူကွဲရှိသည်၊ "လဒ္ဓေါ+အမှိ"ပုဒ်ဖြတ်ပြီး အနက်ဖော်ကြသည်။ လဒ္ဓါကိုလည်း လဘဓာတ်=တ္ဘာဒိစ္ဆည်း ကြံ၍ "လဒ္ဓါ လဘိတ္တာ=ရရှိ၍"ဟု အနက်ဖော်နေကြသည်၊ အနံ့က်ဖော်သော်လည်း ဝါကျတွင်အနေပြင့် အဓိပ္ပာယ်မကောင်းဘဲ ဖြစ်နေကြသည်၊ တစ်နေ့တစ်ဖောင်နှုန်းပြီးအောင် ပြင်နေရသဖြင့် အထူး မစဉ်းစားနိုင်တော့ဘဲ မူကွဲသာ ပြထားရတော့သည်၊ ညနေ ၃-နာရီ ခေတ္တနားချိန်ဝယ် ဦးကုမာရ-ဘိဝံသ(ယခု မန္တလေး ဗန်းမော်ဆရာတော်လေး)အား ၎င်းဝါကျကို မေးမြန်းကြသည်။

သြသာန ၂-ဖွဲ့လုံး အခက်တွေ့နေသည့် ၎င်းဝါကျကို ဗန်းမော်ဆရာတော်လေးက အလွယ်တစ်ကူ ဖြေရှင်းပေးနိုင်ခဲ့သည်၊ လဒ္ဓါသည် သတ္တာကဲ့သို့ သတ္တာဒိဂိုဏ်းဝင်လဒ္ဓါပုဒ်၊ လဘ+တုပစ္စည်းဖြင့်ပြီးသည်၊ လဒ္ဓါ=ရသောပုဂ္ဂိုလ်သ ည်၊ ဒါယကေ=ပေးသောပုဂ္ဂိ လ်အပေါ် ၌၊ မုဒုစိတ္တော=နူးညံ့သော စိတ်ရှိသည်၊ ဟောတိ=ဖြစ်၏။ လဒ္ဓရိ-ပုဒ်သည်လည်း သတ္တာရိပုဒ်ကဲ့သို့ လဒ္ဓ+သ္မိ ဖြင့်ပြီးသော ဒ တ္တာမျိန္တပုဒ်တည်း၊ ဒါတာပိ စ=ပေးသောပုဂ္ဂိုလ်ကလည်း၊ လဒ္ဓရိ=ရသောပုဂ္ဂိုလ်အပေါ် ၌၊ မုဒုစိတ္တော=နူးညံ့သော စိတ်ရှိသည်၊ ဟောတိ=ဖြစ်၏။ ဤကဲ့သို့ အနက်သမ္ဗန်ပြလိုက်ရာ ၂-ဖွဲ့လုံး ကျေနပ်သဘောကျသွားကြသည်။ လက်ခံ အတည်ပြုကြသည်။ ယ္ခါရာတွင် ၎င်းလဘဓာတ်+တုပစ္စည်းဖြင့် ပြီးသည့် လဒ္ဓါပုဒ်ကို ပါဠိအဘိဓာန်, သက္ကတအဘိဓာန်ကြီးငယ်တို့၌ ရှာမတွေ့ဘဲ ဖြစ်နေသည်၊ နောက်ဆုံး ဆာမောနီယာ ဝိလျံ၏ သက္ကတအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်ကျမှ ရှာတွေ့လေသည်၊ ဤကဲ့သို့ ပုဒ်ပါဠိစုံလင်သည့်အတွက် ၎င်း-ဝိလျံကျမ်းကိုလည်း သင့်လျော်နာ၌ ထည့်သွင်းပြသထားပါသည်။

ဤကဲ့သို့ဘက်စုံ, ရှာဖွေငှဲ့မျိုးစုံမှ ကြည့်ရှု၍ ပါဠိသဒ္ဒါကျမ်းအမျိုးမျိုး သက္ကတသဒ္ဒါကျမ်း အမျိုးမျိုး, ပြာကရိုက်, အဒ္ဓမာဂဓီ, သက္ကတပိဋကသဒ္ဒါကျမ်း ဘာသာဗေဒနည်း ၁၀-နည်း, နိဃဏ္ဍု အမျိုးမျိုး, ဘာသာဋီကာ, ယောဇနာ, ဂဏ္ဌိရှိရှိသမျှ လက်လှမ်းမီကျမ်းအားလုံးတို့ကို အဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များ အကြိမ်ကြိမ် အထပ်ထပ်ကြည့်ရှုရေးသား ဇစ်ဆေးဂ ည်းဖြတ်ပြီး ရိုက်နှိပ်အပ်ဓသော ကျမ်းဖြစ်ပါသည်။ ဤကျမ်းကြီး၌ ရေးသားထားပုံ အကျဉ်းချုပ်မှာ—

(၁) အဘိဓာန်တည်ပုဒ် ထုတ်ပါသည်၊ ၎င်းနောက်မှ(၂)လိုင်၊ ဣတ္ထိလိင်အတွက်(ထီ)၊ ပုလ္လိင်အတွက်(ပု)၊ နပုံလိင်အတွက်(န)၊ ဒ္ဝိလိင်အတွက်(ထီ၊ပု)၊ (ထီ၊န)'(ပု၊န)၊ တိလိင်အတွက်(တိ၊ဟူ၍ ပြပါသည်။ အလိင်အတွက်(အဗျ)၊ ကြိယာပုဒ်အတွက်(ကြို)၊ ကာရိုက်ကြိယာပုဒ်အတွက(ကာ၊ကြို)၊ စသည်ဖြင့် အကျဉ်းပြပါသည်။

(၂)၎င်းနောက်ထောင့်ကွင်း[ ]ဖြင့် ၎င်းပုဒ်၏ ဓာတ်+ပစ္စည်း၊ ပုဒ်+ပစ္စည်းရုပ်ပြီးပုံနှင့် ဝိဂြဟ ဝစနတ္ထများကိုပြပါသည်။

(၄) ၎င်းနောက် ဘာသန္တရပုဒ်များ ပါဠိနှင့်ညီအစ်ကိုဘာသာများ ဖြစ်ကြသည့် သက္ကတပုဒ်၊ ပြာကရိုက်ပုဒ်၊ အဒ္ဓမာဂဓီပုဒ်, သက္ကတနှင့်ပါဠိကပြားစပ်ပြစ်သည့် သံက္ကတပိဋ္ဌကပုဒ်များကို သင့်သလို ပြသထားပါသည်။

(၅) ၎င်းနောက် အနက်ရနိုင်သမျှ ပေးပါသည်။ မိမိတို့ရေးသားထားသည့် ဘာသာနှင့် အနက်များ တိကျခိုင်လုံကြောင်းပြရန် အကိုးသာဓက ပါဠို, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာဝါကျများ ထုတ်ပြထားပါသည်။

(၆) ၎င်းနောက် သိမှတ်ဖွယ် အပိုပါယ်များ, ဝတ္ထုကြောင်း, အတ္ထုပ္ပတ္တိများကို ဖတ်ချင်စဖွယ် အကျဉ်းချုပ် ရေးသားထားပါသည်၊ ၎င် ရေးသားချက်များ ခိုင်လုံကြောင်း အကိုးကျမ်းများကိုသည်း မူရင်းကျမ်းကိုကြည့်ရှုလိုသူတို့အတွက် ညွှန်ပေးထားပါသည်။

မဋ္ဌသကဓနတ်ပန်းပင်ပမာ အဘိဓာန်ကျမ်းမဟာ

ဤသို့ပုဒ်တိုင်း ပုဒ်တိုင်းတိကျခိုင်လုံသော အထောက်သာဓက အကိုပြလျက် စာရှုသူတို့ ရှုမြင်းအောင် ကျစ်လစ်သေချာစွာ ရေးသားထားပါသဖြင့် ဤ "တိပိဋကပါဠို–မြန်မာအဘိဓာန်" ကျမ်းသည် ဂန္ဓမာဒနတောင် နန္ဒမူလိုဏ်ဂူအနီးရှိ မဋ္ဌသကနတ်ပန်းပင်ကြီးနှင့် တူလှပေသည်၊ ဤပုံကို အနည်းငယ် ပြပါအံ့။ ဟိမဝန္တဘဝယဲ—

၁။ စူဠကာလ
၂။ မဟာကာဠ
၃။ နာဂပလိဝေဌန
၄။ စန္ဒဂန္ဓ
၅။ သူရိယဂန္ဓ
၆။ သူရိယပဿ
၇။ ဟိမဝန္တ

ဟူ၍ တောင်စဉ်ဆုနှစ်ထပ်ရှိသည်။

ဂန္ဓမာတောင်။ ။တောင်စဉ် ၇-ထပ်ကို လွန်မြောက်သောအခါ ဂန္ဓမာဒနမည်သော နံသာတောင် ရှိသည်။(ဂန္ဓေန မာဒယတီတိ ဂန္ဓမာဒနော –အမွှေးနံ့ဖြင့် မူးယစ်စေတတ်သည့်၊ ထောမနိဓိ)

နန္ဒမူလိုဏ်။ ။ထိုတောင်၌ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ အရှင်မြတ်များ ဖလသမာပတ် နိရောဓသမာပတ် ဝင်စား နေထိုင်ရာ နန္ဒမူလက မည်သည့် ချိုင့်ဝှမ်းတစ်ခုရှိသည်။

ပန်းမျိုးစုံလင် နတ်ပန်းပင်။ ။ဌင်းချိုင့်ဝှမ်းဝယ် ရွှေဂူ ပတ္တမြားဂူ တံခါးဝအနီး၌ အမြင့်တစ်ယူဇနာ အကျယ်တစ်ယူဇနာရှိသည့် မဉ္ဇူသကမည်သော နတ်ပန်းပင်ရှိသည်၊ ဌင်းသစ်ပင်သည် လူ့ပြည် နတ်ပြည်ရှိ မွေးကြိုင်သော(ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၂၉) ရေပန်းကြည်းပန်းအားလုံး တစ်ပင်တည်းမှာပင်ပွင့်သည်။

ဥပုသ်တန်ဆောင်း။ ။အထူးသဖြင့် ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအရှင်မြတ်များ ဥပုသ်ပြုရန် သမာပတ်ဝင်စားရန် ကြွလာသောအခါ ပိုမို၍ ပွင့်သည်၊ ဌင်းသစ်ပင်၏ အထက်၌ အားလုံးရတနာ ဖြာ.ပြီးသည့် ဥပုသ်ပြုရန် တန်ဆောင်းဝန်းတစ်ခုရှိသည်။

သာယာစေသည့် လေအမျိုးမျိုး

ထိုတန်ဆောင်းဝန်း၌ တံမြက်လှည်းသည့် လေက အမှိုက်များကို တိုက်လွှင့်ပစ်သည်၊ မြေညီ ဓလေက ရတနာဖြင့် ပြီးသည့် သဲများကို ညီအောင် တိုက်ညှိပေးသည်၊ ရေဖျန်းလေက အနောတတ္တ အိုင်မှ ဆောင်ယူတိုက်ခတ်၍ ရေဖျန်းပေးသည်၊ အနှံ့မွှေးလေက ဟိမဝန္တာတောင်မှ အလုံးစုံသော နံသာပင်တို့၏ အမွှေးနံ့များကို တိုက်ခတ်ယူဆောင်ပေးသည်၊ ပန်းခူးလေက ပန်းပွင့်များကို ဆွတ်ခူး ကြွကျစေသည်၊ ပန် ခင်းလေက ကြွကျသော ပန်းပွင့်များ လှပအောင်တိုက်ခတ်ပေးသည်၊ နေရာ ထိုင်ခင်းများကိုလည်းအမြဲခင်းထားလေသည်။ဌင်းနေရာထိုင်ခင်းများငယ် အရှင်ပစ္စေကဗုဒ္ဓါပွင့်သောနေ့ ဥပုသ်ပြုသောနေ့တို့၌ စည်းဝေးသီတင်းသုံးနေတော်မူကြလေသည်။ ဤကား ထူးခြားဆန်းကြယ်သည့် မဉ္ဇူသကနတ်ပန်.ပင်၏ အကြောင်းပေတည်း။ (သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉)။

ယင်း မဉ္ဇူသကနတ်ပန်းပင်၌ လူ့ပြည် နတ်ပြည်ရှိ ပန်းပွင့် မျိုးစုံနေအောင် ပွင့်သကဲ့သို့ ဤ"တိပိဋကပါဠိ–မြန်မာ အဘိဓာန်" စာတစ်အုပ်တည်း၌ သာသနာရေး ပညာရေး လူမှုရေး စသည့် သိုက်ဖွယ်ရာ အရေးအခင်းများ, ပုဒ်ပါဠိအက္ခရာ ခတ်ပစ္စည်း ပြီးပုံများနှင့် လောကီ သက္ကတ ပါကတ အဒ္ဓမာဂဓီ တက်ကျမ်း ဒဿနကျမ်း အဆိုအမိန့်စသည့် မွှတ်သားချင်ဖွယ် အဓိပ္ပါယ် အနက်ဆုံးဖြတ်ချက် အဖုံဖုံတို့ဖြင့် စုံလင်စွာ ရေးသားပြုစုထားပေသည်။

ယင်း မဉ္ဇူသက နတ်ပန်းပင်နှင့်တူသည့် "တိပိဋက ပါဠိ – မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး" မွှတ်သားစဖွယ် အဓိပ္ပါယ် အနက် ဆုံးဖြတ်ချက် အဖုံဖုံတည်းဟူသော—

လှပတင့်တယ် ရှုချင်စဖွယ် အသွယ်သွယ် အဖုံဖုံ ပန်းမျိုးစုံတို့ကို ဉာဏ်အာရုံပြု ဖြေဖျော်မှု အဖြစ် ကြည့်ရှုနိုင်ကြပါပေသည်။

လိုရာ လိုရာ ရွေးချယ်ကာဖြင့် ငုံအာပွင့်ဖူး အထူးထူးတို့ကို ဆွတ်ခူးယူငင် ပန်ဆင်နိုင်ကြပါပေသည်။

အေးဂြူထုံကြိုင် သင်းလိုင်မွှေးပျံ့ ပန်းရနံ့ကိုလည်း အနံ့ခံယူ ရှိက်ရှုနမ်းရှုပ်နိုင်ကြပါပေသည်။

သကာနှိုင်းဖွယ် ပျားနှယ်ပမာ ရသာချိုအီ ပန်းဝတ်ရည်တို့ကိုလည်း ကြည်လင်ရွှင်ပြုံး သောက်သုံးနိုင်ကြပါပေသည်။

ပရိယတ္တိနှံသာဓနံ ဘရသာများကို သောက်သုံးနိုင်ကြပါစေ၊ ပဋိပတ္တိအနှံအရသာများကိုလည်း ဆက်လက်သောက်သုံးနိုင်ကြပြီး မဂ်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန် ကိုးတန်သော ပရိဝေဓနတဲပန်းမဏ္ဍပ်ကို ဆွတ်ခူးနမ်းရှုနိုင်ကြပါစေကုန်သတည်း။

လူအပျဲ၏ အကူအညီကို ရယူခြင်း

ဤမျှ ခဲ့ညားထည်ဝါလှသော "တိပိဋကပါဠိ–မြန်မာ အဘိဓာန်" ကျမ်းစာအုပ်ကြီး ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းမှာ ဆရာတော်များ ကြိုးစားဆောင်ရွက်သကဲ့သို့ပင် သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပါဠိပညာမှူးများ ဖြစ်ကြသော—

ဦးအုံမောင်ညွန့်ကြားရေးမှူးချုပ်၊
ဦးသိန်းအောင် ဒုတိယ ညွှန်ကြားရေးမှူး၊
ဦးတင်လှိုင် စာပြင်မှူးချုပ်နှင့်

ကျမ်းပြုဝန်ထမ်းများ၊ ပုံနှိပ်တိုက်ဝန်ထမ်းများ၏ စိုင်းဝန်းညီညာ အားထုတ်မှုတို့ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

ဤကဲ့သို့ကမ္ဘာအဲ့လောက်သည့် ကမ္ဘာ့ပညာရှင်ကြီးများပင် လေးစားလောက်သည့် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများ နှစ်အနည်းငယ်အတွင်းဖြစ်ပေါ်လာအောင် ရဟန်းပညာရှိ ဆရာတော်များ, လူပညာရှိ ပုဂ္ဂိုလ်များကို ဧနည်း၍ ထုတ်ဖော်လိုက်သော ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ နိုင်ငံတော် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့ ဒုစိုးရ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန၏ စွမ်းဆောင်ချက်သည် ကမ္ဘာ့ဂန္ထဋ္ဌာန၌ မကုန်နိုင်သော ကလ္လာသစ် ဖွင့်လိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်ပေမတော့သည်။

ကျမ်းစဉ်သင်္ကေတများ

အမှတ်စဉ်	ပါဠိတော်	သင်္ကေတ	အမှတ်စဉ်	အဋ္ဌကထာ	သင်္ကေတ
		ဝိနည်း ၅-ကျမ်း			
၁	ပါရာဇိကပါဠိ	ဝိ၊၁။	၁	ပါရာဇိကကဏ္ဍအဋ္ဌကထာ (၁)	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂	ပါစိတ္တိယပါဠိ	ဝိ၊၂။	၂	〃 〃 (၂)	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ	ဝိ၊၃။	၃	ပါစိတ္တိယာဒိ 〃	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၄	စူဠဝဂ္ဂပါဠိ	ဝိ၊၄။	၄	စူဠဝဂ္ဂါဒိ 〃	ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။
၅	ပရိဝါရပါဠိ	ဝိ၊၅။	၅	ကခ်ီဝိတရဏီ 〃	ကခ်ီ။
			၆	ဝိနယသင်္ဂဟ 〃	ဝိ၊သင်္ဂဟ။
		သုတ် ၃-ကျမ်း			
၆	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၁။	၂	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ 〃	ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၇	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၂။	၀	မဟာဝဂ္ဂ 〃	ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၀	ပါထိကဝဂ္ဂပါဠိ	ဒီ၊၃။	၉	ပါထိကဝဂ္ဂ 〃	ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
		မဇ္ဈိမနိကာယ် ၃-ကျမ်း			
၉	မူလပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၁။	၁၀	မူလပဏ္ဏာသ 〃 (၁)	မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၀	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၂။	၁၁	〃 〃 (၂)	မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၁	ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ	မ၊၃။	၁၂	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသ 〃	မ၊ဋ္ဌ၊၃။
			၁၃	ဥပရိပဏ္ဏာသ 〃	မ၊ဋ္ဌ၊၄။
		သံယုတ္တနိကာယ် ၃-ကျမ်း			
၁၂	သံယုတ္တပါဠိ (၁)	သံ၊၁။	၁၄	သံယုတ္တ 〃 (၁)	သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၃	〃 (၂)	သံ၊၂။	၁၅	〃 〃 (၂)	သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၄	〃 (၃)	သံ၊၃။	၁၆	〃 〃 (၃)	သံ၊ဋ္ဌ၊၃။
		အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် ၃-ကျမ်း			
၁၅	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ (၁)	အံ၊၁။	၁၇	အင်္ဂုတ္တရ 〃 (၁)	အံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၆	〃 (၂)	အံ၊၂။	၁၈	〃 〃 (၂)	အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၇	〃 (၃)	အံ၊၃။	၁၉	〃 〃 (၃)	အံ၊ဋ္ဌ၊၃။
		အဘိဓမ္မာနှင့် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ကျမ်းများ			
၁၈	ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိ	အဘိ၊၁။	၂၀	အဋ္ဌသာလိနီ 〃	အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၉	ဝိဘင်္ဂပါဠိ	အဘိ၊၀။	၂၁	သမ္မောဟဝိနောဒနီ 〃	အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၀	ဓာတုကထာ + ပုဂ္ဂလပညတ်	အဘိ၊၉။	၂၂	ပဉ္စပကရဏ 〃	အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၁	ကထာဝတ္ထုပါဠိ	အဘိ၊၁၀။	၂၃	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂ 〃 (၁)	ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည်သင်္ကေတများ

အမှတ်စဉ်	ပါဠိတော်		သင်္ကေတ	အမှတ်စဉ်	အဋ္ဌကထာ		သင်္ကေတ
၂၂	ယမကပါဠိတော်	(ပ)	ယမက၊ဝ။	၂၄	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ	(ဒု)	ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၃	။	(ဒု)	ယမက၊၂။	၂၅	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ	။ (ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁၀။
၂၄	။	(တ)	ယမက၊၃။	၂၆	။	။ (ဒု)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၅	ပဋ္ဌာနပါဠိတော်	(ပ)	ပဋ္ဌာန၊ဝ။	၂၇	ခုဒ္ဒကပါဋ	။	ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။
၂၆	။	(ဒု)	ပဋ္ဌာန၊၂။	၂၈	ဓမ္မပဒ	။ (ပ)	ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။
၂၇	။	(တ)	ပဋ္ဌာန၊၃။	၂၉	။	။ (ဒု)	ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၈	။	(စ)	ပဋ္ဌာန၊၄။	၃၀	ဥဒါန	။	ဥဒါန၊ဋ္ဌ။
၂၉	။	(မ)	ဖဋ္ဌာန၊၅။	၃၁	ဣတိဝုတ္တက	။	ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။
၃၀	ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ		ပဋိသံ။	၃၂	သုတ္တနိပါတ	။ (ပ)	သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။
၃၁	ခုဒ္ဒကပါဌပါဠိ		ခုဒ္ဒက။	၃၃	။	။ (ဒု)	သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၂	ဓမ္မပဒပါဠိ		ဓမ္မ။	၃၄	ဝိမာန	။	ဝိမာန၊ဋ္ဌ။
၃၃	ဥဒါနပါဠိ		ဥဒါန။	၃၅	ပေတဝတ္ထု	။	ပေတ၊ဋ္ဌ။
၃၄	ဣတိဝုတ္တကပါဠိ		ဣတိဝုစ်။	၃၆	ထေရဂါထာ	။ (ပ)	ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။
၃၅	သုတ္တနိပါတပါဠိ		သုတ္တနိ။	၃၇	။	။ (ဒု)	ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၆	ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ	၂၊	ဝိမာန။	၃၈	ထေရီဂါထာ	။	ထေရီ၊ဋ္ဌ။
၃၇	ပေတဝတ္ထုပါဠိ		ပေတ။	၃၉	အပဒါန	။ (ပ)	အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။
၃၈	ထေရဂါထာပါဠိ		ထေရ။	၄၀	။	။ (ဒု)	အပ၊ဋ္ဌ၊၂။
၃၉	ထေရီဂါထာပါဠိ		ထေရီ။	၄၁	ဗုဒ္ဓဝံသ	။	ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။
၄၀	အပဒါနပါဠိ	(ပ)	အပ၊ဝ။	၄၂	စရိယာပိဋကဋ္ဌ	။	စရိယာ၊ဋ္ဌ။
၄၁	အပဒါနပါဠိ	(ဒု)	အပ၊၂။	၄၃	မဟာနိဒ္ဒေသ	။	မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၄၂	ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိ		ဗုဒ္ဓဝံ။	၄၄	စူဠနိဒ္ဒေသ	။	စူဠနိ၊ဋ္ဌ။
၄၃	စရိယာပိဋကပါဠိ		စရိယာ။	၄၅	ဇာတက	။ (ပ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။
၄၄	မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ		မဟာနိ။	၄၆	။	။ (ဒု)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။
၄၅	စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ		စူဠနိ။	၄၇	။	။ (တ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
၄၆	ဇာတကပါဠိ	(ပ)	ဇာ၊ဝ။	၄၈	။	။ (စ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။
၄၇	ဇာတကပါဠိ	(ဒု)	ဇာ၊၂။	၄၉	။	။ (မ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။
၄၈	နေတ္တိပါဠိ		နေတ္တိ။	၅၀	။	။ (ဆ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။
၄၉	ပေဋကောပဒေသပါဠိ		ပေဋကော။	၅၁	။	။ (သ)	ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။
၅၀	မိလိန္ဒပဉ္ဟပါဠိ		မိလိန္ဒ။	၅၂	နေတ္တိ	။	နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။

အစဉ်	ဋီကာကျမ်း	သင်္ကေတ
	ဝိနည်းဋီကာကျမ်းများ	
၁	ဝင်္ဂဏဝဋ္ဋိ ဋီကာ	ဝင်္ဂဏ
၂	သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ (ပ)	သာရတ္ထ၊ ၁။
၃	။ (ဒု)	သာရတ္ထ၊ ၂။
၄	။ (တ)	သာရတ္ထ၊ ၃။
၅၂	ဝိမတိဝိနောဒနီဋီကာ (ပ)	ဝိမတိ၊ ၁။
၆	။ (ဒု)	ဝိမတိ၊ ၂။
၇	ကင်္ခါဝိတရဏီဋီကာ	ကင်္ခါ၊ ဋီ။
၈	ကင်္ခါဝိတရဏီဋီကာသစ်	ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။
	ဒီဃနိကာယ်ဋီကာကျမ်းများ	
၉	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋီကာ	ဒီ၊ ဋီ။ ၁။
၁၀	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋီကာသစ် (ပ)	သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။
၁၁	။ (ဒု)	သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။
၁၂	မဟာဝဂ္ဂဋီကာ	ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။
၁၃	ပါထိကဝဂ္ဂဋီကာ	ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။
	မဇ္ဈိမနိကာယ်ဋီကာကျမ်းများ	
၁၄	မူလပဏ္ဏာသဋီကာ (ပ)	မ၊ ဋီ၊ ၁။
၁၅	။ (ဒု)	မ၊ ဋီ၊ ၂။
၁၆	မဇ္ဈိမ+ဥပရိပဏ္ဏာသဋီကာ	မ၊ ဋီ၊ ၃။
	သံယုတ္တနိကာယဋီကာကျမ်းများ	
၁၇	သံယုတ္တဋီကာ (ပ)	သံ၊ ဋီ၊ ၁။
၁၈	။ (ဒု)	သံ၊ ဋီ၊ ၂။
	အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်ဋီကာကျမ်းများ	
၁၉	အင်္ဂုတ္တရဋီကာ (ပ)	အံ၊ ဋီ၊ ၁။
၂၀	။ (ဒု)	အံ၊ ဋီ၊ ၂။
၂၁	။ (တ)	အံ၊ ဋီ၊ ၃။
၂၂	မူလဋီကာ၊ အနုဋီကာ (ပ)	မူလဋီ၊ ၁။ အနုဋီ၊ ၁။
၂၃	။ ။ (ဒု)	မူလဋီ၊ ၂။ အနုဋီ၊ ၂။
၂၄	။ ။ (တ)	မူလဋီ၊ ၃။ အနုဋီ၊ ၃။
၂၅	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂမဟာဋီကာ (ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။
၂၆	။ (ဒု)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။
၂၇	နေတ္တိဋီကာ၊ နေတ္တိဝိဘာဝနီ	နေတ္တိ၊ ဋီ၊ နေတ္တိ၊ ဝိ။

စာလုံးဆင့်မျာ်း—ဣ=ဇ်+ဥ

ဓု=ဓ်+ဦ

ဗ္ဗ=ဗ်+ဗ္ဗ

ကီ=ရ်+က (ဗျည်း၏အထက်ရှိသော“ေ”ကို ‘ရေဖ’ဟု ခေါ်သည်၊ ရ-နှင့် အတူတူဖြစ်သည်၊ ရ-နှင့်အခြားဗျည်းတို့ဆင့်ရာဌ်လည်း နည်းတူ မှတ်ရန်)

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

ယ၁ ၄၁-လုံးသော အက္ခရာတို့တွင် ၃၄-လုံးမြောက် –ဗျည်း ၃၃-လုံးတို့တွင် ၂၆-လုံးမြောက်၊ ကဏ္ဌဇ စသော ဌာန် ၆-မျိုးတို့တွင် အာစောက် အရပ်၌ဖြစ်သော တာလုဇဌာန်–ဝဂ်, အ-ဝဂ် ၂-မျိုးတို့တွင် အ-ဝဂ်အက္ခရာ၊ အ-ဝဂ် အက္ခရာ ဂ-လုံး တို့တွင် ပဌမ–ဃောသ, အဃောသတို့တွင် ဃောသ–ဇိဝှါမဇ္ဈစသော ကရိဏ်း ၄-မျိုးတို့တွင် ဇိဝှါမဇ္ဈကရိဏ်း–သံဝုတ စသော ပယတ် ၄-မျိုးတို့တွင် အာစောက်အရပ်၌ လျာလယ်ဖြင့် အနည်းငယ် ထိစေ၍ ရွတ်အပ်သော ဤသံဖုဋ္ဌပယတ်–ပုဗ္ဗာသယဗျည်း, ပရာသယဗျည်း ၂-မျိုးတို့တွင် နောက်သရကို မှီသော ပရာသယဗျည်း–အက္ခရာ။

ယ၂ ဤ ယ-အက္ခရာသည် (၁) အခြားဗျည်းများနှင့် မရောဘဲ သူ့ချည်းသက်သက် တည်သော ယ=သုဒ္ဓ ယ၊ (၂) ယဗျည်း ၂-လုံးရောရှိ၍ တည်သော ယျ=မိဿက ယျ၊ (၃) က,ခ စသော အခြား ဗျည်းများနှင့် ယှဉ်တွဲ၍ တည်သော သံယောဂဝန္ဓ ယ-အက္ခရာ ဟု ၃-မျိုး ရှိသည်။ ပုံစံ–(၁) ယော,ယာ,ယံ....။ (၂) ခိယျတေ....။ (၃) ဝါကျံ....။ (အကျယ်ကို အ-ဝဂ်ကျမ်းညွှန်း၊ အပိုင်း ၁၊ နှာ ၁-၂-တို့၌ ကြည့်။)

ယ၃ လာသော ယ=အာဂုမ် ယ။ နယိမဿ ဝိဇ္ဇာမယ'မတ္ထိ ကိဉ္စိ။ ဇ၁၊၁။၇၄။ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ။ အံ၊၁။၄။ ကစ္စည်း။၃၅။နိတိ၊ သုတ္တ။၅၆။

ယ၄ သ ဒ္ဒါ အ စိ အ ရင် အား ဖြင့် သ ဒ္ဓိ စပ်ဆာဒ္ဓ ပြောင်းလဲ လာသော ယ။ တျာဟံ (တေ+အဟံ)....။ (အကျယ်ကို အ-ဝဂ် ကျမ်းညွှန်း၊ အပိုင်း ၁၊ နှာ ၂-၌ ကြည့်။)

ယ၅ လိင် ဓာတ်တို့နောင် စီရင်အပ်သော ပစ္စည်း ဖြစ်သော ယ။ ၎င်းယသည် (၁) တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ယ၊ (၂) အာချာတ်ပစ္စည်း ယ၊ (၃) ကိတ်ပစ္စည်း ယ-ဟု ၃-မျိုးရှိသည်။ (၁) အာရောဂျ....။ (၂) ကရီယတေ....။ (၃) အလျံ၊ ကလျံ၊ သလျံ။ (အကျယ်ကို အ-ဝဂ် ကျမ်းညွှန်း၊ အပိုင်း ၁၊ နှာ ၂-၌ကြည့်။)

ယ၆ ဓာတ်၌ အကျုံးဝင်သော ယ-အက္ခရာ။ ယာတိ, ယန္တိ....။ (အကျယ်ကို ကျမ်းညွှန်း၊ အပိုင်း ၁၊ နှာ ၃-၌ ကြည့်။)

ယ၇ ဝိဘတ်၌ အကျုံးဝင်သော ယ-အက္ခရာ။ ဤ ယသ ည် (၁) နာမ်ဝိဘတ်၌ အကျုံးဝင်သော ယ၊ (၂) အာချာတ်ဝိဘတ်၌ အကျုံးဝင်သော ယ-ဟု ၂-မျိုး ရှိသည်။ (၁) ကညာ-ယော, ကညာယ, အတ္ထာယ....။ (၂) ဘဝေ-ယျ....။ (အကျယ်ကို ကျမ်းညွှန်း၊ အပိုင်း ၁၊ နှာ ၃-၄ တို့၌ကြည့်။)

ယ၈ နိပါတ် ယ-သဒ္ဒါ၊ ၎င်း ယ-သဒ္ဒါသည် (၁) အကာရန္တ ယ၊ (၂) နိဂ္ဂဟိတန္တ ယံ၊ (၃) သြကာရန္တ ယော-ဟု ၃-မျိုး ရှိ၏။(၁) ပဋ္ဌ-ပတိကာယာ (ဇာ၊ ၂။၁၁၈)တိ ပဋ္ဌပတိကာ။ ဇာ၊၆၊၅။၄၅၉။ (၂) ယံ နု ဂိဇ္ဈော ယောဇန-သတံ၊ ကုဏပါနိ အဝေက္ခတိ။ ဇာ၊၁။၄၁။ (၃) ပရိဗာဟိရာ ဟောန္တိ အလဒ္ဓ ယော တံ။ သံ၊၁။၁၂၇။ (အကျယ်ကို အ-ဝဂ်ကျမ်းညွှန်း၊ အပိုင်း-၁၊ နှာ-၄-၌ ကြည့်။)

ယ၉ တစ်=၁-ခု သန့်ဂဟော ယ၊ နိဒ္ဒေ ဗလက္ခ-ယေ=ဂေါဇေ၊ ကာဠဒ္ဒမေဝ ဖောသဿ။ ဗလက္ခယေ=၁၂၃၁-ခုနှစ်၌။ပါစိတ်ပါဠိတော်နှင့်ဆယ နိဂုံး။ သဒ္ဒဗိန္ဒု။၂။ ဆပ္ပစ္ဆယဒီပက။ ဂဂ။ မဟာသိဒ္ဓန္တ (ဂြဟ) အဂဏိတ မဓျပိုင်း ၁-လည်း ကြည့်။

ယ၁၀ (ပု) [ယာ+အ] ဆန်း ကျမ်းလာ ယ-ဂိုဏ်း၊ ဆန်းကျမ်းလာ မ, န စသော ဂိုဏ်း ဂ-မျိုးတို့တွင် အစဉ် လဟုသံဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော ဂိုဏ်း၊ ဂဏန်းအားဖြင့် ၁၂၂-ဟု ပြရသည်။ သဗ္ဗလ္လဲ မှာဒိ ဂလဟူ၊ ဘျာ မဇ္ဈန္တဂရူ ဇသာ။ ဝုတ္တောဒယ။၅။ အာဒိမှိ သလ္လဟုကံ သရံ ယာတိ ဂစ္ဆတီတိ ယော၊ အာဒိလဟု-ကော ဂဏော ယော နာမ။ ဝစနတ္ထဇောတိကာ။၁၆။

ယ၁၁ (ပု) [ယာ+အ] (၁) ဆင် မြင်းစသော ယာဉ်။ (၂) သွားတတ်သော၊သူ။ (၃) အသက်။ (၄) ကျော်စောသံ။ (၅) ချီးမွမ်းခြင်း။

ယာနေ ယာတရိ စာယုမှိ၊ ကိတ္တိ-သဒ္ဒေ စ, ထောမနေ။ ကေက္ခရကောသ။၉၂။ ယယာ'သုံ ဒီဃယာ သတ္တာ၊ ပတ္ထဋ္ဌယော သဂုဏတော။ ယော သဇ္ဇနမိမန္တေဟိ၊ ယတော ဝိညူဟိ သာဓုကံ။ ကေက္ခရကော-သဋ္ဌီကာ။ (ယယာ=ယာဉ်တို့ဖြင့် သွားတတ်ကုန်သော။ ဒီဃယာ = ရှည်သောအသက် ရှိကုန်သော။ သတ္တာ=သတ္တဝ တို့သည်။ အာ-သုံ=ရှိခဲ့ကုန်ပြီ။ ပတ္ထဋ္ဌယော= ပြန့်နှံ့သော ကျော်စောသံရှိသော။ ဇနော=လူကို။ သဂု-ဏတော= မိမိ၏ ဂုဏ်အားဖြင့်။ သဇ္ဇနမိ-မန္တေဟိ ဝိညူဟိ=ပညာရှိ သူတော်ကောင်း တို့သည်။ယတော=အကြောင်းကြောင့်။သာဓုကံ =ကောင်းစွာ။ ယော=ချီးမွမ်းအပ်၏။)

(၁) ယန္တိ ယာယန္တိ ဝါ ဧတေဟိ ဆဇ-ဆဇမဟာမတ္တာဒယောတိ ယာ၊ ဟတ္ထိအဿ-ရထာဒိဝါဟနာ။ (၂) ယန္တိ ယာယန္တိတိ ဝါ ယာ၊ ယာတာ ဇနာ။ ယေဟိ ဟတ္ထိ-အဿာဒိယာနေဟိ ယန္တိတိ ယယာ။ (၃) ဒီဃော ယော အာယု ယေသံ တေတိ ဒီဃ-ယာ၊ ဇနာ။ (၄) ပတ္ထဋ္ဌော ယော ကိတ္တိ-သဒ္ဒေါ ယဿာတိ ပတ္ထဋ္ဌယော၊ ပတ္ထဋ္ဌကိတ္တိ-သဒ္ဒေါ ဂုဏဝန္တေဇနော။ (၅) ယီယတေ ထောမီယတေတိ ယော၊ ထောမိတဗ္ဗေဇနော။ ကေက္ခရကောသဋ္ဌီကာ။၈၂-၃-နှာ။

(ကောတ္ထုဘ-၌ ယ-အနုက် ၁၁-ချက်လာ၏—(၁) ယာန=ယာဉ်။ (၂) ဝါယု=လေ။ (၃) သာရထိ= ရထားမောင်းသူ, ရထားထိန်း။(၄) သံယမ=စောင့်စည်းခြင်း။ (၅)ကိတ္တိ= ကျော်စောခြင်း။ (၆) ယဝ=မုယော။ (၇) စာဂ=စွန့်ကြဲခြင်း။ (၈) ယောဂ= တရားအားထုတ်ခြင်း။ (၉)ပကာ-

ယဒိစ္ဆက၊ ယဒိစ္ဆိတ(၄) ယာဒိသ၊ (ယာဒီ၊ ယာဝတာ။ယတ် ယဒ်-သံ။ ဇ-ယ-ပြာ။)]](၁) အကြင်။ (၂)အကြင်သို့ရှုအပ် –အကြင်သို့ ရှုတတ်–အကြင်သို့ သဘောရှိ-သော။ (၃) အမှတ်မရှိတစ်စုံတစ်ခု–အလုံးစုံ–သော။ (၄) အကြင်မျှလောက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (၅) ယင်း,ဎင်း။

(၁) ယသဒ္ဒါ အနိယမတ္ထော။ ရှု။၂၁၀။ နီတိ၊ပဒ။၃၅၃။ ယ သာ ရှုပက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသာ ဝေဒနာက္ခန္ဓော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ယမကာ၁။ ၃၁။ယဒိစ္ဆတိတိ ယံ ဣစ္ဆတိ ယံ သာဒိယတိ.... ရှုပံ ဝါ သဒ္ဒံ ဝါ ဂန္ဓံ ဝါ ရသံ ဝါ ဖောဋ္ဌဗ္ဗံ ဝါ တိ။ မဟာနိ။၃။

(၂) ယော ပနာတိ ယော ယာဒိသော။ ဝိ၁။၂၀။ ယောတိ ယော ယာဒိသော ယ-ထာယုတ္တော....မနုဿော ဝါ။ မဟာနိ။ ၄။ စူဠနိ။ ၇၀။အန်ယမတ္ထ ဝါစီ ယသဒ္ဒါ။ အ နိယ-မာကာရဝါစကောပိ ဟောတိတိ"ယတ္ထာ"တိ ပဒဿ "ယာဒိသေသု" (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၁)တိ အာဒိမာဟ။ တထာ ဟိ အဂ်္ဂုလိမာလသုတ္တေ "ယဿ ခေါ" တိ ပဒဿ "ယာဒိသဿ ခေါ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၅)" တိ အတ္ထော ဝုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၆၂။

(၃) ယံ ဟိဿ (အံ၊၂။၃၄၀) တိ ဇေတသု ဝိတက္ကေသု ယံ ကိဉ္စိ အဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၀။

(၄) ယဒဂ္ဂေတိ....ယာဝ ဝိယာသိန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။ ယံသဒ္ဒေါ ပရိစ္ဆေဒ နိပါတော။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၃၂။

(၅) ဣဒမ္မို သာရိပုတ္တ တထာဂတဿ တထာဂတဗလံ ဟောတိ၊ ယံ ဇလံ အာဂမ္မ တထာဂတော အာသဘံ ဌာနံ ပဋိဇာနာတိ။ မ၊၁။၉၉။ (–အံ၊၃။၂၈၃။ အဘ်၊ဝိ။၃၂၉။ ပဋိသံ။၃၅၆။) (ယံ ဗလံ = ယင်းအားတော်ကို၊ ဎင်းအားတော်ကို။ အာဂမ္မ=စွဲ၍ ဟု သ=အာဇောင်အလင်း။ (၁၀) ဆန္နဂဏ= ဆန်းကျမ်းလာ ယ-ဂိုဏ်း။ (၁၁) ယာတု= သွားတတ်သော၊ သူ။

သဒ္ဒသာဂရနှင့် ဝီလျံတို့၌ကား ပုလ္လိင်၌ ၁၀-နက်, ဣတ္ထိလိင်၌ ၇-နက်,ခဲ့ခြေး၍ ၁၇-နက် လာ၏။ ပုလ္လိင်ယ-သည် (၁)ယာတု= သွားတတ်သော၊သူ။ (၂)ဝါယု=လေ။ (၃) မိဿ=ရောနှော–စုပေါင်း– ခြင်း။ (၄) သံယမ =စောင့်စည်းခြင်း။ (၅) ကိတ္တိ= ကျော်စောခြင်း။ (၆) ယာန=ယာဉ်။ (၇) ယဝ=မုယော –ဗာလီ– စပါး။ (၈) အာ-လောက= အဆောင်အလင်း။ (၉)စာဂ=စွန့်ကြဲခြင်း(၁၀) ယာမ =ညဉ့်ဦးစသည့်ယာမ်။ ဣတ္ထိလိင် ယ.သည် (၁) ဂမန= သွားခြင်း။ (၂) သကဋ=လှည်း (၃)သံယမ =စောင့်စည်းခြင်း။ (၄)ယောဂ =တရားအားထုတ်ခြင်း။ (၅) ပယတန=ကြိုးစားအားထုတ်-လုံ့လပြု–ခြင်း။(၆)ဣတ္ထိဘာဝ=ဣတ္ထိဘော, မိန်းမအင်္ဂါဇာတ်။ (၇)လက္ခဏ =ကျက်သရေ စောင့် နတ်သမီး။

ယ၁၂ (တိ) [ယဇ+အဒိ=ယဒ်=ယ။ ယဇတိ သဗ္ဗေဟိ ပဒတ္ထေဟိ သဟ သင်္ဂတော ဘဝ-တီတိ ယော(ယတ်၊ ယဒ်)။ ပါဏိနီ၊ ဥဏာဒိ၊ ၁၊၁၃၁-ဖြင့်စီရင်။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယဒ်-ဘု သင်္ဂတ ၌ ဒ်-ဆုံးသော်လည်း ပါဠိ၌ ၎င်း ဒ်-ကိုပြုတ်ထားသည်၊ ၎င်းအတွက် ပဋိကရဏ=အစား-ပေးသော နည်းအားဖြင့် သမာသ်တွဲလျှင် (၁)ယ-နောက်၌ နိဂ္ဂဟိတ်သော်လည်း လာသည်၊ (၂) ဒွေးဘော်သော်လည်း ဖြစ်သည်၊ (၃) သရအစ္စ်ရှိသော နောက်ပုဒ်ရှိလျှင် ဒ်-လာပေးရသည်၊ (၄) ၎င်းဆိုခဲ့ပြီး ၃-မျိုး မဖြစ်လျှင် ယဒ်=ယာဟု ဒီဃပြုပေးရသည်။ ယသဒ္ဒဿ သမ်ဘသမ်ဘိ၊ သဒ္ဒိ ပရပဒေဟိ ဝေ။ နိဂ္ဂဟိတာဂမော ဝါထ၊ ဒ္ဒိဘာဝေါ ဝါ သိယာ ဒ္ဒိဓာ။—(၁) ယေ ဂဏာ ယံဂဏာ။ (၂) ယဿဂုဏာ ယဂ္ဂုဏာ။ နီတိ၊ပဒ။ ၃၆၃။ (၃)

၃-ပါး, ဝိဘတ် ၇-သွယ်တို့ဖြင့် ပဒမာလာစဉ်ပုံကိုလည်း ကျမ်းညွှန်းနှာ ၁၀-၂၁-တို့၌ ကြည့်။ ဤမှနောက် အဘိဓာန်စာသား၌လည်း အဘိဓာန်ဆိုင်ရာ အနက်များကိုသာ ဦးစားပေး ရေးသွားပါမည်၊ကျမ်းညွှန်းဂဏန်းများအတွက် အ – ဝင် ကျမ်းညွှန်းစာအုပ်က တာဝန်ယူပါလိမ့်မည်။)

ယံ၁(ဗျ) [ယဇ + အဒိ။ ယ၁၂-ကြည့်။ ယတ်-သံ။ ဇ်- ပါကတ] (၁)အနက်မရှိ၊ နိပါတ်မျှ။ (၂) မ,မဟုတ်။ (၃)(ယံ ကရေယျ=အကြင်ပြုရာ၏-စသည်ဖြင့်) ကြိယာကို သုံးသပ်ခြင်း =ဂ်ရိယာဇရာမသန၊ တနည်း–ကြိယာဟူသော သုံးသပ်အပ်သော အနက်။ (၄) အကယ်၍....အံ့၊ ငြားအံ့၊လျှင်။ (၅)အကြင်ကြောင့်=ကာရဏ, ဟေတု။ (၆) ဟူးဟူးငြားငြား၊ တော်စွာ လျော်စွာ၊ တော်အောင်လျော်အောင်။ (၇) အလိုရှိတိုင်း၊ အလိုရှိသလောက် (၈) အကြောင်အခါ၌။

(၁) အနက်မရှိ၊ နိပါတ်မျှ။ ယံနုဂိဇ္ဈော ယောဇနသတံ၊ ကုဏ်ပါနိ အဝေက္ခတိ။ ဇာ၊ ၁။၄၁။ ယန္တိ နိပါတမတ္တံ။ ဇာ၊၆။၂။၄၆။

(၂) မ,မဟုတ်။ သေယျော အမိတ္တော မေဓာဝီ၊ ယဉ္စေ ဗာလာ'နုကမ္မကော။ဇာ၊ ၁။၁၁။ ယန္တိ ပဋိသေဓနတ္ထေ နိပါတော။ ဇာ၊၆၊၁။၂၆၆။

(၃) ကြိယာကို သုံးသပ်ခြင်း။ အဋ္ဌာန-မေတံ ဘိက္ခဝေ အနဝကာသော၊ ယံ တထာဂတော အပရိသုဒ္ဓါယ ပရိသာယ ဥပေါသထံ ကရေယျ။ ဝိ၊၄။၄၂၄။ ယန္တိ ဂ်ရိယာပရာမသန်။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၄။

(၄) အကယ်၍....အံ့၊ ငြားအံ့၊ လျှင်။ ယံ တုမှေ ဧဝံ သွာက္ခာတေ ဓမ္မဝိနယေ။ ဝိ၊၃။၂၇၅။ ယံ တုမှေတိ....ယဒိ တုမှေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊၆၊၃။ ၃၆၈။

အနက်ပေး။) ယံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "စသဗျာ-ထာပိဘိက္ခဝေ ပုရိသော အလဂဒူတ္တိကော.... မ္ပေန"နှင့်။ ဝိ၊၆၊၁။၁၉။ ဒီ၊၆၊၁။၂၁၊ အဘိ၊ ၆၊၁။၂၄။ ယန္တိ ပဋိယတ္တိဒုဂ္ဂဟဏံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၁။၂၂။ တေန စ တံသဒ္ဒါန-ပေက္ခော ယံသဒ္ဒေါပိ အတ္ထိတိ ဝိညာယတိ၊ နဟေတ္ထ ဣမဿ ယံသဒ္ဒဿ တံသဒ္ဒါပေက္ခ-တာ ဒိဿတိတိ။ မဏိဒီပ။ (ယံ ပဋိယတ္တိဒုဂ္ဂ-ဟဏံ=ယင်း–ဂုင်း– ပရိယတ်ကို မကောင်းသဖြင့် သင်ယူခြင်းကို။ သန္ဓာယ=ရည်ရွယ်၍ဟု အနက်ပေး။) ယံ သန္ဓာယ သုဘေန မာဏဝေန ပဟိတံ မာဏဝကံ တေဒဓေါစ။ ဝိ၊၆၊၁။၈။ ဒီ၊၆၊၁။၈။ ယံ သန္ဓာယာတိ ယံ ဘေသဇ္ဇပါနံ သန္ဓာယ။ သာရတ္ထ၊၁။၅၅။ သီ၊၆၊သစ်၊၁။၇၀။ (ယံ ဘေသဇ္ဇပါနံ=ယင်း–ဂုင်း – ဆေးသောက်ခြင်းကို။ သန္ဓာယ= ရည်ရွယ်၍ဟု အနက်ပေး။)

(၆ကာကြီးတို့၌ ယံ သန္ဓာယ–မှ ယံ ကိုသာ အဖွင့်တွေ့ရသော်လည်း ပါဠိတော်တို့၌ ဤ"ယင်း"ဟူ၍ သော်လည်းကောင်း, "ဂုင်း"ဟူ၍သော်လည်းကောင်း အနက်ပြန်ရသည့် ယ-သဒ္ဒါ၏ ပုံစံများကို နာမ်ဝိဘတ် ၇-သွယ်စလုံးတို့ဖြင့်ပင် တွေ့ရသည်။ ပုံစံများကို ကျမ်းညွှန်းနှာ ၉-၌ကြည့်။ ထို့ပြင် ယသဒ္ဒါသည် "တ"ဟူသော နိယတ်ပုဒ်နှင့် လိင်, ဝုစ်, ဝိဘတ် ၃-ပါးလုံးတူပုံ၊ လိင်,ဝုစ်သာတူ၍ ဝိဘတ်မတူပုံ၊ လိင်,ဝိဘတ်သာတူ၍ ဝုစ်မတူပုံ စသည်ဖြင့် စက်လှည့်၍ ၉-ခွက်သော ပုံစံများကို အ-ဝင်=ကျမ်းညွှန်းနှာ ၆-၌ကြည့်။ ထို့မှတပါး ယ–သည် တ–နှင့်သာတွဲစပ်သုံးရသည်မဟုတ်၊ တ–အမျိုးအစားဖြစ်သည့်တော့ လ္လမ, တာဒိ, တာဒိသ, တာဒိသက, တာဒိသိကာ, တောဒိသ, ဤဒိသ, ဧဝမ္ပေ, တထာရူပ, တထာဝိဓ, အထ ပုဒ်များနှင့်လည်း တွဲစပ်၍ ဟောရိုး,ရေးရိုး ထုံးစံရှိသည်၊ ဂုင်းပုံစံများကို ကျမ်းညွှန်းနှာ ၇-၁၀ တို့၌ကြည့်။ယ–ပုဒ်လိင်

ဂိ၊ ၂၊၃၊၄။ ယံအကွာယ သံလော သန့်-ပက်ဘော။ ဂိ၊၅။၂၉၀။ ယံအကွာယာတိ ယေသံ စ်ဝကုဒိန် အတ္ထာယ။ ယ-သဒ္ဒေန သမာသဘာဝေဟာ ပုဗ္ဗေ နိဂ္ဂဟိဘာဝမော ဟောတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၅၇။

ယံကိဦ (ဗျ) [ယ+ကိ+စိ။ နိပါတ်ကတု။ နိတိ၊ ပဒ။၃၇၅။ နိပါတ်ပုဒ်ပေါင်း။ ဘေဒစိန္တာ၊ ၃။ ယတ်ကိဦတ်-သံ။ ဇံကိ်စိ-ပါကဘ။ ကိမ်စ စိတ်စ ကိဦတ်။ ဒွန်သမာသ်။ အမရ၊ ဦ၊၂၄။ ဂ-ဂါထာ။သက္ကတ၌ ကိဦတ်(ဒ်)-ဟုတ်(ဒ်) ဆုံးသော ပုဒ်ဖြစ်သည်၊ ထိုကြောင့် ပါဠိ၌ ၎င်း ကိဦ ကောစိ....ကာသုစိ၊ ပုဒ်ဘို့ နောင် သရအစ-၌ရှိသော ပုဒ်ရှိလျှင် ဒ်-သာ၍ သန္ဓိစပ်ရသည်– ကိဒ်ဒေဝ၊ ကောစိဒေဝ....။]

(၁) အလုံးစုံ–ခပ်သိမ်း – အားလုံး–သော။

(၂) အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ခု–အချို့–သော။

(၃) အနည်းငယ်သော။

(၁)ယံကိဦတိ သဗ္ဗေန သဒ္ဒံ သဗ္ဗသာ သဗ္ဗံ၊ အသေသံ နိဿေသံ ပရိယာဒိယနဝစနမေတံ ယံကိဦဘိ။ မဟာနိ။၃၁။ (–စူဠနိ။၆၈။) ယံ-ကိဦဘိ အနာသေသပရိယာဒါနံ၊ အဘိ၊၌၊ ၂။၃။ (–ဥဒါန၊၌။၁၉၀။ မူလဋီ၊ ၂။၄။) (၂) တေသု ယံကိဦ ဇကဿိ။ အဘိ၊၌၊၁။၁၀၆။ သျ၊ပြဋ်။ (၃) ယံဟိ ကိဦ (ပေတ။၁၃၁)ကို ကိဦဒေဝ ဒေဝသျမဲ့ သမဏပြာဟ္မဏာနံ ဒဘ္ဘာတံ ဒက္ခိဏံ မယ့် အာဒိသ။ ပေတ၊၌။ ၆၄။ (–ဝိ၊၄။၁၉။ ဝိ၊၌၊၆။၄။)

(ကိ-သဒ္ဒါ သက်သက်သည် "အဘယ်–ဘာ" ဟု အမေးစကားဖြစ်သည်၊ ကိ-ပုဒ်နောင် စိ-နိပါတ်သက်လျှင် ကိဦ, ကဒိ ကောစိ စသည်ဖြစ်လာ၍ ၎င်းပုဒ်မျှားသည် အပဋိဇ္ဈာဝစက = အနသ်းဝယ်ဟူသော အနက်ကို ဟောသည်၊ ကိဦ, ကာစိ, ကောစိဘို့၏ ရှေ့၌ ယ-သဒ္ဒါသည်လျှင် ယံကိဦ, ယာကာဝိ, ယောကောစိဟု ဖြစ်လာကြ၍ ၎င်းပုဒ်မျှား

(၅) အကြောင်ကြောင့်=ကာရဏာ, ဟေတု။ ယံတံအာဒိသို့ ဝစနသိ၊ ခီဏရဂွံ ဘယာ-နကံ။ ဇာ၊၁။၁၃၂။ ယံ တန္တိ ယသ္မာ တံ၊ ဇာ၊၌၊၁၉၅။ ယံ ဓမ္မာနံ နာမသော ဉာဏံ။ နေတ္တိ။၂၉။ ယန္တိ ဟေတုအတ္ထေ နိပါတော။ နေတ္တိ၊၌။၉၉။

(၆) ဟူးဟူး ခြေးခြေး၊ တော်စွာ လျော်စွာ၊ တော်အောင် လျော်အောင်။ ယံ တံ အသဒ္ဓမ္မံ ဂါမဓမ္မံ ဂသလဓမ္မံ၊ ဝိ၊၁။၂၄။ ယံ တန္တိ ဘွေ ယန္တိ ဟိဒ္ဒန္တေ နိပါတော။ တန္တိ တံသဒ္ဒဿ ဝေဝစနံ။ ဂိ၊၌၊၁။၁၀၆။

(၇) အလိုရှိကိုင်း၊ အလိုရှိသလောက်။ ယ'ဒိစ္ဆကနာယ ဒဋ္ဌဝိနန္ဒဆော။ ဇာ၊၂။ ၁၁၀။ ယန္တိ ယာဝဒတ္ထံ။ ဇာ၊၌၊၅၊၄၃၂။

(၈) အကြောင်အခါ၌။ ယံ ဝိယဿီ ဘဂဝါ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ လောကေ ဥဒပါဒိ-(ဒီ၊၂။၂)တိအာဒီသု ဘုမ္မာစနေ ဒိဿတိ။ နိတိ၊ပဒ၊၃၆၃။

ယံ၂ (တိ) [ယ+သိ။ ယ+အံ။ ပစ္စတ္တေ ဥပ-ယောဂေ စ၊ ဘုမ္မေ စ ကရဏေ၂ပိ စ၊ စတု-သ္သေတေသု ဌာနေသု၊ ယန္တိ သဒ္ဒေါ ပဝတ္တတိ။ နိတိ၊ပဒ။၃၆၃။ ဤကျမ်းဌ ဘုမ္မ, ကရဏ ၂-နက်ကို ယံ၁ ဌ ထည့်သွင်းသည်။ နိတိ၊ ပဒ၊သျ၊ဒု။၇၃၃-နှာ ကြည့်။] (၁) အကြောင် (စကား)။ (၂) အကြောင် (အမေးပုစ္ဆာ)ကို။

(၁) ယံ ခေါ မေ ဘန္တေ ဒေဝါနံ တာဝတိံ-သာနံ သန္နိခါ သုဘံ သမ္မုခါ ပဋိဂ္ဂဟိတံ၊ အာစရိယမေဓိ တံ ဘာဂဒေယျာ။ ဒီ၊၂။၁၇၀။ (၂) ယံ တံ အပုစ္ဆိမ္ဟ အကိတ္တယိ နော၊ အည်တံ ပုစ္ဆာမ တဒိဿ ဗြူဟိ။ သုဘနိ။၄၁၂၊ ၄၂၇။ မဇ္ဈာနိ။၂၁၂-၁၊

ယံအတ္ထ (တိ) [ယ+အတ္ထ] (ပု) အကြောင် (သင်္ကန်းစသည်)ဘို့၏ – အကျိုး – အတွက်။ အသံ့ စေတာပေယျာဘိ ယံအတ္ထာယ ဒိန္နံ။

သည် သကလတ္ထဝါစက=အလုံးစုံ–ခပ်သိမ်း –အားလုံး–ဟူသော အနက်ကို ဟောသည်။ စိန္တော ကာ ကော ကိ သဒ္ဒါစ၊အပ္ပကတ္ထဿ ဝါစကော။ ယကာရယုတ္တော အာဒိမှိ၊ သက-လတ္ထဿ ဝါစကော။ အယာဒိ စ အစိန္တော စ၊ ပုစ္ဆာဇောတကသညိတော။ နိရုတ္တိ။၂၃၄။ နိရုတ္တိမဉ္ဇူသာ။ နှာ-၁၆။ ပါကတ၊ ခာန်၌ (၁) အလုံးစုံသော။(၂) မယှဉ်–အချည်းနှီး– မရေတွက်အပ် – သော။ ၂-နက်ပြသည်။ အက်ပတေး-သက္ကတ၊ ခာန်၌ကား ယတ်-ကိုဋ်တ် - ပုဒ်မျိုး အ လွန် ရှား ကြောင်း မှာ သည်။ အနက်မှာ ကိုဋ်-ကဲ့သို့ အနည်းငယ် အနက်ပင်ဖြစ်သည်။ လိင် ၃-ပါး၊ ဝိဘတ် ၇-သွယ်ဘိုဖြင့် ဂိုဏ်းစဉ်ပုံကို အ-ဝဂ် ကျမ်း ညွှန်း၊ အပိုင်း ၁၊ နှာ ၂၂-၂၄-တို့၌ ကြည့်။)

ယံဘဲ့ [ယံ+တံ့] ဟူးဟူးငြားငြား၊ ဟုတ်ဟုတ် ငြားငြား၊ အမှတ်မရှိတစ်စုံတစ်ခု၊(တော်သလို လျော်သလို၊ တော်စွာ လျော်စွာ၊ ယုတ်ယုတ် မာမာ)။ ယံတ့ (ဝိ၊၁။၂၄)နှင့် ထွေ ယန္တိ ဟိဋ္ဌနတ္ထော နိပါတော။ တ္ထန္တိ တံ သဒ္ဒဿ ဝေ-ဝစန်။ ဒ္ဝီဘိပိ ယံ ဝါ တံ ဝါ ဟိဋ္ဌိတံ အဝညာ-တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ။၆၊၁။၁၀၆။ ယံ တန္တိ နာယံ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသော၊ ယထာ လောကေ ယံ ဝါ တံ ဝါတိ အဝညာတဝစနံ၊ ပေ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၃။

ယံတ့ဲ ၂ [ယံ+တံ့] အကြင်ကြောင့်သင်သည်.... ယံ တ္ထန္တိ အာဒိမှိ ယေန ပါပေန တံ့ နသက္ခိဿသိ ပြဟ္ဘစရိယံ စရိတုံ။ ဝိ၊၆၊၁။၁၀၃။ ယံ တံ့ အာဏံသွိ ဇေသိ။ ဇာ၊၁။၁၃၂။ ယံ တ္ထန္တိ ယသ္မာ တံ့။ ဇာ၊၆၊၃၁။၁၉၅။ ယံ တ္ထန္တိ ထွေ ယန္တိ ဟေတုအတ္ထေ နိပါတော၊ ကရ-ဏတ္ထေ ဝါ ပစ္စတ္တဝစနံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၆။

ယံန္ဒန (ဗျ) [ယံ+နှုန။ နှ ဥိနယတိတိ နှုနမ်။ ကပ္ပဒ္ဒါမ။ နှ+ဥိန+အမ်။ နှုနမ်-သံ။ ဏူဏာ၊–ဏူဏံ–ပါကတ။ ယံနှုန ယမ်နှုန၊ ယံ နှုနမ်-သက္ကတ၊ ပိဋ္ဌက။] (၁) အကယ်၍....ငြားအံ့၊ လျှင်။ (၂) (ပြု)ရမူ.... ကောင်းလေစ၊ ကောင်းလိမ့်မည်။

(၁) ယံန္ဒနာဟံ ဓမ္မံ ဒေသေယျ (ဒီ၊၂။ ၃၀)နှင့် ယဒိ ပနာဟံ့ ဓမ္မံ ဒေသေယျံ့။ ဒီ၊၆၊၂။ ၅၅။ ယန္ဒူနာဘိ ပရိဝိတက္ကနတ္ထေ နိပါတော။ ဒီ၊၉၃၊၂။၅၇။ ယံန္ဒနာဟံ အာဠာရဿ ကာလာ-မဿ ပဌမံ ဓမ္မံ ဒေသေယျံ့၊ သော ဣမံ ဓမ္မံ ခိပ္ပမေဝ အာဇာနိဿတိ။ ဝိ၊၃။၁၀။ (၂) ယန္ဒူနာဟံ့ ကေသမဿံ့ သြဟာရေတွာ ....ပဋ္ဌဇေယျံ့။ ဝိ၊၁။၁၃၊ ယန္ဒူနာဟံ ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ သင်္ဂါယေယျံ့။ ဝိ၊၆၊၁။၅။ နိရုတ္တိ။ ၃၆၂-နှာ။ ယံန္ဒနာတိ ပရိဝိတက္ကဒဿနမေတံ.... အဟော ဝတာဟမ္ပိ တံ သုဏေယျန္တိ။ ဝိ၊၆၊ ၁။၁၆၉။ ယံန္ဒနာဟံ ဣမံပိဏ္ဍပါတံ အဘုဉ္ဇိတ္ဝာ ....ဝိတိနာမေယျံ့၊ မ၊၁။၁၆။ ယံန္ဒနာဟန္တိ သာဓု ဝတာဟံ့။ မ၊၆၊၁။၉၈။ ယန္ဒူနာဟံ့ ဣမေဟိ ဘဂဝန္တံ့ ပူဇေဿာမိ။ ထေရီ၊၆။ ၇၂။ နိတိ၊သုဘ။၃၀၆-နှာ၌ နှုန-

(ယံန္ဒန-နိပါတ်ပုဒ်ကို အဟံနှင့်သာ တွဲလျက် အတွေ့မျှားသည်၊ သို့သော် (က) မယံ နှင့် လည်းကောင်း (ခ) အခြားနာမယောဂ-ပုဒ်များနှင့်လည်းကောင်း တွဲလျက် ရံခါ တွေ့ရသေးသည်။ (က) မယံနှင့် တွဲပုံ— ယံန္ဒန မယံ ဆုဇဂဟေ ဝဿံ ဝသန္တော ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ သင်္ဂါယေယျာမ။ ဝိ၊၄။၄၀။ (–ဝိ၊၄။၅၀၅ ။) ယံန္ဒန မယံ သကာယ ရတိယာ ဝသေယျာမ။ သံ၊၂။၂၁၅။ (ခ) အခြားနာမယောဂနှင့် တွဲပုံ—ယံန္ဒန မုဏ္ဍော ဆုဇာ အာယသ္မန္တံ နာရဒံ ပယိရုပါသေယျ။ အံ၊၂။၅၁။ ယံန္ဒန သုပ္ပတိဋ္ဌော နိဂ္ဂြောဓဆုဇာ အာယတိံ ဖလံ နု ဒဒေယျ။ အံ၊၂။၃၂၄။ ယံန္ဒနနှင့်ယှဉ်သော ကြိယာပုဒ်သည် အာ-ချာတ်သတ္တမီဝိဘတ်သာ အတွေ့ရမျှားသည်၊ ရံခါ ဘဝိဿန္တိ-ဝိဘတ်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ယန္ဒူနာဟံ ဣမေဟိ ဘဂဝန္တံ့ ပူဇေဿာမိ။ ထေရီ၊၆။ ၇၂။ နိတိ၊သုဘ။၃၀၆-နှာ၌ နှုန-

နှင့် ယံန္ဓန-ပုဒ်အနက်တူ ဖွင့်သည်၊ ကိုဠနှင့် ယံကိဠိ အနက်တူသကဲ့သို့ပင် ဖြစ်သည်။ ဂါထာအရာ၌ အဟံ-စသည်နှင့် မဘွဲဘဲလည်း တွေ့ရသေးသည်–ယံန္ဓနိမံ ပူတိကာယံ၊ နာနာကုဏပပူရိတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၇။ ယံန္ဓနိမံ ဒဒေ-ယျံ ပဘာကိရံ။ ဇာ၊၂။၂၇။ ရံခါ အဟံ နှင့် ပုဒ်ခြားဆီးချိတွဲသော အရာလည်းရှိသည်။ ယံန္ဓန ဃာဟံ ဓမ္မံ ဒေသေယျံ။ မ၊၃။၂၀၂။)

ယံယံအဓိမုတ္တိက (တိ) [ယ+ယ+အဓိမုတ္တိ+က] အကြင် အကြင် ရွှေအပ်သည့်နှလုံးသွင်းခြင်းရှိသော။ ယထာဓိမုတ္တာတိ ယာဒိသအဓိ-မုတ္တိကာသဒ္ဓါဓိမုတ္တိပညာဓိမုတ္တီသု ယံယံအဓိ-မုတ္တိကာ။ ထေရ၊၁၊၁။ (အခြားယံယံနှင့် တွဲသောပုဒ်များကို ကျမ်းညွှန်း ၂၅-၌ကြည့်။)

ယံစါတံဝါ [ယံ+ဝါ+တံ+ဝါ] ဟူးဟူးငြားငြား၊ ဟုတ်ဟုတ်ငြားငြား၊ အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ခု။ ဒီဟိပိ ယံ ဝါ တံ ဝါ ဟိဠိတံ အဝညာတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊၃၊၁။၁၈၆။ ဝေဓုပါသု အာပဒါသု ယံ ဝါ တံ ဝါ စေတာပေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊၃၊၃။၁၉၂။ ယံ ဝါ တံ ဝါတိ စီဝရံ ဝါ အညေ ဝါ ပိဏ္ဍပါတာဒိကေတိ ယံ ဝါ တံ ဝါတိ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၅၃။

ယက (နာ) [ယ+ကရ+ကို။ ယက္ခတ်–သံ။ ဇဂ-ပါကတ။ ယကန-ကြည့်ဦး။] အသည်း, အသဲ။ ယကပိဏ္ဍ, ယကပေဠ-ပုဒ်များကြည့်။

ယကန (နာ) [ယ+ကရ+ယု။ (ယကန်=ယက္ခတ်–သံ) ယံ သံယမံ ကရောတီတိ ယက္ခတ်=ယက်။ ထောမနိဓိ။ ကောတ္ထုဘ။] အသည်း, အသဲ။ဟဒယံ ယကနံ ကိလောမကံ ပိဟကံ ပပ္ဖါသံ။ ဒီ၊၂။၂၃၃။ ဒီ၊၃။ဂ၆။ မ၊၁။၇၂။ မ၊၂။ဂ၄။ မ၊၃။၁၃၂၊၂ဂ၃။ သံ၊၂။၃၃။ သံ၊၃။၂၄၃။ အံ၊၂။၂ဂ၅။ အဘိ၊၀။ဂ၄။ ခုဒ္ဒက။ ၂။(–ပဋိသံ။ဂ။)ယကနန္တိ ယမကမံသပဋလံ။ အဘိ၊၄၊ ၂။၂၂ဂ။ (–ပဋိသံ၊၄၊၁။၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၃၄၊၃၅၂။ ခုဒ္ဒက၊၄၊၆၂။)

(အသည်းနှင့်စပ်၍ မှတ်ဖွယ်ကို အဘိ၊၄၊ ၂။၅၇-စသော အဋ္ဌကထာကြီး ၄-စောင်နှင့် အနာဘမိ ဆေးကျမ်းအဆိုမျှားကို ကာယာ-နုပဿနာကျမ်း (နှာ-၁၉၆-လာ) အတိုင်း ဤသို့သိအပ်၏ —အသည်းသည် အနီ အဖြူ ရောသော စဉ်းငယ် နီသောအဆင်း၊ ကြာနီပွင့် အတွင်းဘက်ကျောအဆင်း၊ အရင်း၌ တစ်ခုတည်း၊ အဖျားဘွဲ့ နှစ်ခု၊ ပင်လယ်ကသစ်ရွက်သဏ္ဌာန် အလယ်တွင် ကွဲသော ယောက်သွားခုံးသဏ္ဌာန်လည်း ဟူ၏။ မိုက်သောသူ၏ အသည်းကား အကွဲမရှိဟစ်ခုတည်း၊ ကြီး၏၊ လိမ္မာသောသူ၏ အသည်းကား နှစ်ခု သုံးခု ကွဲ၏၊ ငယ်၏၊ သားမြတ်နှစ်ခုတို့၏ အကြား လက်ဝါးနံပါးတင်းကို မှီ၍ တည်၏၊အသည်း၏ ထက်ဝန်းကျင်ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်၏။ ဤကား အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့တွင် ဆိုသော စကား တည်း။

အနာတမိ = Anatomy.= ခန္ဓာဗေဒ ကျမ်း၌ကား —အသည်းသည် နီကြန်းကြန် အဆင်းရှိ၏၊ အညှာရင်းတစ်ခုတွင် နှစ်ခုကွဲ ယောင်ရှိ၏။ လက်ျာဘက်ပိုင်းသည် ကြီး၏။ ငယ်သော လက်ဝဲဘက်အပိုင်းသည် အစာ သစ်အိမ်ပေါ်၌ ဖိကပ်လျက်ရှိ၏။ သို့သော်လည်း အသည်းနှင့် အစာသစ်အိမ်အကြား တွင်အမြှေးသည် ခြားလျက်ရှိ၏၊ နှလုံးမှထွက်သော သွေး၏ပြန်နှံ့ရာဖြစ်သော အကြောကြီး, နှလုံးသို့ သွေးပြန်၍ဝင်ရာဖြစ်သော အကြောကြီးတို့မှ အညှာထွက်၍ အကြောငယ်များ ပေါင်းစုပြီးလျှင် အသည်းဖြစ်၏၊ ဤအသည်းသည်လည်း လက်ျာနို့အောက် နိမ့်ရာမှ ရင်ရိုးနှင့် မဆက်သော အထက်မှ တစ်ဆယ့်တစ်ခုမြောက် နံရိုးရောက်, ရှေ့ဘက်ကို ရင်ညွှန့်အရိုးထက် အဆက်ရောက်၊ ဤသုံးထောင့်ပုံအတွင်း၌တည်၏။ E.S.D. ဝိလုံး၌ ပြအပ်သော Liver. =ယကန =အသည်း ဟော ပရိယာယ်သဒ္ဒါများမှာ ယက္ခတ်

(=ယက်) ကာလခဏ္ဍံ (=ကာဠခဏ္ဍံ) ကာလိကာ ကာလေယံ ကာလခဏ္ဍနံ ပိတ္တာဂယော (=ပိတ္တာသယော) ပိတ္တာခာရော။ ကရဏ္ဍာ မဟာနှာရု-တို့တည်း။)

ယကန္ဒာန (န) [ယကန+ဍာန] အသည်း–အသဲ–၏ တည်ရာ အရပ်။ သန္နိစိတလောဟိတံ ယကန္ဒာနဿ ဟေဋ္ဌာဘာဂံ ပူရေတွာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂၊၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၃၊၃၅၅။

ယကနပိဏ္ဍ (န) [ယကန+ပိဏ္ဍ] အသည်း–အသဲ–တို့၏ အပေါင်း၊ အသည်း–အသဲ–စိုင်။ ယကနပေဋ္ဌဿာတိ ယကနပိဏ္ဍဿ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၈။

ယကနပေဋ္ဌ (ပု) [ယကန+ပေဋ္ဌ] (သီ၊သျှာမူ တို့၌ ယကပေဋ္ဌ-ဟု ရှိ၏။)ယကနပိဏ္ဍ ကြည့်။

ယကနဘာဂ (ပု) [ယကန+ဘာဂ] အသည်း–အသဲ–ဟူသော အဖို့။ပရိစ္ဆေဒတော ယကနံ ယကနဘာဂေန ပရိစ္ဆိန္နံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၃။

ယကနမံသ (န) [ယကန+မံသ] အသည်း–အသဲ–တည်းဟူသော အသား။ ဗဒ္ဓပိတ္တံ ဟဒယပပ္ဖါသာနမန္တရေ ယကနမံသံ နိဿာယ ပဘိဒ္ဓိတေ မဟာကောသာတကီကောသကသဒိသေ ပိတ္တကောသကေ ဌိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၁။

ယကနသညိတ (တိ) [ယကန+သညိတ] အသည်း–အသဲ– ဟု– ခေါ် ဝေါ် – သမုတ်–အပ်သော။တတော ပရံ သရီရဿ အဗ္ဘန္တရေ ယကနသညိတံ ယာမကမံသပိဏ္ဍံ ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ ရတ္တ ကုမုဒ ဗာဟိရ ပတ္တ ပိဋ္ဌိ ဝဏ္ဏန်တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၂။

ယကပိဏ္ဍ (ပု) [ယက+ပိဏ္ဍ] အသည်း–အသဲ–တို့၏ အပေါင်း၊ အသည်း– အသဲ– စိုင်။ ကုတဿ အဋ္ဌိယကပိဏ္ဍမေတီတိ အဿ သတ္တဿ် အဋ္ဌိယကပိဏ္ဍဥ္စ ကုတော အာဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၄။

ယကာရ (ပု) [ယ+ကာရ] ယ-အက္ခရာ၊ ယ–ဟူသော–အက္ခရာ။ အဘိညာတိ ယကာရလောပေနာ၊ယံ နိဒ္ဒေသော။ သာရတ္ထ။၁။ ၃၂၃။ ဝိမတိ၊၁။၆၄။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၄၃၊၃၃၃၊၄၃၃။အံ၊ဋီ၊၁။၅၀။)

ယက္ခ (ပု) [ယက္ခ+အ။ ယက္ခီယတေ ပူဇီယတေတိ ယက္ခော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၂၀၄။ ယဇ+ခ။ ယဇန္တိ တတ္ထ ဗလိံ ဥပဟရန္တီတိယက္ခာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၀၇။ ယဇိတဗ္ဗတော ပူဇိတဗ္ဗတော ယက္ခော။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၆။ ခါဒန္တ + ယာ + အ။ အတ္တနော သကာသံ သမ္ပတ္တသမ္ပတ္တေ ခါဒန္တာ ယန္တိ ဂစ္ဆန္တိတိ ယက္ခာ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၅။ ယသ+ခ။ ယသ တိ ပယတတိ ဗလမာဟရဏဋ္ဌာယာတိ ယက္ခော။ ဏာဒိ။၃၁။ ထီ-၌ ယက္ခီ၊ ယက္ခိနီ၊ ယက္ခ၊ ယက္ခီ–သံ၊ ဇက္ခ၊ ဇက္ခာ၊ ဇက္ခိဏီ၊ ဇက္ခီ-ပါကတ။] (၁)ဘုရား၊ရဟန္တာ။ (၂) သိုကြားမင်း။ (၃) နတ်။ (၄) ဘီလူး၊ ဘီလူးစစ်သူကြီး။ (၅) ငှက်ဘီလူး။ (၆) ဘီလူးကို သတ်သော ရဟန်း၀တ္ထု။ (၇) ပြိတ္တာ။ (၈) ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တ၀ါ၊ ယောကျ်ား။ (၉) ယက္ခသံယုတ်။

(၁) ဘုရား၊ ရဟန္တာ (တန်ခိုးအာနုဘော်ကို ပြတော်မူတတ်သော၊ နိဗ္ဗာန်ဆောက်လျောင်းအကျင့်ကို ညွှန်ပြတော်မူတတ်သော၊ ပူဇော် –အပ် –သင့်–ထိုက်–သော ပုဂ္ဂိုလ်ထူး)။ အာဟုနေယျာ ယက္ခာ။ မ၊၂။၄၉။ သာရတ္ထ၊၂။၇၄။ ယက္ခာတိ အာနုဘာဝဒဿနဋ္ဌေန အာဒိဿမာနကဋ္ဌေန ဝါ ဘဂဝါ ယက္ခော နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၉။ ယက္ခာတိ ဝါ လောကေန ပူဇနီယာ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၂။ (–နိတိ၊ ဓာတု။ ၂၀၄။)

ယက္ခသေနာပတိဘာဝါယ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၆။ (သဗ္ဗေ ယက္ခာ ပဿန္တသော ပါနီယံ ပိဝိ-သု။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၅။ သေ သော ယက္ခော ။ဓမ္မ ဋ္ဌ၊၂။၄၇။ တတ္ထဇော ရက္ခသော အာသိန္တိ.... ယက္ခော အာသိ အဟောသိ ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၇၇။ မေသော ယက္ခော ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၅-၌ ရက္ခိုသ်=ရေစောင့်ဘီလူးကို ဟော သည်။)

(၅) ဌက်ဘီလူး။ ကာလာမေယျာ ဗလိ-ယက္ခာ။ ဇာ၊၂။၃၄၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၁၇။(ယက္ခာ စ=ဌက်ဘီလူးတို့သည်လည်း လည်းကောင်း။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။သျှ။)

(၆) ဘီလူးကိုသတ်သော ရဟန်း ဝတ္ထု။ ပတောဒံ နိဂ္ဂဟေ ယက္ခော။ ဝိ၊၁။၁၀၀။

(၇) ပြိတ္တာ။ ဝေဿဝေါပိ နာမ ယက္ခော ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊၁။၁၄၅၊၁၄၀။ သံ၊၁။၄၄၇၊ ၄၅၂။ ယက္ခဆိမာ ဂစ္ဆန္တု ဒက္ခိဏာယော-(ပေတ။၁၀၀)တိ... ပေတာသ ဥပကပ္ပန္တု။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၂၄။ ယက္ခသ ဝစော (ပေတ။ ၁၉၁) တိ ပေတသ. ဝစနံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၂၆။

(၈) ပုဂ္ဂိုလ်၊ သတ္တဝါ၊ ယောကျ်ား။ ယက္ခသ သုဒ္ဓိံ ဣဓ ပဏ္ဍိတာသေ။ သုတ္တနိ။ ၄၁၅။ မဟာနိ။ ၂၁၇။ (–သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၁၅။) ယက္ခသ၊တိ သတ္တသ.... မနုဇသ မဟာနိ။ ၂၁၈။ တ္တောဝတာ ယက္ခသ သုဒ္ဓိ။ သုတ္တနိ။၃၄၉။ ယက္ခသာတိ ပုရိသသ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ ယက္ခသ သုဒ္ဓိတိအာဒီသု ပုရိသော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၂၃။

(၉) ယက္ခသံယုတ်။ ဝနယက္ခေန ဝါသ-ဝေါ။ သံ၊၁။၂၄၂။

ယက္ခသဒ္ဒါ ဟောနိုင်သော အနက်များ ကို ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၁၃-၌ သိကြား, စတုမဟာ-ရာဇ်နတ်မင်း, ဘီလူး, ပုဂ္ဂိုလ်ဟု ၄-နက်ပြ သည်၊ နီတိ၊ ဓာတု၊ ၂၀၄-၌ကား ပုဂ္ဂိုလ်,နတ်, သိကြား, ရဟန္တာ, ရက္ခိုသ်ဟု ၅-နက်ပြသည်။

(၂) သိကြားမင်း။ ဝဇိရပါဏိ ယက္ခော။ ဒီ၊၁။၀၉။ မ၊၁။၂၉၄။ ယက္ခောတိ....သက္ကော ဒေဝရာဇာတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။ ပူဇိတမ္ဟတော သက္ကော ဒေဝ-ရာဇာ ယက္ခော နာမ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၂၆၁။ အထ ကော နာမ သော ယက္ခော။ သံ၊၁။ ၂၃၆-၇။ သော ယက္ခောတိ သော သက္ကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။ ယဇိတမ္ဟတော ယက္ခော၊ ပူဇနီယော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၄၁။ (–ဒီ၊၂။၂၁၉။ မ၊ ၁။၃၁၊၃၂၀။)

(၃)နတ်။ သတ္တသဟဿာ တေ ယက္ခာ.... ယက္ခာ နာနုတ္တဝဏ္ဏိနော။ ဒီ၊၂။၂၀၅။ ယက္ခာ သဗ္ဗေ သမာဂတာ။ အပ၊၁။၅၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၁။ ယက္ခာနံ သမယော အာသိ။ အပ၊ ၁။၂၀၁။ ယက္ခာနံ သမယောတိ ဒေဝါနံ သမာဂမော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။ သဒ္ဒပိ သု ပဏ် ယက္ခာ (စရိယာ။၃၉၄)တိ ဒေဝတာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၈၈။ ယက္ခာတိ ဒေဝါ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၀၃။ (ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၁၃-၌ စတုမဟာရာဇ် နတ်မင်းကြီး။ ဇာ၊၁။၂၀၁၊၂၃၁၊၂၄၃။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၁၅၀-တို့၌ နတ်မင်းသာမန်၊ဇာ၊၁။၁၅၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀။ သံ၊၁။၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄-တို့၌ နတ်သမီး၊ ဇာ၊၁။၂၇၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၇။ အံ၊ ၂။၄၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၁-တို့၌ ဘုမ္မစိုးနတ်၊ မ၊၁။၄၁၅။ သံ၊၁။၁၂၁။ ထေရ၊၃၆၇။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၇၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀၅-တို့၌ မာရ်နတ် ကို ဟောသည်။)

(၄)ဘီလူး၊ဘီလူးစစ်သူကြီး။ ဘူတဝေဇ္ဇ-ကော ဘိက္ခု ယက္ခံ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသိ။ ဝိ၊၁။၁၀၉။ အတ္တာနော ဇဏ္ဏုကာနိ ဒေ့ ယက္ခာ-တိ စိမန္တိတ္တာ ဟရိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂။ ယက္ခာ ဝါဠေ အမနုဿေ ဩဿဇ္ဇန္တိ။ အံ၊၁။၁၆၀။ ယက္ခေတိ ယက္ခာမိပတိနော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ ယက္ခာ (ဇာ၊၁။၃၅၅)တိ မဟိဒ္ဓိကာ ယက္ခာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀၃။ အထ ခေါ ဒီဃော ပရဇနော ယက္ခော။ မ၊၁။၂၇၁။ ယက္ခတ္တာယာတိ

သည် (ပေဘးဒဋ္ဌ။၁၃၁။ မ၊၁။၄၁၅။ သံ၊၁။ ၁၂၃။ ထေရ။၃၆၇)။

ဘီလူးဘိုသည် ရတနာသုံးပါးအား ကြည်ညိုသူ နည်းကြ၍ ပါဏာတိပါတ စသည်၊ကံကို လွန်ကျူးသူများ ဖြစ်ကြသည် (ဒီ၊၃။၁၅၈)။ အချို့ဘီလူးတို့သည် တန်ခိုးဣဒ္ဓိပါဒ် နည်းပါး၍ အထီးကျန်သော လူများကဲ့သို့ သနားဘွယ်ရာ ကျင်ကြီး, ကျင်ငယ်, တံတွေး, နှပ်စသည်တို့ကို စားကြရသည်၊ အချို့မှာမူ တန်ခိုးဣဒ္ဓိပါဒ် ကြီးမား၍ လူသား စားနိုင်ကြသည်၊ နတ်များကဲ့သို့ ဘုံဗိမာန်နှင့်လည်း ပြည့်စုံကြသည် (သံ၊၁၊၂၁၆။ သံ၊၄၊၁။ ၂၀၂၊ ၂၉၀)။

ထင်းဘီလူးတို့ သေသောအခါ ပင်ကိုယ် အလောင်းကောင် မကျန်ရစ်ဘဲ ပိုးကောင်, ပေါက်ဖတ်, ခြပုန်း, ပိုးနှံ့ကောင်, မြွေ, ကင်း, ကင်းမြီးကောက်, ကင်းခြေများ, ငှက်, သမင် စသည့် အသေကောင်အဖြစ်ဖြင့် ပြောင်းလဲကျန်ရစ်ကြသည် (မိလိန္ဒ။၂၆၃)။

ထင်းဘီလူးတို့သည် ထန်းရွက်, သံအိမ်များကို ကြောက်တတ်ကြသည်၊ ထို့ကြောင့် ဘီလူးများ ထကြွသွင် ထန်းရွက်ကို လက်၌ ဖွဲ့ချည်ခြင်း, သံအိမ်၌ နေထိုင်ခြင်းများကို ပြုလေ့ရှိခဲ့ကြသည် (ဇာ၊၄၊၄၈၊၄၉၆)။

ဘီလူးနှင့်လူ သာမန် ခွဲခြား သိနိုင်ရန် အကြောင်း ၄-ချက်ရှိသည်၊ ထင်းတို့မှာ— (၁) ဘီလူး၏ မျက်လုံးများသည် လွန်လွန်ကဲကဲ နီမြန်းခြင်း၊ (၂) မျက်တောင် မခတ်ခြင်း၊ (၃) အရိပ်မထွက်, အရိပ်မထင်ခြင်း၊ (၄) ကြောက်ရွံ့မှု ကင်းခြင်းတို့ ဖြစ်သည် (ဇာ၊၄၊၄၄၅၊ ဇာ၊၄၊၅။၃၅)။

ဘီလူးများသည် လူသားကို အရှင်လတ်လတ်ပင် ကြွပ်ကြွပ်ပါအောင် ဝါးစားတတ်ကြသည် (ဇာ၊၄၊၅။၂၂)။ အချို့ဘီလူး

ဇာ၊၄၊၅။၄၄၃-၌ ဂိဇ္ဈာခရ, သိဒ္ဓသမာဏ, တာပသ, ဝရဒေဝ, ရက္ခသ, ဒါနဝ, ဂန္ဓဗ္ဗ, ကိန္နရ, မဟောရဂ သဒ္ဒါများနှင့် တွဲစပ်၍ မိန့်ဆိုထားသည်။ အမရ။၊ ၁၊၁၁-ဂါထာ-၌မူ ဝိဇ္ဈာခရ, အပသရ, ရက္ခသ, ဂန္ဓဗ္ဗ, ကိန္နရ, ပိသာစ, ဂုယှက, သိဒ္ဓ, ဘူတ ဓ-ပုဒ်ဘိုးနှင့် တွဲ၍ပြုပြီး ၎င်း ၁၀ မျိုးတို့ကို ဒေဝယောနိဟုပင် ပြဆိုသည်။

ယက္ခသဒ္ဒါကို "ဘီလူး"ဟု မြန်မာပြန်များသည်၊ နက်,ဘုတ်,ဟစ္ဆေ,သရဲ,သဘက်, ကျတ်, ဥပါ, ဥစ္စာစောင့် စသည်ဖြင့်လည်း အဏ္ဍဒုနအားလျော်စွာ မြန်မာ ပြန်ဆိုနိုင်သေးသည်။

စင်စစ် ယက္ခ-ဟူသော အမည်မှာ ပူဇော်အပ်သောသူ ဟူသော အနက်ကို ဟောဒ်။ နက်အားလုံးကို ခေါ်ဝေါ် သုံးစွဲနိုင်သော ဝေါဟာရဖြစ်သည် (သံ၊၁၊၁။၈၈)။ ယက္ခပုဒ်တွေ့တိုင်း ဘီလူးဟုချည်း မယူအပ်။ ပြဆိုပြီး အနက်များကို ဆောက်အ၍ သင့်လျော်သလို မြန်မာပြန်ဆိုရသည်။

ဘီလူးတို့သည် လူဘို့ကဲ့သို့ သုဂတိအဟိတ်, ဒွိဟိတ်, တိဟိတ်စသည် ဘို့ဖြင့် ပဋိသန္ဓေ တည်နေကြ၍ စာဘုမဟာဂုတ်နတ်မျိုး၌ ပါဝင်ကြသည်၊ ယောဂီ ၄ မျိုးတို့နှင့် ဆက်ဆံကြသည် (ဒီ၊၁၊၂။၁၀၀။ မ၊၁၊၁။၃၄၁။ သာရတ္ထ၊၂။ ၁၁။ မ၊၃၊၂။၂၉)။ (ဓာန်။၁၃-ဂါထာ၌ကား ဒေဝယောနိဟု ပြဆိုသည်၊)

ယက္ခ အရ အပါယ်ဘုံသား ပြိတ္တာများလည်း ရှိကြသေးသည် (ဝိ ၁။၁၄၅–၈။ သံ၊ ၁။၄၄၆–၉)။

အများအားဖြင့် ဘီလူးတို့သည် ဝေဿဝဏ် (=ကုဝေရ) နတ်မင်း၏ အခြံအရံ အစေအပါး ဇမ္ဗုမဟာရာဇ်ဘုံသားများ ဖြစ်ကြသည်၊ တာဝတ်သာနက်, ဝသဝတ္တီ မာရ်နတ်များလည်း ရံခါ ယက္ခအဖြစ် ပါဝင်ကြသေး

သောတာပန် ဘီလူးများဖြစ်ကြသည် (သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၉၊၃၀၂)။

ယက္ခအက္ကောသ (ပု) [ယက္ခ+အက္ကောသ] ဘီလူးကို ဆဲရေးသကဲ့သို့ (မျက်စိကြောင့်, သွားခေါ, အသားမဲ စသည်ဖြင့်) ဆဲရေးခြင်း။ ယက္ခအက္ကောသေဟိ နာမ အက္ကောသေယျုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၅၈။ ယထာ ယက္ခာ အက္ကောသိတပုဗ္ဗာ၊ ဧဝံ ပဝတ္တာ အက္ကောသာ ယက္ခအက္ကောသာ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၅၀။

ယက္ခကန္တာရ (ပု) [ပ+ယက္ခ+ကန္တာရ] ဘီလူး-ရက္ခိုသ်-မျိုသော-ခရီး၌- ခက်ခဲသောခရီး။ ယက္ခကန္တာရေ တာသံ ရက္ခသိနံ ဝသံ နအဂမိမှ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉၆။

ယက္ခကာက (ပု) [ယက္ခ+ကာက] ဘီလူးဖြစ်သောကျီး။ ဧတေပိ ယက္ခဂိဒ္ဓာ စေဝ ယက္ခကာကာ စ ယက္ခကုလသာ စ ပစ္စေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။ (ကျီးငှက်အစစ်မဟုတ်၊ ဘီလူးက ကျီးငှက်ယောင် ဆောင်ထားသော ကျီးဖြစ်သည်။)

ယက္ခကုလလ (ပု) [ယက္ခ+ကုလလ] ဘီလူးဖြစ်သော စွန်ရဲ။ ယက္ခကာက-ကြည့်။

ယက္ခကောဠိ (ထီ) [ယက္ခ+ကောဠိ] ဘီလူးပေါင်း တစ်ကုဋေ၊ ဘီလူးကုဋေ။ နေကာနံ ယက္ခကောဠိနံ၊ ဝသဝတ္တိမှိ ဣဿရော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၇။

ယက္ခဂဇ္ဇာ (နာ) [ယက္ခ+ဂဇ္ဇိတ] ဘီလူးတို့၏ ကြိုးဝါးခြင်း။ အတ္တာနော ယက္ခဂဇ္ဇိတံ ဂဇ္ဇိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၀-၁။

ယက္ခဂဏသေဝိဘ (တိ) [ယက္ခ + ဂဏ + သေဝိတ] ဘုမ္မစိုးနတ်အခေါင်းသည် မှီဝဲအပ်သော။ ယက္ခဂဏသေဝိတော ဂန္ဓမာဒနော။ ဇာ၊၁။ ၂၇၉။ ယက္ခဂဏသေဝိတောတိ ဘုမ္မဒေဝတာဟိ သေဝိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၄။၂၀၇။

များကား လူသေသားကိုလည်း စားကြသည် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၂)။

ဘီလူးများ၏ မျက်စိသည် နီမြန်းသည့်အပြင် ကြောင်သော အဆင်းလည်းရှိသည်၊ အသားမဲ၍ သွားခေါကြသည် (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၀)။

ဘီလူးဘုရင်မှာ ဓတရဋ္ဌ (=ကုဝေရ) နတ်မင်းဖြစ်၍ ၎င်းနတ်မင်း လက်အောက်၌ ယက္ခသေနာပတိခေါ် ဘီလူးစစ်သူကြီး ၂၀-ဦးရှိသည် (ဒီ၊၃။၁၆၅၊၁၇၃)။ ယင်း စစ်သူကြီးများသည် တစ်လလျှင် ဂ-ရက် တရားဆုံးဖြတ်ရန် ဟိမဝန္တာတောင်ရှိ မနောသိလာတလ (= ဆေးဒန်း မြင်းသီလာအပြင်) ရှိ နာဂဝတီ မည်သော မဏ္ဍပ်၌ အစည်းအဝေးပြုလုပ်ကြသည် (သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅)။

များသောအားဖြင့် ဘီလူးတို့သည် ရက်စက် ကြမ်းကြုတ်ကြသော်လည်း အချို့မှာ သနားကြင်နာ၍ လူများအား ကူညီစောင့်ရှောက် တတ်ကြသေးသည် (ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၁၄)။ ဘီလူးမများသည် ဝေဿဝဏ် နတ်မင်းအတွက် အလှည့်ကျ ရေခပ် ပေးကြရသည်။ ဘီလူးမအချို့ ရေခပ်ရင်း ပင်ပန်းပြီးသေဆုံးသည်လည်းရှိသည် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၄၉၆)။

သာသနာတော်၌ အလွန် ထင်ရှားသော အာဠာနာဠိယသုတ်မှာ အာဠာနာဠ မည်သော ဘီလူးမြို့တော်၌ နတ်ဘီလူးတို့ စီရင်အပ်သောသုတ်တည်း၊ ၎င်းသုတ်ကို ဝေဿဝဏ် နတ်မင်းက ဘုရားအား လျှောက်ထားသည်၊ ဘုရားဌင်က တဖန် ပြန်ဟောကြား၍ ဘုရားဟော သုဘ္ဘန်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်ပေသည် (ဒီ။၃။၁၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၂-၄)။ ဘီလူးများသတ်သတ် စပ်ဆိုင်သော သုဘ္ဘန် ၁၂-သုတ်ကို ယက္ခသံယုတ်ဟု သီးခြားစီစဉ်ထားသည် (သံ၊၁။ ၂၁၁-၂၁၇)။ ယင်းသံယုတ်လာ သူစီးလောမဘီလူးနှင့် အာဠဝဂ၏ ဘီလူးတို့မှာ

ယက္ခဒ္ဒဒန (နာ) [ယက္ခ+ဒ္ဒဒန] နတ်ဘိုး၏ တည်ရာအချပ်၊ နတ်ကွန်း။ နကောစိ ပုပ္ဖဂန္ဓာဒိနိ ဂဟေတွာ ယက္ခဒ္ဒဒနံ ဝါ ဘူတဒ္ဒဒနံ ဝါ ဂစ္ဆံဘိ။ ခုဒ္ဒကာဒ္ဒ။၁၄၃။ သုတ္တနိ၊၉၁။၂၇၂။ (–ဒီ၊၉။၂၈၁၀။ မ၊၉၁။၁၂၃။ အံ၊၉၃။ ၁၅၄။)

ယက္ခတရုဏ (ပု) [ယက္ခ+တရုဏ] နတ်လုလင်။ ကတိပယေဟိ ယက္ခတရုဏေဟိ ပရိဝါရိတာ။ ဇာ၊၉၁။၂၄၇။

ယက္ခတ္တ (နာ) [ယက္ခ+တ္တ။ ယက္ခတ္တ–သံ။] (၁) နတ်၏အဖြစ်၊ (၂) ဘီလူး၏အဖြစ်။(၃) ဘီလူး စသည်သူကြီး၏ အဖြစ်း (၁) အဘွဲ့နာ ပုညဖလေန အာဟံ ယက္ခတ္တံ ဥပဂတော အသ္မိ။ ပေတ၊၉။၁၁၁။ (၂)ယက္ခာနံဝါ ယက္ခတ္တာယ၊ ဘူတာနံ ဝါ ဘူတတ္တာယ။ ဒီ၊၂။၄၇။ ယက္ခတ္တံ ယေန ဂစ္ဆေ သံ့။ အံ၊၁။၃၄၇။ (၃) ယက္ခတ္တာယ ဝါ (မ၊ဘာနီ။၅၆) တိ ယက္ခသေနာပတိဘာဝါယ။ မဟာနိ၊၉။၁၇၆။

ယက္ခတ္တဘာဝ (ပု) [ယက္ခ+အတ္တဘာဝ] ဘီလူး၏–ခန္ဓာကိုယ်–အဘွဲ့ဘာဝ၊ ကိ ' ပန သော ယက္ခတ္တဘာဝေနေဝ နိရယံ ဥပဂစ္ဆိတိ။ ဥဒါန၊ ၉။ ၂၂၃။

ယက္ခဒမန (နာ) [ယက္ခ+ဒမန] ဘီလူးတို့ကို–ဆုံးမ–သွန်သင်–ခြင်း။ ပဌမံ ယက္ခဒမနတ္ထံ ဇကကောဘ အာဘန္တွာ ယံကွေ ဒမေတ္ထာ။ ဝိ၊ ၉။၁၊၁၃၆။

ယက္ခဒါရက (ပု) [ယက္ခ+ဒါရက] ဘီလူး–သူငယ်–ကလေး။ယက္ခဒါရကဿ ပန ဒဟရတာယ ဓမ္မဿာဒေန စိတ္တံ နတ္ထိ။သံ၊၉။၁၊၂၀၃။

ယက္ခဒါသက (ပု) [ယက္ခ+ဒါသ+က] နတ်၏ကျေးကျွန်၊ နတ်သိန်း။ (ယူဒေဝ်ခြင်းအစရှိသော အစီအရင်ဖြင့် နတ်ဘိုးကိုပူးဝင်စေတတ်သော နတ်ဝင်သည်။) သော ယက္ခဒါသကေ ပက္ကောသာပေတွာ ဗလိကမ္မံ ကာရေတွာပိ။

ယက္ခဂဟဏ (နာ) [ယက္ခ + ဂဟဏ] ဘီလူးဖမ်းစားခြင်း။ တဿ ယက္ခဂဟဏဿ ကာရဏံ။ သံ၊၉။၁၊၃၁၂။

ယက္ခဂဟိတ (တ်) [ယက္ခ+ဂဟိတ] ဘီလူးဖမ်းစားအပ်သော၊သူ။ ဘူတဝိဇ္ဇာပါဌကာ ယက္ခဂဟိတံ မောစေတုကာမာ ယက္ခံ အာဝါဟေတွာ "မုဠ္ဟာ"တိ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊၉၊၂။၆၉။

ယက္ခဂဟိတက (တိ) [ယက္ခ+ဂဟိတ+က] ယက္ခဂဟိတနှင့် တူ။ ပါဒေ ပန ဘူမိဘောမောစေတွာ နိပန္နော ယက္ခဂဟိတကောပိ ဝိယ သဉ္ဇီဘူတောပိ နမုစ္စတိ၊ ဝိ၊၉၊၁။၂၄၆။ ဝိ၊သဂ်ဟ။၄။

ယက္ခဂါဟ (ပု) [ယက္ခ+ဂါဟ] ယက္ခဂ္ဂါဟ (၂) ကြည့်။ အဟိနာ ဒဋ္ဌော ကာလမကာသိ၊ "ယက္ခဂါဟေနာ" တိပိဝဒန္တိ။ပေတ၊၉။၁၃၅။

ယက္ခဂိဠ (ပု) [ယက္ခ+ဂိဠ] ဘီလူးဖြစ်သောလင်းတ။ ယက္ခကာက·ကြည့်။

ယက္ခဂ္ဂါဟ (ပု) [ယက္ခ+ဂါဟ၊ ယက္ခဂြဟ–သံ။ ယက္ခဂ္ဂဟ–ပြာ။] (၁) ဘီလူးဘို့၏–သိမ်းဆည်း–သိမ်းပိုက်–ခြင်း။ (၂) နတ်(ဘီလူး)–ပူးဝင်–ဖမ်းစား–ခြင်း။ (၁) ဣဒ ယက္ခဂ္ဂါဟော....အတ္ထိတိ ပဿန္တိ။ ဒီ၊၉၊၂၊ ၁၃၀။(၂) ယက္ခဂ္ဂါဟော ဒေဝတာဝေသော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၁။

ယက္ခစေတိယဋ္ဌာန (နာ) [ယက္ခ+ စေတိယ+ဋ္ဌာန] အရိုအသေပြုအပ်သော နတ်၏တည်ရာအရပ်၊ နတ်ကွန်း။ စေတိယန္တိ ယက္ခစေတိယဋ္ဌာနံ။ ဒီ၊၉၊၃။၇။

ယက္ခဇာတိက (တိ) [ယက္ခ + ဇာတိ = ယက္ခဇာဘိ+က ယ·ကို က·ပြား။] ဘီလူး မျိုးဖြစ်–ဘီလူးဇာဘိုး–ဒသာ၊ သူ။ ယက္ခဇာဝါဟိ ဃ ကုဇာ ဘိ·ကာ ဇေ။ ဒီ၊၉၊၂။၂၄၀။

ဒီး၌၊ ၂။ ၂၀၆။ ယက္ခဒါသကေတိ ဥပဟာရာဒိ-ဝိဓိနာ ဒေဝတာဝေသနကေ ဘူတာဝိဂ္ဂါဟ-ကေ။ ဒီး၌၊ ၂။၁၉၂။

ယက္ခဒါသိကမ္မ (န) [ယက္ခ+ဒါသိ+ကမ္မ] နတ်ကတော်–မှော်ကတော်–၏အမှု။ သာ ကိုရ ဣက္ခဏိကာကမ္မံ ယက္ခဒါသိကမ္မံ ကရောန္တီ.... မဟာဇနံ ဒုဒ္ဒိဋ္ဌိံ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာပေသိ။ ဝိ၊၌၊ ၂။၁၀၀။ သံ၊၌၊ ၂။ ၂၀၄။

ယက္ခဒါသီ (ကိ) [ယက္ခ+ဒါသီ] နတ်၏ ကျွန်မ၊ နတ်ဝင်မ၊ နတ်ကတော်၊ မှော်ကတော်။ စတုတ္ထော တံ နိသေဓေတ္ဝာ ယက္ခဒါသိနံ မဒနိဒ္ဒံ သန္ဓာယ။ ဒီး၌၊ ၁။၃၀၄။ (–ဇာ၊၌၊ ၇။ ၂၆၈။)ယက္ခဒါသီနန္တိ ဒေဝဒါသိနံ။ သီ၊၌၊ သစ်၊ ၂။၃၇၄။

ယက္ခဒေဝရာဇ (ပု) [ယက္ခ+ဒေဝ+ရာဇ]ဘီလူး(နတ်)မင်း။ တသ္မိံ အပရေန ယက္ခဒေဝ-ရညာ သဒ္ဓိံ သင်္ဂါမတ္ထာယ....သမုပဗ္ဗဇ္ဇာ အဟေသုံ။ အပ၊၌၊ ၂။၁၃၀။

ယက္ခဒေါဝါရိက (ပု) [ယက္ခ+ဒေါဝါရိက] တံခါး စောင့် နတ်ဘီလူး။ ဒ္ဝါဒသန္နံ ယက္ခဒေါဝါရိ-ကာနံ နိသေဒေန္တိ။ ဒီး၌၊ ၃။၁၀၇။ ယက္ခာ စ ဝေဿဝဏ္ဏဿ ရညော နိဝေသနဒ္ဝါရေ နိယုတ္တာ စာတိ ယက္ခဒေါဝါရိကာ။ ဒီး၌၊ ၃။ ၁၅၉။

ယက္ခဒူပ (ပု) [ယက္ခ+ဓူပ။ယက္ခပ်ိယော ဓူပေါ ယက္ခဓူပေါ။ ကပ္ပဒ္ဓါမ။ ယက္ခေဟိ ကတော ဓူပေါ ယက္ခဓူပေါ၊ ယက္ခော ဒေပေါ။ ဓာန်၊၌။ ၃၀၄။ ယက္ခဓူပ–သံ။]ပွဲလျက် =ပွဲညက်၊ အင်တုံ။ ယက္ခဓူပေါ သင်္ဂုလသော။ ဓာန် ၃၀၄။

ယက္ခနဂရ (န) [ယက္ခ+နဂရ] ဘီလူးမြို့။ အတ္တ-နော ယက္ခနဂရမေဝ အဂမာသိ။ ဇာ၊၌၊ ၁၊ ၁၁၆-၇။

ယက္ခနာဂဗလိကမ္မ (န) [ယက္ခ+နာဂ+ဗလိ+ကမ္မ] ဘီလူးနှင့် နဂါးဟိုအား–ပူဇော်–ပသ–ခြင်းအမှု။ မနုဿာ ကာကဘက္ခံ ဝါ ဒါတုံ ယက္ခနာဂဗလိကမ္မံ ဝါ ကာတုံ နာသက္ခိံသု။ ဇာ၊၌၊ ၂။ ၃၃၃။

ယက္ခပစာရ (ပု) [ယက္ခ+ပစာရ] ဘီလူးတို့၏ အလုပ်အကျွေး၊ အလုပ်အကျွေးဘီလူး။ ယက္ခပါရိသဇ္ဇော ပါ ယက္ခပစာရော ဝါ။ ဒီ၊ ၃။၁၆၄။ ယက္ခပစာရောတိ ယက္ခပရိစာရ-ကော။ ဒီး၌၊ ၃။ ၁၅၀။

ယက္ခပဋ္ဌ (တိ) [ယက္ခ+ပဋ္ဌ] ဘီလူးနှင့် သက်ဆိုင်သော ပြဿနာ၊ ဘီလူး ပြဿနာ။ ယက္ခပဋ္ဌော သတ္တမော။ မိလိန်။ ၂၆၃။

ယက္ခပရိဂ္ဂဟ (တိ) [ယက္ခ+ပရိဂ္ဂဟ] ဘီလူးဟို့သည် – သိမ်းဆည်း–သိမ်းပိုက် –အပ်သော။ မနုဿာနံ အဘာဝေန ယက္ခပရိဂ္ဂဟာဟူတေား။ ဝိ၊၌၊ ၁။ ၂၅၉။

ယက္ခပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ယက္ခ+ပရိဂ္ဂဟိတ] ယက္ခ-ပရိဂ္ဂဟ-ကြည့်။ သေသကာလေ သုညံ ဟော-တိ ယက္ခပရိဂ္ဂဟိတံ။ ဝိ၊၌၊ ၁။ ၂၄၇-၈။ မ၊၌၊ ၂။၄၀။ ဥဒါန၊၌၊ ၅၄။ သုတ္တနိ၊၌၊ ၂။ ၁၃၉။

ယက္ခပရိစာရက (ပု) [ယက္ခ+ပရိစာရက]ယက္ခ-ပစာရ-ကြည့်။

ယက္ခပရိတ္တ (န) [ယက္ခ+ပရိတ္တ] ဘီလူး အရံ အတား–ပရိတ်–မန္တာန်။ယက္ခပရိတ္တနာဂမဏ္ဍ-လာဒိဘေဒံ သမ္ဘဝံ ဝဏ္ဏယိ။ ဝိ၊၌၊ ၁။ ၂၄၅။ ယက္ခပရိတ္တနာဂမဏ္ဍလာဒိကေ သမ္ဘပရိတ္တေ။ ကခ်ဲ။ ၃၃၅၊

ယက္ခပရိတ္တနာဂမဏ္ဍလ (န) [ယက္ခ+ပရိတ္တ+နာဂမဏ္ဍလ] ဘီလူးအရံအတား, မြွေစသည်တို့ကို မဝင်စေခြင်းငှါ အဝန်းဖွဲ့၍ မန်းအပ်သော–ပရိတ်–မန္တာန်။ ယက္ခပရိတ္တ-ကြည့်။

ယက္ခပရိသာ (ထ) [ယက္ခ+ပရိသာ] ဘီလူးပရိသတ်။ အထ ဖေ မဝတော သဟာယဋ္ဌ ယက္ခ-ပရိသဋ္ဌ ဩလောကေတ္ဝာ။ သုတ္တနိ၊၌၊ ၂၀။

ယက္ခဘက္ခ (ပု) [ယက္ခ+ဘက္ခ] ဘီလူးကိုင်၏ အစာ၊ ဘီလူးစာ။ သေဝ ယက္ခဘက္ခော ဘဝိဿတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၄။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၁၄။)

ယက္ခဘယ (နာ) [ယက္ခ+ဘယ] ဘီလူးဘေး။ ယက္ခဘယစောရဘယာဒီဟိ ဒုက္ခေဟိ မုတ္တာနံ အန္တေ၁ နတ္ထိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။

ယက္ခဘဝန (နာ) [ယက္ခ+ဘဝန] ဘီလူးတို့၏-ဘုံ-ဗိမာန်။ ယက္ခော ယက္ခဘဝနေ ပင်္ကတ္တော်။ မိလိန္ဒ။၂၆၈။ (-မဟာနိ။၃၅၅။)

ယက္ခဘာဝ (ပု) [ယက္ခ-ဘာဝ] ဘီလူး၏ အဖြစ်၊ ဘီလူး၏-အသွင်-သဏ္ဌာန်။ ယထာ စ သယံ နေဝ ယက္ခော နာ ပကွီ သမာနော ယက္ခဘာဝမ်ိဳ ပကွီဘာဝမ်ိဳ ဒဿေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၈။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁၊၃၆၃။)

ယက္ခဘူတ (ပု) [ယက္ခ+ဘူတ] မြေဘုတ်ဘီလူး နှင့် အခြားဘီလူး။ နာ ယက္ခဘူတာ နာ သရီသပါ ဝါ။ ပေတ။၁၇၃။ နာ ယက္ခဘူတာ နာ သရီသပါ ဝါတိ ပိသာစဘူတာ ဝါ ယက္ခဘူတာ ဝါ သရီသပါ ဝါ ယော ကေစိ သရန္တော ဂစ္ဆန္တော ဝါ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၀၂။ ယက္ခဘူတဒေဝဂဏာ စ တုဋ္ဌဟဋ္ဌာ ဧဝ အဟေသုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။

ယက္ခမဟာမတ္တ (ပု) [ယက္ခ+မဟာမတ္တ] ဘီလူးအမတ်ကြီး၊ ဘီလူးအမတ်ချုပ်ကြီး။ ယက္ခမဟာမတ္တော ဝါ ယက္ခပါရိသဇ္ဇော ဝါ။ ဒီ၊၃။ ၁၆၄။

ယက္ခမဟိဒ္ဓိ (ထီ) [ယက္ခ+မဟိဒ္ဓိ] ကြီးစွာသော နတ်တို့၏ တန်ခိုး။ ပရိဝါရိတံ ယက္ခမဟိဒ္ဓိပတ္တံ။ပေတ။၁၀၀။ ယက္ခမဟိဒ္ဓိပတ္တန္တိ မဟတိံ ယက္ခိဒ္ဓိံ ဒေဝိဒ္ဓိံ ပတ္တော ဌိတံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၂၅။

ယက္ခမာနမဒ္ဓန (နာ) [ယက္ခ + မာန + မဒ္ဓန] ဘီလူးတို့၏ - မာန်-မာန - ကို - နှိပ်နင်း - နှိပ်ကွပ်-ခြင်း။ ယက္ခမာနမဒ္ဓနတ္ထံ ပါဒပုဉ္ဆန-

ယက္ခပဟာရသုတ္တ (နာ) [ယ.ဂ္ခ+ပဟာရ+သုတ္တ] ယက္ခပဟာရသုတ်၊ နန္ဒဘီလူးက အရှင်သာရိပုတြာမထေရ်၏ ဦးခေါင်းကို ရိုက်နှက်ပုတ်ခတ်ခြင်း အကြောင်းနှင့် စပ်၍ ဟောအပ်သော သုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဥဒါန-ပါဠိ၊ ၄-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ဥဒါန်း ၁၂၃-၅။

ယက္ခပါရိသဇ္ဇ (ပု) [ယက္ခ+ပါရိသဇ္ဇ] ဘီလူးတို့၏ အမှုကြီးငယ်ကို စီရင်နိုင်သော ဘီလူး။ ယက္ခပစာရ-ကြည့်။

ယက္ခပေတအတ္တဘာဝ (ပု) [ယက္ခ+ပေတ+အတ္တဘာဝ] ဘီလူး-ပြိတ္တာ-တို့၏ ခန္ဓာ-ကိုယ်-အတ္တဘော။ အပစ္စဝေက္ခိတ္ဝာ ပရိ-ဘောဂံ ကတ္ဝာ ဟိ ကာလံ ကုရုမာနော ဘိက္ခု ယက္ခပေတအတ္တဘာဝတော နမုစ္စတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၁။

ယက္ခပေတရူပ (နာ) [ယက္ခပေတ+ရူပ] ဘီလူးပြိတ္တာတို့၏-အသွင်-သဏ္ဌာန်။ တိရစ္ဆာန-ရူပေန ပတိတ္ဝာ ယက္ခပေတရူပေန မတော်ပိ သော်ဝန်ယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။

ယက္ခပေတာဒိဝေသ (ပု) [ယက္ခပေတ+အာဒိ+ဝေသ] ဘီလူးပြိတ္တာ အစရှိသည်တို့၏-အသွင်-သဏ္ဌာန်၊ အတ္တနာ ဝါ ယက္ခပေတာ-ဒိဝေသံ ဂဟေတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ (-ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၂၁၄။)

ယက္ခပေါတက (ပု) [ယက္ခ+ပေါတက၊ ထီ-ဋ္ဌ ယက္ခပေါတိ၊ကာ]ဘီလူး- သူငယ် - ကလေး။ ယက္ခပေါတကော ဝါ ယက္ခပေါတိကာ ဝါ။ ဒီ၊၃။၁၆၄။

ယက္ခပေါတိကာ (ထီ) [ယက္ခပေါတက+အာ။ ထီ-ဋ္ဌ အ-ကိုက္ခ-ပြု။] ဘီလူးမကလေး။ ယက္ခ-ပေါတက-ကြည့်။

ယက္ခဗလိကမ္မ (နာ) [ယက္ခ+ဗလိ+ကမ္မ] နတ်တို့အား-ပူဇော်-ပသ-သောအမှု။ ယက္ခဗလိ-ကမ္မံ ကရောမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၀။

စောင်္ခံ ဟုတ္တာ ပါဒမူလေ နိပတိ။ သံ၊၆၊၁။ ၂၉၇။

ယက္ခယတိ (ကြိ) [ယက္ခ+ဏယ+တိ] ယက္ခေ-တိ-ကြည့်။

ယက္ခယောနိ (ထီ) [ယက္ခ+ယောနိ] (၁)ဘီလူး တို့၏-အမျိုး-ဇာတ်၊ ဘီလူးမျိုး၊ ဘီလူး ဇာတ်။ (၂)ဘုမ္မစိုးနတ်တို့၏-အမျိုး-ဇာတ်၊ ဘုမ္မစိုးနတ် - မျိုး - ဇာတ်၊ (ဘုမ္မစိုးနတ်၏ အဖြစ်)။ (၁) ယက္ခယောနိံ ဥပပဇ္ဇိံ။ အပ၊ ၁။၁၆၇။ (-ဥပါနိ၊၆။၂၆၂။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။ ၁၉၅။ သုတ္တနိ၊၆။၂။၃၈။ ထေရ၊၆၊၁။၁၄၂၊ ၁၉၂။အပ၊၆။၂။၁၂၈၊၁၃၅၊၁၆၉။) (၂)အည-တရံ ယက္ခယောနိံ ဥပပန္နော။ အံ၊ ၂။၄၄၆။ ယက္ခယောနိန္တိ ဘုမ္မဒေဝတာဘာဝံ။ အံ၊၆၊ ၃။၁၇၁။

ယက္ခရဋ္ဌ (န) [ယက္ခ+ရဋ္ဌ]ဘီလူး-တိုင်း-ပြည်-နိုင်ငံ။ ယက္ခရဋ္ဌကာ (ဒီ၊၆၊၃။၁၄၈)တိ ယက္ခ-ရဋ္ဌာဓိပတိနော။ ဒီ၊၌၊ ၃။၁၅၉။

ယက္ခရဋ္ဌိက (ပု) [ယက္ခရဋ္ဌ+ဏိက] ဘီလူးနိုင်ငံ၌ အကြီးအမှူး။ ယက္ခရဋ္ဌ-ကြည့်။

ယက္ခရာဇ (ပု) [ယက္ခ+ရာဇ။ ယက္ခ ရာဇ-သံ။ ဇက္ခရာယ-ပြော] ဘီလူးမင်း။ ဒ္ဝိန္နမ္ပိ ယက္ခ-ရာဇ္ဇန်။ သေနာ သာ ဝိမ္ဟိတာ အဟု။ အပ၊၁၀။၁၆၃။ ထေရ၊၆၊၁။၁၇၆။ (-ဒီ၊၆၊ ၂။၂၄၁။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။၁၉၅။)

ယက္ခရာဇအာဝဏ (ထီ) [ယက္ခရာဇ+အာဝဏ] နတ်ဘီလူးမင်း၏-အိမ်နီး-အာဝဏ။ မယမ္ပိ အမှာကံ ယက္ခရာဇအာဝဏံ ကရောမ။ ဒီ၊၆၊၃။ ၁၅၂။

ယက္ခရူပ (န) [ယက္ခ+ရူပ] ဘီလူး၏-ရုပ်-ပုံ-အသွင်-သဏ္ဌာန်၊ ဘိ်သနုကာနိ ယက္ခရူပါနိ နိမ္မိနိတ္ဝာ ပုရတော ပုရတော တိဋ္ဌန္တိ။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။၁၉၉-၂၀၀။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။၁၇၆။ (-ဝိ၊၆၊ ၂။၅၄။)

ယက္ခလောက (ပု) [ယက္ခ+လောက] ဘီလူး-ပြိတ္တာ-တို့၏-တိုင်းပြည်-နိုင်ငံ။ အပိ နာမ ယက္ခလောကေ ဥပ္ပန္နာနိ ပဒ္ဓ ဧရောနိ ပဟာယ။ သံ၊၆၊၁။၂၀၃။

ယက္ခဝဏ္ဏ (ပု) [ယက္ခ+ဝဏ္ဏ] ဘီလူးတို့၏-အသွင်-သဏ္ဌာန်။ သုပဏ္ဏဝဏ္ဏံ ဝါ ဒသေတိ၊ ယက္ခဝဏ္ဏံ ဝါ ဒသေတိ။ ပဋိသံ။၃၀၈။

ယက္ခဝတ (န) [ယက္ခ+ဝတ] ဘီလူးတို့၏-အမူ-အကျင့်-အကျင့်စရိုက်။ သုပဏ္ဏဝတံ ဝါ ယက္ခဝတံ ဝါ။ မဟာနိ။၇၀၊၂၄၀။

ယက္ခဝတိက (တိ) [ယက္ခဝတ+ဏက]ဘီလူးတို့၏ -အမူအကျင့်-အကျင့်စရိုက်-ရှိသော၊ သူ။ သုပဏ္ဏဝတိကာ ဝါ ဟောန္တိ၊ ယက္ခဝတိကာ ဝါ ဟောန္တိ။ မဟာနိ။၆၀။ (-စူဠနိ။၄၉။)

ယက္ခဝါသ(ပု)[ယက္ခ+ဝါသ]ယက္ခာဝါသ-ကြည့်။

ယက္ခဝိဘိ သကာ (ထီ) [ယက္ခ+ဝိဘိ သက+အာ] ဘီလူးတို့၏ခြောက်လှန့်မှု။ ယက္ခဝိဘိ-သကာယ ဘိ်သာပေန္တော သန္တဇ္ဇေသိ။ ပေတ၊၄။၁၁၆။

ယက္ခသံယုတ္တ (န) [ယက္ခ + သံယုတ္တ] ယက္ခ-သံယုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၀-သံယုတ်။ သံ၊၁။၂၀၈-၁၇။ ယက္ခသံယုတ္တံ သမတ္တံ။ သံ၊၁။၂၁၇။ ယက္ခသံယုတ္တဿ ပဌမေ ဣန္ဒကဿာတိ ဣန္ဒ-ကူဋ္ဌနိဝါသိနော ယက္ခဿ။ သံ၊၆၊၁။၂၇၄။ (၎င်း ယက္ခသံယုတ်သည် သံယုတ် ၅-ကျမ်း အနက် ပဌမ သဂါထာဝဂ္ဂ သံယုတ်၌ ပါဝင်၍ ယင်း၌ ၁၁-ကဏ္ဍရှိရာ ၁၀-ခုမြောက် ကဏ္ဍဖြစ်သည်၊ နတ်နှင့် နတ်ဘီလူး တို့၏ လျှောက်ထား မေးမြန်း ခြင်းစသော အကြောင်းကြောင့် ဘုရားရှင်၏ ဖြေကြား ဟောပြချက်များ ပါဝင်သည်၊ ဣန္ဒကသုတ်, သက္ကနာမ, သူစိလောမ, မဏိဘဒ္ဒ, သာနု, ပိယင်္ကရ, ပုနဗ္ဗသု, သုဒတ္တ, ပဌမသုက္ကာ, ဒုတိယသုက္ကာ, စိရာ, အာဠဝကသုတ် ဟူ၍ ၁၂-သုတ်ရှိသည်၊ အကျယ်ကို ဆိုင်ရာပုဒ်များ ကြည့်။)

ယက္ခသည်ီ (တိ) [ယက္ခ + သညာ=ယက္ခ-သညာ+ဣ] ဘီလူးဟူသော အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ ခါဏုံ ဒီသွာ ယက္ခသည်ီနော၊ မ၊၄၊၁၁၉၊၁၂၂။

ယက္ခသတ (န) [ယက္ခ+သတ] ဘီလူးတစ်ရာ။ ပဋ္ဌဟိ ယက္ခသတေဟ် ပရိဝုတော ဟိမဝန္တော-ဘိမုခေါ ပါဃ၊၁သိ။ သုတ္တနိ၊၄၊၁၊၁၉၆။

ယက္ခသန္နိပါတ (ပု) [ယက္ခ+သန္နိပါတ] ဘီလူးတို့၏ အညီအညွတ်-စည်းဝေး-ပေါင်းဆုံ-ရာအရပ် (ဘီလူးအစည်းအဝေး)။ ယက္ခ-သန္နိပါတေတော ဥဋ္ဌဟိတ္ထာ ဒက္ခိဏံ ပါဒံ ဥက္ခိ-ပိတ္ထာ။ ဥဒါန၊၄၊၅၉။ သမာဂမဋ္ဌာနန္တိ ယက္ခသန္နိပါတဋ္ဌာနံ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၀၉။

ယက္ခသမာဂမ (ပု) [ယက္ခ+သမာဂမ] (၁) ဘီလူးတို့၏ အစည်း-အဝေး။ (၂) နတ်တို့၏ အစည်း-အဝေး။ (၁) တဒါ အာဠဝကော ဟိမဝန္တေ ယက္ခသမာဂမံ ဂတော ဟောတိ။ သံ၊၄၊၁။ ၂၉၂။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။ ၂၁၅-၆။ (၂) သုဒဿနောပိ ဒေဝနဂရာ ယက္ခသမာဂမ-တော အာဂစ္ဆန္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။ ၂၄၇။ တေ ဒေဒေဝပုတ္တာ သဒ္ဓိံ ဘဂိနီယာ ဂေနေဝ မဂ္ဂေန ယက္ခသမာဂမံ သမ္ပာဝေတုံ ဂစ္ဆန္တိ။ ပေတ၊ ၄။ ၅၁။

ယက္ခသဟဿ (န) [ယက္ခ+သဟဿ] ဘီလူး-အထောင်-ထောင်ပေါင်း များစွာ။ ထေရ-ဿ အနေကာနိ ယက္ခသဟဿာနိ ပညာယိ-သု။ မ၊၄၊၃၊၁၀၇။

ယက္ခသူကရ (ပု) [ယက္ခ+သူကရ] ဘီလူး ဝက်၊ ယက္ခကာက-ကြည့်။ ဧဝံ ဝုတ္တယက္ခ-သူကရသဒိသော ဟောတိ။ အဘိ၊၄။ ၂။ ၄၇၅။ (-အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၁၉။)

ယက္ခသေနာ (ထီ) [ယက္ခ+သေနာ] ဘီလူး-စစ်သည် - စစ်တပ်။ ယက္ခသေနံ ပဂာ-သေန္တော။ ဝိ၊၄၊၁။၅၁။ (-ဒီ၊၄၊၁၊၁၄၂။)

ယက္ခသေနာပတိ (ပု) [ယက္ခသေနာ + ပတိ] ဘီလူး စစ်သူကြီး။

ပနာဒ-စသည့် ဘီလူးစစ်သူကြီး နှစ်ကျိပ်ရှစ်ယောက်-—

(၁) ပနာဒ၊ (၂) ဩပမည၊ (၃) နတ်တို့၏ တမန် မာတလိ၊ (၄) (ဂန္ဓဗ္ဗတောင်၌ နေသော) စိတ္တသေန၊ (၅)(လူတို့၏အကြီးအမှူး ဖြစ်သော)နဠောရာဇ၊ (၆) သာတာဂိရ၊ (၇) ဟေမဝတ၊ (၈) ပဉ္စက၊ (၉) ကရ-တိယ၊ (၁၀) ဂုဠ၊ (၁၁) (မုစလိန္ဒအိုင်၌နေသော)သိဝက၊ (၁၂) ဝေဿာမိတ္တ၊ (၁၃) ယုဂန္ဓရ၊ (၁၄) ဂေါပါလ၊ (၁၅)သုပ္ပဂေါ၊ (၁၆) ဟိရိ၊ (၁၇) နေတ္တိ၊ (၁၈) မန္ဒိယ၊ (၁၉) ပဉ္စာလစဏ္ဍ၊ (၂၀) အာဠဝက၊ (၂၁) ပဇ္ဇုန္န၊ (၂၂) သုမန၊ (၂၃) သုမုခ၊ (၂၄) ဒဓိမုခ၊ (၂၅) မဏိ၊ (၂၆) မာဏိဝရ၊ (၂၇) ဒီဃ၊ (၂၈) သေရီသက။ (ဒီ၊၃။၁၆၅၊၁၇၃-တို့၌ ယက္ခ, မဟာယက္ခ, သေနာပတိ, မဟာ-သေနာပတိတို့ကို ပြထားရာ ဣန္ဒအစနိဃဏ္ဍု အာဆုံးရှိသော ကိုးယောက်ကို ယက္ခ, မဟာ-ယက္ခဟုယူ၍ ပနာဒအစ သေရီသကအဆုံးရှိ သော နှစ်ကျိပ်ရှစ်ယောက်ကို သေနာပတိ, မဟာသေနာပတိဟု ယူ၍ ခွဲခြားပြသည်။ ဒီ၊၃။နေရင်းမူ၊သျှ။နှင့် ဒီ၊၄၊၃။၁၅၂-တို့၌ မာဏိနှင့် ဝရကို ခွဲခြားပြသည်။)

အမျိုးသား ပညာဝန် ဦးဖိုးကျားကမူ '၃၇-မင်း' စာအုပ်တွင် ပုဂံအာနန္ဒာဘုရား အတွင်း၌ ထုလုပ်ထားသော ယက္ခသေနာပတိ နှစ်ကျိပ်ရှစ်ယောက်ကို ရေတွက်ပြုရာ၌ကား-ဂုဇ္ဇနှင့် ဒီဃကို ချန်လှပ်၍ နဠောရာဇနှင့် ဇနေသဘကိုလည်းကောင်း, သိဝကနှင့် မုစလိန္ဒကိုလည်းကောင်းအသီးအသီးခွဲခြား၍ ရေတွက်ပြထားသည်။ ယင်းယက္ခသေနာပတိ များနှင့်စပ်၍ သာသနာလင်္ကာရစာတမ်း အခန်း ၂၀-၌ကား " အာဠာနာဋိယသုတ် အဋ္ဌကထာ, ဝိနည်း အဋ္ဌကထာများတွင်

"အဋ္ဌဝီသတိ ယက္ခသေနာပတိ"အရ သရုပ်ကို ယခုစာပေရှာဖွေမတွေ့၊ သုတ်ကိုယ်တွင်လည်း ယက္ခသေနာပတိအမည် သုံးဆယ်ကျော်ရောနှောလျက်လာရှိလေသည်၊ ဝိနည်းဋ္ဌိကာကို စီရင်သော တောင်ဘီလာဆရာတော်လည်း မဖော်မဖွင့်နိုင်ရှိသည်ကို နန္ဒဂူ စည်းကွင်း စည်းပုံတွင် ရဟန္တာဘုံ လက်ထက်ဖော်ပြရေးသားခဲ့၍ သံသယမရှိ မှတ်ရပေသည့် အရာလည်း ထိုကာလ ရဟန္တာမြတ်တို့ကျေးဇူးတော်ပေတည်း"ဟု ဆို၏။

ယက္ခဗိပ (ပု)[ယက္ခ+အဓိပ။ ယက္ခဗိပ–သံ။] ဘီလူးတို့ကို အစိုးရသော နတ်မင်း၊ ကုဝေရနတ်မင်း။ ယက္ခဗိပေါ ဝေဿဝဏောဓနန်။ ၃၂။ အာဋဝကာဒိယက္ခာနံ အဓိပေါ ယက္ခဗိပေါ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၃၂။

ယက္ခဗိပတိ(ပု)[ယက္ခ+အဓိပတိ။ယက္ခဗိပတိ–သံ။] ဘီလူးတို့၏–အကြီးအမှူး–အရှင်သခင်၊ ဘီလူးမင်းကြီး။ ယက္ခဘတိ ယက္ခဗိပတိနော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ ဝေဿဝဏသ ယက္ခဗိပတိဘာဝေပိ နယနာဝုဓေန ကုမ္ဘဏ္ဍာနံ မရဏာဿ ဣမ ဝုဋ္ဌတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၅၇။

ယက္ခနုဘာဝ(ပု) [ယက္ခ+အာနုဘာဝ] ဘီလူး–တန်ခိုး–အာနုဘော်–အစွမ်းသတ္တိ။ ယက္ခာနုဘာဝေန ကိရ မနုဿာနံ ဓကသာဒိနိ ဥပါဒါယ သကလသရီရံ နဝနီတပိဏ္ဍံ ဝိယ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၄။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၇။)

ယက္ခဘာဝကာရဏ (န) [ယက္ခ+အဘာဝ+ကာရဏ] ဘီလူး မဟုတ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ယက္ခဘာဝကာရဏဥ္စ တေသံ ဉာတိဘာဇဉ္စ သဗ္ဗံ ဝိဘ္ဘာရတော ကထေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၆။

ယက္ခဘိမုခ (တိ) [ယက္ခ+အဘိမုခ] ဘီလူးသို့ ရှေ့ရှု–ဘီလူးနှင့်ရင်ဆိုင်–ဖြစ်သော။ သကလံ အာဋဝိနဂရံ ကေကောလာဟလေန ယက္ခာဘိမုခံ အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။

ယက္ခဝန္ဒ (ပု) [ယက္ခ+အာဝန္ဒ] ဘီလူး–လှည့်စား – လှည့်ပတ် – ခြင်း။ တုမှာကံ အညော ယက္ခာဝန္ဒော ဝါ ဘူတာဝန္ဒော ဝါ နာဂါဝန္ဒော ဝါ နတ္ထိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၄။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၆၀။)

ယက္ခာဝါသ (ပု) [ယက္ခ+အာဝါသ။ ယက္ခာဝါသ–သံ၊] ဘီလူးတို့နေရာ။ ကောသရဿီဟော ဝိယ မဂ္ဂံ အာရျဿ ယက္ခာဝါသံ ပါယာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၉။

ယက္ခာဝါသမဂ္ဂ (ပု) [ယက္ခာဝါသ+မဂ္ဂ] ဘီလူးတို့၏ နေရာသမ်းခရီး။ ကုမာရောပိ ပိတရာ အက္ခာတနယေန ယက္ခာဝါသမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၃၁။

ယက္ခိဒ္ဓိ (ထီ) [ယက္ခ+ဣဒ္ဓိ] (၁) ဘီလူးတန်ခိုး။ (၂) နတ်တန်ခိုး။ (၁) တေဟိ ပဟဋ္ဌသတ္တာ ပန တသ္မိံ ယေဝ ဌာနေ မရန္တိ၊ တတြ နေသံ ယက္ခိဒ္ဓိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၀။ (၂) ယက္ခိဒ္ဓိယာ အနုမတော ပုနပ္ပုနံ။ ဝိမာန။ ၁၂၁။ ပေတ။ ၂၁၁။ (–ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၅။)

ယက္ခိဒ္ဓိပတ္တ (တိ) [ယက္ခိဒ္ဓိ+ပတ္တ] နတ်ဘို့၏ တန်ခိုးသို့ ရောက်သော၊ သူ။ ယက္ခိဒ္ဓိပတ္တော မဟာနုဘာဝေါ။ ပေတ။ ၁၀၃။

ယက္ခိနိပုတ္တ (ပု) [ယက္ခိနီ+ပုတ္တ] ဘီလူးမသား။ သောပိ ယက္ခိနိပုတ္တော အပရဘာဒဂ ပမာဒေန တံ မူလံ နာသေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၃။

ယက္ခိနိဘယ (န) [ယက္ခိနီ+ဘယ] ဘီလူးမ–မှော်ကြောင့်–ဖြစ်သော–ဘေးအန္တရာယ် ဘီလူးမဘေးအန္တရာယ်။ မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တော ယက္ခိနိဘယေန သောဋ္ဌသဝဿာနိ ဗန္ဓနာဂါရေ ဝသန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၄၉၇။

ယက္ခိနီမာတု (ထီ) [ယက္ခိနီ+မာတု] ဘီလူးမဟု ဆိုအပ်သော – မိခင်–အမိ၊ မိခင် – အမိ–ဘီလူးမ။ တံ တဿ ယက္ခိနီမာဘာ ဥဇ္ဈာ

မနုဿမာတုယာ အာရောစေသိ။ ထေရ၊ ၌၊ ၁၄၂။

ယက္ခိနီယောနိ (ထီ) [ယက္ခိနီ+ယောနိ] ဘီလူးမတို့၏–အမျိုး–ဇာတ်၊ ဘီလူးမ–မျိုး–ဇာတ်။ ပထ္ထနံ ပဋ္ဌပေတ္မာ ယက္ခိနီယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တာ။ စရိယာ၊ ၌၊ ၁၉၀။

ယက္ခိနီ (ထီ) [ယက္ခီ+ဏ္ဍီ။ ယက္ခ–ဏီ–သံ။ ဇင်္ဃ–ဏီ–ပါကတ။] (၁) ဘီလူးမ။ (၂) ဝိနိပါတိက ဘီလူးမ။ ယက္ခအနက်လည်း–ကြည့်။ (၁) ယက္ခိနီယာ မေထုနံ ဓမ္မံ ပဋိသေဝိ။ ဝိ၊၁။ ၄၆။ (–၁၀၄။ ဝိ၊၂။ ၃၁။ (က၊မူ)။ (၂) အထ ခေါ ပိယက်ရမာတာ ယက္ခိနိ ပုတ္တကံ ဧဝံ တောသေသိ။ သံ၊၁။ ၂၁၁။ တထာ ပိယက်ရမာတာ ယက္ခိနီ....ဧဝမာဒီနံ ကေစ္စာနံ ဝိနိပါတိကာနံ အာကာသေန ဂမနံ ကမ္မဝိပါကဇာ ဣဒ္ဓိတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၁။ (– သံ၊ ၁။ ၂၁၂။ ဝိ၊၌၊၁။၄၉။ ဒီ၊၌၊ ၂။၁၀၀။ သံ၊၌၊ ၁။ ၂၀၀။ အံ၊၌၊၃။၁၆၃။ ပဋိသံ၊၌၊၁။၁၀၄။ စူဠနိ၊၌။၅၃။) ယက္ခ (၁၁) (စျ) အနက်လည်းကြည့်။

ယက္ခိနီမဟာဘူတသာမည (နှ) [ယက္ခိနီ+မဟာ·ဘူတ+သာမည] ဘီလူးမ – ဘုတ်တစ္ဆေ–ဟူသော မဟာဘုတ်နှင့် တူသည်၏ အဖြစ်။ ဣတိ ဝဠဟဿေန ယက္ခိနီ မဟာဘူတသာမညတော ပိ မဟာဘူတာနိ။ အဘိ၊၌၊၁။၃၃၀။

ယက္ခိယတိ (ကမ္မ၊ ကြို) [ယက္ခိ+ယ+တေ] ပူဇော်–ပသ–အပ်၏။ ယက္ခိယတိ သရဏဂတေဟိ ဇနေဟိ နာနာပစ္စယေဟိ နာနာဗလိဟိ စ ပူဇယတီတိ ယက္ခော။ နိတိ၊၁၀တု။ ၂၀၄။

ယက္ခိ (က္ခိ) ဝတ္ထု (နှ) [ယက္ခိ+ဝတ္ထု] ဘီလူးမ–နတ်သမီး–၏–ဝတ္ထု၊ ဘီလူးမဝတ္ထု၊ ဘီလူးမ–နတ်သမီး – ၏ – အကြောင်း အရာ – အတ္ထုပ္ပတ်။ ဝိနယပိဋက၊ ပါရာဇိကပါဠိ။ ၁–ကဏ္ဍ။ ဝိ၊၁။၄၆။ ယက္ခိဝတ္ထုသ္မိံ သစေပိ ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တိဒေဝိယာ ကာယသံသဂ္ဂံ သမာပဇ္ဇတိ၊ ထုလ္လစ္စယမေဝ။ ဝိ၊၌၊၂။၁၃၂။ (–ဝိ၊ ၌၊၁။၂၄၂။)

ယက္ခိသညီ (တိ) [(ယက္ခိ+ သညာ=)ယက္ခိ·သညာ + ဣ။ –ထိ-၌ ယက္ခိသညိနီ။] ဘီလူးမဟူသော–အမှတ်– သညာ– ရှိသော၊ သူ။ ဣတ္ထိ စ ဟောတိ ယက္ခိသညီ။ ဝဇိရ။ ၁၁၂။

ယက္ခိ (ထီ) [ယက္ခ+ဣ။ ယက္ခီ–သံ။ ဇက္ခီ– ပါကတ။] (၁) ဘီလူးမ။ (၂)ဘုမ္မစိုးနတ်သမီး။ (၃)(က) ယက္ခီ–ဝတ္ထု(ဘီလူးမ၌ မေထုန်မှီဝဲသော ရဟန်းဝတ္ထု)။ (ခ) ယက္ခီ ဝတ္ထု(ဘီလူးမနှင့် ကိုယ်လက်နှီးနှောသော ရဟန်းဝတ္ထု)။ (၄) မာတုဂါမော နာမ....နာ ယက္ခီ။ ဝိ၊၁။ ၁၇၊၁၀၈၊၁၉၃၊ ၂၀၆၊ ၂၉၁။ ဝိ၊၂။ ၃၁၊၃၄။ (၅) မနုဿနာဂါဒီဟိ ပုဇနီယတ္တာ ယက္ခောတိ သဗ္ဗဒေါနံ သာဓာရဏဇနဿ္တိ ဒေဇမိတာပိ ယက္ခီတိ ဝုတ္တာ။ သံ၊၌၊၁။၈၈။ (၃)(က) နာဂီ ယက္ခီ စ ပေတီ စ။ ဝိ၊၁။၄၂။ (ခ) ဇာယာ ယက္ခီ စ ပဇာကော။ ဝိ၊၁။၁၀၄။

ယက္ခုမ္မတ္တက (တိ) [ယက္ခ+ဥမ္မတ္တ=ယက္ခုမ္မတ္တ+က။] ဘီလူး (နတ်) ဖမ်းစား–သည်ဖြစ်၍–ခြင်းကြောင့်–မူးသွပ်သော၊ သူ။ ယက္ခုမ္မတ္တကော ဝါ ပ်တ္တုမ္မတ္တကော ဝါ ယော ကောစိ ဝိပရိတသညော။ ဝိ၊၌၊၁။၂၂၀။ ယက္ခုမ္မတ္တကောတိ ယက္ခော ကိရ ယဿ စိတ္တံ ခိပ်တုကာမော၊ ဟောန္တိ၊ တဿ သေတမုခံ နီလောဒရံ သုရတ္တဟတ္ထပါဒံ မဟာသီသံ ပဋ္ဌလိတနေတ္တံ ဘေရဝံ ဝါ သဒ္ဒံ သာဝေန္တိ၊ကထေန္တသ္သေဝ ဝါ မုခေန ဟတ္ထံ ပက္ခိပိတ္မာ ဟဒယမံသံ မဒ္ဒန္တိ၊ တေန သော သတ္တော ဥမ္မတ္တကော ဟောတိ ခိတ္တစိတ္တော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၉၄။

ယက္ခုမ္မာဒ (ပဲ) [ယက္ခ+ဥမ္မာဒ] ဘီလူး (နတ်) ဖမ်းစားသည်ဖြစ်၍ ရူးသွပ်သော – အနာ–

(၁) ယင္ဆေ ဘာနေယျာသိ အယ္ဟပုတ္ကေ သုဒိန္နော အနုပပတ္တော။ ဝိ၊၁။၁၀။ (–မ၊၂။ ၂၅၁။) (၂) ယင္ဆေတဲ အာဇာစနတ္ထေ နံပါတော။ ဝိ၊၄၊၁။၁၇၅။ မ၊၄၊၃၊ ၂၀၅။ ယင္ဆေတိ ဣမသ္မ အာဇာစယာမိတိ အယမတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၈။ (၂) ယင္ဆေ ဒေဝ ဘာနေယျာသိ။ ဒီ၊၁။ ၅၆။ ယင္ဆေ ဘောတိ ဘာနေယျာသိ၊ သမဏော ဥဒါယီ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ သံ၊၂။ ၃၃၈။ (–ဒီ၊၃။၃၁။) ယင္ဆေတိ စောဒနတ္ထေ နိပါတော။ ဒီ၊၄၊၁။၁၅၃။ ဒီ၊၄၊၃။၁၇။ သံ၊၄၊၃။၄၄။ ဇာတသနတ္ထေတိ ဘာနာပေတုံ ဥဿာဟာဇာရဏတ္ထေ။ သီ၊၃၊သစ်၊ ၂။၅၆။ (–သံ၊၃၊ ၂။၃၁၃။)(၃)ယင္ဆေ ဘာနေယျာသိ (ဝိ၊၄၊၁။၁၇၅)တိ သုဒ္ဓ ဘာနေယျာသိတိပိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၈။ (၄) ယင္ဆေ မဟာဆဇ ဘာနေယျာသိ။ မ၊၂။ ၂၅၉။ သုဒ် ဓေါ အာဿု ယင္ဆေ ဝေ၊ ဟာဒယော ပဒပူရဏေ။ ဓာန်။၁၅၀။ (–နီတိ၊ သုတ္တ။ ၃၇၅-နှ၊။ ရူ။ နှာ-၁၃၂။)

ယစ္ဆတိ (ကြိ) [ယမု+အ+တိ။ မ-ကို စ္ဆ-ပြု။ နိယစ္ဆတိလည်း ကြည့်။ ယစ္ဆတိ–သံ။ ဇစ္ဆဏ္ဏ–ပါကတ] ရှောင်ကြဉ်–ဖဲကြဉ်–၏။ ယစ္ဆန္တော ယစ္ဆမာနော ယစ္ဆတိ။ မောဂ်၊၅။၁၇၃။

ယစ္ဆန္တ (တိ)[ယမု+အန္တ] ရှောင်ကြဉ်–ဖဲကြဉ်–သော၊ သူ။ ယစ္ဆတိ–ကြည့်။

ယစ္ဆမာန (တိ) [ယမု+အ+မာန] ယစ္ဆတိ–ယစ္ဆန္တ–ကြည့်။

ယဇ (ကြိ) [ယဇ+အ+ဟိ။ ဟိ-မကျ။ ယဇတိ–ကြည့်။] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ပသ–လေး။ ယဇ မဟာဆဇ ဇေံ ပဟူတဓနညော တံ။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၅၅။

ရောဂါ။ အပမာရောတိ ပိတ္တုမ္မာဒေါ ဝါ ယက္ခုမ္မာဒေါ ဝါ၊ တတ္တ ပုဗ္ဗပေရိကေန အမနုဿေန ဂဟိတော ဒုတ္တိကိစ္ဆော ဟောတိ။ ဝိ၊သင်္ဃ။၁၃၄။ (–သံ၊၃၊၆။ ၁၆၁။)

ယက္ခုမ္မာရ (ပု) [ယက္ခ+ဥမ္မာရ] ယက္ခုမ္မာဒ-ကြည့်။ အပမာရောတိ ပိတ္တုမ္မာရော ဝါ ယက္ခုမ္မာရော ဝါ၊ တတ္ထ ပုဗ္ဗေ ဝေရိကေန အမနုဿေန ဂဟိတော ဒုတ္တိကိစ္ဆော ဟောတိ။ ဝိ၊၄၊၁။ ၂၂၀။ ယက္ခုမ္မာရောဂိ ကဒါစိ ကဒါစိ အာဂန္တွာ ဘူမိယံ ပါတေတွာ ဟတ္ထမုခါဒိကံ အဝယဝံ ဘူမိယံ ဃံသနတော ယက္ခော ရောဂေါ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၀၉။

ယက္ခေတိ (ကြိ) [ယက္ခ+ဏေ+တိ။ ဏကွယတေ –သံ။] ပူဇော်–ပသ–၏။ ယက္ခ– ပူဇာယံ၊ ယက္ခေတိ ယဇ္ဈတိ။ နံတိ၊ ဓာတု။ ၂၀၄။

ယဂ္ဂဂ္ဂ (န) [ယံ+ဂဂ္ဂ] ယံဂဂ္ဂ – ကြည့်။

ယဉ္ဆ (ဗျ) [ယ+ဃ။ ယဒ်+ဃ=ဂဟ်=ဃ=ဃ။ ပါကတ၌ ဃ–ပုဒ်ဂဟဓာတ်ဖြင့် ရုပ်ပြီးပုံရှိ၏၊မာဂဓ၌ ဃေပွတိပုဒ်ကဲ့သို့တည်း။ ဤပုဒ်ကို ဘာနေယျာသိ–ပုဒ်နှင့် တွဲသုံးသည်ကို တွေ့ရသည်။] (၁) ယဉ္ဆ ဘာနေ-ယျာသိ=သိသည်–သိရှိ–မဟုတ်လား (ပြော-ကြား–ပြောဆို– ခြင်း= အာရောစနတ္ထ)။ (၂) ယဉ္ဆ ဘာနေယျာသိ=သိလော့၊ သိစေ-ချင်–သိဖို့ထိုက်–၏။ (စေခိုင်း–တိုက်တွန်း–ခြင်း=စောဒနတ္ထ)။ (၃) ယဉ္ဆ ဘာနေယျာ-သိ = သိဖို့ကောင်း–သိဖို့ရန် အလွန်ကောင်း–၏။ (ကောင်း – အလွန်ကောင်း –စွာ= သုဋ္ဌု)။ (၄) ယဉ္ဆ ဘာနေယျာသိ=သိပါ-သလား (ပုဒ်ပြည့်–စကားချော–ရုံမျှ= ပဒပူရဏ)။

ယဇန (နှ) [ယဇ+ယု။ ယဇန–သံ။ ယဇဏ–ပြာ။ ဗလိနတ်စာပေးခြင်း။ ယင်ပူဇော်ခံရအံ့သော (၁) ပူဇော်–ယင်ပူဇော်–မီးပူဇော်–ခြင်း၊ အစီအရင်။ (၂) ပူဇော် – ပေးကမ်း ဒေထ ယညဉ္ဉ ယဇထ။ ဇာဒ္ဓ၊၂။၂၀၇။

ယဇထ (ကြိ) [ယဇ+အ+ထ] (သင်တို့)ပူဇော်–ပေးလှူ–ကြကုန်လော့။ ယဇထဉ္ဉ ယည (ဇာဒ၊ဝ။၇၄)ကို တံ့စ အမစ္စာ စ နာဂရာဇာ စာတိ သဗ္ဗေပိ တုမှေ တေဿ ဘောဂဉ္ဉ ဒေထ ယညဉ္ဉ ယဇထ။ ဇာဒ္ဓ၊၂။၂၀၇။

ယဇတု (ကြိ) [ယဇ+အ+တု] ယဇတိ–ကြည့်။ ပူဇော်–ပေးလှူ–လော့။ ဗြာဟ္မဏော တာဝ ယဇတု။ ဇာ၊၂။၂၄၆။

ယဇတေ – ဇာ၊၂။၂၅၀-ဘ။ **ယဇိဿတေ** – ဇာ၊၂။၂၄၇။ **ယဇိဿာမ** – ဇာ၊၂။၂၄၅။ ဇာဘ။၂။ **ယဇိဿာမိ** – ဝိဘ။ဘ၅၄။ ဇာဒ္ဓ၊၃၆၄။ ဇာဒ္ဓ၊၇။၀၅။ **ယဇိဿထ** – ဇာဒ္ဓ၊၃၆၄။ ဇာဒ္ဓ၊၄၀၅။ **ယဇိဿသိ** – ဇာဘ။၂၄၀။ ဇာဒ္ဓ၊၄၀၅။ **ယဇိဿန္တိ** – စရိယာဝဏ္ဏ။၆၁။ ဇာဒ္ဓ၊၃၀၂။ **ယဇိ** သု – မိလိန္ဒ။၂၁၄။ ထေရဂါဒ္ဓ၊၂။၂၂၇။ **ယဇိတ္ထော** – ဇာ၊၂။၂၅၂။ ဇာဒ္ဓ၊၇။၉၅။ **ယဇိ** ဝ္ဘ။ ဇာဒ္ဓ၊၂။၂၅၂။ **ယဇေယျံ** – ဒီဃ။ဘ၂၀။ **ယဇေထ** – သံဃ။၇၆။ **အံဃ**။ ဇာဒ္ဓ၊၃၆၄။ ဇာဒ္ဓ၊၄၀၅။ **ယဇေယျာသိ** – ဇာဘ။၂။၂၀၇။ **ယဇေယျ** – ဇာဘ။၂။၂၀၇။ **ယဇေ** – ဇာဘ။၂။၂၀၇။ **ယဇေယျုံ** – ဒီဃ။ဘ၂၀။ ဇာဒ္ဓ၊၃၆၄။ ဇာဒ္ဓ၊၄၀၅။ **ယဇေထ** – သံဃ။၇၆။ **အံဃ**။ ဇာဒ္ဓ၊၃၆၄။ ဇာဒ္ဓ၊၄၀၅

ယဇနဉ္ဇာနတ္ထ (ပ္ပ) [ယဇနဉ္ဇာန+အတ္ထ] ပူဇော်-ပေးကမ်း- လှူဒါန်း- စွန့်ကြဲ- ရာ- အရပ် ဟူသော- အနက်- သတော်။ ဧဝံ မယ္ပံ ဓမ္မယာဂဿ ယဇနဉ္ဇာနတ္ထေန သဗ္ဗာနံ ဟဒယံ ဇောတိဋ္ဌာနံ။ သံဒ္ဒါဝ။ ၂၁၇။

ယဇနတ္ထ (ပ္ပ) [ယဇန+အတ္ထ] (၁) ပူဇော်-ယဇ်ပူဇော်- ဗလိနှက်စာပေး- ခြင်းအကျိုး။ (၂) ပူဇော်-ပေးကမ်း-လှူဒါန်း-စွန့်ကြဲ-ခြင်းအကျိုး။ (၁) ယညတ္ထာယဘာဘိ ဝဓိတ္ထာ ယဇနတ္ထာယ။ အံဒ္ဒါဝ။ ၁၆၆။ (-ထေရဒ္ဒ၊ ၂။ ၂၁၅။) (၂) ဧဝံ မယ္ပံ ဓမ္မယာဂံ ယဇနဿာ-ပဟူတဗိဘ္ဂါ သုဇာဘိ ဂဒဘိ၊ သံဒ္ဒါဝ။ ၂၁၇။ (-ပဒ္ဒဝံဒ္ဒ။ ၅၇။)

ယဇနယုဟ္တ (တိ) [ယဇန+ယုတ္တ] ပူဇော်-ပေးကမ်း- လှူဒါန်း- စွန့်ကြဲ- ခြင်း- နှင့်-၌-ယှဉ်ဂသော၊ သူ။ ယာ စ ယောဂေနာတိ ယာစနယုတ္တေန၊ .... ယဇနယုတ္တေန၊ ဒါန-ယုတ္တေနာတိ အတ္ထော။ စရိယာဒ္ဒ။ ၅၇။

ယဇနသီလ (တိ) [ယဇန+သီလ] ပူဇော်-ယဇ်ပူဇော် - ခြင်းအလေ့ရှိသော၊ သူ။ ဝတ္တာ စ ပန အနုဘူတပုဗ္ဗဝသေန ယဇန-သီလော ဟုတ္တာ သုဘောဂဋ္ဌ နာဂပရိသဋ္ဌ အာမန္တေတွာ။ ဇာဒ္ဒါ၂။ ၄၂။

ယဇနာကာရ (ပ္ပ) [ယဇန+အာကာရ] ပူဇော်-ပေးကမ်း-သူ့ဒါန်း-စွန့်ကြဲ-သော အခြင်း-အရာ၊ ဤမိနာ ခီဏာသဝေ ယဇနာကာရေန ယဇန္တသ္သ။ သံဒ္ဒါဝ။ ၂၃၀။ သံဒ္ဒီဝ။ ၂၇၆။

ယဇနာဒျာနုဘာဝ (ပ္ပ) [ယဇန + အာဒိ+ အာနုဘာဝ] ပူဇော်ခြင်း အစရှိသည်တို့၏-အစွမ်းသတ္တိ-အာနုဘော်။ ယဇနာဒျာနုဘာ-ဝေန၊ အန္တရာယော ဇဟံ သဒါ။ နေတ္တိဝံဝ။ ၁။

ယဇန္တ (တိ) [ယဇ+အန္တ။ ထိ-၌ ယဇန္တိ။ ယဇန္တ-သံ။] (၁) ပူဇော်- ယဇ်ပူဇော်- ဗလိနှက်စာပေး-သော၊ သူ။ (၂) ပူဇော်-

ယဇနံက (ပ္ပ) [ယဇန+ကရ] ပူဇော်-ယဇ်ပူဇော်- တတ်သော၊ မင်း။ အာဝါဋ္ဌေ ပက္ခိပိတ္တာ ယညဿ ယဇနကရာနော သရီ-ရေန သဟ ဒေဝလောကံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာဒ္ဒ၊ ၇။ ၇၅။

ယဇနကာရဏ (နာ) [ယဇန+ကာရဏ] ပူဇော်-ယဇ်ပူဇော် - ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ယညာဓိကရဏန္တိ ယဇနကာရဏာ စေဝ ယာဇနကာရဏာ စာတိ အတ္ထော။ အံဒ္ဒ၊ ၂။ ၁၅၀။

ယဇနဉ္ဇာန (နာ) [ယဇန+ဉာန။ ယဇနဿ ဉာန-သံ။] (၁) ပူဇော်-ယဇ်ပူဇော်-ဗလိနှတ်စာပေး-ရာအရပ်။ (၂) ပူဇော်-ပေးကမ်း-လှူဒါန်း-စွန့်ကြဲ-ရာအရပ်။ (၁) ယထာ တုယ္ဟံ နဒီတီရေ ယဇနဉ္ဇာန်၊ ဧဝံ ဓမ္မယာဂယဇနဉ္ဇာနဉ္ဇေန ဟဒယံ ဇောတိဋ္ဌာနံ။ စူဠနီ၊ဒ္ဒ။ ၁၄။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

-လှူဒါန်း-စွန့်ကြဲ-ခြင်း။ (၃) (က)ယဇ်-ပူဇော်ရာ(အရပ်)။ (ခ) ပူဇော်-ပေးကမ်း-လှူဒါန်း-စွန့်ကြဲ-ရာ(အရပ်)။ (၁) တဒါဟံ ယဇနာ မုတ္တော၊ နိက္ခန္တော ယညဝါဋ္ဌတော။ စရိယာ။ ၃၀၉။ စရိယာဒ္ဒ။ ၆၀-၂။ (၂) ယဇန် နာမေတ္တဲ့ ဒါနံ အဓိပ္ပေတံ၊ နာ အဂ္ဂိဇုဟနန္တိ အာဟ "ယဇတံ ဘဝန္တိ ဓဒတု ဘဝ"န္တိ။ ဒီဒ္ဒီ၊ဝ။ ၃၂၀။ (-သံဒ္ဒ၊ဝ။ ၂၃၀။ ပေတာဒ္ဒ။ ၁၂၆။ သီဒ္ဒီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၁၃။) (၃) ယဇန-ဉ္ဇာန-ကြည့်။

ယဇနက (တိ) [ယဇ+ယု = ယဇန+က] (၁) ပေးကမ်း- လှူဒါန်း- အပ်သော။ (၂) ပူဇော်-ယဇ်ပူဇော်-တတ်သော၊ သူ။ (၁) ဒုတိယေ စတ္တာရော ပစ္စယာ ယဇနက-ဝသေန ယာဂေါ နာမ ဓမ္မောပိ ယဇနက-ဝသေန ယာဂေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံဒ္ဒ၊ ၂။ ၆၀။ (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ယဇနကရာဇ (ပ္ပ) [ယဇနက+ရာဇ] ပူဇော်-ယဇ်ပူဇော် - တတ်သော မင်း။ အာဝါဋ္ဌေ ပက္ခိပိတ္တာ ယညဿ ယဇနကရာဇာနော သရီ-ရေန သဟ ဒေဝလောကံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာဒ္ဒ၊ ၇။ ၇၅။

ယဇနကာရဏ (နာ) [ယဇန+ကာရဏ] ပူဇော်-ယဇ်ပူဇော် - ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ယညာဓိကရဏန္တိ ယဇနကာရဏာ စေဝ ယာဇနကာရဏာ စာတိ အတ္ထော။ အံဒ္ဒ၊ ၂။ ၁၅၀။

ယဇနဉ္ဇာန (နာ) [ယဇန+ဉာန။ ယဇနဿ ဉာန-သံ။] (၁) ပူဇော်-ယဇ်ပူဇော်-ဗလိနှတ်စာပေး-ရာအရပ်။ (၂) ပူဇော်-ပေးကမ်း-လှူဒါန်း-စွန့်ကြဲ-ရာအရပ်။ (၁) ယထာ တုယ္ဟံ နဒီတီရေ ယဇနဉ္ဇာန်၊ ဧဝံ ဓမ္မယာဂယဇနဉ္ဇာနဉ္ဇေန ဟဒယံ ဇောတိဋ္ဌာနံ။ စူဠနီ၊ဒ္ဒ။ ၁၄။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဌ၊ ၂။၅၆။ ယဇဆု ယည်ံ ခါဒ မံ ပေါရိသာဒ။ ဇာ၊ ၂။၁၃၀။ ယဇဆူတိ မံ မာရေတ္ဝာ ဒေဝတာယ ဝါ ယည်ံ ယဇဆု။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၂၉။

ယဇာပေတိ (ကာ၊ ကြို) [ယဇ+ဏာပေ+တိ] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေ၏။ တတြ ဘော ဂေါတမ ယော စေ၀ ယဇတိ-ယော စ ယဇာပေတိ။ အံ၊၁။၁၆၀။ ဆုဇာ ဗဟူ သတ္တေ မာရေတ္ဝာ ယည်ံ ယဇာပေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃၀။ ၄၀၈။

ယဇာပေတ္ဝာ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ယဇ+ဏာပေ+တ္ဝာ။ယဇတိ–ကြည့်။] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေ၍။ ဆုဇာ ကိရ တုမှေဟိ ပသုဃာတယည်ံ ယဇာပေတ္ဝာ သကလဇမ္ဗု-ဒီပေ ကေဆုဇာ ဘ၀ိဿတိ။ ဇာ၊ဌ။၃။၄၉၀။

ယဇာပေန္တ (တိ) [ယဇ+ဏာပေ+အန္တ။ ထိ–၌ **ယဇာပေန္တိ**။ ယဇတိ – ကြည့်။] ပူဇော် – ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေတတ်သော၊ သူ။ ဥတ္တရဠေပိ ဂင်္ဂါယ တီရံ ဂစ္ဆေယျ ဒဒန္တော ဒါပေန္တော ယဇန္တော ယဇာပေန္တော။ ဒီ၊၁။ ၄၉။ မ၊ ၂။ဖြဖြ။၁၀၄။ သံ၊ ၂။၁၇၁၊၅၇။

ယဇာပေန္တိ (ကာ၊ကြို) [ယဇ+ဏာပေ+အန္တိ။ ယဇတိ–ကြည့်။] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေကုန်၏။ ယသ္မာ ပန အတ္တနော ဓနံ ပစ္စာသီသန္တာ အညမ်ပိ ယဇာပေန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ဖခု။

ယဇာပေမ (ကာ၊ကြို) [ယဇ + ဏာပေ + မ] (ငါတို့) ပူဇော် – ယဇ်ပူဇော် – ဗလိနှတ်စာပေး–စေကုန်၏။ ယဇာမ–ကြည့်။

ယဇာပေသုံ (ကာ၊ကြို) [ယဇ+ဏာပေ+ဥံ။ ယဇတိ–ကြည့်။] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေကုန်ပြီ။ ယေ ပန တံ ပသု-ဃာတယည်ံ ယဇိံသုစေ၀ ယဇာပေသုံ အနုမောဒိံသု စ။ စရိယာ၊ဌ။ဖ၁။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၇။၁၀၂၈)

ယဇာပေသုံ (ကာ၊ကြို) [ယဇ+ဏာပေ+ဥံ။ ယဇတိ–ကြည့်။] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေကုန်ပြီ။ ယေ ပန တံ ပသု-ဃာတယည်ံ ယဇိံသုစေ၀ ယဇာပေသုံ အနုမောဒိံသု စ။ စရိယာ၊ဌ။ဖ၁။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၇။၁၀၂၈)

ယဇာပေမေ (ကာ၊ကြို) [ယဇ + ဏာပေ + မ] (ငါတို့) ပူဇော် – ယဇ်ပူဇော် – ဗလိနှတ်စာပေး–စေကုန်၏။ ယဇာမ–ကြည့်။

ယဇာပေတိ (ကာ၊ ကြို) [ယဇ+ဏာပေ+တိ] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေ၏။ တတြ ဘော ဂေါတမ ယော စေ၀ ယဇတိ-ယော စ ယဇာပေတိ။ အံ၊၁။၁၆၀။ ဆုဇာ ဗဟူ သတ္တေ မာရေတ္ဝာ ယည်ံ ယဇာပေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃၀။ ၄၀၈။

ယဇာပေတ္ဝာ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ယဇ+ဏာပေ+တ္ဝာ။ယဇတိ–ကြည့်။] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေ၍။ ဆုဇာ ကိရ တုမှေဟိ ပသုဃာတယည်ံ ယဇာပေတ္ဝာ သကလဇမ္ဗု-ဒီပေ ကေဆုဇာ ဘ၀ိဿတိ။ ဇာ၊ဌ။၃။၄၉၀။

ယဇာပေန္တ (တိ) [ယဇ+ဏာပေ+အန္တ။ ထိ–၌ **ယဇာပေန္တိ**။ ယဇတိ – ကြည့်။] ပူဇော် – ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေတတ်သော၊ သူ။ ဥတ္တရဠေပိ ဂင်္ဂါယ တီရံ ဂစ္ဆေယျ ဒဒန္တော ဒါပေန္တော ယဇန္တော ယဇာပေန္တော။ ဒီ၊၁။ ၄၉။ မ၊ ၂။ဖြဖြ။၁၀၄။ သံ၊ ၂။၁၇၁၊၅၇။

ယဇာပေန္တိ (ကာ၊ကြို) [ယဇ+ဏာပေ+အန္တိ။ ယဇတိ–ကြည့်။] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေကုန်၏။ ယသ္မာ ပန အတ္တနော ဓနံ ပစ္စာသီသန္တာ အညမ်ပိ ယဇာပေန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ဖခု။

ယဇာပေမ (ကာ၊ကြို) [ယဇ + ဏာပေ + မ] (ငါတို့) ပူဇော် – ယဇ်ပူဇော် – ဗလိနှတ်စာပေး–စေကုန်၏။ ယဇာမ–ကြည့်။

ယဇာပေသုံ (ကာ၊ကြို) [ယဇ+ဏာပေ+ဥံ။ ယဇတိ–ကြည့်။] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–စေကုန်ပြီ။ ယေ ပန တံ ပသု-ဃာတယည်ံ ယဇိံသုစေ၀ ယဇာပေသုံ အနုမောဒိံသု စ။ စရိယာ၊ဌ။ဖ၁။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၇။၁၀၂၈)

ပေးကမ်း– လှူဒါန်း– စွန့်ကြဲ– သော၊ သူ။ (ခ) ဥတ္တရဠေပိ ဂင်္ဂါယ တီရံ ဂစ္ဆေယျ ဒဒန္တော ဒါပေန္တော ယဇန္တော ယဇာပေန္တော။ ဒီ၊၁။ ၄၉။ မ၊ ၂။ဖြဖြ။၁၀၄။ သံ၊ ၂။၁၇၁၊၅၇။ တတ္ထ ယဇန္တော၀ိ မဟာယာဂံ ကရောန္တော။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။၁၄၅၊ မ၊ဌ၊၃။ဂ၃။ သံ၊ ၂။၁၇၁၊၅၇။ (၂) ယဇန္တာန (သံ၊ဌ၊၁။၃၂၁)န်တိ ဒက္ခိဏေယျံ ဥဒ္ဒိဿ ဒေန္တာနံ။ သံ၊ဌ၊၁။၄၃၉။ ယဇန္တော (သံ၊ဌ၊၃။၁၀၅)တိ ဒဒန္တော။ သံ၊ဌ၊ ၂။၃၄၅။

ယဇန္တိ (ကြို) [ယဇ+အ+အန္တိ] ယဇတိ–ကြည့်။

ယဇမာန (တ်) [ယဇ+အ+မာန။ ယဇမာန–သံ။ ဇအမာဏ–ပြာ။] (၁) ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်– ဗလိနှတ်စာပေး– သော၊ သူ။ (၂) ပူဇော်–ပေးကမ်း–လှူဒါန်း–စွန့်ကြဲ– သော၊ သူ။ (၃) သိဃာ ခေါ ပန ဘောတော ရညော မဟာယညံ် ယဇမာနဿ ကောစိဒေ၀ ဝိပ္ပဋိသာရော။ ဒီ၊၁။၁၃၁–၂။ (၂) ကထံ ဟိ ယဇမာနဿ၊ ကထံ ဣဇ္ဈတိ ဒက္ခိဏာ။ သံ၊၁။ ၁၇၇။(–၂၃၅)။ ယဇမာနာ (အံ၊၃။၂)တိ ဒါနာနိ ဒဒမာနာ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၉၃။

ယဇမာနယိဋ္ဌဗျာန (န) [ယဇမာန+ယိဋ္ဌ+ဗျာန] ပူဇော်ဆဲ – ပူဇော်ပြီး – သောအရာ။ (မုဉ္ဇ-စေတနာ အပရစေတနာဖြစ်ဆုဗျာန။) ဒီဃသု ဗျာနေသူတိ ယဇမာနယိဋ္ဌဗျာနေသု။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။၃၁၀။

ယဇသိ (ကြို) [ယဇ+အ+သိ] (သင်) ပူဇော် လတ္တံ့။ ပစ္ဆာပိ ယဇသိ တုဝံ ဆုဇ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၄၆။ အထ တသ္မိံ ဝေံ ယဇိတ္ဝာ ဒေ၀-လောကံ ဂတေ ပစ္ဆာ တ္ဝံ ယဇိဿသိ။ ဇာ၊ဌ။ ၇။၀၅။

ယဇသု (ကြို) [ယဇ+အ+သု] (သင်) ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–လော့။ ယဇဿု ဗဟု တေ စိတ္တံ၊ ယဇဿု ဗဟု တေ ဓနံ။ သုတ္တနိ။၃၂၄။ ယဇဿုတိ ယဇာဟိ။ သုတ္တနိ၊

ယဇာပေဟိ (ကာ၊ကြို) [ယဇ+ဏာပေ+ဟိ။ ယဇတိ–ကြည့်။] (သင်)ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနတဲစာပေး–စေလော့။ အထနံ သက္ကော တေန ဟိ လောမသကဿပံ အာနေတွာ ပသုဿာတယည့် ယဇာပေဟိ။ဇာ၊၁၊၃၊၄၉။

ယဇာမ (ကြို) [ယဇ+အ+မ။ ယဇတိ–မှ] (ငါတို့) ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော်– ဗလိနတ်စာပေး–ကုန်၏။ မယမဿု ဘော ဂေါတမ ဗြာဟ္မဏာ နာမ ယည် ယဇာမပိ ယဇာပေမပိ။ အံ၊၁။၁၆၊။

ယဇာပိ (ကြို) [ယဇ+အ+မိ။ ယဇတိ–မှ။] (ငါ) ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနတ်စာပေး–၏။ တုယ္ဟဉ္စ တုယ္ဟဉ္စ ယဇာမိဘိ ဝဒန္တသာပိ.... အနေကသာရိရိကာဝ ဟောတိ။ အံ၊၄၊၂။ ၁၅၀။ (–ဓမ္မ၊၄၊၁။၄၂၂။)

ယဇာဟိ (ကြို) [ယဇ+အ+ဟိ။ ယဇတိ–မှ။] ယဇ–ကြည့်။ ယဇဿူတိ ယဇာဟိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊၂။၅၆။မဟာဆုဇ မဟာဝတာသဲ ဥပဒ္ဒဝေါ ဥပ္ပန္နော၊ သမ္ဖစတုက္ကံ် ယဉ်ည် ယဇာဟိ။ ပေတာ၊၄၊၂၆၃။

ယဇိ* (ကြို) [ယဇ+အ+ဣ*။ ယဇတိ–မှ] (ငါ) ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော်– ဗလိနတ်စာပေး–ခဲ့၏၊ ယဇိ* ဥစ္စာဝဇေ ၊ယညေ (ဇာတမှ။၂၇၄) ဘိ ပါကဋယညော သောမယာဂဝါဒဒေ ဆျာဒီဒေ နာနာဝိဓေ ယညေ ယဇိ*။ ဇာတ၊၄။၂။၅၄။

ယဇိ*သု (ကြို) [ယဇ+အ+ဥ*။ ယဇတိ–မှ။] ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော်– ဗလိနတ်စာပေး–ကုန်ပြီ။ ယဇာပေသုံ–ကြည့်။

ယဇိ (ကြို) [ယဇ+အ+ဣ။ ယဇတိ–မှ။] ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော်– ဗလိနတ်စာပေး–ပြီ။ အနေကသဘေ ပါဏေ ဃာတယိတ္ထာ ဝါဇ-ပေယျံ မဟာယညံ် ယဇိ။ မိလိန္ဒ။၂၁၄။ (–ထေရ၊၄၊၁။၂၂၇။ ဇာ၊၄၊၁။၃၆၅။)

ယဇိတ (တိ) [ယဇ+တ။ ယဇ္မ=ဣမ္မ–သံ။ ဇဋ္ဌ–ပြာ။] (၁) ပူဇော် – ယဇ်ပူဇော် – မီးပူဇော်– ဗလိနတ်စာပေး– ဒေပ်ပြီးသော။ (၂) ပူဇော်–ပေးကမ်း–လှူဒါန်း–စွန့်ကြဲ–အပ်ပြီးသော။ (၁) တေန ဟိ လောမသ-ကဿပေန ဣသိနာ အနေကသတေ ပါဏေ ဃာတယိတ္ထာ ဝါဇပေယ်ျ မဟာယညံ် ယဇိ-တန္တိ ယံ ဝစနံ၊ တံ မိစ္ဆာ။ မိလိန္ဒ။၂၄၄။ (–ဓမ္မ၊၄၊၁။၂၀၆။) (၂) တတ္ထ ယိဋ္ဌန္တိ ဒါန-ဝသေန ယဇိတံ။ ဧရိယာ၊၄၊၃၃။ ဇာ၊၄၊၄။ ၂၀။

ယဇိတဗ္ဗ (တိ) [ယဇ+တဗ္ဗ။ ယဇ္ဇ-သံ။] (၁) ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနတ်စာပေး–အပ်– သင့်– ထိုက်–သော။ (၂) ပူဇော်–ပေးကမ်း– လှူဒါန်း– စွန့်ကြဲ– အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ (၃) ပေးကမ်း– လှူဒါန်း– ပူဇော်– အပ်ရာ။ (၁) ပုတ္တောဟံ ပေဝ ယဇိတဗ္ဗံ၊ မဟေသိဟိ နေဂမေဟိ စ။ ဇာ၊၂။ ၂၄၂။ ယညော ယဇိတဗ္ဗော။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။ ၇၆။ အပ၊၄၊၁။၁၀၆။ (–ဇာ၊၄၊၇။၇၅။ ဒီ၊၄၊ ၂။၉၅။ အံ၊၃၊၂။၁၃၀။) (၂) အနုကုလ-ယညန္တိ အမှာကံ ပိတူဟိ ပိတာမဟေဟိ ဒိန္နတ္တာ ဝေံ ကုလာနုကုလဝသေန ယဇိတဗ္ဗံ၊ ဒါကဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ အံ၊၄၊၂။၃၀၁။ (–သုတ္တနိ၊ ၄၊၂။၁၃၀။) (၃) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ယဇိဘဗ္ဗဌာန (နှ) [ယဇိတဗ္ဗ+ဌာန] ပူဇော်–ပေးကမ်း–လှူဒါန်း–အပ်–ထုဋ္ဌာန။ သဗ္ဗဿ သဒေဝကဿ လောကဿ အဂ္ဂဒက္ခိဏေယျ-ကာယ ဒေယျဓမ္မံ အာနေတွာ ယဇိတဗ္ဗဋ္ဌာန-ဘူတော၊ ထေရ၊၄၊၂။၁၉၆။

ယဇိတုံ (ကြို၀ိ) [ယဇ+တုံ။ ယဇတိ–ကြည့်။ ယမျုမ်–သံ။] (၁) ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော်– ဗလိနတ်စာပေး– ခြင်းငှါ။ (၂) ပူဇော်–ပေးကမ်း–လှူဒါန်း–စွန့်ကြဲ–ခြင်းငှါ။ (၁) ဣစ္ဆာမိ စာဟံ မဟာယညံ် ယဇိတုံ။ ဒီ၊၁။

(၂) ပူဇော်–ပေးကမ်း–လှူဒါန်း–စွန့်ကြဲ–၍။ (၁) တေ ယာဂေ ယဇီတွာန၊ ပြာဟ္မ-ဏာန မဒါ ဓနံ။ သုတ္တနိ။၃၂၄။ (၂) မဟာ-ယည်း ယဇီတွာန၊ ပုန ပါဝိသိ အဿမံ။ စူဠဋ္ဌနိ။၁။ ကေပပ္ပံ ယဇီတွာန၊ အသိတိကပ္ပ-ကောဠိယော။ ခုဒ္ဒကာဒ္ဓ။၁၀၉။ ပုထုယည်း ယဇီတွာန၊ ပေတတ္တံ နာတိဝတ္တိသုံ။ ဇာ၊၂။ ၁၀၅။ ဇာ၊ဒ္ဓ၊၆။၁၂၁။ ပုထုယည်း ယဇီတွာန (ဇာ၊၂။၂၀၃)တိ မဟာဒါနံ ဒတွာ။ ဇာ၊ဒ္ဓ၊ ၆။၁၆၂။ (–နေတ္တိ၊၀၆။၁။)

ယဇီဿတေ (ကြို) [ယဇ+အ+သ+တေ] (သို့) ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနတ်စာပေး–လတ္တံ့။ ရာဇာ ယဇီသ တေ ယညံ။ သမ္ဗုဒ္ဓေ စတူဟိ ပုတ္တေဟိ။ ဇာ၊၂။၂၅၀–၁။ ဇာ၊ဒ္ဓ၊၇။၉၂။

ယဇီဿထ (ကြို) [ယဇ+အ+သ+ထ] (သင်တို့) ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနတ်စာပေး– ကုန်လတ္တံ့။ ဘန္တေ သဗ္ဗေ ကံရယည် ယဇီဿာ၊ ရာဇာ တေ ဧကံ ဒါရိကံ ပါဒပရိစာရိကံ ဂတ္တာ ဒဿတိ။ ဇာ၊ဒ္ဓ။၃။၄၉၀။

ယဇီဿန္တိ (ကြို) [ယဇ+အ+သ+န္တိ] ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော်– ဗလိနတ်စာပေး– ကုန်လတ္တံ့။ ဘတိကာယ ယဇီဿန္တိ၊ တဒါ ကဏ္ဍော ပဓောက္ခတိ။ ဇာ၊၁။၂၄၀။ (–ဇာ၊ဒ္ဓ၊၆။ ၁၀၅–၆။)

ယဇီဿသိ (ကြို) [ယဇ+အ+သ+သိ] (သင်) ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနတ်စာပေး–လတ္တံ့။ သဗ္ဗေ ကိရ အာဂန္ဆာ ယညံ ယဇီဿသိ၊ ဇာ၊ဒ္ဓ၊၃။၄၉၀။ အထ တသ္မိံ ဧဝံ ယဇီတွာ ဒေဝလောကံ ဂတေ ပစ္ဆာ တုံ ယဇီဿသိ။ ဇာ၊ဒ္ဓ၊၇။၁၅။

ယဇီဿာမ (ကြို) [ယဇ+အ+သ+အာမ] (ငါတို့) ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနတ်စာပေး–ကုန်လတ္တံ့။ မဟာယညံ ယဇီဿာမ၊ ဧဝံ မောက္ခာမ ပါပကာ။ ဇာ၊ ။ ။ ။ ဇာ၊ဒ္ဓ၊၇။၂၈။

ဘ၂၁။ ယဒိ မဟာရာဇ မောဓိသတ္တော ပကတိဘာဝေန သြနမေယျ မဟာယညံ ယဇီတုံ။ မိလိန္ဒ။၂၁၅။ ကဿပေါ တေ သမ္မေ ဟုနိတ္ဝာဝ ဃာတေတွာ ယညံ ယဇီတုံ အာရဘိ။ ဇာ၊ဒ္ဓ၊၃။၄၉၁။ (–ဇာ၊ဒ္ဓ၊၇။၂၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။) (၂) ယဇီတုကာမ (၂) အနက်ကြည့်။

ယဇီတုကာမ(တီ)[ယဇီတုံ+ကမု+ဏ။ယမ္ဗုကာမ –သံ။](၁) ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနတ်စာ ပေး–ခြင်းငှါ အလိုရှိသော။ (၂) ပူဇော်– ပေးကမ်း–လှူဒါန်း–စွန့်ကြဲ–ခြင်းငှါ အလို ရှိသော။ (၁) ယိဋ္ဌကာမဿ မေ သတော (ဒီ၊၂။၁၉၆)တိ ယဇီတုကာမဿ မေ သမာ-နဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။ (၂) ယိဋ္ဌကာမောတိ ယဇီတုကာမော၊ ဒါနံ ဒါတုကာမော အဟံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။

ယဇီတ္ထော (ကြို) [ယဇ+အ+သြ၊ သြ–ကို တ္ထော–ပြု။ နိရုတ္တိ။၅၉၁။] (သင်) ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော် – ဗလိနတ်စာပေး – ပြီ။ မာ ကိစ္ဆာလဒ္ဓကေဟိ ပုတ္တေဟိ၊ ယဇီတ္ထော ဣမံ ယညံ။ ဇာ၊၂။၂၅၂။ ဇာ၊ဒ္ဓ၊၇။၉၅။

ယဇိတွာ (ကြို၀ိ) [ယဇ+တွာ။ ယဇတိ–ကြည့်။ ဣဋ္ဌာ–သံ။] (၁) ပူဇော် – ပဒ်ပူဇော်– ဗလိနတ်စာပေး–၍။ (၂) ပူဇော်– ပေး ကမ်း–လှူဒါန်း–စွန့်ကြဲ–၍။ (၁) တေပိ ယညံ ပုထုသော ယဇိတွာ။ ဇာ၊၂။၂၃၁။ (–၂၃၂၊၂၄၆။သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅-၆။) (၂) ဝေဏ္ဍပ် ယညံ ယဇိတွာ ဝါ ယဇာ-ပေတွာဝါ....သင်္ဂဟံ လောကံ ဥပဓိတ္တိတာတိ။ ဒီ၊၁။၁၃၆။ ဧဝံ ယဇိတွာ မေဓာဝီ၊ သဒ္ဒါ မုတ္တေန စေတသာ။ အံ၊၁။၃၅၃။ အံ၊၂။၂၉၆။ အံ၊၃။၂၄။ (–သုတ္တနိ။၃၅၅။ ပေတ။၁၅၉။ သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄၊၂၉၇။ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၂၇။)

ယဇိတွာန (ကြို၀ိ) [ယဇ+တွာန] (၁) ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော်– ဗလိနတ်စာပေး– ၍။

–ရွတ်ဆို–အပ်သောကြောင့် "တိတ္တိရိယာ" ဟု ထင်ရှားသော ကျမ်းဂန်တည်း) ယေ စ တိတ္တိရိဟ္ဠသိနာ ကတေ မန္တေ သဗ္ဗာယန္တီ တေ တိတ္တိရိယာ၊ ယဇုဗ္ဗေဒိနော ဝေ။ ယဇုဗ္ဗေဒသာခါ ဟေသာ၊ ယဒိဒံ တိတ္တိရံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂၇။)

ယဇုဗ္ဗေဒီ=ယဇုဝေဒီ (တီ) [ယဇုဗ္ဗေဒ(ယဇုဝေဒ)+ဣ။ ဆီ.၌ ယဇုဗ္ဗေဒီနီ။ ယဇ္ဇုဝေဒီနိ-သံ။] ယဇုဝေဒကျမ်း (–မန္တန်) ကို–ဆောင်–သရဗ္ဘာယ်–တတ်သိ–တတ်ကျွမ်း–သော၊ သူ။ အဒ္ဓရိယာတွေဝ ဝုစ္စန္တိ ယဇူနိ၊ တာနိ သဗ္ဗာယန္တီတိ အဒ္ဓရိယာ၊ ယဇုဗ္ဗေဒိနော။ ယေ စ တိတ္တိဂိဠသိနာ ကတေ မန္တေ သဗ္ဗာယန္တီ၊ တေ တိတ္တိရိယာ၊ ယဇုဗ္ဗေဒိနော ဝေ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂၇။)

ယဇုဝေဒ (ပုံ၊န) [ယဇု+ဝေဒ။ ယဇုဝေ ဝေဒေါ၊ ယဇူနံ ဝါ ဝေဒေါ ယဇုဝေဒေါ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ၊ ယဇုဒေဒ–သံ။ သက္ကတ ရေဖရှိ၍ ဗွ-ဒွေးဘော်နှင့် သင့်] (ပု) (၁) ယဇုဝေဒကျမ်း။ (န) (၂) ယဇုဗေဒင်အတတ်။ (၁) ပဉ္စ ဝေဒါ နာမ ကျရွဝေဒေါ ယဇုဝေဒေါ သာမဝေဒေါ အာထဗ္ဗဏဝေဒေါ ကြတိဟာသော စာတိ ဝေံ ကြတိဟာသပဉ္စမာနံ ဝေဒါနံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၆။ (၂) ယထာ ဝါ ၊နန မဟာဆုဇ ပြာဟ္မဏ-မာဏဝကာနံ ကျရွဝေဒံ ယဇုဝေဒံ သာမဝေဒံ အာထဗ္ဗဏဝေဒံ။ မိလိန္ဒ။၁၇၇–၈။(ယဇုဝေဒကျမ်းကို ဟောသူကား ဝေသမ္မာယန ရသေ့တည်း။ ကောမွေယျကျမ်း၊ အဓျာယ၊၄၉။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ၎င်းယဇုဗ္ဗေဒကျမ်း၌ ပဓာနအခန်းကြီး ၂-ခန်း ပါရှိသည်၊ ၎င်းတို့မှာ–(၁) (တိတ္တိရိယရသေ့သည် ဟောကြားအပ်သော ကြောင့်) တေတ္တိရိယမည်သော ယဇုဝေဒနှင့် (၂) (ဝါဇသနေယ မည်သော ပညာရှိပုဂ္ဂိုလ်သည် ဟောကြားအပ်သောကြောင့်) ဝါဇသနေယီမည်သော ယဇုဝေဒတို့ ဖြစ်ကြသည်၊

ပြာဟ္မဏာနဉ္စ "ယညံ ယဇိဿာမာ"တိ စိတ္တံ အဘိနိဝိသတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၁၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၅၄။ ဇာ။ဋ္ဌ၊၄။၁၀၆။)

ယဇိဿာမိ (ကြို) [ယဇ+အ+ဿာမိ] (ဂါ) ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဧလိနတ်စာပေး–အံ့။ ယညတ္ထာယာတိ ယညံ ယဇိဿာမိ။ ဝိ၊၁။ ၁၅၄။ ဣဒါနိ ခေါ ဟံ ယဇိဿာမိ (ဇာ၊၁။၁၂) တိ သော အဟံ ဣမိနာ အာယာစနေန ရဇ္ဇဿ ပဋိလဒ္ဓတ္တာ ဣဒါနိ ယဇိဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၀။ (–ဇာ၊၂။ ၂၄၂–၃။၃၃၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၇၄၊ ၁၀၀။)

ယဇု (ပုံ၊န) [ယဇ+ဥ။ ယဇ္ဇန္တေ ပဇ္ဇန္တေ ဒေဝါ အနေနာတိ ယဇု ပုံနပုံသကလိင်္ဂ၀သေန။ သီ၊ဋီ၊ဃ၊စ၊၂။၂၂၁။ ယဇန္တိ အနေနာတိ ယဇု။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ကွာဒိ။၂။ (န) ယဇုသ်–သံ။ (ပု) ဧဥ ဧဇု–ပါကတ။] (၁) နှတ်တို့ကိုပူဇော်ကြောင်း ဝေဒကျမ်း။ (၂) ဝေဒကျမ်းလာ–မန္တန်–မန္တရား။ (၁) ယဇုဒေဝ (၁)အနက်ကြည့်။ (၂) ယဇုဗ္ဗေဒီ–ကြည့်။ (ဣရု, ယဇု, သာမ–ဟူသော ဝေဒကျမ်း ၃-ကျမ်း။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၀။ အာထဗ္ဗဏနှင့်တကွ ဝေဒ ၄-ကျမ်း။ နီတိ၊ ဓာတု။၁၀၃။ ဣတိဟာသနှင့်တကွ ဝေဒ-၅-ကျမ်း။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၆။ ယဇုဝေဒကျမ်းလာ မန္တန်ကိုသည် နှတ်ပူဇော်သောအခါ ဆန်းပါဒ စသည် အမှတ်အသားမရှိဘဲ ရွတ်ခိုအပ်သော ဂဒ္ဒ=စုဏ္ဏိယမန္တန်မျိုးတည်း၊ ကော ဘွာဘ)။

ယဇုဗ္ဗေဒ (ပု) [ယဇု+ဝေဒ။ ယဇုဝေဒ–သံ။] ယဇုဝေဒ-ကြည့်။

ယဇုဗ္ဗေဒသာခါ=ယဇုဝေဒသာခါ (ထီ) [ယဇုဗ္ဗေဒ (ယဇုဝေဒ)+သာခါ] ယဇုဝေဒကျမ်း၏ အကိုင်း အခက် အလာက်ဖြစ်သော တိတ္တိရမည်သော–မန္တန်–မန္တရားကျမ်း။ (တိတ္တိရမဉ်သော ရသေ့သည်–ပြုစီရင်–ဟောကြား

ထိုတွင် ပဌမဝေဒကို ရွှမ်းထွေးမည်းညစ်သော ကြောင့် "ကဏ္ဍယဇုဝေဒ" ဟု ခေါ်၍ ဒုတိယ ဝေဒကို ဖြူစင်သန့်ရှင်းသောကြောင့် "သုက္က-ယဇုဝေဒ" ဟူ၍လည်း ခေါ်သေးသည်။ ဣရု-ဝေဒ၏အရှင်ကား-ကြာသပတေးဂြိုဟ်တည်း၊ သာမဝေဒ၏အရှင်ကား – အင်္ဂါဂြိုဟ်တည်း၊ ယဇုဝေဒ၏အရှင်ကား – သောကြာဂြိုဟ်တည်း၊ အာထဗ္ဗဏဝေဒ၏အရှင်ကား-ဗုဒ္ဓဟူးဂြိုဟ်တည်း၊ ဇောတိသတ် ကျမ်း။)

ယဇေထ (ကြို) [ယဇ+အ+ထေ](သူ) ပူဇော်-–ပေးကမ်း–လျှဒါန်း–စွန့်ကြဲ–ဆု၏။ တေံ ယဇေထ မေခဝိ။ သံ၊ဝ။၇၆။ အံ၊ဝ၊၃၅၂။ ယော ယဇေထ သတံ သမ (ဓမ္မ။၂၉)အို ယော ဝဿသတံ မာသေ မာသေ သဟဿံ ပရိစ္စဇေန္တော လောကိယမဟာဇနဿ ဒါနံ ဒဒေယျ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၄၂၀။

ယဇေယျံ (ကြို) [ယဇ+အ+ယျံ] (ဂါ)ပူဇော်-ပေးကမ်း–လျှဒါန်း–စွန့်ကြဲ–ဆု၏။ ယံနူနာဟံ မဟာယညံ ယဇေယျံ ယံ မမ အဿ ဒီဃရတ္တံ ဟိတာယ သုခါယာတိ။ ဒီ၊ဝ။၁၂၀။

ယဇေယျာသိ (ကြို) [ယဇ+အ+ယျာသိ] (သင်)ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနတ်စာပေး–ရု၏။ ယာဇေ ယျာတိ သစေ တွံ အရညာယ-တနတော ဣသိ လောမသကဿပံ အာနေ-တွာ ယညံ ယဇေယျာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၇၉။

ယဇေယျုံ (ကြို) [ယဇ+အ+ယျုံ] (သူတို့) ပူဇော်– ယဇ်ပူဇော်– ဗလိနတ်စာပေး–ကုန်ရု၏။ တေဝိဇ္ဇသမ္ပန်ဝေ ပုထူ ယဇေယျုံ။ ဇာ၊၂။၂၃၇။ တေဝိဇ္ဇသမ္ပန်ဝေ ပုထူ ဟုတ္ဝာ ယညံ ယဇေယျုံ ဗဟုခနဘာယ စေဝ သဂ္ဂကာမ-တာယ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၆၃။

ယဇ္ဇေဝံ (ဗျ) [ယဒိ+ဧဝံ။ မောဂ်၊ဝ။၄၀။ ပဋိ-ကာ။ နိရု ဘ္ဘိ။ ၃၄။ ဟဒိဧဝံ–ကြသ့်။] အကယ်၍ ထိုသို့ဖြစ်သည်ရှိသော်။ ယဇ္ဇေဝံ ပဌမံ တိတော၊ နာဂတော စ ဝိဘတ္တိယော။ နိတိ၊ပဒ။ ၇၃။

ယဇ္ဇေ[၁] (ဗျ) [ယံ+စေ] (ဒ) မ....မဟုတ်(ပဋိ-သေဓတ္ထ)။ (၂) အနက်မရှိ=ပဒပူရဏ=ပုဒ် ပြ ည့်ရုံသ့။ (၃) ယဒဠ္ဟ ဗ္ဘာဝိ ပဋိသေဓတ္ထေ။ ယဇ္ဇေ ဗာလာနုကမ္ပကော (ဇာ၊ဝ။၁၁)နိတိ၊ သုဘ္ဘ။၃၉၀-နှာ။ (၂)ယဇ္ဇေ ပုတ္တာ အနုဿဝါ။ သံ၊ဝ။၁၇၉။ ယဇ္ဇေဘိ နိပါတော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ ယေ မမ ပုတ္တာ အနုဿဝါ အပ္ပ-တိဿာ အဝသာတ္တိနော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၄၀။

ယဇ္ဇေ[၂] (ဗျ)[ယံ+စေ] (ဒ)အကြောင်(လူမိုက်)မည် ပါ၊သျက်။(အကြောင်အမည်ရှိသောဇာတ်ဝတ္ထု) (၂) အကယ်၍ မ(သနား)လျှင်=နော စေ။ (ဒ)(၂) ယဇ္ဇေ ဗာလာနုကမ္ပကော။ ဇာ၊ဝ။ ၁၁။ယန္တိ လိင်္ဂဝိပလ္လာသော ကတော။ စေတိ နာမတ္ထေ နိပါတော။ ယော နာမ ဗာလော အနုကမ္ပကော။ အထ ဝါ ယန္တိ ပဋိသေဓနတ္ထေ နိပါတော၊ နော စေ ဗာလာနုကမ္ပကောတ် အဇ္ဈတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၆၆။

ယည (ပု) [ယဇ+ဥ။ ယဒိဘမ္ဘောတိ ယဇ္ဉော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉၊ ယဇနံ ယညော၊ ယဇန္တိ အနေနာဘိ ဝါ ယဇ္ဉော။ သူစိ။ ယဇန္တ္ယနေ-နာဘိ ယညော၊ကွာဒိ။၄၉။ ယဇ+နု။ပါဏိနိ။ ၃။၃၊၉၀။ ဣဇ္ဇတေ ဟဝိဒိယတေ အတြာတိ ယညော၊ ဣဇ္ဇန်ကြွေ ဒေဝတာ အတြာတိ ဝါ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယဇ္ဇ–သံ။ ဇဏ္ဏ–ပါကတ။]

(ဒ)ယဇ်–(က) ပူဇော် – ပေးကမ်း–လျှဒါန်း–စွန့်ကြဲ–ခြင်း=ဒါန။ (ခ) အမြဲလျှဒါန်းခြင်း=နိစ္စဒါန (ဂ)သံဃိကကျောင်းလျှဒါန်းခြင်း=ဝိဟာရဒါန။ (ဃ) ရတနာ ၃-ပါးကို ကိုးကွယ်–ဆည်းကပ်–ခြင်း သရဏဂုံ(ရတနာ ၃-ပါးအား အသက်ကို စွန့်လျှူခြင်း)။ (င) (ကိုယ်နှင့်အသက် ငဲ့ကွက်သော တရားကို) စွန့်၍ စောင့်ရှောက် ဆောက်တည်အပ်သော ၅-ပါးသီလ။ (၂) ပူဇော်

ပြာဟ္မဏ ယညော။ ဒီ၊၁။၁၃၀။ သံဃဿ ပရိစ္ဆတ္တတ္တာဝေ "ယညော" တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၁။ (ဃ) ရာဇာနော ဥ ပါးကို ကိုးကွယ်-ဆည်းကပ်-ခြင်းသရဏဂုဏ်။ (ရတနာ ၃-ပါး အား အသက်ကိုစွန့်လှူခြင်း)။ ယော ခေါ ပြာဟ္မဏ ပဿန္နစိတ္တော ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂစ္ဆတိ.... အယံ ခေါ ပြာဟ္မဏ ယညော။ ဒီ၊၁။၁၃၀။ တိဏ္ဏံ ပန ရတနာနံ ဇိဝိတပရိစ္စာဂဝသေန "ယညောတိ" ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၂။

(င) (ကိုယ်နှင့် အသက် ငဲ့ကွက်သော တဏှာကို) စွန့်၍ စောင့်ရှောက် ဆောက်တည် အပ်သော ၅-ပါးသီလ။ ယော ခေါ ပြာဟ္မဏ ပဿန္နစိတ္တော သိက္ခာပဒါနိ သမာဒိယတိ.... အယံ ခေါ ပြာဟ္မဏ ယညော။ ဒီ၊၁။၁၃၀။ ဣဒဉ္စ ပန သီလပဉ္စကံ အတ္တသိနေဟဉ္စ ဇိဝိတ-သိနေဟဉ္စ ပရိစ္စဇိတ္ဝာ ရက္ခိဿာမိတိ သမာဒိန္န-တာယ "ယညော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၃။

(၂) ပူဇော်-ပေးကမ်း-လှူဒါန်း-စွန့်ကြဲ-အပ်သော ဝတ္ထုပစ္စည်း=ဒေယျဓမ္မ။ သပ္ပိ-တေလနဝနီတဒဓိမဓုဖာဏိတေန စေဝ သော ယညော နိဋ္ဌာနမဂမာသိ။ ဒီ၊၁။၁၃၅။ယဇတံ ဘဝံ ဆဇ္ဇော ယညံ။ ဒီ၊၁။၁၃၀။ ယညံ ဝုစ္စတိ ဒေယျဓမ္မော.... သေယျထဝသထပဒီပေယျံ။ စူဠနိ။၄၉။ ယဇမာနဿ ဒေယျဓမ္မသခ်ါတော ယညော အာရမ္မဏံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၃။ ယည(သုတ္တနိ။၄၃၅။ စူဠနိ။၄၉)နှင့် ဒေယျဓမ္မံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၀။

(၃) ယဇ်၊ (ဆန့်ကျင်ဘက်-နိဝရဏ-ကိ-လေသာတို့ကို) ပယ် ခွါ-ပယ်စွန့်-တတ်သော။ (က) ပဌမစျာန်စသောစျာန် ၄-ပါး။ ပဌမ-စျာနံ ဥပသမ္ပဇ္ဇ ဝိဟရတိ။အယံ ခေါ ပြာဟ္မဏ ယညော။ ဒီ၊၁။၁၄၀။ နိဝရဏာဒီနံ ပန ပစ္စ-နီ ဘာနံ ဓမ္မာနံ ပရိစ္စတ္တတ္တာ တံ "ယည"န္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ....ပစ္စနီကကိလေသပရိစ္စာဂတော ယညောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၄။ (ခ) ဝိပဿနာ

-ပေးကမ်း-လှူဒါန်း- စွန့်ကြဲ-အပ်သော ဝတ္ထုပစ္စည်း=ဒေယျဓမ္မ။ (၃) ယဇ်-(ဆန့်ကျင်ဘက်-နိဝရဏ-ကိလေသာတို့ကို) ပယ် ခွါ-ပယ်စွန့်-တတ်သော (က) ပဌမစျာန် စသော စျာန် ၄-ပါး။ (ခ) ဝိပဿနာဉာဏ်။ (ဂ) အာဘိညာဉ် ၆-ပါး။ (ဃ) အာသဝက္ခယ-အရဟတ္တဖိုလ်-ဉာဏ်။ (၄)(ဘုရားလောင်း၏ လက္ခဏာကို ဖတ်သည့်) ယညမည်သော ပုဏ္ဏား။ (၅) ယညသုတ်။ (၆)မီး-နတ်-ယဇ်-ပူဇော်-ပသ-ခြင်း။ (၇) ယဇ်ထမင်း။ (၈) မီး-နတ်-ယဇ်-ပူဇော်ရာ။ (၉)ပူဇော်-ပေးကမ်း- လှူဒါန်း- စွန့်ကြဲ-ရာ။ (၁၀) ယဇ်ပူဇော်သည့် အစီအရင်ကို ပြဆိုသည့် ကျမ်း။

(၁) ယဇ်- (က) ပူဇော်-ပေးကမ်း-လှူဒါန်း - စွန့်ကြဲ - ခြင်း=ဒါန။ ယညော ဟောတိ မဟပ္ဖလော။ အံ၊၂။၂၉၆။ တတော ယညမကပ္ပယု (သုတ္တနိ။၃၂၃)နှင့် တတော ဂဟေတ္ဝာ ဒါနမကံသု။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ ယညေ ရတောဟံ ဘော ဂေါတမ။ သုတ္တနိ။ ၃၄၆။ ယညော ယာဂေါ ဒါနန္တိ အတ္ထတော ကော်၊ တသ္မာ ဒါနရတော အဟံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၂။ ဣဒံ ဒိသံ ယညမနုဿရန္တော (ဝိမာန။ ၅၀)တိ.... အတ္တနော ကတံ ဒါနံ အနုဿရန္တော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၄၁။ ယညံ ဝါ သော်မေန္တိ (စူဠနိ။ ၅၅)တိ ဒါနံ ဝါ ဝဏ္ဏေန္တိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂။ (-သံ၊၁။၁၉။ အံ၊၁။၃၅၂။ သုတ္တနိ။၃၂၃။ ထေရီ။၄၁၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၇။) (၁) အမြဲ လှူဒါန်း ခြင်း=နိစ္စဒါန။ယာနိ ခေါ ပန တာနိ ပြာဟ္မဏ နိစ္စဒါနာနိ အနုဿုလယညာနိ....အယံ ခေါ ပြာဟ္မဏ ယညော။ ဒီ၊၁။၁၃၇။

(၇) သံ ဃ ကကျောင်း လှူဒါန်းခြင်း= ဝိဟာရဒါန။ ယော ခေါ ပြာဟ္မဏ စာတုဒ္ဒိသံ သံဃံ ဥဒ္ဒိဿ ဝိဟာရံ ကရောတိ၊ အယံ ခေါ

(၉) ပူဇော် – ပေးကမ်း – လှူဒါန်း–စွန့်ကြဲ–ရာ။ ပုဗ္ဗေဝ ယညာ တိဿော ဝိဓာ ဒေသေသိ။ ဒီ၊၁။၁၃၁။ ယညကာလ-လည်း ကြည့်။

(၁၀) ယင် ပူဇော်သည့် အစီအရင်ကို ပြဆိုသည့်ကျမ်း။ ယညံ အဓိယိတ္တာ။ ဇာ၊၄၊ ၄။၁၀၆။ (ယင်တို့သည့်–(၁)အဿမေဓယင်။ (၂) ပုရိသမေဓ ယင်။(၃) သမ္မာပါသယင်။ (၄) ဝါဇပေယျယင်။ (၅) နိရဂ္ဂလယင်–ဟူ၍ ၅-မျိုးရှိကုန်၏။ ထိုတွင် အဿမေဓယင် ဟူသည် – ကြီးစွာသော ယင်၏ ရှေးအဘို့ နောက်းစဉ်ကိုတို်၌ ပြစ်စေအပ်သော အခြံအရံ ယင်၎ယ် (၂)ခု တို့ဖြင့် ပူဇော်အပ်သော ယင်တိုင်(၂၁) လုံးနှိုသော အလယ်ဗဟိုဖြစ် သည့်နွေရက်၌သာလျှင် (၅၉၇)ကောင်သော သတ္တဝါတို့ကို သတ်ဖြတ်ခြင်းဖြင့် (သံ၊၄၊၁။ ၁၃၄။အံ၊၄၊၂။၃၀၁။ အံ၊၄၊၃။၃၉၄။အံ၊၅၊၂။ ၂၉၈။အံ၊၅၊၃။၂၄၄။)တစ်နည်း-သားကောင် (၃၂၇)ကောင်, မြင်းအစရှိသောသတ္တဝါ (၂၂) ကောင်,တောင်ဖြစ်သည့်သားကောင် (၂၆၀) ကောင်အားဖြင့် ပေါင်း(၆၀၉) ကောင် သော သ တ္တ ဝါ တို့ ကို သတ် ဖြတ် ခြင်းဖြင့် (သံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၇၉ - ၈၀) ကြောက် မက်ဖွယ် ဖြစ်သော, မဟာပထဝီမြေကြီးနှင့် ယောကျ်ား တို့ကို ချုပ် လုပ် ၍ အ လုံး စုံ ကြွင်း ကျန် သော စည်းစိမ် ဥစ္စာ ဟု ဆိုအပ်သော ပေးလှူဖွယ်ဝတ္ထုရှိသော မြင်းတို့ကို–သတ်ရာ–သတ်၍ ပူဇော်ရာ–ဖြစ်သောယင် တည်း။

ပုရိသမေဓ ယင်ဟူသည်–အခြံအရံ ယင် ငယ် (၄) ခုတို့ဖြင့် ပူဇော်အပ်သော, မဟာ-ပထဝီမြေကြီးနှင့် တကွ အဿမေဓယင်၌ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အလုံးစုံသောစည်းစိမ်ဥစ္စာ ဟုဆိုအပ်သော ပေးလှူဖွယ် ဝတ္ထုရှိသော ဉာဏ်။ ဉာဏဒဿနာဃ စိတ္တံ အဘိနီဟရတိ အဘိနိန္နာမေတိ၊ အယံ ပိ ဓေါ ဗြာဟ္မဏ ယညော။ ဒီ၊၁။၁၄၀။ ပစ္စနီကကိလေသပရိစ္စာဂတော "ယညော"တိ။ ဒီ၊၄၊၁။ ၂၇၄။ (၈) အဘိညာဉ် ဖြ-ပါး။ ဣဒ္ဓိဝိဓဉာဏာဒီနိပိ.... ပစ္စနီကကိလေသပ္ပဟာနတော ယညော။ ဒီ၊၄၊၁။၂၇၄။ (၁၀) အာသဝက္ခယ–အရဟတ္တဖိုလ် – ဉာဏ်။ အယံ ပိ ဓေါ ဗြာဟ္မဏ ယညော ပုရိမေဟိ ယညေဟိ အပ္ပဋ္ဌတရော။ ဒီ၊၁။၁၄၀။

(၄) (ဘုရားလောင်း၏ လက္ခဏာကို ဖတ်သည့်) ယညမည်သောပုဏ္ဏား။ အဋ္ဌ ဗြာဟ္မဏာ ဇာတမတ္တေ ဗောဓိသတ္တေ လက္ခ-ဏာနိ ပရိဂ္ဂဏှိ သု....ယညော သုယာမော သုဘောဇော သုဒတ္တောတိ။ မိလိန္ဒ။၂၂၉။ မ၊၄၊၂။၉၂။ အပ၊၄၊၁။၆၈။ (၅) ယညသုတ်။ မလ္လိကာ ယညဗန္ဓနာ။ သံ၊၁။၇၇။

(၆) မီး–နတ်–ယင်– ပူဇော်– ပသ–ခြင်း။ အဂ္ဂိဟုတ္တမုခါ ယညာ။ ဝိ၃။၃၄၄။ မ၊၂။၃၅၃။ သုတ္တနိ။၃၇၀။ယညမုတ္တုပသေဝနာ (သုတ္တနိ။ ၃၁၇) တိ အဿမေဓာဒိယညာ စ ဥတ္တုပသေဝနာ စ။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၃၀၇။ ယင်ံ ဥစ္စာဝစေယညော (ထေရ။၂၇၇)တိ ပါကဋယညော သောမယာဂဝါဇပေယျာဒိကော နာနာဝိဓေ ယညော ယင်ံ ။ ထေရ၊ ၄၊၂။၅၃။ ယညတ္ထန္တိ် ယဇနတ္ထံ၊ ဒေဝတာနံ ဇလိကမ္မ-ကရဏတ္ထံ ဝါ။ ထေရ၊၄၊၂။ ၂၆၅။ အင်္ဂိ-ဟောမော ဇုဓ ယညံ။ သီ၊၄၊သစ်၂။၂၆၄။ (–ဇာ၊၁။၁၂။ ဇာ၊ ၂။၂၄၃။ဇာ၊ ၄၊၁။၂၇၀။ ဇာ၊၄၊၇။၇၉။)

(၇) ယင်ထမင်း။ အပိနေ နံ ဗြာဟ္မဏာ ဘောဇေယျုံ....ယညေ ဝါ ပါဟုနေ ဝါ။ ဒီ၊၁။ ၉၁။ ယညေတိ ယညဘတ္တေ။ ဒီ၊၄၊၁။ ၂၃၀။ (–မ၊၂။၃၆၁။ မ၊၄၊၃။ ၂၀၀။) (၈) မီး–နတ်–ယင်–ပူဇော်ရာ။ယညဋ္ဌာန – ကြည့်။

၃-နှစ်ပတ်လုံး အတိုးမပါဘဲ တစ်ထောင်, နှစ်ထောင် အတိုင်းအရည်ရှိသော ဥစ္စာကို ပေးခြင်း)။ (၄) ဝါဇပေယျ (အမောင်, ဦးကြီး, ဦးလေး အစရှိသော နည်းဖြင့် နူးညံ့သိမ်မွေ့သော စကားကို ဆိုခြင်း) ဟူသော သင်္ဂဟဝတ္ထု ၄-ပါးတို့နှင့် (၅) နိရဂ္ဂဠ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သင်္ဂဟဝတ္ထု တို့ဖြင့် ချီးမြှောက်အပ်သော တိုင်းပြည်၏ ပြည့်စုံကြွယ်ဝသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အိမ်တံခါးတို့၌ တံခါးရွက်များထားရန် မလိုအောင် ငြိမ်းချမ်းသာယာခြင်း) ဟူသော ဤ ၅-ပါးတို့ကို သြကာကမင်းကြီးလက်ထက်ရောက်မှ ပုဏ္ဏားတို့က ပြောင်းပြန်လှန်၍ အစဆုံး "သဿမေဓ" ကို ပယ်နုတ်ပြီး "အဿမေဓ" ကို ထည့်သွင်းကာ ယဇ်ကြီး ၅-ပါးအဖြစ် ပြုလုပ်ထားခဲ့သော ယဇ်တို့ ဖြစ်ပေသည်။ (သံ၊၁။ ၇၅-၆။ အံ၊၁။၃၅၁။ အံ၊၃။၂။ ဇာတိဝုတ်။ ၂၀၈-၉။ သုတ္တနိ။၃၂၄။ .သံ၊၄၊၁။၁၃၃-၄။ အံ၊၄၊၂။၃၀၁-၂။ အံ၊၄၊၃။၁၉၃-၄။ ဇာတိဝုတ်၊ ၄။၈၉၀။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၅၆။ သံ၊၆၊၁။၁၇၉-၈၀။ အံ၊၆၊၂။၂၉၈။ အံ၊၆၊၃။၂၀၄)။

ထိုမှတပါး (၁) သောမယာဂ=သောမယဇ်, (၂) သတြုယာဂ=သတြုယဇ်များလည်း ရှိကုန်သေး၏။ ထိုတွင် သောမယာဂ=သောမယဇ်ဟူသည် သောမမည်သော ဖျော်ရည်ကို သောက်၍ ပူဇော်သောယဇ်တည်း။ သတြုယာဂ = သတြုယဇ်ဟူသည် များစွာသော ယဇ်တိုင်ရှိသော, များစွာသော နွေတို့ပတ်လုံး ပြီးစေ-ပူဇော်-အပ်သောယဇ်တည်း။ (၀၊) ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ယဇ် ၅-မျိုးတို့တွင် သမ္မာပါသယဇ်မျိုးပင်တည်း။ (သံ၊ ၄၊ ၁။၁၃၄။ ထေရ၊၄၊၂။၅၃။ သံ၊၆၊၁။၁၈၀)။

ဘဂဝတ်ဂီတာကျမ်း၌မူ ၁၇-ကဏ္ဍ-၁၁-၁၂-၁၃-ဂါထာတို့ဖြင့် ယဇ် ၃-မျိုးကို ပြဆိုသည်၊ ၎င်းတို့မှာ (၁) သာတ္ဝိကယဇ်။ (၂) ဏ္ဍေသိက

ယောကျ်ားတို့ကို – သတ်ရာ– သတ်၍ ပူဇော်ရာ–ဖြစ်သောယဇ်တည်း။

သမ္မာပါသယဇ်ဟူသည် – နွေတိုင်း နွေတိုင်း ထမ်းပိုးကျည်းကို ပစ်ချ၍ ထိုထမ်း ပိုး ကျည်း ကျ ရာ အရပ်၌ ယဇ် ပလ္လင် ပြုလုပ်ပြီး လှည်းတို့ဖြင့်သယ်ဆောင်အပ်သော ယဇ်တိုင် အစရှိသည်တို့ဖြင့် သရဿတီမြစ်၌ လူတစ်ရပ် နစ်မြုပ်ရာအရပ်မှစ၍ ဆန့်ကျင်ဘက် (နောက်ပြန်) သွားသဖြင့် ပူဇော်အပ်သော ထမ်းပိုးကျည်းကို– ပစ်ချရာ–ပစ်ချ၍ ပူဇော်ရာ–ဖြစ် သော ယဇ် တည်း။

ဝါဇပေယျယဇ်ဟူသည်–အခြံအရံယဇ်ငယ် (၁) ခုဖြင့် သားကောင် (၁၇)ကောင်တို့ဖြင့် ပူဇော်အပ်သော ဥသျှစ်သား ယဇ်တိုင်ရှိသော ဧရွ, ဥဋ္ဌ, ကဗ္ဗ, နွား အစရှိသော (၁၇)မျိုးသော ပေးလှူဖွယ် ဝတ္ထုရှိသော မန္တန်ဖြင့် စီရင်အပ်သော ထောပတ်ပျားရည်တို့ကို – သောက်ရာ–သောက်၍ ပူဇော်ရာ–ဖြစ်သော ယဇ်တည်း။ နိရဂ္ဂဠယဇ်ဟူသည်– အခြံအရံ ယဇ်ငယ် (၉)ခုတို့ဖြင့် ပူဇော်အပ်သော မဟာပထဝီမြေကြီး, ယောကျ်ားတို့နှင့် တကွ အဿမေဓယဇ်၌ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော စည်းစိမ်ဟု ဆိုအပ်သော ပေးလှူဖွယ် ဝတ္ထုရှိသော သမ္ဘမေဓ–ဟူသော ပရိယာယ် အမည်ရှိသော, အဿမေဓယဇ်ကဲ့သို့ အထူးစီရင်ခြင်းရှိသော ဥစ္စာနှစ်ကိုထားရာ တိုက်ခန်းကျိုကြစသည်တို့၌ တံခါးရွက်ကို ဖွင့်လှစ်၍ ပူဇော်ရာဖြစ်သော ယဇ်တည်း။

ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ယဇ် ၅-မျိုးတို့ကား ရှေးမင်းတို့ လက်ထက်က (၁) သဿမေဓ (ဖြစ်ထွန်း ပေါ်ပေါက်လာသော ကောက်စပါးမှ ဆယ်ဖို့ တစ်ဖို့ ကိုယူခြင်း)။ (၂) ပုရိသမေဓ (စစ်သူကြီးတို့အား ခြောက်လ တစ်ကြိမ် ထမင်း=ရိက္ခာကိုပေးခြင်း)။ (၃) သမ္မာပါသ (ဆင်းရဲသော လူတို့အား စာရင်းကို ယူ၍

ထို့ထက်မြတ်သောယင်္ကို– ဒီ၊၁။၁၃၆-၄၀-တို့၌ ကြည့်)။

ယညဥပကရဏ (န) [ယည+ဥပကရဏ။ ယဇ္ဈောပကရဏ–သံ။] ယင်္ဂ၏–အသုံးအဆောင်–အဆောက်အဦ။ သင်္ဃဥပဒ္ဒေထောတိ သေသမိဿမံ ယညဥပကရဏံ ဥပဒ္ဒေထ။ ဇာ၊၎၊ ၇။၇၀။

ယညဥပက္ခရ (ပု) [ယည+ဥပက္ခရ] အလှူဒါန၏–ပြီးပြည့်စုံကြောင်း – အသုံးအဆောင်–အဆောက်အဦ။ ဗဟုန္နပါနံ ဆရမာဝသန္တေတိ ကုမိနာ ယညဥပက္ခရော ဂဟိတော။ သံ၊၎၊၁။ ၉၃။ နေတ္တိ၊၎၊ ၂၆၅။ ယညဥပက္ခရောတိ ဒါနဿ သာဓနံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၇။ ယညဥပက္ခရောတိ ယညောပကရဏံ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၄၅။

ယညကမ္မ (န) [ယည+ကမ္မ။ ယဇ္ဈကမ်ိန်–သံ။] (၁) ပူဇော်–ပေးကမ်း–လှူဒါန်း–စွန့်ကြဲ–သောအမှု။ (၂) ပူဇော်–ယင်္ဂပူဇော်–ဗလိနတ်စာပေး–သောအမှု။ (၁) တဿ တံ ယညကမ္မံ ဣဇ္ဈေ သမိဇ္ဈေယျ၊ မဟပ္ဖလံ ဘဝေယျာဘိ ဒြူမိ။ သုတ္တနိ၊၎၊ ၂။၁၃၁။ (၂) ယံ ပနေတံ တေသံ ပဋိဿာတတ္ထာယ ယညကမ္မံ ဝတ္တတိ။ ဇာ၊၎၊၁။၁၆၅။ (–ဇာ၊၎၊၃။၄၀၈။)

ယညကရ (တိ) [ယည+ကရ+အ။ ယဇ္ဈကာရ–သံ။] ယင်္ဂပူဇော်ခြင်းကို ပြုတတ်သော၊ သူ။ ဧတေ စ အညေ စ နဂါ မဟန္တာ၊ စိတ္တာကတာ ယညကရေဟိ မာဟု။ ဇာ၊၂။၂၃၃၊ ၂၃၈-၉။ ဧဝမေတေ ယညကာရေဟိ ဗြာဟ္မဏေဟိ ကတာတိ ကထေန္တိ။ ဇာ၊၎၊၇။ ၅၂"။ (–ဖာ။)

ယညကရဏ (န) [ယည+ကရ+အ] ယင်္–ယင်္ဂပူဇော်မှု–ကို ပြုခြင်း။ ဟောမကရဏ-ဝသေနာဘိ ယညကရဏဝသေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၆၉။

ယင်္။ (၃) ကာမသိကယင်္ကို ဖြစ်သည်။ ထိုတွင် (၁) သာတို့က ယင်္ဟူသည်–ဝေဒကျမ်းတို့၌ ပြဆိုအပ်သည့်အတိုင်းပြုသင့်သောကိစ္စသာဟု စိတ်ကို ဆောက်တည်၍ အကျိုးကို မမျှော်ကိုးဘဲ ပူဇော်အပ်သော ယင်္ကာန်း။ (၂) ရာဇသိကယင်္ဟူသည်– စစ်အောင်နိုင်သောမင်းသည် အောင်နိုင်သူဟု ကြွားလိုသဖြင့် (သို့မဟုတ်) တစ်စုံတစ်ယောက်သော သူ၏ အကျိုးကို မျှော်လင့်၍ ပူဇော်အပ်သော ယင်္ကာန်း။ (၃) ကာမသိက ယင်္ဟူသည် ဝေဒကျမ်း အာဓာရဏ်နှင့်လည်း မညီ စားသောက်ဖွယ်ကိုလည်း စီရင် ချက်ပြုတ်မှု မရှိ၊ မန္တန် ရွတ်ဖတ်ခြင်းလည်း မရှိ၊ လှူဖွယ်ပစ္စည်းလည်း မရှိ၊ ယုံကြည်မှု ကင်းလျက် ပူဇော်အပ်သော ယင်္ကာန်း။

ဂါရုဠပုရာဏ်၊၁၁၅–အဓျာယ။မနု–သတ်။ ၃၊၇၀–၁။ ကပ္ပဒ္ဒုမကျမ်းတို့၌ကား ယင်္ဂ-မျိုးလာသည်။ ၎င်းတို့မှာ (၁) ဗြဟ္မယင်္၊ (၂) ဒေဝယင်္၊ (၃) နရယင်္၊ (၄) ပိတုယင်္၊ (၅) ဘူတယင်္တို့ဖြစ်ကြသည်။ ထိုတွင် (၁) ဗြဟ္မယင်္ဟူသည် – ဝေဒကျမ်းလာ မန္တန်တို့ကို ကိုယ်ဘိုင်ရွတ်ဖတ်ခြင်း သူတပါးကို ရွတ်ဖတ်စေခြင်းတည်း။ (၂) ဒေဝယင်္ဟူသည်–နတ်တို့ကိုပူဇော်ပသခြင်းတည်း။ (၃) နရယင်္ဟူသည်– ည့ည်သည်တို့အား ကျေးမွေးည့ဉ်ခံပြုစုခြင်းတည်း။ (၄) ပိတုယင်္ဟူသည်– သေလွန်ပြီးသော အဘ, ဘိုး, ဘေး စသည်တို့ကို (တနည်းအားဖြင့်) ပိတုခေါ် နတ်တို့ကို ဆွမ်းသွတ်ခြင်းဖြင့် ရောင့်ရဲ စေခြင်းတည်း။ (၅) ဘူတယင်္ဟူသည် – ကျိုးစသည်တို့ကို (တနည်းအားဖြင့်) မြေဘုတ်ဘီလူး, အစိမ်း, သူရဲ, နတ်ဆိုးတို့ကို အစာကျေးခြင်းတည်း။ မြတ်စွာဘုရား အလိုတော်ကျ (၃)ပါးသော စိတ်ထားနှင့် (၁၆)ပါးသော အရံအတားရှိသည့် ပြည့်စုံသော လောကီယင်္ ပူဇော်နည်းကို– ဒီ၊၁။၁၂၇–၁၃၄–တို့၌ ကြည့်။

ယည်ကဘရ (တိ) [ယည+ကရ+ဏ။ ထိ–၌ ယည်ကာရီ။ ယဇ္ဈကာရ–သံ။] ယည်ကရ–ကြည့်။

ယည်ကာရက (တိ) [ယည+ကာရက။ ထိ–၌ ယည်ကာရီကာ။] ယဇ်ပူဇော်ခြင်းကို ပြုတတ်သော၊သူ။ ယည်ကာရကာနံ ဝေါ ဂုဏော ဝဏ္ဏော်သာမိ။ ဇာ၊၌၊၇။ ၄၇။

ယည်ကာရဗြာဟ္မဏ (ပု) [ယည်ကာရ+ဗြာဟ္မဏ] ယဇ်ပူဇော်ခြင်းကို ပြုသော–ယဇ်ပူဇော်သော–ပုဏ္ဏား။ ကာဏာရိဌော ကိရ အတီတာနန္တရဘဝေ ယည်ကာရဗြာဟ္မဏော အဟောသိ။ ဇာ၊၌၊၇။ ၄၇။ (–ဇာ၊၌၊၃။၄၀၀။)

ယည်ကာလ (ပု) [ယည+ကာလ။ ယဇ္ဈကာလ–သံ။] ပူဇော်–ပေးကမ်း–လှူဒါန်း–စွန့်ကြဲ–ရာ–ကာလ–အခါ။ ယဇတံ ဘဝံ ဆုဇာ ယည်၊ ယည်ကာလော မဟာရာဇာတိ။ ဒီ၊၁။၁၂၉-၃၀။ (–သုတ္တနိ။ ၃၄၆-၃၅၀။ သုတ္တနိ၊၌၊၂။ ၁၃၁။)

ယည်ကိရိယာ (ထီ) [ယည+ကိရိယာ၊ယဇ္ဈကြိယာ–သံ။] ယဇ်ပူဇော်ခြင်းကို ပြုခြင်း။ သော ယည်ကိရိယာ အဂ္ဂိပါရိစရိယာ သုဒ္ဓိဟေတု-ဘာဝတော သုဒ္ဓိ။ ထေရ၊၌၊၂။၅၁။

ယည်ကိရိယာဝိဓာန (န) [ယည်ကိရိယာ+ဝိဓာန] ယဇ်ပူဇော်မှုကို စီရင်ရာကျမ်း၊ ယဇ်ပူဇော်သည့် အစီအရင်ကို ပြဆိုသည့်ကျမ်း။ တတ္ထ ဝုတ္တနယေန ယည်ကိရိယာဝိဓာနံ ကပ္ပေါတိ မန္တသော၀ ပဓာနဘာဝတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၂၇။

ယည်ဂ် (ပု) [ယည+အဂ်။ ယည်ကမ္မာနမင်္ဂါ ကောင်္ဂာ ယည်ဂေါ်။ ဓာန်၊၌်။ ၅၅၁။ ယည်အင်္ဂါတိ ပပ္ပေါတိတိ ယည်ဂေါ်၊ ဥဒုမ္ဗရော–ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယဇ္ဈင်္ဂ – သံ] ရေသဖန်းပင်။ ယည်ဂေါ် တူ ဥဒုမ္ဗရော။ ဓာန်။၅၅၁။

ယည်ဒွာန (န) [ယည+ဒွာန။ ယဇ်ဆွာန–သံ ဇဏ္ဍဒွာဏ–ပြာ။] မီး–နတ်–ယဇ်–ပူဇော်ရာ အရပ်။ ဘဂဝါ တံ ဗြာဟ္မဏံ အနုကမ္မန္တော၁။ ယည်ဒွာနံ ဂန္ဓာ အာကာသေ စင်္ကမိ။ ထေရ၊ ၌၁။၂၂။

ယည်တန္တ် (န) [ယည+တန္တ။ (ယဇတန်တ်–သံ။ တန်တ် = System, Rule = နည်းစနစ် စည်းကမ်း ဥပဒေ။ ဝိလံ့၊ အက်ပတေး။ ယည်တန်တ် = ယည်ဝိတ္ထာရော။ ဗြိဟတ် = (ဗြိုဟတ်)။] (၁) ယဇ်အစီအရင်ကိုဆိုရာကျမ်း၊ (ယဇ်ပူဇော်ပုံ–အစီအရင်–နည်းစနစ်–စည်းကမ်း–ဥပဒေ–ကို အကျယ်ပြဆိုသည့်ကျမ်း)။ (၂) ယဇ်ပူဇော်ခြင်း၊ ယဇ်ပူဇော်သည့် အစီအရင်။(၁)ယည်တန္တဥ္စာ (ဇာ၊၁။၂၄၀)တိ ယည်ဝိဓာယကတန္တိံ၊ ယည်အဓိယိတ္တာတိ အတ္ထော။ဇာ၊၌၊၄။၁၀၆။ ယည်-တန္တဥ္စာတိ တတ္ထ တန္တိံ ဝုစ္စတိ ဝိတဏ္ဍသတ္ထံ။ ဇာတ်၊၌်။၁၂၊၆။၄၆၉။ (၂) နာ အဂ္ဂိဟုတ္တံ နာ ပိ ယည်တန္တ (ဇာ၊၂။၃၇) န်တိ မဟာဗြဟ္မုနော အာရာဓနတ္ထာယ ကတ္တဗ္ဗဟောမဝိဓုပနာဒိ-ယည်ကိရိယာပိ မေ နာ ပဋိဘာတိ နာ ဥပဋ္ဌာတိ နာ ရုစ္စတိ။ ဇာ၊၌၊၅။၂၁၀။ ယဉ်ညတန္တ (ဇာ၊ ၂။၂၃၂)န်တိ ယည်ဝိဓာနံ။ ဇာ၊၌၊၇။၄၉။

ယည်ထွ (ပု) [ယည+အတ္ထ] (၁) ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနှတ်စာပေး–ခြင်းအကျိုး။ (၂) ယဇ်ပူဇော်ရာအရပ် (ပြန်)၊ ယဇ်ပူဇော်အံ့ဟု စီရင်ရာအရပ် (သူ့)၊ ယဇ်ပူဇော် – ဗလိနှတ်စာပေး – ခြင်းဟူသောအကျိုး ။ (၁) သော ဧဝမာဟ တေကာ ဥသဘာ ဟညန္တု၊ ယည်ထွံ်ာယ: တေကာ ဝစ္ဆတရာ ဟညန္တု၊ ယည်ထွာယ....။ မ၊၂။၇၊၃၆၉။ အပ၊၁။ ၂၉၇။ ဇာ၊၂။၂၄၂-၃၊၂၄၅။ ယည်ထွာယာ (အံ၊၂။၄၂၀-၃၀)တိ ဝဓိတ္ထာ ယဇနတ္ထာယ။ အံ၊၌၊၃။၁၆၆။(–စရိယာ၊၌။၆၀။သံ၊၁။၇၅-၆။ အံ၊၁။၅၂၀။ . အဘိ၊ပု။၁၆၅။ ဇာ၊၌၊၇။

ယညပထေ အပ္ပမတ္တာ၊ အတာရုံ ဇာတိဉ္စ ဇရဉ္စ မာရိသာ (သုတ္တနိ။၄၃၆။ စူဠနိ။ ၅၄)တိ တ္ထေ ယညော ဧေ ယညပထေော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂။ (၂) မုဏ္ဍံ ကရိတ္ဝာ ယညပထေော ဿဇနွီ။ ဇာ၊၂။၂၃၀။ အထ နံ မုဏ္ဍကံ ကတ္ဝာ ယညပထေ သြဿဇနွီ။ တံ ဂဟေတ္ဝာ ဗဟိယညာဝါဠံ ဂစ္ဆန္တီတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၆၄။

ယညပရိယောသာန (နာ) [ယည + ပရိယောသာန] ယဇ်– ယဇ်ပူဇော်ခြင်း–၏–အဆုံး–ပြီးဆုံးရာကာလ။ ယညပရိယောသာနေ တေ ဓိတရံ ဒဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၊၄၉၁။

ယညပသုတဋ္ဌာန (နာ) [ယည+ပသုတ+ဌာန] ယဇ်ပူဇော်ခြင်းကိုအားထုတ်ရာ–ယဇ်ပူဇော်ရာ–အရပ်။ သဗ္ဗံ ဒ္ဝိပဒစတုပ္ပဒံ ယညပသုတဋ္ဌာနေ နေထ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၆၀။

ယညပုည (နာ) [ယည+ပုည] ပူဇော်–ပေးကမ်း–လှူဒါန်း–စွန့်ကြဲ–ခြဲခေးဟူသော –ကုသိုလ်–ကောင်းမှု။ ပုညဿာတိ ယညပုညဿ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၃၀၉။

ယညဘတ္တ (နာ) [ယည+ဘတ္တ] ယဇ်ထမင်း၊ ယဇ်ပူဇော်အပ်သော ထမင်း။ ယညေတိ ယညဘတ္တေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၀။ မ၊ဋ္ဌ ၊ ၃။ ၂၀၀။ ယညဘတ္တေတိ ပါပသညမာဒိဝသေန ကတဘတ္တေ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၆၄။

ယညဘူမိ (ထီ) [ယည+ ဘူမိ။ ယဇ္ဘူမိ–သံ။] ယဇ်ပူဇော်ရာ–မြေ –အရပ်။ ဗရိဟိသတ္ထာ-ယာတိ ပရိက္ခေပကရဏတ္ထာယ စေဝ ယညဘူမိယံ အတ္ထရဏတ္ထာယ စ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၀၄။ ယညဘူမိယန္တိ အဝသေသယညဋ္ဌာနေ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃၇၀။ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။၆၂။)

ယညမတ္ထက (ပု) [ယည+မတ္ထက] ယဇ် – အထက်–အပေါ်။ ။ပြာဟွဏာပိ နေသံ ဧဝမေဝ

ယညဓတ္တ

၃၂ (ယညမတ္ထက်

ဂွဖ်-ဧ၊၀၂။) (၂) တေသံ ပမိလာပေတ္ဝာ၊ ယညတ္ထေ ဥပနယိ မမံ။ စရိယာ။၄၁၇။ ယညတ္ထေတိ ဗလိကမ္မတ္ထေ သာဓေ ဗ္ဘေ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၄၃။

ယညဓတ္တ (ပု) [ယည+ဓတ္တ။ ယဇ္ဘဒတ္တ (ထီ၊ပု) –သံ။] (ခ) (ကောဏ္ဍဉကုံဘုရားရှင်၏ ခမည်းတော်) ယညဒတ္တ အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏား၊ ယညဒတ္တပုဏ္ဏား။ (၂) ယညဒတ် အမည်ရှိသော သတ္တိသား၊ ယညဒတ် သတ္တိသား။ (ခ) ကောဏ္ဍာဂမနသ္မာ ဘိက္ခဝေ ဘဂဝတော....ယညဒတ္တော နာမ ဗြာဟ္မဏော ပိတာ အဟောသိ။ ဒီ၊ ၂။၆။ (–ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၇၄။ ဇာ၊ခ။၂၁၁ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။) (၂) ဟတံ ဝိသံ ဇီဝတု ယညဒတ္တော။ စရိယာ။၄၁၇။ အထဿ ပုတ္တော ယညဒတ္တကုမာရော နာမ စက်မန်-ကောဠိယံ ဂေဏ္ဍုကေန ကီဠိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၃၇။(–၂၃၀။)

ယညဒတ္တကုမာရ (ပု) [ယညဒတ္တ + ကုမာရ] ယညဒတ်အမည်ရှိသောသတ္တိသား၊ ယညဒတ် သတ္တိသား။ ယညဒတ္တ–ကြည့်။

ယညဒေဝ (ဗျ) [ယံ+ယံ+ဧဝ။ ယံ ယံ ဧဝါတိ ပဒစ္ဆေဒေါ ။] အကြင်အကြင်ကိုသာလျှင်။ ယညဒေဝ ဘာဇနဝိကတိံ အာကခ်ေယျ။ ဒီ၊ဝ။၁၉၉။ (–မ၊ခ။၂၇၆။)

ယညဓန (နာ) [ယည+ဓန] ပူဇော်–ယဇ်ပူဇော်ပသ–အပ်သောဥစ္စာ။ ယညေဓန (ဇာ၊၂။ ၄၄)နွီ့ ယညဓနံ။ အယမေဝ ဝါ ပါဌော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၃၇။

ယညပထ (ပု) [ယည+ပထ။ ယဇ္ဘပထ–သံ။] (ခ) ယဇ်ပူဇော်ခြင်း။ (၂) ယဇ်ပူဇော်ရာ အရပ်၊ ယဇ်တိုင်း။ (ခ) ယညပထေ အပ္ပမတ္တာတိ ယညော်ယေဝ ဝုစ္စတိ ယညပထော။ စူဠနိ။၅၄။ ကစ္စိဿံ တေ ဘဂဝါ

ယာစနယုတ္တကေန ယညယုတ္တကေန ဝါ တါ ဥဿာယတ္ထာဝိ ဒါယကသေဓေတံ နာမံ။ဇာ၊၆၊ ၆။ဘ၂၃။

ယညဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ယည + ဝဏ္ဏနာ။ ယဇ္ဇဝဏ််နာ–သံ်။] ယဇ်–ယဇ်ပူဇော်ခြင်း–၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ချီးမွမ်းခြင်း။ ယညကာရကာနံ ဂေါ ဂုဏော ဝဏ္ဏေသာမိတိ ဝတ္တာ ယညဝဏ္ဏနံ အာရဘန္တော အာဟ။ ဇာ၊၆၊၂။၄၇။

ယညဝရ (နှ) [ယည+ဝရ] မြတ်သော ယဇ်ပူဇော်ခြင်းကို ပြုရာဇာတ်၊ ဒုမွေဓဇာတ်။ ကပိ ဝါရုဏိ စေတဿ ရာ စ ပုန၊ တထာ တာရကာ ယညဝရေန ဒဿာတိ။ ဇာ၊၁၀။၁၂။

ယညဝါဋ (ပု) [ယည+ဝါဋ။ ယညဿ ဝါဋော ဂေဟံ ၊ ယညဋ္ဌာနံ ယဿဝါဋော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ (ယဇ္ဇဝါဋ–သံ်)။ (ဇဏ္ဏဝါဋ–ပါတက)။ ယညဝါဋ=ယညမဏ္ဍပ–ကောတ္ထုဘ။] (၁) ပေးလှူရာဌာနပ်၊ အလှူတင်းကုပ်၊ အလှူမဏ္ဍပ်။ (၂) ယဇ်ပူဇော်ရာ–ဌာန–မြေ–မဏ္ဍပ်။ (၁) ပုရတ္ထိမေန ယညဝါဋဿ (ဒီဃ။၁၃၅)တိ ပုရတ္ထိမတော နဂရဒ္ဒါရေ ဒါနသာလာယ ပုရတ္ထိမဘာဂေ။ ဒီ၊၁၊၂၇၀။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၂၉။) နိက္ခန္တော ယညဝါဋတော (စရိယာ။ ၃၀၃)တိ အာဘိသေကကာရဏဘူတာယ ဥဿာဟဇာတေန မဟာဇနေန သဒ္ဓိံ တတော ယညဘူမိဘော နိဂ္ဂတော။ စရိယာ၊၁။၆၂။

ယညဝိဓာန (နှ) [ယည+ဝိဓာန။ ယဇ္ဇပ်ဓာန–သံ်။] ယဇ်ပူဇော်သည့် အစီအမံ၊ အတွဲနံ မာရေတုကာမသော ဓဇ္ဇဟာလဿ တထာ ယညဝိဓာနံ ဇာနိဘွာပိ တဿ ဥပဓိ စိဘ္ဘပ်–ကောပါဘာဝေါ။ စရိယာ၊၁။၆၃။

ယညဝိဓာယကကာန္တ (နှ) [ယည+ဝိဓာယက+ကန္တ] ယညတန်ဆာ– (၁) အနက်ကြည့်။ ယညတန္တဉ္စာတိ ယညဝိဓာယကတန်ဆံ။ ယညံ အဓိယိတွာတိအတ္ထော၊ ဇာ၊၁၊၄။ဘ၆။

ကွမေ သုပိနေ ဂဟေတွာ ယညမတ္ထကေ ခိပိ ံသု။ ဇာ၊၁၊၁။၃၆။

ယညယဇက (တိ) [ယည+ယဇက။ထီ-၌ ယညယဇိကာ။] ယဇ်ကို–ပူဇော်–ပသာ–တတ်သော၊ သူ။ ကွရွဝေဒဝဿေန ဟောမကရဏတော ဟိ ယညယဇကာ ကွရွဝိဇာတိ ဝုစ္စန္တိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၂၉၅။

ယညယဇန (နှ) [ယည+ယဇန] ယဇ်ပူဇော်–ဗလိနတ်စာပေး–ခြင်း။ အဂ်ိဿ အာဒါနန္တိ ယညယဇနတ္ထာယ နဝဿ မဂ််လဂ်ိနော အာဒီယနံ။ အံ၊၁၊၃။ ၁၆၆။ (–သုတ္တနိ၊၁၊၁။ ၇၆။ ထေရ၊၁၊၂။၈၄။ အပ၊၁၊၁။၁၈၆။ ဇာ၊ ၁၊၇။၈၂။)

ယညယာဇက (တိ) [ယည + ယာဇက။ ထီ-၌ ယညယာဇိကာ။] (၁)ယဇ်ကို–ပူဇော်–ပသာ–တတ်သော၊ သူ။ (၂) လှူဖွယ်ဝတ္ထုကို–ပူဇော်–ပေးလှူ – တတ်သော၊သူ။ (၁) တတိယော ယညယာဇကော။ ဒီ၊၁၊၃။၂၀၈။ (၂) ယညဿာဇကာ ဝါ တေ ဗဟူ (စူဋ္ဌနိ။ ၅၀)တိ ဒေယျဓမ္မဿ ယဇနကာဇေ ဝါ တေ ပုထုကာ။ စူဋ္ဌနိ၊၁။၁၁။

ယညယာဇိ (တိ) [ယည+ယဇ + ဏိ။ထီ- ၌ ယညယာဇိနီ။ ယဇယာဇိန်–သံ်။ ဇဏ္ဏဇာလ–ပြာ။] ယဇ်ပူဇော်လေ့ရှိ–ယဇ်ပူဇော်တတ်–သော၊သူ။ ယော ဃာတေန္တော ဓမ္မာ ဓံသန္တိ စဝန္တိ ပရိဟာယန္တိ ယာဇကာ ယညယာဇိနော ဇနာတိ။ သုတ္တနိ၊၁၊၂။၅၀။

ယညယုဇ္ဇ (တိ) [ယည+ယုဇ္ဇ။ယဇ္ဇယုဇ္ဇ–သံ်] ယဇ်ပူဇော်ခြင်း–နှင့် –၌–ယှဉ်သော၊ သူ။ ယညယုတ္တော လောကပူဇိတော ဗြာဟ္မဏော။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၁။

ယညယုတ္တက (ဂု) [ယညယုတ္တ+က] ပူဇော်–ပေးလှူ–ခြင်း – ၌ – နှင့် – ယှဉ်သော၊ သူ။ (=အလှူဒါယကာ)။ ယာစယောဂေနာတိ

ယညဝိဒိ (ပု) [ယည+ဝိဓိ။ ယဇ္ဇဝိဓိ–သံ။] ယဇ်ပူဇော်သည့်အစီအရင်။ ဟန္ဒ နံ ယညဝိဓိံ ဒက္ခိဏေယျဝိဓိဉ္စ ပုစ္ဆာမိ။ သုတ္တနိ၊၄။ ၂။၁၃၀။ (–မူလဋီ၊၁။ ၂၄။ အနုဋီ၊ ၂။၁၃၅။)

ယညဝိဿသ (ပု) [ယည+ဝိဿသ။အဓိကရော= သောမယာဂေါ။ ကောတ္ထုဘ။] (သောမ ယဇ်ဟူသော) ထူးသည့်ယဇ်၊ ယဇ်အထူး။ အဒ္ဓရော နာမ ယညဝိဿသော။ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၀၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၂၇။

ယညသဒိသ (တိ) [ယည+သဒိသ] ယဇ်–ယဇ် ပူဇော်ခြင်း–နှင့်တူသော။ မဟာယဇ္ဈကဿ မဟာဝိဇိတရညော ယညသဒိသမိဒံ မဟာယဇ္ဈံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၇။

ယညသမ္ဘဒါ (ထီ) [ယည+သမ္ဘဒါ] ယဇ်၏ ပြည့်စုံခြင်း၊ ပေးကမ်း–လှူဒါန်း – စွန့်ကြဲ–ခြင်း၏ ပြည့်စုံခြင်း။ သမဏော ဂေါတမော တိဝိဓံ ယညသမ္ဘဒံ သောဋ္ဌသပရိက္ခာရံ ဇာနာဘိ။ ဒီ၊၁။၁၂၁။ တဿ အက္ခာဟိ မေ ဘဂဝါ ယညသမ္ဘဒန္တိ။ သုတ္တနိ၊၄။ ၂။၁၄၂။ (–ဒီ၊၁။၁၂၊၁၃၆-၄၀။ သုတ္တနိ။၃၅၄-၅။ သုတ္တနိ၊၄။ ၂။၁၄၃။)

ယညသမ္ဘာရ (ပု) [ယည+သမ္ဘာရ] ယဇ်–ယဇ်ပူဇော်ခြင်း – ၏အဆောက်အဦ။ ဥပသက်မိတိ သော ကိရ သဗ္ဗံ တံ ယညသမ္ဘာရံ သဇ္ဇေတွာ စိန္တေသိ။ အံ၊၄။၁။၁၆၆။ သဗ္ဗဉ္ဉ ယညသမ္ဘာရံ ဥပကပ္ပဒုံ အဟောသိ။ စရိယာ၊ ၄။၆၀။ (–သုတ္တနိ၊၄။ ၂။၅၅။ ဇာ၊၄။၇။၁၀၁။)

ယညသာမိက (ပု) [ယည+သာမိက] ယည-သာမိက မည်သောထေရ်၊ ယညသာမိက ထေရ်။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယဿ္မာ ယည-သာမိကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အ၊၁။ ၂၉၇။

ယညသာမိကတ္ထေရ (ပု) [ယညသာမိက+ထေရ] အထက်ပုဒ်ကြည့်။ ယညသာမိကတ္ထေရသဒ္ဒ-ပဒါနံ စတုတ္ထံ။ အပ၊၁။ ၂၉၇။

ဤမထေရ်သည် (၉၄) ကမ္ပာထက်၌ ပုဉ်မတော်မူခဲ့သည့် သိဒ္ဓတ္ထဘုရားရှင်လက်ထက် တော်အခါ ခုနစ်နှစ်သားအရွယ်မှာပင် ဝေဒ ကျမ်းတို့၌ ပါရဂူမြောက် တတ်မြောက်သူ ဖြစ်သည်။အမျိုးအနွယ်၏ အစဉ်အလာကျင့်ဝတ် ကို မပျက်စေရန်အတွက် သားကောင်ပေါင်း ရှစ် သောင်း လေး ထောင် (၈၄၀၀၀)တို့ကို သတ်ဖြတ်၍ ယဇ်ပူဇော်ရန် အားထုတ်နေစဉ် ဘုရားရှင်ကြွရောက်ပြီး တရားဟောတော်မူရာ စိတ်ကြည်လင်မှုရရှိသဖြင့် တုသိတာနတ်ဘုံ၌ ဖြစ်ရလေသည်။ ထိုအခါမှစ၍ (၉၄)ကမ္ပာ ပတ်လုံး အပါယ်လေးပါး မလားရတဲ့ ဂေါတမ ဘုရားရှင် လက်ထက်တော်အခါ၌ ရဟန္တာ အဖြစ်သို့ ရောက်၍ ယညသာမိကထေရ်ဟု သာသနာ့သမိုင်းတွင် ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ် တစ်ပါးဖြစ်တော်မူသည်။ အပ၊၁။ ၂၉၆-၇။

ယညသာလာ (ထီ) [ယည+သာလာ။ ယဇ္ဈ-ဂါလာ–သံ။] ယဇ်ပူဇော်ရာ–ဇရပ်–တင်းကုပ် –မဏ္ဍပ်။ သန္ထာဂါရန္တိ ယညသာလံ။ မ၊၁၊ ၃။၈။ အံ၊၄၊ ၂။၃၇၃။ ဝေဠု ပန ဝတ္ထာ ဗြာဟ္မဏော သဇ္ဇေသမ့်ိ တေသံ ပါဏာနံ ဇီဝိတံ ဒတ္တွာ ယညသာလံ ဝိဒ္ဓံသေတွာ။ အံ၊၄၊၃။ ၁၆၆။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၅။)

ယညသုတ္တ (နဝ) [ယည+သုတ္တ။ (ယဇ်ချည် ဟောရာ၌ ယညေ ဓာရိတံ သုတြံ ယညသုတြံ။ ကပ္ပဒ္ဓုမ။ ပဝိတြံ ယညသုတြံ ယညောပဝီတံ–ပရိယာယ်။)] (၁) ယညသုတ်၊ ယဇ်ပူဇော် သည့်နည်းကိုပြသော – သုတ် – ကျမ်းဂန်။ (ဗြဟ္မဲ့၌“ယဇ္ဈဂါထြ=ယညသျံတ္တရ–ယည-သတ်ကျမ်း”ဟု ခေါ် ဝေါ် သုံး နှုန်း သည်)။ (၂)ယညသုတ်၊ပူဇော်–ပေးကမ်း–လှူဒါန်း– စွန့်ကြဲ–သည့် နည်းကို ဟော်ကြားပြသော

သုတ်။ (၃) ယင်ချည်၊စလွယ်ကြိုး၊(ယင်ပူဇော်ရာ၌ ဆောင်အပ်သော ချည်။ ၎င်းချည်ကို အထက်တန်းစားပုဏ္ဏားတို့ လက်ဝဲပခုံးပေါ်တင်၍ လက်ျာဖက်ချိုင်းအောက်၌ ဖွဲ့ချည်ထားရသည်။ အက်ပတေး)။(၁) ယညသုတ္တ နာမ ဂန္ထယ်သု။ ဇာ၁၊၇။၅၀။ (၂) ယည-သုတ္တ။ သံ၁။၇၅-၆။ (ဆ်တ်-၅၀၀ ငါးရာ, သိုး ၅၀၀ ငါးရာ စသည်တို့ကို သတ်ဖြတ်၍ ပူဇော်သော အားသမေဓယင်, ပုရိသမေဓယင်, သမ္မာပါသယင်, ဝါဇပေယျယင်, နိရဂ္ဂလယင်-ဟူဆို အပ်သော ယင်ကြိုး ၅-မျိုး တို့သည် အကျိုးမရှိကုန်။ နိစ္စဘတ် ဆွမ်းအလှူစသော အနုကုလယင်သည် ကြီးမြတ်သော အကျိုးရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ပညာရှိပုဂ္ဂိုလ်သည် ထို နိစ္စဘတ်ဆွမ်းအလှူစသော အနုကုလယင်ကို -ပေးကမ်း-လှူဒါန်း- ပူဇော်-ရာ၏ - ဟု ဟောကြားတော် မူသည်သုတ်)။ သံယုတ္တ-နိကာယ၊သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ။၃-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၁။၇၅-၆။ (၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယညသုတ္တက (န) [ယညသုတ္တ+က] ယင်ချည်။ ကဟံ ဓုမကာဠစ္ဆုကော၁၊ ကဟံ ယညသုတ္တကံ။ ဓမ္မ၁၊၁၁၊၃၁၇။

ယညသုတ္တဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ယညသုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ] ယညသုတ်ကို ဖွင့်ပြ-ရာ-ကြောင်း-စကားရပ်၊ ယညသုတ်အဖွင့်။ ယညသုတ္တဝဏ္ဏနာ။ သံ၁၊ ၁။၁၃၀၊ သံ၁၊၁။၁၇၉။

ယညသို့ဒိက (တိ) [ယည+သို့ဒိ+က] ယင်-ယင်ပူဇော်ခြင်း-ဖြင့် စင်ကြယ်၏ဟု အယူရှိသော၊ သူ။ နာနာလဒ္ဓိကေ ယညသို့ဒိကေ သြဒနဿော။ ထေရ၁၊၁။၁၃၃။

ယညဿာဒိ (ပု) [ယည+သာမိ။ ယဇ္ဈသာမိန်-သံ။] သင်-အလှူ-၏-အရှင်-သခင်၊ယင်-အလှူ-ကို ပိုင်ဆိုင်သူ၊ အလှူရှင်၊ **အလှူ**ဒါယကာ။ တေန **သမယေန** ဆုဇာ ဝါ အဟောသိ မဟာဝိဇိတော ယညဿာမိ။ ဒီ၁။၁၃၆။

ယညဟရဏတ္ထ (ပု) [ယည+ဟရဏ+အတ္ထ] ယင်ပွဲသို့ ပို့ဆောင်ခြင်းအကျိုး။ သဗ္ဗစတုက္ကဟာဠိ ယဇိတုကာမာ ပတ္ထိကာနံ ဝစနံ သုတ္ဝာ ယညဟရဏတ္ထာယ ဂဟိတသည္ဘော ဝိဿဇ္ဇေ-တွာ။ ဇာ၁၊၁၃။၄၀၇။

ယညဟေတု (ပု) [ယည+ဟေတု] ယင်ပူဇော်ခြင်းဟူသော အကြောင်း၊ ယင်ပူဇော်ခြင်း အကြောင်း။ ယညာတိ ယညဟေတု။ ဝိမတိ၊ ၂။၉၈။

ယညာဂါရ (နှ) [ယည+အာဂါရ၊ ယဇ္ဈာဂါရ -သံ။] ယင်ပူဇော်ခန- ကင်းကုပ် - အိမ်။ သန္ထာဂါရန္တိ သန္ထာရဝဿေန ကတံ အာဂါရံ ယညာဂါရံ၊ အံ၁၊၂။၃၇၀။

ယညာဓိကရဏ (နှ) [ယည+အဓိကရဏ] ယင်ပူဇော် - ယင်ပူဇော်စေ — ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ယညာဓိကရဏ(အံ၁။၁၆၈)န္တိ ယဇနကာရဏာစေဝ ယာဇနကာရဏာ စာတိ အတ္ထော။ သံ၁၊၂။၁၅၀။ (-သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၃၂၄။)

ယညာနုဘဝန (နှ) [ယည+အနုဘဝန] ယင်-ကို-သုံးဆောင်-ခံစားခြင်း။ ယညာနုဘာ-နတ္ထ(ဒီ၁၊၁။၂၅၀)န္တိ ယဿ ကဿစိ ယညဿ အနုဘဝနတ္ထံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂၊ ၂၁၃။ (-မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၁၀၅။)

ယညာဘာဝ (ပု) [ယည+အဘာဝ] ယင်-ယင်ပူဇော်ခြင်း-၏ မရှိခြင်း။ တတ္ထ အဂ္ဂိပရိစယံ စိနာ ပြာဟ္မဏာနံ ယညာဘာဝတော "အဂ္ဂိ ဟုတ္တမုခါယညာ" တိ ပုတ္တံ၊ ဗာ၁၊၃။၂၇၀။

ယ္ဉာဘိနိဝေသ (တိ) [ယည+အဘိနိဝေသ] ယင်ပူဇော်ခြင်းငှါ – သက်ဝင် – နှလုံးသွင်း – သော စိတ်ရှိသော၊ ယင်ပူဇော်မှုန် – စိတ်ညွတ် – စိတ်ပင်စား – သော၊ဧး။ ဗြာဟ္မဏော ခေါ....မန္တာဓ်ဒွာနာ ယ္ဉာဘိနိဝေသာ ဗြဟ္မလောကပရိယောသာနာတ့်။ အံ၊၂။၃၁၀။ ဗြာဟ္မဏာနဥ္စ "ယညံ ယဇိဿာမာ"တိ စိတ္တံ အဘိနိဝိသတ့်....။ တသ္မာ တေ ယညာဘိနိဝေသာ ဗြဟ္မလောကပရိယောသာနာတိ ဝုတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၁၉။

ယညာရမ္ဘ (ပု) [ယည+အာရမ္ဘ] ယင်ကို–အားထုတ်–လုံ့လပြု–ခြင်း၊ ယင်ပူဇော်ခြင်းငှါ–အားထုတ်–လုံ့လပြု–ခြင်း။ သမ္မသာဓာရဏာဝသေန ဟေသ ယညာရမ္ဘော တတ္ထ သိယာ ကေသဥ္စိ တဏှာပရိဝိတက္ကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၆။

ယညာရမ္မဏတာ (ထီ) [ယည+အာရမ္မဏ+တာ] လှူဖွယ်ဝတ္ထုပြစ္စည်း–ဟူသော–လျှင်–အာရုံရှိသည်၏ ဒ ဖြစ်။ ကထံ ဒေါသပ္ပဟာနံ ဟောတိ? ယညာရမ္မဏတာယ။ သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၃။

ယညာဝ်ဋ္ဌ (ပု) [ယညာ+ဝါဋ္ဌ။ယညဝါဋ္ဌ၊ ဝါစာသိလိဋ္ဌ=ဧကားပြေပြစ်ရေနှင့် ဒေလယ်ဋ္ဌ ဒီးဝါပြုထားသည်။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၁၅–ဒ.လိုမူ–ယည+အာဝါဋ္ဌ–ပုဒ်ခွဲ၍ အာဝါဋ္ဌ=တွင်း–ဟု အနက်ဖော်သည်။ သက္ကတ–ဓာန်၊ ဝေဒ–ကျမ်းတို့ဋ္ဌ ယညဝါဋ္ဌ–သာဂို့သည်။] ယညဝါဋ္ဌနှင့် အနက်တူ၊ ယညဝါဋ္ဌ–ကြွေး။ တဒါကိရ ဗြာဟ္မဏာ ယညာဝါဋ္ဌံ ဂါဝိံ နံ ပူရေတွာ မဂ်လညသာံ ဗန္ဓိတွာ။ သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၇.၀။ ယညာဝါဋ္ဌော (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀)တိ ခဏ်တာဝါဋ္ဌဿ အဿမေဓာဒိယညယဇနဋ္ဌာနသော်တ် အဓိဝစန်၊ တဗ္ဗောဟာရေန ပန် ဂ္လဓ ဒါနသာလာယ ဧဝ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၁၅။ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၁၊၄၉၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၇၆။၈၁၊၁၀၀။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၀၀။)

ယညုပါသန (န) [ယည+ဥပါသန] ယင်ကို–ဆည်းကပ်–လုပ်ကျွေး–ခံစား–ခြင်း၊ ယင်၏ဂုဏ်ကို–ချီးကျူး–သိဒ္ဓိတင်–ခြင်း။ ကေနစိဒေဝါတိ ယညုပါသနာဒိနာ အနိယမိတကိစ္စေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၈။ ယညုပါသနာဒိနာတိ ယညာနုဘာဝနမန္တဇ္ဈေန ဒက္ခိဏာပရိယေသနာဒိနာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၈၅။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၄။)

ယညူပကရဏ (န) [ယည+ဥပကရဏ။ ယဇ္ဈောပကရဏ–သံ။] ယင်–ယင်ပူဇော်ခြင်း–၏–အဆောက်အဦ–အသုံးအဆောင်၊ (အိုးခွက်စသည်)။ ယညာဝါဋ္ဌံ သမ္မာဒေတ္ဝာ မဟာယညံ ဥဒ္ဒိဿ သဝိညာဏကာနံ အဝိညာဏကာနံ စ ယညူပကရဏာနံ ဥပဋ္ဌပိတာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၀၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၀၂။

ယညူပဋ္ဌမ္ဘ (ပု) [ယည+ဥပဋ္ဌမ္ဘ] ယင်တိုင် (=ယင်ပူဇော်သောအခါ သတ်မည့် နွားစသည်တို့ကို ဖွဲ့ချည်ရန်တိုင်)။ ထူဏန္တိ ယညူပဋ္ဌမ္ဘံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၉။

ယညောပကရဏ (န) [ယည+ဥပကရဏ။ ယဇ္ဈောပကရဏ–သံ။] ယညူပကရဏ–ကြည့်။ ထူဏန္တိ ယညောပကရဏာနံ မိဂပက္ခိနံ ဗန္ဓနတ္ထမ္ဘံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၀၁။ (–နေတ္တိ။ဋ္ဌီ။၁၀၅။)

ယညောပစိတ၁ (န) [ယည+ဥပစိတ။ ယညခပဝိတ ?။] ယင်ချည်၊ စလွယ်ကြိုး၊ ယင်ပူဇော်ရာဋ္ဌ ဆောင်အပ်သောချည်။ ယညသုတ္တ(ဥ) အနက်လည်းကြည့်။ အင်္ဂလိယော သုတ္တေန ဂန္ဆိတ္ဝာ မာလံ ကတ္ဝာ ယညောပစိတံ ဝိယ အံသေ ဩလမ္ဗေသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၆။

ယညောပစိတ၂ (တိ) [ယညောပစိတ+က] ယင်ချည် – စလွယ်ကြိုး – ယင်ပူဇော်ရာဋ္ဌ

ယဉ်ဦ (ထီ) [ယဉ်+တီး။ ဝှေ့တေတီ ယဉ်ဦ။ ပါကိုန်၊ ဥဏာဒိ။ ၄၊၁၇၉။ ယဉ်တေ သင်္ဘ-တေတီ ယဉ်ဦ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယ တ၊ ကိ။ ယတ ပယတနေ၊ တိ။ တသ ဒ္ဒေါ၊ တသ ဒ္ဒေါ။ ခန်၊ဋီ၊၁၉၆။ ယပ္ပ ၂-သံ။ ဒဋ္ဌ-ပါဂ.တ။ E. S. D – ဝိလ္ – ဥ် stick = ယဉ်ဦ, ယဉ်ဦကာ, ဒဏ္ဍော, ကဋ္ဌ, ကဋ္ဌခဏ္ဍော, ဝေတြ်, လဂုဋ္ဌော ဓမ္မာ (သမ္မာ) ဟု ပရိယာယ်ယုတ်၏။] (၁) တောင်ဝှေး။ (၂) တုတ်၊ လုံတံ။ (၃) နှင်တံ၊ တံဖွာ၊ ကြိမ်လုံး၊ ကျာပွတ်၊ နွားကန်။ (၄) ဘိုးချောင်း၊ ဝါးခြမ်းစိတ်။ (၅) ကိုးဝါး (ဝုဒ္ဓါသ)။ (၆) တံမြက်စည်းရိုး။ (၇) အလံငှိုး၊ အလံတိုင်။ (၈) ငှက်စသည် ထောင်ရန်ကိုင်းတံ၊ ကိုင်းဖြတ်။ (၉) တိုင်းတာစရာ ပေတံ၊ ကိုက်တံ၊ ဝါးစသည်။ (၁၀) တစ်တာ၊ခုနစ်တောင်။ (၁) တောင်ဝှေး။ ပက္ကံ ပက္ကံ ကောစိ ဒဏ္ဍကေန ဝါ ယဋ္ဌိယာ ဝါ ဗဟိ နီဟာရကော နာမ နတ္ထိ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၉-၈၀။ ပိဏ္ဍပါတတ္ထာယ ယဉ်ဦ ဥပဋ္ဌာ-မေန္တန္၊ နဂရေ ဝိစရိတွာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၄၊ (၂) တုတ်၊ လုံတံ။ ယဋ္ဌိသဒိသဇံ – ကြည့်။ (၃) နှင်တံ၊ တံဖွာ၊ ကြိမ်လုံး၊ ကျာပွတ်၊ နွားကန်။ သုဘာနေ သောဏာဒိပရိဿယ-ဝိနောဒနတ္ထံ ကဋ္ဌရဒဏ္ဍံ ဝါ ယဉ်ဦဝါ ဂဟေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၇၆။ (၄) ဝါးခြမ်းစိတ်။ ယဉ်ဦအာဒေရက-ကြည့်။ (၅) ထိုးဝါး (ဗုဒ္ဓ၊သ)။ သုဝဏ္ဏမယာနိ ယဉ်ဦဖယာနိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။ (၆) တံမြက်စည်းရိုး။ ယဉ်ဦ-သမ္မဇ္ဇနီ-ကြည့်။ (၇) အလံငှိုး၊ အလံတိုင်။ သုဝဏ္ဏယဉ်ဦသု မဏိဓဇာ အဟေသုံ၊ မဏိယဉ်ဦသု သုပဋ္ဌိတေသု။ ဝံသ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ (၈) ငှက်စသည် ထောင်ရန်-ကိုင်းတံ-ကိုင်းဖြတ်။ လုဒ္ဒ-ကော အတ္တာနံ သာခါပလ္လဝေဟိ ပဋိစ္ဆာ-ဒေတွာ ပုနပ္ပုနံ ယဉ်ဦဓ္ဓ ပါသဉ္စ သြဒ္ဒေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၇။ (၉) တိုင်းတာစရာ ပေတံ၊ ကိုက်တံ၊ ဝါးစသည်။ ယဉ်ဦဝါ ပါတေတိ၊

ဆောင်အပ်သော ချည် – ရှိသော၊ သူ။ တတော ဥဘောပိ ယညောပစိတာ ဟုတ္ဝာ ဂါမနိဂမာဒီသု ဘိက္ခံ စရမာနာ ပစ္စန္တဇနပဒဂါမံ ဂတာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။

ယဇ္ဉောပစိတာကာရ (ပု) [ယညောပစိတ+အာကာရ။ ယညောပဝီတာကာရ] ယဇ်ချည်-စလွယ်ကြိုး-ယဇ်ပူဇော်ဆုဋ္ဌ ဆောင်အပ်သော ချည်-၏-အသွင် – သဏ္ဌာန်။ ပလမ္ဘကသုတ္တန္တိ ယညောပစိတာကာရေန ဩလမ္ဘကာသုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ဋ္ဌ၊၃၈၁။

ယညောပနီတ (တိ) [ယည+ဥပနီတ] စီမံအပ်ပြီးသော လှူဖွယ်ပစ္စည်းရှိသော၊ လှူဖွယ်ပစ္စည်းကို – စီမံ – ပြင်ဆင် – ပြီးသော၊ သူ။ ယညောပနီတော တမုပဝှယေထ၊ ကာလေန သော ဇုဟတိ ဒက္ခိဏေယ္ယောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ။ ၁၇၀။ ယညောပနီတောတိ ဥပနီတယညော ပဋိယာဒိတယညော စ။ တမုပဝှယေထဇတိ ယေန ယညော ပဋိယာဒိတော၊ သော တံ ပရမတ္ထပြာဟုဏံ အဝှယေယျ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၅။

ယညောပဝီတ (န) [ယည + ဥပဝီတ (ယဇ္ဇောပဝီတ-သံ)။ ယညော ဒေဝိသံ ဥပဝီတံ သုတ္တံ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။] ယဉ်ညောပဝီတံ-နှင့်အနုက်တူ။ သုတ္တေန ဂန္ထိတွာ မာလံ ကတွာ ယညောပဝီတံ ဝိယ အံသေ သြလမ္ဗကံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၆။

ယညောပဝီတကဏ္ဌ (တိ) [ယဉ်ညောပဝီတ+ကဏ္ဌ။ ယဇ္ဇောပဝီတ-သံ။] လည်ပင်းဌ်-ယဇ်ချည် – စလွယ်ကြိုး – ယဇ်ပူဇော်ဆုဋ္ဌ ဆောင်အပ်သောချည်-ရှိသော၊သူ။ ဥဘောပိ ယညောပဝီတကဏ္ဌာ ဟုတ္ဝာ ဂါမနိဂမာဒီသု ဘိက္ခံ စရမာနာ ပစ္စန္တဇနပဒဂါမံ ဂတာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ (သီ၊မူ)။ ဥဘောပိ ယညော-ပဝီတာ (ဂ္ဂ-မူ)။

ယဋ်ကောင်ဴဟေတုက (တိ) [ယဋ်ကောင်ဴ + ဟေတု+က] တောင်ဝှေး-စွန်း-ဖျား-လျှင် အကြောင်းရှိသော။ ယဋ်ကောင်ဴဂမန-ကြည့်။

ယဋ်ဂဟဏကိစ္စ (န) [ယဋ်+ ဂဟဏ + ကိစ္စ] တောင်ဝှေးကို-ဆွဲ-ကိုင်-ခြင်းကိစ္စ။ တာဒိသေန ပါပေန မယှံ ယဋ်ဂဟဏကိစ္စံ နတ္ထိ။ ထေရဂါ၁။၂၄၉။

ယဋ်ဂါဟက (တိ) [ယဋ်+ဂါဟက။ ထီ-၌ ယဋ်-ဂါဟိကာ။] တောင်ဝှေးကို-ဆွဲ-ကိုင်-သော၊ သူ။ ယဋ်ဂါဟကေနပိ ဧကဒ္ဒမတာ ဝိရဟိတာ။ ဒီဂါ၁။၁၃၃။

ယဋ်ဂါဟကဝိရဟတာ (ထီ) [ယဋ်ဂါဟက + ဝိရဟ = ယဋ်ဂါဟကဝိရဟ + တ။] တောင်ဝှေး -ဆွဲ -ကိုင်-သူမှ ကင်းသည်၏ အဖြစ်။ အန္ဓာနံ ပရမ္မရုသံသတ္တဝေနေန ယဋ်ဂါဟကဝိရဟတာ ဒဿိတာ။ သီဂီ၊ သစ်၊ ၂။၄၂၀။

ယဋ်ဂါဟက (တိ) [ယဋ်+ဂါဟ်က။ ထီ-၌ ယဋ်ဂါ-ဟိကာ။] ယဋ်ဂါဟက-ကြည့်။ ယဋ်ဂါဟ-ကေနပိ စက္ခုမတာ ဝိရဟိတာ။ မဂ်၁၃။၂၉၀။

ယဋ်ဇဿ် (တိ) [ယဋ်+ဇဿ်] ယဋ်သဒိသဇဿ်နှင့် အနက်တူ။ ယဋ်ဇဿော (ဝိ၊ဝိနိ၌ယ။၂၄၁)တိ ယဋ်သဒိသော ဇဿ်ဟု သမန္တာဂတေ၁။ ဝိ၊ဝိနိ၌ယ၊၌၊ ၂။၁၆၀။

ယဋ်ဓဇ (ပု) [ယဋ်+ဓဇ] အရိုး-ဘပ်-ရှိ-သော အလံ။ ဓဇာလုတိ ဇဏ္ဍ ဇတ္တ နိယျူဟသိ-ခရုဒိသု ပတိဋ္ဌာပိတေဟိ ယဋ်ဓဇပဋ္ဌာကဓ-ဇာဒိဓဇေဟိ သမ္ပန္နော။ ထေရဂါ၁။၁၃၇။

ယဋ်ပါသ (ပု) [ယဋ် + ပါသ] ကိုင်းဖြတ်-ကိုင်းတံ-၌ ဖွဲ့အပ်သော ကျော့ကွင်း။ သော ဒန္တံ စမ္မယောတ္တံ ဝန္ဓေတွာ မဟာသတ္တာ ပါနီယပိဝနဋ္ဌာနေ ယဋ်ပါသံ ဩဿေသိ။ ဇာ၁ ၆။၄၁၅။ (ဇာ၁၊ ၆။၄၂၂။ ဇာ၁၊ ၅။ ၃၀၁။)

ယဋ်အဂ္ဂ (ပု) [ယဋ်+ အဂ္ဂ] ကိုင်းတံ-ကိုင်းဖြတ်-၏အဖျား။ ကိုင်းတံ-ကိုင်းဖြတ်-ဖျား။ အထနံ လုဒ္ဒပုတ္တော ယဋ်ဇဂ္ဂေ ဩလမ္ဗန္တံ ဒိသွာ စိန္တေသိ။ ဇာ၁၊ ၄။၃၃၅။

ယဋ်အာဓာရက (ပု) [ယဋ် + အာဓာရက] ဝါးချောင်း-ဝါးခြမ်းစိတ်-ဖြင့် ပြုအပ်သော-သပိတ်ခြေ။ ယဋ်အာဓာရကပဏ္ဍာဓာရက-ပစ္ဆိကပိဉ္ဇာနိပိ ဧကတ္ထဝ ပဝိဋ္ဌာန်။ ဝိ၊၁၊ ၄။၅၁။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။၄၄၂။

ယဋ်ကောင်ဴ (ထီ) [ယဋ်+ကောင်ဴ] တောင်ဝှေး-စွန်း-ဖျား။ ပါဒပုဉ္ဆနစောဠကံ ဟတ္ထဘာ ယဋ်-ကောင်ဴယာ ဆဒ္ဒနီယံ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၁၊ ၂။ ၃၀၄။ မ၊၁၊ ၁။၃၀၃။

ယဋ်ကောင်ဴဂမန (န) [ယဋ်ကောင်ဴ+ ဂမန] တောင်ဝှေး-စွန်း-ဖျား-ဟူသော အကြောင်း ရှိသော သုံးခြင်း၊ တောင်ဝှေး-စွန်း-ဖျား-ဖြင့် သုံးခြင်း။ တိတ္ထိယာနံ ပုဗ္ဗေနိဝါသာ-နုသ ရဏံ အန္ဓာနံ ယဋ်ကောင်ဴဂမနံ ဝိယ ဟောတိ။ ဒီ၊၁၊ ၂။၂။ ယဋ်ကောင်ဴဟေတုကံ ဂမနံ ယဋ်ကောင်ဴဂမနံ ခန္ဓပဉ္စိဂါဠိယာ အမုဉ္စန-တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၊

ယဋ်ကောင်ဴဂ္ဂဟဏကိစ္စ (န) [ယဋ်ကောင်ဴ + ဂဟဏ+ကိစ္စ] တောင်ဝှေး-စွန်း-ဖျား-ကို ဆွဲကိုင်ခြင်း-အမှု-ကိစ္စ။ တာဒိသေန ပါပေန မေ ယဋ်ကောင်ဴဂ္ဂဟဏကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊၁၊ ၁။

ယဒ္ဒိမတ္တ (တိ) [ယဒ္ဒိ+မတ္တာ] တစ်တာ (ခုနစ်-တောင်) ၎ကိုင်းအရှည်ရှိသော။ ယဒ္ဒိမတ္တံ ဂါဝုတမတ္တံ အစုယောဇနမတ္တံ။ အံ၊၎၊၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၃။

ယဒ္ဒိမဓုက (ထီ၊နပုं) [ယဒ္ဒိ+မဓုကာ။ ဒေဿာကာ-ရတ္တာ ယဒ္ဒိ စ သာ မဓုရသတ္တာ မဓုကာစေတိ ယဒ္ဒိမဓုကာ။ ခန်၊၎။၅၇၇။ ယဒ္ဒိ+မဓု=ယဒ္ဒိ-မဓု+က+အ။ယဒ္ဒိနံ့ မဓု မာဓုရိယံ အဿာတိ ယဒ္ဒိမဓု၊ယဒ္ဒိမဓုကာ။ယဒ္ဒိမဓု ဝိယ ကာယတီတိ ယဒ္ဒိမဓုကံ = ယဒ္ဒိမဓုကာ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။] နှယ်ချို။ မဓုလဋ္ဌက(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၁)နှင့် ယဒ္ဒိ-မဓုကံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၎။၂၉၉။ အထာပိ မဓုကံ ယဒ္ဒိ၊ မဓုကာ မဓုယဒ္ဒိကာ။ ခန်။၅၇၇။

ယဒ္ဒိမဓုကတေလ (နပုံ) [ယဒ္ဒိမဓုကာ + ဇတလ] နှယ်ချို၏။ ယဒ္ဒိမဓုကတေလာဒီဟိ ဘေသဇ္ဇံ ကတ္တာ။ အံ၊၎၊၂။၁၃၅။

ယဒ္ဒိလုဒ္ဒက (ပု) [ယဒ္ဒိ + လုဒ္ဒက] တုတ်-ညွှတ်ကွင်း- ကိုင်းဖြတ်- ကိုင်းတံ- ထောင်သောမုဆိုး၊ တုတ်-ညွှတ်ကွင်း-ကိုင်းဖြတ်-ကိုင်းတံ-မုဆိုး။ ကောဓ ယဒ္ဒိလုဒ္ဒကော ကေ-ပွဟာရေနေဝ ဗန္ဓိတ္ထာ ဝဓိ။ ဇာ၊၎၊၃၊၃၉၂။

ယဒ္ဒိသဒိသ (တိ) [ယဒ္ဒိ+သဒိသ] တုတ်-လှံတံ-နှင့် တူသော။ ယဒ္ဒိဇဿ-ကြည့်။

ယဒ္ဒိသဒိသဇဿ (တိ) [ယဒ္ဒိသဒိသာ+ဇဿာ] တုတ်- လှံတံ- နှင့်ဘူသည့်- ဥသုလုံး - မြင်းခေါင်း -ရှိသော၊သူ။ သဿီဋ္ဌနဇာဏုကော ဝါ ဒီဃဇဿော ဝါ ယဒ္ဒိသဒိသဇဿော။ ဝိ၊၎။ ၃။၃၀၂။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၎၎၃၄။

ယဒ္ဒိသဒိသဒီဃပါဒ (တိ) [ယဒ္ဒိသဒိသ+ဒီဃ+ပါဒ] တုတ်-လှံတံ-နှင့်တူသည့် ရှည်သော ခြေရှိသော၊သူ။ ဥစ္စာ စ ယဒ္ဒိသဒိသာဒီဃပါဒါ ဟုတ္ဘာ။ မ၊၎၊၂။၁၀၃။

ယဒ္ဒိသမ္ဘဋ္ဌနီ (ထီ) [ယဒ္ဒိ + သမ္ဘဋ္ဌနီ] အရိုး-ကပ် - ရှိ - သော တံမြက်စည်း (အရိုးရှည် တံမြက်စည်း)။ ဝတ္ထသိလသာမန္နာ ဘိက္ခု။ ပါတောဝ ဥဋ္ဌာယ ယဒ္ဒိသမ္ဘဋ္ဌနိယော အာဒါယ ဗုဒ္ဓဂုဏေ အာဝဇ္ဇေန္တော အင်္ဂဏံ သမ္မဇ္ဇိတ္ထ။ မိလိန္ဒ။၃၀။

ယဒ္ဒိသမ္မဉ္ဇနီ (ထီ) [ယဒ္ဒိ+သမ္မဉ္ဇနီ] ယဒ္ဒိသမ္မဇ္ဇနီ-ကြည့်။ ကေကေန ဆဟ္ဒ မုဒ္ဒိသမ္မဉ္ဇနိယော ဒ္ဝေ တိဿော ယဒ္ဒိသမ္မဉ္ဇနိယော ဝါ ဗန္ဓိတ္ထာ။ ဝိ၊၎၊၇၂ ၂။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၂၂၁။

ယတံ (=ယတန္တော) (ပု) [ယတ + အန္တ် = ယကန္တ+သိ။ ယတတ်-သိ။] အားထုတ်-လုံ့လပြု-ကြိုးကုတ်- စေ့ဆော်-ကြိုးပမ်း-ကြိုးစား- သော- သူသည်။ ယကံ စရေ ယတံ တိဋ္ဌေ။ အံ၊၁။၃၂၂။ ဇာ်ဝံဝုတ်။၂၇၅။ ယတံ စရေတိ ယတမာနော စရေယျ။ ..... ကေစိ ပန "ယတ"န္တိ ဇောသ သံယတောတိ အတ္ထံ ဝဒန္တိ။ ဇာတိဝုတ်၊၎။၃၄၄။ ယတံ စရေတိ ဝါ၊ယမာနော စရေယျ။ အံ၊၎၊ ၂။၂၃၇။

ယတ၁ (တိ) [ယမု+တ။ ယတ-သံ။ ဇေ-ပါကတ။] (၁) စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက်-လုံခြုံစေ-သော၊ သူ။ (၂) စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက်- လုံခြုံစေ- အပ်သော။ (၃) ကြွင်ရှောင်အပ်သော။ (ပု)(၄) စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက်-လုံခြုံစေ-လျက်။(၅)(သမ္မတ္တနိယာမအားဖြင့်)မြဲသော။ (၆) အားထုတ်-လုံ့လပြု-သော။ (၁) စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက်-လုံခြုံစေ-သော၊သူ။ ဥဒရေ ယတော (သံ၊၁။၁၇၅)တိ ဥဒရေ ယတော သံယတတော မိတဘောဇီ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၂။ ယတစာရီ ဂါမေတိ ဂါမေ ယတော ယတ္ထော ပဋိယတ္တော ဂုတ္တော ဂေါပိတော ရက္ခိတော သံဝုတော။ မဟာနိ။၃၉၉။ ယတောတိ သညတော။ ယတ္တောတိ ယတ္တဝါ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၄၁၃။ (–အံ၊၁။၃၂၂။ ဇာတိဝုတ်။ ၂၂၇။ စူဋနိ။၁၁၅–၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။ ဇာတိဝုတ်၊၎။ ၁၈၆။ စူဋနိ၊၎။၃၀။)

ယတတီ (ကြီ) [ယတ+အ+တီ။ နီတိ၊ခာတု။ ဖ၅၅။ ယတတေ-သံ။ ဇယင္ကာ-ပါကတ။] အားထုတ်-လုံ့လပြု- ကြိုးကုတ်-စေ့ဆော် -ကြိုးပမ်း-လုံးပမ်း-ကြိုးစား-၏။ အထဝါ ယတောတိ ကာယဝါစာစိတ္တေဟိ သံယတော ယတတ္တော၊ ယတတိ ပဒဟတီတိ ဝါ ယာတော၊ အာယတိတိ အတ္တော။ ဣတိဒုတ်၊ဌ၊၁၈၆။ အာယတိ ဟိတံ တေန လောကော နယတတိ နဣတိဟတီတိ လောကာယတံ။ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၉၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၂၄။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၉၉။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၁၃၂။ (-အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၀၀။)

ယတတ္တ (ကိ) [ယတ+အတ္တ။ ယတော သံယတော အတ္တာ ယဿာတိ ယတတ္တော၊နိရုတ္တိ။ ၃၇၇။ ယကာတွန်-သံ။] (၁) အားထုတ်-ကြိုးစား-သောစိတ်ရှိသော၊ ဟာဝနာစီးဖြန်းခြင်း-လုံ့လ -ဝီရိယ - နှင့်ယှဉ်သောစိတ်ရှိသော၊သူ။ (၂) စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက်-လုံခြုံစေ - သောစိတ်ရှိသော၊ စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက် - လုံခြုံစေ-အပ်ပြီးသောစိတ်ရှိသော။ (၃) ကြဉ်ပြီးသောစိတ်ရှိသော၊သူ။ (၄) စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက်-လုံခြုံစေ-ခြင်းသဘောရှိသော၊ သူ။ (၅) စောင့်စည်း-စောက်ရှောက် - လုံခြုံစေ - အပ်သောသဘောရှိသော၊သူ။ (၁) အားထုတ်-ကြိုးစား-သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ (၂) စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက်-လုံခြုံစေ-သော စိတ်ရှိသော၊ နိဟုံဟုကော်ဝ နိက္ကသာဝေါ ယတတ္တော။ ဝိ၊၃။ ၃။ ဥဒါန်။၈၀။ ဘာဝနာနုယောဂယုတ္တစိတ္တတာယယတတ္တော,သီလသံဝရေန ဝါ သညတစိတ္တတာယ ယတတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၉။ဥဒါန်၊ဋ္ဌ။၅၀။"ဘာဝနာနုယောဂယုတ္တစိတ္တတာယာ" ကို ဤမိန္ဒာ ယတံ အနုယုတ္တံ အတ္ထာ စိတ္တံ ဤမဿာဘိ ယတတ္တောတိ ဝစနတ္ထံ ဒဿေတိ။ ဇတ္ထ ဟိ ယတ-သဒ္ဒေါ ဝီရိယဝါစကော၊ ယတ-ခေတုယာ နိပ္ဖန္နော၊ အတ္တ-သဒ္ဒေါ စိတ္တပရိယာယော။ ယတာသဒ္ဒဿ ယမုခေတုယာ စ

(၂) စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက်-လုံခြုံစေ-အပ်သော။ ယတံနြိယ-ကြည့်။ (၃) ကြဉ်ရှောင်အပ်သော၊ ယတောခမ်က်။(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၄၈-ကြည့်)။ (ပု) (၄) စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက်-လုံခြုံစေ-လျက်။ ယတမေနံ ပဿာရမယေ (အံ၊၁။၃၂၂) တိ ယံ အင်္ဂါပစ္စင်္ဂံ ပဿာရေယျ၊ တံ ယတံ သံယတမေဝ ကတွာ ပဿာရေယျ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၉။ (၅) (သမ္မတ္တ-နိယာမအားဖြင့်) မြဲသော။ (၆) အားထုတ်-လုံ့လပြု-သော။ သ ဝေ သမ္မဒ္ဒသော ဘိက္ခု၊ ယတော တတ္ထ ဝိမုစ္စတိ။ ဤတိဝုတ်။ ၂၅၀။ ယတော ဝါယမမာနော နိယကော ဝါ သမ္မက္ကနိယာမေန။ ဤတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၅။

ယတ၂ (တိ) [ယ+အ။ ယတ-သံ။ (ပု) ဇယ-ပါကတ။] (၁) အားထုတ်-လုံ့လပြု-ကြိုးကုတ် -စေ့ဆော်- ကြိုးပမ်း- လုံးပမ်း- ကြိုးစား-သော၊သူ။ (၂) လုံ့လ၊ ဝီရိယ။ (၁) သ ဝေ သမ္မဒ္ဒ သော ဘိက္ခု၊ ယတော တတ္ထ ဝိမုစ္စတိ။ ဤတိဝုတ်။ ၂၂၃။ ယတတိ ပဒဟတီတိ ဝါ ယတောဝ၊ အာယတိတိ အတ္ထော။ ဤတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၈၆။ (၂) "ဝီရိယိန္ဒြိယ" နွဲ့ ဤမိန္ဒာ ယတိန္ဒြိယန္တိတ္ထော ယတသဒ္ဒေါ ဝီရိယဝါစကောတိ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ ဒယာ။၃၄၁-၂။

ယတစာရီ (ပု)[ယတ+စာရ+ဣ] စောင့်စည်း-စောင့်ရှောက် - လုံခြုံစေ - အပ်သော-နေခြင်း-ဤရိယာပုတ်-ရှိသော၊စောင့်ရှောက်အပ်သော ကာယ, ဝစ်, မနောဒွါရရှိသော၊သူ။ သော တေသု ဒုတ္တော ယတစာရီ ဂါမေ။ သုတ္တနိ။၄၂၇။ မဟာနိ။၃၉၆၊၃၉၉။ ယတစာရီတိ သံယတဝိဟာရော၊ ရက္ခိတိရိယာပထော ရက္ခိတကာယဝစီမနောဒွါရော စာကိဝုတ္တံ ဟောတိ။ ယတိစာရီတိပိ ပါဌော။ သောယေဝတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၈၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၈၊

ယတနစရိယာ (ထိ) [ယတန+စရိယာ] ဖြစ်စေတတ်သောအကျင့်။ အာယတနစရိယာယာတိကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဘုသံ ယတနစရိယာယ၊ ပဝတ္တနစရိယာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ စူဠနိ။ ၌။၉၂။

ယတန္ဆ (တိ) [ယတ+အ+အန္ဆ။ ထိ–၌ **ယတန္ဆိ**။] အားထုတ်–လုံ့လပြု– ကြိုးကုတ်–စေ့ဆော်–ကြိုးပမ်း – လုံးပမ်း–ကြိုးစား–သော၊ သူ။ ဝုတ္တသမ္ဗုဓာနဝိရိယဝသေန ယတန္ဆော ဃဋ္ဋေန္တော ဝါယမန္တော။ ဇာတိဝုတ်၊၌။၃၄၄။ (–အံ၊ ဒ္ဓိ၊၂။၂၃၇။)

ယတမာန (တိ) [ယတ+အ+မာန] ယတန္ဆ-ကြည့်။ ယဲတမေနံ ပဿာရယေတိ....ယတံ ယတမာနော ယထာဝုတ္တဝိရိယသမင်္ဂီယော ဟုတ္ဝာ ပဿာရယ။။ ဇာတိဝုတ်၊၌။၃၄၄။ အံ၊ ဒ္ဓိ၊၂။၂၃၇။

ယတယဲတိ (ကြိ) [ယတ+ဏယ+တိ။ ယာတယ-တိ-သံ။] ယတေတိ-ကြည့်။

ယတဝန္ဆု (တိ) [ယတ+ဝန္ဆု။ ဆိ-၌ **ယတဝတိ**။] အားထုတ်ခြင်း- လုံ့လ- ဝီရိယ- ရှိသော၊သူ။ ယတပါ စာဂဝါ ဧာထ၊ဟိမင်စွ၊ဒယော ရဝါ။ နိတိ၊ ပဒ။၁၉၂။

ယတသက်ပဗ္ဗာယိ (ပု) [ယတ+သက်ပ+ဗ္ဗာယိ] စောင့်စည်း–စောင့်ရှောက်–လုံခြုံစေ– အပ်သော အကြံရှိသည်ဖြစ်၍ စွာန်ဝင်စားလေ့ရှိသော။ ယတသက်ပဗ္ဗာယိ ဘပွမတ္တော။ ထေရ။ ၃၄၃။ ယတသက်ပဗ္ဗာယိတိ သမ္ပသော မိစ္ဆာ-သက်ပံ ပဟာယ နေက္ခမ္မသက်ပါဒိဝသေန သံယတသက်ပွေါ ဟုတ္ဝာ အာရမ္မဏူပနိဇ္ဈာ-နေန လက္ခဏူပနိဇ္ဈာနေန စ စွာယနသီလော။ ထေရ၊၌၊၂။၃၉၇။

ယတိ[၁] (ပု) [ယတ+ဣ။ ယတတီတိ ယတိ။ ရှု။ ၆၇၉။ (-ဓာန်၊ဒ္ဓိ။၄၃၄။) ယတိ-သံ။ ဇာဣ- ပါကတ။

နိပ္ပန္နဘာဝံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ "သီလသံဝရေန-ဝါတိ" အာဒိ။ "သညတစိတ္တတာဃာ" တိ ဣမိနာ ယာမတော သံယမတိတိ ယတ်၊ ယတ် အတ္ထော စိတ္တံ ဣမဿာတိ ယတဇ္ဈောတိ ဝစနတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၉၃။ ယတတ္တော(ဒီ၊၁။ ၂၄) ဘိ သံယတစိတ္တော။ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။ကာယာဒီသု ဣန္ဒြိယေသု သံယဇမေ-တဗ္ဗဿ အဘာဝတော သံယတစိတ္တော။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၂၃၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၅၅။ (–သုတ္တနိ။ ၁၅၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။) (၃) ကြဉ်ပြီး သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ ဒဟ့ရော မင်္ဂိမော စ မုနိ ယတတ္တော။ သုတ္တနိ။၃၁၀။ ကိံ ကာ-ရဏာ ယတတ္တော၊ ယသ္မာ အနုတ္တရာယ ဝိရ-တိယာ သဗ္ဗပါပေဟိ ဥပရတစိတ္တောတိ ပုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၆။ (၄) စောင့်စည်း–စောင့်ရှောက်–လုံခြုံစေ–ခြင်းသဘော ရှိသော၊သူ။ (၅) စောင့်စည်း–စောင့်ရှောက်–လုံခြုံစေ–အပ်သော သဘော ရှိသော၊သူ။ ယော ဝေဒဂူ သမိတော ယတတ္တော။ ထေရ။ ၂၂၂။ ယတတ္တောတိ မဂ္ဂသံဝရေန သံယတ သဘာဝေါ။ သမ္မာဝါယာမေန ဝါ သံယဘ-သဘာဝေါ။ ဃေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၇။

ယတတ္ထာ (ဗျ) [ယ+တတ္ထာ] အကြောင်–အထူး–အပြား–ဃည်–ကို–ဖြင့်။ သော ပကာရော တဃာ၊ တံ ပကာရံ တဃာ၊ တေန ပကာ-ရေန ကဃာ.....၊ တေန ပ.ဃာရေန တတတ္ထာ၊ ဧဝံ ပာဘဏ္ဍာ၊ အညတဏ္ဍာ။ နိတိ၊ သုတ္တ။၀၄၄။

ယတန (တိ) [ယတ+ယု။ ယတ္ဆ–သံ(ပု)–ဇတ္ဆ ပါကတ] (၁) ဖြစ်စေတတ်သော။ (နာ) (၂) အားထုတ်–လုံ့လပြု–ကြိုးကုတ်– စေ့ဆော်–ကြိုးပမ်း–လုံးပမ်း – ကြိုးစား–ခြင်း။ (၁) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။ (နာ) (၂)သမထ-ဝိပဿနာသု သမ္မဒေဝ ယတနတော စ ယတီနံ ဘိက္ခူနံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅၅၁။

ပါဒန္တေ၊ ဝုတ္တမေနုစ ဝိသေယတော။ ပုဗ္ဗာပယာနေဂဟဏ္ဍ၊ ပဒမဇ္ဈေပိ ကတ္တစ်။ သုဗောဓာလင်္ကာရ (အလင်္ကာကျမ်း)။ ၄၇၀-ဂါထာ။ ဝုတ္တော်သူ ဆန္ဒောသတ္ထေ နိဒ္ဒိဋ္ဌအနုဋ္ဌု-ဘာဒီသု ယုစိဘေဒ္ဘာနေ "အယမေတ္ထ ယဘာဘိ ပကာသိဟေ ဒ္ဘာနေ ပဒစ္ဆေဒေါ သျာဒျန္တ-တျာဒျန္တာဒီနံ ပဒါနံ ဝိစ္ဆေဒေါ ယတိ နာမ ဘဝေ။ သုဗောဓာလင်္ကာရ၊ ဋီ၊သစ်။၄၇၀-ဂါထာ။

ယတီစာရီ (ပု) [ယတိ+စာရ+ကြိ] ယတစာရီ နှင့် အနက်တူ။ ယတစာရီ–ကြည့်။

ယဒိစ္ဆန (ပု) [ယဒိ+ဣစ္ဆန] ချဟန်းရှင်လူ။ တာယ ကထာဝတ္ထုကိုသုံဒ္ဓိယာ သဗ္ဗေသံ ယတိဇနာနံ ပဋိဂ္ဂဟဏတ္ထာယ ဒေဝမနုဿာနံ ဗောဓေတ္ဝာန။ အဗဒ၊၁။၃၀၀

ယတိုဠ္ဠိယ (တိ) [ယတ+ကုဠ္ဠိယ] (ခ) စောင့်စည်း–စောင့်ရှောက်–လုံခြုံစေ–အပ်သော ကုဋုံဗ္ဗရှိသော၊ သူ။ (က) စောင့်စည်း–စောင့်ရှောက်–လုံခြုံစေ–အပ်သော မနီဋုံဗ္ဗရှိသော၊ သူ။ (ခ) စောင့်စည်း–စောင့်ရှောက်–လုံခြုံစေ–အပ်သော စက္ခုအစရှိသော ခြောက်ပါး ဒွါရာ ကုဋုံဗ္ဗရှိသော၊ သူ။ (၂) ဂိရိယမ်ဒုံဗ္ဗ ရှိသော။ (ခ) (က) ဒန္တံ ဂုတ္တံ ယတိုဠ္ဠိယံ နဂံ။ ဝိ၊၃၊၂၈၅။ ဥဒါန။၈၅။ မဟာနိ၊၈၅။ ယတိုဠ္ဠိယန္တိ သုပရိသုဒ္ဓိမနောသမာစာရ-တာယ အနိယ်ဒ္ဓံ ယောဂေန အဗျာဝဋ္ဌအပ္ပဋိ-ဘာဂါနုပေ ဗွာဘာဝတော သော ဒ မနိုဠ္ဠိယဝသေန ယတိုဠ္ဠိယံ။ ဥဒါန၊၄၂၇။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၀။ (ခ) ယတိုဠ္ဠိယော သဗ္ဗမိ ဝိပ္ပမုတ္တော။ ဥဒါန။ သာဒ္ဌ။ယတိုဠ္ဠိယောတိ စက္ခာဒိနံ ဆန္နံ ဣန္ဒြိ-ယာနံ အသံဝရာဒျပ္ပဟာနေတော သံယမေန ယတိုဠ္ဠိယော။ ဥဒါန၊၄။၁၀၅။ (၂) ယဘ (၂) အနက်–ကြည့်။

ယတိပေါတ (ပု) [ယ ဘိ+ပေါတ] ရဟန်းငယ်၊ ပဉ္စင်းငယ်၊ (စာသင်သား ရဟန်းငယ်)။

ယဝဟိ (တိ) [ယမု+တိ။ ယမျတေ (ယမီယတိ) ရသနာ အတြာတိ ယတိ။ ကပ္ပဒ္ဓါမ။ ဇင္ဂ္ဂ-ပါက-တ။] ပုဒ်ဖြတ်-ရပ်တန့်-ကွပ်ကဲ-ထိန်းချုပ်-ခြင်း၊ (ဆန်းကျမ်းလာ-ယတိ)။ (ယင်းယတိသည်-ဝစနတ္ထဒေါတိကာဒ္ဓိကာအလိုအားဖြင့် (က) ပါဒန္တယတိ။ (ခ) ပါဒမဇ္ဈယဝိ-ဟူ၍ နှစ်မျိုး ရှိ၏။သုမောဓာလင်္ကာရကျမ်း(၄၇-၅၄)အလို-အားဖြင့်(က)ပါဒန္တယတိ။ (ခ) ဝုတ္တာနု ယတိ။ (ဂ) ပုဗ္ဗာပရာနေကဝဏ္ဏာဒေသမဇ္ဈယတိ-ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိ၏။)ပါဒေါ ဥပ္ပေါ့ စတုတ္ထီသော၊ ပဒစ္ဆေဒေါ ယတိ ဘဝေ။ ဝုတ္တောဒယ (ဆန်းကျမ်း) ဘဝ-ဂါထာ။ တထာ ပဒဿ ဆေဒေါ ဝိရမနံ ပဒစ္ဆေဒေါ။ ယမနံ ဥပရမနံ၊ ယမျတေ ဥပရမျတေ အသွာတိ ဝါ ယတိ။ သာ ဒုဝိဓာပါဒန္တ, ပါဒမဇ္ဈဝသေန။ –ကတ္ထ ပါဒန္တ ယတ ယဇ္ဈတ္ထ သဗ္ဗတ၊ ဘဝတိ။ ဂုဏ္ဘဒ္ဓယတိပိ ဧဒ္ဓတ္ထဝ သံဂယ္ဟတိ။ ဝစနတ္ထ ဒေဝတိကာဒ္ဓိကာ။ ဘဝ-ဂါထာ။ ယာကိ ပဒဝိရ-မနံ ပဒစ္ဆေဒေါ ဘဝတိ။ ဝစနတ္ထဒေဝတိကာ-ဒ္ဓိကာ။ ဘ-ဂါထာ။ ဝုတ္တောသု သုစိဘဒ္ဒာနေ၊ ပဒစ္ဆေဒေါ ဘာဝေ ယတိ။ ယံ တာယ ဟိနံ တံ ဝုတ္တံ၊ ယာကိဟိနန္တိ သာ ပန။ ယာကိ သဗ္ဗတ္ထ ယဲတတေ (ဝါယမတိ) ပေါတ္ထတ္ထန္တိ ယတိ။ ကပ္ပဒ္ဓါမ။](ခ) (နိဗ္ဗာန်အလိုငှါ) အားထုတ်သော၊သူ။ (ရသ္မေ,ရဟန်း)။ (၂) စောင့်စည်း-တတ်သော၊သူ။ (ရသ္မေ,ရဟန်း)။ (၃) စောင့်စည်းအပ်သော။ (ခ) ဗဟုကာရဿ ယတိနံ ဝိယဿနံ်ဘ ရနိပုဏ္ဏစုဒ္ဓိနံ်။ သံ၊ဌ၊၃။၃၄၀။ သမထဝိပဿနာသု သမ္ဘဒဒပ ယတနတော စ ယတိနံ် ဘိက္ခူနံ်။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၅၀။ (–ဒုဒ္ဓဂံ၊ဌ၊ ဥဒ်။)(၂) မာရသေနဝိဃာတာယ၊ ပံသုကူလ-ဓရော ယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ဘ။ကာယဂတာ-စိတ္တေဟိ ယဲတော သံယတော၀တိ ယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ဒ။၂၂။(–ဃ၊ဇီ၊ဋီ၊သဒ္ဒ၊၃။) (၃) ယတိစာရီ (သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၀၉။ ဃ၊ကာနိ၊ဌ။ ၄၀၀)-ကြည့်။

ယတိ၂ (ထိ) [ယမု+တိ။ ယမျတေ (ယမီယတိ) ရသနာ အတြာတိ ယတိ။ကပ္ပဒ္ဓါမ။ ဇင္ဂ္ဂ-ပါက-တ။]ပုဒ်ဖြတ်-ရပ်တန့်-ကွပ်ကဲ-ထိန်းချုပ်-ခြင်း၊ (ဆန်းကျမ်းလာ-ယတိ)။ (ယင်းယတိသည်-ဝစနတ္ထဒေါတိကာဒ္ဓိကာအလိုအားဖြင့် (က) ပါဒန္တယတိ။ (ခ) ပါဒမဇ္ဈယဝိ-ဟူ၍ နှစ်မျိုး ရှိ၏။သုမောဓာလင်္ကာရကျမ်း(၄၇-၅၄)အလို-အားဖြင့်(က)ပါဒန္တယတိ။ (ခ) ဝုတ္တာနု ယတိ။ (ဂ) ပုဗ္ဗာပရာနေကဝဏ္ဏာဒေသမဇ္ဈယတိ-ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိ၏။)ပါဒေါ ဥပ္ပေါ့ စတုတ္ထီသော၊ ပဒစ္ဆေဒေါ ယတိ ဘဝေ။ ဝုတ္တောဒယ (ဆန်းကျမ်း) ဘဝ-ဂါထာ။ တထာ ပဒဿ ဆေဒေါ ဝိရမနံ ပဒစ္ဆေဒေါ။ ယမနံ ဥပရမနံ၊ ယမျတေ ဥပရမျတေ အသွာတိ ဝါ ယတိ။ သာ ဒုဝိဓာပါဒန္တ, ပါဒမဇ္ဈဝသေန။ –ကတ္ထ ပါဒန္တ ယတ ယဇ္ဈတ္ထ သဗ္ဗတ၊ ဘဝတိ။ ဂုဏ္ဘဒ္ဓယတိပိ ဧဒ္ဓတ္ထဝ သံဂယ္ဟတိ။ ဝစနတ္ထ ဒေဝတိကာဒ္ဓိကာ။ ဘဝ-ဂါထာ။ ယာကိ ပဒဝိရ-မနံ ပဒစ္ဆေဒေါ ဘဝတိ။ ဝစနတ္ထဒေဝတိကာ-ဒ္ဓိကာ။ ဘ-ဂါထာ။ ဝုတ္တောသု သုစိဘဒ္ဒာနေ၊ ပဒစ္ဆေဒေါ ဘာဝေ ယတိ။ ယံ တာယ ဟိနံ တံ ဝုတ္တံ၊ ယာကိဟိနန္တိ သာ ပန။ ယာကိ သဗ္ဗတ္ထ

သံဝဏ္ဏနာသု ဝုတ္တော အတ္ထော အနာဂုလော ပါကဋော ယတိဒပါတေဟိ ဂိညာတော။ နေတ္တိ၊ဝိ။ဥပ-

ယတိမန္တ၂ (တ်) [ယတ+ကုမန္တ၂။ ယကိ+မန္တ၂။] (၁) လုံလ-ဝိရိယ-ရှိသော၊ သူ။ (၂) ပုဒ်ဖြတ်ခြင်း ယတ်ရှိသော်။ (၃) ရဟန်းရှိသော။ (၁)(၂)(၃) ထုဘိမာ ရဘိမာ စေဝ၊ ယကိမာ ဗလိမာ ကထာ။ နိဂဲ၊ ပဂ။ဘဒ္ဒ၂။ ၎င်း-သ၂။ ၄၂၀။

ယတိဟိန (န) [ယတိ + ဟိန] (၁) ယတိဟိန ဒေါသ၊ ပုဒ်ဖြတ်ခြင်း၊ယတိမှ ယုတ်လျော့သော အပြစ်ဒေါသ (ဝါကျဒေါသ- (၉)မျိုးတို့တွင် တစ်မျိုးအပါအဝင် ဖြစ်သည်)။

(၂) ယတိဟိန ဒေါသသည် ဖျက်ဆီး အပ်သော၊ ယတိဟိန ဒေါသ သင့်သော။ (ဝါကျ)။ (၁) တထာ ဗျာကိဏ္ဏကါမွာနံ၊ ယတိဟိနံ ကမစ္ဆုတံ။ သုဗောဓာလင်္ကာရ (အလင်္ကာ) ၁၃-ဂါထာ။ ယတိသမ္မတ္တိဝိရဟ-တော ယတိဟိနံ် နာမ။ သုဗောဓာလင်္ကာရ၊ ဋီ၊သစ်၊၁၃-ဂါထာ။ (၂) ယံ ကာယ ဟိနံ် တံ ဝုတ္တံ၊ ယတိဟိနန္တိ သာ ပန။ သုဗောဓာ-လင်္ကာရ (မလင်္ကာ)။ ၄၇-ဂါထာ။ ယတိ-ဟိနန္တိ ယကိဟိနဒေါသေန ဒုဋ္ဌံ။ သုဗောဓာ-လင်္ကာရ၊ ဋီ၊သင်။၄၇-ဂါထာ။

ယဘီ (ပု) [ယတ+ဘျ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၃၄။ ယတိ=ယတိန်-သံ။ ယတံ သံယမော အာဿ အတ္ထီ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ဇဋ္ဌ-ပါကတ] စောင့်စည်းခြင်း ရှိသော၊ သူ(ရသေ့,ရဟန်း)။ ယေ လံယတိန္ဒြိ-ယာဂဏာ၊ ယတယော ဝသိနော စတေ။ ဓာန်။ ၄၃၄။ ယတံ ကုန္ဒိယသံယမော နိစ္စမေတေ သမဏ္ဍတိ ယာတိနော။ ဘျ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၃၅။

ယတေတိ (ကြိ) [ယတ+အော+တိ။ ပါဘဒ်၊ ဓာတု။၁၇၄။ ယတတယတိ-သံ။] (၁) ကြိစ်မှား - ဗျက်ဆိုး - ကျေးဇူးမဲ့ပြု-၏။ (၂) ကျေးဇူးပြု၏ (၁) (၂) ယာ နိကာရေ-ပကာရေသု။ ယတေတိ ယတယတိ။ နိတိ၊ ဓာတု။၃၀၉။ (ကမ္မဒ္ဒုမဋ္ဌကထာ - ယတ-ရေဒေါပကာရေသု - ဟု ဓာတ်နက်ကြားချ၍ ရေဒေါတိ တာဋ္ဌန်။ ပိတာ ပုတ္တံ် ယာတယတိ တာဋ္ဌေတိ-ဟု ပြယုဂ်ထုတ်သည်။ ဤအလို ရှိုက်နှက်၏-ဟု ပြန်ဆိုပါ။)။

ယတော[၁] (ဗျ) [ယ+တော။ ယတ-သ်-သံ။ ဇအော၊ ဇဇ္ဇော - ပါကတ။] (၁) အကြင်....သည်။ (၂) အကြင်....ဖြင့်။ (၃) အကြင်.... မှ။ (၄) အကြင်.... ထက်။ (၅) အကြင်....ကြောင့်။ (၆) အကြင်... ၏။ (၇) အကြင်.... အရပ်-ဌာန (စသည်)၌။ (၈) အကြင်- အချိန် - အခါ-ကာလ-၌။ (၉) အကြင်.... မှစ၍ (ပဘုတျာဒျတ္ထ)။ (၁၀) အကြင်.... သည်။ ယတော ခေါ ပေါဋ္ဌပါဒ ဘိက္ခု ကုစ္ဆ သကသညီ ဟောတိ။ ဒီ၊၁။၁၇၁။ ယတော ခေါ ပေါဋ္ဌပါဒ ဘိက္ခု၊ တိယော နာမ ပေါဋ္ဌပါဒ ဘိက္ခု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ ယတော ခေါတိ ပစ္စတ္တေ နိဿက္ကဝစနန္တိ အာဟ "ယော နာမာ"တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၆၈။ ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဇးပ္ပေန တုဋ္ဌော ဟောတိ သုလဘေန ဗ အနဝဇ္ဇေန စ။ ဗျတိဂုက်။ ၂၆၅။ ယတော ခေါတိ ပစ္စတ္တေ နိဿက္ကဝစနံ်၊ ယံ ခေါတိ ဝုတ္တံ် ဟောတိ။ ကုတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၉။ ယတော'ဒကံ တဒါဒိတ္တံ်၊ ယတော ခေါ တတော ဘယံ်။ ဇာ၊၁။၃၉၁။ နိဝုတ္တိ။ ၂၇၈။ ယတော'ဒကံ တဒါဒိတ္တန္တိ ယံ ဥဒကံ တဒေဝ ကာဗိတ္တံ်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၈၈။ (၂) အကြင်...ဖြင့်။ ယတော ယတော သမ္မသတိ (ဓမ္မ။၆၇)တိ.... ယေန ယေနာကာရေန။ မမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ။၃၇၅။ ယတော (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၈)တိ ယေန ဥဇုနာ မဂ္ဂေန။ပါစိတ်၊ ယော။၄၆။ (၃) အကြင် .... မှ။ မင်္ဂံ အဒေသယိ ယတော ဝိဇာနိသံ။ ဝိမာန။၅၈။ ယကော်ကို ယတော သဒ္ဓါ သာမုက္ကံသိက ဓမ္မဒေသနကော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၆၇။ ယတေ

ယတော့တတော်ဝါ (ဗျ) [ယတော့+တတော့+ဝါ] (၁)အမှတ်မသား တစ်ပါးပါးသော ကာလဝစနော်။ ဒီ၊ဦ၊၂။ငဂ္ဂ။ (–ဒီ၊ဝ။ဂ၂။ မ၊ဝ။ဂ၄၊၅၀၊ဧ၇၊ဝဂဧ။ မ၊၂။ဝဝဧ။ သံ၊၂။ ၂ဧ၄။အံ့၊ဝ။ဃ၅။ ၂၄ဂ။ပဦသံ၊ ၂ဧ၇။ခမ္မ။ဖြ၇။ ဥဒါန်။၈၅။ ဇ္ဇတိဝုတ်။၂၀၇။ ဇ၊ဝ။ဝဧ၊၅၇။ ဒီ။ဌ၊ဝ။ဃဖြ။ မ၊ဌ၊ဝ။ဘွဖြ၊ ၂၀၀၊ဝ၂၄၄။ မ၊ဌ၊ ၂။ဃဂ။ မ၊ဌ၊ဝ။ဘဧ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဧ။ အံ၊ဌ၊၂။ ဝဝဧ၊၂၂၂။ ပဦသံ၊ဌ၊၂၊၂၀၀။ ခမ္မ၊ဌ၊၂။ဝဂ၅။ ဥဒါန်။ဌ။ဂ၂။ ဇ္ဇတိဝုတ်၊ဌ။ဂဝ။ ဇ၊ဌ၊ဝ။ ဝဂ၅၊ ဘွဖြ။) (၉) အကြင်.... မှစ၍ (ပဘုတျာဒျတ္ထ)။ ယတောဟံ ဘဂီနိ အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတော။ မ၊၂။ဝဝဖြ။ ယတော သရာမိ အတ္ထာနံ၊ ယတော ပတ္တောသ္မိ ဝိညုတံ။ ဇာ၊၂။ဘ၅၅။ ယတော ကာလတော ပဌာဟ။ ဇာ၊ဌ၊ဖြ။၈၇။ (–ထေရ။၂၅၅။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ဝ၉ဧ။)

ယတော၂ (ပ) [ယတ+သိ။ အသမ္ဘာနဓိဘတ္တိ.ကတ္တေ။ နိတိ၊ပဒ။ဒ်၂] အာဟာရေ ဥဒရေ ယတော။ သံ၊ဝ။ဘ၅၅။ သုတ္တနိ။၂၉၁။ ယတော ပဇာနာတိ သဟေတုမ်မံ။ ဝိ၊၃။၂။ ဥဒါန်။ဂ၈။ယတ–ကြည့်။

ယတော၃ (ပုံ၊နာ) [ယန္တ+သ။ ထိ–ဌ် ယန္တိ။] သွားသောသူအား။ နာ ဟိ နာဂဟတဿ ကုဋ္ဌရ၊ သုဂတိ ဟောတိ ဣတော ပရံ ယဘော။ ဝိ၊၄။၃၅၅။ ယတောတိ ယသ္မာ၊ ယန္တဿ ဝါ၊ ဂစ္ဆန္တဿာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၅၄။

ယတောကုတောစိ(ဗျ)[ယတော+ကုတော+စိ] ယံ ကိဉ္စိ–ကိုလည်းကြည့်။ အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ခုသော....မှ။ ယဒိ တတ္ထ ဂန္ဓဗ္ဗော ယတော ကုတောစိ အာဂန္ဆာ အဏ္ဏဧ ကုလေ ဥပပဇ္ဇတိ။ မိလိန္ဒ။၁၃၁။

ဇာတော သုဒ္ဓဂ္ဂတော (ဇာ၊၂။၂၆၁)တိ သောဟံ ဇာတကာလတော ပဋ္ဌာယ အတိ-ဒုဂ္ဂတော။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၆ဖြ။ (–ပဦသံ။၂၆၁။ ဥဒါန်။၁၆၈။ ပဦသံ၊ဌ၊၂။၁၆၇။ ဥဒါန်၊ဌ။ ၃၂၄။) (၄)အကြင်....ထက်။ ယတော ပဏီဟ-တ်ရော ဝါ ဂိသ်ဌတ်ရော ဝါ နတ္ထိ။ ဂ-စ္ဆည်း။ ၂၇၅။ နိတိ၊ သုတ္တ။ဇ္ဇ၇။ (၅) အကြင်.... ကြောင့်။ ယတော တ္ဝ(ဂ်၊၂။၃၀၂)နှင့် ယသ္မာ တံ့။ ဝိ၊ဌ၊၃။ဂ၇။ ဂ-ခံ၊။၃၀၂။ ယတော ခေါ ဘော အယံ အတ္တာ ပဦဟိ ဂ-ာမဂုဏ္ဏေဟိ သမပ္ပိတော သမင်္ဂီဘူတော ပရိစာရေတိ။ ဒီ၊ ဘ။၃၃။ မ၊ဌ၊ဝ။ဂ၀။ ယတောတိ ယသ္မာ။ မ၊ဦ၊ ဘ။ဂဧ။ (–အံ၊ဝ။၃၂၅။ ပဦသံ။၂၆၁။ ဥဒါန်။ ဂ၅။ ထေရ။၂၅ဖြ။ ဇာ၊ဝ။ဘဖြ။ မ၊ဌ၊ဝ။ဘ၇၇။ အံ့၊ဌ၊၂။၂ဖြ၂။ ပဦသံ၊ဌ၊၂။၂၀၁။ ဥဒါန်၊ဌ။ ဂ၂။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ဂ၀၀။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၃၂ဖြ။) (၆) အကြင်.... ၏။ ယတော ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု-နော ယေ အာသဝါ ဒဿနာ ပဟာတဗ္ဗာ။ မ၊ဝ။ဘ၄။ ယတော ခေါတိ သောမိဝစနေ တောကာရော၊ ယသ္မာ ခေါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊ဝ။ဧ၀။ အံ့၊ဌ၊။ဘ၃၁။ (၇) အကြင်.... အရပ်–ဌာန–(စသည်)၌။ ယတော ယတော သမ္မသတိ(မွေ။ဖြ၇)တိ....ယယ်ဒိ ယယ်ဒိ အဘိ-ရုစိတေ ဝါ ကမ္မဌာနေ ကမ်ဒံ ကရောန္တော သမ္မသတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၇၅။ ယတော ဂမ်ဘီရ-ဝတ္ထုနိ။ ဇာ၊ဝ။၇။ ယတော ဂမ်ဘီရဝတ္ထုနိတိ ဝတ္ထုန်ကို ထွေးတိ ဝတ္ထုနိ။ မဂ္ဂသော်တ် နာမ်။ ယယ်ဒိ ဌာနေ....ဂမ်ဘီရော ဟောတိ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၂၁၁-၂။ (ဝိ၊ဝ။၂၄၀။ ဝိ၊ဌ၊၂။ဘဖြ၆။) (၈) အကြင်–အချိန်–အခါ–ကာလ–၌။ ယတော (ဝိ၊ဝ။ဘဝ)တိ ယဒါ၊ ယသ္မိ ကာလေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဘဖြ၀။ ယတော ခေါ အာနန္ဒ ဘိက္ခု ဣမာသဉ္စ သတ္တန်ံ ဝိညာဏဌိတိန်ံ။ ဒီ၊ ၂။၅၉။ ယတော ခေါ အာနန္ဒ ဘိက္ခု။ ယဒါ ခေါ အာနန္ဒ ဘိက္ခု။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဘဝ၂။ ယတော ခေါတိ ဗ္ဘော တောသဒ္ဒေါ ဒါ-သဒ္ဒေါ ဝိယ

ယတောနိဒါနံ (ဗျ) [ယတော+နိဒါန။ ယံကာရဏိစ္စာဒိ နိပါတသမုဒါယောတိ ဝါ။ နိ ဘိ၊ သုက္ကာ။၆၅၅။ တဟော နိဒါနံ-လည်းကြည့်။] အကြောင်....အကြောင်းခဲကြောင့်၊ အကြောင်.... အကြောင်းမှိ....သည်ဖြစ်၍-သော။ ယေ နံ ပဇာနန္တိ ယတောနိဒါနံ။ သုတ္တနိ။၃၂၁။ ယတောနိဒါနန္တိ.... ယတော နိဒါနံ ဥပဓိတိတိ ဝေံ ဇာနန္တိ။ သုတ္တနိ၊၂၊၄၁။ ယော ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ ယဟော နိဒါနံ။ သံ၊၁။၁၁၈။

ယတောနိဒါန[၁] (န) [ယ+နိဒါန။ ယ-နောင် သဲ-ဝိဘတ်ကို တော-ပြု။ ဝိ၊၄၊၁။၁၇၇။ နိတိ၊သုတ္တ။၄၂၇။ တစ်နည်း-ယ+တော+နိဒါန။ လိင်္ဂတ္ထ-၌ တော-ပစ္စည်း။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၃။ တတောနိဒါနံ-ကြည့်။] အကြောင်းအကြောင်း။ ယတော နိဒါနံ ဘိက္ခု ပုရိသံ။ မ၊၁။၁၅၆။ ယတော နိဒါနန္တိ ဘာဝနပုံသကံ တေံ၊ ယေန ကာရဏေန ယသ္မိံ ကာရဏေ သဘိတိ အတ္ထော။ မ၊၄၊၁။၃၇၉။ ယတော နိဒါနန္တိ ယံ နိဒါနံ၊ ယံ ကာရဏာတိ ဝုဘ္ဘံ ဟောတိ၊ပုရိမပဒေ ဟိ ဝိဘတ္တိအလောပံ ကတွာ နိဒ္ဒေသော။ မ၊၄၊၂။၆၀။ ယတောနိဒါန(အဘိ၊၄၊၁။၅)နွိ ယံ ကာရဏာ၊ ဆ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိဂုယတနာဒိနိဒါနန္တိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၁။၁၅။ ယံ ကာရဏာဘာ ဇေန "ယတော နိဒါန " နွိ ဇတ္ထ ဝိဘတ္တိအလောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗောတိ ဒဿေတိ။ အနုဋီ၊၁။၁၇။ ယန္တိ ဇေန အလုတ္ထ သမာသံ ဒဿေတိ၊ ကာရဏာတိ ဇေန ကာရဏတ္ထေ ပစ္စတ္တဝစနံ။ ၎င်းအဖွင့်၊ မဓုဋီ။ ယတော အဓိကရဏံ ယတော နိဒါနံ။ ယံ နိမိတ္တန္တိ အတ္ထော။ ရူ၊ဋီ။၃၀၉။

ယတောနိဒါန၂ (တိ) [ယ+နိဒါန။ ရုပ်ပြီးပုံ ယတောနိဒါန[၁]-ကြည့်။ ယတောနိဒါန-သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၃၇။ ဣတောနိဒါန-သာရတ္ထ၊ ၂။၂၃ - တိုလည်း - ကြည့်။] အကြောင်....

(တရား-ဝတ္ထု-)ကြောင့်။(၂)အမှတ်မထား တစ်ပါးပါးသော (တရား-ဝတ္ထု) အားပြင့်။ (၁) ယတော ဟတောဝါ ဥဘယပရိယတော ပစ္စယုပ္ပန္နသ ဥပ္ပတ္တိမတ္တံယေဝ ဟိ တတ္ထ အဓိပ္ပေတံ။ မူလဋီ၊၃။ ၂၂၂။ ယဒေဘာဟတောဝါတိ ပစ္စယဓမ္မနိယမံ အာဟတွာ ယဒတော တတော ဝါ ကုသလာဗျာကတဝေဒသန ဥဘယပစ္စယတော ဥပ္ပတ္တိမတ္တမေဝ တတ္ထ ပစ္စယဝါရေ အဓိပ္ပေတံ။ အနုဋီ၊၃။ ၂၉၇။ (၂) ယဒေဘာ တတော ဝါ နိယျာနဋ္ဌေန ဥပကာရကာနိ ကုသလာဒိဘေဒါနိ ဒွါဒသ မဂ္ဂင်္ဂါနိ မဂ္ဂပစ္စယော။ အဘိ၊၄၊၁။ ၃၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၁၊ ယတော တတော ဝါတိ သမ္မာဝါမိစ္ဆာဝါတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊ ၃။၁၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊ ၂။၂၁၃။ ယတော တတော ဝါတိ ဒဋ္ဌတိတော ဂါ သုဂတိတော ဝါ သံကိလေသတော ဝါ ဝေါဒါနတော ဝါ နိယျာနဋ္ဌေ၊ သွာယံ ယထာဘူမံ သမ္မာ မိစ္ဆာ ဝါ ဟောတီတိ အာဟ "သမ္မာဝါ မိစ္ဆာ ဝါတိ အတ္ထော"တိ။ အနုဋီ၊၃။ ၂၃၆။

ယတောခိ (န) [ယတော+ခြမိ။ ယတော-ခြမိတိ ပဒစ္ဆေဒေါ။] (ထိုအနာဂါမ်ရဟန်းသည်) အကြောင်းကြောင့် အောက်မင်္ဂသုံးပါး ကို (စွန့်၊အပ်ပြီ)။ ယတောခိ ခေါတိ ပိ ပါဌေ၊။ တဿ ဝသေန အယမတ္ထော၊ အဿ ဘိက္ခုနော ယတောခိ ခေါ ပန စတ္တံ ဟောတိ ပဋိနိဿဋ္ဌံ၊ တတ္ထ ယတောတိ ကာရဏဝစနံ၊ ယသ္မာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ခြမိတိ ဟေဋ္ဌာ တဟော မဂ္ဂါ ဝုစ္စန္တိ။ မ၊၄၊၁။၁၇၇။

ယတောခိက (တိ) [ယတ+ခြမိ+က] ကြဉ် ဇျောင်အပ်သော အဖို့အစုရှိသော။ ယတောခိကာနိတိပိ ပါဌေ၊ တဿတ္ထော-ယတော ဥပရတော ခြမိ ဇတေသန္တိ ယတောခိကာနိ၊ ခြုပရတကောဋ္ဌာသာနိ။ ဇ၊၄၊၁။၃၆၀။

ကေသု ဌာနေသူတိ ဒုက္ခာဒီသု ယတ္တကေသု ဌာနေသု ယတ္ထ ဝါ ဧ၂ယျဌာနေသု။ မဒ္ဒီ၊ ၂။ ၂၀၉။

ယတ္တကယတ္တကပရမာယုပ္ပမာဏ (တိ) [ယတ္တက+ယတ္တက+ပရမ+အာယု+ပမာဏ] ယံ ယံ အာယုပရိမာဏ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။၈။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၀) ကြည့်။

ယတ္တကဝယ (တိ) [ယတ္တက+ဝယ] အကြင်ပျ လောက် အရွယ်ရှိသော၊သူ။ ယတ္တကဝယာ မာတာ။ ဃရ၊ဌ၊ ၂။၁၉၉။

ယတ္တပ္ပဋိယတ္တ (တိ) [ယတ္တ+ပဋိယတ္တ] (၁) အားထုတ်,စိရင်သော၊ သူ။ (၂) အားထုတ်–ကြိုးစား – အလွန်–အားထုတ် –ကြိုးစား–သော၊သူ။ (၁) ဂရုံ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တော ဟိ ဘိက္ခု....ယတ္တပ္ပဋိယတ္တော ဟောတိ။ မ၊ဌ၊ ၁။၃၉၃။ ယတ္တပ္ပဋိယတ္တောတိ ယတ္တော စ ဂ်ါမပဝေသနာ ပုစ္ဆာဂရဏသု ဥဿုက္က အာပန္နော သဇ္ဇိတော စ ဟောတီတိ အတ္ထော။ မဒ္ဒီ၊ ၂။၃၄။ (၂) ယတ္တောတိ ယတ္တဝါ။ ပဋိယတ္တောတိ အတိဝိယ ယတ္တဝါ။ မဟာနိ၊ ဌ။၄၁၃။

ယတ္တပ္ပယတ္တ (တိ) [ယတ္တ+ပယတ္တ] အားထုတ် –လုံ့ လပြု–ကြိုးစား–အလွန်–အားထုတ်– ကြိုးစား–သော၊သူ။ ယထာ မဟာရာဇ ဝါယသော အာသင်္ကိတပရိသင်္ကိတော ယတ္တပ္ပယတ္တော စရတိ။ မိလိန္ဒ။၃၅၅။

ယတ္ထဝန္တု (တိ) [ယတ+တဝန္တု။ ထိ–၌ ယတ္ထ ဝတီ။] ယဿ–(၁) အနက်ကြည့်။ ယတ္တော တိ ယတ္တဝါ။ မဟာနိ၊ဌ။၄၁၂။

ယတ္ထ (ဗျ) [ယ+ထ၊ ယ္ထ-ဟု အသဒိသဒ္ဒေး ဘော်ပြု။ ခ္ယာသ။ ၂၃၀။ ယ + ထ္ထ။ မောဂ်၊၄။၉၉။ ယတြ–သံ။ ဇတ္ထ–ပါကတ။]

အကြောင်းရှိသော။ ယော ဒုက္ခမဒ္ဒက္ခိ ယာတောနိဒါနံ။ သံ၊ ၁။ ၁၁၈။ ယကော-နိဒါနန္တိ ဒုက္ခံနာမ ပဋ္ဌကာမဂုဏနိဒါနံ၊ တံ ယတောနိဒါနံ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။ ဒုက္ခဿ တဏှာပစ္စယကာမဂုဏနိဒါနတ္တံ ဝုတ္တံ၊....ယတောနိဒါနံ ဟောတီတိ ယံ နိဒါနံ ယံကာရဏံ တံ ပဝတ္တတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၁၄။

ယတ္တ (တိ) [ယတ+တ။ ယတ္–သံ။ (ပု) ဇတ္တ –ပါကတ။] (၁) အားထုတ်–လုံ့ လပြု– ကြိုးကုတ်–စေ့ ဆော်–ကြိုးပမ်း –လုံးပမ်း– ကြိုးစား– သော၊သူ။(နှ) (၂)အားထုတ် – လုံ့ လပြု–ကြိုးကုတ်–စေ့ ဆော်–ကြိုးပမ်း– လုံးပမ်း–ကြိုးစား–ခြင်း။ (၃)အားထုတ် –လုံ့ လပြု–ကြိုးကုတ်–စေ့ ဆော်–ကြိုးပမ်း –လုံးပမ်း–ကြိုးစား–ကြောင်း။ (၁) ယတ္တော စာသီဝိသေ (ဇာ၊၁။ ၂၆၂) တိ အာသီဝိသဿ သန္တိကေ ယတ္တော ပဋ္ဌိ-ယတ္တော စရေယျာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၂၂။ ယတ္တပ္ပဋ္ဌိယတ္တ (မ၊ဒီ၊ ၂။၃၄) လည်းကြည့်။ (နှ) (၂) (၃) ယတြ–ကြည့်။

ယတ္တက (တိ) [ယ+တ္တက။ ထိ–၌ ယတ္တကာ၊ ယတ္တိကာ။ ယံ ပရိမာဏ မဿာတိ ယတ္တကံ။ ရှ။၃၀၄။ မောဂ်၊၄။၄၂။ နိရုတ္တိ။၄၉၆။ ယာ-ဂတ်-သံ။ ဇတ္တိယ–ပါကတ။] (၁) အကြင် – မျှလောက် – အတိုင်းအရှည် – ရှိသော။ (၂) အကြင်။ (၁) အထ ခေါ် သာ ဣတ္ထီ ယတ္တကံယေဝ သုတ္တံ ပဌမံ အဒါသိ။ ဝိ၊၁။ ၃၇၁။ ယာဝဉ္စ တေ ဣဒံ အပ္ပရဒ္ဓန္တိ ယတ္တကံ ဣဒံ တဝ အပရဒ္ဓံ၊ ယတ္ထကော တေ အပရာဓော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂။ (–မိလိန္ဒ။၉၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၇၁၊ ၂၀၅။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၄၇၊၁၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၈၈။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၂။ မူလဋီ၊၁။၅၁။ အနုဋီ၊၁။၂၄။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁၈၀။) (၂) ယတ္တကေသု ပန ဌာနေသု အဝိဇ္ဇာ ကမ္မံ ကရောတိ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၈။ ယတ္တ-

ဟံ ဇာရံ၊ အာဝဟာမိ ဝဟာမိ ၈။ ဇာ၊၁။ ၁၀၇။ ယတ္ထာတိ ယသ္မာ။ ဇာ၊ ၌၊ ၃။ ၈၄။ (–ဝိမာန။ ၃၉။ဝိမာန၊ ၌။၁၂၄။) (၇) အကြင်....သော်။ ယတ္ထူသဘဉ္ဉ သိဟဉ္ဉ၊ ဘက္ခယန္တိ မိဂါဓမာ။ ဇာ၊၁။၁၁၈။ ယတ္ထ်တိ ယသ္မိံ ပေသုညေ ပရိပဉ္ဆမာနေ။ ဇာ၊၌၊ ၁၃၉။ (ဝိမာန။၃၉။ဂိမာန်၊၌။၁၂၄။)(၈)(က) အကြင်....၌။ယတ္ထ နု ခေါ် ဘန္တေ နု ဇာယတိ နု ဇီယတိ နု မီယတိ နု စဝတိ နု ဥပပဇ္ဇတိ။ သံ၊၁။၆၀။ ယတ္ထာတိ စက္ကဝါဠလောကဿ ဇကောကာသေ ဘုမ္မံ။ သံ၊၌၊ ၁။ ၁၀၈။ (–ဝိ၊၁။၁၉၇၊ ၂၈၃။ ဒီ၊၁။၉၃၊၁၁၆-၇။ဝိမာန၊ ၁၀၂။ ဝိမာန၊၌။၂၇၉။)(ခ) အကြင်....တို့၌။ ယတ္ထ သတ္တော ပုထုဇ္ဇနော (ဒီ၊၂။၁၉၇)တိ ယေသု ကာမေသု ပုထုဇ္ဇနော သတ္တော လဂ္ဂေါ လဂ္ဂိတော။ ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၆၂။ (ဒီ၊၌။ ၁၆၇။ မ၊၃။ ၂၀၂။ သံ၊ ၂။ ၂၉၃။ ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၃၁။ မ၊၌၊ ၄။ ၂၀၈။ သံ၊၌၊၃။ ၂၇)။ (ဂ) အကြင် အကြင် .... တို့၌။ သိလောကမနုကဿာမိ၊ ယတ္ထ ဘုမ္မာ တဒဿိတာ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၀၄။ ယတ္ထ ဘုမ္မာ တဒဿိတာတိ ယေသု ယေသု ဌာနေသု ဘုမ္မာ ဒေဝဘာ တံ တံ နိဿိတာ။ ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၇၇။ ယတ္ထာတိ အဓိကရဏေ ဘုမ္မံ။အာမေ-ဍိတ လောပေနာယံ နိဒ္ဒေသောတိ အာဟ “ယေသု ယေသု ဌာနေသူ”တိ။ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၃၉။ (၁၀) အကြင်သို့ သဘောရှိသော....၌။ ယတ္ထ သုဒံ မယံ တံ ဘဂဝန္တံ ပယိရုပါသာမ အရဟန္တံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ။ မ၊၂။၃၂၁။ ယတ္ထ သုဒံ မယန္တိ နု တေန တတ္ထ ဘဂဝါ ပယိရု-ပါသိတပုဗ္ဗော၊ တာဒိသေသု ပန ပယိရုပါ-သိဘပုဗ္ဗော၊ တသ္မာ ယာဒိသေသု သုဒံ မယန္တိ အယမေတ္ထ အတ္ထော။ မ၊၌၊၃။၂၄၁။

ယတ္ထကတ္ထစိ (ဗျ) [ယတ္ထ+ကတ္ထ+စိ] အမှတ် မရှိ တစ်စုံတစ်ခုသော....၌။ (ဝိနည်းအဆုဝယ် ၁၂-တောင်အရပ်ကို ယတ္ထကတ္ထစိ အရ အ၌ နေဆုဉ် ယူရသည်။ဝင်ရ၊၃၀၅။) ယတ္ထ ကတ္ထစိ

(၁) အကြင်....သည်။ (၂) အကြင်အကြောင်း ကြောင့်။ (၃) အကြင်....သို့။ (၄) အကြင် ....ဖြင့်။ (၅) အကြင်... အား။ (၆) အကြင် ....ကြောင့်။ (၇) အကြင်....သော်။ (၈) (က)အကြင်....၌။ (ခ)အကြင်....တို့၌။ (ဂ) အကြင် အကြင်....တို့၌ (၁၀) အကြင်သို့ သဘောရှိသော....၌။ (၁) အကြင်....သည်။ ယတ္ထ တောဒိသော သတ္ထာ၊လောကေ အပ္ပဋိ-ပုဂ္ဂလော။ ဒီ၊၂။ ၁၂၉။(–နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၂၅။) (၂) အကြောင် အကြောင်းကြောင့်။ ယတ္ထ စေတာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ မ်ဂ္ဂဖ္ဂ ခယာ၊မိနံ။ လံ၊၂။ ၎၀၇။ ယတ္ထစေတာတိ ယတ္ထေတာ ဇေဒနာ နိရုဇ္ဈန္တိ၊ တံ နိဗ္ဗာနံ နိရောဓေသစ္စံသေန ပဇာနာတိ။ သံ၊၌၊၃။၁၁၅။ ယတ္ထာတိ ယံ နိမိတ္တံ၊ ယံ အာဂမ္မ ကာမတဏှာဝိဇ္ဇာဒိနိရော-ဓာ ဝေဒနာနိရောဓော၊ တေသံ အယံ နိရော-ဓော။ နိဗ္ဗာနံ အာရဗ္ဘ အရိယမဂ္ဂပ္ပဝတ္တိယာ ဟိ နိဗ္ဗာနံ ဝေဒနာနိရောဓော ဘိ ဝုတ္တော။ သံ၊၌၊ ၂။၃၅၃။ ယတ္ထ အမောဃာ ပဗ္ဗဇ္ဇာ၊ အပွမတ္တာသ သိက္ခတော။ ထေရ။၃၃၁။ယတ္ထာ တိ ယံ နိမိတ္တာ။ မဂ္ဂပြဟ္မစရိဟာနိမိတ္တာ ဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ အမောဃာ အနိပ္ဖလာ။ ထေရ၊၌၊ ၂။ ၃၁၂။(၃) အကြောင်....သို့။ ယတ္ထ စတ္တာရော ဘိက္ခူ၊ ပဉ္စန်ံ ဘောဇနာနံ အညတ-ရေန ဘောဇနေန နိမန္တိတာ ဘုဉ္ဇန္တိ။ ဝိ၊၂။၁၀၁။ ယဿာဟံ ဥပယောဂတ္ထေ ဘုမ္မံ၀စနံ။ ဝဒီရ။ ၃၁၂။ယဿ ဂန္ဓာ(ဝိမာန။၈၁)တို့ ယံ ပဒေသံ ဂန္ဓာ။ ဝိမာန၊ ၌။၂၄၆။ သဗ္ဗာဟံ တတ္ထ ဂမိ-ဿာမိ၊ ယတ္ထ ဂန္ဓာ နံ သောစရော။ ဝိမာန။ ၄၀။(၄) 'အကြောင်....ဖြင့်။ယတ္ထ ရဇ္ဇံ မကာရ-ယိ'။ ဇာ၊၂။၁၅၁။ ယတ္ထာတိ ယာယ ဇာတိ-ယာ ဗာရာဏသိနဂရေ ရဇ္ဇံ အကာရယိ'။ ဇာ၊၌၊၆။ ၂၁။(၅) အကြောင်....အား။ ယော ဟံ အဇ္ဇ ပဇာနာမိ၊ ယတ္ထ ဒိန္နံ မဟပ္ဖလံ။ သံ၊ ၁။ ၂၁၇။(–ဝိမာန။၇၆။ ဝိမာန၊ ၌။၂၃၅။) (၆) အကြောင်....ကြောင့်။ ယတ္ထ ဇာယာယ

ယိ၊ တဿ ဘာဝေါ ကာမာဝသာယ်တာ။ ကပ္ပဋ္ဌာမ။ ယတြာကာမာဝသာယ (ပု)ဝိလျှ။] အလုံးစုံသောအရာ၌ (ကောင်းကင်ပျံခြင်းစသော)အလိုရှိအပ်သော ကိစ္စတို့ကို အလိုဆန္ဒအားဖြင့်–ပြီးစေခြင်းအလေ့ရှိသူ၏ အဖြစ် – ပြီးစေနိုင်သောဘုန်းတော်။ အဏ်မာလဃိမာဒိကန္တိ အာဒိသဒ္ဒေန မဟိမာ ပတ္တိ ပါကမ္မံ ဣဿိတာ ဝသိတာ ယတ္ထကာမာဝသာယိတာတိ ဣမေ ဆဠိ သင်္ဂဟိတာ။ အာကာသေန ဝါ ဂစ္ဆတော အဿ ဝါ ကိဉ္စိ ကဏ္ဍတော ယတ္ထကာမ္ဘစ္ဆိ ဝေါသာနပတ္တိ ယတ္ထကာမာဝသာယိဘာဝ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ဥဃ၁-၂။ ဝိမတိ၊ ၁။၆၀-၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၅၆။

ယတ္ထိစ္ဆက (နာ) [ယတ္ထ+ဣစ္ဆာ+က] အကြင်အကြင်အလိုရှိချင်သမျှ၊ အလိုရှိရာ–အရပ်–ဌာန–တိုင်း (နေရာတကာ)။ ယတ္ထိစ္ဆကံ ယဒိစ္ဆကံ ဟာဝတ်စ္ဆကံ သမာပဇ္ဇတ်ပီ ဝုဋ္ဌာတိပီ။ ဒီ၊ ၂။၆၀။ ယတ္ထိစ္ဆိကန္တိ ဣကာသပရိဒီပနံ။ ယာတ္ထ ယတ္ထ ဣကာသေ ဣစ္ဆတိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၄။(–ပဋိသံ။၉၆-၇။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။၁၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။၁၇၈။)

ယတြာ (ဗျ) [ယ+တြ။ယတြ–သံ။ဇက္ခ၊ ဇတ္တ–ပါကတ။] အကြင်....၌။ (ယတြ ဟိ နာမ–ကြွယ်ဦး)အနုဋ္ဌာန် အဝါယာမံ၊ သုခံ ယတြာမိ. ဂစ္ဆာဘိ။ သံ၁၊ ၂၁၈။ ယတြ သဗ္ဗန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန ဝိသတိဂဏော ဘိက္ခုသံဃော အတ္ထိ။ ဝိ ဋ္ဌ။ ၂။၂၁၂။ ကင်္ခါ။၁၄၈။ (–ဝိ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၉။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၅။)

ယတြာ (နာ) [ယတ+တြာ၏] (က) အားထုတ်–လုံ့လပြု–ကြိုးကုတ်–ကြိုးစား–ကြိုးပမ်း–သော။ (ခ) အားထုတ်–လုံ့လပြု–ကြိုးကုတ်–ကြိုးစား–ကြိုးပမ်း – ကြောင်းဖြစ်သော။ (ဂ) အားထုတ် – လုံ့လပြု – ကြိုးကုတ်–ကြိုးစား–ကြိုးပမ်း–ခြင်း။ ယတတိတိ ယတ္တံ၊ ယတြံ။ ယတဘိ ဝိရိယံ ကဏ္ဍေတိ ဓေတနာသိ

နိသိန္နာယ ပန ပစ္ဆာဒ္ဒြာနံ ကာဘဗ္ဘံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅၀။ ယတ္ထကတ္ထစိတ် အန္တောဂါမာဒီသု ယတ္ထကတ္ထစိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄။ ယတ္ထကတ္ထစိ ဥတ္တရန္တိယာ ဘိက္ခုနိယာ အန္တရဂါသကော တေမိယာတိ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၂) တိ တိတ္ထေန ဝါ အတိတ္ထေန ဝါ ဥတ္တရန္တိယာ ဘိက္ခုနိယာ ကေဒ္ဓဂုံလမတ္တမ္ပိ အန္တရဂါသကော တေမိယတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၇၀။ ယတ္ထကတ္ထစိ ဝုတ္ထာဿာနံ သဗ္ဗေသံ သမ္ဗတ္တာနံ ပါပုဏာတိ။ ကင်္ခါ။၁၆၂။ ယတ္ထကတ္ထစိတိ ယေသု ယေသု ဝိဟာရေသု။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၂၉၉။ (–မိ သိန္ဒ။၁၂၂။ ၁၃၃၊ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၁၊ ၂၃၄။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၂၅။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၆၆။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၅။ ခုဒ္ဒ၊ ဋ္ဌ။ ၆၀။)

ယတ္ထကာမ (နာ) [ယတ္ထ+ကာမ။ ယတြကာမသံ။] အကြင်အလိုရှိရာ (ဌာနအာရုံစသည်)။ ယေ နိစ္ဆကံ ယတ္ထကာမံ ယထာသုခံ။ခမ္မ။၆၀။ ဆေရ။၁၅၉။ ယတ္ထော စာပေ ကာမော ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တဿ ဝသေန ယတ္ထကာမံ ဟုတွာ ဝိစရန္တသုခံ ဟောတိ။ တတော စရန္တော ယထာသုခံ ဒီဃရတ္တံ စာရိကံ အစရိ။ ဆေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇၄-၅။ (–ခမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၀။)

ယတ္ထကာမနိပါတိ (တိ) [ယတ္ထကာမ+နိပါတိ။ ထီ–ဋ္ဌ .... နိ၊ ဘိနိ။] အကြင် အကြင် အလိုရှိရာ–အလိုရှိရာဟူသမျှ(အာရုံစသည်)၌ ကျ–ဖြစ်–လေ့ရှိသော။ ဒုန္နိဂ္ဂဟဿ လဟုနော၊ ယတ္ထကာမနိပါတိနော။ ခမ္မ။၁၀။ ယတ္ထကာမနိပါတိနော ဘိ ယတ္ထ ကဏ္ဍစိ ဒေဝ နိပတန်သလ္လသ...ယတ္ထ ယတ္ထ ဂ္ဂစ္ဆဘိ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ နိပတဘိတိ "ယတ္ထကာမနိပါတိ"တိ ဝုစ္စဘိ။ ခဒ္ဓ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၇-၈။

ယတ္ထကာမာဝသာယိတာ (ထီ) [ယတ္ထ+ကာမ+အဝ+သော(သာ)+အာယ+ဏီ။ယတ္ထကာမဝသာယိ+တာ။ ကာမေ အာဘုနော ဂ္ဂစ္ဆာယ အဝသာယယိတုံ သီလံ အဿ ကာမာဝသာ-

ပကော ပြဟ္မာ။ ယတြ ဟိ နာမ အနိစ္စံယေဝ သမာနံ နိစ္စန္တိ ဝက္ခတိ၊ အဒွုဝံယေဝ သမာနံ ဓုဝန္တိ ဝက္ခတိ။ မ၊၁။၄၀၁။ သံ၊၁။၁၄၄-၅။ ယတြ ဟိ နာမာတိ ယော နာမ။ မ၊၃၊၂။ ၃၀၂။ သံ၊၃၊၁။၁၉၁။ (–ဝိ၊၂။ ၂၆၈။ ဝိ၊၃၊၃။ ၁၆၉။) (၃) အကြင် (မြတ်စွာဘုရား)ကို.... ကုန်ဘိ၏–ကြပါပေတယ်။ မဟိဒ္ဓိကော ခေါ မဟာသမဏော မဟာနုဘာဝေါ၊ ယတြ ဟိ နာမ စတ္တာရောပိ မဟာရာဇာနော ဥပသင်္ကမိဿန္တိ ဓမ္မဿဝနာယ၊ နတ္ထေဝ ခေါ အမှဟာ ယထာ အဟံ။ ဝိ၊၃။၃၅။ ယတြ ဟိ နာမာတိ ယံ နာမ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၀၅။ ဝိမတိ၊ ၂။၉၇။

(၄) အကြင် (ယောကျ်ား)ကို....ကုန်ဘိ၏– ရက်ကုန်ဘိ၏– ရက်ကြပလေ။ ပါပကံ ဝတ ဘော အယံ ပုရိသော ကမ္မံ အကာသိ ဂါရယှံ သံသဋ္ဌော၊ ယတြ ဟိ နာမ ရညော ပုရိသာ ဒဋ္ဌာယ ရဇ္ဇုယာ....သံသံ ဆိန္နိဿန္တိ။ အံ၊၁။၅၆-၄။ ယတြ ဟိ နာမာတိ ယံ နာမ။ အံ၊၄၊၂။ ၃၉၄။ (၅) အကြင်.... ကြောင့်....တုံဘိ၏–ရက်တုံဘိ၏။ ယတြ ဟိ နာမ သာဝကော ဧဝရူပံ ဥဿတိ ဝါ ဒက္ခတိ ဝါ သက္ခိ ဝါ ကရိဿတိ။ ဝိ၊၁။၁၄၅။ သံ၊၁။၄၄၇။ ယတြ ဟိ နာမာတိ ထွေ ယတြာတိ ကာရဏဝစနံ။ ဝိ၄၊၂။ ၂။၉၇။ သံ၊၄၊၂။ ၂၀၀။ ယတြာတိ ဟေတုအတ္ထေ နိပါတောတိ အာဟ "ယတြာတိ ကာရဏဝစနံ"န္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၉၃။ သံ၊၃၊၂။၁၀၂။ (–ဝိ၊၃။၃၁၂။ ဝိ၊၄၊၃။၃၇၆။)

(၆) အကြင်.... ၌.... တုံဘိ၏– ရက်တုံဘိ၏။ နဿတိ ဝတ ဘော လောကော၊ ဝိနဿတိ ဝတ ဘော လောကော၊ ယတြ ဟိ နာမ တထာဂတဿ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ အပ္ပေါဿုက္ကတာယ စိတ္တံ နမတိ၊ နော ဓမ္မဒေသနာယ။ ဝိ၊၃။၆။ မ၊၁။၂၂၄။ ယတြ ဟိ နာမာတိ ယသ္မိံ နာမ

ယတ္တံ၊ ယတြံ။ ယတနံ ဝါ ယတ္တံ၊ ယတြံ။ ကစ္စည်း။ ၆၅၆။ ရူ။၆၆၆။ နိတိ၊ သုတ္တ။၁ ၂၉၆။

ယတြဟိနာမ (ဗျ) [ယတြ+ဟိ+နာမ] (၁) အကြင်.... သည်.... နိုင်ပါပေစ့– နိုင်ပါပေတယ်– နိုင်တော်မူပါပေစ့– နိုင်တော်မူပါပေတယ်။ (၂) အကြင်....သည်....ရက်တုံဘိ၏– ရက်ပလေ။ (၃) အကြင် (မြတ်စွာဘုရား)ကို ....ကုန်ဘိ၏– ကြပါပေတယ်။ (၄) အကြင် (ယောကျ်ား)ကို....ကုန်ဘိ၏–ရက်ကုန်ဘိ၏– ရက်ကြပလေ။ (၅) အကြင်.... ကြောင့် ... တုံဘိ၏–ရက်တုံဘိ၏။ (၆) အကြင်....၌.... တုံဘိ၏–ရက်တုံဘိ၏။ (၇) အကြင် (ဇာတိ ထင်ရှားရှိ) လတ်သော်.... တုံဘိ၏– မှက်တုံဘိ၏–ရက်ပလေ။ (၈) အကြင်....တို့တွင်.... တုံဘိ၏– ရက်ကုံဘိ၏– ရက်ပလေ။ (၉) ဝစနာလင်္ကာရ=ပဒပူရဏ (အနက်ထူးမရှိ)။

(၁) အကြင်.... သည်.... နိုင်ပါပေစ့– နိုင်ပါပေတယ်–နိုင်တော်မူပါပေစ့–နိုင်တော်မူပါပေတယ်။ အစ္ဆရိယံ အာဝုသော အဗ္ဘုတံ အာဝုသော တထာဂတဿ မဟိဒ္ဓိကတာ မဟာနုဘာဝတာ။ ယတြ ဟိ နာမ တထာဂတော အတီတေ ပုဉ္ဇေ ပရိနိဗ္ဗုတေ.... ဇာတိတောပိ အနုဿရိဿတိ၊ နာမတောပိ အနုဿရိဿတိ။ ဒီ၊၂။၇။ မ၊၃။၁၅၉-၆၀။ ယဲတြ ဟိ နာမာတိ အစ္ဆရိယဲတ္ထေ နိပါတော၊ ယော နာမ တထာဂတောတိ အတ္ထော။ဒီ၊၄၊ ၂။၁၀။ မ၊၄၊၄။၁၁၉။ ယတြာတိ ပစ္စတ္တတ္ထေ၊ နာမာတိ အစ္ဆရိယတ္ထေ နိပါတော၊ ဟိ–သဒ္ဒေါ အနုတ္ထကော။ ဒီ၊၄၊ ၂။၁၇။ (–ဝိ၊၃။ ၄၀၀။ မ၊၂။၃၀၀။ သံ၊၃။၃၉၅။ အံ၊၂။၂၀။ ဝိ၊၄၊၃။၄၀၁။ မ၊၄၊၃။၂၂၆။ သံ၊၄၊၃။၃၃၂။ အံ၊၄၊၃။၁၅။ မ၊၄၊၃။၃၃၀။)

(၂) အကြင်... သည်.... ရက်တုံဘိ၏– ရက်ပလေ။ အဝိဇာဂတော ဝတ ဘော

လောကေ။ ဝိ၊ဒ္ဓ၊၃။ ၂၄၃။ မ၊ဒ္ဓ၊ ၂။၈၃။ (–ဒီ၊ ၂။၃၁။ ဒီ၊ဒ္ဓ၊ ၂။၅၇။)(၇) အကြင်(ဇာတိ ထင်ရှားရှိ) လတ်သော်.... တုံဘိ၏–ရက်တုံဘိ၏–ရက်ပလေ ။ဓိရတ္ထု ဘော ဇာတိ နာမ၊ ယတြဟိ နာမ ဇာတဿ ဇရာ ပညာယိသ တိ။ ဒီ၊ ၂။၁၉။ ယတြ ဟိ နာမာတိ ယာယ ဇာတိယာ သတိ ဇရာ ပညာယိသတိ။ ဒီ၊ဒ္ဓ၊ ၂။၄၇။ နာမာတိ ဂရဟဏေ နိပါတော ကထဉ္စိ နာမာတိအာဒီသု ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၅။

(၈) အကြင်.... ကိုတွင်.... တုံဘိ၏။ ရက်တုံဘိ၏– ရက်ပလေ။ သဗ္ဗေပိ မေ မောဿပုရိသာ ဖုဋ္ဌာ ပါပိမတာ။ ယတြ ဟိ နာမ တေဿပိ နတ္ထိ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၃။၄၇။ ယတြဟိ နာမာတိ ယေသု နာမ။ ဒီ၊ဒ္ဓ၊၃။ ၂၇။ ယတြာတိ နိဒ္ဒါရဏေ ဘုမ္မန္တိအာဟ "ယေသူ"တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၃။ (၉) ဝစနာ-လင်္ကာရ=ပဒပူရဏ (အနက်ထူးမရှိ)။ ယတြ ဟိ နာမ တုံ ဘိက္ခု ဇိဏ္ဏော ဝုဒ္ဓါ.... သံခိတ္တေန ဩဝါဒံ ယာစသိ။ သံ၊ ၂။ ၂၉၅။ ယတြာတိ ပစ္စတ္တံ ဝစနာလင်္ကာရေ။ နာမာတိ အသမ္ဘာဝနေ အပသာဒနပက္ခေ၊ ဥဿာဒန-ပက္ခေ ပန သမ္ဘာဝနေ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၀၀။

ယတြာ (ထိ) [ယာ+ တြဏ်= ယတြ+ အာ။ ယာ– အစိတ် အာ–ကို အ– ရဿ– ပြု။ ယာတြ–သံ။ ဇတ္တာ–ပါကတ။] မျှတခြင်း။ ယာ ပါပဏေ၊ ယာပနာ ယတြာ။ ရူ။ဖဖဖ။

ယတ္ထာဓိကရဏ (နှ) [ယ+အဓိကရဏ။ ကစ္စည်း။ ၂၇၂။ နိပုတ္တံ။ ၂၇၁၊၃၁၇။ ယတော်အဓိကရ-ဏမ်။ သက္ကတ–ပိဋ္ဌက။] ယတောနိဒါန်–ကြည့်။ ယတ္ထာဒိကရဏမေနံ မနိန္ဒြိယံ အန္ဓာ-သဝေယျုံ။ အဘိ၊ဓ။ ၂၆၄။ မဟာနိ။ ၂၀၅။ ဋီကဒီ။ ၂၀၅။ ယတ္ထာဓိကရဏမေနဿိအာဒိမှိ ယံကာရဿာ ယသ စက္ခုန္ဒြိယာသံဝရာ ဟောတု တော် ပဋိလံ သတိကဝါဋေန စက္ခုန္ဒြိယံ အသံဝုတံ။ ။ဒီ၊ဒ္ဓ၊၃။၇၂။ မဟာနိ၊ဒ္ဓ။၃၄၃။

စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ ယတ္ထာဓိကရဏန္တိ ဟိ ယသ စက္ခုန္ဒြိယသ ကာရဏာတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊ ၁။၁၀၅။ (–ဒီ၊၁။ဖဖ။ မ၊၁။၃၄၀။ သံ၊ ၂။ ၃၂၂။ အံ၊၁။၁၁၁။)

ယထ (ဗျ) [ယထာ+အတ္ထ= ယထတ္ထ–ကြည့်။ ဝိလျံ–၌ "ယထရိမိ၊ ယထတံ" စသည်ကဲ့သို့ ရိ–သရန္ဒင့် ရေဖ– ရ် – တို့နှောင်းဆွဲ၌သာ ယထ– ပုဒ်ကိုဘွေ့ရသည်ဟုမှာသည်။ အတ္ထ= အရ်+ထ = အာထ်–ယထာ+ဏ–ဟု ကြံမူ တိ– လိင် ဖြစ်ရာ၏။ ယထ၊ ယထာ–သံ။ ဇဟ–ပြာ။] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သော။ ယထာ ဗုဒ္ဓေန ဒေသိတာ.... ယထာတိ ဒသ ယထတ္ထာ။ ပဋိသံ။၁၇၁. ၂။ (တထ-နှင့် ယထတ္ထ–တို့လည်း ကြည့်။)

ယထတ္ထ (နှ) [ယထာ+တ္တ] အကြင်–အတူး–အပြား–ဧး–အဖြစ်–ဖြစ်ရာ– ဖြစ်ကြောင်း။ (အကြင်– အဆူး– အပြား– အားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း)။ တထတ္တာယာတိ ယထတ္တာယ ဘဂဝတာ မေမွာ ဒေသိတော၊ တထတ္တာယ တထ (ထာ) ဘာဝါယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ။၁။၂၆၉။

ယထတ္တာ (ဗျ) [ယ+ထတ္တာ။ ယထာတတ္တ၊ ယထာတတ္တမ်– သံ။] အကြင်– အထူး– အပြား– သည်– ကို– ဖြင့်။ ထတ္တာပစ္စယေ တေန ပကာရေန တထတ္တာ။ ဧဝံ ယထတ္တာ။ ဋီ။၄၂၁။

ယထတ္ထ (ပုံ) [ယထာ+အတ္ထ။ ယထာထ်–သံ။ ဇဟတ္ထ–ပြာ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ ၌ အတ္ထံ အနတိက္ကန္တံ ယထာသံ –ဟု နပုံလိင်ဆိုသည်။ ဝိလျံ အက်ပတေးတို့၌ တိလိင်ဆိုသည်။ သစ္စ-တထ–ပရိယာယ်။] မဖောက်မပြန် ဟုတ်မှန် သော–သဘောအနက်။ (သဘောတရားကို မလွန် – အဟုတ်အမှန်။ ကပ္ပဒ္ဒုမ)။ ယာထတ္ထာ(ပဋိလံ။၁၇)တိ ယထာသဘာ-ဝတ္ထာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၀၄။

ာ။၆၇။ စူဋ္ဌနိ၊၃။၁၀၅။ (–သုတ္တနိ။၂၀၅။ သုတ္တနိ၊၃။၇၃။) (၂) ကဲ့သို့။ ယထာ ခေါ ပန ပစ္စေကပုဋ္ဌဿ ဝေယျာကရဏံ ဟောတိတိ ယထာ ဧကေန ကောပုဋ္ဌော ဗျာကရေယျ၊ ဧဝမေဝ တဿာ ပရိသာယ ဧာနိထဗ္ဗံ မံ ပုစ္ဆတီတိ။ ဝိ၊၃။၁၄၁။ ယတာ တံ အပ္ပမတ္တဿ အာတာပိနော ပဟိဘတ္တဿ ဝိဟရတော။ ဝိ၊၁။၅။ မ၊၁။၂၇။ အံ၊၁။၁၆၄။ ဣတိဝုတ်။ ၂၆၂။ ယထာတန္တိ တွေ ယထာတိ ဩပမ္မတွေ။ ဝိ၊၃။၁။၁၃၁။ ဣတိဝုတ်၊၃။ ၂၉၉။ (–မ၊၃။၁။ ၁၃၀။ အံ၊၃။ ၂။၁၄၇။)ယထိန္ဒံခီလော ပထဝိ-သိတော သိယာ။ ခုဒ္ဒက။ဖ။ သုတ္တနိ။၃၁၃။ တဿ ယထာတိ ဥပမာဝစနံ။ ခုဒ္ဒက၊၃။၁၅။ သုတ္တနိ၊၃။၁။ ၂၀၄။(–ခုဒ္ဒက။၇။ သုတ္တနိ။၃၁၄။ ခုဒ္ဒက၊၃။၁ဖ။ သုတ္တနိ၊၃။၁။ ၂၀၉။)

(၃) အကယ်၍လျှင်။ ယထာ ဒ မျာယံ သုမုခေါ၊ အဗ္ဘဉ္စာသေယျ ပဏ္ဍိတော။ ဇာ၊ ၂။၀၉။ ယထာတိ ယဒိ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ ယဒိ ဒ မေ အယံ သုမုခေါ ပဏ္ဍိတော ဗုဒ္ဓိသမ္ပန္နော ကာမသာ အတ္တနော ရုစိယာ အဗ္ဘဉ္စာသေယျ။ ဇာ၊၃။၅။၃၇၄။ (၄) အသွန်လျှင်။ ယထာ အယံ နိမိဏဒ္ဓဇော ပဏ္ဍိတော ကုသလတ္ထိကော။ ဇာ၊၂။၁၀၆။ ယထာ အယန္တိ အယံ နိမိဏဒ္ဓဇော ယထာ အတိဝိယ ပဏ္ဍိတောတိ။ ဇာ၊၃။ဖ။၁၂၀။ (၅) နိပါတ်မျှ။ ယထာကဆံ ပနာဟံ ဘော တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဧာနိဿာမိ။ ဒီ၊၁။၀၃။ မ၊၂။၃၃၅။ ယထာတိ ဝါ နိပါဘာမတ္တမေဝေတံ။ ဒီ၊၃။၁။၂၂။ မ၊၃၊ ၃။၂၅၁။ (၆) သျော်စွာ, အလျောက်။ ပါပကာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ယထာနုရူပံ စတ္တာဟိ မဂ္ဂေဟိ ဥစ္ဆေဒံ ဝဒတိ။ ဝိ၊၃။၁။ ၁၁၅-ဖ။ အနုရူပဿ ဘဝဿ အနုရူပေါ၊

ယထထ္ထာ (ဗျ) [ယ+အတ္ထာ] အကြင်–အဆူး–အပြား–သည်–ကို–ဖြင့် ...၌။ သော ပကာရော တဿာ....တသ္မိံ ပကာရေ တထာ.... တုဂ္ဂဟဏံ ကိမတ္ထံ တဉ္စာပစ္စယော ဟောတိ။ သော ပကာရော တထာဘာဝ၊ ဧဝံ ယထတ္ထာ။ ကစ္စာ၌း။၃၉၆။

ယထယိဒံ (ဗျ) [ယထာ+ဣဒံ။ ယာဿ ဣဒန္တိ ပဒဿေဒေါ။] ဤ (စိတ်) ကဲ့သို့၊ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ။ အံ၊၁။၄။

ယထရိဝံ (ဗျ) [ယထာ+ဧဝ။ နိပါတသမုဒါယော။ ဧ–ကို ရိ–ပြု၊ အာ–ကို အ–ပြု။ ကစ္စာ၌း ၂၂။ တက်နည်း–ယထာ+ဣဝ။ ရ–အက္ခရလာ၊ အာ–ကို အ–ပြု။ နိရုတ္တိ။ ၃၅။ ယာဝ–သံ။ ယထရိဂ–သင်္ကတ၊ ပိဋကာ။] (၁) ကဲ့သို့– သကဲ့သို့– သဘဲလျှင်။ (၂) ကဲ့သို့၊ သကဲ့သို့။ (၁) (၂) ဝေါ ကထာ-သလ္လာပေါ ဟောတိ၊ ယထရိဝ ဘေဒဲတာ ဂေါတမေန။ ဒီ၊၁။၀၅။ ယထရိဝ ဘဂဝါ။ ဒီ၊၂။၁၀၁။ ယထရိဝ ဗာလာ အဗျတ္တာ။ ဒီ၊၃။၁၁၁။ ဒီ၊၄၊၃။၉၇။ ဝေမ္မိစ သေယျထာပိ၊ နာမ ယာထရိဂါပိ စ။ ဓာန်။၁၁၄၃။

ယထာ° (ဗျ) [ယ+ထာ။ ယာထာ–သံ။ ဇဟာ–ပြာ။] (၁) အတူ=ပဋိဘာဂ။ (၂) ကဲ့သို့=ဩပမ္မ၊ (၃) အာဇယ်၍လျှင်=ယဒိ။ (၄) အသွန်လျှင်=အဘိဝိယ။ (၅) နိပါတ်မျှ=အနုက်ဆူးမရှိ။ (၆) သျော်စွာ, အလျောက်=အနုရူပ။ (၇) အကြင် အကြင်, ဟူသမျှ, ဟူသရွေ့=ဝိစ္ဆာ။ (၈) အစဉ်=ပဋိပါဋိ။ (၉) မကျော်မလွန်, အတိုင်း=အနတိက္ကန္တ။ (၁၀) ပုံစံကား၊ အဘယ်နည်းဟူမူကား?။

(၁) အဘူ=ပဋိဘာဂ။ ဝံသော ဝိလာသောဝ ယာဿ ဝိသဇ္ဇော။ သုဇ္ဈနိ။၂၀၅။ စူဋ္ဌနိ။၂၄၁။ ယာဿတိ ပဋိဘာဂေ။ သုဇ္ဈနိ၊၃။

မိမိဥစ္စာဖြစ်သော(၁၁)အမှတ်မရှိတစ်စုံတစ်ခု သော၊ ဟုတ်ဟုတ် ညားညားသော၊။

(၁)အကြင်....ဖြင့်။ယထာ သုခိတာသေ၊တိ ယေန မဂ္ဂသုမေန သုခိတာသေ။ အံ၊ဌ၊၃။ဖ်ဝ။ (–အံ၊ဝ။၁၄၄။ ဝံ၊ဌ၊၃။၁၅။ အံ၊ဌ၊၂။၂၁၂၈။ ပါစိတ်၊ယော။၁၁။)(၂)အကြင်....၌။ယထာ-ဘူတသေ၊ (အံ၊၂။၁၇၈)တိ ယသ္မိ ဘဝေ ယသ္မိ ဒေ့တ္တဘာဝေ ဌိတသေ။ အံ၊ဌ၊၃။ဖ်ဝ။ (၃) အကြင်အခါ၌။ ယထာ ယထာ (မ၊ဝ။ ၃၇)တိ ကာလတ္ထေ နိပါတော။ ယဒါ ယဒါ ယသ္မိ ယသ္မိ ကာလေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၁၅ဖ်။ (၄) အကြင် – အထူး – အပြား–အားဖြင့်။ ယထာ ဘူတန်တော ပေါသော။ အပ၊ဝ။၄၄။ တတ္ထ ယထာ ယေန ပကာရေန ဘူတန်တော ဘူတေန ယက္ခေန အန်တေဝ၊ အပ၊ဌ၊ဝ။၃၁၄။ သဗ္ဗေန ပကာ-ရေန သဗ္ဗထာ ယထာ တထာ။ မောဂ်၊၄။ ၁၀၈။တေန ပကာရေန တထာ၊ ဧဝံ ယထာ သဗ္ဗထာ။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၈၄၄။ သဗ္ဗာဒီဟိ ပကာရေ ထာ။ သာမညဿ ဘေဒကော ဝိသေသော ပကာရော....ယထာ တထာ။ မောဂ်၊၄။၁၀၈။ (၅) အကြင်အခြင်းအရာ အားဖြင့်။ ယထာ ဒါယကာ ဝဇ္ဇန်၊ တထာ ပဋိပဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၉၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၇၂။ ယထာ(ဝိ၊ဌ၊၃။၉၁) တိ ယေနာကာရေန။ ပါစိတ်၊ ယော။၇၂။ ယထာ ကဏ် ပနာဟံ ဘောတ (ဒီ၊ဝ။၈၃။ မ၊၂၃၃၅) နွဲ့ ထွေ.... ယထာ သက္ကာ သော ဉာတုံ၊ တထာ မေ အာစိက္ခာဟီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၂၂၁။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၅၁။ ယထာစရန္တ (သံ၊၂။၃၉၃) နွဲ့ ယေနာကာရေန စာရဏ္ဍ ဝိဟာရဏ္ဍ အနု-ဗန္ဓိတ္ဝာစရန္တံ။ သံ၊ဌ၊၃။၉ဖ်။ (–သံ၊၂။၃၉၈။ အံ၊ဂ။၂၅။ ပေတ။၁၃၇။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂၂။ သံ၊ ဌ၊၃။၁၀၁။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၅။ ပေတ၊ဌ။၅၉။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၀၄။)

မင်္ဂါ ယထာနုရူပံ။ မဏိမဉ္ဇူ။၊ ၂။၅၅၉။ (၇) အကြင် အကြင်ဟူသမျှ, ဟူသ၍။ ယထာဒိဋ္ဌိ (အံ၊ဝ။၃၃)တိ ယာယာ ဒိဋ္ဌိ။ အံ၊ဌ၊ဝ။၃၇၀။ ယထာဒိဋ္ဌိတိ အတ္ထဗျာပန်စ္ဆာယံ ယထာ သဒ္ဒေါ။ တေန ဥတ္တရပဒတ္ထပ္ပဓာနော သမာ-သောတိဒရာဟ "ယာ ယာဒိဋ္ဌိ"တိ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၂၂၆။ ယထာဂူစိ (အ၊ဘိ၊ဌ၊ဝ။)တိ ယာ ယာ ဂူစိ ယထာရူစိ။ မူလဋ္ဌီ၊ဝ။ ၂။ ယာ ယာတိ ယထာသဒ္ဒသာတ္ထံ ဒဿေတိ။ ဗျာပန်စ္ဆာယံ ဟိ အယံ ယထာ-သဒ္ဒေါ။ အနုဋ္ဌီ၊ဝ။၅။ ယေ ယေ ဝုစ္စာ ယထာဝုစ္စံ၊ ဧဝံ ဝိစ္ဆာယံ၊ နိတိ၊ သုတ္တ။၃၀၇-နှာ။

(၈) အစဉ်။ ယထာဝုစ္စန်္တိ ဝုစ္စပဋိပါဋိံ အနတိက္ကမိတ္ဝာ။ သာရတ္ထ၊ ဋ။၅၉။ ဝုစ္စာန် ပဋိပါဋိ ယထာဝုစ္စံ၊ ဧဝံ ပဋိပါဋိယံ။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၃၀၇-နှာ။

(၉) မကျော် မလွန်, အတိုင်း။ ကမံ အနတိက္ကမ္မ ပဝတ္တနံ ယထာက္ကမံ။နိတိ၊ သုတ္တ။ ဖ်၉ဖ်။ ယထာက္ကမံ၊ ဧဝံ ပဒဿာနက်-ဝတ္တိယံ။နိတိ၊ သုတ္တ။ ၃၀၇-နှာ။

(၁၀) ပုံစံကား၊အဘိယ်နည်းဟူမူကား။ ယထာ ကံ်။ ဝိမာန၊ဌ။၁၅၉။ ကောဂဿ ယထာ ကုလူပကော။ ဧဝံ နိဒဿနေန။ နိတိ၊ သုတ္တ။၃၀၇-နှာ။

ယထာ၂ (ဗျ) [ယ+ကာ။ယထာ–သံ။ ဧဟာ–မြာ။] (၁)အပြင်....ဖြင့်။ (၂) အကြင်....၌။ (၃) အကြင်အခါ၌။ (၄) အကြင်–အထူး–အပြား– အားဖြင့်။ (၅) အကြင်အခြင်းအရာအားဖြင့်။ (၆)အကြင်ကြောင့်၊အကြင်အကြောင်းကြောင့်။ (၇) အကြင်မျှလောက် အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (၈) အကြင်သို့ သဘောရှိသော။ (၉) အကြင်အကြင်ဆိုအပ် ခဲ့ပြီးသော အစီအရင်။ (၁၀)အကြင်အကြင်

ဝါ အဓိပ္ပေတံ တထာ။ ယံ သဒ္ဒတ္ထော ဟိ ယထာသဒ္ဒေါ၊ "ယထာ ယထာသန္တတိကာ" ဇ္ဈိ။ မဟိမဋ္ဌ။၊ ၁။ဖ၅၅။

ယထာအကုသလ (နာ) [ယထာ+အကုသလ] မလိမ္မာသည့်-အလျောက်-အတိုင်း၊ အကြင် အကြင် မလိမ္မာ- မလိမ္မာသမျှ- သော။ အစ္စယော မံ ဘန္တေ အစ္စဂမာ ယထာဗာလံ ယထာမုဠှံ ယထာအကုသလံ။ ဝိ၊ ၂။၃၀။ဒီ။၁။ဂဝ။မဂ္ဂ၊ ၂။၁၀၁။ မဇ္ဈ။၂၉၀။ သံ၁။၃၄၇။ အံ၁။၂၃၉။ အစ္စယော နော ဘန္တေ အစ္စဂမာ ယထာဗာလေ ယထာမူဠှေ ယထာအကုသလေ။ ဝိ၃။၄၃၃။ သံ၁။၄၀၇။(-ဒီ ၃။၄၄-၅။)

ယထာအဇ္ဈာသယ (နာ) [ယထာ+အဇ္ဈာသယ] အလိုအားလျော်စွာ၊ အလိုအတိုင်း။ ယထာ-ဆိရန္တန္တိ ဗုဒ္ဓါနံ အနုဘိရတိ ပရိတသိတံ နာမ နတ္ထိ၊ ယထာရုစိ ယထာအဇ္ဈာသယန္တိ ပန ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒီ၁၊ ၂။၁၂။ ယထာဘိရန္တန္တိ ယထာအဇ္ဈာသယံ ဝိဟရိတ္ထ၊ ၎မဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၄-၅။ (-သံ၁၊ ၂။၁ဖ၅။ ဓမ္မ၁၊ ။၄၃။ ဝိမာန၊၁။၃၃၀။)

ယထာအဓိက (ဂ)တ (တိ)[ယထာ+အဓိက(ဂ)တ] အကြင်အကြင်လိုက်၍ စပ်အပ်သော်၊ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။သျ)။ အကြင် အကြင်ရအပ်-ရနိုင်သမျှ-သော။ ဆဟိ ဝိညာဏေဟိတိ လထာအဓိက(ဂ) ကေဟိ စက္ခုဝိညာဏာဒီဟိ ဆဟိ ဝိညာဏေဟိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂။၂၉၅။

ယထာအဓိတ (တိ) [ယထာ+အဓိတ]။ ယထာ-ဓိတ-ဆံ။၂ အကြင်အကြင် သင်ယူအပ်-သင်ယူတိုင်း- သင်ယူသမျှ- သော။ မန္တေ ဓ ရေဟိတိ ယထာအဓိတေ မန္တေ အသမ္မုဋ္ဌေ ကတွာ ဟဒယေ ဌပေတွာ သြဋ္ဌပဟာတကရဏ-ဝသေန။ ဒီ၁၊၁။ ၂၉၅။

(ဖ)အကြင်ကြောင့်၊ အကြင်အကြောင်း ကြောင့်။ ယထာ စ အနုပ္ပန္နဿ ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ မ၁၊၂၇၂။ ယထာစာတိ ယေန ကာရဏေန ကာမစ္ဆန္ဒဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတိ။ မ၁၌၁။ ၂၀၅။ ယထာ တံ ဆိဂ္ဂဝေ ဆဝိသယယသ္မိ(သံ၊ ၂။ ၂၄၀)ဇ္ဈိတ္တေ တန္တိ နိပါ-တမတ္တံ။ ယထာတိ ကာရဏာဝဓာရဏံ၊ ယသ္မာ အဝိသယေ ပုဒ္ဂလော တိ အတ္ထော၁။ သံ၁၌၊၃။ ၅။ (-မ၁။၁၁၉၊၁၃၃။ မ၊ ၂။ ၂၂၂။ အံ၊၃။ ၂၉၉။ ဇာ၊ ၂။ ၂၉၀၊ ၂၉၀။ မ၁၌၁။၁၆၀။ မ၁၌၊ ၂။ ၂၃။ မ၁၌၃။၁၀၆။ အံ၁၌၃။၃၀၂။ ဇာ၁၌၊၁၁၅၅၊ ၂၁၆။)

(၇) အကြင်မျှလောက် အဘိုင်းအရှည် ရှိသော။ ယထာပရိသံ ခေါ ပန ဘန္တေ ပြဟ္မာ သနကုမာရော သမေန ဝိညာပေသိ။ ဒီ၊ ၂။၁၇၁။ယထာပရိသန္တိ ယတ္တကာ ပရိသာ။ ဒီ၁၌၊ ၂။ ၂၃၄။ ယထာပရိသန္တိ ဇ္ဈေ ယထာ သဒ္ဒေါ ပရိမဏ္ဍလိစိ နု ပကာရဒီပါစိတိ အာဟ "ယတ္တကာပရိသာ"တိ။ ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၀၇။

(ဂ)အကြင်သို့ သဘောရှိသော။ မဟိပိစ္ဆာ-နံ ယထာဂတိ (ဝိ၁။၃ဖ၆)အိ ပါဓိစ္ဆာနံ ပုဂ္ဂလာနံ ယာဒိသိ ဂတိ။ ဝိမဘိ၊ ၂။ ၂၅၅။ ယထန္တ (ဇာ၁။ ၂၅။ ဇာ၁၌၁။၄၄၀။)ဘို့ ကြည့်။ (၉)အကြင် အကြင်ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး-ဖြစ်သော အစီအရင်။ ယထာ ကာဝံ ဝိ။ (သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊၁။၃ ၂ (ဖ) -ကြည့်၊

(၁၀) အကြင် အကြင် မိမိဥစ္စာဖြင့်သော။ ယထာဝိဟာရ(ဒီ၁၌၊ ၂။ ၂၇) ဇ္ဈိ ယထာသကံ ဝိဟာရံ။ ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၇။

(၁၁) အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ခုသော၊ မှုတ် ဟုတ် ညားညားသော။ယာဘာဂေါတ္တ-ကြည့်။

ယထာဝိ (ဗျ)[ယ+ထာ] အကြင်အကြင်။ယ ယံ အဓိပ္ပေတံ ယထာဓိပ္ပေတံ၊ ဝိစ္ဆာသဒ္ဒော ဟိ ယထာသဒ္ဒေါ၊ယသာ "ယထာ ဝုစ္စ" ဇ္ဈိ။ယဓိဒေဝ

ယထာအနုညာတ (ပ်) [ယထာ+အနုညာတ] အကြင် အကြင် ခွင့်ပြုတော်မူအပ်-ခွင့်ပြုတိုင်း-သော။ ဧဝံ ယထာအနုညာဟာနံ ပဠန်နံ စီပရုနံ မာဂဏဝေသေနေဝ အာဟန လောဟာဟန်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။

ယထာအာဂတဋ္ဌာန (နာ) [ယထာ+အာဂတ+ဋ္ဌာန] အကြင် အကြင်လာရာ - အရပ်-ဋ္ဌာန်။ ယံ ကမ္မလက္ခဏံ သဗ္ဗအဋ္ဌကထာသု ပဟ်ဋ္ဌိတံ။ တံ ယထာအာဂတဋ္ဌာနေယေဝ ဒဿေတုကာမော။သာရတ္ထ၊၂။၅၇။

ယထာအာပါဒိတ (တိ) [ယထာ+အာပါဒိတ] အကြင်အကြင် ရောက်စေအပ်သော၊ ရောက်စေအပ်သမျှသော။ ယထာအာပါဒိတေန ပသင်္ဂေန နာဝဝိတမ္ဘန်တိ မဂ်ိတမ္ဘော ထွေ အဓိပ္ပါယော။ မူလဋီ၊၃။၂၇။ ယထာအာပါဒိတေနာတိ "ပုဂ္ဂလော ဥပလဗ္ဘတိဘိ ပဒဒ္ဓယာသ အဘ္ဘတော ကေတ္တော"တိ အာဒိနာ အာပါဒိတပ္ပကာရေန။ အနုဋီ၊၃။၂၇။

ယထာအာရောစိတ (တိ) [ယထာ+အာရောစိတ] အကြင် အကြင် ပြောကြားအပ်-ပြောကြားတိုင်း-သော။ ယထာအာရောစိတမေဝ ဝါ အာဟာရိယတု။ ကခ်ီ။၂၇၄။

ယထာအာလောဝိတ (တိ) [ယထာ+အာလောစိတ] အကြင် အကြင် ထင်ရှားစွာ မြင်အပ်-ထင်ရှားစွာမြင်အပ်တိုင်း - သော။ တသ္မာ သော သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ နိရောဓံ ယထာအာလောစိတံ နာမကာယေန သစ္ဆိကရောတိ။ မာဋီ၊၃။၈၆။

ယထာဥဇုဂတ (တိ) [ယထာ+ဥဇုဂတ] အကြင်အကြင် သင်္ဃအပ်ပြီး - သင်္ဃအပ်တိုင်း-သော။ ဥဒ္ဒိဋ္ဌပရိပုစ္ဆနာဒီ ယထာဥဇုဂတ ဃ ဓမ္မသာ အဘ္ဘပရိပုစ္ဆာ။ မာဋီ၊၂။ ၇၄။ (-မာဋီ၊ဋီ။၁၂၇။)

ယထာဥဇုဂတကမ္မဋ္ဌာန (နာ) [ယထာဥဇုဂတ+ကမ္မဋ္ဌာန] အကြင် အကြင် သင်္ဃအပ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်း။ ယထာဥဇုဂတကမ္မဋ္ဌာနံ ဖာတိ ဂမိဿတိ။ မာဋီ၊၂။၂၆၉။

ယထာဥဇ္ဈာဒိတကသိဏ (နာ) [ယထာဥဇ္ဈာဒိတ+ကသိဏ] အကြင်အကြင် ခွါအပ်- နှလုံးမသွင်းအပ်-သော ကသိဏ်း။ ကသိဏဝသေနာတိ ယထာဥဇ္ဈာဒိတကသိဏဝသေန။ ဒီဋီ၊၃။၂၆၈။

ယထာဥဒ္ဒိဋ္ဌ (တိ) [ယထာ+ဥဒ္ဒိဋ္ဌ။ ယထောဒ္ဒိမ္မ-သံ။] အကြင် အကြင် အကျဉ်းပြအပ်ပြီး-အကျဉ်းပြအပ်သမျှ-သော။ ကုမသ္မိံ ဋ္ဌာနေ ဟိ ယထာဥဒ္ဒိဋ္ဌသ အတ္ထသ....နိဒ္ဒိသနဋ္ဌာနေ။ မာဋီ၊၂။၁၇၆။ ယထာဥဒ္ဒိဋ္ဌာယ ဝိညာဏာခာဘုယာ နိဒ္ဒေသောပိ ဘဝိဿတိ။ မာဋီ၊၃၊၃၉၀-၉။ ယထာဥဒ္ဒိဋ္ဌသ ဟိ အတ္ထသ နိဒ္ဒေသပဒိနိဒ္ဒေသာ သုကရာ သုခဗာဓာ စ ဟောန်တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၃၊

ယထာဥဒ္ဒိဋ္ဌမတ္တ (တိ) [ယထာဥဒ္ဒိဋ္ဌ+မတ္တ] အကြင် အကြင် အကျဉ်းပြအပ်ကာမျှ ဖြစ်သော။ ယထာဥဒ္ဒိဋ္ဌမတ္တံ နိဒ္ဒိသနဝသေန ပကာရေဟိ ဉာပေန္တော။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၀။

ယထာဥဒ္ဓတ (တိ) [ယထာ+ဥဒ္ဓတ] အကြင် အကြင် - အထက်သို့ဆောင်-မြှောက်ချီ-ကြွစေ-မ-အပ်သော။ အာကိ ဘရဏ်နှိ ယထာဥဒ္ဓတံ ယထာဌိတဋ္ဌာနံ အာဘိက္ကမိတွာ ဟရဏ်။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၀၆။

ယထာဥပဒ်ိတ (တိ) [ယထာ+ဥပဒ်ိတ။ ယထောပဿိဘ (နာ) -သံ။] အကြင် အကြင် ရှေးရှုထင်-ထင်လာတိုင်း-သော။ ယထာဥပဒ်ိတံ ဘဲ အာရမ္မဏံ သုဘံ သုခန်တိ အာဒိနာ ဝိယ နိမိတ္တံ ကတွာ။ သေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၅။ ယထာဥပဒ်ိတ္တေ နိမိတ္တေ ဥပ္ပန်နံ ပဌမံ စျာနံ ဝသီဘာဝံ အာပါဒေတွာ သမာပဇ္ဇိ။ ဇာတိဝါဒ၊၂၉၁။

ယထာဥပဒ္ဓိတဘာယ (နာ) [ယထာဥပဒ္ဓိတ+ဘာယ] အကြင် အကြင် ရှေးရှုထင်–ထင်လာတိုင်း–သောဘေး။ (ကြောက်မက်ဖွယ်အာရုံ)။တာ-ယတိတိ ယထာဥပဒ္ဓိတဘာယတော ပါလေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။

ယထာဥပဒ္ဓိတဝိသယ (ပု) [ယထာဥပဒ္ဓိတ+ဝိသယ] အကြင် အကြင် ထင်–ထင်လာတိုင်း–သော အာရုံ။ ပုထုဇနဿ မညနာ နာမ သက္ကာယံ ဘိန္ဒိတ္ဝာဝ ယထာဥပဒ္ဓိတဝိသယ-ဝသေနေဝ ပဝတ္တတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။

ယထာဥပဒ္ဓိတဝိသယပဒဋ္ဌာန (တိ) [ယထာဥပ-ဒ္ဓိတဝိသယ + ပဒဋ္ဌာန] အကြင်အကြင် ထင်တိုင်းသော အာရုံလျှင် နှီးစ္စာသော အကြောင်းရှိသော။ ယထာဥပဒ္ဓိတဝိသယ-ပဒဋ္ဌာနာ တိဏပုရိသကေသု မိဂပေါတကာနံ "ပုရိသာ"တိ ဥပ္ပန္နသညာ ဝိယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၄။

ယထာဥပဒ္ဓိတဝိတိက္ကမိတမ္ဗဝတ္ထု (နာ) [ယထာ-ဥပဒ္ဓိတ+ဝိတိက္ကမိတမ္ဗ+ဝတ္ထု] အကြင် အကြင်–ရှေးရှုထင်လာ–အနီး၌တည်–သော လွန်ကျူးအပ်သောပတ္ထု။ အသမာဒိန္နသီ-လဿ သမ္ဗတ္တတော ယထာဥပဒ္ဓိတဝိတိက္က-မိတမ္ဗဝတ္ထုဘော ဝိရတိ သမ္ဗတ္တဝိရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။

ယထာဥပနိဿယ (နာ) [ယထာ+ဥပနိဿယ] အားကြီးသော–မှီဆာ–အကြောင်းဥပနိဿ-ယ–အားလျော်သော။ ဘဂဝတော သန္တိကေ ဓမ္မံ သုတ္ဝာ အဘ္ဘန္တရော အဘ္ဘန္တရော ယထာဥပ-နိဿယေန ပတိဋ္ဌဟိဿန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၀။

ယထာဥပ္ပန္နံ(တိ) [ယထာ+ဥပ္ပန္နံ။ယထောပပန္နံ-သံ။] အကြင်အကြင် ဖြစ်ပေါ်လာ–ဖြစ်ပေါ်လာတိုင်း–သော။ ဘဂဝါ ပုန ယသာ-ဥပ္ပန္နဿ ဝတ္ထုဿ ဂဟေန ပိတာ ဝိယ၊ဓါမုကေ-ဘော ဘိက္ခူ သညာပေဒန္တော အနုမညတ္တိံ ဌပေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈။ ဝေဒနာပရိဂ္ဂဟော နာမ ယထာဥပ္ပန္နံ ဝေဒနံ သဘာဝရသတော ဥပဓာရေတ္ဝာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။

ယထာဩဝါဒ (နာ) [ယထာ+ဩဝါဒ] အဆုံး အမအား လျော်စွာ၊ အဆုံးဒမ အတိုင်း။ တေ တေဟိ ဩဝဒိယမာနာ ယထာဩဝါဒံ ပဋိပဇ္ဇန္တာ သက္ကောန္တိ ရာဇပွဝေဏိံ သန္ဓာ-ရေတုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၃။)

ယထာကတ (တိ) [ယထာ+ကတ။ ယထာ-ကတ–သံ။] အကြင်အကြင်ပြုအပ်ပြီး – ပြုအပ်တိုင်း–သော။ ယထာကတေနေဝ မင်္ဂလေန ခံတရံ အညဿ ကုလဿ အဒံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၄။ သဗ္ဗဝဏ်ဇာတိ အာဝုဓဘဏ္ဍံ ကတ္ဝာ ဝါ ကာရေတ္ဝာ ဝါ ယထာကတံ ဝါ ပဋိလဘိတ္ဝာ တဿ ဝိက္ကယော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃။

ယထာကတပါပ (နာ) [ယထာကတ+ပါပ] အကြင်အကြင် ပြုအပ်ပြီး – ပြုအပ်တိုင်း–သော မကောင်းမှု။ တဿာ ပိ ယထာဝုတ္တ-ပစ္စဝေက္ခဏာယပိ ယထာကတပါပေပိ။ အနု၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၃။

ယထာကတသန္နိဋ္ဌာန (နာ) [ယထာကတ+သန္နိ-ဋ္ဌာန] အကြင်အကြင် ပြုအပ်ပြီးသော – ဆုံးဖြတ်ခြင်း–အဆုံးအဖြတ်။ ယထာကတ-သန္နိဋ္ဌာနဿ သမယဝိမုတ္တဿတိ အဓိပ္ပါ-ယော။ မူလဋ္ဌ၊၄။၆၅။

ယထာကမ္မံ (နာ) [ယထာ+ကမ္မ] အကြင် ပြောဆိုအပ် – တိုင်ပင်သင့်သမျှ – သော–အဆု–စကား။ သမ္ဗရဿ စိန္တယိတ္ဝာ၊ မိန္တယိတ္ဝာ ယထာဘ (က) ဏံ။ ဇာ၊၂။၉၀။ ယထာဿာမန္တန် ယံကိဉ္စိ အတ္ထံ တေဟိ သဒ္ဓိံ စိန္တေတဗ္ဗံ မန္တေတဗ္ဗံ၊ သဗ္ဗံ တံ စိန္တေတ္ဝာ စ မန္တေတ္ဝာ စာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀၅။

ယထာ ကထံ ပန (ဗျ) [ယထာ+ကထံ+ပန။ တစ်နည်း–ယထာကထံ+ဖန။] (၁) အဘယ်သို့သော်အပြားအားဖြင့်။ (၂) အဘယ်သို့သော အခြင်းအရာအားဖြင့်။ (၃) အဘယ်သို့သော အကြောင်းဖြင့်။ (၄) အဘယ်သို့သော အကြောင်းကြောင့်။ (၁) ယထာ ကထံ ပန တုမ္ဟေ အနုရုဒ္ဓါ အပ္ပမတ္တာ အာတာပိနော ပဟိတတ္တာ ဝိဟရထာတိ။ ဝိ၊ဂု။၄၉၉။ (–ဝိ၊ဝ၊၁၄) ယထာ ကထဉ္စိ တ္ထေ ယထာတိ နိပါတမတ္တံ၊ ယထာကထဉ္စိတ္ထေ ဝါ ကောဓ နိပါတော ကာရဏပုစ္ဆနတ္ထော၊ ကေန ပကာရေနာတိ အတ္ထော။ ဝိမဘ်၊ ၂။၂၀၉။ (၂) ယထာ ကထံ ပနာဟံ ဘော တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဇာနိဿာမိ။ ဒီ။၁။၈၃။ မ၊၂။၃၃၅။ ယထာကထံ ပနာဟံ ဘော တန္တိ တ္ထေ ကထံ ပနာဟံ ဘော တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဇာနိဿာမိ၊ ယထာ သက္ကာ သော ညတုံ၊ တထာ မေ အာစိက္ခာဟီတိ အတ္ထော။ ယထာတိ ဝါ နိပါတမတ္တမေဝေတံ။ ကထဉ္စိ အယံ အာကာရပုစ္ဆာ၊ ကေနာကာရေနာဟံ တံ ဘဝန္တံ ဂေါတမံ ဇာနိဿာမီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၀။ (–ဒီ၊၃။၆၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅) (၃) ယထာကထံ ပန ဗြာဟ္မဏ ဗြာဟ္မဏာ ဗြာဟ္မဏံ တေဝိဇ္ဇံ ပညာပေန္တိ တိ။ အံ၊၁။၁၆၃။ ယထာ ကထံ ပန ဗြာဟ္မဏာတိ တ္ထေ ယထာတိ ကာရဏဝစနံ၊ ကထံ ပနာတိ ပုစ္ဆာဝစနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ – ကထံ ပန ဗြာဟ္မဏ ဗြာဟ္မဏာ တေဝိဇ္ဇံ ပညာပေန္တိ။ ယထာ ဧဝံ သက္ကာ ဟောတိ ဇာနိတုံ၊ တံ ကာရဏံ ဝဒေဟီတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄–၅။

(၄) ယထာ ကထံ ပန တုမ္ဟေ အနုရုဒ္ဓါ အပ္ပမတ္တာ အာတာပိနော ပဟိတတ္တာ ဝိဟရထာတိ။ ဝိ၊၃။၄၉၉။ မ၊၁။၂၆၇။ ယထာ ကထံ ပနာတိ တ္ထေ ယထာတိ နိပါတမတ္တံ၊ ကထဉ္စိ ကာရဏပုစ္ဆာ။ ကထံ ပန တုမ္ဟေ ဧဝံ ဝိဟရထ၊ ကေန ကာရဏေန ဝိဟရထ၊ တံ မေ ကာရဏံ ဗြူထာတိ ဧဝံ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ (–သာရတ္ထ၊၃။ ၃၅၆။)

ယထာ ကထံ ဝိယ (ဗျ) [ယထာ+ကထံ+ဝိယ။ တစ်နည်း–ယထာကထံ+ဝိယ။] (၁) မကြောင်အကြောင် ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အစီအရင်သည် အဘယ်ကဲ့သို့နည်း။ (၂) အကြောင်အပြားသည် အဘယ်ကဲ့သို့နည်း။ (၁) ယထာ ကထံ ဝိယ၊ သေယျထာပိ ကံသေ အာကောဋိတေ ပဋမံ သြဠာရိကာ သဒ္ဒါ ပဝတ္တန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၈။ ယထာ ကထံ ဂိယာတိ ယထာဝုတ္တဝိဓာနံ တံ ကထံ ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ၊ အတ္ထော ကိဉ္စိ တဒတ္ထသမ္ဗန္ဓိပါဒနေ သြပမ္မန္တိ အဓိပ္ပါယော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊၁။၃၂၆။ ယထာ ကထံ ဝိယ၊ သေယျထာပိ ကံသေ အာကောဋိတေ ပဋမံ သြဠာရိကာ သဒ္ဒါ ပဝတ္တန္တိ။ ပဋိသံ။၁၈၄။ ယထာ ကထံ ဝိယာတိ ယထာ တံ ဝုတ္တဝိဓာနံ ဟောတိ၊ တထာ တံ ကထံ ဝိယ–တိ ဥပမံ ပုစ္ဆတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။ (၂) ယထာကထံ ဝိယ သေယျထာပိ တရုဏော ဂုဏ္ဍော အဇာတဖလော။ ပဋိသံ။၃၉၅။ ယထာ ကထံ ဝိယာတိ အတ္ထိကာဝဿ ဥဒါဟရဏဒဿနတ္ထံ ပုစ္ဆာ။ ယထာ ဒန္တိ၊ တံ ကေန ပကာရေန ဝိယ အတ္ထိ၊ ကိံ ပိ၊ပ အတ္ထိတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၅။

ယထာကထဉ္စံ (ဗျ) [ယထာ+ကထံ+စ။ တစ်နည်း–ယထာကထံ+စ။] အဘယ်သို့–အဘယ်ပုံ – ဘယ်လို–ဘယ်ပုံ–ဘယ်နည်း–အားဖြင့်။ သော ကေဒိဝသံ ဘဂဝတော ဝဏ္ဏံ သုတ္ဝာ၊ "ယထာကထဉ္စံ သြလောကေဿာမီ"တိ အာဂတော။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၄။ ယုထာကထဉ္စိ ဝါ ကီဒိသဲ။ယထာ ကုထံ ပန တုမ္ဟေ ဘိက္ခဝေ သမဂ္ဂါ သမ္မောဒမာနာ ဖာသုကံ

၁၂၅။ ယထာကမ်–သံ။] (ခ) ကံအားလျော်စွာ၊ ကံအလျောက်၊ ကံအတိုင်း။ (၂) အကြင်ဒေကြင်(ကုသိုလ်–အကုသိုလ်–ကာယ–ဝစီ–မနော)ကံ။ (ခ) ဗောဓိသတ္တောပိ ဒါနာဒီနိ ပုညာနိ ကတ္တာ ယထာကမ္မမေဝ ဂတော။ ဗာ၊ ဋ္ဌ၊၁၂၄။ ယထာကမ်္မံ ဂမိသ္သန္တိ၊ ပုညပါပဖလူပဂါ။ နေတ္တိ။၇၉။ ပေဋကော။ ၁၇၄။ ယထာကမ်္မံ ဂမိဿန္တိတိ တတ္ထ ယဒေတံ သတ္တာနံ ယထာကမ်္မံ ဂမနံ၊ အယံ ကမ္မဿကတာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၆၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၆၀။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၉၉။) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယထာကမ္မုပဂဗာနနကိစ္စက(တိ)[ယထာကမ္မု-ပဂ+ဗာနန+ကိစ္စ + က] အကြင်အကြင်

ယထာကမ္မု(မ္မု)ပဂ (ပု) [ယထာကမ္မ+(ဥပ+ဂမု+ကို)ဥပဂ။] (ခ) အကြင်အကြင်(ဆည်းပူးအပ်သော) ကံကြောင့်(ဘုံဘဝသို့)ရောက်သော (သတ္တဝါ)။ ကုသိုလ် အကုသိုလ် (ကံ) အားလျော်စွာ ဘုံဘဝသို့ ကပ်ရောက်သော (သတ္တဝါ) (ဝိ၊ဋ္ဌ။သ္မု။)(၂) အကြင်အကြင်ကံ (အကျိုးဝိပါက်ကို ဖြစ်စေတတ်သော စေတနာ)ကို သိတတ်သောဉာဏ်၊ ယထာကမ္မုပဂဉာဏ်။ (ခ) ယထာကမ္မုပဂေ သတ္တေ ဇာနာမိ(ဇာနာတိ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၂၆–၉။ဒီ၊ဋ္ဌ။၄၂။ မ၊ဋ္ဌ။၂၇။ သံ၊ဋ္ဌ။၄၁၅။ သံ၊ဋ္ဌ။၂၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ။၁၆၄။ အဘိ၊က။၄၀။ ပဋိသံ။ဋ္ဌ၁။ မဟာနိ။၂၇၆။ ယထာကမ္မုပဂေတိ ယံ ယံ ကမ္မံ ဥပစိတံ၊ တေန တေန ဥပဂတော၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၃။ (–မဏိမဉ္ဇူ။၂။၅၂၇။)(၂) အနာဂတံသညာဏဉ္စ၊ ယထာကမ္မုပဂမ်ိဳစ။ အဘိ၊ ဝတာရ။၁၄၇။ ယံ ယံ ကမ္မံ ယံထာကမ်္မံ၊ တံ ဥပဂစ္ဆတီ ဇာနာတီဘိ ယထာကမ္မုပဂံ၊ဝိပါကစေတနာဇာနနကညာဏံ။ အဘိ၊ဝတာရ၊ဋ္ဌီ၊ ဟောင်း။ ၁၂၅။

ဝဃံ ဝသိဘ္ဘာတိ အာဒီသု ဝိယ ဟိ ပုစ္ဆာယံ သေ နိပါဟသမုဒါဒယော၊ ကော ဝါ နိပါတော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၂၉၀။

ယထာကထဉ်၂ (ဗျ) [ယထာ+ဂ.ထာ=ယထာကထံ+စ] စကားအားလျော်စွာလည်း။ သော ကေဒိဂသံ ဘဂဝတော ဝဏ္ဏံ သုတ္တာ “ ယထာကသ္မာ သြလောဒကဆာမီ ”တိ အာဂကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၄။ “ဧဒိသော ဘဂဝါ” တိ ယာ ပဒရဟံ ဝုတ္တာ ကထာ၊တဿာ အနုရူပန္တိ ယထာကထံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၂၉၀။

ယထာကထဉ်ီ(ဗျ) [ယထာ + ကထံ = ယထာကထံ + စိ။] တစ်စုံတစ်ခုသော–အပြား–အခြင်းအရာ – အားဖြင့်။ ယထာကထဉ်ီပိ သီလသ္မာ သမာဓိမပါပုဏာတာဂသိဒ္ဓိယေဝိဓာဓိပ္ပေတာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၃၅။ ယထာ ကထဉ်ီ ဗျုပ္ပတ္တိ၊ရုဇ္ဇီ ယာ အတ္ထနိ ဗ္ဗယော။ စိန္တာ။၁၇၁။ ယထာ ကထဉ်ီ ယေန ကေနစိ ပကာရေန ဗျုပ္ပတ္တိ ဝိသေ သန ဥပ်ဘ္ဘိ ရုဇ္ဇီ ယာ သမ္ဘကာလံ သမ္ဘဝန္တီ တဗျုပစာမေန အဘ္ဘဿ နိစ္ဆယော။ စိန္တာ၊ဋ္ဌီ။ ယထာ ကထဉ်ီတိ ယေန ကေနစိ။ ရုဇ္ဇီ ယာတိ ပသိဒ္ဓိယာ။ စိန္တာ၊ ဒီပနီ။

ယထာကထိတ (တိ) [ယထာ+ကထိတ။ ယထာကထိတ–သံ။] အကြင် အကြင်ပြောဆိုအပ်ပြီး–ပြောဆိုအပ်ဘိုင်း–သော။ တံ သဗ္ဗံ တဒါ ယထာကထိတံ တေ ဘိက္ခူ သဒ္ဓိပိဘ္ဘာ“ဏ္ဍတိပိ”တိ အာဟံသု။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄။ ယထာရုတံ ယထာကထိတံ သဒ္ဒတော အဓိဂတံ နိဒ္ဒါရဏံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၃၃။

ယထာကပ္ပိတ (တိ) [ယထာ+ကပ္ပိတ] အကြင် အကြင် ပြုအပ်ပြီး– ပြုအပ်ဘိုင်း - သော။ ယထာကပ္ပိတဏ္ဍရိယာပထသန္ဓာရဏဝသေန ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၄၄။

ယထာကမ္မ (နှ) [ယထာ+ကမ္မ။ ယံ ယံ ကမ္မံ ယထာကမ်္မံ။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ဋ္ဌီ၊ဟောင်း။

ဒီနံ တေသံ ယထာကာမကာရသာဓနံ။ ထေရဂါ၊ ၂။(၆၅)။

ယထာကာမကာရီတာ (ထီ) [ယထာကာမကာရီ + တာ] အလိုရှိတိုင်း–ပြုလုပ်တတ်–ပြုလုပ်လေ့ရှိ–သည်၏ အဖြစ်။ ယဉ္စ ပရော ယထာကာမကာရိတံ အာပဇ္ဇန္တော အဒဏ္ဍာရဟော အနုပဝဒ္ဓော စ ဟောတိ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၊၇၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၀။ ယထာကာမံ ကရောတီတိ ယထာကာမကာရီ၊ တဿ ဘာဝေါ ယထာကာမကာရိတာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၃၄။

ယထာကာမကာရီ (တိ) [ယထာကာမ + ကရ + ဏီ။ ထီ–၌ ယထာကာမကာရိနီ။] အလိုရှိတိုင်း ပြုလုပ်လေ့ရှိသော၊ အလိုရှိတိုင်း ပြုလုပ်တတ်သော၊သူ။

ယထာကာမစရိယ (န) [ယထာကာမ + စရိယ] အလိုရှိတိုင်း – လှည့်လည် – သွားလာ – ကျက်စား – ခြင်း။ စာရိကန္တိ ယထာကာမစရိယံ။ ထေရဂါ၊၁။၂၁၅။

ယထာကာမစာရီ (တိ) [ယထာကာမ + စရ + ဏီ။ ထီ–၌ ယထာကာမစာရိနီ။] အလိုရှိတိုင်း – ပြုကျင့်လေ့ရှိ – ပြုကျင့် – သော၊ သူ။ ယေ ဇနာ ဣမလောကေ ပါဏေသု ယထာကာမစာရိကာယ သတမ္မိ သဟဿမ္မိ မာရေတွာ။ သုဘူတိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။

ယထာကာမပဝတ္တိ (ထီ) [ယထာကာမ + ပဝတ္တိ] အလိုရှိတိုင်း ဖြစ်ခြင်း။ စိတ္တဿ ရူပါဒိအာရမ္မဏေသု ယထာကာမပဝတ္တိယာ။ ထေရဂါ၊ ၁။(၁၀၄)။

ယထာကာမလာဘီ (တိ) [ယထာကာမ + လာဘီ = လာ + ဏီ] (၁) အလိုရှိတိုင်း–ရခြင်း–ရှိ–ရစမ်း–နိုင်–သော။ (၂) အလိုရှိတိုင်း–ရလေ့ရှိ–ရတတ်–သော။ (၁)(၂) နိကာမလာဘီတိ ယထာကာမလာဘီ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။

ယထာကာမံ၊ အာဂမဋ္ဌဿ ဣစ္ဆတိ။ ဇာ၊၁။ ၁၁၈။ ဘုတ္တာ သာလိ ယထာကာမံ၊ တုဏ္ဍေနာဒါယ ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊၁။၂၂၆။ ဝိဝရိဘွာ ယထာကာမံ၊ ဂစ္ဆတော ဟောတိ ဒုက္ကဋံ။ ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ။၁၇၅။ ယထာကာမန္တိ ဣစ္ဆာနုရူပံ။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂ ၁၀။ (–မ်ိလိန္ဒ။ ၁၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ အံ၊ဋ္ဌ။၃။ ၅၁။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၅၊၁၀၆။ ဝိမတိ၊ ၁။၃၂။ ကခ်ိ၊ဋီ။ ၁၀၇။ ကခ်ိ၊ဋီ၊သစ်။၃၉၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၃၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၆၁။ မူလဋီ၊၁။၄၀၊၀၆။)

ယထာကာမ၂ (တိ) [ယထာ+ကာမ] အလိုရှိတိုင်း၊မိုးစေနိုင်သော။ ပေဋကောဝါဒေ။ ယော သမာဓိ ပုဗ္ဗာပရာနိမိတ္တာဘာဝသော အနုလောမကတိတာယ ယထာကာမော။ ပေဋကော။ ၂၁၉။

ယထာကာမကရဏီယ (တိ) [ယထာကာမ + ကရဏီယ] (၁) အလိုရှိတိုင်း–ပြု–အပ်–သင့်–ထိုက်–အပြုခံ၍–သော၊သူ။(၂)အလိုရှိတိုင်း ပြု အပ်ရာ ကာလ။ (၁) ပမတ္တာ သမာနာ ယထာကာမကရဏီယာ ဘဝိဿန္တိ။ မ၊၁။၂၀၆၊ ယထာကာမကရဏီယာ ဘဝိဿန္တိတိ ယထာ ဣစ္ဆိဿာမ၊ တထာ ကာတဗ္ဗာ ဘဝိဿန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။(–သံ၊၁။ ၂၄၄–၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀။) (၂) လုဒ္ဒကေ အာဂစ္ဆန္တေ မဂဿ ယေန ကာမံ အဂမနကာလော ဝိယ သမဏဗြာဟ္မဏာနံ မာဂဿ ယထာကာမကရဏီယကာလော ၊ မာရဝသံ ဥပဂတဘာဝေါတိ အတ္ထော မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။

ယထာကာမကာရ (ပု) [ယထာကာမ + ကရ + ဏ] အလိုရှိတိုင်းပြုခြင်း။

ယထာကာမကာရသာဓန (တိ) [ယထာကာမကာရ + သာဓန] အလိုရှိတိုင်းပြုခြင်းကို–ပြီးစေတတ် – ပြီးကြောင်းဖြစ် – သော။ ယထာ ဟိ မစ္ဆဗန္ဓိကလုဒ္ဒါနံ ဇာလံ နာဒေ့မစ္ဆာ

ဌာန။ နိကာမလာဘီဘိ နိကာမေန လာဘီ အတ္တနော ဣစ္ဆာဝသေန လာဘီ။ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သမ္ပာပဇ္ဇံတုံ သမတ္ထောတိ အတ္ထော။ တေနာဟ " ယထာကာမလာဘီ "တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။ဂ၁။ (–စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၄။)

ယထာကာမာစာရ (ပု) [ယထာကာမ+အာစာရ] အလိုရှိတိုင်း–လှည့်လည် – သွားလာ–ကျက်စား–ခြင်း။ ခီဏာသဝဿ သိလဂန္ဓာဒီဟိ ဒသ ဒိသာ ဥပဝါယန္တိဿ ယထာကာမာစာရော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၀။ စိတ္တဝေါဿဂ္ဂေနာတိ ယထာကာမာစာရဝသေန စိတ္တဿ ဝေါဿဇ္ဇနေန။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၃၂၄။

ယထာကာမာဝစရ (ပု) [ယထာကာမ+အဝစရ] အလိုအားလျော်စွာ–အလိုအတိုင်း–ကျင်လည်–ကျက်စား–သွားလာ – သော။ ကာ တတ္ထ ပရိဒေဝနာတိ တတ္ထ တာဒိသေ အဝသဝတ္တိနိ ယထာကာမာဝစရေ ကာ နာမ ပရိဒေဝနာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၂၀။

ယထာကာမီတဝတ္ထုကာမသမၸီ (တိ) [ယထာ+ကာမီ+ဝ + ဝတ္ထုကာမ + သမၸီ။ ထီ-ဌ်.... သမၸီနီ။] အကြင်အကြင် အလိုရှိအပ်သော ဝတ္ထုကာမဟူသော အသုံးအဆောင်တို့နှင့် ပြည့်စုံသော။ မောဒန္တီ ကာမကာမိနောတိ အတ္ထနာ ယထာကာမီတဝတ္ထုကာမသမၸီနော ဟုတ္ဝာ အဘိရမန္တီတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၅၇။

ယထာကာရီ (တိ) [ယထာ+ကရ+ဏီ။ ယထာကာရိန်–သံ။] · အကြင်သို့သော – အပြား–အခြင်းအနာ – အားဖြင့်ပြုလေ့ရှိသော၊ သူ။ ယထာဝါဒီ ခေါ ပန သော ဘဂဝါ တထာကာရီ၊ ယထာကာရီ တထာဝါဒီ။ ဒီ၊ ၂။၁၀၀။ ဒီ၊၃။ ၁၁၁။ ဣတိဝုတ်၊ ၂၇၆။ ယထာကာရီ တထာဝါဒီတိ သမ္မဒေဝ သိလာဒိပရိပူရဏဝသေန သမ္မာ ပဋိပန္နော သယံ ယထာကာရီ ဘဂဝါ တထေဝ ဓမ္မဒေသနာယ ပရေသံ ဟတ္ထေ ပတိဋ္ဌာပနဝသေန တထာဝါဒီ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၅၁။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖဖြ။မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။)

ယထာကာလ (နာ) [ယထာ+ကာလ။ ယထာကာလ–သံ။] အချိန်ကာလအားလျော်စွာ၊ အချိန်ကာလနှင့်အညီ။ သိတုကာမောဒေါ ဥတု ယထာကာလေန နု သမ္မဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇။ (–၁၂၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၇၃၇။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၄၊၃၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၀၂။)

ယထာကာလပရိစ္ဆေဒ (နာ) [ယထာ+ကာလပရိစ္ဆေဒ] ပိုင်းခြားအပ်သောကာလ–ကိုမလွန်မူ၍–အတိုင်း။ အထာယသ္မာ ယထာကာလပရိစ္ဆေဒံ သမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌဟိတ္ဝာ အတ္တနော အာယုသင်္ခါရေ သြလောကေသိ။ ဥပါန၊ဋ္ဌ။ ၃၀၀။ တတော အရဟတ္တဖလသမာပတ္တိသမာဓိတော ယထာကာလပရိစ္ဆေဒံ ဝုဋ္ဌဟိတ္ဝာ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၃။ (–ဝိမတ်၊ဋ၁။၂၀၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁၃၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ။၂၀၈။)

ယထာကောဋ္ဌာသ (နာ) [ယထာ+ကောဋ္ဌာသ] (က) အဖို့အစု–အားလျော်စွာ–အလျောက်။ (ခ) အကြင် အကြင်ပေးသင့်သော–အဖို့အစု–ဝေစု။ (က) (ခ) ယထောဓိန္တိ ယထာကောဋ္ဌာသံ၊ မာဂ၊ဘပိတာဘာတုဘဂိနိပုတ္တမီတာဒီနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂဝသေန ယော ယော ကောဋ္ဌာသော ဒါတဗ္ဗော။ တံ တံ နု ခေတိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၄။

ယထာကမ္မ (နာ) [ယထာ+ကမ္မ။ ပဒတ္တာနုတိက္ကမေ ကမ်ံ အနတိက္ကမ္မ ပဝတ္တနံ ယထာကမ္မံ။နီတိ၊ သုတ္တ။နှာ။၁၀၉။ ကမာနုရူပံ ကမံ အနတိက္ကမေတိ ဗျာဝရဏံ။ ကပ္ပဒ္ဓုမ၊ ယထာကြမ–သံ။ ဇာတကမ္မ–ပြာ။] (ခ) (က) အစဉ်အားလျော်စွာ၊ အစဉ်အတိုင်း။ (ခ) အကြင်အကြင်အစဉ်၊ (ဂ) အစဉ်ကို မလွန်မူ၍။ (၂) အစဉ်။ (ခ) (က) (ခ) (ဂ) တောနိဟိ တိဏံ ပိဋ္ဌကာနိ ယထာကမ္မံ အာဏာဝေါဟာရပရမတ္ထဒေသနာ, ယထာပရာဓ·

ယထာဂတ၀ါဒ (န) [ယထာ+ဂတ။ ယထာဂတ–သံ။] (၁) ဖြစ်မြဲ–ရှိ–တိုင်း၊ အလိုရှိတိုင်း။ (၂) သွားမြဲ–စီးမြဲ–တိုင်း။ (၁) ဟတ္ထိဒန္တေါ ၀ါ ယံ ကိဉ္စိ ဝိသာဏံ ၀ါ မတစ္ဆိတံ ယထာဂတမေ၀ ဘာဇနီယံ။ ကခ်ိ။ ၂၆၄။ (၂) ယထာဂတိက-ကြည့်။

ယထာဂတ၂ (တိ) [ယထာ+အာဂတ။ ယထာဂတ–သံ။] (၁) အကြင်အကြင်–ရောက်လာပြီး–လာခဲ့–သော။ (နာ) (၂) အကြင်အကြင်လာရာ(အရပ်)။ (၁)တံ ဂဟေတွာဘိက္ခဖါနိ ပရိယေသိတမ္ဘဉ္စာနံ နဘ္ဆိ၊ ယထာဂတံ ပန အတ္ထိ။ တံ ဂဟေဘွာ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၀၊။ (နာ) (၂) မာနုဗ္ဗလံ ပနဿ ခဗ္ဗာဘာဗလေနေ ယထာဂတာမဂၢမာသိ။ ဗုဒ္ဓစံ၊၁။ ၂၀၀။

ယထာဂတဘဋ္ဌာ (နာ) [ယထာဂတာ+ဘဋ္ဌာန] အကြင်အကြင်–လာရာ–တည်ရှိရာ–အရပ်–ဌာန။ ယထာဂတဘဋ္ဌာနေ ယေ၀ ဝဿ္ဘဗ္ဗတော။ ဝင်ရ။၄၄၀။ ကခ်ိ၊၌။ ၇။

ယထာဂတမဂ္ဂ[၁] (ပု) [ယထာဂတာ+ မဂ္ဂ] အကြင် အကြင်လာခဲ့ – လာခဲ့တိုင်း–သော လမ်းခရီး။ (က) ပကတိလမ်းခရီး၊ (ခ) မဂ္ဂင်ရစ်ပါးဟု ဆိုအပ်သောလမ်းခရီး။ (က) အထ ခေါ တံ သီဃံ ဒုဘာဃုဂံ နဂရသာမိကဿ ယထာ-ဘူတံ ဝစနံ နိဿာတေတွာ ယထာဂတမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇဿု။ သံ၊ ၂။၃၉၀။ (–ထေရ၊၌။ ဖ၇။ ထေရ၊၌။ ၂။၁ ၂။ ဇာ၊၌။ ၂၇၅။) (ခ) "ယထာဂတမဂ္ဂေါ"တိ ခေါ ဘိက္ခု အရိယ-သော်တံ အဋ္ဌင်္ဂိကဿ မဂ္ဂဿ အဓိ၀စနံ။ သံ၊ ၂။ ၃၉၉။အရိယမဂ္ဂေါပန ယာဒိသော၀ပုဗ္ဗဘာဂ-၀ိပဿနာမဂ္ဂေါ၊ အယမ္ပိ အဋ္ဌင်္ဂသမန္နာဂတတ္တာ တာဒိသောယေ၀ါတိ ကတ္တာ ယထာဂတ-မဂ္ဂေါတိ ဝုစ္စတ္တာ။ သံ၊၌။၁၀၄။ ယာဒိသော-တိ သမ္ဘာဒိဋ္ဌိအာဒီနံ ဝသေန ယာဒိယော ၀ေ ပုဗ္ဗေ အာဂတာ၀ိပဿနာမဂ္ဂေါ "အယမ္ပိ အဋ္ဌင်္-သမန္နာဂတတ္တာ တာဒိသော ၀ေါ"တိ ဝုတ္တာ အရိယမဂ္ဂေါ "ယထာဂတမဂ္ဂေါ"တိ ဝုတ္တော။ သံ၊၌။ ၂။၃၄၄။

ယထာဂတမဂ္ဂ[၂] (ပု) [ယထာဂတ+မဂ္ဂ] (က) ရွေးအဖို့၌ ကျင့်အပ်သောမဂ်၊ ရွေအဖို့၌ ကျင့်အပ်သောမဂ် အားလျော်သော သောကုတ္တရာမဂ်။ (ခ) ရွေးအဖို့၌ ဖြစ်သော မဂ် အားလျော်စွာဖြစ်တတ်သောမဂ်၊ယထာဂတ-မဂ်။(ပြည့်။သျှ)။(က)(ခ)နှစ်နှစ်"ယထာဂတ-မဂ္ဂေါတိ ခေါ ဘိက္ခု အရိယသ္သောဘံ အဋ္ဌင်္ဂိ-ကဿ မဂ္ဂဿ အဓိ၀စနံ" ခွင့် လှမ်းမိ သုတ္တေ ယထာဂတာဝဇနေန လှမ်းဿတ္ထာဿ ဒီပိဘဟ္ဘာ လောကိဿမဂ္ဂေနာပိ အဋ္ဌင်္ဂိကေန ဘ၀ိဘဗ္ဗံ။ အာဘိ၊၌။၁၀၄။ ပုဗ္ဗဘာဂေ ဂတော ပဋိပန္နော နာနာကွေးကော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ သော-ကုတ္တရမွေးကော သဟ ပဝတ္တော ယထာဂတ-

မဂ္ဂေါတိ ဝုတ္တော။ မူလဋီ၊၁။၉၀။ ယထာဂတ-မဂ္ဂေါတိ ဝုတ္တော ကာရဏာဖလာနံ ဒဿဝေဒု-ပစာရေနာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။အနုဋီ၊၁။၁၀၆။ပုဒ္ဓဘာဝေ ပဝတ္တမဂ္ဂဿ အနုရူပံ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ ယထာဂတော၊ ယထာဂတော စ သော မဂ္ဂေါ စာတိ ယထာဂတမဂ္ဂေါ။ အင်္ဂသာ၊ ယော။ ၁၀၀။

ယထာဂတိ (ထီ) [ယထာ+ဂတိ] အကြင်သို့သဘောရှိသော လားရာဂတိ။ ပါပိစ္ဆာနံ ယထာဂတိ (ဝိ၊၄။၃၆၆) တိ ပါပိစ္ဆာနံ ပုဂ္ဂ-လာနံ ယာဒိသိ ဂတိ အာဘိသမ္ဘရာယော။ ဝိမတ်၊၂။၂၅၅။

ယထာဂတိက[1] (နာ) [ယထာဂတ+ကိက] သွား-စီးဆင်း-မြဲတိုင်း။ ဥဒဂံ ယထာဂတိကမေဝ ဇာတံ။ မ။ဋ္ဌ၊၃၀။

ယထာဂတိက[2] (နာ) [ယထာဂတ+ကိက] ဆောက်သော အစဉ်အတိုင်း။ အနုဇာနာမိ တိက္ခဝေ အဋ္ဌနွံ ဘိက္ခူနံ ယထာဝုစ္ဆံ အဝသေသာနံ ယထာဂတိကံ။ ဝိ၊၄။၄၆၀။

ယထာဂမ(နာ)[ယထာ+အာဂမ၊ယထာဂမ-သံ။] အာဂုံပါဠိအားလျော်စွာ။ အဝုတ္တေ ပနေ-တေသု ဝုတ္တာပတ္တိနံ ယထာဂမမညတရာ စ ဣမ အဝုတ္တာသိဒ္ဓိ ဒုက္ကဋဿာတိ... ဟောန္တိ။ ဝဇိရ။ ၂၀၅။

ယထာဂဟိတ (တိ) [ယထာ+ဂဟိတ။ (နာ) ယထာဂဟိတံ-သံ။] အကြင်အကြင် ယူအပ်ပြီး – ယူခဲ့တိုင်း – သော။ ပာထာဂဟိတံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဥပဋ္ဌာသိ။ ထေရဂု၊၁။၁၃၉။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၃၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ ၃၂၀။)

ယထာဂဟိတကမ္မဋ္ဌာန (နာ) [ယထာဂဟိတ+ကမ္မဋ္ဌာန] အကြင်အကြင်ယူအပ်ပြီး-ယူခဲ့တိုင်း – သောကမ္မဋ္ဌာန်း။ ယထာဂဟိတ-ကမ္မဋ္ဌာနံ မတ္ထကံ ပါဓပန္တော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၄။

ယထာဂဟိတမိဿက (နာ) [ယထာဂဟိတ+နိမိတ္တ] အကြင်အကြင်-ယူအပ်-မှတ်အပ်-ပြီးသော-အမှတ်အသား – နိမိတ်။ ယထာဂဟိတ-နိမိတ္တဝသေန အဘိနိဝေသကရဏပစ္စ-ပဋ္ဌာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၉၂။

ယထာဂဟိတဝိသေသ (ပုံ) [ယထာဂဟိတ+ဝိသေသ] အကြင်အကြင်ယူအပ်ပြီးသော-အထူး-အပြား။ စိတ္တန္တိ ဟိ သာမညဝစနံ ကေသို့ အနေကသို့ဋ္ဌ ယထာဂဟိတဝိသေသေ တိဋ္ဌတိ။ မူလဋီ၊၃၊၁၅၂။

ယထာဂဟိတသကေ်တ (ပုံ) [ယထာဂဟိတ+သကေ်တ] အကြင်အကြင် ယူအပ်ပြီးသော-အမှတ်-သင်္ကေတ။ အန္ဓေဟိ ယထာဂဟိတ-သင်္ကေတဿ အနုဂမနဝသေန တေ ဇာနာ-တီတိ အန္ဓယော။ မ ဋ္ဌီ၊၂။၁၇။

ယထာဂဟိတသညာ (ထီ) [ယထာဂဟိတ+သညာ] အကြင်အကြင်-ယူအပ်-မှည့်ခေါ်အပ်-ပြီးသော အမည်သညာ။ သမ္မုတိသစ္စန္တိ စ ဝုစ္စတိ ယထာဂဟိတသညာဝသေန ပဝတ္တ-ဝစနတ္ထဘာဂတော။ မူလဋီ၊၁။၁၈၀။

ယထာဂဟိတသဏ္ဌာန (နာ) [ယထာဂဟိတ+သဏ္ဌာန] အကြင်အကြင် ယူအပ်ပြီးသော-အသွင်အပြင်-ပုံသဏ္ဌာန်။ လိင်္ဂနာနတ္တတော ယထာဂဟိတသဏ္ဌာနပသေန "အယံ ဣတ္ထီ အယံ ပုရိသော" တိ ဥပဓာရဏာယ သညာယ သညာနာနတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။

ယထာဂဟိတသရဏ (နာ) [ယထာဂဟိတ+သရဏ] အကြင်အကြင်ယူအပ်ပြီးသော ကိုးကွယ်ရာ = ရတနာသုံးပါး။ တတ္ထာတိ ယထာဂဟိတေ သရဏေ၊ "တဿာ" တိပိ ပါဌော။ ယထာဂဟိတသရဏဿာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၂၀။

ယထာဂဟိတာကာရ (တိ) [ယထာဂဟိတ+အာကာရ] (ဒ) အကြင်အကြင် ယူအပ်ပြီးသော အခြင်းအရာရှိသော။ (ပု) (၂) အကြင် အကြင် ယူအပ်ပြီးသော အခြင်းအရာ။ (ဒ) ယထာဂဟိတာကာရဿ သညာ. ဝိသယဿ နု ဝတ္တုဗ္ဗတံ သန္ဓာယ။ မူလဋီ၊ ၁။၁၉၁။ (ပု) (၂) ယထာဂဟိတာကာရဿ သုညဘာဝပ္ပကာသနတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၃၇၀။

ယထာဂါဟိတ (တိ) [ယထာ+ဂါဟိတ] အကြင်အကြင် ယူစေအပ်ပြီးသော။ သစဿ တံ နု ရုစ္စတီတိ အဿ ယထာသန္ဆတိကဿ တံ ယထာဂါဟိတံ သေနာသနံ အဖာသုကဘာဝေန သမေ နု ရုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၃။၁၁၁။

ယထာဂေါစရ (တိ) [ယထာ+ဂေါစရ] အကြင်အကြင်သို့သော ကျက်မှားရာရှိသော၊ အနှုတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ခုသော ကျက်စားရာရှိသော၊ ဟူးဟူးငြားငြားသော ကျက်စားရာရှိသော၊ သူ။ ယထာဂေါစရော (ဝိ၊၁။၂၀)တိ ဂေါစရေ. သုပိ ယထာဂေါစရော ဝါ တထာဂေါစရော ဝါ ဟောတု နဝကမ္မဂေါစရော ဝါ ဥဒ္ဒေသဂေါစရော ဝါသဝုရဂေါစရော ဝါတိအတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၄။

ယထာဂေါတ္တ (တိ) [ယထာ+ဂေါတ္တ။ ယထာဂေါတြ– သံ။] အကြင် အကြင်သို့သော အမျိုးအနွယ်ရှိသော၊ အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ခုသော အမျိုးအနွယ်ရှိသော၊ ဟူးဟူးငြားငြားသော အနွယ်ရှိသော၊ သူ။ ယထာဂေါတ္တော (ဝိ၊၁။၂၀)ဘိ ဂေါတ္တာဒယေန ယထာဂေါတ္တော ဝါ တထာဂေါတ္တော ဝါ ယေန ဝါ တေန ဝါ ဂေါတ္တေန ပေ ၁တု၊ ကစ္စာယနော ဝါ ဝါသိဒ္ဓော ဝါ ကေ ၁သိယော ဝါတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၄။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅–၇။)

ယထာစရဏသီလ (တိ) [ယထာ+စရဏ+သီလ] အကြင်အကြင်အခြင်းအရာအားဖြင့်–ကျင့်သုံး–နေထိုင်–ခြင်း အလေ့ရှိသော။ ယထာစာရီ-(ဇေ.ရ။၃၄၁)တိ ယထာ ကာယာဒိဟိ သံယတော သံဝုတော ဟုတ္တာ စရတိ ဝိဟရတိ ယထာစရဏသီလော ဝါတိ ယထာစာရီ။ ထေရ၊ဋ္ဌ။ ၂။၃၉၇။

ယထာစရန္တ (တိ) [ယထာ+စရန္တ။ ထီ–ဋ္ဌ ယထာစရန္တီ။] အကြင် (သဒ္ဒါအစရှိသော တရား)ဖြင့် –ကျင့်–ဖြစ်–လေ့ရှိသော၊သူ။ ယထာစရန္တန္တိ ဧဝံ သဒ္ဒါယ စရန္တံ.....ဧဝံ ပညာယ စရန္တံ။ ပဋိသံ။ ၂၁၆။

ယထာစာရီ (တိ) [ယထာ+စရ+ဏီ။ ထီ–ဋ္ဌ ယထာစာရိနီ။ ယာဘာစာရိန်–သံ။] အကြင် အခြင်းအရာအားဖြင့်–ကျင့်သုံး – နေထိုင် – တတ်–လေ့ရှိ–သော၊ သူ။ ယာဘာစရဏသီလ–ကြည့်။

ယထာစိဏ္ဏ (တိ) [ယထာ+အာစိဏ္ဏ] အကြင်အကြင်– လေ့ကျက်–လေ့လာ–အပ်ပြီး–ထားအပ်–သော။ ဝေလံ သလ္လကွေတ္ဘာ ယထာစိဏ္ဏံ ဘာဝနာနုယောဂံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၉။

ယထာစိတ္တ (တိ) [ယထာ+စိတ္တ။ (နာ) ယထာစိတ္တံ–သံ။] (ဒ) အကြင် အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သောစိတ်ရှိသော။ (နာ) (၂) စိတ်အားဒလျော်စွာ။ (ဒ) နာ ယထာစိတ္တာဿ ဝါစာတိ၊ အာမန္တာ။ အဘိ၊ က။၃၀၄–၆။(နာ) (၂)ယေန ဟိ ယံ ယထာစိတ္တံ ကထိတံ၊ တံ သမ္မာ ကထိတံ နာမ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၀။

ယထာစိန္တိတ (တိ) [ယထာ+စိန္တိတ။ ယထာစိန္တိတ–သံ။] (နာ) (ဒ) ကြံစည်အပ်သည်အားလျော်စွာ၊ ကြံစည်တိုင်း။ (၂) အကြင်အကြင်ကြံစည်အပ်သော၊ ကြံစည်အပ်တိုင်း–ကြံစည်သမျှ–သော။ (နာ) (ဒ) ဧဝံ ပန စိန္တေတ္ဘာ မဟာသတ္တော အတ္တာနော အာနုဘာ

လျော်စွာ၊ အလိုအတိုင်း။ (၁) နာ ယထာ-ဓိပ္ပာယာ ဟောတိ(အံ၊၁။၃၉၃)တိ ယထာဇ္ဈာ-သယာ နာ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။ ယထာ ဓိပ္ပာယော (အံ၊၂။၄၄)တိ ယထာဇ္ဈာ-သယော အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄။ (နာ) (၂)တသ္မာ ယထာ-အိုဝေသံ ယထာဇ္ဈာသယံ ဝိယဿနာ-ကတ္ထံ သာဓေတိ၊ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၃၂။(–၁၃၃၊၁၆၅)။ ကုတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၁၂၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။)

ယထာဇာတ (တိ) [ယထာ+ဇာတ။ ယထာဇ္ဇပ္ပ-သံ။] အကြင်အကြင်–အကြင်အခြင်းအရာ အားဖြင့်–သိအပ်တိုင်း–သိအပ်ပြီး–သော။ နာ ဟိဿ သက္ကာ တေ ဓမ္မာ ယထာဇာတာ ကေနစိ အညထာ ကာတုံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၇။

ယထာဇာယ (တိ) [ယထာ+ဇာယ။ ယထာရာ-ယံ–သံ။] ဟုတ်မှန်သည့်–အသင့်ယုတ်တို့–အားလျော်သော။ ပဘဿာမိ သမုဒ္ဒါနံ၊ ယထာဇာသံ သုဏာထ မေ။ ဝိ၊၅။၁၅၇။ ယထာဇာယန္တိ ယထာဘူတံ။ ဝင်ရ။၅၄၅။ ယထာဇာယန္တိ ယုတ္တိယာ အနုရူပံ။ ပါစိတ်၊ ဃော။၅၅၃။

ယထာဌပိတ (တိ) [ယထာ+ဌပိတ] (၁)အကြင်အကြင်ထားအပ်ပြီး – ထားခဲ့တိုင်း –သော။ (၂) အကြင်အကြင်ထားအပ်ရာ။ (၁) ကုဒါနိ ယထာဌပိတံ့ မာတိကံ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ဝိဘင်တွာ ဒဿေတုံ့။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၅။) (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ယထာဌပိတဌာန (နာ) [ယထာဌပိတ+ဌာန] အကြင်အကြင် ထားအပ်ရာအရပ်။ ယထာဌ-ပိတဌာနေ ဇေ မုဟုတ္တမတ္တံ ဩလောက-နတ္ထာယ။ ဝိမ၊ဘိ၊၁။၂၉၄။(–ဝိမဘ၊၂၊၂၃၂။)

ဘာဝေ ဌတွာ ယထာစိန္တိတံ ပဋိပဇ္ဇိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၇။ (၂) ဟ္ရာမဏ ရူပဏ ဥပရိ ဣမံ ဟေဌာဘာ့၊ ဟေဌာ ဣဒဘယ-ပဒေ ဣဒန္တိ စိန္တေတွာ ယထာစိန္တိတေန ကာမန သေသစိဟ္ဘာန္ဘပနိ၂ါဒနံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ (–သီ၊ဋ္ဌိ၊သမ်၊၂။၃၃၅။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂၁၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။)

ယထာဇစ္စ (တိ) [ယထာ+ဇာတိ=ယထာဇာတိ +ဏျ။] အမှတ်မရှိ–တစ်စုံတစ်ခု–သောအမျိုး ဇာတ်ရှိသော၊ ဟုတ်ဟုတ် ညားညားသော အမျိုးဇာဘ်ရှိသော၊ သူ၊ ယထာဇစ္စော(ဝိ၊၁။ ၂၀)တိ ဇာတိဝသေန ယံ ဇစ္စော ဝါ တံ ဇစ္စော ဝါ ဟောတု။ ခတ္တိယော ဝါ ဗြာဟ္မ-ဏော ဝါ ဝေဿော ဝါ သုဒ္ဒေါ ဝါတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။

ယထာဇာတ (တိ) [ယထာ+ဇာတ။ ယထာ-ဇာတ–သံ။] ဖြစ်တိုင်း–ရှိတိုင်း–သော။ ယထာဇာတံ ယထာသမုပ္ပန္နံ အာဒရုာဓေသ္ဓ-ဏ။ ဝိ၊၄။၂၂၂။ ယထာဇာတော ပန အာ-ကာသမ္ဘော ပတ္တာဒိဘဏ္ဍမူလတ္ထံ သမ္ပဒ္ဓိစ္ဆိတုံ ဝဋ္ဋတိတိ ဝုတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၄၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉။)

ယထာဇာတိ (ထိ) [ယထာ+ဇာတိ။(နာ) ယထာ-ဇာတိ–သံ] (၁) အကြင်အကြင်–အမျိုး-ဇာတ်။ (၂)အကြင်အကြင်သို့သောသဘော။ (၁) ယထာဇာတိယာ နာ သက္ကာ သုဏ္ဍိတုံ၊ သမ္မာပဋိပတ္တိယာဝ သုဏ္ဍိန္တိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅၅။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယထာဇာတိက(တိ)[ယထာဇာတိ+က။ ယထာ-ဇာတိယက–သံ။] အကြင် အကြင် သို့သော သဘောရှိသော။ ယထာလဒ္ဓပ (ဝိ၊၁။၅၇) နှင့် ယထာဇာတိက်။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၈။

ယထာဇ္ဈာသယ (တိ)[ယထာ+အဇ္ဈာသယ](၁) အလိုအားလျော်သော။ (နာ) (၂) အလိုအား

ယထာဒ္ဒိတ (တိ) [ယထာ+ဒ္ဒိတ။ ယထာသ္ဒိတ–သံ။ ဇဟဒ္ဒိယ–ပြာ။] (ခ) တည်–တည်ရှိ–ရပ်–မြဲတိုင်းသော။ (၂) အမှတ်မရှိသော အခြင်းအရာအားဖြင့်– တည်– ဖြစ်– သော။ (ခ) ယထာဒ္ဒိတာယ စ ပါဠိယာ ဝဏ္ဏနာ သုဝိညေယျာ ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၈။ သာ ဂါထာပရိယောသာနေ ယထာဒ္ဒိတာဝ သောတာပတ္တိဖလေ ပတိဋ္ဌာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၇။ (–၂၀၈။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၉။) (၂) ဧဝမေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု လူမမေဝ ကာယံ ယထာဒ္ဒိတံ ယထာပဏိဟိတံ ဓာတုသော ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၃၄။ မ၊၁။ ၇၃။ မ၊၃။ ၁၃၃။ ဧဝမေဝ ဘိက္ခု စတုန္နံ လူရိယာပထာနံ ယေန ကေနစိ အာကာရေန ဋ္ဌိတဿာ ယထာဒ္ဒိတံ…ကာယံ….ဧဝံ ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၆၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၄၃။ ယထာဒ္ဒိတန္တိ ယထာပဝတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃၀၈။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၄၂။

ယထာဒ္ဒိတကောဋ္ဌာသ (တိ) [ယထာဒ္ဒိတ + ကောဋ္ဌာသ] တည်ရှိ– ဖြစ်မြဲ– တိုင်းသော အဖို့ အစုရှိသော။ ယထောဓိကာနိ (ဇာ၊ ၂။ ၁၀၁)တိ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမဝသေန ယထာဒ္ဒိတကောဋ္ဌာသာနိယေဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၄၁၇။

ယထာဒ္ဒိတဋ္ဌာန (န) [ယထာဒ္ဒိတ+ဋ္ဌာန] တည်မြဲတိုင်းသော – အရပ် – ဌာန။ အတ္တနော ဟတ္ထတော ဝါ ယထာဒ္ဒိတဋ္ဌာနတော ဝါ နန်ဿဋ္ဌန္တိ အနိဿဋ္ဌံ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၁။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၃၆။ ဝင်ရ။ ၂၅၇။ သာရတ္ထ၊၁။ ၅၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။ ၆၀။)

ယထာဒ္ဒိတိကာ (ထီ) [ယထာ+ဒ္ဒိတိ+က+အာ။ ပဗန္ဓဝသေန ဋ္ဌိယတေ ဋ္ဌိတိ၊ သာယေဝ ဋ္ဌိတိကာ။ အထဝါ တိဋ္ဌတိ ပဗန္ဓဝသေန ဧတ္ထာတိ ဋ္ဌိတိ၊ သာယေဝ ဋ္ဌိတိကာ။ ပါစိတ်၊ယော။

ယထာဒ္ဒါတု (ထီ၊ပု) [ယထာ+ဒ္ဒါတု] ရပ်မြဲတိုင်းသော၊သူ။ ယထာဒ္ဒါတဘာဝဝိပဿနံ ဥဿုက္ကာ-ပေတွာ မဂ္ဂပဋိပါဋိယာ အဂ္ဂဖလေ အရဟတ္တေ မတ်ဋ္ဌာသိ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၅၇။

ယထာဒ္ဒါန (န) [ယထာ+ဒ္ဒါန။ ယထာသ္ဆဲန–သံ] (ခ) အကြင် အကြင်–တည်ရာ–အရပ်–ဌာန။ (က) ခင်းမြဲတိုင်းနေရာ။ (ခ) ထားမြဲတိုင်းနေရာ။ (ဂ) တည်–ရပ်–မြဲတိုင်းနေရာ။ (ဃ) နေမြဲတိုင်းနေရာ။ (င) ထိုက်မြဲတိုင်းနေရာ။ (၂) တည်ရာ–အရပ်–ဌာန–အားလျော်စွာ။ (ခ) (က) ဘူမတ္ထရဏံ ဩတာပေတွာ…. ယထာဒ္ဒါနေ ပညပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၅၅။ (–၃၈၈၊၃၉၅။)(ခ) မဒ္ဒပဋိပါဒကာ ဩတာပေတွာ ပမဇ္ဇိတွာ အတိဟရိတွာ ယထာဒ္ဒါနေ ဌပေဘဗ္ဗာ။ ဝိ၊၃။ဖဝ။ ဟတ္ထံ သမိဉ္ဇေတွာ ပုန ယထာဒ္ဒါနေ ဌပေတွာ သဏိကံ သမိဉ္ဇိသိ။ မိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇ဖ။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၊၁ဖဝ၊ ၂၅၇။ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၂၄။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၂၉။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၄။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၇၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၀၉။) (ဂ) ဥပသမွဒါ ပရိယေသနာ စ ယထာဒ္ဒါနေယေဝ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ဖ၅။ ယထာဒ္ဒါနေယေဝါတိ ယံယံ ဌာနံ ယထာဒ္ဒါနံ၊ တသ္မိံ ယထာဒ္ဒါနေယေဝ။ ပါစိတ်၊ ယော။၄၉။ ပါသာဒေါ ယထာဒ္ဒါနေယေဝ မတ်ဋ္ဌာတု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဖ။ တသ္မိံ နိဿေဏိယံ ဌိတေ လဋ္ဌကာ ယထာဒ္ဒါနေယေဝ အဋ္ဌံသု။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၃၁၂။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂-၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၄၊ ၂၉၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃။ ဝိမာ၊၁။၈၊ ၂၀၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၅၆။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။၁၉၅။ ဇာ၊နိ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၄၈၊၃၇။) (ဃ) လူတရေပိ ယထာဒ္ဒါနာနိ အဂမံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၃၃၂။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၄။) (င) အနုညာတာ နရဂ္ဂေန၊ ယထာဒ္ဒါနေ နိသီဒိတုံ။ အပ၊၂။ ၂၁ဖ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၅၇။ (၂) ယထာဒ္ဒါနံ ဝါ တေသံ ဒေသနာကမ္မမော။ အနုဋ္ဌီ၊၂။ ၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၇၄။

ယထာတစ္ဆဂဟဏ (န) [ယထာတစ္ဆ +ဂဟဏ] ဟုတ်မှန်သည် အားလျော်စွာ – မဖောက်မပြန်–အမှန်အတိုင်း–ယူခြင်း။ ယထာဘူစ္စဂဟဏာဘာဝေနာတိ ယထာဘူတစ္ဆဂဟဏာဿ အဘာဝေန။ သံဋီ၊ ၂။ဒဂဒ္ဒ။

ယထာဘထ (န) [ယထာ + တထ။ ယထာဝတ္တတေ တထာ အနတိက္ကမ္မ၊ ကျတိ အနုဝတ္တိယံ အဗျယီဘာဝေါ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယထာတထ–သံ။ ဇဟာတဟ(န)ပြာ] (၁)မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သော။ (၂) မဖောက်မပြန်၊ ဟုတ်မှန်တိုင်း၊ ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ၊ အမှန်အတိုင်း။ ယထာတထိယ–လည်းကြည့်။ (၁) အညာတဇမာဘံ ဝစနံ၊ အသိတဿ ယထာတထံ။ ဘဒ္ဒနိ။ဥဂဂ။ ယထာတထန္တိ အဝိပရီတံ...တဒေတံ မယာ အသိဘဿ ဝစနံ ဒန္ဓ ဘဂဝန္တံ သက္ခိ ဒိဿာ။ "ယထာဟသမေ ဝါ"တိ အညာတံ။ သုတ္တနိ၊ ၌။ ၂၀၉။ ယထာဘစ္ဆ–လည်းကြည့်။ (၂) ယော ဝေသာလိယံ ပညတ္တာ၊ တေ သုဏောဟံ ယထာဘဆံ။ ဝိ၅။ ၂၅၆။သံသပ္ပီ မုသာဝါဒီစ၊ တံ ဝိဒိတ္ဝာ ယထာဘထံ။ အံ၊၃။၁၀။ သဗ္ဗံ လောကေ ယထာတထ (အံ၊၁။၃၃၂)နှင့် တသ္မိံ....သဗ္ဗံ တံ ယထာတထံ အဝိပရီတံ ဇာနိတ္ဝာ။ အံ၊၌၊ ၂။ ၂၆၉။ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ ယထာတထေ (ထေရ။၃၂၀)တိ စတုသစ္စဓမ္မေ.... မဂ္ဂပညာယ ယထာဘူတံ ဒိဋ္ဌေ။ ဇုထေရ၊၌၊ ၂။ ၂၆၇။ (–အပ၊ ၂။၁၁၀၊ ၂၂၉။ ဇာ၊၁။၁၂၇။ ထေရီ၊၌။၁၅၀။ ဇာ၊၌၊၃။၁၇၀။)

ယထာဘထာ (ဗျ) [ယထာ+တထာ] (၁)ဟုတ်ဟုတ် ညားညား–အမှတ်မရှိ–တစ်စုံတစ်ခု–သော–အခြင်းအရာ–အကြောင်း ဥပါယ်–နည်းလမ်း– အားဖြင့်။ (၂) သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော–အခြင်းအရာ–နည်းလမ်း–အားဖြင့်။ (၃) အမှန်အားဖြင့်။ (၁)ယထာတထာဝါ(ဝိ၊၌၊၃။၀၄)တိ ယေန ဝါ ဒုစ္စိတေန ဝါ ဒုဿုတေန ဝါ ဒုဿုတိယာ ဝါ ဒုဿုတိယာ ဝါ ဒုဿုတိယာ

တေန ဝါ အာကာရေန။ ပါစိတ်၊ယော။၆၆။ ယ၊ဝေ၁ တထာ သြဝဒိတ္တာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၀၉)တိ ယေန တေနာကာရေန သြပဒိတ္တာ။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၆၃။ (၂) အာစရိယဿ ဘာဝေါ အာစရိယာဲ။ ယထာ တထာ သြဝါဒါနုသာသနံ၊ တဒဿတ္ထိတိ အာစရိယကော။ သီ၊ဋ္ဌီ။သစ်၊၂။၃၀၀။ (၃) တူဥေတ္တ ဇာနာသိ-ယထာ တထာ ဣဒ(သုတ္တနိ။၃၅၄)နွိ....ယထာ-တထာ ဇာနာသိ ယာထာဝတော ဇာနာသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။

ယထာတထာဝါ (ဗျ) [ယထာ+ တထာ+ ဝါ] ယထာဘဆာ (၁) အနက်ကြည့်။ ဥမ္မတ္တကော ငိယ ဟိ ဗာလဗုထုဇ္ဇနော ယထာတထာ ဝါ ပဝတ္တတိ။ သာသနတ္ထ၊၃။၁၃၉။ သာမဏေရုနံ ပန ယထာတထာ ဝါ သမာဒါနေ ကေသ္မိ ဘိန္နေ သဗ္ဗာနိပိ ဘိန္နာနိ ဟောန္တိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၂။၃၂၄။

ယထာဘထိယ (တိ) [ယထာဘထ + ဣယ။ ယထာတထျ – သံ။] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်–သော။ ယထာတထိယံ ဝိဒိတ္တာ ဓမ္မံ။ သုတ္တနိ။၃၃၃။ ယထာတထိယန္တိ ယထာ-တထံ ယထာဘူတံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။

ယထာတ္တ (ဗျ) [ယထာ+တ္တ] မဖောက်မပြန်၊ ဟုတ်မှန်သည့် အတိုင်း၊ မှန်မှန်ကန်ကန်။ ယထာတ္တံ တု ယထာတထံ။ ဓာန်။၁၁၅၂။

ယထာတ္ထ (နာ) [ယထာ+အတ္ထ] အနက်အား လျော်သော။ ဝေါဟရန္တော ယထာတ္ထတော (ထေရ။၃၄၁)တိ အတ္ထာနုရူပံ အဝိပရီတတ္ထံ....ဒီပေန္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၃။

ယထာထာမ (နာ) [ယထာ+ထာမ။ ယံသာသတ္တိ-ကြွသ့်ဉီး။ ယသာသ္တာမ–သံ။] အစွမ်းသတ္တိ အားလျော်–သော–(စွာ)။ ထောမယိတ္ထာ ယထာထာမံ၊ ဥတ္တရိယမဒါသဟံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၂။

ယထာထာမ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၂)နွိ ယထာဗလံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၉၇။

ယထာဒဿန (နာ) [ယထာ+ဒဿန။ ယထာ ဒဂ်ိန–သံ။] (၁) တွေ့မြင်အပ်သော–ပါဋ္ဌိ–ပြယုဂ်– ဥဒါဟရဏ်– ပုံစံ– အားလျော်စွာ။ (၂) ဉာဏ်–အထင်–အမြင်–အားလျော်စွာ –အတိုင်း။ (၁) ယထာဒဿနံ ပနေတာနိ ဥဒ္ဒရိတဗ္ဗာနိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၁၄၁။ (၂) ဇစ္စန္ဓာနံ ဝိယ ဟတ္ထိမှိ ယထာဒဿနံ မိစ္ဆာဘိနိဝေသံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၂။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၁၃။)

ယထာဒဿိတ (တိ) [ယထာ+ဒဿိတ။ ယထာ-ဒဂ်ိတ–သံ။] အကြင် အကြင်– ပြအပ်–ပြဆိုအပ်–ပြီးသော၊ ပြအပ်တိုင်း–ပြဆိုအပ်တိုင်း–သော။ ယထာဒဿိတာနံ ပစ္စယာနံ ဝသေန ပန္နရသ လဗ္ဘန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇၀။ အယဉ္စ ယထာဒဿိတော ဣဒ္ဓါနုဘာဝေါ နာဂရာဇသ္သေဝ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ ယထာ-ဒဿိတဿ အဋ္ဌကထာပါဋိဿ အတ္ထပ္ပကာ-သနေန သဒ္ဓိံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၄၃။

ယထာဒါန (နာ) [ယထာ+ဒါန] (၁) အကြင် အကြင် ပေးလှူအပ်–လှူအပ်တိုင်း– လှူမြဲတိုင်း–သော အရာ (သင်္ကန်းစသည်)။ (၂) အကြင် အကြင် – စွန့်–လှူ – အပ်သော အစီအရင်။ (၃) ပေးလှူခြင်းအားလျော်စွာ။ (၁) နိဿဋ္ဌံ ပဋိလဘိတ္ထာ ယထာဒါနေ ဥပနေဘဗ္ဗံ။ ဝိ၊၂။၃၂၀။ ယထာဒါနေယေဝ ဥပနေတဗ္ဗ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၀)နွိ ယထာ ဒါယ-ကေန ဒိန်း၊ တထာ ဥပနေတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၂၁။ (–ပါစိတ်၊ယော။၁၅၆။) (၂) ယထာ-ဒါနေတိ ဒါယကေဟိ ပရိစ္စတ္တဝိဓာနေန။ ဝင်ရ။၃၆၃။ (၃) ဘိက္ခုနော နာမ အတ္တနော ပစ္စယေ လဘိတ္ထာ ယထာဒါနံ ကထေန္တေန အတ္တနာဝ ပရိဘုဉ္ဇိတုံ ဝန္ဒဘိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၅။

ယဿဒိဋ္ဌ (တိ) [ယံထာ+ဒိဋ္ဌ။ ယထာဒိမု–သံ]။ (၁) အကြင် အကြင် တွေ့မြင်အပ်–တွေ့မြင်

အပ်တိုင်း–သေး။ (၂) အကြင် အကြင် မြင် အင်္သော (အိပ်ကော်)။ (၃) အကြင် အကြင် သိမြင်အပ်– သိမြင်အပ်တိုင်း– သော။ (၁) ယထာဒိဋ္ဌာနိ ဒုတ္တိ်သ မဟာပုရိသလက္ခဏာနိ ပဋိပါဋိယာ အာစိက္ခိတ္ထ။ မဒ္ဒ၊၃။၂၅၆။ (–နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၈၁။) (၂) အထ ထေရော ယထာဒိဋ္ဌံ သုပိန် အကုံသ် ကတ္တာ။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၀၉။(၃) ယထာဒိဋ္ဌံ ယထာဝိဒိတံ ဘူမိ်ပစ္စ-ဝေက္ခဏ္ဏာ။ ဝိ၊၃။၂၃။ ယထာဒိဋ္ဌန္တိ် ပဌမ-မဂ္ဂဉ် ဒိဋ္ဌံ စတုသစ္စဘူမိ်။ ဝိမတိ၊၂။၉၃။ သော ယထာဒိဋ္ဌံ ယထာဝိဒိတံ ဗျာကရောတိ။ အံ၊၁။၄၀၇။ (–မဒ္ဒိ၊၃။၃၀၉။)

ယထာဒိဋ္ဌာ (ထီ၊ နာ) [ယထာ+ဒိဋ္ဌ။ ယထာဒ္ဒမို်-သံ်။] (၁) အကြင် အကြင် မိစ္ဆာအယူအား-လျော်–လျောက်ပတ်–စွာ။ (၂) အယူအား-လျော်–လျောက်ပတ်–စွာ။ (၃) အယူဝါဒ အား–လျော်–လျောက်ပတ်–သော။ (၄) အကြင် အကြင် မိစ္ဆာအယူဝါဒ။ (၅) သင့်လျော်– လျောက်ပတ်– သော– အယူ– အယူဝါဒ။ (၁) ယထာဒိဋ္ဌိ (အံ၊၁။၃၃)တိ ယာ ယာ ဒိဋ္ဌိ၊ တဿာ တဿာ အနုရူပ်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀။ယထာဒိဋ္ဌိတိ အတ္ထဗျာပနိစ္ဆာယံ ယထာသဒ္ဒေါ၊ တေန ဥတ္တရပဒတ္ထပ္ပဓာနော သမာသော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂၆။ (၂) ယထာဒိဋ္ဌိ သမတ္တံ သမာဒိန္န (အံ၊၃။၄၂၀)နွိ် ဒိဋ္ဌာနု-ရူပေန ပရိပုဏ္ဏံ သမာဒိန္နံ သကလံ ဂဟိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။ ယထာဒိဋ္ဌိ (ပဋိသံ။၁၃၅)တိ ယာ အယံ ဒိဋ္ဌိ၊ တဿာနုရူပ်။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀။ (၃) နစ ယထာဒိဋ္ဌိယာ ဂဏ္ဟန္တိ(ဝိ၊၄။၂၀၅)တိ ဓမ္မဝါဒိနော ဟုတ္ဝာ "ဗလဝပက္ခံ ဘဇိဿာမာ" တိ အဓမ္မဝါဒိသလာကံ် ဂဏ္ဟန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇။ နစ ယထာဒိဋ္ဌိယာ ဂဏ္ဟန္တိ်တိ ဏ္ဌေ ဓမ္မဝါ-ဒိနော ဟုတ္ဝာ မွေဝါဒိသလာကံ် အဂ္ဂဟေတ္ဝာ အဓမ္မဝါဒိသလာကဿ ဂဟဏံ် နစ ယထာ-ဒိဋ္ဌိယာ ဂဏ္ဟန္တိ် နာမာတိ ဒဿေန္တော အာဟ "ဓမ္မဝါဒိနော ဟုတ္ဝာ"တိ အာဒိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၄၄၄။ (၄) ယထာဒိဋ္ဌိယံ် ဋ္ဌိတကာယ-ကမ္မ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀)နွိ် ယာ ပန ဒိဋ္ဌိ "နတ္ထိ တကောနိ်ဒိနံ် ပါပ" နွိ်် အာဒိနာ ပဝတ္တာ၊ တဿံ ဒိဋ္ဌိယံ်။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂၆။ (၅) နယထာ-ဒိဋ္ဌိယာ ဗျာကတာ ဟောတိ (ဝိ၊၅။၃၁၉) တိ ယဿ အတ္ထနော ဒိဋ္ဌိ၊ တံ ပုရက္ခတ္ဝာ နယ ဗျာကတာ၊ လဒ္ဓိ် နိ်ဂ္ဂိဟိတ္ဝာ အယထာဘူတံ် အဓမ္မာဒိသု ဓမ္မ-ဒိလ္ဒိကော ဟုတ္ဝာ ကထေတာ ဟောတိတ် အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁၆။ ယထာဒိဋ္ဌိယာတိ အနုဋ္ဌာနဝစနဒ္ဒိယာ။ ယဿ ဟိ အတ္ထဿ ယာဒိသီ ဒိဋ္ဌိ အနုရူပါ၊ တံ ဂဟေတ္ဝာ နယ ဗျာကတာတ် အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၃၀၆။

ယထာဒိဋ္ဌိ (တိ) [ယထာ+ဒိဋ္ဌိ](၁) ဖြစ်ရေအပ် သော– လုံ့လ–ဝီရိယ–အား–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–ကောင်းမြတ်–သော– အယူ–ဉာဏ်အမြင်–ရှိသော၊ သူ။ (၂) ဖြစ်စေဒေ့ပ် ပြီးသော အပြားရှိသော–အယူ–ဉာဏ်အမြင်–ရှိသော၊ သူ။ (၃) ဖြစ်စေအပ်ဝသော လုံ့လ ဝီရိယအား – သင့်လျော် – လျောက်ပတ်– သော– အယူ– ဉာဏ်အမြင်– ရှိသော၊ သူ။ (၄) အယူ– ဉာဏ်အမြင်– အားလျော်စွာ ဖြစ်သော–အမူအရာ–ကြီယာ–ရှိသော၊ သူ။ (၁) (၂) (၃) (၄) ယထာဒိဋ္ဌိဿ စ ပဓာန-(အံ၊၁၊၉၄။ အဘိ၊၀၁၆)နွိ် ဟေဋ္ဌိမဂ္ဂသမ္မ-ယုတ္တံ် ဝိဒိယံ်။ တဋ္ဌိ တဿာ ဒိဋ္ဌိယာ အနုရူ-ပတ္တာ "ယထာဒိဋ္ဌိဿ စ ပဓာန" နွိ် ဝုတ္တံ်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၄။ယထာဒိဋ္ဌိဿ ဘဒ္ဒံ် အနုရူပ ဒိဋ္ဌိဿ ကလျာဏဒိဋ္ဌိဿ နိဗ္ဗတ္တိတပဏ္ဍာဒိဋ္ဌိဿ ဝါ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗပဓာနာနုရူပဒိဋ္ဌိဿ ယထာဒိဋ္ဌိပုဂ္ဂ-ကိရိယဿ ဝါတိ ဓေမ္မတ္ထ အတ္ထံ သံဝဏ္ဏေ ယန္တိ်။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၃၄-၄။ ....ယထာဒိဋ္ဌိဿ စ ပဓာနန္တိ် ....ယထာဒိဋ္ဌိဿ စ အနုရူပဒိဋ္ဌိဿ ကလျာဏ၊ ဒိဋ္ဌိဿ တံ သမ္မယုတ္တမေဝ ပဓာနံ်။ အဘိ-ဋ္ဌ၊၁။၀၉၆။ ယထာဒိဋ္ဌိဿာတိ နိဗ္ဗတ္တိတပုဂ္ဂလာရ-ဒိဋ္ဌိဿ နိဗ္ဗတ္တေတဗ္ဗပဓာနာနုရူပဒိဋ္ဌိဿ ဝါ

ယထာဒိဒ္ဓိပဝတ္တကိရိယာသာ ဝါ။ မူလဋီ၊၁။၅၇။ (–ဒီ၊၃။၁၇၉။ ဒီ၊၆၊၃။၁၆၆။)

ယထာဒိဒ္ဓိက (တ်) [ယထာ+ဒိဒ္ဓိ+က] အကြင် အကြင် မိစ္ဆာအယူရှိသော၊ သူ။ တသာ ယထာ-ဒိဒ္ဓိကသာ ပရေသံ၊ ဟတ္ထမုဒ္ဒါဒိနာ ဝိညာပန-ကာလေ။ အံ၊၃။၂။၂၆။

ယထာဒိန္န (တိ) [ယထာ+ဒိန္န] အကြင်အကြင်–ပေး – လှူဒါန်း – အပ်ပြီးသော၊ ပေး–လှူဒါန်း–မြဲတိုင်းသော။ယထာဒိန္နဥ္စ ဒဿာမိ၊ ဒါနံ သဗ္ဗဝန်သွတံ်။ ၎၊၂။၂၆၃။ ပဋိညံ အာရောပေတွာ ယထာဒိန္နာယ ပဋိညာယ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၆၊။၂၄၄။ (–ပါစိတ်၊ယော။ ၆၃၅။)

ယထာဒေသနာ (ထီ) [ယထာ+ဒေသနာ] (က) သင့်လျော်-လျောက်ပတ်– သောဒေသနာ။ (ခ) ယင်းကဲ့သို့–ဤကဲ့သို့–ဟောကြားခြင်း။ (က) (ခ) ပကတ်နီဟာရေနေဝ ကတ္တုဗ္ဗန်တိ ဒဿနတ္ထံ ယထာဒေသနာ ကတာ။ ဝဇီရ။ ၄၆၆။

ယထာဒေသိတ (တိ) [ယထာ+ဒေသိတ] အကြင် အကြင်–ဟောကြား– ပြောဆို–အပ်သော၊ ဟောကြား – ပြောဆို – အပ်တိုင်းသော။ ယထာဒေသိတာသာ သုတ္တာသာ သဗ္ဗာသာ ဝါရံ ဂစ္ဆတိ။ ပေဋကောပ။ ၂၃၁။ ယော တံ ယထာဒေသိတံ ကရောတိ။ မ၊၁၊။၃၂၀။ (–အံ၊၁၊ ၂၊၁၀၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၉၅။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၂၅၁။ အံ၊ဋီ၊၃၊၁၀။)

ယထာဓမ္မံ (ပုံန) [ယထာ+ဓမ္မ။ယထာဓမ်–သံ။] (ခ) (က) တရားတော်– ဝိနည်းတရားတော်–အား–လျော်–လျောက်ပတ်–စွာ၊ တရားဟော်– ဝိနည်းတရားတော်–အတိုင်း–နှင့်အညီ။ (ခ) သဘောအား–လျော်– လျောက်ပတ်– စွာ။ (ဂ) တရား သဘောအား– လျော်–လျောက်ပတ်–စွာ။ (၂) (သိက္ခာပုဒ်) ပါဠိတော်–ဘုရားစကား တော်– အား– လျော်– လျောက်ပတ်–စွာ၊ (သိက္ခာပုဒ်)ပါဠိတော်–ဘုရားစကားတော်– အတိုင်း – နှင့်အညီ။ (၃) ဓမ္မ, ဝိနယ (သုတ္တန် အဘိဓမ္မာနှင့် ဝိနည်းတရားတော်) အား–လျော်–လျောက်ပတ်–စွာ၊ ဓမ္မဝိနယ အတိုင်း၊ ဓမ္မဝိနယနှင့်အညီ။ (၄) အကြင် အကြင် (အဝိဇ္ဇာစသော) အကြောင်းတရား, (သဒ်ါရ စသော) အကျိုးတရား။ (၅) အကြောင်းကရား အကျိုးတရားအား လျော်စွာ။ (၆) ဟုတ်မှန်သော– သဘော–ဝတ္ထု။ (၁)(က) တရားတော်–ဝိနည်းတရားတော်–အား– လျော်– လျောက်ပတ်– စွာ။ ယော အစ္ဆယံ အစ္ဆယတော ဒီသ္ဝာ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောတိ။ ဝိ၊၂။၃၀။ ယထာဓမ္မော ကာ-ရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊၃။၁၀၉။ ယထာဓမ္မ (ဝိ၊၂။ ၁၆၂) နွှဲ့ ယော ယဿ အဓိကရဏဿ ဝူပသမနာယ ဓမ္မော ဝုတ္တော၊ တေနေဝ ဓမ္မေနာတ် အတ္ထော။ ဝိ၊၆၊။၁၃၄။ ကခ်ီ။ ၂၄၅။ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောသီ (ဝိ၊၄။၂၆၄)တိ ယထာ ဓမ္မော ဋ္ဌိတော၊ တထေဝ ကရောသိ၊ ခမာပေသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။သာရတ္ထ၊၃။၃၀၉။ ယထာဓမ္မော ကာရေတဗ္ဗော (ဝိ၊၄။၂၀၅)တိ ဒုက္ကဋ်ဝတ္ထုမှိ ဒုက္ကဋ်နေ ပါစိတ္တိယဝတ္ထုမှိ ပါစိတ္တိယေန ကာရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊၆၊။၅၇။ ယထာဓမ္မံ ပဋိကရောသိ (ဒီ၊၁။၈၀။ မ၊၂။ ၁၁၃။ အံ၊၁။ ၂၄၀။ အံ၊၃။၁၀၄)တိ ယထာ ဓမ္မော ဋ္ဌိတော၊ တထေဝ ကရောသိ။ ဒီ၊၆၊။ ၂၁၁။ မ၊၁၊။၁၀၆။ အံ၊၆၊။ ၂။ ၂၂၀။ အံ၊၆၊။ ၂၆၄။ ယထာ ဓမ္မော ဋ္ဌိတော၊ တထေ ဝါ တိ ဣဂိနာပိ ယထာသဒ္ဒဿ အနုရူပတ္ထမာဟ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၉၃။ ယထာဓမ္မံ ယထာနုသိဋ္ဌံ ကာရေမော (မ၊၃။၆၁)တိ ယထာ ဓမ္မော စ အနုသိဋ္ဌိ စ ဋ္ဌိတာ၊ ဧဝံ ကာရေမာတိ အတ္ထော။ မ၊၆၊။၄။ ယထာဓမ္မန်တိ ဓမ္မာနုရူပံ။ မ၊၃။၃။ ၂၆၁။ (–ဝိ၊၄။၁၇၃။ ၂၇၂၊ ၂၀၅။ အံ၊

၂၁။ (၆) ဟုတ်မှန်သော–သဘော–ဝတ္ထု။ နာ ယထာဓမ္မေ ယထာဝိနယေ (ဝိ၅။၃၁၉)တိ နာ ဘူတေန ဝတ္ထုနာ အာပတ္တိ သာရေတ္ဗာ စောဒေတာ ဟောတိ။ ဝိ၊၆၊၄။ ၂၁၆။

ယထာဓမ္မ၂ (တိ) [ယထာ+ဓမ္မ] အကြင် သို့သော (ဖျားနာခြင်း စသော) သဘော ရှိသော။ ယထာဓမ္မာ တဏှာသန္တာ ဇိဂုစ္ဆန္တိ ပုထုဇ္ဇနာ။ အံ၁။၁။၁၇၅။ ယထာဓမ္မာတိ ဗျာဓိ-အာဒီဟိ ယတာ ယဘာဝါ။ အံ၊၆၊ ၂။၁၂၉။

ယထာဓမ္မဒေသနာ (ထီ) [ယထာဓမ္မ+ဒေသနာ] သဘောတရား အား လျော်စွာ ဟောကြား အပ်သော – တရား – ဒေသနာ။ ယထာ-ဓမ္မဒေသနာယံ ပန ကထေတုကာမျတာဝသေန ပုစ္ဆနေန သမ္မောဟော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၈။

ယထာဓမ္မပညတ္တိ (ထီ) [ယထာဓမ္မ+ပညတ္တိ] သဘောတရား အား လျော် စွာ– ပညတ်– သိစေ–ခြင်း။ အန္တရန္တရာ ယထာဓမ္မပညတ္တိ-ယာ ပညာပိတာနံ ဓမ္မာနံ အနုရူပတော ဒဿနံ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၄။

ယထာဓမ္မပဋိကာရပ္ပတ္တိ (ထီ) [ယထာဓမ္မ+ပဋိကာရ+ပတ္တိ] သုတ္တန်အဘိဓမ္မာနှင့် ဝိနည်း တရားတော်အား လျော်စွာ ကုစားခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း။ ယထာဓမ္မပဋိကာရပ္ပတ္တိယာ • ဝိပ္ပဋိသာရော အနဝသရော၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၄၃။

ယထာဓမ္မရသ (ပု) [ယထာဓမ္မ+ရသ] အကြင် အကြင် တရားသဘောတို့၏–ချုပ်ပျောက်-ပျက်စီး–ခြင်း။ ဒဿမံ ယထာဓမ္မရသေန ပဋိပါဋိယာ ဝုတ္တမိဝ။ သံ၊၁၊၂။ ၂၇၃၊ ရသန်း ဘူန်း နိရုဇ္ဈန် ရသော၊ ယောယော ဓမ္မာန် ရသော ယထာဓမ္မရသော။ တေန ယထာဓမ္မ-ရသေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၉၇။

ယထာဓမ္မဝသ (ပု) [ယထာဓမ္မ+ဝသ] သဘော အားလျော်သည့်အစုမ်း။ သာဘောအား လျော်

ဘဝ။ ၁၀၁။ ၅၆၄။ အံ၊၁၊ ၂။ ၇၁၊ ၃၃၄။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၀၇။) (ခ) သဘောအား–လျော်–လျောက်ပတ်–စွာ။ ယထာဓမ္မံ နာ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ (အံ၊၁။ ၆၁)တိ.... ယထာဓမ္မံ ယထာသဘာဝံ နာ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ အံ၊၆၊ ၂။ ၂၅။ (ဂ) တရား သဘောအား– လျော်–လျောက်ပတ်– စွာ။ ယထာဓမ္မ (ဝိ၊၆၊၁။ ၁၇)နှိ့ ဓမ္မသဘာဝါနုရူပံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၇၅။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။ ၁၀၀။ (၂) (သိက္ခာပုဒ်) ပါဠိတော်– ဘုရားစကားတော်–အား–လျော်–လျောက်ပက်–စွာ။ ယထာဓမ္မော ကာရေတဗ္ဗော (ဝိ၊၃။ ၃၁၈)တိ ပရမ္မရဘောဇနေန ကာရေ-တဗ္ဗော။ ဝိ၊၆၊၃။ ၃၇၇။ ယထာဓမ္မော (ဝိ၊၆၊ ၄။ ၁၁၁)တိ ဂဏဘောဇနေ ပါစိတ္တိယန်ဿ ဝုတ္တာယ မာတိကာဝိဘင်္ဂပါဠိယာ အနုရူပံ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၅၁၈-၉။ (၃) ဓမ္မဝိနယ(သုတ္တန် အဘိဓမ္မာနှင့် ဝိနည်းတရားတော်) အား–လျော်– လျောက်ပတ်– စွာ။ ယထာဓမ္မော ကာရေတဗ္ဗော (ဝိ၊ ၂။ ၁၉၀)တိ....ယထာ ပန ဓမ္မော စ ဂိန်းယော စ ဌိတော၊ တထာ ကာရေဟဗ္ဗော။ ဝိ၊၆၊ ၁။ ၁၄၆။ ကင်္ခါ။ ၂၅၂။ ယထာဓမ္မောတိ ဇ္ဈာ ဓမ္မသဒ္ဒေန ဓမ္မော စ ဝိနယော စ အဓိပ္ပေတောတိ အာဟ "ဓမ္မော စ ဝိနယော စာ" တိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၁၁၈။ (–ဒီမတိ၊ ၂။ ၅၁၁။) (၄) အကြင် အကြင် (အဝိဇ္ဇာစသော) အကြောင်းတရား (သင်္ခါရ စသော) အကျိုးတရား။ (၅) အကြောင်း တရား အကျိုးတရားအား၀လျော်စွာ။ ယထာ-ဓမ္မ (ဝိ၊၆၊ ၁။ ၁၈။ ဒီ၊၆၊ ၁။ ၂၁။ အဘိ၊၆၊ ၁။ ၂၃)နှိ့ ဇ္ဈာ ဓမ္မသဒ္ဒေါ ဟေတုံ ဟေတုဖလဿ သဗ္ဗံ သင်္ဂဏှာတိ၊ သဘာဝဝါစကော ဟေသ ဓမ္မသဒ္ဒေါ နာ ပရိယတ္တိဟေတုဘာဝဝါစကော၊ တသ္မာ ယထာဓမ္မန်ဿိ ယော ယော အဝိဇ္ဇာဒိ-သင်္ခါရာဒိဓမ္မော၊ တသ္မိံ တသ္မိန်ဿိ အတ္ထော။ ဓမ္မာနုရူပံ ယထာဓမ္မံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၇၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၁၀၆။ မူလဋ္ဌ၊၁။

သော။ယထာဓမ္မဝသေနေဝ ဝိဘင်္ဂံ ဝိဘဇန္တော "ပညံ နပ္ပမဇ္ဇေယျာ" တိ အာဒိမာဟ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄၊၂၀၈။ယထာဓမ္မဝသေန ဝါတိ ဒေသေတဗ္ဗမဿနံ ယထာသဘာဝေနေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃၉၈။

ယထာဓမ္မဝိဟာရီ (တိ) [ယထာဓမ္မ+ဝိဟာရီ] (၁) အကြင်သို့ သဘောရှိသော တရားဖြင့် နေလေ့ရှိသော၊သူ။ (၂) အကြင်သို့ သဘော ရှိသော သီလအစရှိသော တရားနှင့် ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ (ဒိဋ္ဌဝိဟာရ အစရှိသည်တို့၌ မပြတ်) နေလေ့ရှိသော၊သူ။ (၁)(၂) ယထာနာမာ ယထာဂေါတ္တာ၊ ယထာဓမ္မဝိဟာရိနော။ ထေရ။၂၁၉။ ယထာဓမ္မဝိဟာရိနောတိ ယာဒိသဓမ္မဝိ ဟာရိနော၊ ပရိယတ္တိပရမတာယံ အဋ္ဌတ္ဝာ ယထာနုရူပံ ဘာဝနာပတ္တိဝိဟာရိနော ဟုတ္ဝာ ဝိဟရိ သူတိ အတ္ထော။အထဝါ ယထာဓမ္မဝိဟာရိနောတိ ယထာဓမ္မာ ဝိဟာရိနော စ၊ ယာဒိသသီလာဒိဓမ္မာ ဒိဋ္ဌဝိဟာရာဒိသု အဘိဇ္ဈာသော ဝိဟရမာနာ ယာဒိသဝိဟာရာစာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅-၆။

ယထာဓမ္မသံဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ယထာဓမ္မ+သံဝဏ္ဏနာ] တရားအားလျော်စွာ– အမှန်အတိုင်း– ချီးမွမ်းခြင်း။ ဗုဒ္ဓဂုဏသံဝဏ္ဏနာ ဇာနန္တသာ ယထာဓမ္မသံဝဏ္ဏနံယေဝ အနုပဝိသတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁။

ယထာဓမ္မသာသန (နံ) [ယထာဓမ္မ+သာသန] ယထာဓမ္မသာသနာ၊ ပရမတ္ထတရားအားလျော်စွာ ဆုံးမဂုဖြစ်သော အဘိဓမ္မာပိဋကတ်။ (သာသနာတော်သည်– (၁) ယထာပရာဓ သာသနာ= အပြစ်အားလျော်စွာ ဆုံးမရာဝိနည်းပိဋကဲ၊ (၂) ယထာနုလောမသာသနာ= သတ္တဝါတို့၏ အလိုဆန္ဒနှလုံးသွင်း အားလျော်စွာ ဆုံးမရာ သုတ္တန်ပိဋကဲ၊ (၃) ယထာဓမ္မသာသနာ= ပရမတ္ထတရားအားလျော်စွာ ဆုံးမရာအဘိဓမ္မာပိဋကဟူ၍ သုံးရပ်ရှိ၏။) တတိယံ ဓမ္မပုဒ္ဂလတ္တေ "အဟံမမာ"တိ သညိနော သတ္တာ ယထာဓမ္မံ တ္ထေ သာသိတာတိ ယထာဓမ္မသာသနံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉-၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ (–သာရတ္ထ၊၁။၆၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၈၄။ အနုဋ္ဌ၊၁။၂၅။၁၂၉။ အနုဋ္ဌ၊၂။၁၂၊၂၉။ အနုဋ္ဌ၊၃။၁၈၂၊၂၄၈။)

ယထာဓိကတ (တိ) [ယထာ+အဓိကတ]အကြင်အကြောင်–ချထားအပ်–မိန့်ဆိုတိုင်း–သော။.... ဘောတာ စ ဂေါတမေန ဝုတ္တေ ဇာတိဝါဒေတိ ဣမသ္မိံ ယထာဓိကတေ ဝစနေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၂။ တိဋ္ဌတု ပသင်္ဂေါ၊ ယထာဓိကတမေဝ ဝဏ္ဏယိဿာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၁။ (–အနုဋ္ဌ၊၃။၆၉။)

ယထာဓိကာရ (နံ) [ယထာ + အဓိကာရ။ ယထာဓိကာရ–သံ။] (၁) အထူးအားလျော်စွာ။ (၂) လွန်လွန်ကဲကဲ–ထူးထူးခြားခြား–ပြုလုပ်ခြင်း– (ဆုတောင်း–) အားလျော်စွာ။ (၁) "ကာလမရဏံ ပုညကမ္မယေနာ"တိ ဣဒံ ယထာဓိကာရံ သမ္ပတ္တိဘဝဝသေန ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။ (–ဝင်္သ။၆၀။) (၂) အပိ စ ဣဒံ မေ ဒါနံ သဗ္ဗညုတညာဏဿ ပစ္စယော ဟောတူတိ ယထာဓိကာရံ စိတ္တံ ဌပေသိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၃။

ယထာဓိဂတ (တိ) [ယထာ+အဓိဂတ] (၁) ရအပ်ပြီးသော အပြားရှိသော (၂) ရအပ်–သိအပ်–ပြီး သောအပြားရှိသော (၃) ရအပ်–ရောက်အပ်–ပြီးသောအပြားရှိသော။ (၄) အကြောင်အကြောင် ရအပ်–ရသင့်တိုင်း–သော။ (၁) အထဝါ ယံထာဓိဂတာနံ ပဋ္ဌန္ဓမ္မိ ခန္ဓာနံ-သဟ ဥဂ္ဂမော ဥပ္ပတ္တိ သမုဂ္ဂမော။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၇။ ယထာဓိဂတာနံ အဓိဂတပုဂ္ဂလာနံ၊ အနုဋ္ဌ၊၂။၂၂။(၂)အတီတေန ဝါ ဝိပဿိနာ ဘာဝဝတာ ယထာဓိဂတံ ဒေသိတဘာဝံ သန္ဓာယ "အတီတာ မဂ္ဂသာ"တိ ဝုတ္တံ။

အတိုင်း။သဟ ဃဒ်ဋ္ဌာနစိတ္တေန ယထာဓိဋ္ဌိတ-မေဝ ဟောတိ။ ပိသုဒ်၊ ၂။၁၈။

ယထာဓိပ္ပါယ(ဝ်) [ယထာ + အဓိပ္ပါယ] (၁) အလို–ဆန္ဒ–အားလျော်သော။ (နာ) (၂) အလို–ဆန္ဒ–အားလျော်စွာ၊ အလို–ဆန္ဒ–အတိုင်း။ (ပု)(၃) အကြောင် အကြောင်–အလို–ဆန္ဒ။ (၁) ယေန မိဓေကစ္စဿ တာဒိသာဝ-ဝဏ်ဇာ ပယုတ္တာ နု ယထာဓိပ္ပါယာ ဟောတိ၊ အံ၊၁။၃၉၃။ နု ယထာဓိပ္ပါယာ ဟောတိတိ [illegible] ဟောတိ။ အံ၊၁၊၂။ ၃၂၀။ (–ဇာ၊၁၊၃။၁၆၉။ ဇာ၊၁၊၅။၃၀၄။) (နာ)(၂)ကံကုဇာ ပသေနဒီကောသလော နု ယထာဓိပ္ပါယံ တီရေကိ။ ဥဒါန၊၉၃။ ယထာ-ဓိပ္ပါယန္တိဇ မိပ္ပါယာနုရူပံ။ ဥဒါန၊ ၄။၁။၁၄၁။ (–ဝိ၊၃၊၁။၇၀။ ဝိ၊၄၊၂။၄၄။ မ၊၃၊၁။၁၁၁။ အံ၊၄၊၃။၆၂။ အဘိ၊၅၊၃။ ၂၇၄။) (ပု) (၃) ကေမန္တံ ဌိတံ ဓေါ ဥဂ္ဂံ ဒေဝပုတ္တံ ဘဂဝါ တေဒဝေါစ “ကစ္စံ တေ ဥဂ္ဂ ယထာ-ဓိပ္ပါယော”တိ။ အံ၊၂။၄၄။ ယထာဓိပ္ပါ-ယောတိ ယထာဇ္ဈာသယော။ အံ၊၁၊၃။ ၂၄။

ယထာဓိပ္ပေတ (တိ) [ယထာ + အဓိပ္ပေတ] (၁) အကြောင် အကြောင် အလိုရှိအပ်သော၊ အလိုရှိကိုင်းသော။ (၂) အကြောင်အလိုရှိအ-ပ်သော။ (၃) အလိုရှိအပ်သည်၏ အဖြစ်တည်း ဟူသော အပြားရှိသော၊ (နာ) (၄) အလို–ဆန္ဒ–အားလျော်စုာ။ (၁) ယထာဓိပ္ပေတံ အဏ္ဍံ ဝိညာပေတုံ။ ဥဒါန၊၁၁။၂၀၄။ ယသ္မာ သေ ရထော သဗ္ဗကာမဒုဟော ဇာဇ ယထာဓိပ္ပေတေ သဗ္ဗကာမေ ဒေတိ။ ဇာ၊၁၊၇။ ၁၄၉။ ယထာဓိပ္ပေတသိဒ္ဓိဝိဗန္ဓကာနံ ဆေဂါဒိ-အန္တရာယာနမပဂတ္တံ သာဓေတ်။ဝိဘ၁၆၆။ ၇၀၊ ယံ ယံ အဓိပ္ပေတံ ယထာဓိပ္ပေတံ၊ ဝိစ္ဆတ္တော ဟိ ပဲထ ဃသဒ္ဒေါ၊ ယထာ “ယထာ-ဝုစုံ”နွိ။ မဏိမ၁။၁။၆၅။ (–ဋီတိဝုတ်၊၁။ ဂ၄။ ထေရဂ၁။၁၀၄။ ဇာ၊၁။၁၁၉။

ယထာဓိကတဓမ္မ (ပု) [ယထာဓိကတ+ဓမ္မ] အကြောင် အကြောင်–ရအပ်–သိအပ်–ပြီးသော တရား။ပတိဋ္ဌိတသဘာဝါတိ သေက္ခတ္တာဝေ ယထာဓိကတဓမ္မေန နိစ္စလဘာဝေန အဓိဋ္ဌိတ သဘာဝါ။ သံ၊၃။၁။၁၄၅။ (–အနုဋီ၊၃။ ၂၇။)

ယထာဓိကတမဂ္ဂဓမ္မ (ပု) [ယထာဓိကတ+မဂ္ဂ+ဓမ္မ] အကြောင် အကြောင်–ရအပ်–သိအပ်–ပြီးသောမဂ်တရား။ ကိဉ္စတု တာဝ ယထာ-ဓိကတမဂ္ဂဓမ္မံ ယထာပဒေတ္တသု ဖလဓမ္မေသုပိ .... ဝိဂတသမ္မောဟောဝ ဟောတိ။ မ၊၃၊၁။ ၁၆၂။

ယထာဓိကတသစ္စဓမ္မ (ပု) [ယထာဓိကတ+သစ္စ+ဓမ္မ] အကြောင် အကြောင်–ရအပ်–သိအပ်–ပြီးသောသစ္စာတရား။ ယထာပဒတ္တေသု ဖလ-ဓမ္မေသုပိ အယံ ယထာဓိကတသစ္စဓမ္မေသု ဝိယ ဝိဂတသမ္မောဟောဝ ဟောတိ။ ဒီ၊၃။ ၂။၃၇၄။

ယထာဓိကတဲသစ္စဓမ္မာလမ္ဗ (မ္ဗီ) နီ (ထီ) [ယထာ-ဓိကတသစ္စဓမ္မ + အာလမ္ဗ (မ္ဗီ) နီ]အကြောင် အကြောင်–ရအပ်–သိအပ်–သော သစ္စာတရား – ကို အာရုံပြု – လျှင် မှီရာရှိ သော။ ယတော သစ္စာဿ ဓမ္မတာသဒ္ဓေါဒိတာ ‘ယထာ-ဓိကတသစ္စဓမ္မာလမ္ဗနီယော မဂ္ဂဝီထိတော ပရတော မဂ္ဂဖလပဟီနာဝသိဋ္ဌကိလေသ-နိဗ္ဗာနာနံ ပစ္စဝေက္ခဏာ ပဝတ္တိန္တိ။ ဒီ၊၃။ ၂။၃၇၄။ (–မ၊၃။၁။၁၆၂။ မ၊၃။ ၂။ ၂၅၉။)

ယထာဓိဋ္ဌိတ (နာ)[ယထာ+အဓိဋ္ဌိတ] အဓိဋ္ဌာန်-အပ်သည်အားလျော်စွာ၊ အဓိဋ္ဌာန်အပ်သည့်

အကျိုး၏ပြီးစီးခြင်း။ .... ပာထာဘိပေါ်တတ္ထ-သိဒ္ဓိယာ မဟာကာရုဏိကဿ ဘဂဝတောပိ ပဟောဇနမေဝါတိ ဂဏှေယျ။ မဇ္ဈိ၊၁။၁၂၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။

ယထာဘိပေါ်တတ္ထသိဒ္ဓိပတ္တိ (ထီ) [ယထာဘိပေါ်တတ္ထသိဒ္ဓိ+ပတ္တိ] အကြင် အကြင် အလိုရှိအပ်သောအကျိုး၏ ပြီးစီးခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း။ ပေသိတတ္တဿာတိ ယထာဘိပေါ်တတ္ထသိဒ္ဓိ-ပတ္တိ ဝိဿဇ္ဇစိတ္တဿ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၃၄။

ယထာဘိပေါ်တတ္တာဘာဝ (ပု) [ယထာဘိပေါ်တတ္ထ+အဘာဝ] အကြင် အကြင် အလိုရှိအပ်သော အနက်၏မရှိခြင်း။ ဧဝံ ကေက-ပဒဿ ယထာဘိပေါ်တတ္ထာဘာဝတောတိ အဓိပ္ပါယော။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၃၉။

ယထာဘိပေါ်တတ္ထာဘိဗျဉ္ဇိကာ (ထီ) [ယထာ-ဘိပေါ်တတ္ထ+အဘိဗျဉ္ဇိကာ] အကြင် အကြင် အလိုရှိအပ်သော အနက်ကို–ထင်ရှားစွာပြ–ဖော်ပြ–ဟော–ဘတ်သော။ ယထာဘိပေါ်-တတ္ထာဘိဗျဉ္ဇိကာယ ဝါစာယ သမုဒ္ဒါပနာ-ဘိပ္ပါယပဝတ္တိ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။ ၁၆၄။

ယထာဘိပေါ်ဘဓမ္မပတိဋ္ဌာန (တိ) [ယထာဘိပေါ်-တ+ဓမ္မ+ပတိဋ္ဌာန] အကြင် အကြင်အလို ရှိအပ်သောတရားကို တည်ထားခြင်း (လက္ခ-ဏာ) ရှိသော။ ဝိသဒိသူဒါဟရဏေန ဗျတိ-ရေကတော ယထာဘိပေါ်တဓမ္မပတိဋ္ဌာနာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၃၂၂။

ယထာဘိပေါ်တဓမ္မသံဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ယထာဘိပေါ်တ-ဓမ္မ+သံဝဏ္ဏနာ] အကြင် အကြင် အလိုရှိ အပ်သော တရားကို–ဖွင့်ရာ – ဖွင့်ကြောင်း – အဋ္ဌကထာ။ .... ဘဂဝတော ထောမနံ ပုရက္ခတ္တာ ယထာဘိပေါ်တဓမ္မသံဝဏ္ဏနာ ကဿာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၃၂။

သာရတ္ထ၊၁။၁၄။ ဝိမတိ၊၁။၄။ ကခ်ာ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၁၂၀။) (၂) (၃) ယဒေဝ ဝါ အဓိပ္ပေတံ တထာ။ ယံသဒ္ဒတ္ထော ဟိ ယထာသဒ္ဒေါ၊ ယထာ "ယထာသန္ဓတိကဂံ"ဆိ။ အဓိ-ပ္ပေတဘာဝေါ ဝါ ပကာရော ယသ္သ တံ ယသာဓိပ္ပေတံ၊ ပကာရတ္ထော ဟိ ယထာ-သဒ္ဒေါ၊ ယထာ "ယထာဝုတ္တေနာ" တိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၆၅။ (နှ) (၄) ယထာဓိပ္ပေတ-(နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၂၁)ဆိ အဓိပ္ပေတာနုရူပံ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌီ။၇၀။

ယထာဓိပ္ပေတဒ္ဓာန (နှ) [ယထာဓိပ္ပေတ + ဒ္ဓာန] အကြင်အကြင် အလိုရှိအပ်သော–အရပ်–ဒ္ဓာန။ အလိုရှိတိုင်းသော–အရပ်–ဒ္ဓာန။....အတ္တနော ဘဝနတော ဩတရိတ္ဝာ တေ သမဿာသေတ္ဝာ ဘောဇေတ္ဝာ ယထာ-ဓိပ္ပေတဒ္ဓာနံ ပါပေသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။

ယထာဓိပ္ပေတဒ္ဓာနပတ္တိ (ထီ) [ယထာဓိပ္ပေတ-ဒ္ဓာန+ပတ္တိ] အကြင် အကြင်အလိုရှိအပ် –အလိုရှိတိုင်း–သော အရပ်ဒ္ဓာနသို့ရောက်-ခြင်း။ ယတ္ထကေဟိ စိတ္တေဟိ ဒိဿမာနေန ကာယေန ယထာဓိပ္ပေတဒ္ဓာနပတ္တိ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။၂၁၀။

ယထာဓိပ္ပေတတ္ထ (ပု) [ယထာဓိပ္ပေတ+အတ္ထ] (၁) အကြင် အကြင် အလိုရှိအပ်သော အနက်။ (၂) အကြင် အကြင် အလိုရှိအပ်သောအကျိုး။ (၁) သဒ္ဒါနိ ဟိ အက္ခရုနိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနိ ယထာဓိပ္ပေတတ္ထံ ဗျဉ္ဇန-တော ဗျဉ္ဇနာနိ စာတိ။ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၃၀။သာရတ္ထ၊ ၃။၄၉၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၇၂၊ (၂) ဧကန္တေန သောတုနံ ယထာဓိပ္ပေတတ္ထနိပ္ပါဒနတော ဝုတ္တမေဝ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၅။ ဝေဒ ဘူတော၁ သော ယထာဓိပ္ပေါတ္ထံ ကရောတိ သာဓေ-တိ၊ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅။

ယထာဓိပ္ပေါဘတ္ထသိဒ္ဓိ (ထီ) [ပာထာဓိပ္ပေတတ္ထ+ သိဒ္ဓိ] အကြင် အကြင်အလိုရှိအပ်သော

ယထာခိပ္ပေတပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာန (န) [ယထာခိပ္ပေတ+ပတိဋ္ဌိတ+ဋ္ဌာန] အကြင်အကြင်အလိုရှိအင်္ဂသောရပ်တည်ရာဋ္ဌာန။ ဒက္ခိဏာပါဒဝါမေပါဒါနံ ယထာခိပ္ပေတပတိဋ္ဌိတဋ္ဌာနေ သတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၇၇။

ယထာခိပ္ပေတပ(ပ္ပ)ယောဇန (န) [ယထာခိပ္ပေတ+ပယောဇန] အကြင်အကြင်အလိုရှိအပ်သော အကျိုး။ ဣဒါနိ တံ နိပစ္စကာရံ ယထာခိပ္ပေတပယောဇနေ ပရိဏာမေန္တော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၄။

ယထာခိပ္ပေတပရိသမာပနံ (နံ) ပါဃ (ပု) [ယထာခိပ္ပေတ+ပရိသမာပန+ဥပါဃ] အကြင်အကြင် အလိုရှိအပ်သော အကျိုးပြီးစီးခြင်း၏ အကြောင်း။ ပုညာတိသယော စ ယထာခိပ္ပေတ ပရိသမာပနုပါယော။သာရတ္ထ၊ ၁။၄။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၅။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅။

ယထာခိပ္ပေတပုကာရဝိလက္ခဏ (တိ) [ယထာခိပ္ပေတ + ပကာရ + ဝိလက္ခဏ] အကြင်အကြင်အလိုရှိအပ်သော–အထူး–အပြား–နှင့်မတူသော–သဘော–လက္ခဏာ–ရှိသော။ ပုရိမဝါဒတ္တယပဋိက္ခေပေါ စ အတ္တနော ယထာခိပ္ပေတပုကာရဝိလက္ခဏတာယ တေသံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၁။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၂၀။)

ယထာခိပ္ပေတပယောဇန (န) [ယထာခိပ္ပေတ+ပယောဇန] ယထာခိပ္ပေတပယောဇန–ကြည့်။ ဇန္ဒနာရဟော စ ကတာ ဝန္ဒနာ ယထာခိပ္ပေတပုယောဇနံ သာဓေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၂။

ယထာခိပ္ပေတပုယောဇနသိဒ္ဓိ (ထီ) [ယထာခိပ္ပေတပုယောဇန+သိဒ္ဓိ] အကြင် အကြင် အလိုရှိအပ်သော အကျိုး၏ ပြီးစီးခြင်း။.... ဣဿမနောပဏ္ဏာမေနေဝ ယထာခိပ္ပေတပုယောဇနသိဒ္ဓိတော ကိမေတေန ဂန္ဆဂါရဝကရဏေန။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃။

ယထာခိပ္ပေတာလဒါနာသမတ္ထဘာဝ (ပု) [ယထာခိပ္ပေတ+ ဖလ+ဒါန+ အသမတ္ထ + ဘာဝ] အကြင် အကြင်အလိုရှိအပ်သော အကျိုးကို ပေးခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်သည်၏ အဖြစ်။တမှိ နဂဟိတံ အယာဝဒတ္ထတာ အပရိပုဏ္ဏဘာဝေန ယထာခိပ္ပေတဖလဒါနာသမတ္ထဘာဝတော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၄၀၉။

ယထာခိပ္ပေတဖလ ၁ဝဟ (တိ) [ယထာခိပ္ပေတဖလ+အာဝဟ] အကြင် အကြင်အလိုရှိအပ်သော အကျိုးကို ရွက်ဆောင်နိုင်သော။ သာ စဿ အဘိပတ္ထနာ ယထာခိပ္ပေတဖလာဝဟာ စ အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၉၉။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၆၀။

ယထာခိပ္ပေတဗုဒ္ဓကိစ္စသိဒ္ဓိ (ထီ) [ယထာခိပ္ပေတ+ဗုဒ္ဓ+ကိစ္စ+သိဒ္ဓိ] အကြင် အကြင်အလိုရှိအပ်သော–ဗုဒ္ဓ–ဘုရား–ကိစ္စ၏–ပြီးစီး–ပြီးမြောက်–ခြင်း။ အညထာ ယထာခိပ္ပေတဗုဒ္ဓကိစ္စ သိဒ္ဓိဧဝ နု သိယာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၅။

ယထာဓိမုတ္တ (တိ) [ယထာ+အဓိမုတ္တ] (၁) အကြင် အကြင်သို့သော နှလုံးသွင်းခြင်းရှိသော။(၂) အကြင်အကြင်သို့သော အခြင်းအရာအားဖြင့် (နိဗ္ဗာန်ကို) နှလုံးသွင်းသော။ (၁) (၂) ယထာဓိမုတ္တာ သပ္ပညာ၊ ဝိဟရိသု အတန္ဒိတာ။ ထေရ။၂၁၉။ယထာဓိမုတ္တာတ် ယာဒိသအဓိမုတ္တိကာ သဒ္ဓါဓိမုတ္တိပညာဓိမုတ္တိသု ဃံယံ အဓိမုတ္တိကာ။ သုညတမုခါဒီသု ဝါ ယထာ ယထာ နိဗ္ဗာန် အဓိမုတ္တာတိ ယထာဓိမုတ္တာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။

ယထာဓောတ (တိ) [ယထာ+ဓောတ] ဆေးမြေတိုင်းသော၊ ဆေးကြောထားသည့် အတိုင်းသာ ကြည်သော။ ပဋ္ဌာသာလဋ္ဌ ပြာဟုဏာဂါမံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသိတ္ဝာ ကိဉ္စိဒေဝ အလာဘိတ္ဝာ

တိုင်းသော။ (ခ) ထားအပ်ပြီးသောအပြား ရှိသော။ (က) (ခ) ယထာနိက္ခိတ္တ (ဥဒါန။ ၁၂၉)နှင့် ပုရိသေ အာဏာဓေယတ္တာ မာလာ ကစဝရန္တရေ အတ္တနာ ယထာဌပိတံ။ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၃၅။ ဣဒါနိ ယထာနိက္ခိတ္တာယ မာတိကာယ သင်္ဂဟိတေ ဓမ္မေ ပဘေဒတော ဒဿေတုံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၇။ (–သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။ခုဒ္ဒ၊ အံ။ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၄၄။)

ယထာနိဓါက (တိ) [ယထာ + နိဓါတ] (က) အကြင်အကြင် မြုပ်နှံအပ်ပြီးသော။ (ခ) မြုပ်နှံ အပ်ပြီးသော အပြားရှိသော။ (က) (ခ) "ယထာနိဓါတ" နှင့် ပိ ပါဠော၊ ပထဝီယံ နိဓါတပုဂ္ဂလန္တိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၂၃၅။

ယထာနိစ္ဆိတ (တိ) [ယထာ+နိစ္ဆိတ] အကြင် အကြင်ဆုံးဖြတ်အပ်ပြီး– ဆုံးဖြတ်အပ်တိုင်း– သော။ အတ္တနာ စ ယထာ နိစ္ဆိတံ အတ္ထံ ပရေပိ ဝိညာပေတိ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သ စ်၊၁။၃၉၇။

ယထာနိဒဿိတဘေဒ (တိ)[ယထာ+နိဒဿိတ+ ဘေဒ] အကြင်အကြင် ပြအပ်ပြီးသော အပြားရှိသော။တထာ ယထာ နိဒဿိတဘေဒါ အလောဘာဒေါသာဒိဂုဏာယု ဂလာဒယော– စာတိ ! ဝေဒိတဗ္ဗာ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၃၂၂။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၁။)

ယထာနိဒါန (န) [ယထာ+နိဒါန] နိဒါန်း– အကြောင်းဝတ္ထု– အားလျော်စွာ။ ယထာ-နိဒါနံ ကသ္မာ နု ဝုတ္တန္တိ စေ တဒဿာပေက္ခာ-မိပွါယတော။ ဝဇိရ။၄၇၉။

ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌ (တိ)[ယထာ+နိဒ္ဒိဋ္ဌ။ ယာထာနိဒ္ဒေသ (တိ) –သံ။] အကြင်အကြင်ညွှန်ပြအပ်ပြီး– ညွှန်ပြ (ဟောကြား) အပ်တိုင်း–သော။ သင်္ခံ တံ ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌံ ဓာရယိတ ဗ္ဗံ။ နေတ္တိ၊ ၁၆၅။ မူလံ ဟေတု နိဒါနဥ္စာတိ ဂါထာ-ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌာနံ ဒဿနမ္မိ ဝါရာနံ ပုန ဥဒ္ဒေသ

ယထာဓောတေန ပတ္တေန နိက္ခန္တော။ မိလိန္ဒ။ ၁၅၆။ သတ္တပိ အင်္ဂပိ ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္ဝာ ယထာဓောဝေနေပ ပတ္တေန အာဂန္တ္ဗာဗွမ္မိ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၇။

ယထာနဂ္ဂ (တိ) [ယထာ+နဂ္ဂ] အဝတ်မဆင်း အချည်းစည်းအတိုင်းဖြစ်သော၊ အဝတ်မဆီး အချည်းနှီးဖြစ်သော။ ယထာနဂ္ဂါဝ သာဝတ္ထိ-ဂန္ဓာ ဘိက္ခူ အာဘဝါဒေန္တိ။ ဝိ၊၁။၃၁၃။

ယထာနဒ္ဒ (န) [ယထာ+နဒ္ဒ] ဖွဲ့ချည်မြဲအတိုင်း။ ဓာသေ တံ ဂဏဝရတ္တံ ယာသာနဒ္ဒမဝ ဆုဇဂ်-ဏော ဌပယိ သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။

ယထာနာမ[1] (တိ) [ယထာ+နာမ–သမာသ် နာမ်ပုဒ်။ ယထာနာမ (တိ) သံ။] အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ခုသော အမည်သညာရှိသော၊ သူ။ ဟုတ်ဟုတ်ညားညား အမည်သညာရှိသော၊ သူ။ယထာနာမော(ဝိ၊၁။၂၀)တိ နာမဝဝေန ယထာနာမော ဝါ တထာနာမော ဝါ ဟောတု၊ ဗုဒ္ဓရက္ခိတော ဝါ ဓမ္မရက္ခိတော ဝါ သံဃရက္ခိ-တော ဝါတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၄။ (–ဝိ၊ ၂။ ၂၇၆။)

ယထာနာမ[2] (ဗျ) [ယထာနာမ။ နိပါတသမု-ဒါယ။ယထာနာမာတိစ....နိပါတသမုဒါယော။ နိတိ၊သုတ္တ။၃၉၁။] ဥပမာ ဘယ်ကဲ့သို့နည်းဟူ မူ – နှိုင်းယှဉ်စရာဥပမာမည်သည် – ကား။ ယထာနာမ ပရိသမဇ္ဈေ ပဝိသန္တော ပုရိသော ဝဇ္ဇပဋိစ္ဆာဒနတ္ထံ နိဝါသနံ သဏ္ဌပေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀၂။ (–၃၀၉-၁၀။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ သုဘူ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၁၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။) ယထာ တထာ ယထေဝေဝံ၊ ယထာနာမ ယထာဟိစ။ ဓာန်။ ၁၁၄၂။ ဣဒါနိ တမတ္ထံ ဥပမာယ ဝိဘာဝေတုံ "ယထာနာမာ"အာဒိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၄၅။

ယထာနိက္ခိတ္တ (တိ) [ယထာ+နိက္ခိတ္တ] (က) အကြင်အကြင်ထားအပ်ပြီးသော၊ ထားမြဲ

ဝသေနေဝ ဝုတ္ထာတိ။ အဘိဒ္ဓါဝု။ ၂၉၂။ (–မဒ္ဓါဝ။ ၂၀၉။ နေတ္တိဒ္ဓါ၊ ၂၁၁။)

ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌနိဒ္ဒေသ (ပု) [ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌ+နိဒ္ဒေသ] အကြင်အကြင်ညွှန်ပြအပ်ပြီးသော–နိဒ္ဒေသ–အကျယ်စကား။ ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌနိဒ္ဒေသေ ဂဂ္ဂကံ တေန ကာရယေ။ ဝိဒ္ဓါ၂။၁၂၅။ ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌနိဒ္ဒေသေတိ ယထာဝုတ္တကာယသံသဂ္ဂနိဒ္ဒေသေ။ သာရတ္ထ၂။၃၁၇။ ဝိမတိ၁။ ၂၅၉။

ယထာနိဒ္ဓါရိတ (တိ) [ယထာ+နိဒ္ဓါရိတ]အကြင်အကြင် ထုတ်ဆောင်အပ်ပြီးသော။ တမေဝ တာဝ ယထာနိဒ္ဓါရိတံ ဒဿေန္တော။ မူလဋ္ဌ၊ ၃။၁၅။ သုတ္တာဒိတိ ယထာနိဒ္ဓါရိတာနိ ဝါသနဘာဂိယနိဗ္ဗေဘောဂိယဲသုတ္တာနိစေဝ.... အသေက္ခဘာဂိယသုတ္တာနိ စ။ နေတ္တိ၁ဝိ။၁၇၀။

ယထာနိဒ္ဓါရိတသာသနပဋ္ဌာန (န) [ယထာနိဒ္ဓါရိတ+သာသန+ပဋ္ဌာန] အကြင် အကြင် ထုတ်ဆောင်အပ်ပြီးသော– သာသနာတော်၏ တည်ထဲ့ကြောင်း= သာသနပဋ္ဌာန။ ယထာနိဒ္ဓါရိတသာသနပဋ္ဌာနတော ယံ ယံ အညံ သာသနပဋ္ဌာနံ နိဒ္ဓါရိတံ ဏာတ္ထိ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၃၅၅။

ယထာနိဒ္ဓါရိတသုတ္တ (န) [ယထာနိဒ္ဓါရိတ+သုတ္တ] အကြင်အကြင် ထုတ်ဆောင်အပ်ပြီးသောသုတ်။ ယထာနိဒ္ဓါရိတသုတ္တာနိ ယေဝ ဝါသနာဘာဂိယသုတ္တာဂံ ပရိပုဏ္ဏာနိ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၂၉၄။

ယထာနိန္ဒ (တိ) [ယထာ+နိန္ဒ]အကြင်အကြင်–နိမ့်ရှိုင်း–နိမ့်ဝှမ်း–နိမ့်–သော(အရပ်)။ဒေဝေ ဝဿန္တေ တံ ဥဒကံ ယထာနိန္ဒံ ပဝတ္တမာနံ ပဗ္ဗတကန္ဒရပဒရသာခါ ပရိပူရေတိ။ သံ၁။ ၂၆၉။ သံ၃။၃၄၅။ (–အံ၃။၁၅၅။ မ၊ဋ္ဌီ၃။ ၃၂၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၂။၁၉၄။)

ယထာနိပန္န (တိ) [ယထာ+နိပန္န] အကြင်အကြင်–အဲပ်– လျောင်းစက်– သော၊ လျောင်းစက်–အိပ်–မြဲဟိုင်းသော။ ယထာနိပန္နမေဝ တံ ဒေဝတာ ဥတ္တလိံ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တိ သဗ္ဗတ္ထ ဂစ္ဆိသဒိသမေဝ။ ဇာ၁ဋ္ဌ၅။၁၇၄။ (–ဝိမတိ၁။ ၂၂၅။)

ယထာနိပန္နက (တိ) [ယထာနိပန္န+က] ယထာနိပန္န–ကြည့်။ ယထာနိပန္နကံယေဝ နံ ဘောဂေသု သူလေဟိ ဝိဇ္ဈိတွာ။ စရိယာ၁ ဋ္ဌ။၁၇၁။

ယထာနိဗဒ္ဓ (တိ) [ယထာ+နိဗဒ္ဓ] အကြင်အကြင်တည်မြဲသော၊ တည်မြဲတိုင်းသော။ ယထာနိဗဒ္ဓံ ဝဠံ(ဝတ္ထံ) အလဘမာနာ ထာမေန ဗလေန ပရိဟာယန္တိ။ ဒီ၁ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၈။(–အံ၁ဋ္ဌ၊၃။၁၅၂)

ယထာနိဗ္ဗတ္တ (တိ) [ယထာ+နိဗ္ဗတ္တ] အကြင်အကြင်– ဖြစ်– ရှိ–သော၊ ဖြစ်မြဲ–ရှိမြဲ–တိုင်းသော။ ယထာနိဗ္ဗတ္တာယံ ပုရာဏိယံယေဝ ကုဋ္ဌိယံ ဌတွာ အတ္တာနာ ဂတ္တာနိ ကထေတိ။ ထေရဂါ၁။၁၆၄။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၁။၄၃၃။)

ယထာနိရုဇ္ဈနဘာဝဒီပက (တိ) [ယထာ+နိရုဇ္ဈန+ဘာဝ+ဒီပက] အကြင်အကြင်–ချုပ်–ပျက်–သည်၏အဖြစ်ကို ပြတတ်သော။ ဘဂဝါ ယထာနိရုဇ္ဈနဘာဝဒီပကံ "ယမေတံ။ပ။ ဇွော်ဆေတံ ဒုပရုဇ္ဈတီ"တိ ဂါထာဝစနံ အာဟ။ နေဘ္ဘ. ဝ။၁၀၆။

ယထာနိဝဿ (တိ) [ယထာ+နိဝတ္ထ] ဝတ်မြဲတိုင်းသော ဝတ်မြဲတိုင်းသော အာဝတ်ရှိသော၊ သူ။ ယဿာနိဝတ္ထာဝ ဥဒကံ ဩတရိတွာ သီသံနှာတာ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၁၅။

ယထာနိဝတ္ထုပါရုတ (တိ) [ယထာ+နိဝတ္ထ+ပါရုတ](ခ)အကြင်အကြင် ဝတ်ရုံအပ်သော၊ ဝတ်ရုံ အပ်ဘိုင်းသော၊ ဝတ်ရုံမဲ့ဖြစ်သော (အဝတ်)။ (၂) ဝတ်မြဲတိုင်းရုံမဲ့တိုင်းသော၊

သူ။(ခ) သော ယထာနိဝတ္ထုပါဠိတော်ဝယ် ကာဠကကာ ဒေဝီဟိ.... အာဟ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၉၂။ သာရတ္ထ၊ဋ၊။ သာဂတ္ထ၊ ဥ။ဥဥ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊လ၊ဋ၊။၄၁။ (၂) ယထာနိဝတ္ထုပါဠိတော်ဝယ် သရဏာဂမနီယကထာ၌ ဒါတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဥ။ ၂၉၆။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။ ၁၆၁။(–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၅။)

ယဿာနိသိန္ဒ (တိ) [ယထာ+နိသိန္ဒ] နေ–ထိုင်–မြဲတိုင်းသော။ ထေရော ပဿာနိသိန္ဒောဝ ဣဒ္ဓိယာ အဘိသင်္ခရိတ္ဝာ .... ပက္ခိပိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၈။ ယထာနိသိန္ဒောဝ သဗ္ဗကိလေသေ ခေပေတ္ဝာ... ဥဒါနေသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၊ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၇၅၊ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၉၊၁၅၄။။ ဇာ။ ဋ္ဌ၊၁။၄၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဥ။၃၇၇။)

ယထာနိသိဒန (န) [ယထာ+နိသိဒန] အကြောင်းအကြောင်းထိုင်နေခြင်း။ "**အမှာကံ** ဣဒ်္ဓိသာ ....အဝဿံ ဘဂဝါ အာဂမိဿတီ"တိ ဥတ္တာ ယထာနိသိဒနံ သန္ဓာယ ဧဝံ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၂၁၂။

ယထာနိတ (တိ) [ယထာ+အာနိတ] အကြောင်းအကြောင် ဆောင်ယူအပ်သော (=ဆောင်ယူအပ်တိုင်းသော)။ ဧတေဟိတိ ယထာနိတော ယမကပါဋိဟာ.... အဋ္ဌကထာပဒေသောတိ ဧတေဟိ။ **အနုဋ္ဌီ**၊၂။၂၀။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၆၅။)

ယထာနုက္ကန္တ (န) [ယထာ+အနုက္ကန္တ (အနု+ကမု+တ)။] **အစဉ်အားလျော်စွာ**၊ အစဉ်အတိုင်း။ ဣမ နိဂ္ဂြောဓ တပဿိတိ ယထာနုက္ကန္တံ ပုရိမပါဋိံ နိဂမနဝသေန ကေဒေသေန ဒဿေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ဥ။၂၀။

ယထာနုက္ကမ (န) [ယထာ+အနုက္ကမ] (၁) အစဉ်အားလျော်စွာ၊ အစဉ်အတိုင်း။ (၂) အကြောင်းအကြောင်းအစဉ်။ (၁) စက္ကဓာတုဒေသိတေနေဝ မဂ္ဂေန ယထာနုက္ကမံ အတ္တနော ဂုဏဓာနိ ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၅-၆။

....ဇိဝိတပရိယာဒါနာ ယထာနုက္ကမံ သမုဂ္ဂါတေန သူနဘာဝေန ဓုမာတတ္တာ ဥဒ္ဒုမာတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂။ (၂) သော စတုဗ္ဗိဓောပိ ယထာနုက္ကမေန ဆန္ဒဘတိအာဒီနိ ဂစ္ဆန္တော ပါပကမ္မံ ကရောတိ နာမ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဥ။၁၂၇။

ယထာနုစ္ဆဝိက (တိ) [ယထာ+အနုစ္ဆဝိက] (၁) အကြောင်းအကြောင် သင့်လျော်သော။ (နာ) (၂) သင့်လျော်သည် အားလျော်စွာ၊ သင့်လျော်သည့် အတိုင်း၊ သင့်လျော်သလို။ (၃) အကြောင်းအကြောင် သင့်လျော်ရာ–အရပြီ–ဌာန။ (၁) သဗ္ဗမေတံ တေသံ တေသံ ယထာနုစ္ဆဝိကဝသေန ဒါတဗ္ဗဒါနသ္မာ အဓိဝစနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၃။ (၂)တတ္ထ တတ္ထ ယထာရဟန္တိ တေသု တေသု ဓမ္မေသု ယထာနုစ္ဆဝိကံ သမာနတ္တာတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။ (၃) နဘိက္ခဝေ ဣဒါနေဝ ပိဏ္ဍပါတော ပရမ္မုခာ ယထာနုစ္ဆဝိကံ ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇၀။

ယထာနုညာတ (တိ) [ယထာ+အနုညာတ] ယထာအနုညာတ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၃) –ကြည့်။ ....ယထာနုညာတေသု အင်္ဂေသု စကမ္မေသု စ ယေနကေနစိအင်္ဂေန ယံကိဉ္စိ ကမ္မံ ဝဝတ္ထပေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂။

ယထာနုဓမ္မ (ပု) [ယထာ+အနုဓမ္မ] အကြောင်းလောကုတ္တရာတရားအားလျော်သောအကျင့်။ သမ္မောဓိကာမဿ ယထာနုဓမ္မံ။ သုတ္တနိ။၄၂၆။ မဟာနိ။၃၇၄။ ယထာနုဓမ္မံ ယောဓ အနုဓမ္မော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၀၂။

ယထာနုပုဗ္ဗ (န) [ယထာ+အနုပုဗ္ဗ။ ယထာနုပုဝ်မ်–သံ။] (က) အကြောင်းအကြောင်သို့သော အစဉ်။ (ခ) အစဉ်အားလျော်စွာ၊ အစဉ်အတိုင်း။ (က) ယဿာနုပုဗ္ဗံ နိဒ္ဒိလေန ဒေသိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။ ယထာနုပုဗ္ဗန္တိ ယထာနုပုဗ္ဗေန။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၈။ (ခ) ဣဒါနိ အမ္ဗဋ္ဌသုတ္တံ သံဝဏ္ဏေန္တော ယထာနုပုဗ္ဗံ

သံဝဏ္ဏနောကာသဿ ပတ္တဘာဝံ ဝိဘာဝေတုံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၂၀၀။ (–၂၀၂)။

ယထာနုပုဗ္ဗိက (တိ) [ယထာနုပုဗ္ဗ + ဏိက] အစဉ်အားလျော်စွာ ဖြစ်သော။ တေန ယထာနုပုဗ္ဗိကံ သမ္မဇ္ဇနပရိဂ္ဂဟဏံ ဒဿေတိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၈၃။

ယထာနုပဗန္ဓ (တိ) [ယထာ+အနုပဗန္ဓ] အစဉ်ဖွဲ့စပ်ခြင်း – မပြတ်ဖြစ်ခြင်း – အားလျော်သော။ အထ၀၊ ယထာနုသန္ဓိနာတိ ယထာနုပဗန္ဓန၊ ယာ၀ တသ္မိံ ဘ၀ေ သန္တာနဿ အနုပဗန္ဓော အဝိစ္ဆိန္နပဝတ္တိ ဟောတိ၊ တာ၀ ဌတ္ဝာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၂။

ယထာနုဘာဝ (န) [ယထာ + အနုဘာဝ] အစဉ်မ်းသတ္တိအားလျော်စွာ၊ အစဉ်မ်းသတ္တိအလျောက်။ ယဲထာနုဘာဝဥ္စ အဒါသိ ဒါနံ။ ဝိမာန။၂။ ယထာနုဘာဝန္တိ ယထာဗလံ။ ဝိမာန၊၄၂။၂၁။ ယဲထာနုဘာဝ (ဇာ၊၁။၉၆၊ ၁၁၀) နွင့် ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ။ ဇာ၊၄၊ ၃။၂၃၊၁၀၀။ (–သံ၊၁။၂၉။ဇာ၊၁။၃၁၅။ ဇာ၊ ၄၊၄။၄၀၀။)

ယထာနုဘူတ (တိ) [ယဲထာ+အနုဘူတ၊ ယထာနုဘူတမ်–သံ။] အကြင်အကြင်ခံစားဖူးသော။ ....စတ္တာလီသာယ သံဝဏ္ဏဝိဝဏ္ဏေသု ယဲထာနုဘူတံ အတ္ထနော သန္တာနံ တပ္ပဋိဗဒ္ဓဥ္စ "အတ္တာ လောကော" တိ စ အနုဿရိတ္ဝာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁၄၆။ သီ၊ဂို၊သစ်၊၁။၄၀၁။ (–အနုဋ္ဌီ၊၁။၇၆။)

ယထာနုမတိ (ထီ၊န) [ယထာ+အနုမတိ] (၁) အကြင်အကြင်သို့သော–အလိုဆန္ဒ–သင်္ကေတ။ (၂) အလိုဆန္ဒ–သင်္ကေတ – အားလျော်စွာ၊ အလိုဆန္ဒ – သင်္ကေတ – အလျောက်။ (၁) (၂) သမ္မမေတံ ဏကာရဏ်။ ကသ္မာ? ယဲထာနုမတိ ဝေါဟာရသိဒ္ဓိထော။ အဘိ၊၄၊၁။၈၂။ ယာယဲာအနုမတိ ယထာနုမတိ အနုမတိယာ အနုမတိယဲာ ဝေါဟာရသိဒ္ဓိတော။ အနုမတိယာ အနုရူပံ ဝါ ယထာနုမတိ၊ ယထာ အနုမတိ ပ၀တ္တာ၊ တထာ တဒနုရူပံ ဝေါဟာရသိဒ္ဓိတောတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၃၅။

ယထာနုမိတ (တိ) [ယထာ+အနုမိတ] အကြင်အကြင် နှိုင်းယှဉ်အပ်သော။ ဧဝံ သတိတိ-အာဒိနာ ယထာနုမိတမတ္ထံ နိဂမနဝသေန ဒဿေတိ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၂၉။

ယထာနုရူပ (တိ) [ယထာ+အနုရူပ၊ ယထာနုရူပမ်–သံ။] (၁) (က) အကြင်အကြင် – သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော။ (ခ) အကြင်အကြင် အလိုအား – သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော။ (နှ) (၂) ထိုက်–ဖြစ်သင့်–ဖြစ်ထိုက်–သည်အားလျော်စွာ၊ ထိုက်သင့်–ဖြစ်သင့်–ဖြစ်ထိုက်–သလို။ (၃) မိမိမိမိ၏အကြောင်း အားလျော်စွာ။ (၁)(က) အမှာကံ ယထာနုရူပံ သက္ကာရံ ကရိဿန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၇။ ယထာနုရူပန္တိ ယံ ယံ ဘော-ဗလာနုရူပံ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၅၀။ ဥစ္စေသူတိ ယထာနုရူပေသု ပလ္လင်္ကပီဌကဝေတ္တာသန-ဖလကစိတ္တတ္ထရဏာဒိကေဒေသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၉။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၅၈။)(ခ) ဧဝံ ယထာနုရူပံ ဌာနံ ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဝာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅။ (နှ) (၂) တဉ္စ ယထာနုရူပံ အတ္ထသမ္ပတ္တိယာ သာတ္ထံ၊ ဗျဉ္ဇန-သမ္ပတ္တိယဲာ သဗျဉ္ဇနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ ယာထာ-နုရူပန္တိ ယထာရဟံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၂၆။ ဝိမတိ၊၁။၆၄။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၆။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၇၁။) (၃) သညာဒီနိ ပဋိစ္စ-ဝိတက္ကာဒယော ယထာနုရူပံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။ ယထာနုရူပန္တိ အတ္ထနော အတ္ထနော ပစ္စယာ-နုရူပံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၃၆။

ယထာနုရူပပဋိပတ္တိ(တိ) [ယဲထာနုရူပါ+ပဋိပတ္တိ] သင့်လျော်–လျော်ပတ်– သော အကျင့်ရှိ

သော၊သူ။ ဝုစ္စေသု နဝေသု စ ယထာနုရူပ-
ပဋိပတ္တိနာ။ ငထရ၊၄၊၁။၂၀၁။

ယထာနုရူပပဋိကာရပ္ပဝတ္တိ (ထီ) [ယထာနုရူပ
+ပတိကာရ+ပဝတ္တိ] သင့်လျော်-လျောက်
ပတ်-စွာ (အပြစ်) ကို ကုစားခြင်း၏ဖြစ်
ခြင်း။ ယထာဝိဓိပဋိပတ္တိယာ ယထာနုရူပ-
ပတိကာရပ္ပဝတ္တိယာ စ ကတာကတာနုသော-
စနဋ္ဌ နာ ဇဟာတိ။ ဒီ၊၆၊၂။၃၁၀။

ယထာနုလောမ (နာ) [ယထာ+အနုလောမ]
(၁) လျော်သော အလို, အနုသယ, စရိုက်,
နှလုံးသွင်းခြင်းတို့အားလျော်စွာ။ (၂)
အကြင်အကြင် လျော်ဖသောအနုသယ,
စရိုက်,နှလုံးသွင်းခြင်း။ (၃) အလို,အဇ္ဈာ-
သယ စသည်တို့ အားလျော်သည်ကို မလွန်မူ
၍။ (၁) (၂) (၃) ဒုတိယံ အနေကဇ္ဈာ-
သယာနုသယစရိယာဓိမုတ္တိကာ သတ္တာ
ယထာနုလောမံ ထွေ သာသိတာတိ ယထာ-
နုလောမသာသနံ။ ဝိ၊၄၊၁။၁၇။ ဒီ၊၄၊၁။၂၀။
အဘိ၊၄၊၁။၂၂၊ ယထာနုလောမန္တိ အဇ္ဈာ-
သယာဒီနံ အနုရူပံ။ သာရတ္ထ၊၁။၇၅။ ဝိမတိ၊
၁။၂၀။ ယထာနုလောမန္တိ အဇ္ဈာသယာဒီနံ
အနုလောမံ အနိတိက္ကမ္မ။ ယေ ယေ ဝါ
အဇ္ဈာသယာဒယော အနုလောမာ၊ တေဟိ
တေဟိတိ အတ္ထော။ အာသယာဒီနံ အနု-
လောမဿ ဝါ အနုရူပန္တိပိ ဝဒန္တိ။ သီ၊၆၊
၁-စ်၊၁။၁၀၀။

ယထာနုလောမဒေသနာ (ထီ) [ယထာနုလောမ
+ဒေသနာ] လျော်သောအလိုအနုသယ
စရိုက်နှလုံးသွင်းခြင်းတို့အားလျော်စွာ ဟော
ကြားတော်မူအပ်သော ဒေသနာ (=ယထာ-
နုလောမဒေသနာ, သုတ္တန်ဒေသနာ)။
ယထာနုလောမဒေသနာ ဟိ သုတ္တန်တ-
ဒေသနာ။ အနုဋီ၊၁။၁၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊၁။၁၉၄။
(-သာရတ္ထ၊၁။၆၄။ ဒီ၊၆၊၁။၂၄။ သီ၊၆၊
သစ်၊၁။၈၄။ မ၊၆၊၂။၆၇။ သံ၊၆၊၂။၂၇၇။)

ယထာနုလောမသံသန (နာ) [ယထာနုလောမ
+သာသန] (မျှားသောအလို,အနုသယ,
စရိုက်, နှလုံးသွင်းခြင်းရှိကုန်သောသတ္တဝါ
တို့ကို)လျော်သောအလို, အနုသယ, စရိုက်,
နှလုံးသွင်းခြင်းတို့ အားလျော်စွာ - ဆုံးမ -
သွန်သင်-ရာဖြစ်သော ပိဋကတ် (=သုတ္တန်
ပိဋကတ်)။ ဒုတိယံ အနေကဇ္ဈာသယာနုသယ-
စရိယာဓိမုတ္တိကာ သတ္တာ ယထာနုလောမံ
ထွေ သာသိဇာတိ ယထာနုလောမသာသနံ။
ဝိ၊၄၊၁။၁၇။ ဒီ၊၄၊၁။၂၀။ အဘိ၊၄၊၁။၂၂။

ယထာနုသန္ဓိ (ပုၢထီ) [ယထာ+အနုသန္ဓိ]
ယထာနုသန္ဓေ။ (က) အကြင် အကြင်-
အနုသန္ဓေ - ဆက်စပ်အပ်သောသုတ်ပုဒ်။
(ခ) အနုသန္ဓေ-ဆက်စပ်အပ်သော သုတ်
ပုဒ်-အားလျော်သော။ (ဂ) လျော်-သင့်
လျော် - လျောက်ပတ် - သော- စကား
စပ်-အနုသန္ဓေ။ (က) (ခ) တယော ဟိ
သုတ္တဿ အနုသန္ဓိ ပုစ္ဆာနုသန္ဓိ အဇ္ဈာသ-
ယာနုသန္ဓိ ယထာနုသန္ဓိတိ....ယေန ပန
ဓမ္မေန အာဒိမှိ ဒေသနာ ဥဋ္ဌိတာ၊ တဿ
ဓမ္မဿ အနုရူပဓမ္မဝသေန ဝါ ပဋိပက္ခဝသေ-
န ဝါ ယေသု သုတ္တေသု ဥပရိ ဒေသနာ
အာဂစ္ဆတိ၊ တေသံ ဝသေန ယထာနုသန္ဓိ
ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊၄၊၁။၁၁၂-၃။ ယထာနု-
သန္ဓိတိ ထွေ ပန အနုသန္ဓိယတိတိ အနုသန္ဓိ၊
ယာ ယာ အနုသန္ဓိ ယဲထာနုသန္ဓိ၊ အနုသန္ဓိ
အနုရူပံ ဝါ ယထာနုသန္ဓိတိ သဒ္ဒတ္ထော ဝေဒိ-
တဗ္ဗော။ ဒီ၊၆၊၁။၁၇၉။ အနုသန္ဓိယတိတို့
အနုသန္ဓိ၊ ယော ယော အနုသန္ဓိ,အနုသန္ဓိနော
အနုရူပံ ဝါ ယထာနုသန္ဓိ။ သီ၊၆၊သစ်၊၁။
၄၅၅။(-ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၇၀-၉။)(ဂ) ယထာနုသန္ဓိ-
ဝသေန ဒေသနာ အာဂတာ။ မ၊၄၊၁။၁၀၀။
ယထာနုသန္ဓိစသေနာတိအာဒိမှိ ဥဋ္ဌိတဒေ-
သနာယ အနုရူပါ အနုသန္ဓိ ယထာနုသန္ဓိ၊
တဿာဝသေန။ မ၊၆၊၁။၂၇၀။ (-သံ၊၄၊၂။
၁၁၀။ သံ၊၆၊၂။၁၂၀။) အနုသန္ဓေသည်-

သန္ဓိနာတိ ယထာနုပဗေန္ဓန၊ ယာဝ တသ္မိံ ဘဝေ သန္တာန သနုပဗေန္ဓော အဝိစ္ဆိန္နပ-ဝတ္တိ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၂။ ဝိ၊လကၤာရ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၂၃။ (–ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၃၃။)

ယထာနုသန္ဓိက (ပုဂ္ဂိ) [ယထာနုသန္ဓိ+က။ က – ပစ္စည်း သကတ္ထ။] ယထာနုသန္ဓိ (၁) ကြည့်။ သတ္ထာ ဒေသနံ ယထာနုသန္ဓိကံ ဃဋ္ဋေတွာ ကေ ဒိဗ္ဗစက္ခုကံ ဘိက္ခူ တေဒဂ္ဂ-ဌာနေ ဌပေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၄။

ယထာနုသန္ဓိဂမန (န) [ယထာနုသန္ဓိ+ဂမန] လျော် – သင့်လျော် – လျောက်ပတ်–သော အနုသန္ဓေသို့ ရောက်ခြင်း။ ဒေသနာယ ယထာနုသန္ဓိဂမနတ္ထံ တေဒဂေါ စ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၀။ (သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၂၀–ကိုလည်းကြည့်။)

ယထာနုသန္ဓိဒေသနာ (ထီ) [ယထာနုသန္ဓိ + ဒေသနာ] အကြင်အကြင်–ဆက်စပ်အပ်-အနုသန္ဓေရှိ–ဒသာဒေသနာ။ ဧဝမယံ ယထာ-နုသန္ဓိဒေသနာ ကတာ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၄၉။

ယထာနုသန္ဓိနယ (ပု) [ယထာနုသန္ဓိ + နယ] ယထာနုသန္ဓေ–အကြင်အကြင် အနုသန္ဓေ–နည်း။ နနု စာယံ ယထာဥဒ္ဒိဋ္ဌာယ ဝိညာဏ-ဓာတုယာ နိဒ္ဒေသော ပိဘဝိဿတီတိ ယထာ-နုသန္ဓိနယော ဝိဇ္ဇတိ။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၉၈–၉။

ယထာနုသန္ဓိပတ္တ (တိ) [ယထာနုသန္ဓိ+ပတ္တ] ယထာနုသန္ဓေ–အကြင်အကြင် အနုသန္ဓေ–သို့ ရောက်သော။ ဣတိ ဣမံ ဇာတကံ ယထာ-နုသန္ဓိပတ္တံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၁။

ယထာနုသိဋ္ဌ (တိ) [ယထာ + အနုသိဋ္ဌ] (၁) အကြင်ကြင် ဆုံးမအပ်သော။ (နာ)(၂) ဆုံးမအပ်သည့် အားလျော်စွာ၊ ဆုံးမ အပ်သည့်အတိုင်း။ (၃) ဆုံးမအပ်သည်ကို မလွန်မူ၍။ (၁) တေ သဗ္ဗေ ပိ "သာဓု ဘန္တေ တိ ထေရဿ ပဋိဿုဏိတ္ဝာ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇိ'သု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၉။ ယထာနုသိဋ္ဌန္တိ ယံ

(၁) ပုစ္ဆာနုသန္ဓိ၊ (၂) အဇ္ဈာသယာနုသန္ဓိ၊ (၃) ယထာနုသန္ဓိဟူ၍သုံးမျိုးရှိသည်။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၇၀–၉–တို့၌ ကြည့်။ တစ်နည်း–အနုသန္ဓေသည်–(၁)ပုစ္ဆာနုသန္ဓိ၊ (၂) အတ္ထဇ္ဈာသယာနုသန္ဓိ၊ (၃) ပရဇ္ဈာ-သယာနုသန္ဓိ၊ (၄) ယထာနုသန္ဓိဟူ၍ လေး မျိုးရှိသည်။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၁–၌ ကြည့်။ ထိုတွင် ယထာနုသန္ဓိသည်(၁) ဒေသနာဖြစ်ပေါ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော တရားအားလျော် သော ဝါဆားကိုပြသော ယထာနုသန္ဓိ။ (၂) ဒေသနာဖြစ်ပေါ်ခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော တရား၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သောတရားကို ပြသောယထာနုသန္ဓိဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိသည်။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၅၇ – တို့ကို ကြည့်။

ယထာနုသန္ဓိ၂ (ပုဂ္ဂိ) [ယထာ + အနုသန္ဓိ] ယထာနုသန္ဓေ–အကြင်အကြင် အနုသန္ဓေ–၏ ပြီးဆုံးခြင်း။ သတ္ထာ ဒေသနံ ယထာနု-သန္ဓိ ပါပေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၀၀။ ယထာနုသန္ဓိ ပါပေသိတိ ဒေသနံ ယထာနုသန္ဓိနိဋ္ဌာနံ ပါပေသိ။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၇၆။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၁၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၉၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၄၃၀။)

ယထာနုသန္ဓိ၃ (ပု) [ယထာ+အနုသန္ဓိ] (၁) အသက် အပိုင်းအခြားအားလျော်သော။ (၂) အကြင်အကြင်အသက်အပိုင်းအခြား။ (၃) အစဉ်မပြတ်ဖွဲ့စပ်–မပြတ်ဖြစ်–ခြင်း အားလျော်သော။ (၄) အကြင်အကြင်–အစဉ်မပြတ်ဖွဲ့စပ်–မပြတ်ဖြစ်–ခြင်း။(၁)(၂) (၃) (၄) ယော တာယ သံဝဏ္ဏနာယ ကိဋ္ဌ ဥပက္ကမံ အကတ္ဝာ အာဘတော စမ္မတာယ ယထာယုနာ ယထာနုသန္ဓိနာဝ မရတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၁။ ဝိသင်္ခ။ ၄၂၀–၉။ ယထာယုနာဘိ ဝုတ္တမေဝတ္ထံ ယထာနုသန္ဓိနာဘိ ပရိယာယန္တ-ရေန ဝုတ္တံ၊ ယထာနုသန္ဓိနာ ယထာယုပရိစ္ဆေ-ဒေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အထဝါ ယထာနု-

ပကာဇာနီ(ဇာ၊ ၂။၂၃၀)တိ ယာဒိသာနိ ဣဋ္ဌကာနိ ဂဟေတ္ဝာ ယညကရေဟိ စိတျ ာ ကတာတိ ဝဒန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၆၅။

ယထာပကာသိတ (တိ) [ယထာ+ပကာသိတ] အကြင်သို့သော အခြင်းအထာအားဖြင့် ပြအပ်ပြီးသော။ ယထာပကာသိတာနဉ္စ ကမ္မပထဘာဝံ ပတ္တာနံ အပတ္တာနဉ္စ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။ ၈၂–၃။

ယထာပဂ္ဂဟိတ (တိ) [ယထာ+ပဂ္ဂဟိတ] အကြင် အကြင်ချီးမြှောက်အပ်သော၊ ချီးမြှောက်အပ်တိုင်းသော။ တိဇ်ဇယျာတိ ယထာသမာဒိန်နံ ယထာပဂ္ဂဟိတမေဝ စ ကတ္ဝာ အစ္ဆေယျ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၂၅၁။

ယထာပစ္စယ (နာ) [ယထာ+ပစ္စယ] (၁) အလို အားလျော်စွာ၊ အလိုဆန္ဒအတိုင်း။ (၂) အကြောင်းအားလျော်စွာ။ (၃) အကြင် အကြင်အမှုကိစ္စ။ (၄) အကြင် အကြင် အကြောင်း။ (၁) ယထာပစ္စယံ ဝါ ကရေယျာ (မ၊၁။၁၉၄)တိ ယထာ ယထာ ဣစ္ဆေယျ။ တထာ တထာ ကရေယျ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏိဟေတု ဟနန္တိ ဝါ ဗန္ဓန္တိဝါ ပဗ္ဗာဇေန္တိ ဝါ ယထာပစ္စယံ ဝါ ကရောန္တိ။ အံ၊၂။၁၀၃။ ယထာပစ္စယံဝါ· ကရောန္တိတိ ယထာဓိပ္ပါယံ ယထာဇျာသယံ ကရောန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။ (–ဝိ၊၂။၁၆၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃၁။ ကင်္ခါ။၂၄၃။ ဝိ၊သင်္ဃ။၃၆။) (၂) တဒုဘယမ္ပိ ယထာပစ္စယံ ပဝတ္တမာနံ ဓမ္မမတ္တမေဝ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၂။ (–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၆၈။ ဝဇိရ။၃၁၃။ သာရတ္ထ၊၁။၂၆။ ဝိမတိ၊၁။၁၀။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၉။) (၃)....န နဟာယေယျ နယထာပစ္စယံ ဝါ ကရေယျ။ သံ၊၁။၉၀။ နယထာပစ္စယံ ဝါ ကရေယျာတိ ယံ ယံ ဥဒကေန ဥဒကကိစ္စံ ကာတဗ္ဗံ၊ တံ တံ နကရေယျ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။ (၄)ဝိဇ္ဇမာနေသူတိ ယံ အနုသိဋ္ဌံ ယထာနုသိဋ္ဌံ။ သာရတ္ထဋီ၊၁။၁၅၁။ (နာ) (၂) အပိစ တေ ဓမ္မဒေသနာယ ဘာဝနံ၊ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပတ္တိသဗ္ဘာဝတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။ ယထာနုသိဋ္ဌန္တိ အနုသာသနီအနုရူပံ အနုသာသနိ· အနဝ· ဇ္ဇသာသတော ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁၅၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄။ (–ဒီ၊၃။၄၅၊၈၉။ မ၊ ၂။ ၂၃၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၁ ၂။ ပါစိတ်၊ ယော။၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၇၉။) (၃) အနုသိဋ္ဌံ အနုတိက္ကမ္မ ဝါ ယထာနုသိဋ္ဌံ၊ ထေရေန ဒိန္နောဝါဒံ အနုတိက္ကမ္မာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၅၁။

ယထာနုသိဋ္ဌပဋ္ဌိပတ္တိ (ထီ) [ယထာနုသိဋ္ဌာ+ပဋ္ဌိ· ပတ္တိ] အကြင် အကြင်ဆုံးမအပ်သော– အကျင့်–ပဋ္ဌိပတ်။....ယထာနုသိဋ္ဌပဋ္ဌိပတ္တိယာ စ ဗြဟ္မံ ဝါ သေဋ္ဌံ အရိယမဂ္ဂံ ဇာနာတီတိ ဗြဟ္မညာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၁၇။ (–အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၄၂။)

ယထာနုဿဝါနုဿရဏ(နာ) [ယထာ+အနုဿဝ+ အနုဿရဏ] အကြင် အကြင်တစ်ဆင့်ကြား အပ်သောစကားကို အဖန်တလဲလဲ အောက်မေ့ခြင်း။ ဧဝံ စိန္တယိ သူတိ ပုဗ္ဗေ ယထာ· နုဿဝါနုဿရဏေန အတ္တနော စ အာယု· ဝိသေသဿ လဘနတော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၁။ ,

ယထာနုဿုတ (တိ) [ယထာ + အနုဿုတ] အကြင်အကြင် ဟစ်ဆင့် ကြားအပ်သော။ တေသံ ပစ္ဆာတေ၀တိ .... စတုရာသီတိခတ္တိယ· သဟဿာနံ အပရဘာဂေတိ ယထာနုဿုတံ အာစရိယေန ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၅။

ယထာပကာရ (တိ) [ယထာ+ပကာရ] (၁) အကြင်သို့သော အပြားရှိသော၊ အကြင်သို့ သော အပြားအားဖြင့် တည်သော။ (၂) အကြင်သို့ သဘောရှိသော။ (၁) ယထာ· ပကာရော (မဟာနိ။၄)တိ ယထာပကာရေန ပတ်ဋ္ဌိတော၊ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅။ (၂) ယထာ·

ယထာပညတ္တဒုက္ကဋ (နာ) [ယထာပညတ္တ+ဒုက္ကဋ] အကြင်အကြင်–ပညတ်–အပ်–မြဲတိုင်း–သော ဒုက္ကဋ်အာပတ်။ အညထာ ယထာဗျဥ္ဇနံ အတ္ထေ ဂဟိတေ ယထာပညတ္တဒုက္ကဋာပတ္တိ။ ဝဇိရ။၄၃၇။

ယထာပဋိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ယထာ+ပဋိဂ္ဂဟိတ] အကြင် အကြင်–အကပ်ခံအပ်–ခံယူအပ် –ပြီးသော။ အာခရိယကေ ပတ္တော ဌပိတော ဟောတိ ယထာပဋိဂ္ဂဟိတဘာဝေ နိဒ္ဒေ။ ဝဇိရ။၃၂၄။

ယထာပဋိစ္ဆန္န (ကိ) [ယထာ+ပဋိစ္ဆန္န] အကြင် အကြင် ဖုံးလွှမ်းအပ်ပြီးသော။ ယထာပဋိစ္ဆန္နာနဉ္စ သာပတ္တိံ ပုရိမာယ အာပတ္တိယာ သမောဓာနပရိဝါသော ဒါတဗ္ဗော။ ဝိ၊၄။၁၅၇-၆၄။ (–ဝိ၊မူ၊၃။၁၇၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈။ ကင်္ခ။ ၂၉၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၃၀။)

ယထာပဋိညာ (ထိ) [ယထာ+ပဋိညာ။ ယထာပြဘိဒ္ဓမ်–သံ။] ဝန်ခံခြင်းအားလျော်သော။ ယထာပဋိညာယ ပန အာပတ္တိ ဆောပေတွာ ဝေဝံ ပဗ္ဗာဇနီယကမ္မံ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၇-၈။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၄၊၁၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁။)

ယထာပဋိညာတ (တိ) [ယထာ+ပဋိညာတ] အကြင် အကြင် ဝန်ခံအပ်ပြီးသော။ မဟာ-ဆုဇာတိ ယထာပဋိညာတံ ဒေသေနံ ဒေသေတုံ ပုန မဟာဆုဇာတိ အာလပတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၆။ ဘိက္ခဝေဘိ ယထာပဋိညာတံ ဒေသနံ ဒေသေတုံ ပုန ဘိက္ခူ။ အာလပတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁။ (–သာရတ္ထ၊၁။၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။)

ယထာပဋိပန္န (တိ) [ယထာ + ပဋိပန္န] အကြင်အကျင့် ဖြင့် (ကို) ကျင့်သော။ ယထာပဋိပန္နော ကာမေ ပရိဇာနိဿတိတိ ~~နေတံ~~ ဌာနံ ဝိဇ္ဇတိ။ ယထာပဋိပန္နော....ဌာန-

ယထာပစ္စယသမ္ဘုတ္တိယာ လဗ္ဘမာနေသု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။

ယထာပဇာန (နာ) [ယထာ+ပဇာန။ ယထာပြဇ္ဇမ်–သံ။] သိသည့် –အလျောက် –အတိုင်း။ သဗ္ဗေဝ ဗျာကရိမှ ယထာပဇာနံ။ ဇာ၊၁။ ၂၉၃။ တေ တေ ပဝတ္တန္တိ ယထာပဇာနံ။ ဇာ၊၁။၂၉၅။ ယထာပဇာနန္တိ အတ္ထနော ပဇာနန နိယာမေန တံ မယံ ဗျာကရိမှ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၃၃၂။ (–၃၄၀။)

ယထာပညတ္တ (တိ) [ယထာ+ပညတ္တ] (၁) အကြင်အကြင် ခင်းအပ်–ခင်းမြဲတိုင်း–သော –(အခင်း)။ (၂) အကြင်အကြင် ပညတ်အပ်,–ပညတ်မြဲတိုင်း–သော–(သိက္ခာပုဒ်)။ (၃) အကြင်အကြင် တည်ထားအပ်–တည်ထားမြဲတိုင်း–သော–(ဒါနဝတ်စသည်)။ (နာ) (၄) ပညတ်တော်မူအပ်သည် အားလျော်စွာ၊ ပညတ်တော်မူအပ်တိုင်း။ (၁) ဘူမတ္ထရဏံ ယထာပညတ္တံ သလ္လက္ခေတွာ နီဟရိတွာ ကေမန္တံ နိက္ခိပိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၆၀။ ယထာပညတ္တံ ပညပေတဗ္ဗန္တိ ယထာ ပဌမံ ပညတ္တံ အဟောသိ၊ တထေဝ ပညပေတဗ္ဗံ။ တေဒဿ္ဍာမေဝ ဟိ “ယထာပညတ္တံ သလ္လက္ခေတွာ နီဟရိတွာ ကေမန္တံ နိက္ခိပိတဗ္ဗ”န္တိ ပုရိမတ္တံ ပညတ္တံ။ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၁။(–ဝိ၊၃။၇၉၊၁၄၊ ဝိ၊၄။၃၀၇၊၃၉၅။) (၂) သံသော အပ္ပညတ္တိ နပ္ပညပေဿု၊ ပညတ္တိ န သမုန္ဒိန္နေယျ၊ ယထာပညတ္တေ ဟု သိက္ခာ-ပဒေသု သမာဒါယ ဝတ္တေယျ၊ သော ဥ တ္တိ။ ဝိ၊၄။၄၇၅။ (–ဒီ၊ ၂။၆၂။ အံ၊ ၂။၄၀၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂၆၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၅-၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၈။)(၃) သော ဒေသန္တရံ ဂစ္ဆန္တော ဘရိယံ အာဟ “ဘောတိ ယထာပညတ္တိံ ဣမံ ဒါနဝိဓိံ အပရိဟာပေန္တီ သက္ကစ္စံ အနုပ-တိဋ္ဌာဟီ”တိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၇၂။ (နာ)(၄)ယထာ-ပညတ္တိ ပဋိပဇ္ဇမာနေ ဘိက္ခူ။ ဒီသွာ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၈။)

မေတံ ဝိဇ္ဇတိ။ မ၊၁။၁၂၂။ ယထာပဋိပန္နောတိ ယာယ ပဋိပဒါယ ပဋိပန္နော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ဥဖ၄။ ယထာပဋိပန္နေန တထာဂတေန သာ နိဗ္ဗုတိ အဓိဂတာ၊ တံ ပဋိပတ္တိံ ဒဿေတုံ....ဝေဒနာနံ သမုဒယဉ္စဂတိအာဒိ မာဟံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ (–ဒီ၊၁။၁၅၆။ မ၊၂။၂၀၃။ သံ၊၂။၅၂၂။ အံ၊၂။ ၄၆၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။)

ယထာပဋိပါဠို (ထီ) [ယထာ+ပဋိပါဠို] (က) အကြောင်းအကြောင် အစဉ်။ (ခ) အစဉ်အားလျော်သော၊ အစဉ်–အားလျော်စွာ–အတိုင်း။ နှုတထ္ထ သာမဏေရာ "မယံ ပဌမဘာဂံ လဘိမှာ" တိ ပုရတော ဂန္တုံ လဘန္တိ၊ ယထာပဋိပါဠိယာ ဧဝ ဂန္တဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၂။ "ကွမာ ဆ ဓာတုယော"တိ အာဒိနာ နယေန မာတိကံ နိက္ခိပိတ္တာ ယထာပဋိပါဠိယာ ဝိဘဇိတ္တာ ဒဿေန္တော.... အာဒိမာဟ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။ (–အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၄၀။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၄၂။)

ယထာပဋိယတ္တ (တိ) [ယထာ+ပဋိယတ္တ]အကြောင်အကြောင်–စီရင်–အားထုတ်ပြုလုပ်–အပ်–သမျှ–တိုင်း–သော။ ယထာပဋိယတ္တံ ပူဝံ ပရိက္ခယံ အဂမာသိ။ ဝိ၊၂။၁၀၇-၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀၃။

ယထာပဋိဝိဒ္ဓ (တိ) [ယထာ+ပဋိဝိဒ္ဓ] အကြောင်အကြောင် ထိုးထွင်း၍ သိအပ်ပြီးသော။ ယထာပဋိဝိဒ္ဓါ ဟိ ဝေဒနာ ကွမေ ထေရေန ဒေသိတာတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၅။

ယထာပဋိသ္သုတ (တိ) [ယထာ+ပဋိသ္သုတ] အကြောင်အကြောင်ဝန်ခံအပ် – ဝန်ခံအပ်တိုင်း – သော။ ပုဗ္ဗ ခူပ။ပ။ခရကိတလ(မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃) န္တိ ကွဒံ ယထာပဋိသ္သုတေန (ယထာပဋိသ္သုတေန ?)သုပ္ပါဒိနာ ဥပဟာရကရဏဒဿနံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၁၈။

ယထာပဋိသေဝိတ (တိ) [ယထာ+ပဋိသေဝိတ] အကြောင်အကြောင် မှီဝဲအပ်သော။ တေန အနာဂတာနမ္ပိ စက္ခုသမ္ပဒါဒိနံ အာရမ္မဏူပသေဝနေန ယထာပဋိသေဝိတာနံ ပကတူပနိဿယတာ ဝုတ္တာ ဟောတိ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၇၁။

ယထာပဋိဿဝ (နာ) [ယထာ + ပဋိဿဝ] ဝန်ခံအပ်သည့်အတိုင်း။ ယထာပဋိဿဝဝဋ္ဋိ ဥပဟာရေ ကတေ ပဏိဓိအာယာစနာ ကတာ နိယျာတိတာ ဟောတိတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၃၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၇၆။

ယထာပဏိဓာန (နာ) [ယထာ+ပဏိဓာန] လိုလား–တောင့်တ–စိတ်ဝင်စား–သည်အားလျော်စွာ။ ယထာပဏိဓာနံ သကလလောကဟိတသမ္မာဒနာယ ဥဿုက္ကမာပန္နော။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၁၀။ ကွတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၁၁၇။ (–ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၅၁။)

ယထာပဏိဟိတ (တိ) [ယထာ+ပဏိဟိတ] (ခ) အမှတ်မရှိ–တစ်စုံတစ်ခု–သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ထားအပ်သော၊ ထားမြဲတိုင်းသော။ (ဂ) အကြောင်အကြောင် တောင့်တအပ်–တောင့်တတိုင်း–သော။ (ခ) ပုန စ ပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ။ ကွမမေဝ ကာယံ ယထာဋ္ဌိတံ ယထာပဏိဟိတံ ဓာတုသော ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဒီ၊၂။၂၃၄။ မ၊၁။၇၃။ မ၊၃။၁၃၃။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃ဖ၀-၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၂၈။) (၂) သမဏဗြာဟ္မဏာနံ ကပဏဒ္ဓိကဝဏိဗ္ဗကာနံ နာထာနာထာနံ ယထာပဏိဟိတံ ဒါနံ, ဒေတိ။ မိလိန္ဒ။၂၀၁။

ယထာပဏိတ (တိ) [ယထာ+ပဏိတ] အကြောင်အကြောင်–မွန်မြတ်–ကောင်းနိုးဆုဆု – သော။ မနုဿာ ဟိ ဒိဝါယ \ ယာဂုကဉ္စိယာဒိဟိ ယာပေတွာပိ ရတ္တိံ ယထာသတ္တိ ယထာပဏိတမေဝ ဘုဉ္ဇန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅။

ယထာပတိဋ္ဌိတ (တိ) [ယထာ+ပတိဋ္ဌိတ] အကြောင်အကြောင်တည်–တည်မြဲတိုင်း–သော။ ဥက္ကေစ-

ဒွန္တိတိ တဿ တဿ ဘိက္ခုနော သန္တိကံ ဂန္ဒာ"အကတကမ္မ"န္တိအာဒိနာ ဝဒန္တော ဥစ္စာ-လေဿိ၊ ယထာပတိဋ္ဌိတဘာဝေန ပတိဋ္ဌာဟံ နဒေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၁၄။ ယံ ယံ ပတိဋ္ဌိတံ ယထာပတိဋ္ဌိတံ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၀၇။

ယထာပတိတ (တိ) [ယထာ+ပတိတ] အကြင် အကြင် ကျရာဖြစ်သော။ တဘော ကတိပယ ခဏနဋ္ဌာနံ ဝန္ဒနဝသေန ဂန္ဒာ ပုန ယထာ-ပတိတမေဝ ဌာနံ ဝန္ဒနဝသေန အာဂစ္ဆန္တိ။ သာ၊ဂ္ဃ၊၃။၃၄၇။

ယထာပတိရူပ (တိ) [ယထာ+ပတိရူပ။ ယထာ-ပြတိရူပမ်–သံ။] (က) အကြင် အကြင်–သင့်လျော် – လျောက်ပတ် – သော၊ (ခ) သင့်တင့်လျောက်ပတ်သည် –အားလျော်–ကို မကျော်လွန်–သော။ (က) (ခ) ယထာ-ပတိရူပေ အာသနေ (ဝိ၊၅။၂၀၇)တိ ယထာ-ပတိမ္ပဿ အာသနံ ဥတွာ အတ္တနော ပါပုဏ-နဋ္ဌာနေ ထေရုနံ ဘိက္ခူနံ ပိဋ္ဌိ အဒဿေတွာ နိသိဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၅။ ယထာပတိရူပန္တိ ပတိရူပဿ အနုလောမံ၊ ပဘိန္ဓပါနကိက္ကန္တိ အဿ၊ ပါစိတ်၊ယော။၆၀၅။

ယထာပတ္တ (တိ) [ယထာ+ပတ္တ။ ယထာပြပ္တ–သံ။] အကြင် အကြင် ရောက်လာသော။ ဒုတိယေ ပန ယထာပတ္တဿ အသမ္ပဋိစ္ဆနေန ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော ဝုတ္တော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁၀၈၂။၁၁၄။

ယထာပတ္တိ (ထီ) [ယထာ+အာပတ္တိ။ ယထာ-ပြာပ္တိ–သံ။] အာပတ် အားလျော်သော၊ အာပတ် – အားလျော်စွာ – အတိုင်း။ နယထာဓမ္မေ ယထာဝိနယေ ယထာပတ္တိယ္ဟာ စောဒေတာ ဟောတိ။ ဝိ၊၅။၃၁၉ – ၂၁၊ ၃၄၃–၄။

ယထာပတ္ထိတ (တိ) [ယထာ + ပတ္ထိတ။ ယထာပြာထိဘမ်–သံ။] အကြင် အကြင်–အလိုရှိ–လိုလား– တောင့်ဖ– အပ်သော။ ဒံ လဘတိ သပ္ပညော၊ မနသာ ယထာ-ပတ္ထိတံ။ စရိယာ။၄၀၃။ သီလာဒိပါရမိယော ပြူဟေတွာ မနသာ ယထာပတ္ထိတံ ယထိစ္ဆိတံ သမ္ပတ္တုတညာဏံ လဘတိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၁၄၁။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂။ အပ။ဋ္ဌ၊၁။၈။)

ယထာပတ္ထိတဋ္ဌာန (နာ) [ယထာပတ္ထိတ+ဌာန] အကြင် အကြင် – အလိုရှိ – တောင့်တ–မျှော်လင့်–အပ်သောဌာန။ ယဒါ ပန ယထာ-ပတ္ထိတဋ္ဌာနတော....တဒါ စီဝရပလိဗောဓော ဥပစ္ဆိန္နော ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၄။

ယထာပဒ (နာ) [ယထာ+ပဒ။ယထာပဒမ်–သံ။] ပုဒ်–စကားလုံး – အားလျော်စွာ။ "သဟ ဒေဝေဟိ သဒေဝက"န္တိ အာဒိနာ ယထာ-ဝါကျံ ပဒနိဗ္ဗစနံ ဟုတ္ဝာ၊ ယထာပဒံ ပန "သဒေဝကော"တိ အာဒိနာ ဝုတ္တဋ္ဌံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၂။၆၄။(–ဥဂ၂။)

ယထာပဒေသ[၁] (ပုံနာ) [ယထာ + ပဒေသ။ ယထာပြဒေဓ–သံ။] သင့်လျော်သော–အရပ် – နေရာ – ဌာန (သင့်လျော်ရာ အရပ်)။ ကာဠာနိ ကေသာနိ ပူရေ အာသုံ၊ ဇာတာနိ သီသမို ယံထာပဒေသေ။ ဇာ၊၁။ ၁၆၉။ ယထာပဒေသေတိ ဇဝ သီသေ တသ္မိံ တသ္မိံ ကေသာနံ အနုပ္ပဗေ ပဒေသေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၁။

ယထာပဒေသ[၂] (နာ) [ယထာ + အပဒေသ] ညွှန်ပြအပ်သော အမျိုးအားလျော်သော၊ အမျိုးအနွယ်အားလျော်သော၊ ညွှန်ကြား–ညွှန်ပြ–အပ်သည်–အားလျော်စွာ–အတိုင်း။ ဥပါဂု ပစ္စေကံ ယံထာပဒေသံ။ ဇာ၊၂။၂၁၁။ ပစ္စေကံ ယထာပဒေသန္တိ ဥပဂစ္ဆန္တော စ ပါဋိ-ယေက္ကံ အတ္တနော ကုလပဒေသာနုရူပေန ပြဟ္မာနာ ဝုတ္တနိယာမေနေဝ ဥပဂတာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၈။

ပယောဂါတိ ကုဒါနိ ကတပဋိညာနုရူပ-ပယောဂါ။ ဝိမာန၊၄၅။၃၂၅။ (၂) ယထာ-ပယောဂါ ပဒီပုဏ္ဏလာဘာ၊ ပစ္စာဂမုံ ပါဠလိ-ပုတ္တမက္ခတံ။ ဝိမာန။၁၂၄။ ယထာ-ပယောဂါတိ ယထာအတ္ထာသယံ ကတ-ပယောဂါ။ ဝိမာန၊၄၅။၃၃၀။

ယထာပယောဇိတ (တိ) [ယထာ+ပယောဇိတ] အကြင် အကြင်–ယှဉ်–တပ်ဆင်–အပ်သော။ ယန္တံ ပရိဝတ္တေတ္ဝာတိ ယထာပယောဇိတံ ယန္တံ ပါဿာဏာရောပနတ္ထဉ္စေဝ ပုန တေသံ ဝိဿဇ္ဇနတ္ထဉ္စ ပရိဝတ္တေတ္ဝာ။ အံ၊၃။၂။၁၁၉။

ယထာပရဒါရဝိဟာရီ (တိ) [ယထာ+ပရဒါရ+ဝိဟာရီ] အကြင် အကြင် သူတစ်ပါးမယား၌ သွားလာပျော်ပါး၍–နေ–နေလေ့ရှိ–သော။ ယော စ သုဏာမေရမျဿပါနံ အနုယုဉ္ဇတိ ယထာ-ပရဒါရဝိဟာရီ အမိတ္တာ ဇနယန္တိ။ ပေဋကော။ ၂၁၀။

ယထာပရာဓ (န) [ယထာ+အပရာဓ။ ယထာ-ပရာဓမ်–သံ။] အပြစ်–ပြစ်မှု–အားလျော်စွာ (အပြစ်ရှိသလို)။ ယေ တေ ပဗုရာ ပရာဓာ သတ္တာ၊ တေ ယထာပရာဓံ ဇွေ သာသိတာတိ ယထာပရာဓသာသနံ။ ဝိ၊၄၁။၁၇။ ဒီ၊၄၁။ ၂၀။ အတိ၊၄၁။၂၂။ (–ဥဒါန၊၄။၁၃၃။ ဇာတိ၀ုတ်၊၄။၁၂၉။)

ယထာပရာသေသသန (န) [ယထာပရာဓ + (သာသ+သန) သာသန] အပြစ် – ပြစ်မှု–အားလျော်စွာ ဆုံးမရာဖြစ်သော သာသနာ၊ ဝိနည်းပိဋကတ်။ ယထာပရာဓ–ကြည့်။ (ယထာ-နုလောမ၊ ယထာဓမ္မသာသန – တို့လည်း ကြည့်။)

ယထာပရိကပ္ပ (န) [ယထာ+ပရိကပ္ပ] အကြံအစည် – စိတ်ကူး– အားလျော်စွာ၊ ကြံစည်စိတ်ကူးမိတိုင်း။ သော ယထာ-

ယထာပန္န (တိ) [ယထာ+ပန္န] အကြင် အကြင်– ရောက်– သင့်–သော (အာပတ်)။ စုဋ္ဌာနန္တိ စ ယထာပန္နာယ အာပတ္တိယာ ယထာ တထာ အနန္တရာယတာပါဒနံ။ ဒီ၊၁၊ ၃။၁၇၅။

ယထာပဗ္ဗဇ္ဇာပရိစိတ (တိ) [ယထာ+ပဗ္ဗဇ္ဇာ+ပရိစိတ] ရဟန်းအဖြစ် အားလျော်စွာ – ဆည်းပူး–ပွားစေ–အပ်သော။ ယထာပဗ္ဗဇ္ဇာ-ပရိစိတဉ္စ နော စိတ္တံ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၁၊ ၃။ ၃၄၁။ ယထာပဗ္ဗဇ္ဇာ....ဘဝိဿတီတိ ပဗ္ဗဇ္ဇာ-နုရူပေန ပရိစိတံ။ ယေ ဟိ ကေစိ ပဗ္ဗဇ္ဇန္တိ နာမ။ သဗ္ဗေ တေ အရဟတ္တံ ပတ္ထေတ္ဝာ။ တသ္မာ ယံ စိတ္တံ အရဟတ္တာဓိဂမတ္ထာယ ပရိ-စိတံ ဝစီတံ၊ တံ ယတာပဗ္ဗဇ္ဇာပရိစိတံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အံ၊၄၁၊၃။၃၁၆။

ယထာပမုဒိတဝိဟာရီ (တိ) [ယထာ+ပမုဒိတ+ဝိဟာရီ။ ထီ–၌....ဝိဟာရိနီ။] အကြင်အခြင်း အရာအားဖြင့် ဝမ်းမြောက်စွာ – နေလေ့–နေခြင်း–ရှိသော။ ယော စ သုဏာမေရမျဿပါနံ အနုယုဉ္ဇတိ ယထာပမုဒိတဝိဟာရီ အမိတ္တာ ဇနယန္တိ။ ပေဋကော။ ၂၁၀။(က–မူ)

ယထာပယုတ္တ (တိ) [ယုထာ+ပယုတ္တ] အကြင် အကြင် အားထုတ်အပ်သော။ နစ ယထာ-ပယုတ္တေန ဝိဇ္ဇာပရိယဲဘပုဏ္ဏာဒီနာ ဝိနာ တာနိ အညတော ဟောန္တိ ဝေဒဘာဝေ အဘာဝတော၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊၄။၂၁၅။

ယထာပယောဂ (တိ) [ယထာ + ပယောဂ။ ယထာပြယောဂမ်– သံ။ ပြယုဂ်–ပုံစံ–အလေ့ အလာ–အသုံး အနှံ–အားလျော်စွာ (ဝိလှိ)။] (၁) ဝန်ခံသည့်အားလျော်သော လုံ့လပယောဂ ရှိသော။ (၂) အလို–အားလျော်စွာ ၊ အတိုင်း – ပြုအပ်သော လုံ့လပယောဂရှိသော။ (၁)ယထာပယောဂ ပရိပုဏ္ဏာ စာဂါ၊ ကာဟာမ သေရိသမဟံ ဥဋ္ဌာဝါ။ ဝိမာန။၁၂၁။ ပေတ။၁၉၈။ ယထာ-

ပရိကပ္ပံ နိရုက်ံသာဟိ မညနာဟိ "တေံ မမာ" တိ အာဒိနာ မညတေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂၂။

ယထာပရိကပ္ပိတ (တိ) [ယထာ+ပရိကပ္ပိတ] အကြင်အကြင်–ကြံဆ–ကြံစည်–အပ်သော၊ ကြံဆ–ကြံစည်–အပ်တိုင်းသော။ ယထာပရိကပ္ပိတေဟိ ခုဝသုဘသုခတ္တာဘာဝေဟိ ရိတ္တတာယ ရိတ္တတော၊ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄၆။ (–ဝိဓာဘိ၊၁။၁၉၉။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၀၆။)

ယထာပရိကိတ္တိ ာ (တိ) [ယထာ+ပရိကိတ္တိတ] အကြင် အကြင် ဟောကြားအပ်–ဟောကြားအပ်တိုင်း–သော။ ယထာပရိကိဿိတာနိသံ. သာဓိဂမေ ဥဿာဟဇာတာ ဗဟူ ဘိက္ခူ.... ပရိယာပုဏန္တီတိ အယံမေတ္ထ အဿွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၄၅။

ယထာပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ယထာ+ပရိဂ္ဂဟိတ] အကြင် အကြင် (ဉာဏ်ဖြင့်)–သိမ်းဆည်း–ယူ–အပ်ပြီးသော။ ယဉ္စကံ သရီရပ္ပဒေသံ ဥဒ္ဒါမာတကဝသေန ဉာဏေန ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊ တဉ္စကမေဝ ယထာပရိဂ္ဂဟိဘာမေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၀၆။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄၃၃။)

ယထာပရိစယ (တိ) [ယထာ+ပရိစယ] အကြင် အကြင်– လေ့ကျက်– အလေ့အလာပြု –အပ်သော။ တေ ကာလပဒေသာသေန စေဝ ယထာပရိစယသဉ္ဘပဒေသဝသေန စ ဌာနာနိဘိ ဇာနန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၅၁၇။

ယထာပရိစိတ (တိ) [ယထာ–ပရိစိတ] အကြင် အကြင်– လေ့ကျက်– အလေ့အလာပြု –အပ်သော။ ယထာပရိစိတံ ဝိပဿနာမဂ္ဂံ သမာပန္နဿေ ဉာဏဿ ပရိပါကံ ဂတတ္တာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၂။ (–ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၅၅။)

ယထာပရိစ္ဆိန္န (တိ) [ယထာ+ပရိစ္ဆိန္န] အကြင် အကြင်–ပိုင်းခြားအပ်–ပိုင်းခြားအပ်တိုင်း–သော။ ယထာပရိစ္ဆိန္နံ ကာလံ အပတ္ထရ အန္တရာ စ နိရုဇ္ဈတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၉၉။ ယထာပရိစ္ဆိန္နေနာ (ဝိ၊ဋ္ဌ။၃။၁၇၄) တိ ယေန ယေန ပရိစ္ဆိန္နေန။ ပါစိတ်၊ ယော။၁၄၃။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၆။)

ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလဝိတိက္ကမန (န) [ယထာပရိစ္ဆိန္န+ကာလ+ဝိတိက္ကမန] အကြင်အကြိမ်ပိုင်းခြားအပ်သော ကာလကို ကျော်လွန်ခြင်း။ အဝိဇ္ဇာနေနေဝ ပန ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလဝိတိက္ကမနေ ဖလစိတ္တုပ္ပတ္တိယာ ဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၅၂၉။

ယထာပရိဇ္ဈဒ (တိ) [ယထာ+ပရိဇ္ဈဒ] (၁) အကြင် အကြင် – ပိုင်းခြားအပ် – ပိုင်းခြားအပ်တိုင်း–သော (ကာလ)။ (နှ) (၂)အပိုင်းအခြား–အားလျော်စွာ–အတိုင်း။ (၃) အကြင်အကြင် ပြုအပ်ပြီးသော ကာလ အပိုင်းအခြား။ (၁) အထ၊ ယထာပရိဇ္ဈဒေန တတော ဝုဋ္ဌိတဿ အယံ ပရိဝိတက္ကော ဥဒပါဒိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၉။ ယထာ ပရိဇ္ဈဒေနာတိ ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလေန။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၄၇။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၈။ သံ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၅၆။) (နှ) (၂) ယောပန "အရုဏော ဥဂ္ဂတော ဝုဋ္ဌဟိဿာမီ" တိ ပရိစ္ဆိန္နဒိဝံ တွာ ဒုဒိရံ အသံဝရိတွာ ရတ္တိံ နိပဇ္ဇတိ၊ ယထာပရိဇ္ဈဒမေဝ စ နံ ဝုဋ္ဌာတိ၊ တဿ အာပတ္တိယေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၁။ ၂၄၅။ ယထာပရိဇ္ဈဒေနာ (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄)တိ အတ္ထနော ဝိသယပရိဇ္ဈဒါနုရူပံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၉၃။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၂၊ ၂၁၁။ ဝိ၊သင်္ခ။၄။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၁။) (၃) ယထာပရိဇ္ဈဒေနာ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၆)တိ ယထာကတေန ကာလပရိဇ္ဈဒေန။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၉၆။

ယထာပရိညာတ (ဘ) [ယထာ+ပရိညာတ] အကြင် အကြင်–ပိုင်းခြားသင်ထင်–ကောင်းစွာ– သိမြင်အပ်ပြီးသော။ ယထာပရိညာ-

တာယ ဒေသနာယ ပရိဗ္ဗတ္တဘာဝတော ဝိတ္ထာရတ္ထသမ္ဘဝတောစ "ဘာသိဿာမိ"တိ ဝုတ္တံ။ မဒ္ဒီ၊၁။၁၂၂။

ယထာပရိမဒ္ဒိတ (တိ) [ယထာ + ပရိမဒ္ဒိတ] အကြင်အကြင် – ဖိစီးနှိပ်စက် – အပ် – အပ်တိုင်း – သော။ အဓိဝါသေတိတိ တာ အဘိဘဝန္တော ယထာပရိမဒ္ဒိတာကာရသလက္ခဏေန အတ္တနိ အာရောပေတ္ဝာ ဝါသေသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။

ယထာပရိယတ္တ (တိ) [ယထာ+ပရိယတ္တ] အကြင်အကြင် – သင်ယူအပ် – သင်ယူအပ်တိုင်း – သော။ တေသာဟံ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ မမွံ ဒေသေမိ။ ဒီ၊၂၊၂၂၆။ ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တန္တိ ယထာ မယာ သုတော စေဝ ဥဂ္ဂဟိတော စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၀။ (–ဒီ၊၃။၂၀၁။ မ၊၁။ ၂၀၃။ မ၊၃။၁၆၉။ အံ၊ ၂။ ၁၈–၉။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၉၃။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၂။)

ယထာပရိဝိတက္ကိတ (တိ) [ယထာ+ပရိဝိတက္ကိတ] (က) အကြင်အကြင် – ကြံစည် – စိတ်ကူး – အပ်သော။ (ခ) ကြံစည် – စိတ်ကူး – အပ်တိုင်း – သော။ (က)(ခ) တဒါ အဝေါစ သာ သမ္ဗံ၊ ယထာပရိဝိတက္ကိတံ။ တာယေဝံ ပိ သမ္ဗံ၁ အာဟံသု၊ ယထာပရိဝိတက္ကိတံ။ အပ၊၂။၂၀၇။

ယထာပရိသ (နှ) [ယထာ + ပရိသာ] (ခ) ပရိသတ် – အတိုင်းအရှည် – ရှိတိုင်း – ရှိသမျှ – ရှိသလောက်။ (၂) ပရိသတ် အားလျော်စွာ။ (ခ) ယထာ ပရိသံ ခေါ ပန ဘန္တေ ဗြဟ္မာ သနင်္ကုမာရော သရေန ဝိညာပေတိ။ ဒီ၊၂။၁၇၁။ ယထာပရိသန္တိ ယတ္တကာ ပရိသာ၊ တတ္တကမေဝ ဝိညာပေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၄။ ယထာပရိသန္တိ တွေ ယထာ–သဒ္ဒေါ ပရိမာဏဝါစီ၊ နှ ပကာရဒိဝါစီတိ အာဟ "ယတ္တကာ ပရိသာ" တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၇။ ယထာပရိသ(မ၊၂။၃၄၀)နှင့် စက္ကဝါဠပရိယန္တမိ ကောဗ္ဘပရိသံ ဝိညာပေတိ။ မဒ္ဒ၊၃။၂၇၀။

(၂) ယထာပရိသ(သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄)နှင့် ပရိသာနုရူပံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၂၀။)

ယထာပရိဟရိယမာန (တိ) [ယထာ+ပရိဟရိယမာန(ပရိ+ဟ၊ရ+ယ+မာန)] အကြင်အကြင် – ဆောင်အပ် – ဆောင်အပ်တိုင်း – သော။ ယထာပရိဟရိယမာနံ ဝါ ကမ္မဋ္ဌာနံ အဝိဇဟိတ္ဝာတိ ဒဿေတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၅၉။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊။၂၄၄။ သံ၊ဋ္ဌီ၊သ၈၊၂။၈၄။)

ယထာပဝတ္တ (တိ) [ယထာ+ပဝတ္တ။ ယထာပြဝုတ္တမ်။] အကြင် အကြင် – ဖြစ် – တည်ရှိ – ဖြစ် – တည်ရှိ – တိုင်း – သော။ နော ပရိဟာပေဿန္တီတိ အပရိဟာပေတ္ဝာ ယထာပဝတ္တမေဝ ကရိဿန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၆။ ဇာတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၀၂။)

ယထာပဝတ္တမာန (တိ) [ယထာ+ပဝတ္တမာန] အကြင်အကြင် – ဖြစ်ဆဲဖြစ် – ဖြစ်နေဆဲတိုင်း – သော။ ကိစ္စာနုဘာဝေါ နာမ ယထာပဝတ္တမာနေ ပစ္စယေ တသ္မာ ဖလံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တထာပဝတ္တိ၊ ဧဝံ သန္တသ္မာ ပဝတ္တနက္ခဏေ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၅၁။ (–၂၅၉။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၉၃။)

ယထာပဝိဋ္ဌသီမာသခ်္ဃ (ထီ) [ယထာ+ပဝိဋ္ဌ+သီမာ+သခ်္ဃ] အကြင်အကြင် ဝင်ရောက်ရာ (အပိုင်းအခြား) သိမ်ဟူ၍ – ရေတွက် – ခေါ်ဝေါ် – ခြင်း၊ ငင်အပ်သော အပြားမျိုသော သိမ်အရေအတွက်။ မူလပတိဋ္ဌာနကာလတော ပဋ္ဌာယ "ဤတောဂတံ, တတော အာဂတ"န္တိ ဝတ္တဗ္ဗဝသေန ဂေယျကောသော ဘာဂေါ ယထာပဝိဋ္ဌသီမာသခ်္ဃမော ဂစ္ဆတိ။ ဝိမတိ၊၂။၁၅၃။

ယထာပဝေဏီ (ထီ) [ယထာ+ပဝေဏီ] အစဉ်အဆက်မှ ဆင်းသက်လာသော ထုံးတမ်း ဥပဒေ အားလျော်စွာ၊ အစဉ်အဆက်အားဖြင့် ကျင့်သုံးလိုက်နာခဲ့သော – ထုံး – စံ – ဥပဒေ – နှင့်အညီ။ သော ဟိ ဓမ္မိကရာဇတ္တာ

ယထာပါဠ (န) [ယထာ+ပါဠ။ ယထာပါဠ–သံ။] ပါဠ်–ပါဠိ–ဘုရားစကားတော်– အားလျော်စွာ။ ယကာပါဠိ ကဿံတော ပါဠာနုရူပေါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၅။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၉၆။)

ယထာပါဠိ (ထီ၊န) [ယထာ+ပါဠိ] (ထီ) (ခ) အကြောင် အကြောင်–ပါဠိ–ဟောကြားအပ်သော ပါဠိ။ (၂) ပါဠိ–ဘုရား၊ ကားတော်–အား–လျော် – လျောက်ပတ် – စွာ။ (ထီ) (ခ) ယထာပါဠိယာ နိရုတ္တိ သောဧတ္ထာ ဒေသိတာယ ဗုဒ္ဓနိဒ္ဒိယာ ဒုတ္တဒေါသော ပရိဟရန္တေန ကမ္မဝါစာ ကာတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၄၊ ဝိ၊သင်္ဂ၊ ၁။၉၀။ ယထာပါဠိယာတိ ဘဂဝတော ယထာဝုတ္တာယ ပါဠိယာ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၆၃၀။ (၂) ယထာပါဠိမေဝ "ဣဒံ မေ ဘန္တေ စီဝရံ" စ္စာဒိ ဝတ္ထုဒ်ံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၂။ ကသ္မာ ယထာပါဠိယာဝ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၁။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၀၉။)

ယထာပိ (ဗျ) [ယထာ+ပိ] (ခ) သကဲ့သို့။ (၂) ဥပမာမဉ်သည်ကား။ (၃) အကြောင်–အကြောင်းကရာ–အကြောင်း–ဖြင့်လည်း။ (၄) အလယ် (မကောင်းမှုကဲ့) ကြောင့် ဖြစ်ရသနည်း။ ထေရီ၊ သူ။မိုးထိမူ။ ၉၃–၄–နှာ။ (ခ) ယထာပိ သေလော ဝိပုလော၊ နတ်အာဟစ္စ ပဗ္ဗတော။ သံ၊ဝ။၁၀၂။ (–ထေရ၊ ၂၂၃။) တတ္ထ ယထာပီတိ ကြွပမ္မပဋိပါဒနတ္ထေ နိပါတော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄။ (၂) ယထာပိ ဝါဏိဇော နာမ၊ ကတ္တာန ဘဏ္ဍသဋ္ဌယံ။ စရိယ။၃၉၀။ တဿတ္ထော–ယထာ နာမ ဝါဏိဇော ဘဏ္ဍဋ္ဌာနံ ဂန္ဒွာ .... ပိက္ကိဏာတိ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၆၂။ (၃) မနော မနုဿာ ယထာပိ ဂစ္ဆေ၊ တထေဝိဿ ခိပ္ပတရံ အဟောသိ။ ဇာ၊၂။၃၀၉။ တဿေတံ ကမ္မဖလံ၊ ယထာပိ ဂန္ဒွာန ပရဒါရံ။ ထေရီ။ ၄၂၀။ (၄) ကိပိနာဝ'ဒ္ဓေါ အကလ္လော၊ ယထာပိ ဂန္ဒွာန ပရဒါရံ။ ထေရီ။၄၂၀။

ယထာပဋိဘာဝ ကရောတိ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊ သစ်။၂၀၅။

ယထာပဿာဒန (န) [ယထာ+ပဿာဒန] ကြည်ညိုသည်အားလျော်စွာ၊ ကြည်ညိုသလို၊ ကြည်ညိုသည့်တိုင်း။ ဒဒါတိ ဝေ ယထာသဒ္ဓံ၊ ယထာပဿာဒနံ ဇနေသာ။ ဓမ္မ။၄၉။ ယထာပဿာဒနန္တိ ထေရနဝါဒီသု စသာ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ပသာဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသာ ဒေန္တော ယထာပဿာဒနံ အတ္တနော ပသာဒါနုရူပမေဝ ဒေတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၉။

ယထာပဿာရိတ (တိ) [ယထာ+ပဿာရိတ] (ခ) အကြောင် ဒ၊ကြောင် ဖြန့်ခင်းအပ်သော၊ ဖြန့်ခင်းအပ်သည့်အတိုင်း။ (၂) အကြောင်အကြောင် ဆန့်တန်းအပ်သော = ဆန့်တန်းအပ်သည့် အတိုင်း။ (ခ) နာဂရာ စ ယထာပဿာရိတေ-ယေဝ အာပဏော ဝိဝဋဒ္ဒါရုနေဝ ဂေဟာနိ စ ပဟာယ ရညော သန္တိကံ အဂမံသု။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၂၁၉။ (၂) ပက္ခေ ပသာရေတွာတိ ပက္ခေ ယထာပဿာရိတေ ကတ္တာ အာပတန္တာ တိဋ္ဌန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၄၄။

ယထာပါကဋ (တဒ်) [ယထာ+ပါကဋ] (ခ) အကြောင်အကြောင်ထင်ရှားသော။ (န) (၂) ထင်ရှားသည့်အားလျော်စွာ၊ ထင်ရှားသည့်အတိုင်း။ (ခ) ဒုရာသန္နာနံ ယထာပါကဋေ သဒ္ဒေ ဂဟဏဝိသေသတော။ မူလဋီ၊၁။၁၄၀။ (န) (၂) တေသု တေန သမ္မသနံ အာရောပိ-တမ္ဘံ ယထာပါကဋံ ဝိပဿနာဘိနိဝေသေ ဘတိ ကတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၉၁။

ယထာပါကဋီဘူတ (တိ) [ယထာ+ပါကဋီဘူတ] အကြောင်အကြောင် ထင်ရှားသည်ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ ယထာ ဟိ ဒုရာသန္နာနံ ဝစနသဒ္ဒေ ယထာ-ပါကဋီဘူတေ ဂဟဏဝိသေသတော။ မူလဋီ၊ ၁။၁၄၀။

ယထာပိဟိတ (တိ) [ယထာ+ပိဟိတ] ပိတ်မြဲ–ပိတ်ထားအပ်–တိုင်းသော။ ပုနဒိဝသေ ဒ္ဝါရံ ယထာပိဟိတမေဝ ဒိသွာ။ ဇာ၊၁၉၊၁၀။(၄၂၃)။

ယထာပိဟိတလဉ္ဆိတ (တိ) [ယာထာပိဟိတ+လဉ္ဆိတ] ပိတ်မြဲ–ပိတ်ထားအပ်–တိုင်းသော အမှတ်အသားရှိသော။ တာ ယထာပိဟိတလဉ္ဆိတာဝ လောဟစာဋိမော အဏ္ဍဝကုဋ္ဌိယံ ပဝိဋ္ဌန္တာ ဝိစရန္တိ။ ဇာ၊၁၉၊၁၀။(၂၄၃)။

ယထာပိတ (တိ) [ယထာ+ပိတ] အကြင် အကြင် သောက်အပ်–သောက်အပ်တိုင်း–သော။ ကေသို ဘာဇနေ ယထာပိတံ ဝမိတ္ဝာ ဥဒ္ဓနံ အာရောပေတ္ဝာ ပစိဿာမိ။ ဥဒါန၊ ၁၉။၁၀၄။

ယထာပုစ္ဆ (နာ) [ယထာ+ပုစ္ဆာ] အမေး–ပုစ္ဆာ–အားလျော်စွာ။ ယထာပုစ္ဆံ ဝိဿဇ္ဇနံ သဗ္ဗညုတဗျာကရဏံ နာမာတိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊၁၉ ၂။၅၀၀။ ယထာပုစ္ဆံဆ္ဆိ ပုစ္ဆာနုရူပံ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၃၀။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅၉။)

ယထာပုစ္ဆိတ (တိ) [ယထာ+ပုစ္ဆိတ] အကြင် အကြင်–မေးအပ်–မေးအပ်တိုင်း – သော။ အထ ယထာပုစ္ဆိတေ အတ္ထေ ဒေဝတာယ ကထိတေ။ ဝိမာန၊၁၉။၄၇။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၉။)

ယထာပုဏ္ဏ (တိ)[ယထာ+ပုဏ္ဏ]အကြင်အကြင်–ပြည့်–ပြာသ်မြဲတိုင်း–သော။ သာ ဟဋ္ဌတုဋ္ဌာ ယထာပုဏ္ဏေန ဃဋ္ဋေန ဂေဟာဘိမုခီ အဂမာသိ။ ဝိမာန၊၁၉။၄၁။

ယထာပူရိတ (တိ) [ယထာ+ပူရိတ] ပြည့်မြဲတိုင်းသော။ ပိဋ္ဌကံ ယထာပူရိတမေဝ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊၁၉၊ ၂။၃၀၀။ (–ဇာ၊၄။ ၁၁၃၊၂၀၃။)

ယထာပေမ (တိ)[ယထာ+ပေမ] အကြင်အကြင် ချစ်အပ်သော။ အဂမာ ခေါ တံ မဟာဆဇ ယထာပေမန္တိ။ ဒီ၊၁။၄၇။

ယထာပေါရာဏ(တိ)[ယထာ+ပေါရာဏ။ယထာ-ပေါရာဏ-သံ။]အကြင်အကြင်ရှေးဦးဖြစ်သော၊ ရှေးဟောင်းအတိုင်း။ တသာ ဇာတိဏ္ဍကာလေ ယထာပေါရာဏပရိဝါရံ ဒဒေယျာသိ။ ဇာ၊၁၉၊ ၇။၁၄၅။ ပုန ယထာပေါရာဏံ ဣဒ္ဓါနုဘာဝေန ကတ္တုကာမတာမိပွာယတော။ ဝင်ဂ။၄၁၃။

ယထာဖလ(နာ)[ယထာ+ဖလ။ယထာဖလမ်-သံ။] အကြင် အကြင် – အကျိုး – အာနိသင်။ ဒေဝရာဇသမနုဿာဒိဘေဒေန ယထာဖလံ ပရိကပ္ပိတေန ဝိဝိဓဝတ္ထုဘာဂေ ဣတော ဝါ တတ္ထော ဝါ သဉ္ဇနေ့ ဣဒံ နာမ ဘောဂါဒိဖလံ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၀။

ယထာဖဿ (နာ) [ယထာ+ဖဿ] တွေ့ထိအပ် သည့် ဖဿ (–စေတသိက်–တရုံး–) အား–လျော်စွာ –လျောက်ပတ်စွာ။ ဖဿောတိ ဝေဒနာယ ပဓာနဟေတု ယထာဖဿံ ဝေဒနာဝဝတ္ထာနဟေတာ။ အဘိ၊၁၉၊ ၂။၁၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၇၄။ ယထာဖဿံ ဝေဒနာဝဝတ္ထာနတော်တိ....သုခဝေဒနီယာဒိ စက္ခုသမ္ဖဿာဒိ-အနုရူပေန။ မူလဋီ၊ ၂။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၁။ ယထာဖဿန္တိ သုခဝေဒနီယာဒိစက္ခုသမ္ဖဿာဒိတံ တံ ဖဿာနုရူပံ။ အနုဋီ၊ ၂။၁၀၈။

ယထာဖာသုက (တိ) [ယထာ+ဖာသုက။ယထာ ပြာဂု–သံ။] အကြင်အကြင် ချမ်းသာဖွယ်ဖြစ်သော။ .... ယထာဖာသုကေ ပတိရူပေ ဩကာသေ နိသီဒိတ္ဝာ ကမ္မဋ္ဌာနံ မနသိကရောန္တော။ မ၊၁၉၊၀။ ၂၆၄။ သံ၊၁၉၊ ၃။ ၂၂၃။ “ကုဟိံ ဘဒန္တာ ဂစ္ဆန္တီ”တိ ပုစ္ဆိ သူ။ ယထာဖာသုကဋ္ဌာနံ အာဝုသောတိ။ မ၊၁၉၊၃။ ၄၆။ ယထာဖာသုကဋ္ဌာနန္တိ.....ယဉ္စ ပန တံ ဝသန္တေန ပဗ္ဗဇိတေန ဖာသု ဟောတိ။ တံ ယထာဖာသုကဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆာမာတိ အဓိပ္ပါယော။ မ၊၌၊၃ ။၃၂၂။ (–ဓမ္မ၊၁၉၊၁။၁၀၄။ ဓမ္မ၊၁၉၊ ၂။ ၁၂၃။ ပေတ၊၁၉။၁၂။)

ယထာဗလ (တိ) [ယထာ+ဗလ။ယထာဗလမ်–သံ။] (၁) ကာယဗလအားလျော်စွာ ဖြစ်သော။ (နာ) (၂) အစွမ်းသတ္တိအားလျော်စွာ။ (၃) ကာယဗလအားလျော်စွာ။ (၁) ယထာဗလသန္တေသ (၂) – ကြည့်။ (နာ) (၂) တမဟံ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ ပူဇေဿာမိ။ ဒီ၊၁၊၉၅။ တေနာဟံ ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ သံဝိဘဇာမိ။ သံ၊ ၂။၅၂။ ယထာဗလံ ကမ္မန္တသံဝိဓာနေနာ (ဒီ၊၃။၁၅)တိ....တာသာ တာသာ ဗလာနုရူပေနေဝ ကမ္မန္တသံဝိဓာနေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၃၉။ (–အံ၊၃။၁၉၄။ ဇာ၊ ၂။၁၆၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၈၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၆၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၈၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၁၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၆။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၅။ အနုဋီ၊ ၁။၄၅။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၉။) (၃) ယထာဗလသန္တေသ (၁) – ကြည့်။

ယထာဗလယထာသာရူပဖုနိဒ္ဒေသ (ပု) [ယထာဗလ+ယထာသာရူပ+နိဒ္ဒေသ] ယထာဗလသန္တေသ, ယထာသာရူပသန္တေသတို့၏–နိဒ္ဒေသ–အကျယ်။ ဧဝံ သော်သပစ္စယေသုပိ ယထာဗလယထာသာရူပဖုနိဒ္ဒေသေသု အပိသဒ္ဒဂ္ဂဟဏေ အဓိပ္ပါယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၁၃။

ယထာဗလသန္တေသ(ပု) [ယထာဗလ+သန္တေသ] (၁) ကာယဗလအားလျော်စွာ(တန္ထုံနှင့်အညီ)–ဆောင့်ရဲ–တင်းတိမ်–ခြင်း–ကြောင်းတရား။ (၂) ကာယဗလအားလျော်သော ပစ္စည်းဖြင့် (တရုံးနှင့်အညီ)–ဆောင့်ရဲ–တင်းတိမ်–ခြင်း–ကြောင်းတရား။ (၁)(၂) စီရရေ ယထာလာဘသန္တေသော ယထာဗလသန္တေသော ယထာသာရူပသန္တေသောတိတိဝိဓော။ ဧဝံ ပိဏ္ဍပါကာဒီသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၂။ သန္တုဿတိ ဇောန သန္တုဿနမတ္တမ္ပိ ဝါ သန္တေသော၊.....ဗလန္တီ ကာယဗလံ၊ အတ္တနော ဗလသ္မာ အနုရူပံ သန္တေသော ယထာဗလသန္တေသော။ အပရော နယော .....ပရာသ အနုရူပံ ပဝတ္တတိဂ္ဂီ ယထာဗလံ၊ အတ္တနော ဗလာနုစ္ဆဝိကပစ္စယော၊ ယထာသဒ္ဒေါ စေတ္ထ သသာဓနံ အနုရူပကိရိယံ ဝဒတိ၊ .....ယထာဗလေန သန္တေသော ယထာဗလသန္တေသော။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၁၁.၂။ ယထာဗလသန္တေသသည်– (၁) သင်္ကန်း၌ ယထာဗလသန္တေသ၊ (၂) ဆွမ်း၌ ယထာဗလသန္တေသ၊ (၃) ကျောင်း၌ ယထာဗလသန္တေသ၊ (၄) ဆေး၌ ယထာဗလသန္တေသဟူ၍ ၄-မျိုးရှိ၏။

ထိုတွင်– ဤသာသနာတော်၌ ပကတိအားဖြင့်၊ အားနည်း၍ဖြစ်စေ, အနာဆောဂါနှင့်ဇရာတရား လွှမ်းမိုးနှိပ်စက်၍ဖြစ်စေ ဒုလ္လဘသော သင်္ကန်းကို ဝတ်ရုံရသည်ရှိသော် ဆင်းရဲပင်ပန်းသော ရဟန်းသည် သဘာဂ(သဘောတူ)ရဟန်းတို့နှင့် သင်္ကန်းချင်း လဲလှယ်၍ ပေါ့ပါးသော သင်္ကန်းဖြင့် ဆောင့်ရဲမှုသည် သင်္ကန်း၌ ယထာဗလသန္တေသမည်၏။

ဤ သဿနာတော်၌ ပကတိအားဖြင့် မသင့်မြတ်သော ဆွမ်းကိုဖြစ်စေ, အနာဆောဂါနှင့် မသင့်မြတ်သောဆွမ်းကိုဖြစ်စေ ရရှိလာသော ရဟန်းသည် မိမိနှင့်မသင့်မြတ်မလျော်ကန်ပတ်သော ဆွမ်းကို သဘာဂ(သဘောတူ) ရဟန်းအားလှူဒါန်းပြီး ထို သဘာဂ(သဘောတူ)ရဟန်း၏လက်ထဲမှ မိမိနှင့်လျော်ကန်ပတ်သင့်မြတ်သော ဘောဇဉ်ကို ဘုဉ်းပေးသုံးဆောင်၍ ရဟန်းတရားကို အားထုတ်လျက် မျှတပျော့ရဲမှုသည် ဆွမ်း၌ ယထာဗလသန္တေသမည်၏။

ဤ သာသနာတော်၌ ပကတိအားဖြင့် မသင့်မြတ်သော ကျောင်းကိုဖြစ်စေ, အနာဆောဂါနှင့်မသင့်မြတ်သော ကျောင်းကိုဖြစ်စေ

တင်ထား–ဆောင်ယူ–အပ်သော။ (၁)အထခေါ် သော တန္တဝါယော ယထာဘာတံ သုတ္တံ တန္တေ ဥပနေတွာ။ ဝိ၁။၃၇၁။ (–ဝိ၂။ ၃၃၉။) (၂) ယထာဘာတေန ဘဏ္ဍေန သတ္ထံ ပယာပေထ။ ဒီ၂။၂၇၄။ ယထာဘာတေန ဘဏ္ဍေနာတိ ယံ ဝေါ တိဏကဋ္ဌောဒကာဘဏ္ဍကံ အာရောပိတံ၊ ဟေန ယထာဘာတေန ယထာရောပိတေန၊ ယထာဂတိတေနာတိ အတ္ထော။ ဒီ၁၊ ၂။၄၀၀။ ယထာဘာတေနာတိ သဂ္ဂေသု ယထာဠဉ်ပိတေန။ ဒီ၁၊ ၂။၃၅၅။

(မှတ်ချက်– ယထာဘာတံ နိက္ခိတ္တော ဧဝံ နိရယော။ ဝိ၅။၃၅၄။ မ၁။၁၀၂။ အံ၁။၈။ ဝိ၁၊ ၄။ ၂၂၄။ မ၁၊ ၁။၃၃၇။ အံ၁၊ ၁။၄၃။ စသည်တို့၌ကား သမာသ်-မဟုတ်၊ ဝါကျသာ ဖြစ်သည်။)

ယထာဘာဂ (န) [ယထာ+ဘာဂ။ ယထာဘာဂမ်–သံ။] ထား–ခင်း – မြဲတိုင်းသောအဖို (အရပ်)၊ ဂျေး၌ခင်းအပ်သော အရပ်အဖိုကို မကျော်လွန်စေဘဲ (နေသားတကျ)။ ဘိသိမိမွှောဟန် ဩတာပေတွာ သောခေတွာ ပပ္ပေါ်ဠေတွာ အတိဟရိတွာ ယထာဘာဂံ ပညပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၄။၃၇၅။ ယထာဘာဂန္တိ ပုမေ ပညတ္တံ ပဒေသဘာဂံ အနတိက္ကမိတွာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၂၃။ (–ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၈။)

ယထာဘာဇိတ (တိ) [ယထာ+ဘာဇိတ] အကြင် အကြင် ဝေဖန်အပ်သော။ သဗ္ဗဝတော အဘာဇိတတ္တာ ယထာဘာဇိတေသု ဝါဒေသု ဂတ္ထ အန္တော၁၀၆န္တိ ပုစ္ဆတိ၊ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၂၊။

ယထာဘာဝိဟ (တိ) [ယထာ+ဘာဝိတ] အကြင် အကြင်–ထုံ–ပုံးစေ–အပ်သော။ သာ ဧဝ ပုဗ္ဗဘာဂဝိပဿီဒဒါ ယထာဘာဝိတတာယ ဒဒဝဿံ ဘာဝိနံ ဝိသေသံ ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ အဏ္ဏံဝိယ၁တိ အဏ္ဏံ။ မ။ဋီ၊၃။၁၀။

ယထာဗလ (တိ) [ယထာ+ဗာလ] မိုက်သည်အားလျော်စွာ၊ မိုက်သည်အလျောက်။ အစ္စယော မံ ဘန္တေ အစ္စဂမာ ယထာဗာလံ ယထာမူဠှံ ယထာအကုသလံ ယထာဟံ ဧဝမကာသိ"။ ဝိ၂။"၃၀။ (–ဝိ၃။၄၃၃။)

ယထာဗောဓေတဗ္ဗ (တိ) [ယထာ+ဗောဓေတဗ္ဗ] အကြင် အကြင် သိစေအပ်သော။ ဓမ္မာနန္တိ ဒေသနာယ ယထာဗောဓေတဗ္ဗာနံ သီလာဒိ-ဓမ္မာနံ။ အနုဋီ၃။၅၂။

ယထာဗျဥ္ဇန (န) [ယထာ+ဗျဥ္ဇန] သဒ္ဒါ အားလျော်စွာ။ အညထာ ယထာဗျဥ္ဇနံ အတ္ထော ဂဟိတော။ ဝင်္ဂီ၅။၄၃၇။

ယထာဘတ (တိ) [ယထာ + အာဘတ] (၁) အကြင် အကြင် ဆောင်ယူ အပ်သော၊ ဆောင်ခဲ့တိုင်းသော။ (၂) အကြင် အကြင်–ရရှိလာသော၊ ရဟန်းသည် မိမိနှင့် မသင့်မြတ်မလျောက်ပတ်သော ကျောင်းကို သဘာဂ (သဘောတူ) ရဟန်းအား လှူဒါန်းပြီး၊ သဘာဂ (သဘောတူ) ရဟန်း၏ မိမိနှင့် သင့်လျော် လျောက်ပတ်သော ကျောင်း၌ နေလျက် မျှတရောင့်ရဲမှုသည် ကျောင်း၌ ယထာဗလသန္တောသမည်။

ဤ သာသနာတော်၌ မိမိ အလိုရှိသော ဆေးကို မရဘဲ အလိုမရှိသော ဆေးကိုသာ ရရှိသော် ရဟန်းသည် မိမိ အလိုမရှိသော ဆေးကို သဘာဂ (သဘောတူ) ရဟန်းအား လှူဒါန်းပြီး ထိုသဘာဂရဟန်း၏ လက်ထဲက မိမိအလိုရှိသောဆေးကို ယူ၍ဖြုန်းစေ မိမိအလိုရှိသော ဆေးကိုရှာမှီး၍ဖြစ်စေ သုံးဆောင်မှုတရောင့်ရဲမှုသည် နှစ်၌ ယထာဗလသန္တောသ မည်။ (ဒီ၁၊၁။၁၀၂-၄။ မ၁၊ ၂။ ၄၇၉။ သံ၁၊ ၂။၁၅၀–၂။ အံ၃၊၁။၆၀–၁။ ခုဒ္ဒက၁၊၁၂ ၃။ ဥဒါန၁၊၁။ ၂၀၀-၉။ သုတ္တနိ၊ ၁၊ ၂။ ၂၇-၉။ မဟာနိ၁၊၁။ ၂၀၇-၉။)

ယထာဗာဟ (တိ) [ယထာ+ဗာဟ] ယထာဗာဟ-ဂမ်–သံ။] ထား–ခင်း – မြဲတိုင်းသောအဖို (အရပ်)၊ ဂျေး၌ခင်းအပ်သော အရပ်အဖိုကို မကျော်လွန်စေဘဲ (နေသားတကျ)။ ဘိသိ-မိမွှောဟန် ဩတာပေတွာ သောခေတွာ ပပ္ပေါ်ဠေတွာ အတိဟရိတွာ ယထာဘာဂံ ပညပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၄။၃၇၅။ ယထာဘာဂန္တိ ပုမေ ပညတ္တံ ပဒေသဘာဂံ အနတိက္ကမိတွာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၂၃။ (–ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၈။)

ယထာဘာဝီ (ပု) [ယထာ + ဘာဝီ] အကြင် အပြားအားဖြင့် ဖြစ်လေ့ရှိသော။ ယထာဘာဝီ ဂုဏ်နေ သော။ ကစ္စည်း။ ၂၆။ ရူ။၃၈။ နီတိ၊သုတ္တ။၆၅။

ယထာဘာသိတ (တိ) [ယထာ + ဘာသိတ] (၁) အကြင် အကြင်–ဟောကြားတော်မူ–ဖွင့်ဆို–အပ်သော။ (နာ) (၂) ဟောကြားတော်မူ– ဖွင့်ဆို – အပ်သည့်အားလျော်စွာ။ (၁)(နာ)(၂) ဌာနာ ပကာသယိဿတိ၊ တတ္ထ ယထာဘာသိတမတ္ထံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ အံ့၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ ယထာဘာသိတန္တိ ဘဂဝတာ ယံ ယံ ဒေသိတံ, ဒေသိတာနုရူပံ ဝါ။ အပိ စ သံဝဏ္ဏကေဟိ သံဝဏ္ဏနာဝသေန ယံ ယုံ ဘာသိတံ ဘာသိတာနုရူပန္တိပိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၃။

ယထာဘိညာ (နာ) [ယထာ+အဘိညာ။ ယထာဘိညာယ–သံ။] အလိုအားလျော်စွာ၊ အလိုရှိတိုင်း။ တတ္ထသံယမနော ရာဇာ၊ ယထာဘိညံ ကရိဿတိ။ ဇာ၊၂။၉၂။ ယထာဘိညန္တိ ယဿာမိပွါယံ ယဿာရုစိ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀၈။

ယထာဘိနိဝိဋ္ဌ (တိ) [ယထာ + အဘိနိဝိဋ္ဌ။ ယဿာဘိနိဝိမု–သံ။] အကြင် အကြင် မြဲမြံစွာ–နှလုံးသွင်း–စွဲလမ်း–အပ်သော။ ဝေါဟာရန္တိတိ ယဿာဘိနိဝိဋ္ဌံ ဒိဋ္ဌိဝါဒံ ပညာပေန္တိ ပရေဟိ ဂါဟေန္တိ ပတိဋ္ဌပေန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၄။

ယထာဘိနိဝေသ (နာ) [ယထာ+အဘိနိဝေသ] နှလုံးသွင်း–အလို – အားလျော်စွာ။ ဒဋ္ဌဂ္ဂဟဏဘာဝတော ဝါ (တံ) သံယုတ္တာ အယန္တိ ပဝတ္တန္တိ သတ္တာ ယထာဘိနိဝေသံ ဘောနာတိ သမယော၊ ဒီဋ္ဌိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၉၈။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၅။ တသ္မာ ယထာဘိနိဝေသံ ယထာဗ္ဘာသယံ ဝိပဿနာ အတ္ထံ သာဓေတိ။ ဥဒါန။ဋ္ဌ။၃၂။

ယထာဘိနီဟာရ (နာ) [ယထာ+အဘိနီဟာရ] ရွေ့ရှုးဆောင်– ဆုတောင်း–ခြင်း အားလျော်စွာ။ ယထာဘိနီဟာရံ အဘ္ဘနာ ပတ္တပ္ပဗောဓိယာ ပရိပါစနာယ ဘဝန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၁၃၇။

ယထာဘိပတ္ထိတ (တိ) [ယထာ+အဘိပတ္ထိတ] အကြင် အကြင်–တောင့်တ– ရွေးမြှောင့်တ –အပ်သော။ ....သုဒ္ဓါသယပယောဂတာယ ယထာဘိပတ္ထိတာ သတ္တာနံ ဟိတသုခူပသံဟာ မနောရထာ သမ္ပဒံ အဘိနိပ္ဖဇ္ဇန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၈၇။ (–၁၃၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၉၊ ၃၇၆။)

ယထာဘိမတ (နာ) [ယထာ+အဘိမတ။ ယထာဘိမတ–သံ။] အလို–ဆန္ဒ–အားလျော်စွာ–ရှိတိုင်း။ ဒိဋ္ဌဂတိကာနဉ္စိ ယထာဘိမတံ ဒေသနာ ပဝတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၄၀။

ယထာဘိရတ (တိ) [ယထာ+အဘိရတ] အကြင် အကြင်–မွေ့လျော်– နှစ်သက်– အပ်သော။ ယတ္ထ ရတ္တာသာ ယထာဘိရတာသာ ရူပသာ ဝိပရိဏာမညထာဘာဝါ။ မ၊၃။၁၅၃။

ယထာဘိရတိ (နာ) [ယထာ+အဘိရတိ] မွေ့လျော် – ပျော်ပိုက် – အလိုရှိ – သဘော်–သလောက်။ ယထာဘိရန္တန္တိ ယထာဘိရတိံ ယထာဗ္ဘာသယံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆၅။

ယထာဘိရန္တ (နာ) [ယထာ+အဘိရန္တ (အဘိ+ရမု+တ)] အထက်ပုဒ်ကြည့်။ အထ ခေါ ဘဂဝါ ဝေရဉ္ဇာယံ ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရိတ္ထ။ ဝိ၊၁။၁၂။ အထ ခေါ ဘဂဝါ ဝေရဉ္ဇာယံ ယထာဘိရန္တံ ဝိဟရိတ္ထာတိ ယထာဗ္ဘာသယံ ယထာရုစိတံ ဝါသံ ဝသိတ္ထာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ (–ဝိ၊၂။၂၇။ ဝိ၁။၃၀၊၄၃။ ဒီ၊၂။၉၆။ မ၊၁။ ၂၀၀။ သံ၊၁။၄၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၅။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၃။)

ယထာဘုစ္စ (တိ) [ယထာဘူတ + ဏျ။ ယထာဘူတမေဝ ယထာဘုစ္စံ။ မောဂ်၊၄၊၅၉။ နိရုတ္တိ။၅၀၀။ယထာဘူတမ်–သံ။] (ခ) အကြင်အကြင် ဟုတ်မှန်တိုင်း–သော၊ သဘောအားလျော်စွာ ဖြစ်သော။ (နိ) (၂) မဖောက်မပြန်၊ ဟုတ်မှန်သည်အားလျော်စွာ၊ ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း၊ အမှန်အတိုင်း။ (ခ) (နိ) (၂) ယေဟိ တထာဂတဿ ယထာဘုံစံ့ ဝဏ္ဏံ သမ္မာဝဒမာနာ ဝဒေယျုံ။ ဒီ၊၁။၁၁။ ယထာဘုစ္စန္တိ ယထာဘူတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၃။ ယထာဘူတမေဝ ယထာဘုစ္စံ သကတ္တေ ဏျ-ပစ္စယဝသေန။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၀၁။ ယထာဘုစ္စေ (ဒီ၊၂။၁၇၉) ဘိ ယထာဘူတေ ယထာသဘာဝေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၄။ ဝေမိဿ ဧသော အာနန္ဒ ယထာဘုစ္စာ အဝိပလ္လတ္ထာ ဧိသုဒ္ဓါ သုညတာဝက္ကန္တိ ဟဝတိ။ မ၊၃။၁၄၇။ သဒေဝကေ လောကေ ယထာဘုစ္စံ ပတ္တဌကိတ္တိသဒ္ဒသဒ္ဒါ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၀၃။ (–ထေရီ။၃၉၅၊ ၃၉၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၄၀၊၁၄၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၂၀။)

ယထာဘုစ္စဂဟဏ (နိ) [ယထာဘုစ္စ+ဂဟဏ] ဟုတ်သည်အားလျော်စွာ – အမှန်အတိုင်း–ယူခြင်း။ ယထာဘုစ္စဂဟဏာဘာဝေန မိစ္ဆာပဿာတိတိ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ ယထာဘုစ္စဂဟဏာဘာဝေနာတိ ယာထာဝဂဟဏဿ အဘာဝေန။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၆၉။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၀၃။)

ယထာဘူတဂုဏ (ပု) [ယထာဘုစ္စ+ဂုဏ] မဖောက်မပြန် –ဟုတ်မှန်တိုင်း–သောဂုဏ်။ မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်သည် အားလျော်စွာ–ဖြစ်သောဂုဏ်။ တသ္မာ ဘဂဝါ ဣမေဟိ ယထာဘုစ္စဂုဏေဟိ ဆဇာနံ သမ္မဟံသေန္တော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၀၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၉။ ယထာဘုစ္စဂုဏာဓိဂတ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၄။ဝိမတိ၊၁။

ယထာဘိရူစိတ (တိ) [ယထာ + အာဘိရူစိတ။ ယထာဘိရူစိတ–သံ။] (ခ) အကြင်အကြင်–အလိုရှိ–နှစ်သက်–အပ်သော။ (၂) အလိုရှိ–နှစ်သက်–တိုင်းသော။ (ခ)(၂) ...သဗ္ဗညုတဉာဏသဏ် ပရိဝတ္တယမာနော ဓမ္မရာဇာ ယထာဘိရူစိတေန ဝိဟာရေန ဝိဟရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇။ ယထာဘိရူစိတေန ဝိဟာရေနာတိ သဗ္ဗဝိဟာရသာမာရဏဒဿနံ၊ ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒီသု ယေန ယေန အတ္တနော အာဘိရူစိတေန ဝိဟာရေန ဝိဟရတိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၂၀၀။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။)

ယထာဘိလာသိတ (တိ) [ယထာ+အာဘိလာသိတ။ ယထာဘိလဖိတ–သံ။] အကြင်အကြင် အလိုရှိအပ်သော။ ယထာဘိလာသိတဉ္စ ဝိသယံ အပ္ပဋိဃာတေန ဂစ္ဆန္တိ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၆၅။ ယထာဘိလာသိတဝိသယူပဟာရေန ပဟာနေန စ ဝူပသန္တံ့ကာမရာဂပရိဋ္ဌာဟော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၃၃။

ယထာဘိသန်္ဓိတ (တိ) [ယထာ+အာဘိသန်္ဓိတ] (ခ) အကြင် အကြင် ပြုပြင်စီရင်အပ်သော။ (နိ) (၂) ပြုပြင်စီရင်အပ်သည် အားလျော်စွာ၊ ပြုပြင်စီရင်အပ်သည့်အတိုင်း။ (၃) ပြုပြင်စီရင်အပ်သည်ကို မလွန်မူ၍။ (ခ) ယထာဘိသန်္ဓိတပဋိ–ကြည့်။ (နိ) (၂) (၃) ဘဂဝန္တံ့ ဥပသင်္ကမိတ္တာ ပဋိ ပုစ္ဆန္တိ ယထာဘိသန်္ဓိတံ အန္တမသော စတုရက္ခရမ္မိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၆။ ဇာံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ ယထာဘိသန်္ဓိတန္တိ အဘိသန်္ဓိတာနုရူပံ၊ တဒနုတိက္ကမ္မ ဝါ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂၀၉။

ယထာဘိသန်္ဓိတပဋိ (တိ) [ယထာဘိသန်္ဓိတ+ပဋိ] အကြင်အကြင် ပြုပြင်စီရင်အပ်သော –အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ။.... ဒေဝမနုဿေဟိ ယထာဘိသန်္ဓိတပဋိဿာနံ တဒဇ္ဈာသယာနုကူလံ ဌာနသော ဝိဿဇ္ဇနေန စ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၇၂။

၄၂။ ဒီ၊ဥ၊၁။ ၂၁၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၁၅။) တို့ –ကြည့်။

သိကြားမင်း ဟောအပ်သော ဘုရားရှင်၏ ယထာဘုစ္ဆဂုဏ် ဂ-ပါးကား——

(၁) မြတ်စွာဘုရားသည် မျှားစွာသော နတ်လူတို့ အကျိုးငှာ ကျင့်တော်မူသည်။

(၂) အင်္ဂါ ၆-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော တရားကို ဟောကြားတော်မူသည်။

(၃) ကုသိုလ် အကုသိုလ် စသော တရားတို့ကို ခွဲခြား၍ ပညတ်တော် မူသည်။

(၄) နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း အကျင့်လမ်းစဉ်ကို ပညတ်တော်မူသည်။

(၅) လာဘ်အကျော်အစော အလွန်ပြည့်စုံသော်လည်း မာန်ယစ်ခြင်း မရှိဘဲ အာဟာရကို ဘဉ်းပေးတော် မူသည်။

(၆) အရိယာပုဂ္ဂိုလ် အဖော်များကိုသော်လည်း စွန့်ခွါ၍ တပါးတည်း ကိန်းအောင်း မွေ့လျော်လေ့ရှိသည်။

(၇) အပြောနှင့် အလုပ် ကိုက်ညီ၍ လောကုတ္တရာ တရားအားလျော်စွာ ကျင့်တော်မူသည်။

(၈) မြတ်သောမှီရာ မဂ်အကျင့်ဖြင့် ယုံမှားကင်းပြီး သမ္ဗညုတ ဉာဏ်တော်ဖြင့် အလုံးစုံပြီးမြောက်သော နှလုံးအလိုရှိတော်မူသည်။ ဒီ၊ ၂။၁၈၄–၅။

ဓုတင်၏ ယထာဘုစ္ဆဂုဏ် ၂၀-ပါး–

(၁) သုဒ္ဓါဇိဝ = အသက်မွေး စင်ကြယ်ခြင်း။

(၂) သုခဇလ=ချမ်းသာသော အကျိုးရှိခြင်း။

(၃) အနဇ္ဇ=အပြစ်ဒေါသ လွတ်ကင်းခြင်း။

(၄) နပရဒ္ဓကဝုန=သူတစ်ပါးကို မဆင်းရဲစေရှုခြင်း။

(၅) အဘယ= ဘေးရန်ကင်းလွတ်ခြင်း။

(၆) အသမ္ဘိဇ္ဇန= မနှိပ်စက် မညှဉ်းပန်းခြင်း။

(၇) ကေန္တဝခုက=စင်စစ်ကုသိုလ် တိုးပွားခြင်း။

(၈) အပရိဟာနိယ = မဆုတ်ယုတ် နိုင်ခြင်း။

(၉) အမာယ=မာယာလှည့်ဖြတ်မှု မရှိခြင်း။

(၁၀) အာရက္ခာ=ကိုယ်ကို စောင့်ရှောက်ခြင်း။

(၁၁) ပတ္ထိတဒဒ = တောင့်တအပ်သည်ကို ပေးနိုင်ခြင်း။

(၁၂) သဗ္ဗသတ္တဒမန=ခပ်သိမ်းသူကို ဆုံးမနိုင်ခြင်း။

(၁၃) သံဝရဟိတ = စောင့်ရှောက်ခြင်း အတွက် အကျိုးစီးပွားရှိခြင်း။

(၁၄) ပတိရူပ = သူတော် ကောင်း အားလျော်ကန်ခြင်း။

(၁၅) အနီဃတ=သူတစ်ပါးကို မမှီရခြင်း။

(၁၆) ဝိပ္ပမုတ္တ=လာဘ်၌ မှက်မောခြင်း မွကင်းလွတ်ခြင်း။

(၁၇) ဏာကမ္မယ= ဏာကုန်ခန်းလွယ်ခြင်း။

(၁၈) ဒေါသကမ္မယ = ဒေါသကုန်ခန်းလွယ်ခြင်း။

(၁၉) မောဟကမ္မယ=မောဟ ကုန်ခန်းလွယ်ခြင်း။

(၂၀) မခနပ္ပဟာန=မာန်ကို ဖယ်နိုင်ခြင်း။

သော၊ စား–သုံးဆောင်–ခံစား– မြိတိုင်း သော။ (န) (၂) စား–သုံးဆောင်–ခံစား –အပ်သည်–အားလျော်စွာ– အလျောက်။ (ခ) ယထာဘူတ္တဉ္စ ဘူဉ္စထ။ ဒီ၊၂။၁၄၁–၂။ ဒီ၊၃။၅၁–၂။ ဂဟဏိသမ္ပတ္တိယာ ဟိ ယထာ-ဘူတ္တအာဟာရော သမ္မဒေဝ ဇီရန္တော သရီရဿ တိဋ္ဌတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၄။

(န) (၂) ယထာ ဝါစာ စ ဘုဉ္ဇဿု၊ ယထာ-ဘူတ္တဉ္စ ဗျာဟရ။ ဇာ၊၁။၃၀။ ယထာဘူတ္တဉ္စ ဗျာဟရာတိ ယံ ယထာ တေ ဘူတ္တံ၊ တဿ အနုစ္ဆဝိကမေဝ ဗျာဟရ။။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၉၀။

ယထာဘူဘ (တိ) [ယထာ+ဘူတ။(န) ယထာ-ဘူတမ်၊ (တိ) ယထာဘူတ–သံ။ ဇာ၊၁-ဘူယ–ပြာ။] (န) (ခ)(က) မဖောက်မပြန်၊ (ခ) ဟုတ်မှန်သည် – အားလျော်စွာ – အလျောက်–အတိုင်း၊ ဟုတ်မှန်တိုင်း၊ မှန်မှန်ကန်ကန်၊ မှန်ကန်စွာ။ (ဂ) သဘော–အား လျော်စွာ–အလျောက်–အတိုင်း။ (တိ)(၂) ဟုတ်မှန်သောအားဖြင့်–အမှန် အတိုင်း–မှန်ကန်စွာ–ဖြစ်သော၊မဘောက်မပြန် မှန်သော သဘောရှိသော။ (၃) အကြင်သို့ သဘော ရှိသော။(၄) အကြင်အကြင်(ကုရိယာပုတ်) အားဖြင့် ဖြစ်–ထင်ရှားရှိ–ပြည့်စုံ–သော။ (န)(ခ)(က)မဘောက်မပြန်....သဗ္ဗတ္ထဂါမိနိ-ပဋိပဒံ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ။ မ၊ဒ။၁၀၀။ အံ၊၃။၂၀၃။ ပဋိသံ။၃၅၇။ ယထာဘူတံ ပဇာ-နာတီတိ .... ကုသလာကုသလစေတနာသမ်ဒိ-တာနံ ပဋိပတ္တိနံ အဝိပရီတတော သဘာဝံ ဇာနာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၄–၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၆။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။ ဝေမေတံ ယထာဘူတံ၊ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတော။ ဥဒါန။၁၁၆။ယထာ-ဘူတံ အဝိပရီတံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၄။ ဒိဋ္ဌာ ယထာဘူတ (ထေရ။၂၃၉) နှစ်....အဝိပရီတ-တော ဒိဋ္ဌာ။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၄။ ယထာဘူတ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂)နှစ် အဝိပရီဘံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၉။ (ခ) ဟုတ်မှန်သည်– အားလျော်စွာ–

(၂၁) ကုဝိတဘ္ဘဋ္ဌေဒန = မကောင်းသော အကြံကို ဖြတ်ပယ်နိုင်ခြင်း။

(၂၂) ကခ်ါဝိတရာဂ = ယုံမှားကို လွန်မြောက်ရခြင်း။

(၂၃) ကောသဇ္ဇ ဝိဒ္ဓံသန = ပျင်းရိခြင်းကို ပယ်ဖျောက်နိုင်ခြင်း။

(၂၄) အရတိပ္ပဟာန=မမွေ့လျော်ခြင်းကို ပယ်နိုင်ခြင်း။

(၂၅) ခမန=အဆုံးရှုသည် သည်းခံနိုင်ခြင်း။

(၂၆) အတုလ=အဘုကင်းအောင် မြတ်ခြင်း။

(၂၇) အပ္ပမာဒ=ပြိုင်ယှဉ်ဘက် မရှိခြင်း။

(၂၈) သမ္ဗဒုက္ခက္ခယာမန=နိဗ္ဗာန်သို့ရောက်ခြင်း။

ဤသို့လျှင် ဓုတင်၏ ယထာဘုစ္စဂုဏ် ၂၈-ပါး ရှိသည်။ မိလိန္ဒ။၃၃၃။

ယထာဘုစ္စဗြဟ္မဝေါဟာရအရိယဝေါဟာရ (ပု) [ယထာဘုစ္စ+ ဗြဟ္မဝေါဟာရ + အရိယဝေါ-ဟာရ] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်တိုင်း – အမှန်အတိုင်းဖြစ်–မှန်ကန်–သော ဗြဟ္မာတို့၏ ဝေါဟာရ (စကား) အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဝေါဟာရ (စကား)။ အယမေဝေကာ ယထာဘုစ္စ ဗြဟ္မဝေါဟာရ အရိယ ဝေါဟာရ-သခ်ါတာ မာဂဓဘာသာ နှ ပဂိဝတ္တတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၂။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅)

ယထာဘုဇိတ (တိ) [ယထာ+အာဘုဇိတ] တင်ပျဉ်ခွေ–ထက်ဝယ်ဖွဲခွေ– မြဲတိုင်းသော။ ....ဝဇိရာသနေ နိသိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ သကိမ္ပိ အနုဋ္ဌဟိတ္ဝာ ယထာဘုဇိတေန ကေနေဝ ပလ္လင်္ကေန။ သာရတ္ထ၊၃။၁၃၃။

ယထာဘုတ္တ (တိ) [ယထာ+ဘုတ္တ] (ခ) အကြင် အကြင် – စား – သုံးဆောင် – ခံစား–အပ်

မ၊၌၊၂။၂၁။ ယထာဘူတေဟိတံ ယာထာဝတော ဟူတေဟိ။ မ၊၌၊၂၊၉၆။ ယထာဘူတော ဝိမုစ္စတိ၊ ဘာတဏ္ဍာ ပရိက္ခယာ။ ဣတိဝုတ်။ ၂၂၅။ ယထာဘူတေတိ အဝိပရီတသစ္ဆသဘာဝေ နိဗ္ဗာနေ။ ဣတိဝုတ်၊၌။၁၇၁။ (ခ) အကြင်သို့သဘောရှိသော။....ယထာဘူတသို့ ကာယေ ပါဏိသမ္ဖဿာပိ ကမန္တိ။ မ၊၁။ ၂၄၃။ ယထာဘူတသို့ကို ယထာသဘာဝေ။ မ၊၌၊၂။၁၃၀။ ယထာဘူတ (မ၊၌၊၃။၇၃)ကို ယာဒိသံ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၅။ (၄) အကြင်အကြင် (ဣရိယာပုတ်)အား-ဖြင့်-ဖြစ်-ထင်ရှား-ရှိ-ပြည့်စုံ-သော။ ယံနူနာဟံ ယထာဘူတံ ယထာဘူတဿ မေ တံ ဘယဘေရဝံ အာဂစ္ဆတိ။ မ၊၁။၂၅။ ယထာဘူတံ ယထာဘူဘဿတိ ယေန ယေန ဣရိယာပထေန ဘူတဿ ဘဝိတဿ သတော ဝတ္တမာနဿ သန္တိဘူဘဿ ဝါ။ မ၊၌၊၁။၁၂၄။(-မ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၉။)

ယထာဘူတဉာဏ (န) [ယထာဘူတ+ဉာဏ] သခါရုနံ ယံ ယံ ဘူတံ အနိစ္စာဒိ ယထာဘူတံ၊ တတ္ထ ဉာဏန္တိ ယထာဘူတဉာဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၂၀၄။] (၁) သဘောအားလျော်စွာ သိအပ်သော နေယျကာရုံ၌ ဖြစ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်။ (၂) ယထာဘူတဉာဏ်၊ ယထာဘူတကျကျ-မဒဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း- ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ- မှန်မှန်ကန်ကန်- သဘောအားလျော်စွာ- သိတတ်သောဉာဏ်၊ (ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ သာမညသဘောလက္ခဏာ, ဝိသေသသဘောလက္ခဏာကို သိတတ်သောဉာဏ်၊ သခါရတရားတို့၏ အကြင်အကြင်ဟုတ်မှန်သော အနိစ္စတာအစရှိသော သဘောလက္ခဏာကို သိတတ်သောဉာဏ်)။ (ခ) (၂) ယထာဘူတံ ဝါ ဉာဏ (ပဋိသံ၊၁၁၈) န္တိ ယထာဘူတံ ယထာသဘာဝံ နေယျံ။ ဝ၊တ္ထ ပဝတ္တဉာဏမ္ပိ ဝိသယဝေါဟာရေန "ယထာဘူတဉာဏ" န္တိ ဝုတ္တံ။

အလျော်က်-အတိုင်း၊ ဟုတ်မှန်တိုင်း၊ မှန်မှန်ကန်ကန်၊ မှန်ကန်စွာ။ ယထာဘူတံ၊ အဗ္ဘညာသိ ။ ဝိ၁။၆။ ယထာဘူတံ ဝိဒိတ္ဝာ။ ဒီ၊၁။ ၁၆။၁။ ၂၊၅၉။ ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတိ။ သံ၊၁။ ၂၀၁။ ဒုယေန ဗာလာ ဟညန္တိ ယထာဘူတံ အဒဿိနော။ ထေရ။ ၃၁၅။ ယထာဘူတံ အဒဿိနော ယသ္မာ တေ ဓမ္မသဘာဝံ ယာထာဝတော နဇ္ဈာညံသု။ ထေရ၊၌၊ ၂။၂၄၇။ ယထာဘူတံ ဥတ္တာ (ဝိ၊၌၊ ၁။၀၆)ဘိ မဟာဒီဂဒ္ဓဘောနေ ယာထာဝတော ဇာနိဘွာ။ သာသဏ္ဍာ၁။၂၂၄။ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ (အ၊နိ၊ပု။၁၁၇)တိ...ယာသဘာဝသရသကော ပဇာနာတိ။ အာဘိ၊၌၊၃။၄၂။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၀) (၇) သဘော-အားလျော်စွာ - အလျောက် - အတိုင်း။ ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ ပဿတော ဝေဒနာသံ ဒိဋ္ဌံ ပဟာနံ ဟောတိ၊ မ၊၁။၄၉။ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ (အံ၊၁။၉)တိ.... ယထာသဘာဝတော ဇာနာတိ။ အံ၊၌၊၁။၄၀။ ယထာဘူတန္တိ ယထာသဘာဝံ။ မ၊၌၊၁။၁၀၇။ ဝေဒမတ် ယထာဘူတံ သမ္မပ္ပညာယ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မ၊၁။၂၄၂။ သံ၊၂။၅၆။ ယထာဘူတန္တိ ယထာသဘာဝံ။ မ၊၌၊၂။၁၇။ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ (ပဋိသံ။ ၈၃)တိ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာဒိဝသေန သခါရံ ယထာသဘာဝံ ဇာနာတိ။ ပဋိသံ၊၌၊၁။ ၂၀၅။ ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ (အံ၊၁။၉)တိ.... ယထာသဘာဝတော ဇာနာတိ။ အံ၊၌၊၁။ ၄၀။ ယထာဘူတ (အံ၊၃။၅၀)န္တိ ယထာသဘာဝတော။ အံ၊၌၊၃။ ၂၊၄။ (-မ၊၁။ ၁၂၇။ပဋိသံ၊၁။၁၀၅။ မ၊၌၊၁။၃၆၇။ မ၊၌၊ ၂။ ၁၂၁။ ပဋိသံ၊၌၊၁။၃၀၂။)

(တိ)(၂) ဟုတ်မှန်သောအား-ဖြင့်-အမှန်အတိုင်း-မှန်ကန်စွာ-ဖြစ်သော၊ မဘောက်မပြန် မှန်သော သဘောရှိသော။ ယထာဘူတံ ဉာဏဒဿနံ နာ သုဝိသုဒ္ဓံ အဟောသိ။ ဝိ၃။ ၁၆။ ယထာဘူတတော်ဟိ ပဋ္ဌဟိ ကာခရဏောဟိ။

တတ်– ကြောင်းဖြစ်– သောဉာဏ်။ (၃၀) အနေကဓာတု နာနာဓာတုလောကဉာဏ် = များစွာသော ဓာတ်တို့၏ အထူးထူးသော သဘောရှိသော ခန္ဓာစသော သင်္ခါရလောက ကို သိ–တတ်– ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်။ (၃၁) သတ္တာနံနာနာဓိမုတ္တိကဉာဏ်=သတ္တဝါ တို့၏အထူးထူးသော အလိုန့လုံးသွင်းရှိသည်၏ အဖြစ်ကို သိ–တတ်– ကြောင်းဖြစ်– သော ဉာဏ်။ (၃၂) ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တိဉာဏ်= တစ်ပါးသောသူတ္တဝါတို့၏ သဒ္ဓါအစရှိသော ဣန္ဒြေတို့၏ ရင့်သည်၏အဖြစ်, နုသည်၏ အဖြစ်ကိုသိ– တတ်– ကြောင်းဖြစ်– သော ဉာဏ်။ (၃၃)စျာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တိနံ သံကိလေသဝေါဒါန ဝုဋ္ဌာနဉာဏ် = စျာန်, ဝိမောက္ခ, သမာဓိ, သမာပတ်တို့၏ညစ်ညူးခြင်း, ဖြူစင်ခြင်း, ထခြင်းကို –သိ – တတ်–ကြောင်း ဖြစ်–သောဉာဏ်။ (၃၄) ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိ ဉာဏ် = ရှေးဘဝနေခဲ့ဖူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို အောက်မေ့– တတ်– ကြောင်းဖြစ် –သော ဉာဏ်။(၃၅)ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်=နတ်တို့၏မျက်စိကဲ့ သို့ အဝေးမှအဆင်းကို မြင်စွမ်းနိုင်သောဉာဏ်။ (၃၆) အာသဝက္ခယဉာဏ် = အရဟတ္တဖိုလ် သို့ကပ်၍ နေကြောင်း ဖြစ်သော အရဟတ္တမဂ် ဉာဏ်။(၃၇) မဟာဝဇိရဉာဏ်။ (၃၈) တရုဏ-ဝိပဿနာဉာဏ်။ (၃၉) သင်္ခါရပရိစ္ဆေဒဉာဏ်။ (၄၀) မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏ်။ (၄၁) ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ်။ (၄၂) သမ္မာဒဿန = ဟုတ်မှန်သောဉာဏ် အမြင်ဟူ၍ အရာဌာန အားလျော်စွာ အမျိုး မျိုး ရှိပေသည်။

ထိုတွင် (၁) (ပဋိသံ။၁၁၈။ ပဋိသံ၊၁၄၊၂။ ၇)တို့၌ သမ္မာသနဉာဏ်, ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်, ဘင်္ဂ ဉာဏ်, ဘယဉာဏ်, အာဒီနဝဉာဏ်, နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်, မုစ္စိတုကမျတာဉာဏ်, ပဋိသင်္ခါဉာဏ်, သင်္ခါရ-ပေက္ခာဉာဏ်ဟု ဆိုအပ်သော ဝိပဿနာဉာဏ် (၉)ပါးကို ယထာဘူတဉာဏ်ဟု ခေါ်ဆိုသည်။ ထို့ပြင်– (၂) (ပဋိသံ။၂၃၉။ ပဋိသံ၊၁၄၊၂။ ပဋိသံ၊၁၄၊၂။၇။ ယထာဘူတံ ဉာဏံ၁ယာ (သုတ္တနိ။၃၉၁)တို့ အဝိပရီတဉာဏံ၁ယ။သုတ္တနိ၊ ၁၄၊၂။၂၀။ တတ္ထ တတ္ထ ယထာဘူတဉာဏ-(အံ၊၃၊၂၁၆)န္တိ့ တေသု တေသု ဓမ္မေသု ယထာသဘာဝဉာဏံ။ အံ၊၁၄၊၃။၂၉၉။ယထာ-ဘူတဉာဏ (ပဋိသံ။၂၃၉)န္တိ့ ဉာဏတ္ထော ဝုတ္တော။ ပဋိသံ၊၁၄၊၂။၁၅၀။ (–သံ၊၁။၂၆၀။ ပဋိသံ။၂၅၀။ သံ၊၁၄၊၁။၂၃၃။ သံ၊၁၄၊၂။၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၉–၄၀။ သုတ္တနိ၊၁၄၊၁။၁၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂၊၂။၃၀၄။)

ယထာဘူတဉာဏ်၏ အမည်တို့သည် – (၁) သမ္မသနဉာဏ်။(၂) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်(၃) ဘင်္ဂဉာဏ်။ (၄)ဘယဉာဏ်။ (၅)အာဒီနဝ ဉာဏ်။(၆) နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်။ (၇) မုစ္စိတုကမျတာ ဉာဏ်။ (၈)ပဋိသင်္ခါဉာဏ်။ (၉)သင်္ခါရုပေက္ခာ ဉာဏ်။ (၁၀) ကမ္မဿကတာဉာဏ်။ (၁၁) အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏ်။ (၁၂) ဒုက္ခာနုပဿ-နာဉာဏ်။ (၁၃) အနတ္တာနုပဿနာဉာဏ်။ (၁၄) နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏ်။ (၁၅) ဝိရာဂါ-နုပဿနာဉာဏ်။ (၁၆) နိရောဓာနုပဿနာ ဉာဏ်။ (၁၇) ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာဉာဏ်။ (၁၈) အနိမိတ္တာနုပဿနာဉာဏ်။ (၁၉)အပ္ပ-ဏိဟိတာနုပဿနာဉာဏ်။ (၂၀) သုညတာ-နုပဿနာဉာဏ်။(၂၁) နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်။ (၂၂) သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်။ (၂၃) သက-ဒါဂါမိမဂ်ဉာဏ်။ (၂၄) အနာဂါမိမဂ်ဉာဏ်။ (၂၅) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ (၂၆) သဗ္ဗညုတ ဉာဏ် (၂၇) ဒွာနာဒွာနဉာဏ်=အကြောင်း ဟုတ်သည် မဟုတ်သည်ကိုသိ– တတ်– ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်။ (၂၈) ဝိပါက ဉာဏ်=ဆောက်တည်အပ်သော ကုသိုလ်ကံ, အကုသိုလ်ကံတို့၏ အကျိုးကိုသိ– တတ်– ကြောင်း ဖြစ်–သောဉာဏ်။ (၂၉) ပဋိပဒါ ဉာဏ်= သုဂတိဘုံ, ဒုဂ္ဂတိဘုံ, နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ကုသိုလ်ကံ, အကု သိုလ်ကံဟု ဆိုအပ်သော အကျင့်ကို သိ–

ခြင်း, ထခြင်းကို သိ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်–(၉)ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ်= ရှေးဘဝနေဖူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို အောက်မေ့–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်–(စျ) ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ် = နတ်တို့၏ မျက်စိကဲ့သို့ အဝေးမှအဆင်းကို မြင်စွမ်းနိုင်သောဉာဏ်— (ည) အာသဝက္ခယဉာဏ် =အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ကပ်၍ နေကြောင်းဖြစ်သော အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ဟုဆိုအပ်သော ဒသဗလဉာဏ် – (၆) (ဝိ၊ ၅။ ၂၀၀။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၁၀)တို့၌ တရားဝိပဿနာဉာဏ်ဟု ဆိုအပ်သော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် – (၇) (သံ၊ ၁။ ၂၆၀။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀)တို့၌ တရားဝိပဿနာဉာဏ်ဟုဆိုအပ်သော သခါရပရိစ္ဆေဒဉာဏ် (= နာမရူပပရိဂ္ဂဟိတဉာဏ်) ကခါဝိတရဏဉာဏ်, သမ္မသနဉာဏ်, မဂ္ဂါမဂ္ဂဉာဏ် – (ဂ) (ပဋိသံ။ ၂၁။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁၊ ၉၇) တို့၌ ဘယတူပဋ္ဌာနဉာဏ် = ဘ ၊ ဉာဏ်– (ဓ)(ပဋိသံ။ ၂၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၉)ဟို့၌ ကခါဝိတရဏဉာဏ်, ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ်, သမ္မာဒဿနဉာဏ်= ဟုတ်မှန်သောဉာဏ်အမြင်– (၁၀) (ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ဂ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၉၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂ ၂၄။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၂၄)တို့၌ မဟာဝဇိရဉာဏ် (=အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်)– (၁၁) (သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၃၆-၇။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၇၃)တို့၌ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်– (၁၂) (သာရတ္ထ၊ ၁။ ၇၅။ ဝိမတိ၊ ၁၊ ၅၄။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၀။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၉၉) တို့၌ ကမ္မဿကတာဉာဏ်– (၁၃) (သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၆၉)၌ သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ် – ကို ယထာဘူတဉာဏ်ဟု ခေါ်ဆိုသည်၊

အနုလောမိကဉာဏ်ရှိသောပုဂ္ဂိုလ်, ယထာဘူတဉာဏ်ရှိသောပုဂ္ဂိုလ်ဘို့သည် မိမိတို့ဉာဏ်၌ သာလျှင် သက်ဝင်တည်နေကြသောကြောင့် ယင်းဉာဏ် ၂-ပါးကို ဝိဝဋ္ဋနိဿိတသုဒ္ဓသုတ္တဝါ (အရိယာပုဂ္ဂိုလ်)တို့၏တည်နေရာ 'အာသယ' ဟူ၍ ခေါ်ဆိုရလေသည်။ပဋိသံ။၁၁၀။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။၇၂။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။၉၉။ ဤယထာဘူတ

၁၅၀)တို့၌ အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏ်, ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏ်, အနတ္တာနုပဿနာဉာဏ်, နိဗ္ဗိဒါနုပဿနာဉာဏ်, ဝိရာဂါနုပဿနာဉာဏ်, နိရောဓာနုပဿနာဉာဏ်, ပဋိနိဿဂ္ဂါနုပဿနာဉာဏ်, အနိမိတ္တာနုပဿနာဉာဏ်, အပ္ပဏိဟိတာနုပဿနာဉာဏ်, သုညတာနုပဿနာဉာဏ် ဟုဆိုအပ်သော အနုပဿနာဉာဏ် (၁၀)ပါး – (၃) (အ၊ ဝိ။ ၃၅၃။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄၄။ သံ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၂၀။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၅၄။ ပဋိသံ။ ၁၁၀။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၂) တို့၌ မဂ်ဉာဏ်(၄)ပါး – (၄)(အံ၊ ၃။ ၂၀၆။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၉၉)တို့၌ သဗ္ဗညုတဉာဏ်– (၅) (အံ၊ ၃။ ၂၀၆-၇။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၉၉။ ပဋိသံ။ ၃၅၆-၈။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃၁-၆)တို့၌ (က) ဌာနာဌာနဉာဏ် = အ ကြောင်း ဟုတ် သည် မဟုတ်သည်ကို သိ– တတ် – ကြောင်းဖြစ် – သောဉာဏ်– (ခ) ဝိပါကဉာဏ် =ဆောက်တည်အပ်သော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံတို့၏ အကျိုးကို သိ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်– (ဂ) ပဋိပဒါဉာဏ် = သုဂတိဘုံ, ဒုဂ္ဂတိဘုံ, နိဗ္ဗာန် သို့ ရောက် ကြောင်း ဖြစ် သော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်ကံတည်း ဟူသော အကျင့်ကို သိ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်– (ဃ) အနေကဓာတုနာနာဓာတုလောကဉာဏ် =ပျားစွဲသော ဓာတ်ဘို့၏ အထူးထူးသော သဘောရှိသော ခန္ဓာစသော သခါရလောကကို သိ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်– (င) သတ္တာနံနာနာဓိမုတ္တိကဉာဏ် = သတ္တဝါတို့၏ အထူးထူးသော အလိုနှလုံးသွင်းခြင်း ရှိသည်၏အဖြစ်ကို သိ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်– (စ) ဣန္ဒြိယပရောပရိယတ္တိဉာဏ် =တပါးသော သတ္တဝါတို့၏ သဒ္ဓါအစရှိသော ဣန္ဒြေကို၏ နှင့်သည်အဖြစ်, နူးသည်အဖြစ်ကို သိ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်– (ဆ) စျာနဝိမောက္ခသမာဓိသမာပတ္တိနှံ့ သံကိလေသဝေါဒါနဝုဋ္ဌာနဉာဏ် = စျာန်, ဝိမောက္ခ, သမာဓိ, သမာပတ်ဘို့၏ ညစ်ညူးခြင်း, ဖြူစင်

ဉာဏ်နှင့်ပြည့်စုံသော ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို အားထုတ်သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်ကို မြတ်စွာဘုရားသာသနာတော်၌ ဂတိမြဲသော စူဠသောတာပန်=သောတာပန်အင်္ဃစားလေးဟု ခေါ်ဆိုလေသည်။(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၄၀။)

ယထာဘူတဉာဏဒဿန (န) [ယထာဘူတဉာဏ+ဒဿန] မဲတော်ကမ်းပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – သိမြင်ခြင်း – သိမြင်ခြင်း။ ယထာဘူတဉာဏဒဿနံ နာမ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၉။....ပရမတ္ထတော ပန သတ္တော ဝါ ဇီဝေါ ဝါ နတ္ထိတိ ယာထာဝတော ဇာနနံ။ ဤဒံ ယထာဘူတဒဿနံ "ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ" တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ ၂။ ခုဖဲ့ခု။ (၂) ဥတ္တာဘိ ယထာဘူတဒဿနေန အတ္ထနော ဉာဏေန ဇာနိတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၇၀။

ယထာဘူတဒဿာဝီ (တိ) [ယထာဘူတ + ဒိသ + အာဝီ။ ထိ – ၌ .... ဒဿာဝိနီ။] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – သိမြင်သော၊ သူ။ ယထာဘူတဒဿာဝီ ဘာယဘိ တေသ္မာဘိ ဘယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၄၃၅။

ယထာဘူတပညာ (ထဲ) [ယထာဘူတ+ပညာ] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – သိတတ်သော ပညာ။ သမ္မပ္ပညာယာတိ အဝိပရီတပညာယ ယထာဘူတပညာယ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၇။

ယထာဘူတပဋိဝေဓန (န) [ယထာဘူတ+ပဋိဝေဓန] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – ထိုးထွင်းရှာသိခြင်း။ ဝေဒနာနံ သမုဒယာဒီနိ ယထာဘူတပဋိဝေဓနာပဒေသေန။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။၄၇၉။

ယထာဘူတပရမတ္ထ (ပု) [ယထာဘူတ+ပရမတ္ထ] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်တိုင်း – မှန်ကန်သော ပရမတ်တရား။ တထာ နိဗ္ဗာနသဒ္ဒါဒယော ဒါတ္ထစိ ဝိသယေ ယထာဘူတပရမတ္ထဝိသယော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၅၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၅၆။

ယထာဘူတဉာဏဒဿန (န) [ယထာဘူတဉာဏ+ဒဿန] မဲတော်ကမ်းပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – သိမြင်ခြင်း – သိမြင်ခြင်း။ ယထာဘူတဉာဏဒဿနံ နာမ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၉။....ပရမတ္ထတော ပန သတ္တော ဝါ ဇီဝေါ ဝါ နတ္ထိတိ ယာထာဝတော ဇာနနံ။ ဤဒံ ယထာဘူတဒဿနံ "ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ" တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ ၂။ ခုဖဲ့ခု။ (၂) ဥတ္တာဘိ ယထာဘူတဒဿနေန အတ္ထနော ဉာဏေန ဇာနိတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၇၀။

ယထာဘူတဉာဏဒဿန (န) [ယထာဘူတဉာဏ+ဒဿန] မဲတော်ကမ်းပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – သိမြင်ခြင်း။ ယထာဘူတဉာဏဒဿနံ နာမ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၉။....ပရမတ္ထတော ပန သတ္တော ဝါ ဇီဝေါ ဝါ နတ္ထိတိ ယာထာဝတော ဇာနနံ။ ဤဒံ ယထာဘူတဒဿနံ "ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ" တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ ၂။ ခုဖဲ့ခု။ (၂) ဥတ္တာဘိ ယထာဘူတဒဿနေန အတ္ထနော ဉာဏေန ဇာနိတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၇၀။

ယထာဘူတဉာဏဒဿန (န) [ယထာဘူတဉာဏ+ဒဿန] မဲတော်ကမ်းပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – သိမြင်ခြင်း

ယထာဘူတဝါဒီ (ဘီ) [ယထာဘူတ+ဝဒ+ဏီ။ ယထာဘူတ+ဝါဒ+ဘြူ။] (ခ) မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – ပြော ကိုးလွှဲသော၊ သူ။ (ဂ) မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန် – မှန်ကန် – သောအယူဝါဒရှိသော၊ သူ။ (ဃ) ယထာဘူတဝါဒိနော ဗုဒ္ဓါဒိဒေယျာ အရိယာ နာနုဇာနန္တိ။ ဒီဃ၁၊၃။ ၂၃၉။

ယထာဘူတဝိပဿနာပညာ (ထီ) [ယထာဘူတ+ဝိပဿနာ+ပညာ] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – ရှုမြင်ဘတ်သော ပိပဿနာ ပညာ။ ယထာဘူတဝိပဿနာပညာသဟိတာယ မဂ္ဂပဋိပဒါယ ပဟာနန္တော။ မဟာဋီ၊၁။၉၁။

ယထာဘူတဝိလောကန (နာ) [ယထာဘူတ + ဝိလောကန] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – ကြည့်ရှုခြင်း။ .... အာသယာနုသယဇာနနာဒီနံ ယထာဘူတဝိလောကနေန သဒေဝကဿ လောကဿ ဝဉ္စာဝဇ္ဇံ ဥပနိဗ္ဗာယတိ။ ထေရဂါ၊၁။၃၈၅။

ယထာဘူတဝိဒဒီ (တိ) [ယထာဘူတ+ဝိဒ+ဏီ] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – မှန်မှန်ကန်ကန် – သိခြင်းရှိသော၊ သူ။ နဟ ဒေဝသိဒ္ဓိ မတ္တေန ယထာဘူတဝိဒိတာ ဝိဂါမေဒ ဘုလဟ္ဘာ လောကသ္မာ။ မဟာဝ၊၃။ ၂၂၄။

ယထာမဂ္ဂ (နာ) [ယထာ+မဂ္ဂ] သွားမြဲ ကိုင်းသော လမ်းခရီး၊ လားပြဲကိုင်းသော လမ်းခရီး၊ သွားရိုး သွားစဉ် လမ်းခရီး။ ယထာမဂ္ဂေန ဝါတော ဝါယတိ၊ ယထာမဂ္ဂေန ဝါယန္တော အာကာသဋ္ဌကဝိမာနာနိ နာ ခေါတော။ ဒီဃ၂၊၂။ (–ဒီ၊ဋီး၂။)

ယထာရဟံ (နာ) [ယထာ+မဟံ။ ယထာမဟံ– သံ။] အလို – အားနာလျော်ထိုက် – အကိုင်း။ ယထာရဟံ ဒါနံ ဒတွာ – အလိုအားနာလျော်ထိုက်အောင် လှူပြီးလျှင်။ ယထာရဟံ ပဋိပတ္တိ – အလိုအားနာလျော်ထိုက်အောင် ကျင့်ခြင်း။ ယထာရဟံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ – အလိုအားနာလျော်ထိုက်အောင် ကျင့်ပြီးလျှင်။ ယထာရဟံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ – အလိုအားနာလျော်ထိုက်အောင် ကျင့်ခြင်းငှာ။ ယထာရဟံ ပဋိပဇ္ဇိတွာ – အလိုအားနာလျော်ထိုက်အောင် ကျင့်ပြီးလျှင်။ ယထာရဟံ ပဋိပဇ္ဇိတုကာမော – အလိုအားနာလျော်ထိုက်အောင် ကျင့်လိုသော။ ယထာရဟံ ပဋိပဇ္ဇိတုကာမတာ – အလိုအားနာလျော်ထိုက်အောင် ကျင့်လိုခြင်း။ ယထာရဟံ ပဋိပဇ္ဇိတုကာမတာယ – အလိုအားနာလျော်ထိုက်အောင် ကျင့်လိုခြင်းငှာ

သော။ ကဋ္ဌ ဥဖက္ကမံ အကတ္တာ အတ္တနော ဓမ္မတာယ ယထာယုနာ ယထာနုသန္ဓိနာဝ မရတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။(ဖ)။ ယထာယုနာတိ ဝုတ္တ-မေဝတ္ထံ ယထာနုသန္ဓိနာတိ ပရိယာယန္တရေန ဝုတ္တံ၊ ယထာနုသန္ဓိနာ ယထာယုပရိစ္ဆေ-ဒေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၇၂။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၂၃၃။)

ယထာယုက (နာ) [ယထာယု+က] ယထာယု-ကြည့်။ ပဗ္ဗတိတ္ထာ မုနိမတံ၊ ဇောတယိတ္ထာ ယထာယုကံ။ အဗ၊၂။ ၂၈၈။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။(ဖ)။

ယထာယုတ္တ (တိ) [ယထာ+ယုတ္တ။ ယထာ-ယုတ္တ–သံ။] (၁) ဟုတ်ဟုတ် ညားညားလေး အမှုကိစ္စနှင့်ယှဉ်သော၊ အကြင်အကြင်အမှု ကိစ္စ–နှင့်–၌–ယှဉ်–သော။ (၂) (က) အကြင် အကြင် (နွားနှစ်ကောင်တို့ဖြင့်) –ယှဉ်အပ်–ကအပ်–သော၊ (ခ) ယှဉ်မြဲ,ကမြဲ တိုင်းသော၊ (ဂ) ယောဗနာတိ ယော ယာဒိသော ယထာယုတ္တော ယထာဗလော ... ထေရော ဝါနဝေါ ဝါမင်္ဂီမော ဝါ။ ဝိ၊၁။ ၂၁။ (–မဟာနိ။၄၊၉၊၅၀၊၃၄၂။ စူဠနိ။၂၀။) ယထာယုတ္တောဘိ ယောဂဝသေန ယေန ဝါ ဘေန ဝါ ယုတ္တော ဟောဘု၊ နဝကမ္မယုတ္တော ဝါ ဥဒ္ဒေသယုတ္တော ဝါ ဝါသဓုရယုတ္တော ဝါတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅။ (၂) (က) (ခ) အပရိက္ကမနံ နာမ နု သက္ကာ ဟောတိ ယထာယုတ္တေန သကဋ္ဌေန အနု-ပရိဂန္တုံ၊ သပရိက္ကမနံ နာမ....အနုပရိဂန္တုံ။ ဝိ၊၁။ ၂၆-၇။ နု သက္ကာ ဟောတိ ယထာယုတ္တေန သကဋ္ဌေနာတိ ဒ္ဝီဟိ ဗလိ-ဗဒ္ဒေဟိ ယုဇ္ဈေန သကဋ္ဌေန....အာဝိဉ္ဆိတုံ နု သက္ကာ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၆။

ယထာယောဂ (နာ) [ယထာ+ယောဂ။ ယထာ-ယောဂမ်–သံ။] ယှဉ်သင့်သည့်–အားလျော်စွာ–အတိုင်း (ယှဉ်သင့်သလို)။ အတ္တနော သဘာဝံ ဓာရေန္တိတိ ဝါ ... ယထာယောဂံ

မိဘ္ဘန္ဒိအာဒီသု မိဘ္ဘာတိ မိဘ္ဘာဝေါ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၅။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၆။)(၂) ယထာသန္ဓိတံ-နာမ၊ယထာမိတ္တတာ... ယထာသမာနာစရိယ-ကတာ။ ဝိ၊၂။ ၂၀၂၊ ၂၃၀။ ယထာမိတ္တတာတိ ယထာမိတ္တတာယ၊ ယော ယော မိဿော တဿာ တဿ ဒေတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၅၀။ “ ယော ယော ” တိ ဣမိနာ ယထာသဒ္ဒဿ ဝိစ္ဆတ္ထံ ဒဿေတိ။ ယထာဘုစ္စန္တိ အာဒီသု ဝိယ ယော ယော မိတ္တော ယထာမိတ္တော်ဘန္တိ ဝစနဿော ကာတဗ္ဗော။ ပါစိတ်၊ယော။ ၁၂၁-၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၈၇။ ကင်္ခါ။ ၂၁၉။ ပါစိတ်၊ယော။ ၆၉။)

ယထာမူလ (နာ) [ယထာ+မူလ။ ယထာမူလ-သံ။] အဖိုးနှုန်း– တန်ဖိုး–အား လျော်စွာ–အတိုင်း၊ အဘိုးထိုက်တန်သလောက်။ ဣဒါနိ ပန ဆိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ နု ယထာ-မူလမေဝ လဘိဿတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ (ဖ)။

ယထာမူဋ္ဌ (နာ) [ယထာ+မူဋ္ဌ] တွေ့ဝေသည် အားလျော်စွာ၊ တွေ့ဝေသည် အလျောက်။ အစ္ဆယော မံ ဘန္တေ အစ္ဆဂမာ ယထာ-ဗာလံ ယထာမူဋ္ဌံ ယထာအကုသလံ ယာဟံ ဝေမကာသိ'။ ဝံ၊၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ။ ၄၃၃။ ဝိ၊၄။ ၂၆၄။ ၃၅၂။ ဒီ၊၁။ ၈၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ။ ၄၄–၅။)

ယထာယာစိတ[၁] (တိ) [ယထာ + ယာစိတ] အကြင် အကြင် တောင်းအပ်ဘိုင်းသော။ မယံ့ ယထာယာစိတံ ဝရံ ဒဒေယျ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၀။

ယထာယာစိတ[၂] (တိ) [ယထာ+အာယာစိတ] အကြင် အကြင် ရွှေရွှေတောင်းပန်အပ်သော။ တသ္မာ ဟိ သမ္မဒ္ဓိစ္ဆာဟိ ယထာယာစိတံ ပဗ္ဗဇ္ဇူပသမ္ပဒဝိသေသန္တိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ဋ္ဌ။ ၁၈၂။

ယထာယု (နာ) [ယထာ+အာယု] အသက် အပိုင်းအခြားအား–လျော်–လျောက်ပတ်–

ယထာရူစိ (ထိ၊နာ) [ယထာ+ရူစိ။ (နာ) ယထာ-ရူစိ-သံ။] (ဝ) အကြင် အကြင် -အလို-ဆန္ဒ။ (၂) အလို-ဆန္ဒ-အား-လျော်-လျောက်ပတ်-သော (အလို-ဆန္ဒ-အား-ဖြည့်-စွမ်း-သော) ဝတ္ထုဟူသမျှ။ ဥ။ ဒါယကာ ဒါနံ ဒေန္တိ ယထာရူစိ ယထာဝသိ။ ဒါယကတို့သည် အလိုရှိသမျှ ဒါန၊ ပေးကုန်၏

လျော်–လျောက်ပတ်–စွာ)။ (၁) (၂) အဒိသ္စာဝ ဥဘောပိ ယထာရုစိ ပက္ကန္တာ။ ဝိ၊၁၊၂။၁၇၄။ ဘဂဝါ စ ဘိက္ခုသံဃော စ ယထာရုစိယာ ဟတ္ထေ ဝါ ခေဝံဿန္တိ ပါဒေ ဝါ။ မ၊၁၊၃။၁၃။ ဥ ယျဓမ္မေသု သဗ္ဗေသု၊ ပဝတ္တိတ္ထ ယထာရုစိ။ အ ဘိ၊၁၊၁။ ယထာရုစိတိ ဝသီဘာဝနိဒဿနံ.....ယထာရုစိတိ ယာ ယာ ရုစိ ယထာရုစိ၊ ရုစိတိ စ ဣစ္ဆာ၊ ကတ္တုကာမတာ သာ၊ ယာ ယာ ပဝတ္တာ တပွဘေဒါ, ယထာ ဝါ ရုစိ တထာ၊ ရုစိအနုရုပ် ပဝတ္တာ"ယထာရုစိ ပဝတ္တိတ္ထာ"တိ ဝုစ္စတိ။ မူလဋီ၊၁။၂။ (–ဒီ၊၁၊၂။၁၂၇။ ဒီ၊၁၊ ၃။ ၁၀၊၄၅၊၁၁၁။ သံ၊၁၊၂။ ၄၆၊၁၅၆၊၁၆၁။ အံ၊၁၊၁။၁၀၊၅၂။ ပဋိသံ၊၁၊၁။ ၄၄၊၁၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၅၊၁၃၅။ ဝိမာန၊၁၊၁၀။ သီ၊၌၊ သစ်၊၁။၃၃၀။ အနုဋီ၊၁။၅။ မဓု၊၌၊၁။၁၇။ အဋ္ဌသာ၊ယော၊၂။)

ယထာရုစိက (တိ) [ယထာရုစိ+က] အလိုရှိတိုင်းသော။ ပဗ္ဗဇိတ္ထာ စ ပန အတ္တနော ဒါသေ ပက္ကောသာပေတ္ထာ ယထာရုစိကံ အာဟာရံ ပစာပေတ္ထာ ဘုဉ္ဇတိ။ ဓမ္မ၊၌၊၂။ ၄၆။

ယထာရုစိတ (တိ) [ယထာ+ရုစိတ] အကြင်အကြင် – အလိုရှိ– နှစ်သက်– အပ်သော။ အရည်ံ ပဝိသိတ္ထာ ယထာရုစိတော ရုက္ခေ ဂါဟာပေတိ။ ဝိ၊၁၊၁။ ၂၉၉။ (–ဝိ၊၁၊၂။ ၂၃၄။ မ၊၁၊၃။ ၁၁၆။ သံ၊၁၊၁။ ၁၆၄။ အံ၊၁၊၁။၃၁၃။)

ယထာရုတ (တိ) [ယထာ+ရုတ] (၁) အကြင်ကြင်–ပြော–ဆို–ဟောတော်မူ–အပ်သော (ပါဠိ)။ (နာ) (၂) ဟောတော်မူအပ်သော –ပါဠိအားလျော်စွာ– ပါဠိအဆိုတိုင်း–ပါဠိကို မလွန်မူ၍ (ပါဠိဘော်၌လာရှိသည့်အတိုင်း)။ (၁) ယထာရုဘပါဠ – ကြည့်။ (နာ) (၂) ဗုဒ္ဓံ ပစ္စက္ခာမိတိ နာ ဂေဇ္ဈနန္တ ပစ္စက္ခာနံ၊ ယထာရုတမေဝ။ ဝိ၊၁၊၂။ ၂၁၆။ ယထာရုတမေဝါတိ ယထာဘုတ္တမေဝ၊ ပါဠိယံ အာဂတမေဝါတိ အဓိပ္ပါယော။ သာရတ္ထ၊၂။ ၃၄။ ယထာရုတန္တိ ပါဠိယံ ဝုတ္တမေဝါတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။၁၁၅။ ယထာရုတံ ပန ဂဟေတ္ထာ ဘူတဂါမဝိနိမုတ္တာဿ...နာ ဝတ္တုဗ္ဗံ။ ဝိ၊၁၊၃။ ၂၀။ ယထာရုတန္တိ ယထာပါဠိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၀။ ယထာရုတန္တိ ယထာပါဠိ။ ဝိမတိ။ ၂။၁၁။ ရဝိယတိ ဘဂဝတာ ကထီယတီတိ ရုတံ၊ ပါဠိ။ တဿ အနုရုပ် ယထာရုတံ၊ ပါဠိအနတိက္ကန္တန္တိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ယော။ ၁၉။

ယထာရုတပါဠ [ယထာရုတ + ပါဠ] အကြင်အကြင်–ဆို–ဟောတော်မူ–အပ်သောပါဠိ။ တေန အယုတ္တသမာသောယံ ယထာရုတပါဠော တိ ဒဿေတိ။ သီ၊၌၊သစ်၊၂။၃၀၂။

ယထာရုပ (တိ) [ယထာ+ရုပ။ (တိ) ယထာရုပ–သံ။] အကြင်သို့ သဘောရှိသော။ ယထာရုပံ နာမ ပါဒံ ဝါ ပါဒါရဟံ ဝါ အတိရောပါဒံ ဝါ။ ဝိ၊၁။၅၇။ ယထာရုပေတိ ယာဒိသေ။ က၌။ ၁၁၈။ ကွဒါနိ ယဒိဒံ ယထာရုပေ အဒိန္နာဒါနေတိ အာဒိနာ ဝိဘင်္ဂန္တေန "ယထာနုရုပံ နာမ"တိ အာဒိ ဝုဘ္ဘံ၊ တဘ္ဘာယထာရုပန္တိ ယထာဇာတိကံ။ ဝိ၊၁၊၁။ ၂၆၈။ ယထာရုပေဟိ (ပဋိသံ။၁၀၃။ ဝိ၊၁၊ ၂။၁၀) တိယာဒိသေဟိ။ ပဋိသံ၊၁၊ ၂။၁၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၉၆။ (–ဒီ၊ ၂။ ၂၂၄၊ ၂၇၉။ မ၊၁။၁၃၊၃၀၃။ သံ၊၁။၄၆၀။ အံ၊၁။၂၁၀–၁။ အဘိ၊ပု။၁၃၄။ က၌။၁၁၉။ အပ၊၁၊၁။၀၅။ ဇာ၊၁၊၅။ ၂၅၃။ မူလဋီ၊၃။၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၁။)

ယထာရောစိတ (တိ) [ယထာ+အာရောစိတ] အကြင် အကြင်– လျောက်ထား– ပြောကြား– အပ်သော၊ လျောက်ထား– ပြောကြား– အပ်တိုင်းသော။ တံ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိံ ကာစွာတိ တံ ယထာရောစိတံ ဝစနံ ဂုမဿ

ယထာလင္ဟမာန (နာ) [ယထာ+လင္ဟမာန။ ယထာလဗ္ဘ-သံ] ရ-အပ်-သင့်-တိုက်-သည်အားလျော်စွာ-သည့်အတိုင်း။ ပဓာန-သာဓာရဏာဝိနာဘာဝါဒိနယေဘိပိ ယထာ-လင္ဟမာနံ ဂဟဳမာနတ္တာ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၇။

ယထာလဒ္ဓသမုတ္တိ (ထိ) [ယထာလဒ္ဓါ+သမုတ္တိ] အကြင် အကြင် ရအပ်သော စည်းစိမ်ချမ်း သာ။ ဣကော ယထာလဒ္ဓသမုဒ္ဓိတော ပိ ဘိယျော ဥပရိ ဥတ္တရိတရာ သမုတ္တိ သိယာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၅။

ယထာလဒ္ဓသမုတ္တိကိဉ္စနမုခ (နာ) [ယထာလဒ္ဓ-သမုတ္တိ+ကိဉ္စန+မုခ] အကြင် အကြင် ရအပ်သော စည်းစိမ်ချမ်းသာကို ပြောကြား ခြင်းကို အဦးမူခြင်း။ အထ နံ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ယထာလဒ္ဓသမုတ္တိ-ကိဉ္စနမုခေန ကတသုစရိတကမ္မံ ဣမာဟိ ဂါထာဟိ ပုစ္ဆိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၃၂။

ယထာလဒ္ဓသမုတ္တိနိမိတ္တ (နာ) [ယထာလဒ္ဓသမုတ္တိ+နိမိတ္တ] အကြင် အကြင် ရအပ်သော စည်းစိမ်ချမ်းသာ၏ အကြောင်း။ တံ အတ္ထနော ယထာလဒ္ဓ သမုတ္တိနိမိတ္တဿ ကမ္မဿ ဗလာနုပ္ပဒါနတ္ထံ။ နေ ဘိ၊ဋီ။၁။

ယထာလဒ္ဓသမုတ္တိနိမိတ္တက (နာ) [ယထာလဒ္ဓ-သမုတ္တိနိမိတ္တ+က] ယထာလဒ္ဓသမုတ္တိနိမိတ္ထ-ကြည့်။ အတ္ထတော ပန ယထာလဒ္ဓသမုတ္တိ-နိမိတ္တကဿ ပုဂ္ဂိမကမ္မဿ ဗလာနုပ္ပဒါနဝသ-သခ်ိတာ ဝန္ဒနာမယပုညဿ သတ္တိယေဝ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၆။ (-မဟာဋီ၊၁။၁။ သံဋီ၊၁။၁။ အနုဋီ၊၁။၂။)

ယထာလဒ္ဓိက (တိ) [ယထာ+လဒ္ဓိ+က] ယံဒိဋ္ဌိက-ကြည့်။ ယံဒိဋ္ဌိကော သတ္တာ ဟောတိတိ သဿာ ယထာလဒ္ဓိကော ဘဝတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။

ယထာလဗ္ဘမာန (နာ) [ယထာ+လဗ္ဘမာန။ ယထာလဗ္ဘ-သံ] ရ-အပ်-သင့်-တိုက်-သည်အားလျော်စွာ-သည့်အတိုင်း။ ပဓာန-သာဓာရဏာဝိနာဘာဝါဒိနယေဘိပိ ယထာ-လဗ္ဘမာနံ ဂဟဳမာနတ္တာ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၇။

ယထာလဗ္ဘသမုတ္တိ (ထိ) [ယထာလဗ္ဘ+သမုတ္တိ] အကြင် အကြင် ရအပ်သော စည်းစိမ်ချမ်း သာ။ ဣကော ယထာလဗ္ဘသမုဒ္ဓိတော ပိ ဘိယျော ဥပရိ ဥတ္တရိတရာ သမုတ္တိ သိယာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၅။

ယထာလဗ္ဘသမုတ္တိကိဉ္စနမုခ (နာ) [ယထာလဗ္ဘ-သမုတ္တိ+ကိဉ္စန+မုခ] အကြင် အကြင် ရအပ်သော စည်းစိမ်ချမ်းသာကို ပြောကြား ခြင်းကို အဦးမူခြင်း။ အထ နံ အာယသ္မာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနော ယထာလဗ္ဘသမုတ္တိ-ကိဉ္စနမုခေန ကတသုစရိတကမ္မံ ဣမာဟိ ဂါထာဟိ ပုစ္ဆိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၃၂။

ယထာလဗ္ဘသမုတ္တိနိမိတ္တ (နာ) [ယထာလဗ္ဘသမုတ္တိ+နိမိတ္တ] အကြင် အကြင် ရအပ်သော စည်းစိမ်ချမ်းသာ၏ အကြောင်း။ တံ အတ္ထနော ယထာလဗ္ဘ သမုတ္တိနိမိတ္တဿ ကမ္မဿ ဗလာနုပ္ပဒါနတ္ထံ။ နေ ဘိ၊ဋီ။၁။

ယထာလဗ္ဘသမုတ္တိနိမိတ္တက (နာ) [ယထာလဗ္ဘ-သမုတ္တိနိမိတ္တ+က] ယထာလဗ္ဘသမုတ္တိနိမိတ္ထ-ကြည့်။ အတ္ထတော ပန ယထာလဗ္ဘသမုတ္တိ-နိမိတ္တကဿ ပုဂ္ဂိမကမ္မဿ ဗလာနုပ္ပဒါနဝသ-သခ်ိတာ ဝန္ဒနာမယပုညဿ သတ္တိယေဝ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၆။ (-မဟာဋီ၊၁။၁။ သံဋီ၊၁။၁။ အနုဋီ၊၁။၂။)

ယထာလဒ္ဓိက (တိ) [ယထာ+လဒ္ဓိ+က] ယံဒိဋ္ဌိက-ကြည့်။ ယံဒိဋ္ဌိကော သတ္တာ ဟောတိတိ သဿာ ယထာလဒ္ဓိကော ဘဝတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။

ယထာလဒ္ဓ (တိ) [ယထာ+လဒ္ဓ။ ယထာလဗ္ဘ-သံ။] အကြင် အကြင် ရအပ်သော၊ ရအပ်တိုင်းသော။ ယထာလဒ္ဓံ ဒဒါထ ဒေဝ၊ ဝေဿ၁၊ ၁၆၂။ ယထာလဒ္ဓန္တိ ယံ ယံ လဒ္ဓံ။ ပေ ၊ ၊ ဋ္ဌ။ ၁၇၀။ သစေ မေ ဥပနာမေန္တိ၊ ယထာလဒ္ဓံ တပယဿိနော။ မိလိန္ဒ။၃၅၅။ စိတ္တဘာဝနာ-ဝေပုလ္လဘူတဿ ယထာလဒ္ဓံ ပဋိဘာဂနိမိတ္တံ ဝဏ္ဏေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ (-ကခ်ီ။၈၃။ ဝိ၊ သင်္ဃ။ သာဂ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၉၄။ မဂ္ဂ၊၂။၄၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၃။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၈၂။)

သုတ္တာဿ ဥပပတ္တိကာရဏံ ကတ္ဝာ။ သီဋီ၊သစ်၊၁။၂၁၀။

ယထာေရာပိတ (တိ) [ယထာ+အာေရာပိတ] အကြင် အကြင်– ပင်ဆောင်– ယူ– အပ်သော။ ယထာဘတေန ဘဏ္ဍေနာတိ ယံ ဝေါ တိဏကဋ္ဌောဒကဘဏ္ဍကံ အာေရာပိတံ၊ တေန ယထာဘတေန ယထာေရာပိေတန၊ ယထာ-ဂဟိတေနာတိ အေတ္ထာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၀။

ယထာလက္ခဏ (နာ) [ယထာ+လက္ခဏ] (မှတ်ကြောင်းဖြစ်သော) သုတ်အား လျော်စွာ၊ (မှတ်ကြောင်း ဖြစ်သော) သုတ်အတိုင်း။ ကဏ္ဍေ အာသတ္တောန အန္ဓီမေ ယထာလက္ခဏေ ဝိဒ္ဓေ ပန ယထာလက္ခဏံ ဂဟေတွာ ဝိဇ္ဈန္တော ဝိယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။ ကဏ္ဍေ အာသတ္တောန အန္ဓယေဃျာတိ ဣတ္ထေ ပန ကရဏတ္ထေယေဝ ကရဏဝစနဿ အာဟ "ယထာလက္ခဏံ ကာရဏဝစနေနေဝ ဝုတ္တ"န္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။ဖ၅။ ကာတ္တုကရဏေသု တတိယာ။ ပါစိတိ်၊၂၊၃၊ ၁၀။ နံဂ္ဂါ၊၃၁၅။

ယထာသဏ်ာန (တိ) [ယထာ+အာသဏ်ာန] အကြင် အကြင် တန်ဆာဆင် အပ်သော (တန်ဆာဆင်အပ်တိုင်းသော)။ "ယထာ-လက်ဘမေဝ ေဂါ နာဂံ ဗဟာမီ"ကို သမ-ဿာခ်ာသ္ဘာ ဟုတ္ဝာ ဒွေ ဂါထာ ဒေသေါစ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။

ယထာသတ်ဟ (တိ) [ယထာ+အာသတ်တ] အကြင် အကြင် တန်ဆာဆင် အပ်သော (တန်ဆာဆင်အပ်တိုင်းသော)။ "ယထာ-လက်ဘမေဝ ေဂါ နာဂံ ဗဟာမီ"ကို သမ-ဿာခ်ာသ္ဘာ ဟုတ္ဝာ ဒွေ ဂါထာ ဒေသေါစ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။

ကသ္မာ ဝင္ငဲ့ကာတိ ?။မူလင္ဒီ၊၃။၁၉၂။(–ဝိမတိ၊ ၂။၂၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၎၊၁၇၉။)

ယထာဝစိုတ (တိ) [ယထာ+ဝစိုတ] အကြင် အကြင် တိုးပွားပြီးသော။ အနုဝစိုယာတိ ယထာဝစိုတဿ အနု အနု ဝစိုယာ။ သံဒ္ဓီ၊ ၂။၄၇၁။

ယထာဝတ္ထု (နာ) [ယထာ+ဝတ္ထု။ ယထာဝတ္ထု၊ ယထာဝတ္ထုမ်–သံ။] ဝတ္ထုပစ္စည်း – အားလျော်စွာ – အလျောက်။ ဇာတရူပရဇတံ ပရဿန္တကံ ထေယျစိတ္တေန ဂဏှန္တဿ ယထာဝတ္ထုံ ပါရာဇိကထုလ္လစ္စယဒုက္ကဋ္ဌေသု အညတရံ။ ဝဇိရ။၂၄။ (–သာရတ္ထ၊၁။၇၂။)

ယထာဝတ္ထုက (နာ) [ယထာဝတ္ထု+က] (၁) (ကာယ–ကာယပဋိဗဒ္ဓ–ဟု ဆိုအပ်သော) ဝတ္ထုအားလျော်စွာ။ (၂) (ပဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ဟု ဆိုအပ်သော) ဝတ္ထုအားလျော်စွာ။ (၃) အသုံးအဆောင် ဝတ္ထုပစ္စည်း အားလျော်စွာ။ (၄) အာပတ်သင့်ခြင်း၏ အကြောင်းဝတ္ထု အားလျော်စွာ။ (၅) (အာပတ်သင့်ရာခေတ် ဟု ဆိုအပ်သော) ဝတ္ထုအားလျော်စွာ။ (၆) (ကာယ, ကာယပဋိဗဒ္ဓဟုဆိုအပ်သော) ဝတ္ထုအားလျော်စွာ။ မဟာသုမင်္ဂလော တာဝ "ယထာဝတ္ထုကမေဝါ"တိ ဝဒတိ။ ဝိ၁၊ ၂။ ၁၂၅။ (၂) (ပဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါဟုဆိုအပ်သော) ဝတ္ထုအားလျော်စွာ။ ယထာဝတ္ထုကံ ကမ္မဗဒ္ဓေါ ဟောတိယေဝ၊ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၆၁။ (၃) အသုံးအဆောင် ဝတ္ထုပစ္စည်းအား လျော်စွာ။ ယော ပန ဧဝံ အကတ္ထာ "ဣမိနာ ဣမံ ဒေဟိ"တိ ပရိဝတ္တေတိ၊ယထာဝတ္ထုကမေဝ။ ဝိ၁၊ ၂။၂၀၀။ (၄) အာပတ်သင့်ခြင်း၏ အကြောင်း ဝတ္ထုအားလျော်စွာ။ အထ အာမိသသံသဋ္ဌ ပဋိဂ္ဂဟေဟ္မာ ဌပိတံ ဟောတိ ယထာဝတ္ထုကံ ပါစိတ္တိယမေဝ။ ဝိ၁၊ ၃။၁၀၅။ (၅) (အာပတ် သင့်ရာခေတ်ဟု ဆိုအပ်သော) ဝတ္ထုအားလျော်စွာ။ အဘို-

ယထာလောစိတ (တိ) [ယထာ +အာလောစိတ] အကြင် အကြင်–သိမြင်–လေ့လာ–သုံးသပ်– ဆင်ခြင်– အပ်ပြီးသော။ သော သစ္ဆိကာတဗ္ဗံ နိရောဓံ ယထာလောစိတံ နာမကာယေန သစ္ဆိကရောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၃။

ယထာဝ (တိ) [ယထာ +ဝ(ကေသဝ-ပုဒ်ကဲ့သို့)။ ယထာဝတ်– သံ။] ယာထာဝ–နှင့် အနက်တူ။

ယထာဝစ္ဆ (နာ) [ယထာ + ဝစ္ဆ။ ယထာဝါစ္ဆ။] ဟောအပ်သောအနက်အား – လျော်စွာ – လျောက်ပတ်စွာ။ အာဇွဆုနိယေဝ ဟိ အတ္ထေသု ယထာဝစ္ဆံ ပဒဝ ကျဘာဝေန ပရိစ္ဆိဇ္ဇန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၆။

ယထာဝဆာဒိဘ (တိ) [ယထာ+အာဆာဒိတ] အကြင် အကြင် – ဖုံးလွှမ်း – ဝတ်ရုံ – အပ်သော။ ယထာဝဆာဒိတံ အစ္ဆိန္နနစိတ္တေန သစိတ္တကံ။ ဝဇိရ။၂၇၇။

ယထာဝဇ္ဇ (နာ) [ယထာ+ဝဇ္ဇ] (၁) (ကန်းခြင်း, ကွေးကောက်ခြင်း, ခွင်ခြင်း စသော–) အကြင် အကြင် အပြစ်ဒေါသ (အပြစ်ဒေါသ အမျိုးမျိုးကိုပြ၍ကစားခြင်း)။(၂) တီးမှုတ်အပ်သည်အား လျော်စွာ၊ တီးမှုတ်အပ်သည့်–အလျောက်–အတိုင်း (စည်းကိုက်ဝါးကိုက်)။

(၁) ယာဘာဝဇ္ဇနုပိ ကိဉ္စန္တိ။ ဝိ၁။၂၇၅။ ဝိ၄။၂၃။ မဟာနိ။၂၉၆။ ယထာဝဇ္ဇေနာတိ ယထာဝဇ္ဇံ ဝုစ္စ ဘိ ကာဏကုဏိခဇ္ဇာဒီနံ (ခုဇ္ဇာဒီနံ) ယံ ယံ ဝဇ္ဇံ၊ တံ တံ ပယောဇေတွာ ဒဿနကီဠာ။ ဝိ၁၊ ၂။ ၂၆၅။ မဟာနိ၊၁။၃၆၂။ (–ဒီ၊၁။၆။ ဒီ၊၁၊၁။၁၂၃–ဂ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၆၂။)

(၂) ဝါဒိတာနုရူပံ နစ္စနံ, ဂါယနံ ဝါ ယထာဝဇ္ဇန္တိပိ ဝဒန္တိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၁။၃၆၂။

ယထာဝဇ္ဇိတ (တိ) [ယထာ+ဝဇ္ဇိတ] အကြင် အကြင်–ကြဉ်–မယ် – အပ်သော။ ယထာဝဇ္ဇတာ ပန သုဒဒုဂ္ဂေါပေက္ခေဂဂတာ

အာဒိမိ့ သန္ဆတေပိ ယထာဝတ္ထု၊ကမေဝ။ သာရတ္ထ၊၂။၉၃။

ယ(ယာ)ထာဝပဒိုပဒ္ဓန္တ (တိ) [ယ်ထာဝ +ပဒို-ပဒ္ဓန္တ။ ယ်ထာဝတ် – သံ။ ယာထာဝ–သက္ကတပိဋ္ဌက။] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း – ကျင့်ကြံအားထုတ်သော။ ယထာဝပဒိုပဒ္ဓန္တော အ၊ါယဒုက္ခပါဘတော ခာရဏတ္ထေန။ ဝိမာန၊၄။၂၁၅။

ယ(ယာ)ထာဝပဒိုမတ္တိ (ထိ)[ယထာဝ+ပဒိုပတ္တိ] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း–ကျင့်ကြံ–အားထုတ်–ခြင်း။ ယထာဝပဒိုပတ္တိယာ အပါယဒုက္ခပါတတော၁ ခာရေတိဝေ၊ ဝိမာန၊၄။၂၁၅။

ယထာဝဝတ္ထာပိတ (တိ) [ယထာ+ဝဝတ္ထာပိဘ] အကြောင်းအကြောင် – ပိုင်းခြား – မှတ်သား – သိုးသန့်–ထားအပ်သော။ ယထာဝဝတ္ထာပိတေ နာမရူပေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ။ ထေရ၊၄။၁။၁၀။

ယထာဝဝတ္ထိတ (တိ) [ယထာ+ဝဝတ္ထိတ]ယထာ-ဝဝတ္ထာပိတ-ကြည့်။ ယထာဝဝတ္ထိတံ နိမိတ္တံ "ပါသာဏော ဘန္တေ"တိ အာဒိနာ....ကိဒတ္တ တုမ္ပိ ဝဒ္ဓတိဝေ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၄၁။

ယထာဝါကျ (န) [ယထာ+ဝါကျ] ဝါကျအား လျော်စွာ။ "သဟ ဒေဝေဟိ သဝေဒက"န္တိ အာဒိနာ ယထာဝါကံ့ ပဒနိဗ္ဗစနံ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၂။၆၄။

ယထာဝါစာ (ထိ) [ယထာ+ဝါစာ] စကား–အားလျော်စွာ–နှင့်အညီ–အဘိုင်း။ ယထာ-ဝါစာ စ ဘုဥ္ဇဿု၊ ယထာဘုတ္တဥ္စ ဗျာဟရ။ ဇာ၊၁။၃၁။ ယထာဝါစာ စ ဘုဥ္ဇဿုတိ ယထာ တေ ဝါစာ ဘဿ ဘုဥ္ဇဿု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၉၀။

ယထာဝါတ (န) [ယာထာ+ဝါတ]လေအားလျော်စွာ၊ (လေနှင့်အလိုက်ဃင့်)။ သခ္ဂါ ဖလကေ နိပဇ္ဇိတ္ဝာ ယထာဝါတံ ဂစ္ဆန္တော နာဂဒီပေ သုပဏ္ဏဘဝနဿ နိဂြောရောဓဿ သန္တိကံ ပါပုဏိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။

ယထာဝါ တထာဝါ (ဗျ) [ယထာ+ဝါ+တထာ+ဝါ] ယထာတထာနှင့် အနက်တူ။ ယထာ ဝါ တထာ ဝါ ယသော သမုဒါဂစ္ဆတိ။ဒီ၊ဋ၊၁၀၉။ ယထာ ဝါ တထာ ဝါတိ ယေန ဝါ တေန ဝါ၊ အစေလကာဒိမဿ္ဘကေနာပိ ကာ၊ဏေန။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၅၇။

ယထာဝါဒီ (ဘိ) [ယထာ+ဝါဒီ။ ထိ-၌ ယဆာ-ဝါဒိနိ။ ယထာဝါဒီ-သက္က၊ပိဋ္ဌက။] အကြောင်သို့သော–အပြား– အခြင်းအရာ – အားဖြင့် ပြောဆိုလေ့ရှိသော၊သူ။ ယထာကာရီ-ကြည့်။

ယဆာဝါရ (န) [ယထာ+ဝါရ]အလှည့်အကြိမ်–အားလျော်စွာ–အတိုင်း၊ (အလှည့်ကျ)။ ယထာဝါရံ ဘက္ခိတမေတံ ဒေဝါနံ ဝိယ သုခုမံ ဂုဏ္ဍါသဥ္ဇ နု ဟောတိ။သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၃၆။

ယ(ယာ)ထာဝါလောကဒဿန (တိ) [ယဆာဝ+ အာလောက + ဒဿန။ ယထာဝတ်–သံ၊ ယာထာဝ–သက္ကတပိဋ္ဌက။] မဖောက်မပြန် ဟုတ်မှန်သည့်အဘိုင်း လောကုတ္တရာ ဉာဏ် အလင်းရောင်ကို ပြတတ်သော။ ပဋိစ္စုပ္ပန္န-ဓမ္မာနံ၊ ယထာဝါလောကဒဿနော၊ ထေရ။ ၂၁၆။ ထေရ၊၄။၂။၁၀၃–၅။

ယထာဝိဓာရိတ (တိ) [ယထာ+ဝိဓာရိဘ] အကြောင် အကြောင် – ကြံစည် – ရည်ရွယ် – ပိုင်းခြား–သတ်မှတ် – စီစဉ် – အပ်ပြီးသော၊ ကြံစည်–ရည်ရွယ် – ပိုင်းခြား – သတ်မှတ် – စီစဉ်–အပ်တိုင်းသော။ ဆေဒနာမတ္တေနာတိ ယထာဝိဓာရိတဿ ဝတ္ထဿ ဆေဒနမတ္တေန။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၁။

ယထာဝိဇ္ဇမာန (တိ) [ယဆာ+ဝိဇ္ဇမာန]အကြောင် အကြောင် ထင်ရှားရှိသော။ တသ္မာ ယထာ-

ဝိဇ္ဇမာနံ ပဟာနံ သန္ဓာယ။ မူလဋီ၊၃။၁၄၀-၉။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၀၀။)

ယထာဝိတ္ထာရိတ (တိ) [ယထာ+ဝိတ္ထာရိတ] အကြောင်း အကြောင်း – ချဲ့ – အကျယ်ပြဆို – အပ်ပြီးသော။ ယထာဝိတ္ထာရိတာဿ အတ္ထဿ အတိဒေသောပိ ဝိတ္ထာရဋ္ဌာနေယေဝ တိဋ္ဌတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၉၅။

ယထာဝိဒိတ (တိ) [ယထာ+ဝိဒိတ] အကြောင်း အကြောင် သိအပ်ပြီးသော။ ယထာဝိဒိတံ ဘူမိံ ပစ္စဝေက္ခန္တဿ အနုပါဒါယ အာသဝေဟိ စိတ္တံ ဝိမုစ္စိ။ ဝိ၊၃။၂၃။အပ၊၁၉၊၂။၂၇၃။

ယထာဝိဓ (တိ) [ယထာ+ဝိဓ။ ယထာဝိဓ–သံ။] အကြောင်းအကြောင်သို့သော – အထူးအပြား – ပြည့်စုံခြင်း – ရှိသော။ (ကောဏ္ဍညဘဒ္ဒ ဝိဓသဒ္ဒါ၏ သမိဒ္ဓိအနက်ကိုလည်းဆိုသည်။) ယထာဝိဓာ ပုရိမကာ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ၊ အယမ္ပိ ဘဂဝါ တထာဝိဓော။.... ဝိဓတ္ထောစေတ္ထ ဂတသဒ္ဒေါ။ တထာ ဟိ လောကိယာ ဝိဓယုတ္တဂတသဒ္ဒေ ပကာရတ္ထေ ဝဒန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊၁။၁၃၀-၁။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၁၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၀-၉။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၇။)

ယထာဝိဓာန (နံ) [ယထာ+ဝိဓာန။ ယထာဝိဓာနမ်–သံ။] (က) အကြောင် အကြောင် အစီအရင်၊ (ခ) အစီအရင် – အားလျော်စွာ – အတိုင်း။ (က) (ခ) ယထာကာလံ ယထာဝိဓာနဉ္စ ဒါနတော။ စရိယာ၊ ၁။၃၁၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၉၅။

ယထာဝိဓိ (နံ) [ယထာ+ဝိဓိ။ ယထာဝိဓိ–သံ။ (ထီးပု)းဟဝိဟိ–ပြာ။] (က) အကြောင်အကြောင် အစီအရင်။ (ခ) အစီအရင် – အားလျော်စွာ – အတိုင်း။ (က) သဘာဝေသု ယထာဝိဓိ။ ဝိ၊၄။၄၄၀။ လဇ္ဇိနော ယထာဝိဓိံ နာတိက္ကမန္တိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၅၂။ (ခ) အာရာဓေတွာ ယထာဝိဓိ ပဋိပဇ္ဇန္တော တတော ဇောဂတော ဝိမုစ္စတိ၊စရိယာ၊၁။၄၅။ (– သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၁၂။)

ယထာဝိနယ (နံ) [ယထာ+ဝိနယ] ဝိနည်း – အားလျော်စွာ – အလျောက် – အတိုင်း။ နံ ယထာဓမ္မေ ယထာဝိနယေ....စောဒေတာ ဟောတိ။ ဝိ၊၅။၃၁၉။

ယထာဝိနိစ္ဆယ (နံ) [ယထာ+ဝိနိစ္ဆယ] အကြောင် အကြောင်–ဝိနိစ္ဆယ – အဆုံးအဖြတ်။ ယထာဝိနိစ္ဆယံ နံ ဝိနိစ္ဆိနိတဗ္ဗံ။ သုတ္တနိ၊၁။၁၉၄။

ယထာဝိဘာဂ် (တိ) [ယထာ+ဝိဘာဂ်] အကြောင် အကြောင် – ဝေဖန် – ပိုင်းခြား – အပ်သော။ တံ အဓိမာနိကဿ "ယထာဝိဘာဂ်ံ ပဋိမဇ္ဇာနံ သလ္လေခေါ"တိ ပရိဝိတက္ကိတံ နံ ယုဇ္ဇတိ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၀၀။

ယထာဝိဘ ္ဂ (တိ)[ယထာ +ဝိဘတ္တ]ယထာဝိဘာဂ် –ကြည့်။ ယထာဝိဘတ္တာနံ ပဋိဿဇ္ဇနာနံ.... ဂဏနာ ဌပနံ။ အနုဋီ၊၁။၂၀၆။

ယထာဝိဘဝ(နံ)[ယထာ+ဝိဘဝ။ ယထာဝိဘဝ–သံ။] စည်းဝိမ် ချမ်းသာ အားလျော်စွာ။ မနုဿာ.... ယထာဝိဘဝံ ဒါနာနိ ဒေန္တိ။ ဝိမာန၊၁။၅။

ယထာဝိမုတ္တ (တိ) [ယထာ+ဝိမုတ္တ] အကြောင် အကြောင် ကိလေသာတို့မှ လွတ်သော။ ယထာဝိမုတ္တံ စိတ္တံ နံ ပစ္စဝေက္ခိဘာ(ဝိ၊၅။၃၄၂)တိ စတုန္နံ ဖလဝိမုတ္တိနံ ဝသေန ယထာဝိမုတ္တံ စိတ္တံ.... နံ ပစ္စဝေက္ခိကာ ဟောတိ။ ဝိ၊၁၊၄။ ၂၂၁။ (–အံ၊၂၊၁၀၂။ အံ၊၁၊၃၊၃၉။)

ယထာဝိဝဋ္ဋ (တိ) [ယထာ+ဝိဝဋ္ဋ] (ခ) အကြောင် အကြောင် ဖွင့်အပ်ပြီးသော။ (၂) အကြောင် အကြောင်ဟင်းလင်းပွင့်သော။ (ခ)(၂)ယထာဝိဝဋ္ဋဟော ဒါရေဟိ ပဝိသိတ္ထ။ ဒီ၊၁၊၂။၁၁၃။

ယထာဝိသယ (နံ) [ယထာ+ဝိသယ။ ယထာဝိမယမ်–သံ။] အာရုံ–အားလျော်စွာ–အလျောက်။ တဒါရမ္မဏာနံ ယထာဝိသယံ

ယထာဝိဟိတ (တိ) [ယထာ + ဝိဟိတ] (၁) အကြင်သို့သော – အပြား – အခြင်း အရာ – အားဖြင့် ထားအပ်ပြီးသော။ (၂) အကြင် အကြင် ဟောကြားအပ်သော။ (၃) အကြင် အကြင် စီရင်အပ်သော။(၁) ယထာဝိဟိတော (မဟာနိ။၄) တိ ယထာ-ဌပိကော နဝကမ္မာဓိဋ္ဌာယိကာဒိဝသေန။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၅၅။ (၂) ယထာဝိဟိတပဋိပတ္တိယံ အတိဋ္ဌန္တိဉ် သဗ္ဗသာဓာရဏံ။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၂၀။ (၃) ယဒိဒေံ ယထာဝိဟိတမန္ဘမေဝ ပူဇာဝိဓာနံ အရဟာတိ ရာဇာနဗ္ဘယံ။ ဝင်္ဂီရ။၁၆။

ယထာဝုဗု (န) [ယထာ+ဝုဗု။ ယထာဝုဒ္ဓမ်–သံ။] (၁) အကြင် အကြင် – အသက်– သိက္ခာ–ဝါ–သီတင်း–ကြီးလေသူ။ (၂) အသက်–သိက္ခာ–ဝါ– သီတင်း– ကြီးသူဘို့၏ အစဉ်၊ ကြီးစဉ်ငယ်လိုက်၊ ထေရ်စဉ်ဝါလိုက်။ (၃) အသက်–သိက္ခာ–ဝါ–ကြီးသူတို့၏ အစဉ်ကို မလွန်မူ၍။ (၄) အသက်–သိက္ခာ–ဝါ–သီတင်း – ကြီးသည် – အားလျော်စွာ – အလျောက်။ (၁) မိဆု ယထာဝုဗု (ဝိ၊၄။ ဂ၂)န္တိ ပါရိဝါသိကဘိက္ခူနံ အညမညံ ယော ယော ဝုဎ္ဎော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ယေ ယေ ဝုဎ္ဎာ ဝါ ယထာဝုဏံ။ ကစ္စညံး။၃၁၉။(–သာရတ္ထ၊၃။ ၃၆၉။ ပါစိတ်၊ ယော။၄၁၆။) (၂) ပဋ္ဌ ယထာ-ဝုဗု (ဝိ၊၄။ဂ၃)န္တိ ပကတတ္တေဟိပိ သဒ္ဒိ ဝုဗုပဋိပါဋိယာဧ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇။ "ဝုဗုပဋိပါဋိ-ယာ"တိဇ့်မိနာ ဝုဗုနံ ပဋိပါဋိ ယထာဝုဗုန္တိ စဘုတ္ထဿတျ်သီဘာဝံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၄၁၆။ ဝုဗုနံ ပဋိပါဋိ ယထာဝုဏံ။ ကစ္စညံး။၃၁၉။(–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ ခုဒ္ဒကာဋ္ဌ။ဂ၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၇၀။) (၃) ယထာဝုဗု (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၁)န္တိ ဝုဗုပဋိပါဋိ အနတိက္ကမိတ္ဝာ။ သာရတ္ထ၊၁။၅၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၆။(–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ ခုဒ္ဒကာဋ္ဌ။ဂ၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၇၀။) (၄) ယထာဝုဗုံ ဝန္ဒနံ သာဒိယတိ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀)

ဝေဒနာဝသေန တဒနုဂုဏာဘာ ဣစ္ဆိတာ။ အနုဋီ၊၂။၁၁၂။

ယထာဝိသေသိတဗ္ဗ (တိ) [ယထာ+ဝိသေသိ-တဗ္ဗ] အကြင် အကြင် အထူးပြုအပ်သော၊ အထူးပြုအပ်ဘိုးသော။ "သဗ္ဗာဃ" ဣစ္စာဒိ သာမညတော ဣဓ–သဒ္ဒမတ္တံ ဂဏှာတိ၊ န ယထာဝိသေသိတဗ္ဗံ ဣဓသဒ္ဒံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၄။ (–သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ဖ၁။)

ယထာဝိဿဇ္ဇိတ(တိ)[ယထာ+ဝိဿဇ္ဇိတ]အကြင် အကြင် ဖြေဆိုအပ်သော၊ ဖြေဆိုအပ်တိုင်း သော။ တွော်တိ တေသဉ် ယထာဝိဿဇ္ဇိတေ အတ္ထေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂ ၂၉ဖ။

ယထာဝိဟရန္တ (တိ) [ယထာ+ဝိဟရန္တ] အကြင် အကြင် (သဒ္ဓါအစရှိသောဟရား)ဖြင့် နေ-တတ်–လေ့ရှိ–သော၊သူ။ ယထာဝိဟရန္တန္တိ ဧဝံ သဒ္ဓါဃ ဝိဟရန္တံ....ဧဝံ ပညာယ ဝိဟရန္တ်။ ပဋိသံ။၂၁၆။

ယထာဝိဟာရ (န) [ယထာ+ဝိဟာရ] အကြင် အကြင် ကျောင်း၊ မိမိ မိမိ၏နေရာဖြစ်သော ကျောင်း၊ နေမြဲတိုင်းကျောင်း။ ဓမ္မေ ဘာသိ-တေ ထေရာ ဘိက္ခူ။ ယထာဝိဟာဝံ ဂစ္ဆ ဒ္ဝီ။ ဝိ၊ ၂။၂၆။တေပိ ခေါ....ယထာဝိဟာရံ အဂမံသု။ အံ၊၂၊၂၆၅။ ယထာဝိဟာရန္တိ အတ္တနော အတ္တနော ဝသနဝိဟာရံ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃၊ ၉၈။ (–ဝိ၊၄။၃၅၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။)

ယထာဝိဟာရီ (တိ) [ယထာ+ဝိဟာရီ။ ထီ–ဋ္ဌ ယထာဝိဟာရိနီ။] အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ခု သော–ဟုတ်ဟုတ်ညားညားသော– အခြင်း အရာဖြင့်–နေ–နေလေ့ရှိ–သော၊သူ။ယထာ-ဝိဟာရီ (ဝိ၊၁။၂၀)တိ ဝိဟာရေသုပိ ယထာ-ဝိဟာရီ ဝါ တထာဝိဟာရီ ဝါ ဟောတု၊ နဝကမ္မဝိဟာရီ ဝါ ဥဒ္ဒေသဝိဟာရီ ဝါ ဝါသ-ဓုရဝိဟာရီ ဝါဘိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ (–ဝိ၊၂။၂၇ဖ။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၆၅။)

(၁) ကြီးလွန်းသော ကျောင်း၏အဖြစ်။ (၂) ကျောင်းသစ်၏ အဖြစ်။ (၃) ဆွေးမြေ့သည်၏အဖြစ်။ (၄) လမ်းကိုမှီသည်၏အဖြစ်။ (၅) ကျောက်ခဲကန်ရှိသော ကျောင်း၏ အဖြစ်။ (၆) ဟင်းရွက်တော်နီးသော ကျောင်း၏အဖြစ်။ (၇) ပန်းဥယျာဉ်နီးသော ကျောင်း၏ အဖြစ်။ (၈) သစ်သီးဥယျာဉ်နီးသော ကျောင်း၏အဖြစ်။ (၉) လူဘိုသည် တောင့်တ ချီးမွမ်းအပ်သော ကျောင်း၏ အဖြစ်။ (၁၀) မြို့ရွာကိုမှီသော ကျောင်း၏ အဖြစ်။ (၁၁) ထင်းတော သစ်တောကို မှီသော ကျောင်း၏အဖြစ်။ (၁၂) လယ်တောကိုမှီသော ကျောင်း၏အဖြစ်။ (၁၃) သဘောမတူသော ရန်သူပုဂ္ဂိုလ်ဘို ရှိသော ကျောင်း၏အဖြစ်။ (၁၄) ရေဆိပ် (သင်္ဘော ဆိပ်စသည်)ကို မှီသော ကျောင်း၏အဖြစ်။ (၁၅) ပစ္စန္တရစ်ကိုမှီသော ကျောင်း၏အဖြစ်။ (၁၆) တိုင်းပြည် အပိုင်းအခြား နယ်နိမိတ်ကို မှီသော ကျောင်း၏အဖြစ်။ (၁၇) မခေါ်ဝေါ်တတ်သော ကျောင်း၏အဖြစ်။ (၁၈) အဆွေခင်ပွန်းကောင်းကို မချခြင်း – အားဖြင့် ကျောင်း၏ အပြစ်ဒေါသ တစ်ဆယ့်ရှစ်ပါး ရှိသည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၅။)

ယထာဝုတ္တခဏဝန္တ (တိ) [ယထာဝုတ္တခဏ+ဝန္တ] အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီး – ဆိုအပ်ပြီးသောအပြားရှိ – သော ခဏရှိသော။ ခဏိကမရဏန္တိ ယထာဝုတ္တခဏာန္တံ တသ္မိ·ယေ ခဏေ လဗ္ဘမာနံ မရဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၀၇။

ယထာဝုတ္တဉာယ (ပု) [ယထာဝုတ္တ + ဉာယ] ယထာဝုတ္တနယ–ကြည့်။ ယထာဝုတ္တဉာယေန ပိ အညော ပုရိသော အထာပိ သိယာ။ မ၊ဋီ၊၃၊။၆၇။

ယထာဝုတ္တနယ (ပု) [ယထာဝုတ္တ+နယ] အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီး–ဆိုအပ်ပြီးသော အပြား

တိ.... ဒသိတဝသာနုဗ္ဗပံ ယထာဝုတံ့ ဝန္ဒနံ သာဒိယတိ။ သာ၊ဋ္ဌ၊၃၊။၂၇၄။

ယထာဝုတ္တ (တိ) [ယထာ+ဝုတ္တ၊ ယထောဘွ–သံ။] (၁) အကြင် အကြင် – ပြော–ဆို–ဟော–အပ်ပြီးသော။ (၂) ပြော – ဆို–ဟော–အပ်ပြီးသော အပြားရှိသော။ (၃) ဟောတော်မူအပ်သည် အားလျော်စွာ၊ ဟောတော်မူသည့်အတိုင်း။ (၁) (၂) ပရတော ပန ဝတ္ထုဒေသနာကမ္မံ ယထာဝုတ္တာယ ဇော ဥတ္တိယာ စ အနုသာဝနာယ စ ကာဘဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ တထာ ဟိ အယံ သတ်·သမ္မောဇ္ဈင်္ဂေါ ယထာဝုတ္တေန ပကာရေန ကိလေသေ ပရိစ္စဇတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ ဣတ္ထံ ယထာဝုတ္တေန .... ကတ္တာ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၊၁။ ဝစနတောပနေတ္ထ ယော ယော ဇတ္ထ ဝုတ္တော ယထာဝုတ္တံ့ ...ယံ သဒ္ဒတ္ထော ဟိ ယထာသဒ္ဒေါ။ မာတိမဋ္ဌ၊၁။၂၀၇။ ယထာဝုတ္တေနာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁)တိ "ဧဝံ ဒုဝိဓတ္ထေနာ"တိ အာဒိနာ ဝုတ္တပ္ပကာရေန။ သာရတ္ထ၊၁။၇၃။ ယထာဝုတ္တေနေဝါတိ "ဧဝံ ဒုဝိဓတ္ထေနာ"ဟ်အာဒိနာ နယေန။ မူလ၊ဋီ၊၁။၂၀။(–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၊၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၂။ ဝိမ ဘိ၊၁။၄၊၉၉။ ကခ်ာ၊ဋီ။၁၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅။ မူလဋီ၊၁။၂၀။ အနုဋီ၊၁။၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၊၁၁။ မာတိမဋ္ဌ၊ ၁၊ ၃၇၂။) (၃) ဝေဠွေသတ္ထာ ဇာနေယျုံ၊ ယထာဝုတ္တံ့ မဇဟသိနာ။ ဇာတိဝုဘ်။၂၁၇။

ယထာဝုတ္တအဒ္ဓါရသဒေါသ (ပု) [ယထာဝုတ္တ+အဒ္ဓါသရ+ဒေါသ] အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီး – ဆိုအပ်ပြီးသောအပြားရှိ – သော တစ်ဆယ့်ရှစ်ပါးသော အပြစ်ဒေါသ။ ပတိရူပ·သေနာသနေတိ ယထာဝုတ္တအဒ္ဓါရာသဒေါသ·ဝဇ္ဇံတေ.... သေနာသနေ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၁၉။ (ယင်းတစ်ဆယ့်ရှစ်ပါးသော အပြစ် ဒေါသ တို့ကား –

ကာရေန ဝဝတ္ထာနယုတ္တိသခ်ိကေန နိယမေန။ အနုဋီ၊၁။၈၁။

ယထာဝုတ္တဝါသနာ (ထီ) [ယထာဝုတ္တာ+ဝါသနာ] အကြင် အကြင်–ဆိုအပ်ပြီး–ဆိုအပ်ပြီးသော

ယထာဝုတ္တသဒ္ဒပယောဂ (တိ) [ယထာဝုတ္တ+သဒ္ဒ+ပယောဂ] (ခ) အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ–သော (ပု) (ဂ) အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ–သော။ (ခ) ယထာဝုတ္တပယောဂကာဟိ။ ဒီ၊၁။ ၂၅၄။

ယထာဝုတ္တသဒ္ဒပယောဂကာရ (တိ) [ယထာဝုတ္တ+သဒ္ဒ+ပယောဂ+ကာရ] (ခ) အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ–သော။ (ပု) (ဂ) အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ–သော။ (ခ) ယထာဝုတ္တပယောကာဟိ။ ဒီ၊၁။ ၂၅၄။

ယထာဝုတ္တသဒ္ဒပယောဂကာရက (တိ) [ယထာဝုတ္တ+သဒ္ဒ+ပယောဂ+ကာရက] (ခ) အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ–သော။ (ပု) (ဂ) အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ–သော။ (ခ) ယထာဝုတ္တပယောကာရကာ။ ဒီ၊၁။ ၂၅၄။

ယထာဝုတ္တသဒ္ဒပယောဂကာရကတ္တ (နပုံ) [ယထာဝုတ္တ+သဒ္ဒ+ပယောဂ+ကာရက+တ] (ခ) အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ–သော။ (ပု) (ဂ) အကြင် အကြင် ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ–သော။ (ခ) ယထာဝုတ္တပယောကာရကတ္တာ။ ဒီ၊၁။ ၂၅၄။

ယထာဝုတ္တသဒ္ဒပယောဂကာရကတ္တ (တိ

ယထာဝေဂ (န) [ယထာ+ဝေဂ] အလုံအောက်အား လျော်စွာ၊ အဟုန်ရှိသလောက်။ ယထာ စာပါ ဝိနိမုတ္တာ သမှာ ယထာဝေဂံ ဂန္ဆာ ပတိတာ။ ခမ္မ၊၁၄၂။၈၃။

ယထာသံဟဠ (န) [ယထာ+သံဟဠ] ခေါက်-လိပ်-ထားသည့်အတိုင်း။ ဣမံ စီဝရံ ယထာ-သံဟဠံ ဟရိတွာ။ ဝိ၊၂။၈၅။ ယထာသံဟဠန္တိ ယထာသံဟရိတမေဝ။ ဝိ၊၁၊၃၂။

ယထာသံဟတ (န) [ယထာ+သံဟတ] ယထာ-သံဟဠ-ကြည့်။ ယထာသံဟတံ အံသေ ဌပိတံ သံဃာဋိံ ဟတ္ထပါသေ ဌပေ၊၃၂။ ဇာတရီ၊၁။၄၆။

ယထာသံဟရိဘ (န) [ယထာ + သံဟရိတ] ယထာ သံဟဠ-ကြည့်။

ယထာသက (န) [ယထာ+သက။ ယထာသက-မော ပဋိပဇ္ဇမာ ယထာသကံ ပဋိပဇ္ဇမာ။ အလုတ္တာသမာသော နိဂ္ဂဟီဘာဂမော ဝါ။ ဣဒ်ဓေသေ ဌာနေ ဟိ်တတ္ထ တတ္ထ သမာသော ဒိဒ္ဓော၊ ဝိညုနော ပန ဝါကျမေဝ ဣစ္ဆန္တိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။၃၄၁။ ယထာသ္ဝ-သံ။] (၁) အကြောင်းအကြောင် မိမိ၏ဥစ္စာ။ (၂) မိမိ၏-(မသိမ်ခြင်းဟူသော)ဥစ္စာ-အဖို့အစု။ (၃) မိမိ မိမိ။ (၁) ယထာသကေသု အာသနေသု နိသိဒိ်သု။ ဒီ၊၂။၁၆၃။ ယထာသကံ ပဋိပဇ္ဇ-ဓမ္မေ ဟနန္တိ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၁၀။ သဿ အတ္တနော အယံ သကော။ သကော စ သကော စ သကာ။ ယေယေ သကာ ယထာသကံ .... ဝိညုနော ပန ဝါကျမေဝ ဣစ္ဆန္တိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၄၁။ - မ၊၁။၂၇၄-၅။ အံ၊၂။၃၅၁။ အံ၊၃။၄၀၇-၈။ အပ၊၁။၃၇၁။ ဝိ၊၄၊၂၊၄၀။ မ၊၄၊၁။၂၄။ အဘိ၊၄၊၁။၃၀၆။ ပဒီသံ၊၄၊၁။၁၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၃၀။ ဝိမ-ဘိ၊၁။ ၆၂။ ဒီ၊၄၊၁။၇၀။ သီ၊၄၊ သဒ်၊၁။ ၂၆၅။ ဒီ၊၄၊ ၂။၂၇။ မ၊၄၊၁။၁၃၅။သံ၊၄၊

ယထာဝုတ္တဝိဓာန် (န) [ယထာဝုတ္တ+ဝိဓာန] ယထာဝုတ္တဝိဓိ-ကြည့်။ တတော ပဋ္ဌာယ သဗ္ဗံ ယထာဝုတ္တဝ်ဓာနံ အကာသိ။ ဇာ၊၁၊ ၁။၃၀၄။

ယထာဝုတ္တဝိဓိ (ပု) [ယထာဝုတ္တ+ဝိဓိ] အကြောင်အကြောင်-ဆိုအပ်ပြီး-ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ-သော အစီအရင်။ ဓေန္တိ ဣမိနာ ယထာ-ဝုတ္တဝိဓိ ဒသေတိ။ ဝဇီရ။၁၆။ (-ဝိမတိ၊ ၁။၂၃၅၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊၃။၂၀။)

ယထာဝုတ္တဝိပဿနာ (ထီ) [ယထာဝုတ္တာ+ဝိပဿနာ] အကြောင်အကြောင် - ဆိုအပ်ပြီး-ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ-သော ဝိပဿနာ။ ယထာဝုတ္တဝိပဿနာယ ပဝတ္တိကွဏော .... ဣဒ္ဓိဘိ။ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁။

ယထာဝုတ္တဝိရာဂဘာဝနာ (ထီ) [ယထာဝုတ္တ+ဝိရာဂ+ဘာဝနာ] အကြောင်အကြောင်-ဆိုအပ်ပြီး-ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ-သော တပ်ခြင်းကင်းသော ဘာဝနာ။ ယထာဝုတ္တဝိရာဂ-ဘာဝနာဘာဝဿ အဘာဝတော။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။၁၂၂။

ယထာဝုတ္တဝိရိယဝေဒါန် (န) [ယထာဝုတ္တ+ဝိရိ-ယ+ဝေဒ+ဒါန။ လေခ=ဝေက္ခ-သံ။ပြုစု-စောင့်ရှောက်-ခြင်း။ ဝီလံ့။] အကြောင်အကြောင်-ဆိုအပ်ပြီး-ဆိုအပ်ပြီးသော အပြားရှိ-သော ဝီရိယတည်းဟူသောစည်း-ကြိုး-ကိုပေး-ဖြင့် ဖွဲ့စည်း-ခြင်း။ (....ဝီရိယဖြင့်-ပြုစု-စောင့်ရှောက်မှုပေး-ခြင်း)။ ဇေမေဝ ယထာ-ဝုတ္တဝီရိယဝေဒါနေန ဟာ ဝေဒနာ သဗ္ဗာ သင်္ခေ ယထာပရိဠိန်ဒန်ံ ကာသံ ဝိက္ခမ္ဘိဟာ ဝိနောဒိဘာ အဟေသုံ။ ဒီ၊၄၊ ၂။၁၄၅။

ယထာသင္ဇံတ (တိ) [ယထာ+သဇ်ိတ] အကြင် အကြင်စီရင်အပ်သော၊ စီရင်အပ်တိုင်းသော။ ယ ယာ သဇ်ိတမေဝ ဘတ္တပါတိ သယံ ဟာဒါိယ။ ဇာ၊၁၁၀။ ၂၅၀။

ယထာသဏ္ဌ (တိ) [ယထာ + သဏ္ဌ] အကြင် အကြင်–ဘည်ရှိ–တည်မြဲ–သော၊ တည်ရှိ–တည်မြဲ–တိုင်းသော။ ယထာသဏ္ဌံ ကထေသုန်ဿိ။ အပ၊၁။၃၅၄။ ယထာသဏ္ဌမိ့ တိဋ္ဌထ။ အပ၊၁။၃၅၅။

ယထာသတ္တိ (နၤထိ) [ယထာ+သတ္တိ။ ယထာ-ဂတ်-သံ။ ဇဟာသတ္တိ–ပြာ။] (နာ) (၁) အစွမ်းသတ္တိ–အားလျော်စွာ– အလျောက်၊ အစွမ်းသတ္တိကို မလွန်မူ၍။ (ထိ)(၂)အကြင်သို့ သဘောရှိမသော အစွမ်းသတ္တိ၊ (နာ) (၁) ကောဟံ ယထာသတ္တိ ယဿဗလံ သံဝိဘဇာမိ(သံ၊၂။၅၂၆)ကိ် တဿာဟံ အတ္တနော သတ္တိအနုရူပေန စေဝ ဗလာနုရူပေန စ သံဝိဘာဂံ ကရောမိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၄၆။ သော အဟံ ဝါယမိဿာမိ၊ယထာသတ္တိ ယထာဗလံ။ ဇာ၊၂။၁၆၀။ ယထာသတ္တိ ယထာဗလန္တိ အတ္တနော သတ္တိယာ စ ဗလဿ စ အနုရူပံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၆။ ယထာသတ္တိ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၆။၉၇)တိ သတ္တိယာ အနုရူပံ၊ သတ္တိ အနတိက္ကမိတွာတိ အတ္ထော။ ပါ၊စိတ်၊ယော။၅၁၀။ (–ဒီ၊–။၉၅။ အံ၊၃။၁၉၄။ အပ၊၂။၆၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၊၁၅၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊–။၂၁၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။) (ထိ)(၂) ယထာသတ္တံ(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆)တိ ယာဒိသိနိ သတ္တိ ယာဒိသဋ္ဌ ဗလံ။ ပဋိသံ၊၀ဏ္ဏံ။၃၄၀။

ယထာသတ္ထုသာသန (နာ) [ယထာ+သတ္ထု-သာသန] မြတ်စွာဘုရားရှင်၏– သာသနာတော်–အဆုံးအမ–အားလျော်စွာ။ ယထာဓမ္မံ ယထာဝိနယံ ယထာသတ္ထုသာသနံ။ နေတ္တိ။၂၄။

၁။၂၃၀။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၇၂။ အနုဋ္ဌ၊၁။၃၃။ အနုဋ္ဌ၊၂။၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ သင်္ဃ။ ၁၆၃။ ဝိဘာဝိနီ။၂၇၅။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၂၆၅။) (၂) ယထာသကော တိဋ္ဌေယျာသိ (မ၊၃။ ၁၆၉)တိ အတ္တနော အဇာနနကောဋ္ဌာသေ-ယေဝ ဟိဋ္ဌေယျာသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၀။ (၃) ယထာသကမဟာဟာရဝေန .... ဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၇။ ယံ ယံ သကံ ယထာသကံ၊အတ္တနော အတ္တနောတိအတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ။၁။၁၅၅။

ယထာသကေ်တ (နာ) [ယထာ+သကေ်တ] အမှတ်-သကေ်ာ–အားလျော်စွာ။ အကွၡံ ဟိ...ယထာသကေ်ာမတ္တံ ဗျဥ္ဇေတိ၊ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၃၁။

ယထာသခ်္ခ (နာ) [ယထာ+သခ်္ခာ။ ယ၊ဘ-သံခ်ာမ်-သံ၊ ဇဟာသံခ–ပြာ။] အရေအတွက် အားလျော်စွာ၊ အစဉ်အတိုင်း၊အစဉ်ကိုမလွန်မူ၍။ မာလာဒီနိ ဓာရေဿာဒိဟိ ယထာသခ်္ခံ ယောဇေတဗ္ဗာနိ။ ခုဒ္ဒက ဋ္ဌ၊၂၆။

ယထာသခ်္ခနယ (ပု) [ယထာသခ်္ခ+နယ] ယထာသခ်္ခနည်း။ အရေအတွက်အားလျော်စွာ–အစဉ်အတိုင်း–ယူရသောနည်း။ (ပုံစံကား–ဣဿဏ္ဏုဝဏ္ဏာစျလာ–စသည်ဘည်း။ ကျုံပုံစံဋ္ဌ–ဣဝဏ္ဏုဂဏ္ဏာဟူသော နည်းသည် ဣဝဏ်သည် စျမည်၏၊ ဥဝဏ်သည် လ မည်၏ဟု အရေအာဂုက်အားလျော်စွာ ယူရသောကြောင့် ယထာသခ်္ခနည်းမည်၏။ နည်းလေးဆယ်။)

ယထာသဇ်ိတ (တိ) [ယထာ+သဇ်ိတ] အကြင် အကြင် သင်္ဂါယနာဘင်အပ်သော။ ယထာ-သဇ်ိတဩဝ ပမာဏာဘာဝံ ဒဿနတ္ထဉ္စ။ သီ၊ ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၀၀။

ယထာသစ္ဆိကတ (တိ) [ယထာ + သစ္ဆိကတ] အကြင် အကြင် မျက်မှောက်ပြုအပ်သော။ ယထာသစ္ဆိကတေ နိဗ္ဗာနေ အဓိမုစ္စန-ဘာဝေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၉။

ရွေးဦးစွာ ညွှန်ပြအပ်သော - ကျောင်း အိပ်ရာ နေရာ၌ နေလေ့ရှိသော၊သူ။ ယထာသန္ဆတိကော (ဒီ၊ဝ။၁၅၈။ မဟာနိ။၃၂၇)တိ လဒ္ဓံ အာသနံ အကောပေတ္ဝာ ယဒေဝ လဘတိ၊ တတ္ထေဝ နိသီဒနသီလော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၁။ လဒ္ဓံ အာသနန္တိ နိသီဒိတုံ ယထာလဒ္ဓမာသနံ။ အကောပေတ္ဝာဘိ အညတ္ထ အနုပဂန္တွာ။ တထာ စာဟ "တတ္ထေဝ နိသီဒနသီလော"တိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၃၅၇။ (–ဝိ၊၅။ ၂၃၃၊၃၃၆။ ဒီ၊၃။၃၄။ အံ၊ ၂။၁၉၄။ အဘိ၊ပု။၁၁၁။ ထေရ။၃၃၂။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၂၄။) ယထာသန္ဆကိကံ- ကိုယည်း ကြည့်။

ယထာသန္ဆတိကင် (နာ)[ယထာသန္ဆတိက+အင်] အကြောင် – ခင်း – ယူစေ– ညွှန်ပြ – အပ်ပြီး သောကျောင်းအိပ်ရာနေရာ၌ နေလေ့ရှိသူ၏ အကြောင်းအင်္ဂါ၊ (ရွေးဦးစွာ ညွှန်ပြအပ် သော ကျောင်းအိပ်ရာနေရာ၌ နေလေ့ရှိသူ၏ အကြောင်းအင်္ဂါ)။ နေသဇ္ဇကင်္ ယထာသန္ဆတိကင်္။ မဟာနိ။၅၀။ တသ္မိံ ယထာသန္ဆတေ ဝိဟရိတုံ သီလမဿာတိ ယထာသန္ဆတိကော။ တဿ အင်္ ယထာသန္ဆတိကင်္။ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၉။မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။(–မိလိန္ဒ။ ၃၄၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၄။) (ယင်း ယထာသန္ဆတိကင်သည် ဓုတင်တေရသ = တစ်ဆယ့်သုံးပါးတို့ဘင် တစ်ပါးအပါအဝင် ဖြစ်သည်၊ မိလိန္ဒ။၁၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၇။)

ယထာသန္ဆုတ (တိ) [ယထာ+သန္ဆုတ] (၁) အကြောင် အကြောင် -- ချီးမွမ်း– ချစ်ခင်– အပ်သော၊ (နာ) (၂) ချီးမွမ်း– ချစ်ခင်– အပ်သည် – အားလျော်စွာ – အလျောက်။ (၁) (နာ)(၂) ယထာသန္ဆုတံ ဘိက္ခူ သံဃိကံ လာဘံ ပရိဏာမေန္တိ။ ဝိ၊၂။၂၀၂။ ယထာသန္ဆုတန္တိ ယောယော မိတ္တသန္ဒိဋ္ဌ သမ္ဘတ္ထဝသေန သန္ဆုတော၊ တဿ တဿာတိ

ယထာသဒ္ဓ (ပု) [ယထာ+သဒ္ဓ] ယထာသဒ္ဓါ။ ယထာသဒ္ဓဿ အတ္ထံ နိဒ္ဒိသတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၀။

ယထာသဒ္ဓ (နာ) [ယထာ+သဒ္ဓါ။ယထာဂြဒ္ဓမ်– သံ။] ကြည်ညိုသည်–သဒ္ဓါတရား–အားလျော်စွာ–အလျောက်။ ယထာသဒ္ဓ (ဓမ္မ။၄၉)နှင့် အတူတွေ့ သဒ္ဓါနုဂ္ဂဟမေဝ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၉။

ယထာသန္တ (ပု) [ယထာ+သန္တ] အရိယာသူတော်ကောင်းတို့နှင့် တူ–အရိယာ သူတော်ကောင်းတို့ကဲ့သို့ နေထိုင်ကျင့်သုံး– အရိယာသူတော်ကောင်းတို့နှင့် မကွဲမပြား တသားတည်း ဖြစ်နေ – သော၊သူ။ ယထာစာရီ ယထာသတော သတီမာ။ ထေရ။၃၄၃။ ယထာသတောတိ ယထာသန္တော။ ဂါထာသုခဏ္ဍံ ဟိ အနုနာသိကလောပံ ကတ္တာ နိဒ္ဒေသော ကတော၊ သန္တော ဝိယ အရိယေဟိ နိဒ္ဒိဿေသာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၇။

ယထာသန္တတ (တ်) [ယထာ+သန္တတ] အကြောင်–ခင်း – ယူစေ – ညွှန်ပြ – အပ်ပြီးသော ကျောင်းအိပ်ရာနေရာ၊ ရွေးဦးစွာ ညွှန်ပြအပ်သော ကျောင်းအိပ်ရာနေရာ။ ယဒေဝ သန္တတံ ယထာသန္တတံ၊ ဣဒံ တုယ္ဟံ ပါပုဏာတီတိ ဧဝံ ပဋိမံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌသေနာသနသောတံ အဓိဝစနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။ ယထာသန္တံ ဝိယ ယထာသန္တံ၊ အာဒိတော ယထာဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၉၀။ ယထာသန္တတရုမတ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၆)နှင့် ယထာ ဂါဟိတေ ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌေ သေနာသနေ အဘိရတဘာဝံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၂။ ယံ သဒ္ဓတ္ထော ဟိ ယထာသဒ္ဓါ၊ ယထာ "ယထာသန္တတိကင်္" နှင့်။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။ဖြ၅။

ယထာသန္တတိက (တိ) [ယထာသန္တတ+ဏိက။ ယထာသံဘ္ဘရိက– သဘ္ဘာဝပိဋ္ဌက။] အကြောင်–ခင်း–ယူစေ – ညွှန်ပြ – အပ်ပြီးသော–

အားလျော်စွာ။ (၁) ယထာသဘာဝေ နိရောဓေ .... အဓိမုစ္စတိ။ ပဋိသံဝေဒေ၊ ၂။ဖြ၅။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၉၊၁၃၁။) (ပု) (ကျ) (ခ) အထပါ ဘူတံ အတ္ထံ အဘိဘဝိဿာ ယထာသဘာဝတော အဂ္ဂဟေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁။ ယထာသဘာဝတော (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဥ၈ဖြ) တိ အဝိပရီတသဘာဝတော၊ ဗာဓနက္ခဏတော ယော ယော ဝါ သဘာဝေါ ယထာသဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ဥဥဖြ။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ဖြ၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ဖြ၅။) (နှ) (၄) ယော ဧတံ သစ္စံ ယထာသဘာဝံ နဇာနန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၊၃၅၂။)

ယထာသမာဓိက္ခ (နှ) [ယထာ+သမာဓိက္ခ] ကောင်းသောအလေ့အကျင့်အားလျော်စွာ။ "တိက္ခတ္တုံ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ" တိအာဒိ ယထာသမာဓိက္ခံ ပကမ္မကာဂိဂဏမက္ခံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၉၉၄။

ယထာသမာဒပိတ (တိ) [ယထာ+သမာဒပိတ] အကြင်အကြင် – ဆောက်တည် – ယူ – စေအပ်ပြီးသော။ တတ္ထာတိ ကုသလေ ဓမ္မေ ယထာသမာဒပိတေ၊ သံ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၂၉၉။

ယထာသမာဓိဋ္ဌ (နှ) [ယထာ+သမာဓိဋ္ဌ] ညွှန်ကြားအပ်သည် အားလျော်စွာ၊ (ညွှန်ကြားတိုင်း)။ တံ ယထာသမာဓိဋ္ဌာယ အကရဏာပစ္စယာ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၉။ ယထာသမာဓိဋ္ဌာယာတိ ယထာဝုတ္တပ္ပကာရဿ အပေါ်ဟိယော။ ဝဇီရ။၁၉၄။ ကိဉ္စာပိ ယထာသမာဓိဋ္ဌာယ ကုဋိယာ အကရဏပစ္စယာ အာပတ္တိဒဿနတ္ထန္တိ။ တတ္ထ ယထာသမာဓိဋ္ဌာယာတိ "ဘိက္ခုသမာဓိသိတ္ထာ ပက္ကမတိ၊ ကုဋိံ မေ ကရေထာ"တိ သမာဓိသိတ်ာ၊ ဒေသိတ ဝတ္ထုကာ ဟောတု အနာဒရေန ဘ သပရိက္ကမနာစာ"တိ ဧဝံ ကာရာပကေန

ယထာသသန္နိဋ္ဌ (တိ) [ယထာ+သန္နိဋ္ဌ။ (တိ) ယထာသံဒိမု–သံ။] (နှ) (က) မြင်ဘူးသည့် အားလျော်စွာ(ဒီ၊ ၂။သျ)၊အကြင်–တွေ့ဆုံရှိ မြင်ဘူးအပ်ကာမျှဖြစ်– အလွန်မမြဲ– အလွန် အကျမ်းမဝင် – သော အဆွေခင်ပွန်း (မိတ်ဆွေ) ရှိရာအရပ်, ဌာန။ (ခ)အကျမ်းမဝင် မြင်ဘူးကားမျှသော အဆွေခင်ပွန်း အားလျော်သော (ဝိ၊ ၂။သျ)။ (နှ) (က) ယထာသန္နိဋ္ဌံ ယထာသမ္ဘတ္တံ ဝဿံ ဥပေထ။ ဒီ၊ ၂။၈၄။ သံ၊ဥ။၁၃၂။ သန္နိဋ္ဌာတိ တတ္ထ တတ္ထ သင်္ဂမ္မ ဒိဋ္ဌမတ္တာ နာတိဒဋ္ဌမိတ္တာ။ ယေသံ ယေသံ ယတ္ထ ယတ္ထ ဝေဠုပါ ဘိက္ခူ အဋ္ဌ၊ တေ တေ တတ္ထ တတ္ထ ဝဿံ ဥပေ-ကာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၅။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၈။) (ခ) ယထာသန္နိ-တံ နာမ ယထာမိတ္တတာ ယထာသန္နိဋ္ဌတာ ယထာသမ္ဘတ္တတာ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၀၂။

ပာဏာသန္နိဝိဋ္ဌ (တိ) [ယထာ+သန္နိဝိဋ္ဌ] အကြင်အကြင် ကောင်းစွာ စုဝေးသော။ ယာနိ အင်္ဂါပစ္စင်္ဂါနိ ယာသန္နိဝိဋ္ဌာနိ ဥပါဒါယ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ။ ၂။၃၀၈။

ယထာသန္နိဟိတ (တိ) [ယထာ+သန္နိဟိတ] အကြင်အကြင်အနီး၌ ထားအပ်သော။ ယထာသန္နိ-ဟိတံ အာဟာရံ ပရိဘုဥ္ဇတု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၀၇။

ယထာသဘာဝ (တိ) [ယထာ+သဘာဝ။ ယော ယော ဘာဘာဝေါ ယထာသဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ဥဥဖြ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၆၅။ ယော ယော သဘာဝေါ ယထာသဘာဝံ။ မဏိမဇ္ဈိ။ ၃။ ဥဂ္ဂဟ-ဂ။] (ခ) မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန်–သော သဘောလက္ခဏာရှိသော။ (ပု) (ကျ) မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန်–သော သဘောလက္ခဏာ။ (ခ) အကြင် အကြင် သဘောလက္ခဏာ။ (နှ)(၄)သဘော

ယထာသမ္ဘဝ (နာ) [ယထာ+သမ္ဘဝ၊ (တ်) ယထာသမ္ဘဝ – သံ။] ဖြစ်သင့်သည်–အား လျော်စွာ–အတိုင်း၊ ဖြစ်သင့်သလို။ အာဒါယ သမာ၊ ယ ဂါရော့ပိ ယထာသမ္ဘဝံ တေ ယော ဒဿတော။ ဝိဒ္ဓ၊၃။၁၉၅။ တတော အဘ္ဘန္တရာ အဘ္ဘာနာ အနုရူပမစ္ဆဟံ ပဋိစ္ဆ

ယထာသမ္ဘဝံဆိတ (နာ) [ယထာ+သမ္ဘဝိဆိတ] ဝံ ဟူ – ဂန်ခဲ့ – အင်သည်– အား လျော်စွာ–အတိုင်း။ ( ) သာသမ္ဘဝိဆိတံ တဿာ သာသနံ အင်္ဂိံ ကတ္ဝာ မနသိကတ္ဝာ။ ထေရဂါ၁၀၊၁၂။

ယထာသမ္ဘန္ဓ (နာ) [ယထာ+သမ္ဗန္ဓ] (ခ)အမှတ်– သင်္ကေတ–အား လျော်စွာ–အတိုင်း။ (၂) အချင်းချင်း – စပ် – မကွေမကွာ ဖြစ်–ခြင်း အား လျော်စွာ။(ခ)(၂)ယထာသမ္ဘန္ဓ(နေတ္တိ၊ ဒ္ဓ။၃၁)နှိ ယထာသင်္ကေတံ။ အယံ သဒ္ဒေါ ဂုမသဏ္ဌာသေ ဝါစကော၊ ဒယံ အတ္ထော ဂုမသေ သဒ္ဒသ ဝစနိယောတိ ယထာဂတိ အ-သင်္ကေတာနုရူပံ သဒ္ဒတ္ထာနံ ဝါစကာဝစနီယ-ဘာဝေါ။ အထဝါ ယ္ဟာသံ သဒ္ဒတ္ထာနံ အည-မည်ံ အဂိနာဘာဝေါ၊ သော သမ္ဗန္ဓော၊ တဒနုရူပံ ကောဂ္ဂံ နာမဟဒံ "မာ ဧဝံ မည-သီ"တိ အာဒီသု မာကာရာဒိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၃၇။

ယတာသမ္ဘဟ္တ (နာ) [ယာတာ+သမ္ဘဟ္တ] (က) တာကွ ဆည်းကပ်ဘူးသည့်အား လျော်စွာ (ဒီ၊ ၂။သျ)၊ အကြင် အကြင်–ကောင်းစွာ အတူ တကွ သုံးဆောင်ခံစားဘူး–အလွန်ချစ်ကျွမ်း ဝင်–မြဲမြံ–သော အဆွေခင်ပွန်း (မိတ်ဆွေ) ရှိရာအရပ်ဌာန။ (ခ) အကျွမ်းဝင်လှ ဆည်း ကပ်ခဲလျက် တကွ သုံးဆောင်စားသောက်ဘူး သော အဆွေခင်ပွန်းအား လျော်သော (ဝိ၊ ၂။ သျ)။(က) ယထာမိတ္တံ ယထာသန္ဓိံ ယထာ-သမ္ဘတ္တံ ဝဿံ ဥပေတ။ ဒီ၊ ၂။၀၄း သံ၊၃။၁၄၂။ သမ္ဘတ္တာဟိ ဘဋ္ဌ၊ ဘတ္တာ သိနေဟဝန္တော ဒဗ္ဗ-မိတ္တာ။ ဒီ၊၁၊ ၂။၁၃၊ သံ၊၁၊၃။ ၂၃၅။ (–ဝိ၊၁၊ ၁။ ၂၄၀။) (ဃ) ယထာသန္ဓိံ၌ (ခ) ကြည့်။

ယထာသမုပ္ပန္န (တိ) [ယာတာ+သမုပ္ပန္န] (ခ) အကြင်အကြင်ကောင်းစွာဖြစ်သော။ (နာ) (၂) ကောင်းစွာဖြစ်သည်–အား လျော်စွာ–အတိုင်း။ (ခ) အယံ သမ္ဘာဘုဘ္ဘော ယထာသမုပ္ပန္နသံဝေဂမူလကေန သမ္ဘာတာ-ဝူပဂမနေန အတိုဂ္ဂမိတုံ သက္ကောတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၉။ (နာ) (၂) သစေ တုမှေ အာယသ္မန္တော အမှာကံ လွမ်း အဓိကာဂုဏံ ယထာဘာသံ ယထာသမုပ္ပန္နံ အာရောစေဿထ။ ဒီ၊၄။၂၂၂။

အာဏာတိက္ကမံ မဥ္ဇိတ္ဝာ ကရ၊ဘဗ္ဗယာတိ အဓိ၂ါယော။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၉။ (–သာရတ္ထ၊၂၊ ၃၃၇။)

ယထာသမာဒိန္န (တိ) [ယထာ+သမာဒိန္န] အကြင်အကြင်– ကောင်းစွာယူ– ဆောက် တည်–အပ်သော၊ ကောင်းစွာယူ– ဆောက် တည် – အပ်ဘိုင်းသော။ ယထာသမာဒိန္န (ပဋိသံ။၄၂) နှိ ယံ ယံ သမာဒိန်နံ ဂဟိဘံ။ ပဋိသံ၊၁၊၁၁၀။ တိဒ္ဒေသျာတိ ယထာ-သမာဒိန်နံ ယထာပဂ္ဂဟိတမေဝ စ ကတ္ဝာ အစ္ဆေသျ။ ဝိ၊၁၊၂။၁၉၃။ (–ထေရဂါ၁၀၊၂၀။ စရိယာ၊၁။၁၂၉။)

ယထာသမာပိတ (တိ) [ယထာ+သမာပိတ] အကြင် အကြင် ပြီး ဆုံး စေ အပ်ပြီး သော။ ဣစ္ဆသျာကိ တ္ထေ ဣတိ–သဒ္ဒေါ ယထာသမာ-ပိတသ အာမေ့ပေတဗ္ဗဒေါသဿ နိဒဿ-နတ္ထော။ မူလဋီ၊၂။၃၈။

ယထာသမိ(မီ)ဟိတ (တိ) [ယထာ+သမိ (မီ) ဟိတ] အကြင် အကြင် ပေါင်းစုရှိ ထားအပ် သော။ ပဋိ ပဋိ ဘာတိတိ ပဋိဘာနံ၊ယထာသ-မိ ဘိဓာကာရဂိသေသဝိဘာဝကော စိတ္တုပ္ပါ-ဒေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၅။ သဘာဝတော သင်္ခ-တော စ ယထာသမိဟိတော ဟုဋ္ဌာကာရေ သက္ကာယေ သဋ္ဌာဘရာဝသာ ရတ္တော ဂိဒ္ဓေါ ဂမိတော။ သံ၊၃၊၁။၃၀၀–၁။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၉၉။)

ယထာသုခ (ဝိ) [ယထာ+သုခ] (ခ) အကြင်အကြင် ချမ်းသာ စွာ။ (နာ) (၂) ချမ်းသာ စွာ–အား လျော်စွာ–အတိုင်း။ (ခ) ယထာသုခံ ဝိဟရတိ။ ဒီ၊၂။၂၁၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၁၉၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၁၉၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၁၉၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၁၉၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၁၉၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၀၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၀၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၀၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၀၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၀၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၀၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၀၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၀၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၀၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၀၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၁၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၁၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၁၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၁၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၁၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၁၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၁၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၁၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၁၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၁၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၂၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၂၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၂၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၂၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၂၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၂၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၂၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၂၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၂၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၂၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၃၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၃၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၃၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၃၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၃၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၃၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၃၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၃၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၃၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၃၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၄၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၄၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၄၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၄၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၄၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၄၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၄၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၄၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၄၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၄၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၅၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၅၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၅၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၅၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၅၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၅၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၅၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၅၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၅၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၅၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၆၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၆၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၆၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၆၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၆၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၆၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၆၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၆၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၆၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၆၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၇၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၇၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၇၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၇၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၇၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၇၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၇၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၇၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၇၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၇၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၈၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၈၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၈၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၈၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၈၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၈၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၈၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၈၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၈၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၈၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၉၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၉၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၉၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၉၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၉၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၉၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၉၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၉၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၉၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၂၉၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၀၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၀၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၀၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၀၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၀၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၀၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၀၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၀၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၀၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၀၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၁၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၁၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၁၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၁၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၁၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၁၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၁၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၁၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၁၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၁၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၂၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၂၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၂၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၂၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၂၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၂၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၂၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၂၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၂၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၂၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၃၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၃၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၃၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၃၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၃၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၃၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၃၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၃၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၃၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၃၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၄၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၄၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၄၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၄၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၄၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၄၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၄၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၄၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၄၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၄၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၅၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၅၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၅၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၅၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၅၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၅၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၅၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၅၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၅၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၅၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၆၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၆၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၆၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၆၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၆၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၆၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၆၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၆၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၆၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၆၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၇၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၇၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၇၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၇၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၇၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၇၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၇၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၇၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၇၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၇၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၈၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၈၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၈၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၈၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၈၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၈၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၈၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၈၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၈၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၈၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၉၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၉၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၉၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၉၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၉၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၉၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၉၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၉၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၉၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၃၉၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၀၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၀၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၀၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၀၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၀၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၀၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၀၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၀၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၀၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၀၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၁၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၁၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၁၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၁၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၁၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၁၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၁၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၁၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၁၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၁၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၂၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၂၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၂၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၂၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၂၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၂၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၂၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၂၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၂၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၂၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၃၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၃၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၃၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၃၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၃၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၃၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၃၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၃၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၃၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၃၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၄၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၄၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၄၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၄၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၄၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၄၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၄၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၄၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၄၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၄၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၅၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၅၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၅၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၅၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၅၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၅၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၅၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၅၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၅၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၅၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၆၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၆၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၆၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၆၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၆၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၆၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၆၆။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၆၇။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၆၈။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၆၉။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၇၀။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၇၁။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၇၂။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၇၃။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၇၄။ ယထာသုခံ ဝိဟရိတွာ။ ဝိ၊၁၊၂။၄၇၅။ ယထာသုခံ ဝိဟရိဿာမ။ ဝိ

ယထာသာရုပ္ပသန္တေဿ (ပု) [ယထာသာရုပ္ပ+သန္တေဿ] (၁) သင့်တင့်လျောက်ပတ်သည့် ပစ္စည်းအားလျော်စွာ–ရောင့်ရဲ–တင်းတိမ်–ခြင်း။ (၂)အကြင်အကြင် –သင့်တင့်လျောက်ပတ်– တင့်တယ်ခြင်းသို့ ရောက်စေတတ်–သော ပစ္စည်းဖြင့်–ရောင့်ရဲ–တင်းတိမ်–ခြင်း။ (၁)(၂)စီ၀ရေ ယထာလာဘသန္တောသော, ယထာဗလသန္တောသော, ယထာသာရုပ္ပသန္တောသောတိ တိ၀ိဓော။ဧ၀ံ ပိဏ္ဍပါတာဒီသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ သာရုပ္ပန္တိ သပ္ပါယံ ပတိရူပံ ဘိက္ခုနော အနုစ္ဆ၀ိကတာ၊ အတ္တနော သာရုပ္ပဿ အနုရူပံ သန္တောသော ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော။.... သာရုပ္ပတိ ပတိရူပံ ဘ၀တိ, သောဘနံ ၀ါ အာရောပေတီတိ သာရုပ္ပံ၊ ယံ ယံ သာရုပ္ပံ ယထာသာရုပ္ပံ၊ ဘိက္ခုနော သပ္ပါယပစ္စယော ယထာသာရုပ္ပေန သန္တောသော ယထာသာရုပ္ပသန္တောသော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၁၁–၂။

(ယထာသာရုပ္ပသန္တောသသည်—

(၁) သင်္ကန်းဌ ယထာသာရုပ္ပသန္တောသ၊
(၂) ဆွမ်းဌ ယထာသာရုပ္ပသန္တောသ၊
(၃) ကျောင်းဌ ယထာသာရုပ္ပသန္တောသ၊
(၄) ဆေးဌ ယထာသာရုပ္ပသန္တောသ ဟူ၍ ၄-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင်– ဤသာသနာတော်၌ မွန်မြတ်သော ပစ္စည်းကို ရလေ့ရှိသော ရဟန်းသည် အမှတ်မဲ့၌ တပါးပါးသော အဖိုးများစွာ ထိုက်တန်သော သင်္ကန်းကို ရရှိသော် လည်းကောင်း, များစွာသော သင်္ကန်းတို့ကို ရရှိသော်လည်းကောင်း "ဤဘဏ်္ဍာသည်မထေရ်ကြီး, ဗဟုဿုတရှိသောရဟန်း, ဂိလာနရဟန်း, လာဘ်လာဘနည်းပါးသောရဟန်းတို့အတွက် ဖြစ်ပါစေ" ဟု နှလုံးသွင်း၍ ထိုရဟန်းတို့အား ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ လှူဒါန်းပြီးလျှင်၊ ထိုရဟန်းဘို့၏ သင်္ကန်းဟောင်းကိုယူ၍ ဖြစ်စေ သို့မဟုတ် အ၀တ်စုတ်တို့ဖြင့် သင်္ကန်း

ယသာသမ္ဘံ ဂုတရော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၅။ ယထာသမ္ဘ၀ (သင်္ဂဟ။၂၀) ဒွိ .... တံတံဝိဂ္ဂဟံ-တာဒိ၀သေန သမ္ဘ၀နုရူပတော။ ဝိ.ဘာ၀ိနီ။ ၁၃၀။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၉။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၁၁၆၊၁၉၁။ ၀ဇိရ။၁၃။ သာရတ္ထ၊၁။၁၃၊ ၉၆–၇။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၈။ ဝိမာ၊၂။၁၉၅။ မူလဋ္ဌ၊၁။၃၂။ သင်္ဂဟ။၇၁၊၀၆။ ဝိဘာ၀ိနီ။ ၁၆၀၊၁၁၄။ မာ၊မဋ္ဌ။၁။၃၅၅၊၄၀၅၊၄၇၁၊ ၅၀၉။)

ယထာသမ္ဘ၀ယောဇနာ (ထီ) [ယထာသမ္ဘ၀+ယောဇနာ] (က) ဖြစ်သင့်သည်ကို– ယှဉ်–ယှဉ်စေ–အနက်ယောဇနာ–ခြင်း။ (ခ)ဖြစ်သင့်သည်အားလျော်စွာ –ယှဉ်–ယှဉ်စေ–အနက်ယောဇနာ – ခြင်း။ (က) (ခ) အထာပိ ယထာသမ္ဘ၀ယောဇနာယ အယမိမွိ ပဋိသန္ဓိ တာတ္ထော အ၀ရုဒ္ဓါ။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၂။ ယော ယံတ္ထ သမ္ဘ၀ဘိ၊ တဿ ယောဇနာ ယထာသမ္ဘ၀ယောဇနာ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၁၁၇။

ယထာသမ္မန္ဒိတ (န) [ယထာ+သမ္မန္ဒိတ] တိုင်ပင်အပ်ပြီးသည်– အားလျော်စွာ– အတိုင်း။ ကုမာရော ယထာသမ္မန္ဒိတံ သဒ္ဒံ ကတ္ဝာ ရာဇဓီတရံ အာဒါယ အတ္တနော နိ၀ေသနံ အဂမာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။

ယထာသလ္လက္ခိတ (တိ) [ယထာ+သလ္လက္ခိတ] အကြင် အကြင် မှတ်သားအပ်ပြီးသော။ ယထာသလ္လက္ခိတော အာကာရော‌တိ အာဟ "ဂိဟိကာလေ သလ္လက္ခိတပုဗ္ဗံ အာကာရ"န္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁။

ယထာသာရုပ္ပ (န) [ယထာ+သာရုပ္ပ] (ခ) သင့်တင့်လျောက်ပတ် သည်အားလျော်စွာ။ (၂) အကြင်အကြင် သင့်ကင့်လျောက်ပတ်–တင့်တယ်ခြင်းသို့ ရောက်စေတတ်– သော။ (ခ) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ချုပ်၍ဖြစ်စေ ဝတ်ရုံ, မျှတ, ရောင့်ရဲမှုသည် သက်နှံး၌ ယထာသာဂုပ္ပသန္တောသမည်၏။

ဤသာသနာတော်၌ မွန်မြတ်သောဆွမ်း မြောက်မြားစွာ ရရှိသော ရဟန်းသည် ယင်း မွန်မြတ်သော ဆွမ်းမျိုးကို မထေရ်ကြီး, ဗဟုသုတရှိသော ရဟန်း, ဂိလာန ရဟန်း, လာဘ်လာဘနည်းပါးသော ရဟန်းများအား လိုက်သည်အားလျော်စွာ လှူဒါန်းပြီး၊ ထို ရဟန်းတို့၏ အကြင်းအကုန်ကို ဖြစ်စေ, သို့မဟုတ် ဆွမ်းခံလှည့်လည်၍ လူး,ပဲ,ပြောင်း စသည် ရောနှောသော အာဟာရကဲ့ဖြစ်စေ ဘုဉ်းပေးသုံးဆောင်၍ မျှတ, ရောင့်ရဲမှုသည် ဆွမ်း၌ ယထာသာဂုပ္ပသန္တောသမည်၏။

ဤသာသနာတော်၌ မွန်မြတ်သော ကျောင်းတို့ကို မြောက်မြားစွာ ရရှိသော ရဟန်းသည် ယင်းမွန်မြတ်သော ကျောင်းတို့ကို မထေရ်ကြီး, ဗဟုသုတရှိသော ရဟန်း, ဂိလာနရဟန်း, လာဘ်လာဘနည်းပါးသော ရဟန်းများအား တိုက်သည်အား လျော်စွာ လှူဒါန်းပြီး၊ ဒုမ္မတ်မရှိတစ်ခုခုသောကျောင်း၌နေ၍ မျှတ, ရောင့်ရဲမှုသည် ကျောင်း၌ ယထာသာဂုပ္ပသန္တောသမည်၏။

တစ်နည်း– "မွန်မြတ်သော ကျောင်းမည်သည် မေ့လျော့ခြင်း၏ အကြောင်းငြှစ်၏။ ယင်း မွန်မြတ်သောကျောင်း၌ နေထိုင်သော ရဟန်းအား ထိနမိဒ္ဓ ဖြစ်၏၊ အိပ်ပျော်ခြင်းသည် လွှမ်းမိုးနှိပ်စက်အပ်သည်ဖြစ်၍ တဖန် နိုးကြားလာသော ရဟန်းအား ကာမဝိတက်များ ဖြစ်ပေါ်လာကုန်၏" ဟု ဉာဏ်ဖြင့် စဉ်းစားဆင်ခြင်၍ ထိုကဲ့သို့မွန်မြတ်သောကျောင်းကို ရသော်လည်း လက်မခံဘဲ ပယ်ဖြစ်သော ရဟန်း၏ လွင်ကီးခေါင်အရပ်, သစ်ပင်ရင်း စသော အရပ်တို့၌ နေလျက် မျှတ, ရောင့်ရဲမှုသည်လည်း ကျောင်း၌ ယထာသာဂုပ္ပသန္တောသ မည်၏။

ဤသာသနာတော်၌ ဘုန်းကံ ကြီးမား၍ မွန်မြတ်သော အိမ်ကို မြောက်မြားစွာရရှိသော ရဟန်းသည် ယင်းမွန်မြတ်သော အိမ်ကို မထေရ်ကြီး, ဗဟုသုတရှိသော ရဟန်း, ဂိလာန ရဟန်း, လာဘ်လာဘနည်းပါးသော ရဟန်းများအား ထိုက်သည်အားလျော်စွာလှူဒါန်းပြီး၊ ထိုရဟန်းတို့ဆောင်ယူခဲ့သော အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ခုသော ဆေးဖြင့် မျှတ, ရောင့်ရဲမှုသည် ဆေး၌ ယထာသာဂုပ္ပသန္တောသမည်၏။

တစ်နည်း–တစ်ခုသောခွက်၌ နွားကျင်ငယ်ဖြင့် ထုံအပ်သော ဖန်ဓါးသီးကို ထည့်၍ ဇစ်ခုသောခွက်၌ စတုမဓုကို ထည့်ပြီး "အရှင်ဘုရား ဤဆေး ၂-မျိုးတဲ့က အရှင်ဘုရား အလိုရှိသည့် ဆေးကို ခံတော်မူပါ" ဟု ရဟန်းအားလျောက်ထားရာ ထိုရဟန်း၏ ဇော်ဂါသည် ယင်းဆေးနှစ်မျိုးတို့တွင် အမှတ်မထားတတ်မျိုးမျိုးသော ဆေးဖြင့်လည်း အကယ်၍ ပျောက်ကင်းနိုင်အံ့၊ နွားကျင်ငယ်ဖြင့် ထုံအပ်သော ဖန်ခါးသီးဆေးကို ဘုရားအစရှိသော သူတော်ကောင်းတို့ ချီးမွမ်းတော်မူအပ်၏" ဟု နှလုံးသွင်းပြီး စတုမဓုကို ပယ်မြစ်၍ နွားကျင်ငယ်ဖြင့် ထုံအပ်သော ဖန်ခါးသီးဆေးဖြင့်သာ မျှတ, ရောင့်ရဲမှုသည် ဆေး၌ ယထာသာဂုပ္ပသန္တောသမည်၏။ (ဒီဃ၊ ၁။၁၀၂-၄။ မဇ္ဈိ၊ ၂။၄၇-၉၊ သံယုတ္တ၊ ၂။၁၅၀-၂။ အံဂုတ္တ၊ ၁။၆၀-၁။ ခုဒ္ဒကပါဌ။၁၂၂-၃။ဥဒါန၊ ၌။၂၀၈-၉။ သုတ္တနိပါတ၊ ၂။၂၇-၉။ မဟာနိ၊ ၌။၂၀၇-၉။)

ပစ္စည်းလေးပါးတို့၌ အသီးသီး ၃-မျိုး ၃-မျိုးသော ရောင့်ရဲခြင်းတို့တွင် အလောဘ၊ အလိုအပ္ပာသဃ လွန်ကဲ သောကြောင့် ယထာသာဂုပ္ပသန္တောသသည်သာ အမြတ်ဆုံးဖြစ်ပေ၏။ (မဇ္ဈိ၊ ၂၊၄၉။ အံဂုတ္တ၊၁။၆၁။မဂ္ဂဋီ၊ ၂။ ၁၁၁။) (–အံဂုတ္တိ၊၁။၁၁၅။)

ယထာသိဒ္ဓ (န) [ယထာ+သိဒ္ဓ] အဆုံးအမ အားလျော်စွာ၊ ဆုံးတော်မူတိုင်း။ ယထာသိဒ္ဓ(ယထာနုသိဒ္ဓ-မ၊ဌ၊၄၊၄၀) ဦ့ ယထာနုသိဒ္ဓိ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၆၁။

ယထာသိလ (တိ) [ယထာ+သီလ။ (န) ယထာဂိလမ်-သံ။] အမှတ်မရှိ တစ်စုံတစ်ခုသော အလေ့ရှိသော၊ ဟုတ်ဟုတ် ညားညားသော အလေ့ရှိသော၊ သူ။ ယထာသီလော (ဝိ၊၁။ ၂၀)တိ သီလေသု ယထာသီလော၀ါတ်ထာသီလော ၀ါ ဟောတု၊ နဝကမ္မသီလော ၀ါ ဥဒ္ဒေသသီလော ၀ါ ၀ါသဓုရသီလော ၀ါတိ အတ္ထော၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။

ယထာသုခ (န) [ယထာ+သုခ။ ယထာသုခ-သံ။] ချမ်းသာသည် -အားလျော်စွာ- အလျောက် - အဝိုင်း၊ ချမ်းသာသလို၊ ချမ်းချမ်းသာသာ၊ အလိုရှိတိုင်း။ ယထာသုခံ မံ ဒဿနာယ ဥပသင်္ကမန္တု။ ဝိ၊၁။၃၃၇။ ယထာသုခံ ခေါ်မေ ဝိဟရတော(မ၊၃။၁၀)ဂိ ယေန သုခေန ဝိဟရိတုံ ဣစ္ဆာမိ၊ တေန မေ ဝိဟရတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ယထာသုခ (ထေရ။ ၂၁၉)န္တိ ယထာရုစိ။ ။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ပုဒ်၊ယထာသုခံ သာမိ ကရောဟိ ကာမ(ဇာ၊၂။၄၂)န္တိဿ .... တုံ ယထာသုခံ ယထာဇ္ဈာသယံ ကာမံ ကရေဟိ၊ အတ္တနော ဣစ္ဆံ ပူရေဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၂၄၆။ (-မွေ။၆၀။ အ၀၊၂။ ၂၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၂၊ ၁၆၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁၊၁၉၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄၇။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၆။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၅၇၊၁၆၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သမ်။၃၉၆။ မူလဋီ၊၁။၁၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၃၊ ၁၀၃။)

ယထာသုတ (တိ)[ယထာ+သုတ။ယထာဂြူတ-သံ။] (၁) အကြင်အကြင် ကြားနာအပ်ပြီးဆော။ (နာ) (၂) ကြားနာ-အပ်ပြီး- ဖူး- သည်- အားလျော်စွာ- အလျောက်- အတိုင်း။ (၁) ယထာသုတေ ယထာပရိယတ္တေ မန္တေ ဝိတ္ထာရေန သဇ္ဈာယံ ကရောထ။ ဒီ၊၂။၁၉၂။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။၅၉။ မ၊ဋီ၊၂။ ၂၆၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀။ မူလ-ဋီ၊၃။၆၃။)(နာ) (၂)ယထာသုတံ ယထာပရိယတ္တံ မေဓံ နာ ဝိတ္ထာရေန ပရေသံ ဒေသေတာ ဟောတိ။ မ၊၁။၂၀၃။ (-ဒီ၊၃။ ၂၀၁။ မ၊ ၃။၁၆၉။ အံ၊ ၂။၁၀-၉။မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ခုဒ္ဒ်က၊ ဋ္ဌ။၉၃။)

ယထာသုတ္တ (နာ) [ယထာ+သုတ္တ။ ယထာသုတြမ်-သံ။] (၁) သုတ်အားလျော်စွာ။ (၂) အကြင်အကြင်သုတ်။ (၁) (၂) ဝုစ္စတိ သုတ္တံ ယထာသုတ်ံ နေတ္တိ၊၁။ ဝုစ္စတိ သုတ္တံ ဝဒတိ သံဝဏ္ဏေတိ။ ကထံ? ယထာသုတ္တံ သုတ္တာနုရူပံ၊ ပဌသုတ်ံ ယထာသံဝဏ္ဏနတ္ထံ။တထာ သံဝဏ္ဏေကိတိ အတ္ထော၁။ ယံ ယံ သုတ္တန္တိ ပါ ယထာသုတ်ံ၊ သပ္ပဋိသုတ္တန္တိ အတ္ထော။နေတ်ံ၊ ဋ္ဌ။၁၂။ (-နေတ်၊ဝိ၊၁၄-၈။)

ယထာသောတ (နာ) [ယထာ+ သောတ] ရေအလျဉ်- အားလျော်စွာ- အဝိုင်း၊ ရေစုန်။ နဒီ သြတ.ရိတ္ဝာ သောတေ ပတိတော ယထာသောတံ အာဂမာသိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၂၆။(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။)

ယထာဟ (?) [ယထာ+အာဟ။ ယထာ အာဟာတိ ပဒစ္ဆေဒေါ။] (၁) (ငါဆိုအပ်ပြီးသော အနက်ကိုပြီးစေတတ်သော)အဘယ်စကားကို (မြတ်စွာဘုရား၊ သင်) ဟောကြားတော်မူပါသနည်း။ (၂) အကြင်- အပြား- အခြင်းအရာ-အားဖြင့် (ငါဆိုင်၏၊ ထို-အပြား- အခြင်းအရာ- အားဖြင့်- ပါဠိတော်၌လည်း မြတ်စွာဘုရားသခင်) ဟောကြားတော်မူပြီ။ (၃) အကြင်- အပြား- အခြင်းအရာ- အားဖြင့် (သုတ်အဘိဓမ္မာဝိနည်းကို သင်္ဂါယနာတင်ခြင်း အကျိုးငှါ ရေးနှိုးတို့အား အားထုတ်ခြင်းကို ပြစ်စေပြီ၊ ထို-အပြား- အခြင်းအရာ- အားဖြင့် ပါဠိတော်၌လည်း မြတ်စွာဘုရားသခင်) ဟောကြားတော်မူပြီ။ (၄) အကြင်စကားကို (ပါဠိတော်၌ မြတ်စွာ

ဘုရားသခင်) ဟောကြားတော်မူပြီ၊ (ထို စကားနှင့် ငါဆိုအပ်သော စကားသည် ညီညွတ်နှီးနှော၏)။ (၁) (၂) (၃) (၄) ယထာဟာ (ဒီဒဋ္ဌ၁၊၄)တိ ကိ အာဟ၊ ယော ဝုတ္တသ အတ္ထသ သာဓကံ ကိ အာဟာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ... ပါဠိယမွိ အာဟာတိ အတ္ထော။သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၅၃–၄။ ယထာဟာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅) တိ ယေနာကာရေန သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ၊ တေနာ ကာရေန ဘဂဝါ အာဟာတိ ယောဇနာ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၁၀၉။ အထ ဝါ ယထာ ကိ ဝစနံ ဘဂဝါ အာဟာတိ ယော-ဇနာ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၁၀၉။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅။မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀–၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃၊၁၉၇။)

ယထာဟိ (ဗျ) [ယထာ+ဟိ။ နိပါတသမုဒါယော။ နီတိ၊သုတ္တ။၄၉၁။] (၁) ကဲ့သို့၊ သကဲ့သို့။ (ဥပမာ=ပဋိဘာဂ) (၂) အကြင် အခြင်းအရာအားဖြင့်။ (အာကာရ)။ (၁) ယထာ ဟိ မေဃော ထနယံ၊ ဝိဇ္ဇုမာလီ သတက္ကကု။ သံ၊၁။၁၀၀။ ယထာ ဇ ထာ ယ ထေဝေဝံ၊ ယထာ နာမ ယထာ ဟိစ။ ခဏ်။၁၁၄၂။(–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။) (၂) ယထာ ဟိ ဇာ၊နယျ တထာ ဝဒေယျ။ မဟာနိ။၅၂၀။

ယထာဟု (?) [ယထာ+အာဟု။ ယထာအာဟုတိ ပဒစ္ဆေဒေါ။] ယထာဟ– ကြည့်။ ဟထာဟု ပေါရာဏာ–"တတော မဟိန္ဒော ဣဒ္ဓိယော....ပိဋကံ တမ္ဗပဏ္ဏိယာ"တ်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၆–၇။ ယထာဟု– ဥပနိဗ္ဗာနဂါမိစတုက္ကာ.... ပဒ္ဓေဂ စျာနသညိတာတိ။ ဝိဘာ၀ိနီ။၉၃။

ယထိစ္ဆက၁ (န) [ယထာ+ဣစ္ဆာ+က (တိ) ယထေစ္ဆ –သံ။] အကြင်အကြင်အလို၊ အလို အားလျော်စွာ၊ အလိုရှိတိုင်း၊ အလိုရှိသရွေ့ အလိုရှိသလောက်။ နိရာလယော အနိကေ-တော ယထိစ္ဆကံ သယတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၈။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၅။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၇။ ဝိမ၊ဋီ၊၁။၅။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၉။)

ယထိစ္ဆက၂ (တိ) [ယထာ+ဣစ္ဆက] အကြင် အကြင် အလိုရှိသော၊သူ။ တဿ တံ ကုသလံ သဏ္ဌာ ဟောတိ ယထိစ္ဆကေဟိ သဒ္ဒိ သံဝိဘဇိတုံ။ မိလိန္ဒ။၂၀၆။

ယထိစ္ဆကဝိဟာရီ (တိ) [ယထိစ္ဆက+ဝိဟာရီ] အလိုအားလျော်စွာ– အလိုရှိတိုင်း – အလိုရှိ သရွေ့– အလိုရှိသလောက်– နေလေ့ရှိသော၊ သူ။သေရီတိ ယထိစ္ဆ၈ ဝိဟာရီ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉၅။

ယထိစ္ဆာ (ထိ) [ယထာ+ဣစ္ဆာ။ (တိ) ယထေစ္ဆ–သံ။] အလိုအားလျော်သော။ ဧဝံ ဒေဝတာ ယထိစ္ဆာယ ပူရိမဒွေန အတ္တနာ ယထာစိန္တိတ မတ္ထံ သတ္ထု ပဝေဒိတ၁။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၁၃၇။

ယထိစ္ဆိတ (တိ) [ယထာ+ဣစ္ဆိတ။ယထေပ္ပိတ-သံ။] (၁) အကြင်အကြင် အလိုရှိအပ်သော။ (နာ) (၂) အလိုရှိတိုင်း၊ အလိုရှိသလောက်၊ အလိုရှိသရွေ့။ (၁) ယထိစ္ဆိတမနုပ္ပဒေတိ။ မိလိန္ဒ။၂၀၆။ ယထိစ္ဆိတံ ဂဟေတ္ဝာ ဂန္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၈။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၀၁။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၆၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၂၆၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄။) (နာ) (၂) မနသာ ပတ္ထိတံ မယှံ၊ နိဗ္ဗတ္တတိ ယထိစ္ဆိတံ။ အပ၊၂။ ၁၉၂။ အန္ဓပါနဘေသဇ္ဇေသု ယော ယံ ဣစ္ဆတိ၊ တဿ တံ ယထိစ္ဆိတမေဝ သမ္ပဇ္ဇတိ၊ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။)

ယထိစ္ဆိတဋ္ဌာန (နာ) [ယထိစ္ဆိတ+ဌာန] အကြင်အကြင် အလိုရှိအပ်သော အရပ်ဌာန၊ အလိုရှိတိုင်းသော အရပ်ဌာန။ မဟာရာဇ ယထိစ္ဆိတ-ဋ္ဌာနံ ယာမိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၀၄။ (–ထေရာဂ၊၂။ ၂၁၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၅။)

ယထုဂ္ဂဟိတ (တိ) [ယထာ+ဥဂ္ဂဟိတ] အကြင်အကြင်–သင်ယူအပ်– သင်ယူတိုင်း–သော။

ဝိသေသာဓိဂမာဝဟနေန စ ဂဟဋ္ဌာနုဂ္ဂဟကရဏံ။ မဒီ၊၁။၄၆။ အံဒီ၊၁။၄၀။

ယထူပနိတ (တိ) [ယထာ+ဥပနိတ] အကြင်အကြင်ကပ်၍ ဆောင်အပ်သော။ ယထူပနိတံ ဥပမံ ဥပမေယျတ္ထေန သမံ ကတွာ ပဋိပါဒေန္တော။ မဒီ၊၁။၂၄၇။

ယထူပပန္န (တိ) [ယထာ+ဥပပန္န] အကြင်အကြင် ကပ်ရောက်အပ်သော။ ယထူပပန္နာယ ဂတိယာ ဝိပ္ပဝါသေဝသေန ဂယှတီတိ ဂတိဝိပ္ပဝါသပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၉။

ယထေဝ (ဗျ) [ယထာ+ဧဝ] ကဲ့သို့သာလျှင်။ "ယထေဝ မယံ သပရာပတိကာ အာဟိဏ္ဍာမ၊ ဧဝမေဝိမေ သမဏာ သကျပုတ္တိယာ ဘိက္ခုနိဟိ သဒ္ဓိံ သံဝိဓာယ အာဟိဏ္ဍန္တီ"တိ။ ဝိ၊၂။၈၇။ တုဝမ္မိ နော ဟောဟိ ယထေဝ ရာဇာ။ ဇာ၊၁။၃၅၂။ ယထေဝ ဟိ မတ္တသရီရံ၊ ဧဝံ ဇီဝမာနကမ္မိ အသုဘမေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၅။(–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။သဒ္ဓ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။သဒ္ဓ၃။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၉၀။ သာ–ရတ္ထ၊၁။၂၁။ သံ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၀၃။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၉။)

ယထောဓိ (န) [ယထာ+သြဓိ] (၁) အကြင်အကြင်(ကိလေသာဓာတ်)ကိုပိုင်းအခြား၊ (ကိလေသာဓာတ်) အပိုင်းအခြား အားလျော်စွာ။ (၂) အကြင် အကြင် အဖို့အစု၊ အဖို့အစု အားလျော်စွာ။ (၁) ယထောဓိ ခေါ ပနဿ စတ္တံ ဟောတိ ဝန္တံ မုတ္တံ ပဟီနံ ပဋိနိဿဋ္ဌံ။ မ၊၁။၄၆။ ယွာယံ အနာဂါမိ ဘိက္ခု ဧဝံ.... တဿ ယထောဓိ ခေါ စတ္တံ ဟောတိ ပဋိနိဿဋ္ဌံ သကသကဂြဟဝဏေန စတ္တမေဝ ဟောတိ၊ တံတံ ကိလေသဇာဝံ ဝန္တံ မုတ္တံ ပဟီနံ ပဋိနိဿဋ္ဌံ။ သကသကဂြဟဝဏေနာတိ ဒွေ သြဓိ ကိလေသောဓိ စ မဂ္ဂေါဓိ စ.... စတ္တမေဝ ဟောတိ ပဋိနိဿဋ္ဌံ။ မ၊၁။၁၂၇။ ယော ယော သြဓိ ယထောဓိ။ (သ – သဒ္ဒါ ဗျာပ-

ဂ္ဂမိနာ ပန သမ္မဒေဝ ယထုဂ္ဂဟိတံ မနသိကာတာနိ။ ဥဒါန၊၁၉။ ၂၀၄။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၀။

ယထုဒ္ဒေသ (နာဝိ) [ယထာ+ဥဒ္ဒေသ] (န) (ဝ) အကျဉ်းပြ အပ်သည်အားလျော်စွာ၊ ဥဒ္ဒေသအားလျော်စွာ။ (ပို) (၂) အကြင် အကြင် အကျဉ်းပြအပ်သော (ဥဒ္ဒေသ)။ (နို) (ဝ) (ပို) (၂) ယထုဒ္ဒေသံ နိဂမေန္တော "ဣမာနေဝ ပဉ္စာယတနာနိ"ဟိ အာဟ။ မ၊၁၊ ၃။၂၂၃။

ယထုပဋ္ဌိတ (တိ) [ယထာ+ဥပဋ္ဌိတ။ ယထောပဏ္ဍိတမ်-သံ။] အကြင် အကြင်– အနီးဌိတည် – ဖြစ်ပေါ်လာ – ထင်လာ – သော။ ယထုပဋ္ဌိတေန ဘယေန ဥပဒ္ဒုတော နိလီယတိ ထွောတိ လေဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၀၃။

ယထုပနိဿယ (န) [ယထာ + ဥပနိဿယ] ဥပနိဿယ– အားကြိုးသော အကြောင်း– အားလျော်စွာ။သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗန္တိ ယထုပနိဿယံ တေန တေန သာဝကေန ပတ္တဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၄။

ယထူပဂတ (တိ) [ယထာ+ဥပဂတ] အကြင်အကြင် အနီးသို့ ရောက်လာသော။ ယထူပဂတော ဝေါဟာရဝိနိစ္ဆယေ စာတိ နာနာဝိဓ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉။

ယထူပဓိတ (တိ) [ယထာ+ဥပဓိတ] အကြင်အကြင်– ဆည်းပူး – ပွါးများ - အပ်သော။ မရဏမေဝ နိပန္နဿ ယထူပဓိတံ ပါပကမ္မံ ဝါ ကုမ္မဂ်ိမိတ္တံ ဝါ မနောဒွါရေ အာပါထမာဂစ္ဆတိ။ ဃ၊ဘဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၁။

ယထူပဋ္ဌိတ (တိ) [ယထာ+ဥပဋ္ဌိတ။ ယထောပဏ္ဍိတမ်–သံ။] ယထုပဋ္ဌိတ–ကြည့်။ ယထူပဋ္ဌိတေသု အာရမ္မဏေသု အညတရာရမ္မဏံ ပဋိသန္ဓိစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။

ယထူပနိဿယ (န) [ယထာ + ဥပနိဿယ] ယထုပနိဿယ–ကြည့်။ ယထူပနိဿယံ ဥပရိ-

အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၀။ နေတ္တိဋ္ဌိ။၇၀။) (၄) ယဒဂ္ဂ (ဝိ) [ယ+အဂ္ဂ။ ယဒဂ္ဂေန, ယဒဂ္ဂေ-ဟုသော အဘွေဓျားသည်။ ယဒဲ-သ်။ ယဒိပိ၊ ယဒိဒံ-ကဲ့သို့ ဒ်-လာ၍ ယဒဂ္ဂ-ဟုပုဒ်ပြီး။] (၁) အကြင်အဖို့အစု။ (၂) အကြင်အခကြောင်း။ (၃) အကြင်အတိုင်းအရှည်ရှိသော (ဝတ္ထု) (၄) အကြင်-ယင်း-အခါမှစ၍။ (၅) အကြင်-အချိန်-အခါ-ကာလ-၌။ (၆) အကြင်-အခါ-နေ့ရက်-ကို အစပြု၍။ (၇) ယဒဂ္ဂေနာ (ဝိ၊ဌ၊ ၃။၈၅)တိယံ အဂ္ဂေန ယေန ကောဋ္ဌာသေနာတိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ယော။၆၇။ (၂) (၃) ယဒဂ္ဂေနာ (ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၀) တံ ယောနု ကာရ-ဏေ၊နု၊ ယဉ္စကေနာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂၉၂-၃။ ယဒဂ္ဂေနာတိ ယာဝတာ။ ဝင်္ဂီ၊ ၁၉၉။ ယဒဂ္ဂေနာဘိ ယတ္ထကေန။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၅၅။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၂၁။ သံဒ္ဒ၊ ၂။၁၄၅။ သံဒ္ဒ၊၃။၁၀၈။ ထေရီဋ္ဌ။၁၇၁။ ဒီဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၀၊ ၃၄၃။၃၅၅။ သဒ္ဒိဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၂၁၁။ သီဒ္ဒိ၊သစ်၊ ၂။၃၅၈။ ဒီဋ္ဌိ၊၃။၁၉၉။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၂၅။ မဇ္ဈိ၃။ ၊၁၊ ၂၅။ သံဒ္ဒိ၊၁။၁ ၂၅။ အံဒ္ဒိ၊၁။၇၂၊၀၇။

တက္ကဒဿနေန ယထောပလဒ္ဓန္တိ အဂိပ္ပာယော။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၇၇။

ယထောဝါဒ (နာ) [ယထာ+ဩဝါဒ] အဆုံးအမ ဩဝါဒ-အားလျော်စွာ-အတိုင်း။ ကလျာဏ-မိတ္တာနံ ဩဝါဒံ ကရောန္တော ယထောဝါဒံ ပဋိပဇ္ဇန္တော။ ဣတိဝုက်၊၄။ဖ၃။

ယထောသဓ (နာ) [ယထာ+ဩသဓ] အကြင်အကြင်ဆေး။ ဒုက္ခီတောဝ ပိတ္တာန ယထော-သဓာနိ။ ဇာ၊ ၂။၁၄၄။

ယထောဋ္ဌာရိက (နာ) [ယထာ+ဩဋ္ဌာရိက] ရုန့်ရင်း ကြမ်းတမ်းသည် - အားလျော်စွာ - အလျောက်။ အနိစ္စလ ဒုက္ခဋ္ဌေတ္ထ ရူပဘေ-ဒေန ဒဿိယမာနံ ယထောဋ္ဌာရိကဒတာ ဒီပေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂။၄၀၇။

ယထောပစာရ (နာ) [ယထာ+ဥပစာရ။ ယ-ထောပစာရမ်-သံ။] အဇီအစဉ်-အားလျော်စွာ-အတိုင်း။ ဝိဇ္ဇံ ပရိဇ္ဇပ္ပေတွာတိ ယထော-ပစာရံ ဝိဇ္ဇံ မုခေန ပရိဝတ္တေတွာ။ ပဋိသံ၊၁၊ ၂။၃၀၂။

ယထောပနိဿယ (နာ) [ယထာ+ဥပနိဿယ] ယဇုပနိဿယ-ကြည့်။ အတ္တနော ယထော-ပနိဿယေန တီဏိ သာမညဖလာနိ ပဋိဝိဇ္ဈိ။ မ၊၁၄။ ၂၀၂။

ယထောပလဒ္ဓ (နာ) [ယထာ + ဥပလဒ္ဓ] ရအပ်လည်-အားလျော်စွာ-အတိုင်း။ ယထာဒိဋ္ဌန္တိ နိစ္ဆာယံ၊ ခေါ-သဒ္ဒေါ အဝဓာရဏေတိ ဒသေန္တော "သကသကဩဓိဝသေန စတ္တာ-မေဝ ဟောတီ"တိ အာဒိမာဟ။ ပာဋိ၊၁။ ၂၇၃။ (၂) ယထောဓိ (ဇာ၊ဝ။၁၅၀)န်တိ ယထာ-ကောဋ္ဌာသံ.... ယောယော ကောဋ္ဌာသော ဒါတဗ္ဗော။ တံ တံ နု ဒေတီတိ အတ္ထော။ ဇာ၊၁၊ ၂။၂၀၄။

ယထောခိက (တိ) [ယထောခိ+က] အကြင်အကြင် အပိုင်းအခြားအားဖြင့် တည်သော-(က) မိမိ၏ အပိုင်းအခြားအားဖြင့်တည်သော။ (ခ) မိမိ မိမိ၏ အပိုင်းအခြားအားဖြင့် တည်သော။ (ဂ) တည်မြဲတိုင်းသော အဖို့အစုရှိသော။ (က) (ခ) (ဂ) ဟိတ္ထာန ကာမာနိ ယထောခိကာနိ။ သုတ္တနိ။ ၂၀၈။ အပါ၊၀။၁၂၂ ဇာ၊၁။၁၆၇၊၂၅၁။၃၅၃။ ဇာ၊ ၂။၁၀၁။ ယထောခိကာနိတိ သက သက-ဩမိဝသေန ဌိတာနေဝ။ သုတ္တနိ၊၁၊၁။၁၀၁။ အပါ၁၊၁။ ၂၀၈။ ယထောခိကာနိတိ အတ္တ-နော ဩမိဝသေန ဌိတာနိ။ ဇာ၁၊၁။၃၆၀။ ယထောခိကာနိတိ ယေန ယေန ဩမိနာ ဌိတာနိ။ ဇာ၁၊၄။၄၉၂။ ယထောခိကာနိတိ ဝတ္ထုကာမကိလေသကာမဝသေန ယထာ-ဌိတကောဋ္ဌာသာနိယေဝ။ ဇာ၁၊၅၂။၄၁၇။

ယထောပစာရ (နာ) [ယထာ+ဥပစာရ။ ယ-ထောပစာရမ်-သံ။] အဇီအစဉ်-အားလျော်စွာ-အတိုင်း။ ဝိဇ္ဇံ ပရိဇ္ဇပ္ပေတွာတိ ယထော-ပစာရံ ဝိဇ္ဇံ မုခေန ပရိဝတ္တေတွာ။ ပဋိသံ၊၁၊ ၂။၃၀၂။

ယထောဝါဒ (နာ) [ယထာ+ဩဝါဒ] အဆုံးအမ ဩဝါဒ-အားလျော်စွာ-အတိုင်း။ ကလျာဏ-မိတ္တာနံ ဩဝါဒံ ကရောန္တော ယထောဝါဒံ ပဋိပဇ္ဇန္တော။ ဣတိဝုက်၊၄။ဖ၃။

ယထောသဓ (နာ) [ယထာ+ဩသဓ] အကြင်အကြင်ဆေး။ ဒုက္ခီတောဝ ပိတ္တာန ယထော-သဓာနိ။ ဇာ၊ ၂။၁၄၄။

ယထောဋ္ဌာရိက (နာ) [ယထာ+ဩဋ္ဌာရိက] ရုန့်ရင်း ကြမ်းတမ်းသည် - အားလျော်စွာ - အလျောက်။ အနိစ္စလ ဒုက္ခဋ္ဌေတ္ထ ရူပဘေ-ဒေန ဒဿိယမာနံ ယထောဋ္ဌာရိကဒတာ ဒီပေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂။၄၀၇။

ယဒဂ္ဂ (တ) [ယ+အဂ္ဂ။ ယဒဂ္ဂေန, ယဒဂ္ဂေ-ဟုသော အဘွေဓျားသည်။ ယဒဲ-သ်။ ယဒိပိ၊ ယဒိဒံ-ကဲ့သို့ ဒ်-လာ၍ ယဒဂ္ဂ-ဟုပုဒ်ပြီး။] (၁) အကြင်အဖို့အစု။ (၂) အကြင်အခကြောင်း။ (၃) အကြင်အတိုင်းအရှည်ရှိသော (ဝတ္ထု) (၄) အကြင်-ယင်း-အခါမှစ၍။ (၅) အကြင်-အချိန်-အခါ-ကာလ-၌။ (၆) အကြင်-အခါ-နေ့ရက်-ကို အစပြု၍။ (၇) ယဒဂ္ဂေနာ (ဝိ၊ဌ၊ ၃။၈၅)တိယံ အဂ္ဂေန ယေန ကောဋ္ဌာသေနာတိ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ယော။၆၇။ (၂) (၃) ယဒဂ္ဂေနာ (ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၀) တံ ယောနု ကာရ-ဏေ၊နု၊ ယဉ္စကေနာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂၉၂-၃။ ယဒဂ္ဂေနာတိ ယာဝတာ။ ဝင်္ဂီ၊ ၁၉၉။ ယဒဂ္ဂေနာဘိ ယတ္ထကေန။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၅၅။ (-ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၂၁။ သံဒ္ဒ၊ ၂။၁၄၅။ သံဒ္ဒ၊၃။၁၀၈။ ထေရီဋ္ဌ။၁၇၁။ ဒီဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၀၊ ၃၄၃။၃၅၅။ သဒ္ဒိဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၂၁၁။ သီဒ္ဒိ၊သစ်၊ ၂။၃၅၈။ ဒီဋ္ဌိ၊၃။၁၉၉။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၂၅။ မဇ္ဈိ၃။ ၊၁၊ ၂၅။ သံဒ္ဒိ၊၁။၁ ၂၅။ အံဒ္ဒိ၊၁။၇၂၊၀၇။

ယဿာဘာယ သဿာဆု ပစ္စယာ အနုညာတော်၊ တဒတ္ထံ ကာယဿ ဌိတိအာဒိအတ္ထံ၊ တဋ္ဌ အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာနတ္ထံ။ ထေရာဋ္ဌ၊ ၁၁၀။

ယဒဿ်ိယ (တဒ်) [ယ+အတ္ထိယ] အကြင်(သာမိ-ပရိဘောဂ)ဖြင့် အကျိုးရှိသော။ ဟဒတ္ထိယ (ကေရ။၂၂၂) နှစ် အဘွဲ့တော အနပေတံ အတ္ထိယံ၊ ယေန အတ္ထိယံ ယဒတ္ထိယံ။ ယထာ ပစ္စယေ ပရိဘုဉ္ဇန္တာသ ပရိဘုဉ္ဇံ အတ္ထိယံ ဟောတိ၊ တထာ ဟောဇနံ ဘုဉ်မာနော။ ထေရာဋ္ဌ၊ ၁၁၀။

ယဒဓိပတိက (တိ) [ယ+အဓိပတိ=ယဒဓိပတိ+ကွက] အကြင်– အကြီးအမှူး – အဓိပတိ ပစ္စည်း–ရှိသော (စျာန်)။ ယသ္မိံ ခဏေ ယံ စျာနံ ယဒဓိပတိကံ၊ တတော အညသ္မိံ ခဏေ တံ စျာနံ ကေန္တေန တဒဓိပတိကံ နာမေ၊ တိ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၄၂။

ယဒဝတ္ထ (တိ) [ယာ + အဝတ္ထာ (ယာ+အဝတ္ထာ=ယဒဝတ္ထာ+ဏ)။ ယာ အဝတ္ထာ တော်သောတိ ယဒဝတ္ထာ။သမ္မော၊ယော။၁၂၃။] အကြင် အခိုက်အတန့်ထူးရှိသော၊ အကြင် အခိုက်အတန့်အဆုံးဖြင့် တည်သော။ယေနာ-ကာရေန ယဒဝတ္ထာ စ အဝိဇ္ဇာ တေသံ တေသံ သခ်ါရာနံ ပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၁၉။ ယဒဝတ္ထာတိ ယာယ အဝဿာယ အဝတ္ထိဘာ။ အဝတ္ထာ-ဝိဓသသဝန္တော ဟိ မဓ္ဓာ တေန တေန အဝတ္ထာဝိသေသေန တံ တံ အတ္ထာကိစ္စံ သာဓေတုံသမတ္ထာ ဟောန္တိ။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၄။ နာ ဟိ ယဒဝတ္ထံ ကမ္မံ စက္ခုဿ ကာရဏာ၊ တဒ-ဝတ္ထုမေဝ သောဟာဒိနံ ကာရဏံ ဟောတိ အဘိန္နသာမတ္ထိယံ ဝါ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၂၅။

ယဒါ (ဗျ) [ယ+ဒါ။ ကစ္စည်း။၂၇၇။ နိတိ၊သုတ္တ။ ၅၀၅။(ယသ္မိံ ကာလေ ဘူတိ ယဒါ။ကပ္ပဒ္ဒုမ) ဇလ–ပါတက] (၁) အကြင်–အခါ–ကာလ

(ဒီ၊၁။၁၄၅)တိ မူလဒီဝသတော ပဋ္ဌာယ ယံ ဒိဝသံ အဂ္ဂံ ပရမေဝ၊ ဧကဿ ဝိဟာရ-မိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။ ယဒဂ္ဂေ (ဝိမာန။၁၂၁) ယဒတော ပဋ္ဌာယ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၃၂၃။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၃၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ဒု၊ ၂။၃၃၃။) (၅) ယဒဂ္ဂေနာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၁)တိ ယာဝဝတာ, ယဒါဝါ။ ဝင်္ဂီ၊၁။၃၉၉။ ယဒဂ္ဂေနာ(ဝိ၊၄။၄၄၀) က် ယသ္မိံ ဒိဝသေ။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၄၄။ (၆) ယာဒဂ္ဂေနာ (ဝိ၊၃။၃၁၇–ဂ)တိ ယံ(ဒိဝသံ) အာဒိံ ကတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၆။ (–သာ၁ဋ္ဌ၊၃။ ၄၄၄။) ယန္တိကာလံ။အာဒိံ ကတွာတိ ဣမိနာ ယာဒဂ္ဂေနာဘိဒဿ အဂ္ဂယဒ္ဒေါ အာဒျတ္ထော ကိရိယာပိသေသနတ္တေ ကရဏဝစနန္တိ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ ဋီ။၁၀၅။ (–ဒီ၊၁။ ၁၄၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၈။)

ယဒတ္ထံ (တိ) [ယ+အတ္ထ။ ယဒ်–သံ။ ယဒ-ထံ–သံ။] အကြင်အကျိုးရှိသော၊ သူ။ ယဒတ္ထော ပါဝိသိ ကုဋိ၊ဝိဇ္ဇာဂိမုဿိ ပစ္စေသ (ဆေရ။၂၃၃)နှစ်.....ယဒတ္ထော ယံ ပယော-ဇနော ယေသံ နိပ္ပါဒနတ္ထံ ကုဋိ သုညာဂါရံ ဝိပဿိတုံ ပါဝိသိ။ ဆေရာဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၃၊၁။)

ယဒတ္ထာ (ပု) [ယ+အတ္ထ] ယံအတ္ထ–ကြည့်။ ယဒတ္ထံ ဘဂဝါ ဥပဓနေ၊ တဒတ္ထပရိနိပ္ပါဒနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၀။ ဆေရာဋ္ဌ၊၁။၂၀၊ ၃၁၄၊ ဆေရာဋ္ဌ၊၂။၂၂၊ ဆေရီ၊ဋ္ဌ။၁၇၂၊၁၆၃။)

ယဒတ္ထိက (ဝိ) [ယ+အတ္ထ=ယဒတ္ထ+ကွက] အကြင်အကျိုးရှိသော။ ယဒတ္ထိကံ ဗြဟ္မစရိယံ အစရိ၊ ကပ္ပါယနော ကစ္စံသ တံ အမောဃံ။ သုတ္တနိ။ ၃၃၁။ထေရ။၃၇၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ ထေရာဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။

ယဒတ္ထိကာ (ပု) [ယ+အတ္ထ=ယဒတ္ထ+ကိက။ ကိကပစ္စည်း သကတ္ထဉ် ဖြစ်သည်။] အကြင် အကျိုး။ ယဒတ္ထိကန္တိ ဝါ ပါဌော။ ယဒတ္ထံ

(၂) အကုသိုလ်ကံ – ဟူ၍ နှစ်မျိုး ရှိ၏။) ယံပန ကုသလာကုသလေသု အာသန္နမရဏေ အနုဿရိတုံ သက္ကောတိ၊ တံ ယဒါသန္နံနာမ။ အံဒ္ဓ၊၂။၁၀၇။ ယဒါသန္နံနာမ မရဏကာလေ အနုဿရိတုံ ကမ်ံးအာသန္နကာလေ ကတေ ပန ဝတ္တုမေဝ နတ္ထိ။ သီဒ္ဓိ၊သစ်၊၂။၁၀၂။ (–ဝိဘာဝိနီ။၁၆၉။ မဏိမဉ္ဇူ။၂။၂၆။)

ယဒိ (ဗျ) [ယ+ဣ။ယဒ်+ဣ=ယဒိ–သံ။ ဇက္ခ–ပြာ။ သို့ဝိဘက်နှင့် ဣ–ဝိဘတ်ဟူသည်။] (၁)(သင်္ဘာဝတ္ထာန) အကယ်၍.....အံ့–လျှင်။ (၂) (ဝါသဒ္ဒတ္ထ)သော်လည်းကောင်း, ဖြစ်စေ။ (၃) (ယဒါသဒ္ဒတ္ထ) အကြောင်းအခါဌ်၊ (၄) (ကာရဏတ္ထ) အကြောင်းကြောင့်။ (၅) (အနုစိသံသူစန) အကယ်၍.....အံ့၊ဘိမူ၊ လျှင်။ (၆) အကြောင်ရှေ့လောက်၊ အကြောင်မျှလောက်။ (၇) (က) တစ်နည်းကား၊ ထိုမှတပါး။ အပ၊၁။သျှ။ (ခ) ထိုမြို့။ (ဂ) ထိုသို့မဟုတ်။ (၁) (သင်္ဘာဝတ္ထာန) အကယ်၍.....အံ့–လျှင်။ ယဒိ သံဃဿ ပတ္တကလ္လံ။ ဝိ၊၁။၂၂၅။ ဝိ၊၂။၅၃၊၄၂။ ဝိ၊၄။၁၂၊၁၄။ဒသေဝ ဓမ္မော ယဒိ တာဝဒေဝါ (ဝိ၊၃။၅၂။ အပ၊၁။၂၈) တိ သစေ ပိ ဣတော ဥတ္တရိနတ္ထိ၊ တ္တေကမေဝ ဣဒံ သောတာပတ္တိဖလမတ္တမေဝ ပတ္တဗ္ဗံ။ ဝိ၊၆၊၂။၂၅၆။ အပ၊၆၊၁။၂၅၇။ သစေပီဘိ ဣမိနာ ယဒိတိ ပဒဿတ္ထံ ဝဏ္ဏေတိ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၁၆။ အာစိက္ခမေဟံ ယဒိ အတ္ထိ ဟေတူ (ပေတ။၁၅၃)တိ သစေ ကိဉ္စိ ကာရဏံ အတ္ထိ၊ တံ ကာရဏံ မယှံ အာစိက္ခ ကထေဟိ။ ပေတ၊၆။၁၀၃။ ယဒိမဿ လောကနာထဿ၊ ဝိရဇ္ဈိဿာမ သာသနံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၂။ ယဒိမဿာတိ ယဒိဣမဿ....ဝိရဇ္ဈိဿာမာတိ ယဒိ နာ သမ္မာပုဏိဿာမ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၁၃။ ယဒိ ပန ဘဂဝါ အနုဇာနေယျ၊ ထေရော ကိံ ကရေယျာတိ။ ဝိ၊၆။၁၅၂။ ယဒိ ဝါ တေ သဗ္ဗထာပ သေ ဥတ္တာနကော

ယဒါယတ္တ (တိ) [ယ+အာယတ္တ] အကြောင်(စိတ်)–အား–နှင့်–စပ်သော။ ယံဟိ ယဒါယတ္တံ၊ တဿေသော ဝိသယောတိ ဝုစ္စတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ ယဒါယတ္တန္တိ ယဿ အာယတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဂဏ္ဌိ။၁၇၂။

ယဒါသန္န (န) [ယ+အာသန္န] အကြောင်သေခါနီးကာလ၌–တဖန်အောက်မေ့ခြင်းငှာ စွမ်း-နိုင်–တဖန်အောက်မေ့အပ်–ပြုအပ်-သော်ကံ။ (ယင်း ယဒါသန္နကံသည်– (၁) ကုသိုလ်ကံ၊ –ခဏ–၌၊ (၂) အကြောင်ကြောင့်။ (၃) အကြောင် .....သည်။ (၁) ယဒါ ဟဝေ ပါဓု-ဘဝန္တိ ဓမ္မာ။ ဝိ၊၃။၂။ ဥဒါန။၇၁။ ယဒါ ဟဝေကို ယသ္မိံ ဟဝေ ကာလေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၆။ ယဒါတိ ယသ္မိံ ကာလေ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၄၀။ ယဒါ(သံ၊၂။၇၀)တိ ယသ္မိံ ကာလေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။ (–ဒီဃ။၂၀၊ ၆၆။ ဒီ၊၁။၉၂။ ဒီ၊၂။၁၀။ သံ၊၁။၁။ အံ၊၁။ ၃၄၂။ ဥဒါန။ ဂ၂၊ဂ၇။ ဣတိဝုတ်။၂၄၇။ ဝိမာန။၅၄။ ထေရ၊၂၂၊၂၄ဂ။ စရိယာ။ ၄၁၃။ ဇာ၊၁။၉။ ဂိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၊ ၃၄။ မ ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၅။ အ ဘိဋ္ဌ၊၁။၁၄၊၁ဂ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၂။ဂဂ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ၅၊၃၂၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၅။ သာမဏ္ဍ၊ ၁။၂၀၁၊၂၀၄။ ဝိမတိ၊၁။၉၊၂၄။ မူလဋီ၊၁။ ဂ၄၊၁၇၁။ မူလဋီ၊၂။၁ဂ။ အနုဋီ၊၁။ဂ၆။ အနုဋီ၊၂။၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၃၊၁၅၊)(၂) ယဒါနံ မည္တိ (သံ၊၁။၂၂၃။ နေတ္တိ။၁၄၉)တိ ယသ္မာ တံ မည္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၆။ ယဒါ–သဒ္ဒေါ ဟေတုအတ္ထော နကာလတ္တောတိ အာဟ "ယသ္မာ တံ မည္တိ" တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၃၃။ (၃) ယဒါ နိသေဓော မနသော ပိယောတိ (ဓမ္မ။၆၉) တိ.....ယော အဿ တေဟိ မနသော နိသေဓော။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၉၉။

(ဝါ-သဒ္ဒါ၏အနက်ရှိသော ယဒိ-သဒ္ဒါကို ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့၌ အောက်ပါအတိုင်းထား သည်။ (က) (ယဒိ....ယဒိ) ပုနစ ပရံ အာဝုသော သီလဝါ သီလသမ္ပန္နော ယည-ဒေဝ ပရိသံ ဥပသင်္ကမတိ ယဒိ ခတ္တိယပရိသံ ယဒိ ဗြာဟ္မဏပရိသံ ယဒိ ဂဟပတိပရိသံ ယဒိ သမဏပရိသံ။ ဒီဃ။၁၉၇။ (-အံ၊ ၂။၂၁၁။) (ခ)(ယဒိဝါ....ယံဒိဝါ) ကထာသမ္မယောဂေန ယသ္မာ တယာ။ ဇာ၊၁၄၆။၂၃၀။ (၅) (အရ-စိသံ သူစန) အကယ်၍....အံ့၊ ဘိမူး၊ လျှင်။ အယဉ္စေတ္ထ အဓိပ္ပါယော ဝုတ္တပ္ပကာရေန ယဒိ အတိသုခုမမိ ကာယသခ်ါရံ ပဿမ္ဘေတိတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌။၁၂၅။ ယဒိ ဝေံ သန္တေ(ဒီဃ။၅၇)တိ ယဒိ ဇ၀ ဒါသော တုယ့် သန္တိကာ အာဘိဝါဒနာဒီနိ လဘေယျ၊ ဝေံသန္တေ။ ဒီ၊၁။၁၅၃။

(၆) အကြင်ရွှေ့လောက်၊ ဒေကြင်မျှ လောက်။ (ယာဝသဒ္ဒတ္ထ)။ ယဒိ အပ္ပမတ္တ-ကမ္မံ ရဇနံ ဂဠတိ၊ နှ တာဝ ပက္ကမိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၁။၂၆၂။ ယဒိတံ ယာဝ၊ ယဒိသဒ္ဒေါ ဟိ ယာဝပရိယာယော၊ တေန ဝုတ္တံ "နှ တာဝ ပက္ကမိတဗ္ဗ" န္တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၂၃။

(၇) (က) တစ်နည်းကား၊ ထိုမှတပါး၊ (အပ၊၁။သျ)။ ပုဇာရဟော ပုဇယတော၊ ဗုဒ္ဓေ ယဒိဝ သာဝကေ။ ဓမ္မ။၄၂။ အပ၊၁။၁၄၇။ ယဒိ (ဓမ္မ။၄၂)တိ ယဒိဝါ၊ အထဝါတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊၌၊၂၁၆။ (ခ) ထိုမြို့၊ (ဓမ္မ၊ သျ၊သင်္ဂဟ)။ မိုးထိမူ။ ဓမ္မ၊၌၊၂။သျ။) ဂါမေ ဝါ ယဒိ ဝါ ရညေ။ ဓမ္မ။၂၇။ သုတ္တနိ။ ၂၉၀။ (ဂ) ထိုသို့မဟုတ်မူကာ ။ (ဇာတ်သျ၊၃။၁၄-နှာ၊ မိုးထိ။ ဇာတ်၊၀တ္ထု၂၅)။ အာဝဋ္ဋာ ယဒိဝါ အတ္ထိ ဘတ္တာ။ ဇာ၊၂။၃၉။ အာဝဋ္ဋာတိ အပေတာဝရဏာ အပရိဂ္ဂဟာ။ ဘတ္တာတိ ယဒိဝါ အဿာ သာမိကော အတ္ထိ၊ တေံ မေ အက္ခာဟီတိ။ ဇာ၊၌၅။၂၂၄။

ဟုတ္တာ ဥပဋ္ဌာသိ။ သံ၊၌၊၂။၈၈။ (-သံ၊ ၁။၂၁၂။ အပ၊၁။၃၃။ ဇာ၊၁။၁၁၃၊၂၅၂။ မိလိန္ဒ။၅၂၊၂၆။ ဝိ၊၌၊၄။၇။ ဒီ၊၌၊၁။၅၂။ ၁၄၊၁၁၂။ မ၊၌၊၁။၁၃၊၁၅၀။ သံ၊၌၊၁။၃၅၊ ၅၁၊၁၄၂။ အဘိ၊၌၊၁။၄၄။ အဘိ၊၌၊၄၂၊ ၄၅၊၁၂၊၂၂၆။ ဒုအဘိ၊၌၊၂။၂၆၊၁၄၃၊၂၉၀။ အဘိ၊၌၊၁၃၊၁၁၅။ ပဋိသံ၊၌၊၁။၃၁၂၊၃၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၊၁၄၃။ ခုဒ္ဒကာ၌။၁၉၊ ၁၁။ ဓမ္မ၊၌၊၁။၁၂၀။ သာရတ္ထ၊၁။၆၆၊၂၀၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၅၃။ ဂိမတိ၊၁။၁၃၃၊၁၀၂။ ဝိမတိ၊၂။၉၁၊၁၀၅။ ဒီ၊၌၊၁။၁၁၂၊၁၅၂။ သီ၊၌၊သစ်၊၁။၂၀၊၃၃၊၃၀၄။ သီ၊၌၊သစ်၊ ၂။၂၄၂။ မူလ၌၊၁။၁၉၊ ၂၃။ မူလ၌၊ ၂။၁၄၊ ၂၄။ မူလ၌၊ ၃။၂၁၊၃၅။ အနုဋီ၊၁။၈၉။ အနုဋီ၊ ၂။၁၀၊ ၁၃။ အနုဋီ၊၃။ ၂၃၊ ၂၅၊၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊၁။၃၀၊ ၄၃၊၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊ ၂။၃၃၊၅၅။ ပါစိတ်၊ယော။ ၄၁၃။)

(၂) (ဝါသဒ္ဒတ္ထ) သော်လည်းကောင်း, ဖြစ်စေ။ ပုန စ ပရံ (အာဝုသော)ဒုဿီလော သီလဝိပန္နော ယညဒေဝ ပရိသံ ဥပသင်္ကမတိ ယဒိ ခတ္တိယပရိသံ ယဒိ ဗြာဟ္မဏပရိသံ ယဒိ ဂဟပတိပရိသံ ယဒိ သမဏပရိသံ။ ဒီ၊ ၂။၇၂။ အံ၊ ၂။၁၃၊ ၂၂၁။ ဒီ၊၃။၁၉၇။(-အံ၊ ၂။ ၂၂၁။) ယဒိ နီလကာယာ (မ၊၁။၄၃) တိ နီလကာယ ဝါ၊ နီလကဏ္ဌာယ ဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ဝေ သဒ္ဒတ္ထ။ မ၊၌၊၁။၁၇၁။ (-မ၊၁။ ၁၂၀။ မ၊၃။၁၉။ အံ၊၁။၂၅၅။ အံ၊ ၂။၁၄၊ ၂၀၇။ ...ံ၊၃။၁၀၀၊၁၁၁" စူဠနိ။၂၆၂။ မ၊၌၊ ၁။၂၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉။) အဟမေတံ အာရဗ္ဘဏံ ဇာနိဿာမိ ယဒိ ဝါ နိလံ ယဒိ ဝါ ပီတကံ။ သံ၊၌၊၃။၂၇၇။

(၃) (ယဒါသဒ္ဒတ္ထ) အကြောင်းအခါ၌။ ယဒိ ပဿန္တိ ပဝနေ၊ ဒါရကာ ဖလိနေဒုမေ။ ဇာ၊ ၂။၃၃၀။ (၄) (ကာရဏတ္ထ) အကြောင်ကြောင့်။ တတ္ထ ယဒိ တေ (ဇာ၊၁။၃၄၈)တိ

ဘိက္ခဝေ ပုဂ္ဂလော ဒေဒိတမ္ပေါ "ယဒိ ဝါ ကစ္ဆော ယဒိ ဝါ အကစ္ဆော" တိ။ အံ၊၁။ ၁၉၇။ (ဂ) (ယဒိဝါ....ယဒိဝါ နော) ယံနူနာဟံ တံ ယာဂုံ ဇာနေယျံ ယဒိဝါ သော ယဒက္ခာ ဘာဝတော ဘာသိတံ အဘိသမေစ္စ အနုမောဒိ၊ ယဒိ ဝါ နော တိ၊ မ၊၁။ ၃၁၀-၉။ (ဃ) (ယဒိဝါ....ယဒိဝါ န) ယဒိ ဝါ သော ဘဝံ ဂေါတမော ကာဒိသော၊ ယဒိဝါ န တာဒိသော။ ဒီ၊၁။၈၃။ (င) (ယဒိဝါ) အာကာဟိ မေ ခိပ္ပမိဓေဝ ပုဋ္ဌော၊ ဇဝါဝဒ္ဒော ယဒိဝါ အတ္ထိ ဘဏ္ဍာ။ ဇ၊၂။၃၉။ (စ) (ယဒိ....ယဒိဝါ) ကိံ ပုတ္တံ ဟောတိ ယဒိ ကိဉ္စိ သလ္လာပမာ၊ရဏံ ဘဒဝယျ၊ ယဒိပါ ကောစိ သမဏဿ ဂေါတမဿ သန္တိကံ သလ္လာပတ္ထိ-ကော ဂစ္ဆေယျ၊ သလ္လပေယျ။ ဒီ၊၁၊၃။၁၈။ (ဆ) (ဝါ....ယဒိဝါ) ယထာ ဣမဿ ဝစနံ၊ သစ္စံ ဝါ ယဒိဝါ မုသာ။ ဇ၊၂။၂၁၈။ (ဇ) (ဝါ ယဒိဝါ ..ဝါ) စရံ ဝါ ယဒိ ဝါ တိဋ္ဌံ၊ နိသိန္နော ဥဒဝါ သယံ။ ဣတိဝု၀တ်။၂၇၃။ (ဈ) (ယဒိဝါ....ဝါ ယဒိဝါ) ပဏိဘံ ယဒိ ဝါ လူခံ၊ အပ္ပံ ဝါ ယဒိ ဝါ ဗဟုံ။ ထေရ။၃၃၈။

ယဒိစ္ဆက၁ (တိ) [ယ+ဣစ္ဆာ=ယဒိစ္ဆာ+က။ (တိ) ယဒ္ဒစ္ဆ-သံ။ (ထိ) ဇဣစ္ဆာ-ပြာ။ အလိုအလျောက်ဖြစ်သော၊ ဘာသာဘာဝ အတိုင်း ဖြစ်သော။ (ဝိလျ*)။] အကြင် အကြင် အလိုဖြင့် ဖြစ်သော၊ အကြင် အကြင်အလိုမှလာသော (အမည်)။ အမိစ္ဆ-သမုပ္ပန္နံ နာမ လောကိယ ဝေါဟာရေန "ယဒိစ္ဆက" န္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊၁၊၁။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၃။ မဟာနိ၊၁။၂၂၀။ အဓိစ္ဆ-သမုပ္ပန္နန္တိ ယဒိစ္ဆာယ ပဝတ္တံ၊ ယဒိစ္ဆာယ အာဂတံ ယဒိစ္ဆကံ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၅၁။ ယာဒိစ္ဆက-လည်းကြည့်။

ယဒိစ္ဆက၂ (နာ) [ယဒါ+ဣစ္ဆာ+က။ ယ+ဣစ္ဆာ+က] (၁) (က) အကြင်အကြင် အလိုရှိ ရာဖြစ်သော-အခါ-ကာလ၊ အလိုရှိရာ-အခါနှင့်-အခါ-တိုင်း။ (ခ) အကြင်အကြင် အလိုရှိ-အပ်-ရာဖြစ်-သော-အရပ်-ဌာန (စျာန်)။ အလိုရှိဆုဌာန (စျာန်)တိုင်း။ (၂) အကြင် အကြင် အလိုရှိအပ်သော၊ အလိုရှိအပ်ဘိုင်းသော (စျာန်၊ သမာပတ်၊ သွားခြင်း)။ (၃) စိတ်အလို ဆန္ဒအား လျော်စွာ၊ အလိုဆန္ဒအတိုင်း၊ အလိုရှိတိုင်း။ (၁) (က) ယဒိစ္ဆက (ပဋိသံ။၉၆)နှင့် ယဒါ ယဒါ ကာလေ သီတကာလေ ဥဏှကာလေ ဝါ၊ တဒါ တဒါ အာဝဇ္ဇတိ။ ပဋိသံ၊၁၊၁။ ၂၀၅။ ထေရီ၊၁၊၅၂။ (ခ) ပဌမံ စျာနံ ယတ္ထိစ္ဆကံ ယဒိစ္ဆကံ ယာဝဒိစ္ဆကံ အာဝဇ္ဇ-တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၉။ ယဒါ ယဒါ ယသ္မိံ ယသ္မိံ ဝါ စျာနင်္ဂေ ဣစ္ဆာ ယဒိစ္ဆကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၇၀။ တေ ဂစ္ဆန္တိ ယဒိစ္ဆကံ။ အပ၊၁။၂၀။ ယဒိစ္ဆကံ ယတ္ထ ယတ္ထ ဂန္ဆု-ကာမာ၊ တတ္ထ တတ္ထေဝ ဂစ္ဆန္တီတိ သမ္မန္နော။ အပ၊၁၊၁။၂၄၇။

(၂) ယဒိစ္ဆကံ ယာဝတိစ္ဆကံ အာဝဇ္ဇတိ။ ပဋိသံ။၉၇။ အဃဝါ ယံ ယံ ပဌမံ စျာနံ ဣစ္ဆတိ ပထဝီကသိဏာရမ္မဏံ ဝါ သေသာ-ရမ္မဏံ ဝါ၊ တံတံ အာဝဇ္ဇတိ။ ပဋိသံ၊၁၊၁။ ၂၀၅။ ယဒိစ္ဆက (ဒီ၊၂။၆၀) နှင့် သမာပတ္တိ-ဒီပနံ၊ ယံယံ သမာပတ္တိံ ဣစ္ဆတိ။ ဒီ၊၁၊၂။ ၁၀၄။ ယဒိစ္ဆက (အဘိ၊ပု။၁၁၄) နှင့် ကသိ-ဏာဒျာနံ ဝါ အာနာပါနဇ္ဈာနံ ဝါ ဗြဟ္မဝိဟာ-ရဇ္ဈာနံ ဝါ အသုဘဇ္ဈာနံ ဝါတိ ယံယံ သမာ-ပတ္တိံ အပေက္ခတွာ နိသိဒိတုံ ဣစ္ဆတိ။ အဘိ၊ ၁၊၁။၃၂-၃။ ယဒိစ္ဆက (မ၊၁။၁၇၅။ အံ၊၂။ ၂၃) နှင့် ယံယံ ဂတိံ ဣစ္ဆတိ။ မ၊၁၊၂။၄။ အံ၊၁၊၃။၁၁။ ယဒိစ္ဆက (သံ၊၂။၃၀၄) နှင့် ယံယံ ဂမနံ ဣစ္ဆတိ။ သံ၊၁၊၃။၆၇။ ထေရီ၁။ ၅၂။ ဒါနံ ဒတွာ ယဒိစ္ဆကံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၄။ ယဒိစ္ဆကန္တိ ယာဝဒိစ္ဆကံ ဗုဒ္ဓပမုခံ သံဃံ စတုဗ္ဗိဓေန အာဟာရေန "အလမလ" န္တိ

ပဝါရာပေတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌။ခုဝ၅၅။ ယဒိစ္ဆကံ ပဝတ္တေ့ကိ၊ သဗ္ဗကာမဒဒေါ ဟိ သော။ ဧရိယာ၊၄၀၉။ ယဒိစ္ဆကံ စိတ္တရူစိယံ၊ တဿ စိတ္တာနုကူလံ ပဝတ္တေ့ဟိ အနုဂတ္တေ့ဟိ။ ဧရိယာ၊၌။၁၈၄။ (–မိလိန္ဒ။၁၀၉၊၁၂၉။ ဝိ၊ သင်္ဃ။၁၅။ အာဘိ၊၌။၂၀၁။)

ယဒိစ္ဆာ(ထီ)[ယ+ဣစ္ဆာ။ယဒ္ဓစ္ဆာ--သုံ။ဇဣစ္ဆာ–ပြာ။] အကြင် အကြင်အလို၊ အကြောင်းမဲ့၊ အလိုအလျောက်။ ။အဓိစ္စသမုပ္ပန္နန္တိ အကာရဏေန ယဒိစ္ဆာယ ဥပ္ပန္နံ။ သံ၊၌။၂။၃၃။ (–ဝိမတိ၊၁။၅၈။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၉၇။ အနုဋီ၊ ၂။၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌။၂၅၁။)

ယဒိစ္ဆာနာမ (န) [ယဒိစ္ဆာ+နာမ။ ယာယ၁-ဣစ္ဆာ ယဒိစ္ဆာ၊ တာယ သဒ္ဓိဝိဒ္ဓံ နာမံ ယဒိစ္ဆာနာမံ။ မဏိမ၌။၂။၄၆၈။] အကြင် အကြင်အလိုအားဖြင့် သက်ဝင်၍ တည်နေသော–အမည်–နာမ်။

ယဒိစ္ဆိတ (တိ) [ယ+ဣစ္ဆိတ၊ ယဒ်–သံ။] (၁) အကြင်အကြင် အလိုရှိအပ်သော။ (နာ) (၂) အလိုအားလျော်စွာ၊ အလိုရှိတိုင်း။ (၁) ဣစ္ဆန္တော ဟိ ပုဂ္ဂလော ယဒိစ္ဆိတံ ဝိသယံ လဘန္တော ဝါ။ ထေရ၊၌။ ၂။၁၁၈။ (နာ) (၂) ဥက္ကမိတ္ဝာ ဥက္ကမိတ္ဝာတိ .... ဝိစ္ဆာဝစနံ၊ ယဒိစ္ဆိတံ ကထေန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၂၂။

ယဒိစ္ဆိတကရဏ (န) [ယဒိစ္ဆိတ+ကရ+ယု] အလိုအားလျော်စွာ– အလိုရှိတိုင်း – ပြုလုပ်ခြင်း။ ဣစ္ဆိတကထေတိ ယဒိစ္ဆိတကရဏံ။ သံ၊ဋီ၊၁။ခု၊၆။

ယဒိစ္ဆိတကာမနိမ္မာနသိလ (တိ) [ယဒိစ္ဆိတ+ကာမ+နိမ္မာန+သိလ] အလိုအားလျော်စွာ –အလိုအတိုင်း –အလိုရှိအပ်သော –အဆင်း –သဏ္ဌာန် – တို့ကို ဖန်ဆင်းခြင်း အလေ့ရှိသော၊ အကြင်အကြင် အလိုရှိအပ်မ္ဟာသာ–ရုပ်–အသွင်–ကို–ဖန်ဆင်းလေ့ရှိသော၊ သူ။ ကာမရူပိတိ ' ယဒိစ္ဆိတကာမနိမ္မာနသိလော။ အပ၊၌။၁၆၇။

ယဒိဒံ (ဗျ) [ယံ+ဣဒံ။ ယဒ်–သံ] (၁) နိပါတ-မတ္တ=အနက်မရှိ။ (၂) ယင်း–ဂုဏ်း–ဆိုအပ်လတ္တံ့သော အဆုမှာ။ (၃) ဤကဲ့သို့ (နိဒဿနတ္ထ)။ (၄) အကြောင်းသို့ သဘောရှိသော(လိင် ၃–ပါး၊ ဝုစ် ၂–ပါး)။(၁) ယဒိဒံ ကုသလေသု ဓမ္မေသု (ဒီ၊၃။၈၄)တို့ ဇော်ထုယဒိဒန္တိ နိပါတမတ်၊ ကုသလေသု ဓမ္မေသု ဘဂဝတာ ဥတ္တရိတရော နတ္ထိတိ အယ-မေတ္ထတ္ထော။ ဒီ၊၌။၃။၆၈။ ယဒိဒံ မဟန္တတ္တေ-နာ(မ၊၁။၂၄၂။ သံ၊၃။၄၀။ အံ၊၃။၂၇၃)တို့ မဟန္တဘာဝေန အဂ်ံ အက္ခာယတိ၊ နဂဏဝသေနာတိ ့ အတ္ထော။ မ၊၌၊၂။၁၂၁။ သံ၊၌၊၃။ ၁၇၀။ အံ၊၌၊၃။ ၂၉၀။ ယဒိဒံ ဝါဒါဓိပ္ပါယော (မ၊၁။၂၉၇)တိ ဇော်ထု ယဒိဒန္တိ နိပါတမတ်။ မ၊၌၊၂။၁၇၂။ (–အံ၊၁။၈။ အံ၊၂။ ၄၁၂။ အံ၊၌၊၁။၄၄။ အံ၊၌၊၃။၁၅၆။) (၂) ဣမသ္မိံ သတိ ဣဒံ ဟောတိ၊ ဣမဿုပ္ပါဒါ ဣဒံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ယဒိဒံ အဝိဇ္ဇာပစ္စယာ သင်္ခါရာ။ ပဋိသံ။၁၀၉။ ဥဒါန။၇၇။ ယဒိဒန္တိ နိဒ္ဒိသိ-တဗ္ဗတ္ထသန္ဒဿနံ။ ပဋိသံ၊၌၊၁။ခုဝ၇။ ယဒိဒန္တိ နိပါတော၊ တဿ ယော အယန္တိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊၌။ခုဂ။ (၃) ဧဝံ သံဝဏ္ဏိဟိ တဿ ဘဂဝတော ပရိသာ ယဒိဒံ အည-မညဝစနေန အညမညဝုဋ္ဌာပနေနာတိ။ ဝိ၊၁။ ၂၇၁–၂။ ယဒိဒန္တိ ဝုဋ္ဌိကာရဏနိဒဿနတ္ထေ နိပါတော။ တေန "ယံ ဣဒံ အညမညဿ ဟိတဝစနံ, အာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာပနဉ္စ၊ တေန အညမညဝစနေန အညမညဝုဋ္ဌာပနေန စ သံဝဓုာ ပရိသာ"တိ ဧဝံ ပရိသာယ ဝုစ္စိ-ကာရဏံ ဒဿိတံ။ ဝိ၊၌၊၂။၁၉၀။ ကင်္ခါ။၁၄၃။ (၄)ယဒိဒံ ဇာတိ (ဒီ၊၂။၄၉)တိ ဇော်ထု ယဒိဒန္တိ နိပါတော၊ တဿ သဗ္ဗပဒေသု လိင်္ဂါနုရူပ-တော အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဣဓ ပန "ယာ သော ဇာတိ" တိ အယမတ္ထော အတ္ထော။

ယဒိပိ (ဗျ) [ယဒိ + အပိ။ ယဒိ+ပိ။ ကိုဋ္ဌာပိ သစေပိနှင့် အနက်တူ။ စောဒက၏ ဟုတိလိမ့်နိုးနိုး ဆင်ကန်းတိုးဆိုသော စကားကို မြစ်ပယ်၍ ပြောဆိုရာ၌ သုံးစွဲသည်။ ရှေရေး၊ နိယာမ်၊ ၇၇-၈၂-ကြည့်။ ယဒျပိ-သံ။] အကယ်၍မူလည်း ....စေဦးကော့၊လင့်ကစား၊ အကယ်၍ကား....၏။ ယဒိပိ. မဟာဆုစ.... ကေ် အရဟန္တံ ဥပဓာဝိတ္ထာ တာသေယျုံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၅။ ယဒိပိ နိမိတ္တံ သဗ္ဗသော ခါယိတံ ဆဝိစမ္မံ နတ္ထိ၊ နိမိတ္တသဏ္ဌာနံ ပညာယတိ၊ ပဝေသနံ ဇာယတိ၊ ပါရုဇိကမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၉။ ယဒိပိ မုခေန "ဒဿာမိ"တိ ဝဒတိ၊ စိတ္တေန ပန အဒါတုကာမော၊ ဝေမို့ သာမိကဿ ဓုရနိက္ခေပေ ပါရုဇိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ (–မိလိန္ဒ။ ၃၅၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ဥဒါန်း၊ဋ္ဌ။ ၎င်း။ ဇာတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၁၄၊၎၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ သာရတ္ထ။ ၂။ဖြ၉။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၂၃။ ၁ ။ ၂၀၇။ သာရတ္ထ။ ၂။ဖြ၉။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၂၃။ ဟန္တော (သံ၊၂။ ၆၀)တိ ယေ ကွမေ အရဟန္တော နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၉။ (–မ၊၂။ ၃။ သံ၊၂။ ၆၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။) (၄) ယဒိဒံ အဓိဝိမုတ္တိ (ဒီ၊၁။ ၁၆၄)တိ ယာ အယံ အဓိဝိမုတ္တိ၊ အဟမေဝ တတ္ထ ဘိယျောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၆။ ယဒိဒ (ဒီ၊၂။ ၎၉)န္တိ နိပါတော၊ တဿ သမ္ဗဝနဒသု လိင်္ဂါနုရူပဘာဝော အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကွခ ပန "ယာ သော ဇာတိ"တိ အာဒိမဿ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၁။ (–ဒီ၊၃။ ၁၁၄၊ ၂၀၅။ အံ၊၁။ ၁၃၊ ၆၁၊ ၁၆၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၀၀၊ ၂၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၁–၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၊ ၁၅၀။) (စ) ယဒိဒ (ခုဒ္ဒက။ ၁၀)န္တိ အဘိမုခကရဏတ္ထေ နိပါတော၊ ဘေန သော ဘိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ နိဒ္ဒိသိတုံ ယာ သော တိ အဘိမုခံ ကရောတိ။ ခုဒ္ဒ၊၁။ ၁၉၆။ ဝမ်ာ၊ ယော နာမ ဘော၊ ယော၊ ယဒိဒံ ဝေသိယော နာရိယော ဂမနီယော။ ဇာ၊၂။ ၁၁၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၄၁၆။

ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၈။ (ယဒိဒံ–လိင် ၃–ပါး၊ ဝုစ် ၂–ပါး ဖြစ်သင့်ပုံမှာ– (က) ယဒိဒံ ပစ္စတ္ထိကတော (ဒီ၊၁။ ၆၆)တိ ယံ ကုတောစိ ကေပစ္စတ္ထိကတော ပိ ဘယံ ဘဝေယျ၊ တံ နု သမနုပဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၄။ ကတမသ္မိ"? ယဒိဒံ အဓိသီလ (ဒီ၊၁။ ၁၆၃)န္တိ ယံ တေ ဥတ္တမံ သီလန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၅။ ယဒိဒ (မ၊၁။ ၉၃)န္တိ ယံ ကွဒံ တုမှာကံစေဝ အမှာကံစ နာနာကရဏံ ဝဒေ ဩဃထ၊ တံ ကိံ နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၅။ (–ပဋိသံ။ ၃၆၀။ ကွတိဝုတ်။ ၂၀၅၊ ၂၆၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၂။ ကွတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၇၁၊ ၂၉၅။) (ခ) ယဒိဒံ ဥပရိ (သံ၊၃။ ၃၀၃)တိ ယာနိ ကွမာနိ ဥပရိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၃၀။ (–ကွတိဝုတ်။ ၂၅၄။ ကွတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၇၁၊ ၂၉၅။) (ဂ) ဒုဒ္ဒသံ ကွဒံ ဌာနံ ယဒိဒံ ကွဒပ္ပစ္စယတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေါ။ ဝိ၊၃။ ၅။ ဒီ၊၂။ ၃၁။ ယဒိဒန္တိ နိပါတော၊ တဿ ဌာနံ သန္ဓာယ ယံ ကွဒန္တိ, ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ သန္ဓာယ ယော အယန္တိ ဝေမတ္တော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၅။ "ယဒိဒ"န္တိ ပဒဿ ယံ ကွဒန္တိ ပဒဝိဘာဂံ ကတွာ "ယ"န္တိ စ "ကွဒ"န္တိ စ သဗ္ဗနာမပဒန္တိ အာသင်္ကာ ဘဝေယျာတိ အာဟ "ယဒိဒန္တိ နိပါတော"တိ။ ကွမိနာ တီသု လိင်္ဂေသု ဒ္ဝိသု စ ဝစနေသု ဝိနာသံ, ဝိကာရံ ဝါ ဝိသဒိသံ ဝါ နာ အယနတ္တာ နာ ဂမနတ္တာ အဗျယံ နာမာတိ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၉၀။ ယဒိဒ(မ၊၁။ ၁၆)န္တိ နိပါတော၊ သဗ္ဗလိင်္ဂဝိဘတ္တိဝစနေသု တာဒိသော၁ တတ္ထ တတ္ထ အတ္ထတော ပရိဏာမေတဗ္ဗော။ ကွခပနာဿ ယော သော တိ အတ္ထော။ ယော သော ပိဏ္ဍပါတောနာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၀။ (–မ၊၁။ ၃၁၉။ အံ၊၁။ ၂၃၊ ၄၀။ ဥဒါန်း၊ဋ္ဌ။ ကွတိဝုတ်။ ၂၅၄။ သုတ္တနိ။ ၃၆၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၆၊ ၃၀၀။ ဥဒါန်း၊ဋ္ဌ။ ၁၀ ၂။ ကွတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၇၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။) (ဃ) ယဒိဒ (မ၊၁။ ၇၀။ သံ၊၃။ ၁၂၃)န္တိ နိပါတော၊ ယေ ကွမေတိ အယမဿ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၄။ ယဒိဒံ အရ-

သုဝဏ္ဏရသဓာတု ဝိယ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၁၄၉-၄၀။

ယန္တနာလိကာ (သို) [ယန္တ+နာဠိကာ။] (နာ) ယန္တြနာလ-သံ၊ စက်ယန္တရားဌ် တပ်ထားသော-ပြိုက်သုံး-ကျတ်။ ဝိလျံ။] ယန္တနာဠိကာ-ကြည့်။ ယန္တနာလိကာဟိ သုဝဏ္ဏရသဓာတုနိ သိဋ္ဌမာနကာလော ဝိယ သုဝဏ္ဏပဋိပဿာရဏကာလော ဝိယ စ အဟောသိ။ မ၊ဌ၊၂။ ၂၇၂။ ယန္တနာလိကတော နိက္ခန္တံ-သုဝဏ္ဏရသဓာတု ဝိယ စ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၁၄၉-၄၀။

ယန္တက် သူစိကန္တိ ထွေ ယံ ယံ ဇာနာတိ၊ တံ တံ ဟန္တက်၊ တဿ ဝိဝရဏသူစိကဉ္စ ကာဘုံ စဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၃။

ယန္တက၂ (နာ) [ယန္တက+ဘန်။ ပါးစီနိ။၅၊၃၊၉၈။ သုတ်ဖြင့်-ကန်-ပစ္စည်းကိုပေး။] စက်ယန္တရားနှင့်တူသောဘဝ။ ဘဝယန္တကေ .... သတ္တေ ယောဇေန္တိ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၁၉။ပုန်ပျုံနှံ အာဝဋ်-နာဒိဘာဝေန ယန္တဂဲ ဝိယာတိ ယန္တက်။ ဘဝေါ ဧဝ ယန္တက် ဘဏာ။ မ.စီမဋ္ဌ။၂၊ ၂၂၄။

ယန္တကေါဏ (ပု) [ယန္တ+ကေါဏ] စက်ယန္တရား(ဆိတ်)ဌ် ကအပ်သောနှား။ နဝသု သတ္တာ-ဝါသေသု မဟာသမုဒ္ဒေ ဝါကု ဂိုတ္တနာဝါ ဝိယ ယန္တကေါဏော ဝိယ စ ပရိဗ္ဘမတိ ယော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂၊၁၁၀၊

ယန္တတေလ(နာ) [ယန္တ+တေလ] စက်ယန္တရားဌ် တည်သောဆီ။ ဒဿနမတ္တေပါဒါမိယော ယန္တ-တေလံ ဝိနိဝဋ္ဋေန္တော ဝိယ မဟာဇနံ မဏ္ဍံ ကတွာ စက္ကဝါဠမဟာသမုဒ္ဒံ အာလုဠေန္တော ဝိယ စ သမ္မတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၃၀။(အဟဋ္ဌ၊၁။၁၂၂-ဌ်) “တေလယန္တံ” –ဟု ရှိ၍ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၃၀-ဌ်၊ ၁၁း “ယမကတေလံ” –ဟု ရှိသည်။ယမက-တေလံ(သီ၊ဌ)။ကေလယန္တံ(သျှ၊က)ယန္တ-တေလံ (သျှ) ယန္တယမကတေလံ(က)။) (တေလယန္တံ = ဆီညှစ်ယန္တရား – ဆီဆုံ-ဆီစက်-ဖြစ်သင့်သည်။)

ယန္တနာလိကာ (သို)) [ယန္တ+နာဠိကာ။] (နာ) ယန္တြနာလ-သံ၊ စက်ယန္တရားဌ် တပ်ထား သော-ပြိုက်သုံး-ကျတ်။ ဝိလျံ။] ယန္တနာဠိ-ကာ-ကြည့်။ ယန္တနာလိကာဟိ သုဝဏ္ဏရသ-ဓာတုနိ သိဋ္ဌမာနကာလော ဝိယ သုဝဏ္ဏပဋိ-ပဿာရဏကာလော ဝိယ စ အဟောသိ။ မ၊ဌ၊၂။ ၂၇၂။ ယန္တနာလိကတော နိက္ခန္တံ-သုဝဏ္ဏရသဓာတု ဝိယ စ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၁၄၉-၄၀။

ယန္တက် သူစိကန္တိ ထွေ ယံ ယံ ဇာနာတိ၊ တံ တံ ဟန္တက်၊ တဿ ဝိဝရဏသူစိကဉ္စ ကာဘုံ စဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၃။

ယန္တက၂ (နာ) [ယန္တက+ဘန်။ ပါးစီနိ။၅၊၃၊၉၈။ သုတ်ဖြင့်-ကန်-ပစ္စည်းကိုပေး။] စက်ယန္တရား နှင့်တူသောဘဝ။ ဘဝယန္တကေ .... သတ္တေ ယောဇေန္တိ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၁၉။ပုန်ပျုံနှံ အာဝဋ်-နာဒိဘာဝေန ယန္တဂဲ ဝိယာတိ ယန္တက်။ ဘဝေါ ဧဝ ယန္တက် ဘဏာ။ မ.စီမဋ္ဌ။၂၊ ၂၂၄။

ယန္တကေါဏ (ပု) [ယန္တ+ကေါဏ] စက်ယန္တရား(ဆိတ်)ဌ် ကအပ်သောနှား။ နဝသု သတ္တာ-ဝါသေသု မဟာသမုဒ္ဒေ ဝါကု ဂိုတ္တနာဝါ ဝိယ ယန္တကေါဏော ဝိယ စ ပရိဗ္ဘမတိ ယော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂၊၁၁၀၊

ယန္တတေလ(နာ) [ယန္တ+တေလ] စက်ယန္တရားဌ် တည်သောဆီ။ ဒဿနမတ္တေပါဒါမိယော ယန္တ-တေလံ ဝိနိဝဋ္ဋေန္တော ဝိယ မဟာဇနံ မဏ္ဍံ ကတွာ စက္ကဝါဠမဟာသမုဒ္ဒံ အာလုဠေန္တော ဝိယ စ သမ္မတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၃၀။(အဟဋ္ဌ၊၁။၁၂၂-ဌ်) “တေလယန္တံ” –ဟု ရှိ၍ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၃၀-ဌ်၊ ၁၁း “ယမကတေလံ” –ဟု ရှိသည်။ယမက-တေလံ(သီ၊ဌ)။ကေလယန္တံ(သျှ၊က)ယန္တ-တေလံ (သျှ) ယန္တယမကတေလံ(က)။) (တေလယန္တံ = ဆီညှစ်ယန္တရား – ဆီဆုံ-ဆီစက်-ဖြစ်သင့်သည်။)

ယန္တနာလိကာ (သို)) [ယန္တ+နာဠိကာ။] (နာ) ယန္တြနာလ-သံ၊ စက်ယန္တရားဌ် တပ်ထား သော-ပြိုက်သုံး-ကျတ်။ ဝိလျံ။] ယန္တနာဠိ-ကာ-ကြည့်။ ယန္တနာလိကာဟိ သုဝဏ္ဏရသ-ဓာတုနိ သိဋ္ဌမာနကာလော ဝိယ သုဝဏ္ဏပဋိ-ပဿာရဏကာလော ဝိယ စ အဟောသိ။ မ၊ဌ၊၂။ ၂၇၂။ ယန္တနာလိကတော နိက္ခန္တံ-သုဝဏ္ဏရသဓာတု ဝိယ စ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၁၄၉-၄၀။

ယန္တက် သူစိကန္တိ ထွေ ယံ ယံ ဇာနာတိ၊ တံ တံ ဟန္တက်၊ တဿ ဝိဝရဏသူစိကဉ္စ ကာဘုံ စဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၃။

ယန္တက၂ (နာ) [ယန္တက+ဘန်။ ပါးစီနိ။၅၊၃၊၉၈။ သုတ်ဖြင့်-ကန်-ပစ္စည်းကိုပေး။] စက်ယန္တရား နှင့်တူသောဘဝ။ ဘဝယန္တကေ .... သတ္တေ ယောဇေန္တိ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၁၉။ပုန်ပျုံနှံ အာဝဋ်-နာဒိဘာဝေန ယန္တဂဲ ဝိယာတိ ယန္တက်။ ဘဝေါ ဧဝ ယန္တက် ဘဏာ။ မ.စီမဋ္ဌ။၂၊ ၂၂၄။

ယန္တကေါဏ (ပု) [ယန္တ+ကေါဏ] စက်ယန္တရား(ဆိတ်)ဌ် ကအပ်သောနှား။ နဝသု သတ္တာ-ဝါသေသု မဟာသမုဒ္ဒေ ဝါကု ဂိုတ္တနာဝါ ဝိယ ယန္တကေါဏော ဝိယ စ ပရိဗ္ဘမတိ ယော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂၊၁၁၀၊

ယန္တတေလ(နာ) [ယန္တ+တေလ] စက်ယန္တရားဌ် တည်သောဆီ။ ဒဿနမတ္တေပါဒါမိယော ယန္တ-တေလံ ဝိနိဝဋ္ဋေန္တော ဝိယ မဟာဇနံ မဏ္ဍံ ကတွာ စက္ကဝါဠမဟာသမုဒ္ဒံ အာလုဠေန္တော ဝိယ စ သမ္မတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၃၀။(အဟဋ္ဌ၊၁။၁၂၂-ဌ်) “တေလယန္တံ” –ဟု ရှိ၍ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၃၀-ဌ်၊ ၁၁း “ယမကတေလံ” –ဟု ရှိသည်။ယမက-တေလံ(သီ၊ဌ)။ကေလယန္တံ(သျှ၊က)ယန္တ-တေလံ (သျှ) ယန္တယမကတေလံ(က)။) (တေလယန္တံ = ဆီညှစ်ယန္တရား – ဆီဆုံ-ဆီစက်-ဖြစ်သင့်သည်။)

ယန္တ် (နာ) [ယန္တ+အ။] ယန္တ-သကော်ဘနေ။ နိတိ၊ဓောတု။၃၀၀။ ဓာန်၊ဌ်။၃၀၆-၇။ ယမု+တ။ ယမု ဥပသမေ၊ ယန္တံ ယန္တိ။ မူ။ဖ်ဖ်ဒ်။ ယန္တြ-သံ။ ဇံတ-ပြာ။ ယမု+တြ=ယန္တြ။ ယစ္ဆန္တိ အာဒြတိ ယ်န်္တံ၊ ကပ္ပဒ္ဒုမ။] (၁) စက်ယန္တရား။ (၂) ဘုံခုနစ်ဆင့်ရှိသော ပြာသာဒ်စသည်။ (၃) ဒုမေသု ဝိနိဝိဋ္ဌိဘွာ၊ ယန္တံ ယောဇိယ၊ကံ တဒါ။ အ၊ပ၊၁။၃၀။ ယန္တသုတ္တဝသေနေဝ၊ စိတ္တသုတ္တဝသေနိဒံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၇။(-ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၉။ မိလိန္ဒ။၃၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ ဝိ၊သ၊ဋ္ဌ။၄၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။) (၂) နပိ ယန္တာနိ ကာရယေ။ ဇာ၊၂။၅၁။ နပိ ယန္တာနိတိ နပိ တေဟိ သတ္တာ ဘူမိကပါသာဒါဒီနိ ယန္တာနိ ကာရေယ္။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၇။

ယန္တ၂ (ကို) [ယာ+အန္တ။ ထိ-ဌ် ယ။] သွားကတ်သော၊ သူ။ တျဿူ ဇာရဏေ ယန္တာ၊ ပဝိသန္တာ ကုသာဝတိ။ ဇာ၊၂။၂၇။ ကေရဏေ ယန္တာတိ ဒေဝိ ကေရဏံ အဘိရုယှ ဂစ္ဆန္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၁။ ယန္တော ပုရိသော။ ယန္တိ ဂ္ဂဟ်။ ယန္တံ ကုသံ။ နိတိ၊ဓောတု။၃၃၇။

ယန္တက၃ (နာ) [ယဘ+ကွ။] သိ၊ဌ်၊သစ်၊၂။၁၀၃။ တစ်နည်း ယာ + အန္တ+က။ ယန္တ+ကရ+ကို၊ မစီမဋ္ဌ။၂၊ ၂၂၃။ ယန္တြက-သံ] (၁) စက်ယန္တရား။ (၂) ကျည်ဆွဲငင်၊ မင်းတုတ်ကြိုး။ နကောစိ ကုဋ္ဌကာယ ယန္တကေန ဝါဟနကဒ္ဒိနိ ဝိဝရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ ယန္တကေနာတိ စက္က-ယန္တကေန။ ယဘတိ ဥဂ္ဂါဠှနိဂ္ဂါဠှနဥ္စ ကွိပန-နိက္ခိပနာဒီသု ဝါယမတိ ဧတေနာတိ ဟိ ယန္တက်။ သိ၊ဌ်၊သစ်၊၂။၁၀၃။ (-အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၄၀၊၃၄၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၆။ ဝိ၊သ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၆၊ ၂၂၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၆၊ ၂၂၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၇။) (၂) ဘာနုဇော-နာမိ ဘိက္ခုမဝေ ယန္တက် သူစိကန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၆၂။

ဒီ၊ဌ်၊၁။၂၄။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၈၉။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ အနုဋ္ဌ၊၁။၅၂၁။ ဒီဃ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၂။)

ယန္တ် (နာ) [ယန္တ+အ။] ယန္တ-သကော်ဘနေ။ နိတိ၊ဓောတု။၃၀၀။ ဓာန်၊ဌ်။၃၀၆-၇။ ယမု+တ။ ယမု ဥပသမေ၊ ယန္တံ ယန္တိ။ မူ။ဖ်ဖ်ဒ်။ ယန္တြ-သံ။ ဇံတ-ပြာ။ ယမု+တြ=ယန္တြ။ ယစ္ဆန္တိ အာဒြတိ ယ်န်္တံ၊ ကပ္ပဒ္ဒုမ။] (၁) စက်ယန္တရား။ (၂) ဘုံခုနစ်ဆင့်ရှိသော ပြာသာဒ်စသည်။ (၃) ဒုမေသု ဝိနိဝိဋ္ဌိဘွာ၊ ယန္တံ ယောဇိယ၊ကံ တဒါ။ အ၊ပ၊၁။၃၀။ ယန္တသုတ္တဝသေနေဝ၊ စိတ္တသုတ္တဝသေနိဒံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၇။(-ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၉။ မိလိန္ဒ။၃၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ ဝိ၊သ၊ဋ္ဌ။၄၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၆။) (၂) နပိ ယန္တာနိ ကာရယေ။ ဇာ၊၂။၅၁။ နပိ ယန္တာနိတိ နပိ တေဟိ သတ္တာ ဘူမိကပါသာဒါဒီနိ ယန္တာနိ ကာရေယ္။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၇။

ယန္တ၂ (ကို) [ယာ+အန္တ။ ထိ-ဌ် ယ။] သွားကတ်သော၊ သူ။ တျဿူ ဇာရဏေ ယန္တာ၊ ပဝိသန္တာ ကုသာဝတိ။ ဇာ၊၂။၂၇။ ကေရဏေ ယန္တာတိ ဒေဝိ ကေရဏံ အဘိရုယှ ဂစ္ဆန္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၁။ ယန္တော ပုရိသော။ ယန္တိ ဂ္ဂဟ်။ ယန္တံ ကုသံ။ နိတိ၊ဓောတု။၃၃၇။

ယန္တက၃ (နာ) [ယဘ+ကွ။] သိ၊ဌ်၊သစ်၊၂။၁၀၃။ တစ်နည်း ယာ + အန္တ+က။ ယန္တ+ကရ+ကို၊ မစီမဋ္ဌ။၂၊ ၂၂၃။ ယန္တြက-သံ] (၁) စက်ယန္တရား။ (၂) ကျည်ဆွဲငင်၊ မင်းတုတ်ကြိုး။ နကောစိ ကုဋ္ဌကာယ ယန္တကေန ဝါဟနကဒ္ဒိနိ ဝိဝရတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ ယန္တကေနာတိ စက္က-ယန္တကေန။ ယဘတိ ဥဂ္ဂါဠှနိဂ္ဂါဠှနဥ္စ ကွိပန-နိက္ခိပနာဒီသု ဝါယမတိ ဧတေနာတိ ဟိ ယန္တက်။ သိ၊ဌ်၊သစ်၊၂။၁၀၃။ (-အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၄၀၊၃၄၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၆။ ဝိ၊သ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၆၊ ၂၂၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၆၊ ၂၂၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၇။) (၂) ဘာနုဇော-နာမိ ဘိက္ခုမဝေ ယန္တက် သူစိကန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၆၂။

ဒီ၊ဌ်၊၁။၂၄။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၈၉။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ အနုဋ္ဌ၊၁။၅၂၁။ ဒီဃ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၂။)

ယန္တနာဠိကာ (ထီ) [ယန္တ+နာဠိကာ။ နာဠိကာ–သံ။] ယန္တထူး– စက်ကြည်– ခွက် –(ပိုက်လုံး–ကျွတ်)။ သရီရပ္ပဘာ –နိဂ္ဂမိတ္စာ ယန္တနာဠိကာယ ဝိဿဋ္ဌသုဝဏ္ဏရသဓာရ ဝိယ သမန္တာ ဒုဒ္ဒသယောဇနဋ္ဌာနံ ကောဘာသံ အကာသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။(–အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၁၁၀။)

ယန္တပယောဂ (ပု) [ယန္တ+ပယောဂ] စက်ယန္တထူး၏ပယောဂ (အစွမ်းသတ္တိ)။ ယန္တပယောဇနေန ဝါ နာနုပ္ပကာရဝိစိတ္တကိရိယာပဋိမာယော ဝိယ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၈၃။(–သံ၊ဋ္ဌီ ၂။၄၅၈။)

ယန္တပါသာဏ (ပု) [ယန္တ+ပါသာဏ] (၁)စက်ယန္တထူးဖြင့် ပစ်လွှတ်အပ်သော–ကျောက် –ကျည်ဆံ။ (၂) ကျောက်ယန္တထူး (သဘး သမင်တို့ကို ထောင်သောဘိ)။ (၃) သော ဥဏ္ဍကလလာနိစေဝ ယန္တပါသာဏော စ နာနုပ္ပကာဏုနိ စ ပဟရဏာနိ ဝိဿဇ္ဇေန္တေ ဒိသ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၆။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၃။) (၂)အဒုဟလ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၈)ကို ယန္တပါသာဏော။ ယေန အဇ္ဈောတ္ထဋ္ဌတ္တာ မိဂါ ပလာယိတုံ နာ သက္ကောန္တိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၃။

ယန္တဖလက (နှ) [ယန္တ+ဖလက] ယန္တထူး (၌ တပ်ဆင်အပ်သော) ပျဉ်။ ယန္တာကစ္ဆုနကာလေ ယန္တသုတ္တမိဝ ယန္တဖလကာနိ အန္တောဂေ ကေတော အဂဋ္ဌန္တေ အာဗန္ဓိတ္ဝာ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၀။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၄၅။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၁၁။)

ယန္တဗဒ္ဓ (တိ) [ယန္တ+ဗဒ္ဓ] (၁) စက်ယန္တထူးဖြင့်–ဖွဲ့–တမံတုတ်–အပ်သော။ (၂) စက်ယန္တထူး၌ ဖွဲ့အပ်သော။ (၃) ယန္တဗဒ္ဓါနိ သဒ္ဒိ မဟာတဠာကာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၃၉။ ကေရာဋ္ဌ၊ ၂။၄၄၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၃။ ယန္တဗဒ္ဓါနိတိ သုသ္သုသမွာဒနတ္ထံ တတ္ထ ဣဋ္ဌကာဒ္ဒါရု ဘဝါဋ္ဌယောဇနဝသေန ယန္တဗဒ္ဓဥဒကံ နိ ၄မနတုမ္ဗာနိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၁၆၇။ (–အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၅၃)။ (၂) ယန္တေန ဗဒ္ဓ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀)နှိ ယန္တဗဒ္ဓံ ဂတ္တာ ဌပိတံ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၁၉။

ယန္တမုခ (နှ) [ယန္တ+မုခ]စက်ယန္တထူး၏- ခံတွင်း –အဝ။ တေသံ ဥစ္ဆုံ ပိဋ္ဌယမာနာနံ ယော တတ္ထ ယန္တမုခဂတော ကိမယော၊ တေ ပိဋ္ဌိ·ယန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁၆၇။ သစေ လောဟိတသာနာမံ ဂဏှေယျ၊ အသိနာ ဝိဇ္ဈိတ္ဝာ ယန္တမုခေ ဝါ ပတိတ္ဝာ ဥပနီတံ ဘာဇနံ ပူရေတ္ဝာ လောဟိတံ ဒဿာမိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၅၅။

ယန္တမုတ္တ (နှ) [ယန္တ+မုတ္တ။ ယန္တြမုတ္တ–သံ။] ယန္တထူး စက်မောင်းဖြင့် လွှတ်အပ်သော (မြားစသော)လက်နက်၊ယန္တမုတ္တလက်နက်။ ပါဏိမုတ္တံ တု သတ္ထာဒိ၊ ယန္တမုတ္တံ သရူဒိကံ။ ခဂ်။၁၃၇။

ယန္တယမကတေလ (နှ) [ယန္တ+ယမက+တေလ] ယန္တထူးအစုံမှထွက်သောဆီ။ သမတ္တိံ သပါရမိယော ယန္တယမကတေလံ ဝိနိဝတ္ထေန္တော ဝိယ သမ္မသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ (က–မူ)

ယန္တယုဇ္ဈ (တိ) [ယန္တ+ယုတ္တ။ ယန္တြယုတ္တ–သံ။] စက်ယန္တထူး–နှင့်ယှဉ်–၌ တပ်ဆင်ထားအပ်–သော။ ဥမင်္ဂါရံ ဝိစရိံသု၊ ယန္တယုတ္တေ စ အဂ္ဂဋ္ဌေစ။ ဇာ၊၂။၂၁၁။ ယန္တယုတ္တေ စ အဂ္ဂဋ္ဌေတိ သူစိဃဋ္ဌိကသမ္ပန္နာနိ စ ဒါရကဝါဋ္ဌာနိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၉၃။ (–၂၇၉။)

ယန္တယုတ္တဂေါဏ (ပု) [ယန္တယုတ္တ+ဂေါဏ] စက်ယန္တထူး၌ယှဉ်အပ်သော (တပ်အပ်သော –ကသော)နွား။ ယန္တယုတ္တဂေါဏော ဝိယာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၃)ဘိ ယာဒၱာ ယန္တေ ယုတ္တ·ဂေါဏော ယန္တံ နာတိဝတ္တတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၃၃။

ယန္တဝေဂ (ပု) [ယန္တ+ဝေဂ] စက်ယန္တရား၏ –အရှိန်–အဟုန်။ ဂိဠာကူဋ်ံ ပဗွတံ ဇဘိရှ-ဟိတ္ဝာ ယန္တဝေဂေန မဟာဘီ သိလံ ပဝိဋ္ဌိ။ ဇာ၊၆၊၅၂။(၃၅)

ယန္တသမာကဓိတ (တိ) [ယန္တ+သမာကဓိတ] စက်ယန္တရားဖြင့် ငင်အပ်သော။ ဝိဇ္ဇုလတာ-ပရိကိဏ္ဏော ကနကပဗ္ဗတော ဝိယ ယန္တ-သမာကဓိတရတနဝိစိတ္တသုဝဏ္ဏအင်္ဂိကံ ဝိယ....။ အံ၊၎၊၁၁၇။

ယန္တသာလာ (ထီ) [ယန္တ+သာလာ] စက်နှံ့စက်ယန္တရား – ထားရာ – ရှိရာ – စရပ် – တင်းကုပ် – အဆောက်အဦ။ ကေသာယ ယန္တသာလာယ ဥဋ္ဌိတံ အာယံ အာဂတာ-ဂတာဆ မဟာဇနဿ ဒတ္ဝာ ပုညံ အကာသိ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၄၀။ (–သံ၊၁၊၃၂။ ၂၃၉။ အံ၊၁၊၁။ ၃၉၇။ အဘိ၊၆၊၁။၃၁၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၂။၁၅၀။)

ယန္တသုတ္တ (နာ) [ယန္တ+သုတ္တ။ ယန္တြသူတြ-သံ၊] စက်ယန္တရားကြိုး။ သြဘာသတော ကုဒါလဖရသုကမ္မာဒီနိ ကရောန္တော နံ ယန္တာ-ကာနုဘာလေ ယန္တသုတ္တမိဝ ယန္တဖလကာနိ ....။ အဘိ၊၆၊၂။ ၂၃၀။ (–ထေရိ၊၆။ ၂၆၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၄။)

ယန္တသုတ္တက (နာ) [ယန္တ+သုတ္တက] ဒေဏက်ပုဒ်–ကြည့်။ သြဘာသတော ကုဒါလဖရသုကမ္မာဒီနိ ကရောန္တော နံ ယန္တာကာနုဘာလေ ယန္တသုတ္တကမိဝ ယန္တဖလကာနိ ...။ ခုဒ္ဒ၊၁၊၆။(၅၂)

ယန္တသုတ္တသမာကဓိတ (တိ) [ယန္တသုတ္တ + သမာကဓိတ] စက်ယန္တရားကြိုးဖြင့် ကောင်း-စွာ–ငင်–ဆွဲငင်–ဒေါ်သော။ ယန္တသုတ္တ-သမာကဓိတရတနဝိစိတ္တံ သုဝဏ္ဏအင်္ဂိကံ ငိယ။ မ၊၁၊၃၂၃။

ယန္တဟတ္ထိ (ပု) [ယန္တ+ဟတ္ထိ။ ယန္တြဟ-ဿိ။] ယန္တရားဆင် (ရုပ်)၊ စက်ဆင်ရုပ်။

ယန္တယုတ္တဒုါရ (နာ) [ယန္တယုတ္တ+ဒုါရ] ဧကဲ့ယန္တရား–နှင့်ယှဉ်–၌ တပ်ဆင် ထားအပ်–သောတံခါး။ မဟာဥမ္မဂ်သ ပဝိသနဒုါရံ နဂရေ အဟောသိ အဋ္ဌာရသဟတ္ထုဗ္ဗေဓေန ယန္တယုတ္တဒုါရေန သမန္နာဂတံ။ ဇာ၊၁၊၆။ ၂၇၉။

ယန္တယောဂ (ပု) [ယန္တ+ယောဂ] စက်ယန္တရား–နှင့်ယှဉ်–၌ တပ်ဆင်–ခြင်း။ ယန္တာစရိယေန ယန္တယောဂဝသေန သင်္ခိတာ သုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ ဝိစရ သိ။ ထေရီ၊၁၊၂၆၀။

ယန္တိရဋ္ဌ (ထီ) [ယန္တ+ရဋ္ဌ] စက်ယန္တရားကြိုး။ ပါသာဒစ္ဆာယံ ယန္တရဋ္ဌိဟိ အာကဓိယမာနံ။ ဒီ၊၁၊၃၀။ ယဿာ ယန္တ-ရဇ္ဇုယာ ယန္တံ နီယတိ။ ဇေ ယာပါ ဝဏ္ဏာယ ဘဝေါ နီယတိ။ မ၊၁၊၃၀၅။ (–သံ၊၁၊၂။ ၂၆၂။)

ယန္တရူပ (နာ) [ယန္တ+ရူပ] စက်ယန္တရားဟန်ပြပဲ၊ စက်ပြ။ ဧကစ္စေ ဇထာ "နိရယပါလာ နာမ နတ္ထိ၊ ယန္တရူပံ ဝိယ ကမ္မမေဝ ကာရဏံ ကာရေတိ" တိ ဝဒန္တိ။ အံ၊၁၊၂။ ၁၁၁။ မဟာနိ၊၁။ ၃၇၄။

ယန္တရူပက (နာ) [ယန္တ+ရူပ+က] ယန္တရူပ-ကြည့်။ နာ ဝိနာမေတိတိ ယန္တရူပကံ ကီဋ္ဌာပေဒန္တော ဝိယ နာ ဣတောစိတော စ စာလေတိ။ မ၊၁၊၃။ ၂၆၆။ (–သံ၊၁၊၂။ ၄၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၄၁။)

ယန္တဝါဟ (ပု) [ယန္တ+ဝါဟ] ကြံ့ညှစ်ယန္တရား–စက်ယန္တရား –ကို မောင်းနှင်–တတ်ကျွမ်း–နားလည်–သော၊သူ၊ ကြံ့ညှစ် ယန္တရား မောင်းသမား။ ဥစ္ဆုပိဋ္ဌနသမယေ ကိရ ကေသ္မာ ဂါမာ ကောဒသ ယန္တဝါဟာ နိက္ခ-မိတ္ဝာ ဧကံ ဥစ္ဆုဝါဋံ ဒိသွာ....အာဇောစေသုံ။ အဘိ၊၆၊၁။၃၁၄။ (–၃၁၆။)

ခြင်းငှါ။ "ယန္တ၊မိစ္ဆာသိ"တိပိ ပါဠော။ ဇာ၊ ၄၊၇။၂၂၃။

ယန္တ၊ (ကြိ) [ယာ+အန္တ၊။ ယာတိ–ကြည့်။] (၁) သွားကုန်လေ့။ (၂) ရောက်စေကုန်သကဉ်း၊ ပျောက်ကြပါစေ။ (၃) အာယန္တ၊ ဒေါဝါရိကာ ခဂ္ဂန္ခာ၊ ကာသာဝိယာ ယန္တ၊ အန္တေပုရန္တံ။ ဇာ၊၁။၃၃၄။ ယန္တ၊။တိ ဂုစ္ဆန္တ၊။ ဇာ၊၄၊၆၊၄၅၁၀။ (၂) အစိရံ ,သဗ္ဗသတ္တာနံ ယန္တ၊ သဗ္ဗေ မနောရထာတိ။ ကင်္ခါ။၃၁၆။

ယန္တောပမာ (ထီ) [ယန္တ+ဥပမာ] စက်ယန္တရုပ် ဥပမာ။ တတ္ထ ယန္တောပမာပိ တတ္ထ ပါကတိကာဧဝ။ အာဘိ၊၄၊၁၃၄။

ယာ်န္တ (န) [ယမု+တြာ်။ယာ်န္တ–သံ။ဇံဟ–ပြာ]။ စက်ယန္တရုပ်။ ယမု ဥပရမေ၊ ယန္တံ၊ ယာ်န္တံ။ ရူ။၆၆၆။

ယပစ္စယ (ပု) [ယ+ပစ္စယ] ယ–ပစ္စည်း။ ယာဇာတိ အာယာတိ ယံဇာတိ၊ ပုဂ္ဂလော၊ သောဝယံဇစ္စော သကတ္ထေ ယပစ္စယံ ကတ္ဝာ။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၇။

ယပနာ (ထီ) [ယပ+ဏော+ဃု။ နီတိ၊ ဓာတု။ ၃၂၇။ ယာပနာ–သံ၊ ယာ+ဏာပေ+ယု။ ကပ္ပဒုဒ္ဒမ။ (နာ)ဇာဝဏ–ပြာ။] (၁) မျ–မျဘ–ဖြစ်–တည်–ကြောင်း။ (၂) မျ–မျတ–ဖြစ်–တည်–ခြင်း။(ရှည်မြင့်စွာသော ကာလတိုင်အောင် ရောက်စေခြင်း)။ယာပနာ·လည်း ကြည့်။ (၁) အာဃု ဌိတိ ယပနာ ယာပနာ။ အာဘိ၊၁။ ၂၀။ မဟာနိ။၃၂။ ဝစနတ္ထောပနေတ္ထ တောယ တိဒ္ဒန္ဓိတိ ဌိတိ။ ယပေန္ဓိတိ ယပနာ။ အာဘိဋ၊၁။၁၉၃။ (–အနုဋီ၊၃။၁၂၆။) (၂) ဝိဟာသိန္တိ ဗောဓိမဏ္ဍေ နိသဇ္ဇသင်္ခါတေန ကိရိယာပထဝိဟာရေန ကုတိဝုဋ္ဌာ၊ကာရ·စ္ဆာနသမာဂီ ဟုဘွာ အတ္တဘာဝဿ ဣရိယံ ဝုတ္တိံ ပါလနံ ယပနံ ယာပနံ စာရံ ဝိဟာရံ

ရာဇာ "အဇ္ဇေသေ ဥပါသေ"တိ ဒါရဂ·မယံ ယန္တဟတ္ထိံ ကာရာပေတွာ....သ ရတ်ရေ ဝိဿဇ္ဇာပေသိ။ မွေ၊၄၊၁။၁၂၄။

ယန္တာကစုနကာလ (ပု) [ယန္တ+အာကစုန+ကာလ] စက်ယန္တရုပ်ကို ထုတ်ဆင်ရာကာလ။ ယန္တဖဂ်ာ၊ –ကြည့်။

ယန္တာစရိယ (ပု) [ယန္တ+အာစရိယ] စက်–ယန္တရုပ်–ဆရာ၊ (စက်ယန္တရုပ်၌ – တတ်ကျွမ်း–နားလည်·သူ)။ သုကုသလေန ယန္တာ·စရိယေန ယန္တယောဂဝသေန သဒ္ဒိတာ သုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ ဝိစရသိ။ ဃေရီ၊၄။၂၆၀။

ယန္တာဂါရ (တိ) [ယန္တ+အာဂါရ] ယန္တြာ·ရုဓ–သံ။ ယန္တရုပ်၌ တပ်ဆင်ထားအပ်သော လည်ပတ်နေသည့်အင်ဂျင်၊ ဝီလံ့။] လည်ပတ်နေသောယန္တရုပ်စက်သို့တင်အပ်သော၊ သူ။ သစ္စကာသေ တာဝ နိဂ္ဂဏ္ဌပုတ္တာသေ ယန္တာဂါရ်ဿ ဝိယ သေဒါ ပဂ္ဂဟန္တိ။ မ၊၄၊၂။၁၁၁။ ယန္တာ·ဂါရ်ဿ ဝိယာတိ ဗျာကရဏတ္ထံ ဝါယမယန္တံ အာဂါရ်ဿ ဝိယ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၀၇။

ယန္တိ (ကြိ) [ယာ+အ+အန္တိ] ယာတိ–ကြည့်။

ယန္တိတ (တိ) [ယန္တ+တ။ ယ်န္တိတ–သံ။ ဇံတိအ–ပြာ] (၁) နှောင်ဖွဲ့–ဖွဲ့ချည်–(ထိန်းချုပ်–ကွပ်ကဲ)အပ်သော။ (၂) (ချောက်ချားစေအပ်သည်ဖြစ်၍) ချာချာလည်သော။ (၁) (၂) ဝေါယံ ဝတ္တတေ ကာယော၊ ကမ္မ·ယန္တေန ယန္တိတော။ ဃေရ။၃၀၄။ ကမ္မ·ယန္တေန သုကတဒုက္ကဋေန ကမ္မသင်္ခါတေန ယန္တေန ယန္တိကော သဿ်ဋိတော။ ယထာ ဝါ ခေမန္တံ ဂန္တ၊ နံ သက္ကောတိ၊ တထာ သခေါ်ဘိတော သုဂတိဒုဂ္ဂတီသု ဝတ္တတိ ပရိဿ်မတိ။ ထေရ၊၄၊၂။၂၀၁။

ယန္တ၊ (ဗျ) [ယမု+တုံ။ ကစ္စည်း။၅၉၆။ ယန္တ၊မ်၊ ယဓိတုမ်–သံ။] ကွားခြင်းငှါ၊ စောင့်စည်း

အဘိနိပ္ဖာဒေသိန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊၆၊၁။၁၁၇။ (–အာဘိ၊၆၊၁။၂၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၇။)

ယပယတိ(ကြိ)[ယပ+ဏယ+တိ။ ယာပယတိ–သံ။ ဇာဝေတ္လ–ပြာ။] မျှ–မျှတ–ဖြစ်–တည်–၏။ ယပေတိ(မဟာနိ။၂၀)တိ ယပယတိ။ မဟာနိ၊၆၊၁။ဂ၄။ ယာပေတိ–လည်းကြည့်။

ယပယန္တ (တိ) [ယပ+ဏယ+အန္တ။ ထိ-၌ ယပ ပန္တိ။]မျှ–မျှတနေ–သော၊ သူ။ စရ-တောတိ စရတော ဝိဟရတော ဣရိယတော ဝတ္တတော ပါလယတော ယပယတော ယာပယတောတိ ရိတ္တဿ မုနိနော စရတော။ မဟာနိ။၁၂၃။ (–ဒုဋ္ဌနိ။၁၆၁။)

ယပိ˚သု(ကြိ)[ယပ+ဏော+ဥ်။ ဥု်-ကို ဣ်သု-ပြု။] ယာပေတိ-ကြည့်။ မုနယော တဏှာပရိဂ္ဂဟံ ပရိစ္စဇိတ္ဝာ....အစရိ˚သု ဝိဟရိ˚သု ဣရိယိ˚သု ဝတ္တိ˚သု ပါလယိ˚သု ယပိ˚သု ယာပိ˚သု။ မဟာနိ။ ၁၀၀။

ယပေတိ (ကြိ) [ယပ+ဏော+တိ] ယဇယတိ, ယာပေတိ-တို့ကြည့်။ ယပေတိ(ဝိ၊၄၊၁၃၅)တိ အဘ္ဘာဘာဒေါ ပဝတ္တတိ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၄၀။ စိရံ ယပေတိ(ဒီ၊၃၊၁၂၅)တိ စိရံ ယာပေတိ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၀၉။ "ဝိဟရတိ" တိ ဣရိယတိ ဝတ္တတိ ပါလေတိ ယပေတိ ယာပေတိ။ အဘိ၊၀။၂၁၁။ ဧကော စရတိ ဝိဟရတိ ဣရိယတိ ဝတ္တတိ ပါလေတိ ယပေတိ ယာပေတိ။ အယံ ကာယဝိဝေကော။ မဟာနိ။ ၂၀၊ ၃၄၁။ စူဠနိ။ ၂၁၀၊ ၂၅၇။ ကေသင်္˚ ဣရိယာပထေ အသဏ္ဌာဘိတ္ဝာ သဒ္ဓိရိယာ-ပထဝတ္တနတော ယဇပတိ။ အာဘိ၊၄၊၂။၂၅၀။ (–ဝိ၊၄၊၁။၁၁၇။ ဝိ၊၄၊၃။၅၃။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၇။ ဒီ၊၄၊၁။၁၁၆။ သီ ဋီ၊သစ်၊၁။၃၂၉။ အံ၊ ဋီ၊၁။၁၁၇။)

ယပေန္တ (တိ) [ယပ+ဏော+အန္တ] ယပယန္တ-ကြည့်။ စရန္တိ စရေန္တော ဝိဟရေန္တော ဝတ္တေန္တော ပါလေန္တော ယပေန္တော ယာပေန္တော။ မဟာနိ။၄၅၊၂၁၅။ (–စူဠနိ။၁၁၆၊၁၉၅။)

ယပေန္တိ (ကြိ) [ယပ+ဏော+အန္တိ] ယာပေတိ-ကြည့်။ ပါလေန္တိ ယပေန္တိ ယာပေန္တိ။ စူဠနိ။ ၂၁၀။ ယပေန္တိတိ ယပနာ။ အဘိ၊၄၊၁။၁၉၃။

ယပေယျ (ကြိ) [ယပ+ဏော+ယျ] ယာပေတိ-ကြည့်။ ဝတ္တေယျ ပါလေယျ ယပေယျ ယာပေယျ။ မဟာနိ။၃၀၊၉၅၊၃၃၇။ စူဠနိ။ ၂၅၆။ (–အပ၊၄၊၁။၂၂၄။)

ယဗ္ဘဟုလ (နာ) [ယ+ဗဟုလ] (၁) အကြင် များသောက၊ အကြင်–မပြတ်–ပြု–မှီဝဲ–အပ်သောက်။(၂)အကြင်အားကြီးသောက်။ (၁) ကုသလာကုသလေသု ပန ယံ ဗဟုလံ ဟောတိ၊ တံ ယဗ္ဘဟုလ နာမ။ အဘိ၊၄၊၂။ ၁၀၅။ ယံ ဗဟုလန္တိ ယံ ဗဟုလံ အဘိဈ္ဈသော-ကတံ သမာသေဝိတံ။ အဘိ၊၆၊၂။၁၀၂။ (–ပဋိသံ၊၄၊၂။၁၇၆။) (၂) ယံ ဝါ ဗလဝ-ကုသလကမ္မေသု သောမနဿကရံ အကု-သလကမ္မေသု သန္တာပကရံ၊ တေ ယဗ္ဘဟုလ နာမ။ အဘိ၊၄၊၁။၁၀၅။

ယဘဟိ (ကြိ) [ယဘ+အ+တိ၊ ယဘတိ။ ယဘ-မေထုနံ၊ သဒ္ဓါဒိ။ ဝါစပ္ပတိ။ ဓာတုရူပ-ကပ္ပဒ္ဒ်ာ။ ယဘတိ–ဝီလံ့။] မေထုန်မှီဝဲ၏။ ယဘ မေထုနေ။ မေထုနဿ ဇနဒ္ဒယာသာ ဣဒံ ကမ္မံ မေထုနံ၊ တသ္မိံ မေထုနေ ယဘဓာတု ဝတ္တတိ။ ယဘတိ။ ယာဘဿံ။ နီတိ၊ ဓာတု။၁၂၆။

ယမ[၁] (တိ) [ယမု+အ။ ယမ+ဒ။ ယစ္ဆတိ ကေတြ ဂဿာသယေ နိုရတော ဘဝတိတိ ယမော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ဇမ–ပြာ။] အစုံ၊ စုံတွဲ။ ဒွေ ယမာ ဂဏ္ဍာ ဥရေ သုဇာတာ၊ ဇာ။ ၂။၃၄။

ယမ[၂] (ပု) [ယမု+အ။ ယမု ဥပရမေ။ နိတိ၊ ဓာတု။၁၃၂။ ဓာန်၊ ဋီ။၄၄၄။] (၁) စာ့ဂျ-

များပြားလေသည်။ ဓာန်။ဋီ။၄၄။ ယင်းယမ-
မင်းသည် အပါယ်ဘုံသားမဟုတ်၊ ကုသိုလ်ကံ
အကုသိုလ်ကံနှစ်ရပ်ထောစပ်ပြုခဲ့သော မိဿက
ကံအဟုန်ကြောင့် စတုမဟာရာဇ်ဘုံ အပါ
အဝင် ဝေမာနိကပြိဿာမျိုးဌ် ဖြစ်ရသည်၊
ဝေမာနိကပြိဿာတို့၏ ဘုရင်ဖြစ်၍ သုဂတိ-
အာဟိတ်, ဒုဂ္ဂတိတ်, တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေ ဉ-မျိုး
ရကောင်းသည်။ ပဘတ္တိအခါ နတ်နန်းဗိမာန်
နတ်သမီး အခြေအရံဥယျာဉ် ပဒေသာပင်
စသော ကုသိုလ်အကျိုးကို ခံစားရ၍ တခါ
တရံ အကုသိုလ်အကျိုးကို ခံစားရသည်။
ယမမင်းသည် တစ်ဦးတည်း ရှိသည် မဟုတ်၊
ငရဲကြီး ဂ-ဆယ်၌ ၁-ထပ် ၁ ထပ်လျှင် တံခါး
လေးခုတို့၌ ၄-ဦးစီရှိ၍ အားလုံးပေါင်း (ဂ×၄
=၃၂)ဦး ရှိသည်။ မ၊၌၊၄။၁၆၄။ အံ၊၌၊၂။
၁၁ဂ။ ယမမင်း၏စေခိုင်းသမျှ ပြုလုပ်ကြသည့်
ငရဲထိန်း လက်မ၌ အာဏာသားများလည်း
ရှိကြသေးသည်၊ ၎င်းတို့သည် ငရဲသို့-ကျ-
ရောက်-လာသော ငရဲခံရမည့် ပုဂ္ဂိုလ်များကို
ယမမင်းထံ အစစ်ဆေးခံရန် ခေါ်သွားကြ
ရသည်၊ ယမမင်းက- ငရဲခံရမည့် သူအား
သေမင်းတမန်၅-ခုတို့ဖြင့် စစ်ဆေးသည်။မ၊၃၊
၂၁၇-၂၂၁။ ၎င်းသေမင်းတမန် ၅-ခုတို့မှာ-
ကလေး, သူအို, သူနာ, အညှဉ်းဆဲခံရသူ,
သူသေ ဤ၅-ခုဘို့ဖြစ်ကြသည်။ အကျယ်ကို
ဒေဝဒူတ-ပုဒ်ကြည့်ပါ၊

ပုဂ္ဂိုလ်အားလုံး ယမမင်းထံ ရောက်ကြ
သည်မဟုတ်၊ အကုသိုလ်ကံ အနည်းငယ်
ပြုသောသူသာ အစစ်ဆေးခံသွားရောက်ကြ
ရသည်၊ အကုသိုလ်ကံ ကြီးမားသူတို့မှာ ငရဲ၌
တိုက်ရိုက် ဖြစ်ကြရလေသည်၊ ယမမင်းထံ
ဆောက်လာသူကို ယမမင်းက သေမင်းတမန်
၅-ခုဖြင့် စစ်ဆေးသောအခါ အသျှိမှာသေမင်း
တမန်တစ်ခုဖြင့်ပင် သတိရ၍ ငရဲမှ လွတ်သွား
သည်၊ တသျှိ ၂-ခု,၃-ခု,၄-ခု,၅-ခုဘို့ဖြင့် မေးမှ
သတိရ၍ ငရဲမှ လွတ်သွားကြသည်၊ အသျှိမှာ

စသော ဣန္ဒြေတို့ကို စောင့်စည်းခြင်း။ (၂)
ယမသိလ (အမြဲစောင့် အပ်သော ၅-ပါး
သီလ)။ (၃) ယာမော တု သံယမော
ယမော။ဓာန်။၇ဖြဂ။ (၂) ယံ ဒေဟသာဓနာ-
ပေက္ခံ၊ နိစ္စံ ကမ္မမယံ ယဇော။ ဓာန်။၄၄၄။
ဒသသု ဌာနေသု မာနသံ ဌပိတံ ဟောတိ
ဒမေ သမေ ခန္တိယံ သံဝရေ ယမေ နိယမေ
အက္ကောဓေ အဝိဟိံသာယံ သ-စ္စေ သော-
စေယျ။ မိလိန္ဒ။၁၂၁။

ယမ၇ (ပု) [ယမု+အ။ယမ+အ။ယမု ဥပရမေ။
နိတ်၊ဓာတု။၁၃၂။ မေထုနမ်ိ ယမောတုစ္စ။
ဘူတုနာသေ ပဝတ္တတ်။ ဓာတ္ထတ္ထ၊ သဂ်ဟ။
၃၀၅။] သေခြင်း။ ယမဿ ဝိသယာတီတော
(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၇)တိ ဇာတိယာ သတိ မရဏံ
ဟောတီတိ ဇာတိ,ပဒ္ဒ ဝါ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ
ယမဿ ဝိသယော။ မူလဋီ၊၃။၁၁၇။ ယမနံ
ဥပရမနန္တိ ယမော မရဏံ။ အနုဋီ၊၃။၁၆၀။

ယမ၈ (ပု) [ယမု+အ]ယမကအမည်ရှိသောနတ်။
အသမာ စ ဒုဝေ ယမာ(ဒီ၊၂။၂၀၀)တိ
အသမဒေဝဘာ စ ဒ္ဝေ စ ယမကာ ဒေဝါ။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။

ယမ၅ (ပု) [ယမ+အ။ ယမ ပရိဝေသနေ။
ယမတိ၊ ယဒမာ၊ ယမဏာဒ။ နိတိ၊ ဓာတု။
၁၃၃။ ဒေဝဒူတသဏုပနဝသေန သတ္တော
ယထူပစိတေ ပုညကမ္မေ ယမေဘိ နိယမေ-
တီတိ ယမော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၆၂။ မူလဋီ၊၃။၁၁၇။
ယမ-သံ။ဇမ-ပြာ။] ယမမင်း၊ ငရဲမင်း။
တမေနံ ဘိက္ခဝေ နိရယပါလာ နာနာ-
ဗဟာဝသု ဂဟေတ္ဝာ ယမဿ ရညော
ဒဿေန္တိ။တမေနံ ဘိက္ခဝေ ယမော ရာဇာ ပဌမံ
ဒေဝဒူတံ သမနုယုဉ္ဇတိ သမနုဂါဟတိ သမနု-
ဘာသတိ။ မ၊၃။ ၂၁၇။ အံ၊၁။၁၃၇။ (-အဘိ၊
က။၄၃၁။) (ယမမင်း၏ နာမည်များကား-
ယမရာဇာ,ဝေဿာယိ,ဓမ္မရာဇာ,ကတန္တ,သမ-
ဝတ္တိ, ကာလ, ဒဏ္ဍဓရ, အန္တက စသည်ဖြင့်

ယမက၁(တိ) [ယမု+ကွ။။ ယမ+ကေ+က။ယမု ဥပရမေ၊ ကွ။။ ယမ် ယုဂလသဘာဝံ ကာယတိ ပပ္ပေါတိတိ ယမကံ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ။ဖ၂၀။ ဇမဂ–ပြာ။] အစုံ၊ စုံတွဲ။ ယမကံ ပစိဏ္ဏ (ဝိ၊ဒ္ဒ၊၃။၁၉၁)နှစ် သပ္ပိဠ္ဍ တေလဠ္ဍ ကေတေ ကတ္ဘာ ပစိတဗ္ဗံ၊ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၂၁။ ဝိမတိ၊ ၂။၇၅။ သဏ္ဌာနတော မူလေ ကေံ အဂ္ဂေ ယမကံ ကောဝိဒါရပတ္တသဏ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၀။ ယမကံ နာမရူပဉ္စ၊ ဥဘော အညောညနိဿိတာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၀။ ယမကန္တိ ယုဂဠကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၃၆၄။ ယုဂံ တု ယုဂလံ ဒ္ဝန္ဒံ၊ယမကံ ယမလံ ယမံ။ ဓာန်။ဖ၂၀။ ယုဂဠဥိ ယမကန္တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။

ယမက၂ (န) [ယမ+ကရ+ကို(ရ)။ ယမ+က။] (က) အစုံပြုတတ်သော၊(တန်ခိုးပြာဋိဟာ)။ (ခ) အစုံအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း ရှိဆုဖြစ်သော၊ (တန်ခိုးပြာဋိဟာ)။ (ဂ) အစုံဖြစ်သောအားဖြင့် ကောင်းစွာ ဖြစ်ဆောဆုတ်နစ်ခြင်း, ထွက်ကျခြင်း ရှိဆုဖြစ်သော၊ (တန်ခိုးပြာဋိဟာ)။ (ဃ) ရေမီး အစုံဟုဆိုအပ်သော တန်ခိုးပြာဋိဟာ။ (က) (ခ) (ဂ) (ဃ) ယမကံ ဝိကုဗ္ဗနံ ကတ္တာ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၇၆)တိ ယမကပါဋိဟာရိယံ ကတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၃၀၉။ ဘဂဝတော ယမကပါဋိဟာရိယကာလာဒီသု။ ဝိဘ၁ဝိနီ။၁၅၅။ ဥဒကာဂ္ဂနွအဂ္ဂိကွန္ဓဝသေန ယမံ ယုဂဋ္ဌံ ကရောတီတိ ယမကံ ယထာ "အန္တကော"တိ။...ယမမေဝါ ယမကံ။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၄၉၇။ ယမကပါဋိဟီရေ ဉာဏန်တြိ ထွေ အဂ္ဂိကွန္ဓဥဒကဓာတုဒီနံ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ သကိံယေဝ ပဝတ္တိတော ယမကံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၅၀။ ယမေန ယုဂဋ္ဌဝသေန ပဝတ္တိ ထွောဘိ ယမကံ၊ ယမေန ပဝတ္တနေန သမ္ဘူတံ နိဝတ္တိ နိပတနံ ထွောတိ ဝါ ယမကံ၊ ယမမေဝ ဝါ ယမကံ။ ကိန္တံ ?ပါဋိဟီရံ။ ပဋိသံ၊ ဂဏ္ဌိ။၈၃။

သေမင်းတမန် ၅-ခုလုံးဖြင့် မေးသော်လည်း သတိမရကြဘဲရှိနေသည်၊ ထိုအခါ ယမမင်းက ကိုယ်တိုင် အမှတ်ရစေသည်။ ဝတ္ထုသက်သေမှာ–သီဟိုဠ်ကျွန်းဝယ် အမတ်တစ်ယောက်သည် မြတ်လေးပန်းတစ်ကုမ္ဘဖြင့် မဟာစေတီတော်အား ပူဇော်ပြီး ယမမင်းအား အမျှဝေခဲ့လေသည်၊ ၎င်းအမတ် သေသောအခါ အကုသိုလ်ကံကြောင့် ငရဲကျပြီး ယမမင်းထံ ငရဲထိန်းတို့က ခေါ်သွားကြသည်၊ သေမင်းတမန် ၅-ခုတို့ဖြင့် မေးစိစစ်သော်လည်း အမှတ်မရဘဲဖြစ်နေသည်၊ ထိုအခါ ယမမင်းကိုယ်တိုင် ကြည့်ပြီး သူတော်ကောင်း သင်သည် မြတ်လေးပန်းတစ်ကုမ္ဘဖြင့် မဟာစေတီကို ပူဇော်ပြီး ငါ့အား အမျှဝေခဲ့ဘူးသည် မဟုတ်ပါလား၊ဟု အောက်မေ့ စေလေသည်၊ ထို အမှတ်လည်း ထိုအခါမှ သတိရပြီး နတ်ပြည် တက်သွားလေသည်။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၀။

လက်နက်ကြီးလေးခုရှိသည် ၎င်းတို့မှာ—သိကြားမင်း၏ ဂဇဗာဟုလက်နက်, ဝေဿဝဏ်နတ်မင်းကြီး၏ ချွန်းတောင်းလက်နက်, ယမမင်း၏ မျက်လုံးလက်နက်, အာဠဝကဘီလူး၏ ဘွဲ့ဖြူပုဆိုးလက်နက်တို့ဖြစ်သည်။ ယမမင်းစိတ်ဆိုး၍ မျက်လုံးလက်နက်ဖြင့် ကြည့်လျှင် ကုမ္ဘဏ်ထောင်ပေါင်း များစွာတို့သည် အိုးကင်းပူဒ်၌ လှော်အပ်သော နှမ်းတို့ကဲ့သို့ တဖျစ်ဖျစ်မည်လျက် ဖခိုဖရဲပျက်စီးကြရလေသည်။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၆။

အခြို့ ယမမင်းတို့မှာ မဂ်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန်ကို ရကြသည်၊ မဂ်ဖိုလ်ရသည့် အခါမှစ၍ အကုသိုလ်ကံ၏ မကောင်းကျိုးကို မခံရတော့ချေ၊ ဤယမမင်းများကား တရားစောင့်သည့် မင်းကောင်း မင်းမြတ် ဖြစ်ကြပေသည်။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၆၄။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၆၂။

ယမက၇ (ပု) (၁) ယမကမည်သော ရဟန်း။ (၂) ယမကမည်သောနတ်။ (၃) ယမကသုတ်။ (၄) ယမကမည်သောတောင်။ (၅) သေခြင်း၏အကြောင်းကို လွန်မြောက်တတ်သောမြတ်စွာဘုရား၊ (၀၂)ယမမင်း၏အာဏာနှံ့ရာ ဘုံသုံးရပ်ကို လွန်မြောက်တတ်သောမြတ်စွာဘုရား။(၁) မာဝုသော ယမက ဧဝံ အဝစ။ သံ၊ ၂။၉၀။(၂)ယမက၇–ကြည့်။ (၃) အာနန္ဒေါ တိဿော ယမကော၊ အနုရာဓော စ ဝတ္တတိ။ သံ၊ ၂။၁၁၂။ (၄) ဟိမဝန္တဿဒေဝရဒ္ဓရော၊ ယမကော နာမ ပဗ္ဗတော။ အပ၊ ၂။၇၉။(၅) ယမက၅–အကိုးကြည့်။

ယမက၇ (န) ယမကဝဂ်။ အနိစ္စဝဂ္ဂံ ယမကံ၊ သမ္မံ ဝဂ္ဂံ ဇာတိမမ္မံ။ သံ၊ ၂။၂၅၉။ ယမကဝဂ္ဂ–လည်းကြည့်။

ယမက၅ (န) [ယမက+ဏ။ ယမ+ကမု+ကို့။] (က) ယမိုက်ကျမ်း။ (ကုသိုလ်နှင့် ကုသလမူစသည်အနက်အစုံ၊ အနုလောမ-ပဋိလောမ ပါဠိဓမ္မအားဖြင့် သဒ္ဓါအစုံ၊ အနုလောမပုစ္ဆာ ပဋိလောမပုစ္ဆာအားဖြင့်–ပုစ္ဆာအစုံ၊ ဤသို့သုံးမျိုး အပြားအားဖြင့် အစုံအစုံပြု၍ ဟောကြားထုဖြစ်သည့် အာဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်းအနက် ခြောက်ခုမြောက် ယမိုက်ကျမ်း။) (ခ)သေခြင်း၏ အကြောင်းကို လွန်မြောက်တတ်သော မြတ်စွာဘုရား၏ ဥစ္စာဖြစ်သည့် ယမိုက်ကျမ်း။ (ဂ) ယမမင်း၏ အာဏာနှံ့ရာ ဘုံသုံးရပ်ကို လွန်မြောက်တတ်သော မြတ်စွာဘုရားသည် ဟောကြားအပ်သည့် ယမိုက်ကျမ်း။ (ဃ)ယမမင်း၏ အာဏာနှံ့ရာ ဘုံသုံးရပ်ကို လွန်မြောက်ကြောင်း ဖြစ်သည့် ယမိုက်ကျမ်း။ (က) (ခ) (ဂ) (ဃ)ဓမ္မသင်္ဂဟော ဝိဘင်္ဂေါ ဓာတုကထာ ပုဂ္ဂလပညတ္တိ ကထာဝတ္ထု ယမကံ ပဋ္ဌာနန္တိ လဒ္ဓံ အာဘိဓမ္မပိဋကံ နာမ။ ဝိ၊၃၊၁။ ၁၅။ ကေသော ဟိ ဘာဝဒ္ဓသံ သဟ နုပ္ပဇ္ဇတိ ယမကေ ပဋိက္ခိတ္တတ္တာ။ ဝိမဘိ၊ ၂။၁၂၄။ တဒနန္တရံ ယမကံ နာမ။ တံ....ဒသဝိဓေန ဝိဘတ္တံ။ အဘိ၊၃၊၁။၉။ ကေ နဇ္ဇေန ယမကန္တိ? ယုဂဇ္ဇေန။ ယုဂဇ္ဇဥ္စိ ယမကန္တိ ဝုစ္စတိ ယမကပါဋိဟာရိယံ ယမကသာလာ” တိအာဒီသု ဝိယ။ ဤတိ ယုဂဇ္ဇသခ်ိတာနံ ယမကာနံ ဝသေန ဒေသိ-တတ္တာ ဤမေသု ဒသသု ကေကံ ယမကံ နာမ၊ ဤမေသံ ပန ယမကာနံ သမူဟဘာဝတော သဗ္ဗမ္ပေတံ ပကရဏံ ယမကန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊၃၊၁။ ၂၇။ တဿ ကုသလာကုသလ-မူလသခ်ိတာနံ ဒ္ဝိန္နံ အတ္ထာနံ ဝသေန အတ္ထ-ယမကန္တိဝါ တေသညေဝ အတ္ထာနံ ဝသေန အနုလောမပဋိလောမတော ပဝတ္တပါဋိဓမ္မ-ဝသေန ဓမ္မယမကန္တိ ဝါ အနုလောမ-ပဋိလောမတော ပဟတ္တပုစ္ဆာဝသေန ပုစ္ဆာ-ယမကန္တိ ဝါ တိဓာ ယမကဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အဘိ၊၃၊၁။ ၂၈။ ယမဿ ဝိသယာတိတော ဇာတိယာ သတိ မရဏံ ဟောတီတိ ဇာတိ, ပဋ္ဌ ဝါ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ယမဿ ဝိသယော၊ တံ သမုဒယပဗ္ဗဟာနေန အတီတော ဟောတီ အတ္ထော။ ယမဿ ဝါ ရညော ဝိသယံ မရဏံ, တဿ အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ဒေသံ ဝါ အတီတော။ “ဆစ္စာဘိဇာနာ-နိ အဘဗ္ဗကာဘု”န္တိ ဝုတ္တာနံ ဆန်း အာဗဗ္ဘဋ္ဌာ-နာနံ ဒေသကောတိ ဆဋ္ဌာနဒေသကော။ အယမာ ဇကေကာ ပုတ္တာ ဇာဝတ္တာ နီလာ ဇမဿာ စ တနုရုဟာ အသာတိ အယမာဝတ္ထုနီလာမလတနုရုဟော။ မူလဋီ၊ ၃။၁၁၇။ (–အဘိ၊၃၊၁။၃၃၉။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၄၄။ ဝိမတီ၊၁။၁၃၀။ အနုဋီ၊၃။၁၆၀။)

ဤယမိုက်ကျမ်းကား —အဘိဓမ္မာပိဋကတ်လာ ၇–ကျမ်းတို့တွင် ဆဋ္ဌ=၆–ခုမြောက်ကျမ်းဖြစ်သည်၊ ယမိုက်ဘစ်ကျမ်းသုံးဝယ် မူလယမိုက်, ခန္ဓယမိုက်, အာသဝ-ယမိုက်, ဓာတုယမိုက်, သစ္စယမိုက်, သခါရ-ယမိုက်, အနုသယယမိုက်, စိတ္တယမိုက်, ဓမ္မ-

စကားဖြစ်၍ ပုဒ္ဓ၁=အဓမေ မေးမြန်းခြင်း အစုံ ဖြစ်လေသည်၊ ယမိုက် ၁၀-ကျမ်းလုံး ဤနည်းချည်း အစုံ ၃-စုံစီ ရှိလေသည်။

ဤနေ့ဘဝ်၌ ၄-ဝါကျစီရှိသော စကားရပ်သာ အစုံအစုံ ဖြစ်လျှင် ၎င်းစကားရပ်တို့သာ ယမိုက်မည်ဟု၏၊ ကျမ်းဂန်သည် ယမက=ယမိုက်ကျမ်း မမည်နိုင်ဟုသော စကားကျော်၏၊ သို့သော် အစိတ်စိတ်ဖြစ်သော ယမိုက်တို့၏ စုပေါင်းရာဖြစ်၍ အစိတ်အမည်ကို အပေါင်းမှာ တင်စားခေါ်သော အဝယဝူပစာရ နည်း အားဖြင့် ကျမ်းဂန်သည်လည်း ယမိုက်ကျမ်း မည်ဘော့သည်။ အဘိ၁၊၃၊၃။ ၂၇၂-၈။ မူလဋီ၊၃။၁၁၄။ အနုဋီ၊၃။၁၆၁။

ယမိုက် ၁၀-ကုမ်းအနက် မူလယမိုက်ဝယ် ဥဒ္ဒေသဝါရ, နိဒ္ဒေသဝါရဟူ၍ ဝါရကြီး ၂-ပါး ဖြင့် ပိုင်းခြားပြီး ဟောတော်မူသည်၊ ထိုဝါရကြီး ၂-ပိုင်း အတွင်း၌-မူလဝါရ၊ ဟေတု၊ နိဒါန်၊ သမ္ဘဝ၊ ပဘဝ၊ သမုဋ္ဌာန၊ အာဟာရ၊ အာသဒ္ဓမ္မ၊ ပစ္စယ၊ သမုဒယဝါရဟူ၍ ဝါရငယ် ၁၀-ခုခွဲပြီး ဟောတော်မူသည်၊ ၎င်းမူလ-ဟေတုစသော ၁၀-ပုဒ်လုံး အကြောင်းဟော ပုဒ်များချည်း ဖြစ်သည်၊ အချို့ နှတ်ငြာဟ္မာတို့သည် မူလသဒ္ဒါဖြင့် ဟောမှ မဂ်ဖိုလ်ရကြသည်၊ အချို့နှတ်ငြာဟ္မာတို့မှာ ဟေတုစသော သဒ္ဒ တို့ဖြင့်ဟောမှ မဂ်ဖိုလ်ရကြသည်။ ဤသို့ ဝေနေယျတို့၏ အဇ္ဈာသယ=အလိုဆန္ဒအား လျော်ညှ ၁၀-ဝါရခွဲ၍ ဟောကြားတော်မူသည်။ ဤ၁၀-ဝါရအနက် မူလစသော ဘစ်ခု တစ်ခုသော ဝါရငယ်အတွင်းမှာပင် တိက် ၂၂ တိက်၊ ဒုက် ၁၀၀-တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်၍ အာဆန်းတကြယ် ဟောကြားတော်မူသည်။ ခန္ဓစသော အထက်ယမိုက် ၉-ကျမ်း၌ ဟောကြားပုံမှာ (၁) ပဏ္ဏတ္တိဝါရ (၂) ပဝတ္တိဝါရ (၃) ပရိညာဝါရ ဟူ အပိုင်းကြီး ၃-ပိုင်း ၃-ကဏ္ဍစီ ခွဲခြားပြီး ဟောတော်မူသည်

ယမိုက်, ဣန္ဒြိယယမိုက် ဟူ၍ အပိုင်းကဏ္ဍကြီး ၁၀-ခုရှိသည်။ထိုယမိုက်ကျမ်းသည် သင်္ဂြိဟ ပို့ချပေးအပ်သော အစဉ်အားဖြင့် ဘာဏဝါရ (၁၂၀) ရှိ၏။ အကျယ်အားဖြင့်ကား အဆုံး အပိုင်းအခြားမရှိ အတိုင်းအရှည် မရှိပေ။ အဘိ၁၊၁၊၉။ ယမကသဒ္ဒါသည် ယမကပါဋိ-ဟာရိယပုဒ်, ယမကသာလာပုဒ်တို့၌ ယမက-သဒ္ဒါကဲ့သို့ အစုံ=စုံတွဲဟူသော အနက်ကို ဟောသည်၊ အစုံအစုံတို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဟောကြားအပ်သော ကျမ်းဖြစ်၍ ယမိုက်ကျမ်းမည်လေသည်။ အစုံ=စုံတွဲဟူရာ၌ အစုံ ၃-မျိုးရှိသည်၊ ၎င်းတို့မှာ-(၁) အနက်အစုံ-(၂) ပါဋိအစုံ၊ (၃) ပုစ္ဆာအစုံတို့ဖြစ်သည်။ ဤ ၃-စုံဖြစ်ပုံကို ပါဋိဆုတ်၍ အနည်းငယ်ရှင်းပြပါအံ့။ ယေကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလာ။ယော ပါဟံ ကုသလမူလာ၊ သဗ္ဗေ ဘေဓမ္မာ ကုသလာ ဤ အစဉ်းဆုံး ပါဋိတော်၌ ၄-ဝါကျရှိရာ ပဌမဝါကျအရ ကုသိုလ်တရားရ၏၊ ဒုတိယဝါကျအရ ကုသလမူလတရားရ၏၊ တတိယဝါကျအရ ကုသလမူလတရားရ၏၊ စတုတ္ထဝါကျအရ ကုသိုလ်တရားရ၏၊ ဤသို့ရသောဝယ် ပဌမဝါကျနှင့် တတိယဝါကျအရ ကုသိုလ် တရားနှင့် ကုသလမူလတရားဘို့ အနက်အစုံ ဖြစ်သည်၊ ထို့အတူ ဒုတိယဝါကျအရ ကုသလမူလတရားနှင့်စတုတ္ထဝါကျအရ ကုသိုလ်တရားဘို့ အနက်အစုံဖြစ်သည်။ ပါဋိအစုံဖြစ်ပုံမှာ-ပဌမဝါကျ ဒုတိယဝါကျ ၂-ခုသည် အနုလောမ = အလျော် အားဖြင့်မေးသော အနုလောမပုစ္ဆာပြ ပါဋိဖြစ်သည်။ တတိယဝါကျ စတုတ္ထဝါကျ ၂-ခုသည် ပဋိလောမ=အပြန်အားဖြင့် မေးသော ပဋိလောမပုစ္ဆာပြ ပါဋိဖြစ်သည်၊ ဤသို့ အနုလောမပုစ္ဆာပါဋိ၊ ပဋိလောမပုစ္ဆာ ပါဋိအစုံ ဖြစ်သည်။ ထို့အဘူ ပဌမ ဒုတိယဝါကျစကား ရပ်သည့် အနုလောမ အမေးပုစ္ဆာ၊ တတိယ စတုတ္ထစကားရပ်သည့် ပဋိလောမ အမေးပုစ္ဆာ

ယမကဂေါဋ္ဌက (ပုံနှ) [ယမက + ဂေါဋ္ဌက] (သူငယ်တို့ကစားသည့်) အစုံသော–မုရည်းလုံး–ပလီလုံး–ဂေါလီလုံး၊ မုရည်းလုံး–ပလီလုံး–ဂေါလီလုံး–အစုံ။ သမန္တာ ယောဇနသတေ ဌာနေ ဌတွာ ဩလောကေန္တဿ အာဂိနိ ယမကဂေါဋ္ဌကာ ဝိယ နိက္ခမန္တိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၄။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၅။ ယမကဂေါဋ္ဌကာတိ ဒါရကာနံ ကီဋနယုဂဋ္ဌာ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၅၄။

ယမကဝန္ဒ (ပု) [ယမက+စန္ဒ] အစုံသောလ၊ လအစုံ၊ (လ ၂-စင်း-လုံး)။ ယမကစန္ဒာ ဥဋ္ဌိတာဝိယ အဟေသုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၇။

ယမကဉ္ဇာမန္ထန (နှ) [ယမက+ဉ္ဇာ+မန္ထန] အစုံဖြစ်သောဉာဏ် – ဉာဏ်အစုံ– (အနုလုံပဋိလုံအားဖြင့် ဖြစ်သောဉာဏ်)ဖြင့် ဓမ္မဒေသနာကြောင်း။ အနုလောမပဋိလောမံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ မဟာသမုဒ္ဒံ ယမကဉာဏမန္ထနေန မန္ထေန္တာ သမ္မညုတဉာဏော ပဋိဝိဒ္ဓေ တဒနုဘာဝေန ဒသသဟဿီလောကဓာတုကမ္ပနံ ဝေဒိတမ္ပိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၆။ အနုလောမပဋိလောမတော ပဝတ္တဉာဏဝေသန ယမကဉာဏမန္ထနေနာတိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဒီ၊၂။၂၃၃။ (–အံ၊ဋီ၊၂။၂၀၃။)

ယမကဘာဝကန္ဒ (ပုံနှ) [ယမက+တာလ+ကန္ဒ] အစုံသော–ထန်းဖု–ဆန်းမြစ်–ဆန်းပင်မြစ် – ထန်းသွေ့ကော် – ထန်းပင်ပေါက်၊ ထန်းဖု – ထန်းမြစ် – ထန်းပင်မြစ် – ထန်းသွေ့ကော် – ထန်းပင်ပေါက်–အစုံ။ သစ္ဓမ္မပိတေဘူမကခမ္မေ ခဂ္ဂေန သမ္ပဂ္ဂံ ဝိဝရမာနော ဂိဟိ ယမကဘာဝကန္ဒံ ဖာလေသမာနော ဝိယ စ နာမဉ္စ ရူပဉ္စာဘိ ဒ္ဝေဓာ ဝဝတ္ထပေဘိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၇-၈။ ယမကဘာဝကန္ဒဉ္စ ဘိန္ဒိသန္တာနမ္ပိ အာဘိန္နံ ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၅၈။

အကျယ်ကို မူလယမက ခန္ဓယမက-စသောပုဒ်တို့ကိုကြည့်လေ။

ယမကအဋ္ဌကထာ (ထီ) [ယမက + အဋ္ဌကထာ] ယမုက်အဋ္ဌကထာ၊ ယမိုက်ပါဠိတော် ၁၀–ကျမ်း၏ အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို–ဖွင့်ပြထား–ဖွင့်ပြကြောင်း–ဖြစ်သည့်–စကားရပ် –ကျမ်းဂန်။ ဒဿေတုံ အာရဒ္ဓါ၊ ယမကအဋ္ဌကထာ မယာ တဿ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။

ယမကဥ္ကာ (ထီ) [ယမက+ဥက္ကာ] အစုံသော-မီးရှူး – မီးစည်း၊ မီးချူး – မီးစည်း–အစုံ။ သကလသရီရံ ယမကဥ္ကာဘံ စျာပိယမာနံ ဝိယ ဇာတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၀။

ယမကကဝါဋ (နှ)[ယမက+ကဝါဋ] အစုံသော–တံခါး–တံခါးရွက်၊ တံခါးရွက်အစုံ၊ ဆင်နှားတံခါးပိတ်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ကောဋ္ဌကံ အပေသိ ယမကကဝါဋံ တောရဏံ ပလိဃန္တိ။ ဝိ၊၄။၃၀၀။

ယမကကဝါဋယုဇ္ဇ (တိ) [ယမကကဝါဋ + ယုဇ္ဇ] အစုံသောတံခါးရွက်ဘို့နှင့်ယှဉ်သော၊ တံခါးရွက်အစုံတပ်ဆင်ဖွယ်သော (တံခါးမ)။ ယမကမဟာဒွါရန္တိ ယမကကဝါဋယုဇ္ဇံ မဟန္တံ ဒွါရံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၀၃။

ယမကကီဋာဂေါဋ္ဌကသဏ္ဌာန (တိ) [ယမက+ကီဋာ + ဂေါဋ္ဌက + သဏ္ဌာန] အစုံ–စုံတွဲ–ကစားသော–ပလီလုံး–ဂေါလီလုံး–သဏ္ဌာန်ရှိသော၊ (အညှို့)။ တံ ဝဏ္ဏတော မန္ဒရတ္တိ ပါဠိဘဒ္ဒကဋ္ဌဝဏ္ဏံ။ သဏ္ဌာနတော ဒါရကာနံ ယမကကီဋာဂေါဋ္ဌကသဏ္ဌာနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၇။

ယမကဂဏနာ (ထီ) [ယမက+ဂဏနာ] ယမက-အရေအတွက်၊ ယမကကို ရေတွက်ခြင်း။ ဒေမေတ္တ သမ္ဘဝါဒရသု တိဏ္ဏံ တိဏ္ဏံ ယမကာနံ ဝသေန ယမကဂဏနာ ဒေဒိတမ္ဘဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၁။

ယမကတာလကန္ဓသဏ္ဌာန (တိ) [ယမကတာလကန္ဓ+သဏ္ဌာန] အစုံသော–ထန်းဖု–ထန်းမြစ်–ထန်းပင်မြစ်– ထန်းညောက်–ထန်းပင်ပေါက်–သဏ္ဌာန်ရှိသော၊ ထန်းဖု–ထန်းမြစ် – ထန်းပင်မြစ် – ထန်းညောက် – ထန်းပင်ပေါက်–အစုံသဏ္ဌာန်ရှိသော။ အဂ္ဂဗာဟုဋ္ဌိနိ ယမကတာလကန္ဓသဏ္ဌာနာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၆။

ယမကတာလကန္ဓ (ပု) [ယမက+တာလကန္ဓ] အစုံသောထန်းပင်၊ ထန်းပင်အစုံ။ (ယမကတာလကန္ဓ–ဖြစ်သင့်၏)။ ခန္ဓာယတနဓာတုဝေဒနာ ယမကတာလကန္ဓံ ဖာလေန္တော ဝိယ ဓဒ္ဒ ကောဋ္ဌာသေ ကတ္ဝာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၄၁။ ယမကတာလကန္ဓံ ဘိန္ဒန္တော ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ ယမကံ ဘိန္ဒံတွာ "အရှပ်ရှုပဋ္ဌာ"တိ ဒ္ဝေ ဣမေ မဓ္မာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၅၇။

ယမကတာလဝဏ္ဏ (နာ) [ယမက+တာလဝဏ္ဏ] အစုံသော ထန်းရွက်ယပ်ဝန်း၊ ထန်းရွက်ယပ်ဝန်းအစုံ။ တမေနံ ဥဘောသု ပဿေသု ဌတ္ဝာ ယမကတာလဝဏ္ဏေဟိ ဗီဇန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ (–သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၅။)

ယမကတေလ (နာ) [ယမက+တေလ] အစုံ(နှစ်မျိုးနှစ်စား)သောဆီ။ ယန္တတေလလည်းကြည့်။ သမတ္တိံ သပါရမိယော ယမကတေလံ ဝိနိဝဋ္ဋေန္တော ဝိယ သမ္မသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၃၀။

ယမကထဝိကာ (ထီ) [ယမက၊+ထဝိကာ] (အခိုးသောက်တံကည့်စရာ) အစုံသော အိတ်၊ အိတ်အစုံ၊ အိတ်မြှား။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ယမကထဝိကန္တိ။ ဝိ၊၃။၂၉၆။

ယမကဒန္တ (ပု) [ယမက+ဒန္တ] အစုံသော ဆင်စွယ်၊ဆင်စွယ်အစုံ၊ (ဆင်စွယ် ၂-ချောင်း)။ ဣဒါနိ တဿ နာဂဿ ယမကဒန္တော အာဟာရူပေဿာမိတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀။

ယမကဒါမဩလမ္ဗက (တိ) [ယမက+ဒါမ+ဩလမ္ဗက] တဲ့ရရဲ့ဆွဲအပ်သော အစုံသောပန်းဆိုင်း၊ တဲ့လျားကျသော ပန်းဆိုင်းအစုံ။ ဃဋ္ဌိကဒါမဩလမ္ဗကောတိ ယမကဒါမဩလမ္ဗကောတိ လိခိတံ။ ဝိဇိရ၊၂၀၈။ ဃဋ္ဌိကဒါမဩလမ္ဗကောတိ အန္တေ ဃဋ္ဌိကာကာရယုတ္တော ယမကဒါမဩလမ္ဗကော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၇၂။

ယမကဒေဝတာ (ထီ) [ယမက+ဒေဝတာ] ယမကနတ်။ အသမဒေဝတာ ယမကဒေဝတာ "ဒ္ဝေ အဃနိယော"တိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၄၂။

ယမကဒေသနာ (ထီ) [ယမကာ+ဒေသနာ] အစုံ အစုံဖြစ်သော ဒေသနာ၊ ဒေသနာအစုံ။ တတော သတ္ထန္တံ မဟာဝါရုနံ ဝသေန အနုသယေ ယောဇေတ္ဝာ ယမကဒေသနာ ကတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၇။ (–မူလဋ္ဌီ၊၃။ ၁၄၁။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၃၀။ အနုဋ္ဌီ၊၃။ ၂၁၀။)

ယမကနတ္ထုကရဏီ (ထီ) [ယမကာ+နတ္ထုကရဏီ] နှစ်မြှောသော နာနှပ်တံ၊(နှစ်ခုသော – အကျည် – ပြုန် – ရှိသော နှာနှပ်တံ)။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ယမကနတ္ထုကရဏိန္တိ။ ဝိ၊၃။ ၂၉၆။ ယမကနတ္ထုကရဏိန္တိ သမသောတာဟိ ဒ္ဝီဟိ ပနာဠိကာဟိ ကေ နတ္ထုကရဏိံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၃။ ယမကနတ္ထုကရဏိန္တိ နတ္ထု ကရီယတိ ဣမာယာတိ နတ္ထုကရဏီ၊ ယမကာ နတ္ထုကရဏီ ယမကနတ္ထုကရဏီ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၄၆။

ယမကပဒ (နာ) [ယမက+ပဒ] အစုံဖြစ်သော–ပုဒ်–ပါဠို၊ ပုဒ်–ပါဠို–အစုံ၊ (ယမကပုဒ်၊ ယမကပါဠို)။ တတ္ထ ပရိပုဏ္ဏဝိဿဇ္ဇနေတိ ဥဘယမ္ပိ ယမကပဒံ အာဟာပေတ္ဝာ ကတဝိဿဇ္ဇနေ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။ ၂၉၂။

မွေးညင်းပေါက် ၂-ခုလျှင် ၁ စုံစီ၊ ဤ ၁၂ စုံ အနက် ဘုရားရှင်၏ အထက်ပိုင်းကိုယ်မှ မီး တောက်မီ့လျှံဖြစ်ပေါ်လျှင် အောက်ပိုင်း ကိုယ်မှ ရေအလျဉ်ဖြန်းသည်၊ အောက် ပိုင်းကိုယ်မှ မီးတောက်မီးလျှံ ဖြစ်ပေါ်လျှင် အထက်ပိုင်းကိုယ်မှ ရေအလျဉ်ဖြစ်ပေါ်သည်။ ကျန် ၁၁-စုံ၌လည်း နည်းဘူပင် ဖြစ်သည်၊ ရောင်ခြည်တော် ၆-သွယ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် လည်း ဤ ၁၂-စုံ ၁၂-ဌာနတို့မှ အစုံအစုံထွက် ပုံကို ခဲ့ဆိုင်သိအပ်၏၊ ဘုရားအစစ်က စကြံ့ကြွ နေလျှင် ရှပ်ပွားဘုရားက ရပ်တော်မူသည်၊ ဤသို့စသည်ဖြင့် အစုံဖြစ်ပုံကို သိအပ်၏။ ပဋ္ဌိသံ။ ၁၂-၁။

ဤသို့ ယခုက်ပြာဋိဟာတန်ခိုးကို ဘုရား ဖြစ်ပြီးနောက် ၁၅-ရက်မြောက် အနိမိသ သတ္တာဟ အဆုံး၌တစ်ကြိမ်၊ ကပိလဝတ် နေပြည်တော် ဆွေဘော် မျိုးတော် အစည်း အဝေး၌တစ်ကြိမ်၊ ပါထိကပုတ္တအစည်းအဝေး ၌ကစ်ကြိမ်၊ ၇-ဝါမြောက်သာဝတ္ထိပြည် ကဏ္ဍ မည်သော ဥယျာဉ်မှူး စိုက်ပျိုးအပ်သော သရက်ပင်ရင်း၌ တစ်ကြိမ်အားဖြင့် ၄-ကြိမ် အကြီးအကျယ် ပြတော်မူသည်။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၃။ ဇ၊ဌ၊၁။၉၀။ ထိုတွင်ကပိလဝတ်ပြည်၌ ပြအပ်သောတန်ခိုးပြာဋိဟာပဲ၌ မရေတွက်နိုင် သော နတ်ပြဟ္မာဘို့ သစ္စာ ၄-ပါး ထိုးထွင်း သိကြသည်။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၁။ သာဝတ္ထိပြည် တန်ခိုး ပြာဋိဟာပဲ၌ကုန်ဆဲ ၂၁-သောဝေနေ ယျတို့သစ္စာ ၄-ပါး ထိုးထွင်း သိကြသည်။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၃၀။

ဤအဆုံး၌ ရေမီးအစုံ ထွက်၏ ဆိုသော်လည်း တစ်ပြိုင်နက်ဘည်း ထွက်သည်မဟုတ်၊ တစ်ခုဖြစ်ပေါ်ပြီးမှ အခြားတစ်ခု ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသာဖြစ်သည်၊ အကြောင်းကားစိတ် ၂-ခု တို့တစ်ပြိုင်နက်ဘည်း ဖြစ်ပေါ်ရိုး မရှိသော ကြောင့်တည်း။ ဘုရားရှင်တို့ ဘဝင်စိတ်ဖြစ်

ယမကပါဠိဟာရိယ (န) [ယမက+ပါဠိဟာရိယ (=ပဋိ+ဟရ+ဏျ။ နိ်တိ၊သုတ္တ။၁၃၀၃။)] (၁)(ရေမီး)အစုံအစုံသော တန်ခိုးပြာဋိဟာ။ (၂) (ဒေ့မီ့) အစုံအစုံသော တန်ခိုးပြာဋိ-ဟာတို့ကို ပြုရာဘာလ။ (၁) ယမကပါဠိဟာ ရိယဉ္စ၊ ဒဿယဒန္တ သဒေဝကေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၆၆။ သတ္တတာလပဟုမာဏံ ဝေဟာသံ အဗ္ဘုဂ္ဂန္ဒာ ယမကပါဠိဟာရိယံ ဒဿယိ။ ဝိ၊ဌ၊၁၊၆၆။ ယမကပါဠိဟာရိယံ အကာသိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၁၈။ တထာ ဟိဿ ယမကပါဠိဟာရိယံ ကတ္တာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၀၄။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၅၇။(–ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂၃၁၊ ၂၈၁။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၆၊၁၃၇၊၁၉၀၊ ၂၄၅၊ ၃၁၁။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၉၉၊၃၁၉။ မ၊ဌ၊ ၂။၁၉။ မ၊ဌ၊၄၊၁၇၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၃၊၁၇၊၃၉၂။ ပဋိသံ၊ ဌ၊၁။၅၂။) (၂) ပုန တဉ္စော ကဏ္ဍမ္ဗမူလေ ယမကပါဠိဟာရိယေ ဝိသဘိပါဏကောဋိ-ယော အဘိသမိ်သု။ မိလိန္ဒ။၃၃၁။ အယံ ပန မတ္ထကပတ္တာ ၀သီ ဘာဒတော ယမက-ပါဠိဟာရိယေ လဗ္ဘတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၂၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၉။

ဤယမိုက်ပြာဋိဟာအကြောင်းဟောသော ဇ မူရင်းပါဠိတော်ကား–ပဋိသံ။၄၊၁၂၀– တို့၌ရှိ သည်၊ အစုံအစုံဟူဆုံ၌ ရေနှင့်မီးအစုံ၊ ရောင် ခြည်တော် ၆-ပါးတို့၏ အညီအရှေ့ဩသည့် အစုံ၊ ဤရိယာပုဿ်၄-ပါး၌ ဘုရားအစစ်နှင့် ရှပ်ပွားဘုရားအစုံ ဤသို့အကျဉ်းအားဖြင့် ၃-စုံရှိသည်။ ထွက်ပေါ်ဆုဌာန အနေအားဖြင့် ၁၂-ဌာန=၁၂-စုံ လာသည်၊ ၎င်းဘို့မှာ (၁) အာဿက်ကိုယ်နှင့် အောက်ကိုယ် ၁-စုံ၊ (၂) ရွှေကိုယ်နှင့် နောက်ကိုယ် ၁-စုံ၊ (၃) လက်ဝဲနှင့် လက်ယာ မျက်စိ ၁-စုံ၊ (၄) နား ၂-ခု ၁-စုံ၊ (၅) နှာခေါင်း ၂-ခု ၁-စုံ၊ (၆) ပခုံး ၂ ခု ၁-စုံ၊ (၇) လက် ၂-ခု ၁-စုံ၊ (၈) နံပါး ၂-ခု ၁-စုံ၊ (၉) ခြေ ၂-ခု ၁-စုံ၊ (၁၀) လက်ချောင်းနှင့် လက်ချောင်းအကြား ၁-စုံ၊ (၁၁) မွေးညင်း ၂-ချောင်းလျှင် ၁-စုံစီ၊ (၁၂)

ပေါ်ခြင်း၏လျင်မြန်ခြင်း၊ စျာန်အတိညာဉ်တို့၌ ဝသီဘော်လေ့လာနိုင်နင်းခြင်းတို့ကြောင့် တစ်ပြိုင်နက်တည်းကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ အနုည်းငယ် ခဲ့ရသော် ညိုသော ရောင်ခြည်တော် ထွက်ပေါ်စေရန် အတွက် နီလကသိုဏ်းကို ဝင်စားဘော်မူရသည်၊ ရွှေသော (ဝါသော) ရောင်ခြည်တော် ဆွက်ပေါ်ရန်အတွက် ပီတကသိုဏ်းကို ဝင်စားတော်မူရသည်။ နီသောရောင်ခြည်တော်ထွက်ပေါ်ရန်အတွက် လောဟိတကသိုဏ်းကို ဝင်စားတော် မူရသည်၊ မီးအစုံ ဖြစ်ပေါ်လာရန် အတွက် တေဇောကသိုဏ်းကို ဝင်စားကော်မူရသည်၊ ခေအလျှံ ဖြစ်ပေါ်ရန် အတွက် အာပေါကသိုဏ်းကို ဝင်စားကော်မူရသည်။ ဆင်ခြင်သော အာဝဇ္ဇနဝီထိ ပရိကမ္မဝီထိ အဓိဋ္ဌာနဝီထိ စိတ်တို့သည်လည်း သီးခြား သီးခြားတို့သာ ဖြစ်ကြသည်၊ အလွန်လျင်မြန်သည့်အတွက် ကြည့်ရှုရသူတို့အဖို့ ရေနှင့် မီးပြိုင်တူ အစုံလိုက် ထွက်ပေါ်လာသည်ဟု ထင်ကြရသည်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇။

မြတ်စွာဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည်၌ ယမိုက်ပြာဋိဟာ ပြခြင်း၏ အကြောင်းကို ဝိ၊ဂ။ ၂၄၆–၇–တို့၌ လာသော ရာဇဂ္ဂိုဟ်သေဋ္ဌေး၏ ဝတ္ထုနှင့် တကွ တာဝတိံသာ နတ်ပြည်သို့ တက်တော်မူသည်အထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၁-၄၀-တို့၌ ကြည့်အပ်၏။

ထို့ပြင် ဘာသနာတော်ကုန်ဆုံး၍ ဓာတ်တော်များ ပရိနိဗ္ဗာန် စံမည့်နေ့၌လည်း အားလုံးသောဓာတ်တော်များသည် ဗောဓိမဏ္ဍိုင်၌ စုဝေး၍ ဘုရားအသွင်ကို ယူပြီးလျင် ယမိုက်ပြာဋိဟာကို ပြတော်မူကြလိမ့်ဦးမည်။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၇၁။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၄၊ ဂ၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၁၄။ တို့၌ကား ကြီးစွာသော တန်ခိုးပြာဋိဟာကို ပြလိမ့်မည်ဟု သာမညလာသည်။)

ကျိုယမိုက်ပြာဋိဟာကို ဘုရားရှင်သာလျှင် ပြနိုင်သည်၊ အခြားသော သာဝကရဟန္တာတို့ မပြနိုင်၊ ဩသာဓာရဏ ဉာဏ်တော် ၆-ပါး အနက် တဒါယဉာဏ်တော်ဖြစ်သည်။ ပဋိသံ။ ၄၊၁၂၀။ ၂၀ဦးတော်တို့၌ကား ယမကပါဋိဟီရ ပုဒ်ဖြင့် ဟောတော်မူသည်၊ များစွာသော အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၌ကား ယမကပါဋိဟာရိယ-ဟု တွေ့ရသည်။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၃–၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၉–ဟို့၌လည်း ကြည့်ရှုအပ်၏)။

ယမကပါဋိဟီရ (န) [ယမက+ပါဋိဟိရ(=ပဋိ+ဟရ+အ။နီတိ၊သုတ္တ။၁၃၀၃။) ယမကပြာတိဟာယ်-သက္ကဲ့ပိဿက။] (ရေမီး အစရှိသော) အစုံအစုံသော တန်ခိုးပြာဋိဟာ။ ယမကပါဋိဟီရေ ဉာဏ (ပဋိသံ။၄။စူဠနိ္ဒ။၁၆၅)နှင့် ထွေ အဂ်ိုက္ခန္ဓဉ ၁ကခာရာဒီနံ အပုဗ္ဗံ အစရိမံ သကိံ ယေဝ ပဝတ္တိဘော ယမကံ၊ အဿဒ္ဓိယာဒီနံ ပဋိပက္ခဓမ္မာနံ ဟရဏတော ပါဋိဟီရံ၊ ယမကဉ္စ တံ ပါဋိဟီရဉ္စာတိ ယမကပါဋိဟီရံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၅၀။

ယမကပါဒ (ပု) [ယမက+ပါဒ] ယမကပါဒ်၊ ပာမိုက်ပါဒ်တော်။ ဇေတဟိတိ ယထာနိတော ယမကပါဒေ၁ “ကာယသခိ်ရော စိတ္တ-သမုဋ္ဌာနော” တိ အာဒိကော အဋ္ဌကထာ-ပဒေသောတိ ဇေတဟိ၊ အနုဋီ၊ ၂။၂၀။

ယမကပုစ္ဆာ (ထီ) [ယမကာ+ပုစ္ဆာ] အစုံသော-ပုစ္ဆာ - အမေးစကား။ သမ္မုခါဝိနယံ အမုဉ္စိတ္ဝာ ဆ ယမကပုစ္ဆာ ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၄။ ၁၉၀။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၀။)

ယမကပ္ပကရဏ (နှ) [ယမက+ပကရဏ] ယမိုက်ကျမ်း။ ယမက-ကြည့်၊ မူလယမကံ ခန္ဓယမကန္တိအာဒိနာ ဒသဝိဓေန ဝိဘတ္တံ ယမကပ္ပကရဏံ။ မိ၊သိန္ဓ။၁၂။ ယမကပ္ပကရဏံ သမ္မာသန္တာဿပိ ရသ္မိယော န နိက္ခန္တာ။ သာရတ္ထ၊

ယမကမံသပိဏ္ဍ (ပု) [ယမက+မံသ+ပိဏ္ဍ] အစုံသော အသားဆိုင်၊ အသားဆိုင်နှစ်ခု။ တတ္ထ ယထာ ဥက္ခလိကပါလပဿမှိ လဂ္ဂေ ယမကမံသပိဏ္ဍေ နု ဥက္ခလိကပါလပဿံ ဇာနာတိ မယိ ယမကမံသပိဏ္ဍော လဂ္ဂေါတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၅၂။ တတော ပမုံ သရီရဿ အဗ္ဘန္တရေ ယကနသညိတံ ယမကမံသပိဏ္ဍံ ဝဏ္ဏတော ရတ္တံ ရတ္တကမုဒ-ဗာဟိရဇတ္တပိဋ္ဌဝဏ္ဏန္တိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၄၂။

ယမကမန္ထ (ပု) [ယမက+မန္ထ] အစုံ-နှစ်ခု-နှစ်မြှာ- သော မွှေတံ၊ မွှေတ်နှစ်ချောင်း (ဒလက်)။ ပဉ္စ တေလာနိ ကေစဒ္ဓိယံ ပက္ခိ-ပိတ္ဘာ ဒိဝသံ ယမကမန္ထေဟိ မန္ထေတ္ဘာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။

ယမကမဟာဒ္ဝါရ (န) [ယမက+မဟာဒ္ဝါရ] အစုံသော ကံခါးရွက်-တံခါးရွက်နှစ်ခု-တို့နှင့် ယှဉ်သော ကြီးသောတံခါး၊ တံခါးရွက်အစုံ (နှစ်ခု) တပ်သော တံခါးမကြီး။ ယမက-မဟာဒ္ဝါရ(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၀။)နှင့် ယမကဝါဠုယုတ္တံ မဟန္တံ ဒ္ဝါရံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၀၃။ (-သာရတ္ထ၊၂။ ၁၁၃။)

ယမကမဟာနဒီ (ထီ) [ယမကာ+မဟာနဒီ] အစုံ-နှစ်သွယ်- စီးသော- ကြီးစွာသောမြစ် -မြစ်ကြီး၊ မြစ်ကြီးနှစ်သွယ်။ ယမကမဟာ-နဒီမဟောဃော ဝိယ အဗ္ဘန္တရေ ပီတိ-သောမနဿံ အဝတ္ထရမာနံ... သကလသရီရံ ပူရေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၁။

ယမကမဟာပါဠိဟာရိယ (န) [ယမက+မဟာ-ပါဠိဟာရိယ။ ပြာတိဟာယ်-သက္ကတပိဋ္ဌက။] (၁) (ရေမီး အစရှိသော) အစုံအစုံသော ကြီးသောတန်ခိုးပြာဋိဟာတို့ကိုပြခြင်း။ (၂) (ရေမီးအစရှိသော)အစုံအစုံသော ကြီးသော တန်ခိုးပြာဋိဟာတို့ကို ပြဆုကာလ။ (၁) ဗလ-

ယမကဗုဒ္ဓရသ္မိ (ထီ) [ယမက+ဗုဒ္ဓ+ရသ္မိ] အစုံအစုံသော မြတ်စွာဘုရား၏ ရောင်ခြည်တော်။ ယမကဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဇ္ဇောတမာနာ ပုဇ္ဇာ ပုဇ္ဇာ ဟုတ္ဘာ ဒိသာဝိဒိသာသု ဓာဝန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၁။

ယမကဘာတု (ပု) [ယမက+ဘာတု] အမှာ-ညီအစ်ကို-ညီနှောင်းယေပိ ဟိ ကတ္ထစိ ယမက-ဘာတရော ဝဏ္ဏေန ဝါ သဏ္ဌာနေန ဝါ ကေသဒိသာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။

ယမကဘာရ (ပု) [ယမက+ဘာရ] အစုံ-နှစ်ခု-သော-ဝန်-ဝန်ထုပ်-ဝန်ပိုး (ဝတ္ထု)။ ယမကဘာရဿ ပန ကောဘာရော သိသေ ပတိဋ္ဌာတိ၊ ကော ပိဋ္ဌိယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၉။

ယမကဘာဝ (ပု) [ယမက+ဘာဝ] အစုံ-နှစ်ခု-ယမက-ယမိုက်-၏အဖြစ်။ ယေကေစိ ကုသလာ ဓမ္မာ၊ သဗ္ဗေ တေ ကုသလမူလာတိ တေသော်ဝ ယမကဘာဝေါ အာပဇ္ဇတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၁၀။

ယမကဘိတ္တိ (ထီ) [ယမကာ+ဘိတ္တိ] အစုံသော နံရံ၊ နံရံအစုံ၊ နံရံနှစ်ခု။ ယမကဘိတ္တိယာ အန္တရေ လောဟနာဠိံ ဌပေတ္ဘာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ ယမကဘိတ္တိတိ ယုဂဋ္ဌဘိတ္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀၅။

ယမကမံသပဋ္ဌလ (န) [ယမက+မံသ+ပဋ္ဌလ] အစုံသောအသား-စိုင်-ထပ်-လှာ။ (ယကန-ကြည့်)။ ယကနန္တိ ယမကမံသပဋ္ဌလံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၀။ ယကနံ ဒ္ဝိန္နံ ထနာနံ အဗ္ဘန္တရေ ဒက္ခိဏပဿံ နိဿာယ ဋ္ဌိတံ ယမကမံသပဋ္ဌလံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။

ယမကဝဂ္ဂ (ပု) [ယမက+ဝဂ္ဂ] ယမကဝဂ်၊ (ကဏ္ဍ သုက္ကအစုံသော တရားတို့ကို ဟောရာ ဖြစ်သော (က) သုတ်ဆယ်ခုအပေါင်း။ (ခ) ဝတ္ထုတစ်ဆယ့်လေးပါးအပေါင်း)။ ယမကဝဂ္ဂေါ တတိယော။ အံ၊၃။၁၅၀။ ယမကဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။ အံ၊၃။၃၆၀။ ဧဘာဒတာ သဗ္ဗပဌမေ ယမကဝဂ္ဂေ စုဒ္ဒသ ဝတ္ထူနိ။ ဓမ္မ၊၇၄။ ဓမ္မ၊၄။၄၄၅။ ဝတ္ထု ယမကဝဂ္ဂေ ပရေ စ နဝဓာနန္တိတိ ဂါထာဝဏ္ဏနာယ အာဂတမေဝ။ ဓမ္မ၊၄။၂။၃၂၁။ (–သံ၊၄။၃၊၃။ အံ၊၄။၃။၂၂၁–၂၊၃၁၇၊၃၂၀။ ဓမ္မ၊၄။။၂၊၁၀၂။ သံ၊၄။၁။၃၁၃။ ဒံ၊၄။၃။ ၂၆၄–၅၊၃၃၃၊၃၃၉။)

ယမကဝိဇ္ဇကု (န) [ယမက+ဝိဇ္ဇ+က] ယမကဝိဇ္ဇတာ–ကြည့်။ နီလေ ဂဂနန္တရေ ယမကဝိဇ္ဇကံ သဉ္ဇာလယမာနော ဝိယ။ သီ၊၄။သစ်၊၁။၅၀။

ယမကဝိဇ္ဇတာ (ထီ) [ယမက+ဝိဇ္ဇတာ] အစုံသောလျှပ်စစ်နှယ်၊ လျှပ်စစ်နှယ်အစုံ၊ လျှပ်စစ်နှယ် ၂–ခု။ နီလေ ဂဂနန္တရေ ယမကဝိဇ္ဇတံ စာရယမာနော ဝိယ။ သံ၊၄။၂။၁၅၃။ အဂ္ဂိ·လီဟိ နိက္ခန္တပဘာ အာကာသသဉ္ဇလနေန ဒိဂုဏာ ဟုတ္ဘာ အာကာသေ ဝိစရိ·သူတိ အာဟ ယမကဝိဇ္ဇတံ စာရယမာနော ဝိယာတိ။ သံ၊၄။၂။၁၅၉။

ယမကသတ (န) [ယမက+သတ] တစ်ရာသော –ယမက–ယမိုက်၊ ယမကတစ်ရာ။ သမ္မေသုပိ ဒသသု ဝါရေသု သဋ္ဌိသတနယာ အသီတိ အဓိကာနိ စတ္တာရိ ယမကသတာနိ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာနိတိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အဘိ၊၄။၃။၂၀၉။ (–၂၉၀၊ ၃၀၀၊၃၃၂။)

ယမကသမ္ဘဟ (ပု) [ယမက+သမ္ဘဟ] (မူလယမိုက်အစရှိသော) ယမိုက်တို့၏အပေါင်းအစု။ ယမကသမ္ဘဟဿာ (မူဋ၊၄။၁၁၇)တိ မူလယမကာဒိကဿ ယမကသမ္ဘဟဿ မူလ-ဝါရမ္ဘဏေတိ ဥဒ္ဒါရအာရမ္ဘဏေ ယမကမဟာ-ပါဋိဟာရိယသဒိသေ။ မ၊၄။၃။၁၃၅။ (၂) ယမကမဟာပါဋိဟာရိယာဒီသု ဥပ္ပဇ္ဇနကပွဘာ ဉာဏဂ်တော နိက္ခမနကရဿိယော။ ဒီ၊၄။၃။ ၁၅၁။

ယမကမဟာမေဃ (ပု) [ယမက+မဟာမေဃ] အစုံသောမိုးကြိုး (အောက်၌ တွဲရဲ့ကျခြင်း၊ အထက်သို့ တက်ခြင်း၏ အစုမ်းဖြင့် အထပ်တစ်ရာ၊ အထပ်တစ်ထောင်ရှိသော မိုးကြိုး)။ ယမကမဟာမေဃော(မ၊၄။၁။၉၁)တိဟေဋ္ဌာ-ဩလမ္ဗနဥပရိဉဂ္ဂမနဝသေန သတပဋ္ဌလော သဟဿပဋ္ဌလော ယုဂဋ္ဌမဟာမေဃော။ မ၊၄။၁။၁၀၀။ ယမကမဟာမေဃော (သံ၊၄။ ၂။၉၄)တိ ဟေဋ္ဌာ ဩလမ္ဗနဥပရိဉဂ္ဂမန-ဝသေန သတပဋ္ဌလသဟဿပဋ္ဌလော ယုဂဋ္ဌ-မဟာမေဃော။ သံ၊၄။၂။၁၀၉။ (–ဥဒါန၊၄။ ၉၉။ ဒီ၊၆။၂။၂၂၂။ သံ၊၄။၁။၁၉၆။ အံ၊၆။ ၂။၁၆၀။)

ယမကယမက (တိ) [ယမက+ယမက] (၁) အဆိုင် အဆိုင်–အပြိုင် အပြိုင်–ဖြစ်သော။ (၂) အစုံအစုံဖြစ်သော။ (၁) ယမကယမကာ ဥမိယော ဇာယန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁၂၂။ (၂) ဒုတိယာ ဒုတိယာ ရသ္မိယော ပုရိမာယ ပုရိမာယ ယမကယမကာ ဝိယ ကေသ္မာဏော ဝိယ ပဝတ္တန္တိ။ ဒီ၊၄။၁။၂၇။ အဋ္ဌပိ သောဋ္ဌသပိ ဒ္ဝတ္တိံ သပိ ဇနာ ဇာလနတ္ထာယ ယမကယမက-ဥက္ကာယော ဂဟေတ္ဘာ။ ဒီ၊၄။ ၂။၁၉၄။ (–ဇာ၊၄။၁။၁၁၁၊၄၆၉၊၅၂၂။)

ယမကယုဂဋ္ဌမဟာနဒီမဟောဃ (ပု) [ယမက+ယုဂဋ္ဌ + မဟာနဒီ + မဟောဃ] အစုံ အစုံ ဧးသော မြစ်ကြီးတို့၏ ကြီးမားသည့် ရေအလျဉ်။ ယမကယုဂဋ္ဌမဟာနဒီမဟောဃော ဝိယာတိ ဒ္ဝိန္နံ ကေတော သမာဂတတ္တာ ယုဂဋ္ဌ ဘူတာနံ မဟာနဒီနံ မဟောဃော ဝိယ။ ဒီ၊၄။၃။၅၀။

ယမကာဒယော ဟိ ပကရဏာပေက္ခာယ အဝယဝဘူတာပိ နိစ္စာဝယဝါပေက္ခာယ ယမကသမူဟတော တိ ဝုတ္တော။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁၆၁။

ယမကသလာကာ (ထိ) [ယမကာ+သလာကာ] အစုံသော–ဒုတ်ဘံ–ဖေါက်တံ၊ ဒုတ်တံ–ဖေါက်တံ–အစုံ။ ယမကသလာကာ အဂ္ဂိမှိ ပက္ခိပေယျ။ မိလိန္ဒ။၁၅၁။

ယမကသလာကာဒဟန (န) [ယမကသလာကာ+ဒဟန] အစုံသော–ဒုတ်တံ–ဖေါက်တံ–ဖြင့်ထိုးဖေါက်ခြင်း။ အပိ နုခေါ မဟာရာဇ တဿ အာတုရဿ တိခိဏသတ္တိကစ္ဆေဒနေန ယမကသလာကာဒဟနေန ခါရလောဏပူဝေသနေန တာသော ဥပ္ပဇ္ဇေယျာတိ။ မိလိန္ဒ။၁၅၁။

ယမကသဟဿ (န) [ယမက+သဟဿ] တစ်ထောင်သော–အစုံ–ယမက–ယမိုက်၊ ယမကတစ်ခထောင်။ သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ ပဝတ္တိမဟာဝါရေ အသီတိ ယမကသဟဿံ.....စတ္တာရိ အတ္ထသဟဿာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အဘိ၊ ၃။ ၃၉၈။ (–၃၃၂။)

ယမကသာလ (ပု) [ယမက+သာလ] အစုံသောအင်ကြင်းပင်၊ အင်ကြင်းပင်အစုံ၊ အင်ကြင်းနှစ်ပင်။ (ဦးခေါင်းဘက်၌အင်ကြင်းပင်အစဉ်အတန်းတစ်ခု၊ ခြေရင်းဘက်၌တစ်ခု၊ ဤသို့တစ်စုံ၊ထိုအဘန်း၌လည်း ဦးခေါင်းဘက်တစ်ပင် ခြေရင်းဘက်၌တစ်ပင် ဤသို့တစ်စုံဖြစ်သည်)။ ကုသိနာရာယံ ဥပဝတ္တနေ မလ္လာနံ သာလဝနေ အန္တရေန ယမကသာလာနံ တထာဂတဿ ပရိနိဗ္ဗာနံ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၁၁။ ကော် သမယံ ဘဂဝါ ကုသိနာရာယံ ဝိဟရတိ ဥပဝတ္တနေ . မလ္လာနံ သာလဝနေ အန္တရေန ယမကသာလာနံ ပရိနိဗ္ဗာနသမယေ။ သံ၊ ၁။ ၁၅၉။ အံ၊ ၁၊ ၃၉၁။ အန္တရေန ယမကသာလာနန္တိ ယမကသာလရုက္ခာနံ မဇ္ဈေ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၆၁။ အန္တရေန ယမကသာလာနဉ္ဆိ ဒ္ဒိံ သာလရုက္ခာနံ အန္တရေ။ အံ၊ ၃၊ ၂။ ၃၁၉။ (– ဝိ၊ ၃။ ၁၄။ ဒီ၊ ၃။ ၁။ အဘိ၊ ၃။ ၁၉။ ပဋိသံ၊ ၃။ ၁၉၅။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၈။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၈။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၄။)

ယမကသုတ္တ (န) [ယမက+သုတ္တ] ယမကသုတ်၊ ယမကအမည်ရှိသော ရဟန်းအား ဆုံးမသည့် သုတ်။

အခါ တစ်ပါး၌ အရှင် သာရိပုတြာသည် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးနေတော်မူသည့်အခါ ယမကအမည်ရှိသော ရဟန်းအား "အာသဝေါ ကုန်ပြီးသော ရဟန္တာ (သတ္တဝါ) သည် ခန္ဓာကိုယ် ပျက်စီးခြင်းကြောင့် ပြတ်၏၊ ပျောက်၏၊ သေသည်မှ နောက်၌ မဖြစ်၊ ထိုသို့သော အခြင်းအရာအားဖြင့် မြတ်စွာဘုရား ဟောတော်မူသော တရားကိုငါသိ၏"ဟု ယုတ်မာသောမိစ္ဆာအယူ ဖြစ်ပေါ် လေသောကြောင့် ထိုအယူမှ ကင်းလွတ်စေရန် ခန္ဓာ ၅-ပါး ရှုပ်နာမ်တရားတို့ကို လက္ခဏာရေး ၃-ပါးတင်၍ ရှုရမည်ဟု (အရှင် သာရိပုတြာက) ဆုံးမဩဝါဒပေးသည့်သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၈၉၊ ၉၄။

(မှတ်ချက်–အကယ်၍ယမကရဟန်းအား "သခါရတရားတို့သည် ဖြစ်လည်းဖြစ်ကုန်၏၊ ချုပ်သည်းချုပ်ကုန်၏၊ သခါရတရားတို့ ဖြစ်မှု (သခါရအစဉ်အတန်း)ပြတ်စဲခြင်းသာဖြစ်၏"ဟု အယူရှိခဲ့လျှင် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ=မိစ္ဆာအယူ မဖြစ်ရာ၊ "သတ္တ= သတ္တဝါသည် ပြတ်၏၊ ပျောက်၏"ဟု ယူမှားမိသောကြောင့် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ=မိစ္ဆာအယူဖြစ်ရလေသည်။ (သံ၊ ၃၊ ၂။ ၂၀၄။သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၄၅။)

ယမကသ္ဆေဟ (ပု) [ယမက+သ္ဆေဟ]အစုံသော အစေး၊ အဆီ–အစေး–အစုံ။ ယမကသ္ဆေဟေန ဟိ တဒါ ကာယံ အဘ္ဘဉ္ဇတိ။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၆။ (–အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၇၀။)

ယမကောဝါဒသုတ္တ (န) [ယမက+ဩဝါဒ+သုတ္တ] ယမကအမည်ရှိသော ရဟန်းကိုဆုံးမရာ–ကြောင်း – ဖြစ်သော သုတ်၊ ယမကသုတ်။ ယမကသုတ္တလည်းကြည့်။ သမ္မေ ဟိ ပဋ္ဌက္ခန္ဓာ ယမကောဝါဒသုတ္တေ ဝေကဋ္ဌေန ကေလက္ခဏာ ဝုတ္တာ။ နေတ္တိ။ ၂၇။ ယမကောဝါဒသုတ္တေ ဝေကဋ္ဌေန ကေလက္ခဏာ ဝုတ္တာတိ တသ္မိံ သုတ္တေ ဝေကံ ရူပံ ဝေကံ ရူပန္တိ ယထာဘူတံ နပ္ပဇာနာတိတိ အာဒိနာ အာဂတတ္တာ ဝုတ္တံ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ ၉၄။

ယမက္ခယ(ပု) [ယမ+ခယ။ ယမက္ခယ–သံ။](ခ) ယမမင်း၏နေရာ=ငရဲဘုံ။ (၂) ယမမင်း၏အိမ်=သေခြင်း။ (ခ) ယမက္ခယ (ဇာ၊ ၂။၆၃) နွံ့ ယမနိဝေသနံ၊ နိရယန္တိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၎။၂၉၂။ (၂) ယမက္ခယ (ဇာ၊ ၂။၇၀) နွံ့ ဝေံ သန္တေ ယမနိဝေသနံ န ဂစ္ဆေယျာသိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅၊ ၃၃။ (ယမသာဓနလည်း–)ကြည့်။

ယမတဂ္ဂိ (ပု) [ယမဒ+အဂ္ဂိ] ယမဒဂ္ဂိ–ကြည့်။ သေယျထိဒံ အဋ္ဌကော ဝါမကော ဝါမဒေဝေါ ဝေဿာမိတ္တော ယမတဂ္ဂိ အင်္ဂီရသော ကာရဒ္ဒါဇော ဝါသေဋ္ဌော ကဿပေါ ဘဂု။ ဝိ၊ ၃။ ၃၇၊ ၂၂၄။ မ၊ ၂။ ၃၈၁၊ ၄၁၆။

ယမတိာ (ကြိ) [ယမု+အ+တိ] (ခ) ရှောင်ကြဉ်–ပျက်စီး–သေ–၏။ (၂) စောင့်စည်း၏။ (ခ) ယမု ဥပရမေ။ ဥပရမော ဝိရမန်။ ယမတိ။ ယမော။ ပရေ စ န ဝိဇာနန္တိ ယမမေတ္ထ ယမာမသေတိ ဣဒမေတ္ထ နိဒဿနံ။ တတ္ထ ယမာမသေတိ ဥပရမာမ၊ နသာမ၊ မနုမာတိ အတ္ထော။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၃၂။ (၂) “သညတစိတ္တတာယာ” တိ ဣမိနာ ယမတိ သံယမတိ ယတံ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၉၃။

ယမတိ၂ (ကြိ) [ယမ+အ+တိ] လုပ်ကျွေး၏။ ယာမ ပရိဝေသနေ။ ယမတိ။ ယမော။ ယမထာဇာ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၃၃။

ယမဒဂ္ဂိ (ပု) [ယမ+ဒါ+အ=ယမဒ+အဂ္ဂိ။ယမံ သံယမံ ဒဒါတိ ပရေသန္တိ ယမဒေါ စ သော ဒဂ္ဂိဏောယျဂ္ဂိတ္တာ အဂ္ဂိ စေတိ ယမဒဂ္ဂိ၊ ရာမဿ ပိဘာ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌ၊ ၁၀၉။ ဇမတ်+အဂ္ဂိ၊ ယမံ ဟုတဘာဂ္ဂဏသီလော ပဇ္ဇလိတော အဂ္ဂိ ဣတိ ဝါ ယမဒဂ္ဂိ၊ ဇဿ ယော။ သော တု ပရမသူရာမဿ ပိတာ။ ဂ.ပဉ္စဒ္ဒုမ။ ယမဒ ဂ္ဂိ–သံ။ ဇမဒဂ္ဂိ–ပြာ] ယမဒဂ္ဂိ – မည်သောရဿေ၊ ယမဒဂ္ဂိရဿေ။ သေယျထိဒံ၊ အင်္ဂဒကော ဝါမကော ဝါမဒေဝေါ ဝေဿာမိတ္တော ယမဒဂ္ဂိ အင်္ဂီရသော ဘာရဒ္ဒါဇော ဝါသေဋ္ဌော ကဿပေါ ဘဂု။ အံ၊ ၂။ ၁၉၇၊ ၂၀၂။ (–၄၄၃။)

ယမဒူတ (ပု) [ယမ + ဒူတ။ ယမဒူတ–သံ။] ယမမင်း၏တမန်၊ သေမင်းတမန်(သေခြင်း)။ ယမပုရိသာ (ခမ္မ။၄၇)တိ ယမဒူတာ ဝုစ္စန္တိ၊ ဣဒံ ပန မရဏမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ၊ မရဏံ တေ ပစ္ဆုပဋ္ဌိတန္တိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ ၁၄၊ ၂။ ၂၁၅။ (–ဝိမာန၊ ၁၄။ ၂၀၇။)

ယမန (န) [ယမု+ယု။ (တိ) ယမန–သံ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၃၂။] (ခ) စောင့်စည်းခြင်း။ (၂) အားထုတ်ခြင်း။ (ခ) သေခြင်း။ (ခ) သံယမတ္ထော ဝါယမသဒ္ဒေါ ယမနံ သညမနံ ယာမောတိ ကတ္ဝာ။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ သဒ်၊ ၂။၅၂။ ယမနံ သံယမနံ ယာမော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃၁။ ၂၁။ အထ ဝါ ပရိယတ္တိအတ္ထဿ နယနတော သံကိလေသတော ယမနတော စ နယာ နိဂ္ဂတ္တိနံယေန။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၇။ (၂) ဥဂ္ဂန္ဆာ ယမနဝသေန ဥယျာမော။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၃၆၀။ ဥဒ္ဒံ ယမနံ ဥယျာမော။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။ ၉၆။ (ဒု) ယမနံ ဥပရမနန္တိ ယမော မရဏန္တိ အာဟ ဇာတိယာ သတိ မရဏံ ဟောတီတိ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။ ၁၆၀။

ယမနိဒ္ဒေသကာရီ (တိ) [(ယမ+နိဒ္ဒေသ) ယမနိဒ္ဒေသ+ကရ+ကီ။ ထိ–၌ ယမနိဒ္ဒေသကာရိနီ။]ယမမင်းညွှန်ကြားတိုင်းပြုလေ့ရှိသော၊

သူ။ ယမမင်း၏စကားကို လိုက်နာတတ်သော သူ၊ (ဂရဏိန်း)။ ယမနိဒ္ဒေသကာရိနီ-(ဇာ၊၂။၂၇၂)တိ ယမဿ ဝစနကရေဟိ၊ နိရုယပါလေဟိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၄၂။

ယမနိယမ (ပု) [ယမ+နိယမ] ယမသီလနှင့် နိယမသီလ (အမြဲ စောင့်ရှောက်အပ်သော ယမသီလ, အခိုက်အတန့် စောင့်ရှောက်အပ်သော နိယမသီလ)။ ဣသယော‌တိ ယမ-နိယမာဒီနံ ပဋိကူလသညာဒီနံ စ သေနဋ္ဌေန ဣသယော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၉၂။

ယမနိယမလက္ခဏ (တိ) [ယမနိယမ+လက္ခဏ] အမြဲစောင့်ခြင်း, အခိုက်အတန့် စောင့်ခြင်း လက္ခဏာရှိသော (သီလ)။ ယမနိယမလက္ခဏံ သီလမဿ အတ္ထိတိ သီလဝါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၁။

ယမနိယမဒဿာဝိဗြာဟ္မဏဓမ္မ (ပု) [ယမနိယမ+အာဒိ+ဗြာဟ္မဏဓမ္မ] ယမသီလ, နိယမသီလ စသော– ပုဏ္ဏားတို့၏တရား။ ပဉ္စသီလ။ ပ။ ဝေဒိတဗ္ဗာ ယမနိယမာဒိဗြာဟ္မဏဓမ္မာနံ တဒင်္ဂေါဂဓာဝတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၁။

ယမနိဝေသန (န) [ယမ+နိဝေသန] (၁) ယမမင်း၏နေရာဌာန။ (၂) ယမမင်း၏အိမ်=သေမင်း၏အိမ် (သေခြင်း)။ (၁) ယမက္ခယ (၁)ကြည့်။ (၂) ယမက္ခယ (၂) ကြည့်။ (ယမသာဓန–လည်းကြည့်)။

ယမပုရိသ (ပု) [ယမ+ပုရိသ။ ယမပုရုမ–သံ။] (၁) ယမမင်း၏တမန်၊ သေမင်းတမန်၊ သေခြင်း။ (၂) ဂရဏိန်း။ (၃) ပြိတ္တာ။ (၁) ယမပုရိသာ (ခမ္မ။၄၇)တိ ယမဒူတာ ဝုစ္စန္တိ၊ ဣဒံ ပန မရဏမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ခမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၅။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၃။ အနုဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၈။)(၂) တံ ယမပုရိသာ ဥဿဒနိရယေ ခိပိ ံသု။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၀၆။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၂။) (၃) ယမပုရိသာန သန္တိကေ (ပေတ။၂၀၂)တိ ပေတာနံ သမီပေ ဝတ္တာမ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၄၄။

ယမယတိ[၁] (ကြိ) [ယမ+ဏယ+တိ] လုပ်ကျွေး၏။ ယမ အုပရိဝေသနေ။ ယဲမေတိ ယမယဲတိ ယမော။ နီတိ၊ဓာတု။၃၃၂။

ယမယတိ[၂] (ကာ၊ကြိ) [ယမု+ဏယ+တိ။ ယစ္ဆ-တိ– မှ။ ယာမယတိ၊ ယမယတိ – သံ။] ရှောင်ကြဉ်စေ၏။

ယမရက္ခသ (ပု) [ယမ+ရက္ခသ] ငရဲထိန်း။ ဒုက္ခိတေ သု စ နန္ဒန္တိ၊ ဇာယန္တိ ယမရက္ခ-သာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၀။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ အနုဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။)

ယမရာဇ (ပု) [ယမ+ရာဇ။ ယမော စ သော ရာဇာစာတိ ယမရာဇာ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယမရာဇန် –သံ။] ယမမင်း၊ ငရဲမင်း၊ ဧမောနိကပြိတ္တာ မင်း။ ယမ၁ လည်းကြည့်။ ယမဿ ရညော‌တိ ယမရာဇာ နာမ ဝေမာနိကပေတရာဇာ။ မ၊ဋ္ဌ ၄။၁၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။ ဒေဝဒူတသုတ်ပန-ဝဿေန သတ္တေ ယထူပဓိတေ ပုညကမ္မေ ယမေတိ နိယမေတိတိ ယမော၊ တဿ ယမဿ ဝေမာနိကပေတာနံ ရာဇာဘာဝတော ရညော။ တေနာဟ "ယမရာဇာ နာမ ဝေမာနိကပေတ-ရာဇာ"တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၄။

ယမလ (တိ) [ယမု+အလ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၄၁၈။ ယမ+လ၁+အ။ ယမံ လာတီတိ ယမလံ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယမလ–သံ၊ပြာ။] အစုံ– နှစ်ခုတွဲ– စုံတွဲ– ဖြစ်သော။ ဂန္ဓကုဋ္ဌိတော နိက္ခမနဝေလာယဉ္စိ ဆဗ္ဗဏ္ဏာ ဗုဒ္ဓရသ္မိယော အာဝေဋ္ဌာဝေဋ္ဌာ ယမလာယမ္မလာ ဟုတ္ဝာ သဝိသေသံ ပဘာသရာ ဝိနိစ္ဆရိ ံသု။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၃၂။ (–ဓာန်။၆၂၀။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၄၁၈။)

ယမလောက (ပု) [ယမ+လောက။ ယမလောက –သံ။] (၁) ပြိတ္တာဘုံ။ (၂) အပ ယ်လေးဘုံ။ (၃) တမလွန်လောက။ (၁) ယမလောကိက

ယမိတ (တိ) [ယမ+တ။ ယမိတ–သံ ဇမိအ–ပြာ။] ကောင်းစွာ–ဆက်စပ်–ဖွဲ့စပ် – အပ်သော (အဆ)။ အနေကသန္ဓိယမိတော (အဘိ၁၊၂၊၂၄၁) တိ အနေကေဟိ သန္ဓိဟိ ယမိတော သမ္ဗန္ဓော'ပိ။ မူလဋီ၊၂။၁၅၄။

ဌာန–အိမ်၊ ဝိလှံ။] (ခ) (က) ယမမင်း–ငရဲမင်း–၏ အာဏာပို့နှံ့ရာ ဥဿဒငရဲ။ (ခ) ယမမင်း၏ အာဏာပို့နှံ့ရာ–ဌာန–ငရဲ။ (၂) သေမင်း၏နိုင်ငံ။ (ခ) (က) သမ္မတ္တော ယမ-သာဓန (ဇာ၁၁။၃၁၇)၌ ယမဿ အာဏာ-ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ဥဿဒနိရယံ သေ ပတ္တောယေဝ နာမ ဟောတိ။ ဇာ၁ဋ္ဌ၊၄။၄၀၆။ (–စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၆၉။) (ခ) ယမသာဓန (ဇာ၊၂။၆၁၁)၌ နိရ.ယပါလကရညော အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနံ။ ဇာ၁ဋ္ဌ၊၅။ ၂၉၀။ ယမသာဓန (ဇာ၊၂။၃၂၄)၌ ယာမရညော အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနံ။ ဇာ၁ဋ္ဌ၊၇။ ၂၇၄။ (၂) ဂစ္ဆသိ ယမသာဓနံ။ ဇာ၊၂။၇၀။ သာ တုံ အင္ဒလောဟိတသဉ္ဇနွာ ဂစ္ဆသိ ယမသာဓနံ မစ္စုဏ္ဍဿ ဘဝနံ ဂမိဿသိတို့။ ဇာ၁ဋ္ဌ၊၅။ ၃၂၃။

ယမာမသေ (ကြိ) [ယမု+အ+မ။ ယမတိ–မှ။] သေ-ကား-နိပါတ်၊ တနည်း အာဂုမ်။ နီတိ၊ သုဘ။ ၁၁၁၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၁၀၅။] ပျက်စီး-ကုန်အံ့၊ သေဂုန်အံ့၊ သေမင်းဆိုသို့ လာ့းရ-ကုန်အံ့။ မယမေဿ ယမာမသေ။ ဝိ၊၃။ ၄၉၆။ မာ၃။ ၁၉၂။ ခမ္ဘ။ ၁၄။ ယမာမသေ။ သေရ။ ၂၆၉။ ဇာ၊၁။ ၁၀၀။ ဥပယမာမ နဿာမ သတတံ သမိဘံ မစ္စုသန္တိကံ ဂစ္ဆာမ။ ဝိ၁၌၊ ၃၊၄၃၃။ မ၊၌၊၄။ ၁၄၆။ ခမ္ဘ၊၌။ ၄၂။ ထေရ၊ ၌၊ ၂။ ၈။ ဇာ၊၌၊၃။ ၄၆၄-၅။ မယမေတ္ထ ယမာမသေဘိဘ္ဘော တေသဒ္ဓဿ ဝိသယံ ဒသောန္တော အာဟ သံသမဇ္ဈေတိ၊ ယမု-ဓာဘု ဥပယမနတ္ထော သဿကာသော နိပါတ-မတ္တောတိ အာဟ ဥပယမာမာဘိ။ ပါစိတ်၊ ဟေ။ ၄၀၂။

ယမိတ (တိ) [ယမ+တ။ ယမိတ–သံ ဇမိအ–ပြာ။] ကောင်းစွာ–ဆက်စပ်–ဖွဲ့စပ် – အပ်သော (အဆ)။ အနေကသန္ဓိယမိတော (အဘိ၁၌၂၊၂၄၁) တိ အနေကေဟိ သန္ဓိဟိ ယမိတော သမ္ဗန္ဓော'ပိ။ မူလဋီ၊၂။၁၅၄။

ယမလောကိုက (တိ) [ယမလောက+အိုက။ ယမလော်ကိုက–သံ။ ယမလောက္ကယ–ပြာ။] ပြိတ္တာ–လောက–ဘုံ–၌ဖြစ်သော၊ သူ။ ယမ-လောကိကာ (ပေတ။၁၃၀)တိ ယမလော-ကောတိ လဒ္ဓနာမေ ပေတလောကေ တဿ ယဓိယာပန္နဘာဝေန ဝိဒိတာ။ ပေတ၊၌။၃၁။

ယမဝသ (ပု) [ယမ+ဝသ] ယမမင်း–သေမင်း–၏အလို–နိုင်ငံ။ သပါဏမိဝ ကန္တော မေ၊ တဒါ ယမဝသံ ဂတော။ အပ၊၂။၂၄၅။ သေဂီ၊၌။၁၈၈။

ယမဝိသယ (ပု) [ယမ+ဝိသယ။ ယမဝိမယ–သံ။] (ခ) ပြိတ္တာဘုံ (ပြိတ္တာလောက)။ (၂) သေမင်းနိုင်ငံ (တမယ္ဟနလောက)။ (၃) ငရဲ–ဘုံ–ပြည်–နိုင်ငံ။ (ခ) ဒုဿီလျေန ယမဝိသယဿ် ပဇ္ဇော (ပေတ။၁၅၃) တိ အဘ္ဘနာ ကဇာန ဒုဿီလကမ္မုနာ ယမဝိသယံ ပေတလောကံ ပဇ္ဇော အမို၊ပေတ၊၌။၁၀၁-၁။ (၂) အဟဥ္စိ ဣမသ္မိံ ဇီဝလောကေ ဌိတော ယမဝိသယံ မစ္စုဝိသယံ ပရလောကံ ဂတော နာမ အဟောသိံ။ ဇာ၁၌၊၂။၂၀၇။ (၃) ယမဝိသယေနေဝ ယမဝိသယံ ပရိဝတ္တိဘ္ဘာ ဒဒုဝိဒစုဂတ္တော အဂ္ဂိနာယေဝ မရတိ။ မိ်လိန္ဒ။ ၂၉၂။

ယမသာဓန (နာ) [ယ+သာဓန။ ယမသ ၊နာ= ယမသာဓန–ဝိလှံ။P-T-S ခဒန်၌ သာဓန-ဟုရှိသည်။ အခြားမူအားလုံးလိုပင် ယမသာ-ဓန-ဟုရှိ၏။] ယမသာဓန–ကြည့်။

ယမသာဓန (နာ) [ယမ+သာဓန။ ယမသာဓန? ယမသာဓန၊ ယမသာဓန–ယမမင်း၏ နေရာ–

–ကြည့်။ (၂) ယမလောကဿာ (ခမ္မ။၁၉) တိ စဘုဗ္ဘိမံ အပါယလောကဿ။ ခမ္မ၊၌၊၁။ ၂၁၂။ (၃) နိရယံ တိရစ္ဆာနယောနိ်ံ၊ ယမလောကံ ဥပပဇ္ဇရော။ သံ၊၁။၃၃။ ယမလောက (သံ၊၌၊ ၁။၈၅)၌ ပနလောကံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၆။

ယမုနဝါသီ ၂ (တိ) [ယမုနာ+ဝသ+ဏီ။ ထီ–၌ ယမုန့ဝါသိနီ။] ယမုနာမြစ်၌နေသော၊ သူ၊ (နာဂါး)။ ယမုနဝါသိနော (ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၈၁)တိ ယမုနာ့ဃံ ဝသနကနာဂါ။ ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၄၁၊

ယမုနာ (ထီ) [ယမု+ဥန+အာ။ ယမ+ဥန+အာ။ ယမ+တုန+အာ။ ယမု ဥပရမေ၊ ဥနော၊ ယမဿ ဘဂိနီ ဝါ ယမုနာ၊ ဘဂိနျတ္ထေ၊ ဥနော။ ဓာန်၊၌။ ၆၈၂။ ယမေတိ ပါပံ နာသေတီတိ ယမုနာ၊ ကော မဟာနဒီ။ ဏွာဒိ။ ၁၀၁။ ယစ္ဆတိ ဝိရမ ဘိ ဂင်္ဂါယ ဓီတိ ယမုနာ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယမုနာ – သံ။ ဇမုဏာ၊ ဇဥဏာ၊ ဇမုဏာ–ပါကတ။] ယမုနာမြစ်၊အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းတွင် ထင်ရှားသောမြစ်။

(ဗြိဟတ် ဟိန္ဒိကောသနှင့် အက်ပတေး တို့၌–ယမုနာ့ (ထီ) (ယမ+ဥန+အာ) (၁) ယမမင်း၏နှမ၊ (၂) အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းတွင် ထင်ရှားသော ယမုနာမြစ်၊ (၃) ဒုရုဂါ နတ်သမီးဟူ၍ သုံးနက် လာသည်။)

ယမုနာမြစ်သည်–ဂင်္ဂါ, ယမုနာ, အစိရဝတီ, သရဘူ, မဟီ-ဟူသော မြစ်ကြီးငါးသွယ်တို့တွင် ဒုတိယမြစ်ဖြစ်သည်။ (ဝိ၊၄။ ၄၂၀။ သံ၊၁။ ၃၅၃။ အံ၊၂။ ၄၇၄) တနည်း–သိန္ဓု, သရဿတီ, နဒီယ (=နန္ဒိယ), စန္ဒဘာဂါ, ယမုနာ, သရဘူ, မဟီ-ဟူသော မြစ်ကြီး ဂ-သွယ်တို့တွင် ဆဋ္ဌမြစ်ဖြစ်သည်။ (အပ၊၁။ ၃၀။ အပ၊၌၊၁။ ၂၅၉။)

တနည်း–ဂင်္ဂါ, ယမုနာ, အစိရဝတီ, သရဘူ, မဟီ, သိန္ဓု, သရဿတီ, ဝေတြဝတီ, ဝိတံသာ, စန္ဒဘာဂါ-ဟူသော မြစ်ကြီး ၁၀-သွယ်ဘို့တွင် ဒုတိယမြစ်ဖြစ်သည်။ (မိလိန္ဒ။ ၁၁၉။)

ယင်း ယမုနာမြစ်သည် ဇမ္ဗူဒိပ်ကျွန်းရှိ အနောတတ်အိုင်၏ တောင်ဘက်မျက်နှာမှ စတင်စီးဆင်းလေသည်၊ အနောတာအိုင်ကို လက်ယာရစ် ၃-ပတ် လှည့်လည်၍ စီးဆင်းရာ အရပ်ကို "အာဝဋ္ဋဂင်္ဂါ" ဟု ခေါ်သည်၊ ကျောက်သားအပြင်ဖြင့် ယူဇနာ ၆၀-တိုင်တိုင် ဖြောင့်ဖြောင့် တန်းတန်း စီးဆင်းရာ အရပ်ကို "ကဏ္ဍဂင်္ဂါ" ဟု ခေါ်သည်၊ ကောင်းကင်ခရီးဖြင့် ယူဇနာ ၆၀-တိုင်တိုင် စီးဆင်းရာ အရပ်ကို "အာကာသဂင်္ဂါ" ဟုခေါ်သည်။ တိယဂ္ဂဠမည်သော ကျောက်ရောက်ကြီး၏ ကန်ပေါင်ကို ဖောက်ထွင်းပြီး ကျောက်သားထဲသို့ စိမ့်ဝင်၍ ယူဇနာ ၆၀-တိုင်တိုင် စီးဆင်းရာအရပ်ကို "ဗဟလဂင်္ဂါ" ဟု ခေါ်သည်၊ ဥမင်လိုဏ်ခေါင်းဖြင့် ယူဇနာ ၆၀-တိုင်တိုင် စီးဆင်းရာအရပ်ကို "ဥမင်္ဂဂင်္ဂါ"ဟု ခေါ်သည်၊ ဝိဇ္ဇူအမည်ရှိသော တောင်ဖီလာကို တိုက်ခတ်၍ လက် ၅-ချောင်းကဲ့သို့ မြစ်ကြီး ၅-သွယ်ဖြာ၍ စီးဆင်းရာအရပ်ကို ဂင်္ဂါ,ယမုနာ,အစိရဝတီ, သရဘူ,မဟီ-ဟု အသီးအသီးခေါ်လေသည်။ (မ၊၌၊၃။ ၂၅-၆။ အံ၊၌၊၃။ ၂၁၀-၂၀။ ဥဒါန၊၌။ ၂၇၃-၄။ သုဘူနိ၊၌၊ ၂။ ၁၆၁-၂။)

ယမုနာမြစ်သည် ပဟာဂ (=တြိဝေနီ) ဆိပ်ကမ်း၌တည်ရှိ၏။ (ဇာ၊ ၂။ ၂၃၀။)

ယမုနာမြစ် အနီး၌ ဟိမဝန္တာတောင်တည်ရှိ၍ ယင်းမြစ်၏ အောက်၌ နဂါးပြည် တည်ရှိလေသည်။ (ဇာ၊ ၂။ ၂၃၁။ ဇာ၊၌၊ ၇။ ၄၆။)

ယမုနာမြစ်၌ မကောင်းမှုကို ဆေးကြော သုတ်သင်– (မျှောပစ်) ကြသည်။ (ဇာ၊ ၂။ ၂၃၀။)

ယမုနာမြစ်ထဲ၌ နဂါးများ နေထိုင်ကြသည်။ (ဒီ၊ ၂။ ၂၀၇။ ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၈၁။ ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၄၁။)

မွေးဖွားပြီးစ အခါ မင်္ဂလာအသို့ပင် (အနာရောဂါ ကင်းရှင်းရန် –အပ၊၌၊ ၂။ ၂၀၃။) ဗာကုလသတ္တိသားကလေးကို ယမု-

နာမြစ်၌ ရေကစားစေကာ အထိန်းတော်များက ရေးချိုးပေးကြသည်။ (ပဋိသံဒ္ဌ၊ ၂။၂၇၉။)

ယမုနာမြစ်ကမ်း၌ မထုထုမြို့နှင့် ကောသမ္ဗီမြို့များ တည်ရှိ၍ (ပဋိသံဒ္ဌ၊ ၂။၂၇၉။ D-P-P-N။)

ပညောင်ပင်ကြီးလည်း တည်ရှိလေသည်။ (စရိယာဒ္ဌ။၁၁၇။ ဇာဒ္ဌ၊ ၇။၁၃။)

ယမုနာမြစ်သည် စိမ်းညိုသောရေရှိသည်၊ ယင်းမြစ်ကမ်း အနီးအပါး၌ ဥဒေါင်းများ၊ ကြိုးကြာများ မြူးထူးပျော်ပါးကစားနေထိုင်ကြသည်။ (ဇာ၊ ၂။၂၂၂။ ဇာဒ္ဌ၊ ၇။၁၆။)

ဂင်္ဂါငါးနှင့် ယမုနာငါးတို့ အချင်းချင်း အလှပြိုင် ကြသည်။ (ဇာ၊၁။၅၄။ ဇာဒ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၈-၉။)

ဘူရိဒတ္တ နဂါးမင်းကြီးသည် ယမုနာမြစ်ကမ်းနား၌ အင်္ဂါလေးပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ဥပုသ်သီလကို ဆောက်တည်သည်။ (စရိယာဒ္ဌ။၁၁၇။ ဇာဒ္ဌ၊ ၇။၁၃။)

ယင်း နဂါးမင်းကြီး၏ အလုပ်အကျေး နဂါးမဘို့သည် နဂါးမင်းကြီး၏ ပတ္တမြားရတနာကြီးကို ယမုနာမြစ်သဲသောင်ပြင်၌ ချထားခဲ့ပတ္တမြားဆောင်ဖြင့် မြူးထူး ပျော်ပါးကစားကြသည်။ (စရိယာဒ္ဌ။၁၁၉။)

ဂင်္ဂါ, ယမုနာ–စသော မြစ်ကြီးငါးစင်းတို့သည် သတ္တဝါတို့၏ ရာဂစသော ကိလေသာအညစ်ကြေးကို သုတ်သင်ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်ကြပေ။ ဝိသုဒ္ဓိ။၁၊၁၁။

ပုန စ ပရံ ဘိက္ခဝေ ယာကာစိ မဟာနဒီယော၊ သေယျထိဒံ၊ ဂင်္ဂါ, ယမုနာ, အစိရဝတီ, သရဘူ, မဟီ၊ တာ မဟာသမုဒ္ဒံ ပတ္တာ(ပတ္ထာ) ဇဟန္တိ ပုရိမာနိ နာမဂေါတ္တာနိ "မဟာသမုဒ္ဒေါ" တေ့ဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊၄။၄၂၀။အုံ၊၃။၃၉။ ဥဒါန။ ၁၄၀။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ယမုနာ နဒီ ပါစီနနိန္နာ ပါစီနပေါဏာ ပါစီနပဗ္ဘာရာ။ သံ၊၃။၃၀။ ယေ ကုဋ္ဌိရာ သမုဒ္ဒသ္မိံ၊ ဂင်္ဂါယ ယမုနာယ စ။ ဇာ၊၁။၇၀။ ဂင်္ဂါယ စရန္တိ၊ ယမုနာယ စရန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၉၅။ (–သံ၊၁။၃၅၃။ အုံ၊ ၂။၄၇၄။ အပ၊၁။ ၃၀။ မိလိန္ဒ။ ၇၃၊၉၄၊၁၁၉။)

ယမုနာတီရ (န) [ယမုနာ+တီရ] ယမုနာမြစ်–ကမ်း–ဂင်္ဂမ်းနား။ ဘဒ္ဒေအဟံ မနုဿလောကံ ဂန္ဆာ ယမုနာတီရေ မဟာနိဂ္ဂြောဓရုက္ခော အတ္ထိ။ စရိယာဒ္ဌ။ ၁၁၇။ ဇာဒ္ဌ၊၇။၁၃။ (–စရိယာဒ္ဌ။၁၁၉။ ဇာဒ္ဌ၊၇။၆၇။)

ယမုနောဒက (န) [ယမုနာ+ဥဒက] ယမုနာမြစ်ရေ။ သေယျထာပိ နာမ ဂင်္ဂါဒကံ ယမုနောဒကေန သံသန္ဒတိ သမေတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၀၀၊၁၀၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၀၀။ ဇာဒ္ဌ၊၅။၅၃၇။ ဇာဒ္ဌ၊၆။၂၅၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၀၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၇၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၂၉၊၅၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၇၇၊၂၇၇။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၅၀။ တတ္ထ ကိရ ဂင်္ဂါဒကသဒိသမေဝ ယမုနောဒကံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၂၁။

ယမေတိ[၁] (ကြို) [ယမ + ဏော + တိ။] စုရာဒိ။ ယမယတိ[၂] ကြည့်။] (၁) လုပ်ကျွေး၏။ (၂) နှောင်ဖွဲ့တတ်၏။ (၁) ယမ အပရိဝေသနေ ယမေတိ၊ ယမယတိ၊ ယမော။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၃၃၂။ (၂) ယမေန္တ–ကြည့်။

ယမေတိ[၂] (က၁၊ကြို) [ယမု+ဏော+တိ။ ယစ္ဆတိ –မှ] ရှောင်ကြဉ်စေ၏။

ယမေန္တ (တိ) [ယံမ+ဏော+အန္တ။ ထိ–၌ ယမေန္တိ။] နှောင်ဖွဲ့တတ်သော။ နု ကေဟိစိတိ ယမေန္တံ အတ္တာနံ ပဋိသေဓေတိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၅၄။ ယမေန္တန္တိ ဗဒ္ဓန္တိ။အနုဋီ၊ ၂။၁၅၆။

ယမေဋ္ဌ (ပု) [?] ယမေဋ္ဌက–ရွာ (စံးသျ။၁။ ၂၃၁–နှာ။) ယမေဋ္ဌ–ရဟန်း၊(ဝိနယပိဋကဂ၊ ဟိန္ဒီ၊ ရာဟုလ သံကိစ္စည်းရေး)။ ယမေဋ္ဌေ လောကာယတကံ၊ ပရိယာပုဏိ သု ဝါစယုံ။ စိ၊၄။ ၂၀၈။

ယမေဋ္ဌတေကူလ = ယမေဋ္ဌကေကဋ္ဌ (ပု) [ယမေဋ္ဌ + တေကူလ။ ယမေဋ္ဌ + ကေကဋ္ဌ၊သီ–မူဋ္ဌ ယမေဋ္ဌ + တေကူလ·ဟု ပါဋိဝိရှိ၏၊ ယမေဋ္ဌ–ရဟန်းနှင့် တေကူလ ရဟန်း·ဟု ဘာသာပြန်ပါ။ သျာ–မူဋ္ဌကား မေဋ္ဌ+ကောကဋ္ဌ-ဟုရှိ၏။] ယမေဋ္ဌက – ရွာ (စံးသျ)။ ယမေဋ္ဌကရဟန်းနှင့် တေကူလ ရဟန်း၊ ယမေဋ္ဌ ရဟန်းနှင့် ကေကဋ္ဌရဟန်း။ (ဝိနယပိဋကဂ၊ ဟိန္ဒီ၊ ရာဟုလ သံကိစ္စည်းရေး။ ၎င်း၏မူဋ္ဌ ယမေဋ္ဌ ယမေဋ္ဌတေကူလ နာမ·ကာ–ဟု ရှိသည်)။ တေန ခေါ် ပန သမ·ယေန ယမေဋ္ဌ ကေကဋ္ဌာနာမ ဘိက္ခူ ဒွေ ဘာတိကာ ဟောန္တိ ပြာဟ္မဏဇာတိကာ ကလျာဏဝါစာ ကလျာဏဝါက္ကရဏာ။ ဝိ၊၄။ ၂၀၀။ (ဤယမေဋ္ဌက – ရွာဟူသော အနက်ကို စဉ်းစားသင့်၏၊ ဘိက္ခူ ဒွေ ဘာတိကာတို့၏ အမည်၂-ခုတွဲ ဖြစ်သင့်၏၊ အဿဇိပုနဗ္ဗသုကာ နာမ....ပါပဘိက္ခူ။ ဝိ၊၁။ ၂၇၄။ ဝိ၊၄။ ၂၂။ ခဏ္ဍတိဿံ နာမ သာဝကယုဂံ အဟော·သိ။ ဒီ၊ ၂။၁၀။ ပါဋိမတ္တသုဒ်းများကြည့်လေ။)

ယဝ (ပု) [ယု·+အ။ ယု မိဿနေ ယဝတိ။ နိတိ၊ ဓာတု။၁၃၀။ ယုဝိဘဗ္ဗော မိဿိတဗ္ဗောတိ ယဝေါ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၅၀။ယဝတိ အမိဿီ·တော်ပိ မိဿိတော ဝိယ ဘဝတီတိ ယဝေါ။ ပါစိတ်၊ယော။၇၀။ ယူယတေ အမ္ဘသာ (ဥဒ·ကေန)ဣတိ ယဝေါ။ ကပ္ပဋ္ဌမ၊ ယဝက·နှင့် ထူးပုံကို ယဝက–ကြည့်။ (ပု) ယဝ–သံ။ ဇဝ–ပြာ။] (၁) မုယောစပါး၊ ဂျုံဖြူ၊ စဇာ စပါး၊ ဗာလီ။ (၂) ယဝမည်သော မင်း။ (၁) မာ အစ္ဆေ ဘဒ္ဒကေ ယဝေ ဒူသေသိ။ အံ၊၃။၁၆။ ပုဗ္ဗဏ္ဏံ နာမ သာလိ ဝိဟိ ယဝေါ ဂေါခုမော ကဂ်ံ ဝရကော ကုဒြူသကော။ စူဠနိ။၂၀၁။ သြဒနော နာမ သာလိ ဝိဟိ ယဝေါ ဂေါခုမော ကဂ်ံ ဝရကော ကုဒြူ·သကောတိ သတ္တန့် ဓညာနံ တဏ္ဍုလေဟိ နိဗ္ဗတ္တော။ ဝိ၊၆၊၃။၀၉။ (–မဟာနိ၊၆။၃၄၀။) သတ္တဝိဓံ ဓညန္တိ သာလိ ဝိဟိ ယဝေါ ကဂ်ံ ကုဒြူသော ဝရကော ဂေါခုမောတိ ဣဒံ သတ္တဝိဓံ ဓညံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၃၃။ (–မိလိန္ဒ။ ၂၅၉။ ကခ်ံ။ ၂၂၁။ ဝိ၊သင်္ဃာ။၁၂၄။ မာ၆၊ ၂။ ၁၀။ အံ၊၆၊၃။၁၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၁၄။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၂။ ၂၂၀။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၅။ အံ၊၎်၊ ၂။၁၉၆။) (၂) ယဝံ ဘက္ခေတု မိစ္ဆသိ။ ဇာ၊၁။၁၃၄။ တသ္မာ တံ ဇာနာမိ ပုရိမဒိဝသေ ပေါက္ခရ·ဏိယံ မူသိကံ ဒါသိ ံ ဟန္တ္ဝာ အဇ္ဇ မံ ယဝ·ဆာနံ ဘက္ခေတုံ မာရေတုံ ဣစ္ဆသိ။ ဇာ၊ ၆၊၃။ ၂၀၄။

ယဝက (ပု၊န) [ယဝ+က။(ပု) ယဝက–သံ၊ သ္ဆ္ဏလာဒိဘျး ပြုကာရဝစနေကန်၊ ပါဏိနီ။၅၊ ၄၊၃–သုတ်ဖြင့် ကန်–ပစ္စည်းသက်။ မုယော·အထူး။ (န)ယဝကျ–သံ။ ယဝကာနံ ဘဝနံ၊ ခေတ္တံ ယဝကံ့၊ခေတ္တံ့။ ကပ္ပဋ္ဌမ။ ယဝ, အတိ·ယဝ, တောကျ, ယဝက ၄-မျိုး အထူးကို ဘာဝပ္ပကာသကျမ်း၌ ဤသို့ဆိုသည်– (၁) အသီးအနှံ၌ဖြူသောအမြီးရှိသော မုယောသည် ယဝ–မည်၏။(၂)အမြီးတုံးသောမုယောသည် အတိယဝ–မည်၏။ (၃) အခွနံစိမ်းသော မြီးတုံးမုယောသည် တောကျ–မည်၏။ (၄) မုယောသာမန်သည် ယဝက-မည်၏။ အမရ၊ ၁၉၊၁၆-ဂါထာ-သျ-ကြည့်။](ပု) (၁)မုယော·ဂျုံဖြူ–စဇာ–ဗာလီ– ထမင်း။ (န) (၂) မုယော–ဂျုံဖြူ–စဇာ–ဗာလီ– စပါးစိုက်ပျိုး ရာ–လယ်–မြေ(မုယောခင်း)။ (ပု) (၃) မုယော–ဂျုံဖြူ–စဇာ–ဗာလီ–စပါး။ (၁) ယော ယဝကံ ဘုဉ္ဇသိ အပ္ပသူပံ။ ဇာ၊၁။ ၂၂၀။ ယဝကန္တိ ယဝဘတ္တံ။ ဇာ၊၆၊၆။၂၁၆။ (၂)

ပထဗျာ သာလိယဝကံ၊ ဂဝါဿံ ဒါသပေါရိသံ။ ဇာ၊၁။၂၄၆။ သာလိယဝကန္တိ သာလိခေတ္တယဝခေတ္တံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၄။ (၃) ပုန စ ပရံ ဘိက္ခဝေ ရညော ပစ္စန္တိမေ နဂရေ ဗဟုံ သာလိယဝကံ သန္နိစိတံ ဟောတိ။ အံ၊ ၂။၄၇၉။ သာလိယဝကန္တိ နာနပ္ပကာရာ သာလိယော စေဝ ယဝါ စ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၁၀။

ယဝကရဏ (န) [ယဝ+ကရဏ] မုယောတို့ကို ပြုလုပ်ဆုဖြစ်သော လယ်၊ မုယောခင်း။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ သမ္မန္နေ ယဝကရဏေ ယဝဒူသီ ဇာယေထ ယဝပလာပေါ ယဝကာရဏ္ဍဝေါတိ။ အံ၊၃။၁၆။ ယဝကရဏေတိ ယဝခေတ္တေ။ အံ။ဋ္ဌ၊၃။၁၉၇။

ယဝကလာပ (ပု) [ယဝ+ကလာပ] (၁)မုယော စပါးစည်း၊ မုယော ကောက်လိုင်း၊ မုယော လှိုင်း။ (၂) မုယော–စပါးပင်–ကောက်ပင်–ကောက်ဆုပ်။ (၁)ပန္ထေ ဒိသွာန သမ္မုဇ္ဇံ၊ ယဝကလာပံ သန္ဓရိ"။ အပ၊၁။၃၂၂။ ဣဿံ ဗန္ဓတိတိ ယဝကလာပံ ဗန္ဓန္တော ဝိယ ယာဝ နှ နဿတိ၊ ဧဝံ ဗန္ဓိတ္ဝာ ဝိယ ဌပေတိ။ မဇ္ဈ၊၄။ ၁၈၀။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၀။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၅၀။) (၂) ယထာ မဟာဇနေ ယဝလာဝကော ဝါမေန ဟတ္ထေန ယဝကလာပံ ဂဟေတ္ဝာ ဒက္ခိဏေန ဟတ္ထေန ဒါတ္တံ ဂဟေတ္ဝာ ယဝံ ဆိန္ဒတိ။ မိလိန္ဒ။၃၂။

ယဝကလာပဋ္ဌာနိယ (တိ) [ယဝကလာပ+ဋ္ဌာန + ဣယ] မုယောစပါးစည်း – မုယော ကောက်လိုင်း–၏တည်ရာကောက်ရိုး ပုံနှင့် တူသော (သတ္တဝါ)။ ဆ ဗျာဘင်္ဂီယော ဝိယ သဘာဝတော ဆဓာပိ ပစ္စေကံ ဣဋ္ဌာနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တဝသေန အဋ္ဌာရသ အာရမ္မဏာနိ ယဝကလာပဋ္ဌာနိယာ သတ္တာ ဟနနတော။ သံ၊ဋ္ဌီ။ ၂။၃၅၀။

ယဝကလာပန္တရ (န) [ယဝကလာပ+အန္တရ] မုယောစပါးစည်း – မုယောကောက်လိုင်း – ၏ အကြား၊ မုယောကောက်လိုင်းကြား။ ဒေဝိန္ဒောပိ သုဝဏ္ဏပါဒုကံ ယဝကလာပန္တရေ ဗန္ဓိတ္ဝာ ပသေသော်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၁၁၊

ယဝကလာပိယ (တိ) [ယဝကလာပ+ဣယ။ အပ၊၁။၃၂၅ – ယဝကလာပံ သန္ဓရိ"–ကြည့်။] (မုယောကောက်လိုင်း အခင်းကို ပေးလှူသော) ယဝကလာပိယ – မည်သော ထေရ်၊ ယဝကလာပိယထေရ်။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ယဝကလာပိယော ထေရော ဣမာ-ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၃၂၆။

ယဝကလာပိ (ပု) [ယဝကလာပ+ဣ] မုယော စပါးစည်း၊ မုယောကောက်လိုင်း၊ (ရိတ်ပြီး ထားအပ်သော မုယော ကောက်လိုင်းပုံ)။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ယဝကလာပိ စာတု-မဟာပထေ နိက္ခိတ္တာ အဿု။ သံ ၂၊၄၀၄။ ယဝကလာပိတိ လာယိတ္ဝာ ဌပိတယဝပုဇ္ဇော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၁၃။ ယဝကလာပိ ဝိယ သတ္တော တေဟိ ဟဿမာနဘ္ဂာ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၅၀။

ယဝကာရဏ္ဍဝ (ပု) [ယဝ+ကာရဏ္ဍဝ] မုယော ၏–အမှိုက်သဖွယ်ဖြစ်–အမှိုက်နှင့်တူ– သော မြက်။ ယဝကရဏ-ကြည့်။

ယဝကုမာရ (ပု) [ယဝ+ကုမာရ] ယဝ–မည် သောမင်းသား၊ ယဝမင်းသား။ တဿ သန္တိကေ ဗာဟုဏသိရညော ပုတ္တော ယဝ-ကုမာရော နာမ သဗ္ဗသိပ္ပါနိ ဥဂ္ဂဏှိတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၂။

ယဝကုမ္မာသ (ပု) [ယဝ+ကုမ္မာသ]မုယောမုန့်။ ကုမ္မာသန္တိ ယဝကုမ္မာသံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၄၊ ကုမ္မာသောတိ စ ယဝကုမ္မာသော ဝုတ္တော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၅၆။

ယဝကွာဝရ (ပု) [ယဝ+ခါရ။ ယဝဇာတော ခါရော ယဝကွာရော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။] မုယောဖြင့် ပြုအပ်သောဆား၊ မုယောပြုဆား၊ မုယော ဆား။ ပက္ကာလကန္တိ ယဝကွာရံ။အနုညာတ-

လောဏတ္တာ လောဏာနိုပိ ဒုကေသု ဝုတ္တာနိ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၇၁။

ယဝက္ခေတ္တ (န) [ယဝ+ခေတ္တ။ ယဝကွေ်တြ–သံ်။] မုယောခင်း၊မုယေ၊ာလယ် (မုယောတို့ကို စိုက်ပျိုးနာလယ်မြေ)။ ခေတ္တန္တိ သာလိခေတ္တံ ဝီဟိခေတ္တံ မုဂ္ဂခေတ္တံ မာသခေတ္တံ ယဝက္ခေတ္တံ ဂေါဓုမခေတ္တံ တိလခေတ္တံ။ မဟာနိ။၈။ (–သုတ္တနိ၊၄၊ ၂။၂၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၇၀။ အံ၊ ၌၊ ၂။၁၉၆။)

ယဝခါဒန (န) [ယာ+ခါဒန] မုယောဆန်ကို– စား– သုံးဆောင် – ဘုဉ်းပေး – ခြင်း။ ယဝခါဒန - (အပ၊၁။၁၂၀)န်တိ ဝေရဉ္ဇာယံ ယဝတဏ္ဍုလခါဒနံ။ အပ၊၄၊၁။၁၃၉။

ယဝခေတ္တ (န) [ယဝ+ခေတ္တ] ယဝက္ခေတ္တ–ကြည့်။ ကထံ ဟိ နာမ ဘဒန္တော အမှာကံ ယဝခေတ္တံ ဒူသေဿန္တိ။ ဝိ၊ ၂။၆၀။ (–၃၄၉။ –အံ၊၄၊၁။၁၉၇။ ဝိမာန၊၄။၂၇၄။ ဇာ၊၄၊ ၂။ ၁၀၀။ ဝဇိရ။၁၃။)

ယဝဂေါဓုမသီသ (န) [ယဝ+ဂေါဓုမ+သီသ] မုယောစပါး နတ်ကောက်စပါးတို့၏ အနှံ၊ မုယောစပါးနှံ, နတ်ကောက်စပါးနှံ။ အဂ္ဂဟိတတဏ္ဍုလံ ပဏ္ဍရ ပဏ္ဍုရံ သာလိသီသံ ဝါ ယဝဂေါဓုမသီသံ ဝါ နိက္ခမတိ။ ဝိ၊၄၊၁။၁၄၄။

ယဝကံ့ရ (ပု) [ယဝ+အကံ့ရ။ ယဝကံ့ရ–သံ်။] မုယောစပါး–ညောက်–ညှန့်။ စက္ခု အသာဒာရဏန္တိ အသာဒာရဏကာရဏေနာဿံ နိဒ္ဒေသော ယထာ ယဝကံ့ရောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၁၀။ ပဓာနကာရဏေနာန စ နိဒ္ဒေသော နိရုဇ္ဈော သာသနေ လောကေ စ ယထာ စက္ခုဝိညာဏံ ယဝကံ့ရောတိ စ။ ဒီ၊၌၊၁။၁၄၆။ (–အနုဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။)

ယဝတဏ္ဍုလ (ပု) [ယဝ+တဏ္ဍုလ] မုယောဆန်။ ယာတဏ္ဍုလမာဒါယ အဒ္ဓါနံ ပဋိပဇ္ဇန္တိ။ဝိ၊၄၊ ၁။၁၄၅။

ယဝတဏ္ဍုလခါဒန (န) [ယဝတဏ္ဍုလ+ခါဒန] မုယောဆန်ကိုစားခြင်း။ ယဝခါဒန– ကြည့်။

ယဝတိ (ကြိ) [ယု+ဒ၊+တိ။ ယု မိဿနေ ဂတိယဉ္စ။ ယောတိ၊ ယဝတိ၊ အာယု၊ ယောနိ။ နိတ်၊ ဓာတု။၁၃၀။ ယော်တိ–သံ်။] (ခ)ရော နှောင်။ (၂) ပွားစေ–သီး–၏။ (ခ) ယဝတိ ဖလံ သဘာဝတော ဘိန္နမိ အဘိန္နံ ဝိယ မိဿိတံ ဟောတိ တေနာတိ ယောနိ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။၃၇၂။ ယဝတိ တေန ဖလံ မိဿိတံ ဝိယ ဟောတီဘိ ယောနိ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၃၂၉။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၃၁၃။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၄၅။ ပါစိတ်၊ ယော။၂၀။ (၂) ယဝတိ တေသ္မာ ဖလံ့ ပသဝတီတိ ယောနိ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၂၁၉။

–ဘဏ္ဍရ (ပု) [ယဝ+အဘဏ္ဍရ] မုယော–မုယောစည်း–အခင်း၊ မုယော–မုယောစည်း–အခင်းကို ပေးလှူရခြင်း၊ (ထိုင်စရာမုယောကောက်လှိုင်း အခင်း)။ ဒုဂ္ဂတိ နာဘိဇာနာမိ၊ ယဝဘ္ဍရေ ဣဒံ ဖလံ။ အပ၊၁။၃၂၅။

ယဝဒူသီ (တ) [ယဝ+ဒူသ+ဏီ] မုယောစပါးပင်ကို ဖျက်ဆီး – လေ့ရှိ – တတ် – သော (မြက်)။ ယဝကရဏ–ကြည့်။

ယာန (ပု၊န) [ယု+ယု။ ယဝန–သံ်။ ယောန–ကြည့်။ ပါဠိ၌ ယောနအသုံးမျှားသည်။] (န) (ခ) လေးညှင်းပင်။ (ပု) (၂) ယဝန–မည်သော အရက်။ (ဓာန်၊ဋ္ဌီ၊၁၄၇။) ယွန်းပြည်၊ (ဓာန်၊သျ၊ကျော်၊ စံထား။) (ခ)(၂) ယု မိဿနေ၊ ယု၊ ယဝနံ၊ တဿ ပုပ္ပံ ယဝနပုပ္ပံ၊ ဒေဝကုသုမံ။ ယဝနဒေသေ ဇာတံ ပုပ္ပန္တိ ဝါ ယဝနပုပ္ပံ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၁၄၇။ (ဓာန်၊ သျ၊ ကျော်၊ စံ၊ ထားကိုလည်းကြည့်။)

ယဝနပုပ္ပ (န) [ယဝန+ပုပ္ပ] လေးညှင်းပွင့်။ ကုကုံမဋ္ဌေဝ ယဝန၊ ပုပ္ပဋ္ဌ တဂရံ တထာ။ ဓာန်။၁၄၇။

ယဝနဘာသာ (ထိ) [ယဝန+ဘာသာ] ယဝနမည်သောအရပ် – ယွန်းပြည်–၌ ဖြစ်သော ဘာသာ၊ ယဝနတိုင်းသားတို့၏ – ဘာသာ–စကား။ သဗ္ဗညွေဝ(သဗ္ဗညေဝ)ဝိဿဇ္ဇနိယ-ယုတ္တတာယ သဗ္ဗဝိဿဇ္ဇဗျဥ္ဇနာ ဝါ ယဝန–ဘာသာ ဝိယ။ သာရတ္ထ၊ဝ။၃၂၇။ မ၊ဋီ၊၂။ ၁၅၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၅၅-ဖ။

ယဝန္တိ (ကြိ) [ယု+အ+အန္တိ။ ယဝတိ–ကြည့်။] ရောနှောကုန်၏။ ယဝန္တိ တာယ သတ္တာ အမိဿိတာဝိ သမာနဇာတိကာယ မိဿိတာ ဟောန္တိတိ ယောနိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၇။ ယဝန္တိ ကာဟိ သတ္တာ အမိဿိတာဝိ သမာန–ဇာတိတာယ မိဿိတာ ဝိယ ဟောန္တိတိ ယောနိယော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၄၂။

ယဝပဒါယက (ပု) [ယဝ + ပဒါယက] မုယောဆန်ကို ပေးတတ်သော၊ သူ။ အာဒိသဒ္ဒေန ဟတ္ထိနံ ယာပဒါယကာဒယော သင်္ဂဏှာတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၂။ (–အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၉၀။)

ယဝပရိမာဏ (တိ) [ယဝ+ပရိမာဏ] မုယောစပါး – အတိုင်းအရှည် – ပမာဏ – ရှိသော (အတွေ၊ အသက်၊ လိပ်ပြာကောင်)။ တေန သရီရပရိမာဏော, အဂ်္ဂဒပရိမာဏော, ယဝပရိ-မာဏော, ပရမာဏုပရိမာဏော အတ္တာတိ ဧဝမာဒိဝါဒါ ဒဿိတာ ဟောန္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၆၅။ (–ဒီ၊ဋီ၊ဂ။ဂ၂၂။ မ၊ဋီ၊၃။၂၂၂။)

ယဝပလာပ (ပု) [ယဝ+ပလာပ] မုယော၏ အဖျင်းနှင့် တူသောမြက်။ ယဝကရဏ–ကြည့်။

ယဝပလာသ (ပု) [ယဝ+ပလာသ] မုယော၏ အဖျင်းနှင့်တူသောမြက်။ တမေနံ ဧဝံ ဇာနန္တိ ယဝဘူပိ ဝါ ယံ ယဝပလာသော ယဝကာ-ရဘူဝေါတိ။ အံ၊၃။ဂ၆။ (ဗဟး၊သျ၊မူ)။

ယဝပါလ (ပု) [ယဝ+ပါလ+အ။ ယဝပါလ–သံ။] မုယောခင်းကို–စောင့်–စောင့်ရှောက်–တတ်သော၊ သူ။ မုယောခင်းစောင့်–သမား–သူ။ ယဝပါလေန ဥပနီတာ အဋ္ဌ တိဏ-မုဋ္ဌိယော ဂဟေတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃။၂၆ဂ။

ယဝပါလက (ပု) [ယဝ+ပါလ+ကွ] (ခ) (က) မုယောခင်းကို–စောင့်–စောင့်ရှောက်–တတ်သော၊ သူ၊ မုယောခင်းစောင့် (ဆင်းရဲသား လူငယ်)။ (ခ) ဓမ္မဒဿီဘုရားလောင်းအား မြက်ရှစ်ဆုပ်လှူဒါန်းသော သိရိဝဏ္ဏလုလင်။ (ဂ) ပိယဒဿီဘုရားလောင်းအား မြက်ရှစ်ဆုပ် လှူဒါန်းသော သုဇာတလုလင်။ (၂) ယဝပါလကဝိမာန၀တ္ထု။ (ခ) (က) အဟံ မနုဿေသု မနုဿဘူတော၊ အဟောသိံ ယဝပါလကော။ ဝိမာန။၉၉။ ယဝပါလကော ဝေလံ ဩလောကေတ္ဝာ ကစ္စိ ဘဒ္ဒန္တေ အာဟာရော လဒ္ဓါတိ အာဟ။ ဝိမာန၊ ၃။၂၇၄။ (ခ) သာယန္ဟသမယေ သိရိဝဏ္ဏနေန နာမ ယဝပါလကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိ-ယော ဂဟေတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃။၂၅၉-ဖ၀။ (ဂ) သုဇာတေန နာမ ယဝပါလကေန ဒိန္နာ အဋ္ဌ တိဏမုဋ္ဌိယော ဂဟေတ္ဝာ ..... ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃။၂၇၃။ (၂) ယဝပါလကော စေဝ ဒေ့၊ ကုဏ္ဍလိနော ပါယာသိတိ။ ဝိမာန။၁၀၂။

ယဝပုဋ္ဌ (ပု) [ယဝ+ပုဋ္ဌ] မုယောစပါးတို့၏–အခေါင်း – အစု – အပုံ (မုယောစပါးပုံ)။ ယဝပုဋ္ဌော သုပရိပက္ကယဝသမုဒယော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၅၀။ ယံဝကလာပီ–လည်းကြည့်။

ယဝဖလ (ပု) [ယဝ+ဖလ။ ယဝေါဝ ဖလ-မဿာဘိ ယဝဖလော။ ကပ္ပဋ္ဌမ။ အမရ၊ဋီ၊ ဗျာချာ။] ဝါး၊ ဝါးပင်။ သတပဗ္ဗော, ယဝ-ဖလော, မက္ကဇော, တေဇနောပိ၊ ဓာန်၊ဋီ။ ၅၉၉၊ဖ၀၀။

ယဝဘတ္တ (နာ) [ယဝ+ဘတ္တ] မုယော-ထမင်း-ဆွမ်း။ အန္နဘာရနေသာဒါနန္တိတ္ထေ အန္နံ ဝုစ္စတိ ယဝဘတ္တံ၊ တံ ဘာရော ဧတေသန္တိ အန္နဘာရော။ အံ၊၁၃၊၃၁။ ယဝဘတ္တံ ဘုဥ္ဇမာနံ ပဿိ။ ဇာ၊၁၊၆။၂၁၅။

ယဝဘတ္တဝိဏ္ဍ (ပု) [ယဝဘတ္တ + ပိဏ္ဍ] မုယော-ထမင်း-ဆွမ်း-ဆုပ်။ ယဝဘတ္တပိဏ္ဍံ ဆဋ္ဌေတွာ ဥဋ္ဌာယ မုခံ ဝိက္ခာလေတွာ နိသိဒိ။ ဇာ၊၁၊၆။၂၁၅။

ယဝမဏ္ဍက (တိ) [ယဝ + မဏ္ဍ+က။ သက္ကဋ ပိဋ္ဌကဋ္ဌ ယဝဘစ္ဆက-ဟု ရှိ၏။] (၁) ယဝမဏ္ဍကဂ္ဂါ။ (၂) ယဝမဏ္ဍကဂ္ဂါဋ္ဌ တည်သော အိမ်။ (၁) (၂) သေ မဂ္ဂေါ ယဝမဏ္ဍကဿ။ ဇာ၊၁၀။၂၆။ သေ မဂ္ဂေါ ယဝမဏ္ဍကဿ ယဝမဏ္ဍကဂါမေ ဌိတဿ အမှာကံ ဂေဟဿ။ ဇာ၊၁၊၆။၂၀၆။

ယဝမဏ္ဍကဂါမ (ပု) [ယဝမဏ္ဍက + ဂါမ] ယဝမဏ္ဍကမည်သော ရွာ၊ ယဝမဏ္ဍက ရွာ။ ယဝမဏ္ဍက-ကြည့်။

ယဝရာဇ (ပု) [ယဝ+ရာဇ။ ယဝရာဇ-သံ။ ဇဝရာယ-ပြာ။] ယာမည်သောမင်း၊ ယဝမင်း။ ယဝ(၂)အနက်-ကြည့်။

ယဝရာသိ (ပု) [ယဝ+ရာသိ] မုဒယောစပါး-အစု-အပုံ။ ရုက္ခေ သဝဲခါ ယဝေါ ယဝရာသိမှိ သမုဋ္ဌိတောတိဿာဒီသု။ ဥ ဒါ နိ ၊ ၁၄။ ၂၁ ။ (-ဝဇိရ။၃၅။ ဒီ၊၆။၁၀။၄၆။ အံ၊၆။၁၀။၃၅။)

ယဝရူပီ (တိ) [(ယဝ+ရူပ=) ယဝရူပ+ဣ၊] မုယောစပါးအသွင်ရှိသော-မြက်၊ မုယောစပါးပင်နှင့်အသွင်တူသော မြက်။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ သမ္ပန္နေ ယဝကရဏေ ယဝရူပီ ဇာယေထ။(က-မူ) အံ၊၃။၁၆။

ယဝလက္ခဏ (နာ) [ယဝ+လက္ခဏ] (အတွင်းဖက် အားဖြင့် လက်ဆစ်ခြေဆစ်၌ တည်သော) မုယောစပါး - စဇာစပါး - နှင့်တူသော လက္ခဏာတော်။ တာသံ ကေပွမာဏတာယ ယဝလက္ခဏံ အညမညံ ပဋိဝိဇ်ဈတ္တာ တိဋ္ဌတိ။ ဒီ၊၁၊၂။၃၀။ မ၊၁၊၃။၂၅၀။ ယဝလက္ခဏန္တိ အဗ္ဘန္တရတော အင်္ဂုလိပဗ္ဗေ ဌိတံ ယဝလက္ခဏံ။ ဒီ၊၆။၂။၃၇။ မ၊၆။၃။၁၇၃။

ယဝလာဝက (ပု) [ယဝ+လူ+ဏ္ဍ] မုယောစပါး-ကောက်-ကိုရိတ်သော သူ၊ ကောက်ရိတ်သမား။ ဇာနာသိ တံ မဟာရာဇ ယဝလာဝကေတိ....ကဆံ မဟာရာဇ ယဝလာဝကာ-ယဝံ လုနန္တီတိ။ မိလိန္ဒ။၃၁-၂။

ယဝဝတ္ထု (နာ) [ယဝ+ဝတ္ထု] မုယောစပါး၏ တည်ရာရှိသောအရပ်၊ မုယောစပါးစိုက်ပျိုး ထားသည့်လယ်၊ မုယောလယ်တော။ ကေ ယဝဝတ္ထုံ ဂန္တွာ ယဝံ ခါဒိဿာမိ။ ဇာ၊၁၊၃။ ၂၀၂။

ယဝသ (ပု၊နာ) [ယု+အသ။ယု မိဿနေ၊အသော။ ဓာန်၊၆၊၄၀၂။ ယောတိတိ ယဝသံ၊ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယု+အ သဿ်။ ပါဏိနီ၊ ဥဏာဒိ၊၁၁၉။ (နာ) ဇဝသ-ပြာ။]မြက်၊နွားစားမြက်။ယာဝသိက-လည်းကြည့်။ တိဏန္တိ ယာသံ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၂၆၃။ သော ဒေါ့ဏိယာ ဗဒ္ဓေါ "ယဝသံ ယဝသ"န္တိ စျာဃတိ။ အံ၊၃။၅၂၆-၇။ တဿ ဒ္ဝိသု ပဿေသု ယံဝသံ ဒေန္တိ။ ဇာ၊၁၊၁။၃၅၇။ (-အံ၊၆၊၃။၆၂၊၆၅။)

ယဝသဒါယက (တိ) [ယဝသ + ဒါယက] (ဆင်တို့အား)မြက်ကို ပေးတတ်သော၊ သူ။ အာဒိသဒ္ဒေန ဟတ္ထိနံ ယဝသဒါယိကာဒိကေ သင်္ဂဏှာတိ။ ဒီ၊၆။၁။၂၁၉။ (-သီ၊၆။သစ်၊ ၂။၃၂။)

ယဝသန္ဆရ (ပု) [ယဝ+သန္ဆရ] မုယောစပါး စည်း - မုယောကောက်လိုင်း - အခင်း။ မမ သက်ပွမညာယ၊ နိသိဒိ ယဝသန္ဆရေ။ အပ၊ ၁။၃၂၅။

ယဝသဿဒေါကီ (ထီ) [ယဝ+သဿ+ဒေါကီ] (မြင်းစားရန်) မုယော၀စပါးထည့်ထားသည့်–ကျင်း – စားကျင်း – သစ်ခွက် – စားခွက်။ ဒေါကီယာ ဗဒွေါတိ ယဝသဿဒေါကီယာ သမီပေ ဗဒွေါ။ အံ၊၆၊၃၊၃၃။

ယဝသိက (တိ) [ယဝ+ဣက။ ယဝသ+ဣက။ ယဝသိန်–သံ။] မုယော၀ခင်းစောင့်သော၊ သူ။ မုယော၀ခင်းစောင့် (မြန်မာပြန်)။ (ကျွန်းစား) မြက်ပိုင်ရှင် (ဝီလျံ)။ နဂရေ အရှဏ္ဍ-၀တိယဲ၁၊ အာသိ ယဝသိကော တဒါ။ အပ၊၁။၃၂၅။

ယဝသိသ (နာ) [ယဝ+သီသ] မုယော၀စပါးနှံ။ တဿ ဒ္ဒိသု ပဿေသု ယဝသိသံ ဒေန္တိ။ ဇာ၊၆၊၁။၃၅၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၅။ ယဝေ သာ၀ေတ္ဝာတိ ယဝသိသတော ယဝေ ပေါထနေန မောစေတ္ဝာ ဝိ၀ေစေတ္ဝာ။ သံ၊၆၊ ၂။၃၅၀။

ယဝသုက (နာ) [ယဝ+သုက။ ယဝဂုက–သံ။ ယဝက္ခာရ – နှင့်တူ၏ဟု ဝီလျံ-၌ ဆိုသည်။] မုယော၀စပါး၏ – ဆူး – အမြီးဖျားအမွေး။ သေယျထာပိ သိက္ခ၀ေ သာလိသုကံ ၀ါ –ယဝသုကံ ၀ါ....ဘိန္နိဿတိ(ဘေစ္ဆတိ)။သံ၊၃၊၉။ အံ၊၁။၇။ သုကံ နာမ ဥဒ္ဓဂ္ဂံကတ္ဝာ ဌပိတံ ဟတ္ထံ ၀ါ ပါဒံ ၀ါ ဘိန္ဒိတိ။ သံ၊၆၊၃။၁၆၄။ သုကန္တိ သာလိယ၀ါဒိနံ ၀ါလမာဟ။ သံ၊၆၊ ၂။၄၀၂။ သာလိသုကန္တိ သာလိဖလဿ သုကံ။ ယဝသု-ကေပိ သေတ္ထ နယော။ အံ၊၆၊၁။၄၂။ ကဏ-သဒိသော သာလိဖလဿ တုဏ္ဍေ ဥပဓ္ဓုနက-၀ါလော သာလိသုကံ၊ တထာ ယဝသုကံ။ အံ၊၆၊၁။၉၆။

ယဝေါဒန (နာ) [ယဝ+ဩဒန] မုယော–ဂျုံဖြူ – စပ်ား – ဗာလီ – ထမင်း။ တေနာဟံ တုဿာမိ ယဝေါဒနေန။ ဇာ၊၁။၂၂၀။ တေန ကာရဏေနာဟံ ယဝေါဒနေန တုဿာမိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊၆၊၆။၂၁၇။

ယသ၁ (ပု) [ယသု၊-အ။ ယဇ+အ။ ယာ+သ။ ယဿတိ တေန ကိတ္တိယတီတိ ယသော၊ ထုတိဃောသော။ ယဿတိ တေန ပုရေ-စာနုနံစရဘာ၀ေန ပရိ၀ါရိယတီတိ ယသော။ ပရိ၀ါရော။ ဒီ၊၎၊၁။၁၃၀။ ယဇတိ တေနာတိ ယသော၊ ဇဿ သော။ သမ္ဗတ္ထ ယာတီတိ ၀ါ ယသော၊ သော။ ယသတိ ပယသတီတိ ၀ါ ယသော။ ဓာန်၊၎။၁၁၇။ (ယဇ်–သံ) အဒ္ဓမာဂမီ-၌ ယသ (နာ) ဟုဆိုသည် ဇသ(ပု) –ပြာ။ မနောဂိုဏ်း။ ကစ္စည်း။ ၁၈၁။ ရူ။၉၇။ နီတ်၊ပဒ။၁၃၃။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၇၁။ အသ္သုတေ ဗျာဟေ့တီတိ ယသော။ ကပ္ပဒ္ဓုမ။] (၁) အခြံအရံ၊ အခြေအရံပရိသတ်။(၂)အကျော်အစော၊ ကျော်ဇောသံ၊ ကျော်စောခြင်း၊ ချီးမွမ်းခြင်း။ (၃) အခြံအရံ၊ အကျော်အစော။ (၄) ယသဘုန်းတော်၊ (လောက သုံးပါး၌ ပျံ့နှံ့သော ဟုတ်မှန်သည့် ဂုဏ်တော်တို့ကြောင့် ရအပ်သော အလွန်စင်ကြယ်သော ကျော်ဇောသံ)။ (၅) လာဘ်ပူဇော်သကာ။ (၆) စည်းစိမ်ဥစ္စာ။ (၇) အစိုးရခြင်း၊ အာဏာပြု–အာဏာထား–အမိန့်ပေး–စီမံခန့်ခွဲ–ခြင်း။ (၈) အစိုးရခြင်း၊ စည်းစိမ်ဥစ္စာနှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊ ချီးမွမ်းခြင်း။ (၉) (နတ်ဘို့၏)ဘုန်းတန်ခိုး။ (၁၀) (အတ္တဘော၏)အသရေ၊ ဘုန်းကျက်သရေ။ (၁၁) ယသသုတ်။

(၁) အခြံအရံ၊ အခြေအရံပရိသတ်။ ယသော စ အယသော စ။ ဒီ၊၃။၂၄၅။ အံ၊ ၃။၇။ ယသောတိ ပရိ၀ါရော။ ပဋိသံ၊၆၊၁။ ၁၀၆။ အဂ္ဂံ အာယု စ ဝဏ္ဏော စ၊ ယသော ကိတ္တိ သုခံ ဗလံ။ အံ၊၁။၃၄၄။ အံ၊၂။၃၀။ ဣတိဝုတ်။၂၅။ ယသောတိ ပရိ၀ါရသမ္ပဒါ။ ဣတိဝုတ်၊၆။၂၇၆။ ယသသာ (ဝိမာန။၇၃။ ဒီ၊၆၊၁။၂၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၂။)တိ ဤဒိသေန ပရိ၀ါရေန ပရိဇနေန စ။ သီ၊၆၊သစ်၊၂။ ၁၆၅-၆။(–ဝိမာန၊၆။၂၀၂။ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊၁။၂၄၀-

(၆) စည်းစိမ်ဥစ္စာ။ ဘဏ္ဍာဂါရိကော ရဇာနံ စက္ကဝတ္တိ သာယံပါတံ ယသံ သရာပေတိ။ မိလိန္ဒ။၃၆။အဘိ၁၊၁။၁၆၄။ ယသပဋိလာဘ–လည်းကြည့်။

(၇) အစိုးရခြင်း၊ အာဏာပြု–အာဏာထား–အမိန့်ပေး–စီမံခန့်ခွဲ–ခြင်း။ နဝါဟ.မေတံ ယသသာ ဒဒါမိ။ ဇာ၁။၃၁၇။ ယသသာတိ ဒိဗ္ဗဿ ဝါ မာနုသဿ ဝါ ဣဿရိယဿ ကာရဏာ။ စရိယာ၁၊၁။၇၀။ ယသမဒ (၁) အနက်လည်းကြည့်။

(၈) အစိုးရခြင်း, စည်းစိမ် ဥစ္စာ နှင့် ပြည့်စုံခြင်း, ချီးမွမ်းခြင်း။ အပ္ပမတ္တာဿ ယသောဘိဝုတိ။ ဓမ္မ။၁၆။ ယသောဘိဝုတိတိ ဣဿရိယ ဘောဂသမ္ပန္နသခါတော စေဝ ကိတ္တိဝဏ္ဏဘဏနသခါဒတော စ ယသော အဘိဝုတိ။ ဓမ္မ၊ ၁၊၁။၁၅၂။

(၉) (နတ်ဘို၏) ဘုန်းတန်ခိုး။ ဒဒ္ဒလ္လမာနာ ယသသာ ယသဿိနီ။ ပေတ။၁၇၂။ ယသသာတိ ဒေဝိဒ္ဓိယော။ ပေတ၁၊၁။၁၇၄။

(၁၀) (အတ္တဘော၏) အသရေ–ဘုန်းကျက်သရေ။ ယသဿိသော (ဒီ၊၂။၂၀၉)တို့ အတ္တဘာဝသိရီသခါတေန ယသေန သမန္နာဂတော။ ဒီ၁၊၂။၂၀၆။

(၁၁) ယသသုတ်။ ယသော ပတ္တပ္ပသာဒေန။ အံ့၊၃။၁၆၀။

ယသ၂ (ပု) [ယသ+ယသ+ယသ၁။ ကေသိသ်။] အခြံအရံ, အကျော်အစော, စည်းစိမ်ဥစ္စာ။ ယသော (နေတ္တိ။၁၀၇) ကိတ္တိ စ ပရိဝါရော စ ဘောဂေါ စ နိဟီယတိ။ နေတ္တိ၊၀။၂၇၃။

ယသ၃ (တိ) [ယသ+ဏ။] စည်းစိမ်ဥစ္စာကို ပေးတတ်သော။ ဇတေ စ ယသေ ဟာပေတွာ (ဇာ၊၁။၁၀၂) တိ ဇတေ တွေကေ ယသဒါယကေ ဓမ္မေ ဟာပေတွာ စ။ ဇာ၁၊၃။ ၄၄၄။

တို့၌ကား "ပရိစ္ဆေဒေနစ" ဟု ရှိ၏)။(–အံ၊၁။ ၃၂၄၊၃၄၁၊၃၇၇။ အံ၊၂။၄၂။ မဟာနိ။၂၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၈၊ ၂၈၀။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၆၁၊ ၃၁၂။ မဟာနိ၊၄၁။၉၀။ စူဠနိ၊၄၁။၈၈။ ဇာ၊၄၁။၁၇၁။ အံ၊၄။ ၂။၂၉၁။)

(၂) အကျော်အစော, ကျော်စောသံ, ကျော်စောခြင်း, ချီးမွမ်းခြင်း။ သော ယသံ ပရမံ ပတ္ထော။ သုဘ္တနိ။၃၀၀။ အဗ္ဘုတံ ဥတ္တမံ အတိဝိသိဋ္ဌံ ယသံ ကိတ္တိံ ပသံသံ ပတ္ထော။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၁၆၇။ ယသေသု(စရိယာ။၄၁၉) တိ ကိတ္တိသု။ စရိယာ၁၊၄။၂၆၁။ ယသော (ဒီ၊၄၊၁။၁၃၁။ သံ၊၄၊၁။၁၂၀)တိ ကိတ္တိသဒ္ဒေါ။ ဒီ၊၃။၂၁၃။ သီ၊၃။သစ်၊၂။၁၆။ သံ၊၃။၁၇၁။

(၃) အခြံအရံ၊ အကျော်အစော။ နိဟီယတိ ယသော တဿာ (ဝိ၊၅။၂၉၄။ ဒီ၊၃။၁၄၇)တိ တဿ အာတိဂါမိနော ကိတ္တိယသော ပိ ပရိဝါရယသောပိ နိဟီယတိ ပရိဟာယတိ။ ဒီ၁၊၃။၁၂၇။ (–ဝိ၁။၉၆။ ဝိမာန။၃၈။ နေတ္တိ။၁၀၇။ အံ၊၄၊ ၁။၂၀၈။ ဝိမာန၊၄၁။၁၂၃။ နေတ္တိ၊၄၁။၂၂၁။)

(၄) ယသဘုန်းတော်(လောကသုံးပါးလုံး ပျံ့နှံ့သော ဟုတ်မှန်သည့်ဂုဏ်တော်တို့ကြောင့် ရအပ်သော အလွန်မင်ကြယ်သော ကျော်စောသံ)။ ယဿ စ လောကေ ဣဿရိယဓမ္မယသသိရိကာမပယဇတ္တသု ဆသု ဓမ္မေသု ဘဂသဒ္ဒေါ ဝတ္တတိ။ .....လောဇ္ဇတ္တယဗျာပကော ယဆာဘုစ္စဂုဏာဓိဂတော အတိဝိယ ပရိသုဒ္ဓေါ ယသော။ ဝိ၁၊၁။၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၅။ ခုဒ္ဒက၁၊၄။၉၂။(–သာရတ္ထ၊၁။ ၃၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၄၊၁။၂၅၆။)

(၅) လာဘ်ပူဇော်သကာ။ ယသော ကိတ္တိစာ (သုတ္တနိ။၄၀၇။ မဟာနိ။၁၁၄)တိ လာဘသက္ကာရော ပသံသာ စ။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။ ၂၅၁။ မဟာနိ၊၄၁။၂၃၆။

ယသ၇ (ပု) [ယသ°–ကြည့်] (၁) (ပဒုမုတ္တရဘုရားလောင်း၏) "ယသ" မည်သော ပြာသာဒ်။ (၂) (ကဿပဘုရားလောင်း၏) "ယသ"မည်သော ပြာသာဒ်။ (၃) (မဟာသမယသုတ်လာ) "ယသ"မည်သောနတ်။ (၄) သုမေဓယသစကြဝတေးမင်း။ (၅) ကာကဏ္ဍကပုဏ္ဏား၏ သား အရှင်ယသ။ (၆) ယသသူဌေးသား၊ ယသထေရ်။

(၁) (ပဒုမုတ္တရဘုရားလောင်း၏)"ယသ" မည်သော ပြာသာဒ်။ နရဝါဟနော ယသော ဝသဝတ္တိ၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၄၅။

(၂) (ကဿပဘုရားလောင်း၏)"ယသ" မည်သော ပြာသာဒ်။ ဟံသော ယသော သိရိနန္ဒေါ၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၇၈။

(၃) (မဟာသမယသုတ်လာ) "ယသ" မည်သောနတ်။ ဝရုဏာ ဝါရဏာ ဒေဝါ၊ သောမော စ ယသသာ သဟာ(ဒီ၊ ၂။ ၂၀၇)တိ ဝရုဏဒေဝတာ .... ယသသာ နာမ ဒေဝေန သဟဂတာတိ အဇ္ဈတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။

(၄) သုမေဓယသ စကြဝတေးမင်း။ ကေနဘိ သကပွမှိ။ သုမေဓယသနာမကော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၁၅၅။ (သီ၊မူ)

(၅) ကာကဏ္ဍကပုဏ္ဏား၏ သား အရှင်ယသ။ ဘေန ခေါ် ပန သမယေန အာယသ္မာ ယသော ကာကဏ္ဍကပုတ္တော။ ဝိ၊၄။ ၄၉၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၆။

ကာကဏ္ဍကပုဏ္ဏား၏သား အရှင်ယသ–ထေရ်ကား– ဘုရားပရိနိဗ္ဗာန် စံပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း၁၁၀-၌ ထင်ရှားသော မထေရ် ဖြစ်သည်။ (ဝိ၊၄။၄၉၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅)။) အရှင် အာနန္ဒာထေရ်၏ ဥပဇ္ဈာယ်သူ သဒ္ဓိဝိဟာရိကဘပည်ဖြစ်၍ မြတ်စွာဘုရားသခင်အား မြင်ဘူးလိုက်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၁၃)။ ဝေသာလိပြည် ဝဇ္ဇီတိုင်းသား ရဟန်းတို့ အခမ္မဝတ္ထု၊ ၁၀-ပါး ပြုနေသည်ကို တွေ့ရသဖြင့် ၎င်းတို့ကို နှိမ်နင်းပြီး ဒုတိယ သင်္ဂါယနာတင်ရန် ကြိုးစား အား ထုတ်ခဲ့သော မထေရ်မြတ်ဖြစ်သည်၊ အခမ္မဝတ္ထု ၁၀-ပါးကို ဆုံးဖြတ်ရန်အတွက် အလွှဲ တိုင်းသား ရဟန္တာ(၄)ပါး ပါဝါပြည်သား ရဟန္တာ(၄)ပါး ပေါင်းရှစ်ပါးလွှေးချယ်သည့် အနက် ပါဝေယျက တိုင်းသားအဖြစ် အလွှေး ချယ် ခံရသည်။ (ဝိ၊၄။၄၉၁၊၂၀၄)။ ယင်း မထေရ်ကို အကြီးအမှူးပြု၍ ဒုတိယ သင်္ဂါယနာတင်သည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၈၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၁၆။)

(၆) ယသသူဌေးသား၊ ယသကေရ်။ တေန ခေါ် ပန သမယေန ဗာရာဏသိယံ ယသော နာမ ကုလပုတ္တော သေဋ္ဌိပုတ္တော။ ဝိ၊၃။ ၂၁။ သုဝိသိတ္တော သုဝသနောတိ အာယသ္မတော ယသတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉၅။

ယသသူဌေးသားကား – ဥဒုဝေလတော အနီး သေနာနိဂုံးရွာကြီးသူ ဘုရားဖြစ်မည့် နွေဦး ဃနာနို့ဆွမ်းဒါယိကာမ သုဇာတာ မည်သော သူဌေးကတော်၏ သားဖြစ်သည်။ (အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၉-၁၀၊ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၀-၁။) ထိုသူဌေးသား မွေးဖွားသည့် အခါမှိန်အခါမှစ၍ ကျေဝစောသံ၊ အခြံအရံ ပရိသတ်တို့သည် အဆူးအပြင့် တိုးပွားကြကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ထိုသူဌေးသားအား မိဘတို့က "ယသ"ဟူ၍ အမည်မှည့်ကြကုန်၏။ (ဝင်္ဂီရ။၄၀၇။) ယသသူဌေးသားသည် အလွန် နူးညံ့သိမ်မွေ့၏။

ဗောဓိပင်နှင့် ဗာရာဏသီ ဣသိပတနတော-ကား ၁၈-ယူဇနာ(ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၄။) ဝေးသည်–

ဖြစ်ရာ သုဇာတာသည် ဗာရာဏသီသူဋ္ဌေးသား နှင့် အိမ်ထောင်ကျ၍ ယသ-ဖွားမြင်ပြီး နောက် ဆုတောင်းပြည့်၍ မိမိဇာတိဌာန သေနာနိဂုံးအနိုးရှိ ညောင်ပင်၌ ဗလိနတ်စာ နှစ်စဉ်လာရောက်ပူဇော်လေ့ရှိသည်ဟု ယူဆမှ ဆိုလတ္တံ့သော် ဝိနည်းပါဠိတော်နှင့် ဇာတ် အဋ္ဌကထာ စသည်တို့ ညီညွတ်နိုးနှော မိပေမည်။

ယသသည် ဗာရာဏသီမြို့ဝယ် ဆောင်း၊ နွေ၊ မိုး ဥတုသုံးပါးနှင့် လျော်ညီစွာ ဆောက် လုပ်ထားအပ်သော ပြာသာဒ် (၃) ဆောင် တို့၌ နတ်သားကဲ့သို့ ယောကျ်ားမဖက် သက်သက်သော အမျိုးသမီးတို့နှင့်ချမ်းသာ စွာ ကာမဂုဏ်ငါးပါးကို ခံစား၍ နေထိုင်လေ သည်။ (ဝိ၁၃။ ၂၁။အပ၊၌။၂၇၁။)

ထိုအခါ ယသသည် စောစောအိပ်ပျော်၍ အခြံအရံ ပရိသတ်တို့သည် နောက်မှအိပ်ပျော် ကြကုန်၏။ ထိုအခါ ယသသည် စောစော ကပင် အိပ်ရာမှနိုး၍ မိမိ၏ အခြံအရံပရိသတ် တို့ ဖောက်ပြန်စွာ အိပ်နေကြသည်ကို သုသာန် သဒိုင်းကဲ့သို့ မှတ်ထင်ကာ အိမ်မှ တစ် ယောက်တည်း ထွက်ခွါခဲ့၍ မိဂဒါဝုန်တောသို့ ခြေလျင်သွားလေသည်။ ထိုအခါ မိဂဒါဝုန် တောဋ္ဌ မြတ်စွာဘုရားသခင်နှင့် တွေ့၍ တရားတော်ကို နာရသောကြောင့် သောတာ-ပန်တည်လေသည်။ ဝိ၁၃။၂၂။ ထေရ၊၌၊၁။ ၂၉၅။ (-အံ၊၌၊၁။၃၁၀။ ဋ္ဌကား ၃-မဂ် ၃-ဖိုလ် ရ၍ အနာဂါမ်တည်၏ဟု ဆိုသည်။)

ထိုနောက် ယသ၏ဖခင် သူဋ္ဌေးကြီး မိဂ-ဒါဝုန်တောသို့ လိုက်လာပြန်ရာမြတ်စွာဘုရား သခင်က ဖခင်သူဋ္ဌေးကြီးအား တရားဟော တော်မူစဉ် မိမိသိမြင်အပ်ပြီးသော သစ္စာ လေးပါးတရားကို ဆင်ခြင်သုံးသပ်သဖြင့် ပဋိ-သမ္ဘိဒါလေးပါး, ဝိမောက္ခရှစ်ပါး, အဘိညာဉ် ခြောက်ပါးတို့နှင့်တကွ ဧဟိဘိက္ခုရဟန္တာဖြစ် တော်မူ၏။ (ဝိ၁၃။၂၂-၄။ အပ၊၂။၁၆၉-၇၁။ ထေရ။ ၂၄၅။ ထေရ၊၌၊၁။ ၂၉၅-ဂ။ အပ၊ ၌၊၂။၂၇၀-၄။) ယသမထေရ်သည် အသီတိ မဟာသာဝကချစ်ကျိပ်တွင် တစ်ပါးအပါအဝင် ဖြစ်၏။ (ထေရ၊၌၊၂။၅၄၁။ အံ၊၎၊၂။၁၃၂။)

ယသ ရဟန္တာဖြစ်ပြီးနောက် ဗာရာဏသီ မြို့မှ ငင်း၏သူငယ်ချင်း သူဋ္ဌေးသားများ ဖြစ်ကြသည့် ဝိမလ၊သုဗာဟု၊ ပုဏ္ဏဇိ၊ ဂဝမ္ပတိ (၄)ဦးတို့လည်း ရဟန်းပြု၍ ရဟန္တာဖြစ်ကြ လေသည်။ ထို့နောက် ဇနပုဒ်နေ ယသ သူငယ်ချင်း (၅၀)တို့လည်း ရဟန်းပြုကြ၍ အားလုံးရဟန္တာ ဖြစ်ကြလေသည်။ (ဝိ၁၃။ ၂၅-၇။)

ယသကာမ (တိ) [ယသ+ကမု+ဏ။ ယဇ္ဈာ-မ-သံ။] (ဒ) အခြံအရံကို အလိုရှိ သော၊သူ။(၂) အခြံအရံ, အကျော်အစောကို အလိုရှိသော၊သူ။ (ဒ) န ခေါ ဂဟဂတိ အရဟတိ အရိယသာဝကာ ယသကာမော ယသံ အာယာစိတုံ ဝါ အဘိနန္ဒိတုံ ဝါ။ အံ၊၂။ ၄၂။ (-မဟာနိ။၃၂၃။ မိလိန္ဒ။၃၃၀။)(၂) ယသကာမတာယ ဝါ သမာဒိန်္ခံ ဟိနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃။ ယသကာမတာယာတိ ကိတ္တိ-သိလောကာဘိရတိယာ၊ ပရိဝါရိစ္ဆာယ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၄။

ယသကာရဏ (န) [ယသ+ကာရဏ] အခြံအရံ ဟူသောအကြောင်း။ လူဓေကစ္စော ယသ-ဟေတု ယသပစ္စယာ ယသကာရဏာ ယထာ-သမာဒိန်္ခံ သိက္ခာပဒံ ဝီတိက္ကမတိ။ ပဋိသံ။ ၄၂။

ယသကုလပုတ္တ (ပု) [ယသ+ကုလပုတ္တ၊ အကြောင်းအရာကို ယသ၇-ဖ-အနက်ကြည့်။] ယသအမျိုးသား (ယသသတို့သား)။ တံ-ဒိဝသမေဝ ယသကုလပုတ္တဿ ဥပနိဿယ-သမ္ပတ္တိ ဒိသွာ။ ဓမ္မ၊၌၊၁။၅၅။ (-ဇာ၊၌၊ ၁။၉၅။)

အဂ္ဂပရိဝါရံ ပတ္တော။ ဒီ၊၁၊၃။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၆။)

ယသဂ္ဂဟဏ (န) [ယသ+ဂဟဏ] စည်းစိမ်ဥစ္စာ–အခြံအရံ–ကိုယူခြင်း။ ပရံ မာရေတ္ဝာ စ ယသဂ္ဂဟဏံ နာမ ပဏ္ဍိတေဟိ နပသတ္ထန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၁၁။

ယသဇာတ (န) [ယသ+ဇာတ] စည်းစိမ်ဥစ္စာ (အခြံအရံ–အကျော်အစော)၏ ဖြစ်ခြင်း။ တတ္ထ တဝယိဒန္တိ ဣဒံ တဝ ယသဇာတံ ဝိမာနံ ဝါ အာသဿတံ သဿတသဒိသံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၂၂၄။

ယသတ္ထေရ (ပု) [ယသ+ထေရ။ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိကို ယသ ၄.(၅)နှင့် (၆)အနက်ကြည့်။] (၁) (သုဇာတာ၏သား) ယသထေရ်။ (၂) (ကာကဏ္ဍကပုဏ္ဏား၏သား) ယသထေရ်။ (၁) သုဝိလိတ္တော သုဝသနောတိ အာယသ္မတော ယသတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရဂ္ဂ၊၁။ ၂၉၅။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂၃၉။) (၂) ယထာ မဟာကဿပတ္ထေရော စ ကာကဏ္ဍကပုတ္တော ယသဒတ္ထေရော စ ဓမ္မဋ္ဌ ဝိနယဋ္ဌ သင်္ဂီယံ သု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၀၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၆။ ၁၁၁။ ထေရဂ္ဂ၊ ၂။၁၉။)

ယသတ္ထေရအပဒါန (န) [ယသတ္ထေရ+အပဒါန] (သုဇာတာ၏သား) ယသထေရ်၏–အကြောင်းအရာ–အဋ္ဌုပ္ပတ်–ရှေးအကျင့်–အပဒါန်။ ယသတ္ထေရအပဒါန။ အပ၊ ၂။ ၁၆၉။ (မဟာသမုဒ္ဒံ ဩဂဂဟ္ဂါတိအာဒိကံ အာယသ္မတော ယသတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၀။) (အပဒါန-လည်းကြည့်။)

ယသတ္ထေရပ္ပမုခ (တိ) [ယသတ္ထေရ+ပမုခ] (၁) (သုဇာတာ၏သား)ယသထေရ်အမှူးရှိသော၊ ယသထေရ်– ဦးစီး– ခေါင်းဆောင်–သော။ (၂)(ကာကဏ္ဍကပုဏ္ဏား၏သား)ယသထေရ်

ယသကုလပုတ္တပ္ပမုခ (တိ) [ယသကုလပုတ္တ+ပမုခ] ယသအမျိုးသား အမှူးရှိသော၊ ယသအမျိုးသား ဦးစီးခေါင်းဆောင်သော။ ယသကုလပုတ္တပ္ပမုခါ ပဗ္ဗဇည္ဉာသဇနာ ကိံ ကမ္မံ ကရိံသု ဘန္တေ။ ဓမ္မဒ၊၁၊၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၂။

ယသက္ခယ (ပု) [ယသ+ခယ] အခြံအရံ–အကျော်အစော–တို၏ကုန်ဆုံးပျက်စီးခြင်း။ ပုန သော ဓနက္ခယံ ဝါ ယသက္ခယံ ဝါ ပတ္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၀၅။

ယသဂုဏဝစန (န) [ယသ+ဂုဏ+ဝစန] အကျော်အစောဟူသော ဂုဏ်ကျေးဇူးကို–ချီးမွမ်း–ချီးကျူး–ပြောဆို–ခြင်း။ ပရဝဏ္ဏနာယာဘိ "အမုကော ဒေဝိသော စ ဒေဝိသော စာ"တိ ယသဂုဏဝစနေန။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂။

ယသဂ္ဂ (ပု) [ယသ+အဂ္ဂ] (၁) မြတ်သော–များသော – အခြံအရံ အကျော်အစော။ (၂) အခြံအရံ – အကျော်အစော – ၏ – အထွတ်အထိပ်–မြတ်သည်၏အဖြစ်။ (၃) မြက်သော—များသော–အခြံအရံ ရှိသည်၏ အဖြစ်။ (၁) ဒေမေဝ ခဒါ မဟာရာဇ ယောဂိနာ ယောဂါဝစရေန... လာဘဂ္ဂ-ယသဂ္ဂပိ နပ္ပဝိတ္ထဳ။ မိလိန္ဒ။၃၆၁၊ (၂) ယာဂုံ ပတ္တော ဟောတိ။ မ၊ ၂။၁၀၉။ ယသဂ္ဂန္တိ ယသဿ အဂ္ဂံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၁။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၇၃။) (၃) ယသဂ္ဂပ္ပတ္တာ (၂) အနက်ကြည့်။

ယသဂ္ဂပ(ပ္ပ)တ္တ (တိ) [ယသဂ္ဂ+ပတ္တ] (၁)အခြံအရံ–အကျော်အစော–၏ အထွတ်အထိပ်–မြတ်သည်၏အဖြစ်–သို့ရောက်သော။ (၂) မြတ်သော–များသော– အခြံအရံ ရှိသည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ (၁) သံဃော ဟိ ယာဝ နယသဂ္ဂပတ္တော ဟောတိ။..... မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀။(–ဆေရီ၊ဋ္ဌ။၉၄။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၇၃။) (၂) ယသဂ္ဂပ္ပတ္တော (ဒီ၊၃။ ၇၊၉)တိ ယသဂ္ဂံ

အမှူးရှိသော်ငြား၊ ယသထေရ်– ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–သော။ (၁) တေ အနောလောကေန္တေန ယသတ္ထေရပွဲမုခါနံ ပဋ္ဌပဏ္ဏာသဘိက္ခူနံ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ခမ္မဒ္ဌ၊၁။ဖ၁။ (၂) တံ ယသတ္ထေရပွဲမုခါ မဟာထေရာ ဒုတိယသင်္ဂီတိယံ သင်္ဃံ အာရောပေသုံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၃၁။

ယသဿတ္ထေရမာတု (ထီ) [ယသတ္ထေရ+မာတု] ယသထေရ်၏ – အမိ – မိခင် – မယ်တော်။ သုဇာတာယာတိ ဧဝံနာမိကာယ ပဌမံ သရဏဂမနိကာယ ယသတ္ထေရမာတုယာ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ဖ၂။

ယသဒ (နှ)[ယသ+ဒါ+အ?။ ဇသဒ (ပု)–ပြာ။] သွပ်။ ယသဒတမ္ဗေ မိဿောတ္ဘာ ကတံ အာရကူဋံ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၅၂။ (ဇသဒ=ယသဒ–ဇသ္ဆာ–ပရိယာယ်၊ ဇသဒ=ယဇဒ= Zinc။ ဝိလို။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၇၀-၌ ဇာသတမ္ဗေ-ဟူ၍လည်း ကောင်း, သာရတ္ထ၊၂။၃၂၁-၌ ပကတိရသတမ္ဗေ-ဟူ၍ လည်းကောင်း ရှိကြသည်။ ထို၌လည်း (ဇသဒ–)= ယသဒတမ္ဗေ–ဟူ၍သာ ပါဌ်မှန် ရှိသင့်သည်။)

ယသဒတ္တ (ပု) [ယသ+ဒတ္တ။ ယဇေါဒတ္တ–သံ။ ယဇဒတ္တ–သက္ကဘပိဋ္ဌက။] ယသဒတ္တသတ္ထိသား၊ ယသဒတ္တထေရ်။ ယသဒတ္တော ထေရော။ ထေရ။၂၇၉။ ဣမသ္မိံ ပုဒ္ဓပ္ပါဒေ မလ္လရဋ္ဌေ မလ္လရာဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္ဘာ ယသဒတ္တာတိ လဒ္ဓနာမော....။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ဖ၇။

ယသဒတ္တတ္ထေရ (ပု) [ယသဒတ္တ+ထေရ ယသဒတ္တထေရ်။ ဥပါရမ္ဘစိတ္တောတိ အာဒိကာ အာယသ္မတော ယသဒတ္တတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ'ဋ္ဌ၊၂။ဖ၇။ (ယသဒတ္တဒေထရ်ကား–မလ္လတိုင်း မလ္လမင်းမျိုး၌ဖြစ်၍ အရွယ်ရောက်လျှင် တက္ကသိုလ်ပြည်သို့ သွား၍ ပညာသင်ကြားသည်၊သဘိယပရိဗိုဇ်နှင့် အတူ ခရီးလှည့်လည်သည်ရှိသော် သာဝတ္ထိမြို့ သို့ ရောက်၍ သဘိယပရိဗိုဇ်က မေးသောပြဿနာတို့ကို ဘုရားရှင်က ဖြေကြားနေစဉ် "ရဟန်းဂေါတမ အပေါ် အပြစ်တင်အံ့" ဟု ကြံစည်နေလေသည်။ယသဒတ္တလုလင်၏အကြံကို ဘုရားရှင်သိ၍ သဘိယသုတ်၏ (သုတ္တနိ။၃၅၅) အဆုံး၌ ဥပါရမ္ဘစိတ္တော ဒုမ္မေခေ၀ေသော (ထေရ။၂၇၉)လာ ၅-ဂါထာတို့ဖြင့် ဆုံးမတော်မူသည်။ တရားအဆုံး၌ သံ၀ေဂရသဖြင့် ရဟန်းပြု၍ ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း ပွားများ အာသဝေါတို့ကုန်ပြီး မကြာမြင့်မီပင် ပဋိသမ္ဘိဒါလေးပါး, ဝိမောက္ခ၈ပါး, အဘိညာဉ်ခြောက်ပါးတို့နှင့် တကွ ရဟန္တာ ဖြစ်တော်မူ၏။ ယင်း မထေရ်ကို "ဉာဏတ္ထဝိကထေရ်" ဟူ၍လည်း ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ ထေရ၊၂၇၉။ အပ၊၂။၁၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ဖ၇-၉။)

ယသဒါယက (တိ) [ယသ+ဒါယက။ ထီ-ဋ္ဌ ယသဒါယိကာ။] (၁) စည်းစိမ်ဥစ္စာကို ပေးတတ်သော၊သူ။ (၂) အခြံအရံ–အကျော်အစော–ကို ပေးတတ်သော၊သူ။ (၁) မယ့် ယသဒါယကော အယျော အနုကမ္ပာယ ပုတ္တဿ ပမတ္တဘာ၀ံ ဥ တ္ဝာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁ဖ၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၈။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၇၊၄၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၁၀၊၂၃၆၊၂၇၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၀၇။) (၂) ယသဒါယက (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆)နှင့် ကိတ္တိယသဿ ပရိ၀ါရယသဿ စ ဒါယကံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၁။

ယသဒါရက (ပု) [ယသ+ဒါရက။ ယသ[၅]–(၆) အနက်ကြည့်။] ယသသတ္ထိသား။ သုဇာတာယ ပုတ္တဿ ယသဒါရကဿ ဥပနိဿယံ ဒိသ္ဝာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။ ယသဒါရကော တံ မတသရီရံ သူလေဟိ ဝိဇ္ဈိတ္ဝာ။ ခမ္မဒ္ဌ၊၁။ဖ၃။

ယသဒါရကပွဲမုခ (တိ) [ယသဒါရက + ပမုခ] ယသသတ္ထိသား အမှူးရှိသော။ တတော ယသဒါရကပွဲမုခေ ပဋ္ဌပဏ္ဏာသပုရိသေ

အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေသိ။ အံ၊၄၊၁။၇၈။ (–၁၁၅၊၂၃၂၊ ထေရီ၊၄။၃၊)

ယသဓနလာဘ (ပု) [ယသ+ဓန+လာဘ] အခြံအရံ–အကျော်အစော–စည်းစိမ်ဥစ္စာတို့ကို ရခြင်း။ တဋ္ဌ ယသဓနလာဘဋ္ဌ သဗ္ဗံ ဓိရတ္ထု နိန္ဒာမိ ဂရဟာမိ။ ဇာ၊၄၊၂။၃၀၀။ (–ဇာ၊၄၊၃၊။၄၉၀။)

ယသဓနလောဘ (ပု) [ယသ+ဓန+လောဘ] အခြံအရံ စည်းစိမ် ဥစ္စာတို့ကို – လိုချင်–တပ်မက်–ခြင်း။ တတ္ထ လောဘာတိ ယသဓနလောဘေန။ ဇာ၊၄၊၅။ ၂၉၁။

ယသဓရ (တိ) [ယသ+ဓရ+အ။ယဓေါရေ–သံ။ ဇသောဟရ–ပြာ။] –အခြံအရံ– အကျော်အစော–ကို ဆောင်တတ်သော။ သုမနော ယသဓရော ဗုဒ္ဓေါ၊ ဟက်ါရုမမှိ နိဗ္ဗုတော။ ဗုဒ္ဒဝံ။၃၃၁။ (–၃၃၄၊)

ယသနိမိတ္တကဘာ(ထီ) [(ယသ+နိမိတ္တ+က)= ယသနိမိတ္တက+တာ။] အခြံအရံ–အကျော်အစော – ဟူသော အခကြောင်းရှိသည်၏ အဖြစ်။ ယသနိမိတ္တကဘာဃ လာဘာဃ ယသပရိဟာနိယာဝ လာဘပရိဟာရိ ဝုတ္တာ ဟောတိ။ ဒီ၊၌၊၃။၇။

ယသနိဿိတ (တိ) [ယသ+နိဿိတ]အခြံအရံ–အကျော်အစော–ကို မှီသော။ ယာသဿိတိ ယသနိဿိတော။ အံ၊၄၊၃။၃၉။ ယသံ သိတော နိဿိတော ဝါ ယသဿီ။ တေနာဟ "ယသနိဿိဘော"တိ။ အံ၊၌၊၃။၃၅။ (–ဇာ၊၄၊ဖ။"၃၁၃။)

ယသပဓုယ (ပု) [ယသ+ပဓုယ] အခြံအရံ-အကျော်အစော– ဟူသော အကြောင်း။ ယသကာရဏာ-ကြည့်။

ယသပဋိမ (တိ) [ယသ+ပဋိမ] ဘုန်းတန်ခိုး–အကျော်အစော– လျှင်– ၅-ခုမြောက် ရှိသော။ သော ဇ္ဈမိနာ ယသပဋိမေန ဓမ္မေန သမန္နာဂတော။ အံ၊၂။၁၃၁–၄။

ယသပဋိပက္ခ (တိ) [ယသ + ပဋိပက္ခ] (က) အကျော်အစော၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော၊ အကျော်အစောမရှိသော။ (ခ) ဘုန်းတန်ခိုး၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သော၊ ဘုန်းတန်ခိုးမရှိသော။ (က)(ခ) အယသန္တိ ပဿပဋိပက္ခံ အကိတ္တိကမ္မာနုဘာဝဋ္ဌာတိ အတ္ထော။ (အကိတ္တိကမနာနုဘာဝဋ္ဌာတိ အတ္ထော?) မ၊၌၊၂။၃၁၃။

ယသပဋိလာဘ (ပု) [ယသ+ပဋိလာဘ] (ခ) အခြံအရံကိုရခြင်း။(၂)ဘဝစည်းစိမ်–စည်စိမ်ဥစ္စာ-ကိုရခြင်း။(ခ)ယသသံဝတ္တနိကာ ဟိဿ ပဋိပဒါ ပဋိပန္နာ ယသပဋိလာဘာယ သံဝတ္တတိ။အံ၊၂။၄၂။ (၂) ဣမိဿာ ဣတ္ထိယာ ဒိဋ္ဌဓမ္မိကော၀ ယသပဋိလာဘော အဟောသိ။ အံ၊၄၊၁။၁၆၃။ (–စူဠနိ။၅၂၊၅၅။) ယသပဋိလာဘောတိ စ ဘာသမွက်ဟပဋိလာဘော။အံ၊၌၊၁။၁၅၃။(–အံ၊၄၊၃။၉၈။ ဇာ၊၄၊၄။၄၁၉။)

ယသပ(ပ္ပ)မုခ (တိ) [ယသ + ပမုခ] ယသ(သတ္တိသား) အမှူးရှိသော၊ ယသ–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–သော။ ယသပမုခါ ပဋ္ဌပဏ္ဏာသ ကုလပုတ္တာ။ သံ၊၄၊၂။၁၀၉။ (–ထေရ၊၄၊၂။၇၈)။

ယသပရိဏာမ (ပု) [ယသ + ပရိဏာမ] အခြံအရံ– အကျော်အစော– ၏– ကြီးရင့်–များပြား– ခြင်း။ ယသပရိဏာမေန ဗုဒ္ဓိ ပရိဏာမတိ ပရိပါကံ ဂစ္ဆတိ။ မိလိန္ဒ။၁၀၀။

ယသပရိယန္တ (တိ) [ယသ+ပရိယန္တ] အခြံအရံ–ကြောင့်– ၏ အစွမ်းဖြင့်– ပျက်စီးခြင်း အဆုံး အပိုင်းအခြားရှိသော။ အတ္ထိ သီလံ ယသပရိယန္တံ။ ပဋိသံ။၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂။ လာဘပရိယန္တန္တိ လာဘေန ပရိယန္တော

ဘေဒေါ် ဘေဿာဘိ လာဘပရိယန္တံ။ ဧဝံ သေသာနိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၉၉။

ယသပရိဝါရ (ပု) [ယသ+ပရိဝါရ] ယသ- ဟု ဆိုအပ်သော အခြံအရံ။ ဣဓ အဓိဂတေန ယသပရိဝါရေန ယသဿိနီ သမ္ပန္နပရိဝါဆ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၇။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၇၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁၄၇။)

ယသပရိဟာနိ (ထီ) [ယသပရိဟာနိ] အခြံအရံ- အကျော်အစော- ၏- ဆုတ်ယုတ်- ယုတ်လျော့ - ခြင်း။ ယသနိမိတ္တကတာ-ကြည့်။

ယသပါဏိ (ပု) [ယသ+ပါဏိ] ယသပါဏိ မည်သောမင်း၊ (ယသပါဏိမင်း)။ အတီတေ ဗာရာဏသိယံ ယသပါဏိ နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။

ယသပတ္တ (တိ) [ယသ + ပတ္တ] အခြံအရံ- အကျော်အစော- ၏ ပြည့်စုံခြင်းသို့ရောက်သော။ ယတော စ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဥတ္တရောပနွော ဟောတိ ယသပတ္တော။မ၊၁။ ၃၉၃။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၇။)

ယသဘေဒက (တိ) [ယသ + ဘေဒက။ ထီ-၌ ....ဘေဒိကာ။] အခြံအရံ-အကျော်အစော- ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော။ အဟံ မမ ယသ-ဘေဒကဿ ဂဟပတိပုဉ္ဇဿ သီသံ ဂဏှာပေဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၅၂။

ယသဘောဂပရိဟာနိ (ထီ) [ယသ+ဘောဂ+ ပရိဟာနိ] အခြံအရံ စည်းစိမ် ဥစ္စာတို့၏ ဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ တံ ဝုစ္စတေ အဃန္တိ မဟာရာဇ ယသဘောဂပရိဟာနိ နာမေတံ ရာဇျော ဒုက္ခံ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၀၅။

ယသဘောဂမဒ (ပု) [ယသဘောဂ + မဒ] အခြံအရံ စည်းစိမ်ဥစ္စာ-တို့ကြောင့်-ကိုစွဲ၍- မာန်ယစ်-မာန်မူ-ခြင်း။ဇ၁တိမဒေနုပတ္ထဒ္ဓေါ၊ ယသဘောဂမဒေန စ။ အပ၊၁။၄၉။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၇၂။

ယသဘောဂသမပ္ပိတ (တိ) [ယသဘောဂ + သမပ္ပိတ] အခြံအရံ စည်းစိမ် ဥစ္စာဘို့နှင့်-ကုံလုံ- ပြည့်စုံ- သော။ အကုံဏော ဆဇာ ယသဘောဂသမပ္ပိတော ဒါနုပတိ.... ဒါန-သမ္မတ္တိယာ စ သုခံ သုပတိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၁၉။

ယသမတ္တ (ထီ၊န) [ယသ + မတ္တ(မတ္တာ)] အခြံအရံမျှ၊ အနည်းငယ်သော အခြံအရံ။ ဒိဋ္ဌမေ့ မိတ္တိမတ္တံ ယသမတ္တံ လာဘမတ္တံ လဘတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၃။

ယသမတ္တက (န) [ယသ+မတ္တ+က] ယသမတ္တ-ကြည့်။ သော အာဂန္တွာ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌိတော တံ အဂ္ဂမဟေသိဋ္ဌာနေ ဌပေသိ။ ဣဒံ ယသ-မတ္တကမေဝ အဒါသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂-၃။

ယသမတ္တဒါန (န) [ယသမတ္တ+ဒါန] စည်းစိမ် ဥစ္စာ, အခြံအရံ- မျှကို- ပေး-လှူ-ခြင်း။ ယသမတ္တဒါနံ သမ္မထယေ ဒုတိယေ ဝါ တတိယေ ဝါ ဘဝေ ယသံ ဝါ သုခံ ဝါ ဒါတုံ နာမ န သက္ကောန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၁။

ယသမဒ (ပု) [ယသ+မဒ] (၁) အိုးရုခြင်း (အာဏာပြု-အာဏာသား-အမိန့်ပေး- စီမံခန့်ခွဲ-ခြင်း)ကို စွဲ၍ ဖြစ်သော-မာန်ယစ်-မာန်မူ-ခြင်း။ (၂) အခြံအရံစည်းစိမ်ဥစ္စာကို စွဲ၍ ဖြစ်သော- မာန်ယစ်- မာန်မူ- ခြင်း။ (၁) ယသံ ပဋိစ္စ ...မဒေါ မဇ္ဇနော။ အဘိ၊ဝ။ ၃၆၃။ ဟေဋ္ဌာ ပရိဝါရဂုဟဏေန ယသော ဂဟိတတ္တာဝ ဟောတိ၊ ဣမသ္မိံ ပန ဌာနေ ဥပဋ္ဌာကမဒေါ နာမ ဂဟိတောဝ၊ .... တဿ "အဝသေသာ ဘိက္ခူ မယှံ ဩဝါဒေ ဝတ္တန္တိ၊ အဟံ ဇေဋ္ဌကော" တိ မဇ္ဇနဝသေန ဥပဋ္ဌနွော မာနော ယသမဒေါ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၉၊ ၅၁။ ဥပဋ္ဌာပကာမာနောတိ အာဏာဂရာမာနော။ အာဏာဂရဏဉ္စိ ဝိစာရဏံ ဣဓ

"ယသော" တိ ဝုတ္တန္တိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၁၆။ ယသောတိ ဣဿရိယံ။ တံ ပန ယေသု ဝတ္တတိ၊ တေသု ပဌာပကအာဏာကရဏေဟိ ပါကဋော ဟောတီတိ "ပဌာပကမဒေါ အာဏာကရဏမဒေါ"တိ စ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၁၅။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယသမဒမတ္တ (တိ) [ယစမဒ+မတ္တ] အခြံအရံစည်းစိမ်ဥစ္စာကို စွဲ၍ဖြစ်သော– မာန်ယစ်–မာန်မူ–ခြင်းဖြင့်–မာန်ယစ်–မာန်မူ– သော၊ သူ။ သော ဟိ ယသမဒမတ္တော ကတ္တုဗ္ဗာ·ကတ္တုံ အဇာနန္တော အတ္တနော စ ပရေ·သဉ္စ ဟိ သာယ ပဋိပဇ္ဇတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၁၊ သော ယသမဒမတ္တော ပိတရံ န သရိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၂၇၇။

ယသမဟတ္တ (န) [ယသမဟတ္တ။(မဟန္တ+တ္တ)] အခြံအရံ– အကျော်အစော– များ–မြတ်–သည်၏အဖြစ်။ ယသမဟတ္တံ ဝါ ဉာဏမဟတ္တံ ဝါ ပတ္ထာနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၆၄။

ယသမဟန္တ (တိ) [ယသ+မဟန္တ] (၁)များ–မြတ်–သော အခြံအရံရှိသော၊ သူ။(ပု)(၂) များသော အခြံအရံ။ (၁) သော ယသ·မဟန္တတာယ သောဏက ကုမာရံ န သရိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၆၂။(–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၄–၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၀၆။) (ပု)(၂) သော ယသမဟန္တေန ပမဇ္ဇိဘွာ မာနံ ဥပ္ပာဒေဘွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၃။

ယသမဟန္တပ္ပဘ (တိ) [ယသမဟန္တ+ပဘ] များ–မြတ်–သော အခြံအရံရှိ–အခြံအရံများ မြတ် - သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ မဟန္တာနန္တိ ယသမဟန္တပ္ပတ္တာနံ သုဝဏ္ဏ·ဝဏ္ဏာနံ ဓဘာဒ္ဒဟံသာနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၇၀။

ယသလာဘ (ပု) [ယသ+လာဘ] (၁) အခြံအရံ – အကျော်အစော – ဟူသောလာဘ်။ (၂) အခြံအရံ – အကျော် အစော – ကို ရခြင်း။ (၁) တဿတ္ထော ယော တယာ ဓနလာဘော စ ယသလာဘော စ လဒ္ဓေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။ (၂) ဓိရတ္ထု တံ ဓနလာဘံ၊ ယသလာဘဉ္စ ဗြာဟ္မဏ။ ဝိ၊ ၂။၂၆၈။ ဇာ၊၁။ ဂဖ၊ဇ၀၊၁၉၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၊၃၄၊၁၄၉၀။

ယသလောဘ (ပု) [ယသ+လောဘ] စည်းစိမ်ဥစ္စာဌ်–နှစ်သက်–တပ်မက်–ခြင်း။ သော ယသလောဘေန စိန္တေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၀။

ယသဝဏ္ဏ (ပု) [ယသ+ဝဏ္ဏ] စည်းစိမ်ဥစ္စာ–အခြံအရံ–အကျော်အစော–ဟူသောကျေး ဇူး။ သ ဝဏ္ဏကုံဘော်တာ ဂုဏာဝဏ္ဏေန စေဝ ယသဝဏ္ဏေနစ ဂုတ္တော ရာဇိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၂၀-၁။

ယသဝတီ (ထီ) [(ယသ+ဝန္တု၊=) ယသဝန္တု၊+ ဏ္ဍီ။ ယသဝန္တု၊–မှ။ ယဂေါဝတိ–သံ။ ဇသ·ဝဏ္ဍီ–ပြာ။] (၁) စည်းစိမ်ဥစ္စာ–အခြံအရံ –ရှိ–ပေါများ–သော (မိန်းမ)။ (၂)မင်္ဂလ ဘုရားလောင်း၏ မိဖုရား–ယသဝတီ။ (၃) ရေဝတဘုရား၏ အလုပ်အကျေး–ယသဝတီ။ (၄) ဝေဿဘူဘုရားသခင်၏ မယ်တော်–ယသဝတီမိဖုရား။(၅)ဘုရားလောင်းအကိတ္တိ·ရသေ့၏ နှမ–ယသဝတီ။ (၆) ယသဝတီ·ထေရီ။ (၇) ပဒုမုတ္တရ ဘုရားလောင်း၏ ယသဝတီ – ပြာသာဒ်။ (၈) ယသဝတီ·ဥယျာဉ်။ (၉) ယသဝတီမြို့။

(၁) စည်းစိမ်ဥစ္စာ–အခြံ အရံ–ရှိ– ပေါ များ–သော (မိန်းမ)။ တဿ ပိ အညာ ဘရိယာ၊ သီလဝတီ ဂုဏဝတီ ယသဝတီ စ။ ထေရီ။၄ ၂၈။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၀၅။)

(၂) မင်္ဂလဘုရားလောင်း၏ မိဖုရား– ယသဝတီ။ ယသာတိ နာမနာရီ၊ သီဝလော နာမ အတြဇော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃ ၂၈။(–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၇၁။)

(၃) ရေဝတဘုရား၏ အလုပ်အကျွေး –ယသဝတီ။ သိရိမာ စေဝ ယသဝတီ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၃။

(၄) ဝေဿဘူဘုရား၏ မယ်တော်– ယသဝတီမိဖုရား။ မာတာ ယသဝတီနာမ၊ ဝေဿဘုဿ မဟေသိနော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၀။ (–အဘိ၊၄၊၁။၇၀။ ဇာ၊၄၊၁။၅၀။)

(၅) ဘုရားလောင်း အကိုတို့ရသေ့၏ နှမ–ယသဝတီ။ တဿ ပဒသာဂမနကာလေ ဘ.ကိနိပိ ဇာယိ။ "ယသဝတီ" တိဿာ နာမံ ကရိံသု။ စရိယာ၊၄၊၁။ ၂၁။ ဇာ၊၄၊၁၄။၂၃၇။

(၆) ယသဝတီပမုခ–ကြည့်။

(၇) ပဒုမုတ္တရဘုရားလောင်း၏– ယသဝတီပြာသာဒ်။ နာရီ ဝါဟနော ယသဝတီ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ (သျှ၊ကံ)။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၄၅။

(၈) ယသဝတီဥယျာဉ်။ ဝတ္တို ဧကွဲ့ မဟာဝီထော၊ ယသဝတိယမုတ္တမေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၆၀။

(၉) ယသဝတီမြို့။ ယသဝတီနဂရေ ဖြဟ္မဒေဝံ ဥဒယဥ္စ ဒွေဆုဇပုတ္တေ....ဒိသ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄၊ ၂၆၈။

ယသဝတီဒေဝီပပ္ပမုခ (တိ) [ယသဝတီ+ဒေဝီ+ ပမုခ] ယသဝတီမိဖုရား အမှူးရှိသော၊ ယသဝတီဒေဝီပပ္ပမုခါနိ တိံသနာဋကိတ္တိ-သဟဿာနိ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၁၇၁။

ယသဝတီနဂရ (နှ) [ယသဝတီ + နဂရ] ယသဝတီ–မြို့– ပြည်။ ယသဝတီနဂရေ ကိရ အန္တေဝဿိ ပဗ္ဗဇိတာနံ အရဟန္တာနံ သတသဟဿေဟိ ပရိဝုတော ပဝါရေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။ ၂၆၉။

ယသဝတီပမုခ (တိ) [ယသဝတီ+ပမုခ] ယသဝတီ (ထေရီ) အမှူးရှိသော။ ဇုတ္ထံ သုဒံ ယသဝတီပမုခါနိ ခတ္တိယကညာဘိက္ခုနိယော .... ဇုမာဂါဏာယော အဘာသိတ္ထာတိ။ အပ၊ ၂။ ၂၀၀။

ယသဝတီမိဂဒါယ (ပု) [ယသဝတီ+မိဂဒါယ] ယသဝတီမည်သောသမင်တော (သားတို့ကို ဘေးမဲ့ပေးထားတော)။ ယသဝတီမိဂဒါယံ အာဂန္တွာ ဒသဗလမဘိဝါဒေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။ ၂၆၉။

ယသဝန္တု (တိ) [ယသ+ဝန္တု။ ထိ ၌ ယသဝတိ။ ယဂေါတ် – သံ။ဇသမ၊ ဇဆမံတ– ပြာ။] (၁) အခြံအရံ–ရှိ–ပေါများ- သော၊ များသော အခြံအရံရှိသော၊သူ။ (၂) (က) (အနောမဒဿီဘုရား၏ ခမည်းတော်) ယသဝါမည်သောမင်း။ (ခ) (သုမေဓာဘုရား၏ အလုပ်အကျွေး) ယသဝါ ဥပါသကာ။ (ဂ) (မင်္ဂလာဘုယားလောင်း၏) ယသဝါမည်သော ပြာသာဒ်။(၁)ဒီဃာဝု ယသဝါ ဟောတိ၊ယတ္ထ ယတ္ထ။ ပပဇ္ဇတိ။ အံ၊၁။၃၇၅။ ယသဝါ ဟော-တိတံ မဟာပရိဝါရော ဟောတိ။ အံ၊၄၊၂။ ၃၁၂။ဝဏ္ဏ ဝါ ယသ ဝါ ဟောမိ၊ မဟာဘော-ဂေါ အနိတိကော။အပ၊ ၂။၁၂။(–ဒီ၊ ၂။၁၉၃။ အံ၊ ၂။၃၆၊၄၅၊၃၆၆။ အပ၊၁၀။၃၆၃။ အပ၊ ၂။ ၁၂၊၁၀၆။ စူဠနိ။၄၂။ ဇာ၊၁။၂၀၂။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၄။ အဘိ၊၄၊ ၂။၂၉၇။ အပ၊၄၊ ၂။၀၄။)

(၂) (က) နဂရံ စန္ဒဝတီ နာမ၊ ယသဝါ နာမ ခတ္တိယော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၇။ (–အံ၊၄၊၁။ ၁၁၆။ အဘိ၊၄၊၁။၆၃။ အပ၊၄၊၁။၄၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။၂၀၅၊၂၁၀။ ဇာ၊၄၊၁။၀၃)။ (ခ) ဥရု-ဝေလာ ယသဝါစ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၇။ (ဂ) ယသဝါ သုစိမာ သိရိမာ၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၀။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၁၇၁။)

ယသဝါဟန (ပု) [ယသ+ဝါဟန] (ပဒုမုတ္တရ ဘုရားလောင်း၏) ယသဝါဟနမည်သော ပြာသာဒ်။ နရဝါဟနယသဝါဟနဝသဝတ္တိ-

နာမကာ တိဏ္ဏံ ဥဘုန် အနုဇ္ဆဝိကာ တယော စသာ ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌။ ၂၂၆။

ယသဝိပုလ (တိ) [ယသ+ဝိပုလ] ပြန့်ပြော-များပြား – သောကျော်စောခြင်းရှိသော၊ များစွာ ကျော်စောသော။ ယသဝိပုလော (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၁) တိ ဝိပုလယသော၊ သဗ္ဗလော-ကဝိချာတော အတ္တနော သမ္ဗုတ္တိယာ သဗ္ဗတ္ထ ပါကဋော ဝိဿုတော တိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၌။ ၂၁၉။

ယသဝိဘူတိ (ထီ) [ယသ+ဝိဘူတိ] တန်ခိုးအာ နုဘော်၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ရမ္မဝတီ နဂရေ အတ္တနော ယသဝိဘူတိယာ.... သုဒေဝဿ နာမ ရညော ကုလေ သုမေဓာယ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ....ပဋိသန္ဓိ ဂဟေတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌။ ၁၀၄။

ယသဝုဏ္ဏို (ထီ) [ယသ+ဝုဏ္ဏို] ယသောဝုဏ္ဏို-ကြည့်။ အတ္တနော ယဿဝုဏ္ဏိံ အာဝဇ္ဇမာနာ တံ ကာရဏံ အညာသိ။ ဇာ၊၌၊ ၂။၃၈၁။

ယသသံဝတ္တနိက (တိ) [ယသသ+သံဝတ္တနိက] အခြံအရံကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ယသသံ-ဝတ္တနိကံ အာယသ္မတာ စုန္ဒေန ကမ္မာရပုတ္တေန ပေသိံ ဥပစိတံ။ ဒီ၊ ၂။၁၁၃။ ဥဒါန။၁၈၃။ ယသသံဝတ္တနိကန္တိ ပရိဝါရသံဝတ္တနိကံ။ ဒီ၊၌၊ ၂။၁၆၃။ ဥဒါန၊၌။၃၆၆။ (–အံ၊ ၂။၄၂။)

ယသသမဂ်ီ (တိ) [ယသ+သမဂ်ီ။ ထီ-၌ ယသ-သမဂ်ီနီ။] အခြံအရံ–အကျော်အစော–နှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ယသသမဂ်ီနော ပိ သပ္ပုရိသာ အာယသ္မကျ ပါပုဏန္တိ။ ဇာ၊ ၌၊၃။ ၁၀၉။

ယသသမ္ပတ္တိ (ထဲ) [ယသ+သမ္ပတ္တိ] စည်းစိမ် ဥစ္စာ–အခြံအရံ–၏ ပြည့်စုံခြင်း။ အတ္တနော ယသသမ္ပတ္တိံ ဩလောကေတ္ဝာ။ ဇာ၊၌၊၁။ ၁၅၃၊ ယသသိရိသမ္ပတ္တိယာ (မ၊၌၊ ၂။၁၀၁)တိ ယသသမ္ပတ္တိယာ သိရိသမ္ပတ္တိယာ စ၊ ပရိဝါရ-သမ္ပတ္တိယာ စေဝ ဝိဘဝသောဘာသမ္ပတ္တိယာ စာတိ အတ္ထော။ မ၊၌၊ ၂။၁၄၃။

ယသသမ္ပန္န (တိ) [ယသ+သမ္ပန္န] အခြံအရံနှင့် ပြည့်စုံသော။ မိဿကာ စ ယသဿိနော (ဒီ၊ ၂။၂၀၉)တိ ယသသမ္ပန္နာ မိဿကဒေဝါ စ။ ဒီ၊ ၌၊ ၂။၂၀၄။ ဧဝံ ယသသမ္ပန္နေန ဂုဏာ သဒ္ဒိ-ယုဇ္ဈိတုံ န သက္ခိဿာမ။ ဇာ၊၌၊ ၂။၂၀၀။ ယသဿိမာ(ဇာ၊၁။၂၉၀)တိ ယသသမ္ပန္နေန ပရိဝါရသမ္ပန္နေန သမန္နာဂတာ။ ဇာ၊၌၊ ၄။၃၂၂။

ယသဿာ (ထ်) [ယသ+ဏ+အာ၊ သ–လာ] ယသသာမည်သောနတ်၊ ယသသာနတ်။ ဝဏ္ဏာဝါရဏာဒေဝါ၊ သောမောစ ယသသာ သဟာ (ဒီ၊ ၂။၂၀၇။)တိ ဝဏ္ဏဒေဝတာ, ဝါရဏဒေဝတာ, သောမဒေဝတာတိ ဧဝံ-နာမကာ စ ဒေဝါ, ယသဿာနာမ မေဝေန သဟာဂတာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊၌၊ ၂။၂၇၃။

ယသသိရိသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ယသ + သိရိ + သမ္ပတ္တိ] အခြံအရံ၏ ပြည့်စုံခြင်း, စည်းစိမ်ဥစ္စာ အသရေ၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ဗြာဟ္မဏော ပိ အတ္တနော ယသသိရိသမ္ပတ္တိယာ နဂရံ အဘ္ဘောတ္ထရန္တော ဝိယ ဒက္ခိဏဒ္ဒါရာဘိမုခေါ ဟောတိ။ မ၊၌၊ ၂။၁၀၀။ သံ၊၌၊၃။၁၅၃။ ယသသိရိသမ္ပတ္တိယာတိ ယသသမ္ပတ္တိယာ သိရိသမ္ပတ္တိယာ စ၊ ပရိဝါရသမ္ပတ္တိယာ စေဝ ဝိဘဝသောဘာသမ္ပတ္တိယာ စ။ မ၊၌၊ ၂။၁၄၃။

ယသသီလဝတိ (ထီ) [(ယသ+သီလ) ယသသီလ +ဝန္တု+ဣ] အခြံအရံ,သီလ (အကျင့်)နှင့် ပြည့်စုံသော–သူမ–အမျိုးသမီး။ ရူပဝတီ ဘောဂဝတီ၊ ယသသီလဝတိ တတော။ အပ၊ ၂။၂၆၉။

ယသသုတ္တ (နဝ) [ယသ+သုတ္တ] အခြံအရံ အကျော်အစောနှင့် ပတ်သက်၍ ဟောကြား အပ်သောသုတ်။(ယသသုတ်ကို မြတ်စွာဘုရား

ဣစ္ဆာနင်္ဂလမည်သော ပုဏ္ဏားရွာအနီး ဣစ္ဆာ-နင်္ဂလတောအုပ်၌ သီတင်း သုံးတော် မူစဉ် ဟောကြားတော်မူသည်၊ ပုဏ္ဏား သူကြွယ်တို့ ခဲဖွယ်ဘောဇဉ်ကို ယူလာပြီး တံခါးမုခ်ပြင်ပ၌ ဆူညံနေကြသည်ကို အကြောင်းပြု၍ အလုပ်အကျွေး အရှင်နာဂိတကို "နာဂိတ ငါ့ယည် အခြံအရံအကျော်အစောနှင့် မဆက်ဆံလို့၊ အခြံအရံအကျော် အစောသည်လည်း ငါနှင့် မဆက်ဆံစေလင့်" ဟု မိန့်တော်မူပြီး အင်္ဂါ(၇)ချက်ပါသည့် တရားကို ဟောကြား တော်မူသည်။ ယင်းတရားကို အံ၊၃။၁၅၄-၇-ကြည့်။)

ယသဿိမန္တ္ရ (တိ) [ယသ+သိ+မန္တ္ရ။ ယသဿီ-တဒ္ဓိတ် ပစ္စည်းနောင် တဒ္ဓိတ် မန္တ္ရ ထပ်၍ သက်။] (၁) များသော အခြံအရံရှိသော (သူ)၊ များသော အခြံအရံရှိသည့် ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ပြည့်စုံသော။ (၂) တန်ခိုးနှင့် ပြည့်စုံသော၊ တန်ခိုးရှိသော၊သူ။ (၁) ယသဿီမာ-(ဇာ၊၁။၂၉၀)တိ ယသသမ္ပန္နေန ပရိဝါရ-သမ္ပန္နေန သမန္နာဂတောဘော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂၂။ (၂) ဟာသဿီမာ (ဇာ၊၁။၃၇၉)တိ တေဇ-သ္ဝိဿိယာ ယသဿိမာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၆၅။

ယသဿိဝန္တ္ရ[1] (တိ) [ယသဿီ+ဝန္တ္ရ။ ဘယ-ဒဿိဝါ၊ လက္ခိဝါ၊ ရသ္မိဝါ၊ ပုဒ်များကဲ့သို့ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၉၂-သုတ်ဖြင့်စီရင်။ မောဂ်၊ ၄၊၇၉-သျှ။] များသောအခြံအရံရှိသည့် လူများရှိသော။ ယသဿိနော ပရိဝါရဘူတာ ဇနာ အာသ အတ္ထိတိ ယသဿိဝါ။....ခတ္တိဒယော ဇာတိသမ္ပန္နော၊ အဘိဇာတော ယသဿိဝါ။ နိတိ၊ ပဒ။၁၉၅။ (ဇာ၊၁။၂၉၀-၌ ယသဿိမာ-ဟုရှိ၏)။

ယသဿိဝန္တ္ရ၂ (တိ) [ယသဿီ+ယသဿိဝန္တ္ရ။ ကေဒေသသရူပေကသေသောယံ။ နိတိ၊ပဒ။ ၁၉၅။] များသောအခြံအရံရှိသူ, များသော အခြံအရံရှိသူနှင့် ပြည့်စုံသူ။ အာ ဝါ ယသ-သိ စ ယာသဿိဝါ စာတိ ယသဿိဝါ။ နိတိ၊ ပဒ။၁၉၅။

ယသဿီ[2] (တိ) [ယသ+သီ၊ ထီ-၌ ယသဿိနီ။ ယဇသ္ဒိန်-သံ။ ဇသံသီ၊ ဇသဿီ-ပြာ။] (၁) များသောအခြံအရံရှိသော၊ သူ။ (၂) ကျော်စောသံရှိသော၊ ထင်ရှားကျော်စော သော၊ သူ။ (၃) လာဘ်ပူဇော်သကာ အခြံ အရံရှိသော၊ သူ။ (၄) ယသဿိမည်သော (ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ)။ (၁) ဝဏ္ဏဝန္တော ယသဿိ-နော။ ဒီ၊ ၂။ ၂၀၅။ အံ၊၁။၃၃၃။ ယသဿိ-နောတိ ပရိဝါရသမ္ပန္နာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၆။ (-မ၊၃။၈၇။ သံ၊၁။၆။ ပေတ။၁၆၈။ အပ၊၃။၁၉။ ဇာ၊၁။၃၀၉။ ဇာ၊၂၊၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၈၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၈၀။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၁၄၆။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၀၁။ ဝိမတိ၊ ၂။၉၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၅၄။) (၂) အယံ ဒေဝ ပူရဏော....ဉာတော ယသဿီ။ ဒီ၊ ၁။၄၄။ "အပ္ပိစ္ဆော သန္တုဋ္ဌော၊ အပ္ပိဿ္သတာယ ဝတ္ထမ္မိ နု နိဝါသေတီ"တိ သမုဂ္ဂတော ယသော အာသ အတ္ထိတိ ယသဿီ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၀-၁။ ယသောတိ ကိတ္တိသဒ္ဒေါ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။၁၆။ ယသဿိနာ (ဆေရ။၂၄၄)တိ သဗ္ဗဂုဏေဟိ ဝိဿုတေန ပကာသေန။ ဆေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၉။ (-ဆေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၄၁။) (၃) ယသဿိနော (သုတ္တနိ။ ၃၅၅)တိ လာဘပရိဝါရသမ္ပန္နာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၄။(-သုတ္တနိ။၃၀၅၊၃၂၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။"၅၄") (၄) ယသဿီ နာမ ဘိက္ခဝေ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဣမသ္မိံ ဣသိ-ဂိလိသ္မိံ ပဗ္ဗတေ စိရနိဝါသီ အဟောသိ။ မ၊၃။၁၁၃-၄။

ယသဿီ[3] (တိ) [ယသ+သိ+ကီ] အခြံအရံ-အကျော်အစော-ကိုမှီသော။ ယသဿီ (အံ၊ ၂။၁၀၀)တိ ယသနိဿိတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။

ယသ၁ဝဟ (တိ) [ယသ+အာဝဟ] အခြံအရံ-အကျော်အစော-ကိုရွက်ဆောင် နိုင်သော။ ယသာဝဟံ ဟိတာဝဟံ သုခါဝဟံ။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၆။ (-ထေရ၊၄၊ ၂။၁၈၈။)

ယသုဂ္ဂတ (ပု) [ယသ+ဥဂ္ဂတ]ယသုဂ္ဂတ မည်သော စကြာမင်း။ ပညာသေ ကပ္ပသဟဿေ၊ သတ္တေ ဝါသုံ ယသုဂ္ဂတာ။ အပ၁၁။၁၈၀၊ ထေရ၊၄၁။ ၂၁၈။

ယသုတ္တရာ (တိ) [ယသ+ဥတ္တရ။ ယ-ဧ တ္တရ-သက္ကတ ပိဋက]။ အခြံအရံ-အကျော်အစော-တိုးပြင့် ထူးမြတ်သော၊ သူ။ ပက္ခုတ္တရာ ယသုတ္တရာ ပုညဝန္တော ဗဟုကေဟိ ဥပဒ္ဒဝ-ကေဟိ စ ဥပဒ္ဒဝကီဟိ စ သမန္နာဂတာ။ အံ၊ ၄၊ ၂။၄၄။

ယသုတ္တရ၂ (ထီ၊ပု) [ယသ+ဥတ္တရ] (ပု) (၁) (ပဒုမဘုရားရှင်၏) ယသုတ္တရ- မည်သော ပြာသာဒ်။ (ထီ) (၂) ယသုတ္တရာနတ်သမီး၊ ယသုတ္တရာ-မည်သော မိဖုရား။ (၁) နန္ဒာဝသု ယသုတ္တရာ၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၀။ (၂) သက္ကဿဟ် အညတရာ ပဇာပတိ၊ ယသုတ္တရာ နာမ ဒိသာသု ဝိဿုတာတိ။ ဝိမာန။၅၀။ ဝိမာန၊၄၄။၁၆၇။ (-၁၆၅။)

ယသုတ္တရာ နတ်သမီးကား—ရှေးဘဝက ဗာရာဏသီမြို့သူ ဥပါသိကာမ တစ်ဦးဖြစ်၍ သဒ္ဓါတရား ကိုယ်ကျင့်သိလတို့နှင့် ပြည့်စုံ၏။ အဝတ်တစ်စုံကို ဘုရားရှင်အား လှူဒါန်း၍ ဘုရားရှင်က အလှူခံတော်မူပြီး ဟရားဟော တော်မူရာ သောတာပန်တည်သည်။ မကြာမီ စုတေ၍ တာဝတိံသာ နတ်ပြည်၌ သိကြားမင်းကြီး၏ "ယသုတ္တရာ" အမည်ရှိသော နတ်မိဖုရားကြီးဖြစ်၍ (၁၆၀၀၀) တစ်သောင်း ခြောက်ထောင်သော နတ်သမီးတို့၏ အကြီး အမှူးဖြစ်သည်။ ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိမြို့၌

ယသံ သိတော နိဿိတော ဝါ ယသဿီ။ အံ၊၄၊၃၅။

ယသဟာနိ (ထီ) [ယသ+ဟာနိ] အခြံအရံ၏ ဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ ယော စ ဝိညူနံ ပဏ္ဍိတာနံ ဝသေန အယသော ယသဟာနိ။ ထေရ၊၄၊ ၂။၂၄၈။

ယသဟေတု (ပု) [ယသ+ဟေတု] အခြံအရံ-အ ကျော် အစော - ဟူသော အကြောင်း။ ဣဓေကစ္စော ယသဟေတု ယသပစ္စယာ ယသကာရဏာ ယထာသမာဒိန်နံ သိက္ခာပဒံ ဝိတိက္ကမတိ။ ပဋိသံ။၄၂။ နယသဟေတု ဒေတိ။ မိလိန္ဒ။၁၂၁။ (-၁၈၃။ဇာ၊၄၊ ၁၂၅။) ယသကာရဏ-လည်းကြည့်။

ယသာဒိက (တိ) [ယသ+အာဒိ+က] ယသ သူဋ္ဌေးသား အစရှိသော။ ယသာဒိကေ ဝေနေယျေ အရဟတ္တေ ပတိဋ္ဌာပေတွာ။ စရိယာ၊၄။၄။

ယသာဒိဂုဏပ(ပ္ပ)ဋိလာဘဟေတု (ပု) [ယသာ-ဒိဂုဏ+ပဋိလာဘ +ဟေတု] စည်းစိမ်ဥစ္စာ-အခြံအရံ - အကျော်အစော - စသော ဂုဏ်တို့ကို ရခြင်း၏အကြောင်း။ သွာယံ ယသာဒိဂုဏပ္ပဋိလာဘဟေတုတော မဂ််လန္တိ ဝုစ္စတိ။ ခုဒ္ဒကာ၄။၁၂၂။ သုတ္တနိ၊၄၊ ၂။၂၇။

ယသာဓိမုတ္တ (တိ) [ယသ+အဓိမုတ္တ] အခြံအရံ-အကျော်အစော- ၌- ညွတ်- နှလုံးသွင်း-သော။ ဂဏာဓိမုတ္တော အာဝါသာဓိမုတ္တော လာဘာဓိမုတ္တော ယသာဓိမုတ္တော။ စူဠနိ။ ၁၇၀။

ယသာဝရဟ (တိ) [ယသ+အရဟ] အခြံအရံ-အကျော် အစော - ကိုထိုက်တန်သော။ ယာသာဝရဟာနံ ယသံ ဒဿာမိ။ ဇာ၊၄၊၄။ ၁၃၂။

သီတင်းသုံး နေကောင်မူစဉ် လူ့ပြည်ဆင်း၍ ဘုရားရှင်ကို ဖူးမြော်သည်။ အရှင်ဝင်္ဂီသ ထေရ်က ဘုရား ရှင် ၏ ခွင့် ပြု ချက် ဖြင့် အကြောင်းအရာကို မေးမြန်းရာ နတ်သမီးက "ဗာဟုဏသိယံ ဥပသင်္ကမိတ္ထာ" စသော (၃) ဂါထာတို့ဖြင့် သူမ၏ အတိတ်ဇာတ် ကြောင်းကိုလျှောက်ထားလေသည်။(ဝိမာန။ ၅၈။ ဝိမာန၊၄။၁၆၅–၇။)

ယသောကရ (တိ) [ယသ+ကရ+အ။ယဇသ်-ကရ–သံ။]စည်းစိမ်ဥစ္စာ–ကို–ပြု–ပေး–တတ်သော၊သူ။ ယသော ကရော(ဇာ၊၁။၂၂၉)တိ အာဘ ဒေဝမနုဿာနံ ယသဒါယကော။ ဇာ၊၅၊ ၄။၁၀၂။ (–စရိ၊သာ၊၄။၁၆၀။)

ယသောဇ (တိ) [ယသ+ဇန+ကို] (၁) ယသောဇ သဘို့သား၊ ယသောဇ ထေရ်။ (၂)ယသောဇသုတ်။ (၃) ယသောဇဓရ-ဂါထာ။ (၁) အာယသ္မာ ယသောဇော ဂိလာနော ဟောတိ။ ဝိ၊၃။၃၃၆။ ယသော-ဇောနာမ ကပိလသုတ္တပရိယောသာနေ ပဗ္ဗဇိဘာနံ ပဋ္ဌနံ သဟာနံ အဂ္ဂပုရိသော။ ဝိ၊၅၊၃။၃၇၉။ ယသောဇောတိဿ နာမံ အကံသု။ ထေရ၊၄၊၁။၄၅၇။ (–ဥဒါန။၁၀၅။ ထေရ။၂၆၆။ ဥဒါန၊၄။၁၆၁။ အံ၊၃၊၂။၂၁၃။) (၂) ကမ္မံ နန္ဒော ယသောဇော စ၊ သာရိ-ပုတ္တော စ ကောလိတော။ ဥဒါန။၁၁၆။ (၃) ဝဿကော စ ယသောဇော စ၊ သာဠ္ဟိမတ္တိယု-ပါလိ စ။ ထေရ။၂၆၁။

ယသောဇတ္ထေရ (ပု) [ယသောဇ+ထေရ] ယသောဇထေရ်။ ကာလပက္ခဂ်သ ဂ်ာသောတိ အာယသ္မာတော ယသောဇတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊၄၊၁။၄၅၇။

အရှင်ယသောဇထေရ်ကား–ဝိပဿီဘုရား ရှင်လက်ထက်၌ အာမာတ်စောင့်မျိုး၌ ဖြစ်၍ ဘုရားရှင်ကို တောင်ပိန္နဲသီးဖြင့် ပူဇော်ခဲ့ဘူး သည်။ (ထေရ၊၄၊၁။၄၅၇။)

ကဿပဘုရားရှင် သာသနာနှောက်ပိုင်း၌ ခိုးသား (၅၀၀) ငါးဆာတို့၏ အကြီးအမှူး ဖြစ်၍ လုယက် ဖျက်ဆီးခြင်း စသော ပြစ်မှု များကို ကျူးလွန်ကြသောကြောင့် ဇနပုဒ် သားတို့က ထက်ကြပ်မကွာ လိုက်လံဖမ်းဆီး ကြသည့်အခါ အရည၀ါသီ တောကျောင်းနေ ရဟန်းတစ်ပါးထံ ဆောက်ရှိပြီး မိမိတို့၏ ကိုးကွယ်အားထားရာ ဖြစ်ပါမည့် အကြောင်း တောင်းပန် လျှောက်ထားရာ ထိုမထေရ်က "သင်တို့အား သီလနှင့်တူသော ကိုးကွယ် အားထားရာမရှိ၊ သီလကိုသာ ဆောက်တည် ကြလော့" ဟု မိန့်တော်မူကာ ငါးပါးသီလကို ဆောက်တည်စေသည်။

ထိုစဉ် နောက်မှ လိုက်လာသော ဇနပုဒ် သားတို့ ကွေ့ရှိသွား၍ ခိုးသားအားလုံးကို သတ်ဖြတ်ပစ်ကြရာ သီလ မကျိုးမပေါက်ဘဲ သေဆုံးကြသဖြင့် ကာမာ၀စရ နတ်ပြည်၌ ခိုးသူကြီးသည် အကြီးအကဲ နတ်သားဖြစ်၍ ကျန်ခိုးသူတို့သည် ထိုနတ်သား၏ အခြေအရံ နတ်သားများဖြစ်ကြသည်။ (ဥဒါန၊၄။၁၆၁–၂။ သုဘူနိ၊၄၊၂။၄၃–၄။)

ထိုသို့ လူ့ပြည် နတ်ပြည်တို့၌ ကျင်လည် ခဲ့ရာ ငါတို့ဘုရားရှင် လက်ထက် သာ၀တ္ထိမြို့ တံခါးအနီးရှိတံငါရွာ၌ ရွာသူကြီး(တံငါသည် (၅၀၀) ငါးဆာတို့၏ အကြီးအမှူး)၏ **သား** ဖြစ်၍ "ယသောဇ" ဟု အမည်တွင်သည်။ အခြေအရံ နတ်သားတို့သည်လည်း ၎င်းနှင့် အဘူပင် တံငါရွာ၌ ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။

အချိန်တန် အရွယ်ရောက် လူလားမြောက် သော် မိမိ၏ ချေရံသင်းပင်း တံငါသည်များ နှင့်အတူ အစိဂုဝဟိမြစ်တွင်းမှ ငါးများကို ကွန်ပစ်၍ဖမ်းဆီးရာ ရွှေဆင်းရှိသည့်ငါးကြီး တစ်ကောင် ရရှိသဖြင့် ပဿေနဒီကောသလ မင်းကြီးအား ပြသကြ ကုန်၏။ ထိုမင်းကြီးမှ တစ်ဆင့် ထိုရွှေငါးကြီး အကြောင်းကို

ဘုရားရှင်အား ပြသလျှောက်ထားသည့်အခါ ဘုရားရှင်က ထိုရွှေငါးကြီးသည် ကဿပ-ဘုရားရှင်လက်ထက်က ကပိလ ရဟန်းကြီး ဖြစ်ခဲ့ဘူးကြောင်းကို မိန့်တော်မူ၍ ကပိလ သုတ်ကို ဟောတော်မူရာ ထိုဒေသနာတော်ကို ကြားနာရ၍ သံဝေဂရကာ မိမိသူငယ် ချင်းများနှင့် အတူ ရဟန်းပြုပြီး ဝိပဿနာ ပွားများ၍ ဆဋ္ဌဘိည ရဟန္တာ အဖြစ်ဖြင့် ဘုရားရှင်သာသနာတော်၌ ထင်ရှားတော်မူခဲ့သည်။ (ထေရ။ ၂၆၅။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၄၃–၄။ ထေရ၊ ၄။ ၄၅၇–၈။)

အရှင်ယသောဇထေရ်သည် ဓုတင် (၁၃) တစ်ဆယ့်သုံးပါးလုံးကို ဆောက်တည်တော်မူသည်။ အရှင်ယသောဇထေရ်ကို အလွန်အလိုနည်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဘုရားရှင် ချီးမွမ်းတော်မူသည်။ (ထေရ၊ ၄။ ၄၅၉)။

အရှင်ယသောဇထေရ်သည် အသီတိ-မဟာသာဝက (တပည့်ကြီးရှစ်ကျိပ်) တွင် တစ်ပါးအပါအဝင် ဖြစ်တော်မူသည်။ (ထေရ၊ ၄။ ၅၂၄။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၃၂။)

အရှင်ယသောဇထေရ်ကို အကြောင်းပြု၍ သမ္မာတိကပြိယ ဘူမိကို ဘုရားရှင် ဓွင့်ပြုတော်မူသည်။ ဝိ၊ ၃။ ၃၃၆– ၇။ တောင်ပိန္နဲသီးလှူခဲ့ဘူး၍ "လဗုဇဖလဒါယကထေရ်" ဟူ၍လည်း ခေါ်သည်။ (အပ၊ ၂။ ၄၂။)

ယသောဇပဗွမုခ (တိ) [ယသောဇ + ပမုခ] ယသောဇထေရ် အမှူးရှိသော၊ ယသောဇ-ထေရ် – ဦးစီး – ခေါင်းဆောင် – သော။ တတိယေ ယသောဇပဗွမုခါနိ (ဥဒါန။ ၁၀၄)တိ ဇေတ္ထ ယသောဇောတိ တဿ ထေရဿ နာမံ၊ တံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ ကတ္ဝာ ပဗ္ဗဇိတတ္တာ ဝိစရဏတော စ တာနိ ပဋ္ဌာဘိက္ခုသတာနိ ယသောဇပဗွမုခါနိတိ ဝုတ္တာနိ။ ဥဒါန၊ ၌။ ၁၆၁။

ယသောဇသုတ္တ (န) [ယသောဇ+သုတ္တ] ယသောဇသုတ်၊ ယသောဇ မထေရ်၏ အကြောင်းအရာကို ထင်စွာပြသော သုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဥဒါနပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ ဥဒါန။ ၁၀၄–၇။

ယသောဓရ (တိ) [ယသ+ဓရ+အ။ (တ်) ယဓေါရ–သံ။ ဇသောဓရ–ပြာ။] (၁) (သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား၏ ကြင်ရာတော်) ယသောဓရာမိဖုရား၊ ယသောဓရာ ထေရ်ရီ။ (၂) (အနောမဒဿီ ဘုရားရှင်၏ မယ်တော်) ယသောဓရာမိဖုရား။ (၃) (သုမေဓဘုရားရှင်၏ အလုပ်အကျွေးဒါယိကာမ) ယသောဓရာ။ (၄)(ကောဏ္ဍညဘုရားရှင်အား ဃနာနို့ဆွမ်းလှူသည့်) ယသောဓရာ သေဋ္ဌေးသမီး။ (၅) ယသောဓရမည်သော – အရိယာပုဂ္ဂိုလ်။ (၆) ယသောဓရာမည်သောမင်း။ (၇) ယသောဓရာမည်သော စကြာမင်း။ (၁) (သိဒ္ဓတ္ထမင်းသား၏ ကြင်ရင်တော်) ယသောဓရာမိဖုရား၊ ယသောဓရာထေရီ။ (ယသောဓရာမိဖုရားအကြောင်းကို ဇာတ်လမ်းတော်ပုဒ်–ကြည့်)။ တသ္မိမ္ပိ နဂရေ ရမ္မေ၊ ဌပေတ္ဝာ တံ ယသောဓရံ။ အပ၊ ၂။ ၂၅၄။ ထေရီ၊ ၌။ ၈၆။ သုတ္ဝာ တံ မုနိနော ဝါစံ၊ ဘိက္ခုနီ သာ ယသောဓရာ။ အပ၊ ၂။ ၂၆၅–၆။ (–ထေရ၊ ၌။ ၂။ ၂၁။ အပ၊ ၌။ ၂။ ၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၌။ ၃၄၆။)

(၂)(အနောမဒဿီဘုရားရှင်၏ မယ်တော်) ယသောဓရာမိဖုရား။ မာတာ ယသောဓရာ နာမ၊ အနောမဒဿိဿ သတ္ထုနော။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၇။ (–အံ၊ ၌။ ၁။ ၁၁၆။ အဘိ၊ ၌။ ၁။ ၆၃။ ဓမ္မ၊ ၌။ ၁။ ၆၇။ အပ၊ ၌။ ၁။ ၄၅။ ဇာ၊ ၌။ ၁။ ၄၃။)

(၃) (သုမေဓဘုရားရှင်၏ အလုပ်အကျွေး ဒါယိကာမ) ယသောဓရာ။ ယသော-ဓရာ သိရိမာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ။ အပ၊ ၂။ ၃၄၇။

(၄) (ကောင်္ကဉ်ညာဘုရားရှင်အား ဃနာန္ဒိ ဆွမ်းလှူသည့်) ယသောဓရ ဒေသဋ္ဌေးသမီး။ ယသောဓရာယနာမ သေဋ္ဌိဓီတာယ.... မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ်တ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၆၀။

(၅) ယသောဓရမည်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်။ ယသောဓရဿ နာမ ဓမ္မဘာဏကဿ အရိယပုဂ္ဂလဿ အင်္ဂီနိ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။

(၆) ယသောဓရမည်သောမင်း။ ပဉ္စ-ပညာသကပ္ပမှိ၊ ရာဇာ အာသိ' ယသောဓရော။ အပ၊၁။၆၁။ ဓထရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။

(၇) ယယောဓရမည်သော စကြာမင်း။ ပရိပါဂသမ္ဘတ္တိ ဓနသမ္ဘတ္တိ သခ်ါတံ ယသံ ဓာရေတီတိ ယသောဓရော၊ သဗ္ဗေ ဧတေ သတ္တသတ္တာဘ် စက္ကဝတ္တိရာဇာနော ယသော-ဓရနာမေန ကေနာမကာဘိ သမ္ဗန္ဓော။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၆၀။

ယသောဓရနာမ (န) [ယသောဓရ + နာမ] ယသောဓရ ဟူသော – အမည် – နာမည်။ ယသောဓရ (၇)အနက်ကြည့်ပါ။

ယသောဓရသနာမ (တိ) [ယသောဓရ+သမာ-န+နာမ] ယသောဓရ – ဟူ၍ တူသော အမည်ရှိသော၊ သူ။ ယသောဓရသနာမာ တေ၊ သဗ္ဗေပိ ကေနာမကာ။ အပ၊၁။၁၀၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၁။

ယသောဓရာပမုခ (တိ) [ယသောဓရာ+ပမုခါ] ယသောဓရာထေရီ အမှူးရှိသော၊ ယသော-ဓရာထေရီ–ဦးစီး – ခေါင်းဆောင် – သော။ ယသောဓရာပမုခါနိ၊ သမ္ဗဒ္ဓဲ ဥပသင်္ကမုံ။ အပ၊ ၂။၂၇၃။

ယသောပဋိလာဘီ (တိ) [ယသ+ပဋိ+လဘ+ဏီ။ ထိ–၌ ယသောပဋိလာဘိနီ။] အခြံအရုံ–အကျော်အစော–ကို- ရကြောင်းဖြစ်–ရစေတတ်–သော။ အရိယသာဝကော ဂိဟိသာ-မိစိပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ဟောတိ ယသော-ပဋိလာဘိနိ' သဂ္ဂသံဝတ္တနိကံ။ အံ၊၁။၃၇၆။

ယသောပရိဟာနိ (ထီ) [ယသ+ပရိဟာနိ] အခြံအရုံ – အကျော်အစော – ၏–ဆုတ်ယုတ်–ယွင်္ကလျော့ – ခြင်း။ အပွမတ္တိကာ သော ဘိက္ခဝေ ပရိဟာနိ ယဒိဒံ ယသောပရိဟာနိ။ အံ၊၁။၁၄၄။

ယသောဘောဂသမပ္ပိတ (တိ) [ယသ+ဘောဂ+သမပ္ပိတ] စည်းစိမ်ဥစ္စာ အခြံအရုံတို့နှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ ယသောဘောဂသမပ္ပိတော (ဓမ္မ။၅၆)တိ ယာဒိသော အနာထပိဏ္ဍိက-ဒိနံ ပဋ္ဌဉ္ဉပါသကသတပရိဝါရသခ်ါတော အာဂါရိယယသော၊ တာဒိသေနေဝ ယသေန-ဓနဥညာဒိကော စေဝ သတ္တဝိဓအရိယဓန-သခ်ါတော စာဘိ ဒုဝိဓော ဘောဂေါ၊ တေန သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၀။ (–အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၀၂။)

ယသောဓရာ (ပု) [ယသ+ရတ။ ယသောဓရ–ဟူ၍ သျှာ-မူ၌ ရှိ၏။] ယသောရတမည်သော ဥပါသကာ။ တတော ယသောရတော နာမ ကောဋ္ဌာ ဥပါသကော.... အနာဂါမိ အရိယသာဝကော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇။

ယသောဝုဒ္ဓိ (ထီ) [ယသ+ဝုဒ္ဓိ] အခြံအရုံ၏–တိုးပွား – ကြီးပွား – တိုးတက် – ခြင်း။ အပွမတ္တိကာ သော ဘိက္ခဝေ ဝုဒ္ဓိ ယဒိဒံ ယသဝုဒ္ဓိ။ အံ၊၁။၁၄၄။

ယဿတိ[၁] (ကြိ) [ယသ+ယ+တိ။ ယသျတိ–သံ။] အားထုတ်၏။ ယသု ပယတနေ။ ယဿတိ။ နိယသကမ္မံ။ နီတိ၊ ဓာတု။ ၂၃၉။

ယဿတိ[၂] (ကမ္မ၊ကိ) [ယသု+ယ+တေ] (၁) ကြား–ပြောကြား–ချီးမွမ်း–အပ်၏။ (၂) ခြံရုံအပ်၏။ (၁) (၂) ယဿတိ တေန ကိတ္တိ-

(၂) ပူဇော်အပ်သော ဝတ္ထု (က) ပစ္စည်းလေးပါး၊ (ခ) တရား။ ဒေ့ မေ ဘိက္ခဝေ ယာဂါ။ ကတမေ ဒွေ? အာမိသယာဂေါ စ ဓမ္မယာဂေါ စ။ အံ၊၁။၉၀။ စဿာရော ပစ္စယာ ယဇနကဝသေန ယာဂေါ နာမ၊ ဓမ္မောပိ ယဇနကဝသေန ယာဂေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံ၊၃၊၂။၆၀။ ဒေယျဓမ္မသော်တံ နာမန္တိ ယာဂံ ကရောန္တေန ဒါတဗ္ဗဒေယျဓမ္မံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ အံ၊၃၊၂။၁၃၀။(၃) ပူဇော်ခြင်း။ ဒုယိဋ္ဌံ တေန ဝမိယန္တိ တဝ နဝမိယံ ယာဂံ ဒုယိဋ္ဌံ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊၁၄၊၂။၂၉၄။ (၄) မျိုးရိုးစဉ်ဆက် အမြဲလှူအပ်သော ဆွမ်းအလှူ။ အနုကုလယညာနိတိ "အမှာကံ ပိတု ပိတာမဟာဒီဟိ ပဝတ္တိတာနိ"တိ ကတ္တာ ပစ္ဆာ ဒုဂ္ဂတပုရိသေဟိပိ ဝံသပရမ္ပရာယ ပဝတ္တေတဗ္ဗာနိ ယာဂါနိ။ ဒီ၊၁၁၊၂၇၀။ (၅) ယင်၊ နတ်ပူဇော် – နတ်တင် – ယင်ပူဇော်–ခြင်း။ ဧတေ ယာဂေ ယဇိတ္ဝာန၊ ဗြာဟ္မဏာန မဒါဓနံ။ သုတ္တန်။၃၂၄။ တသ္မာ ဟော ဟနိတ္ဝာ နာနပ္ပကာရကေ ယာဂေ ယဇဿု ဗဟုတေ ဝိတ္တံ။ သုတ္တနိ၊၁၊၂။၅၇။ တဒါ ကိရ တံ ယာဂုံ မဟာပရိစ္စာဂေန ယဇန္တိ။ ဓမ္မ၊၁၊၁။ ၄၂၂။ အယူပေါ အပ္ပကဒိဝသော ယာဂေါ၊ သယူပေါ ဗဟုဒိဝသံ သာဓေယျော သတ္တ-ယာဂေါ။ သံ၊၁၊၁။၁၀၀။ အံ၊၅၊၂။၂၉၀။ အံ၊၃၊၃။၂၄၅။ (–သံ၊၃၊၁။၂၆၂။)

ယာဂဂ္ဂ (န) [ယာဂု+အဂ္ဂ+အ။ ယာဂု+ဂဟ+ကံ့။ တံ (ဒါနံ) အဂ္ဂိယတိ နိဿဋ္ဌိယတိ ထွောတိ ဒါနဂ္ဂံ။ ဒါနံ ဝါ ဏ္ဍန္တိ် ထွောတိ ဒါနဂ္ဂံ။ ဝေဝံ ဘဏ္ဍဂ္ဂံ။ အံ၊၅၊၃။၂၀၀။ (မောဂ်၊ ၅။၄၇။ ပါစိတ်၊ယော။၅၂၆။)] ယာဂုကို–စွန့်လှူ – ခံယူ– ရာအရပ်၊ ဇရပ်၊ တင်းကုပ်၊ ဆွမ်းစား–ဇရပ်–ကျောင်း။ ယာဂုဘတ္တာနံ ဘာဇနဋ္ဌာနာနိ ယာဂုဘတ္တဂ္ဂါနိ နာမ။ ဝိမတိ၊ ၂။၃၁၇။ ပိ၊လက်၁ခု၊၃၊ ၂။၂၉၂။

ယတိတိ ယသော၊ ထုတိသောသော။ ယသ္ဆတိ တေန ပုရေစရာနုစရဘာဝေန ပရိဝါရိယတိတိ ယသော၊ ပရိဝါရောတိ အာဟ "ကိတ္တိယသောပိ ပရိဝါရယသောပီ" တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၁၀။

ယဟိ (ဗျ) [ယ+တိ။ နိတိ၊သုတ္တ။၅၀၄။ ယတြ–သံ။ ဇဟိ၊ ဇဟိ–ပြာ။] (၁) အကြောင်....သို့။ (၂) အကြောင်....၌။ (၃) ယဟိ ယဟိ ဂစ္ဆတိ ဒုဂ္ဂတိ ယော။ နေတ္ထ။၁၅၇။(–ဝိမာန။ ၁၂၁။) ယဟိ ယဟိန္တိ ယံယံ ဒုဂ္ဂတိ ယော ဂစ္ဆတိ။ နေတ္ထိ။၌။၂၆၁။ ( ) ခေမံ ယဟိ တတ္ထ အရီ ဥဒိရိတော၁။ ဇာ၊၁။၁။၃၁၁။ ခေမံ ယဟိ တတ္ထ အရီ ဥဒိရိတော၁။ နိဒ္ဒေ၊ ၁၂၄။ ခေမံ ယဟိ တတ္ထ အရီ ဥဒိရိတော၁။ ဇာ၊ ၁။၁။၄၉၇။

ယာဂ (ပု) [ယဇ+ဏ။ ဣဇ်ဒ္ဓာတ်, ဣဇ္ဇတေ, ဣဇ်ဿတေ, ယဇနံ ဝါ ယာဂေါ။ ရူ။၅၀၀။ ယဇနံ ယာဂေါ၊ ဇောဟ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၂၀၅။ နိရုတ္တိ။၅၄၂။ ဣဇ္ဇတေတိ ယာဂေါ၊ ယညော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယာဂ–သံ။ ဇာဂ–ပါကတ၊]

(၁) ပေး – စွန့် – လှူ – ပေးကမ်း–စွန့်ကြဲ–လှူဒါန်း–ခြင်း။ (၂) ပူဇော်အပ်သော ဝတ္ထု၊ (က) ပစ္စည်းလေးပါး။ (ခ) တရား။ (၃) ပူဇော်ခြင်း။ (၄) မျိုးရိုးစဉ်ဆက် အမြဲလှူအပ်သော ဆွမ်းအလှူ။ (၅) ယင်၊ နတ်ပူဇော် – နတ်တင် – ယင်ပူဇော်–ခြင်း။ (၁) ပေး – စွန့် – လှူ –ပေးကမ်း–စွန့်ကြဲ – လှူဒါန်း – ခြင်း။ တဿ ယာဂံ ပကိုက္ကေန္တော၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၄။ သဟဿယာဂိ.နန္တိ ဘိက္ခုသဟဿ ဝါ ယာဂေါ ကဟာပဏသဟဿေန ဂါ နိဗ္ဗတ္တိတော ယာဂေါပိ သဟဿယာဂေါ။ သံ၊၁၊၁။၅၇။ ယညော ယာဂေါ ဒါနန္တိ အတ္ထတော ကေါ။ သုတ္တနိ၊၁၊ ၂။၁၃၂။ (–အပ၊၁။၃၅၁။)

ယာဂပိဏ္ဍ (ပု) [ယာဂ+ပိဏ္ဍ] ပေး-စွန့်-အပ်သော ထမင်း။ သော တေ ယာဂပိဏ္ဍာ ပဌမံ မဟာသ္လကကာကေန ဂဟိတော ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊၄၊၇။ ၂၉၄။

ယာဂယဇနတ္ထ (ပု) [ယာဂ+ယဇန+အတ္ထ] ယဇ်ပူဇော်ခြင်းအကျိုး။ ဇိဝှါ သုဇာ (သံ၊ ၁။၁၇၁) တိ ယဿာ တုယ္ဟံ သုဝဏ္ဏရဇတ-လောဟကင္ဒမဘ္ဘိကာသု အညတရမယာ ယာဂယဇနတ္ထာယ သုဇာ ဟောတိ။ သံ၊၄၊ ၁။၂၁၇။ စူဠနိ၊၄။ ၁၄။

ယဇ်ာဂဝေဒဒီဒီပိကာ (ထီ) [ယာဂ+ဝဝ+အာဒိ+ဒီပိကာ] ယဇ်ပူဇော်ခြင်း, သင်္ဘဝါတို့ကို သတ်ခြင်း အာဒရှိသည်တို့ကို ပြတတ်သော (အခက်အလက်ဖြစ်သော- ဝေဒ- ဗေဒင်-ကျမ်း)။ ပုရိမေသု စ တီသု ဝေဒေသု တေဟေဝ ဓမ္မိကသာခါသဟာ အပနေတွာ ယာဂဝခာဒိဒီပိကာ အဓမ္မိကသာခါ ပက္ခိတ္တာ-တိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၆။

ယာဂသမ္ပဒါ (ထီ) [ယာဂ+သမ္ပဒါ] ယဇ်-အလှူ-၏ ပြည့်စုံခြင်း၊ ပြည့်စုံသော-ယဇ်-အလှူ၊ ပြည့်စုံသော ပူဇော်-ခြင်း-မှု၊ သုဒိန္နံ မေ ဒါနဝရံ၊ သုယိဋ္ဌာ ယာဂသမ္ပဒါ။ အပ၊၂။၁၉၃၊ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၄၁။

ယာဂဟေတု (ပု) [ယာဂ+ဟေတု] ယဇ်ပူဇော်ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ ယညာ အဘိဝဒန္တိတိ ယာဂဟေတု ဣဋ္ဌန္တိ ဘိဝဒန္တိ။ သာဂတ္ထ၊ ၃။၂၁၄။ ဝိမတိ၊၂။၉၈။

ယာဂါဒိမုတ္တ (တိ) [ယာဂ+အာဒိမုတ္တ] ယဇ်ကို-နှလုံးသွင်း-လုံ့လပြု-သော၊သူ။ ယာဇယော-ဂါတိ ယာဂါဒိမုတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၄။ စူဠနိ၊၄။ ၁၂။

ယာဂိ (တိ) [ယဇ+ဏိ။ ထီ-၌ ယာဂိနီ။ (တိ) ယာဇိန်-သံ။ ဇာဏ္ဏ-ပြာ။] ပေးကမ်း-စွန့်ကြဲ - လေ့ရှိ - တတ် - သောသူ။ ဝဒညူ ဝဒါနိယတာယ ယာဂိနော၀ ယုတ္တံ ယုတ္တကာလံ ဥ တွာ အတ္ထိကာနံ မနောရထံ ပူရေတိ။ သံ၊၄၊၁။၁၃၀။

ယာဂု (ထီ) [ယာ+ဂု။ ယု+ဂု။ ယာ ပါပုဏာနေ၊ ယာတီတိ ယာဂု၊ ၁၀ယျာ။ ဏာဒိ။ ၃၅။ ယာပနံ ဂစ္ဆာဘိ ဣမာယာတိ ယာဂု။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၇၁။ ယု မိဿနေ ဝါ၊ဂု၊ ဥဿာ။ ခာန်၊ ဋ္ဌီ။ ၄၄၅။ ယဝါဂု-သံ။ (ယု+အာဂု။ ယူယတေ မိဿီယ၁တတိ။ကပ်ပဒ္ဒုမ။)(နာ)ဇာဥ-ပြာ။] (၁)ယာဂု၊ဆန်ပြုတ်-(က)သောက်အပ်သောယာဂု။ (ခ) စားအပ်သော ခပ်ပြစ်ပြစ် ယာဂု။ (ဂ) နှမ်း, ဆန်, ပဲ သုံးမျိုးဆော့၍ ပြုလုပ်အပ်သော တေကဋုလယာဂု။ (၂) ယာဂုကို-လှူ။ဒါန်း-ပေးကမ်း- ခြင်း။ (ဘေသဇ္ဇရာဇာနာ၀သိ-သိဂ်ံဓရာဘိဋ္ဌ-(၁)ရေအနည်းငယ်၌ ဆန်ဆည့်၍ ချက်အပ်မူ အန္နဿ ထမင်း။ (၂) ဆန်တစ်ဆ ရေလေးဆဖြင့် ကျိုချက်အပ်မူ ဝိလေပိ = ထမင်းပျော့။ (၃) ဆန်တစ်ဆ ရေတစ်ဆယ့်လေးဆဖြင့် ကျိုချက်အပ်မူ မဏ္ဍ=ယာဂုကြည်။ (၄)ဆန်တစ်ဆ ရေတစ်ဆယ့်ရှစ်ဆဖြင့် ကျိုချက်အပ်မူ ယူသ=ဆန်ပြုတ်ရည်ကဲ့ဟု- အထူးဆိုသည်။ အန္နံ ပဋ္ဌဂုဏော သာဓျံ၊ ဝိလေပိ စတုဂ္ဂုဏော။ မဏ္ဍော စတုဒ္ဒသဂုဏော၊ ယာဂု ဆဂုဏေမဂ္ဂမိံ။ အဋ္ဌာရသဂုဏေ တောယေ၊ ယူသော သိဂ်ံဓရေရိတော။) ယာဂု၏အကျိုးအာနိသင် ၅- မျိုး- (၁) ယာဂုသည် ဆာလောင်ခြင်းကို ပယ်ဖျောက်တတ်၏။ (၂) မွတ်သိပ်ခြင်းကို ပယ်ဖျောက်တတ်၏။ (၃) လေကိုစုန်ဆင်းစေတတ်၏။ (၄) ဆီးအိမ်ကို စင်ကြယ် စေတတ်၏။ (၅) အစာသစ်အကြွင်းအကျန်ကို ကျေညက် စေတတ်၏။ (အံ၊၂။ ၂၁၀။) တနည်း ယာဂု၏ အကျိုးအာနိသင် (၁၀) မျိုး-(၁) ယာဂုလှူသော သူသည် အသက်ကို လှူသည်မည်၏။ (၂) အဆင်းကိုလှူသည်မည်၏။ (၃) ကာယသုခ

အာသနသာလာဒီသု ဥပဋ္ဌာကေဟိ ပရိဝါရိ-တာသ္မဏေ ဝါ စောဒေန္တော အာပာလေန ဝဒတိ နာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၆။

ယာဂုအတ္ထ (ပု) [ယာဂု+အတ္ထ] ယာဂုဟူသော အကျိုး၊ ယာဂုအကျိုး။ အထ ခေါ သော ပူဂေါ ဘိက္ခုနိန်နံ ယာဂုအတ္ထာယ ဆန္ဒကံ သဃ်ံရိတွာ.... ပရိက္ခာရံ နိက္ခိပိတ္ဝာ။ ဝိ၊၂။ ၃၃၂။ မယ္ပံ ပန သေ့ ယာဂုအတ္ထာယ တဏ္ဍုလ-နာဒ္ဓိမတ္တမ္ပိ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၀။(–သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၂။)

ယာဂုအာဒိက (တိ) [ယာဂု+အာဒိ+က] ယာဂု အစရှိသော။ ယံကိဉ္စိ အာမိသန္တိ ယာဂုအာ-ဒိကံ ယံကိဉ္စိ အာမိသံ။ ကခ်ါ၊ ဋ္ဌ၊သစ်။၃၉၇။

ယာဂုဥဋ္ဌ ကံ(ပု) [ယာဂု+ဥဋ္ဌကံ]တစ်ဟင်းချို-တစ်ယောက်ချို–မျသော ယာဂု။ ဂါမေ ယာဂု-ဘိက္ခံ ဒဒမာနာ ဣတ္ထိယော "ဘန္တေ အယံ ဧကော ယာဂုဥဋ္ဌကံ္ဂ တုမှာကံ၊ ဧကော ဣမိဿာ အမှာကံ သဟာယိကာယာ" တိ ပရိဟာသံ ကရောန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၇၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ တဿ ဟိ ပတ္တေ ကေသ္ဝိ ယေဝ ယာဂုဥဋ္ဌကေ် ဒိန္နေ ပတ္တော သတေ်တ္တိကော ဝိယ ဟုတွာ ပညာယတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။)

ယာဂုကာလ (ပု) [ယာဂု+ကာလ] ယာဂု (ကျိုချက်– သောက်သုံး– သင့်သော–) ကာလ–အချိန်–အခါ၊ ယာဂုကာလေ ယာဂုံ, ခဇ္ဇကကာလေ ခဇ္ဇကံ, ဘောဇနကာလေ ဘောဇနံ အပစန္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၀၂။

ယာဂုကူဋ္ဌ (ပု၊နှ) [ယာဂု+ကူဋ္ဌ] ယာဂုအိုး။ ဒါယကာ ယာဂုကူဋံ္ဌ ဌပေတွာ ဂတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၄။ ဝိ၊သာ်ဟ။၁၁၀။ ဂေါဏေ ဝိဿဇ္ဇေတွာ ပါတောဝ အာဘတံ ယာဂုကူဋ္ဌဉ္စေဝ ယောတ္တကဉ္စ ဂဟေတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၅။

ယာဂုအဂ္ဂ (နှ) [ယာဂု+အဂ္ဂ] ယာဂုဂ္ဂ–ကြည့်၊ ယာဂုအဂ္ဂ ဝိတာ.ဏ္ဍမာဋ္ဌက ဘိက္ခာစာရမဂ္ဂ-စိတ္တသုခ (=ကိုယ်၏ ချမ်းသာခြင်း စိတ်၏ ချမ်းသာခြင်း)ကို လှူသည်မည်၏။ (၄) ခွန်အားကို လှူသည်မည်၏။ (၅) ဉာဏ် ပညာကို လှူသည်မည်၏။ (၆) (သောက် အပ်သော) ယာဂုသည် ဆာလောင်ခြင်းကို ပယ်ဖျောက်တတ်၏။ (၇) မွတ်သိပ်ခြင်းကို ပယ်ဖျောက်တတ် ၏။ (၈) လေကိုစုန်ဆင်း စေတတ်၏။ (၉) ဆီးအိမ်ကို စင်ကြယ်စေ တတ်၏။ (၁၀) အစာသစ်အကြွင်းအကျန်ကို ကျေ၂ က်စေတတ်၏။ (ဝိ၊၃။၃၁၅။)

ယာဂုလှူရခြင်း အကျိုး ၅-ပါး–(၁) အနာဆောဂါကင်းခြင်း။ (၂) အဆင်းလှခြင်း (၃) တရားတော်ကို လျင်မြန်စွာ ဆင်ခြင် နိုင်ခြင်း။ (၄) ထမင်းအဖျော်ကို ရလွယ်ခြင်း။ (၅) အသက်ရှည်ခြင်း။ (အပ၊၁။၄၄၂။) ကျန်သော အကျိုးတရားများကိုလည်း အပ၊ ၁။၄၄၁–၃-တို့၌ကြည့်။

(၁) (က) ပိဏ္ဍပါဘော နာမ ယာဂုပိ ဘတ္တံပိ ခါဒနီယံပိ....ဒသိကာသုတ္တံပိ။ ဝိ၊၁။၃၇၃။ ယာဂုံ ဒေထ၊ ဘတ္တံ ဒေထ၊ ခါဒနီယံ ဒေထ။ ဝိ၊ ၂။၁၆၉–၇၀။(–၃၃၂။)(ခ) ဘောဇ္ဇယာဂု (ဝိ၊၃။၃၁၆) နှစ် ယာ ပဝါရဏံ ဇနေတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၇၆။ ဘောဇ္ဇယာဂုပိ သြဒနကတိကာ-ယေဝ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၀၅။ (ဂ)တေကဋ္ဌလ-ယာဂု (ဝိ၊၁။၈၄) တိ တိလဘဇ္ဇနလမုဂ္ဂေဟိ ဝါ တိလတဏ္ဍုလမာသေဟိဝါ တိလတဏ္ဍုလ ကုလတ္ထေဟိ ဝါ တိလတဏ္ဍုလေဟိ သဒ္ဒိ• ယံကိဉ္စိ ကေ် အပရဏ္ဏံ ပက္ခိပိတွာ တိံဟိ ကတာ။ တေ် ကိရ ဣမေဟိတိံဟိ စတုဘာဂ-ဥဒကသမ္ဘိန္နေ ခီရေ သပ္ပိမဓုသက္ကရာဒီဟိ ယောဇေတွာ ကရောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၄။ (၂) ယာဂုယာ ဥပဋ္ဌာသိ (ပေတ။၁၇၄)တိ ယာဂုဒါနေန ဥပဋ္ဌဟိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၀၄။

ယာဂုပါန်ိ (နာ) [ယာဂု+ပါန] ယာဂုအဖျော်၊ ယာဂုသောက်ဖွယ်၊သောက်အပ်သော ယာဂု။ အနာပတ္တိ ယာဂုပါနေ။ ဝိ၊၂။၃၉၅။ ယာဂု-ကမ္မံ အ.ကာရာပေတွာ ဟောသံ ယာဂုပစနာ-ဒီနိ ကဆောန်တိ။ ကခ်ါ။၃၃၂။ (–သံ၊၁၉၊၁။ ၁၂၄။)

ယာဂုပစနကဘာဇန (နာ) [ယာဂု+ပစနက+ဘာဇန] ယာဂုကျိုရာအိုး။ သစေ အတ္တ-နော ဝါ ဘိက္ခူနံ ဝါ ယာဂုပစနကဘာဇနေ ကောသဉ္စိ အတ္ထာယ ဩဒနံ ပက်ိပတိ။ ဝိ၊၁၉၊၃။ ၁၁၄။ ဝိ၊သာ်ဟ။၁၁၈။ (–ဝဇီရ။၃၂၄။)

ယာဂုပစနတ္ထ(ပု)[ယာဂုပစန+အတ္ထ]ယာဂုကျိုခြင်း–ရန်–အ.ကျိုး။တေ ပါတောဘ ယာဂု-ပစနတ္ထာယ ဒါသိ ဉဒ္ဒဘေတ္ထာ"ခီပ္ပံ နော ယာဂုံ ပစာဟိ"တိ အာဟံသု။ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုပစနာရမ္မ (ပု) [ယာဂုပစန+အာရမ္မ] ယာဂု ကျိုခြင်းကို–အားထုတ်–လုံ့ လပ်ု-ခြင်း။ တေန ယာဘ ယာဂုပစနာရမ္မေ ယာဝဒေဝ ယာဂုအတ္ထော။ သံ၊၆၊၁။၂၀၂။

ယာဂုပတ္တ (ပုန) [ယာဂု+ပတ္တ] (က) ယာဂု သပိတ်၊ယာဂုထည့်သားသည့် သပိတ်။ (ခ) ယာဂုခွက်၊ ယာဂုထည့်ထားသည့် ခွက်။ (က) ဒေတိ အာပတ္တိ ပါစိတ္တိယဿာတိ သမဘိဿိကံ ယာဂုပတ္တံ ကေပယောဂေန ဒေတိ၊ ကေ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊၁၉၊၃။၁၂၁။ (ခ) ဥဒကပတ္တေ ဝါ ယာဂုပတ္တေ ဝါ ဩလောကေ-တုမိ့ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ အဘိ၊၁၉၊၂။၂၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၄၁။ (–သာရတ္ထ၊၂။၁၇၃။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၀၁။)

ယာဂုပါစက (တိ) [ယာဂု+ပါစက။ ထိ–၌ ယာဂုပါစိကာ] ယာဂု–ကျိုချက်–သော၊ သူ။ ယာဂုပါစိကာ တာနိ သုက္ခဒါရုသညာယ ဂဟေတ္ထာ ယာဝ သူရိယုဂ္ဂမနာ ဥဇ္ဈာလေတုံ နာသက္ခိ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၇။

ယာဂုပိဝ (နာ) [ယာဂု+ပိဝ] ယာဂုသောက်ခြင်း။ ယာဂုပိဝေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုပိဝံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုပိသိတ (နာ) [ယာဂု+ပိသိတ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုပိသိတေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုပိသိတံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုပီတ (နာ) [ယာဂု+ပီတ] ယာဂုသောက်ခြင်း။ ယာဂုပီတေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုပီတံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုပုဏ (နာ) [ယာဂု+ပုဏ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုပုဏေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုပုဏံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုပုဏန (နာ) [ယာဂု+ပုဏန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုပုဏနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုပုဏနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုပုဏာပန (နာ) [ယာဂု+ပုဏာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုပုဏာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုပုဏာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုပုဏိတ (နာ) [ယာဂု+ပုဏိတ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုပုဏိတေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုပုဏိတံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုပုဏိတာပန (နာ) [ယာဂု+ပုဏိတာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုပုဏိတာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုပုဏိတာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုဖလ (နာ) [ယာဂု+ဖလ] ယာဂုသီးနှံ။ ယာဂုဖလေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုဘာဇန (နာ) [ယာဂု+ဘာဇန] ယာဂုကျိုရာအိုး။ ယာဂုဘာဇနေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုမဒ္ဒန (နာ) [ယာဂု+မဒ္ဒန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုမဒ္ဒနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုမဒ္ဒနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုမဒ္ဒနီ (နာ) [ယာဂု+မဒ္ဒနီ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုမဒ္ဒနိယာ ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုမဒ္ဒနိံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂ (နာ) [ယာဂု+ယာဂ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုပုဏ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုပုဏ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုပုဏေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုပုဏံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုပုဏာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုပုဏာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုပုဏာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုပုဏာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုပုဏိတ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုပုဏိတ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုပုဏိတေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုပုဏိတံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုပုဏိတာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုပုဏိတာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုပုဏိတာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုပုဏိတာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုဖလ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုဖလ] ယာဂုသီးနှံ။ ယာဂုယာဂုဖလေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုဘာဇန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုဘာဇန] ယာဂုကျိုရာအိုး။ ယာဂုယာဂုဘာဇနေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုမဒ္ဒန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုမဒ္ဒန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုမဒ္ဒနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုမဒ္ဒနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုမဒ္ဒနီ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိယာ ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုပုဏ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုပုဏာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုပုဏိတ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုပုဏိတာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုဖလ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုဖလ] ယာဂုသီးနှံ။ ယာဂုယာဂုယာဂုဖလေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုဘာဇန] ယာဂုကျိုရာအိုး။ ယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇနေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုမဒ္ဒန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိယာ ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုဖလ] ယာဂုသီးနှံ။ ယာဂုယာဂုယာဂုဖလေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန] ယာဂုကျိုရာအိုး။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇနေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိယာ ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလ] ယာဂုသီးနှံ။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန] ယာဂုကျိုရာအိုး။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇနေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိယာ ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလ] ယာဂုသီးနှံ။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန] ယာဂုကျိုရာအိုး။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇနေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိယာ ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလ] ယာဂုသီးနှံ။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန] ယာဂုကျိုရာအိုး။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇနေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနီ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိယာ ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒနိံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတ] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနေန ဝိနာ ဘဝိဿတီတိ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုပုဏိတာပနံ ဒတွာ။ ဝိ၊၁၉၊၂။ ၁၂၂။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလ (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလ] ယာဂုသီးနှံ။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဖလေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇန] ယာဂုကျိုရာအိုး။ ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုဘာဇနေ ဝိယ ဒုလ္လဘာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၃၃၆။

ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန (နာ) [ယာဂု+ယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုယာဂုမဒ္ဒန] ယာဂုကို–ကြိတ်ခြင်း။ ယာဂ

ပါနေတိ မနုဿေဟိ သံဃဿထ္ထာယ ကရိ-
ယမာနေ ယာဂုပါနေ ဝါ.....အနာပတ္တိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၃။ ၂၁၃။ ယာဂုပါနေတိ ယာဂုသခ်ိတေ
ပါနေ။ ပါစိတ်၊ ယော။၁၇၂။ မနုဿာ
ယာဂုပါနမ္ပိ သံဃဘတ္တမ္ပိ ကရောန္တာ သာမ-
ဏေရေ ဧဝံ ဝဒေန္တိ။ ဝိ၊၃။၁၁၀။ (–အဘိ၊
က။၄၁၀။ မဟာနိ။၂၉၀။ ကခ်ီ။၃၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၉၁-၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၄၉။)

ယာဂုပါန၂ (န) [ယာဂု+ပါန] (၁) ယာဂု
သောက်ရာကာလ။ (၂) ယာဂုသောက်ရာ–
ဌာန– အရပ်။ (၃) ယာဂု သောက်ခြင်း။
(၁) ယာဂုပါနေ အဝန်ဒေါ။ ဝိ၊၅။၃၅၂။
(၂) ယာဂုပါနေ နိသီဒိဿာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၀။
ယာဂုပါနေ နိသီဒန....။ ဝိမတိ၊၂။၃၁၀။ (၃)
တတ္ထ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဟေတ္ဝာ သင်္ခာယာဒီဟိ
အာဘိယောဂံ ကတ္ဝာ မုခံ ဓောဝိတ္ဝာ ယာဂု-
ပါနာယ ဂစ္ဆန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။

ယာဂုပါနကာလ (ပု) [ယာဂုပါန+ကာလ]
ယာဂု သောက်ရာ–ကာလ–အချိန်–အခါ။
တံ ယာဂုပါနကာလေ ဆေရော "ပတ္တမာ-
ဟရာ"တိ အာဟ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၁။၃၃၁။(–ဖ၇)။

ယာဂုပိတ (တိ) [ယာဂု+ပိတ] (၁) ယာဂု
သောက်သော၊သူ။ (၂) ယာဂုသောက်ရာ။
(နာ) (၃) ယာဂုသောက်ခြင်း။ (၁) ပုန
ယာဂုပိတဿ နာနာရသမျဉ္ဇနံ ဘောဇန-
မဒံသု။ သုတ္တနိ။ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။ (၂) (နာ) (၃)
ယာဂုပိတကာလ–ကြည့်။

ယာဂုပိတကာလ (ပု) [ယာဂုပိတ+ကာလ]
ယာဂုသောက်ရာ – ကာလ– အချိန်–အခါ။
(၂) ယာဂုသောက်ခြင်း၏ ကာလ။ (၁)
(၂) ဂါမေ စရိတ္ဝာ အာသနသာလာယံ
ယာဂုပိတကာလေ ဘန္တေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၀။
အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၈၁။

ယာဂုဖေဏ (ပု) [ယာဂု+ဖေဏ] ယာဂုမြှုပ်၊
ယာဂု၏အမြှုပ်။ .... တသ္မိံ အတ္တနော ကထံ
အဂ္ဂဏှန္တေ တဿ ဗဟိဂတကာလေ မကစိ-
ဝါကခဏ္ဍာနိ စ ယာဂုဖေဏဉ္စ တတ္ထ တတ္ထ
အာကိရိတ္ဝာ။ ခမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။

ယာဂုဖေဏက (ပု) [ယာဂုဖေဏ+က] ယာဂု-
ဖေဏ–ကြည့်။ .... တသ္မိံ အတ္တနော ကထံ
အဂ္ဂဏှန္တေ တဿ ဗဟိဂတကာလေ မကစိ-
ဝါကခဏ္ဍာနိ စ ယာဂုဖေဏကေ စ ဂဟေတ္ဝာ
တတ္ထ တတ္ထ အာကိရိတ္ဝာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၀။

ယာဂုဘတ္တဃာသ (ပု) [ယာဂု+ဘတ္တ+ဃာသ]
ယာဂုထမင်းဟူသော အစား အစာ။ ယသ္မိံ-
ကုလေ ဒုက္ခေန ယာဂုဘတ္တဃာသော စ
ကောပီနမတ္တံ အစ္ဆာဒနဉ္စ လဗ္ဘတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၇၆။

ယာဂုဘတ္တဒါယက (တိ) [ယာဂုဘတ္တ+ဒါယက။
ထီ–ဋ္ဌ **ယာဂုဘတ္တဒါယိကာ**။] ယာဂု–ထမင်း
–ပေးတတ်သော သူ၊ ယာဂု – ထမင်း–
ဒါယကာ။ ယာဂုဘတ္တဒါယကာဟိ "အမှာကံ
ယာဂုဘတ္တံ ဝိဟာရဂေါမကာဝ ဘဉ္ဇန္တီ"တိ
အညထတ္တံ အာပဇ္ဇေယျုံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၀။ ဝိ၊
သင်္ဂဟ။၂၇၅။

ယာဂုဘတ္တဝတ္တ (နာ) [ယာဂုဘတ္တ+ဝတ္တ]
ယာဂုဆမ်းဝတ်။ ပုပ္ဖဒါနေ တေ္တကေသု
ဓုက္ခေသု ပုပ္ဖါနိ ဝိဿဇ္ဇေတ္ဝာ ယာဂုဘတ္တဝတ္တေ
ဥပနေန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။

ယာဂုဘတ္တသံဝိဓာန (နာ) [ယာဂုဘတ္တ+သံဝိ-
ဓာန] ယာဂုဆမ်း အလှိုင်္ဂ–ပြု–လုပ်–စီရင်–
စီမံ–ခြင်း။ ကေဿ ဘိက္ခုဿ ဘိက္ခံ ဒါတု-
ကာမောမ္ပိ၊ တဿ ယာဂုဘတ္တသံဝိဓာနံ
ကုစ္ဆဿိ။ ခမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၃။

ယာဂုဘတ္တသမ္ပဒါန (နာ) [ယာဂုဘတ္တ+သမ္ပဒါန]
ယာဂုဆမ်းကို ကောင်းစွာ ပေးလှူခြင်း။

ယာဂုမတ္ထက (နာ) [ယာဂု+မတ္ထက] ယာဂု၏-အဆုံး-ပြီးဆုံးခြင်း၊ ယာဂုသောက်ပြီးသည်၏ အဆုံး။ ယာဂုမတ္ထကေ ယာဂု (သံ၊ဋ္ဌ၊၃၇)နှစ် ယာဂုံ ပိဝိတ္တာ တာယ အပရိပက္ကာယ ဝေ အညံ ယာဂုံ အဗ္ဘောဟရိတ္တာတိ သမ္မန္နော။ သံ။ဋီ၊၂။၃၃၂။

ယာဂုမိဿက (တိ) [ယာဂု+မိဿက] ယာဂုနှင့် ရောနှောသော။ "ယာဂုမိဿကံ ဂဏှာဟာ"တိ ဝဒတိ။ စိ၊သင်္ဂဟ။၁၂၉။ ကင်္ခါ၊ဋီ။၉၁။ ယသ္မာ ယာဂုမိဿကံ နာမ ဘတ္တမေဝ နဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၆၂။(–၆၃။)

ယာဂုဝေလာ (ထီ) [ယာဂု+ဝေလာ] ယာဂု(သောက်-ဘုဉ်းပေး-သည့်)အချိန်-အခါ။ ယာဂုဝေလာယ ယာဂုံ, ခဇ္ဇကဝေလာယ ခဇ္ဇကံ, ဘောဇနဝေလာယ ဘောဇနံ ဒါပေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၀။

ယာဂုသင်္ဟ (ပု) [ယာဂု+သင်္ဟ] ယာဂုအရေအတွက်၊ ယာဂု-ဟူသော အရေအတွက်၊ ယာဂုဟူ၍ ရေတွက်ခြင်း၊ ယာဂု၌ ပေါင်းယူခြင်း။ သစေ ပန ပက္ကုထိတော်သူ ဥဒကာဒီသု ပက္ခိပိတ္တာ ပစိတ္တာ ဒေန္တိ၊ ယာဂုသင်္ဃမေဝ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ ကင်္ခါ။၂၂၀။ သစေ ဩဒိမိ နာ ပညာယဘိ၊ ယာဂုသင်္ဃံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊သင်္ဃ။၁၂၄။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၄။ (–ဝိ၊သင်္ဃ။၁၂၅)

ယာဂုသလာကာ (ထီ) [ယာဂု+သလာကာ] ယာဂုစာရေးတံ၊ စာရေးတံချ၍ လှူအပ်သော ယာဂု။ အတိရေကာ ဒ္ဝေ တိယော ယာဂုံသလာကာ တေသံ ပဟောနကဘတ္တ-သလာကာ စ ဌပေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ ဝိဟာရစာရိကဿ ဒ္ဝေ တိယော ယာဂု-သလာကာယော....ဒါတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၀။ (–ဝိ၊သင်္ဃ။၅၀–၁၊၂၇၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၉၂။)

တသ္မာ သီလဝန္တာနံ ယာဂုဘတ္တသမ္ပဒါနေ-နာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၀။

ယာဂုဘတ္တသမ္ပါဒန (နာ) [ယာဂုဘတ္တ+သမ္ပါဒန] ယာဂု, ထမင်း-ကို-ပြည့်စုံ စေခြင်း-စီရင်ခြင်း။ ဒက္ခာစ ဟောတိတိ ယာဂုဘတ္တသမ္ပါ-ဒနာဒီသု ဆေကာ နိပုဏာ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၀။ (–သာရတ္ထ၊၂။၃၂၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၁၄၃။)

ယာဂုဘတ္တာနုစ္ဆဝိက (တိ) [ယာဂုဘတ္တ+အနုစ္ဆဝိက] ယာဂု,ထမင်းအား-သင့်လျော်-လျောက်ပတ်-သော။ ယာဂုဘတ္တာနုစ္ဆဝိကံ ကမ္မံ ဝါ ကရောဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉၀။

ယာဂုဘာဇက (တိ) [ယာဂု+ဘာဇက] ယာဂု ကို-ဝေဘန်-ပိုင်းခြား- ခွဲဝေ-တတ်သော၊ သူ။ ဥဋ္ဌာပနကံ နာမ ဥပသမ္ပန္နံ သံဃေန သမ္မတံ သေနာသနပညာပကံ ဝါ ဘတ္တုဒ္ဒေ-သကံ ဝါ ယာဂုဘာဇကံ ဝါ ဖလဘာဇကံ ဝါ ....။ ဝိ၊၂။၅၇။ ယာဂုဘာဇကော နာ ဟောတိ။ ဝိ၊၄။၃၃၀။ (–ဝိ၊၂။၂၀၂။ ဝိ၊၅။၃၅၆။ အံ၊၂။၂၄၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၉။)

ယာဂုဘာဝ် (တိ) [ယာဂု+ဘူ+ဏိ] ယာဂု ဖြစ်လတ္တံ့သော (ဝတ္ထု)။ ယာဂုမေဝါ (သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉) တိ ယာဂုဘာဝိနမေဝ ဝတ္ထုံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၃၄။

ယာဂုဘိက္ခဘ္ဘ(ပု) [ယာဂု+ဘိက္ခာ+အဘ္ဘ] ယာဂု ဆွမ်းဟူသောအကျိုး။ ယာဂုဘိက္ခဘ္ဘာယ ပါတောဝ ပဝိသတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၇။

ယာဂုဘိက္ခာ (ထီ) [ယာဂု+ဘိက္ခာ] ယာဂုဆွမ်း၊ ယာဂုဟူသောဆွမ်း။ ဂေါရူပါနံ နိက္ခမနဝေ-လာယမေဝ ဂါမံ ယာဂုဘိက္ခာယ ပဝိသိတ္ထာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၈၇။)

ယာဂုသိတ္ထ (န) [ယာဂု+သိတ္ထ] ယာဂုထမင်းလုံး၊ ယာဂုၦပါသော ထမင်းလုံး။ သစေပိ ယာဂုံ ပိဝန္တသာ ယာဂုသိတ္ထပဘ္ဘဝခနဝ ဒွေ မစ္ဆခဏ္ဍဝနိဝါ မံသခဏ္ဍာနိ ဝါကေဘာဇနေ ဝါ နာနာဘာဇနေ ဝါ ဒေန္တိ။ ဝိ၊၄၊၁။၉၀။ ဝိ၊သင်္ဃာ။၁၂၆။ ကခ်ီ။၂၂၁။(–ဝဇိရ။၃၁၇။)

ယာဂုသိသ (န) [ယာဂု+သိသ] ယာဂုကို–အဦး ပဓာနမူ– အရင်းပြု– ခြင်း။ ယာဂုံ ပိဝိတ္ဝာတိ ယာဂုသိသေန ပါတာသဘောဇန-မာဟ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၁၅။

ယာဂုသုယိဋ္ဌတာ (ထီ) [(ယာဂု+သုယိဋ္ဌ) = ယာဂုသုယိဋ္ဌ+ကာ] ယာဂုဖြင့် ကောင်းစွာ ပူဇော်အပ်သည်၏ အဖြစ်။ ပဠာနိသံသေ အနုဘောမိ၊ ဒေဟော ယာဂုသုယိဋ္ဌတာ။ အပ၊၁။၄၄၂။

ယာဂုဟတ္ထ (တိ) [ယာဂု+ဟတ္ထ] ယာဂုလက်၌ ရှိသော၊ လက်ထဲ၌ ယာဂုရှိသော၊ ယာဂုကို ကိုင်ထားသော၊သူ။ ယထာ ယာဂုဟတ္ထာ ပူဝဟတ္ထာ....အတ္ထနောဝ သန္တိကံ အာဂစ္ဆန္တိ။ သံ၊၄၊၃။၈၃။

ယာဓံ (ပု) [ယာဓန္တ+သိ၊ ယာဓန္တ–မှ။ ယာဓံ–သဒ္ဒါကား နိဂ္ဂဟီဘန္တပုလ္လိင်၊ ပထမာသိဝစနန္တ တည်း၊ယင်းသည် ပကတိ(မူလ)ပုလ္လိင်ပထမာ သိဝစနန္တလည်းရှိသည်၊ ဣတ္ထိလိင်မှ ပုလ္လိင်, နပုလ္လိင်မှ ပုလ္လိင်ပြန်သော လိင်ဝိပလ္လာသ ဝိကပ်ပုလ္လိင်လည်း ရှိသည်၊ ယော–စသော ဝိဘာဂ် ၆–လုံးမှ ပဌမာဝိဘာတ်ပြန်သော ဝိဘာဂ်ဝိပလ္လာသ ဝိကတိပဌမာဝိဘတ္တန္တ လည်းရှိသည်၊ ယော–စသော ဝုစ်–၁၃–မျိုးမှ ဝုစ်တစ်မျိုးမျိုးပြန်သော ဝစနဝိပလ္လာသ-ဝိကတိသိဝစနန္တလည်း ရှိသည်။ အဆုအဘး လျော်စွာ အနက်ပေးရသည်။ နီတိ၊ပဒ။ ၂၄၂–ကြည့်။](၁) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–သောသူ–အား–သည်။ ယာစန္တ (၁) ကြည့်။ (၂) တောင့်တ–ဆုတောင်း–ဆုပန်–သော မိန်းမ– သည်– တို့သည်။ ယာစန္တ (၄) ကြည့်။

ယာစ၁ (တိ) [ယာစ+အ။ (ယဲာစယောဂ-လည်း–ကြည့်။)တနည်း–ယဲ+ဏ=ယာဇ။ ဇ–ကို စ–ပြု။ ယာစ–သံ။ ဇာယ–ပါကတ။] (၁) တောင်း– တောင်းရမ်း– တောင်းခံ– အပ်သော (ပစ္စည်း,ဥစ္စာ)။ (၂) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–သင့်–ထိုက်–သော (ပစ္စည်းဥစ္စာ)။ (၃) တောင်း–တောင်း-ရမ်း– တောင်းခံ– ခြင်း။ (၄) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–သော၊ သူ။ (၅) တောင်းပန်– ရိုသေစွာ– တိုက်တွန်း– နှိုး-ဆော်–သော၊သူ။ (၆) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ခြင်း။ (၇) ပေးကမ်း–လှူ။ဒါန်း–ခြင်း။

(၁) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–အပ်သော (ပစ္စည်း,ဥစ္စာ)။ ယာစံ အဒဒ-မပ္ပိယော။ ဝိ၊၁။၂၂၁။ ဇာ၊၁။၁၆၁။ ယာစန္တိ ယာစိတံ ဝုစ္စတိ။ယာစိတမတ္ထံ....။ဝိ၊၄၊၂။၁၅၂။ ယာစန္တိ ယာစိတဘဏ္ဍံ။ ဇာ၊၄၊၃။၃၃၂။

(၂) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–သင့်–ထိုက်–သော(ပစ္စည်း,ဥစ္စာ)။ ကာလေ ယာစံ နံ ယာစတိ။ ဇာ၊၁။၁၆၂။ (=ယာစိ-တမ်ဖဲ့ နံ ယာစတိ။ ဇာ၊၄၊၃။၃၃၂။) (–ဇာ၊ ၂။၄၀။ ဇာ၊၄၊၅။၂၄၇။) (၃) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–ခြင်း။ ယာစယော-ဂေါ (သံ၊၁။၂၃၀)တိ ပရေဟိ ယဲာစိတဗ္ဘာ-ရဟော။ သံ၊၄၊၁။၃၁၇။ ပရေဟိ ယာစိတဗ္ဘာ-ရဟောတိ ပရေဟိ ယာစိတုံ ယုတ္တော ဣစ္ဆိ-တဿ အတ္ထဿ တာဝဒေဝ ဝိဿဇ္ဇနတော။ သံ၊၄၊၁။၃၃၇။ ယာစယောဂေါ (သုတ္တနိ။ ၃၅၁)တိ ယာစိတုံ ယုတ္တော။ သုတ္တနိ၊၄၊ ၂။၁၄၀။ ယာစယောဂေါ (နေတ္တိ။ ၄၈)တိ ယာစိဘဗ္ဘယုတ္တော။ နေတ္တိ၊၄။၂၃၀။ ယာစယောဂေါတိ ယာဝနယောဂေါ၊ ယာစ-

ယာစ၁ (ကြိ) [ယာစ+အ+တိ။ (ဟိ-ကြေ သည်) ယာစတိ-မှ။] (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း –တောင်းရမ်း-တောင်းခံ-လော့။ ယာစတိ· (၁) (က) ကြည့်။

ယာစက (တိ) [ယာစ+ကွ။ ထိ-၌ ယာစိကာ။ ယာစက-သံ။ဇ ယာဂ·ပါကတ။] (၁) တောင်း —တောင်းရမ်း-တောင်းခံ-သော၊ သူ။ (၂) (က) အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်။ (ခ) သူတောင်းစား၊ ဖုန်းစား၊ သူဖုန်းစား၊ ဖုန်းတောင်းယာစကာ။ (၃) (က) တောင်းပန်-ရိုသေစွာ-ကိုင်တွန်း-နှိုးဆော် -သော၊ သူ။ (ခ) တောင်းပန်-ကန်တော့-သည်းခံစေ-သော၊ သူ။ (၄) တောင်း-တောင်းရမ်း - ခြင်း (သဒ္ဒတ္ထ)၊ တောင်း-တောင်း၍ရ - အပ် သော (အဆောက်အဦ) (အဓိပ္ပါယတ္ထ= ဥပစာရတ္ထ)။ ယာစန (ဂ)လည်းကြည့်။

(၁) တောင်း-တောင်းရမ်း-တောင်းခံ-သော၊ သူ။ ယာစကော အပ္ပိယော ဟောတိ။ ဝိ၁။၂၂၃။ ဇ၁၊၁၆၀။ ယာစကော အပ္ပိ-ယော ဟောတိတိ ယော ယာစတိ၊ သော အပ္ပိယော ဟောတိ။ ဝိ၁ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂။ (-ဇ၁။ ဋ္ဌ၁။၃၃၃။) (၂) (က) အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်။ သီလဝန္တော စ ယာစကာ။ ပေတ။၁၅၀။ ဇ၁၊ ၁။၂၆၇။စရိယာ၁ဋ္ဌ။၂၆။သီလဝန္တော စ ယာစ-ကာဘိ ယာစကာ စ သီလဝန္တော ကလျာဏ-ဓမ္မာ ဘဝေယ္ယုံ။ ပေဋ၁ဋ္ဌ။၁၂၀။ ယာစကာတိ တဿ ဒိဗ္ဗသောဇနဿ ပဋိဂ္ဂါဟကာ။ ဇ၁၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၄၃။ (-စရိယ၁။၃၀၂၊၃၉၃။ အံ၁ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၁။ စရိယာ၁ဋ္ဌ။၃၀၁၁။ ဇ၁၊ဋ္ဌ၊၅။၁၅၆။ အံ၂၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၇။) (ခ) သူတောင်းစား၊ ဖုန်းစား၊ သူဖုန်းစား၊ ဖုန်းတောင်း ယာဒကာ။ ပုနပ္ပုနံ ယာစကာ ယာစဋ္ဌိ။ သံ၁။၁၇၆။ ယာစကော စ ပထာဝိနော၊။ အပ၁။၆။ ယာစကာ ဂရုကာ ဗဟူ။ အပ၁။ ၄၂၀။ (၃) (က) တောင်းပန်-ရိုသေစွာ-တိုက်တွန်း - နှိုးဆော် - သော၊ သူ။ ယာစ၁ (၅) အနက်ကြည့်။ (ခ)တောင်း

ကာနံ မနောရထပရိပူရကာစတော။ တေနာဟ “ယာစိတမ္ဘယုတ္တော” တိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၁၃၂။ (-သံ၁၊၃။၃၀၆။ အံ၁။၁။၁၇၉။ သံ၁ဋ္ဌ၊၃။၃၁၁။ အံ၁ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ စရိယာ၁ဋ္ဌ။၅၇။) (၄) တောင်း – တောင်းရမ်း—တောင်းခံ-သော၊ သူ။ ယာစယောဂေါ (အံ၁။၁။၁၄၉) တိ .... ယာစကေဟိ ဝါ ယောဂေါ အဿာတိ ယာစ-ယောဂေါ။ အံ၁ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ (သံ၁ဋ္ဌ၁။၃၁၇-၌ “ယာစယောဂေါတိ ယာစယောဂေနေဝ ယုတ္တော” ဟု ပါဠိရှိရာ “ယာစယောဂေါတိ ဝါ ယာစကေဟေဝ ယုတ္တော” ဟု ပါဠိရှိသင့်သည်။) (၅) တောင်းပန်-ရိုသေစွာ-တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-သော၊ သူ။ယာစယောဂေါ (ဣတိဝုတ်။၂၆၄)တိ ယာစေဟိ ယုတ္တော။ ယာစန္တိတိ ယာစ၁၊ ယာစကာ။ တေ ပနေတ္ထ ဝေနေယျာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ တေဟိ “ဒေသေတု ဘန္တေ ဘဂဝါ ဓမ္မံ၊ ဒေသေတု သုဂတော ဓမ္မေ”န္တိ....ယာစန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၃။ (၆) တောင်းပန်-ရိုသေစွာ-တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-ခြင်း။ အထဝါ ယာစယောဂေါ (ဣတိ-ဝုတ်။၂၆၄)တိ ယာစနယောဂ်ေါ၊ အဓိပ္ပါယ-ပူရကာတော ယာစိဘုံ ယုတ္တောဘိ အတ္ထော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၄။(၇)ပေးကမ်း-လှူဒါန်း-ခြင်း။ ယာစယောဂေနာ (ဇ၁၊၂။၁၁၅)တိ ယာစနယုတ္တကေန ယာဉယုတ္တကေန ဝါတိ ဥဘယတ္ထာပိ ဒါယကသေဝေတံ နာမံ။ ဇ၁၊ ဋ္ဌ၊၆။၁၂၃။ (စရိယာ၁ဋ္ဌ။၅၇-၌ ယာစယော-ဂေန,ယာဇယောဂေန-ဟု ပါဠိနှစ်မျိုးပြ၍ ယာစနယုတ္တေန, ယဇနယုတ္တေန-ဟု နှစ်နည်း ဖွင့်သည်။ ဤဇ၁၊ဋ္ဌ၊၆။၁၂၃-၌ကား ပါဠိ၁.စ် မျိုးတည်း၌ နှစ်နည်းဖွင့်သည်ကား ယာဇ-မှ ဇ -ကို စ ပြုခြင်းဖြစ်သည်ဟု ကြံဆ၍ဖြစ်သည်။)

ပန်– ကန်တော့ – သည်းခံစေ– သောသူ။ ယာစကာ (ဇာ၊၂။၇၅)တိ မမတ္ထာယ သောဏပဏ္ဍိတဿ ခမာပကာ။ ဇာ၊၆။ ၃၃၀။ (၄) တောင်း– တောင်းရမ်း– ခြင်း (သဒ္ဒတ္ထ)၊ တောင်း–တဲ့ဝင်း၍ ရ–အပ်သော၊ (အဆောက် အဦ)(အခိပ္ပါယတ္ထ=ဥပစာရတ္ထ)။ ယာစကာတိ ဘာဝသာဓနော။ ကခ်ိ၊၆။ ၂၃။ ယာစနာ ယဲာစိကာ။ ကာ သာ ကာယ-ဝစီဝိညတ္တိ။ တာသု ကာယဝိညတ္တိ အနုညာတာ ဝစီဝိညတ္တိ ပဋိက္ခိတ္တာ၊ ဣမ ဏ္ဍုပ္ပယော အပ္ပကေန ဘာဝသာဓနေပိ ဝတ္တထိ။ ဣတ္ထိ-လိင်္ဂတာ တေသုဝုဒ္ဓိတျာဒိသုတ္တေန အကာဒေ-သဿ အန္တဿ အကာရဿ ဣကာရာဒေသော ဟောတိ။ ပါတိ၊ အနုဝဏ္ဏနာ။၁၂၀။

ယာစကဇန (ပု) [ယာစက + ဇန] တောင်း–တောင်းရမ်း– တောင်းခံ–သော –လူ–သူ၊ တထာ ယာစကဇနံ...။ ဣတိဝုတ်၊၆။၁၂။ (–စရိယာ၊၆။၅၄။ ၃၁၄၊၃၁၀။ သီ၊၎်၊သစ်၊ ၁။၂၉၅။)

ယာစကဇိဂုစ္ဆာ (ထီ) [ယာစက + ဇိဂုစ္ဆာ] တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–သော သူ (ဖုန်းတောင်းယာစကာ, အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်)ကို–စက်ဆုပ်–မုန်းရာ–ခြင်း။ နယာစကဇိဂုစ္ဆာယ။ စရိယာ၊၆။၂၉၀။ ဒီ၊၎်၊၁၊၀၆။ သီ၊၎်၊သစ်၊ ၁။၂၇၆။

ယာစတိ (ကြို) [ယာစ+အ+တိ၊ ယာစတေ၊ ယာစတိ–သံ။ဇာယဿ–ပါကတ။] (၁) (က) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း – တောင်းရမ်း– တောင်းခံ–၏။ (ခ) (ကာယဝိညတ်ဖြင့်) တောင်း– တောင်းရမ်း –တောင်းခံ – ၏၊ (၂) (က) တောင်းပန် – ပန်ကြား – ခွင့် တောင်း – ရှိသေစွာတောင်း – ၏။ (ခ) တောင်းပန် – ကန်တော့– သည်းခံစေ–၏။ (၃) တိုက်တွန်း – နှိုးဆော်–၏ (စောဒနတ္ထ)။ (၄) တောင့်တ – မျော်လင့်– အလိုရှိ – ဆန္ဒရှိ–ဆန္ဒပြု—၏။ (၅) မှီဝဲ–ဆည်းကပ် — ၏။ (၆) (အမှတ်သညာကို) ပေး၏။ (၇) (ပေးပြီးဥစ္စာကိုပင်) တဖန် – ပြန်၍ – တောင်း–တောင်းရမ်း– တောင်းခံ–၏။ (၁) (က) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း – တောင်းရမ်း – တောင်းခံ–၏။ ဘိက္ခု မဏိ ယာစတိ။ ဝိ၊၁။၂၂၀-၁။သော ....ခီတရံ ယာစိ။ ဒီ၊၁။၉၀။(–ဝိ၊၂။၂၉၀။ အံ၊၁။၂၅၄။ အံ၊၃။၃၀၄။ စရိယာ။၃၉၃။ ဇာ၊၁။၂၅၊၁၃၀၊၃၆၂၂ ဇာ၊၂။၃၁၃။) (ခ) (ကာယဝိညတ်ဖြင့်) တောင်း–တောင်းရမ်း –တောင်းခံ–၏။ ....အရိယာယ ယာစနာယ ယာစတိဘိ အတ္ထော။ ဝိ၊၆၊၁။၂၀၄။ ဘိက္ခု-တိတိ ယာစတိ။ အဘိ၊၆၊၂။၃၁၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။၅၁။ ယာစန္တိ နာမ အရိယာယာစနာယ။ သံ၊၎်၊၁။၁၂၆။ (သံ၊၆၊၁။၈၅–၆၆ကား ဝဒန္တိ နာမ-ဟု ပါ၌ ပျက်နေသည်။) ဘိက္ခဒ္ဒိ ယာစန္တိ.... ကာယဝိညတ္တိယာတိ ဘိက္ခူ။ နေဘ္ဘိ၊၀။၅၃။ (၂) (က) တောင်းပန်–ပန်ကြား–ခွင့်တောင်း– ရှိသေစွာတောင်း–၏။ ....သံဃံ ကုဋိဝတ္ထုဩလောကနံ ယာစာမိ။ ဝိ၊၁။၂၂၄။ ဣတ္ထန္နာမော သံဃံ ဥပသမ္ပဒံ ယာစတိ။ ဝိ၊၃။၇၂။ နဘဂဝန္တံ ယာစိ။ ဒီ၊၂။ ၈၆။ သံ၊၃။၂၂၇။ ယာစန္တိ ပဋ္ဌလိကတာ။ မ၊ ၂။၃၅၂။ သုတ္တန်။၃၆၉။ ထေရံ။၃၃၁။ ယာစန္တိ ပဋ္ဌလီ မမံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၅။ ယာစန္တိ မံ ပဋ္ဌလိကာ။ စရိယာ။၄၀၈။ ယာစာမိ တံ ကိန္နရနေတ္တ-စက္ခု၊ ဣမေ'ကရတ္တိံ ဥဘယော ဝသေမ။ ဇာ၊ ၁။၂၃၁။ ထေရော ပိ "မာ ဧဝံ ကရိ ဥပါသကာ" တိ ယာစိ။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၂၀-၁။ မဟာသတ္တော "နမယံ တာတ....မာ မံ နာသေဟိ" တိ ပိတရံ ယဲာစိ။ ဇာ၊၆၊၆။၁၉၂။ (ခ) တောင်းပန်–ကန်တော့–သည်းခံစေ–၏။ သောဏံ ယာ-စေမု သံဃံ။သော.ံ ယာစေမိ မံ ဇရံ။(အဋ္ဌ-ကထာယံ ပါဌန္တရံ) ဇာ၊၂။၃၇၂။ အာယတိ သံဝဠံ ယာစာမာတိ အတ္ထော(မူလပါဋိတော်

၂၄၀။

ယာစတေ (ကြိ) [ယာစ+အ+တေ] ယာစတီ (၁)(က)ကြည့်။

ယာစထ[၁] (ကြိ) [ယာစ+အ+ထ] (သင်တို့) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ကုန်၏။ ယာစတီ(၂)(က)ကြည့်။

ဝါ၊ဌ၊။ ၂၉၀။ ယာစဟိ–ဝါ၃။ဘာ၅။ ဝါ၊ဌ၊ ၂၄၀။

ယာစတိ (ကြိ) [ယာစ+အ+တိ] (၁) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–၏။ (ဝေါဟာရ) ယာစတိ–ဝါ၊ဌ၊။ ဘာ၅။ ဝါ၊ဌ၊ ၂၄၀။ ယာစဟိ–ဝါ၃။ဘာ၅။ ဝါ၊ဌ၊ ၂၄၀။ ယာစသိ–ဝါ၊ဘ။ ၂၂၃။ ဝါ၃။ သံ၊ဘ။ဘ၇ဖ။ ယာစထ–မာ၊ဌ၊။ ၂၂၉။ သံ၊ဌ၊ဝ၊။ ၂၂၀။ ယာစမိ–ဝါ၊ဘ။ ၂၂၄။ ဝါ၃။ ၂၉၊၉၉။ ဝါ၊ဝ။ ၂၀၂။ ယာစမာ–ဝါ၄။ဘ၂။ မဟာနိ။ ဘ၀။ဝ၊။ ယာစမာ–ဝါ၄။ဘ၂။ ၂၁၇။ စွဋ္ဌနီ။ ၇၂။ ယာစမေ–ဘ၊၂။ ၇၂။ ဘ၊ဌ၊ဌ၄။ဘ၁။ ယာစတေ–ဘ၊ဘ။ဝ၁၀။ ယာစ–ဝါ၊ဘ။ ၂၂၀။ ဘ၊ဌ၊၄။ဘ၁၀။ ယာစ–ဝါ၊ဘ။ ၂၂၀။ ဘ၊ဌ၊၄။ဘ၁၀။ ယာစတေ–ဘ၊ဘ။ဝ၁၀။ ဝ၊ဌ၊ ၂၂၃။ ဘ၊ဌ၊ဝ၁၇။ ယာစထ–မာ၊ဌ၊။ ၂၂၉။ သံ၊ဌ၊ဝ၊။ ၂၂၀။ ယာစမိ–ဝါ၊ဘ။ ၂၂၄။ ဝါ၃။ ၂၉၊၉၉။ ဝါ၊ဝ။ ၂၀၂။ ယာစမာ–ဝါ၄။ဘ၂။ မဟာနိ။ ဘ၀။ဝ၊။ ယာစမေ–ဘ၊၂။ ၇၂။ ဘ၊ဌ၊ဌ၄။ဘ၁။ ယာစတေ–ဘ၊ဘ။ဝ၁၀။ ဝ၊ဌ၊ ၂၂၃။ ဘ၊ဌ၊ဝ၁၇။ ယာစသိ–ဝါ၊ဘ။ ၂၂၃။ ဝါ၃။ သံ၊ဘ။ဘ၇ဖ။ ယာစဿိ–ဝါ၊ဘ။ ၂၂၃။ ဝါ၃။ (စုဏ္ဏဒီ)–မ၊၂။ သံ၊ဌ၊။ ၂၂၉။ ယာစယ

တိဋ္ဌန္တိ။ သော အရိယာနု ယာစနာ။ ဇာ၊၁။ ၁၆၂။ မိလိန္ဒ။၂၂၄။ သုဘူတိနိဒ္ဒေ၊ ၂။၅၃။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၁၃၆။ ဝင်ရ။၃၄၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၁။ သာရတ္ထ၊၃။၉၀။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၇။ ကခ်ိ။ဋ္ဌ၊သစ်။၄၂၉။ သံဋ္ဌီ၊၁။၁၂၆။ အံဋ္ဌီ၊၂။ ၃၀၇။ အံဋ္ဌီ၊၃။၁၇။ ....အရိယာယ ယာစနာယ ယာစတိတိ အတ္ထော။ ဝိဋ္ဌ။၁။၂၀၄။ (၂) (က) တောင်းပန် – ရိုသေစွာ တောင်း – ခြင်း။ (ခ) တောင်းပန် – တားမြစ်–ခြင်း။ ဣတရော တဿ ယာစနံ အနာဒိယိတ္တာ ပုနပ္ပုနံ ဝိဇ္ဈိယော၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁။ –(ဂ) တောင်းပန် – ရိုသေစွာ – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – ခြင်း (ယာစနတ္ထ)။ အကာလေ၁ ဒါနိ အာနန္ဒ တဿာဂတာ ယာစနာယာတိ။ ဒီ၊၂။၉၆။ အဇ္ဈေသနန္တိ (ဧဝံ တိက္ခတ္တုံ)ယာစနံ။ ဝိဋ္ဌ၊၃။၂၄၄။ ဒီဋ္ဌ၊၂။ ၅၈။ မဇ္ဈ၊၂။၈၄။ သံဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ ဂရုဋ္ဌာနိယံ ပယိရုပါသိဘွာ ဂရုတရံ ပယောဇနံ ဥဒ္ဒိဿ အာဘိပတ္ထနာ အဇ္ဈေသနာ၊ သာပိ အတ္ထတော ယာစနာ၁ ဟောတိတိ အာဟ“အဇ္ဈေသနန္တိ ယာစန”န္တိ။ မဇ္ဈိ၊၂။၁၃၄။ သံဋ္ဌီ၊၁။၂၃၄။ (–သာရတ္ထ၊၃။၁၅၇။ ဒီဋ္ဌီ၊၂။၆၂။)

(၃) တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – ခြင်း (စော၊ ဒနတ္ထ)။ အာမိပစ္စဝတော ဟိ ယာစနံ သဏှမုဒုကံ။ မဇ္ဈိ၊၂။၇၆။ ဣဿိတိ ယာစနတ္ထော, စောဒနတ္ထော ဝါ နိပါတော၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၇။ (၄) တောင်း – တောင်းရမ်း – ဓတောင်း ခံ – သော၊သူ။ (ဓတောင်းခြင်း။ ဇာ၊၁။၁၀၄။ ဇာတ်၀တ္ထု၊ ၂၊သျှ။) ယော ယာစနံ ပစ္စက္ခတိ၊ တမာဟု ပဋိသောဒနံ။ ဇာ၊၁။ ၁၁၄။ ဓယော ယာစနံ ပစ္စက္ခာတိတိ ယော ပန ယံ ယာစနကံ နာဇ္ဈိတိ ပဋိက္ခိပတိ။ တမာဟုတိ တံ ပဋိက္ခိပနံ ပဋိသောဒနန္တိ ဝဒန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄။ (၅) တောင်း – တောင်းရမ်း – တောင်းခံ – အပ်သော၊ အရာ။ယာစန ဇိဝါန – ကြည့်၊ ဝနိန္တိ ယာစနံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၆၀။

ယာစထ၂ (ကြို) [ယာစ+အ+ထ] တောင်း – တောင်းရမ်း – တောင်းခံ – ကုန်းလော့ – ကြ ချေ။ ယာစတိ(၁)ကြည့်။

ယာစမာတု (ထီးပု) [ယာစ(ဣတိ)+ဓာတု] (ယာစဟူသောဓာတ်) ယာစဓာတ်။ ယာစ-ဓာတုဿ ဒ္ဝိကမ္မတ္တာ ...။ ဝိမတိ၊ ၁။ ဂဂ။ (–ဝိမတိ၊ ၂။၁၃၅။)

ယာစန (တိ) [ယာစ+ယု။ (ထီး၊နု)ယာ၊နု-သံ။ ဇာယာ-ပြာ။ ဇာယကာ–ပါကတ။] (၁) (က) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း – တောင်းရမ်း – တောင်းခံ – ခြင်း။ (ခ) (ကာယဝိညတ်ဖြင့်) တောင်း – တောင်းရမ်း – တောင်းခံ – ခြင်း။ (၂)(က) တောင်းပန် – ရိုသေစွာ တောင်း – ခြင်း။ (ခ) တောင်းပန် – တားမြစ် – ခြင်း။ (ဂ) တောင်းပန် – ရိုသေစွာ – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – ခြင်း (ယာစနတ္ထ)။ (၃) တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – ခြင်း (စောဒနတ္ထ)။ (၄) တောင်း – တောင်းရမ်း – တောင်းခံ – သော၊ သူ။ (တောင်းခြင်း။ ဇာ၊၁။၁၀၄။ ဇာတ်၊ ဝတ္ထု၊ ၂၊သျှ၊ ၇၁၃-နှာ)။ (၅) တောင်း – တောင်း ရမ်း – တောင်းခံ – အပ်သော – အရာ။ (၆) တောင်းပန် – ရိုသေစွာ – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – အပ်သော။ (၇) တောင်းပန် – ရိုသေစွာ – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – ကြောင်းဖြစ်သော (စ၊သား)။ (ဂ) တောင်း – တောင်းရမ်း – ခြင်း (သဒ္ဒတ္ထ)၊ တောင်းအပ် - တောင်း၍ရအပ် – သော (အဆောက်အဦ) (အဓိပ္ပါယတ္ထ= ဥပစာရဿ)။

(၁) (က) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း – တောင်းရမ်း – တောင်းခံ – ခြင်း။....အမနာပါ ဘဝိဿာတိ ယာစနာ အမနာပါ ဝိညတ္တိ။ ဝိ၊ ၁။၂၂၂-၃။ ဝါဒရဿဖွန်ကို “ဒေထ နောဒါရ-ကဿ ဒါရက”န္တိ ယာစနံ။ ဝိဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၉။ (ခ) (ကာယဝိညတ်ဖြင့်)တောင်း – တောင်း ရမ်း – တောင်းခံ – ခြင်း။ ဥဒ္ဒိဿ အရိယာ

ဒုယံ ယာစနကော တာတ (ရာဇ)။ ဇာ၊၁။ ၅၇၊၁၀၄။ ဇာ၊၄၊ ၂။၁၅၂။ ဇာ၊၄၊၃။၂၄။ မံသံ ယာစနကော အသိ။ ဇာ၊၁။၁၀၀။ ဇာ၊၄၊၃။ ၄၆။ (၂) မာ မံ ယာစနကာ'ဒ္ဒသု (ပေတ။ ၁၂၁) နှစ်ကို ယာစကာ မာ မံ ပဿိ သူတိ ပိဒဟိတ္ထာ ဂေဟဒ္ဒါရိ ဘဥ္ဇာမိ။ ပေတ၊၄၊၃။၉၇။ ယာစနကာ ယန္တိ(ပေတ။၁၅၆)တိ ယာစနကာ ဇနာ....အာဂစ္ဆန္တိ။ ပေတ၊၄။၁၁၃။ (၃) ပုန ပဏ္ဍက ယေနကဲ ယာစနကော။ ဇာ၊၁။၁၆၄။

ယာစနဇီဝါန (တိ) [ယာစန+ဇီဝါန (=ဇီဝ+အ+မ်ာန္။ရွ။ဿာ။၃၉၉။ မောဂ်၊၅။၁၆၂။)] တောင်းခြင်း-တောင်းအပ်သော ပစ္စည်းဥစ္စာ-ဖြင့်-တောင်း၍-အသက်မွေးသော၊ သူ။ ယော စ ယာစနဇီဝါနော။ ဇာ၊၁။၁၆၂။ (-ယော ယာစနေန.ဇီဝမာနော။ ဇာ၊၄၊ ၃။၃၃၂။)

ယာစနဲ၄ (ပု) [ယာစန+အာဏ (တ္ထ-ကို ၄-ပြု။ နိတိ၊သုဘ္ဘ။၁၀၇)။] တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-ခြင်း အနက်သဘော။.... မမ္မံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒဒေသဿာမိ ။ပ။ တံ သုဏာသာတိ ဇေံ ယာစနဒ္ဒေနာပိ နာဿတေတိ နာထော။ ဝဇီရ။၈။

ယာစနတ္ထ (တိ) [ယာစန+အတ္ထ] (၁) တောင်းပန်-ရှိသော်စွာ- တိုက်တွန်း- နှိုးဆော်-ခြင်း အနက်ရှိသော (သဒ္ဒါ, နိပါတ်)။ (ပု) (၂) တောင်းပန်-ရှိသော်စွာ-တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-ခြင်းအနက်။ (၃) တောင်းပန်-တားမြစ်-ခြင်းအကျိုး။ (၄) တောင်းပန်-ရှိသော်စွာ တောင်း-ခြင်းအကျိုး။ (၁)ယာစနတ္ထောဟိ ဣဿိတိ နိပါတော၊ သုဘူနိ၄၊ ၂။ ၂၆၆။ မဟာနိ၄။၃၀၈။ (၂) ဣဿိတိ ယာစနတ္ထေ စောဒနတ္ထေ ဝါ နိပါတော။ ဇာ၊၄၊ ၂။ ၂၁၇။ (၃) တတော စန္ဒကုမာရော အတ္တနော ဘရိယာယော တံ ယာစနတ္ထာယ ဥယျာဇေန္တော အာဟ။ ဇာ၊၄၊၇။၈၆။ (၄)

ဇာ၊၄၊၄။၄၀၅။ ....စတသော ယာစနာတိ ဣမေ အဋ္ဌ ဝရေ ဂဟေတ္ဝာ နိဗ္ဗုပဋ္ဌာကော အဟောသိ။ အပါ၄၊၁။၃၄၉။ (-ဒီ၊၄၊ ၂။၁၃။ အံ၊၄၊၁။ ၂၂၉-တို့၌ အာယာစနာ-ဟု ပါဠိ ရှိသည်။) (၆) တောင်းပန်-ရှိသော်စွာ-တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-အပ်သော။ သိက္ခာပဒ-ပညတ္တိယာစနာပေက္ခ (ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၅၉)နှင့် ယာစိယတိတိ ယာစနာ၊ သိက္ခာပဒပညတ္တိ-ယေဝ ယာစနာ သိက္ခာပဒပညတ္တိယာစနာ။ .... ယာစိယမာနသိက္ခာပဒပညတ္တိအပေက္ခံ ဘုမ္မဝစနန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၉။

(၂) တောင်းပန်-ရှိသော်စွာ-တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်- ကြောင်း ဖြစ်သော (စကား)။ ယာစနဝစန - ကြည့်။ (၈) တောင်း - တောင်းရမ်း-တောင်းခံ-ခြင်း (သဒ္ဒတ္ထ)၊ တောင်းအပ် - တောင်း၍ ရအပ် - သော အဆောက်အဦ (အဓိပ္ပါယတ္ထ=ဥပစာရတ္ထ)။ သညာစိကာ နာမ သယံ ပဝတ္တိတယာစနာ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ သညာစိကာယာတိ အတ္ထနော ယာစနာယာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ သယံ ယာစိ-တကေဟိ ဥပကရဏေဟိတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၄၊ ၂။၁၅၃။ ကင်္ခါ။၁၃၁။ ယသ္မာ ပန နံ သက္ကာ ကေဝလံ ယာစနာယ ကိဠိ ကာတုံ၊ တသ္မာ သယံ ယာစိတကေဟိ ဥပကရဏေဟိတိ အဓိပ္ပါယတ္ထော ဝုတ္တော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၃။ နန္ဒ နံ သက္ကာ ယာစနာယေဝ ကုဋ္ဌိ ကာတုန္တိ အနုယောဂံ သန္ဓာယ တဿာဓိပ္ပါယတ္ထံ ဒဿေ-တုံ "သယံ ယာစိတကေဟိ" တိ အာဒိမာဟ။ ကင်္ခါ၊၄၊ သစ်။၂၃၇။

ယာစနက (တိ) [ယာစန+ကရ+ကွိ ။တနည်း (ယာစန+က)။ ယာစနက - သံ။] (၁) တောင်း-တောင်း ရမ်း- တောင်းခံ- သော၊ သူ။ (၂) သူတောင်းစား၊ ဖုန်းစား၊ သူဖုန်း-စား၊ ဖုန်းတောင်းစား၊ ဖုန်းတောင်း-ယာစကာ။ (၃) အင်္ဂသေနဇာတ်။ (၁)

ဩဝါဒတ္ထာယာတိ ဩဝါဒယာစနတ္ထာယ (ဩဝါဒေ ယာစနတ္ထာယ)။ သာဓကတ္ထဒုဂ္ဂ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၂။ (–ဝဇိရ။၃၀၅)

ယာစနုပဗ္ဗက(တိ)[ယာစန +ပုဗ္ဗက (သမာသန္တေ ကော)။] တောင်းပန်–ရှိသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ခြင်း ရှေးရှိသော။ "ပဗ္ဗာဇေထ မံ ဘန္တေ အနုကမ္ပံ ဥပါဒါယာ"တိ ဝေဿာစနုပဗ္ဗကံ စီဝရံ ပဋိစ္ဆာပေတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၅။ ဝိ၊လက်ာရ၊ဋီ၊၁။ ၂၅၉။

ယာစနုဗဟုလ (တိ) [ယာစန+ဗဟုလ] များသော တောင်းခြင်းရှိ– တောင်းခြင်းများ–သော၊ အတောင်းအရမ်းများသော၊ သူ။ တေ ယာစနုဗဟုလာ....။ ဝိ၊ ၁၂၊ ၁၀၊၃၃။ ယာစနာ ဧဝ ဗဟုလာ ဧတေသံ မန္တံ အညံ ကမ္မန္တိံ ယာစနုဗဟုလာ.... အနေကတ္တာ၊ "ပုရိသံ ဒေထ ပုရိသတ္ထကရံ ဒေထာ"တိ ယာစန္တာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိ၊၆၊ ၂။၁၄၀။ (–ဝိ၊၃။၁၀၂။)

ယာစနုယုတ္တ=ယာစနုယုတ္တက (တိ) [ယာစန+ယုတ္တ(သကတ္ထေ ကော)။] တောင်းခြင်းဌာ–သင့်လျော်–ထိုက်တန်– သော၊ သူ။ ယာစယောဂေနာတိ ယာစနုယုတ္တကေန ယညယုတ္တကေန ဝါတိ ဥဘယတ္ထာပိ ဒါယကသ္သေဝေတံ နာမံ။ ဇာ၊၆၊၆။၁၂၃။

ယာစနယောဂ (ပု) [ယာစန+ယောဂ]တောင်းခြင်း–၌–ဌာ–သင့်လျော်–ထိုက်တန်–သော၊ သူ၊ ယာစယောဂေါတိ ...ယာစနယောဂေါတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၁၇။ ယာစနေ ယောဂေါ ယာစနယောဂေါ။ ပရေဟိ ယာစိတုံ ယုတ္တောတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၃။

ယာစနဝစန (နာ) [ယာစန+ဝစန] တောင်းပန်–ရှိသေစွာ–တိုက်တွန်း– နှိုးဆော်–ကြောင်း ဖြစ်သော စကား၊ ဥပဇ္ဈာယံ ဂဟေတုန္တိ.... ယာစနဝစနေန တဿ အနုမတိံ ဂဟေတုန္တိ ဝါ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၀၁–၂။

ယာစနဝိဓိဿန (နာ) [ယာစန+ဝိဓိ+ဒဿန] တောင်းပန်း–ရှိသေစွာ–တိုက်ထွန်း–နှိုးဆော်–ခြင်း၏ အစီအရင်ကို ပြခြင်း။ တဿာ ယာစနဝိဓိဒဿနတ္ထမေတံ ဝုတ္တံ အထ ခေါ အာယသ္မာ သာရိပုတ္တော ဥဋ္ဌာယာသနာ။ပ။ စိရဋ္ဌိတိကန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၉။

ယာစနဝိသိဋ္ဌ (တိ) [ယာစန+ဝိသိဋ္ဌ] တောင်းပန်–ရှိသေစွာ– တိုက်တွန်း– နှိုးဆော်–ခြင်း ဖြင့်–အထူး ပြုအပ်သော။ ယာစနဝိသိဋ္ဌာ သိက္ခာပဒပညတ္တိယေဝ ဟိ "တတ္ထာ"တိ ဣမိနာ ပဒုမဋ္ဌာ။ သာဓကတ္ထ၊၁။ ၄၄၉။

ယာစနသီလ (ထိ) [ယာစန+သီလ] တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–ခြင်း–အလေ့–ပင်ကိုယ်သဘော–ရှိသော၊ သူ။ ဘိက္ခုနသီလော ယာစနသီလေါတိ ဘိက္ခု။ အပါဒ၊၂။၁၀၉။

ယာစနဟေတု (ပု) [ယာစန+ဟေတု] တောင်းပန်–ရှိသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ခြင်း၏ အကြောင်း။ သြဋ္ဌာရိကော နိမိတ္တော ကရိယမာနေပီတိ....ယာစနဟေတုဘူတေ သြကာသနိမိတ္တေ ကမ္မေ ကရိယမာနေ။ ဝိမတိ၊၂။ ၂၆၇။

ယာစနာ (ထိ) [ယာစ+ယု=ယာစန +အာ] ယာစန–ကြည့်။

ယာစနာနိမိတ္တ (နာ) [ယာစနာ+နိမိတ္တ] ယာစန–ဟေတု–ကြည့်။ ပရမ္မုခယ သတ္တာနံ ဓမ္မသမ္မဋိပတ္တိယာ ဗြဟ္မုနော ယာစနာနိမိတ္တံ။ သာဓကတ္ထ၊၃။၁၅၀။

ယာစနာနုဂ္ဂဟ (တိ) [ယာစနာ+အနုဂ္ဂဟ (အနုဂ္ဂဟ – လည်းကြည့်။) တောင်းပန်ခြင်း – ရှိသော်စွာ တောင်းခြင်း– နှင့်– တူသော–ဂုဏ်–အစွမ်းသတ္တိ–ရှိ–သော။ဇတ္ထ စ "ဣတ္ထန္နာမော သံဃံ ဥပသမ္မဒံ ယာစတိ"တိ

ယာစမာန်[၁] (တိ) [ယာစ+အ+မာန] (၁) တောင်း - တောင်းခ်ြ - တောင်းခံ - သော၊ သူ။ (၂)(က) တောင်းပန် - ရှိသော်စွာ တောင်း နှိုးဆော် - လိုသော၊ သူ။ ဥဒ္ဒေဟိကို....စာရိက-စရဏ် ယာစန္တော ဘဝ်ာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂၊၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၅၇။ (- ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၃၆။)

(၃) တိုက်ဘွန်း - နှိုးဆော် - သော၊ သူ။ "အာဂမေဟိ တာဝ မေဃိယ ကေကောမို့ ယာဝ အညောပိ ကောစိ ဘိက္ခု အာဂစ္ဆ-တီ"တိ မံ ယာစန္တံ ကေကံ ပဟာယ။ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၊၁၄၂။ အထ နံ ကော သဟာယံ၌ကာ ဘိက္ခု ယာစန္တောပိ ဘောဇေတုံ နာသက္ခိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၈။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၈။ (၄) တောင့်တ သော၊ သူ။ ပုဗ္ဗကာမာ ထိယော ယာစံ။ လဘန္တိ ဘာဒိသံ သုကံ။ အပ၊ ၂။ ၂၀၃။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၁၅၀။ တတ္ထ ကေစ္စာ ယာစန္တော(ယာစန္တိ) ဝံ ပုဗ္ဗေ အလဘမာနာ၊ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၉၅။

ယာစန္တိ (ကြိ) [ယာစ+အ+အန္တိ] (၁) (က) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း - တောင်းရမ်း - တောင်းခံ - ကုန်၏။ ယာစတိ(၁)(က)ကြည့်။ (ခ) (ကာယဝိညတ်ဖြင့်) တောင်း - တောင်းရမ်း - တောင်းခံ - ကုန်၏။ ယာစတိ (၁) (ခ) ကြည့်။ (၂) (က) တောင်းပန် - ရှိသေစွာ တောင်း - ကုန်၏။ ယာစတိ (၂)(က) ကြည့်။ (ခ) တောင်းပန် - ရှိသေစွာ - တိုက်တွန်း - နှိုးဆော် - ကုန်၏။ ယာစတိ(၂)(က)ကြည့်။ (၃) တိုက်ဘွန်း - နှိုးဆော် - ကုန်၏။ ယာစတိ (၃) ကြည့်။ (၄) တောင်းပန် - ရှိသေစွာ - တိုက်တွန်း - နှိုးဆော် - ကုန်ပြီ။ တဿ ယာစန္တိနော (ဇာ၊၂။၃၇၄) တိ .... "ဓနဝ တုံ နော သာမိ ကျွဿရော၊ ပိတာ ကော ကျွဓေဝ အာဘိသိဉ္စတ္တာ နဂရံ နေတုကာမော၊ ကုလ-သန္တကံ သော ဘဂ္ဂံ ပဋိစ္ဆထာ"တိ ယာစိ သူ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၃၇၀။

ယာစနိစ္ဆာ (ထီ) [ယာစန၁(ပဝတ္တာ)+ဣစ္ဆာ] တောင်းပန် - ရှိသေစွာ တောင်း - ခြင်း၌ - ဖြစ်သော အလိုဆန္ဒ။ တတ္ထ "အထ ခေါ နံ ပဗ္ဗာဇေတဗ္ဗောပိ"'' ဟိ ကျွခေဝ ဝစနံ ပသုဒ္ဓသာ ဥပသမ္ဘဒါယာ ဇေ ယာစနိစ္ဆာယ ဒဿနေန။ ဝံ၌။၄၃၁။

ယာစန္တိ (ဟ်) [ယာစ+အန္တ။ထီ-၌ ယာစန္တီ။] (၁) တောင်း - တောင်းရမ်း - တောင်းခံ - သော၊သူ၊ (၂) (က) တောင်းပန် - ရှိသေစွာတောင်း - လိုသော၊သူ။ (ခ) တောင်းပန် - ကန်တော့ - သည်းခံစေ - သော၊သူ။ (၃) တောင်းပန် - ရှိသေစွာ - တိုက်တွန်း - နှိုးဆော် - လိုသော၊ သူ။ (၃) တိုက်တွန်း - နှိုးဆော် - သော၊ သူ။ (၄) တောင့်တသော၊သူ။ (၁) တောင်း - တောင်းရမ်း - တောင်းခံ - သော၊ သူ။ ယာစံ အဒဒမပ္ပိဇယော။ ဝိ၊ ၁။ ၂၂၃။ ယံ ယံ ဟိ ယာစန္တေ တံတဒေဝ ဒါတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၁။ အထ ဝါ ယာစန္တိ ယာစန္တသ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၂။

(၂) (က) တောင်းပန် - ရှိသေစွာတောင်း - လိုသော၊ သူ။ ဩဂါဒဒိ နု ယာစန္တိယာ ပါစိတ္တိယံ ကတ္ထ ပညတ္တံ။ ဝိ၊၅။၁၁၆။ အထ သေသော....ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစန္တော "ဗြာဟ္မဏာ"တိ ဂါထာဟ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၇၇။ (ခ) တောင်းပန် - ကန်တော့ - သည်းခံစေ - သော၊ သူ။ "ခမထ ဘန္တေ အတ္တနော ဒါသဿာ"တိ ယာစန္တိ တဿ ပါဒမူလေ ဘူမိယာ နိပဇ်။ သုဘူနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၂။ ဗောဓိသတ္တောပိ ယာစန္တော အတ္တနော ကထံ ဂါဟာပေဘုံ နာသက္ခိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၃။ဗောဓိသတ္တော ယညာဝဂ္ဂေပိ ပိတရံ ယာစန္တော အာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၉၅။ (၃) တောင်းပန် - ရှိသေစွာ - တိုက်တွန်း - ဝုတ္တတ္တာ ပရိဝါသာဒိသု ဝိယ ယာစနာနုဂုဏော "ဣတ္ထန္နာမဿ ဥပသမ္ပဒံ ဒဒေယျာ"တိ အဝတွာ....။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၃၇။

ယာစမာန[၂] (တိ) [ယာစ+ယ+မာန(ယကာရ-လောပေါ့)။] တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–အပ်သော၊ သူ။ ယာစမာနေန လဟုဏာ။ ဝိ၊၃။၁၃၁။

ယာစယန္တီ (ကြိ) [ယာစ+အ+အန္တီ(ဂါထာဝိသယေ ယကာရာဂမော)။ တနည်း–ယာစ+ဏယ+အန္တီ(စုရာဒိဂိုဏ်း ဓာတ်ကျမ်းတို့၌မလာ)။] ယာစတိ (၁) ကြည့်။ ပုနပ္ပုနံ ယာစကာ ယာစယန္တီ။ သံ၊၁။၁၇၆။

ယာစယမာန(ယာစမာန?) (တိ) [ယာစ+ဏယ+မာန] ယာစမာန[၁](၂)(ဃ)အနက်ကြည့်။ တသ္မာ အာဒရေန ပုနပ္ပုနံ ယာစယမာနံ ပဿိတ္ဝာ သဇ္ဇမိ ဘဂဝါ....အာဟ။၀ဇိရ။၅၀။

ယာစယိဿတိ (ကြိ) [ယာစယန္တီ-ကြည့် ယာစတိ(၂)(က)ကြည့်။

ယာစယေ (ကြိ) [ယာစ+အ+ယျေ(ယျေ-ကို ဧ-ပြု ယ-လဝ်။ ရူ။၄၅၄။၄၀၀။ နိရုတ္တိ။၅၀၁။) တနည်း–ယာစ+ဏယ+ယျေ?။ ယာစယန္တီ-ကြည့်] ယာစတိ(၂)ကြည့်။

ယာစယောဂ (တိ) [ယာစ+ယောဂ။ထိ-၌ ယာစယောဂါ, ယာစယောဂိ။] (၁) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – သော ဝေနေယျသတ္တဝါတို့နှင့်– ယှဉ် – အခါခပ်သိမ်းမကင်း–သော၊ သူ၊ (ဘုရား)။ ယာစ[၃](၅) ကြည့်။ (၂) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ခြင်းငှါ သင့်လျော်တော်မူသော(ဘုရား)။ ယာစ[၃](၆)ကြည့်။ (၃) ကောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–ခြင်းငှါ–ထိုက်–သင့်လျော်–သော၊ သူ။ ယာစ[၃](၃) ကြည့်။ (၄) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–သောသူ (အလှူခံပုဂ္ဂိုလ်၊ ဖုန်းတောင်းယာစကာ)တို့နှင့်–ယှဉ်–အခါခပ်သိမ်းမကင်း–သော၊သူ။ ယာစ[၃](၄)ကြည့်။ (၅) ပေးကမ်း – လှူဒါန်း – ခြင်းနှင့် – ယှဉ် – အခါ

–လိုသော၊သူ။ (ခ) တောင်းပန်–ကန်တော့–သည်းခံစေ–သော၊သူ။ (ဂ) တောင်းပန်–တားမြစ်–သော၊သူ။ (ဃ) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ– တိုက်တွန်း – နှိုးဆော်–လိုသော၊ သူ။ (၃) ခွင့်တောင်း–ပန်ကြား–တောင်းပန်–သော၊သူ။

(၁) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–သော၊ သူ။ ယာစမာနာနံ ဘောဇနံ။ သံ၊၁။၉၆။ အာဘိဒ္ဓ၊၁။၄၀၇။ မဟာနိ၊၉။၉၇။ အဘယံ ယာစမာနာနံ။ သံ၊၁။၂၂၉။ သစေ မေ ယာစမာနဿ။ သုတ္တနိ။၄၂၉။ စူဠနိ။၂။ (–ဇာ၊၁။၃၁၆။ စရိယာ၊၉။၆၈။ ဇာ၊၉၊၄။၄၀၅။)(၂) (က) ဘောင်းပန်–ရိုသေစွာ တောင်း–လိုသော၊သူ။ ....သတိဝိနယံ ယာစမာနဿ သံဃော ဥပ္ပဇ္ဇတုတ္ထုန ကမ္မေန သတိဝိနယံ ဒေတိ။ ကခ်ိ။၂၉၀။ ဒီ၊၉၊၃။၂၂၄။ မ၊၉၊၄။၂၉။ အံ၊၉၊၃။၂၀၀။အထ သေလော.... ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစမာနော “ပြာဟ္မဏာ”တိ ဂါထမာဟ။ သုတ္တနိ၊၉၊၂။၁၇၆။ (–ထေရ၊၉၊၂။၃၁၁။ထေရီ၊၉။၁၄၅။)(ခ) တောင်းပန်–ကန်တော့–သည်းခံစေ–သော၊သူ။ ဧဝံ ယာစမာနာယ။ ဇာ၊၂။၇၂။ဇာ၊၉၊၅။၃၇၂။ (ဂ) တောင်းပန်–တားမြစ်–သော၊သူ။ ယာစမာနော ကတ္ထလိ။ ဇာ၊၁။၂၉၉။ ဇာ၊၉၊၄။၃၅၂။ (ဃ) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–လိုသော၊ သူ။ ဧဝံ စေ ယာစမာနာနံ။ ဇာ၊၁။၂၆၁။ဇာ၊၂။၄၀။ ယံ ယာစမာနာ (ဇာ၊၁။၃၆၃)ဟိ ယံ ပုရိသံ ပုတ္တေ သုရံ အပိဝန္တံ ဗဟုံ ဟိရညံ ပရိစ္စဇန္တာ မုသာဝါဒံ ကရောဟိတိ ယာစမာနာ န လဘန္တိ။ ဇာ၊၉၊၅။၂၀။ ကုဋ္ဌိရံ ယာစမာနာ တတိယံ ဂါထမာဟ။ ဇာ၊၉၊၂။၃၁၁။

(၃) ခွင့်တောင်း–ပန်ကြား–တောင်းပန်–သော၊ သူ။ သော “မာ ဂစ္ဆာဟိ”တိ နိဝါရေဘ္ဝာ တံ ပုနပ္ပုနံ ယာစမာနမ္ပိ နိဝါရေတိ ဧဝ။ ဓမ္မ၊၉၊၁။၂၃၀။

ခပ်သိမ်း မကင်း–သေ၁သူ (ဒါယကာ)။ ယာစ၁(၇)ကြည့်။

ယာစယောဂိ၁ (တိ) [ယာစ+ယောဂိ=ယုဇ+ဏိ။ ထိ-၌ ယာစယောဂိနီ။] ဘောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ – ခြင်းနှင့် – ယှဉ် – ယှဉ်လေ့ရှိ–သော၊ သူ (ပုဏ္ဏား)။ အဗျာယကော ယာစယောဂိ၊ အာဟုဘဂ္ဂိ စ ဗြာဟ္မဏော။, ဇာ၊၂။၂၃၁။ ဇာ၊၄၊၇၊၄၄၆။

ယာစယောဂိ၂ (ထိ) [ယာစယောဂ+ဉ္ဈ။ ယာစယောဂမှ။] ဘောင်း–တောင်းရမ်း–ဘောင်းခံ – ခြင်းငှါသင့်လျော်သော (မိန်းမ)။ နဟေ' တာ ယာစယောဂီ နံ၊ အန္တရာယာသကာရိယာ။ ဇာ၊၂။၃၄၉။ (–န ယာစနာယ အနုစ္ဆဝိကာ ဟောန္တိ။ ဇာ၊၄၅၊၇။၃၂၃။)

ယာစသိ (ကြိ) [ယာစ+အ+သိ] (ခ)(နှုတ်မြွက်၍) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–၏။ ယာစတိ (ခ)(က)ကြည့်။ (၂) (က)တောင်းပန်–ရှိသေစွာတောင်း–၏။ ယာစတိ (၂)(က)ကြည့်။ (ခ) ကောင်းပန်–ရှိသေစွာ–တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – ၏။ ယာစတိ (၂)(က) ကြည့်။

ယာစဿု (ကြိ) [ယာစ+အ+ဿု] (ခ) (နှုတ်မြွက်၍) ဘောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–လော့–ချေ။ ယာစတိ (ခ) (က)ကြည့်။ (၂) (က) တောင်းပန်–ရှိသေစွာဘောင်း–လော့–ချေ။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။ (ခ) တောင်းပန်–တားမြစ်–လော့ – ချေ။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။

ယာစာပန (န) [ယာစ+ဏာပေ+ယု] တောင်း – တောင်းရမ်း – တောင်းခံ – စေခြင်း။ ယာစာပနဉ္စတ္ထ အာဘဒနာ အတ္ထာဒယဘါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၅။

ယာစာပိတ (တိ) [ယာစ+ဏာပေ+တ] တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – စေအပ်သော။ ပုနပ္ပုနံ ယာစိတောပိ သဟာယေဟိ ယာစာပိတောပိ န ဣစ္ဆိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၉၄။

ယာစာပေဘိ (ကာ၊ကြို) [ယာစ+ဏာပေ+တိ။ ယာစတိ-မှ] (ခ) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–စေ၏။ (၂) တောင်းပန်–ရှိသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–စေ၏။ (၃) မှီဝဲ—ဆည်းကပ်–စေ၏။ (၄) ခွင့်တောင်း–ပန်ကြား–တောင်းပန်–စေ၏၊ (ခ) သစေ ဘန္တေ အယျော ယာစာပေယျ။ ဝိ၊၁။၁၉၇။ (–ကခ်ီ။၁၆၆။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၅။) (၂) ပဌမံ ဒမ္မော ယာစိတမ္မောတိ ကသ္မာ ဘဂဝါ ယာစာပေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။ သော .... တေဟိ ယာစာပေသိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၂၆။ (၃) ပကာရေဟိ ဒိဋ္ဌာဒီဟိ ဝါရေတိ သံယာဒိကေ ယာစာပေတိ ဘတ္တေ ကရောဘိ ဘောယာတိ ပဝါရဏာ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။ (၄) ယာဝတတိယံ ယာစာပေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃။ (–သံ၊ဋီ၊၂။၄၀။)

ယာစာပေတုံ (ကာ၊ကြို၊ဝိ)[ယာစ+ဏာပေ+တုံ] ကောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–စေခြင်းငှာ။ တံ ဟတ္ထိံ ယာစာပေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၅၁။

ယ်ာစာပေတ္တာ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ယာစ+ဏာပေ+တ္တာ] (ခ)(က)တောင်းပန်–ရှိသေစွာတောင်း–စေ၍။ (ခ)တောင်းပန်–ရှိသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–စေ၍။ (၂) ခွင့်တောင်း–ပန်ကြား–တောင်းပန်–စေ၍။ (ခ) (က) "အဟံ ဘန္တေ ကေ အာပတ္တိံ အာပန္နံ, သဉ္စေတနိကံ သုက္ကဝိဿဋ္ဌိံ ကောဟပဋ္ဌိဆန္နန္တိ ဧဝံ (ပရိဝါသံ) ယာစာပေတ္တာ....။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၊ ကခ်ီ။၁၄၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၃၃။ ဧဝံ ပရိဝါသံ ယာစာပေတ္တာတိ ဧဝံ ယာဝတတိယံ ယာစာပေတ္တာ။ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၂၅၉။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၊၅၂၊၁၅၀။ ကခ်ီ။၃၀၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၄၄၊၃၄၄၊၃၅၅၊၂၃၆။) (ခ) ဧဝံ

ဂရဟမောစနတ္ထံ ယာစာပေတ္ထာပိ....။ဝိ၊၆၆၊ ၂။ ၁၆၃။ (–အံ၊၆၆၊၁။ ၂၆၄။ ထေရီ၊၆၆။၄၊၁၄၅၅။)

(၂) ယာဝတထိယံ ယာစာပေတ္ထာ ကထေသိ။ သံ၊၆၆၊ ၂။၃၃။ (–သံ၊၆၆၊ ၂။၄၀။)

ယာစာပေန္တ (တိ) [ယာစ+ဏာပေ+အန္တ။ ထီ-၌ ယာစာပေန္တီ။] တောင်းပန်–ရိုသေစွာ – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – စေသော၊ သူ။ အဂရုံ ကရိတ္ထာတိ ပုနပ္ပုနံ ယာစာပေန္တောပိ ဟိ ဂရုံ ကရောတိ နာမ။ သံ၊၆၆၊၃။၃၄။ ပုနပ္ပုနံ ယာစာပေန္တော ဘာရိယံ ဂရုံ ကရောတိ နာမ။ သံ၊၆၆၊၃။၃၀၇။

ယာစာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [ယာစ+ဏာပေ+ယျ] တောင်း–တောင်းမှမ်း တောင်းခံ–စေငြားအံ့။ ယာစာပေတိ (၁) ကြည့်။

ယာစာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ယာစ+ဏာပေ+က္ခိ (က္ခိ–ကို ရဿ–ပြု။ သ–လာ)] (၁) တောင်းပန် – ရိုသေစွာ – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော်–စေပြီ။ ယာစာပေတိ (၂) ကြည့်။ (၂) ခွင့်တောင်း–ပန်ကြား– တောင်းပန်–စေပြီ။ ယာစာပေတိ (၄) ကြည့်။

ယာစာမ (ကြိ) [ယာစ+အ+မ] (၁) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–ကုန်၏။ ယာစတိ (၁) (က) ကြည့်။ (၂) (က) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တောင်း–ကုန်၏။ ယာစတိ(၂) (က)ကြည့်။ (၃) တောင်းပန်–ကန်တော့–သည်းခံစေ– ကုန်အံ့ (အနာဂတ်ကာလ)။ ယာစတိ (၂) (၁) ကြည့်။ (၈) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ကုန်၏။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။

ယာစာမိ (ကြိ) [ယာစ+အ+မိ] (၁) (ဒါ) တောင်း–တောင်းခံ–၏။ ယာစတိ (၁) (က) ကြည့်။ (၂) (က) တောင်းပန်–ရိုသေစွာတောင်း–၏။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။ (၁) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–၏။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။ (၃) ခွင့်တောင်း–ပန်ကြား–တောင်းပန်–၏။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။

ယာစာဟိ (ကြိ) [ယာစ+အ+ဟိ] (၁)(သင်) တောင်း–တောင်ခံ–လော့–ချေ။ ယာစတိ (၁) (က) ကြည့်။ (၂) (က) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ – တောင်း – လော့ – ချေ။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။ (၁) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–ဝိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–လော့–ချေ။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။

ယာဒိ (ကြိ) [ယာစ+က္ခ] (၁) (က) တောင်းပန်–ရိုသေစွာတောင်း–ပြီ။ ယာစတိ (၂) ကြည့်။ (၁) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ပြီ။ ယာစတိ (၂) (၁) ကြည့်။

ယာစိသု (ကြိ) [ယာစ+ဥ (ဥ–ကို ဣသု–ပြု။ ကစ္စည်း။၅၀၄။ ရူ။၄၇၀။ မောဂ်၊၆။ ၃၉။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၀၁၆။)] (၁) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–ကုန်ပြီ။ ယာစတိ (၁) (က) ကြည့်။ (၂) (က) တောင်းပန်–ရိုသေစွာတောင်း – ကုန်ပြီ။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။ (၁) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ– တိုက်တွန်း– နှိုးဆော် – ကုန်ပြီ။ ယာစတိ (၂) (၁) ကြည့်။

ယာစိ (ကြိ) [ယာစ+က္ခိ (က္ခိ–ကို ရဿ–ပြု။ ရူ။၄၆၉။)] (၁) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–ပြီ။ ယာစတိ (၁) (က) ကြည့်။ (၂) (က) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ ကောင်း–ပြီ။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။ (၁) တောင်းပန်–တားမြစ်–ပြီ။ ယာစတိ (၂) (၁) ကြည့်။ (၈) တောင်းပန်–ရိုသေ

စ္စာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ပြီ။ယာစတိ(၂) (ခ) ကြည့်။ (၃) တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ပြီ။ ယာစတိ (၃) ကြည့်။ (၄) တောင့်တ – မျှော်လင့်–အလိုရှိ–ဆန္ဒရှိ–ဆန္ဒပြု–ပြီ။ ယာစတိ (၄) ကြည့်။

ယာစိကာ (ထီ) [ယာစ+ကွ+အာ။ ယာစိကာ-တိ ဘာဝသာဓနော။ ကခ်၊၆၉၊သစ်။၂၃၇။ တနည်း (ယာစ+အ+အာ=) ယာစာ+ကိုက+အာ။ ကိုက–အနက်မဲ့။(ဟာရက-ပုဒ်၌ ကွ–ပစ္စည်းကံအနက်၌ ဖြစ်သည်ဟု ကခ်၊၆၉၊သစ်။၂၁၅–၌ ပြသည်။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၈–၌ကား ကွ–ပစ္စည်း ကံအနက်၌ ဖြစ်ခြင်းကို မနှစ်သက်သဖြင့် က–ပစ္စည်းကံအနက်၌ ဖြစ်၍ က-ပစ္စည်း အနက်မဲ့ဟု ပြသည်။ ထို့အတူ ဤ၌လည်း ကွ–ပစ္စည်းဘာဝသာဓနာ ဖြစ်ခြင်းကို မနှစ်သက်နိုင်သူတို့အတွက် နောက်နည်းကိုပြသည်။) ယာစိကာ–သံ။] တောင်းခြင်း (သဒ္ဒတ္ထ)၊ တောင်း–တောင်း၍ ရ–အပ်သော(အဆောက်အဦ) (အဓိပ္ပါ.ယတ္ထ=ဥပစာရတ္ထ)။ ယာစန (ဂ) နှင့် ယာစက (၄)တို့ ကြည့်။

ယာစိတ (တိ) [ယာစ+တ။ ယာစိတ–သံ–ဇာလ္ကအ–ပြာ။] (၁) (က) တောင်း–ကောင်းရမ်း–တောင်းခံ–အပ်သော၊ သူ။ (ခ) (ဝစီဝိညတ်ဖြင့်,နှုတ်မြွက်၍) တောင်း–တောင်းခ်မ်း–တောင်းခံ–အပ်သော၊ သူ။ (ဂ) (ကာယဝိညတ် – ဆွမ်းခံအကျင့် – အရိယာတို့၏ တောင်းခြင်း–ဖြင့်) တောင်း–ကောင်းခံ–အပ်သော၊သူ။ (၂) တောင်းပန်–ရှိသေစ္စာတောင်း–အပ်သော၊ (က) သြဝါဒ၊ (ခ)ဆု။ (၃) (က) တောင်းပန်–ရှိသေစ္စာ – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – အပ်သော၊ သူ။ (ခ) အထူး–ရှိသေစ္စာ–ရှေးရှု–တောင်းပန်–တိုက်တွန်း – နှိုးဆော်–သော၊ သူ။ (၄)တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–အပ်သော၊သူ။ (၅) ခွင့်တောင်း–ပန်ကြား– တောင်းပန်–အပ်သော၊သူ။ (၆)တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–အပ်သော (ပစ္စည်း,ဥစ္စာ)။ (၇) (အခိုက်အတန့်–ခဏ– ခေတ္တ– တောင်းအပ်သော) ငှါး–ချေးငှါး–ငှါးရမ်း–အပ်သော (က) ပစ္စည်း, ဥစ္စာ (သပိတ်, သင်္ကန်း)။ (ခ) သူ (ရဟန်းရှင်လူ)။ (ဂ) တောင်း–တောင်းရမ်း – တောင်းခံ – တတ်သော၊ သူ (ရဟန်း)။ (ဃ) တောင်းပန် – ရှိသေစ္စာတောင်း–တတ်သော၊သူ (ရဟန္တာ)။ (ဒ) (၁၀) (အခိုက်အတန့်–ခဏခေတ္တ–တောင်းခြင်း) ငှါး–ချေးငှါး–ငှါးရမ်း–ခြင်း။ (၁၁) (က) ဘောင်းပန်–ရှိသေစ္စာ– တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ခြင်း။ (ခ) အထူး– ရှိသေစ္စာ–ရှေးရှု–တောင်းပန် – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – ခြင်း။ (၁၂) တောင်းပန် – ရှိသေစ္စာ – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – ခြင်း – အပ်ရာ (အချိန်,အခါ)။

(၁)(က)တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–အပ်သော၊သူ။ ကောနိ'ဓ ဝိတ္တံ နဒေယျ ယာစိတော။ ဇာ၊၁။၃၁၉။ စရိယာ၊၁။၇၄။ ဇာ၊၆၊၄။၄၁၂။ (ခ) (ဝစီဝိညတ်ဖြင့် နှုတ်မြွက်၍)တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–အပ်သော၊သူ။ နာဂေါ မဏိ ယာစိတော ဗြာဟ္မဏေန။ ဝိ၁။၂၂၂။ ဇာ၁၁။၇၂။ ဇာ၊၆၊၂။၂၆၀။ ပဒုမံ ဒေဟိ ယာစိတော။ ဇာ၊၁။ ၇၅။ဇာ၊၆၊၂။၂၄၁။ယာစိတော ပဋိပါဒေသိ။ ဇာ၊၂။၃၂၉။ ဇာ၊၆၊၇။၂၀၂။ (–ဝိ၊၆၊၃။ ၁၀၇။ ကခ်၊။၂၂၀။) (ဂ) (ကာယဝိညတ်–ဆွမ်းခံအကျင့်–အရိယာတို့၏ တောင်းခြင်း–ဖြင့်) တောင်း–တောင်းခံ–အပ်သော၊သူ။ ယာစိတော (ဓမ္မ။၄၆) တိ ယာစကာ နာမ သီလဝန္တော ပဗ္ဗဇိတာ၊ တေ ဟိ ကိဉ္စာပိ "ဒေထာ"တိ အယာစိတ္ဝာဝ ဃရဒ္ဝါရေ တိဋ္ဌန္တိ၊ အတ္ထတော ပန ယာစန္တိယေဝ နာမ။ ဧဝံ သီလဝန္တေဟိ ယာစိတော။ ဓမ္မ၊၆၊၂။

(၄) တိုက်တွန်း – နှိုးဆော် – အပ်သေ၊သူ။ တသွာ (သို့) ဓမ္မဇ္ဈေသကေ အသတိ သံဃတ္ထေရံ အာပုစ္ဆိတ္ဝာ ဝါ တေန ယာစိကော ဝါ ဘာသိတုံ လဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၃၉။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၂၀၈။ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၉၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၀၄။) (၅) ခွင့်တောင်း–ပန်ကြား–တောင်းပန် – အပ်သေ၊သူ။ သြကာသံ ယာစိတော ဒေဟိ၊ ဝသေမု တဝ သန္တိကေ။ ဇာ၊ဝ။၁၄၁– ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၃၊ ၂၄၆။ သာစေ ယာစိတော ပိ န ဒေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၅။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃။) (၆) ထောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–အပ်သော(ပစ္စည်း,ဥစ္စာ)။ ယာစ် (၁) ကြည့်။ (၇) (အခိုက်အတန့်–ဆောခေတ္တ–တောင်းအပ်သော) ငှါး– ချေးငှါး–ငှါးရမ်း – အပ်သော (က) ပစ္စည်း, ဥစ္စာ။ ယာစိတေန ပိ ယေ တယော။ ဝိ၊၃။ ၁၃၀။ (ခ) သူ(ဗုဟန်းချင်လူ)။ ယော ပန တာဝကာလိကံ ယာစိတော (ယာစိတောပိ) "မယ်မို့ ဤဒံ မမာယန္တော နု ပရိဘုဉ်ဘမ၊ တုမှာကံ ကိ" ဒဿမာ"တိ ပဒတိ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၀၂-၃။ (ဂ) တောင်း – တောင်းရမ်း – တောင်းခံ–တတ်သော၊သူ(ရဟန်း)။ ဟတ္ထကမ္မံ ယာစိတော "ဥပကရဏံ မူလံ ဝါ ဒဿတိ"တိ" တိ ယာစတိ၊ ဝန္ဒတ် နဝန္ဒတီတိ ? ဝန္ဒတိ။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ။၅၂။ (–ဝဇိရ။၁၉၁–၌ နဝန္ဒတိ၏ ရွှေ၌ ဝန္ဒတိ တစ်ပုဒ်ကျပျောက်နေသည်။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီအတိုင်း ပါဠိရှိသင့်သည်။) (၈) တောင်းပန်–ရိုသေစွာတောင်း–တတ်သော၊သူ(ရဟန္တာ)။ ယာစိတဿ ဒါနံ ဇော်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၆။ (နှ) (၁၀) (အခိုက်ကတန့်–ခဏခေတ္တ–တောင်းခြင်း) ငှါး – ချေးငှါး – ငှါးရမ်း–ခြင်း။ ယာစိတက (၁)ကြည့်။ (၁၁) (က) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော် – ခြင်း။ ယာစိတာကာရ-ကြည့်။

၂၀၄။ ယာစိတာ(ပေတ။၁၆၂)တိ "ဥဒ္ဒိဿ အရိယာ တိဋ္ဌန္တိ၊ သော အရိယာန ယာစနာ"တိ ဇေံ ဝုတ္တာယ ကာယဝိညတ္တိပယောဂသခါတာယ ဘိက္ခာစရိယာယ ယာစိတာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၃၆။ (၂) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ တောင်း–အပ်သော (က) ဩဝါဒ။ နု ဟိ ဘိက္ခုနီဟိ ယာစိတံ ဩဝါဒံ....။ ကင်္ခါ။၉၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅၂။ (ခ) ယာစိတဝရ–ကြည့်။ (၃) (က) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော် – အပ်သော၊ သူ။ ယာစိတောဝ ဗဟုသံ စီဝရံ ပရိဘုဉ်တိ(အံ၊၁။၃၉၉)တိ "ဤဒံ ဘန္တေ ပရိဘုဉ်ထာ"တိ ဇေံ ဒါယကေဟိ ယာစမာနေဟေဝ ဥပနီတံ စီဝရံ ဗဟုံ ပရိဘုဉ်တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂။ ယာစိတောဝ ဗဟုလ (အံ၊၂။၂၇)နှိ့ ဗာကုလတ္ထေရ သီဝလိတ္ထေရအာနန္ဒတ္ထေရာဒယော ဝိယ ယာစိတောဝ ဗဟုလံ စီဝရာဒီနိ ပရိဘုဉ်တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇။ ယာစိဒတာ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၀)တိ ပဌမမေဝအဋ္ဌမေ သတ္တာဟေ ဓမ္မဒေသနာယ ယာစိတောတိ အတ္ထော။ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၉။ (ခ)အထူး–ရိုသေစွာ–ရွှေးရွှ–တောင်းပန်–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–အပ်သော၊သူ။ သောဏတ္ထေရေန ယာစိတော။ကင်္ခါ။၈၃။ ယာစိတောတိ အဘိယာစိတော။ ထေရော ဟိ ပါတိမောက္ခဿ ဂမ္ဘီရတာယ ဒုရဝဂါဟတံ အာစရိယဿ စ တံသံဝဏ္ဏနာယ သာမတ္ထိယံ ဥတ္တာ "ပါတိမောက္ခဿ တယာ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ ကာတဗ္ဗာ။ ဇေံ ဟိ သာသနဿ သုစိရဋ္ဌိတိကတာ ဟောတိ"တိ သာနိသံသဂါရဝေန ယာစနံ အကာသိ တသ္မာ ယာစနံ အဘ္ဘနော သံဝဏ္ဏနာယ နိဒါနဘူတံ ဒဿေန္တော "ယာစိတော"တိ-အာဟ။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၂၃။ အဘိယာစိတ (ဝိဘာဝိနီ။၂၇၇)နှိ့ ဝိသေသေန အတိသယေန သက္ကစ္စမာဒရေန ဝါ အဘိမုခေန ဝါ ဟုတ္ဝာ ယာစိတံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၅၇၃။

(ခ)အထူး–ရှိသေစွာ – ရှေးရှု–တောင်းပန်–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော် – ခြင်း။ ယာစိတာနုရူပ–ကြည့်။ (၁၂) တောင်းပန်–ရှိသေစွာ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–အပ်ဆု (အချိန်, အခါ) ။ယာစိတကာလ–ကြည့်။

ယာစိတဥပကရဏ (န) [ယာစိတ+ဥပကရဏ] တောင်း – ငှါးရမ်း – အပ်သော အဆောက်အဦ။ ပရေဟိ ယာစိတဥပကရဏောသူ။ ပေတ၊၁၄။၁၇၀။

ယာစိတက (တိ) [ယာစိတ+က။ ယာစိတကေနာတိတ္ထေ ယာစိတောဟုတ္ဝာဂဟိတောယာစိတကောတိ ဒဿနေန္တော အာဟ "ယာစိတ္ဝာဂဟိတေနံဒ"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၆၀။ (–ဝိ၊၁၊၁၀၇။မဟာနိ၊၁။၂၇–တို့၌အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဟု ယူသင့်သည်။) ယာစိတေန နိဗ္ဗတ္တံ ယာစိတကံ၊ ကပ္ပဒ္ဒုမ။](၁) (အခိုက်အတန့်–ခဏခေတ္တ – တောင်း၍–တောင်းခြင်းဖြင့် – ယူအပ်–ရအပ်–သော) ငှါး–ချေးငှါး–ငှါးရမ်း–အပ်သော (ပစ္စည်း, ဥစ္စာ)။ (၂) တောင်း–တောင်းခံ–အပ်သော (ပစ္စည်း, ဥစ္စာ)။ (၃) တောင်းပန်–ရှိသေစွာ–တိုက်တွန်း – အပ်သောဩသူ (ဘိက္ခုနီသံဃာ)။ (၄) တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–အပ်သော၊ သူ။

(၁) ယာစိတကေန ပတ္တေန ဥပသမ္ပာဒေန္တိ။ ဝိ၊၃။၁၂၅။ ယာစိတကေနာတိ ယာဝ ဥပသမ္ပဒံ ကရောမ၊ တာဝ ဒေထာတိ ယာစိတ္ဝာဂဟိတေန၊ တာဝကာလိကေနာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၃၊၃။၃၀၇။ ပုရိသော ယာစိတကံ ဘောဂံ ယာစိတ္ဝာ....။မ၊ ၂။၂၉။ ယာစိတကူပမာ ကာမာ တာဝကာလိကဋ္ဌေန။ မဟာနိ။၅။ ယာစိတေန လဒ္ဓံ ယာနာဒိဘဏ္ဍံ ဥပမာ ဧတေသန္တိ ယာစိတကူပမာ။ မဟာနိ၊၁။ ၂၇။ (–ဧာ၊၁။၃၀၁။ ဧာ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဝိ၊သင်္ဃာ၊၁၅၆–၇။ မာ၊၁၊၃။ ၂၁၉။ ဧာ၊၁၊၄။၃၅၈။ ဧာ၊၁၊၆။၁၆၀။) (၂) သယံ ယာစိတကေဟိ ဥပကရဏေဟိတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၁၊၂။၁၅၃။ ကင်္ခါ။၁၃၃။ သညာစိကေနာတိ သယံ ယာစိတကေန (ယာစိတကေနာဂိ)။ ဝိ၊၁၊၃။၁၉၂။ ကင်္ခါ။၃၁၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၂၂။ (–ဝဇိရ၊၁၉၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၃၃။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၃၇။) (၃)ယာစိတကေန သမဂ္ဂေန ဘိက္ခုနိသံဃေန။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၂၆။ (၄) ကော သန္တော ကံ ပစ္စာစိက္ခသိတိ ယာစကော ဝါ ယာစိတကံ ပစ္စာစိက္ခေယျ။ ယာစိတကော ဝါ ယာစကံ။ တံ (ပန) နေဝ ယာစကော န ယာစိတကော။ ဒီ၊၁၊၃။၂။ မ၊၁၊၃။၉၉။ နယာစိတကော "ဟေ တံ သုနက္ခတ္တ မမံ ဥဒ္ဒိဿ ဝိဟရာဟိ"တိ ဧဝံ မယာ အပတ္ထိတတ္တာ။ ဒီ၊၂၊၃။၂။ (–မ၊ ၃၊၃။၆၆။)

ယာစိတကဘဏ္ဍသဒိသ (တိ) [ယာစိတက+ဘဏ္ဍ+သဒိသ] ငှားရမ်းအပ်သော–ပစ္စည်း–ဥစ္စာ–နှင့်တူသော။ယာစိတကူပမာတိ ယာစိတကဘဏ္ဍသဒိသာ တာဝကာလိကဋ္ဌေန။ ထေရီ၊၁၁။၂၉၃။

ယာစိတကသဒိသ (တိ) [ယာစိတက+သဒိသ] အာဆက်ပုဒ်ကြည့်။ တံ ယာစိတကသဒိသမေဝ ဟောတိ။ ဇာ၊၁၁၊၃၊၃၅၈။ ဇာ၊၁၁၊၆။ ၁၆၀။

ယာစိတကာလ (ပု) [ယာစိတ+ကာလ] တောင်းပန် – ရှိသေစွာ–တိုက်တွန်း–အပ်ဆု–အချိန်အခါ။ ဗြာဟ္မဏော မဟာသတ္တော ယာစိတကာလေ....။ စရိယာ၊၁၁။၂၄၄။ ဇာ၊ ၁၁၊၅။၅၂၃။

ယာစိတကူပမ (တိ) [ယာစိတက + ဥပမာ] ငှားရမ်းအပ်သော–ပစ္စည်း–ဥစ္စာ–ဟူသော ဥပမာရှိ–နှင့်တူ–သော။ ယာစိတက (၁) ကြည့်။ (–ဝိ၊၂။၁၇၆။ ဝိ၊၃။၆၉။ မ၊၁။၁၀၂။ မ၊ ၂။ ၂၉။ အံ၊၂။၈၅။ ထေရီ။၄၃၂။ မဟာနိ။ ၅။ စူဠနိ။၂၀၂။)

ယာစိတတ္တ (နာ) [ယာစိတ+တ္တ] တောင်းပန်-ရိုသေစွာဝိုက်တွန်း - အပ်သည်၏ အဖြစ်။ အာနန္ဒေန ယာစိတတ္တာ အည် ပရိယာယံ အာစိက္ခာမိ။ ဝဇိရ။၁၄၀။ (-သာရတ္ထ၊၃။ ၄၂၆။)

ယာစိတမ္မ (တိ) [ယာစ+တမ္မ။ယာစိတဘျ-သံ။] (၁) တောင်း - ဘောင်းခံ - သင့်-ထိုက်-သော(ပစ္စည်း,ဥစ္စာ)။(၂)(က)ဘောင်းပန်-ရိုသေစွာ တောင်း-အပ်ခသာ၊ (ခ) တောင်းပန်-တားမြစ်-အပ်သော။ (ဂ) တောင်းပန်-ရိုခသစ္စာ - တိုက်ဘွန်း - နှိုးဆော် - အပ်သော။ (ဃ) ခွင့်ဘောင်း-ပန်ကြား-တောင်းပန်-အပ်ခသော။ (၄) တောင်း-တောင်းခံ-ခြင်း။ (၁) တောင်း-တောင်းခံ-သင့်-ထိုက်-သော (ပစ္စည်း, ဥစ္စာ)။ ယာစ် (၂)ကြည့်။ (၂) (က) ဘောင်းပန်-ရိုခသစ္စာတောင်း-အပ်ခသော။ ဒုတိယမ္မို ယာစိဘမ္မာ။ ဝိ၊၂။၄၄၀။ ဝိ၊၄။၁၂။၂၁။ ဒုတိယမ္မို ယာစိဘမ္ဘံ။ ဝိ၊၄။ ၁၀၉၊၁၁၁၊၁၁၇၊၁၁၉၊၁၂၁။ (ခ) တောင်းပန်-တားမြစ်-အပ်သော။ တေန (သဒ္ဒိ-ဝိဟာရိန ကန) ဟိ....“မာ ဘန္တေ အမှာကံ ဥပဇ္ဈာယဿ ကမ္မံ ကရိတ္ထာ”တိ ယာစိဘမ္မာ။ ဝိ၊၄။၂၆၂။ ဝိ၊သ၊်ဟ။၂၂၀။ (ဂ) တောင်းပန်-ရိုသေစွာ - တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-အပ်သော။ ပဌမံ ဒဗ္ဗော မလ္လပုတ္တော ယာစိ-တဗ္ဗော။ ဝိ၊၁၊၂၄၄။ ဝိ၊၄။၁၉၂။ ပဌမံ ဘိက္ခု ယာစိတဗ္ဗော။ ဝိ၊၂။၃၂။ ဝိ၊၄။၃၀၈၊၃၁၇၊ ၃၃၁။ (-၃၄၉။ ဝိ၊၁၊၂။၁၆၃။ ဝိ၊သ၊်ဟ။ ၂၂၀။ ဝဇိရ။၅၁၅။) (ဃ) ခွင့်တောင်း-ပန်ကြား-ဘောင်းပန်-အပ်သော။ဥပဂစ္ဆန္တိံ ဟိ စ ပက္ခသ ကေရသိသံ့ယေဝ ဘိက္ခု။ ယာစိတမ္ဘာ “မယံ အာယျာ တုမှာကံ သြဝါ-ဒေန ဝသိဿာမာ”တိ။ ဝိ၊၁၊၃။၅၈(-၅၉။) (၄) တောင်း - တောင်းခံ-ခြင်း။ ယာစ် (၃)ကြည့်။

ယာစိတမ္မက (နာ) [ယာစိတမ္မ+က။ က-အနက် မဲ့။] တောင်း - တောင်းခံ - ခြင်း။ ယာစ-ယောဂေါတိ ယာ့စိဘမ္မကယုတ္တော။ သံ၊၁၊ ၃။၃၁၁။

ယာစိတမ္မကယုတ္တ (တိ) [ယာစိတမ္မက+ယုတ္တ] တောင်း - တောင်းခံ - ခြင်းငှာ သင့်လျော် သော၊သူ ။ယာစိဘမ္မက-ကြည့်။

ယာစိတမ္မယုတ္တ (တိ) [ယာစိတမ္မ + ယုတ္တ] တောင်း - တောင်းခံ-ခြင်းငှာ သင့်လျော် သော၊သူ။ ယာစ် (၃) ကြည့်။

ယာစိတမ္မယုတ္တက (တိ) [ယာစိတမ္မယုတ္တ+က] ယာစိတမ္မယုတ္တ-ကြည့်။ ယာစိတမ္မယုတ္တကော ဟုဘွာ။ ဇာ၊၁၊၄။၂၇၅။

ယာစိဘမ္မယုတ္တပတ္တကာလ (ပု) [ယာစိတမ္မယုတ္တ + ပတ္တ + ကာလ] တောင်း - တောင်းခံ-ခြင်းငှာ - သင့်လျော်-လျောက်ပတ်-သော-အခါနိ-အခါ။ ယာစိတမ္မယုတ္တပတ္တကာလေ ကိဉ္စိဒေဝ ယာစိတဗ္ဗံ နု ယာဒတိ။ ဇာ၊၁၊ ၃။၃၃၂။

ယာစိတမ္မာရဟ (တိ) [ယာစိတမ္မ + အရဟ] တောင်း-တောင်းခံ - ခြင်းငှာ-ထိုက်-သင့်လျော်-သော၊သူ။ ယာစ် (၃) ကြည့်။

ယာစိတဘဏ္ဍ (နာ) [ယာစိတ+ဘဏ္ဍ] တောင်း အပ်သော-ဘဏ္ဍာ-ပစ္စည်း-ဥစ္စာ။ ယာစန္တိ ယာစိတဘဏ္ဍံ။ ဇာ၊၁၊၃။၃၃၂။

ယာစိတဝရ (ပုနာ) [ယာစိတ+ဝရ] တောင်းပန်-ရိုသေစွာ တောင်း-အပ်သောဆု။ ကော-ဒသ ဝဏ္ဏီတိ မဟာပဇာပတိယာ ယာစိတ-ဝရေန....။ ဝိ၊၁၊၄။၁၀၄။

ယာစိတဝေ (ကြိ၊ဝိ) [ယာစ+တဝေ+ကစ္စည်း။ ၅၆၁။ ရူ။၆၃၆။ နီတိ၊သုတ္တ၊၁၁၄။] တောင်း-ပန်-တားမြစ်-ခြင်းငှာ။ အရဟသိ နံ ယာစိ-

ယာစိတုကာမ (တိ) [ယာစိ+ကုံ+ကမု+ဏ] (ခ) တောင်း–တောင်းရမ်း–ဒတောင်းခံ–ခြင်းငှာ အလိုရှိသော။ (၂) ခွင့်တောင်း–ပန်ကြား–တောင်းပန်–ခြင်းငှာ အလိုရှိသော။ (၃) တောင်းပန် – တားမြစ် – ခြင်းငှာ အလိုရှိသော။ (ခ) ယာစနကာ ယန္တိ....ကိဉ္စိ ယာစိ-တုကာမာ အာဂန္ဆန္တိ။ ပေတ၊၄။၁၁၃။ (– ဇာ၊၄၊၃၊၂၂။ ဇာ၊၄၊၇။၂၅၁။) (၂) တသ္မာ ယာစိတုကာမော အာဂန္ဆာ ဘဂဝန္တံ တေဒဝေါစ။ ဝိ၊၄၊၁။၁၅၀။ (၃) ဝိညာ-ပေတုံ နု သက္ကောတိတိ နိရုယပါလေ ယာစိတုကာမောပိ .... ။ ဇာ၊၄၊၅။၂၉၄။

ယာစိတုယေ (ကြိ၊ ဝိ) [ယာစ+တုယေ (မောဂ်၊ ၅။၆၁။ သ္မ–ကြည့်။ တနည်း–ယာစ+တုံ+ယေ (ဂတာသေ, စဏ္ဍမသေ စသည်တို့ဝယ် သေ-သဒ္ဒါကို ပယ်ဖျောက်၍– ဒီ၊၄၊၂။၂၇၄။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၃၉။ သီ၊၎်၊သစ်၊၂။၁၀၅-စသည်တို့၌ ဖွင့်သည်။ ယင်း သေ-သဒ္ဒါကို သုတ္တနိ၊၄၊၁။၃၉။ သီ၊၎်၊သစ်၊၂။၁၀၅–တို့၌ နိပါတ်ဟု ဆို၍ နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၀၂-၌ကား အာဂုံဟုဆိုသည်။ နာ ဟေတုယေ, ဂဏ္ဍေတုယေ, ယာစိ-တုယေ စသည်တို့၌လည်း ယေ-သဒ္ဒါကို ပယ်ဖျောက်၍ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၉၁၊၁၀၃။ ဇာ၊၄၊၄။၄၅၅။ (က–မူ)။ မူလ၌၊၁။ ၂၅-စသည်တို့၌ ဖွင့်သည်။ ထိုကြောင့် သေ-သဒ္ဒါကဲ့သို့ ယေ-သဒ္ဒါကို နိပါတ်, အာဂုံကြံသင့်သည်။)] ယာစိတဝေ-ကြည့်။ အရဟသိ နံ ယာစိတုယေ တုဝမ္မိ။ ဇာ၊၁။၃၃၇ (က-မူ)။

ယာစိတ္ထ[၁] (ကြိ) [ယာစ+တ္ထ] (ခ) တောင်း–တောင်းခံ–ကုန်ပြီ။ ယာစတိ (၁)(က)ကြည့်။ (၂) တောင်းပန် – ရှိသေစွာ – တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ကုန်ပြီ။ ယာစတိ (၂)(က)ကြည့်။ (၃) တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ကုန်ပြီ။ ယာစတိ (၃)ကြည့်။

ယာစိတာကာရ (ပု) [ယာစိတ + အာကာရ] တောင်းပန်–ရှိသေစွာ တိုက်တွန်း–ပုံ အခြင်း အရာ။ "ဂိရိဗ္ဘဧ"တိအာဒိနာ ယာစိတာ-ကာရံ ဒဿေတိ။ ထေရ၊၄၊၂။၄၇၀။

ယာစိတာဝကာရနိဒဿန (န) [ယာစိတာကာရ+နိဒဿန] တောင်းပန်–ရှိသေစွာ တိုက်တွန်း–ပုံ အခြင်းအရာကို – ပြတတ်–ပြကြောင်း ဖြစ် – သော (စကား, ဝါကျ)။ ရဇ္ဇေ အာဏာဘိအာဒိ ယာစိတာကာရနိဒဿနံ။ ထေရီ၊၄။၂၉၁။

ယာစိတာနုရူပ (တိ) [ယာစိတ+အနုရူပ] အထူး–ရှိသေစွာ–ရှေးရှု–တောင်းပန်–တိုက်တွန်း–ခြင်းအား–လျော် – သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော။ တသ္မာ ယာစိတာနုရူပေန။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂။

ယာစိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ယာစ+တုံ။ ယာစိတုမ်–သံ။] (ခ) (က) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း–တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–ခြင်းငှာ။ (ခ) (ကာယ-ဝိညတ်ဖြင့်) တောင်း – တောင်းရမ်း – တောင်းခံ–ခြင်းငှာ။ (၂) (က) တောင်းပန် –တားမြစ် – ခြင်းငှာ။ (ခ) တောင်းပန်–ရှိသေစွာ – တိုက်တွန်း နှိုးဆော်–ခြင်းငှာ။ (ခ) (က) နေတ္တံ ယာစိတုမာဂတော။ စရိယာ။၃၉၁။ စက္ခုံ ယာစိတုမာဂတော။ ဇာ၊၁။၃၁၆။ တံ(ဟတ္ထကမ္မံ)ယာစိဘုံ ဝန္ဒတိ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၄၀။ ပုရိသတ္တကရံ ယာစိတုံ ဝန္ဒဘိ-ယော၀။ ဝိ၊သင်္ဃ၊၁။(ခ) ကိံ နု ယာစိတု-မာဂတော။ သံ၊၁။၁၇၇။ (၂) (က) ယာစိ-တဝေ-ကြည့်။ (ခ) ပုဋ္ဌန္တိ ပုဋ္ဌုံ ပုစ္ဆိတုံ ယာစိတုံ အတ္ထေသိဘုံ ပသာဒေတုံ။ စူဠနိ။ ၁၄၂၊၁၃၆၀။ (–မ၊၄၊၂။၇၀။)

ယာစိတ္ထာ (ကြိ) [ယာစ+အာ (အာ-ကို ထွ-ပြု) ရှု။ဂ္ဂဖ်ဒု။] တောင်းပန် - ရိုသေစွာ တောင်း-ပြီ။ ယာစတိ (၂)(က) ကြည့်။

ယာစိတ္ထော (ကြိ) [ယာစ+ထော] တောင်း-တောင်းခံ-ပြီ။ ယာစတိ (၁)(က) ကြည့်။

ယာစိတ္ထာ (ကြိ၊ ဝိ) [ယာစ+တ္ထာ။ ယာစိတ္ထာ-သံ။] (၁)(က) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း-တောင်းရမ်း-တောင်းခံ-၍။ (ခ) (ကာယဝိညတ်ဖြင့်)ကောင်း-တောင်းရမ်း-တောင်းခံ-၍။ (၂) (က) တောင်းပန် - ရိုသေစွာ တောင်း-၍။ (ခ)တောင်းပန်-တားမြစ်-၍။ (ဂ) တောင်းပန်-ဒုံသေစွာ-တိုက်ဘွန်း-နှိုးဆော်-၍။ (၃) (အခိုက်အတံ့-ခဏ ခေတ္တ-တောင်း၍) ငှား-ချေးငှား-ငှားရမ်း-၍။ (၄) ခွင့်တောင်း-ပန်ကြား-တောင်းပန်-၍။ (၅)တောင်းပန် - တောင်း - သက္ခဲသို့ ပြု-ဟန်ဆောင်-အယောင်ဆောင်-၍။

(၁) (က) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း-တောင်းရမ်း-တောင်းခံ-၍။ သညာစိကာ နာမ သယံ ယာစိတ္ထာ ပုရိသမ္မိ....။ ဝိ၊၁။ ၂၂၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၆၅။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၀၃။) (ခ) (ကာယဝိညတ်ဖြင့်) တောင်း - တောင်းရမ်း - တောင်းခံ - ၍။ သပ္ပိတေလဉ္စ ယာစိယ ဓမ္မေန(သုတ္တနိ။၃၂၃) "ဥဒ္ဒိသ အရိယာ တိဋ္ဌန္တိ၊ သော အရိယာန ယာစနာ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တေန ဥဒ္ဒိသဋ္ဌာန-သခ်ိတေန ဓမ္မေန ယာစိတ္ထာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၃။ (-ဝဇိရ။၁၄၀။ သာရတ္ထ၊၃။ဇ၀။ ဝိမတိ၊ ၂။၅၄။ ကင်၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၄၂၉။)

(၂)(က)တောင်းပန်-ရိုသေစွာတောင်း-၍။ သော သဗ္ဗာဝ တာ အာပတ္တိယော ဒဿာဟပဋိစ္ဆန္နာတိ ပရိဂါသံ ယာစိတ္ထာ...။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၄-၅။ ယာစိတ္ထာ လဒ္ဓုပဋ္ဌာနံ နာမ အာဝုသော ကိဒိသံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁၊ ၂၂၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၉။ တေ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ယာစိတ္ထာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ သု။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ (ခ) တောင်းပန် - တားမြစ်-၍။ ဆဇာ အနေကပွကာရံ ယာစိ-တ္ထာပိ တံ နိဝတ္တေတုံ အသက္ကောန္တော.... ဝိဟာရံ နေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ မာ မေ အကာ-ရကေန သာမိကံ မာရေဟီတိ ယာစိတ္ထာ တံ ဝိဿဇ္ဇာပေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၈။ (ဂ) တောင်း-ပန်-ရိုသေစွာ - တိုက်တွန်း- နှိုးဆော်-၍။ ယာစိတ္ထာ ဗျတ္တေန ဘိက္ခုနာ ပဋိဗလေန သံဃော ဉာပေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၂။၇၂။ ဝိ၊၃။ ၃၉၅-၇။ ဝိ၊၄။၄၄။ (၃) (အခိုက်အတံ့-ခဏခေတ္တ-တောင်း၍) ငှား - ချေးငှား-ငှားရမ်း - ၍။ သေယျထာပိ ဂဟပတိ ပုရိသော ယာစိတကံ ဘောဂံ ယာစိတ္ထာ....။ မ၊ ၂။ ၂၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၉။)

(၄) ခွင့်တောင်း - ပန်ကြား- တောင်း-ပန်-၍။ သာ စ ပဌမံ မာတာပိတရော ယာစိတ္ထာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ အလဘမာနာ ကုလဃရံ ဂတာ ဂဗ္ဘံ ဂဏှိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁၊ ၂၂၁။ ....သစေ အာစရိယဿ ပကတိ ဥပဋ္ဌာကော အတ္ထိ၊ တံ ယာစိတ္ထာ ဝတ္တံ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၅။ အယာစိတ္ထာ ဧဝံ ကရေယျ။ နု မေဘံ အဿ ပတိဋ္ဌပံ၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ နု မေတံ အဿ ပတိဋ္ဌပန္တိ တံ အနာပုစ္ဆာ ကရဏံ နု မေ....။ သာရတ္ထ၊၁။၄၃၅။ (ကျွဲ၌ တော်-ကို အနာပုစ္ဆာ ကရဏ်-ဟု ဖွင့်သဖြင့် အယာစိတ္ထာ-ကိုလည်း အနာပုစ္ဆာ-ဟု ဖွင့်ခြင်း ပြခြင်းကိစ္စ ပြီးပါသည်။)

(၅) တောင်းပန် - တောင်း- သက္ခဲသို့ ပြု - ဟန်ဆောင် - အယောင်ဆောင်-၍။ ယာစိတ္ထာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇)တိ ထွေ ယာစနံ ဝိယ ကတ္တာတိ အတ္ထော။ နု ဟိ သော ပဋိပဋ္ဌဘုကာမော ယာစတိဘိ အယမတ္ထော ဝိနယေ ဝုတ္တောယေဝ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၉။

ယာစိမှာ (ကြိ) [ယာစ+မှာ] (၁) (ငါတို့) တောင်း-တောင်းခံ-ကုန်ပြီ။ ယာစတိ (၁) (က) ကြည့်။ (၂) တောင်းပန်-ရိုသေစွာ-တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-ကုန်ပြီ။ ယာစတိ (၂) (က)ကြည့်။

ယာဲစိယ (ကြိ၊ ဝိ) [ယာစ+တွာ (တွာ-ကိုယ-ပြု။ ကစ္စ သဲ်း။၅၉၇။ ရွှ။၆၄၁။ မောဂ်၊၅။၁၆၄။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၀၁။)] ယာစိတ္ဝာ (၁)(ခ) ကြည့်။

ယာစိ (စိ)ယမာန (တို) [ယာစ+ယ+မာန (မာနန္တာ ဝတ္တမာနေ စ၊လက္ခဏေ ဟေတုကေ သိယုံ့။ သာရ၊၄၄။)] (၁) (က) တောင်း - တောင်းခံ - အပ်သည် ရှိသော်။ (ခ) တောင်း-တောင်းခံ-အပ်သော၊ သူ။ (၂) (က) တောင်းပန်-ရိုသေစွာတောင်း-အပ်သော (ပဋ္ဌင်းအဖြစ်)။ (ခ) တောင်းပန်-ရိုသေစွာ-တိုက်တွန်း - နှိုးဆော်-အပ်သည် ရှိသော်။ (ဂ) တောင်းပန် - ရိုသေစွာ-တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-အပ်သော၊ သူ။ (ဃ) တောင်းပန် -တားမြစ်-အပ်သည် ရှိသော်။ (၃) တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-အပ်သော၊ သူ။ (၁) (က) တောင်း - တောင်းခံ-အပ်သည် ရှိသော်။ ယာစိယမာနောပိ.... နဒေတိ။ ဒီ၊၌၊ ၂။၃၀၅။ မ၊၌၊၁။၃၀၃။ သံ၊၌၊၃။ ၂၀၁။ အံ၊၌၊ ၁။၄၀၂။ အဘိ၊၌၊ ၂။ ၂၇၂။ (-သံ၊၌၊၃။၁၂၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၉။) (ခ) တောင်း-တောင်းခံ-အပ်သော၊ သူ။ နဘိက္ခဝေ.... ပရိဿာဝနံ ယာစိယမာနေန နဒါတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။ ၂၅၅။ (-စရိယာ၊၌၊ ၂၉၇။ ဇာ၊၌၊၃။ ၂၁၆။ သီ၊၌၊ သစ်၊၁။ ၂၇၄။)

(၂) (က) တောင်းပန် - ရိုသေစွာ တောင်း-အပ်သော(ပဋ္ဌင်းအဖြစ်)။ သာ ပစ္ဆာတိ သိက္ခမာနာယ ဥပသမ္ပဒါယ ယာစိ-ယမာနာယ။ ကခ်ီ၊၃၄၆။ (ခ) တောင်းပန်-ရိုသေစွာ - တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-အပ်သည် ရှိသော်။ ယာစိယမာနေနာပိ နဂဏှိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၌၊ ၂။ ၂၅၃။ ကခ်ီ၊၌၊သစ်။၃၁ ၂။ အဒ္ဓါ သော ရညော ဝဏ္ဏဝါသံ ယာစိယမာနော.... ကထေသိ။ မ၊၌၊၃။၁၉၉။ (-အံ၊၌၊၁။ ၂၅၂။ ဓမ္မ၊၌၊၁။၃၂၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌။၇၃။ စရိယာ၊၌။၀၉၊ ၂၁၃။) (ဂ) တောင်းပန်-ရိုသေစွာ-တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-အပ်သော၊သူ။ အယံ ပန သမဏော မယာ သာမံ ယာစိယမာနော နဂ္ဂဟိတော။ ဝိ၊ ၂။၃၀။ ယာစိယမာနေနာ (ဝိ၊၃။ ၁၂၀)တိ တေန ဂိလာနေန ယာစိယမာနေန အနိဿိတေန ဝသိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၌၊၃။၃၁၄။ မဂ််လတ္ထဒီပနိယာ ယာစိယမာနေနာ (ဝိ၊၄။ ၂၆၀) တိ.... ယာစိယမာနေန အက္ကမိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊၌၊၄။၅၂။ (-ဝိ၊သင်္ခ။၁၇၁။) (ဃ) တောင်းပန်-တားမြစ် - အပ်သည်ရှိသော်။ အတ္တနော ပဗ္ဗဇ္ဇာကာရဏံ ကထေတွာ နာနုပ္ပကာရံ တေဟိ ယာစိယမာနောပိ.... ပဗ္ဗဇိ။ စရိယာ၊၌။၁၇၉။ (-ဇာ၊၌၊ ၂။၃၀၇။) (၃) တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-အပ်သော၊ သူ။ ဒုတိယမ္ပိ ဝိဇ္ဈိမိတွာ ပုန ယာစိယမာနော....။ ဇာ၊၌၊၃။၁၀၄။

ယာစိဿတိ (ကြိ) [ယာစ+ဿတိ] (၁) တောင်း-တောင်းရမ်း-တောင်းခံ- လတ္တံ့။ ယာစတိ (၁)(က)ကြည့်။ (၂)တောင်းပန်-ရိုသေစွာ- တိုက်တွန်း -နှိုးဆော် -လတ္တံ့။ ယာစတိ(၂)(က)ကြည့်။

ယာစိဿာမ (ကြိ) [ယာစ+ဿာမ] (၁)(က) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း- တောင်းရမ်း - တောင်းခံ-ကုန်အံ့။ (ခ) (ကာယဝိညတ်ဖြင့်) တောင်း-တောင်းရမ်း-တောင်းခံ-ကုန်အံ့။ ယာစတိ (၁) (က) (ခ) တို့ကြည့်။ (၂) (က) တောင်းပန်- ရိုသေစွာတောင်း - ကုန်အံ့။ ယာစတိ (၂) (က)ကြည့်။ (ခ) တောင်းပန်-ရိုသေစွာ-တိုက်တွန်း- နှိုးဆော် ကုန်အံ့။ ယာစတိ (၂) (က)ကြည့်။

ယာစီသာမိ (ကြိ) [ယာစ+သာမိ] (၁) တောင်း–တောင်းရမ်း –တောင်းခံ –အံ့။ ယာစတိ (၁) (က) ကြည့်။ (၂) (က) တောင်းပန်–ရိုသေစွာတောင်း–အံ့။ ယာစတိ (၂)(က) ကြည့်။ (ခ)တောင်းပန်–ရိုသေစွာ –တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–အံ့။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။

ယာစီယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ယာစ + ယ + တေ။ ယာစျတေ–သံ၊] တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက်တွန်း– နှိုးဆော် – အပ်၏။ ယာစန (၄) ကြည့်။

ယာစေ (ကြိ) [ယာစ+အ+တိ။ တိ–ကို ဧ–ပြု။] (၁) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း – တောင်းရမ်း–တောင်းခံ–၏။ ယာစတိ (၁) (က)ကြည့်၊ (၂) တောင်းပန်–တားမြစ်–၏။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။ (၃)ခွင့် တောင်း – ပန်ကြား – တောင်းပန်–၏။ ယာစတိ (၆) ကြည့်။

ယာစေ (ကြိ) [ယာစ+ယျ (ယျ–ကို ဧ–ပြု။ မှ။ဌာဒၤဂၤ။ နိရုတ္တိ။ဘဂ။)] (၁) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း– တောင်းရမ်း – တောင်းခံ–ပြား–အံ့။ ယာစတိ (၁) (က) ကြည့်။ (၂) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ တောင်း –ပြား–အံ့။ ယာစတိ (၂)(က)ကြည့်။

ယာစေမ (ကြိ) [ယာစ+အ+ယျာမ (မဟာ· ဝိသယသုတ်ဖြင့် ယျာမ-၏ အလယ် ယျာ–ကိုချေ။ နိရုတ္တိ။ နှာ ၃၆၉။)] ယာစေယျာမ–(၂)ကြည့်။

ယာစေမု (ကြိ) [ယာစ+အ+ယျာမ (ယျာမ –ကို ဧ–ပြု။ နိဘိ၊သုတ္တ။ဘဂ၀။ နိရုတ္တိ။ ဘဂ၀။)] ယာစာမ (၂)(ခ)ကြည့်။

ယာစေယျုံ (ကြိ) [ယာစ + အ + ယျုံ] (ခ) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း–တောင်းရမ်း– တောင်းခံ–အံ့။ ယာစတိ (ခ) (က) ကြည့်။ (၂) (က) တောင်းပန်–ရိုသေစွာတောင်း– အံ့။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။ (ခ) တောင်းပန်– ရိုသေစွာ – တိုက်တွန်း – နှိုးဆော်–အံ့။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။

ယာစေယျ (ကြိ) [ယာစ+အ+ယျ] ယာစေ (၂) ကြည့်။

ယာစေယျာဏ (ကြိ) [ယာစ+အ+ယျာဏ] ယာစတိ (ခ) (က) ကြည့်။

ယာစေယျာမ (ကြိ) [ယာစ+အ+ယျာမ] (ခ) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း–တောင်းရမ်း– တောင်းခံ–ကုန်ငြားအံ့။ ယာစတိ (ခ) (က) ကြည့်။ (၂) တောင်းပန်–ကန်တော့– သည်းခံစေ–လိုကုန်၏။ ယာစတိ (၂) (ခ) ကြည့်။

ယာစေယျာသိ (ကြိ) [ယာစ+အ+ယျာသိ] (ခ) (နှုတ်မြွက်၍) တောင်း–တောင်းရမ်း –တောင်းခံ–လော့။ ယာစတိ (ခ) (က) ကြည့်။ (၂) တောင်းပန်–ရိုသေစွာ–တိုက် တွန်း–နှိုးဆော်–ငြားအံ့။ ယာစတိ (၂) (က) ကြည့်။ (၃) တောင့်တ–မျော်လင့်– အလိုရှိ–ဆန္ဒရှိ–ဆန္ဒပြု–၏။ ယာစတိ (၄) ကြည့်။

ယာစေယျုံ (ကြိ) [ယာစ + အ + ယျုံ] ယာစတိ (ခ) ကြည့်။

ယာဇ (ပု) [ယဇ+ဏ။ ယာဇ–သ်] (ခ) ပေး –ကမ်း–စွန့်–လှူ။ –ပေးကမ်း– ပေးလှူ– စွန့်ကြဲ–လှူ။ဒိန်း–ခြင်း။ ယာဇယောဂ (ခ) ကြည့်။ (၂) လှူဖွယ်ဝတ္ထု။ ယာဇယောဂ (၂) (၃) ကြည့်။

ယာဇက (တိ) [ယဇ+ဏ္ဍု။ အယဇိ,ယဇတိ, ယဇိဿတိ ဘိ ဝါ ယာဇကော။ ဂ္ဂ။ဘဂ၀။ ယဇဘိဘိ ယာဇကော။ နိဂ္ဃဏ္ဌိ။ဘဂ၀။ ထီ-၌ ယာဇိကာ။ ယာဇက–သံ၊ ဇာဃဂ–ပြာ။]

သော၊ သူ။ တဆ ယညဆ ယာဇေတာ။ ဒီ၊ ဘ။ ဘ၃၆။

ယာဇေယျ (ကြီ) [ယဇ + အ + ယျောသိ] ယဇ်-နတ်-မီး - ပူဇော်ဆု၏။ ယာဇေယျော (ဇာ၊ ဘ။ ၁၉၃) တိ သစေတုံ .... ယည်ံ ယဇေယျာသိတိ။ ဇာ၊ ၁၊ ၃၀၉။

ယာတ (တိ) [ယာ+တ-။ယာတ-သံ။ဇာယ-ပြာ။] (ခ) (ရှေးဦးစွာ ကျေးဇူးပြုသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်) သွားသော၊ သူ၊ ရှေးဦးစွာ ကျေးဇူးပြုသော၊ သူ။ (၂) ရောက်သော၊ သူ။ (၃) ကင်းသော၊ သူ။ (၄) သွားဆုဖြစ်-သွားအပ်-သော (ခရီးလမ်း)။ (နှ) (၅) သွားခြင်း။ (ခ)(ရှေးဦးစွာ ကျေးဇူးပြုသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်) သွားသော၊ သူန ရှေးဦးစွာ ကျေးဇူးပြုသော၊ သူ။ ကထံ နု ယာတံ အနုယာယီ ဟောတိ။ ဇာ၊ ၂။၃၁၀။ ယာတာနုယာယီ (ဇာ၊ ၂။၃၀၀) တိ ပုဗ္ဗ-ကာရိတာယ ယာ တဿ ပဂ္ဂလဿ အနု-ယာယီ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၂၁၀။ (၂) ရောက်သော၊ သူ။ ဒိဗ္ဗံ သုခံ ယာတာ ပယာတာ သမ္မတ္တာ-တိ ယာမာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၀၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၃၃။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၇၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဘ။၂ ၂၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ ၁၇။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၃၃၃။) (ခ) ကင်းသော၊သူ။ ဒုက္ခတော ယာတာ အပ-ယာတာတိ ယာမာ။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၃၁။ ဝိဘာ-ဝိနီ။၁၆၂-၃ (၄) သွားဆုဖြစ် - သွားအပ်-သော(ခရီးလမ်း)၊အဃာသုံ တေ တွော်တိ အယံ တေသံ ယာတော မဂ္ဂေါ။ အယံ တေဟိ ယာတော မဂ္ဂေါ။ ရူ။နှာ-၃၀၀။ အယံ တေဟိ ယာဒတော ပဒသော။ မောဂ်၊ ၅။၅၉။ (နှ) (၅) သွားခြင်း။ ဣဓ တေဟိ ယာတံ။ ရူ။နှာ-၃၀၀။ ဣဟ တေဟိ ယာတံ။ မောဂ်၊၅။၅၉။

ယဇ် - နတ် - မီး-ပူဇော် သော၊ သူ။ ယာဇကော သော နှ ပြာဟ္မဏော။ မ၊၂။ ၄၀၉။ သုတ္တနိ။၃၇၅။ ဓမ္မာ ဓံသန္တိ ယာဇကာ။ သုပ္ပနိ။၃၂၅။ ယာဇကာ ယညယာဇိနော ဇနာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၀။

ယာဇနေ (နှ) [ယဇ+ဏော+ယု။ ယာဇန-သံ။] ပူဇော်-ယဇ်ပူဇော်-စေခြင်း။ ယညာဓိကရ-ဏန္တိ ယဇနကာရဏာစေဝ ယာဇနကာရဏာ စာတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၀။

ယာဇယောဂ (တိ) [ယာဇ+ယောဂ (လိင်ကို ယာဇယောဂ-ကြည့်။)] (ခ) ပေး-ကမ်း-စွန့်-လှူ-ခြင်းနှင့်ယှဉ်သော၊ သူ။ (၂) လှူဖွယ်ဝတ္ထု - တို့-ကို -၌- အား-ထုတ်-လုံ့လပြု-ကြိုးကုတ်-လုံးပမ်း- ကြိုးပမ်း-ကြိုးစား-သော၊ သူ။ (ခ) အဖန်ဘလဲလဲ-အား-ထုတ်-လုံ့လပြု-ကြိုးကုတ်-လုံးပမ်း-ကြိုးစား-အပ်သော လှူဖွယ်ဝတ္ထု။ (ခ) "ယာဇယောဂေနာ"တိပိ ပါဠိ၊ယဇနယုတ္တေန၊ ဒါနယုတ္တေနာတိ အတ္ထော။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၅၇။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဘ။၂၁၇၊ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ဘ။၂၀၃။) (၂) ယာဇယောဂါ (သုတ္ထနိ။၀၃၆။ စူဋ္ဌနိ။၅၅)တိ ယာဂါဓိမုတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၄။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၂။ (ခ) ယာဇယောဂါတိ ယာဇယောဂေသု ယုတ္တာ ....။ စူဋ္ဌနိ။၅၆။ ယာဇယောဂေသု ယုတ္တာတိ အနုယောဂေ ဒေယျဓမ္မေ ဒိယျမာနေ အဘိ-ယောဂဝသေန ယုတ္တာ။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၁၄။

ယာဇိ (တိ) [ယဇ + ဏိ။ ထိ-၌ ယာဇိနိ။ ယာဇိန်-သံ။] ယဇ်-နတ်-မီး -ပူဇော်-တတ်သော၊ သူ။ ယာဇကာ ဃညယာဇိနော ဇနာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၀။

ယာဇေတု (ထိ၊ပု) [ယဇ+ဏော+တု၊ ယာဇယိ-တု-သံ။] (က) ယဇ်-နတ်-မီး-ပူဇော်-စေတတ်သော၊ သူ။ (ခ) လှူဒါန်းစေတတ်

ယာတနာဒုက္ခ (နာ) [ယာဘနာ+ဒုက္ခ] ညှဉ်းဆဲ–ညှဉ်းပန်း– နှိပ်စက်– နာကျင်စေ–တတ်–ခြင်းကြောင့်ဖြစ်–သောဆင်းရဲ၊ ယာတနာ (၂) ကြည့်။

ယာတနာသဘ္ဘာဝ (ပု) [ယာတနာ+သဘ္ဘာဝ] ညှဉ်းဆဲ–ညှဉ်းပန်း–နှိပ်စက်– နာကျင်စေ–ခြင်း၏ ထင်ရှားရှိသည်၏ အဖြစ်။ နိရယေ နေရယိကာနံ ယာတနာသဘ္ဘာဝတော (ယာတနာသဘ္ဘာဝဘာဝတော)။ မ၊ဋီ၊၃၊ ၃၄၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၃။ (ယာတနာသဘ္ဘာဝတော သာ သင့်မည်ထင်သည်။)

ယာတနာသဘ္ဘာဝဘာဝ (ပု) [ယာတနာသဘ္ဘာဝ+ဘာဝ] ညှဉ်းဆဲ – ညှဉ်းပန်း – နှိပ်စက်–နာကျင်စေ–ခြင်း၏ ထင်ရှားရှိသည်၏ အဖြစ် ဖြင့် ဖြစ်ခြင်း။ ယာတနာသဘ္ဘာဝ–ကြည့်။

ယာတာနုပုဗ္ဗီ (ထီ) [ယာဟ+အနုပုဗ္ဗီ] ရောက်သောရဟန်းတို့၏ အစဉ်။ ယာတာနုပုဗ္ဗီယာ (ခုဒ္ဒသိက္ခာ။၁၇) တိ ယာတာနံ ဂတာနံ အနုပုဗ္ဗီ (အနုပုဗ္ဗီ) အနုက္ကမော ယာတာ-နုပုဗ္ဗီ၊တာယ၊ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၃။

ယာတာနုယာယီ (တိ) [ယာတ+အနုယာယီ] (ရှေးဦးစွာ ကျေးဇူးပြုသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်) သွားသော သူသို့ အစဉ် လိုက်သော၊သူ။ မျှေးဦ စွာ ကျေးဇူးပြုသောသူကို – တုံ့ပြန် ကျေးဇူးပြု – ကျေးဇူးဆပ် – သော၊သူ။ ယာတ-(၁) ကြည့်။

ယာဒိ (ကြို) [ယာ + အ + တိ။ ယာ ဂတိ ပါပုဏေ့သူ။ နိတိ၊ဓာတု။၁၇၇။ ယာတိ–သံ။ ဇာလ–ပြာ။] (၁) လား–သွား–ကြတော်မူ–၏။ (၂) ပျံ–ပျံသွား–၏။ (၃) ဘုက်–ကပ်ထောက်–ဒဲ့။ (၄) အစဉ်လိုက်၏။ (၅) လိုက်–လိုက်ပါ–၏။ (၆) ဖြစ်၏။ (၇) (က) ကင်း–ကင်းကွာ–ကင်းပျောက် – ၏။ (ခ) ရဲခွါ–ဖဲသွား–၏။ (ဂ) (သေခြင်းသို့) ရွေးရွ

ယာတက (ပု) [ယာဘ+ကွ။ နိတိ၊ဓာတု။ ၃၀၉။ ယာတိက-သံ။] ညှဉ်းဆဲ–ညှဉ်းပန်း–နှိပ်စက်–နာကျင်စေ–သော၊ သူ။ နေရယိ-ကာနံ ယာတ.ကဘာဝတော။ အနုဋီ၊၃။၁၅၀။

ယာတကဘာဝ (ပု) [ယာတက+ဘာဝ] ညှဉ်းဆဲ–ညှဉ်းပန်း– နှိပ်စက်–နာကျင်စေ–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ ယာတက-ကြည့်။

ယာတနာ (ထီ) [ယတ+ဏော+ယု။ (ယဟ နိကာဆော ပကာရေသု။ နိတိ၊ဓာတု၊၃၀၄။ ကာရဏာတု စ ယာတနာ။ ဓာန်။၄၀၇။ ကရ ဟိ သာယံ၊ ယာဘ နိယျာတနေ။ ကာရဏာ ယတနာ (ယာတနာ?) စ။ ဓာန်၊ ဋီ။) ယာတနာ–သံ။ ဇာယဏာ–ပြာ။]

(၁) ညှဉ်းဆဲ–ညှဉ်းပန်း–နှိပ်စက်–နာကျင်စေ–ခြင်း။ (၂) ညှဉ်းဆဲ–ညှဉ်းပန်း–နှိပ်စက်–နာကျင်စေ–တတ်သော (ဆင်းရဲ)။ (၃) ညှဉ်းဆဲ–ညှဉ်းပန်း–နှိပ်စက်–နာကျင်စေ–ကြောင်းဖြစ်သော (အမှု)။ (၁)ဘဆာသကိ အညသံ နေရယိကာနံ ယာတနာယ (ယာတနာယ) အာသမတ္ထာ သိယုံ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၃၆၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၂။ အနုဋီ၊၃။၁၄၉။ (အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၂ · ၌ ယာဘနာယ ဘုပါဒိုမှနံ ရှိသင့်သည်။) (၂) ယာဘနာဒုက္ခံ ပတ္တိသံ-ဝေဒေ ဟျုံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၆၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၁၂။ (–အနုဋီ၊ ၃။၁၄၉။)(၃) ကာရဏာ နာမ ဟတ္ထစ္ဆေဒါဒိ ဘေဒါအဓိက ပီဠာ ကရိယာဘိ ဓောယာဘိ ကာဘွာ ယာတနာ၊ သာ ပေ ကာသုဏီကေဟိ ကာဘမ္ဘဒ္ဒေန ကမ္မန္တိ (ကမ္မကာ-ရဏာ)။ (ယာဘနာကမ္မန္တိ အဓတ္ထာ။ မ၊ဋီ၊ ၃၊ ၃၆၁။) (–သာရတ္ထ၊၂။ ၂၉၃။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၁၈၄။)

ယာတနာကမ္မ (နာ) [ယာဘနာ+ကမ္မ] ညှဉ်းဆဲ–ညှဉ်းပန်း–နှိပ်စက်–နာကျင်စေ–ခြင်းဖြစ်သောအမှု။ ယာဘနာ (၃) ကြည့်။

မစ္စုဝသံ ယန္တီ။ သုတ္တနိ။၃၇၁။ မဟာနိ။၉၃။ သဗ္ဗေ မစ္စုဝသံ ယန္တီတိ....သဗ္ဗေ မစ္စုနော ဣဿရိယံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ မဟာနိ၊၄၊၂၁၆။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၅-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။) အနီယော ယာတိ ဗြာဟ္မဏော။ ထေရ။၃၂၃။အနုပါဒိ-သေသပရိနိဗ္ဗာနမေဝ ယာတိ ဥပဂစ္ဆတိ။ ထေရ၊၄၊၂၀၀။ နာဂဒ္ဒိဂဏနံ ယာတိ (ဇာ၊ ၁။၃၀)တိ....အဂ်္ဂဒ္ဒိဂဏနံ နဂစ္ဆတိ နဥပေတိ နပူရေတိ၊ပရိကမ္မယံ ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၄၊၁၄၀။ (–အဘိ၊က။၇၇။ သုတ္တနိ။၃၉၀။ ဇာ၊၂။၁၅၁။ ဝိ၊၄၊၁၀၃။ ဒီ၊၄၊၁၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၄။၂၅၀။ မဟာနိ၊၄။ ၁၃၃၊ စူဠနိ၊၄။၇။) (၄) အစဉ်လိုက်၏။ ဇိတံ ယဿ (ဇိတမဿ) နော ယာတိ ကောစိ-လောကေ။ ဓမ္မ။၄၀။ အပ၊၄၊၁။၉၄။ ဇာ၊ ၄၊၁။၉၂။ နော ယာတိဘိ နဥယျာတိ၊.... နာနုဗန္ဓတိတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၁၂၉။ (ဤ၌ ဥပသဂ္ဂကင်းသော ဓာတ်သည် ဥပ-သဂ္ဂနှင့်တကွဖြစ်သော ဓာတ်ကဲ့သို့ အနက်ကို ဟောနိုင်ရကား နော ယာဘိ–ကို သန္ဓိကြံ ဘွယ်မလို။) ဗုဒ္ဓဿ တေ ကိသလယာ။ဂစ္ဆ-တော ယန္တိ ပစ္ဆတော။ အပ၊၁။၂၂၃။ (၅) လိုက်–လိုက်ပါ–၏။ သဒ္ဓါယ ပဗ္ဗဇိတ္တာ ကိ ကာရဏာ ကိလေသဝသံ ယာသိ။ ဇာ၊၄၊၅။ ၂၂၁။ (၆) ဖြစ်၏။ အဒုက္ခပ္ပတ္တော ဟုတ္ဝာ ယာတိ ဝတ္တတိ ဇေတနာတိ ယာနံ၊ သံ၊၄၊ ၁။၁၁၉။

(၇) (က) ကင်း–ကင်းကွာ – ကင်း ပျောက် – ၏။ (ခ) ဖဲခွါ – ဖဲသွား – ၏။ အခိုယော အရယော ပါပမဗ္ဗာ ယန္တိ အပ-ဂစ္ဆန္တိ ဇေတနာတိ ကတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၇၀။(ဂ) (သေခြင်းသို့) ရှေးရှုသွား၏။ အဇ္ဈုဋ္ဌတော၁၀ သော ယာတိ။ ဇာ၊၁။၃၅၃။ ပေဋကော။၁၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၂၂၃။ စရိယာ၊ ၄။၁၉၂။ အဇ္ဈုဋ္ဌတော၁၀ သော ယာဘိတိ.... ပဋိဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊၅၊၄။ ၅၀၁။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၄၊၁။

သွား၏။ (၉) က၁–ဂျဉ်းကပ်–၏။ (၁၀) (က) ဆည်းကပ်၏၊ (ခ) သိ၏၊ (အသိအမှတ် ပြု၏)။ (၁၁) ရှေးရှု–ပြေး–ပြေးသွား–၏။ (၁၂)စီး–စီးသွား–စီးဝင်–၏။(၁၃)ပြန်–ပြန် သွား–၏။ (၁၄) (အပြစ်ဒေါသမှ) ထွက် မြောက်၏။ (၁၅) သက်ဝင်ယုံကြည်၏။

(၁)လား–သွား–ကြွတော်မူ–၏။ အနဝ-မတေန ဂုဏေန ယာတိ သဂ္ဂံ။ ဒီ၊၃။၁၂၅။ အသန္တော နိရယံ ယန္တိ။ သံ၊၁။၁၁။ ဒေဝ-လော ဘဋ္ဌ တေ ယန္တိ။ အံ၊၁။၁၆၃။ အံ့၊၂။ ၁၀၈။ဟိတ္ဝာ ယာတိ သုမေဓသော။ ဓမ္မ။၁၇။ ယန္တီ (ထေရ။၂၂၀) တိ ဂစ္ဆန္တိ။ ထေရ၊၄၊ ၁။၁၂၇။ အာသာယ ဝါဏိဇာ ယန္တီ (ထေရ။ ၃၁၀)တိ....နာဝါယ ယန္တိ ဂစ္ဆန္တိ။ ထေရ။ ၄၊၂။၁၇၀။ ယာတိ ဒိသောဒိသ (ထေရ။ ၃၀၃)နွှံ....သုခေနေဝ ဂစ္ဆတိ။ ထေရ၊၄၊ ၂။ ၂၂၂။ ဝိဟာရံ ယာတိ စက္ခုမာ။ အပ၊၁။ ၂၂၅။ (–ဓမ္မ။၅၅။ အပ၊၂။၁၅၀၊ ၂၁၀။ ၂၁၁။ ဇာ၁၁။၂၉၄။ ဇာ၊၂။ ၂၁၃၊၃၂၀။ နေတ္တိ။၁၄၃။ ဝိ၊၄၊၁။၂၀၂၊၃၀၁။ ဒီ၊၄၊၁။ ၃၅၊ ၁၄၀၊ ၁၇၀။ ဒီ၊၄၊၂။၃၅၀။ မ၊၄၊၁။ ၂၅၇။ မ၊၄၊၃၊၁၄၊ ၂၆၉။ သံ၊၄၊၂။၃၁၆။ သံ၊၄၊၃၊၃၂။ အံ၊၄၊၂။၉၀။ အံ၊၄၊၃၊၉၀။)

(၂) ပို့–ပို့သွား–၏။ ဟံသာဒိစ္စပထေ ယန္တိ။ ဓမ္မ။၃၉။ ဟံသာ အာဒိစ္စပထေ အာကာသေ ဂစ္ဆန္တိ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၁၁၅။ ဘုတ္တာန ပိပ္ပလိ ယန္တီ(ဇာ၊၁။၁၅၀)တိ....အညံ ဖလသမ္ပန္နံ ရုက္ခံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊၄၊၁။၂၀၄။ (–ဇာ၊၁။၁၀၉၊၁၉၀၊၃၂၆။ ဇာ၊၂။၀၄၊၉၃။ မ၊၄၊၃။ ၂၉၆။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။၁၀၆။ ဇာ၊၄၊၃။ ၄၆၀။ ဇာ၊၄၊၂။၄၆၊ ၄၂၆။ ဇာ၊၄၊၂။၅။၃၆၄။) (၃) ရောက်–ကပ်ရောက်–၏။ ဘောဂါ သန္နိစယံ ယန္တိ။ ဒီ၊၃။၁၅၃။ ခုဒ္ဒကာ၄။၁၁၇။ သုတ္တနိ၊ ၄၊၂။ ၂၃။ ဘောဂါ သန္နိစယံ ယန္တီတိ တဿ ဘောဂါ နိစယံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊၄၊၃။၁၃၄။ သဗ္ဗေ

ယာတုံ (ကြိ၊ ဝိ) [ယာ+တုံ] (၁) သွား–ခြင်းငှါ–ရန်။ (၂) ပြေး–ပြေးသွား–ခြင်းငှါ–ရန်။ (၃) ဝင်–ခြင်းငှါ–ရန်။ (၁) နအာဃယာနံ နရထေန ယာတုံ။ အံ၊ဌ၁။၇၀။ (၂) ပယာတောဘိ ပဗ္ဗတေယျော နဒီ ဝိယ အနုဝဋ်တဂမနေန မရဏာယ ယာတုံ အာ-ရဒ္ဓေါ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၅။ (၃) အတိယာတုန်တို့ အန္တေ့ ယာဘုံ၊ ဂန်တုံ၊ ပဝိသိတုန်တို့ အတ္ထော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၃၉။

ဒသေ တိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၅၇၁။ အာဝဟန်တီ နိယျန်တိ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၄၁။ စုံစမ်းဆင်ခြင်၍ ယူပါ။) (၁၅) သက်ဝင်–ယုံကြည်–၏။ ဥပ-ယောဂတ္ထော သာမိဝစနေန (သာမိဝစနေနပိ) ဒိဋ္ဌိယာ ယာတိတိပိ ဒိဋ္ဌိယာယကော။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၂။၂၆၂။ မဟာန်၊ ဌ။၂၇၁။ (ရွေးဝါကျနှင့် ယှဉ်ကြည့်) ယာတိ–ဒီ၊၃။ ၁၂၅။ ဓမ္မ။၁၇၊ ၄၀၊၅၅။ ထေရ။ ၃၀၉၊၃၂၃။ အပ၊၁။ ၂၂၅။ အပ၊၂။၁၅၀၊၂၀၀၊၂၁၁။ ဇာ၊၁။၃၀၊၁၅၁၊ ၃၂၆၊၃၅၃။ ဇာ၊၂။၁၅၀၊၂၁၃၊၂၀၀။ နေတ္တိ။ ၁၄၃။ ပေဋကော။၁၇၁၊ ၂၆၃။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၀၃၊ ၂၀၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၅။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၅၀။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၅၇။ မ၊ဌ၊၃၊၁၆၄–၇။ သံ၊ဌ၊၂။၃၁၆။သံ၊ဌ၊ ၃။၉၁၊၁၁၀။ အံ၊ဌ၊၂။၂၉၀။ အံ၊ဌ၊၃။၉၀။ ယန်္တ–ဒီ၊၃။၁၅၃။ သံ၊၁။၁၀။ အံ၊၁။၁၆၃။ အံ၊၂။၃၃၊ ၁၀၀။ အဘိ၊က။၇၇။ ဓမ္မ။၃၉၊၄၁။ သုတ္တနိ။ ၃၀၅၊၃၇၁၊၃၉၀။ ဝိမာန။၄၀။ထေရ။ ၂၂၀၊၃၀၀။ အပ၊၁။၉၉။ အပ၊၂။၃၃၃။ မဟာနိ။ ၉၃၊ ၂၀၃။ ဇာ၊၁။၄၆၊၉၁၁၊၃၇၊ ၁၅၁၊၁၇၊၁၀၀၉၊ ၂၁၀။ ဇာ၊၂။၀၄၊၉၁၁၊၂၇၊ ၂၄၆၊၃၆၅။ ယာသိ–ဝိ၊ဌ၊၄။၉၅။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃၀၃။ ယာမ–ဇာ၊၂။၉၅၊ ၂၁၃။ ဇာ၊၁။ ၂၉၀။ ယာမ–ပေတ။၁၅၃–၄။ အပ၊၂။ ၃၁၃။ ယာမိ–ပေတ။၁၅၃–၄။ အပ၊၂။ ၃၁၃။ ယာသိ–ဝိ၊ဌ၊၄။၉၅။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃၀၃။ ယာဟိ–ဒီ၊ ၂။၁၄၅။ သံ၊၃။၃၁၄။ ယာဆ-ဝိ၊ဌ၊၄။၉၆။ ဝိ၊သင်္ဃ။၂၇၁။ ယာသိ–ဇာ၊ ဌ၊၃။၃၁၃။

၂၀၉။ ၌ အဒ္ဓကဆာနှင့် ဖွင့်ပုံမကွဲ။) (၉) ကပ်–ချဉ်းကပ်–၏။ ယာယံ ဆာယတ္ထိကာ (ဆာယတ္ထိနော)ယန္တိ။ အံ၊ ၂။၃၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။သာရတ္ထ၊၃။ ၂၃၆။ဆာယံ ဆာယတ္ထိကာ ယန္တီတိ ဆာယာယ အတ္ထိကာဘ ဆာယံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ ဆံ၊ဌ၊၃။ ၂၁။

(၁၀) (က) ဆည်းကပ်၏။ (ခ) သိ၏။ (အသိအမှာဉ်ပွါ၏)။ ဗဟုံ ဝေ သရဏံ ယန္တိ၊ ပဗ္ဗတာနိ ဝနာနိ စ။ ဓမ္မ။၄၁။ အပ၊၂။၉၉။ ဓမ္မဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၉-၆၀။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၃၃။သဗ္ဗေ တံ သရဏံ ယန္တိ။ သုဘ္တနိ။၃၀၅။ (–ဆေရ၊ဌ၊၁။ ၁၁၆-၇။)(၁၁)ရွေး၇–ပြေး– ပြေးသွား-၏။ ဣမေ သုဒံ ယန္တိ ဒိဓသာဒိသံ ပုရော။ ဇာ၊၁။ ဂ၅။ဒိသောဒိသံ ယန္တိ တံတံ ဒိသံ အာဘိမုခါ ပလာယန္တိ။ဇာ၊ဌ၊ ၂။၃၃၆။(၁၂)ဒိး–စီးသွား–စီး၀င်–၏။ သဒ္ဓာန္တာ ယန္တိ ကုသော ဘဿ။ တုဏ္ဍီ ယန္တိ မဟောဃမိ။ သုတ္တနိ။ ၃၊၀။ သရိတာ သဉာရံ ယန္တိ။ ဇာ၊ ၂။၁၂၇။ဇာ၊ဌ၊ ၅။၄၇၊ (–သုဘ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၇။)(၁၃)ပြန်–ပြန်သွား–၏။ သောဟံ တိဒိဝံ ယာမိ။ဇာ၊၁။ ၂၃၀။ တာတ သော အန္ဓကာရေ အာဂန္ဆာ အန္ဓကာဒရ ဝေ ယာဟိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၇၇။

(၁၄) (အပြစ်ဒေါသမှ) ထွက်မြောက်၏။ ဝဟန္တိတိ ယန္တိ နိယျန္တိ၊ နိန္နံ ဝါ ပဋိ-ကြောသံ ဝါ နာ လဘန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၆၄။ (ယန္တိ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၁။ ၂၁။ ယာတိ ပဋိဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၅၀၁။ ယန္တိ အာဂစ္ဆန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၇၀။ တို့ကဲ့သို့ ဤဥဒ္ဒသည်း ယန္တိကို နိယျန္တိ–ဟုဖွင့်သည်။ ဝဟန္တိ။ ဝိ၊၅။ ၂၁၀။ ချီးမွမ်းဘွယ်သို့ ရောက်ကုန်၏။ ဝါ-ချီးမွမ်းဘွယ်ကို ဆောင်ကုန်၏။ သျ၊သစ်ဆိမ့်။ အာဝဟန္တိ။ အံ၊၁။ ၂၀၆။=ရွက်ဆောင်ကုန်၏။ သျ၊ ဗဟုကဆု။ ဝဟန္တိဘိ ယန္တိ နိယျန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၆၄။ နိယျန္တိတိ နိလိယိဘ္ဘာ ယန္တိ။ ဤမိနာ ဝဟန္တိတိ ဘဏ္ဍဝဟာဘုဂဘျတ္ထောဘိ

ယာတုကာမ (တိ) [ယာတုံ+ကာမ။ ယာတုံ+ကမု+ဏ။ ကမု ဣစ္ဆာကန္တီသု။ နီတိ၊ဓာတု။ ၃၃၁။] သွားခြင်းငှါ အလိုရှိ–သွားလို–သော၊သူ။ အာဘိယာတုကာမောတိ အာဘိဘဝနတ္ထာယ ယာတုကာမော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅။

ယာတေတိ (ကြိ) [ယတ+ဏော+တိ။ ယတ နိကာရော ပကာရေသု။ နီတိ၊ဓာတု။၃၀၉။ ယာတယတိ– သံ] ညှဉ်းဆဲ– ညှဉ်းပန်း– နှိပ်စက်–နာကျင်စေ–၏။ ယေ စ ယေ ယာဘောန္တိ (ဆာတေန္တိ)။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၆၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၁၂။အနုဋ္ဌီ၊၃။၁၄၉။ (ယာတေန္တိ သာပါဠိဟောင်းဖြစ်ဘွယ်ရှိသည်။) ယာတေန္တိ–မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၆၀–၁။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၁၄၉။ ယာတေယျုံ–မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၆၀။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၁၄၉။

ယာတေန္တိ (ကြိ) [ယတ + ဏော + အန္တိ] ယာတေတိ–ကြည့်။

ယာတေယျုံ (ကြိ) [ယတ+ဏော+ဧယျုံ] ညှဉ်းဆဲ–ညှဉ်းပန်း–နှိပ်စက်– နာကျင်စေ–ကုန်ရာ၏။ အာဆ ဝါ အညမညံ ယာတေယျုံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၆၀။ (–အနုဋ္ဌီ၊၃။၁၄၉။)

ယာတြာ[၁] (ထိ) [ယာ+တြဏ်+အာ။ ကစ္စည်း။ ဖ၅၆။ဣ။ဖ၆၆။နီတိ၊ သုတ္တ။ ၁၂၉၆။(ယာတြာ–သံ။ဇ ဃာ–ပြာ။)] (၁) (မစင်ကြယ်စက်ဆုပ်ဘွယ်သော ကိုယ်မှ) ဖဲသွား– ထွက်မြောက်–ခြင်း၊ လွှတ်ခြင်း၊ ထက်ဝန်းကျင်မှ လွှတ်ခြင်း၊ကောင်းစွာလွန်မြောက်ခြင်း။ (၂) (နိဗ္ဗာန်ကို–စွဲ–အစွဲပြု–၍) သွားရခြင်း၊ ဘုံသုံးပါး၌ဖြစ်သောဝဋ်ဆင်းရဲမှ – ထွက်မြောက်–လွန်မြောက်–ရခြင်း။ (၃)စစ်ချီ–စစ်ထွက်–ခြင်း။ (၁) ကထံ ယာတြာ ဘဝိဿာဘိ(သံ၊၁။ ၁၅)တိ တေဿ ဧဝဣုပဿ သရီရဿ ကထံ နိဂ္ဂမနံ ဘဝိဿတိ၊ .ကထံ မုတ္တိ ပရိမုတ္တိ သမတိက္ကမော ဘဝိဿာဘိဘ်ပုစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ ယာတြာတိ အပဂမော။ တေန သဘာဝတော နိဿိဟာဓမ္မတော စ အသုစိသဘာဝတော ကာယဒတော ကာဒံ အပဂမော သိယာတိ ပုစ္ဆတိ။တေနာဟ“ဧတဿာ”တိအာဒိ။သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၉၇။ (၂) ကာဒံ ယာတြာ ဘဝိဿတိ (သံ၊ ၁။၆၂)တိ ကထံ နိဂ္ဂမနံ ဘဝိဿတိ၊ ကထံ အတိက္ကမော ဘဝိဿတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ ယာတြာတိ နိဗ္ဗာနံ ပတိ ယာတြာ။ တံ ပန ဝန္ဒတော နိဂ္ဂမနံ ဟောတီတိ အာဟ “ကထံ နိဂ္ဂမနံ ဘဝိဿတိ”တိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၂၂။ (၃) နိယျာနံ ဂမနံ ယာတြာ။ ဓာန်။၃၉၅။

ယာတြာ[၂] (ထိ) [ယာ+ဏော+တြဏ်+အာ။ ယပ ယာပနေ။ ယာပနံ ပဝတ္တနံ။ ယာယေတိ၊ ယာပယတိ၊ ယာပနာ။ နီတိ၊ ဓာတု။ ၃၂၇။ (တနည်း)ယာ+တြဏ်+အာ။ ယာ ပါပဏေ၊ ယာပနာ ယတြာ။ ရူ။ဖ၆၆။] မျ–မျတ–ခြင်း (ဘုရိယာပုထ် လေးပါးတို့၏ မပြတ်ခြင်း၊ ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံးဖြစ်ခြင်း)။ ယာတြာ စ မေ ဘဝိဿတီ (အာဘိ၊ဓ။၂၆၂။ မဟာနီ။၁၀၅) တိ ယာပနာ စ မေ ဘဝိဿာဘိ။ အာဘိဋ္ဌ၊၁။၄၃၁။ မဟာနီ၊ ဋ္ဌ။၃၀၀။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၈။) ယာတြာတိ ယာပနာ ဝုတ္တာ၊ ပုဒ္ဓပိ “ယာပနာယာ” တိ ဝုတ္တံ၊ ကော ဧတ္ထ ဝိသေသော? ပုဒ္ဓေ ယာပနာယာတိ ဇီဝိတိန္ဒြိယယာပနတ္ထာယာတိ ဝုတ္တံ၊ ဣဓ ပန စတုန္နံ ဣရိယာပထာနံ အဝိစ္ဆေဒသခ်ိတာ ယာပနာ ယာတြာတိ အယမေတ္ထ ဝိသေသော။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၀၆။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆၁။) ယာတြာ စ မေ ဘဝိဿတီတိ.... စိရကာလဂမန သခ်ိတာ ယာတြာ စ မေ ဘဝိဿတိ။ ဝိသုဒ္ဓီ၊၁။၃၂။ တဿာ သဘိ စိရကာလပ္ပဝတ္ထိသခ်ိတာ သရီရဿ ယာတြာ ယာပနာ ဘဝိဿတီတိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေန္တော “ပရိမိဘဘောဂေန။ပ။ ဘဝိဿတီ”တိ အာဟ၊ ဝိသုဒ္ဓီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆၀–၁။ (–မ၊၁။၁၃၊ ၃၄၁။ မ၊၂။၁၀၊၃၃၉။မ၊၃။ ၅၄။ သံ၊၂။၃၂၊၃၀၄။ အံ့၊၁။၁၁၂။ ၁၄၉၊

–သဘာဝကျ–သော)။ တသံ ယာဃာ ကံ အတ္ထံ။ ဟေရ။၂၇၀။ ဗျဘိစာရဆာဘာဝတော ယာဃာဝကံ။ ထေရ၊၄၊ ၂၊၅၆။ "အယာဃာဝကသ္မိံ ယာဃာဝက" န္တိ ဂါဟော။ မဟာနိ။ ၃၇၊၇၊၃၂၅။ အယာဃာဝကသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ နသဘာဝသ္မိံ ဝတ္ထုသ္မိံ တထံ ယာဃာဝကံ သဘာဝန္တိ ဂါဟော "အယာဃာဝကသ္မိံ ယာဃာဝက" န္တိ ဂါဟော။ မဟာနိ၊၄။၁၄၀။

ယာဃာဝက[၂] (တိ) [ယာဃာဝက+သာမည] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန် – မှန်ကန် – သော အားဖြင့် – ဆက်ဆံ – တူ – သည်၏ အဖြစ် (ဟိတ်မဟုတ်သည်၏ အဖြစ် စသည်)။ ယာဃာဝကာဝတ္ထု ဝိဘာဝနာ(၃)ကြည့်။

ယဃာဝကတ္တ (နာ) [ယာဃာဝက[၂]+တ္တ] မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန် – မှန်ကန် – သည်၏အဖြစ်။ သာ ဒိဋ္ဌိ ယာဃာဝကတ္တာ သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃၅၀။

ယာဃာဝကဝတ္ထု (နာ) [ယာဃာဝက[၂]+ဝတ္ထု] (၁) မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန် – မှန်ကန် – သောအနက်သဘော (ဟိတ်မဟုတ်သည်၏ အဖြစ်စသည်)။ယာဃာဝကဝတ္ထု ဝိဘာဝနာ (၁)ကြည့်။ (၂) မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန် – သောတည်ဆဝတ္ထု (ပဋ္ဌဝိညာဉ် စသော ဉာဏ်၏အာဒါ)။ ယာဃာဝကဝတ္ထု ဝိဘာဝနာ (၂) ကြည့်။

ယာဃာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ (ထီ) [ယာဃာဝက[၂] ဝတ္ထု+ဝိဘာဝနာ။ ယာဃာဝက[၂] ဝတ္ထု + ဝိဘာဝနာ] (၁) မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန်–သောအနက်သဘော (ဟိတ်မဟုတ်သည်၏အဖြစ်စသည်)ကို –ထင်စွာ–ထင်ရှား–ပြတတ်သော (ပညာ)။ (၂) မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန်–သောတည်ဆဝတ္ထု (ပဋ္ဌဝိညာဉ်စသော ဉာဏ်၏အာဒါ) ကို–ထင်စွာ–ထင်ရှား–ပြတတ်သော (ပညာ)။

ဂုဖြဉ္စ။ အံ၊ ၂။၃၃၁၊ အံ၊၃။၁၅။ အဘိ၊ဝိ။ ၂၅၈။ အဘိ၊ပု။ ၁၂၇။ မဟာနိ။ ၃၈၆၊ ၃၉၇။ မိလိန္ဒ။၃၄၉၊)

ယာဃ (ကြိ) [ယာ+အ+ထ] (၁) သွားကြ–ကုန်လေ့–ကုန်။ ယာတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဆည်းကပ်ကြ– ကုန်လေ့– ကုန်။ (၃) သိကြ–ကုန်လေ့– ကုန်။ ယာတိ (၁၀)၊ (၁၁) ကြည့်။

ယာဃာဝ (တိ) [အနိ၊ပါဠို။ (တနသ်း) ယဃာ+ဏဝ။ ယာဃာဝ–သဒ္ဒါသည်အဝိပရီတအနက်ကိုဟောသော အနိပ္ပန္နပါဠိပဒိ၊ကပုဒ်။(တနည်း) ယဃာ ဘာဝတိတိ ယာဃာဝံ။ ဘဝတိတဒ္ဓိတ်။ ယဃာပုဒ်၊ ဏဝ–ပစ္စည်း။ ဝိဘာဝိနီ။ ၇၁။ သျှ၊ဆင်တဲ့။ (ယဃာ+ဝတ်= (ဒန္တ္တ)= ယဃာဝတ်= ယဃာဒ+ဏ= ယာဃာဝ–သက္ကတပိဋ္ဌက။)] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန်– သော။ (က) မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန်–သောသဘော (မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန်–သော သဘောရှိသော။ ဣတိဝုတ်။ ၂၂၄။ မြန်။ မဟာနိ။ ၅၀၊၂၂၄–၅။ သျှ။မိုးထိ)။ (ခ) ထင်ရှားရှိသော။ (ဂ) မဘုန်မလွဲပ်သော။ (က) စေတီယာဃဝံ။ ပဋိသံ။၁၅၉။ ဣတိဝုတ်။၂၂၄။ တစ္ဆာဝိပရီတဘာဝတော ယာဃာဝံ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၁၇၀။ ယာဃာဝ (မဟာနိ။ ၅၀) နှင့် ယဃာသဘာဝံ။ မဟာနိ၊၄။၁၇၇။ ယာဃာဝတော ဥတ္တာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၆) တိ ယဃာသဘာဝတော အဘိသမ္ဘုဏိ ၃ဌ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၆၇။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉၊ ၁၆၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၀၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၀၊၀၄၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၀၄။) (ခ) ယာဘာဝ (မဟာနိ။၂၂၄)နှင့် သင်္ဂီဇမာနံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၁၇။ (ဂ) ယာဘာဝမန့်ကြည့်။

ယာဃာဝက[၃] (တိ) [ယာဃာဒ+က] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန်–သော(သဘော)ဖြစ်

ဝေနာတိ ယာဇာဝဂဟဏဿ အဘာဝေန....။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။ ၂၆၉။

ယာဇာဝဂဟဏကုသလ (တိ) [ယာဇာဝဂဟဏ+ကုသလ] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန် – သောအားဖြင့် – ယူခြင်း၌ – လိမ္မာသော။ အမူဋ္ဌော ဟိ ယာဇာဝဂဟဏကုသလော....ဗုဇ္ဈတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၅၁။

ယာဇာဝဂါဟီ(တိ)[ယာဇာဝ+ဂဟ+ဏီ။ ဆီ-၌....ဂါဟိနီ။]မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန်–သော အားဖြင့်–ယူ–တတ်–လေ့ရှိ– သော။ ဒိဋ္ဌဂတာနဉ္စ အယာဇာဝဂါဟိနံ် ယာဇာဝဂါဟိနိယာ ပညာယ ဥဇုဝိပစ္စနိကဘာဝတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂။

ယာဇာဝဋ္ဌ (ပု) [ယာဇာဝ+အတ္ထ။ တ္ထ-ကို ဋ္ဌ-ပြု။နိဿိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၀၇။] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်– မှန်ကန် –သော အနက်သဘော (ဟိတ်မဟုတ်သည်၏ အဖြစ် စသည်)။ ယာဇာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ (၁) ကြည့်။

ယာဇာဝတာ (ထီ) [ယာဇာဝ+တာ]ယာဇာဝကတ္တ–ကြည့်။ယာဇာဝတာယ....သက်ပွေါ်တိ သမ္မာသက်ပွေါ်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။

ယာဇာဝဒဿန (န) [ယာဇာဝ+ဒဿန] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန် – မှန်ကန် – သော အားဖြင့်–မြင်ခြင်း–မြင်တတ်သော။ ..... နာမရူပါနံ် ယာဇာဝဒဿနသဒိ်တေန ဒိဋ္ဌိ-ဝိသုဒ္ဓိဘူတေန ဉာဏေန နာမရူပံ် ပရိဂ္ဂဟေတ္ဘာ ....ပဿတိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၉၄။

ယာဇာဝဒဿနသာဓန (တိ)[ယာဇာဝဒဿန+သာဓန] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မှန်ကန်–သောအားဖြင့် – မြင်ခြင်း – ဝဲ့ါ–ကို–ပြီးစေတတ်သည်၏ အဖြစ်။ ဒဿနပရိဏာယကဋ္ဌေ-နာတိ ယထာ စက္ခု သတ္ထာနံ ဒဿနတ္ထံ ပရိဏေတိ သာဓေတိ၊ ဧဝံ လောကဿ

(၃) မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန် – မှန်ကန် – သောအားဖြင့်–ဆက်ဆံ–တူ–သည်၏အဖြစ် (ဟိတ်မဟုတ်သည်၏ အဖြစ်စသည်)ဖြင့် ပဋ္ဌ-ဝိညာဉ်စသော ဉာဏ်၏တည်ရာ–ဝတ္ထု–အာရုံ–ကို – ထင်စွာ – ထင်ရှား – ပြတတ်သော (ပညာ)။ (၁) ဧဝံ ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ ပညာ(အဘိ၊ဝိ။၃၂၄)ကိ ပဋ္ဌန်း ဝိညာဏာနံ် န ဟေတူဒ္ဒေါ ယာထာဝဒ္ဒေါ၊ တံ် ယာထာဝဋ္ဌံ ဝတ္ထုံ် ဝိဘာဝေတီတိ ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ။တထာ ပဋ္ဌန်း ဝိညာဏာနံ် အဟေတုကဒ္ဒေါ ဇာနာဘိဘူတဒ္ဒေါ နသုပိန်း ပဿနဒ္ဒေါ ယာထာဝဒ္ဒေါ၊ ယာဘာဝဋ္ဌံ ဝတ္ထုံ် ဝိဘာဝေတီတိ ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၉၁။ (ကျ်ဉ်၌ ပဋ္ဌန်း ဝိညာဏာနံ် နဟေတုဒ္ဒေါ ယာထာဝဒ္ဒေါ၊ တံ် ယာထာဝဋ္ဌံ နှင့် ပဋ္ဌန်း ဝိညာဏာနံ် အဟေတုကဒ္ဒေါ ဇာနာဘိဘူတဒ္ဒေါ နသုပိန်း ပဿနဒ္ဒေါ ယာထာဝဒ္ဒေါ၊ ယာထာဝဋ္ဌံတ္ထိကား ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာဋ္ဌ ယာထာဝကဝတ္ထု-အဖွင့်တ္ထိဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ယာထာဝဋ္ဌံပုဒ်တို့ နောင်ဝတ္ထုံ-ပုဒ်မရှိသော (က-မူ) သင့်သည်။ ရှေး ယာထာဝဋ္ဌံ ပုဒ်၏ရှေး၌ တံ်-သဒ္ဒါနှင့်တစ်ကြောင်းပိုဒ် ရှိသကဲ့သို့ နောက်ယာထာဝဋ္ဌံ-ပုဒ်၏ ရှေး၌လည်း တံ်-သဒ္ဒါနှင့် တစ်ကြောင်းပိုဒ် ရှိသင့်သည်။) (၂) ယာထာဝကဝတ္ထု-ဝိဘာဝနာ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၉)တိ နဟေတာဒိ အဝိတထေကပွကာရဝတ္ထုဝိဘာဝနာ။ ယထာ ကေ၊ နဟေတု၊ တထာ ကေ၊ အညမ်ိဳတိဟိ ဂဟေဘဗ္ဗံ အဝိတထသာမညဃုတ္တံ ဉာဏာဂုမ္မဏံ် ယာထာဝကဝတ္ထု။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၉၇။ (၃) ယာထာဝကေန ဝါ အဝိဘာထသာမညေန ပတ္ထဝိဘာဝနာ ယာထာဝကဝတ္ထုဝိဘာဝနာ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁၉၇။

ယာဇာဝဂဟဏ (န) [ယာဇာဝ+ဂဟဏ] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန် – မှန်ကန် – သော အားဖြင့်–ယူခြင်း။ ၊ယထာဘူတဉာဏဒဿနာဘာ-

ကြောင်းဖြစ်- စေတတ်- သော ကုသိုလ်ဖြစ်သည့် ဒိဋ္ဌိ = ဉာဏ်အမြင်။ သမ္မာဒိဋ္ဌိဟိ ယာထာဝ နိယျာနိကကုသလဒိဋ္ဌိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၉၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။

ယာထာဝနိယျာနိကကုသလဝါဒဝမ (ပု) [ယာထာဝနိယျာနိက ကုသလ + ဝါဒဝမ] မဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်စွာ- (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ) ထွက်မြောက်-ကြောင်းဖြစ်-စေတတ်-သော ကုသိုလ်ဖြစ်သည့်-လုံလ-ဝိရိယ။ ယာထာဝနိယျာနိကကုသလဝါဒဝမဿာယ သမ္မာဝါယာမော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၆၁။

ယာထာဝနိဗ္ဗုတ္တိ (ထီ) [ယာထာဝ+နိဗ္ဗုတ္တိ] မဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်-သဘာဝကျ-သော-နိဗ္ဗုတ္တိ-သဒ္ဒါ၊ ထုတ်၍ ရွတ်ဆိုအပ်သော သဒ္ဒါ, မာဂဓသဒ္ဒါ။ အဝိပရီတနိဗ္ဗုတ္တိတိ ဗုဒ္ဓါဒီဟိ အာစိဏ္ဏာ ... ယာထာဝနိဗ္ဗုတ္တိ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၁၉၂။

ယာထာဝပဋိပတ္တိ (ထီ) [ယာထာဝ+ပဋိပတ္တိ] မဖောက်မပြန်- ဟုတ်မှန်- သော အကျင့်။ ပရိယတ္တိမမြောပိ ဟိ....ယာထာဝပဋိပတ္တိယာ အပါယပတနဘော ဓာရေတိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၇၄။

ယာထာဝပ(ပ္ပ)ဋိဓေဓ (ပု) [ယာထာဝ+ပဋိဓေဓ] မဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်-သောအားဖြင့်-စွာ-ဝိုးထွင်းချသိ-ခြင်း-တရားသည်၏ အဖြစ်။ ယာထာဝပ(ပ္ပ)ဋိဓေဓတော သယဉ္စ အကမ္မိယံ ပဂ္ဂလဉ္စ တံသမင်္ဂိံ (တံသမင်္ဂိနံ) နေယျောသု (ဥဒ္ဓေယျသု) အဓိဗလံ ကရောတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၁၃။ မူလဋ္ဌီ၊၂။၁၉၇။

ယာထာဝမန (ကိ) [ယာထာဝ+မန] မဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်-မတုန်မလှုပ်-သော စိတ်ရှိသော၊(တနည်း)မဖောက်မပြန်- ဟုတ်မှန်-မတုန်မလှုပ်-သော မှတ်ထင်ခြင်းရှိသော၊သူ။

ယာထာဝဒဿီ (တိ) [ယာထာဝ+ဒိသ+ဏီ။ ထိ.၌....ဒဿိနီ။] မဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်စွာ-သိမြင်- တတ် - လေ့ရှိ - သော၊ သူ။ ယာထာဝဒဿီဟိ ဇိတိန္ဒြိယေဟိ။ထေရ။၃၅၄။ အဝိပရီတဒဿိတာယ ယာထာဝဒဿီဟိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၇။

ယာထာဝဒိဋ္ဌိ (ထီ) [ယာထာဝ+ဒိဋ္ဌိ] မဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်-သော - ဒိဋ္ဌိ - သိမြင်တတ်သောဉာဏ်။ သမ္မာဒိဋ္ဌိတိ ယာထာဝဒိဋ္ဌိ နိယျာနိကဒိဋ္ဌိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။

ယာထာဝဒိဋ္ဌိက (တိ) [ယာထာဝ+ဒိဋ္ဌိ။ သမာသ်အဆုံး၌ က-လာ။] မဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်-သောအယူရှိသော၊ သူ။ သမ္မာဒိဋ္ဌိကောတိ ယာထာဝဒိဋ္ဌိကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၂။

ယာထာဝနာမ (တိ)[ယာထာဝ+နာမ]မဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်-သော အမည်ရှိသော၊သူ။ (ကပ္ပိတကထေရ်)။ သစ္စနာမောတိ စျာယံ သုသီလော အရဟာ ဝိမုတ္တောတိအာဒီဟိ ဂုဏနာမော ဟိ ယာထာဝနာမော အဝိပရီတနာမော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၁၅။

ယာထာဝနိစ္ဆယ (ပု) [ယာထာဝ+နိစ္ဆယ] မဖောက်မပြန်- ဟုတ်မှန်-သော အားဖြင့်-စွာ- ဆုံးဖြတ်တတ်သော ဉာဏ်။ (တနည်း) မဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်-သော အားဖြင့်-စွာ- ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ ဓမ္မဝဝတ္ထာနေနာတိ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ ယာထာဝနိစ္ဆယေန။သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၃၀၇။အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၇၈။

ယာထာဝနိယျာနိကကုသလဒိဋ္ဌိ (ထီ) [ယာထာဝ+နိယျာနိက+ကုသလ+ဒိဋ္ဌိ] မဖောက်မပြန်-ဟုတ်မှန်စွာ-(ဝဋ်ဆင်းရဲမှ)ထွက်မြောက်-

ယာထာဝဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ယာထာဝ+ဝိနိစ္ဆယ] ယာဃာဝနိစ္ဆယ–ကြည့်။ ဓမ္မဝဝတ္ထာနေ-နာဘိ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ ယာထာဝဝိနိစ္ဆ-ယေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။

ယာထာဝဝိဘာဝနရသ (တိ) [ယာထာဝ+ဝိဘာဝန+ရသ] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သောအားဖြင့် ထင်စွာပြခြင်းကိစ္စရှိသော။ ယာဂဘာဝဝိဘာဝနရသံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၅၂။

ယာထာဝသညီ (တိ) [(ယာထာဝ+သညာ=) ယာထာဝသညာ+ဣ]။] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–မတုန်မလှုပ်–သော–အမှတ်သညာ–မှတ်ဆင်ခြင်း–ရှိသော၊သူ။.... ယာထာဝ-မနာ ယာထာဝသညိမနာ အဝိပရီတမနာ အဝိပရီတသညိနော ဝဒန္တိ။ မဟာနိ။၄၇။ (–မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၆၅။)

ယာထာဝသတိ (ထီ) [ယာထာဝ+သတိ] မဖောက်မပြန်– ဟုတ်မှန်– သော– သတိ–အောက်မေ့ခြင်း–အမှတ်ရခြင်း။ ယာဂဘာဝ-သတိ နိဿာနသတိ ကုသလသတိတိ သမ္မာ-သတိ။ အ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၄။

ယာထာဝသဘာဝ (ပု) [ယာထာဝ+သဘာဝ] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သော သဘော။ ယာသာဝသဘာဝေ (အ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁) တိ "ဧတ္တကော ဧတဿ ဂုဏော၊ ဧတ္တကော ဒေါသော"တိ ဂုဏဒေါသာနံ သဘာဝေ။ မူလဋီ၊၁။၉၁။ (–သံ၊ဋီ၊၂။၄၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၃၅။)

ယာထာဝသဘာဝဂုဟဏ (နာ) [ယာထာဝ-သဘာဝ+ဂဟဏ]မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သော သဘောကိုယူခြင်း။ တဿ ယာထာဝ-သဘာဝဂ္ဂဟဏဝသေနပိ အရဟတော စိတ္တံ.... ပဝတ္တတေဝ။ အ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂။

ယာထာဝမနာ (မဟာနိ။၄၇)တိ နိစ္စလမနာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၆၅။

ယာထာဝမာန (ပု) [ယာထာဝ+မာန]မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သော–မာန–မာန်–မာန်-မူခြင်း။....ကြမေ တယော မာနာ ယာထာဝ-မာနာ နာမ အဒ္ဓဟတ္တာမဂ္ဂဝဇ္ဈာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၄။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၇။မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၈၁။) ယာထာဝမာနော (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ။၂။၃၂၂)တိ အဝိပရီတမာနော။ ပဋိသံ၊၈၈။ ၂၃၉။

ယာထာဝလက္ခဏ (တိ) [ယာထာဝ+လက္ခဏ] (၁) မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန် – သော သဘောလက္ခဏာရှိသော (အဒ္ဒဗ္ဗစိတ်)။(နာ) (၂) မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန် – သော သဘောလက္ခဏာ။ (၁) တဋ္ဌ ပန အဒ္ဒဗ္ဗ-စိတ္တေန အသာရမ္မေန ယာထာဝလက္ခဏေန။ မိ၊လိန္ဒ။၁၇၁။ (၂) ကိဉ္စဲ တဿ ယာထာဝ-လက္ခဏံ။ မိ၊လိန္ဒ။၁၇၁။

ယာထာဝလက္ခဏပဋိဝေဓ (ပု) [ယထာဝလက္ခဏ +ပဋိဝေဓ] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သော သဘောလက္ခဏာကို ထိုးထွင်း၍သိခြင်း။ ... သမ္မာသုတ္တာခမ္မေ စ ယာထာဝလက္ခဏပဋိဝေဓေ ပရိနေတီဘိ ပရိဏာယိကာ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၁။ ဓနဉ္ဇ၊၁။၁၃၃။)

ယာထာဝလက္ခဏပ(ပ္ပ) ဋိဝေဓနိဝါရက (နာ) [ယာထာဝလက္ခဏပ(ပ္ပ)ဋိဝေဓ + နိဝါရက] မဖောက်မပြန်– ဟုတ်မှန်– သော သဘော လက္ခဏာကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းကိုတားမြစ်ခြင်း။ ယာထာဝလက္ခဏပဋိဝေဓနိဝါရဏေန (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀)တိ သမ်တ အဝိပရီတသဘာဝ-ပဋိဝိဇ္ဈနဿ နိဝါရဏေန။ မ၊ဋီ၊၁။၃၂၅။

ယာထာဝဝစန (နာ) [ယာထာဝ+ဝစန]မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သောစကား။ တံ သဘာဝ-ဝစနံ အသေသဝစနံ နိဿသဝစနံ နိပ္ပရိယာ-ယဝစနံ ဘူတပစနံ တစ္ဆဝစနံ ယာထာဝဝစနံ ....။မိ၊လိန္ဒ။၂၁၉။

ယာထာဝသရသဘူမိ (ထိ) [ယာထာဝသရသ္+ဘူမိ] မဖောက်မပြန်– ဟုတ်မှန်– သော အားဖြင့် – စွာ – မိမိကိစ္စကို–ပြု–ပြီးစေ–ဆုဘုံ။ ယာထာဝသရသဘူမိ (အဲ၊၆၊၁။၆၃) တိ ယာထာဝတော သကိစ္စာရဏဘူမိ။ အဲ၊၆၊၁။၁၄၇။

ယာထာဝသရသလက္ခဏ (နာ) [ယာထာဝသရသ+လက္ခဏ] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သော မိမိ၏ကိစ္စ, သဘောလက္ခဏာ။ (၂) မဖောက်မပြန်– ဟုတ်မှန်– သော မိမိ၏ သဘောဝိသေသလက္ခဏာ, သာမညလက္ခဏာ။ (၃) မဖောက်မပြန်– ဟုတ်မှန်– သော မိမိ၏ သဘောဟု ဆိုအပ်သော လက္ခဏာ။ (၁) ယာထာဝသရသလက္ခဏာဝသေနာ (ဒီ၊၆၊၂။ ၃၇၄။ မ၊၆၊၁။၂၉၂)တိ အဝိပရီတသာ အတ္တနော ရသာ စေဝ လက္ခဏာသာ စ ဝသေန။ ရူပေသု အာဝိဉ္ဆန ကိစ္စသာ စေဝ ရူပါဘိသာတာရဟာဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏသာ စ ဝသေနာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊၆၊၂။၃၂၁။ မ၊၆၊၁။၃၇၈။ ယာထာဝသရသလက္ခဏံ ဝဝတ္ထပေတ္ဝာ(မ၊၆၊၁။၇၆)တိ အဝိပရီတံ အတ္တနော အာရမ္မဏံ သဘာဝစ္ဆေဒနာဒိကိစ္စဥ္စေဝ အညာဏာဒိလက္ခဏဉ္စ အဆင်္ကရတော ဟဒယေ ဌပေတ္ဝာ။ မ၊၆၊၁။၁၆၀။ (ကြ်ဉ်၌ အာရမ္မဏသဘာဝစ္ဆာဒနာဒိကိစ္စဥ္စေဝ·ဟု ပါဌ်ရှိသင့်သည်။)အထ၀ါ ယာထာဝသရသလက္ခဏ (နေတ္တိ၊၆၊၁၃၁)န္တိ အဝိပရီတံ အတ္တနော ပဝတ္တိသင်္ခါတံ ကိစ္စဥ္စေဝ ပိဋ္ဌနသင်္ခါတံ လက္ခဏဉ္စ။ နေတ္တိ၊၆၊၁။ (၂) အထ ဝါ ယာထာဝသရသလက္ခဏဝသေနာ(ဒီ၊၆၊၂။၂၇၄)တိ ယာထာဝသရသဝသေန စေဝ လက္ခဏဝသေန စ ယာထာဝသရသောတိ စ အဝိပရီတသဘာဝေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သော ဟိ ရသီယတိ အဝိရဒ္ဓပဋိဝေဓဝသေန အဿာဒီယတိ ရမိယတီတိ "ရသော"တိ ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ သလက္ခဏဝသေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ လက္ခ-

ယာထာဝသဘာဝဒုဿန (နာ) [ယာထာဝသဘာဝ+ဒုဿန] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သော သဘော်ကိုပြခြင်း။ "သခီါရေကစ္စသသာတိကာ"တိ ဣဒံ.... ယာထာဝသဘာဝဒဿနဝသေန ဝုတ္တံ။ ဒီ၊၆၊၁။၁၄၂။ သီ၊၆၊၁။သစ်၊၁။ ၄၁၁။

ယာထာဝသမာဓိ (ပု) [ယာထာဝ + သမာဓိ] မဖောက်မပြန်– ဟုတ်မှန်–သော–သမာဓိ–အာရုံ၌ စိတ်ကိုကောင်းစွာ ထားတတ်သော တံရုး။သမ္မာသမာဓိတိ ယာထာဝသမာဓိ....။ အဘိ၊၆၊၁။၁၀၉။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၁၁၉။ မဟာနိ၊၆။၃၄၂။

ယာထာဝသရသ (ပု) [ယာထာဝ+သ+ရသ] (၁) မဖောက်မပြန်– ဟုတ်မှန်–သော မိမိသဘော။ (၂) မဖောက်မပြန်– ဟုတ်မှန်–သော မိမိကိစ္စ။ (၁) ယာထာဝသရသတော (မ၊၆၊၁။၁၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၀)တိ ယထာဘူတသဘာဝတော။ မ၊၆၊၁။၂၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊၂။၃၆၂။ ယာထာဝသရသတော (အဘိ၊၆၊၂။၄၇)တိ အဝိပရီတသဘာဝတော။ မူလဋီ၊၂။၃၉။ ယာထာဝသရသ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၉)န္တိ ယထာဘူတံ သဘာဝံ။ ယာထာဝတော ရသ်ယတိ ဉာယတီတိရသော၊ သဘာဝေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊၁။၂၁၆။ (–အဘိ၊၆၊၃။၄၂။ ပဋိသံ၊၆၊၂။ ၁၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၇။ ဇာ၊၆၊၃။၃၃၉။ ဒီ၊၆၊၂။၃၃၄။ဒီ၊၆၊၃။၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊၂။၃၄၅။နေတ္တိ၊၆၊၁။၀၂။) (၂) ယာထာဝသရသလက္ခဏ (၁) ကြည့်။

ယာထာဝသရသဝုတ္တိ (ပု) [ယာထာဝသရသ+ဝုတ္တိ] မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်–သော မိမိသဘောအားဖြင့် ရှင်ပယ်သောဂုဏ်၊ သဘောအားလျော်သောဂုဏ်။ ယာထာဝသရသဝုတ္တိဝသေနာ (အဲ၊၆၊၁။၁၀၅)တိ ယထာသဘာဝဂုဏ်ဝသေန။ အဲ၊၆၊၁။၁၄၀။

(နာမ်,အမည်)။ (၃) အကြင် အကြင် အလို ဖြင့် ဖြစ်–ဗျူဟပ္ပတ္တိနိမိတ်, ပဝတ္တိနိမိတ်ကို မင့်မူ၍ ဖြစ်–သော (နာမ်,အမည်)။ (၄)အကြင် အကြင် အလိုဖြင့် ဖြစ်– ဟူးဟူးငြားငြား– ဟုတ်ဟုတ်ငြားငြား– အားဖြင့် ဖြစ်–သော (ဖြေကြားခြင်း စသည်။) (၅) အကြင် အကြင် အလိုဖြင့် ဖြစ်–အလိုအလျောက်ဖြစ် –သော (ဆွမ်း, ထမင်း)။ (၆) အကြင် အကြင် အလိုရှိ– အာဆာမ် စသည်ဘိုးဘွင် တစ်ခုခုကို ကြည့်ရှုလို–သော အချိန်, အခါ။ (၁) အကြင် အကြင် အလို့– ဝစနတ္ထ.ကို မင့်မူ၍ ဖြစ်ေ ါ်–လာသော (နာမ်,အမည်)။ ယဒိစ္စာယ အာ.တံ ယာဒိစ္စာ.။ ဝိဓတိ၊ ၁။၅၈။ (၂) အကြင် အကြင် အလိုဖြင့် မှ.သ့်ရှံ.ျ –ဝါကျနက်ဒ့ကင်း–ဇယာ (နာမ်, အမည်)။ ယာဒိစ္စာ.ကံ နာမ ယဒိစ္စာယ ကာ.မတ္တံ ဗျဥ္ဇနတ္ထဝိဓာတံ နာမံ ဝုစ္စတိ။ နီတိ၊သုတ္တ။ နှာ–၃၅၉။ (၃) အကြင် အကြင် အလိုဖြင့် ဖြစ်–ဗျူဟပ္ပတ္တိနိမိတ်, ပဝတ္တိနိမိတ်ကို မင့်မူ၍ ဖြစ်–သော (နာမ်, အမည်)။ တိဿော ဖုဿောဘျာဒိ ဟေတုမနပေက္ခိတ္တာ ဣစ္ဆာ.ဝသေန တခ်ိဏ်းဟုန္တတ္တာ ယာဒိစ္စကနာမံ နာမ။ ယာ ယာ ဣစ္ဆာ ယဒိစ္စာ၊ ယဒိစ္စာယ ဇာတံ ယာဒိစ္စကံ။ သံပျင်ဒ်ီ။ နှာ–၃၄။ (၄) အကြင် အကြင် အလိုဖြင့် ဖြစ်–ဟူးဟူး ငြားငြား– ဟုတ်ဟုတ် ငြားငြား–အားဖြင့် ဖြစ်–သော (ဖြေကြားခြင်းစသည်)။ အညော်သံ တံ ယာ.ဒိစ္စကံ သုတာ.ဒ္ဓါသဒိသံ (က–မူ)။ အနုဒ်ီ၊ ၂။၂၂၅။ (၅) အကြင် အကြင် အလိုဖြင့် ဖြစ်–အလိုအလျောက်ဖြစ်– သော (ဆွမ်း, ထမင်း)။ ဘိက္ခုနော နာမ ယာဒိစ္စာ.ာ(ယာ ဒိစ္စကီ) ဇေ ဘိက္ခာ ဂဟဘာဒ္ဓာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၅၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၃၅၅။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၁၉။ (၆) အကြင် အကြင် အလိုရှိ– အာဆာမ် စသည်ဘိုးဘွင် တစ်ခုခုကို ကြည့်ရှုလို–သော (အချိန်,အခါ)။ ယာဒိစ္စကနိက္ခမန–ကြည့်။

ဿဝသေ နာတိ အနိစ္စာဒိသာမညလက္ခဏ. ဝသေန။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၂၁။ (၃)ယာထာဝသရ. သလက္ခဏာဿာ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၀)တိ အဝိ. ပရီတဿ အဘ္ဘနော သဘာဝသခ်ါဿာ လက္ခဏ.သ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၂၂။ ....ယာ. ထာဝသရသလက္ခဏံ ဇာနိတုံ ပဿိတုံ ပဋိဝိ. ဇ္ဈိတုံ နဒေဘိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၁။ ရသိတမ္ဘော ပဋိဝိဇ္ဈိတမ္ဘော သဘာဝေါ ရသော၊ အဘ္ဘနော ရသော သရသော၊ ယာထာဝေါ သရသော ယာထာဝသရသော၊ သော ဇေ လက္ခိတဗ္ဗတ္တာ လက္ခဏန္တိ ယာထာဝသရသ.လက္ခဏံ။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၉၂။ ယာ ဘာဝသရသလက္ခဏ (နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁၃၁)နွဲ့ ရသိတမ္ဘောဘိ ရသော၊ ပဋိဝိဇ္ဈိ. တမ္ဘော သဘာဝေါ၊ အဘ္ဘနော ရသော သရသော၊ ယာထာဝေါ သရသော ယာထာဝသ.သော၊ယာထာဝသရသော ဇေ လက္ခိတမ္ဘတ္တာ လက္ခဏန္တိ ယာထာဝသရသ. လက္ခဏံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၀၂။

ယာဒိက္ခ (တိ) [ယ +ဒုသ+ ကွိ (ကစ္ဆည်း။ ဓ၄၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၆ဓ၉။) ယ+ဒိသ+ကွိ (ရူ။၅၀၀။ မောဂ်၊၅၊၄၃။) ယာဒ့ကွ–သံ။ ဇာရိစ္ဆ–ပြာ] အကြင်သို့– ရှုတဲတ်–ရှုအပ်– သော၊ အကြင်သို့သ.ဘာ၌သော။ ယမိဝံနံ ပဿတိတိ ယာဒိ.ကွာ။ ကစ္စည်း။ဓ၄၂။ (–နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၆ဓ၉။) ကွာဒေသော ဤ. ဒိကွော၊ယာဒိကွော၊ တာဒိကွော။ ရူ။၅၀၀။

ယာဒိစ္ဆက (တိ) [ယဒိစ္ဆာ+ဏ ।က–လာ။ (ဝါ)သကတ္ထာ၌ က–ပစ္စည်း။ ယာယာ ဣစ္ဆာ ယဒိစ္ဆာ၊ ယဒိစ္ဆာယ ဇာတံ ယာဒိစ္ဆကံ။ သံပျင်ဒ်ီ။ နှာ–၃၄။ ထီ–၌ ယာဒိစ္ဆိကာ, ယာဒိစ္ဆိကီ။ယာဒ့စ္ဆိက–သံ။]အကြင် အကြင် အလို့– ဝစနတ္ထကို မင့်မူ၍ ဖြစ်ပေါ်–လာသော (နာမ်,အမည်)။ (တနည်း) ဆိုလို ဘိုလိုသော အားဖြင့် လာသော (နာမ်)။ (ပါထ၊ဂဏ္ဌိသစ်၊ ၂။၂၄။) (၂) အကြင်အကြင် အလိုဖြင့် မှည့်ခွံ့မှု–ဝါကျနက်မှ ကင်း–သော

ယာဒိစ္ဆကနိက္ခမန (တိ) [ယာဒိစ္ဆက+နိက္ခမန] အကြင် အကြင် အလိုရှိ–အာဆုမ် စသည်တို့ တွင် တစ်ခုခုကိုကြည့်ရှုလို–သောအချိန်, အခါ၌–ထွက်–ထွက်သွား–သော၊သူ့(ဒဏ္ဍပါဏိ-သာကိုဝင်မင်း)။ အဓိစ္စနိက္ခမနောတိ ယာဒိစ္ဆကနိက္ခမနော နအာဘိဏှနိက္ခမနော။ မ၊၌၊၂၂၊၂၀။

ယာဒိစ္ဆကိ (ထိ) [ယာဒိစ္ဆက+ဣ] ယာဒိစ္ဆက (၅) ကြည့်။

ယာဒိစ္ဆိက (တဲ) [ယဒိစ္ဆာ+ဏိက။ ယာဒ္ဒိစ္ဆိက–သံ။] ယာဒိစ္ဆက (၄) ကြည့်။ အညေသံ တံ ယာဒိစ္ဆိကံ သုတက္ကရသဒိသံ။ အနုဋီ၊၂။၂၂၅။

ယာဒိစ္ဆကတာ (ထီ) [ယာဒိစ္ဆိက+တာ] အကြင် အကြင် အလိုဖြင့် ဖြစ်–အလိုအလျောက်ဖြစ် ခြင်းရှိ–သည်၏ အဖြစ်။ သင်္ကတိ (မူလဋီ၊၂။ ၁၀၁) တိ အဓိစ္စသမုပ္ပါဒေါ ယာဒိစ္ဆိကတာ၊ ယံ သန္ဓာယ "ယဒိစ္ဆာယ ပဇတ္တာနံ နိဝတ္တာနံ ယဒိစ္ဆာယာ"တိ အာဒိ ဝုစ္စတိ။ အနုဋီ၊၂။ ၁၁၀။

ယာဒိစ္ဆိကတ္တာ (နာ) [ယာဒိစ္ဆိက+တ္တာ] ယာဒိစ္ဆိက ဝ–ကြည့်။ နာ သယံ ကာတမ္ဘောတိ ဒဿယံကာရေတိ အာဟ "အသယံကတောတိ၊ ယာဒိစ္ဆိကတ္တာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဒီ၊ဋီ၊၃၊၉၇။

ယာဒိသ (တိ) [ယ+ဒိသ+ကို။ ကစ္စည်း, ဥဿ။ ဖ၄၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၆၉။ ယ+ဒိသ+ကို။ ရူ။၅၀၈။ ယ+ဒိသ+က။ မောဂ်၊၅။ ၄၃။ ထဲ–၌ ယာဒိသာ, ယာဒိသီ။ ကစ္စည်း, ဥဿ, နိဒ္ဒေ–တို့၌ ကတ္တုသာဓနာ၊ရှေ့၌ ကတ္တု-သာဓန, ကမ္မသာဓန၊ မောဂ်၌ ကမ္မသာဓန-ဟုဆိုသည်။ ယာဒ္ဓ၈–သံ။ ဇာရိသ–ပြာ။] (၁) အကြင်သို့ ရှုတတ်– အကြင်သို့ရှုအပ်–သော၊ အကြင်သို့ သဘောရှိသော။ (၂) ဒုလွန်မျှားစွာသော။ (၁) ဤတို့ ယာဒိသော အဟံ၊ တ၊ဒိသော တုဝံ၊ ယာဒိသော တုဝံ။ တာဒိသော အဟံ။ မ၈၁။၂၂၁၊ မ၊၂။၂၀၁။ တာဒိသော တာတ ဘဝါဟိ၊ ယာဒိသော စိတ္တော စ ဂဟပတိ ဟတ္ထကော စ အာဠဝကော။ သံ၊၁။၄၃၁။ တာဒိသော တာတ ဘဝါဟိ၊ ယာဒိသော သာရိပုတ္တ-မောဂ္ဂလ္လာနာ။ သံ၊၁။၄၃၁။ တေ နတာဒိသာနံ ဘောဇနာနံ အတ္တနာ ပရိဘုဉ္ဇန္တိ .... ယာဒိသာနိ ဘိက္ခူနံ ဒေန္တိ။ ဝိ၊၁။၁၁၃။ ဝိ၊၂။၃၆။ ယာဒိသံ ဝပတေ ဗီဇံ၊ တာဒိသံ ဟရတေ ဖလံ။ သံ၊၁။၂၂၉။ ဇာ၊ ၁။၆၀။ မ၊၌၊၄။၈၇။ ဇာ၊၌၊၂။၁၀၅။ ယာဒိ-သော မံသစက္ခုဿ ဝိသယော အာနုဘာဝေါ ဂေါစရော တာဒိသော ဒိဗ္ဗဿ စက္ခုဿ....။ အဘိ၊က။၁၉၀။ (–အံ၊၁။၈၇။)(၂) ထာလ-ကဿ စ ပါနီယ၊ ဝိပါကံ ပဿ ယာဒိသ (ပေတ။၁၃၉)နွဲ့....ကဿ ပန ဝိပါကံ ယာဒိသံ ယာဝ မဟန္တံ ပဿ။ ပေတ၊၌။၇၁။

ယာဒိသဖဓိမုတ္တိက (တိ) [ယာဒိသ+အဓိမုတ္တိ။ သမာသ်အဆုံး၌ က-လာ။] အကြင်သို့–ရှုအပ်–သဘောရှိ–သော နှလုံးသွင်း ခြင်းရှိသော၊ သူ (သုဇာတိ စသော ထေရ်)။ ယထာဓိ-မုတ္တာဘိ ယာဒိသအဓိမုတ္တိကာ သဒ္ဓါဓိမုတ္တိ-ပညာဓိမုတ္တိသု ယံ ယံ အဓိမုတ္တိကာ။ ထေရ၊ ၌၊၁။၁၆။

ယာဒိသက (တိ) [ယာဒိသ+က။ ယာဒ္ဓ၈က–သက္ကတင်္ဌက။] (၁) ယာဒိသ (၁)ကြည့်။ နမေ ပိတာ ဝါ အထ ဝါပိ မာတာ၊ တော-ဒိသော ယာဒိသကော တုဝံသိ။ ဇာ၊၁။၃၃၅။ ဇာ၊၌၊၅။၂၂။ ယာဒိသကော တုံ။ ထေရီ၊၌။ ၂၀၆။ (၂) ယာဒိသ (၂)ကြည့်။ တတ္ထ ယာဒိသကော တေသံ ဝဏ္ဏော ဟောတိ။ ဒီ၊၂။၉၂။ အံ၊၃။၁၂၈။ မ၊၌၊၁။၃၄၀။ (–ဒီ၊ ၌၊၂။၁၅၀။ အံ၊၌၊၃။၂၄၆။)

ယာဒိသကီဒိသ (တိ) [ယာဒိသ+ကီဒိသ] ဟူးဟူး ငြားငြား – ဟုတ်ဟုတ်ငြားငြား – သော၊

ဝိသောဓကဆရာတို့ ထင်မြင်ယူဆချက် ဖြစ်သည်၊ ယင်းပါဠိ သင့်သည်။ "ယထာဓမ္မ-ဝိဟာရိနော"ကို "ယထာဓမ္မာ ယထာဝိဟာ-ရိနော"ဟု ဖွင့်ပြီး တဖန် "ယထာဓမ္မာ"ကို "ယာဒိသသီလာဒိဓမ္မာ"ဟု ဖွင့်၍ "ယထာ-ဝိဟာရိနော"ကို "ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒီသု ...ယာဒိသ-ဝိဟာရာ"ဟု ဖွင့်သည်။)

ယာဒိသီ (ထီ) [ယာဒိသ+ဣ] (၁) ယာဒိသ (၁)ကြည့်။ တာဒိသီ ဟောမိ၊ ယာဒိသီ ခေမာ စ ဘိက္ခုနီ ဥပ္ပလာဏ္ဍာ စ။ တာဒိသီ ဟောမိ၊ ယာဒိသီ ခုဇ္ဇုတ္တရာ စ ဥပါသိကာ-ဝေဠုကဏ္ဍကီယာ စ နန္ဒမာဘာဘာ။ အံ၊၁။၈၇။ ဂ။ တာဒိသမေဝါတိ ယာဒိသီ သတိ ဝုတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၆။ (၂) ယာဒိသ (၂)ကြည့်၊ ....ယာဒိသီ ဂတိ အဘိသမ္ဘရုဃော။ ဝိမတိ-၂။၂၅၅။ .... ယာဒိသီ တဒါ တဿ အဗ္ဘာ သယပ္ပဝတ္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၂၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၉၈။

ယာဒိ (တိ) [ယ+ဒုသ+ကို့။ (ကစ္စည်း။၆၄၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၆၉။) ယ+ဒိသ+ကို့။ (ရူ။ ၅၈၈။ မောဂ်၊၅။၄၃။) ယာဒ္ဓိ – သံ။] အကြင်သို့–ရှုတတ်–ရှုအပ်–ဆော၊ အကြင်သို့ သဘောရှိသော။ ဤဒီ၊ ယာဒီ၊ တာဒီ။ ကစ္စည်း။၆၄၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၆၉။ ရူ။၅၈၈။

ယာန (ပုံ၊န) [ယာ+ယု။ ယာ ဂတိ ပါပုဏောသု။ ယန္တိ ဧတေနာတိ ယာနံ၊ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၆၈။ နီတိ၊ဓာတု။၁၃၇။ ယန္တိ ဧတေန ဣစ္ဆိတိစ္ဆိ-တဋ္ဌာနန္တိ ယာနံ။ အဗ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ ယန္တိ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆန္တိ ဧတေနာတိ ယာနံ၊ မဂ္ဂိမဋ္ဌ။၊ ၁။၁၀၁။ (–ပါစိတ်၊ယော။၁၇၉။) (နှ)ယာန –သံ။ (ပုံ၊န) ဇာဏ–ပါဂတ] (န) (၁) (အလိုရှိအပ်သောအရပ်–နိဗ္ဗာန် – သုဂတိဘုံ –သို့ ရောက်ကြောင်း)ယာဉ်။ (က) ဆင်–မြင်း–ရထား–လှည်း–စသော ယာဉ် (၄-မျိုး၊ ၆-မျိုး)။ (ခ) ဆင်–မြင်း–ရထား–(က) သာမန်လူစားဖြစ်–လူမျိုးစုတွင် ပါဝင်–သော၊ (ခ) မပြောပလောက်– အသေး အဖွဲဖြစ်–သော၊ (ဂ) မည်ကာမတ္တ–ဖြစ်ကတတ်ဆန်း–ဖြစ်သော။(ဃ)ယုတ်ညံ့သော။ (က) ယာဒိသကီဒိသော (ဝိမာန။၇၀)တိ ယော ဝါ သော ဝါ၊ ပစုရဇနော တိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၉၇။ (ခ) ယာဒု ခေါ သိပ္ပကံ နာမ၊ အပို ယာဒိသကီဒိသံ။ ဇာ၊ဂ။၂၅။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ဂ။၃၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ ၇၄၄။ (ဂ) ယေ ကေစိ ယာဒိသံ ကီဒိသံ (ယာဒိသကီဒိသံ?) ဒါန် ဒေန္တိ။ မိလိန္ဒ။၂၆၉။ (ဃ) ယာဒိသကီဒိသော (ဇာ၊၂။၃၇၂)တိ ယော ဝါ သော ဝါ၊ လာမ-ကော တိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၇၅။

ယာဒိသဓမ္မဝိဟာရီ (တိ) [ယာဒိသဓမ္မ+ဝိ+ဟရ +ဏီ။ ထီ-ဠ် ဝိဟာရိနီ။] အကြင်သို့–ရှုအပ်–သဘောရှိ–သော သမာပတ်ဘာရား–ဖြင့်–ဠ်–နေလေ့ရှိသော၊ သူ။ (သုဘူတိ ဧသော ထေရ်)။ ယထာဓမ္မဝိဟာရိနော (ထေရ။ ၂၁၉)တိ ယာဒိသဓမ္မဝိဟာရိနော၊ ပရိယတ္တိ ပရမတာယံ အဋ္ဌတ္ဝာ ယထာနုရူပံ သမာပတ္တိ-ဝိဟာရိနော....။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။

ယာဒိသဝိဟာရ (တိ) [ယာဒိသ + ဝိဟာရ] အကြင်သို့ – ရှုအပ် – သဘောရှိ–သော ဒိဗ္ဗ စသော ဝိဟာရရှိသော၊ သူ (သုဘူတိ စသော ထေရ်)။ ယာဒိသသီလာဒိဓမ္မ-ကြည့်။

ယာဒိသသီလာဒိဓမ္မ (တိ) [ယာဒိသ+သီလာဒိ +ဓမ္မ] အကြင်သို့ – ရှုအပ် – သဘောရှိ–သော သီလ စသော တရားရှိသော၊ သူ (သုဘူတိ စသော ထေရ်)။ အထ ဝါ ယာဒ-ဓမ္မ ဝိဟာရိနော (ထေရ။၂၁၉)တိ ယထာ-ဓမ္မာ ဝိဟာရိနော (ယထာဓမ္မာ ယထာဓမ္မာ ဝိဟာရိနော?) စ၊ ယာဒိသသီလာဒိဓမ္မာ ဒိဗ္ဗဝိဟာရာဒီသု အာဘိဏ္ဟသော ဝိဟရမာနာ ပာဒိသဝိဟာရာ စာတိ အတ္ထော။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅-၆။(ဤ( )ကွင်း အာဘွင်းရှိ ပါဠိသည်

ထီး–ဖိနပ် စသည် ၊ဘဉ်။ဥပါဟနာ ပန ပဋ္ဌိ-
တသာ ယာနံ ခယေ၀။ ဒီ'ဌ၊၁။၈၀။ မဟာနိ၊ဌ။
၃၅၅။ ဣဒဉ္စ ယာနံ သမဏာသာ ကပ္ပတိ၊
ဥပါဟနာဂဏ္ဌတော သိလခန္ဓံ။ သံ၊ဌ၊၁။၇၈။
ယာနန္တိ ဆတ္တုပါဟနံ အာဒိ' ကတွာ ယံကိဉ္စိ
ဂမနပစ္စယံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၃ ၂၀။

(ဃ) သုစရိုက်တရားသုံးပါး, ဒါနတရား။
ပြဟ္မယာန (ဇာ၊ ၂။၃ဖ၅) ဟူ သေဋ္ဌယာနံ။
တိ၀ိဓော ဟိ သုစရိတဓမ္မော ဇေဋ္ဌပေါ စ
ဒါနဓမ္မော အရိယမဂ္ဂဿ ပစ္စယော ဟောတိ
တိ "ပြဟ္မယာန" ဟူ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၅၈။
(၄) အရိယာမဂ်ယာဉ်။ ယဿ တောဒိသံ
ယာနံ၊ ဣတ္ထိယာ ပုရိသဿ ဝါ။ သ၀ေ
ဇေတန ယာနေန၊ နိဗ္ဗာနဿေ၀ သန္တိကေ။
သံ၊ဘ။၃၀။

(စ) သမထယာဉ်။ သမထယာနေန
အတ္တကိလမထာနုယောဂံ။ အာဘိ၊ဌ၊၂။၁၁၄။
ပဋိသံ၊ဌ၊ဘ။၁၈၂။ တံ သမ္မာဒေတုကာမေန
သမထယာနိကေန တာ၀ ဌပေတ္ဗာ....။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၂။ ယာဘိ ပဇ္ဇတိ ဇေနာတိ
ယာနံ၊ သမထော၀ ယာနံ သမထယာနံ၊ တံ
တေဿ အတ္ထီတိ သမထယာနိကော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဋီ၊၂။၃၅၀။ (–မူလဋီ၊၂။၇၄။)

(ဆ) ဝိပဿနာယာဉ်။ ၊ဝိပဿနာယာ-
နေန ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂံ။ အာဘိ၊ဌ၊၂။
၁၁၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊ဘ။၁၈၂။ ယန္တိ ဇေတေန နိဗ္ဗာနံ
ဂစ္ဆန္တီတိ ယာနံ၊ ဝိပဿနာ၀ ယာနံ ဝိပဿ-
နာယာနံ။ မူလဋီ၊၂။၇၄။ ယာနတ္တယလဉ်း
–ကြည့်။ (၈) သမာပတ်ရှစ်ပါးယာဉ်။
ဒေ၀ယာနံ အာဘိရုယှ။ သုတ္တနိ။၃၀၀။ ပြဟ္မ-
လောကသင်္ခါတံ ဒေ၀လောကံ ယာပေတုံ
သမတ္ထတ္တာ ဒေ၀လောကယာနသညိတံ အဋ္ဌ-
သမာပတ္တိယာနံ အာဘိရုယှ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။
၁၆၇။ (စ) ကောင်းသောအကျင့်, တည်
ကြည်ခြင်းသမာဓိယာဉ်။ သာစေ ဇေတန

လှည်း –ထီး–ဖိနပ်-စသော ဒါနဝတ္ထုယာဉ်။
(ဂ) ရဟန်းတော်များအား အပ်စပ်သော
ထီး ဖိနပ် စသည်ယာဉ်။ (ဃ) သုစရိုက်တရား
သုံးပါး, ဒါနတရားယာဉ်။ (င) အရိယာမဂ်
ယာဉ်။ (စ) သမထယာဉ်။ (ဆ) ဝိပဿနာ
ယာဉ်။ (ဇ) သမာပတ်ရှစ်ပါးယာဉ်။ (ဈ)
ကောင်းသော အကျင့်, တည်ကြည်ခြင်းသမာ-
ဓိယာဉ်။ (ည) ဒါနပါရမီယာဉ်။ (၂) သွား
ခြင်း။ (၃) ဖေါက်ခြင်း။ (၄) ကင်း–မဖြစ်
–ခြင်း။ (ပု) (၅) သွားတတ်သော သူ။

(နှ) (၁) (က) ဆင်–မြင်း–ရထား–
လှည်းစသော ယာဉ်(၄-မျိုး၊ ၆-မျိုး)။ ယာနံ
နာမ ဝယှံ ရထော သကဋံ သန္ဓမာနိကာ။
ဝိ၊၁။၆၀။ ယာနံ နာမ ဝယှံ ရထော သကဋံ
သန္ဓမာနိကာ သံဝိကာ ပါဠိကီ။ ဝိ၊ ၂။၂၆၅၊
၄၅၃။ နု ဘိက္ခဝေ ယာဓနန ယာတမ္ဟံ။ ဝိ၊
၃။၂၀၀။ ပြဟ္မံ ဝတ တော ယာနံ။ သံ၊၃။
၄။ ဒေ၀ဝါပေ၀ဟံ ယာနံ။ ဇာ၊ ၂။၂၇၀။
(–မဟာနိ။၁၁၃။) နု ဟိ ဇေတေဟိ ယာနေဟိ၊
ဂစ္ဆေယျ အဂတံ ဒိသံ။ ဓမ္မ။၅၉။ ယာနံ ဝါ
ပေါရိမေယျ (မ၊ ၂။၂၉)ဟူ ပုရိသာနုစ္ဆဝိကံ
ယာနံ။ မ၊၃၊၃။၃၁။ သဗ္ဗေ ယာနာ ဝါဟနာ။
အဘ၊၆၊၁၊၁၂၅။ တထာ ဣဒ္ဓိဝိဓဿ စေ၀
နိဗ္ဗာနသုခဿ စ နိပ္ပတ္တိယာ ယာနံ ဒေတိ။
စရိယာ၊၆။ ၂၉၈။ (–ဒီ၊ ၂။၁၈။ အံ၊ ၂။၅၂။
မိလိန္ဒ။ ၂၆၈။ ဝိ၊၆၊၁။၂ ၀။ ဝိ၊၆၊၃။၁၁၆။
ဒီ၊၆။၁။၈၀။ အာဘိ၊၆၊၁။၄၀၅။ အာဘိ၊၆၊ ၂။
၄၂၃" ဓမ္မ၊၆၊၁။ ၃၉၇။ ဓမ္မ၊၆၊ ၂ ၁၈၄၊ သုတ္တနိ၊
၆၊ ၂။၁၁ ၂။ ဇာ၊၆၊၅၂။ ၂၆။) (၁) ဆင်–
မြင်း–ရထား – လှည်း – ထီး–ဖိနပ်စသော
ဒါနဝတ္ထုယာဉ်။ အန္ဒံ ပါနံ ဝတ္ထံ ယာနံ။
ဣတိဝုတ်။ ၂၄၀။ ယာနန္တိ ရထ၀ယှာဒိ အန္တ-
မသော ဥပါဟနံ ဥပါဒါယ ဂမနသာဓနံ။
ဣတိဝုတ်၊၆။ ၂ ၂၆။ (–အာဘိ၊က။ ၂၅၆။ ဇာ၊
၁။ ၂၀၆။ ဒီ၊၆၊၃။၁၁၆။ ဇာ၊၆၊၄။ ၂၀။)
(၇) ရဟန်းတော်များအား အပ်စပ်သော

ယာယတိ ဂစ္ဆတိတိ် ယာနော၊ ကာမေန ယာနော ကာမယာနော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၅၆။

ယာနက (န) [ယာန+က။ ခုဒ္ဒက် ယာနံ ယာနကံ။ ကုစ္ဆိတံ ယာနံ ယာနကံ။ ယာနမေဝ ယာနကံ။] (၁) ငယ်သော–ယာဉ်–ရထား၊ ယာဉ်ငယ်,ရထားငယ်။ (၂) စက်ဆုပ်အပ်သော–ယာဉ်–လှည်း–ရထား၊ ယာဉ်အို, လှည်းအို,ရထားအို။ (၃) ယာဉ်၊ လှည်းယာဉ်, ရထားယာဉ် (ယာဉ်အမျိုးမျိုး)။ (၁) သုဝဏ္ဏဋ္ဌေလုကာနံ ယာနကံ ပူရေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။(–အ ဋ္ဌ၊၁။၃၀။) (၂) ဆဇာ ဇိဏ္ဏယာနကံ ဒိသွာ "တေံ ယာနကံ အာပနေထာ" တိ ဝတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ (၃) သေသဇနံ ယာနကေန သဒ္ဓိံ နိဝတ္တာပေတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၄။(–သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။)

ယာနကဥပတ္ထမ္ဘနိကသဏ္ဌာန (တိ) [ယာနက+ဥပတ္ထမ္ဘနိက+သဏ္ဌာန] လှည်းဦးထောက်ခွသဏ္ဌာန်ရှိသော။ တတော ကေကေသော ဒ္ဝိမူလကော ဒ္ဝိကောဋ္ဌိကော ယာနကဥပတ္ထမ္ဘနိကသဏ္ဌာနော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၃။

ယာနကဥပတ္ထမ္ဘိနီသဏ္ဌာန (တိ) [ယာနက+ဥပတ္ထမ္ဘိနီ+သဏ္ဌာန] အထက်ပုဒ် ကြည့်။ တတော ကေကေသော ဒ္ဝိမူလကော ဒ္ဝိကောဋ္ဌိကော ယာနကဥပတ္ထမ္ဘိနီသဏ္ဌာနော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၄၃။

ယာနကဥပတ္ထမ္ဘိနီ (ထီ) [ယာနက+ဥပတ္ထမ္ဘိနီ] လှည်းဦးထောက်ခွ၊ လှည်းဦးဋ္ဌထောက်သည့် ဒုတ်။ ယာနကဥပတ္ထမ္ဘိနီ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၃(တိ သကဋ္ဌဿ ဓုရဋ္ဌာနေ ဥပတ္ထမ္ဘကဒဏ္ဍော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၀၅။

ယာနကစက္ကနာဘိမတ္တ (တိ) [ယာနက+စက္က–နာဘိ+မတ္တ] လှည်းဘီးပုံတောင်းပမာဏရှိသော။ မဟာသရီရော ကုမာရကာနံ ယာန-

ယာနေန၊ သမစရိယာ ဒဋ္ဌာဓိတိ။ ဇာ၊၂။ ၂၇၄။ သစေ တေန ယာနေနာတိ မဟာဆဇယသော်တံ ဝေဠုပံ ယာနံ သစေ အတ္တိ တေန ယာနေန။ သမစရိယာ ဒဋ္ဌာဓိတိတိ ယသ သမစရိယာ စ ဓိတိ စ ဒဋ္ဌာ ဟောတိ ထိရာ၊ သော တေန ယာနေန ယသ္မာ သေ ရထော သဗ္ဗကာမဒုဟော ဆဇယထာဓိပ္ပေတေ သဗ္ဗကာမေ ဒေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၄၉။

(ည) ဒါနပါရမီယာဉ်။ ယာနာ နာဝါ စ မေ ဟောထ။ အစလာ ဘဝသာဂရေ။ ဇာ၊၂။၃၅၀-၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၂၅။) (၂) သွားခြင်း။ ယာနံ အယာနံ အထ ဝါပိ ဌာနံ၊ မဟောသဓ တုမှိ မတိ ကရောဟိ။ ဇာ၊၂။၂၀၅။ မတိ ကရောဟိတိ အမှာကံ ရုစ္စနကံနာမ အပ္ပမာဏံ၊ တုမှိ စိန္တေဟိ၊ က် အမှာကံ အာဝါဟဌာယ တဋ္ဌာယ ယာနံ ဥဒါဟု အယာနံ ဒဒု ဣဒေဝ ဝါသော ရုစ္စတီတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၆၁။(၃) ရောက်ခြင်း။ သမဿ နိရောဓဿ ယာနံ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၈။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၃၁။ အနုဋ္ဌီ၊ ။၆၇။ သမဿ ယာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၄၅။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၄။ သမဿ နိရောဓဿ ယာနံ ပါပုဏနံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၆၈။

(၄) ကင်း–မဖြစ်–ခြင်း။ သမ္မာ ဝါ-ယာနံ အပဂမော အပ္ပဝတ္တိတိ သမယော။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၈။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၁။ အနုဋ္ဌီ၊၁။ ၆၇။ သမ္မာ ဝါ ယာနံ အပဂမောတိ သမယော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၅။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၄။ သမ္မာ ဝါ ယာနံ အပဂမော အပ္ပဝတ္တိ သမယော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၆၈။ (ပု) (၅) သွားတတ်သော၊ သူ။ တဿ စေ ကာမယာနဿာ (သုတ္တ နိ။၃၉၉။ မဟာနိ။၃။ နေတ္တိ။၆၊၅၉)တိ တဿ ပုဂ္ဂလဿ ကာမေ ဂစ္ဆမာနဿ ကာမေန ဝါ ယာယမာနဿ။ သုတ္တ နိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၉။ မဟာနိ။ဋ္ဌ။၂၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၃။ အထ ဝါ

ကစက္ကနာဘိမတ္တော ထာမသမ္မန္နော ပညဝါ ဥပါယကုသလော။ ဇာ၊၆၊၂၊၂၅၆။

ယာနကထာ (ထီ) [ယာန+ကထာ] ယာဉ်နှင့်-စပ်-ပတ်သက်-သော စကား၊ ယာဉ်ကို-စွဲ၍-အကြောင်းပြု၍-ဖြစ်သော စကား (တံရစ္ဆာနကထာ (၂၇) မျိုးတို့တွင် တစ်မျိုး အပါ အဝင် ဖြစ်သည်)။ မာလာကာဒံ ဂန္ဓကထံ ဥတိကထံ ယာနကထံ....။ ဝိ၊၂။၂၁၃။ ဒီ၊ဝ။၇၊၆၂။

ယာနကထာသမ္မန္န (တိ) [ယာနကထာ+သမ္မန္န] ယာနကထာနှင့်-စပ်-စပ်သွယ်-သက်ဆိုင်-သော။ ယာနကထာသမ္မန္နံ သန္ဓာယ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၂၆၇။

ယာနကန္တရ (နာ) [ယာနက+အန္တရ] လှည်း၏ အကြား၊အရပ်=(လှည်းကြား)။ သော တံ တဿ ယာနကန္တရေ ပက္ခိပါပေတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၆။

ယာနကာရ (ပု) [ယာန+ကရ+ဏ။ ယာနကရ-သံ။] (လှည်းစသည့်) ယာဉ်-ရထား-ကို ပြုလုပ်တတ်သော သူ (ယာဉ်လက်သမား)။ ယာနကာရော ပုရေအာသိ၊ ဒါရုကမ္မေ သုသိက္ခိတော။ အပ၊၁။၁၉၂။ တတ္ထ ယာနကာရောတိ ယန္တိ တေန ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဋ္ဌာနန္တိ ယာနံ၊ တံ ကရောတီတိ ယာနကာရော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။

ယာနကာရကုလ (နာ) [ယာနကာရ+ကုလ] (လှည်းစသည့်) ယာဉ်-ရာဇား-ကို ပြုလုပ်တတ်သော-အမျိုး-အနွယ်၊ ယာဉ်လက်သမား-အမျိုး-အနွယ်။ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ယာနကာရကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္တာ။ ဆေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၂၊

ယာနကာရပုတ္တ (ပု) [ယာနကာရ+ပုတ္တ] ယာဉ်ရထား-ကို ပြုလုပ်တတ်သော သူ၏သား၊ ယာဉ်လက်သမားသား။ ယာနကာရပုတ္တော (မ၊ဝ။၃၇) တိ ရထကာရပုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၆။

ယာနကာလ (ပု) [ယာန+ကာလ] သွားအံ့သောအခါ (သွားရမည့် ကာလ)၊ ယာနကာလော မဟာဆူဇ ဝိ်တာလကာယဿ သက္ကာရော ကာတဗ္ဗော။ လုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၊ ၉၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၇၊ ၂၀၀၊

ယာနကီစ္စ (နာ) [ယာန+ကိစ္စ] ယာဉ်-ပြထား-၏ကိစ္စ။ ယဒဿ ဒုါနဝုတ်ယောဇနသတံ အာဂစ္ဆန္တဿ ယာနကိစ္စံ သာဓေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၀၇၊၂၁၀။ ယာနကိစ္စံ သာဓေတိ မဂ္ဂ-ဂမနေန အကိလန္တဘာဝသာဓနတ္ထာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၉၆။

ယာနကူပတ္ထမ္ဘနိသဏ္ဍာန (တိ) [ယာနက+ဥပတ္ထမ္ဘနီ + သဏ္ဍာန] လှည်းထောက်ခွသဏ္ဍာန်ရှိသော။ စတ္တာရော ဒန္တာ ဒ္ဝိဇကာ-ဋ္ဌိကာ ဒ္ဝိမူလိကာ ယာနကူပတ္ထမ္ဘနိသဏ္ဍာနာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ၊၃၄။

ယာနတ (တိ) [ယာန+ဂတ] ယာဉ်သို့-ရောက်-တက်စီး-သော၊ ယာဉ်ပေါ်၌-တည်-ထိုင်-နေ-သော၊ သူ။ နာ ယာနဂတဿ အဂိလာနဿ ဓမ္မံ ဒေသေဿာမိတိ သံဃာ-ကရဏီယာ။ ဝိ၊၂။၂၆၅။ ဝိ။၅။၅၂၇၀။ အ-ဟ-ဆ္ဆေဝ ခေါ ပန ဘော ဂေါတမ ယာနဂတော သမာနော ယာနာ ပစ္စောရောဟိတ္တာ ဘဂဝန္တံ ဂေါတမံ အဘိဝါဒေယျံ....။ ဒီ၊ဝ။၁၁၀။ ယာနဂတဿာတိတ္ထေ သစေပိ ဒ္ဝိဟိ ဇနေဟိ ဟတ္ထသင်္ဃာဋ္ဌေန ဂဟိတော, သာဋကေ ဝါ ဌပေတ္ဝာ ဝံသေန ဝယ္ဟတိ အယုတ္တော ဝါ ဝယ္ဟာဒိကေ ယာနေ, ဝိသဒ်ရှိတ္ဝာ ဝါ ဌပိတေ စက္ကမတ္တေပိ နိသိန်နော ယာနဂတော်ဝေ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၇-၉။ ဂ၊ခ၊၁။ ၂၀၆။ (-ဝဇိရ။၃၄၀။ က၊ခ၊ဋ္ဌ။၁၀၀။ က၊ခ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၄၄၄။)

ယာနုစက္က (န) [ယာန+စက္က] ရထား–လှည်း–ဘီးစက်။ စက္ကသမာရုဠ္ဟာတိတ္ထေ ကုရိ-ယာပထစက္ကမ္မိ ဝန္ဒတိ ယာနုစက္ကမ္မိ။ အံဒ္ဓ၊ ၂။ ၁၆၄။ ဟတာ စက္ကေန သာသိကာ (ဇာ၊၁။ ၂၇)တိ ယာနုစက္ကေန ဟတာ သာသိကာ သကုဏိကာတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၅။

ယာနဋ္ဌ (တိ) [ယာန+ဋ္ဌာ+အ] ယာဉ်၌–တည်–ထားအပ်–သော (ဥစ္စာ)။ ယာနဋ္ဌံ နာမ ဘဏ္ဍံ ယာနေ နိက္ခိတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၅၀၊ ၆၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၀–၁။

ယာနဋ္ဌိက (တိ) [ယာန+အတ္ထိက=တ္ထ–ကို ဋ္ဌ–ပြု။] ယာနတ္ထိက–ကြည့်။ အန္ဓံ အန္ဓဋ္ဌိကဿ ပါနံ ပါနဋ္ဌိကဿ ဝတ္ထံ ဝတ္ထဋ္ဌိကဿ ယာနံ ယာနဋ္ဌိကဿ သယနံ သယနဋ္ဌိကဿ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၇။

ယာနတ္ထယ (န) [ယာန+တယ] (အနိစ္စစသည့်–လက္ခဏာ – ဝိပဿနာ) ယာဉ် သုံးပါးတို့၏ အပေါင်း။ အပိ စ တယာ ဓမ္မဒေသနာယ ယာနတ္ထယေ သတ္တာနံ အဝတာရဏာယ ရိပါစ-နာနိ ကာတုမ္ဘာနိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၇၂၊၃၀၈၊ ၃၁၉၊၃၂၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၇၈၊၉၀၊၉၉။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။ ၂၆၅၊ ၂၈၅၊ ၂၉၇၊၃၀၁။

ယာနတ္ထယမုခ (န) [ယာနတ္ထယ+မုခ] (အနိစ္စ စသည့်–လက္ခဏာ–ဝိပဿနာ) ယာဉ်သုံးပါး တို့၏ အပေါင်းကို– အဦးမူ– ပဓာနထား–ခြင်း။ သာ ပန ဗုဒ္ဓါနံ ဒေသနာ သဗ္ဗတ္ထ သဗ္ဗဒါ စ ယာနတ္တယမုခေနေဝါတိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၃၀၅။ ယာနတ္တယမုခေန သဗ္ဗဒုက္ခနိယ္မာ-နိကဓမ္မဒေသနာ ပယောဂေါ နာမ။ ဝိဘာ-ဝိနီ။၇၂။ ယန္တိ နိဗ္ဗာနံ ဂစ္ဆန္တိ ဧတေနာတိ ယာနံ၊ ယာနဉ္စ ယာနဉ္စ ယာနာနိ၊ အနိစ္စာနု-ပဿနာဉာဏာဒီနိ တီဏိ ဝိပဿနာဉာဏာနိ။ ယာနာနံ တယံ ယာနတ္တယံ၊ ကဿ မုခံ ပဓာ-နဘာဝေါ ယာနတ္တယမုခံ၊ တေန ယာနတ္တ-ယဿ ပဓာနဘာဝေန၊ ယာနတ္တယံ ပဓာနံ ကတ္တာတိ အတ္ထော။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၁၀၁။

ယာနတ္ထိက (တိ) [ယာန+အတ္ထိက] ယာဉ်ကို–ယာဉ်ဖြင့်–အလိုရှိသော၊ သူ။ ဝေရှပံ ဒါနံ အန္နံ အန္နတ္ထိကဿ ပါနံ ပါနတ္ထိကဿ ဝတ္ထံ ဝတ္ထတ္ထိကဿ ယာနံ ယာနတ္ထိကဿ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၄၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၃၃။

ယာနဒ (တိ) [ယာန+ဒါ+အ။ ယာနံ ဒေတိ-တိ ယာနဒေါ။ နိရုတ္တိ။၇၀၄။] (ထီးဖိနပ် စသည့်) ယာဉ်ကိုပေးလှူတတ်သော၊ သူ။ ယာနဒေါ သုခဒေါ ဟောတိ။ သံ၊၁။ ၂၉။ ယာနဒေါတိ ဟတ္ထိယာနာဒီနံ ဒါယကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။

ယာနဓါန (န) [ယာန+ဓါန] ယာဉ်အလှူ၊ ယာဉ်ကိုပေးလှူ–ခြင်း–ကြောင်း စေတနာ။ ဆရေန ပါနီယဓါနေန၊ ယာနဓါနေန စူဘယံ။ ပေတ။၁၇၁။ ယာနဓါနေန သုခဝိသေသပဋိ-လာဘော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၀။ ယာနဓါနေန စေဝ ဘတ္တာဒိစာဂုပစ္စယဓါနေန စ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၁၇၁။

ယာနုဒုကသိဒ္ဓိ (ထီ) [ယာနဒုက+သိဒ္ဓိ] သမထ, ဝိပဿနာယာဉ် ၂–ခုအပေါင်း (=ယာနဒု-က)၏–ပြီးစီး–ပြည့်စုံ–ခြင်း။ စျာနပညာဒု-ကေန ယာနဒုကသိဒ္ဓိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၃-၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၉၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂၉၁။

ယာနဒွယ (န) [ယာန+ဒွယ] (သမထ,ဝိပဿ နာ) ယာဉ်နှစ်ပါး အပေါင်း။ တေသံ ဗုဒ္ဓါနံ မဟာနုဘာဝတာဝိဘာဝနေန ယာန-ဒွယေ ပတိဋ္ဌာပနာ ပရိယောဒပနာ စ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၉၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂၇၅။

ယာနုပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ယာန+ပရိစ္ဆေဒ] ယာဉ် အပိုင်းအခြား၊ ယာဉ်ကိုပိုင်းခြားခြင်း၊ ယာဉ်၏အပိုင်းအခြား၊ ယာဉ်ကိုပိုင်းခြားခြင်းကို ဆိုကြောင်းဖြစ်သော စကားရပ်။

စက္ကဝတ္တိ ယာနဝါဟံ အာရုယှ ဟေဘာသံ အဇ္ဇုဂ္ဂစ္ဆတိ။ မ၊၄၊၁၁၁။

ယာနဝါဟန (န) [ယာန+ဝါဟန] (ရထား စသည့်) ယာဉ်, ဆင်–မြင်း–ယာဉ်။ ယာန-ဝါဟနံ....ပုတ္တဒါရံ အတ္တာနဉ္စ စဇိတ္ထ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၂။ မမ ယာနဝါဟနံ သင့် ကရောထ။ ဇာ၊ ၄၊၅၊၃၀၅။

ယာနဝါဟနပဋိက္ခေပ (ပု) [ယာနဝါဟန+ပဋိ-က္ခေပ] (ရထားစသည့်)ယာဉ်,ဆင်,မြင်းတို့ကို ပယ်စွန့်ခြင်း။ "ယဒါ"တိ အာဒိနာ ယာနဝါ-ဟနပဋိက္ခေပံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ ၂၇၄။

ယာနဝါဟနသမ္မတ္တိ (ထီ) [ယာနဝါဟန+ သမ္မတ္တိ] (ရထားစသည့်) ယာဉ်,ဆင်ယာဉ်, မြင်းယာဉ်တို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ နဟိ မေ တေ အာပုစ္ဆိတာ ယာနဝါဟနသမ္မတ္တိံ နစက္ကာရိယဝိသေသံ ဒဿန္တိ။ အံ၊၆၊၃။ ၂၁၁။ (–သာရတ္ထ၊၃။၃၂၅။)

ယာနသင်္ခ (န) [ယာန+သင်္ခ] (မြင်းစသည့်) ယာဉ်ကိုစီရင်ခြင်း။ တေန ဟိ အာဒရိယ တုမ္ဟေယေဝ မေ အဿံ ကပ္ပေတွာ ယာနသင်္ခံ ကရောထ။ ဇာ၊၆၊၆။ ၂၇၄။

ယာနသဒ္ဒ (ပု) [ယာန+သဒ္ဒ] ယာဉ်-ရထား – တို့၏အသံ။ အဘိနာဒယိတ္ထာတိ-ယာနသဒ္ဒေန ဇကေနိန္နာဒံ အကာသိ။ ဇာ၊ ၄၊၁။၄၃၃။

ယာနသန္နိဓိ (ပု) [ယာန+သန္နိဓိ] ယာဉ်ကို-သိုမှီး–သိမ်းဆည်း–ခြင်း။ အနုသန္နိဓိ• ပါန-သန္နိဓိ• ဝတ္ထသန္နိဓိ• ယာနသန္နိဓိ• သယန-သန္နိဓိ•။ ဒီ၊ဝ၊၁၊၁၁။ မဟာနိ။ ၂၉၀။(–ဒီ၊၆၊ ၁။၈၀။ မဟာနိ၊၆။၃၅၄။)

ယာနသာမဂါ (ထီ) [ယာန+သမဂါ] ယာဉ်၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ပဿမေန ယာနသမဂါ။ ဥဒါန၊ ၆။၃၂။

အမှာဘံ ပန ဗောဓိသတ္တော ကဏ္ဍကံ အဿ-ဝရမာရူယ နံ ဘွန္တော်တိ။ အယံ ယာနပရိ-ယေသနာ။ ဒီ၊၆၊၂။၁၆။ ယာနပရိယေသနာ အာဘိနိက္ခမနပရိယေသနာ ပဓာနပရိယေသနာ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၃။

ယာနဘူမိ (ထီ) [ယာန+ဘူမိ] ယာဉ်ဖြင့်သွား လာနိုင်သော မြေအရပ်။ သ ယာနဘူမိ• ယာသိဟ္မာ၊ ယာနာ ဩရုယှ ဧကိယော။ သုဘူနိ။၃၄၁။ သ ယာနဘူမိ• ယာယိတ္မာ ယာဝတိကာ ဘူမိ ဟတ္ထိအဿာဒိနာ ယာ-နေန သက္ကာ ဂန္တုံ၊ တံ ဂန္ဒွာ။ သုဘူနိ၊၆၊၂။ ၁၁၂။

ယာနကောဂ (ပု) [ယာန+ကောဂ] ယာဉ်ကို –သုံးဆောင် –သုံးစွဲ –ခြင်း။ နာဿုဇ္ဇာဇာယ ယာနကောဂါယ စိတ္တံ နမတိ။ သံ၊၁။၉၃။ (–အံ၊၃။၁၉၅။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၃၅၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၃၁၂။)

ယာနမုခ (န) [ယာန+မုခ။ ယာနဿ မုခံ ပုမေဆုဘာဂေါ။ အမရာဋ္ဌိ၊ဗျာချာ။ကပ္ပဒ္ဒုမ။] ယာဉ်ဦး၊ ယာဉ်ဘို၏ ရှေ့ပိုင်း (လှည်းဦး ရထားဦး)။ ယာနပ္ပုတောဋ္ဌိ ကုမ္ဘမုခါဒီန (ဒီသုဒ္ဓိ၊၁။၂၁၁)နှင့် သြဂုဏ္ဍနဂိဂါဒီယာ-နာနံ မုခံ ယာနမုခံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၉၆။ ယာနမုခံပျါတြ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၃၇၅။

ယာနယာ ယီ (တိ) [ယာန+ယာယီ] ယာဉ် ဖြင့်–သွား– လေ့ရှိ– တတ်– သော၊ သူ။ ဟတ္ထိယာယီ ဝါ အဿ ယာယီ ဝါ ရထယာယီ ဝါ ယာနယာယီ ဝါ။ အံ၊၂။ ၂၆၆။

ယာနယောဇန (န) [ယာန+ယောဇန] ယာဉ်၌ ယှဉ်ခြင်း (ယာဉ်၌ ကခြင်း)။ ယာနယော-ဇနတ္ထံ ဥသဘောဟိ စ အနုဿာ ဟောတိ။ အံ၊၃၊၁၁၃၁၃။

ယာနဝရ (န) [ယာန+ဝရ] မြက်သော-ယာဉ်–နွားး၊ (ယာဉ်– ရထား – မြက်)၊

သော။ (၂) (အာဇာနည်မြင်း ကအပ်သော) ယာဉ်ကဲ့သို့ ပြုအပ်သော။ (၁) ယာနိကတာ-ယာ (ဝိ၊၅။ ၂၄၉။ ပဋိသံ။၃၁၃)တိ သုယုတ္တ-ယာနသဒိသာယ ကတာယ။ ဝိ၊၆၊၀၄။ ပဋိသံ၊၆၊ ၂။ ၂၀၇။ (–အံ၊ ၂။ ၂၇၇။ အံ၊၆၊၃။ ၉၅။) (၂) ယာနိကတာ (ဒီ၊ ၂။၀၆။ သံ၊၁။ ၄၅၅။ သံ၊၃။ ၂၂၇။ ဥဒါန။၁၅၂)တိ ယုတ္တ-ယာနံ ဝိယ ကတာ။ ဒီ၊၆၊ ၂။၁၄၄။ သံ၊၆၊ ၂။ ၂၀၆။ သံ၊၆၊၃။ ၂၀၂။ ဥဒါန၊၆။ ၂၉၄။

ယာနိကတ၆ (ပု) [ယာနိကတ+အတ္ထ] ယာဉ်ကဲ့သို့ ပြုအပ်သောသဘော၊ ယာဉ်နှင့်တူစွာ ပြုအပ်သော သဘော။ ယာနိကတ၆ော (ပဋိသံ။၁၀၊၃၀၇)တိ ယုတ္တယာနသဒိသက-တ၆ော။ ပဋိသံ၊၆၊၁။ ၉၃။

ယာနိယ (တိ) [ယာ+အနီယ] (နတ်ပြည်, ဗြဟ္မာပြည်သို့) သွားရောက်–ကပ်ရောက်–ကြောင်း (ကုဒ္ဓိဝိဓအဘိညာဉ်ဟု ဆိုအပ်သော လမ်းခရီး)။ ဒေဝယာနိယော မဂ္ဂေါ (ဒီ၊၁။ ၂၀၈)တိ ပါဠိယေကွော ဒေဝလောကဂမန-မဂ္ဂေါ နာမ နတ္ထိ၊ ကုဒ္ဓိဝိဓာဂ၊ဆော ပနေတံ အဓိဝစနံ။ ဒီ၊၆၊၁။၃၂၃။ တေ ယန္တိ ဥဟစ္စ၆ိန္တိ ဇတေနာတိ ဒေဝယာနိယော ယထာ "နိယျာနိကာ"တိ ဇတ္ထ အနီယသဒ္ဒေါ ကတ္တတ္ထော၊ တထာ ဣဓ ကရဏတ္ထေတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။၊ သီ၊၌၊ သဒ်၊ ၂။၄၁၅။

ယာနုဂ္ဂါဠ္ဟ (ပု) [ယာန+ဥဂ္ဂါဠ္ဟ] ယာနုဂ္ဂါတ–ကြည့်။ သာ ဇစ္စန္တသုခုမာလာ ကုမာရိကာ ယာနုဂ္ဂါဠ္ဟေန ဥဗ္ဗာဇ္ဇာ....ရတ္တိဘာဂေ ကာလ-မကာသိ။ အပ၊၆၊၁။၁၇၃။

ယာနုဂ္ဂါတ (ပု) [ယာန+ဥဂ္ဂါတ] (လှည်းစသော) ယာဉ်၏–လှုပ်–ခုန်တက်၍သွား–ဆောင့်–ခြင်း (လှည်းတောက်–လှည်းမူး–ခြင်း)။ ယာနုဂ္ဂါတေနာ (ဝိ၊၃။ ၂၀၀)တိ ယာနံ အဘိရုဟန္တာဿ သဗ္ဗော ကာယော

ယာနသာ (သာ) မိက (ပု) [ယာန + သာမိက] ယာဉ်၏အရှင်၊ ယာဉ်ပိုင်ရှင်၊ ယာဉ်ကို ပိုင်ဆိုင်သူ။ မဂ္ဂပ္ပဋိပန္နေ ယာနေ ယာန-သာမိကော ကေနစိဒေဝ ကရဏီယေန သြရောဟိတွာ မဂ္ဂါ သြက္ကန္တော ဟောတိ။ ဝိ၊၆၊၁။ ၂၉၂။

ယာနသိက္ခာပဒ (န) [ယာန+သိက္ခာပဒ] ယာန-သိက္ခာပုဒ် (ယာဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ ပညတ် အပ်သော သိက္ခာပုဒ်)။ ယာနသိက္ခာပဒ-ဝဏ္ဏနာ။ ကခ်ဲ၊။ ၂၀၁၊၃၅၀။

ယာနသုခ (န) [ယာန+သုခ] ယာဉ်ချမ်းသာ (ယာဉ်စီး၍ သွားလာရသောကြောင့် ဖြစ်သော ချမ်းသာ)။ နနု အတ္ထိ သုခါ ဝေဒနာ ကာယိကံ သုခံ စေတသိကံ သုခံ ဒိဗ္ဗံ သုခံ မာနုသကံ သုခံ လာဘသုခံ သက္ကာရသုခံ ယာနသုခံ သယနသုခံ....။ အဘိ၊က။၁၆၀။

ယာနသေဋ္ဌ (န) [ယာန+သေဋ္ဌ] အထူးသဖြင့် မြတ်သောယာဉ် (ဝေဇယန္တာရထား)။ တံ ယာနသေဋ္ဌံ အဘိရုယှ မာတလိ၊ ဒိသာ ဣမာယေဝ အဘိနာဒယိတ္ထ။ ဇာ၊ ၂။၁၁၁။ ဇာ၊၆၊၅။၄၃၆။

ယာနိက (တိ) [ယာန+ဣက] (၁) (သမထ, ဝိပဿနာဟူသော) ယာဉ်ရှိသော၊ သူ။ (၂) ယာဉ်ဖြင့် – လှည့်လည်– သွားလာ–သော၊ သူ။ (၁) သမထယာနိကေန.... ပရိဂ္ဂဟေ-တဗ္ဗာ။ သုဒ္ဓဝိပဿနာယာနိကော ပန.... စတသော ဓာတုယော ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၂။ ယာတိ ပဇ္ဇတိ ဧတေနာတိ ယာနံ၊ သမထော၁ ယာနံ သမထယာနံ၊ တံ တေသာ အတ္ထီတိ သမထယာနိကော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊ ၂။ ၃၅၀။ (၂) ရထိကော ယာနိကော။ နိရုတ္တိ။ ၄၆၃။

ယာနိကတ (တိ) [ယာန+ကတ] (၁) (ကောင်းစွာ ကျင်ထားသော) ယာဉ်နှင့်တူစွာ ပြုအပ်

ယာဝနကဗေတ (ပု) [ယာဝနက+ဗေတ] မျှတသော ပြိက္ခာ။ ဣတော အနုပဒိန္နေန ယာဝနကဗေတာနဒ္ဓ....။ဝိသုဒ္ဓိ၊၃။၃၀၀။

ယာဝနကာရဏ (နာ) [ယာဝန+ကာရဏ] မျှတရည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံးတည်–ခြင်း၏ အကြောင်း။ ယာဝေန္တိ ဘေနာတိ ယာဝနာတိ ဝုတ္တာ သရီရယာဝနကာရဏာဘာဇီဝိတိန္ဒြိယဿပိ ယာဝနကာရဏန္တိ ဣမဿ ဝိသေသဿ ဒဿနတ္ထံ....။ အနုဋီ၊၁။၂၀၂။

ယာဝနတ္ထ (ပု) [ယာဝန+အတ္ထ] မျှတ–ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံး တည်–ခြင်းဟူသော အ ကျိုး။ ဘိသမုဇ္ဇာလံ ဥဒ္ဓရန္တော၊ ယာဝနတ္ထာယ မာတုယာ။ စရိယာ။၃၉၉။ စရိယာ၊၁၉။၁၁၂။ (–မူလဋီ၊၁။၁၈၆။ အနုဋီ၊၁။၂၀၂။)

ယာဝနပဋိဝိသမဘာဝ (နာ) [ယာဝန+ပဋိဝိသ+မတ္တ] မျှတလောက်၍ အဖိုအစုမျှ၊ စားလောက်၍ အဖိုအစုမျှ။ ပဋိဝိသမတ္တော၀ါတိ အတ္ထနော ယာဝနပဋိဝိသမတ္တမေ၀။ မဇ္ဈိ၂။ ၈၃။

ယာဝနပ(ပ္ပ)မာဏ (နာ) [ယာဝန+ပမာဏ] မျလောက်၍ – အတိုင်းအရှည် – ပမာဏ။ ပမာဏေနေ ၀ါတိ အတ္ထနော ယာဝနပ္ပမာဏေနေ၀ အပ္ပံ ဂဟေဘဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋီ၁။ ၂၂၉။ (–မ၊ဋီ၊ ၂။၁၈၃။)

ယာဝနပ္ပဟောနက (တိ) [ယာဝန+ပဟောနက] မျတစေခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော၊ မျတစေနိုင်သော။ ကေ ပိဏ္ဍပါတန္တိ ကေ ဒိ၀သံ ယာဝနပ္ပဟောနကံ ပိဏ္ဍပါတံ။ အံ၊ဋီ၁။၉၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၄၉။

ယာဝနဘာဝ (ပု) [ယာဝန+ဘာဝ] မျ–မျတ–သည်၏ အဖြစ်။ ယံယံ လဒ္ဓံ၊ ဘောန ဘေနေန၀ ယာဝနဘာ၀ံ နိဿာယ။ အာဘိ၊ ။၃။၁၀၀။ (–ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၇၀။)

ယာဝနာ (တိ) [ယာဝန+က] မျတသော၊ သူ။ သရေ သရေ လဒ္ဓပိဏ္ဍပါတေန ယာဝနကာ။ ဇာတ၊ဋ၂၊ ။၄၁၀။

ယာဝန[၁] (တိ) [ယာ+ဝေါ+ယု] (၁) မျ–မျတ–ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံးတည် – စေတတ်သော (ရှည်မြင့်စွာသော ကာလတိုင်အောင် ထောက်စေတတ်သော)။ (ထီ) (၂) မျ – မျတ – ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံးတည်–ကြောင်း။ (နာ) (၃) မျ –မျတ–ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံးတည်–ခြင်း (ရှည်မြင့်စွာသော ကာလ တိုင်အောင်ထောက်စေခြင်း)။ (၁) ဣဒံ မေ ပဌမံ ဘတ္တံ၊ ပြဘ္ဘစာရီ ဃ ယာဝနံ။ အပ၊၁။၅၃။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၇။) (ထီ)(၂) ယော တေသံ အရူပီနံ ဓမ္မာနံ အာယုဋ္ဌိတိ ယပနာ ယာဝနာ။ အဘိ၊၁။ ၂၀။ (တောယ)ယပေန္တီတိ ယပနာ၊ တဿာ ယာဝနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ (နာ) (၃) အတ္တဘာ၀ဿ ဣရိယံ ၀ုတ္တိ ပါလနံ ယပနံ ယာဝနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၁။ ယာဝနာဃာ-(အဘိ၊၁။ ၂၆၂)တိ ဇီဒိတိန္ဒြိယဿ ယာဝနတ္ထာယ အာဟာရေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၁။

ယာဝန[၂] (တိ) [ယာဝန+မတ္တ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] မျ–မျတ–ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံးတည်–ခြင်း အတိုင်း အရှည်ရှိသော (အာဟာရ)၊ မျ –မျတ–ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံးတည် – လောက်၍သော (အာဟာရ)။ယာဝန(ဗုဒ္ဓ၀ံ။၃၁၇)နှင့် ယာဝနမက္ခံ ပါဏာခာရကံ အာဟာရံ လဘတိတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဋ္ဌ။၁၃၁။

ပေန္တေ (အံ၊ဌ၊၁၊၃၀) ဘိ ယာပနသံသေန ယာပနဟေတုံ ဘဣံ ဝဒတိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၃၂။

ယာပနဟေတု (ပု) [ယာပန+ဟေတု] မျတခြင်းအကြောင်း။ ယာပနသီသ–ကြည့်။

ယာပနီယ (တိ) [ယပ+ဏေ+အနီယ။ ယာ+ဏာပေ+အနီယ။] (အလုံးစုံသော ပြုဖွယ်ကိစ္စတို့၌) မျတ–ဆောင်–ရောက်စေ–ဖြစ်စေ–ခြင်းငှါစွမ်းနိုင်သော(ခန္ဓာကိုယ်ဟူသော ယန္တရား)။ ကစ္စံ ယာပနီယ (ဝိ၊၁။၁၁၄)နှင့် ကစ္စံ သဗ္ဗကိစ္စေသု ယာပေတုံ ဂမေတုံ သက္ကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄။ ယာပေတုန္တိ ဝဟိတုံ ပဝတ္တေတုံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၉။ ခမနီယံ ယာပနီယ (သံ၊၂။၉၈)နှင့် ကစ္စံ ဒုက္ခံ ခမိတုံ လ္ဟရိယာပထံ ဝါ ယာပေတုံ သက္ကာတိ ပုစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၈၈။ လ္ဟရိယာ ပထံ ယာပေတုန္တိ သယနနိသဇ္ဇာဒိဘေဒံ လ္ဟရိယာပထံ ပဝတ္တေတုံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၄၆။(–ဝိ၊၁။၂၂၂။ ဝိ၊၂။၃၇၊၇၉၊၁၁၈။ ဝိ၊၃။၇၄၊၂၂၁။ ဝိ၊၄။၂၆။ မ၊၁။၂၆၆။ အံ၊၂။၃၃၃။ ဥဒါန။၁၄၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၂၅။ မဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၊ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၈၃။ ဝဇိရ။၄၄။ သာရတ္ထ၊၁။၃၃၇။ ဝိမတိ၊၁။၆၇။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၉။ ဒီဋ္ဌ၊၁။၂၉၆။ သီဋ္ဌ၊သစ်၊၂၊၂၄၇။ မဋ္ဌ၊၁။၂၈၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၊ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။)

ယာပနီယမတ္တက (တိ) [ယာပနီယ+မတ္တက] မျတလောက်ရုံ မျသော၊ မျတလောက်ရုံ အ တိုင်း အ ရှည် ရှိသော။ သာမဏေရော အတ္တနော ယာပနီယမတ္တကမေဝ သမ္ပဒိစ္ဆိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။

ယာပယ (ကြိ) [ယပ+ဏယ+တိ။ ယာ+ဏာပယ+တိ] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပယာဘိ (ကြိ) [ယပ+ဏယ+တိ။ ယာ+ဏာပယ+တိ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပနမတ္တ (နာ) [ယာပန+မတ္တ] မျ–မျတ–လောက်ရုံမျှ။ ကဿာ သေနာသနဇဂ္ဂနတ္ထံ မူလစ္ဆေဒံ အကတ္ဝာ ယာပနမတ္တံ ပရိဘုဉ်းတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၇။)

ယာပနမတ္တက (တိ) [ယာပနမတ္တ+က] ယာပနမတ္တနှင့် အနက်တူ။ ဘုဘ္ဘာ ယာပနမတ္တက (စရိယာ။၄၀၀)နှင့်.... သရီရဋ္ဌိတိမတ္တကံ အာဟာရံ အာဟရိတ္ဝာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။

ယာပနမတ္တောဒနဂါဟက (တိ) [ယာပနမတ္တ+ဩဒန + ဂါဟက။ ထိ–ဋ္ဌ ဂါဟိကာ။]မျတလောက်ရုံ မျသောဆွမ်းကို ယူတတ်သော။ ဧဝဉ္ဉ ဂယ္ဟမာနေ ဩမကပတ္တဿ စ ယာပနမတ္တောဒနဂါဟိကာ စ သိဒ္ဓါ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊၁။၃၀၄။

ယာပနလက္ခဏ (တိ) [ယာပန + လက္ခဏ] မျဘ–ရှည်မြင့်စွာသော ကာလတိုင်အောင် ရောက်စေ–ခြင်းလက္ခဏာ ရှိသော။ ဇီဝိတံ ယာပေတီ(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁)ဘိ ယာပနသင်္ခါတံ ဇီဝိတံ လ္ဟမံ သရီရယန္တံ ယာပေတိသုခေန ပဝတ္တေတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၂။

ယာပနသမတ္ထ (တိ) [ယာပန+သမတ္ထ] မျ–မျတ–စေခြင်းငှါစွမ်းနိုင်သော။ တေသံယေဝ ဒိဝသဝသေန သတ္တဒိဝသံ ယာပနသမတ္ထောဝ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁၂။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂၃။)

ယာပနသီလ (တိ) [ယာပန+သီလ] မျတခြင်းအလေ့ရှိသော၊ မျတသောသဘောရှိသော။ စတုန္နံ ပဉ္စန္နံ အာလောပါနံ သြကာသေ သတိ ဥဒကံ ပိဝိတ္ဝာ ယာပနသီလတာယ ဘောဇနမတ္တညူနောပိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။

ယာပနသီသ (နာ) [ယာပန+သီသ] မျတခြင်းကို– အဦး– အဓ– ပခာန– ပြုခြင်း။ ယာ-

ယာပယိ်သု (ကြို) [ယပ+ဏယ+ဥ်။ ယာ+ဏာပယ+ဥ်။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပယိတ်ဗ္ဓ (တိ) [ယပ+ဏယ+တဗ္ဓ။ယာ+ဏာပယ+တဗ္ဓ။]မျှတ–တည်–ဖြစ်–စေအပ်သော။

ယာပယိတ်ဗ္ဓဓမ္မ (ပု) [ယာပယိတဗ္ဓ+ဓမ္မ] မျှတ–တည်–ဖြစ်–စေအပ်သောတရား။

ယာပယိတဗ္ဓဓမ္မပဒဋ္ဌာန (တိ) [ယာပယိတဗ္ဓ-ဓမ္မ+ပဒဋ္ဌာန) မျှတ–တည်–ဖြစ်–စေအပ်သော (ရုပ်,နာမ်) တရားလျှင် နီးစွာသော အကြောင်းရှိသော။ ဧဝံတိန္တြိယံ....ယာပယိတဗ္ဓဓမ္မပဒဋ္ဌာနံ။ အဘိဓာန၊၁။၁၆၇။

ယာပယိတဗ္ဓဘူတ (န) [ယာပယိတဗ္ဓ+ဘူတ] မျှဘ–တည်–ဖြစ်–စေအပ်သောမဟာဘူတ်။ ယာပယိတဗ္ဓဘူတပဒဋ္ဌာန–ကြည့်။

ယာပယိတဗ္ဓဘူတပဒဋ္ဌာန (တိ) [ယာပယိတဗ္ဓဘူတ+ပဒဋ္ဌာန] မျှတ– တည်– ဖြစ်–စေအပ်သော မဟာဘူတ်လျှင် နီးစွာသော အကြောင်းရှိသော။ ဧဝံဘိန္တြိယံ....ယာပယိတဗ္ဓဘူတပဒဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၇။ ယာပေတဗ္ဓာနိ ပဝတ္တေတဗ္ဓာနိ ဘူတာနိ တေဿ ပဒဋ္ဌာနန္တိ ယာပယိတဗ္ဓဘူတပဒဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌။၉၆။

ယာပိ်သု (ကြို) [ယပ+ဏေ+ဥ်။ ယာ+ဏာပေ+ဥ်။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပိတ (န) [ယပ+ဏေ+တ။ ယာ+ဏာပေ+တ။] (န) (၁) မျှဘ–တည်–ခြင်း။ (၂) မျှတ–တည်–သော။ (၁)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယာပိတာကာရဝိစာရ (ပု) [ယာပိတ+အာကာရ+ဝိစာရ] (၁) မျှဘ–တည်–သော အခြင်းအရာကို စိစစ်ခြင်း။ (၂) မျှတ–တည်–ခြင်း၏ အခြင်းအရာကို စိစစ်ခြင်း။ (၁) (၂) ဘဂဝတော သရီရဏ္ဍ ယာပိတာကာရဝိစာရော။ အနုဋီ၊၁။၁၂။

ယာပေတဗ္ဓ (တိ) [ယပ+ဏေ+တဗ္ဓ (ယာ+ဏာပေ+တဗ္ဓ)] မျှတ – တည် – ဖြစ်–စေအပ်သော။ သ ဓီရဓမ္မောတိ ပိဏ္ဍိယာလောပေန ယာပေတဗ္ဓံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၇၇။ ယာပယိတဗ္ဓ ဘူတပဒဋ္ဌာန–လည်းကြည့်။

ယာပေတဗ္ဓဏော (ပု) [ယာပေတဗ္ဓ+ဏော] မျှတ–ဖြစ်–စေအပ်သော– အနာ– ဏော။ အထ ဝါ ယာပေတဗ္ဓဏောဂေါ အာတင်္ကော၊ ဣတရော အာဗာဓော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၁၀။

ယာပေတိ (ကြို) [ယပ+ဏေ+တိ။ ယာ+ဏာပေ+တိ။ နီတိ၊ဓာတု။၃၂၇–ဂ။] (၁) မျှဘ–ဖြစ်စေ–ရှည်မြင့်စွာသော ကာလတိုင် အောင် ဆောက်စေ–၏။ (၂) ဖြစ်–တည်–၏။ (၃) သွား–ဆောက်–စေ၏။ (၄) တိုးပွား–ပြည့်–စေ၏။ (၁) ဘေန သော တတ္ထ ယာပေတိ (သံ၊၁။၂၀၈)တိ...အာဟာရသမုဋ္ဌာနရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၅။ ပစ္စုပ္ပန္နေန ယာပေန္တီ (ထေရီ၊ဂ၁၁) တိ....အတ္တဘာဝံ ပဝတ္တေန္တီ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၂၇။ ယပေတိ ယာပေတိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉)တိ ဧတ္ထ ပရိယာယတော နံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၂၉။(–ဝိ၊၂။ ၂၁၇။ အံ၊၃။၄၇၈–၉။ မဟာနိ။၂၀၊၃၄၁၊ ၃၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈၄။ ပါစိတ်၊ယော။၄၀။) (၂) ဝေဒမဝ ခေါ အာနန္ဒ ဝေဒ္ဂမိဿကေန မညေ တထာဂတဿ ကာယော ယာပေတိ။ ဒီ၊၂။၈၅။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၈။) အာစရိယုပဇ္ဈာယေသု .... ဂေဟဿိတပေမေန ပ ေ ေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၈။ ယာပေတီတိ ဝတ္တတိ၊ သဘာသနေ တိဋ္ဌတီဘိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၇ ၂။ (–ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀။ စူဋနိ၊ဋ္ဌ။၉၂။) (၃) ဥပရိ

ယာပေသိ၁ (ကြိ) [ယပ+ကော+သိ။ ယာ+ကာပေ+သိ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေယုံ (ကြိ) [ယာ+ကော+ပေယုံ။ ယာ+ကာပေ+ပေယုံ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေသ္မာမ(ကြိ)[ယပ+ကော+ပေသ္မာမ။ယာ+ကာပေ+ပေသ္မာမ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေသ္မ (ကြိ) [ယပ+ကော+ပေသ္မ။ ယာ+ကာပေ+ပေသ္မ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေသ္မံ (ကြိ) [ယပ+ကော+ပေသ္မံ။ ယာ+ကာပေ+ပေသ္မံ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေမံ (ကြိ) [ယပ+ကော+မံ။ ယာ+ကာပေ+မံ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေမ (ကြိ) [ယပ+ကော + မ။ ယာ+ကာပေ+မ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေန္တု (ကြိ) [ယပ+ကော+အန္တု။ ယာ+ကာပေ+အန္တု။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေန္တိ (ကြိ) [ယပ+ကော+အန္တိ။ ယာ+ကာပေ+အန္တိ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေန္တ (တိ) [ယာ+ကော+အန္တ။ ယာ+ကာပေ+အန္တ။ ထိ–၌ **ယာပေန္တိ**။] မျိတ–ဖြစ်စေ–သော၊သူ။ယာပေတိ(၂) (၃) (၄) တို့ကိုလည်းကြည့်။ လဒ္ဓါလဒ္ဓေန ယာပေန္တော၊ ထူသော ဘေနသို့ ဝါယသ။ ဇာ၊၁။၁၅၃။

ယာပေထ (ကြိ) [ယပ+ကော+ထ။ ယာ+ကာပေ+ထ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေတ္ထာ (ကြိ၊ ဝိ) [ယပ+ကော+တ္ထာ။ ယာ+ကာပေ+တ္ထာ။] မျိတ–ဖြစ်စေ–၍။ ယာဂုကဥ္စိယာဒီဟိ ယာပေတ္ထာပိ....ဘုဥ္ဇန္တိ။ မဂ၊၃၊ ၁၁၅။ ယံယာပေတိ(၂) (၃)တို့ကိုလည်းကြည့်။

ယာပေတု (ကြိ၊ ဝိ) [ယပ+ကော+တု။ ယာ+ကာပေ+တု။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေတုံ (ကြိ၊ ဝိ) [ယပ+ကော+တုံ။ ယာ+ကာပေ+တုံ။] ယာပေတိ (၁) မျိတ–ဖြစ်စေ–ခြင်း၌။ (၂) ရောက်စေ–ဆောင်–ဖြစ်စေ–ခြင်း၌။ ယာပေတိ (၂) (၃) တို့ကိုလည်းကြည့်၊ (၁) ဥပယာပေတိ (သံ၊ဒ၊၃၃၄)တိ ဥပရိ ဗြဟ္မလောကံ ယာပေန္တီ။ သံ၊ဋီ၊၂။ (–နေတ္ထိဇ္ဈိ။၇၀။ နေဘ္ဘိဝိ။၁၆၆။) ၃၀၁။ ယာပေန္တီ (သံ၊ဋ္ဌ။၃၄၁။ နေဘ္ဘိဇ္ဈိ။၁၄၄။)တိ ဥပရိ ဗြဟ္မလောကံ ယာပေန္တီ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ဥပယာပေတိ (သံ၊ဒ၊၃၃၄)တိ ဥပရိ ယာပေတိ၊ ဝေနေတိ ပူရေတိတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၁၄။ ယာပေဘိ–ဝိ၊ဝ။၃၅၅။ ဒီ၊ဝ။ ၁၅၃။ မ၊၂။၅။ ယာပေန္တီ–ဝိ၊၂။၁၀၀။ သံ၊ဝ။၅။ ယာပေသိ–ဇာ၊၂။၃၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၀၇။ ယာပေဇ–ပေတ။၁၃၆။ ဇာ၊၂။၃၇။ ပေဘာဋ္ဌ။၂၄။ ယာပေဒိ–မ၊ဝ။၁၁၀။စရိယာ။ ၃၀၉။ ဇာ၊၂။၁၅၆။ယာပေမ–မ၊ဝ။၁၁၁–၄–၁၀၉။ ဇာ၊၂။၁၇၆။ ယာပေတိ–စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ယာပေသ္မာ–မဟာနိ။၃၀။ ယာပေယ္မုံ–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၀၄။ ယာပေယ္မုံ–ဒီ၊၂။ ယာပေသိ – အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ဒီ၊၃၊ ၇။ ယာပေသိ–အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၀၀၂။ ယာပိ သု–မဟာနိ။ ၁၀၀။ ယာပေသုံ–မ၊ဝ။၂၁၁။ ယာပေဿဘိ–မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၀။ ယာပေသ္မာ–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၀။ ယာပေသ္မိ – သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ဆေဒ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၆။ ယာပေသ္မာမ– ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၀။ ယာပေသ္မာမိ– မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၄။ ယာပေသ္မိ– ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၀။ ယာပယာတိ – ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၉။ ယာပယ– စရိယာ။ ၃၉၁။ ယာပယိ ံသု– ဧမမ္ပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၄၅။

ယာပေသိ၂ (ကြိ) [ယပ+ကော+ဤ။ ယာ+ကာပေ+ဤ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေသုံ (ကြိ) [ယပ+ကော+ဥုံ။ ယာ+ကာပေ+ဥုံ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေဿတိ (ကြိ) [ယပ+ ကော+ သ္သတိ။ ယာ+ကာပေ+သ္သတိ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေဿန္တိ (ကြိ) [ယပ+ကော+သ္သန္တိ။ ယာ+ကာပေ+သ္သန္တိ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေဿသိ (ကြိ) [ယာပ+ကော+သ္သင်။ ယာ+ကာပေ+သ္သသိ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေဿာမ (ကြိ) [ယပ+ကော+သ္သာမ။ ယာ+ကာပေ+သ္သာမ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေဿာမိ(ကြိ) [ယပ+ကော+သ္သာမိ။ ယာ+ကာပေ+သ္သာမိ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပေဟိ (ကြိ) [ယပ+ကော+ဟိ။ ယာ+ကာပေ+ဟိ။] ယာပေတိ–ကြည့်။

ယာပျ (တိ) [ယပ+ကော+ကျ] (၁) ရပ်စောက်နာ၊ မတ်တတ်နာ၊ မျှ–မျှတ–သော၊ ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံး ကိုယ်၌–ဖြစ်–တည်–နေ – စွဲကပ် –သော(အနာ)။ (၂) သောက်ရေ။ (၃) ယုတ်မာသူ၊ ယုတ်ညံ့သူ။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (၂) (၃) ယာပျယာန–ကြည့်။

ယာပျဗျာဓိ (ပု) [ယာပျ+ဗျာဓိ] ယာပျအနာ၊ ရပ်စောက်နာ၊ မတ်တတ်နာ။ ယာပျဗျာဓိ ဟိ ရောဂေါ ဣတမော အာဗာဓော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌။၂။၃၉၅။

ယာပျယာန (နာ) [ယာပျ+ယာန] (ယုတ်မာသော သူတို့သည် ဆောင်၍ သွားအပ်သော) ဝေါ၊ ထမ်းစင်၊ ပါလကီ။ သိဂိကာ ယာပျယာနံစာ။ ဓာန်။၃၇၃။ ယာပျေဟိ အဓမေဟိ ယာယတေ နိယျတေတိ ယာပျ-ယာနံ။ "ယာပျ ပါနိယကေ နိန္နေ့"တိ ဟိ နာနတ္ထသင်္ဂဟေ။ ဓာန်၊ ဋီ။

ယာပျရောဂ (ပု) [ယာပျ+ရောဂ] ရပ်စောက်နာ၊ မတ်တတ်နာ၊ မျှ–မျှတ–သော၊ ရှည်မြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံး–အာသက်ရှည်သမျှ ကာလပတ်လုံး–ကိုယ်၌–ဖြစ်–တည်–စွဲကပ်–နေသော အနာ၊ ယာပျရောဂိ–ကြည့်။

ယာပျရောဂသဒိသ (တိ) [ယာပျရောဂ+သဒိသ] ယာပျရောဂါ–ရပ်စောက်နာ–မတ်တတ်နာ–နှင့် တူသော။ ပဒဒွယေနာပိ ယာပျရောဂ-သဒိသတောတိ ဒဿေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၃၉၅။

ယာပျရောဂီ (တိ) [ယာပျရောဂ+ဤ] ယာပျ်ရောဂါ– ရပ်စောက်နာ– မတ်တတ်နာ–ရှိ–စွဲကပ်–သော၊သူ။ ယော ရောဂေါ သာဒ္ဓေါ အသာဒ္ဓေါ စ နဟောတိ၊ သော ယာပျ-ရောဂေါ၊ သော ဘေသ အတ္ထိတိ ယာပျ-ရောဂီ။ သော ဟိ နိစ္စကာလံ ဘေသဇ္ဇ-ဥပသေဝတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၆၁။

ယာပျလက္ခဏ (တိ) [ယာပျ+လက္ခဏ] မျှ–မျှတ– ခြင်းလက္ခဏာရှိသော၊ ကြာမြင့်စွာသော ကာလပတ်လုံးကိုယ်၌–ဖြစ်–တည်–စွဲကပ်– နေခြင်းလက္ခဏာရှိသော၊ အနာ။ ဟတ္ထ "ယော ယာပျလက္ခဏော၊ သော ရောဂေါ၊ ဣတမော အာဗာဓော"တိ ဝဒန္တိ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၁၄၃။

ယာပျာမယ (ပု) [ယာပျ+အာမယ] ယာပျရောဂါ, ရပ်စောက်နာ, မတ်တတ်နာ။ အနု-သာယိကောတိ ကာယံ အနုဂန္ဓာ သယိတော၊ ယာပျာမယဘာဝေန ဌိတောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၁၆။

ယာမ် (ပု) [ယာ+မ။ ယာမ+ကာ။ ဒီဗ္ဗံ သုခံ ယာတာ ပယာတာ သမ္မတ္တာတိ ယာမာ။ အဘိ၊၌၊ ၂။၅၀၂။ပဋိသံ၊၌၊ ၂။ ၂၁၀။ဒုက္ခတော

သုက်လွတ်မှု= သုက်သွေး ယိုထွက်မှုမရှိပေ။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ပဖ၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၁။)

လူတို့ကဲ့သို့ ဓေတုန်မှု (ဖိုမဆက်ဆံမှု) ပြုကြသည်။ ပဋိသန္ဓေတည်မှု, သားသမီးမွေးဖွားမှုမရှိ။ ယင်းနတ်တို့၏ ဖိုမဆက်ဆံမှုသည် ထိုခဏခဏ (တစ်ခဏခဏ) ဖြစ်ပေါ်လာသော ကိလေသာကိုငြိမ်းအေးစေနိုင်သော အကျွေးခြမ်းသာ မျှသာဖြစ်၏။ (သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၁။)

"စာတုမဟာရာဇ်နှင့် တာဝတိံသာ နတ်တို့သည် လူတို့ကဲ့သို့ ဖိုမဆက်ဆံမှုပြုမှ ကာမကိစ္စပြည့်ဝသည်။ ယာမာနတ်တို့သည် အချင်းချင်းပွေ့ဖက်ရုံမျှဖြင့်, တုသိတာနတ်တို့သည် လက်ဆွဲရုံမျှဖြင့်, နိမ္မာနရတီ နတ်တို့သည် ပြုံးရုံမျှဖြင့်, ပရနိမ္မိတဝသဝတ္တီ နတ်တို့သည် ကြည့်ရုံမျှဖြင့် ကာမကိစ္စပြီး– ပြည့်ဝ–ကြသည်" ဟု ကေစိဆရာတို့ ဆိုကြသည်။ သို့သော် လိုရင်းအဓိကဖြစ်သောကာယဖြင့် မတွေ့ထိရဘဲ ဖောင္ဒမ္ဘကာမကိစ္စ မပြီးစေနိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်း, နတ်ပြည် ၆–ထပ်၌ဖြစ်သော ကာမဂုဏ်တို့၏ တစ်ဆင့်ထက်တစ်ဆင့် သာလွန်မွန်မြတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း ယင်း ကေစိဆရာတို့၏ ဝါဒကို မဟာအဋ္ဌကထာ၌ ပယ်ထားပြီး ဖြစ်သည်။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၀၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၊၂၆။သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၁။ ဝိမတိ၊၁။၂၅၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၀၈။) ယာမာဒေဝါ၊ တုသိတာဒေဝါ။ ဝိ၊၁။၂၁။ ယေ ဟိ ကေစိ ဘော ဗုဒ္ဓံ သရဏံ ဂတာ.... အပ္ပေကစ္စေ ယာမာနံ ဒေဝါနံ သဟဗျတံ ဥပပဇ္ဇန္တိ။ ဒီ၊၂။၁၇၁။ ခေမိယာ တုသိတာ ယာမာ၊ ကဋ္ဌကာ စ ယသဿိနော။ ဒီ၊၂။၂၀၄။ တာဝတိံသေဟိ ဘော သာဒိုပုတ္တ ဒေဝေဟိ ယာမာဒေဝါ သေယျာ။မ၊၂။၄၀၅။ (–အဘိ၊က။၁၅၉။ မဟာနိ။၃၃။)

ယာတာ အပယာတာတိ ယာမာ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁၊၂၀၄။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၆၂–၃။ ယာမာတိ ယာမာဒေဝလောကဝါသိနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ယာမောတိ တသ္မိံ ဒေဝလောကေ လ္ဟာသရဒေဝကုလာသနာမံ။ တထာ သုယာမောတိ စ။ တံသဟစရိတတ္တာ ပန သော ဒေဝလောကော်ပိ တတ္ထ နိဗ္ဗတ္တဒေဝါ ပိ ယာမာတ္တေဝ ဝုစ္စန္တိ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။ ၁၇၄။ ယာမ–သံ။ ဇာမ–ပြာ၊] ယာမာနတ်၊ နတ်ချမ်းသာသို့ ကောင်းစွာ ရောက်သော နတ်၊ ဆင်းရဲဒုက္ခ–ကင်း–မရှိ–သောနတ်၊ ယာမာဘုံ၌– နေ– ဖြစ်– သောနတ်၊ (ယာမာနတ်တို့ယည် နတ်တို့၏ အရေအတွက်အားဖြင့် နတ်၌ဖြစ်သော နှစ်ပေါင်း ၂၀၀၀-အသက်အတိုင်းအရှည်ရှိ၏။။

လူတို့၏ နှစ်အရေအတွက် အားဖြင့်ကား နှစ်ပေါင်း ၁၄-ကုဋေ ၄-သန်း အတိုင်းအရှည်ရှိ၏။ မှတ်ချက်–ယာမာနတ်တို့၏ (၁)ရက်သည် လူဘို့၏ နှစ်(၂၀၀)နှင့် ညီမျှသည်။ (–အံ၊၁။၂၁၄။ အံ၊၃။၀၂။ အဘိ၊၀။၄၃၃။ အဘိ၊က။၁၅၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၅၉။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၆၆။)

ယာမာနတ်ဘုံသည် စာတုမဟာရာဇ်နတ်တာဝတိံသာနတ်တို့ကဲ့သို့ ဘူမဋ္ဌ= မြေ၌တည်သောနတ်,အာကာသဋ္ဌ=ကောင်းကင်၌တည်သော နတ်ဟု ၂-မျိုးမရှိ၊ အာကာသဋ္ဌ=ကောင်းကင်း၌ တည်သော နတ်တစ်မျိုးတည်းသာ။ ယင်းနတ်တို့၏ အဆက်ဆက်သည် စကြဝဠာတံတိုင်းတိုင်အောင် ရောက်သည်။(အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၀၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၆၇။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၇၀–၉။)

စာတုမဟာရာဇ်, တာဝတိံသာ,ယာမာ အစရှိသော နတ်တို့၌ လူတို့ကဲ့သို့ သုက်သွေးများရှိသည်။ (သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၁။) သို့သော်

သစ်။ ၂၄–ဂါထာ။ ယာ–ပါပုဏော၊ မော၊ဥပ-ယမေတိ ဝါ အဟော ရတ္တိစာနေန ယာမော၊ ယမိတော ဏော။ ခာန်၊ ဋီ။၇၂။] ယာမ်၊ ပဟိရ်၊ (နေ့ညဉ့်၏) အဘို့, အစု, အစိတ် အပိုင်း, တစ်စိတ်တစ်ဒေသ (ခြောက်စိတ် တစ်ခဲတိ်၊ ရှစ်စိတ် တစ်စိတ်)။

(ယာမ်=ပဟိရ်သည် ပါဠို, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာတို့အလိုအားဖြင့် တစ်ရက်မှာနေ့ ၃-ယာမ်, ပဟိရ်၊ ညဉ့် ၃-ယာမ်,ပဟိရ်ဟူ၍ ၆-ယာမ်, ပဟိရ်ရှိ၏။ ကပ္ပဒ္ဒမေနှင့် ကစ္စာယန-သာရ၊ဋီ၊သစ်။ လောကနီတိတို့အလိုအားဖြင့် တစ်ရက်မှာ နေ့ ၄-ယာမ်,ပဟိရ်၊ညဉ့်၄-ယာမ်, ပဟိရ်ဟူ၍ ဂ-ယာမ်,ပဟိရ်ရှိ၏။ ဏ္ဍာဒိ–အလို အားဖြင့် တစ်ရက်မှာ ၆-ယာမ်, ပဟိရ်ရှိ၏။ တနည်း ဂ-ယာမ်,ပဟိရ်ရှိ၏။တစ်ရက်၆-ယာမ်, ပဟိရ်ယူသည့်အလို ယာမ်တစ်ခုမှာ မြန်မာ နာရီဖြင့် နာရီပေါင်း ၁၀-နာရီရှိ၍ စက်နာရီ ဖြင့် နာရီပေါင်း ၄ နာရီရှိ၏။ ဂ-ယာမ်,ပဟိရ် ယူသည့် အလို ယာမ်တစ်ခုမှာ မြန်မာနာရီ ဖြင့် နာရီပေါင်း ၇-နာရီခွဲရှိ၍ စက်နာရီဖြင့် နာရီပေါင်း ၃ နာရီရှိ၏။ ညဉ့် ၃-ယာမ်ဟူ သည် ပဌမယာမ်, မဇ္ဈိမယာမ်, ပစ္ဆိမယာမ် အားဖြင့် သုံးပါးတည်း။ (ဝိ၊၁။၅၊၆။ ဝိ၊၃။ ၁၊၂။ မ၊၂။၁၀။)

တနည်း ပုရိမယာမ်, မဇ္ဈိမယာမ်, ပစ္ဆိမ-ယာမ်အားဖြင့် သုံးပါးတည်း။ (ထေရီ။ ၃၉၀။ မဟာနိ။၅၁။ မိလိန္ဒ။ ၄၀။) တနည်း ပဌမယာမ်, ဒုတိယယာမ်, တတိယယာမ် အားဖြင့် သုံးပါးတည်း။ (ဝိ၊၆၊၃။၂၃၇။ဝိ၊၆၊ ၄။ ၂၂၆။)

ညဉ့်သုံးယာမ်၌ ဗုဒ္ဓ၏ အလုပ်ကိစ္စများ

(၁)မြတ်စွာဘုရားသခင်သည်နေ့၌ပြုဖွယ် ကိစ္စမှန်သမျှ ပြုတော်မူပြီးနောက် အကယ်၍ ရေချိုးလိုခဲ့သော်နေထုမှထတော်မူကာရေချို

ယာမ၂(ထီးပု) [ယာမ+ဏ] ယာမာနတ်တို့၏ နေရာ၊ ယာမာနတ်–ဘုံ–ပြည်။ (ယာမာနတ်ပြည်သည် နတ်ပြည် ၆–ထပ်တို့တွင် ၃–ထပ်မြောက်နတ်ပြည်ဖြစ်၍တာဝတိံသာနတ်ပြည်၏ အထက်ယူဇနာ ၄၂၀၀၀-ကွာဝေးသော အရပ်၌ တည်ရှိ၏။ ယာမာနတ်ပြည်၌ နတ်မင်းကား သုယာမနတ်မင်းကြီးဖြစ်၏။ (ဒီ၊ ၁။၂၁၀။ သံ၊၂။၄၇၃။ အံ၊၃။၇၃။) ဤစကြဝဠာမှတစ်ပါးသော စကြဝဠာ တို့၌လည်း ယာမာနတ်ပြည် အသီးသီးရှိကြသည်။ (အံ၊ ၁။ ၂၂၈။အံ၊၃။၃၀၃။ သံ၊၄၊၁။ ၂၀။ သာရတ္ထ ၁။ ၂၆၇။ ဝိဘာဝိနီ။၁၆၂။ မဏိမဉ္ဇူ။၊ ၂။၇။)၊ မနုဿာ စာတုမ-ဟာရာဇိကာ တာဝတိံသာ ယာမာ။သဂီဟ။၃၀။ မနုဿာနံ နိဝါသဘူတာ ဘူမိ ဣဓ မနုဿာ။ ဧဝံ သေသေသုပိ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၆၂။(–မဏိမဉ္ဇူ။၊ ၂။၆။)တ တော စုတာ ယာမ'မဂ်။ အပ၊၂။၁၈၈၊၂၂၂။ ဥပရီဘာဂေန ဥဂ္ဂန္ဆာပိ စာတုမဟာရာဇိကေ ဂကို့သု....တတော ယာမေ။ အဘိ၁၊၁။ ၁၅။

ယာမ၃ (ပု) [ယာမ+ကန်။ ပါဏိနီ၊၅၊၃၊၉၀။ သုတ်ဖြင့်ကန်ပစ္စည်းချေ။] ယာမာနတ်ရုပ်။ တာဝတိံသေ စ ယာမေ စ ..မဏိမို့ ပဿ နိမ်မိတံ။ ဇာ၊၂။၂၀၄။

ယာမ၄ (တိ) [ယာမ+ဏ] ယာမနတ်ရှိသူ၊ ယာမနတ်ကို ကိုးကွယ် ဆည်းကပ်သူ။ ယာမော အဿ ဒေဝတာတိ ယာမော။ ရူ။ ၃၇၇။ နိရုတ္တိ။၄၄၆။

ယာမ၅(ပု) [ယာ+မ။ယမု။+ဏ။ ယာတိ ဂစ္ဆ-တီတိ ယာမော။ ကစ္စည်း။၆၂၀။ (–ရူ။၆၅၂။ နီတိ၊ သုတ္တ။၁၂၃၆။) ယာတိတိ ယာမော၊ ဒိနဿ ဆဒ္ဒေါ ဘာဂေါ, အဋ္ဌမော ဝါ။ ဏ္ဍာဒိ။၁၃၆။၊ ပဒိုဒ္ဓေဒဝသေန ယာယနတော ဂမနတော ပဝတ္တနတော ယာမော။စတုတ္ထော ဘာဂေါ ပဟာရော။ ကစ္စာယနသာရ၊ ဋီ၊

သမျှကို ပြုလုပ်ပြီးသည့်အခါ ရဟန်းတော်တို့ မြတ်စွာဘုရားကို ရှိခိုး၍ ဖဲ့ဝဲ့ကြပြီးနောက် တစ်သောင်းသော လောကဓာတ်၌ နေကြကုန်သော နတ်မြတ်ဗြဟ္မာအားလုံးတို့သည် အခွင့်ရကြကုန်၍ မြတ်စွာဘုရားထံ ချဉ်းကပ်ကြပြီး (မိမိတို့) ပြုပြင်စီရင်အပ်ပြီးသည့် အတိုင်း (=အစီအစဉ်လုပ်ခဲ့သည့်အတိုင်း) ပြဿနာကို မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏။ အောက်ထစ်ဆုံး (=ယုတ်စွအဆုံး) အကွာရာ ၄-လုံးရှိသော ပြဿနာကိုသော်လည်း မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏။ မြတ်စွာဘုရားသခင်သည် ထိုနတ်မြတ်ဗြဟ္မာအားလုံးတို့၏ ပြဿနာကို ဖြေကြားတော်မူကာ မင်္ဂလမယာမ် = သန်းခေါင်ယာမ် အချိန်ကို ကုန်လွန်စေတော်မူ၏။ ဤ၌ ဘား–မင်္ဂလမယာမ် = သန်းခေါင်ယာမ်၌ ပြုလုပ်အပ်သော ဗုဒ္ဓကိစ္စဖြစ်လေသည်။ (၃) ပစ္ဆိမယာမ် = မိုးသောက်ယာမ်ကိုကား သုံးပိုင်း ပိုင်း၍ ပဌမပိုင်းအချိန်၌ အပန်း ပြေစေခြင်း (=အညောင်း အညာ ပြေစေခြင်း) ငှာ စင်္ကြံကြွ (=လမ်းလျှောက်) တော်မူ၏။ ဒုတိယပိုင်းအချိန်၌ ဂန္ဓကုဋိတိုက်ထဲသို့ ဝင်တော်မူ၍ လက်ျာနံပါးဖြင့် သဟိသမ္မဇဉ်ထားကာ ခြသေ့မင်းကဲ့သို့ ကျိန်းစက် (=အိပ်) တော်မူ၏။ တတိယပိုင်း အချိန်၌ကား အိပ်ရာမှ စောစောထ ထိုင်နေတော်မူ၍ ရွေးဘုရားတို့ အထံ၌ လွန်ကဲသော ဒါန, သီလအစရှိသော ကုသိုလ်ဓမ္မာင်းမှ အဆောက်အဦကို ပြုပြီးသော ပုဂ္ဂိုလ် (=ပါရမီ ဖြည့်ပြီးသော ပုဂ္ဂိုလ်) တို့ကို ကြည့်ရှုတော်မူခန် ဗုဒ္ဓစက္ခု (အာသယာနုသယဉာဏ်, ဣန္ဒြိယ ပရောပရိယတ္တိဉာဏ်) ဖြင့် သတ္တလောကကို ကြည့်ရှုတော်မူ၏။ ဤကား –ပစ္ဆိမယာမ် = မိုးသောက်ယာမ်၌ ပြုလုပ်အပ်သော ဗုဒ္ဓကိစ္စများဖြစ်လေသည်။ (ဒီဃ၂။၄၇-၈။ အံ၃၊၁။ ၅၀။)ပဟာရော ယာမသညိတော။ခန်။၇၂။

အုံ (ရေချိုးခန်း)သို့ ဝင်တော်မူ၍ အလုပ်အကျွေးရဟန်းသည်စီရင်(စီစဉ်)ထားအပ်သော ရေဖြင့် ကုံယ်တော်ကို အင်္ဂေရစေခြင်းငှာ ရေချိုးတော်မူ၏။

မှတ်ချက်–မြတ်စွာဘုရားသခင်၏ ခန္ဓာကိုယ်တော်၌ မြူ, အညှစ်အကြေးလိမ်းကျန်မှု မရှိသောကြောင့် မြူ, အညစ်အကြေး စင်ကြယ်ရန်အတွက်ကား ရေချိုးရုံး ထုံးစံရှိပေ၊ အလုပ်အကျွေးရဟန်းသည်လည်း မြတ်စွာဘုရား၏ နေရာတော်ကို ယူဆောင်၍ ဂန္ဓကုဋိပရိဝုဏ်၌ ခင်းကျင်းထားနှင့်၏။ မြတ်စွာဘုရားသခင်သည် (ရေချိုးတော်မူပြီး) အလွန်နှိမြန်းသော နှစ်ထပ်သင်းပိုင်ကို ဝတ်တော်မူကာ ခါးပန်းကြိုးကို ဖွဲ့ချည်တော်မူ၍ အပေါ်မှ ကေသကို လက်ဝဲတစ်ဖက်ပခုံးထက်တင်ကာ ထိုခင်းထားအပ်သော မြတ်စွာဘုရားနေရာတော်သို့ ကြွတော်မူ၍ အဖော်မပါ ကိုယ်တော်တစ်ပါးတည်းသာ လျှင် တစ်ခဏမျှ ကိန်းအောင်း (=ဖလသမာပတ်ဝင်စား) တော်မူလျက် ထိုင်နေတော်မူ၏။ ထိုအခါ ရဟန်းတော်တို့သည် ထိုထိုအရပ်မှ ကြွလာကြကုန်၍ မြတ်စွာဘုရားအား ဆည်းကပ်ခစားခြင်းငှာ (ပါ) ဆည်းကပ်ခစားရာ အခုပ်ဌာနသို့ ကြွသွားကြကုန်၏။ ထိုရဟန်းတော်တို့တွင် အချို့ရဟန်းတော်တို့က ပြဿနာကို မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏။ အချို့ရဟန်းတော်တို့က ကမ္မဋ္ဌာန်းကို မေးမြန်း လျှောက်ထားကြကုန်၏။ အချို့ရဟန်းတော်တို့ကား (တရားဟောပေးပါရန်) တရားတောင်းကြကုန်၏။ မြတ်စွာဘုရားသခင်သည် ထိုရဟန်းတော်တို့၏ အလိုကို ပြီးပြည့်စေကာ ပုရိမယာမ်=ညဉ့်ဦးယာမ် အချိန်ကို ကုန်လွန်စေတော်မူ၏။ ဤကား–ပုရိမယာမ်=ညဉ့်ဦးယာမ်၌ ပြုလုပ်အပ်သော ဗုဒ္ဓကိစ္စ ဖြစ်လေသည်။ (၂) ပုရိမယာမ်=ညဉ့်ဦးယာမ်၌ ပြုလုပ်ဖွယ်ကိစ္စမှန်

သဒ္ဒေါ် ယမနံ သညမန် ယာမောတိ ကတွာ။ သီ၊ဋီ၊သင်္ခ၊ ၂။၂၂။ ယမနံ သံယမနံ ယာမော၊ ဟိံ သာဒီနံ အကရဏဝသေန စတုဗ္ဗိဓော ယာဒေသော စာတုယာမော၊ သော ဧဝ သံဝစ္ဆရော၊ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၁။ (–မဟာဋီ၊၃။၃၀။)

ယာမ[၉] (ကြိ) [ယာ+အ+မ။ မယံ ယာမ။] သွားကုန်၏၊ သွားကုန်အံ့။ ယာတိ–ကြည့်။ အပဏေန ပဏံ ယာမ အန္တလိက္ခေ စရာ မယံ။ ဇာ၊ ၂။၉၄။ အာယာမာ (ဝိ၊၁။၁၁) တိ ဒီဃတ္တံ ယာမ။ ဝိ၊၌၊၁။၁၆၅။ (–သဒ္ဒနီ၊ ၁။၄၅၆။) ကြိမ်နာ သာရဏီ ယာမ၊ သုရ-ဌာနံ သန္ဓိကေ ဂူဟောဟ။ ပေတ။ ၂၀၂။

ယာမကာလ (ပု) [ယာမ+ကာလ] ယာမ်ဟူ ဆိုအပ်သော အချိန်အခါကာလ။ ယာမကာ-လိက ထောင့်ကွင်းကြည့်။

ယာမကာလိက (တိ) [ယာမကာလ+ကွက။ ယာမော ကာလော ယာမကာလော၊ သော အဿတ္ထိ တံ ဝါ ကာလံ ပရိဘုဉ်ဇတဗ္ဗန္တိ ယာမကာလိကံ။ ပါစိတ်၊ယော။၈၃။] ယာမ-ကာလိကဝတ္ထု၊ယာမ်ဟုဆိုအပ်သော ကာလ ရှိ–ယာမ်ကာလပတ်လုံးဘုဉ်းပေးသုံးဆောင် အပ်–သော ဝတ္ထု၊ အရဏ်တက်သည့်မှ စ၍ ပစ္ဆိမယာမ်တိုင်အောင် (ရဟန်းတော်များ) ဘုဉ်းပေး သုံးဆောင် – အပ်–သင့်–တိုက်–ကောင်း–သောဝတ္ထု၊အနုလောမအဖျော်နှင့် တကွ အဖျော်ရှစ်ပါး, ဖျော်ရည်ရှစ်မျိုး။

(ယာမကာလိကဝတ္ထု=အဖျော် ၈-မျိုး ကား–(၁)အမ္ဗပါန= သရက်ဖျော်ရည်။(၂) ဇမ္ဗုပါန=သပြေဖျော်ရည်။ (၃) စောစပါန =တောငှက်ပျောဖျော်ရည်။ (၄) မောစပါ-နံ=အိမ်ငှက်ပျောဖျော်ရည်။ (၅) မဓုပါန =သစ်မည်စည်ဖျော်ရည်။ (၆) မုဒ္ဒိကပါန =မုဒရက် (=သပြက်,စပျစ်) ဖျော်ရည်။ (၇) သာလူကပါန=ကြာဥဩက်ဖျော်ရည်။ (၈) ဖာရုသကပါန = ဖက်သက်ဖျော်ရည်

ရတ္တိယာ ပဌမေ ယာမေ ပဌမော ဝိဇ္ဇာ အဓိ-ဂတာ။ ဝိ၊၁။၅၅။ ဒုတိယ ခေါ ဘဂဝါ ရတ္တိယာ ပဌမံ ယာမံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒံ အနုလောမပဋိ-လောမံ မနသာကာသိ။ ဝိ၊၃။၁။ (–ဥဒါန၊ ၂၇-၉။) ရတ္တိယာ ပဌမံ ယာမံ စင်္ကမေန နိသဇ္ဇာယ အာဝရဏံယေဟိ ဓမ္မေဟိ စိတ္တံ ပရိသောဓေတိ၊ မ၊၂။၁။ သံ၊၂။၃၂။ အံ၊၁။၁၅၂။ ဇုရိမေပိ ယာမေ (ပဋ္ဌသံ။၃၀) တိ ရတ္တိယာ ပဌမေ ကောဋ္ဌာသေ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ (–မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၂၈။) သမ္မတိ ပဌမော ယာမော အ ကိ ဉ္စ ဓ္ဓေ ဿ။ မိ သိ ဒ္ဓ ။ ဒ္ဂ ။ စက္ကဝတ္တိရာဇာ ဘာဂါ စတ္တုယာမာ၊ စတု ယာမာ ဇဝ စာတုယာမာ။ ဘာဂတ္ထော ဟိ ဤဓ ယာမ-သဒ္ဒေါ် ယထာ "ရတ္တိယာ ပဌမော ယာဓမာ" ဘိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉-၃၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သင်္ခ၊ ၂။၅၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၇။ (–အံ၊၃။၃၄။)

ယာမ[၈] (ပု) [ယာ+မ၊ ယမု+ဏ] ယာမ် (ဒသွာ်တက်သည့်နှစ်၌ သင့်၏ ပစ္ဆိမယာမ် ကိုင်အောင် အချိန်ကာလ၊ တစ်နေ့ဘစ်ညဉ့်၊ တက်ရက်လုံးလုံး)။ ယာမကာလိက–ကြည့်။

ယာမဂ္ဂါ (ပု) [သ+ဂ] အရှေ့သို့၊ အ ယက် အရှေ့သို့။ တိဏ္ဏ အာဒဉ္စ ဒါ ယာမံ၊ ပဋိဇဂ္ဂေ ယျ ပဏ္ဍိ-တော။ ဓမ္မ၊၃၇။ တဿ ယာမဂ္ဂိံ သတ္ထာ အတ္ထနော ဓမ္မိဿရတာယ ဒေသနာကုသလ-တာယ စ တဿ တိဏ္ဏံ ဝယာနံ အညတရံ ဒသံ ယာမဂ္ဂိံ ကတွာ ဒေသေသိ၊ ဓမ္မ၊၁။ ၁၀၇။

ယာမ[၀] (ပု) [ယမု+ဏ။ ယမု ဥပရမေ၊ ဥပ-ရမော ဝိရမနံ။ နိတိ၊ဓာတု၊၁၃၂။ ယမု ဥပရမေ၊ ဓာတ၊ သာဓေ။ ဓာန်၊၃၆။] စောင့်စည်း–သိန်း–ခြင်း၊ ကြဉ်ရှောင်ခြင်း၊ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း။ ယာမော တု သံယမော ယမော။ ဓာန်။၃၆။ ကထဉ္စ မဟာဆုဇ နိဂဏ္ဌော စာတုယာမသံဝရသံဝုတော ဟော-တိ။ ဒီ၊၁။၅၄။ သံယမဋ္ဌော ဝါ ယာမ-

အဇဂရဝိဟာရေပိ ကာဠဒေဝတ္ထေရော အန္တေဝာဝသော ယာမဂဏ္ဍိကံ ပဟရတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၆။ (–သုဘူတိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။)

ယာမဃဏ္ဍီကာ (ထီ) [ယာမ+ဃဏ်ကာ။ ဃဏ်ီကာ–သံ။ ဃဏ်ီယာ–ပါကာဘာ။ ဃဏ်ီယတေ ဒီပျတေ ပူဇာဒိကာဇေ ဝါဒျေန သောဘတေတိ ဃဏ်ာ၊ ဃဏ်ာယတိ သဒ္ဒါယတေတိ ဝါ ဃဏ်ာ၊ ခုဒ္ဒကာ ဃဏ်ာ ဃဏ်ီကာ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။] ယာမ်မှတ် ကျောက်စည်၊ ညဉ့် သုံးယာမ်ကိုမှတ်သော–ကျောက်စည်–ခေါင်းလောင်း။ ယာမဃဏ်ီကံ ပဟရတိ သံဃဿတံ တံ တံ ဝတ္ထုကရဏတ္ထံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂၁။

ယာမဃဏ္ဍီကာ (ထီ) [ယာမ+ဃဏ္ဍီကာ] ယာမဃဏ်ီကာ–ကြည့်။... ယာမဃဏ္ဍီကံ ကောဋ္ဌေတွာ ယောနိသောမနသိကာရမဟုလာ ဝိဟရန္တာ ရက္ခမူလာနိ ဥပဂန္ဆာ နိသီဒိံသု။ ခုဒ္ဒ၊၁၊၁၉၉။

ယာမတဂ်ိ (ပုံ) [ယမဒဂ်ိ–ကြည့်] ယာမတဂ်ိမင်း၊ ယာမတဂ်ိမည်သော–မင်း။ ဝေဿာမိတ္တော အဋ္ဌကော ယာမတဂ်ိ။ ဇာ၊၂။၂၇၃။ ဇာဋ္ဌ၊ ၇။၁၄၄။ တေ စာတိ ယထာ ဇော စ ဓတရဋ္ဌော ဝေဿာမိတ္တော အဋ္ဌကော ယာမတဂ်ိ ဥသိန္ဒရော သိဝီတိ ဆ ဇ၊ဇာနော အညေ စ ဓမ္မံ စရိတွာ သဂ္ဂဝိသယံ ဂတာ။ ဇာဋ္ဌ၊၇။၁၄၅။

ယာမဒေဝလောက (ပုံ) [ယာမ+ဒေဝလောက။ ယာမဒေဝ–သက္ကဇာဂိဋ္ဌက။] ယာမာနတ်–ဘုံ–ပြည်။ ဥပရိ စတုကာမာဝစရဒေဝလောကဋ္ဌာနေတိ ယာမဒေဝလောကာဒီနံ စတုန္နံ ပဘိဋ္ဌာနဋ္ဌာနေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅၂။

ယာမဒွယ (နာ) [ယာမ+ဒွယ] ယာမ်နှစ်ခု အပေါင်း (ပုရိမယာမ်၊ မဇ္ဈိမယာမ် နှစ်ခု အပေါင်း)။ ဝိဂတထိနမိဒ္ဓါတိ တဿ ကိရ ပဟီန ဂ–ကျိုး ရှိသည်။ ထို့ပြင်–(၁) ဝေဿ=ကြိမ်ဖျော်ရည်။ (၂) တိန္တိ-ဏိက=မန်ကျည်းဖျော်ရည်။ (၃) မာတု-လုင်္ဂ=ရှောက်ဖျော်ရည်။ (၄) ကပိဋ္ဌ=သီး ဖျော်ရည်။ (၅) ကောသမ္ဗ=ကြို့ဖျော်ရည်။ (၆) ကရမန္ဒဒီခုဒ္ဒ.ဖလပါန = ခံသီး စသော သေးငယ်သော သစ်သီးဖျော်ရည်ဟု ဆိုအပ်သော အနုလောမ ဖျော်ရည်များကို လည်း (အဖျော် ဂ–ကျိုးတို့အား လျော်သော ကြောင့် (၀၀) အဖျော် ဂ–ကျိုးတို့နှင့် အလားတူသောကြောင့်) ယာမကာလိက ဝတ္ထုဒွိပဒ်ထည့်သွင်း ယူရလေသည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၀၅။ ကခ်ီ။၂၃၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၃–၄။)

ယာမကာလိကံ ယာမေ နိဒဟိတွာ ဘုဉ္ဇတိ။ ဝိ၊၂။၁၁၇။ ယာမကာလိကံ သတ္တာဟကာလိကံ ယာဝဇီဝိကံ အာဟာရတ္ထာယ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ ဝိ၊၂။ ၂၂၉။ ယာဝကာလိကေန ဘိက္ခဝေ ယာမကာလိကံ တဒဟု ပဋိဂ္ဂဟိတံ ကာလေ ကပ္ပတိ၊ ဝိကာလေ န ကပ္ပတိ။ ယာမကာလိကေန ဘိက္ခဝေ သတ္တာဟကာလိကံ တဒဟု ပဋိဂ္ဂဟိတံ ယာမေ ကပ္ပတိ၊ ယာမာတိက္ကန္တေ န ကပ္ပတိ။ ယာမကာလိကေန ဘိက္ခဝေ ယာဝဇီဝိကံ တဒဟု ပဋိဂ္ဂဟိတံ ယာမေ ကပ္ပတိ၊ ယာမာတိက္ကန္တေ န ကပ္ပတိ။ ဝိ၊၃။၃၄၉။ သဒ္ဒိံ အနုလောမပါနေဟိ အဋ္ဌဝိဓံ ပါနံ ယာဝ ရတ္တိယာ ပစ္ဆိမယာမသမ်ဟိတော ယာမော၊ တာဝ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗတော ယာမော ကာလော အဿာတိ ယာမကာလိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၉၃–၄။ (–ကခ်ီ။ ၂၃၁။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၃၉၅။ ဝိ၊လင်္ကာရ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၅–၆။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋ္ဌီ။၁၁၁။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋ္ဌီ။သစ်။၂၉၇။) ယာမကာလိကံ ကေ အဟောရတ္တံ.... ပရိဘုဉ္ဇန္တိ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။

ယာမဂဏ္ဍီကာ (ထီ) [ယာမ + ဂဏ်ီကာ။ ဃဏ်ီကာ–သင့်။] ယာမဓာဏ်ီကာ–ကြည့်။

ယာမသေ (ကြိ)[ယာ+အ+မ+သေ။ သေ-ကား နိပါတ်။ သုတ္တန်၊ဥ၊၁၀။၃၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၁၀၅။သေ-ကား အာဂုမ်။နိတိ၊သုတ္တ။၁၁၀၂။] သွားကုန်၏။ ယာတိ (၁)ကြည့်။

ယာမဟန္ (ပု) [ယာမ+ဟန္] ယာမဟန္-ရသေ့။ သတ္တိ သယောယာမဟန္။ ဇာ၊၂။ ၁၀၅။ သတ္တိ သယောတိ ယာမဟန္အာ-ဒယော သတ္တ ဘာတရော၀ သန္ဓာယာဟ။ ဇာ၊ဋ၊ဖြ။၁၂၄။

ယာမာတိက္ကန္တ (တိ) [ယာမ+အတိက္ကန္တ] ပစ္ဆိမ-ယာမ်ကို လွန်မြောက်သော။။ယာမာတိက္ကန္တေန ကပ္ပတိ။ ဝိ၊၃။၃၄၉။ ဝိမတိ၊၂။၃၃။

ယာမာတိက္ကမ (ပု) [ယာမ+အတိက္ကမ] ပစ္ဆိမ-ယာမ်ကို လွန်မြောက်ခြင်း။ ''ယာမာတိက္ကမေ သန္နိဓေသေန သတ္တာဟာတိက္ကမေ ဘောဇ္ဇ-သိက္ခာပဒ၀သေနာ''တိ လိခိတံ။ ဝဇိရ။ ၄၀၇။ (-သာရတ္ထဋီ၃။ဖဖြ။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၀၉။)

ယာမိ (ကြိ) [ယာ+အ+မိ] (၁) သွားအံ့။ ယာတိ (၁)ကြည့်။ (၂) ဆောက် - ကပ်ဆောက်-၏။ ယာတိ (၃)ကြည့်။ (၃) ပြန်-ပြန်သွား-အံ့။ ယာတိ (၁၄)ကြည့်။

ယာမုန (တိ) [ယမုနာ+အ။ ယမုနာယံ ဘဝံ ယာမုနံ၊ ယမုနာယ လ္ဒဒံ ဝါ။ ကပ္ပဒ္ဓုမ။] (၁) ယမုနာမြစ်၌ဖြစ်-ယမုနာမြစ်လျှင် နေရာရှိ-သော (ငါး)။ (၂) ယမုနာမြစ်၏အောက် (နဂါးပြည်)၌ ဖြစ်သော (နဂါး)။ (၃) ယမုနာမြစ်မှ မနီးမဝေးသော အရပ်ဒေသတည်သော (ဟိမဝန္တာတောင်)။ (၁) အထောသောဘတိ ယာမုနော။ ဇာ၊၁။၅၄။ ဇာ၊ဋ၊ ၂။၁၃၉။ (၂) ယာမုန (ဇာ၊၂။၂၂၁) ယမုနာယ ဟေဋ္ဌာ ဇာတံ။ ဇာ၊ဋ၊၇။၈။ (၃) ဂိရိ, မာဟစ္စ ယာမုန (ဇာ၊၂။၂၃၁)

ဘိက္ခု။ ယာမဒ္ဒယံ ဋ္ဌိတာပိ နိသိန္နာပိ အစာ-လာဿိ သု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃၃။၉၄။

ယာမဘဝန (န) [ယာမ+ဘဝန] ယာမာနတ်-ဘုံ-ပြည်။ တသ္မိံ ဟထာ နိပန္နေယေ၀ သိဂ္ဂိမာ ကာလံ ကတ္ဝာ ယာမဘဝနေ သုယာမသာ ဒေဝီ အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၆။ တဒါ ပန နေသံ တာ၀တိံသ-ဘဝနတော စ၀ိတ္ဝာ ယာမဘဝနံ ဂမနဝါရော ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇၉။

ယာမဘေရိနိက္ခမန (န) [ယာမ + ဘေရီ + နိက္ခမန] ပုရိမယာမ်၌ စည်လှည့်လည် ထွက်ခြင်း။ ယာ၀ ယာမဘေရိနိက္ခမနာ ပန အန္တေ၁အာပဏေ ဒိပံ ဇာလာပေတ္ဝာ အနိသိဒန္တော သာယန္နသမယံ နု သက္ကစ္စံ ကမ္မန္တံ အဓိဋ္ဌာတိ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၀၅။

ယာမယဉ္ဇ (န) [ယာမ+သညိတ+ယန္တ] ညှဉ်းယာမဲ့ ကို မှတ်သော ယန္တယားခွက်။ အထ နိက္ခန္တေ ပဋ္ဌမေ ယာမေ ထေရေ မုဂ္ဂရံ ဂဟေတ္ဝာ ဋ္ဌိတမတ္တေယေ၀ ကေ၀ဋ္ဋေ ဝါရေ ပဟရန္တေ ယေ၀ ဝါ ယာမယန္တံ ပတတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ ယာမယန္တံ ပတာဘိ အညေဟိ ဘိက္ခူဟိ ယောဇိတန္တိ အဓိပ္ပါယော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၁။

ယာမယန္တနာဠိကာ (ထီ) [ယာမယန္တ + နာဠိကာ] ညှဉ်းသုံးယာမ်ကို မှတ်သော ယန္တယားခွက်။ နု စ ယာမံယန္တနာဠိကံ ပဿေ၁ဇဟိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။

ယာမသဒ္ဒ (ပု) [ယာမ+သဒ္ဒ] ယာမ-သဒ္ဒါ။ ဘာဂတ္ထော ဟိ လ္ဟ ယာမ-သဒ္ဒေါ ယထာ ''ရတ္တိယာ ပဌမော ယာမော''တိ၊ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၂၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂၊၅၂။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆၇။ အဋ္ဌကထာယံ ပန ယာမ-သဒ္ဒါ ကောဋ္ဌာသ-ပရိယာယောတိ ''လ္ဟိနာ စတုကောဋ္ဌာ-သေနာ''တိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁။

ယာယဘော–သံ။] သွား–ထောက်–ဆောင်–အပ်၏။ အာဆ ဝါ ကာမတဏှာယ ယာယတိ နိယျတိ ဝုယ္ဘတိ သံဟရီယတိ။ မဟာနိ။၃။ (–၄၉)။ နာ ဝဂ္ဂေဟိ ဓမ္မေဟိ ယာယတိ နိယျတိ ဝုယ္ဘတိ သံဟရီယတိ။ မဟာနိ။ ၈၃။ စူဠနိ။ ၂၆၇။ ယာယတိ– ဝိ၊ ၂။၄၅၃၃။ ဝိ၊၅။ ၁၃၉။ မဟာနိ။ ၃၊၄၉၊ ၈၃၊ ၁၂၆။ ယာယိ်သု– ဝိ၊၅။၁၂၁။ ယာယိ်သန္တိ–ဝိ၊ ၂။ ၄၅၂ ယာယန္တိ – ဝိ၊ ၂။၄၅၂-၃။ ဝိ၊၃။ ၂၀၀။ ယာယေယျ – ဝိ၊ ၂။၄၅၂-၃။ ဝိ၊၃။ ၂၀၀။

ယာယန (နှ) [ယာ+ယ+ယု၊ ယာန–သံ။ ဇာန–ပြာ။] သွားခြင်း။ ပရိယာယနံ ဝိယာတိ ပရိတော အပရာပရံ ယာယနံ ဝိယ။ အံ၊၌၊ ၃။၁၉၅။

ယာယန္တ (တိ) [ယာ + ယ + အန္တ။ ထိ-၌ ယာယန္တိ။] သွားသော၊သူ။ ယာယေန ယာယန္တိယာ ပါစိတ္တိယံ ကတ္ထ ပညတ္တန္တိ သာဝတ္ထိယံ။ ဝိ၊၅။၁၂၁။ (–၁၃၉။)ယာယန္တ-မနုယာယန္တိ (ဇာ၊ ၂။၃၂၀)တိ ဥယျာန ဝန-ကီဠာဒီနံ အတ္ထာယ ဂစ္ဆန္တံ ဝေဿန္တရံ အနု-ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊၄၊၂။ ၂၄၇။ ယာယတော နတ္ထိ အန္တကံ။ အပ၊၁။၆။ တတ္ထ ကောဋ္ဌာသေ ယာယတော ယာယန္တသ္မာ ဂစ္ဆန္တသ္မာ အန္တကံ နတ္ထိ။ အပ၊၄၊၁။၁ ၂၅။ (–ဒီ၊၃။၁၅၆။ ဒီ၊၄၊၃။ ၁၄၁။ ဒီ၊၆၊၃။၁၄၆။)

ယာယန္တိ (ကြို) [ယာ+ယ+အန္တိ။] ယာယတိ ကြည့်။

ယာယမာန (တိ) [ယာ+ယ+မာန] (၁) သွားသော၊သူ။ (၂) ဆောင်–မျော–အပ်သော။ (၁) ယာယမာနော မဟာဆဇ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၁-၂။ ဇာ၊၄၊၆။၁၅၆။ (၂) ကာ-မေန ဝါ ယာယမာနံသ။ သုတ္တနိ၊၄၊ ၂။၂၂၉။ မဟာနိ၊၄။၂၃။ နေတ္တိ၊၄။၄၃။ တသ္မ ကာမ-

ယာမုနာတော အဝိဒူရေ၌တံ ဟိမဝန္တံ အာဟစ္ဆ ဧောတတိ။ ဇာ၊၄၊၇။၄၆။

ယာမုနေယျ (တိ) [ယမုနာ+ဏေယျ။ ယမု-နာယံ ဘဝေါ ယာမုနေယျော။ နိ၂တ္တိ။၄၅၉။] ယမုနာမြစ်၌ – ဖြစ် – နေ– သော (ငါး)။ "ကိံ နု ခေါ သမ္မ ကစ္ဆပ ဂင်္ဂေယျော သောဘတိ ဥဒါဟု ယာမုနေယျော"တိ ပုစ္ဆိ သူ။ ဇာ၊၄၊ ၂။၁၃၀–၉။

ယာယက (တိ) [ယာ + ယ + ကွ။ ထိ-၌ ယာယိကာ။ယာ ဂတိပါပုဏေသု။နိ်တာ၊ဓာတု။ ၁၃၇၊ ၂၃၇။] (၁) သွားတတ်သော၊ သူ။ (၂) ရောက်တတ်သော၊ သူ။ (၁) (၂) ယာယတိတိ ယာယကော၊ ကရဏဝစနေန ဒိဋ္ဌိယာ ယာတိတိပိ ဒိဋ္ဌိယာယကော။ ဥပယောဂတ္ထေ သာမိဝစနေန ဒိဋ္ဌိယာ ယာတိတိပိ ဒိဋ္ဌိယာယကော။ သုတ္တနိ၊၄၊ ၂။ ၂၆၂။ မဟာနိ၊၄။၂၇၁။

ယာယတိ် (ကြို) [ယာ+ယ+တိ။ ယာ ဂတိ-ပါပုဏေသု။ ဒိဝါဒိဂဏိကဿ ပနဿ "ယာ-ယတိ၊ ယာယန္တိ"တိအာဒီနိ ရူပါနိ ဘဝန္တိ။ နိတိ၊ဓာတု။၁၃၇။ နိရုတ္တိ။၃၀၃-နှာ အလို ယ-အာဂုမ်။ ဘူဝါဒိဂိဏ်းဘည်း။ ယာတိ–သံ။ ဇာတ္ထ–ပြာ။] (၁) သွား၏။ (၂) ရောက်၏။ (၁) ဒေဂိလာနာ အဂိလာနသညာ ယာနေန ယာယတိ။ ဝိ၊၂။၄၅၃။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ။ ယာနေန ယာယန္တိ။ ဝိ၊၃။၂၀၀။ ယာယတိ၊ ပယောဂေ ဒုက္ကဋ်။ ဝိ၊၅။၁၃၉။ အထ ဝါ ယာယတိ ဂစ္ဆတိဘိ ယာနော။ နေတ္တိ၊၀။၅၆။ (–သုတ္တနိ၊၄၊ ၂။ ၂၆၂။ မဟာနိ၊ ၄။၂၇၁။) (၂) ယာယန္တိ အစ္ဆုဘံ ဌာနံ။ ဝိ၊၄။၄၇၉။ (–သုတ္တနိ၊၄၊ ၂။ ၂၆၂။ မဟာနိ၊ ၄။၂၇၁။)

ယာယတိ၂ (ကမ္မ၊ကြို) [ယာ+ယ+တေ။ ယာ ဂတိပါပုဏေသု။ နိ်တိ၊ဓာတု။ ၁၃၇၊ ၂၃၇။

ဝသေန ယာယမာနဿာတိ အတ္ထော။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌၊၂၃၅။

ယာယီသု (ကြိ) [ယာ+ယ+ဥု။ ဥု-ကို ဣသု-ပြု။] ပ၊ာယတိ-ကြည့်။

ယာယိတ (တိ) [ယာ+ယ+တ။ ယာတ-သံ။] သွားအပ်ပြီးရ (အခါ)။ ယာယိတေ အာပတ္တိ ပါစိတ္တိယဿ။ ဝိ၅။၁၃၉။

ယာယိတဗ္ဗ (တိ) [ယာ+ယ+တဗ္ဗ။ ယာတဗ္ဗ-သံ။] သွား-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော။ နဘိက္ခဝေ ယာယေန ယာယိတဗ္ဗံ၊ ယော ယာယေယျ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ဝိ၊၃။၂၈၀။ (-ဝိ၊၄။၄၇၀။ ဝိ၊သင်္ခ။၄၅၇။)

ယာယိတာ (ကြိ၊ဝိ) [ယာ+ယ+တာ] သွား၍။ သဃာနဘူမိ ယာယိတာ (သုတ္တနိ။၃၄၁)တိ ယာဝတိကာ ဘူမိ ဟတ္ထိအဿာဒီနာ ယာနေန သက္ကာ ဂန္တုံ၊ တံ ဂန္ဓာ။ သုတ္တနိ၊၁၄၊ ၂။၁၁၂။ သော မုဟုတ္တံဝ ယာယိတ္ဝာ (ဇာ၊ ၂။၂၅၈)တိ သော ဇာဇာ မုဟုတ္တေနေဝ ဥယျာနံ ဂန္ဓာ။ ဇာ၊၁၄၊၁။၁၁၀။

ယာယိဿန္တိ (ကြိ) [ယာ+ယ+ဿန္တိ] ယာယတိ-ကြည့်။

ယာယီ (တိ) [ယာ+ဏီ။ တနည်း-ယာ+ယ+ဏီ။ ထိ-၌ ယာယိနိ။ ယာယိန်-သံ။ ဇာလ္ဟ-ပြာ။] (မြေးဦးစွာ) သွားလေ့ရှိသော၊သူ။ ပဌမံ ကဏ္ဍေန္တော ဟိ ယာယီ နာမ၊ ပစ္ဆာ ကဏ္ဍေန္တော အနုယာယီ နာမာတိ ဧဝံ ယတ္ထိတာ ကထေန္တိ။ ဇာ၊၁၄၊၂။ ၂၁၉။(-ထေရီ။ ၄၂၃။ ထေရီ၊၁၄။ ၂၀၄။)

ယာယေယျ (ကြိ) [ယာ+ယ+ဧယျ] ယာယတိ-ကြည့်။

ယာရိသ (တိ) [ယ+ဒိသ+ကို (ကစ္စည်း။၆၄၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၆၉။) ယ+ဒိသ+ကို (ရူ။ ၅၈၈။) ယာဒ္ဓ-သံ။ ဇာရိသ-ပြာ။] ယာဒိသနှင့် အနက်တူ။ ယမိဝ နံ ပဿတိတိ ယာရိသော။ ကစ္စည်း။၆၄၂။ (-နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၂၆၉။ ရူ။၅၀၈။)

ယာဝ[၁] (ဗျ) [ရူ။နှာ-၁၃၄။ နီတိ၊သုတ္တ။ နှာ-၃၀၃။ ဓာန်။၁၁၄၊၁၁၉၁။ ယာဝတ်-သံ။] (၁) (က)....တိုင်အောင်၊ အပြုရှိ၊ မနှံ့စေမူ၍။ (ခ)....တိုင်အောင်၊ အတွင်းပြု၍၊ နှံ့စေ၍။ (၂) အကြင်မျှလောက်၊ အကြင်ရွေ့လောက်၊ အကြင်မျှလောက်သော ကာလပတ်လုံး။ (၃) အကြင်သို့သော အတိုင်းအရှည် ရှိသော၊ အကြင်မျှလောက်သော။ (၄) (က) အတိုင်းအရှည်ကို လွှန်၍၊ အတိုင်းထက်အလွန်၊ အလွန်။ (ခ) အလွန်၊ အလွန်လျှင်။ (ဂ) အလွန်-အလွန်လျှင်-မြဲမြံစွာပြု၍။ (၅) အပိုင်းအခြား - အစ - ပြု၍။ (၆) အဆုံး - အပိုင်း အခြား - ပြု၍။ (၇) အကြင်မျှလောက်သော အတိုင်းအရှည်ဖြင့်။ (ဂ) လွှန်သော အတိုင်းအရှည်အားဖြင့်။ (၉) အဆုံး - အပိုင်းအခြား - မရှိသော၊ အလုံးစုံသော။ (၁၀) အပိုင်းအခြား၊ အကြင်မျှလောက်သော အပိုင်းအခြား။ (၁၁) ကောင်းစွာ။ (၁၂) ပဒပူရဏမတ္တ=ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ (အနက် အထူး မရှိ)။ (၁၃) သာ၊လျင်၊ သာလျင် (အဝဓာရဏအနက်)။ (၁၄) အထူး သဖြင့်၊ အထူးအား ဖြင့် (ဝိသေသအနက်)။ (၁) (က)....တိုင်အောင်၊ အပြုရှိ၊ မနှံ့စေမူ၍။ ထာမ ဝါ ဟေဘတိ ယာဝ ဇီဝိတမရဏ-ပရိယာဒါနာ။ အံ၊၃။၃၂။ (-ယာဝ ဇီဝိတဿ မရဏေန ပရိယောသာနာ။ အံ၊၄။၃၂။ ၂၁၆။) ဝသိ ဝေဿန္တရော ဆဒ္ဒေ၊ ယတ္ထ ယာဝ ဇေတုတ္တမာ။ ဇာ၊ ၂။၃၇၇။ (သျာ-မူ) ဝက်ဂိရိကုစ္ဆိတော ယာဝ ဇေတုတ္တရနဂရေ။ ဇာ၊၄၊၇။၃၀၄။ (သူဒ - မူသည် ၄-နှင့် ညီညွတ်သည်။) ယာဝ ဓမ္မာသနာ အဂမာသိ။ သံ၊ ၁၊၃။၉၄။ ဥခါန၊၄။၃၀၈။ သာဝတ္ထု၊၃။ ၃၁၆။ ယာဝ အဒ္ဓိကော ခါဒိတ္ဝာ။ ဇာ၊၄၊ ၂။

ဂ၉။ သံ၊၃။၂၂၉။ အံ၊၃။၁၃၁။ ဥဒါန်း။၁၅၅)
နှိမ် ယတ္တကာ ဝိညာဏတိကာ ဒေဝါ စေဝ
မနုဿာ စ ဒဿတ္ထိ။ (တေဟိ) သဗ္ဗေဟိ သု-
ဒ္ဓါ ပကာသိတန်တိ အတ္ထော။ ဒီ၊၆၊၂၁၄၆၆။
သံ၊၆၊၃။၂၄၆။ အံ၊၆၊၄။၂၄၉။ ဥဒါန်း၊၆။
၂၉၉။ ယာဝ သဗ္ဗမ္မော (နေတ္တိ။၃) တိ ယတ္တ
ကာ တ သို့ သုဇ္ဇော အာဂတာ ဓမ္မာ၊ နေတ္တိ၊
၆။၂၄။ (၄) (က) အတိုင်းအရှည်ကို လှန်၍၊
အတိုင်းထက်အလွန်။ ယာဝ ဂမ္ဘီရော (ဒီ၊၂။
၄၇။ သံ၊၁။၃၁၇)တိ ဧတ္ထ ယာဝသဒ္ဒေါ
ပမာဏာတိက္ကမေ၊အတိက္ကမ္မ ပမာဏံ ဂမ္ဘီရော၊
အတ်ဂမ္ဘီရောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊၆၊၂၇၆။သံ၊
၆၊၂။၁၄။ (ခ) အလွန်၊ အလွန်လျှင်။ ယာ-
ဝဇ္ဇီဒ (ဒီ၊၁။၂) နှိမ် ယာဝ စ ဣဒံ တေန
သုပ္ပဋိပတ္တိဒီတ္တာယ အပ္ပမေယ္ယတံ ဒသေ တိ။
ဒီ၊၆၊၁။၄၄။ ယာဝဇ္ဇီဒံ သုပ္ပဋိပတ်ိတာ်တိ
သမ္မန္တော။ ဒီ၊၃၊၁။၅၃။ ယာဝဇ္ဇော(ဒီ၊၃။၂)
တိ အဝဓိပရိစ္ဆေဒဘာဝဒဿနံ "ယာဝဇ္ဇ
(ယာဝဇ္ဇီဒံ) တေန ဘဂဝတော"တိအာဒီသု
ဝိယ။....တယာ ယာဝဇ္ဇီဒံ အပရဏ္ဍံ၊ နတ္ထ
အပရာဓော ပမာဏံ အတ္ထိတိ။ ဒီ၊၃၊၂၊၂။
ယာဝဇ္ဇော (အံ၊၁။၉)တိ အဓိမတ္တပမာဏတ္ထော။
နိပါတော၊ အတိဝိယ နု သုကရာတိ အတ္ထော။
အံ၊၆၊၁။၄၅။ (–မဟာ။၂၁၄။ အံ၊၁။၁၀၂။ အံ၊
၆၊၂။၁၇၀။ အဘိ၊၆၊၁။၈၃။ အဋ္ဌသာ၊ ယော၊
၆၂။) (ဂ) အလွန်–အလွန်လျှင်–မြဲမြံစွာ
ပြုရန်။ ယာဂါ (ဇာ၊၁။၇၁)တိ ဒဋ္ဌဏ္ဍော
နိပါတော။ အတိဝိယ ဒဠှံ ကတ္တာ။ ဇာ၊၆၊၂။
၂၅၂။ (၅) အပိုင်းအခြား – အစ – ပြုရှိ။
ယာဝမညေ ခတ္တိယာ(ဒီ၊၂။၁၈၀)တိ ခတ္တိယာ
ဗြာဟ္မဏာ ဝေဿာ....ဗြဟ္မာနောတိ သဗ္ဗေဝ
တေ။ ဒီ၊၆၊၂။၂၄၉။ ယာဝ မညေ ခတ္တိယာတိ
ဏ္ဍော ယာဝါတိ အဝဓိပရိစ္ဆေဒဝစနံ။ အညေ
(မညေ?)တိ နိပါတမတ္တံ၊ ယာဝ ခတ္တိယာ
ခတ္တိယေ အဝဓိ ကတ္တာ သဗ္ဗေ ဒေဝမနု-
သ္သာဘိ အဓိပ္ပါ၊ဃော။ တေနာဟ "ခတ္တိယာ

ခ၆၇။ (–ဝိ၊၆၊၃။ ၂၆၇၊၃၅၉။ ပါစိတ်၊ ယော။
၂၂၉၊၃၂၇။) (ခ)....တိုင်အောင်၊ အတွင်း
ပြု၍၊ နှံ့စေ၍။ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ သဒ္ဒေါ
အဘ္ဘုဂ္ဂစ္ဆိ။ ဝိ၊၁။၂၁။ ယာဝ ဒေဝမနုဿေဟိ
(ဒီ၊၃။၁၀၀)တိ ဒေဝလောကတော ယာဝ
မနုဿလောကာ သုပ္ပကာသိတံ။ ဒီ၊၆၊၃။၉၄။
ယာဝ ဒေဝမနုဿေဟိတိ ဝါ ယာဝ ဒေဝ-
မနုဿေဟိ ယတ္တကာ ဒေဝါ မနုဿာ စ၊
တာဝ တေ သဗ္ဗေ အဘိဗျာပေတ္ဝာ သုပ္ပ-
ကာသိတံ။ ဒီ၊၆၊၃။၉၀။ ယာဝ ဗြဟ္မလောကာ
(ပဋိသံ။၃၃၂)တံ ဗြဟ္မလောကံ အန္တော
ကတ္ဝာ။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၂၁၀။ ယာဝ ဗြဟ္မ-
လောကာဝိ(ပဋိသံ။၃၀၇)တိ ဗြဟ္မလောကမ္ပိ
ပရိစ္ဆေဒံ ကတ္ဝာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၀။ ပရိစ္ဆေဒံ
ကတ္ဝာတိ အဘိဝိမိဝသေန ပန ပရိစ္ဆေဒံ
ကတ္ဝာ။ နု မရိယာဒဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊၂။၃၀။
ဓမ္မတော ယာဝ ဂေါတြဘုံ ဩကာသတော
ယာဝ ဘဝဂ္ဂံ သဝန်္တိတိ ဝါ အာသဝါ၊ တေ
ဓမ္မေ တေဋ္ဌ ဩကာသံ အန္တောကရိတ္ဝာ
ပဝတ္တန်္တိတိ အတ္ထော။ မ၊၆၊၁။၆၃။ အဘိ၊၆၊
၁။၉၀။

(၂) အကြင်မျှလောက်၊ ဒအကြင်ရွေ့
လောက်၊ အကြင်မျှလောက်သော ကာလ
ပတ်လုံး။ ယာဝ နု....သံ့ယော ပါတုဘပန်တိ။
ဝိ၊၁။၁၀။ ယာဝါပိ တိဒ္ဒေယျာ (အံ၊၁။
၃၆၀) တိ ယတ္တကံ အဒ္ဓါနံ တိဒ္ဒေယျ။ အံ၊
၆၊၂။၃၃၀၆။ ယာ ဝါ (ဓမ္မ။၂၁၊ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၀။
ဇာ၊၁။၈၈) တိ ယတ္တကံ ကာလံ။ ဓမ္မ၊၆၊၁။
၃၁ ၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃။၁၀၃။ ဇာ၊၆၊၂။၃၀၉။
(–ဝိ၊၆၊၃။ ၂၅၂၊ ၂၉၉။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၁၀၊
၂၆၀။)(၃) အကြင်သို့သော အတိုင်းအရှည်
ရှိသော၊ အကြင်မျှလောက်သော။ ယာဝဇ္ဇ
တေ ဣဒံ အပရဏ္ဍံ (ဒီ၊၃။၂) နှိမ် ယတ္တကံ
ဣဒံ တဝ အပရဏ္ဍံ၊ ယတ္တကော တေ အပ-
ရာဓော၊ တတ္တကော ဒေါသော။ ဒီ၊၆၊၃။၂။ ၂။
ယာဒ ဒေဝမနုဿေဟိ သုပ္ပကာသိတ (ဒီ၊၂။

သဒ္ဒါကား နိပါတ်မျှသာတည်း။ သျှ။နေရင်း။ ယာဝ = အလွန်အကဲ သျှ။ ပခုက္ကူ။ နောက်နည်းကောင်းသည်။) ယာဝ ဥဒကဗိန္ဒုမြို့ပြီ(မ၊၁။၁၁၂) တိ ယာဝဥဒကဃောကေပြီ။ မ၊၆၊၁။၃၅၁။ (သျှ၊မြန်– တို့၌ ယာဝကို အနက်အထူးမပြုန်ကြ။ ယာဝအတိဝိယ=အလွန်လျှင်။ ၆။သျှ။ ယာဝ–ကို ဒယာ, ပစ္စုပဋ္ဌိတာ–တို့၌စပ်ပါ။ နောက်နည်းကောင်းသည်။) (၁၃) သာ၊ လျှင်၊ သာလျှင် (အဝဓာရဏအနက်)။ ယာဝ သုပညတ္တာ စိမေ တေန ဘဂဝတာ (ဒီ၊၂။၁၇၂)တိ တေန မယှံ သတ္ထာရာ ဘဂဝတာ ယာဝ သုပညတ္တာ ယာဝ သုကထိတာ။ ဒီ၊၆၊၂။၂၃၄။ (ယာဝ–သဒ္ဒါ ဤအဆုံး၌ ၀ေ – အနက်ရှိ၏။ ဒီ။၆၊၂။၁၇၂။ သျှ။နေရင်း။ ယာဝ အတိဝိယ =အလွန်လျှင်။ ၆။သျှ။ဗား။) (၁၄) အထူးသဖြင့်၊ အထူးအားဖြင့် (ဝိသေသအနက်)။ယာဝဉ္စိဒံ တေန ဘဂဝတာ။ ဒီ၊၂။ ၁၇၃။ (ယာဝ–သဒ္ဒါ ဤအဆုံး၌လည်း ၀ေ–အနက်ရှိ၏။ ဤနောက်နည်း၌ ယာဝ–သဒ္ဒါ ဝိသေသအနက် ရှိ၏။ သျှ။နေရင်း။)

ယာဝ၂ (ဗျ) [ယာဝ+ယာဝ။ ယာဝတစ်ပုဒ်ကျ။ ဝိစ္ဆာလောပ။] အကြင်မျှလောက် အကြင်မျှပေတက်၊ အကြင်ရွေ့လောက် အကြင်ခရွေ့လောက်။ ယာဝဒိစ္ဆက(၂)ကြည့်။

ယာဝက (ပု) [ယု+ဏ္ဍ။ တနည်း–ယာဝ+က။ ခေါင်၊၄။၁၂၂။သျှ။] ချိပ်။ အလတ္တကော ယာဝကော စ၊ လာခါဇတု နပုံသကော၊ ခဏ်။ ၃၀၅။ ယာဝါဒိမှာ ကော။ ပဌမန္တာ ယာဝါဒိတော သကတ္ထေ ကော ဘဝတိ ဝါ၊ ယာဝေါဧေ ယာဝကော၊မောဂ်၊၄။၁၂၂။သျှ။

ယာဝကဏ္ဍ (န) [ယာဝ + ကဏ္ဍ။ မောဂ်၊၃။ ၅–လည်းကြည့်။] ရေမျှို ;– လည်မျှို – တိုင်အောင်။ ဘု ဦးယျ ဆာဒေန်တံ ယာဝကဏ္ဍ-

ဗြာဟ္မဏာ” တိအာဒိ။ ဒီ၊၆၊၂။၂၂၃။ (၆) အဆုံး–အပိုင်းအခြား–ပြု၍။ ယာဝ ကုန္ထ-ကိပိလ္လိကော (မ၊၂။၄၀၈။ သုတ္တနိ။၃၇၄)တိ ကုန္ထကိပိလ္လိက် ပရိယန္တံ ကတ္တာတိ အတ္ထော။ မ၊၆၊ ၃။ ၂၉၆။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၂။ ၁၀၅။ (၇) အကြင်မျှလောက်သော အပိုင်းအခြည်ဖြင့်။ ယာဝဉ္စိဒ (မ၊၂။၁)နှင့် တွေ့ ဤဒနှင့် နိပါတမတ္တံ။ ယာဝါတိ ပမာဏ-ပရိစ္ဆေဒေါ၊ ယာဝ သမ္မာ ပဋိဂါဒိတော ယတ္တ-ကေန ပမာဏေန သမ္မာ ပဋိပါဒိမကာ။ မ၊၆၊ ၃။၂။ (၇) သွန်သော အပိုင်းအခြည်အားဖြင့်။ ယာဝဉ္စိဒ (အံ၊၃။၁၀၂)နှင့် အခိမက္ခပမာဏ-ပရိစ္ဆေဒဘဝနမေတံ။ တာဝ ဝိပ္ပသန္နပဒေန သဒ္ဒိ သမ္ဗန္ဓေါ၊ ယာဝဉ္စ ဝိပ္ပသန္နာနိ အခိ-မတ္တဝိပ္ပသန္နာနိတိ အတ္ထော။ အံ၊၆၊၂။၁၇၀။ အနေကတ္ထဘာ နိပါတာနံ ယာဝဉ္စိဒန္တိ နိပါတ သမုဒါယော အခိမက္ခပမာဏပရိစ္ဆေဒ-ဒီပေကိတိ အာဟ “အခိမတ္တပမာဏပရိစ္ဆေဒ ဝစနမေဝ”နွှဲ။ အခိမတ္တဝိပ္ပသန္နာနိတိ အခိ-ကပ္ပမာဏေန ဝိပ္ပသန္နာနိ။ အံ၊၆၊၂။၁၅၇။

(၉) အဆုံး–အပိုင်းအခြား–မရှိသော၊ ကုလုံးငုံသော။ ယာဝါ (ဇာ၊၇။၂၄၆) တိ အနိ၊ဟာမိတပရိစ္ဆေဒေါ .... အပရိယန္တေပိ ကာမေ။ ဇာ၊၆၊၄။၁၇၅။ (ဓာန်။ ၁၁၊၃၃–၌ ပြအပ်သော ယာဝအနက် လေးချက် ဘိုဘွင် သာဂါဟျအနက် ဖြင့်သည်၊) (၁၀) အပိုင်းအခြား၊ အကြင် မျှလောက်သော အပိုင်းအခြား။ ယာဝဇီဝ (၁) ကြည့်။ (၁၁) ကောင်းစွာ။ ယာဝဉ္စိဒံ ဘဒ္ဒန္တ ဘဂဝါ . ဇာနာတိ။ မ၊၂။၃။ (–ယာဝ သုဋ္ဌု ဘဂဝါ ဇာနာတိ။ မ၊၆၊၁။၅။) (၁၂) ပဒပူရဏမတ္တ= ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ (အနက်အထူးမရှိ)။ ယာဝ သွာက္ခာတော မယာ ဓမ္မော။ ဝိ၊၄။၃၆၂။ (သျှ၊မြန်–တို့၌ ယာဝကို အနက်မပြုန်ကြ။ အထိဝိယတ္ထဝါစက ကြံသော်သင့်ရာ၏။ ပဿ အမ္မဋ္ဌ ယာဝ အဟရဒ္ဓဋ္ဌ။ဒီ၊၁။၃၆၂။ (ယာဝ–

သီး, အုန်းသီး, ပိန္နဲသီး, တောင်ပိန္နဲသီး, ဘူးသီး, ဖရုံသီး, သခွါးဆစ်, သခွါးဝပြုတ်, သခွါးကြော်ခြောင်း-ဟု ဆိုအပ်သော သစ်သီးကြီး ၉-မျိုး။ (၄) ပဲအမျိုးမျိုး။ (၅) အာဟာရကိစ္စ ကို ပြီးမြောက်နိုင်သော တောသစ်မြစ်, တောသစ်ရွက်, တောသစ်ပွင့်, တောသစ်သီး စသည် တို့ဖြစ်လေသည်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ (၉၉-၁၀၃။ (-ကခ်ါ။ ၂၃၁၊) အနာဝပတ္တိ ယာဝကာလိကံ ယာဝကာလေ နိဒဟိတ္တာ ဘုဉ္ဇတိ။ ဝိ၊၂။၁၁၇။ (-ဝိ၊၃။၃၄၉။ ဝိ၊၅။ ၂၂၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀၊၃၀၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၉။၁၃၄ ၅။ ကခ်ါ။၁၀၂၊ ၂၂၅-၆။ ဝဇီရ။ ၂၆၁၊၃၂၁။ သာရတ္ထ၊၂။၄၃၂။ သာရတ္ထ၊၃။၆၆။ ဝိမတိ၊၂။၃၂-၃၊ ၅၀၊၁၁၅။) ဝိကာလဘောဇနသိက္ခာပဒ၌ နိဿိဋ္ဌ ခါဒနီယ ဘောဇနီယံ ယာဝ မဇ္ဈန္တိကသမယာတိတော ကာလော၊ တာဝ ဘုဉ္ဇိဘဗ္ဗတော ယာဝကာလိကံ....အရုဏောဒယော ပဋိဂ္ဂဟိတံ ယာဝကာလိကံ သတက္ခတ္တုမ္ပိ နိဒဟိတ္တာ ယာဝကာလော နာတိက္ကမတိ တာဝ....ပရိဘုဉ္ဇန္တဿ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ (-ကခ်ါ။ ၂၃၁။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၂။၉၃၊) အရုဏုဂ္ဂမနတော ယာဝ မဇ္ဈန္ဟိကာ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗတော ယာဝကာလော အဿာတိ ယာဝကာလိကံ။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၃၉၅။ (-ဝိ၊လက်ခဏ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋ္ဌ၊သစ်။ ၂၉၇။)

ယာဝကာလိကဂတ (နာ) [ယာဝကာလိက+ဂတ] ယာဝကာလိကာဘဏ္ဍကဲ့သို့ဖြစ်ခြင်း၊ ယာဝကာလိကဝတ္ထု အလား။ ။အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယာဝကာလိကဂတိက (တိ) [ယာဝကာလိကာဂတ+ကပ္ပ] ယာဝကာလိက+ဂတိ+ဂတိ+က။ ဂတိဘာဝပုဒ်ခက္ခ။] ယာဝကာလိကဝတ္ထုအလား ရှိသော၊ ယာဝကာလိကာဘဏ္ဍ၏ အလားကဲ့သို့ သော အလားရှိသော။ ယာဝကာလိကေန ယာဝဇီဝိကံ တဒဟု ပဋိဂ္ဂဟိတံ ယဒိ သမ္ဘိန္နရသံ ဟောတိ၊ ယာဝကာလိကာဂတိကာမော

မဘိပ္ပုရယိတ္တာ။ မိလိန္ဒ။၂၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၀၅။ မ၊ဋ္ဌ။၄၊၀၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၆။

ယာဝကပ္ပဋ္ဌာန (န) [ယာဝ+ကပ္ပ+ဋ္ဌာန] ကမ္ဘာတိုင်အောင်- ကမ္ဘာဆုံးသည်တိုင်အောင် - တည်ခြင်း။ ဩဇာယ အဘိဝုဒ္ဓတ္တာ မဟာရုက္ခဿ ယာဝကပ္ပဋ္ဌာနံ ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။

ယာဝကပ္ပါဝသာန (နာ) [ယာဝ+ကပ္ပ+ အာသာန] ကမ္ဘာဆုံးသည်တိုင်အောင်။ နဘံ ပူရေတ္တာ ယာဝကပ္ပါဝသာနံ။ သုဘ္ဂနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။ (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၂၉- တို့၌ ယာဝ ကပ္ပါဝသာနာ-ဟု ဝါကျရှိသည်၊)

ယာဝကာလ (နာ) [ယာဝ+ကာလ] မွန်းတည့်ချိန်တိုင်အောင်။ အနာဝပတ္တိ ယာဝကာလိကံ ယာဝကာလေ (ယာဝကာလံ) နိဒဟိတ္တာ ဘုဉ္ဇတိ။ဝိ၊၂။၁၁၇။ ဝဇီရ။၂၆၁။ (ဝဇီရ-၌ ယာဝကာလံ - ဟု ပါဠိရှိသည်။ က- မူပုဒ်ကာလေ-ဟု ပါဠိရှိသည်။ ယင်း ယာဝကာလံ, ကာလေ-ပါဠိ နှစ်ချက်သင့်သည်။)

ယာဝကာလိက (တိ) [ယာဝကာလ + ကက] ယာဝ ယတ္တကော မဇ္ဈန္ဟိကာ ကာလော ယာဝကာလော၊ သော အဿတ္ထိ, တံ ဝါ ကာလံ ပရိဘုဉ်္ဇိတဗ္ဗန္တိ ယာဝကာလိကံ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၃။] ယာဝကာလိကာဘဏ္ဍ၊ အကြောင် မျှလောက်သော မွန်းတည့် အချိန် အခါရှိသော ဝတ္ထု။ အရုဏ်ဘက်သည်မှစ၍ မွန်းတည့်သည် အချိန်ဘိုင်အောင် (ရဟန်းတော်များ)ဘုဉ်းပေးသုံးဆောင်- အပ်-သင့်- ထိုက်-ကောင်း-သောဝတ္ထု။

(ယာဝကာလိက ဝတ္ထုမျိုးကား— (၁) ခဲ့ဿ်အမျိုးမျိုး။ (၂) ထမင်း, မုယော, မုန့်လုံး, ငါး, အမဲ-ဟူဆို အပ်သော ဘောဇဉ်-မျိုး။(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅) တစ်နည်း-(၁) စပါး မျိုး ၇-ပါး။ (၂) စပါးမျိုး ၇-ပါးအား ဓလျော်သော-ကျိတ်စပါး, လမန်းစသည်။ (၃) ထန်း

ယာဝကာလိကဖလာနံ ဖာဏိတံ ယာဝကာလိကမေဝ။ ဝိ၊ဒဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၆။

ယာဝကာလိကသာဝဇ္ဇပညတ် (ပု) [ယာဝကာလိကသာဝဇ္ဇ+ပညတ်] ယာဝကာလိကအဖြစ်၌ ကပ်ငြိ–လျှဉ်းပါး–ခြင်း။ (တန်ညိး) ယာဝကာလိကအဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ (မဏိ-မဉ္ဇူ။၊ ၂။ ၂၂၀။) ယာဝကာလိကသာဝဇ္ဇပညတ်တော။ ဝင်္ကရ။၂၄၀။

ယာဝကာလိကဝဒ္ဒ (တိ) [ယာဝကာလိက+ဝဒ္ဒ] ယာဝကာလိကကို ကြွေးသော၊ယာဝကာလိကသည် ကြွေးအပ်သော (စာရေးတံ)။ ယာဝကာလိကဝဒ္ဒာတိ စ ဝဒန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၄။

ယာဝကာလိကဝတ္ထု (တိ) [ယာဝကာလိက+ဝတ္ထု] (ခ) ယာဝကာလိကဖြစ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုရှိသော၊ ကောဗတ်စသည်။ (နာ) (၂) ယာဝကာလိကဖြစ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထု။ (ခ) ယာဝကာလိကဝတ္ထုနှင့်(ကခ်ါ။၁၈၁)နှီယာဝကာလိက် ဝတ္ထု တေသန့်ဲ ယာဝကာလိကဝတ္ထုနှိ။ ....ယာဝကာလိကဝတ္ထုမန္ဆာနန့်ဲ အတ္ထော။ကခ်ါ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၀။ (–ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ နှာ-၁၁။) (နာ) (၂) သေသံ ယာဝကာလိကဝတ္ထုံ, ယာဝဇီဝိကဝတ္ထုဉ္စ....ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၇။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၅၂။ ဝိမတိ၊၁။၃၅၂။)

ယာဝကာလိကဝတ္ထုမန္ဆာနန့် (တိ) [ယာဝကာလိကဝတ္ထု+မန္ဆာနန့်] (ခ) ယာဝကာလိကဝတ္ထု အနက်ကြည့်။

ယာဝကာလိကသင်္ဂီတ (တိ) [ယာဝကာလိက+သင်္ဂီတ] ယာဝကာလိက၏ အဖြစ်ဖြင့်–သင်္ဂြိုဟ်–ရေတွက်– ပေါင်းချုပ်ယူ– အပ်သော (ခဲ့ဖူယ်,ဘော်ဇဉ်)။ ယာဝကာလိကသင်္ဂီတံ မါဒန့်ိယံ ဝါ ဘောဇနိယံ ဝါ ခါဒိတံ ဝါ ဘုဉ်တိ ဝါ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၃၀။

ယာဝကာလိကသာဝဇ္ဇပညတ် (ပု) [ယာဝကာလိကသာဝဇ္ဇ+ပညတ်] ယာဝကာလိကအဖြစ်၌ ကပ်ငြိ–လျှဉ်းပါး–ခြင်း။ (တန်ညိး) ယာဝကာလိကအဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ (မဏိ-မဉ္ဇူ။၊ ၂။ ၂၂၀။) ယာဝကာလိကသာဝဇ္ဇပညတ်တော။ ဝင်္ကရ။၂၄၀။

ယာဝကာလိကဝဒ္ဒ (တိ) [ယာဝကာလိက+ဝဒ္ဒ] ယာဝကာလိကကို ကြွေးသော၊ယာဝကာလိကသည် ကြွေးအပ်သော (စာရေးတံ)။ ယာဝကာလိကဝဒ္ဒာတိ စ ဝဒန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၄။

ယာဝကာလိကဝတ္ထု (တိ) [ယာဝကာလိက+ဝတ္ထု] (ခ) ယာဝကာလိကဖြစ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုရှိသော၊ ကောဗတ်စသည်။ (နာ) (၂) ယာဝကာလိကဖြစ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထု။ (ခ) ယာဝကာလိကဝတ္ထုနှင့်(ကခ်ါ။၁၈၁)နှီယာဝကာလိက် ဝတ္ထု တေသန့်ဲ ယာဝကာလိကဝတ္ထုနှိ။ ....ယာဝကာလိကဝတ္ထုမန္ဆာနန့်ဲ အတ္ထော။ကခ်ါ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၀။ (–ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ နှာ-၁၁။) (နာ) (၂) သေသံ ယာဝကာလိကဝတ္ထုံ, ယာဝဇီဝိကဝတ္ထုဉ္စ....ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၇။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၅၂။ ဝိမတိ၊၁။၃၅၂။)

ယာဝကာလိကသင်္ဂီတ (တိ) [ယာဝကာလိက+သင်္ဂီတ] ယာဝကာလိက၏ အဖြစ်ဖြင့်–သင်္ဂြိုဟ်–ရေတွက်– ပေါင်းချုပ်ယူ– အပ်သော (ခဲ့ဖူယ်,ဘော်ဇဉ်)။ ယာဝကာလိကသင်္ဂီတံ မါဒန့်ိယံ ဝါ ဘောဇနိယံ ဝါ ခါဒိတံ ဝါ ဘုဉ်တိ ဝါ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၃၀။

ယာဝကာလိကဖလာနံ ဖာဏိတံ ယာဝကာလိကမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၆။

ယာဝကာလိကသာဝဇ္ဇပညတ် (ပု) [ယာဝကာလိကသာဝဇ္ဇ+ပညတ်] ယာဝကာလိကအဖြစ်၌ ကပ်ငြိ–လျှဉ်းပါး–ခြင်း။ (တန်ညိး) ယာဝကာလိကအဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ (မဏိ-မဉ္ဇူ။၊ ၂။ ၂၂၀။) ယာဝကာလိကသာဝဇ္ဇပညတ်တော။ ဝင်္ကရ။၂၄၀။

ယာဝကာလိကဝဒ္ဒ (တိ) [ယာဝကာလိက+ဝဒ္ဒ] ယာဝကာလိကကို ကြွေးသော၊ယာဝကာလိကသည် ကြွေးအပ်သော (စာရေးတံ)။ ယာဝကာလိကဝဒ္ဒာတိ စ ဝဒန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၄။

ယာဝကာလိကဝတ္ထု (တိ) [ယာဝကာလိက+ဝတ္ထု] (ခ) ယာဝကာလိကဖြစ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထုရှိသော၊ ကောဗတ်စသည်။ (နာ) (၂) ယာဝကာလိကဖြစ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထု။ (ခ) ယာဝကာလိကဝတ္ထုနှင့်(ကခ်ါ။၁၈၁)နှီယာဝကာလိက် ဝတ္ထု တေသန့်ဲ ယာဝကာလိကဝတ္ထုနှိ။ ....ယာဝကာလိကဝတ္ထုမန္ဆာနန့်ဲ အတ္ထော။ကခ်ါ၊ဋီ၊သစ်။၃၃၀။ (–ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ နှာ-၁၁။) (နာ) (၂) သေသံ ယာဝကာလိကဝတ္ထုံ, ယာဝဇီဝိကဝတ္ထုဉ္စ....ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၇။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၅၂။ ဝိမတိ၊၁။၃၅၂။)

ယာဝကာလိကသင်္ဂီတ (တိ) [ယာဝကာလိက+သင်္ဂီတ] ယာဝကာလိက၏ အဖြစ်ဖြင့်–သင်္ဂြိုဟ်–ရေတွက်– ပေါင်းချုပ်ယူ– အပ်သော (ခဲ့ဖူယ်,ဘော်ဇဉ်)။ ယာဝကာလိကသင်္ဂီတံ မါဒန့်ိယံ ဝါ ဘောဇနိယံ ဝါ ခါဒိတံ ဝါ ဘုဉ်တိ ဝါ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၃၀။

ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။ ယာဝကာလိကသာဝဇ္ဇပညတ်တိ ဝိယ ဘောဇနာတိ ယာဝကာလိကဝတ္ထုတိ၏။ ပါစိတ်၊ ယော။၅၄၄။

ယာဝကာလိကဖျောဟရဏ (နာ) [ယာဝကာလိက+အဖျောဟရဏ] (ခ) ယာဝကာလိကကို–မျိုချ–ခဲ–စား–ခြင်း။ (၂)ယာဝကာလိကကို–မျိုချ–ခဲ–စား–ကြောင်း (စေတနာ)။ (ခ) ဝိကာလဘောဇနသဒ္ဒဿ ဝါ (စ) ယာဝကာလိကဖျောဟရဏေ နိရုဠ္ဍတ္တာ ယာဝကာလိကဿာတိ ဝိညာယတိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၅၃။ သီဒဋ္ဌိ၊သစ်။၁။၃၄၆။ (၂) အတ္ထတော ပန..... ယာဝကာလိကဖျောဟရဏစေတနာ "ဝိကာလဘောဇန"န္တိ ဓေဒိတဗ္ဗာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၅၃။

ယာဝကာလိကဘဘဇန(နာ)[ယာဝကာလိကတ္ထ+ဘဇန] ယာဝကာလိကအဖြစ်ကို ဆည်းကပ်ခြင်း၊ ယာဝကာလိကအဖြစ်သို့– သက်ဝင်–ကပ်ရောက်–ခြင်း။ ဒွေတိ.... ယာဝကာလိကသံသဋ္ဌတာယ(ယာမကာလိကသံသဋ္ဌတာယ) ယာဝကာလိကတ္ထဘဇနေန အနတိ ရိတ္တပစ္စယာ ကေန္တိ ဒွေ ပါဒိတ္တိယာနိ။ ဝိမတိ၊၂။ ၃၃။ ဝိ၊လက်ဝရ၊ဋီ၊၁။၁၉၁။ (ယာဝကာလိကသံသဋ္ဌတာယ-ဟူသော ပါဠိသင့်သည်။)

ယာဝကာလိကဝတ္ထ (နာ) [ယာဝကာလိက+ဝတ္ထ] (က) ယာဝကာလိကဖြစ်သော အရွက်, သစ်ခွက်။ (ခ) ယာဝကာလိကဖြစ်သော–ချက်အပ်–ကျက်–သော အရွက်, သစ်ရွက်။ (က) ကုဏ္ဍနိယံ ပန "ယာဝကာလိကဝတ္ထာနမ္ပိ သီတောဒကေန ...." ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၃။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၉။) (ခ) ယာဝကာလိကဝတ္ထာန (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၃) နှင့် ပက္ကေ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၂။

ယာဝကာလိကဖလ (နာ) [ယာဝကာလိက+ဖလ] ယာဝကာလိကဖြစ်သော–အသီး– သစ်သီး။

ယာဝဇီဝ (နာ) [ယာဝ+ဇီဝ။ မောဂ်၊၃။၄-လည်း ကြည့်။] (၁) အသက်ရှည်သမျှကာလပတ်လုံး အသက်ရှိသမျှ ကာလပတ်လုံး၊ အသက်ရှိသမျှ၊ အသက်ထက်ဆုံး။ (၂) အသက်-ဖြစ်-တည်-သည်တိုင်အောင် (ပင်နိဗ္ဗာန်စံသည်တိုင်အောင်)။ (၃) ယောဟံ ဇေဝံ သွာက္ခာတော ဓမ္မဝိနယော ပဗ္ဗဇိတော နာသက္ခိံ ယာဝဇီဝံ....ပြဟ္မစရိယံ စရိတုံ။ ဝိ၁။ ၂၂။ ဘိက္ခူ။ ယာဝဇီဝံ။ ဝိ၁။ ၂၆၃။ (–ဘိက္ခူ။ ယာဝ ဇီဝန္တိ၊ တာဝ။ ဝိ၎၊ ၂။၁၀၇။ ယာဝဇီဝ (မ၊၁။၁၅၂)နွိ ယာဝ ဇီဝိဘံ ပဂတ္တတိ၊ တာဝ ဝတ္တဗ္ဗံ။ မ၊၌၊၁။၃၇၆။ ဇီဝဿ ယဘ္ဘကော ပရိစ္ဆေဒေါ (ယာဝဇီဝံ။ ရူ။၃၃၀။ ယာဝဇ္ဇစ္ဆယံ နိပါတော အဝဓာရဏတ္ထော ဝတ္တတော၊ တဒတ္ထ-ဒဿနတ္ထံ "ယဘ္ဘကော ပရိစ္ဆေဒေါ" တိ ဝုတ္တံ။ ရူ။၌။ပရိစ္ဆေဒေဇီဝဿ ယဘ္ဘကော ပရိစ္ဆေဒေါ ယာဝဇီဝံ။....ယာဝသဒ္ဒဿာဓာရဏော ဇီဝဿ ယဘ္ဘကော ပရိစ္ဆေဒေါ ယာဝဇီဝံ။ နိတိ၊သုတ္တ။ နှာ–၁၀၉၊ ၂၂၄။ (ကျိုင်း ပရိစ္ဆေဒနှင့် အဝ-ဓာရဏကား ပရိယာယ်တည်း) (ဝိ၁။၆၁။ ဒီ၊၁။၇၊၁၁၀။ သံ၊၁။၂၃၀။ အံ၊၁။၁၀၅။ အဘိ၊က။၂၀၂။ ဓမ္မ။၂၂။ ဥဒါန။၁၄၅။ မိလိန္ဒ။ ၃၉၉။ အံ၊၌၊ ၂။ ၇၄။) (၂) ယ ဝဒီဝ (ဣတိ-ဝုတ်။ ၂၄၀)နွိ ယာဝ ဇီဝိတပ္ပဝတ္တိယာ၊ ယာဝ ပရိနိဗ္ဗာနာတိ အတ္ထော။ ဣတိဝုတ်၊၌။၂၄၇။

ယာဝဇီဝက (တိ) [ယာဝဇီဝိက? ယာဝဇီဝိက-ကြည့်။] ယာဝဇီဝက။ ဝိ၊၌၊၃။၁၅၅။ ဝိမတိ၊ ၁။၃၅၃။

ယာဝဇီဝိက[၁] (တိ) [ယာဝဇီဝ+ဣက။ ယာဝ ယဘ္ဘကော ဇီဝေါ ယာဝဇီဝေါ၊ သော အဿတ္ထိ, ယာဝဇီဝံ ဝါ ပရိဟရိတုံ ပရိ-ဘုဉ္ဇိ ဘဗ္ဗနွိ ယာဝဇီဝိကံ။ ပါစိတ်၊ ယော။၈၃။ (–ကခ်ါ။ဋီ၊သစ်။၃၉၅။ဝိ၊လက်ဝရ၊ဋီ၊၁။၁၀၆။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၉၇။)။] ယာဝဇီဝိက ဝဏ္ဏ၊ အကြင်မျှလောက်ခသော အသက်ရှိသော

ယာဝကာလိကသမ္မိဿ (တိ) [ယာဝကာလိက +သမ္မိဿ] ယာဝကာလိကနှင့် ဆောနှော သော။ ဧဝံ ယာဝကာလိကသမ္မိဿံ။ နိရုတ္တိ။ ၂၂၆-နှာ။

ယာဝကီဝဉ္စ (ဗျ) [ယာဝ+ကီဝ+စ။ နိတိ၊သုတ္တ။ နှာ-၃၇၅-၆။] ၌ ကီဝ,စတ္ထေကား ပဒပူရဏနိပါတ် ဟုဆိုသည်။ ဝဇိရ။၄၀၅-၌ကား ယာဝ-နှင့် ကီဝ-နှစ်ပုဒ်တို့သည် ယာဝအနက်ကို ဟောကြ သည်ဟု ဆိုသည်။ မောဂ်၊၄။၄၄။ အံ၊၌၊ ၂။ ၁၇၀-တို့အလိုကားဖြင့် ကီဝ-ကား အကာ-ရန္တသာဖြစ်သည်။ အံ၊၌၊ ၂။၂၃၀။ ဥဒါန၊၌။ ၃၂၄-တို့၌ ယာဝကီဝန္တိ-ဟု နိဂ္ဂဟီကန္တနှင့် ပဒုဒ္ဓါရပါဠိရှိရာ ယာဝကီဝါတိ-ဟုပါဠိရှိသင့်သည်။] အကြင်မျှလောက်၊ အကြင်ရွေ့-လောက်၊ အကြင်မျှလောက်သော ကာလ ပတ်လုံး။ ယာဝကီဝဉ္စာ (ဝိ၁၊ ၁၆။ ဒီ၊ ၂။ ၆၂။ အံ၊ ၂။ ၄၀၈) တိ ယတ္တကံ ကာလံ။ ဒီ၊၌၊ ၂။ ၀၇။ အံ၊ ၂၊၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၇၉။ဝိမတိ၊ ၂။၉၁။ ယာဝကီဝဉ္စာ(ဝိ၁၊၁၆) တိ ဒ္ဗိဟိ ပဒေဟိ ယာဝတ္တစ္ဆေဝ ဝုတ္တံ ဟောတိ 'ဣတိ စိတ္တမနော'တိ အာဒိ ဝိယ။ ဝဇိရ။ ၄၀၅။ ယာဝကီဝဉ္စာ (ပဋိသံ။ ၂၉၈)တိ အာဒီသု ယာဝ ဣမေသံ....ပဋိဝိဇ္ဈိ'။ ပဋိသံ၊ ၌၊ ၂။ ၂၀၁။ (–မ၊၁။၁၁၂။ သံ၊၁။၃၈၀-၂။ အံ၊၁။ ၂၆၀-၁။ မ၊၌၊၊။၃၅၂။ အံ၊၌၊ ၂။ ၂၃၀။)

ယာဝဇရိမာလောပ (နာ) [ယာဝ+ ဇရိမ+ အာလောပ] အဆုံးဖြစ်သော ဆွမ်းလုပ်တိုင်အောင်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယာဝဇရိမာလောပဟောနက (တိ) [ယာဝဇရိ-မာလောပ+ပဟောနက] အဆုံးဖြစ်သော ဆွမ်းလုပ်တိုင်အောင် – လောက် – စား လောက်– သော။ ယာဝဇရိမာလောပပဟော-နကံ မစ္ဆမံသာဒိဗျဉ္ဇနံ ပက္ခိပိတဗ္ဗံ။ ဝိ၌၊ ၂။၂၀၂။ ကခ်ါ။၁၇၀။ ဝိ၊သင်္ခ်ဟ။၃၇။

ဝတ္ထု။ အသက်ထက်ဆုံး (ဆောင်ယူ၍) ဘဉ်းပေး သုံးဆောင်–အပ်– သင့် – ထိုက် –ကောင်း – သောဝတ္ထု။ (ယာဝဇီဝိက ဝတ္ထုမျှားကား–ယာဝကာလိကဝတ္ထု, ယာမကာလိကဝတ္ထု, သတ္တာဟကာလိကဝတ္ထု, ရေတို့မှ ကြွင်းကျန်သော ခဲဖွယ်ကိစ္စ, ဘောဇဉ်ကိစ္စကို မပြီးစေနိုင်သော သစ်မြစ်, သစ်သီး စသည်အားလုံး ဖြစ်ကြသည်။ (ဝိ၊၃။၂၉၂–၃။ ဝိ၊၄။၉၉–၁၀၃။ ကင်္၊။၂၃၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၄–၉၅။) ယာမကာလိကဲ့ သတ္တာဟကာလိက် ယာဝဇီဝိက် အာဟာရတွေဘာယ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ။ ဝိ၊၂။၁၁၂၊၁၁၆။ အနာပတ္တိ.... ယာဝဇီဝိကံ သတိ ပစ္စယေ ပရိဘုဉ္ဇတိ။ ဝိ၊၂။ ၁၁၆–၇။ ဣဒံ ပနကာလိကာဒိတ္တယံ, ကာလဝိမုတ္တဉ္စ ဥဒကံ ဌပေတ္ဝာ အဝသေသမ္ပလဖလာဖလာဒိ ယံ နေဝ ခါဒနီယတ္ထံ နာ ဘောဇနီယတ္ထံ ဖရတိ၊ တံယာဝဇီဝံ နိဒဟိတ္ဝာ သတိ ပစ္စယေ ပရိဘုဉ်တဗ္ဗတော ယာဝဇီဝိကံ နာမ။ ကင်္၊။၂၃၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၀၅။ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၄။)

ယာဝဇီဝိက၂ (တိ) [ယာဝဇီဝ+ဣက၊ ဣက–အနက်မရှိ။] အသက်ရှည်သမျှ ကာလပတ်လုံး၊အသက်ရှိသမျှကာလပတ်လုံး၊ အသက်ရှိသရွေ့၊ အသက်ထက်ဆုံး။ (ဘျ၊မြန်မာပြန် တို့၌ ဣက–ပစ္စည်းကို အနက်မဲ့ကြဲတော်မူကြသည်။ ဣက–ပစ္စည်းကို သာထွက=အနက်ရှိကြဲသော် ယာဝဇီဝိက်၊ အသက်အဆုံးအပိုင်းအခြား ကာလရှိသော–ဟု ပြန်ဆိုရ၍ နဝကမ္မံ, မဟာဒါနံ ပုဗ္ဗဏ္ဏိကံ။) ယာဝဇီဝိကမ္မိ နဝကမ္မံ ဒေန္တိ။ ဝိ၊၄။၃၂၄။ ဝေဠုပံ မဟာဒါနံ၊ အဒါသိ ယာဝဇီဝိကံ။ စရိယာ။ ၃၀၈။ ယာဝဇီဝိကန္တိ ဧတေန ဒါနဿ ကာလပရိယန္တာဘာဝံ ဒဿေတိ။ စရိယာဋ္ဌ။၄၄။

ယာဝဇီဝိကပဏ္ဏ (နှ) [ယာဝဇီဝိက + ပဏ္ဏ] ယာဝဇီဝိကဖြစ်သော အရွက်, သစ်ရွက်။ ဘိက္ခု အကပ္ပိယကုဋိယံ ဌပိတဿပိဉ္ဇ ယာဝဇီဝိကပဏ္ဏံ....ပရိဘုဉ္ဇတိ။ ဝိ၊၄။၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၁၁။ (–၉၇။)

ယာဝဇီဝိကဘေသဇ္ဇ (နှ) [ယာဝဇီဝိက + ဘေသဇ္ဇ] ယာဝဇီဝိကဖြစ်သော ဆေး, ဆေးပစ္စည်း၊ ဘေသဇ္ဇဟိတိ ယာဝဇီဝိကဘေသဇ္ဇေဟိ။ ဝဇီရ။၂၆၉။

ယာဝဇီဝိကမိဿ (တိ) [ယာဝဇီဝိက+မိဿ] ယာဝဇီဝိကနှင့်– ရော – ရောနှော – သော၊ ယာဝဇီဝိကမိဿံ ယာဝကာလိကံ။ ဝိ၊၄။ ၁၃၅။

ယာဝဇီဝိကသတ္ထု (နှ) [[ယာဝဇီဝိက+ဝတ္ထု] ယာဝဇီဝိကဖြစ်သော ပစ္စည်းဝတ္ထု။ ယာဝကာလိကဝတ္ထု (၂) ကြည့်။

ယာဝဇီဝိကသံသဂ္ဂ (ပု) [ယာဝဇီဝိက+သံသဂ္ဂ] ယာဝဇီဝိက်–ရောနှော–ရောယှက်–ခြင်း–ရာ။ ယာဝကာလိကေန ယာဝဇီဝိကသံသဂ္ဂေ ဒေါသော နတ္ထိ။ ဝိ၊၄။၁၁၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၂၂။ သာရတ္ထ၊၃။၇၅။ ဝိ၊လက်ခဏ၊ဋီ၊၁။ ၂၂၀။

ယာဝဇီဝိတ (နှ) [ယာဝ+ဇီဝိတ။ ယာဝဇီဝ–လည်း၊ကြည့်။] ယာဝဇီဝ (၁)အနက်ကြည့်။ သဏ္ဌမိ ယာဝဇီဝိတံ။ အပ၊၂။၁၉၂။ ထေရီ၊ ၄၊၃၀။

ယာဝဇီဝိတဒါန (နှ) [ယာဝ+ဇီဝိတဒါန]ဇီဝိတဒါန (=အသက်ကို–ပေးကမ်း–လှူဒါန်း–ခြင်း)တိုင်အောင်။ ယာဝဇီဝိတဒါနမ္မိ ဒတ္ဝာ မာတုဂါမဿ စိတ္တံ နှ လဘိ သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၆။

ယာဝဇ=ယာဝန (နှ) [ယဝန+ဏ။ ယဝနေ ယဝနဒေသေ ဘဝေါ။ ကပ္ပဒ္ဓါမ။ ယု+ဏိ+ယု၊ ထောမ။ အမရ၊ဋီ။ဗျာချာ။] ကမျည်း၊ လောဗန်း။ သိဟလော ယာဝဏောပျတြ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၀၂။

ယာဝတတိယ (နံ) [ယာဝ+တတိယ။ မောဂ်၊ ၃။ ၅–လာင်းကြည့်။] (၁) သုံးကြိမ်မြောက် အောင်၊ သုံးကြိမ်တိုင်အောင်။ (၂) ယာဝတတိယကပဋ္ဌက။ (၃) သုံးကြိမ်မြောက်သော (ကခ်။။ ၁၄၄။သျှ။ယော။)သုံးကြိမ်တို့၏ ပြည့်ကြောင်းတိုင်အောင်သော (ဝိ၊၌၊ ၂။ ၂၁၂။သျှ။မအူ။)

(၁) ယာဝတတိယံ သမနုဘာသိတမ္မော (ဝိ၊၁။ ၂၆၅)တိ ယာဝ တတိယံ သမနုဘာသနံ, တာဝ သမနုဘာသိတမ္မော။ ဝိ၊၌၊ ၂။ ၁၉၄။ (ဤ၌၌ ၌–နှင့်အညီ သုံးကြိမ်မြောက် ဥတ်ကမ္မဝါစာဖြင့် ဆိုဆုံးမခြင်းတိုင်အောင် –ဟုလည်း အနက်ပေးနိုင်သည်။ တပါးသော အဏ္ဍလည်း ယာဝတတိယ-ပုဒ်၏ စပ်ဆုပုဒ်ကို ကြည့်၍၌ ဤနည်းအတိုင်း အနက်ပေးနိုင်သည်။) ယာဝတတိယံ အပသာဒိတော။ အံ၊၁။ ၂၀၂။ ယာဝတတိယဉ္စ ဒေဝိသိ။ သုတ္တနိ။၄၄၇။ စူဠနိ။၁၉။ ၁၇၂၊၁၇၈။(–ဝိ၊၌၊ ၁။၃၁၁။ ဝိ၊၌၊၃။ ၂၆၂။ ဝိ၊၌၊၄။၄၃၊၅၅၂၊၈၆။ ဒီ၊၌၊ ၂။၁၄၅။ မ၊၌၊၃။၃၉၊၄၄၄။ သံ၊၌၊ ၂။၃၃။ အာဘိ။၌၊၁။၁၄၆။) (၂) ကမ္မာနိ ယာဝတတိယံ။ ဝိ၁၅။ ၂၃၆။ (၃) ဣတရေ ပန ယာဝ တတိယေ, စတုတ္ထေ စ ဒိဋ္ဌေ ဟောတီတိ ဇဏော ‘တတိယကော စတုတ္ထကော”တိ စ ဝုစ္စတိ။ ဧဝံ ယာဝတတိယေ သမနုဘာသနကမ္မေ ဟောန္တီ ဘိ ယာဝတတိယာ (ဝိ၊၁။ ၂၀၃)တိ ဝေဒိတမ္မော။ ဝိ၊၌၊ ၂။ ၂၁၂။ ကခ်။၁၄၄။

(ဤ၌၌ ပဌမအနက်သည် ဥပမာနဝါကျနှင့် ညီညွတ်သည်၊ တပါးသော အဏ္ဍကား ယာဝဘတိယံ–ဟု ရှပ်သွင် တစ်မျိုးတည်း ရှိသည်။ ဤ၌၌လည်း ယာဝတတိယံ သမနုဘာသနကမ္မေ–ဟု ပါ၌ရှိလျှင် ယာဝတတိယကန္တိ ယာဝတတိယံ သမနုဘာသနာယ

ယာဝတက် ဝါ တာဝတက် ဝါ (ဗျ) [ယာဝ·တက်+ဝါ+တာဝတက်+ဝါ။ ယံ ဝါ တံ ဝါ, ယံကိုဋ္ဌ–ပုဒ်တို့ကဲ့သို့လိုင်အား လျော်စွာရှုပ်ထူး ရှိနိုင်သည်။] ဟူး၊ဟူးငြားငြား – ဟုတ်ဟုတ် ငြားငြား – သော အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ အတ္ထ ခေါ ပန မယာ အဒိန္နံ အာဒိန္နံ ယာဝ·တက် ဝါ တာဝတက် ဝ။။ သံ၊ ၂။၅၀၅။

ယာဝတက (တိ) [ယ+အာဝတက။ မောဂ်၊၄။ ၄၂။ ယာဝ+တ္တက။ မဟာဝုက္ကိုသုတ်ကြီးဖြင့် တ–တစ်လုံးကို ဥ။ နိ၌ ဘို။၃၁၇–နှာ။ ထီ–၌ ယာဝဘကာ။] အကြင်သို့သော အကိုင်း အရှည်ရှိသော၊ အကြင်မျှလောက်သော။ ယာဝဟကေ ဝါ ပန ဥသာဟတိ (ဝိ၊၃။ ၁၁၇)တိ ယတ္တကေ သက္ကောတိ။ ဝိ၊၌၊၃။ ၂၉၄။ အာပဇ္ဇတိ ယာဝတကေသု ဝတ္ထူသု (ဝိ၊၃။၅၁၀)တိ ယတ္တကေသု ဝတ္ထူသု။ ဝိ၊၌၊ ၃။၄၃၇။ ယာဝတကံ အာကခ်တိ (ဒီ၊၃။ ၁၁၁။ စူဠနိ။၁၆၄)တိ ယတ္တကံ ဉတုံ ဣစ္ဆတိ။ ဒီ၊၌၊၄။၉၇။ စူဠနိ၊၌။၄၀။ (–မ၊၌၊၃။၅။ မဟာနိ၊၌။၃၃၆။)

ယာဝတဋ္ဌာ (ဃ) [ယာဝတာ+အဋ္ဌာ(=အာ+ဋ္ဌ(ဋ္ဌာ)+အ+အာ)။] အကြင်မျှလောက်သော အလိုဆန္ဒ။ ဇောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယာဝတဋ္ဌာဝိနီတ (တိ) [ယာဝတာ+အဋ္ဌာ+ဝိနီတ (ယာဝတာ ဝိနီတ–နှင့် ယှဉ်ကြည့်။)] အကြင်မျှလောက်သော အလိုဆန္ဒအားဖြင့်–အလိုဆန္ဒကိုသိ၍–ဆုံးမအပ်သော။ ယာဝ·တဋ္ဌာဝိနီတာ (အံ၊၁။ ၂၀၉–အဋ္ဌကထာယံ ပါဌန္တရံ)။ ယာဝတဋ္ဌာတိ ပါဠိယာ ပန ယာဝ အဋ္ဌာသယာ (ယာဝတာ အဋ္ဌာသ·ယော?)တိ အတ္ထော၊ အဋ္ဌာသယံ ဥတ္တာ ဝိနီတပရိသာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အံ၊၌၊ ၂။ ၂၄၂။ (ဤအနက်ကို ဆင်ခြင်၍ယူပါ။ မှအမျိုးမျိုးကွဲပြားသောဌာန ဖြစ်သည်။ ၌–အောက်ခြေခွဲလည်း မူသုံးမျိုးပြထားသည်။)

အာပဇ္ဇတိ။ (ဝိ၊ ၂။၃၀၆)စသောပါဠိတော်နှင့် နှီးနှောညီညွတ်၍ သင့်မြတ်ဖွယ် ရှိပေသည်။)

ယာဝတတိယက[၁] (တိ) [ယာဝတတိယ+က] (၁) သုံးကြိမ်မြောက်အောင် ဥ တ်၊ မ္မဝါစာဖြင့် ဆိုဆုံးမခြင်းဌ – သင့် – ဖြစ် – သော (အာပတ်)၊ ယာဝတတိယကဖြစ်သော(အာပတ်)။(၂) ယာဝတတိယ(၁) အနက်ကြည့်။ (၃) သုံးကြိမ်မြောက်အောင် ဥ တ်ကမ္မဝါစာဖြင့် ဆိုဆုံးမခြင်း။ (၁) ယာ တတိယကန္တိ ယာဝတတိယံ သမနုဘာသနာယ အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၂။၃၀၆၊၃၀၉၊၃၁၂၊ ၃၁၆။ ယာဝတတိယ (၃) လည်းကြည့်။ ယာဝတတိယေတိအာဒိနာ ယာဝတတိယော သမနုဘာသနကမ္မေ ပဝတ္တန္တိ-တိ ယာဝတတိယကာတိ ဝစနတ္ထံ ဒဿေတိ။ ကခ်ဳံ၊မဟာဋီ၊ ၂။၃၀၀။(ယာဝတတိယက သဒ္ဒါသည် ဥပစာအားဖြင့် သိက္ခာပုဒ်ကိုလည်း ဟောသည်။ ဝိ၊၅။၂၅၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄၊။၂၆၀။ ဝိ၊သင်္ဃ။၄၊၁ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၃၃။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၇၆။) (၂) ယာဝတတိယက (ဝိ၊၁။၅၁) န္တိ ယာဝတတိယဝါရံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၉။ ယာဝ-တတိယကံ....ပုဒ္ဓေ။ ဒီ၊၁။၀၉။ ယာဝတတိ-ယကံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ။ . မ၊၂။၃၆။ (၃) ယာဝတတိယကေပဋ္ဌာ (ဝိ၅။၂၃၁) တိ.... ယာဝတတိယံ သမနုဘာသနာယ အပ္ပဋိ-နိဿဇ္ဇန္တိယာ ပါရာဇိကံ ထုလ္လစ္စယံ ဒုက္ကဋန္တိ တိသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၃။

ယာဝတတိယက[၂] (တိ)[ယာဝ+တတိယ+ဝါရ+က။ ဝါရ–ပုဒ်ကြေ။] သုံးခုမြောက်အကြိမ်ရှိသော၊ သုံးကြိမ်–ရှိ–စေ့–အောင်။ ဝဒေ ယာဝတတိယကံ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ ၂၃၁။ ယာဝ-တတိယော ဝါရော အဿာတိ (ယာဝတတိ-ယကံ) ကိရိယာ ဝိသေသေန သမာသော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်။၃၅၉။

ယာဝတတိယကပဋ္ဌ (တိ) [ယာဝတတိယက+ပဋ္ဌ] ယာဝတတိယက အမေးပြဿနာ (ယာဝတတိယကသိက္ခာပုဒ်ကို–မေးမြန်းခြင်း –မေးမြန်းကြောင်း ၈ကား)။ ပုစ္ဆာပဋိ-ပါဋိယာ ယာဝတတိယကပဋ္ဌံ ဝိဿဇ္ဇိတုမာ-ရဘိ။ ဝင်ရ။၅၆၄။

ယာဝတတိယကပဒ (နာ) [ယာဝတတိယက+ပဒ] ယာဝတတိယကပုဒ်၊ ယာဝတတိယက (ဟူ၍ရွတ်ဆိုအပ်သော) ပုဒ်၊ယာဝတတိယက ဟူသောပုဒ်။ အောကဲပုဒ်ကြည့်။

ယာဝတတိယကပဒတ္ထ (ပု) [ယာဝတတိယကပဒ+အတ္ထ] ယာဝတတိယကပုဒ်၏ – အနက်–ဝစနတ္ထ–ဝိဂြိုဟ်။ ယာဝတတိယကပဒတ္ထော (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၈) တိ "ယာဝတတိယက" ဒ္ဒါ ဥစ္စာရိတဿ ပဒဿ အတ္ထော။ ပါစိတ်၊ ယော။၁၅၃။

ယာဝတတိယကပါရာဇိက (နာ) [ယာဝတတိယက+ပါရာဇိက] ယာဝတတိယက ပါရာဇိက၊ ယာဝတတိယကသဒ္ဒါဖြင့် မှတ်အပ်သော ပါရာဇိက သိက္ခာပုဒ်။ ယာဝတတိယက-ပါရာဇိကံ စတ္တာရော သံဃာဒိသေသာ စဇ္ဇကာဠိသိက္ခာပဒန္တိ ဆ။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၆။ (သာရတ္ထ၊ ၂။၁၃၃–၌ ဝါကျရှိသည်။)

ယာဝတတိယကသံဃာဒိသေသ (ပု) [ယာဝ-တတိယက+သံဃာဒိသေသ]ယာဝတတိယက ဖြစ်သော သံဃာဒိသိသ်၊ ယာဝတတိယက-သံဃာဒိသိသ်။ အဋ္ဌယာဝတတိယကသံဃာဒိ-သေသာ။ ဝင်ရ။၅၆၂။

ယာဝတတိယဝါရ (နာ) [ယာဝ+တတိယ+ဝါရ] သုံးခုမြောက်သော အကြိမ်တိုင်အောင်၊ သုံး ကြိမ်တိုင်အောင်၊ သုံးကြိမ်မြောက်အောင်။ ယာဝတတိယက(၂) ကြည့်။

ယာဝတတိယာနုသာ(ဿာ)ဝန (ထီ၊နာ) [ယာဝ-တတိယ+အနုသာ(ဿာ)ဝန] (၁) သုံးကြိမ် – မြောက်အောင် – တိုင်အောင် – အဖန်

တာ တာဝကာ ကိတ္တာဝကာ တ္ထောဝကာ ဣစ္ဆေတေ ပရိစ္ဆေဒတ္ထော။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၀၃-နှာ။ ယာဝတာ တာဝတာ ယာဝ၊ တာဝကိတ္တာဝတာ တထာ။ တ္ထောဝတာ စ ကိဝေါတိ၊ ပရိစ္ဆေဒတ္ထဝါစကာ။ ခန်။၁၁၄၁။ ယာဝတော ဒယော သတ္တ ပရိစ္ဆေဒဝါစကာ။ တတြ ယာဝတာ,ယာဝါတိ ဒွေ အနိယမပရိစ္ဆေဒတ္ထပါစကာ။ ခန်၊ဋီ။၁၁၄၁။ သယာနော ယာဝတာ'သ၊ ဝိတမိဒ္ဓေါ။ ခုဒ္ဒက။၁၁။ သုတ္တနိ။၃၀၂။ ဌာနာဒီနိ ဝါ အနာဒိယိတ္ထာ ယာဝတာ တေ မေတ္တာဘျာနသတိ် အဓိဋ္ဌာတုကာမော အဿ၊ တာဝတာ ဝိဂတမိဒ္ဓေါဝ ပုဂ္ဂ တေ သတ် အဓိဋ္ဌေယျာတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၂၁၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။ ယာဝတာ'သ် သတိ ပေါသော။ ဇာ၊၁။၁၆၇။ ယာဝ "ဣဒံ နာမ မေ အသ် ကာတုံ သက္ကိဿတိ" တိ ပစ္စာသိသတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၆။ (၂) အကြင် အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ ယာဝတာ (အာနန္ဒ) အရိယ် အာယတန (ဝိ၊၃။၃၂၃။ ဒီ၊၂။ ၃၄။ ဥဒါန။၁၀၇)နှ်ဲ့ ယတ္တကံ အရိယမနုဿာနံ ဩသရဏဋ္ဌာနံ နာမ အတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၁၀။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၇။ ဥဒ္ဒံ တိရိယံ အပါစီနံ၊ ယာဝတာ ဇဂတော ဂတိ။ အံ၊၁။၃၂၂။ ယာဝတာတိ ပရိစ္ဆေဒဝစနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉။ ယာဝတာ ဗုဒ္ဓဘာဏိတံ၊ နဝင်္ဂံ ဇိနသာသနံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၆။ ယာဝတာတိ ပရိစ္ဆေဒဝစန-မေဘံ၊ယာဝတကန္တိအတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၁၂။

(၃) အကြင်အတိုင်းအရှည်ရှိကုန်သော။ ယာဝတာ (ဒီ၊၃။၃၀။ မ၊၂။၂၁၅။ အံ၊၁။ ၃၄၃။ ဣတိဝု၏။၂၅၄။ နေတ္တိ။၁၆၂) တိ ယတ္တကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၀၀၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၆။ ဣတိဝု၏၊ဋ္ဌ။၂၆၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၆၆။ ယာဝတာတိ ယာဝန္တေဘာတိ အယမေတ္ထ အတ္ထောတိ အာဟ "ယတ္တကာ"တိ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄။ ယာဝတာ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၄)တိ ပရိစ္ဆေဒ-

တလဲလဲ – ပြောကြား – မေးစိစစ်–ကြောင်း စကား။ (၂) သုံးကြိမ် – မြောက်အောင် – တိုင်အောင်– အဖန်တလဲလဲ – ပြောကြား– မေးစိစစ်–ခြင်း။ (၁) ယဒိ စေတံ ယာဝ-တတိယာနုဿာဝနံ သိယာ။ ကခ်ါ။၁၀၁။ ယဒေတံ အန္တေ "ကစ္စိဿ ပရိသုဒ္ဓါ"တိ အာ-ဒိကံ ယာဝတတိယာနုဿာဝနံ။ ဝင်္ဂီရ။၄၄၀။ (–ကခ်ါ။၁၀၂။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ၊၁၁၀စ်။၁၆၂။) (၂) ယာဝတတိယာနုသာဝနာ နာမ တိက္ခတ္တုံ ဝစနံ။ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ။၉၉။

ယာဝဘတိယာနုသာဝိတ (တိ) [ယာဝတတိယ +အနုသာဝိတ] သုံးကြိမ် – မြောက်အောင် –တိုင်အောင်– အဖန်တလဲလဲ– ပြောကြား –မေးစိစစ် – အပ်သော။ ကိ် တံ ယာဝ-တတိယာနုသာဝိတံ နာမ၊ ကထဥ္စတံ ယာဝတတိယာနုသာဝိတံ ဟောတီတိ....ဝုတ္တံ။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ၊၁၀စ်။၁၆၁။

ယာဝတာ ် (ဗျ) (၁) အကြင်မျှလောက်၊ အကြင်ရွေ့လောက်၊ အကြင် အတိုင်းအရှည် လောက်။ (၂)အကြင်အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (၃) အကြင် အတိုင်းအရှည် ရှိကုန်သော။ (၄) အကြင်၊ အကြင်သို့ သဘောရှိသော။ (၅) အလုံးစုံသော၊ ခပ်သိမ်းသော။ (၆) အကြင်အတိုင်းအရှည်ရှိသော (ကာလ)၌၊ (၇) အတိုင်းအရှည်အား ဖြင့်။ (၈) အကြင် အတိုင်း အရှည်အား ဖြင့်။ (၉) အကြင်-အကြောင်း–ဖြင့်–ကြောင့်။ (၁၀) အကြင် အတိုင်းအရှည်ရှိသော အကြောင်း– ဖြင့်–ကြောင့်။ (၁၁) အကြင် အတိုင်းအရှည် ရှိမယ်အရပ်၌။ (၁၂) အကြင်အခါ၌။

(၁) အကြင်မျှလောက်၊ အကြင်ရွေ့ လောက်၊ အကြင်အတိုင်းအရှည်လောက်။ ယာဝ တာဝ ယာဝတာ တာဝတာ ကိတ္တာ-ဝတာ ဇ္ဈောဝတာ ကိဝ ဣစ္ဆေတေ ပရိစ္ဆေဒ-နတ္ထေ။ ရူ။၁၃၄-နှာ။ ယာဝ တာဝ ယာဝ-

ဝါစနာဒီနာ ကာရဏေန ဗဟုံ ဘာသတိ၊ တာဝတ္တကေန ဓမ္မဓရော နာဟောတိ။ ဓမ္မာဒ္ဒ၊ ၂။၂၄၄။ (၁၁)အကြောင်အတိုင်းအရှည်ရှိသော အရပ်၌။ ယာဝကာ စန္ဒိမသူရိယာ ပရိဟရန္တိ (မ၊၁။၄၀၄။ ဝိ၊ဒ္ဓ၊၁။၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၈)တိ ယတ္တကေ ဌာနေ။ မ၊ဒ္ဓ၊၂၊၃၀၅။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၄၂။ ဝိမ ဘိ၊၁။၅၂။ ဝိသုဒ္ဓ၊ဋီ၊၁။၂၃၈။ (၁၂) အကြောင်အခါ၌။ ယာဘတာ ဝတ္ထုတေ စိတ္တံ၊ ဂင်္ဂါသောတံ တရာမဟံ။ အပ၊၂။၆၇။

ယာဝတာ[၂] (ပု၊န) [ယ+ဝန္တု။ယ-၏-အ-ကို အာ-ပြု။ ရူ။၂၃၄-နှာ။ ယ+အာဝန္တု။ မောဂ်၊၄၊၄၃။ ယ+ဌာဝန္တု။ နိရုတ္တိ။၄၉၈။ =ယာဝန္တု+နာ။ ဂုဏဝတာ-၌ ကဲ့သို့ နာ-ဝိဘတ်ကြောင့် အလုံးစုံသော နှုတ်-ပစ္စည်းကို ဝိဘတ်နှင့်တကွ တာ-ပြု။] ယာဝန္တု-ကြည့်။

ယာဝတာဒေါဟီပိ (ဗျ) [ယာဝတာ+ဒေါ+ဟိ+ပိ] အကြောင်မျှလောက်၊ အကြောင်ရှေ့လောက်။ ယာဝတာဒေါဟိပိ (မ၊၂။၂၃၈)တိ တွေ့ ဒေါကာရဟိကာရပိကာရာ နိပါတာ၊ ယာဝတုပရိမန္တိ အတ္ထော။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ "ဝါစာယ အာလပနံ ဩဝဒိကာယ ဂဟဏဉ္စ အတိက္ကမိတွာ ယာဝ ကေသဂ္ဂဟဏမ္ပိ တတ္ထ ဂမနဿ္စ ပယောဂေါ ကတ္တဗ္ဗော"တိ။ မ၊ဒ္ဓ၊၃။ ၁၉၅။ (ယာဝတုပရိမံ-ကို ယာဝတာ ဥပရိမံ ဖြတ်၍ ယာဝတာဒေါဟိပိ ဥပရိမံ အတ္ထဲ၊ တာဝတာ တဿ ဂမနတ္ထံ ပယောဂေါ ကတ္တ-ဗ္ဗော-ဟု ယောဇနာ။ ဥပရိမံ=အထက်၌ အထက်၌ဖြစ်သော ဆံပင်ကို ကိုင်ဆွဲခြင်း သည်။ ဆဋ္ဌ-မူသျ။)

ယာဝတာယု (နာ) [ယာဝ+အာယု။ တ-လာ။ ယာဝတာယုက-လည်း ကြည့်။] အသက်အပိုင်းအခြားပတ်လုံး၊ အသက်ရှည်သမျှကာလပတ်လုံး၊ အသက်ထက်ဆုံး။ ယာဝတာယုံ ဝသိတွာန။ အပ၊၁။၃၁၅။အပ၊၂။၉၊၈၀၊၁၆၁။

နတ္ထေ နိပါတော၊ ယတ္တကာတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဒ္ဓ။၁၂၆-၇။ (၄) အကြောင်၊ အကြောင်သို့ သဘောရှိသော။ ယာဝတာ ကရဏံ သဗ္ဗံ၊ ရညော အာရောစိတံ မယာ။ စရိယာ။၄၀၄၊ ယာဝတာ ကရဏန္တိ ယံ တဿ မယာ ကတံ ဥပကာရကရဏံ၊ တံ သဗ္ဗံ။ စရိယာ၊ဒ္ဓ။၁၄၇။ (၅) အလုံးစုံသော၊ ခပ်သိမ်းသော။ ယာဝ-တာ အန်စွဲဒ္ဓ ဒုက္ခဒ္ဓ အနုတ္တဒ္ဓံ၊တံ သဗ္ဗံ ဇာနာ-တီတိ သဗ္ဗညုတညာဏံ။ ပဋ္ဌာ်သံ။၁၂၆။ ယာဝ-ကာတိ အနုဝေသေသပရိယာဒါနံ။ ပဋ္ဌာ်သံ၊ဒ္ဓ၊ ၂။၃၇။ (အဘိ၊ဒ္ဓ၊၂။၃-၌ ယံ ကိဉ္စိတိ အနုဝ-သေသပရိယာဒါနံ-ဟု ဖွင့်သကဲ့သို့ ဤ၌ဖွင့် ရကား ယာဝဟာ-ကို ယံကိဉ္စ-ပရိယာယ်ဟု ယူ ပင့်သည်။)

(၆) အကြောင် အတိုင်းအရှည် ရှိသော (ကာလ)၌။ ယာဝတာ နိဏ္ဍောဓုပဒ္ဒဝတိ (ပဋ္ဌာ်သံ။၃၁၁)တိ ယတ္တကေန ကာလေန နိဏ္ဍောဓော ဥပဒ္ဒဝတိ ယတ္တကေ ကာလေ အာ-ရမ္မဏတော နိဗ္ဗာနံ ဥပဒ္ဒဝတိတိ အတ္ထော။ ပဋ္ဌာ်သံ၊ဒ္ဓ၊၂။၂၀၆။ (၇) အတိုင်းအရှည်အား ဖြင့်။ ယာဝတာ ဝိနီတာ (အံ၊၁။၂၇၉) တိ ပမာ ဝသေန ဝိနီတာ။ အံ၊ဒ္ဓ၊၂။၂၄၂။ (၈) ကြောင်အတိုင်းအရှည်အား ဖြင့်။ ယာ-ဝတ စ်၊ တာဝတာ ဝဿော။ ယာဝတာ ဝဿာ၊ တာဝတာ အစ်။ ပဋ္ဌာ်သံ။၃၁၁။ ယာဝတာအစ်တိ ယတ္တကေန ပရိမာဏေန ဇာလာ။ ပဋ္ဌာ်သံ၊ဒ္ဓ၊၂။၂၀၆။ (၉) အကြောင် အခကြောင်း-ဖြင့်-ကြောင့်။ နာ တေန ပဏ္ဍိ-တော ဟောတိ၊ ယာဝတာ ဗဟု ဘာသတိ။ ဓမ္မ။၅၀။ ယာဝတာတိ ယတ္တကေန ကာရ-ဏေန သဒ္ဓမဇ္ဈာဒီသု ဗဟုံ ကထေတိ၊ တေန ပဏ္ဍိတော နာမ နာ ဟောတိ။ ဓမ္မာဒ္ဒ၊၂။၂၄၃။ (၁၀) အကြောင် အတိုင်းအရှည်ရှိသော အ ကြောင်း-ဖြင့်-ကြောင့်။ နာ တာဝတာ ဓမ္မ-ဓရော၊ ယာဝတာ ဗဟု ဘာသတိ။ ဓမ္မ။၅၀။ ယာဝတာတိ ယတ္တကေန ဥဂ္ဂဟကာရဏာ

(ဝိ၊၃။၄၂၇)တိ ယတ္တကာ ဝဿစ္ဆေဒံ အကတ္တာ ပုရိမဝဿံဝုဋ္ဌာ။ ဝိ၊၆၊၃။၄၂၄။ ယာဝတိကသဒ္ဒေါ ယတ္တကပရိယာယောတိ အာဟ "ယတ္တကာ"တိ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၉၃။ ယာဝတိကာ စ ဘိက္ခူ။ ကမ္မပ္ပတ္တာတိ ယတ္တကာ ဘိက္ခူ တဿဥပေါသထကမ္မဿ ပတ္တာ ယုတ္တာ အနုရူပါ။ ကခ်ဳ။၈၇။ ဝိ၊သင်္ဃ။၂၁၃။ သာရတ္ထ၊၃။၂၇၉။ (–သာရတ္ထ၊၂။၅၅။)

ယာဝတိစ္ဆက (န) [ယာဝတာ+ဆ္ဆာ=ယာဝတိစ္ဆာ+က။] (၁) အကြင်မျှလောက်သော ကာလပတ်လုံး – အလိုဆန္ဒ – အလိုရှိသည်၊ အကြင် အကြင် အလိုရှိအပ်သော ကာလ၊အလိုရှိသမျှကာလ။ (၂) ယာဝဒတ္ထ (၄) အနက်နှင့်တူ။ (၁) ယဿိစ္ဆက် ယဒိစ္ဆက် ယာဝတိစ္ဆက် သမာပဇ္ဇတိပိ ဝုဋ္ဌာတိပိ။ ဒီ၊၂။ ၆၀။ ယာဝတိစ္ဆကန္တိ အဒ္ဓါနပရိစ္ဆေဒဒီပနံ၊ ယာဝတကံ အဒ္ဓါနံ ဆ္ဆတိ။ဒီ၊၁၊၂။၁၀၄။ (–အဘိ၊ပု။၁၁၄။ ပဋိသံ။၉၆–၇။ အဘိ၊၁၊၃။ ၃၃။ ပဋိသံ၊၁၊၁။၂၀၅။) (၂) အပိစ ယသ္မာ အမုတြာသိန္တိ.... ယာဝတိစ္ဆကံ အနုဿရဏ်။ ပဋိသံ၊၁၊၁။၃၃၄။ စတ္တာရော ပစ္စယာ ယာဝတိစ္ဆကံ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ထေရ၊၁၊၁။၁၇၃။ (ဤပုဒ်သည် ဝိသုဒ္ဓိ၊၃။၁၇၈–ကို ထောက်၍ သမာသ်သာ။)

ယာဝတီဟ (န) [ယာဝတိ+အဟ။ အဟဿ ယတ္တကော ပရိစ္ဆေဒေါ ယာဝတီဟံ။ ကခ်ဳ၊၆၊သစ်။၂၅၇။] အကြင်မျှလောက်သောနေ့။ ယာဝတီဟံ ဇာနံ ပဋိစ္ဆာဒေတိ (ဝိ၊၁။၂၀၃) တိ ယတ္တကာနိ အဟာနိ ဇာနန္တော ပဋိစ္ဆာဒေတိ။ ဝိ၊၆၊၂။၂၁၂။ (–ကခ်ဳ။၁၄၄။)

ယာဝတ်တ်က (တိ) [ယာဝ+တ်တက။ နိရုတ္တိ။၄၉၇။ ယ+အာဝတ်တက။ မောဂ်၊၄။၄၂–၌ ဆိုသော အာဝတက–ပစ္စည်းကို နည်းမှီးသည်။] (၁) ယာဝတက–နှင့် အနက်တူ။ (၂) အကြင်မျှလောက်၊ အကြင်ရွေ့လောက်၊ အကြင်မျှ

ယာဝတာယုက (န) [ယာဝ+အာယု+က။ ရူ။ ၃၃၀။ နိတိ၊သုတ္တ။နှာ–၁၀၉။ နိရုဇ္ဈိ။၃၄၀။] ယာဝတာယု–နှင့်အနက်တူ။ ယာဝတာယုကံ အာနန္ဒ.... အဋ္ဌာသိ။ မ၊၃။၁၆၁။ တိဋ္ဌတေ ယာဝတာယုကံ။ အပ၊၂၊၁၀၆။ သမ္ဘေပိ ယာဝတာယုကံ ဌတ္ဝာ။ ဝိ၊၆၊၁။၂၀။ ယာဝတာယုက(သင်္ဃ။၇၁)နွိပဋ္ဌိသန္ဓိတော ပရံ.... ပဝတ္တ မနောဒ္ဓါဓိကစိတ္တဝီထိတော ပဋ္ဌာယ စုတိစိတ္တာဝသာနံတတော ပုဗ္ဗေ ပဝတ္တဘင်္ဂါဝသာနံ ဝါ။ ဝိဘာ၀ဋီ။ ၁၆၀–၁။ အာယုနော ယတ္တကော ပရိစ္ဆေဒေါ ယာဝတာယုကံ။ ကိန္တန္တိအာဟ "ယာဝတာယုကန္တိ ပဋိသန္ဓိတော"တိ အာဒိ။မဏိမ၌။၊၁။၅၁၁။

ယာဝတာယုကဋ္ဌာန (န) [ယာဝတာယုက+ဋ္ဌာန] အသက်ထက်ဆုံး တည်ခြင်း။ အပိစ တတ္ထ ယာဝတာယုကဋ္ဌာနံ.... ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁။ (–မူလဋ္ဌ၊၃။၇၂။)

ယာဝတာဝဓိနိတ (တိ) [ယာဝတာ + ဝိနိတ] အတိုင်းအရှည်–အားဖြင့်–ကိုသိ၍–ဆုံးမအပ်သော။ ယာဝတာဝဓိနိတာ (အံ၊၁။၂၀၉) တိ ပမာဏဝသေန ဝိနိတာ၊ပမာဏံ ဥ တ္ဝာ ဝိနိတ-ပရိသာတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၂။

ယာဝတိ (ဗျ) [ယာဝတိ–သဒ္ဒေါ နိပါတော၊ သော စ ယတ္တကသဒ္ဒပရိယာယော၊ပရိစ္ဆေဒ-ဝါစကောတိ အဓိပ္ပါယော။ ကခ်ဳ၊မဟာဋီ၊ ၂။၃၁၀။] ယာဝတက–နှင့် အနက်တူ။ ယာဝတိက–ကြည့်။

ယာဝတိက (တိ) [ယ+အာဝတိက။ အာဝတ-က–နှင့်အလျော်။ယာဝတာ+ဏိက။ယာဝ+ဏိက။ တ–လာ။ မောဂ်၊၄။၄၂။သျှ။ ယာဝတိ+က။ ကမ္မံ အာဂမေ ရသော။နိရုတ္တိ။နှာ–၇၁။] ယာဝတက–နှင့်အနက်တူ။တေနဟာနန္ဒ ယာဝတိကာ ဘိက္ခူ ဝေသာလိ ဥပနိဿာယ ဝိဟရန္တိ။ ဝိ၊၁။၈၈။ သံ၊၃။၂၇၉။ ယာဝဘိ-ကာ ဘိက္ခူ တသ္မိ အာဝါသေ ဝဿံဝုဋ္ဌာ

တိဏ္ဏမ္မိ ဇနာနံ ယာဝဒတ္ထံ အဟောသိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၇။ ယာဝုဘတ္တာဒဋ္ဌကမ္မိ....ယာဝဒတ္ထံ အဟောသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၇။ ယာဝုဘတ္တာဒဋ္ဌကမ္မိ...ယာဝဒတ္ထံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၅။ (–ပေတာဋ္ဌ။၂၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။) (ဂ) အန္တရာယ်မှ ကင်းလွတ်လောက်သော၊ တသူ – တလံ – လေးတောင် – ထက်မြင့်သော (သစ်ပင်)။ အာပဒါသု ယာဝဒတ္ထံ။ ဝိ၊၄။ ၂၂၉။ ဝိ၊သင်္ဃာ။၄၄၇။ ယာဝ အတ္ထော အတ္ထိ တေသ့ံ ရုက္ခေတိ ယာဝဒတ္ထော၊ ရုက္ခော။ အတ္ထ–သဒ္ဒေါ ပယောဇနဝါစကော။ ယာဝ တသ့ံ ရုက္ခေ ဘိက္ခုဿ အတ္ထော ပယောဇနံ အတ္ထိ၊ တာဝ အာဘိရုဟိတဗ္ဗောတဲ့ အဓိပ္ပါယော။ ဝိ၊လက်ာရ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၆၀။ (ယာဝဒတ္ထံ = အလိုရှိတိုင်း။ ဝိ၊၄။ ၂၃၉။ သျ။မြန်။ အဗျယီဘော-ကြံတော်မူသည်။) (၂) အကြင်မျှလောက် ဘောဇဉ်ဖြင့် အလိုရှိသော၊ စားလိုသလောက် စားပြီးသော၊ သူ။ ယာဝဒတ္ထော (မ၊။၁၆) တိ ယာဝတကော မေ ဘောဇနေန အတ္ထော၊ သော သဗ္ဗော ပတ္တောဘိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၇။ သန္တပ္ပေတွာတိ သုဋ္ဌု တပ္ပေတွာ၊ ပရိပုဏ္ဏံ သုဟိတံ ယာဝဒတ္ထံ ကတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၄။ သန္တပ္ပေသိတိ သုဋ္ဌု တပ္ပေသိ၊ ပရိပုဏ္ဏံ သုဟိတံ ယာဝဒတ္ထံ အကာသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။ ယာဝဒတ္ထံ ကတွာတိ ယာဝ အတ္ထော၊ တာဝ ဘောဇနေန တဒါ ကတန္တိ အဓိပ္ပါယော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၅၀။ (–သံ၊၁။ ၄၂၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၁၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၇၀၊) (၃) အကြင်မျှလောက် အရဟတ္တဖိုလ်ဖြင့် အလိုရှိသော၊ အရဟတ္တဖိုလ်ဖြင့် အလိုဆန္ဒ ပြည့်ဝသော၊ သူ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနှင့် ရဟန္တာ)။ ဂုဏပါရိပူရိယာ ဟိ ပရိပုဏ္ဏော ယာဝဒတ္ထော ဣဓ တိတ္တော ဝုတ္တော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၅၆။ (–အနုဋ္ဌီ၊၃။၅၀။) (နံ) (၄) အလိုရှိတိုင်း၊ အလိုရှိသလောက်၊ အလိုရှိသရွေ့။ ယာဝဒတ္ထံ ဘုဉ္ဇာ (ဝိ၊၁။၁၅) တိ အာဒီသု ယာဝတာ လောက်သော ကာလပတ်လုံး။ (၁) ယာဝဒတ္ထစီဝရ–ကြည့်။ (၂) ယာဝတ္တကဉ္စိ ယသ့ိ ဝတ္ထုသ့ိ ဝိစိကိစ္ဆာ နဝိဂစ္ဆတိ၊ တာဝ တတ္ထ သဒ္ဓါဓိမောက္ခော အနဝသဏ္ဌော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ဝ၆၆။

ယာဝတ္တ (နံ) [ယာဝန္တ+တ္တ] အကြင် အတိုင်း အရှည်ရှိသော ဝတ္ထု၏ အဖြစ်။ ယံ ပရိမာဏံ အာဿာတိ ယာဝံ၊ ယာဝန္တဿ ဘာဝေါ ယာဝတ္တံ။ နိရုတ္တိ။၅၅၂။ ဘာဝတ္တ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၃။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၄၀)ကြည့်။

ယာဝဒတ္ထ (တိ) [ယာဝ+အတ္ထ။ဒ–လာ။ ရူ။၃၄။ ယာဝဒတ် – သံ။] (၁) အကြင်မျှလောက် အကျိုးရှိသော။ (က) စားလိုသလောက် ယူ၍ စားနိုင်သော(ဆွမ်း)။ (ခ) အလို အလျောက် – မျှလောက် – စားလောက် – သော(ထမင်းစသည်)။ (ဂ) အန္တရာယ်မှ ကင်းလွတ်လောက်သော၊ တသူ – တလံ – လေးဘောင် – ထက်မြင့်သော (သစ်ပင်)။ (၂) အကြင်မျှလောက်သော ဘောဇဉ်ဖြင့် အလိုရှိသော၊ စားလိုသလောက်စားပြီးသော၊ သူ။ (၃) အကြင်မျှလောက် အရဟတ္တဖိုလ်ဖြင့် အလိုရှိသော၊ အရဟတ္တဖိုလ်ဖြင့် အလိုဆန္ဒ ပြည့်ဝသော၊သူ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓါနှင့် ရဟန္တာ)။ (နံ) (၄) အလိုရှိတိုင်း၊ အလိုရှိသလောက်၊ အလိုရှိသရွေ့။ (၁) အကြင်မျှလောက် အကျိုးရှိသော။ (က) စားလိုသလောက်ယူ၍ စားနိုင်သော(ဆွမ်း)။ (ယာဝဒတ္ထော (ဝိ၊၂။ ၉၇)တိ ဘောဇနမ့ိ တ္ထေကန္တိ အပရိစ္ဆိန္နိတ္ထာ ယာဝဒတ္ထော ပညတ္တော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၇။ ယာဝဒတ္ထေ ဧဝ ပိဏ္ဍေ ပညတ္တေတိ ယောဇနာ။ ယာဝတာ အတ္ထော ကုစ္ဆိပူရဏာဒိကံ ပယောဇနမေတ္တ ပိဏ္ဍေတိ ဝိဂ္ဂဟော။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၅၅။(–ပါစိတ်၊ယော။၅၉။) (ခ) အလိုအလျောက် – မျှလောက် – စားလောက်–သော(ထမင်းစသည်)။ ဘတ္တံ

အလိုရှိသလောက်–စားပြီး၍–မြစ်–တားမြစ်–ပယ်–ခြင်း။ ဘိက္ခု။ ဘုတ္တာဝီ ပဝါရိတာတိ ပြောဟူဏေန "ဂဏှထ ဘန္တေ ယာဝ ဣစ္ဆထာ" တိ ဧဝံ ယာဝဒတ္ထပဝါရဏာယ, သယဉ္စ "အလံ အာဝုသော ထောက် ထောက် ဧဟိ" တိ ဧဝံ ပဋိက္ခေပပဝါရဏာယ ပဝါရိတာ။ ဝိ၊၆၊၃၀။ "ပဏီတေန ခါဒနီယေန ဘောဇနီယေန သဟတ္ထာ သန္တပ္ပေသိ သမ္မ ဝါရေသိ" တိ အယံ ယာဝဒတ္ထပဝါရဏာ။ ယာဝဒတ္ထံ ဘောဇနဿ ပဝါရဏာ ယာဝဒတ္ထ-ပဝါရဏာ။ သာရတ္ထ၊၃။၅၉။ (–ပါစိတ်၊ ယော။၆၉။) ပဝါရိတောတိ ယာဝဒတ္ထပဝါ-ရဏာယ ပဝါရိတော။ ယာဝဒတ္ထံ ဘုဉ်တော် ပဋိက္ခိတ္တဘောဇနော တိတ္တော ဝါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ .... "ပဏီတေန ခါဒနီယေန ဘောဇနီယေန သဟတ္ထာ သန္တပ္ပေသိ သမ္မ-ဝါရေသိ"တိ အယံ ယာဝဒတ္ထပဝါရဏာ။ မ၊၁၊၁၀၉။ ယာဝဒတ္ထဘောဇနဿ ပဝါရဏာ ယာဝဒတ္ထပဝါရဏာ၊ ပရိယောသိတဘောဇ-နဿ ဥပနီတာဟာရပဋိက္ခေပေါတိ အတ္ထော။ မ၊၁၊၁၀၅။

ယာဝဒတ္ထိက (တိ) [ယာဝဒတ္ထ+ဏိက] (၁) ယာဝဒတ္ထ (၁) (၁) အနက်ကြည့်။ (၂) ယာဝဒတ္ထစီဝရနှင့်တူ။ (၁) ပဟူတေတိ အနုပကေ ဗဟုမ္မိ၊ ယာဝဒတ္ထိကေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ခုဒ္ဒကာ၊၁၁၃။ (ယာဝဒတ္ထ–? ပေတ၊၁၄။ ၂၃–စသည်ကြည့်။)(၂) ဂဏတော ယာဝဒတ္ထိကံ။ ဝိ၊ဝိနိ၊စူဠ။ ၂၆၁။ ယာဝဒတ္ထိ-ကန္တိ ဣမိနာ ယာဝဒတ္ထစီဝရံ ဝုတ္တံ။ ယာဝဒတ္ထ-စီဝရန္တိ ယာဝတကေန စီဝရေန အတ္ထော၊ တာဝတကံ အနုဓိဋ္ဌိတံ အဝိကပ္ပိတံ ကပ္ပိယ-တိတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဝိနိ၊စူဠ၊၁။ ၂။ ၂၄၂။

ယာဝဒဒ (နာ) [ယာဝ+ဒ၀။ ယာဝါမတ္တ-လည်းကြည့်။] မြူးတူးပျော်ပါး ကစားလို သလောက် (မြူးတူးပျော်ပါး ကစားခြင်း

အတ္ထောတိ ယာဝဒတ္ထံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ –ယာဝတာ တေ ဘောဇနေန အတ္ထော, ယတ္တကံ တုံ ဣစ္ဆသိ၊ တတ္တကံ ဘုဉ်။....တတ္တကံ နှာယ။ ဝိ၊၆၊၂။၁၀၅။ ယာဝဒတ္ထ (ဒီ၊၃။၁၉၉။ မ၊၁။၁၄၆။ အံ၊၂။၂။၂၁၀။ အဘိ၊ဝိ။၃၆၂) နှင့် ယတ္တကံ ဣစ္ဆတိ၊ တတ္တကံ။ ဒီ၊၆၊၃။၂၁၄။ မ၊၆၊၁။၃၇၃။ အံ၊၆၊၃။၇၀။ အဘိ၊၆၊၂။၄၀၆။ ယာဝဒတ္ထန္တိ ယာဝ အဓတ္ထတိ အဘိကခ်တိ၊ တာဝ။ တေနာဟ " ယတ္တကံ ဣစ္ဆတိ၊ တတ္တက"န္တိ။ မ၊၆၊၂။၅၄။ ဂဟေတ္ဝာန တံ ခါဒိ ယာဝဒတ္ထ(ပေတ။၂၁၀)နှင့်....ယဿာဏုစိ ခါဒိတ္ဝာ မဟန္တံ ဥစ္စုကလာပံ ဂဟေတ္ဝာ ထေရဿ ဥပနေသိ။ ပေတ၊၆၊၂၄၃။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂၂။ မ၊၆၊၁။၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊၁။ ၆၁။)

ယာဝဒတ္ထစီဝရ (နာ) [ယာဝဒတ္ထ+စီဝရ] အလို ရှိတိုင်း – အလိုရှိသလောက်–အဓိဋ္ဌာန်မတင်–ဝိကပ္ပနာမပြု–ဘဲသက်နှံးကို–ဆောင်ခြင်း–ဆယ်ရက် လွန်အောင် ထားခြင်း။ ယာဝ-ဒတ္ထစီဝရ (ဝိ၊၃။၃၅၂) နှင့် ယာဝတ္တကေန (ယာဝတာ,ယာဝတကေန) စီဝရေန အတ္ထော၊ တာဝတ္တကံ (တာဝတကံ) အနုဓိဋ္ဌိတံ အဝိ-ကပ္ပိတံ ကပ္ပိယတိ (ဝဋ္ဋတိ) တံ အတ္ထော။ ဝိ၊၆၊၃။၃၀၀။ ဝိ၊သင်္ဃ။၃၀၁။ ဝိ၊ဝိနိ၊စူဠ၊ ၆။ ၂။ ၂၄၂။ ယာဝဒတ္ထစီဝရ (ကခ်။၁၅၃) နှင့် ယာဝတာ စီဝရေန အတ္ထော ဟောတိ၊ တာဝတကံ အနုဓိဋ္ဌိတံ အဝိကပ္ပိကံ စီဝရ-ဓာရဏံ၊ ဒသဟမတိက္ကမိတ္ဝာ စီဝရဿ ဌပနန္တိ အတ္ထော။ ကခ်။၆၊၃၊သစ်။၂၇၇။

ယာဝဒတ္ထပရိဘောဂ (ပုံ) [ယာဝဒတ္ထ+ပရိ-ဘောဂ] အလိုရှိတိုင်း–အလိုရှိသလောက်–သုံးဆောင်–ခဲစား–ခြင်း။ န ယာဝဒတ္ထပရိ-ဘောဂေါ။ သံ၊၆၊၂။၁၁၀။

ယာဝဒတ္ထပဝါရဏာ (ထီ) [ယာဝဒတ္ထ+ပဝါ-ရဏာ။ အလယ်ပုဒ်ကြည့်။] အလိုရှိတိုင်း–

(၄) အကြင်သို့သော အကုံးအရှည်ရှိသော အကျိုးငှာ။ (၁)(၂) ယာဝဒေ (ယာဝဒေဝ အဋ္ဌကထာယံ) အာကခ်ါမိ(သံ။၁။၄၁၂။ ဝိ။၃။၅)ကို ယာဝဒေဝ ဣစ္ဆာမိ။ သံ။၃။၂။ ၁၆၂။ လ၁ရတ္ထ။၁။၄၀။ ယာဝဒေဝါတိ ဣမိနာ သမာနဿ္တ ယာဝဒေတိ ဣဒံ ပဒဿ္တိ အာဟ "ယာဝဒေ အာကခ်ါမိဘိ ယာဝဒေဝ ဣစ္ဆာမိ" တိ။ သံ။ဋ္ဌ။၂။၁၆၂။ ယာဝဒေ (ဒီ။၃။၁၃)တိ ယာဝဒေဝ၊ ယတ္တက် ကာလံ ယတ္တကေ ဝါ သမာပတ္တိဝိဟာရေ အာဘိညာဝိဟာရေ ဝါ....။ ဒီ။၃။၁။၂၂။ (–သီ။၃။သစ်။၁။၄၈။) (၃) အပရေ ပန ယာဝဒေ (ဒီ။၃။၁၃)တိ ယံ ပဋ္ဌမဇ္ဈာနံ အာကခ်ါမိ။ ....ဝဒန္တိ။ သီ။၃။သစ်။ ၁။၄၉။ (၄) ယာဝဒေဝ (၄) အနက်ကြည့်။

ယာဝဒေဝ (ဗျု) [ယာဝ + (ယာဝဒေ) ဧဝ။] (၁) အကြင်မျှ–အကြင်ရွေ့– လောက်သာလျင်၊ အကြင်မျှလောက်သော ကာလတို့ပတ်လုံးသာလျင်။ (၂) အကြင်မျှလောက်သော(သမာပတ္တိဝိဟာရ, အာဘိညာဝေါဟာရ)တို့ကိုသာလျင်။ (၃) အလွန်၊ အလွန်လျင်။ (၄) အကြင်မျှလောက်သော အကျိုးငှာသာလျင်၊ ....ရုံသာလျင်၊ ....သာလျင်။ (၅) တိုင်အောင်၊ တိုင်အောင်သာလျင်၊မျှ–ရွေ့–လောက်သာလျင်။ (၁) အကြင်မျှ–အကြင်ရွေ့–လောက်သာလျင်၊ အကြင်မျှလောက်သော ကာလတို့ပတ်လုံး။ ယာဝဒေဝါ (ဝိ။၂။ ၁၈၈)တိ တေသံ သံဝတ္တနိမရိယာဒဘရိမ်ဏ္ဍဒဝစနံ။ ဝိ။၃။၃။၁၄၆။ ကခ်ါ။၂၅၂။ ယာဝဒေဝါယံ ဘဝံ ပုရိသော....။ မ၊၁။၁၁၆။ ယာဝဒေဝ'ဿ'ဟူ ကိဉ္စိ၊ တာဝဒေဝ အခါဒိသုံ။ ဇာ၊၁။၁၀၈။ ဇာ။၃။၃။၉၂။ (၁)(၂) ယာဝဒေ (၁)(၂)ကြည့်။ (၃) အလွန်၊ အလွန်လျင်။ အထ၀ါ ယာဝဒေဝါ (ဝိ။၂။၁၈၈)တိ အတီသယဝဝတ္ထာနံ၊ ....အတိဝိယ သံဝတ္တန်ဿ-ယေ၀ါတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ။၃။၃။၁၄၆။ ကခ်ါ။၂၅၂။ (၅) အကြင်မျှသော အဘဝသော

ယာဝဒီစ္ဆက (တိ) [ယာဝ+ဣစ္ဆာ=ယာဝဒိစ္ဆ +က။ ယာဝဒိစ္ဆမ်–သံ။] (၁) အကြင်မျှလောက် ဘောဇဉ်ဖြင့် အလိုရှိသော၊ သုံးဆောင်လိုသလောက် သုံးဆောင်ပြီးသော၊ သူ(ဘုရားအမှူးရှိသောသံဃာတော်)။ (၂) (၂) အကြင်မျှလောက် အကြင်မျှလောက် –အလိုဆန္ဒ – အလိုရှိသည်၊ အလိုရှိတိုင်း။ (၃) ယာဝဒတ္ထ (၄) အနက်နှင့်တူ။ (၁)ယဒိစ္ဆကန္တိ ယာဝဒိစ္ဆကံ ဗုဒ္ဓပူမုခံ သံဃံ စတုဗ္ဗိဓေန အာဟာရေန "အလမလ"န္တိ ပဝါရုပေဘွာ၊ ဟတ္ထေန ပိဒဟာပေတွာတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၃၀၅။ (ယာဝဒတ္ထ (၂) လည်းကြည့်။) (၃) (၂) အခမှ ယေနိစ္ဆကံ ယဒိစ္ဆကံ ယာဝဒိစ္ဆကံ အာကခ်ဿန္တိ ပရိက-ခ်ိဿန္တိ။ ဝိ၊၂။၁၀၈။ ပဌမံ စျာနံ ‹ယတ္ထိစ္ဆကံ ယဒိစ္ဆကံ ယာဝဒိစ္ဆကံ အာဝဇ္ဇေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၄၉။ ယာဝ ယာဝ ဣစ္ဆာ ယာဝဒိစ္ဆကံ၊ ဒ–ကာရော ပဒသန္ဓိကရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၃။၁၀၇။ (၂) ယာဝဒိစ္ဆကံ မံသံ ခါဒိတွာ။ သံ၊၃။ ၂၆၅။ သန္တပ္ပေသိတိ ယာဝဒိစ္ဆကံ ဓနေန သံဋ္ဌေ တပ္ပေသိ။ သံ၊၃။၃၊၁၃၀။ (–ဝိ၊၃။ ၁၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၅၃။ စရိယာ၊၃။၄၄၊၁၃၀။ ဇာ၊၃။၁၊ ၂၉၉။ ဇာ၊၄။၁။၁၀၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၀။ မဏိ၊၁။ ၂၆၄။) ၁၀ဘိစ္ဆက (၂)လည်းကြည့်။

ယာဝဒေ (ပုံန) [ယာဝတ်+ဧ။ ယာဝတ်=ယ+ အာဝန္တ္ဟု။ နိရုတ္တိ။၄၉၈။ ဒုတိယာယောဝိဘတ်နှင့် သဝိဘတ်ကို ဧ-ပြု။ တ-ကို ဒ-ပြု။ သက္ကတ၌ စတုတ္ထီ ဧဝိဘတ်သာ ရှိသည်။] (၁) ယာဝ (၂) အနက်နှင့်တူ။ (၂) အကြင်သို့သော အဘိုင်းအရှည်ရှိသော (သမာပတ်)တို့ကို။ (၃) ယာဝတာ– (၄) အနက်နှင့်တူ။

(၅) ....တိုင်အောင်၊ တိုင်အောင်သာလျှင်၊ မျ – ဣ – လောက်သာလျှင်။ သီလဝိသုဒ္ဓိ ယာဝဒေဝ စိတ္တဝိသုဒ္ဓတ္ထာ။ မ၊ဘ။ ၂၀၄။ ယာဝဒေဝ စိတ္တဝိသုဒ္ဓတ္ထာတိ အာဝုသော အယံ သီလဝိသုဒ္ဓိ နာမ ယာဝဒေဝ စိတ္တဝိသုဒ္ဓတ္ထာ။ စိတ္တဝိသုဒ္ဓတ္ထာဝိ နိဿတ္တဝစနမေတံ။ အယံ ပနေတ္ထ အတ္ထော၊ ယာဝဒေဝ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ–သခ်ါဘာ အဟ္ဟာ(ယာဝဒေဝ စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ–သခ်ါဘာ အတ္ထော၊) တာဝ အယံ သီလဝိသုဒ္ဓိ နာမ ဣစ္ဆိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၃။ နိဿက္ကဝစန-မေတံ ယာဝ ဟေဋ္ဌိမသောပါနကဋ္ဌေဝုတ္တ-အာဒီသု ဂိယ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၁၉။ ယာဝဒေဝ မမတ္ထာယာ (–အံ၊ဘ။၁၄၃)တိ တ္ထေ ယာဝ-ဒေဝါတိ ပယောဇနာဝဓိနိယာမ (....နိယမ) ဝစနံ၊ ယာဝ မမေဝ အတ္ထာယ၊ နတ္ထေတ္ထ အညံ ကာရဏန္တိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၅။ (–သံ၊ ၁။၄၆၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၅။)အယံ ဓာတုမနသိ-ကာရော ယာဝဒေဝ သဘ္ဘာသညာသမုဋ္ဌါဠ္ဟ-နတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဒီ၊၁။၄၄၆။ (–၄၀၈၊၄၂၆။) (၄-အနက်၌ ယာဝဒေဝကို ပယောဇနာဝဓိ-ပရိစ္ဆေဒနိယမဝစနံ–ဟု ဖွင့်ဆိုနှင့် အလားတူ သံဝဏ္ဏနာ-အဆုတ်၌ ရှေးဆရာတို့ ဘာသာ အမျိုးမျိုး ပြန်ဘော်မူကြသည်၊ ပဌမနည်း မှာ– ဗားကဆာသာသနာပိုင် ဆရာတော်ရေး ပစ္စဝေက္ခဏဂဏ္ဌိအလို ဖြစ်သည်။ ၎င်းဂဏ္ဌိ၌ ယာဝဒေဝ သီတသာ ပဋိသာတာယ-ဝယ် ယာဝဒေဝ-ကို သာမညသမ္ဗန္ဓိန်၊ ပဋိသာ-တာယ-ကို ဝိသေသသမ္ဗန္ဓိန်-ဟု ဆုံးဖြတ် တော်မူသည်။ဝိသေသန ဝိသေသျသဘောဖင် ဖြစ်သည်။ အကျယ်ကို ၎င်း ဂဏ္ဌိ၌ကြည့်။ ယာဝဒေဝ ဆောပနတ္ထာယ။ မဟာနိ။၁၀၅-စသည်။ ယာဝဒေဝ = အကြင်မျှလောက်သော အကျိုးငှာ။ သျှ။ မိုးထိ။ ယာဝဒေဝ ....ဘာဂီ။ မ၊ဘ။၄၀၃။ ယာဝဒေဝ သဓီရယာ-ပနမတ္ထကေန။ မိလိန္ဒ။၃၉၂-စသည်ဘို့၌လည်း နည်းတူသိလေ။ ဒုတိယနည်းမှာ ယာဝဒေဝ အကျိုးငှာသာလျှင်၊ ....ရုံသာလျှင်၊ ....သာလျှင်။ ယာဝဒေဝ သီတသာ ပဋိသာတာယ။ မ၊ဘ။၁၂။ အံ၊၂။၃၄၁။ မဟာနိ။၃၉၇။ ယာဝ-ဒေဝါတိ ပယောဇနာဝဓိပရိစ္ဆေဒနိယမဝစနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဘ။၃၀။ ယာဝဒေဝါ (ဒီ၊၂။၂၃၂။ မ၊ဘ။ ၇၁)တိ ပယောဇနပရိစ္ဆေဒဝဝတ္ထာပနမေတံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ ယာ သာ သတိ ပစ္စု-ပဋ္ဌိတာ ဟောဘိ၊ သာ နံ အညဒတ္ထာယ၊ အဆေ၊ ယာဝဒေဝ ဉာဏမတ္တာယ အပရာပရံ ဥဘ္ဘရတ္ထရိ ဉာဏပမာဏတ္ထာယ စေဝ သတိ-ပမာဏာဘာယ စ၊ သတိသမ္ဗဇ္ဈနံ ဘုစ္စတ္ထာ-ယာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၅၅။ ယာဝဒေဝ အာကင်္ခဉ္ဉာယတနူပပတ္တိယာ (မ၊ဘ။၂၂၁)တိ ယာဝ သဒ္ဓိကပ္ပသဟဿာယု-ပရိမာဏော အာကိဉ္စညာယတနဘဝေဉ္ဉပပတ္တိ၊ တာဝဒေဝ သံဝဏ္ဏတိ၊ နံ တတော ဥဒ္ဓံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၀။ (ဤဋ္ဌိကား အဓိပ္ပာယ်အဖွင့်တည်း)။ ယာဝဒေဝါ (မ၊ဘ။၃၁၆)တိ ပယောဇနာဝဓိ (သီ-မူ)ပရိစ္ဆေဒနိယမနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ ပရေသံ ဝိညာပနမေဝ တထာဂတာ ဓမ္မဒေ-သနာယ ပယောဇနံ၊ တသ္မာ နဇ္ဈာသေဝ ဒေသေတိ ယတ္တကာ ဝိညာတာရော အတ္ထိ၊ သဗ္ဗေသံ ဒေသေတီတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၃။ ယာဝ-ဒေဝ အနုတ္ထာယ၊ ဥတ္တံ ဗာလဿ ဇာယတိ။ ဓမ္မ။၂၃။ ယာဝဒေဝါတိ ဣဓာဓိပရိစ္ဆေဒနတ္ထေ နိပါတော။ ဥတ္တန္တိ ဇာနနသဘာဝေါ။ ယံ သိပ္ပံ ဇာနာတိ၊ ဟမ္မိ ဝါ ဣဿရိယေ ယသေ သမ္ပတ္တိယဥ္စ ဌိတော ဇနေန ဉာယတိ၊ ပါကဋော ပညာတော ဟောတိ၊ တဿေတံ နာမံ။ သိပ္ပံ ဝါ ဟိ ဣဿရိယာဒီဘာဝေါ ဝါ ဗာလဿ အနုတ္ထာယေဝ ဇာယတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၃၂၆။ ယာဝဒေဝ စ ပန ကိလမထဿ ဝိဃာ-တဿ ဘာဂီ ဘဝိဿာတိ။ မ၊ဘ။၄၀၃။ (–သံ၊ ၁။၄၅၅။ သံ၊၃။၄၉၊ ၂၆၂။) ယာဝဓေဒ သဓီရယာပနမတ္ထကေန ယာဝေတိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၉၂။

လောဗနီ (ယွဲ့နှံးပြည်=ဂရိတ်ပြည်၌ ဖြစ်သော နံ့သာတစ်မျိုး)။ ယာဝတာ-ကြည့်။

ယာဝနဝတ္ထုဗ္ဗ (တံ) [ယာဝ + နဝတ္ထုဗ္ဗ + က] နဝတ္ထုဗ္ဗတရားတိုင်အောင် ဖြစ်သော(တရား)။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယာဝနဝတ္ထုဗ္ဗာရမ္မဏ (တိ) [ယာဝနဝတ္ထုဗ္ဗ+အာရမ္မဏ] နဝတ္ထုဗ္ဗတရားတိုင်အောင်ဖြစ်သော တရားလျှင် အာရုံရှိသော၊ နဝတ္ထုဗ္ဗတရား တိုင်အောင်ဖြစ်သောတရားကိုအာရုံပြုသော။ မနော ပန ကိဉ္စိ ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏံ ကိဉ္စိ ယာဝနဝတ္ထုဗ္ဗာရမ္မဏံ နှစ် ပစ္ဆာ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၂။၄၀။

ယာဝန္တ (တိ) [ယ+ဝန္တ။ ဝန္တမှိ အာတ္တဿ။ ရှု။ခဂင္။ ယ+အာဝန္တ။ မောဂ်၊၄။၄၃။ နိရု ဘွဲ့။၄၉၀။ ထီ-၌ ယာဝတီ, ယာဝန္တီ။ ယာဝတာ (၂)လည်းကြည့်။ ယာဝတ်-သံ။ ယာဝ-ပြာ။]အကြင်သို့သော အတိုင်းအရှည် ရှိသော၊ အကြင်မျှလောက်သော။ ယာဝန္တေတ္ထ သမာဂတာ။ ခမ္မ။၆၁။ ပေတ။၁၅၂။ ထေရ။၂၆၇၊ ၂၀၄။ အပ၊၁။၃၃။ ဇာ၊၁။ ၂၆၀၊ ၃၀၄။ ဇာ၊၂။၃၆၇။ ယာဝန္တေတ္ထ သမာဂတာတိ ယာဝန္တော ယာဝတကာ တတ္ထ သမာဂတာ။ ပေတ၊၁၌။၉၀။ (-ထေရ၊၁၌၊၁။ ၄၇၉။ ထေရ၊၁၌၊ ၂။၉၆။ ဇာ၊၁၌၊ ၂၁၁။ ဇာ၊၁၌၊၇။ ၃၇။)တိ ယတ္တကာနိ။ ဇာ၊၄၊၅။၇၇။ ယာဝန္တော(ဇာ၊ ၂။၉၄)တိ ယတ္တကံ သေ ဣစ္ဆတ်။ ဇာ၊၁၊၅။ ၃၉၄။

ယာဝပရိသ (န) [ယာဝ+ပရိသာ] ပရိသတ် ရှိသလောက်၊ ပရိသတ်ရှိသရွေ့။ (ယာဝ-သဒ္ဒါမောဂ်၊၃။၄-၌ ပြအပ်သော အဝဓာရဏ =ပရိစ္ဆေဒ အနက်ကိုဟောသည်။) တစ်နည်း အလုံးစုံသော ပရိသတ်၊ ပရိသတ်အားလုံး။ (ယာဝ-သဒ္ဒါ ဓာန်။ ၁၁၉၃-၌ ပြအပ်သော အနက်လေးပါးတို့တွင် သာကလ္လ အနက်ကို ဟောသည်) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နိတ္တရဏတ္ထာယ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၂) = ထွက်မြောက်ရုံ အကျိုးငှာသာလျှင်။ သျှ။ ပြည်။ ယာဝပရိယာတာယ ဇေ (မ၊၁။၁၂)=ပယ်ဖျောက်ရုံငှာသာလျှင်။ သျှ။ ဆဋ္ဌ-စသော ဆရာတော်ဘို့အလို ဖြစ်သည်။ တတိယနည်း မှာ ယာဝဒေဝ ပြဟ္မလောကူပပတ္တိယာ (ဒီ၊၂။ ၂၀၁) = ဗြဟ္မပြည်တွင် ရွှေ့ရောက်ခြင်းငှာ သာလျှင်။ ယာဝဒေဝ ဉာဏမတ္တာယ (ဒီ၊၂။ ၂၃၂)=ဉာဏ်၏ပွားခြင်း အကျိုးငှာသာလျှင်။ သျှ။ နေရင်း။ ယာဝဒေဝ (ခမ္မ။၂၃)= အကျိုးမဲ့ ဖြစ်ခြင်းငှာသာလျှင်။ သျှ။ သင်္ဂဇာ။ မိမိအကျိုးမဲ့ ပျက်စီးခြင်းငှာသာလျှင်။ သျှ။ ပြာသာဒ်။ စသောဆရာတော်တို့ အလိုဖြစ်သည်။ ဤနောက်နည်းကား- ခမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၂၌-နှင့် အံဝင်ဂွင်ကျ ဖြစ်ပေသည်။ ယာဝဒေဝအစား ဇေ-သဒ္ဒါဖြင့် သုံးစွဲထားသော အောက်ပါ ပါဠိဂဘိလည်း ကြည့်။ ယာဝဒေဝ ဝိညာဟနတ္ထာယ တဿဂတော ပရေသံ ခမ္မံ ဒေသေတိ။ မ၊၁။၃၃၆။ =ပရေသံ ဗောဓနတ္ထာယ ပဋိဝိဇ္ဈနတ္ထာယ ဇေ တထာဂတော ခမ္မံ ဒေသေတိ။ မ၊၃၊၂။၁၉၃။ နန္တေ ဘိက္ခဝေ ယာဝဒေဝ ကန္တာရသ္သ နိတ္ထရဏတ္ထာယ အာဟာရံ အာဟာရေထ။ ။ နှိ။ သံ၊၁။ ၃၂၃။ =ကောလံ ကန္တာရနိတ္ထရဏတ္ထာယော ဟောဘိ။ သံ၊၁၊၂၊၉၇၊)

ယာဝမမ္မသဒ္ဓေတနာ (ထီ) [ယာဝ + ခမ္မ + သဒ္ဓေတနာ] ခမ္မာရုံ၌ဖြစ်သော စေတနာတိုင်အောင်။ တဋ္ဌ ကတမော ဝေဝစနေ၁။ စေတနာ ရူပသဒ္ဒေဘနာ ယာဝမမ္မသဒ္ဓေ-တနာ။ ပေဋ္ဌကော။၃၁၃။ (အဗျယီဘော-သမာသ်ဖြစ်၍ နပုလ္လိင် နှံဂ္ဂဟိတန္တနှင့် ယာဝ-ခမ္မသဒ္ဓေတနံ-ဟု ရှိသင့်သည်။)

ယာဝန (ပု) [ယဝန+ဏ။ ယု+ဏိ+ယု။ ယဝနေ ယာဝနေသေ ဘဝေါ ယာဝနော။ ကပ္ပ၊၂၊မ၊ ထေဂမ။ အမရ၊၃၊ဗျာ၂၂၁။] ကမျည်း၊

သိမူ)တိ ထွေ ဒေါကာရ ဟိကာရ ပိကာရ နိပါတာ၊ ယာဝေတ ပရမန္တိ အတ္ထော၁။ ဣဒံ ဒုတ္တံ ဟောတိ ဝါစာယ အာလပနံ ဩဝဒ်ကာယ ဂဟဏဉ္စ အတိက္ကမိတ္ဝာ ယာဝ ကေသဂ္ဂဟဏမိဿ တတ္ထ ဂမနတ္ထံ ပယောဂေါ ကတ္တဗ္ဗောတိ။ မဒ္ဓ၊၃။၁၉၅။ (သီ–မူ)။ (ဣမိနာ–ဒုလို ယာဝေတဒေါဟိပိ တတ္ထ ဂမနတ္ထံ ပယောဂေါ ကတ္တဗ္ဗော–ဟု ယောဇနာ။)

ယာသိ (ကြို) [ယာ+အ+သိ] (၁) လား–သွား–ကြတော်မူ–၏။ ယာတိ (၁) ကြည့်။ (၂) လိုက်–လိုက်ပါ–၏။ ယာတိ(၅)ကြည့်။

ယာသိ၂ (ကြို) [ယာ+ဣ်]။ သ–လာ, ရဿ–ပြု။] သွားပြီ။ ဗလဝါ မစ္ဆော ပရိဂဟုဏ္ဍော ယာသိ။ ဇာ၊၌၊၃၁၃။

ယာဟိ (ကြို) [ယာ+အ+ဟိ] သွားလော့။ ယာတိ (၁) ကြည့်။

ယိဒ္ဓ (တိ) [ယဇ+တ။ ကစ္စည်း။၅၇၃၊၆၁၀။ ရူ။၆၂၆–၇။ မောဂ်၊၅။၁၁၃၊၁၄၃။ ဣမှ–သံ။ ဣဋ္ဌ–ပြာ။] ပေးလှူ–ပူဇော်–အပ်သော။ ယိဒ္ဓေသု စန္ဒသူရိယေသု။ ဇာ၊၂။၂၅၁။ ယိဒ္ဓ (ဇာ၊၁၀။၂၀၆)ဿိ ဒါနဝသေန ယဇိတံ။ စရိယာ၊၌။၃၃။ ဇာ၊၌၊၄။၂၀။

ယိဒ္ဓ၂ (နာ) [ယဇ+တ။ ကစ္စည်း။၅၇၃၊၆၁၀။ ရူ။၆၂၆–၇။ မောဂ်၊၅။၁၁၃၊၁၄၃။] (၁) (က) ယဇ်ကြီးပူဇော်ခြင်း။ (ခ) ယဇ်ကြီး ပူဇော်ခြင်း၏အကျိုး (ဥပစာ)။ (၂) (က) ယဇ်ဝယ်ပူဇော်ခြင်း။ (ခ) ယဇ်ဝယ်ပူဇော် ခြင်း၏အကျိုး (ဥပစာ)။ (၁) (က) (ခ) နတ္ထိ (မဟာဆာဇ) ဒိန္နံ၊ နတ္ထိ ယိဋ္ဌံ။ ဒီ၊၁။၅၁။ သံ၊ ၂။၁၇၀။ အံ၊၁။ ၂၇၂။ ယိဒ္ဓ ဝုစ္စတိ မဟာ-ယာဂေါ။....တမ္မိ ဥဘယံ ဖလာဘာဝမေဝ သန္ဓာယ ပဋိက္ခိပတိ။ ဒီ၊၌၊၁။၁၄၉။ သံ၊၌၊ ၂။ ၃၁၁။ အံ၊၌၊ ၂။ ၂၃၄။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၂၅။သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၄၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆၅။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၆။)

ယာဝပရိသသာဝန (နာ) [ယာဝပရိဿ+သာဝန] ၎င်းတ်ရိုသေလေးက် – ပရိသတ်ရှိသရွေ့ – ကြားစေခြင်း။ တစ်နည်း– အလုံးစုံသော ပရိ-သတ် – ပရိသတ်အားလုံး – ကိုကြားစေခြင်း။ ယတ္တာ စ အန္တရဿရေ ဓမ္မံ ဝါ ဒေသေန္တသ္သ ပါတိမောက္ခံ ဝါ ဥဒ္ဒိသန္တဿ မဟာသဒ္ဒေန ယာဝပရိသသာဝနေပိ အနာပတ္တိဝေါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၆၂။

ယာဝသိက (တိ) [ယာဝ + ဏိက။ တစ်နည်း ယာဝသ+ဏိက။ယာဝသိက–သံ။ ဇာဝသိယ–ပြာ။ ယာဝသ+ဣက=ယာဝသိက–သက္ကတ ပိဋ္ဌဂ။] (၁) မုယောကို– ပေး–ကျေး–သော၊ သူ။ (၂) မုယောအစာကို–ပေး–ကျေး–သော၊ သူ။ (၃) မြက်ကို–ပေး–ကျေး–သော၊ သူ။ (ဆင်စာ, မြင်းစာကျေး သော၊ သူ)။ (၁) (၂) (၃) ယာဝသိကာ (အဘိ၊က။၆၃၂)တိ ယဝဿ ဒါယကာ (ယဝသဒါယကာ)။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇၄။(ယာဝ-သိက–သဒ္ဒါကို ယဝ–ပုဒ်နောင် ဏိက–ပစ္စည်းသက် သ – လာ၍ ပြီးသောပုဒ် ကြုံသော် – သဒ္ဒယုတ္တိ မရှိ၍ မကောင်း။ ယဝသ–ပုဒ်နောင် ဏိက–ပစ္စည်းဖြင့် ပြီး သော ပုဒ်ကို မူ သဒ္ဒယုတ္တိရှိ၍ ကောင်းသည်။ ကောတ္ထုဘ ဥဒ္ဒ် ယဝသ–သဒ္ဒါ (၁) မြက်၊ မြက်ပင်။ (၂) ဖဲ့ဘို့ကိုဟောသည်ဟု ဆိုသည်။ ယဝသ-လည်း ကြည့်။)

ယာဝါမတ္တ (နာ) [ယာဝ+အမတ္တ။ ယာဝန္တာနိ အမတ္တာနိ ယာဝါမတ္တံ။ အမတ္တာနံ ယတ္တ-ကော ပရိစ္ဆေဒေါ ယာဝါမတ္တံ။ ပဋိကာ၊၌။ မောဂ်၊၃။၄ – သျှလည်းကြည့်။] ခုက်ရှိသလောက်၊ ခုက်ရှိသရွေ့။ ယာဝါမတ္တံ ဗြာဟ္မဏော အာမန္တယ။ မောဂ်၊၃။၄။

ယာဝေတဒေါဟိပိ (ဗျ) [ယာဝ+တေ,+ဒေါ+ဟိ+ပိ] ဤသို့ ဆံပင်ကို ကိုင်ဆွဲခြင်းဝဲ့ဉ် အောင်။ ယာဝေတဒေါဟိပိ (မ၊၂။၂၃၀–

(၂) (က) (ခ) နတ္ထိ ယိဒ္ဓ (ပဒ္ဓိသံ။၁၄၇)နှစ်ခွ ထွေ ယိဒ္ဓနှစ် ခုဒ္ဒကယသော။ ...ဒွိန္နမ္ပိ ဖလံ ပဒ္ဓိကွိပတိ။ ပဒ္ဓိသံ၊၁၊ ၂။၅၆။

ယိဒ္ဓယာဂ (ပု) [ယိဒ္ဓ+ယာဂ] ယဇ်ပူဇော်ခြင်း၊ ပူဇော်အပ်သောဃ်၊ ယိဒ္ဓယာဂံ ယဇာမ။ ဓမ္မ၊၁၊၀။၄၂၂။

ပါဒ္ဓဟုတပုဗ္ဗဘေဒ (တိ) [ယိဒ္ဓ+ဟုတ+ပဘေဒ] ယဇ်ကြီးပူဇော်ခြင်း, နေ့တိုင်းယဇ်ယေ်ပူဇော်ခြင်း အပြားရှိသော။ ယသ္မာ ဣမေ ယိဒ္ဓ-ဟုတပုဗ္ဗဘေဒါ ယညာ မလမေဝ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊၁၊၃။ ၂၅၃။ (–သာရတ္ထ၊၃။ ၂၁၄။)

ယိဒ္ဓိ (ကြိ၊ဒ) [ယဇ+တုံ။ ရူ။၆၂၂။] ပူဇော်-အလှူပေး–ခြင်းငှါ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယိဒ္ဓိကာမ (တိ) [ယဇ+တုံ=ယိဒ္ဓိ+ကမု+ဏ] ပူဇော်–အလှူပေး–ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ ပူဇော် – အလှူပေး – လိုသော၊ သူ။ မဟာယညံ ယိဒ္ဓိကာမဿ။ ဒီ၊၁။၁၃၁။ ယိဒ္ဓိ-ကာမော (အ၊၁။၂၁)တိ ယဇ်တုကာမော၊ ဒါနံ ဒါတုကာမော။ အ၊၁၊ ၂။၂၉။

ယုဂ[၁] (ပု) [ယုဇ+ဏ။ ကစ္စည်း။၆၂၁။ရူ။၅၅၄။ ယုဂ–သံ။ ဇုအ၊ ဇုဂ–ပြာ။] ထမ်းပိုး၊ လှည်းဦး၊ ရထားဦး။ န ခေါ မယံ ပဿာမ ဘောတော ဂေါဘမဿ ယုဂံ ဝါ နင်္ဂလံ ဝါ ဖာလံဝါ ပါစနံ ဝါ ဗဟိဗဒ္ဓေ ဝါ။ သံ၊၁။၁၇၄။ သုတ္တနိ။ ၂၉၁။ မဟာသမုဒ္ဒေ ကေစ္ဆိဂ္ဂင်္ဂံ ယုဂံ ပက္ခိပေယျ။ သံ၊၃။၃၉၇။ ဘဂဝါပိ ယုဂေ ယုတ္တော သုဒန္တအာဇာနိယော ဝိယ တွေက် ပဿန္တော ဂစ္ဆတိ။ မ၊၁၊၃။ ၂၆၆။ (–အာဘိ၊ ၁၊၁။၁၂၅။)

ယုဂ[၂] (ပု၊နှ)[ယုဇ+ဏ။ ကစ္စည်း။၆၂၁။ရူ။၅၅၄။] (၁) အစုံ၊ စုံတွဲ။ (၂) အစုံကိုယူခြင်း၊ ယှဉ်ပြိုင်–တူပြိုင် – ဘုဘက်ပြိုင် – ခြင်း။ (၁) ဧကမေကဉ္စ ဘိက္ခုံ၊ ကောဒမကောနှ ဒုဿယုဂေန အစ္ဆာဒေသိ၊ ဝိ၊၁။၁၂။ (–ဓမ္မ၊၁၊ ၂။ ၂။) ယော ပုဂ္ဂလော ဇဋ္ဌသတံ ပသတ္ထာ၊ စတ္တာရိ တောနိ ယုဂါနိ ဟောန္တိ။ ခုဒ္ဒက။ ၅။ သုတ္တနိ။၃၁၃။ (–ခုဒ္ဒက၊၁၊၁။ ၃။ သုတ္တနိ၊၁၊ ၁။၂၇၂။) (၂) ပသုရော ပရိဗ္ဗာဇကော ဘဂဝန္တံ ဥပသင်္ကမိတွာ သဒ္ဓိံ ယုဂံ သမ္ပဝင်္ကမိ သမာဂန္ဆာ ယုဂဂ္ဂါဟံ ဂဏှိတွာ။ မဟာနိ။ ၁၃၇။ ဓောနေန ယုဂံ သမာဂမာ (သုတ္တနိ။ ၄၀၉။ မဟာနိ။၂၃၆)တိ ဓုတင်္ဂဓရော နေ ဥပသင်္ကမိတွာ သဒ္ဓိံ ယုဂဂ္ဂါဟံ သမာပန္နော။ သုတ္တနိ၊၁၊ ၂။၂၅၂။ မဟာနိ၊၁၊ ၂၅၁။

ယုဂ[၃] (နှ) [ယုဇ+ဏ။ ကစ္စည်း။၆၂၁။ရူ။၅၅၄။] စတုယုဂန္တိအာဒီသု ဝိယ တံ တံဒဿတ္ထော ယုဇ်-တမ္ဘတော ကာလဝိသေသော ယုဂံ နာမ။ သီ၊၌၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၄။] အသက်အတိုင်းအရှည်၊ အသက် အပိုင်းအခြား၊ သက်ဘမ်း၊ ဖြစ်ရာ ကာလ။ အညာတိကာ နာမ မာတိတော ဝါ ပိတိတော ဝါ ယာဝ သတ္တမာ ပိတာမဟယုဂါ အသမ္ဘဒ္ဓါ။ ဝိ၊၁။၃၀၇။ (–ဒီ၊၁။၁၀၆။ မ၊၂။ ၃၇၈။ အံ၊၁။၁၆၃။)ပိတာမဟဿ ယုဂံ ပိတာ-မဟယုဂံ။ ယုဂန္တိ အာယုပ္ပမာဏံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၃၊ ၂။ ၂၄၀။ ဒီ၊၃၊၁။ ၂၅၀။ မ၊၃၊၃။ ၂၀၅။ အံ၊၃၊ ၂။ ၁၄၅။ (–ကင်္ခါ။၁၆၃။ ကင်္ခါ၊၃၊သစ်။၃၀၁။) ပုရိသယုဂဝသေန၁(ဝိ၊၃၊၁။၁၅၇)တိ ပုရိ ယ-ကာလဝသေန၊ ပုရိသာနံ အာယုပ္ပမာဏဝ-သေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၄၀။ ပုရိသယုဂဝသေနာတိ ပုရိသာနံ ယုဂံ ပဝတ္တိ-ကာလော၊ တဿ ဝသေန။ ဝိမတိ၊၁။၉၅။

ယုဂ[၄] (နှ) [ယုဇ+ဏ။ကစ္စည်း။ ၆၂၁။ရူ။ ၅၅၄။] ဝိမုတ္တိယုဂစသော ခေတ် ၅-မျိုး။သဘနသ-ဟိ ပဋ္ဌ ယုဂါနိ ဝိမုတ္တိယုဂံ သမာဓိယုဂံ သီလ-ယုဂံ သုတယုဂံ ဒါနယုဂန္တိ။ ထေရ၊၁၊ ၂။ ၃၆၀။ ဝိမုတ္တိယုဂစသော ခေတ် ၅-မျိုးကား(၁)ဝိမု-တ္တိယုဂခေတ်၊ (၂) သမာဓိယုဂခေတ်၊ (၃) သီလယုဂခေတ်၊ (၄) သုတယုဂခေတ်၊ (၅) ဒါနယုဂခေတ် ဟူ၍ ၅-မျိုးရှိသည်ဟု ထို ၅-မျိုး

ယုဂ်တို့၏နှစ်အရေအတွက်အသီးသီးကို သိလိုမူ စတုယုဂ် နှစ်ပေါင်း (၄၃၂၀၀၀)ကို (၁၀)ခု ဖြင့်စား၊ လာဘ်(၄၃၂၀၀၀) လေးသိန်း သုံးသောင်း နှစ်ထောင် ရသည်။ ၎င်းရလာဘ် (၄၃၂၀၀၀)ကို လေးခုဖြင့် မြောက်ရ(၁၇၂၀-၀၀၀)တစ်သန်း ခုနစ်သိန်း နှစ်သောင်း ရှစ်ထောင်နှစ် အပိုင်းအခြားသည် (လူတို့ကျင့်ဝတ်ကောင်းမှုမျာ်းကို အပြည့်အစုံ ကျင့်သုံးရာကာလဖြစ်သောကြောင့်)ကတယုဂ်၊တစ်နည်း (သစ္စာတရားကို အပြည့်အဝ စောင့်ထိန်းရာကာလဖြစ်သောကြောင့်) သစ္စယုဂ် မည်၏။ အထက်ပါရလာဘ် (၄၃၂၀၀၀)ကို (၃)ခုဖြင့် မြောက်ရ(၁၂၉၆၀၀၀)တစ်သန်း နှစ်သိန်းကိုးသောင်း ခြောက်ထောင်နှစ် အပိုင်းအခြားသည် (လူ့ဘို့ကျင့်ဝတ် ကုသိုလ်ကောင်းမှုနှင့် သစ္စာတရားကို ဦးမျှပြုလုပ်ကျင့်သုံးစောင့်ထိန်းရာကာလဖြစ်သောကြောင့်) တြေတာယုဂ် မည်၏။ အထက်ပါရလာဘ် (၄၃၂၀၀၀)ကို (၂)ခုဖြင့် မြောက်ရ (၈၆ ၀၀၀) ရှစ်သိန်း ခြောက်သောင်း လေးထောင် နှစ် အပိုင်းအခြားသည်(လူ့ဘို့ကျင့်ဝတ်ကုသိုလ်ကောင်းမှုနှင့် သစ္စာတရားကို ဦးမျှသာ ပြုလုပ်ကျင့်သုံးစောင့်ထိန်းရာကာလဖြစ်သောကြောင့်)ဒွါပရယုဂ်မည်၏။အထက်ပါလာဘ်(၄၃၂၀၀၀)ကို (၁)ခုဖြင့်မြောက်ရ(၄၃၂၀၀၀)လေးသိန်း သုံးသောင်း နှစ်ထောင်နှစ် အပိုင်းအခြားသည် (လူ့ဘို့ကျင့်ဝတ် ကုသိုလ်ကောင်းမှုနှင့် သစ္စာတရားကို ဦးမျှသာ ပြုလုပ်ကျင့်သုံးစောင့်ထိန်းရာကာလဖြစ်၍ အပြစ်ဒေါသ မျာ်းသောကာလဖြစ်သောကြောင့်) ကလိယုဂ်မည်၏။ ၎င်းယုဂ်လေးပါး အသက်နှစ်ပေါင်း (၄၃၂၀၀၀၀)လေးသန်း သုံးသိန်း နှစ်သောင်းသည် စတုယုဂ်(သို့မဟုတ်) မဟာယုဂ်မည်၏။ မဟာယုဂ်ပေါင်း (၁၀၀၀) တစ်ထောင် နှစ်အရေအတွက်အားဖြင့် (၄၃၂၀၀၀၀၀၀၀) လေးရာသုံးဆယ့်နှစ်ကုဋေသည် ကပ်တစ်ခု မည်၏။

တို့တွင် ဝိမုတ္တိယုဂ်ခေတ် ကွယ်ပျောက်သောအခါ သမာဓိယုဂ်ခေတ်ဖြစ်၏၊ သမာဓိယုဂ်ခေတ်ကွယ်ပျောက်သောအခါ သီလယုဂ်ခေတ်ဖြစ်၏၊ သီလယုဂ်ခေတ် ကွယ်ပျောက်သောအခါ သုတယုဂ်(ပရိယတ္တိ ဗဟုသုတ) ခေတ်ဖြစ်၏၊ သုတယုဂ်ခေတ် ကွယ်ပျောက်၍ အသွင်မျှသာကျန်သောအခါ ဒါနယုဂ်ခေတ်ဖြစ်လေတော့သည်။ ဆေရ၊ ဌ၊ ၂။ခုဖဂ။

ယုဂ်၁ (န) [ယုဇ+ဏ။ကစ္စည်း။ဖ၂၃။ ရှ။၅၅၄။] ကတ–စသော ယုဂ် ၄-မျိုး။ ယုဂန္တေ ဝိယ လောကံ သာ၊ ဇာလာ မာလာကုလံ အကာ။ အဗ၊ ၂။၂၁၃။ ကပ္ပမှိ ယုဂဌေ ယုဂံ။ ဓာန်။ ဂဂ၂။(အမရ။ ၂၃–၄။ ထောမ၊ မေဒိနီ–တို့ဋ္ဌ (ပု) ထမံးပိုး။ (န) (၁) ကတ–စသောယုဂ် ၄-မျိုး။ (၂) အစုံ၊ (၃) လေးတောင်အတိုင်း အရှည်ပမာဏ။ (၄) ဝုဒ္ဓိမည်သောဆေး–ဟုလာ၏။ ကောတ္ထုဘဋ္ဌ–(န) (၁) အစုံ။ (၂) ကတ–စသော ယုဂ် ၄-မျိုး။ (၃) ဟိန္ဒီဘာသာ ပါဆာခေါ် သော ကြွေအိုးကစားနည်းမျိုး ကစားရာဌာန တအိမ်တည်းထိုင်သောဇယ် (သို့မဟုတ်) အံစာနှစ်ခု။ (၄) ကြာသပတေးဂြိုဟ်တစ်ရာသီတွင် ၅-နှစ်နေသောကာလ။ (၅) သာမန်ကာလ။ (၆) ဆွေမျိုးအစဉ်အဆက်။ (၇) လေးခု သခ်္ဂြာ–ဟုလာ၏။ –ဗြိဟတ်ဌကား(တိ) နှစ်ခု သခ်္ဂြာဟု အထူးလာ၏။ အာဒါသဋ္ဌလည်း (န) ဣဒ္ဓိ, သီဒ္ဓိ–ခေါ် သော ဆေးနှစ်မျိုး–ဟု အထူးလာသေး၏။) ကတ–စသောယုဂ် ၄-မျိုးကား– (၁) ကတယုဂ်(သို့မဟုတ်)သစ္စယုဂ်။ (၂) တြေတာယုဂ်=တေတာယုဂ်။ (၃) ဒွါပရယုဂ်။ (၄) ကလိယုဂ်–ဟု ၄-မျိုးရှိသည်။ ၎င်း ယုဂ်လေးပါးအပေါင်းကို စတုယုဂ် (သို့မဟုတ်)မဟာယုဂ်ဟုခေါ် သည်။ ၎င်းမဟာယုဂ်(၁၀၀၀)တစ်ထောင်ကို တစ်ကပ်–ဟုခေါ် သည်။ စတုယုဂ်တစ်ခုမှာ နှစ်ပေါင်း(၄၃၂၀၀၀၀) လေးသန်းသုံးသိန်းနှစ်သောင်းရှိသည်။ ကာ–စသော

ကပ်(၂)ခုသည် ပြဟ္မာ၏ တစ်နေ့နှင့်တစ်ညဉ့် (တစ်ရက်)မည်၏။ (ဂေါတမပူရာဏ်ကျမ်း။)

ယုဂကီလ (ပု) [ယုဂ+ကီလ။ယုဂကီလက–သံ။] ထမ်းပိုးကျည်။ သမ္မာတု ယုဂကီလသို့ ။ မာန်။၄၄၉။

ယုဂကီလက (ပု) [ယုဂကီလ+က] ယုဂကီလ နှင့်အနက်တူ။ ယုဂကီလကေ သမ္မာသဒ္ဒေါ။ ခေန်၊ဋီ။၄၄၉။

ယုဂကောဋ္ဌိ (ထိ) [ယုဂ+ကောဋ္ဌိ]ထမ်းပိုးစွန်း၊ ထမ်းပိုးဖျား၊ ထမ်းပိုးထိပ်။ ယုဂကောဋ္ဌိဉ္စ အက္ခပါဒဉ္စ နိဿာယ မုဏ္ဍရုက္ခဒဿကံ ဒတ္ဝာ။ ဇာဒ္ဒ၊၁။ ၂၀၀။

ယုဂဂေဟကံ (နာ) [ယုဂ+ဂေဟ+အဂ်] ဖွဲ့တင်အပ်သည့် အစုံအစုံသော အိမ်၏အစိတ်အပိုင်း လျှောက်(ယောက်)။ သဃ်ာသ္မော ယုဂဂေဟဂေံ၊ ခေန်။ ၁၁၃၄။ ယုဂဂေဟဂေံတိ ပဗ္ဗာပရုယာမဝသေန ထမ္ဘာနံ ဥပရိ ဌပိတေ ယုဂဘူတေ ဂေဟာဝယဝေ။ ခေန်၊ဋီ။ ၁၁၃၄။

ယုဂဂ္ဂါဟ (ပု) [ယုဂ+ဂါဟ] တွဲမျှသောအကြီး အမှူး၏အဖြစ်ကိုယူခြင်း၊ အစုံပြု၍ ယူခြင်း၊ အစုံယူခြင်း၊ ဂုဏ်တူ ဂုဏ်ပြိုင်ပြုခြင်း၊ ဂုဏ်ပြိုင်ခြင်း၊ အင်တူပြုခြင်း၊ တုဘက်ပြိုင်ခြင်း။ ယုဂဂ္ဂါဟော(အဘိ၊ဝိ။၃၇၂)တိ သမဓုရဂ္ဂဟဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၄။ ယုဂဂ္ဂါဟံ ဂဏှိတွာ (မဟာနိ။၁၃၇)ဘိ ယုဂပဋိဘာဂံ ဂဟေတွာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၂။ ယုဂဂ္ဂါဟဝသေနာ (ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၂)တိ ယုဂဋ္ဌဂ္ဂါဟသဓေန၊ သကဂုဏ-သမာနပရဂုဏဂ္ဂဟဏေနာတိ အဒ္ဓတ္ထော။ပဋိသံ၊ ဂဏ္ဌိ။ ၂၀၃။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။)

ယုဂဂ္ဂါဟကထာ (ထိ) [ယုဂဂ္ဂါဟ + ကထာ] အင်တူပြု၍ ဆိုသောစကား၊ ဂုဏ်တူဂုဏ်ပြိုင်ဆိုသော စကား။ သာရမ္ဘ ကထာတိ သော ကရဏကုတ္တရ ယုဂဂ္ဂါဟကထာ နာမ ဒုက္ခာ။ မမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၇၆။

ယုဂဂ္ဂါဟကရဏ (နာ) [ယုဂဂ္ဂါဟ + ကရဏ] အတူပြုခြင်း၊ ဂုဏ်ရည်တူပြုခြင်း။ ကထာ-သလ္လသပန္တိ ကထာဝသေန ယုဂဂ္ဂါဟကရဏတ္ထံ သလ္လပန်။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄၉။

ယုဂဂ္ဂါဟဂါဟီ (တိ) [ယုဂဂ္ဂါဟ+ဂါဟီ]အပြိုင်–အတူ–ပြုသောအားဖြင့် ယူတတ်သော၊ သူ။ ယုဂဂ္ဂါဟဂါဟီ(မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄)တိ "တဝ ဝါ မမ ဝါ ကော ဝိသေသော"တိ အသမမို့ သစ်ကတ္တာ သမဓုရဂ္ဂါဟဂဏ္ဍနကော။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၃၂"

ယုဂဂ္ဂါဟစိတ္တုပ္ပါဒ (ပု) [ယုဂဂ္ဂါဟ+စိတ္တုပ္ပါဒ] ဂုဏ်ပြိုင်သော စိတ်ဖြစ်ခြင်း။ ဘဂဝတာ သဒ္ဓိံ ယုဂဂ္ဂါဟစိတ္တုပ္ပါဒေန သဟေဝ ဈာနာဘိညာ-ဟိ အနုဇဏ္ဏော ပရိဟီနော်တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၆၇။ သာမဏ္ဍ၊ ၃။၄၁၉။

ယုဂဂ္ဂါဟပဓတ္တိ (ထိ) [ယုဂဂ္ဂါဟ+ပဓတ္တိ]တုဘက်ပြိုင်–ဂုဏ်ပြိုင်–မှုကို ဖြစ်စေခြင်း။ ပဋ္ဌာသဿ အာဃနာတိ ယုဂဂ္ဂါဟပဓတ္တိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၂၂။

ယုဂဂ္ဂါဟသက္ခဏ (တိ) [ယုဂဂ္ဂါဟ+လက္ခဏ] အင်တူပြုခြင်း – ဂုဏ်ပြိုင်ခြင်း – လက္ခဏာရှိသော၊ ယုဂဂ္ဂါဟလက္ခဏေန ပဋ္ဌာသေန စ သမန္နာဂတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂။

ယုဂစမ္မ (နာ) [ယုဂ+စမ္မ။ ယုဂစမ်နှ–သံ။] ထမ်းပိုး၌ တပ်သော သားရေကြိုး၊ သားရေထမ်းပိုးကြိုး (လှည်းစည်းကုံးသားရေကြိုး)။ ကုပိတော ယုဂစမ္မံ ဂဟေတွာ မာတုသိသေ ပဟာရမဒါသိ။ မေတ၊ဋ္ဌ။၁၇၄။

ယုဂစ္ဆိဂ္ဂဠ (နာ) [ယုဂ+ဆိဂ္ဂဠ] ထမ်းပိုး – အပေါက်–အခေါင်း(ထမ်းပိုးကျသ်းပေါက်)။ ယုဂဂ္ဂိဂ္ဂဠေ ပဝေသနဒဿကသခီတံ သမ္မံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၉၁။

ယုဂစ္ဆိဒ္ဒ (နာ) [ယုဂ+ဆိဒ္ဒ] ထမ်းပိုး–အပေါက်–အခေါင်း။ ပဋ္ဌသမုဒ္ဒေ အပရတော စ

ယုဂစ္ဆိဒ္ဒ (ထေရီ။၄၃၃) နှိ ပုရတ္ထိမသမုဒ္ဒေ အပရမ္ပေဟာ စ ပစ္ဆိမုတ္တရဒက္ခိဏသမုဒ္ဒေ ဝါတဝေဂေန ပရိဘ္ဘမန္တာ ယုဂာ ကေစ္ဆိဒ္ဒိ။ ထေရီဋ္ဌ။ ၂၉၅။

ယုဂဒ္ဓပန (န) [ယုဂ+ဒ္ဓပန] (မြင်းကို)ထမ်းပိုးဥ်-တပ်-က-ကော့-ကောက် - ထားခြင်း၊ ထမ်းပိုးတင်ထားခြင်း။ ယုဂါဓာနေ (မ၊၂။ ၁၀၉)တိ ယုဂဒ္ဓပနေ ယုဂာဃ သာဓုကံ ဂဟဏတ္ထံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၁။

ယုဂနဒ္ဓ (တိ) [ယုဂ+နဒ္ဓ] (၁) ယုဂနဒ္ဓ-တရား၊ အစုံဖွဲ့-အစုံတွဲ-အပ်သော (သမထ, ဝိပဿနာ)။ (၂) ထမ်းပိုးဥ် - ဖွဲ့ - က - အပ်သော ; နွားး)။ (၃) ထမ်းပိုးဥ်-ဖွဲ့-က-အပ်သော နွားနှင့် တူသော။ (၁) ယုဂနဒ္ဓံ ဘာဝေတိ (အံ၊၁။၄၇၅)။ ပဋိသံ။၂၀၃)တိ ယုဂနဒ္ဓံ ကတွာ ဘာဝေတိ။ အံ။ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၄။ ပဋိသံ။ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၇။ (၂) (၃) ယုဂေ နဒ္ဓါ ဝိယာတိ ယုဂနဒ္ဓါ အညမညံ နိမိတ္တဘာဝေန သမံ ပဝတ္တာတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌ၊၁။၉၂။

ယုဂနဒ္ဓကထာ (ထီ) [ယုဂနဒ္ဓ+ကထာ] ယုဂနဒ္ဓ - အစုံ ဖွဲ့အပ်သော (သမထ, ဝိပဿနာ)-တရားတို့ကို ဆိုရာစကား၊ ယုဂနဒ္ဓကထာ။ဝိတ္ထာရေပနာ ယုဂနဒ္ဓကထာယံ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ပဋိသံ။ဋ္ဌ၊၁။၂၅၁။

ယုဂနဒ္ဓက္ကမ (ပု) [ယုဂနဒ္ဓ+ကမ] ယုဂနဒ္ဓ - အစုံဖွဲ့အပ်သော (သမထ, ဝိပဿနာ)-တရားကို၏ ဒေသနာ၊ ယုဂနဒ္ဓအစဉ်။ ယုဂနဒ္ဓက္ကမော ပုရိမဒ္ဒယနိဒ္ဒေသနယေနေဝ ပါကဋော။ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၉။

ယုဂနဒ္ဓဂုဏ (တိ) [ယုဂနဒ္ဓ+ဂုဏ] (၁) အစုံဖွဲ့အပ်သည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော ဂုဏ်ရှိသော။ (ပု) (၂) အစုံ ဖွဲ့အပ်သည်၏ အဖြစ် တည်းဟူသော ဂုဏ်။ (တိ) (၁) ဣဒါနိ ယုဂနဒ္ဓဂုဏာ အရိယမဂ္ဂာ ဝသေန သစ္စဉ်ံ ... ဒသေန္တော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၀၉၆။ (ပု) (၂) အရိယမဂ္ဂသ ယုဂနဒ္ဓဂုဏ် ဒသေန္တော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၅။

ယုဂနဒ္ဓဒ္ဒ (ပု) [ယုဂနဒ္ဓ+အတ္ထ။ တ္ထ-ကို ဒ္ဒ-ပြု။ နိ၊သုတ္တ။၁၀၄။] အစုံဖွဲ့ဖက်ပ်သော-အနက်-သဘော။ သမထဝိပဿနာနံ အညမညံ အနကိဝတ္တနဒ္ဒော။ တေသံယေဝ ယုဂနဒ္ဓဒ္ဒော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။

ယုဂနဒ္ဓမမ္မ (ပု) [ယုဂနဒ္ဓ+ဓမ္မ] ယုဂနဒ္ဓတရား၊ အစုံဖွဲ့အပ်သော (သမာဓိ, ပညာ) တရား။ ယုဂနဒ္ဓဓမ္မာနံ အညမညံ အနတိဝတ္တန-ဘာဝေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၄။

ယုဂနဒ္ဓနိဒ္ဒေသ (ပု) [ယုဂနဒ္ဓ + နိဒ္ဒေသ] ယုဂနဒ္ဓ-အစုံဖွဲ့အပ်သော(သမထ, ဝိပဿနာ) -တရားတို့ကို-အကျယ်ပြ - ရာ-ကြောင်း-စကားရပ်၊ ယုဂနဒ္ဓနိဒ္ဒေသ။ ယုဂနဒ္ဓနိဒ္ဒေသေ ယသ္မာ ဟေဋ္ဌာ သုတ္တန္တဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တော ယုဂနဒ္ဓက္ကမော ပုရိမဒ္ဒယနိဒ္ဒေသနယေနေဝ ပါကဋော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၉။

ယုဂနဒ္ဓပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ယုဂနဒ္ဓ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] ယုဂနဒ္ဓ ကရားလျှင် - ရှေသွား - ပြဋ္ဌာန်းခြင်း - ရှိသော။ကောသ ဝိပဿနာပုဗ္ဗင်္ဂမော ကောသ ယုဂနဒ္ဓပုဗ္ဗင်္ဂမော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၆။

ယုဂနဒ္ဓသမထဝိပဿနာဓုရ (န) [ယုဂနဒ္ဓ+သမထဝိပဿနာ+ဓုရ] အစုံဖွဲ့အပ်သော သမထဝိပဿနာတို့၏ - ဒေသး - အစွမ်း။ ယုဂနဒ္ဓသမထဝိပဿနာဓုရေန အနဝသေသ ကိလေသပက္ခံ သမူဟနန္တေန သမုစ္ဆေဒပဟာနဝသေန ဂန္တဗ္ဗံ။ ဣဒ္ဓိဝိတ်၊ဋ္ဌ။၁၃၁။

ယုဂနဒ္ဓ (တိ) [ယုဂ+နဒ္ဓ] ယုဂနဒ္ဓနှင့် အနက်တူ။ ယုဂနဒ္ဓာ (မ၊၃။၁၃၀)တိ ကေဂ္ဂဏ်ိက-ယုဂနဒ္ဓာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၄၀။

ယုဂနန္ဒသမထဝိပဿနာဝိဓလ (န) [ယုဂနန္ဒ+သမထဝိပဿနာ+ဗလ] ယုဂနဒ္ဓသမထ-ဝိပဿနာဗလ-နှင့်ပြနက်တူ။ ယုဂနန္ဒသမထ-ဝိပဿနာဗလေန ဂန္ဓဗ္ဗံ ကိလေသပက္ခံ သမုစ္ဆိန္နန္တေန။ ခုဒ္ဒကာဋ္ဌ၁၆၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၁၁။ ၂၉၃။

ယုဂနိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ယုဂ+နိဂ္ဂဟိတ] ထမ်းပိုး-၌-ဖြင့် - ဖိနှိပ်ထားအပ်သော။ ဆေကေန သုသာရထိနာ ယုဂေ ယောဇိတော ယုဂ-နိဂ္ဂဟိတော ယုဂန္ဓရတော တံ နာတိက္က-မတိ။ ထေရာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဖဖြ။

ယုဂန္ဓ (ပု) [ယုဂ+အန္ဓ။ ယုဂါန္ဓ-သံ။ ယုဂန္ဓ+ဏ။ စတုယုဂါနုမန္ဓေ ဇာတော။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။ ဂ၂။] ကမ္ဘာပျက်ခြင်း၊ပျက်ဆဲကပ်၊ ပျက်ဆဲကမ္ဘာ။ ကပ္ပကွယော တု သံဝဋ္ဋော၊ ယုဂန္ဓ-ပရယော အပိ။ ဓာန်။ဂ၂။ စတုယုဂါနုမန္ဓေ ဇာတော ယုဂန္ဓော။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။ဂ၂။ ယုဂန္ဓေ ဝိယ လောကံ သာ၊ ဇာလာ မာလာကုလံ အာကာ။ အပ၊၂။ ၂၁၃။

ယုဂန္ဓကာလ (ပု) [ယုဂန္ဓ + ကာလ] ကမ္ဘာပျက်သော အခါ၊ ကမ္ဘာပျက်ရာကာလ။ ယုဂန္ဓကာလေ သလိလာ နလာနိလေ။ ဝဇီရ။၅။

ယုဂန္ဓဇလဒ (တိ) [ယုဂန္ဓ+ဇလဒ] ကမ္ဘာပျက်-ကမ္ဘာပျက်အခါ၌ ရွာသွန်းသော - မိုး၊ ကမ္ဘာကိုဖျက်ဆီးသောမိုး။အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယုဂန္ဓဇလဒ်ကာရ (ပု) [ယုဂန္ဓဇလဒ + အာကာရ] ကမ္ဘာဖျက် - ကမ္ဘာပျက်အောင် ရွာသွန်းသော-မိုး-အသွင်-ပမာ၊ ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးသောမိုး-အသွင်-ပမာ။ ယုဂန္ဓ-ဇလဒါကာရံ၊ မဟာဝဿံ ပဝဿထ။ အပ၊ ၂။ ၂၁၃။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁၅၄။

ယုဂန္ဓရဂတ (တိ) [ယုဂ+အန္ဓရ+ဂတ] ထမ်းပိုး၏ အတွင်း၌ရောက်သော။ ယုဂနိဂ္ဂဟိတ-ကြည့်။

ယုဂန္ဓဝါတ (ပု) [ယုဂန္ဓ+ဝါတ] ကမ္ဘာပျက်လေ၊ ကမ္ဘာဖျက်အောင် တိုက်ခတ်သော လေ၊ ကမ္ဘာကို ဖျက်ဆီးသောလေ။ သကလံ အဿမပဒံ ယုဂန္ဓဝါတေန ပမဒ္ဒိတံ ဝိယ သာလဝန် အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၃၇၇။

ယုဂန္ဓဝါတပဟဋ္ဌ (တိ) [ယုဂန္ဓဝါတ+ပဟဋ္ဌ] ကမ္ဘာဖျက်လေသည် တိုက်ခတ်အပ်သော။ သကလရာဇကုလံ ယုဂန္ဓဝါတပဟဋ္ဌံ ဝိယ သာလဝန် အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၇၅။

ယုဂန္ဓဝါတဘ္ဘာဟတ (တိ) [ယုဂန္ဓဝါတ + အဘ္ဘာဟတ] ကမ္ဘာဖျက်လေသည် ပြင်းစွာ တိုက်ခတ်အပ်သော။ ယုဂန္ဓဝါတဘ္ဘာဟတာ မဟာသာလာ ဝိယ မုစ္ဆိတာ ပတိံသု။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁။

ယုဂန္ဓဝါတာတိဿာတပတိတ (တိ)[ယုဂန္ဓဝါတ+အတိဿာတ+ပတိတ] ကမ္ဘာဖျက်လေသည် တိုက်ခတ် သဖြင့် - လည်း(လဲ) -ပြို-ကျသော။ ဣဂလနိဝေသနံ ယုဂန္ဓဝါတာ-တိဿာတပတိဓောဟိ သာလေဟိ သာလဝန် ဝိယ နိရန္တရံ အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၂၀၆။

ယုဂန္ဓရ (ပု) [ယုဂ+ဓရ+အ။ စန္ဒသူရိယ-သဒိတံ ယုဂံ ဓာရေတီတိ တဒုဘေဓမဂ္ဂစာရိ-တ္တာတိ ယုဂန္ဓရော။ ဓာန်၊ဋ္ဌ ၂၆။ အင္ဂသာ၊ ယော။၃။ ယုဂံ ဂဝိန္ဒုဒ္ဓယံ ဓာရေတီတိ ယုဂ-န္ဓရော။ နိရုတ္တိ။၅၃၉-နှာ။ ယုဂံ ဓာရယတီတိ ယုဂန္ဓရော။ ကပ္ပဒ္ဓုမ။ ယုဂန္ဓရ - သံ။ ယုဂံဓ၊-ပြာ] ယုဂန်ဖြိုရ်တောင်၊ မြင်းမိုရ် တောင်ကို ဝန်း (ဝိုင်း) ရံ၍ တည်သော တောင်စဉ် ၇-ထပ်တို့တွင် တစ်ခုသောတောင်။

တောင်စဉ် ၇-ထပ်ကား

(၁) ယုဂန္ဓိရ်တောင်။ (၂) ဣသဓရတောင်။ (၃) ကရ၀ိကတောင်။ (၄) သုဒဿနတောင်။ (၅) နေမိန္ဓရတောင်။ (၆) ဝိနတကတောင်။ (၇) အဿကဏ္ဏတောင် တို့ ဖြစ်လေသည်။ ၎င်းတောင်တို့၌ ရတနာအမျိုးမျိုးရှိသည်၊ နတ်မင်းကြီး များနှင့်တကွ နတ်ဘီလူးများလည်းအမြဲနေထိုင်ကြလေသည်။ (ဝိဇ္ဇ၊၁၀။ဇ၃။ အဘိ၊၆၊၁၀။၃၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁၀။၂၀၀။ စူဠနိ၊၆။ ၃၁။)

တောင်စဉ် ၇-ထပ် မြင်းမိုရ်တောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်နေပုံ

(၁) ယုဂန္ဓိရ်တောင်သည် ပဌမဦးဆုံး မြင်းမိုရ်တောင်ကို တံတိုင်း ကဲ့သို့ (အနုဋ္ဌ၊၁၀။၁၄၀။) ထီး၏အဝန်းအဝိုင်းကဲ့သို့ (ဇိနာလင်္ကာရ၊၆။၆၇) ဝန်းရံ၍တည်၏။ (၂) ဣသဓရတောင်သည် ယုဂန္ဓိရ်တောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်၏။ (၃) ကရ၀ိကတောင်သည် ဣသဓရတောင်ကို ဝန်းရံ၍ ကာ၏။ (၄) သုဒဿနတောင်သည် ကရ၀ိကတောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်၏။ (၅) နေမိန္ဓရတောင်သည် သုဒဿနတောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်၏။ (၆) ဝိနတက တောင်သည် နေမိန္ဓရ တောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်၏။ (၇) အဿကဏ္ဏတောင်သည် ဝိနတကတောင်ကို ဝန်းရံ၍ ကာ၏။ ဤ ခဲ့သို့ တောင်စဉ် ၇-ထပ်တို့ မြင်းမိုရ်တောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်နေကြလေသည်။ ဤကား ပါဠိဇီကာအဋ္ဌကထာ အစရှိသော (ဂိဇ္ဇ၊၁။ဇ၃။ အဘိ၊၆၊၁၀။၃၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၀။ စူဠနိ၊၆။၃၀။ ဝဇိရ။၄၀။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၅၃–၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ခဒန်။ ၂၆။ ခဒန်၊ဋ္ဌ။ ၂၆။) အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကြီးများအလို ဖြစ်ပေသည်။ တစ်နည်း– (၁) အဿကဏ္ဏတောင်သည် ပဌမဦးဆုံး မြင်းမိုရ်တောင်ကို ဝန်းရံ၍ ကာ၏။ (၂) ဝိနတက တောင်သည် အဿကဏ္ဏတောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်၏။ (၃) နေမိန္ဓရတောင်သည် ဝိနတကတောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်၏။ (၄) သုဒဿနတောင်သည် နေမိန္ဓရတောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်၏။ (၅) ကရ၀ိကတောင်သည် သုဒဿနတောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်၏။ (၆) ဣသဓရတောင်သည် ကရ၀ိကတောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်၏။ (၇) ယုဂန္ဓိရ်တောင်သည် ဣသဓရတောင်ကို ဝန်းရံ၍ တည်၏။ ဤ ခဲ့သို့ တောင်စဉ် ၇-ထပ်တို့ မြင်းမိုရ်တောင်ကို ဝန်းရံ၍ စောင်းတန်းသဖွယ် တည်နေကြလေသည်။ ဤကား ဇာတ်ဂါဠိတော်နှင့် ဇာတိအဋ္ဌကထာ (ဇာ၊၂။ ၂၀၁။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၅၆–၇) တို့ အလိုဖြစ်ပေသည်။

ဤသို့ တောင်စဉ် ၇-ထပ် တည်နေပုံ ပြဆုဠ် ဝါဒ ၂-ခု ကဲ့ပြားခြားနားသကဲ့သို့ ရှိသော်လည်း တောင်စဉ် ၇-ထပ်တို့၏ အမည် မျှသာဆူး၍ အနက်ဒဿ မဆူးခဲသောကြောင့် ယင်းဝါဒ ၂-ခုတို့ ဂင်္ဂါရေနှင့် ယမုနာရေကဲ့သို့ မကွဲမပြား တသားတည်း ညီညွတ်နီ နှောပေ၏ ဟု (ခဒန်၊ဋ္ဌ။ ၂၆။ အဋ္ဌသာ၊ယောဇ။၁၅၇–နှာ ဘိဋ္ဌ) ဝါဒ ၂-ခုကို ညှိနှိုင်းပြကြလေသည်။ တစ်နည်း–မာဃပဏ္ဍိတ နတ်သားနှင့် နေမိမင်းကြီးတို့ သုဒဿနဘောဂထိပ်သို့ ရောက်သောကာလ တောင်စဉ် ၇-ထပ်တို့၏ အမည်များကို နေမိမင်းကြီးက မေးမြန်း၍ မာဃဝေါ နတ်သားက ပြန်လည် ဖြေကြားခဲ့သော အခါ၌ကား မိမိတို့ မတတ်ရောက်ရသေးသော ရွှေက(အထက်က) တောင်များကို ဤဘောင်များကား (၁) သုဒဿနတောင်။ (၂) ကရ၀ိကတောင်။ (၃) ဣသဓရတောင်။ (၄)ယုဂန္ဓိရ်ဘောင် ခေါ်တွင်၏ဟူ၍သုဒဿနတောင်မှစ၍ ပဋိလုံ (ပြောင်းပြန်) အားဖြင့် ဖြေကြား၏။ တစ်နည်း မိမိတို့ တက်ရောက်ခဲ့ပြီးသော တောင်များကို ဤကောင်များကား (၁) နေမိန္ဓရတောင်။ (၂) ဝိနတကတောင်။

ပင် မြင့်သည်။ အကျယ်အဝန်းအားဖြင့် ယူဇနာ(၅၂၅၀) ငါးထောင် နှစ်ရာ့ ငါးဆယ် ကျယ်ပန်းသည်။ (၄)သုဒဿန တောင်သည် သမုဒ္ဒရာထဲ၌ ယူဇနာ (၅၂၅၀) ငါးထောင် နှစ်ရာ့ ငါးဆယ် နစ်ဝင်၍ သမုဒ္ဒရာအထက်၌ ယူဇနာ(၅၂၅၀) ငါးထောင် နှစ်ရာ့ ငါးဆယ် ပင် မြင့်သည်။ အကျယ်အဝန်းအားဖြင့် ယူဇနာ (၂၆၂၅) နှစ်ဆောင် ခြောက်ရာ နှစ်ဆယ့် ငါး ယူဇနာ ကျယ်ဝန်းသည်။ (၅) နေမိန္ဓရ တောင်သည် သမုဒ္ဒရာထဲ၌ ယူဇနာ (၂၆၂၅) နှစ်ဆောင် ခြောက်ရာ နှစ်ဆယ့်ငါး ယူဇနာ နစ်ဝင်၍ သမုဒ္ဒရာ အထက်၌ ယူဇနာ (၂၆၂၅) နှစ်ထောင် ခြောက်ရာ နှစ်ဆယ့်ငါးယူဇနာပင် မြင့်သည်။ အကျယ်အဝန်းအားဖြင့် ယူဇနာ (၁၃၁၂၅) တစ်ထောင် သုံးရာ တစ်ဆယ့်နှစ်ယူဇနာခွဲ ကျယ်ဝန်းသည်။ (၆) ဝိနတကတောင်သည် သမုဒ္ဒရာထဲ၌ ယူဇနာ(၁၃၁၂၅) တစ်ထောင် သုံးရာတစ်ဆယ့်နှစ်ယူဇနာခွဲနစ်ဝင်၍ သမုဒ္ဒရာ အထက်၌ ယူဇနာ(၁၃၁၂၅)တစ်ထောင် သုံးရာ တစ်ဆယ့်နှစ်ယူဇနာခွဲပင်မြင့်သည်။ အကျယ် အဝန်းအားဖြင့် ယူဇနာ(၆၅၆၂၅) ခြောက်ရာ ငါးဆယ်ခြောက်ယူဇနာ တစ်ဂါဝုတ် ကျယ်ဝန်း သည်။ (၇) အာဿကဏ္ဍတောင်သည် သမုဒ္ဒရာ ထဲ၌ ယူဇနာ(၆၅၆၂၅) ခြောက်ရာငါးဆယ့် ခြောက်ယူဇနာ တစ်ဂါဝုတ်နစ်ဝင်၍ သမုဒ္ဒရာ အထက်၌ ယူဇနာ(၆၅၆၂၅) ခြောက်ရာငါးဆယ့် ခြောက်ယူဇနာ တစ်ဂါဝုတ်ပင် မြင့်သည်။ အကျယ်အဝန်းအားဖြင့် ယူဇနာ (၃၂၈) သုံးရာ့နှစ်ဆယ့်ရှစ်ယူဇနာကျယ်ဝန်းလေသည်။ (သာရတ္ထ၊ဝ။ ၂၅၃–၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၂၄၂။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ဋ္ဌီ။ ၆၇–၉။)

သီဒါ ၇-တန်

(၁) မြင့်မိုရ်တောင်နှင့် ယုဂန္ဓိုရ်တောင် ကြားမှာ သီဒါတစ်တန် (သီဒါ သမုဒ္ဒရာ ၁–

(၃) အာဿကဏ္ဍတောင်မျှား ခေါ်တွင်၏ဟု အနုပုံ (အမေလျှင်=အသိုက်သင့်) အားဖြင့် ဖြေကြား၏။ ယင်းသို့ ဖြေကြားသည့်အတိုင်း ဇာတ်ပါဠိတော် (ဇာ၊၂။၂၀၁)၌ မြတ်စွာဘုရားသခင် မဟာကြားအပ်သောကြောင့် ဇာတ်ပါဠိတော်(ဇာ၊၂။၂၀၁။)နှင့်ပါဠိဝိဘင်္ဂ အဋ္ဌကထာ စသော (ဝိ၊၃၊၁၁။၉၁။ အဘိ၊၅၊၁၁။ ၃၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁၁။ ၂၀၁၊ စူဠနိ၊၅၅။၃၇။ ဝဇိရ။ ၄၀။ သာရတ္ထ၊၁၁။ ၂၅၃–၄၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁၁။ ၂၄၂။ အနုဋီ၊၁၁။ ၁၄၈။ ခဇန်။ ၂၆။ မဇန်၊ဋီ။ ၂၆။) အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းဘို့ ဂင်္ဂါမြေနှင့် ယမုနာရေကဲ့သို့ အချင်း ချင်း ညီညွတ်နိုးနှောပေ၏ဟု ဇာတ်ပါဠိဘော်နှင့် ပါဠိဝိဘင်္ဂ အဋ္ဌကထာ စသော အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းများကို ညှိနှိုင်းပြပြီးလျှင် ဇာတ်အဋ္ဌကထာ (ဇာ၊၆၊၆။၁၅၆–၇) ၌ ဖွင့်ဆိုအပ်သော စကားကို ပမာဒလေခ သာမှတ်လေဟု (ဇိနာလင်္ကာရ၊ဋ္ဌီ။၆၆–၇)၌ မိန့်ဆိုဆုံးဖြတ်သွားလေသည်။

တောင်စဉ် ၇-ထပ်ဘို့၏ပမာဏ

(၁)ယုဂန္ဓိုရ်တောင်သည် သမုဒ္ဒရာထဲ၌ ယူဇနာ (၄၂၀၀၀) လေးသောင်းနှစ်ထောင် နစ်ဝင်၍ သမုဒ္ဒရာအထက်၌ ယူဇနာ(၄၂၀၀၀) လေးသောင်းနှစ်ထောင်ပင်မြင့်သည်။အကျယ် အဝန်းအားဖြင့် ယူဇနာ(၂၁၀၀၀)နှစ်သောင်း တစ်ထောင် ကျယ်ဝန်းသည်။ (၂) ဤသဒိသရတောင်သည် သမုဒ္ဒရာထဲ၌ ယူဇနာ (၂၁၀၀၀) နှစ်သောင်း တစ်ထောင် နစ်ဝင်၍ သမုဒ္ဒရာအထက်၌ ယူဇနာ(၂၁၀၀၀) နှစ်သောင်း တစ်ထောင်ပင် မြင့်သည်။ အကျယ် အဝန်းအားဖြင့် ယူဇနာ (၁၀၅၀၀) တစ်သောင်း ငါးထောင် ကျယ်ဝန်းသည်။ (၃)ကရဝီကတောင်သည် သမုဒ္ဒရာထဲ၌ ယူဇနာ (၁၀၅၀၀) တစ်သောင်း ငါးထောင် နစ်ဝင်၍ သမုဒ္ဒရာအထက်၌ ယူဇနာ(၁၀၅၀၀) တစ်သောင်းငါးထောင်

စင်း)။ (၂) ယုဂန္ဓိုရ်ကောင်နှင့် ဤသဓရ တောင်ကြားမှာ သီဒါဘစ်တန်(သီဒါ သမုဒ္ဒရာ ၁-စင်း)။ (၃) ဤ သခရတောင်နှင့် ကရဝီက တောင်ကြားမှာ သီဒါ တစ်တန် (သီဒါ သမုဒ္ဒရာ ၁-စင်း)။ (၄) ကရဝီကတောင်နှင့် သုဒဿန တောင်ကြားမှာ သီဒါ တစ်တန် (သီဒါ သမုဒ္ဒရာ ၁-စင်း)။ (၅) သုဒဿန တောင်နှင့် နေမိန္ဓရ တောင်ကြားမှာ သီဒါ တစ်တန် (သီဒါ သမုဒ္ဒရာ ၁-စင်း)။ (၆) နေမိန္ဓရ တောင်နှင့် ဝိနတကတောင် ကြားမှာ သီဒါတစ်တန် (သီဒါ သမုဒ္ဒရာ ၁-စင်း)။ (၇) ဝိနတကတောင်နှင့် အဿကဏ္ဏ တောင်ကြားမှာ သီဒါဘစ်ဘန်ဟူ၍ သီဒါ ၇-တန် (သီဒါ သမုဒ္ဒရာ ၇-စင်း)ရှိ၏။

သီဒါဟုခေါ် ဆိုရခြင်းအကြောင်း

ကျကျသမျှအာဆုဝတ္ထုတို့ နစ်မြုပ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် တစ်နည်း-ကျကျသမျှ အာဆုဝတ္ထုကို နှစ်မြုပ်ရာဖြစ်သောကြောင့် ယင်း သမုဒ္ဒရာ ၇-စင်းကို "သီဒါ"ဟု ခေါ်ဆိုလေသည်။ မြင်းမိုရ်တောင်, ယုဂန္ဓိုရ်တောင်စသော တောင်တို့၏ ကြားထဲ၌ ဖြစ်လေသောကြောင့် 'သီဒန္တရသမုဒ္ဒရာ'ဟုလည်း ခေါ်ဆိုလေသည် (မဟာနိဒ္ဒေသ၂၃၀)။

သီဒါ ၇-ဘန်တို့၏ ပမာဏ

(၁) မြင်းမိုရ်တောင်နှင့် ယုဂန္ဓိုရ် တောင်ကြားရှိ သီဒါ သမုဒ္ဒရာသည်ယူဇနာ(၈၄၀၀၀) ရှစ်သောင်းလေးထောင် ကျယ်ဝန်း၏။ အောက်အနက်အားဖြင့် မြင်းမိုရ်တောင်၏ အနီးအပါး၌ ယူဇနာ(၈၄၀၀၀) ရှစ်သောင်းလေးထောင် နက်၏။ ၎င်း သမုဒ္ဒရာသည် အဆင့်ဆင့် မြင့်မောက်လေသောကြောင့် ယုဂန္ဓိုရ်တောင်၏ အနီးအပါး၌ကား ယူဇနာ (၄၂၀၀၀) လေးသောင်း နှစ်ထောင်မျှသာ နက်၏။(၂) ယုဂန္ဓိုရ် တောင်နှင့် ဤသဓရ တောင်ကြားရှိ သီဒါသမုဒ္ဒရာသည် ယူဇနာ (၄၂၀၀၀) လေးသောင်း နှစ်ထောင် ကျယ်ဝန်း၏။ အောက်အနက်အားဖြင့် ယုဂန္ဓိုရ်တောင်၏ အနီးအပါး၌ ယူဇနာ (၄၂၀၀၀) လေးသောင်း နှစ်ထောင် နက်၏။ ၎င်း သမုဒ္ဒရာသည် အဆင့်ဆင့် မြင့်မောက်လေသောကြောင့် ဤသဓရတောင်၏ အနီးအပါး၌ကား ယူဇနာ (၂၁၀၀၀) နှစ်သောင်း တစ်ထောင်မျှသာ နက်၏။ (၃) ဤသဓရတောင်နှင့် ကရဝီက တောင်ကြားရှိ သီဒါသမုဒ္ဒရာသည် ယူဇနာ(၂၁၀၀၀) နှစ်သောင်းတစ်ထောင် ကျယ်ဝန်း၏။ အောက်အနက်အားဖြင့် ဤသဓရတောင်၏ အနီးအပါး၌ ယူဇနာ(၂၁၀၀၀)နှစ်သောင်းတစ်ထောင်နက်၏။ ၎င်းသမုဒ္ဒရာသည် အဆင့်ဆင့် မြင့်မောက်လေသောကြောင့် ကရဝီကတောင်၏ အနီးအပါး၌ကား ယူဇနာ (၁၀၅၀၀)တစ်သောင်းငါးရာမျှသာနက်၏။ (၄)ကရဝီကတောင်နှင့် သုဒဿနတောင်ကြားရှိ သီဒါ သမုဒ္ဒရာသည် ယူဇနာ(၁၀၅၀၀)တစ်သောင်း ငါးရာကျယ်ဝန်း၏။ အောက်အနက်အားဖြင့် ကရဝီကတောင်၏ အနီးအပါး၌ ယူဇနာ (၁၀၅၀၀) တစ်သောင်းငါးရာနက်၏။ ၎င်းသမုဒ္ဒရာသည် အဆင့်ဆင့် မြင့်မောက်လေသောကြောင့် သုဒဿနတောင်၏ အနီးအပါး၌ကား ယူဇနာ (၅၂၅၀)ငါးထောင် နှစ်ရာ့ငါးဆယ်မျှသာ နက်၏။ (၅) သုဒဿနတောင်နှင့် နေမိန္ဓရ တောင်ကြားရှိ သီဒါသမုဒ္ဒရာသည် ယူဇနာ (၅၂၅၀)ငါး ထောင် နှစ်ရာ့ ငါး ဆယ် ကျယ်ဝန်း၏။ အောက်အနက်အားဖြင့် – သုဒဿန တောင်၏ အနီးအပါး၌ ယူဇနာ (၅၂၅၀) ငါးဆထောင်နှစ်ရာ့ငါးဆယ် နက်၏။ ၎င်း သမုဒ္ဒရာသည် အဆင့်ဆင့် မြင့်မောက်လေသောကြောင့် နေမိန္ဓရတောင်၏ အနီး

အပါးဥ်ကား ယူဇနာ (၂၆၂၅) နှစ်ထောင် ခြောက်ရာနှစ်ဆယ့်ငါးယူဇနာမျှသာ နက်၏။

(၆) နေမိန္ဓရ တောင်နှင့် ဝိနတကတောင် ကြားရှိ သီဒါ သမုဒ္ဒရာသည် ယူဇနာ (၂၆၂၅) နှစ်ထောင်ခြောက်ရာ နှစ်ဆယ့်ငါး ယူဇနာ ကျယ်ဝန်း၏။ အောက်အနက် အားပြင့် နေမိန္ဓရတောင်၏ အနိုးအပါးဥ် ယူဇနာ (၂၆၂၅) နှစ်ထောင်ခြောက်ရာ နှစ်ဆယ့်ငါး ယူဇနာ နက်၏။ ၎င်းသမုဒ္ဒရာသည် အဆင့်ဆင့် မြင့်မောက်လေသောကြောင့် ဝိနတကတောင်၏အနိုးအပါးဥ်ကား ယူဇနာ (၁၃၁၂½) တစ်ထောင်သုံးရာတစ်ဆယ့်နှစ် ယူဇနာခွဲမျှသာ နက်၏။ (၇) ဝိနတကတောင်နှင့် အဿကဏ္ဏ တောင်ကြားရှိ သီဒါ သမုဒ္ဒရာသည် ယူဇနာ (၁၃၁၂½) တစ်ထောင်သုံးရာတစ်ဆယ့်နှစ်ယူဇနာခွဲကျယ်ဝန်း၏။ အောက်အနက်အားဖြင့် ဂိနတကတောင်၏ အနိုးအပါးဥ် ယူဇနာ (၁၃၁၂½) တစ်ထောင်သုံးရာတစ်ဆယ့်နှစ်ယူဇနာခွဲ နက်၏။ ၎င်းသမုဒ္ဒရာသည် အဆင့်ဆင့် မြင့်မောက်လေသောကြောင့် အဿကဏ္ဏ တောင်၏ အနိုးအပါးဥ်ကား ယူဇနာ (၆၅၆½) ခြောက်ရာငါးဆယ်ခြောက် ယူဇနာ တစ်ဂါဝုတ်မျှသာ နက်၏။ (သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌၊ ၁။ ၂၄၂။ အနုဋီ။ ၁၊ ၁၃၀။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ၌။ ၆၇–၉။) ယင်း သီဒါ သမုဒ္ဒရာ ၇-တန့်တို့၌ ရေသည် လှုပ်ရှားမှုမရှိ၊ ထူးထူးခြားခြား လှုပ်ရှားမှုမရှိ၊ တပြောင်းပြန်ပြန်မဖြစ်၊ တပြောင်းပြန်ပြန်မလည်၊ တုန်လှုပ်ချောက်ချားမှုမရှိ၊ ငြိမ်သက်၏၊ လှိုင်းတံပိုးလည်းမရှိ။ (မဟာနီ။ ၂၇၆။ မဟာနီ၊ ဋ္ဌ။ ၃၃၀)။

ယုဂန္ဓိုရ်တောင်နှင့် နေလ

နေနှင့်လ တို့ ယုဂန္ဓိုရ်တောင် ထိပ်မှ ထွက်ပေါ်ကြသည် မဟုတ်ဘဲ ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ထိပ်နှင့် ညီမျှသော ကောင်းကင် ခရီးဖြင့် လှည့်လည် သွားလာသော ကြောင့် ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ကို နေ, လ တို့၏ တည်ရာဌာနအဖြစ်ဖြင့် ကြံဆ၍ ယုဂန္ဓိုရ် တောင်ထိပ်၌ နေနှင့်လတို့ ထွက်ပေါ်သည့် အနေအားဖြင့် "ယုဂန္ဓရမတ္ထကေ ဗာလသူရိ-ယော" (=ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ထိပ်၌ နေလုလင်) စသည်ဖြင့် အဋ္ဌကထာ, ဋီကာဆရာကြီးများ ရေးသားသုံးနှုန်းတော်မူကြလေသည်။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၉။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၂၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၆။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆၊ ၂၃၃။ မဓု၊ဋီ၊ ၃။ ၃၃၇။ မူလဋီ၊ ၁။ ၈။ ဓာန်၊ဋီ။ ၂၆။)

ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ထိပ်၌ ဘုရားခြေတော်ချခြင်း

မြတ်စွာဘုရားသခင်သည် ဘုရားဖြစ်တော်မူ၍ ၇-ဝါမြောက် ရောက်သောကာလ သာဝတ္ထိပြည်၏ အနီး ကဏ္ဏအမည်ရှိသော ဥယျာဉ်စောင့်သည် စိုက်အပ်သော သရက်ပင်၏ အရင်း၌ တိတ္ထိတို့ကို နှိပ်နင်းခြင်း အကျိုးငှာ ရေမီးအစုံအစုံ အစရှိသော တန်ခိုးပြာဋိဟာ တို့ကို ပြတော်မူသည့်အဆုံး၌ (၁) သရက်ပင် ရင်း၌ လက်ဝဲခြေ ၁-ဘဝါး၊ (၂) ယုဂန္ဓိုရ် တောင်ထိပ်၌ လက်ျာခြေ ၁-ဘဝါး၊ (၃) မြင်းမိုရ်တောင်ထိပ်၌ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၆၅)။ တနည်း–တာဝတိံသာ နတ်ပြည်၌ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၀၄။ မဇ္ဈ၊ ၃။ ၂၅၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၇။) လက်ဝဲခြေ ၁-ဘဝါး။ ဤသို့ ခြေလှမ်းအားဖြင့် ၂-လှမ်း၊ ဘဝါးအားဖြင့် ၃-ဘဝါးသာနင်းသဖြင့် တာဝတိံသာ နတ်ပြည်သို့ အရောက် ကြွတော်မူသည်။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၀၄။ မဇ္ဈ၊ ၃။ ၂၅၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၆၅။)

ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ပေါ်၌ ရဟန္တာများ အစည်းအဝေးထိုင်တော်မူခြင်း

သာဂလပြည်ဝယ် ပညာရှိဆိတ်သုဉ်း သောအခါ ကုဋေပေါင်းမြောက်မြားစွာသော

ယုဂန္ဓရ၂ (ပု) [ယုဂ+ဓရ+အ။ယုဂန္ဓရ+(ကန်)က။ ရှ။၂၃၄–နှာ။] ယုဂန္ဓိုရ်တောင်နှင့် တူသော သဗ္ဗညုတဉာဏ်၊ မိမိခန္ဓာအစဉ်, သူတပါးခန္ဓာအစဉ်ဟု ဆိုအပ်သော အစုံကို ဆောင်တတ်သော သဗ္ဗညုတဉာဏ်။ ဝိသုဒ္ဓ-သဒ္ဓမ္မသဟဿဒီဓိတိ်၊ သုဗုဒ္ဓသမ္မောဓိယုဂန္ဓ-ရောဒိတံ။ ရှ။၁။ သာယေဝ...ယုဂန္ဓရဂိရိ-သဒိသတ္တာ ယုဂန္ဓရော ဝိယာတိ ယုဂန္ဓရော။ အထဝါ သမ္မာသမ္မောဓိယေဝ....အတ္တ ပရ-သန္တာနသခ်ါတံ် ယုဂံ် ယုဂဋ္ဌံ ဓာရေတီတိ ယုဂန္ဓရော။ ရှ၊၎်။၂။

ယုဂန္ဓရ၃ (ပု)[ယုဂ+ဓရ+အ။ ယုဂံ် ဓာရေတီတိ ယုဂန္ဓရော၊ သညာယံ် အ။ အဘိဓာနာဝရဏော။ ဓာနံ်၊ဌိ။ ၃၇၄။] ရထား–လှည်း–အုပ်ဆုံ၊ ရထား မြင်း–နွား–က ထုအရပ် (ဓာန်၊သျှ၊ သစ်။၃၇၄)။လှ ည်းဦးဆုံ၊ ရထား၌ နွားမြင်း ပခုံးထမ်းထု– ထမ်းပိုးခွင်–အရပ်၊ (တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊သျှ။၃၇၄)။ ဝက်စွယ်၊(စံထား ဓာန်၊ သျှ။၃၇၄)။တမ္မဇ္ဈေ ပိဿိကာ နာဘိ၊ ကုဗ္ဗထော တု ယုဂန္ဓရော။ ဓာန်။၃၇၄။

ယုဂန္ဓရကုဋ္ဌိ (ထိ) [ယုဂန္ဓရ+ကုဋ္ဌိ] ယုဂန္ဓိုရ် တောင်ဝှမ်း။ တေသံ သဒ္ဒေါ ယုဂန္ဓရကုဋ္ဌိယံ သဉရနိဂ္ဃောသကာလော ဝိယ စ ဝတ္တတိ။ အပဒ၁၊၁။၇၇။ (–ဇာ၊၁၊၁။၇၅။)

ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတ (ပု) [ယုဂန္ဓရ+ပဗ္ဗတ] ယုဂန္ဓိုရ် တောင်။ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတေ အန္တရဟိတာ တာဝတိံ သဘဝနေ ပါတုရဟေသုံ။ မိလိန္ဒ။၆။ (–ဒီ၊၁၊၃။၁၀၄။ မ၊၁၊၃။၂၇၇။သံ၊၁၊ ၂။၂၀၈။ ပေတ၊၁။၁၂၈။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၄၂။)

ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတကုဋ္ဌိ (ထိ) [ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတ+ကုဋ္ဌိ] ယုဂန္ဓိုရ်တောင် ဝှမ်း။တသ္မိံ မဏ္ဍပေ ယုဂန္ဓရ-ပဗ္ဗ ဘကုဋ္ဌိံ ဩဘာသယမာနံ ဗာလသူရိယံ ဝိယ။ ဝိမာန၊၁။၁၆၁။

ရဟန္တာတို့ ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ပေါ်၌ စည်းဝေး တိုင်ပင်ကြပြီးလျှင် တာဝတိံသာနတ်ပြည်သို့ ကြွတော်မူကြ၍ အရှင်နာဂသေန အလောင်း ဖြစ်သော မဟာသေန နတ်သားကို လူ့ပြည်၌ ဖြစ်ရန် တောင်းပန်တော် မူကြသည်။ (မိလိန္ဒ။၆၊၇။)

ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ပေါ်၌ ဟင်္သာညီနောင် နှားနေဖူးခြင်း

ဘုရားလောင်းဟင်္သာညီနောင်တို့ နေမင်း နှင့် အပြေးပြိုင်စဉ်အခါက ယုဂန္ဓိုရ် တောင် ထိပ်ပေါ်မှာ နှားနေဖူးကြသည်။ (သံ၊၁၊၂။ ၂၀၈။ ဇာ.ဋ္ဌ၊၄၊၂၁၃–၄။)

ယုဂန္ဓရော ဣသဓရော၊
ကရဝီကော သုဒဿနော။
နေမိန္ဓရော ဝိနတကော၊
အဿကဏ္ဍော ဂိရိ ဗြဟာ။

ဝိ၊၁၊၁။၉၁။ အဘိ၊၁၊၁။၃၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁၊ ၂၀၀။စူဠနိ၊၁။၃၀၊။

သုဒဿနော ကရဝီကော၊
ဣသဓရော ယုဂန္ဓရော။
နေမိန္ဓရော ဝိနတကော၊
အဿကဏ္ဍော ဂိရိ ဗြဟာ။

ဇာ၊၂။၂၀၁။ သီလဝသနေ သန္ထိသိန္နော၊ အာဒိစ္စော၁ ယုဂန္ဓရေ။ အဘိ၊၁ ၁။၁။ ဒေဝ-လောကံ ဂန္ဓဏ္ဍော....ကေပါဒံ ယုဂန္ဓရေ ပတိ ဋ္ဌပေတ္ဝာ ဒုတိယံ သိနေရု မတ္ထကေ ဋ္ဌပေသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၂။

ယုဂန္ဓရ၂ (ပု) [ယုဂန္ဓရ+ဏ] ယုဂန္ဓိုရ်တောင်၌ နေသောနတ် (ဘီလူး)မင်း၊ ယုဂန္ဓိုရ်နတ် (ဘီလူး)မင်း။ သီဝကော မုစလိန္ဒော စ၊ ဝေဿာမိတ္တော ယုဂန္ဓရော။ ဒီ၊၃။၁၆၅။ ယုဂန္ဓရောပိ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတဝါသိယေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၂။

ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတပပ္ပမာဏ (တိ) [ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတ+ပမာဏ] ယုဂန္ဓိုရ်တောင် အတိုင်းအရှည် ရှိသော၊ ယုဂန္ဓိုရ်တောင်နှင့် ညီမျှသော။ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတပပ္ပမာဏော အာကာသော ဝိစရဏတော "စက္ကဝါဠပဗ္ဗတဿ ဝေမဇ္ဈေန ဝိစရန္တီ"တိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၆။

ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတမတ္ထကပပ္ပမာဏ (တိ) [ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတ+မတ္ထက+ပမာဏ] ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ထိပ် အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ထိပ်နှင့်ညီမျှသော။ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတမတ္ထကပပ္ပမာဏော အာကာသော ဝိစရဏတော "စက္ကဝါဠပဗ္ဗတဿ ဝေမဇ္ဈေန စရန္တီ"တိ ဝုတ္တံ။ မဇ္ဈိ၊ ၃၊၃၃၇။

ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတမတ္ထကသမပပ္ပမာဏ (တိ)[ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတမတ္ထက+သမပပ္ပမာဏ] ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ထိပ်နှင့်ညီမျှသော ပမာဏရှိသော။ ယုဂန္ဓရပဗ္ဗတမတ္ထကသမပပ္ပမာဏော အာကာသော ဝိစရဏတော "စက္ကဝါဠပဗ္ဗတဿ ဝေမဇ္ဈေန စရန္တီ"တိ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၃၂။

ယုဂန္ဓရမတ္ထက (ပု) [ယုဂန္ဓရ+မတ္ထက] ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ထိပ်။ ယုဂန္ဓရမတ္ထကေ ဘိက္ခုသံဃသန္နိပါတေဘဉ္စာ ဘိက္ခူ။ ပုဗ္ဗ။ မိလိန္ဒ။၆၊(–ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။၁၅၉။ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၄၀။ ဇာ။ဌ၊၁။၁၃၆။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၁၃–၄။)

ယုဂန္ဓရမုဒ္ဓ (ပု) [ယုဂန္ဓရ+မုဒ္ဓ] ယုဂန္ဓိုရ်တောင်ထိပ်။ ဗုဒ္ဓါသနာ ဥဋ္ဌာယ ဒက္ခိဏပါဒံ ယုဂန္ဓရမုဒ္ဓနိ ဌပေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၆၅။

ယုဂန္ဓရဝါတပပ္ပဟဋ္ဌ (တိ) [ယုဂန္ဓရ+ဝါတ+ပဟဋ္ဌ] ယုဂန္ဓိုရ်တောင်မှ လာသောလေသည် တိုက်ခတ်အပ်သော၊ ယုဂန္ဓိုရ် လေသည် တိုက်ခတ် အပ်သော။ သကလနိဝေသနံ ယုဂန္ဓရဝါတပပ္ပဟဋ္ဌံ ဝိယ သာသဝံ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၄။

ယုဂန္ဓရဝါတဘဋ္ဌာဟတ (တိ) [ယုဂန္ဓရဝါတ+အဘဋ္ဌာဟတ] ယုဂန္ဓိုရ်လေသည် ပြင်းစွာ တိုက်ခတ်အပ်သော။ ယုဂန္ဓရဝါတဘဋ္ဌာဟတာ မဟာသာလာ ဝိယ မုဆ္ဆိတာ ပဟတိ သု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၄၀။

ယုဂန္ဓရဝါတဝေဂ (ပု) [ယုဂန္ဓရဝါတ+ဝေဂ] ယုဂန္ဓိုရ်တောင်မှ လာသော လေ၏အဟုန်၊ ယုဂန္ဓိုရ်လေ၏အဟုန်။ တဒါ ဆဇနိဝေသနံ ယုဂန္ဓရဝါတဝေဂေန ပဟဋ္ဌာ သာဂရကုစ္ဆိဝိယ ကေနိန္နာဒံ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၅၂။

ယုဂပဋိဘာဂ (ပု) [ယုဂ+ပဋိဘာဂ] အစုံတူ၊ တူသော အစုံ၊ ယှဉ်ဖက်တူ၊ ပြိုင်ဖက်တူ။ ယုဂဂ္ဂါဟံ ဂဏှိတွာတိ ယုဂပဋိဘာဂံ ဂဟေတွာ။ မဟာနိ။ဋ္ဌ။၂၅၂။

ယုဂပတ္တ (ပု) [ယုဂ+ပတ္တ။ ယုဂံ ယမကံ ပတ္တ-မဿ။ ခန်၊ဋီ။၅၅၂။ ယုဂံ ပတ္တ မဿာတိ ယုဂပတ္တော– ကပ္ပဒ္ဓုမ ယုဂပတ္တ–သံ။] စွယ်တော်ပင်(ခန်၊ သျ၊သစ်။တောင်ပေါက်၊ ခန်၊သျ)ပင်လယ်ကသစ်(ခန်၊သျ၊စံထား)။ ကောဝိဋာရော ယုဂပတ္တော။ ခန်။၅၅၂။

ယုဂပဒီ (ဗျ) [ယုဂ+ပဒ+အီ= ယုဂပဒ။ ယုဂပဒ–သံ။သို့ဝိဘတ်ကိုဣ–ပြု၍ ယုဂပဒိ–ဟုပြီးသည်။] တပြိုင်နက်။ ယံ ပန ဝဒန္တိ ကာဏာဒါ "အပရဿိ အဇ်ရံ ယုဂပဒိ စိရံ ခိပ္ပမိတိ ကာလလိင်္ဂါနိတိ လိင်္ဂသင်္ခေပတော အတ္ထိ ကာလော" တိ။ အနုဋီ၊၃။၆၆။

ယုဂပဒေသ (ပု) [ယုဂ+ပဒေသ] အစုံဖြစ်သော အရပ်၊ လှည်းအုပ်ဆုံအရပ်၊ လှည်းဦးဆုံရာ အရပ်။ ဥန္နတောနတာကာရဿ အဘာဝေန ဒ္ဝိန္နမ္မိ ယုဂပဒေသာနံ သမတာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ၊၃။၁၅၉။

ယုဂပရမ္မုခ (ထိ) [ယုဂ+ပရမ္မုခ](၁)အစုံတို့၏ အဆက်ဆက်၊တန်းတန်း–ကာလအဆက်ဆက်။ (၂) ထမ်းပိုး အဆင့်ဆင့်။ (၁) ပုရိသယုဂဝသေန ပန ယုဂပရမ္မုခဿ အာဂန္တွာ ဒ္ဝေဒ္ဝေ

ယေဝ ပုရိသယုဂါနိ အင္ဒဝသိ။ ဝိ၊၆၊၁။၁၅၀။ (–သာရတ္ထ၊၁။၄၄၀။ ဝိမတိ၊ ၁။၉၅။) (၂) ပဒ္ဓသု သကဒ္ဓသတေသု ဂေါဏာ ယုဂပရမ္ပ-ရာယ ယောဇိတာ ဇေမ္မိ သကဒ္ဓံ ဥတ္တာရေတုံ နာသက္ခိ သု။ ဇာ၊၆၊၁။၂၁၀။ (–၃၅၆–၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၅၊၃၀၈။အံ၊ ၆။၃၊၆ ၂၊၆၅။)

ယုဂမင္ဒ (န) [ယုဂ+မင္ဒ] နူးညံ့–သိမ်မွေ့–ပြေပြစ်–သော ပုဆိုးအစုံ။ ဃ ယုဂမင္ဒ(ဒီ၊ ၂။ ၁၁၀)နှင့် မင္ဒယုဂံ၊ သဏှသာဋကယုဂဋ္ဌဲ အဇ္ဇော်ဘာ။ ဒီ၊၆၊ ၂။၁၆၀။

ယုဂမတ္တ (န) [ယုဂ+မတ္တ။ ယုဂမာတြ-သံ။] ထမ်းပိုးတပြန်မျှ၊ ရထားထမ်းပိုး အတိုင်း အရှည်မျှ၊ လေးတောင် ထမ်းပိုးအတိုင်း အရှည်မျှ။ ယုဂမတ္တံ ပေက္ခမာနော (ပေက္ခ-န္တေန။ဝိ၊ ၂။၂၄၁) တိ ယုဂယုတ္တကော ဟိ ဒန္တော အာဇာနေယျော ယုဂမတ္တံ ပေက္ခတိ။ ဝိ၊၆၊၁။၁၆၃။ ယုဂမတ္တ(မ၊ ၂။၃၃၀)နှင့် နဝဝိ-ဒတ္ထိမတ္တေ စက္ခူနိ ဌပေတ္ဝာ ဂစ္ဆန္တော ယုဂ-မတ္တံ ပေက္ခတိ နာမ။ မ၊၆၊၁။ ၂၆၆။

ယုဂမတ္တဒသ (တိ) [ယုဂမတ္တ+ဒိသ+အ] ရထားထမ်းပိုးတပြန် (လေးတောင်) မျှသော ကြည့်လေ့ရှိသော၊ ထမ်းပိုးတပြန်မျှကြည့်သော။ အယံ တာဝတသော သန္တိန္ဒြိယော သန္တမာနသော ယုဂမတ္တဒသော။ ဇာ၊၆၊၁။ ၅၃၂။ အဓော ခိပေယျ စက္ခူနိ၊ ယုဂမတ္ထ-ဒသော သိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၇။

ယုဂမတ္တဒဿန (တိ) [ယုဂမတ္တ+ဒိဿ+ယု] ယုဂမတ္တဒသနှင့် အနက်တူ။ ဣရိယာ ၂ထ-သမ္ပန္နော ယုဂမတ္တဒဿနော ဟုတ္ဝာ။ ဇာ၊၆၊ ၂။၂၄၉။

ယုဂမတ္တဒဿာဝီ (တိ)[ယုဂမတ္တ+ဒိသ+အာဝီ] ယုဂမတ္တဒသနှင့် အနက်တူ။ ဣဓ ဘိက္ခု အန္တ-ရဃရံ ပဝိဋ္ဌော ဝိထိ ပဋိပန္နော ဩကိဏ္ဏတ္ထ-စက္ခု ယုဂမတ္တဒဿာဝီ သုသံဝုတော ဂစ္ဆတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၂။ (–ဥဒါန၊၆။၂၀၄။ မဟာနိ၊၆။ ၂၉၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၀၊။)

ယုဂမတ္တဒဿိတာ (ထီ) [ယုဂမတ္တဒဿီ+တာ] ရထားထမ်းပိုးတပြန်မျှ ကြည့်လေ့ရှိသည်၏ အဖြစ်။ “ ဩကိဏ္ဏတ္တဇက္ခူ ”တိ စ ဣမိနာ ယုဂမတ္တဒဿိတာ ဝုတ္တာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၇၄။

ယုဂမတ္တဒဿီ (တိ) [ယုဂမတ္တ + ဒိသ + ဏီ] ယုဂမတ္တဒသနှင့်အနက်ဘူ။ ယုဂမတ္တဒဿိနော-ဝိသမဋ္ဌာနေ ဥဒကသကဒ္ဒနေဝ မန္ဒမိတ-ပဒဝိတိဟာရေန ဟုတ္ဝာ။ အံ၊၆၊၁။၃၁။

ယုဂမတ္တပေက္ခီ (တိ) [ယုဂမတ္တ+ပ+ဣက္ခ+ဏီ] ယုဂမတ္တဒသနှင့်အနက်တူ။ ယုဂမတ္တပေက္ခီနာ ဘဝိတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၃၇၁။

ယုဂယုတ္တက (တိ) [ယုဂ+ယုတ္တက] ရထား ထမ်းပိုး၌ကအပ်သော။ ယုဂယုတ္တကော ဟိ ဒန္တော အာဇာနေယျော ယုဂမတ္တံ ပေက္ခတိ။ ဝိ၊၆၊၁။၁၆၃။ ကခ်ါ၊ဋီ၊သစ်။၄၃၀။ ယုဂ-ယုတ္တကောတိ ယုဂေ ယုတ္တကော။ ပါစိတ်၊ ယော။၁၃၁။

ယုဂလ=ယုဂလက (တိ) [ယုဂ+အလ=ယုဂလ +က။ ယုဇ္ဇတေ ပရမ္ပရံ သံဂစ္ဆတီတိ ယုဂလံ။ ကပ္ပဒ္ဓုမ။ ယုဂလ–သံ။ ဇဂလ–ပြာ။] အစုံ၊စုံတွဲ၊နှစ်ခုတွဲ။ လ္ဟမာနိ တီဏိ ယုဂလာနိ အပ္ပနာဝိထိတော ပုဗ္ဗဘာဂေ ဥပစာရဿ မုခဒမဏ္ဍာဓိမတ္တတာ ဝသေန ဝုတ္တာနိ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၀။ တသ္မာယေဝ ယုဂလာ ဟုတ္ဝာ အဂ္ဂိက္ခန္ဓဥဒကဓာရာ ပဝတ္တန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂။(–သံ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၇၅။) အာဇာနေယျ-ယုဂေါ ယုဂလကော ဟုတ္ဝာ။ အနုဋီ၊၁။၁၀၀။

ယုဂလကင္ဒ (ပု) [ယုဂလက+အတ္ထ။ တ္ထ–ကို ဋ္ဌ–ပြု။ နိဘိ၊သုတ္တ ၁၀၇။] အစုံဖြစ်သော–အနက်–သဘော။ ယုဂနဒ္ဓဋ္ဌေနာတိ ယုဂလ-ကဋ္ဌေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၉။

ယုဂလမဟာဘေရီ (ထီ) [ယုဂလ+မဟာဘေရီ] အစုံဖြစ်သောစည်ကြီး၊ စည်ကြီး စုံတွဲ၊ စည်ကြီး ၂-လုံး။ ကဏ္ဍဘေရိန္တိ ယုဂလမဟာဘေရိ ။ စရိယာ၊၌။ဂ၆။

ယုဂလယုဂလဘူတ (တိ) [ယုဂလ+ယုဂလ+ဘူတ] အစုံ အစုံ–စုံတွဲ စုံတွဲ – ဖြစ်သော။ ယုဂလယုဂလဘူတာ စ ဆဗ္ဗဏ္ဏဃနဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိဆင်္ခေန္တိ။ ဇာ၊၌၊၁။၁၅။

ယုဂသဒ္ဒ (ပု) [ယုဂ+သဒ္ဒ] ယုဂ–သဒ္ဒါ။ ယုဂသဒ္ဒေါ စေတ္ထ ကေသေသနယေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၁။ တေ ယုဂသဒ္ဒေန အာယုပ္ပမာဏဝစနံ အဘိလာပမတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၀၄။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁၄။ မ၊ဋီ၊၃။ ၁၉၀။)

ယုဂသန္ဓာရက (တိ) [ယုဂ+သန္ဓာရက။ ထီ–၌ ယုဂသန္ဓာရိကာ။] ထမ်းပိုးကိုကောင်းစွာဆောင်တတ်သော။ ဤသာတိ ယုဂသန္ဓာရိကာ ဒါရုယုဂဋ္ဌာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၉၇။

ယုဂသာဋ္ဌက (ပု) [ယုဂ+သာဋ္ဌက] အစုံသော ပုဆိုး၊ ပုဆိုးအစုံ၊ ပုဆိုး ၂-ထည်။ သော ဂန္ဆာ ယုဂသာဋ္ဌကံ အာဟရုပေတ္ဝာ ကေ အတ္တနာ ပရိဘုဉ္ဇိ။ ဝိ၊၁။၇၇။ ယုဂသာဋ္ဌကန္တိ သာဋ္ဌကယုဂံ။သာရတ္ထ၊ ၂။၁၆၄။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၉၄–၆။)

ယုဂဋ္ဌ=ယုဂဋ္ဌက (တိ) [ယုဂ+အလ၊ ယုဂဋ္ဌ+က။ ယုဂ ယောဂေ၊ အ၊ယုဂံ၊ အလပစ္စယေ ယုဂဋ္ဌ၊ ဋ္ဌတ္တံ၊ ယုဂလမ္ပိ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၂၈။] အစုံ၊ စုံတွဲ၊ နှစ်ခုတွဲ။ ယုဂဋ္ဌဋ္ဌိ ယမကန္တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃ ။၂၀၇။ စတ္တာရိ ပုရိသယုဂါနိတိ ယုဂဋ္ဌဝသေန ပဋမမဂ္ဂဋ္ဌော ဖလဋ္ဌောတိ ဣဒမေတံ ယုဂဋ္ဌန္တိ ဧဝံ စတ္တာရိ ပုရိသယုဂဋ္ဌာနိ ဟောန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၁၂။ (–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၇၃။) ယုဂါနိပိ တာနိတိ အဂ္ဂသာဝကယုဂါဒီနံ ယုဂဋ္ဌာနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၃။ မေထုနံ ယုဂဋ္ဌံ ယမကံ ဥဘယန္တိ ဟိ အတ္ထတော ဧကံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၃၀။ ဣမသ္မိံ စိတ္တေ သဒ္ဓါ သတိ ပညာ ဆ ယုဂဋ္ဌကာနိတိ ဣမေ ဓမ္မာ နု ဂဟိတာ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၂။

ယုဂဋ္ဌဘိတ္တိ (ထီ)[ယုဂဋ္ဌ+ဘိတ္တိ]အစုံဖြစ်သော နံရံ၊ နံရံအစုံ၊ နံရံ ၂-ခု။ ယမဂ၊ ဘိတ္တိ ဟိ ယုဂဋ္ဌဘိတ္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀၅။

ယုဂဋ္ဌဘူတ (တိ) [ယုဂဋ္ဌ+ဘူတ] အစုံ–စုံတွဲ–နှစ်ခုတွဲ ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ ယုဂဋ္ဌဘူတာ ဥပါဟနာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၇။ ယုဂဋ္ဌဘူတာနံ မဟာနဒီနံ မဟောဃော ဝိယ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၅၀။

ယုဂဋ္ဌမဟာဒမဿ (ပု) [ယုဂဋ္ဌ+မဟာမေဃ] အစုံသော–မိုးတိမ်ကြီး–မိုးကြီး၊မိုးကြီးအစုံ၊ မိုးတိမ်ကြီးအစုံ။ ယမကမဟာမေဃောတိ ဟေဋ္ဌာ ဩလမ္ဗနဥပဓိဥဂ္ဂမန ဝသေန သတပဋ္ဌလော သဟဿပဋ္ဌလော ယုဂဋ္ဌမဟာမေဃော။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၀။

ယုဂဋ္ဌယုဂဋ္ဌ (တိ) [ယုဂဋ္ဌ+ယုဂဋ္ဌ] အစုံ အစုံ၊ စုံတွဲ စုံတွဲ။ ယမကာ ယုဂဋ္ဌယုဂဋ္ဌာ ဟုတ္ဝာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။

ယုဂဋ္ဌယုဂဋ္ဌဘူတ (တိ) [ယုဂဋ္ဌယုဂဋ္ဌ+ဘူတ] ယုဂလယုဂလဘူတ – ကြည့်။ ယုဂဋ္ဌယုဂဋ္ဌဘူတာ စ ဆဗ္ဗဏ္ဏဃနဗုဒ္ဓရသ္မိယော ဝိယ ဝိဆင်္ခေန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။

ယုဂါဓာန (နှ) [ယုဂ+အာဓာန] ထမ်းပိုးကို ပခုံးပေါ်၌ ထားခြင်း၊ ထမ်းပိုးကျင့်ခြင်း၊ ထမ်းပိုးတင်ခြင်း။ တမေနံ အာဿဒမကော ဥတ္တရိ ကာရဏံ ကာရေတိ ယုဂါဓာနေန။ မ၊၂။ ၁၀၉။ ယုဂါဓာနေတိ ယုဂဋ္ဌပနေ ယုဂဿ သာဓုကံ ဂဟဏတ္ထံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၁။

ယုဂိက (တိ) [ယုဂ + ဏိက။ ယုဂ + ဣက။] အစုံကို (ရခြင်း၌)ထိုက်သော၊အစုံရှိသော။

ကေမေဝ ယုဇ္ဇန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၁။ ယေန ဟိ ဘာဝေါ သဘာဝဓမ္မော ယုဇ္ဇတိ၊ ကေဘာဝမေဝ ဂစ္ဆတိ၊ တံ ခ္ဏပ္ပနာဒိလက္ခဏံ ဘာဝယောဂေါ။ အနုဋီ၊၃။၁၄၆။

(၃) အာဃာထုတ်–လုံ့လပြု–၏။ ကယိဂ်ကယံ ကရောန္တော ဂါဝိဟိ ယုဇ္ဇန္တိ ဗ္ဗော်တိ ဝါ ဂေါယောဂေါ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၁၄။ (ဂေါယောဂပိလက္ခဏေ (အံ၊၁။၂၈၃)=ဝယ်ခြင်း ရောင်းခြင်းကိုပြုသော သူတို့သည် နွားတို့ဖြင့် အာဃာထုတ်ရာ အရပ်၌ ပေါက်ရောက်သော ညောင်ကြပ်ပင်၏ အနီး၌။ သျှ။ဗာဃာဏ။) ယုဇ္ဇန္တိ ပယုဇ္ဇန္တိ စတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာသူတော် ယောဂိနော၊ ဝေနေယျော။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၉။ (ယောဂိနန္တိစတုသစ္စကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာယ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာနံ ဝေနေယျာနံ။ နေတ္တိ၊၆၆ –နှင့် ယှဉ်ကြည့်။)

(၄) အညီအညွတ် ကောင်းစွာထား–တည်ကြည်–၏ (ကောင်းစွာ ဆောင်၏။ နီတိ၊ဓာတု။၂၂၄။သျှ။ဗုဒ်။) ယုဇသမာဓိမှိ.... ယုဇ္ဇတိ။ နီတိ၊ဓာတု။၂၂၄။ (ထောမ, ကောတ္ထုဘ – တို့၌ ဒိဝ် ဒိယုဇဓာတ်သည် သမာဓိမှိ–စိတ်ကို တည်ငြိမ်အောင်ထားခြင်း, အာရုံတစ်ခုထဲ၌ စိတ်ကိုထားခြင်း၌ဖြစ်၏ဟု အနက်ဆိုသည်။) ယုဇ္ဇတိ–နေတ္တိ။၂၀၊၂၂–၄။ မိလိန္ဒ။၅၆–၇။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၇၉၊၁၁၃။ ယုဇ္ဇန္တိ–နေတ္တိ။ ၃၊၁၆၆။ပေဋ္ဌကော။၃၃၉။ ဝိ၊ဋီ၊၂ ။ ၂၂၄။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၃၉၅။ ယုဇ္ဇရေ–အပ၊၁။၂၂ ။ အပ၊ဋီ၊၁။ ၂၅၀။ ယုဇ္ဇတေ–ဝဇိရ။၃၉၁။ယုဇ္ဇတု–ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၇။ ယုဇ္ဇေယျ – ဝိ၊ဋီ၊၂ ။၁၇၉။ ဒီ၊ဋီ၊၂ ။၃၃၆။ ယုဇ္ဇိတ္ထ–အဘိ၊ဋီ၊၂ ။၃၁၀။ ယုဇ္ဇိဿတ်–မ၊ဋီ၊၃ ။၁၃၅။ အဘိ၊ဋီ၊၂ ။၁၄၁။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၁ ။၃၁၉။

ယုဇ္ဇတိ၂ (ကမ္မ၊ကြို) [ယုဇ+ယ+တေ။ ယုဇ္ဈတေ –သံ။] (၁) ယှဉ်အပ်၏။ (၂) အညီအညွတ် ကောင်းစွာထား– ဖြစ်စေ– အပ်၏။ (၃)

ဝတ္ထယုဂံ အရဟတိတိ ဝတ္ထယုဂိုကော။ မ၊ဋီ၊ ၃။၁၀၄။(–မူလဋီ၊၁။၄၀။)

ယုဇ္ဇတိ၃ (ကြို) [ယုဇ+ယ+တိ။ ယုနတ္တိ–သံ။ ဇုဇ္ဇ–ပြာ။] (၁) သင့်–သင့်လျော်–၏။ (က) မဆန့်ကျင်၊ (ခ) အသင့်ယုတ္တိနှင့် တကွဖြစ်၏၊ (ဂ) အသင့်ယုတ္တိနှင့် စပ်ယှဉ်–နှီးနှော–ညီညွတ်–၏။ (၂) ယှဉ်၏ (တစ်ခုတည်း–တူသည် – ၏ အဖြစ်သို့ ရောက်၏)။ (၃) အာဃာထုတ်–လုံ့လပြု–၏။ (၄) အညီအညွတ် ကောင်းစွာထား–တည်ကြည်–၏။ (ကောင်းစွာ ဆောင်၏။ နီတိ၊ဓာတု။၂၂၄။သျှ။ဗုဒ်။)

(၁) သင့်– သင့်လျော်– ၏။ အတ္ထော ယုဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၁၁၃။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၂၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၆။ မဟာနိ၊ဋီ၊၁၀၈။ (နေတ္တိ၊ဋီ။ ၈၉၊၂၇၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂ ။၂၂၁။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၈၈။ မ၊ဋီ၊ ၂ ။၂၅၅။)(က)မဆန့်ကျင်။ ယုဇ္ဇတိ (နေတ္တိ။ ၂၀)တိ ယထာ ဝုတ္တေဟိ စတူဟိ မဟာပဒေသေဟိ ယုဇ္ဇတိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၈၂။ စတူဟိ မဟာပဒေသေဟိ ယုဇ္ဇတီတိ..... န ဝိရုဇ္ဈတိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၅၇။ (ခ) အသင့် ယုတ္တိနှင့် တကွဖြစ်၏။ဝေံ ယုဇ္ဇတိ (နေတ္တိ။၂၂)တိ....ယံ ဝုတ္တံ၊ တံ ယုဇ္ဇတိ ယုတ္တိယာ သဂ်ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၈၇။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။၁၂၄-၅။) (ဂ) အသင့်ယုတ္တိနှင့် စပ်ယှဉ်–နှီးနှော–ညီညွတ်–၏။ ပုဗ္ဗာပရေန ယုဇ္ဇတိ (နေတ္တိ။၃၃)တိ.... ယုဇ္ဇတိ၊ ဂဂေါဒကံ ဝိယ ယမုနောဒကေန သံသန္ဒတိ သမေတိတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၁၀၁။ ရက္ခိတစိတ္တာ သမ္မာသက်ပွဂေါစရော ဘဝိဿတီတိ ယုဇ္ဇတိ (နေတ္တိ။၈၅)တိ.... ယုဇ္ဇတိ၊ ယုတ္တိယာ ဃဋ္ဋေတိ သံသန္ဒတိ သမေတီတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၇၅။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။၁၅၀၊၂၄၁။)

(၂) ယှဉ်၏ (တစ်ခုတည်း–တူသည်–၏ အဖြစ်သို့ ရောက်၏)။ တိပုက္ခလေ နယေ ယုဇ္ဇန္တိ။ ပေဋ္ဌကော။၃၃၉။ ယဒိပိ သဒ္ဒတော

ဒုတိယဝစနံ ပန နိဇောဓသမာပတ္တတ္ထာယ စိဟာနာဝဓသေနပိ ယုဇ္ဇတိ။ ပဋိသံဒဉ္စ။ ၂၁၃။ "ဣဓ ပါသာဏံ ကနေတိ"တိ အာဒိနာ ဌပနတ္ထေပိ ကရောတိသဒ္ဒေါ ယုဇ္ဇတိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၂၄။ (၂) အတ္တဘာဝေါ ဟိ ယုဇ္ဇတိ ကမ္မကိလေသေဟိတိ "ယောဂေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋီ။၃။၄၁၄။

ယုဇ္ဇတိ၇ (ကာ၊ကမ္မ၊ကြို) [ယုဇ+ဏော+ယ+တေ (ဏော–ပစ္စည်းကျေသည့်)] ယုဉ်စေအပ်၏။ ယုဇ္ဇန္တိ(နေတ္တိ။၃)တိ ယောဇိယန္တိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၉။ ယုဇ္ဇန္တိတိ တတ္ထ ဟေတုအတ္ထော အန္တောနီတော ဒေဒိဟဗ္ဗောတိ အာဟ "ယောဇိယန္တိ"တိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၅။ (–နေတ္တိ၊ ဝ။၂၇။)

ယုဇ္ဇတု (ကြို) [ယုဇ+ယ+တု] ယုဇ္ဇတိ၁–ကြည့်။

ယုဇ္ဇတေ(ကြို)[ယုဇ+ယ+တေ]ယုဇ္ဇတိ၁–ကြည့်။

ယုဇ္ဇန (တိ) [ယုဇ+ယ+ယု။ ယောဇန–သံ။ ဇုဇဏ–ပြာ။] (၁) သင့်–သင့်လျော်–ခြင်း။ (၂) သင့်–သင့်လျော်–သည်၏ အဖြစ်။(၃) စပ်–ဆပါင်းစပ်–ယှဉ်စပ်–သော။ တနည်း.... ယှဉ်စပ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော (အနက် သဘော)။(၁) ယုဇ္ဇတိ ယုဇ္ဇနံ တေ သမေတိ။ နေတ္တိ၊ဝ။၁၄၇၊၁၅၀။ (၂)....ဂရုကရုဏသမတ္ထ-ဓဿဝ ယုဇ္ဇနတော သတ္တလောကဿ ဝသေန အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၅။ သီ၊ဋီ၊ သဓ၊၁။၁၁။ မ၊ဋီ၊၁။၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၈။ (၃) ဧဝံ ယုဇ္ဇနဋ္ဌေန ယောဂေါတိ ဝုတ္တော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၃၀။ (ယောဇေတိ၁ (၄)လည်းကြည့်။)

ယုဇ္ဇနကိရိယာ (ထိ) [ယုဇ္ဇန + ကိရိယာ] သင့်လျော်ခြင်း ကိရိယာ၊ ယုဇ္ဇနကိရိယာ။ ဧကောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယုဇ္ဇနကိရိယာယောဂ (ပု) [ယုဇ္ဇနကိရိယာ+ယောဂ] သင့်လျော်ခြင်း ကိရိယာ (ယုဇ္ဇန-ကိရိယာ)နှင့်ယှဉ်ရာ။ ယုဇ္ဇနကိရိယာယောဂေ ကတ္တာယေဝ ဥပပန္နော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၆၆။

ယုဇ္ဇနဋ္ဌ (ပု) [ယုဇ္ဇန+အတ္ထ။ တ္ထ–ကို ဋ္ဌ–ပြု။ နံတိ၊သုတ္တ။၁၀၇။] စပ်–ပေါင်းစပ်–ယှဉ်စပ်–သောအနက်သဘော။ တနည်း....ယှဉ်စပ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ ယုဇ္ဇန (၃)ကြည့်။

ယုဇ္ဇန္တ (တိ) [ယုဇ+ယ+အန္တ]သင့်–သင့်လျော်–သော။ နဝဟိ ကုသလပဒေဟိ သဟ ကုသလပက္ခာ ယုဇ္ဇန္တိ ယုဇ္ဇန္တာ ဘဝန္တိ။ နေတ္တိ၊ဝ။ ၂၇။

ယုဇ္ဇန္တိ၁ (ကြို) [ယုဇ+ယ+အန္တိ] ယုဇ္ဇတိ၁–ကြည့်။

ယုဇ္ဇန္တိ၂ (ကာ၊ကမ္မ၊ကြို) [ယုဇ+ဏော+ယ+အန္တေ] ယုဇ္ဇတိ၃–ကြည့်။

ယုဇ္ဇမာန (တိ) [ယုဇ+ယ+မာန] (၁) သင့်–သင့်လျော်–သော(အနက်)။ (၂) ယှဉ်–ပေါင်းဆုံမိ–သော။ (၃) ယှဉ်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ (၁) ဟိရိဗလာဒီနံ ဆတ္ထော မာတိကာပဒေသု ဗျဉ္ဇနဝသေန ဝိသေသတော ယုဇ္ဇမာနံ ဂဟေတ္ဝာ ဝုတ္တော။ ပဋိသံ၊၂။ ၂။ ၂၂၀။ (–ဝဇိရ။၃၀။) (၂) သမာဂမော စ ယေသု ယုဇ္ဇမာနေသု နိဗ္ဗာပါရေသုပိ ဖလဿ ပဝတ္တေ၊ တေသံ သဗ္ဘာဝေါတိ။ မူလဋီ၊၁။၆၁။ (၃)....နိဋ္ဌာနန္တိကေသု ယုဇ္ဇမာနာ ကထိနဒ္ဓါရုဒဿိတာ။ ဝိ။၂၊၃။၃၉၅။ .....ယုဇ္ဇမာနေ ဒ္ဝေ ဒ္ဝေ ဒုကေ ယောဇေတ္ဝာ ဆ စတုက္ကာဌပိတာ။ အဘိ၊၂၊၁။၃၄၁။

ယုဇ္ဇမာနက (တိ) [ယုဇ္ဇမာန+က] (၁) သင့်–သင့်လျော်–သော။ (၂) ယုဉ်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ (၁) နယိဒံ ယုဇ္ဇမာနကံ။ အနုဋီ၊၁။၂၁၅။ (၂) တတိယော ယုဇ္ဇမာန-ကာနံ သေသာနံ ဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗောတိ။ အဘိ၊၂၊၁။၄၃၄။

ယုဇ္ဇယျ (ကြိ) [ယုဇ+ယ+ဧယျ] ယုဇ္ဇတိ ာ -ကြည့်။

ယုဏ္ဍ ် (တိ) [ယုဓ်+ဏ်ဍ။ ယုဒ္ဓ-သံ။ ဇုဏ္ဍ-ပြာ။] (၁) စစ်ထိုး-အပ်-နှိုင်-သော၊ တိုက်ခိုက်သိမ်းယူနှိုင်သော။ (နာ)(၂)စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-တိုက်ခိုက်-ခြင်း။ (၁) အယုဏ္ဍနဂရံ ဂန္ဓာဇာ၊ဌ၊၄။ဂ၃။ (၂) ယုဏ္ဍသောဏ္ဍ-ကြည့်။

ယုဏ္ဍ ၂ (ကြိ) [ယုဓ + ယ+ ဟိ။ ဟိ-လောပေါ။] ယုဏ္ဍတိ-ကြည့်။

ယုဏ္ဍတိ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+တိ။ ယုဓ-သမ္မ-ဟာရေ။ နီတိ၊ဓောတု။ ၂၃၁။ ယုဓျတေ-သံ။ ဇုဇ္ဇ်ဏ္ဍ-ပြာ။]. (က) စစ်ဆိုး-စစ်တိုက်-တိုက်ခိုက်-ဧး။ (ခ) ထိုးပစ်-ပုတ်ခတ်-၏။ (နံရံနှင့်)တိုက်၏၊ ဆောင့်၏။ (ဂ) လက်ပမ်းသတ်-လက်ပမ်းလုံး- လက်ဝှေသတ်- လက်ဝှေထိုး-လက်သီးထိုး-၏။ (ဃ) ဝှေ-ခွေ့-ခတ်-၏။ (င) (အစွယ်ဖြင့်) ထိုး၏။ (စ) (ကြက်)ခွပ်၏။ (ဆ) စကားစ ်ထိုး-ငြင်းခုံ-၏။ (က) စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-တိုက်ခိုက်-၏။ ဒေပိ မာတုလဘာဂိနေယျာ ယုဏ္ဍိံ သု။ သံ၊ဌ၊၁။၁၄၁။ တေန သဒ္ဒိ ် ယုဏ္ဍတိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၀။(-အံ၊ဌ၊၃။၃၀၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၇၀-၉။) (ခ) ထိုးပစ်-ပုတ်ခတ်-၏။ (နံရံနှင့်) တိုက်-ဆောင့်-၏။ သီသေန ဘိတ္တိယာ သဒ္ဒိ ် ယုဏ္ဍတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၉၀။ (ဂ) လက်ပမ်းသတ်-လက်ပမ်းလုံး-လက်ဝှေသတ်-လက်ဝှေထိုး-လက်သီးထိုး-၏။ မုဋ္ဌိ-ဟိပိ ယုဏ္ဍန္တိ။ ဝိ၊၁။ ၂၇၅။ နဒီတိရေ ဥန္နဒန္တော မလ္လယုဒ္ဓံ ယုဇ္ဈန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၀၇။ (ဃ) ဝှေ-ခွေ့-ခတ်-၏။ ယထာ မဟာဆုဇ ဒွေ မေဏ္ဍာ ယုဇ္ဈေယျုံ။ မိလိန္ဒ။၆၁။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၅၀။ ဒွေယေဝ ဂေဏ္ဍာ ယုဇ္ဈန္တိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၃၂၇။ (-ဇာ၊ဌ၊၁။၃၅၅။) (င)(အစွယ်ဖြင့်) ထိုး၏။ ယုဏ္ဍာပေတိ (က)ကြည့်။(စ)(ကြည့်) ခွပ်၏။ ယုဏ္ဍာပေသိ-ကြည့်။ (ဆ) စကား

ယုဇ္ဇမာနကဝသ (ပု) [ယုဇ္ဇမာနက+ဝသ] (၁) ယှဉ်- သင့်- ထိုက်- သော ပစ္စည်း၏ အစွမ်း။ (၂) ယှဉ်- သင့်- ထိုက်- သော ပစ္စယုပ္ပန်၏ အစွမ်း။ (၁) (၂) ယုဇ္ဇမာနကဝသေနာ (အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၃)တိ ပစ္စန်ကတော ဌိတဿ ဌပေတဗ္ဗတ္တာ ဝုတ္တံ၊ ယုဇ္ဇမာနကပစ္စယုပ္ပန္နဝသေန ဝါတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌိ၊ ၃။ ၂၁၄။

ယုဇ္ဇမာနမတ္တာပေက္ခန (နာ) [ယုဇ္ဇမာန+မတ္တ+ အပေက္ခန] ယှဉ်- သင့်- ထုံက်- သော- အနက်မျ- အနက်သာမည- ကို ငဲ့ခြင်း။ ယုဇ္ဇမာနမတ္တာပေက္ခနဝသေန နပုံသကနိဒ္ဒေသော ကတော။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။၁၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၁၀။

ယုဇ္ဇမာနဝသ (ပု) [ယုဇ္ဇမာန+ဝသ] သင့်လျော်-ရသင့်-သော နိမိတ်ကိုယူခြင်း၏ အစွမ်း။ ယုဇ္ဇမာနဝသေန သလ္လက္ခေတဗ္ဗ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၀၆)နှင့် ယံ နိမိတ္တဂ္ဂဟဏံ ယတ္ထ ယုဇ္ဇတိ၊ တံ တတ္ထ ဥဂ္ဂဏှန္တော နိမိတ္တဂ္ဂဟဏဝသေန ဥပလက္ခေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၁၄။

ယုဇ္ဇရေ ် (ကြိ) [ယုဇ+ယ+ ဃျုံ။ ဇယျုံ-ကို ရေ-ပြု။] ယှဉ်ကုန်ဆုတ်။ ဥပမာတော နံ ယုဇ္ဇရေ။ အပ၊၁။ ၂၂။ နံ ယုဇ္ဇရေ နံ ယောဇေယျုံ။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၅၀။

ယုဇ္ဇရေ ၂ (ကမ္မ၊ကြိ) [ယုဇ+ယ+အန္တေ။] ယုဇ္ဇတိ ၂-ကြည့်။

ယုဇ္ဇိဘဒ္ဒ (တိ) [ယုဇ+ယ+တဗ္ဗ။ ယောက္ကဗျ-သံ။ .] ယှဉ် - ခွဲခြမ်းဝေဖန် - အပ်သော။ ပဒဋ္ဌာနော ဟာရော နီဟရိတ္ဝာ ယုတ္တော ယုဇ္ဇိဘဗ္ဗော၊ ဝိဘဇိတဗ္ဗန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၃၄။ (-၂၂၇၊ ၂၄၀၊ ၂၄၃။)

ယုဇ္ဇိတ္ထ (ကြိ) [ယုဇ + ယ + အာ။အာ-ကို ထ-ပြု။ ရူ။၂၇၀-နှာ။] ယုဇ္ဇတိ ာ-ကြည့်။

ယုဇ္ဇိဿတိ (ကြိ) (ယုဇ+ယ+ဿတိ) ယုဇ္ဇတိ ာ -ကြည့်။

ယုဏ္ဍနကိရိယာ (ထိ) [ယုဏ္ဍန+ကိရိယာ]စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ထိုးပစ်- ပုတ်ခတ်- တိုက်ခိုက်-ခြင်းကိရိယာ။ သဗ္ဗေ ရထယောဓာ ရထေန ယုဏ္ဍနကိရိယာယ ကေသင်္ဂဟော။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၁၆၄။

ယုဏ္ဍနဋ္ဌာန (န) [ယုဏ္ဍန+ဌာန] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ဝှေ-ခွေ့-ခတ်-ရာ အရပ်(ဌာန)။ ဌေကာနံ ယုဏ္ဍနဋ္ဌာနံ သမ္မာပုဏိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂၅။

ယုဏ္ဍနသမယ (ပု) [ယုဏ္ဍန+သမယ] စစ်တိုက်-ထိုးပစ်- ပုတ်ခတ်- တိုက်ခိုက်-ရာ အခါ (သမယ)။ကိလေသသမာရေန ယုဏ္ဍနသမယေ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၄၀။

ယုဒ္ဓနာကာရ (ပု) [ယုဏ္ဍန+အာကာရ] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ဝှေ-ခွေ့-သော အခြင်းအရာ, အမူအရာ။ စတ္တာရော အဋ္ဌနဝဏ္ဏာ ကာဋဉသဘာ....ယုဏ္ဍနာကာရံ ဒဿေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၅။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၆၂။

ယုဏ္ဍန္တ (တိ) [ယုဓ + ယ + အန္တ။ ထိ-၌ ယုဿန္တီ။] (ခ) စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-တိုက်ခိုက်-သော၊ သူ။ (၂) ထိုးပစ်-ပုတ်ခတ်-သော၊ သူ။ (၃) လက်ပမ်းသတ်-လက်ပမ်းလုံး-လက်ဝှေသတ် -လက်ဝှေထိုး- လက်သီးထိုး-သော၊သူ။ (၄) ဝှေ-ခွေ့-ခတ်-သော၊သူ။ ယုဏ္ဍတိ-ကိုလည်း ကြည့်။ (ခ) ကောသလ-ရာဇာ အဇာတသတ္တုနာ သဒ္ဓိံ ယုဏ္ဍန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၇၃၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၅၈။) (၂) သေသဒါရကာ ကလဟံ ကတ္ဝာ ယုဏ္ဍန္တာ တံ တံ ဂဟေတ္ဝာ ခါဒန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၆။ (၃) မလ္လယုဒ္ဓံ ယုဏ္ဍန္တာ ....အနာစာရမေဝ စရန္တာ ဝိစရန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၇၆။ (၄) ဒွေ ဂါဒေါ ယုဒ္ဓန္တေ ဂေါဂဏော ဩလောကေန္တော တိဋ္ဌတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၅၀။)

စစ်ထိုး-ခြင်းခုံ-၏။ ယုဏ္ဍာပေတုံ(ခ)ကြည့်။ ယုဏ္ဍတိ— သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၀။ ယုဏ္ဍန်— ဝိ၊၁။၂၇၅။ ဝိ၊၄။၂၃။ ယုဏ္ဍာမိ— ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၆။ ယုဏ္ဍာမ—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၆။ ယုဏ္ဍန္တု-ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၁၊ ယုဏ္ဍ—(ဟိလောပေါ) ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၅။ ယုဏ္ဍာဟိ— ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၉၊ ယုဏ္ဍထ—ဇာ၊ဋ္ဌ။၃။၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၅၀။ ယုဏ္ဍေယျုံ—မိလိန္ဒ။၆၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၁။ ယုဏ္ဍေယျာမ— အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၁။ ယုဒ္ဓိံသု—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ ယုဒ္ဓိဿန္တိ—ဝိ၊၁။ ၂၇၀။ ဝိ၊၄။ ၂၀။ ယုဒ္ဓိဿထ— ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ ယုဒ္ဓိဿာမိ— သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃။ ယုဒ္ဓိဿာမ— ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၅။

ယုဏ္ဍထ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+ထ] ယုဏ္ဍတိ-ကြည့်။

ယုဏ္ဍန (တိ) [ယုဓ+ယ+ယု။ ယောဓန-သံ။ ဇုဏ္ဍန-ပြာ။] (ခ) စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-တိုက်ခိုက်-သော၊သူ။ (န) (၂) စစ်ထိုး-စစ်တိုက်- ထိုးပစ်- ပုတ်ခတ်- တိုက်ခိုက်-ခြင်း။ (၃) စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ထိုးပစ်-ပုတ်ခတ်- တိုက်ခိုက်- ဝှေ- ခွေ့-ခတ်-ရာ (ဌာန၊ကာလ)။ (ခ) ကောသလရညော အာဂန္ဆာ ယုဏ္ဍနဘာဝဥ္စ ရညော သဟာယ-ကော မင်္ဂလဟတ္ထီ နဂနာတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၉။ (န)(၂) ကိလေသေဟိ သဒ္ဓိ ယုဏ္ဍ-နေန။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၂။ ယုဏ္ဍနံ ယောဓော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၀၀။ (၃) ယုဏ္ဍနဋ္ဌာန - ကြည့်။

ယုဏ္ဍနက (တိ) [ယုဏ္ဍန+ကရ+ကို] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-တိုက်ခိုက်-ခြင်းကို ပြုတတ်သော၊သူ။ ယုဏ္ဍနကာ ယောဓာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၀။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၅၃။)

ယုဏ္ဍနကိစ္စ (န) [ယုဏ္ဍန+ကိစ္စ] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ထိုးပစ်-ပုတ်ခတ်-တိုက်ခိုက်-ခြင်း-အမှု-ကိစ္စ။ မဟာဆုဇ တဝ ဘာတိကေဟိ သဒ္ဓိံ ယုဏ္ဍနကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၆။

ယုဇ္ဈနီ (ကြီ) [ယုဓ+ယ+အနီ]ယုဇ္ဈတိ–ကြည့်။

ယုဇ္ဈနီ(ကြီ)[ယုဓ+ယ+အနီ]ယုဇ္ဈတိ–ကြည့်။

ယုဇ္ဈမာန (တိ) [ယုဓ+ယ+မာန] (၁) စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–တိုက်ခိုက်–သော၊သူ။ (၂) ဝေ့–ခွေ့–ခတ်–သော၊ သူ။ ယုဇ္ဈတိ– ကိုလည်း ကြည့်။ (၁) သဏ္ဌိကာ ယုဇ္ဈမာနာ လဘေ-ထ။ ဇာ၊၂။၈။ (–ဇာ၊၁။၃၅၄။ အဘိ၊၄၊၁။ ၁၅၅။) (၂) ယော ယုဇ္ဈမာနာန်မယုဇ္ဈ-မာနော၊ မေဇ္ဈန္တရံ အစ္ဆုပတိ ကုလင်္ဂါ။ ဇာ၊၁။ ၂၆၉။

ယုဇ္ဈသောဏ္ဍ (ပု) [ယုဇ္ဈ+သောဏ္ဍ] (၁) စစ်ထိုး– စစ်တိုက်– တိုက်ခိုက်– ခြင်းဖြင့် မာန်မူသော၊ စစ်မာန်တက်သော။ (၂) စစ်ထိုး–စစ်တိုက်– တိုက်ခိုက်–ခြင်း၌– လိမ္မာ–သင်ကြားတတ်မြောက်ပြီး–သော။ (၃)စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–တိုက်ခိုက်–ခြင်းကြ။းသော။ (၁) (၂) (၃) ဝိသမစာရိနော ကိရ တေ ယုဇ္ဈသောဏ္ဍာ။ သံ၊၄၊၁။၃၁၀။ အံ၊၃၊၃။၃၀၂။

ယုဇ္ဈာပန (နာ) [ယုဓ+ယ+ဏာပေ+ယု] စစ်ထိုး– စစ်တိုက်– တိုက်ခိုက်– ဖြစ်။ ယုမ္ဖယုဇ္ဈာပနကီရိယာ။မိလိန္ဒ၊၁၇၇။(–ဝိမတိ၊ ၁။၁၇၉။)

ယုဇ္ဈာပေတိ (ကာ၊ကြီ) [ယုဓ+ယ+ဏာပေ+တိ။ ယောဓယတိ–သံ] (၁) (အစ္ဆယ်ဖြင့်) ထိုး၊စေ၏။ (၂) (ဦးချိုဖြင့်) ခတ်–ခတ်–ခွေ့–ခွေ့–စေ၏။ (၃) (ကြက်) ခွပ်စေ၏၊ ယုဇ္ဈဘိ–ကို လည်း ကြည့်။ (၁) (၂) ပုမ္ဗေ ဟတ္ထိ ယုဇ္ဈာ-ပေတိ မေဇ္ဈေ ယုဇ္ဈာပေတိ။ ဇာ၊၄၊၆။၅၅။ (၃) ကုမာရော သတ္တာဒ္ဓဝဿကာလေယေဝ ဆဇ္ဈံဏေ ကုက္ကုဒ္ဓေ ယုဇ္ဈာပေသိ။ အဘိ၊၄၊ ၂။ ၇၂၅။

ယုဇ္ဈာပေတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ယုဓ+ယ+ဏာပေ+တုံ] (၁) စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–စေခြင်းငှါ။ (၂) စကားစစ်ထိုး– ခြင်းခုံ– စေခြင်းငှါ။ (၁) ဘိက္ခုနော နေဝ ဟတ္ထိအာဒိဟိ သဒ္ဓိံ ယုဇ္ဈိတုံ နာ တေ ယုဇ္ဈာပေတုံ။ မဟာနိ၊၄။ ၃၄၅။ (၂) ယုဇ္ဈာပေတုံ (သံ၊၄၊၃။၃၁၄)နှင့် ကလဟံ ကာဆုပေတုံ။ သံ၊၄၊ ၂။၅၃၂။

ယုဇ္ဈာပေတ္ဝာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ယုဓ + ယ + ဏာပေ+တ္ဝာ] စကားစစ်ထိုး – ခြင်းခုံ– စေ၍။ ယုဇ္ဈတိ–ကိုလည်းကြည့်။ ဣသယော အညမညံ ယုဇ္ဈာပေတ္ဝာ သဟ ရဒ္ဓေန ဆဇာ သမုဒ္ဒံ ပဝိဒ္ဓော။ သံ၊၄၊၃။၃၁၄။

ယုဇ္ဈာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ယုဓ+ယ+ဏာပေ+ဏိ] ယုဇ္ဈာပေတိ–ကြည့်။

ယုဇ္ဈာမ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+မ] ယုဇ္ဈတိ–ကြည့်။

ယုဇ္ဈာမိ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+မိ] ယုဇ္ဈတိ–ကြည့်။

ယုဇ္ဈာဟိ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+ဟိ] ယုဇ္ဈတိ–ကြည့်။

ယုဇ္ဈံ သု (ကြိ) [ယုဓ+ယ+ဥံ။ ဥံ–ဝိဘတ်ကို ဖျက်သု–ပြု။] ယုဇ္ဈတိ–ကြည့်။

ယုဇ္ဈိဇ္မ (တိ) [ယုဓ+ယ+တမ္မ။ ယောဒ္ဓဝ္ဟ–သံ။] စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–တိုက်ခိုက်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ ဇာဇာ "နာ ယုဇ္ဈိတမ္ဖံ၊ နဂရံ ဒတ္ဝာ ဂ္ဂဓာဂစ္ဆာ"တိ ပေသေသိ။ သုဘ္ဘနိ၊၄၊၁။၅၅။ အပ၊၄၊၁။၁၆၆။

ယုဇ္ဈိတမ္ဖကာရ (ပု) [ယုဇ္ဈိတမ္ဖ+အာကာရ] စစ်ထိုး–စစ်တိုက်– တိုက်ခိုက်– အပ်–သင့်–ထိုက်–သော အခြင်းအရာ။ ယုဇ္ဈိတမ္ဖာကာရံ ဥ.ကွာ။ အံ၊၄၊၃။၃၀၆။

ယုဇ္ဈိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ယုဓ+ယ+တုံ။ယောဒ္ဓဝ္ဟံ–သံ။] စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–ခြင်းငှါ။ယုဇ္ဈတိ–ကိုလည်း ကြည့်။ ဇီဝိတဘိရုကော ဟိ ယုဇ္ဈိတုံ နာ သက္ကောတိ။သံ၊၄၊၁။၅၈။(–ဇာ၊၄၊ ၂။၂၀၀။)

ယုဇ္ဈိတုကာမ (တိ) [ယုဇ္ဈိတုံ+ကမု+ဏ] စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–တိုက်ခိုက်–ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊

ယုဇ္ဈ၌ (ကြိ၊ဝိ) [ယုဇ+အ+တွာ။ တွာ-ကျေ။ ဥပဝဿံ ဥပသမ္ပဇ္ဇံ-စသည်-တို့၌-ကဲ့သို့ နိဂ္ဂဟိတ်လာ။ သီ၊သျှ၊ကံ၊ ဣ-မူတို့၌ နိဂ္ဂဟိတ်မဲ့ပါ၌-ရှိ၍ တွာပစ္စယန္တ ကြုံသည်။] အာဒေးထုတ်-လုံ့လပြု-၍။ ယုဇ္ဈိ-ကြည့်။

ယုဇ္ဈိ (ကြိ) [ယုဇ+အ+ဟိ။ ဟိ-ကျေ။] ယုဇ္ဈတိ-ကြည့်။

ယုဇ္ဈု (ကြိ၊ဝိ) [ယုဇ+အ+တွာ။ တွာ-ကျေ။] ယုဇ္ဈိ-ကြည့်။ ယုဇ္ဈ ဂေါတမသာသနေ။ အပွမတ္တာ နု သိက္ခရေတိ။သံ၊၁။၅၀။(-သျှ၊ကံ၊ ဣ၊မူ)။

ယုဇ္ဈတိ (ကြိ) [ယုဇ+အ+တိ။ ယုဇ ယောဂေ။ ယုဇ္ဈတိ။ နီတိ၊၈၁တု။ ယုက္ကေ်-သံ။ ဇုဇဣ-ပြာ။] (၁) (က) အာဒေးထုတ်-လွန်စ္စာအာဒေးထုတ်- လုံ့လပြု- လွန်စ္စာလုံ့လပြု-၏။ (ခ)လွန်စ္စာ-အာဒေးထုတ်-လုံ့လပြု-၍နေ၏။ (၂) ယှင်၏။ (၃) က-ယှဉ်က-၏။ (၄) စေ-ဒေခိုင်း-၏။(၅)တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-လှုံ့ဆော်-၏။(၆) ရ-ရအောင်အာဒေးထုတ်-၏။(တောင်း၏၊ဗုဒ်၊သျှ။)(၇) ကျင့်၏။(၈) ဖွဲ့၏၊ ခွ,ပ်ဝတ်တန်ဆာ- ဖြင့်ဖွဲ့- ဆင်- ၏။ (၁) (က) အာဒေးထုတ်-လွန်စ္စာအာဒေးထုတ်-လုံ့လပြု - လွန်စ္စာလုံ့လပြု - ၏။ ယုဇ္ဈထာ-(သံ၊၁။၁၅)တိ ပယောဂံ ကရောထ ပရက္ကမထ။ သံ၊၄၊၁။ ၂၀၃။ ပယောဂံ ကရောထာတိ ....တထေဝပိ ဗလဝတရံ ဘာဝနာဘိယောဂံ ပဝတ္တေထာတိ အတ္ထော။ သံ၊၃၊၁။ ၂၅၀။ ယုဇ္ဈတိ ဗုဒ္ဓသာသနေ။ ဓမ္မ။၆၈။ ထေရ။ ၂၅၉။ ယုဇ္ဈတိတိ ဃဋ္ဋတိ ဝါယမတိ။ ဓမ္မ၊၄၊ ၂။၃၉၂။ ယုဇ္ဈတိ သမထဝိပဿနာ ဘာဝနာယ ယောဂံ ကရောတိ။ ထေရ၊၄၊၁။၄၁၇။ ယုဇ္ဈတိ ဗုဒ္ဓသာသနေ (ထေရ။၃၃၄။) သိက္ခတ္တယေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဟောတိ။ ထေရ၊၄၊ ၂။၃၃၀။ (-သံ၊၄၊၁။ ၂၆၅။)(ခ)လွန်စ္စာ-အာဒေးထုတ်-လုံ့လပြု-၍နေ၏။ ယုဇ္ဈတိ ဗုဒ္ဓသာသနေ (မ၊ သူ။ စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-တိုက်ခိုက်-လိုသော၊ သူ။ သစေ ယုဇ္ဈိတုကာမောသိ၊ ဇယံ သမ္မ ဒဒါမိ တေ။ ဇာ၊၁။၃၆။

ယုဇ္ဈိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [ယုဓ+ယ+တွာ။ ယုဒ္ဓိ-သံ။] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-၍။ယုဇ္ဈတိ-ကိုလည်းကြည့်။ ရညာ သဒ္ဓိံ ယုဇ္ဈိတ္ဝာ သံဃံ ဂဟေတ္ဝာ ဗါနာဒိနိ ပုညာနိ ကရောမ။ အံ၊၃၊၁။၁၁၀။

ယုဇ္ဈိဿထ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+ဿထ] ယုဇ္ဈတိ-ကြည့်။

ယုဇ္ဈိဿန္တိ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+ဿန္တိ] ယုဇ္ဈတိ-ကြည့်။

ယုဇ္ဈိဿာမ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+ဿာမ] ယုဇ္ဈတိ-ကြည့်။

ယုဇ္ဈိဿာမိ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+ဿာမိ] ယုဇ္ဈတိ-ကြည့်။

ယုဇ္ဈေယျာမ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+ယျောမ] ယုဇ္ဈတိ-ကြည့်။

ယုဇ္ဈေယျုံ (ကြိ) [ယုဓ+ယ+ယျုံ] ယုဇ္ဈတိ-ကြည့်။

ယုဇ္ဈံ (ပု) [ယုဇ္ဈန္တ+သိ။ ကစ္စည်း။၁၀၆။ဠ။၁၀၇။ မောဂ်၊ ၂။၁၄၀။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၀၃။ ယုတ္တော်၊ ယုနက္ခံ-သံ။ ဇုဇဣ-ပြာ။] အာဒေးထုတ်-လုံ့လပြု-ကျင့်-သောသူသည်။ အယောဂေ ယုဉ္ဇမတ္တာနံ။ ဓမ္မ။၄၄။ မေ၊၄၊ ၂။၁၇၉။ ယုဉ္ဇ-(ထေရ။၂၇၅)နှိ ဇ သို့ အတ္တာနံ ယုဉ္ဇန္တော ယောဂေန္တော တထာ ပဋိပဇ္ဇန္တော။ ထေရ၊၄၊ ၂။၄၂။

ယုဇ္ဈံ (ပု) [ယုဇ္ဈန္တ+ယော။ ယော-နော်ငင်းဆုန္တ-ကို အံ-ပြု။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၀၅။] အာဒေးထုတ်-လုံ့လပြု - သောသူတို့သည်။ ယုဉ္ဈံ ဂေါတမသာသနေ၊ အပွမတ္တာ နု သိက္ခရေတိ။ သံ၊၁။၅၁။

(မမည်ဝ ဥဒ္ဒါပေတ္တာ သန္နယ္ဘာဟိတိ ဝတ္တာ ကွမံ ဂါထမာဟ-ဟူသော အောက်စကားနှင့် ယှဉ်ကြည့်။)ယူဆတိ-မ၊၂။၃၀၇။ ဓမ္မ။၆၈။ ထေရ။၂၅၉။ ဇာ၊၁။၂၆၇။ ယူဆန်တိ-အံ၊၂။ ၁၈၈။ ဇာ၊၁။၇။ ဇာ၊၂။၉၃။ နေတ္တိ။၃၅။ ယူဆသိ- ဇာ၊၂။၉၃။ ဇာ၊၆။၃၉၁-၂။ ယူဆမ- အပ၊၂။၁၂၃။ ထေရ။၆၁၁။ ယူဆန္တု- ဝိ၊၁။၃၂၆-၇။ ထေရ။၃၃၄။ ဝိ၊၆၊၂။၂၅၄။ ယူဆ-ဇာ၊၁။၆။ ဇာ၊၂။၂၇၄။ ထေရိ၊၆။၁၃။ ယူဆ-သံ၊၁။၁၅၈။ အဘိ၊က။၁၅၆။ထေရ။၂၆၇။ ယူဆဿ-ထေရ။၃၅၇။ ထေရီ။၃၇၈။ ယုဉ္ဆေယျ-ဇာ၊၆၊၃။၄၅၇။ ယုဉ္ဆေထ-ဇာ၊၁။၁၈၆။ ဇာ၊၆၊၃။၄၅၇။ ယုဉ်- ထေရ၊၆၊၂။၄၅။ ယုဉ္ဆေန်-အံ၊၆၊၂။ ၁၇၇။ အံ၊၎၊၂။၁၆၂။

ယူဆထ (ကြို) [ယုဇ+အ+ထ] ယူဆတိ-ကြည့်။

ယူဆန (နာ) [ယုဇ+ယု။ ယောဇနာ-သံ။ ဇုဇ္ဈ-ပြာ။] (၁) အားထုတ်- လုံ့လပြု- ခြင်း။ (၂) အားထုတ် - လုံ့လပြု - တတ်သော (ဝီရိယ)။ (၃) အားတုတ်-လုံ့လပြု-ဆု (အချိန်, အခါ)။(၄) ပယ်ခြင်း။ (၁) အာဘုသော ယူဆနံ အာယောဂေါ။ သီ၊၎၊သစ်၊၂။ ၃၀၈။ ပုနပ္ပုနံ ယောဂါယာတိ ဘာဝနံ ပုနပ္ပုနံ ယူဆနာယ။ ဒီ၊၎၊၃။ ၂၄၉။ အံ၊၎၊၃။ ၇၆။ (၂) ယူဆနဘာဝ-ကြည့်။ (၃) ယူဆန-ကာလ-ကြည့်။ (၄) ယုဇ ယောဂေ ယူဆတိ ....ကမ္မနိ "ယုဇ္ဈိယတိ"တိ ရူပါနိ။ ကေစိ "ယူဆတေ"တိ ဣစ္ဆန္တိ။ ယူဆနံ။ နီတိ၊ဓာတု။ ၂၁၃။ (ဤ၌ သျှဆဆာတော်သည် ယှဉ်ခြင်း, အားထုတ်ခြင်း နှစ်နက်ကို အလိုရှိသည်။)

ယူဆနကာလ (ပု) [ယူဆန+ကာလ]အားထုတ်-လုံ့လပြု-ဆု-ခြင်း၏-အချိန်,အခါ။ငိပဿနာစာရသို့ ယူဆနကာလေ စာတိ....။ ဇာ၊၆၊၅။ ၁၅၄။

၂။၃၀၇)တိ.... ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ဝိဟရတိ။ မ၊၆၊၃။ ၂၃၅။ ယူဆန္တိ။ (မ၊၂။၃၀၇)တိ.... ယုတ္တပ္ပယုတ္တာ ဝိဟရန္တိ။ မ၊၆၊၃။ ၂၃၅။ (၂) ယှဉ်၏။ နယံ နယတိ မေဓာဝိ၊ အဓုရာယံ နယူဆတိ။ ဇာ၊၁။ ၂၆၇။ ခုဒ္ဒကာ၊၆။၁၀၈။ သုတ္တနိ၊၆၊၂။၁၃။ စရိယာ၊၆။ ၂၆။ ဇာ၊၆၊၄။ ၂၄၄။ (နာ ယူဆတိ=မယှဉ်။ ဇာ၊၁။သျှနာ ယူဆတိ=မတိုက်တွန်းတတ်?) ထိန် အတ္ထေသု ယူဆေသ်။ ဇာ၊ ၂။၉၃။(ယူဆသိ=ယှဉ်ဘိ၏၊ဂင်း၊ သျှ။(မိုးတိ)ဇာတ်ဝတ္ထု။၅။ နှာ-၄၄၁။ဇာ၊၆၊ ၅။၃၉၂-၆၌ ယူဆသိ ယုတ္တပယုတ္တော ဟောသိ -ဟု ဖွင့်သည်။ လွန်စွာ အားထုတ်ဘိ၏?။) ယေန ကာမဘဝေန မာနုသကေဟိ ပဋ္ဌပိ ကာမဂုဏေဟိ ယူဆတိ။ မ၊၆၊၃။ ၂၀၂။ (၃) က-ယှဉ်က-၏။ တမေဝ ဘာရေ ယူဆန်္တိ။ အံ၊၂။၁၈၈။ တဒါသုံ ကဏ္ဍံ ယူဆန္တိတိ... ကဏ္ဍမေဝ ယောဇေန္တိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဇာ၊၆၊၁၊ ၂၁၂။ နန္ဒိဝိသာလံ ဗလိဗဒ္ဒံ ယုဉ်တွာ တေဒဂေါ်စ။ ဝိ၊၂။၇။ (၄) စေ-စေခိုင်း-၏။ မာ'သု ယူဆ ယထာ ပုရေ။ ဇာ၊၂။၂၇၄။ ယောဇေတိ°(ဂ)လည်း ကြည့်။ (၅) တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-လှုံ့ဆော်-၏။ တံ မံ ဉာတိ အမိတ္တာဝ၊ ကိံ ဝေါ ကာမေသု ယူဆတာ (ထေရီ။၄၁၇) တိ.... ယူဆထ နိယောဇေထ။ ထေရီ၆။ ၂၄၉။ (၆) ရ-ရအောင်အားထုတ်-၏။ (တောင်း၏။ဗုဒ်၊သျှ။) ယူဆန္တော ယသ္မာ-နွော သက်(ဝိ၊၁။၃၂၆။ ဝိ၊သင်္ဃာ။၆၂) နှင့် အာယသ္မာနွော အတ္တနော သန္တကံ ဓနံ ပါပုဏန္တု။ ဝိ၊၆၊၂။ ၂၅၄။ ကခ်ါ။၁၇၁။ ဝိ၊လက်ခဏာရ၊ဋီ၊၁။၁၃၂။ (၇)ကျင့်၏။ ဒိသာပိ မေ ယူဆန္တု ဗုဒ္ဓသာသနေ။ ထေရ။၃၃၄။ ယူဆန္တော။တိ သုတ္တာ စ တဒတ္ထာယ ပဋိပဇ္ဇန္တု။ ထေရ၊၆၊ ၂။၃၃၂။ (ဂ) ဖွဲ့၏၊ ချပ်ဝတ်တန်ဆာ-ဖြင့်ဖွဲ့-ဆင်-၏။ ယူဆ မညော သာရထိ (ဇာ၊၁။၆)တိ.... မမညော ယောဇေဟိ၊ မံ ဝမွေဟိတိ ဝုတ္တံ။ ဇာ၊၆၊၁။၁၉၅။

ယူဇနဘာဝ (ပု) [ယူဇန+ဘာဝ] အားထုတ်-လုံ့လပြု-သည်၏ အဖြစ်။ ဓီတိ ယောဂေါ စ ရာဇိယောတိ အဗ္ဗောစ္ဆိန္နဝိရိယသခ်ါဟာ ဓီတိ စ ဟိတပ္ပဋိပတ္တိယံ ယူဇနဘာဝသခ်ါတော ယောဂေါ စ။ ဒ၁၊၄၊၁၁၄။

ယူဇန္တိ (တိ) [ယုဇ+အ+အန္တ။ထိ-၌ ယူဇန္တိ။] အားထုတ် - လုံ့လပြု - ကျင့် - သော၊သူ။ ယူဇ္ဈံ, ယူဇ္ဈာ ဘိုကြည့်။

ယူဇန္တိ (ကြိ) [ယုဇ+အ+အန္တိ] ယူဇတိ-ကြည့်။

ယူဇန္တု (ကြိ) [ယုဇ+အ+အန္တု] ယူဇတ်-ကြည့်။

ယူဇသိ (ကြိ) [ယုဇ+အ+သိ] ယူဇဘိ-ကြည့်။

ယူဇဿု (ကြိ) [ယုဇ+အ+ဿု] ယူဇတိ-ကြည့်။

ယူဇာမ (ကြိ) [ယုဇ+အ+မ] ယူဇတိ-ကြည့်။

ယူဇ္ဈံ (ကြိ) [ယုဇ+အ+ဣံ] ယူဇတိ-ကြည့်။

ယူဇိဘဗ္ဓ (တိ) [ယုဇ+အ+တဗ္ဗ။ ယောက္ကာဒိ-သံ။] (၁) ယှဉ်အပ်သော။ (၂)က-ယှဉ်က-အပ်သော။ (နာ) (၃)ယှဉ်ခြင်း။ (၁)ယောဇယတီတိ ယုဇ္ဈိတဗ္ဗံ သုတ္တတ္ထံ ပုစ္ဆတိ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၁၇။ (၂) ယောဂ္ဂန္တိ ယုဂေ ယုဇ္ဈိတဗ္ဗံ တေ တဝ အဿဂေါ၊ဘာဒီကံ။ ဒ၁၊၄၊၆။ ၂၉။ (နာ) (၃) ယုဇ္ဈိတဗ္ဗယုတ္တက-ကြည့်။

ယုဇ္ဈိတဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ယုဇ္ဈိတဗ္ဗ+ယုတ္တ+က] ယှဉ်ခြင်းငှါ သင့်လျော်သော (အကြောင်း)။ ယောဂပယောဂသခ်ါတန္တိ ယောဂေ ယုဇ္ဈိတဗ္ဗယုတ္တကေ ကာရဏေ....။ ဒ၁၊၄၊၅။၁၂၉။

ယုဇ္ဈိတ္ဝာ (ကြိ၀ိ) [ယုဇ+အ+တ္ဝာ။ ယုတ္တာ-သံ။] (၁) အားထုတ်-လုံ့လပြု- ၍- ခြင်းကြောင့်။ (၂) က - ယှဉ်က - ၍။ (၁) ယုဇ္ဈိတ္ဝာ ဇိနသာသနံ။ အပ၊၂။၁၂၆၊၁၂၀။ ယေရာဒ္ဓ၊၁။၄၁၄။ (၂) ....နန္ဒံဝိသာလံ ဗလိဗဒ္ဒံ ယုဇ္ဈိတ္ဝာ တေဒဂေါစ။ ပဝ၊၂။၇။

ယုဇ္ဈေထ (ကြိ) [ယုဇ+အ+ဧထ] ယူဇတိ-ကြည့်။

ယုဇ္ဈေဇ္ဇံ (ကြိ) [ယုဇ+ဧ+အန္တိ။ ကစ္စည်း။ ၄၄၆။ ရူ။၅၀၉။ နီတိ၊သုတ္တ။၉၂၇။ ကျမ်းရင်း ဇာ၊၁။၇-၌ကား ယူဇန္တိ-ဟု ရှိသည်။] ယူဇဝှံ-ကြည့်။

ယုဇ္ဈေယျ (ကြိ) [ယုဇ+အ+ယျ] ယူဇတိ-ကြည့်။

ယုတ (တိ) [ယုဇ+တ။ ယု+တ။ ယုတ-သံ။ ဇုအ-ပြာ။](၁) ယှဉ်သော၊ပြည့်စုံသော၊သူ။ (၂) အားထုတ်- အလွန်အားထုတ်- လုံ့လပြု-အလွန်လုံ့လပြု- သော၊သူ။ (၁) ဇလိတာ တေဇသာ ယုတာ။ မ၊၃။၂၀၅။ အံ၊၁။ ၁၄၀။ ပေတ။၁၃၅။ တေဇသာ ယုတာတိ သမန္တတော သမုဒ္ဓိတဇာလေန မဟတာ အဂ္ဂိနာ နိရန္တရံ သမာယုတဇာလာ။ပေတ၊၄။၄၉။ (-သုတ္တနိ။၄၁၂။ မဟာနိ။၁၇၂၊၁၇၀-၉။ မဟာနိ-၄။၂၉၂။) သောဏ္ဍကိဏိကဝိကဏ္ဏကဘာဝေ ယုတာ (အပ၊၁။၂) သုဝဏ္ဏကိဏိကဝိကဏ္ဏကဇာလေဟိ ယုတော သမန္နာဂတောတိ အတ္ထော။ အပ၊၄၊၁။၁၁၇။ (၂) နယုတော (ဇာ၊၁။ ၃၀၀)တိ ယုတ္တပယုတ္တော နသိယာ။ ဇာ၊၄၊၅။ ၆၀။

ယုတ္တ (တိ) [ယုဇ+တ။ ကစ္စည်း။၅၇၀။ ရူ။၅၆၀။ ယုက္တ-သံ။ ဇုတ္တ-ပြာ။] (၁) ယှဉ်သော။ (၂) ယှဉ်အင်သော။ (၃) အညီအညွတ်-ကောင်းစွာ- အပြားတို့ဖြင့် ယှဉ်သော။ (၄) မက္ကေမက္ခာယှဉ်- မကင်းကွာ-သော (လေ့လာအားထုတ်အပ်သော)။ (၅)မဆန့်ကျင်-ဖိလာကန့်လန့်မဟုတ်-သော။ (၆) ပြည့်စုံ-လုံလောက်-သော။(၇) ခန့်ထားအပ်သော၊သူ။ (၈) ပေါင်း- ပေါင်းရုံး- အပ်သော။

ကွာ–သော၊(လေ့လာအားထုတ်အပ်သော)။ အတ္တနော စိတ္တသမထေ ယုတ္တော။ အံ၊ဌ၊၃။ ၃၂၁။ ယုတ္တောတိ အဝိယုတ္တော ပသုတော။ အံ၊ဌီ၊၃။၃၄၂။ (၅) မဆန့်ကျင် – ဖီလာ ကန့်လန့်မဟုတ်–သော။ သုခဒုက္ခာနံ ဝါ ဥပေတာ ယုတ္တာ အဝိရုဒ္ဓါ။ ဝိဘာဝိနီ။၇၈။ (–မဏိမဉ္ဇူ။၁။၁၆၂။) (၆) ပြည့်စုံ – လုံလောက်–သော။ ပက္ခိသကုဏောတိ ပက္ခေဟိ ယုတ္တော သကုဏော၊ နံ အဝရိပုဏ္ဏပက္ခော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၃၁၁။ (– ထေရ။၃၀၆၊၃၅၅။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၀၊၄၆၇–၈။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၂၆။) (၇)ခန့်ထား အပ်သော၊သူ။ အဓမ္မိကာ ယုတ္တာ (ဇာ၊ ၂။၃)တိ အဓမ္မိကာ ကတ္တ တတ္ထ နိယုတ္တာ အာယုတ္တကာ လဆ္ဆံ ဂဟေတ္ဝာ....ရဋ္ဌဉ္စ မာ နာသယုံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၂၄။ (၈) ပေါင်း– ပေါင်းရုံး–အပ်သော။ (၉) ဖွဲ့–စပ်–အပ် သော။ တေ ယောဂယုတ္တာ မာရဿာ(ဣတိ ဝုတ်။ ၂၂၉)တိ.... မာရဿ ပါသသခ်ါတေန ယောဂေန ယုတ္တာ ဗဒ္ဓါ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၉၀။ နာမာနံ သမာသော ယုတ္တတ္ထော။ ကစ္စည်း။ ၃၁၆။ ယုတ္တော အတ္ထော ယုတ္တတ္ထော၊ အထ ဝါ ယုတ္တော သဒ်္ဒတော သမ္ဗန္ဓော ဝါ အတ္ထော ယဿ သော်ယံ ယုတ္တတ္ထော။ ရူ။၃၃၁–သုတ်။ (၁၀) သင့်–ထိုက်–သင့်တင့်–သင့်လျော်– လျောက်ပတ်–နည်းလမ်းကျ–သော။ ဇီဝိတံ ဒဒမာနေန၊ ယုဉ္ဘ ဒါတုံ တထာ ဂတံ။ အပ၊ ၁။၃၅၄။ ယုတ္တ(ဇာ၊ ၂။၉၃)နှင့် အနုစ္ဆဝိကံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၀၄။ ဒမေတုံ ယုတ္တာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၁)တိ ဒမနာရဟာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊၁။ ၂၄၅။ (–ထေရ။ ၂၄၄။ မိလိန္ဒ။၁၀ ၂၊ ၂၉၀။ ဝိ၊ဌ၊၁။၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁ ၂၄။ ကင်္ခါ။၉၉။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၁ ၂–၃။ မ၊ဌ၊၃။ ၂။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၇။ အံ၊ဌ၊၁။၁၄၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၅၁။) (၁၁) အထူးသဖြင့်– သင့်–သင့်တင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်– နည်းလမ်းကျ–သော။ ယုတ္တာ(နေက္ခ်ိ။၁၁- ၂) ယုတ္တတရာ ဟောတိ။ နေက္ခ်ိ၊ဝိ။၀၇၊၀၉။

(၉) ဖွဲ့–စပ်–အပ်သော။ (၁၀) သင့်–ထိုက် – သင့်တင့်– သင့်လျော်– လျောက်ပတ်– နည်းလမ်းကျ–သော။ (၁၁) အထူးသဖြင့်– သင့်–သင့်တင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်– နည်းလမ်းကျ–သော။ (၁၂) သင့်–သင့် တင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်– နည်းလမ်း ကျ–သော သဘောရှိသော။ (၁၃) သင့်– သင့်တင့်–သင့်လျော်– လျောက်ပတ်– နည်း လမ်းကျ–ရာ (ဌာန)။ (၁၄) တပ်–က– ကော့– ကောက်– အပ်သော။ (၁၅) က, တင်–ဆင်ယင်–က, ကြိုး တန်းဆာဆင်–အပ် ပြီးသော။ (၁၆) ကြိုးစား– အားထုတ်– လုံ့လပြု–သော၊ အလွန်– ကြိုးစား– အား ထုတ်–လုံ့လပြု–သော။ (၁၇) စစ်ချီတက်– စစ်တိုက်ထွက်–သော (၁၈) ဆောနှောသော။ (၈) ယှဉ်သော။ ကေနဋ္ဌ ဘန္တေ ယုတ္တံ။ ဝိ၊ဌ။၃၀၅။ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ ယုတ္တော ဘဝဿု။ဇာ၊ ၂။ ၂၉၅။ မနော ဟိ မေ ဗြာဟ္မဏ တေန ယုတ္တော။ စူဠနိ။၂၃။ အရဏီမထန- ယောဂေန ယုတ္တော ဟုတ္ဝာ၊ ဇာ၊ဌ၊၇။၅၇။ (–မ၊ ၂။၁၀၄။ စူဠနိ။၁၀၀၊ ၂၂၀။ ဝိ၊ဌ၊၁။၉၅၊ ၂၀၄။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၉။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၀၃။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၆။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁။ အံ၊ဌ၊၃။၇ ၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၃၁၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၀။ စူဠနိ၊ဌ။၀၅။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃ ၂၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၃၄။ ဝိမတိ၊၁။၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၇၇။ သံ၊ဌီ၊၁။၀၆၊ အံ၊ဌီ၊၁။၁၀၃။ မူလဋ္ဌ၊၃။ ၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊၁။ ၂၀၃။) (၂) ယှဉ်စေအပ်သော။ နိယုတ္တံ (နေက္ခ်ိ။၁၆၆) နိဒ္ဒါရေတ္ဝာ ယုတ္တံ ယုဇ္ဇတဗ္ဗံ။ နေက္ခ်ိ၊ဝိ။၃၅၅။

(၃) အညီအညွတ်–ကောင်းစွာ–အပြား တို့ဖြင့်–ယှဉ်သော။ အာနာပါနဿတိယာ ယုတ္တော သမာဓိ အာနာပါနဿတိသမာဓိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၉။ ယုတ္တောတိ သမ္ပယုတ္တော။ သာ- ရတ္ထ၊ ၂။၁၀ ၂။ (–ဒီ၊ ၂။၁၉၅။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။ ဒီ၊ဌီ။ ၂။ ၂ ၂၀။)(၄) မက္ကေမက္ခာယှဉ်–မက်ငး

ယုတ္ထအာဇညဃာန (န) [ယုတ္တ+အာဇည+ဃာန]က,အပ်သော အာဇာနည် မြင်းဃာဉ်, ရဟား၊ အာဇာနည်မြင်းက,သော ဃာဉ်, ရထား။ ယုတ္တအာဇညဃာနံ ဆေကေန သာရထိနာ အဓိဋ္ဌိတံ ယထာရုစိ ပဝတ္တတိ။ အံ၊ဋီ၊၃၊ ၂၀၃။

ယုတ္တအာဇာနီယ (တိ) [ယုတ္တ + အာဇာနီယ] က-ကော့-ကောက်-အပ်သော အာဇာနည် မြင်း။ ရထေ ယုတ္တအာဇာနီယင်္ဂစွံ ကရောန်တိ ဒေဝပုတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၃၊၁၄၉။

ယုတ္တက (တိ) [ယုတ္တ+က] (ခ) သင့်-သင့်လျော်-လျောက်ပတ်-သော။ (၂) စပ်-ယှဉ်-ဆက်သ၊ (၃) (ရထား၌) တပ်-က-ကော့-ကောက်-အပ်ခဲသ၊ (မြင်း။) (ခ) သာရီယော ပရိဟရိတုံ ယုတ္တကံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၆၁၊ (-အံ၊ဋီ၊ ၂။၅၁။) အတ္ထိ တေ ကေစိ အာပုစ္ဆိတဗ္ဗယုတ္တကော ဉာတိ။ မဟာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ (၂) သယဉ္စ တတ္ထ ဂန္ဆာ ကာတဗ္ဗယုတ္တက် အကာသိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၇၅။ (၃) ရထယုတ္တကေ နိဗ္ဗေသေဝနေ ကဆောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။

ယုတ္တကထ (တိ) [ယုတ္တ+ကထ] (ခ) သင့်လျော်-လျောက်ပတ် - သော စကား ရှိသော၊သူ။ (ထိ) (၂)သင့်လျော်-လျောက်ပတ်-သောစကား၊ သင့်လျော် - လျောက်ပတ်-သောသဘောရှိသော စကား။ (ခ) နဂရဝါသိနော ဟိ ယုတ္တကထာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၆။ (ထိ) (၂) ပညာယ ဥပပရိက္ခိတ္တာ ယုတ္တကထမေဝ ကထေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၆။ ယုတ္တကထမေဝါတိ.... ယုတ္တရူပမေဝ ကထံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၇၅။

ယုတ္တကမ္မ (န) [ယုတ္တ+ကမ္မ] သင့်-သင့်လျော်-လျောက်ပတ်-သော အမူက်စွ။ ယုတ္တကမ္မာနိ အနုစ္ဆဝိကကမ္မာနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၃။

(ခ၂) သင့်-သင့်တင့်-သင့်လျော်-လျောက်ပတ်-နည်းလမ်းကျ-သော သဘောရှိသော။ ယုတ္တကထမေဝါ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၆)တိ ...ယုတ္တရူပမေဝ ကထံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၇၅။ (ခ၃) သင့်-သင့်တင့်-သင့်လျော်-လျောက်ပတ်- နည်းလမ်းကျ-ဆု(ဌာန)။ ယုတ္တဋ္ဌာန (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၂) ကြည့်။ (ခ၄) တပ်-က-ကော့-ကောက်-အပ်သော။ ယုတ္တေ (ဇာ၊ ၂။၁၅၄)တိ ရထေသု ယောဇိတေ။ ရထေသု ယုတ္တေ အဿေ အာဒါယ အာဂမံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၇။ (ခ၅) က,တင်-ဆင်ယင်- က,ကြိုး တန်ဆာဆင် - အပ်ပြီးသော။ စတုမဟာပထေ အာဇညရထော ယုတ္တော အဿ ဌိတော။ မ၊ဋ၊၁၇၅။ သံ၊ ၂။၃၀၄။ အံ၊ ၂။ ၂၃။ အာနေဟိ အာဇညဓိဓေ'ဝ ယုတ္တံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၇၇။ ယုတ္တန္ဒိ ကပ္ပိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၆၆။ (-သံ၊ဋ၊ ၂၃၆။ ဝိမာန။ ၉၀။) (ခ၆) ကြိုးစား-အားထုတ်-လုံ့လပြု-သော အသွန်-ကြိုးစား- အားထုတ်-လုံ့လပြု-သော။ သစာပိ မိထုနေ ယုတ္တော-တိ....မေထုနဓမ္မေ ယုတ္တော ပယုတ္တော အာ-ယုတ္တော သမာယုတ္တောတိ သစာပိ မိထုနေ ယုတ္တော။ မဟာနိ။၁၁၉။ ယုတ္တော ကထာယ (မဟာနိ။၁၂၇)န္တိ ဝါဒကထာယ ဥဿုက္ကော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၄၄။ ကုသလဓမ္မေ ယုတ္တာန-(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၄)န္တိ ဝိပဿနာစာရေ ယုတ္တ-ပယုတ္တာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၇၅။ (-အပ၊၁။၈၄၊ ၁၇၉၊၁၉၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၄။) (ခ၇) စစ်ချီတက်-စစ်တိုက်ထွက် - သော။ သမန္တာ ဓဇိနိ ဒိသွာ၊ ယုတ္တံ မာရံ သဝါဟန်။ သုတ္တနိ။၃၄၃။ ယုတ္တန္ဒိ ဥဿျုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၁။ (ခ၈) ထောနေ့သောသော။ အညမညံ ဝါ သဒိသတာယ ယုတ္တာ သံသဋ္ဌာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၇၁။

ယုတ္တ၂ (တိ) [ယုဇ+ကွ+တ] ယှဉ်စေအပ်သော။ နံယုတ္တော (နေတ္တိ။၁၀)တိ.... နိဒ္ဒါရေတ္ဝာ ယောဇိတော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၆၁။

ယုတ်ကာရဏ (န) [ယုတ်+ကာရဏ] သင့်–သင့်လျော် – လျောက်ပတ် – သော အကြောင်း။ ယုတ်ကာရဏံ ဒိသွာဝ လဒ္ဓိ ပဋိနိဿဇ္ဇန်တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။

ယုတ်ကာရိတာ (ထီ) [ယုတ်ကာရီ+တာ]သင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သည်ကို ပြုလေ့ရှိသည်၏ အဖြစ်။ ပဋိကာရကိရိယာယ ယုတ်ကာရိတာယ ဒက္ခော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၉၀။

ယုတ်ကာရီ (တိ)[ယုတ်+ကရ+ဏီ။ ထီ–၌ ယုဿကာရိနီ။] သင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သည်ကို–ပြုလေ့ရှိသော၊ သူ။ကိန္နု ခေါ သော မဟာဆူဇ ပုရိသော ယုတ္တကာရီ ဘဝေယျ။မိလိန္ဒ။၄၉။ ပတ္တကာရီ ယုတ်ကာရီ၊ ပတိရူပကာရီဟိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။

ယုတ်ကာလ (ပု) [ယုတ်+ကာလ] သင့်တင့်–သင့်တော် – သင့်လျော် – လျောက်ပတ်–သော–ရာ–အခါ–ကာလ။ ဂါမန္တသေနာသနံ ဥပဂန္တုံ၊ ယုတ္တကာလေပိ နံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၂၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၈၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။)

ယုတ်ကုဏ္ဍလီ (တိ) [ယုတ်+ကုဏ္ဍလ = ယုတ်ကုဏ္ဍလ+ဣ။] သင့်တင့် – သင့်လျော် – လျောက်ပတ်–သော နားတောင်း ရှိသော၊ သူ။ ယုတ်ကုဏ္ဍလီ အညမညဉ္စ တုယ္ဟဉ္စ အနုစ္ဆဝိကကုဏ္ဍလီ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၇၆။

ယုတ်ဂမန (တ်) [ယုတ်+ဂမန] သင့်လျော်သော ပါဋိဿဝရှိသော (ယှဉ်ထိုက်သော) တိက်။ ဝုတ်တနယေန ပန ယုတ်တဂမနေသု ကေကော တိကော ဒုကသတေန ယောဇ်တော။မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၂၀၂။

ယုတ်ဂရု (ပု) [ယုတ်+ဂရု] (ပိယစသောဂုဏ်တို့နှင့်) ယှဉ်–ပြည့်စုံ–သော ဆရာ,ဆရာသမား။ ဂရုဟိ "ပိယော ဂရု ဘာဝနိယော" တိအာဒိနာ ဝုတ်တဂုဏေဟိ ယုတ်တဂရုဟိ။ ဝင်ရ။၅၈၄။

ယုတ်ဂေါဏ (ပု၊ [ယုတ်+ဂေါဏ](လှည်းစသည်၌) ယှဉ်–တပ်–က–ကော့–ကောက်–ဏပ် သောနှား။ ယန္တေ ယုတ်တဂေါဏော ဝိယ ဂတိပဋ္ဌကေ လောကော သမ္မရိဝတ္တတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၀။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။)

ယုတ်ဂဟဏ (နာ) [ယုတ်+ဂဟဏ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သည်ကိုယူခြင်း။အကုသလာနန္တရံ...ဥပ္ပတ္တိ ဝဒန္တာသာ ယုတ်တဂ္ဂဟဏဝသေန။ အနုဋီ၊၁။၁၄၁။

ယုတ်ဂန (ပု) [ယုတ်+ဂန] သင့်လျော် – လျောက်ပတ် – သောသူ၊ သင့်တော်သူ။ ဩဝါဒံ ဒေန္တေန ယုတ်တဂနဿေဝ ဒါတဗ္ဗော၊ နာ အယုတ်တဂနဿ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၇။

ယုတ်တဋ္ဌ (ပု) [ယုတ်+အတ္ထ၊ တ္ထ–ကို ဋ္ဌ–ပြု။ နံတိ၊သုတ္တ။၁၀၇။] သင့် – သင့် လျော် – လျောက် ပတ်–သော –အနက်–သဘော။ ရဇနီယန္တိ ရဇ္ဇေတုံ ယုတ္တာဋ္ဌန။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၂။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၈၀။)

ယုတ်တဋ္ဌာန (နာ) [ယုတ်+ဋ္ဌာန] သင့်–သင့်တင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော အရပ်, ဋ္ဌာန၊ သင့် – သင့်တင့် — သင့် လျော် – လျောက်ပတ်–ရာ အရပ်,ဋ္ဌာန။ကျွန်ုဒိသံ ဒါနံ ဥပဓရိက္ခိတ္တာ ယုတ်တဋ္ဌာနေ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၂၅။)

ယုတ်တရ (တိ) [ယုတ်+တရ။ ယုတ်တရ–သံ။] အဇ္ဈုသဖြင့်–ပို၍–သာ၍–သင့်–သင့်တင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–နည်းလမ်းကျ–သော။ ဥဘောသု ဝိနိစ္ဆယေသု ယောယုတ်တကာရော၊ သော ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊

ယုတ္တဒါန (နာ) [ယုတ္တ+ဒါန] သင့်–သင့်တင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်– သောအလျှ။ ဒါန။ ကာလဒါနာနိုတိ ယုတ္တဒါနာနိ၊ ပတ္တဒါနာနိ အနုစ္ဆဝိကဒါနာနိတိ အတ္ထော။ အဒ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁။

ယုတ္တနေတ္တ (တိ) [ယုတ္တ+နေတ္တ] (ငါးပါး သော ပသာဒတို့နှင့်) ယှဉ်–ပြည့်စုံ–သော မျက်စိရှိသော၊ သူ။ ပဋ္ဌဟိ ပသာဒေဟိ ယုတ္တနေတ္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၇၅။

ယုတ္တပညာ (တိ) [ယုတ္တ+ပညာ] သင့်–သင့်တင့်–သင့်လျော် – လျောက် ပတ် – သော ပညာရှိသော၊ သူ။ အလံပညောတိ ယုတ္တ-ပညော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃။

ယုတ္တပဋိဂ္ဂဟဏ (နာ) [ယုတ္တ+ပဋိဂ္ဂဟဏ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–စွာခံယူခြင်း။ ယုတ္ত-ပရိယောသန ယုတ္တပဋိဂ္ဂဟဏ ယုတ္တပရိဘောဂသခါတာ ယာ မတ္တာ အပ္ပမတ္တောဟိ ဇာနိ-ဟဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၃။

ယုတ္တပဋိပတ္တိဝိဆိ (ထိ)[ယုတ္တ+ပဋိပတ္တိ+ဝိထိ] ကျင့်ကြံအားထုတ်အပ်–သင့်လျော်လျောက်ပတ်–သော အကျင့်တည်းဟူသော–လမ်းခရီး–နည်းလမ်း။ ဗြာဟ္မဏာနံ ယုတ္တပဋိပတ္တိ-ဝိထိ ံ အဝေါက္ကမ္မ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ ၂၀၀။

ယုတ္တပ (ပ္မ) ဋ္ဌိဘာန (တိ) [ယုတ္တ+ပဋိဘာန] (၁) (အကျိုး အကြောင်း နှင့်) စပ်သော ပဋိဘာန်–ဉာဏ်–ပညာ–အား ထင်လာသည့် စကားရှိသော၊သူ။ (၂) (အကျိုး အကြောင်းနှင့်) စပ်သော–ပဋိဘာန်–ဉာဏ်–ပညာ–ရှိသော၊ သူ။ (၁) (၂) ယုတ္တပဋိဘာနော နော မုတ္တပဋိဘာနော (အံ၊၁။ ၄၅၂) တိပဋ္ဌံ ကထေန္တော ယုတ္တမေဝ ကထေတိ၊ သိဃံ ပန ကထေတိ၊ သဏိက-မေဝ ကထေတိတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃ ၆။ ပဋိဘာနံ ဝုစ္စတိ ဉာဏမ္မိ ဉာဏာဃ ဥပဋ္ဌိတာ-

၂။ ၂၆၂။ ဝဇိရ။၁၆၆၊ ၂၃၀၊ ၂၀၃။ သာဝတ္ထ၊ ၁၊၅၇။ သာဝတ္ထ၊ ၂။၁၃၅၊၁၅၃၊၁၆၂။ ဝိမတိ၊ ၁။၄၂။၁၄၆။ ဝိမတိ၊ ၂။၆၀၊၁၃၁၊၁၆၁၊ ၂၀၅။)

ယုတ္တတရကာရဏ (နာ) [ယုတ္တတရ+ကာရဏ] အထူးသဖြင့်–ပို၍–သာ၍–သင့်– သင့်တင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်– နည်းလမ်းက၊ –သောအကြောင်း။ ဣဒမေတ္ထ ယုတ္တတရ-ကာရဏံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၄၃၃။

ယုတ္တတရဇာနနက (တိ) [ယုတ္တတရ+ဇာနန-က] အထူးသဖြင့်–ပို၍–သာ၍–သင့်–သင့်တင့်—သင့်လျော်—လျောက်ပတ်—သည်ကို သိတတ်သော၊ သူ။ ယုတ္တတရဇာနနကော ဘဂဝါ "အဝိဇ္ဇာယ နိဝုတော လောကော"-တိအာဒိမာဟ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၉၁-၂။

ယုတ္တတရနယ (ပု) [ယုတ္တတရ+နယ] အထူး သဖြင့်–ပို၍–သာ ၍–သင့် – သင့် တင့် – သင့်လျော် – လျောက် ပတ်–သော နည်း။ ယုတ္တဟရနယံ ဒဿေတိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၁၄၃။

ယုတ္တတုဂ်မုဒုကာယတ်နာသ (တိ) [(ယုတ္တ+တုဂ်+မုဒုက+အာယတ=) ယုတ္တတုဂ်မုဒု-ကာယတာ+နာသာ။](သင့်လျော် လျောက်ပတ်) စေ့စပ် မြင့်မောက် နူးညံ့ ရှည်လျား သော နှာခေါင်းရှိသော၊ သူ။ ယုတ္တတုဂ်-မုဒုကာယတနာသော၊ ရဏ်သီဇာလဝိကသိ-တော နရသိဟော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။

ယုတ္တဋ္ဌ (တ်) [ယုတ္တ+အတ္ထ] (၁) ယှဉ်သော အနက်ရှိသော၊ (၂) သင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော်အနက်ရှိသော။ (၁) သဟိဘတ္ထောတိ ယုတ္တတ္ထော။ သာဝတ္ထ၊၃။ ၃၄။ (၂) အလံ–သဒ္ဒေါ ယုတ္တတ္ထောဝိ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၉။

သင့်လျော်လျောက်ပတ်–သင့်တင့် လျောက်ပတ်–သင့်ကို–ပြုလေ့ရှိ–ပြုတတ်–သော၊ သူ။ အာစရိယဿ ယုဇ္ဈပတ္တကာရိတံ ဒဿေတိ။ အနုဋီ၊ ၁။၃၁။ ကိစ္စကာရိတိ ပဋိညာနုရူပံ ပဋိပဇ္ဇနတော ယုတ္တပတ္တကာရီ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၇၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၁၉။)

ယုတ္တပ (ပ္ပ)တ္တကာလ (ပု) [ယုတ္တပတ္တ+ကာလ] (၁) သင့်လျော် – လျောက်ပတ် – သော – ရာ — အချိန် – အခါ–ကာလ။ (၂) (တရားစကားအား) သင့်လျော်သော ဝေနေယျသတ္တဝါ တို့အား – သင့်လျော်–လျောက်ပတ် – သော – အချိန် – အခါ–ကာလ။ (၁) ကာလေန ကပို့ ဃန္တီ ယုတ္တပတ္တကာလေန၊ ယဒါ နော အတ္ထော ဟောတိ၊ တဒါ ကပို့ယံ စီဝရံ ဂဏှာမာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၌ ၂။၂၅၃။ ယုတ္တပတ္တကာလေ-(အံ၊ ၃၊၃။၂၁)တိ ဒါတုံ ယုတ္တပတ္တကာလေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၀၁။ ကခ်ဳံ၊၁၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၊ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၁။ ပေ၊ဘ၊ဋ္ဌ၊၂၁၆၊ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၅၊၃၇၈။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၃၅၃၊၄၀၅။) (၂) ယုတ္တပတ္တကာလေယေဝါ-(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀) တိ ယုတ္တာနံ ပတ္တကာလေ ဝေ။ ယေ ဟိ ဝေနေယျာ တဿာ ကဿာယ ယုတ္တာ အနုစ္ဆဝိကာ၊တေသံယေဝ ယောဇနေ သန္ဓာယ ဝါ ကထာယ ပတ္တော ဥပကာရော-ဝယော ကာလေ၊ ဟဒါ ဧဝ ကထေတိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။

ယုတ္တပ (ပ္ပ) တ္တဌာန (နှ) [ယုတ္တပတ္တ+ဌာန] သင့်လျော် လျောက်ပတ်သော — အရာ – အရပ်–ဌာန။ ယုတ္တပတ္တဌာနေ ဆန္ဒရာဂေါ အာဘိဇ္ဈာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ တတ္ထ အတ္တနော သန္တကံ တံသဒိသဉ္စ ယုတ္တဌာနံ။ ယံ ယာစိတံ အပ္ပကသိရေန ဝါ သက္ကာ လဒ္ဓုံ၊ တံ ပတ္တဌာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၇၁။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၃။ သာ၁ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။)

ဝစနဿိ၊ တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ အာဘုယုတ္တံ ကာရဏာယုတ္တဉ္ဆ ပဋိဘာနမဿာတိ ယုတ္တပ္ပဋိ-ဘာနော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၄။ ကတမော စ ပုဂ္ဂလော ယုတ္တပ္ပဋိဘာနော နော မုတ္တပ္ပဋိ-ဘာနော။ အဘိ၊ပု။၁၄၇။ ယုတ္တပ္ပဋိဘာန-ဒီသု ပဋိဘာနံ ဝုစ္စတိ ဉာဏမ်ိဳ ဉာဏဿ ဥပဋ္ဌိတဝစနမ်ိဳ၊ တံ ဣဓ အဓိပ္ပေတံ။ အတ္ထ-ယုတ္တံ ကာရဏာယုတ္တဉ္ဆ ပဋိဘာနမဿာဘိ ယုတ္တပ္ပဋိဘာနော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄။ ယုတ္ထ-ပဋိဘာနော ခေါ ပန ဟောတိ.... ဝဂိဿတ္ထေ-ရော ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၇။ "ပဋိဘာန" န္တိ ဟိ ဉာဏမ်ိဳ ဝုစ္စတိ ဉာဏဿ ဥပဋ္ဌိတဝစနမ်ိဳ။ တတ္ထ အတ္ထယုတ္တံ ကာရဏာယုတ္တံ ပဋိဘာန-မဿာတိ ယုတ္တပဋိဘာနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၇။ (–သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၇။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ၊၁၂၇။)

ယုတ္တပ(ပ္ပ)တ္တ (တိ) [ယုတ္တ+ပတ္တ] (၁) သင့်လျော် – လျောက် ပတ် – သော၊ သင့်တင့် လျောက်ပတ်သော။ (၂)(က)သင့်လျော်သော်လျောက်ပတ်ရာ၊ သင့်တင့်လျောက်ပတ်မှာ။ (ခ) (တရားဟကားအား) သင့်လျော်သော ဝေနေယျ သတ္တဝါတို့အား–သင့်တင့်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော (အချိန်–,အခါ, ကာလ)။ (၁) ယုတ္ထ-ပ္ပတ္တကာရဏ–ကြည့်။ (၂) (က) (ခ) ယုတ္တပတ္တကာလ–ကြည့်။

ယုတ္ထပ(ပ္ပ) တ္တကာရဏ (တိ) [ယုတ္တပတ္တ+ကာရဏ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော အကြောင်းရှိသော။ သော ပန ပဋ္ဌံ ပုဋ္ဌော ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ယုတ္တပ္ပတ္တကာရဏမေဝ ကထေတိ။ ....သော ပန ပဋ္ဌံ ပုဋ္ဌော သီဃ-မေဝ ကထေတိ၊ ယုတ္တပ္ပတ္တကာရဏော စ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၄။

ယုတ္ထပ(ပ္ပ)ဘ္ဘကာရီ (တိ) [ယုတ္တပဘ္ဘ+ကာရ+ဏီ။ ထိ – ဠ် ယုဘ္ဘပ(ပ္ပ)ဘ္ဘကာရိနီ၊]

ယုတ္တပဒ (နာ) [ယုတ္တ+ပဒ] ယှဉ်ဘက်ဖြစ်သော ပုဒ်။ အဃဇဃသတ္တက် စီတ္တံ သဟ ယုတ္တပဒေဟိ သတ္တ။ မူလဋီ၊၃။၂၃၊

ယုတ္တပမ(ပဖ)မာဏ (တိ) [ယုတ္တ+ပမာဏ] သင့်လျော်-လျောက်ပတ်-သော အတိုင်းအရှည်-ပမာဏ-ရှိသော။ အဝယဝါနံ အညမညံ ယုတ္တပ္ပမာဏတာယ ... သုဝိဘတ္တောဝ ဟုတွာ ဝိရာဇတိ၊ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၅၂။ ယထာ ဟိ ယုတ္တပ္ပမာဏံ ဥဒကံ ပံသုစုဏ္ဏာနိ အာဗန္ဓိတွာ မတ္တိကာပိဏ္ဍံ ကတွာ ဋ္ဌပေတိ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၄။

ယုတ္တပ(ပဖ) မာဏဇာနန (နာ) [ယုတ္တပမာဏ+ဇာနန] အပြစ်မရှိ သင့်လျော်ခြင်းကျောက်ပတ်သည်ကို သိခြင်း, အတိုင်းအရှည်ပမာဏကို သိခြင်း။ ယုတ္တပ္ပမာဏဇာနနဝသေန ပဝတ္တော ပစ္စဝေက္ခိတပရိဘောဂေါ ဘောဇနေ မတ္တညုတာ နာမ ဝုစ္စတိ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၃။ ယုတ္တာဿ နိဒ္ဒေါသာဿ ဘောဇနဿ ပရိမာဏဿ စ ဝသေန ဇာနနံ ယုတ္တပမာဏဇာနနံ နာမ။ မူလဋီ၊ ၁။၁၈၇။

ယုတ္တပ(ပဖ)ယုဘ (က) [ယုတ္တ+ပယုတ္တ] (၁) အလွန်-ကောင်းစွာ-ကြိုးစား-အားထုတ်-လုံ့လပြု-သော။ (၂) အကြိမ်ကြိမ်-အဖန်ဖန်-ကြိုးစား-အားထုတ်-လုံ့လပြု-သော၊ (ရွှေလုံ့လ နောက်လုံ့လစပ်၍ မပြတ်အားထုတ်သော၊ ကောင်းသောလုံ့လဖြင့် ဉာဏဘာဝနာကို မပြတ်အားထုတ်သော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ပြည်၊ သဂ္ဂ။၅၊၁၇၄။) (၃) အလွန်-အကြိမ်ကြိမ်-အဖန်ဖန်-ကြိုးစား-အားထုတ်-လုံ့လပြု-ရာ။ (၁) ဝိဝိတ္တေသု သေနာသနေသု ယုတ္တပယုတ္တာ အနုညာကိစ္စာ ဝိဟရေယျာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄၊ ယုတ္တပယုတ္တာတိ သမ္မဒေဝ ယုတ္တာ။ သာဓုကာ၊ ၂။၄၄။ (၂) သာသနေ ယုတ္တပယုတ္တော (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁၊ ၂၂၇)တိ ဘာဝနာမနုယုတ္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁၊၃၃၈။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။၃၃၁။ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာသာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၉)တိ ယောဂဂန ဉာဏေန ဘာဝနာမနုယုဉ္ဇန္တာသာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄၂၊(-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅)။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၆၊ ၂၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၅)။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၆၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၈၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၇၉။ မဇ္ဈိ၊၃။၁၅၊ ၂၄၉။ မူလဋီ၊ ၂။၂၂၆။) (၃)အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယုတ္တပ(ပဖ) ယုတ္တကာလ (ပု) [ယုတ္တပယုတ္တ+ကာလ] (၁,အလွန်-ကြိုးစား-အားထုတ်-လုံ့လပြု-ရာ-အခါ-ကာလ။ (၂) အကြိမ်ကြိမ်-အဖန်ဖန်-ကြိုးစား-အားထုတ်-လုံ့လပြု-ရာ-အခါ-ကာလ။(၁)(၂)နိုင်ငံမနံဝါပရက္ကမနံ ဝါ ယုတ္တာယုတ္တကာလေ သာဓု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၁။ (-အ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၇၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၃၆။)

ယုတ္တပယုတ္တဒိဘ္ဘ (တိ) [ယုတ္တပယုတ္တ+ဒိဘ္ဘ] အလွန်-အကြိမ်ကြိမ်-အဖန်ဖန်-ကြိုးစား-အားထုတ်-လုံ့လပြု-သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ဘိက္ခုနော နာမ ... ယုတ္တပယုတ္တစိတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၉၉။

ယုတ္တပရိဘောဂ (ပု) [ယုတ္တ+ပရိဘောဂ] သင့်လျော် လျောက်ပတ်သော-ဘုဉ်းပေး-သုံးဆောင်-ခံစား-ခြင်း၊ (ဆွမ်းမသော ပစ္စည်းတို့ကို) ပစ္စဝေက္ခဏာ ဆင်ခြင်၍-ဘုဉ်းပေး-သုံးဆောင်-ခံစား-ခြင်း။ ယုတ္တပရိဘောဂဝသေနာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂၂တိ ပစ္စဝေက္ခိတွာ ပစ္စယာနံ ပရိဘောဂဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဖဝ။

ယုတ္တပရိဘောဂသင်္ဂဟ (ပု) [ယုတ္တပရိဘောဂ+သင်္ဂဟ] (ရဟန်းတို့အား) လျောက်ပတ်သော- ဘုဉ်းပေး- သုံးဆောင်- ခံစား- ခြင်းကို - သိမ်းကျုံး - ပေါင်းယူ - ခြင် ။ ယုတ္တပရိဘောဂသင်္ဂဟော (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂) ပဗ္ဗဇိတာနုစ္ဆဝိကဿ ပစ္စယပရိဘောဂဿ ဝုတ္တတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဖဝ။

စက ားရှိသော၊ သူ။ (နာ) (၂) အကျိုး အကြောင်းနှင့်စပ်– (သင့်လျော်လျောက်ပတ်)– လွတ်လွတ်ကျတ်ကျတ်ဖြစ်– သော ပဋိဘာန်–ဉာဏ်–ပညာ။ (ခ) (က) (ခ) ယုတ္တပဋိဘာနော စ မုတ္တပဋိဘာနော စ ယုတ္တမုတ္တပဋိဘာနော စ ပဋိဘာနဝါ။ သုတ္တန်၊ ၌၊၊၉၉။အပ၊၌၊။ ၂၀၇။ စူဠနိ၊၌။ ၁၂၇။(နာ) (၂) ပဋိဘာန (ဝိ၊ခု၊၃၁၆။အံ၊ ၂။ ၃၅)နှင့် ယုတ္တမုတ္တပဋိဘာနံ။ အံ၊၌၊၃၊။ ၂၁။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၅။

ယုတ္တမုတ္တဝါဒီ (တိ) [ယုတ္တမုတ္တ+ဝဒ+ဏီ။ ထိ–၌ ယုတ္တမုတ္တဝါဒီနီ။] (က) အကျိုးအကြောင်း နှင့်စပ်– သင့်လျော်– လျောက်ပတ်–သော စကား, လွတ်လွတ် ကျတ်ကျတ်ဖြစ်သော စကားကိုဆိုလေ့ရှိသော၊ (ခ) သင့်လျော် လျောက်ပတ်သော စကား, ရဲရင့်သော စကားကို ဆိုလေ့ရှိသော၊ (ဂ) သိကြား လွတ်သော လက်နက်သို့ ချက်တိုင်းမှန်သဖြင့် အသင့်ဆိုနိုင် တွေးမြင်နိုင်းဆ မကြံရလျက် ချက်တဖြုတ် လွတ်လွတ်ဆိုနိုင်သော၊ သူ။ (အဘိ၊၌၊၁၊၄၅၃။ ပြည်၊သျှ။ အသင့်ကို ဆို နိုင် လွတ်လွတ်ဆိုနိုင်သော၊သူ။) (အကျဉ်း)။ (က)(ခ) (ဂ) ယုတ္တမုတ္တဝါဒီနာ ဝါဒီဝရေန မဟာ၊ ဝိနာ.. ဝိ၊၌၊၄။ ၂၆၄။ ကခ်ီ။၁၅၇။မ၊၌၊ ၄။ ၂၅၃။ သံ၊၌၊၃၊၃၄၀။ အဘိ၊၌၊၁။၄၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၅၅။ ယုတ္တဥ္ဉ ပရိသာယ သောတေန အနုရူပတ္တာ,မုတ္တဥ္ဉ ပရိသာယ ဂိသာရဒတ္တာတိ ယုတ္တမုတ္တ၊ ဝစန်၊ တံ ဝဒတိ သီလေနာတိ ယုတ္တမုတ္တဝါဒီ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၆၅၂။

ယုတ္တမုတ္တသိလိဋ္ဌ (တိ) [ယုတ္တမုတ္တ+သိလိဋ္ဌ] သင့်လျော်လျောက်ပတ်–လွတ်လွတ်–ပြေပြစ် သော။ ယုတ္တမုတ္တသိလိဋ္ဌံ ပဋိဘာနံ ဝိလမ္ဘန-ပဋိဘာနံ။မူလဋီ၊ ၂။၂၁၁။(–အနုဋီ၊ ၂။၂၁၈)။

ယုတ္တယာန (နာ) [ယုတ္တ+ယာန] (အာဇာနည် မြင်း) တပ်– က– အပ်သောယာဉ်ရထား။

ယုတ္တပရိယေသန (ထီ၊နာ) [ယုတ္တ+ပရိယေသန] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော – ရှာမှီး–ရှာဖွေ–ခြင်း။ ယုတ္တပဋိဂ္ဂဟဏ-ကြည့်။

ယုတ္တပွယောဂ (ပု) [ယုတ္တ+ပယောဂ] သင့်–သင့်လျော်–သော– အ–ကြောင်း– ဥပါယ်–နည်းလမ်း။ အယမေတ္ထ ဉာယော ယုတ္တပွ-ယောဂေါ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၀၁။

ယုတ္တဗလိဗဒ္ဒ (ပု) [ယုတ္တ+ဗလိဗဒ္ဒ] (ယန္တရား စက်၌) ယှဉ်–တပ်–က–ကော့– ကောက်–အပ်သောနွားလား၊ (ဥသဘ)။ စက္ကယန္တေ ယုတ္တဗလိဗဒ္ဒေါ ဝိယ။မ၊၌၊၁၊၆၇။

ယုတ္တမဒ္ဒဝ (နာ၊ပု) [ယုတ္တ+မဒ္ဒဝ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်– သော နူးညံ့မှု၏ အဖြစ်၊ သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော နူးညံ့ခြင်း။ တံ ကမ္မညံ ဟောတိ ယုတ္တမဒ္ဒဝံ ဝိယ သုဝဏ္ဏံ။ မူလဋီ၊၁။၉၇။

ယုတ္တမန (တိ) [ယုတ္တ+မန] (ဟိရိနှင့်)ယှဉ်သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ ဟိရိယာ ဝါ ယုတ္တမနာတိ ဟိရိမနာ။ မ၊၌၊၁။၁၉၃။

ယုတ္တမရဏ (တိ) [ယုတ္တ+မရဏ] (အနည်းငယ် ပူသော ကိုယ်ဒွေနှင့်) ယှဉ်သောသေခြင်း ရှိသော၊သူ၊ (သေပြီးခါစပုဂ္ဂိုလ်)။ အာမ-တောတိ ဝါ ဣဿဒဒ္ဓဏေန ဥသ္မနာ ယုတ္တ-မရဏောဝ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၅၃–၄။

ယုတ္တမုတ္တပ(ပ္ပ) ဋိဘာန (တိ) [ယုတ္တ+မုတ္တ+ပဋိဘာန] (ခ) (က) အကျိုးအကြောင်းနှင့် စပ်–(သင့်လျော်လျောက်ပတ်) –လွတ်လွတ် ကျတ်ကျတ်ဖြစ်–သော– ပဋိဘာန်–ဉာဏ်–ပညာ–ရှိသော၊အသင့်လွတ်လွတ်ဆိုနိုင်သော ပညာရှိသော၊ သူ။ (စူဠနိ၊သျှ။) (ခ) အကျိုး အကြောင်းနှင့်စပ်– (သင့်လျော် လျောက်ပတ်)– လွတ်လွတ်ကျတ်ကျတ်ဖြစ်– သော - ပဋိဘာန်–ဉာဏ်–ပညာ– အားထင်လာသည့်

မိလိန္ဒ။ဝ၅၂။ ဒီဃ၊ ၂။ဝ၃၄။ မဇ္ဈ၊ ၁။ ၂၅၃။ သံယု၊ ၂။၄၊၅၊ ၂၀၇။ အံဂု၊ ၁။ ၃၀၈။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၂၆၂။ ဝိမတိ၊ ၁။၁ ၂၀။)

ယုတ္တယောဂဘိက္ခု (ပု) [ယုတ္တယောဂ+ဘိက္ခု] ကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာကို – အဖန်ဖန်လဲလဲ အားထုတ်ခြင်းရှိ – အားကုံးတွ် – သော ရဟန်း။ ယုတ္တယောဂ–လည်း၊ကြည့်။ ယုတ္တ-ယောဂဘိက္ခု အဓိဋ္ဌာန (ဒီဃ၁။၁၁၆)။

ယုတ္တယောဂဘိက္ခု (ပု) [ယုတ္တယောဂ+ဘိက္ခု] ကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာကို – အဖန်ဖန်လဲလဲ အားထုတ်ခြင်းရှိ – အားကုံးတွ် – သော ရဟန်း။ ယုတ္တယောဂ–လည်း၊ကြည့်။ ယုတ္တ-ယောဂဘိက္ခု အဓိဋ္ဌာန (ဒီဃ၁။၁၁၆)။

ယုတ္တရထ (ပု) [ယုတ္တ + ရထ] (မြင်းမတ်နှင့်) ယှဉ်သော ရထား၊ (မြင်းမ) တပ်–က–ကော့ –ကောက် – အပ်သော ရထား။ စာ၌ဟိ ဝဋ္ဋဝါဟိ ယုတ္တရထေန။ သံဂီ၊ ၁။၁၅၆။

ယုတ္တရူပ (တိ) [ယုတ္တ+ရူပ] သင့်လျော်သော သဘောရှိသော။ ကေဝဋ္ဋဂဟပတိ ဒက္ခိဏံ ပဋိဂ္ဂဟေတုံ ယုတ္တရူပေါ နု ခ္ဝိ။ အံဂု၊ ၁။ ၂၆၉။ (–သံဂီ၊ ၂။၉၁။ အာဘိဓာ၁။ ၂၆၈။ ဓမ္မပဒ၊ ၂။ ၁၉၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁ ၂၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၄၄။)

ယုတ္တဝစန (န) [ယုတ္တ+ဝစန] အသင့်ကို ဆိုကျောင်း ဖြစ်သော – စကား – သဒ္ဒါ။ သင့်လျော် – လျောက်ပတ် – သောစကား။ အဒ္ဓါတိ ..... နိယောဂဝစနံ။ စူဠနိ။ ၂၂၈။ နိယောဂဝစနဋ္ဌေ ယုတ္တဝစီ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၈၇။

ယုတ္တဝါစာ (ထီ) [ယုတ္တာ+ဝါစာ] သင့်လျော်– လျောက်ပတ် – သောစကား။ အောက်ပုဒ်– ကြည့်။

ယုတ္တဝါစာဘာသန (န) [ယုတ္တဝါစာ+ဘာသန] သင့်လျော်– လျောက်ပတ်–သော စကားကို ပြောဆိုခြင်း။ ယုတ္တဝါစာဘာသနေ သာဓေ-တဗ္ဗေ။ ဝိမတိ၁။၅၁။

ဇေတေနုပါယေန ယုတ္တယာနဿ ဌာနဓောဒေါ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၁၊ ၂။ ၂၉၁။ ယာနိကတာတိ ယုတ္တယာနံ ဝိယ ကတာ။ ဒီ၁၊ ၂။၁၄၄။သံ၁၊ ၁။၁၆၆။ သံ၁၊ ၂။ ၂၀၆။ (–မ၁၊၄။၁၀၃။ ဒီ၁၊ ၂။၁၄၀။ မ၁၊ ၃။၃၁။ သံ၁၊ ၁။ ၂၁၄။ သံ၁၊ ၂။၁၀၇။)

ယုတ္တယာနပဋိဘာဂ (ပု) [ယုတ္တယာန+ပဋိဘာဂ] (မြင်း) တပ်–က– အပ်သော– ယာဉ်– ရထားနှင့်တူသော။ ယုတ္တယာနပဋိဘာဂါ ဟုတ္ထာ။ မ၁၊ ၂။၄။

ယုတ္တယာနသဒိသ (တိ) [ယုတ္တယာန+သဒိသ] ယုတ္တယာနပဋိဘာဂနှင့် အနက်တူ။ ယာနိ-ကတာတိ ယုတ္တယာနသဒိသာ ကတာ။ အံ၁၊ ၃။၉၅။ ပဋိသံ၁၊ ၂။၀၀–၁။

ယုတ္တယောဂ (တိ) [ယုတ္တ+ယောဂ] (က) အားထုတ်အပ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းပွားများခြင်း ဟုဆို အပ်သော အားထုတ်ခြင်းရှိသော၊သူ။ (ခ) ကမ္မဋ္ဌာန်းပွားများခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အားထုတ်ခြင်း၌ ယှဉ်သော၊ သူ၊ (ဂ) ကမ္မဋ္ဌာန်း ဘာဝနာကို – အဖန် တလဲလဲ– အားထုတ်ခြင်းရှိ– အားထုတ်– သော၊ သူ။ (က) (ခ) (ဂ) အာရာဓနိယော ခေါ အာဝုသော ဓမ္မော ယုတ္တယောဂေန။ ဝိ၁။ ၁၄၂။ ယုတ္တယောဂါ သဒါသိယာ (ထေရ။ ၃၀၅)တိ သဗ္ဗကာလံ ဘာဝနာနုယုတ္တော သိယာ။ ဆဒ္ဓာ၁၊ ၂၊ ၂၀၄။ ပရိဿာဝနေန အဋ္ဌတေ၊ ယုတ္တယောဂဿ ဘိက္ခုနော၊ဝ၁၊ ၁။ ၂၀၅၊ဒီ၁၊ ၁။ ၁၁၄၊ ယုတ္တော ဘာဝနာ-နုယောဂေါ အဿာတိ ယုတ္တယောဂေါ.... ဘာဝနာနုယောဂမနုယုတ္တဿာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ သာရတ္ထ၊ ၂။၅၁။

ယုတ္တော ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာသင်္ခါတော ယောဂေါ ယဿ တသ္မိံ ဝါ ယောဂေါ ယုတ္တော ဘိ ယုတ္တယောဂါ။ သီ၁၊ သစ်၊ ၂။ ၁၁၅။ (–အာ၊ ၁။၅၆။ အာ၊ ၂။ ၂၂၁၊ ၂၉၂။

ယုတ္တဝါတပါန (တိ) [ယုတ္တ+ဝါတ+ပါန] တပ်ဆင်ထားအပ်သော– လေသာတံခါး – လေသာပြူတင်း–ရှိသော၊အိမ်။ ပိဟိတဝါတပါနာနိ (အံ၊ဝ။၉၉)တိ ယုတ္တဝါတပါနာနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၀။

ယုတ္တဝါဒ (ပု) [ယုတ္တ+ဝါဒ] သွင့်လျော်–လျောက်ပတ် – သောအယူဝါဒ။ ယုတ္တဝါဒံ ဝဒါမ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၄၆။ မဟာသုမတ္ထေရ-ဝါဒေါဝ ယုတ္တဝါဒေါ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၁၈။

ယုတ္တဝါဒီ (တိ) [ယုတ္တ+ဝဒ+ဏီ။ ထိ–၌ ယုတ္တ-ဝါဒိနိ။] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော စကားကို ပြောဆိုလေ့ရှိသော၊သူ။ ယုတ္တဝါဒီ မယံ အယျပုတ္တော ဥရေ သံဝဓုပုတ္တော ဝိယ အဟောသိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၆၁။ (–ဝဇီရ။၅၇၃)

ယုတ္တဝါဟ (တိ) [ယုတ္တ+ဝါဟ] ယှဉ်ကပ်–က–ကော့ – ကေ၁က် – အပ်သော ဆင်ယာဉ် မြင်းယာဉ်ရှိသော၊ ဆင်ယာဉ် မြင်းယာဉ် ကသော။ ယဒိပိ ဒေဝလောကေ ရထဝိမာ-နာနိ ယုတ္တဝါဟာနိပိ ဟောန္တိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၃။

ယုတ္တသကုဏ (ပု) [ယုတ္တ+သကုဏ] (အတောင်တို့နှင့်) ယှဉ်သောငှက်၊ (အတောင်)ရှိသောငှက်။ ပက္ခိသကုဏောတိ ပက္ခေဟိ ယုတ္တ-သကုဏော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၈၃။

ယုတ္တသညာ (ဃီ) [ယုတ္တာ+သညာ] ရဟန်း တရား၌) ယှဉ်သော အမှတ်သညာ။ ယုတ္တ-သညာ (မဟာနိ။၁၄၉)နှစ်ဆ သမဏဓမ္မေ ယုတ္တ-သညံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၆။

ယုတ္တသဒ္ဒ (ပု) [ယုတ္တ+သဒ္ဒ] ယုတ္တ–သဒ္ဒါ။ ယုတ္တသဒ္ဒဿ လောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၂၇၄။

ယုတ္တသဘာဝ (တိ) [ယုတ္တ+သဘာဝ]သင့်လျော်–ခလျောက်ပတ် – သော သဘောရှိသော။ ယုတ္တသဘာဝေါ သမတ္တော ဝါ ပရိယတ္တရူပေါ ဃထုဝါသံ သဏ္ဌပေတုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။

ယုတ္တသိန္ဓဝ (ပု) [ယုတ္တ+သိန္ဓဝ] (ရထား၌)တပ်–က–ကော့–ကောက်– အပ်သော သိန္ဓော မြင်း။ တံ ရာဇာစေဝ ရထေ ယုတ္တသိန္ဓဝါ ဗ ပဿန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၁။

ယုတ္တသေဝက (တိ) [ယုတ္တ+သေဝက။ ထိ–၌ ယုတ္တသေဝိကာ။] (များစွာသော ပရိသတ်နှင့်) ယှဉ်လာ–ဆည်းကပ်လာ – သော၊သူ၊ (များစွာသော ပရိသတ်) ခြံရံ၍ ဆည်းကပ်ခစားသော၊သူ။ ဣဒါနိ သော ဣဓာဂန္ဆာ၊ အတိထိ ယုတ္တသေဝကော။ ဇာ၊ဝ။၈၆။ ဝေဝါ-ဟိကပုဏ္ဏသော မဟာတိယာ ပရိသာယ ဃုတ္တော ယုတ္တသေဝကော ဣမ အတိထိ ဟုတ္ဝာ အာဂတော ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၇၇။

ယုတ္တဟယဝါဟနသဟဿ (တိ) [ယုတ္တ+ဟယ-ဝါဟနသဟဿ (=ဟယ+ဝါဟန+သဟဿ။)]က အပ်သော မြင်းယာဉ် တစ်ထောင်ရှိသော၊ မြင်းယာဉ် တစ်ထောင်ကသော။ ဟယဝါဟန သဟဿယုတ္တံ ယုတ္ထ-ဟယဝါဟနသဟဿန္တိ ဟိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ၊၂၅၆။

ယုဉ္ဘဟေတု (ပု) [ယုတ္တ+ဟေတု] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–ဖသာအကြောင်း။ ယုတ္တ ဟေတုနာ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၆)တိ ယုတ္တိယုတ္တေန ဟေတုနာ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၀၃။

ယုတ္တာကာရဒဿန (န) [ယုတ္တ+အာကာရ+ဒဿန] အားထုတ်သော အခြင်းအရာကို ပြခြင်း။ တေန ဗုဒ္ဓါနုဿတိဘာဝနာယ ယုတ္တာကာရဒဿနေန သမ္ဗတ္တ ကမ္မဋ္ဌာနာ-နုယောဂမာဟ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၀-၁။

ယုတ္တာယုတ္တ (တိ) [ယုတ္တ+အယုတ္တ] သင့် မသင့်သော။ ဒဟရကုမာရာ နာမ ယုတ္တာယုတ္တံ ကထေန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၂။)

ယုတ္တာယုတ္တဇာနန (ထီ၊နာ) [ယုတ္တာယုတ္တ+ဇာနန] သင့် မသင့်ကိုသိခြင်း။ ကထံ ဗန တေသံ ယုတ္တာယုတ္တဇာနနာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၄။

ယုတ္တာယုတ္တပရိက္ခာ (ထီ) [ယုတ္တာယုတ္တ+ပရိက္ခာ] သင့် မသင့်ကို–စူးစမ်း–စစ်ဆေး–ဆင်ခြင်–ခြင်း။ ယုတ္တာယုတ္တပရိက္ခာ (နေတ္တိ။၃)တိ ယုတ္တာသာ စ အယုတ္တာသာ စ ဥာပရိက္ခာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၄။ ယုတ္တာယုတ္တပရိက္ခာ ယုတ္တာယုတ္တိနံ ဝိစာရဏာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၁။

ယုတ္တာယုတ္တလက္ခဏ (နာ) [ယုတ္တာယုတ္တ+လက္ခဏ] သင့် မသင့်သော လက္ခဏာ။ ယောဂရဟ်တန်တို့ ကေနစိ ယုတ္တာယုတ္တလက္ခဏသံယောဂရဟိတံ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၉၀။

ယုတ္တာယုတ္တဝိစာရ (ပု) [ယုတ္တာယုတ္တ+ဝိစာရ] သင့် မသင့်ကို– ရွေးချယ်– စိစစ်– စူးစမ်း–ဆင်ခြင် – ခြင်း။ ယုတ္တာယုတ္တဝိစာရံ ဒဿေတွာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ။၆၀။

ယုတ္တာယုတ္တဝိဘာဂ (ပု) [ယုတ္တာယုတ္တ+ဝိဘာဂ] သင့် မသင့်ကို– ဝေဖန်– ပိုင်းခြား– ခြင်း။ ဗျဉ္ဇနတ္ထာနံ ယုတ္တာယုတ္တဝိဘာဂ ဝိဘာဝန-လက္ခဏော ဟိ ယုတ္တိဟာရော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၅။

ယုတ္တာယုတ္တသမာသ (ပု) [ယုတ္တာယုတ္တ+သမာသ] ယုတ္တသမာသ်, အယုတ္တသမာသ်။ ယုတ္တာယုတ္တသမာသေန ဒုဝိဓမတ္ထံ ဒဿေတုံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၂၉၁။ (စပ်အပ်သော ပုဒ်နှင့် စပ်သော သမာသ်သည် ယုတ္တသမာသ်မည်၏။ ပြယုဂ်ကား–ရညော ပုတ္တော–စသည်တည်း။ ဤဆုဇပုတ္တော–ဟူသော်သမာသ်သည် ဆုဇ-ဟူသောပုဒ်ကို စပ်အပ်သော ပုတ္တ–ဟူသော ပုဒ်နှင့် စပ်သောကြောင့် ယုတ္တသမာသ် မည်၏။ အယုတ္တသမာသ–လည်းကြသို့။)

ယုတ္တာယုတ္တိ (ထီ) [ယုတ္တိ+အယုတ္တိ] သင့်,မသင့်၊ သင့်–မသင့်–ခြင်း၊ သင့်– မသင့်– သည်၏ အဖြစ်။ တေန ယုတ္တာယုတ္တိနံ ဟေတုံ ဒဿေတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ၊၂၉။ ယုတ္တာယုတ္တိနံ ဝိစာရဏာ သံဝဏ္ဏနာ ကတာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၁။

ယုတ္တာယုတ္တိပရိက္ခာ (ထီ) [ယုတ္တာယုတ္တိ+ပရိက္ခာ] ယုတ္တာယုတ္တပရိက္ခာနှင့် အနက်တူ။ “ယုတ္တာယုတ္တိပရိက္ခာ”တိပိ ပါဌော၊ ယုတ္တိ-အယုတ္တိနံ ဝိစာရဏာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၄။

ယုတ္တာယုတ္တိဝိစာရဏ (ထီ၊နာ) [ယုတ္တာယုတ္တိ+ဝိစာရဏ](ထီ) (၁) သင့် မသင့်ကို–ရွေးချယ်–စိစစ်– စူးစမ်း– ဆင်ခြင်– ကြောင်း (သံဝဏ္ဏနာ)။ (ထီ၊နာ) (၂) သင့် မသင့်ကို–ရွေးချယ်– စိစစ်– စူးစမ်း– ဆင်ခြင်–ခြင်း။ (ထီ) (၁) ယုတ္တာယုတ္တိဝိစာရဏာယံ ဝဇ္ဇေ-တဗ္ဗေသု တာဝ ပဌမံ ပဋိပတ္တိတိ ဒဿေန္တော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၅၅။ (ထီ၊နာ) (၂) ယုတ္တာယုတ္တိ-ဝိစာရဏလက္ခဏ-ကြည့်။

ယုတ္တာယုတ္တိဝိစာရဏလက္ခဏ (တိ) [ယုတ္တာယုတ္တိ-ဝိစာရဏ+လက္ခဏ] သင့် မသင့်ကို–ရွေးချယ်–စိစစ်– စူးစမ်း– ဆင်ခြင်– ခြင်း လက္ခဏာ ရှိသော။ ယုတ္တာယုတ္တိဝိစာရဏလက္ခဏော သံဝဏ္ဏနာဝိသေသော ယုတ္တိဟာရော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၀။

ယုတ္တာသန (နာ) [ယုတ္တ+အာသန] သင့်လျော်–လျောက်ပတ် – သောနေရာ။ မဟာသေဋ္ဌိ အတ္တနော ယုတ္တာသနံ ဥတ္တာ နိသီဒ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။၁၈၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇၊၁၅၃။)

ယုတ္တိ[1] (ထီ) [ယုဇ+တိ။ယုတ်–သံ။ ဇုတ်–ပြာ။] (၁) အသင့်ယုတ်၊ သင့်လျော်သောသဘော။ (၂) အကြောင်းယုတ်၊ အကြောင်းဥပါယ်။ (၃) ယှဉ်ခြင်း။ (၄)နည်း နည်းလမ်း၊ နည်းနာ၊စနစ်။ (၅)စျေးရုံ။ (၆)တရားတွေ့ခြင်း။ (၇) ယှဉ်စေ – ခန့် – ထည့်သွင်း – ဒဿ်ဆု (နှေ့)။ (၁) အသင့်ယုတ်၊ သင့်လျော်သော သဘော။ အယဉ် သမ္မသ်မိ ဝိနယေ ယုတ္တိ။

ပေန "ရူပဘဝေါ ရူပ"န္တိ ယထာ၊ ယုတ္တိသဟစရဏကော ဝ်။ နေတ္တိ၊ ၌။၁၅။ တောယဝိသေသသံဝဏ္ဏနာယ .... ယုတ္တာယုတ္တိဝိစာရိယတိ၊ ဣတိ ဝိစာရဏကာရဏတ္တာ "တောယာ"တိ ပဒေန နိဒ္ဒိဋ္ဌာ ဝိသေသသံဝဏ္ဏနာ ယုတ္တိ နာမ။ ဣဓ ဥတ္တရပဒလောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော၊ ယုတ္တိယာ ဝိစာရဏာ, ဝိစာရဏိယဘာဝေန သဟစရဏတောဝါ ယုတ္တိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၀။

ယုတ္တိအဘာဝ (ပု) [ယုတ္တိ+အဘာဝ] အသင့် ယုတ္တိမရှိခြင်း၊အသင့်ယုတ္တိမရှိသည်၏ အဖြစ်။ ဧဝံ ယုတ္တိအဘာဝမတော တမြိ နှ ယုဇ္ဈတိ။ ကခ်ါ။၁၀၂။

ယုတ္တိအယုတ္တိပရိက္ခာဝိစာရဏ (ထီ-နှ) [ယုတ္တိ၂+အယုတ္တိ+ပရိက္ခာ+ဝိစာရဏ]သင့်မသင့်ကို–စူးစမ်း–စိစစ်–ခြင်း။ သော ယုတ္တိအယုတ္တိပရိက္ခာဂိ၁ဏသခ်ါတော.... "ယုတ္တိဟာရော"တိ နိဒ္ဒိဋ္ဌော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၁။

ယုတ္တိကတ (နှ) [ယုတ္တိ+ကတ] (ကြေးသံစသည်ဖြင့်) ရောနှောအပ်သော ဧရ္ဃ၊ အထည်ပျက်ဧရ္ဃ၊ ယုတ္တိကတဧရ္ဃ၊ စပ်ဧရ္ဃ။ သုဝဏ္ဏေသု ဟိ ယုတ္တိကတံ ဟိနံ၊ တတော ရသဝိဒ္ဒံ သေဋ္ဌံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၉၈။ (–သာရတ္ထ၊၃။ ၂၁၄။)

ယုတ္တိကဟာပဏ (ပု) [ယုတ္တိ+ကဟာပဏ] မင်းခစားတို့၏ အရေအတွက်၌– ယှဉ်စေ– ခန့်–ထည့်သွင်း–အပ်ရာနေ့ (အလုပ်ခန့်အပ်သောနေ့)၌ ရအပ်သော–အသပြာ–ငွေ–ပိုက်ဆံ–ဒင်္ဂါး။ ယုတ္တိကဟာပဏော ဝါ ဗန္ဓကဟာပဏော ဝါ။ မ၊၌၊ ၂။ ၂၄၉။ သေဝကာနံ ဂဏနာယ ယောဇိတဒိဝသေ လဗ္ဘမာနကဟာပဏော ယုတ္တိကဟာပဏော။ မ၊၌၊ ၂။ ၂၇၂။

ယုတ္တိကာရဏ (နှ) [ယုတ္တိ+ကာရဏ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော အကြောင်း။ ယုတ္တိကာရဏံ ဒဿေတွာ ဝါ နှ ဘိန္ဒိတဗ္ဗ-

ဝိ၊၌၊၁။ ၇၉။ ထွေ ဒေဒိသေ ဟတ္ထဝဏ္ဏနာဒိ-ပါဠိဟာရိယေ ယုတ္တိ ယုတ္တရူပါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊ ၂။ ၃၀။ (–ဝိ၊၌၊၁။ ၂၀၉။ ဝိ၊၌၊ ၂။၁၉၇။ ပဋိသံ၊၌၊ ၁။ ၂၃၂။ ဥဒါန၊၌။ ၀၄။ မဟာနိ၊၌။ ၂။ ဝ၈်ဂ္ဂ။ ၁၆၆၊၁၇၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇၃။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၇၊ ၁၅၂။ ကခ်ါ၊၌။ ၄၅။)

(၂) အကြောင်းယုတ္တိ၊ အကြောင်းဥပါယ်။ ယုတ္တိ (မ၊၌၊၁။ ၆၇)နှင့် ဥပပတ္တိ-သာဓနယုတ္တိ'၊ ဟေတုန္တိ အတ္ထော။ မ၊၌၊၁။ ၁၅၀။ ကထံ တာယ ယုတ္တိယာ ကေန ကာရဏေန ပညံ လဘတိ။ သံ၊၌၊၁။၃၀၃။ ယုတ္တိ (အဘိ၊၌၊၁။ ၄)တိ ဥပါယော။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၅။ အတ္ထယုတ္တိပုစ္ဆာတိ ပညာဒိအတ္ထ-သမဓိဂမဿ ယုတ္တိယာ ကာရဏဿ ပုစ္ဆာ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၃၂၅။ (–မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၄။ မူလဋီ၊၁။ ၃၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁၇။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၁၂၀။)

(၃) ယှဉ်ခြင်း။ ယုတ္တိသဒ္ဒေါ ပန ကာရဏ-နိယောဂဉ္စပေါသု ပဝတ္တတိ။ မဏိမ၌။၁။ ၁၆၂။ (၄)နည်း၊နည်းလမ်း၊ နည်းနာ၊စနစ်။ ဧဝံ ဣမာယ ယုတ္တိယာ ဣမိနာ ယောဂေန နယေန....ယုတ္တိ ဂဝေသိတဗ္ဗာ။ နေတ္တိ၊၌။၈၇။ (၅) ဈေးရုံ။ ယုတ္တိဒ္ဒါလန္ဒိတေသုဒ္ဓေါ။ ဓာန်၊ဘူ၊သစ်။၁၁၂၆။ (၆) တရားဟေတုခြင်း။ ယုဘျန္တာသဂ္ဂိတေသုဒ္ဓေါ။ ဓာန်၊သျ၊ တောင်ပေါက်။၁၁၂၆။ (၇) ယှဉ်စေ– ခန့်– ထည့်သွင်း--အပ်ရာ (နှေ့)။ ယုတ္တိကဟာပဏ–ကြည့်။

ယုတ္တိ၂ (ထီ) [ယုတ္တာ ယုတ္တိ=) ယုဇ္ဇ်+ဝိစာ-ရဏ။ နေ ာက်ပုဒ်ကျေ။ ယုတ္တာယုတ္တိဝိစာရိ-ယတိ ဧတောယတိ ယုတ္တိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၀၊] ယုတ္တိတာရ၊ သင့်, မသင့်ကို စိစစ်ကြောင်းဖြစ်သော–ဟာရ– သံဝဏ္ဏနာအထူး။ ယုတ္တိ (နေတ္တိ။ ၂)တိ ဥပပတ္တိသာဓနယုတ္တိ၊ ဣဓ ပန ယုတ္တိဝိစာရဏာ ယုတ္တိ ဥတ္တရပဒလော-

ပရိသော။ ဒီ၊ဠီ၊၃။၁၂၂။ (–သီ၊ဠီ၊သစ်၊၁။ ဘဂဒ်။)

ယုတ္ထိဂဝေသန (ထိ၊န) [ယုတ်တ်+ဂဝေသန] အသင့်ယုတ်တိ– အကြောင်း ယုတ်တိ–ကို–ရှာ–ရှာမှီး–ရှာဖွေ–ခြင်း။ ယသွာပနာယံ ယုတ်တိ-ဂဝေသနာ နာမ န မဟာပဒေသေန ဝိနာ။ နေတ်တိ၊ဋ္ဌ။ဂဝ။ တွေကမေဝ ယုတ်တိဂဝေသနံ န ကာတဗ်ဗံ။ နေတ်တိ၊ဝိ။၁၂၀။

ယုတ္ထိဒိန္ဓန (န) [ယုတ်တိ+စိန္တန] အကြောင်းယုတ်တိကို–ကြံစည်–တွေးတော–ခြင်း။ ဥပါယစိန္တာဝသေနာတိ.... ယုတ်တိစိန္တနာဒိဝသေန။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၉၀။

ယုတ္ထိဒိန္တာ (ထိ) [ယုတ်တိ+စိန္တာ] အသင့်ယုတ်တိ–အကြောင်းယုတ်တိ–ကို–ကြံစည်–တွေးတော–ခြင်း။ ကိ ဝါ တောယ ယုတ်တိစိန္တာယ?။ မနဘ်၊ဋ္ဌ။၁၂၅။

ယုတ္ထိ၊ဿန (န) [ယုတ်တိ+ဒဿန] အသင့်ယုတ်တိကို ပြကြောင်း (ဖြစ်သောစကားရပ်)။ ကေကွဏော စိတ်တံ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ.... ယုတ်တိဒဿနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ဖဖ။

ယုတ္ထိနိဒ္ဓါရဏ (န) [ယုတ်တိ+နိဒ္ဓါရဏ] အသင့်ယုတ်တိကို ထုတ်ဆောင်ခြင်း။ ယာဇာဝတော ယုတ်တိ-နိဒ္ဓါဒေသေန ယောဇေတဗ္ဗာ။ နေတ်တိ၊ဋ္ဌ။ဂဝ။

ယုတ္ထိပက္ခ (ပု) [ယုတ်တိ+ပက္ခ] ယုတ်တိ–သဘာဝ ယုတ်တိ– အသင့်ယုတ်တိ– ၏– အဖို– အစု– အပင်း–အသင်း။ ပတိဋ္ဌာပနပက္ခေ ပန အာဂမောပိ ယုတ်တိပက္ခေယေဝ ဋ္ဌတော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၇။

ယုတ်တ်ပရိကပ္ပနာ (ဿီ) [ယုတ်တိ+ပရိကပ္ပနာ] အကြောင်းယုတ်တိကို–ကြံစည်–တွေးတော–ခြင်း။ အာကာရပရိဝိတက္ကောတိ ယုတ်တိ-ပရိကပ္ပနာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၁၇။

ယုတ္ထိပရိယေသနာ (ထိ) [ယုတ်တိ+ပရိယေသနာ] အသင့်ယုတ်တိကို–ရှာမှီး–ရှာဖွေ–ခြင်း။ ယုတ်တိ-ပရိယေသနံ သာဓယမာနောပိ သိယာ အနုမ္မာဒဝိဃာတဘာဂိ။ ဝဇီရ။၆၁။

ယုတ္ထိ၌ာန (ပု၊န) [ယုတ်တိ+ပဓာန] ပြဓာန်း သော–အကြောင်းယုတ်တိ–အကြောင်းဥပါယ်၊ ပဓာန– အကြောင်းယုတ်တိ– အကြောင်းဥပါယ်။ ကာရဏပ္ပဓာနာ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၆) တိ ယုတ်တိပ္ပဓာနာ။ အနုဋီ၊၂။၁၆၂။

ယုတ်တိဘာဝ (ပု) [ယုတ်တိ+ဘာဝ] သင့်–သင့်လျော်–သည်၏ အဖြစ်။ သုဇ္ဇော အာဂတဿ ယုတ်တိဘာဝေါ သုတ္တကီနယမမ္မတာဟိ အဝိလော-မနံ။ နေတ်တိ၊ဝိ။၃၁။

ယုတ်တိမဂ္ဂ (ပု) [ယုတ်တိ+မဂ္ဂ] သင့်–သင့်လျော်–သော အကြောင်း။ ပရိယေသိတဗ္ဗော ဣဓ ယုတ်တိမဂ္ဂေါ။ ဝဇီရ။၆၁။

ယုတ်တိမဂ္ဂက (တိ) [ယုတ်တိ+မဂ္ဂက] အကြောင်းယုတ်တိကို ရှာမှီးသော၊သူ။ တက္ကီဝါဒီ စ ယုတ်တိ-ဂွဂေကော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၄၄၀။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၃၅။

ယုတ်တိမဂ္ဂန (ထိ၊န) [ယုတ်တိ+မဂ္ဂန] အသင့်ယုတ်တိကို– ရှာ– ရှာမှီး– ရှာဖွေ– ခြင်း။ တဿ ဥပကာရာနုပကာရံ ယုတ်တိမဂ္ဂနေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတ္ဗာ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၀၃။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၄၄။ မူလဋ္ဌ၊၁။၆၂။)

ယုတ်တိမဂ္ဂနိဝါရဏ (န) [ယုတ်တိမဂ္ဂန+နိဝါရဏ] အသင့်ယုတ်တိကို– ရှာမှီး–ရှာဖွေ– ခြင်းကို– တားမြစ်– ပိတ်ပင်–ခြင်း။ န ဝတ္တဗ္ဗံ ပုထုဇ္ဇ-နဂ္ဂါဟာဿ ယုတ်တိမဂ္ဂနနိဝါရဏတော။ မ၊ဋီ၊၁။ ၆၀။

ယုတ်တိယုတ်တ (တိ) [ယုတ်တိ+ယုတ်တ] အကြောင်းယုတ်တိနှင့် ယှဉ်သော။ တံ ပန ကေသတော ယုတ်တိယုတ်တံ ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၆။

ယုတ္တိရဟိတ (တိ) [ယုတ္တိ+ရဟိတ] အသင့်ယုတ္တိမှ ကင်းသော၊ အသင့်ယုတ္တိ မရှိသော။ ယုတ္တိရဟိတဉ္စ ဝစနံ နု ပဏ္ဍိတာနံ စိတ္တံ အာရာဓေဟိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။

ယုတ္တိဝစန (န) [ယုတ္တိ+ဝစန] အသင့်ယုတ္တိကို ဆိုကြောင်းကား၊ သင့်သောစကား၊ အသင့်ယုတ္တိရှိသော စကား။ ကိဉ္စေတ္ထ ယုတ္တိဝစနေန အရဟန္တာနံ အပ္ပဝိသနတော။ ဝဇိရ။၃၅၃။

ယုတ္တိဝါစက (တိ) [ယုတ္တိ+ဝါစက။ထိ–၌ ယုတ္တိ-ဝ စိကာ။] အကြောင်းယုတ္တိကို ဟောကြား တတ်သော (သဒ္ဒါ)။ ကာ၊ဏသဒ္ဒေါ ယုတ္တိ-ဝါစကော "သဗ္ဗမေတံ အကာရဏံ ဝဒတီ" တိ အာဒီသု ဝိယ။ အနုဋီ၊၂။၁၆၂။

ယုတ္တိဝိစာရ (ပု) [ယုတ္တိ+ဝိစာရ] သင့် မသင့်ကို စိစစ်ကြောင်း (ယုတ္တိဟာရ)။ ကသ္မာ ပနာယံ မဟာဝိသယောတိ? ယုတ္တိဝိစာရ-ဘာဝတော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၆၀။

ယုတ္တိဝိစာရဏာ (ထီ) [ယုတ္တိ+ဝိစာရဏာ] အသင့်ယုတ္တိကို စိစစ်ခြင်း။ အယမေတ္ထ-အဓိပ္ပါယနိဒ္ဒါရဏမုခေန ယုတ္တိဝိစာရဏာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၅၈။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၅၅။

ယုတ္တိဝိဘာဝန (ထီ၊န) [ယုတ္တိ + ဝိဘာဝန] ယုတ္တိကို – ထင်စွာ – ထင်ရှားအောင် – ပြခြင်း။ ဣမိနာ နယေန သေသဝါရေသုပိ ယုတ္တိဝိဘာဝနာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၁၂။ (–အာ၊ဋီ၊၃။၁၈၆။)

ယုတ္တိဝိရုဒ္ဓ (တိ) [ယုတ္တိ+ဝိရုဒ္ဓ] ယုတ္တိနှင့်–ဆန့်ကျင်–ဖီလာကန်လန်ဖြစ်–သော။ ယထာ ပါဋိဝိရုဒ္ဓံ၊ ဝေဒံ ယုတ္တိဝိရုဒ္ဓမ်ပိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၇၂။

ယုတ္တိဝိရောဓ (ပု) [ယုတ္တိ+ဝိရောဓ] ယုတ္တိနှင့်–ဆန့်ကျင်–ဖီလာကန်လန်ဖြစ်–ခြင်း။ ယုတ္တိ-ဝိရောဓဘယေန စ ပဋိက္ခိပတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၅၅။ ယုတ္တိဝိရောဓော.... ဗြဟ္မစရိယဝါသဿ အဖလတာတိ ဇေမာဒိကော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၃။၇၀။

ယုတ္တိသဗ္ဘာဝ (ပု) [ယုတ္တိ+သဗ္ဘာဝ (=သန္တ+ဘာဝ။)] ယုတ္တိ၏ ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်။ အထ ခေါ ပါဋ္ဌသဗ္ဘာဝတော ယုတ္တိသဗ္ဘာ-ဝတော စ ဂဟေတဗ္ဗမေဝ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၂။

ယုတ္တိသဘာဝ (တိ)[ယုတ္တိ+သဘာဝ]အကြောင်းယုတ္တိသဘောရှိသော၊ အကြောင်းယုတ္တိနှင့် ယှဉ်သော။ကာရဏဇာတိကန္တိ ယုတ္တိသဘာဝံ၊ ယုတ္တိယာ ယုတ္တန္တိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၃။၁၆၃။

ယုတ္တိသမဓိဂမ (ပု) [ယုတ္တိ+သမဓိဂမ] အသင့်ယုတ္တိကို ကောင်းစွာ–ရ–သိ–ခြင်း။အယုတ္တ-ပရိဟာရေန ယုတ္တိသမာဓိဂမော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ဂဂ။

ယုတ္တိသမာရူဠှ (တိ) [ယုတ္တိ+သမာရူဠှ] ယုတ္တိသို့ ကောင်းစွာတင်အပ်သော။ ယဒိ စ သန္နိဿိတိ ယုတ္တိသမာရူဠှံ အတ္ထတော စ အညတ္ထံ။ နေတ္တိ။၂၁။

ယုတ္တိသဟစရဏ (န) [ယုတ္တိ+သဟစရဏ] ယုတ္တိနှင့် အတူတကွဖြစ်ခြင်း။ ယုတ္တိတိ ဥပပတ္တိ-သာဓနယုတ္တိ.... ယုတ္တိသဟစရဏတော ဝါ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၅။

ယုတ္တိသဟိတ (တိ) [ယုတ္တိ+သဟိတ] (၁) အကြောင်းယုတ္တိနှင့် တကွဖြစ်သော။ (၂) အသင့်ယုတ္တိနှင့် တကွဖြစ်သော။ (၁)သကာ-ရဏာတိ ယုတ္တိသဟိတာ။ သံ။ဋီ၊၂။၃၇၈။ (၂) နု နု စ အညေပိ ဟာရာ ယုတ္တိသဟိတာ-ဧဝ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၄။

ယုတ္တိဟာရ (ပု) [ယုတ္တိ+ဟာရ] (သုတ်၌လာသော သဒ္ဒါ အနက်တို့၏) သင့်, မသင့်ကို စိစစ်ကြောင်းဖြစ်သောဟာရ၊ သင့်,မသင့်ကို စိစစ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ အာဟူး၊ ယုတ္တိဟာရ (နေတ္တိပါဋိဟော်ဟာ

ပန ကေလ့ိ သုတ္တေ အနေကေ ဟာရာ သမ္မ-
တန္တိ၊ အယံ ဟာရသမ္မာတဝါရော။ နေတ္တိ၊
၄-၃။

ယုဒ္ဓ (တိ) [ယုဓ+တ။ ကစ္စည်း။၅၇၆၊၆၁၁။
ရူ။၆၀၇-ဂ။ ယုဒ္ဓ-ဘံ။ ဇုဗ္ဗ၊ဇုဒ္ဓ-ပြာ။]
(၁) ရိုက်နှက်- ပစ်ခတ်-ထိုး- ဝှေ-သတ်
ဖြတ်-တတ်သော၊သူ။ (၂) ရိုက်နှက်-ပ-
ခတ်-ထိုး-ဝှေ-သတ်ဖြတ်- အပ်သော၊သူ။
(၃) စစ်ထိုးခြင်း၊ ရိုက်နှက်-ပစ်ခတ်-ထိုး-
ဝှေ-သတ်ဖြတ်-ခြင်း (တိုက်ခိုက်မှုအမျိုး
မျိုး)။ (နာ) (၄) စစ်ထိုး- စစ်တိုက်-ရာ-
အရပ်၊ တိုက်ခိုက်မှု အမျိုးမျိုးကို ပြုလုပ်ရာ
အရပ်၊ စစ်မြေပြင်။ (၅) စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-
သော ဝတ္ထု။

(၁) ရိုက်နှက်-ပစ်ခတ်-ထိုး-ဝှေ-သတ်
ဖြတ်-တတ်သော၊သူ။ ယုဓ သမ္မဟာရေ၊
အယုဇ္ဈိတိ ယုဒ္ဓေါ, ယုဒ္ဓံ။ ရူ။၃၇၇-နှာ။
(၂) ရိုက်နှက်-ပစ်ခတ်-ထိုး-ဝှေ-သတ်
ဖြတ်-အပ်သော၊ သူ။ ယုဓ သမ္မဟာရေ၊
ယုဇ္ဈိယတေတိ ယုဒ္ဓံ။ နိရုတ္တိ။၄၉၈-နှာ။
ဒေဝေန္ဒန ယုဒ္ဓမိ သမဇ္ဇမဇ္ဈေ။ ဇာ၊၁။၁၉၉။
(-ဇာ၊၆၊၃၊၁၁။၅၁၅။) (၃) စစ်ထိုးခြင်း၊
ရိုက်နှက်-ပစ်ခတ်-ထိုး-ဝှေ - သတ်ဖြတ်-
ခြင်း (တိုက်ခိုက်မှုအမျိုးမျိုး)။ ယုဒ္ဓံ ပစ္စု-
ပဋ္ဌိတံ။ သံ၊၁။၉၉။ ယုဒ္ဓေါ နာမ ပဒုမဗျူဟော
စက္ကဗျူဟော သကဋဗျူဟောတိ တယော
ဗျူဟာ ဟောန္တိ။ အံ၊၆၊၄။၃၂၇။ (-ဇာ၊၁။
၁၀၃၊ ၂၂၉။ဇာ၊ ၂။၂၅၇။ မွေ၊၆၊၁။၁၀၇၊ ၂၂၃။
ဥဒါန၊၆။၁၀၉။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။၅၅။ အပ၊၆၊၁။
၈၆။ ဇာ၊၆၊၁။၁၀၄၊ ဇာ၊၆၊ ၂။ ၂၂၃။) (နာ)
(၄)စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ရာ-အရပ်၊တိုက်ခိုက်မှု
အမျိုးမျိုးကို ပြုလုပ်ရာအရပ်၊ စစ်မြေပြင်။
ပေါပိ ယုဒ္ဓေ ပလာယေယျ။ ဇာ၊၁။၂၉၇။
ကိံ တာတ သံဃရက္ခိတ အသိက္ခိတ္တာဝ ယုဒ္ဓံ
ပဝိဋ္ဌောသိ။ ဒီ၊၆၊၂။၁၄၉။ (-အံ၊၆၊၁။၂၇၀။

ဟာရ (၁၆) ပါးတို့တွင် တစ်ပါးအပါအဝင်
ဖြစ်၏)။ ဒေသနာဝိစယော ယုတ္တိ....သမာ
ရောပနော သောဠသော။ နေတ္တိ။၂။ တတ္ထ
ကတမော ယုတ္တိဟာရော၊ "သဗ္ဗေသံ ဟာ-
ဒိုန" န္တိ၊ အယံ ယုတ္တိဟာရော။ နေတ္တိ၊၂၀။
ဘာရော ယုတ္တိတိ နိဒ္ဒိဋ္ဌော(နေတ္တိ။၃)တိ ဝေံ
သုတ္တေ ဗျဉ္ဇနတ္ထာနံ ယုတ္တာယုတ္တဘာဝဝိဘာ-
ဝန လက္ခဏော ယုတ္တိဟာရောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။
နေတ္တိ၊၄၆။၂၄။ (-၃၄၊၈၀၊၈၈။နေတ္တိ၊၀။၃၁။)

ယုတ္တိဟာရယောဇနာ (ထီ) [ယုတ္တိဟာရ+ယော
ဇနာ] (၁) ယုတ္တိဟာရကို ယှဉ်ခြင်း။ (၂)
ယုတ္တိဖြင့် အလုံးစုံသော ဟာရတို့ကိုယှဉ်ခြင်း။
(၁) (၂) ယုတ္တိဟာရယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ
(နေတ္တိ၊၆။၈၃)တိ ယုတ္တိနိဒ္ဒါရဏဝသေန အယံ
ယုတ္တိဟာရော ယောဇေတဗ္ဗော။ အထဝါ....
တာယ ယုတ္တိယာ သဗ္ဗဟာရယောဇနာ
ကာတဗ္ဗာ။ နေတ္တိ၊၌။၅၇။

ယုတ္တိဟာရလက္ခဏ (နာ) [ယုတ္တိဟာရ+လက္ခဏ]
ယုတ္တိဟာရ၏-မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာ-အမှတ်
လက္ခဏာ။ ဝေံ ယုတ္တိဟာရလက္ခဏံ အာဂမ-
တော ယုတ္တာယုတ္တဝိစာရံ ဒဿေတွာ။ နေတ္တိ၊
၌။၆၀။

ယုတ္တိဟာရဝိဘင်္ဂ (ပု) [ယုတ္တိဟာရ+ဝိဘင်္ဂ]
ယုတ္တိဟာရကို- ခွဲခြမ်းဝေဖန်-ရာ-ကြောင်း
-ဖြစ်သော စကားရပ်၊ ယုတ္တိဟာရဝိဘင်း။
ယုတ္တိဟာရဝိဘင်္ဂံ။ နေတ္တိ။၂၀-၃။ တတ္ထ
ကတမော ယုတ္တိဟာရောတိအာဒိ ယုတ္တိဟာရ-
ဝိဘင်္ဂေါ။ နေတ္တိ၊၆။၀၀။

ယုတ္တိဟာရသမ္မာတ (ပု) [ယုတ္တိဟာရ+သမ္မာတ]
ယုတ္တိဟာရ၏-ဥဝေး-ကျဆောက်- ပေါင်းဆုံ
-ဖြစ်-ရာ (နည်း, စကား, ဝါရ)။ တတ္ထ ကတ-
မော ယုတ္တိဟာရသမ္မာတော။ နေတ္တိ။၀၅။
ဣဒါနိ ယုတ္တိဟာရသမ္မာတာဒီနိ ဒဿေတုံ။
နေတ္တိ၊၆။၁၇။ (-နေတ္တိ၊၀။၂၄၁။) ယတ္ထ

ထေရီ၊၃။၁၉၄။) (၅) စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–သောဝတ္ထု။ တပေါဒါ ရာဇဂဟေ ယုဒ္ဓံ။ ဝိ၊၁။၁၃၉။

ယုဒ္ဓကာမ (ထီ) [ယုဒ္ဓ+ကာမ]. (၁) စစ်ထိုး–စစ်ဘိုက်–ခြင်းနှင့် စပ်သောစကား၊ စစ်ထိုး–စစ်ဘိုက် – ခြင်းကို စွဲချိုးဖြစ်သောစကား။ (၂) စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–ခြင်းငှါ–ရန်–တိုင်ပင်ပြောဆိုအပ်သော စကား။ (၁) ယုဒ္ဓကာမံ အန္နကတံ ပါနကာမံ။ ဝိ၊၂။၂၁၃။ ဒီ၊၁။၇။ (၂) ဣဘိ ကိဒ္ဓ သော ဌာနနိသဇ္ဇာဒီသု ဣမံ ယုဒ္ဓကာမမဝ ကထေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅။

ယုဒ္ဓကမ္မ (န) [ယုဒ္ဓ+ကမ္မ] စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–ခြင်းအမှု။ ကမ္မံ ကရောန္တော်တိ ယုဒ္ဓကမ္မံ ကရောန္တော်။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၆၁။ ဝိမဘိ၊၁။ ၂၂၆။ (–မဋ္ဌိ၊၃။၅၉။)

ယုဒ္ဓကာလ (ပု) [ယုဒ္ဓ+ကာလ] စစ်ထိုးရာကာလ။ ယုဒ္ဓကာလသ္မိံ ဟိ ဟတ္ထိသု ဝါ.... အယံ ဂဟဏာ ကရီယတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၁။ ပမတ္တဗန္ဓုဿ စ ယုဒ္ဓကာလေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၃၀။

ယုဒ္ဓကိစ္စ (န) [ယုဒ္ဓ+ကိစ္စ] စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–ခြင်း–ကိစ္စ–အမှု။ မဟန္တံ ယုဒ္ဓကိစ္စံ ဝတ္တိတုံ သပတ္ထာတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၉၃။ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၂။)

ယုဒ္ဓကုသလ (တိ) [ယုဒ္ဓ+ကုသလ] စစ်ထိုး–စစ်ဘိုက်–ခြင်း၌–လိမ္မာ–ကျွမ်းကျင်–သော (စစ်ဘိုက်ဆောင်းသော)။ သော ယုဒ္ဓကုသလော "ဣမသ္မိံ ဌာနေ ဌိတေန သက္ကာ ဇေတု"န္တိ ဘူမိသီသံ ပဇာနာတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃၇၅။

ယုဒ္ဓကွမ (တိ) [ယုဒ္ဓ+ခမ] စစ်ထိုးခြင်းငှါ–ခဲ့–စွမ်းနိုင်–သော။ တေနေဝ ယုဒ္ဓကွမာ ဟောန္တိ န ပါရိစရိယကွမာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈-၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။

ယုဒ္ဓဂတ (တိ) [ယုဒ္ဓ+ဂတ] စစ်မြေပြင်သို့ ရောက်သော။ သင်္ဂါမဂတံ ယုဒ္ဓဂတံ ကုဋ္ဌရံဝ ဟတ္ထိနာဂံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၈။

ယုဒ္ဓဘဏ္ဍသဃ (တိ) [ယုဒ္ဓ+အဘဏ္ဍသဃ] စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–ခြင်း၌ အလိုရှိသော၊ စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–လိုသော၊ သူ။ "နာယံ ယုဒ္ဓဘဏ္ဍသဃော၊ အဟမဿ စိတ္တံ ဂဏှန္တော ကာမဂုဏာဘိရတိ' ဝန္ဏယိဿာမီ"တိ စိန္တေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၀၈။

ယုဒ္ဓဋ္ဌာန (နှ) [ယုဒ္ဓ+ဌာန] စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–လက်ခွေထိုးသတ်–ရာအရပ်။ "သုဝဏ္ဏပဋ္ဋံ လဘိဿာမီ"တိ တက္ကယိတွာ ယုဒ္ဓဋ္ဌာနံ ဩကိဏ္ဏမလ္လော မူလကမုဋ္ဌိ' လဘိတွာ ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။

ယုဒ္ဓတ္ထ (တိ) [ယုဒ္ဓ+အတ္ထ] (၁) စစ်ထိုး–စစ်တိုက် – ခြင်း – ဖြင့် – ကို–အလိုရှိသော။ (ပု) (၂) စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–ခြင်းအကျိုး။ (၁) တံ ယုဒ္ဓတ္ထော ဘရေ ရာဇာ၊ နာသူရံ ဇာတိပစ္စယာ။ သံ၊၁။၁၀၀။ (ပု) (၂) ယဒိဒံ ယုဓေယျာတိ ယဒိဒံ ယုဒ္ဓတ္ထာယ ကလဟတ္ထာယ ဘဏ္ဍနတ္ထာယ။ မဟာနိ။၁၃၄။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ။၂။ ၁၀၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ဟ၇၇။)

ယုဒ္ဓတ္ထိက (တိ) [ယုဒ္ဓ+အတ္ထိက] စစ်ထိုး–စစ်တိုက် – ခြင်း – ဖြင့် – ကို–အလိုရှိသော၊ စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–လိုသော။ ယုဒ္ဓတ္ထိကော စေ နု လဘာမိ ယုဒ္ဓံ။ ဇာ၊၁။၂၃၀။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၄-၅။)

ယုဒ္ဓဒဿန (နှ) [ယုဒ္ဓ+ဒဿန] စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–ခြင်းကို ကြည့်ရှုခြင်း။

ယုဒ္ဓဒဿနကာမ (တိ) [ယုဒ္ဓဒဿန+ကမု+ဏ] စစ်ထိုး – စစ်တိုက် – ခြင်းကိုကြည့်ရှုခြင်းငှါ အလိုရှိသော။ ယုဒ္ဓဒဿနကာမာပိ ဒေဝတာ သန္နိပတိ' သု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၀။

ယုဒ္ဓပရာဇိတ (တိ) [ယုဒ္ဓ+ပရာဇိတ] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ခြင်းမှ ရှုံးသည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊ စစ်ရှုံးသော။ ယုဒ္ဓပရာဇိတောတ္ထဿရော ဝါ။ ဝိ၊၆၊၂။ ဝိ၊သင်္ဃာ။၁၀။ (-ဇာ၊၆၊၂။ ၂၀၆။ ဇာ၊၆၊၃၊၁၀၊၃၀၄။ ဇာ၊၆၊၄။၄၅၇။)

ယုဒ္ဓိလ (တိ) [ယုဒ္ဓ+ဗလ] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ခြင်းဟူသော အားရှိသော၊ စစ်အင်အားနှင့် ပြည့်စုံသော၊ စစ်အင်အား - ကောင်း - တောင့်တင်း-သော၊ သူ။ ခန္ဓိဗလော ယုဒ္ဓ-ဗလံ ဝိဇေတွာ။ ဇာ၁။ ၂၃၀။ စရိယာ၊၆။ ၁၆၂။ ဇာ၊၆၊၄။၁၀၄-၅။

ယုဒ္ဓဘူမိ (ထီ) [ယုဒ္ဓ+ဘူမိ] (က) စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ရာအရပ်၊ စစ်မြေပြင်၊ စစ်တလင်း။ (ခ) လက်ဝှေ့ထိုး-လက်ဝှေ့သတ်-ရာအရပ်၊ လက်ဝှေ့ပွဲ။ (က) ယုဒ္ဓဘူမိယံ ပတိတံ အသိံ ဝါ သတ္တိံ ဝါ တောမရံ ဝါ။ ဝိ၊၆၊၂။၁၃၁။ ဝိ၊သင်္ဃာ။၃၀။ (-ထေရ၊၆၊၂။၁၇၇။ ဇာ၊၆၊၄။၁၉၀။) (ခ) ယုဒ္ဓဘူမိံ ဂစ္ဆန္တော အန္တရာမဂ္ဂသပ်၊သာဏံ ဒဿေသုံ။ ဒီ၊၆၊၂။၇၇။ သံ၊၆၊၂။၈၁။

ယုဒ္ဓဘေရီ (ထီ) [ယုဒ္ဓ+ဘေရီ] စစ်ကိုကြေညာသော-စည်-ခေါင်းလောင်း၊ စစ်စည်။ ယုဒ္ဓ-ဘေရိံ အာကောဋ္ဌာပေန္တော တံ ဌာနံ အဂမာသိ။ ဇာ၊၆၊၃။၃၄၁။ (-ဇာ၊၆၊၁။ ၃၇၉။)

ယုဒ္ဓမဏ္ဍလ (နာ) [ယုဒ္ဓ+မဏ္ဍလ] စစ်မြေပြင်၊ စစ်တလင်း။ ယုဒ္ဓမဏ္ဍလေ ယောဓေသု ဝိယ ဟေဋ္ဌာပရိ၊၀၀သေန ဘင်္ဂီတွာ ပတိတေသု။ မ၊၆၊၁။၂၆၇။ သံ၊၆၊၃။၂၂၇။ အဘိ၊၆၊၂။ ၃၄၁။

ယုဒ္ဓမုခ (နာ) [ယုဒ္ဓ+မုခ] စစ်ဦး၊ ရှေ့တန်း စစ်မျက်နှာ။ သင်္ဂါမသီသေ ယုဒ္ဓမုခေ ယောဓပုရိသော ဝိယာယံ ဘဲက္ခူ။တိ "သင်္ဂါမသီသယောခေါ ဘိက္ခူ။" တိ ဝုစ္စတိ။ ဝင်ရ။ ၁၁၇။

ယုဒ္ဓဝိစာရဏ (ထီ၊နာ) [ယုဒ္ဓ+ဝိစာရဏ] စစ်ဆင်ခြင်း၊ စစ်အစီအရင်။ ပုဗ္ဗေပိ ဓနုဂ္ဂဟတိဿော ယုဒ္ဓဝိစာရဏာယ ဆေကောယေဝ။ ဇာ၊၆၊၂။၃၆၃။

ယုဒ္ဓသံဝိဓာန (နာ) [ယုဒ္ဓ+သံဝိဓာန] စစ်ဆင်ခြင်း၊ စစ်အစီအရင်။ ပုဗ္ဗေပိ ဓနုဂ္ဂဟတိဿော ယုဒ္ဓသံဝိဓာနေ ဆေကောယေဝ။ ဇာ၊၆၊၄။ ၃၄၃။

ယုဒ္ဓသင်္ဇ (တိ) [ယုဒ္ဓ+သင်္ဇ] စီရင်အပ်သော-စစ်ထိုး - စစ်တိုက် - ခြင်းရှိသော၊ စစ်ထိုး-စစ်တိုက် - ခြင်းငှါ - ဒဏ်သော - အစီအရင် ရှိသော၊ စစ်ထိုး - စစ်တိုက် - ဖို့ရန်အသင့် ပြင် ဆင် ထား သော၊ လက် နက် အ သင့် ကိုင်ဆောင်ထားသော။ နာ ဗလကာယံ သန္နိ-ပါတေတွာ ယုဒ္ဓသင်္ဇာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊၆၊၂။ ၂၄၃။ မ၊၆၊၄။၁၅၆။ (-ဒီ၊၆၊၂။ ၂၆၇။ သံ၊၆၊၁။၆၅။ ၃၁၀။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၁၆၅၊၄၄၆။ မ၊၌၊၂။၃၁၆။)

ယုဒ္ဓသဒိသ (တိ) [ယုဒ္ဓ+သဒိသ] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ခြင်းနှင့်ဘူသော။ ဒုက္ကရန္တိ တဒေဝ ဒါနကမ္မံ ဒုက္ကရံ ယုဒ္ဓသဒိသံ။ ဇာ၊၆၊၄။၆၅။

ယုဒ္ဓသဒ္ဒ (ပု) [ယုဒ္ဓ+သဒ္ဒ] ယုဒ္ဓ-သဒ္ဒါ။ သမ္မ-ဟာရပရိယာယတ္တာ ယုဒ္ဓသဒ္ဒဿ သမ္မဟာရော စ....."သရဏာ" တိ ဝုတ္တာ။ အနုဋီ၊၁။၆၂။

ယုဒ္ဓသန္နိဝေသ (ပု) [ယုဒ္ဓ + သန္နိဝေသ] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ရန် အသင့်ဧစ်ချထား အပ်သော-တပ်စု-တပ်စိပ်။ ဝိယူဠှန္တိ ယုဒ္ဓ-သန္နိဝေသဝသေန ဌိတံ။ အံ၊၆၊၃။၃၅။ ယုဒ္ဓ-သန္နိဝေသေန ဌိဘန္တိ ဒိဋ္ဌံ သေနာနံ ဗျူဟန-သံဝိဓာနနယေန ကတော ယော သန္နိဝေ-သော၊ တဿ ဝသေန ဌိတံ။ အံ၊၆၊၂။၂၉။

ယုဒ္ဓသမတ္ထ (တိ) [ယုဒ္ဓ+သမတ္ထ] စစ်ထိုး-စစ်တိုက် - ခြင်း - ဌါ - ဌ် -စွမ်းနိုင်သော။ သော တဿ ခန္ဓကတော ယုဒ္ဓသမတ္ထော တရုဏဟတ္ထီ ဥစ္စိနိတ္ထာ....ဆတ္တံ ဥဿာပေသိ။ မ၊ဌ၊၃။၂၂၄။ (-ဇာ၊ဌ၊ ၂။၃၆၄။)

ယုဒ္ဓသောဏ္ဍ (တိ) [ယုဒ္ဓ+သောဏ္ဍ။ ထိ-ဌ် ယုဒ္ဓသောဏ္ဍီ။] (၁) စစ်ထိုးခြင်းဖြင့် မာန်မူသော၊ စစ်မာန်တက်သော။ (၂) စစ်ထိုးခြင်းဌ် ကျမ်းကျင်လိမ္မာသော၊ စစ်တိုက်ကောင်းသော။ (၁) (၂) ဝယပွတ္တော ယုဒ္ဓသောဏ္ဍော အပရာဇိတသင်္ဂါမော။ ထေရ၊ ဌ၊၁။ ၂၁၂။ (-ဇာ၊ဌ၊၁။၂၂၀။)

ယုဒ္ဓါဘိနန္ဒီ (တိ) [ယုဒ္ဓ+အဘိနန္ဒီ။ ထိ-ဌ် ယုဒ္ဓါဘိနန္ဒိနီ။] စစ်ထိုးခြင်း-ကို-ဌ်-အလိုရှိ-နှစ်သက်-သော၊ စစ်ကိုလိုလားသော။ ကိံ ဘန္တေ မံ ဒိဋ္ဌေန ယုဒ္ဓါဘိနန္ဒိနံ။ ဝိ၊၂။၁၃၉။ (-ဝိ၊၃။၁၀၃။)

ယုဒ္ဓူပဇီဝီ (တိ) [ယုဒ္ဓ+ဥပဇီဝီ။ ထိ-ဌ် ယုဒ္ဓူပဇီဝိနီ။] စစ်ထိုး - စစ်တိုက် - ခြင်းကိုမှီ၍ အသက်မွေး - လေ့ရှိ - တတ်-သော၊ သူ။ ယောဓာဇီဝါတိ ယုဒ္ဓူပဇီဝိနော။ အံ၊ဌ၊၃။ ၃၄။ အဘိ၊ဌ၊၃။၉၈။ ယုဇ္ဈန် ယောဓော၊ သော အာဇီဝေါ ဇေတသန္တိ ယောဓာဇီဝါ။ တေနာဟ "ယုဒ္ဓူပဇီဝိနော"တိ။ အံ၊ဍီ၊၃။ ၂၉။

ယုဒ္ဓသီ (တိ) [ယုဒ္ဓ+သီ] စစ်ထိုးခြင်းကို ရှာမှီးလေ့ရှိသော။ ယုဒ္ဓေသီတိ ယုဒ္ဓသီနော။ သံ၊ဍီ၊၁။၃၃၀။

ယုဓ (ပု) [ယုဓ+အ။ယုဓ်၊ ယုဓာ-သံ။] ရိုက်-နှက်-ပစ်-ခတ်-ထိုး-ဖောက်-သတ်- ဖြတ် - ခြင်း။ ပုဗ္ဗေဝ နတ္ထိ ယဒိဒံ ယုဓာယာ (သုတ္တနိ။ ၄၀၈။ မဟာနိ။၁၃၃)တိ....ယုဒ္ဓါယ သိယာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၂၅၆။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၄၉။

ယုဓဉ္ဇယ(ပု) [ယုဓ+ဇယ] (ဘုရားလောင်း) ယုဓဉ္ဇယမင်းသား။ မာပဗ္ဗဇ ယုဓဉ္ဇယ။ ဇာ၊ ၁။၂၇၅-၆။ ယုဓဉ္ဇယဿ နာမ ဇေဋ္ဌပုတ္တဿ ဥပရဇ္ဇံ အဒါသိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၂၂။

ယုဓဉ္ဇယဇာတက (န) [ယုဓဉ္ဇယ + ဇာတက] ယုဓဉ္ဇယဇာတ်၊ယုဓဉ္ဇယမင်းသား၏အကြောင်း အရာကိုပြကြောင်းဖြစ်သည့်-စကား-ဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၁၁-နိပါတ်၊ ၆-ဇာတ်။ ဇာ၊ဋ္ဌ။ ၂၇၅-၆။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၂၁။

ယုဓဉ္ဇယ (ပု) [ယုဓ+ဇယ] (ဘုရားလောင်း) ယုဓဉ္ဇယမင်းသား၊ ဆဇပုတ္တော ယုဓဉ္ဇယော (စရိယာ၊၄၀၈)တိ ရမ္မနဂရေ သဗ္ဗဒတ္တဿ နာဂ ရညော ပုတ္တော နာမေန ယုဓဉ္ဇယော နာမ။ စရိယာ၊ဌ။၁၇၇။

ယုဓိ (ပု) [ယုဓ+တိ။ ယုဓိ-သံ။ စစ်တိုက်-စစ်ထိုး-ခြင်း။] ယုဓ-ဓာတ်။ ဣတိတိ သဗ္ဗပေ။ ဝစီ၊ယုဓိ၊ ပစတိ။ မောဂ်၊၅။၅၂။

ယုဓိဋ္ဌိလ (ပု) [ယုဓိ+ထိရ။ ထ-ကို ဋ္ဌ၊ ရ-ကို လ-ပြု။ ယုဓိ သံဂါမေ ဌိတော ယုဓိဋ္ဌိလော၊ ကပ္ပဋ္ဌမ။ ယုဓိဋ္ဌိရ-သံ။ ဇဟိဋ္ဌိလ၊ ဇဟိဋ္ဌိရ၊ ဇုဟိဋ္ဌိလ-ပြာ။] (၁) (သဗ္ဗဒတ္တ၏သား) ယုဓိဋ္ဌိလ မင်းသား။ (၂) ယုဓိဋ္ဌိလအနွယ်ဖြစ်သော ကောရဗျမင်း။ (၃) (ကဏှာ၏လင်၊ ငါးယောက်တွင် တစ်ယောက် အပါအဝင်ဖြစ်သော) ယုဓိဋ္ဌိလမင်း။ (၄) ဓမ္မနတ်၏သားဖြစ်သော ယုဓိဋ္ဌိလမင်းသား။ (၁) ဥဘော ကုမာရာ ပဗ္ဗဇိတာ၊ ယုဓဉ္ဇယော ယုဓိဋ္ဌိလော။ ဇာ၊၁။၂၃၆။ (-ဇာ၊ဌ၊၄။ ၁၂၆။) (၂) ရာဇာ အဝေါစ ဝိဓုရံ၊ ဓမ္မကာမော ယုဓိဋ္ဌိလော။ ဇာ၊၁။၃၀၂။ ယုဓိဋ္ဌိလဂေါတ္တော .... ကောရဗျရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၇၉။ (၃) ယုဓိဋ္ဌိလော သဟဒေဝေါ စ ရာဇာ။ဇာ၊ ၂။၁၁၈။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၅၅။ (၄) ဘီမသေနော ယုဓိဋ္ဌိလော။

ဥဒါန၊၁၉။ ၂၆၇။ နိတိ၊၈၁တု၊၇၁။ (တနည်း) ၁၅-နှစ်မှ ၃၂-နှစ်၊ သို့မဟုတ် ၁၆-နှစ်မှ ၄၃-နှစ်အထိ အသက်ရှိသူ။ မ၊၉၁။၃၅၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၇၉။ (တနည်း) ၁၂-နှစ်မှစ၍ မအိုမီအတွင်း ပျိုမျစ်နုနယ်၍ အားအစွမ်းရှိနေသေးသူ။ သီ၊၌၊ဒ စ်၊၁။၁၀၄။) (၁) ယုဝါ သပတိ ဟန္တိ ဝါ (ဇာ၊၁။၉၉) တိ တရုဏဒါရကော အမက္ကသတိပိ ပဟရတိပိ။ ဇာ၊၉၊၃။၃၆။ (-ပေတ။၁၇၆။ ပေတ၊၉။ ၁၀၉။ မ၊၆၊ ၂။၃၀၉။) (၂) (က) (ခ) ယဆာ တံ ယုဝါ ယုဝတိန္တိ ဒဟရော ဒဟရိံ တရုဏော တရုဏိံ ဂဟမဘေါဂီ ကာမ-ကောဂိန်ံ။ ဝိ၊၁။၁၀၀။ ဒဟရော ယုဝါ မဏ္ဍနာဂတိကော ... မနုဿကုဏပေန ဝါ ကဏ္ဌေ အာသတ္တေန အဠိယေယျ ဇိဂုစ္ဆေ-ယျ။ ဝိ၊၁။၀၆။ ယုဝါ သုသုကာဒုကေသော ဘဒြေန ယောဗ္ဗနေန သမန္နာဂတော ပဌမေန ဝယသာ။ အံ၊၁။ ၆၀-၂။ယုဝါတိ ယောဗ္ဗနေန သမန္နာဂတော။ ဝိ၊၄၊ ၂။၆။ အံ၊၄၊ ၂။၄၄။ (-ဝိ၊၁။၁၀၇။ ဒီ၊၁။၇၆၊၁၀၀။ မ၊၁။၃၀၊၁၁၆။ အံ၊၁။၃၃၀။ အံ၊ ၂။၅၇၊၉၀။ ဓမ္မ။၅၃။ ထေရ။၄၆။ ဇာ၊ ၂။၁၅၇။ ဝိ၊၄၊ ၁။၁၉၉။ မ၊၄၊၁။၁၅၂။ မ၊၄၊၃။၁၀၂။ ဓမ္မ၊၄၊ ၂။ ၂၅၀။ ထေရ၊၄၊ ၂။ ၁၂၅။ ဇာ၊၄၊၆။၃၃။) ယုဝဇာယ (တိ) [ယုဝတိ+ဇာယာ] ပျိုမျစ်-နုနယ် - သော မယားရှိသော၊သူ။ ယုဝတိ ဇာယာ ယဿ သော ယုဝဇာယော။ နိရုတ္တိ။ ၃၆၂။

ယုဝဏ္ဏ(ပု) [(ဣ+ဥ=)ယု+ဝဏ္ဏ] ဣဝဏ်,ဥဝဏ်။ အယုဝဏ္ဏာနဥ္စာယော ဝုဒ္ဓိ။ကစ္စည်း။၄၀၅။ဣစ ဥစ ယု၊ ယုဝေ ဝဏ္ဏာ ယုဝဏ္ဏာ။ ရူ။၃၆၅။

ယုဝတီ=ယုဝတီ (ထီ) [ယုဝ + တီ။ ယုဝါ တိ ဟူသော မောဂ်၊၃။ ၃၅-သုတ်ဖြင့် တီ-သက်။ယု+တိ+ဣ။တနည်း-ယုဝတ်+ဣ=

ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂၆။ ယုဝိဒ္ဓိလော ဓမ္မပုတ္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဒ္ဓိ၊၁။ ၂၉၁။ (ကပ္ပ, ကောဏ္ဍဉ်, ထောမတ္ထိ၌-ယုဝိဒ္ဓိရ (ပု) (ယုဝိ၊ထဝိရ) ပဏ္ဍုမင်း၏ သားအကြီးဆုံးယုဝိဒ္ဓိရ မင်းသား ဟု လာသည်။)

ယုဝိဒ္ဓိလကုမာရ (ပု) [ယုဝိဒ္ဓိလ+ကုမာရ] ယုဝိဒ္ဓိလမင်းသား၊ ယုဝိဒ္ဓိလကုမာရော နာမ ပိတရံ ဝန္ဒိဘွာ။ စရိယာ၊၉၊၁၀၀။

ယုဝိဒ္ဓိလဂေါတ္တ (တိ) [ယုဝိဒ္ဓိလ+ဂေါတ္တ] ယုဝိဒ္ဓိလအနွယ်၌ ဖြစ်သော။ ယုဝိဒ္ဓိလ ဂေါတ္တော ဓနဉ္ဇယော နာမ ကောရဗျရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဇာ၊၉၊၃။၃၇၉။

ယုန (ပု) [ယုဝ အစိတ် ဥဝ-ကို ဥန-ပြု။ ယုဝန်-သံ။ ယုဝ-ပြာ။] လုလင်ပျို၊ ပျိုမျစ်နုနယ်သူ။ ယုဝါမေနာ၊ ယုနော၊ ယူနော။ ကစ္စည်း။ ၆၄၉။ (-ဓ္မ။၆၆၅။ နိတိ၊သုတ္တ။ ၁၂၁၇။)

ယုနောတိ (ကြိ) [ယု+ကု+တိ။ စိ ဧယ မဟာပုတ္တိနာ ကာသာ နတ္ထံ၊ ဧဓုကိ ပါကာရံ စိနာတိ၊ စိနေါတိ။ နိတိ၊၈၁တု။ ၂၄၅။ ယော်တိ၊ ယုနာတိ-သံ။] စောင့်ရှောက်၏။ ဒမာ သမန္တဟော ယုနောတိ ပါလေတိ သတ္တော်ဘံ အာယု။ အပ၊၉၊ ၂။၁၃၄။

ယုပစ္စယ(ပု) [ယု+ပစ္စယ] ယု-ပစ္စည်း။ နန္ဒာဒီဟိ ဓာတူဟိ ယုပစ္စယော ဟောတိ။ ကစ္စည်း။ ၅၄၇၊ ပဒါဒေတိတိ ပဒါလနံ၊ ကတ္ထရိ ယုပစ္စယော။ နေတ္တိ၊၀။ ၂၆၁။

ယုဝ(ပု)[ယု+အ။ယု-မိဿနေ၊အ၊ဥဝါဒေသော, သိဿာကာဇော။ ဓာန်၊၌။ ၂၅၃။ ယုဝန်-သံ။ ယုဝ-ပြာ။] (၁) ပျိုမျစ်နုနယ်-ငယ်ရွယ်-သူ၊ ကလေးငယ်။ (၂) (က) လုလင်ပျို၊လူပျို။ (ခ) ပဌမအရွယ်၌တည်သူ၊ အရွယ်ထောက်၍ အားအစွမ်းနှင့် ပြည့်စုံသူ။ (ပဌမအရွယ်၌ တည်သောသူဟူသည် ၁၆-နှစ်မှ ၂၀-နှစ်ရှိသူ။

ယုဝတီ။ ကောတ္ထုဘာ။](၁) အပျို့, သမီးပျို့, မိန်းမပျို့, လုံမ။(၂) မင္ဂီမအရွယ်ကို မလွန်သေးသော သားဖွားပြီး မိန်းမ။ (၁၂-နှစ် အထက် မအိုမီအတွင်း ပျိုမျစ်သော မိန်းမ သည် ယုဝတီမည်၏။ နီတိ၊ ဓာတု။ ဖဇ္ဇ။ အသက် ၁၆-နှစ်အတွင်း ဗာလာ။ ၁၆-နှစ်မှ ၃၅-နှစ်အတွင်း တရုဏီ, ယုဝတီ။၃၅-နှစ်မှ ၅၅-နှစ်အတွင်းပြော်စဲ(=ပရောဝါ)။၅၅-နှစ်မှ ကျော်လျှင် ဝုဒ္ဓါ – ဟုခေါ်သည်။ ကပ္ပဒ္ဒုမ၊ ဥတုမလာသေးသော မိန်းမသည် "ကညာ"မည်၏။အရွယ်ရောက်၍ ဥတုလာခဲ့စ မိန်းမသည် "ကုမာရီ"မည်၏။ ဥတုလာ၍သားမဖွားသေးသော မိန်းမသည် "ဝဓုကာ"မည်၏။ မင္ဂီမအရွယ်ကို မလွန်သေးသော သားဖွားပြီးစ မိန်းမသည် "ယုဝတီ" မည်၏။ ဃံ၊ဠီ၊၁။၂၂၀။ (၃) ယထာ တံ ယုဝါ ယုဝတိန္တိ ဒဟရော ဒဟရိံ တရုဏော တရုဏိံ။ ဝိ၊၁။၁၈၈။ (–အပ၊၂။၂၅၄။ ဝိ၊၆၊၂။၁၃၃။ ကခ်ါ။၁၂၉။) (၂)ဝိဇာတာ ဟိ ဣတ္ထီ အနတိက္ကန္တမင္ဂီမဝယာ ယုဝတီ။ သံ၊ဠီ၊၁။၂၂၀။

ယုဝတီဇန (ပု) [ယုဝတီ+ဇန]မိန်းမပျို့။ ယုဝတိဇနောပိ အတီတော။အဘိ၊၆၊၃။၃၃၉။

ယုဝတီရူပ (န) [ယုဝတီ+ရူပ] မင္ဂီမအရွယ်ကို မလွန်သေးသော သားဖွားပြီးမိန်းမ၏အသွင်။ တတ်ယဝါဓရ ယုဝဘိရူပေန၊ ·သံ၊ဠီ၊၁။၂၂၀။

ယုဝဘရိယာ (ထီ) [ယုဝတိ+ဘရိယာ] ပျိုမျစ်–နုနယ်–သောမယား။ယုဝတီ စ သာ ဘရိယာ စာတိ ယုဝဘရိယာ။ နိရုတ္တိ။၂၆၀။

ယုဝရာဇ(ပု) [ယုဝ+ရာဇ။ယုဝရာဇ–သံ။]အိမ်ရှေ့မင်း၊ ထီးနန်းလျာ၊ ထီးနန်းကိုဆက်ခံမည့်မင်းသား (ဥပရာဇာ)။ ယုဝရာဇေန တိသ္သ ကုမာရေန သဒ္ဓိံ ပဇ္ဇဇိတော ဟောတိ။ ဝိ၊၆၊၁။ ၃၀။ (–သုတ္တနိ၊ ၆၊၂။၂၉၂။)

ယုဝရာဇဆတ္တပန္နိ (နာ၊ပု) [ယုဝရာဇ+ဆတ္တပန္နိ (=ဆတ္တ+ပန္န+ဣ)။] အိမ်ရှေ့မင်း၏ အသုံးအဆောင်ဖြစ်သော ထီးဖြူတော် မင်္ဂလာ။ ဆတ္တမင်္ဂလန္တိ ယုဝရာဇဆတ္တပန္နိ။ ဝဇိရ။၄၂၇။

ယုဝရာဇဆတ္တမင်္ဂလ (န) [ယုဝရာဇ+ဆတ္တမင်္ဂလ] အိမ်ရှေ့မင်းသား၏ ထီးဆောင်းခြင်းမင်္ဂလာ။ ဆတ္တမင်္ဂလ (ဝိ၊၆၊၃။၂၃၀)ဏ္ဍိ ယုဝရာဇဆတ္တ-မင်္ဂလံ ။သာရတ္ထ၊၃။၂၄၈။

ယုဝရာဇပန္နဗန္ဓ (ပု) [ယုဝရာဇ+ပန္န+ဗန္ဓ] အိမ်ရှေ့မင်းသား၏ နဖူးသင်းကျစ်ပြားကို(နဖူးဠဲ) ဖွဲ့ဆင်ခြင်းမင်္ဂလာ။ပန္နဗန္ဓော(ဝိ၊၆၊၃။၂၉၀)တိ ယုဝရာဇပန္နဗန္ဓော။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၄၈။

ယုဝါန (ပု) [ယုဝအစိတ် ဥဝ–ကို ဥဝါန–ပြု။ ယုဝန်–သံ။ ဇဝါဈ–ပြာ။]ယူန–ကြည့်။

ယုဝါဝတ္ထာ(ထီ) [ယုဝ+အဝတ္ထာ]ပျိုမျစ်သော–အခိုက်အတန့်–အရွယ်။ ယုဝါဝတ္ထာ ဣမ ဒဟရသဒ္ဒေန ဝုတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၈။

ယုဝိဘဗ္ဗ (တိ) [ယု+တဗ္ဗ] ရောနှော–အပ်–သင့်–ထိုက် သော။ ယုဝိတဗ္ဗော မိဿိတဗ္ဗောတိ ယဝေါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၅၀။

ယူကာ (ထီ) [ယူ+က+အာ။ယောတိ(ယဝတိ) တိ ယူကာ၊ ယူကော ဝါ။ကပ္ပဒ္ဒုမ။ (ထီ၊ပု) ယူက–သံ။ ဇူအာ–ပြာ။] သန်း (ကြောင်, ခွေး, ကြွက် စသည်တို့၏ ကိုယ်၌ ရှိသော ကြောင်လေး, ကြောင်သန်း၊ ခွေးလေး, ခွေးသန်း၊ကြွက်လေး, ကြွက်သန်းစသည်။)ဂဏ္ဌိ သုမင်္ဂလသဲရေသူ ယူကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃။၁၀၃။

ယူထ (ပု၊န) [ယု+ထ။ ယဝတိ မိဿီဘဝတီတိ ယူထော။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ဥဂ္ဂ–နှင့်ဓာန်။ ဇဥ၂။ အလိုပုလ္လိင်လည်းရှိ၏။ယူထ–သံ။ဇူဟ–ပြာ။] (ဇာတ်တူ တံရွှေဆာန်တို့၏) အပေါင်း၊ အစု၊ အသင်း၊ အအုပ်၊ (ဇာတ်တူ သားအုပ်)။ နာဂေါဝ ယူထာနိ ဝိဝဇ္ဇယိတ္ဝာ။ သုတ္တနိ။

(၁) ဝန္ဒာမိ တံ ကုဋ္ဌရသဒ္ဒိဟာယနံ၊ အာရ-ညကံ ယူထပတိ˙ ဃာသဿိ˙။ ဇာ၊၁။၁၂၄။ (-မိလိန္ဒ။၂၀၀။) (၂) အထ နံ ယူထပတိ ဥသဘော ပဌမံ နိက္ခမန္တော ဒိသွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၂၅။ (၃) ယူထပတိ မက္ကဋိဟိ သဒ္ဓိ˙ ကာမ-ဂိဒ္ဓေါ ဟုတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၁။ (-ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၇၅။) (၄) အာရညိကော ယူထပတိ မိဂေါ တဿာ ဝါတံ လဘိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။

ယူထပတိပုတ္တ (ပု)[ယူထပတိ+ပုတ္တ]မျောက်မင်း၏သား။ ယူထပတိပုတ္တော ပန အဟမေဝ အဟောသိံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။

ယူထပရိဏာယက (တိ) [ယူထ+ပရိဏာယက] နွားအုပ်ထိန်းတို့၏-ရွှေဆောင်-အကြီးအကဲ (နွားလား)။ သဟ ပုဂ်္ဂလေနာတိ ယူထပရိဏာယကေန ဥပဒ္ဒဝရက္ခကေန ဥသဘေန သဒ္ဓိံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၀။

ယူထပရိဟရဏ (န) [ယူထ + ပရိဟရဏ] မျောက်အုပ်ထိန်းကို- ဆောင်- ထိန်းသိမ်း-စောင့်ရှောက်- ခြင်း။ ယူထပရိဟရဏံ အာကတွာ ကေစဒေဝ ဟုတွာ ဝိဟာသိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၀။

ယူထဝရိဟိန (တိ) [ယူထ+ပရိဟိန] သမင်အုပ်ထိန်းမှ-ယုတ်လျော့-ကွဲကွာ- ကျန်ရစ်-သော။ ယူထပရိဟိနော ဝါ သတ္တော ဟောန္တိ လဒ္ဓုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇။

ယူထဝါသ (ပု) [ယူထ+ဝါသ] ဆင်အုပ်ထိန်းနှင့် အတူတကွ နေထိုင်ခြင်း။ သော ကိရ ဟတ္ထိ-နာဂေါ ယူထဝါသေ ဥက္ကဏ္ဌိတော တံ ဝနသဏ္ဍံ ပဝိဋ္ဌော။ ဇာဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၆၁။

ယူထိက (ပု) [ယူထိကာ+အ] ဇွန်, စပယ်ပန်း ကိုလှူသော ထေရ်။ ယူထိကော ဒုဿ-ဒါယကော။ အပ၊၁။၂၀၆။

ကြွ။ အပ၊ ၁။၁၁။စူဠနိ။ ၂၆၇။ တေ ယူထာ ပတိယန္တိ။ ဇာ၊၁။၃၂၃။ အထ ခေါ သော ဟတ္ထိနာဂေါ ယူထာ အပက္ကမ္မ။ ဥဒါန။၁၂၆။ ယူထာတိ ဟတ္ထိယဋ္ဌာ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၂၂၇။(-မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၀။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ ၁၉၉။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၃။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆၊ ၂၉၀။)

ယူထစရ (တိ) [ယူထ+စရ+အ။ ယူထစာရိန်-သံ။]အပေါင်း-အစု-အုပ်-၌ လှည့်လည် သွားလာသော။ ကာဠသီဟော ယေဘုယ္ယေန ယူထစရော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၁။

ယူထဇေဋ္ဌ (တိ) [ယူထ+ဇေဋ္ဌ]ဆင်မင်း (ဆင်တို့၏-ရှေဆောင်-အကြီးအကဲ-အရှင်သခင်) ။ ယူထဇေဋ္ဌော တု ယူထပေါ။ ဓာန်။၃၆၀။

ယူထနိဿဋ္ဌ(တိ) [ယူထ+နိဿဋ္ဌ] အပေါင်း-အစု-အုပ်-မှ-ထွက်ခွါ- ဖဲခွါ - ရှောင်လွှဲ-သော။ ယူထနိဿဋ္ဌော ကာဠသီဟော။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၃။

ယူထပ (ပု) [ယူထ+ပါ+အ။ သယူထေ ပါတိ ရက္ခတီတိ ယူထပေါ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၃၆၀။ ယူထံ ပါတိ ရက္ခတီတိ ယူထပေါ။။ကပ္ပဒ္ဓုမ။] (၁)ဆင်မင်း (ဆင်တို့၏-ရှေဆောင်-အကြီးအကဲ-အရှင်သခင်)။ (၂)မျောက်မင်း (မျောက်တို့၏-ရှေဆောင်-အကြီး အကဲ-အရှင်သခင်)။ (၁) ယူထဇေဋ္ဌ - ကြည့်။ (၂) မဟာဂဝ်ပိ ယူထပေါ နိဋ္ဌာစ္ဆေသိ။ ထေရီ။၄၂၀။

ယူထပတိ (ပု) [ယူထ+ပတိ။ ယူထပတိ-သံ။ ဋူဟဝဋ္ဋ-ပြာ။] (၁) ဆင်မင်း (ဆင်တို့၏-ရှေဆောင် - အကြီးအကဲ - အရှင်သခင်)။ (၂) နွားမင်း (နွားတို့၏-ရှေဆောင် - အကြီးအကဲ-အရှင်သခင်)။(၃)မျောက်မင်း (မျောက်တို့၏- ရှေဆောင်-အကြီးအကဲ - အရှင်သခင်)။ (၄) သမင်မင်း (သမင်တို့၏ -ရှေဆောင်- အကြီးအကဲ- အရှင်သခင်)။

ယူထိကပုပ္ပိယ (ကို) [ယူထိကပုပ္ပ+ကယ] ဇွန်, စပယ်ပန်းကို လှူသော၊သူ။ ယူထိကပုပ္ပိယော ထေရော ကမ္မာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။ ၂၂၄။

ယူထိကာ (ထိ) [ယူထ+က္က+က+အာ။ ဒုယံ စေ့ယျ ကတိ ချာ ဓတ။ ယူထ ဟိ သာယံ၊ က္က သကတ္ထေ ကော၊ ဒီဃာဒိ။ခန်၊ဋီ။၅၇၆။ ယူထံ ပုပ္ဖဝိန်ဒံ ပုပ္ဖရာသိ အာဿာ အတ္ထိတိ ယူ ဝိကာ။ ယူထ+က္ကာ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယူထိကာ –သံ။ဒုတိယာ–ပြာ။]ဇွန်–စပယ်–ပင်၊ဇွန်–စပယ်–ပန်း။ ပုပ္ပံ ယူထိကမာဒါယ၊ ဥပဂဉ္ဆိ မဟာမုနိ ံ ။ အပ၊၁။၂၀၄။ ကဠေဂျဟာ စ ဝါသန္တိ၊ ယူထိကာ မခုဂန္ဓိယာ။ ဇာ၊၂။၃၄၆။

ယူထိကာပုပ္ပ (နှ) [ယူထိကာ+ပုပ္ပ] ဇွန်–စပယ်–ပန်း။ တတ္ထ ဇာတံ ယူထိကာပုပ္ပံ ဩစိ-နိတ္တာ ဘဂဝန္တံ ပူဇေသိ။ အပ၊၃၊၂။၁၇၄။

ယူနှ (ပု) [ယုဝအစိတ် ဥဝ–ကို ဥိန–ပြု။] ယုန–ကြွင်္။

ယူပ (ပု) [ယု+ပ။ ယု မိဿနေ၊ ပေါ၊ ဒီဃာဒိ။ ခန်၊ဋီ။၂၉၀။ ယူပ+ဏ၊ သမုဿိတဋ္ဌေန ယူပေါဝိယာဘိ ယူပေါ၊ ယူပန္တိ (ယဝန္တိ?) ဇတ္ထ သတ္ထာ အနေကဘူမိကူဋာဂါရောဝရ-ကာဒိဝန္တတာယာတိ ယူပေါ၊ ပါသာဒေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၃၃။ ယဝန္တိ သဟ်ဝတ္တန္တိ ဇတ္ထာတိ ယူပေါ။ ဏ္ဍာဒိ။ ၁၁၅။ ယဝတိ မိဿယတီတိ ယူပေါ၊ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ယူပ–သံ။ ဇူအ–ပြာ။] (၁) ယင်တိုင်၊ ယင်ပူဇော်ရန် သားဌာန်တို့ကို ဖွဲ့ချည်ထားရာတိုင်။ (၂) ပြ ာသာဒ်။ (၃)ယင်တိုင်နှင့်ဘူသော၊သူ။ (လောကသုံးပါး၌ ထင်ရှား ကျော်ကြားသော၊သူ။) (၁) ယူပဿ။ ဥဿာပနံ မဟပ္ဖလံ ဟောတိ မဟာနိသံသံ။ အံ၊ ၂။၄၂၉။ အယံ တေ ယူပေါ ကာမဒုတော ပရတ္ထ။ ဇာ၊ ၂။၂၃၇။ (၂) ယော သော ယူပေါ ရညာ မဟာပနာဒေန ကာရာပိတော၊ ဒီ၊၃။၆၃။ ယူပေါဘိ ပါသာဒေါ။ ဒီ၊ဋ၊၃။၃၉။ (–ထေရ။၂၅၃။ အပ၊၁။ ၂၀၇။ ဇာ၊၁။၃။၃၆။ ထေရ၊ဋ။၁။၃၆၆။ ဇာ၊ဋ၊၂။၃၀၂။) (၃) ဓဇော ယူပေါ စ ပါဏီနံ။ အပ၊၁။ ၂၂။ လောကတ္တယေ ဥဂ္ဂတတ္တာ တုမှေဝ ယူပေါ ဥဿာပိတာထ ဒေ့ဝသဒိသော။ အပ၊ဋ၊၁။ ၂၄၉။ (ထောမ–၌ ယူပ(ပုၢန) (၁) ယင်ပူဇော်မည့် တိရစ္ဆာန်တို့ကို ဖွဲ့ချည်ရာတိုင်, ယင်ပြီးဆုံး ခြင်းကို သိစေသောမှတ်တိုင်။ (ပု) (၂)ရန်သူ ကို အောင်မြင်သည့် အထိမ်အမှတ် တိုင်ဟု လာ၏။ ကောတ္ထုဘဉ္ဉ ယူပ (ပု) ယင်မဏ္ဍပ်တွင် ယင်ပူဇော်မည့် သားဌာန်တို့ကို ဖွဲ့ချည်ထားရာ ဝါးတိုင် (၀ါ) ရှားသားတိုင်၊ အောင်မြင်ရန်– ကျော်စောရန်–စိုက်ထူထားသော တိုင်ဟုလာ၏။

ယူပတ္ထ (ပု) [ယူပ+အတ္ထ] ယင်တိုင်ဟူသော–အကျိုး–အစီးအပွား–အကျိုး စီးပွား။ နရုက္ခာ ဆိဇ္ဇံသု ယူပတ္ထာယ။ ဒီ၊၁။၁၃၄။ (–မ၊ ၂။၇၊၃၆၉။ အံ၊၁။၅၂၀။)

ယူပုဿန (နှ) [ယူပ+ဥဿန] ယင်တိုင်ကိုစိုက်ထူသားရာအရပ်။ ယူပုဿနေ ပသုဗန္ဓေ စ ဗာလာ။ စိတ္တေဟိ ဝတ္ထေဟိ မုခံ နယန္တိ။ ဇာ၊ ၂။၂၃၇။ (–ဇာ၊ဋ၊၇။၆၃။)

ယူပုဿာဗန (နှ) [ယုပ+ဥဿာပန] ယင်တိုင်ကို–မြှင့်မောက် ထောင်မတ်စေ–စိုက်ထူ–ခြင်း။ "မဟာယညော မဟာရမ္ဘော၊ နှ တေ ဟောန္တိ မဟပ္ဖလာ"တိ ဇတ္ထ ယူပုဿာပနာဒိကိရိယာ။ အဘိ၊ဋ၊၁။၁၉၀။ (–ပဋိသံ၊ဋ၊၁။ ၄၁။ မဟာနိ၊ဋ။၂၆၀။)

ယူသ (ပုၢန) [ယူသ+အ။ ယူပ–သံ။ ဇူသ–ပြာ။] (၁) အရည်၊ သနှံရည်၊ အနာမှထွက်သော အရည်။ (၂) ပဲပြုတ်ရည်။ (၃) စွတ်ပြုတ်၊ ဆန်ပြုတ်။ (၄) သွေး။(၅)ခြင်ဆီ၊ အဆီ။ (၁) အရည်၊ သနှံရည်၊ အနာမှထွက်

သောအရည်။ ဂုန်နံ ဝဏ္ဏဟိ ယူသာ ပဋ္ဌရန္တိ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၃၅၀။ (–သံ၊ဌ၊၁။ ၃၂၀။ အံ၊ဌ၊၂။ ၉၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၆၆။) (၂) ပဲပြုတ်ရည်။ ယဒိ ဝါ မုဂ္ဂယူသံ .... ယဒိ ဝါ ဟရေဏုကယူသံ။ မ၊၁။ ၃၁၂၊ အကဋ္ဌယူသ (ဝိ၊၃။ ၂၉၉။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၇၄၊ သာ.ထ္ထ၊၃။ ၃၀၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၆) လည်းကြည့်။ (၃) စွတ်ပြုတ်၊ ဆန်ပြုတ်။ အလံ ယူသပိဏ္ဍ-ပါတေန၊ ဝိ၊၃။ ၃၉၂။ (၄) သွေး။ ယူသံ ယူသသခိတံ သောဏိတံ ပိသတိ။ အဘိဓမ္မာ ဝတာရ၊ဋီ၊ဟောင်း၊ ၁၊ ဂ၃။ (၅) ခြင်ဆီ၊ အဆီ။ ယူသပိဝန-ကြည့်။ (ဆမရ–ဒ္ဓယူသ (နှ) သည် ပဲပြုတ်ရေ။ ကပ္ပ–ဒ္ဓ ယူသ (ပု) ပိုးစားပင်။ ကောတ္ထုဘ–ဒ္ဓ ယူသ– (ပုၢန်) သည် ပဲပြုတ်ရည်၊ အသားပြုတ်ရည်နှင့် ဟင်းရေဟူသမျှကို ဟောဇဝါဟုဆိုသည်။ "ရေ ဆယ်ရွှဲဆ, ဆန် တစ်ဆရော၍ ကျိုအပ်သော ဆန်ပြုတ်သည် ယူသမည်၏" ဟု ဘေသဇ္ဇ-ရတနာဝလီ–ဒ္ဓဆိုသည်။)

ယူသဂတ (တိ) [ယူသ+ဂထ] အထူးထူးသော အရည်တို့၌ ဘကျုံးဝင်သော၊ အရည်သဘော သို့ရောက်သော။ ဒုဗ္ဘဿသု ကောဌာသေသု ယူသဂဿံ ဥဒကသခိတံ အာဗန္ဓနဘာရံ အာပေါဓာတုတိ ဝဝတ္ထပေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၄၇။ (–အံ၊ဌ၊၂။ ၂၀၄။)

ယူသနိက္ခမန (နှ) [ယူသ+နိက္ခမန] အရည်ယို ထွက်ခြင်း။ သူနကာရကေဟိ ယူသနိက္ခမ-နတ္ထာယ တတ္ထ တတ္ထ ဂတဆိဒ္ဒါ ထာလိကာ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၆၃။

ယူသပိဝန (နှ) [ယူသ+ပိဝန] ခြင်ဆီ–အဆီ–ကိုသောက်ခြင်း။ သိသေ ဝိဇ္ဈိတွာ ယူသပိဝနံ ဝိယ ဇဝနဿ အာရမ္ဘဏေ ဇဝိတကာလော။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၃၁၉။

ယူသမက္ခိက (တိ) [ယူသ+မက္ခိတ] (သနံရည်) အညစ်အကြေး–အရိအ၌–တို့ဖြင့် လိမ်းကျံ အပ်သော။ ဇေမဿ သကလသရီရံ ယူသ-မက္ခိတံ ဘဝေယျ။ အံ။ဌ၊၃။ ၂၆၄။

ယူသာကာရ (ပု) [ယူသ+အာကာရ] အရည် ဟူသော–အခြင်းအရာ–အသွင်အပြင်။ ဇဝံ ယူသာကာရာ အာပေါဓာတု ဥဏ္ဍာကာရာ တေဇောဓာတု။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၀၉။

ယေနကာမံ (ပုၢန) [ယေန+ကာမ။ ယေန-ကာမံ–သက္ကတပိဋ္ဌက။] (၁) အလိုရှိရာ အရပ်။ (၂) အကြင်သို့သော အခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်သော်အလို၊ အလိုအားလျော်စွာ၊ အလိုရှိသလို။ (ဇာ၊သျှနှင့်၊ ဇာတ်ဝတ္ထု၊၅။ ၂၂၄-တို့၌ –ယေန၊ အကြင်အရပ်သို့။ ကာမံ၊ ပြေးသွားလို၏။ တေန၊ ထိုသွားလိုရာ အရပ်သို့ ဟု ဝါကျနက်ပေးသည်။) (၁) (၂) ယေနကာမ-(ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၀၆)န္တိ ယတ္ထ အတ္တနော ရုစိ၊တတ္ထ။ ဘာဝနပုံသက် ဝါ တော်။ ယေန ယထာ ပဝတ္တော ကာမော တိ ဟိ ယေန ကာမော တံ၊ ယထာကာမန္တိ အတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ် ၂။၁၁၇။ (–ဇာ၊ ၂။၅၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၅၄။)

ယေနကာမံဂမ (တိ) [ယေနကာမံ+ဂမ။ ယေန-ကာမံဂမ–သက္ကတပိဋ္ဌက။] (၁) အလိုရှိရာ အရပ်မျက်နှာသို့ သွားနိုင်သော။ (၂) အလို အတိုင်း–အလိုရှိသလို–သွားနိုင်သော။ (၁) နှ ယေန ကာမံဂမော (ဒီ၊ဘ။ ၆၉။ မ၊၁။ ၃၄၃)တို ယေန ဒိသာဘာဂေနဿ ကာမော ဟောတိ၊ ဣစ္ဆာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဂမနာယ၊ တေန ဂန္တုံ နှ လဘတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၉၀။ မ၊ဌ၊၂။ ၂၁၁။ (၂) ယေနကာမံ ယထာရုစိ ဂစ္ဆ-တီတိ ယေနကာမံဂမော တိ အနုနာသိက-လောပံ အကတ္တာ နိဒ္ဒေသော။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၃၄-၅။ (သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၁၂၀-ဋ္ဌကား–ပါဋ္ဌ-သေသ ထည့်စွက်၍ ဝါကျနက်ယောဇနာ ရမည်၏ဟု ဖွင့်ပြ၏)။

ယေန ဝါ တေန ဝါ (ဗျ) [ယေန+ဝါ+တေန+ဝါ] အမှတ်မထား – ဟူးဟူးငြားငြား – တပါးပါး–သောအရပ်ဖြင့်။ ပါသာဏတော ပပဋ္ဌိကာ ဘိဇ္ဇိတ္ထာ ယေန ဝါ တေန ဝါ ပတန္တိ ဘဂဝတော ပါဒေ ပတိတာ။ မိလိန္ဒ။ ၁၇၉-၈၀။

ယေနိစ္ဆက (နှ) [ယေန+ဣစ္ဆာ=ယေနိစ္ဆာ+က။ ယေနိစ္ဆကံ–သဏ္ဌာတပိဋ္ဌက။] (၁) အကြင် အကြင် အလိုရှိ၌–အလိုရှိတိုင်း–သော လမ်းခရီး။ (၂) အကြင် အကြင် အလိုရှိ အပ်– အလိုရှိတိုင်း–သော အရပ်မျက်နှာ။ (၁) ယေနိစ္ဆက(မ၊၁။၁၇၅။ ဒံ၊၂။၂၃)နှင့် ယေန ယေန ဣစ္ဆက ဣစ္ဆတိ။ မ၊၃၊၂။၄။ အံ၊၃၊၃။၁၁။ (၂) ယေနိစ္ဆက(သံ၊၂။၃၈၄)နှင့် ယေန ဒိသာဘာဂေန ဣစ္ဆတိ။ သံ၊၃၊၃။၆၇။ ယေနိစ္ဆကံ ဂစ္ဆတိ ဂေါစရဘူမာ (သုတ္တနိ။ ၂၇၅)ဘိ ယေန ယေန ဒိသာဘာဂေန ဂန္တုံ မိစ္ဆတိ။ သုတ္တနိ၊၁၊၁။၇၃။ (–အပ၊၁။၉။ စူဠနိ။၂၄၃။ အပ၊၃၊၁။၁၈၃။ စူဠနိ။၃။၁၀၆။)

ယေနိစ္ဆကာမန(နှ) [ယေနိစ္ဆက+ကာမန] အကြင် အကြင် အလိုရှိအပ်–အလိုရှိတိုင်း – သော အရပ်မျက်နှာသို့ သွားခြင်း။ ယေနိစ္ဆကာမနေ အာနိသံသံ ဒိသွာ။ စူဠနိ၊၃။၁၀၆။

ယေဘုယျ (တိ) [အနိပါဋိ။ ယဒ္ဓ။ ယသ်–သံ။] အများ၊များသော။ ယေဘုယျံ ဗဟုလံ စာထ။ခန်။၂၀၃။ ယေဘုယျဿဒ္ဓါ ဗဟုလတ္ထဝါစကော ပါဠိဝိဒကော။ ခန်၊ဋီ။၂၀၃။ [ဝိလ်ဂျဲဋ်(ယဒ်+ဘူယသ်]ဟု ပုဒ်ခွဲ၍ အများဆုံးသော–ဟု အနက်ပြန်ဆိုသည်။)

ယေဘုယျကွာယိတ (တိ) [ယေဘုယျ+ခါယိတ] များသောအားဖြင့် –များစွာ – ခဲ့ခားအပ်ပြီးသော။ ယေဘုယျကွာယိတာဒိသုပိ ဒုဗ္ဗိနိစ္ဆယဘာဝဿ သမာနတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၂။ ဂဒ္ဓ။ တံ ယေဘုယျကွာယိတမေဝ ဟောတိ။ ဝိမတ်၊၁။၁၄၄။

ယေဘုယျဂဟဏ (နှ) [ယေဘုယျ + ဂဟဏ] ယေဘုယျသဒ္ဒါ။ ယေဘုယျဂ္ဂဟဏံ လောမဝန္တဝသေနပိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၃၆။ (–မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၄၀၆။)

ယေဘုယျစ်ဆန္ဒ (တိ) [ယေဘုယျ + ဆန္ဒ] များသောအားဖြင့် မိုးအပ်ပြီးသော။ ယေဘုယျစ်ဆန္ဒေ ယေဘုယျပရိစ္ဆန္နေ ဟေဋ္ဌိမပရိစ္ဆေဒတော ပါစိတ္တိယံ ဒဿိတံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၃။

ယေဘုယျတာ (ထိ) [ယေဘုယျ + တာ] များသည်၏အဖြစ်။ ဓမ္မဝါဒီနံ ယေဘုယျတာယ ယထာ တေ မွေဝါဒိနော ဝဒန္တိ။ ကင်၊ ၂၉၀။ ဒီ၊၁၊၂၊၂၂၄။

ယေဘုယျတ္တ (နှ) [ယေဘုယျ+တ္တ] များသည်၏အဖြစ်။ဝသန္တကာလေ ကီဋ္ဌာယ ယေဘုယျတ္တာ ပန ဝသန္တဝနန္တိ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၃။

ယေဘုယျနယ (ပု) [ယေဘုယျ+နယ] ယေဘုယျနည်း၊ ဌာနီဖြင့် ဌာနကိုမှတ်၍ အများကို ဆိုသဖြင့် အနည်းကိုလည်းရသောနည်း။

(ယင်း ယေဘုယျနည်းသည် နည်းလေးဆယ်တို့၌ တနည်းအပါအဝင်ဖြစ်သည်၊ ယေဘုယျနည်း၏ ပြုယုဂ်ပုံစံကား–ခဒီရဝနံ အစရှိသည်တည်း၊ ဤပုံစံ၌– ခဒီရဝနံ– ဟူသော နည်းသည် ရှားပင်တည်းဟူသော ဌာနီဖြင့် တောတည်းဟူသော ဌာနကိုမှတ်၍ ရှားပင်တည်းဟူသော အများကိုဆိုသဖြင့် ထိုတောဌ်ရှိသော သစ်ဆိမ့်, သျှိသျှား, သဖန်းခါး အစရှိသော သစ်ပင်အနည်းငယ်ကိုလည်း ရသောကြောင့် ယေဘုယျနည်းမည်၏။) သာလိဝိဟိ-ယဝေဟိ ကတသတ္တူတိ ယေဘုယျနယေန ဗုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၃။၆၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၉၉။)

ယေဘုယျပရိစ္ဆန္န (တိ) [ယေဘုယျ+ပရိစ္ဆန္န] များသောအားဖြင့်–ဖုံးလွှမ်း–ကာရံ–အပ်ပြီးသော။ သဗ္ဗစ္ဆန္နသဗ္ဗပရိစ္ဆန္နေ ယေဘုယျစ်ဆန္ဒ-

အာဒီဟိ ဥပပတ္တိက္ကမာဒီသု အယုတ္တိ ယောဇေ-တဗ္ဗာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၇၃။

ယေဘုယျသိက္(ကာ)ကမ္မ (န)[ယေဘုယျသိကာ +ကမ္မ] ယေဘုယျသိကကံ၊ ယေဘုယျသိက ဝိနည်းကံ၊ ဓမ္မဝါဒီ ပုဂ္ဂိုလ်များထံသို့လိုက်၍ ပြုအပ်သော-ကံ-ဝိနည်းကံ။ယာ ယေဘုယျ-သိကာကမ္မသ, ကိရိယာ ကရဏ်....အယံ တတ္ထ ယေဘုယျသိကာယ။ ဝိ၎။၂၂၆။ ယံ ပန ယေဘုယျသိကကမ္မဿ ကရဏံ၊ အယံ ယေဘုယျသိကာ နာမ။ ကခ်ိ။ ၂၉၀။(-ဒီ၊ ၃။ ၂၆၀။)

ယေဘုယျသိက္ခာ (ထီ) [ယေဘုယျ+ဣက+ အာ။ သ-အာဂမ်။ ယဒ္ဓါ္ဃယသ်+ဣက= ယဒ္ဓါ္ဃယသိက-သဏ္ဌာတပိဋ္ဌက။] ယေဘုယျ-သိကာသမထ၊ ယေဘုယျသိက ဝိနည်းကံကို ပြုခြင်း။ (က)ဓမ္မဝါဒီ ပုဂ္ဂိုလ်တို့ - များ ကြောင်း - များဒအောင်ပြုကြောင်း - ဖြစ်သော-စာရေးဘံ -မဲဆန္ဒ - ကိုယူစေခြင်း (အမူအရာ) ကြိယာ။ (ခ)ဓမ္မဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ များသည်၏ အဖြစ်ကို -ပြီး - ပြည့်စုံ - စေတတ်သော - စာရေးတံ-မဲဆန္ဒ-ကိုယူ စေခြင်း (အမူအရာ) ကြိယာ။ (ဂ) ဓမ္မ-ဝါဒီ ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ များသည်၏အဖြစ်ကို - မှီ- မှီ၍ဖြစ်- သော (ဝိဝါဒါဓိကရဏ်းကို) ငြိမ်းအေးစေခြင်း (အမူအရာ)ကြိယာ။ (ယင်းယောဘုယျသိကာသမထာသည် အဓိ-ကရဏ်းလေးပါးကို ငြိမ်းအေးစေနိုင်သော သမထ ၇)ပါးတို့တွင် တစ်ပါးအ၊ါအဝင် ဖြစ်သည်။ ယေဘုယျသိကာ၏ ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်ကား — သံဃာ့အစည်းအဝေး၌ ရဟန်းတော်တို့ အချင်းချင်း ဓမ္မ, အဓမ္မ အစရှိသော သံဃာကွဲပြားကြောင်း= ဘေဒ-ကရဝတ္ထု(၁၈)တစ်ဆယ့်ရှစ်ပါးတို့ဖြင့် ငြင်းခုံမှု (ဝိဝါဒါဓိကရဏ်း) ဖြစ်နေ၍ ယင်း ငြင်းခုံမှု (ဝိဝါဒါဓိကရဏ်း)ကို သမ္မုခါဝိနယ

ယေဘုယျပရိစ္ဆေဒ ဝါ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၃။ (ဝိမတိ၊၁။၁၄၃။)

ယေဘုယျပွဝတ္ထိ (ထီ) [ယေဘုယျ+ပဝတ္ထိ] များသောအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း။ ဥဒ္ဒစ္စဒိဿကု-သလဇဝနဿေဝ ယေဘုယျပွဝတ္ထိတော။ ဝိမတိ၊၁။၁၁၃။

ယေဘုယျဝစန (န)[ယေဘုယျ+ဝစန]ယေဘုယျ စကား၊ များသောအားဖြင့်-အများကို-ဆို အပ်သောစကား။ မဘုကုစ္ဆိသ္မိ ဒ္ဒိ ယေဘုယျ ဝစနံ။ ဝင်ရ။၁၅၅။

ယေဘုယျဝုတ္ထိ (ထီ) [ယေဘုယျ+ဝုတ္ထိ] (၁) ယေဘုယျ- များသော-အများ- ဖြစ်ခြင်း၊ (ဖြစ်သည်၏ဖြစ်)။ (၂) ယေဘုယျ- များသော- အများ-အားဖြင့် (ကာယကံ၏သဘော)ဖြစ်ရာ။ (၁) ကာယသခ်ါ-ဆော စေတနာလက္ခဏော သတိပိ ဒ္ဒါရန္တ-ရမ္ပတ္တိသံ ယေဘု ယျဝုတ္ထိယာ တဒ္ဓဟုလဝုတ္ထိယာ စ ကာယဒ္ဒါရေန လက္ခိတော။ သာသနဿ၊ ၂။ ၁၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၃။၃၂၂။ (၂) ယေဘုယျ-ဝုတ္ထိတာ-ကြည့်။

ယေဘုယျဝုတ္ထိက (တ်) [ယေဘုယျဝုတ္ထိ+က] ယေဘုယျ- များသော- အားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ သာ စ နေသံ ပဌမဇာတိသမန္နယာ ယေဘုယျဝုတ္ထိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၆။ (-မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၄။)

ယေဘုယျဝုတ္ထိတာ (ထီ) [ယေဘုယျဝုတ္ထိ+တာ] ယေဘုယျ- များသော- အများ- အားဖြင့် (ကာယကံ၏သဘော)ဖြစ်ရာ၏ အဖြစ်။ (ကာယ-ဝိညတ္တိယာ) ယေဘုယျဝုတ္ထိတာယ စေဝ-တဒ္ဓဟုလဝုတ္ထိတာယ စ။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။

ယေဘုယျသဟုပ္ပတ္တိ (ဆီ) [ယေဘုယျ+သဟ+ ဥပ္ပတ္တိ] များသောအားဖြင့်- အတူတကွ-တပြိုင်နက်-ဖြစ်ခြင်း။ ယေဘုယျသဟုပ္ပတ္တိ-

သမထဖြင့် ငြိမ်းအေးအောင် မပြုနိုင်သော အခါ ဆံဃာတော်အများက ဆန္ဒာဂတိ စသည်ကို မလိုက်ခြင်းစသော အင်္ဂါငါးပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ရဟန်းတစ်ပါးကို သလာကဂ္ဂါဟာပက(=စာရေးတံ မဲဆန္ဒကို ယူစေသော သူ)ဟု သမုတ်ရမည်၊ ရွေးချယ်တင်မြှောက်ရမည်။ ရွေးချယ် တင်မြှောက်ပြီး သောအခါ ယင်းသလာကဂ္ဂါဟာပကရဟန်းသည် သံဃာ့ အကြားအဝေးဌာန် (၁) လျှို့ဝှက်မဲ ဆန္ဒယူ စေခြင်း=ဂုဇ္ဈက၊ (၂) ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း– ပေါ် ပေါ် လွင်လွင် – ပြောင် – မဲဆန္ဒ ယူစေ ခြင်း=ဝိဝဋ္ဋက၊ (၃) မိမိ၏နားရင်းဌာန် ကပ် ပြီးပြောမိုး၍ ယူစေခြင်း=သကဏ္ဏဇပ္ပ–ဟူ သော မဲဆန္ဒယူစေခြင်း သုံးမျိုး တို့တွင် တစ် မျိုးမျိုးသော ယူစေခြင်းဖြင့် မဲဆန္ဒကိုယူ စေရမည်၊ ထိုအခါ မဟာဒါဒီမဲဆန္ဒကများလျှင် များရာသို့လိုက်၍ မဟာဒါဒီတို့ ဒေယျဓမ္မ ဒေတိုင်း ငြင်းခုံမှု (ဝိဝါဒါဓိကရဏ်း) ကိုငြိမ် အေးအောင် အတည်ပြုဆုံးဖြတ်ယူက် ချရ မည်။ ဤသို့ မဟာဒါဒီပုဂ္ဂိုလ်များရာသို့ လိုက်၍ ငြင်းခုံမှု (ဝိဝါဒါဓိကရဏ်)ကို ငြိမ်းအေးစေရ သောကြောင့် အများအလိုအတိုင်း ဖြစ်ခြင်း, အများအလိုအတိုင်း ပြုခြင်းကို ယေဘုယျ-သိကာ (ယေဘုယျသိကာသမထ) ဟုခေါ်ဆို သည်။)

အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဝေဠုပံ အဓိကရဏံ ယေဘုယျသိကာယ ဝူပသမေတုံ။ ဝိ၊၄။၂၀၄။ (–။၂၅၅-ဂ။ ဒီ၊၃။၂၁၀။ မ၊၃။၃၅၅။) ယေဘု-ယျသိကာယ ဝူပသမေတုန္တိ ဣတ္ထေ ယဿာ ကံ့ယာယ ဓမ္မဝါဒိနော ဗဟုတရာ၊ သော ယေဘုယျသိကာ နာမ။ ဝိ၊၄။၃၇။၃၇။ (–ကခ်ိ၊ ဋီ၊သံ၊၄။၄၄၅။) ဓမ္မဝါဒိနံ ယေဘုယျဘာဝ-သမ္ဘာဒိကာ ကံ့ရိယာ ယေဘုယျသိကာတိ.... "ယဿ" တံ ဒေဝဒ္ဓိ။ တတ္ထ ယဿာ ကံ့ရိ-ယာယာတိ ဂုဇ္ဈကဝိဝဋ္ဋကာဒိနာ သလာက-ဂ္ဂါဟာပက ကံ့ရိယာယ။ ၊ယေဘုယျဘာဝံ နိဿိတသမဏကံ့ရိယာ ယေဘုယျသိကာတိ ဧဝံ ယေဘုယျသိကာသဒ္ဒဿ အတ္ထောဂဟေ-တဗ္ဗော။ ဝေဠု....နာ ဓမ္မဝါဒိနံ ဗဟုတရဘာ-ဝသာဓကကိရိယာမတ္တေန။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၂။ ယေဘုယျသိကာတိတ္ထေ ယေဘုယျေန ပဝ-တ္တာ ယေဘုယျသိကာ၊ ဓမ္မဝါဒိနံ ယေဘု-ယျဝသမ္ဘာဒိကာ ကိရိယာ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၄၃၉။ ဝူပသမေတုံ အသက္ကုဏေယျတ္တာ သလာကံ ဂါဟေတွာ သန္နိပတိတပရိသာယ ဓမ္မဝါဒိနံ ယေဘုယေန ကတ္တဗ္ဗကမ္မံ တဗ္ဗောဟာရဂ္ဂပစာရတော လ္ဟတ္ထိလိင်္ဂဝေန ယေဘုယျသိကာတိ ဂုစ္စတိ။ ပါတိ၊အန္ဓ-ဝဏ္ဏနာ။၃၀၄။ယံ ပန ယေဘုယျသိကာကမ္မသ-ကရဏံ။ အယံ ယေဘုယျသိကာ နာမ။ ကခ်ိ။ ၂၉၀။ ဒီ၊၃၊၃။ ၂၂၄။ မ၊၃၄။၂၉။ (–ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။ ၂၆၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၄၄။)

ယေဘုယျသိကာသဒ္ဒ (ပု) [ယေဘုယျသိကာ+ သဒ္ဒ] ယေဘုယျသိကာ-သဒ္ဒါ။ဧဝံ ယေဘုယျ-သိကာသဒ္ဒဿ အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၂။

ယေဘုယျေန (ဗျ [ယေဘုယျေနိစ္စာဒယော ဝိဘတ္တျန္တပတိရူပကာ။ နိတိ၊သုတ္တ။၆၅၆။] (က) များသောအားဖြင့်။ (ခ) များစွာ၊ များပြား။ (ဂ) ယေဘုယျေန လောမာနိ ဟံသန္တိ။ဝိ၊။၁။၉။ မ၊။၁၁၃။ ယေဘုယျေနာ (ဒီ၊၁။၉၉ မ၊၂။၃၃၅။ အံ၊၁။၃၄၂)တိ ပါယေန။ ဒီ၊၃၊၁။ ၂၄၆။ မ၊၃၊၃။ ၂၅၃။ အံ၊၃၊ ၂။ ၂၉၂။ (– ဝိ၊၂။ ၂၆၂၄။ ဒီ၊၁။၁၆။ ဒီ၊၂။ ၁၁၅။ ဒီ၊၃။ ၂၃။ သံ၊၁။ ၂၃။ သံ၊၂။၂၄။ သံ၊၂။၃၀။ အံ၊၂။ ၅၊၂၂၀။ သုတ္တနိ။၃၆၇။ မဟာနိ။၁၉။ ဇာ၊၂။ ၂၄၅။ မိလိန္ဒ။၆၃၃၂။ ဝိ၊၁၁၁။ ၆၊၂၀၁။ ဒီ၊ ၁၊၂။၃၉၊၁၇၀။ မ၊၁၁။၃၄၁။ သံ၊၁၊၃။ ၅၀။ အတိ၊၁၁။၁၂၇၊၁၂။ ပဋိသံ၊၁၁။၁။၃၄ ဝိသုဒ္ဓိ၊။၉၃။ ဓမ္မ၊၁၁။၁၃။ သုတ္တနိ၊၁၊။ ၁၇။ သာရတ္ထ၊။၁၆၊၃၆။ ဝိမတိ၊။၁၆။

ယေဘုယျန ဝါလိက (တိ) [ယေဘုယျန+ဝါလိက] များသောအားဖြင့် သံရှိသော။ ယေဘုယျနကဋ္ဌလ–ကြည့်။

ယေဘုယျနသက္ခရ (တိ) [ယေဘုယျန+သက္ခရ] များသောအားဖြင့် ကျောက်စရစ်ရှိသော။ ယေဘုယျနကဋ္ဌလ–ကြည့်။

ယေဝါပနက (တိ) [ယေဝါပန+က။ နိတိပဒ။ ၃၄၆။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၁၇၆။ အဘိ၀တာရဋီ၊ သစ်၁။ ၂၈၃။ ယေဝါပန+ကာ+အ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၀၅။] ယေဝါပနဟူသောပုဒ်ဖြင့်-ဟောအပ် – ယေဝါပနဟူ၍ ဟောခြင်းရှိ – သောတရား။ ယေဝါပနကဝသေန အပရေပိ နဝ ဓမ္မေ ဓမ္မရာဇာ ဒီပေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၁။၁၇၆။ ဣဒါနိ ယေဝါပနကဓမ္မေ ဒဿေတုံ "ယေဝါပန တသ္မိံ သမယေ"တိအာဒိမာဟ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၁။ ၂၉၂။ ယေဝါပနာတိ ပဒေန ဒေသိတံ ယေဝါပနကံ။မဏိမဉ္ဇူ။၁။၁၇၆။ ယေဝါပနာတိ ဧတံ ဒေသနာ ဧတေသန္တိ ယေဝါပနကာ။ အဘိ၊ ဝတာရဋီ၊သစ်၁။ ၂၈၃။ ယေဝါပနဣတိ ကာယန္တိ ကထိယန္တိတိ ယေဝါပနကာ။ ကာ–ဓာတု ကထနေ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။ ၁၀၅။

ယေဝါပနကဋ္ဌာန (နာ) [ယေဝါပနက+ဋ္ဌာန] ယေဝါပနကအရာ၊ ယေဝါပနကသဘော။ ပါဠိဃံ အနာဂတာ သမ္ပေပိ ဂန္ဓာ ယေဝါပနကဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၁။၁၅၆။ ယံ ဝါ ပနာတိ ဟိမောဒကကပ္ပဝိနာသက ဥဒကပထဝီသန္ဓာရက ဥဒကာဒီနိ ဣဓ ယေဝါပနကဋ္ဌာနံ ပဝိဋ္ဌာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၂။ ၆၅။

ယေဝါပနကဓမ္မ (ပုံ) [ယေဝါပနက+ဓမ္မ] ယေဝါပနကတရား၊ယေဝါပန-ဟူသောပုဒ်ဖြင့် ဟောအပ် – ယေဝါပနဟူ၍ ဟောခြင်းရှိ–သောတရား။ ဧဝ မေတေသု နဝသု ယေဝါ-

ဘဂဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၁။ ၂၃၊၁၁၈။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ဒ္ဒ၊စ်၁။ ၅၉၊ ၃၅၄။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁၀၂။ အနုဋ္ဌီ၁။ ၅၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၁။ ၂၀၊၁၁၉။) (ခ)ယေဘုယျနာ (ဥဒါန။ ၁၁၈)တိ ဗဟုလံ အဘိက္ခဏံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၈။

ယေဘုယျနကဋ္ဌလ (တိ) [ယေဘုယျန+ကဋ္ဌလ]များသောအားဖြင့် အိုးခြမ်းရှိသော။ ယေဘုယျန ပါသာဏာ ယေဘုယျန သက္ခရာ ယေဘုယျန ကဋ္ဌလာ ယေဘုယျန မရုမ္မာ ယေဘုယျန ဝါလိကာ။ ဝိ၊၂။၅၀။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁။)

ယေဘုယျနဆ(စ္ဆ)န္န (တိ) [ယေဘုယျန+ဆန္န]များသောအားဖြင့် မိုးအင်ပြိုး–မိုးပြိုးအစိတ်အပိုင်းများ – သော။ ယေဘုယျနစ္ဆန္နာ ယေဘုယျန ပရိစ္ဆန္နာ။ ဝိ၊၂။၂၀။ (–သာရတ္ထ၊၃။၉၊၁၁။) ယေဘုယျန ဆန္နေ ဥပစုပရိစ္ဆန္နေ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၃။)

ယေဘုယျနပံသုက (တိ) [ယေဘုယျန+ပံသုက] များသောအားဖြင့် မြေမှုန့်ရှိသော။ ယေဘုယျန ပံသုကာ ယေဘုယျန မတ္တိကာ။ ဝိ၊၂။၂၀။

ယေဘုယျနပရိစ္ဆန္န (တိ) [ယေဘုယျန ပရိစ္ဆန္န]များသောအားဖြင့် ကာရံအပ်ပြီး ကာရံပြီး အစိတ်အပိုင်းများ–သော။ ယေဘုယျနစ္ဆန္နာ ယေဘုယျန ပရိစ္ဆန္နာ။ ဝိ၊၂။ ၂၀။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။)

ယေဘုယျနပါသာဏ (တိ) [ယေဘုယျန+ပါသာဏ] များသောအားဖြင့် ကျောက်ခဲရှိသော။ ယေဘုယျနကဋ္ဌလ–ကြည့်။

ယေဘုယျနမရုမ္မ (တိ) [ယေဘုယျန+မရုမ္မ] များသောအားဖြင့် ကျောက်ပြုတ်ရှိသော။ ယေဘုယျနကဋ္ဌလ–ကြည့်။

ယောဂေါ။ ရူ။၅၀။ ယောဂ–သံ။ ဇောဂ–ပြာ။] (၁) ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ သတ္တဝါတို့ကို–ယှဉ်စေ–တုပ်နှောင်ဖွဲ့ချည်–တတ်သောတရား၊ ယောဂတရား။ (၂) ယှဉ်တတ်သော၊ သူ။ (၃) ယှဉ်စေတတ်သော၊ သူ။ (၄) သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော။ (၅) ကြိုးစား–အားထုတ်–လုံ့လပြု–သော။ (၆) ကြိုးစား–အားထုတ်–လုံ့လပြု–အပ်–သင့်– သော။ (၇) ယှဉ်–စပ်–အပ်သော။ (၈) ဆေးစီရင်–ဆေးဝါးဖော်စပ် – ထားအပ်သော။ (၉) (က) (ခဂ-ပါးသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံတို့၌) ယှဉ်ခြင်း၊ နှလုံးသွင်းခြင်း။ (ခ) (ကမ္မဋ္ဌာန်း, ဘာဝနာကို) အားထုတ်–အလွန်အားထုတ် အကြိမ်ကြိမ်အဖန်ဖန်အားထုတ်–ခြင်း။ (ဂ) ယှဉ်–စပ်–ခြင်း။ (၁၀) ဖော်စပ်အင်္ဂေါ ဆေးဝါး။ (၁၁) အားထုတ်အပ်သော ကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာ။ (၁၂) အကြောင်းယုတ်၊ အကြောင်းဥပါယ်။ (၁၃) အသင့်ယုတ်တို့။ (၁၄) နည်း၊ နည်းလမ်း။ (၁၅) အနှောင်အဖွဲ့၊ အလိုန့်ဇင်ဆံ။ (၁၆) စျာန်။ (၁၇) (လူနတ်တို့၌ ဖြစ်သော) အသက်နှင့်အာရုံ ၅ ပါး ကာမဂုဏ်တရား။ (၁၈) ဉာဏ်ပညာ။ (၁၉) ဉာဏ်ဝိဇ္ဇာ။ (၂၀) ဂါထာ, မန္တန် (ဝိဇ္ဇာ)ကို–မန်းမှတ်–စုပ်–စိပ်–ခြင်း၊ သော–လုံ့လပယောဂ–အစီအရင်။ (၂၁) အချိန်အခါ၊ သမယ။ (၂၂) သံယောဇဉ်။ (၂၃) ဘေးအန္တရာယ်။ (၂၄) ကံ, ကြမ္မာ, အမှု။ (၂၅) (အိမ်ကျောင်းတို့၏) အမိုး။ (၂၆) ယောဂ၏ အဘိဓမ္မာကျမ်း။ (၂၇) (သဒ္ဒါကျမ်းလာ)သုတ်၊ သဒ္ဒါသုတ်။ (၂၈) သဒ္ဒါကျမ်းလာ ယောဂ ခ-ပါး။(၂၉)ယောဂသုတ်။

(၁) ယောဂတရား။ စတ္တာရော မေ ဘိက္ခဝေ ယောဂါ.... ကာမယောဂေါ ဘဝ-ယောဂေါ ဒိဋ္ဌိယောဂေါ အဝိဇ္ဇာယောဂေါ။ သံ၃။၅၄။ အံ၁။၃၁၆။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ သတ္တဝါတို့ကို–ယှဉ်စေ – တုပ်နှောင်ဖွဲ့ချည်–

ပနကဓမ္မေသု ဆန္ဒောတိ ကတ္တုကမ္မတာယေ-တံ အဓိဝစနံ။ အဘိ၁၊၁။၁၇၆။

ယေဝါပနကဝိနိစ္ဆယ(ပု) [ယေဝါပနက+ဝိနိစ္ဆယ] ယေဝါပနကဥ်လာ ၁(အဓိမောက္ခဟူသော) ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ ဉာဏဝိနိစ္ဆယော ဝေဒိဇ္ဇော၊ နု ယေဝါပနက-ဝိနိစ္ဆယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၁၊၃၊ ၁။၄၂၅။

ယေဝါပနကသိက္ခာပဒ (နု) [ယေဝါပနက+သိက္ခာပဒ]ယေဝါပနကသိက္ခာပုဒ်။ "နိဿဂ္ဂိ-ယမေဝါတိ ယေဝါပနကသိက္ခာပဒေသု သိယာ"တိ ဝဒန္တိ။ ဝဇိရ။၂၄၀။

ယေဝါပနကာဓိမောက္ခ (ပု) [ယေဝါပနက+အဓိမောက္ခ] ယေဝါပနဟူသော ပုဒ် ဖြင့် ဟောအပ်–ယေဝါပနဟူ၍ ဟောခြင်းရှိ–သော အဓိမောက္ခတရား။ ပသာဒဘူတော နိစ္ဆယော ... နု ယေဝါပနကာဓိမောက္ခော။ မူလဋီ၁။၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၁၊၂။၁၄၂။

ယေဝါပနသဒ္ဒ (ပုံ) [ယေဝါပန+သဒ္ဒ] ယေဝါ-ပနသဒ္ဒါ။ ပဒန္တရဘာဝဒဿနတ္ထော ဟိ ယေဝါပန-သဒ္ဒေါ။ အနုဋီ၁။၅၇။

ယောဂ (ပု) [ယုဇ+ဃ။ ဝန္ဒသ္မိံ ယောဇေန္တီတိ ယောဂါ။ ဒီ၁၊၃၊၂၀၆။ ကံ၁၊၂၊၂၅၆။ အဘိ၁၊၁။၉၃။ ဝန္ဒသ္မိံ, ဘဝယန္တကေ ဝါ သတ္တေ ကမ္မဝိပါကေန, ဘဝန္တရာဒီဟ်, ဒုက္ခေန ဂါ သတ္တေ ယောဇေန္တီတိ ယောဂါ။ ပိဘာဝိနီ။ ၂၁၉။ ဝန္ဒသ္မိံ ဝါ ဘဝယန္တကေ ဝါ သတ္တေ ယောဇေန္တီတိ ယောဂါ။ ပရမတ္ထဒီပနီ။ ၂၉၇။ ယောဂေါ ဝုစ္စတိ ဘာဝနာ "ယုဇ္ဇတေ ယော-ဂိနာ"တိ ကတ္တာ။ မဇ္ဈိမဋ္ဌ။၁။ ၂၉၃။ (–မဇ္ဈိမဋ္ဌ။၂။၄၆၇။)ယောဂေါ ဝုစ္စတေ ဝီရိယံ.... အဝသေ် ကာတုံ ယုဇ္ဇတိ ဥပယုဇ္ဇတိတိ ယော-ဂေါတိ ဝုစ္စတိ။ နီတိ၊၁၀၃။ ယုဇ္ဇယော ယုဇ္ဇနံ ဝါ ယောဂေါ။ မဇ္ဈိမဋ္ဌ။၂။၂၂၆။ ယုဇ္ဇနံ ယောဂေါ။ နိရုတ္တိ။၅၄၂။ ယုဇ္ဇနံ

မောဟ – ဟူ၍၌ ၃-ပါးသာ ရှိလေသည်။ (ယောဂ ၄-ပါးအကျယ်ကို သံ၊၃။၅၄။ အံ၊၁။ ၃၁၆–၉။ အံ၊၄၊၂။၂၅၆–၈။ အံ၊၆၊၂။၂၂၉–၃၁။တို့ကြည့်။) (၂) ယုဉ် တတ်သော၊သူ။ ယာစ ယောဂေါ (ဣတိဝုတ်။၂၆၄)တိ ယာစေဟိ ယုတ္တောဿ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၃၀၃။(၃)ယုဉ်စေတတ်သော၊ သူ။ အထ ဝါ ယာဇေန ယောဇေတိတိပိ ယာဇယောဂေါ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၃၀၄။ (၄) သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော။ယာစ ယောဂေါ (ဣတိပုတ်။၂၆၄)တိ ယာစနယောဂ္ဂေါ။ အဓိပ္ပါယပူရဏတော ယာစိတုံ-ယုတ္တောတိ အဓိပ္ပာယော။ ဣတိဝုတ်၊၄။၃၀၄။ (၅) ကြိုးစား–အားထုတ်–လုံ့လပြု–သော၊ သူ။ ယာဇယောဂေါတိ ယာဇဘာဝနံ ပရိစ္စာဂ-ဘာဝနံ အနုယုတ္တောတိ အတ္ထော။ ဣတိဝုတ်၊၄။၃၀၄။ ယာဇယောဂါ (သုတ္တနိ။၄၃၆။ စူဠနိ။က)တိ ယာဂါဓိမုတ္တာ။ သုတ္တနိ၊၄။၂။ ၃၀၄။ စူဠနိ၊၄။၁၂။ (၆) ကြိုးစား – အားထုတ် – လုံ့လပြု – အပ် – သင့် – သော။ ယာဃယောဂေသု ယုတ္တာ (စူဠနိ။၅၆)တိ ဒုနုယောဂေ ဒေယျဓမ္မေ ဒိယျမာနေ အဘိဃာဂဝသေန ယုတ္တာ။ စူဠနိ၊၄။၁၄။ ယောဂပ္ပယောဂသခ်ိတ-လည်းကြည့်။ (၇) ယုဉ်–ဃပ်–အပ်သော။ ယောဂါဘာဝ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၅၁။) ကြည့်။ (၈) ဆေးစိရင်–ဆေးဝါး ဖော်စပ်–ထားအပ်သော။ ယောဂဖွတ်ကကက္က(ဒီ၊၄။၁။၁၂၈။)ကြည့်။ (၉) (က)(၃၀-ပါးသော ကမ္မဋ္ဌာန်းအာရုံတို့၌) ယုဉ်ခြင်း၊ နှလုံးသွင်းခြင်း။ ယောဂါ (ဓမ္မ။၅၃)တိ ဒမ္ဘ-တိ သာယ အာရမ္မဏေသု ယောနိသောမန-သိကာရာ။ ဓမ္မ၊၄။၂။၂၆၄။ (ခ) (ကမ္မဋ္ဌာန်း ဘာဝနာကို) အားထုတ် – အလွန်အားထုတ် – အကြိမ်ကြိမ် အဖန်ဖန် အားထုတ် – ခြင်း။ ဘိက္ခုနော အဘိဓမ္မေ အဘိဝိနယေ ယောဂေါ ကရဏီယော။ မ၊၂။၁၃၆။ ယောဂါ (အဘိ၊၄။၁။၁၁၈)တိ ဘာဝနာဘိယောဂါ။

တတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း, ကံ၏ အကျိုးတရားနှင့် ယှဉ်စေတတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း, ကာယိက ဒုက္ခ, စေတသိကဒုက္ခဟုဆိုအပ်သော ဒုက္ခအမျိုးမျိုးနှင့် ယှဉ်စေတတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း, ဘဝ တစ်ပါးကို ဘဝတစ်ပါးနှင့်–ယောနိ တစ်ပါးကို ယောနိတစ်ပါးနှင့်–ဂတိတစ်ပါးကို ဂတိတစ်ပါးနှင့်–ဝိညာဏ်ဌိတိ တစ်ပါးကို ဝိညာဏ်ဌိတိတစ်ပါးနှင့်- သတ္တာဝါသတစ်ပါးကို သတ္တာဝါသ တစ်ပါးနှင့်–ယှဉ်စေ – ဆက်စပ်ပေး–တတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း။ တနည်း–ဘဝစက်ယန္တရား၌ သတ္တဝါတို့ကို–ကံ၏အကျိုးတရား– ဝဋ်ဒုက္ခ–နှင့် ယှဉ်စေတတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း, ဘဝတစ်ပါးကိုဘဝတစ်ပါးနှင့် – ယောနိတစ်ပါးကို ယောနိတစ်ပါးနှင့်–ဂတိတစ်ပါးကို ဂတိတစ်ပါးနှင့် – ဝိညာဏ်ဌိတိတစ်ပါးကို ဝိညာဏ်ဌိတိတစ်ပါးနှင့်–သတ္တာဝါသတစ်ပါးကို သတ္တာဝါသတစ်ပါးနှင့်–ယှဉ်စေ – ဆက်စပ်ပေး – တတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း, လောဘ ဒိဋ္ဌိမောဟတရား ဟုဆိုအပ်သောတရား ၃-ပါးတို့ကို "ယောဂ" ဟု ခေါ်ဆိုသည်။ (အဘိ၊၄။၁။၉၁။ ဝိဘာဝိနီ။၂၁၉။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၂၃၃–၄။ ပဋ္ဌမတ္ထဒီပနီ။၂၉၇။) ယင်းယောဂတရားသည်–(၁) ကာမယောဂ=အာရုံ ၅-ပါးကာမဂုဏ်တရားလျှင်အာရုံရှိသောဆာဂ(လောဘ)။ (၂) ဘဝယောဂ=မျှပဘဝ, အမျှပဘဝတို့၌ ကပ်ငြိတွယ်တာတတ်သော ဆန္ဒရာဂ (လောဘ)နှင့် စျာန်တရားတို့၌ ကပ်ငြိတွယ်တာ ကတ်သောတဏှာ (လောဘ)။ (၃)ဒိဋ္ဌိယောဂ=သဿတဒိဋ္ဌိနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သည့် ဆာဂ (လောဘ)နှင့် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ၆၂-ပါး။ (၄) အဝိဇ္ဇာယောဂ = သစ္စာ ၄-ပါးတရားတို့၌ မသိသောမောဟ–ဟူ၍ ၄-ပါးရှိ၏။ ပရမတ္ထတရားကိုယ်အားဖြင့်ကား – လောဘ ဒိဋ္ဌိ

ဘူတာနှိ၊ ဗန္ဓနဘူတာနိုတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၁။ (၁၆) စျာန်။ သကိစ္စန္တံ သုခံ ဓိရော၊ ယောဂံ သမဓိဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊၁။၁၀၂။ သော ဓိရော ကိစ္စဿ အန္တိမသခ်ါတံ နိဗ္ဗာမိသသုခ-သခ်ါတံစျာနသုခံ အဓိဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄၁။ (၁၇) (လူ့နတ်တို့၌ ဖြစ်သော) ဒေသက်နှင့် အာရုံ၅-ပါး ကာမဂုဏ်တရား။ ဟိတ္တာ မာနုသကံ ယောဂံ၊ ဒိဗ္ဗံ ယောဂံ ဥပစ္စဂါ။ ဓမ္မ။၂၃။ တတ္ထ မာနုသကံ ယောဂန္တိ မာနုသကံ အာယုဋ္ဌေဝ ပဋ္ဌာမဂုဏော စ။ဒိဗ္ဗယောဂေ ပိ သေဝ နယော။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၂။၄၄၁။ (၁၈) ဉာဏ်ပညာ။ ယောဂဝိဟိတ–ကြည့်။ (၁၉) ဉာဏ်,ဝိရိယ။ ယောဂ (ဇာ၊၂။၉၁)နှိ ဉာဏ-ဝီရိယယောဂံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀၄။ (၂၀) ဂါထာ, မန္တန် (ဝိဇ္ဇာ)ကို –မန်းမှုတ်–စုပ်–စိပ်–ခြင်း စသော–သို့လပယောဂ–အစီအရင်။ ယောဂ-ဝစေန ဝါ မာယာဝသေန ဝါ အပါမဉ်ံ ဂါမဉ်နှိ အမဏိ် မဏိနှိ အသုဝဏ္ဏံ သုဝဏ္ဏနှိ ကတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၀။ ယောဂ-ဝသေနာတိ ဝိဇ္ဇာဇပ္ပနာဒိပယောဂဝသေန။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၅၃။ (၂၁) အချိန်အခါ၊ သမယ။ မာ တံ ယောဂါ ဥပစ္စဂုံ။ ထေရီ။ ၃၇၇။ ဣမေ ယောဂါ သမယာ ဒုလ္လဘကွဏာ တံ မာ အတိဂ်ကမုံ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁ ၂။ (၂၂) သံယောဇဉ်။ ဒိဗ္ဗယောဂ (သံ၊၁။၃၂၂)နှိ ပဋ္ဌ ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၆။ (၂၃) ဘေးအန္တရာယ်။ အယောဂက္ခေ-မိဖနာတိ စတူဟိ ယောဂေဟိ ဣတိဟိ ခေမံ နိဗ္ဗာနံ အပတ္တာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။ ယော-ဂက္ခေမံ အန္တရာယာဘာဝံ။ မဒ္ဓိ၊၃။၁၇၁။ ယောဂက္ခေမံ နိဗ္ဗာယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၃၃။ (၂၄)ကံ[illegible]မ္မာ,အမ္မ။ ပုဗ္ဗယောဂေါတိ တေသံ ပုဗ္ဗကမ္မံ။ မိလိန္ဒ။၃၁။ (၂၅) (အိမ် ကျောင်း တို့၏)အမိုး။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ပဋ္ဌ-လေဏာနိ ဝိဟာရံ အာဒုယောဂံ ပါသာဒံ ဟမ္မိယံ ဂုဟန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၉၀။ ကေပဿေယော

မူလဋ္ဌီ၊၁။၇၀။ . ယောဂေါ (သံ၊၁။၃၅၁)တိ ပယောဂေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ယောဂေါ(သံ၊၁။ ၃၅၀)တိ ဘာဝနာနုယောဂေါ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၂၆။ သမာဓိဘာဝနာယောဂေ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၉) တိ သမာဓိဘာဝနာယ အနုယောဂေ အနု-ယုဉ္ဇနေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၆၁။ (၇) ယှဉ်–မပ်–ခြင်း။ သမ္မသာဒနေန ယောဂါ စျာနံ သမ္မ-သာဒနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁.၁၀၂။ ကြိယာယ ယောဂေါ သမ္ပန္နော။ ရူ၊ဋ္ဌီ။၂၇၃။ (၁၀) ဖော်စပ်အပ်သော ဆေးဝါး။ ယောဂံ ဒတ္တာ ဝမနကရဏံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ ယောဂန္တိ ဘေ-သဇ္ဇပယောဂံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၇၇။ (၁၁) အားထုတ်အပ်သော က မ္မ ဋ္ဌာန်း ဘာ ဝ နာ။ ယောဂေါ ဝုစ္စတိ ဘာဝနာ။ ယုဇ္ဇတေ ယော-ဂိနာတိ ကတ္တာ။ သာ အဝစရတိ တ္ထေ တဒါ-ယတ္တာဝုတ္တိတာယာတိ ယောဂါဝစရော။ မဏီ-မဇ္ဈ။၁၁။၂၉၃။ (–မဏိမဇ္ဈ။၂။၄၆၇။) (၁၂) အကြောင်းယုတ္တိ၊ အကြောင်းဥပါယ်။ တေ-သဉ္စ ပဟာနာယ အက္ခာသိ ယောဂံ။ သံ၊၂။ ၃၀၆။ အက္ခာသိ ယောဂန္တိ ယုတ္တိ် ကဒေဘိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။ (–သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၅။) တေန ယောဂေန ဇနကာယံ ဩဝဒတိ မဟာမုနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။ ယောဂေနာတိ ဥပါယေန။ မူလဋ္ဌီ၊၁ ။၂၆။ ယောဂ (ဣတိဝုတ်။၂၃၂)နှိ ဥပါယံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၀၁။ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၅၆။) (၁၃) အသင့်ယုတ္တိ။ "ဧဝံ ယာဂ-စိ ဥပနိသာ ယောဂတော စ ပစ္စယတော စာ" တိပိ ပဌန္တိ၊ တတ္ထ....ယောဂကောဂိ ယုတ္တိ-တော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၄။ (၁၄) နည်း၊ နည်းလမ်း။ တေန ယောဂေနာ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၂၁)တိ တေန နယေန။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၄၉။ (၁၅) အနှောင်အဖွဲ့၊ အလိုနှိုင်ငံ။ ယောဂမာ-ယန္တိ မစ္ဆုနော (သံ၊၁။၁၁)တိ မစ္ဆုနော ယောဂံ ပယောဂံ.... မရဏာသံ ဂစ္ဆန္တိတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ ပါပိမတောယောဂါနိ (ဒီ၊၂။၂၁၀)တိ ပါပိမတော မာရဿ ယောဂ-

ဆဒနတော အစုယောဂေါ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။ ၂၀၉။ (၂၆) ယောဂ ခေါ် အဘိဓမ္မာကျမ်း။ ဗဟုနိ စဿ သတ္ထာနိ ဥဂ္ဂဟိတာနိ ဟောန္တိ။ သေယျထိဒံ သုတံ သမ္မုတိ သခ်္ခ ယောဂါနိတိ။ မိလိန္ဒ။၄။(၂၇)(သဒ္ဒါကျမ်းလာ)သုတ်၊ သဒ္ဒါသုတ်။ ယောဂဝိဘာဂတော စေတ္ထ ကေသေသူသကိ ံ ဣတိ။ ရူ။၆၀။(–၃၅၆၊ ၅၄၅)။ ယောဂဝိဘာဂတောတိ.... ယောဂဿ သုတ္တဿ ဝိဘာဂတော ဒဿနတော။ ရူ။ဋ္ဌီ။၆၀။ (–၃၅၆၊၅၄၅)။) (၂၈) (သဒ္ဒါကျမ်းလာ) ယောဂ-ဥပါး။ တိဝိဓော, ကြိယာပဒေသု ယောဂေါ တယောဂေါ မယောဂေါ, အညယောဂေါ စ။ နိတိ၊ ပဒ။၃၅။ ယောဂ (၃)ပါးကား– (၁) တုမှယောဂ၊ (၂) အမှယောဂ၊ (၃) အညယောဂ– နာမယောဂအားဖြင့် ယောဂ (၃) ပါးရှိ၏။ နိတိ၊ပဒ။၃၅။ (၂၉) ယောဂသုတ်။ ဩဃော ယောဂေါ ဥပါဒါနံ၊ ဂန္ထံ အနုသဓေ နစ၊ သံ၊၃။၅၇၊

ယောဂကမ္မ (နာ) [ယောဂ+ကမ္မ] ကမ္မဋ္ဌာန်း–စီးဖြန်းမှု–အားတုတ်မှု။ သော တတ္ထ ယောဂကမ္မံ ကရောန္တော စတ္တာရိ ဈာနာနိ ပဋ္ဌ စ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေသိ။ ထေရ၊၁၆၊ ၂။၄၇။

ယောဂကမ္မဘာဝ (ပု) [ယောဂကမ္မ+ဘာဝ] ကမ္မဋ္ဌာန်း–စီးဖြန်း–အားထုတ်–မှု၏အဖြစ်။ တံ ဟိ အသုဘသု ဓယောဂကမ္မဘာဝတော ယောဂိနော သုခဝိသေသာနံ ကာရဏဘာဝတော စ “အသုဘကမ္မဋ္ဌာန”န္တိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၃၁၂။

ယောဂကမ္မာဘိယောဂ (ပု)[ယောဂကမ္မ+အဘိ-ယောဂ]ကမ္မဋ္ဌာန်း–စီးဖြန်း–အားထုတ်–မှုကို လွန်စွာအားထုတ်ခြင်း။ သတိပဋ္ဌာနာဒီသု ယောဂကမ္မာဘိယောဂေန လောကုတ္တရမဂ္ဂသမ္ဗောဓသမ္ဗန္ဓဏံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၁၁။

ယောဂကာမ(တိ)[ယောဂ+ကမု+ဏ]ကမ္မဋ္ဌာန်း–စီးဖြန်း–အားထုတ်–ခြင်းကိုအလိုရှိသော၊ သူ၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်းလိုသူ။ အလံ မေ ယောဂကာမဿ၊ ပဟိတတ္တဿ တာဒိနော။ ထေရ။၃၅၁။

ယောဂကွေမ (တိ) [ယောဂ+ခေမ] (၁) အားထုတ်ခြင်းငှာ – စွမ်းနိုင်– သင့်လျော် – လျောက်ပတ်–သော။ (၂) ယှဉ်ခြင်းငှာ–ခဲ့–သင့်လျော် –လျောက်ပတ်–သော။ (၁) ဒဟာဆောတိ တရွဏောဝ၊တေနဿ ယောဂကွေမသရိရကံ ဒဿေတိ။ ထေရ၊၁၆၊ ၂။၃၃၀။ (၂) ကွမံ ကခ်ါဝိတရဏိ ံ ကရောန္တော ဝိနယဋ္ဌကထာသုပိ ကွခ ဝိနိစ္ဆယေ ယောဂကွေမံ အတ္တသာရံ အာဒါယေဝ အကာသိန္တိ။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၄၀၇။

ယောဂကွေမ (ပု) [ယောဂ+ခေမ။ ယောဂကွေမ–သံ၊ ယောဂကွေမ–ပြာ] (၁)ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့်– ဘေး–ကုန်–ကင်း–ငြိမ်း–မရှိ–ဆုဖြစ်သော၊ ဓယောဂလေးပါးတို့၏ကုန်ဆုံးဖြစ်သော၊ ယောဂလေးပါးတို့သည် မနှိပ်စက်အပ်သော၊ ယောဂလေးပါးတို့နှင့် မယှဉ်သော။ (က) အရဟတ္တဖိုလ်,နိဗ္ဗာန်။ (ခ) နိဗ္ဗာန်။ (ဂ) အရဟတ္တဖိုလ်။ (ဃ) စီးပွားချမ်းသာ။ (၂) ယောဂလေးပါးတို့ –မှ–ဖြင့်– ဘေး၏–ကုန်–ငြိမ်း– ခြင်း၊ ယောဂလေးပါးတို့၏–ကင်း–ပျောက်– ချုပ်– ငြိမ်း–ခြင်း။ (၃) ကာယစိတ္တသုခ = ဂို်ယ်၏ချမ်းသာခြင်း, စိတ်၏ ချမ်းသာခြင်း။ (၄) အန္တရာယ်မရှိခြင်း, ဘေးရန်မရှိခြင်း။

(၁) ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့်–ဘေး–ကုန်–ကင်း–ငြိမ်း– မရှိ– ဆုဖြစ်သော၊ ယောဂလေးပါးတို့၏ကုန်ဆုံးဖြစ်သော။(က)အရဟတ္တဖိုလ်,နိဗ္ဗာန်။ အနုတ္တရော ယောဂက္ခေမော (အံ၊၁။၅၂)တိ နကေဝလံ ဗောဓိယေဝ၊ အရဟတ္တဖလနိဗ္ဗာနသခ်ါတော အနုတ္တရော

ယောဂကွေမာဓိဝါဟန် [ယောဂကွေမ + အဓိဝါဟန] (က) ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့် မော(ဇာ၊၁၊၈၀)တိ ကာယစိတ္တသုခံ၊ တဉ္စိန ဒုက္ခံယောဂတော ခေမတ္တာ ဣဓ ယောဂကွေမောတိ အဓိပ္ပေတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂-၃။ (၄) အန္တရာယ်မရှိခြင်း၊ ဘေးရန်မရှိခြင်း။ ယောဂကွေမံ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၆) အန္တရာယာဘာဝံ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၁။ ယောဂကွေမံ နိဗ္ဗယံ နဂ္ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၃။

ယောဂကွေမကရ (တိ) [ယောဂကွေမ+ကရ+အ] ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့်-ဘေး-ကုန်-ကင်း-ငြိမ်း-မရှိ-ရာ အရဟတ္တဖိုလ်ကို-ပြုလုပ်-ပေး-တတ်သော။ ဇဝံ ခေါ် မဟာရာဇ ဧတရဟိ ဝိသုဒ္ဓိကာမာနံ ဗဟူပကာရံ .... ယောဂကွေမကရံ အနဝဇ္ဇံ ဂ္ဂဠ္ဆသုခဝိမါကံ။ မိလိန္ဒ။၃၃၆။

ယောဂကွေမကာမ (တိ)[ယောဂကွေမ+ကမု+ဏ]ယောဂလေးပါးတို့-ဖြင့်-မှ-ဘေး-ကုန်-ကင်း- ငြိမ်း- မရှိ-ခြင်း- ရာ-ကို အလိုရှိတတ်သော၊ သူ။ ယောဝါပနဿ တေ ဟောန္တိ အတ္ထကာမာ ဟိတကာမာ ဖာသုကာမာ ယောဂက္ခေမကာမာ မာတာ ဝါ ပိတာ ဝါ....။ ဒီ၊၂။၂၄၅။ မ၊ဝ။၀၃၊ ယောဂကွေမကာမော (ဒီ၊ဋ္ဌ။၁၃၄) ဘိ ယောဂတော ခေမကာမော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ယောဂကွေမကာမာ (မဟာနိ။ ၁၀၃)ကို စာဆိုဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ နိဗ္ဗယံ ကာမာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၂၃။

ယောဂကွေမပထ (ပု) [ယောဂကွေမ+ ပထ] ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့် ဘေး-ကုန်-ကင်း-ငြိမ်း-မရှိ-ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောက်ကြောင်းဖြစ်သော (ဗောဓိပက္ခိယ) တရား။ ယောဂကွေမပထေသု ကောဝိဒါသိတိ စာဆိုဟိ-ယောဂေဟိ ခေမသာ နိဗ္ဗာနဿ ပထဘူတေသု ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေသု။ ထေရဂါ၊ ၂။၁၀၂။

ယောဂကွေမာဓိဝါဟန (နာ) [ယောဂကွေမ + အဓိဝါဟန] (က) ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့် ယောဂကွေမောပိ အပ္ပမာဒါဓိဂတောဝ။အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆။ စာဆိုဟိ ဝါ ယောဂေဟိ အနုပဒ္ဒုတတ္တာ ယောဂကွေမံ နာမ အရဟတ္တံ နိဗ္ဗာနန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၆။ (- ၁၉၀။ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂၁။) (ခ) နိဗ္ဗာန်။ ဖုသန္တိ ဓီရာ နိဗ္ဗာနံ၊ ယောဂက္ခေမံ အနုတ္တရံ။ ဓမ္မ။ ၁၆။ ယောဂကွေမံ အနုက္ကမရန္တိ ယေ စတ္တာရော ယောဂါ မဟာဇနံ ဝန္ဒေ ဩသီဒါပေန္တိ၊ ထေဟိ ခေမံ နိဗ္ဗယံ....အနုက္ကမရန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ။၁၊ ၁၄၇။ ယောဂကွေမာဓိဝါဟန (သံ၊ဝ။၁၇၅)တွင် ထွေ ယောဂဟိ ခေမတ္တာ နိဗ္ဗာနံ ယောဂကွေမံ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။ (-သံ၊၃။၅။ အံ၊ဝ။၃၄၉။ ဇာ၊ဝ။၂၆၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၄။) (ဂ) အရဟတ္တဖိုလ်။ ယောဂကွေမံ ပတ္ထယမာနော ဝိဟရတိ။ မ၊ဝ။ ၅။ စာဆိုဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ အနုပုဒ္ဒုတ္တာ ယောဂကွေမံ။ အရဟတ္တမေဝ အဓိပ္ပေတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ (-မ၊ ၂။ ၂၀။ သံ၊၁။၇၀၀။ သံ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၅။ အံ၊ဝ။၃၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ။၃၁၂၊ ကတိဝုတ်၊ ၂၀၁၊ ၂၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂-၃။သံ၊ဋ္ဌ။၂။၁၅၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃ ၂၃၊ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၅၀။) (ဃ) စီးပွားချမ်းသာ။ ယောဂကွေမာ ပမ်ဿတိ(ကတိဝုတ်၊ ၂၀၃)တိ ယောဂကွေမတော ဟိတတော ပဓံသတိ ပရိဟာယတိ။ ကတိဝုဘ်၊ဋ္ဌ။၆၆။ (၂) ဟောဂလေးပါးတို့-မှ-ဖြင့်-ဘေး၏-ကုန်-ကင်း-ငြိမ်း-မရှိ-ခြင်း၊ ယောဂလေးပါးတို့၏- ကင်း- ပျောက်- ချုပ်-ငြိမ်း-ခြင်း။ ယောဂကွေမံ အနုက္ကမရံ။ ထေရ။ ၂၂၇။ စာဆိုဟိ ယောဂေဟိ အနုပဒ္ဒုတ္တာ ယောဂကွေမံ။ ထေရဂါ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅။ ယောဂကွေမာယာ (အံ၊ဝ။၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၃၂)တိ စာဆိုဟိ ယောဂေဟိ ခေမဘာဝါယ။အံ၊ဋီ၊ဝ။ ၂၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၉၇။ (၃) ကာယစိတ္တသုခ = ကိုယ်၏ချမ်းသာခြင်း, စိတ်၏ ချမ်းသာခြင်း။ ယောဂကွေ-

ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့် ဘေး–ကုန်–ကင်း–ငြိမ်း–ခြင်းရှိသော၊ (ခ)ယောဂလေးပါး–တို့နှင့်မယှဉ်– မရှိ–သော၊ (ဂ) ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့် ဘေး–ကုန်–ကင်း–ငြိမ်း–ရာ နိဗ္ဗာန်–သို့ရောက်–ကို‌ရ–သော၊ သူ။ (က) (ခ) (ဂ) တသဒ္ဓ ပယာနာယ အက္ခာသိ ယောဂံ၊ တသ္မာ "တထာဂတော ယောဂက္ခေမီ" တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ ၂။၃၀၆။ ဝိသံယုတ္တော ပါပကေဟိ အာကုသလေဟိ..... ဇာတိဇရာမရဏီကေဟိ။ တသ္မာ "ယောဂက္ခေမီ"တိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊၁။ ၃၁၉။ တသ္မာ စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမံ နိဗ္ဗာနံ အနုဂေတတ္တာ "န ယောဂက္ခေမီ" တိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊၄၊၂၊၂၇၇။ သဗ္ဗယောဂဝိသံ-ယုတ္တော၊ ယောဂက္ခေမီတိ ဝုစ္စတိ။ ...သော သဗ္ဗေဟိ ကာမယောဂါဒီဟိ ဝိသံယုတ္တော ယောဂက္ခေမိ နာမ ဝုစ္စတိ။ မမွ၊၄၊၂။၁၅၁။

ယောဂဂေါစ္ဆက (ပု) [ယောဂ + ဂေါစ္ဆက] သဒ္ဒါအနက်အားဖြင့် အချင်းချင်း စပ်သည့် ယောဂဒုက် အစရှိသော ဒုက်တို့၏–အပေါင်း–အစု၊ ပန်းပြွတ်နှင့် တူသည့် ယောဂဒုက် အစရှိသော ဒုက်တို့၏– အပေါင်း– အစု၊ ယောဂဂေါစ္ဆက။ ယောဂဂေါစ္ဆကော ဝန္နသ္မိံ ယောဇေန္တီတိ ယောဂါ။ အဘိ၊၄၊၁၅၃။

ယောဂဏ္ဍ (နာ) [ယောဂ + ဗုဏ္ဍ] ဆေးဝါး ဖော်စပ်အင်သော အမှုန့်၊ ဆေးမှုန့်။ ယထာ ဟိ ယောဂဗုဏ္ဍဿ အဝယဝေသု လဗ္ဘမာနော သမဘာဝေါ သမ္ဗဒါယေ အပဒိသီယတိ "သမံ ဗုဏ္ဍ"န္တိ။ နေတ္တိ၊၄၊၂။

ယောဂနာနသတ္ထ (နာ) [ယောဂ + ဇာနန + သတ္ထ](နက္ခတ်တို့နှင့်) ယှဉ်ခြင်းကိုသိကြောင်း ဖြစ်သောကျမ်း။ နက္ခတ္တဝိဇ္ဇာ နာမ နက္ခတ္တာနံ ယောဂဇာနနသတ္ထံ။ မဟာနိ၊၄။၃၅၄။

ယောဂညူ (ပု) [ယောဂ+ဉ+ဂူ] အကြောင်း လုလွန်–အကြောင်းဥပါယ်–ကိုသိသော၊ သူ။

ဘေး–ကုန်–ကင်း–ငြိမ်း–မရှိ–ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရှေးရှုဖြစ်စေအပ်သော။ (ခ) ယောဂလေး ပါးတို့ဖြင့် ဘေး၏–ကုန်–ကင်း–ငြိမ်း–မရှိ–ရာနိဗ္ဗာန်ကို–စွဲ–ရည်စူး–၍ ဖြစ်စေအပ်သော (ဝိရိယ)။ (က)(ခ) ဝိရိယ် မေ ဓုရဓောရယှံ၊ ယော ဂ ကွေမာဓိ ဝါ ဟ နံ။ သံ၊၁။၁၇၅။ သုတ္တနိ။၂၉၁။ ယောဂကွေမာဓိဝါဟန္တိ စတ္တ ယောဂေဟိ ခေမတ္တာ နိဗ္ဗာနံ ယောဂကွေမံ နာမ၊ တံ အဓိကိစ္စ ဝါဟီယတိ,အာဘိ မုခံ ဝါ ဝါဟီယတိတိ အဓိဝါဟနံ၊ ယောဂကွေမဿ အဓိဝါဟန် ယောဂကွေမာဓိဝါနန္တိ။ သံ၊၄၊၁ ၂၃၄။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၁၃၅။(–သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၃။)

ယောဂကွေမာဘိမုခ (နာ) [ယောဂကွေမ+ အဘိမုခ] ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့် ဘေး–ကုန်–ကင်း–ငြိမ်း–မရှိ–ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ရှေးရှု ဝိရိယရုရဓောရယှံ ယောဂကွေမာဘိမုခံ အနိဝတ္တန်ဆံ ဝါဟန္တေန။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၃၅၊ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၁၃၅။

ယောဂကွေမိပရိယာယ (ပု) [ယောဂကွေမိ+ ပရိယာယ] ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့် ဘေး–ကုန်– ကင်း– ငြိမ်း– မရှိ– သော သူ၏ အကြောင်းဖြစ်သော (တရားဒေသနာ)။ ယောဂကွေမိ ပရိယာယ (သံ၊၂။၃၀၅)နှင့် စတူဟိ ယောဂေဟိ ခေမိနော ကာရဏာဘူတံ။ သံ၊၄၊၃။၃၂။ စတူဟိ ယောဂေဟိမေ ကာမယောဂါဒီဟိ စတူဟိ ယောဂေဟိ။ ခေမိနောတိ ခေမဝတော ကုသလိနော။ ဘံ၊ ဋီ၊၂။၃၀၅။

ယောဂကွေမိသုတ္တ (နာ) [ယောဂကွေမိ+သုတ္တ] ယောဂကွေမိသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဋ္ဌာ-ယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ (၁၁) ၁-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊ ၂။၃၀၅-၆။

ယောဂကွေမီ (တိ) [ယောဂကွေမ + ဣ။ ယောဂကွေမိန် – သက္ကတပဒ်ရှက။] (က)

ယသ္မာ စ ခေါ မဟာထေရ ယောဂညူ တထာဂတော ဗောဓနေယျေ သတ္တေ ဗောဓေတုံ။ မိလိန္ဒ။၁၆၉။

ယော်ဂနိယ (တိ) [ယောဂ+အနိယ။နာမ-ဓာတ်။ ယောဂ+ဣယ။ ယုဇ+အနိယ။ ကစ္စည်း။ ၄၃၉၊ နီတိ၊သုတ္တ။၇၇၄၊၈၄၂။ နိရုတ္တိ။၄၁၊၃၂၉၊ ၃၃၉။ သိဒ္ဓန္တ။၄၁၅။] (က) (အာရုံပြု၍) ယောဂတရားတို့သည် လုံ့ကျူး ကျော်နင်း အပ်-ယောဂလေးပါးတို့၏ အာရုံဖြစ်-သော၊ တရား။ (ခ) (ဝန်ခံ၌) ယှဉ်စေခြင်းကို ပြုခြင်း၌ ယှဉ်တတ်သော၊ တရား။ (ဂ) (ဝန်ခံ၌)ယှဉ်စေခြင်းငှံ့- စွမ်းနိုင်- ထိုက်- သော၊ တရား။ (က) (ခ) (ဂ) ယောဂနိယာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ဓ။၇။ ဂန္ဆနိယံ သြဃနိယံ ယောဂနိယံ။ အဘိ၊က။၁၈၁။ အာရမ္မဏံ ကတ္တာ အတိတ္တ-မနိယကော သြဃေဟိ အတိက္ကဒ်တမ္ဘာတိ သြဃနိယာ။ ယောဂနိယာ သြဃနိယာ ဝိယ ဝေဒိတမ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၃။ "ဂန္ဆကရဏံ ဂန္ဆနံ ဂန္ဆနေ နိယုတ္တာတိ ဂန္ဆနိယာ၊ ဂန္ဆယိတုံ သက္ကုဏေယျာ, ဂန္ဆယိတုံ အရဟန္တီတိ ဝါ ဂန္ဆနိယာ"တိ။ ဧဝံ သြာနိယာဒီသုပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၁။၅၄။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၁။ ဂိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀၅။)

ယောဂပထ (ပု) [ယောဂ+ပထ။ ယောဂပထ-သံ။] အားထုတ် - ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်း- ခြင်း၏ အကြောင်း။ သော ပဝိတ္တန္တိ ကုမိနာ..... တေသာ ဘိက္ခုနော ဥပါသနဋ္ဌာနံ ယောဂပထံ သပ္ပါယသေနာသနံ ဒဿေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၉။ ယောဂပထန္တိ ဘာဝနာယောဂ-ကိရိယာယ ပဝတ္တနမဂ်ံ၊ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၁၀၄။

ယောဂပဓာနဘာဝ (ပု) [ယောဂ + ပဓာန + ဘာဝ] ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်သူ၏ အဖြစ်။ ဧတေန တဿ ဝိရိယဿ ဝိပဿနာဉာဏဿမူ-ဟောဂံ ဒီပေန္တော ယောဂပဓာနဘာဝံ သာဓေတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၇။

ယောဂပွယောဂသခ်ါတ (တိ) [ယောဂ + ပယောဂ + သခ်ါတ] အားထုတ်သင့်သော အကြောင်း၌ အားထုတ်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အဖို့အစု။ ယောဂပွယောဂသခ်ါတ(ဇာ၊၂။၄) န္တိ ယောဂေ ယုဉ္ဇိတဗ္ဗယုတ္တကေ ကာရဏေ ပယောဂကောဋ္ဌာသဘူတံ ပညံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၁၂၉။

ယောဂဗဟုလ (တိ) [ယောဂ + ဗဟုလ] အားထုတ်ခြင်းများသော၊ များမသော အား (ထုတ်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ ယောဂဗဟုလော အံ၊၂။၃၇၆)တိ ယောဂေ ဗဟုလံ ကရောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၉။

ယောဂဘာဝနာ (ဆီ) [ယောဂ + ဘာဝနာ။ ယောဂဘာဝနာ-သံ။] အားထုတ်အပ်သော ဘာဝနာ၊ သမထဝိပဿနာ တရားကို- - ပွားများ- စီးဖြန်း-ခြင်း။ ခဏော် တံ မာ ဥပစ္စဂါတိ ယော ဧဝံ ယောဂဘာဝနံ နကရောတိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃။

ယောဂဘူတ (တိ) [ယောဂ+ဘူတ] (မာရ်၏) အနှောင်အဖွဲ့ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ ပါပိမယောဂါနိ (ဒီ၊ ၂။ ၂၁၈)တိ ပါပိမတော မာရဿ ယောဂ-ဘူကာနိ၊ ပန္ဓနဘူတာနိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၁။

ယောဂဘေဒ (ပု) [ယောဂ+ဘေဒ] ယှဉ်ခြင်း၏ အပြား။ အမ္ဗပါနိံ ဝါ ယော အာရမ္မဏာ-ဒိ ဘေကော သမ္မသိတ္တာဓမ္မေဟိ ယောဂေါ ယော-ဂဘေဒေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၁၉။

ယောဂမတ္တိကကက္က (ပု) [ယောဂ+မတ္တိကာ+ကက္က] ဆေးတို့ဖြင့် စီရင်ဆားအပ်သော မြေညက်မှုံ။ မတ္တိကာကက္က (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၈၄) န္တိ သြသဓေဟိ အဘိသင်္ခတံ ယောဂမတ္တိက-ကက္ကံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၂၈။

ယောဂမတ္တိကာစုဏ္ဏ (န) [ယောဂမတ္တိကာ+စုဏ္ဏ] ဆေးတို့ဖြင့် စီရင်ထားအပ်သော မြေညက်မှုန့်။ မတ္တိကကက္က (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၄)နှစ်ခြိုသဖေါ် အဘိသခ်ိတ် ယောဂမတ္တိကာစုဏ္ဏော်။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၆၅။

ယောဂယုတ္တ (တိ) [ယောဂ+ယုတ္တ။ ယောဂ-ယုဇ္ဈ-သံ။] (ခ) (မာရ်၏) အနှောင်အဖွဲ့၌ ယှဉ်သော။ (၂) (မာရ်၏) ကျော့ကွင်းပြင့် ဖွဲ့ချည်အပ်သော။ (၃) ပုတ်ခံ့ ပုတ်ကျည်၌ ပုတ်သော လုလွန့်ယှဉ်သော။ (၁) တေ ယောဂယုတ္တာ မာရဿာ (အံ၊ ၁။၃၆၂။ ပဋိသံ။၂၇၃)တိ တေ မာရဿ ယောဂေ ယုတ္တာ နာမ ဟောန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၀။ (၂) တေ ယောဂယုတ္တာ မာရဿာ (ဣတိဝုတ်၊ ၂၂၉)တိ တေ ဝေဒ်-ဘူတာ ပဂ္ဂလာ မာရဿ ပါသသခ်ိတေန ယေ၊ဂေန ယုတ္တာ ဗဒ္ဓါ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၉၀။ (၃) ယောဂယုတ္တော (ဇာ၊ ၂။၂၃၄) တိ အရဏီမထနယောဂေန ယုတ္တော ဟုတ္ဝာ တံ ပစ္စယံ လဘိတ္ဝာဝ အဂ္ဂိ သမောဆောဟတိ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။၅၇။

ယောဂယောဂ် (ပ) [ယောဂ+ယောဂ] လူ့အမျိုးမျိုး၊ အကြောင်းဥပါယ် အမျိုးမျိုး။ ယောဂယောဂေနာ (ဇာ၊ ၂။၂၃၈)တိ တေ ပြာဟ္မဏာ တံ ကေ ဗဟုကာ သမေစ္စ တေန တေန ယောဂေန တာယ တာယ ယုတ္တိယာ ဝိလုမ္ပမာနာ....။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၆၄။

ယောဂရဟိတ (တိ) [ယောဂ+ရဟိတ] ယှဉ်ခြင်း မှကင်းသော၊ ယောဂနှင့် မယှဉ်သော။ အယုတ္တန္တိ ယောဂရဟိတံ ဝဒတိ၊ တံ ပန ကေသဘာဝံ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၆၇။

ယောဂဝစနတ္ထ (ပု) [ယောဂ+ဝစန+အတ္ထ] ယှဉ်ခြင်းကို ဟော်ခြင်းအကျိုး။ သဗ္ဗကုသလ-ဓမ္မေသု လိနုဒ္ဓစ္စာဘာဝေါ တေယေဒိ ဒ္ဝီဟိ သမံ ယုတ္တေဟိတိ "ဝိရိယသမာဓိ ယောဇနတ္ထာ-ယာ"တိ အာဟ၊ ယောဂဝစနတ္ထာယာတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၉၂။

ယောဂဝန္တု (တိ) [ယောဂ + ဝန္တု။ ထိ-၌ **ယောဂဝတိ**။ ယောဂဝတိ-သံ။] ဂါထာကို မန်းမှတ်ခြင်း အစီအရင်ရှိသော၊ သူ။ နတ် ဘီလူးတို့၏ ကျွန်၊ ဇော်ဂနီ။ ယက္ခဒါသိနန္တိ ဒေဝဒါသိနံ၊ ယာ ယောဂဝတိယောတိပိ ဝုစ္စန္တိ၊ ယောဂိနီယောဝိဒိ ပါကဋာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။၃၇၄-၅။

ယောဂဝသ (ပု) [ယောဂ+ဝသ] (ခ) ဆေးဝါး စသော ပယောဂ၏-အစွမ်း- သတ္တိ။ (၂) ယှဉ်ခြင်း၏-အစွမ်း-သတ္တိ။ (ခ) နိကတိတိ ယောဂဝသေန ဝါ မာယာဝသေန ဝါ အပါ-မဂ် ပါမဂ်န္တိ အမဂ္ဂေ မဂ္ဂေါန္တိ ဆသုဝဏ္ဏေ သုဝဏ္ဏန္တိ ကတ္ဝာ ပတိဂ္ဂဟကေန ဝဉ္စနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၇၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။ (၂) အရှုပါဝစရံ စတုန္နံ အာရုပ္ပါနံ ယောဂဝသေန စတုဗ္ဗိဓံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၈။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၅။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၆၅။)

ယောဂဝိစ္ဆေဒ (ပု) [ယောဂ+ဝိစ္ဆေဒ] ယောဂ လေးပါးကို-ဖြတ်ခြင်း-ဖြတ်ကြောင်း အရ-ဟတ္တဖိုလ် နိဗ္ဗာန်၊ ယောဂလေးပါး၏ပြတ်ရာ အရဟတ္တဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်။ ယောဂဝိစ္ဆေဒမဿ ပါပုဏိတုံ နဒဿတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆။ ဝိစ္ဆေဒန္တိ ပြဟ္မစရိယဿ ဝိဇောဓိပ္ပစ္စယသမုပ္ပတ္တိယာ ဥစ္ဆေဒံ။ သံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၀၉။

ယောဂဝိဓာန (န) [ယောဂ+ဝိဓာန။ ယောဂ-ဝိဓာ-သံ။] (က) အားထုတ်ခြင်း ဟူသော အစီအရင်။ (ခ) အားထုတ်ခြင်း အစီအရင်၊ အားထုတ်ပုံအစီအရင်။ (က)(ခ) ဣဒ္ဓိကရဏ-ကာလေ ယထာသုခံ စိတ္တစာရဿ ဣဇ္ဈနတ္ထံ ယောဂဝိဓာနံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၆။ ယောဂဝိဓာနန္တိ ယောဂေါ ဝေ၊ ယောဂဿ ဝါ ဝိဓာနံ။ ပဋိသံ၊ဂဏ္ဌိ။၂၁၀။

ယောဂသမတ္ထ (ပ) [ယောဂ+သမတ္ထ] ကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာကို–**အား**ထုတ် – စီးဖြန်း–ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော။ အနုထောဓိထောဓိပွမုဏ္ဍော စေသ.... ယောဂသမတ္ထော ဟောတိတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄။ ယောဂသမတ္ထောတိ ယောဂမနုယု ဉ်တုံသမတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၄၅။

ယောဂသမွယုတ္တ (တိ) [ယောဂ + သမွယုတ္တ] ယောဂလေးပါးကိုနှင့် ယှဉ်သော၊ ယောဂလေးပါးတို့နှင့်အညီအညွတ် ကေပွါဒ-စသော အပြားတို့ဖြင့် ယှဉ်သော။ ယောဂသမွယုတ္တာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ဓ။၇။ (–ဂ။)

ယောဂသုခ (န) [ယောဂ+သုခ] ဈာန်ချမ်းသာ။ ယောဂ ၁၆-အနက်ကြည့်။

ယောဂသုတ္တ (န) [ယောဂ+သုတ္တ] ယောဂသုတ်။ အဂုံတ္တရနိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်၊ အံ၊၁။၃၃၆–၉။ (ကျိသုတ်၌ ယောဂ လေးပါးတို့ကိုလည်း ကောင်း၊ ယင်းယောဂလေးပါးတို့နှင့်–ယှဉ်ပြည့်စုံ – သောသူကို “အယောဂက္ခေမီ = ယောဂလေးပါးတို့ဖြင့် ဘေးမရှိရာ နိဗ္ဗာန်ကို မရနိုင်သူ”ဟု ခေါ်ဆိုရကြောင်းကို လည်းကောင်း၊ ဝိသံယောဂ လေးပါးတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ယင်းဝိသံယောဂ လေးပါးတို့နှင့်–ယှဉ်–ပြည့်စုံ – သော သူကို ယောဂက္ခေမီ =ယောဂလေးပါးတို့ ကုန်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်သောသူ” ဟု ခေါ်ဆိုရကြောင်းကို လည်းကောင်း ဟောတော်မူသည်)။

ယောဂဟေတု (ပ) [ယောဂ+ဟေတု] အားထုတ်ခြင်း ဟူသောအကြောင်း။ ယောဂေ ယောဂဟေတု ဝါသနာဘာဂိယဝသေန အာယတိ ဇာနနတ္ထာယ “ အာရမ္ဘထာ ”တိ အာဒိဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၅၃။

ယောဂိဝိပွယုတ္တ (တိ) [ယောဂ + ဝိပွယုတ္တ] ယောဂလေးပါးတို့နှင့် မယှဉ်သော။ ယောဂ-ဝိပွယုတ္တာ မမွာ။ အဘိ၊ဓ။၇-ဂ။

ယောဂိဘာဂ (ပ) [ယောဂ+ဝိဘာဂ](ပါဏိနီ။ ၂၊၃။ ၂၂) သုတ်ကို –ဝေဖန်–နှစ်ဖြာပြု–ခြင်း၊ သုတ်သီးပြုခြင်း။ ယောဂဝိဘာဂေနာ (ရူ။ ၃၅၆)တိ ယောဂဿ သုတ္တဿ ဝိဘာဂေန ဒွိဓာဂရဏေန။ ရူ၊ဋ္ဌီ။၃၅၆။ ယောဂဝိဘာဂေန ဟိ ဥပယောဂတ္ထော ကရဏာဝစနံ သဒ္ဒသတ္ထေ သိဒ္ဓါတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၃။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊ သင်၊ ၂။၁၀၄။)

ယောဂိဿဇ္ဇန (န) [ယောဂ+ဝိဿဇ္ဇန] အားထုတ်မှုကို စွန့်လွှတ်ခြင်း။ ပမောစနန္တိ ယောဂဝိဿဇ္ဇနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၃။

ယောဂိဟိတ (တိ) [ယောဂ + ဝိဟိတ](က) ညာဏ်– ပညာ– ဖြင့်– စီရင်–ညွတ်စေ–ရင့်ကျက်စေ– အပ်သော။ (ခ) အကြောင်းဥပါယ်တံမျဉ်၌ လိမ္မာသော ပညာဖြင့်ပြီးစေအပ်သော။ ယောဂဝိဟိတေသူ (အဘိ၊ဝ။ ၃၃၀)တိ ယောဂေါ ဝုစ္စတိ ပညာ၊ ပညာဝိဟိတေသု ပညာပရိဏာမိတေသုတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၉၂။ ယောဂဝိဟိတေသူ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၆၉)တိ ပညာဝိဟိတေသု-ပညာပရိဏာမိတေသု ဥပါယပညာယ သမွာဒီတေသု (ဥပါယသမွာဒီတေသု)။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၇၀။ ယောဂဝိဟိတေသူ-(ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁)တိ....ယောဂေန ညာဏေန ဝိဟိတာနိ အဟေသုံ ဟောန္တိ ဟေဿန္တိ စ။ ပဋိသံ၊ ဂဏ္ဌိ။၁၁၆။ (–မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၂၀၂။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၂၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၉၁။)

ယောဂသဒ္ဒ (ပ) [ယောဂ+သဒ္ဒ] ယောဂသဒ္ဒါ။ ပစ္စေကံ ယောဂသဒ္ဒါ ယောဇေတဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၇။

ယောဂါစာရာနုကူလ (တိ) [ယောဂ+အာစာရ+အနုကူလ။ ယောဂါစာရ–သံ။] ဘာဝနာကို အားထုတ်ခြင်း၌ သက်ဝင်လျက် လေ့ကျက်သော ရဟန်းအား ချေျာက်ပတ်သော။ ယောဂါစာရာနုကူလမှိ၊ ပံသုကူလေ ရတော သိယာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၆။

ယောဂါတိဂ (တိ) [ယောဂ+အတိ+ဂမု+ကို] ယောဂလေးပါးကို လွန်မြောက်သော၊ သူ။ သဗ္ဗယောဂဝိသံယုတ္တာ၊တေ ဝေ ယောဂါတိဂါ မုနီ။ အံ၊၁။၃၁၉။ ယောဂါတိဂေါ (ဣတိဝုတ်၊ ၂၂၇)တိ ကာမယောဂါဒိ စတုဒ္ဒိဓမ္မိ ယောဂံ အတိက္ကန္တော။ ဣတိဝုတ်၊၎။၁၀၆။

ယောဂါနုကူလ (တိ) [ယောဂ + အနုကူလ] ကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ်ခြင်းဌာ–သင့်လျော်–လျောက်ပတ် – သော။ ယောဂါနုကူလေ ပဝတ္တေ ဝဿာဝါသမုပဂဋ္ဌိ။ ဇာဒ္ဒဝံ၊၎။၂၁၄။ (–ထေရ၊၎။၃၄၄။)

ယောဂါနုဋ္ဌာန (န) [ယောဂ+အနုဋ္ဌာန = အနု+ဋ္ဌာန။] ကမ္မဋ္ဌာန်း ဘာဝနာကို အဖန်တလဲလဲ အားထုတ်ခြင်း။ ပယုဇ္ဇတောတိ ယောဂါနုဋ္ဌာနံ ကရောတော။ ခုဒ္ဒက၊၎။၁၉၅။

ယောဂါနုဘာဝ (ပု) [ယောဂ + အာနုဘာဝ] ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးပြန်းခြင်း–ဘာဝနာ–၏–အာနုဘော်–အစွမ်းသတ္တိ။ တေန ယောဂါဝစရဿ ယောဂါနုဘာဝေါ ယောဂသမတ္ထတာ စ ဒီပိတာ ဟောတိ။ ဒီ၊၎။၂၊၃၁၁။ အဘိ၊၎။၂။၂၁၀။ ပဋိသံ၊၎။၁။၁၆၄။ ယောဂါနုဘာဝေါ တိ ဘာဝနာနုဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။ (–အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၃၆။)

ယောဂါနုယောဂ (ပု) [ယောဂ+အနုယောဂ] ဘာဝနာကို မပြတ်အားထုတ်ခြင်း။ ယောဂါနုယောဂေ (ဝိ၊၎။၂။၂၁)တိ ယောဂဿ ဘာဝနာယ အနုယုဉ္ဇနံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၄။ (–သာရတ္ထ၊၂။၂၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ။၁။၁၁၉။)။

ယောဂါနုယောဂကမ္မ (န) [ယောဂါနုယောဂ+ကမ္မ] ဘာဝနာကို မပြတ်အားထုတ်ခြင်းအမှု။ ယောဂါနုယောဂကမ္မဿ ပဒဋ္ဌာနတ္တာ (ဌာနဋ္ဌာတိ) သဗ္ဗတ္ထကကမ္မဋ္ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။ဝိ၊၎။၂။၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၄။ ယောဂဿ ဘာဝနာယ အနုယုဉ္ဇနံ ယောဂါနုယောဂေါ၊ တဒေဝ ကရဏီယဋ္ဌေန ကမ္မံ၊ တဿ ယောဂါနုယောဂကမ္မဿ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၁၉။

ယောဂါနုရူပ (တိ) [ယောဂ+အနုရူပ] (ခ)ယှဉ်သင့်သည်အား‌လျော်သော။ (၂) ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးပြန်းခြင်းအား‌လျော်သော၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးပြန်းခြင်းဂုါသင့်လျော်သော။(ခ) ယထာယောဂန္တိ ယောဂါနုရူပံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၅၉။ (၂) ဥဘယေန စ ယောဂါနုရူပံ သေနာသနံ အာစိက္ခတိ။ သံ၊၎။၃။၁၄၀။ အံ၊၎။၃။၃၃။

ယောဂါနုရူပဿ္သရိယာပထ (ပု) [ယောဂါနုရူပ+ဿ္သရိယာပထ] – ကမ္မဋ္ဌာန်းအား‌လျော်သော ဿ္သရိယာပုထ်၊ (ထိုင်ခြင်းဿ္သရိယာပုထ်)။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယောဂါနုရူပဿ္သရိယာပထပရိဒီပန (န) [ယောဂါနုရူပဿ္သရိယာပထ+ပရိဒီပန] ကမ္မဋ္ဌာန်းအား‌လျော်သော ဿ္သရိယာပုထ်ကို ပြကြောင်း (ပုဒ်)။ နိသိဒတိတိ ဿ္သဒမသာ ယောဂါနုရူပဿ္သရိယာပထပရိဒီပနံ။ အဘိ၊၎။၂။၃၁၁။

ယောဂါနုရူပသေနာသန (န) [ယောဂါနုရူပ+သေနာသန] ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးပြန်းခြင်းဌာ သင့်လျော်သောကျောင်း၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးပြန်းခြင်းအား – လျော် – လျောက်ပတ် – သော ကျောင်း။ ဥဘယေနာပိ စ ယောဂါနုရူပ သေနာသနမာစိက္ခတိ။ မ၊၎။၁။၁၉၉။

ယောဂါပဋ္ဌန (န) [ယောဂ+အာပဋ္ဌန] အားထုတ်ခြင်း–အားထုတ်အပ်သည်၏အဖြစ်–သို့ ရောက်ခြင်း။ ယော တတ္ထာတိ ယော တသ္မိ

သံသင္ဌဝိဟာရေ တသ္မိ ဝါ ယောဂါပဇ္ဇနေ ဂေဟသိတော ဝိတက္ကော။ အဘိဒ္ဓ၊ ၂၊၄၇၃။

ယောဂါဘာဝ (ပု) [ယောဂ+အဘာဝ] ယှဉ်ခြင်းသို့ မရောက်သည်၏အဖြစ်၊ ယှဉ်အပ်သောပုဒ်၏မရှိခြင်း။ ကသ္မာ? ယောဂါဘာဝတော စေဝ ဥပ္ပါဒဿ စ ဥပ္ပါဒပတ္တိဒေါသတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၅၁။

ယောဂါရမ္ဘ (ပု) [ယောဂ+အာရမ္ဘ] အားထုတ်ခြင်း၏–အဦး–အစ၊ အားထုတ်စပြုခြင်း။ ဗဟုဘာဝတော ဟိ တေသံ ပဌမံ နယဝိပဿနာယ ယောဂါရမ္ဘံ အနုသာသတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၀၆။

ယောဂါရမ္ဘပရိဒီပန (န) [ယောဂါရမ္ဘ+ပရိဒီပန] ကမ္မဋ္ဌာန်း အားထုတ်ခြင်း၏–အဦး–အစ–ကိုပြကြောင်း (ပုဒ်)။ ပရိမုခံသတိံ ဥပဋ္ဌပေတ္ဝာဟံ ဣဒမဃ ယောဂါရမ္ဘပရိဒီပနံ။ အဘိဒ္ဓ၊ ၂၊၃၁၁။

ယောဂါဝစရ (ပု) [ယောဂ+အဝစရ] ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်းမှု၌ သက်ဝင်၍ ကျင့်သော၊ ဘာဝနာ၏ဖြစ်ရာဖြစ်သော၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်းအားထုတ်သော၊သူ။ ယောဂါဝစရော သီလံ နိဿာယ သီလေ ပတိဋ္ဌာယ ပဉ္စိန္ဒြိယာနိ ဘာဝေတ်။ မိလိန္ဒ။၃၂၊၃။ ယောဂါဝစရော (ပဋိသံ။ ၂၂၂) တိ သမဏယောဂေ ဝိပဿနာယောဂေါ အဝစရတီတိ ယောဂါဝစရော။ အဝစရတီဘိ ပဝိသိဟ္မာ စရတီတိ။ ပဋိသံဒ္ဓ၊ ၂၊ ၁၄၄။ ပုဒ္ဓယောဂါဝစရော (သံဒ္ဓ၊၁။၉၀)တိ ပုဗ္ဗေမယောဂါဝစရော ပုရိမတ္တဘာဝေ ဘာဝနာမနုယုတ္တော။ သံဒ္ဓီ၊၁။၁၄၅။ ယောဂေါ ဝုစ္စတိ ဘာဝနာ "ယုဇ္ဇတေ ယောဂိနာ" တိ ကတ္ဝာ။ သာ အဝစရတိ တတ္ထ တဒါယတ္တဝုတ္တိတာယာတိ ယောဂါဝစရော၊ ကမ္မဋ္ဌာနိကော။ မဏိမ၌။၁။ ၂၉၃။ (–ဝိဒ္ဓ၊၁။ ၁၁၄။ ဝိဒ္ဓ၊ ၂။၁၂။ ဒီဒ္ဓ၊ ၂။၃၅၀။ မဒ္ဓ၊၁။ ၂၅၃။ သံဒ္ဓ၊ ၂။၂၀။ အံဒ္ဓ၊၁။၃၀၇။ အံဒ္ဓ၊ ၂။၉၂။ အဘိဒ္ဓ၊၁။၁၅၇၊၁၆၂။ အဘိဒ္ဓ၊ ၂။ ၂၁၀၊၃၃၀။ ဇာတိ။၁၊၃၃၂။ ပဋိသံဒ္ဓ၊၁။ ဂ၊ ၂၆၊၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၀၊ ၂၃၇။ ဓမ္မဒ္ဓ၊၁။ ၂၀၉။ မဟာနိဒ္ဓ။ဂ၊၇၃။)

ယောဂါဝစရဂန္ထ (ပု) [ယောဂါဝစရ+ဂန္ထ] ယောဂါဝစရ (ယောဂီ)ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏အကျင့်ကို ပြသသောကျမ်း။ ဗာဟိရကာနံ ယောဂါဝစရာနွေန္တေန သဒ္ဓိံ ယောဂါဝစရပဋိပဒါ နဿတိ။ မ။ဋီ၊၃။၁၃၂။

ယောဂါဝစရပဋိပဒါ (ထီ) [ယောဂါဝစရ+ပဋိပဒါ] ယောဂါဝစရ (ယောဂီ) ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အကျင့်။ ယောဂါဝစရဂန္ထ–ကြည့်။

ယောဂါဝစရပုဂ္ဂလ (ပု) [ယောဂါဝစရ+ပုဂ္ဂလ] ယောဂါဝစရ(ယောဂီ) ပုဂ္ဂိုလ်၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်းသော ပုဂ္ဂိုလ်။ ဗဟုဿုတော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂလော။ ဇာဒ္ဓ၊ ၂။ ၂၀၄။ (–နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၅၆။)

ယောဂါဝစရဘိက္ခု (ပု) [ယောဂါဝစရ+ဘိက္ခု] ယောဂါဝစရ (ယောဂီ) ရဟန်း၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်းသော ရဟန်း။ သမ္မာသမ္မဒ္ဓဿ ဝကောတိ သမ္မာသမ္မဒ္ဓေန ဒေသိတဿ ဓမ္မဿ သဝနေန ဇာတော ယောဂါဝစရဘိက္ခူတိ။ ဓမ္မဒ္ဓ၊ ၂။၁၅၆။ (–ဝိ၊သင်္ခ။၁။)

ယောဂါဝစရယောဓဝေရ (ပု) [ယောဂါဝစရ+ယောဓ+ဝရ] ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်ဟု ဆိုအပ်သော မြင့်မြတ်သော သူရဲကောင်း၊ ယောဂီသူရဲမြတ်။ ကိလေသဗလနိဓနကရသမတ္ထံ ဝါ ယောဂါဝစရယောဓဝရံ ဌပေတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံဒ္ဓ။ ၃၁၄။

ယောဂါဝစရသန္တာနဂတ (တိ) [ယောဂါဝစရ+သန္တာန+ဂတ] ယောဂါဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်၏သန္တာန်၌–ဖြစ်–တည်–သော။ တတ္ထ ယသ္မာ ယောဂါဝစရသန္တာနဂတာ နာနာကမ္မဋ္ဌာနိကာ

တာယ ယောဂီ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၃၅၇။ကမ္မဋ္ဌာန-
ယောဂေ နိယုတ္တော ယောဂီ။မဟာနိ၊ဌ။၄၁၈။
ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာယ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော ယောဂီ။
နေတ္တိ၊ဌ။ ၂၂။ ယောဂေါ ဝုစ္စတိ ဘာဝနာ
ယုဇ္ဇတေတိ ကတ္ဝာ၊ သော ဇေတေသမတ္ထိတိ
ယောဂိနော၊ ဘာဝနာယုတ္တာ ပုဂ္ဂလာ။
မဏိမဉ္ဇူ။၊ ၂။၄၄၇။ ယောဂိန်–သံ။ ဇောဂ္ဂ၊
ဇောဂိ–ပြာ။] (ခ) ယောဂိပုဂ္ဂိုလ်– (က)
(ကမ္မဋ္ဌာန်းဘာဝနာဌ်) အားထုတ်–အလွန်
အားထုတ်–တတ်–လေ့ရှိ–သော၊သူ။ (ခ)
ကမ္မဋ္ဌာန်းအားထုတ်ခြင်း၌ ယှဉ်သော၊ သူ။
(ဂ) အရိယာမဂ်ဟု ဆိုအပ်သော ယောဂ
တရားရှိသော၊ သူ။ (ဃ) စတုတ္ထစျာန်ရပြီး
သော၊ သူ။ (၂) ယှဉ်တတ်–ယှဉ်လေ့ရှိ–
သော (စေတသိက်)။

(ခ) (က) သီလံ ယောဂိဿ' လက်ဝ-
ဆော၊ သီလံ ယောဂိဿ မဏ္ဍနံ။ သီလေဟိ
လင်္ကတော ယောဂီ၊ မဏ္ဍနေ အဂ္ဂတံ
ဂတော။ ဒီ၊ဌ၊ဂ။၅၅။ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနေ
ယုဇ္ဇတိ သီလေနာတိ ယောဂီ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ဂ။
၂၃၃။ (–နေတ္တိ။၃။ မိလိန္ဒ။၃၅၂၊၃၇၇။ ဝိ၊
ဌ၊ဂ။ဃဖြ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၊ဂ၂။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁ဖြ။ မ၊ဌ၊
၄။၉။ သံ၊ဌ၊ဂ။၅၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဂ။
၁၄၊ဖြ၊ဘုဂ။ အဘိ၊ဌ၊ဂ။ ၂၄၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။
၃၁၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဘုဖြ။ ဝိမတိ၊ဂ။၇၃။ ဒီ၊
ဌီ၊ဂ။ဂ၄။ သီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂။ဂ၄။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။
၁၅၉။ မူလဋီ၊ဂ။ဂဝ၅။ အနုဋီ၊ဂ၊ဂဂ ၂။
အနုဋီ၊ ၂။ဂဂ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊ဂ။ဂ၅၄၊ ၂၀၃။)
(ခ) သော ယောဂ် ကာလကောဝိဒေါ
(မဟာနိ။၄၀၈) တိ သော ဝုတ္တပ္ပကာရော
ကမ္မဋ္ဌာနယောဂေ နိယုတ္တော....သမာဒဟန-
အင်္ဂုပေက္ခနာ ကာလေသု ဆေကော ဗျတ္တော။
မဟာနိ၊ဌ။၄၁၈။ (ဂ) စတုဃစ္စပဋိ-
ဝေဓေယ ပဋိပန္နဿ ယောဂိနော....ပညာစက္ခု
သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဘုဂ၁။ အရိယမဂ္ဂသခါ-
တဿ ယောဂဿ သဗ္ဘာဝတော ယောဂီ-

မိဿကာ သီလာဒိဓမ္မာ ဂါထာယ ဂဟိတာ။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊ဂ။ဘဖြ။

ယောဂီကထာ (ထီ) [ယောဂီ+ကထာ] ယောဂီ
ပုဂ္ဂိုလ်တို့နှင့် စပ်သောစကား။

ယောဂီကထာပဋ္ဌ (တိ) [ယောဂီကထာ+ပဋ္ဌ]
ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်တို့နှင့် စပ်သောစကားကို–
မေးခြင်း–မေးသော အခန်း။ မေဏ္ဍက-
ပဉ္ဉောပိ မဟာဝဂ္ဂေါ, ယောဂိကထာပဉ္ဉောတိ
ဒုဝိဓော။ မိလိန္ဒ။၂။

ယောဂီဇန (ပု) [ယောဂီ+ဇန] ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်။

ယောဂီဇနာလင်္ကာရ (န) [ယောဂီဇန+
အလင်္ကာရ] ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ တန်ဆာ
ဆင်ခြင်း။ ယောဂီဇနာလင်္ကာရာယ။ မိလိန္ဒ။
၃၃၀။

ယောဂီဒ္ဓ (န)[ယောဂ+ဣဒ္ဓ] ခဲပုပ်–သလဲမည်း။
ဝပွ–ဘဝကြည့်။

ယောဂီဒ္ဓက (န) [ယောဂီဒ္ဓ+က] ယောဂီဒ္ဓ–
ကြည့်။ နာဂံ မဟာမလဒ္ဒေဝ ယောဂီဒ္ဓကန္တိ။
ဓာန်၊ဌီ။ဂ၉၃။

ယောဂိနီ (ထီ) [ယောဂီ+ဣနီ။ ယောဂိနီ–သံ။
ဇောဂ္ဂဏီ၊ ဇောဂိဏီ–ပြာ။] ဂါထာကို–
မန်းမှုတ်ခြင်း – စိပ်ခြင်း –အစီအရင်ရှိသော၊
မိန်းမ (နတ်ဘီလူးတို့၏ ကျွန်မ၊ ဇော်ဂိနီမ)။
ယက္ခဒါသိနန္တိ ဒေဝဒါသိနံ၊ ယာ "ယောဂ-
ဝတီယော"တိ ပိ ဝုစ္စန္တိ။ ယောဂိနိယောတိပိ
ပါဌော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၃၇၄-၅။

ယောဂိဝရ (တိ) [ယောဂီ+ဝရ] ယောဂီ
သူမြတ်၊ မြတ်သောယောဂီ။ တသ္မာ သပတ္တ-
စရဏော၊ ပက္ခိဝ သစိဝဏော ယောဂိဝရော။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဂ။ဖဉ။

ယောဂီ (တိ) [(က)ယုဇ+ဏိ။(ခ)ယောဂ+ဣ]။
ထိ–၌ ယောဂိနီ။ ယုဇ္ဇနသီလော ယောဂီ။
နိဂ္ဂတ္တိ။၃၉၄။ ယောဂေ ဘာဝနာယ ယုတ္တ-

နော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၅။ (ဃ) သောတိ အမိဂတစတုတ္ထဇ္ဈာနော ယောဂီ။ နေတ္တိ၊ ၄။၁၄၉။

(၂) ယထာဝုတ္တာနုသာရေန၊ သေသာ နိယတယောဂိနော။ သင်္ဂဟ။၃၄–ဂါထာ၊ (–၅၂–ဂါထာ)။ အရဟတ္တဖိုလ်ကိုရယူလို(ရဟန္တာဖြစ်လို) သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အင်္ဂါရပ် (၂၅၂) ပါး။ ကမ္မဋ္ဌာန်းစီးဖြန်းသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်– (၁) မြက်အုခင်း၌ ဖြစ်စေ, သစ်ရွက်အခင်း၌ ဖြစ်စေ, ပျဉ်ခင်းထားသော ညောင်စောင်း၌ဖြစ်စေ, မြေ၌ဖြစ်စေ,အမှတ်မမှဲ့ တခုခုသော နေရာ၌ သားရေနယ်ကို ခင်း၍ အိပ်ရာ၏၊ သို့သော် များစွာမအိပ်ရာ။ (၂) သင့်လျော်လျောက်ပတ်သော အချိန်အခါ၌ စေတီရာပြင်ကို တံမြက်လှည်း၍ သောက်ရေ သုံးဆောင်ရေကို ထည့်ထားပြီးနောက် ကိုယ်ကိုသုတ်သင်ပြီးလျှင် စေတီတော်ကို ရှိခိုး၍ သီတင်းကြီး(ထေရ်ကြီး,ဝါကြီး) ရဟန်းတို့အား ဖူးမြင်ရန်သွား၍ သင့်လျော်လျောက်ပတ်သော အချိန်အခါ၌ ဆိတ်ငြိမ်ရာအရပ်သို့ ဝင်ရာ၏။ (၃) သင့်လျော်လျောက်မတ်သော အချိန်အခါ၌ပင် အိပ်ရာမှ ထ၍ စေတီရင်ပြင်ကို တံမြက်လှည်း၍ သောက်ရေ သုံးဆောင်ရေကို ထည့်ထားပြီးနောက် ကိုယ်ကိုသုတ်သင်ပြီးလျှင် စေတီကိုရှိခိုး၍ တစ်ဖန် ဆိတ်ငြိမ်ရာသို့ ဝင်ရာ၏။

(၄) ဆင်ခြင်၍ဆင်ခြင်၍ အစာအာဟာရကို သုံးဆောင်ရာ၏၊ မြူးရွင်ခြင်းငှာ မသုံးဆောင်အပ်၊ မာန်ယစ်ခြင်းငှာ မသုံးဆောင်အပ်၊ အသားအရေ ကြည်လင်စေခြင်းငှာ မသုံးဆောင်အပ်၊ တန်ဆာဆင်ယင်ခြင်းငှာ မသုံးဆောင်အပ်၊ ဤကိုယ်၏ တည်တံ့ခိုင်မြဲရုံသာ, မျှဘရုံသာ, ဆာလောင်မှုဖြင့် ညှဉ်းဆဲခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ရုံမျှသာ, မြတ်သော အကျင့်ကို ချီးမြှောက်ထောက်ပံ့နိုင်ရုံမျှသာ သုံးဆောင်ရာ၏။ ဤ ဆွမ်းအာဟာရဖြင့် ဝေဒနာဟောင်းကိုလည်း ပယ်နိုင်အံ့၊ ဓာတ်ဖောက်ပြန်ခြင်းစသော ဝေဒနာသစ်ကိုလည်း မဖြစ်ပွားစေအံ့၊ ငါ့အား တစ်ရက် တစ်လမျှတ နိုင်ခြင်းသည် လည်းကောင်း, အပြစ်ကင်းလွတ်ခြင်းသည် လည်းကောင်း, ချမ်းချမ်းသာသာ နေထိုင်နိုင်ခြင်းသည် လည်းကောင်း ဖြစ်လတ္တံ့ဟု သုံးဆောင်ရာ၏။ ရှေးခဲ့၌ မိမိသား၏ အသားကဲ့သို့ လည်းကောင်း, လှည်းဝင်ရိုး၏လှည်းစာဆီကဲ့သို့လည်းကောင်း ထို့အတူ ဆွမ်းဘောဇဉ်ကို မတပ်မက်ပဲ မျှတခြင်းငှာ သုံးဆောင်ရာ၏။

(၅) မကန်းဘဲသျှက် ဂန်းသကဲ့သို့ ဖြစ်ရာ၏၊ တောင်၌ဖြစ်စေ,ဆွမ်းခံရာရွာ၌ ဖြစ်စေ, ဆွမ်းအလို့ငှာ လှည့်လည်ရာ၌ ဖြစ်စေ တပ်မက်ဖွယ်ဖြစ်ကုန်သော ရူပါရုံ,သဒ္ဒါရုံ,ဂန္ဓာရုံ, ရသာရုံ, ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ, ဓမ္မာရုံတို့၌ ကန်းသကဲ့သို့, နားပင်းသကဲ့သို့, အ,သကဲ့သို့ဖြစ်ရာ၏၊ ယောဂျိုး မိန်းမ အဆင်း အသံစသော အမှတ်နိမိတ်ကို မယူရာ၊ လက်ခြေစသော သဏ္ဌာန်ကို မယူရာ။ ဤသို့စသည်ဖြင့် အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရယူလို(ရဟန္တာဖြစ်လို) သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အင်္ဂါရပ် (၂၅၂) ပါးကို (မိလိန္ဒ။၃၄၁၊၄၀၆-၌) ပြဆိုထားသည်။

ယောဂီ (ဂိ) ပိတိကရ (တိ) [ယောဂီ+ပိတိ= ယောဂီပိတိ+ကရ+အ]ယောဂီတို့၏(စျာန်, ဝိပဿနာ စသည်တို့၌) နှစ်သက်ခြင်း–ပီတိ–ကို – ပြု – ဆောင် – ဖြစ်စေ – တတ်သော။ ယောဂီပိတိကရ (ထေရ။၃၀၁) ဣဿိ ယောဂီနံ ဘာဝနာယ ယုတ္တပ္ပယုတ္တာနံ အပ္ပသဒ္ဓါဒိဘာဝေန စျာနဝိပဿနာဒီပိတိ အာဝဟနတော ယောဂီပိတိကရံ။ ထေရ၊၌၊ ၂။၁၇၅။

ယောဂီဆုတော်သံ (ပု) [ယောဂီ+ဆုတော်သံ] ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်ဟူသော ဟသ်ာမင်း (ဟသ်ာမင်းနှင့်တူသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်)။ ဝေမော အာယုဒ်ဲ ယောဂီဆုတော်သံသော သုပရိဒ်ဌာဒီနဝေ သဘောဒကေ သခ်ိရဂတေ နာဘိရမတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၁။ ဝိသုဒ်ဒိ၊ ၂။ ၂၁၇။

ယောဂီဒရဝါရက (ပု) [ယောဂီ+ဝရဝါရက] ယောဂီ ဟူသော ဆင်မြတ်၊ ဆင်မြတ်နှင့်တူသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်။ ဝေမယဲ ယောဂီဝရဝါရကော သဗ္ဗသ္မိမ္ပိ သခ်ိရဂတေ နာဘိရမတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၁။ ဝိသုဒ်ဒိ၊ ၂။ ၂၀၀။

ယောဂီဝရဝိဆုဇီဟ (တိ) [ယောဂီဝရ+ဝိဆုဇိတ] ဘုရားသခင်ဟူသော ယောဂီသူမြတ်ဘိုးဖြင့် တင့်တယ်သော။ ကုဋိမဟ္ထပသံကိန္တံ၊ ယောဂီဝရဝိဆုဇိတံ။ အပ၊ ၂။ ၂၂၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃၆။

ယောဂီဝါစက (တိ) [ယောဂီ+ဝါစက] ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်ကို ဟောတတ်သော (သဒ္ဒါ)။ တသ္မာ ယောဂီဝါစကော ဇန္တုသဒ္ဒေါတိ ဝိညာတမ္ဗော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၉၄။

ယောဂီသိဟ (ပု) [ယောဂီ+သိဟ] ယောဂီဟူသော ခြင်္သေ့မင်း၊ ခြင်္သေ့မင်းနှင့်တူသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၊ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်မြတ်၊ (မြတ်သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်)။ ဝေမယဲ ယောဂီသီဟော တိဝိဓေ သုဂတိဘဝေပိ နာဘိရမတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၁။ ဝိသုဒ်ဒိ၊ ၂။ ၂၀၀။ ဥတ္တရသ္မိံ ပဒေ ဗျဂ္ဃပုဂ်ဂေါ'သဘာကုဋ္ဌရ္ဟ။ သံဟသဒ္ဒါလနဘဂါဒျ ၊ ပုမေ သေဋ္ဌတ္ထဂေါစကာ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၅၃။ ဓာန်၊ဋီ။၆၉၇။

ယောဂ္ဂ[၁] (နာ) [ယုဇ+ဏျ။ ယောဂျ–သံ၊ပေး၊ –ပြာ။] (ခ) ထမ်းပိုးခြင်း–ယှဉ်စေအပ်–ကအပ်–သောယာဉ်။ (က) ဆင်။ (ခ) မြင်း။ (ဂ) နွားလား။ (ဃ) မြင်းနွား စသည်။ (၂) ယာဉ်ရထား။ (၃) ဝိဒိယ။ (ခ) (က) (ခ) ယောဂ္ဂါစရိယ-ကြည့်။ (ဂ) ယောဂ္ဂါနီ (ဗိ၊ ၂။ ၂၇၃)ကို ဗလိဗဒ္ဓေ။ ဒီဂဋ္ဌ၊ ၂။၄၀၀။ (ဃ) ယောဂ္ဂ (ဇာ၊ ၂။၁၅၅)နှစ်ကို ယုဂေ ယုဋ္ဌိတမ္ဗံ တေ ဟဝ အဿဂေါဏာဒိကံ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၆။ ၂၉။ (–ဇာ၊၁။၁၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၃။) (၂) ယောဂ္ဂါနီ (ပေတ။၁၅၇)တဲ့ ရထဝါဟနာနံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၁၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၀။) (၃) ပမောစနန္တိ ယောဂ္ဂဝိဿဇ္ဇနံ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။

ယောဂ္ဂ[၂] (တိ) [ယုဇ+ဏျ] (နာ) (ခ) အလေ့အကျင့်–လေ့ကျင့်ခြင်း။ (၂) (ထုတ်ဆောင်ခြင်းငှါ) သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သည်၏ အဖြစ်။ (တိ) (၃) သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော။ (ခ) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ဣဿာသော၀ါ...မတ္တိကာပုဋ္ဌော၀ါ ယောဂ္ဂံ ကရိတ္ဝာ။ အံ၊၃။ ၂၂၀။ အကတယောဂ္ဂေါတိ တိဏပုဋ္ဌမတ္တိကာပုဋ္ဌာဒီသု အကတပရိစယော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၂။ (–ဇာ၊၁။၅၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၂။) (၂) သီလာယ ယောဂ္ဂံ သရဘော ကရိတ္ဝာ (ဇာ၊၁။၂၇၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃)တိ သီလာယ သော၀ါနုသဒိသာယ နရကတော ဥဒ္ဓရဏယောဂ္ဂတံ ကရိတ္ဝာ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၄၇။(တိ)(၃) ယောဂ္ဂစိတ္တ-ကြည့်။

ယောဂ္ဂကရဏဘူမိဘူတ (တ်) [ယောဂ္ဂ+ကရဏ+ဘူမိ+ဘူတ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သည်ကို ပြုရာ–မြေ–ဘုံ–ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ပရိက္ကမဇဝယောဂ္ဂဘူမိ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၃။ ဝိသုဒ်ဒိ၊၁။၂၆၂)နှစ်ကို ဘာဝနုဿာဟဇဝဿ ယောဂ္ဂကရဏဘူမိဘူတံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၀၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၃၄၉။ ဝိသုဒ်ဒိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၁၅။

ယောဂ္ဂစိတ္တ (တိ) [ယောဂ္ဂ+စိတ္တ] (ဘာဝနာအမှုအား) သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ ဘာဝနာကမ္မဿ ယောဂ္ဂစိတ္တန်ဲ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၉၀။

ယောဂ်ါစရိယ၁ (ပု) [ယောဂ် + အာစရိယ။ ယောဂ်ါနံ ဒမနဒမာစရိယာ ယောဂ်ါစရိယာ။ မ၊ဋီ၊၃၊၃၀၂၂။] ဆင်ဆရာ၊ မြင်းဆရာ၊ (ထမ်းပိုးဥ်း – ယှဉ်စေ၊ပ် – ကဆ်ပ် – သော ဆင် မြင်း စသည်တို့ကို – သင်ပြ – ဆုံးမ – တတ်သော ဆရာ)။ ယောဂ်ါစရိယော (မ၊ ၁။၁၇၅။ အံ၊ ၂။၂၃)တိ အဿာစရိယော။ မ၊ဋ၊ ၂။၄၊။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၁၀။ ယုဂေ ယောဇေ-ဝဗ္ဗာနိ ယောဂ်ါနိ၊ တေသံ အာစရိယော ယောဂ်ါစရိယော၊ တေသံ သ်ကွာပနကော။ ဂါမဏိဟတ္ထိအာဒယောပိ “ ယောဂ်ါ ”တိ ဝုစ္စန္တိတ် အာဟ ပါဠိယံ “အဿဒမ္မသာရ-ထိ”တိ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၇၉။ အံ၊ဋီ၊၃၊၁၁၀၄။ ယောဂ်ါ-စရိယာန (မ၊၃။၂၅၉)နှိ ဟတ္ထိယောဂ်ါဒိ-အာစာရသိက္ခာပကာနံ၊ ဒမေတဗ္ဗဒမကာနန္တိ အတ္ထော။ မ၊ဋ၊၄။၁၀၅။ (–မ၊၃။၁၃၀။ ထေရ။၃၆၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၇၇။)

ယောဂ်ါစရိယ၂ (တိ) [ယောဂ်ါစရိယ + က] ဆင်ဆရာ – မြင်းဆရာ – နှင့် တူတော်မူသော မြတ်စွာဘုရား။ တေ ဝေရူပေ အနုတ္တရေန ယောဂ်ါစရိယေန ဒမိတေ ထရုနာဂေ ဒဿ-နာ့ယ အာဂတမှ ဘဂဝါတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။

ယောဂ်ါစိတ္တ (တိ) [ယောဂ်+အာစိတ္တ] အမြဲမပြတ် လေ့ကျက်အပ်သော။ န နိယျမော တာယတိ အပ္ပပညဿိ အပ္ပပညံ နာမ ပဂ္ဂလံ နိယျမော ယောဂ်ါစိတ္တံ စရဏံ န တာယတိ န ရက္ခတိတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၂။

ယောဂ်ါနုကမ္မာ (ထီ) [ယောဂ်+အနုကမ္မာ] နွားအစရှိသော သတ္တဝါတို့အား ချီးမြှောက်ထောက်ပံ့မှု။ ယောဂါနုကမ္မ (ဝိမာန။၁၁၇)နှိ ဂေါဏာဒီနံ သတ္တာနံ အနုဂ္ဂဟံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၃၁၆။

ယောဂ်ိယ (တ်) [ယောဂ်+ဣယ] ရထားထိန်း၊ ယာဉ် – ရထား–၌ ယှဉ်သော၊ သူ။

ယောဂ္ဂစောဒန (န) [ယောဂ္ဂ+စောဒန] မြင်းတို့ကို မောင်းနှင်ခြင်း။ ရထံ ပေသေတိ ယောဂ္ဂစောဒနေန။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၉၇။

ယောဂ္ဂတာ (ထီ) [ယောဂ္ဂ+တာ။ ယောဂျတာ –သံ။] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–စွမ်းနိုင်–သည်၏ အဖြစ်။ တံတံကိစ္စက ရဏ္ဍတ္ထာယ လဟုံ အကိစ္ဆေန ဥဋ္ဌာတုံ ယောဂ္ဂတာယ လဟုဋ္ဌာနံ။ ဝိမတိ၊၁။၆၇။

ယောဂ္ဂပထ (ပု) [ယောဂ္ဂ+ပထ] လှုံ့လ–ဝီရိယ-ဟူသော်အကြောင်း။ မာ မေ ယောဂ္ဂပထော နဿာ (အံ၊ ၂။၁၀၇)တိ မယာ ကတမယောဂ္ဂ-ပထော မယ့် မာ နဿတု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။

ယောဂ္ဂဘာဝ (ပု) [ယောဂ္ဂ+ဘာဝ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သည်၏ အဖြစ်။ မနုဿတ္တန္တိ မနုဿဘာဝေါ တသ္မေ ပဗ္ဗဇ္ဇာဒိဂုဏသမ္ပတ္တိ-အာဒီနံ ယောဂ္ဂဘာဝတော။ မ၊ဋီ၊၃။၃၀၁။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၂၀။

ယောဂ္ဂဘာဝါပါဒန (န) [ယောဂ္ဂဘာဝ + အာပါဒန] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်စေခြင်း။ သရီရ-ဝယဝါနံ ဂမနာဒိဂ်ရိယာသု ယောဂ္ဂဘာဝါ-ပါဒနတ္ထံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၅။

ယောဂ္ဂဝိသဇ္ဇန (န) [ယောဂ္ဂ+ဝိသဇ္ဇန] လှုံ့လ–ဝီရိယ–ကို စွန့်လွှတ်ခြင်း။ ယောဂ္ဂ၁ (ဒု) [ည့်။

ယောဂ္ဂသဒ္ဒ (ပု) [ယောဂ္ဂ+သဒ္ဒ] ယောဂ္ဂသဒ္ဒါ။ အစ္ဆရာယောဂ္ဂံ အစ္ဆရိယံ နိရုတ္တိနုယောန ယောဂ္ဂသဒ္ဒသာ လောပတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၁၉၀။

ယောဂ္ဂသမ္ဘဟ (ပု) [ယောဂ္ဂ+သမ္ဘဟ] ယာဉ် ရထားတို့၏ အပေါင်း။ ဣတော ယောဂ္ဂ-သမ္ဘဟတော ယထာရုစိတံ ဂဟေတ္ဝာ ဝါဟနံ ယောဇေန္တူ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၁၉။

ယောဂျဘူမိဒဿန (နာ)[ယောဂျ+ဘူမိ+ဒဿန] သင့်လျော်သော ဘုံ၊ ဗြဟ္မာအပြင်–ကို ပြကြောင်း (သက်ဦး)။ ဥဒ် ပန နှဲသိ ဝိနှံ-

ရထသော အာရဏ်ကြော သဲသဲထိ နာမ ယောဂိ-ယော။ သံ၊ဌာ၊၃။ဘဂ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၉၇။

ယောဂျ (နာ) [ယောဂ+ဏျ။ ယောဇျ–သံ။ ယောဂ္ဂ–ပြာ။] (၁) သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သည်၏ အဖြစ်။ (၂) သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော။ (၁) မုခံ မေ သင္ဂန္တိ မုခံ မေ ကထန် သမတ္ထံ၊ ကထနေ ယောဂျန္တိ အတ္ထော၊ မဒီ၊ ၂။၁၈၅။ (၂) ကာမဿာဒဿ ယုဇ္ဇာနိ ယောဂျာနိဘိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၃၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၃၂။)

ယောဂျကာလ (ပု) [ယောဂျ + ကာလ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော ကာလ။ တေ ဟိ သမ္မသနာသ ယောဂျကာလေ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိယာ ဩကာသပ္ပတ္တာ။ မဒီ၊၃။၃၄၃။

ယောဂျဌာန (နာ) [ယောဂျ+ဌာန] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော–အရပ်–ဌာန။ ထေရဿ ဩလောဒကတ္ထံ ယောဂျဌာနေ ဌပေတ္ဝာ ဒကမန္တံ နိသီဒိ။ သေခ၊၁၁၁။၃၄၄။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၃၄။)

ယောဂျဋ္ဌ (တိ) [ယောဂျ+အဋ္ဌ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–ခြင်း–သည်၏ အဖြစ်–ဟူသော အနက်ရှိသော။ ယောဂျဋ္ဌော ဝိပုဗ္ဗော သုသဒ္ဒေါ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၈။

ယောဂျဒေယ (ပု) [ယောဂျ+ဒေယ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော–အရပ်–ဒေယ။ အညမညပဟာနံ အညမညဿ ဒေါယျဒေယော အာဒဋ္ဌာနံ။ အနု၊ဋီ၊၁။ ၅၅။ (–ဥဒါ၁၃၂။)

ယောဂျဒေယျဝဋ္ဋာန (နာ) [ယောဂျဒေယ္ယ + အဝဋ္ဋာန] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော အရပ်၌ ဟသ်ခြင်း။ အဘိဿာတော စ ဝိသယဝိသယီနံ အာသမ္ဆံ အဘိမုခီဘာဝေါ ယောဂျဒေယျာဝဋ္ဋာနံ အဘိဿာတော ဝိယာ-တိ ကစ္စာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၈၉။

ယောဂျဒေသာဝဋ္ဌိတ (တိ) [ယောဂျဒေသ+အဝဋ္ဌိတ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော အရပ်၌ တည်သော။ တမေဝ ယောဂျ-ဒေသာဝဋ္ဌိတံ ရူပံ ပဋိစ္စ ဃန္ဓနာပစ္စယံ လဒ္ဓါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၁၉၂။

ယောဂျပဒေသ (ပု) [ယောဂျ + ပဒေသ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော အရပ်။ အဘ္ဘန္တရော ယောဂျပဒေသံ အာဂစ္ဆတေ။ မဒီ၊၃။၆၀။

ယောဂျပုဂ္ဂလ(ပု)[ယောဂျ+ပုဂ္ဂလ]သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော ပုဂ္ဂိုလ်။ သမ္မက္ကနိယာ-မောက္ကမနာသ ယောဂျပုဂ္ဂလသ ပရိဥ္ဉနန-ဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။ ၂၄၇။

ယောဂျဘာဝ (ပု) [ယောဂျ+ဘာဝ] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သည်၏ အဖြစ်။ ရညော ဒါယဘူတဿ ကုလပရမ္ပရာယ ယောဂျဘာဝေန ဆာဘောဂေါ လဒ္ဓဒါယဘူဂေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၉။ (–ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၁၀၊ ၂၄၇။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၁၃၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၆၂။)

ယောဂျဘာဝဒဿန (န) [ယောဂျဘာဝ+ဒဿန] သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သည်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ အဘဗ္ဗော။ပ။ဂေါ်ဝ်ဂ်ဂ်ဂ

ရထယုဂမာဏ်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆၂၁၊ (၃) ယှဉ်–ယှဉ်စပ်–ခြင်း။ ပယောဇနံ....ပကာရတော ယောဇနံ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၂၇။ (၄) ယှဉ်စေ–ဖွဲ့–ခြင်း။ ယောဇနကာရဏ–ကြည့်။ (တိ) (၅) ယှဉ်စေ – ဖွဲ့–တတ်သော (အနက်သဘော)။ ယောဇနဋ္ဌ–ကြည့်။

ယောဇနဉ္ဇေဓ (တိ) [ယောဇန+ဉ္ဇေဓ] တစ်ယူဇနာ–အစောက်– အမြင့်– ရှိသော၊ စောက်တစ်ယူဇနာရှိသော။ တတော ဉဋ္ဌိတ-ဇလာယ ပန သဒ္ဒိ ယောဇနဉဇ္ဇေဓာ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉၃။

ယောဇနကာရဏ (န) [ယောဇန+ကာရဏ] ယှဉ်စေ–ဖွဲ့–ခြင်း၏ အကြောင်း။ ဘိက္ခဝေ ဣဒံ ကာမေသု ယောဇနကာရဏံ ဗန္ဓန-ကာရဏံ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၇။

ယောဇနကိစ္စ (န) [ယောဇနာ+ကိစ္စ] ယှဉ်–တပ်–ကော့–က–ခြင်းကိစ္စ။ တေသံ ပန ပါဠိ-ယေက္ခံ ယောဇနကိစ္စံ နတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၇။

ယောဇနက္ကမ (ပု) [ယောဇနာ+ကမ] ယော-ဇနာအစဉ်၊ ယှဉ်စပ်ခြင်း–ယှဉ်စပ်ပုံ–အစဉ်။ ဝုတ္တနယေနေဝ ယောဇနက္ကမံ ဝိဒိတ္ဝာ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၀။

ယောဇနကဏန (န) [ယောဇန+ဂဏန] များ စွာသောယူဇနာ၊ ယူဇနာအမြောက်အမြား၊ ယူဇနာအထူ၊ ယူဇနာအထောင်။ ယထာလဒ္ဓပ် ပရိသံ အလံ ယောဇနဂဏနာနိ ဒဿနာယ ဂန္တုံ ပုဋ္ဌောသေနာဝိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁၂။ အံ၊ ၁။၃၁၅။ (တစ်ယူဇနာမှ ၁၀-ယူဇနာအထိ "ယောဇန" ဟုခေါ်၍ ၁၀-ယူဇနာက ကျော်သွင် "ယောဇနဂဏန" ဟုခေါ်သည်)။ ယောဇနဂဏနာနိတိ ကေ ယောဇနံ ယောဇနမေဝ၊ဒဿပိ ယောဇနာနိ ယောဇနာ နေဝ၊ တတော ဥဒ္ဓံ ယောဇနဂဏနာနိတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣဓ ပန ယောဇနသတမ္ပိ ယောဇန-

စနဋ္ဌာနဒဿနဋ္ဌေဝ သိဟနာဒဿာ ယောဂျ-ဂူမိဒဿနဋ္ဌေ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၇။

ယောဂျရှပ (တိ) [ယောဂျ+ရှပ] သင့်လျော်သော သဘောရှိသော။ ဥပရိ ကဘ္ဘမ္ဘကိရိ-ယာသု ယောဂျရှပေါ ဟောတိ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။ ၂၆၉။

ယောဇန (န) [ယုဇ+ယု။ ဓာန်။၁၉၆။ နီတိ၊ ဓာတု။၂၁၃။ ယုဇ္ဈတေ မနော ယသ္မိန်တိ ယောဇနံ–ကပ္ပဒ္ဓါမ။ ယောဇန–သံ။ ဇော-အဏ–ပြာ။] (၁) ၄–ဂါဝုတ်ရှိသော တစ်ယူ-ဇနာခရီး(၁၂–မိုင် ၅–ဖာလုံ ၅၄၀–ပေခရီး။ ဂ–မိုင် တစ်ယူဇနာ ဟူ၍လည်း ယူကြ၏၊ လီလာဝတီ အလို အဓာတာင်–ပေါင်း (၃၂၀၀၀)–သုံးသောင်းနှစ်ထောင်ဝေးသော ခရီး)။ (၂) ရထား ထမ်းပိုးပမာဏ (၄–တောင်) ကွာဝေးသော ခရီး။ (၃)ယှဉ်–ယှဉ်စပ်–ခြင်း။ (၄)ယှဉ်စေ–ဖွဲ့–ခြင်း။ (တိ) (၅)ယှဉ်စေ – ဖွဲ့ – တတ်သော (အနက် သဘော)။

(၁) ၄ – ဂါဝုတ်ရှိသော တယူဇနာ ခရီး(၁၂–မိုင် ၅–ဖာလုံ ၅၄၀–ပေခရီး၊ ဂ–မိုင် တစ်ယူဇနာဟူ၍လည်း ယူကြ၏။ လီလာဝတီအလိုအတောင်ပေါင်း–၃၂၀၀၀= သုံးသောင်းနှစ်ထောင်ဝေးသော ခရီး)။မဇ္ဈိ-ရတနာဿ အာဘာ ယောဇနံ ဖုဋ္ဌာ အဟောသိ။ ဒီ၊ ၂။၁၄၃။ ဒီဃံ သန္တဿ ယောဇနံ။ ဓမ္မ။ ၂၂။ ယောဇနဿ္မိ ယောဇနမ္ပိ စတုဂါဝုတ-မတ္တမေဝ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၀၉။ စတ္တာရိဂါဝုတာနိ ယောဇနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။ (–မ၊၂။၂၇၇။ သံ၊၁။၃၀၉။ အံ၊၂။၃၂၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၁။မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂၊၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉၊ ၁၂၄။ (၂) ရထားထမ်းပိုးပမာဏ (၄–တောင်) ကွာဝေးသောခရီး။ သမန္တာ ယောဇ-ဇာနနိဒိ၊ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆၂၄) ဟိ ယောဇနံ နာမ

သဟဿမ္မိ အဓိပ္ပေတံ။ မဇ္ဈိ၊ ၃ ။၉၇။(–အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၃၊။)

ယောဇနဂမ္မိရဝိတ္ထာရ (တိ) [ယောဇန+ဂမ္မိရ+ဝိတ္ထာရ] အနက် တစ်ယူဇနာ အကျယ်တစ်ယူဇနာရှိသော။ ယောဇနဂမ္မိရဝိတ္ထာရံ မဟာဂဂံ ဩဂါဟိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၈။ အဘိ။ဋ္ဌ၊ ၂။၅။

ယောဇနဋ္ဌ (ပု) [ယောဇန+အတ္ထ။ တ္ထ–ကို ဋ္ဌ–ပြု။ နီတိ။ သုတ္တ။ ၁၀၇။] (ဘောဇုမကဝင်္သ် တဆူး၌ သတ္တဝါတို့ကို ကံ၏အကျိုးနှင့်)ယှဉ်စေ–ဖွဲ့ – တတ်သော– အနက်– သဘော။ (ကာယိကဒုက္ခ, စေတသိကဒုက္ခနှင့် သတ္တဝါတို့ကို) ယှဉ်စေ–ဖွဲ့ – တတ်သော– အနက်– သဘော။ ယောဇနဋ္ဌန ယောဂေါ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄၁၁ ၂။(–ဒိသုဒ္ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄၉၇။)

ယောဇနဋ္ဌာန (န) [ယောဇန+ဌာန] တစ်ယူဇနာ– ရှိ– ကွာဝေး– သောအရပ်၊ တစ်ယူဇနာကိုဦးအောင်သောအရပ်။ သမန္တာ ယောဇနဋ္ဌာနေ တိသမတ္တမ္မိ သခ်ါဒံ မံသစက္ခုနာဝ ပဿာတိ။ မဇ္ဈိ၊ဋ္ဌ၊ ၁၈၁။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ဖဖ၉။ ဝိသုဒ္ဒီ၊ ၂၊၂၇၀။)

ယောဇနတ္ထယ (န) [ယောဇန+တ္ထ] ယူဇနာတိုင်း သုံးခုတို့၏အပေါင်း၊ ယူဇနာသုံးခုအပေါင်း (သုံးယူဇနာ)။ သရီရပ္ပဘာ ယောဇနတ္ထယံ ဖရိတွာ အဋ္ဌသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ဒ၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅၂။

ယောဇနဿ (ပု) [ယောဇန (ယောဇနာ)+အတ္ထ] (၁) (လှည်းရထားစသည်၌ နွားမြင်းစသည်ကို) ယှဉ်– တပ်–ကေ့– ကောက်– က–ခြင်းအကျိုး။ (၂) (ပုဒ်စသည်တို့ကို) ယှဉ်စပ်ခြင်းအကျိုး။ (၃) (ဆေးစသည်၌) ဆောနှော– ဖော်စပ်– ခြင်းအကျိုး။ (၄) ကောင်းသောအကျင့်၌ ယှဉ်စေခြင်းအကျိုး။ (၅) ပုဒ်တို့ကို ယှဉ်စပ်ခြင်းဟူသော အနက်။ (၆) (လှည်းရထားစသည်၌ နွားမြင်းစသည်ကို) ယှဉ်– တပ်– ကေ့– ကောက်– က– ခြင်းကအကျိုး။ အယုတ္တံ ဧဝါ မဟာဇာတုမှာကံ တံ ကုမ္ဘကာရဿ ယာနကေ ယောဇနတ္ထာယ ဒါဘံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၆၅။(၂) (ပုဒ်စသည်တို့ကို) ယှဉ်စပ်ခြင်းအကျိုး။ ဤဒ္ဒသံ ယဿာဘ္ဘမေန ယောဇနတ္တံ ဝုဘ္ဘံ။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၀၆။ (၃) (ဆေးစသည်၌) ဆောနှော–ဖော်စပ်–ခြင်းအကျိုး။ ဧဝံ အညမ္မိ ရတနပါသာဏံ ပိသိဘ္ဘာ ဘေသဇ္ဇေ ယောဇနတ္ထာယ ဂဟေတုံ ဝဋ္ဋတိ ဧဝ။ ဝိမ ဋီ၊ ၁။ ၂၆၂။ (၄) ကောင်းသောအကျင့်၌ ယှဉ်စေခြင်းအကျိုး။ နာပိ သမ္မာပဋိပတ္တိယံ ယောဇနတ္ထာယာဘိ အဓိပ္ပါယော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇။ (၅) ပုဒ်တို့ကို ယှဉ်စပ်ခြင်း ဟူသော အနက်။ ဤစ္ဆေဝံ နေတ္တိယာ ပဌမကါထာယ သခ်ေပေန ယောဇနတ္ထော သမတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂။

ယောဇနန္တရ (န) [ယောဇန+အန္တရ] (၁) တစ်ယူဇနာအတွင်း၊ တစ်ယူဇနာ အတွင်းအရပ်။ (၂) တစ်ယူဇနာ ကွာခြားသော (တစ်ယူဇနာဝေးသော) အရပ်။ (၁)ဆုဇာ ယောဇနန္တရေ ဇဏ္ဏုမတ္တေန သြဓိနာ ပဋိဝစ္ဆာနိ ပဗ္ဗာနိ သဏ္ဌာပေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။(–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၇၅။)(၂) ယောဇနန္တရ–ဝိဟာရ– ဘုံ၊

ယောဇနန္တရဝိဟာရ (ပု) [ယောဇနန္တရ+ဝိဟာရ] တစ်ယူဇနာဝေးသော အရပ်၌ တည်သောကျောင်း၊ တစ်ယူဇနာ–ကွာခြား–ကွာဝေး–သောကျောင်း။ ယောဇနန္တရဝိဟာရော ဘဝိ ဘိက္ခူ အာဂစ္ဆန္တေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၇။

ယောဇနန္တရိက (ဘိ) [ယောဇနန္တရ+ဣက] တစ်ယူဇနာ– ကွာခြား– ကွာဝေး– သော အရပ်၌ တည်သော (တစ်ယူဇနာ အကွာအဝေးရှိသော)။ ဘဒ္ဒေ ယဒေဝံ မယာ မဂ္ဂေ ယောဇနန္တရိကံ ယောဇနန္တရိကာ ဝိဟာရာ–

မေန ဝိတ္ထာရေန ဉဇ္ဈေန ဈာ ယောဇနပရိမာဏော။ ပေကာ၊၄။၁၀၆။

ယောဇနပုထုလ (တိ) [ယောဇန+ပုထုလ] တစ်ယူဇနာကျယ်ပြန့်ဒသာ။ ပဋ္ဌယောဇနသတာယာမံ ယောဇနပုထုလံ သန္ဓမာနံ ဒိသွာ။ မိလိန္ဒ။၁၂၅။

ယောဇနပ္ပဘ္ဿရ (နာ) [ယောဇန+အဘ္ဿရ] တစ်ယူဇနာအတွင်း။ ယေန အန္ဓော ပထဝီယမ္ပိ ယောဇနပ္ပဘ္ဿရေ နိဓိံ ပဿတိ။ ဒီ၊၂၊ ၂၂၀။ မ၊၃၊ ၁၆၂။

ယောဇနမတ္တ (တိ) [ယောဇန+မတ္တ] ■တစ်ယူဇနာ– အတိုင်းအရှည်ရှိ–မျှ ကွာဝေး–သော အရပ်။ အဏ္ဏဝန္တိ သမုဒ္ဒန္တိမေန ပရိစ္ဆေဒေန ယောဇနမတ္တံ ဂမ္ဘီရသာ စ ပုထုလဿ စ ဥဒကဋ္ဌာနသ္မောတံ အဓိဝစနံ။ ဝိ၊၃၊၃။၃၇၇။ ဒီ၊၃၊ ၂။ ၁၃၂။ (–မ၊၃၊၆။၁၅၇။ သံ၊၃၊၁။ ၂၀၅။ အံ၊၃၊ ၁။၁၃၃။ အဘိ၊၃၊၁။၆၇။)

ယောဇနဝလ္လိရုက္ခ (ပု) [ယောဇန+ဝလ္လိ+ရုက္ခ]တစ်ယူဇနာ ရှည်လျားသော နွယ်ရိုင်းသည့် သစ်ပင်။ မဇ္ဈိဋ္ဌကဒယ ဝါတိ မဇ္ဈိဋ္ဌသဒ္ဒါတဿ ယောဇနဝလ္လိ ရုက္ခဿ သာရံ ဂဟေတ္ဝာ ပက္ကာသာဝံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ သီ၊၃၊သစ်။၁။၃၆၁။

ယောဇနဝိတ္ထတ (တိ) [ယောဇန+ဝိတ္ထတ] တစ်ယူဇနာ ကျယ်ပြန့်သော၊ အကျယ် တစ်ယူဇနာရှိသော့။ ယာ ပန ယောဇနဝိတ္ထတာ ဟောတိ။ ဝိ၊၃၊၃၄။ (–ကခ်ဳ။ ၂၁၄။ ဝိမတိ၊ ၂။၃၁၃။)

ယောဇနဝိတ္ထာရ (တိ) [ယောဇန+ဝိတ္ထာရ] တစ်ယူဇနာ အကျယ်အဝန်းရှိသော၊ အကျယ် အဝန်းတစ်ယူဇနာရှိသော။ ယောဇနဝိတ္ထာရံ ဥဒကဏ္ဏဝံ....မာနသံ ဗန္ဓတိ။ သံ၊၃၊၁။၆၅။

ယောဇနသတ (နာ) [ယောဇန+သတ] ယူဇနာ တစ်ရာ၊ ယူဇနာတစ်ရာ –ရှိ–ဝေး– သော ကာဆုပနတော ပဋ္ဌာယ ပုညံ ကတံ။ ဒီ၊၃၊၂။ ဂ၂။(–ဝိသုဒ္ဓိ၊၃၊ ၂၄၃။)

ယောဇနဿတ္ထရိကဝိဟာရ (ပု) [ယောဇနဿတ္ထရိက+ဝိဟာရ] တစ်ယူဇနာ–ကွာခြား–ကွာဝေး–သောအရပ်၌ တည်သောကျောင်း၊ (တစ်ယူဇနာ အကွာအဝေး ရှိသောကျောင်း)။ ယောဇနဿတ္ထရိကဝိဟာရတောပိ ဘိက္ခူ အာဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊၃၊၃။၄၂၀။ ဝိ၊၃၊၄။၈၈။

ယောဇနပ(ပ္ပ)မာဏ (တိ) [ယောဇန+ပမာဏ] တစ်ယူဇနာ – အတိုင်းအရှည် – ပမာဏ – ရှိသော။ မဟာပထဝီယာ ဟေဋ္ဌာ ယောဇနပ္ပမာဏေ အာဏာ ပဝတ္တတိ။ ဝိ၊၃၊၁။၃၂။ (– ဝိ၊၃၊ ၂။၉၇။ ဒီ၊၁၊ ၂။၁၆။ မ၊၃၊၄။၁၆၀။ အဘိ၊၃၊၁။၃၀။ သံ၊၄၊ ၂။၃၃၇။)

ယောဇနပရမ (တိ) [ယောဇန+ပရမ] (က) တစ်ယူဇနာ အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ (ခ) တစ်ဂါဝုတ်, ယူဇနာခွဲ, တစ်ယူဇနာ အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (က) သတ္တာ သက္ကာရသမ္မာနံ အနုဘဝန္တော ဒေဝသိကံ ယောဇနပရမံ ဂန္ဆာ။ အံ၊၃၊၁။၁၇။ (–သံ၊ ၃၊ ၁။ ၁၅၇။ အပ၊ ၃၊ ၂။ ၂၅၁။) (ခ) မန္ဒပညော ယောဇနပရမံ ဂန္ဆာ။ ဝိ၊၃၊ ၂။ ၂၂။ ယောဇနပရမန္တိ ဣမိနာ ဂါဝုတအစ္ဆံယောဇနာနိပိ သင်္ဂဏှာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၆။

ယောဇနပရမ္မုရာ (ထီ) [ယောဇန+ပရမ္မုရာ] ယူဇနာတို့၏–အစဉ်–အဆက်ဆက်။ ယောဇနပရမ္မုရာယာ (မ၊၃၊၁။၁၀၆)တိ ဂါမန္တတော ဒူရဘာဝေန ကေ ဒ္ဝေ တီဏိတိ ဧဝံ ယောဇနာနံ ပဋိပါဋိယာ။ မ၊၃၊၁။၁၉၂။

ယောဇနပရိက္ခေပ (တိ) [ယောဇန+ပရိက္ခေပ] တစ်ယူဇနာ–အဝန်း –အဝိုင်း –ပတ်လည် – ရှိသော။ ယောဇနာဝဋ္ဋ–ကြည့်။

ယောဇနပရိမာဏ (တိ) [ယောဇန+ပရိမာဏ] တစ်ယူဇနာ အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ အာယာ-

ယောဇနသတ္တမာယတ (တိ) [ယောဇန+သတ္တ+အာယတ၊ မ-အာဂုံ။] အချင်းခုနစ်ယူဇနာရှိသော၊ ခုနစ်ယူဇနာ-အလျဉ်းရှိ-ကျယ်ဝန်း-သော။ သမန္တတော ယောဇနသတ္တမာယတော။ ဝိမာန။၈၉။

ယောဇနသဟဿ (နာ) [ယောဇန+သဟဿ] ယူဇနာတစ်ထောင်၊ ယူဇနာတစ်ထောင်ရှိသောအရပ်။ ဗုဒ္ဓါနံ သန္တိကံ ဂစ္ဆန္တော ဟိ သေ ယောဇနာသဟဿမ္မိ ဂစ္ဆေယျ။ မ၊ဋ္ဌ ၂။ ၅၈။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။)

ယောဇနသဟဿန္တရ (နာ) [ယောဇနသဟဿ+အန္တရ] ယူဇနာတစ်ထောင်၏အတွင်း၊ ယူဇနာတစ်ထောင် - ကွာခြား - ကွာဝေး - သော (အရပ်)။ ယောဇနသတန္တရေပိ ယောဇနသဟဿန္တရေပိ နာဂေ ဒဿနသမတ္ထစက္ခုတာယ ဝိသုဒ္ဓစက္ခူ။။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၂။

ယောဇနသဟဿန္တရိက (တိ) [ယောဇနသဟဿန္တရ + က] ယူဇနာတစ်ထောင်-ကွာခြား - ကွာဝေး - သောအရပ်၌ တည်သော။ တထာရူပါ ဟိ ပဂ္ဂလာ သတ္ထု ယောဇနသဟဿန္တရိကာပိ ဟောန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၂၆။

ယောဇနသဟဿိက (တိ) [ယောဇနသဟဿ+က] ယူဇနာတစ်ထောင်ရှိသော။ အာနန္ဒော တိမိနန္ဒော အဋ္ဌာဆေဟော မဟာတိမိတိ ဂ္ဂမေ စတ္တာရော ယောဇနသဟဿိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၁။

ယောဇနသဟဿုဗ္ဗေဓ (တိ) [ယောဇနသဟဿ+ဥဗ္ဗေဓ] ယူဇနာတစ်ထောင်-အစောက်ရှိ-မြင့်-သော။ စောက်ယူဇနာ တစ်ထောင်ရှိသော။ ယောဇနသဟဿုဗ္ဗေဓော ဝေဇယန္တော ပါသာဒေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။

ယောဇနသတန္တရ (နာ) [ယောဇနသတ+အန္တရ] ယူဇနာတစ်ထာ၏ အတွင်း၊ ယူဇနာတစ်ထာ-ကွာခြား-ကွာဝေး - သောအရပ်။ သစေပိ သဋ္ဌိဟတ္ထေ ဃရေ ယောဇနသတန္တရေပိ ဝါ ဒေ့ ဇာယမ္ပတိကာ ဝသန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။) (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၂။)

ယောဇနသတ်မတ္ထက (ပုံ၊နာ) [ယောဇနသတ+မတ္ထက] ယူဇနာ တစ်ထာ၏ အထက်အရပ်၊ ယူဇနာ တစ်ထာထက် ပိုလွန်သောအရပ်။ ယောဇနသတမတ္ထကေပိ ယောဇနသဟဿမတ္ထကေပိ ဌိတာ ဟိမဝန္တော ဝိယ ပညာယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၇၁။ (-ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၀၀။)

ယောဇနသတိက (တိ) [ယောဇနသတ+က] ယူဇနာ တစ်ထာရှိသော။ သန္တိ မဟာသမုဒ္ဒေ ယောဇနသတိကာပိ အတ္တဘာဝါ။ ဝိ၊၄။၄၂၁။ (-အံ၊ ၂။၄၇၅။ ဥဒါန။၁၄၁။ မိလိန္ဒ။၉၁။ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၀၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၅။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁၊၃၇။)

ယောဇနသတိကကန္ဓာဝရ (ပုံ၊နာ) [ယောဇနသတိက + ကန္ဓာဝရ] ယူဇနာတစ်ထာရှိသော ခရီးခဲ့။ ဣမ ပန နိဂ္ဂဒကံ အပ္ပဘက္ခံ ယောဇနသတိကကန္ဓာဝရံ အဓိပ္ပေတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၆။

ယောဇနသတုဗ္ဗေဓ (တိ) [ယောဇနသတ + ဥဗ္ဗေဓ] ယူဇနာတစ်ထာမြင့်သော၊ စောက်-အမြင့် - ယူဇနာတစ်ထာ ရှိသော။ ယောဇနသတုဗ္ဗေဓော ပါရိစ္ဆတ္တကော ကောဝိလာရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၁။

ယောဇနာ (ထီ) [ယုဇ+ယု+အာ။ ယောဇနာ–သံ။ ဇောအဏာ–ပြာ။] (၁) ယှဉ်–စပ်–ခြင်း၊ ယှဉ်စေခြင်း၊ ယောဇနာခြင်း။ (က) ပုဒ်တစ်ခုနှင့် တစ်ခုကို–ယှဉ်–စပ်–ခြင်း (ပဒယောဇနာ)။ (ခ) အနက်ယောဇနာ–ပါဠိကို အနက်ပြန်ဆို–ခြင်း (အတ္ထယောဇနာ)။ (ဂ) အဓိပ္ပါယ်ကို ယှဉ်စပ်–အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆို–ခြင်း (အဓိပ္ပါယယောဇနာ)။ (၂) ဝါကျတစ်ခုနှင့် တစ်ခု၏ – ယှဉ် – စပ် – ကြောင်း ဖြစ်သောအကျိုး (ဖလယောဇနာ)။ (ဃ) အနက်သဒ္ဒါတို့ကို ယှဉ်စပ်ကြောင်းဖြစ်သော ယောဇနာကျမ်း။ (၁) (က) သဒ္ဒိ ယောဇနာယာ (ဝိ၊ဌ၊၁။၂၂၅)တိ ပဒဓယောဇနာယ သဒ္ဒိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဂဖ။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ငဖ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၃၄။) (ခ) "တ"–ဒ္ဓိ ပဒံ "မမာယနဘာဝ" ဒ္ဓိ ပဒေန သမ္ဗန္ဓံ ကတွာ ယောဇနာ ကာတဗ္ဗာ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၂။ (ဂ) ယောဇနာ (ဒီ၊ဌ၊၁။၅၃)တိ အဓိပ္ပါယယောဇနာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၂၃။ (၂) အယံ ယောဇနာ (အဘိ၊ဌ၊၁။၁၄၉)တိ "ရူပါရမ္မဏံ ဝါ ။ပ။ ဓမ္မာရမ္မဏံ ဝါ"တိ ဇေတေန သဟ "ယံ ယံ ဝါ ပနာ"တိ တေသာ အယံ သမ္ဗန္ဓောတိ အတ္ထော။...."ယံ ယံ ဝါ ပနာ"တိ တေသဲ ဝစနေ ပယောဇနံ ယောဇနာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၀၅။ (–အဋ္ဌသာ၊သ္မ။ ၂။၁–၂–နှာ။) (ဃ) ပါစိတ္တိယဝဏ္ဏနာယ၊ ကရိဿာမ'တ္ထယောဇနံ။ ပါစိတ်၊ယော။၁။ နဝမာသေဟိ နိဋ္ဌာနံ၊ သမ္ဗတ္တာ အတ္ထယောဇနာ။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။၂၃၅။

ယောဇနာကာရ (ပု) [ယောဇနာ+အာကာရ] ယှဉ်စပ် – ယောဇနာ – ပုံအခြင်းအရာ။ ယောဇနာကာရောပိ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တနယောဝ။ နေတ္တိ၊ဝ။၁၅။

ယောဇနာနယ (ပု) [ယောဇနာ+နယ] ယှဉ်စပ်ကြောင်းဖြစ်သောနည်း၊ ယောဇနာနည်း၊ သဒ္ဒါအနက်ဘို့ကို ယှဉ်စပ်ပုံနည်း။ ယောဇနာနယေ နာနံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ န ဝိတ္ထာရိတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁–၂၊၃၅။)

ယောဇနာနယဒဿန (န) [ယောဇနာနယ+ဒဿန] (သုတ်ဘို့၌ ဟာရဘို့ကို) ယောဇနာ–ယှဉ်–ခြင်း၌ နည်းကိုပြကြောင်း ဖြစ်သော စကား။ ဇေတန သုတ္တေသု ဟာဆုနံ ယောဇနာနယဒဿနံ ဟာရသမ္ပာတဝါရောတိ ဒဿေတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၄၁။ ယောဇနာနယဒဿနန္တိ ယောဇနာယ နယဒဿနံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၈ဖ။

ယောဇနာနိဗန္ဓန (န) [ယောဇနာ+နိဗန္ဓန] (ဟာရနယတို့ကို) ယှဉ်–ဖွဲ့စပ်–ကြောင်း ဖြစ်သောနည်း။ ယံ ပနေတံ ဟေတုအာဒိဝိသေသဝိနိမုတ္တံ ဟာရနယာနံ ယောဇနာနိဗန္ဓနံ၊ သော နယော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၄၀။

ယောဇနာနုရူပ (န) [ယောဇနာ+အနုရူပ] ယှဉ်စပ်ခြင်း အားလျော်စွာ။ .... ဝေမာဒိနာ တံတံ ယောဇနာနုရူပံ အာဆောစေတ္ဝာ။ ကခါ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်။၂၆၁။

ယောဇနာနုသာရ (ပု) [ယောဇနာ+အနုသာရ] ယောဇနာကို အစဉ်လျှောက်ခြင်း။ သုက္ကပက္ခေပိ ယောဇနာ ကဏှပက္ခေ ယောဇနာနုသာရေန ကာဘဗ္ဗာ။ နေတ္တိ၊ဝ။၃၃၆။

ယောဇနာမတ္တ (နာ) [ယောဇနာ+မတ္တ] အနက်ယောဇနာခြင်းမျှ။ သဒ္ဒါအနက်ဘို့ကို ယှဉ်စပ်ခြင်းမျှ။ ဣဒံပနတ္ထ ယောဇနာမတ္တံ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆၂။

ယောဇနာမုခ (နာ) [ယောဇနာ+မုခ] ယောဇနာခြင်းကို–အဦးအစ–အရင်း–ပြုခြင်း၊ အဦးအစ–အမြှက်မျှ – ဖြစ်သော – ယောဇနာ–သဒ္ဒါ အနက်တို့ကို ယှဉ်စပ်–ခြင်း။ ဝေမေတ္ထ

ယောဇနိကံ ရတနစေတိယံ ကယိရတိ။ မဒ္ဒ၊ ၂၊ ၂၉။ တထာ ဟိ သော (ဝိဟာရော) ဝိပုဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ယောဇနိကော အဟောသိ။ မဒ္ဒ၊ ၂။၇၂။ အံဒ္ဓိ၊ ၃၀၉။....ယောဇနိကံ မဓုဘဏ္ဍံ....။ မဒ္ဒ၊ ၃။ ၁၈။ သံဒ္ဓ၊ ၃။၉၃။ ယောဇနိကန္တိ ယောဇနပ္ပမာဏံ။ မဒ္ဒီ၊ ၃။၁၂။ သံဒ္ဓီ၊ ၂။၃၃၇။ ဒေဝပရိသာ ယောဇနိကာ။ မဒ္ဒ၊ ၄။၂၄၇။

(၂) ယောဇနိကဝိဟာရေ ကာရေတွာ (အံဒ္ဓ၊ ၁။၂၉၅)တိ ယောဇနေ ယောဇနေ ကေဒမကံ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ။ အံဒ္ဓီ၊ ၁။ ၂၁၀။ (ဏိက–အနက်မဲ့ ဝိစ္ဆာလောပတည်း။ အပ၊ ဒ္ဓ၊ ၁။၁၀၈။ ဇ၊ ဒ္ဓ၊ ၁။၁၀၈–တို့၌ ယော-ဇနိကေ–ဟု ပါဠိရှိသည်၊ ဝိဟာရေ–ဟူသော ပါဠိ ကောင်းသည်၊ ဤ ဒ္ဓ – တို့အလို တစ်ယူဇနာရှိသော အရပ်၌ တစ်ယူဇနာ ရှိသောအရပ်၌ ဟု အနက်ပေး)။

ယောဇနိကမဗ္ဘတ (ပု) [ယောဇနိက+ပဗ္ဘတ] တစ်ယူဇနာ – ပမာဏ – အတိုင်းအရှည် – ခန့်လောက် – ရှိသောတောင်။ ယထေဝ ဟိ ဥပမံ ဟဋ္ဌိကွိပိတ္ဘာပိ ကပ္ပဒီဃဘာဝသာ ယောဇနိကပဗ္ဘတေန ယောဇနိ ကသာသပပုဏ္ဏာဂရေန နိရယဒုက္ခဿ....။ အံဒ္ဓ၊ ၁။၄၅။

ယောဇနိကပလ္လင်္က (ပု) [ယောဇနိက+ပလ္လင်္က] တစ်ယူဇနာ–ပမာဏ–အတိုင်း အရှည်–ခန့်–လောက်–ရှိသောပလ္လင်။ တသ္မိံ ယောဇနိက-ပလ္လင်္ကော အဟ္ဆော။ သံဒ္ဓ၊ ၁။ ၃၁၂။

ယောဇနိကမဓုကဏ္ဍ (ပုဂ္ဂ) [ယောဇနိက+မဓု+ကဏ္ဍ] ယောဇနိကမဓုကဏ္ဍ – ကြည့်။ တစ်ယူဇနာ–ပမာဏ–အတိုင်းအရှည်–ခန့်–လောက်–ရှိသောပျား – သလက် – လင်္ဘီ။ ယောဇနိကမဓုကဏ္ဍံ စက္ကယန္တေန ပီဠေတွာ မဓုရသံ ပါယမာနော ဝိယ....။ ဥဒါန၊ ၁။၃၇၇။

ယောဇနိကမဓုကဏ္ဍ (ထီ၊ပု) [ယောဇနိက+မဓု+ကဏ္ဍ] ယောဇနိကမဓုကဏ္ဍ – ကြည့်။

ယောဇနိကံ (တိ) [ယောဇန+ဏိက၊ ပ္ပ။နှာ–၂၂၄–၅]။ ဓောဂ်၊၄။၄၁၊ ယောဇနိက–သံ။] (၁) တစ်ယူဇနာ–ပမာဏ–အတိုင်းအရှည်–ရှိသော၊ တစ်ယူဇနာရှိသော။ (၂) တစ်ယူဇနာ တစ်ယူဇနာ အရပ်။ (၁) စသော

ဓေကနေဝ ယောဇနာမုခေန....ဝုတ္တန္တိ ဝေဒိ-တဗ္ဗံ။ ဝိ၊၄။၂၅။ (–ဝိမတိ၊၁။၁၀၇။)

ယောဇနာရထ (တိ) [ယောဇနာ+အရထ] ယှဉ်ခြင်းငှါထိုက်သော။ တသ္မာ ကမ္မဇာနံ ဣဒ္ဓိနိဒ္ဓတာ ကမ္မကာရကသတ္တဿ ဝသေန ယောဇနာရထာ သိယာ။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၈။

ယောဇနာဝဋ္ဋ (တိ) [ယောဇန+အာဝဋ္ဋ] တစ်ယူဇနာ – အဝန်းအဝိုင်း– ပတ်လည်–ရှိသော။ ယောဇနာဝဋ္ဋေ ကပိလဝတ္ထုဿိံ နဂရဝိဆိယောပိ သမ္ဗဇ္ဈာပေတွာ။ မဒ္ဒ၊ ၁။၁၃။ သံဒ္ဓ၊ ၁။၈၈။ ယောဇနာဝဋ္ဋေတိ ယောဇန-ပရိက္ခေပေ။ မဒ္ဒီ၊ ၁။၁၀။ ယောဇနာဝဋ္ဋေတိ ယောဇနပရိက္ခေပေါကာသေ။ သံဒ္ဓီ၊ ၂။၃၃၅။

ယောဇနာဝိဓာန (နာ) [ယောဇနာ+ဝိဓာန] ယှဉ်စပ်–ယှဉ်စေ–ခြင်းဟူသော အစီအရင်။ တဋ္ဌ ပန ကောသံ ယောဇနာဝိဓာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ မကာသိတမေဝ။ အံဒ္ဓ၊ ၁။၁၂။ ၂၄၈။ (–သာရတ္ထ၊ ၃။၂၉၁။)

ယောဇနာသုကရဏာ (ထီ) [ယောဇနာ+သုကရ+တာ] ယှဉ်စပ်ခြင်းငှါ လွယ်ကူသည်၏ အဖြစ်။ နာ ယောဇနာသုကရတာယ ဧဝ ပုရိမေ အယောဇနာ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။၁၇၅။

ယောဇနာသုခ (တိ) [ယောဇနာ + သုခ] ယောဇနာ–ယှဉ်စပ်–ခြင်းငှါ လွယ်ကူသော။

ယောဇနာသုခတ္တ (နာ) [ဒယောဇနာသုခ+တ္တ] ယောဇနာ–ယှဉ်စပ်–ခြင်းငှါ လွယ်ကူသည်၏ အဖြစ်။ တံ ယောဇနာသုခတ္တာဂတံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝဇီ၊၁၃၆။

ယောဇနိကမခုဂဏ္ဍံ ပိဋ္ဌေတွာ သုမခုရသံ ပါယေန္တော ဝိယ စ....။ နေတ္တိ၊၆၉။၁၄၁။ နေတ္တိ၊၀။၂၁၉။ (–ဒီ၊၆၊၃။၁၅၅။မဟာဝံ။၂၂၊ ၄၂၊၃၄၊၅၂။ တို့၌လည်း မခုဂဏ္ဍံ–ဟုပင် ရှိသည်။ ဥဒါန၊၆။၃၇၇–၌ မခုကဏ္ဍ–ဟု ရှိသည်။ ဋီကာတို့၌ မခုပဋ္ဌလံ–ဟုချည်းသာ ဖွင့်ကြသည်။ မဓုနံ ဘဏ္ဍံ–ဟု ဝစနတ္ထပြု၍– ပျားတို့၏–ဥစ္စာ၊ ပျားသလက်–လင်္ဘီ–ဟု အာနက်ရ၍ မခုဘဏ္ဍ–ဟူသော ပုဒ်သည် မခုပဋ္ဌလံ–ဟူသောသံဝဏ္ဏနာနှင့်နီးနှောမိမည် ထင်သည်)။

ယောဇနိကဝိဟာရ (ပု) [ယောဇနိက+ဝိဟာရ] တစ်ယူဇနာ၌တစ်ယူဇနာ၌–တစ်ယူဇနာတိုင်း တစ်ယူဇနာတိုင်း၌–တစ်ဆောင် တစ်ဆောင်သော ကျောင်း–ကျောင်းတစ်ဆောင် တစ်ဆောင်စီ။ ယောဇနိက (၂)ကြည့်။

ယောဇနိကသာသပ ပုဏ္ဏနဂရ (ထီး၊နှ) [ယောဇနိက+သာသပ+ပုဏ္ဏ+နဂရ] တစ်ယူဇနာ–ပမာဏ – အတိုင်းအရှည် – ခန့်လောက် –ရှိသော မုန်ညင်းစေ့တို့ဖြင့် ပြည့်သောမြို့။ ယောဇနိကပဿတ–ကြည့်။

ယောဇနိယ (တိ) [ယောဇန+ဏိက။ က-ကို ယ ပြု။ ယောဇနိက–လည်းကြည့်] (၁) တစ်ယူဇနာ – တစ်ယူဇနာ အတွင်း– ၌ – ပြု– ဆောက်လုပ်–အပ်သော။ (၂) ယောဇနိက (၁) အနက်ကြည့်။ (၁) ယောဇနိယအာရာမ –ကြည့်။ (၂) ယောဇနိယမဏိကဉ္စန–ကြည့်။

ယောဇနိယအာရာမ (ပု) [ယောဇနိယ + အာရာမ]တစ်ယူဇနာ–တစ်ယူဇနာအတွင်း– ၌–ပြု – ဆောက်လုပ်–အပ်သော အာရာမ်။ ယောဇနိယအာရာမေသု (ဝိ၊၆၊၁။၇၄)တိ အနုရာဓပုရဿ သမန္တာ ယောဇနဿ အန္တော-ကတာအာရာမေသု။ သာရတ္ထ၊၁။၁၈၇။

ယောဇနိယမဏိကဉ္စန (ပု) [ယောဇနိယ+မဏိ+ခန္ဓ] တစ်ယူဇနာ–ပမာဏ–အတိုင်းအရှည်– ခန့်လောက် – ရှိသော ပတ္တမြားတုံး။ .... ယောဇနိယမဏိကဉ္စနေန ကူဋံ ဂဏှန္တော ဝိယ....။မ၊၆၊၃။၉၁။

ယောဇနိယမခုဂဏ္ဍ (ထီး၊ပု) [ယောဇနိယ+မခု+ဂဏ္ဍ] ယောဇနိကမခုကဏ္ဍ-ကြည့်။....ယောဇနိယမခုဂဏ္ဍံ စက္ကယန္တေန ပိဋ္ဌေတွာ မခုပါနံ ပါယမာနော....။ ဒီ၊၆၊၃။၁၅၅။ မခုဂဏ္ဍန္တိ မခုပဋ္ဌလံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၆၅။

ယောဇနိယရတနစက်ေ၀ဋ္ဋက (ပု၊န) [ယောဇနိယ + ရတန+စက်ေ၀ဋ္ဋက] တစ်ယူဇနာ–ပမာဏ – အတိုင်းအရှည် – ခန့်လောက် – ရှိသော ရတနာ–ပန်းတောင်း–ပန်းကပ်–ပန်းကလာပ် – ပန်းကြုတ်။ ....ယောဇနိယရတနစက်ေ၀ဋ္ဋကေန သမ္ပဒ္ဒိစ္ဆိတွာ....။ အပ၊၆၊၁။၇၈။ ဇာ၊၆၊၁။၇၆။

ယောဇနိယ (တိ) [ယုဇ + ဏေ + အနီယ ယောဇနီယ–သံ။] ယှဉ်–စပ်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ အထ ဝါ ဘဂဝတော စီဝရေ သာဓာရဏဖရိဘောဂေန ဘဂဝတာ အနုဂ္ဂဟိတောတိ ယောဇနိယံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၈။

ယောဇနုဂ္ဂတ (တိ) [ယောဇန+ဥဂ္ဂတ] တစ်ယူဇနာ အမြင့်ရှိသော၊ အမြင့်တစ်ယူဇနာရှိသော၊ တစ်ယူဇနာတိုင်တိုင် မြင့်သော။ စတုတိယံ ယောဇနုဂ္ဂတံ။ ထေရ၊၁၊၂။၁၂၈။

ယောဇနုဗ္ဗေဓ (တိ) [ယောဇန+ဥဗ္ဗေဓ] တစ်ယူဇနာအစောက်ရှိသော၊ စောက်တစ်ယူဇနာရှိသော။ စတုတိယံ ယောဇနာဝင်္ကံ ယောဇနုဗ္ဗေဓံ ဘဝိဿတိ။ သံ၊၁၊၂။၂၁၈။ အံ၊၆၊၁။ ၁၅၃။

ယောဇနုပဂ (တိ) [ယောဇနာ+ဥပဂ] ယှဉ်နှိုင်းငှါ – လျော်–သျောက်ပတ် – သော။

ယောဇယတိ (ကာ၊ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+တိ။ ယောဇယတိ-သံ။ ဇောဇေန္တ-ပြာ။] ယောဇေတိ၂-ကြည့်။

ယောဇယန္တ (တိ) [ယုဇ+ဏယ+အန္တ] ယှဉ်စေတတ်သော၊သူ။...သမာဓိဥ ဝိရိယေန ယောဇယတာ ဣန္ဒြိယာနံ သမတာ အဓိဋ္ဌိတာ နာမ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၁၄၊ (-သာရတ္ထ၊ ၃။၂၉၁။)

ယောဇယန္တီ (ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+အန္တီ] ယောဇေတိ၁-ကြည့်။

ယောဇယန္တု (ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+အန္တု] ယောဇေတိ၁-ကြည့်။

ယောဇယမာန (တိ) [ယုဇ+ဏယ+မာန] ယှဉ်စေတတ်သော၊သူ။ .... သမာဓိဥ ဝိရိယေန ယောဇယမာနော ဣန္ဒြိယာနံ သမတံ ပဋိဝိဇ္ဈ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၅။

ယောဇယိံသု (ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+ဥံ။ ဥံ-ကို ဣံသု-ပြု။ ကမ္မဉ်း။၅၀၄။ ရှု။၄၇၀။ နီတိ၊ သုတ္တ။၁၀၁၆။] က - ယှဉ်က - ကုန်ပြီ။ .... ဂေါဏေ ယောဇယိံသု။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၇။

ယောဇယိံသု (ကာ၊ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+ဥံ] ယှဉ်စေကုန်ပြီ။ အထ နံ...ကမ္မဋ္ဌာနေ ယောဇယိံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။

ယောဇယိ၁ (ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+ဏျိ။ ဏျိ-ကို ရဿ-ပြု။ ရှု။၄၆၉။] တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-လှုံ့ဆော်-ပြီ။ ယောဇေတိ၁(၆)ကြည့်။

ယောဇယိ၂ (ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+ဩ။ ဩ-ကို ဣ-ပြု။ ရှု။၄၆၉။] စေ - စေခိုင်း - ပြီ။ ယောဇေတိ၁(ဂ) ကြည့်။

ယောဇယိတဗ္ဗ (တိ) [ယုဇ + ဏယ + တဗ္ဗ] ယောဇေတဗ္ဗ-ကြည့်။

ယောဇယိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ယုဇ+ဏယ+တွာ] ယှဉ်၍။ သစ္စေဟိ ယောဇယိတွာ (နေတ္တိ။ ၄)တိ....ဣမေဟိ စတူဟိ သစ္စေဟိ ယောဇေတွာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၂၉။ ပုဗ္ဗာပရေန သဒ္ဒိံ ယောဇယိတွာ (နေတ္တိ။ ၃၃)တိ....အတ္ထတော သမ္ဗန္ဓံ ယောဇေတွာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၁၀၂။

ယောဇယိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [ယုဇ+ဏယ+တွာန] ရှု -ထောစပ် -ထောနှော - ၍။ မဓုနာ ယောဇယိတွာန၊ ဖလံ ဘုဉ္ဇဿု ဒါသဟံ။ အပ၊၁။၃၉၀။

ယောဇယိမှ (ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+မှာ။ မှာမ်း အာကို ရဿ-ပြု။ ရှု။၄၆၉။] ယောဇေတိ၁-ကြည့်။

ယောဇယိဿာမ (ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+ဿာမ] ယောဇေတိ၁-ကြည့်။

ယောဇယေ (ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+ယျ။ ယျ-ကို ဧ-ပြု။ ရှု။၄၅၄။] ယောဇေတိ၁-ကြည့်။

ယောဇယေထ (ကာ၊ကြိ) [ယုဇ+ဏယ+ထ] ယောဇေတိ၁-ကြည့်။

ယောဇာပေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ယုဇ+ဏာပေ+တွာ] (၁) ယှဉ်စေ၍။ (၂) က-ယှဉ်က-စေ၍။ (၃) တပ်-တပ်ဆင်-စေ၍။ (၁).... ခဒိရင်္ဂါရဆဍ်နံ ယောဇာပေတွာ....။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၇၉။(ယှဉ်စေ၍။ ၎င်း-ဋ္ဌ၊သို့။ပြာသာဒ်။ ပြည့်စေ၍ ?)။ (၂) ယာနာနိ ယောဇာပေတွာ....။ ဝိ၊ဥ။၃၂၆။ ဒီ၊၂။၃၅။ မ၊၂။၂၄၀။ အံ၊၂။၅၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။) (၃) ....ဒ္ဝါရံ ယောဇာပေတွာ ဝသိတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၂။

ယောဇာပေန္တ (ကတိ) [ယုဇ+ဏာပေ+အန္တ] က-ယှဉ်က-စေသော၊သူ။ ....နှာဂမဉ္စဏဝေ-

ကေဟိ သဒ္ဒိ' သကဋ်ဌာနိ ယောဇာပေန္တော....။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၂၆၉။

ယောဇာပေသီ (ကာ၊ကြို) [ယုဇ+ဏာပေ+ဣ] ယောဇေတိ၌-ကြည့်။

ယောဇာပေဟိ (ကာ၊ကြို) [ယုဇ+ဏာပေ+ဟိ] ယောဇေတိ၌-ကြည့်။

ယောဇိတ (တိ) [ယုဇ+ဏော+တ။ ယောဇိတ-သံ။ ဇောလ္လအ-ပြာ။] (၁) ယှဉ်အပ်သော။ (၂) ဖွဲ့-ဖွဲ့ချည် - ချည်နှောင် - အပ်သော။ (၃) (ဆေးဝါး)ဖော်-ဖော်စပ်-အပ်သော။ (၄) တပ်-တပ်ဆင်-အပ်သော။ (၅) က-ယှဉ်က-အပ်သော။ (၆) ရော-ရောနှော-အပ်သော။ (၇) ထောင် (ဖြန့်ခင်း) အပ်သော။ (၈) ဆင်ယင်အပ်သော။ (၉) ထည့် - ခပ် - အပ်သော။ (၁၀) စီရင် - ထင်ရှားပြ-အပ်သော။ (၁၁) ယှဉ်စေအပ်သော။ (၁၂) က-ယှဉ်က-ဆု (အချိန်, အခါ)။ (၁၃) ထောင်ထု (အရပ်,ဌာန)။ (၁၄) ယှဉ်စေ-ခန့်-ဆည်ဆွဲငင် - အပ်ဆုနှေး)။ (၁၅) ယှဉ်ကြောင်း(နည်း)။

(၁) ယှဉ်အပ်သော။ ကွမာနိ နာပဒါနိ ကုသလာနိ ဒ္ဓိသု ပဒေသု ယောဇိတာနိ။ ပေဋကော။၃၃၈။ ယောဇိတာနိ ပဒါနိဇာဘိ-ဇသုမရဏာဝန္တာနံ ခန္ဓာနံ ဝသေန ပရိယာ-ယေန ဒုဘ္ဘာနိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၂။ (၂) ဖွဲ့-ဖွဲ့ချည်-ချည်နှောင်-အပ်သော။ ဗလိဗဒ္ဒါနံ ခန္ဓေသု ဌပေတွာ ယုဂေ ယောဇ္ဈေဟိ ယောဇိတာနိတိ အတ္ထော။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၂။(-သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊၁။၁၂၄။) မူလေ ရဇ္ဇုန္တိ တုလာယ မူလေ ယောဇိတံ ရဇ္ဇု။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၅၂။ (-သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၂။၃၇။) (၃) (ဆေးဝါး)ဖော်-ဖော်စပ်-အပ်သော။ ဗဟုံ မဒ္ဒံ ပက္ခိပိတ္ဝာ ယောဇိတာနိတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၃။ အယံ သုရာ ဣမေဟိ ဣမိနာ နာမ ကာရဏေန ယောဇိတာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၀၆။ (ဤသေကို .... ဖော်အပ်၏။ ၎င်းဝတ္ထု။) (၄) တပ်-တပ်ဆင်-အပ်သော။ အာမလက-ဝဋ္ဋိကပိဋ္ဌံ နာမ အာမလကာကာရေန ယောဇိတံ ဗဟုပါဒပိဋ္ဌံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၉။ တတော ဒုရဝါတပါနာဒီနိ .... ယောဇိတာနိ ပဋိ-ဒါတဗ္ဗာနိယော၀။ ဝိ၊ဌ၊၄။၈၇။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၂၉၅။ (၅) က - ယှဉ်က - အပ်သော။ သံသဋ္ဌာ ယောဇိတာ ဟတ္ထာ။ ဇာ၊၂။၁၅၄။ အာဘိ၊ဌ၊၁။၁၁၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၇။ ဓုရေ ယုဉ္ဇာတိ သကဋ္ဌရေ ယောဇိကော။ ဘေရာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၆။...စက္ကဟိ အယောဟိ ယော-ဇိတံ ရထံ....။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၀၄။ (၆) ရော-နှောနှော - အပ်သော။ သသံ ဘေသဇ္ဇေဟိ ယောဇိတေ အဝိသံ ကတ္တာ မုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၅၀။ သပ္ပိမဓုသက္ကရာဟိ အာသိဉ္စာနိ ယော-ဇိတာနေဝ မခုဆုနိ သြဇဝန္တာနိ ဟောန္တိ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၉။ (၇) ထောင်(ဖြန့်ခင်း)အပ်သော။ အထ ဝါ ယောဂန္တိ ဥပါယံ။ တေန ယောဇိတံ ပသာရိတံ မာရသေနဋ္ဌာနိယံ အနုဘဇာသံ ကိလေသဇာလန္တု....။ ဣတိဝုတ္တ၊ဌ။ ၂၀၁။ ဝိဘိတာတိ ယောဇိတာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။၃၇၀။ (၈) ဆင်ယင်အပ်သော။ ယုဇ္ဈာ (ဝိမာန။၉၀)တိ ယောဇိတာ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၅၀။ (၉) ထည့်-ခပ်-အပ်သော။ သစေ အသံ အသောဇိတာ အဿ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၀၆။ (၁၀) စီရင်-ထင်ရှားပြ-အပ်သော။ ပဋ္ဌိမာ ပန် တိယော....ဒေဝ-သဒ္ဒံ ဂဟေတ္ဝာ ယောဇိတာဘိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၄၄။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၆၅။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။၃၄။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၀။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၃။ (၁၁) ယှဉ်စေအပ်သော။ နိယုဇ္ဇော်တိ...နိဒ္ဒါရေတ္ဝာ ယောဇိတောတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၆၁။ နိယုဇ္ဇော်တိ ဘွေ ဟေတူအတ္ထော အနန္တော နိဟောဘိ ဒယောန္တော "နိဒ္ဒါရေတ္ဝာ ယော-ဇေဟာ"တိ အာဟ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၀။ (၁၂) က-ယှဉ်က-ဆု (အချိန်,အခါ)။ ယောဇိတ-

ပုရိမဿ ဟိ ပစ္ဆိမေန ယောဇိတယမုကာမေဝ....။ မူလဋီ၊၃။၁၂၄။

ယောဇိတရဇ္ဇု (ထီ) [ယောဇိတ+ရဇ္ဇု] တပ်-တပ်ဆင် - အပ်သောကြိုး။ ယန္တကေနာတိ အက္ခီဒလေသုယောဇိတရဇ္ဇုယော ဂဟေတွာ ပရိဗ္ဘမနစက္ကေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၄။

ယောဇိတသံသာရစက္ကာရ (ပု) [ယောဇိတ+သံသာရစက္က+အရ] ယှဉ်စေ - တပ်ဆင်-အပ်သော သံသရာစက်၏ အကန့် (ပုဉ္ဇာဘိသင်္ခါရသည်)။ ...တိဘဝရထဉ္စ တသ္မိံ ရထေ ယောဇိတသံသာရစက္ကာရာနံ ဟနနပ္ပကာရဉ္စ ဒသေတွာ။ ဝိ၊တီ၊၁။၄၅။

ယောဇိတသုတ္တ (နာ) [ယောဇိတ+သုတ္တ] ပဲ့-ပဲ့ချည်-ချည်နှောင်-အပ်သောကြိုး။ သုတ္တာကစုနဝသေနာတိ ယန္တေ ယောဇိတသုတ္တာနံ အာကိဋ္ဌနဝသေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၉၇။

ယောဇိယ (ကြိ၊ဝိ) [ယုဇ+ဏေ+တုံ၊။ တုံ့ကို ယ-ပြု။ ဣ-လာ။ ဏေပစ္စည်းကြေသည်။] တပ်- တပ်ဆင်- ၍။ ယန္တံ ယောဇိယဟံ တဒါ။ အပ၊၁။၃၀။

ယောဇိယမာန (တိ) [ယုဇ+ဏေ+ယ+မာန] ယှဉ်အပ်သော။ သော ဟိ.... စတုတ္ထေန ဒုတေန သဒ္ဓိံ ယောဇိယမာနော ယောဂံ နဂစ္ဆတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၁။ .... ကရဏတ္ထော ယောဇိယမာနော အနုက္ကမေနေဝ ယောဂံ ဂစ္ဆတိ။ ဝဇိရ။၃၆။ (-ဝဇိရ။၄၉၄။ သဒ္ဒတ္ထ၊၃။၃၃၇။)

ယောဇိယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ယုဇ+ဏေ+ယ+တေ။ စုဏ္ဏဒိဂိုဏ်း ဏေ ကြေသည်။ ယုဇ္ဈတေသံ။] (၁) ယှဉ်-စပ်-အပ်၏။ (၂) ထောနှော - ထောစပ် - အပ်၏။ (၃) ပြင်ဆင်-ပြင်ဆင်ထား - ကောင်းစွာထား - အပ်၏။ (၁) ....မဟန္တံ သဒ္ဒါ ပစ္ဆေကံ ယောဇိယတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်။၂။၂၂၀။ ဤ စ ယထာ

ကာလ-ကြည့်။ (၁၃) ထောင်ထု (အရပ်ဌာန) ယောဇိတဌာန-ကြည့်။ (၁၄) ယှဉ်စေ-ခန့်-ထည့်သွင်း-အပ်ထု(နှေ့)။ ယောဇိတဒိဝသ-ကြည့်။ (၁၅) ယှဉ်ကြောင်း(နည်း)။ ယောဇိတနယ-ကြည့်။

ယောဇိတကာလ (ပု) [ယောဇိတ+ကာလ] က-ယှဉ်က-ထု အချိန်, အခါ။ ဓုရံ ဝဟိဘုံ အသမတ္ထာနံ ဝစ္ဆဒမ္မာနံ ဓုရေ ယောဇိတကာလေ ဝိယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၇။ သာရတ္ထ၊၂။ ၃၀၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၅။

ယောဇိတဌာန (နာ) [ယောဇိတ+ဌာန] ထောင်ထုအရပ်ဌာန။ .... ပါသအဒုဟလာနဉ္စ ယောဇိတဌာနံ ဥပဌာတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၂။

ယောဇိတတ္တ (နာ) [ယောဇိတ+တ္တ] ယှဉ်စေအပ်သည်၏ အဖြစ်။ ဝိရိယသမတာယ သမ္မာဒေဝ ယောဇိတတ္တာ....ဝိမုစ္စိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၃၇။

ယောဇိတဒိဝသ (ပု) [ယောဇိတ+ဒိဝသ] ယှဉ်စေ -ခန့် - ထည့်သွင်း - အပ်ထာနေ့။ သေဝကာနံ ဂဏနာယ ယောဇိတဒိဝသေ လဿမာနကဟာပဏော ယုတ္တိကဟာပဏော။ မ၊ဋီ၂။၂၇၂။

ယောဇိတဒ္ဓါရဗန္ဓန (တိ) [ယောဇိတ+ဒ္ဓါရ+ဗန္ဓန] တပ်-တပ်ဆင် - အပ်သောတံခါးပွဲရှိသော (ကျောင်း)။.... ယောဇိတဒ္ဓါရဗန္ဓနံ သေနာသနံ နာထ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၁၅။

ယောဇိတနယ (ပု) [ယောဇိတ+နယ] ယှဉ်အပ်ပြီး-ယှဉ်ကြောင်းဖြစ် - သောနည်း။ .... ယောဇိတနယေနေဝ ယောဇေတဗ္ဗော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၅။ တေသံ-ဝါ ယောဇိတနယေနေဝ.... ယောဇေတ္ဗာ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၂။

ယောဇိတယမက (နာ) - [ယောဇိတ+ယမက။ ယမက-လည်းကြည့်။]ယှဉ်အပ်သောယမက။

ဇေတံ ကောဒိဘာဝေန သဒ္ဒိ ယောဇေတမ္ဗံ။ ဝိ၊၆၊၁၁၀။ အဘိ၊၆၊၁။၂၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၅၁။ မဟာနိ၊၆။၁၆။ သမာပဇ္ဇိဿသီတိ ဇေတံ "တတ္ထ နာမ တ္ဝံ"န္တိ တ္ထေ ဝုတ္တနာမ-သဒ္ဒေန ယောဇေတမ္ဗံ "သမာပဇ္ဇိဿသိ နာမာ"တိ။ ဝိ၊၆၊၁။၁၀၆။ သဗ္ဗြဟ္မစာရိပဒံ အက္ကောသက ပရိဘာသက ပဒေဟိ ယော-ဇေတမ္ဗံ"အက္ကောသကော သဗ္ဗြဟ္မစာရိနံ, ပရိဘာသကော သဗ္ဗြဟ္မစာရိန"န္တိ။ အံ၊၆၊၃။ ၃၂၆။ ပသယှ အဘိဘုယျာတိ ဥဘယံ စာရိ-သဒ္ဒေန သဟ ယောဇေတမ္ဗံ "ပသယှစာရီ အဘိဘုယျစာရီ"တိ။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။၁၁၅။ အပ၊၆၊၁။၂၂၁။ စူဠနိ၊၆။၁၃၆။ ကော မာလံ ကော ဝိလေပနန္တိပိ "ဣစ္ဆတိ"တိ ပဒံ အာနေတွာ ယောဇေတမ္ဗံ။ စရိယာ၊၆။၄၃။ (၇)ယှဉ်–ယောဇနာ–အပ်သော။ ပံသုကူလံ ဝါတိ တ္ထေ ပန ပံသုကူလံ ဝါ လစ္ဆာမီတိ ဇံ ပစ္စာသာ ဟောတီတိ ယောဇေတမ္ဗံ။ ဝိ၊၆၊၂။၂၃၉။ တေနာနုသာရေန သဒ္ဓ-ပဒါနိ ယောဇေတမ္ဗာနိ။ ဝိ၊၆၊၁။၁၉၇။ အဋ္ဌိတဿ သုသဏ္ဌိတဿ ဘဂဝတော သာသနံ ယသ္မိံ ဋ္ဌိတေ ပတိဋ္ဌိတံ ဟောတီတိ ယောဇေတမ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၆။ ဝိမတိ၊၁။၄။ ယေ ဝိစရန္တိ၊ တေ ဝဏ္ဏိဗ္ဘကာနာမာတိ ယောဇေတမ္ဗံ။ သီ၊၆၊ သစ်၊၂။၃၀၈။ (ဃ) ယှဉ်– သုံးသပ် – စွဲ – အပ်သော။ ယဒိဒံ ခန္ဓပဉ္စကန္တိ ဝါ ယောဇေတမ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၆၀။ ဒီ၊၆၊၁။၂၃။ သီ၊၆၊သစ်၊၁။၇၉။ သာ ပီတိ ဝါ တိဝိဓာပီတိ ယောဇေတမ္ဗံ။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။၁၄။ (ဇ) ယှဉ်–ပြု–စီရင်–အပ်သော။ တတ္ထ ပဌမံ သောဠသဟာဇာ "ယောဇေ-တမ္ဗာ"တိ ဝစနသေသော။ ဟာရဝိ၁ဏ္ဍနာ ပဌမံ ကာတမ္ဗာ။ ဗျဉ္ဇနပရိယေဋ္ဌိဘာဝ-တောတိ အဓိပ္ပါယော နေတ္တိ၊၆။၃၁။(–နေတ္တိ ဝိ။၄၅။) (၂) တပ်–တပ်ဆင်–အပ်သော။ မင်္ဂလံ ကတ္တာ ယောဇေတမ္ဗန္တိ။ ဇာ၊၆၊၄။

"သတ္တတိ ဥက္ကံသတော စ (ဥက္ကံသတောထ) ရူပါနီ"တိ ပဒံ.... ယောဇီယတိ။ အနုဋ္ဌိ၊၂။ ၁၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆ိ၊၂။၃၀၈။ (၂) ....မဏိရတနံ ဇာတိရတနေဟိ ယောဇီယတိ။ မိလိန္ဒ။၃၉၇။ (ယှဉ်စပ်၏။သျှ။မြန်။) (၃) တံ ဒိဝသံ နဂ််လသဟဿံ ယောဇီယတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆၊၁။၃၂၅။ (–ဇာ၊၆၊၁။၆၇။) ပါရိပူရိ ယောဇီယန္တိ ဗျဉ္ဇနဘောဇနာနိတ္ထောတိ ပရိယောဂေါ။ မ၊၆ိ၊၃။၁၀၈။ (ဤ၌ပြင်ဆင်ခြင်းအနက်နှင့် ကောင်းစွာဆားခြင်း အနက်နှစ်နက် ဖြစ်သင့်သည်။)

ယောဇီယတိ၂ (ကာ၊ကမ္မ၊ကြို) [ယုဇ+ဏော+ ယ+တေ။ ကာရိုက်ဏော ကြေသည်။] ယုဇ္ဈတိ?–ကြည့်။

ယောဇေတမ္ဗ (တိ) [ယုဇ+ဏော+တမ္ဗ။ ယောဇ-ယိတဝျ–သံ။ ဇောဇ္ဈယဝိ–ပြာ။] (၁) ယှဉ်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ (က) ယှဉ်–ခွဲခြမ်းဝေဖန်–အပ်သော။ (ခ) ယှဉ်–စပ်–အပ်သော။ (ဂ) ယှဉ်–ယောဇနာ–အပ်သော။ (ဃ) ယှဉ်–သုံးသပ်–စွဲ–အပ်သော။ (င) ယှဉ်–ပြု–စီရင်–အပ်သော။ (၂)တပ်–တပ်ဆင်–အပ်သော။ (၃) ပေါင်း–သမာဿ်တွဲစပ်–အပ်သော။ (၄) က–ယှဉ်က–အပ်သော(မြင်း)။ (၅)(က) ယှဉ်–အားထုတ်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သည်၏အဖြစ်။(ခ)ယှဉ်–ယောဇနာ–အပ်သည်၏ အဖြစ်။ (နှ) (၆) ယှဉ်–ခွဲခြမ်း ဝေဖန်–ရာ၏။ (၁)(က) ယှဉ်–ခွဲခြမ်း ဝေဖန်–အပ်သော။ ....ပဋိစ္စသမုပ္ပါ-ဒဂ််နိ စ ယောဇေတမ္ဗာနိ။ ဝိ၊၆၊၁။၀၇။ ပဋိသံ၊၆၊၁။၁၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၆။ ဣတိ ပုရိမနယေနေဝ ယောဇေတမ္ဗံ။ ဒီ၊၆၊၂။၀၆။ သံ၊၆၊၂။၀၉။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၁၇။ သေသံဟေတု-ဂေါစ္ဆကေ ဝုတ္တနယေနေဝ ယောဇေတမ္ဗံ။ အဘိ၊၆၊၁။၉၁။ (ယုဇ္ဈိတမ္ဗလည်း ကြည့်)။ (ခ) ယှဉ်–စပ်–အပ်သော။....စေတသော့တိ

တွန်း–နှိုးဆော်–လှုံ့ဆော်–၏။ (၇) လွှတ်–စေလွှတ်–၏။ (၈) ခေ–ခေခိုင်း–၏။ (၉) ပြင်ဆင်–ပြင်ဆင်ထား–၏။ (၁၀) ဖွဲ့၏။ (၁၁) ဖော်–ဖော်စပ်–၏။ (၁၂) ပြု–ပြုလုပ်–၏။ (၁၃) ပေါင်း–တစ်ပေါင်းတည်း ပြု–၏။ (၁၄) ဖျော်၏။ (၁၅) ဆော–ဆောစပ်–ဆောနှော–၏။ (၁၆) (မိမိနှလုံး၌) ကောင်းစွာ ထား၏။ (၁၇) ဖြစ်–ထင်–စေ၏။ (၁၈) စီရင်–စီမံ–၏။ (၁၉) အား ထုတ်–လှုံ့လှုပ်–ကျင့်–၏။ (၂၀) ဘဲ–ယှဉ်တွဲ–၏။

(၁)ယှဉ်၏။ ဝိရိယံ သမထေန ယောဇေဟိ-တိ အတ္ထော။ ဝိ၀ဒ္ဓ၊၃။၃၅၅။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၉၁။(ယောဇေဟိ=ယှဉ်လေ့၊ ရွေ့ဥမင်။ ယှဉ်စေလေ့၊ သျှ။ မအူ။ အသြီ အသြက်–အသြီအမျှ–ထားလေ့၊) ဝေဒဂု-ပရိယံ ကတ္တာ ပဒံ ယောဇေဟိ။ ဝိ၀ဒ္ဓ၊၃၊ ၂၁၇။ ယံ ပန ...ဟေတုအတ္ထံ ပစ္စာ ယောဇေသိ။ ဝဇီရ၊၃၆။ (၂) က–ယှဉ်က–၏။ ယောဇေ-ဟိ သမ္မ သာရထိ ဘဒ္ဒါနိ ဘဒ္ဒါနိ ယာနာနိ။ ဒီ၊ ၂။၁၈၊ ၂၄။ ယောဇေန္တ။။ (ဇာ၊ ၂။၇၅)တိ ဟတ္ထာရောဟာ ဟတ္ထိ အာသာရောဟာ စ အဿေ ကပ္ပေန္တု။ ဇာ၊၁၅။၃၂၀။ ဓုရသာ-ရွေ ယောတ္တံ ဗန္ဓိတွာ တံ ကောံယေ ယော-ဇေသိ။ အံ၊၁၄၊ ၂။၁၇၇။ (၃) ကပ်–တပ်ဆင်–၏။သော အာဂန္တွာ ဝံဇသံဃသ္သ ယော-ဇေသိ။ ဒီ၊၁၄၊ ၂။ ၂၁၅။ တတ္ထ ပန ကုန္ဒာဒီဟိ ရုန္ဓိတွာ ဝိသုံ ဒ္ဝါရံ ယောဇေဒ္ဓွံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၅။ (၄) စပ်–ယှဉ်စပ်–ပေါင်းစပ်–၏။ ဝမ္မသ္မိံ ယောဇေန္တီတိ ယောဂါ။ ဒီ၊၁၄၊ ၂၀၆။ အံ၊ ၁၄၊ ၂။ ၂၅၆။ အဘိ၊၁၄၊၁၉၁။ ပဋ္ဌံ၊၁၄၊ ၂။ ၂။ သာရတ္ထ၊၁။၃၀၇။ ယောဇေန္တီတိ ကမ္မံ ဝိပါ-ကေန, ဘ၀ါဖြိ ဘ၀န္တရာဒီဟိ (ဒုက္ခေ)သတ္တေ ယောဇေန္တီ ဃဋ္ဋေန္တီဟိ ယောဂါ။ ဒီ၊၂၊၁။ ၂၄၁။ အံ၊၃၊ ၂။ ၂၂၉။ (ဒီ၊၃၊၁။၌ ဃဋ္ဋေန်-ဟုရှိသည်၊ မကောင်း။) (၅) (ကျေ့ကွင်း

၂၄၆။ (ယှဉ်စေအပ်သော။ ၎င်း၊ သျှ။ ဇာတ် ၀တ္ထု။) (၃) ပေါင်း–သမာသ်ဘွဲ့စပ်–အပ် သော။ ပုရိမနယေနေ၀ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဒီ၊၃၊ ၁။၅၅။ သီ၊၃၊၊သ၊၁။၁၂၂။ မ၊၃၊၁။ ၂။ သံ၊၃၊ ၁။၅၅။ အံ၊၃၊၁။၈၀။ ကိလေသကာမယကွေ ပန သမ္မယောဂ၀သေန ကာမေန ပဋိသံယုတ္တော-တိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဒီ၊၃၊၁၃။၁၀၅။ သုဋ္ဌု နိပု-ဏော ဆေကော ဝိနိစ္ဆယော တေသန္တိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ မ၊၃၊၁။၁၇။ သံ၊၃၊၁။၁၇။ (–သံ၊၃၊ ၂။ ၂၀၆။ ဝံသုဒ္ဓ၊၃၊ ၂။၅၉။) (၄) က–ယှဉ်က–အပ်သော (မြင်း)။ ယုဂေ ယောဇေတဗ္ဗာနံ ယောဂ္ဂါနံ၊ တေသံ အာစရိ-ယော ယောဂ္ဂါစရိယော။ မ၊၃၊ ၂။၃၉။ အံ၊ ၃၊၃။၁၄။ (၅) (က) ယှဉ်–အားထုတ်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သည်၏ အဓြစ်။ ယထာ တဝ ပမောဒနံ ပုနပိ အနာဂတသံ၀စ္ဆရေ ၀ါ ယောဇေတဗ္ဗမေတံ အပ္ပမောဒနမေ၀ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊၃၊၁။၁၀၄။ (ခ) ယှဉ်-ယောဇနာ–အပ်သည်၏အဖြင့်။ ပုရိမယော-ဇနာ၀ေတ္ထယုတ္တာ ဘရု ယထာပါဠိ ယောဇေ-တဗ္ဗာဘော။ သီ၊၃၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅၁။ (နှ) (၆) ယှဉ်–ခွဲခြမ်း ဝေဖန်–ဥ၏။ ယောဇေတဗ္ဗ (အဘိ၊၃၊ ၂။၁၅၄။ ဝံသုဒ္ဓ၊ ၂။၁၀၆)နှင့် ၀ါ ဘာ၀တ္ထတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ပုလ္လိ၊ ၂။၁၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃၊ ၂။၃၁၀။

ယောဇေတဗ္ဗက (တိ) [ယောဇေတဗ္ဗ + က] ယောဇေတဗ္ဗ (၂)အနက်–ကြည့်။ စမ္မခဏ္ဍ-နာမ တုသာယ ၀ါ ဂဏရာဇကေ ၀ါ ယောဇေတဗ္ဗကံ စမ္မဘာဇနံ။ ဝိ၃၊၃၊၅၁။ (ထည့်အပ်သော။ ၎င်း–သျှ။ ရွှေဥမင်။)

ယောဇေတိ (ကြှ) [ယုဇ+ဏော+တိ။ ယော-ဇယတိ–သံ။ ဇောဇ္ဇေ–ပြာ။] (၁) ယှဉ်၏။ (၂) က–ယှဉ်က–၏။ (၃) တပ်–တပ်ဆင်–၏။ (၄) စပ်–ယှဉ်စပ်–ပေါင်းစပ်–၏။(၅) (ကျေ့ကွင်း၀သည်) ဆောင်၏။ (၆) ဘိုက်

သမ္ဘဒ်ဒ်ိသူ ယောဇေတွာ ဒဿေတုံ "ဒ်ဿာ-ဒဒ်ိဒ်ိယာ" တိအာဒိမာဟ။ ပဋိသံ၊၌၊၂။(၆၁) ဧျော်၏။ သာ အာရဏ္ယ တေလေန ဟရိတာလမနောသိလံ ယောဇေတွာ.....။ သံ၊၌၊၂၊၁၇၂။ အံ၊၌၊၁။၁၃၃။ (၁၅) ဆော-ဆောစပ်- ရောနှော-၏။.... တဿ ခါဓရာဒကံ ဂဟေတွာ ဣမိနာစိမိနာ စ ဘေသဇ္ဇေန ယောဇေတွာ အရိဋ္ဌံ ကတွာ ပိ၀။ သံ၊၌၊၃။၉၉၊၁၀၁။....ဒဓိတော ကဠိယံ ၀ါဟေ-တွာ တတ္ထ မဓုပဋ္ဌလံ ပိဋ္ဌေတွာ ပဋ္ဌကဋ္ဌက-စုဏ္ဏေနယောဇေတွာ....။အံ၊၌၊၁။၁၉၁။....သပ္ပိ မဓုသက္ကရာဒီဟိ ယောဇေတွာ အာသမ္ဘိန္နံ ခိရပါ-ယာသံ အဒါသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၉။ (၁၆) (မိမိ နှလုံး၌)ခကာင်းစွာထား၏။ သပ္ပ ယာသုပ္ပါယံ ယောဇေတွာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၅)တိ....သမာဒါယ (သမာခာယ)၀ါ သမ္မဒေ၀ ဟဒယေ ဌပေတွာ-တိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊၁။၁၂၀။ (၁၇)ဖြစ်-ထင်-စေ၏။ ... သတိဉ္စ သံ၀ေဂဉ္စ ဉာဏဉ္စ ယောဇေတွာ .. ။ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂၃။ယောဇေတွာ-တိ ဥပဋ္ဌပေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊၁။ ၂၀၈။ (၁၈) စိရင်-စိမ်-၏။ မဇ္ဈဝင်္ဂေါတိ ယံကိဉ္စိ မဇ္ဈံ ယောဇေတွာ တဿ ဝိဇ္ဇယော။ဒီ၊၌၊၁။ ၂၀၃။ သီ၊၌၊သစ်၊ ၂။၁၉၀။ မ၊၌၊၁။ ၂၄၀။ အံ၊၌၊ ၂။ ၂၅။ (၁၉) အားထုတ်-လုံ့လပြု-ကျင့်-၏။ ယုဇ္ဈ-ဿိ တသ္မိံ အတ္တာနံ ယုဇ္ဈန္တော ယောဇေန္တော တထာ ပဋိပဇ္ဇန္တော။ ထေရ၊၌၊ ၂။၄၂။(၂၀) တဲ့-ယှဉ်ဘဲ့-၏။ တာဃ သဒ္ဓိံ ယောဇေတွာ ဟရိဿာမ။ ဇာ၊၌၊၆။၁၇၉။

ယောဇေတိ၂ (ကာ၊ကြ်) [ယုဇ+ဏေ+တိ။ ယောဇယတိ-သံ။ဇောဇ္ဈေ-ပြာ၊] (၁)ယှဉ်စေ၏(တည်စေ-တည်ထား-၏)။ (၂) စေးကပ်-ငြိတွယ်-စေ၏။(သ္မ၊ပြည်)။ (၃) တပ်ဆင်စေ-လှူဒါန်း-၏။ (၄) က-ယှဉ်က-စေ၏။(၅) အားထုတ်-လုံ့လပြု-စေ၏။(၁) ယှဉ်ပေ၏ (တည်စေ-တည်ထား-၏)။ .... ဥဒပါနပနာဠိ ယောဇေတိ။ အံ၊ ၃။၁၇။

စသည်) ထောင်၏။ သော....ပါသသတဿ္ဓေ အဒုဟလသတ္ထ ယောဇေသိ။ သံ၊၌၊၂။၂၅၁။ (၆) တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-လှုံ့ဆော်-၏။ သာ မံ ဒိသ္ဝာန ဒုက္ခိတံ၊ တီသု ဌာနေသု ယောဇယီ (စရိယာ။၎၁၂)တိ . မူဂပက္ခဗဓိရ-ဘာ၀သခံ၊တေသု တီသု ရဇ္ဇဒုက္ခတော နိက္ခ-မနကာရဏေသု ယောဇေသိ။စရိယာ၊၌။၂၁၁။ (၇) လွှတ်-ဇေလွှတ်-၏။ သေ့ ဖုဿရထံ ယောဇေဿာမ။ ဇာ၊၌၊၄။၃၀။ (-ဖုဿရထံ ဝိဿဇ္ဇေမ။ သံ၊၌၊၁။၁၃၄။ အံ၊၌၊ ။၁၀၄။) (၈) စေ-စေခိုင်း-၏။ တေသု ကေမိံ ပုဗ္ဗေ ဝိယ ကမ္မေသု မာ ယောဇယိ။ ဇာ၊၌၊၇။၁၄၅။ ဒဇ္ဈကမ္မမဿ ကရေထာတိ အဿ ဒဇ္ဈကမ္မံ ယောဇေထ အာဏာပေထ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၅၅။ ဝိ၊လက်၁ရ၊ ၌၊၁။၂၆၅။(၉) ပြင်ဆင်-ပြင်ဆင်ထား-၏။ ရညော ကမ္မန္တေ နင်္ဂလ-သဟဿံ ယောဇယန္တိ။ အပ၊၌၊၁။၆၉ (၁၀) ဖွဲ့-ဖွဲ့ချည်- ၏။ တတ္ထ ၀ါ သတ္ထေ မဝတိ ဗန္ဓတိ ယောဇေတိ။စရိယာ၊၌။၂၆၉။ ဒီ၊၌၊ ၁။၆၇။ သီ၊၌၊ သစ်၊ ၁။၂၄၈။ ထိရံ ကတ္တာ ဗန္ဓတိတိ ...ယောဇေတိ။ မ၊၌၊ ၂။၂၆၉။ အံ၊၌၊ ၃။၉။ သန္နယှာတိ သန္နယှိတ္တာ ယောဇေတ္ဝာ။ ဇာ၊၌၊၃။ ၂၅၉။ (ဤ ဌ-ဌိ-တို့၌ ပရိယာယ် ဖွင့်ချည်းကပ်သည်။)

(၁၁) ဖော်-ဖော်စပ်-၏။ ယောဇေတုံ အဇာနန္တာနံ ယောဇေတွာ ဒါတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၌၊၂ ၆၅။ ဝိ၊သင်္ဃာ၉။ (၁၂) ပြု-ပြုလုပ်-၏။ ပဝိသနဒ္ဒါရံ ယောဇေတွာ (ဝိ၊၌၊၃။၃၅၄)တိ သကဝါဋဒ္ဒါရံ ကတ္တာ။ ဝိမ၁၊ ၂။၁၇၈။ သော-သဇ္ဇံ ယောဇေတုံ အသမတ္ထော(ဝိ၊၌၊၃။၄၁၄) တိ ပရေဟိ ဝုတ္တဝိဓိမှ ကာတုံ အသမတ္ထော။ဝိ-မတိ၊ ၂။၂၀၁။(-သာရတ္ထ၊၃။၃၄၃။ ဝိ၊လက်၁-ရ၊ ၌၊ ၂။၃၂၂။) (၁၃) ပေါင်း - တစ်ပေါင်း တည်းပြု-၏။ ယောဇေတွာ ဒဿေတိ(မ၊၌၊ ၂။၁၂၇)တိ ကေစ္စံ ကတ္တာ ဒဿေတိ။ မ၊၌၊ ၂။၁၆၇။ ဣဒါနိ တာ၀ ဘ၀ိဘ၀ဒိဋ္ဌိယော-

ယောဇဝေတုံ၁ (ကြိ၀ိ) [ယုဇ+ဏေ+တုံ။ယော-ဏ်လောပ၊ ဇ-ဝ] (၁) ကာယကို စီရင်-စီမံ-ခြင်းငှာ။ (၂) စေ့-ယှဉ်စပ်-ခြင်းငှာ။ (၃) ဖော်-ဖော်စပ်-ခြင်းငှာ။ (၄) သမ္ပယုတ်ဓမ္မတို့ကို ယှဉ်ဖက်-ခြင်းငှာ။ (၅) ဝိတက်ကို ဝိတက်-ခြင်းငှာ။ (၆) ဝိစာရကို ဝိစာရ-ခြင်းငှာ။ (၇) ပီတိကို ပီတိ-ခြင်းငှာ။ (၈) သုခကို သုခ-ခြင်းငှာ။ (၉) ဥပေက္ခာကို ဥပေက္ခာ-ခြင်းငှာ။ (၁၀) ဇီဝိတိန္ဒြေကို ဇီဝိတိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၁) သဒ္ဓိန္ဒြေကို သဒ္ဓိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၂) ဝီရိယိန္ဒြေကို ဝီရိယိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၃) သတိိန္ဒြေကို သတိိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၄) သမာဓိန္ဒြေကို သမာဓိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၅) ပညိန္ဒြေကို ပညိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၆) မနောဒုစရိုက်ကို မနောဒုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၁၇) ဝစီဒုစရိုက်ကို ဝစီဒုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၁၈) ကာယဒုစရိုက်ကို ကာယဒုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၁၉) မနောသုစရိုက်ကို မနောသုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၂၀) ဝစီသုစရိုက်ကို ဝစီသုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၂၁) ကာယသုစရိုက်ကို ကာယသုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၂၂) ဝိပဿနာကို ဝိပဿနာ-ခြင်းငှာ။ (၂၃) သမထကို သမထ-ခြင်းငှာ။ (၂၄) ဝိဇ္ဇာကို ဝိဇ္ဇာ-ခြင်းငှာ။ (၂၅) ဝိမုတ္တိကို ဝိမုတ္တိ-ခြင်းငှာ။ (၂၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၂၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၂၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၂၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၁၀၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။

ယောဇဝေတိ၂ (ကြိ၀ိ) [ယုဇ+ဏေ+တိ။ယော-ဏ်လောပ၊ ဇ-ဝ] (၁) ကာယကို စီရင်-စီမံ-ခြင်းငှာ။ (၂) စေ့-ယှဉ်စပ်-ခြင်းငှာ။ (၃) ဖော်-ဖော်စပ်-ခြင်းငှာ။ (၄) သမ္ပယုတ်ဓမ္မတို့ကို ယှဉ်ဖက်-ခြင်းငှာ။ (၅) ဝိတက်ကို ဝိတက်-ခြင်းငှာ။ (၆) ဝိစာရကို ဝိစာရ-ခြင်းငှာ။ (၇) ပီတိကို ပီတိ-ခြင်းငှာ။ (၈) သုခကို သုခ-ခြင်းငှာ။ (၉) ဥပေက္ခာကို ဥပေက္ခာ-ခြင်းငှာ။ (၁၀) ဇီဝိတိန္ဒြေကို ဇီဝိတိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၁) သဒ္ဓိန္ဒြေကို သဒ္ဓိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၂) ဝီရိယိန္ဒြေကို ဝီရိယိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၃) သတိိန္ဒြေကို သတိိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၄) သမာဓိန္ဒြေကို သမာဓိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၅) ပညိန္ဒြေကို ပညိန္ဒြေ-ခြင်းငှာ။ (၁၆) မနောဒုစရိုက်ကို မနောဒုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၁၇) ဝစီဒုစရိုက်ကို ဝစီဒုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၁၈) ကာယဒုစရိုက်ကို ကာယဒုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၁၉) မနောသုစရိုက်ကို မနောသုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၂၀) ဝစီသုစရိုက်ကို ဝစီသုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၂၁) ကာယသုစရိုက်ကို ကာယသုစရိုက်-ခြင်းငှာ။ (၂၂) ဝိပဿနာကို ဝိပဿနာ-ခြင်းငှာ။ (၂၃) သမထကို သမထ-ခြင်းငှာ။ (၂၄) ဝိဇ္ဇာကို ဝိဇ္ဇာ-ခြင်းငှာ။ (၂၅) ဝိမုတ္တိကို ဝိမုတ္တိ-ခြင်းငှာ။ (၂၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၂၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၂၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၂၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၃၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၄၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၅၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၆၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၇၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၈၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၁) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၂) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၃) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၄) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၅) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၆) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၇) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၈) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၉၉) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။ (၁၀၀) ဝိမုတ္တိဉာဏ်ကို ဝိမုတ္တိဉာဏ်-ခြင်းငှာ။

ယောဧတုံ၂ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ယုဇ+ဏော+တုံ] ယှဉ်စေခြင်းငှာ။ နမံ အနရိယသံယုတ္တေ၊ ကမ္မေ ယောဧတုမရဟသိ။ ဇာ၊၂။၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀၃။ (ယှဉ်စေခြင်းငှာ။သျှ။ဝတ္ထု၂။ တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ခြင်းငှာ။)

ယောဧတုကာမ (တဒ်) [ယောဧတုံ+ကမု+ဏ] (ခ) (နွားတို့ကို)က–ယှဉ်က–လိုသော သူ။ (၂) ယှဉ်စေလိုသော၊ သူ။ (၃) တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–လိုသော၊ သူ။ (၃) သော ပုန တေ ဂဟေတွာ ယောဧတုကာမော ....။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၇၆။ (၂)....ဝေယျာဝစ္စကရဏေ ကာယံ ယောဧတုကာမော စိန္တေသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၅။ ထေရာဋ္ဌ၊၁။၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၇၇။ (၃) ရာဇာနံ အတ္ထေ ယောဧတုကာမော ဓမ္မံ၊ ဒေသေန္တော ပုန ဂါထာ အဘာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။ ၆။၁၈၅။

ယောဧတွာ် (ကြိ၊ဝိ) [ယုဇ+ဏော+တွာ။ ယုတ်္တွာ–သံ။] (ခ) ယှဉ်၍။ (၂) က–ယှဉ်က–၍။ (၃) တပ်–တပ်ဆင်–၍။ (၄) စပ် – ယှဉ်စပ် – ၍။ (၅) (ကျေဉ်ကွင်းစသည်) ထောင်၍။ (၆) တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–လှုံ့ဆော်–၍။ (၇) စေ–စေခိုင်း–၍။ (၈) မှ–ဖွဲ့ချည်–၍။ (၉) ဖော်–ဖော်စပ်–၍။ (၁၀) ပြု–ပြုလုပ်–၍။ (၁၁) ပေါင်း–တစ်ပေါင်းတည်းပြု–၍။(၁၂)ဖျော်၍။ (၁၃) ဆော–ဆောစပ်–ဆောနှော–၍။ (၁၄) (မိမိနှလုံး၌) ကောင်းစွာထား၍။ (၁၅) ဖြစ်–ထင်–ဧ၍။ (၁၆) စီရင်–စီမံ–၍။ (၁၇) တွဲ–ယှဉ်တွဲ–၍။ (၁) ယှဉ်၍။ ဝိရိယသမထံ (ဝီရိယသမတံ)– ယောဧတွာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀) တိ အဓိဝါသနဝိရိယဿ အဓိမတ္တတ္တာ တဿ ဟာပနဝယေန သမာဓိနာ သမရသတာပါဒနေန ဝီရိယသမထံ ယောဧတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။ ၃၁၁။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၃၆၀။ ဝိရိယသမာဓိ် ယောဧတွာ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁)တိ အဓိဝါသန-ဝီရိယဿ အဓိမတ္တတာယ တဿ သမတာယ ဥာယံ သဟ ယောဧတွာ။ မူလဋ္ဌိ၊၂။ ၁၅၆။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ မူလဋ္ဌိ၊၂။ တို့ဋ္ဌ ဝိရိယ-သမာဓိ်ဟု ပါဠိရှိသောကြောင့် ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ စသည် ဘွဋ္ဌသည်း သမာဓိဟော သဒ္ဓေ-သဒ္ဓါနှင့် ဝီရိယသမထံ-ဟု ပါဠိရှိသင့်သည်။) (၂) က–ယှဉ်က – ၍။ ....ဘဒ္ဒါနိ ဘဒ္ဒါနိ ယာနာနိ ယောဧတွာ....။ ဒီ၊၂။၁၈၊၆၁။ တမေနံ ဘိက္ခဝေ နိရယပါလာ ရထေ ယော-ဧတွာ ...။ မ၊၃။၂၀၅။ အံ၊၁။၁၄၀။ ဆဇ္ဇိ၊ က။၄၃၁။ မဟာနိ။၃၁၇။ စူဠနိ။၂၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၇၅။ (၃) တပ်–တပ်ဆင်–၍။....ဒ္ဝေ တိဏ်း စက္က-လဏာနိ ယောဧတွာ....။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ ဝိ၊သင်္ဃ။၂။ မေတ္တာဝိသာဏဝဂ္ဂိကာတိ.... ဝမ္မေ ယောဧတွာ ကတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၇။ (၄) စပ်–ယှဉ်စပ်–၍။ နိဿဋ္ဌာတိအာဒီနိ အာဒိတော ဝုတ္တပဋိသေဓေန ယောဧတွာ “နာနိဿဋ္ဌာ နဝိသံယုတ္တာ, နဝိပ္ပမုတ္တာ, နဝိမရိယာဒီကတေန စေတသာ ဝိဟရိ်သု” တိ ဧဝံ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ ဧကံ-စိ ပန နိလာဒိပဒါနိ “ရုက္ခာ”တိ ဣမိနာ “နိလာရုက္ခာ” တိအာဒိနာ ယောဧတွာ ဝဒန္တိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၀။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊။၁၀၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၇။) (၅) (ကျေဉ်ကွင်းစသည်) ထောင်၍။....ပါသသတံ ယောဧတွာ....။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။ (၆) တိုက်တွန်း– နှိုးဆော်–လှုံ့ဆော်–၍။ အထ နံ “ဣမံ ·ရုက္ခမူလံ ခဏာဟိ” တိ ပထဝီခဏနေ ယောဧတွာ ....။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၁။ (၇) စေ–စေခိုင်း–၍။ ....အဘိမာရေ ယောဧတွာပိ....။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၈။ (အဘိမာရေ ပေသေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၈–နှင့် ယှဉ်ကြည့်။) (၈) မှ–ဖွဲ့ချည်–၍။ ယောဧတိ် (၁၀) ကြည့်။ (၉) ဖော်

မေယော ယာဝ အရဟတ္တမဂ္ဂါ သာမာဂ-
ဏကမေန ယောင်္ကေန္တော "ပါဏာတိ၊ပါတံ
သံဝရင်္ကေန သံလံ၊ အဝိတိက္ကမင်္ကေန သီ ပ"
န္တိ အာဒိမာဟ။ ပဋိသံ၊ဌာ၊၁။ ၂၀၃။ သံဝဏ္ဏ-
နာဃ ယောင်္ကေန္တော (နေတ္တိ၊ဌ၊၂၅) တိ
....အတ္ထကထနေန ပါဋိယံ ယောင်္ကေန္တော။
နေတ္တိ၊ဋီ။၃၁။ တတ္ထာပိ ယောင်္ကေန္တေန
ယထာဝုတ္တ၊ယေနေဝ ယောင်္ကေဟဒ္ဓါနိ။ သီ၊
ဋီ၊သစ်၊၁-၃၄၀။ (၂) က-ယှဉ်က-သော၊
သူ။ အတာသာ ရတ္တိယာ အာစ္စယေန ပါ၊တေ၁၁
သုနေ့ သာ၊ဂုသိ ရဏံ ယောင်္ကေန္တော....။
ဇာ၊မူ၊၆။ ၃။ (၃) အာ၊ထုတ်-လုံ့လပြု-
ကျင့်-သော၊ သူ။ ယုဉ္ဇ၁-ကြည့်။ (၄)
တိုက်တွန်း-နှိုးဆော်-လှုံ့ဆော်-လုံ့သော၊
သူ။ သန္နိယောင်္ကေန္တောတိ မူလဂုဏေဟိ
အပိုစ္ဆတာဒီဟိ ယောင်္ကေန္တော။ ၊ဋီ၊၁။၁၀၀။
(၅) (အာရုံ၌) အညီအမျှ ဂေ၁ာင်းစွာ
တားသော၊ သူ။ ဝိရိယသမာဓိ ယောင်္ကေ-
န္တောတိ အတ္ထော၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၀၄။ (က
-မူ)။ (ဝိရိယသမတံ-ဟု ဒန္တဇပဌမကွ္ခရ နှင့်
ရှိသောပါဋိသည် သမတာ သဒ္ဒါသ ည် မိမိ
နှင့်ယှဉ်ဘက် ဝိရိယသဒ္ဒါမှ တပါးသော
"သမာဓိနာ"ဟူသော ပုဒ်တပါးကို အမြဲငဲ့
သောကြောင့် မကောင်းပေ။ သမာဓိနာ
ဝိရိယဿ သမတံ ယောင်္ကေန္တော-ဟု ဝါကျ
ကား ရှိကောင်းပေသည်။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၃၆။
သာရတ္ထ၊၂။၂၂၉-တို့၌လည်း ဒန္တဇဒုတိယ-
ကွ္ခရာနှင့် ဝိရိယသမထံ ယောင်္ကေန္တော,
ယော ဇေ န္တေ နှ - ဟု ပါဋိရှိသင့်သည်။)
ယောင်္ကေတွာ၁ (ဝ) လည်းကြည့်။ (၆)
တပ်-တပ်ဆင်-သော၊ သူ။ ပဂ္ဂလိကဒေါသော
ယောင်္ကေန္တေဟိ ပန မူလဝံ၊ ဒါဝ ဗွဲ။ ဝံ၊ဌ၊
၄။၈၆။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၂၉၅။ (၇) ယှဉ်စေလို့
သော၊ သူ။ သိလသမာဓိကေမ္မဿ တာဒိဋ္ဌိ-
သမ္ပဒါယ ပန ယောင်္ကေန္တော ပဗ္ဗဇာဘပဋ္ဌ-
ပဇံ တာဝ အာစိက္ခတိ။ သံ၊ဌ၊၂။၅။ သီလ-

-ဖော်စပ်-ရှိ။ ယောင်္ကေတိ၁-(၁၁) ကြည့်။
(၁၀) ပြု-ပြုလုပ်-၍။ ယောင်္ကေတိ၁ (၁၂)
ကြည့်။ (၁၁)ပေါင်း-တစ်ပေါင်းတည်း ပြု-
၍။ ယောင်္ကေတိ၁ (၁၃) ကြည့်။ (၁၂)
ဖျော်၍။ ယောင်္ကေတဲ၁(၁၄) ကြည့်။ (၁၃)
ရော-ရောစပ်-ရောနှော-၍။ ယောင်္ကေတိ၁
(၁၅) ကြည့်။ (၁၄) (မိမ်နှလုံး၌) ကောင်း
စွာထား၍။ ယောင်္ကေတိ၁ (၁၆) ကြည့်၁
(၁၅) ဖြစ်-ထင်-စေ၍။ ယောင်္ကေတိ၁ (၁၇)
ကြည့်။ (၁၆) စီရင်-စီမံ-၍။ ယောင်္ကေတိ၁
(၁၈) ကြည့်။ (၁၇) တွဲ-ယှဉ်တွဲ-၍။
ယောင်္ကေတိ၁ (၂၀)ကြည့်။

ယောင်္ကေတွာ၂ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ယုဇ+ကွေ+
တွာ] (၁) ယှဉ်စေ၍။ (၂) က-ယှဉ်က
-စေ၍။ (၁)....တသ္မိံ ယော ဌာနေ ယော-
ဇေတွာ ...။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၉။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၄၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၆။ ယောင်္ကေတွာတိ မနသိကာ-
ရေန ယောဇေတွာ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၃၅။ (ယောင်္ကေတွာ=မနသိ-
ကာရနှင့် ယှဉ်စေ၍။ ၎င်းဝိသုဒ္ဓိ၊၁။သျှ၊သစ်၊
မနသိကာရ၊ဒီပနီယှဉ်၍။ သျှ၊မြည်။) (၂)
ဆဗ္ဗပိ ရဏေ ယောဇေတွာ နိက္ခမိ သူ။
အံ၊ဌ၊၁။၂၄၀။ (-သံ၊ဌ၊၂။၂၂၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။
၃၅၃-တို့၌ ယောဇာပေတွာ-ဟုပါဋိရှိသည်။)

ယောင်္ကေဆ (ကြိ) [ယုဇ-ကွေ+ထ] ယော-
ဇေတိ၁-ကြည့်။

ယောင်္ကေန္တ၁ (တိ) [ယုဇ+ကွေ+အန္တ] (၁)
ယှဉ်-ယှဉ်လို့-သော၊ သူ။ (၂) က-ယှဉ်
က-သော၊ သူ၊ (၃) အား၊ထုတ်-လုံ့လပြု
-ကျင့်-သော၊ သူ။ (၄) တိုက်တွန်း-
နှိုးဆော်-လှုံ့ဆော်-လိုသော၊ သူ။ (၅)
(အာရုံ၌) အညီအမျှကောင်းစွာဆားသော၊
သူ။ (၆) တပ်-တပ်ဆင်-သော၊ သူ။
(၇) ယှဉ်စေလိုသော၊ သူ။ (၁) ယှဉ်-
ယှဉ်လို့-သော၊ သူ။ တသ္မာ သံဝရာဝိတိက္က-

ယောင်္ကျား (ကြီး) [ယုဓ+ကော+သ ားမ] ယောင်္ကတိ်ာ–ကြည့်။

ယောင်္ကျွန်း (ကြီး) [ယုဓ + ကော + ဟ်] ယောင်္ကတိ်ာ–ကြည့်။

ယောင်္ကျွန်း (ကား၊ကြီး) [ယုဓ+ကော+ဟိ] ယောင်္ကတိ်ာ–ကြည့်။

ယောဘိ (ကြီး) [ယု+ ဘ+တိ။ ယေဘ်ဘိ–သံ။] (၁) မျောနှောင်၏။ (၂) လား–သွား–၏။ (၁) (၂)ယု မိသ္ဆနေ ဂတိယင်္ဆ။ ယောတိ၊ ယဝတိ။ အာယု၊ ယောနိ။ နိတ်၊ ဧဝတု။၁၃၀။

ယောဇ္ဈ (နှ) [ယုဓ+တ။ ဝတ္ထုံ ယုဇ္ဈန်ဒ် ဇတေနာတိ ယောတ္တံ။ ကစ္စည်း။ ၆၅၆။ ယုဓ ယောဂေ။ ယုဇ္ဈတီတိ ယောတ္တံ။ ရူ။၆၆၆။ ယုဓ သံယမေ၊ ယောဇန္တ္ဆနေနာတိ ယောတ္တံ၊ ရဇ္ဇု။ ဏ္ဍာဒိ။၈၂။ ယော–ကြွ–သံ။ ဇောတ္တ–ပြာ။] ကြိုး၊ လွန်၊ လွန် ကြိုး။ (က) ရိုးရိုးကြိုး။ (ခ) သားရေကြိုး၊ အလွန်ရှည်သောကြိုး။ (ဂ) သဲကြိုး။ (ဃ) ထမ်းပိုးကြိုး (နွားလည်နှင့် ထမ်းပိုးဘိုးကို ဖွဲ့ထားသောကြိုး)။ (င) ကန့်ကြိုး (လှည်းစသည်၌ကသောအခါ နွားနှာဖျားကြိုး၌ ဖွဲ့ချည်သောကြိုး)။(စ)(မြင်း)ဇက်ကြိုး။ (ဆ) (မြင်း)ဇက်ဖျားကြိုး၊ ဇက်ကြိုးဖျားမှ ကွင်းဇက်ကြိုး။ (ဇ) (လှေ) ရွက်ကြိုး၊ ကြိုး လွန်၊ လွန်ကြိုး။ (က)ရိုးရိုးကြိုး။ ....ယောဘ္ဇေန ဗာန္ဓယ္ဟ။ ဝိ၊၁၊ ၂။၁၁။ ဒီ၊၁၊ ၂။၃၅၃။ မ၊၁၊။ ၂၅၂။ ပဒီသံ၊၁၊ ၂။၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၀။.... ယောတ္တာနိ ဝန္ဒေယ္ဟ။ ဒီ၊၁၊၃။ (ခ) သားရေကြိုး၊ အလွန်ရှည်သောကြိုး။ - ယောတ္တဗန္ဓါယ ပန နာဝါယ သဒ္ဓိသတ္တိတိဗျာမပမာဏံ ယေ ဘတ္တံ ဇ မောစေတွာ။ ဝိ၊၁၊၁။ ၂၉၀။...တံ သုနခံ ယောတ္တေန ဗန္ဓိတွာ ဌပိတံ ဒိသွာ ပဌမံ ဂါထမာဟ။ ဇာ၊၁၊ ၂။ ၂၂၆။ ယထာ ဓါမေန ဝါ ယောတ္တေန ဝါ...။ အကိ၊က။ ၂၅၂။ ယောတ္တာနိ (ဝိ၊၁၊၇၊။၈၁)တိ စမ္မရဇ္ဇုကာဒ၊ ဂိမ်ာ၊ ၂။

ယောင်္ကျား (ကြီး) [ယုဓ+ကော+သ ားမ] ယောင်္ကတိ်ာ–ကြည့်။

ယောင်္ကျွန်း (ကြီး) [ယုဓ + ကော + ဟ်] ယောင်္ကတိ်ာ–ကြည့်။

ယောင်္ကျွန်း (ကား၊ကြီး) [ယုဓ+ကော+ဟိ] ယောင်္ကတိ်ာ–ကြည့်။

ယောဘိ (ကြီး) [ယု+ ဘ+တိ။ ယေဘ်ဘိ–သံ။] (၁) မျောနှောင်၏။ (၂) လား–သွား–၏။ (၁) (၂)ယု မိသ္ဆနေ ဂတိယင်္ဆ။ ယောတိ၊ ယဝတိ။ အာယု၊ ယောနိ။ နိတ်၊ ဧဝတု။၁၃၀။

ယောဇ္ဈ (နှ) [ယုဓ+တ။ ဝတ္ထုံ ယုဇ္ဈန်ဒ် ဇတေနာတိ ယောတ္တံ။ ကစ္စည်း။ ၆၅၆။ ယုဓ ယောဂေ။ ယုဇ္ဈတီတိ ယောတ္တံ။ ရူ။၆၆၆။ ယုဓ သံယမေ၊ ယောဇန္တ္ဆနေနာတိ ယောတ္တံ၊ ရဇ္ဇု။ ဏ္ဍာဒိ။၈၂။ ယော–ကြွ–သံ။ ဇောတ္တ–ပြာ။] ကြိုး၊ လွန်၊ လွန် ကြိုး။ (က) ရိုးရိုးကြိုး။ (ခ) သားရေကြိုး၊ အလွန်ရှည်သောကြိုး။ (ဂ) သဲကြိုး။ (ဃ) ထမ်းပိုးကြိုး (နွားလည်နှင့် ထမ်းပိုးဘိုးကို ဖွဲ့ထားသောကြိုး)။ (င) ကန့်ကြိုး (လှည်းစသည်၌ကသောအခါ နွားနှာဖျားကြိုး၌ ဖွဲ့ချည်သောကြိုး)။(စ)(မြင်း)ဇက်ကြိုး။ (ဆ) (မြင်း)ဇက်ဖျားကြိုး၊ ဇက်ကြိုးဖျားမှ ကွင်းဇက်ကြိုး။ (ဇ) (လှေ) ရွက်ကြိုး၊ ကြိုး လွန်၊ လွန်ကြိုး။ (က)ရိုးရိုးကြိုး။ ....ယောဘ္ဇေန ဗာန္ဓယ္ဟ။ ဝိ၊၁၊ ၂။၁၁။ ဒီ၊၁၊ ၂။၃၅၃။ မ၊၁၊။ ၂၅၂။ ပဒီသံ၊၁၊ ၂။၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၀။.... ယောတ္တာနိ ဝန္ဒေယ္ဟ။ ဒီ၊၁၊၃။ (ခ) သားရေကြိုး၊ အလွန်ရှည်သောကြိုး။ - ယောတ္တဗန္ဓါယ ပန နာဝါယ သဒ္ဓိသတ္တိတိဗျာမပမာဏံ ယေ ဘတ္တံ ဇ မောစေတွာ။ ဝိ၊၁၊၁။ ၂၉၀။...တံ သုနခံ ယောတ္တေန ဗန္ဓိတွာ ဌပိတံ ဒိသွာ ပဌမံ ဂါထမာဟ။ ဇာ၊၁၊ ၂။ ၂၂၆။ ယထာ ဓါမေန ဝါ ယောတ္တေန ဝါ...။ အကိ၊က။ ၂၅၂။ ယောတ္တာနိ (ဝိ၊၁၊၇၊။၈၁)တိ စမ္မရဇ္ဇုကာဒ၊ ဂိမ်ာ၊ ၂။

.... သမ္မဒါယာတိ အသမာဒိန္နာသီလံ သီလသမ္မဒါယ, သုပရိသုဒ္ဓသီလံ သမာဓိသမ္မဒါယ အနုဂုဏတဒင်္ဂဝိကမ္မံ ဒိဋ္ဌိသမ္မဒါယ ယောဇေန္တောတိ ယောဇနာ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၉။

ယောင်္ကျွန်း (တိ) [ယုဓ+ကော+မာန။ မာန–ကို အန္တ–ပြု။ ရူ။၆၄၆။] က–ယှင်္ဂက–အပ်သော၊ နွားငယ်။ တရုကော ဂေါဒမ္မေ ဓုရေ ယောဇေန္တေ အဒ္ဒသံ (ဒ+ဒ္ဒသ)။ ဇာ၊၁၊၊။၃၅၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၅။ အံ၊၁၊၊ ၃။၆၂။

ယောဇေန်ာ် (ကြီး) [ယုဓ + ကော + အန်ာ်] ယောဇေတိ်ာ–ကြည့်။

ယောဇေန်ာ် (ကား၊ကြီး) [ယုဓ+ကော+အန်ာ်] ယောဇဇတိ်ာ ကြည့်။

ယောဇေန်ာ (ကြီး) [ယုဓ + ကော + အန်ာ] ယောဇေတိ်ာ–ကြည့်။

ယောဇေမိ်ာ (ကြီး) [ယုဓ + ကော + မိ] ယောဇေတိ်ာ–ကြည့်။

ယောဇေမိ် (ကား၊ကြီး) [ယုဓ + ကော + မိ] ယောဇေတိ်ာ–ကြည့်။

ယေ ဇေယျံ (ကား၊ကြီး) [ယုဓ+ကော+ယျံ] ယောဇေတိ်ာ–ကြည့်။

ယောဇဇေသိ် (ကြီး) [ယုဓ + ကော + တ္ထံ] ယောဇေတိ်ာ–ကြည့်။

ယောဇဇေသိ် (ကြီး) [ယုဓ+ကော+ဘ္ဂိ။ ဘ္ဂိ–ကို ရဃ–ပြု။ သ–လာ။] ယောဇေသိ်ာ– (၁) (၂)(၃)(၄)(၅) ကို ကြည့်။

ယောဇဇေသိ် (ကား၊ကြီး) [ယုဓ+ကော+သြ။ သြ–ကို ဇ–ပြု။ သ–လာ။ ဗျ။၄၆၉။] ယောဇေတိ်ာ (၃) ကြည့်။

ယောဇဇေသုံ (ကြီး) [ယုဓ+ကော+ဥံ။ သ–လာ ကစ္စည်း ၄၃၁။ ဟူ။၅၂၃။] ယောဇေတိ်ာ–ကြည့်။

ဆော၊ ကျမ်း။ (နေတ္တိဝိဘာဝနာကဏ်း)၊ (၈) ယောတ္တ (သံ၊ ဂဝ၇)။ သုတ္တနိ။ ၂၉၁။) နှင့် ရဒ္ဓ၊ ဗန္ဓနံ။ ... တတ္ထ ယထာ ပြာဟ္မဏ သဟ ယောတ္တေ ဣဿဝယဂမလိဗန္ဓေ ကောဗန္ဓေ ကတွာ သကကိစ္စေ ပဋိပါဒေတိ၊ ဧဝံ ဘဂဝတော သမာဓိ သဗ္ဗေဝ တေ ဟိရိပညာဂိရိပ မေ့ကောရမ္မဏေ၊ အဝိက္ခေပသဘာဝေန ဗန္ဓိတွာ သကကိစ္စေ ပဋိပါဒေတိ။ သံ၊ ဋ၊ ၁၃၁–၂။ သုတ္တနိ၊ ဋ၊ ၁၀၂။ (ခ) မနော ယောတ္တ (သံ၊ ဂ။) နှင့် ဝိပဿနာစိတ္တဉ္စ မဂ္ဂစိတ္တဉ္စ ယောတ္တံ။ ယ ဟိ ရထဿ ဝါကာဒိမယံ ယောတ္တံ ဂေါ၏ကာ ကောဗန္ဓေ ကရောတိ ဧကသဒ်ဟိဟေ၊ ဧဝံ မဂ္ဂရထဿ လောကိယ-ဝိပဿနာစိတ္တံ အတ်ရောပညာသ, လောကုတ္တရဝိပဿနာစိတ္တံ အဟိရေကာ ဋ္ဌကုသလ-ဓမ္မေ ကောဗန္ဓေ ကေသဂံဟေ ကရောတိ။ သံ၊ ဋ၊ ၁၅၈။....ကထဉ္စ ယောတ္တသဒိသ-တာတိ အာဟ "ဝိပဿနာစိတ္တ"န္တိ အာဒိ။ ဘေန ယောတ္တံ ဝိယာတိ ယောဇ္ဈန္တိ ဒဿေတိ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။၃၉၇။ (ဂ) သတိယော-ဘ္ဘေန ဗန္ဓိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ဋ၊ ၁၁၁။ ဒီ၊ ဋ၊ ၂။၃၅၃။ မ၊ ဋ၊ ၁။ ၂၅၂။ ပဋိသံ၊ ဋ၊ ၂။၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၆၀။ (၂) ယောဘံ နေတ္တိဝိဘာဝနာန္တိ။ နေတ္တိ၊ ဝ။ ၂။

ယောဘ္ဘက (န) [ယောတ္တ+က] (၁) ကြိုး၊ လှန်ကြိုး။ (၂) (သံ) ကိုက်။ (တဘက်စွန်း ကိုင်၍ ခေါ်းအစရှိသည်ကို ခြစ်ဘိုက်သော ပန်းပဲသမားဘို့၏ သံကိုက်။သ၊) (၁) ပါတော၁ အာဘတံ ယာဂုဘုဉ္ဇဏဋ္ဌဝ ယောတ္တကဋ္ဌ ဂဟေတွာ အာဂဉ္ဆန္တေ၊ ဓမ္မ၊ ဋ၊ ၂။၁၃၅။ (၂) ကဋ္ဌိဋ္ဌိနိ ... ကုမ္ဘကာ ဒ-ရိကာဒ္ဗန္ဓနသဏ္ဌာနာနိ။ ပါဠိယောဂ္ဂံ ဂ မှာဒ္ဒ-ကုဋ္ဌယာတ္တကသဏ္ဌာနာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၆။

ဓာတ္တကဟာပဏ (ပဲ) [ယောတ္တ (ဗန္ဓနဒဒိ. နိဒိ၂၄၄)+လဒ္ဓဒ္ဗ+ကဟာပဏ] ကြိုး-လွန်ကြိုး-

ကြွေ၊ ကြွေးကြော်။ ကေ၊ ဝါလုကယောတ္တံ ဝန္ဓေတွာ ပေ-သေန္တိ။ ...ဒေဝ ဂါမဝါသိနော တဿ ယော-တ္တဿ တနုကံ ဝါ ထူလံ ဝါ ပမာဏံ န ဇာနန္တိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၈။ (ဃ) ထမ်းပိုးကြိုး (နွားလည်နှင့် ထမ်းပိုးတုံးကို ဖွဲ့ထားသောကြိုး)။ ဗလိဗဒ္ဒါနံ (ဗလိဗဒ္ဒါနံ) ခန္ဓေသု ဌပေတွာ ယုဂေ ယောတ္တေဟိ ယောဇိတာနိတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၂။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၄။ ခန္ဓေသု ဌပေတွာ ယုဂေ ယောတ္တေဟိတိ ယောတ္တ-ရဇ္ဇူဟိ ယုတ္တာနိ ပယောဇိတာနိ ဂ္ဂဧစ္ဆဝ အတ္ထော။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၆၅။ (ဂ) ကန်–လက်ကန်–ကြိုး (လှည်းစသည်၌ ကသောအခါ နွားနှာဖျားကြိုး၌ ဖြစ်ချည်သောကြိုး)။ သတ္တမ-ယုဒဂ ပန ဂေါဏေ ယောဇေတွာ ယဒါ ဆေကော သာရထိ ဓုရေ နိသီဒိတွာ ယော-တ္တာနိ အာဒါယ....။ အာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၅။ (စ) (မြင်း) ဇက်ကြိုး။ နယတိ (ဝိနယတိ)အသော ဇေတေဟိတိ နေတ္တာနိ၊ ယောတ္တာနိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၃၅။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၁၂။ (ဆ) (မြင်း) ဇက်ဖျား–ကွင်းဆက်–ကြိုး။ အထ ဝါ ယောတ္တာ သုဝဏ္ဏသ ဧ ဏ္ဍပိယသ ဧ စာ (ဒီမာန။၉၀။ အဋ္ဌကထာယံ ပါဌန္တရံ။) တိ သုဝဏ္ဏမယာ ဧ ရဏ္ဍပိယမယာ ဧ ယောတ္တာ၊ သခ်လိကာတိ အာဒတ္ထာ။ ဒီမာန၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၀။ (ကြိုး။ဝတ္ထု။သျ။) သောဝဏ္ဏ-မယာနိ ယောတ္တာနိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၁။ (စက်ကြိုး။ဝတ္ထု။သျ။)

ယောတ္တ (န) [ယောတ္တ+က။က–ပစ္စည်းကြေ-သည်။ ဓောဂ်၊ ၄။ ၁၂၁။] (၁) ကြိုး–နှင့် တူ-သဖွယ်ဖြစ်–သော တရား။ (က) စိတ်၊ သမာဓိ။ (ခ) ဂိဟိသဟနာစိတ်, မဂ်စိတ်။ (ဂ) သ-ဘိ၊ သဘ်စေတသိက်။ (၂) ကြိုးတန်း-တန်းထားသော ကြိုး–နှင့်တူ–သဖွယ်ဖြစ်–

အဘိ၊၌၊၁၅၅။ ဇာ၊၌၊၄၆၃။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၁၄၃။) (၂) ယောခာဇီဝ (၁) ကြည့်။ (၃) ယောခော ပရိသမိတ္တဋ္ဌ။ အံ၊၁။၂၉၆။ ယောခော ပါဋိဘောဂသုတ်။ အံ၊၁။၅၀၄။

ယောဓ (တိ) [ယောဓ+က။ က-ကြေ။] သူရဲကောင်း – စစ်သားကောင်း – နှင့်တူသော၊ (က) ဘုရား။ (ခ) ရဟန်း။ (ဂ) ယောဓော ဗုဒ္ဓေါ သုတာသုတော၊ အပ၊၂။၁၀၉။ (ခ) ယောဓသဒိသ – ကြည့်။

ယောဓက (နာ) [ယောဓ+က။ က-ပစ္စည်း ပဋိဘာဂအနက်၌ ဖြစ်သည်။ ရူ၊၃၀၄။ ယောဓက – သံ။] သူရဲ – သူခက် – စစ်သား – ရွှံ့။ ယောဓကရူပဝိလာသခစိတရူပကာဒီနံ .... ။ ဥဒါန၊၌။၃၇၀။

ယောဓကမ္မ (နာ) [ယောဓ+ကမ္မ] သူရဲ-စစ်သား-၏-သည်-ပြုလုပ်အပ်သော-အမှု-ကိစ္စ၊ စစ်သားတို့အလုပ်။ ယောဓကမ္မ (သံ၊၌၊၃။၂၀၇)နှင့် ယောဓပုဂ္ဂလေန ကတ္တဗ္ဗံ ကမ္မံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၄၅။

ယောဓတိ (ကြိ) [ယုဓ+အ+တိ။ ယုဓ သမ္မဟာဃေ။ ယောဓတိ။ နီတိ၊ဓာတု။၁၁၀။ ယောဓတိ – သံ။ ဇောဟဋ္ဌ – ပြာ။] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-တိုက်ခိုက်-ထိုး-ပစ်-ခုတ်-ဖြတ်-သတ်-၏။ ယောဓေထ မာရံ ပညာဝုဓေန။ ဓမ္မ၊၁၀။ ဓမ္မ၊၌၊။ ၂၀၁။ ဥဒါန၊၌။၄၀။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၌။ ၄၉။ သာဂရတ္ထ၊၃။၁၃၇။ နေတ္တိ၊ဝိ။၆၇။ ဇဝမေဝ ပဏ္ဍိတော.... ယောဓေထ။ ဓမ္မ၊၌၊။ ၂၀၁။ ယောဓေမိ – ဇာ၊၂။၂၇။ ဇာ၊၌၊၅။ ၁၉၅။

ယောဓတ္ထ (တိ) [ယောဓ + အတ္ထ] သူရဲ-စစ်သား-ကဲ့သော အနက်ရှိသော။ သူရသဒ္ဒေါ ဟိ ဣဓ ယောဓတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ ၁၃၉။

-ဖြင့်ဖွဲ့ချည်ခြင်းစသော အကြောင်းကြောင့် -ရ-သင့်-ထိုက်-သော အသပြာ,ဒင်္ဂါး။.... ယောတ္တကဟာပဏော ဝါ.... ။ သံ၊၌၊၃။၂၇၇။ ယောတ္တဂန္ဓာဒိနိမိတ္တံ လဒ္ဓဗ္ဗကဟာပဏော ယောတ္တကဟာပဏော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅၀၀။

ယောတ္တကောဋ္ဌိ (ထိ) [ယောတ္တ+ကောဋ္ဌိ] ကြိုး-လွန်ကြိုး- သားရေကြိုး- စွန်း-ဖျား။ အထ ခေါ ယောတ္တကောဋ္ဌိတော ပဋ္ဌာယ .. ။ ဝိ။၌၊၁။ ၂၉၁။ (-ဓမ္မ၊၌၊၁။၁၃၂။) ယောတ္တ-ကောဋ္ဌိယံ ဂဟေတွာ....။ ဇာ၊၌၊ ၂။ ၂၂၆။.... ဥတ္တရသာဋကံ ဟေ:တ္တကောဋ္ဌိယာ....။ ဇာ၊၌၊ ၂။ ၂၀၅။ (-ဇာ၊၌၊၄။၀၂။)

ယောတြ (နာ) [ယုဇ+တြ။ ယောတြ-သံ။ ဇောတ္တ-ပြာ။] ကြိုး။ ဝတ္တုံ ယုဇ္ဇန္တိ ဧကေန တိ ယောတ္တံ၊ ယောတြံ။ ကစ္စည်း။ ဖ၊၃။ ယုဇ ယောဂေ ၊ယုဇ္ဇတီတိ ယောတ္တံ၊ ယောတြံ။ ရူ။၄၆၆။

ယောဒ္ဓ (ပု) [ယုဓ+တ] ယောဓ်-(၁) အနက်ကြည့်။ ကွစိ ယောဒ္ဓေါပိ။ ဓာဋ္ဌီ။၃၇၆။

ယောဓ် (ပု) [ယုဓ+ဏ။ နိစ္စပုလ္လိင်။ ယောဓ-သံ။ ယောဟ-ပြာ။] (၁) သူရဲ၊ သူခက်၊ စစ်သား၊ သူရဲကောင်း၊ စစ်သားကောင်း၊ စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-သူ။ (၂) စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ခြင်း။ (၃) စစ်ထိုး – စစ်တိုက် – သော။ (၄) ယောဓာဇီဝသုတ် ၂-သုတ်။ (၁) အထ ခေါ အဘိညာတာနံ အဘိညာတာနံ ယော-ဓေနံ တေဒဟောသိ။ ဝိ၊၃။၁၀၃။ စတု-ပုရိသော ရထောတိ ဧကော သာရထိ ဧကော ယောဓော, ဒ္ဝေအာဏိရက္ခကာတိ ဧဝံ စတု-ပုရိသော ရထောတိ (ဟောတိ)။ ဝိ၊၌၊၃။ ၁၂၅။ ကခ်၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၄၀၁။ နန္ဒိမိတ္တော နာမ ယောဓော သူရော အဟောသိ။ ဒီ၊၌၊၁။၈၆။ မ၊၌၊၃။၁၅၆။ သံ၊၌၊၃။၃၂၆။ မဟာနိ၊၌။ ၃၄၇။ သာရတ္ထ၊၃။၉၉။ (-မိလိန္ဒ။၄၃-၄။)

ယောခနာယက (ပု) [ယောခ + နာယက] (စစ်သားတို့၏–ခေါင်းဆောင်– အကြီးအမှူး –ဖြစ်သူ) စစ်ဗိုလ်၊ ဗိုလ်ကြီး၊ ဗိုလ်မှူး။ ယထာ စ ယောခနာယကော သယံ ယုဇ္ဈမာနော....။ အာဘိ၊၄၊၁။၁၅၅။

ယောခပတ္တိ (ပု) [ယောခ+ပတ္တိ] ခြေသည်– ခြေလျင်–စစ်သား–စစ်တပ်။ ယောခပတ္တိ·ပါကာရ–ကြည့်။

ယောခပတ္တိပါကာရ (ပု) [ယောခပတ္တိ+ပါကာရ] ခြေသည်–ခြေလျင် – စစ်သား – စစ်တပ်– ဟူသော တံတိုင်း။ တတော ယောခပတ္တိ·ပါကာရေန ပရိက္ခိတ္တာ။ ဇာ၊၄၊၆။၂၄၄။

ယောခ·ဂ္ဂလ (ပု) [ယောခ+ပဂ္ဂလ] စစ်ထိုး– စစ်တိုက်–သော ပဂ္ဂိုလ်။ ယောခကမ္မ–ကြည့်။

ယောခပုရိသ (ပု) [ယောခ+ပုရိသ] စစ်ထိုး– စစ်တိုက်–သော ယောကျ်ား။ သင်္ဂါမသီသေ ယုဒ္ဓမုခေ ယောခပုရိသော ဝိယာယံ ဘိက္ခု။။ ဇာဒိ၊၁၁၇။

ယောခဖလက (နာ) [ယောခ+ဖလက] သူရဲ– စစ်သား–တို့၏–ကာ–လွှား။ ယောခဖလ·ကပွမာဏ–ကြည့်။

ယောခဖလကပွမာဏ (တိ) [ယောခဖလက+ ပမာဏ] သူရဲ–စစ်သား–တို့၏–ကာ–လွှား– ပမာဏ–အတိုင်းအရွယ်–ရှိသော။ ဧကေကံ ပတ္တံ ယောခဖလကပွမာဏံ အဟောသိ။ ဇာ၊၆၊၅။၄၁၄။

ယောခဗလ (နာ) [ယောခ + ဗလ] သူရဲ– စစ်သား – စစ်သည်–၏ – အား – အစွမ်း၊ စစ်အင်အား။ ... ယောခဗလေန ဝါ ဥပဂတာ သမန္နာဂတာ။ ဇာ၊၆၊၅။၅၀၂။

ယောခယတိ (ကာ၊ ကြို) [ယုခ+ဏယ+တိ] ယောဓတေ–ကြည့်။

ယောခရထ (ပု) [ယောခ+ရထ]သူရဲ–စစ်သား – စီးရထား၊ စစ်ရထား။ (စစ်တိုက်ရန် စစ်သားဘို စီး–သင့်–ထိုက်–သောရထား)။ ယောခရထော(သံ၊၆၊၃၊၁၅၆)တိ ယောဟေဟိ ယုဇ္ဈနတ္ထံ အာရောဟိတဗ္ဗရထော။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၃၉၆။ (–မ·ဋ္ဌ၊ ၂။၉၉။)

ယောခသဒိသ (တိ) [ယောခ+သဒိသ] သူရဲ– စသ်သား–ကောင်းနှင့်တူသော။ သင်္ဂါမသီ·သဒေ·ဓောဘိက္ခူတိ..... ယောခသဒိသော ဘိက္ခု။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀၈။

ယောခသမ္ဖဟာရ (ပု) [ယောခ+သမ္ဖဟာရ] အပြင်းအဆန်–ထိုး–ပစ်–ရိုက်နှက်–ခုတ်ထစ် –ဇတ်သော–သူရဲ–စစ်သား။ ယောခသမ္ဖ·ဟာရံ ဝိယ ပေါထေတ္ဝာ မဒ္ဒေတ္ဝာ ဂတော ပဋိဝိရတော။ မဟာနိ၊၆။၁၇၄။

ယောခသဟဿ (နာ) [ယောခ+သဟဿ] သူရဲ– စစ်သား–စစ်သည် – ကောင်း ၀ စ်ထောင်။ တံ ယောခသဟဿံ ဥဒ္ဓဟိ။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။ ၁၀၉။ အပ၊၆၊၁။၂၁၅။

ယောခသ္ဆကရ (ပု) [ယောခ+သ္ဆကရ] သူရဲ ကောင်း – စစ်သားကောင်း – ဝက်၊ ဝက်– သူရဲကောင်း–စစ်သားကောင်း။ တဿ သဒ္ဓိ·သဒ္ဓိ တိဿော ယောသ္ဆကရေ....။ ဇာ၊၆၊၂။ ၃၆၄။ (–ဇာ၊၆၊၄။၃၄၅။)

ယောခဇိဝ (တိ) [ယောခ + အာဇိဝ။ ယုဒ္ဓ (ယောခ) + ဥပ+ဇိဝ+ဏ။ နိရုတ္တိနည်းဖြင့် စီရင်။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၁၆။] (၁) စစ်ထိုး–စစ်ပုံက် –ခြင်းဖြင့်–အသက်မွေးသော၊ စစ်ထိုး–စစ် တိုက်–ခြင်းဟူသော အသက်မွေးခြင်းရှိသော၊ စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–ခြင်းကိုမှီ၍ အသက်မွေး သော၊ သူ။ သူရဲ့၊ စစ်သား၊ သူရဲကောင်း၊ စစ်သားကောင်း။ (၂)(၂) စစ်ထိုး–စစ်တိုက် –ခြင်းဖြင့်–ခြင်းဟူသော–အသက်မွေးခြင်း။ (၃) ယောခာဇီဝသုတ် (ယောခာဇီဝသုတ္တ

ယောခင်ဝသုတ်။ (ခ) အဂုံတို့ရှိခဲ့လာသော ယောခင်ဝသုတ် ၄-သုတ်။ (က) သံယုတ္တ-နိကာယ၊ သဋ္ဌာယတနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ဂ-သံယုတ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊ ၂။၄၉၅-၆။ (ခ) အဂုံတွင်နိကာယ၊ တိ.ဘနိပါဟပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ အံ၊ ၁။၂၇၃-၉။ စတုက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၄-ပဏ္ဏာသက။ ၄-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ အံ၊ ၂။၄၂၊ ပဉ္စကနိပါတပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ အံ၊ ၃။၂၇၊ ၅၂။ ပဉ္စကနိပါတပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ အံ၊ ၃။၂၇၈။

(သံ၊ ၂၊၄၉၅-၆) စသော်ဤ စစ်ပွဲ၌ကား သောအခါ ပရဖီဟရဲ၌ ကျကြောင်းကို ဟောကြောင်းမူသည်။ အံ၊ ၁။၂၇၃-(ပဌမသုတ်)၌ အင်္ဂါသုံးပါးနှင့် ပြဋ္ဌိစုံသော-သူရဲကောင်း-စစ်သားကောင်း-ကို ဥပမာပြု၍ ယင်းစစ်သားကောင်းနှင့် ဘူသည့်ရဟန်းကောင်း ၃-ပါး အကြောင်းကို ဟောတော်မူသည်။ အံ၊ ၁။၂၇၈-(ဒုတိယသုတ်)၌ အင်္ဂါငါးပါးနှင့်ပြည့်စုံသော-သူရဲ-စစ်သား-ကို ဥပမာပြု၍ ယင်းစစ်သားနှင့်ဘူသည့် ရဟန်းတော်၅-ပါး အကြောင်း ကို ဟောကြောင်းမူသည်။ အံ၊ ၂။၄၂၁-(စတုက္ကသုတ်)၌ (၁) စစ်ပွဲ၌ကျသော စစ်သား။ (၂) စစ်ပွဲ၌ဒဏ်ရာရ၍ ဆောင်ယူစရာ လမ်း၌ ကျတုံးသော စစ်သား။ (၃) စစ်ပွဲ၌ဒဏ်ရာရ၍ ဆေးကျိုးများ လုပ်ကျွေးပြုစုဆေးကုစဉ် ကျသုံးသောစစ်သား။ (၄) စစ်ပွဲ၌ဒဏ်ရာရ၍ ဆေးကျိုးများ လုပ်ကျွေးပြုစုသဖြင့် အနာပျောက်ပြီး ကျန်းမာလာသော စစ်သား။ (၅) စစ်ပွဲ၌ မနိုင်သူကို အောင်မြင်သော စစ်သား။ ဤစစ်သား ၅-

(က) ကြည့်)။ (ခ) ယောခင်ဝေါ နဖြာဟွဏောဘ။ မ၊ ၂။၄၀၉။ သုတ္တန်။၃၇၅။ ယောခင်ဝေါ (သံ၊ ၂။၄၉၅)တိ ယုဒ္ဓေန ဇိဝိတံ ကပ္ပနကောဘ။ သံ၊ ဋ္ဌ။၃၄၁။ ယုဒ္ဓံ ယောဓေဝ၊ သော အာဇီဝေါ တေဿာ ဘိ ယောခင်ဝေါ။ တေနာဟ "ယုဒ္ဓေန ဇီဝိ.ကံ ကပ္ပနကော"တိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၈။ ယောခင်ဝေါ ဆဇာရဟော ဟောတိ။ အံ၊ ၁။၂၇၃။ ယုဒ္ဓံ ဥပဇီဝတီတိ ယောခင်ဝေါ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၁။ (-အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၆။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။၂၉။) ယောခင်ဝါ (အံ၊ ၂။၃၇။ အဘိ၊ ပု။၁၇၅) ဘိ ယုဒ္ဓ။ပဇီဝိနော။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။၃၄။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၉၈။ (ပု) (၂) ယောခင်ဝိက-ကြည့်။ (၃) စဏ္ဍော ပုဒ္ဓော ယောခင်ဝေါ။ သံ၊ ၂။၅၃၄။

ယောခင်ဝကမ္မ (န) [ယောခင်ဝ + ကမ္မ] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ခြင်းဖြင့်- အသက်မွေး-သော - သူရဲ - စစ်သား - သူရဲကောင်း-စစ်သားကောင်း-တို့၏-အမှုကိစ္စ- အလုပ်။ နဂ္ဃဝတ္ထောနာတိ နယောခင်ဝကမ္မေန ဥပ္ပါဒေတိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၆၆။

ယောခင်ဝင်္ဂ (ပု) [ယောခင်ဝ + ဝင်္ဂ] ယောခင်ဝင်္ဂ်။ (က) ယောခင်ဝသုတ်ကို အဦးအစထား၍ ဟောတော်မူသည့် ၁၃-သုတ် အပေါင်း။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယပါဠို၊ ၃-နိပါတ၊ ၃-ပဏ္ဏာသ၊ ၁၄-ဝဂ်။ အံ၊ ၁။၂၇၃-၉၆။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၁-၄။ (ခ) ယောခင်ဝ နစ်သုတ်ဘို့ဖြင့် မှတ်အပ်သည့် ၁၀-သုတ်ပေါင်း။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယပါဠို၊ ၅-နိပါတ၊ ၂-ပဏ္ဏာသက၊ ၃-ဝဂ်။ အံ၊ ၃။၂၄၊၉၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၁-၃။

ယောခင်ဝင်္ဂဝဏ္ဏနာ (ဃိ) [ယောခင်ဝင်္ဂ + ဝဏ္ဏနာ] ယောခင်ဝင်္ဂ်ကို ဖွင့်၊ ယောခင်ဝင်္ဂ်ကို-ဖွင့်ဆု-ဖွင့်ကြောင်း-စကား-ဋီကာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၉။ အံ၊ ၊ ၃။၃၄။

ယောခင်ဝသုတ္တ (န) [ယောခင်ဝ + သုတ္တ] ယောခင်ဝသုတ်။ (က) သံယုတ်၌ ၁၁-သော

ယောဓေထ (ကြိ) [ယုဓ+အ+ထ] ယောဓတ်-ကြည့်။

ယောဓေမိ (ကာ၊ကြိ) [ယုဓ + ဏော + မိ] ယောဓေဘိ-ကြည့်။

ယောန (ပု) [ယု+ယု။ ယောန၊ ယဝန-သံ။ ဒေဝအာ-ပြာ။] ယောနတိုင်း၊ယွန်းပြည်၊ ပန်း ေ-ပြည်၊ ယောပြည်၊ ဂရိပြည်။ ယောန-ကဒမ္ဘာဒေသု အညေသုစ....။ မ၊၂။၃၅၊ ယောနံ ဂစ္ဆာဘိ။ မဟာနိ။၁၂၀။ တံဂုမ္ဗံ ဂစ္ဆ-တီတိ အာဒီနိ မူလဟဒံ ဂစ္ဆာဘိတိ ပရိယော-သာနာနိ စာဂုဒိသတိ ပဒါနိ ရဋ္ဌနာမေန ဝုဿာနိ။ မဟာနိ၊၂။ ၂၄၂။....ယောနာ စ ကမ္ဗောဇာ စ စူဠနိ။၁၂၀။ (ယော-နကို သက္ကာဘိန္ဒ-ဘာသာတို့၌ ယဝန-ဟုဝို ကြသည်။ ရှေးမြန်မာဘို့က ယွန်းပြည် ပန်း သေးပါသ်ဟု ပြန်ကြသည်၊ ယောန-ယော ပြ-ဿ်။ မ၊၂။၃၅၆။ မြန် (ဆင်)။ ဖြို့ပတ်၌ ကား ဂရိနိုင်ငံကို ယဝန=ယောန-ဟုဆို သည်။ မိလိန္ဒ။မြန် (ဆင်) လည်းကြည့်။)

ယောနက (တိ) [ယောန+က။ က-ပစ္စည်း သကတ္ထ၌ ဖြစ်သည်။ (တနည်း) ယောန+ က+က။ က-ပစ္စည်း ဇာတစသော ဒေနက်၌ ဖြစ်၍ က-ပစ္စည်း သကဟူနှင့် ပဋိဘာဂတ္ထတ္ထ၌ ဖြစ်သည်။] (၁) ယောနတိုင်း၊ ယောနက တိုင်း၊ ဂရိတိုင်း။ (၂) ယောနတိုင်း၌-ဖြစ်-ဖွားမြင်—သော၊ ယောနတိုင်း ဟူသော နေထုအမျိုးရှိသော၊ သူ။ (က) ယောနတိုင်း သား။ (ခ) ခမ္မဟ္ကိတထေရ်။ (ဂ) အဓေတ်။ (၃) ယောနတိုင်း၌ဖြစ်သော-ယောနတိုင်း သား၌ပြု၊ ယုပ်သော - ဖိနပ်၊ ယောနဖိ-နပ်။ (၄) ယောနတိုင်းသားနှင့် ကွဲပြား အချပ်၊ ယောနတိုင်းသားရုပ်။

(၁) ယောနတိုင်း၊ ယောနကတိုင်း၊ ယောနဂရဋ္ဌ—ကြည့်။ (၂)ယောနတိုင်း၌—

ယောကာကို ဥပမာပြု၍ ယင်းစစ်သား ၅-ယောက်နှင့်တူသည့် ရဟန်းတော် ၅-ပါး အကြောင်းကို ဟောတော်မူသည်။)

ယောဓာဇီဝိက (တိ) [ယောဓာဇီဝ+ဏ္ဍက] စစ်ထိုး-စစ်တိုက် -ခြင်းဖြင့် - အသက်မွေး ခြင်းရှိ-အသက်မွေး-သော၊ သူရဲ့စစ်သား, သူရဲကောင်း, စစ်သားကောင်း။ ပရေသံ ဤသနဋ္ဌေန ဟိ သနဋ္ဌေန ဇဃော၊ သော အာဃ အတ္ထိတိ ဇဃော၊ ယောဓာဇီဝိကော။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၁။

ယောဓာဇီဝုပမ (တိ) [ယောဓာဇီဝ+ဥပမာ] စစ်ထိုး-စစ်တိုက်- ခြင်းဖြင့် - အသက်မွေး ခြင်းရှိ-အသက်မွေး-သော-သူရဲ-စစ်သား -သူရဲကောင်း-စစ်သားကောင်း-ဥပမာရှိ-နှင့်ဘူ-သော၊သူ။ ဧဝမေဝံ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပဋိမေ ယောဓာဇီဝုပမာ ပုဂ္ဂလာ....။ အံ၊၂။ ၇၉။ (-အံ၊၂။၈၀၊၈၈။ အဘိ၊ပု။၁၁၁၊ ၁၇၆-၇။)

ယောဓိကာ (ထီ) [ယုဓ+ဏ္ဍ] စမွယ် (စံပယ်) ပင်။ ယောဓိ က ဗန္ဓုကာ နောဇကာစ သင်္ခ်ီ (ဝိမာန။၅၁) တီ.... ယောဓိကဗန္ဓုဇီဝက အနောဇကရဂ္ဂာ စ သန္ဓိတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊၄။ ၁၄၆။ ယောဓိကာ (ဇာ၊၂။၁၁၅) တိ ယူထိကာ။ ဇာ၊၄။၅။၄၅၂။

ယောဒီ (ပု) [ယုဓ+ဏိ။ ယောဓိန်-သံ။ ယော ဟိ-ပြာ။] သူရဲ၊ သူခက်၊ စစ်သား၊စစ်ထိုး သူ၊စစ်ဘိုက်သူ။....သူရာ ဝမ်္မနော ယောဓိနော....မိ ပိန္ဒ။၃၁၅။ (-ဒီ၊၁။၄၀။ အံ၊၂။၄၇၀။ ဒီ၊၄၊၁။ ၄၄။ အံ၊၄၊၁။၁၀၂-တို့၌ သူရာ စမွယောဓိနော-ဟု ပါဠိ၌ရှိသည်။)

ယောဓေတိ (ကာ၊ကြိ) [ယုဓ + ဏော + တိ။ နိရုတ္တိ၊၄၄၄-နှာ။ ယောဓယတိ - သံ။] ထိုး-ဘိုက်-စေ-။ ဥယျာနံ မဂ္ဂကုဇ္ဈရေ စ ယောဓေဒ္ဓိ။ ဇာ၊၂။၂၇။ ဇာ၊၄၊၅။၁၃၅။

သား ခမ္မရကို့တရဟန်း၊ ယောနကံ့ုးသား ခမ္မရကို့တထေရ်၊ ယောနကခမ္မရကို့တ ဘဂ္ဂရဲ့ အပရန္တကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၊၅၀။ (– သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၀။ အင်္ဂု၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၂။ လ္ဟတိဝုတ်၊ဋ္ဌ၊၂၁၅။)

ယောနကမဟာခမ္မရကို့တတ္ထေရ (ပု) [ယောနက+မဟန္တ+ခမ္မရ+ကို့တ+ထေရ] ယောနပြည်–ယွန်းပြည်–ဥ်–ဖြစ်–ဖုံးမြင့်–သော ခမ္မရကို့တမည်သော မဟာထေရ်၊ ယောနကမှရ ကို့တမဟာထေရ်။ ယောနကမဟာခမ္မရကို့တဋ္ဌရ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁)နှစ် ယောနကဝံသယေ ဒဟာ ကြာခန္ဓာ ပဗ္ဗတိတံ ခမ္မကို့ဟနာခရေ ဟို့ မဟာထေရ်။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၂၉။

ယောနကရဋ္ဌ (နာ) [ယောနက+ရဋ္ဌ] ယောန–ဂရိ–ဘိုင်း – နိုင်ငံ။ မဟာရ ကို့ဂ ဘွေနောပိ ယောနကရဋ္ဌံ ဂန္ဓာ....။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃၊ ၂၉၇။)

ယောနကရူပ (နာ) [ယောနက+ရူပ] ယောနက (၄) အနက်ကြည့်။ ....ယောနကရူပကိုဆုတရူပကာဒီနံ ဟဒ္ဓတ္ထေ....။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၈၈။

ယောနကရူပက (နာ) [ယောနကရူပ+က] ယောနကရူပ–ကြည့်။ ....ယောနကရူပကာဒီနံ ဟဒ္ဓတ္ထေ....။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၈။

ယောနကလောက (ပု) [ယောနက+လောက] ယောန–ယောနက–ဂရိ–အရပ်–တိုင်း–နိုင်ငံ။ မဟာရက္ခိတဘွေရဲ့ ယောနကလောကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ ... ယောနကလောကံ ပသာဒေတွာ....။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ ယောနကလောကဿိ ယောနကဒေသော။ ဒီပဝင်္သကာ။ (ပါ၊အ၊၁ ဂို၊သစ်၊၁။၂၅၆။ မှ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ ဥ်–ဥ် ပုဒ္ဓ၊ ၅၁–ဥ် ဌာနုပစာ–ဖြစ်သည်။)

ယောနကဝိသယ (ပု) [ယောနက+ဝိသယ] ယောန–ယောနက–ဂရိ–အရပ်–တိုင်း–နိုင်ငံ။ မဟာရက္ခိတဘွေရဲ့ ယောနကလောကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ ... ယောနကလောကံ ပသာဒေတွာ....။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁။ ယောနကလောကဿိ ယောနကဒေသော။ ဒီပဝင်္သကာ။ (ပါ၊အ၊၁ ဂို၊သစ်၊၁။၂၅၆။ မှ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ ဥ်–ဥ် ပုဒ္ဓ၊ ၅၁–ဥ် ဌာနုပစာ–ဖြစ်သည်။)

ယောနကမဟာခမ္မရကို့တတ္ထေရ (ပု) [ယောနက+မဟန္တ+ခမ္မရ+ကို့တ+ထေရ] ယောနပြည်–ယွန်းပြည်–ဥ်–ဖြစ်–ဖုံးမြင့်–သော ခမ္မရကို့တမည်သော မဟာထေရ်၊ ယောနကမှရ ကို့တမဟာထေရ်။ ယောနကမဟာခမ္မရကို့တဋ္ဌရ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁)နှစ် ယောနကဝံသယေ ဒဟာ ကြာခန္ဓာ ပဗ္ဗတိတံ ခမ္မကို့ဟနာခရေ ဟို့ မဟာထေရ်။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၂၉။

ယောနကခမ္မရကို့တဘဂ္ဂရ (ပု) [ယောနကခမ္မရကို့တ+ထေရ] တေရ်–ဖြစ်သော ယောနကိုင်းသား ခမ္မရကို့တရဟန်း။ ယောနကခမ္မရကို့တဘဂ္ဂရ–ကြည့်။

ယောနကခမ္မရကို့တ (ပု) [ယောနက+ခမ္မရကို့တ] ယောနတိုင်းသား ခမ္မရကို့တရဟန်း။

ယောနကဇာတိက (တိ) [ယောနက+ဇာတိ+က] ယောနကတိုင်းသားမျိုး၊ ယောန–ယောနက–လူ မျိုး။ ယောနကဇာတိကော ပန ပရိသဒုသကော နာ ဟောဘိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၁၁၊ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။၁၄၅။ (ပန်းသေးအမျိုး၊ ဗောဓိ၊ သ္ဘ။ ရွှေဥမင်။)

ယောနကဇာတိက (တိ) [ယောနက+ဇာတိ+က] ယောနကတိုင်းသားမျိုး၊ ယောန–ယောနက–လူ မျိုး။ ယောနကဇာတိကော ပန ပရိသဒုသကော နာ ဟောဘိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၁၁၊ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။၁၄၅။ (ပန်းသေးအမျိုး၊ ဗောဓိ၊ သ္ဘ။ ရွှေဥမင်။)

ယောနကဥပါဟနာ (ထီ) [ယောနက + ဥပါဟနာ] ယောနတိုင်းဥ် ဖြစ်သော – ယောနကိုင်းသားဘို့ ပြုလုပ်အပ်သော–ဖိနပ်၊ ယောနကိုင်းဖိနပ်။ ပဋ္ဌဒ္ဓါဘိ ယောနကဥပါဟနာ ဝုဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။ ၄၅။ ဌာ၅။(ပန်းသေးခြေတုံ့။ ၎င်း၊သျှ။ ရွှေဥမင်)

ယောနကဥပါဟနာ (ထီ) [ယောနက + ဥပါဟနာ] ယောနတိုင်းဥ် ဖြစ်သော – ယောနကိုင်းသားဘို့ ပြုလုပ်အပ်သော–ဖိနပ်၊ ယောနကိုင်းဖိနပ်။ ပဋ္ဌဒ္ဓါဘိ ယောနကဥပါဟနာ ဝုဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။ ၄၅။ ဌာ၅။(ပန်းသေးခြေတုံ့။ ၎င်း၊သျှ။ ရွှေဥမင်)

ယောနကဥပါဟနာ (ထီ) [ယောနက + ဥပါဟနာ] ယောနတိုင်းဥ် ဖြစ်သော – ယောနကိုင်းသားဘို့ ပြုလုပ်အပ်သော–ဖိနပ်၊ ယောနကိုင်းဖိနပ်၊ ယောနကဥပါဟနာကြည့်။ (၄) ယောနကိုင်းသားနှင့်တူသော၊ အလှပ်၊ ယောနကိုင်းသားလှပ်–ကြည့်။

ယောနကဥပါဟနာ (ထီ) [ယောနက + ဥပါဟနာ] ယောနတိုင်းဥ် ဖြစ်သော – ယောနကိုင်းသားဘို့ ပြုလုပ်အပ်သော–ဖိနပ်၊ ယောနကိုင်းဖိနပ်။ ပဋ္ဌဒ္ဓါဘိ ယောနကဥပါဟနာ ဝုဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။ ၄၅။ ဌာ၅။(ပန်းသေးခြေတုံ့။ ၎င်း၊သျှ။ ရွှေဥမင်)

ယောနကဥပါဟနာ ယောနကဥပါဟနာတဲ့ ယောနကဇာတိနံ မနုဿာနံ ဥပါဟနာ။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၃၆။

ယောနကဥပါဟနာ (ထီ) [ယောနက + ဥပါဟနာ] ယောနတိုင်းဥ် ဖြစ်သော – ယောနကိုင်းသားဘို့ ပြုလုပ်အပ်သော–ဖိနပ်၊ ယောနကိုင်းဖိနပ်။ ပဋ္ဌဒ္ဓါဘိ ယောနကဥပါဟနာ ဝုဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။ ၄၅။ ဌာ၅။(ပန်းသေးခြေတုံ့။ ၎င်း၊သျှ။ ရွှေဥမင်)

ယောနကဥပါဟနာ (ထီ) [ယောနက + ဥပါဟနာ] ယောနတိုင်းဥ် ဖြစ်သော – ယောနကိုင်းသားဘို့ ပြုလုပ်အပ်သော–ဖိနပ်၊ ယောနကိုင်းဖိနပ်။ ပဋ္ဌဒ္ဓါဘိ ယောနကဥပါဟနာ ဝုဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။ ၄၅။ ဌာ၅။(ပန်းသေးခြေတုံ့။ ၎င်း၊သျှ။ ရွှေဥမင်)

ယောနကဥပါဟနာ (ထီ) [ယောနက + ဥပါဟနာ] ယောနတိုင်းဥ် ဖြစ်သော – ယောနကိုင်းသားဘို့ ပြုလုပ်အပ်သော–ဖိနပ်၊ ယောနကိုင်းဖိနပ်။ ပဋ္ဌဒ္ဓါဘိ ယောနကဥပါဟနာ ဝုဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။ ၄၅။ ဌာ၅။(ပန်းသေးခြေတုံ့။ ၎င်း၊သျှ။ ရွှေဥမင်)

ယောနကဥပါဟနာ (ထီ) [ယောနက + ဥပါဟနာ] ယောနတိုင်းဥ် ဖြစ်သော – ယောနကိုင်းသားဘို့ ပြုလုပ်အပ်သော–ဖိနပ်၊ ယောနကိုင်းဖိနပ်။ ပဋ္ဌဒ္ဓါဘိ ယောနကဥပါဟနာ ဝုဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။ ၄၅။ ဌာ၅။(ပန်းသေးခြေတုံ့။ ၎င်း၊သျှ။ ရွှေဥမင်)

ယောနကဥပါဟနာ (ထီ) [ယောနက + ဥပါဟနာ] ယောနတိုင်းဥ် ဖြစ်သော – ယောနကိုင်းသားဘို့ ပြုလုပ်အပ်သော–ဖိနပ်၊ ယောနကိုင်းဖိနပ်။ ပဋ္ဌဒ္ဓါဘိ ယောနကဥပါဟနာ ဝုဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။ ၄၅။ ဌာ၅။(ပန်းသေးခြေတုံ့။ ၎င်း၊သျှ။ ရွှေဥမင်)

ယောနကဥပါဟနာ (ထီ) [ယောနက + ဥပါဟနာ] ယောနတိုင်းဥ် ဖြစ်သော – ယောနကိုင်းသားဘို့ ပြုလုပ်အပ်သော–ဖိနပ်၊ ယောနကိုင်းဖိနပ်။ ပဋ္ဌဒ္ဓါဘိ ယောနကဥပါဟနာ ဝုဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄။ ဝိ၊သင်္ခ၊၁။ ၄၅။ ဌာ၅။(ပန်းသေးခြေတုံ့။ ၎င်း၊သျှ။ ရွှေဥမင်)

ယောနကဝိသယ (ပု) [ယောနက+ဝိသယ] ယောနကလောက–ကြည့်။ယောနကဝိသယတော စေဘိယဝန္ဓကာ...ဝါဒ္ဒ၊၄။၁၇၅။ ယောနကဝိသယတောဘိ ယောနကလောကတော။ ပါစိတ်၊ယော။၅၇၀။

ယောနကသတ (န) [ယောနက+သတ] ယောန–ယောနက–တိုင်းသားအမတ်တစ်ဦး။ အထခေါ် မိလိန္ဒေါ ရာဇာ ပဉ္ဆမတ္တေဟိ (ပဉ္ဆဟိ) ယောနကသတေဟိ ပရိဝုတော....။ မိလိန္ဒ။၄၊ ၁၀၊၂၁။

ယောနကသုခုမာလိနီ (ထီ) [ယောနကာ+သုခုမာလိနီ] နှုးညံ့–သိမ်မွေ့–သော–ယောန–ယောနက–တိုင်းသူ (အမျိုးသမီး)၊ ယောန–ယောနက–တိုင်း–နှံ့ငင်–ဦးမွေးဖွား သော–လျှင်–မွေးဖွားရာ–ရှိသော–နှုးညံ့–သိမ်မွေ့–သည့် အမျိုးသမီး။ တံကိ မညသိ မဟာရာဇ ယာ တာ သန္တိ ယောနကသုခုမာလိနိယောပိ....။ မိလိန္ဒ။၆၉၃။

ယောနိ (ထီ၊ပု) [ယု+နိ။ ယဝန္တိ သတ္တာ အနေန ဇကိဘာဝံ ဂစ္ဆန္တိ ယောနိ။ ဘဂံ, အဏ္ဍဇာဒိယောနိ ၈။ ဏ္ဍာဒိ။၁၁၃။ ယောနိ၏ ဝိဂ္ဂဟကို သာရတ္ထ၊ ၂။၁၇။ ဒီ-ဋ္ဌီ၊၃။၂၄၂။ မာဋ္ဌီ၊ ၂။၂၉။ မာဋ္ဌီ၊၃။၃၇၂။ သံဋ္ဌီ၊ ၂။၂၁၉။ အံဋ္ဌီ၊ ၂။၈၅၊၃၁၃။ အံဋ္ဌီ၊၃။၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃၀၃။ နေတ္တိဋ္ဌီ။၈၁။ ဝိဘာဝိနီ။၁၆၂။ နီတိ၊ ဓာတု။၁၃၁။ ဓ၊နိ-ဋ္ဌီ။၁၅၂-၄။ တ္ထိဋ္ဌသည်း ကြည့်။ ယောနိ–သံ။ ဇောကိ–ပြာ။] (၁) (က) ခန္ဓာအပို့အစု၊ ခန္ဓာအစု။ (ခ) ဇာတ်၊ အမျိုး။ (ဂ) ခတ္တိယ စသော အမျိုး (အမျိုးလေးပါး)။ (ဃ) ပဏ္ဍားမျိုး။ (င) တိရစ္ဆာန်မျိုး။ (စ) ကျွန်လေးမျိုး။ (ဆ) သယံဒါသကျွန်မျိုး။ (ဇ) ပဋိသန္ဓေ။ (ဈ) အတ္တဘော။ (၂) (က) အခြေကြောင်း။ (ခ) တစ်ပါးသော အပ္ပံရှိ– ကောန်ဖြစ်– မချုတ်မယွင်း– သော အကြောင်း။ (ဂ) အစီအရင်၊ နည်းလမ်း၊ အကြောင်း၊ (အစီအရင် – နည်းလမ်း– အကြောင်း – မှန်၊ သင့်သော – အစီအရင် – နည်းလမ်း–အကြောင်း)။ (ဃ) အသင့်ဖြစ်– အလျော်ဖြစ်– သင့်လျော်– မဖောက်မပြန်– မှန်ကန်– သော–ညာဏ်, ပညာ။ (၄) မိန်းမ ပဿာဝမဂ်၊ မိန်းမအင်္ဂါဇာတ်၊ မိန်းမကိုယ်။

(၁) (က) ခန္ဓာအဖို့အစု။ ယောနိယော (ဒီ၊၃။၁၉၂)တိ ကောဋ္ဌာသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၆။ ယဝန္တိ တာဟိ သတ္တာ အမိဿိတာပိ သမာန-ဇာတိကတ္တာ မိဿိတာ ဝိယ ဟောန္တိတိ ယောနိယော၊ တာ ပန ဒွတ္တေ၁ အဏ္ဍဇဒိ-ဉ္ပဗ္ဗတ္တိဋ္ဌာနဝိသိဋ္ဌာ ခန္ဓာနံ ဘာဂသော ပဝတ္တိ ဝိသေသောတိ အာဟ “ယောနိသဒ္ဒေတိ ကောဋ္ဌာသော”တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၂။ ယောနီ (မ၊ဋ၊၁၀၅)တိ ခန္ဓကောဋ္ဌာသော ပိ ကာရဏာသော ပိ ပဿာဝမဂ္ဂေ သော ပိ နာမံ။ “စတသော နာဂယောနိယော စတသော သုပဏ္ဏယောနိ-ယော”တိ ဧတ္ထ ဟိ ခန္ဓကောဋ္ဌာသော ယော-နီနာမ....ဣဓ ပန ခန္ဓကောဋ္ဌာသော ယော-နီတိ အဓိပ္ပေတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၊ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ။၁၀၇၊)

(ခ) ဇာတ်၊ အမျိုး။ ဗလာဟကယောနိမှိ (အဘ၊၁။၄၆၃) ဗလာဟကဇာတိယံ။ အဘ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၇။ ယံယံ ယောနိ(အဘ၊၁။၆၄)န္တိ မနုဿ-ယောနိအာဒိသု ယံယံ ဇာတိ်ံ။ အဘ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂။ ဇလာဇုဇာဃ ဓေရိသ ယောနိယာ ဥပ္ပဇ္ဇာဟိတိ။ မိလိန္ဒ။၁၃၀။ ယောနိတိစေတ္ထ ဇာတိ အဓိပ္ပေတာ။ ဝိမတိ၊၁။၁၁၆။ ယောနိ-သိဒ္ဓ(က)လည်းကြည့်။ (ဂ) ခတ္တိယစသော အမျိုး (အမျိုးလေးပါး)။ ယောနိဇ (၂) ကြည့်။ (ဃ)ပဏ္ဍားမျိုး။ ယောနိဇ(၃)(ခ) ကြည့်။ (င) တိရစ္ဆာန်မျိုး။ ယောနိမညတရ (အံ၊၂။၁၁၁)န္တိ ကေတ်ရစ္ဆာနယောနိ်ံ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၁၆။ (စ) (ဆ) ကျွန်လေးမျိုး၊ သယံ ဒါသကျွန်မျိုး။ အ၌ဟိ ယောနိတော အဟ်ပ်ိ

ယောနိဒေါသ (ပု) [ယောနိ+ဒေါသ] ပဿာဝမဂ်–အင်္ဂါဇာတ်–၌ ဖြစ်သောအပြစ် (အနာ ရောဂါ စသည်)။ (၂) အမျိုးဇာတ်၌ အပြစ် (အမျိုးတစ်ပါးနှင့် ရောနှောခြင်း)။ (၁) ကထာ ယဿ သန္ဆကတ္တာ ဝါ ယောနိဒေါသ-ဝသေန ဝါ ဒုက္ခာ အသာတာ ဝေဒနာ....။ ဝင်ရ။၈၆။ (၂) ယောနိဒေါသာဘာဝ-ကြည့်။

ယောနိဒေါသာဘာဝ (ပု) [ယောနိဒေါသ+အဘာဝ] အမျိုးဇာတ်၌ – အမျိုးဇာတ် အားဖြင့်–အပြစ်ဒေါသ မရှိခြင်း။ "ဥဘတော ။ပ။ ပိတး မဟယုဂါ"တိ ဇတေန ပြာပ္ပဏ္ဏ (တဿ)ယောန်ဒေါသာဘာဝေါ ဒဿိတော။ သာရတ္ထ၊၃။၉၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ဥ၁၄၊ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၂၀၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။)

ယောနိဒ္ဓယ (န) [ယောနိ+ဒ္ဓယ] (သံသေဒဇ, ဩပပါတိက) ယောနိ – ခန္ဓာအဖို့အစု – နှစ်ပါး အပေါင်း။ .... ယောနိဒ္ဓယဝသေန ယောဇိယတိ။ အနုဋီ၊၂။၁၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၈။ (–အနုဋီ၊၂။၁၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၀၉။)

ယောနိပဒေသ (ပု) [ယောနိ+ပဒေသ] ယောနိ–ပဿာဝမဂ်–အရပ်။ အလင်္ကေါ ဟုတ္တာတိ ဂဇ္ဈာသယော, ယောနိပဒေသေ စ ကတ္ထစိ အသင်္ကေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၊ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၉။

ယောနိပမုခသတသဟဿ (န) [ယောနိ+ပမုခ+သတ+သဟဿ] ပြခန်း–မြတ်–သော–ယောနိ – အမျိုးဇာတ် – တို့၏ တစ်သိန်း။ စုဒ္ဒသ ခေါ ပနိမာနိ ယောနိပမုခသတ-သဟဿာနိ။ ဒီ၊၁။၅၀။ မ၊၂။၁၈၆။ သံ၊၂။ ၁၇၃။ ယောနိပမုခသတသဟဿာနီတိ ပမုခ-ယောနိနံ ဥတ္တမယောနီနံ စုဒ္ဒသသတ-သဟဿာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ ပမုခယောနီနန္တိ မနုဿေသု ခတ္တိယဗြာဟ္မဏာဒိဝသေန, တိရစ္ဆာနာဒိသု သီဟဗျဂ္ဃါဒိ၁သေန ပခာနယောနီနံ၊ ပခာ-နတာ စေတ္ထ ဥတ္တမတာ။ တေနာဟ "ဥက္ကမ-ယောနိန"န္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ။၄၁၊ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။) ပါဋိတ္ထံ၌ စုဒ္ဒသ-နှင့်-သတသဟဿ ကား ဂုဏ်ကသချံာဖြစ်၍ အဋ္ဌကထာတို့၌ စုဒ္ဒသသဒ္ဒ သဟဿာနိ-ဟု သချံာသဒ္ဒါနှစ်ခုကို ယှဉ်စပ်ရှိ ဖွင့်သည်။ (သတသဟဿသဒ္ဒါသည် သ္ဘာဝည်းသက်သက် ဖြစ်မူ တစ်သိန်းကိုသာ ဟောသည်။)

ယောနိမဂ္ဂ (ပု) [ယောနိ+မဂ္ဂ] (အမိ၏) ပဿာဝမဂ်လမ်း၊ အင်္ဂါဇာတ်။ ယထာ ဒါမည္ပိ သတ္တာ ယောနိမဂ္ဂေ လဂ္ဂန္တာ ဘဂ္ဂ-ဝိဘဂ္ဂါ နိက္ခမန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၃၁။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၆၁။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၆။)

ယောနိမုခ (န) [ယောနိ + မုခ] (အမိ၏) ပဿာဝမဂ်၀၊ အင်္ဂါဇာတ်၀၊ အင်္ဂါဇာတ်လမ်းကြောင်း။ ယောနိမုခေ ခိတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၆၉။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၉။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။)

ယောနိမုခါဘိမုခ (တိ) [ယောနိမုခ+အဘိမုခ] (အမိ၏) ပဿာဝမဂ်၀ – အင်္ဂါဇာတ်၀ – အင်္ဂါဇာတ်လမ်းကြောင်း–သို့–ရှေးရှု–တည့်တည့်ဖြစ်–သော။ ဂဇ္ဈော ဟိ....အဓောသိရော (အဓောသိသော) ဟုတ္တာ ယောနိမုခါဘိ-မုခေါ ဟောဘိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၈။ မ၊ဋီ၊၃။ ၁၅၆။

ယောနိမူလက (တိ) [ယောနိ+မူလ+က] (အဏ္ဏဇ စသော) အမျိုးဇာတ်–ယောနိ–လျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော။ ယောနိမူလ-ကော တေသံ စိတ္တဘာဝေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၃။

ယောနိဝသ (ပု)[ယောနိ+ဝသ] (၁)အကြောင်း၏အစွမ်း။ (၂) (အဏ္ဏဇစသော) အမျိုး ဇာတ်–ယောနိ–၏–အစွမ်း–သတ္တိ။(၃) ပဋိ

သန္ဓေ၏–အစွမ်း–သတ္တိ။(၁).... ဂဗ္ဘာဝက္ကန္တိ ဟောတိ ကပ္ပဝသေန ယောနိဝသေန ကုလဝသေန အာယာစနဝသေန။ မိလိန္ဒ။၁၃၀။ (အကြောင်း၏အစွမ်း။ဂုဏ်းသျှ။ ဘဝယောနိ၏ အစွမ်း။ ဂုဏ်းမြန် (ဆဋ္ဌ)။) (၂) တေသု "အဏ္ဏာနာဂါ"တိ အာဒိနာ ယောနိဝသေန ....။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃၇။ "ဇနနံ ဇာတီ"တိ အာဒိ အာယတနဝသေန, ယောနိဝသေန စ .... ဇာတိ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၃၇။ (–မ၊ဋီ၊၁။၃၁၇။) (၃) ယောနိဝသေန သြပပါတိကာန (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၄) နှစ် စေတ္ထသံသေဒဇယောနိကာပိ ပရိပုဏ္ဏာယတနဘာဝေန သြပပါတိကသင်္ခေပံ ကတ္တာ ဝုတ္တာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ မူလဋီ၊၂။၁၃၅။

ယောနိဝသေသ (ပု) [ယောနိ+ဝိသေသ] (က) (အဏ္ဏဇသော) ထူးသော–အမျိုးဇာတ်–ယောနိ၊ ယောနိအထူး။ (ခ) (ခန္ဓာအဖို့ အစု ဟူသော) ထူးသော– အမျိုးဇာတ်–ယောနိ၊ ယောနိအထူး။ (က) ယောနိ• ဥပနေတိ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၉) တိ တံတံ အဏ္ဏဇာဒိဘေဒံ ယောနိဝိသေသံ ပါပေတိ။သံ၊ဋီ၊ ၂။၂၅၃။ (ခ) အာဒိသဒ္ဒေန ယောနိဝိသေသော....ဂဟိတော။ အနုဋီ၊၂။၁၄၂။

ယောနိသမ္ပဋိပါဒန (န) [ယောနိ+သမ္ပဋိပါဒန] (အဏ္ဏဇသော) အမျိုးဇာတ်–ယောနိ–ကို –သို့–ပြီးစေ–ရောက်စေ–ဝါတ်သည်၏အဖြစ် –ခြင်း။ ဧဝံ ယောနိသမ္ပဋိပါဒနတောပိဿ ဥက္ခိတ္တာသိကာဓကသဒိသတာ ဥဝဒိတဗ္ဗာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။(ဖ)၂။(–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၆၂။)

ယောနိသမ္ဗန္ဓ (တိ) [ယောနိ+သမ္ဗန္ဓ] (၁) ယောနိ–အင်္ဂါဇာတ်–နှင့် –စပ်– ဆက်စပ်–ဆက်သွယ်–သော၊သူ။ (ပု) (၂) ယောနိ–အင်္ဂါဇာတ်–နှင့်– စပ်–ဆက်စပ်–ဆက်သွယ် –ခြင်း။ (၁) ယောနိသမ္ဗန္ဓာ ဝါ သာလောဟိတာ။ တေနာဟ "ဘာတိဘဂိနိမာတုလာဒယော" တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၃၃။ (ပု) (၂) သာလောဟိတောတိ သမာနလောဟိတော ယောနိသမ္ဗန္ဓေန သမ္ဗန္ဓော၊ ဉာတကောတိ အတ္ထော။ ပေထ၊ဋ္ဌ။၂၀၅။ သာလောဟိတာတိ ယောနိသမ္ဗန္ဓဝသေန။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၂။

ယောနိသိဒ္ဓ (တိ) [ယောနိ+သိဒ္ဓ] (အဏ္ဏဇသော) အမျိုးဇာတ်ဖြင့် ပြီးသော။ ဣဒံ ယောနိသိဒ္ဓံ စေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၁။ ဝိမတိ၊၁။၁၁၄။ ယောနိသိဒ္ဓန္တိ.... ဇာတိသိဒ္ဓန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၃၄။ (–ဝိမတိ၊၁။၁၁၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၂၄။)ယောနိသိဒ္ဓါ ဣမေ သတ္တာ နာနာဝဏ္ဏာ ဟောန္တိတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၅။(–၂၉၇။) ဣတော် ယောနိသိဒ္ဓါ စိတ္တဘာဝေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၉။

ယောနိသော၁ (ထိ၊ပု) [ယောနိ+သော။ရူ။ ၄၂၀။ နိတိ၊သုတ္တ။၈၃၈။] အသင့်အား‌ဖြင့်၊ သင့်သော – အစီအရင် – နည်းလမ်း – အကြောင်း–အား‌ဖြင့်၊ အစီအရင်–နည်းလမ်း –အကြောင်း–မှန်အား‌ဖြင့်။ယောနိ(၂)(ဂ) ကြည့်။

ယောနိသော၂ (ထိ၊ပု) [ယောနိသော + မန်သိကာရ။ နောက်ပုဒ်ကြေ။ယောနိ၏သ်–သံ။] (၁) အသင့်အား‌ဖြင့်– သင့်လျော်စွာ–နှလုံးသွင်းခြင်း။ (၂)ယောနိသောမနသိကာရပုဒ်။ (၁) တိတ္ထဝါသေန ယောနိသော။ မိလိန္ဒ။ ၁၀၀။ (အထက်စုဏ္ဏိယနှင့်စပ်ကြည့်)။ (၂) "ယောနိသော အယောနိသော"တိ ဣမေဟိ တာဝ ဒ္ဝီဟိ ပဒေဟိ အာဗဒ္ဓံ ဟောတိ ဥပရိ သကလသုတ္တံ။မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၇။ တတ္ထ မနသိကာရပဒံ ဒ္ဝိန္နံ သာဓာရဏန္တိ အဓိပ္ပါယေန "ယောနိသော အယောနိသောတိ ဣမေဟိ တာဝ ဒ္ဝီဟိ ပဒေဟီ"တိ ဝုတ္တံ။ ယောနိသောတိ ဟိ ယောနိသောမနသိကာရော။ မ၊ဋီ၊၁။၁၅၀။]

ယောနိသော၇ (ထီးပု) [ကေဒေသဝေါဟာရ-နယ](၁)(သူရိယ-ကေဓမ္မ-ဒုတိယကေဓမ္မ-ပေယျာလဝဂ်-လာ) ယောနိသောမနသိကာရ သမ္ဘဒါသုတ် ဖွ.သုတ်။ (ယောနိသောမနသိကာရသမ္ဘဒါသုတ္တ-ကြည့်)။ (၂) အယောနိသော မနသိကာရသုတ်နှင့် ယောနိသောမန သိကာရသုတ်(အယောနိသောမနသိကာရသု ဉ္ဇ ယောနိသောမနသိကာရသုတ္တတို့-ကြွင်း။) (၁) ယောနိသော ဘဝတိ သတ္တာမံ။ သံ၊၃။၂၅၊၂၇၊၃၀။ (၂) ဒွေ ယောနိသော စ ဗုဒ္ဓိ စ။ သံ၊၃။၈၆။

ယောနိသောပဓာန (န) [ယောနိသော+ပဓာန] (၁) အသင့်အားဖြင့်-အားထုတ်-လုံ့လပြု-ခြင်း၊အစီအရင်-နည်းလမ်း-အကြောင်း-မှန်အားဖြင့်-အားထုတ်- လုံ့လပြု-ခြင်း (ဝိရိယ)။ (၂) အသင့်အားဖြင့်အားထုတ်ကြောင်း-လုံ့လ-ဝီရိယ။ (၁) သံဝိဂ္ဂဿ စ ယောနိသောပဓာန (ဒီ၊၃။၁၇၉။အဘိ၊ဓ။၁၆)နွှဲ့ ဇဝံ သံဝေဂဇာတဿ ဥပါယပ္ပဓာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။ ယောနိသောပဓာနေနာ (ဣတိဝုတ်။၂၁၆)တိ ဥပါယပဓာနေန၊ သမ္မာဝါယာမေနာတိ အတ္ထော။ ဣတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၁၀။(-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၅။အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၆။) (၂) သမ္မပ္ပဓာနာတိ ကာရဏပ္ပဓာနာ ဥပါယပ္ပမာနာ ယောနိသောပဓာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၆။ သမ္မာသဒ္ဒဿ ဥပါယယောနိသောအတ္ထဒီပကတံ သန္ဓာယ"ဥပါယပ္ပဓာနာ ယောနိသောပဓာနာ"တိ ဝုတ္တံ။ မူလဋ္ဌီ၊၂။ ၁၆၂။ သမ္မာသဒ္ဒဿ ဝါ ယောနိသော အတ္ထဒီပကတံ သန္ဓာယ "ယောနိသော ပဓာနေ"တိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၁၅။ (ဣန္ဒြိယကာအရ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၈-၌ သမ္မပ္ပဓာနေတိ ဥပါယပဓာနေ ယောနိသောပဓာနေ-ဟု ပါဠိရှိသင့်သည်။ အာဇာဉ်ပါအဋ္ဌကထာ၌ဣကာတို့နှင့် ယှဉ်ကြည့်။)

ယောနိသောမနသိကာရ (တိ) [ယောနိသော+မနသိကာရ။ယောနိဇောမနသိကာရ-သဏ္ဌာပိဋ္ဌက။] (၁) သင့်- သင့်လျော်- မှန်ကန်-သော- အကြောင်း-နည်းလမ်း-အားဖြင့်-(အကြောင်း- နည်းလမ်း - မှန်အားဖြင့်) ဖြစ်သော နှလုံးသွင်းခြင်းရှိသော (ပညာ)။ (ပု)(၂)(သစ္စာလေးပါးကိုသိခြင်းအား)သင့်သော-သင့်လျော်သော- အသင့်-အလျော်-အားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း (ဘဝင်စိတ်ကိုလည်စေတတ်သော-အာဝဇ္ဇန်း-မနောဒ္ဓါရိကဇော-စိတ်)။ (၃) သင့်-သင့်လျော်-မှန်ကန်-သော- အကြောင်း- နည်းလမ်း-အားဖြင့်-(အကြောင်း- နည်းလမ်း- မှန်အားဖြင့်)နှလုံးသွင်းခြင်း(အနိစ္စ,ဒုက္ခ,အနတ္တအသုဘ-ဟု-အားဖြင့်-နှလုံးသွင်း-ရှုမှတ်-ခြင်း။) (၄) သင့်- သင့်လျော်- မှန်ကန်-သော-အကြောင်း-နည်းလမ်း-အားဖြင့်-(အကြောင်း- နည်းလမ်း- မှန်အားဖြင့်)-နှလုံးသွင်းရာ (အခါ,ကာလ)

(၁) ပစ္စတ္တ-သမုဋ္ဌိတာ ယောနိသောမနသိကာရာ စိန္တာမယီ ပညာ။နေတ္တိ။၈။(ပု)(၂) သော အရိယဓမ္မဿဝနံ အာဂမ္မ ယောနိသောမနသိကာရံ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ အသံသဋ္ဌော ဝိဟရတိ။ ဒီ၊၂။၁၇၃။ (-မ၊၁။၉)။ ယောနိသောမနသိကာရော နာမ....သစ္စာနုလောမိကေနဝါ စိတ္တဿ အာဝဇ္ဇနာ အန္ဓာဝဇ္ဇနာ အာဘောဂေါ သမန္နာဟာရော မနသိကာရော၊ အယံ ဝုစ္စတိ ယောနိသော မနသိကာရောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆။ သစ္စာနုလောမိကေန ဝါ တံ သစ္စာတိသမယဿ အနုလောမန (အနုလောမ) ဝသေန။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၁၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၄၉။ (၃) ယောနိသောမနသိကာရာ (ဒီ၊၂။၂၆။ သံ၊၁။၂၄၆)တိ ဥပါယမနသိကာရေန ပထမနသိကာရေန (:...ကာရာ)။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။ ဥပါယမနသိကာရာတိ ဥပါယေန မနသိကရဏာ-

တော မနသိကာရဿ ပဝတ္တနတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၈။ ဥပါယမနသိကာရေနာတိ ဥပါယေန ဝိဓိနာ ဉာယေန မနသိကာရေန ပထေန မနသိကာရဿ ပဝတ္တနတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃။ ပစ္စတ္တံ ယောနိသောမနသိကာရာ (ဒီ၊၃။၈၉) တိ အတ္တနော ဥပါယမနသိကာရေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၇။ အတ္တနော ဥပါယမနသိကာရေနာတိ အတ္တနိ သမ္ဘူတေန ပထမနသိကာရေန ဘာဝနာမနသိကာရေန။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၇။(စတ္တာရိ သောတာပတ္တိယင်္ဂါနိ) သပ္ပုရိသသံသေဝေါ သဒ္ဓမ္မဿဝနံ ယောနိသောမနသိကာရော ဓမ္မာနုဓမ္မပ္ပဋိပတ္တိ။ ဒီ၊၃။၁၉၀။ သံ၊၃။၃၅၄၊ ၃၅၉။ အံ၊၁။၅၆၇–၈။ ပဋိသံ။၃၇၀–၁။ ယောနိသောမနသိကာရောတိ အနိစ္စာဒိဝသေန မနသိကာရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၃။ ယောနိသောမနသိကာရောတိ သုတာနံ ဓမ္မာနံ အတ္ထူပပရိက္ခာဝသေန ဥပါယေန မနသိကာရော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၉။ ယောနိသောမနသိကာရော နာမ ဥပါယမန သိကာရော ပထမနသိကာရော၊ အနိစ္စေ အနိစ္စန္တိ,ဒုက္ခေ ဒုက္ခန္တိ, အနတ္တနိ အနတ္တာတိ အသုဘေ အသုဘန္တိ .... မနသိကာရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၆။ (–၃၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆၊ ၂၈၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၇။) ဥပါယမနသိကာရောတိ ကုသလဓမ္မပ္ပဝတ္တိယာ ကာရဏဘူတော မနသိကာရော။ ပထမနသိကာရောတိ တဿာ ဧဝ မဂ္ဂဘာဝေါ မနသိကာရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ (၄)ယောနိသောမနသိကာရ ကာလ–ကြည့်။

ယောနိသောမနသိကာရ၌ မှတ်သားဖွယ်။

မာတိကာ (ဆောင်းစဉ်)

(၁) တရားကိုယ်၊ (၂) အမျိုးအစား (အပြား)၊ (၃) ရှင်းလင်းချက်၊ (၄) လူသားတို့အား ကျေးဇူးများပုံ၊ (၅) ရဟန်းအလုပ်၆-မျိုးတွင် ပါဝင်ပုံ၊ (၆) ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်များ မစွန့်သင့်ပုံ၊ (၇) ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်များ ယောနိသောမနသိကာရဖြင့် သိက္ခာသုံးပါး ရဟန်းတရားကို စောင့်ရှောက်သင့်ပုံ၊ (၈) ဗောဇ္ဈင်တရား၏ အကြောင်းဖြစ်ပုံ၊ (၉) အရဏ်ရောင်နှင့် တူပုံ၊ (၁၀) ပါမောဇ္ဇသော အကျိုးတရားကိုးပါး ရနိုင်ပုံ၊ (၁၁) ဖိုလ်လေးပါးနှင့် ပညာ တစ်ဆယ့်ခြောက်မျိုး ရနိုင်ပုံ၊ (၁၂) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဝဋ်တရား ကင်းပြတ်ကြောင်းဖြစ်ပုံ။

ပဒဘာဇနီ (အကျယ်)

(၁) ဧ ဝံ နိသော မနသိကာရ (= သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–စွာ နှလုံးသွင်းခြင်း) ဟူသည် အနုသယကိန်းသော သေက္ခပုထုဇဉ်ဘိုသန္တာန်၌ ခြောက်ဒွါရအား အာရုံခြောက်ပါးထင်ခြင်းသို့ရောက်သည့်အခါ သင့်တင့်လျောက်ပတ် ကောင်းမြတ်သော အရပ်ဒေသ၌ နေထိုင်ရခြင်း စသည်တို့နှင့် ပြည့်စုံသောကြောင့် ကုသိုလ် တရားတို့၏ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ဘဝင်စိတ်ကိုလည်စေ၍ ဖြစ်ပေါ် လာသော အာဝဇ္ဇန်းစိတ် ဖြစ်သည်၊ (သို့သော် အာဝဇ္ဇန်းစိတ် အားလုံးသည် ယောနိသော မနသိကာရ မည်သည့်မဟုတ်ပေ)။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၇၅ ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၀၂။ (တနည်း) အာဝဇ္ဇန်းစိတ်၏ အကြောင်းဖြစ်၍ ယင်းအာဝဇ္ဇန်းစိတ်၏ ရှေးဦးဖြစ်သော မနောဒွါရိကဇော စိတ်သည် ဖလူပဓာအားဖြင့် ယောနိသော မနသိကာရမည်၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၁၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၄၉။ (၂) ယောနိသောမနသိကာရသည် — (က) အနိစ္စဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး၌ အနိစ္စဟု နှလုံးသွင်းခြင်း၊ (ခ) ဒုက္ခဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး၌ ဒုက္ခဟု နှလုံးသွင်းခြင်း၊ (ဂ) အနတ္တဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး၌ အနတ္တဟု နှလုံးသွင်းခြင်း၊ (ဃ) အသုဘဖြစ်သော ခန္ဓာငါးပါး၌

ပေါ် ပေါက်လာရသည်။ ယင်း ယောနိသော-
မနသိကာရနှင့် ပြည့်စုံသူသည် အမျှင်ပုဏ္ဏ
ထေရ်မြတ်ကဲ့သို့ မိမိကို သတ်သူဌေးလည်း
အပြစ် မမြင် ကျေးဇူးတင်ပေလိမ့်မည်။
ထို့ကြောင့် ယောနိသောမနသိကာရသည်
လူသားတို့အား အလွန်ကျေးဇူးများသော
တရားဖြစ်ပေသည်။ မ၊၃။၃၁-၃။ အံ၊၁။၁၂-
၅၆။ (၅) ယောနိသောမနသိကာရသည်—
(က) သခါရတရားတို့ကို – သုံးဆပ် – ရှု –
ဆင်ခြင်–ခြင်း၊ (ခ) သင့်လျော်–လျောက်
ပတ်–စွာ နှလုံးသွင်းခြင်း၊ (ဂ) သတိပဋ္ဌာန်
တရားတို့ကို – အဖန်ဖန်–အထပ်ထပ်–ရှုခြင်း၊
(ဃ) အာရုံ အထူတ်အမြတ်ကို – ယူ –
လက်ဆုပ်လက်ကိုင် ပြုထား – ခြင်း၊ (ဃ)
ကိလေသာနှင့် စစ်တိုက်ခြင်း၊ (စ) အရဟတ္တ
ဖိုလ်ဟူသော မိမိအကျိုးအတွက် လုံ့လ
ကြိုးကုတ် အားထုတ်ခြင်းဟူသော ရဟန်း
တော်တို့ မချွတ်ယွင်းလုပ်သင့်သော အလုပ်
၆-မျိုးတွင် ပါဝင်သောတရား ဖြစ်သည်။
မိလိန္ဒ။၁၇၇။ ကြက်သည် ခဲ့တုတ်စသည်တို့ဖြင့်
ပစ်ခတ်သော်လည်း မိမိအိမ် (နေရာအရပ်)ကို
မစွန့်သကဲ့သို့၊ ထို့အတူ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည်
အဝတ်သင်္ကန်း ချုပ်ခြင်းစသော အလုပ်ကိစ္စ
များကို ပြုလုပ်ဆဲပင်ဖြစ်သော်လည်း မိမိအိမ်
သဖွယ်ဖြစ်သည့် ယောနိသော မနသိကာရကို
မစွန့်သင့်ပေ။ သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–စွာ
နှလုံးသွင်းလျက်သာ အလုပ်ကိစ္စကို ပြုလုပ်
သင့်ပေသည်။ မိလိန္ဒ။၃၅၀။ (၆) စက္ကဝါဏ်
ဌာန်သည် အသက်ဆုံးသည့် တိုင်အောင်
အဖော်ကို မစွန့်သကဲ့သို့ ထို့အတူ ယောဂီ
ပုဂ္ဂိုလ်သည် အဖော်ကောင်းသဖွယ်ဖြစ်သည့်
ယောနိသောမနသိကာရကို အသက်ဆုံးသည့်
တိုင်အောင် မစွန့်သင့်ပေ။ အဖော်ကောင်း
သဖွယ်ဖြစ်သည့် ယောနိသောမနသိကာရနှင့်
အမြဲတစေ အတူတကွ နေထိုင်သင့်ပေသည်။
မိလိန္ဒ။၃၀၆။ (၇) မိုးသည် ဥတုကြောင့်

အသုဘဟု နှလုံးသွင်းခြင်း၊ ဤသို့(၄)မျိုး
ရှိသည်။ ဒီ၊၂၊၂။၃၆၈။ မ၊၃၊၁။၂၀၆။ အံ၊၃၊
၁။၃၆။ အဘိ၊၃၊၂။၂၇၇။ ဒီ၊၃၊၂။၃၁၆။
မ၊၃၊၁။၃၇၃။ အံ၊၃၊၁။၀၃။ မူလ၃၊၂။၁၅၀။
(တနည်း) ဃခင်(၄)မျိုး၌ သစ္စာဓလေးပါးကို
သိခြင်းအား သင့်လျော်သောအားဖြင့် နှလုံး
သွင်းခြင်းကိုထည့်၍ ယောနိသောမနသိကာရ
(၅)မျိုးရှိသည်။ ဒီ၊၃၊၂။၂၆၆။ မ၊၃၊၁။၆၆။
(၃) နာဟံ ဘိက္ခဝေ အညံ ကေဓမ္မမ္မိ သမနု-
ပဿာမိ၊ ယေန အနုပ္ပန္နာ ဝါ ကုသလာ ဓမ္မာ
ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ ဥပ္ပန္နာ ဝါ အကုသလာ ဓမ္မာ ပရိ-
ဟာယန္တိ၊ ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ ယောနိသော
မနသိကာရော။ အံ၊၁။၁၂။ (တဒေတံ
ကုသလံ) ယောနိသောမနသိကာရ ပဗန္ဓာနံ။
အဘိ၊၃၊၁။၁၀၅။ အဘိ၊၀တာရ။၂။ ဤပါဠိ,
အဋ္ဌကထာတို့အရ ယောနိသော မနသိကာရ
သည် အလုံးစုံသော ကာမာဝစရကုသိုလ်၏ နီး
သော ဆကြောင်းဖြစ်ကြောင်းထင်ရှားသည်၊
ထို့ကြောင့် ယခင်အဋ္ဌကထာ, ဋီကာတို့၌
ဖော်ပြဖန်များသော ယောနိသောမနသိကာရ
(၄)မျိုး (၅)မျိုးသည် အထူတ်အထိပ်သို့
ရောက်သော ယောနိသောမနသိကာရ
အတွက်သာ ဖြစ်သည်ဟု ယူဆသင့်သည်။
(၄) ယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်သည်
ရှိသော် အကျော်အစောမဲ့ခြင်း, စည်းစိမ်ဥစ္စာ
မရခြင်း, စည်းစိမ်ဥစ္စာ ဆုတ်ယုတ်ပျက်စီးခြင်း,
ရာထူးဌာနန္တရ မရရှိခြင်း, ရာထူးဌာနန္တရမှ
လျော့ကျခြင်း, မင်းပြစ် မင်းဒဏ်သင့်ခြင်း
စသော အနိဋ္ဌဂုဏ် ဒုက္ခဝေဒနာအမျိုးမျိုးကို
ဖြစ်စေတတ်သည့် အကုသိုလ်တရားများ
ဆုတ်ယုတ်ပျက်စီး၍ ထင်ပေါ် ကျော်စောခြင်း
စည်းစိမ်ဥစ္စာ ရရှိခြင်း, စည်းစိမ်ဥစ္စာ
တိုးတက်ပြုပြင်ပွား – တည်မြဲ – ခြင်း, ရာထူး
ဌာနန္တရ ရရှိခြင်း, မင်းပြစ်မင်းဒဏ် မသင့်ခြင်း
စသော စည်းစိမ်ချမ်းသာအမျိုးမျိုးကို ဖြစ်စေ
တတ်သည့် ကုသိုလ်တရားများ ဖြစ်ထွန်း

(၆) ယထာဘူတဉာဏသန = ဟုတ်မှန်စွာ မြင်ခြင်း၊ (၇) နိက္ကဓါ = ငြီးငွေ့ခြင်း၊ (၈) ဝိရာဂ = အရိယမဂ်၊ (၉) ဝိမုတ္တိ = အင်္ဃဖိုလ်၊ ဤတရားကိုးမျိုးကို ရရှိနိုင်သည်။ ဒီ၊၃။ ၂၅၂။ ပဋိသံ။၁၃။ (ပါမောဇ္ဇစသည်၏ တရားကိုယ်ကို– ဝိ၊၄၊၄။ ၂၀၈။ ပဋိသံ၊၄၊၁။ ၂၇၄–၅။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၃–စသည်တို့၌ ကြည့်။)(၁၁) ယောနိသောမနသိကာရကိုပွားများစေသော သူသည် သောဘာပတ္တိဖိုလ်စသော ဖိုလ်လေးပါးကို ရနိုင်သည့်ပြင် ပညာတစ်ဆယ့်ခြောက်မျိုးကိုလည်း ရရှိနိုင်သည်။ သံ၊၃။၁၅၉–၆၁။ ပဋိသံ။၃၇၀–၇၁။ (၁) ယောနိသော မနသိကာရသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဝဋ်တရား–ကင်းပြတ်–ချုပ်ငြိမ်း–ပျက် စီးရခြင်း၏အကြောင်းရင်း ဖြစ်သည်။ အဘယ်သို့ ဖြစ်သနည်းဟူမူ–ယင်း ယောနိသောမနသိကာရ ပွားများတိုးတက်လာသည့်အခါ သမ္မာဒိဋ္ဌိအမှူးရှိသော မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး ဖြစ်ပေါ်လာရသည်။ ၎င်းမဂ္ဂင်ရှစ်ပါးအနက်သမ္မာဒိဋ္ဌိဟူသည် ဝိဇ္ဇာ = ဏလင်းခတ်ဖြစ်သည်။ ယင်းသမ္မာဒိဋ္ဌိဟူသော ဝိဇ္ဇာအလင်းခတ် ဖြစ်ပေါ်မှုကြောင့် အဝိဇ္ဇာ = (အမှောင်ခတ်) ချုပ်–ငြိမ်း–ကွယ်ပျောက်–ပျက်စီး–ရသည်။ အဝိဇ္ဇာ (= အမှောင်ခတ်) ချုပ်–ငြိမ်း–ကွယ်ပျောက်–ပျက်စီး–မှုကြောင့် သင်္ခါရ (= ပြုပြင်–စီရင်–ဖန်တီး–ရမှု) ချုပ်–ငြိမ်း–ကွယ်ပျောက်–ပျက်စီး–ရသည်၊ သင်္ခါရအစ ဇာတိအဆုံးရှိသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဝဋ်တရားတို့ချုပ်–ငြိမ်း–ကွယ်ပျောက်–ပျက်စီး–မှုကြောင့် ဝိညာဏ်အစ အိုခြင်း, သေရခြင်း, စိုးရိမ်ရခြင်း, ငိုကြွေးမြည်တမ်းရခြင်း, ကိုယ်ဆင်းရဲရခြင်း, စိတ်ဆင်းရဲရခြင်း, ပြင်းစွာ ပင်ပန်းရခြင်း အဆုံးရှိသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဝဋ်တရားတို့ – ချုပ်–ငြိမ်း–ကွယ်ပျောက်–ပျက်စီး – ကြရလေသည်။ ဤသို့ ယောနိသောမနသိကာရသည် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ဝဋ်တရား –ကင်းပြတ် – ချုပ်ငြိမ်း – ပျက်စီးရခြင်း၏ အကြောင်းရင်း ဖြစ်ပေါ်၍ မြေအပြင်မှာ ပေါက်ဆောက်ကြသည့် မြက်သစ်ပင်စသည်တို့ကို စောင့်ရှောက်သကဲ့သို့၊ ထို့အတူ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် (အလုံးစုံသော ကုသိုလ်တရားတို့၏ ယောနိသောမနသိကာရလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသောကြောင့်) ယောနိသောမနသိကာရကို ဖြစ်ထွန်းပေါ် ပေါက်စေ၍ ထိုယောနိသောမနသိကာရဖြင့် – သီလ, သမာဓိ, ပညာ သိက္ခာသုံးပါး ရဟန်းတရားကို စောင့်ရှောက်သင့်ပေသည်။ မိလိန္ဒ။၃၉၆။ (၈) ယောနိသောမနသိကာရသည် မဖြစ်ထွန်း မပေါ်ပေါက်သေးသည့် ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါး တရားတော် ဖြစ်ထွန်း ပေါ် ပေါက်ကြောင်းဖြစ်သည့်ပြင် ဖြစ်ထွန်းပေါ် ပေါက်ပြီး ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါး တရားတော်၏ ပွားများမှု ပြည့်စုံကြောင်းလည်း ဖြစ်ပေသည်။ သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–စွာ နှလုံးသွင်းသူအား မဖြစ်ထွန်း မပေါ် ပေါက်သေးသည့် ဗောဇ္ဈင် ခုနစ်ပါး တရားတော်ကိုလည်း ဖြစ်ထွန်းပေါ် ပေါက်လာ၍ ဖြစ်ထွန်းပေါ် ပေါက်ပြီး ဗောဇ္ဈင် ခုနစ်ပါး တရားတော်လည်း ပွားများမှုပြည့်စုံခြင်းသို့ ရောက်ရှိတော်သည်။ အံ၊၁။၁၃။ (၉) အရဏ်တက်ခြင်းသည် နေထွက်မည့် ပုဗ္ဗနိမိတ် (ရှေးဦးဖြစ်ပေါ် သည့် အကြောင်း) ဖြစ် သကဲ့သို့၊ ထို့အတူ ယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်ခြင်းသည် ဗောဇ္ဈင်ခုနစ်ပါး တရားတော် ဖြစ်ပေါ် မည့် ပုဗ္ဗနိမိတ် (ရှေးဦးဖြစ်ပေါ် သည့် အကြောင်း) ဖြစ်သည်။ သံ၊၃။၇၁။ (၁၀) ယောနိသောမနသိကာရနှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် (ပါမောဇ္ဇ စသော တရားကိုးမျိုးတို့၏ ယောနိသောမနသိကာရသျှင် အကြောင်းရင်းရှိသည်၏ အဖြစ်အကြောင့်) (၁) ပါမောဇ္ဇ = ဝမ်းမြောက်ခြင်း၊ (၂) ပီတိ = နှစ်သက်ခြင်း၊ (၃) ပဿဒ္ဓိ = ငြိမ်းအေးခြင်း၊ (၄) သုခ = ချမ်းသာခြင်း၊ (၅) သမာဓိ = တည်ကြည်ခြင်း၊

ချုပ်–ငြိမ်း–ပျက်စီး–ရခြင်း၏ အကြောင်းရင်း ဖြစ်ပေသည်။ ဤကားအကျဉ်းမျှသာ၊ အကျယ်ကို ညွှန်းပြီးကျမ်းများနှင့်တကွ–အံ၊ ၁။၄၊၃၃၊ ၂၀၁၊၅၆၇။ ဣတိဝုတ်။ ၂၀၁–၂။ နေတ္တိ။၁၀၆။ မိလိန္ဒ။၃၁၊၁၀၀၊၁၀၄၊၃၀၉–၁၀၊၃၅၁၊၃၆၁၊၄၀၁။ ဣတိဝုတ်၊၌။၅၇၊၆၁။ ဒမနုဒ္ဒီ၊၁။ ၂၀။ စသည်တို့၌ကြည့်။

ယောနိသောမနသိကာရကမ္မ (န) [ယောနိသော မနသိကာရ+ကမ္မ] ယောနိသောမနသိကာရ၌–အမှု–အလုပ်–ကိစ္စ။ ကစ္စံ ယောနိသော မနသိကာရကမ္မံ ကရောထ။ အံ၊၌၊ ၂။၃၃၅။ (အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၀၂။)။

ယောနိသော မနသိကာရကာလ (ပု) [ယောနိသော မနသိကာရ+ကာလ] အသင့်အားဖြင့် နှလုံးသွင်း– ခြင်း၏ – ရာ – အခါကာလ။ ပဌမ ပဥ္စေ ယောနိသော မနသိကာရကာလေ အပရိဟာယနတော ပဋိက္ခိပတိ။ အဘိ၊၌၊၃။ ၁၄၂။

ယောနိသောမနသိကာရဂ္ဂဟဏ (န) [ယောနိသော မနသိကာရ+ဂဟဏ] (၁) ယောနိသော မနသိကာရကို ယူခြင်း။ (၂) ယောနိသော မနသိကာရဟူသော သဒ္ဒါ၊ ယောနိသော မနသိကာရသဒ္ဒါ။ (၁) ယောနိသောမနသိကာရဂ္ဂဟဏေန စ ယောနိသော မနသိကာရမူလကာ ဓမ္မာ အာဝဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၅၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၀။ (၁) (၂) တဏှာ ယောနိသော မနသိကာရဂ္ဂဟဏေန "သော 'အနိစ္စ' န္တိ ယောနိသော မနသိကာရော" တိအာဒိနာ ဝုတ္တော ဥပါယမနသိကာရော ပရိဂ္ဂဟိတော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၇၄။

ယောနိသော မနသိကာရဒိပက (တိ) [ယောနိသော မနသိကာရ+ဒိပက] ယောနိသော မနသိကာရကို ပြု–တတ် – ကြောင်းဖြစ် – သော(သဒ္ဒါ)။ ဝေန္တိ စ ဇ္ဈဒံ ယောနိသော-မနသိကာရဒိပကံ ဝစနံ ဘာသမာနော ဒီပေတိ။ ဒီ၊၌၊၁။၃၁။ မ၊၌၊၁။၈။ (–ဣတိဝုတ်၊ ၌။၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၃။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၃။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂။)

ယောနိသော မနသိကာရဒိပကဝစန (န) [ယောနိသော မနသိကာရဒိပက+ဝစန] ယောနိသော မနသိကာရဒိပက–ကြည့်။ ဝေန္တိ စ ဇ္ဈဒံ ယောနိသောမနသိကာရဒိပကဝစနံ ဘာသမာနော....ဒီပေတိ။ သံ၊၌၊၁။၇။ အံ၊၌၊၁။၇။ (–ဥဒါန၊၌။၁၆။)

ယောနိသောမနသိကာရပညတ္တိ (ထီ) [ယောနိသောမနသိကာရ + ပညတ္တိ] ယောနိသော မနသိကာရပညတ်။ အယမေကတာ ပစ္စယော ယောနိသောမနသိကာရပညတ္တိ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ပဂ္ဂလာနံ။ ပေဋကော။၃၀၇။

ယောနိသောမနသိကာရပ(ပ္ပ)ဋိဗဒ္ဓ(တိ) [ယောနိသောမနသိကာရ+ပဋိဗဒ္ဓ] ယောနိသော-မနသိကာရနှင့်–စပ်–ဆက်စပ်–ဆက်သွယ်–သော။ ယောနိသောမနသိကာရပ(ပ္ပ)ဋိဗဒ္ဓေါ ကုသလဘာဝေါ။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊ ၂။၂၆၉။

ယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာန (တိ) [ယောနိသောမနသိကာရ+ပဒဋ္ဌာန] ယောနိသော-မနသိကာရ-လျှင်– ဟုဆိုအပ်သော – နီးစွာသော အကြောင်းရှိသော။ ယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာနံ။ အဘိ၊၌၊၁။၁၀၅။ အဘိ၊ဝတာရ။ ၂။ ယောနိသောမနသိကာရော ပဒဋ္ဌာနံ အာသန္နကာရဏံ တေဿာတိ ယောနိမနသိကာရပဒဋ္ဌာနံ။ အဘိ၊ဝတာရ။ဋ္ဌီ၊၃။ အသတိ ယောနိသောမနသိကာရေ ကုသလဿ အနုပ္ပဇ္ဇနတော၊ သတိ စ တသ္မိံ ဥပ္ပဇ္ဇနတော တဿ သော အာသန္နကာရဏန္တိ အာဟ "ယောနိသောမနသိကာရပဒဋ္ဌာန"န္တိ။ အဘိ၊ဝတာရ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၇၅။

ယောနိသောမနသိကာရပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ယောနိသောမနသိကာရ+ပရိဂ္ဂဟ] ယောနိသော

သော (ကုသိုလ်)။ တဋ္ဌိ ယောနိသောမန-သိကာရပွစ္ဆယတံ ပေ တုကတာဟိ ရာဂေန သမွယောဂါ သက်္ကာဘာဝတော....။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌။ ၄၂၄။

ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလ (တိ) [ယော-နိသောမနသိကာရ + ဗဟုလ] များသော ယောနိသောမနသိကာရရှိသော၊ ယောနိ-သောမနသိကာရများသော၊ သူ။ ယောနိ-သောမနသိကာရဗဟုလာ ဝိဟာရန္တာ ရက္ခမူ-လာနိ ဥပဂန္တွာ နိသိဒိ သု။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။ ၁၉၉။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၆။ (–ကထာ ဝတ္ထု၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၀။)

ယောနိသောမနသိကာရဗဟုလိကာရ (ပု) [ယောနိသောမနသိကာရ + ဗဟုလိကာရ] ယောနိသောမနသိကာရကို–ကြိမ်ဖန်များစွာ –အဖန်တလဲလဲ–အထပ်ထပ်–ပြု–ဖြစ်စေ – ခြင်း။ အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်ဌာ-နိယာ ဓမ္မာ၊ တတ္ထ ယောနိသောမနသိကာရ ဗဟုလီကာရော။ သံ၊ ၃။ ၆၀၊ ၉၁။ (–သံ၊ ၃။ ၆၁၊ ၉၂–၃။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၆၈–၇၂၊ ၃၇၆၊ ၃၇၈။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၈၆–၉၊ ၂၉၄၊ ၃၀၁။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၁။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၇။)

ယောနိသောမနသိကာရမူလက (တိ) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+မူလ+က] ယောနိသော မနသိကာရ – လျှင် – ဟု ဆိုအပ်သော – အကြောင်းရင်း–တည်ရာ–ရှိသော(တရား)။ နဝ ယောနိသောမနသိကာရမူလကာ ဓမ္မာ။ ဒီ၊ ၃။ ၂၅၂။ ပဋိသံ။ ၈၃။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၅။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။ ၆။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၈၊ ၂၇။ သာရတ္ထ၊ ဋ။ ၃။ ၁၁၅။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၈။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၈။ ယောနိသောမနသိကာရမူလ-ကာတိ ယောနိသောမနသိကာရော မူလံ ပတိဋ္ဌာ တေသန္တိ ယောနိသော မနသိကာရ-မူလကာ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁၅။ သဗ္ဗေ တေ ယောနိသောမနသိကာရမူလကာ ယောနိ-သောမနသိကာရသမောသရဏာ။ သံ၊ ၃။ ၈၁။

မနသိကာရကို–ထက်ဝန်းကျင်မှ–သိမ်းယူ – သိမ်းဆည်း – ခြင်း။ ကုသလဂ္ဂဟဏေန ကလျာဏမိတ္တပရိဂ္ဂဟော ယောနိသောမန-သိကာရပရိဂ္ဂဟော စ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ခုဒ္ဓ။

ယောနိသောမနသိကာရပုဗ္ဗက (တိ) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+ပုဗ္ဗ+က] ယောနိသော-မနသိကာရဟုဆိုအပ်သော – ရှေသွား – ပြ-ခန်းခြင်း–ရှိသော၊ ယောနိသောမနသိကာရ ပြခန်းသော။ "ယောနိသောမနသိကာရ-ပုဗ္ဗကံ ဝိပဿနာစိတ္တ"န္တိ ကေစိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁၁။

ယောနိသောမနသိကာရပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] ယောနိသောမန-သိကာရပုဗ္ဗက–ကြည့်။ ပယောဂသုဒ္ဓိယာတိ ယောနိသောမနသိကာရပုဗ္ဗင်္ဂမဿ ဓမ္မဿဝန ပယောဂဿ ဝိသဒဘာဝေန။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၎၂။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၆၀။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁။

ယောနိသောမနသိကာရပုရေစာရိက (တိ) [ယောနိသောမနသိကာရ + ပုရေစာရိက] ယောနိသောမနသိကာရပုဗ္ဗင်္ဂမနှင့် အနက်တူ။ ယောနိသောမနသိကာရ ပုရေစာရိကဟိတ-ဖရဏ –ကြည့်။

ယောနိသောမနသိကာရပုရေစာရိကဟိတဖရဏ (တိ)[ယောနိသောမနသိကာရပုရေစာရိက+ ဟိတ + ဖရဏ] ယောနိသောမနသိကာရ လျှင်–ရှေသွား–ပြခန်းခြင်း– ရှိသည်ဖြစ်၍ အစီးအပွား ကိုပြီးစေတတ်သော (နှုးသံ့သော စိတ်)။ ယောနိသောမနသိကာရပုရေစာရိက-ဟိတဖရဏေန မုဒုစိတ္တေန ဓမ္မံ သုဏာတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊ ၁၉၅။(မဏိမဉ္ဇူ၊ ၂၅၃–ကြည့်)။

ယောနိသောမနသိကာရပွစ္ဆယ (ကိ) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+ပစ္ဆယ] ယောနိသောမန-သိကာရ–ဟူသော – လျှင် – အကြောင်းရှိ

ယောနိသောမနသိကာရမူလကဋ္ဌ ဝိဝဏ်း။ မ၊၃၊ ၁။၆၇။

ယောနိသောမနသိကာရ ရဟိတ (တိ) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+ရဟိတ] ယောနိသောမန-သိကာရ–မှ–ကင်း–ကင်းဆိတ်–မရှိ–သော၊ သူ။ ဧဝံ မာတုဂါမော ပိ ယောနိသောမနသိ-ကာရဂုဟိတံ အဝိရပုရိသံ....။ ဣတိဝုတ်၊၃၅။ ၃၃၀။ သံ၊၃၊ ၂။၃၂၁။ (–မ၊၃၊၁၃။၈၀။ **အံ၊၃၊** ၂။၃၂၇။)

ယောနိသောမနသိကာရဝန္တ၊ (တိ) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+ဝန္တ၊] ယောနိသောမန-သိကာရ–ရှိ–နှင့် ပြည့်စုံ–သော၊သူ။ ကုခ္ခရဋ္ဌံ ကိရ တဒါ တန်ခိုဝါသိသတ္ထာနံ (တန်ခိုဝါသိန်း သတ္ထာနံ) ယောနိသော မနသိကာရဝန္တတာ-ဒိနာ ယေဘုယ်ျန (ယေဘုယ်ျန ယောနိ-သောမနသိကာရဝန္တတာယ)။ ဒီ၊၃၊ ၂။၂၇၈။ မ၊၃၊၁။၃၂၉။ တသ္မာ တတ္ထာပိ ယောနိ-သောမနသိကာရဝတော ဘာဝနာ ဣဇ္ဈတေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၃၊၁။၂၁၆။

ယောနိသောမနသိကာရဝိရဟ (ပု) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+ဝိရဟ] ယောနိသောမန-သိကာရမှ – ကင်း – ကင်းဆိတ် – သုဉ်း–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ ဘုသံ ကာမာဘိဂိဒ္ဓ-တာယ ယောနိသောမနသိကာရဝိရဟတော။ မ၊၃၊ ၂။၂၁။ သံ၊၃၊ ၂။၅၇။

ယောနိသောမနသိကာရဝိရဟိတ (တိ)[ယောနိ-သောမနသိကာရ+ဝိရဟိတ] ယောနိသော-မနသိကာရရဟိတ–ကြည့်။ သတ္တူ သမ္မုခီ-ဘာဝကာလေ စ ယောနိသောမနသိကာရ-ဝိရဟိတာ....ပမဇ္ဇန္တိ။ မ၊၃၊၁။၁၉၃။ သံ၊၃၊၃။ ၁၄၀။ အံ၊၃၊၃။၃၃။

ယောနိသောမနသိကာရဝိသယ (ပု) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+ဝိသယ] ယောနိသောမန-သိကာရဟု ဆိုအပ်သော အာရုံ။ အောက်ပုဒ် –ကြည့်။

ယောနိသော မနသိကာရဝိသယဇာနန (န) [ယောနိသောမနသိကာရဝိသယ + ဇာနန] ယောနိသောမနသိကာရ ဟု ဆိုအပ်သော အာရုံကို သိခြင်း၊ ယောနိသောမနသိကာရ၏ အာရုံကို သိခြင်း။ ဇာနတော ပဿတောတိ “ယောနိသော စ မနသိကာရံ အယောနိသော စ မနသိကာရ”န္တိ ဝက္ခမာနတ္တာ ယောနိသော-မနသိကာရဝိသယဇာနနံ, အယောနိသော-မနသိကာရဝိသယဒဿနံ။ မ၊၃၊၁။၁၄၇။

ယောနိသောမနသိကာရသမုဋ္ဌာန (တိ)[ယောနိ-သောမနသိကာရ+သမုဋ္ဌာန] ယောနိသော-မနသိကာရလျှင် – ဟု ဆိုအပ်သော– ဖြစ်-ကြောင်း – သမုဋ္ဌာန် – ရှိသော (ဆန္ဒ-စေတသိက်)။ သ္စာ ယံ ကုသလေသု ဥပ္ပဇ္ဇနော ကုသလစ္ဆန္ဒောတိ ဝုစ္စတိ ယောနိသော-မနသိကာရသမုဋ္ဌာနတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၃၊ ၂။၁၄၆။ (–အာဘိ၊ဝတာရ၊၃၊သစ်။၁။၃၀၇။)

ယောနိသောမနသိကာရသမုဒယ (ပု) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+သမုဒယ] ယောနိသော-မနသိကာရ၏ ဖြစ်ခြင်း။ ယောနိသောမနသိ-ကာရသမုဒယာ ဗောဇ္ဈင်္ဂမ္မာနံ သမုဒယော။ သံ၊၃၊၃။ ၂၆၂။

ယောနိသောမနသိကာရသမောသရဏ (တိ) [ယောနိသောမနသိကာရ + သမောသရဏ] ယောနိသောမနသိကာရ လျှင် –ပေါင်းဆုံ–စုဝေး–ရာရှိသော။ ယောနိသောမနသိကာရ-မူလက–ကြည့်။

ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+သမ္ပတ္တိ] ယောနိသောမရ-သိကာရ–နှင့်–၏–ပြည့်စုံခြင်း။ “သက္ကစ္စံ သုဏန္တော ဘာသိတ”န္တိ ပယောဂသမ္ပတ္တိယံ, တဿာ ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပတ္တိယံ....။ ခုဒ္ဒက၊၃၊၁၄၀။ သုတ္တနိ၊၃၊၁။ ၂၆၉။

ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပဒါ (ထီ) [ယောနိသောမနသိကာရ+သမ္ပဒါ] ယောနိသောမနသိကာရ-နှင့်-၏-ပြည့်စုံခြင်း။ ယဒိဒံ(ယထယိဒံ ဘိက္ခဝေ) ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပဒါ။ သံ၊၃။၂၄-၉။ (-ထေရ၊၄၊၁။၁၇။ဇာ၊၄၊၆၂။) ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပဒါတိ ဥပါယမနသိကာရသမ္ပတ္တိ။ သံ၊၄၊၃။၁၆၉။

ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပဒါသုတ္တ (န)[ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပဒါ+သုတ္တ] ယောနိသောမနသိကာရသမ္ပဒါသုတ်၊ အရှင်တက်ခြင်းသည် နေ့ဆုက်မည့် ပုဗ္ဗနိမိတ် (ရှေးဦးဖြစ်ပေါ်သည့်အကြောင်း) ဖြစ်သကဲ့ ယောနိသောမနသိကာရနှင့်ပြည့်စုံခြင်းသည် မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးတရားတော် ဖြစ်ပေါ်မည့် ပုဗ္ဗနိမိတ်(ရှေးဦးဖြစ်ပေါ်သည့်အကြောင်း)ဖြစ်ပုံကိုဟောသောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၆-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်၊ ၂-သုတ်၊ ၇-ဝဂ်၊ ၇-သုတ် ၂-သုတ်၊ ဂ-ဝဂ်၊ ၇-သုတ် ၂-သုတ်။ ယင်းသုတ်တို့ကို တစ်ဝဂ်တစ်ဝဂ်လျှင် ၂-သုတ် ၂-သုတ်စီ ဝေနေယျပုဂ္ဂိုလ်၏အလိုဆန္ဒကိုငဲ့၍ ဟောတော်မူသည်။ သံ၊၃။၂၄-၉။

ယောနိသောမနသိကာရသမ္မန္န (တိ) [ယောနိသော မနသိကာရ+သမ္မန္န] ယောနိသောမနသိကာရနှင့် ပြည့်စုံသော (ရဟန်း)။ ယောနိသောမနသိကာရသမ္မန္နဿတံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနော....။ သံ၊၃။၂၄-၉၊၇၁၊ဂ၁။မ၊၄၊၁။ ၆၇။ ဣတိဝုတ်၊၄။၆၀။

ယောနိသောမနသိကာရသမ္ဘဝ (ပု) [ယောနိသောမနသိကာရ+သမ္ဘဝ] ယောနိသောမနသိကာရ၏-ဖြစ်-ဖြစ်သင့်-သည်၏ အဖြစ်-ခြင်း။ ယာဝဒေဝ ဘဂဝတော ဓမ္မဿဝနသမ္ဘဝေ ယောနိသောမနသိကာရသမ္ဘဝေ။ထေရ-၄၊၁၊၁၇။

ယောနိသောမနသိကာရသုတ္တ (န) [ယောနိသောမနသိကာရ+သုတ္တ](၁) ယောနိသောမနသိကာရသုတ်၊ အသင့်အားဖြင့် နှလုံးသွင်းသော သူအား မဖြစ်ပေါ်သေးသော ဗောဇ္ဈင်တရားများ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ပုံနှင့် ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော ဗောဇ္ဈင်တရားများ ပွားများမှုပြည့်စုံနိုင်ပုံကို ဟော-သော-ရာ-သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၂-သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊၃။၇၃။ (၂) ယောနိသောမနသိကာရသုတ်၊ ယောနိသောမနသိကာရဖြင့် မှတ်အင်္ဂါသောသုတ်၊ အဋ္ဌတ္တသန္တာန်၌ ဖြစ်သည့်အကြောင်း တရားများအနက် ယောနိသောမနသိကာရသည် အရဟတ္တဖိုလ်ကို တောင့်တမျှော်လင့်လျက် နေသောရဟန်းကော်အား ကျေးဇူးဥပကာရများသော တရားဖြစ်ပုံ, ယင်းယောနိသောမနသိကာရသည် ကာကုသိုလ်တရားများကို ပယ်သတ်ပုံနှင့်ကုသိုလ်တရားများကို တိုးတက်ပွားများစေတတ်ပုံကို ဟော-သော-ရာ-သုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဣတိဝုတ္တကပါဠိ၊ကေကနိပါတ်၊ ၂-ဝဂ်၊၆-သုတ်။ ဤအမည်ကားအဋ္ဌကထာဆရာတို့ သုံးစွဲသော အမည် ဖြစ်သည်။ ပါဠိနည်းအားဖြင့် ပဌမ သေခသုတ်-ဟု ခေါ်သည်။ ဣတိဝုတ်။ ၂၀၁။ ဣတိဝုတ်၊၄။၅၇။ တံ ဟေဋ္ဌာ ယောနိသောမနသိကာရသုတ္တေ သခ်ေပတော ဝုတ္တမေဝ။ဣတိဝုတ်၊ ၄။၃၁။

ယောနိသောမနသိကာရဟေတုက (တိ) [ယောနိသောမနသိကာရ+ဟေတု+က] ယောနိသောမနသိကာရ-လျှင် - ဟု ဆိုအပ်သော-အကြောင်းရှိသော(ကုသိုလ်,ပဿဒ္ဓ)။ယောနိသောမနသိကာရဟေတုကဿ ကုသလဿ ကောသလ္လဿမ္ပ။တဒ္ဓေဝ။ ဒီ၊၃၊၃။၆၅။ ပဿဒ္ဓဿ ယောနိသောမနသိကာရဟေတုကတ္တာ။ နေတ္တိ၊၃၊၁၀၂။

ယောနိသောမနသိကာရာဒိပဉ္စိဗ္ဗဒ် (တိ) [ယောနိသောမနသိကာရာဒိ+ပဉ္စိဗ္ဗဒ်]ယောနိသောမနသိကာရစသော အကြောင်းနှင့်-စပ်-

အားဖြင့်– (သင့်– သင့်လျော်– သော – အကြောင်း– နည်းလမ်း– အားဖြင့်) – (အကြောင်း – နည်းလမ်း – မှန်အားဖြင့်) စီရင်–စီမံ–ပြုကျင့်–ခြင်း။ (ခ) အကြောင်း– နည်းလမ်း– မှန်ဖြစ်သော– စီရင်–စီမံ – ပြုကျင့်–ခြင်း။ (က) (ခ) ယောနိသော-သံဝိဓာနေန။ ထေရ။၂၇၁။ ထေရ။၁၄၊၂။၁၉။

ယောနိသောသမ္မပ္ပဓာန (န) [ယောနိသော+သမ္မပ္ပဓာန] (၁) အစီအရင်–နည်းလမ်း–အကြောင်း– မှန်အားဖြင့် ဖြစ်သောလုံ့လ, ဝိရိယ။ (၂) အစီအရင် –နည်းလမ်း – အကြောင်း – မှန်အားဖြင့် ဖြစ်သည့် အကြောင်းဖြစ်သော လုံ့လ, ဝိရိယ။ (၁) ယောနိသောသမ္မပ္ပဓာနာ(ဝိ၁။၂၉)တိ ဥပါ-ယဝိရိယေန၊ အနုပ္ပန္နာကုသလာနုပ္ပါဒနာဒိ-ဝိဓိနာ ပဝတ္တဝိရိယေနာတိအတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၀၃။ (ကျွဲ့ဦးကာဆရာသည် ယောနိသော-သမ္မပ္ပဓာနာဌ် သမ္မာ–သဒ္ဒါကို အနက်မဲ့ ကြံသည်။ အောက်ပုဒ်လည်း–ကြည့်)။ (၂) ယောနိသောသမ္မပ္ပဓာနာ (သံ၊၁။၁၁၆)တိ ဥပါယဝိရိယေန ကာရဏဝိရိယေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၇။ ဥပါယဝိရိယေနာတိ အနုပ္ပန္နာ-ကုသလာနံ အနုပ္ပါဒနာယ ဝိဓိနာ ပဝတ္တဝိရိ-ယေန။ ကာရဏဝိရိယေနာတိ အနုပ္ပန္နာနုပ္ပါ-ဒနာဒိအတ္ထာသ ကာရဏဘူတေန ဝိရိယေန။.... ယောနိသောသမ္မာသဒ္ဒေန ဟိ ဥပါယ ကာရ-ဏတ္ထဒီပကတံ သန္ဓာယ "ဥပါယဝိရိယေန ကာရဏဝိရိယေနာ"တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။

ယောနိသောသမ္မာသဒ္ဒ (ပု) [ယောနိသော+သမ္မာ+သဒ္ဒ] ယောနိသောသဒ္ဒါနှင့် သမ္မာ-သဒ္ဒါ။ ယောနိသောသမ္မပ္ပဓာန (၂)ကြည့်။

ယောဗ္ဗည (တိ) [ယုဝ+ဏျ။ ယောဗ္ဗန+ဏျ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၂၅၀။ ယော်ဝန–သံ။ ယောဝိဏ-ပြာ။] (၁) နုပျိုသူ။ (နံ) (၂) နုပျိုသည်၏ အဖြစ်=နုပျိုသောအရွယ်။ (၁) ယုဝါတိ

ဆက်စပ်–ဆက်သွယ်–သော။ သဟေတုကာ-နမ်ပို စ ယောနိသော မနသိကာရာဒိပဋိဗဒ္ဓါ ကုသလာဒိဘာဝေါ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၄၅။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၆၄။ (–အနုဋီ၊၁။၁၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂၊၁၄၄၊ ၂၆၉။)

ယောနိသောမနသိကာရာဘာဝ (ပု) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+အဘာဝ] ယောနိသော-မနသိကာရ၏ မရှိခြင်း။ ယောနိသောမနသိ-ကာရာဘာဝတော "တံ တံ သမုလ္လပိဿာ-မီ"တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။ (–သံ၊ဋီ၊၁။၃၄၅။)

ယောနိသောမနသိကာရာယတ္တ (တိ) [ယောနိ-သောမနသိကာရ+အာယတ္တ] ယောနိသော-မနသိကာရနှင့်–စပ်–ဆက်စပ်–ဆက်သွယ် – သော။ အတ္တနော ယောနိသောမနသိကာရာ-ယတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၉၆။ တွေ ဟိ အရဟတ္တံ အတ္တနော ယောနိသောမနသိကာရာယတ္တတ္တာ .... သကတ္ထော "တိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၅။

ယောနိသောမနသိကာရူပတ္ထမ္ဘ (တိ) [ယော-နိသောမနသိကာရ+ဥပတ္ထမ္ဘ] ယောနိသော-မနသိကာရကို – ထောက်ပံ့ – ကာကွယ် – စောင့်ရှောက်– တတ်သော။ ပုန စ ပရံ မဟာဏ ဆတ္တံ မုဒ္ဓနုပတ္ထမ္ဘံ ဟောတိ၊ဧဝမေဝ ခေါ မဟာဏ ယောဂိနော ယောဂါဝစရေန ယောနိသောမနသိကာရူပတ္ထမ္ဘေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၄၀၂။

ယောနိသောမနသိကာရူပါသိသက (တိ) [ယော-နိသောမနသိကာရ+ဥပါသီသက] ယောနိ-သောမနသိကာရကို လွန်စွာ –တောင့်တ – မျော်လင့်–သော။ ဧဝမေဝ ခေါ မဟာဏ ယောဂိနော ..ယောနိသောမနသိကာရူပါသိသ-ကေနေဝ ဘဝိတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။၃၇၀။

ယောနိသောသံဝိဓာန (န) [ယောနိသော+သံဝိဓာန] (က)အသင့်–သင့်လျော်သော–

ယောဗ္ဗညဘာဝေ ဌိတော။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၉။) (နှ) (၂)ဇရာဝသာနံ ယောဗ္ဗညံ၊ ရွှဲဝံ အသုစိသမ္မတံ။ အဗ၊၂။၂၅၄။ ယောဗ္ဗညံ အာရောဂ်ံ ဇီဝိတံ။ မဟာနိ၊၂၃။ ယောဗ္ဗနဘာဝေါ ယောဗ္ဗညံ။ မဟာနိ၊၆။၉၀။ (–သံ၊၃။၁၉၁။ မဟာနိ။၃၂၃။ မ၊၆၊။၆၀။ ထေရ၊၆၊။၂၉၉။ ထေရီ၊၆။၁၃၉။)

ယောဗ္ဗညကာမ (တိ) [ယောဗ္ဗည+ကမု+ဏ] နုပျိုသည်၏အဖြစ်–နုပျိုသော အရွယ်–ကို အလိုရှိသော၊ သူ။ ယောဗ္ဗညကာမာ သတ္တာ ဇရာယ ပဋိဝရ္တန္တိ။ မဟာနိ။၃၂၃။

ယောဗ္ဗညဘာဝ (ပု) [ယောဗ္ဗည+ဘာဝ] နုပျိုလောသူ၏အဖြစ်။ ယောဗ္ဗည (၁)ကြည့်။

ယောဗ္ဗန (တိ) [ယုဝ+နဏ်။ မောဂ်၊၄။၆၂။ ယုဝ+ဏ၊ န–အာဂုံ။ ယုဝဿ ဘ ဝေါ ယောဗ္ဗနံ။ မ၊၁၇၀။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၃၆၁။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။၂၅၀။ ယု+ယု။ အာသ ဝါ–ယု–မိဿနေ၊ ယု။ ဉဿ ဉဝါဒေသော၊ ဝုဒ္ဓိ။ဓာန်၊ဋ္ဌီ၊၂၅၀။ ယော်ဝန–သံ။ ယောဂ္ဂဏ = ယောဗ္ဗဏ–ပြာ။] (၁) ပျိုနု–ပျိုမျစ်နုနယ်–သော။ (နှ) (၂) (က) ပျိုနု–ပျိုမျစ် နုနယ်–သည်၏ အဖြစ်၊ သိမြင်လိမ္မာသော အချိန်အခါ။ (ခ) ပျိုနု–ပျိုမျစ်နုနယ်–သည်၏ အဖြစ်၊ ပဌမအရွယ်။ (ဂ)ပျိုနု–ပျိုမျစ်နုနယ်–သည်၏အဖြစ်၊ အမူကိစ္စကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်နိုင်သော အချိန်အခါ။ (ဃ) ပျိုနု–ပျိုမျစ် နုနယ်–သည်၏ အဖြစ်၊ ကိုယ်၏ တင့်တယ် လှပသောဂုဏ်။ (၄) ပျိုနု–ပျိုမျစ်နုနယ်–သည်၏ အဖြစ်–မာန်မူ–မာန်ယစ်–ခြင်း။ (၁) ယောဗ္ဗန-ဘာဒဝါ ယောဗ္ဗညံ။ မဟာနိ၊၆၊၉၀၊၃၇၇။ (–မ၊၆၊။၁၅၇)။ (၂)(က) ယတော ပတ္တော-သ္မိ ယောဗ္ဗနံ။ ဇာ၊ ၂။၁၇၂)။ (ခ) ဘဒ္ဒြေန ယောဗ္ဗနေန သမင်္ဂီဘာဝတော ပဌမေန ဝယသာ။ ဒီ၊၁။၁၀၀။ မ၊၁၁၆။ သံ၊၁။၉၊၁၀။ အံ၊၁။ ၆၀။ (–အဗ၊၂။၂၂၄။ မဟာနိ။၃၆၁။ စူဠနိ။ ၂၁၀။ဝိ၊၆၊ ၂။၆။ အံ၊၆၊ ၂။၄။ ဝိမာန၊၆။၇၀။) (ဂ) အလင်္ကါ ယောဗ္ဗနေ ဓနံ။ ဓမ္မ။၃၆။ ယောဗ္ဗနေတိ အနုပုဗ္ဗေန ဝါ ဘောဂေ ဥပ္ပါဒေတုံ ဥပ္ပေန္တေ ဝါ ဘောဂေ ရက္ခိတုံ သမတ္ထကာလေ မနုဿိ အ၊ပ၊ဘိတ္ထာ။ ဓမ္မ၊၆၊ ၂။၁၃။ (ဃ) အာရောဂျေ ယောဗ္ဗနသ္မိဉ္စ၊ ဇီဝိတသ္မိဉ္စ ယေ မဒါ။ အံ၊၁။၁၄၅။ အံ၊ ၂။၆၆။ (–အဘိ၊၆၊၁။၁၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊။၁။၁၃၆။) သမ္မ ဟိ ယောဗ္ဗနံ ဇရာပရိယောသာနံ။ ထေရ၊၆၊ ၂။၂၀၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၆၃။(ဂ)ယောဗ္ဗနေနစုပတ္ထဒ္ဓါ(ထေရီ။၃၀၈)တိ ယောဗ္ဗနမဒေန ဥပရူပရိ ထဒ္ဓါ ယောဗ္ဗန-နိမိတ္တေန အဟင်္ကာရေန ဥပတ္ထဒ္ဓစိတ္တာ အနုပသန္တမာနသာ။ ထေရီ၊၆၊၀၀။

ယောဗ္ဗနဒ္ဓ (တိ) [ယောဗ္ဗန+ဋ္ဌာ+အ] ပျိုနု–ပျိုမျစ်နုနယ်–သော အရွယ်၌တည်သော၊ သူ။ ယောဗ္ဗနဒ္ဓာ ပိယံ ဝဒါ။ အဗ၊၂။၂၆၆၊၂၇၄။ (–နေတ္တိ။၂၁။)

ယောဗ္ဗနနိမိတ္တ (တ်) [ယောဗ္ဗန+နိမိတ္တ] ပျိုနုသည်၏အဖြစ်လျှင်–ပျိုနုသောသူ၏ အဖြစ်ဟူသော – အကြောင်းရှိသော။ ယောဗ္ဗန-နိမိတ္တေန အဟင်္ကာရေန ဥပတ္ထဒ္ဓစိတ္တာ အနုပသန္တမာနသာ။ ထေရီ၊၆၊။၀၀။

ယောဗ္ဗနပ(ပ္ပ)တ္တ (တိ) [ယောဗ္ဗန+ပတ္တ] ပျိုနုသည်၏အဖြစ်–ပျိုနုသောအရွယ်– သို့ရောက်သော။ သော မဟတော ပရိဝါရေန ဝစုန္တော အနုက္ကမေန ယောဗ္ဗနပတ္တော။ ထေရ၊၆၊ ၂။ ၂၀၉။ (–အဘိ၊၆၊။၂၄၁။)

ယောဗ္ဗန(နှုန)ပိဋ္ဌက (ထီ၊ပု) [ယောဗ္ဗန+ပိဋ္ဌက။ ထီ–၌ ယောဗ္ဗနပိဋ္ဌကာ။] ပျိုနုသော အရွယ်၌ – ဖြစ်ပေါ် – ပေါက်–သော – သွေးစုနှာ–ထုတ်အိုင်းနှာ၊ ဝက်ခြံ။ ယောဗ္ဗန-(ယောဗ္ဗန္န)ပိဋ္ဌကာဒယော မုခဒူသိ ပိဋ္ဌကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၆၇။ သံ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၅၁။

ယောဗ္ဗနုပ္ပတ္တိ (ထီ) [ယောဗ္ဗန+ပတ္တိ] ပျိုနုသည်၏အဖြစ်–သောအရွယ်–သို့ရောက်ခြင်း။ ဝုစိမန္ဒာယာတိ ယောဗ္ဗနုပ္ပတ္တိယာ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနံ ပရိဝုစိမာဂမ္မ။ သံဒ္ဓီ၊၁။၃၁၂။

ယောဗ္ဗနဘာဝ (ပု) [ယောဗ္ဗန+ဘာဝ] ပျိုနုသောသူ၏ အဖြစ်၊ ပျိုနုသော အရွယ်။ ယုဝါတိ ယောဗ္ဗနဘာဝေ ဌိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၇။ (–မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉၀။)

ယောဗ္ဗနမဒ (ပု) [ယောဗ္ဗန+မဒ] ပျိုနုသည်၏ အဖြစ်–ပျိုနုသောအရွယ်–ကိုစွဲ၍ဖြစ်သော–မာန်မာန–မာန်ယစ်ခြင်း။ တယော မဒါ၊ အာရောဂျမဒေါ ယောဗ္ဗနမဒေါ ဇီဝိတမဒေါ။ ဒီ၊၃။၁၀၄။ အံ၊၁။၁၄၅။ ယောဗ္ဗနေ ဌတွာ မာနကရဏံ ယောဗ္ဗနမဒေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။ ယောဗ္ဗနမဒေါတိ ယောဗ္ဗနံ နိဿာယ ဥပ္ပဇ္ဇ-နကော မာနမဒေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။

ယောဗ္ဗနဝိနာသ (တိ) [ယောဗ္ဗန+ဝိနာသ] ပျိုနုသည်၏ အဖြစ်–ပျိုနုသောအရွယ်–ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော ။အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ယောဗ္ဗန(နှ)ဝိနာသပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ယောဗ္ဗန-ဝိနာသ+ပစ္စုပဋ္ဌာန] ပျိုနုသည်၏ အဖြစ်–ပျိုနုသောအရွယ်–ကို ဖျက် ဆီး တတ် သော သ ဘော ဟူ၍ ဉာဏ်အားလျှော်ရှုထင်သော။ သာပနေသာ(ဇရာ).... ယောဗ္ဗန (ယောဗ္ဗန္န) ဝိနာသပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဋ္ဌ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၂။

ယောဗ္ဗနဝေသ (ပု) [ယောဗ္ဗန+ဝေသ] ပျိုနုသော သူ၏ အသွင်။ ပဌမုပ္ပတ္တိကောတိ ပဌ-မေနေဝ ယောဗ္ဗနဝေသေန ဥဋ္ဌိတော။သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။

ယောဗ္ဗနသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ယောဗ္ဗန+သမ္ပတ္တိ] ပျိုနုသည်၏ အဖြစ်–ပျိုနုသောအရွယ်–နှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ ယောဗ္ဗနုပ္ပတ္တိသာ ယောဗ္ဗန-သမ္ပတ္တိယာ စိရဋ္ဌိတိကာမာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၅။

ယောဗ္ဗနသမ္ပန္န (တိ) [ယောဗ္ဗန+သမ္ပန္န] နုပျိုသည်၏အဖြစ်–ပျိုနုသောအရွယ်–နှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ယုဝါတိ ယောဗ္ဗနသမ္ပန္နော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။

ယောဗ္ဗနာ(နှာ)တိတ (တိ) [ယောဗ္ဗန+အတိတ] ပျိုနုသည်၏အဖြစ် – ပျိုနုသောအရွယ် – ကို လွန်သော။ ထုလ္လကုမာရိကာတိ ယောဗ္ဗန(နှ) ပတ္တာ ယောဗ္ဗနာ(နှာ)တိတာ ဝါ ကုမာရီ-ယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၇၃။

ယောဗ္ဗန္နကာလ (ပု) [ယောဗ္ဗန္န+ကာလ] ပျိုနု–ပျိုမျစ်နုနယ်–သော အချိန်ကာလ။ ဒဟရကာလေ ခီရပိဋ္ဌကာ ယောဗ္ဗန္နကာလေ စ မုခေ ခရပိဋ္ဌကာ နာမ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၇၇။ ဝိ၊သင်္ခ။၁၃၄။

ယောသဒ္ဒ (ပု) [ယော+သဒ္ဒ] ယောသဒ္ဒါ။ အနိယမေန ပဂ္ဂလဒီပကံ ယောသဒ္ဒမေဝ အာဟ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၅။

ရ[၁]– ဌာ-လုံး သော အက္ခရာတို့တွင် ၃၅-လုံး မြောက်, ဗျည်း ၃၃-လုံးတို့တွင် ၂၇-လုံး မြောက်, ကဏ္ဌဇသော ၆-မျိုးတို့တွင် လျာထိပ် (=အထက်သွားဖုံးရင်းအစ အာထိပ် အရပ်)၌ ဖြစ်သော မုဒ္ဓဇ, ဝဂ်အက္ခရာ, အဝဂ် အက္ခရာ ၂-မျိုးတို့တွင် အဝဂ်၊ အဝဂ်အက္ခရာ ဂ-လုံးတို့တွင် ဒုတိယ၊ ဃောသ, အဃောသ ၂-မျိုးတို့တွင် ဃောသ၊ ဇီဝှါမူလီယသော ကရိဏ်း ၄-မျိုးတို့တွင် ဇီဝှါပဂ္ဂကရိဏ်း၊ သံဝုတစသော ပယတ် ၄-မျိုးတို့တွင် လျာထိပ် (=အာထိပ်)အရပ်၌ လျာဖျား၏အနီးအရပ် ဖြင့် စဉ်းငယ်ထိစေ၍ ရွတ်အပ်သော ဤသံဖုဋ္ဌ-ပယတ်၊ ပုဗ္ဗာသယဖျည်း, ပရာသယဖျည်း ၂-မျိုးတို့တွင် နောက်သရကိုမှီသော ဇရာ-သယဖျည်း။

ရ[၂]– ဤ ရ-အက္ခရာသည် (၁) ဆခြားဖျည်း များနှင့် မရောဘဲ သူချည်းသက်သက် တည် သော (သုဒ္ဓ) ရအက္ခရာ၊ (၂) က,စ-

၃-မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင်–တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း ရ-သည် (က) သား, သမီး, အဆက်အနွယ်ဟူသော အပစ္စအနက်၊ (ခ) အသုးပြုသော ဝိသေသ အနက်၊ (ဂ) မိုရာဟူသောအဿတ္ထိအနက်၊ (ဃ) အလိုရှိတတ်သော အတ္ထိကအနက်တို့၌ ဖြစ်၏။ (က) သာမဏေရ၊ သာမဏေရီ–(သမဏ + ဏေရ + ဣ) ကစ္စည်း။၃၄၉။ ဂူ။ ၃၇၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၅၈။ (ခ)ပဏ်တပဟရ– (ပဏီတ+တရ)၊ ပါပဟရ– (ပါပ+တရ)၊ ဝရတရ–(ဝရ+တရ)။ ကစ္စည်း။၃၆၃။ ဂူ။ ၃၄၀။ နီတိ။သုတ္တ။၇၀၆။(ဂ)မဓုရ–(မဓု+ရ)၊ ကုဋ္ဌရ–(ကုဋ္ဌ+ရ)၊မုခရ–(မုခ+ရ)။ကစ္စည်း။ ၃၆၇။ ဂူ။၄၀၁။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၉၁။ (ဃ) ဝေဓေရ– (ဝိဓဝါ+ဏေရ)၊ ကညေရ– (ကညာ+ဏေရ)၊–ဝေသီယေရ(ဝေသိယာ+ ဏေရ)။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၅၉။ (၂) အာချာတ် ပစ္စည်း ရ-သည် ယိရ, အာရဟု ၂-မျိုးရှိ၍ ကတ္တားအနက်၌ဖြစ်သည်။ကယိရတိ–(ကရ+ ယိရ+တိ)ကစ္စည်း။၄၅၁။ ဂူ။၅၂၀။ နီတိ၊ သုတ္တ။၃၉၂။သန္တာရတိ–(သန္တ+အာရ+တိ) ကစ္စည်း။၄၃၉။ (၃) ကိတ်ပစ္စည်း ရ-သည် (ခ) ပုဒ်ပြီး သော အ ခါ၌ ချေအပ်သော (ကြေပျောက်သော)ရ၊ (၂) မချေအပ် (မကြေပျောက်သော) ရ-ဟူ၍ ၂-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် (ခ) ချေအပ်သော ရ-သည် လည်း (က) ပကတိဖြစ်သော ရ၊ (ခ) အ ပြုဖြစ် သော ရ၊ ဟူ၍ ၂-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် (က)ပကတိဖြစ်သော ရ-ပစ္စည်းသည် ဘော, ကံ, ကတ္တား အနက်စသည်တို့၌ ထိုက်သည် အားလျော်စွာဖြစ်၍ ရ, ရမ္မ, ရှ, ရော, ရိစ္စ, ရိရိယ, ရီ, ရိကမ္မက, ရတ္တု, ရိတ္ထု, ရုတ္တု ဟူ၍ ၁၁-မျိုးရှိသည်။ သံဃော–(သံ+ဟန+ ရ)၊ သံဟနတိ သမဂ္ဂံ ကမ္မံ သမုပဂစ္ဆတ်တိ သံဃော။ ကစ္စည်း။၅၃၀။ ဂူ။၅၉၅။ ဓမ္မော– (ဓရ+ရမ္မ)၊ အပါယေသုပတမာနေ အဓိ-ဂတမဂ္ဂါဒိကေ သတ္တေ ဓာရေတိ, ဓရန္တီ

စသော အခြားဗျည်းများနှင့်ယှဉ်တွဲ၍ တည် သော (သံယောဂဝန္တ)ရ-အက္ခရာဟူ၍ ၂-မျိုး ရှိ၏။ထိုတွင် – (ခ) ရ-သည် (က) ပုဒ်၏ အစ၌တည်သော ရ၊ (ခ) ပုဒ်၏ အလယ်၌ တည်သော ရ၊ (ဂ) ပုဒ်၏အဆုံး၌တည်သော ရ-ဟူ၍ ၃-မျိုး ရှိ၏။ (က) ရက္ခက၊ ရင္ဆတိ။ (ခ) မာရဇိ၊ ဖရတိ။ (ဂ) အဂိ၊ ဗိဋ္ဌာရ။ (၂) ရ-သည်လည်း (က) အစဗျည်းနှင့် ယှဉ်သော ရ၊ (ခ) အလယ်ဗျည်းနှင့် ယှဉ် သော ရ၊ (ဂ) အဆုံးဗျည်းနှင့်ယှဉ်သော ရ-ဟူ၍ ၃-မျိုးရှိ၏။ (က) ကြိုယစိတ္တ၊ ကြုဇ္ဈတိ၊ ဒြဝ၊ ပြဟ္မစရိယ။ (ခ) နိဂ္ဂြောဓ၊ ပကြုဇ္ဈမာန။ (ဂ) တတြ၊ ယတြ၊ ယန္တြ။

ရ၇– လာသော (အာဂုမ်)ရ။ (ကစ္စည်း။၃၅။ နီတိ၊သုတ္တ။၅၆။) အာရဂ္ဂေရိဝ သာသပေါ။ ဓမ္မ။၇၁။ စတုရောဃနိတ္ထရဏ။ အဘိ၊၄၊၂၃၀။

ရ၈– သဒ္ဒါအစီအရင်ဖြင့် (က) သန္ဓိစပ်ရာ၌ ပြောင်းလာသော ရ။ (ခ) ဝိဘတ်မှပြောင်း လာသော ရ။ (ဂ)နာမ်ပုဒ်တစ်စိတ်မှ ပြောင်း လာသော ရ။(ဃ) ဓာတ်မှပြောင်းလာသော ရ။ ဟူ၍ ၄-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် (က) အတြဓော (အတ္ထဓော)။ ဝိ၊၃။၄၂၀။ ကစ္စည်း။၂၀။ ယဏရိဝ(ယဏဓဝေ)။ဒီဃ။၈၅။ကစ္စည်း။၂၂။ နီတိ၊ သုတ္တ။၅၂။ ဣန္ဒြိယ (ဣန္ဒိယ)။ ဒုဒ္ဒဒါမ (ဒုဒ္ဒဒါမ) ဘဒ္ဒ(ဘဒ္ဒ)။ နီတိ၊သုတ္တ။၈၆။ (ခ) ဏ်ခဋေ ဘူဋေ ပိယျရေ စ။ ဇာ၊၁။ ၃၀၉။ (ဂ) သတ္ထရိ၊ သတ္ထာရံ၊ သတ္ထာရာ၊ သတ္ထာရော။(ဃ)ကရေ သရိက္ခော အဆ ဝါပိ သေဒ္ဓော။ ဇာ၊၁။၂၀။ ဗျဂ္ဃစ္ဆာပသရီဝဏ္ဏ၊ ဘူဋေ သမ္မ ဒဒါမိ တေ။ ဇာ၊၁။၈၉။

ရ၅– လိင်, ဓာတ်တို့နောင် စီရင်အပ်သော ပစ္စည်းဖြင့်သော ရ။

ဤ-ရသည် (ခ) တဒ္ဓိတ်ပစ္စည်း-ရ။ (၂) အာချာတ်ပစ္စည်း-ရ။(၃)ကိတ်ပစ္စည်း ရ-ဟူ၍

ရိစ္စ။) အဓိကရိတ္တာတိ အဓိကိစ္စ။ ရွ။၆၄၃။ မောဂ်၊၅။၁၆၇။ ဒဠ္ဆာ–(ဒိသ+တ္ထာ။ တ္ထာ–ရဠ္ဆာ။) ဒိသ္ဆာတိ ဒဠ္ဆာ။ ရွ။၆၂၅။

မချေအပ်သော ရ-ပစ္စည်းသည် ဝရ,တ္တရက်, သုရ, ကုရ, ဥရ, သရ, တြ၏, ရဟိဟူ၍ ဂ-ပစ္စည်းရှိ၊၁၀ည်း။ ထာဝရ– (ဌာ+ဝရ။) တိဋ္ဌတော် သီလေန ဌာဝရော။ မောဂ်၊၅။၅၄။ ကုတ္တရ–(ကု+တ္တရက်။) ဧကော ဂစ္ဆတ် သ်လေန ကုတ္တရော။ မောဂ်၊၅။၅၄။ ဘဂ်ုရ–(ဘဋ္ဌ+ဃုရ။) ဘဋ္ဌတော သယမေဝ ဘ်ဋ္ဌတိ ဝါ အတ္တာနန္တိ ဘဂ်ုရော။ မောဂ်၊၅။၅၄။ ဘိဒုရ–(ဘိဒ+ကုရ။) ဘိဋ္ဌတော သယမေဝ ဘိန်ဒုတိ ဝါ အတ္တာနန္တိ ဘိဒုရော။ မောဂ်၊၅။၅၄။ ဘာသုရ–(ဘာသ+ဥရ။) ဘာသတိ ဒိပ္ပတီတိ ဘာသုရော။ မောဂ်၊၅။၅၄။ ဘာဿရ–(ဘာသ+သရ။) ဘာသတိ ဒိပ္ပတီတိ ဘာဿရော။ မောဂ်၊၅။၅၄။ ဆတြ– (ဆဒ+တြ၏။) အာတပံ ဆာဒေတီတိ ဆတြံ။ ကစ္စည်း။ ၆၅၆။ ရွ။၆၆၆။ တေရဟိ– (ဧတ+ရဟိ။) ဣမသ္မိ' ကာလေတိ တေရဟိ။ ရွ။၂၀၀။

[ဏ္ဌာဒိမောဂ္ဂလာန်ကျမ်း ဆရာအလုံဒေါ်ဖြင့်ကား– ရတု, ရတိ, ရဝိ, ရိဗ္ဗိသ, ရိဝ, ရိသန, ရီဟ, ရေဝ-ပစ္စည်းတို့ဦ ရကိုလည်း ချေအပ်၏။ ဇတု– (ဇန+ရတု။) ဇာယတီတိ ဇတု– လာခါ။ ဏ္ဌာဒိ။၇၃။ သာရတိ–(သရ+ရတိ။) သာရေတီတိ သာရတိ။ ရထဝါဟော။ ဏ္ဌာဒိ။၉၂။ ဆဝိ– (ဆဒ+ရဝိ။) ဆာဒေတီတိ ဆဝိ၊ဇုတိ။ ဏ္ဌာဒိ။၂၀၈။ ကိဗ္ဗိသ–(ကရ+ရိဗ္ဗိသ) ကရီယတီတိ ကိဗ္ဗိသံ၊ ပါပံ။ ဏ္ဌာဒိ။၂၁၂။ သိဝ– (သမ+ရိဝ။) သမေတိ ဥပသမေတီတိ သိဝေါ။ ဥမာပတိ။ ဏ္ဌာဒိ။ ၂၀၇။ ဘိသန– (ဘိ+ရိသန။) ဘာယန္တိ တေသ္မာတိ ဘိသနော၊ ဘယာနကော။ ဏ္ဌာဒိ။ ၁၃၅။ သိဟ– (ဃသ+ရိဟ။) သသတိ ဟိ သတီတိ သိဟော၊ ကေသရီ။ ဏ္ဌာဒိ။

တေနာတိ ဝါ, သလက္ခဏံ ဓာရေတိ ဝါ, ပစ္စ-ယေဟိ ဓရိယတိ ဝါတိ ဓမ္မော။ ရွ။၅၇၉။ ဘဝပါရဂူ–(ဘဝ+ပါရ+ဂမု+ရွ)၊ ဘဝပါရံ ဂန္တ္ဝါ သီလံ ယဿာတိ ဘဝပါရဂူ။ ရွ။၅၉၂။ ဂေါ–(ဂမု+ရော)၊ဂစ္ဆတီတိ ဂေါ။နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၁၅။ ကိစ္စ–(ကရ+ရိစ္စ)၊ ကတ္တဗ္ဗံ ကိစ္စ။ ကစ္စညး။၅၄၂။ ကိရိယ–(ကရ+ရိရိယ)၊ ကတ္တဗ္ဗာ ကိရိယာ၊ ကရဏီယံ ကိုရိယံ။ ကစ္စည်း။၅၅၄။ သဒိ– (သမာန+ဒိသ+ရိ)၊ သမာနော ဝိယ ဒိဿတီတိ သဒိ။ မောဂ်၊၅။ ၄၃။ သဒိက္ခ– (သမာန+ဒိသ+ရိက္ခက)၊ သမာနော ဝိယ ဒိဿတီတိ သဒိက္ခော။ မောဂ်၊၅။၄၃။ သတ္ထု– (သာသ+ရတ္ထု)၊ သာသတီတိ သတ္ထာ၊ ကစ္စည်း။၅၆၆။ ပိတု–(ပါ+ရိတု)၊ ပါတိ ပုတ္တန္တိ ပိတာ။ ကစ္စည်း။ ၅၆၇။ မာတု–(မာန+ရုတု)၊ ဓမ္မေန ပုတ္တံ မာနေတီတိ မာတာ။ ကစ္စည်း။၅၆၈။ (ခ) အပြုဖြစ်သော ရ-သည် တ-ပစ္စည်း၏၊ ရိဋ္ဌ, ရိဏ္ဏအပြု၊ တ-ဗွဟစ္စည်း၏ တ-၏ ရဋ္ဌအပြု၊ တိ-ပစ္စည်း၏ ရိဋ္ဌအပြု၊ တဝန္တုပစ္စည်း၏ တ-၏ ရိဏ္ဏအပြု။

–တုံ-ပစ္စည်း၏ ရဋ္ဌုံအပြု၊ တ္ဝာပစ္စည်း၏ ရစ္ဆ, ရိစ္ဆ,ရဋ္ဌ-အပြုဟူ၍ ၉-မျိုးရှိသည်။ အနုသိဋ္ဌ-(အနု+သာသ+တ။ တ-ရိဋ္ဌ။) အနုသာသိ-ယိတ္ထာတိ အနုသိဋ္ဌော။ ရွ။၆၂၅။ တိဏ္ဏ–(တရ+တ။ တ-ရိဏ္ဏ။) သံသာရဏ္ဏဝံ အတရိတိ တိဏ္ဏော။ မောဂ်၊၅။၁၅၃။ ဒဋ္ဌဗ္ဗ– (ဒိသ+တဗ္ဗ။ တဗ္ဗ၏ တ-ရဋ္ဌ။) ဒဿနီယံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ရွ။၆၂၅။ အနုသိဋ္ဌ–(အနု+သာသ+တိ။ တိ-ရိဋ္ဌ။) အနုသာသနံ အနုသိဋ္ဌိ။ ရွ။၆၂၅။ ဇိဏ္ဏဝါ– (ဇရ+တဝန္တု။ တဝန္တု-၏ တ-ရိဏ္ဏ) အဇီရိတိ ဇိဏ္ဏဝါ။ မောဂ်၊၅။၁၅၃။ ဒဋ္ဌုံ– (ဒိသ+တုံ။ တုံ-ရဋ္ဌုံ။) ပဿိတုန္တိ ဒဋ္ဌုံ။ ရွ။ ၆၂၅။ အာဟစ္စ– (အာ+ဟန+တ္ဝာ။ တ္ဝာ-ရစ္ဆ။) အာဟနိတ္ဝာတိ အာဟစ္စ။ မောဂ်၊၅။ ၁၆၆။ အဓိကိစ္စ– (အဓိ+ကရ+တ္ဝာ။ တ္ဝာ-

သမ္မတ္တိ နိဂုဟန်။ ဏ္ဍာဒိ။၁၇၇။ ဇဋ္ဌရ- (ဇရ+ဇရ။) အဇရီတိ ဇဋ္ဌရော၊ ဇိဏ္ဏော။ ဏ္ဍာဒိ။ ၁၅၂။ ဒဒ္ဒရ- (ဒရ+ဒရ။) ဒရီယတီတိ ဒဒ္ဒရံ၊ ဝါရိဘ္ဘံ ဘေရီ စ။ ဏ္ဍာဒိ၊၁၅၂။ ဒဒ္ဒုရ-(ဒဒ+ဒုရ။) အတ္တာနံ ဒဒါတီတိ ဒဒ္ဒုရော၊ ဒေ-ကော။ဏ္ဍာဒိ။၁၅၁။ ဂဇ္ဇရ-(ဂရ+ဇရ။) ဂရတိ သိဉ္စတီတိ ဂဇ္ဇရံ၊ဂုဟာ။ ဏ္ဍာဒိ။၁၅၁။ မမ္မရ-(မရ+မရ။) မရတီတိ မမ္မရေ၊ သုက္ခ ပဏ္ဏံ,ဝဏ္ဌပဏ္ဏာနံ သဒ္ဒေါ စ။ ဏ္ဍာဒိ၊၁၅၂။ ကမ္မာရ-(ကရ+မာရ။)လေဟ ကံစ္စံ ကရော-တီတိ ကမ္မာရော၊ လေဟကာရော။ဏ္ဍာဒိ။ ၁၆၇။ ခီရ-(ခီ+ရက်။)ခယတိ ဖုဟ နေနာတိ ခီရံ၊ပယော။ဏ္ဍာဒိ။၁၄၃။ ဂဒြဘ- (ဂဒ+ရဘ။) ဂဒတိတိ ဂဒြဘော၊ ခရော။ ဏ္ဍာဒိ။ ၁၂၅။ ဘူရိ-(ဘူ+ရိက်။) ဘဝတီတိ ဘူရိ၊ ပဟူတံ။ ဏ္ဍာဒိ။ ၁၇၆။ မေရု- [(မီ+ရု။) ရံသီဟိ အန္ဓကာရံ မီယတိ ဟိံသတီတိ မေရု၊ သိနေရု။ဏ္ဍာဒိ။၁၇၇။ ဘီရု-(ဘီ+ရုက်။) ဘာယန္တီ တေသွာတိ ဘီရု၊ ဘယာနကော။ ဏ္ဍာဒိ။၁၇၉။ ဝါသရ-(ဝါ+သရ) ဝါတိ ဂစ္ဆတီတဲ့ ဝါသရော၊ ဒိဝသော။ဏ္ဍာဒိ။၁၅၀။]

ရ၆-ဏု,ဂိ,ဂီ,ရု,ရေ-ဓာတ်တို့၌ပါသော ရ-အက္ခရာ။ (၁) ရာဓာတ်သည် ယူခြင်း=အာဒါန အနက်၌ဖြစ်သည်။ အာကာရန္တ ဘူဝါဒိဝဏ္ဏိ-ကဓာတ်ဖြစ်ရ၌ ကြိယာပုဒ်အနေဖြင့် ရာတိ,ရန္တိ စသည်ဖြင့်ပြီးသည်။ နီတိ၊ဓာတု။၁၄၅၊ ၂၀၉။ -နာမ်ပုဒ်အနေဖြင့် ရတ္တိ-(ရာတိ ဂဏာတိ အဗျာပါရန္တိ ရတ္တိ၊တိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ။၆၀။) ရာ, ရတ္တိ-(ရာ-သဒ္ဒေါ တိယျာတိ ဆိဒ္ဓာတိ တ္ထော တိ ရတ္တိ။ နီတိ၊ဓာတု။၃၆၈။) ဟုရုပ်ပြီးသည်။

(၂) (က) ဘူဝါဒိ ရိ-ဓာတ်သည် အစဉ်=သန္တာနအနက်၌ဖြစ်၍ ကြိယာပုဒ် အနေဖြင့် ရေတိ,ရေန္တိစသည်ဖြင့် ရုပ်ပြီးသည် နာမ်ပုဒ်အနေဖြင့် ရေဏု-ဟုပြီးသည်။ နီတိ၊ ဓာတု။၂၄၅။ (ခ) ဒိဝါဒိ ရိ-ဓာတ်သည်

၂၂၁။ ထော- (ထု+ရော။) ထဝတိ သိဉ္စတီတိ ထောဝေါ၊ ဖုသိတံ။ ဏ္ဍာဒိ။၂၀၆။

အရ, အရဏ်, အာရ, ဥရ, ဧရဏ်, ဧရု, ဩရ, ကိရ, ကီရ, ကြရ, ကွရ, ခရ, ဂရ, စရ, ဆရ, ဆေရ, ဇရ, ဒရ, ဒုရ, ဘရ, မရ, မာရ, ရက်, ရဘ, ရိက်, ရု, ရွက်, သရ-ပစ္စည်းတို့ဥ္ဇ ရ-ကိုမူကား မချေအပ်။ ဘမရ-(ဘမ+အရ) ဘမတီတိ ဘမရော၊ မဓုကရော။ ဏ္ဍာဒိ။၁၅၉။ ဝါကရ- (ဝက+အရဏ်) ဝကေတိ အာဒ-ဒါတိ ဇေတာယာတိ ဝါကရ၊ မိဂဗန္ဓနိ။ ဏ္ဍာဒိ။ ၁၆၃။ အင်္ဂါရ- (အင်္ဂ+အာရ။) အင်္ဂံတိ ဝိနာသံ ဂစ္ဆတီတိ အင်္ဂါရော၊ ဒဒ္ဓကဋ္ဌံ။ဏ္ဍာဒိ။ ၁၆၄။ ဝလ္လူရ (ဝလ္လ+ဥရ။) ဝလ္လိယတိ သံဝရိယတီတိ ဝလ္လူရော၊ သုက္ခမံသော။ ဏ္ဍာဒိ။၁၇၁။ ကုဝေရ-(ကု+ရေက်။) ကဝတိ နဒတီတိ ကုဝေရော၊ ဝေဿဝဏော။ ဏ္ဍာဒိ။ ၁၇၅။ သိနေရု- (သိန၁+ရု။) သိနာတိ သုစိံ ကရောတိတဲ့ သိနေရု၊ ပဒ္မတရုဇော။ ဏ္ဍာဒိ။၁၇၀။ စကောရ- (စက+ဩရ။) စကတိ ပရိဝိတက္ကေတိတိ စကောရော၊ ပက္ခိ-ဝိသေသော။ ဏ္ဍာဒိ။၁၇၃။ တိမိရ- (တိမ+ကိရ။) တေမေတိတိ တိမိရံ၊ အန္ဓကာရံ, အာပေါဓ။ ဏ္ဍာဒိ။၁၉၄။ သရိရ- (သရ+ကိရ။) သရိယတိတိ သရိရံ၊ဒေဟော။ ဏ္ဍာဒိ။ ၁၆၉။ ကုရရ-(ကု+ကြရ။) ကဝတိ နဒတိတိ ကုရရော၊ ပက္ခိ။ ဏ္ဍာဒိ။၁၅၅။ ပိဝရ- (ပိ+ကွရ) အပိဝီတိ ပိဝရံ၊ ထူလံ။ ဏ္ဍာဒိ။၁၅၃။ ပေါက္ခရ- (ပုသ+ခရ။) ပေါသိယတိ ဇလေ-နာတိ ပေါက္ခရံ၊ ပဒုမံ။ ဏ္ဍာဒိ။၁၆၈။ ကဂ္ဂရ- (ကရ+ကရ။) ဂရတိ သိဉ္စတိတိ ကဂ္ဂရော၊ ဘိန္နဿရော, ဟံသဿရော စ။ ဏ္ဍာဒိ၊၁၅၂။ စစ္စရ- (စရ+စရ။) စရန္တိ တ္ထောတိ စစ္စရံ၊ ဝိထိစဘုက္ကံ, အင်္ဂဏ္ဍော။ ဏ္ဍာဒိ။၁၅၂။ ဝစ္ဆရ- (ဝသ+ဆရ။) ဝသန္တိ တ္ထောတိ ဝစ္ဆရော၊ ဝဿော။ ဏ္ဍာဒိ။၁၆၆။ မစ္ဆရ- (မသ+ဆရ။) တဏှာယ ပဆုမသနံ မစ္ဆရံ၊ သက-

နေခြင်း=ဝသန အနက်၌ဖြစ်၍ ကြိယာပုဒ် အနေဖြင့် ရိယတိ,ရိယန္တိစသည်ဖြင့် ချပ်ပြီးသည်။ နာမ်ပုဒ် အနေဖြင့် မတ္တေရ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၂၃၈။ (၈) ကိယာဒိ ရိ-ဓာတ်သည် လားခြင်း,သွားခြင်း=ဂတိ, ပြောကြားခြင်း ဒေသနာအနက်တို့၌ ဖြစ်၍ ကြိယာပုဒ်အနေ ဖြင့် ရိဏာတိ,ရိဏန္တိစသည်ဖြင့် ချပ်ပြီးသည်။ နာမ်ပုဒ်အနေဖြင့် ရေဏု-ဟု ချပ်ပြီးသည်။ နိတိ၊ဓာတု။ ၂၅၄။

(၃) ရီ-ဓာတ်သည် ယိုစီးခြင်း,ပွားစီး ခြင်း=ပဿဝနအနက်၌ဖြစ်သည်။ဒိဝါဒိဂိုဏ်း ဖြစ်၍ ကြိယာပုဒ်အနေဖြင့် ရီယတိ,ရီယန္တိ စသည်ဖြင့် ချပ်ပြီးသည် နာမ်ပုဒ်အနေဖြင့် ရေဏု-(ရီယတိ ပဿဝတီတိ ရေဏု။) ဟု ချပ်ပြီးသည်။ ဏာဒိ။၆၃။

(၄) (က) ဘူဝါဒိ ဂု-ဓာတ်သည်လား ခြင်း,သွားခြင်း=ပတိအနက်, ချုပ်ချယ်ခြင်း အမျက်ထွက်ခြင်း=ဆောသနအနက်, အသံပြု ခြင်း=သဒ္ဒအနက်ဟိုဠ်၌ဖြစ်သည်။ ကြိယာပုဒ် အနေဖြင့် ရဝတိ,ဝိရဝတိ, ဆောတိ, ရဝတိ စသည်ဖြင့် ချပ်ပြီးသည်။ နာမ်ပုဒ်အနေဖြင့် ရဝေါ,ဥပရဝေါ,ရုတံ,ဆောမော, ရဝိစသည်ဖြင့် ချပ်ပြီးသည်။ နိတိ၊ဓာတု။၁၄၅၊ ၂၉၉။ ဂ္ဂ။၆၅၂၊၆၇၉။ (ခ) သွာဒိ ရု-ဓာတ်သည် ပူပန်ခြင်း=ဥပတာပအနက်၌ဖြစ်၍ ကြိယာ ပုဒ်အနေဖြင့် ရုဏောတိ,ရုဏာတိစသည်ဖြင့် ချပ်ပြီးသည်။ နိတိ၊ဓာတု။ ၂၄၅။

(၅) ရေ-ဓာတ်သည် အသံပြုခြင်း= သဒ္ဒအနက်၌ ဖြစ်သည်။ ကောရန္တဘူဝါဒိဖြစ် ၍ ကြိယာပုဒ်အနေဖြင့် ရာယတိ,ရာယန္တိ စသည်ဖြင့် ချပ်ပြီးသည်။ နာမ်ပုဒ်အနေဖြင့် ရာ,ရဘ်,ရာယိတ္ဝာ,ရာယိတုံစသည်ဖြင့် ချပ်ပြီး သည်။ နိတိ၊ဓာတု။၁၄၅၊ ၂၀၈။ (ဤကား သုဒ္ဓဓာတု ရ-တည်း။ မိဿကဓာတု ရ-ကားမျှားစွာရှိ၏။)

ရ၉-ဝိဘတ်၌ အကျုံးဝင်သော ရ။ အာချာတ် သတ္တမီဝိဘတ် ဧရံ-နှင့် ပဆောက္ခာ ရေ-ဝိဘတ်၌ အကျုံးဝင်သော ရ-ဖြစ်သည်။ ပုံစံ-ဘဝေရံ, ဗဘူဝိရေ- စသည်။ ဂူ။၄၅၅၄၊ ၄၆၆။

ရ၀-နှစ်ခုသခ်္ဂါဟော ရ။(ကာဒိရိတာ။နဝသခ်္ဂါ စသည့်အကျယ်ကို ယ၉-ကြည့်။) နိဋ္ဌိတေ ယေ'သ သမ္ပတ္တေ၊ သက္ကရာဇေ ရဋ္ဌက္ခယေ။ သက္ကရာဇ် ၁၂၂၂-ခုနှစ်။ သံဝေဝဝတ္ထု ဒီပနီ၊ နိဂုံး။

ရ၉-(ပုံ၊န) [ရာ+အ] (ပု) (၁) အလိုရှိခြင်း။ (၂) ရာဂမီး၊ မီး။ (န) (၃) မျက်နှာ။ (ပု) (၁) နိဂ္ဂတော ဝိဂတော ရော ကာမေ ကာမနံ ပိပါသာ ဇေတနာတိ နိရံ၊ ဥဒကန္တိ အတ္ထော။ အပ္ပကော ရူပါဒိပဉ္စဂဟဂုဏ-သခ်ါတော ရော ကာမော ဇေတနာတိ အရီ၊ ပစ္စာမိတ္တောတိ အတ္ထော။ ကေက္ခရ၊၉၅။ ဋီ။ (၂) ဒေဝပုတ္တာနံ ရံ ကာမဂို ဘန္တိ ဒီပယန္တိ ဇာလေန္တီတိ ဝါ ရမ္ဘာ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၄။ အာဘုသော ဘဂဝါ နိဿဒ္ဓော ရော ကပ္ပ-ဝိနာသကအဂ္ဂိ တေသ္မာတိ ဒေဝဘာသရော၊ ဒုတိယစျာနဘူမိတိ အတ္ထော။ ကေက္ခရ၊၉၅။ ဋီ။ (န) (၃) အစ္ဆံ ဝိပ္ပသန္နံ ရံ မုခံ ဟာယ သာ အစ္ဆရာ၊ ဒေဝဓီတာတိ အတ္ထော။ ကေက္ခရ၊၉၅၊ဋီ။

ရ၁၀-(န) [ရမု+ကို] ဘုရား, တရား, သံဃာဟု ဆိုအပ်သော ရတနာသုံးပါး။ အထ ဝါ ရမိတမ္ပံ, ရမန္တိ ဝါ တတ္ထာတိ ရံ၊ အတ္တာနံ ဘဇန္တေ ဥပသေဝန္တေ ဒုဂ္ဂတိတော, သံသာရ-မဟာဏ္ဏဝတော ဝါ တာရေတီတိ တံ၊ အတ္တာနံ အနုဿရန္တေ သုဂတိ နိဗ္ဗာနာနိ နေတီတိ နံ၊ ရဋ္ဌ တံ တဋ္ဌ တံ နဋ္ဌေတိ ရတနံ။ နိရုတ္တိ၊ မဋ္ဌ။။ ၁၇။ (-မဏိမဋ္ဌ။၊၁။၃၀။)

ရ၁၁-(န) [ရာ+အ] ရွှေ။ ဟိနောတိ ပတ္တတိ ပီတိသောမနဿန္တိဟိ၊ ကိံ တံ? ပီတိသော-

မနဿံ၊ ဆုတိ ပဝတ္တေတိ ဇာတရူပန္တိ ခံ၊ ကိ ံ တံ? ဘာတရူပံ၊ ဟိ ံ ရန္တိ ဟိရံ၊ ဒုတိယာ-တပ္ပုရိသသမာသော။ ဉာပေတိ ဟေသော-တိတိ ဉ၊ကိ ံ တံ? ဇာတရူပံ၊ဟိရံ ဟုတ္ဝာ ဉ် ဟိရည်။ နေတ္တိ၊ဝိ။၅၈။

ရ၁၂–နိပါတ်ဖြစ်သော ရ။ နက္ခတ္တရာဇာရိဝါတိ ဇေတ္ထ ရ-ကာရော နိပါတမတ္တံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၁။

ရ၁၃–ရ-ဗျည်း။ ယရလဝသဟဋ္ဌအံ။ ကစ္စည်း။၆။

ရ၁၄–(ပု) [ရာ+အ။ ရီ+အ။] ဆန်းကျမ်းလာ ရ-ဂိုဏ်း။ မ, န စသော ဂိုဏ်းမျှစ်မျိုးတို့တွင် အလယ်၌ လဟုသံရှိသောဂိုဏ်း။ မဏ္ဍန်-လာ ရ,တေတေဋ္ဌ။ ဝုတ္တောဒယ။၅။ မဇ္ဈေ လဟုကေန သရေန ရာတိ ပဝ ဿတိ, ရီ ာတိ ဥစ္စာရီယတီတိ ဝါ ရော။ ဝစနတ္ထဇောတ်ကာ။ ၅။ [ဗြိ၊ ဟိ ံ-၌ ရ (ပု) (၁) ရိုးသိုးမိုး။ (၂) ကာမဂုဏ်မိုး။ (၃) အပူ။ (၄) တောက်လောင်ခြင်း။ (၅) အရှိန်အဟုန်။ (၆) “ဆီတာရဲ” ခေါ် သော တူရိယာ၏ အသံတစ်မျိုး။ (၇) ရွှေ။ (၈) အရောင်အဆင်း (၉) သဒ္ဒ =အသ။ (၁၀) ရ-ဂိုဏ်း။ ရ-(တ) (၁၁) ထက်မျက်-စူးဋ္ဌ-ကြမ်းဝ,မ်း-သော။ ဝိလျံ၌ကား- ရ(တ) (၁) ရယူသော။ (၂) ပိုင်ဆိုင်သော။ (၃) ညှဉ်နှင့် ဆိုင်သော။ (၄) ပေးကမ်းသော။ (၅) အကျိုးဖြစ်ထွန်း စေသော။ (၆) တပည့်သူငယ် ဖြစ်သော။ ရ (ပု) (၇) မီး။ (၈) အပူ။ (၉) အချစ်အခင်။ (၁၀) အလိုဆန္ဒ။ (၁၁) အရှိန်အဟုန်။ ရ (ထ) (၁၂) ဝိဇ္ဇမ=ချစ်ဖွယ်ကို ခြင်း။ (၁၃) ပေးခြင်း။ (၁၄) ရွှေ။ (၁၅) သွားခြင်း။ (၁၆) လှုပ်ရှားခြင်း။ (၁၇) တောက်ပခြင်း။ (၁၈) စကားလုံးသမိုင်း ရှင်းလင်းရှာဖွေခြင်း။ ဤသို့ လိင်ခွဲ၍ အနက်အသီးသီး ထုတ်ပြသည်။]

ရံသ (ပု) [ရသ+ဏ။ နိဂ္ဂဟိတ်လာ။ တနည်း ရမု+သ။ မ-ကို နိဂ္ဂဟိတ်ပြု။တနည်း-ရ+အံသ။] (သတ္တဝါဘို) သာယာ နှစ်သက်အပ်-(စိတ်၏) မွေ့လျော်ဟုဖြစ်-သော အရောင်အလင်း၊ ရောင်ခြည်ကော်။ သာယာနှစ်သက်အပ် – မွေ့လျော်ဟုဖြစ် – သော အရောင်အလင်းအစု။ ပံသေ စိတ္တံ ပသာဒေတ္ဝာ၊ ကပ္ပံ သဂ္ဂမို မောဒတံ။ အပ၊၁။၂၃၅။(–၂၅၉။)

ရံသိ (ထီ) [ရသ+ဣ။ ရသန္တိ တံ သတ္တာတိ ရံသိ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၄။ သူစီ။ နိဂ္ဂဟီဟ်လာ။ ရံဖွိ-သံ။ ရသိ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] အရောင်အလင်း၊ရောင်ခြည်တော်။ဒီသွာ ရံသိ ံ မဟေ-သိနော။ အပ၊၂။၄။ ရံသိ (ဝိမာန။၇၇)တိ ရသ္မိယော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၁။ (–ဝိမာန။၇၄ အပ၊၂။၁၉၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၅၃။)

ရံသိဩဘာသိတ (တိ) [ရံသိ+ဩဘာသိတ] အရောင်အလင်းဘို့ဖြင့် ထွန်းလင်းတောက်ပသော။ ဟူယမာနဿ ဇောတိနော ရံသိ-ဩဘာသိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၁၉။

ရံသိက (တိ) [ရံသ+ဏိက] (မြို့တော်စွာဘုရား၏) ရောင်ခြည်တော်၌ – ကြည်လို – စိတ်ကို ကြည်လူစေ – သော၊ သူ။ (ရံသိကထေရ်၊ ရံသိယညကထေရ်)။ ကေသဉ် စ ရံသိကော။ အပ၊၁။ ၂၃၁။

ရံသိဇာလ (န) [ရံသိ+ဇာလ]ရောင်ခြည်တော် တည်းဟူသော ကွန်ယက်၊ ကွန်ယက်နှင့် တူသောရောင်ခြည်တော်၊ ရောင်ခြည်တော်-အပေါင်းအစု-အစုအဝေး။ ထွေန္တရေ ရံသိ-ဇာလံ။ အပ၊၁။၆။ ဘွေန္တရေ ဒဿသဟဿံ-စက္ကဝါဠန္တရေ ရံသိဇာလံ ရံသံသမူဟံ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ (–ဝိမဘိ၊၁။၃၅။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၇၈။)

ရံသိဇာလပရိက္ခိတ္တ (တိ) [ရံသိဇာလ+ပရိက္ခိတ္တ] ရောင်ခြည်တော်တည်းဟူသော ကွန်ယက်-ကွန်ယက်နှင့်တူသော ရောင်ခြည်တော်-စို့-ဖြင့်-သည်-ဝန်းရံအပ်သော။ ရံသိဇာလ-

ပရိက္ခိတ္တော၊ ဒိတ္တော၁ ကနကာစလော။ အပ၊ ၂။၁၆၅။

ရံသိဇာလဝိကသိတ (တိ)[ရံသိဇာလ+ဝိကသိတ] ရောင်ခြည်တော် ကွန်ယက်တို့ဖြင့်-ပွင့်လင်း-ထွန်းလင်းတောက်ပ - သော၊ ပွင့်လင်း-ထွန်းလင်း တောက်ပ-သည့် ရောင်ခြည်တော် ကွန်ယက်ရှိသော။ ရံသိဇာလဝိကသိတော နရသိဟော။ အပ၊၌၊၁။၁၀၅။

ရံသိဇာလဝိတတ (တိ) [ရံသိဇာလ+ဝိတတ] ရောင်ခြည်တော်ကွန်ယက်တို့ဖြင့် ပျံ့နှံ့သော၊ ပျံ့နှံ့သော ရောင်ခြည်တော်ကွန်ယက်ရှိသော။ ရံသိဇာလဝိတတော နရသိဟော။ ဇာ၊၌၊ ၁။၁၀၄။

ရံသိဇာလသမ်ဗာကုလ (တိ) [ရံသ်ဇာလ+သမာကုလ] ရောင်ခြည်တော်ကွန်ယက်တို့ဖြင့် ကောင်းစွာထွန်းပသော၊ ကောင်းစွာထွန်းပသော ရောင်ခြည်ကော်ကွန်ယက် ရှိသော။ ဝိပဿီ အဒ္ဒသံ ဗုဒ္ဓံ၊ ရံသိဇာလသမာကုလံ။ အပ၊၁။ ၂၆၃။

ရံသိဇာလသမုဒ္ဂ (တိ) [ရံသိဇာလ+သမုဒ္ဂ] ရောင်ခြည်တော်ကွန်ယက်တို့ဖြင့် ဆောပြမ်းသော၊ ဆောပြမ်းသော ရောင်ခြည်ဟော် ကွန်ယက်ရှိသော။ သရဒါဒိစ္စသဒိသံ၊ ရံသိဇာလသမုဒ္ဂလံ။ အပ၊ ၂။၂၁၄။

ရံသိဇာလသမောတ္ထဋ (တိ) [ရံသိဇာလ+သမောတ္ထဋ (သံ+ဩတ္ထဋ)။] ရောင်ခြည်တော်ကွန်ယ.က်-တို့-ဖြင့်-သည်- ဖုံးလွှမ်းအပ်သော၊ ဖုံးလွှမ်းသော ရောင်ခြည်တော် ကွန်ယက်ရှိသော။ ဗျာမပ္ပဘာပရိဝုတော၊ ရံသိဇာလသမောတ္ထဋော။ အပ၊ ၂။၁၀၈။ ၁၆၅။

ရံသိဇာလုဇ္ဇလိတ (တိ) [ရံသိဇာလ+ဥဇ္ဇလိတ] ရောင်ခြည်တော် ကွန်ယက်တို့ဖြင့် ထွန်းပသော၊ထွန်းပသောရောင်ခြည်တော်ကွန်ယက် ရှိသော။ ရံသိဇာလုဇ္ဇလိတတာရာဂဏမိဝ ဂဂနတလံ။ သုတ္တနိ၊၌၊၁။၁၂၇။

ရံသိပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ရံသိ+ပရိစ္ဆေဒ]ရောင်ခြည်တော်တို့၏ အပိုင်းအခြား။ ရံသိပရိစ္ဆေဒေါ သရီရပ္ပမာဏ.ပရိစ္ဆေဒေါ။ ဒု၌ဝံ၊၌။၃။

ရံသိဖုသိတာဝေဠ (တိ) [ရံသိ+ဖုသိတာ=ရံသိဖုသိတာ + အာဝေဠ။] ရောင်ခြည်တော်-တို့-ဖြင့်သေည်-တော့ထိအပ်သော- ဦးစိုက်-ပန်း-ဦးဆောက်ပန်း-ရှိသော။ ယော ရံသိ-ဖုသိတာဝေဠော၊ ဖုဿနာမ မဟာမုနိ။ အပ၊ ၂။ ၂၉၅။

ရံသိဘေဒ (ပု) [ရံသိ+ဘေဒ] ရွှေဦးစွာထွက်သောနေ၏ အရောင်အထူး၊ နေအရောင်ရောင်။ ရံသိဘေဒေါ(ဓာန်။၉၀၁)ပုဗ္ဗေ ဥဒယတော သူရိယဿ ရံသိဝိသေသော။ ဓာန်၊ ဋီ။၉၀၁။

ရံသိမန္တ (တိ) [ရံသိ+မန္တ။ ထိ-၌ **ရံသိမတိ**, ရံသိမန္တီ။ ရံသိ ယဿ အတ္ထိတိ ရံသ်မာ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၂-၃။ ရဂ္ဂိမတ်-သံ။] (အရောင်အလင်းရှိသော) နေ။ ဥဒယန္တေဝ ရံသိမာ။ ဝိမာန။၁၀၉။ ဥဒယန္တေဝ ရံသိမာတိ၊ ဥဂ္ဂစ္ဆန္တော သူရိယော ဝိယာတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊၌။၂၉၆။ ရံသိမာ ဘာကရော ဘာနု။ ဓာန်။၆၃။

ရံသိမာလီ (တိ) [(ရံသိ+မာလာ)ရံသိမာလာ+ဣ] အလင်းရောင်-ရောင်ခြည်-ဟူသော-အစဉ်အဆက်နှံ-ပန်းကုံး-ရှိသော (နေ)။ ပုနစ္စ ပရံ မဟာဇာဇ သူရိယော ရံသိမာလီ။ မိလိန္ဒ။၃၇၃။

ရံသိဝါဟန (တိ) [ရံသိ+ဝါဟန] အရောင်ကိုလွှတ်ဘတ်သော။ ပဘာ ပကိတ္တတာ မယံ၊ ယမကာ ရံသိဝါဟနာ။ အပ၊၁။၆။ ရံသိဝါ-ဟနာ ရံသိ မဥ္ဇူမာနာ။ အပ၊၌၊၁။၁၂၅။

ရံသိဝိသေသ (ပု) [ရံသိ + ဝိသေသ] အရောင်အထူး၊ထူးသောအရောင်။ ရံသိဘေဒ–ကြည့်။

ရံသိသညာက (တိ) [ရံသိ+သညာ+က](မြတ်စွာဘုရား၏) ရောင်ခြည်တော်၌ (ဖြစ်သော) အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ ရံသိသညာကထေရ်။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ရံသိသညာကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၄၃၊ ၂၃၅။

ရံသိသညာကတ္ထေရ (ပု) [ရံသိသညာက+ထေရ] ရံသိသညာကထေရ်၊ (ဘုရားရှင်တို့၏) ရောင်ခြည်တော်၌ အမှတ်သညာရှိသောထေရ်။ (ရံသိသညာက ထေရ်တို့သည် ၃-ပါးရှိကုန်၏၊ ထိုတွင်– (က) ဧ၁-ကမ္ပာထက်၌ ဝိပဿီဘုရားရှင်၏ ရောင်ခြည်တော် ခြောက်သွယ်တို့ကို ဖူးမြင်ခဲ့ရသော ကောင်းမှုကြောင့် လူနတ်စည်းစိမ်များကို ခံစားရ၊ကာ ဂေါတမဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ရဟန္တာဖြစ်သော “ရံသိသညာကထေရ်”။ အပ၊၁။၁၄၃။ အပ၊၌၊ ၂။၁၀၉-၁၀။ (ခ) ဧ၂-ကမ္ပာထက်၌ ဗုဒ္ဓသာဘုရားရှင်၏ ရောင်ခြည်တော် ခြောက်သွယ်တို့ကို ဖူးမြင်ခဲ့ရသော ကောင်းမှုကြောင့် လူနတ်စည်းစိမ်များကို ခံစားရကာ ဂေါတမဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ရဟန္တာဖြစ်သော “ဒုတိယရံသိသညာကထေရ်”။ အပ၊၁။၁၄၃။ အပ၊၌၊ ၂။၁၁၀-၁။ (ဂ) ကမ္ပာ(၃၀၀၀၀) ထက်၌ သုဇာတဘုရားရှင်၏ ရောင်ခြည်တော် ခြောက်သွယ်တို့ကို ဖူးမြင်ရသော ကောင်းမှုကြောင့် လူနတ်စည်းစိမ်များကို ခံစားမှကာ ဂေါတမဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ရဟန္တာဖြစ်သော “ရံသိသညာကထေရ်”ဟု ၃-ပါး ရှိကုန်၏။ အပ၊၁။ ၂၃၅။) ပဗ္ဗတေ ဟိမဝန္တမ္ဟိတိ-အာဒိကံ အာယသ္မာတော ရံသိသညာကတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊၌၊၁။၁၀၉။

ရံသိဿညာ (ထီ) [ရံသိ + သညာ] (မြတ်စွာဘုရား၏) ရောင်ခြည်တော်၌ (ဖြစ်သော) အမှတ်သညာ။ ဒုဂ္ဂတိံ နာဘိဇာနာမိ၊ ရံသိသညာယိဒံ ဖလံ။ အပ၊၁။၁၄၃။

ရံသိသညီ (တိ) [ရံသိသညာ +ဣ] (မြတ်စွာဘုရား၏) ရောင်ခြည်တော်၌ (ဖြစ်သော) အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ ဒ္ဝေ ရံသိသညီ ဖလေ၊ဂါ။ အပ၊၁။၁၄၆။

ရံသ်သမူဟ (ပု) [ရံသိ+သမူဟ]ရောင်ခြည်တော်-အပေါင်း-အစု-အစုအဝေး။ ရံသိဇာလ-ကြည့်။

ရကာရ (ပု) [ရ+က၊ာရ။ ရကာရ-သံ။] (က) ရ အက္ခရာ။(ခ) ရဟူ၍ ရွတ်ဆိုခြင်း၊ ရ-သဒ္ဒါ။ (က)(ခ) ရ-က၊ာရော ပဒသန္ဓိက ရော။ သံ၊၌၊ ၁။၅၃။ ထေရီ၊၌။၁၀၊ ၂၂၀။ (–အဘိ၊၌၊ ၂။ ၅၀၂။ အပ၊၌၊ ၂။၁၅၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၅၄)။ ကရဏံ ကာရော ရ ဣတိ ကာရော ရ က၊ာရော၊ ရ ဣတိ ဥစ္စာရဏံ၊ ရသဒ္ဒေါတိ အတ္ထော။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၂၀၉။

ရကာရတာ (ထီ) [ရကာရ+တာ] ရ-အက္ခရာ၏ အဖြစ်။ အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရကာရတာပါဒန (န) [ရကာရတာ + ကာပါဒန] ရ-အက္ခရာ၏ အဖြစ်သို့ ရောက်စေခြင်း။ နေရုတ္တိကဝိဓာနေနာတိ ဣ-က၊ာရ,စ-ကာရာနဉ္စ ရကာရတာပါဒနေန။ အနုဋီ၊၂။ ၂၁၆။

ရက၊ာရာဂမ (ပု) [ရကာရ+အာဂမ] ရ-အက္ခရာ လာခြင်း။ “နက္ခတ္တရုဇာရိဝ တာရကာန”ဆိုတွေ့ ရက၊ာရာဂမော ဝိယ အဝိဇ္ဇမာနသာ အက္ခရသ္သ ဒီ၊ာဂမော ဝဏ္ဏာဂမော နာမ။ မဟာနိ၊၌။ ၂၂၉။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၃။

ရက္ခ[1] (တိ) [ရက္ခ+အ။ ရက္ခ–သံ။ ရက္ခ–ပြာ။ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ရက္ခာလည်း– ကြည့်။] (၁) စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ သူ။ (ပု) (၂) စောင့်ရှောက်ခြင်း။(၁)ရက္ခဝိရဟိတ(မဟာနိ၊

ဒ္ဓ။၃၇၇) ကြည့်။ (ပု) (၂) စတ္တာဘော နံ ဒေဝပုတ္တာ စာတုဒ္ဒီသံ ရက္ခာယ ဥပဂစ္ဆန္တိ (ဒီ၊၂။၁၀)တိ....ဗောဓိသတ္တဿ အာရက္ခတ္ထာယ ဥပဂန္ဆာ သိရိဂဗ္ဘ ပဝိဋ္ဌာ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၂၇။ (–အပ၊၁။၄၇။ ဇာ၊၁။၁၁၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၄။)

ရက္ခ၂ (ကြိ) [ရက္ခ+အ+တိ။ ဟိလောပေါ်။] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခက (တိ) [ရက္ခ + ကွ။ ထီ·ဒ္ဒ် ရက္ခိကာ။ ရက္ခက–သံ။ ရက္ခအ၊ ရက္ခဂ–ပြာ။ ရက္ခယ–အဒ္ဓမာဂမီ။] စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ သူ။ တာယနော ရက္ခကော နတ္ထိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၂။ (–ဝိ၊သင်္ဃာ။၄၆၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။)

ရက္ခဏ (တ်) [ရက္ခ+ယု။ ရက္ခဏ–သံ။ ရက္ခဏ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂမီ။] (၁) စောင့်ရှောက်–ထိန်းသိမ်း– တတ်သော၊ သူ။ (၂) စောင့်ရှောက်– ထိန်းသိမ်း– လုံခြုံစေ–အပ်သော။ (န) (၃) စောင့်ရှောက်–ရာ–ကြောင်း။ (၄) စောင့်ရှောက်ရာ (ကာလ, ဌာန)။ (ထီ၊န) (၅) ထိန်းသိမ်း– စောင့်ရှောက်–ခြင်း။ (၆) တားမြစ်ခြင်း။

(၁) စောင့်ရှောက်–ထိန်းသိမ်း – တတ်သော။ ဇီဝိတဝိနာသကဘာဓုပ္ပတ္တိယာ အန္တရံ အဒတွာ ရက္ခဏတော, သမ္ဘာရောပိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၎၁၁။ ရက္ခဏ–ပုရိသလည်းကြည့်။ (၂) စောင့်ရှောက်–ထိန်းသိမ်း–လုံခြုံစေ – အပ်သော။ ရက္ခဏသိလ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၂)ကြည့်။ (၃) စောင့်ရှောက်–ရာ–ကြောင်း။ ဥဒ္ဓံ ဒါနံ ရက္ခဏံ ဥဒ္ဓါနံ၊ သင်္ဃာဝစနန္တိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၀။ (၄) စောင့်ရှောက်ရာ (ကာလ, ဌာန)။ ရက္ခဏကာလ–ကြည့်။ (၅) ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခြင်း။ ရက္ခဏာ ပဋိသံဟရဏာ (နေတ္တိ။၃၆) တိ ဒဏ္ဍနော စိတ္တဿ ရက္ခဏသင်္ခါတာ ပမာဒဿ ပဋိသံဟရဏာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၀၅။ ဒွါရပိဒဟန-မဏ္ဍုသဂေါပနာဒိဝသေန သုဋ္ဌု ရက္ခဏံ။ ဒီဋ္ဌ၊၂။၄၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။ (စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၆၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၃။ ဒီဋ္ဌီ၊၁။ ၁၂၀။ မူလ၌၊၁။၁၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၄၇။) (၆) တားမြစ်ခြင်း။ ရက္ခဏံ စေတ္ထ နိဝါရဏံ တာယ နဋ္ဌ။ ရူ။၃၁၀။

ရက္ခဏက (တိ) [ရက္ခဏ+က] (၁) စောင့်ရှောက်တတ်သော။ (၂) စောင့်ရှောက်ကြောင်း ဖြစ်သော။ (၁) သစေ ပဋ္ဌာက္ခ္ဏ စတ္တာရိ ပါရာဇိကာနိ ရက္ခဏကာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄၄။ (၂) နပရပရိက္ခာရေဟိ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇)-တံ နဂရံ ပရိဝါရေတုံ ရက္ခကေဟံ။ သဂ္ဂ၊ ၂။၃၂၄။ ဝိမတ်၊၁။၂၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆၃။

ရက္ခကမ္မ (န) [ရက္ခဏ+ကမ္မ] စောင့်ရှောက်တတ်သော–အမှု–ကံ။ တထေဝ တာယနံ ရက္ခဏကမ္မံ ကတံ တယာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆။

ရက္ခဏာဝလ (ပု) [ရက္ခဏ + ကာဝလ] (က) စောင့်ထိန်း–စောင့်ရှောက်–ခြင်း၏ ကာဝလ။ (ခ) စောင့်ထိန်း–စောင့်ရှောက်–ရာ ကာဝလ။ ဒါနံ ဒါတဗ္ဗကာလေ, သီလံ ရက္ခဏကာလေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၅၆။

ရက္ခဏကိစ္စ (န) [ရက္ခဏ+ကိစ္စ] စောင့်ရှောက်ခြင်း ကိစ္စ။ တံသု ဒွါရေသု ပစ္စေကံ ရက္ခဏကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဒီဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။

ရက္ခဏကိရိယာ (တ်) [ရက္ခဏ + ကိရိယာ] စောင့်ရှောက်ခြင်း – အမှုအရာ – ကိရိယာ (ကြိယာ)။ တဒဂ္ဂေနမဂ္ဂေါ ရက္ခဏကိရိယာယ ကရဏံ ဝုတ္တံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၇၀။

ရက္ခဏကောသလ္လ (န) [ရက္ခဏ + ကောသလ္လ] စောင့်ရှောက်ခြင်း၌ ကွမ်းကျင်လိမ္မာ–ခြင်း–သည်၏ အဖြစ်။ ဘာဝနာယ လဒ္ဓဿ

ရက္ခကၡကေဘသင္လင္ခ္။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၆။ (–သဒ္ဒ-ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂၄။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၁၉။)

ရက္ခကၡာသယ (ပု) [ရက္ခကၡ + အဘ္ဘာသယ] စောင့်ရှောက်ခြင်း၌–အလို–ဆန္ဒ။ ရက္ခကၡဘာဝ(သံဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၅၉။) ကြည့်။

ရက္ခကၡာ (တိ) [ရက္ခကၡ+အတ္ထ](ပု)(၁)စောင့်ရှောက်ခြင်းဟူသော အကျိုး။ အနိဿင္ဒိတ္ထာ-တိ ရက္ခကၡတ္ထာယ အဒတ္ထာ။ ဝိ၊၄၊၃။ ၂၁၄။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။၅၀။ မ၊၄၊၄၂။ သံ၊၄၊၃။၆၇။ (တိ) (၂) စောင့်ရှောက်– တားမြစ်–ခြင်း အနက်ရှိသော။ ရက္ခကၡတ္ထာနမိစ္ဆိတံ။ ရက္ခကၡတ္ထာနံ ဓာတူနံ....။ ကစ္စည်း။ ၂၇၃။ရူ။ ၃၁၀။

ရက္ခကၡနိမိတ္တ (တိ) [ရက္ခကၡ + နိမိတ္တ] စောင့်ရှောက်ခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော။ အာရက္ခနိမိတ္တံ (နေက္ခ်ိ။၃၆) ဒုါရပိဒဟန မဿုသာဂေါပနာဒိနာ သုဒ္ဓါ ရက္ခကၡနိမိတ္တံ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၆၀။

ရက္ခကၡပုရိသ (ပု) [ရက္ခကၡ+ပုရိသ] စောင့်ရှောက်တတ်သော ယောကျ်ား၊ အစောင့်အရှောက်ယောကျ်ား။ ရက္ခကၡပုရိသဿ ဧတ္ထေ ဩတရိတ္ထာ။ ဇာ၊၅၊၄။ ၂၇၇။

ရက္ခကၡဘာဝ (ပု) [ရက္ခကၡ + ဘာဝ] စောင့်ရှောက်ခြင်း၌–အလို–ဆန္ဒ၊ စောင့်ရှောက်လိုခြင်း။ ရက္ခကၡဘာဝ (သံ၊၅၊ ၂။၁၅၀)ဒ္ဒိ အပါယဘယတော စ ရက္ခကၡဏ္ဘာသယံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၅၉။

ရက္ခကၡမူလက (တိ) [ရက္ခကၡ+မူလ+က] စောင့်ရှောက်ခြင်းလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော။ အာရက္ခမူလကန္တိ ရက္ခကၡမူလကမိဝ်။ မဟာနိ-၅။ ၂၄၃။

ရက္ခကၡယောဂျ (တိ) [ရက္ခကၡ + ယောဂျ] (လူနွေးဘို့ကို) စောင့်ရှောက်–စောင့်စည်း–ခြင်း– ငှာ–၌–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော၊ သူ။ ရက္ခကၡယောဂျပုဂ္ဂလ–ကြည့်။

ရက္ခကၡယောဂျပုဂ္ဂလနိဒ္ဒသန (နှ) [ရက္ခကၡယောဂျပုဂ္ဂလ+နိဒ္ဒသန] စောင့်ရှောက်–စောင့်စည်း–ခြင်း–ငှာ–၌– သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော ပုဂ္ဂိုလ်ကို ညွှန်ပြကြောင်း (သဒ္ဒါ)။ မနုဿာနန္တိ ရက္ခကၡယောဂျပုဂ္ဂလ-နိဒ္ဒသနံ။ ထေရ၊၁၊ ၂။၂၇၅။

ရက္ခကၡဝိဓိ (ပု) [ရက္ခကၡ+ဝိဓိ] စောင့်ရှောက်ခြင်း အစီအရင်၊ စောင့်ရှောက်–ပုံ–နည်း။ ဝေဝဲဝုတ္တံ ရက္ခကၡဝိဓိံ သခေါပတော ဝိဘာဝေတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၁။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။ဝဉ္ဇ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၁၀။)

ရက္ခကၡသဒိသ (တိ) [ရက္ခကၡ+သဒိသ] စောင့်ရှောက်တတ်သူနှင့် တူသော၊ သူ။ ဆိကွဝေ တုမှာကံ အာစရိယော မမ သာသနေ ဘတိယာ ဂါဝေါ ရက္ခကၡသဒိသော။ ဓမ္မ၊၄၊ ၁။၁၀၁။

ရက္ခကၡသီလ (နှ) [ရက္ခကၡ+သီလ] စောင့်ရှောက်အပ်သော သီလ။ ဣမေသံ ကောဒသန္နံ ဇနာနံ ရက္ခကၡသီလံ သုဝဏ္ဏပဒ္မေ လိခိတ္ထာ။ ဇာ၊၅၊၂။ ၃၄၂။

ရက္ခကၡာဘဗ္ဗ (တိ) [ရက္ခကၡ+အဘဗ္ဗ] စောင့်ရှောက်ခြင်းငှာ မထိုက်သော။ ဒ္ဝေ ပုဂ္ဂလာ ဟောန္တိ စေတနာဘဗ္ဗော စ ရက္ခကၡာဘဗ္ဗော စ။ ပေဋကော။၁၀၉။

ရက္ခကၡာရဟ (တိ) [ရက္ခကၡ+အရဟ] စောင့်ရှောက်ခြင်းငှာ ထိုက်သော။ အယံ ဆဇာ ရက္ခကၡာရဟောပိ သမာနော.... ပရိယေသာ-ပေတိ။ ဇာ၊၅၊၃။၄၀၁။

ရက္ခကိယ (တိ) [ရက္ခ+အနိယ။ ရက္ခကိယ–သံ။] စောင့်ရှောက်– အပ်– သင့်–ထိုက်–သော။ တာ ကိဋ္ဌာဒိဂါဝိယော ဝိယ သဗ္ဗကာလံ ရက္ခကိယာ ဟောန္တိ။ ထေရ၊၄၊၁။၃၂၅။

ရက္ခဏီယတ္တ (နာ) [ရက္ခဏီယ+တ္တ] စောင့်ရှောက်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သည်၏ အဖြစ်။ ထေယျ့-သတ္ထဘာဝဿ ဌာနံ ကတ္တာ ရက္ခဏီယတ္တာ သဟမ္မိကာနံ ရက္ခတိယေဝါတိ ကေ။ ဝင်ရ။၃၃၃။

ရက္ခဏူပါယ (ပု) [ရက္ခဏ+ဥပါယ။ ရက္ခ ဏော-ပါယ–သံ။] စောင့်ရှောက်ခြင်း အစီအရင်၊ စောင့်ရှောက်–ပုံ–နည်း။ တတြာယံ ရက္ခဏူ-ပါယော(ဝိဒ္ဓ၊၂။၃၀)တိ အာဒိနာ.... ဧဝံ ဝုတ္တံ ရက္ခဏဝိဓိံ သခ်ေပတော ,ဝိဘာဝေတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၁။

ရက္ခတိ (ကြံ့) [ရက္ခ+အ+တိ။ ရက္ခတိ–သံ၊ ရက္ခက္ခ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။](၁)စောင့်–စောင့်ရှောက်–၏။ တဖန် ပြန်၍ စောင့်ရှောက်၏။ (၂) ထက်ဝန်းကျင်မှ စောင့်ရှောက်၏။ (၃) ကြည့်ရှု–စောင်မ–၏။(၄)လုံခြုံ–ကောင်းစွာ လုံခြုံ–စေ၏။ (၅) (လူနွေးကို) စောင့်စည်း၏။ (၆) (သီလ) စောင့်ထိန်း–စောင့်သုံး–၏။ (၇) (နွားစသည်) ထိန်းကျောင်း၏၊ (၈) (ဥစ္စာကို) ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်၏။ (၉) ထိန်းသိမ်းအုပ်ချုပ်၏၊ အစိုးရ၏၊ အစိုးရသည်၏ အဖြစ်ကို ပြုစေ၏၊ အလိုသို့ လိုက်စေ၏။ (၁၀) ခြံရံ၏။ (၁၁) ကာကွယ်–အကာအကွယ်ပြု–၏။ (၁၂) ပိတ်–ပိတ်ဆို့ ပိတ်ပင်–တားမြစ်–၏။ (၁၃) ဒဏ်ထား–ဒဏ်တပ်–၏။ (၁၄) (သွား) ခွင့်မပေး၊–ခွင့်မပြု။ (၁၅) ထင်စွာမပြ၊ ထင်စွာမပြု၊ မပြောဆို၊ မပြောကြား၊ ဖုံးကွယ်ထား၏၊ ဖုံးလွှမ်းထား၏။ (၁၆) မကုန်ခန်းအောင် ပြုလုပ်၏။ (၁၇) မပျက်စီးစေမှုရှိပြောဆို၏။ (၁၈) မပျက်စီးစေတတ်၊ မဖျက်ဆီးတတ်။ (၁၉)ငံ့လင့်–ဆိုင်းငံ့–စောင့်ဆိုင်း–၏။ (၂၀) စောင့်သေး၏၊ (ပါဠိဇာတ) အာပတ်မသင့်သေး။

(၁) စောင့်–စောင့်ရှောက်–၏၊ တဖန် ပြန်၍ စောင့်ရှောက်၏။ ဓမ္မော ဟဝေ ရက္ခတိ ဓမ္မစာရိ'။ ထေရ။၂၇၂။ ဇာဒ။၁၁၅။ ရက္ခတိတိ အပါယဒုက္ခတော ရက္ခတိ။ ထေရဋ္ဌ၊ ၂။၂၇။ ရက္ခတီတိ ဓမ္မော နာမေသော ရက္ခိ-တော အတ္တနော ရက္ခိတံ ပဋိရက္ခတိ။ ဇာဋ္ဌ၊ ၄။၅၄။ (၂) ထက်ဝန်းကျင်မှ စောင့်ရှောက်၏။ ဓနဉ္ဇ ရက္ခေ (ပေတ။၁၅၀)တိ အလဒ္ဓ-လာဘလဒ္ဓပရိရက္ခဏ ရက္ခိတသမ္ပန္နဝသေန ဓနံ ပရိပါလေယျ။ ပေတ၊၁ဋ္ဌ။၁၂၂။ (–အပ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၁) (၃) ကြည့်ရှု–စောင်မ–၏။ ဒေဝတာ ရက္ခန္တိ (ဝိ၊၅။၂၄၉)တိ အာရက္ခ-ဒေဝတာ မမ်ိက် ရက္ခံပစ္စုပဋ္ဌာပေန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၀၄။ ဓေဝတာ ရက္ခန္တီ(အံ၊၃။၅၄၂။ ပဋိသံ။ ၃၁၄။ မိလိန္ဒ။၁၉၅)တိ ပုတ္တမိဝ မာတာပိတ-ရော ဒေဝတာ ရက္ခန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၅။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ (၄) လုံခြုံ–ကောင်းစွာ လုံခြုံ–စေ၏။ အယာဒီနိ မမာယတိ ရက္ခတိ ဂေါ-ပယတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။(ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၄၂။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၁။)။ ရက္ခေယျာ-(ဣတိဝုတ်။၂၄၁)တိ သမာဒိယိတ္ဝာ အဝိ-တိက္ကမန္တော သမ္မဒေဝ ဂေါပေယျ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၂၈။

(၅) (လူနွေးကို) စောင့်စည်း၏။ ရက္ခတိ စက္ခုန္ဒြိယံ။ ဒီ၊၁။၆၆။ မ၊၁။၂၃၈။ သံ၊၂။ ၃၂၃။ လူန္ဒြိယာနိ ရက္ခန္တိ ပဏ္ဍိတာ။ ဒီ၊၂။၂၀၃။ (၆) (သီလ) စောင့်ထိန်း–စောင့်သုံး–၏။ ဒါနံ ဒေန္တိ၊ သီလံ ရက္ခန္တိ။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ ဂဟ္ဋာ ဟိ အနိဗ္ဗသီလာ ဟောန္တိ။ ယံ ယံ သက္ကောန္တိ၊ တံတဒေဝ ရက္ခန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂၃။ (၇) (နွားစသည်) ထိန်းကျောင်း၏။ နာ သော ရက္ခတိ ဂေါကဏ်။ ဝိ၊၃။၁၃၇။ တသ္မိ' စ ကုလေ ဗဟုံ ဂေါမဏ္ဍလံ အဟောသိ၊ တံ ဂေါပါလကာ ရက္ခန္တိ။ ထေရ၊

ဥဒါ။၁၂၉။ ရက္ခိတွာ (သုတ္တန်၊ဥဒါ။၃၅)ကို လည်း–ကြည့်။ (၈) (ဥစ္စာကို) ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်၏။ အပ္ပမာဒဉ္စ မေဓာဝီ၊ ဓနံ သေဋ္ဌံဝ ရက္ခတိ။ မ၊၂။၃၀၈။ သံဂီ၊၁။၂၄။ အနာဂဟေ လဇ္ဇီ ရက္ခိဿတိ။ ဝိဝဋ်၊၁။၂၀၀။ (၉) ထိန်းသိမ်းအုပ်ချုပ်၏၊ အစိုးရ၏၊ အစိုးရသည်၏ အဖြစ်ကို ပြုစေ၏၊ အလိုသို့လိုက်စေ၏။ ဆာဒေါ ရက္ခတု ဓမ္မေန။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၃။ မာတုရက္ခိတာ နာမ မာတာရက္ခတိ ဂေါပေတိ ဟ္ရဿရိယံ ကာရေဘိ ဝသံ ဝတ္တေကိ။ ဝိ၊၁။၂၀၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁)။ (၁၀) ခံ့ရံ၏။ ဣမေ မံ ရက္ခိဿန္တိ ဂေါပိဿန္တိ သမ္ဗဂိဝါရိဿန္တိ။ မဟာနိ။၂၀၂။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၂)

(၁၁) ကာကွယ်–အကာအကွယ်ပြု–၏။ ဣဓ မောဂ္ဂလ္လာန ဧကစ္စော သတ္ထာ အပရိသုဒ္ဓ-သီလော သမာနော....ဧဝမ္ပဲ ခေါ မောဂ္ဂလ္လာန သတ္ထာရံ သာဝကာ သီလတော ရက္ခန္တိ။ ဝိ၊၄။၃၄၁။ အံ၊၂။၁၀၈-၉။ (–သံ၊၃။၁၄၆)။ (၁၂) ပိတ်–ပိတ်ဆို့–ပိတ်ပင်–တားမြစ်–၏။ စက္ခုဒ္ဒါရာဒီသု ပဋ္ဌသု ဒ္ဝါရေသု ဧကေ-ကမေဝ ရက္ခိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၈။ စိတ္တံ ရက္ခတိ အာသဝေသု စ သာသဝေသု စ ဓမ္မေသူ (သံ၊၃။၂၀၃)တိ တေဘူမကဓမ္မေ အာရဗ္ဘ အာသဝုပ္ပတ္တိ ဝါရေန္တော.... စိတ္တံ ရက္ခတိ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၀။ (၁၃) ဒဏ်ထား–ဒဏ်တပ်–၏ သာမိကာ နံ ရက္ခန္တိ နံ ဒဏ္ဍေန္တိ။ ဝဇိရ။ ၁၄၄။ (၁၄)(သွား) ခွင့်မပေး၊ ခွင့်မပြု။ ရက္ခတိ (ဝိ၊၁။၂၀၂)တိ ကတ္ထစိ ဂန္တုံ၊ န ဒေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၁။ ရက္ခန္တိ(နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၀) ဝိပါကဒါနတော ဝိပစ္စိတုံ သြကာသံ န ဒေန္တိ။ နေတ္တိ၊ဒ္ဓိ။၁၄၂။ (၁၅) ထင်စွာမပြု၊ ထင်စွာမပြု။ ရက္ခေယျာသိ မ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၆) နှိ ဣမံ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မံ အညေသံ မာပဏာသယီ၊ ဝိမတိ၊၁။၃၀၆။ ရက္ခေယျာသိတိ မမ ဝိသေသံ ကဿစိ နာဆောစေ-ယျာသိ။ ဝဇိရ။၂၁၀။ ရက္ခဘိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၃၃)တိ အနာဝိကဆောန္တော ဆာဒေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၆။ (၁၆) မကုန်ခန်းအောင်ပြု လုပ်၏။ ဧဝံ ဘောဂေ ရက္ခိဿာမီ (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၈)တိ တထာ ဘောဂေ အပရိက္ခီဏေ ကရိဿာမိ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၀၄။ (၁၇) မပျက်စီးစေမူ၍ ပြောဆို၏။ ရက္ခတိ (အဘိ၊၁။၁၃၈) တိ၌အဝိနာသေတွာ ကထေတိ။ မူ၊ဋ္ဌိ၊၁။ ၇၉။ (၁၈) မပျက်စီးစေဖတ်၊ မပျက်ဆီးတတ်။ ရက္ခိတွာ (အပ၊၂။၂၉၃) ကြည့်။

(၁၉) ငံ့လင့်–ဆိုင်းငံ့–စောင့်ဆိုင်း–၏။ ရက္ခိတွာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၉၁။) ကြည့်။ (၂၀) စောင့်သေး၏ (ပါရာဇိက) အာပတ်မသင့်သေး။ ယာဝ ကော ဗဒ္ဓံ ဟောတိ၊ တာဝ ရက္ခတိ။ မုခဝဋ္ဋိပရိစ္ဆေဒေန ဝါ ဥဒ္ဓါရေန ဝါ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၇။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၄၊ ၂၇၆၊ ၂၈၆၊ ၂၉၆)။ ရက္ခတိ–ဝိ၊၁။ ၂၀၃။ ဒီ၊၁။၆၆။ မ၊၁။ ၂၃၀။ ရက္ခန္တိ–ဝိ၊၁။ ၂၀၃။ ဒီ၊ ၂။ ၂၀၃။ အံ၊၁။ ၂၅။ ရက္ခသိ–မိလိန္ဒ။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၉၃။ ရက္ခမိ–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။ ရက္ခမ–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၅။ ရက္ခတု–ဒီ၊၃။၁၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၆၄။ ရက္ခန္တု–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၉၆။ ရက္ခ–(ဟိလောပေါ်) သံ၊၃။၁၄၆။ မိလိန္ဒ။၉၅။ ရက္ခဟိ–မ၊၃။၅၃-၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၄။ ရက္ခထ–ခုဒ္ဒက။၅။ သုတ္တနိ။၃၁၂။ ရက္ခဿု–ဝိ၊၄။၃၄၃။ မ၊၂။၁၆၉။ ရက္ခေ–(ယျာဿ ကောဆဒေသော) ဓမ္မ။၁၀။ ပေတ။၁၅၀။ ရက္ခေယျ–ဝိ၃။၁၃၇။ ဒီ၊၃။ ၁၀၂။ ရက္ခေယ္ဟုံ–မ၊၂။၁၀၀။ မိလိန္ဒ။၁၁၆။ ရက္ခေယျာသိ–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ ရက္ခေယျာထ–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၅။ ရက္ခေထ–ဓမ္မ။၁၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၉၃။ ရက္ခေယ္ဟုံ–အပ၊၁။၀၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁။ ရက္ခိ–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၀၉။ ရက္ခိသု–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၃။ ရက္ခိ-မ၊၃။၀၄-၅။ အပ၊၁။၆၇။ ရက္ခိမှ–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၉၄၊ ရက္ခိ-

ဿတိ–ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၀။ သံ၊ပ္ပ၊၃။ ၂၆၂။ ရက္ခိ-ဿန္တိ–မဟာနိ။ ၂၀၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၂။ ရက္ခိဿ-ထ–မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၈။ ရက္ခိဿမိ–သံ၊၃။ ၁၄၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၉၃။ ရက္ခိဿမ–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၄။

ရက္ခတု (ကြိ) [ရက္ခ+အ+တု] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခထ (ကြိ) [ရက္ခ+အ+ထ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခန (ထီ၊န) [ရက္ခ+ယု။ ရက္ခဏ–သံ။ ရက္ခ-ဏ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓဲ။] ရက္ခဏ–ကြည့်။ မာတာပိတု ဥပဋ္ဌာနန္တိ မာတာပိတူနံ ရက္ခနံ ဂေါပနံ ပဋိဇဂ္ဂနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၆။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၅၄။)

ရက္ခနက (တိ) [ရက္ခန+က] ရက္ခဏက–ကြည့်။ တိသရဏဂတံ ဝါ ပဉ္စသီလရက္ခနကံ ဝါ ကဋ္ဌ နာဇတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၅။

ရက္ခနကာလ (ပု) [ရက္ခန+ကာလ]ရက္ခဏကာလ –ကြည့်။ အယံ သီလဿ ရက္ခနကာလော‌တိ ဇေဝံ ကာလညူတာသခ်ါတေန ကာလံ ဇာနိတ္ဗာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၁၄၇။

ရက္ခနကောသလ္လ (နာ) [ရက္ခန+ကောသလ္လ] ရက္ခဏကောသလ္လ–ကြည့်။ ကရဏဘာဝနပ-ကောသလ္လာနံ အဝိနာဘာဝတော, ရက္ခန-ကောသလ္လဿ စ တံမူလကတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၃၂။

ရက္ခန္တဋ္ဌ (ပု) [ရက္ခန+အတ္ထ။ ´တ္ထ–ကို ဋ္ဌ–ပြု။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၀၇။] စောင့်ရှောက်တတ်သော အနက်သဘော။ ပရိဝါရတိ ရက္ခန္တဋ္ဌေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၁။ (–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၉၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၇။)

ရက္ခန္တထ္ထ (ပု) [ရက္ခန+အတ္ထ] ရက္ခဏတ္ထ–ကြည့်။ အထ ကသ္မာ အာဂတောတိ။ တုမှာကံ ရက္ခန္တတ္ထာယ‌ာတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၇၇။

ရက္ခနဒ္ဓါရ (နာ) [ရက္ခန+ဒ္ဓါရ] စောင့်မျှောက်–လုံခြုံစေ–အပ်သော (စက္ခုစသော) ဒ္ဓါရ။ အတ္တနော အတ္တနော ရက္ခနဒ္ဓါရမေဝ ဒုရက္ခတ္တိ မညာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၅၇။

ရက္ခနဖလ (နာ) [ရက္ခန+ဖလ] စောင့်ရှောက်ခြင်း၏ အကျိုး။ ဣဓ ပါဋိဂါဏာယံ ယံ အနတ္ထေဟိ ဓမ္မဿ ရက္ခနဖလံ အာဂတံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၆၁။

ရက္ခနာကောသလ္လ (နာ) [ရက္ခနာ+ကောသလ္လ] ရက္ခနကောသလ္လန္တင် အနက်တူ။

ရက္ခနုပါယ (ပု) [ရက္ခန+ဥပါယ] ရက္ခဏုပါယ–ကြည့်။ ဣဒံ တဿ ရက္ခနုပါယဒဿနံ။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၀။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၀။)

ရက္ခန္တ (တိ) [ရက္ခ+အ+အန္တ။ ထဲ–ဌ် ရက္ခန္ဒီ။] (၁)(က) စောင့်–စောင့်ရှောက်–ထိန်းသိမ်း–တတ်သော။ (ခ) လုံခြုံစေတတ်သော။ (၂)(သီလ) စောင့်ထိန်း–စောင့်သုံး–တတ်သော။ (၃)(ဣန္ဒြေကို)စောင့်စည်း–ကောင်းစွာ စောင့်စည်း–တတ်သော။ (၄) ပိတ်–ပိတ်ဆို့–တတ်သော။ (၅)(နွား) ထိန်း-ကျောင်းတတ်သော။ (၆) ထိန်းသိမ်းအုပ်ချုပ်သော။ ရက္ခတိကိုလည်း – ကြည့်။

(၁)(က)စောင့်–စောင့်ရှောက်–ထိန်းသိမ်း–တတ်သော။ အတ္တာနံ ဘိက္ခဝေ ရက္ခန္တော ပရံ ရက္ခတိ။ ပရံ ရက္ခန္တော အတ္တာနံ ရက္ခ-တိ။ သံ၊၃။ ၁၄၆။ ဓမ္မော ဟိ နာမေသ ဗဟုတ္တာနံ ရက္ခန္ဒံ ရက္ခတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၇။ (–မိလိန္ဒ။၁၆၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၅)။ (ခ) လုံခြုံစေတတ်သော။ ရက္ခန္တော ဂေါပေန္တော စရန္တိ။ မဟာနိ။၁၀၁။ (၂)(သီလ)စောင့်ထိန်း–စောင့်သုံး–တတ်သော။ သော ပဉ္စသီလာနိ ရက္ခန္တော.....ယာဝဇီဝံ ထေရံ ဥပဋ္ဌဟိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၁။(၃)(ဣန္ဒြေကို) စောင့်စည်း–ကောင်းစွာ စောင့်စည်း–တ တ်

သော။ မနိုင်္ဂြိယံ ရက္ခန္တော ဝိပဿနံ ဘာဝယ-တိ။ နေတ္တိ။ ၎ာ။ ဣန္ဒြိယာနိ ဧဝ တာဝ သမ္မဒေဝ ရက္ခန္တော။ ထေရဂါဒ၊ ၂၊ ၂၇၅။ (၄) ပိတ်–ပိတ်ဆို့–တတ်သော။ ဘ.ကန္တေ မယံ စက္ခုဒ္ဒါရာဒီနိ ရက္ခန္တာ။ ခမ္မဒ၊ ၂။၃၅၈။ (၅) (နွား) ထိန်းကျောင်း တတ်သော။ ဘ.တိ.ယာ ဂါဝေါ ရက္ခန္တော ဂေါပေါ..... ဒိဝသဘတိမတ္တံ ဂန္ဟာတိ။ ခမ္မဒ၊ ၁။၁၀၁။ (–ဝိမာန၊ ၁။ ၂၀၃။)။ (၆) ထိန်းသိမ်းအုပ် ချုပ်သော။ တုံ ဣဒံ ပုရံ ရက္ခန္တော ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော မာပမာဒမာပန္နံ။ စရိယာ၊ ၁။၁၆၆။

ရက္ခန်္တိ (ကြိ) [ရက္ခ+အ+အန်္တိ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခန္တု (ကြိ) [ရက္ခ+အ+အန္တု] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခမာန (တိ) [ရက္ခ+အ+မာန] (၁)စောင့်–စောင့်ရှောက်–ထိန်းသိမ်း–တတ်သော။ (၂) (သီလ) စောင့်ထိန်း–စောင့်သုံး– သော။ ရက္ခတိကိုလည်း–ကြည့်။ (၁)အင်္ဂ စဋေ ဇီဝိတံ ရက္ခမာနော။ ဇာ၊ ၂။၁၄၅။ ကော ကုလမိတာ ခေတ္တံ ရက္ခမာနာ။ မ၊၁၊၄။၉၀။ (–ခမ္မဒ၊ ၂။၆)။ (၂) သာ ပဘာတာယ ရတ္တိယာ သီလာနိ ရက္ခမာနာ။ သုတ္တနိ၊၁၊၁။ ၇၁။ (–ဇာ၊၁၊ ၂။၃၃၆)။

ရက္ခဝိရဟိတ (တိ) [ရက္ခ+ဝိရဟိတ] အစောင့် အရှောက်–စောင့်ရှောက်သူ– မှကင်းသော၊ စောင့်ရှောက်သူ မရှိသော။ အတာဏာတိ ရက္ခဝိရဟိတာ။ မဟာနိ၊၁။၃၇၇။

ရက္ခသံဝိဓာန (န) [ရက္ခ+သံဝိဓာန] အစောင့် အရှောက်ကိုစီရင်ခြင်း။ အာယသ္မာ ပန ဘဒ္ဒိယော ရုဇကာလေ အတ္တနော ရက္ခသံ-ဝိဓာနဋ္ဌ။ ဇာ၊ ၁၊၁။၁၅၆။

ရက္ခသ၁ (ပု) [ရက္ခ+အ။ ကွ.ဒေ။၂၁၇–ဖြင့် အသပစ္စည်းသက်။ တနည်း ရက္ခ+အသ+ ဏ။ရက္ခတိ အသ္မာတိ ရက္ခသော၊ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရက္ခ သ်–သံ။ရက္ခသ–ပြာ။ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ရက္ခိုသ်သတ္တဝါ၊ ရက္ခိုသ်ဘီလူး၊ ရေစောင့် ဘီလူး။ (၂) ငရဲထိန်း။ (၁) တ.ထ္ထ ဧဝေ ရက္ခသော အာသိ (အပ၊၁။၂၀၇)န္တိ တသ္မိ ဇာတာသရသမိပေ ဇာတော... မဟာဗလော မဟာထာမော ကက္ခဋော ယက္ခော အာသိ အဟောသိန္တိ အတ္ထော။ အပ၊၁၊၂။၁၇၇။ ယံ မံ ခါဒေယ္ယ ရက္ခသော။ ဇာ၊၁။၃၉၄။ (–ဝေရ။၃၁၉။ အပ၊၂။၉၀။ ဇာ၊၁။၃၀၄။ မိလိန္ဒ။ ၂၅၉။ ဝိ၊၄၊၁၅၁။ ဇာ၊၄၊၁။၁၄၄။ ဇာ၊၄၊ ၂။၃၇၇။ ဇာ၊၄၊၃။၁၃၅)။ (၂) ရက္ခသာ (ဇာ၊ ၂။၆၂)တိ နိရယပါလာ။ ဇာ၊ ၄၊၅။ ၂၉၂။

ရက္ခသ၂ (ပု) [ရက္ခသ + က (ကန်)] ရက္ခိုသ်-သတ္တဝါ– ရက္ခိုသ်ဘီလူး–နှင့် တူသော၊ သူ။ ရက္ခသာ ပုတ္တရူပေန၊ တေ ဇဟန္တိ ဝယော-ဂတံ။ သံ၊၁။၁၇၀။ ဂဟရက္ခသောတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ မာတုဂါမဿေတံ အဓိဝစနံ။ ဣတိဝုတ္တ။ ၂၇၁။

[ကောတ္ထုဘဋ္ဌ ရက္ခသ (ပု) (၁) ရက္ခိုသ်ဘီလူး။ (၂)ထိမ်းမြားလက်ထပ်ခြင်း ရှစ်မျိုး တို့တွင် ရက္ခသခေါ်သော ထိမ်းမြား လက်ထပ်ခြင်းတစ်မျိုး၊ ယင်းထိမ်းမြား လက်ထပ်ခြင်း၌ သတို့သမီးကိုရန်ှ နှစ်သက်သော မိဘဆွေမျိုးတို့ တိုက်ခိုက်လုယက်၍ ယူရသည့်၊ လူရိုင်းဘို့၏ အသွေးအထပင်ဖြစ်မည်။ (၃) ဗေဒင် ကျမ်းလာ ရက္ခသခေါ်သောဃုဂ် အဆူး။ (၄) မုဒြာရက္ခသနာဋက ကျမ်းလာ နန္ဒမင်း၏ရက္ခသမည်သော အမတ်။(၅) ဗေဒင် ကျမ်းတွက်နည်းအတိုင်း တွက်ယူရသော နှစ် အ.ျိုးပေါင်း ခြောက်ဆယ်တွင် သုံးဆယ့် ကိုးခုမြောက် နှ်၏အမည်။ (၆) မိုက်မဲဆိုး သွမ်းသော သတ္တဝါ။ (၇)ပြဒါးနှင့်နွံသာဆော သော ရေအဆူးဘို့၌ ဖြစ်၏ဟု ဆိုဆည်။

ပါကတဋ္ဌကား-(၁) နတ်မျိုးတစ်မျိုး။ (၂) ဝိဇ္ဇာဓိရိန္ဒင့် လူဘို့၏ အနွယ်အဆက်တစ်မျိုး။ (၃) အနွယ်အဆက်အထူးဋ္ဌ မွေးဖွားသော ဝိဇ္ဇာဓိရိဇာတ်တစ်မျိုး။ (၄) ရက္ခိုသ်၊ ဘုတ် ပြိတ္တာ။ (၅)တစ်ရက်၏သုံးပုံ တစ်ပုံ စက်နာရီ အားဖြင့် (၈)နာရီအချိန် အပိုင်းအခြားတို့ဋ္ဌ ဖြစ်၏ဟုဆိုသည်။]

ရက္ခသဇာတိက (တိ) [ရက္ခသ+ဇာတိ+က] ရက္ခိုသ်ဘီလူးဇာတ်ရှိသော။ နိရယူပပတ္တိသံ-ဝတ္တနိယကမ္မတော ဟိ အညေနေဝ ကမ္မုနာ တေ နိဗ္ဗတ္တန္တိ ရက္ခသဇာတိကတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၆၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၂။ အနုဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။

ရက္ခသပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ရက္ခသ+ ပရိဂ္ဂဟိတ] ရက္ခိုသ်-ရေစောင့် ဘီလူး-သည် သိမ်းဆည်း စောင့်ရှောက်အပ်သော။ ရက္ခသပရိဂ္ဂဟိတာ ပေါက္ခရဏီ ဝိယ အပရိဘောဂံ တိဋ္ဌတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၁။)

ရက္ခသဘက္တ (နာ) [ရက္ခသ+ဘတ္တ] ရက္ခိုသ်-ရေမောင့်ဘီလူး- ၏အစားအစာ။ အထဿ ပိတုဒ္ဓရတောဝ တံ ဒိသွာ အဟံ ဣမံ ရက္ခသဘတ္တံ ဘဝိဿတီတိ ပဟီဏိံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀၀။

ရက္ခသမာယာ (ထီ) [ရက္ခသ+မာယာ] ရက္ခိုသ်ဘီလူး၏-မာယာ- လှည့်ပတ် ဖြားယောင်းခြင်း။ အဂေါစရေ ဋ္ဌိတမ္ပိ ရက္ခသမာယာယ ဂေါစရံ နေတွာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၃၀။

ရက္ခသသတ္တ (ပု) [ရက္ခသ+သတ္တ] ရက္ခိုသ်သတ္တဝါ။ ရက္ခသိယာ ပဇာယာတိ ရက္ခသသဒ်္ဒါတာယ ပဇာယ၊ ရက္ခသသတ္တာနန္တိ-အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။

ရက္ခသသန္ထတိ (ထီ) [ရက္ခသ+သန္ထတိ] ရက္ခိုသ်ဘီလူးတို့၏ ခန္ဓာအစဉ်။ သတ္တသဒ်္ဒါဝိသေ နိရယပါလသညိတာ ဓမ္မပ္ပဝတ္တိ သာဘိသန္ဓိက-ပရူပဃာတီ အတ္တိ ကိစ္စသဗ္ဘာဝတော ဩဇာဟာရာဒိရက္ခသသန္ထတိ ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၃၆၁-၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၁၄။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၁၅၀။

ရက္ခသသဘ(နာ)[ရက္ခသ+သဘာ] ရက္ခိုသ်ဘီလူးတို့၏-သဘင်- အစည်းအဝေး။ ဣန္ဒသဘံ၊ ယက္ခသဘံ၊ ရက္ခသသဘံ။ မောဂ်၊၃။ ၂၂။ နိရုတ္တိ။၃၀၉။

ရက္ခသိ (ကြိ) [ရက္ခ+အ+သိ] ရက္ခတိ-ကြည့်။

ရက္ခသိ (ထီ) [ရက္ခသ + ဣ] ရာက္ခသီ-သံ။ ရက္ခသီ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ] (၁) ရက္ခိုသ်-မြေဘုတ်ဘီလူး-မ။ (၂)ရေစောင့်ဘီလူးမ။ (၃) ကော ရက္ခသိ ဘယေန တဇ္ဇေသိ ဘိ သာပေသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ ရက္ခသိ ဝိယာ (ဇာ၊၂။၁၁၉)တိ ယထာ ရက္ခသိ နာမ မံသဂိဒ္ဓတာယ ဓနေန နု သက္ကာ တောသေတုံ၊ ဗဟုမ္ပိ ဓနံ ပဋိဂ္ဂိဟိတွာ မံသမေဝ ပဇ္ဇထွတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၆၅။ (၂)တေန စ သမယေန တတ္ထ ကော ရက္ခသိ သမုဒ္ဒတော နိက္ခမိတွာ ရာဇ-ကုလေ ဇာတေ ဇာတေ ဒါရကေ ခါဒတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅၁။(ထောမနင့် ကပ္ပ ဘိုဋ္ဌ်(၁)အစုယ်။ (၂) မိန်းမကြမ်း၊ မိန်းမဆိုး။ (၃) ဟိန္ဒီဘာသာ ကျောက်(ရ) မည်သောပန်း၊ (သို့မဟုတ်) နို့သာတစ်မျိုး၊ ကောတ္ထုဘဋ္ဌ ရက္ခိုသ်မ။ အာဒါသဋ္ဌ- (၁)ရက္ခိုသ်မ။ (၂)ဆင်း၍ အချိန်။ ပါကတဋ္ဌ-(၁)ရက္ခိုသ်မ၊ (၂)အက္ခရာ အရေးအသားအထူးတို့ဋ္ဌ ဖြစ်၏ဟုဆိုသည်)၊

ရက္ခသု (ကြိ) [ရက္ခ+အ+သု] ရက္ခတိ-ကြည့်။

ရက္ခာ (ထီ) [ရက္ခ+အ+အာ။ ရက္ခာ-သံ။ ရက္ခာ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ဥပသာရကင်းသော ရက္ခသဒ္ဒါသည် ယောဘုယျအားဖြင့် ဣတ္ထိ လိင်ဋ္ဌ ထင်သည်။] (၁) အစောင့်အရှောက်၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း။ (၂) (က)စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ သူ။ (ခ) ရတနသုတ်။ (ဂ) မောရသုတ် ပရိတ်။ (ဃ)တရား။ (င)ဒါန။

ရက္ခာပိတ (တိ) [ရက္ခ+ဏာပေ+တ] စောင့်ရှောက်စေအပ်သော။ တံ စေတိယသန္တကေ ရက္ခာပိတေ ရက္ခိတမေဝ ဟောတိ။ ဝိဒ္ဓ၊၁၁။ ၃၁၃-၄။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ၊၅၁။

ရက္ခာပေတ္တိ (ကာ၊ကြိ) [ရက္ခ+ ဏာပေ + တိ။ ရက္ခိယတိ–သံ။] (၁) စောင့်–စောင့်ရှောက်–စေ၏။ (၂) ထိန်း–ထိန်းကျောင်း–ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်–စေ၏။ (၃) (သီလ) စောင့်–ထိန်း–စောင့်သုံး–စေ၏။ (၁) ဒီဃာသိ ဝုံမေဟိ ပုရိသေဟိ ရက္ခာပေန္တိ။ ဒီ၊၁၊၉၀။ ရဟ္ဒာပေန္တီတိ ဝ၊၁ဒိသေသု နဂရေသု ဝသန္တာပိ အတ္တာနံ ရက္ခာပေန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၅။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၇၄။) (၂) ဟတ္ထိ ဝါ ရက္ခာပေန္တိ အဿံ ဝါ ဂေါဏေ ဝါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၁၂။ (၃) (ပဉ္စသီလာနိ) သကလစက္ကဝါသိနော ပိ ရက္ခာပေသိ ံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၃၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၆၉။) ရက္ခာပေန္တိ–ဒီ၊ဝ၊၉၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၁၂။ ရက္ခာပေဟိ–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၆၉။ ရက္ခပေဏ–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၆၀။ ရက္ခာပေသိ–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၇၄။ ရက္ခပေသိ ံ–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၃၃။

ရက္ခာပေတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ရက္ခ+ဏာပေ+တုံ] ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်စေခြင်းငှာ။ စေတိယဿ သန္တကေန သံဃဿ သန္တကံ ရက္ခာပေတုံ နဝန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၃။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။ ၅၁။

ရက္ခာပေဏ (ကာ၊ကြိ) [ရက္ခ+ဏာပေ+ဏ] ရက္ခာပေတိ–ကြည့်။

ရက္ခာပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ရက္ခ+ဏာပေ+အန္တိ] ရက္ခာပေတိ–ကြည့်။

ရက္ခာပေသိ ံ (ကာ၊ကြိ) [ရက္ခ+ဏာပေ+လ် ံ] ရက္ခာပေတိ–ကြည့်။

ရက္ခာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ရက္ခ+ဏာပေ+ဏ်ိ] ရက္ခာပေတိ–ကြည့်။

(စ)ဆင်, မြင်း, ရထား, ခြေသည်အပေါင်း။ (ဆ)သုစရိုက်တရား။ (၁) (ကတာ မေ) ရက္ခာ ကတာ မေ ပရိပ္ပဿာ။ ဝိ၊၄။ ၂၄၅။ အံ၊၁၊ ၃၀၄။ ဇာ၊၁။ ၅၄။ (–ဝိ၊၄၊၃၄၀။ ဥပါန။ ၉၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ။ ၂။ ၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၆၇။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၆။) (၂) (က) အဟံ တာဏံ ရက္ခာ ဘေတေ-သန္တိ မံ တာဏာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄၂။ (ခ) ဝေဿာ-လိယံ ရတနသုတ္တေ ဝုတ္တေ သာ ရက္ခာ စက္က-ဝါဠာနံ ကောဋ္ဌိသတသဟဿံ ဖရိသိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။ (ဂ) ဘိက္ခဝေ သော မောရော ဣမံ ပရိတ္တံ ဣမံ ရက္ခံ ကတ္ဝာ အတ္တာနေ ဂေါစရဘူမိယံ ပုပ္ဖဖလာဒီနံ အတ္ထာယ နာနပ္ပကာရကယ ဧသ-နာယ စရတိ၊ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃၀။ (ဃ) ကိံ နိဝါရဏာနိ တေသံ ကိံ အာဝရဏံ ကာ ရက္ခာတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၀။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ (ဇ) တာဏာနိ ရက္ခာ တတော ပရိပါလ-တော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၂၂။ (စ) ဗာဟိရတေသ ရက္ခာ၊ နေသာရက္ခာ အင္ဂ တ္တိကာ။ သံ၊၁။ ၇၃။ (ဆ) အတ္ထတ္တိကာဟေသာ မဟာရာဇ ရက္ခာ နေသာ ရက္ခာ ဗာဟိရာ။ သံ၊၁။ ၇၃။

ရက္ခာကမ္မ (န) [ရက္ခာ+ကမ္မ] စောင့်ရှောက်ခြင်း အမှု။ တေ တဿ သောတ္ထိ ံ ပဝေဒယိတ္ဝာ ရက္ခာကမ္မံ အကံသု။ မိလိန္ဒ။ ၂၂၉။

ရက္ခာကိစ္စ (န)[ရက္ခာ+ကိစ္စ] စောင့်ရှောက်ခြင်း ကိစ္စ။ မင်္ဂလဒေသနာရဿ ပန ရက္ခာကိစ္စံ နတ္ထိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၈၁။

ရက္ခာဂုတ္တိ (ထိ) [ရက္ခာ+ဂုတ္တိ] စောင့်ရှောက်ခြင်း ဟူသော လုံခြုံစေခြင်း။ ဘာဝိနာ အနုတ္ထတော ပရိပါလနဝသေန ဂေါပနာ ရက္ခာဂုတ္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၃၂။

ရက္ခာပန (န) [ရက္ခ+ဏာပေ+ယု] စောင့်ရှောက်စေခြင်း။ တေဟိ သမန္တတော ရက္ခာ-ပနံ ပဋ္ဌကရဏာနိ ...။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၉၀။

ရက္ခာပေဟိ (ကာ၊ကြို) [ရက္ခ+ဏာပေ+ဟိ] ရက္ခာပေတိ–ကြည့်။

ရက္ခာမ (ကြို) [ရက္ခ+အ+မ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခာမိ (ကြို) [ရက္ခ+အ+မိ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခာယာစန (န) [ရက္ခာ+ယာစန] အစောင့်အရှောက်တောင်းခြင်း။ ရက္ခံ ယာစန္တိန်ံ ဘိက္ခ။နိန် ဝုတ္တော ဥဒ္ဒိဿအနုဒ္ဒိဿဝသေန ရက္ခာယာစနဝိနိစ္ဆယော။ ဝိမတိ၊၂။၇၂။

ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိ (ထိ) [ရက္ခာ+အာဝရဏဂုတ္တိ] (က) စောင့်ရှောက်ခြင်း,တားမြစ်ခြင်းဟုဆို အပ်သော လုံခြုံစေခြင်း။ (ခ) စောင့်ရှောက်ခြင်း—သာလျှင် ဖြစ်သော–ဟူသော–တား မြစ်ခြင်း လုံခြုံစေခြင်း။ (က) ရက္ခာဝရဏ-ဂုတ္တိ (ဒီ၊ဝ။၅၇။ မ၊၂။၂၇၅)န္တိ ရက္ခာသခ်ိ-တဥော အာဝရဏသခ်ိတဥ္စ ဂုတ္တိံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁၅၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၁။ (ခ) ဓမ္မိကာ ရက္ခာဝ-ရဏဂုတ္တိ (ဒီ၊၂။၆၁။ အံ၊၂။၄၀၈) တိ ဇတ္ထ ရက္ခာဧေ ယထာ အနိစ္ဆိတံ နဂစ္ဆတိ၊ ဧဝံ အာဝရဏတော အာဝရဏံ၊ ယထာ ဣစ္ဆိတံ နဝိနဿတိ ဧဝံ ဂေါပါယနတော ဂုတ္တိ .... ဧဝံ ကရဏံ ဓမ္မိကာ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိ နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။

ရက္ခာဝသာန (တိ) [ရက္ခာ+ အဝသာန]စောင့်ရှောက်ခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော။ ယဒိဒံ ဓမ္မဿ ရက္ခဏံ ဝုတ္တံ ရက္ခာဝသာနဿ စ အဗ္ဘဉဃဿ နိပ္ပါဒနံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၅။

ရက္ခာဝဟန (တိ) [ရက္ခာ+အာဝဟန] စောင့်-ရှောက်ခြင်းသည်–ဆောင်–ဖြစ်စေ– အပ်သော။ ရက္ခာဝဟနဿ အဗ္ဘဉဃဿ ယဥ္စ နိပ္ပါဒနံ ဖလံ အာဂတံ။ နေတ္တိ၊ဝ။ဖ၁။

ရက္ခာဟိ (ကြို)[ရက္ခ+အ+ဟိ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခိ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ဣ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခိသု (ကြို) [ရက္ခ+အ+ဥံ။ ဥံ–ကို ဣသု –ပြု။] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခီ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ဤ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခိတ[၁](တိ) [ရက္ခ+တ။ ရက္ခိတ—သံ။ရက္ခိအ—ပြာ၊ ရက္ခိယ–အဒ္ဓမာ ဂဓီ။] (၁) ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်–စောင့်ထိန်း–တတ်သော။(၂) စောင့်ရှောက်–လုံခြုံစေ–အပ်သော။ (၃) စောင့်ရှောက် – ထိန်းကျောင်း – အပ်ထား (ဌာန)။ (၁) သဗ္ဗတ္ထ သံဝုတော လဇ္ဇီ၊ ရက္ခိတောတိ ပဝုစ္စတိ။ သံ၊ဝ။၇၃။ မိလိန္ဒ။ ၃၀၄။ သီလံ အရက္ခိတိ သီလံ ရက္ခိတော။ ရူ။ဖ၃၄။ (၂) အဒိန္နံ နာမ ယံ အဒိန္နံ အနိ-ဿဋ္ဌံ အပရိစ္စတ္တံ ရက္ခိတံ ဂေါပိတံ.... တေံ အဒိန္နံ နာမ။ ဝိ၊ဝ။၅၇။အာရက္ခ သံဝိဓာနေန ရက္ခိတတ္တာ ရက္ခိတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၆၁။ စိတ္တေ ဂဟပတိ ရက္ခိတေ ကာယကမ္မမ္ပိ ရက္ခိတံ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၆၅။ (–မ၊၂။၁၇၁။ မဟာနိ။၁၀၇။ စူဋ္ဌနိ။၆၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၆။ ဝိမတိ၊ ၂။၅၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ဝ။၅၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။၁၂၀။) (၃) ရက္ခိတဋ္ဌာန–ကြည့်။

ရက္ခိတ[၂] (တိ) [ရက္ခ+တ။ ရက္ခိတ–သံ။ ရက္ခိအ—ပြာ။ ရက္ခိယ–အဒ္ဓမာဂ ဓီ။] ရက္ခိတမည်-သောသူ– (က) ရက္ခိတပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ (ခ) ရက္ခိတမထေရ်၊ (ဂ) ဗုဒ္ဓရက္ခိတမထေရ်၊ (ဃ) ရက္ခိတ သတ္ထိသား၊ (င) ရက္ခိတ ရသေ့၊ (စ) ရက္ခိတပုဏ္ဏားလူငယ်၊ (ဆ) ရက္ခိတ-မည်သောကုန်းပြင်။ (က) ပဒုမုတ္တရော ရက္ခိ-တော ပဗ္ဗတော စ။ မ၊ဋ္ဌ။၁၁၅။ (ခ) ရက္ခိ-တတ္ထေရ—ကြည့်။ (ဂ) ဥပသမ္ပဒါယ အဋ္ဌ-ဝဿိကော ရက္ခိတတ္ထေရော ဝိယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄။(ဃ)ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ဒေဝဒဟနိဂမေ သာကိယဆဇကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ၊ ရက္ခိတောတိဿ နာမံ အဟောသိ။ ထေရ၊

ဌ။ ၂၁၀။ (၄) ရက္ခိတတာဝသ—ကြည့်။ (၅) ရက္ခိတကုမာရ-ကြည့်။ (၆) ရက္ခိတတလကြည့်။

ရက္ခိတက္ကရိယာဝဟ (တိ) [ရက္ခိတ+က္ကရိယာဝဟ] စောင့်ရှောက်အပ်သော က္ကရိယာပုတ်ရှိသော။ ရက္ခိတက္ကရိယာဝဟော ရက္ခိတတာယ ဝစီမနောဒွါရော စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဟာနိ။၄၀၀။

ရက္ခိတဥပေါသထကမ္မ (န)[ရက္ခိတ+ဥပေါသထကမ္မ] စောင့်ရှောက်–စောင့်ထိန်း–အပ်သော ဥပုသ်ကံ။

ရက္ခိတဥပေါသထကမ္မာနုဘာဝ (ပု) [ရက္ခိတ-ဥပေါသထကမ္မ+အာနုဘာဝ] စောင့်ရှောက်–စောင့်ထိန်း–အပ်သော ဥပုသ်ကံ၏–အစွမ်းသတ္တိ— တန်ခိုး– အာနုဘော်။ ကေဒိဝသံ ရက္ခိတဥပေါသထကမ္မာနုဘာဝေန သမ္ဗတ္တိ အနုဘဝန္တော။ ဒီ။ဋ္ဌ။၃၉၉။

ရက္ခိတကာယကမ္မန္တ (တိ) [ရက္ခိတ+ကာယကမ္မန္တ (ကာယကမ္မ+အန္တ)။] စောင့်ရှောက်အပ်သော ကာယကံရှိသော၊ ကာယကံကို စောင့်ရှောက်သော၊သူ။ တဿ ရက္ခိတကာယကမ္မန္တဿ .... ကာယကမ္မမ္မိ အနဝဿုတံ ဟောတိ။ အံ၊ဝ။၂၆၅။

ရက္ခိတကာယစိတ္တ (တိ) [ရက္ခိတ+ကာယ+စိတ္တ] စောင့်ရှောက်အပ်သော ကိုယ်စိတ်ရှိသော။ သုသံဝုတော သုဋ္ဌု ရက္ခိတကာယစိတ္တော ဒေဝလောနာမ သမ္ဗုဒ္ဓေါ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၅။

ရက္ခိတကုမာရ (ပု) [ရက္ခိတ+ကုမာရ] ရက္ခိတသတ္တိသား၊ ရက္ခိတပုဏ္ဏားလုလင်။ ဗောဓိသတ္တော ကေသို ဂါမေ ဝိဘဝသမ္ပန္နဿ ဗြာဟ္မဏဿ ကုလေ နိမ္မတ္တိ။ "ရက္ခိတကုမာရော" တိဿ နာမံ အကံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၄။

ရက္ခိတကေါပိတ (တိ) [ရက္ခိတ+ကေါပိတ] (၁) စောင့်ရှောက်အပ် လုံခြုံစေအပ်သော။ (၂) စောင့်ရှောက်– လုံခြုံစေ– အပ်ရာ (ဌာန)။ (၁) တမ်မိ ဘိက္ခု သံယေန ရက္ခိတကေါပိတံ ဂဏ္ဍန္တော ဘဏ္ဍဂ္ဂေန ကာတဗ္ဗော။ ဂိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၁။ ဝိ၊သင်္ဃ။၃၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၁၈၊ ၂၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၂၈။ ဝိမတ်၊၁။၁၉၈။) (၂) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရက္ခိတကေါပိတဋ္ဌာန (န) [ရက္ခိတကေါပိတ+ဋ္ဌာန] စောင့်ရှောက်အပ်– လုံခြုံစေအပ်– ရာ အရပ်ဌာန။ ရက္ခိတကေါပိတဋ္ဌာနေယေဝ ဟိ ဝိညတ္တိနာမ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။ ဝိ၊သင်္ဃ။ ၁၇။

ရက္ခိတစိတ္တ (တိ) [ရက္ခိတ+စိတ္တ] စောင့်ရှောက်အပ်သောစိတ်ရှိသော။ တသ္မာ ရက္ခိတစိတ္တဿ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပကောစရော၊ ဥဒါန။၁၂၁။ နေတ္တိ။ ၄၁။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။၁၇၂၊၁၇၀။)

ရက္ခိတဋ္ဌာန (န) [ရက္ခိတ+ဋ္ဌာန] စောင့်ရှောက်–ထိန်းကျောင်း– အပ်ရာ ဌာန။ ဒိဝသေဒိဝသေ ရက္ခိတဋ္ဌာနေယေဝ ရက္ခတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၅၁။

ရက္ခိတတလ (န) [ရက္ခိတ + တလ] ရက္ခိတမည်သော ကုန်းပြင်၊ ရက္ခိတကုန်းပြင်။ တေန ခေါ ပန သမယေန ကောဋိသတာ အရဟန္တော ဟိမဝန္တေ ပဗ္ဗတေ ရက္ခိတတလေ ပဋိဝသန္တိ။ မိလိန္ဒ။၆။

ရက္ခိတတာဝသ (ပု) [ရက္ခိတ+တာဝသ] ရက္ခိတရသေ။ ရက္ခိတတာဝသောနာမ မဟာဝညော ဟိမဝန္တေ ဝသတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၄။

ရက္ခိတတ္တ (တိ) [ရက္ခိတ+အတ္တ] စောင့်ရှောက်အပ်သောစိတ်ရှိသော။ သံသော ဝသေ ရက္ခိတတ္တော သတိမာ။ သံ၊ဝ။၁၅၆။ထေရ။၂၅၀။ ရက္ခိတတ္တော သတိမာ....ရက္ခိတစေတ္တော သတိ-

ပဋ္ဌာနပရာယဏော ဟုတ္တာ ဝသေယျ။ သံဒ္ဓ၊ ၁။ ၂၀၂။

သံဃေ ဘိက္ခုသမူဟေ ရက္ခိတတ္တော ကမ္မဋ္ဌာနပရိဂ္ဂဟနတော ရက္ခိတစိတ္တော ဆသုဒ္ဓါရေသု သတိအာရက္ခာယ ဥပဋ္ဌပနေန သတိမာ ဝသေယျ ဝိဟရေယျ။ ထေရာဒ္ဓ၊ ၁။၃၃၄။

ရက္ခိတတ္တ၂ (န) [ရက္ခိတ+တ္တ] စောင့်ရှောက်အပ်သည်၏ အဖြစ်။ အာရက္ခသံဝိဓာနေန ရက္ခိတတ္တာ ရက္ခိတံ။ ဝိဒ္ဓ၊၁။ ၂၆၁။(–မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၃၁။)

ရက္ခိတတ္ထေရ (ပု) [ရက္ခိတ+ထေရ] ရက္ခိတမထေရ်။ သမ္မော ဇာဂေါ ပဟီနော မေတိ အာယသ္မတော ရက္ခိတတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရာဒ္ဓ၊၁။ ၂၁၇။ (–ဝိဒ္ဓ၊၁။၅၀။)

ရက္ခိတဓမ္မ (ပု) [ရက္ခိတ+ဓမ္မ] စောင့်ရှောက်–စောင့်ထိန်း–အပ်သောတရား။ သော ဧဝံ စ ပုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓသာဝကေဟိ သဒ္ဓိ ရက္ခိတ-ဓမ္မောနာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၂။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၅။)

ရက္ခိတနိယာမ (ပု) [ရက္ခိတ+နိယာမ] စောင့်ထိန်းအပ်သော–နည်း–အမှတ်–အစဉ်အလာ–ထုံးစံ။ တေ ဥတ္တရကုရုတော အာဂတ-မနုဿာ တတ္ထ နိုရက္ခိတနိယာမေနေဝ ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခိ သု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။

ရက္ခိတဗ္ဗ (တိ) [ရက္ခ+တဗ္ဗ။ ရက္ခ်တဝ္ဗ–သံ။ ရက္ခေယ်ဗ္ဗ–ပြာ]စောင့်ရှောက်– အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ သေခေန ဒုဿ ဓမ္မေသု စိတ္တံ ရက္ခိတဗ္ဗံ။ နေတ္တိ။၁၇။ ပုထုဇ္ဇနကလ္យာဏကေန ဟိ ဝေရ္ဗေသု ဌာနေသု စိတ္တံ ရက္ခိတဗ္ဗံ။ ဝိဒ္ဓ၊ ၁။ ၂၄၃။ သီလံ ရက္ခိတဗ္ဗံ၊ ဘာဝနာ ဘာဝေ-တဗ္ဗာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၁။ သုဋ္ဌု မေဘ္ဘာ ရက္ခိ-တဗ္ဗာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၈။ (–မိလိန္ဒ။ ၂၆၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅။ ဝ၀ိ၊၁။၁၃၇။ ဝိမတ္တိ၊ ၂။၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၆။)

ရက္ခိတဗ္ဗ၂ (တိ) [ရက္ခိတဗ္ဗ+တ္တ။ ဘာဝလောပ။] စောင့်ရှောက်– အပ်–သင့်–ထိုက်– သည်၏ အဖြစ်။ တံ သဒ္ဒါ ပရိဟရိတဗ္ဗတော ရက္ခိ-တဗ္ဗတော ဘာဝေတဗ္ဗတောစ "ပါရိဟာရိယ" န္တိ ဝုစ္စတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။

ရက္ခိတဗ္ဗစိတ္တ (တိ) [ရက္ခိတဗ္ဗ+စိတ္တ] စောင့်ရှောက်– အပ်– သင့်– ထိုက်– သော စိတ်ရှိသော။ မာလာဂန္ဓာဒီဟိ ပဋိစ္စာဒနဝသေန ရက္ခိတဗ္ဗစိတ္တတာယ ရက္ခိတဗ္ဗာတိ။ ထေရာဒ္ဓ၊ ၁။၃၂၅။

ရက္ခိတဗ္ဗဒိသာ (ထီ) [ရက္ခိတဗ္ဗာ + ဒိသာ] စောင့်ရှောက်– အပ်– သင့်– ထိုက်–သော အရပ်မျက်နှာ။ စတ္တာရော မဟာရာဇာနော အတ္တနာ အတ္တနာ ရက္ခိတဗ္ဗဒိသာသု အာရက္ခံ ဌပေတ္ဝာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၄၇။

ရက္ခိတဗ္ဗဓမ္မ (ပု) [ရက္ခိတဗ္ဗ+ဓမ္မ] စောင့်ရှောက်–စောင့်စည်း–အပ်သောတရား။ ဣန္ဒြိယာနိတိ ရက္ခိတဗ္ဗဓမ္မနိဒဿနံ။ ထေရာဒ္ဓ၊ ၂။ ၂၇၅။

ရက္ခိတဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ရက္ခိတဗ္ဗ+ယုတ္တ+က] စောင့်ရှောက်အပ်သည်နှင့် ယှဉ်သော၊ စောင့်ရှောက်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ တသ္မာ ရက္ခိတဗ္ဗယုတ္တကံ ရက္ခန္တော အနိဝေသနော သိယာ။ ဓမ္မာဒ္ဓ၊၁။ ၂၀၂။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀၉။)

ရက္ခိဘဗ္ဗသီလ (န) [ရက္ခိတဗ္ဗ+သီလ] စောင့်ရှောက် – စောင့်ထိန်း –အပ်သော သီလ။ တတ္ထဟိ ဒဿာတိ သာမဏေရေဟိ ရက္ခိတဗ္ဗ-သီလမာဟ ဃဋ္ဋိကာရုဒီနံ ဝိယ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၅၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၉၃။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၅၅။)

ရက္ခိတဗ္ဗောကာသ (ပု) [ရက္ခိတဗ္ဗ+ဩကာသ] စောင့်ရှောက်အပ်သော – အရာ – ဌာန။

ရက္ခိဘဗ္ဗောကာသပရိဒီပန (ထီ၊နု) [ရက္ခိတဗ္ဗော-ကာသ+ပရိဒီပန] စောင့်ရှောက်အပ်သော–အရာ – ဌာန – ကို ပြကြောင်း (စကား)။

ရက္ခိတပ္မောကာသပရိဒီပနန္တိပိ ဝဒန္တိ ဧဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၀။

ရက္ခိတဗြဟ္မစရိယ (တိ) [ရက္ခိတ+ဗြဟ္မစရိယ] စောင့်ရှောက်အပ်သော မြတ်သော အကျင့် (အကျင့်မြတ်) ရှိသော၊ သူ။ ပါလိတ ဗြဟ္မ-စရိယောတိ ရက္ခိတဗြဟ္မစရိယော။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၂၂။

ရက္ခိဆမတ္တ (တိ) [ရက္ခိတ+မတ္တ] စောင့်ရှောက်အပ်ကာမျှဖြစ်သော။ အနေကန္တိကဘာဝေန ပန ရက္ခိတမတ္တော ပုညဓမ္မောပိ ရက္ခတိတိ အတ္ထော ဂဟေတဗ္ဗော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၆၆။

ရက္ခိတမနောကမ္မန္တ (တိ) [ရက္ခိတ+မနော-ကမ္မန္တ] စောင့်ရှောက်အပ်သော မနောက်ရှိသော၊ မနောက်ကို စောင့်ရှောက်သော၊သူ။ တဿ ရက္ခိတ-ကာယကမ္မန္တဿ ရက္ခိတ-ဝစီ-ကမ္မန္တဿ ရက္ခိတမနောကမ္မန္တဿ ကာယ-ကမ္မပ္ပိ အနဝဿုတံ ဟောတိ။ အံ၊၁။၂၆၅။

ရက္ခိတမာနသာန (တိ) [ရက္ခိတ+မာနသာန (မာနသ+အာန)။] စောင့်ရှောက်အပ်သော စိတ်နှလုံးရှိသော။ ဂုဘ္ဘိန္ဒိယော ရက္ခိတမာန-သာနော။ သုတ္တနိ။၂၀၉။အပ၊၁။၁၃။ ရက္ခိတ-မာနသာနောတိ မာနသံယေဝ မာနသာနံ၊ တံ ရက္ခိတဿာဘိ ရက္ခိတမာနသာနော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၁။

ရက္ခိတဝစီကမ္မန္တ (တိ) [ရက္ခိတ + ဝစီကမ္မန္တ] စောင့်ရှောက်အပ်သော ဝစီကံရှိသော၊ ဝစီ-ကံကို စောင့်ရှောက်သော၊သူ။ ရက္ခိတမနော-ကမ္မန္တ–ကြည့်။

ရက္ခိတဝနသဏ္ဍ (ပု) [ရက္ခိတ+ဝနသဏ္ဍ] ရက္ခိတ မည်သော တောအုပ်။ ပါလိလေယျကေ ဝိဟရတိ ရက္ခိတဝနသဏ္ဍေ။ ဝိ၊၃။၄၉၉။ ဥဒါန။၁၂၅။ ပါလိလေယျကော အဝိဒူရေ ရက္ခိတဝနသဏ္ဍော နာမ အတ္ထိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၈၀။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။)

ရက္ခိတဝန္တု (တိ) [ရက္ခိတ + ဝန္တု။ ထ်-ဥ် ရက္ခိတဝတီ။ ရက္ခိတဝတီ–သံ။] စောင့်ရှောက်အပ်သော – အကျင့် – သီလ–ရှိသော၊ သူ။ ပရိပူရကာရိနိတိ ပရိပုဏ္ဏာနိ, ပရိသုဒ္ဓါနိ စ ကတ္တာ ရက္ခိတဝတီ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။

ရက္ခိတသီလ (နာ) [ရက္ခိတ+သီလ] စောင့်ရှောက် –စောင့်ထိန်း–အပ်သော သီလ။ ရက္ခိတသီလံ ကလျာဏကမ္မံ ကေသ္ဝီ အတ္တဘာဝေ ဩသ-ရိတ္တာ ဝိပါကံ ဒါတုံ ဌာနံ အလဘမာနံ သမ္မာပေတ္တံ ဝိယ အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၂။)

ရက္ခိတသောတိန္ဒြိယ (တိ) . [ရက္ခိတ + သောတိန္ဒြိယ] စောင့်ရှောက်အပ်သော သောတိန္ဒြေရှိသော။ ရက္ခိတိန္ဒြိယောတိ ရက္ခိ-တသောတိန္ဒြိယော ဟုတ္ဝာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၉။

ရက္ခိတိန္ဒြိယ (တိ) [ရက္ခိတ+ဣန္ဒြိယ] စောင့် ရှောက်အပ်သော ဣန္ဒြေရှိသော၊ ဣန္ဒြေကို– ထိန်းသိမ်း – စောင့်ရှောက် – သော၊ သူ။ အနေဇော ရက္ခိတိန္ဒြိယော။ အပ၊ဝ။၁၉။ (–သုတ္တနိ။၃၈၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၉။)

ရက္ခိတိရိယာပထ (တိ) [ရက္ခိတ+ဣရိယာပထ] စောင့်ရှောက်အပ်သော ဣရိယာပုထ်ရှိသော၊ ဣရိယာပုထ်ကို–ထိန်းသိမ်း – စောင့်ရှောက်– သော၊ သူ။ ယတစာရိတိ သံယတဝိဟာရော၊ ရက္ခိတိရိယာပထော ရက္ခိတကာယဝစီမနော-ဒ္ဝါရော စာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၀၈။

ရက္ခိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ရက္ခ+တုံ] (၁) စောင့်– စောင့်ရှောက် – ထိန်းသိမ်း-ခြင်း၌။ (၂) ကာဘုယ်စောင့်ရှောက်–အကာအကွယ်ပြု – ခြင်း၌။ (၃) လုံခြုံစေခြင်း၌။ (၄) (ဣန္ဒြေ

ရက္ခိတု (ထီးပု) [ရက္ခ+တု။ သတ္ထာဒီဂိုဏ်း။ ရက္ခိတ္ - သံ။] စောင့်ရှောက် - လုံခြုံစေ - တတ်သော၊သူ။ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ရညော နာဂေါ ....ရက္ခိတာ စ ခန္တာစ ဂန္တာ စ။ အံ၊၂။၁၄၃။ မာတာပိတရော ဝိယ လောကဿ ရက္ခိတာ ဂေါပယိတာ (ဂေါပိတာ)။ မ၊၁၊။၁၂၇။ ဣဘိဝုတ်၊၁၄။၂၅၀။ (-ပဋိသံ၊၁၊။၂၀။ မ၊ဋီ၊ ၁။၂၂၁။)

ရက္ခိတုကာမ (တိ) [ရက္ခိတုံ + ကမု + ဏ] (၁) ထိန်းသိမ်း - စောင့်ရှောက် - ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ ထိန်းသိမ်း-စောက်ရှောက်-လိုသော။ (၂) (သီလ) စောင့်ထိန်း-စောင့်သုံး-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ (သီလ) စောင့်ထိန်း-စောင့်သုံး-လိုသော။ (၁) ဟံ့ ပန ရညော ဓနံ ရက္ခိတုကာမော မညေ။ ဇာ၊၁၄၊ ၁။၃၆၄။ (၂) အမှာကမ်ပိ ဆာဇာ တံ ရက္ခိတု-ကာမော။ ဇာ၊၁၊။၂၃၅။

ရက္ခိတ္ဘာ (ကြိ၊ဝိ) [ရက္ခ+တ္ဘာ] (၁) စောင့်-စောင့်ရှောက် - ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် - လုံခြုံစေ-၍။ (၂) (နှုတ်ကို) စောင့်စည်း၍။ (၃) (သီလ) စောင့်ထိန်း-စောင့်သုံး-၍။ (၄) (နှား) စောင့်ရှောက်-ထိန်းကျောင်း-၍။ (၅) ငုံလင့်-ဆိုင်းငုံ-စောင့်ဆိုင်း-၍။ (၆) မပျက်စီးစေ-မဖျက်ဆီး-မူ၍။ ရက္ခတိ -ကိုလည်းကြည့်။

(၁) စောင့်- စောင့်ရှောက်- ထိန်းသိမ်း စောင့်ရှောက်-လုံခြုံစေ၍။ ရက္ခိတ္ဘာ ကသိဏ် ရတ္တိ်ံ။ ဇာ၊၂။၂၁၄။သမ္မာဥဒဂံ ပဝေသေတ္ဘာ ရက္ခိတ္ဘာ ဂေါပေတ္ဘာ။ မိလိန္ဒ။၃၄၀။(-မိလိန္ဒ။ ၄၀၃။ ဝိ၊၄၊။၃၄၊၃၄၀။ အဘိ၊၄၊။၄၃၂။ ပဋိသံ၊၄၊။၂။၉၉။)(၂) (နှုတ်ကို)စောင့်စည်း။ ၍။ အာစရိယ ဧဝံ ကိန္နဏု ဝါစံ ရက္ခိတ္ဘာ-ဇာ၊၄၊၊၄။၂၅၅။ (၃) (သီလ) စောင့်ထိန်း -စောင့်သုံး-၍။ ယာဝဇီဝံ ပဉ္စ သီလာနိ ရက္ခိတ္ဘာ သဂ္ဂေ နိဗ္ဗတ္တိ်ံ သူ။ အံ၊၄၊။၁၄၀။

-နှုတ်-ကို)စောင့်စည်းခြင်းငှါ။ (၅)(သီလ) စောင့်ထိန်း - စောင့်သုံး - ခြင်းငှါ။ (၆) ထိန်းသိမ်း အုပ်ချုပ်ခြင်းငှါ။ (၇) (နှား) ထိန်းကျောင်းခြင်းငှါ။ ရက္ခတိ - ကိုလည်း ကြည့်။

(၁) စောင့်-စောင့်ရှောက်-ထိန်းသိမ်း ခြင်းငှါ။ မာတုဂါမံ ဟိ ကုစ္ဆိယာ ပရိဟရန္တာပိ ရက္ခိတုံ .န သက္ကောန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊။၃၃။ (-ထေရ၊၄၊။၃၂၅။) ဥပဂန္တေ ဝါ ဘောဂေ ရက္ခိတုံ သမတ္ထကာလေ ဓနမိဿ အလဘိတွာ။ ဓမ္မ၊၄၊။၂။၈၃။ (-ဝိ၊၄၊။ ၃၁၂။ မ၊၄၊။၃။ သံ၊၄၊။၂၆၂။ အံ၊၄၊ ၁။၇၁။ ကခီ၊ဋီ၊သစ်။၄၂၆။) (၂) ကာကွယ် စောင့်ရှောက် - အကာအကွယ်ပြု- ခြင်းငှါ။ တေ ကိရ ဂေါကဏ္ဏကေ ကေပဠလိကာ ဥပါ-ဟနာ ရက္ခိတုံ နု သက္ကောန္တိ။ ဝိ၊၄၊။၃၇၀။ တတ္ထကာ ဣဒ္ဓိ မန္တာ ကေံ ဥပဒ္ဒဝကံ ဂရုဒ္ဓ-တော ရက္ခ်ိတုံ နု သက္ခိ်ံသု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၁၀၀။ (-ဝိ၊၄၊။၁၀၅။) (၃) လုံခြုံစေခြင်း ငှါ။ ရက္ခိတုံ ဂေါပ်တုံ နု သက္ကောတိ။ ထေရ၊ ၄၊။၂၇၆။ (၄) (ဣန္ဒြေ-နှုတ်-ကို) စောင့်စည်းခြင်းငှါ။ ဘိက္ခုနော နာမ ကာယာ-ဒီနိ ရက္ခိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဓမ္မ၊၄၊။၂။၂၁၂။ သစေ ဟောတိ ကေဒိဝသံ မုခံ ရက္ခိတုံ သက္ကု-ဏေယျာသိ။ မ၊၄၊။၃၀၇။ (၅) (သီလ) စောင့်ထိန်း-စောင့်သုံး-ခြင်းငှါ။ ဧဝံ ရက္ခိတုံ ယုတ္တံ နာမေတံ သီလံ။ မ၊၄၊။၂၁၈။ သက္ကာ နု ခေါ သီလံ ရက္ခိတုံ။ ဇာ၊၄၊။၂၂၁။ သီလာနိ ရက္ခိတုံ ဥဿာဟော သတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၃၆။ (၆) ထိန်းသိမ်းအုပ်ချုပ်ခြင်းငှါ။ မဟာဆုဇ အရာဇကံ ရဇ္ဇံ အမှေဟိ နု သက္ကာ ရက္ခိတုံ။ အပ၊၄၊။၁၉၄။ (၇) (နှား) ကျောင်း - ထိန်းကျောင်း - ခြင်းငှါ။ ဥဇုံ ဂါဝေါ ရက္ခိတုမ်ပိ နု သက္ကောတိ။ မ၊၄၊။ ၃၀၆။

ဇာ၊ဌ၊၁။၁၅၀။ (–ဒီး၊ဌ၊၂။၄၀။ ခမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁၅၃။ အပ၊ဌ၊၁။၁၀၆။) (၂) သာမဏေရ-သိက္ခာမာနာဟိ စ ရက္ခိယမာနံ ပဉ္စင်္ဂံအဌင်္ဂ-ဒသင်္ဂသီလံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၃၀။ (၃) ရညာ ရက္ခိယမာနံ သစေ ဣဒံ သုရဇ္ဇကံ ဘဝေယျ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၁၂။

ရက္ခိဿတိ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ဿတိ] ရက္ခတိ –ကြည့်။

ရက္ခိဿထ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ဿထ] ရက္ခတိ –ကြည့်။

ရက္ခိဿန္တိ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ဿန္တိ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခိဿာမ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ဿာမ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခိဿာမိ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ဿာမိ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခိယတေ (ကမ္မ၊ကြို) [ရက္ခ+ယ+တေ] စောင့်ရှောက်အပ်၏။ ရက္ခိယတေ ရက္ခိတံ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၂၄၅။

ရက္ခိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြို) [ရက္ခ+ယ+အန္တေ] ရက္ခိ (ရက္ခီ) ယတိ–ကြည့်။

ရက္ခေ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ယျ။ ယျေဿ ကော-ဏ္ဍဒေသော။] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခေထ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ထေ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခေယျံ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ယျံ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခေယျ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ယျ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခေယျာထ (ကြို) [ရက္ခ+အ+ယျောထ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

(–မ၊ဌ၊၄။ ၂၃၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၆၉။ အံ၊ဌ၊၁။၅၂၂၊ ၁၂၉၊ ၂၆၁။ ဥဒါန၊ဌ၊၃၃၇။ ထေရီ၊ဌ။၄၉။)

(၄) (နာဂး) စောင့်ရှောက် – ထိန်းကျောင်း–ကျောင်း–၍။ ဂေါဏံ ရက္ခိတ္ဝာ ဇဂ္ဂိတ္ဝာ သာမိကာ ပရိစ္စာပေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၅၀။ ရက္ခိတ္ဝာတိ ယထာ စောရာ နဟရန္တိ။ ဝေံ ရက္ခိတ္ဝာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၃၁။ အတ္တာနော ဝါ ပရေသံ ဝါ ဂါဝေါ ရက္ခိတ္ဝာ ပဠု ဂေါရသဝိက္ကယေန ဇီဝနကမ္မံ။ မ၊ဌ၊၁။ ၃၆၁။ (–အံ ဌ၊၃။၃၅၀။) ဟေ တာတ ဂါဝေါ ဂေါစရံ ပါပေတွာ ရက္ခိတ္ဝာ အာနေဟိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၃၅။ (၅) ငံ့လင့်–ဆိုင်းငံ့–စောင့်ဆိုင်း–၍။ ထောကံ ရက္ခိတ္ဝာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၆၀)ကို ကတိပယံ ကာလံ အာဂမေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၉၁။ (၆) မပျက်စီးစေ–မဖျက်ဆီး – မူ၍။ တံ ဝိဇ္ဇံ ရက္ခိတ္ဝာ အဝိနာသေတွာ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၂၉၃။

ရက္ခိမ္ဟ (ကြို) [ရက္ခ+အ+မှာ] ရက္ခတိ–ကြည့်။

ရက္ခိ(က္ခီ)ယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [ရက္ခ+ယ+တေ။ ရက္ခ္ဟတေ–သံ။] စောင့်ရှောက်–လုံခြုံဘေး–အပ်၏။ သမ္မ ဣမေ ဒွေ နိဿာယ အမှာကံ ဝိမာနာနိ ရက္ခိယန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၃၂၂။ ဌပိ-ယတိ ရက္ခိယတိ ဂေါပိယတိတိ အတ္ထော။ ခုဒ္ဒက၊ဌ၊၁၀၃။ (–အံ၊ဋီ၊ ၂။၇၅။)

ရက္ခိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြို) [ရက္ခ+ယ+အန္တေ] ရက္ခိ(က္ခီ)ယတိ–ကြည့်။

ရက္ခိယမာန (တိ) [ရက္ခ+ယ+မာန] (၁) စောင့်–စောင့်ရှောက် – ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် – လုံခြုံစေ–အပ်သော။ (၂) (သီလ) စောင့်ထိန်း – စောင့်သုံး – အပ်သော။ (၃) ထိန်းသိမ်းအုပ်ချုပ်အပ်သော။ (၁) တယာ ရက္ခိယမာနာ ဆဇဓိတာ အတ္တာနံ ရက္ခိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၉၀။ အာဝုဓဟတ္ထေဟိ ဗဟူဟိ ရက္ခိယမာနောပိ ဝေဏ္ဍပံ သုခံ နာမ နာလတ္ထံ

ရကွေယျာသီ (ကြို) [ရကွ+အ+ယျောသီ] ရကွတိ–ကြည့်။

ရကွေယျုံ (ကြ်) [ရကွ+အ+ယျုံ] ရကွတိ–ကြည့်။

ရခတိ (ကြို) [ရခ+အ+တိ။ ပါဏိနီ၊ ခဘတု။ ၁၃၁။ ရခတ်–သံ။] သွား–ဖြစ်–၏။ ရခ.... ရီခိ ဂတျတ္ထာ။ နီတိ၊ ခဘတု။၂၂။

ရခသာ (ထိ) [ရဒသာ (ထိ) ရဒ+အ+အာ?] လက်သည်း ခြေသည်းတို့ဖြင့် ခြစ်မိရာ၌ ဖြစ်သော အနာ။ ရခသာ (မဟာနိ။၁၀။ စူဠနိ။၂၈)တိ နခေဟိ ဝိလိခိတဗ္ဗာနေ ရောဂေါ။ နခသာတိပိ ပါဠိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၅၁။ (–မဟာနိ။၃၂၀၊၃၇၂။ စူဠနိ။၆၇၊၂၂၁၊ ၂၄၉။)

ရဂတိ (ကြို) [ရဂ+အ+တိ။ ရဂတိ–သံ။] ယုံမှား–တွေးတော – သံသယဖြစ် – ၏။ ဝိလ္ပံ၊ အကဲပတေး–ခန်။

ရဂါ (ထီ) [ရန္ဒ+ဏ။ ရဇ္ဇန္တိ ဇ္ဈောတိ ရဂါ။ ခန်၊ ဋီ။ ၃၃။] ရဂါမည်သော နဘံသမီး။ (မာရိနတ်၏ သမီး ၃-ယောကျဉ်တို့တွင် အငယ်ဆုံးသမီး။) အထ ခေါ တဏှာ စ အရတိ စ ရဂါ စ မာရ-ဓီတရော။ သံ၊၁။၁၂၅–၇။ ဒီသွာန တဏှံ အရတိ ရဂဉ္စ။ သုတ္တနိ။၄၀၉။ မဟာနိ။၁၄၀။ အထဿ တဏှာ အရတိ ရဂါတိ ဇ္ဈမာ တိဿော ဓီ ဘရော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ (–ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၁။)

ရဃု (ပု) [ရံဃ+က။ ဏွာဒိ။၆။ ရဃု–သံ။ ရဃု–ရဟု–ပြာ။] မင်း၊ ရွှင်ဘုရင်။ ရဃံတိ ပဝတ္တတိ ဆုဇဓမ္မေတိ ရဃု၊ ဆုဇာ။ ဏွာဒိ။၆။

ရခ်တိ (ကြို) [ရခိ+အ+တိ။ ပါဏိနီ၊ ခဘတု။ ၁၃၇။] သွား–ဖြစ်–၏။ ရခတိ–ကြည့်။

ရဂ် (ပု၊နှ) [ရမန္တ+ဂမု+ကို။ ရန္ဒ+ဏ။ ရမန္တာဂမ္ဆန္တိ ဇ္ဈော ရဇ္ဇန္တိ ဇ္ဈာတိ ဝါ ရဂေါ။ ခန်။ ဋ္ဌိ။၁၀၁။ ရဇန္တိ သတ္တာ တေနာတိ ရဂ်ံ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၆၉။ ရဂ်ဟိတိ ရဂ်ံ၊ ရဥ္ဇတိ အသ်ဒ္ဓိ ဝါ ရဂ်ံ။ ကပ္ပဒုမ။ ရဂ်–သံ။ ရံဂ–ပြာ၊ အဒ္ဓါ မာဂဓီ။] (ပု) (၁) ပွဲသဘင်၊ သီဆိုကပြရာ အရပ်၊ ဇာတ်ရုံ၊ ရုပ်ရွင်ရုံ။ (၂) နှစ်သက်–တပ်မက်–ခြင်း။ (နှ)(၃) ဆိုးဆေး၊ အရောင်တင်ဆေး၊ ဆိုးရည်။ (၄) ဆေးဆိုး–အရောင်တင်–ခြင်း။ (ပု) (၁) သော မံ ရဂ်ံမို့ အဒ္ဓေတိ။ ဝိမာန။၃၉။ ဇာ၊၁။၆၀။ ရဂ်မို့ ရဂ်-မဏ္ဍလေ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၂၂။ (–အပ၊၂။၁၃၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၀။) နစ္စဋ္ဌာနံ သိယာ ရဂေါ။ ခန်။၁၁၁။ (၂) ရဂ်ကွမ (၂)အနက်ကြည့်။ (နှ) (၃) အညေန ဝါပိ ရဂေါန၊ ဝိဿာတု ဒယမ္မေတံ။ ထေရ။၃၆၂။ ရဂ်ဇာတ–လည်းကြည့်။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈၂။ ဝိမတိ၊၁။၃၂။) (၄) ရဂ်ကွမ (၁) အနက်ကြည့်။

ရဂ်ကာရ (ပု) [ရဂ် +ကရ+ဏ။ ရဂ်ကာရ–သံ။] ပန်းဆိုး – ဆေးသုတ် – ပန်းချီ– ဆေးဆိုး ပန်းရိုက်–သမား။ ရဂ်ကာရာ ရဇကာ တာန္တ-ဝါယာ....တံ နဂရံ ဝါသာယ ဥပဂတာ နာနာ-ဝိသယိနော ဇနာ နဝံ သုဝိဘတ္တံ အဒေါသေ မန-ဝဇ္ဇံ ရမဏီယံ တံ နဂရံ ပဿိတ္ဝာ အနုမာနေန ဇာနန္တိ။ မိလိန္ဒ။၃၁၅–၆။

ရဂ်ကွမ (ဟိ) [ရဂ်+ခမ] (၁) ဆေးဆိုးခြင်းငှာခံ –ဆေးသုံး၍ဖြစ်နိုင်–သော။ (၂) နှစ်သက်–တပ်မက်–ခြင်းငှာခံသော။ (၁) အယံ ခေါ ဘော ဘန္တေ မဏ္ဍဋ္ဌာပကော ရဂ်ကွမော ဟိ ခေါ၊ နော အာကောဋနကွမော။ မ၊၂။၄၇။ ရဂ်ကွမော ဟိ ခေါတိ သဝိညာဏကမို့ အဝိညာဏကမို့ ရဂ်ံ ပိဝတိ။ တသ္မာ ဝေ-မာဟာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၂။ ရဂ်ကွမော ရဇနီယော။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၄၀။ (၂)ရဂ်ကွမော ဟိ ခေါ ဗာလာန-(မ၊၂။၄၀)နှင့် ဗာလာနံ မန္ဒဗုဒ္ဓိနံ ရဂ်ကွမော

ရာဂမတ္တံ ဇနေတိ၊ ပိဆယာ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃း၃၄။

ရဂ်ဂတ (တိ) [ရဂ်+ဂတ၊ပွဲသဘင်–သိဆိုးပြရာအရပ် ဇာတ်ရုံ–ငွေ့ရှ ရုံ ဌ်–တည်–သိဆိုကပြ–သော–။မနောဝိညာဏဓာတု . လောဘဒေါသာဒိနာနုပ္ပဂဒ္ဘရကိလေသယောဂတော ရဂ်နဋ္ဌော ဝိယ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂၊၁၂၁။ ရဂ်ဂတော နဋ္ဌော ရဂ်နဋ္ဌော။ မူလဋီ၊၂ ၄၀၊ နာနာဒေသဓာရီ ရဂ်နဋ္ဌာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂၊၁၁၄။(–သာရတ္ထ၊၂။၅)။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ဋီ၊၁။၅၂။)

ရဂ်ဆလ္လိ (ထီ) [ရဂ်+ဆလ္လိ။ ရဂ်+ဆလ္လိ=ဆလ္လိ–သံ။ ဆဒံ လာတိတဲ့ ဆလ္လိ၊ ဆလ္လိ။ ဆဒ+လာ+ဏ္ဍ+ (ဏ္ဍိ)။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။] ဆေးဆိုးရန်–သစ်ခေါက် – သစ်ခွံ – အကာ။ ရဂ်ဆလ္လိ ကပ္ပိယံ ကတ္ဝာ ဒေမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၆။ ဝိ၊သင်္ဘ။၂၄၇။

ရဂ်ဇာတ (ပုံနှ)[ရဂ်+ဇာတ။ဇာတအနက်မရှိ။] ဆိုးဆေး၊ အရောင်ဘင်ဆေး၊ ဆိုးရည်၊ ဇာမေန် ရဇနကာ ယသ္မိ ယသ္မိ ရဂ်ဇာတေ ဥပသံဟရေယျ။ မ၊ဋ၁။၄၃။ ရဂ်ဇာတေတိ ဇတ္ထ ရဂ်မေဝ ရဂ်ဇာတံ၊ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ ရဇန္တိ သတ္တာ တေနာတိ ရဂ်ံ၊ ရဂ်ံမဝ ရဂ်ဇာတံ ယထာ ကေသပမေဝ ကောသဇာတံ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂၆၉။ တုလိကပဋ္ဌမာ စတ္ထာသော့ ရဂ်ဇာတာ ဝိယ ပဋ္ဌ ဝစနာထာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ (မ၊၂။ ၄၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁ ၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၁၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊၂၅၈။ ဆေရာဋ္ဌ၊၂။၄၉၀။ သာရတ္ထ၊၂၊၃၄၊၁၉၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၅။ မ ဋီ ၃။၃၉၊၄၀။)

ရဂ်ဇီဝ (ပု) [ရဂ်+ဇီဝ+အ၊ ရဂ်ဇီဝက–သံ။] ရဂ်ါဇီဝ–ကြည့်။

ရဂ်တိ (ကြိ) [ရဂ်+အ+တိ၊ ပါဏိနီ၊ ဓာတု။ ၁၄၄။ ရဂ်တိ ရဂေါ၊ လဂ်တိ၊ လဂေါ၊ နီတို၊ ဓာတု၊၂၇။ ရဂိ ဂမနေ စ။ နီတိ၊ဓာတု။၂၇။] သွား–ပြစ်–ဇ်။

ရဂ်နဋ္ဌ (ပု) [ရဂ်+ဂတ+နဋ္ဌ။ ဂဟ-အလယ် ပုဒ်ကျေ၊] ပွဲသဘင်–ဌ်–ဇာည်–သိဆိုကပြ–သော– ကခြေသည်– သဘင်သည်– ဇာတ်သမား။ ရဂ်ဂတ–ကြည့်။

ရဂ်ပလိဗောဓ (ပု) [ရဂ်+ပလိဗောဓ] ဆေးဆိုးမှဉ် ကြောင့်ကြစိုက်ခြင်း၊ ဆေးဆိုးခြင်းဌ်–ကြောင့်ကြစိုက် မှ–နောက်ဆံတင်းရမှု၊ ဆေးဆိုးခြင်းဟူသော ကြောင့်ကြမှု။ ရဂ်ပလိဗောဓော ဗန္ဓနပလိဗောဓော ကေဝစ္ဆပလိဗောဓော။ မိလိန္ဒ။၁၁။

ရဂ်ဗလိ (လိ) ကရဏ (နှ) [ရဂ်+ဗလိကရဏ] ပွဲသဘင် – သိဆို ကပြရာအရပ် – ဇာတ်ရုံ–ရုပ်မှင်ရုံ–ဌ်–နဘဲတို့အားပူဇော်မှုကိုပြုခြင်း–နတ်ကနားခပးခြင်း၊ အဗ္ဘောက်ကိရဏ ရဂ်ဗလိကရဏံ။ တေ ဟိ နစ္စဂ္ဂာနေ ဒေဝတာနံဗလိကရဏံ နာမ ကတ္ဝာ ကိဠန္တိ၊ ယံ "နန္ဒိ"တိပိ ဝုစ္စတိ၊ သီ၊ဋီ၊သ၊၁။၃၅၉။

ရဂ်မဏ္ဍ (နှ) [ရဂ်+မဏ္ဍ] ပွဲသဘင်–ပွဲခင်း–ဇ်အလယ်၊ ပွဲလယ်ခေါင်။ ရဂ်မဏ္ဍေပိ သဏ်ဌာဋ္ဌိ ပတ္ထရိတ္ဝာ နစ္စကိ ဇေံ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊၁ ၂၇၅။ ဝိ၊၄၊၂၃၊၂၅။ (–သံ၊၂။၄၉၄၊ အပ၊၂။၁၂၆။ ဇာ၊၁။၃၅၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။) ယော သော နဋ္ဌော ရဂ်မဏ္ဍေ သမဇ္ဇမဏ္ဍေ သစ္စာလိကေန ဇနံ ဟာသေတိ ရမေဘ်။ ဆေရာဋ္ဌ၊၂။၄၅၇။

ရဂ်မဏ္ဍာလ (နှ) [ရဂ်+မဏ္ဍာလ] ပွဲသဘင်၊ ပွဲခင်း၊ ပွဲဝိုင်း၊ သီဆို ကပြရာအရပ်၊ သော မံ ဣဒါနိ ရဂ်မဏ္ဍာလ ပဏ္ဍောသတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅၂၀။ (–ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၂၇။)

ရဂ်ါဇီဝ (ပု) [ရဂ်+အာဇီဝ။ ရဇဂ်ါ အာဇီဝေါ အဿာတိ ရဂ်ံ ဇီဝေါ၊စိတြကားဆော၊ကပ္ပဋ္ဌမ။ ရဂ်ါဇီဝ–သံ။] ပန်းချီ–ပန်းဆိုး – သဓေး (ကမ္မသည်၊ သဘင်သည်။) ရဂ်ါဇီဝေါ

စိတ္တကာဆော၊ ပုက္ကုသော ပုပ္ပဆန္နကော။ ခန် ၅၀၈။ ရဥ္ဇဒဿုဘ္ဘံ ရတ္တမာပဇ္ဇတေ ယသ္မိ'၊ သရဂေါ၊ ဟရိဟာလ မနောသိလာဒိ၊ တမာဇီဝတိတိ၊ ကမ္မနိ ဏော၊ ခန်၊ ဋီ။ ၅၀၈

ရဃ်တိ (ကြိ) [ရဲဃ+ အ+ တိ။ ဏာဒိ။ ၆။ ရဃ်တေ–သံ။] (၁) သွားခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ခုန်လွှား– ပျံဝင်– ခြင်း။ (၁) ရဲဃ ဂမနေ, နိဂ္ဃဟီတဿ ဝေ ဒေါ၊ ရဃတိ ပဝတ္တတိ ဆာဇဓမ္မေတိ ရဂု ဆာဇာ။ ဏု ဒိ၊ ၆။ (၂) ရဃိ ဂတျတ္ထေ ပေ ဂတျတ္ထေ–ပါ ဂတိယာ အက္ခေ–ပေါ် ရဃ်တိ လဃ်တိ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၂၉၂။

ရစ်နဝိရဟိတ (တိ) [ရစနာ+ ဝိရဟိတ] ပြုံ ငြိစီရင်ခြင်း ကင်းသော၊ ပြုပြင် စီရင်မှု မရှိသော။ စဒိတ္ထာ တံ့ ဝိရရာဒ္ဓံ ရစန–ဝိရဟိတံ ပပတံ နိရကံ နိယယံ ဂစ္ဆသိ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၂၉၀။

ရစနဝိလာသ (ပု)[ရစနာ+ဝိလာသ] စီမံပြုလုပ်ခြင်း၊ ဖြင့် တင့်တယ်ခြင်း၊ နိမ္မလသိလာတလေန ဝါ ရစနဝိလာသေန, သုသခ်တကိရိ ၊ာသောတေန စ သောဘိတရတနသောပါနံ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၁၄။

ရစနာ(တိ)[ရစ+ယု၊ ရစ– ဝိဓာနေ၊ ရစိယတေ ရစနာ၊ နာ်ဒ္ဓတ္ထေ၊ ၅၅၈။ ရစနာ– သံ။] (၁) ပြုပြု စီရင်–စီမံပြုလုပ်–ခြင်း။ (၂) (ဆံပင်) ထုံးဖွဲ့ခြင်း။ (၂) (ဂါထာ) စီရင်ရေးသား–စီကုံး နှုံး ခြင်း။ (၁)နိမ္မလေန သိလာတလေန ရစနာယ။ သီ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၁၄၊ ရစနာ (သုဗောဓာလင်္ကာ ရ။ ၁၃၈)ဆတ္တာကာရေန ဝိဓာနံ၊ သုဗောဓာသင်္ကာရ၊ ဋီ။ ၁၃၈–ဥပ္ပန္နဿ ဟိ သန္နိ–ဝသဝသေန တထာ တထာ ပဋ္ဌပနံ "ရစနာ"တိဝုစ္စတ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၁ (–နေတ္တိ၊ ဝိ၊ ၂၉၀၊) (၂) (၃) ကေသရစနာ ဂါဃာရစနာ၊ နိတိ၊ ဓာတု။ ၂၉၂။

ရစနာဝိသေသ (ပု) [ရစနာ+ ဝိသေသ] ပြုပြင်– စီရင်– ခြင်း အသူး။ အတ္ထိ စ အဇ္ဈတ္တိကဗာဟိရာနံ သရီရ ပဒုမာဒီနံ ရစနာဝိသေသော၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၀–၁။

ရစန်တ (တိ) [ရစ+အန္တ။ထိ–၌ ရစန်တ်။] (ပန်းကို) စီမံပြုလုပ်–ပြုပြင်စီရင်–သီကုံး– သော၊ သူ။ ဂန္တမာနာပါတိ မာလံ ရစန်တိယော ဝေ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၇။

ရစယတိ (ကြိ) [ရစ+ဏယ+တိ။ ရစ ပတိယံ တနေ။ ရစေတိ၊ ရစယတိ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၂၉၂။" ရစယတိ–သံ။ ရစယန္တ–ပြာ၊ အဒ္ဓ–မာ၊ ဓိ] (၁) ပြု၏၊ စီရင်ရေးသား၏၊ စီကုံးနှုံးဖွဲ့၏။ (၂))ဆံပင်) ထုံးဖွဲ့၏၊ ဆင်ယင်ထုံးဖွဲ့၏ (၃) ပြုပြင်စီရင်– စီမ ခန့်ခွဲ– ၏။ (၄) (ပန်း) သီကုံး၏။ (၅)တိုးပွား–ပြည့်–စေ၏။

(၁) ပြု၏၊ စီရ်ရေးသား၏၊ စီကုံးနှုံးဖွဲ့၏။ ယံကိဉ္စ ရစယန္တေတံ။ သုဗောဓာလင်္ကာရ။ ၆။ ရုယန္တိ ဂ ဇောန္တိ။ သုဗောဓာလင်္ကာရ၊ ဋီ၊ ၆။ ရစယ်တုံ(အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၀၇။) နှင့် ရစယိတွာ(ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀ ဂ။) တို့လည်း ကြည့်၊ (၂)(ဆံပင်) ထုံးဖွဲ့၏၊ ဆင်ယင်ထုံ ဖွဲ့၏။ ရစိပ (မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၃။ ၂၀၉") နှင့် ကေသ ရစနာ (နိတိ၊ ဓာတု၊ ၂၀၂။)တို့ကို ကြည့်၊ (၃)ပြုပြင်စီရင်– စီမခန့်ခွဲ– ၏၊ ရစယိတွာ (အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၆။) ကြည့်။ (၄)(ပန်း) သီကုံး၏။ ရစန်တိ (ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၇၇။) ကြည့်။ (၅) တို့ ပွား–ပြည့်–စေ၏။ ရစယိတွာ (မ၊ ၁။ ၃၆။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၊ ၁၅၄။) ကြည့်။

ရစယန္တ(တိ) [ရစ+ဏယ+အန္တ။ထိ–၌ ရစယန်တ်] စီမံပြုလုပ်–စီရင်– စီရင်ရေးသား– သော၊ သူ။ သဒ္ဓါမယာ ဒါနေန ဘောဂါ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဟောန္တိ၊ ယဉ္စ ဣမံ ရစယတော မယာ ပုညံ၊ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၀၇။ ပုညံ ဣမံ ရစ– တော၊

ယံ ပတ္တမနပ္ပကံ ဝိပုလံ။ ပဋိသံဒ္ဓေ၂။၂၂၃။ (–နေ ဘွိ၊ ဒီ။၃၅၆။)

ရစဖွယ်ဆို (ကြို) [ရစ+ဏယ+အာဒို] ရစသာတိ–ကြည့်။

ရစယိတုံ (ကြိုဝိ) [ရစ+ဏယ + တုံ။] စီခံပြုလုပ်–စီရင်ရေးသား–ခြင်းငှါ။ ယံ အာရဘိ' ရစယိ ကုံ၊ အဋ္ဌကထံ သုနိပုဏေသု အဒဿသု။ အာဘိ၊၌၊ ၂။၅၀၇။

ရစယိတွာ (ကြိုဝိ) [ရစ+ဏယ+တွာ] (၁) စီခံပြုလုပ်၍။ (၂) (က) စုဆောင်း၍။ (ခ) စီရင်ရေးသား၍။ (၃) ဘိုးပွား–ပြုံ–စေ၍။ (ရစယတိ–ကိုလည်း ကြည့်။) (၁) သုဒ္ဓိဟဒ္ဒ-ကာရံ ဥတ္တာ ဗျူဟံ ရစယိတွာ ဥဘောဟိ ပဿေဟိ ပရိက္ခိပိတွာ အဇာတသတ္တုံ ဂဏှိ။ အံ၊၌၊ ၃၀၆။ (၂) (က) (ခ) ပဉ္စ အဘိသမံ ရိတွာတိ ဒ္ဝိပဒမ္ပိ တိပဒမ္ပိ စတုပ္ပဒမ္ပိ ပုစ္ဆံ ရစယိတွာ။ ပဋိသံ၊၌၊ ၂။၂၅၁။ မဟာနိ၊၌။ ၂၆၁။ ရစယိတွာ ဘိ ဥပစိနိ တွာ၊ သင်္ခိတွာ ဝါ။ ပဋိသံ၊ဂဏ္ဌိ။၃၆၄။ (၃) ရစယိ တွာ(မ၊၁။၃၆၄) တိ ဝဓေတွာ၊ ပရိပူရေတွာဘိ အဘြော်သာ။ မ၊၌၊၁။၁၅၄။ ဝဓေတွာတိ ဥပချုပသီ ခီပနေန ရစိသံ ဂတွာ။ မ၊၌၊၁။၂၅၂။

ရစိတ (ဘွဲ) [ရစ+တ။ ရစိတ–သံ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ရယာဝိယ–ပြာ။] (၁) ပြုံ–ဖွဲ့–ဖြည့်–အပ်သော။ (၂) ဆင်ယင်ဆုံးဖဲ့အပ်သော။ (၃) ပြုလုပ်အပ်သော။ (၄) စီရင်ရေးသား–စီကုံးနှံးဖဲ့–အပ်သော။ (၅) ရေးဆွဲအပ်သော။ (၆) ပြည့်စေ – ဖြန့် – အပ်သော။ ပဒဘာ ပက္ခိတ္တော ရစိတော ပူရိတောဘိ အဘြော်သာ။ ဝိ၊၌၊၁။ဒဒ၄။ (–ကခ်ါ။ ၂၀၁။ ကခ်ါ၊၌၊သစ်။ ၄၄၀)။ (၂) ဆင် ယင်ဆုံးဖဲ့အပ်သော။ အဋ္ဌ-ပဒကတာ ဟိ ရသောဒကေန မက္ခိတ္တာ နသာနုပရိ သဒ္ဒေ အာဝဇ္ဇနပရိဝတ္တေ ကတွာ အဋ္ဌပဒကရဏနာ သ ရစိတာ၊ မ၊၌၊၁။ ၂၀၉၊ (၃) ပြုလုပ်အပ်သော။ ဒန္တခစိတာနိ ဒန္တေ ရစိတာ၊ ဒန္တေဟိ ကတာနီ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁၊၅၀။ (၄) စီရင်ရေးသား–စီကုံးနှံးဖဲ့–အပ်သော။ အာဘိသခ်ံတာဘိ ရစိတာ။ မူလဋီ၊၁။၁၀။ ယေန ယာ ရစိတာ နေ ဘွိ၊ ယေန သာ အနုမောဒိတာ။ နေ ဘွိ၊ ဝိ၊၁။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၉၁။) (၅) ရေးဆွဲအပ်သော။ နိ ဗျူဟာဒီသု ပဒိမာဝယေန ရစိတာနံ ပေါတ္ထကရူပါနံ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၂။

ရစိတကန္တ (ပု) [ရစိတ+ကန္တ] စီရင်ရေးသား–စီကုံးနှံးဖဲ့–အပ်သော ကဗျာ။ သြဇောဂေဒေပိ အာယုသာ ဘိက္ခုကရဏဘာဒီသာ မတ္တ ယောဂါနံ မဟာကဝိနာ ရစိတကန္တသ မဟန္တတ္တာ ဝါ....။ ဝင်္ဂီ၊၃၀၃။

ရစိတဘဏ္ဍ (နွ) [ရစိတ+ဘဏ္ဍ] စီရင်ရေးသား အပ်သည့်၊ အဖြစ်။ တာသာပိ ဘောဇ် ဧသော သံဝစ္ဆရော သိဘဒ္ဒဒီပဝါသိနံ ဘာသာယ သခ်-တာ ဂုဏာ ရစိတ ကဏ္ဍာ ...။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄။ သန်္ဓတဏ္ဍာ ဟိ ရစိတဘဏ္ဍာ။ ဝိမတိ၊၁။၆။

ရစိတနိယာမ (ပု) [ရစိတ+နိယာမ] ရေးသား အပ်သော– လမ်းစဉ်– နည်းစနစ်။ ဇ္ဇဒါနိ ယသ္မာ ပုစ္ဆန္တော နကောသံ ပုဒ္ဓေ အက္ကန္တော ရုိတနိ ဟာမေနော ပုစ္ဆ ဟိ။ နေ ဘွိ၊၌။၆၇။ (–နေ ဘွိ၊ဒီ။၃၂၂။)

ရဒိတဒ္ဒ (ဘွဲ) [ရစ+တဒ္ဒ] စီရင်–ရေးသား–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ ဝဒန္တော ပိ အညံ ရစိ ဘဒ္ဒံ ပုစိ ကုံ အသမ္ဘောဝ ဟုတ္ဝာ ဝဒတိ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၁။

ရဒိဒ္ဒံ (ကြိုဝိ) [ရစ+ကုံ] စီရင်ရေးသားခြင်းငှါ။ ရစိဘဒ္ဒ–ကြည့်။

ရဒိဟု (ဆီ၊ပု) [ရစ+ကု။ သဘ္ဘာဒိဂိုဏ်း၊ ရစ သိတ္တ–သံ။] စီမံ–စီမံခန့်ခွဲ–တတ်သော။ သူ။ သန်္ဓဘာဘိ ရစိတာ၊ ဝိဘာဇိတာ ဝါ။

တေနာဟ “တံ့ ခတ္တိယော နာမာ”တိုအာဒိ။ သီးဋီးသစ်၁။၄၂၀။

စိတ္ဓာ (ကြံ၁ဝိ) [ရစ+တ္ဓာ] စီရင်-စီမံပြုလုပ်-၍။ ကေ.စိ ပန ပတ္တံ ဂဟေတ္ဓာ ထူပိကံ တံ ပိဏ္ဍပါတံ ရစိတ္ဓာ ဒိယျမာနမေဝ ဂဏှတေ၁ အာပတ္တိ။ ဝိမတိ၁။၆၉။

ရစေတိ (ကြိ) [ရစ+ဏော+တိ။ ရစေတ်၊ ရစ-ယတိ။ နီတိ၁ခတု။၂၉၂။] ရစယတ်-ကြည့်။

ရစေတ္ဓာ (ကြံ၁ဝိ) [ရစ+ဏော+တ္ဓာ] စီရင်-စီမံပြုလုပ်-၍။ ဧစိတ္ဓာတိ တတ္ထ တတ္ထ ဩလမ္ဗနဝသေန ရစေတ္ဓာ။ ဒီဋ္ဌ၁။၂၁၉၀။

ရစေယျ (ကြိ) [ရစ+ယျေ] စီရင်ရာ၏။ ယဒိ ပနာယမိဿရာဒိကော ဂဝဿဇဂဒြဘာဒီနံ ကရီသာဝတ္တေ ပဋိမဟုတံ ရစေယျ။ ငိသုဒ္ဒိ၊ ဋီ၁။၂၃၁။

ရဇ္ဇာ (ထီ) [ရဒ+ဆ။ ရထ+ဏျ။ ရဒီယတိ ဝိလေခီယတိ ပထိကေဟိတိ ရဇ္ဇာ၊ မင်္ဂါ။ ရထဿ ဟိတာတိ ဝါ ရဇ္ဇာ၊ မဟာမင်္ဂါ။ နီတိ၁ဆုတ္တ။၁၂၅၀။ မူ။၃၃၀။ ရထံ ဝဟတီတိ ရဇ္ဇာ။ မောဂ်၁၄။၇၂။ရထဿ ဟိတာ ရဇ္ဇာ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၀၂။ ပါစိတ်၊ယော။၁၂၀။ ရထျာ-သံ။ ရဇ္ဇာ-ပြာ။ အာဒိမာဂဓီ။] (၁)(ရထား ကား-လှည်း-သွားနိုင်သည့်) လမ်းခရီး၊ လမ်းမ-လမ်းကျယ်-လမ်းမှာ်-ကြီး။ (၂) ထုတ်ချင်းမထုင်း (မဖောက်) သော ခရီး၊ လမ်းငယ်၊လမ်းတို၊မြို့တွင်း-ရွာတွင်း-လမ်း။

(၁) သမဏော ဂေါတမော ဇ္ဈမံ ဇေဋ္ဌံ ပဋိပန္နော ဟောတိ။ ဝိ၁။၃၅၆။ ရထိကာကိ ရဇ္ဇာ၁ဝိ၁၃။၁၂၇။ ဒ္ဝိန္နံ သဒ္ဒါနံ ပရိယာယ-ဘာဝံ ဒဿေတုံ ဝုတ္တံ “ရထိကာတိ ရဇ္ဇာ” တိ။ ရထဿ ဟိတာ ရထိကာ။ ဏျပစ္စယေ ကတေ“ရဇ္ဇာ”တိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၁၂၀။ ယဿာ ရဇ္ဇာယ ဝါ ဂါမေ ဝါ ပရိသ-ယော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဒိ၁။၆၅။ (သံ၊ဋ၁၁၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၁။၂၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၃၁၃။) (၂) ရဇ္ဇာ နာမ အနိဗ္ဗိဒ္ဓါ ခုဒ္ဒကမင်္ဂေ။ သီ၊ ဋီ၊သင်္ဂ၊၂။၁၃။ ရဇ္ဇာ စ ဝိသ်ခါ ဝုတ္တာ၊ ရထိ-ကာ ဝိထိစာပျထ။ ဓာန်။၂၀၂။ စတုက္ကံ အဘ္ဘန္တရဂါမ မင်္ဂေ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၀၂။

ရဇ္ဇာဂဟဏ (န) [ရဇ္ဇာ+ဂဟဏ] ရဇ္ဇာသဒ္ဒ လမ်းခရီးကို ယူခြင်း ရဇ္ဇာဝါသီ-ကြည့်။

ရဇ္ဇာနိဿိတ (တိ) [ရဇ္ဇာ+နိဿိတ] လမ်းခရီး ကို မှီသော၊(လမ်းခရီး၏ အနီးအပါး၌ တည် သော) ရဇ္ဇာနိဿိတ (ငိ၁။၂၂၆)နှင့် ရထိ-ကာနိဿိတံ။ ဝိမတိ၁။၂၇၆။

ရဇ္ဇာမုခ (နံ) [ရဇ္ဇာ+မုခ]လမ်းခရီးသို့ ဖျေးရွာ။ အန္တရာပဏဿ အာပဏာနမန္တရေ မဟာဇန သံကိဏ္ဏံ ရဇ္ဇာမုခံ။ မ၁၊ဋ၁။၁၅၄။

ရဇ္ဇာဝါသိ (ဘိ) [ရဇ္ဇာ+ဝသ +ဏိ။ ထီ-၌ ရဇ္ဇာဝါသိနီ။] လမ်း၌ နေသော၊ လမ်း၏ အနီးအပါး၌ နေသော၊ သူ။ ရဇ္ဇာဝ်နီ= ဂဟဏေန ရဇ္ဇာဝါသိနော သတ္တာ ဂဟိတာ ယထာ ကော်ဒိသန်၊ ဧဝံ သဗ္ဗတ္ထ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၃၀၃။

ရဇ္ဇာဝိသေသ (ပု) [ရဇ္ဇာ+ဝိသေသ] လမ်းခရီး အထူး၊ တူးသော လမ်းခရီး။ ဝိသိခ္ခရေ စရန်္တီ ဘိက္ခာစရိယာယ ရဇ္ဇာဝိသေသေသု စရန္တော။ ထေရ၁၊၂။၄၇၂။

ရဇ္ဇာသဘာဂ (ဘိ) [ရဇ္ဇာ+သဘာဂ] လမ်း၌ နေထိုင်သည့်-ဿဘောတူ လူအပေါင်း-လမ်း သူ လမ်းသား။ ကေကံ ကုလပရိဝတ္တံ ကုလ-သခ်ံပံ ဝိ ဆိသဘာဂေန စေဝ ရဇ္ဇာသဘာ-ဂေန စ ဝိသံ ဝိသံ ဋ္ဌပေတ္ဝာ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၉။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၁။၁၂၀။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၀၂။)။

ရဇ် (ပုံန) [ရန္ဇ+အ။ ရာ်+ဇန+ကို့။ ရန္ဇ ရာဂေ၊ ရဇေ၁၊ မနောဂဟာဝိ နုံသဂေ။ ဓာန်၊ဋီ။၃၉၅။ ဇေသု တေသု ဝတ္ထူသု ရဇ္ဇတိ သဂ္ဂတိဘိ ရဇေ၁။ ပါစိတ်၊ယော။၈၀။

(၂) (က) ရာဂ စသော ကိလေသာဟူသော – မြူ – အညစ်အကြေး၊ မြူ – အညစ်အကြေး – နှင့် တူသော ရာဂစသော ကိလေသာ။ ပဋ္ဌ ရဇာနိတိ ရူပရဇော သဒ္ဒရဇော ဂန္ဓရဇော ရသရဇော ဖောဋ္ဌဗ္ဗရဇော။ ရာဂေါ ရဇော နစ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ၊ရာဂသော်ဘံ အဓိဝစနံ ရဇောတိ ....မောဟော ရဇော။ နစ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ၊ မောဟသော်တံ အဓိဝစနံ ရဇောတိ။ မဟာနိ-၄၀၆။ (–စူဠနိ။၁၅၄။မိလိန္ဒ။၂၀၀။ ပဋိသံ၊၁၊၂၊၂၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၆–၁၇။ ဓမ္မ၊၁၊ ၁။၁၅၇။ ထေရ၊၁၊၂။၁၉၆။ အပ၊၁။၂။၁၀။ ဇာ၊၁၊၁။၁၃၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၇။)။ ဘိယ္ယော အာကိရတေ ရဇ(ဓမ္မ။ ၅၊၁)နှိမ် ... တဿ ဥပရိ အပရမ္ပိ ရာဂ-ရဇာဒိံ အာကိရတီတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊၁၊၂။ ၃၀၂။ ဇာယတေ ရဇော (သုတ္တနိ"၃၀၉)တိ ရာဂ ဒေါသ မောဟရဇော ဇာယ-တေ။ သုတ္တနိ၊၁၊၁။၂၄၅။) (–သုတ္တနိ"၃၂၁။ ဇာ၊၂။ ၆၁။ ဒီ၊၁၊၁။၁၆၂။ ဇာ၊၁၊၄။၃၉၉။ သုတ္တနိ၊ ၁၊၂။၄၅။) (ခ) ဒုက္ခဝေဒနာ-ကို ဖြစ်စေတတ်သော ကံ၊ အကုသိုလ်-ကံ၊ ဝိပါက်ဒုက္ခ-ကို ဖြစ်စေတတ်သော ကံ၊ အကုသိုလ်ကံ။ ဓမ္မ၊၁၊၂။ ၃၀၂။ ဇာယတေ ရဇော (သုတ္တနိ"၃၀၉)တိ ရာဂ ဒေါသ မောဟရဇော ဇာယ-တေ။ သုတ္တနိ၊၁၊၁။၂၄၅။) (–သုတ္တနိ"၃၂၁။ ဇာ၊၂။ ၆၁။ ဒီ၊၁၊၁။၁၆၂။ ဇာ၊၁၊၄။၃၉၉။ သုတ္တနိ၊ ၁၊၂။၄၅။) (ခ) ဒုက္ခဝေဒနာ-ကို ဖြစ်စေတတ်သော ကံ၊ အကုသိုလ်ကံ ဓနုဇာနသာ ပုရေ ကတံ ရဇ(ဥပါန။၁၀၀)နှိမ် အရဟတ္တမဂ္ဂဘို့တော် ပုဗ္ဗေ ကတံ ရာဂရဇာဒိ မိဿတာယ ရဇန္တိ လဒ္ဓနာမံ ဒုက္ခဝေဒနီယံ ကမ္မံ .... ဝိဒ္ဒံသေန္တသာ၊ ဥဒါန၊၁၊၁၀၉။ (၅) မေလျော့– သတိလွတ်–သတိကင်း – ခြင်း။ ပမာဒေါ ရဇော ပမာဒေ၊ ပမာဒါ ဒုပဘိတော ရဇော။ သုတ္တနိ"၃၂၁။ ထေရ။ ၂၀၄။ ပမာဒေါတိ သင်္ခေပတော သတ်ဝိပ္ပ-ဝါသော၊ သော စိတ္တမင်္ဂနဋ္ဌေန ရဇော။ သုတ္တနိ၊၁၊၂၊၂။၇၂။ ပမာဒေါ ရဇောတိ ရူပါဒီသု အာရမ္မဏေသု သတိ ဝေါသ ဂ္ဂလက္ခဏော ပမာဒေါ၊ သံကိလေသဘာဝတ္တာ ရာဂရဇော-ဒ်မိဿ တာယ စ ရဇော။ ထေရ၊၁၊၂။၉၇။

ရတိယာ ဇာယတီတိ ရဇော၊ တိလောပေါ ခာန်၊၌။၂၃၉။ ရဇသ်–သံ။ ရဇ–ပြာ၊ ရယ-ပြာ၊ ဒ.၁၄၆၈။] (၁) မြူ၊မြူမှုန်၊ ပရ-မာဏုမြူ၊ အဏုမြူ၊ အညစ်အကြေး၊ ဖုံမှုန်။ (၂) (က) ရာဂ စသော ကိလေသာ ဟူသော–မြူ–အညစ်အကြေး၊ မြူ–အညစ် အကြေး–နှင့် တူသော ရာဂ စသော ကိလေသာ။ (ခ) ဒုက္ခဝေဒနာကို ဖြစ်စေ တတ်သော ကံ၊ အကုသိုလ်ကံ။ (ဂ) မေ့ လျော့–သတိလွတ်–သတိကင်း–ခြင်း။ (ဃ) မြူနှင့်တူသော ကာမဂုဏ်။ (၄) မြူ–ဖုံ–သုတ်ယူရာ ပုဆိုးကြမ်း၊ ခြေသုတ်ပုဆိုး၊ ခြေ သုတ်ခုံ။ (၅) သုက်သွေး။(ဖ)မိန်းမတို့၏– ဥတုပန်း–ရာသီပန်း–ရာသီသွေး။(၇) (မင်း တို့၏ ပကတိကြောင့်ဖြစ်သော သတ္တိ, ရင့်, ထား–ဟူသော ဂုဏ် ၃-ခုတို့တွင် ဒုဘ်ဃဖြစ် သည့်)ရဇဂုဏ်။(ဂ) ပန်းဝတ်မှုန်၊ပန်းဝတ်ဆံ။

(၃) မြူ၊ မြူမှုန်၊ ပရမာဏုမြူ၊ အဏုမြူ၊ အညစ်အကြေး၊ ဖုံမှုန်။ မာ ဝိဟာ-ဇော ရဇေန ဥဟညိ။ ဝိ၁၃။၆၀။ ဝိ၊၄၁။၅၅၇။ မာနံ.... ရဇော ဝါ ဥဿာဂေါ ဝါ ဗာဓယံတ္ထ။ ဒီ၊၂။၁၇။ အံ၊၁။၁၄၄။ သုခုမော ရဇော ပဋိ-ဝါဘံဝ ခိတ္တော။ သံ၊၁။၁၃။ ဓမ္မ။၃၂။ သုတ္တနိ၊ ၃၈၂။ ဇာ၊၁။၁၃၁။ ဌမော ရဇော ဘိက္ခဝေ စန္ဒိမသူရိယာနံ ဥပက္ကိလေသော။ အံ၊၁။၃၆၂။ ရဇေနာ (မ၊၁။၂၀)ဘိ အာဂန္တုကရဇေန ပံသုအာဒိနာ။ မ၊၌၊၁။၁၄၅။ ရဇ (အံ၊၃။ ၃၂၉)နှိမ် အာဂန္တုကဥပက္ကိလေသံ။ အံ၊၌၊ ၃။၃၁၆။ပရမာဏုအာဒိ ရဇော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၄။ (–ဒီ၊၂။၁၀၈။ မ၊၁။၁၄၄။ အဘိ၊ဓ။ ၆၆။ ဣတိဝုတ်။၂၅၁။ ဝိမာန။၁၁၅။ အပ၊ ၂။၁၉၈။ ဇာ၊၁။၁၅၆။ ဒီ၊၌၊၂။၃၉၉။ မ၊၌၊၁။ ၃၇၃။ မ၊၌၊၂။၂၂၆။ အံ၊၌၊၂။၃၀၇။ ဣတိဝုတ်၊၌။၂၆၀။ ဒီ၊၌၊၂။၃၉၉။ မ၊၌၊ ၂၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊၂။၂၂၊)

ရဇက (ပု) [ရဇ+ကွ။] ဝတ္တံ ရဟူးသတိတိ ရဇကေား ; သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၄။ ဝတ္ထဇ္ဇနာ (နေ၁?)ရဇကော၊ ရန္တ ရင်း၊ ကွ။။ခေါန်း၊ဋီ၊ ၅၁၀။ ရဇက–သံ။ ရဃဂ၊ ရဃဃ–ပြာ။] (၁)ကဝါသည်၊ ခဝါသည်၊ အဝတ်လျော်သူ။ ပင်မင်းသမား၊ (၂) ပန်းဆိုးသမား၊ ဆေးဆို ပန်းရိုက်သမား။(၃) ခဝါသုပ်။ (၁) ရဇကာ ပေသကာရာ နဋကာရာ ။ဒီ၊၁။၂၆။ တမေနံရဇကော ယသ္မိ ယသ္မိ ရဂ်ဇာဘေ ဥပသံဟရေယျ။ မ၊၁။၄၃။ ရဇကာ တုန္နဝါယာ စ၊ အာဂန္ဆန္တိ မံ ဃရံ။ အပ၊၁။ ၄၂၀။ (–သံ၊၁။၃၂၅။ သံ၊၂။၁၁၇။ မိလိန္ဒ။ ၃၁၅။ ဝိ၊ဋ၁။ ၂၅၀၊ အဘိ၊ဋ၁။ ၂၀၆)။ ရဇကောတိ ရဇကာရော ဝတ္ထဓောဝနကော။ နီတိ၊ဓာတု။၄၆။ (၂) ရဇကော (သံ၊၂။ ၁၂၄)တိ ဝတ္ထေသု ရင်္ဂန ရူပသမုဋ္ဌာပကော။ သံ၊ဋ၁၊ ၂။၃၀၀။(၃)ရဇကေဟိပဋ္ဌ အက္ခာတာ။ ဝိ၊၁၊ ၆၉။

ရဇကတိဘ္ဆ(နာ)[ရဇက+တိဘ္ဆ၊ကဝါ (ခဝါ)သည် တို့၏ ဆိုင်(ကမ်း)။ ကဝါ(ခဝါ)ဆိပ်(ကမ်း)။ အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရဇကတ္ထရဏ (နာ) [ရဇက+အတ္ထရဏ] ကဝါ (ခဝါ) သည်တို့၏ အာတ်ဖြန့်လှမ်းရာဆိပ် (ကမ်း)၊ ကဝါ (ခဝါ)ဆိပ်(ကမ်း)၊ရဇကတ္ထ-ရဏံ ဂန္တွာ (ဝိ၊၁ ၅၅)တိ ရဇကာ်တ္ထံ ဂန္တွာ တဋ္ဌိ ယသ္မာ တတ္ထ ရဇကာ ဝတ္ထာနိ အပ္ပရန္တိ, တသ္မာ ရဇကတ္ထရဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ၁။ ၂၅၁။ ရဇကာ အဘ္ဘရန္တိ တတ္ထောဘိ ရဇကတ္ထရဏံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၂၃။(–ဝိ၊ဋ၁။ ၂။ ၂၄၆။ဝိ၊သင်္ခ။ ၄၂၃။)

ရဇကဒါသ (ပု) [ရဇက+ဒါသ] ကဝါဟူသော ကျွန်၊ ကဝါဖွဲ့ကျွန်၊ ကျွန်ကဝါသည်၊ ယံ ကိဉ္စိ ရဇကဒါသမ္မိ ပေသကာရဒါသမ္မိ အာရုမိကနာမေန သမ္မဋ္ဌိစ္ဆတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ၁၊ ၂။၂၆၂။ ဝိ၊သင်္ခ။။ဖြာ။

(၃) မြို့ငှဉ်တူသော ကာမဂုဏ်။ ရဇော ဓူမော စာ (ဇာ၊၁။၁၃၀)တိ ရဇဓူမသဒ်-သဒ္ဒါ "ရဇော"တိ စ "ဓူမော"တိ စ မယာ ပကာသိတာ။ ... လ္ကတိ ရဇဓူမသရိက္ခာဘာယ ဇတေ ကာမာ "ရဇော စ ဓူမော စာ" တိ မယာ တုယ္ဘံ ပကာသိတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၆–၇။ (၄) မြူ–ဖုံ–သုတ်စရာ ပုဆိုးကြမ်း၊ ခြေသုတ်ပုဆိုး၊ ခြေသုတ်ခုံ။ ဘူမတ္ထရဏာ ပုဉ္ဇနိယော၊ရဇော စိက္ခလ္လမဒ္ဒနာ။ ဝိ၊၄၊၄၉၀။ (၅) သုက်သွေး။ က.ရဇကာယောတိ တ္ထေ ကော ဝုစ္စတိ သဒ္ဒိရံ၊ တတ္ထ ပဝတ္တော ရဇော ကရဇော၊ ကိ တံ? သုက္ကသောဏိတံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သ၊စ်၊၁။၄၂၃–၄။ (၆) မိန်းမတို့၏–ဥတုပန်း – ရာသီပန်း – ရာသီသွေး။ (၇) (မင်းတို့၏ ပကတိကြောင့် ဖြစ်သော သတ္တိ, ရဇ, တမ–ဟူသောကုဏ် ၃-ခုတို့တွင် ဒုတိယဖြစ်သည့်) ရဇဂုဏ်။ လ္ကတ္ထိပုပ္ဖေ စ ရေဏုမ္ပိ၊ ရဇော ပကတိဇေ ဂုဏေ။။ ဓာန်။ ဂဂ၃။ လ္ကတ္ထိပုပ္ဖံ လ္ကတ္ထိနံ ဥတု....ပကတိဇေ ဂုဏောတိဏ္ဍ ဂုဏာနံ ဒုတိယော ဂုဏော။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ၊ဂဂင်္ဂ။(ဂ) ပန်းဝတ်မှုန်၊ ပန်းဝတ်ဆံ၊ ရဇ-မိဿက (နေတ္တံ၊ဋ္ဌ။၂၆၂)ဆို ပုပ္ဖရဇမိဿကံ။ နေတ္တံ၊ဋ္ဌီ။၁၄၄။

ရဇ၂ (ကြိ) [ရန္ဇ်+ဟိ။ (ဟိဝိတတ္တိလောပ)။ ရဏ္ဍတိ ရဇတ်–မှ။] ဆေးဆိုးလော့၊ ရဇာတိ အာဏာပေတိ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ဝိ၊၁။ ၃၀၇၊၃၄၄။

ရဇဩကိရဏဋ္ဌာန (နာ) [ရဇ+ဩကိရဏ+ဋ္ဌာန] မြို့မှန်တို့ကို ကြဲချရာအရပ်ဋ္ဌာန၊ မြို့ပြုပြင်းရာအရပ်ဋ္ဌာန။ရဇောဓာတူယော(ဒီ၊၁။ ၅၁။ မ၊ ။၁၀၆။ သံ၊၂။၁၇၃)တိ ရဇဩ-ကိရဏဋ္ဌာနာနိ ဟတ္ထာပိဿ်ပါ ပ်ဋ္ဌာဒီနိ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃ ၁၆၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၅။

ရဇကဒေါ်ကိ် (ထိ) [ရဇက+ဒေါ်ကိ်] ကဝါ (ခဝါ) သည်တို့၏–စကျင်း–စည်ပိုင်း၊ဆိုးရေ စကျင်း၊ဆိုးရေစည်ပိုင်း၊ ကဝါ(ခဝါ)ဖွပ်သော ကျင်း။ရဇကဒေါ်ကိ်ယာ ဝါ ဒရဏ္ဍကဋ္ဌ ဝါ ဥတ္တရာရဏိ် အာဒါယ အဂ္ဂိ် အဘိနိဗ္ဗတ္တေန္တု။ မ၊၂။၃၅၉။

ရဇကပုတ္တ (ပု) [ရဇက+ပုတ္တ] ကပါသည်၏ သား။ ယေန ရတ္တပါဏိ် ရဇကပုတ္တော တေနုပသင်္ကမိ။ မ၊၂။၄၇–ဂ။

ရဇကဘက္ကိ်က(နာ) [ရဇက+ဘက္ကိ်က] ကဝါသည် တို့၏ –ဘဏ္ဍာ–အဝတ်–ထုပ်။ ရဇကဘက္ကိ်က (ဝိ၊ဝ။၅၅)နိ် ရဇကာနံ ဘဏ္ဍကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ ၁။ ၂၅ဂ။

ရဇကဝိထိ (ထိ) [ရဇက+ဝိထိ] ကဝါသည်တို့– နေရာ–နေသည့်–လမ်း–လမ်းခရီး၊ကဝါသည် လမ်း။ ဒသ ဘာတိကာပိ အာဂန္တွာ ရဇက ဝီထိ် ဝိလုမ်ပိတွာ....။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ၂။

ရာကာဒိသဒ္ဒ (ပု) [ရဇက+အာဒိ= ရဇကာဒိ+သဒ္ဒ] ကဝါသည် အစဉ်သော သူတို့၏အသံ။ နာနာဒုရေ ဌိတေဟိ ရဇကာ-ဒိသဒ္ဒါ စိရေန သုယျန္တိ တိ?နာ, ဒုရာသန္နာနံ ယထာပါကဋ္ဌေ သဒ္ဒေ ဂဟဏ ဝိသေသတော။ မူလဋီ၊ ၁။၁၄၀။ အနုဋီ၊၁။၁၆၂။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ ၉၃။

ရဇကွ (တိ) [ရဇ+အကွိ+အ] (ပညာတည်း ဟူသော) မျက်စိ၌ (ကိလေသာတည်း ဟူသော) မြူရှိသော၊သူ။ အပ္ပရဇက္ခ–ကြည့်။

ရာကွတာ (ထိ) [ရဇကွ+တာ] (ပညာတည်း ဟူသော) မျက်စိ၌ (ကိလေသာတည်း ဟူသော) မြူရှိသော သူ၏ အဖြစ်။ အပ္ပ-ရဇက္ခတာ–ကြည့်။

ရဇက္ခန္ဓ (ပု) [ရဇ+ခန္ဓ] မြူမှုန့် တို့၏အစု၊ မြူလုံး၊ မြူခဲ၊ မြူစိုင်။ ရဇဂ္ဂ (အ၊၂။၃၀)နိ်

ဟတ္ထိအဿာဒီနံ ပါဒပဟာရေဘိန္နာယ ဘူမိယာ ဥဂ္ဂတံ ရဇက္ခန္ဓံ။ အံ၊ဋ္ဌ။၃။၃၄။ ရဇက(ဇာ၊၂။ ၂၉)နိ် ရဇက္ခန္ဓော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၉။

ရဇဂတ (တိ) [ရဇ+ဂတ] မြူမှုန့် ဝင်ဖြင့် လိမ်းကျံ သော၊ မြူမှုန့်ကပ်သော။ ဖေ ဒွေတ္ထာ ရဇ-ဂတေ ဂတ္တေ စရိယာ။၃၉၇)တိ...ပံသုဂတေ မမ ဂတ္တေ တိက္ခတ္တုံ ဝိဇာနိတွာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၀၈။

ရဇဋ္ဌ (နာ) (ရဇ+အဋ္ဌ) ရာဇာ့နန္ဒနာင့် အနက်တူ။ ရဇက္ခန္ဓ–ကြည့်။

ရဇတ (နာ) [ရန္ဒ+အတ၊ရုဇ+အတ။ရန္ဒရု ဂေ-အတော။ ခာန်၊ဋ္ဌီ။ ၄၀၉။ ရဠိယတိ သေတ ဝဏ္ဏာယ, ရဇ္ဇနိ် ဝါ ဇတ္ထ သတ္တာတိ ရဇတံ။ သီ-ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၄၉။(–မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၂၇။)ရဇတ –သံ။ အဒ္ဓမာဂမိ။ ရဇဟ၊ ရဇဃ – ပြာ။ ဝေလသတာဝတာယ ဆာဇတိတိ ရဇတံ။ သာရတ္ထ၊၁၊၁၁၂။ ဝိမတိ၊၁။၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၂၇။] (၁) (ပကတ်) ဒွေ၊ဒွေသား၊ဒွေစစ်။ (ဒွေအမျိုးမျိုး)။ (၂) (က) အသားပြာ၊ ပိုက်ဆံ၊ ရွှေဒင်္ဂါး၊ ဒွေဒင်္ဂါး၊ ဒွေစက္ကူ။။ (ခ)ကြေးနီ စသည်ဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော ပဲပိုက်ဆံ၊ ကြေးပြားပိုက်ဆံ၊ (ဂ) သစ်သား –ဝါးခြမ်းစိတ် - ထန်းရွက်စသည် – ဖြင့်ပြုလုပ် အပ်သော ပိုက်ဆံ၊ (ဃ) ချိပ်–သစ်စေး-ဖြင့်ပြုလုပ်အပ်သော ပိုက်ဆံ၊(င) ရောင်းငယ် ထုခွဲ အသုံးပြုသော –အရိုး–သားရေ – သစ်သီး၊စေ့ –ဖင့် ပြုလုပ်အပ်သော ပိုက်ဆံ၊ (ပိုက်ဆံအမျိုးမျိုး)။ (၃) (ပကတိ) ရွှေ၊ ရွှေစစ်၊ ရွှေစင်၊ ရွှေသား၊ ရွှေဝါက် (ရွှေ အမျိုးမျိုး)၊ (၄) ဇာတရူပရဇတသုတ်၊ရွှေ, ငွေနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ဟော်ကြားသောသုတ်၊ (ထင်းရဇတ= (ငွေ)သည့် လောကီ ရတနာ ခုနစ်ပါးတို့တွင် တစ်ါးအပါအဝင်ဖြစ်သည် ခာန်။၄၉၀။ဇ စ်နည်းလောကီရတနာ(၁၀၂ပါး တို့တွင် တစ်ပါးအပါအဝင် ဖြစ်သည်၊ ဝိ၊၂။

ရင်တဂုဟာ (ထီ) [ရင်တ+ဂုဟာ] ၎ဖြင့်–ပြီ–ပြုလုပ်ဒန်–သော ဂူ၊ဌေဂူ။ တဲသော စဂုဟာယော သုဝဏ္ဏဂုဟာ မဏိဂုဟာ ရင်တဂုဟာတိ။သုတ၁နိ၁၊၁။၅၉။ အဗျာ၁၊၁။၁၀၇။

ရင်တကရဏ္ဍ (ပု) [ရင်တ+ကရဏ္ဍ] ဌေကြုတ်၊ (ဌေခွက်)။ အဋ္ဌ သုဝဏ္ဏထူပေ အဋ္ဌသု ရင်တကရဏ္ဍေသု၊ အဋ္ဌ ရင်တကရဏ္ဍေ အဋ္ဌသု ရင်တထူပေသု။ ဒီ၁၊၂၊၂၁၄။

ရင်တကာရ (ပု) [ရင်တ+ကရ+ဏ] ဌေပန်းထိမ်သည်၊ ဌေပန်းထိမ်ဆရာ။ ရထိ၊အာရော၊ ရင်တကာရော၊ သုဝဏ္ဏကာရာဟု။ ဂ၊စွဉ်း။ ၅၂၄။

ရင်တကူဋ (ပုဂန) [ဂင်တ+ကူဋ။ ရင်တကူဋ–သံ။ ရင်တကူဋ–အဋ္ဌမာဒိဓိ။] ဌေအိုး၊ ဌေဖြင့်ပြုလုပ်အပ်သောအို ။ ယာသံ ဝသေန ဒိဝသဘာဂါ ရင်တကူဋေဟိ အာသိဉ္စမာနန်ရဓာရာသမ္ပရိကိဏ္ဏာ ဝိဟ....။ အဘာ၊၁၊၁၁။ ပဋိသံ၊၁၊၂။၁၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁၃။

ရင်တကွန္ဒ (ပု) [ရင်တ+ခန္ဒ] ဌေတုံး၊ ဌေခဲ၊ ဌေစု၊ ဌေပုံ။ ဟိန္တ်–လတာလပန္တီ စ၊ ရင်တကွန္ဒာဝ ဇောတရေ။ အဗ၊၁၊၂။၂၆၀] (–သီ၊ဋီ၊သဒ်၊၁။၂၄၂။)

ရင်တကွန္ဒသဒိသ (တိ) [ရင်တကွန္ဒ+သဒိသ ။ ဌေတုံးဌေခဲ–ဌေစုဌေပုံ–နှင့်တူသော။ ဣသိဂဏော ရင်တကွန္ဒသဒိသံ ဥဒကဝဋ္ဋံ ဒိသွာ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၉။

ရင်တ ခစိတ (တိ) [ရင်တ+ခစိတ] ဌေသားဖြင့်စီချယ်အပ်သော။ ကေ ရင်တခစိတံ ဂန္ဓကုဋိံ ကာရေတွာ။ ဓမ္မ၁၊၂။၄၃၃။

ရင်တာဘ္ဘ (ပု) [ရင်တ + ဂဘ္ဘ] ဌေသားထုတိုက်ခန်း၊ ဌေတုံးကဲ၊ ဘဏ်တိုက်။ စောရုပိ၊ ကဟာပဏာဘ္ဘံ တုဆ္ဆံ ကတွာ ရင်တဂဘ္ဘံ ဝိပရိသုံ။ ဓမ္မ၁၊၂။၃၃၂။

ရင်တကဋ္ဌာဟ (ပု) [ရင်တ+ကဋ္ဌာဟ] ဌေအိုး၊ ဌေဖျင်းအိုး။ တာသုသီဟာ သုဝဏ္ဏကဋ္ဌာဟေ ပက္ခိတိ။ ဥဏ္ဟာ ရင်တကဋ္ဌာဟေ။ ဒီ၁၊၂။၃၀။ မ၁၊၄။၁၃၁။

ရင်တကဋ္ဌာဟ (ပု) [ရင်တ+ကဋ္ဌာဟ] ဌေအိုး၊ ဌေဖျင်းအိုး။ တာသုသီဟာ သုဝဏ္ဏကဋ္ဌာဟေ ပက္ခိတိ။ ဥဏ္ဟာ ရင်တကဋ္ဌာဟေ။ ဒီ၁၊၂။၃၀။ မ၁၊၄။၁၃၁။

(၁)ရင်တံ နာမ မုဉ္ဇာ မဿိ ဝေဠုရိ၁ယာ သဒ္ဒါ ပဝါလံ ရင်တံ ဇာတရူပံ လောဟိတကော်၁ မဿာရဂဋ္ဌေ။ ဝိ၊၂၊၂၁၂၊ ဝိ၁၊၄၊၃၀၊ အံ ၃၊၄၀၁။ ရင်တ (ထေရ၊၃၀၁)–ဿိ ရူပိယံ၊ တေန ကဟာပဏေ လောဟမာသကာဒိနမိ သဂ်ဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ထေရ၊၁၊၂။၃၃၃။ (–ဒီ၊၂။ ၂၄၄၊ မ၂။၂၄။ အံ၁၊ခဲ၃။ အံ၊၂။ ၃၂။ စူဠနိ၊၂၀၁။ ဇာ၁၊၇၃။ မိလိန္ဒ၊၂၅၉။ မ၁၊၁။၂၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၂–၃၊၄၀၇။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊၁၈၊၄၂၀။) (၂)(က)(၄) ရင်တံ နာမ ကဟာပဏော လောဟမာသကော ဒါရုမာသကော ဇတုမာသကော၊ ယော ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၁။၃၄၅။ ဣဒ ပန ယံကိဉ္စိ ဝေါဟာရဂမနီယံ ကဟာပဏာဒိ အဓိပ္ပေတံ။ ....အန္တမသော အင်္ဂိမယော ပိ စမ္မမယော ပိ သမုဋ္ဌာပိတဒုပေါပိ အသမုဋ္ဌာပိတရူပေါပိ သဗ္ဗော သင်္ဂဟိတော။ ဝိ၁၊၂။၂၆၉။ (၁၃၀။ကခ်ီ။ ၁၇၅။ ဝိ၊သင်္ဂ ၅၅။အဘိ၊၁၊၁၁။၃၅၅။အဘိ၊၁၊၁၀၉။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၅၄။ ဝိမတိ၁။ ဖဒိ၊၃၀၆။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သဒ်။ ၃၁၀၊၃၂၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၀။ မ၊ဋီ၊၁။၇၁။ မ၊ဋီ၊၂။၁၇။) (၃) ဂ မွတ္တော ရင်တသော နိဒ္ဒမေ မလမတ္တနော။ မဟာနိ။၃၀၁။ ရင်တံ ဝုစ္စတိ ဇာတရူပံ။မဟာနိ။၃၀၂။(၄)နဒ္ဓံ သဃနံ ရင်တံ၊ ဓညံ မဲသံ ကုမာရိကာ။သံ၊၃။၄၁၁။

ရင်တကဋ္ဌာဟ (ပု) [ရင်တ+ကဋ္ဌာဟ] ဌေအိုး၊ ဌေဖျင်းအိုး။ တာသုသီဟာ သုဝဏ္ဏကဋ္ဌာဟေ ပက္ခိတိ။ ဥဏ္ဟာ ရင်တကဋ္ဌာဟေ။ ဒီ၁၊၂။၃၀။ မ၁၊၄။၁၃၁။

ရင်တကဋ္ဌာဟ (ပု) [ရင်တ+ကဋ္ဌာဟ] ဌေအိုး၊ ဌေဖျင်းအိုး။ တာသုသီဟာ သုဝဏ္ဏကဋ္ဌာဟေ ပက္ခိတိ။ ဥဏ္ဟာ ရင်တကဋ္ဌာဟေ။ ဒီ၁၊၂။၃၀။ မ၁၊၄။၁၃၁။

(၁)ရင်တံ နာမ မုဉ္ဇာ မဿိ ဝေဠုရိ၁ယာ သဒ္ဒါ ပဝါလံ ရင်တံ ဇာတရူပံ လောဟိတကော်၁ မဿာရဂဋ္ဌေ။ ဝိ၊၂၊၂၁၂၊ ဝိ၁၊၄၊၃၀၊ အံ ၃၊၄၀၁။ ရင်တ (ထေရ၊၃၀၁)–ဿိ ရူပိယံ၊ တေန ကဟာပဏေ လောဟမာသကာဒိနမိ သဂ်ဟော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ထေရ၊၁၊၂။၃၃၃။ (–ဒီ၊၂။ ၂၄၄၊ မ၂။၂၄။ အံ၁၊ခဲ၃။ အံ၊၂။ ၃၂။ စူဠနိ၊၂၀၁။ ဇာ၁၊၇၃။ မိလိန္ဒ၊၂၅၉။ မ၁၊၁။၂၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၂–၃၊၄၀၇။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊သဒ်။ ၃၁၀၊၃၂၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၇၀။ မ၊ဋီ၊၁။၇၁။ မ၊ဋီ၊၂။၁၇။) (၃) ဂ မွတ္တော ရင်တသော နိဒ္ဒမေ မလမတ္တနော။ မဟာနိ။၃၀၁။ ရင်တံ ဝုစ္စတိ ဇာတရူပံ။မဟာနိ။၃၀၂။(၄)နဒ္ဓံ သဃနံ ရင်တံ၊ ဓညံ မဲသံ ကုမာရိကာ။သံ၊၃။၄၁၁။

ရတနာဒါမ (နာ) [ရတန+ဒါမ] ငွေပန်းဆိုင်း၊ ငွေပန်းကုံး။ သာရီဝဋ္ဋိသာ ရတနာဒါမံ ဝိယ သေတံ အဟောသိ။ စရိယာဝဋ္ဋ၁၂၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄၇၅၉။ (-ဇာဝဏ္ဏ၁။ခုဒ္ဒ၀။)

ရတနာဒါမာဏ္ဍ (တိ) [ရတနဒါမ+ဏ္ဍ] ငွေပန်းဆိုင်း-ငွေပန်းကုံး-ဒါ အဆင်းနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော။ ရတနဒါမဝဏ္ဏာယ သောဏ္ဍာယ သောတပဒုမံဂဟိတွာ....။ အ၊ ဋ္ဌ၁။၆၁။ ဇာဝဋ္ဌ၊၆၀။ သိဂ်ါလိ ရတနဒါမ။ ဝဏ္ဏ.နီ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၁။

ရတနဒါမဝဏ္ဏသောဏ္ဍာ (ထီ) [ရတနဒါမဝဏ္ဏာသောဏ္ဍာ] ငွေ နှဲ့ဆင်း- ငွေပန်းကုံး- အဆင်းနှင့်တူသော- အဆင်းရှိသော နှာမောင်း။ "ဝဓိဿာမိန"ဆို စိတ်ကို ဥပ္ပာဒေတွာ ရတနဒါမဝဏ္ဏသောဏ္ဍံ ပဓဝေထွာ ပတ္ထရမသန္တော....။ ဇာဋ္ဌ၅။၅၄။

ရတနဒါမသဒိသ (တိ) [ရတနဒါမ+သဒိသ] ငွေပန်းဆိုင်း - ငွေပန်းကုံး - နှင့်တူသော။ ရတနဒါမသဒိသာယ သောဏ္ဍာယ ဂဟေတွာ သတ္တမေ ဒိဝသေ ဗာရာဏသိံ ပါပုဏိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၁၁၃။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၉၂။

ရတနာဒါမသဒိသသိဂ်် (တိ) [ရတနဒါမသဒိသ+သိဂ််] ငွေပန်းဆိုင်း-ငွေပန်းကုံး- နှင့်တူသော ဦးချိုမို့သော။ ဇတ္တာ ဩဒါတသိဂ််ါတိ ရတနဒါမသဒိသသိဂ််ါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄၂၁။

ရတနဒိပ (ပု) [ရတန+ဒိပ] ငွေမီးခွက်၊ ငွေဖြင့်-ပြီး- ပြုလုပ်အပ် - သော မီးခွက်။ ပဋ္ဌ တေ သုဏ္ဏဒီပေပဋ္ဌသုတေ ရတနဒီပေ ကာရာပေတွာ၊ သုန္ဒရီတေလဿ ပူဇေတွာ။ ဒီ ဋ္ဌ။၂၊၂၉၄။

သော အနေကသီဟပရိဝါရော ရတနဂုဟာယံ ဝါသံ ကပ္ပေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။

ရတနဂ္ဃ (တိ) [ရတန+အဂ္ဃ] ငွေတံခါးချက် ရဲသော။ ရတနဂ္ဃ (ဇာ၊၂။၁၉)နှစ် ရတနဒ္ဓါရကဝါဋ်။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၁၀၁။

ရတနဃဋ (ပု) [ရတန+ဃဋ] ငွေအိုး၊ငွေဖြင့်-ပြီး-ပြုလုပ်အပ်-သော အိုး။ ဂန္ဓောဒကေန ပုတိ သုဝဏ္ဏဃဋေရတနဃဋေ စ ပူရေတွာ အာဘတန.နာဂန္ဓောဒကန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။ ဗောဓိသတ္တသာ ပန အဋ္ဌသတသုဝဏ္ဏဃဋေ စ ရတနဃဋေ စ ဂန္ဓောဒကသာ ပူရေတွာ မဟာဋ္ဌ။၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။

ရတနတန္ဒိ (ထီ) [ရတန+တန္ဒိ] ဝတ်-သံ။ တန္ဒိ (ထီ)-ပြ။=ဝန္ဒိ။၂ ငွေပြား ငွေတုံး၊ ငွေခဲ့က်၊ ငွေခွက်ငယ်။ ရတနတန္ဒိရတနဖလရတနမာသကေဟိ ပူဇာနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇၀။

ရတနဿမ္ဘ (ပု) [ရတန+ထမ္ဘ] ငွေတိုင်၊ ငွေဖြင့်-ပြီး-ပြုလုပ်အပ်-သော-တိုင်။ ရတနတ္ထမ္ဘသု သုဝဏ္ဏမယေ၊ သုဝဏ္ဏတ္ထမ္ဘသု ရတနမယေ။ မဟာဝံ၊၂။၂၂၁။

ရတနဇာလ (ပု) [ရတန+ဇာလ] ငွေခွက်၊ ငွေကမင်းအို ။ တံ ဘောဇနံ သုဝဏ္ဏသရကေ ပက္ခိပိတွာ ပုဏ္ဏာတိဘာဇေါဒကေ၊ ရုဂါဃာသေ ပူရိတသေ ရတနဇာလသေ ဥပရိ ကတွာ.... အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။

ရတနထူပ (ပု) [ရတန+ထူပ] ငွေဧတီ၊ ငွေပုထိုး။ အဋ္ဌ ဧကာကရဏ္ဍေ အဋ္ဌသု ရတနထူပေသု၊ အဋ္ဌ ရတနထူပေ အဋ္ဌသု မဏိကရဏ္ဍေသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ ဧရတနထူပံ အလင်္ကာရေတွာ ဝိယ မဟာသတ္တံ အလင်္ကာရိတွာ။ ဇာဋ္ဌ၅။၄၀။

ရတနဒဏ္ဍ (တိ) [ရတန+ဒဏ္ဍ] ငွေအနှီးဂို သော၊ ငွေအရှိုးဟပဲထားသော။ ဟာရံအာဟရာပေ တွာ ရတနဒဏ္ဍံ သုဝဏ္ဏဒဏ္ဍစ္ဆဲ ဂဟေတွာ သတ္ထု ဥပနာမေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၀။

ရေတဒ္ဒါရကဝါဠ(တိ) [ရေတ+ဒ္ဒါရကဝါဠ] ငွေတံခါးရွက်ရံသော။ ရေတဂ္ဂဠ-ကြည့်။

ရေတနဂ်လ(န) [ရေတ+နဂ်လ] ငွေထွန်တုံးငွေထွန်သွား။ အပ္ပဘဒယော ရေတနဂ်လာဒိနိ ဂဏှန္တိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၃၂၅။

ရေဘနာဝါ(ထိ) [ရေတ=နာဝါ] ငွေဖြင့်-ပြီး-ပြုလုပ်အပ်-သောလှေ။သုဝဏ္ဏနာဝါယ ရေတပလ္လင်္ကော် ဟောတု ရေတနာဝါယ သုဝဏ္ဏပလ္လင်္ကော်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။

ရေတပဋိစ္ဆန္ဒ (တိ) [ရေတ+ပဋိစ္ဆန္ဒ] ငွေဖြင်ဖုံးလွှမ်းအပ်သော၊ မဏိမယံ ရေတပဋိစ္ဆန္ဒံ ကျေနုပညာသယောဇနာယာမဝိတ္ထာရံ စန္ဒသာဒေဝပုတ္တာသာ ဝိမာနံ စန္ဒမဏ္ဍလလံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၄-၅။

ရေတပဋိသေဝိတ(တိ) [ရေတ+ပဋိသေဝိတ] ငွေဖြင့်-အာဒန်ဖန်ထုံ- ပြုလုပ်- အပ်သော။ တေနာသာ တာဒုန္ဒဘိကော ရေတပဋိသေဝိတော ပါဒါလင်္ကာရော နာမ သော ဝေဝုတ္တောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၆။

ရေတပန္ဒ(ပုံ) [ရေတ+ပန္ဒ] ငွေပြား၊ ငွေချပ်။ မတ္ထေ ဆိဒ္ဒေနဝိယ စန္ဒမဏ္ဍလေန ၊ဥဘောသုပိ ဗာဟိရန္တေသု ရေတပန္ဒေန ကတပရိက္ခေပါ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄ ၁၅၄။

ရေတပန္ဒဝဏ္ဏ(တိ)[ရေတပန္ဒ+ဝဏ္ဏ] ငွေပြား၏အဆင်းနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော။ သမံ ဘူမိတလံ ကတွာ ရေတပန္ဒဝဏ္ဏံ ဝါလုကံ အာကိရန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ ၁။၁၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၊ ရေတပန္ဒဝဏ္ဏ ဝါလုကတလေ သုဝဏ္ဏပဋိမာ ဝိယ နိသိဒိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၆၂၅။

ရေတပန္ဒဝဏ္ဏဝါလိကာပုလိန်(န) [ရေတပန္ဒဝဏ္ဏ+ဝါလိကာ+ပုလိန] ငွေပြားအဆင်းနှင့် တူသောအဆင်းရှိသောသဲ-စု-ပုံ-သောင်ပြင်။ သတ္ထာ.... ဂင်္ဂါဒွေ ရေတပန္ဒဝဏ္ဏဝါလိကာပုလိနေ ဝိဟာသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၄။

ရေတပန္ဒဝဏ္ဏဝါလုကာ (ထိ) [ရေတ ပန္ဒဝဏ္ဏ+ဝါလုကာ]ငွေပြားအဆင်းကဲ့သို့သော အဆင်းရှိသော သဲ၊ ငွေအဆင်းနှင့် တူသော သဲ၊ (ဇာတ်ဝတ္ထု၂) ရေတပန္ဒဝဏ္ဏဝါလုကာဝိပ္ပကိဏ္ဏာ ဟောန္တိ၊ ဇာ ဋ္ဌ၊၄၊၄။ ၂၃၃။

ရေတပန္နသဒိသ(တိ) [ရေတ+ပန္န+သဒိသ] ငွေပြားနှင့်တူသော ရေဝတိဟန္တိ ရေတပန္နသဒိသံ ဝိပ္ပကိဏ္ဏဝါလုကံ ပဟူတမန္တကစ္ဆပံ အဘိရုဟန်၊ မ၊ဋ္ဌ၊၂၊၃၉။

ရေတပန္နသဒိသဝါလုကပုဏ္ဏ (တိ) [ရေတ+ပန္န သဒိသ+ဝါလုကာ+ပုဏ္ဏ] ငွေပြားနှင့်တူသော သဲတို့ဖြင့်ပြည့်သော၊ ဧတံ ရေတ ပန္နသဒိသဝါလုကပုဏ္ဏာ ဥမိဘာ၊ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၁၃။

ရေတပန္နသန်ဒိတ (တိ) [ရေတပန္န+သန်ဒိတ] ငွေပြားနှင့်တူသော။ ဝိဟာရာ နိက္ခမိတွာတိ "ရတ္တိဋ္ဌာနာ ပရိစ္ဆန္နေ ရေတ ပန္နသန်ဒိတသမဝိပ္ပကိဏ္ဏဝါလိကေ ရမဏီယေ ပရိဝေဏေ....။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ။၄၂။

ရေတပတ္တပရိက္ခိတ္တ (တိ) [ရေတ+ပတ္တ ပရိက္ခိတ္တ။]ငွေရွက် ငွေပြား- ဖြင့်- ခြံရံ-ဝန်းရံ- အပ်သော။ ဘဂဝါ ရေတပတ္တပရိက္ခိတ္တော ဝိယ ဟုတ္တာ။ ပါ၊ဃသိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။

ရေတပနာဠိ (ထိ) [ရေတ+ပနာဠိ။ ပြဏ္ဍောလ, ပြဏ္ဍာလိ-သံ၊ ပကလ-လိ-ပြာ၊] ငွေဖြင့်-ပြီး-ပြုလုပ်- အပ်-သော- ပြွန်- ပြွန်လုံး- ကျည်တောက်။ ငွေ-ပြွန်- ပြွန်လုံး- ကျည်တောက်။ ရေတပနာဠိသုပရိက္ခိတ္တ- ကြည့်။

ရေတပနာဠိကာ(ထိ)[ရေတ+ပနာဠိကာ။ ပြဏ္ဍာလိကာ-သံ] ရေတပနာဠိ နှင့် အနက်တူ၊ သောတံ ရေတပနာဠိကံ ဝိယ မညန္တိ။ ဒီ ဋ္ဌ။ ၂။၄၉။ သံ ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၄။ ရေတပနာဠိကံ ဝိယ ဆိန်း အဋ္ဌန္တရေ ဩဒါတတ္တာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၂၊၃၄-။ ရေတ

ပနာဠိကာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇)တိ ရဇတမယတုမ္ဗံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ ၂၀၉။

ရဇတပနာဠိသုပရိက္ခိတ္တ (တိ) [ရဇတပနာဠိ+သုပရိက္ခိတ္တ]ဌေ–ပြန်လုံး–ကျည်တောက်–တို့ဖြင့် ကောင်းစွာစုပ်အပ်သော၊ ဌေချည်တို့ဖြင့် ကောင်းစွာရစ်ပတ် ခြုံရုံအပ်သော။ ရသို့ယောပိ ရဇတနာဠိသုပရိက္ခိတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ သေတာရသို့ယောပိ ရဇတနာဠိသုပရိက္ခိပ္ပာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅ဖ။(–သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၃၉ဖ။)

ရဇတပဗ္ဗတ (ပု) [ရဇတ+ပဗ္ဗတ] ဌေတောင်၊ ဌေဖြင့် ပြီးသော တောင်၊ ဌေထွက်သော တောင်။ တတော အဝိဒူရေ ရဇတပဗ္ဗတော တဿ အန္တေ၁ ကနကဝိမာနံ အတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၊မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၄–၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖ၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉၊ဖ၀။

ရဇတပဗ္ဗတမတ္ထက (နှ) [ရဇတပဗ္ဗတ+မတ္ထက] ဌေတောင်၏ အထက်၊ ဌေတောင်ထိပ်ပေါ်။ ဧသော ရဇတပဗ္ဗတမတ္ထကေ အာကာသေ နိပန္နော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၇။

ရဇတပရိက္ခိတ (တိ) [ရဇတ+ပရိက္ခိတ] ဌေ(ချည်) ဖြင့်–ပြု–ပြုပြင်–ဆင်ယင်–အပ်သော။ တသ္မဲ့ ပန ဒီဝေ ကေနူနအဋ္ဌသဘာနင်္လာနိ သဒ္ဒိ့ ဗလိဿဒ္ဓဇေသို့ယောတ္ထေ-ဟိ ရဇတပရိက္ခိတာနိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖ၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖ၇။

ရဇတပရိက္ခိဏ္ဏ (တိ) [ရဇတ+ပရိက္ခိဏ္ဏ] ဌေ(ချည်)–ဌေပြား–တို့ဖြင့် ရစ်ပတ်အပ်သော။ သော သဗ္ဗော သစက္ကပဉ္ဇရကုဗ္ဗရော ရဇတ-ပရိက္ခိတ္တော အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ (–သ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅ဖ)။

ရဇတပလ္လင်္က (ပု) [ရဇတ+ပလ္လင်္က] ဌေပလ္လင်၊ ဌေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော ပလ္လင်။ သုဝဏ္ဏနာဝါယ ရဇတပလ္လင်္ကော ဟောတု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။

ရဇတပါကာရ (ပု) [ရဇတ+ပါကာရ] ဌေတံတိုင်း၊ ဌေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော တံတိုင်း။ တောဒိသန္တိ ဝေမ္မပံ သုဝဏ္ဏမယံ ရဇတပါကာရံ မုတ္တာဝေဠုရိယသန္တတ-ဘာဝံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇၂။

ရဇတပါတီ (ထီ) [ရဇတ+ပါတီ] ဌေခွက်၊ ဌေဖလား။ ရဇတပါတိ အာဒါယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၀၈။

ရဇတပါသာဒ (ပု) [ရဇတ+ပါသာဒ] ဌေပြာသာဒ်၊ ဌေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်– သော ပြာသာဒ်။ သဒါ မတ္တန္တိ ရဇတ-ပါသာဒံ။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၃။

ရဇတပုဉ္ဇသန္နိဘ (တိ) [ရဇတ+ပုဉ္ဇ = ရဇတ-ပုဉ္ဇ+သန္နိဘ။ ရတနပုဉ္ဇ–ဖြစ်သင့်၏။] ဌေ–စု–ပုံ–ကုံး–ခဲ–နှင့်တူသော။ သော မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တော သဗ္ဗသေတော အဟောသိ ရဇတပုဉ္ဇ သန္နိဘော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၁။

ရဇတပုဗ္ဗဏ္ဏက (ပု) [ရဇတ+ပုဗ္ဗဏ္ဏက"ဗုဒ္ဓဗု= ဗုဒ္ဓဒ=သံ။ ပုဗ္ဗဏ္ဏက?] ဌေကြယ်ပွင့်။ ဌေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော ရေပွက်–ရေပူဖောင်းကြွယ်ပွင့်။ ရဇတပုဗ္ဗဏ္ဏ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၃)န္တိ ရဇတမယတာရကမာဟ။ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၇ဖ။

ရဇတဖလက (နှ) [ရဇတ+ဖလက] ဌေပျဉ်၊ ဌေပျဉ်ချပ်။ ဣမံ ဇုတကိတံ ဂါယန္တော ရဇ-တဖလကေ သုဝဏ္ဏပါသကေ ခိပတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၈၁။

ရဇတဖာလ (ပု၊နှ) [ရဇတ+ဖာလ] ဌေ–ထယ်–ထွန်သွား–ခက်ရင်း။ ရဇတတန္တိ–ကြည့်။

ရဇတဗိမ္ဗက (နှ) [ရဇတ+ဗိမ္ဗက] ဌေရွှဲ၊ ဌေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော အရွှဲ။ ရဇတ-ဗိမ္ဗက (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၀)န္တိ ရွှေပိဿမယရွှမဂ်။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၂၀၉။

ရဇတဗုဇ္ဈာလ(၌) (ပု) [ရဇတ+ဗုဇ္ဈာ၌။ ရဇတဗုဇ္ဈာ၌က–ကြည့်။] ဌေပူဖောင်း။ တေန ပုဇိတံ ဥဒကံ ရဇတဗုဇ္ဈာလံ (၌) ဝိယ အာကာသေ အဋ္ဌာသိ။ အပ၊၌၊၂၊၁၂၄။

ရဇတဗုဇ္ဈာဋဿဒိသ (တိ) [ရဇတဗုဇ္ဈာဋ+သဒိသ] ဌေပူဖောင်းနှင့် တူသော။ မဟာပထဝီ ဘိန္နိတ္ထာ ရဇတဗုဇ္ဈာဋ သဒိသံ စေတိယံ နိက္ခမိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။

ရဇတဘာဇန (န) [ရဇတ+ဘာဇန] ဌေအိုး၊ ဌေခွက်၊ ဌေဖလား။ ရဇတဘာဇနပူရာနိ ပဒုံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁၊၂၄၉။

ရဇတမဏ္ဍလ (န) [ရဇတ+မဏ္ဍလ] ဌေသပိတ်နှီးဝန်း၊ ဌေပြား–ဝန်း–ဝိုင်း။ သုဩဒါတန္တိ အန္တရိရဟိတံ ရဇတမဏ္ဍလသဒိသံ သုဋ္ဌု ဩဒါတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၁။

ရဇတမဏိရသ္မိ (ထီ၊ပု) [ရဇတ+မဏိ+ရသ္မိ] ဌေရောင်, ပတ္တမြားရောင်။ ပဒုဒက္ခိဏာပဿေဟိ နိက္ခန္တာ ရဇတမဏိရသ္မိယော ကေတော ဟုတ္ဝာ မဟာသမုဒ္ဒပိဋ္ဌေန ဂန္တ္ဝာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၆။

ရဇတမဏိဝိမာန (န) [ရဇတ+မဏိ+ဝိမာန] ဌေဒီမာန်, ပတ္တမြားဗီမာန်။ ဥဒါဟု ရဇတမဏိဝိမာနာနံ အညတရံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၁။

ရဇတမယ (တိ) [ရဇတ+မယ။ ရဇတမယ–သံ။] ဌေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော။ သိနေရုဿ ဟိ ပါစီနပဿံ ရဇတမယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁။၁၄၆။ ပဿာဓနမ္ပိ တာဒိသံ ရဇတမယံ အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။ ကေလာသကူဋံ ရဇတမယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၊၂၅။

ရဇတမယဥပက္ခရ (တိ) [ရဇတမယ+ဥပက္ခရ] ဌေဖြင့်ပြီးသော – လှည်းသံ – အပေါင် – ရှိသော။ ရူပိယပက္ခရ(ဇာ၊၂။၂၅၈)နှင့် ရဇတမယဥပက္ခရံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၁၀။

ရဇတမယကဏ္ဍိက (တိ) [ရဇတမယ+ကဏ္ဍိက] ဌေဖြင့်ပြီးသော အချောင်ရှိသော။ ဇင်မံ ဝိယ ပဒုမသရန္တိ ရတနယေဂိဉ္ဇကံ ရဇတမယကဏ္ဍိကံ သမန္တတော သမ္ပလ္လိကကဋ္ဌနပဒုမံ သဉ္ဆာရိမသရံ ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၇။

ရဇတမယကိဉ္ဇက္ခ (ပု၊န) [ရဇတမယ+ကိဉ္ဇက္ခ] ဌေဖြင့်ပြီးသော–ဝတ်ဆံ–ဝတ်မှုန် – ရှိသော" ရဇတမယကဏ္ဍိက–ကြည့်။

ရဇတမယဒီဃပဋ္ဋိစ္ဆက (တိ) [ရဇတမယ+ဒီဃ+ပဋ္ဋိစ္ဆက] ဌေဖြင့်ပြီးသော နှီရည်ခံ ခွက်ရှိသော။ ကံသုပဓာရဏာနံတိ ရဇတမယဒီဃပဋ္ဋိစ္ဆကာနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၂၇၀။ ရဇတမယာနံ ဒီဃပဋ္ဋိစ္ဆကာနံ ဒီဃပင်္ဂဟဘာဇနာနံ ဧတေသန္တိ ရဇတမယဒီဃပဋ္ဋိစ္ဆကာနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၂၀၈။

ရဇတမယတာရကာ (ထီ) [ရဇတမယ+တာရကာ] ဌေဖြင့်ပြီးသော–ကြယ်–ကြယ်ပွင့်။ ရဇတပုဗ္ဗ၌–ကြည့်။

ရဇတမယတုမ္ဗ (ပု) [ရဇတမယ+တုမ္ဗ] ဌေဖြင့်ပြီးသော–ဗူး–ကျည်တောက်။ ရဇတပနာဠိကာ–ကြည့်။

ရဇတမယဒေါဟဘာဇန (တိ) [ရဇတမယ+ဒေါဟ+ဘာဇန] ဌေဖြင့်ပြီးသော နို့ညှစ်စရာ ခွက်ရှိသော၊ ဌေဖြင့်ပြီးသော နို့ရည်ခံ ခွက်ရှိသော။ ကံသုပဓာရဏာနံတိ ရဇတမယဒေါဟဘာဇနာနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၂၀၈။

ရဇတမယနာဠ (တိ) [ရဇတမယ+နာဠ] ဌေဖြင့်ပြီးသော ကြာရိုးရှိသော။ ရဇတမယနာဠံ.... ဒီဗ္ဗကမလံ လိလာရဝိန္ဒံ ကတ္တုကာမတာယ တဝ ဟတ္ထေန ဘဉ္ဇသိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၇၂။

ရဇတမာသက (ပု) [ရဇတ+မာသက] ဌေဖြင့်ပြုအပ်သောပဲစေ့၊ ဌေပဲစေ့(ပိုက်ဆံ)။ ရဇတံ, ဇာတရူပံ, ဇာတရူပမာသကော, ဝုတ္တပ္ပ-

ရဇဘဝိဝါနနိစ္ဆရိတ (တိ) [ရဇတဝိမာန + နိစ္ဆရိတ] (၁) ငွေဗိမာန်မှထွက်သော။ (၂) ငွေဗိမာန်၏ အရောင်ဖြင့်–ပျံနှံ့–တောက်–သော ။(၁) (၂) ရဇတဝိမာနနိစ္ဆရိတေဟိ (ဒီ၂၊၁။၁၂၀) ရတနဝိမာနတော်တို့ နိက္ခန္တေဟိ ရဇတဝိမာနပဘာယ ပါဝိရိတေဟိ။ သီ၂၊၁။သစ်၊၂၊၁၃၁။

ရဇတဝိမာနပဟာ (ထီ) [ရဇတဝိမာန+ပဘာ] ငွေဗိမာန်၏အရောင်။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

ရဇတသဒ္ဒ (ပု) [ရဇတ+သဒ္ဒ] ရဇထသဒ္ဒါ။ ဇာတကဂျပရဇပဋ္ဌဂဟဏာတိ ထွေ ရဇတသဒ္ဒေန ဒါရုမာသကာဒိသဒ္ဒံ ဂျပိယံ သင်္ဂဟိတံ။ ဝိမတိ၂။၁၁၆။

ရဇတသမ္မတ (တိ) [ရဇတ+သမ္မတ] ငွေကဲ့–သမုတ်–အသိအမှတ်ပြု–အပ်သော။ ရဇတန္တိ ကဟာပဏဒိကံ ဝုတ္တာဝသေသံ ရဇတသ မ္မတံ။ မ၂၊၁။၇၁။

ရဇတသုဝဏ္ဏဂဿ (ပု) [ရဇတ+သုဝဏ္ဏ+ဂဿ] ငွေ ရွှေထားဆုတိုက်ခန်း။ ရဇတသုဝဏ္ဏေဟိ ရဇတသုဝဏ္ဏဂဿ ပုန ပူရယိ သု၊ မွေ၁၊ ၂။၃၇၂။

ရဇတသုဝဏ္ဏဘာဇန (န) [ရဇတ+သုဝဏ္ဏ+ဘာဇန] ငွေခွက်,ရွှေခွက်။ ရညော ဟတ္ထာ-ကာရတာ ယာ ရဇတသုဝဏ္ဏဘာဇနာဒီသု အနေကပကာရာနိ ခါဒနီယဘောဇနီယမဓု-ဖာဏိတဖလာဒီနိ ဂဟေတွာ။ ဇာ၁၊၆။၅၂။

ရဇတသုဝဏ္ဏရသပိဋ္ဌရ (တိ) [ရဇတသုဝဏ္ဏ+ရသ=ရဇတသုဝဏ္ဏရသ+ပိဋ္ဌ]ငွေရည် ရွှေရည်တို့ဖြင့် ဆေးဆိုးထားအပ် –တောက်ပ–သော။ ဌတွာ စ ရဇတသုဝဏ္ဏရသ ပိဋ္ဌရံ စန္ဒိမသူရိယာနံ ပဘံ အဘိဇေ့စမာနံ။ သမန္တတော သရီရပ္ပဘံ မုဉ္စိ၁၊၁။၂၂၇။

ရဇတသုဝဏ္ဏာဒီမယဒဏ္ဍ (တိ) [ရဇတသုဝဏ္ဏာဒီ+မယ=ရဇတသုဝဏ္ဏာဒီမယ+ဒဏ္ဍ] ရွှေငွေ စသည်တို့ဖြင့်ပြီးသော အရိုးရှိသာ။ ရဇာတ-ဘောဒေါ သဗ္ဗောပိ ရဇတမာယကော၊ ပ်၊၁၊ ၂။၂၆၂။ (–ဝိ၊သင်္ဃာ။၅၅)။

ရဇတမုဒ္ဒိကာ (ထီ) [ရဇတ+မုဒ္ဒိကာ] ငွေလက်စွပ်၊ ငွေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော လက်စွပ်။ ရဇတမုဒ္ဒိကာ (မ၊၁၊၇။၇)ဿ် ရဇတ-မယံ အင်္ဂုလိမုဒ္ဒိ ကံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၁၆။

ရဇတယဋ္ဌိ (ထီ) [ရဇတ+ယဋ္ဌိ၊ငွေတောင်ဝှေး, ငွေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်+သောတောင်ဝှေး။ သေဘာ ရဇတယဋ္ဌိဝ။ လတာကဉ္စနသန္နိဘာ။ ဝိ၊၌၊၁။၅၆။

ရဇတရထ (ပု) [ရဇတ+ရထ] ငွေရထား၊ ငွေဖြင့်–ပြီး– ပြုလုပ်အပ်– သော ရထား။ သဗ္ဗရထေဘိ ရဇတရထေ။ ဇာ၁၊၆။၆၁။

ရဇတရာသိ (ပု) [ရဇတ+ရာသိ] ငွေစု၊ ငွေပုံ။ ရဇတရာသိသဒိသံ သောဘမာနံ စကြံ ကာရေတွာ။ အပ၊၁၊၂ ၇၁။

ရဇတဝဠံသက (ပုံန) [ရဇတ+ဝဠံသက] ငွေဦးဆောက်ပန်း–ဦးစိုက်ပန်း။ (ဦးခေါင်းရဲ့ ပန်ဆင်အပ်သော ငွေပန်း)။ ရဇတဝဠံသကာ ဝိယ ဥဒကဗိန္ဒူနိ အာကာသေန ဂန္ဆာ ဂိလာနမနုဿာနံ ဥပရိ ပတိ ံသု။ ဒီ၂၊ခမ္ဘ၊၁၊ ၂။၂၆၇။

ရဇတဝဏ္ဏ (ပု) [ရဇတ+ဝဏ္ဏ] ငွေအဆင်း။

ရဇတဝဏ္ဏ၂ (တိ) [ရဇတ+ဝဏ္ဏ] ငွေအဆင်း–ကဲ့သို့–နှင့်တူသော–အဆင်းရှိသော။ တာသု လတာယဠ္ဆိ ရဇတဝဏ္ဏာ ဟောတိ။ ဝိ၊၌၊၁။ ၅၅၊ သံ ၌၊၃။၇။ (–အဘိ ၌၊၁။၄၀။ အပ၊၌၊ ၁၊၁၅။ ဇာ၁၊၁။၁၂၊၁၁၆)။

ရဇတဝိမာန (န) [ရဇတ+ဝိမာန] ငွေဗိမာန်၊ ငွေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သောဗိမာန်။သည်း သေင်္ဃဏန္တိ သေရီသကံ နာမ ဇကံ တုစ္ဆံ ရဇတဝိမာနံ ဥပဂတော။ ဒီ၁၊၂၊၄၀၂။ (–အပ၊၁၊၂။၁၅၀။ ဇာ၁၊၁။၂၅၇)။

ဆုဝဏ္ဏာဒီမယဒဏ္ဏာသု ဒီပိကာသု ယောနက ရွှပကိုဟုတမျပကာဒီနံ ဟ.ထွေ...တေလပွဒီပံ ဇလယိတွာ။မ၊ ၌၊၃၂။၃၃။ သာရတ္ထ၊၃၂။၃၁၀။

ရဇတသုဝဏ္ဏာဒီ.ယဒဏ္ဏဒီပိကာ (ထီ) [ရဇတသုဝဏ္ဏာဒီမယဒဏ္ဏာ + ဒီပိကာ] ငွေရွှေစသည်ဘုံဖြင့် ပြီးသော အရိုးရှိသော မီးရွှေးမီးတိုင်။ ရဇတ သုဝဏ္ဏာဒီမယ.ဒဏ္ဏဒီပိကာသု ယောနကရွှပကိန.တရွှေကာဒီနံ ဟတ္ထေ.... ... တေလပွဒီပံ ဇာလာ၁ပေတွာ။ သံ၊ ၌၊ ၃၊၈၀။ ဥဒါန၊၌၊၃၂၀။

ရဇတဟေမဇာလ (န) [ရဇတ + ဟေမ= ရဇတဟေမ + ဇ ာလ] ငွေကွန်ရက်, ရွှေကွန်ရက်။ တတ္ထ ဖလိကရဇတဟေမဇာလဆန္နန္တိ ဖလိ ကမဏ်ဟိ ရဇတဟေမဇာလေဟိ စ ဆာဒိတံ။ ဝိမာန၊၌။၁၄၅။

ရဇတဒဟမမယ (တိ) [ရဇတဟေမ + မယ] ရွှေငွေတို့ဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော။ဖလိကမဏ်.မယာဟိ ဘိတ္တိဟိ ရဇတဟေမမယေဟိ ဇာလေဟိ စ သမန္တတော ဟေဋ္ဌာ စ ဥပရိ စ ဆာဒိတံ။ ဝိမာန၊၌။၁၄၅။

ရဇတဒ္ဓဇတန (န) [ရဇတ+အာဃတန] ငွေ၏–ပြွမ်းရာ–ဝ.ညဲများ၊ ငွေထွက်ရာ၊ ငွေတွင်း။ "သုဝဏ္ဏဃာတန် ရဇတာဃတန" န္တိ အာဒီသု အာကရော။ အဘိ၊ ၌၊၁၊၁၀၅၊ အဘိ၊၌၊၂။ ၄၃။ ပဋိသံ၊၌၊၁။ ၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၁၁၃။ ဣတိဝုတ်၊၌။၉၂၉ မဟာနိ၊၌။ ၁၉၊ ၂၅၂။အံ၊ ၌။၂၅၀။

ရဇတိ (ကြို)[ရန္ခ+တိ။ ရန္ခ ဆုဂေ။ နိတိ၊ ဓာတု၊၄၅။ခုဒတိ–သံ ရဇ္ဇ ဇ္ဇ၊ရဃဇ္ဇ–။ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂ.ဓိ] ဆေးဆိုး၏။ စိဝရံ ရဇတိ။ဝိ၊ ၌၊၂။၂၄၁။ ရဇန္တိ–ဝိ၊၄။၃၉၀–၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၄၃။ရဇ–(ဟိဝိဘတ္တိလောပ) ဝိ၊၁။၃၀၇၊ ၃၊၃။ ရဇာတိ–ဝိ၊၌၊၁၊၃၀၀။ ရဇာမိ–ဝိ၊၌၊ ၁။၃၀၀။ ရဇေယျာသိ–ဝိ၊၃။၀၆။ဝိ၊၄။၄၀၁။

ရဇနဉ္ဇုမသဒိသ (တိ) [ရဇ+ဇုမ = ရဇဇုမ+ သဒိသ] မြူ, အခိုးတို့နှင့် တူသော။ ရဇော စ ဇုမော စာတိ ရဇဇုမသဒိသတ္တာ ရဇောတိ စ ဇုမောတိ စ မယာ ပဂ.ဝသ်တာ။ ဇာ၊၌၊ ၃။၂၂၆။

ရဇန (သီ၊ န) [ရန္ဇ–ယု။ နိတိ၊ ဓာတု။၄၆။ ဏာဒိ။၁၀၇။ ရဇန–သ်။ ရဃ ဏ– ပြာ၊ အဒ္ဓ မဂဓိ။] (၁) ဆိုးရည်ခေါက် (ဆေးဆိုးစရာ သစ်ခေါက်,သစ်ခွံ)။ (၂)ဆေးဆိုးခြင်း။ (၃)ဆေးဆိုးဆာ (အချိန်၊ဌာန ။ (၄)အညို, အရွှေစသော)ဆိုးရည်။ (ဆိုးရည်သည်–(၁) မူလရဇန=အမြစ်ဆုံးရည်။ (၂) ခန္ဓရဇန= ပင်စည်ဆိုးရည်။ (၃) တစရဇန = အခွံ အခေါက်ဆုံးရည်။ (၄) ပတ္တရဇန=အရွက် ဆိုးရည်။ (၅) ပုပ္ပရဇန=အပွင့်ဆိုးရည်။ (၆) ဖလရဇန=အသီးဆိုးရည်–ဟူ၍ ၆မျိုး ရှိသည်။ (ဝိ၊၃။၃၉၉)။ (၁) ရဇနကုမ္မဲယာ မဇ္ဈေ ဌပေတွာ တံ အာဓာရကံ ပရိက္ခိပိတ္ဝာ ရဇနံ ပက္ခိပိတုံ အနုဇာနာမိ။ ဝိ၊၌ ၃။၄၀၀။ ရဇနံ ပက္ခိပိတုန္တိ ရဇနဆလ္လိံ ပက္ခိပိတုံ။) သာရတ္ထ၊၃။၃၄၀။ (–ပါစိတ်၊ယော။၃၇၉။) (၂) ရဇနေ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊၌၊ ၂။၂၀၂။ ကခ်ီ။ ၁၅၄။အံ၊၌၊၁။ ၆၉)။ (၃)ရဇနကာလ –ကြည့်။ (၄) ဆ ရဇနာနိ။ ဝိ၊၃။၃၀၉။ သေယျထာပိ နာမသုဒ္ဓံ ဝတ္ထံ ဆပဂတ ကာဠကံ သမ္မဒေဝ ရဇနံ ပဋိဂ္ဂဏှေယျ။ ဒီ၊၁။ ၁၀၂။ဒီ၊၂၊၃၅။မ၊၂။၄၃။ အံ၊၃။ ၃၀၊ ဥဒါန။ ၁၃၅။ရဇနန္တိ နီလပီတာဒိ ရဂ်ဇာတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၀။မ၊၌၊၃။၃၉၉–(–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၄) ဇရန (ဝိ၊၌၊၃။၄၀၀)န္တိ ရဇနဒဂ်။ ပါစိတ်၊ယော။ ၃၇၉။ (–ဝိ၊၂။၁၄၉။ ဝိ၊၃။၆၂၊ ဂ၁။ ဝိ၊၅။ ၂၃၊၃၇၊ သံ၊၊။၃၂၂။ ဝိ၊၌၊၁၀။ ၂၅၂၊၃၄၂။ ဝိ၊၌၊ ၂။၂၄၁။ ဝိ၊သဂ်ဟ။၅။)

ရဇနဉ္ဇုက် (ပု) [ရဇ+ဉ္ဇုက်။ ဉဒ်+အဉ္ဇ+ ဏ=ဉဒဏ်=ဉဒုဏ်=ဉဇ္ဇုက်။ ဉဒုဏ်–သံ။] ဆိုးရည်–ခပ်–မွှေ–သော မှုတ်။ အဇ္ဈော

ကာသေ ရဇနံ ပစိတွာ ရဇနဘာဇနံ ရဇန-ဥဋ္ဌကော် ရဇနဒေါကိယာတိ သမ္ဗ အဂ္ဂိသာ-လာယ ပဋိသာမေတမ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊၃၇။ ရဇန-ဥဋ္ဌကံ (ဝိ၊ဌ၊၃၇၀၈)နှင့် ရဇနသခ်ါတသ ဥဒကဿ ဂဟဏတ္ထာယ (အဋ္ဌယတိ) ကရိယ-တိတိ ရဇနဥဋ္ဌကံ။ ပါစိတ်၊ယော။၃၇၉။

ရဇနက (တိ) [ရဇ္ဇ + ယု၊ ရဇန + က။] ဆေးဆိုးတတ်သော၊ သူ။ အန္တမသော စီဝရ-ရဇနက် ကပ္ပိယကာရကမ္မိ အဒါသိ။ ဒီ၊ဌ၊၃၇။ ၁၀၆။

ရဇနကဿဋ္ဌ (နှ) [ရဇန + ကသဋ္ဌ] ဆိုးရည်အဖတ်။ ရဇနနိပ္ပက္က (ဝိ၊၃၊၂၉၅)နှင့် ရဇန ကသဋ္ဌံ။ ဝိ၊ဌ၊၃၇၂။

ရဇနကပ္ပပရိယောသာန (နှ) [ရဇန + ကပ္ပ + ပရိယောသာန] ဆေးဆိုးခြင်း, ကပ္ပဗိန္ဒု-ထိုးခြင်းတို့၏ ပြီးဆုံးခြင်း။ တဒဟေဝ ရဇန-ကပ္ပပရိယောသာနေဟိ နိဋ္ဌိတာ စ ဝဿိက-သာဋိကာ။ ဝိမတိ၊ဋ၊၃၅၆။

ရဇနကမ္မ (နှ) [ရဇန+ကမ္မ] (၁)ဆေးဆိုးခြင်း အမှု။ (၂) ဆိုးရည်–ပြုလုပ်– ကျို– ခြင်း။ (၁) မဇ္ဈိမဿ ရဇနသာလာယံ ရဇနကာ-သာဝံ နာမ ဟောတိ၊ တံ နိဝါသေတွာ ဝါ ပါရုပိတွာ ဝါ ရဇနကမ္မံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ၊၆၂။ (–သုတ္တနိဒ္ဒေ၊ဋ၊၉၃။) (၂) ရဇနကမ္မတ္ထံ ဂန္ဓာ ဒါရုသင်္ခဒုဒိကိစ္စေန ဒေ့ တိယော ဥဘယတီရေသုဝိစရန္တိ၊ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ။၃။၁၄၅၊

ရဇနကာလ (ပု) [ရဇန + ကာလ](သင်္ကန်း) ဆေးဆိုးရာကာလ။ တံ အနုဝါတေ ပါသင်္ကံ ကတွာ ဗန္ဓိတဗ္ဗံ ရဇနကာလေ လဂ္ဂနတ္ထာယ။ ဝိ၊ဌ၊၁၁။၂၅၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၆။(–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ၊၆၂)။

ရဇနကာသာဝ (နှ) [ရဇန+ကာသာဝ] သင်္ကန်း ဆေးဆိုးရာ ခဏ္ဍ ဝတ်ရုံသိုးဆောင်သော သင်္ကန်း၊ သင်္ကန်းဆေးဆိုးခိုက် ဝတ်ရုံသော သင်္ကန်း။ မဇ္ဈိမဿ ရဇနသာလာယ ရဇန-ကာသာဝံ နာမ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ၊၆၂။ ရဇနကွဏော ပရိဘုဉ္ဇနကာသာဝံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၉၃။

ရဇနကာဋက (နှ) [ရဇန+ကာဋက] ဆိုးရည်–ဆေးဆိုးခြင်း–ကြောင့် ဖြစ်သော အမည်း (အမဲ)၊ ဆေးဆိုးထားသော အမည်း(အမဲ)။ ကာဋကံ နာမ ဒွေ ကာဋကာနိ ဇာတိယာ ကာဋကံ ဝါ ရဇနကာဋကံ ဝါ။ ဝိ၊၁၊၃၃၀။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၃၁၆။

ရဇနကုဏ္ဍ (နှ) [ရဇန + ကုဏ္ဍ] ဆိုး–ချက်–ကျက်–ပြီးသားဆိုးရည်ထည့်စရာ–ဖျဉ်းအိုး–အိုးကြီး။ ရဇနကုဏ္ဍ (ဝိ၊ဌ၊၃၊၄၀၈)နှင့် ပက္ခ-ရဇနဋ္ဌပနက် မဟာသဋ္ဌံ။ ပိမတ်၊၂။၁၉၈။ (–ဝိ၊လက်ဝရ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၇။ပါစိတ်၊ယော။ ၃၇၉။)

ရဇနကုမ္ဘီ (ထီ) [ရဇန+ကုမ္ဘီ] ဆိုးရည်ကျဲစရာ အိုး။ အနုဇာနာပိ ဘိက္ခဝေ ရဇနံ ပစိတုံ စုလ္လံ ရဇနကုမ္ဘိန္တိ။ ဝိ၊ဥ။၃၉၉။ ရဇနကုမ္ဘိယာ မတ္ထေ ဌပေတွာ တံ အာဓာရကံ ပရိက္ခိပိတွာ ရဇနံ ပက္ခိပိတုံ အနုဇာနာမိ။ ဝိ၊ဌ၊၃၊၄၀၈။

ရဇနကောလမ္ဗ (ပု) [ရဇန+ကောလမ္ဗ] ရဇန-ကုဏ္ဍနှင့် အနက်တူ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ရဇနကောလမ္ဗံ ရဇနဃဋ္ဋန္တိ။ ဝိ၊၃၊၃၉၉။ရဇန-ကောလမ္ဗန္တိ ရဇနကုဏ္ဍံ။ ဝိ၊ဌ၊၃၊၄၀၈။ ဝိ၊ လက်ဝရ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၇။

ရဇနကွဏ (ပု) [ရဇန+ခဏ] ဆေးဆိုးသော ခဏ၊ ဆေးဆိုးရာ– ဆေးဆိုးဆဲ– ကာလ၊ (ခဏ)။ ရဇနကွဏော ပရိဘုဉ္ဇနကာသာဝံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၉၃။

ရဇနဃဋ္ဋ (ပု) [ရဇန+ဃဋ္ဋ] ဆိုးရည်ထည့်စရာ အိုး။ ရဇနကောလမ္ဗ–ကြည့်။

ရဇနစုဏ္ဏ (နှ) [ရဇန + စုဏ္ဏ] ဆိုးရည်မှုန့်၊ ဆေးဆိမ့်မှုန့်။ သစေ ပတ္တတ္ထဝိကတော နီယ-ရိယမာနေ ပတ္တေ ရဇနစုဏ္ဏာနိ ဟေဋ္ဌန္တိ။ ဝိ၊ ဌ၊၃၁။၁၁၁။

ရဇနစုံဏ္ဍသင်္ဘ (ထိ) [ရဇနစုံဏ္ဍ + သင်္ဘ] ဆိုးရည်မှုန့်၌ ယုံမှားခြင်း၊ ဆိုးရည်မှုန့်ဟု ယုံမှားခြင်း။ ပုဏ္ဏိတ္ထာ ပဋိဂ္ဂဟေတွာတိ ပုဏ္ဏိတေပိ ရဇနစုံဏ္ဍသင်္ဘာယ သတိ ပဋိပ္ပဟာဏတ္ထာယ ဝုတ္တံ။ပဒမတိ၊ ၂။၃၆။

ရဇနဆ(ဆ)လ္လိ(ထိ) [ရဇန+ဆလ္လိ] ဆိုးရည်ခေါက်၊ ဆေးဆိုးစရာ–သစ်ခေါက်– သစ်ခဲ့။ ကေဒိဝသံ မေ ဒန္တကဋ္ဌံ ဝါ ရဇနဆလ္လိံ ဝါ ပတ္တပစနကဒါရုံ ပါ ဆဒ်ံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇။ဝိ၊သင်္ဘ။၃၁၊ကခ်ိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။ ၂၀၇။ ၃၆၉။ (–သာရတ္ထ၊၃။၃၄၀)။

ရဇနဆလ္လိဂဏာ (ထိ) [ရဇနဆလ္လိ+ဂဏာ] ဆိုးရည်ခေါက် အရေအတွက်။ ရဇနဆလ္လိဂဏာယ ဒါရုဂဏာယ စ နိဿင်္ဂ-ယာနိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၀၀။ ဝိ၊သင်္ဘ။ ၅၂။

ရဇနတ္ထ (ပု) [ရဇန+အတ္ထ] ဆိုးရည်ဟူသော အကျိုး။ တစန္တိ် ဘောသဇ္ဇတ္ထာယ ဝါ ရဇ-နတ္ထာယ ဝါ ဥပယောဂဂမနုပဂံ ယံကိဉ္စိ ရုက္ခတ္တစံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၃၉။)

ရဇနဒေါဏိ (ထိ) [ရဇန+ဒေါဏိ] ဆိုးရည်ထည့်သော – စကျင်း – စည်ပိုင်း၊ ဆိုးရည်စကျင်း၊ ဆိုးရည်ထည့်စရာအိုးကြီး။ ရဇန-ဒေါဏိယဉ္စိ ရဇနံ အာကိရိတ္ထာ ယာဝ သကိ စီဝရံ ရဇတိ။ ဝိ၊၂။၂၄၁။ ရဇနဒေါဏိတိယတ္ထ ပက္ကရဇနံ အာကိရိတ္ထာ ဌပေန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၀၅။ ရဇနဒေါဏိတိ ကေဒါရုနာဝ ကတံ ရဇနဘာဇနံ။ ဝိမတိ၊၂။ ၂၄၇။ ဝိ၊လက်ာရ၊ ဋ္ဌိ၊၂။၁၅၇။

ရဇနဒေါဏိကာ (ထိ) [ရဇနဒေါဏိ+က+အာ] ရဇနဒေါဏိနှင့် အနက်တူ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ရဇနဒေါဏိကန္တိ။ ဝိ၊၃။၃၉၉။ ရဇန-ဒေါဏိကာယ ပါနိယဉ္စုကော်....တာလဂဏ္ဍေ ပိဇနေတိ ဘေသဇ္ဇံ သဇ္ဇံ မာလာဂဏ္ဍဝိဇ္ဇန-မဋ္ဌကမ္မံ ဇနေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၄။

ရဇနနိပ္ပက္က (န) [ရဇန+နိပ္ပက္က] ဆိုးရည်ကျိုဖတ်၊ ဆိုးရည်အဖတ်။ ရဇနကဿဋ္ဌ-ကရဏံ။

ရဇနပစနဋ္ဌာန (န) [ရဇန+ပစန+ဋ္ဌာန] ဆိုးရည်ကျိုစရာ – အရပ်–ဌာန။ ဒါရုမယ-ဒေါဏိကာ, ရဇနပစဋ္ဌာနံ, ဘောဇနဖလကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၃၉။

ရဇနပရိယောဒါန (န) [ရဇန+ပရိယောဒါန] ဆေးဆိုးခြင်း၏အဆုံး၊ ဆေးဆိုးပြီးသည်၏အဆုံး။ ရဇနပရိယောသာနေ ပီဠေဒေ-ဒကေန ရဇိတ္ထာ သခ်ေန ဃံသ်တ္ထာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၇။

ရဇနပါက (န) [ရဇန+ပါက] ကျိုချက်အပ်ပြီးသော ဆိုးရည်၊ ကျက်ပြီးသား ဆိုးရည်။ ရဇနပါကံ ဝိယ ဩဋ္ဌာရိကံ သဝတ္ထုကဝဂ္ဂံ နာမ ဟောတိ။ဝဇိရ။၂၇၁။

ရဇနဗိန္ဒု (န) [ရဇန+ဗိန္ဒု] ဆိုးရည်–ပေါက်–စက်။ နစ အစ္ဆိန္နေထေဝေ ပက္ကမိတ္ထိ ယာဝ ရဇနဗိန္ဒု ဂဋ္ဌိတံ နဆိဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၀။

ရဇနဘာဇန (န) [ရဇန+ဘာဇန] ဆိုးရည်–အိုး–ခွက်။ ဆိုးရည်ကျိုသော – အိုး–ခွက်။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဘိက္ခူနံ ရဇန-ဘာဇနံ န သံဝိဇ္ဇတ်။ ဝိ၊၃။၃၉၉။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၁။ ဝိ၊သင်္ဘ။၉၃)။

ရဇနမက္ခိတ (တ်) [ရဇန+မက္ခိတ] ဆိုးရည် (ချိပ်ရည်–တိန်းညက်ရည်–)ဖြင့် လိမ်းကျံအပ်သော။ တသာ ရဇနမက္ခိတော ဝိယ ပရမဇေဂုစ္ဆော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၉။

ရဇနမဏ္ဍ (န) [ရဇန+အမဏ္ဍ] ဆိုးရည်ထည့်သော–စကျင်း–စည်ပိုင်း၊ ဆိုးရည်စကျင်း၊ ဆိုးရည်စည်ပိုင်း၊ ဆိုးရည်ထည့်စရာအိုးကြီး။

ဥဒကဿ ကဋ္ဌစ္ဆိ။ စ၊ စုဏ္ဏကံ ရဇနမ္မဏာ။ အပ၊၁။၃၅၃။

ရဇနလူခ (န) [ရဇန+လူခ] ဆိုးရည်ကြောင့် (ဖြစ်သော) ရွှန်ရင်း– ကြမ်းတမ်း– ခြင်း၊ ဆိုးရည်ဆိုးထားခြင်းကြောင့် – ရွှန်ရင်း – ကြမ်းတမ်း–ခြင်း။ လူခစီဝရဓရောတိ ဇဏ္ဍပန လူခန္တိ သတ္ထလူခံ, သုတ္တလူခံ, ရဇနလူခန္တိ တီဟိ ကာရဏေဟိ လူခံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၄။ (–အံ့၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၁)။

ရဇနသန္ဆောသ (ပု) [ရဇန+သန္ဆောသ] (သင်္ကန်း)ဆေဆိုးမှုဋ္ဌ ဆောင့်ရဲခြင်း၊(သင်္ကန်း) ဆေးဆိုး၊ခြင်းဖြင့် ဆောင့်ရဲခြင်း။ (သင်္ကန်းဆေးဆိုးလိုသော ရဟန်းသည် ဖအောင်းနက်စသည်ကို ရွာမှီး၍ဆေးမဆိုးအပ်၊ သောမမည်သော သစ်ခေါက် စသည်တို့တွင် တစ်မျိုးမျိုးကို ရသည်ဖြစ်အံ့၊ ထိုသစ်ခေါက်ဖြင့် ဆိုးအပ်၏၊ အကယ်၍ မရသည်ဖြစ်အံ့ တောင်္ခလုတို့ စွန့်ပစ်ထား အပ်သော ဆိုးရည်ခေါက်ကို ဖြစ်စေ၊ ရဟန်းတို့ ကျိုချက်၍ စွန့်ပစ်ထား အပ်သော ဆိုးရည်ဖတ်ကိုဖြစ်စေ ယူ၍ဆိုးအပ်၏၊ ဤကဲ့သို့ သင်္ကန်းဆေးဆိုးခြင်းသည် ရဇနသန္ဆောသ မည်၏။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၅။) ယင်းရဇနသန္ဆောသသည် စီဝရသန္ဆောသ ၂၀-တို့တွင် တစ်မျိုးဖြစ်သည်။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၉၂။) သိဗ္ဗနသန္ဆောသော ရဇနသန္ဆောသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၈။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။၁၁၂။

ရဇနသာရမ္ဗ (န) [ရဇန+သာရမ္ဗ] ဆိုးရည်ဖြင့် တင့်တယ်ခြင်း။ စီဝရမိ့ ရဇနသာရမ္ဗံ အကတ္ဝာ သြဋ္ဌဝိဏ္ဏံ ကတ္ဝာ ဝိစရန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၃။

ရဇနသာလာ (ထီ) [ရဇန+သာလာ] သင်္ကန်းဆေးဆိုးထုစရပ်၊ ဆိုးရည်တင်းကုပ်။ မဏ္ဍိမဿ ရဇနသာလာယံ ရဇနကာသဘဝံ နာမ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၂။

ရဇနာဋ္ဌက် (ပု) [ရဇန+ဥဋ္ဌက်။ ဥ–ကိုချေ၍ န အစိတ်အ–ကို အာဒီဃပြု။] ရဇနဥဋ္ဌက်နှင့် အနက်တူ။ ရဇနာဋ္ဌက်ဆ္ဆိ ထွောပိ ပုရိမနယေနေဝ ပဒသိဒ္ဓိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၇၉။

ရဇနိကရ (ပု) [ရဇနိ+ကရ+အ။ ရဇနိကရ–သံ။ ရယဏိကရ–ပြာ။ ရယဏိဂရ–အဒ္ဓမာဂဓီ။] လ၊ လမင်း၊ လွှေလမင်း။ တာဇာဂဏပရိဝုတံ သရဒသမယေ ပရိပုဏ္ဏံ ဝိယ ရဇနိကရံ.... မုနိဝရရဇနိကရံ သြလောကေတိ။ ဗုမ္မဝံ၊၄၊ ၆၃–၄။

ရဇနိယ (တိ) [ရဇန+ဏ္ယ] တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း၏အကြောင်း။ မဒနဿ ဌာနံ မဒနိယံ....ဝေဝံ ရဇနိယံ ဧကမနိယံ။ကစ္စည်း။၃၅၆။ (–ရူ။၃၈၁။ နိတိ၊သုတ္တ၊ ၇၇၃။)

ရဇနီ (ထီ) [ရန္ဇ+ယု+ဣ] ရဇနီ ဂုဂိနော အတြ ရဇနီ။ ယု၊ဣ။ခန်၊ဋီ။၆၉။ (–ဏ္ဍာဒိ၊ ၁၀၇။) ရဇနီ–သံ။ ရယဏီ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ] ညာညဉ်။ နိသာ စ ရဇနီ ရတ္တိ။ ခန်။ ၆၉။ ရဇနိယေဟိ ကာမဂုဏေဟိ သောဘတိ။ ပေတ။၁၇၆။ရဇနီတိ ဝါ ရတ္တိသု။ ပေဝ၊ ဋ္ဌ။၁၀၉။

ရဇနီယ (တိ) [ရန္ဇ+ အနီယ။ ရဇနီယ–သံ။](၁) စိတ်ကိုနှစ်သက်စေတတ်သော။(၂)နှစ်သက်–တပ်မက်– စေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ (၃) တပ်မက်– နှစ်သက်– ချစ်– အပ်သော၊ တပ်မက်– နှစ်သက် – နှစ်လို–ချစ်– ဖွယ်ကောင်းသော၊ ထူးကို ဖြစ်စေတတ်သော၊ ထူးဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော။ (၁) ရဇနီယော (သံ၊၂။၄၀၀)တို အာဒီသု စိတ္တံ၊ ရဇ္ဇေတီတိ ရဇနီယော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။ (၂) ရဇနီယော(ဒီ၊၂။၁၄၀။ အံ့၊၃။၉၂) တိ ရဇ္ဇေ-

တုံ' သမတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀၈။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၃၄။ ရဠ္ဆေတုန္တိ ရာဂံ ဥပ္ပါဒေတုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၃။(၃) ရဇန်ယေ ရဇ္ဇတိ၊ ဒုဿနီယော ဒုဿတိ။ အံ၊၂။၉၇။ရဇနီယာနိ ရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗာနိ (ဝိ၊၂။၂၀၈။အံ၊ ၃။၃၂၁။)တိ တောနိ ရာဂဇနကာနံ် ရူပါဒီနိ။ အံ၊ဌ၊၃။၃၁၂။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁၅၁။ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၇၈။)ရဇနီယာ(ဒီ၊၁။၂၃၁)တိ ရဇ္ဇနီယာ၊ ရာဂုပ္ပတ္တိကာရဏာဘူတာ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃၅။ ဂ.မဇ္ဈိမေ အာရမ္မဏေ သတိ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတီတိ တံ ကာရဏာဘာဝေန နိဒဿေန္တော "ရာဂုပ္ပတ္တိကာရဏာဘူတာ"တိ အာဟ။သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၄၃၀။ ရဇနီယာ (မ၊၁။ ၁၂၀)တိရဇ္ဇနီယာ၊ ရာဂုပ္ပတ္တိကာရဏာဘူတာတိ အတ္ထော။ မ၊ဌ၊၁။၃၆၁။ ရဇနီယေနာ(ထေရ။ ၃၇၀) တိ ဂန္တွေန။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၂။ ရဇနီယေ(အပ၊၁။၁၉) ရဇ္ဇိတမ္ဟေ ဝတ္ထုမှိ နရဇ္ဇနီ ရဇ္ဇံ နဉ္စ ဥပ္ပါဒေန္တီ။ အပ၊ဌ၊၁။၂၄၄။ (–သံ၊ဌ၊၂။၂၆၃၊ ၄၉၄။ အံ့၊၁။ ၇၃၂၊ ၅၁၆။ အံ၊၂။၉၇။ ပေဋ။ ၁၇၆။ ထေရ။၂၅၇။ မဟာနိ၊၁။၁၀၆။ စူဠနိ။၂၆၂။ နေတ္တိ။၁၃၄။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၁၀။ မ၊ဌ၊၃။၁၃၅။ သံ၊ဌ၊၂။၂၅၉။ သံ၊ဌ၊၃။၁၃၊၁၄၀။ အံ၊ဌ၊၂။၁၃၀၊၁၆၇။အံ၊ဌ၊၃။၃၀။ ပေတ၊ဌ။၁၀၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁၂၊၃၀၄။ စူဠနိ၊ဌ။၁၂၀။ နေတ္တိ-ဌ။၂၄၅။ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၅၆။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၃၀။)။

ရဇနီယဂန္ဓ (ပု) [ရဇနီယ+ဂန္ဓ] တပ်မက်-နှစ်သက်-ဖွယ်အနံ့၊ (တပ်မက်- နှစ်သက်-ဖွယ်ကောင်းသောအနံ့)။ရဇနီယဂန္ဓံ အာရမ္မဏံ ဂဟေတွာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၂၁။

ရဇနီယဒ္ဒ (ပု) [ရဇနီယ+အတ္ထ။ တ္ထ–ကို ဒ္ဒ–ပြု။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၀၇။] တပ်မက်- နှစ်သက်-အပ်သော-အနက်-သဘော။ ရဇနီယဒ္ဒေနာ (မဟာနိ။၂)တိ ရဇ္ဇေတုံ ယုတ္တဒ္ဒေန။မဟာနိ၊ဌ၊၁၄။ ရဇနီယဒ္ဒေနာ (ဒီ၊ဌ၊၃။၁၇၀) တိ ကာမနီယဒ္ဒေန။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၈၉။

ရဇနီယဘာဝ (ပု) [ရဇနီယ+ဘာဝ] တပ်မက်-နှစ်သက်-အပ်သည်၏ အဖြစ်။ အာရမ္မဏေ ရဇနီယဘာဝေန တပ္ပဿာဏာ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၉၄။

ရဇနီယရဿ (ပု) [ရဇနီယ+ရဿ] တပ်မက်-နှစ်သက်- ဖွယ်အရသာ။ (တပ်မက်-နှစ်သက်-ဖွယ်ကောင်းသောအရသာ)။ ရဇနီယရသံ အာရမ္မဏံ ကတွာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၂၁။

ရဇနီယဝတ္ထု (ပု) [ရဇနီယ+ဝတ္ထု] တပ်မက်-နှစ်သက်- ဖွယ်အဆင်း၊ (တပ်မက်-နှစ်သက်-ဖွယ်ကောင်းသောအဆင်း)။

ရဇနီယဝတ္ထာရမ္မဏ (တိ) [ရဇနီယဝတ္ထု+အာရမ္မဏ] တပ်မက်-နှစ်သက်- ဖွယ်သောအဆင်း- လျှင်အာရုံရှိ-ကိုအာရုံပြု- သော။ တယိဒံ ရဇနီယဝတ္ထာရမ္မဏံ ဟုတ္ဝာ ဥပ္ပဇ္ဇ-မာနမေဝ တိဝိဓေန နိယမေန ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၁၈။

ရဇနီယဝတ္ထု (န) [ရဇနီယ+ဝတ္ထု] တပ်မက်-နှစ်သက်-ဖွယ်ဝတ္ထု၊ (တပ်မက်-နှစ်သက်-ဖွယ်ကောင်းသောဝတ္ထု)။ ယံကိဉ္စိ ရဇနီယ-ဝတ္ထု ဝတ္ထုကာမာ။ စူဠနိ။၃၆။

ရဇနီယသဏ္ဌိတ (ကို) [ရဇနီယ+သဏ္ဌိတ] နှစ်သက်ဖွယ်၏အဖြစ်ဖြင့်ကောင်းစွာတည်သော။ နှစ်သက်ဖွယ် အခြင်းအရာဖြင့် ကောင်းစွာတည်သော။ ရဇနီယသဏ္ဌိတ(သံ၊၂။၆၅)နှိုင်း ရဇနီယေန အာကာရေန သဏ္ဌိတံ။ သံ၊ဌ၊၂။၂၅၉။

ရဇနီယသဒ္ဒ (ပု) [ရဇနီယ+သဒ္ဒ] တပ်မက်-နှစ်သက်-ဖွယ်အသံ၊ (တပ်မက်-နှစ်သက်-ဖွယ်ကောင်းသော အသံ)။ ရဇနီယသဒ္ဒံ အာရမ္မဏံ ကတွာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၂၀။

ရဇနီယသုတ္တ (န) [ရဇနီယ+သုတ္တ] ရဇနီယသုတ်၊ (ရဇနီယ, ဒုဿနီယ, မောဟနီယ, ကုပ္ပနီယ, မဒနီယတရားကိုကို ဟောကြားထားသုတ်)။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စကနိပါတပါဠိ၊ ၂-ပဏ္ဏာသ၊ ၄-ဝဂ်၊ ၁-၁ုတ်။အံ၊ ၂။၉၇။

ရဇနုဒက (န) [ရဇန+ဥဒက] ဆိုး-ရည်-ရေ။ ရဇန (ဝိ၊၄။၃၀၈)ကို ရဇနုဒက်။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၇၉။

ရဇနုပဂ (တိ) [ရဇန+ဥပဂ] ဆေးဆိုးခြင်း၌-လျော်-လျောက်ပတ်-သော။ ပဏ္ဏုပလာသန်ကို ရဇနုပဂမေဝ ပဏ္ဏဝဏ္ဏံ ပလာသံ။ဒီ၊၃။၁၀၇။

ရဇနဋ္ဌက် (ပု) [ရဇန+ဥဋ္ဌက်] ဆိုးဖရမ္းတ်၊ ဆိုးရည်-ခပ်-မွှေ-သောမှုတ်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ရဇနဋ္ဌက်ံ ဒဏ္ဍကထာလကန်္တိ။ ဝိ၊ ၂။၃၉၉။ ရဇနဋ္ဌက်ံကို ရဇနဥဋ္ဌက်ံ။ ဝိ၊၄။၃၀၈။

ရဇနောဒက (န) [ရဇန+ဥဒက] ရဇနုဒကနှင့် အနက်တူ။ ဝေဠိကတေတိ ဝဋ္ဋာဓာရဏာ အန္တော ရဇနောဒကံ, ဗဟိဆလ္လိကဉ္စ ကတွာ ဝိယောဇနေ ကတေ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၉၀။

ရဇန် (တိ) [ရန္ဒ+အ+အန်] ထိ-၌ ရဇန်တိ။] ဆေးဆိုးသော၊သူ။ စီဝရံ ရဇန်ကန သာမဏေံ သမ္မဇိဝတ်တက် သမ္မဇိဝတ်တက် ရဇိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၆၂။(-ဝိ၊၁။၃၄၄)။

ရဇန်ဒီ (ကြီ) [ရန္ဒ+အ+အန်ဒီ] ဆေးဆိုးကုန်၏။ ရဇတိ-ကြည့်။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဘိက္ခူ ဆကဏေနပိ ပဏ္ဍုမတ္တိကာယပိ စီဝရံ ရဇန်။ ဝိ၊၃။၃၉၀။

ရဇပက် (ပု) [ရဇ+ပက်] (ကိလေသာတည်းဟူသော) မြို့ညွှန်။

ရဇပက်သဒ္ဒဟာဟိတ (တိ) [ရဇပ က်+သဒ္ဒဟာဟိတ] (ကိလေသာတည်း ဟူသော)မြို့ညွှန်ကို ဆေးကြောစွန့်ချပြီးသော။ တထေဝိမံ ဇနံ ဒိဿာ၊ ရဇပက်သမောဟိတံ။ မိလိန္ဒ။၃၂၉။

ရဇပထ (ပု) [ရဇ+ပထ] ရဇာပထ-ကြည့်။

ရဇဘာဝ (ပု) [ရဇ+ဘာဝ] မြူ၏အဖြစ်။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ရဇဘူတ (တိ) [ရဇ+ဘူတ] မြူမှုန်ကဲ့သို့ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ရဇဘူတ (စရိယာ။ ၄၀၅)ကို ရဇမိဝဘူတံ၊ ရဇဘာဝံ ပတ္တံ အဟံ ကရေယ္ယံ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၁၆၁။

ရဇမလ (န) [ရဇ+မလ] (အာဂန္တုက ဖြစ်သော)မြူ(ကိုယ်၌ဖြစ်သော ချွေးစသော) အညစ်အကြေး။ ရဇောဇလ္လ ကို ရဇမလံ၊ ဣဒံ အတ္တနော ရဇောဇလ္လကဝတသမာဒါနကာလံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၁၊ရဇောတိ ဒေဝဂန္ဓကုရဇံ။ မလန္တိ သရီရေ ဥဋ္ဌိတံ သေဒမလာဒိ။ ရဇမလန္တိပိ ပါဌော၊ သောယေဝတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃၇။

ရဇမိဿ (တိ) [ရဇ+မိဿ] မြူနှင့်-ပေ-ရောပြွမ်း-သော။ ဇလိကံ ရဇမိဿံ မလံ။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။၁၇၇။

ရဇမိဿက (တိ) [ရဇ+မိဿက] ပန်းဝတ်မှုန့်-ပေ-ရော-ရောပြွမ်း-သော။ ရဇမိဿက (ခမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂၁၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၆၂) ကို ပပ္ပ ရဇမိဿကံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌိ။၁၄၄။

ရဇယိ (ကာ၊ကြီ) [ရန္ဒ+ဏယ+ဣ] တပ်စွန်းစေပြီ၊ ဆေးဆိုးပြီ။ ရဇတိ-ကြည့်။ ကေတ္တိ သေ ဣဘော ကပ္ပေ၊ယံ ဝဏ္ဏ ရဇယိ တဒါ။ အပ၊၁။၂၄၇။

ရဇယိ (ကာ၊ ကြီ) [ရန္ဒ+ဏယ+ဣ] တပ်စွန်းစေပြီ၊ ဆေးဆိုးပြီ။ ရဇတိ-ကြည့်။ ရဇယိ (ထေရ။၃၁၆)တိ ဓောဝိတ္ဝာ ဂဟိတံ သိဒ္ဓိတ္ထာ ကပ္ပိယရဇနေန ရဇယိ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၂။

ရဇဝန္ဒီ (ထီ) [ရဇ+ဝန္ဒီ] မြို့–လုံး–ခဲ၊ ဖုံ–လုံး–ခဲ။ တေနာ့ယံ ပါသာဒဿ အဝိဒူရေ ရဇဝန္ဒိ-ဥဂ္ဂတာ။ ဇာ၊၁၄၊၁၉၈။

ရဇဝဓုန (တိ) [ရဇ+ဝဓုန] ဆုဂစသော ကိလေသာ မြူကို ပွားစေတတ်သော။ ရဇဝဓုန (ထေရီ။၄၁၇)နှင့် ဆုဂရဇာဒိသံဝဓုနံ။ ထေရီ၊ ၁၉။ ၂၄၈။

ရဇဝိပ္ပယုတ္တ (တိ) [ရဇဝိပ္ပ+ယုတ္တ] ဆုဂစသော ကိလေသာမြူတို့နှင့် မယှဉ်သော၊ ဆုဂစသော ကိလေသာမြူတို့မှ ကင်းလွတ်သော။ ရဇဝိပ္ပ-ယုတ္တော (စူဠနိ။၁၅၄)တိ ကိလေသေဟိ မုတ္တော။ စူဠနိ၊ ၁၉။ ၄၄။

ရဇဝိပဟီန(တိ)[ရဇ+ဝိပဟီန]ပယ်အပ်ပြီးသော ဆုဂစသောကိလေသာမြူရှိသော၊ဆုဂစသော ကိလေသာမြူတို့ကို ပယ်ပြီးသော၊သူ။ ရဇဝိပ္ပ-ဟီနော (စူဠနိ။၁၅၄)တိ ကိလေသပ္ပဟီနော၊ စူဠနိ၊ ၁၉။ ၄၄။

ရဇဝိရဟိတ (တိ) [ရဇ+ဝိရဟိတ] မြူမှ ကင်းသော (မြူမရှိသော)။ အရဇော ဝါတာတိ ရဇဝိရဟိတာ သုဒ္ဓါ အရဇော နာမ။ အဘိ၊၁၉၊ ၂၊၆၇။ ရဇဝိရဟိတာ သုဒ္ဓါ အရဇော။ မ၊၌၊၁။၇၉။

ရဇသဒိသ (တိ) [ရဇ+သဒိသ] မြူနှင့်တူသော။ ဗုဒ္ဓါဒိသု ပသာဒသိနေဟာဘာဝေန ဂဖြဘာ-ပိဋ္ဌေ ရဇသဒိသေ လူခပုဂ္ဂလေ ပရိဝဇ္ဇန္တိ သာ-ပိ။ ဒီ၊၁၉၊ ၂။၃၀၂။ အဘိ၊၁၉၊ ၁။ ၄၆၀။ အဘိ၊၁၉၊ ၂။ ၂၆၉။

ရဇသဘာဝ (ပု) [ရဇ+သဘာဝ] မြူ၏-သဘော-သဘာဝ။

ရဇသဘာဝကရဏ္ဍ (ပု) [ရဇသဘာဝ+ကရဏ္ဍ =ရဇသဘာဝကရဏ္ဍ+အတ္ထ)မြူ၏သဘောကို ပြုတတ်သောအနက်၊ မြူ၏သဘောကို ပြုတတ် သည်၏အဖြစ်။ ရဇော စ မူမော စ မယာ ပကာသိတာ တိ ရဇသဘာဝကရဏဋ္ဌေန “ရဇော”တိ စ မူမသဘာဝကရဏဋ္ဌေန “မူမော”တိ စ မယာ ပကာသိတာ။ မ၊၌၊ ၂။၁၀၅။

ရဇသမုဋ္ဌန (တိ)[ရဇ+သမုဋ္ဌန] မြူကို– သုတ်သင်ပုတ်တိုက်–သုတ်သင် ပုတ်တိုက်ကြောင်း ဖြစ်–သော။

ရဇသမုဋ္ဌနစောဒက (န) [ရဇသမုဋ္ဌန+စောဒ-က] မြူကို– သုတ်သင် ပုတ်တိုက်– သုတ်သင် ပုတ်တိုက်ကြောင်း ဖြစ်–သော ပုဆိုးကြမ်း၊ ခြေသုတ်ပုဆိုး။ ရဇောဟရဏာနံ့ ရဇသမုဋ္ဌန-စောဒကံ၊ ပါဒပုဉ္ဆနန္တိ တသော။ နာမ။ အဲ၊၌၊၃၊ ၂၆၃။

ရဇဿလာ (ထီ) [ရဇ+သလ+အာ (ရဇသ်+ဝလစ်= ရဇသ္ဆလာ။ ပါဏိနီ၊၅၊ ၂၊၁၁၂။) ရဇယောဂါ ရဇဿလာ၊ ဃလော။ ဓာန်၌။ ၂၃၉။ ရဇော အဿာ အတ္ထီတိ ရဇသ္ဆလာ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရယသလာ–ပြာ၊ (အဒ္ဓမာဂဓီ။)] ဥတုလာသောမိန်းမ၊ဥတုပန်းပွင့်သောမိန်းမ။ ဥတုနီတု ရဇဿလာ။ ဓာန်။ ၂၃၉။ သဒ္ဒဘ။ ပပ္ပါတိ ရဇဿလာ။ ဒီ၌၊၃။၃၀၈။

ရဇဿိရ (တိ) [ရဇ+သိရ] (၁) (ပကတိ) မြူတို့ဖြင့် လိမ်းကျံ–မြူကပ်–သည့် ဦးခေါင်းရှိသော (၂) ကိလေသာမြူဖြင့်–ပြည့်–ပြိမ်း–သည့် ဦးခေါင်းရှိသော။ (၁) ရဇဿိရ (အပ၊၁။၂၀)တိ တေလမက္ခနာဒိရဟိတတ္တာ ခွလီဟိ မက္ခိတသီသာတိ အတ္ထော။ အပ၊၌၊ ၁။၂၄၆။ (၂) ရဇဿိရာနိ (ဇာ၊၁။၃၁၄)တ် ကိလေသရဇေန သြကိဏ္ဏသီသာနိ၊ ဇာ၊၌၊၄။ ၃၉၉။

ရဇာနုကိဏ္ဏ (တိ) [ရဇ+အနုကိဏ္ဏ] ဆုဂစသော ကိလေသာ မြူတို့နှင့်– ရောပြမ်း– ဆက်ဆံ-ဖုံးလွှမ်း–သော။ ဥဘယမေတံ ရဇာနုကိဏ္ဏ (ဥဒါန။၁၆၇။နေတ္တိ။၁၅၀)နှင့် တေ ဥဘယံ

ပတ္တံ ပတ္တမ္မဒ္ဒ ဏုဂရဇာဒီဟိ အနုကိဏ္ဏံ။ ဥဒါန၊၄၆။ဥဝဂ–၉။ (–နေတ္တိ၊၄၆။၂၅၇)။

ရဇာပဂတ (တိ) [ရဇ+အပဂတ] ကိလေသော မြူတို့မှ– ကင်း– ဝေး– သော။ရဇာပဂတော (စူဠနိ။၁၅၄)တိ ကိလေသေဟိ ဒူရီဘူတော။ စူဠနိ၊၄၆။၄၄။

ရဇာပထ (ပု) [ရဇ+အာပထ။ ရဇဟ်+ပထ= ရဇး ပထ=ရဇာပထ–သဒ္ဒတ။] (၁) မြူမှုန် –ဖြစ်ပေါ် – လာ– ထ– ရာ– ဖရ်–ဌာန။ (၂) ရာဂစသော ကိလေသာမြူ–ဖြစ်ပေါ် – လာ–ထ–ရာ–အရ်–ဌာန။ (၃)ကိလေသာ မြူတို့၏ စုဝေးကျရောက်ရာအရပ်ဌာန။ (၁) ရဇာပထေ(မ၊၁၃၀)တိ ရဇပထေ၊ အယမေ ဝ ဝါပါဒ္ဒေါ၊ ရဇသ အာဂမနဋ္ဌာနေ ဝုဋ္ဌာ-နဋ္ဌာနေ ဝါ ဟေဋ္ဌာမဠ္ဠေ ဝါ ထုသကောဋ္ဌေ ဂ ဝါ ဘာဇနဿ္ဍရေ ဝါ။ မ၊၆၁။၁၄၅။ (၂) သမ္မာဓေ ဃရာဂါသော ရဇာပထော အဿောကာသော ပဗ္ဗဇ္ဇာ။ သံ၊၁။၄၁၉။ အံ၊၁။၅၂၉။ ရဇာပထောတိ ဏုဂရဇာဒီနံ ဥဋ္ဌာန ဋ္ဌာနန္တိ မဟာအဋ္ဌကထာယံ ဝုတ္တံ။"အာဂမန-ပထော"တိ ပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ သံ၊၄၊၂။၁၆၆။ အံ၊၄၊၂။၃၇၄။(–သံ၊၄၊၃။၃၁၀)။(၃) ရဇာ-ပထော အသံဝုဘသင်္ကာရဋ္ဌာနံ ဝိယ ရဇာနံ, ကိလေသရဇာနံ သန္နိပါတဋ္ဌာနတော။ သံ၊၄၊၂။၁၆၇။ အံ၊၄၊၂။၃၇၄။

ရဇာပန (န) [ရဇ်+ဏာပေ+ယု] ဆေးဆိုးစေခြင်း။ ရဇာပနာကောဋ္ဌာပနေသုပိ သောဝနယော။ ကင်္ခါ။ ၁၆၄။ (–ဝဇိရ။၂၅၀)။

ရဇာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ရဇ်+ဏာပေ+တိ] ဆေးဆိုးစေ၏။ ရဇတိ–ကြည့်။ အညာတိ-ကာယ အညာတိကသညီ ပုထုဇ္ဇနဝိဓံ ဓောဝါ-ပေတိ ရဇာပေတိ။ ဝိ၊၁။၃၀၇။ ရဇာပေတိ— ဝိ၊၁။၃၀၇-ဂ။ ဝိ၊၄၊၂။၂၄၂။ရဇာပေဿံ—ဝိ၊၁။ ၃၀၇။ ရဇာပေယျ—ဝိ၊၁။၃၀၇၊၃၄၃။ ရဇာ-ပေထ– ဝိ၊၁။၃၄၃။ ရဇာပေသ–ထ— ဝိ၊၁။ ၃၄၃။

ရဇာပေဘွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ရဇ်+ဏာပေ+တွာ] ဆေးဆိုးစေပြီး၍။ စီဝရာနိ ကာရေတွာ ရဇာ-ပေတွာ သမုဂ္ဂေ ပက္ခိပိတွာ ပဟိဏန္တိ။ မ၊၁၊ ၄။၁၃၀။

ရဇာပေထ (ကာ၊ကြိ) [ရဇ်+ဏာပေ+ထ] ဆေးဆိုးစေကြကုန်၏။ ရဇတိ–ကြည့်။ သစ္စံ ကိရ တုမှေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူနိဟိ ဌေကလော မာနိဓောဝါပေထပိ ရဇာပေထပိ ဝိဇ္ဇော-ပေထပိ။ ဝိ၊၁။၃၄၂။

ရဇာပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ရဇ်+ဏာပေ+အန္တိ] ဆေးဆိုးစေကုန်၏။ ရဇတိ–ကြည့်။ တေန ခေါ ပန သမယေ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ။ ဘိက္ခုနိဟိ ဌေကလောမာနိ ဓောဝါပေန္တိပိ ရဇာပေန္တိပိ။ ဝိ၊၁။၃၄၂။

ရဇာပေယျ (ကာ၊ကြိ) [ရဇ်+ဏာပေ+ယု] ဆေးဆိုးစေရာ၏။ ဆေးဆိုးစေ ငြားအံ့။ ရဇတိ–ကြည့်။ ပုထုဇ္ဇနဝိဓံ ဓောဝါပေယျ ဝါ ရဇာပေယျ ဝါ အာကောဋ္ဌာပေယျ ဝါ ဝိ၊၁။၃၀၇၊၃၄၃။

ရဇာပေသထ (ကာ၊ကြိ) [ရဇ်+ဏာပေ+သထ] ဆေးဆိုးစေကုန်ပြီ။ (နာမဒဿိ၏ အယုဉ်အတိတ်ကာလ၌ အနာဂတ်ဝိဘတ်)။ ရဇတိ–ကြည့်။ တတ္ထ နာမ တုမှေ... ဌေက လောမာနိ ဓောဝါပေသထပိ ရဇာပေသထပိ ဝိဇ္ဇာပေသထပိ။ ဝိ၊၁။၃၄၂။

ရဇာဟိ (ကြိ) [ရဇ်+အ+ဟိ] ဆေးဆိုးလော့။ ရဇတိ–ကြည့်။ ယတ္ထ ဇ္ဈန္တိ စဆိ၊ တတ္ထ ဂန္ဒံ ရဇာဟိ။ ဝိ၊၄၊၁။၃၀၈။

ရဇိတ (တိ) [ရဇ်+တ။ ရဇိတ–သံ။ ရဇ္ဇ–အဒ္ဓမာဂဓီ။ ရံဇိအ–ပြာ။] (၁) ဆေးဆိုး အပ်ပြီးသော။ (၂) ဆေးဆိုးပြီးထုကသလ။

(၁) ရဇ်တ (မ၊၂၊၄၇)ဘွဲ့ မဟလမဟလံ ပိတာ ဝိလေပနရဂ်ဇာတံ ဂဟေတွာ ရဇ်တွာ ဒိန့် ဣမံ ဣစ္စာမိ။ မ၊၆၊၃။၆၇။ (၂)အောက် ပုဒ်ကြည့်။

ရဇ်တကာလ (ပု) [ရဇ်တ+ကာလ] ဆေးဆိုးပြီးသောကာလ၊ ဆေးဆိုးပြီးရုံကာလ။ ရဇ်တကာလေ ဆိန္ဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၆၊၁။၂၅၂။(–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၆၂။ ဝိမတိ၊၁။၃၁၃။)

ရဇ်တစီဝရ (န) [ရဇ်တ+စီဝရ] ဆေးဆိုးအပ်ပြီးကော သင်္ကန်း၊ ဆေးဆိုးပြီး သင်္ကန်း။ ဃန္ဓနဖလကံနာမ ယတ္ထ ဌပေတွာ ရဇ်တစီဝရံ ဟတ္ထေန ဃဋ္ဋေန္တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၅။ (–ဝဇိရ။၅၂၀။ ကခ်ိ၊၌၊သစ်။၄၂၇။)

ရဇ်တဗ္ဗ (တိ) [ရန္ဒ+တဗ္ဗ] ဆေးဆိုး–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ စီဝရံ ရဇန္တေန ဆာဓုကံ သမ္မရိဝတ္တကံ သမ္မရိဝတ္တကံ ရဇ်တဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။ ၆၂။ (–ဝိ၊၄။၃၉၇။ ဝိ၊သင်္ဘ။၂၂၀။ ဒီ၊၄၊ ၃။၁၅၅။ အံ၊၄၊၂။၂၀၀။ အာဘိ၊၄၊၁။၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၉)။

ရဇ်တုံ (ကြိ၊ဝိ) [ရန္ဒ+တုံ] ဆေးဆိုးခြင်းငှါ။ အာရညကော ပန ဒ္ဝေ ကေတော ဓောဝိတ္တာ ရဇ်တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၂။ (–ဝိ၊၄၊၁။ ၃၄၂)။

ရဇ်တွာ (ကြိ၊ဝိ) [ရန္ဒ+တွာ] ဆေးဆိုးပြီး၍။ သိမ္မေတွာ ရဇ်တွာ ကပ္ပံ ကတ္တွာ ကထိနံ အတ္ထရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၅။၃၀၈။ (–ဝိ၊၄၊၁။၂၅၂။ ဝိ၊၄၊၂။၂၂၆။ ဝိ၊၄၊၃။၇၁၊၁၃၁)။

ရဇ်ယေထ (ကမ္မ၊ကြိ) [ရန္ဒ+ယ+ထေ] ဆေးဆိုးအပ်ကု၏။ ရဇတိ–ကြည့်။ ကိန္တိ နုခေါ ဥပဇ္ဈာယဿ စီဝရံ ရဇ်ယေထ။ ဝိ၊၃။ ၆၂။ ဝိ၊၄။၃၉၇။ ဝိ၊သင်္ဘ။၂၂၀။

ရဇ်ဇန (န) [ရဇ+ဥဇ္ဇန] မြူ–ဖုံ–ထုရာ (အရပ်–ဌာန)။

ရဇ်ဇနဌာန (န) [ရဇ်ဇန+ဌာန] မြူ–ဖုံ–ထုရာ–အရပ်–ဌာန။ ရဇ်ဇနဌာနေ ဥဒ်ကေန သိဉ္စိတွာ သမ္မဇ္ဇေ ထောကမေဝ၊ဘသ့ံ ရဇော သန်္ဓိသိဒတိ။ အာဘိ၊၁။၁၀၀။ မဟာနိ၊၄။၃၄၂။

ရဇ်ဇနမဂ္ဂ (ပု) [ရဇ်ဇန+မဂ္ဂ] မြူ–ဖုံ–ထသောလမ်း(ခရီး)။ ရထော နာမ ဝိသမေန ရဇ်ဇနမဂ္ဂေန ဂစ္ဆန္တော ရဇောကိလ္လော နသောဒတိ။ ဇာ၊၁၊၇။၁၄၀။

ရဇေတဗ္ဗ (တိ) [ရန္ဒ+တဗ္ဗ။ ဣအာဂုမ်–ဂ်–ပြု။] ရဇ်တဗ္ဗ–ကြည့်။ စီဝရံ ရဇန္တေန သာဓုကံ သံပရိဝတ္တေတွာ ရဇေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ သင်္ဘ။၂၂၀။ (–ဝိ၊၃။၆၂။ ဝိ၊၄။၃၉၇–တို့၌ သမ္မရိဝတ္တကံ သမ္မရိဝတ္တကံ ရဇ်တဗ္ဗံ–ဟု ရှိသည်)။

ရဇေတဝေ (ကြိ၊ဝိ) [ရန္ဒ+တဝေ။ ဣအာဂုမ်ကို –ဧ–ပြု။] ဆေးဆိုးခြင်းငှါ။ အာဂ၊သမ့ိ ဟလိဒ္ဒိယာ၊ ယော မညေထ ရဇေတဝေ။ ထေရ။၃၆၂။ ယော ပဂ္ဂလော ပလိဒ္ဓိယာ အညေန ဝါ ရဂ်ဇာတေန အာဂ၊သံ ရဉ္ဇိတုံ မညေယျ။ ထေရ၊၁၊၂။၄၉၀။

ရဇေတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ရန္ဒ+တုံ။ ဣအာဂုမ်ကို–ဧ–ပြု။] ဆေးဆိုးခြင်းငှါ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သမ္မရိဝတ္တကံ သမ္မရိဝတ္တကံ ရဇေတုံ။ ဝိ၊၃။၄၀၀။

ရဇေယျာသိ (ကြိ) [ရန္ဒ+အ+ဧယျာသိ] ဆေးဆိုးရာ၏။ ရဇတိ–ကြည့်။ အာစရိယော နာစိက္ခိတဗ္ဗံ "ဧဝံ ရဇေယျာသီ"ကဲ့။ ဂီ၊၃။ ဂ၆။ ဝိ၊၄။၄၁၀။

ရဇေသိ (ကာ၊ကြိ) [ရန္ဒ+ဏော+လုံ။ သ–အက္ခရာလာ။] တပ်စွန်းစေပြီ၊ ဆေးစွန်းစေပြီ။ ရဇတိ–ကြည့်။ စေတိယော ဒုဿဘ်ဏ္ဍာနိ၊ နာနာဝဏ္ဏေ ရဇေသဟံ။ အပ၊၁။၂၄၇။

ရဒေါကိုဏ္ဍ (တိ) [ရဒ+ကိုဏ္ဍ] (၁) မြူမှုန်-ဖုံ-တို့ဖြင့်ထောပြွမ်းဒေသ။ (နာ) (၂) မြူမှုန့်-ဖုံ-တို့ဖြင့်ထောပြွမ်းဆု(ဌာန)။ (၁) ရေဏုဟတာဃာ တိ ရဒေဂဟာဃ၊ ရဒေါကိုဏ္ဍာဃာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၀၇။ (-ဝိမတိ၊၂။၉၇။) (နာ) (၂) ရဒေါကိုဏ္ဍဌာန-ကြည့်။

ရဒေါကိုဏ္ဍဌာန (နာ) [ရဒေါကိုဏ္ဍ+ဌာန] မြူမှုန်-ဖုံ-တို့ဖြင့် ထောပြွမ်းထုအရပ်-ဌာန။ ရဒေါကိုဏ္ဍဌာနံ ပဋ္ဌတိ။ မ၊၃၊၁။၁၅၃။

ရဒေါကိုဏ္ဍပါဒ (တိ) [ရဒေါကိုဏ္ဍ+ပါဒ] မြူမှုန်-ဖုံ-တို့ဖြင့်-ထောပြွမ်း-လိမ်းကျံ-သော ခြေရှိသော၊ (ခြေ၌-မြူမှုန်-ဖုံ-ပ္ပ, ပေနေသော) သူ။ ဥဂ္ဃဋ္ဌပါဒေါတိ ရဒေါကိုဏ္ဍ ပါဒေါ။ ဇာ၊၁၊၅။၇၁။

ရဒေါကိုဏ္ဍသရီရ (တိ) [ရဒေါကိုဏ္ဍ+သရီရ] မြူမှုန်-ဖုံ-တို့ဖြင့်-ထောပြွမ်း-လိမ်းကျံ-သော ကိုယ်ရှိသော၊ (ကိုယ်၌-မြူမှုန်-ဖုံ-ပ္ပ, ပေနေသော) သူ။ သမန္တတော ရဒေါကိုဏ္ဍသရီရေ ...မနုဿေ ဒိသ္ဝာ။ အပ၊ ၁၊၂။၂၉။

ရဒေါဂတ (တိ) [ရဒ+ဂတ] မြူ-ဖုံ-ထောက်-ထ-သော၊ မြူ-ဖုံ-တို့ဖြင့်ပြွမ်းသော။ ရဒေါကိုဏ္ဍ (၁)ကြည့်။

ရဒေါဒလ္လ (နာ) [ရဒ+ဒလ္လ] (၁) နူးညံ့သိမ်မွေ့သောမြူ၊ ကြမ်းသောမြူ။ (၂) (အာဂန္တုကဖြစ်သော) မြူ (ကိုယ်၌ဖြစ်သော) ချွေးစသော အညစ်အကြေး။ (၃) မြူဟုဆိုအပ်သော အညစ်အကြေး၊ မြူအညစ်အကြေး၊ အညစ်အကြေးဖြစ်သော မြူ။ (၄) မြူမှုန်နှင့်တကွဖြစ်သော အညစ်အကြေး။ (၁) ဥဟတံ ရဒေါဒလ္လ (ဝိ၊၁။ ဂဂ။ သံ၊၃။၂၁၀)နှင့်....ဥဟတံ အာကာသေ သမုဋ္ဌိတံ ရဇဉ္စ ရေဏုဉ္စ။ ဝိ၊၄၊၂။၁၀။ သံ၊၄၊ ၃။၂၀။ မ၊၄၊၁။၂၅၉။ ရဒေါဒလ္လ (ဒီ၊၂။ ၁၅။ မ၊၂၊၃၇၇) နှင့် ရဒေါ ဝါ မလံ ဝါ။ ဒီ၊၄၊၂။၃၉။ မ၊၄၊၁။၂၅၉။ ရဒေါတံ သုခုမ-ရဒေါ၊ ဒလ္လန္တိ မလိနဘာဝါဟေါ ရေဏု-သဉ္ဇယော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၉။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၄။ (-ဥဒါန။၁၅။ ဥဒါန၊၄။၃၀၃)။ (၂) ရဒေါဒလ္လမဓာရယိ (ထေရ။၂၇၀)နှင့်.... အာဂန္တုကရေဏုသဒိါတံ ရဒေါ သရီရမလ-သဒိါတံ ဒလ္လဉ္စ ကာယေန ဓာရေသ်ံ။ ထေရ၊၄၊၂။၁၄။ (-မ၊၄၊၂။၂၂၆။ မ၊ဋီ၊၂။ ၂၄၁)။ (၃) သရီရေ ရဒေါဒလ္လံ လဂ္ဂတိ။ ဒီ၊၄၊၁။၂၉၄။ ရဒေါ ဧဝ ဒလ္လံ မဏိနံ ရဒေါဒလ္လံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၃၅၇။ ရဒေါဒလ္လ (ဓမ္မ။၃၄)နှင့် ကဒ္ဒမလေပနာကာရေန သရီရေ သန်ဟိတရဒေါ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၄၉။ (၄) ရဒေါ-ဒလ္လ(သံ၊၃၊၄၆)နှင့် ပံသုရဒေါဒလ္လံ။ သံ၊၄၊ ၃။၁၇။ ပံသုရဒေါဒလ္လန္တိ ဘူမိရေဏုသဟ-ဇာတမလံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၁၁။

ရဒေါလ္လက (တိ) [ရဒေါဒလ္ဟ+ကက။ ဟ္ဟ-ကို အ-ပြု။ ရဒေါဒလ္ဟ+ဏ၊ က-လာ။] မြူအညစ်အကြေးရှိသော၊ မြူအညစ်အကြေးကို ဆောင်သော၊ သူ။ အပရေ ရဒေါဒလ္လကတ္တံ နု ခေါ ကထန္တိ။ မ၊ဋီ၊၂။၂၄၁။

ရဒေါဒလ္လကဝတ (နာ) [ရဒေါဒလ္လက+ဝတ] မြူအညစ်အကြေးကို ဆောင်သောအကျင့်။ ဣဒံ အတ္ထနော ရဒေါဒလ္လကဝတသမာဒါန-ကာလံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ မ၊၄၊၁။၃၅။

ရဒေါဒလ္လရေ (တိ) [ရဒေါဒလ္ဟ+ဓရ+အ] မြူအညစ်အကြေးကို ဆောင်သော။ ရဒေါ-ဒလ္လဓရော (ဒီ၊၁။၁၅၀။ မဟာနိ။၃၂၀)တံ ....သရီရေ ရဒေါဒလ္လံ လဂ္ဂတိ၊ တံ ဓာရေတိ။ ဒီ၊၄၊၁။ ၂၉၄။ မဟာနိ၊၄။၃၀၁။

ရဒေါဒလ္လဓေရီ (တိ) [ရဒေါဒလ္လ+ဓရ+ဏီ] မြူအညစ်အကြေးကို ဆောင်သော။ ရဒေါ-ဒလ္လိက-ကြည့်။

ရဇောပထ (ပု) [ရဇ+ပထ။ ရဇသ်–သက္ကတ။ မနောဂိုဏ်းဖြစ်၍ သြ–လာ။] ထုဂစသော မြူတို့၏ ဖြစ်ရင်ခြာန်။ ရဇောပထော (ရဇော ပထော၊နေတို့။၁၁၆)တိ ထုဂါဒိရဇာနံ အာဂမ-နပထော၊ အာဂမနဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ နေတို့၊ ဋ္ဌ။၂၂၉။

ရဇောပုဉ္ဇနီ (ထီ) [ရဇ+ပုဉ္ဇနီ] မြူမှုန်–ဖုံ–ကဲ့သုတ်သော အဝတ်။ ရဇောဟရဏ ဇန္တိ ရဇောပုဉ္ဇနီ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၅၁။

ရဇော့မလ (နှ) [ရဇ+မလ] (အာဂန္တုက ဖြစ်သော) မြူ, (ကိုယ်၌ ဖြစ်သော ချွေးစသော) အညစ်အကြေး။ သမံ ဖရတိ သိတေန၊ ပဝါဟေတိ ရဇောမလံ။ ပုဒ္ဓဝံ။ ၃၁၊ အဖ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ ရဇမလလဿ်း–ကြည့်။

ရဇောရဇိတ (တိ) [ရဇ+ရဇ်ဇတ] မြူကပ်ငြိ သော၊ စုဋ္ဌပန္ထက တံ့ တေံ ပိလောတိကာ-ခဏ္ဍမေဝ သံကိလိဋ္ဌံ ရဇောရဇိဘံ ဇာတန္တိ မာ သည် ကဒ်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃။

ရဇောသဉ်္ဇတ (တိ) [ရဇ + သဉ်္ဇတ] မြူနှင့်–ပေါင်းရုံး–စည်းလုံး–မိသော။ ရဇောသဉ်္ဇ-တာ ဝါကာ ဒါရူဏာ ဟောန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁၂၂။

ရဇောသူက (ပုံ၊နှ) [ရဇ + သူက] မြူ,ဆူး၊ (မြူနှင့်ဆူး)။ မာ တေ....ရဇောသူကံ ဝဏ္ဏမုခံ အနုဒ္ဓံသေသိ။ မ၊၃။၄၄။ ရဇောသူကန္တိ ရဇော စ ဝိဘိသူကာဒိ စ သူကံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇။ (–မ၊ဋီ၊၃။၂၄၉)။

ရဇောဟတ (ထီ) [ရဇ+ဟတ] (၁)ဖျက်ဆီး အပ်သော မြူရှိသော၊ မြူတို့သည် ဖျက်ဆီးပြီး ဇော။ (၂) မြူတို့သည် ဖျက်ဆီးအပ်သော။ (၁)အလိနစိတ္တသန္တာဏော၊ ဝုဒ္ဓိသေဝိရဇော-ဟတော။ ဇာ၊၂။၂၇၄။ ဝုဒ္ဓိသေဝိရဇော-ဟတောတိ....ပညာဝုဒ္ဓိသေဝိတာယ သမတ္တလုံ

ရဇောဇလ္လပဏ္ဍေယျ (နှ)[ရဇောဇလ္လ+ပဏ္ဍေယျ] မြူနှံ, မြူကြမ်း, သစ်ခွက်မှိုက်။ ရမ္မတသာတိ တေနေဝ ရဇောဇလ္လပဏ္ဍေယျာဒီနံ အပဂ-မေန ရမဏီယတာလာ၊ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၂။

ရဇောဇလ္လဝိက္ခာလန (နှ) [ရဇောဇလ္ဇ + ဝိက္ခာလန] မြူအညစ်အကြေး–မြူနှံ မြူကြမ်း–ကို ဆေးကြောသုတ်သင်ခြင်း။ ဥတုဂါ-ဟာပနတ္ထံ ဓောဒိဘ္ဘာ, နှ ရဇောဇလ္လဝိက္ခာ-လနတ္ထံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၀၆။

ရဇောဇလ္လသဒိသ (တိ) [ရဇောဇလ္လ+သဒိသ] မြူအညစ်အကြေးနှင့်တူသော။ ကဏ္ဏစ္ဆိဒ္ဒေဟိ ရဇောဇလ္လသဒိသော ကဏ္ဏဂူထကောဟ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၉။

ရဇောဇလ္လိက (တိ) [ရဇောဇလ္ဇ + လ္လက] (အာဂန္တုကဖြစ်သော) မြူ (ချွေးစသော) အညစ်အကြေးရှိသော၊မြူအညစ်အကြေးကို ဆောင်သော။ ရဇောဇလ္လိကဿာ (မ၊၁။ ၃၄၉)တိ ရဇောဇလ္လခရိနော။မ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၂၆။ ရဇောဘိ အာဂန္တုကရဇော။ ဇဿန္တိ သရီရေ ဥဋ္ဌာနကလောဏာဒိမလံ။ ရဇောဇလ္လဋ္ဌ ဝတာသမာဒါနဝသေန အနုပနိတ္တံ တေဿ အတ္ထိတိ ရဇောဇလ္လိကော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၄၁။

ရဇောဇလ္လိကမတ္တ (နှ) [ရဇောဇလ္လိက + မတ္တ] မြူအညစ်အကြေးကို ဆောင်ကာမျှ။ နာဟံ ဘိက္ခဝေ ရဇောဇလ္လိကဿ ရဇောဇလ္လိက-မတ္တေန သာမညံ ဝဒါမိ။ မ၊၁။၃၄၉။

ရဇောဓာတု (ထီ) [ရဇ+ဓာတု] မြူဓာတ်၊ မြူတို့၏ ရောဂြိမ်းရာ အရပ်။ (ခြေဖမိုး, လက်ဖမိုးစသည်)။ ရဇောဓာတုယော (ဒီ၊ ၁။၅၁။ မ၊၂။၁၀၆။ သံ၊ ၂။၁၇၃)တိ ရဇသြ ကိရဏဋ္ဌာနာနိ၊ ဟဋ္ဌပါဒ်ဋ္ဌပါဒပိဋ္ဌာဒီနိ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၅။

ဥဇုမဂ္ဂံ ပဋိပဇ္ဇိတ္တာ ဟဲတရဇော ဟောတု။ ဇာ၁၊၄၊၁၄၇။(၂) ရဇောဟတဘူမိ–ကြည့်။

ရဇောဟတဘူမိ (တိ) [ရဇောဟတ + ဘူမိ] မြို့တိုသည် ဖျက်ဆီးအပ်သော (မြို့တို့ ဖြင့် ပြုမ်းသော) မြေရှိသော။ ရဇောဟတ-ဘူမိ ဇတုကမ္မသိကဘရိတာ ပဏ္ဏသာလာ အာဆ ဒါတဗ္ဗာ။ ဝိ၁၊၄၊၉။ ရဇေဟိ ဟတာ ဥပဟတာ ဘူမိ တေသောတိ ရဇောဟတဘူမိ၊ ရဇောကိဏ္ဏဘူမိတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၇၀။ (–ပါစိတ်၊ယော။၄၁၉။)

ရဇောဟရဏ (တိ) [ရဇ+ဟရ+ယု။ ရဇံ ဟရ-တီတိ ရဇောဟံ၀ဏံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၇။ (–ဝိမတိ၊ ၂။၂၂။) ရဇံ ဟရန္တိ တေနာတိ ရဇောဟရာဆံ။ အံ၊၇။၁၊၂၀၅။ ရဇောဟရဏ (နွ)–သံ။ [ရဇယာဟရဏ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂမီ။] (က) မြို့အညစ်အကြေးကို–ဆောင်–ယူ–သုတ်သင်ပွတ်တိုက်– သော အဝတ်စုတ်၊ (ခြေသုတ်ပုဆိုး)။ (ခ) မြို့အညစ်အကြေးကို –ဆောင်–ယူ–ပယ်–သုတ်သင်–ပွတ်တိုက်– ကြောင်းဖြစ်သော အဝတ်စုတ်၊ (ခြေသုတ် ပုဆိုး)။ သေယျထာပိ ဘဒ္ဒေ ရဇောဟရဏံ သုစိမ္မိ ပဟ္လဒတိ။ အံ၊၃။၁၀၂။ ရဇောဟရဏန္တိ ရဇောသမ္မဇ္ဇန စောဠကံ၊ ပါဒပုဉ္ဆနန္တိ တသ္သေဝ နာမံ။ အံ၊၂။၂၆၃။ ဣမံ ပိလောတိကံ "ရဇောဟရဏံ ရဇောဟရဏ"န္တိ။ ပရိမဇ္ဇေန္တော နိသီဒ ပန္တိက။ ပဋိသံ၁၊၂။ ၂၆၉။ (–ဓမ္မ၊၁၊၁၁၆။ ထေရ၁၊၂။၁၀၉။ အပ၊၁၊၂။၉။ ဇာ၁၊၁၊၁၃၃။)

ရဇောဟရဏသမ (တိ) [ရဇောဟရဏ+သမ] ခြေသုတ်ပုဆိုးနှင့် တူသော။ ရဇောဟရဏ-သမေနာ (ဝိ၊၅။၂၇၇၊ အံ၊၃၊၁၀၂)တိ ပါဒ-ပုဉ္ဆနသမေန။ ဝိ၁၊ ၃။၂၀၅။

ရဇံ[၁] (နွ) [ရုဇ+ဏ္ဍ။ ရုဇ္ဇ–သံ။ ရဇ္ဇ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂမီ။] (၁) မင်း။ (၂) မင်း၏အဖြစ်၊ (အစိုးရခြင်း)။ (၃) မင်းသည်ပြုအပ်သော အမှုကိစ္စ၊ မင်း၏ပြုဖွယ်ကိစ္စ၊ မင်းမှုကိစ္စ။ (၄) တိုင်းပြည်၊ တိုင်းနိုင်ငံ၊ ပြည်စည်းစိမ်၊ တစ်ယောက်သော မင်း၏ အာဏာ ပြန့်နှံ့ရာ အရပ်။ (၅) တိုင်းသူ, ပြည်သား၊ နိုင်ငံသူ, နိုင်ငံသား။ (၆) အခွန်အတုတ်အာဏာ စသည်။ (၇) မင်း၏ချမ်းသာ၊မင်းချမ်းသာ။ (၁) မင်း။ ရဇကုလ, ရဇဒုက္ခ, ရဇသုခ–ပုဒ်တို့ကိုကြည့်။ (၂) မင်း၏အဖြစ်၊ အစိုးရခြင်း။ (၃) မင်းသည်ပြုအပ်သောအမှုကိစ္စ၊ မင်း၏ ပြုဖွယ်ကိစ္စ၊ မင်းမှုကိစ္စ။ ဗိမိသာဇော.... ရဇ္ဇံ ကာရေတိ။ ဝိ၁၊ ၂၆၅။ ရဇ္ဇဿ္မိံ ဆဇာဘဝံ။ ရညာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စံ ဝါ။ ဝိ၁၊၁၊၃၆။ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ လဘိတ္ဝာ။ ဒီ၁၊၁။ ၂၂၂။ ရညော ဘာဝေါ ရဇ္ဇံ၊ ဣဿရိယံ။ သီ၁၊၁၊သ၈၊ ၂။ ၂၃၃။(–ဝိ၁၊ ၃၂၆။ ဒီ၁။၈၇။ သံ၁။၆၉။ ဇာ၁။၃၆၇။ ဇာ၁၊၂။၃၃၂။ ဝိ၁၊၁။ ၂၅။ ဒီ၁၊၁။၁၂၄။ ဒီ၁၊၂။၁၅။ မ၁၊၁။၃၅။ ဇာ၁၊၁။၃၆၊၁၄၂။ သီ၁၊၁၊သ၈၊ ၂။၇။မ၁၊၁၊၁၀၈။ အံ၁၊၁၊၆၆။) (၄) တိုင်းပြည်၊ တိုင်းနိုင်ငံ၊ ပြည်စည်းစိမ်။ တစ်ယောက်သောမင်း၏ အာဏာပြန့်နှံ့ရာ အရပ်။ ဗောဓိသတ္တော ဧကရတ္တေနေဝ တီဏိ ရဇ္ဇာနိ အတိက္ကမ္မ။ အပ၁၊၁။၇၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၁၊ ၃၃၂။ ဇာ၁၊၁။၇၅။ ရဇ္ဇေနမ္ပိ ဒေဝ အတ္ထိ-ကော။ ဒီ၁၊၁။၁၂၄။ ရဇ္ဇေနာတိ ဝိဇိတေန။ ကေသဝ ရညော အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနံ "ရဇ္ဇ"န္တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ သီ၁၊၁၊သ၈၊ ၂။၇။ ပိတု သန္တကံ ရဇ္ဇံ ဂဏှိဿာမိ။ ဇာ၁၊၆။၄၂။ ကေသဝ ရညော အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနာနိ ရဇ္ဇာနိ နာမ။ သီ၁၊၁၊သ၈၊ ၂။၂၀၃။(၅) တိုင်းသူ,ပြည်သား၊ နိုင်ငံသူ, နိုင်ငံသား။ ရဇ္ဇေ မနုဿသိတု (ဇာ၊ ၂။၃၃၂)နွဲ့ ရဇ္ဇံ သမနုဿသိတုံ။ ဇာ၁၊၇။၂၀၀။ ဣမံ ရဇ္ဇံ ဓမ္မေန သမေန အနုသာသ။ သုတ္တနိ၁၊၁။၅၄။အပ၁၊၁။၁၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၁၊၄၂။(၆) အခွန်အတုတ်အာဏာစသည်။ သကလဇမ္ဗုဒီပရဇ္ဇေနာ (ဝိ၁၊၁။၆၉)တိ ဇေတ္ထ ရညော ဣဒန္တိ ရဇ္ဇံ၊သကလဇမ္ဗုဒီပတော ဥပ္ပဇ္ဇ

နက အာယောစေဝ အာဏာဒယော စ။ဝိမတိ၊ ၁။၃၅။ (၇) မင်း၏ချွေးသာ။ သဘ္ဘဒိဝသေန ရင်္ဂံ သမ္ဗဒ္ဓိစ္ဆာ (ဝိ၊ဌ၊၁း၄၁)တိ သဟ္ဘဒိဝသေ ရင်္ဂသုခံ တာဝ အနုဘဝ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၃၉။

ရင်၂ (နာ) [ရန္ဒ+ယ+အ] တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–ခြင်း။ ရင်္ဂိတဗ္ဗေ ဝတ္ထုသ္မိံ နု ရင်္ဂန်္တိ ရင်္ဂံ နု ဥပ္ပဇ္ဇေန္တိ။ အပ၊၁၊၁။၂၄၄။ ရင်္ဂိဿရ-(၂) ကိုလည်းကြည့်။

ရင်္ဂကမ္မ (နာ) [ရင်္ဂ+ကမ္မ] မင်းသည်ပြုလုပ်အပ်သော–အမှု–ကိစ္စ။ မင်း–မှု–ကိစ္စ။ စက္က-ဝတ္တိနော ရင်္ဂကမ္မေ သဒါ ပဝတ္တေဘာ။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၂။၂၃၄–၅။

ရင်္ဂကာရိတအတ္ထဘာဝ (ပုဂ္ဂ) [ရင်္ဂ + ကာရိတ+အတ္ထဘာဝ]မင်းအဖြစ်ကို ပြုလုပ်စေအပ်သော–ခန္ဓာကိုယ်–အတ္ထဘော၊ (မင်းအဖြစ် တင်မြောက်ခံရသော–ခန္ဓာကိုယ်– အတ္ထဘော)။ ရင်္ဂကာရိတအတ္ထဘာဝေါ နာမ နေဝ ဂဏ-ဓေန....ဂဏ္ဍေတုံ သက္ကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၁။

ရင်္ဂကာလ (ပုဂ္ဂ) [ရင်္ဂ+ကာလ] မင်းဖြစ်သည့်–အချိန်–အခါ–ကာလ၊ မင်းအဖြစ်ကို ပြုရာကာလ၊ မင်းလုပ်နေသည့် ကာလ။ ပစ္ဆာ ကမေန ကုမာရကာလံ, ရာဇကုမာရကာလံ ရင်္ဂကာလန္တိ် ကာလတ္တယံ အတိက္ကမှ။ အပ၊ ဌ၊၂။၁၃၆။

ရင်္ဂကိစ္စ (နာ) [ရင်္ဂ+ကိစ္စ] မင်းသည် ပြုလုပ်အပ်သော–အမှု–ကိစ္စ၊ မင်းမှုကိစ္စ။ လိစ္ဆဝိ-ရာဇာနော ရင်္ဂကိစ္စံ သဏ္ဌရန္တိ ကရောန္တိ ဝိစာ-ရေန္တိ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၀၈။

ရင်္ဂကိစ္စသဏ္ဌရဏ (နာ) [ရင်္ဂကိစ္စ+သဏ္ဌရဏ] မင်းသည် ပြုလုပ်အပ်သော–အမှု–ကိစ္စ (မင်းမှုကိစ္စ) ကို–ပြုလုပ်–စီရင်–ဆုံးဖြတ်–ခြင်း။ ရာဇကုလာနံ ရင်္ဂကိစ္စသဏ္ဌရဏတ္ထာယ ကတံ အဂါရန္တိပိ ဝဒန္တိယေဝ....ရင်္ဂကိစ္စံ သဏ္ဌရန္တိ ကရောန္တိ ဝိစာရေန္တိ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၀၈။ (–သဘရတ္ထ၊၃။၃၂၂။)

ရင်္ဂကိစ္စဝေါသာသန (နာ) [ရင်္ဂကိစ္စ+ဝေါသာ-သန] မင်းသည်ပြုလုပ်အပ်သော–အမှု–ကိစ္စ–(မင်းမှုကိစ္စ) ကို–စီရင်–ဆုံးဖြတ်–ခြင်း။ ရင်္ဂကိစ္စဝေါသာသနကာလ–ကြည့်။

ရင်္ဂကိစ္စဝေါသာသနက(တိ) [ရင်္ဂကိစ္စ+ဝေါသာ-သန+က] မင်းသည်ပြုလုပ်အပ်သော–အမှု–ကိစ္စ (မင်းမှုကိစ္စ)ကို–စီရင်–ဆုံးဖြတ်–တတ်သော၊သူ။ အမာ သဟ ဘဝန္တိ် ကိစ္စေသုတိ အမစ္စာ၊ ရင်္ဂကိစ္စဝေါသာသနကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၂၅။

ရင်္ဂကိစ္စဝေါသာသနကာလ (ပုဂ္ဂ) [ရင်္ဂကိစ္စ+ဝေါသာသန+ကာလ]မင်းသည်ပြုလုပ်အပ်သော–အမှု–ကိစ္စ(မင်းမှုကိစ္စ)ကို–စီရင်–ဆုံးဖြတ်–ခြင်း၏ကာလ၊ (စီရင် – ဆုံးဖြတ် – ထုကာလ)။ ရင်္ဂကိစ္စဝေါသာသနကာလေ ပန တေ ရညော ပိယာ, သဟ ဝတ္တန်ကာ စ ဘဝန္တိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၀၆။

ရင်္ဂကုလ (နာ) [ရင်္ဂ+ကုလ] မင်း၏–အိမ်–နန်းတော်။ ရင်္ဂကုလတော နိက္ခမနော့ပါယံ အလ-ဘိ်။ စရိယ၊၁၊၅၂၂။

ရင်္ဂဂတ (ကိ) [ရင်္ဂ+ဂက] တိုင်းနိုင်ငံသို့ သွားသော၊သူ။ ကေသာ ရညော ရင်္ဂတော နာနာဝိဓံ ရင်္ဂဂဘံ။ ဒံ၊၁၊၂။၂၃၇။

ရင်္ဂဂ(ဂ္ဂ)ဟဏ (နာ) [ရင်္ဂ+ဂဟဏ] တိုင်းနိုင်ငံ–ပြည်စည်းစိမ် – မင်းအဖြစ် –ကို ယူခြင်း။ တက္ကသိလာယံ ရင်္ဂဂဟဏတ္ထာယ နိက္ခန္တံ မဟာသတ္တံ အာဝုဓဟတ္ထာ ပရိဝါရေတွာ။ဓမ္မ၊ ဌ၊၂။၃၅၀။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၃။)

ရင်္ဂဂုဟဏပမာဏ (တိ) [ရင်္ဂဂုဟဏ+ပမာဏ] တိုင်းနိုင်ငံ–ပြည်စည်းစိမ်–မင်းအဖြစ်–ကို ယူခြင်းလျင် – အာဘိုင်းအချည် – ပမာဏ –

ရှိသော။ တေသု ကေကော ရင်္ဂဂဟဏပွ မာဏော။ ဇာ၊၆၊၆။၎၃။

ရင်္ဂန် (နာ) [ရင်္ဂ+အင်္ဂ။ ဆာဇာဂ်-သံ။]တိုင်းပြည်၏ အင်္ဂါ။ တိုင်းပြည်၏ အင်္ဂါတို့သည်— (၁) သာမိ=ပြည့်ရှင်မင်း၊ (၂) အမစ္စ=မှူးမတ်၊ (၃) သခ=မဟာမိတ်မင်း၊ (၄) ကောသ=ဘဏ္ဍာကျိုကြွ၊ (၅) ဒုဂ္ဂ=ခံတပ်, ကတုတ်၊ (၆) ဝိဇိတ=နိုင်ငံနယ်ပယ်၊ (၇) ဗလ=စစ်သည်ဗိုလ်ပါဟူ၍ (၇) ပါးရှိကုန်၏။(ဓာန်၊ သျှ၊သစ်။၌ကား–ပကတိ=တိုင်းသူပြည်သား ကိုပါ ထည့်၍ တိုင်းပြည်၏အင်္ဂါ (၈)ပါးဟု ဆိုသည်။) သာမျှမစွော သခါ၊ ကောသော၊ ဒုဂ္ဂံ စ ဝိဇိတံ ဗလံ။ ရင်္ဂန်္ဂါနိတိ သတ္တေ တေ၊ သိယုံ ပကတိယောပိ စ။ ။ဓာန်။၃၅၀။

ရင်္ဂဇိဂုစ္ဆာ (ထီ) [ရင်္ဂ+ဇိဂုစ္ဆာ] ပြည်စည်းစိမ်–မင်းအဖြစ်–ကို–စက်ဆုပ် – ရွံမုန်း – ခြင်း။ မာသဇာတကာလတော ပဋ္ဌာယ နိရယဘယံ ပါပဘီရုတာ ရင်္ဂဇိဂုစ္ဆာ။ စရိယာ၊၆။၂၂၀။

ရင်္ဂတိ[၁] (ကြိ)[ရန္ဒ+ယ+တိ။ရဇ္ဇတိ–သံ။ ရင်္ဂလ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂမိ။](၁) တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–၏။(၂) မွေ့လျော်၏။(၁) နသော ရင်္ဂတိ ရူပေသု၊ ရူပံ ဒိသွာ ပဋိဃတော။ သံ၊ ၂။၂၉၇။ ရင်္ဂနီယေ ရင်္ဂတိ၊ ဒုဿနီယေ ဒုဿတိ။ အံ၊ ၂။၉၇။ ရင်္ဂသေ ရင်္ဂနီယေ စာ(အပ၊ ၁။၇၄)တိ ရင်္ဂနီယေ အလ္လိယိတဗ္ဗေ ရူပါရမ္မဏာဒိဝတ္ထုသ္မိံ ရင်္ဂသေ ဇလ္လိနော အသိဘဝသိ။ အပ၊၆၊၂။၃၇။ ရင်္ဂဘ်(ပဋိသံ။၁၂၄)တိ သယံ အာဇမ္မဏော ရင်္ဂတိ၊ သာရတ္တော ဟောတိ။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၂၅။ ရင်္ဂတိတိ ကတ္တုဝစနံ ပဂ္ဂလကိစ္စာဓိကတ္တာ ဇောတယတိ။ ပဋိသံ၊ဂဏ္ဌိ။၂၃၀။ (၂) ရင်္ဂေသု ယဒိ ရင်္ဂာမိ၊ ပါပါနံ ဥတ္တမော သိယံ။ စရိယာ။ ၄၁၀။ ရင်္ဂေသု ယဒိ ရင်္ဂာမိ ယဒိ ရမိဿာမိ။ စရိယာ၊၆။၁၉၁။ ရင်္ဂဿူ(ဇာ၊၁။၃၉၁)တို့ အာဘိရမ္မာ။ ဇာ၊၆၊၅။၈၇။

ရင်္ဂတိ[၂] (ကမ္မ၊ကြို) [ရန္ဒ+ယ+တေ] ဝယ်မက်–နှစ်သက်–အပ်၏။ ရင်္ဂတိ (ပဋိသံ။၁၂၄)တိ အယောနိသောမနသိကာရံ ပဋိစ္စ ရာဂုပ္ပါဒနေန တေဟိ ရဉ္ဇိယတိ၊ သာရတ္တော ကမ္မိယတီတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၂၃။ ရင်္ဂတိ–အာဘ်၊ က။၃၅၇။ပဋိသံ။၅၅–ဖ။ရင်္ဂန်္တိ–ထေရ။၂၆၆။ အပ၊၁။၁၉။ ရင်္ဂာမိ–အပ၊၂။၄၁၁။ မ၊၆၊ ၁။၃၅၄။ ရင်္ဂသေ–အပ၊၁။၇၄။ မိလိန္ဒ။၃၇၀။ ရဉ္ဇန္တု–ဓမ္မ၊၆၊၂။၃၀၁။ ရင်္ဂဿု–ဇာ၊၆၊၅။ ၈၇။ ရင်္ဂေယျ–အဘိ၊က။၃၄၃။ မိလိန္ဒ။၂၇၁။ ရင်္ဂေယျုံ – အဘိ၊က။၁၇၀။ အပ၊၁။ဂဖ။ ရင်္ဂိဿတိ–အဘိ၊၆၊၁။၂၃၉။ ရင်္ဂိဿန္တိ–ဝိ၊ ၆၊၁။၁၈၃။

ရင်္ဂထ (ပု) [ရင်္ဂ+အတ္ထ] တိုင်းနိုင်ငံ၏ အကျိုးစီးပွား။ အတ္ထညူတိ ရင်္ဂတ္ထံ ဇာနာတိ။ အံ၊ ၆၊၃။၄၇။

ရင်္ဂတ္ထိက (တိ) [ရင်္ဂ+အတ္ထိက] တိုင်းနိုင်ငံ–ကို–ဖြင့်–အလိုရှိသော၊ သူ။ ရင်္ဂတ္ထိကာ ရင်္ဂံ ဂဏ္ဍန္တု။ စရိယာ၊၆။၂၅၆။

ရင်္ဂဒါန (နာ) [ရင်္ဂ+ဒါန] တိုင်းနိုင်ငံ–ပြည်စည်းစိမ်–ကို–လှူဒါန်း–ပေးကမ်း–ခြင်း။ ဓမ္မရာဇာဝါဝိယ ရင်္ဂဒါနံ။ စရိယာ၊၆။၂၉၈။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။ဂဖ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၇၆။

ရင်္ဂဒါယက (တိ) [ရင်္ဂ+ဒါယက။ ထီ–၌ ရင်္ဂဒါယိကာ။] တိုင်းနိုင်ငံ– ပြည်စည်းစိမ်–ကို –လှူဒါန်း – ပေးကမ်း– သော၊သူ။ အယံ ဗဟုကာရေ အတ္တနော ရင်္ဂဒါယကေပိ ဟိ သတိ။ ဇာ၊ ၆၊၅။၂၅၈။

ရင်္ဂဒါယာဒ (တိ) [ရင်္ဂ+ဒါယာဒ] တိုင်းပြည့် အမွေခံ၊တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–၏အမွေကို– ခံ–ခံယူ–သော၊သူ။ဒေဝ ကုမာရော.... ရင်္ဂဒါယာဒေါ။ ဇာ၊၆၊၄။၁၉၂။

ရင်ဇုက္ခ (န) [ရင်+ဒုက္ခ] မင်း၏ဆင်းရဲဒုက္ခ။ သာ ဒေဝတာ မံ....ရင်ဇုက္ခတော နိက္ခမန-ကာရဏောသု ယောဇေသိ။ စရိယာ၊၌။ ၂၁၁။

ရင်ဇူသက (တိ) [ရင်+ဒုသက။ ထိ–၌ ရင်ဇူသိ-က။] တိုင်းနိုင်ငံကိုဖျက်ဆီးတတ်သော၊ သူ။ နိုင်ငံ ဖျက်ဆီးသူ။ ကိ် ကေစောရကော၊ ဥဒါဟု ရင်ဇူသကော စောရောတိ။ မ၊၌၊ ၃။ ၂၂၇။

ရင်ဆန (န) [ရန္ဒ+ယ+ယု။ ရဥ္ဇန–သံ။ ရုံဇဏ–ပြာ။] (၁) တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–ခြင်း။ (၂) တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–ရာ (အရပ်)။ (တိ) (၃) တပ်မက်–နှစ်သက်–တတ်သော။ (၁) ပုထုဇ္ဇနာနံ ရင်ဆနေ ဝိရင်ဆ-နေ စ မုနိ ဟဒ္ဒိတော ကိ် ဇိယျတိ။ ထေရ၊ ၌၊၆၄၂။ (၂) ရင်ဆနဌာန–ကြည့်။ (၃) ရင်ဆနကိလေသ–ကြည့်။

ရင်ဆနက (တိ) [ရင်ဆန+က] တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်– တတ်သော။ ယေကေစိ ရင်ဆနက-သတ္တာ နာမ။ အဘိ၊၌၊ ၂။ ၂၄၅။

ရင်ဆနကိလေသ (ပု) [ရင်ဆန+ကိလေသ] တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–တတ်သော ကိလေသာ။ သကဒါဂါမိ ပန် ရင်ဆနကိလေသဿ အတ္ထိ-တာယ "သမဏပဒုမော"တိ ဝုတ္တော။ အဘိ၊ ၌၊၃။ ၉၅။

ရင်ဆန္ဒ (ပု) [ရင်ဆန+အတ္ထ။ တ္ထ–ကို ဒ္ဓ–ပြု။ နိ့တိ၊သုတ္တ။၁၀၇။] တပ်မက် – နှစ်သက်–ကပ် –ငြိ– တတ်သော– အနက်–သဘော။ လောဘော ရင်ဆန္ဒေန "ရာဂေါ"တိပိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၌၊ ၂။၁၁၃။ (–အံ၊၌၊ ၂။၁၃၀)။

ရင်ဆနဌာန (န) [ရင်ဆန + ဌာန] တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–ရာ–အရပ်–ဌာန။ အဃံ ပန ဘိက္ခု မဟာဇနဿ ရင်ဆနဌာနေ ပင်္ဂိုက္ခ-လန္တိ အပ္ပနံ ပါပေတ္ဝိ။ အဘိ၊၌၊ ၂။ ၂၄၅။

ရင်ဆနတ္ထ (ပု) [ရင်ဆန+အတ္ထ] တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–ခြင်းအကျိုး။ နော ဇာဂေန ရင်ဆ-နတ္ထာယ။ ဝိ၊၌၊ ၁။ ၁၀၃။

ရင်ဆနလက္ခဏ (တိ) [ရင်ဆန +လက္ခဏ] တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်– ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ ရင်ဆနလက္ခဏော ရာဂေါ။ ပဋိသံ၊၌၊ ၂။ ၂၆၀။ မဟာနိ၊၌။ ၅၃။

ရင်ဆနသိလ (တိ) [ရင်ဆန+သီလ] တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–ခြင်းအလေ့ရှိသော။ ဒန္တ-သမ္မတ္တိယံ ရင်ဆနသီလဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌။ ၂၁၅။

ရင်ဆနိယ (တိ) [ရင်ဆန+ဣယ] တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း၏အကြောင်း။ မဒနဿ ဌာနံ မဒနိယံ။ ဧဝံ ဗန္ဓနိယံ၊ မုစ္စနိယံ၊ ရင်ဆနိယံ ဣစ္စာဒိ။ နိ့တိ၊သုတ္တ။ ၇၇၃။ (–ဂ.စူဠ်း။ ၃၅၆။ ဆ။ ၃၀၁)။

ရင်ဆနိယ (တိ) [ရန္ဒ+ယ+အနီယ။ ရဥ္ဇနီယ–သံ။] တပ်မက်–နှစ်သက်–အပ်သော။ တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–ဖွယ်ကောင်းသော။ ရင်ဆသေ ရင်ဆနီယေ စ၊ ဒုဿနီယေ စ ဒုဿ-သေ။ အပ၊၁။ ၇၄။ ရင်ဆသေ ရင်ဆနီယေ စာတိ ရင်ဆနီယေ အလ္လီယိတမ္ဟေ ရူပါရမ္မဏာဒိဝတ္ထု-သို့ ရင်ဆသေ။ အပ၊၌၊ ၂။ ၄၇။ တဏှာပိ ရင်ဆနီယေ စ ဓမ္မေ ရင်ဆတိ၊ အဘိ၊၌၊ ၂။ ၁၈၅။

ရင်ဆန္တ (တိ) [ရန္ဒ+ယ+အန္တ။ ထိ–၌ ရင်ဆန္တီ။] တပ်မက် – နှစ်သက် –ငြိကပ်–တတ်သော။ ရင်ဆနီယေ ဌာနေ ရင်ဆန္တော။ ဝိ၊၌၊ ၂။ ၁၂၀။ ပဇာပတိ် ဝဏ္ဏဝန္တံ....ဒိသွာ ဝါ သုတွာ ဝါ ရင်ဆန္တော တဏှာမညနာယ မညတိ။ မ၊၌၊ ၁။ ၃၅။ (–မွေ၊၌၊ ၂။ ၁၅၀-၁)။

ရင်ဆန္တိရ (န) [ရင်+အန္တရ] နိုင်ငံခြား၊ တိုင်း တစ်ပါး၊ တခြားနိုင်ငံ။ မဟာဇောရောတိ် ရင်ဆန္တိရေ ဒုဗ္ဘိတုံ သမတ္ထော မဟာစောရော။ အံ၊၌၊ ၃။ ၂၅၃။

ရင္ခန္ဓာယ (ပု) [ရင္ခ+အန္တဂုယ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–အန္တရာယ်။ ရင္ခန္တရာယော ဝါ၊ ဘဝိဿတိ ဇီဝိတန္တရာယော ဝါ။ သံဒ္ဒ၊၁။ ၁၃၁။ (–ဇာဒ္ဒ၊၁။၃၅၄။)

ရင္ခန္တီ (ကြီ) [ရန္ခ+ယ+အန္တီ] ရင္ခတိ–ကြည့်။ ရင္ခန္တီဝံ ဝိရင္ခန္တီ၊ တတ္ထ ကိံ ဇိယျတေ မုနိ။ ထေရ။၂၆၆။ ရင္ခနိယေ နာ ရင္ခန္တီ၊ ဒုဿနိယေ နာ ဒုဿရေ။ အဗ၊၁။၁၉။

ရင္ခန္တု (ကြီ) [ရန္ခ+ယ+အန္တု] ရင္ခတိ–ကြည့်။ ဌပေတွာ ဉာတိသာလေၜဟိတိတ္ထိယော အဝသေသာ မံ ဒိသွာ ရင္ခန္တု။ ဓမ္မ၊၄၊ ၂။ ၃၀၁။

ရင္ခပဋ္ဌ (ပု) [ရင္ခ+ပစ္ခန္တ] တိုင်းနိုင်ငံ၏ အစွန်အဖျားအရပ်၊ ပစ္စန္တရစ်၊ (ကောသူတောင်သား လူရိုင်းများ၏အရပ်)။ ရင္ခပစ္စန္တေ ဒါမရိကဆုဇပုဇ္ဇော ဝိယ ဝသတိ။ မ၊၄၊၁။ ၃၅။ သီ၊၎၊သစ်၊ ၂။ဖ၇။

ရင္ခပဋ္ဌိလာဘ(ပု)[ရင္ခ+ပဋိလာဘ]မင်းအဖြစ်ကို ရခြင်း။ ပုတ္တ အဟံ အဇ္ဇေဝ တုယ္ဟံ ဗာရာဏသိနဂရေ ရင္ခပဋိလာဘမိုက္ကဆိမိ။သံ၊၄၊ ၂။ ၁၇၃။ အံ၊၄၊၁။၁၃၄။

ရင္ခပတ္ထနာ (ထီ) [ရင္ခ+ပတ္ထနာ] မင်းအဖြစ်ကို တောင့်တ–ဆုတောင်း–ခြင်း။ ဣမာယ ဂါထာယ ရင္ခပတ္ထနံ ဇနေယေဝ ပရာဘဝမုခံ ဝုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၁၅၅။

ရင္ခပဒေသ (မဂ္ဂ) [ရင္ခ+ပဒေသ] တိုင်းနိုင်ငံအရပ်ဒေသ၊ တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–၏–အစိတ်အပိုင်း– တစ်စိတ် တစ်ဒေသ။ အတ္တနော အတ္တနော ရင္ခပဒေသေနေဝ အာဂမိဿန္တိ စေဝ ဂမိဿန္တိ စ။ ဒီ၊၄၊ ၂။ ၂၅၅။

ရင္ခပရိစ္ဆဒ (ပု) [ရင္ခ+ပရိစ္ဆဒ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည် – ကို –စွန့် – စွန့်ကြဲ – ပေးကမ်း – ခြင်း။ အင်္ဂပရိစ္ဆဒေါ ပုတ္တဒါရပရိစ္ဆဒေါ ရင္ခပရိစ္ဆဒေါ။ မ၊၄၊၁။၃၀၈။

ရင္ခပရိမာဏ (နာ) [ရင္ခ+ပရိမာဏ] တိုင်းနိုင်ငံ – တိုင်းပြည် – အတိုင်းအရှည် – ပမာဏ။ ဥတိန္နမ္ပိ သမာနဝယဘာဝံ ဥ တွာ ရင္ခပရိမာဏံ ဗလံ ဓနံ....သဗ္ဗံ ပုစ္ဆိတွာ။ ဇာဒ္ဒ၊၂။၃။

ရင္ခပရိယန္တ (ပု) [ရင္ခ+ပရိယန္တ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–အဆုံး – အစွန်အဖျား – အပိုင်းအခြား။ အဃကေဝပိ အတ္တနော ရင္ခပရိယန္တေ အဋ္ဌာသိ။ ဇာဒ္ဒ၊၃။၄။

ရင္ခပဝေဏီ (ထီ) [ရင္ခ+ပဝေဏီ] မင်းတို့၏–အဆက်အနွယ်–အစဉ်အဆက် – ထုံးတမ်းစဉ်လာ။ ယထာသြဝါဒံ ပဋိပဇ္ဇမာနာ သက္ကေ ဥစ္ဆိ ရင္ခပဝေဏိံ သန္ဓာရေတုံ။ အံ၊၄၊၃။၁၅။

ရင္ခပသာသနပဋိပါဋိ (ထီ) [ရင္ခ+ပသာသန+ပဋိပါဋိ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–ကို–ဆုံးမသွန်သင်– အုပ်ချုပ်– ခြင်း၏အစဉ်အဆက်။ ဒိန္နံ တိဏ္ဏံ ဆဇ္ဇနံ ရင္ခပသာသနပဋိပါဋိယော။ သီ၊၎၊သစ်၊ ၂။ ၂၀၇။

ရင္ခပတ္တ (တိ) [ရင္ခ+ပတ္တ] မင်းအဖြစ်သို့ မောက်သော၊ မင်းအဖြစ်ကို ရသော။ ပစ္ဆာ ရင္ခပတ္တော ဓမ္မဆာဇော ပန အဟမေဝ အဟောသိံ။ ဇာဒ္ဒ၊၁။၃၄။

ရင္ခပတ္တကုမာရ (ပု) [ရင္ခပတ္တ+ကုမာရ] မင်းအဖြစ်သို့ ရောက်သော – သတို့သား – မင်းသားငယ်။ ရင္ခပတ္တကုမာရော ပန အဟမေဝ အဟောသိံ။ ဇာဒ္ဒ၊၁။၄၂၅။

ရင္ခဘာဂ (ပု) [ရင္ခ+ဘာဂ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–အဖို့အစု။ မမရင္ခဘာဂံ ဂဏှာဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။

ရင္ခဘာရ (ပု) [ရင္ခ+ဘာရ] မင်း၏–ဝန်–တာဝန်–အလုပ်ဝတ္တရား။ ဆဇာ တံ သုတ္တာ....ရင္ခဘာရံ အမစ္စေသု အာရောပေတွာ။ ပေတာ၄။၁၄၃။ (–ဒီ၊၎၊ ၂။ ၂၂၆။)

ရဇ္ဇမာန (တိ) [ရန္ဇ+ယ+မာန] တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–သော။ ယော ပန တေသု အာရမ္မဏေသု ရဇ္ဇတိ၊ သော ရဇ္ဇမာနော ရဇ္ဇိဿတေ နာမ။ ဓမ္မ၊၁၄၊၂၁၅။

ရဇ္ဇယာစန (ထီ၊နွ) [ရဇ္ဇ+ယာစန] မင်းအဖြစ်ကို–တောင်း–တောင်းရမ်း–ခြင်း။

ရဇ္ဇယာစနခဏ္ဍ (နွ) [ရဇ္ဇယာစန+ခဏ္ဍ] မင်းအဖြစ်ကို– တောင်း– တောင်းရမ်း– ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော–အပိုင်း–အခန်း။ ရဇ္ဇယာစနခဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။ ဇာ၊၁၄၊၁၁၂။

ရဇ္ဇလဘနာကာရ (ပု) [ရဇ္ဇ+လဘန+အာကာရ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–ပြည်စည်းစိမ်–ကို ရအံ့သော အခြင်းအရာ။ သစဿ ရဇ္ဇံ ပတ္ထေသိ။ အဟမဿ ရဇ္ဇလဘနာကာရံ ဂဏှိဿာမိ။ ဓမ္မ၊၁၄၊၁၀၆။

ရဇ္ဇလောဘ (ပု) [ရဇ္ဇ+လောဘ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–ပြည်စည်းစိမ်–၌– လိုချင်– တပ်မက်–ခြင်း။ ကုမာရာ ရဇ္ဇလောဘေန တဒုတ္တရိံ ဒိဂုဏတိဂုဏံ ဇနပဒံ ပရိဂ္ဂဏှေယျုံ။ မိလိန္ဒ။၁၄၆။ (–ဇာ၊၁၄၊၃။ ၂၀၃။)

ရဇ္ဇဝိကွေပ (ပု) [ရဇ္ဇ+ဝိကွေပ] ပြည်စည်းစိမ်၌–စိတ်ပျံ့လွင့်–စိတ်ရောက်နေ–ခြင်း။ ရဇ္ဇဝိကွေပေန သမာပတ္တိ ပရိဟီနာ။ သုတ္တနိ၊၁၊ ၁။၅၄။ အဟ၊၁၊၁။၄၆၅။

ရဇ္ဇဝိပတ္တိ (ထီ) [ရဇ္ဇ+ဝိပတ္တိ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–ပြည်စည်းစိမ်–၏ ပျက်စီးခြင်း။ တေ အတ္တနော ရဇ္ဇဝိပတ္တိံ အာသင်္ကမာနာ။ ဇာ၊၁၄၊၁။၃၆၂။

ရဇ္ဇသံဝိဘာဂ (ပု) [ရဇ္ဇ+သံဝိဘာဂ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–ပြည်စည်းစိမ်– ကို – ခွဲခြမ်း–ဝေဖန်–ခြင်း။ အယံ အဘိသိတ္တော တေသံ ရဇ္ဇသံဝိဘာဂံ ကရေယျ ဝါ နာ ဝါ။ ဒီ၊၁၄၊၂။ ၂၅၄။

ရဇ္ဇသခေါဘ (ပု) [ရဇ္ဇ+သခေါဘ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–တုန်လှုပ် – ချောက်ချား–ခြင်း။ ရဇ္ဇသခေါဘာဒိကာလေ..... ဥတောဟိ ပိသကသကဋ္ဌာနေ နိသီဒိတွာ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၁၄၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၈၁။

ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ရဇ္ဇ+သမ္ပတ္တိ] မင်းအဖြစ်ဥဉ်းဟူသော–မင်း၏–စည်းစိမ်ချမ်းသာ။ ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိတော သြရံ ဒေဝမနုဿသမ္ပတ္တိ ဒဿေတွာ။ ခုဒ္ဒက၊၁၁။၁၉၄။ (–မ၊၃၊၂။၁၅)။

ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိဒါယက (တိ) [ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိ+ဒါယက။ ထီ–၌ ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိဒါယိကာ။] မင်းအဖြစ်တည်းဟူသော–မင်း၏– စည်းစိမ်ချမ်းသာကို ပေးတတ်သော၊ သူ(ကံ)။ ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိဒါယကာ ကမ္မသ္မာ ကတတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၇၁။

ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိသုခ (နွ) [ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိ+သုခ] မင်းအဖြစ်၏ ပြည့်စုံခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ချမ်းသာ၊ မင်းအဖြစ်ဟူသော စည်းစိမ်ချမ်းသာ၊ မင်း၏စည်းစိမ်ချမ်းသာ။ ရဇ္ဇသမ္ပတ္တိသုခံ အနုဘဝန္တော ဆဇာ . "ဂစ္ဆထနံ မာရေထာ"တိ ဟသမာနော၁ ဘဏတိ။ ဝိ၊၁၄၊၂။၆၀။

ရဇ္ဇသမ္ပဒါ (ထီ) [ရဇ္ဇ+သမ္ပဒါ] မင်းအဖြစ်၏–ပြီး– ပြည့်စုံ – ခြင်း။ လောကဟိတတ္ထမေဝ ရဇ္ဇသမ္ပဒါဒိဘဝသမ္ပတ္တိယာ ဥပဂမနံ။ မ၊၃၊ ၁။၃၄။

ရဇ္ဇသမ္ပဒါန (နွ) [ရဇ္ဇ+သမ္ပဒါန] မင်းအဖြစ်ကို ကောင်းစွာ ပေးခြင်း။ သုဝဏ္ဏကဋ္ဌာဟေ ပတိဋ္ဌိတသာခါဟေမိယာ ရဇ္ဇသမ္ပဒါနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၁။၃၅၅။

ရဇ္ဇသမီပ (တိ) [ရဇ္ဇ+သမီပ] တိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်–အနီးအပါး။ ရေဏုဿ ရဇ္ဇသမီပေ ဒသဂါဝုတမတ္တဝိတ္ထတာနိ ဟုတ္ဝာ။ ဒီ၊၃၊၂။ ၂၂၆။

ရဒ္ဓသိရိဒါသက (တိ) [ရဒ္ဓသိရိ+ဒါယက။ ထိ–ဠ် ရဒ္ဓသိရိဒါသ်ကာ။] မင်းအဖြစ်ဟူသော–မင်း၏–အသရေကို ပေးတတ်သော၊ သူ။ မယုံ ရဒ္ဓသ်ရိဒါသိကံ ဝေံ မဟာနုဘာဝံ ဒေဝဘံ ကသ္မာ နု ဝန္ဒသိ။ ဓမ္မပဒ၊ ၁။ ၂၉၁။

ရဒ္ဓသိရိလောဘ (ပု) [ရဒ္ဓသိရိ+လောဘ] မင်းအဖြစ်ဟူသော အသရေ–မင်း၏ စည်းစိမ်ချမ်းသာ–ဠ်–လိုချင်–တပ်မက်–ခြင်း။ ပုန ရဒ္ဓသိရိလောဘော၌ ပရိကစ္ဆိယမာနဟဒယော ....သေသံ ဝတ္တုံ နာသက္ခိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။

ရဒ္ဓသိရိဝိဘဝ (ပု) [ရဒ္ဓသိရိ+ဝိဘဝ] မင်းအဖြစ်ဟူသော အသရေစည်းစိမ်။ ယော မဟန္တံ ရဒ္ဓသိရိဝိဘဝံ ပဟာယ... နဒီတီရေ သုဿမာနော နိသီဒတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။

ရဒ္ဓသိရီ (ထီ) [ရဒ္ဓ+သိရီ] မင်းအဖြစ်–မင်း၏ စည်းစိမ်ချမ်းသာ–ဟူသော အသရေ၊ မင်း၏–အသရေ–ဥစ္စာစိမ်။ ဝေံ မဟန္တံ ရဒ္ဓသိရိံ ပဟာယ။ ဒီဃ၊၂။၂၆၂။ (–မဟာဝ။၃၀၈။) တီသု ပါသာဒေသု ဒေဝလောကသိရိံ ဝိယ ရဒ္ဓသိရိံ အနုဘဝမာနော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။

ရဒ္ဓသိမန္တရ (န) [ရဒ္ဓသိမာ + အန္တရ] တိုင်းပြည်နယ်နိမိတ်၏–အလယ်–အတွင်း။ တေသံ ကိရ ရဒ္ဓသိမန္တရေ သော ပဒေသော ဟောတိ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၆။

ရဒ္ဓသိမသန္ဓိဿိတ (တိ) [ရဒ္ဓ သိမာ+သန္ဓိဿိတ] တိုင်းပြည်–အပိုင်းအခြား– နယ်နိမိတ်–နယ်စပ်–ကို မှီသော။ ရဒ္ဓသိမသန္ဓိဿိတတာ အာသပ္ပါယဟာ ကလျာဏမိတ္တာနံ အလာဘော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ။ ၁၁၅။ ရဒ္ဓသိမသန္ဓိဿိတေ ဆဇ္ဇာဘယံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ။ ၁၁၈။

ရဒ္ဓသိမာ(ထီ) [ရဒ္ဓ+သိမာ] (ဝ)တိုင်း-ပြည်နယ်—ဟူသော အပိုင်းအခြား၊ ရဒ္ဓသိမ်။ (တိုင်းပြည်ကြီး၏ အာဏာဠ်ခံ ချမ်းပြည်နယ် ကချင်ပြည်နယ် စသည်တို့ ကဲ့သို့)တစ်ယောက် တစ်

ယောက်သော မင်း၏အာဏာ ပျံ့နှံ့သွားရပ် (ပြည်နယ်စပ်ထိ တစ်ခုတစ်ခု)ကို "ရဒ္ဓသိမ" ဟုခေါ်သည်)။ (၂)တိုင်းပြည်– နယ်နိမိတ်–အပိုင်းအခြား၊ နှ ခြင်း၊ နှ ပဲ၊ (ဝ) ရဒ္ဓသိမာ ရဒ္ဓသိမာ ဒီပသိမာ၊ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၀၇။ ကခံ၊ ၁၅၉။ ဝိ၊ သင်္ဃ။ ၂၄၄ ရဒ္ဓသိမာ နာမ စောဠဒေသေ ကေ ဋ္ဌဒေသေ ပါဠိဝံ ကေကဏ္ဍရညော အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနံ၊ ပါ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၁၀ ဝိ၊ သင်္ဃ။ ၂၄၉ (–ပဒေသ။ ၁၆၀)။ ဇနပဒေါ ဇနပဒသိမာ။ ဝေံ ရဒ္ဓသိမာဒီသုပိ။ ဝိမ၊ ဋ၊ ၂၁၂။ ဝိ။ လင်္ကာ၊ ဋီ။ ၂။ ၂၇။ (၂)ဆဇာယာဝအာ နေ ရဒ္ဓသိမာ၊ တာဝဂန္ဓာ က ရဒ္ဓေန လေခံ ကတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၆။ (–အာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၅)၊ လောကလဆဇာ ရဒ္ဓသိမံ အတ်ကွမိပုဉ္ဇာ ဇ ဒ္ဓ မဋ္ဌိ ပါဝိသိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၁၊

ရဒ္ဓသုခ (န) [ရဒ္ဓ+သုခ] မင်း၏ စည်းစိမ်ချမ်းသာ။ အာယသ္မာ ဘဒ္ဒိယော အနုအိရ-ဘောဝ ပြဟ္မစရိယံ စရတိ၊ ... ရဒ္ဓသုခံ သမနုဿရန္တော။ ဒါ၇။၃၄၀။ (–ဥဒါန။၉၀။ မိလိန္ဒ။၃၀၁။ မဟာဝ။၃၀၄။ အံဋ္ဌ၊၁။၂၅၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။၃၄၂။ မဓု၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၅)။

ရဒ္ဓသုဘ (န) [ရဒ္ဓ+သုဘ] ရဒ္ဓသုက်သံသုဘ-နိ ဘာယ၊ သဂါဆာဝဂ္ဂ သံသုဘပါဠိ၊ ဂ-သံယုဂ်၊၁၁-သုတ်။သံ၊ဝ။၁၁၇။သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။

ရဒ္ဓသေ (ကြိ) [ရဒ္ဓ+ယ+ဒေ သ] ရဒ္ဓ-ြ။ ရဒ္ဓသေ ရဒ္ဓနိယေ စ၊ဒုဿနိယေ စ ဒုဿသေ။ အပ၊၁၊၂၄။

ရဒ္ဓသု (ကြိ) [ရဒ္ဓ+ယ+သု] မွေ့ ကျင့်ပါလေ၁။ ရဒ္ဓဘိ (၂) ြ။

ရဒ္ဓဟာနိ (ထီ) [ရဒ္ဓ+ဟာနိ] တိုင်းပြည်၏–ဆုတ်ယုတ်–ပျက်စီး-ခြင်း၊ ရဒ္ဓဟာနိ ဒိဋ္ဌ-တန္တဆုဟာဒီနံ ပဋ္ဌနိဒ္ဒံ ဒေသံ မဟာဆုဇ။ သုဘ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။

ရဇ္ဇာဘိသေက (ပု) [ရဇ္ဇ+အာဘိသေက။ အာဘိ-သေက်–လည်းကြည့်။] မင်းအဖြစ်၌ အာဘိ-သိက်သွန်းခြင်း။ တေဿ ရညော ဒ္ဝိန္နံ ရဇ္ဇာ-ဘိသကာနံ ဒ္ဝိန္နံ သေတစ္ဆတ္တာနံ အဘာဝဝါ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၅၊၈။

ရဇ္ဇာဘိသေစန (န) [ရဇ္ဇ+အာဘိသေစန] မင်းအဖြစ်၌ အာဘိသိက်သွန်းခြင်း။ ပဌမံ ရဇ္ဇာ-ဘိသေစနံ ဥပါဒါယ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၄။

ရဇ္ဇာမိ (ကြိ) [ရဇ္ဇ+ယ+မိ] ရဇ္ဇတိ–ကြည့်။ ရဇ္ဇေသု ၊ဒေဒိ ရဇ္ဇာမိ။ ပါပါနိ ဥတ္တမော သိယ်။ စရိယာ၊၄၁၀။

ရဇ္ဇာ၊ဟ (တိ) [ရဇ္ဇ+အရဟ] မင်းဓာဖြစ်ကို ထိုက်သော၊ သူ။ မင်းဖြစ်ထိုက်သော၊ သူ။ ရဇ္ဇာရဟဿ သန္တိကံ ဂမိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၆၁။

ရဇ္ဇိဘ (တိ) [ရဇ္ဇ+ဣတ။ တစ်နည်း ရဇ္ဇ+ယ+တ။ ရဇ္ဇိတ–သံ။ ရံဇိအ၊ ရံဇိယ–ပြာ။] တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်းရှိသော၊ တပ်မက်–နှစ်သက်–တတ်သော။ ယော စိတ္တဿ ဆုဂေါ ရဇ္ဇနာ ရဇ္ဇိတတ္တံ။ အ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၂။

ရဇ္ဇိဘဗ္ဗ (တိ) [ရဇ္ဇ+ယ+တဗ္ဗ] တပ်မက်-နှစ်သက်–အပ်သော၊ တပ်မက်-နှစ်သက်-ဖွယ်ကောင်းသော။ သဗ္ဗတ္ထ ရူပသဒ္ဒဂန္ဓရသ-ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓမ္မေသု ရဇ္ဇနီယေသု နာ ရဇ္ဇိတဗ္ဗံ။ မိ၊ဋီန္ဒ။၃၆၉။ ရဇ္ဇိတဗ္ဗေ ဝတ္ထုသ္မိံ ..နာ ၊ဇ္ဇန္တီ။ အ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၄။

ရဇ္ဇိတဗ္ဗက (တိ) [ရဇ္ဇိတဗ္ဗ+က] ရဇ္ဇိတဗ္ဗနှင့် အနက်တူ။ ပရမတ္ထတော ပနေတ္ထ ရဇ္ဇိတဗ္ဗက-ယုတ္တဋ္ဌာနံ နာမ အာဒုမတ္ထမ္မိ နတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၈၉။

ရဇ္ဇိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ရဇ္ဇ+ယ+တုံ] တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိကပ်–ခြင်းငှါ။ နာ ခေါ ပန မေ ယုဇ္ဈံ အတ္ထနော ဝဏ္ဏော ရဇ္ဇိတုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၆။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၁)။

ရဇ္ဇိဘ္ဘာ (ကြိ၊ ဝိ) [ရဇ္ဇ+ယ+တ္ဝာ] တပ်မက်–နှစ်သက်–ငြိ၊ကပ်–၍။ အဟံ ဝေဠုပေ ရူပေ ရဇ္ဇိတ္ဝာ ကိံ ကရိဿာမိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၁၂။)

ရဇ္ဇိဿတိ (ကြိ) [ရဇ္ဇ+ယ+ဿတိ] ရဇ္ဇတိ–ကြည့်။ ဥပေက္ခိဿတိ စ နာမ ရဇ္ဇိဿတိ စ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၉။

ရဇ္ဇိဿန္တိ(ကြိ) [ရဇ္ဇ+ယ+ဿန္တိ] ရဇ္ဇတိ–ကြည့်။ ဣမံ မေ ဓမ္မံ သုတ္ဝာ သတ္တာ သဗ္ဗဘဝဘောဂေသု ဝိရဇ္ဇိဿန္တိ။ နော ရဇ္ဇိဿန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။

ရဇ္ဇိသ၊ရ (တိ) [ရဇ္ဇ+ဣဿရ] (၁)ဘိုင်းနိုင်ငံ–တိုင်းပြည်– ကို–၌– အစိုးရသော၊ သူ။ (ပြည့်ရှင်မင်း)။ (၂) အာရုံငါးပါး ကာမဂုဏ်တရားတို့၌– တပ်မက်– နှစ်သက်– ခြင်းကို အစိုးရသူ၊ အာရုံငါးပါး ကာမဂုဏ်တရားတို့၌–တပ်မက်– နှစ်သက်–သူ။ (၁)ကိံ သု အဓိပ္ပတိရာဇာ၊ ကိံ သု ရာဇာ ရဇ္ဇိဿရော.... ကိံ သု ရာဇာ ရဇ္ဇိဿရောတိ ကသ်ံ ပန ရာဇာ ရဇ္ဇိဿရော နာမ ဟောတီတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀–၁။ (၂)ရဇ္ဇမာနော ရဇ္ဇိဿရောတိ ယော ပန တေသု အာရမ္မဏေသု ရဇ္ဇတိ၊ သော ရဇ္ဇမာနော ရဇ္ဇိဿရော နာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၁။

ရဇ္ဇိဿရိယ(န) [ရဇ္ဇိဿရ+ဏျ] တိုင်းပြည်–တိုင်းနိုင်ငံ– ကို– ၌– အစိုးရသော မင်း၏ အဖြစ်။ နာ ဟိ ကေစိ ဗောဓိသတ္တာ ဝံသာ-နုဂတံ ရဇ္ဇိဿရိယာဒိဓနပရိစ္စာဂံ....အပရိစ္စ-ဇိတ္ဝာ ဗုဒ္ဓိနာမ ဘူတပုဗ္ဗာ အတ္ထိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၉၇–၈။

ရဇ္ဇု (ထီ) [ရုဓ+ဇု။(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၁။တို့၌ ရဇ္ဇုနာ–ဟုရှိသည်)ရဇ္ဇာဒယော။ ရဇ္ဇုအာဒယော ဇုအန္တာ နိပစ္စန္တေ။ ရုဓ-အာဝရဏေ၊ ဥဿ အတ္တံ ရုန္ဓန္တံ ဇေတေနာတိ

ရင်ဆိုင် (ပု)[ရင်ဆု+ဆင်] ကြိုး-တပ်ထား-ရှိ-သောဘိုး။ ဥဒကဥဏ်ဥနဂ္ဂဘယ ပန ရင်ဆိုင်ခံ အဒိသ္ဓာ။ ဇာဒ္ဓ၊ ၂။ ၂၀၅။

ရင်ကကာယဗန္ဓန (နာ) [ရင်ကက+ကာယဗန္ဓန] ကြိုးသေးဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော ခါးပန်းကြိုး၊ ကြိုးခါးပန်းကြိုး။ ရင်ကကာယဗန္ဓနံ ကေမေဝ ဝန္ဒတိ။ ဝိဒ္ဓ၊၁။ ၂၅၃။

ရင်ကသညာ (ထီ) [ရင်က+သညာ] ကြိုးအမှတ်အသား၊ ကြိုးဦးဖြစ်သော အမှတ်သညာ- အမှတ်အသား။ ရင်ကသညာယ ဒုက္ကလပဏ္ဍိဟဿ ဆန္ဒိကံ ဂန္ဆာ။ဇာဒ္ဓ၊ဖြ။ ၁၀၆။

ရင်ကာရ (ပု) [ရင်ဆု+ကရ+ဏ] ကြိုးကို ပြုလုပ်သူ၊ ကြိုးကျစ်သူ၊ ကြိုးကျစ်သမား။ ဒန္တကာရာ ရင်ကာရာ ကောစ္ဆကာရ။ မိလိန္ဒ။ ၃၁၅။

ရင်ကေဒီ (ထီ) [ရင်ဆု+ကေဒီ] ကြိုးစွန်း၊ ကြိုးဖျား၊ ကြိုးထိပ်။ ကောယ ရင်ဆုကေဒီယာ ကုဋ္ဌံ ဗန္ဓိတ္ထာ ကေ ရင်ဆုကေဒီံ သုနခသဂဠိယ ဗန္ဓိတ္ထာ။ ဓမ္မ၊၄။ ၂။ ၂၇။

ရင်ဆဟဏ (နာ) [ရင်ဆု+ဂဟဏ] ရင်ဆုသဖွါ၊ ကြိုးကိုယူခြင်း။ ရင်ဆဂဟဏေနေဝ စေတ္ထ ဒဏ္ဍကာဿ ဂဟဏံ ကတမေဝ။ သံ၊၄။ ၂။၅၅၀

ရင်ဆဂါ (ဂ္ဂါ)ဟ (ပု) [ရင်ဆု+ဂဟ+ဏ] ကြိုးကို-ကိုင်-ဆဲ-သော၊ ကြိုးဖြင့်တိုင်းတာသော၊သူ၊ (အမတ်)။ ရင်ဆဂါဟော စ ကစ္စာနော။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၃၆၂။ ဇာဒ္ဓ၊ ၂။ ၃၄၂။ (-စရိယာ၊၄။ ၃၉၊၄၀)။

ရင်ဆဂါ (ဂ္ဂါ)ဟက(တိ) [ရင်ဆု+ဂါဟက။ ထီ-၄။ ရင်ဆဂါဟိကာ။] ရင်ဆဂါဟနှင့် အနက်တူ။ ဗြာဟ္မဏော, ရင်ဆဂါဟကော, အမစ္စော, သာရထိ။ဓမ္မ၊ ၄။ ၃၆၁။ ဇာဒ္ဓ၊ ၂။ ၃၃၀။ (-စရိယာ၊၄။ ၃၉)။

ရင်ကိ (ပု)[ရင်ဆု+က။ ရင်ဆု+ဂဟ+ကို။ ဂဿ-ကော၊ ယထာ ကုလူပကော။ ရင်ဆက-သံ။ ရင်ဆဂ - အဒ္ဓမာဂဓီ။] မြေဘိုင်းအမတ်၊ ကြိုးဘိုင်းအမတ်။ ရင်ဆကော သာရထိ သေဋ္ဌိ၊ ဒေါဏော ဒေါဝါရိကော တထာ။ ဇာဒ္ဓ၊ ၂။ ၃၃၁။

ရင်ကိ (တိ) [ရင်ဆု+က] (ဂ) အလွန်မနာသံ့ သောကြိုး ၊တို-ပေါးပယ်-သောကြိုး။ (၂) လျှော်တိုဖြင့် တစ်ကြိမ်ကျစ်အပ်သောကြိုး။ (၃) ကြိုးစွန်း ကြိုးဖျား။ (ဂ) ရင်ဆကော ကောဗဒ္ဓါ ဂစ္ဆတေဝ သံ၊၄။ ၂။ဂ၉၀။ရင်ဆကေ (ဝိ၊၄။ ၂။၅၅)တိ ခုဒ္ဒကရင်ဆကေ။ သဂရတ္ထ၊ ၂။ ၂၇၀။ ရင်ဆကာ ဝါ ယောတ္တာနိ ဝါ....ဝန္ဓေ-တွာ။ ကခ်ိ။ ၂၆၂။ နာတိဒီဃာ ရင်ဆကာ၊ အတိဒီဃံ ယောတ္တက်။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊၄၊ဋီ၊ ၂။ ၃၀၆။(၂)ရင်ဆကေ(ဝိ၊၄၊ ၂။၅၅)ဘံ ဝါကောဟိ ကေဝါရံ ဝန္ဓိဘရင်ဆကေ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၃၂။ (ဂ) ရင်ဆကေန ဗန္ဓိတ္ထာ (ဝိ၊၄၊၁။ ၂၁၃) တိ ကောယ ရင်ဆကောဋ္ဌိယာ စီဝရံ ဗန္ဓိတ္ထာ အပရာယ ကောဋ္ဌိယာ စီဝရဝံသံ ဗန္ဓိတ္ထာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၀။

ရင်္ဒုဇ္ဈေဒန (န) [ရင်္ဒု+ဆေဒန] ကြိုးပြတ်ခြင်း။ ရင်္ဒုဇ္ဈေဒနဘယေန ဥတ္တရိဿင်္ခကံ ထလေဌပေတ္ဝာ ဥဒကံ သြတရိတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊၁၅၉။

ရင်္ဒုပသာရဏ (န) [ရင်္ဒု+ပသာရဏ] ကြိုးကိုဆန့်–ဆန့်တန်း– ခြင်း။ ရင်္ဒုပသာရဏာဒိသုပိ သေဝ နယော။ ဂခါ၊ ဋီ၊သစ်။ ၂၀၂။

ရင်္ဒုပါသ (ပု) [ရင်္ဒု+ပါသ] ကြိုးကွင်း၊ ကျော့ကွင်း။ ရင်္ဒုပါသေ ဂီဝံ ပဝေသေသိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၂၅"(–အဘိ၊ဌ၊၃၊၄၄၅)။

ရင်္ဒုဗန္ဓန (န) [ရင်္ဒု+ဗန္ဓန] ကြိုးအနှောင်အဖွဲ့၊ ကြိုးဖြင့်– ဓနှောင်ဖွဲ့–တုပ် – ချည်– ခြင်း။ ဗန္ဓေယျုဝါတိ ရင်္ဒုဗန္ဓနေန ဝါ အဒ္ဒုဗန္ဓနေန ဝါ။ ဝိ၊ဝ။၅၇။ (–အဘိ၊က။၁၀၉။ မဟာနိ။ ၂၀၇။စူဠနိ။ ၂၃၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၇၉။)

ရင်္ဒုဘေဒ (ပု) [ရင်္ဒု+ဘေဒ] တိုင်းတာသော ကြိုး–မျဉ်းကြိုး–၏ ပျက်စီးခြင်း။ (လယ်မြေစသည်တို့ကို တိုင်းတာရာ၌) မျဉ်းကြိုးကို–မညီမမျှ– မမှန်မကန်–တိုင်းတာခြင်း။ ၎င်း ရင်္ဒုဘေဒသည် မာနကူဋ္ဌ =ချိန်စဉ်းလဲ, တင်းစဉ်းလဲ, အာသပြာစဉ်း ပဲ သုံးမျိုးတို့တွင် တစ်မျိုး ပါဝင်လေသည်။ မာနကူဋ်ဌနာမ ဟဒယဘေဒ သိခါဘေဒ ရင်္ဒုဘေဒ ဝသေန တိဝိဓံ ဟောတိ။ ရင်္ဒုဘေဒေါ မေတ္တ ဝတ္တု မိနနကာလေ လဗ္ဘတိ။ ယဉ္ဆ် အလဘန္တာဟိ ခေတ္တံ အမဟန္တမ္ပိ မဟန္တံ ကတ္တာ မိနန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၇၂-၈။ မ၊ဌ၊၂။၁၁၄။ သံ၊ဌ၊ ၃။၃၃၈။ အံ၊ဌ၊၂။၃၇၈။ ရင်္ဒုယာ ဘေဒေါ ဝိသမကရဏံ ရင်္ဒုဘေဒေါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၃၅၂။ ခေတ္တာဒီနံ မိနနရင်္ဒုယာ အညထာ ကရဏံ ရင်္ဒုဘေဒေါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၅၅၀။ (–သာရတ္ထ၊၂။၁၆၁။ ကခါ။ဋီ၊သစ်။၂၀၃)။

ရင်္ဒုမဋ္ဌက (ပု) [ရင်္ဒု+မဋ္ဌက] ကြိုးတပ်ထားသော–ညောင်စောင်း– ကုတင်၊ ပုခက်။ ကုမာရော....တိဏသန္ထာရကေ ဝါ ရင်္ဒုမဋ္ဌကေ ဝါ သယမာနော ထောဒတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၈၆ အပ၊ဌ၊၁။၁၉၂။

ရင်္ဒုမာလာ (ထီ) [ရင်္ဒု+မာလာ] ရင်္ဒုမာလာ အမည်ရှိသော ကျွန်မ၊ ကြိုးဟု ဆိုဒေါ်သော ပန်းကုံးကို ပန်ဆင်ထားသော ကွန်မ။ (အရှင်သခင် ပုဏ္ဏားမက ကြိုးကို ခေါင်းဌ် မြဲမြံစွာ ဖွဲ့ချည်ပြီး အမျိုးမျိုး ညှပ်ပန်းနှိပ်စက်၍ ဖွဲ့ချည်ထားသော ကြိုးကိုလည်း ဖြုတ်ခွဲမပေးဘဲ ထားသောကြောင့် "ရင်္ဒုမာလာ" ဟု ခေါ်ဆိုသည်။ ရင်္ဒုမာလာသည် အရှင်သခင် ပုဏ္ဏားမ၏ ဆဲရေးတိုင်းထွာခြင်း, ညှပ်ပန်းနှိပ်စက်ခြင်းတို့ကြောင့် အိမ်မှထွက်လာကာ ဆွဲကြိုးချသေရန် ကြံစည်စိတ်ကူးနေစဉ် ဘုရားရှင်ကို ဖူးတွေ့ရပြီး သစ္စာ(၄) ပါး တရားတော်ကို နာရသောကြောင့် သောတာပန်ဖြစ်သွားသည်။ စုတေသောအခါ တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌ ရင်္ဒုမာလာအမည်ရှိသော နတ်သမီးဖြစ်၍ နတ်သမီးတစ်ထောင် အခြံအရံရှိသည်။ ဝိမာန။၆၉၊ ၇၁၊ ဝိမာန၊ဌ။၁၉၀-၂၀။) ရင်္ဒုမာလာတိ မံ ဝဒဲ (ဝိမာန။၁၆၉) နွဲ့ ကေသေ ဂဟေတွာ အာကဍ္ဎန ပရိကဍ္ဎနဒုက္ခေန မုဆ္ဆကေ ကတေ ပုနပိ တဒတ္ထမေဝ သိယေ ဒဋ္ဌံ ဗန္ဓိတွာ ဌပိတရင်္ဒုကုဏ္ဍလကဝသေန "ရင်္ဒုမာလာ"-တိ မံ မနုဿာ ဇာနိ"သု။ ဝိမာန၊ဌ။၁၆၉။

ရင်္ဒုယန္တ (န) [ရင်္ဒု+ယန္တ] စက်ကြိုးယန္တရား ယန္တရားစက်ကြိုး။ ဂစ္ဆန္တန္တိ ရင်္ဒုယန္တဝသေန ရတနသတုဗ္ဘေမံ သုဝဏ္ဏဂ္ဃိကံ ဝိယ ဂစ္ဆန္တိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၇၀။

ရင်္ဒုသင်္ကမန (န) [ရင်္ဒု+သင်္ကမန] ကြိုးကို ဖြေ ပြောင်းခြင်း။ ဇေံ သဗ္ဗတ္ထာတိ ယထာဝုတ္တ မတ္ထံ ရင်္ဒုသင်္ကမနာဒီသုပိ အတိဒိသတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄၅။ ဝိမတိ၊ဋ။၁၈၃။

ဗ္ဘ–ပြာ။] (၁) မေ့လျော့ခြင်း။ (၂) တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း။ (၃) ငြိကပ်–ငြိတွယ်–ခြင်း။ (၄) သုတ်လိမ်း – လိမ်းကျံ – ခြင်း။ (၅) ဆေး–ဆိုး–သ–ခြင်း။ (၆) မှီဝဲ–ဆည်းကပ်–ခြင်း။ (၇) ချမ်းသာခြင်း။ (၈) တိုးပွားခြင်း။ (၁) မေ့လျော့ခြင်း။ ဤတွေ့ မေရ၊ တိမနေ၁။ သုတ္တန်ဝဂ္ဂ၁။ (၂) တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း။ ရဋ္ဌတိတိ ရာဂေါ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၇၀။ (၃) ငြိကပ်–ငြိတွယ်–ခြင်း။ တေသု တေသု ဝတ္ထုသု ရဋ္ဌတိ လဂ္ဂတိတိ ရဇော။ ပါစိတ်၊ ယော။၈၀။ (၄) သုတ်လိမ်း–လိမ်းကျံ–ခြင်း။ ရဋ္ဌိတ္ဝာ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၃ –ကြည့်။ (၅) ဆေး–ဆိုး–သ–ခြင်း။ ရဋ္ဌတေ သုတ္တံ ရတ္တမာ-ပဇ္ဇတေ ယသ္မိ၊ သ ရမဂ်ါ။ ဓာသု၊ဋ္ဌီ။၅၀။ (၆) မှီဝဲ–ဆည်းကပ်–ခြင်း။ ရဋ္ဌန္တိ အဋ္ဌံ ဘဇန္တိ ဆဇာနော ဇေနာတိ ဂဋ္ဌံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်-၂။၂၉၂။ (၇) ချမ်းသာခြင်း။ ရဋ္ဌေတိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄) ကြည့်။ (၈) တိုးပွားခြင်း။ ရဋ္ဌေ-တိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၃) ကြည့်။

ရဋ္ဌာဘိ (ကြိ) [ရဇိ+အ+တိ။ ရဇိ ဝိဇ္ဈနေ။ နိတိ၊ဓာတု၊၄၈။]ထိုးဆွ၏၊အရေးအကြောင်းပြု–ရေးခြစ်–ခြင်း။ နာဂေါ ဘူမိ ရဋ္ဌာတိ အာရဋ္ဌတိ။ ဤစ “ဇထာဂတရဋ္ဌိတံ ဣတိပိ” တိ နေတ္တိပ၊ဋ္ဌီ (၁၀) နိဒါန နံ ....ရဋ္ဌိတန္တိ ဟိ ရဋ္ဌတိ ဝိဇ္ဈတိ ဤဒါတိ ရဋ္ဌိတံ၊ ရဇနဋ္ဌာနံ။ နိတိ၊ဓာတု။၄၈။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၆၀)။

ရဋ္ဌန (န) [ဇန္ဒ+ယု။ ရဋ္ဌန–သံ။ ရံဇ–ပြာ။] (၁) တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း။ (၂) နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်စေ–ခြင်း– တတ်သည်၏ အဖြစ်။ (၃) ဆေးဆိုးခြင်း၊ (တံ) (၄) နှစ်သက် – တပ်မက် — တတ်သော။ (၅) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေတတ်သော။ (၆) ဆေးဆိုးအပ်သော။ (၁) တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း။ သော ဟိ ရဋ္ဌနဝသေန ထုဂေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။ (၂) နှစ်သက်ဝမ်း

ရဋ္ဌသညာ (ထီ) [ရဋ္ဌ+သညာ] ကြိုးအမှတ်အသား၊ ကြိုးခြွဖြစ်သော–အမှတ်သညာ–အမှတ်အသား။ သာ ဖရသုံ အာဒါယ.... ရဋ္ဌသညာယ ဂန္ဆာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။

ရဋ္ဌသဒိသ (တိ) [ရဋ္ဌ+သဒိသ] ကြိုးနှင့်တူသော။ ရဋ္ဌသဒိသသခါတာယ သေနိသလာကာယ ပဝေသေတွာန။ ထေရဂါ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၅။

ရဋ္ဌသုတ္တ (န) [ရဋ္ဌ+သုတ္တ] ရဋ္ဌသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၆. သံယုတ်၊ ၃–ဝဂ်၊ ၉–သုတ်။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၃။

ရဋ္ဌဟတ္ထ (တိ) [ရဋ္ဌ+ဟတ္ထ] လက်၌ကြိုးရှိသော၊ ကြိုးလက်၌ရှိသော၊ ကြိုးကိုင်ထားသော၊ ဒီဃရဋ္ဌိယာ ဗဒ္ဓသကုဏ်ဝိယ ရဋ္ဌိ-ဟတ္ထော ပုရိသော ဒေသန္တရံ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၂၁။

ရဋ္ဌကဒေသ (ပု) [ရဋ္ဌ+ကေဒေသ] တိုင်းပြည်–တိုင်းနိုင်ငံ–အစိတ်အပိုင်း – တစ်စိတ်တစ်ဒေသ။ တယာ နဂရံ ရဋ္ဌကဒေသဘူတံ တဒန္တေဘဂတ္တော ရဋ္ဌေန သင်္ဂဟိတံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၀၁။

ရဋ္ဌေယျံ (ကြိ) [ဇန္ဒ+ယ+ယျော] ရဋ္ဌတိ–ကြည့်။ ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္နော ပုဂ္ဂလော အာပါယိကေ ဓမ္မေ ရဋ္ဌေယျ။ အင်၊က။၃၄၃။

ရဋ္ဌေယျုံ (ကြိ)[ရဇ္ဇ+ယ+ယျုံ]ရဋ္ဌတိ–ကြည့်။ ကေစိ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော ပေါဟာရေ ရဋ္ဌေယျုံ။ အဘိ၊က။၁၇၀။

ရဋ္ဌောသရဏပဒေသ (ပု) [ဇဋ္ဌ+ဩသရဏ+ပဒေသ] တိုင်းပြည် (နယ်နိမိတ်) သက်ရောက်ရာအရပ်။ ရေဏုသ ရညော ရဋ္ဌော-သရဏာဒေသော ဒဿဂါဝုတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။

ရဋ္ဌာ (ကြိ) [ဇန္ဒ+အ+တိ။ ဇန္ဒ ဆဂေ။ နိတိ ဓာတု။၄၅။ ရဋ္ဌတိ-သံ။ ရံဇ ဂ္ဂ၊ ရံဇ ဧ၊ ရံဇေ

မြောက်စေ–ခြင်း – တတ်သည်၏ အဖြစ်။ စတ္ထုဟိ အစ္ဆရိယမမ္မေဟိ သင်္ဃဂတ္တဲ့ဟိ စ လောကံ ရဥ္ဇနတော ဆုဇာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၇။ ၂၅၁။ ရဥ္ဇနတောတိ ပီတိသောမနဿဝသေန ရဥ္ဇနတော၊နဂဂဝသေန၊ပီတိသောမနဿဇာနံ ဇနနတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၃၁။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၇။)။ (၃) ဆေးဆိုးခြင်း။ တာယ စိတ္တသဿာယ လေခါဂဟနရဥ္ဇနဥဇ္ဇောတန-ဝတ္ထနာဒိနိပ္ဖါဒိကာ စိတ္တကိရိယာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ (တိ) (ဂု) နှစ်သက်–တပ်မက်–တတ်သော။ ရဥ္ဇနဋ္ဌ (၃) ကြည့်။ (၅) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေတတ်သော။ ရဥ္ဇနဋ္ဌ (၂) ကြည့်။ (၆) ဆေးဆိုးအပ်သော။ ရဥ္ဇနစောဋ္ဌက–ကြည့်။

ရဥ္ဇနက (တိ) [(ရန္ဒ+ဏွေ+ယု)=ရဥ္ဇန+က။] တပ်မက်–နှစ်သက်–စေတတ်သော။ ပါသာဒိကာနိတိ ဒဿနေနေဝ သဟ ရဥ္ဇနကာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၁။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၆၂။)။

ရဥ္ဇနစောဋ္ဌက (န) [ရဥ္ဇန+စောဋ္ဌက] ဆေးဆိုးအပ်သော အဝတ်ပုဆိုး၊ ဆိုးရည်ကိုဖျက်သော အဝတ်ပုဆိုး။ ရဥ္ဇနစောဋ္ဌကေန ပုဋ္ဌတ္ထာတိပိ ပါဠိဒ္ဒေါ။ ဝဇီရ။ ၄၇၇။

ရဥ္ဇနဋ္ဌ (ပု) [ရဥ္ဇန+အတ္ထ။ တ္ထ–ကို ဋ္ဌ–ပြု။ နီ၊ဘိ၊သုတ္တ။၁၀၇။] (၁) တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း–အနက်–သဘော။ (၂) နှစ်သက်–တပ်မက် – တတ်သော – အနက် – သဘော။ (၃) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေတတ်သော–အနက်–သဘော။(၁)နန္ဒိ စ သာ ရဥ္ဇနဋ္ဌေန ရာဂေါ စာဘိ နန္ဒိရာဂေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၅။ (–ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၂)။ (၂) သမထ ဝိပဿနာ သခ်ါတေသုဓမ္မသု ရဥ္ဇနဋ္ဌေန ရာဂေါ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁။အာ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၆၂။(၃) ဓမ္မတော အနပေတတ္တာ ဓမ္မော ရဥ္ဇနဋ္ဌေန ရာဇာတိ ဓမ္မရာဇာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၉၃။ စတ္ထုဟိ သင်္ဃဝတ္ထူဟိ ရဥ္ဇနဋ္ဌေန ဆုဇာ၊ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ ၂၄၀။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၅။)

ရဥ္ဇနတာ (ထီ) [ရဥ္ဇန+တာ] နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်စေတတ်သည်၏ အဖြစ်။ ဒေဖါနံ ရဥ္ဇနတာယ ဒေဃဇာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၄၇။

ရဥ္ဇနဋ္ဌ (ပု) [ရဥ္ဇန+အတ္ထ](၁) ဆေးဆိုးခြင်းအကျိုး။ (၂) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်စေတတ်သော– အနက်– သဘော။ (၁) ဆဝိယာ ရဥ္ဇနတ္ထံ ပိသိတ္ထာ ပဋိယာတ္ထံ ဟိ ကိဉ္စိ ဂန္ဓစုဏ္ဏံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၃၄။ (၂) ဓမ္မတော အနပေတတ္တာ ဓမ္မော ရဥ္ဇနတ္ထေန ဆုဇာတိ ဓမ္မရာဇာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၆၈။

ရဥ္ဇနလက္ခဏ (တိ) [ရဥ္ဇန+လက္ခဏ] တပ်မက်–နှစ်သက်– ခြင်း လက္ခဏာရှိသော။ ရဥ္ဇန-လက္ခဏော ရာဂေါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။

ရဥ္ဇနီယ (တိ) [ရန္ဒ+အနီယ။ ရဥ္ဇနီယံ–သံ။] တပ်မက်–နှစ်သက်–အပ်သော၊ နှစ်လိုဖွယ်–ချစ်ဖွယ်– ကောင်း– သော။ ရဇနီယာတိ ရဥ္ဇနီယာ၊ ရာဂုပ္ပတ္တိ ကာရဏဘူတာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၁။)

ရဥ္ဇန္တိ (တိ) [ရန္ဒ+အ+အန္တိ။ ထီ-ဋ္ဌ ရဥ္ဇန္တီ။] တပ်မက်–စွဲလမ်း–ကပ်ငြိ–သော၊သူ။ ရတ္တော ရဥ္ဇန္တော ပုဂ္ဂလော အတ္တဟိတပယောဇနံ ပရဟိတပယောဇနံ နဇာနာတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၁၄၀။

ရဥ္ဇန္တီ (ကြိ) [ဝန္ဒ+အ+အန္တီ] ရဥ္ဇတိ (၁) (၂) ကြည့်။ ရဥ္ဇန္တီ ဝါ ထွေ သတ္တာဟိ ရဇတံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၃၉။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၀၃။) ရဥ္ဇန္တီ အန္ဓံ ဘဇန္တီ ရာဇာနော တေနာဘိ ရဋ္ဌံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၂၉၂။

ရဥ္ဇယတိ (ကြိ)[ရန္ဒ+ယ+တိ။ ရဇယ်ဘိ ရဥ္ဇယတိ (ကာ၊ကြိ)–သံ။] ကြိုက်နှစ်သက်၏၊ နှစ်သိမ့်

ရဂ်ီဇာတေန အာကာသံ ရဒ္ဓိတုံ မညေ့ယ္ယ။ ထေရ၊၁၉။၂၄၉၀။ (၂) ပရေသံ ဟံတံ ဇာနန္တော တေ အတ္တာနံ ရဒ္ဓေဥ်၊ ဂဟသ္တ ဝုတ္တံ "ရဒ္ဓံ ဂုံ ဇာနာတိ" တိ။ အံ၊ဋီ၊၃။၄၃။ (အံ၊၁၉၊၃။၄၇-၌ "ရဒ္ဓတ္ထံ ဇာနာတိ" ပ္ဌရှိ၏။)

ရဒ္ဓိဘာဝ (ကြိ၊ဝိ) [ရန္ဓ+တ္တာ] သုတ်လိမ်း-လိမ်းကျံ-၍။ ရဒ္ဓကိ (၁) (၂) တို့ကို ဟည်း-ကြည့်။ အကွေအာဒါယ အ ဥနော ဃရေ ဟလာဟလဝိသေန ရဒ္ဓိတ္ထာ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၄၀၃။

ရဒ္ဓိယတိ(ကမ္မ၊ကြိ)[ရန္ဓ+ယ+တေ၊] ပဒ်မက်-နှစ်သက်-အပ်၏။ ဖဇ္ဇတိတိ အယောနိသော-မနသိကာရံ ပဋိစ္စ ဆာဂုပ္ပါဒနေန ဇေ.တိ ရဒ္ဓိယတိ။ ပဋိသံ၊၁၉၊၂။၂၃။ (-သီ၊ဋီ၊သစ် ၁။၃၄၉။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၇။)

ရဒ္ဓေတိ (ကာ၊ကြိ) [ရန္ဓ+ဏေ+တိ။ ရဒ္ဓယတိ-ကြ၏။] (၁) ငြိကပ်-ငြိတွယ်-စေ၏။ (၂) နှစ်သိမ့်-ဖျောင့်ရဲ-စေ၏။ (၃) တုံးတက်-ကြီးပွား-စေ၏။(၄) တပ်စွန်းစေ၏၊ဆေး-ဆိုး-သ-၏။ (၅) ချမ်းသာ-ပျို-စေ၏။ (၆) မွေ့လျော်-ပျော်ပိုက်-စေ၏။ (၇) ငြိကပ်-ငြိတွယ်-စေ၏။အတ္တနော စ ကာယေ ရဒ္ဓေန္တိ အလ္လိယာပေန္တိတိ ဇုဇာနော။ အ၊၁၉၊၁။ ၁၁၅။ (၂)နှစ်သိမ့်-ဖျောင့်ရဲ-စေ၏။ ရဒ္ဓေတိ ဝိညူ ပရိသံ ဝိစက္ခဏော။ ဝိ၊၃။၅၀၉။ရဒ္ဓေတိတိ တောသေတိ။ ဝိ၊၄၊၃။၄၄၆။ (၃) တုံးတက်-ကြီးပွား-စေ၏။ မဟာဇနံ ရဒ္ဓေတိ ဝနေတိတိ ဇုဇာ။ ဒီ၊၁၉၊၁။၁၂၃။ (၄) ဘပ်စွန်းစေ၏၊ ဆေး-ဆိုး-သ-၏။ နီလပိတ ရတ္တာဒိဝဏ္ဏ-ဝသေန ဝတ္ထာနိ ကရောတိ ရဒ္ဓေတိ။ အ၊၁၉၊ ၂။၁၀၇။ (၅) ချမ်းသာ-ပျို-စေ၏။ ရဒ္ဓေတိ (ဒီ၊၃။၇၇) တိ ဒေဓေတိ ပီဏေတိ။ဒီ၊၁၉၊၃ ၅၂။ (၆) မွေ့လျော်-ပျော်ပိုက်-စေ၏။ ရ ဒ္ဓေတိ (ဒီ၊၃။၁၁၂၃။ သံ၊၁၉၊၁၊၁၉၀)တိ....

-ထောင့်ရဲ-ကျေနပ်-၏။ ရဒ္ဓယတေ ဝါ (ဇာ၊ ၂။၃၆) တိ မမ မနော ရဒ္ဓတိ၊ယေ၀။ ဇာ၊၁၉၊ ၅။၂၁၇။

ရဒ္ဓယန္တ (ကိ) [ရန္ဓ+ဏယ + အန္တ။ ထိ-၌ ရဒ္ဓယန္တိ။] ရဒ္ဓေန္တ-ကြည့်။ ရဒ္ဓယံ ပရိသံ သဗ္ဗံ၊ သန္တဒီ သာဝကံ သက်။ အပ၊၂။၁၅၅၊ သကသံ ဇနံ ရဒ္ဓယန္တိ (ရဒ္ဓယံ+ဏ္ဍတိ) သမ္မန္နေဉ။ အပ၊၁၉၊ ၂။ ၂၁၆။ (-မ၊ဋီ၊၃။၂၁၁)။

ရဒ္ဓာ (တိ) [ရန္ဓ+တ၊။ ရန္ဓ ဏေ။ နိတိ၊ဓာတု။ ၄၅-၆။ ဧဒ္ဓိတ-သံ။ ရံဇိ အ၊ ရံဇဝိယ-ပြာ။ ရံဇိယ-အဒ္ဓမာဓမိ။] (၁) တပ်မက်-နှစ်သက်-တတ်ဓသော။ (၂) ဆေးဆိုးအပ်သော။ (၃) လိမ်းကျံ အပ်သော။ (၁) ဆာဂတ္တာတိ ဆာဂေန ရဒ္ဓိ ဇာ။မဟာနိ၊၁၉။၂၀၇။သာဒုတ္တာနန္တိ ဝိသေ-သေန သုဒ္ဓ၊ ရဒ္ဓိ ဇာနံ။ မဟာနိ၊၁၉။၂၂၇။ (၂) အလတ္တကေန ရဒ္ဓိတာ။ မ၁၉၊၃။ ၂၀၉။ အပ၊၁၉၊ ၁။၁၁၀။ (-ဝိမတိ၊၂။၁၀၃)။ (၃) လီတ္တန္တိ မက္ခိဘံ ရဒ္ဓိဘံ။ ဇာ၊၁၉၊၁။၄၀၃။

ရဒ္ဓိ၂ (တိ) [ရဇိ + တ။ ရဇိ ဝိ ဿနေ။ နိတိ၊ဓာတု။ ၄၈။] ဆိုးဆွ- ရေးခြစ်- ဆု (အခပ်၊၄၁၁၃)။ ရဒ္ဓိတန္တိ ဟိ ရဒ္ဓဘိ ဝိဇ္ဈဘိ ထွောတိ ရဒ္ဓိဘံ၊ ရဒ္ဓနဒ္ဓာနံ။ ..... အဓိကရဏဿ ဘမ္ဟ ဝတော။ နိတိ၊ဓာတု။၄၁။ (-နေတ္တိ၊၄၊၆၀။)

ရဒ္ဓိတစရဏယုဂဒ္ဓ (တိ) [ရဒ္ဓိတ+စရဏ+ယုဂဒ္ဓ (=စရဏ+ယုဂဒ္ဓ။)] (ချီ၍ရည်ဖြင့်) ဆိုးအပ်သော ခြေဆောက် အစုံရှိသော။ လာခါ-ရသေန ရဒ္ဓိတစရဏယုဂဒ္ဓ။ထေရ၊၁၉၊ ၂။၁၂၄။

ရဒ္ဓိတမ္ဗ (တိ) [ရန္ဓ+တမ္ဗ] တပ်မက်-နှစ်သက်-အပ်သော။ ယမ္ပ နု အာဘိနန္ဒိတမ္ဗံ၊ နု တံ ရဒ္ဓိတမ္ပံ။ သ၁ရဿ၊ ၂။၂၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၄၊၁။၃၃၄။

ရဒ္ဓိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ရန္ဓ+တုံ] (၁) ဆေး-ဆိုး-သ-ခြင်းငှာ။(၂)တပ်မက်-နှစ်သက်-ခြင်းငှာ။ ရဒ္ဓတိ (၁) (၂) တို့ကိုလည်း-ကြည့် (၁) ယော ပုဂ္ဂလော ဟလိဒ္ဒိယာ အညေန ပါ

ဧတဟိ သင်္ဃဝတ္ထုဟိ ရမေ ဘိ။ သီဒ္ဓိသစ်။ ၂။၆။ သံ ဒ္ဓိ၊ ၂။၄၂၉။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၃။)

ရဇ္ဇေတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ရန္ဒ+ဏော+တုံ] ချစ်ခင်–နှစ်သက်– တပ်မက်– စွဲငြိ– စေခြင်းငှာ။ ရဇ္ဇေတု (ဒီ၊၄။ ၂။ ဝဂ။ အံ၊၄၊၃။ ၂၃၄)နှိ ရုဂံ ဥပ္ပါဒေတုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၃။ အံ။ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၀။

ရဇ္ဇေန္တ (တိ) [ရန္ဒ+ဏော+အန္တ။ ထီ-၌ ရဇ္ဇေန္တီ။] (၁) နှစ်သက်– တပ်မက်– စွဲလန်း– စေတတ် သော၊သူ။ (၂) ငြိကပ်–ငြိတွယ်–စေတတ် သော၊သူ။ (၁) တေန ပရိသံ ရဇ္ဇေန္တော မညေ ဝိစရတိ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၁၄၀။ (၂) သန္ထရဏဝါတော ပတ္တာ ဏ္ဍိကကေသရာနိ ရဇ္ဇေန္တော သန္ထရတိ။ အံ၊၄၊၃။၁၀၄။ (ဒီ၊၄။ ၂။ ၂၄၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။ တိုဋ္ဌ “နဒ္ဓေန္တော” ဟု ရှိ၏။)

ရဇ္ဇေန္တီ (ကာ၊ကြိ) [ရန္ဒ+ဏော+အန္တီ] ရဇ္ဇေတိ–ကြည့်။

ရဇ္ဇေ-ပိ (ကာ၊ကြိ) [ရန္ဒ+ဏော+ဣ။ သ-အက္ခရာလာ။] ရဇ္ဇေတိ-ကြည့်။ ဝတ္ထရဇကော ဟုတ္ဝာ စေတီယေ ဝတ္ထေဟိ အစ္ဆာဒနသမယေ နာနာဝဏ္ဏေဟိ ဒုဿာနိ ရဇ္ဇေသိ။ အပၸ၊၄။ ၁၀၇။

ရဉ်၁ (ပု) [ရာဇ+နံ။ ကစ္စည်း။၁၃၆။ ဂ္ဂ။၁၁၉။ နိတိ၊သုတ္တ။၃၁၅။] မင်းတို့အား။ (ရာဇကိုလည်း–ကြည့်)။

ရဉ်၂ (ပု) [ရာဇ+နံ။ ကစ္စည်း။၁၃၆။ ဂ္ဂ။၁၁၉။ နိတိ၊သုတ္တ။၃၁၅။] (၁) မင်းတို့၏။ (၂) မင်းတို့တွင်။ (ရာဇကိုလည်း–ကြည့်)။ (၁) သေယျထီဒံ၊ ရဉ်၊ ရာဇမဟာမတ္တာနံ၊ ခတ္တိယာနံ။ ဒီ၊၁။၈။ ယာနိ တာနိ ရဉ် ခတ္တိယာနံ မုၛာဝါဒိကာနံ သိပ္ပဒ္ဓာနာနိ။ အံ၊၂။၁၄၅။ (၂) ကော နိဓ ရဉ် ဝရမာဘိဇေတိ။ ဇာ။၂။၂၀၀။ ရဉ်ဒ္ဓိ ဆာဇနံ အန္တရေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၂။

ရဉော (ပု) [ရာဇ+နာ။ ကစ္စည်း။၁၃၇။ ဂ္ဂ။၁၁၆။] (၁) မင်းသည်။ (၂) မင်းနှင့်။ (၃) မင်းဖြင့်၊ မင်းကြောင့်။ (ရာဇကိုလည်း–ကြည့်)။ (၁) ရဉော ပသေနဒိနော ဂေဟသေနေ ဒိန္နံ။ ဒီ၊၁။၀၂။ (–ဇာ၊၂။၁၄၉။) သာမော ဂုမာဟော– ဂိဠိယင်္ကေန ရဉော ဝိဒ္ဓေါ ဝိသပိတေန သလ္လေန တတ္ထေဝ မုစ္ဆိတော။ မိလိန္ဒ။၁၄၅။ မဟာရာဇ ရဉော နာမ နိသဗ္ဗဂဂိနော ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဇာ၊၄။၃။၃၀။ (၂) သော သံသဒ္ဓေါ ဝိဟရတိ... ရဉော ရာဇမဟာမတ္တေဟိ။ အံ၊၂။ ၃၄၅။ ရဉော သဒ္ဒံ ယုဇ္ဈိတ္ဝာ။ ဒီ၊၄၊၂။၆၆။ တသ္မိံ တသ္မိံ ရာဇင်္ဂေ ရဉော အမော ဘဟဝတ္ထုန်တိ အမစ္စော။ စရိယာ၊၄။ ၂၅၇။ ရဉော သဒ္ဒိံ ကထေတုံ သမတ္ထော နာမ နာဟောသိ။ ဇာ၊၄၊၇။၀၆၊ (၃) စောဇေဒ္ဓံ ပဏ္ဍုရဋ္ဌံ ဝေဝဏ္ဏမ္မိ ရဉော ပညာယတိ။ သံ၊၄။၁။၉၁။ စောဇရဉော ဇဋ္ဌံ စောဇရဋ္ဌံ ဝေဝဏ္ဏံ ရဉော ပညာယတိ။ သံ၊ဒ္ဓိ၊၁။၁၃၅။

ရညေ (ပု) [ရာဇ+သ္မိံ] (၁) မင်း၌။ (၂) မင်းသည်။ (၁) ရညေ၊ ရာဇိနိ သီလံ တိဋ္ဌတိ။ ကစ္စည်း။၁၃၀။ (–ရူ။၁၂၁။ နိတိ၊သုတ္တ။ ၃၁၇။) (၂) သက်ဋ္ဌေဝ ရညေ၊ နာဂေါ တတ္ထေဝ ပတိဘုမျာ။ ဇာ၊၁။ ၂၆၅။

ရညော၁ (ပု) [ရာဇ+သ။ ကစ္စည်း။ ၁၃၅၊ ရူ။ ၁၁၀။] မင်းအား။ (ရာဇကိုလည်း–ကြည့်)။ သေနာ နာယကာ မဟာမတ္တာ ရညော မာဂဓဿ သေနိယဿ ဗိမ္ဗိသာရဿ ပစ္စသေ သုံ။ ဝိ၊၃။၁၀၃။ (–ဒီ၊၁။၄၆။) ရညော ခတ္တိယသ မုဒ္ဓါဘိသိတ္တဿ ဒသေ သုံ။ ဒီ၊၃။၅၅၊

ရညော၂ (ပု) [ရာဇ+သ။ ကစ္စည်း။၁၃၅။ ရူ။၁၁၀။] (၁) မင်း၏။ (၂) မင်းသည်။ (၃) မင်းနှင့်။ (၄) မင်းကို။ (ရာဇကိုလည်း–ကြည့်)။ (၁) သော ဘိက္ခဝေ ဂူတ္ထိ ဟာလိဂ်းသ ရညော အဂ္ဂမဟေသီ ဒေဝေါသိ။ ဝိ၊၁။၁၄၇။ ရညော ဒါရူနိ အဒိန္နံ အာဒိယိ။

ဝိ၊၅။၄။ (၂)ရညော ဝါ ဆဇမဟာမတ္တာဿ ဝါ ဝိဏာယ သဒ္ဒေါ အာဿုတာပုဗ္ဗော အာဿ။ သံ၊ ၂။၄၀၀။ တီဏိမာနိ ဘိက္ခဝေ ရညော.... ယာဝဇီဝံ သာရဏီယာနိ ဘဝန္တိ။ အံ၊၁။၁၀၅၊ (၃) နာ ရညော သဒိသံ ဘုဥ္ဇေ၊ ကာမဘောဂေ ကုဒါစနံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၉၁။ (၄) ရညော ဆာဘာပိတတ္တာ။ ဝိ၊၆၊၄။၁၁၃၊ တဿ ရညော ပတိကာသေ(စရိယာ။၄၀၀) ဘိ တေန ကုဂ္ဂဆဇေန.....ပတိကရေ ဝလ္လတော။စရိယာ၊ ၆။၁၀၁။

ရဌတိ (ကြိ) [ရဌ+အ+တိ။ ရဌတိ–သက္ကတ။ စကားပြော၏။ ရဌ ဘာသနေ၊ ကပ္ပဒ္ဒုမ] (၁) ဆဲရေး၏၊ ရေရွတ်၏။ (၂) တည်–ရပ် တည်နေ–၏။ ရဌ ပရိဘာသနေ ရဌတိ။ နိဘိ၊ဓာတု၊၅၆။ (ဓာတ္ဝတ္ထ)။ (၂) ရဌ ဂတိယံ ရဉ္ဇန္တိ တ္ထေ နဂဆာဒယောတိ ရဌ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၀၉။ (–ပါစိတ်၊ယော။၁၇၃။)။

ရဌအိ (ကြိ) [ရဌ+အ+အန္တိ] ရဌတိ–ကြည့်။

ရဌံ (န) [ရန္ဒ+ဌ။ ရဉ္ဇန္တိ တ္ထောတိ ရဌံ။ ကစ္စည်း။၆၅၉။ (–ရူ။၆၆၉။)။ ရဌ+တ။ ရဌ ဂတိယံ၊ ရဉ္ဇန္တိ တ္ထေ နဂဆာဒယောတိ ရဌံ၊ တော။ဓာန်၊ဋီ။၁၀၉။(–ပါစိတ်၊ယော။၁၇၃။) ဆဇ+တ။ ရဌံ ဆဇန္တိ ဆဇာနော တေနာတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁၇။ ရန္ဒ+တ။ ရဉ္ဇန္တိ အန္ဒံ ဘဇန္တိ ဆဇာနော တေနာတိ ရဌံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၉၂။ (နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၉၉–အလို။ ရဌ ပုလ္လိင်) ဆမြို–သံ။ ရဌ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) တိုင်းပြည်၊တိုင်းနိုင်ငံ၊တိုင်းကြီး၊ ပြည်ကြီး၊ မဟာဇနပုဒ်။ (၂) မဟာဇနပုဒ် (ထိုင်းပြည်ကြီး)၏ တစ်စိတ်၁စ်ဒေသ၊ခရိုင်၊ နယ်ပယ်။ (၃) ပြုမ်းသောလူရှိ– လူတို့နှင့် ပျော်ပြုမ်း–သော အရပ်ဌာန၊ လူတို့နေထိုင်ရာ အရပ်၊မြို့,ရွာဒေသ။(၄)တိုင်း–ပြည်–နိုင်ငံ–သူ၊သား။ (၅) တိုင်းပြည်မှထွက်သောအခွန် ဘဏ္ဍာ။ (အမရ၊မေဒိနီ–တို့၌ ရဌ (နပုဲ) (၁) တိုင်းနိုင်ငံ။ (၂) ဘေးဥပဒ်။ ထောမ–နံ (န) (၁) တိုင်းနိုင်ငံ။ (၂) ဘေးဥပဒ်။ ကောတ္ထုဘ–၌ (နပုဲ) (၁) တိုင်းနိုင်ငံ။ (၂) ဒေသ၊ ခရိုင်၊ နယ်ပယ်။ (၃)လူမျိုး။ (နာ) လူမျိုးတစ်မျိုးလုံး။ သို့မဟုတ် ဒေသ, ခရိုင်, နယ်ပယ်, တိုင်းနိုင်ငံ အပြန့်အနှံ့ဖြစ်သော အခက်အခဲဘေးဥပဒ်–ဟု လာသည်။) (၁) တိုင်းပြည်၊ တိုင်းနိုင်ငံ၊ တိုင်းကြီး၊ ပြည်ကြီး။ တိုင်းကြီးများကို– (၁၀၊၁။ ၂၁။ အံ၊၃။၈၅) တို့၌ အင်္ဂတိုင်း, မဂဓတိုင်း, ကာသိတိုင်း, ကောသလတိုင်း, ဝဇ္ဇီတိုင်း, မလ္လတိုင်း, စေတီတိုင်း, ဝင်္ကတိုင်း, ကုရုတိုင်း, ပဉ္စာလတိုင်း, မစ္ဆတိုင်း, သူရသေနတိုင်း, အဿကတိုင်း, အဇန္တီတိုင်း, ဂန္ဓာရတိုင်း, ကမ္ဗောဇတိုင်း–ဟု ၁၆–တိုင်း ပြဆိုသည်။ တစ်နည်း– (ဒီ၊၂။၁၆၂။ ဒီ၊၆၊၂။၂၃၀) တွဲ၌ ကာသိတိုင်း, ကောသလတိုင်း, ဝဇ္ဇီဘိုင်း, မလ္လတိုင်း, စေတီတိုင်း, ဝံသတိုင်း, ကုရုတိုင်း, ပဉ္စာလတိုင်း, မဋ္ဌတိုင်း, သူရသေနတိုင်း, အင်္ဂတိုင်း,မဂဓတိုင်း,ယောနကတိုင်း,ကမ္ဗောဇတိုင်း, အဿကတိုင်း, အဝန္တိတိုင်း–ဟု ၁၆–တိုင်း ပြဆိုသည်။ (စူဠနိ။၁၅၀)၌ အင်္ဂတိုင်း, မဂဓတိုင်း, ကလိင်္ဂတိုင်း,ကာသိတိုင်း, ကောသလတိုင်း,ဝဇ္ဇီတိုင်း,မလ္လတိုင်း,စေတီယတိုင်း, ဝံသတိုင်း, ကုရုတိုင်း, ပဉ္စာလတိုင်း,မစ္ဆတိုင်း, သူရသေနတိုင်း, အဿကတိုင်း, အဝန္တိဘိုင်း, ယောနကတိုင်း, ကမ္ဗောဇတိုင်း–ဟု ၁၇–တိုင်း ပြဆိုသည်။ (မဟာနိ၊၁၂၀။မဟာနိ၊၆။ ၂၄၂)တို့၌ ဇဂဂုမတိုင်း, တက္ကောလတိုင်း, တက္ကသိလတိုင်း, ကာလမုခတိုင်း,ပုရပုရတိုင်း, ဝေသုဂံတိုင်း,ဒေရာပထတိုင်း,ဇဝတိုင်း, တာမလိ(ကမလိ၊တမလိ)တိုင်း, ဝင်္ကတိုင်း,ဇွေဗန္ဓနတိုင်း, သုဝဏ္ဏကူဋတိုင်း, သုဝဏ္ဏဘူမိတိုင်း, တမ္ဗပဏ္ဏိတိုင်း,သုပ္ပါရကတိုင်း,ဘာရုကစ္ဆတိုင်း သုရဋ္ဌတိုင်း, ဘင်္ဂလောကတိုင်း, ဘင်္ဂဏ္ဍတိုင်း, ပရမဘင်္ဂဏ္ဍတိုင်း, ယောနတိုင်း ပရမယောန

(ပီန)တိုင်း, ဝိနက(နာက)တိုင်း, မူလပဒတိုင်း ဟု ၂၄-တိုင်း ပြဆိုသည်။ (ဓာန်။၁၀၄-၅။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ၊၁၀၄-၅)တို့၌ ကုရုတိုင်း, သက္ကတိုင်း ကောသလတိုင်း, မဂဓတိုင်း, သိဝိတိုင်း, ဂလိင်္ဂ-တိုင်း, အဝန္တိတိုင်း, ပဉ္စာလတိုင်း, ဝဇ္ဇီတိုင်း, ဂန္ဓာရတိုင်း, ဧဗတိတိုင်း, ဝင်္ကတိုင်း, ဝိဒေဟ-တိုင်း, ကမ္ဗောဇတိုင်း, မဒ္ဒတိုင်း, ဘဂ္ဂတိုင်း, အာဠဝိတိုင်း, သီဟဠတိုင်း, ကသ္မီရတိုင်း, ဂန္ဓာသိ-တိုင်း, ပဏ္ဏုတိုင်း, သုရမဟာပစ္စုဂ္ဂကတိုင်း, တလက္ခဏ္ဍတိုင်း, အသ္သကတိုင်း-ဟု ၂၄-တိုင်း ပြဆိုသည်။

ထို့ပြင်- သုနာပရန္တတိုင်း (မ၊၃။၃၁၂။ သံ၊၂။ ၂၀၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅။) စေတတိုင်း(သံ၊ ၃။၃၀၂။ ဇာ၊၂။၃၃၀)။အပရန္တတိုင်း(မိလိန္ဒ။ ၂၀၂)။ အလ္လကပ္ပတိုင်း (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၃။ သီ၊ဋ္ဌီ သစ်၊ ၂။၃၄၁။) အဒ္ဓိလတိုင်း, ဒမိဋ္ဌတိုင်း (သီဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၃၄၁)။ ဥဂ္ဂညာတိုင်း, (ဒီ၊၁။၁၅၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၃၄၆)။ ကောလိ ယတိုင်း (မ၊ ၂။၅၁။ မ၊၌၊၃။၇၀)။ သိဒ္ဓိတိုင်း, သောဓိဝါကတိုင်း သောဝိကရတိုင်း (သျာ) သောခိကတိုင်း, (က) (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅)။ ကောကာလိကတိုင်း (အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၆)။ မျှား ကိုလည်း ထိုဆိုပါဦ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာတို့၌ ပြဆိုထားပေသည်။ ရင်္ဂာ ဝါ နဂရ ဝါ ပဗ္ဗာ-ဇေယျုံ။ ဒီ၊၁။၉၂။ ပုတ္တာ စ ဒါရာ စ ဓနံ စ ရင်္ဂံ။ မ၊၂။ ၂၆၁။ ထေရ၊၃၂၆။ ရင်္ဂ ဝိလုမ္ပမာ-နာနံ၊ တေသမိ ဟောတိ သင်္ကိတိ။ မ၊၃။၁၉၂။ ဧတေ ရင်္ဂာနိ ဟိတ္ဝာန။ ဇာ၊၁။၁၆၇။ရင်္ဂတော (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၄) တိ သကလရင်္ဂဟောပိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၂၃၂။ တိရောရင်္ဂာ တိရောဇနပဒါ ပဋ္ဌံ ပုစ္ဆိတုံ အာဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊၁။၁၀၉။ ရဋ္ဌန္တိ အင်္ဂံ ဘဇန္တိ ဆာဇာနော ဧတေနာတိ ရင်္ဂံ။ ဧကော်သ ရညော ရင်္ဂဘူတကောသလဒိမဟာဇနပဒါ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သင်္၊ ၂။ ၂၉၂။ ရဒ္ဓဝိဇိတာသဒ္ဒါ အညမည-ပရိယာယာ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၀၂။(-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၉၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၄၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၆၆။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၇၅)

(၂) မဟာဇနပုဒ် (တိုင်းပြည်ကြီး)၏ တစ်စိတ်ဘာစ်ဒေသ၊ ခရိုင်၊ နယ်ပယ်။ ရင်္ဂ (မဟာနိ။၁)နှင့် ဇနပဒေကဒေသံ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၁၂။ (၃) ပြုမ်းသောလှရှိ-လှုတ်ရှင့်ရော ပြုမ်း-သော အရပ်ဋ္ဌာန။ရင်္ဂဘဝိဝနမာဂတော။ ဇာ၊၁။၅၉။ ရင်္ဂဘတိ အာကိဏ္ဏမနုဿဋ္ဌာနာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၄။ (၄) တိုင်း-ပြည်-နိုင်ငံ-သူ၊ သား။ ပုနပ္ပုနံ ဓညမုပေတိ ရင်္ဂ။သံ၊၁။ ၁၇၆။ သဗ္ဗံ ရင်္ဂ ဒုက္ခံ သေတိ။ အံ၊၁။၂၀၇။ ဇာ၊၁။၁၁၀။ ဇာ၊၂။၄၅။ ရာဇာ ရဋ္ဌသ ပူဇိဘော။ ဇာ၊၁။၁၃၇။ မာ နော ရင်္ဂံ ဝိနာ-သယ။ အပ၊၁။၅၀။ ရင်္ဂ (ဝိ၊၁။၂၃၇)နှင့် သကလရင်္ဂံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သကလရင်္ဂမ်ဳ ဟိ ကဒါစိ ကဒါစိ တာသ ရွက္ခသ ပူဇံ ကရောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ (ဇာ၊၄။၃၊၂၁၅။) ရင်္ဂံ သကလရင်္ဂဇနပဒဝါသိနော မာ ဝိနာသယ မာ ဝိနာသေယ။ အပ၊၁။၁၂၀။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇)။ (၅) တိုင်းပြည်မှ ထွက်သော အခွန်ဘဏ္ဍာ။ ရင်္ဂက-ကြည့်။

ရင်္ဂ၂ (န) [ရင်္ဂ+ဏ။ ရင်္ဂ+က။] တိုင်းပြည်-တိုင်းနိုင်ငံ-နှင့် တူသော အာယတန ၁၂-ပါး။ ရင်္ဂံ သာနုစရံ ဟန္တွာ။ ဓမ္မ။၅၅။ နေတ္တိ။၁၄၃။ ဒွါဒသာယတနာနိ ဝိတ္ထတရွေန ရင်္ဂသဒိသတ္တာ ရင်္ဂံ နာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၁။

ရင်္ဂကိစ္စ (န) [ရင်္ဂ+ကိစ္စ] တိုင်းပြည်၏ ကိစ္စ။ တိုင်းသူပြည်သားတို့သည် ပြုလုပ်အပ်သော ကိစ္စ။ တာနိ ရင်္ဂကိစ္စာနိ ကရောန္တော။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၁၀၂။

ရင်္ဂခေါဘ (ပု) [ရင်္ဂ+ခေါဘ] တိုင်းပြည်၏ တုန်လှုပ်ချောက်ချားခြင်း။ မဟာလွှကမနု-ဿေသု ဂဟ်မာနေသု ရဋ္ဌခေါဘော ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၉။

ရဋ္ဌစရိယာ (ထီ) [ရဋ္ဌ+စရိယာ] တိုင်းနိုင်ငံဌာန-လုသွဲ့သည် - သွားလာ - လည်ပတ် - ခြင်း။ ကိုသူ ရဋ္ဌစရိယာ ကရိဿတိ။ ထေရ။ ၂၂၀။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။)

ရဋ္ဌဇန (ပု) [ရဋ္ဌ+ဇန] တိုင်း-ပြည်-နိုင်ငံ-ဌာန နေသော လူ၊ (သူ)။ တိုင်းသူပြည်သား၊ နိုင်ငံသူ၊ နိုင်ငံသား။ သဗ္ဗော ရဋ္ဌဇနော သုခီ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၅၆။

ရဋ္ဌနာမ (န) [ရဋ္ဌ+နာမ] တိုင်းပြည်၏-အမည်-သည်။ သော ဟိ ရဇ္ဇေ ပတိဋ္ဌိတကာလေ ရဋ္ဌနာမဓေယေန အဿကော နာမ ဇာတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃။

ရဋ္ဌပတိ (ပု) [ရဋ္ဌ+ပတိ။ ဆုံမြို့ပတိ-သံ။] တိုင်းပြည်၏ - အရှင်သခင် - အကြီးအကဲ၊ ဘုရင်၊မင်း။ ပူဇေတု နံ ရဋ္ဌပတိ ယုသဿိ။ ဇာ၊၁။၂၀၅။

ရဋ္ဌပရိစ္ဆဒ (ပု) [ရဋ္ဌ+ပရိစ္ဆေဒ] တိုင်းပြည်၏-အပိုင်းအခြား-နယ်နိမိတ်။ တီးစံ ယောဇန-သတာနိ ရဋ္ဌပရိစ္ဆဒေါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁၆။

ရဋ္ဌပရိဟာလန (န) [ရဋ္ဌ+ပရိပါလန] တိုင်းပြည်ကို-ကာကွယ်-စောင့်ရှောက်-ခြင်း။ ဓီတရာ သဒ္ဓိ အကထေတမ္ဟိ ရဋ္ဌပရိပါလနံ နိဿာယ ကထေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၀၅။

ရဋ္ဌပရိယန္တ (ပု) [ရဋ္ဌ+ပရိယန္တ] တိုင်းပြည်၏-အဆုံး-ဆန့်-အဖျား။ ရဋ္ဌပရိယန္တေ ရဋ္ဌဝဿနေ နိဝိဋ္ဌံ။ အံ၊ဋ္ဌ ၃။၁၈၀။

ရဋ္ဌပါလ[၁] (ပု) [ရဋ္ဌ+ပါလ+အ။ ရဋ္ဌပါလ+ဏ။ ဘိန္နံ ရဋ္ဌံ သန္ဓာရေတုံ ပါဒလဟုံ သမတ္ထာတိ ရဋ္ဌပါဒလာ။ မာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၉။ ရဋ္ဌပါလောတိ ရဋ္ဌံ ပါလေတုံ သမတ္ထော၊ ဘိန္နံ ဝါ ရဋ္ဌံ သန္ဓာရေတုံ သမတ္ထော ကုလေ ဇာတောတိ ပိ ရဋ္ဌပါလောတိ သခ်ံ ဂတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၉၆-၇။ (-ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀။) ဆုံမြို့ပါလ-သံ။] ရဋ္ဌပါလ (ပျက်စီးလေပြီးသော) တိုင်းပြည်-တိုင်းနိုင်ငံ-ကို-ကောင်းစွာအောင် - ထိန်းသိမ်း - စောင့်ရှောက်-ပြုကတတ်တည်စေ - မြင်းဂုါစွမ်းနိုင်သော၊ သူ။ ရဋ္ဌပါလအမျိုးဋ္ဌ ဖြစ်သော၊ သူ။ သုဖုမ္ဗဇိတ တေဒဂ်ဘွဲ့ရ ရဋ္ဌပါလမထေရ်။ ကျွိမဆေရ်ကား-ကုရုတိုင်း ထုလ္လကောဋ္ဌိက (ထုလ္လကောဋ္ဌိတ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။) နိဂုံးဋ္ဌ မြတ်သောအမျိုး၏ (ရဋ္ဌပါလသုဒ္ဓေးကြီး၏။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀)။ တစ်ဦးတည်းသော သားရတနာဖြစ်သည်။ (မ၊၂။၂၄၅-၆။ မာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၀။) ရဋ္ဌပါလ အမျိုးအနွယ်ဋ္ဌ ဖြစ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် အမျိုးအနွယ်ကို အစွဲပြု၍ "ရဋ္ဌပါလ"ဟု မှည့်ခေါ်ကြသည်။ (ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။) ရဋ္ဌပါလဟူသော အမည်ကား-ပဒုမုတ္တရဘုရားလက်သက်ကပင် ရခဲ့သော အမည်ဖြစ်သည် (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၉-၂၀၁။)။

ကျွိမထေရ်သည်— (၁) နေယျပုဂ္ဂိုလ်။ (၂) ဥဂ္ဃဋိတညုပုဂ္ဂိုလ်။ (၃) ဝိပဉ္စိတညုပုဂ္ဂိုလ်သုံးယောက်တို့တွင် နေယျပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်လသောကြောင့် ယနေ့ပင် အရဟတ္တဖိုလ် (=ရဟန္တာအဖြစ်) ဆိုက်ရောက်အံ့ဟု ရဟန်းတရားကို အားထုတ်ငြားသော်လည်း ရဟန်းပြုပြီး ၁၂-နှစ်ရှိမှ (၁၂-ဝါရမှ) အရဟတ္တဖိုလ် (ရဟန္တာအဖြစ်) ရောက်သည်။ (-မ၊၂၊၂၅၀။ မာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၉။ မာ၌၊၃။၁၄၁)။ ကျွိမထေရ်သည် ၁၂-နှစ်တိုင်တိုင် ခုတင်ဥဿာင်စောင်းဋ္ဌ ကျောမဆန့်=မအိပ်မလျောင်းပေ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၂၈-၉။)။ ရဟန္တာဖြစ်ပြီးနောက် ထုလ္လကောဋ္ဌိကဇနပုဒ်သို့ ကြတော်မူ၍ ကောရဗျမင်းကြီး၏ မိဂစီရ (မိဂါဇိန-ဇေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၃။ မိဂါဇိနဝန-အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁)။ အမည်ရှိသော ဥယျာဉ်ဋ္ဌ သီတင်းသုံးတော်မူသည် (မ၊၂။၂၅၀။)။

ကျိုသာသနာတော်၌ သဒ္ဓါတရားဖြင့် ရဟန်းပြုသော မထေရ်တို့တွင် အမြင့်မြတ်ဆုံး တေဒဂ်ဘွဲ့ (=သဒ္ဓါပမုဇိတ တေဒဂ်ဘွဲ့) ထူးကို ရရှိတော်မူသည် (အံ၊၎ဌ၊၁။ ၂၀၃။ ထေရ၊၁၊ ၂။ ၂၉၉။ အပ၊၁၊ ၂။ ၂၄။)။

ကျိုမထေရ်သည် (၁) ဇာတိကုလပုတ္တ၊ (၂) အာစာရကုလပုတ္တနှင်မျိုးတို့တွင် ဇာတိကုလပုတ္တဖြစ်သည် (မ၊၁၊၁။၁၁၅။ မ၊၃၊၁။ ၂၀၇။)။

နန္ဒောပနန္ဒနဂါးမင်းအား ဆုံးမလို ကြောင်း ဘုရားရှင်အား ကျိုမထေရ် လျှောက်ထားသည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀။ အပ၊၁၊ ၁။ ၂၇၀။)။

ကျိုမထေရ်သည် ဆန္နကိုအကြီးအမှူးပြု၍ လောကုတ္တရာတရားကို ဖြစ်စေသော ပုဂ္ဂိုလ်ထူး ဖြစ်သည် (ဒီ၊၁၊၂။၂၃၅။ အဘိ၊၁၊ ၂။ ၂၉၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၆–၇။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။)။

ဥက္ကဋ္ဌကောသနိကဓုတင်နှင့် ဥက္ကဋ္ဌသပဒါနစာရိကဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်လည်းဖြစ်သည် (မ၊၁၊၃။၂၀၇။)။

အသီတိမဟာသာဝက (=မဟာသာဝကရှစ်ကျိပ်)တို့တွင် တစ်ပါးအပါအဝင်ဖြစ်သည် (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။)။

ပဒုမုတ္တရဘုရားလက်ထက်ကစ၍ ရေဟုလာနှင့် အလွန်ချစ်ကျွမ်းဝင်သော မိတ်ဆွေသူငယ်ချင်းတစ်ယောက် ဖြစ်လေသည် (အံ၊၁၊၁။၁၉၇–၂၀၀။)။

ရဋ္ဌပါလ[1] (ပု) [ရဋ္ဌ+ပါလ+အ။ ရဋ္ဌပါလ+ဏ။] (၁) ပဒုမုတ္တရဘုရားလက်ထက် "သဒ္ဓါပမုဇိတေးတေဒဂ်ဘွဲ့ရ" ရဋ္ဌပါလအမျိုးကောင်းသား၊ ရဋ္ဌပါလမထေရ်။ (၂) ငါတို့ဂေါတမဘုရားမပွင့်မီက ရဋ္ဌပါလအမျိုးကောင်းသား။ (၃) ရဋ္ဌပါလသုတ်။ (၁) ဘိန္နံ ရဋ္ဌံ သန္ဓာရေတုံ ပါလေတုံ သမတ္ထကုလေ နိမုတ္တိတ္တာ သဒ္ဓါပမုဇိတံ ရဋ္ဌပါလံ နာမ ,ကုလပုတ္တံ ဒိသွာ....ပတ္ထနံ အကာသိ။ မ၊၁၊၃။၂၀၀။ (၂) ဘူတပုဗ္ဗံ ဘိက္ခဝေ ရဋ္ဌပါလသာ ကုလပုတ္တသာ ပိတာ ရဋ္ဌပါလံ ကုလပုတ္တံ ဂါထာယ အဇ္ဈဘာသိ။ ဝိ၊၁။၂၂၃။ (၃) ဃဋိကာရော ရဋ္ဌပါလော၊ မဃဒေဝေါ မဓုရိယံ။ မ။၂ ၃၃၃။ ရဋ္ဌပါလံ မာဂဏ္ဍိယံ အာနေဉ္စသပ္ပါယန္တိ အညာနံပိ သုတ္တာနိ ဒေသေသိ။ ဒီ၊၁၊၂။၃၃၄။

ရဋ္ဌပါလ[2] (တိ) [ရဋ္ဌ+ပါလ+အ] တိုင်းပြည်–တိုင်းနိုင်ငံ – ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော (၁) အမျိုးအနွယ်၊ ရဋ္ဌပါလအမျိုးအနွယ်။ (၂) မင်း၊ ဘုရင်၊ ဘုရင်မ။ (၃) ရဋ္ဌပါလ[3] –ကြည့်။ (၂) နေတာ ဟိတာ ဥဂ္ဂတော ရဋ္ဌပါလော။ ဇာ၊၂။၄၆။ သမေန ရဋ္ဌပါလနထော ရဋ္ဌပါလော။ ဇာ၊၁၊၅။၂၃၉။

ရဋ္ဌပါလကုလ (န) [ရဋ္ဌပါလ+ကုလ] ရဋ္ဌပါလအမျိုး–အနွယ်။ ရဋ္ဌပါလကုလံ နာမ၊ တတ္ထ ဇာယိဿတေ အယံ။မ၊၁၊၃။၂၀၁။ .

ရဋ္ဌပါလဂဠိတ (န) [ရဋ္ဌပါလ+ဂဠိတ] ရဋ္ဌပါလသည်–ကြုံးဝါး – ဟောကြွား–မြွက်ဆို–အော်သော – စကား – သုတ်။ ရဋ္ဌပါလဂဠိတံ အာဌာဝကဂဠိတံ ဝေဒလ္လဂဠကန္တိ အဗုဒ္ဓဝစနံ ပရိယတ္တိသဒ္ဓမ္မပွတိဂ္ဂဟက် နာမ။ သံ၊၁၊ ၂။၁၀၆။

ရဋ္ဌပါလတ္ထေရ (ပု) [ရဋ္ဌပါလ+ထေရ] ရဋ္ဌပါလထေရ်။ (သဒ္ဓါတရားဖြင့် ရဟန်းပြုသော မထေရ်တို့တွင် အမြင့်မြတ်ဆုံး တေဒဂ်ဘွဲ့ထူးကို ရသော မထေရ်)။ ရဋ္ဌပါလတ္ထေရော ဒုဒ္ဒသာ (ဝဿာနံ)....မဠ္ဓေ ပိဋ္ဌိ နုပသာ-ဒေသိ။ ဒီ၊၁၊ ၂။၃၂၉။

ရဋ္ဌပါလတ္ထေရအပဒါန (န) [ရဋ္ဌပါလတ္ထေရ+အပဒါန] ရဋ္ဌပါလထေရ်အပဒါန်၊ ရဋ္ဌပါလထေရ်၏ –အပဒါန် – အကြောင်းအရာကို ဟောကြားထားသောကျမ်း။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊

ရဋ္ဌပါလသုတ္တဝတ္ထုနာ။ ဗာဒ္ဒ၊၃။၁၉၉–၂၁၃။ မာဋ္ဌိ၊၃။၁၃၉–၄၆။

ရဋ္ဌပါလသေဋ္ဌိ (ပု) [ရဋ္ဌပါလ+သေဋ္ဌိ] ရဋ္ဌပါလသူဌေး။ ရဋ္ဌပါလသေဋ္ဌိနော ဂေဟဟ္ဒါမ္ဗတ္တိ။ ထေရဂါ၊ ၂။၂၄၉။ အပါဒါ၊ ၂။၂၀။

ရဋ္ဌပိဏ္ဍ (ပု) [ရဋ္ဌ+ပိဏ္ဍ] (က) တိုင်းပြည်၏ဆွမ်း၊ (ခ) တိုင်းပြည်မှရအပ်သော ဆွမ်း၊ (ဂ) တိုင်းသူပြည်သားတို့သည် သဒ္ဓါရှိလှူဖွယ်အပ်သော ဆွမ်း။ အဓိမာနဝံ ရဋ္ဌပိဏ္ဍံ ဘုဉ္ဇတိ။ အ၊ဝ၊။၉။ ယဉ္စေ ဘုဉ္ဇေယျ ဒုဿီလော၊ ရဋ္ဌပိဏ္ဍမသညတော။ ဓ၊။၅၇။ ဌာတိဝုတ်။ ၂၂၄။ ရဋ္ဌပိဏ္ဍန္တိ ဉာတ်ပရိဝဏ်ဝန် ပဟာယ ဇဋ်နီဿာယ ဇဗ္ဗဇ်ဝေန ပရေသံ ကေဟတော ပဋိလဒ္ဓတ္တာ ပိဿပါတော ရဋ္ဌပိဏ္ဍော နာမ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊။၅၄။ ရဋ္ဌဿ ရဉ္ဉော ဝါ လဒ္ဓေါ ပိဏ္ဍော ရဋ္ဌပိဏ္ဍော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊။၁၀၈။ ရဋ္ဌဝါသီဟိ သဒ္ဓါယ ဒိန္နံ ရဋ္ဌပိဏ္ဍံ။ မေဃ၊ ၂။၃၀၀။ ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၁၆၈။ (–ဝိ၊။၁၁၅။ မ၊ဝ။၁၀၈။ သံ၊ဟ၊၄၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၇–၉။ မ၊ဋ္ဌ၊။ ၂၃၆)။

ရဋ္ဌပိဋ္ဌန (န) [ရဋ္ဌ+ပိဋ္ဌန] (မင်းမျိုးတို့က) တိုင်းသူပြည်သားကို (အခွန်ဘဏ္ဍာကောက်ခံခြင်းဖြင့်) ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း။

ရဋ္ဌပိဋ္ဌနကိလေသ (ပု) [(ရဋ္ဌ+ပိဋ္ဌန = ရဋ္ဌပိဋ္ဌန+ကိလေသ] (မင်.မျိုးတို့က) တိုင်းသူပြည်သားကို (အခွန်ဘဏ္ဍာ ကောက်ခံခြင်းဖြင့်) ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော –စိတ်ညစ်–စိတ်ပင်ပန်း–ခြင်.။

ရဋ္ဌပိဋ္ဌနကိလေသဘာဝ (ပု) [ရဋ္ဌပိဋ္ဌနကိလေသ+အဘာဝ] (မင်းမျိုးတို့က) တိုင်းသူပြည်သားကို (အခွန်ဘဏ္ဍာ ကောက်ခံခြင်းဖြင့်) ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော –စိတ်ညစ်–စိတ်ပင်ပန်း – ခြင်း၏မရှိခြင်း။ (သမဏသုခ ဂ-ပါး-တို့တွင် လေးခုမြောက်

ထေရုပဒါနပါဠိ၊ ၂–ဝဂ်၊ ဂ–အပဒါန်။ အပ၊ ဘ၊။၆၉၊၇၀။

ရဋ္ဌပါလတ္ထေရအပဒါနဝတ္ထုနာ (ထီ) [ရဋ္ဌပါလတ္ထေရအပဒါန+ဝတ္ထုနာ] ရဋ္ဌပါလထေရာအပဒါန် အဖွင့်၊ ရဋ္ဌပါလတ္ထေရ အပဒါန်ကို ဖွင့်ဆို–ရာ – ကြောင်း – ဖြစ်သော ကျမ်း။ ရဋ္ဌပါလတ္ထေရအပဒါနဝတ္ထုနာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၊ ၂၅။

ရဋ္ဌပါလတ္ထေရဂါထာ (ထီ) [ရဋ္ဌပါလတ္ထေရ+ဂါထာ] ရဋ္ဌပါလထေရ၏ဂါထာ၊ ရဋ္ဌပါလထေရ်သည် ဟောကြားအပ်သောဂါထာ။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရဂါထာပါဠိ၊ ၁–နိပါတ်၊ ၁–ဝဂ်၊ ၁–ဂါထာ။ ထေရ။ ၃၂၅–၇။

ရဋ္ဌပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရဋ္ဌပါလတ္ထေရဂါထာ+ဝဏ္ဏနာ] ရဋ္ဌပါလထေရာဂါထာအဖွင့်၊ ရဋ္ဌပါလတ္ထေရဂါထာကို ဖွင့်ဆို–ရာ–ကြောင်း – ဖြစ်သော – ကျမ်း။ ရဋ္ဌပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ။ ထေရဂါ၊ ၂။၂၂၀–၉၉။

ရဋ္ဌပါလန (န) [ရဋ္ဌ+ပါလန] တိုင်းပြည်ကို–ထိန်းသိမ်း–စောင့်ရှောက်–ခြင်း–တတ်သည်၏အဖြစ်။ သမေန ရဋ္ဌပါလနတော ရဋ္ဌပါလော။ ဇာဒ၊ဋ္ဌ၊။ ၂၃၉။

ရဋ္ဌပါလသုတ္တ (နာ) [ရဋ္ဌပါလ+သုတ္တ] ရဋ္ဌပါလသုတ်။ (သဒ္ဓါတရားဖြင့် ရဟန်းပြုသောထေရ်တို့ဘုရင် အမြင့်မြတ်ဆုံး တေဒဂ်ဘွဲ့ကိုရရှိသော ရဋ္ဌပါလထေရ်သည် ဟောကြားအပ်သောသုတ်။) မဇ္ဈိမနိကာယ၊ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၄–ဝဂ်၊ ၂–သုတ်။ မ၊ ၂။ ၂၄၄–၆၁။ ဧဝံ မေ သုတန္တိ ရဋ္ဌပါလသုတ္တံ။ မာဋ္ဌ၊ ၃။၁၉၉။ (–မာဋ္ဌိ၊ ၂။၁၁၇)။

ရဋ္ဌပါလသုတ္တဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရဋ္ဌပါလသုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ] ရဋ္ဌပါလသုတ်အဖွင့်၊ ရဋ္ဌပါလသုတ်ကို ဖွင့်–ဆ–ကြောင်း – ဖြစ်သော ကျမ်း။

သမားအသုခဖြစ်သည်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။) ရဋ္ဌပိဋ္ဌေဘုာ ဓနသာရံ ဝါ သီသ၊ဟဟာပဏာဒီနိ ဝါ ဂဏ္ဌန္တေသု ဆုဇကုလေသု ရဋ္ဌပိဋ္ဌန ကိလေသာဘာဝေါ။ အဘိ ဋ္ဌ၊၁။၃၇။

ရဋ္ဌပူဇီက (တိ) [ရဋ္ဌ+ပူဇိ က] (က) တိုင်းနိုင်ငံ၌ ပူဇော်အပ်သော၊ တိုင်းသူပြည်သားတို့သည် ပူဇော်အပ်သော။ အညဘရံ စေတိယရုက္ခံ ဆေဒါပေတိ ဂါမပူဇိတံ နိဂမပူဇိတံ နဂရပူဇိတံ ဇနပဒပူဇိတံ ရဋ္ဌပူဇိတံ။ ဝိ၊၁။၂၇၇။ ရဋ္ဌန္တိ သကလရဋ္ဌံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ ရဋ္ဌပူဇိတတ္တာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၈)တိ ရဋ္ဌေ ရဋ္ဌဝါသိနံ ဝါ ပူဇိတတ္တာ။ သီ.ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂၊၁၈၃။

ရဋ္ဌဗန္ဓန (နှ) [ရဋ္ဌ+ဗန္ဓန] တိုင်းပြည်အနှောင်အဖွဲ့။ (တိုင်း။ပည်မှ ထွက်ခွာမသွားအောင် နှောင့်နှဲထားခြင်း၊ တိုင်းပြည်မှ ထွက်ခွင့်မပေးခြင်း။) ရာဇာ ဗန္ဓာပေတိ....ရဋ္ဌဗန္ဓနေန ဝါ ဇနပဒဗန္ဓနေန ဝါ အန္တမသော ဒဝစနီယမ်ပိ ကရောတိ "နတေ လဗ္ဘာ ကာတော ပက္ကမိတု"န္တိ။ မဟာနိ။၃၁၅။ စူဋ္ဌနိ။ ၂၃၅။

ရဋ္ဌဘာရ (ပု) [ရဋ္ဌ+ဘာရ] တိုင်းပြည်–ဝန်–တာဝန်။

ရဋ္ဌဘာရက (တိ) [ရဋ္ဌ+ဘာရက(=ဘရ-ဏ္ဍု)။ ထီ–ဋ္ဌ ရဋ္ဌဘာရိကာ။] တိုင်းပြည်၏–ဝန်–တာဝန်–ကို ဆောင်–ထမ်းဆောင်–သော၊ သူ။

ရဋ္ဌဘာရကဇေဋ္ဌက(ပု) [ရဋ္ဌဘာရက+ဇေဋ္ဌက] တိုင်းပြည်၏ ဝန်ဆောင် အကြီးအကဲဖြစ်သော မင်း။ရဋ္ဌဘာရကဇေဋ္ဌက တရတူသဘာ ပမာဒ မာပဇ္ဇိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။

ရဋ္ဌဘာရဓောရီတာ (ထီ) [ရဋ္ဌဘာရဓောရီ+တာ] တိုင်းပြည်၏ဝန်ကို–ဆောင်လေ့ရှိ– ဆောင်တတ်–သည်၏အဖြစ်။ ဘာရဓောဆုတိ ရဋ္ဌဘာရဓောရီတာယ နံ ဇဝံ လဟတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၃၃၆။

ရဋ္ဌဘာရဓောရီ (တိ) [ရဋ္ဌဘာရ+ဓရ+ဏိ] တိုင်းပြည်၏ဝန်ကို–ဆောင်လေ့ရှိ – ဆောင်တတ်–သော၊သူ။ရဋ္ဌဘာရဓောရီတာ–ကြည့်။

ရဋ္ဌဘုဉ္ဇနက (တိ) [ရဋ္ဌ+ဘုဉ္ဇနက] တိုင်းပြည်မှ ထွက်သော အခွန်အတုတ်ကို စားတတ်သော၊ သူ။ ဆဇဘောဂေန ရဋ္ဌဘုဉ္ဇနကော ဆဇနိသိတော ရဋ္ဌိယော။ မူလဋီ၊၂။၂၂၀။

ရဋ္ဌဘေဒ (ပု) [ရဋ္ဌ+ဘေဒ။ ဆ မြို့ဘေဒ–သံ။] တိုင်းပြည် – တိုင်းနိုင်ငံ – ၏ပျက်စီးခြင်း။ အာဟဒါသူတိ ရဋ္ဌဘေဒေ စက္ကသမာရဏ္ဌာ ဇနပဒါ ပရိယာယန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၄။ ရဋ္ဌဘေဒေတိ ရဋ္ဌဝိလောပေ။ သာရတ္ထ၊၃။၅၀။ ဝိမတိ၊၂။၂၄။

ရဋ္ဌမဟန္တတာ (ထီ) [ရဋ္ဌမဟန္တ+တာ] ကြီးကျယ်–ကျယ်ဝန်း–သောတိုင်းပြည်၏အဖြစ်၊ တိုင်းပြည်–ကြီး– ကျယ် – သည်၏ အဖြစ်။ ရဋ္ဌမဟန္တတာယ သက္ကာ သဒ္ဒဟိတုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၉။

ရဋ္ဌဝစုန (တိ) [ရဋ္ဌ+ဝစုန] တိုင်းပြည်–နိုင်ငံ–ကို–တိုး၍–တိုးတက်–စည်ပင်– စေတတ်သော (မင်း)။ တံ သုဏောဟိ မဟာရာဇ။ အရိန္ဒမ ရဋ္ဌဝဒုန။ ပေတ။၂၀၃။၂၀၅။ ဧရိယာ။ ၃၄၀။ ရဋ္ဌဝစုနာဘိ ရဋ္ဌဝစုံကရ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊၆၆။

ရဋ္ဌဝစုံကရ (တိ) [ရဋ္ဌ+ဝစုံကရ (=ဝစု+ကရ+အ။] ရဋ္ဌဝစုန–ကြည့်။

ရဋ္ဌဝတီ (ထီ) [ရဋ္ဌဝန္တ+ဣ] ရဋ္ဌဝတီ အမည်ရှိသော ကိန္နရီမ။ ရဋ္ဌဝတီ ကိမ္မုရိသီ။ ဇာ၊၂။ ၂၀၇။ တေသု ရဋ္ဌဝတီ နာမ ကိန္နရီ အဘိရူပါ ပါသာဒိကာ အသာမ်ကာ အဟောသိ။ ဇာ ဋ္ဌ၊၆။၂၆၉။

ရဋ္ဌဝတ္ထုန် (တိ) [ရဋ္ဌ+ဝတ္ထုန။ ဂု မြှုဝစီန–သံ။] ရဋ္ဌ စုန့်အနက်တူ။ တုယ့်ဝါ ပိမဟာရာဇ၊ မယ့် ဝ၊ ရဋ္ဌဝတ္ထုန။ ဇာ၊ ၂။၄၈။

ရဋ္ဌဝန္တု (တိ) [ရဋ္ဌ+ဝန္တု၊ ထိ–ဒွံ ရဋ္ဌဝန္တိ၊ ရဋ္ဌဝတီ၊] တိုင်းနိုင်ငံရှိသူ၊တိုင်းပြည်ကိုအစိုးရသူ၊ ပြည့်ရှင်၊ ဘုရင်မင်း။ မဟာဒုနာ မဟာဒေဘာဝါ၊ ရဋ္ဌာန္တေဘိ ခတ္တိယာ။ ဝိမာ, ။ ၈၈။ ဗေတ။ ၁၅၀။ ရဋ္ဌဝန္တေဘာတိ ရဋ္ဌသာမိကာ။ ဝိမဝံန၊ဋ္ဌ။ ၂၄၆။ (–ပေတ၊ဋ္ဌ။၉၂။)။

ရဋ္ဌဝါသ (ပု) [ရဋ္ဌ+ဝါသ] တိုင်းပြည်–တိုင်းနိုင်ငံ–ဒွံ–နေ–နေထိုင်–ခြင်း။သင်္ဂစ ရဋ္ဌဝါသံ ဆောစေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၂။

ရဋ္ဌဝါသိက (တိ) [ရဋ္ဌ+(ဝါသိ+က) ဝါသိက] တိုင်းပြည်–တိုင်းနိုင်ငံ–ဒွံ နေသော၊သူ၊တိုင်းသူ ပြည်သား၊ နိုင်ငံသူ, နိုင်ငံသား။ ရဋ္ဌဝါသိကေသု နေသံ ခန္တိမေတ္တာနုဒ္ဒယာ နာမ နဘဝိဿန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၉။သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၉။ အဲ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၆။

ရဋ္ဌါသီ (တိ) [ဇဋ္ဌ+ဝါသီ။ ထိ–ဒွံ ရဋ္ဌဝါသိနီ။ ရ မြှုဘါ၊န်–သံ။] တိုင်းပြည်–နိုင်ငံ–ဒွံ နေသော, သူ။ အပိ စ ခေါ တဝေဝ ရဋ္ဌဝါသိနော ဂဟပတိ,တ္တာဃ ဘောဇနံ ဒေါ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၁။ (–အဲ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉။)။

ရဋ္ဌဝိဒ္ဒံသန (တိ) [ရဋ္ဌ+ဝိဒ္ဒံသန] တိုင်းပြည်–နိုင်ငံ–ကို–ဖျက်ဆီးတတ်သော၊ သူ၊ ယော စ ရာဇာ အဓမ္မဋ္ဌော ရဋ္ဌဝိဒ္ဒံသနော မဂေါ်။ ဇာ၊ ၂။၆၂။

ရဋ္ဌဝိလောပ (ပု) [ရဋ္ဌ+ဝိ+လောပ] ရဋ္ဌဘေဒ–ကြည့်။

ရဋ္ဌဝိလောပက (တိ) [ရဋ္ဌ+ဝိလော,ပက] တိုင်းပြည်–နိုင်ငံ–ကို– ဖျက်ဆီး– လုယက်–တတ်သော၊ သူ၊ မဟာရာဇ တုံ ဣမေ ပဉ္စ ရဋ္ဌဝိလောပကေ မဟာစောရေ ဂဟေတ္ဝာ ဝိစရသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၅၄။

ရဋ္ဌသဒိသ (တိ) [ရဋ္ဌ+သဒိသ] တိုင်းပြည်–တိုင်းနိုင်ငံ–နှင့် တူသော။ ပွါဒသ,ယတနာနိ ဝိတ္ထာရေန ရဋ္ဌသဒိသတ္တာ ရဋ္ဌံ နာမ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅၁။

ရဋ္ဌသမုတ္တိ (ထီ) [ရဋ္ဌ+သမုတ္တိ] တိုင်းပြည်ဆိုင်–စည်းစိမ်–ပြည့်စုံခြင်း။ ဣမဉ္စ ရဋ္ဌသမုတ္တိ, ပရိဝတ္တေတ္ဝာ....ပဉ္စ ယညေ နာမ အကာသု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၄။ အဲ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄။ (–ဥပါန၊ ဋ္ဌ။ ၉၂။ ဣတိဝုတ္တ၊ဋ္ဌ၊၉၀)။

ရဋ္ဌသာမိက (ပု) [ရဋ္ဌ+သာမိက] တိုင်းပြည်–အရှင်–သခင်။ (တိုင်းပြည်ကို ပိုင်ဆိုင်သူ၊ ဘုရင်၊ မင်း။) ရဋ္ဌဝန္တု–ကြည့်။

ရဋ္ဌသိမာ (ထီ) ရဋ္ဌ+သိမာ] ရဋ္ဌသိမ်၊ တိုင်းပြည်–တိုင်းနိုင်ငံ–နယ်နိမိတ်–အပိုင်းအခြား။ (မြန်မာပြည် ယိုးဒယားပြ ၊စ ည်တို့ကဲ့သို့ တိုင်းပြည် – တိုင်းနိုင်ငံ – နယ်နိမိတ် အပိုင်းအခြားတစ်ခုလုံး(တစ်နိုင်ငံလုံး)ကို "ရဋ္ဌသိမ်" ဟု ခေါ်သည်။ ရဋ္ဌသိမာ ရဋ္ဌသိမ, ဒီပသိမာ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၇။ ကခ်ံ။၁၅၉၊ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၂၄၉။ ရဋ္ဌသိမာ နာမ ကာသိကောသလာဒိရဋ္ဌ-ပရိစ္ဆေဒေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၄၉။ (–ကခ်ံ။၁၆၀။)ဇနပဒေါဝ ဇနပဒသ်မာ။ ဧဝံ ရဋ္ဌသိမာဒီသုပိ။ ဝိမတိ၊ ၂။၂၀၂။ ဝိ၊ လင်္ကာရ၊ဋီ၊ ၂။၂၇။

ရဋ္ဌာဓိပ (ပု) [ရဋ္ဌ+အဓိပ] တိုင်းပြည်ကို အစိုးရသောမင်း တုံင်းပြည် –အကြီးအမှူး–ဦးစီးခေါင်းဆောင်၊ ဝါကိုင်ရဋ္ဌာဓိပ ဂန္ဓမာနော။ ဇာ၊ ၂။၁၇။

ရဋ္ဌာဓိပတိ (ပု) [ရဋ္ဌ+အဓိပတိ] ရဋ္ဌာဓိပ–နှင့် အနက်တူ။ ဇယန္တီ ရဋ္ဌာဓိပတိ ပသယှ။ ဇာ၊ ၁။၃၅၄။

ရဋ္ဌာဘိဝဒုန (တိ) [ရဋ္ဌ+အဘိဝဒု] တိုင်းပြည်–နိုင်ငံ –ကို –အလွန် –တိုးပွား –တိုးတက်–စည်ပင်–စေတတ်သော(မင်း)။ ယံ တုံ ရဋ္ဌာ-

ဘိဝစုန။ ဇာ၊၁။၃၅၉။ ရဋ္ဌာဘိဝစုနာတိ ရဋ္ဌဿ အဘိဝစုနဿာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၈။

ရဋ္ဌာဝသာန (န) [ရဋ္ဌ+အာဝသာန] တိုင်းပြည်-အဆုံး-အစွန်-အဖျား။ ပစ္ဆိန်မန္တိ ရဋ္ဌပရိယန္တေ ရဋ္ဌာဝသာနေ နိဝိဋ္ဌံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၁။

ရဋ္ဌိက (ပု) [ရဋ္ဌ+ဏိက၊ ရာမြို့က-သံ။ ဇဋ္ဌိအ-ပြာ။ ရဋ္ဌာဓိကတော ရာဇ္ဌဇာတေ၁, ဘာဝေါ ဝါ။ ကပ္ပဒ္ဓုမ။] (၁) နယ်စား၊ မြို့စား၊ နယ်ပိုင်၊ မြို့ပိုင်။ (၂) သူဌေး, သူကြွယ်။ (၃)တိုင်းသူပြည်သား၊ နိုင်ငံသူ, နိုင်ငံသား။ (ဇာတ္ထုဘဋ္ဌ ရဋ္ဌိက (ပု) (၁) မင်း။ ဗြိဟတ်ဋ္ဌ (၁)မင်း။ (၂)တိုင်းသူပြည်သား။ (၃) တိုင်းနိုင်ငံ, နယ်, ခရိုင်နှင့်ဇနပဒေသ-ဟု လာသည်။) (၁) ယဒိ ဝါ ရဋ္ဌိကဿ ပေတနိကဿ။ အံ၊၂။၆၇။ ရဋ္ဌံ ဘုဉ္ဇတီတိ ရဋ္ဌိကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉။ (၂) ဇဋ္ဌိလော နာမ ရဋ္ဌိကော၊ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၄၄။ တဒါ အမှစကံ ဗောဓိသတ္တော အနေကဓနကောဋိကော ဇဋ္ဌိလော နာမ မဟာဓဋ္ဌိကော ဟုတ္ဝာ ဗုဒ္ဓပ္ပမုခဿ သံဃဿ သစီဝရံ ဝရဒါနမဒါသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊ ၂၂၀။ (၃) ရဋ္ဌိကဇနပဒနေဂမာ-ဒယော ဗဟုဇနေ ပက္ကောသာပေတွာ။ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၁၈၉။

ရဋ္ဌိယ (ပု) [ရဋ္ဌ+ဏိက။ က-ကို ယ-ပြု။ ရာမြို့သ-သံ။ ရဋ္ဌိ ဇ-ပြာ၊ ရဋ္ဌေ ဘဝေါ ရဋ္ဌိယော။ ကပ္ပဒ္ဓုမ။](၁) နယ်စား၊ မြို့စား၊ နယ်ပိုင်၊မြို့ပိုင်။ (၂) သူဌေးသူကြွယ်။ (၃) မုဆိုး။ [အမရ-ဋ္ဌဲ ရဋ္ဌိယ၊ (ပု) မင်း၏ ယောက်ဖ၊ ဆောမ ကပ္ပ ဋ္ဌ (ပု) မင်း၏ ယောက်ဖ။ (တိ) တိုင်းနိုင်ငံ, နယ်, ခရိုင်နှင့် စပ်သော။ ကောတ္ထုဘ, ဗြိဟတ်- (ပု) (၁) မင်း။ (၂) မင်း၏ယောက်ဖ။ (တိ) တိုင်း နိုင်ငံ, နယ်, ခရိုင်နှင့်စပ်သော-ဟုလာသည်] (၁) အမစ္စော ဝါ ဟိ ရဋ္ဌိယော ဝါ....မာနေ ကဆ္ဆတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၈။ ပဋိသံ ဋ္ဌ၊၂။၃၁။ (ရဋ္ဌိယပုတ္တ (၂) လည်း ကြည့်။) (၂)ဇဒါ ဗောဓိသတ္တော ဇဋ္ဌိ-လော နာမ မဟာရဋ္ဌိယော ဟုတ္ဝာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆၄။ (၃) အောကဲပုဒ်-ကြည့်။

ရဋ္ဌိယပုတ္တ (ပု) [ရဋ္ဌိယ+ ပုတ္တ] (၁) မုဆိုး၏ သား။ (၂) နယ်စား-မြို့စား-နယ်ပိုင်-မြို့ပိုင်-၏ သား။ (၁) (၂) ရဋ္ဌိယပုတ္တာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၆) တိ ဘောဇပုတ္တာ။ ရဋ္ဌေ ပရိ-စရန္တီတိ ဟိ လုဒ္ဒကာ ရဋ္ဌိယာ။ တေသံ နာနာ-ဝုခပရိစ္ဆေဒာယ ဆဇ္ဇဘူတာ ပုတ္တာတိ အတ္ထော။ အန္တရရဋ္ဌ ဘောဇကာနံ ဝါ ပုတ္တာ ရဋ္ဌိယာ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၃။

ရဋ္ဌိဿရ (တိ) [ရဋ္ဌ+ဣဿရ] တိုင်းပြည်-ကို-ဋ္ဌ-အစိုးရသူ၊ မင်း၊ ဘုရင်။ ရဋ္ဌေ လောကော ရဋ္ဌိဿရံ ဆာဇာနံ ဘဇဘဲ ဝိယ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၃၂၁။

ရဋ္ဌပါဒ(ပု) [ရဋ္ဌ+ဥပါဒ] တိုင်းပြည်၌ ဖြစ်သော (အခွနဲဘဏ္ဍာ စသည်)။ သကလရဋ္ဌ-ဝါသိနော ရဋ္ဌပါဒိ ဂဟေတွာ ...မဟာဒါနံ အာဒဲသု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖြ၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။

ရဋ္ဌကဒေဿ (ပု) [ရဋ္ဌ+ကေဒေဿ] တိုင်းပြည်၏-တစ်စိတ်တစ်ဒေသ-အစိတ်အပိုင်း။ ရဋ္ဌေ-ကဒေသော ဇနပဒေါ။ ဝင်ရ။ ၃၃၅။

ရဏ (နှ၊ပု) [ရဏ+အ။ အဏ ရဏ....သဒ္ဒေါ။ ရဏတိ ရဏံ။ နိဂိ၊ဓာတု၊၅၉။ ရဏော သဒ္ဒ-ဂတိသု။ ဓာတ္ဝတ္ထ။ ရဏ-သံ၊ ပြာ၊ အဒ္ဓ မာဂဓီ။ ရဏဿီ သဒ္ဒါယန္တေ အတြဘတိ ရဏ် -က္ကဒ္ဒုမ။] (၁) ငိုကြွေး- မြည်တမ်း-ကြောင်းဖြစ်သော (က) ဆုဂ, ဒေါသ, မောဟ။ (ခ) ကိလေသာ ၁၀-ပါး၊ (ဂ) အကုသိုလ် ကေန်၊ မြသော အကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် စေတသိက် ၁၄-ပါး။ (၂) (အကုသိုလ်၏ အကျိုးဖြစ်သော)ဒုက္ခစသော တဆူးမျှား၊ မှားယွင်း- ဖောက်ပြန်-သော

ဟာနံ့ သဘာဂဘူတာယ စ မိစ္ဆာပဋိပဒါယ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၆၂။ (၃) (က) စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ခြင်း။ ရဏ် ကတ္တာ (ဇာ၊၁။၄၆)တိ ယုဒ္ဓံ ကတ္တာ ပလာပေသ်တိ အတ္ထော။ ဇာ၊၆။၂။ ဂဉ်။ သင်္ဂါမေ ဝါ ပစ္စုပဋ္ဌိတေတိ ရဏေ ဥပဂန္တွာ ဌိတေ။ မဟာနိ၊၆။၃၆၄။ (ခ) အရိယမဂ်ဟု ဆိုအပ်သော-စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ခြင်း။ ရဏ် တရိတ္တာ ကာမာနံ (ထေရီ။ ၄၁၈)န္တိ ကာမာနံ ရဏ် (တရိတ္တာ)ကရိတ္တာ တဉ္စ မယာ ကာတဗ္ဗံ အရိယမဂ္ဂသံယာ-ရဏ် ကတ္တာ။ ထေရီ၊၆။၂၅၁။ ရဏ် ဝါ ယုဒ္ဓံ "ကာမာ တေ ပဌမာသေနာ" တိ ဧဝမာဒိကာ စ အကုသလာသေနာ အရိယမဂ္ဂယုဒ္ဓေန ဇေတဗ္ဗတ္တာ သယုဒ္ဓတ္တာ သရဏာတ် ဝုစ္စန္တိတိ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၅၅။ (အရိယမဂ္ဂသခီတိ ယုဒ္ဓံ တထာ။ မဓု) (၄) မုန်းမုန်းညက်ညက် ပြုခြင်း။ ရဏ် ကဇောန္တာ (ဇာ၊၁။၃၇၄)တိ .....တိဏ္ဏ ကဋ္ဌ စုဏ္ဏတိစုဏ္ဏံ ကဇောန္တာ သမန္တာ ဓာတိ သု။ ဇာ၊၆။၅၀။ (၅) (သတ္တဝါတို့ကို) မုန်းမုန်းညက်ညက်ပြု-နှိပ်စက်-ကတ်သော ထုကစသော တရား။ ထုဂါ-ဒယော ဟိ ရဏန္တိ သတ္တေ စုဏ္ဏေန္တိ ပိဋ္ဌေန္တိတိ ရဏာ။ ပဋိသံ၊၁။၁၆၈။ (၆) ကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-ကြောင်း ဖြစ်သော အပြစ်၊ (ဇာတိ, ဇရာ, ဘင်)။ ရူပေ ရဏ် ဒိသွာ သဒါ ပဓေဓိတံ။ သံ၊၁။၁၅၀။ မဟာနိ။၃၂၂။ ရူပေ ရဏ် ဒိသွာတိ ရူပမှိ ဇာတိဇရာဒ်-သခီတံ ဒေါသံ ဒိသွာ။ သံ၊၂။၁။၁၉၆။ ရဏန္တိ နိန္ဒန္တိ တေဟိတိ ရဏာ၊ ဒေါသော။ သံ၊၆။၁။၂၄၅။ (၇) (က) မြူ။ ရဏေ၁ပတ-ကြည့်။ (ခ) ထုကစသော ကိလေသာမြူ။ သရဏော (မ၊၃။၂၇၈)တိ သရဏော သကိ-လေသော။ မ၊၆။၄။၁၉၃။ ရဏသဒ္ဒေါ ဝါ ထုဂါဒိရေဏုသု နိရုဠ္ဍော။ တေနာဟ "သရ-ဇော သကိလေသော"တိ။ မ၊၆။၃။၃၉၂။ (-မူလဋ္ဌီ၊၁။၅၅။)(အဋ္ဌကထာနည်း)။ (၈) အကျင့်တထားမျှား။ (၃) (က) စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ခြင်း။ (ခ) အရိယမဂ်ဟု ဆိုအပ်သော-စစ်ထိုး-စစ်တိုက်-ခြင်း။ (၄) မုန်းမုန်းညက်ညက် ပြုခြင်း။ (၅) (သတ္တဝါတို့ကို) မုန်းမုန်းညက်ညက်ပြု-နှိပ်စက်-တတ်သော ထုကစသော တရား။ ထုဂါဒယော ဟိ ရဏန္တိ သတ္တေ စုဏ္ဏေန္တိ ပိဋ္ဌေန္တိတိ ရဏာ။ ပဋိသံ၊၁။၁၆၈။ (၆) ကဲ့ရဲ့-အပြစ်တင်-ကြောင်း ဖြစ်သော အပြစ်၊ (ဇာတိ, ဇရာ, ဘင်)။ ရူပေ ရဏ် ဒိသွာ သဒါ ပဓေဓိတံ။ သံ၊၁။၁၅၀။ မဟာနိ။၃၂၂။ ရူပေ ရဏ် ဒိသွာတိ ရူပမှိ ဇာတိဇရာဒ်-သခီတံ ဒေါသံ ဒိသွာ။ သံ၊၂။၁။၁၉၆။ ရဏန္တိ နိန္ဒန္တိ တေဟိတိ ရဏာ၊ ဒေါသော။ သံ၊၆။၁။၂၄၅။ (၇) (က) မြူ။ ရဏေ၁ပတ-ကြည့်။ (ခ) ထုကစသော ကိလေသာမြူ။ သရဏော (မ၊၃။၂၇၈)တိ သရဏော သကိ-လေသော။ မ၊၆။၄။၁၉၃။ ရဏသဒ္ဒေါ ဝါ ထုဂါဒိရေဏုသု နိရုဠ္ဍော။ တေနာဟ "သရ-ဇော သကိလေသော"တိ။ မ၊၆။၃။၃၉၂။ (-မူလဋ္ဌီ၊၁။၅၅။)(အဋ္ဌကထာနည်း)။ (၈)

ဌ၊ဘ၃ဖ။ (၄) အသံပြု– မြည်– အော်– ငေါက်– ဟောက်– ဟိန်း– ဟီ– တွန်– ကူ– သာ– ပြော– ဆို– ဟော– ၏။ အဏ ရဏ .....သဒ္ဒေ။ရဏတိ။ နီတိ၊ဓောတု။၅၉။ (၅) သွား၏။ ရဏော သဒ္ဒဂတိသု။ ဓာတ္ထတ္ထ။

ရဏန္တိ (ကြိ) [ရဏ+အ+အန္တိ] ရဏတိ–ကြည့်။

ရဏဘာဝ (ပု) [ရဏ + ဘာဝ] ငိုကြွေး–မြည်တမ်း–ကြောင်း၏အဖြစ်။ (မြူ၏အဖြစ်။ မူလဋီ၊ဘ။၅၅။သျှ။) ဒုက္ခဘီနံ ရဏဘာဝေါ။ မူလဋီ၊ဘ။၅၅။(–မ၊ဋီ၊၃။၃၉၂။)

ရဏဘူမိ (ထီ) [ရဏ+ဘူမိ။ ရဏဘူမိ–သံ။] (စစ်ထိုး– စစ်တိုက်–ရာ မြေ) စစ်မြေ၊ စစ်မြေပြင်၊ စစ်တလင်း။ ဥယျုတ္တာသေနာ ဝိယ ရဏဘူမိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၄။

ရဏသဒ္ဒ(ပု) [ရဏ+သဒ္ဒ] ရဏသဒ္ဒါ။ ရဏသဒ္ဒသဏ္ဌာနပရိယာယတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ အနုဋီ၊ဘ။၆၂။ ရဏ(၁၀)လည်းကြည့်။

ရဏောဟဘ (တိ) [ရဏ +ဟတ။ ဩအက္ခရာလာ။ ကစ္စည်း။။၃၆။ဏ္ဍ။၄၇။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၃၀။ တစ်နည်း–ရဏ+ဥဟတ။] (က) မြူသည်–လွှမ်းမိုး–နှိပ်ဓက်–အပ်သော။ (ခ) မြူသည် အထက်သို့ လွှင့်တက်၍ နှိပ်စက်ဖျက်ဆီးအပ်သော(လ၊နေ)။ ရဏောဟတာ နု ဇောတန္တိ၊ စန္ဒသူရိယာသတာရကာ။ အနုဋီ၊ဘ။၆၂။

ရဏ္ဍ (တိ) [ရဒို+က။ ရဒို ဟိံ သာယံ။ ရဏ္ဍော။ ဏ္ဍ။၆၇၃။ ရမု+ဒု။ ဏ္ဍာဒိ။၅၈။ (ရဏ္ဍ–(ပု) ရမ+ဒု။ ကောတ္ထုဘာ။ အမရ။ ရဏ + ဒု။ ထောမ။)] (ဝ) (သေစသည်)ကြွေးသောသူ။ (ထီ) (၂) မုဆိုးမ၊ လင်ကွာ– လင်ကွဲ– မ။ ရဲဏ္ဍတိ ဟိံ သတီတိ ရဏ္ဍော။ ကစ္စည်း။ ၆၆၃။ဏ္ဍ။၆၇၃။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၃၀၅။ ရဲဏ္ဍတီတိ ရဏ္ဍော၊ ဓုတ္တော။ ဓာတ္ထတ္ထ။ (ထီ)(၂) ရမုကီဠာယံ၊ရမန္တိ ဏ္ဍောတိ ရဏ္ဍာ၊ ဏ္ဍာဒိ။၅၈။ ရဏ္ဍီယတေတိ ရဏ္ဍာ၊ ဝိဓဝါ။ ဓာတ္ထတ္ထ။

စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–ရာ (မြေ) စစ်မြေ၊ စစ်မြေပြင်၊ စစ်တလင်း။ ရဏဘူမိ–ကြည့်။ (၉) အသံ။ တူပစယော ရဝေါ ရဏော။ ဓာန်။ ၇၆၃။

ရဏကရ (တိ)[ရဏ+ကရ+အ] ပြောင်းစွာတင်စဉ် တတ်သော ရာဂစသော ကိလေသာကို–ပြု–ဖြစ်စေ–တိုးပွားစေ–တတ်သော (ကာမ)။ ရဏ.ကရာ (ထေရီ။၄၁၈)တိ သာရာဂါဒိသံဝဠကာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၅၁။

ရဏဋ္ဌဟ (တိ) [ရဏ+ဟာ+အ။ ရဏံဇဟ–ရဏဇဟ–သင်္ကတပိဋ္ဌက။]ကိလေသာတို့ကို–ပယ်စွန့်–တတ်–စေတတ်–ပြီး–သော၊ သူ။ (က) ဘုရား၊ (ခ)ရဟန်း။ (က) ဝါဒီ သူရော ရဏဋ္ဌဟော။ အပ၊၂။၁၀၉။.... တမောနုဒေါ ရဏဋ္ဌဟော .. ။ နေတ္တိ။၄၆။ နေတ္တိ၊၀၆။၃၆။ ဒေသယိတ္ထာ ရဏဋ္ဌဟော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၇။ (ခ) ရဏဋ္ဌဟာ (သံ၊ဘ။၅၀)တိ ကိလေသဋ္ဌဟာ၊ ယေပိ ဗျာနာနိ လဘိတ္ထာ အပ္ပမတ္တာ ကိလေသေ ဇဟန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၁၀၂။ ရဏဋ္ဌဟာတိပိ ဝုစ္စန္တိ။ ဣတိဝုတ်။ ၂၆၇။ ရာဂါဒိရဏာနံ ဇဟနတော ဇဟာပနတော စ ရဏဋ္ဌဟာတ်ပိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၁၆။ (–ထေရ။၂၃၁။ မိလိန္ဒ။၂၀။)

ရဏတိ (ကြိ) [ရဏ+အ+တိ။ ရဏတိ–သံ။ ရဏဇ္ဇ–အဒ္ဓမာဂဓီ။] (ဝ) ငိုကြွေး–မြည်တမ်း–၏။ (၂) ကဲ့ရဲ့–အပြစ်တင်–အပြစ်ပြော–၏။ (၃) မုန့်မုန့်ညက်ညက်ပြု–နှိပ်စက်–၏။ (၄) အသံပြု– မြည်–အော်–ငေါက်–ဟောက်–ဟိန်း–ဟီ–တွန်–ကူ–သာ– ပြော–ဆို–ဟော–၏။ (၅)သွား၏။ (ဝ) ငိုကြွေး–မြည်တမ်း–၏။ ရဏ(ဝ–ကဘဝဂ)တို့ကြည့်။ (၂) ကဲ့ရဲ့– အပြစ်တင်– အပြစ်ပြော– ၏။ ရဏ (၅)ကြည့်။ (၃) မုန့်မုန့်ညက်ညက်ပြု–နှိပ်စက်– ၏။ ရာဂါဒယော ဟိ ရဏန္တိ သတ္တေ စုဏ္ဏေန္တိ ပိဋ္ဌေန္တိတိ ရဏာ။ ပဋိသံ၊

ရဏ္ဍတိ (ကြိ) [ရဏ္ဍိ+အ+တိ။ရဏ္ဍလည်းကြည့်။] ညှဉ်းဆဲ–ရိုက်နှက်–ပုတ်ခတ်–ခုတ်–ထုကန်–ကျောက်–ထိုး–ပစ်–၏။ ရဏ္ဍ (၁) ကြည့်။

ရတ(တိ) [ရမု+တ။ကစ္စည်း။ ၅၈၆။ရွှ။၆၀၀။ မောဂ်၊၅။၁၀၉။နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၉၀။ ရတ–သံ။ ရယ–ပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁)မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–သော။(၂)အကြွင်းမဲ့ – အမြဲ–အလွန်–အထူး – မွေ့ လျော်–ပျော်ပိုက်–သော။ (၃) ကပ်ငြိ–တွယ်တာ–ခင်တွယ်–ခင်မင်–စုံမက်–သော။ (၄) ဆောင့်ရဲ – တင်းတိမ်–ကျေနပ်–အားရ–သော။ (၅) ကြည်–ရွှေ့ကြည်–ရွှေ့ကွင်း–ရွှေ့ရှား–သော။ (၆) (ကိလေသာဟူသော မြူးတူး ပျော်ပါးခြင်းဖြင့်)မွေ့လျော်–ပျော်ပါး–ပျော်မြူး–သော။ (၇) ချစ်ခင်–တပ်စွန်း–စွဲလမ်း–သော။ (၈) မွေ့လျော် – ပျော်မွေ့ –နှစ်လို – နှစ်သက်–အပ်သော။(နာ)–(၉) မွေ့လျော်–ပျော်ပါး–ပျော်မြူး–ခြင်း။(၁၀)နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်း(ဒီပကနည်းစသည်)။(၁) မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက် – သော။ ခယေ ရတော (သံ၊၃။၃၅၁)တိ ကိလေသကာမယေ ရတော။ သံ၊၄။၃၂၀။ (–ဝိ၊၃။၄၆။ ဒီ၊၃။၁၂၀။) (၂) အကြွင်းမဲ့ – အမြဲ– အလွန်– အထူး– မွေ့လျော်– ပျော်ပိုက်– သော။ အရိယာနံ ဂေါစရေ ရတာ(ဓမ္မ။ ၁၆)တိ ....ရဟာနိရတာ၊ အဘိရတာတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊၄။ ။ ၁၄၆။ ပဋိသလ္လာနေန ရဟာနိရတာ သမ္မဒဘိဟာတိ ပဋိသလ္လာနရတာ။ (ဣတိဝုတ်။၂၂၁။) ဣတိဝုတ်၊၄။၁၆၀။ ဓမ္မေ စ ယော အရိယပွဝေဒိတေ ရတာ (သုတ္တနိ။၃၂၈) နိရတာ အပွမတ္တာ သာတစ္စာနုယောဂိနော။ သုတ္တနိ၊၄၊ ၂။၆၉။ ဝိယဆိသာ ။ပ။ နိရတာသာ ဟန္တိ.... နိရတော နိဿေသေန ရတော အဟန္တိ သမ္မန္တော။ အပ၊၄၊ ၂။၆၃။ စိတ္တသ္ဆုပသမေရတ (အံ၊ ၂။၃၀၃။ ထေရ။၃၁၈။)နှင့်....ရတံ အာဘိရတံ။ အံ၊၄၊၃၁။ (–ထေရ၊၄၊ ၂။ ၂၆၀။) ကာမေဟိ နေက္ခမ္မရတာ (အံ၊ ၂။၃၀၄။ ထေရ။ ၃၁၈)နှင့်.... ရတံ အာဘိရတံ။ အံ၊၄၊၁၁။ (–ထေရ။ ၂၉၁၊၃၁ ၂။ ထေရ၊၄၊ ၂။၁၃၈၊ ၂၆၀။ ဇာ၊၄၊၄။၄၈၁။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅ ၂။) ဝိဟာသိ သာသနေ ရတော။ အံ၊၃။၆၈။ ထေရ။၃၃၆။ အံ၊၄၊၁။၁၅၀။ အပ၊၄၊၁။၃၀၄။ သာသနေ ရတော အာဘိရတော ဟုတ္ဝာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊၄၊ ၂။၃၄၄။ (၃) ကပ်ငြိ–တွယ်တာ–ခင်တွယ်–ခင်မင်–စုံမက်–သော။ ဗောဇ္ဈင်္ဂ-ဘာဝနာရတာ။ အပ၊၁။ ၂၉။ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါဒီနံ သတ္တာနံ သမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဘာဝနာယ ဝစနာယ ရတာ အလိနာ။ အပ၊၄၊၁။ ၂၅၉။ (၄) ဆောင့်ရဲ–တင်းတိမ်–ကျေနပ်–အားရ–သော။ ဥဠွေ ပတ္တဂတေ ရတ (ပေတ။၂၁၁)နှင့် ....ပတ္တပရိယာယနေ့ အာဟာရေ ရတံ သန္တုဋ္ဌိ။ ပေတ၊၄။၂၄၀။ (၅) ကြည်–ကြည်ရွှေ့–ရွှေ့ကွင်း–ရွှေ့ရှား–သော။ သုရတဘာဝေါ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၆၃။ သုဋ္ဌုပါပတော သြရတဘာဝေါ၊ ဝိရတတာ သောရစ္စံ။ တေနာဟ “သုရတဘာဝေါ”တိ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၇၉။ အာရတောတိ ဒုရတော ရတော။ ဝိရတောတိ.... ဝိဂတဘာဝေန ရတော။ ပဋိဝိရတောတိ.... ဝိယုတ္တော ဟုတ္ဝာ ရတော။ မဟာနိ၊၄။၁၇၄။ (၆) (ကိလေသာဟူသော မြူးတူး ပျော်ပါးခြင်းဖြင့်) မွေ့လျော်– ပျော်မြူး – သော။ တတိ ရတာ (ဇာ၊၁။၁၄၆)တိ တတ္ထ တဝ အန္တေဝါသိကဘိက္ခုဓမ္မေ ကိလေသရတိယာ ရတာ။ ဇာ၊၄၊၃၊၁။၅၀၃။ (၇) ချစ်ခင်–တပ်စွန်း–စွဲလမ်း–သော။

ဟိတ္ထာန ရဋ္ဌံ တဝ ဒဿနေ ရတော။ ဇာ၊ ၂။၆၆။ (ချစ်ခင်တပ်စွန်းသော စိတ်ရှိသော။ ၎င်း၊သျှ။ ဇာတ်ဝတ္ထု။၅။၃၀၆။) (၈) မွေ့လျော်–ပျော်မွေ့– နှစ်လို – နှစ်သက် – အပ်သော။ ရတံ ရမ္မ (အံ၊၁။၃၀၈)နှင့် ရမိတ္ဝ-ယုတ္တကေ ဂုဏဇာတေ ရမိတံ။ အံ၊၄၊ ၂။၂၅၀။

(–ထေရ၊ဌ၊၁၀။၁၀၂။) (နာ) (၉) မွေလျော်–ပျော်ပါး–ပျော်မြူး–ခြင်း။ ရတတ္ထ–ကြည့်။ (၁၀) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်း (ပဒီပနည်း စသည်)။ ရမနံ ဝါ ရတံ၊ တံ နေတိတိ ရတနံ၊ ရတံ ဝါ ဇနေတိတိ ရတနံ ဇ–ကာရ-လောပဝဏေနာတိပိ နေရုတ္တိကာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၃၅။

ရတ်တ္ထ (နာ) [ရတ+တ္ထ] မွေလျော်–ပျော်ပုံက်–သည်း၏ အဖြစ်။ သာဝကေ သာသနေ ရတေတိ.... သိက္ခတ္တယသာသနေ ရတတ္ထာ သာသနေ ရတေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၀။

ရတတ္ထ (တိ) [ရတ (ရတိ)+အတ္ထ] (ကိလေသာ ကာမဖြင့်) မွေလျော်–ပျော်ပါး–ပျော်မြူး–ခြင်းဟူသော အလိုဆန္ဒ ရှိသော၊ သူ။ နရတတ္ထာ (အံ၊ ၂။၁၉၉)တိ နကာမရတိအတ္ထာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၇။ ပါဋိစသည်၌ ဘောအနက်ဟော ရတသဒ္ဒါ မတွေ့ရသည့်ပြင် ဣ–ကို ချေ၍ သန္ဓိစပ်သော အရာဌာန များစွာတွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ရတတ္ထာကို (ရတိ+အတ္ထာ)ဟု လည်း ပုဒ်ဖြတ်သင့်သည်။)

ရတန၁ (နာ) [ရတိ+နီ÷အ။] ရတနဿ် ရတိ· နယတိ ဝဟတိ ဇနယတိ ဝဓေတိတိ ရတနံ၊ ယံကိဉ္စိ စိတ္တီကတံ မဟဂ္ဃံ အတုလံ ဒုလ္လဘ-ဒဿနံ အနောမသတ္တပရိဘောဂဉ္စ၊ တသ္မေတံ အဓိဝစနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၄၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၂။ ရတိ+တနု (ဏ) +အ။ ရတိ· တနောတိ ဝိတ္ထာရေတိတိ ဝါ ရတနံ နိရုတ္တိနယေန။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၀။ နိရုတ္တိ၊သာရ၊ဋ္ဌ။၁၇။ (–ဓာန်၊ဋ္ဌ။၄၀၉။) ရတိ+ဇန+အ။ ရတိ· အာဿရတိ· ပေမံ ဇနေတီတိ ရတနံ။ "ရတိ-ဇန"န္တိ ဝတ္တဗ္ဗေ နိရုတ္တိနယေန ဣကာရဿ အကာရံ ဇကာရလောပဉ္စ ကတ္ဝာ ဧဝံ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အထဝါ "ဣတိပိသော ဘဂဝါ"တိ အာဒိနာ ဗုဒ္ဓါဒိဂုဏေ အနုဿရန္တေ ရတိ· ပီတိပါမောဇ္ဇံ ဇနေတီတိ ရတနံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။ ၃၀။ ရတ+နိ+အ။ ရတ+ဇန+အ။ ရမနံ ဝါ ရဘံ၊ တံ နေတံတိ ရတနံ၊ ရတံ ဝါ ဇနေတိတိ ရတနံ ဇကာရလောပဝဏေနာတိပိ နေရုတ္တိကာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၃၅။ (–နိတိ၊ သုတ္တ။၃၅၅။)ရမု + (တန)်တနက်။ရမေတိ ရတိ· ကဏ္ဌေတိတိ ရတနံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၃၅။ ရမေတိတိ ရတနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၄။ ရမန္တိ ဇော္ထာတိ ရတနံ၊ မဏိအာဒိ, ဟတ္ထမတ္တဉ္စ။ ဏ္ဍာဒိ။၁၀၉။ ရ+တ+န။ သာဓုနဉ္စ ရမနတော, သံသာရဒုက္ခဝါ စ တရဏတော, သုဂတ်နိဗ္ဗာနဉ္စ နယနတော ရတနံ တုလျတ္ထသမာသဝသေန။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂၅။ အထဝါ ရမိတဗ္ဗံ ရမန္တိ ဝါ ဇော္ထာတိ ရံ၊ ဒုဂ္ဂတံ တရန္တိ အတိက္ကမန္တိ ဇတေန သရဏံ ဂတာတိ တံ၊ သံသာရဒုက္ခံ ဝါ တရန္တိ ဥတ္တရန္တိ ဇတေန သရဏဂမနေန သမဂ်ိနောတိ တံ၊ သရဏံ ဂတေ သုဂတိ-နိဗ္ဗာနာနိ နေတီတိ နံ၊ ရဉ္ဇ တဉ္ဇ တံ နဉ္ဇာတ် ရတနံ။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၀။ (–နိရုတ္တိ၊ သာရ၊ဋ္ဌီ။ ၁၇။)ရတ္ထ-သံ။ရတန–သက္ကတပဝိဋ္ဌက၊ ရယဏ-ပြာ။ [ရတ္တ-အဒ္ဓမာဂဓီ။]

(၁) ရတနာ။ (၂) ဘုရား တရား သံဃာ ရတနာသုံးပါး။ (၃) နိဗ္ဗာန်၊ နိဗ္ဗာန်ရဟနာ။ (၄) (က) တရား၊ တရားရတနာ။ (ခ) သူတော်ကောင်းတရား၊ သူတော်ကောင်း တရားရတနာ။ (ဂ) ပရိယတ်တရား၊ ပရိယတ် တရားရတနာ။ (ဃ) ဗောဇ္ဈင်တရား၊ ဗောဇ္ဈင် တရားရတနာ ၇-ပါး။ (၅) ဗောဓိပက္ခိယ တရား၊ ဗောဓိပက္ခိယတရားရတနာ ၃၇-ပါး။ (၆)(က) ပညာ၊ ပညာရတနာ။ (ခ) အရိယ-မဂ်ပညာ၊ အရိယမဂ်ပညာရတနာ။ (ဂ) ပစ္စည်းလေးပါးနှင့် တရားတော်ရတနာ ၂-ပါး။ (၇) သက်ရှိ သက်မဲ့ရတနာ ၂-ပါး။ (၁၀) ဘုရားစသော ရတနာ ၅-ပါး။ (၁၁) သီလ စသော ရတနာ ၇-ပါး။ (၁၂) ရောင်ခြည် တော်၊ ရောင်ခြည်ရတနာ။ (၁၃) ပုလဲစသော ရတနာ ၇-ပါး။ (၁၄) ပုလဲစသော ရတနာ

ရတိဇနနဒ္ဓေန ရတနံ၊ ဗုဒ္ဓ ဓမ္မ သံဃာ။ ဒီ၊ဦ၊ ၁။၁၄။ မ၊ဦ၊၁။၁၄။ သံ၊ဦ၊၁။၁၄။ အံ၊ဦ၊၁။ ၁၇။ ဣတိ ယံ ရတနတ္တယေ။ နေတ္တိ၊ဒ္ဓေ။၁။ ရတိဇနနဒ္ဓေန ရတနံ၊ ဗုဒ္ဓ ဓမ္မ သံဃာ။ နေတ္တိ၊ဒ္ဓိ။၁၃။

(၃) နိဗ္ဗာန်၊ နိဗ္ဗာန်ရတနာ။ ရတနညူ (သုတ္တနိ၊ဒ္ဓေ၊ ၂။၁၄၀)ကြည့်။(၄)(က) တရား၊ တရားရတနာ။ ရတနာကရ (၁) ကြည့်။ (၁) သူတော်ကောင်းတရား၊ သူတော်ကောင်းတရားရတနာ။ရတနာကရ(၂)ကြည့်။ (ဂ) ပရိယတ်တရား၊ ပရိယတ်တရားရတနာ။ ဗဟုမို ဝတ ဘန္တေ ရတနေ ဗုဒ္ဓဝစနေ ဝိဇ္ဇ-မာနေ....။ဝိ၊၄။၁၉။ ယဒေဝ ကိဉ္စိတိ ဧဝံ ဗဟုံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ရတနံ ပဟာယ။ ဝိ၊ဒ္ဓ၊၄။၄။ (၅) ဗောဇ္ဈင်တရား၊ ဗောဇ္ဈင်တရား ရတနာ ၇-ပါး။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ သတ္တန္နံ ဗောဇ္ဈင်္ဂရတနာနံ ပါတုဘာဝေါ ဟောတိ.... သတိသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ရတနဿ ပါတုဘာဝေါ ဟောတိ။ပ။ဥပေက္ခာသမ္ဗောဇ္ဈင်္ဂဿ ရတနဿ ပါတုဘာဝေါ ဟောတိ။ သံ၊၃။၀၇။ (–အဘိ၊ က။၁၂၄။) (ဘုရားရှင်၏ သတိသမ္ဗောဇ္ဈင် စသော ဗောဇ္ဈင် တရား ရတနာ ၇-ပါး၏ စကြာမင်း၏ စကြာရတနာ စသော ရတနာ ခုနစ်ပါးနှင့် တူပုံကို –သံ၊ဒ္ဓ၊၃။၁၉၂–ကြည့်။)

(၆) ဗောဓိပက္ခိယတရား၊ ဗောဓိပက္ခိယ တရားရတနာ ၃၇-ပါး။ ဧဝ မေဝ ခေါ ဘိက္ခဝေ (ပဟာဏဒ) အယံ ဓမ္မဝိနယော ဗဟုရတနော အနေကရတနော၊ တတြိမာနိ ရတနာနိ၊ သေယျထိဒံ၊စတ္တာရော သတိပဋ္ဌာ-နာ....အရိယော အဋ္ဌင်္ဂိကော မဂ္ဂေါ။ ဝိ၊၄။ ၄၂၁။ အံ၊၃။၄၃။ ဥဒါန။၁၄၃။ ရတနာနိတိ ရတိဇနနဒ္ဓေန ရတနာနိ။ သတိပဋ္ဌာနာဒ-ယော ဟိ ဘာဝိယမာနာ ပုဗ္ဗဘာဂေပိ အနုပ္ပကံ (အနေကဝိဓံ) ပီတိပါမောဇ္ဇံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ၊ ပဂေဝ အပရဘာဂေ။....တေနဝုတ္တံ “တတြိမာနိ ရတနာနိ၊ သေယျထိဒံ၊

၁၀-ပါး။ (၁၅) ရွှေစသော ရတနာ ၆-ပါး။ (၁၆) ရွှေ, ငွေ, ပဒ္မရာဂမြား။ (၁၇) ရွှေ။ (၁၈) ဇမ္ဗူဆောင်ရွှေ။ –(၁၉) ရွှေချည်၊ ရတနာ ရွှေချည်။ (၂၀) ရွှေအဆင်း။ (၂၁) ပတ္တမြား ဆံကျင် စသော မင်းဥစ္စာ ရတနာ ၄-ပါး။ (၂၂) သမီးရတနာ စသော အလုံးစုံသော လက်ဆောင် ပဏ္ဏာ ရတနာ။ (၂၃) စကြာမင်း၏ စကြာစသော ရတနာ ၇-ပါး။ (၂၄) ဆင်, မြင်း စသော ရတနာ ၅-ပါး။ (၂၅) မဂ်လာဆင်ဖြူတော်၊ မဂ်လာဆင်ဖြူရတနာ။ (၂၆) ပတ္တမြား၊ ပတ္တမြားရတနာ။ (၂၇) မိဖုရား၊ မိဖုရား ရတနာ။ (၂၈) မြတ်သော သက်ရှိသက်မဲ့ ပစ္စည်း ဥစ္စာ။ (၂၉)နတ်သမီး၊ နတ်သမီး ရတနာ။(၃၀) ရတနာမိုး။ (၃၁) အတောင်၊ တစ်တောင် (= ၂-ထွာ)။ (၃၂) အသပြာ (ငွေစက္ကူ စသည်)။ (၃၃) နီသော ဖလ်၊ ဖလ်နီ။ (၃၄) အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း။ (၃၅) ရတနသိက္ခာပုဒ်။ (၃၆) ရတနဒဿက။ (၃၇) ရတနသုတ်။

(၁) ရတနာ။ အညတရံ ရတနံ နဿတိ။ ဝိ၊၂။၂၀၇။ အံ၊၃။၃၂၀။ ရတနန္တိ မဏိရတနာ-ဒီသု ယံကိဉ္စိ။ အံ၊၄၊၃။၃၁၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၉၆။ ရတနာနိ ပဒ္ဓောတိ သု။ ဇာပ၊၂။၁၀။ ရတနံဝ ဒ်ပါကရော။ အပ၊၂။၁၁၀။ ယံကိဉ္စိ ရတနံ အတ္ထိ။ ဇာ၊၂။၂၂၁။ ဇာ၊၄၊၇။၇။ (–ဇာ၊၂။ ၂၈၁၊ ၂၈၆။ မ၊ ၄၊ ၄။ ၁၉၆။) (ရတနာဌ် မှတ်သားဖွယ်ကို ပါဠိပဒပိဋ္ဌက ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဏ် အပိုင်း ၁-နိဒါန်း (ကံ-၃) တို့၌–ကြည့်။) (၂) ဘုရား, တရား, သံဃာ ရတနာ ၃-ပါး။ (ရတနာ ၃-ပါးအကြောင်း ကို ရတနတ္တယ-၌ ကြည့်။) နမဿမာနော ရတနတ္တယံ။ ဝိ၊၄၊၁။ တတ္ထ ဗုဒ္ဓါဒယော ရတိဇနနဒ္ဓေန ရတနံ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၄။ ရတနတ္တယဝန္ဒနာမယံ ပုညံ။ ဒီ၊၄၊၁။၁။ မ၊၄၊ ၁။၁။ သံ၊ ၄၊ ၁။၁။ အံ၊၄၊၁။၁။ တတ္ထ

၁၄၉၊ ၂၀၉။ (၁၁) သီလ စသော ရတနာ ၇-ပါး။ ရတနာနှိ ခေါ် မဟာရာဇ ဘဂဝတော အက္ခာတာနှိ၊ ဓေယျဟိ ရတနေဟိ ဝိဘူသိတာ ဘဂဝတော ပုတ္တာ....အာလောကံ ဒဿေန္တိ။ ကတမာနိ ဟာနိ ရာနာနိ၊ သီလရတနံ သမာဓိရတနံ ပညာရတနံ ဝိမုတ္တိရတနံ ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿနရတနံ ပဋိသမ္ဘိဒါရတနံ ဟောဇ္ဈင်္ဂရတနံ။ မိလိန္ဒ။၃၁၉–၂၀။ (၁၂) ရောင်ခြည်တော်၊ ရောင်ခြည်တော်ရတနာ။ တထေဝ တဿ ရတနံ၊ သမန္တာ ဖရတိ ယောဇနံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၇။ (=အာဘာရတနံ သမန္တတော ယောဇနံ ဖရတိတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၁၄။၂၃၉။)

(၁၃) ပုလဲစသော ရတနာ ၇-ပါး။ ရတနာ ဝိဇ္ဇန်တိ သဒ်ဓိယာ။ အပ၊၁။၂။ (=ဝေဠုရိယာဒယော သတ္တ ရတနာ။ အပ၊၄၊၁။၁၁၆။) -ရတနဋ္ဌ အနုပ္ပကံ။ အပ၊၁။၅၊ ၂၀၇။ (=အနုပ္ပကံ ဗဟု သတ္တ-ရတနဋ္ဌ။ အပ၊၄၊၁။၁၂၄။) သတ္တရတနသမ္ပန္နံ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၆။ အဘိ ၊၄၊၁။၃၄။ အပ၊၄၊၁။၄။ ဇာ၊၄၊၁။၄။ သတ္တရတနသမ္ပန္နန်တိ ပရိပုဏ္ဏ-မုတ္တာဒိသတ္တရတနံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၈၈။ ရတနံ မဏိကဋ္ဌာ (ဇာ၊ ၂။၄၆)တိ သတ္တဝိဓရတနဋ္ဌ မဟဋ္ဌဘဏ္ဍကဋ္ဌ။ ဇာ၊၄၊၅။၂၃၉။ သတ္တ-ရတနာနှိ ဂဏ္ဌထ။ အံ၊၄၊၁။၂၂၄။(–အံ၊၄၊၁။ ၂၉၈။ ဇာ၊၄၊၄။၃၅၀၊၃၅၃။)သုဝဏ္ဏံ ရဇတံ မုတ္တာ၊ မဏိ ဝေဠုရိယာ နိ စ။ ဝဇိရံ စ ပဝါ-ဠဉ္စန်၊ သတ္တာဟု ရတနာနိမေ။ ခန်။၄၉၀။ (၁၄) ပုလဲ စသော ရတနာ ၁၀-ပါး။ ရတနံနာမ မုတ္တာ မဏိဝေဠုရိယော သခေါ် သီလာ ;ပဝါလံ ရဇတံ ဇာတရူပံ လောဟိ-တင်္ကော မသာရဂလ္လံ။ ဝိ၊၂။၂၁၂။ ရတန (ဝိ၊၂။ ၂၁၂)နှိ မုတ္တာဒိဒသဝိဓံ။ ကခ်ိ။ ၂၆၆။ ဒသရတနာနိ (ဝိ၊၅။၂၄၇)တိ မုတ္တာ-မဏိဝေဠုရိယာဒီနိ။ ဝိ၊၄၊၄။၁၀၂။ (–ဝိ၊၄။ ၄၂၀။ အံ၊၃။၄၃။ဥဒါန။၁၄၃။ ဝိ၊၄၊၁။၂၇၁။

စတ္တာဏော သတိပဋ္ဌာနာ”တိ ဇာဒိ။ဥဒါန၊၄။ ၂၇၅–၆။သာရတ္ထ၊၃။၄၃၀–၁။အံ၊၃၊၁။ ၂၂၉။

(၇)(က) ပညာ၊ ပညာရတနာ။.... ပညာရတနံ အမောဟော ဓမ္မဝိစယော သမ္မာဒိဋ္ဌိ။ အဘိ၊၁၀။ နေတ္တိ။၆၅။ ရတိက-ရဏဋ္ဌေနာ ပန ရတိဒါယကဋ္ဌေန, ရတိဇနက-ဋ္ဌေန, စိတ္တီကတဋ္ဌေန, ဒုလ္လဘပါတု ဘာဝ-ဋ္ဌေန, အတုလဋ္ဌေန, အနောမသတ္တပရိဘောဂ-ဋ္ဌေန, စ ပညာဝ ရတနံ ပညာရတနံ။ အဘိ၊၄၊ ၁။၁၉၂။ နေတ္တိ၊၄။၁၃၃။ (ခ) အရိယ မ္ဂဉ်ပညာ၊ အရိယာမဂ်ပညာရတနာ။ ပညာ နဏံ ရတန(သံ၊၁။၃၃)နှိ တ္ထေ စိတ္တီကတဋ္ဌာ-ဒီဟိ ရတနံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။.... ဣမ ပန ဒုလ္လဘ-ပါတုဘာဝဋ္ဌေန ပညာ“ရတန”နှိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ ၄၊၁။၈၇။ အရိယမဂ္ဂပညာယေဝ ဣမအဓိပ္ပေ တာတိ “ဣမ ပန ဒုလ္လဘပါတုဘာဝဋ္ဌေန ပညာ ‘ရတန’နှိ ဝုတ္တန်တိ အာဟ။ သံ၊၄၊၁။ ၁၂၈။

(၈) ပစ္စည်းလေးပါးနှင့် တရားတော် ရတနာ ၂-ပါး။ ဒွေ မာနိ ဘိက္ခဝေ ရတ-နာနိ။ ကတမာနိ ဒွေ? အာမိသရတနဉ္စ ဓမ္မ-ရတနဉ္စ။ အံ၊၁။၉၃။ရတိကရဏဋ္ဌေန အာမိသံ အာမိသရတနံ, ဓမ္မော ဓမ္မရတနံ။ အံ ၊၄၊ ၂။ ၆၁။ (ဓမ္မရတနံ–၌ ဓမ္မအရကို ပဋိပတ္တိဓမ္မကို ယူပါ။ သျ။ဗာဒးကထာ။) (၉) သက်ရှိသက်မဲ့ ရတနာ ၂-ပါး။ ဣမိနာ မံသဒါနေန၊ ရတနံ နိဗ္ဗတ္တတေ မဉ။ ဒုဝေ မေ ရတနာလောကေ၊ ဒိဋ္ဌဓမ္မဿ ပတ္တိယာ။ အပ၊၁။၂၄၀။ ရတနံ ဣမ ဝိဇ္ဇတိ။ ဇာ၊ ၂။၄၆။ ရတနန်တိ သဝိညာဏ-ကာဝိညာဏကရတနံ။ ဇာ၊ ၄၊ ၅။ ၂၃၉၊ (၁၀) ဘုရား စသော ရတနာ ၅-ပါး။ ပဥ္စန်း လိစ္ဆဝိရတနာနံ ပါတုဘာဝေါ ဒုလ္လဘော လောကသ္မိ ံ။ ကတမေသံ ပဥ္စန်း တထာဂတဿ အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ ပါတုဘာဝေါ ဒုလ္လဘော လောကသ္မိ ံ၊....ကတညူ ကတဝေဒီ ပုဂ္ဂလော ဒုလ္လဘော လောကသ္မိ ံ။ အံ၊၂။

ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၉။ စရိယာ၊ဌ။ဂ။သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃၂–၃။ (၁၅) ရွှေစသော ရတနာ ၆-ပါး။ တွေ့ကေဟိ ဝေါ ရတနေဟိ အလံ၊ မာ ပုန သမုဒ္ဒံ ပဝိသထ၊ ဇာ၊ဌ၊ဂ၊၁၄၆။ (၁၆) ရွှေ ဥဒ္ဓေ, ပတ္တမြား။ ရတနနာဝါ (ခုဒ္ဒက။ဌ။၁၆၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၃–တို့ ကြည့်။) (၁၇) ရွှေ, ဣဿေ စ "ရတနသံယုတ္တာတိ သုဝဏ္ဏေန သဒ္ဒိ ယောဇေတွာ ပစိတ္တာ ကတာ"တိ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၉။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ။သစ်၊၃၁၁။ (၁၈) ဇမ္ဗူဆုဇင်ရွှေ။ တံ ကိရ ရတနံ ရတ္တိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁၊ ၁၆၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၅၀။ (ဤရွှေအင်္ဂြိဇင်း အထူကို ဇမ္ဗူနဒ-ကြည့်။) (၁၉) ရွှေချည်။ ရတနာရွှေချည်။ ကဋ္ဌိသာန္တိရတနပရိသိဒ္ဓိထံ ကောသေယျကဋ္ဌိသာမယံ ပစ္စတ္ထရနံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။၃၆၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၊ ၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။ကဥ။

(၂၀)ရွှေအဆင်း။ရတနာနိဘ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၃။ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၁၉၀–ဘိုကြည့်) (၂၁) ပတ္တမြားဆံကျင် စသော မင်းဥစ္စာရတနာ ၄-ပါး။ တေဟိ သဒ္ဒိ စတ္တာရိ ရတနာနိ ဂါဟာပေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၁၂။ (–ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၁၃။)(၂၂)သမီးရတနာ စသော အလုံးစုံးသာ လက်ဆောင်ပဏ္ဏာ ရတနာ။ ဆုဇာ သန္ဓဝကာမော တေ၊ရတနာနိ ပဝေစ္ဆတိ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၄။ ရတနာနိတိတ္ထတ္ထ–ရတနံ အတ္ထနော မိတရံ အာဒိံ ကတ္တာတုမာကံ သဗ္ဗရတနာနိ ဒဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၅၇။ (၂၃) စကြာမင်း၏ စကြာရတနာစသော ရတနာ ၇-ပါး။ တဿိမာနိ သတ္တ ရတနာနိ ဘဝန္တိ။ သေယျထိဒံ၊ စက္ကရတနံ၊ ဟတ္ထိရတနံ၊ အဿ-ရတနံ၊ မဏိရတနံ၊ ဣတ္ထိရတနံ၊ ဂဟပတိ-ရတနံ၊ ပရိဏာယကရတနမေဝ သတ္တမံ။ဒီ၊ ၁။ဂဂ။ဒီ၊ ၂။၁၄၊။မ၊ ၂။၃၃၅။ အံ့၊ ၂။၄၆၅။ဣတိ-ဝုတ်။ ၂၀၅။(–အပ၊၁။၃၇။ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၂၂–၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၅။ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၇၃။အပ၊ဌ၊၁။၃၀၀။ အံ့၊ဋ္ဌီ၊၃။ဘဂ)။ ရတနေ သတ္တာ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၉) တိ ဟတ္ထိရာနာဒီနိ သတ္တ ရတနာနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂၄၃။ (–မ၊၃။ ၂၁၀၊ ၂၁၄–၅။အပ၊၁။၄၀၊ ၅၅၊၆၀၊၆၃၊၉၀၊၁၀၁၊ ၂၈၇။)

(စကြာမင်း၏ ရတနာ ခုနစ်ပါးနှင့် ပတ်သက်သော မှတ်သားဖွယ်ကို–ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၂၂–၃။ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၅–၆။ ဣတိ ဝုတ်၊ ဌ။၇၃–၄–တို့ဌ်ကြည့်။)

(၂၄) ဆင်မြင်းစသော ရတနာ ၅–ပါး။ ပဉ္စနွံ့ ရတနာနံ ပါတုဘာဝေါ ဒုလ္လဘော လောကသ္မိံ။ ကတမေသံ ပဉ္စန္နံ ?ဟတ္ထိရတနဿ ပါတုဘာဝေါ ဒုလ္လဘော လောကသ္မိံ၊....ဂဟ-ပတိရတနဿ ပါတုဘာဝေါ ဒုလ္လဘော လော-ကသ္မိံ။ ဣမေသံ ပဉ္စန္နံ ရတနာနံ ပါတုဘာ-ဝေါ ဒုလ္လဘော လောကသ္မိန္တိ။ အံ၊ ၂။၁၄၀။

(၂၅) မင်္ဂလာဆင်ဖြူတော်၊ မင်္ဂလာဆင်ဖြူရတနာ။ ရတနံ ဒေဝ ယာစာမ။ဇာ၊ ၂။ ၃၁၃။ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၅၁။(၂၆)ပတ္တမြား၊ပတ္တမြား ရတနာ။ ဒေဟိ မံ ရတနံ မမ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၄။ (=ဒေဟိ ဣမံ မဏိရတနံ မမန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၅။)ရတန-(၂၈)လည်းကြည့်။ (၂၇) မိဖု-ထူး၊ မိဖုထူးရတနာ။ အနိဂ္ဃတရတနကေဟိ မဟေသီ သယနီယာ အနိက္ခန္တာ ဟောတိ၊ ဥဘော ဝါ အနိက္ခန္တာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၀၉။ (ဤ၌ ဥဘောဖြင့် ရတနသဒ္ဒါ မင်း, မိဖုရား နှစ်ဦးကိုလည်း ဟောသည်ဟုပြသည်။)ရတနံ ဝုစ္စတိ မဟေသီ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၅၁။ကခ်ါ။ ၂၆၆။ ရတိဇနနဋ္ဌေန ရတနံ၊ ဟတ္ထိအာဒိ။ ဣဓ ပန ဣတ္ထိရတနံ အဓိပ္ပေတန္တိအာဟ "ရတနံ ဝုစ္စတိ မဟေ၎"တိ။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၄၂၀။ (–ဝင်ိရ။ ၃၄၀။)

(၂၈) မြတ်သော သက်ရှိသက်မဲ့ ပစ္စည်း ဥစ္စာ။ဝဒ တံ ဘဥ္ဇမိစ္ဆသိတိ ဘဥ္ဇန္တိ ရတနဿော-ဘံ နာမံ၊ ဝရံ တေ ဒဒါမိ၊ ယံ ရတနံ ဣစ္ဆသိ၊ တံ ဝဒေဟိတိ အတ္ထော။ "ဟတ္ထိယာန"န္တိ အာဒိဟိ သဒ္ဒပတော တံ တံ ရတနံ ဒဿေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၅၊၃၃၆။ ရတနံ မဏိသေဋ္ဌေသု။ ဓာန်။

နယ်ဿ ဓမ္မရတနဿ သမ္မသနေန တံ ဌာနံ ရတနဃရစေတီယံ နာမ ဇာဘ”န္တိ ပိ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ။၃။၁၄၄။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၃၉။

(၃၅) ရတနသိက္ခာပုဒ်။ ရညော စ ရတနံ သန္တံ။ဝိ၊ ၂။၂၂၆။ ရတနံ သူစိမဠော စ၊ တူလံ နိသီဒနကဏ္ဍု စ၊ ဝဿိကာ စ သုဂတေနာ (ဝိ၅။၁၅၉)တိ ရတနသိက္ခာပဒဠော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊။၁၄၅။ (၃၆) ရတနဒဿက။ ရတနံ ဒဿဝဂ္ဂေါ စ။ ဝိ၅။ ၂၄၀။ (၃၇) ရတနသုတ်။ ရတနာမဂန္ဓော ဟိရိ စ။ သုတ္တနိ။၃၃၉။

ရတန၂ (န) [ရတန+တ္တ။ မော၀်၊၄။၁၂၀။ ဘာ၁၀လောပ၊ ဘာ၁ပ္ပဓောနလည်း ကြဲနိုင်သည်။] ရတနာ၏အဖြစ်။ ဣဒမ္မိ ဗုဒ္ဓေ ရတနံ ပဏီတံ။ ဣဒမ္မိ ဓမ္မေ ရတနံ ပဏီတံ။ ဣဒမ္မိ သံဃေ ရတနံ ပဏီတံ။ ခုဒ္ဒက။၅-၇။ သုတ္တနိ။ ၃၁၂–၄။ ရတနံ ပဏီတန္တိ ရတနတ္တံ ပဏီတံ၊ ရတနဘာ၀ေါ ပဏီတောတိ အယမတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၅၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊။ ၂၂၉။

ရတန၃ (တိ) [ရတန+ဏ။ တစ်နည်း ရတန+မယ] ရတနာ ၇-ပါး၊ဖြင့်–ပြုလုပ်အပ်–ပြီး–သော(ထီး)။ဆတ္တာ တိဋ္ဌန္တု ရတနာ။အပ၊၁၀။ ၄။ (=ရတနာ သတ္တရတနမယာ ဆတ္တာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ ပကတအနက်၌ ထင်ရှားသော မယပစ္စည်းဖြင့် ပကတအနက်၌ မထင်ရှားသော ဏပစ္စည်းကိုဖွင့်သောကြောင့် ဂေါဂဏ္ဍနည်းတည်း။ တစ်နည်းလောပေါ(မော၀်၊ ၄။၁၂၃) သုတ်ဖြင့် မယပစ္စည်းကျေသည်။ တုသိတံ ဥပပန္နော မှိ၊ ဝသာမိ ရတနေ ဃရေ။ အပ၊ ၂-၃၀။ ရတနကူဋလင်္ကတ(–အပ၊၁။၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀)ရတနဂဗ္ဘ(–အပ၊၁။၃။အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀) ရတနဂေါပါနသီဝိနဒ္ဓ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၁။ သာရတ္ထ၊၁။၁၀၀။) တို့လည်းကြည့်။

၁၀၆၂။“ရတ္တံ သဇာတိသေဋ္ဌေပိ” တျဲမရ-ကောသေ၊ တေန ဂဇသေဋ္ဌော ဂဇရတနံ၊ ဣတ္ထိသေဋ္ဌော ဣတ္ထိရတနန္တိ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၀၉။

(ဥပါသကရတန= မြတ်သော သီတင်းသည်။ သီတင်းသည်မြတ်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁၀။ သျှ။နေရင်း။။ကမ္မလရတန (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၆) ဥမ္မ အဖိုးမျှားစွာ–ထိုက်–တန်–သောကမ်းလာဟု မြန်မာဘာသာ ပြန်သင့်သည်။ အနဂ္ဃကမ္မလလတိ–ဟူသော အထက်စကားကို–ကြည့်။)

(၂၉) နတ်သမီး၊နတ်သမီးရတနာ။ဇော-ဒိသံ စေ ရတန (သုတ္တနိ။ ၄၀၉။ မဟာနိ။ ၁၄၁)န္တိ ဒိဗ္ဗိတ္ထိရတနံ သန္ဓာယ ဘဏတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၉။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၂၆၄။ (၃၀) ရတနာမိုး။ရတနာနိ သတ္တဝဿိ သူ။စရိယာ၊ ၁၉၆။ စရိယာ။ ဋ္ဌ။၁၀၂။(၃၁)အတောင်၊ တစ်တောင်(=၂–ထွာ)။ရတနာနဋ္ဌပညာသံ၊ ဥဂ္ဂတော, သော မဟာမုနိ။အပ၊ ၂။၁၂၂၊၁၃၁၊ ၁၃၃၊၁၃၇၊၁၄၀၊ ၂၅၃။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၅၊၅၁။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၇၉။ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၀၅။ အဋ္ဌာသီတိ ရတနာနိ၊အစ္ဆုဂ္ဂတော မဟာမုနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၀၊ ၃၄၃၊၃၄၇။ဒွေ ဝိဒတ္ထိယော ရတနံ၊သတ္တ ရတနာနိ ယဋ္ဌိ။အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၀။ ဝိဒတ္ထိတာ ဒုဝေ သိယုံ။ ရတနံ တာနိ သတ္တေဝ၊ ယဋ္ဌိ တာ ဝီသတူသတာံ။ ဓာန်။ ၁၉၅-၆။

(၃၂) အသပြာ (ဒွေစက္ကျုစသည်)။ ရဲတနာဘိက္ခာ (ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄) ကြည့်။ (၃၃) နီသောဖလံ၊ ဖလ်နီ။ ရတနာမယ (၆)ကြည့်။

(၃၄)အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း။ ရတနဃရံ နာမ နံ (နေဝ) သတ္တရတနမယံ ဂေဟံ သတ္တန္နံ ပန ပကရဏာနံ သမ္မသိတဋ္ဌာနံ “ရတနဃရ”န္တိ (ဝေဒိတဗ္ဗံ) ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁ ။၁၃-၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၄။ “ရတနဘူတာနံ သတ္တန္နံ ပကရဏာနံ တတ္ထ စ (အနုတ္တရဿ) အနန္တ-

ရတန[၅] (န) [ရတန+တ။ တပစ္စံညီးကျေသည်။] ရတနာ–နှင့်တူ–သဖွယ်ဖြစ်–သော၊ ဘုရား, တရား, သံဃာ။ ရတိ˙ နယတိ ဇနေတိ ဝဟ–တီတိ ဝါ ရတန်၊ သဘ္ဘာဝိဓံ, ဒဿဝိဓံ ဝါ ရတန်၊ တမိဝ ဗ္ဟမာနိတိ နေရုတ္တိကာ။သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။ ၂၄။ (ဤ၌ ရတိ˙ နယတိ ဝဟတိ ဇနေတီတိ ရတန်–ဟု ပါဠိအစဉ်ရှိသင့်၍ ဝါ–သဒ္ဒါလည်း ပါဠိလွန်ဖြစ်သည်။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၄၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၂ –တို့ကြည့်။) ရတိ˙ အာဘိရတိ˙ သိနေဟံ ဇနေတီတိ ရတန်။....သတ္တဝိဓံ, ဒဿဝိဓဉ္စ ရတန်။ တမိဝါတိ ရတန်၊ ဗုဒ္ဓါဒယော။ မဓု၊ဋ္ဌ၊၁။၈။

ရတနအဂ္ဃိယ (န) [ရတန+အဂ္ဃိယ] ရတနာဆိုင်း(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၇၀။သျှ။) တစ်နည်း–ဂုဏ်ပြုသည့်ခံရာ ရတနာ–မုခ်ပြုသာဒ်–မန္တာပ်–တဲနန်း။ အဂ္ဃိယ[၂] (၂) ကြည့်။

ရတနဥဂ္ဃုန (နာ) [ရဏန+ဥဂ္ဃုန]ရတနာကို–ကောက်ယူ – ကောက်ယူ၍ – သိုမှီး– သိမ်းဆည်းထား၊ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ရတနဥဂ္ဃုနဝတ္ထု (နာ) [ရတနဥဂ္ဃုန+ဝတ္ထု] ရတနာကို– ကောက်ယူ – ကောက်ယူ၍ – သိုမှီး– သိမ်းဆည်းထား – ခြင်းဟူသော – အကြောင်း–ပတ္ထု။ ရတနဥဂ္ဃုနဝတ္ထုသို့˙ ပညတ္တံ။ ကခ်ိ။၂၆၇။

ရတနကဏ္ဍကာ (ထီ) [ရတန + ကဏ္ဍိကာ။ ရတ္နကဏ္ဍိကာ–သံ။] ရတနာဖြင့် ပြီးသော အထွတ်၊ ရတနာအထွတ်။ရတနကူဋလက်တ–ကြည့်။

ရတနကရဏ္ဍက (ပု) [ရတန+ကရဏ္ဍ+က။ ရတ္နကရဏ္ဍက–သံ။] ရတနာ–ထည့်–ထား–ရာ–ကြုတ်–ပခြုပ်–အစ်–အုတ်။ ရတနကရဏ္ဍကံ ဝိဝရန္တော ဝိယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။

ရတနကုဋ္ဌိ (ပု) [ရတန+ကုဋ္ဌိ] ရတနကုဋ္ဌိမည်သော (ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ)။ ရတနကုဋ္ဌိ နာမ ပစ္စေကဗုဒ္ဓေါ၊ ဝိတရာဂေါ ဘဝိဿသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၃။

ရတနကူဋ (နာ၊ပု) [ရတန+ကူဋ။ ရတ္နကူဋ–သံ။] ရတနာဖြင့် ပြီးသော အထွတ်၊ ရတနာအထွတ်။ ရတနကူဋံ ဝိယ ကူဋာဂါရဿ။ သီဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၁၆၄။

ရတနကူဋလကံတ (တိ) [ရတနကူဋ + အလက်တ] ရတနာဖြင့်ပြီးသော အထွတ်တို့ဖြင့်-တန်ဆာဆင်-တင့်တယ်စေ အပ်သော။ ရတနကူဋလက်တ (အ၊၁။၃)န္တိ ရတန-မယကူဋ္ဌေဟိ ရတနကဏ္ဍေဟိ အလက်တံ သောဘိတန္တိ အတ္ထော။ အ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။

ရတနကောဋ္ဌာဂါရ (န) [ရတန+ကောဋ္ဌ+အဂါရ] ရတနာ–ကျီ–ကျီကြ– တိုက် – ဂိုဒေါင်။ တတော ရတနကောဋ္ဌာဂါရံ ဝိဝရာပေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ။၁၁၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၇။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။။၃၇၀။ အ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၇။)

ရတနကောဋ္ဌာဂါရကမ္မိက (တိ) [ရတနကောဋ္ဌာ-ဂါရ+ကမ္မိက] ရတနာ–ကျီ–ကျီကြ–တိုက်–ဂိုဒေါင်–၌ အမှုလုပ်သူ, အမှုဆောင်။ ရတန-ကောဋ္ဌာဂါရကမ္မိကေ ပက္ကောသာပေတွာ အပရိမာဏံ ဓနံ ဒိသွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၇။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈။ အ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၊၃၀၀။)

ရတနက္ခန္ဓ (ပု) [ရတန+ခန္ဓ] ရတနာ–အစု–အပုံ–အထုံး။ နိဗ္ဗတ္တက္ခဏေ ယေဝဿာ ရတနက္ခန္ဓော ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၂။

ရတနခစိတ (တိ) [ရတန+ခစိတ] ရတနာတို့ဖြင့်–စီရင်– ပြုလုပ်–ခြယ်စီ– အပ်သော။ တဿ ထူပဿ ရတနခစိတံ ဝေဒိကံ ကာရေတွာ။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂။(–သာရတ္ထ၊၂။၃၂၀။)

ရတနခစိတ၀ရ၀ါရဏ (ပု) [ရတနခစိတ+ဝရ+ဝါရဏ] ရတနာတို့ဖြင့် –စီရင် –ပြုလုပ် – ဆင်ယင် – အပ်သော–မြတ်သော ဆင် _

ဆင်မြတ်–ဆင်တော်။ဂိရိမေခလံ နာမ ရတန-ခစိတဝရဝါရဏ် အဂိဝါရဏဝါရဏ် အဘိ-ရူဟိတ္ထာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၎။၃၃၀။

ရတနဂဏ (ပု) [ရတန+ဂဏ] ပုလဲစသော ရတနာ ၁၀-ပါးအပေါင်း။ ဗဟုဘေရဝံ ရတန-ဂဏာနမာလယံ။ သံ၊၃။၃၄၉–၅၀။ အံ၊၁။ ၃၆၆။ (သီ၊သျာ၊ကံ၊ကွ–မူ)။ (အံ၊၂။၄၆–၌ ရတ္နဂဏာနမာလယံ–ဟု ပါဠိရှိသည်။)

ရတနဂဗ္ဘ (ပု) [ရတန+ဂဗ္ဘ။ ရတ္နဂဘ်–သံ။] (၁) ရတနာ ၇-ပါးဖြင့်–ဖန်ဆင်းအပ်–ပြီး–သော–တိုက်ခန်း–ကျောင်းခန်း၊ ရတနာ–တိုက်ခန်း–ကျောင်ခန်း။ (၂) အဘိဓမ္မာ–၇-ကျမ်းကို – သုံးသပ် – ဆင်ခြင် –ရာ–တိုက်ခန်း – ကျောင်းခန်း၊ အဘိဓမ္မာ – တိုက်ခန်း – ကျောင်းခန်း။ (ရတနဃရ(၂) အနက်နှင့်ယှဉ်ကြည့်။) (၃) မြတ်သော – ပစ္စည်းဥစ္စာ–တန်ဆာ–ထားရာ – တိုက်ခန်း၊ ရတနာ–တန်ဆာ–တိုက်ခန်း။ (၄) ရတနာ ထားရာတိုက်ခန်း၊ ရတနာတိုက်ခန်း။ (၁) ရတနဂဗ္ဘ ပဝိသိတ္ထာ။ အပ၊၁။၃။(–ရတနဂဗ္ဘ သတ္တဟိ ရတနေဟိ နိမ္မိတဂဗ္ဘ ဂေဟံ။ အပ၊ ၌၊၁။၁၂၀။ (၂) သတ္တာဟံ ရတနဂဗ္ဘေ ဓမ္မံ ဝိစိနန္တော နိသိဒိ။ဒီ၊၌။၂။၅၅။(၃) "အသုကံ ပိဋ္ဌန္တံ နာမ အာဟရာ"တိဝုတ္တေ ဒီပံ ဇာလေ-တ္ထာ ရတနဂဗ္ဘံ ပဝိသိတ္ထာ ပဏ္ဏံ ဝါစေတ္ထာ တဿ တဿေဝ ပိဋ္ဌန္တနဿ အာဟရဏကာ-လေစ ပဝတ္တိ ဝေဒိတမ္ဘာ။ အဘိ၊၌၊၁။ ၁၅၄။ (၄)ကေစ္စေ နိဝတ္တိတ္ထာ ဆာဇနိဝေသနေ ရတန-ဂဗ္ဘေ ဝိဝရိတ္ထာ ယထိစ္ဆိတံ ရတနသာရံ ဂဟေ-တ္ထာ အာဂမိ သု။ ဇာ၊၌၊၆။၂၀၃။

ရတနဂေါပါနသီဝိနဒ္ဓ (တိ) [ရတန + ဂေါပါ-နသီ+ဝိနဒ္ဓ] ရတနာဖြင့် ပြီးသော–အခြင်–ရနယ်– (ရ ဘနာ–အခြင်–ရနယ်) တို့ဖြင့်–မြွေးယှက်–ဖွဲ့ချည်–အပ်သော။ ဖလတော နိက္ခန္တာ ဆဗ္ဗဏ္ဏရသ္မိယော ဥဋ္ဌဟံ ဥဂ္ဂန္တ္ဝာ ဩနမိတ္ထာ စက္ကဝါဠဗဟ္မတမုခဝဋ္ဋိ အာဟစ္စ တိဋ္ဌန္တိ အာဟ "သကလစက္ကဝါဠံ ရတန-ဂေါပါနသီဝိနဒ္ဓံ ဝိယ ကုရုမာနာ"တိ ဝိ၊၌၊ ၁။၇၁။ သာရတ္ထ။ ၁။၁၀၀။

ရတနဂိမဏိပဘာ (ထီ) [ရတန+အဂ်ိ+မဏိ+ပဘာ]ရတနာဆောင့်,မီးဆောင့်,ပတ္တမြားဆောင်။ ရတနဂိမဏိပဘာ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၀)တိ ရတ-နပဘာ စ အဂ်ိပဘာ စ မ.ဏိပဘာစ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၌။၂၁၆။

ရတနဂ်ိ (ပု) [ရတန+အဂ်ိ] ရတနဂ်ိမည့်သော–ပြာသာဒ် – နန်းတော်။ ရတနဂ်ိ-ပြာသာဒ်၊ ရတနဂ်ိ နန်းတော်။ သုဒဿနော ရတနဂ်ိ၊ အာဝေဇ္ဈော စ ဝိဘူသိတော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၃။

ရတနဂ်ိ(က)ယ (နှ) [ရတန+အဂ်ိယ။ အ၌ိ-ယကိုက–ပြု။ ကစ္စည်း။၂၀။ နီတိ၊သုတ္တ။၈၁။] (က)ရွှေစေတီ၊ ရွှေဆင်းတု။ (ခ) ရွှေတု ရိုဏ်းတိုင်။ အဂ်ိယ၂(၂)လည်းကြည့်။မာလာ ကာရော ဘဂဝတော ရတနဂ်ိယသဒိသံ အတ္တဘာဝံ ဒိသွာ။ခမ္မ။၌၊၁။၃၀၆။ ဘဂဝန္တံ ရတနဂ်ိကမိဝ စရမာနံ ဒိသွာ။ အပ၊၌၊ ၂။ ၁၂၂။

ရတနဃရ (နှ)[ရတန+ဃရ။ ရတနဃရစေတိယ လည်းကြည့်။] (၁) ရတနာဖြင့်ပြီးသော–ကျောင်း–ကျောင်းဆောင်၊ ရတနာကျောင်း ဆောင်။ (ဘုရားနှင့်သံဃာတော်တို့ သီတင်း သုံးနေထိုင်ရာ ဌာနကို ကျောင်းဟုခေါ်၍ လူများနေထိုင်ရာ ဌာနကို အိမ်ဟုခေါ်သည်။) (၂) အဘိဓမ္မာ ၇– ကျမ်းကို – သုံးသပ် – ဆင်ခြင်–ရာ–ကျောင်း – ကျောင်းဆောင်၊ အဘိဓမ္မာ ကျောင်းဆောင်။ (၁) ဒေဝတာ ရတနဃရံ မာဃယိ သု။ ဝိ၊၌၊၃။ ၂၃၀။ မ၊၌၊ ၂။၀၉။ ဥဒါန၊ ၌။ ၄၇။ အပ၊ ၌။ ၂။၉၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌။၁၀၊၃၄၁။ ဇာ၊၌၊ ၂။၀၀။ (–အံ၊၌၊၁။ ၁၀၀။ ထေရ၊၌၊ ၂။ ၂၅၁။ မဟာနိ၊၌။ ၂။ သံ၊

ဦး၊၁။(၉ဖ်။) ရတနာဃရန္တိ....ရတနမယ် ဂေဟံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ဂဖ်။ ရတနာဃရန္တိရတနမယ် ဂေဟံ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၉၂။(၂)ရတန[၃] (၃၄)ကြည့်။

ရတနာဃရစေတီယ (န) [ရတနာဃရ+စေတီယ] ရတနာဃရစေတီ။(ရတနာစကြံမှ အနောက်) ဗောဓိပင်မှ အနောက်မြောက်–အရပ်အဖို့၌ နတ်များ ဖန်ဆင်းအပ်သော ရတနာ–ကျောင်းတော်၌ ထက်ဝယ်ဖွဲ့ခွေ နေထိုင်တော်မူကာ အဘိဓမ္မာပိဋကတ်ကို အထူးအားဖြင့် ပဋ္ဌာန်းကျမ်းကို (၇) ရက်ပတ်လုံး သုံးသပ်ဆင်ခြင်တော်မူထု အရပ်ကို "ရတနာဃရ-စေတီ"ဟု ခေါ်သည်။ ဝိ၊၄၃၊၂၃ဂ။ အပ၊ ၄၁။(၉ ၂။စသည်။)တတ္ထ ပလ္လင်္ကေန နိသီဒိတ္ဝာ အဘိဓမ္မပိဋကံ ဝိသေသတောစေတ္ထ အနန္တ-နယံ သမန္တပဋ္ဌာနံ ဝိစိနန္တော သတ္တာဟံ ဧတိ-နာမေသိ၊တံ ဌာနံ ရတနာဃရစေတီယံ နာမ ဇာတံ။ ဝိ၊၄၃၊၃။ ၂၃၉။ မ၊၄၊ ၂။ဂ၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။ ၁၀။ (–ဥဒါန၊၄။၄ဂ။ အပ၊၄၊၁။၉၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။၃၄၁။ ဇာ၊၄၊၁။၉၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၄။ မ၊၌၊ ၂။၁၃၉။)

ရတနာဃရဒွါရ (န) [ရတနာဃရ+ဒွါရ] ရတနာထားရာ–တိုက်–တိုက်ခန်း–တံခါး။ (ရတန-ဂဏ္ဍ(၄)အနက်နှင့် ယှဉ်ကြည့်။) ရတနာဃရဒွါ-ရာနိ ဝိဝရိတ္ဝာ။ ဇာ၊၄၊ဖ။၃၀ဖ။ အဏက် (ဇာ၊၄၊ဖ။ ၂၀၃)၌ ရတနဂဗ္ဘေဟု ဆို၍ ဤ (ဇာ၊၄၊ဖ။၃၀ဖ)၌ ရတနာဃရ–ဟုဆိုသည်။)

ရတနာဃရသတ္ထာဟ (န) [ရတနာဃရ+သတ္ထ+အဟ] ရတနာဃရသတ္ထာဟ၊ ရတနာဃရဖြင့် မှတ်အပ်သော ၇ ရက်၊ ရတနာကျောင်း ဆောင်တော်၌ နေထိုင်ထော်မူလျက် အဘိ-ဓမ္မာ ပိဋကတ်ကို သုံးသပ် ဆင်ခြင်ရာ ၇-ရက်။ ဘဂဝါ ဟိ (ကိရ) ဌပေတ္ဝာ ရတနာဃရ သတ္ထာဟံ....ရတနာဃရသတ္ထာဟေ ပန အဘိ-ဓမ္မပရိ (ပဝိ) စယဝသေနေဝ ဝိဟာသီတိ။ ဥဒါန၊၄။၄ဂ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၃။ (–အဘိ၊ ၄၊၁။၃၂။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၅။ မူလင်္ဂီ၊၁။၄။)

ရတနစက္က (န) [ရတန+စက္က] ရတနာဖြင့်ပြီး သောဇက်၊ ရတနာစက်၊စကြာရတနာ။ "ပိတ-ထာ ပဝတ္တိတံ စက္ကံ အနုပဝတ္တေတိ"တိ ဣဒံ ရတနစက္ကံ။ ဒီ၊၄၊၃။ ၂၄၃။ အံ၊၌၊ ၂။ ၂၀၀။ ဒါရုမယံ စက္ကံ ဒါရုစက္ကံ။ တထာ ရတနစက္ကံ။ ဒီ၊၌၊၃။ ၂၀၂။(–အံ၊၄၊၁။၉၄။ အံ၊၄၊ ၂။ ၂၅၄။ အဘိ၊၄၊ ၂။၃၀၂။ ပဋိသံ၊၄၊ ၄၊ ၂။ ၂၃၃၊ ၂၉၂။ အပ၊၄၊၁။ ၂၆၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။ ၅၉။ အံ၊၌၊ ၂။၀၁။)

ရတနစက်မ (နပု) [ရတန+စက်မ] (၁) (အဟဆုဇီတပလ္လင်တော်နှင့် ရပ်တော်မူထု အရပ်ဌာနတို့၏ အကြားဌာန ဘုရားရှင် (နတ်များ) ဖန်ဆင်းအပ်သည့်) ရတနာ ဆယ်ပါးဖြင့်ပြီးသော စက်ကြီး၊ ရတနာ စကြီး။ (ရတနစက်မစေတီယလည်းကြည့်။) (၂) (ဆွေ တော်မျိုး ဟော် တို့၏ မာန်မာနကို ချိုးနှိမ်ရန် ကောင်းကင်၌ ဘုရားရှင်ဖန်ဆင်း အပ်သည့်) ရတနာဆယ်ပါးဖြင့် ပြီးသော စက်ကြီး၊ ရတနာစကြီး။ (၃) (တိတ္ထိတို့ကို နှိမ်နင်းရန် ကောင်းကင်၌ မြတ်စွာဘုရား (သိကြားမင်း) ဖန်ဆင်းအပ်သည့်) ရတနာ ဆယ်ပါးဖြင့်ပြီးသော စက်ကြီး။ (၁) ရတန-စက်မေ စက်မန္တော သတ္တာဟံ ဝိတိနာမေသိ၊ တံ ဌာနံ ရတနစက်မစေတီယံ နာမ ဇာတံ။ ဝိ၊၄၊၃။ ၂၃၀။ မ၊၄၊ ၂။၀၉။ ဥဒါန၊၄၊၄၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၁၀။ ရတနစက်မေတိ ဒေဝတာဟိ မာပိတေ ရတနမယစက်မေ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၄၄။မ၊၌၊ ၂။၁၃၉။ ရတနစက်မေတိ ဘဂဝ-တော စိရံ ဌိတဿ စက်မနာဓိပ္ပာယံ ဥ တ္ဝာ ဒေဝတာ ဟိ မာပိတေ ရတနစက်မေ။ ဝိမတိ၊ ၂။ဂဖ်။အထ (သတ္ထာ)ပလ္လင်္ကဿ စ ဌိတဋ္ဌာ-နဿစ အန္တရာ စက်မံ မာပေတ္ဝာ ပုရတ္ထိမပစ္ဆိ-မတော အာယတေ ရတနစက်မေ စက်မန္တော

စကြံ်အားဖြင့် သုံးမျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် (က) ရတနာစကြံ်ကို ရတနစက်မ (၁)နှင့် ရတနစက်မစေတီယ-တို့၌ကြည့်။

(ခ) ရတနာစကြံ်— "မြတ်စွာဘုရား သခင် ကပိလဝတ်နေပြည်တော်အနီး နိဂြောဓာရုံ ကျောင်း တော် ကြီး၌ သီ တင်း သုံး နေတော်မူစဉ် သာကီဝင်မင်းတို့သည် မာန်မာနထောင်လွှားမှု ဇာတိမာန် ခက်ထန်သူ များ ဖြစ်ကြသဖြင့် ယင်းဆွေတော်မျိုးတော်တို့ကို မိမိအစွမ်းအား, တန်ခိုးဣဒ္ဓိပါဒ်တရား၏ စွမ်းပကားကို ထင်ရှားစွာပြလျက် တန်ခိုးပြာဋိဟာကိုလည်း ဖန်ဆင်းမှုပြအံ့၊အဇ္ဈာပြင် ထက်ကောင်းကင်၌ စကြဝဠာပေါင်း တိုက် တစ်သောင်း ကျယ်ပြန့်သည့် အလုံးစုံရတနာ ဖြင့်ပြီးသော ရတနာ စကြံ်တော်ကြီးကို ဖန်ဆင်းရှု ၎င်းရတနာစကြံ်ပေါ်၌ စကြံ်ကြတော်မူလျက် နတ်လူဗြဟ္မာ သတ္တဝါများ၏ အလိုဆန္ဒကို ကြည့်ရှု လေ့လာပြီး တရား အမြွှက်ဆေးကိုလည်း တိုက် ကျွေး အံ့"ဟု အကြံအစည် ဖြစ်တော်မူစဉ် စကြဝဠာပေါင်း တိုက်တစ်သောင်းအတွင်း မှီတင်းနေထိုင်ကြ သည့် နတ်ဗြဟ္မာအပေါင်းတို့သည် ဝမ်းမြောက် နှမော် သာခဲ့ခေါ်ကြသည်။ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၃၀၊၄၂-၃။)။ ထိုနောင် သဗ္ဗညူ မြတ်စွာဘုရားသည် စကြဝဠာပေါင်း တိုက် တစ်သောင်းအတွင်း အလင်းရောင်ပြန့်နှံ့စေ၍ အဘိညာဉ်၏အခြေခံ စတုတ္ထဈာန်ကို ဝင်စား ပြီးနောက် ယင်းစတုတ္ထဈာန်မှ ထတော်မူပြီး ဆင် ခြင် တော် မူ ကာ ပိုင်း ခြား ရည် သန် အဓိဋ္ဌာန်စိတ်ဖြင့် အဇ္ဈာပြင် ထက်ကောင်း ကင်သို့ ကြွချီ တက်လှမ်းတော်မူလျက် ဆွေ တော် မျိုး တော် များ ၏ ဦး ထိပ် ထက် ၌ ခြေတော်အစုံ ကြာပဒုံမှာကပ်ငြိသည့် မြူမှုန် ဟိုကို မရှုမဲ့ ကြဲချဘိသကဲ့သို့ များစွာသော နတ်လူပရိသတ်အလယ်၌ ရေမီးနှစ်ဖုံ အစုံအစုံ သော တန်ခိုးပြာဋိဟာတို့ကို ပြသတော်မူပြီး

သတ္တာဟံ ဝိတိနာမေသိ၊ တံ ဌာနံ ရတန-စက်မစေတိယံ နာမ ဇာတံ။ အပ၊၄၊၁။၉၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၃၄၁။ ဇာ၊၄၊၁။၉၀။ (ဤ၌၌ မာပေ-တ္ထာ-နှင့် ဝိတိနာမေသိတို့၏ ကတ္တားကာဟ တစ်ခုတည်းသာဖြစ်သင့်သည်ကို သတိပြုပါ။)

(၂) ကေသို့ ဟိ သမယေ သတ္ထာ....ဉာတိနံ မာနဘိန္နနတ္ထာယ အာကာသေ ရတနစက်မံ မာပေတ္ထာ တတ္ထ စက်မန္တေ၁ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၁၀၅။ တတ္ထ ဒေသိတောတိ .... ရတနစက်မေ စက်မန္တေန ဒေသိတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။၄။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၄၉၊၅၂-၃။၆၃၊၂၇။ စရိယာ၊ ၄။၉။)။ (၃) သက္ကော (သတ္ထာ–သျာ၊ က) အာကာသေ ရတနစက်မံ မာပေသိ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၁၃၆။ အထ ဘဂဝါ ပုရတ္ထိမစက္ကဝါ-ဠတော ယာဝ ပစ္ဆိမစက္ကဝါဠံ၊ တာဝ ဇ္ဈမသ္မိံ စက္ကဝါဠေ မဟာမေရုမုဒ္ဓနိ ရတနစက်မံ မာပေတ္ထာ။ အပ၊၄၊၁။၁၃၁။ (မွေ၊၄၊၂။ ၁၃၆။ သျာ–မူ၌ သတ္ထာဟု ပါဠိရှိသည်။ သတ္ထာ= မြတ်စွာဘုရားသည်၊ သက္ကော လည်း ရှိသည်၊ သိကြားမင်းသည်ပေး၊ ဓမ္မ၊ ၄၊၂။၁၃၆။ သျာ–။ ပြာသာဒ်။ အပ၊၄၊၁။ ၁၃၁-၌လည်း ဘဂဝါ-ဟု ပါဠိရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ဓမ္မ၊၄၊၂။၁၃၆-၌ သတ္ထာဟူသော ပါဠိသည် ပါဠိဟောင်းဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။)

ရတနာစကြံ်၌ မှတ်သားဖွယ်

ရတနာစကြံ်သည်—

(က) အပရာဇိတပလ္လင်တော်အနီး၌ ဖန်ဆင်းအပ်သည့် ရတနာစကြံ်။ (ခ) ကပိလဝတ် နေပြည်တော်အနီး နိဂြောဓာရုံကျောင်းတော် ကြီး၌ သီတင်းသုံး နေထိုင်တော်မူစဉ် အထက် ကောင်းကင်၌ ဖန်ဆင်းအပ်သည့် ရတနာ စကြံ်။ (ဂ) သာဝတ္ထိနေပြည်တော်အနီး ဇေတဝန်ကျောင်းတော်ကြီး၌ သီတင်းသုံး နေထိုင်စဉ် ကုသ္သသရက်ပင်၏အနီး အထက် ကောင်းကင်၌ ဖန်ဆင်းအပ်သည့် ရတနာ

ဆယ်ပါးဖြင့်ပြီးသော ရတနာစကြံ့ကြီးသည် တောက်ပကြည်လင် တက်သစ်စ နေလုလင်ကဲ့သို့ရွှေနောက်နှစ်ဖြာ အရပ်ဆယ်မျက်နှာကို မကျန်မကြွင်း ထွန်းလင်းတောက်ပစေသည်။

(ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၅၃။)။ ရတနာစကြံ့ထက်ဝယ် မနှေးမမြန် စကြံ့ကြွခြီတော်မူသည့် မြတ်စွာဘုရားကို ကိန္နရာ ကိန္နရီစသည့် တိရစ္ဆာန်တို့ကလည်း အံ့ဖွယ်ထူးဆန်း တောပန်း၊ ကောင်ပန်းတို့ဖြင့် လည်းကောင်း၊ နဂါးဂဠုန်ကုမ္ဘဏ်တဝ ဂန္ဓဗ္ဗမူး ရက္ခိုဩ်ဘီလူးတို့ကလည်း အံ့ထူးလွန်ဆန်း အမျိုးမျိုးသော ပန်းတို့ဖြင့် လည်းကောင်း၊ လူသားများစွာ နတ်ပြဟ္မာတို့ကလည်း အဆင်းငါးဖြာ လွန်စွာတင့်ဆန်း မန္တာရဝစသော ပန်းတို့ဖြင့်လည်းကောင်း ရွှင်လန်းဝမ်းသာ သဒ္ဓါလွန်ကဲကြဖြန့်ကော်ရော် ပူဇော်ကြလေသည်။

စကြံ့လျှောက်၍ တရားဟောပုံ

လောက သောဠနင်း တရားမင်းဖြစ်တော်မူသား မြတ်စွာဘုရားသည် ရေမီးနှစ်ဖုံ အစုံအစုံသော တန်ခိုးပြာဋိဟာကို နတ်လူပြဟ္မာသတ္တဝါတို့အား ကရုဏာရွှေးရှုပြသတော်မူ၍ လည်းကောင်း၊ရတနာစကြံ့တော်ကြီးအလယ်မှ နောက်သို့တံခေါက် ပြန်မလျှောက်ဘဲ အစမှလည်းအဆုံးသို့တိုင်အောင် အဆုံးမှလည်း အစသို့အထောက်စကြံ့လျှောက်တော်မူ၍လည်းကောင်း နတ်လူပြဟ္မာသတ္တဝါတို့၏ အလိုဆန္ဒအဇ္ဈာသယအား သင့်လျော် လျောက်ပတ်ကောင်းမြတ်ရာရာ တရားတော်ဒေသနာကို ကရုဏာရွှေထားဟောကြား၍နေတော်မူစဉ်–

စကြဝဠာပေါင်း တိုက် တစ် သောင်း အတွင်းမှီတင်းနေထိုင်ကြသော လူအပေါင်း မျှားတို့သည် လူ့ပြည်မှ နေထိုင်ကြလျက်သာ နတ်လူမျှားစွာ သတ္တဝါတို့၏ စိတ်ဖြစ်ပုံကို ကြည့်ရှု လေ့လာတော်မူ၍ သတ္တဝါမျှားစွာ အလိုဆန္ဒ အဇ္ဈာသယအား သင့်လျော်လျောက်ပတ်သော တရားမြတ် အမြှောက်ဆေးကို စကြံ့ကြွခြီတော်မူလျက် တိုက်ကျွေးတော်မူလိုသည်ဖြစ်၍ အင်္ဂဇာပြင် ထက်ကောင်းကင်၌ စကြဝဠာပေါင်း တိုက်တစ်သောင်း ကျယ်ပြန့်ရှည်လျားသည့် အလုံးစုံ ရတနာဆယ်ပါးဖြင့်ပြီးသော ရတနာစကြံ့ကြီးကို ဖန်ဆင်းတော်မူသည်။ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၄၆-၉။) ယင်းရတနာစကြံ့ကြီးကား – စကြဝဠာပေါင်း တိုက်တစ်သောင်းအတွင်း တည်ရှိကြသော အမြတ်ထုတ်ခေါင်မြင်းမိုရ်တောင်တို့ကို အစဉ်အတိုင်း ရွှေဖြင့်ပြီးကြသည့် ရွှေကိုင်ကြီးများသဖွယ် တင့်တယ်စွာ ပြုလုပ် ဖန်ဆင်းလျက် ယင်းရွှေတိုင်ကြီးများ အထက်ပေါ်မှ ရတနာစကြံ့တော်၏ လှပတောက်ထွန်း အရွှေအစွန်းသည် စကြဝဠာပေါင်း တိုက်တစ်သောင်းတွင် အရွှေဆုံးစကြဝဠာ အနားရေးကို ကျော်လွန်လျက် တင့်တယ် တောက်ထွန်း အနောက်အစွန်းသည် အနောက်ဆုံးစကြဝဠာအနားရေးကို ကျော်လွန်ကာတည်ရှိသဖြင့် အရွှေအနောက် အလျား ရှည်သည့် စကြဝဠာပေါင်း တိုက်တစ်သောင်းကို ဖုံးအုပ်ကာ တည်ရှိလေသည်။

ယင်းရတနာစကြံ့ကြီး၏ နံပါး (နံဘေး) နှစ်ဘက်အပိုင်းအခြား မြေအရပ်သည် ရွှေဆင်အတိပြီး၍အလယ်အပိုင်းအခြားမြေဝက်အရပ်ကားပတ္တမြားဖြင့် ပြီးသည်။ ထိုတ်လျောက်အစုံတို့မှာမူ နှစ်သက်ဖွယ်ရာ ရတနာအမျိုးမျိုးဖြင့်ပြီးလျက် ထိုတ်လျောက်တို့ အထက်အမိုးမှာကား ရွှေဖြင့်ပြီး၍ နံပါး (နံဘေး) နှစ်ဘက်ပတ်တိုင်တို့မှာလည်း ရွှေဖြင့်ပင် ပြီးကြသည်။ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၅၂။)။

ထူးဆန်းများပြား ပတ္တမြားပုလဲ ရတနာသဲတို့ဖြင့် ဖြန့်ကြဲ ခင်းထားအပ်သည့် ရတနာ

နတ် ဗြဟ္မာတို့ လောကရိပ်ငြိမ် စည်းစိမ်သုခ ခံစား၍ နေကြသည်ကို လည်းကောင်း, တရား စကား ပြောကြား အလေးဆွေးနွေး၍ နေကြသည်ကို လည်းကောင်း, ငရဲသူ ငရဲသား ဘို့ အလူးအလဲ ဆင်းရဲဒုက္ခ ခံ၍နေကြရသည် ကိုလည်းကောင်း, တန်ခိုးကင်းပ ရိုးရိုးသော မျက်စိမျှဖြင့်လျှင် ထင်ရှားကျန မြင်ကြရလေ သည်။

အရှင်သာရိပုတ္တရာထေရ်မဟာသည် ချီမိုး လက်အုပ် ရိုသေတုပ်ဝပ် ရဟန္တာငါးရာနှင့် တကွ တောင်းပန်အပ်သည် ဖြစ်၍ နတ်လူ ဗြဟ္မာသတ္တဝါတို့၏ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း ကို ဖြစ်စေတတ်၍ သောကတည်းဟူသော ငြောင့်တံသင်းကို ပယ်ရှင်းနုတ် တတ်သော ဗုဒ္ဓဝင်ဒေသနာကို ဟောကြား တော်မူသည် (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၃-၆။ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၎။ ၆၃၊၈၄။ စရိယာ၊ ၎။၅)။

သာကီဝင်မင်းတို့ရှိခုံးကြမုံ

ဤသို့ အမျိုးမျိုးသော တန်ခိုးတော်ကို သေချာကျန ဖူးမြင်ရသော အခါမှ ခမည်း တော်သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီးမှ အစပြု၍ အလုံးစုံ သော သာကီဝင်မင်းတို့သည် မာန်မာနကျိုး၍ သမ္မည္ဆူ မြတ်ဘုရားကို ရိုသေစွာ ရှိခိုးကြ သတည်း။

(၈) ရတနာစကြံကိုလည်းကြည့်။ (ဓမ္မ၊ ၎။ ၂။ ၁၀၅။ အပ၊၎။ ၁။၁၀၄။ စရိယာ၊၎။၅။ ဇာ၊၎။၁။၁၀၂။)

(၈) ရတနာစကြံ–ဌင်း ရတနာစကြံကို မြတ်စွာဘုရားသခင် (သိကြားမင်း) သည် ဝါဆိုလပြည့်နေ့ သာဝတ္ထိပြည်၏ အနီးဝယ် ကဏ္ဍမည်သော သရက်ပင်၏ အနီး၌ တိတ္ထိတို့ကို နှိမ်နင်းခြင်းအကျိုးငှာ တန်ခိုးပြာဋိဟာ ပြ ဖို့အတွက် အဇ္ဈာပြင် ထက်ကောင်းကင်၌ ဖန်ဆင်းတော်မူသည်။ ယင်း ရတနာ စကြံ၏ အရှေ့စွန်းသည် အရှေ့စကြဝဠာအနားရေး၌ တည်၍ အနောက်စွန်းသည် အနောက်စ ဝဠာအနားရေး၌တည်သည်။ မြတ်စွာဘုရား သခင်သည် နေမွန်းတိမ်းသည့်အချိန် ရတနာ စကြံထက်သို့ လှမ်းတက်တော်မူ၍ နှစ်ဆယ့် လေးယူဇနာရှိသည့် ပရိသတ်ကြီး အလယ်၌ ကိုယ်တော်တိုင် ရေမီး နှစ်ဖုံ အစုံ အစုံသော တန်ခိုးပြာဋိဟာကို ပြသတော်မူသည် (ဓမ္မ၊၎၊ ၂။၁၄၆–၈။)

အထက် ကိုယ်တော်မှ မီးအလျှံ ဖြစ်၍ အောက်ကိုယ်တော်မှ ရေအယဉ် ဖြစ်သည်။ ဤနည်းအတိုင်း ကြွင်းကျန်သည့် နှစ်ဆယ် သော အရပ်ဌာနတို့မှလည်း မီးအလျှံနှင့် ရေအယဉ်တို့ကို ပြောင်းလဲကာ ပြောင်းလဲကာ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ရောနှောမှုမရှိစေဘဲ အစုံ အစုံ သော တန်ခိုးပြာဋိဟာကို ပြသတော်မူသည်။ (၁) ညိုသော ရောင်ခြည်တော်။ (၂) ရွှေ သောရောင်ခြည်တော်။ (၃) နီသော ရောင် ခြည်တော်။ (၄) ဖြူသော ရောင်ခြည်တော်။ (၅) မောင်းသောရောင်ခြည်တော်။ (၆) ပြိုး ပြိုးပြက် ရှိသော ရောင်ခြည်တော် တို့ဖြင့် ခြောက် သွယ် သော ရောင်ခြည်တော်များ ထွက်ပေါ်ကွန့်မြူးကာ အထက် ဗြဟ္မာ့ပြည် အထိ တက်လျက် တုံ့ပြန်ဆင်းသက်၍ စကြ ဝဠာအနားရေးကို စွဲယူကြသဖြင့် စကြဝဠာ တိုက်တစ်ခုလုံးသည် ကောက်သော ရွှေအခြင် ရနယ်ရှိသည့် ဗောဓိကျောင်းဆောင် ကဲ့သို့ ထင်တယ်လှပလေသည်။

ပြကတော့ဘုရား စကြံကြွခါတော်မူသည့် အခါ နိမ္မိတဘုရား (=ဖန်ဆင်း အပ်သော ဘုရား)က ရပ်ခြင်း, ထိုင်ခြင်း, လျောင်းခြင်း တို့တွင် တစ်ပါးပါးသော ဣရိယာပုထ်ဖြင့် သီတင်းသုံးတော်မူသည်၊ ပြကတော့ဘုရား ရပ် တော်မူသည့်အခါ နိမ္မိတဘုရားက စကြံကြွခါ-ခြင်း, ထိုင်ခြင်း, လျောင်းခြင်းတို့တွင် တစ်ပါး

ပါးသော ဣရိယာပုထ်ဖြင့် သီတင်းသုံးတော်မူသည်။ ဤနည်းအတိုင်း ဣရိယာပုထ် လေးဖြာပြောင်းလဲကာ ပြောင်းလဲကာ ကြည့်ညို ဖွယ်အဖြာဖြာ တန်ခိုးပြာဋိဟာကို ပြသတော်မူသည် (ပဋိသံ။ ၂၀–၁။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၁၃၀–၄၀။)။

သဗ္ဗညုမြတ်စွာဘုရား စကြံကြွချီတော်မူ၍ တန်ခိုး ပြာဋိဟာ ပြသတော် မူသည့်အခါ အကြားအကြား၌ ဝေနေယျ သတ္တဝါတို့အား သင့်လျော်သော တရားစကား ပေးကြား တော်မူရာ ကုဋေနှစ်ဆယ်သော ဝေနေယျသတ္တဝါတို့ သစ္စာလေးပါး၊ တရားသိမြင်ကာ ကျတ်တမ်းဝင်ကြသတည်း (ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၁၄၀။)

ရတနစကမ် စေတီယ (န) [ရတနစကမ်+စေတီယ] ရတန ... စေတီ။ (အပရာဇိတပလ္လင်တော်နှင့် ရပ်တော်မူရာအရပ် အကြား၌ အရွေအနောက်အလျားမျှသည်သော ဘုရားရှင် (နတ်များ) ဖန်ဆင်းအပ်သည့် ရတနစကြံ (စကြံကျောင်း, စကြံလမ်း)၌ လူးလာတုံ့ခေါက် စကြံလျှောက်လှမ်း(၇)ရက် ပတ်လုံး လွန်စေရာ ရတနာစကြံအရပ်၌ဘုန်းကို "ရတနာစကမ်မစေတီ" ဟု ခေါ်သည်။ အပ၊ ၁။ ၉၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂။ ၃၀။ ဇာ၊ ၁။ ၉၀။ တို့ အလိုအားဖြင့် ရတနာစကြံကို ဘုရားရှင်ကိုယ်တိုင် ဖန်ဆင်းသည်ဟု ယူဆသင့်သည်။ ဝိ၊ ၃။ ၂၃၀။ မ၊ ၂။ ၁၉။ ဥဒါန၊ ၂။ ၄၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂။ ၁၀–တို့ အလိုအားဖြင့်လည်း ရတနာဃရကိုသာ နတ်များ ဖန်ဆင်းကြောင်းဆို၍။ –ရတနာစကြံကို နတ်များ ဖန်ဆင်းကြောင်းမဆိုရကား ရတနာစကြံကို ဘုရားရှင်ပင် ဖန်ဆင်းသည်ဟု ယူဆသင့်သည်။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၄၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၈၆။ မ၊ ၃။ ၁၃၉။ တို့အလိုအားဖြင့်မူ ရတနာစကြံကို နတ်များဖန်ဆင်းသည်ဟုယူဆသင့်သည်။) ရတနစကမ်(၁)လည်းကြည့်။

ရတနစကမ်မန (န) [ရတန+စကမ်မန](ဆွေတော်မျိုးတော်တို့၏ မာန် မာနကို ချိုးနှိမ်ရန် ကောင်းကင်၌ ဘုရားရှင် ဖန်ဆင်းအပ်သည့်) ရတနာဆယ်ပါးဖြင့်ပြီးသော စကြံ၊ ရတနာစကြံ။ တံ ဘာဝဝန္တံ ရတနစကမ်မန္တံ....။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၅၃။

ရတနစကမ်မနကဏ္ဍ (န၊ပု) [ရတနစကမ်မန+ကဏ္ဍ] ရတနာစကြံ အပိုင်းအခြား၊ ရတနာစကြံကို ပြသော ပါဠိ–အစု–အပေါင်း။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၂၉၉၊ ၃၀၆။

ရတနစကမ်မနကဏ္ဍဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရတနစကမ်မန-ကဏ္ဍ+ဝဏ္ဏနာ] ရတနစကမ်မန ကဏ္ဍအဖွင့်၊ ရတနစကမ်မနကဏ္ဍကို ဖွင့်–ဆ–ကြောင်း–စကားအစဉ်–အဋ္ဌကထာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၆၊ ၁၄။

ရတနစကေါဋ္ဌက (နၔပု) [ရတန+စကေါဋ္ဌက။ စသြရ၊ စသြရဂ ပြာ။ ပတ္တပိသေသ။ ရတနစကေါဋ္ဌကဝရလည်း–ကြည့်။] ရတနာ–ရတနာကျောက်–ကျောက်မျက်ရတနာ–ဖြင့် ပြီးသော ပန်းတောင်း၊ ရတနာပန်းတောင်း။ ယောဇနိကေန ရတနစကေါဋ္ဌကေန တံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၃၃၃။ (–ဇာ၊ ၄၊ ၆။ ၂၂၀၊ ၂၂၂။)

ရတနစကေါဋ္ဌဝရ (နၔပု) [ရတနစကေါဋ္ဌ+ဝရ] ရတနာ–ရတနာကျောက်–ကျောက်မျက် ရတနာ–ဖြင့်ပြီးသောမြတ်သော ပန်းတောင်း၊ ရတနာပန်းတောင်းမြတ်။ ရတနစကေါဋ္ဌ–ဝရေန ဝါသဝေါ။ မ၊ ၄။ ၁။ သံ၊ ၄။ ၂၀။ အပ၊ ၄၊ ၁။ ၇၀။ ရတနစကေါဋ္ဌဝရေနာတိ ရတနသီလာမယဝရစကေါဋ္ဌကေန...။ မ၊ ၃။ ၂၀။ ရတနစကေါဋ္ဌဝရေနာတိ ရတနမယေန ဥတ္တမစကေါဋ္ဌကေန။ သံ၊ ၃။ ၂၃၃။

ရတနစိတြ (တိ) [ရတန+စိတြ။ ရတ္နစိတြ–သံ။ ရယဏ္စိတ္တ–ပြာ။] ရတနာတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော။ ရတနစိတြန္တိ ဘိတ္တိစ္ဆေဒါဒိဝသေန ရတနစိတြံ။ အံ၊ ၃။ ၂။ ၁၅၀။

ရတနာစိတြဥဏ္ဍာမယတ္ထရက (ပု) [ရတနာစိတြ+ဥဏ္ဍာမယ+အတ္ထရာက] ရတနာတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သောသားမွေးအခင်း။ စိတ္တကောတိ ဗျာနာစိတြဥဏ္ဍာမယတ္ထရကော။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၅၂။

ရတနာဝုဏ္ဏ (န) [ရာဘန+ဝုဏ္ဏ] ရတနာအမှုန့်။ ရတနာဝင်္ဒိ, ရတနာဝေဠု–တို့ကြည့်။

ရတနာစေတိယ (န) [ရတန+စေတိယ။ ရတနာစွယ်လည်း–ကြည့်။] ရတနာအုတ်တို့ဖြင့် စီအပ်သော စေတီ၊ ရတနာစေတီ။ မနုဿေဟိ စ ဘဂဝတော ဓာတုံ ဂဟေဘ္ဝာ ရတနစေ ဘိ-ယေ ကတေ ...။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၀၀။

ရတနာဆတ္တ (န) [ရတန+ဆတ္တ။ရတနစ္ဆတြ-သံ။] ရတနာတို့ဖြင့် ပြီးသောဆီး၊ ရတနာထီး။ ရတနာဆတ္တံ ဓရိဿတိ။ အပ၊ဝ။၃၅၇။

ရတနာဇုတိဝိသရ (တ) [ရတန+ဇုတိ+ဝိသရ] ရတနာရောင်တို့၏ ဖရိုဖရဲ ကြဲသကဲ့သို့–ပြေးသွား–ကွန့်မြူး–ဆုံဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရတနာဇုတိဝိသရဝိဘာဇိတ (တ) [ရတနာဇုတိ-ဝိသရ+ဝိဘာဇိတ] ရဘနာ၃ရောင်တို့၏ ဖရိုဖရဲ ကြဲသကဲ့သို့–ပြေးသွား– ကွန့်မြူး – ဆုံဖြစ်၍ တင့်တယ်သော။ ခအောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရတနာဇုတိဝိသရဝိဘာဇိတဝရဂုဏိရဘာဇဂဟ (တ) [ရတနာဇုတိဝိသရဝိဘာဇိတ + ဝရ + ဂုဏိရ + ဘာဇ+ဂဟ] ရတနာရောင်တို့၏ ဖရိုဖရဲ ကြဲသကဲ့သို့–ပြေးသွား– ကွန့်မြူး – ဆုံဖြစ်၍ တင့်တယ်သော တောင့်တအပ် မြတ်သော နှလုံးမွေ့လျော်ဖွယ်ရာ ဖြစ်သော မင်းတို့သည် သိမ်းဆည်းအပ်သော(မြို့)။ ရတနာဇုတိဝိသရ-ဝိဘာဇိတဝရဂုဏိရဘာဇဂဟံ ဆာဇဂဟံ နာမ နဂရံ ပါဝိသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၃၄။

ရတနညူ (တ) [ရတန+ဉ+ဂူ။ ကစ္စည်း။၅၃၅။ ဂူ။၅၉၃။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၁၉။ ရတန+ကူ။ မောဂ်၊၅။၄၀။]နိဗ္ဗာန်–နိဗ္ဗာန်တရုံးရတနာ–ကို–သိ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ ရတ္တညူ (သုတ္တနိ။၃၅၆)တိ ရတနညူ၊ "နိဗ္ဗာနရတနံ ဇာနာမ မယ"န္တိ ဧဝံ သကာယ ပဋိညာယ လောကေနပိ သမ္မတာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၀။

ရတနဋ္ဌ (ပု) [ရတန+အတ္ထ။ တ္ထ–ကို ဋ္ဌ–ပြု။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၀၇။] (၁) ရတနသဒ္ဒါ၏အနက်။ (၂) ရတနာ၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်၊ ရတနာ၏ အဖြစ်။ (၁) စိတ္တီကတာဒိဘာဝေါ ဝါ ရတနဋ္ဌော။သာရတ္ထ၊ဝ။၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။၁၄။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ဝ။ ၂၄။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။၁၄။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။၁၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။၁၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၁၃။ (၂) စိတ္တီကတ-ဘာဝါဒိနာပိစက္ကာဿ ရတနဋ္ဌော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၂၉၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂ ။ ၂၃၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၁၆၈။

ရတနတ္တ (န) [ရတန+တ္တ] ရတနာ၏အဖြစ်။ ရတန၂–ကြည့်။

ရတနတ္ထယ (န) [ရတန+တယ။ ရန္တ်တြယ–သံ။] ဘုရား တရား သံဃာ ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၊ ရတနာ ၃-ပါး။ ရတနတ္တယေသု နိက္ကခ်ေါ နိဂ္ဂမော နိတ္ထဒ္ဓေါ ဟုတ္ဝာ။ မိလိန္ဒ။၄၁၇။ ဣမာယ ဒေသနာယ ရတနတ္တယေ ပသန္နစိတ္တော ပသန္နာကာရံ ကရောန္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၄၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅-ဋ္ဌသာ ရတနတ္တယပသန္နစိတ္တော-ဟု သမာသ်ရှိသည်။ တစ်ပါးသောဋ္ဌာနတို့ဋ္ဌမူ ဝါကျရှိသည်။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅-သျမူ– ဋ္ဌလည်း ဝါကျပင်ရှိသည်။ ဝါကျရှိသောပါဋ္ဌသည် သာ၍ကောင်းသည်။) ရတနာနမေဝ တယံ နာညောသန္တိ ရတနတ္တယံ။ အဝယဝဝိနိမုတ္တာဿ ပန သမုဒါယာဿ အဘာ-ဝတော တိဏ်ဏဝေ ရတနာနိ တထာ ဝုစ္စန္တိ၊ န သမုဒါယမတ္တံ၊ သမုဒါယာပေက္ခာယ ပန

တစ်နည်း— လောကုတ္တရာတရားကိုးပါး, ပရိယတ် (ပိဋကတ်သုံးပုံ ဘုရားစကားတော်) တရားအားဖြင့် ၁၀-ပါးသော တရားတော်သည် တရားရတနာမည်၏(ဝိ၊ဌ၊၁။၁။ ကခ်၊၁။ ဂ၃။ သာရတ္ထ၊၁။၁၀၊၁၂။ ဝိမတိ၊၁။၃-၄။ ကခ်၊၁၊ဒ္ဒီ၊သစ်။၁၂၀။ ဝိဘာဝိနီ။၇၂။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ဒ္ဒီ၊သစ်။၁။၁၄၉။)။

ဤ၌ မဂ်လေးပါးနှင့် နိဗ္ဗာန်တရားတော်သည်သာ မုချအားဖြင့် တရားရတနာမည်၍ ဖိုလ်လေးပါးနှင့် ပရိယတ်တရားတော်ကား ဥပစာအားဖြင့် တရားရတနာမည်၏။(သာရတ္ထ၊၁။၁၀-စသည်။)

(၃) သံဃာရတနာ— မဂ္ဂင်္ဂါန် လေးယောက်, ဖလင်္ဂါန်လေးယောက်အားဖြင့် အရိယာပုဂ္ဂိုလ်ရှစ်ယောက်အပေါင်းဟုဆိုအပ်သော အရိယာသံဃာတော်(=ပရမတ္ထသံဃာတော်)သည် သံဃာရတနာမည်၏။ (ဝိ၊ဌ၊၁။ ၁။ ဒီ၊၌၊၁။၁။ မ၊၌၊၁။၁။ သံ၊၌၊၁။၁။ အံ၊၌၊ ၁။၁။ သာရတ္ထ၊၁။၁၃။ ဝိမတိ၊၁။၄။ ဒီ၊ဒ္ဒီ၊၁။ ၁၃။ သီ၊ဒ္ဒီ၊သစ်၊၁။ ၂၂-၃။ မ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁၃။ သံ၊ဒ္ဒီ၊ ၁။၁၃။ ဏံ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁၆။ ဝိ၊ဝိန်ဆ္ဆယ၊ဒ္ဒီ၊၁။၅။)

(ပုဗ္ဗစေတနာကို ဒါနဌ် ပေါင်းယူအပ်သကဲ့သို့ ကလျာဏပုထုဇဉ် သံဃာကိုလည်း မဂ်ဖိုလ်၏ ရှေးအဖို့ဖြစ်သည့် အကျင့်ပဋိပတ်၌ တည်သောကြောင့် အရိယာသံဃာ၌ ပေါင်းယူရမည်ဟု ဆိုတော်မူကြသည်။ ကခ်၊ဒ္ဒီ၊သစ်။ ၁၂၁။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၉၊၁၀။)။

သရဏကုံအာဒဂ္ဂါန် ရတနာသုံးပါး

(၁) ဘုရားရတနာ— လူတို့၌ သစ္စာလေးပါး တရားကို ဟောကြားတတ်သူတို့ထက် ထူးချွန်လွန်မြတ်သော ဂုဏ်, သာကီဝင်မင်းမျိုးဖြစ်၍ ကာယဒါဠှိရှိ၌ ပညာရှိသူတော်ကောင်း အဖြစ်ဟူသော ကာယမောနေယျအကျင့် စသည်နှင့် ပြည့်စုံ- အကြွင်း ကေဝစနံ ကတံ။ သီ၊ဒ္ဒီ၊သစ်၊၁။၂၅။ (–ခုဒ္ဒ-သိက္ခာ၊ဒ္ဒီ၊သစ်။၂၃၉။ မဏိမဉ္ဇူ၊၁။၃၂။ မခု၊ ဒ္ဒီ။၉။) ဤ၌ ဘုရားရတနာ, တရားရတနာ, သံဃာရတနာဟူ၍ ရတနာ ၃-ပါးရှိသည်။ ရတနာသုံးပါးကို ပဏာမအာဒဂ္ဂါန, သရဏံကုံ အာဒဂ္ဂါနအားလျော်စွာ ပြပေအံ့။

ပဏာမအာဒဂ္ဂါန ရတနာ ၃-ပါး

(၁) ဘုရားရတနာ— သဗ္ဗညုတညာဏ်တော်ကို ရရှိပြီးဖြစ်သည့် ခန္ဓာအစဉ်ဟုဆိုအပ်သော သဗ္ဗညုတညာဏ်တော်၏ပိုင်ရှင်ဖြစ်တော်မူသော ပုဂ္ဂိုလ်ထူး ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်သည် ဘုရားရတနာမည်၏။(ဝိ၊ဝိန်ဆ္ဆယ၊ဒ္ဒီ၊၁။၅။ မဏိဒီပ။ ၁။၅၁။ တစ်နည်း— (က) ပါရမီအပေါင်းဖြင့် ထုံအပ်သော ဂုဏ်တော်။ (ခ) အရဟတ္တမဂ်ညာဏ်ဖြင့် ဝါသနာနှင့်တကွ ကိလေသာတို့ကို အကြွင်းအကျန်မရှိ ပယ်သတ်-ဖျက်ဆီး-တော်မူပြီးသည့် ဂုဏ်တော်။ (ဂ) မဟာကရုဏာတော်, သဗ္ဗညုတညာဏ်တော်စသော မနှိုင်းယှဉ်နိုင်သော ဂုဏ်အပေါင်း၏ တည်ရာဖြစ်သော ဂုဏ်တော်။ ဤဂုဏ်တော်ဘဋ်နှင့် ပြည့်စုံတော်မူသော ခန္ဓာအစဉ်သည် ဘုရားရတနာမည်၏။ (သာရတ္ထ၊၁။၁၀၊ ကခ်၊ဒ္ဒီ၊ ဆစ်၊၁။၁၂၀၊ ဒီ၊ဒ္ဒီ၊၁၊၁၀။ သံ၊ဒ္ဒီ၊သင်္၊၁ ၁၀၊ မ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁၀။ သံ၊ဒ္ဒီ၊၁၊၁၀။ ဏံ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁၃)

(၂) တရားရတနာ— မဂ်လေးပါး, ဖိုလ်လေးပါး, နိဗ္ဗာန်အားဖြင့် ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာတရားတော်သည် တရားရတနာမည်၏။ (ဒီ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁။ မ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁။ သံ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁။ အံ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁။ ဒီ၊ဒ္ဒီ၊၁၊၁၁။ သီ၊ဒ္ဒီ၊သစ်၊၁၊၁၈။ မ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁၀။ သံ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁၁။ အံ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁၃။ ဝိ၊ဝိန်ဆ္ဆယ၊ဒ္ဒီ၊၁၊၅။)။ ပရိယတ် တရားတော်ကိုလည်း လောကုတ္တရာ တရားကိုးပါးနှင့် ပေါင်းယူသင့်သည် (ဒီ၊ဒ္ဒီ၊၁။၁၀-စသည်။)။

(၂)တရားရတနာ – မဂ်လေးပါးနိဗ္ဗာန်အား ဖြင့် ၅-ပါးသော တရားတော်သည် တရား ရတနာမည်၏ (ဝိ၊ဌ၊ ၁။၁၄၁။ဒီ၊ဌ၊ ၁။၂၀၅။ မ၊ဌ၊၁။၁၃၅။ အံ၊ ဌ၊၂။၁၆။ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၀။)။

တစ်နည်း မဂ်လေးပါး, ဖိုလ်လေးပါး, နိဗ္ဗာန်, ပရိယတ်အားဖြင့် ၁၀-ပါးသော တရားတော် သည်ဝါရတနာမည်၏ (-ဝိမာန။၇၆။ဝိဌ၊ ၁။၁၄။ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၀၅။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၃၅။ အံ၊ဌ၊၂။ ၁၆။ဝိမာ-န၊ဌ။၂၁၄–၅။)။

တစ်နည်း-မဂ်လေးပါး, ဖိုလ်လေးပါး, နိဗ္ဗာန် အားဖြင့် ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာ တရား တော်သည် တရားရတနာမည်၏ (ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၁၀။)။

တစ်နည်း–နိဗ္ဗာန် တရားတော်သည် တရား ရတနာ မည်၏ (ဝဇိရ။၄၁၂။)။

(ထိုတွင် ပဌမနည်းကို အဂ္ဂပ္ပသာဒသုတ် (အံ၊၁။၃၄၃။)အားလျော်စွာ အဋ္ဌကထာဆရာ တို့ ဆိုတော်မူကြသည်။ ဒုတိယနည်းကို ဆတ္တ-မာဏဝက ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိတော်(ဝိမာန။၇၆) အားလျော်စွာ ဆိုတော်မူကြသည်။

တတိယတနည်းကား – ခုဒ္ဒက၊ဌ–၌ ပြအပ် သော ဧကေဆရာတို့ အယူဝါဒ ဖြစ်သည်။ စတုတ္ထနည်းကား – ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာ ဆရာ့အယူ ဝါဒဖြစ်သည်။ တရားတော် ဆယ်ပါးအနက် ဖိုလ်လေးပါး, ပရိယတ်အားဖြင့် ငါးပါးသော တရားတော်ကို ဥပစာအားဖြင့် တရားရတန-မည်၏ဟု သာရတ္ထ၊၁။၁၀–စသည်၌ ဆိုသော်လည်း ယင်း တရားတော် ငါးပါးကို သရဏကုံ အာရုဒ္ဓ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ရမည့် တရားအနေ အားဖြင့် ဘုရားကိုယ်တော်တိုင် ညွှန်ကြား တော်မူပါသည်)။

(၃) သံဃာရတနာ–မဂ္ဂဋ္ဌာန် လေးယောက်, ဖလဋ္ဌာန်လေးယောက်အားဖြင့်အရိယာပုဂ္ဂိုလ် ရှစ်ယောက်အပေါင်းဟုဆိုအပ်သော အရိယာ အကျန်မရှိသော ဥေ ယျတရားတို့ကို သိမြင်-သော ဂုဏ်,ဘုန်းတော်ခြောက်ပါးနှင့် ပြည့်စုံ သောဂုဏ်, တစ်ဆယ့်ခြောက်ချက် မဂ်ကိစ္စကို ပြုပြီးသော ဂုဏ်, နိဗ္ဗာန် ဟူသော တစ်ဘက် ကမ်းသို့ ရောက်တော်မူသော ဂုဏ်, သူမတူ သော ကိုယ်တော်အား ဆယ်ပါး, သူတပါးနှင့် မဆက်ဆံသည့် ဉာဏ်တော်အား ဆယ်ပါး သမ္မပ္ပဓာန်လုံ့လဝီရိယလေးပါး-တို့နှင့် ပြည့်စုံ တော်မူသော ဂုဏ် ဤ ဝစ်စိတ်တစ်ဒေသ အမြွက်မျှ ဖော်ပြအပ်သော ဂုဏ်တော်တို့နှင့် ပြည့်စုံတော်မူသည့် ပုဂ္ဂိုလ်ထူး ပုဂ္ဂိုလ်မြတ် (ခန္ဓာအစဉ်) သည် ဘုရားရတနာမည်၏။ (ဝိမာန။၇၆။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၁၄။)။

တစ်နည်း–အလုံးစုံသော ဥေယျတရားတို့၌ အပိတ်အပင် အတားအဆီး မရှိ ကြွင်းမဲ့ကုန်စင် သိမြင်တတ်သော သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်၏ အကြောင်းဖြစ်သည့် မိမိထက်လွန်ကဲ တူးမြွတ် သော တရားမရှိသည့် အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်ဖြင့် ထုံအပ်သောခန္ဓာအစဉ်ကို–အစဲ–အကြောင်း –ပြု၍ ဘုရားဟု ခေါ် ဝေါ်ပညတ်သမုတ်ဒေါ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ထူး ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်သည် ဘုရား ရတနာမည်၏။

တစ်နည်း–သဗ္ဗညုတ ဉာဏ်တော်၏ နီးစွာ သော အကြောင်းဖြစ်သည့် သစ္စာလေးပါး တရားတို့ကို ဟုတ်မှန်စွာ သိမြင်တတ်သည့် အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်တော်ကို အစဲ(အကြောင်း) ပြု၍ခေါ် ဝေါ်ပညတ်သမုတ်အပ်သော ပုဂ္ဂိုလ် ထူး ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်သည် ဘုရားရတနာမည်၏ (ခုဒ္ဒကဌ။ ၄။)။

တစ်နည်း–သူတပါးတို့နှင့်မဆက်ဆံ(=သူ-တပါးတို့မှာ လုံးဝမရှိ)သည့် အသာဓာရဏ ဂုဏ်တော်တို့သည် ဘုရားရတနာမည်၏။(ဝဇိ-ရ။၄၁၂။)။

ခြင်း။ အထဝါ ရတနတ္ထယဂါရဝဿ ပဋိဘာ-နာပရိဟာနာဝဟတ္တာ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၄။အံ၊ ဋီ၊၁။ ၄။

ရတနာတ္ထယဂုဏ (ပု) [ရတနတ္တယ+ဂုဏ]ရတနာ ၃-ပါး၊အပေါင်း၏-ဂုဏ်-ဂုဏ်တော်။ ဘုရား ရှင်၏ အရဟတာစသော ဂုဏ်တော်, တရား တော်၏ သွာက္ခာတတာစသော ဂုဏ်တော်, အရိယာ သံဃာတော်၏ သုပ္ပဋိပန္နံတာစသော ဂုဏ်တော်)။ ရတနတ္တယဂုဏ ဒွေ သုဏာတု။ ဝိ၊၃၊၁။၅၃။ သဒ္ဒါတိ ရတနတ္တယဂုဏာနံ သဒ္ဒါတာ။ အံ၊၃၊၃၊၁၇။ (-အံ၊၃၊၃။၁၀၈။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၆၀၊၁၆၄။)။

ရတနတ္တယဂုဏပ(ပ္ပ)ကာသ (န) [ရတနတ္တယဂုဏ+ပကာသန] ရတနာ ၃-ပါး အပေါင်း၏-ဂုဏ်-ဂုဏ်တော်-ကို -ပြ-ပြောဟော-သိစေ-ထင်ရှားစေ-ခြင်း။ ရတနတ္တယဂုဏပ(ပ္ပ)ကာသနတ္ထံ ဥယ္မောဇိတာနံ....ဆုဇဂဟ-မေဝ အာဂတောဒါအံ၊၃၊၁၁၊၃၃။ဓမ္မ၊၃။၅၄။

ရတနတ္တယဂုဏပတိဋ္ဌာပန (န) [ရတနတ္တယဂုဏ+ပတိဋ္ဌာပန] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ ဂုဏ်၌ -တည်-သက်ဝင်ယုံကြည်-စေခြင်း။သာရေ-န္တိတိ .... ရတနတ္တယ ဂုဏပတိဋ္ဌာပနဝသေန အာဟ သာရေန္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၅၄။

ရတနတ္တယဂုဏပဋိသံယုတ္တ(တိ)[ရတနတ္တယဂုဏ+ပဋိသံယုတ္တ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ဂုဏ်-နှင့် - ကို-စပ်ယှဉ် - ဆက်စပ် - ပြ-သော။ ပဟာဒနိယေ သုတ္တန္တေတိ ပဟာဒေနကေ ရတနတ္တယဂုဏပဋိသံယုတ္တေ သုတ္တန္တေ။ ပဋိသံ၊ ဋ၊၂။၁၃၂။

ရတနတ္တယဂုဏပရိဒီပက (တိ) [ရတနတ္တယဂုဏ+ပရိဒီပက] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ ဂုဏ်ကို -ထက်ဝန်းကျင်မှ-ပြ-သိစေ-သော။ ရတ-နတ္တယဂုဏပရိဒီပကေ ပဟာဒနိယသုတ္တန္တေ ပစ္စဝေက္ခန္တသာပိ၊ဒီ၊ဋ၊၂။၃၇၂။အံ၊ဋ၊၁။၄၀၀။

သံဃာတော် (ပရမတ္ထ သံဃာတော်)သည် သံဃာရတနာ မည်၏။ (ဝိမာန။ ၇၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁၊ ၁၄၁။ဖိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၃၅-၆။အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၆-၇။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၀၀။ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၁၅။)။

တစ်နည်း--လောကုတ္တရာစိတ် ရှစ်ပါး, စေ-တသိက်သုံးဆယ့်ခြောက်ပါးဟူသော သေက္ခ-အသေက္ခ- တရားတော်သည် သံဃာရတနာ မ ၏။ သေက္ခ- အသေက္ခ-တရား ပြစ်ပေါ် လာသည်ကို အစွဲပြု၍ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်ဟု ခေါ် သည်။ အရိယာ ပုဂ္ဂိုလ် အပေါင်းသည်ပင် အရိယာ သံဃာမည်ရကားသံဃာရတနာအရ သေက္ခ- အသေက္ခ- တရားကို ကောက်ပြ သည်။ (ဝင်္ဂီရ။၄၁၂)။

(သရဏသဂ္ဂပါဒိဒသနကျမ်း (၄၆၀)၌ "အချို့သောဆရာမြတ်တို့ကား ကခ်ီဝိတရဏီ-ဋ္ဌီကာ (ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၂၁)ဝယ် ရတနတ္တယ-ပဏာမအဆုဋ္ဌ ဂလျာဏပုထုဇဉ် သံဃာကို လည်း အရိယာသံဃာဋ္ဌ ယွင်းယူသကဲ့သို့ လည်းကောင်း။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။ အာဂီ၊မဋ္ဌ၊၃။၉၅။ ဂူဂိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၅၈) တို့၌ ကလျာဏပုထုဇဉ်သံဃာကိုဒက္ခိဏေယျသံဃာ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ ယွင်းယူသကဲ့သို့ လည်း-ကောင်း ဤသရဏကုံအဆုဋ္ဌ်လည်း ကလျာဏ ပုထုဇဉ် သံဃာကိုလည်း အရိယာသံဃာဋ္ဌ ယွင်းရုံပင် ယူရမည်"ဟုမိန့်ဆိုကုန်၏-"ဟု ပြခဲ့ပြီးသည့်)။

ရတနတ္ထယဂုဏရတန (န) [ရတနတ္တယ+ဂုဏ+ရတန] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း-၌-ကို-အလေး အမြတ်ပြုခြင်း၊ (ရှိသေလေးမြတ်-လေးစား-ရိုသေ-ခြင်း) တေန္တိ ရတနတ္တယ-ဂုဏရတန၏။ထေရ၊ဋ္ဌ ၂။၂၁၀။

ရတနတ္တယာဓိဂမ (နာ၊ပု) [ရတနတ္တယ+ဂါဓိဂမ] ရတနာ ၃-ပါး အပေါင်း-၌-ကို-အလေး အမြတ်ပြု-လေးမြတ်-လေးစား - ရိုသေ -

အာဘိဓာ၊၂။ ၂၆၉။ (–မဟာဋီ၊၁။၃၀၀။သံဃာဝ၊ ၁၉၉။)

ရတနာတ္တယာဂုဏာပရိဒီပန (န) [ရတနာတ္တယာဂုဏာ+ပရိဒီပန] ရတနာ၃-ပါးအပေါင်း၏ ဂုဏ်ကို–ပိုင်းခြား၍–ပြ–သိစေ–ခြင်း။ ဧဝံ ပထမဂါထာယသာတိသယံ ရတနာတ္တယာဂုဏာပရိဒီပနံ ကတ္တာ။နေတ္တိဝဏ္ဏ။၁၀။နေတ္တိဝိဘာ၄။

ရတနာတ္တယာ ုဏာဝိဘာဝန (န) [ရတနာတ္တယာဂုဏာ+ဝိဘာဝန] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ ဂုဏ်ကို–ထင်စွာ–ပြ–သိစေ–ခြင်း။ အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရတနာတ္တယာဂုဏာဝိဘာဝနမုခ (န) [ရတနာတ္တယာဂုဏာဝိဘာဝန+မုခ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ ဂုဏ်ကို–ထင်စွာ–ပြ–သိစေ–ခြင်းကို– အဦးပြု–အစပြု–ဦးတည်–သော။ ရတနာတ္တယာဂုဏာဝိဘာဝနမုခေန အညံ ဗျာကရောန္တော။ ထေရာဒ္ဓ၊၁။၄၇၅။

ရတနာတ္တယာဂုဏာနုဿရဏ (န) [ရတနာတ္တယာဂုဏာ+အနုဿရဏ] (၁)ရတနာ ၃ ပါးအပေါင်း၏ ဂုဏ်ကို–အဖန်ဘလဲလဲ–အဖန်ဖန် – အထပ်ထပ်–အောက်မေ့–အမှတ်ရ–ဆင်ခြင်– နှလုံးသွင်း–အာရုံပြု–ခြင်း။ (၂) ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ ဂုဏ်ကို–အဖန်တလဲလဲ – အဖန်ဖန်–အထပ်ထပ် – အောက်မေ့– အမှတ်ရ – ဆင်ခြင် –နှလုံးသွင်း–အာရုံပြု–သောစိတ်။ (၁) ရတနာတ္တယာဂုဏာနုဿရဏေန စိတ္တံ သမ္မဟံသေတ္တာ။ ဝိ၁၊၂။၂၂။ ပဋိသံ၁၊၂။ ၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၂၇၀။ ရတနာတ္တယာဂုဏာနုဿရဏေန စ (...ဿရဏေနာဿ) ပသာဒံ ဇနေတိ။ ဒီ၁၊၂။၃၀၄။ မ၁၊၁။၃၀၂။ သံ၁၊၃။၂၀၀။ အံ၁၊၁။၄၀၁။ အဘိ၁၊၂။၂၇၁။ မဟာနိ၁။ ၄၁၇။ (ဤ၌ သမုစ္စယဇောတက ,စ-သဒ္ဒါနှင့် ရှိသော ပါဠိသာ ကောင်းသည်။) (၂) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရတနာတ္တယာဂုဏာနုဿရဏဇနိတ (တိ) [ရတနာတ္တယာဂုဏာနုဿရဏ+ဇနိတ။ အထက်ပုဒ်လည်း–ကြည့်။] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ ဂုဏ်ကို အဖန်တလဲလဲအောက်မေ့–ခြင်း–သောစိတ်–သည် ဖြစ်စေအပ်သော။ ဘယကွဇာဝဟဉ္စေတံ ရတနာတ္တယာဂုဏာနုဿရဏဇနိတံ ပဏာမပူဇာဝိဓာနံ။ ဝင်ရ။၁၄။သီဋီ၊သစ်၊၁။ ၃။

ရတနာတ္တယာဂုဏာဘိညာ (တိ) [ရတနာတ္တယာဂုဏ+အဘိညာ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ ဂုဏ်ကို–အထူး–သာလွန်သော–အားဖြင့်–သိသော၊ သူ (အရိယာပုဂ္ဂိုလ်)။ အရိယာ ဟိ ရတနတ္တယဂုဏာဘိညတာယ ပါသာဏစ္ဆတ္တံ ဝိယ ဂရုံ ကတ္တာ ပဿန္တိ။ အံ၁၊၂။ ၂၀။ (ဤသို့ ပါဠိရှိမူ ရတနတ္တယံ-ဟု ကံပုဒ်ထည့်၍ ယောဇနာပါ။ ဒီ၁၊၁။ ၂၇၈။ သီ၁၊သစ်၊၂။၁၇၇။ မ၁၊၁။ ၂၃၅–တို့၌ ရတနတ္တယံ ဂုဏာဘိညတာယ-ဟု ဝါကျရှိသည်။ သမ္မာန်ပုဒ် မပါသော်လည်း အရာအားလျော်စွာ သိနိုင်သောကြောင့် ဝါကျရှိသော ပါဠိသည်သာ ပို၍ကောင်းသည်။)

ရတနာတ္တယာဂုဏာဘိတ္ထဝန (န) [ရတနာတ္တယာဂုဏာ+အဘိတ္ထဝန] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ဂုဏ်ကို–ချီးမွမ်း–ချီးကျူး –ထုတ်ဖော်–ပြောဆို–ခြင်း။ ရတနတ္တယာဂုဏာဘိတ္ထဝနဝသေန .... ဥပ္ပါဒိတန္တိ အတ္ထော။နေတ္တိ၁၊၁၃။

ရတနာတ္တယာဂုဏာဝဗောဓ (ပု) ရတနာတ္တယာဂုဏ+အဝဗောဓ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ ဂုဏ်ကို–ထိုးထွင်း၍–အမှန်အကန်–သိခြင်း။ ရတနာတ္တယာဂုဏာဝဗောဓေ(ဟိ) "သတ္တရိ ကခ်ံတီ" တိအာဒိ ဝိစိကိစ္ဆာယ အသမ္ဘဝေါတိ။ ဒီ၁၊၂။၃၁၉။ မ၁၊၁။၃၇၆။ အံ၁၊၁။၈၈။ (–သံ၁၊၂။၄၄၃။ ဤဒိကာ၌ ပါဠိတစ်မျိုးရှိသည်။ တစ်ပါးသော ဋီကာများကဲ့သို့ ရှိမှကောင်းမည်။ ဒီ၁၊၂။–၌လည်း ဟိ-သဒ္ဒါကျပျောက်လျက်ရှိသည်။)

ဝိဘာဝိနီ။၇၀။အဘိ၊၀တာရ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၀။ (ပဥ္စပတိဋ္ဌ-ရှိခိုးခြင်း စသည်ကို ဝန္ဒနာ-ဌိ ကြည့်။)

ရတနတ္တယ(ပ္ပ)ဏာမကရဏ (န) [ရတနတ္တယ-ပဏာမ+ကရဏ] (၁) ရတနာ ၃-ပါး အပေါင်း-ဌ်-ကို-ညွတ်-ကိုင်း ရှိုင်း-ရှိခိုး၊ -ခြင်းကို-ပြု-စီရင်-ခြင်း။ (၂) ရတနာ ၃-ပါး အပေါင်း-ဌ်-ကို-ညွတ်-ကိုင်း ရှိုင်း-ရှိခိုး-ခြင်းကို-ပြု-စီရင်-ကြောင်းစေတနာ (ကောင်းမှုထူး)။ (၁) အထ၀ါ ရတနတ္တယ-ပဏာမကရဏာ ပူဇနိယပူဇောပုညဝိသေသ-နိဗ္ဗတ္တနတ္ထံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၁။ (၂) တသ္မာ သံဝဏ္ဏနာဂမ္မေ ရတနတ္တယပ(ပ္ပ)ဏာမကရဏံ ယထာပဋိ-ညာတသံဝဏ္ဏနာယ အနန္တရာယေန ပရိသမာ-ပနတ္ထန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၊၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၃၊၅။ အဘိ၊၊ဋ္ဌီ၁။၃၊၅။ ရတနတ္တယ-ပဏာမကရဏဥ္စ အန္တရာယကရာပုညဝိ-ဃာတကရပုညဝိသေသဘာ၀တော .... သမတ္ထံ ဟောတိ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁။(ပဏာမော ကရီယ တိ တောယာတိ ပဏာမကရဏ၊ ပဏာမကိရိယာ-ဘိနိပ္ဖါဒိကာ စေတနာ။ ....ဣမမတ္ထံ ဒဿေတိ "ရတနတ္တယပဏာမ။ပ။ဝိသေသဘာ၀တော" တိ။အနုဋ္ဌီ၊၁။၂-၃။)

ရတနတ္တယ (ပ္ပ) ဏာမကရဏပ္ပယောဇနေ (နဝ) [ရတနတ္တယ ပဏာမကရဏ+ပယောဇနေ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို ရှိခိုးခြင်းကို-ပြု-စီရင်-ကြောင်း စေတနာ (ကောင်းမှုထူး) ၏အကျိုး။ ဤ စ သံဝဏ္ဏနာမဂ္ဂေ ရတ-နတ္တယပ(ပ္ပ) ဏာမကရဏပ္ပယောဇနံ....ပပ ဥဋ္ဌန္တိ အာစရိယာ။ သာရတ္ထ၊၁။၂။ ဝိမတိ၊၁။ ၂။သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂။ အဘိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၊၅။(ရတနတ္တယ-ပဏာမက ရဏပ္ပယောဇနေ-နှင့် ရတနတ္တယ-ပဏာမပယောဇနသည် အသုံးဒေန္တန်းသဒ္ဒါ မျှသာ ထူးသည်။ အနက်အာဒေါဖြင့် အထူး

ရတနတ္တယကုံဏ္ဏပသံဟိ (သဒ္ဒိ)တ (တိ) [ရတ-နတ္တယကုဏ္ဏ+ဥပသံဟိ (သဒ္ဒိ)တ။] ရတနာ ၃-ပါး အပေါင်း၏-ဂုဏ်-ကျေးဇူး-နှင့်-စပ် -ယှဉ်စပ် - ဆက်စပ် -ပြ -သိစေ-သော။ အရိယာနံ ပရိနိဗ္ဗာနကာလေ ရတနတ္တယ-ဂုဏူပသံဟိ (သဒ္ဒိ)တံ သာဒုကီဋ္ဌတ (သာဓု-ကီဋ္ဌန) ဂိတံ ဝါ။ ဝိ၊၄၊၃၊။၂၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။ ၄၃၀။ ကခံ၊၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၄၇၁။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၇၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၄၀။

ရတနတ္တယနိမိတ္တ (န) [ရတနတ္တယ+နိမိတ္တ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း ဟူသောအကြောင်း။ တေန ရတနတ္တယနိမိတ္တမိ အကုသလစိတ္တပ္ပဝတ္တိ န ကာတဗ္ဗာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၉။ (-သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂၂၁။)

ရတနတ္တယပ (ပ္ပ) ဏာမ (ပု) [ရတနတ္တယ + ပဏာမ] (၁) ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း-ဌ်-ကို-ညွတ်- ကိုင်းရှိုင်း - ရှိခိုး - ခြင်း။ (၂) ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း - ဌ် -ကို-ညွတ်-ကိုင်း-ရှိုင်း-ရှိခိုးကြောင်း စကား(ဂါထာ)။ (၃) ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း-ဌ်-ကို-ညွတ်-ကိုင်းရှိုင်း-ရှိခိုး-ကြောင်း စေတနာ။ (၁) ပဌမံ တာ၀ ရတနတ္တယပဏာမံ ကာတုံ "ကရဏာ သိတလ ဟဒယ"န္တိ အာဒိမာဟ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂။ (၁)(၂) ကသ္မာ ရတနတ္တယ ပဏာမံ ပဌမံ ဝုတ္တန္တိ?၊၀ဇိရ။၁၄။တစ်ပါးသော ကျမ်းတို့၌ ပဏာမသဒ္ဒါ ပုလ္လိင်သာ တွေ့ရ သည်။) (၁) (၂) ရတနတ္တယပဏာမေန ဟိ အာယုဝဏ္ဏသုခ ဗလာနိ ဝဏ္ဍန္တိ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၄။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄။ အပိစ ရတနတ္တယပဏာမေန ဝိဓုတသဗ္ဗကိဗ္ဗိသေ စိတ္တသန္တာနေ ...။ ကခံ၊၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၂၀။ (မဏိ-မ္ဗူ။ ၁။၃၂၊၄၀၊၆၆-၇-တို့ ကြည့်။) (၃) ရတနတ္တယပဏာမော ဟိ အတ္ထတော ပဏာမ-ကိရိယာဘိနိပ္ဖါဒိကာ ကုသလစေတနာ။

မရှိ။ ရတနာတ္တယပဏာမပယောဇနလည်း-ကြည့်။)

ရတနာတ္တယပဏာမကိရိယ (ထီ၊နာ) [ရတနာတ္တယ-ပဏာမ+ကိရိယ] ရတနာတ္တယပဏာမကရဏ (၁)အနက်နှင့်တူ။ အထ ဝါ မင်္ဂလဘာဝတော....ရတနာတ္တယပဏာမကိရိယာ။ သာရတ္ထ၊၁။၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂။ မဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ၊၁။

ရတနာတ္တယပဏာမဇနိတ (တိ) [ရတနာတ္တယ-ပဏာမ+ဇနိတ](၁) ရတနာ ၃-ပါး၊အပေါင်းကို ရှိခိုးခြင်းသည် ဖြစ်စေအပ်သော။ (၂) ရတနာ ၃-ပါး၊အပေါင်းကို ရှိခိုးခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော။(၁)(၂)ကွဒါနိ ရတ္တနတ္တယပဏာမဇနိတံ ကုသလာဘိသန္ဒံ....။ ဝိမတိ၊၁။၄။

ရတနာတ္တယပဏာမပယောဇန (န) [ရတနာတ္တယ+ပဏာမ+ပယောဇန] ရတနာ ၃-ပါး၊အပေါင်းကို ရှိခိုးကြောင်း စေတနာ (ကောင်းမှုဆင်း)၏ အကျိုး။ သံဝဏ္ဏနာရမ္ဘေ ရတနတ္တယပဏာမပယောဇနာဒိဝိဓာနာနိ ကရောန္တော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂။(ရတနာ၃-ပါး၊ဂုဏ်၌-ညွတ်-ကိုင်း၍ရှိခြင်း – ခြင်းသည် ရတနတ္တယပဏာမ မည်၏။ ထို့ကြောင့် ရတနာသုံးပါး၊ဂုဏ်ကို-ရှိခိုး-ချီးမွမ်း – အဖန်တလဲလဲအောက်မေ့-ပူဇော်-ရှိသေ-ခြင်း စသည်တို့သည်လည်း ရတနတ္တယပဏာမ၌ ပါဝင် လေသည်။ ထို့ကြောင့် သာရတ္ထ၊၁။၃။၄-စသည်၌ ရတနတ္တယပဏာမ အဆုဝယ် မဟာနာမသုတ် စသည်ကို ထုတ်ဆောင်၍ ဖွင့်ပြကြသည်။ ရတနာ သုံးပါးအား ရှိခိုးခြင်းအကျိုး-ရတနာသုံးပါးအား ရှိခိုးသောသူသည်-(၁) အသက်ရှည်ခြင်း၊ (၂) အဆင်းလှခြင်း၊ (၃) ကိုယ်ချမ်းသာ,စိတ်ချမ်းသာနှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ (၄)ကိုယ်အား ဉာဏ်အားစည်ပင် တိုးပွားခြင်း၊(၅) ဘေးရန်အန္တရာယ်ဘူမှ လွတ်ကင်းခြင်း၊ (၆)ဂုဏ်စသော အညစ်အကြေးများ ကင်းရှင်း စင်ကြယ်ခြင်း၊ (၇) ဂုဏ်စသော အညစ်အကြေးများ ကင်းရှင်းစင်ကြယ်သဖြင့် ဉာဏ်ပညာ ထက်မြက်ခြင်း ဤအကျိုး ခုနစ်မျိုးကို ရရှိနိုင်သည်။(ဓမ္မ။၂၉။ ဓမ္မ၊၁၁။၄၂၄-၅။ သာရတ္ထ၊ ၁။၃၊၄။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၊၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၊၄။)။ အကျယ်ကို အပ၊၁။။၇၆ဂ-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၆။ ၂၁၁၊၂၁၄။ စသည်တို့၌လည်း ကြည့်။

အင်္ဂါပြည့်စုံမှု အကျိုးရ—

ရှိခိုးခံအရာဝတ္ထု (ရတနာသုံးပါး) ဘက်မှ အင်္ဂါတစ်ပါး, ရှိခိုးသူဘက်မှ အင်္ဂါတစ်ပါး ဤအင်္ဂါနှစ်ပါးနှင့်ပြည့်စုံမှ ရတနာသုံးပါးအား ရှိခိုးသော ကုသိုလ်သည် ဒိဋ္ဌမမ္မဝေဒနီယ ဖြစ်၍ ယခုဘဝတွင် ဖော်ပြအပ်ပြီးသော အကျိုးများကို ပေးနိုင်သည်။

ရှိခိုးခံ အရာဝတ္ထု အင်္ဂါတစ်ပါး-

ခေတ္တသမ္မတ္တိ=ရှိခိုးခံအရာဝတ္ထု (ရတနာသုံးပါး)၏ အရဟတာစသော အနန္တဂုဏ်, သွာက္ခာတတာ စသောဂုဏ်, သုပ္ပဋိပန္နတာစသော ဂုဏ်တို့နှင့်-ပြည့်စုံ-ယှဉ်-ခြင်း။

ရှိခိုးသူအင်္ဂါတစ်ပါး—

အဇ္ဈာသယသမ္မတ္တိ=ရှိခိုးသူ (ကျမ်းပြုဆရာ)၏-လွန်ကဲ- မြင့်မြတ်- အထက်တန်း-ကျ-သော အလိုဆန္ဒနှင့်-ပြည့်စုံ-ယှဉ်-ခြင်း။ တစ်နည်း-ရတနာသုံးပါးဂုဏ်ကို ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်းသိ၍ ဖြစ်သည့် မတုန်မလှုပ် သက်ဝင် ကြည်ညိုသော သဒ္ဓါဂုဏ်းနှင့်-ပြည့်စုံ-ယှဉ်-ခြင်း။ (ဝိဘာဝိနီ။ ၇၀။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၁၄၀။မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။၄၉၊ ၅၀။)။ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၄-၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။ ၂၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၅။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ၊ ၁၃-တို့၌ အဇ္ဈာသယသမ္မတ္တိအစား အတ္တ-နောပသာဒသမ္မတ္တိ ဟု ဆိုကြသည်။ ယင်းသည် အဇ္ဈာသယသမ္မတ္တိနောက်နည်းနှင့် တူသည်၊ဋ္ဌီကာတို့၌သာ အင်္ဂါနှစ်ပါးနှင့်ပြည့်

စုံမှ ဒိဋ္ဌမမွဝေဒနီယ ဖြစ်၍ ယခုဘဝတွင် အကျိုးပေးကြောင်း ဖွင့်ပြကြသည်။ ဓမ္မပဒ၊ ၁။၄၂၄-၅-၌မူ ယင်းသို့ဖွင့်ပြချက်မရှိပေ။

ရတနာတ္ထယပဏာမဝစန(န) [ရတနာတ္ထယပဏာမ+ဝစန] ရတနာသုံးပါးအပေါင်းကို ရှိခိုးခြင်းကို-ဆို-ခြင်း-ကြောင်းစကား (ဂါထာ)။ အထဝါ ရတနာတ္ထယပဏာမဝစနံ အတ္ထနော ရတနမတ္တယပ(ပ္ပ)သာဒဿ ဝိညာပနတ္ထံ။သီဒ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၂။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁။ (တသ္မိံ ရတနတ္တယ-ယေ့တဿ ဝါ ပဏာမော တထာ၊ ဝုစ္စတေ ဝစနံ၊ တမ္ပဓနီယသခ်ိတာ စေတနာ။ ရတန။ ပ။ မေဝ ဝုစ္စတိ ဧတာယာတိ တထာ။ မဓု၊ ဋ္ဌီ၊၁။၉။)။

ရတနတ္ထယပရုယန (န) [ရတနတ္ထယ+ပရုယန](က) ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌-လဲလျောင်း- ပုန်းအောင်း - မှီခို- ကိုးကွယ်-ခြင်း။(ခ) ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း ပြုသော-လဲလျောင်း - ပုန်းအောင်း- မှီခို - ကိုးကွယ်-ရာရှိသည်၏ အဖြစ်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ရတနတ္ထယပရုယနာကာရပဝတ္တ(တိ) [ရတနတ္ထယပရုယန+အာကာရ+ပဝတ္တ](က)ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌-လဲလျောင်း -ပုန်းအောင်း-မှီခို-ကိုးကွယ်-ခြင်းဟူသော အခြင်းအရာဖြင့်ဖြစ်သော။ (ခ) ရတနာ ၃-ပါးပေါင်းဟူသော- လဲလျောင်း -ပုန်းအောင်း-မှီခို-ကိုးကွယ်-ရာရှိသည်၏ အဖြစ် ဟူသော အခြင်းအရာဖြင့်ဖြစ်သော။ သရဏဂမနံ နာမ ရတနတ္တယပရုယနာကာရပဝတ္တော စိတ္တုပ္ပါဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၁၄၉။

(တပ္ပသဒ္ဒတဂ္ဂရုတာဟိ ဝိဟတကိလေသော တပ္ပရုယဏာဘာကာရပဝတ္တော စိတ္တုပ္ပါဒေါ သရဏဂမနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၆။မ၊၁။၁။ ၁၃၆။အံ၊ ၃။၂။၁၇။ ဣတိဝုတ်၊၁။ ၂၁၃-ဣ၌ အဋ္ဌကထာတို့၌တပ္ပရုယဏာတာကာရပဝတ္တာ နှင့်ဗုဒ္ဓဝံ၊၁-၌ ရတနတ္တယပရုယနာကာရပဝတ္တောသည် အလားတူဖြစ်၍ ဘာဝပွဓာန ကြ၍ မြန်မာဘာသာပြန်သော နောက်နည်းသာ၍ကောင်းမြတ်သည်။)

ရတနတ္ထယပ (ပ္ပ) **သန္နု** (တိ) [ရတနတ္ထယ+ပသန္နု]ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌ ကြည်ညိုသော။ တဧတာယေဝ ရတနတ္တယပသန္နော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၄၀၉။ အောက်ပုဒ်ကိုလည်း-ကြည့်။

ရတနတ္ထယပသန္နစိတ္တ (တိ) [ရတနတ္တယပသန္နစိတ္တ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌ ကြည်ညိုသော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ ဧဝံ ဒေသနံ ထောမေတ္တာ ဣမာဃ ဒေသနာယ ရတနတ္တယပသန္နစိတ္တော .. သောဟန္တိ အာဒိမာဟ။ မ၊၁။ ၁၃၅။(ဝိ၊၁။၁၄၁။ဒီ၊၁။၂။ ၂၀၄။ သံ၊၁။၁။ ၁၂၅။ အံ၊၁။ ၂။၁၆။ ဥဒါန၊၁။ ၂၆၁။တို့၌ ရတနတ္တယေ ပသန္နစိတ္တော-ဟုဝါကျရှိသည်။ ပသန္နစိတ္တသဒ္ဒါ-သည် ရတနတ္တယပုဒ်ကို သာမက ဣမာဃ (တာဃ) ဒေသနာယ ပုဒ်ကိုလည်း ငဲ့သောကြောင့် ဝါကျရှိသော ပါဠိ သာ၍ ကောင်းမြတ်သည်၊)

ရတနတ္တယပ (ပ္ပ) **သာဒ** (ပု) [ရတနတ္တယ+ပသာဒ]ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌ ကြည်ညို-ခြင်း-သော သဒ္ဓါတရား။ ဣတရေ ရတနတ္တယပ္ပသာဒါဒယော။သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၅၂၈။ရတနတ္တယပဏာမဝစနလည်း-ကြည့်။

ရတနတ္တယပသာဒဂေါတန (န) [ရတနတ္တယပသာဒ+ဂေါတန]ရကနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌-ကြည်ညို-ခြင်း -သော သဒ္ဓါတရား-ကို ထုန်းပြ-ဟော-သော-သဒ္ဓါအစဉ်- စကားအစဉ်။တွေ၁ဝဘာတ်"အတ္ထိခေါ နော အာဝုသော" တိအာဒိနယပွဝတ္တေန ရတနတ္တယပသာဒဂေါတနေန။မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၇။

ရတနတ္ထယပူဇန (န) [ရတနတ္ထယ+ပူဇန] (၁) ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို–ပူဇော်–ရှိခိုး–ချီးမွမ်း–ခြင်း။ (၂) ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို ပူဇော်ကြောင်းစေတနာ (=ကောင်းမှုထူး)။ (၁)(၂) တသွေ ရတနာတ္တယပူဇနေန ဝိက္ခာလိတမလာယ ပညာယ ပါဠဝသိဒ္ဓိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၃။အံ၊၃၊၁။၃။

ရတနတ္ထယပူဇနတ္ထ (ပု) [ရတနတ္ထယပူဇန+အတ္ထ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို ပူဇော်ခြင်းအကျိုး။ တထာ ဝတ္ထုပူဇနတ္ထာယပိ အနာပတ္တိယေဝါတိ ရတနတ္ထယပူဇနတ္ထာယပိ....။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၆၉။

ရတနတ္ထယပူဇာ (ထီ) [ရတနတ္ထယ+ပူဇာ] ရတနတ္ထယပူဇနနှင့် အနက်တူ။ ရတနတ္ထယပူဇာယ ပညာပါရှဝဘာဝတော။ သာရတ္ထ၊၁။ ၃။သီ၊ဠှီ၊သစ်၊၁။၃။အံ့၊ဠှီ၊၁။၃။

ရတနတ္ထယပူဇာဝိဓာန (န) [ရတနတ္ထယပူဇာ+ဝိဓာန] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို ပူဇော်ခြင်းကို – စီရင် – ခြင်း – ကြောင်းစကား။ အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရတနတ္ထယပူဇာဝိဓာနပရိသမတ္တတ္ထ (တ) [ရတနတ္ထယပူဇာဝိဓာန+ပရိသမတ္တ+အတ္ထ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို ပူဇော်ခြင်းကို–စီရင်–ခြင်း–ကြောင်းစကား–၏ ထက်ဝန်းကျင် ပြီးဆုံးခြင်းအနက်ရှိသော (သဒ္ဒါ)။ ဣတိ–သဒ္ဒါ ရတနတ္တယပူဇာဝိဓာနပရိသမတ္တတ္ထော။ ဝင်ရ။ ၁၆။

ရတနတ္တယပွသာဒဗဟုလ (တ) [ရတနတ္တယပွသာဒ+ဗဟုလ] များသော ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌ ကြည်ညိုသည့် သဒ္ဓါတရားရှိသော၊ ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌ အကြည်ညိုများသော၊ သူ။အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရတနတ္တယ်ပွသာဒဗဟုလတာ (ထီ) [ရတနတ္တယပွသာဒဗဟုလ+တာ] (၁) ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌ ကြည်ညိုသော သဒ္ဓါတရား၏များသည်၏အဖြစ်။ (၂) များသော ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌ ကြည်ညိုသည့် သဒ္ဓါတရားရှိသည်၏အဖြစ်။ (၁) (၂) ရတနတ္တယပွသာဒဗဟုလတာယ ပသန္နဿ (ပသန္နော)။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၇၅။သီ၊ဠှီ၊သစ်၊၂။၄၀၉။

ရတနတ္တယပွသာဒါဘာဝ (ပု) [ရတနတ္တယပွသာဒ+အဘာဝ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌–ကြည်ညို–ခြင်း–သော သဒ္ဓါတရား–၏ မရှိခြင်း(ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၌ မကြည်ညိုခြင်း)။ ရတနတ္တယပွသာဒါဘာဝေန အပွသန္နာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၄၂။

ရတနတ္တယမာမက (တ) [ရတနတ္တယ+မာမက] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို မြတ်နိုးသော၊သူ။ သဒ္ဓါ ပသန္နာဇနတာ၊ ရတနတ္တယမာမကာ။ အပ၊၁၌၊ ၂။ ၂၆၃။(–၄၆)။

ရတံနတ္တယဝတ္ထုက (တ) [ရတနတ္တယ+ဝတ္ထု+က]ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းလျှင်–တည်ရာ–အကြောင်း–ဝတ္ထု –ရှိသော (ဝိစိက်ဆ္ဆာ)။ အဋ္ဌဝတ္ထုကာပိတိ....နာပိ ရတနတ္တယဝတ္ထုကာစ။ အနုဋီ၊ ၂။၁၆၀။

ရတံနတ္တဲယဝန္ဒနာ (ထီ) [ရတနတ္တယ+ဝန္ဒနာ။ ရတနတ္တယဝန္ဒနာမယလည်း–ကြည့်] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို–ရှိခိုး– ပူဇော်–ချီးမွမ်း–ခြင်း။ သံဝဏ္ဏနာရမ္ဘေ ရတနတ္တယဝန္ဒနာ....။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂။ ဒီ၊ဠှီ၊၁။၁။သီ၊ဠှီ၊သစ်၊၁။ ၂။မ၊ဠှီ၊၁။၁။သံ၊ဠှီ၊၁။၁။နေတ္တိ၊ ဋီ။၁။ အာစရိယဿ ရတနတ္တယဝန္ဒနာ။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁၂၀။

ရတနတ္တယဝန္ဒနာမယ (တ) [ရတနတ္တယဝန္ဒနာ+မယ။မယ–ပစ္စည်းအနက်မဲ့။] ရတနတ္တယဝန္ဒနာနှင့်အနက်တူ။ ရတနတ္တယဝန္ဒနာမယံ ပုည်။

တရား)။ ရတနတ္တယသန္နိဿယံ ပုဗ္ဗဘာဂ-သဒ္ဓဇ္ဇော လောကုတ္တရသဒ္ဓဉ္စာတိ ဒုဝိဓမ္မိ သမ္မံ သမ္မာ အာဒိယိ။ ဥဒါန၊၄၆။

ရတနတ္တယသရဏဂမန (န) [ရတနတ္တယ+သရဏ+ဂမန] ရတနာ ၃-ပါး အပေါင်းကို-ကိုးကွယ်- လဲလျောင်း- ပုန်းအောင်း- မှီခို-ထုတ္ဆ၍- ဆည်းကပ်- သိ- ခြင်း။ ... ရတနတ္တယသရဏဂမနေန ဝါ ရတနတ္တယံ ဥပါသကိတိ ဥပါသိကာတိ ဝုစ္စတိတိ။ပဋိသံ၊ ၄၊ ၂။ ၂၉၁။ (-ဒီ၊၎၊ ၃၊ ၃။မ၊၎၊ ၃၄၂)။

ရတနတ္တယာနုဿရဏ (န) [ရတနတ္တယ+အနုဿရဏ] (၁) (ကိုးကွယ်-လဲလျောင်း-ပုန်းအောင်း-မှီခို- ထုတ္ဆ၍) ရတနာ ၃-ပါး အပေါင်းကို သိသော ပညာ။ (၂)ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို အဖန်တလဲလဲ-အောက်မေ့-အမှတ်ရ-သတိရ-ခြင်း။ (၁)တိလက္ခ-ဏာကာရပရိစ္ဆေဒကံ ပန ဝိပဿနာဉာဏ်ဿ ဣဒံ ပန မဂ္ဂဿ အာသန္နပစ္စယတာယ ဥက္ကဋ္ဌဝသေန ဝုတ္တံ။တဒိတရာသံ ဟိ ရတနတ္တ-ယာနုဿရဏာဒိပညာနမ္မိ မဂ္ဂဟေတုတာယ အဓိပ္ပေတာ သမာနာဝါတိ ဂဟေတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၃၂။ (သရဏဂုံကုသိုလ်တွင် ပါဝင်သော ပညာသည် အောက်ထစ်ဆုံးမင်္ဂ၏ အကြောင်းဖြစ်သော ပညာဖြစ်သည်၊ ထို့ကြောင့် ယင်းပညာနှင့် လျော်အောင် သရဏဂုတ်ကို ဂတိ-အနက်- ဂတိအများတွင် ဉာဏဂတိအနက်ကြဲ၍ မြန်မာ ဘာသာပြန်သည်)။ (၂)ဣဒါနိ ရတနတ္တယာနုဿရဏေန ဒဿေတုံ "အပ္ပမာဏော" တ်အာဒိ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၂၉။

ရတနတ္တယာဝဏ္ဏ (ပု) [ရတနတ္တယ+ဏဝဏ္ဏ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း၏ ကျေးဇူးမဲ့ကို ပြောဆိုခြင်း၊ ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို-ကဲ့ရဲ့-စွပ်စွဲ- ရွဲတ်ချ- ခြင်း။ အပိ နာမာယံ

ရတနတ္တယဝိစိကိစ္ဆာမူလက (တိ) [ရတနတ္တယ+ဝိစိကိစ္ဆာ+ မူလ+က] ရတနာ ၃-ပါး အပေါင်း၌ ဖြစ်သော ဝိစိကိစ္ဆာလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော။တထာပိ ရတနတ္တယ-ဝိစိကိစ္ဆာမူလိကာ သေသဝိစိကိစ္ဆာ။ ဒီ၊၎၊ ၂။ ၃၁၉။ မ၊၎၊၁၇၆။ သံ၊၎၊ ၂။၄၄၃။အံ၊၎၊၁။ ၁၀။ မူလ၎၊ ၂။၁၆၀။

ရတနတ္တယဝိသယ (တိ) [ရတနတ္တယ+ဝိသယ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းလျှင်- အရာ-အာရုံ- ရှိသော (အလွန်ကြည်ညိုခြင်း)။ ရတနတ္တယဝိသယောတိ အတ္ထော၊ နေတ္တိ၎။ ၆၁။

ရတနတ္တယသံဟိတ (တိ) [ရတနတ္တယ+သံဟိတ] ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းနှင့်- စပ်-ယှဉ်စပ်-ဆက်စပ်-သော။ ဒသဗလံ ပုစ္ဆိ သဏ္ဌံ သုခုမံ ရတနတ္တယသံဟိတံ အတ္ထံ သောတု-ကာမာ။ သံ။၎၊၁။၁၃၇။

ရတနတ္တယသဒ္ဓါ (ထီ) [ရတနတ္တယ+သဒ္ဓါ] ရတန ၃-ပါး-အပေါင်း-ဂုဏ်-ကို ယုံကြည်သော သဒ္ဓါတရား။ သဒ္ဓါတိ သဒ္ဓါယ၊ ကမ္မ-ဖလသဒ္ဓါယ ရတနတ္တယသဒ္ဓါယ စ။ ဥဒါန၊၄၉။ ၉၃။ (-ဣတိဝုတ်၊၄။ ၇၀၊၈၅။ ထေရ၊၄၊၁။ ၁၄၀၊၄၀၇။ ဝိမာန၊ ၄။ ၂၅၊၁၁၂၂။သိ၊၎၊သစ်၊ ၂။၄၀၉။ ဒီ၊၎၊ ၂။ ၂၇၂။ ဒီ၊၎၊၃။၄၀။မ၊၎၊၃။ ၁၅၄)။

ရတနတ္တယသန္နိဿယ (တိ) [ရတနတ္တယ+သန္နိဿယ]ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း-ဂုဏ်-လျင်မှီဆု- တည်ဆု- အာရုံ-ရှိသော (သဒ္ဓါ

တ္တကေနာပိ ရတနတ္တယာဝဏ္ဏတော သြရ-
မေယျ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၅၀။

ရတနတ္တယာဝဏ္ဏဘာသ (ထီးပု) [ရတနတ္တယာ-
ဝဏ္ဏ+ဘာသ] ရတနတ္တယာဝဏ္ဏနှင့် အနက်
တူ။ ....ရတနတ္တယာဝဏ္ဏဘာသတော သြရ-
မေယျာတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၀။

ရတနတ္တယောပဝါဒ (ပု) [ရတနတ္တယ+ဥပဝါဒ]
ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်းကို –ကဲ့ရဲ့–စွပ်စွဲ–
ဆဲရေး–ခြင်း။ ကေန္တမဟာသာဝဇ္ဇတ္ထာ ရတ-
နတ္တယောပဝါဒဿ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၅၀။သီ၊ဋီ။သစ်၊
၁။၁၈၇။

ရတနတ္ထ (ပု) [ရတန+အတ္ထ]ရတနဋ္ဌ(၁)ကြည့်။
ရတနတ္ထော ပန တိဏ္ဏမ္မိ သဒ္ဒိသော ဧဝါတိ။
သံ၊ဋီ၊၂။၁၉၉။

ရတနဒါမ (နာ) [ရတန+ဒါမ] ရတနာအစည်း၊
ရတနာပန်းကုံး၊ ရတနာပန်းဆိုင်း၊ ရတနာ
ကုံး၊ ရတနာဆိုင်း။ ရတနာဒါမေန တထာ-
ဂတံ ပူဇေသိ..ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၁၄၃။သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၇၃။ မဟာန်၊ဋ္ဌ။၁၆၀။ ရတနာဝင်္ဃော
ရတနဒါမာနိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၇။) ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၁။
(ရတနာရွှေလုံးအစဉ်။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၇။ သျ။ဗား-
ကရာ။ ရတနာ ၃-ပါး ၁၀-ပါးဖြင့် ပြီးသော
ပန်းဆိုင်း။ ပါရာ၊ ၈၈၊ သစ်၊၂။၄၅၂။
မာလျဒါမ, ဂန္ဓဒါမ, ဒုဿဒါမတို့လည်းကြည့်။)

ရတနဒါမပဋိမဏ္ဍိတ (တိ) [ရတနဒါမ+ပဋိ-
မဏ္ဍိတ] ရတနာပန်းကုံး–ရတနာဆိုင်း–ဖြင့်
တန်ဆာ ဆင်အပ်သော။ ရတနမဏ္ဍပေ
ကရောန္တီ ဖလိကတ္ထမ္ဘေ ရတနဒါမပဋိမဏ္ဍိ-
တေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀။

ရတနဒါမဘူသိတ (တိ) [ရတနဒါမ+ဘူသိတ]
၇–ပါးသော– ရတနာကုံး– ရတနာဆိုင်း–
တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော။ ရတနဒါမ
ဘူသိတာ။ အပ၊ ၁။၄။ (=သတ္တရတန-
ဒါမေဟိ ဘူသိတာ အလင်္ကတာ။အပ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၂၂။)။

ရတနဒွေဘူသိတ (တိ) [ရတန+ဓေ+ဘူသိတ]
ရတ္နဓွေ–သံ။] ရတနာ တံခွန်တို့ဖြင့် တန်ဆာ
ဆင်အပ်သော။ ရတနဒွေဘူသိတံ။ အပ၊၂။
၂၃၁။

ရတနဒွယ (နာ) [ရတန+ဒွယ] တရား, သံဃာ
ရတနာ ၂-ပါး အပေါင်း။ တသ္မာ ပဏာမာ-
ရဟံ တဉ္စ ရတနာဒွယံ ပဏမန္တော။ မူလဋီ၊
၁။၉။

ရတနဓန (နာ) [ရတန + ဓန] ရတနာ ၇–ပါး ၁၁–ပါးတည်းဟူသော ဥစ္စာ။
ရတနဓနေန ဓနိမာဟော်တု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁၉။

ရတနဓမ္မခုရစက္က (နာ) [ရတန+ဓမ္မ+ခုရ+
စက္က] ရတနာစက်– ဓမ္မစက်–သင်ခုန်းစက်။
အယံ ဟိ စက္ကသဒ္ဒေါ.... ရတနဓမ္မခုရစက္ကာ-
ဒီသု စ ဒိဿတိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၈၁။ (–ဥရ–
သဒ္ဒါနှင့် ခုရ–သဒ္ဒါကား ပရိယာယ်ဖြစ်သည်။
ဥရစက္ကံနာမ ခုရစက္ကံ"စက္ကံ ဘမတိ မတ္တကေ"
တိ။ ဓာန်၊ဋီ။၇၀၁–၂။ ရတနာစက်စသည်
တို့ကို အစဉ်အတိုင်း စက္ကရတနဓမ္မစက္ကဥရ
(ခုရ)စက္ကတို့–ကြည့်။)။

ရတနဓမ္မ။ရစက္က (နာ) [ရတန+ဓမ္မ+ဥရ+စက္က၊
အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။] အထက်ပုဒ်နှင့်
အနက်တူ။ ဒါနေ ရတနဓမ္မ။ရစက္ကာဒီသု စ
ဒိဿတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၂။

ရတနနာဝါ (ထီ) [ရတန+နာဝါ] ရတနာဖြင့်
ပြီးသောလှေ၊ ရွှေငွေပတ္တမြား (မြ)ဖြင့်
ပြီးသော လှေ။ ဘဂဝါ အဓိဝါသေတူ
ရတနနာဝမာရုဠှော။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။ ၁၆၅။
သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၇။ ဤ၌
ရတန–သဒ္ဒါ ရွှေငွေပတ္တမြားကို ဟောသည်။

သုဝဏ္ဏရတမဏိမယာ နာဝါယော မာပေ-တ္ဝာ။ ၎င်းအဋ္ဌကထာတို့ အထက်စကား ကြည့်။)။

ရတနနာသ (ဝိနာသ)ဘယ(နာ) [ရတန+နာသ (ဝိနာသ)+ဘယ] ရတနာတို့ ပျက်စီးခြင်းမှ ကြောက်လန့်ခြင်း။ အတ္ထနော ရတနနာသ (ဝိနာသ) ဘယေန တေ(စောရေ) ဆန္နေ-တ္ဝာ ခေမံ မဂ္ဂံ ဂဏှာတိ။အပ၊၄၊၁။ဖ။ ဗုဒ္ဓဝံ-၌။၉၄။ ဇာ၊၆၊၁။ဖ။

ရတနနိဘ (တိ) [ရတန+နိဘ] ရွှေအဆင်းနှင့် ဈူသော (ကိုယ်တော်)။ သော စ ကာယော ရတနနိဘော (ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၃၃)တိ သော စ တဿ ဘဂဝတော ကာယော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၁၉၈။

ရတနန္တကရ (တိ) [ရတန+အန္တကရ] ရွှေငွေ စသော ရတနာတို့၏– ပျက်စီးခြင်း – အန္တ-ထုယ်—ကိုပြုသော၊ သူ (မိန်းမ)။ ရတနန္တ-ကရိတ္ထိယော (ဇာ၊၂။၁၁၉) တိ သာမိကေ-ဟိ ဒုက္ခသမ္ဘတာနံ ရတနာနံ အန္တံထုယကထု ဣတ္ထိယော။ ဇာ၊၆၊၅။၄ဖ။

ရတနနိက္ခေ (နာ၊ပု) [ရတန+နိက္ခ] ရတနာ အထုတ်၊ ရတနာဖြင့်ပြီးသော အထုတ်၊ ဦးဏှိပ်၌ပန်ဆင်အပ်သော ရတနာ၊ (ရတနာ ဖြင့်ပြီး—ရတနာ ဟူ–သော အလှန်မြင့်တက် သည့်အထုတ်)။ ရတနနိက္ခဋ္ဌေန ဝိယ အဂါရံ အရဟာတ္တနိက္ခဋ္ဌေန ပြဟ္မဇာလသုတ္တန်တံ နိဋ္ဌ-ပေန္တော၊ နိက္ခဋ္ဌေနာတိ စ နိဋ္ဌာနဂတေန အစ္ဆဂုတကဋ္ဌေနာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။ ၂၁၁။

ရတနန္တရ (တိ) [ရတန+အန္တရ] (၁) အထူး ထူး အပြားပြားအခြားတစ်ပါးသော ရတနာ တို့–ရှိ–နှင့်ယှဉ်–သော (ဗိမာန်)။ (နာ) (၂) ရတနာဘို့ဖြင့် ပြီးသော — ရတနာ – ဗိမာန် အတွင်း။ (၃) မြတ်သောဗိမာန်–ဗိမာန်မြတ် –အတွင်း။ (၁) ရတနန္တရံ ကဠနဝေဒိ မိဿံ။ ဝိ၊ ၁၄။၁၁၈။ ပေတ။၁၉၅။ ရတနန္တ-ရန္တိ ရတနန္တရဝန္တံ၊ ဘတ္တိထမ္ဘသောပါနာဒီသု နာနာဝိဓေဟိ အညေဟိ ရတနေဟိ ယုတ္တံ။ ဝိမာန၊၄။၃၁၉။ (နာ) (၂) (၃) ရတနန္တ-ရသ္မိံ ဗဟုအန္နပါနံ။ ဝိမာန။၁၁၈။ ပေတ။ ၁၉၆။ ရတနန္တရသ္မိန္တိ ရတနမယေ,ရတနဘူ တေ ဝါ သာရဘူတေ ဝိမာနဿ၊အဘ္ဘန္တ-ရေ၊ ဝိမာန၊၄။၃၁၉။ (ဤ၌ ရတနမယဿ, ရတန-ဘူတဿဝါ သာရဘူတဿ ဝိမာနဿ–ဟု ပါဌ်ရှိသင့်သည်)။

ရတနပဇ္ဇလ (ပု) [ရတန+ပဇ္ဇလ] ရတနပဇ္ဇ လမည်သော စကြာမင်း။ရတနာပဇ္ဇလစကြာ မင်း။ ရတနပဇ္ဇလော နာမ၊ ကပ္ပါနံ တေ အသီတိယာ။ အပ၊၁။၁၇၅။ ထေရ၊၄၊၁။ ၂၀ဖ။

ရတနပဒီမဏ္ဍိတ (တိ) [ရတန+ပဒီမဏ္ဍိတ] ရတနာ ၇-ပါးတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော။ ရတနပဒီမဏ္ဍိတေန သုဝဏ္ဏစ္ဆတ္တေန ပူဇံ ကတ္ဝာ။ ထေရီ၊၄။ ၂ဖ။

ရတနပဒီလာဘဟေတု (ပု) [ရတန+ပဒီလာ-ဘ+ဟေတု] ဗောဓိပက္ခိယတရား ရတနာကို ရခြင်း၏ အကြောင်း၏ အဖြစ်။ ရတနပဒီ-လာဘဟေတုတော လောကသန္တိအာဝ-ဟနတော စ သဒ္ဒါ ဝိတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၁။ (သဘိသမ္ဘောဇ္ဈင်္ဂါဒိ ရတနပဒီလာဘဟေတု ဟောတိ။ သံ၊၄၊၁။၃၀၀–နှင့်ယှဉ်ကြည့်။)

ရတနပရိတ္တ (နာ) [ရတန+ပရိဟ္တ] ရတနပရိတ်။ (ရတနသုတ္တလည်းကြည့်)။ ယတ္ထ ရတနပရိတ္တံ ခန္ဓပရိတ္တံ ...။ ဝိ၊၄၊၁။၁၂၉။ ပဋိသံ၊၂၊၁။ ၃၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၄ (သျာ–မူ)။

ရတနပရိပူရိတ (တိ) [ရတန+ပရိပူရိတ] ရတနာ တို့ဖြင့် ထက်ဝန်းကျင်ပြည့်သော။ရတနပရိ-ပူရိတာ ဘဝေယျုံ ယာဝ မုခသမာ။ မိလိန္ဒ။

၁၀၅)။ သီဒ္ဓိ၊သစ်၊၁။၃၆၄–တို့ကြည့်။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၆၉။ ဝိ၊ဌ၊၄။၈၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၈၃။ သျှ၊ ဟောင်း–သစ်တို့နှင့် အညီ ဤဌ်ဌ် မြန်မာ ဘာသာပြန်သည်။ ဓာန်။၃၁၅)။ သျှ။ (အာဘ-ယာ) ဥက္ကား ရာနပရိသိဒ္ဓိတ=ရွှေချည် ငွေ ချည်တို့ဖြင့် ပတ်လည်ဝန်းကျင် အုပ်ငှန့်စပ် ချုပ်ခြယ်အပ်သော။ ဝါ–ရွှေပြား ငွေပြားစီ ထား၍ ကပ်လိမ်းကျံအပ်သောဟု မြန်မာ ဘာသာပြန်သည်။) (၂)ရတနပရိသိဒ္ဓိတ (ဝိ၊ ဌ၊၃။၃၆၉။ ဝိ၊သင်္ဘ။၄၅၂) ဖွဲ့ သုဝဏ္ဏ-လိတ္တံ။ဝိမတိ၊၂။၁၈၃။ ဝိ၊လင်္ကာ၁၊ဋီ၊၂။၃၇၂။

ရတနပလီဝေဌန (နှ) [ရတန + ပလီဝေဌန] ရတနာကို– ရစ်ပတ်– ထုပ်ထား– ကြောင်း-ရာ (အဝတ်ပုဆိုး)။ ဇီဏ္ဏမို (ဘိက္ခဝေ) ကာ-သိကံ ဝတ္ထံ ရတနပလီဝေဌနံ ဝါ ကရောန္တိ (ဂ ရောတိ) ဂန္ဓကရဏ္ဍကေ ဝါ နံ နိက္ခိပန္တိ။ အံ၊၁။၂၅၀။ အဘိ၊ပု။၁၃၁။ (ရွှေငွေရတနာ ကိုထုပ်ခြင်း။ အဘိ၊ပု။၁၃၀။ သျှ။)

ရတနပလ္လင် (ပု) [ရတန+ပလ္လင်](၁) ရတနာ ၇–ပါး၁၀-ပါးဖြင့် ပြီးသောပလ္လင်၊ ရတနာ ပလ္လင်။ (၂) ရွှေဖြင့်ပြီးသောပလ္လင်၊ ရွှေ-ပလ္လင်။ (၁) မဇ္ဈေ ရတနပလ္လင်္ကာ ပညတ္တော ဟောတိ။ မ၊၁၊၂။၉၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၄၉။ ယောဇနပ္ပမာဏော ရတနပလ္လင်္ကော .... ဒီ၊၁၊၂။၄၄၂။ အံ၊၁၊၃။၁၈၅။ (–အံ၊ ၁၊၂။၃ ။ ဇာ၁၊၃။၃၀၉၊၄၂၉။ (၂) မဏိ-ပလ္လင်္ကော ပညတ္တော ဟောတိ၊ တတ္ထ သက္ကော နိသီဒတိ။ တေတ္တိံသ ဒေဝပုတ္တာ အတ္တနော ကုမ္ဘေ ရတနပလ္လင်္ကေ နိသီဒိံသု။ ဓမ္မ၁၊၁။၁၇၄။ (သိကြားမင်းနေရာ ပလ္လင် သည် ပတ္တမြား (မြ) ပလ္လင်ဖြစ်၍ ထိုအောက် ယုတ်ညံ့သော ပလ္လင်ဖြစ်သင့်သောကြောင့် ရွှေပလ္လင်ဟု မြန်မာဘာသာပြန်သည်)။

ရတနပလ္လင်္ကဝရဂတ (တိ) [ရတနပလ္လင်္က+ဝရ+ဂတ] မြတ်သောရတနာပလ္လင်–ရတနာပလ္လင်

၂၃၂။ မ၊၁၊၄။၈၄။ အံ၊၁၊၁။၃၆၀။ အဘိ၊၁၊ ၂။၄၁၆)။ (ဒီ၊၁၊၃။၈၆–၁၌ ရတနပလ္လင်္ကော–ဟု ပရိပုဒ်ကျလျက် ရှိသည်။)။

ရတနပရိယာယ (ပု) [ရတန+ပရိယာယ] ရတန သဒ္ဒါ၏–ပရိယာယ်–ဝေါစ် (အနက်တူသဒ္ဒါ) ရတ္တသဒ္ဒါ ရတနပရိယာယော။အံ၊၃၊၂။၁၇၀။

ရတနပရိသိဒ္ဓနရဟိတ (တိ) [ရတန+ပရိသိဒ္ဓန +ရဟိတ။ ရတပရိသိဒ္ဓိတလက္ခဏ—ကြည့်။] (၁) ရွှေချည်–ရတနာရွှေချည်–ဖြင့် ချုပ်ခြင်း—ကင်း—မရှိ–သော။ (၂) ရွှေဖြင့်–လိမ်းကျံ–ချ–ခြယ်စီ– ခြင်း– ကင်း –မရှိ—သော။ (၁)(၂) သုဒ္ဓကော သေယျန္တိ ရတန ပရိသိဒ္ဓိနရဟိတံ။ သာရတ္ထ။၃။၂၉၅။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၀၄။ ဝိ၊လင်္ကာ၁၊ ဋီ၊၂။၃၇၁-၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁၂၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်။၁။၃၆၃။ အံ၊၁၊၂။၂။၁၇၀။ (–ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊၂။၂၂၁။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၄။)

ရတနပရိသိဒ္ဓိတ(တိ) [ရတန+ပရိသိဒ္ဓိတ] (၁) ရွှေချည် –ရတနာရွှေ ချည်–ဖြင့် ချုပ်အပ်သော။ (၂) ရွှေဖြင့်–လိမ်းကျံ–ချ–ခြယ်စီ –အပ်သော။ (၁) ကဋ္ဌိဿန္တိ ရတနပရိ-သိဒ္ဓိတံ ကောသေယျကဋ္ဌိဿမယံ ပစ္ဆတ္ထရဏံ (ကောသေယျ ကဋ္ဌိဿမယပစ္ဆတ္ထရဏံ)။ ဝိ၊ ဌ၊၃။၃၆၉။ ဝိ၊သင်္ဘ။၄၅၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၈၃။ အံ၊၁၊၂။၁၇၁။ ဌပေ-တွာ ကုလိကံ သဒ္ဓာနေဝ ခဂါနကာဒီနိ ရတနပရိသိဒ္ဓိတာနိ (နှ) ဝဋ္ဋန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၈၃။ ဝဇီရ။၄၇၇။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၅။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၀၅။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၂၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်။၁။ ၃၆၃။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၅၀။ (ဤ၌ ဒီ၊ဌ၊၁။၈၃။ ဝိ၊ဝိနိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။၂၂၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၅၀–တို့၌ သာ၊ ပ အက္ခရာနှင့် တက္က နှ ဝဋ္ဋန္တိဟုပါဠိရှိ၍ ဝဇီရ။၄၇၇။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၅။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၀၅၊ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၃–တို့၌ နှ အက္ခရာ မပါမရှိခြေ။ ထိုတွင် နှ အက္ခရာမပါမရှိသော ပါဠိသာ သင့်သည်။ ဝဇီရ၊ ၄၇၇။ ဝိမတိ၊၂။

ရတနပိဋ္ဌ (နာ) [ရတန+ပိဋ္ဌ] (၁) ရတနာအင်းပျဉ်၊ ရတနာ ၇-ပါးဖြင့် ပြီးသော အင်းပျဉ်။ (၂) ရတနာအင်းပျဉ်၊ ဌေအင်းပျဉ်။ (၃) ရတနပီဋ္ဌံ အာရမ္မဏ်။ ဝိဘင်၊ ၁။၇၀။ (-၇၁။)။ (၂) ဗောဓိသတ္တော ရတနပီဋ္ဌေ နိသီဒိ။ သံဘင်၊ ၂။၂၀၈။ (-ကဉ္စနပီဋ္ဌံ ပညပေတွာ။ ဇာဘင်၊၄။၂၁၄။)။

ရတနပေဋ္ဌာ (ထီ) [ရတန+ပေဋ္ဌာ] (၁) ရတနာထည့်သောပခုံပ် -ပအုပ်- သေတ္တာ။ ရတနာ - ပခုံပ် - ပအုပ် - သေတ္တာ။ (၂) ရတနာဖြင့်ပြီးသော-ပခုံပ်-ပအုပ်၊ ရတနာ--ပခုံပ်-ပအုပ်။(၃) ဒွေ ရတနပေဋ္ဌာ ပဿေဌပေတွာ။ အံဘင်၊ ၂။၃၇။ (-အဘိဘင၁။၂၈၄။) (၂) တံ သုတ္တာ ဗောဓိသတ္တော ရတနပေဋ္ဌာယ နိက္ခမိတ္တာ။ စရိယာဘင္ဘ။၁၂။ ဇာဘင်၇။၄၂။ (-စရိယာဘင္ဘ။၁၂၀။ ဇာဘင်၄။ ၄၆၁။ ဇာဘင်၊၇။၃၇။)။

ရတနပွဘာ (ထီ) [ရတန+ပဘာ။ ရတ္တပြဘာ -သံ။ ရယဏပွဟာ-ပြာ။] ရတနကိမဏိပွဘာ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၀။ ဗုဒ္ဓဝံဘင်္ဘ။၂၁၆။)ကြည့်။

ရတနပွမာဏ (တိ) [ရတန+ပမာဏ] တစ်တောင် အတိုင်းအရှည်ရှိသော (သစ်ခက်)။ ရတနပွမာဏာပိ သာခါ နိက္ခမန္တိ။ ဝိဘင်၊၃။၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၇၉။

ရတနပွမာဏရုက္ခမယကူဋ (ပု၊နာ) [ရတနပွမာဏ +ရုက္ခ+မယ+ကူဋ] တစ်တောင် အတိုင်း အရှည်ရှိသော သစ်သားဖြင့်ပြီးသောအထွတ်။ ရတနမတ္တကဏ္ဍိကရုက္ခနိဿန္ဒ-ကြည့်။

ရတနဘဏ္ဍိက (ထီ၊ပု) [ရတန+ဘဏ္ဍိက] ရတနာထုပ်။ ရတနဘဏ္ဍိကံ သာမဏေရဿ ပတ္တေ ပက္ခိပိတွာ ပလာယိ။ ထေရဘင်္ဘ၁။ ၄၀၅။ အပဘင်၊ ၂။၂၉၂။ (-ဇာဘင်၃။၄၈၄။)

ရတနဘာဝ[၁] (ပု) [ရတန+ဘာဝ] (၁) ရတနာ၏ အဖြစ်။ (၂) မြတ်သည်၏ အဖြစ်။ (၁) မြတ်-ဖွဲ့-နေ-သိတင်းသုံး-သေင။ ရတနပလ္လင်္ကဝရတော ဗုဒ္ဓလီဋ္ဌာယ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဇာဘင်၃။၃၂၂။

ရတနပါကာရ (ပု) [ရတန + ပါကာရ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၀-လည်းကြည့်။] ရတနတံတိုင်း။ တဒါ ဣဒံ ဒ္ဝါဒသယောဇနိကေန ရတနပါကာရေန ...။ ဇာဘင်၁။၄၁၅။

ရတနပါဒုကာ (ထီ) [ရတန+ပါဒုကာ] ရတနာဖြင့်ပြီးသော-ခြေနင်း-ဖိနပ်၊ ရတနာ-ခြေနင်း-ဖိနပ်။ ပဋ္ဌဆုဇကာဒုဓောဏ္ဏာနိ ပဟိဏိ ဆတ္တံ စာမရံ ဧကံ မောဠိံ ရတနပါဒုကံ။ ဝိဘင်၁။၅၆။

ရတနပါသာဏ (ပု) [ရတန+ပါသာဏ] ရတနာကျောက်။ ဇဝံ အညမ်မံ ရတနပါသာဏံ ပိသိတွာ။ ဝိမတိ၁။၂၆၂။ ဝိ၊လင်္ကာရဋီ၊ ၁။၈၄။

ရတနပါသာဒ (ပု) [ရတန+ပါသာဒ] (၁) (ဝိသာခါကျောင်းအမည်၏) ရတနာပြာသာဒ်။ (၂) (မဟာပနာဒမင်း၏) ရွှေပြာသာဒ်။ (ရတနာပြာသာဒ်၊ ရတနာ ၇-ပါးဖြင့်ပြီးသော ရွှေပြာသာဒ်။ ဇာဘင်၄။၃၁၈၊၃၂၄။ ဇာဘ၁။၇၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀။လည်းကြည့်။) (၃) ဝိသာခါယ ရတနပါသာဒေ နိသီဒိတွာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀-၁။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃-၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၁။ သာရတ္ထ၊၃။၄၂၆။)။ (၂) ပဋ္ဌဝိသတိယောဇနုဗ္ဗေဓေ နဝယောဇနအာယာမေ အဋ္ဌယောဇနဝိတ္ထာရေ ရတနပါသာဒေ ဝသိဿသိ။ ဇာဘင်၄။၃၁၈။(-ဇာဘင်၄။ ၃၂၄။)။

ရတနပါသာဒပရိဝေဏ (နာ) [ရတနပါသာဒ+ ပရိဝေဏ] ရတနာပြာသာဒ် ပရိဝုဏ်။ အတ္ထောကာသေ နိသိန္နော ဟောတိ မိဂါရမာတု ရတနပါသာဒပရိဝေဏေ....။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၉။

ရတနာဘဝေါ ပဏီတော။ ခုဒ္ဒကာဒ္ဌ။၁၅၀။ သုတ္တနိ၊၄၁။ (– ဥဒါန၊၄။ ၂၇၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၁။ သီဠီ၊သစ်၊၁။ ၂၄။ အံဠီ၊ ၃။ ၂၂၉။)။ (၂) ရတနာဘဝါဒိကရ–ကြည့်။

ရတနာဘဝ၂ (တိ) [ရတနာဘဝ+ဏ] ရတနာ၏ အဖြစ် (ပဏာမာရဟာဘောဂုဏ်) ရှိသော (ရတနာ ၃-ပါးအပေါင်း)။ ဧဝံဝိဓံ ဒုလ္လဘ-ဌေန မဟပ္ဖလဌေန စ သိဒ္ဓံ ရတနာဘဝံ ရတနတ္တယံ နမဿမာနော ယံ ပုညာဘိသန္ဒံ အလတ္ထံ အလ-ဘိ'။ ဝဇီရ။၁၆။

ရတနာဘဝါဒိကရ (တိ) [ရတနာဘဝ+အာဒိ+ကရ+အ] ရတနာ – မြတ်သည်–၏ အဖြစ် စသည်ကို–ပြု–ပြီး စေ–တတ်သော(တရား)။ ယေစဿ ရတနာဘဝါဒိကရာ သဒ္ဓါဒယော ပဋ္ဌဓမ္မာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂။

ရတနာဘိက္ခာ (ထီ) [ရတန+ဘိက္ခာ] ရတနာ–အသပြာ–ဌေ–ဆွမ်း၊ ရတနာဆွမ်း။ ရတန-ဘိက္ခံ စရိတ္တာ သဟဿံ လဘိတ္တာ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။

ရတနာဘိဂံါရ (ပု) [ရတန+ဘိဂံါရ] (၁) ရတနာဖြင့်ပြီးသော ရေကရား၊ ရတနာ ရေကရား။ (၂) ရွှေဖြင့်ပြီးသော ရေကရား၊ ရွှေရေကရား, ရွှေမြုတာ။ (၁) (၂) ရတန-ဘဂံါရေန ပပ္ပဂန္ဓဝါသိတံ ဥဒကံ ပါတေတ္ဝာ အဒါသိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀။ (ကျွဲ၌ ဘိဂံါရေ ရတနာမယေ။ စရိယာ။၃၀၇ – နှင့်အညီ ရတနသဒ္ဒါဖြင့် အထူးပြု၍ ဆိုသည်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၄ – ၌ကား သုဝဏ္ဏဘိက်ာရေန – ဟု ဆိုသည်။ မင်းတို့ အသုံးအဆောင်ရေကရားကို ရွှေဖြင့်ပြုလုပ်ရိုးဖြစ်သည်။ ဒွယံ ဟေမဘာ-ဇနေ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၃၅၉။)။

ရတနာဘူမိ (ထီ) [ရတန+ဘူမိ] ရတနာဖြစ်၍ ဖြစ်သောမြေ၊ ရတနာမြေ။ ရတနာဘူမိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂)တိ....ရတနာဘူတာ ဘူမိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၁၆။

ရတနာဘူမိကိတ္တိဝဏ္ဏ (တိ) [ရတနာဘူမိ+ကိတ္တိ+အဝဏ္ဏ] ရတနာဘုံကျော် အမည်ရှိသော (အသောကာရုံကျောင်း)။ ရတနာဘူမိကိတ္တိ-ဝဏ္ဏေ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၄၃၆။

ရတနာဘူသိတ (တိ) [ရတန+ဘူသိတ] ရတနာတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော။ ရတနမဃ-ဆတ္တံ မေတိ ရတနာဘူသိတံ မေ မယ္ဟံ....ဆတ္တံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၁။ (ပါဠိ၌ ရတနာမယဆတ္တံဟု ရှိသည်။)။

ရတ္နမကုဋ္ဌ (တိ) [ရတန+မကုဋ္ဌ] ရတ္နာ-အင်္ဂုံ–အဖူး–ရှိသော (ရွှေခွက်)။ ဘဂ္ဂံ နာမ ရတနမကုဋ္ဌာယ သုဝဏ္ဏပါတိယံ ဥဋ္ဌဟတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၇။

ရတ္နမဋ္ဌ (ပု) [ရတန+မဋ္ဌ] ရတနာဖြင့်ပြီးသော –ညောင်စောင်း, ခုတင်(ကုတင်)။ ရတနာ ညောင်စောင်း, ခုတင်(ကုတင်)။ ရတနမဋ္ဌော စေဝ ရညော ဆာဇာလက််ာရော စ....။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၆၈။

ရတနမဏ္ဍပ (ပု) [ရတန+မဏ္ဍပ] ရတနာဖြင့် ပြီးသော မဏ္ဍပ်၊ ရတနာမဏ္ဍပ်။ (ရတနာ မဏ္ဍပ်သည် (က) ရဟန်းတော်တို့ သုတ် အဘိဓမ္မာ ဝိနည်းကို ဖွင့်ဆိုရာအရပ်၌ ဆောက်လုပ်အပ်သော ရတနာမဏ္ဍပ် (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၁။ ဝိ၊သင်္ခ။၃၁။)။ (၁) ခရာ-ရေကန်ကြီး၏အနီး ဘီလူးတို့ ဆည်းကပ်ခစား–ညီမှု–ညီလာခံ–ရာ ရတနာမဏ္ဍပ် (ဒီ၊၃။ ၁၆၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၅၉။)။ (က) ဘုရားအလောင်း၏ ရတနာမဏ္ဍပ် (မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၀)။ (ခ) သိက္ခာမင်း၏ ၁၂-ယူဇနာ ရှိသော ရတနာမဏ္ဍပ် (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄)။ (၄) မေဏ္ဍက=သေဋ္ဌေး၏ အလောင်းအဝဆွေ သူကြွယ် ဆောက်လုပ်အပ်သည့် ကုဋုရဇရပ်၏

ကြည့်။] (၁) တစ်တောင်–အတိုင်းအရှည်ရှိ မျှ–မျှလောက်–သော (သစ်သားအထုတ်)။ (ထီးန) (၂) တစ်တောင်–အတိုင်းအရှည်–မျှ–မျှလောက်။ (၃) သော ရတနမတ္တေန ကဏ္ဍိကရုက္ခေန ။ ဒီးဋ္ဌ၊၂။၃၀၇။ သာ ပန ရတနမတ္တာ, ဝိဒတ္တိစတုရဂုံလာ (၀ါ)။ သံဒ္ဓိ၊၁။၁၅၉။ အံ့ဒ္ဓိ၊၂။၃၀၃။ (အံ့ဒ္ဓိ ၂။၃၀၃ – ၌ ၀ါ သဒ္ဒါကျနေသည်။) (ထီးန) (၂) သောပိ ပဋိဝါတံ ဝိဒတ္ထိမတ္တံ ရတ္တနမတ္တမ္ပိ ဂန္ဆုံ နံ သက္ကောတိတိ ဝဒန္တိ။ အံ့ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆ ဝိဒတ္ထိတ္တေမ္ပိ ရတနမတ္တမ္ပိ အနုဂန္ဆဝ ပဗ္ဗန္တိစေဝ ဖလန္တိ စ။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၃၅၆။ သာ ရတ္တာ၊၂။၃၀၅။ အံ့ဒ္ဓိ၊၃။၆၂။ (–အံ့ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၀။ အံ့ဋ္ဌ၊၃။၇၃။ ဇာဋ္ဌ၊၆။၂၄၆။ ဇာဋ္ဌ၊ ၇။၂၀၈။ သာရတ္တာ၊၂။၃၀၃။) ရတနမတ္တန္တရ-လည်းကြည့်။

ရတနမတ္တအနုစင်္ကမ (တိ) [ရတနမတ္တ+အနု-စင်္ကမ] တစ်တောင် အတိုင်းအရှည်ရှိသော–စင်္ကြံငယ်–စင်္ကြံမြောင်–ရှိသော(စင်္ကြံမ, စင်္ကြံကြီး)။ ဒ္ဝိသု ပသော်သု ရတနမတ္တ (ရတန-မတ္တံ) အနုစင်္ကမံ။ အဘိဋ္ဌ၊၁။၃၇။ အပါဋ္ဌ၊၁။ ၉။ ဇာဋ္ဌ၊၁။၉။ (ရတနဿ (ရတန'မဿ-?) မတ္တံ ပမာဏံ ရတနမတ္တံ၊ ခုဒ္ဒကံ စင်္ကမံ အနု-စင်္ကမံ၊ ရတနမတ္တံ အနုစင်္ကမံ ယဿ တံ ရတနမတ္တံ အနုစင်္ကမံ၊ ရတနမတ္တအနုစင်္ကမန္တိ ဝတ္တေ နိဂ္ဂဟီတာဂမံ ကတွာ ရတနမတ္တံ အနု-စင်္ကမန္တိ ဝုတ္တံ။ ရတနမတ္တအနုစင်္ကမန္တိပိ အတ္ထိ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၄၀။)

ရတနမတ္တကဏ္ဍိကရုက္ခနိဿန္ဒ (ပု) [ရတနမတ္တ+ကဏ္ဍိကာ+ရုက္ခ+နိဿန္ဒ] (၁) တစ်တောင် အတိုင်းအရှည်ရှိသော သစ်သားအထုတ်–၏-ကို–လျှဒါန်းကြောင်း ကောင်းမှု၏–အကျိုး ဆက်။ (၂) တစ်တောင်အတိုင်းအရှည် ရှိသော သစ်သားအထုတ်–၏–ကို လျှဒါန်း ကြောင်း ကောင်းမှု၏ – အကျိုးဆက်၏

အလယ်၌ ဆောက်လုပ်အပ်သော ရတနာ မဏ္ဍပ်။ ဓမ္မဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။ (စ) အရှင်မဟာ-ကဿပအလောင်း ဗာရာဏသီမင်းသည် ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတို့အား လှူဒါန်းသည့် ရတနာ မဏ္ဍပ် (အပ၊၂။၂၆၁။ ဇာတ၊ရီဋ္ဌ။၇၃)။ (ဆ) စပ်ဖွဲ့ထားသော လှေဖောင်ထက်၌ ဆောက်လုပ်ထားသည့် ဗာကုလသတ္ထုသားတို့၏ ရတနာမဏ္ဍပ် (အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄)။ (ဇ) ဘောဇနသုဒ္ဓိကမင်း၏ ရတနာမဏ္ဍပ် (ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၀၈)။ (ဈ) ဗြဟ္မဒတ်မင်း၏ ရတနာ မဏ္ဍပ် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၉)။ (ည) ဝန်ခိုး ပြာဋ္ဌိဟာပြဏ္ဍအရပ်၌ သိပ္ပြာမင်း ဖန်ဆင်း အပ်သည့် ရတနာမဏ္ဍပ် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၆၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၄၅)။ (ဋ) ရေ၏ အတွင်း၌ စမ္ဗေယျနဂါးမင်း ဖန်ဆင်းအပ်သည့် ရတနာမဏ္ဍပ် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅၇)။ (ဌ) စမ္ပါ မြစ်နား၌ မဟာဓမင်း ဆောက်လုပ်အပ်သည့် ရတနာမဏ္ဍပ် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅၇)–ဟု ရတနာ မဏ္ဍပ် ၁၂-ဖျိုးရှိသည်။

ရတနမဏ္ဍပကရဏ (န) [ရတနမဏ္ဍပ+ကရဏ] ရတနာမဏ္ဍပ်–ပြုလုပ်–ဆောက်လုပ်–ခြင်း။ သတ္ထု ရတနမဏ္ဍပကရဏံ အမှာကံ ဘာရော။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၂၆၅။

ရတနမဏ္ဍပမတ္ထက (နံ) [ရတနမဏ္ဍပ+မတ္ထက] ရတနာမဏ္ဍပ်–ထက်–ပေါ်။ နဝဘူမိ-ကပါသာဒသ ဥပရိအာကာသင်္ကေ ရတန-မဏ္ဍပမတ္ထကေ သုခုမစ္ဆဒ္ဒိကံ ဇာလံ ပဒ္ဓံ အဟောသိ။ မဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။

ရတနမဏ္ဍိတ (တိ) [ရတန+မဏ္ဍိတ] ရတနာ ၁၀-ပါးတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော(စင်္ကြံ)။ နဘေ ရတနမဏ္ဍိတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၀။ ဗုဒ္ဓဝံ။ဋ္ဌ၊ ၃၉၊၄၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၆။

ရတနမတ္တ (တိ) [ရတန+ (မတ္တ) မတ္တာ။ အပွကအားဖြင့် ပမာဏ ၀ါစက နပုလ္လိင် မတ္တသဒ္ဒါလည်းရှိသည်။ ဓာန်။၇၀၄–စသည့်

အဖြစ်။ (၁) (၂) ရတနမတ္တကဏ္ဌိကရဂ္ဂ-နိဿန္ဒေနာ (ဒီဃ၂၊၂။၂၄၀)တိ ရတနပွမာဏ-ရဂ္ဂမယကူဋ္ဌဒါနပုညနိဿန္ဒေန၊ တဿ ဝ ပုညဿ နိဿန္ဒဖလဘာဝေန။ ဒီဋီ၊၂။၂၁၈။

ရတနမတ္တန္တရ (တိ) [ရတနမတ္တ + အန္တရ] တစ်တောင် အတိုင်းအရှည် အားဖြင့် - တစ်တောင်-ကွာခြား-ကွာဝေး-သော(ရွာ)။ သစေပိ ရတနမတ္တန္တရော ဂါမော ဟောတိ။ ဝိ၊၆၃။၇၂။ ရတနမတ္တန္တရောတိ ဂဒ္ဒုပမာ-ဏေန ဗျဝဓာနေ၁။ ပါစိတ်၊ယော။၅၅။(ဓာန်။ ဂဝ၂-၌ ဗျဝဓာနအနက်ဟော အန္တရသဒ္ဒါ (နှ)ဟု ဆိုသည်။ တစ်နည်းရတနမတ္တန္တရော= (တစ်တောင်မျှလောက်သော အကြားအရပ် ရှိသောဟု မြန်မာဘာသာပြန်သည်။)

ရတနမတ္တမကု(ဋ္ဌ)လ (တိ) [ရတနမတ္တ+မကု-(ဋ္ဌ)လ] (အလယ်၌) တစ်တောင်-အတိုင်း အရှည်ရှိ-မျှလောက်-သော မီးစာရစ်စာ-အငုံဖျက်-အထွတ် ရှိသော(ချွေခွက်)။ရတန-မတ္တမကုလံ (ရတနမတ္တမကူဋ်) သတ-သဟဿဂ္ဃနိကံ သုဝဏ္ဏပါတိ သပ္ပိဿ (သုဒ္ဓ-သပ္ပိဿ) ပူရာပေတွာ။ အဘိ၊၁၁၊၅၅။ အပ၊ ၁၁၊၆၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁၁။၁၇၃။ ဇာ၊၁၁၊၃၀။ (ရတနဿ (ရတန်မဿ?) မတ္တံ ပမာဏံ ရတနမတ္တံ၊ မဇ္ဈေ ရတနမတ္တံ ရတနမတ္တံ မကုဋ်ံ ဇေတိဿာတိ ရတနမတ္တမကုဋ္ဌာ။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။၄၉၊၅၀။ရတနမတ္တမကုဋ္ဌ=တစ်တောင်မျှလောက်သော အဝရှိသော။ ဆဏုနက်။ အဘိ၊၁၁၊၁၅။ သျှ။ပြည်။)

ရတနမတ္တာဃဂဘ (တိ) [ရတနမတ္တ+အဃဂတ] တစ်တောင် အ တိုင်း အ ရှည် အား ဖြင့်-တစ်တောင်မျှ- ဖဲသွား - ကင်းကွာ-သော၊ (တစ်တောင်အတိုင်းအရှည်ရှိသော အရပ်သို့ ဖဲသွားသော) (မြား)။ဒက္ခိဏာဘိမုခံ ဂတ-ကဏ္ဍံ ဓနုတော ရတနမတ္တာဃဂတံ ဂဏှိ။သံ၊ ၁၁၊၂။၂၀၉။

ရတနမတ္တာယာမ (တိ) [ရတနမတ္တ+အာယာမ] ငါးစ်တောင်-အတိုင်းအရှည်ရှိ- မျှလောက်-သော အလျားရှိသော၊ အလျားငါးစ်တောင် ရှိသော (ဆံစွန်းအပိုင်းအခြား)။ ဂေ စိရတ-နမတ္တာယာမံ စာဂုရဂုံလဝိတ္ထတံ ကေသန္တ-ပရိစ္ဆေဒံ ဒဿေတွာ။ ဒီ၊၁၁၊၈၅။ မဟာနိ၊ ၁၁။၃၆၄။ (-သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၆။)

ရတနမတ္တိကလေပန (တိ) [ရတန+မတ္တိကာ+လေပန] ရတနာမြေညက်ဖြင့် လိမ်းကျံအပ်သော။ ရတနမတ္တိကလေပနံ။ အပ၊၁။၁၀၄။ ထေရ၊၁၊၂၊၂၃၁။

ရတနမယ (တိ) [ရတန+မယ။ ရတ္နမယ-သံ။ ရယဏမယ - ၂၅၁] ရတနာမယ- ကြည့်။ ဝေဒိကာ ရတနမယာ။ အပ၊၁။၇၀။ ရတန-မယံ မ ဏ္ဍပံ။ အပ။၂။၂၃၁။

ရတနမယကိဉ္ဇက္ခ (တိ) [ရတနမယ+ကိဉ္ဇက္ခ] ရတနာဖြင့် ပြီးသော ကြာဝတ်ဆံရှိသော။ ဇင်္ဃံ ဝိယ ပဒုမသရန္တိ ရတနမယကိဉ္ဇက္ခံ....။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၆၇။

ရတနမယကုဋ္ဌိမမနောဟရ (တိ) [ရတနမယ+ကုဋ္ဌိမ + မနောဟရ။ ကုဋ္ဌေန နိဗ္ဗတ္တော နိပ္ပန္နော ကုဋ္ဌိမော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။] ရတနာဖြင့် ပြီးသည့် ဖြတ်ခြင်း သွေးခြင်းတို့ဖြင့်-ရတနာ အင်္ကတေမှန့်တို့ဖြင့်-ညီညွတ်စွာ ပြုအပ်သည် ဖြစ်၍ - စိတ်နှလုံးကို ဆွဲဆောင်တတ် - တင့်တယ်-ကောင်းမြတ်-သော။ နာပိ ရတန-မယကုဋ္ဌိမမနောဟရေ ပါသာဒတလေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၉၀။

ရတနမယကူဋ္ဌာဂါရ (နှ) [ရတနမယ+ကူဋ္ဌ+အဂါရ] ရတနာဖြင့်ပြီးသော-စုလစ်မှန်းခွန်-အထွတ်-တပ်သောကျောင်း။....ရတနမယ-ကူဋ္ဌာဂါရေ ရတနမယသီဟာသနေ နိသီဒိတ္ဝာ ဓမ္မံ ဒေသေသိ။ ထေရ၊၁၊၁။၄၃၇။

ဟောတိ။ ခုဒ္ဒကာဒ္ဌ။၁၄၂။ သုတ္တနိ၊၁၁၁။ ၂၇၂။ (ရတနဝိမာနေသု= ရတနာဒ်မာန် ဖြစ်ကုန်သော။ သျှ။မိုး။)

ရတနမယသိလာပထဝီ (ထီ) [ရတနမယ+သီလာ + ပထဝီ] ရတနာဖြင့် ပြီးသော ကျောက်မြေ။ သီလာပထဝီယန္တိ ရတနမယသိလာပထဝီယံ။ ဒီ၊၂၊၂။၄၀။

ရတနမယသီဟာသန (န) [ရတနမယ+သီဟာသန (=သီဟ+အာသန)] ရတနာဖြင့်ပြီးသော–ခြင်္သေ့ခံ –ခြင်္သေ့ရုပ်တပ်ဆင်ထား – သောနေရာ။ ရတနမယကူဋာဂါရ–ကြည့်။

ရတနမာလာ (ထီ) [ရတန+မာလာ။ ရတ္ နမာလာ-သံ။ ရယကမာလာ-ပြာ] ရတနာ–အစဉ်–ပန်းကုံး။ သောဝဏ္ဏမယာဘိအာဒီယာဟိ ရတနမာလာဟိ....။ ဝိမာန၊၁။၁၅၂။

ရတနမိဿ (တိ) [ရတန+မိဿ။ ရတနခစိတလည်း–ကြည့်။] ရတနာနှင့် ရောသော၊ ရတနာဖြင့် စီခြယ်အပ်သော။ဓောတဝိဒ္ဓါ စ ရတနမိဿာ(ဝိ၁၊၂၊၁၃၀)တိအလင်္ကာဂတ္ထံ ကဉ္စနလတာဒိ ဒဿေတွာ ကဒတာ ရတနခစိတော။ .. သာရတ္ထ၊၂။၃၂၄။(–ဋီ၊သင်္ဂဟ။ ၂၉။ ဝိမတိ၊၁။၂၆၂။ ဝိ၊လင်္ကာ၊၌၊၁။၈၄။)

ရတနဋ္ဌပ (န) [ရတန+ဋ္ဌပ] (ခ) (ဘုရား, တဆူး, သံဃာ) ရတနာ ၃–ပါးဟူသော ဋ္ဌပါရုံ။ (၂) ရတနာ ၃–ပါးဘို့၏ ဋ္ဌပါရုံ။ (ပါရာ၊၀၀၇၊သစ်၊၂။၃၂၂–ကြည့်။) (၃) ရတနာ၏–အသွင်–သဏ္ဌာန်။ (ခ) (၂) ဧဝံ မော ဟန္ဒ ကာရ (မောဟန္ဒကာရေ) နိမုဂ္ဂဿ မေ ဗုဒ္ဓါဒိရတနဋ္ဌပါနိ အပဿတော ...။ ဒီ၊၌၊၁။၂၀၄။ မ၊၌၊၁၊၁၃၅။ သံ၊၌၊၁။ ၁၂၅၊ အံ၊၌၊၂။၁၆။ ဥဒါန၊ ၁၂၆၀။ သုတ္တနိ၊ ၌၊၁၊၁၄၀။ (ဝိ၊၌၊၁၊၁၄၀ – ၌ ဗုဒ္ဓါဒိ-

ရတနမယပါကာရ (တိ) [ရတနမယ+ပါကာရ] ရတနာဖြင့်ပြီးသော တံတိုင်းရှိသော၊(ရတနာတံ ဘိုင်းကာရံ အပ်သော) (ကျောင်း, ကျောင်းတိုက်)။ စက္ကဝါဠမတ္တံ ဝါ ရတနမယပါကာရံ ဝိဟာရံ ကာရေတွာ။ အာဘိ၊၌၊၁။၃၉၂။

ရတနမယပုပ္ဖါဝေဠဝတီ(ထီ) [ရတနမယပုပ္ဖါဝေဠဝန္တ္ဂု+ဏ္ဍီ] ရတနာဖြင့်ပြီးသော–ဦးဆောက်ပန်း–ဦးစိုက်ပန်း–ရှိ– ပန်းဆင်ထား–၎သော၊ (နတ်သမီး)။ အာဝေဠိနီတိ ရတနမယပုပ္ဖါဝေဠဝတီ။ ဝိမာန၊၌။၁၁၄။

ရတနမယပုပ္ဖါဝေဠဝန္တ္ဂု (တိ) [ရတနမယ+ပုပ္ဖ+အာဝေဠ+ဝန္တ္ဂု။ ထီ-၌ ...ပုပ္ဖါဝေဠဝတီ, ပုပ္ဖါဝေဠဝန္တီ။] ရတနာဖြင့် ပြီးသော–ဦးဆောက်ပန်း – ဦးစိုက်ပန်း – ရှိသော၊ သူ။ ရတနမယပုပ္ဖါဝေဠဝတီ–ကြည့်။

ရတနမယမနုညသောပါနသိလာတလ (တိ) [ရတနမယ + မနုည+သောပါန+သိလာ+တလ] ရတနာဖြင့် ပြီးသော–စိတ်နှလုံးကို လွန်စွာနှစ်သက်စေတတ်–တင့်တယ် ကောင်းမြတ်–သည့် လှေကားခွ် စီသားအပ်သော–ကျောက်အပြင် – ကျောက်ဖျာ – ရှိသော (ရေခွဲးဆိပ်)။ တတ္ထ ရတနမယမနုညသောပါနသိလာတလာနိ .... နဟာနတိတ္ထာနိ စ ဟောန္တိ။ ဥဒါန၊၌။၂၇၃။ (မ၊၌၊၃။၂၅။ အံ၊၌၊၃။၂၁၉-ဘို့၌ စ-သဒ္ဒါမရှိ၊ ပါဌ်အစဉ်လည်း အနည်းငယ်ကွဲလွဲသည်။ ဤအဋ္ဌကထာ၌လည်း စသဒ္ဒါမရှိခြင်းက သာ၍ကောင်းသည်။)

ရတနမယဝိမာန (တိ) [ရတနမယ + ဝိမာန] ရတနာဖြင့် ပြီးသော ဗိမာန်ရှိသော (ဘုံ)။ ယဉ္စ မုတ္တာမဏိဝါလုကတ္ထတာယ ဘူမိယာ ရတနမယဝိမာနေသု (ရတနဝိမာနေသု–သျှမူ) အနေကယောဇနသတဝိတ္ထတေသု ဘဝနေသု ဥပပန္နာနံ နာဂပဏ္ဍာဒီနံ ဝိတ္တံ၊ တံ နိဒ္ဒိဋ္ဌံ

၂။ ၂၀၅။ (၃) ဗဟုဘေရဝံ ရတနဝရုနမ-လယံ။အံ၊ဘ။ဥဖဖ။ ရတနဝရုနဿိ သတ္တန္နမ္မိ ဝရရတနာနံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဥဝဇ။ (ဝိ၊၄။၄၂၊ အံ၊ဥ။၄၀။ ဥဒါန။၁၄၀-တ္ထိဋ္ဌ မဟာသမုဒ္ဒဆုဝယ် ရာဇာနော ၁၀-ပါ.ရှိကြောင်း ဟောတော်မူသည်။) တမနုတ္တရံ ရတနဝရံ ဇိနာမ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၀။ (-ဇာ၊ဌ၊ ၇။၁၇၂။)

ရတနဝရပလ္လင် (ပု) [ရတနဝရ + ပလ္လင်] မြတ်သော ရတနာပလ္လင်။ သမုဿိတသေတစ္ဆတ္တံ ရတနဝရပလ္လင်္ ဘာဘိရုယှ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၉၅။

ရတနဝဿ (နာ) [ရတန + ဝဿ] ရတနာမိုး၊ (ရတနာ ၇-ပါးမိုး)။ ဗောဓိသတ္တဿ ဥပရိ ရတနဝဿံ ဝဿိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၀။ (-ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။၁၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၇၁။)

ရတနဝဿကာလ (ပု) [ရတနဝဿ+ကာလ] ရတနာမိုး၊ (ရတနာ ၇-ပါးမိုး) ရွာ-ရာ-သည့် - အခါ၌ - အခါ။ နဂရံ ပဝိဋ္ဌဒိဝသေ ရတနဝဿကာလေ။ စရိယာ၊ဌ၊၁၀၃။

ရတနဝါလုကာ (ထီ) [ရတန + ဝါလုကာ] ရတနာသဲ။ ရတနဝါလုကံ အာဟရိတ္ထာ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၀၆။ (-ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃၃၃။)

ရတနဝိစိဘ္ဘ (တိ) [ရတန+ဝိစိတ္တ] ရတနာတို့ဖြင့်ဆန်းကြယ်-ဆန်းကြယ်သော ရတနာရှိ-သော (မြင်းရထား)။ သာဋိယနိဋ္ဌေါသော သုဘော ရတနဝိစိတ္တော။ ဇာ၊ ၂။၂၅၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။၉၂။ (-ဝိမာန၊ဌ၊ ၂၉။)

ရတနဝိစိဘ္ဘဂဏ (န) [ရတနဝိစိတ္တ+ဂဟဏ] ရတနဝိစိတ္တသဒ္ဒါ။ တေ္ထ စ ရတနဝိစိတ္တဂ္ဂဟဏံ....နိဒဿနံ။ သာရတ္ထ၊ဘ။၅၀။

ရတနဝိစီ(တြ)တ္တမဏိကောဠိမတလ (န) [ရတန-ဝိစိ(တြ)တ္တ + မဏိ+ကောဠိမ + တလ] ရတနာတို့ဖြင့်ဆန်းကြယ်သည့် ပတ္တမြားတို့ကို

ရတနုတ္တယရူပါနိ-ဟု ပါဠိရှိသည်။) (၃) ယာဝ ပန တာ မုတ္တာ ရတနရူပေန တိဋ္ဌန္တိ။ ဝိမတိ၊ ဘ။ ၂၆၂။ ဝိ၊ လင်္ကာ၁၊ ဋီ၊ ဘ။ ဂ၄။

ရတနလာဘ (ပု) [ရတန + လာဘ] (၁) မြတ်သောမင်းသို့ ရတနာကိုချခြင်း။ (၂) မြတ်သောမင်းသို့ ရတနာဟူသော လာဘ်။ (၁)(၂) ယော ဒမေ ရတနလာဘာဿာ၊အန္တရာယာယ ဘာသတိ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၅၊ ၂၁၀။ ဇာ၊ ဌ၊၆။ ၂၆၃၊ ၂၈၆။

ရတနဝဂ္ဂ (ပု) [ရတန + ဝဂ္ဂ] ရတနသဒ္ဒါဖြင့် မှာဘ်အပ်သောဝဂ်. ရတနဝဂ်။ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဝိနယပိဋကဓ၊ ပါစိဘ္ဘိယပါဠိ၊၅-ကဏ္ဍ၊ ၉-ဝဂ်။ ဝိ၊ ၂။ ၂၀၅၊ ၂၂၆။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁၅၁၊၁၅၆။ ကခ်ဳိ။ ၂၆၅။ ၂၇၁။ ဝ.ီရ။၃၃၉။ ကခ်ဳိ၊ဋီ။၁၀၄-၅။ ကခ်ဳိ၊ဋီ:သစ်။၄၂၀၊၄၃၂။ ဤဝဂ်ကို ရာဇ-သဒ္ဒါဖြင့်မှတ်၍ ရာဇဝဂ်-ဟုလည်းခေါ်သည်။ ဝိ၅။၇၁-၂။ သာရတ္ထ၊၃။၉၆၊၁၀၂။ ဝိမတိ၊ ၂။၅၄၊၅၇။

ရတနဝဠံသက (နာ၊ပု) [ရတန + ဝဠံသက] ရတနာဖြင့်ပြီးသော -ဦးဆောက်-ဦးစိုက်-ပန်း။ ရတနာ-ဦးဆောက်-ဦ.စိုက်-ပန်း။ ရတနာဝေဋ္ဌ ရတနဝဠံသကံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၀။

ရတနဝရ (တိ) [ရတန+ဝရ] (၁) မြတ်သော ဘုရားရတနာ၊ ဘုရားရတနာမြတ်။ (၂) မြတ်သော ဘုရားလောင်းရတနာ၊ ဘုရားလောင်း ရတနာမြတ်။ (၃) (ပုလဲစသော ၇-ပါးသော) မြတ်သောရတနာ၊ ရတနာမြတ်။ (၄) မြတ်သော - ရတနာ - ဥစ္စာ၊ ရတနာ-ဥစ္စာ-မြတ်။ (၁)တဝ ရတနဝရဿ ဓမ္မံ သုတ္ဝာ။ ဝိမာန။၇၇။ တဝ ရတနဝရဿ အာဂုဝတနဿ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ တံ ဓမ္မံ သုတ္ဝာ။ ဝိမာန၊ဌ၊ ၂၂၂။ (၂) သော ဗောဓိသတ္တော ရတနဝရော အတုလျော။ သုတ္တနိ။၃၀၆။ ရဟနဝရောတိ ဝရရတနဘူတော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊

-ထောင်းသံ -ထုခွဲ -ရိုက်ခတ်-ခြင်းဖြင့်ဖြစ်သော-ပတ္တမြားအင်္ကတေမှန့်တို့ဖြင့် အချောကိုင်ထားအပ်သော အပြင်။ ရတနဝိစိ(ဆြ)-တ္တမကိုကောင်္ခိမဘာလမိဝ စ နံ။ ဝိ၊၄၁၊၁။၃။ ခုဒ္ဒက၊၄၁။၈၁။ (-သာရတ္ထ၊၁။၅၇။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၆။)

ရတနဝိစိတ္တသုဝဏ္ဏတောရဏ (နာ) [ရတနဝိစိတ္တ+သုဝဏ္ဏ+တောရဏ] ရတနာတို့ဖြင့်ဆန်းကြယ်သော ၅၅ -တုရိုဏ်း -တံခါးတိုင်။ ရတနဝိစိတ္တသုဝဏ္ဏတောရဏံ တသ္မိံ ကာလေ မနုဿလောကေ နတ္ထိ။ မ၊၄၊၃၂၆။ (ဒေဝနဂရေ သမုဿိတရတနဝိစိတ္တံ သုဝဏ္ဏတောရဏံ-ဟု မ၊၄၊၃၂၅-၌ ပါ၍ရှိသည်။ သမုဿိတရတနဝိစိတ္တသုဝဏ္ဏတောရဏံ ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သမုဿိတံ ရတနဝိစိတ္တသုဝဏ္ဏတောရဏံ ဟူ၍လည်းကောင်း ပါ၍ရှိသင့်သည်။)

ရတနဝိနာသဘယ (နာ) [ရတန+ဝိနာသ+ဘယ] ရတနနာသဘယနှင့် အနက်တူ။ အတ္ထနော ရတနဝိနာသဘယေန တေ စောရေ ဆဋ္ဌေတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄၁။၉၄။

ရတနဝိမာန (ထီ၊နာ) [ရတန+ဝိမာန] ရတနာဖြင့်မာန်။ ရတနဝိမာနေ ဥဠါဠိတမင်္ကဝါဠ-သဒိသာနိ။ ခုဒ္ဒက၊၄၁။၁၂၇။ သုတ္တနိ၊၄၊၂။ ၃၂။

ရတနဝိလောကန (နာ) [ရတန+ဝိလောကန] ရတနာတို့ကို-ကြည့်၍-လေ့လာ-စစ်ဆေး-ခြင်း။ ရတနဝိလောကနံ ကတ္ဝာ။ ဇာ၊၄၊၃၊ ၄၀၇။ ဇာ၊၄၊၄။၇၄ ။

ရတနဝိလောကနစာရိကာ (ထီ) [ရတနဝိလောကန+စာရိကာ] (၁) ရတနာတို့ကို-ကြည့်၍-လေ့လာ-စစ်ဆေး-ခြင်း-၄ာ-လှည့်လည်-သွားလာ -ခြင်း။ (၂) ရတနာတို့ကို-ကြည့်၍-လေ့လာ-စစ်ဆေး-၍-လှည့်လည်-သွားလာ-ခြင်း။ (၁) အယံ ကိမ္မ ရာဇာ ကေဒိဝသံ ရာကနဝိလောကနစာရိကံနာမ နိက္ခန္တော။ ဒီ၊၄၊၁။၂၆၄။ (က-မူ)။ (၂) တတ္ထ တတ္ထ ရတနံ ဝိလောကေတ္ဝာ စရဏံ ရတနဝိလောကနစာရိကာ။ သံ၊၄၊၁။သစ်၊၂။ ၃၀၃။

ရတနဝိလောပကစောရ (ပု) [ရတန+ဝိလောပက+စောရ] ရတနာတို့ကို-လုယက်-လုယူတို့ ဂ်ယူ-တတ်သော-ခိုးသူ -သူခိုး-ဓားပြ။ အယမ္ပိ ကရဇကာယော ရတနဝိလောပက-စောရသဒိသော။ အပ၊၄၁၊၁။၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄၁။၉၄။ ဇာ၊၄၁၊၁။၆။

ရတနဝိလောပဘယ (နာ) [ရတန+ဝိလောပ+ဘယ] ရတနာတို့ကို-လုယက်-လုယူ-တိုက်ယူ-ခြင်းမှ-ကြောက် - ကြောက်ရွံ့-ခြင်း။ အတ္တနော ရတနဝိလောပဘယေန တေ ဆဋ္ဌေတ္ဝာ။ ဇာ၊၄၁၊၁။၆။ (က-မူ)။

ရတနသံယုတ္တ (တိ) [ရတန+သံယုတ္တ] ၅ွေနှင့်-ယှဉ်စပ် - ဆောစပ် - ဆောစပ်ပြီးချက်လုပ်အပ်-သော။ ရတနသံယုတ္တာတိ သုဝဏ္ဏေန သဒ္ဓိံ ယောဇေတ္ဝာ ပစိတ္ဝာ ကတာတိ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊၃၊၂။၁၃၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉။ ကခ်ိ၊၄၊သစ်။၃၁၁။ (-ဝိမတိ၊၁။ ၂၆၂။)။

ရတနသညာ (ထီ) [ရတန+သညာ] ရတနာဟူသော - အမှတ် - သညာ၊ ရတနာဟု-သိမှတ် - အသိအမှတ်ပြု - ခြင်း။ ရတန-သညမေဝ အနုပ္ပါဒေတ္ဝာ။ ဇာ၊၄၁၊၁။၂၄၃။

ရတနသညီ (တိ) [ရတနသညာ + ဣ] ရတနာဟု-အမှတ်-သညာ-ရှိသော၊ သူ။ အာနိသံသဒဿာဝီ ရတနသညီ ဟုတ္ဝာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၀။ ၁၇၆၊၁၀၃။

ရတနသဘ (တိ) [ရတန+သတ] (၁) အတောင်တစ်ရာရှိသော။ (နာ) (၂) အတောင်တစ်ရာ။ (၁) ရတနသတုဗ္ဗဓ-

ကြဿ်။ (နာ) (၂) ဥဗ္ဗေဓေန ရတနသတ်အဟောသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။ (ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၁။ ရတနသာ= အတောင်တစ်ရာ၌သော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉။သျ။ ဗား။ပခုက္ကူ။)

ရတနသတိက (တိ) [ရတနသတ+ကွက] (က) အတောင်တစ်ရာ–ရှိ–နက်–သော(ချောက်) (ခ) အတောင်တစ်ရာ–ရှိ–မြင့်–သော(ရွှေစေတီ)။(က) ရတနသတိကေ ဝိယ နရကေ ပက္ခိပန္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇။(ခ) ရတနသတိကံ သုဝဏ္ဏဂ္ဃနိကံ ဝိယ။သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။(သုဝဏ္ဏဂ္ဃိက, သုဝဏ္ဏဂ္ဃိယ–ဟုရှိသော သံ၊ သျာမူ သင့်သည်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၂။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၆–တို့ကြည့်။)။

ရတနသတုဗ္ဗေဓ (တိ) [ရတနသတ+ဥဗ္ဗေဓ] (အစောက်အားဖြင့်အတောင်တစ်ရာရှိသော) အတောင်တစ်ရာမြင့်သော(ရွှေစေတီ)။ ယန္တရဋ္ဌဟိ အာဂန္တုဘိယမာနံ ရတနသတုဗ္ဗေဓံ သုဝဏ္ဏအင်္ဂိကံ ဝိယ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄။ ရတနသတုဗ္ဗေဓေ သုဝဏ္ဏဂ္ဃိကေ ပဝါဠဇာလံ ခိပမာနော ဝိယ။မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၉။ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၇၀။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၈။

ရတနသန္နိစ္စယ (ပု) [ရတန+သန္နိစ္စယ (သန္နိစယ ?) ။] ရတနာ – အပေါင်း – အစုအပုံ။ အာဒိသဒ္ဒေန နု မဏိကနကရဇတပဝါဠဒိ ရတနသန္နိစ္စယေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၈။

ရတနသမ္မတ (တိ) [ရတန+သမ္မတ။ရတ္ဇ(ရတန) သမ္မတ–သက္ကတပိဋ္ဌက။]ရတနာဟု–သမုတ်–ပညတ်–ခေါ်ဝေါ်–အပ်သော၊ (က) ပစ္စည်းဥစ္စာ(အတွင်း–အပ–အသုံးအဆောင်)။ (ခ) အသပြာ။ (ဂ) ပုလဲစသောရတနာ ဖြ-ပါးမှ ကြွင်းသော အသပြာစသည်။ (က) ရကန်သမ္မတံနာမ ယံ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ၊ ဧတံ ရတနသမ္မတံ နာမ။ဝိ၊၂။၂၀၂။ရတနသမ္မတန္တိ ယံကိဉ္စိ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂ။ ကခ်ါ။ ၂၆၆။(–ဝိ၊၂။ ၂၁၃။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၅၃။ဝဇိရ။ ၂၆၀၊ ၃၄၀၊သာရတ္ထ၊ ၃။၉၀။ ဝိမတိ၊၂။၂၇၄။) (ခ) "ဣဒံ မနုဿာနံ ဥပဘောဂပရိဘောဂံ ရတနာသမ္မတ" န္တိ နဂာနာတိ။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၆၇။(ဂ) ရဇတန္တိ ကဟာပဏာဒိကံ ဝုတ္တာဝသေသံ ရတနသမ္မတံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၀။

ရတနသမ္မတသိလာ (ထီ)[ရတနသမ္မတ+သိလာ] ရတနာဟု–သမုတ်–ပညတ်–ခေါ်ဝေါ်–အပ်သော–သလင်း–ကျောက်သလင်း။ သိလာတိ....ရတနသမ္မတသိလာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၂။၄၁၃။

ရတနသမ်မိဿ (တိ) [ရတန+သမ်မိဿ] ရတနာ–ဇဋ္ဌ–နှင့်ဆော်သော၊ရတနာ–ဋ္ဌ–ဖြင့် စီခြယ်အပ်သော။ မဂ္ဂဝတ္ထုံယေဝ ရတနသမ်မိဿံ ကရောန္တိ။ သေသာနိ ရတနသမ်မိဿံ ဋ္ဌပေတ္ဝာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၂၁။

ရတနသာရ (ပု) [ရတန+သာရ။ရတ္ဇသာရ–သံ။ ရယဏသာရ–ပြာ။]ရတနာ–နှစ်–မြတ်(တန်ဖိုးရှိသော ရတနာ)။ရတနသာရံ ဂဟေတ္ဝာ အာဂမိ ံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၀၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၃၂၄။)

ရတနသာရဘဏ္ဍိက(ထီ၊ပု) [ရတနသာရ+ဘဏ္ဍိက] ရတနာ–နှစ်–မြတ်–အထုပ် (တန်ဖိုးရှိသောရတနာများကိုထုပ်ထားသည့်အထုပ်)။ ရတနသာရဘဏ္ဍိကံ ဂဟေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၀၁။

ရတနသာသန (နာ) [ရတန+သာသန](၁)ရတနာတည်းဟူသော သာသနာ။(၂)မြတ်သော သာသနာ။(၁)၊(၂)မယာ နိယျာနိကေ ရတနသာသနေ ဓနံ ဝိယ ဇိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၆။ (–ဂင်း ဋ္ဌ။၂၉၃၊၄၆၁။)

ရတနသိက္ခာပဒ(နာ) [ရတန+သိက္ခာ+ပဒ]ရတနသဒ္ဒါဖြင့် မှတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ ရတနသိက္ခာပုဒ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဝိနယပိဋ္ဌက၊

ပါစိတ္တိယပါဠိ။ ၅-ကဏ္ဍ၊ ၉-ဝဂ်၊ ၂-သိက္ခာပုဒ်။ ၀၊ ၂။ ၂၁၀၊ ၂၁၃။

ရတနသိက္ခာပဒနယ (ပု) [ရတနသိက္ခာပဒ+နယ] ရတနသိက္ခာပုဒ်၌ လာသောနည်း၊ ရတနသိက္ခာပုဒ်နည်း။ ရတနသိက္ခာပဒနယေန နိက္ခိပန္တဿ။ ကခ်ီ။၁၇၆။

ရတနသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရတနသိက္ခာပဒ+ဝဏ္ဏနာ] ရတနသိက္ခာပုဒ်၏အဖွင့်၊ ရတနသိက္ခာပုဒ်ကို-ဖွင့်-ထာ-ကြောင်း- စကား အစဉ်-(အဋ္ဌကထာ,ဋီကာ)။၀၊၉၃၊၁၅၂။ကခ်ီ။၂၆၆-၇။၀ဇိရ။ ၃၄၀။သာရတ္ထ၊၃။၉၇-၈။ ၀မတိ၊ ၂။၅၄။ကခ်ီ၊ဋီ၊၁၀၄။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၂၈-၉။

ရတနသီဗွနျဟိတ(တိ)[ရတန+သီဗွန+ရဟိတ] ရတနပရိသိဗွနရဟိတနှင့် အနက်တူ။ "ဌပေတွာ တူလိက"နှိ် ဧတေန ရတနသီဗွနရဟိတာပိ တူလိကာ နဝဋ္ဋတိတိ ဒီပေတိ အံ၊ဋီ၊၂။ ၁၅၈။ (သာရတ္ထ၊၃။၂၉၅။ ၀၊လက်ခ၊ ဋီ၊ ၂။၃၇၁။၀၊၀နိစ္ဆယ၊ ဋီ၊၂။ ၂၂၁-တို့၌ ပရိသဒ္ဒါနှင့်တကွ ရတန ပရိသိဗွနရဟိတာပိ-ဟု ပါဠိရှိသည်။ ဤဋီကာအထက်သုဒ္ဓကောသေယျအဖွင့်၌လည်း ရတနပရိသိဗွနရဟိတံဟု ပရိသဒ္ဒါနှင့်တကွ ပါဠိရှိသည်၊ ထို့ကြောင့် ဤ၌လည်းပရိသဒ္ဒါနှင့်တကွ ပါဠိရှိသင့်သည်။)

ရတနသုတ္တ (နာ) [ရတန+သုတ္တ] ရတနသဒ္ဒါဖြင့် မှတ်အပ်သောသုတ်၊ ရတနသုတ်။ ခုဒ္ဒကနိ-ကာယ၊ သုတ္တန္တပိဋကဓ၊ ခုဒ္ဒကပါဌပါဠိ၊ဖြ-သုတ်။ သုတ္တနိပါတပါဠိ၊ ၂-ဝဂ်၊၁-သုတ်။ ခုဒ္ဒက။၄၊၀။သုတ္တနိ။ ၃၁၂၊၃၁၅။

ရတနသုတ္တဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရတနသုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ] ရတနသုတ်၏အဖွင့်၊ ရတနသုတ်ကို-ဖွင့်-ထာ-ကြောင်း-စကားအစဉ်(အဋ္ဌကထာ)။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။ ၁၃၂၊ ၁၆၀။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၃၊ ၂၉၆။ ရတနသုတ်၏ စွမ်းရည်သတ္တိ - ဘုရားရှင် လက်ထက်ကြီးကျယ်ခမ်းနားစည်ပင် ပြန့်ပြောခဲ့သော ဝေသာလီပြည်ကြီး၀ယ် တစ်မှတ်ခေါင်းပါးသောဘေး, ဘီလူးဘေး, ဆောင်္ကန်-ဆယ်ဘေး-ဟူသော ဘေးကြီး ၃-ပါးဖြစ်ပေါ်လာမှုကြောင့် လူပေါင်းများစွာ သေကြေပျက်စီးဆုံးရှုံးခဲ့ကြသည်၊ ထို့နောက် ဘုရားရှင်ကြွရောက်တော်မူလာပြီး ရတနသုတ်ပရိတ်တော်ကို အရှင်အာနန္ဒာမထေရ်ကို သင်ပေးချီအရွတ်ဆင့် ခိုင်း, မိမိကိုယ်တိုင်လည်းဟောကြားမတော်မူရာဘေးဥပါဒ်အားလုံးဂ,ငါးငြိမ်းပပျောက်ပြီး ဂျစ်သောင်းလေးထောင် (၇၃၀-၀၀)သောသတ္တဝါတို့သစ္စာသိမြင် ကျွတ်တမ်း၀င်ခဲ့ကြလေသည်။ ရတနသုတ်၏ စွမ်းရည်သတ္တိသည် စကြဝဠာ ကုဋေတစ်သိန်းဟုဆို အပ်သော အာဏာခေတ်အတွင်း၌ ပျံ့နှံ့လေသည်။ ယင်းရတနသုတ်၌ အားလုံး(၁၈)ဂါထာပါရှိရာ ရတနာသုံးပါး၏ ဂုဏ်ရည်မျှားဖြင့် သစ္စာပြုပုံမျှား ဖြစ်လေသည်။ (ခုဒ္ဒက။၄၊၀။ သုတ္တနိ။၂၁၂-၅။မိလိန္ဒ။၃၃၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၃၅-၆၊ ၁၆၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃-၄။သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။၁။ ၂၆၅-၆။ ၂၉၂။ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၄။)

ရတနသုတ္တသမာဂမ (ပု) [ရတနသုတ္တ+သမာဂမ]ရတနသုတ်အစည်းအဝေး၊ ရတနသုတ်ကို ကြားနာရန် ဆောက်လာကြသော လူ နတ် ဗြဟ္မာတို့၏ အစည်းအဝေး။(ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၇။ စသည်ကြည့်။ (ရတနသုတ္တသမာဂမေ ပစ္စေကံ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ မိလိန္ဒ။၃၃၂။

ရတနသုတ္တာနန္တရ (တိ) [ရတနသုတ္တ+အနန္တရ။ မဏိမဉ္ဇူ။၁။၁၅၂,၂၃၄-တို့လည်းကြည့်။]ရတနသုတ်၏ အခြားမဲ့ကာလ၊ ရတနသုတ်-ဇ်-မှ-အခြားမရှိ-အခြားမဲ့-သော၊အခါ။ရတန

သုတ္တာနန္တရံ နိက္ခိတ္တဿ တိရောကုဋ္ဋသုတ္တဿ အတ္ထဝဏ္ဏနာက္ကမော အနုပုတ္တော။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။ ၁၆၈။

ရတနာကရ၁ (ပု) [ရတန+အာကရ။ ရတ္နကရ–သံ။ရယဏာအရ၊ ရယဏာဂရ–ပြာ။] (၁) တရားရတနာတို့၏ တည်ရာဖြစ်သော(ဘုရား)။ (၂) သူတော်ကောင်း တရားရတနာ၏တည်ရာဖြစ်သော(အရှင်အာနန္ဒာ)။(၃)ရတနာ ၃-ပါး၏တည်ရာ–ထွန်းလင်းရာ–ဖြစ်သော အရပ် (သီဟိုဠ်ကျွန်း စသည်)။ (၄) ရတနာတို့၏ တည်ရာအရပ်၊ ရတနာတွင်း၊ ရတနာသိုက်။ (၅) သမုဒ္ဒရာ။(၁) တရားရတနာတို့၏ တည်ရာဖြစ်သော(ဘုရား)။ ကေဝလံ ရတနာကရံ။ အပ၊၁။၁၀၅။ထေရ၊၄၁၊၁။ ၂၃၁။ရတနာကရော မဟာဝိဟာရော။အပ၊၁။၃၇၄။(၂) သူတော်ကောင်းတရားရတနာ၏ တည်ရာဖြစ်သော (အရှင်အာနန္ဒာ)။ ရတနာ၊ာရော (ထေရ။ ၃၄၉)တိ သဒ္ဓမ္မရတနဿ အာကရဘူတော။ ထေရ၊၄၁၊ ၂၊၄၂၀။(၃)ရတနာ ၃-ပါး၏တည်ရာ–ထွန်းလင်းရာ–ဖြစ်သော အရပ် (သီဟိုဠ်ကျွန်း စသည်)။ ဆပဏ္ဏာသာယ ရတနာ–ကရေသု။ဒီ၊၄၁၊ ၂။၂၇၁။သံ၊၄၁၊၁။၇၀။တမ္ဗပဏ္ဏိ-ဒီပါဒီသု ဆပဏ္ဏာသာယ ရတနာကရေသု။ဒီ၊ ၄၁၊ ၂။၂၃၄။ သံ၊၄၁၊၁။၁၁၂။(–သံ၊၄၁၊၁။၁၁၂–၌တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပါဒီဆပဏ္ဏာသာယ–ဟု သမာသ်ရှိသည်။ ဒီ၊၄၁၊ ၂–ကဲ့သို့ ဝါကျရှိသင့်သည်။)။ (၄) ရာနာတို့၏ တည်ရာအရပ်၊ရတနာတွင်း၊ ရတနာသိုက်။ နိရုပဒ္ဒဝေါ ဣဝ ရတနာကရော။ မဟာနိ၊၄၁။၆။ ဝင်ရ။၃။ (၅) သမုဒ္ဒရာ။ သမုဒ္ဒေါ ရတနာကရော။ ခ၁န်။၆၅၉။

ရတနာကရ၂ (ပု) [ရတန+အာကရ။ ဘာဝပ္ပ ခ၁န်၊ ဝါ-ဘာဝပစ္စယလောပ။] ရတနာတို့၏ တည်ရာ၏အဖြစ်။ သာဂရသမန္တိ ရတနာ-ကရတော သမုဒ္ဒသဒိသံ။ စူဠနိ၊၄၁။၈၃။

ရတနာကာရ (ပု) [ရတန+အာကာရ] (၁) ရတနာ၏အဖြစ်ဟူသော အခြင်းအရာ။ (၂) ရတနာ၏ – အသွင် – သဏ္ဌာန်။ (၁) (၂) ရာနာကာရေန အပေက္ခိတာဘာဝါ (အပေက္ခာဘာဝါ) "ဘေသဇ္ဇတ္ထာယ ပန ဝဋ္ဋတီ"တိ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၆၁။ ဝိ၊လက်ာရ၊၄၁၊၁။၈၄။

ရတနာဂါရ (န) [ရတန+အဂါရ] ရတနာဖြင့် ပြီးသော–အိမ်–ကျောင်း၊ ရတနာ – အိမ်–ကျောင်း။ ရတနာဂါရံ ဝိယ ရတနကူဋ္ဌေန။ သီ၊၄၁၊သစ်၊ ၂။၁၆၅။

ရတနာဒါန (န) [ရတန+အာဒါန] (ပုလဲစသော) ရတနာတို့ကို – ယူ – ကောက်ယူ–ကျုံးယူ–ခြင်း။။.....သမုဒ္ဒသလိလဿ ဩဂဓနံ ရတနာဒါနံ။ မ၊၄၁၊၁၅၀။

ရတနာနုပ္ပတ္တိ (ထီ) [ရတန+အနုပ္ပတ္တိ] စကြာရတနာ၏ မဖြစ်ခြင်း။ ရတနာနုပ္ပတ္တိ ဂဟေတွာ ဝုတ္တနယတော သညာ ဥပ္ပဇ္ဇတိ "စက္က-ဝတ္တိ"တိ။ သံ၊၄၁၊ ၂။၄၃၀။

ရတနာပဏ (ပုန) [ရတန+အာပဏ။] ရတ္နာပဏ–သံ။] ရတနာစျေး၊ ရတနာစျေးချ-(သီလစသည့် ရတနာ ၇-ပါးကို ရောင်းသည့် စျေး)။ ပုပ္ပါပဏံ ..ရတနာပဏံ သမ္ပာပဏန္တိ။ မိလိန္ဒ။၃၁၆။၃၁၉။

ရတနာမယ (တိ) [ရတန+မယ။ ဆန်းစောင့်ခြင်းငှာ အချို့ ဒီဃပြုသည်။ ရတ္နာမယ–သက္ကတပဋိရူက။ ရယဏာမယ–ပြာ။] (၁) ရတနာ ၇-ပါးတို့ဖြင့် – ပြုလုပ် – ဖန်ဆင်း–အပ်သော။ (၂) ရတနာ ၇-ပါးတို့ဖြင့်–ပြုလုပ်စီခြယ် – အပ်သော။ (၃) ရတနာ ၁၀-ပါးတို့ဖြင့်–ပြုလုပ်–စီမံ–အပ်သော။ (၄) ရတနာဖြင့်–ပြုလုပ်အပ်–ပြီး–သော။ (၅) ရွှေဖြင့်–ပြုလုပ်အပ်–ပြီး–သော။(၆)နီသော ဖလ်–ဖလ်နီ–ဖြင့်–ပြုလုပ်အပ်–ပြီး – သော။ (၁) ရတနာ ၇-ပါးတို့ဖြင့်–ပြုလုပ်–ဖန်ဆင်း

ရတနာယတ (တိ) [ရတန+အာယတ] အလျား တစ်တောင်ရှိသော-(ရွှေအုတ်) သုဝဏ္ဏိဋ္ဌက် ကာရေသိ ရတနာယတံ ဝိဒတ္ထိ ဝိတ္ထတံ (ဝိဒတ္ထိ ဝိတ္ထိဏ္ဍံ ဝိဒတ္ထိ ဝိတ္ထံနံ)စတုရဂ်လုဗ္ဘေခံ။ သံဒ္ဓ၊ ၂။၁၇)။ အံ၊ဒ္ဓ၊ဝ။၁၃၃။ ထေရ၊ဒ္ဓ၊ ၂။၄၃၄။ အပ၊ဒ္ဓ၊ဝ။ ၂၀၇။ (အံ၊ဒ္ဓ၊ဝ။၁၃၃။ ထေရ၊ဒ္ဓ၊ ၂။၄၃၄-တို့၌ ဝိတ္ထိန္ဒ-ဟု ပါဠိရှိသည်။ ဝိ+တရ+တ-ဖြစ်၍မကောင်း။)

ရတနာယာမ (တိ) [ရတန+အာယာမ]ရတနာယတနှင့် အနက်တူ။ တံ မနုဿာ ရတနာယာမာဟိ ဝိဒတ္ထိ ဝိတ္ထတာဟိ....။ ဒီ၊ဒ္ဓ၊ ၂။ ၁၇၁။

ရဘနာဝ(လိ)ဋ္ဌိ (ထီ) [ရတန+အာဝလိ(ဋ္ဌိ)။ ရတ္နာဝလိ (လိ)-သံ။ ရယဏာဝလိ(လိ)-ပြာ။] ရတနာရွဲလုံး-ပုလဲလုံး-အစဉ်။ ရတနာဝလိ အာဝုန္ဒန္တေန ဝိယ စ။ အဘိ၊ဒ္ဓ၊ဝ။ ၁၉။ ပြဟ္မလောကေ ဋ္ဌိတောဝ ရတနာဝလိ ဂန္ဆေန္တော ဝိယ။ မ၊ဒ္ဓ၊ ၂။၃၃။ ရတနာဝ(လိ)ဋ္ဌိရတန၊၊မရတနစုဏ္ဏဝိပ္ပကိဏ္ဏံ ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၂၅၊အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၁၀။ (ဒီ၊ဒ္ဓ၊ဝ။ ၄၀-၌ရတနာဝေဋ္ဌ....ဟုပါဠိရှိမှာ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊ဝ။၅၁။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ဝ။၁၉၃-တို့၌လည်းရတနာဝေဋ္ဌကိုသာဖွင့်ကြ၍ ရတနာဝေဋ္ဌ.... ပါဠိသည်သာ ပါဠိဟောင်း ဖြစ်ဖွယ်ရှိသည်။ ရတနာဝေဋ္ဌလည်း-ကြည့်။)

ရတနာဝလောကန (န) [ရတန+အဝလောကန] ရတနဝိလောကနနှင့် အနက်တူ။ ရတနာဝလောကနံ အာယုတ္တကပုရိသေဟိ ကာရယမာနေဘဲ။ စရိယာ၊ဒ္ဓ၊၂၁။

ရဘနာဝလောကနစာရိကာ (ထီ) [ရတနာဝလောကန+စာရိကာ] ရတနဝိလောကနစာရိကာနှင့် အနက်တူ။ ဒေယံ ကိရ ရဇော ကေ-ဒိဝသံ ရတနာဝလောကနစာရိကံ နာမ နိက္ခန္တော။ ဒီ၊ဒ္ဓ၊ဝ။ ၂၆၄။

ရတနာမယဆတ္တ (န) [ရတနာမယ+ဆတ္တ] ရတနာ ၇-ပါးတို့ဖြင့်-ပြုလုပ်အပ်- ပြီး-သော ထီး။ ရတနာမယဆတ္တဥ္စ။ အပ၊ဝ။၉၃။ ရတနာမယံ သတ္တဟိ ရတနေဟိ ကတံ ဆတ္တံ။ အပ၊ဒ္ဓ၊ ၂။၅၅။ ရတနဘူသိတလည်း-ကြည့်။

-အပ်သော။ နေကဘုမ္မံ ရတနာမယံ။ အပ၊ဝ။၂။ အဟံ ရတနာမယံ သတ္တဟိ ရတနေဟိ နိမ္မိတံ။ အပ၊ဒ္ဓ၊ဝ။ဘဖ။ (၂)ရတနာ ၇-ပါး တို့ဖြင့်-ပြုလုပ်-စီခြယ်-အပ်သော။ အစ္ဆိန္နာ ရတနာမယာ။ အပ၊ဝ။၅။ ရတနာမယာ သတ္တဟိ ရတနေဟိ ကတာ ခစိတာ။ အပ၊ဒ္ဓ၊ ဝ။ဘ၂။ (၃) ရတနာ ၁၀-ပါးတို့ဖြင့်-ပြုလုပ်-စီမံ- အပ်သော။ ရတနာမယေ(ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၀)တိ ရတနမယေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဒ္ဓ။၅၂။ ရတနာမယော (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၁)တိ သဗ္ဗရတနမယော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဒ္ဓ။၅၃။ (၄) ရတနာဖြင့်-ပြုလုပ်အပ်-ပြီး-သော။ သောဝဏ္ဏံ ရတနာမယံ။ အပ၊ဝ ။၉၄။ ထူပဋ္ဌ ရတနာမယံ။ အပ။ ဝ။ဘဘ၂။ (၅) ရွှေဖြင့်-ပြုလုပ်အပ် - ပြီး-သော။ ဘိဂ်ါရေ ရတနာမဒယ။ စရိယာ။ ၃၀၇၊၃၉၃။ စရိယာ၊ဒ္ဓ။၃၀၊ဂ၂။ (စရိယာ၊ဒ္ဓ။ ၃၀-၌ ရတနာဘိဂ်ါရေန-ဟုဆို၍ ၎င်း၌။ ဂ၂-၌ သုဝဏ္ဏဘိဂ်ါရံဟုဆိုသည်။ ရတနာမယကို ရတနာဖြင့်ပြီးသောဟု သျှ-ဆရာတော်တို့ မျှားသောအားဖြင့် မြန်မာဘာသာပြန်တော်မူကြသည်။) (၆) နီသောဖလ်-ဖလ်နီ-ဖြင့်-ပြုလုပ်အပ်-ပြီး-သော။ နိမ္မိတာ ရတနမယာ (ဝိမာန။၅၆)ဟိ တဝ သုစရိတသိပ္ပိနာ အဘိနိမ္မိတာ ရတနာမယာ ဝိမာနာ။ ဝိမာန၊ဒ္ဓ။ဘဖ၂။ (ဝိမာန၊ဒ္ဓ။ဘဖ၁-နှာ၌ "ဂုတ္တဖလိကမယံ ဝိမာနံ"ကို ထောက်၍ ဤကဲ့သို့ မြန်မာဘာသာပြန်သည်။ သျှ-မြန် တို့၌ကား "ရတနာဖြင့်ပြီးသော"ဟု မြန်မာဘာသာပြန်တော်မူကြသည်)။

ရတနာမယဆတ္တ (န) [ရတနာမယ+ဆတ္တ] ရတနာ ၇-ပါးတို့ဖြင့်-ပြုလုပ်အပ်- ပြီး-သော ထီး။ ရတနာမယဆတ္တဥ္စ။ အပ၊ဝ။၉၃။ ရတနာမယံ သတ္တဟိ ရတနေဟိ ကတံ ဆတ္တံ။ အပ၊ဒ္ဓ၊ ၂။၅၅။ ရတနဘူသိတလည်း-ကြည့်။

ရတနာဝေဠု (ထီ၊န)[ရတန+အာဝေဠု(အဝေဠာ] ရတနဝဠုံသကန့်ငှ် အနက်တူ။ ရတနာဝေဠု-ရတနဒါမရတနစုဏ္ဏဝိပုလကိဏ္ဏ ဝိယ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ ရတနာဝေဠာ နာမ ရတနမယဝဠုံသက်။ မုဒ္ဒံ-အဝတိ ရက္ခတိတိ ဟိ အဝေဠာ၊ အာဝေဠာ ဝါ။ မုဒ္ဓမာလာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၁၉၃။ ဥတ္တံ-သော သေခဇုဝေဠာ။ ဓာန်။၃၀၈။သေခဇော စ အာဝေဠာ ဧဝတိဒုန္ဒေဘ ဓာန်။ဋ္ဌီ။ (သေခဇုဝေဠာကား ဒွန်ဖြစ်၍ အာဝေဠသဒ္ဒါကို (ပု)ဟုဓာန်။သျှ။သစ်တို့ဋ္ဌ်ဆိုသည်။ ရတနာဝေဠုံ ရတနဝဠုံသက်။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၁။ ဤဋ္ဌီကာအလို (န)ဟုလည်း ယူသင့် သေးသဲည်)။

ရတနာသန (န) [ရတန+အာသန] ရတနာတို့ဖြင့်ပြီးသောနေရာ။ နိသီဒ ရတနာသနေ။ အပ၊၁။၄၁၃။

ရတနိ (ထီ) [ရမု+တနိက်။ ဇ္ဈာဒိ၊၁၀၉-ကို နှင်းမှီးသည်။ ဣ+ကတ္ထိ။ ကောတ္ထုဘ၊ပါ၊ ဥဏာဒိ၊၄၊၂။ အရိယတေ တောယာတိ ရတနိ။ အမရ၊ဋ္ဌီ။ရတ္တိ=သံ။ ရဃဏ်-ပြာ။] တောင်ဆုပ်အတိုင်းအရှည်။ "အဟံ ဘန္တေ နာဂသေန အဋ္ဌပိ ရတနိယော လဃေ်မိ" တိ။ မိလိန္ဒ။၉၁။

ရတနိက (တိ) [ရတန+ဣက။ ရတ္တက-သံ။ ရတ္တိက-သက္ကတပိဋ္ဌက။]တစ်တောင် (=နှစ်ထွာ)ရှိသော။ အတိသမ္ဘာဓေ စက်မေ ဝိတ္ထာ-ရတော ရတနိကေ ဝါ အဓုရတနိကေ ဝါ စက်မန္တဿ....။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁"၉။

ရတနုစ္စယ (ပု) [ရတန+ဥစ္စယ] ရတနာအုတ်တို့ဖြင့် စီအပ်သော။ ရတနုစ္စယ (ဝိမာန။ ၁၁၂)ဆိုမကိုကနကာဒိရတနေဟိ ဥစ္စိတံ ဥဿိတရတနစေတိယံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၀၂။

ရတနုဇ္ဇလမဏ္ဍပသန္ဒိဘာသ (တိ) [ရဘန+ဥဇ္ဇလ မဏ္ဍပ+သန္ဒိဘာသ (သန္ဒိကာသ?) ရတနာတို့ဖြင့် ထွန်းလင်းတောက်ပသော မဏ္ဍပ်နှင့်တူသော။ရဘနုဇ္ဇလမဏ္ဍပသန္ဒိဘာသာ။ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။၂၉။ ဓာန်။"၂၂၉-၃၀-၌ သဒိသတ္ထဟော သန္ဒိကာသသဒ္ဒါလာသည် ဖြစ်၍ ဤ၌....သန္ဒိ-ကာသ-သာ"သင့်ဘုယ်ရှိသည်။ တစ်နည်း သန္ဒိဘာသ- ကို သန္ဒိဘ + အသ + အ-ဟု ကြံသင့်သည်။)

ရတနုဒ္ဒါန (န) [ရတန+ဥဒ္ဒါန] ရတနာ၏ဖြစ်ရာအရပ်၊ (ရတနာ- တည်ရာအရပ်- တွင်း)။ ရတနုဒ္ဒါနံ အာကရော အတ္ထိ။ မိလိန္ဒ။၃၁၂။

ရတနုပ္ပါဒန (န) [ရတန+ဥပ္ပါဒန] ရတနာကို ဖြစ်စေခြင်း။ အာကရော ရတနုပ္ပါဒနာယ။ မိလိန္ဒ။၃၄၇။

ရတနုဗ္ဗေမမကုဋ္ဌ (တိ) [ရတန+ဥဗ္ဗေဓ+မကုဋ္ဌ အစောက်အမြင့် တစ်တောင်ရှိသော- အင့်-အထွဋ်-ရှိသော (ရွှေခွက်ကြီး)။ ဘတ္တံနာမ ရတနုဗ္ဗေဓမကုဋ္ဌာယ မဟာသုဝဏ္ဏပါတိယံ ဥဋ္ဌာတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၆။

ရတ္တပိဋ္ဌ(န) [ရတန+ပိဋ္ဌ+။ နိတိ၊သုတ္တ။၅၃၁-ဖြင့် ရတနကို- ရတ္တပြု။ ရတ္တပိဋ္ဌာ- သံ။] ရတနာဖြင့်ပြီးသော-အင်းပျဉ်-ကုလားထိုင်၊ ရတနာ- အင်းပျဉ်- ကုလားထိုင်။ ရတ္တပိဋ္ဌသိဒံ ဖလံ။ အ၊၁။၄၁၄။

ရတ္တသဟဿမဏ္ဍိတ (တိ) [ရတန+သဟဿ+မဏ္ဍိတ] (၁) တစ်ထောင်သော ရတနာ-ရတနာမျိုးတစ်ထောင်-တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော (ရွှေပန်း)။ (၂) များစွာသော ရတနာတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော (ရွှေပန်း)။ (၁) (၂) သကေသရံ ရတ္တ-သဟဿမဏ္ဍိတံ။ ဇာ၁၁။၂၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၅၈။

ရတ္တံသကုပသံဗျာန (တိ) [ရတ္တ+အံသက+ဥပသံဗျာန။ ဥပသံဝီယတေ အနေနာ တိ ဥပသံဗျာနံ=ဥပသမ္ဘာနံ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ဥပသံ

ဗျာန–သံ။] နိသော အတုင်းခံ အင်္ကျိနှင့် အပေါ်ရုံရှိသော။ ရတ္တံ သကုပသံ ဗျာနာ၊ နိလ မဋ္ဌနိဝါသနာ။ အပ၊၂။ ၂၂ဖ။

ရတ္တာ[2] (တိ) ရန္ဒ+တ။ ရာဂ–သံ။ ရတ္တ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) နီ ပေ ၁၁။ (၂) (ဆိုးရေ စသည်ဖြင့်) ဆေးဆိုးအပ်ပြီးသော။ (၃) တပ်မက်–နှစ်သက်–တတ်သော။ (၁) ယံ ပန ကေမေ ဥပဓာနံ . ရတ္တံ ဝါ ဟောတိ ပဒုမ-ဝဏ္ဏံ ဝါ။ ဝိ၊၄၊၁၃။ ရတ္တံပုဏ္ဏရီကန္တိ အယမေတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော၊ အံ၊၄၊၁။၁၀။ (–သံ၊၄၊၂။၁၀၂။ အံ၊၄၊၁။၁၄၂။အဘိ၊၄၊ ၂။ ၂၂၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၄၊ ၂၄၀။) (၂) ရတ္တာနိ နိသဒံ ဂိုယာနိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊၁။၃၄၁။ အခဲ့ဒ်ိတံ ရဇနာယ ရတ္တံ။ ဝိ၊၅။၃၇၄။(–ဝိ၊၄၊၁။ ၂၅၂။ ပဋိသံ၊၄။ ၂။၄၃။ ထေရ၊၄။ ၂။၃၆၅။ ဝိမဘ်၊၁။ ၁၆၄။) (၃) ရတ္တံ ပိ စိတ္တံ ဝိပရိဏာတံ။ ဝိ၊၁။ ၁၇၄။ ရတ္တော ဒုဒ္ဒေါ စ မူဒ္ဒေါ စ၊ ဘယာ မောဟာ စ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊၅။ ၂၀၄။ ခိတ္တစိတ္တော ရတ္တော ဝိသညီဘူတော။မိလိန္ဒ။ ၂၁၅။ (–အံ၊ ၁။၁၅၆။ ပဋိသံ။၃၉၄။ မဟာနိ။၃၅။ ဇာ၁။ ၁၃၉။ ဝိ၊၄၊ ၂။၁၁၂။ မ၊၄၊၁။၃၆၉။ သံ၊၄၊၁။ ၄၊။ အံ၊၄၊၁။၃၇၅။ အဘိ၊၄၊ ၂။ ၂၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ ၁။ ၂၀၉။)

ရတ္တာ[3] (နာ) ရန္ဒ+တ။ ရတ္တ၊ ရတ္တ – သံ။ ရတ္တ–အဒ္ဓမာဂဓီ။ (၁) သွေး။ (၂) ကြေးနီ။ (၃) နီဗွာန်တည်းဟူသော ရတနာ။ (၁) လောဟိဘပိဘ္ဘန္တိ သောဏိတပိတ္တံ၊ ရတ္တပိတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။မ ဘာနိ၊၄၊၁၅။ရုခိရံ သောဏိတံ ရတ္တံ။ ဓာန်။ ၂၀၀။ ရတ္တာဘိသာရ–သည်းကြွသူ၊ (၂) ရတ္တံ တု သောဏိတေ တမ္မာနု-ရတ္တာ,ရဋ္ဌေ တီသု။ ဓာန်။၉၂၃။(၃) ရတ္တညူ (သုတ္တနိ၊၃၅၆)တိ ရတနညူ။ "နိဗွာနရတနံ ဇာနာမ မယ"န္တိ....။ သုဇ္ဇနိ၊၄၊ ၂။၁၄၀။

ရတ္တာ[4] (တိ) [ရတ္တိ+အ။ နိရုတ္တိ။၃၁၃။ ပါဏိနိ။ ၄၊ ၂၊ ၂၉။ ဆာတြ–သံ။ ရတ္တ–ပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓီ။] ညဉ့်၊ ည။ တဏှက္ခယံ ရတ္တမဟာဘိပဿေ။ သုတ္တနိ။၄၄၀။ စူဠနိ။၁၀၃-၄။ (ဃျ မူကဲ့)။ သမ္မတ္တာယ အဓုရတ္တယာတိ အဓုရတ္တိယာ ဥပဂတာယ။ ပေတ၊၄၊၁၄၆။ ကေရတ္တေနေဝ တီဏိ ရဇ္ဇာနိ အတိက္ကမ္မ။ အပ၊၄၊၁။၇၇ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။၃၃၂။ ဇာ၊၄၊၁။၇၅။

ရတ္တာအက္ခိ (နာ) [ရာဂ+အက္ခိ] နိသော မျက်စိ။ ရောဟိနီယေဝ တမ္မက္ခိတံ တမ္ဗဝဏ္ဏေဟိ ဝိယ ရတ္တာအက္ခိဟိ။ ဇာ၊၄၊၇။၄၆၃။

ရတ္တာဥပ္ပလ (နာ) [ရတ္တ+ဥပ္ပလ] နိသောကြာ၊ ကြာနီ။ ဥပ္ပလဂ္ဂဟဏေန ရတ္တာဥပ္ပလံ သမ္မာ ဝါ ဥပ္ပလဇာတိ။ ဝိမာန၊၄။၁၄၆။

ရတ္တာကဠုက (တိ) [ရတ္တ+ကဠုက] နိသော–ချပ်ဝတ်တန်ဆာ– ချပ်မိန်ညှိ–ရှိသော။ ဧတံ ဒီဃံ, ရဿံ, ရတ္တာကဠုကံ....မဗ္ဗေ နိသိန်ဒံ ဝိဗ္ဗ။ ဝိ၊၄၊ ၂။၄၅။

ရတ္တာကဏဝိရမာလာ (ထီ) [ရတ္တ+ ကဏဝိရ+ မာလာ။ ကရံ (ဟတ္ထံ) ဝိရယတိ ဝိကန္တတိတိ ကရဝီရော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရ-ကို ဏ-ပြု၍ ကဏ ဝီရ–ရှပ်ပြီးသည်။ ကရဝီရ–သံ။ ကဏဝီရ–ပြာ]နိသော–ကုလားဇလင်ပန်း–နွယ်သာကီ ပန်း။ ရတ္တာကဏဝီရမာလံ လဂ္ဂေတ္ဝာ။ ဇာ၊၄၊ ၃။၅၅။

ရတ္တာကနက (နာ) [ရတ္တ+ကနက] နိသောရွှေ၊ ရွှေနီ။ ရတ္တာကနကပဋိဗိမ္ဗရုစိရပုဗ္ဗာဃ ပဗ္ဗာ-ဝတိယာ နာမ ဒေဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဟေတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။ ၂၀၅။

ရတ္တာကမလ (နာ) [ရတ္တ+ကမလ] (၁) နိသော ကြာ၊ကြာနီ။ (၂) ပြာပုဏ္ဏရိက်အနီ။ (၁) ရတ္တပဒုမေဟိ ရတ္တာကမလေဟိ စ ဆဒ္ဒန္တော။ ဝိမာန၊၄။၁၄၄။ (၂) သေတကမလံ ပဒုမံ ရတ္တာကမလံ ပုဏ္ဏရိကန္တိ ဒေန္တိ။ ဝိမာန၊၄။

ရတ္တကမ္မလဆာဏီ (ထိ) [ရတ္တကမ္မလ+သာဏီ] နိသော ကမ္မလာ–တင်းတိမ်–ကန့်လန့်ကာ–လိုက်ကာ။ ရတ္တကမ္မလသာဏိယာ ပဓိကွိ-ပမာဏာ ဝိယ။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၎။

ရတ္တကမ္မလသိလာ (ထိ) [ရတ္တကမ္မလ+သိလာ] နိသော ကမ္မလာကျောက်ဖျာ။ ပဏ္ဍုကမ္မလ-သိလာယ (မ၊၃။၂၄၀)နှင့် ရတ္တကမ္မလသိလာ-ယံ။မ၊ဋ္ဌ၊၎။၁၇၄။

ရတ္တကိမိ (ပု) [ရတ္တ+ကိမိ]ပိုးပရန်၊ ပိုးကတ်ပါ၊ သိကြားကွမ်းသွေးကောင်။ဣန္ဒကေါပကသဒ္ဒ-နှာတိ ဣန္ဒကေါပကနာမကေဟိ ပဝါဋဝဏ္ဏေ-ဟိ ရဿကိမိဟိ သဒ္ဓါဒိတာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄။

ရဘ္ဘကုဋ္ဌ (နာ) [ရတ္တ+ကုဋ္ဌ] နိသော–နူနာ–ကုဋ္ဌနူနာ၊ နူနာအနီ။ ကုဋ္ဌန္တိ ရတ္တကုဋ္ဌံ ဝါ ဟောတု ကာဋကုဋ္ဌံ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၃၃။

ရတ္တကုမုဒ (နာ) [ရတ္တ+ကုမုဒ] နိသော ကုမုဒြာ ကြာ၊ ကုမုဒြာကြာနီ။

ရတ္တကုမုဒဝန် (နာ) [ရတ္တကုမုဒ+ဝန] နိသော ကုမုဒြာကြာတော၊ ကုမုဒြာ ကြာနီတော။ တဒနန္တရံ ရတ္တကုမုဒဝနံ။သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။

ရတ္တကုရဝက (ပု) [ရတ္တ+ကုရဝက။ ကုရဝက-ကုဝဗက–သံ။ကုရဝယ–ပြာ။] မည်သီးပန်းနီ၊ လိပ်ဆူးနီ၊ လိပ်ဆူးချွေ။ ပဝါဋဇာလပရိ–ကွိတ္တာ ဝိယ ရတ္တကုရဝကကုသုမသမော-ကိန္နာ ဝိယ စ နိဂ္ဂမန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။

ရတ္တကုရဝကရုက္ခ (ပု) [ရတ္တကုရဝက + ရုက္ခ] မည်သီးပန်းနီပင်၊ လိပ်ဆူးနီပင်၊ လိပ်ဆူးချွေပင်။ ဗိမိဇာလော (ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၅၆)တိ ရတ္တကုရဝက ရုက္ခော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၆၂။

ရတ္တကမ္မလ (ပု) [ရတ္တ+ကမ္မလ] နိသော ကမ္မလာ၊ ကမ္မလာနီ။ ဂန္ဓာရကော ရတ္တ-ကမ္မလော သုခုမော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။ မ၊ဋ္ဌ၁။ ၂၄၂။

ရတ္တကမ္မလပါရုပန် (နာ) [ရတ္တကမ္မလ+ပါရုပန] နိသော ကမ္မလာခြုံထည်။

ရတ္တကမ္မလပါရုပန် (တိ) [ရတ္တကမ္မလ+ပါရုပန] နိသော ကမ္မလာ ခြုံထည်ရှိသော၊ နိသော ကမ္မလာဖြင့် ခြုံထားသော။ ဟတ္ထိလိင်္ဂသက္-ကော အာကာသေန ဂစ္ဆန္တော ဒုရတော ရတ္တကမ္မလပါရုပနံ ဒေဝိ ဒိသွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ။၁။ ၁၀၄။

ရတ္တကမ္မလဝိတာန (နာ) [ရတ္တကမ္မလ+ဝိတာန] နိသော ကမ္မလာ–ဗိတာန်–မျက်နှာကြက်။ ရတ္တကမ္မလဝိတာနမဇ္ဈေ ပဝိသန္တော ဝိယ.... အာယသ္မာ အာနန္ဒော နိသီဒိ။ သံ၊ဋ္ဌ။၂။၇။

ရတ္တကမ္မလသန္ထတ (နာ) [ရတ္တကမ္မလ+သန္ထတ] နိသော ကမ္မလာအင်း။

ရတ္တကမ္မလသန္ထတ (တိ) [ရတ္တကမ္မလ+သန္ထတ] နိသော ကမ္မလာဖြင့် ကောင်းစွာ ပြန့်ခင်းအပ်သော။ဟေဋ္ဌာ ဘူမိဘာဂေါ ဗန္ဓနာ ပဝုတ္တ–ပုပ္ဖသဉ္ဆန္နော ရတ္တကမ္မလသန္ထတော ဝိယ အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ။၁။၈၀။ အပ၊ဋ္ဌ။၁။ ၁၉၀။

၂၁၀။ ပုဏ္ဏရိကန္တိ ရတ္တကမလံ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ ၃။၂၄၃။ (ပုဏ္ဏရိကံ သိတံ ဓာန်။ဖဂ်။သိတံ သေတံ ကမလံ "ပုဏ္ဏရိက" နှစ်စေ။ ဓာန် ဋ္ဌီ။ဖဂ်–တို့နှင့် ပုဏ္ဏရိကသမောဇဇတာကိ နာနုဘဝိဓေဟိ သေတကမလေဟိ သမန္တတော အဝတတာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၇၄။ ဗဟုပဒုမ-ဝိစိတြပုဏ္ဏရိကန္တိ ဗဟုဝိဓရတ္တကမလဥ္စေဝ-ဝိဝိတ္တဝဏ္ဏသေတကမလဉ္စ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၁၀–တို့ကို ထောက်၍ ကြာပုဏ္ဏရိတ်အဖြူလည်း ရှိသေးသည်ဟု မှတ်သင့်သည်။)

ရတ်ထကုရဝကဝန (န) [ရတ်တကုရဝက + ဝန] မည်းပန်းနီတော၊ လိပ်ဆူးနီတော၊ လိပ်ဆူးရွေတော။ဗဟ္မဇာလရတ်တသဉ္ဇန္ဒန(ဇာ၊၂။၁၃)နှစ်ဆို ရတ်တကုရဝကဝနေန သဉ္ဇန်း။ ဇာ၊၆၊၅။၁၆၅။ (သီ၊သျာ၊ဣ–မူ)။

(ယင်း အနက်မျှားသည် ဇာတ်ဒိကာသက္ကတအဘိဓာန်တို့ ဖွင့်ဆိုတိုင်း ပေးအပ်သော အနက်မျှား ဖြစ်ပေသည်။ သို့သော် ဘုရားပွင့်တော်မူရာ ဗောဓိပင်ကို ပြဆိုသော "ရတ်တကုရဝကတရုဗောဓိသမ်ပေယော ဩတရိတ္ထာ အဒ္ဒသ" ဟူသော ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၂၅၉–နှင့်ကား ကိုက်ညီမည်မထင်။ အဘယ်ကြောင့်နည်း ယင်း မည်းပန်းနီ, လိပ်ဆူးနီ, လိပ်ဆူးရွေပင်တို့သည် ဗောဓိပင် ဖြစ်နိုင်ချန် ခဲ့ယင်းသောကြောင်တည်း။)

ရတ်တကုသုမ (န) [ရတ်တ+ကုသုမ] နီသောပန်း၊ ပန်းနီ။ ရတ်တကုသုမ ဃမလက်တသဗ္ဗသာခေါ်။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၂၁၉။

ရတ်တက္ခ (တိ) [ရတ်တ+အက္ခိ+အ။ ရက္ကာက္ခ–သံ။ ရတ်တက္ခ–ပြာ။ ရတ်တစ္ဆ–အဒ္ဓမာဂဓီ။] နီသော မျက်စိရှိသော၊ သူ။ အာဝိလက္ခောတိ ရတ်တက္ခော။ ဇာ၊၆၊၅။၂၀။ (–ဇာ၊၆၊၇။၁၅။)။

ရတ်တက္ခိ (နှ) [ရတ်တ+အက္ခိ] နီသော မျက်စိ။ သိသံ နီပ.ရိတ္တာ ရတ်တက္ခိနီ ဥမ္မီလေတ္တာ။ စရိယာ၊၆။၁၇၁။ ဇာ၊၆၊၅။၁၇၄။

ရတ်တက္ခိက (တိ) [ရတ်တ+အက္ခိ+က] နီသော မျက်စိရှိသော၊ သူ။ ရတ်တက္ခိကာဟိ သဟဿမတ်တာဟိ နာဂမာနဝိကာဟိ။ ဇာ၊၆၊၇။၂၄။ (–မ၊၆၊၂။၂၃၇။)

ရတ်တဂုဏ (ပု) [ရတ်တ + ဂုဏ] နီသောဂုဏ်။ ရတ်တဂုဏယောဂ–ကြည့်။

ရတ်တဂုဏယောဂ (ပု) [ရတ်တဂုဏ + ယောဂ] နီသောဂုဏ်နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ ရတ်တဂုဏယောဂတော ရတ်တော ပဒ္ဓေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆။၂၅၀။

ရတ်တကံ့ (ပု) [ရတ်တ + အကံ့ရ] နီသော–အညောက်–အညွန့်–ရွက်ညွန့်။ ဒုမာ ဝိစိတ္တာသုဝိဆုဇမာနာ၊ ရတ်တကံ့ရေဟေဝ စ ပလ္လဝေဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၂၉။ နဂ်လသီသပွမာဏော ရတ်တကံ့ဆော ဥဋ္ဌဟိ။ ဇာ၊၆၊၄။၂၆၅။

ရတ်တကံ့ရ၂ (တိ) [ရတ်တ+ အကံ့ရ] နီသော–အညွန့်–ရွက်ညွန့်–ရှိသော။ ရတ်တကံ့ရရုက္ခ–ကြည့်။

ရတ်တကံ့ရပလာသ (တိ) [ရဿ + အကံ့သ + ပလာသ] နီသော အညွန့် အရွက် ရှိသော။ သော စတုရင်္ဂုလမတ်တကဒလေ ရတ်တကံ့ရပလာသတာယ သောဘတိ။ ဇာ၊၆၊၃။၁၉၅။

ရတ်တကံ့ရရုက္ခ (ပု) [ရတ်တကံ့ရ+ရုက္ခ။ ဗိမ္မိဇာလလည်းကြည့်။]နီသောရွက်ညွန့်ရှိသောသစ်ပင်။ (ဝေဿန္တရဇာတ်၊၆၊သျ။၆၀–နှာ)သံသတ်ပင်။ အဘိ၊၆၊၁။ပြည်၊သျ) သံသတ်ပင်၊တင်နည်း၊ ရေခတက်ပင်။ (ဇာတတ္ထကထီ၊သျ။၂၇၁–နှာ)။ ရတ်တကံ့ရရုက္ခော ဗောဓိ။ "ကကုရရုက္ခော" တ်ပိ"ဗိမ္မိဇာလော"တိပိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊၆၊၁။ ၆၇။ ဇာ၊၆၊၁။၄၇–၈။ ဗိမ္မိဇာလန္တိ ရတ်တကံ့ရရုက္ခံ။ ဇာ၊၆၊၇။၂၆၃။

ရတ်တကံ့ရဝန (န) [ရတ်တကံ့ရ+ဝန]သံသတ်တော၊ နီသော အညွန့်ရှိသော–သစ်ပင်အပေါင်း–သစ်တော။ ကြက်မောက်ပင် အပေါင်း၊ ကြက်မောက်တော။(ဇာတ်ဝတ္ထု၊၅။၇၂–နှာ) ဗိမ္မိဇာလကသဉ္ဇန္ဒ (ဇာ၊၂။၁၃)နှင့် ရတ်တကံ့ရဝနေန သဉ္ဇန်း။ ဇာ၊၆၊၅။၁၆၅။

ရတ်တစန္ဒန (န) [ရတ်တ+စန္ဒန။ ရက္ကစန္ဒန–သံ။] စန္ဒကူးနီ၊ နီသာနီ။ မယှံ ဂေဟေ ရတ်တစန္ဒနံ ဗဟု၊ ကိံ နု ခေါ ဇ္ဈမိနာ ကရိဿာမိ။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၁၃၀။

ရတ်တစန္ဒနရုက္ခ (ပု) [ရတ်တစန္ဒန+ရုက္ခ] စန္ဒကူးနီပင်၊ နီသာနီပင်။ ရတ်တစန္ဒနရုက္ခော ဂင်္ဂါယ ဥပရိတိရေ ဇာတော။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၁၃၀။ (–၂၄၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၂။)

ရတ္တစန္ဒနသာရ (ပု) [ရတ္တစန္ဒန+သာရ] စန္ဒကူး နှံနှင့်၊ နံ့သာနီနှစ်။ သာရမယာနိ (သံ၊၂။ ၁၁၈)တိ ရတ္တစန္ဒနသာရမယာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၇။

ရတ္တစန္ဒနသာရမယ (တိ) [ရတ္တစန္ဒနသာရ+မယ] စန္ဒကူးနီ – နံ့သာနီ – အနှစ်ဖြင့်ပြီးသော။

ရတ္တစိတ္တ (န) [ရတ္တ+စိတ္တ] (၁) တပ်မက်–နှစ်သက် – ချစ်ကြိုက် – သောစိတ်။ (တိ) (၂) တပ်မက်–နှစ်သက်– ချစ်ကြိုက်–သော စိတ်ရှိသော။ (၁) ရဘ္ဘစိတ္တေန ဘိက္ခုနီယာ အင်္ဂဇာတံ ဥပနိဗ္ဗာယန္တဿ။ မိလိန္ဒ။၁၂၀။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁။) (တိ) (၂) ရတ္တင်္တာပိ အင်္ဂဇာဘံ ဆုပန္တိ။ ဝိ၊၃။၂၇၉။ (–ဝိ၅။ ၃၇၇။ဒီ၊၂။၁၁။)

ရတ္တစူဏ္ဏ (န) [ရဘ္ဘ+စုဏ္ဏ၊ ရတ္တစူဏ္ဏ–သံ။] ဟသ်ပဒ်းမှုန့်၊ ဆုံးမှုန့်။ စိန္ဒဒေသေ ဇာဘံ ပိဋ္ဌံ စိန္ဒပိဋ္ဌံ၊ ရတ္တစုဏ္ဏံ။ ယံ သိန္ဒူရောတိပိ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သဗ်၊၁။၁၉၃။

ရတ္တစေလ (န) [ရဘ္ဘ+စေလ] နီသော–အဝတ်ပုဆိုး။ အဝတ်နီ၊ ပုဆိုးနီ။

ရတ္တစေလဝိတာန (န) [ရတ္တစေလ+ဝိတာန] နီသော–အဝတ်–ဗိတာန် – မျက်နှာကြက်၊ အဝတ်ဗိတာန်နီ၊ အဝတ်မျက်နှာကြက်နီ။ ဝရကနကတာရဝခစိတံ ရတ္တစေလဝိတာနံ ဗန္ဓိတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၂၄။

ရတ္တဇမ္ဗုနဒ (န) [ရတ္တ+ဇမ္ဗုနဒ] နီသော ဇမ္ဗုရောင်ရွှေစင်၊ ဇမ္ဗုရောင်ရွှေနီ။

ရတ္တဇမ္ဗုနဒပန္နု (ပု) [ရတ္တဇမ္ဗုနဒ+ပန္နု] (၁) နီသောဇမ္ဗုရောင်ရွှေပြား။ (တိ) (၂) နီသော ဇမ္ဗုရောင်ရွှေပြား–ဖြင့်ပြီး– ရှိ – သော။ (၁) (တ်) (၂) ရဘ္ဘဇမ္ဗုနဒပန္နာ ဝန္ဒပရိဏ္ဍေဒ-လေခါ သုဝိဘတ္တာ ဟုတ္ဝာ ပညာယန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။

ရတ္တဇာတိမဏိ (ပု) [ရတ္တ+ဇာတိ+မဏိ] နီသော–ဇာတ် – သဘော – ရှိသော ပတ္တမြား၊ ပတ္တမြားနီစစ်။ လောဟိတင်္ကဿ ရတ္တဇာတိ-မဏိဟိ ကတာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။

ရတ္တည (တိ) [ရတ္တိ+ဉ+အ] (က) ရှည်မြင့်စွာသော နေ့ညဉ့်ပတ်လုံးဖြစ်၏ဟု သိအပ်သော။ (ခ) ရှည်မြင့်စွာသော နေ့ညဉ့်ရှိ၏ဟု သိအပ်သော။ (က) အရိယဝံသာ အဂ္ဂညာ ရတ္တညာ ဝံသညာ ပေါရာဏာ။ အံ၊၁။၃၃၆။ (–ဒီ။၃။၁၀၀။ အင်္ဂ၊၈။ ၂၅၅။) ရတ္တညာ ဒီဃရတ္တံ ပဝတ္တာတိ ဇာနိတဗ္ဗာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၉ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ (ခ) အရိယဝံသာ အဂ္ဂညာ ရတ္တညာ ဝံသညာ ပေါရာဏာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။ ရတ္တညာတိ စိရရတ္တာတိ ဇာနိတဗ္ဗာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၀၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၃၃၆။

ရတ္တညုတာ (ထီ) [ရတ္တညု+တာ] (မိမိရဟန်းပြုသောနေ့ကစ၍) များစွာသော ညဉ့်တို့ကို သိသူ၏အဖြစ်၊ ရဟန်းပြု၍ ကြာမြင့်–ရဟန်းဝါများစွာရ – ဝါကြီး – သည်၏ အဖြစ်။ ရတ္တညု–ကြည့်။

ရတ္တညုမဟတ္တ (န) [ရတ္တညု+မဟတ္တ] (မိမိရဟန်းပြုသောနေ့က စ၍) များစွာသော ညဉ့်တို့ကိုသိ–ရဟန်းပြု၍ ကြာမြင့်–ရဟန်းဝါများစွာရ – ဝါကြီး – သော ရဟန်းတို့ဖြင့် (သံဃာ၏) များသည်၏အဖြစ်။ ရတ္တညု–ကြည့်။

ရတ္တညု (တိ) [ရတ္တိ+ဉ+ရု] (က)(မိမိရဟန်းပြုသောနေ့ကစ၍) များစွာသော ညဉ့်တို့ကို သိသော၊ သူ။ ရဟန်း – သိက္ခာ – ဝါ–ကြီးသော၊ သူ။ (ခ) (ကြာမြင့်စွာသော ကာလမှစ၍ သစ္စာလေးပါးတရားကို ထိုးတွင်း၍ သိရာဖြစ်သော) ညဉ့်အပိုင်းအခြားကို သိသော၊သူ။ ရွေးဦးစွာ သစ္စာလေးပါးတရားကို သိသူ။ (က) (ခ) ရတ္တညုမဟတ္တံ ပတ္တော

ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၁၁။ ရတ္တညုတံ ပတ္တော ဟောတိ။ မ၊၂။၁၀၉။ ရတ္တိယော ဇာနန္တိ တိ ရတ္တညူ။ အတ္တနော ပဗ္ဗဇိတဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ ဗဟုကာ (ဗဟူ) ရတ္တိယော ဇာနန္တိ၊ စိရပဗ္ဗဇိတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ရတ္တညူဟိ မဟတ္တံ ရတ္တညုမဟတ္တံ၊ စိရပ္ပဗ္ဗဇိတေဟိ မဟန္တဘာဝန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၁၀။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁)။တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ ရတ္တညူနံ ယဒိဒံ အညာသိကောဏ္ဍညော။ အံ၊၁။၁၃။ရတ္တညူ-နန္တိ ရတ္တိယော ဇာနန္တာနံ....စိရကာလံ ရတ္တိ-ယော ဇာနာတီတိ ရတ္တညူ။ သမ္ဗဟုလံ ဓမ္မသ ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ ယဒါ ဘေန ဓမ္မော ပဋိဝိဒ္ဓော၊ စိရကာလတော ပဋ္ဌာယ တံ ရတ္တိ ဇာနာ-တီတိပိ ရတ္တညူ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ (-ဝိ၊၅။ ၂၉၈။ ဒီ၊၁။၄၄-၅။ ဒီ၊၂။၆၅။ အံ၊၂။၁၀၀၊ ၄၁၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။၁၅၈။)

ရတ္တညူ၂ (တိ) [ရတ္တ+ဉ+ရူ] နိဗ္ဗာန်တည်း ဟူသော ရတနာကိုသိသော။ရတ္တ၂(၃)ကြည့်။

ရတ္တဒ္ဒ (ပု) [ရတ္တ+အတ္ထ] အနိဟူသော အနက်၊ တပ်မက်တတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက် (သျှ)။ ရတ္တဒ္ဒေ ဟိ ဣဓ ပဒုမဒ္ဒေ နာမဘာတိ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။

ရတ္တဋ္ဌာန (နာ) [ရတ္တ+ဋ္ဌာန] နိသောအရပ်ဌာန။ အကြိုနံ ရတ္တဋ္ဌာနေ ဝါ ကရောတိ။ ဒီ။ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၁။ အံ။ဋ္ဌ၊၁။၄၀၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ (-၁၄။)

ရတ္တတာ (ထီ) [ရတ္တ+တာ] (၁) ဆိုးရေဖြင့် ဆိုးအပ်သည်၏ အဖြစ်။ (၂) တပ်မက်သည်၏ အဖြစ်။ (၁) ကသာယေန ရတ္တတာယ ကာသာယာနိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄၀။ (၂) သဒိသာနန္တိ ရတ္တတာဒိဟိ သဒိသာနံ။ သာ-ရတ္ထ၊၂။၀၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၃၀။

ရတ္တတိဏ (နာ) [ရတ္တ+တိဏ] နိသောမြက်၊ မြက်နှံ။ ကေစိ ပန "ဣန္ဒဂေါပကနာမာနိ ရတ္တတိဏာနိ"တိ ဝဒန္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။

ရတ္တတုဏ္ဍ (တိ) [ရတ္တ+တုဏ္ဍ] (ပု) (၁) နိသော နှုတ်သီး။ (တိ) (၂) နိသောနှုတ်သီးရှိသော။ (၁) ရတ္တတုဏ္ဍေန သဏိကံ အတရမာနော ဝဂ္ဂံ၊ ဂိရံ နိကူဇတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၂။ (၂) ရတ္တပါဒေါ ရတ္တတုဏ္ဍော . သံဟတသရီရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၀။

ရတ္တတ္တ (နာ) [ရတ္တ+တ္တ] (၁) ချစ်ခင်-နှစ်သက် တပ်မက်- သည်၏ အဖြစ်။ (၂) နီသည်၏ အဖြစ်။ (၁) ရတ္တတ္တာ ပန ဒုဋ္ဌတ္တာ စ ဆန္ဒာ ဒေါသာ စ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၉။ (၂) ဗကာ ရတ္တာ လောဟိတသာ ရတ္တတ္တာဟိ ဝေမာဒိ-ကာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၆။

ရတ္တဒဏ္ဍ (ပု) [ရတ္တ÷ဒဏ္ဍ] နိသော-ဘုတ်-တောင်ဝှေး-အရိုးတံ။ နဂ်လမတ္တေန ရတ္တ-ဒဏ္ဍေန နာဘိတော ဥဂ္ဂန္ဆာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၃။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၃။

ရတ္တဒန္တာဝရဏ (နာ) [ရတ္တ+ ဒန္တာဝရဏ] နိသောနှုတ်ခမ်း၊ နှုတ်ခမ်းနှိ။ ဒန္တာဝရဏ-သမ္ပန္နာတိ ဗိမ္ဗဖလသဒိသေဟိ ရတ္တာဒန္တာဝရ-ဏေဟိ သမန္နာဂတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၃။

ရတ္တဒုပဋ္ဋ (နာ) [ရတ္တ+ဒုပဋ္ဋ] နိသောနှစ်ထပ် သင်းပိုင်။ ဘဂဝါ ရတ္တဒုပဋ္ဋံ အပနေတွာ ဥဒကသာဋိကံ နိဝါသေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။ ထေရော ရတ္တဒုပဋ္ဋံ ဥပနေသိ၊ ဘဂဝါ တံ နိဝါသေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀။

ရတ္တနခ (တိ) [ရတ္တ+နခ]နိသော-ခြေသည်း-လက်သည်း-ရှိသော။ ခြေသည်းနှိ- လက်သည်းနှိ-ရှိသော။ လောဟိတကာတိ ရတ္တ နခါ ပဝါဠသဒိသာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၂၁။

ရတ္တနေတ္တ (တိ) [ရတ္တ+နေတ္တ] နီသောမျက်စိရှိသော။ အယဉ္စ နိဗ္ဘယော ရတ္တနေတ္တော ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။

ရတ္တန္ဓ (တိ) [ရတ္တိ+အန္ဓ] ညဉ့်အခါ၌ ကာဏ်းသော၊သူ။ ညဉ့်အခါ၌ သေးငယ်သောမျှပါရုံတို့ကို မမြင်သော၊သူ။ ရတ္တိမန္ဓောတိ ရတ္တန္ဓော၊ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ–ယထာ ရတ္တန္ဓော ရတ္တိကာဏော ရတ္တိံ စန္ဒောဘာသာဒီဟိ ထူလ၌ပါနေဝ ပဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၃၀–၁။

ရတ္တန္ဓကာရ (ပု) [ရတ္တိ+အန္ဓကာရ] ညဉ့်၏–ညဉ့်အခါ၌ဖြစ်သော–အမိုက်မှောင်၊ ညဉ့်မိုက်သောအခါ။ အထ ခေါ သာ ဘိက္ခုနီ တေန-ပုရိသေန သဒ္ဓိံ ရတ္တန္ဓန္ဓကာရေ အပ္ပဒီပေ ကေ-နေကာ သန္တိဋ္ဌတိ သလ္လပတိ၌။ ဝိ၊၂။၃၅၁။ (–ဝိ၊၅။၁၁၇၊၁၃၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၉။) ရတ္တန္ဓ-ကာရေတိ ရတ္တိအန္ဓကာရေ။ ကင်္ခ။၃၁၈။

ရတ္တပံသုကူလ (နာ) [ရတ္တ+ပံသုကူလ] အောက်ပုဒ်ကြည့်။ ရတ္တပံသုကူလန္တရတော သုဝဏ္ဏ-ဝဏ္ဏံ ဒက္ခိဏဟတ္ထံ နီဟရိတ္ဝာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။

ရတ္တပံသုကူလစီဝရ (နာ) [ရတ္တပံသုကူလ+စီဝရ] နီသောပုံသုကူသက်န်း။ ရတ္တပံသုကူလ စီဝရပဋိစ္ဆန္နောပိ ရတ္တကမ္မလပရိကို့တ္တပဗ္ဗ-တော ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။

ရတ္တပဒ္မ (နာ) [ရတ္တ+ပဒုမ။ ရတ္တပဒ္မ–သံ။] နီသောပဒုမ၊ကြာ၊ ပဒုမ၊ကြာနီ။ ဝဏ္ဏတော ရတ္တပဒုမပိဋ္ဌိဝဏ္ဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၈။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၄၁။

ရတ္တပဒ္မ (နာ) [ရတ္တ+ပဒုမ။ နီတိ၊သုဘ။၆၉။ ရတ္တပဒ္မ–သံ] ရဘ္တပဒုမ–ကြသ့်။ ယော သော ပုဒ္ဂံ အပူဇေသိ။ ရတ္တပဒ္မေဟိ မာဏဝေါ။ အပ၊၁။၁၃၇။

ရတ္တပရိယန္တ (တိ) [ရဘ္ဘ+ပရိယန္တ] နီသော အဆင်းလျင် အဆုံးရှိသော။ လောဟိတန္တာတိ ရတ္တပရိယန္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၆၇။

ရတ္တပဝါဿ(ဋ္ဌ) (ပု)[ရတ္တ+ပဝါလ(ဋ္ဌ)] နီသော သန္တာကျောက်၊ သန္တာကျောက်နီ။ ရတ္တ-ပဝါဋ္ဌရတ္တ ၊မွလသဒိသံ။ သံ ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၁။ (–အပ၊ဋ္ဌ ၁။၀၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၀။)

ရတ္တပဝါလကုံရ (ပု) [ရတ္တပဝါလ+အကုံရ] နီ၊သောသန္တာ–ရွက်နု ရွက်ညွန့် သန္တာရွက်နုနီ၊သန္တာရွက်ညွန့်နီ၊ ပတမာနေဟိ ရတ္တပဝါ-လကုံရသဒိသရုစိရဒဿနေဟိ ဗောဓိရုက္ခကုံ-ရေဟိ ပီတိယာ ဝိယ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၀။

ရတ္တပဝါလ (ဋ္ဌ) ပလ္လဝ (ပု၊နာ) [ရတ္တပဝါလ(ဋ္ဌ) +ပလ္လဝ] နီသောသန္တာ–ရွက်နု–ရွက်ချပ်။ စီဝရ၊ရိပတမာဒနေဟိ ဗောဓိ၊ရုက္ခကုံရေဟိ ရတ္တပဝါဋ္ဌပလ္လဝေဟိ ဝိယ ပူဇိယမာနော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၀။

ရတ္တပါ(ထီ) [ရတ္တ+ပါ+(အ)ရတ္တပ+အာ။ရတ္တံ ရုဓိရံ ပိဝတီတိ ရတ္တာ၊ါ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၆၇၅။ ရတ္တာ၊ါ–သံ။ရတ္တံ လောဟိတံ ပိဝတီတိ ရတ္တာပါ။ ကပ္ပဋ္ဌ၊မ။] မျော့(လယ်ချောင်း,အင်း, အိုင်တို့၌ လူ,ကျွဲစသည်တို့၏ သွေးကိုစုတ်တတ်သော) မျော့သတ္တဝါ။ အနုဗျဉ္ဇနဂ္ဂါဟော ရတ္တပါသဒိသော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁။ (–သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၂၃။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။၆၇၅။)

ရတ္တပဒ္မာကာ (ထီ) [ရတ္တ+ပဒ္မာကာ] နီသော–အလံ–တံခွန်။ အလံနီ၊ တံခွန်နီ။ ဥဂ္ဂဟနိမိတ္တံ ဝါတပွဟာတာ ဝိယ ရတ္တပဒ္မာကာ စလမာ-နာကာရံ ဥပဋ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၅။

ရတ္တပါဏိ(ပု) [ရတ္တ + ပါဏိ] ရတ္တပါဏိအမည် ရှိသူ။ ယေန ရတ္တပါဏိ ရဇကပုတ္တော တေနုပသင်္ကမိ။ မ၊ ၂။၄၇။

ရတ္တပါဒ (တိ) [ရတ္တ + ပါဒ။ ရတ္တပါဒ+သံ။] နီသောခြေရှိသော။ သဿီရိကော ရတ္တပါဒေါ ရတ္တတုဏ္ဍော။ ဒီ၊၆၊၂။၂၁၇။ မ၊၆၊၆။၁၆၀။ ခုဒ္ဒက၊၆။၁၄၅။

ရတ္တပုပ္ဖ(နှ) [ရတ္တ+ပုပ္ဖ] နီသောပန်း၊ ပန်းနီ။

ရတ္တပုပ္ဖတ္တယ(နှ [ရတ္တပုပ္ဖ+တယ] နီသောပန်း-ပန်းနီ-တို့၏ သုံးခုအပေါင်း။ အတိဝ ရတ္တပုပ္ဖတ္တယံ ပူဇေသိ။ အပ၊၆၊၂။၁၀၅။ (-ဇာ၊၆၊၃။၂၀။ ဇာ၊ ၆၊၇။၂၃၅။)

ရတ္တဖလိက(နှ) [ရတ္တ+ဖလိက] နီသောဖလ်၊ ဖလ်နီ။ရတ္တဖလိကမယ-ကြည့်။

ရတ္တဖလိကမယ(တိ) [ရတ္တဖလိက+မယ]နီသော ဖလ်-ဖလ်နီ- ဖြင့်ပြီး- ပြုလုပ်အပ်-သော။ မဏ္ဍိကေ ဝိမာနသ္မိန္တိ ရတ္တဖလိကမယေ ဝိမာနေ။ဝိမာန၊ ၆။၁၆၁။

ရတ္တဗန္ဓိကာ(ထီ) [ရတ္တ+ဗန္ဓိက+အာ] နီသော သဲကြီး-သဲကြီးနီ-ရှိသော။ ရတ္တဗန္ဓိကာယော ဥပါဟနာယော အာဒရုဟိ ဘွာ။ သံ၊၆၊၁။ ၂၂၃။

ရတ္တမဏိ(ပု) [ရတ္တ+မဏိ] နီသောပတ္တမြား၊ ပတ္တမြားနီ။ လောဟိတကသိဏေန အတ္ထော သတိ ရတ္တမဏိ ။ ဒီ၊၆၊၂။၂၂၅။ (-အဘိ၊၆၊ ၂။ ၆၀။ ဝိမာန၊ ၆။ ၁၅၀၊ ၂၀၅။)

ရတ္တမဏိမယ(တိ) [ရတ္တမဏိ+မယ] ပတ္တမြားနီ ဖြင့်-ပြီး-ပြုလုပ်အပ်-သော။ လောဟိတင်္ဂ-မယာ ရတ္တမဏိမယာ။ အပ၊၆၁။၂၉၉။ ဇာ၊ ၆၊၇။၁၆၆။

ရတ္တမတ္တ(ဘဲ) [ရတ္တ+မတ္တ] ဆေးဆိုးအပ်ကာမျှ ဖြစ်သော၊ ဆိုးကာမတ္တဖြစ်သော။ ရတ္တမတ္တံ အာကောဋိတမတ္တဉ္စ နိဿင်္ကိယံ ဟောတိ။ ကခ်၊၁။ ၁၆၄။

ရတ္တမာလာ(ထီ) [ရတ္တ+မာလာ] နီသော-ပန်း-ပန်းကုံး၊ပန်းနီ၊ ပန်းကုံးနီ။ ရတ္တမာလံ ကဏ္ဌေ ပိဋ္ဌန္ဓိတ္ဝာ။ ဇာ၊၆၊၁။၁၀၃။ (-ဇာ၊၆၊ ၅။၃၆၃။ဇာ၊၆၊၇။၃၁၂၊၃၁၉)။

ရတ္တမာလာဓရ (တိ) [ရတ္တမာလာ+ဓရ+အ] နီသောပန်း-ပန်းနီ-ကို-ဆောင်-ပန်ဆင်-သော။ ရတ္တမာလာဓရော အာဂန္ဆာ ရာဇာနံ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဇာ၊ ၆၊၃။၃၀။

ရတ္တမုခ(တိ) [ရတ္တ+မုခ။ရတ္တမုခ-သံ။]နီသော-မျက်နှာ-မျက်နှာနီ-ရှိသော၊နီသော-ပါး၀ိပ်-ပါးစပ်နီ-ရှိသော။ အထေကော ရတ္တမုခ-ခုဒ္ဒကမက္ကဋော။ ဇာ၊၆၊၂။၄၀၂။

ရတ္တမုခပါဒ (တိ) [ရတ္တ+မုခ+ပါဒ] နီသော ခံတွင်း(ပါးစပ်)နှင့် ခြေရှိသော၊ ခံတွင်းနီ ခြေနီ ရှိသော။သော့ သဗ္ဗသေတော အဟော-သိရဿ္ဘမုခပါဒေါ။ ဇာ၊၆၊၅၊၃၀။

ရတ္တမေဃ (ပု) [ရတ္တ+မေဃ] နီသောမိုးသား တိမ်တိုက်။ မိုးသားတိမ်တိုက်နီ။

ရတ္တမေဃဝဏ္ဏ (တိ) [ရတ္တမေဃ+ဝဏ္ဏ] နီသောမိုးသားတိမ်တိုက်-မိုးသား တိမ်တိုက်နီ- အဆင်းကဲ့သို့သော အဆင်းရှိ-နှင့်တူ-သော။ မေဃဝဏ္ဏန္တိ ရတ္တမေဃဝဏ္ဏံ။ ဒီ၊၆၊ ၁။၃၆၁။ သီ၊၆၊သစ်၊ ၂။၃၆၉။

ရတ္တမ္မရ(နှ) [ရတ္တ+အမ္မရ။ ရတ္တာမ္မရ-သံ၊] နီမြန်းသော- အဝတ်- သင်္ကန်း၊ အဝတ်နီ၊ သင်္ကန်းနီ။

ရတ္တမ္မရဓရ (တိ) [ရတ္တမ္မရ+ဓရ+အ] နီမြန်း သောအဝတ်- သင်္ကန်း-အဝတ်နီ- သင်္ကန်း နီ-ကို-ဆောင်-ဝတ်ဆင်- ဝတ်ရုံ- သော။ ရတ္တာမ္မရဓရော ဗုဒ္ဓေါ၊ ဂစ္ဆတေ အနီလဉ္ဇသေ။ အပ၊၂။၁၇၇။ ထေရ၊၆၊၁။၃။

ရတ္တရဿ (တိ) [ရတ္တ + ရတ္တ] ပြင်းစွာ တပ်မက်–အလွန်တပ်မက်–သော။ သာရတ္တ–ရတ္တာတိ သုဋ္ဌု ရဿရတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၂၊ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ (–သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၈၁။)

ရတ္တရာဇိ (ထီ) [ရတ္တ+ရာဇိ] နီသောအရေး အကြောင်း။ ဝ်သေသတော ရတ္တရာဇီဟိ ဥပသောဘိတနယနာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၆၀။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၇၂။)

ရတ္တရောဟိတမစ္ဆ (ပု) [ရတ္တ+ရောဟိတမစ္ဆ] နီသောငါးကြင်း၊ ငါးကြင်းနီ။ ရောဟိတ–မစ္ဆန္တိ ရတ္တရောဟိတမစ္ဆံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၀၇။

ရတ္တလသုဏ (နာ) [ရတ္တ+လသုဏ] ကြက်သွန်နီ။ ရတ္တလသုဏံ ရောပေတွာ တဒေဝ ဂေါစရံ ဂတွာ ဇီဝိတံ ကပ္ပေမိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။

ရတ္တလောမက (တိ) [ရတ္တ+လောမ+က] နီသောအမွေး–အမွေးနီ–ရှိသော။ တာ ပန ယေဘုယ္ယေန ရတ္တလောမကာ ဟောန္တိ။ အနုဋီ၊၂။၁၁၀။

ရတ္တလောဟဇာလာ (ထီ) [ရတ္တ+လောဟ+ဇာလာ] နီရဲသော သံတွေခဲ မီးလုံး။ တတ္ထ ဇာသရောမ္ဟတော် ကပ္ပေန သဏ္ဌိတာဟိ ရတ္တလောဟဇာလာဟိ ပုဏ္ဏော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၀၀။

ရတ္တလော့ဟိတဗိန္ဒု (ပု) [ရတ္တ+လောဟိတ+ဗိန္ဒု] နီသောသွေးပေါက်။ သွေးပေါက်နီ။ ရတ္တလောဟိတ ဗိန္ဒု ပဋ္ဌရန္တေဟိ ခါဒိဿာမိ·ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၄၃၅။

ရဏ္ဍဝစ္ဆက (ပု) [ရတ္တ+ဝစ္ဆက]နီသောနွားငယ်၊ နွားကလေး၊ (နွားနီကလေး)။ ဘံ ကာလ·ဝစ္ဆကဿ ဗဟလဓာတုကံ ဟောတိ။ ရတ္တ·ဝစ္ဆကဿ ဝိပ္ပသန္နံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။

ရတ္တဝန္ဒိကာ (ထီ) [ရတ္တ+ဝန္ဒိက+အာ] နီသော သဲကိုး – သဲကိုးနီ – ရှိသော။ ရတ္တဝန္ဒိကာ ဥပါဟနာ အာရောဟိတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၈။

ရတ္တဝဏ္ဏ (တိ) [ရတ္တ+ဝဏ္ဏ] (ပု) (၁) နီသောအဆင်း။ (တိ) (၂) နီသော အဆင်း– အဆင်းနီ– ရှိသော။ (ပု) (၁) တတ္ထ ပကာရေန တလေန ရတ္တဝဏ္ဏေန ဘဝတိတိ ပါဠလိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၈။ (၂၆၁)။ (တိ) (၂) မံသဿဒ္ဓာနေသု ရတ္တဝဏ္ဏဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။ ရတ္တဝဏ္ဏမနိ ပပ္ပါနိ ဝိကိရိတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၈။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၉)

ရတ္တဝဏ္ဏစန္ဒန (နာ) [ရတ္တဝဏ္ဏ+စန္ဒန] နီမြန်းသော အဆင်းရှိသော စန္ဒကူး နံ့သာ၊ စန္ဒကူးနီ၊ နံ့သာနီ။ လောဟိတ၊စန္ဒနဿာ(အံ၊၂။၂၀၇)တိ ရတ္တဝဏ္ဏစန္ဒနဿာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၀။

ရတ္တဝတ္ထ (နာ) [ရတ္တ+ဝတ္ထ] နီသော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ အဝတ်နီ၊ အထည်နီ၊ ပုဆိုးနီ။ ရတ္တဝတ္ထံ နိဝါသာပေတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။

ရတ္တဝရကမ္မလ (နာ) [ရတ္တ+ဝရ+ကမ္မလ] နီမြန်းသော–ကောင်းမြတ် – ကောင်းမွန်–သည့်–ကမ္မလာ(=သက္ကလတ်,သိုးမွေးထည်)၊ ကောင်းမွန်သည့် ကမ္မလာနီ။ ရတ္တဝရကမ္မ·လေန ပရိက္ခိပန္တော ဝိယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃။ သံ·ဋ္ဌ၊၁။၇၁။

ရတ္တဝရပံသုကူလ (နာ) [ရတ္တ+ဝရ+ပံသုကူလ] နီမြန်းသော–ကောင်းမြတ် – ကောင်းမွန်–သည့် – ပံသုကူသက်န်း၊ ကောင်းမွန်သော ပံသုကူသက်န်းနီ။ ရတ္တဝရပံသုကူလံ ပါဝု·ပိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၉။

ရတ္တဝရပံသုကူလစီဝရ (နာ)[ရတ္တ+ဝရ+ပံသုကူလ +စီဝရ] အထက်ပုဒ်ကျည့်။ ရတ္တဝရပံသုကူလ·စီဝရံ ပါဝုပိတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁၁၀။

ရတ္တဝရသုဝဏ္ဏဘာဇန် (န) [ရတ္တဝရ+သုဝဏ္ဏ+ဘာဇန] နီသော – ကောင်းမြတ် – ကောင်းမွန်–သည့်–ရွှေခွက်၊ကောင်းမွန်သည့် ရွှေခွက်နီ။ ဣမိနာ အဂါရံ အဗ္ဘာဝသန္တေန ရတ္တဝရသုဝဏ္ဏဘာဇနေသု စက္ကဝတ္တိဘောဇနာရဟံ သုဂန္ဓသာလိဘောဇနံ ပရိဘုတ္တံ။ မ၀၊၁၀။၃၀၈။

ရတ္တဝလာဟက (ပု) [ရတ္တ+ဝလာဟက] နီသောမိုးသားတိမ်တိုက်၊မိုးသားတိမ်တိုက်နီ။ ရတ္တဝလာဟကေန အစ္ဆစန္ဒနံ ဝိယ စ သုဝဏ္ဏပတ္တံ ဝိယ စ။ မ၀၊၃။ ၂၅၄။ ဥဒါန၊၆။၃၇၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၁၁၀။

ရတ္တဝလာဟကန္တရ (န) [ရတ်တ္တဝလာဟက+အန္တရ] နီသောမိုးသားတိမ်တိုက်၏ အတွင်း၊ မိုးသားတိမ်တိုက်နီအတွင်း။ ရတ္တဝလာဟကန္တရတော တခ်ဏဇ္ဇုဂ္ဂတပုဏ္ဏစန္ဒော ဝိယ။ မ၀၊၃။၉၃။ (–အံ၊ဋီ၊၁။၁၇၁)။

ရတ္တဝလာဟကသိခရ (န) [ရတ္တဝလာဟက+သိခရ] နီသောမိုးသားတိမ်တိုက်၏ – အစွန်းအဖျား–အညွှန့်၊ နီသောမိုးသားတိမ်တိုက်–စွန်း– ဖျား – ညွှန့်။ ရတ္တဝလာဟကသိခရံ ပကတိယာပိ ဩဘာသမာနံ သမန္တတော ဝိဇ္ဇောတမာနာ ဝိဇ္ဇုလတာ နိစ္ဆရန္တီ ဝိသေသတော ဩဘာသေတိ။ ဝိမာန၊၆၊၁၁။

ရတ္တဝါကစိရ (န) [ရတ္တ+ဝါကစိရ။ ဟိ ဂတိယံ စိ စယေ....ရက် ဟောတိ၊ စာန္တဿ ဒိဿော' ဏ္ဍာဒိ။၁၄၄။] နီသော လျှော်တေသက်နှံး။ လျှော်တေသက်နှံးနီ။ ရတ္တဝါကစိရံ နိဝါသေတ္ထာစ ပါရုပိတ္ထာစ အဇိနစမ္မံ ကေသဂတံ အကာသိ။ ဇာ၊၆၊၅။၁၃၉။ အနောဇပုပ္ဖဖါမသဒိသံ ရတ္တဝါကစိရံ ဂဟေတ္ထာ။ အဘိ၊၆၊၁၀။ ၃၉။ ဇာ၊၆၊၆။၂၅။

ရတ္တဝါသီ (တိ) [ရတ္တ+ဝသ+ဏီ။ ထိ-၌ ရတ္တဝါသိနီ။] ရုဂဖြင့်–နှိပ်စက်အပ် – တပ်မက်–သောသူတို့၌ တည်နေသော။ ရတ္တဝါသိနိယာ နန္ဒာယ တဏှာယ အနုဝတ္တနတ္ထံ။ နေတ္တိ။၉၃။ ရတ္တဝါသိနိယာတိ ရတ္တေသု ရာဂါဘိဘူတေသု ဝသတီတိ ရတ္တဝါသိနီ။ နေတ္တိ၊၆။၁၉၇။

ရတ္တဝိတာန (န) [ရတ္တ+ဝိတာန] နီသော–ဖိတာန်–မျက်နှာကြက်၊ ဖိတာန်နီ၊ မျက်နှာကြက်နီ။ ဥပရိဗဒ္ဓေန ရတ္တဝိတာနေန သဒ္ဓိံ။ ဝိ၊၆၊၃။ပုဖ၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၂။ (–မ၊၆၊၁။ ၃၄၄။ သံ၊၆၊၂။၂၉၇)။

ရတ္တသာခ (တိ) [ရတ္တာ+သာခါ] နီသော အကိုင်းအခက် – အကိုင်းအခက်နီ ရှိသော။ ရတ္တသာခါ ပန မေ ဗဟူ ဂုက္ခာ ဒိဋ္ဌာ။ ဓမ္မ၊၆၊ ၂။၄၂၄။

ရတ္တသာဠက (န) [ရတ္တ+သာဠက] နီသော–အဝတ်–ပုဆိုး၊အဝတ်နီ၊ ပုဆိုးနီ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ရတ္တသာဠကနိဝတ္ထ (တိ) [ရတ္တသာဠက+နိဝတ္ထ] နီသော–အဝတ်–ပုဆိုး–ကို ဝတ်ဆင်သော၊ သူ။ အထေကော ကဏ္ဍုပုရိသော ဖရုသော ရတ္တသာဠကနိဝတ္ထော....အာဂန္ဆာ။ ဇာ၊၆၊ ၃။၂၃၅။

ရတ္တသာဏိ (ထီ) [ရတ္တာ+သာဏိ] နီသော၊ တင်းတိမ် – ကန့်လန့်ကာ – လိုက်ကာ၊ တိမ်တိုက်နီ၊ကန့်လန့်ကာနီ၊ လိုက်ကာနီ။ ရတ္တသာဏိယာ ပရိက္ခိပမာနာ ဝိယ နိသိဒိ သု။ သံ၊၆၊၁။၂၀၃။

ရတ္တသာလိ (ပု) [ရတ္တ+သာလိ]နီသောသလေး၊ သလေးနီ။ ပဋ္ဌကေ ကတ္တာ သုက္ခာပိတဿ ရတ္တသာလိနော။ မ၊၆၊၃။၁၉၆။ (–အံ့၊၆၊၁။ ၁၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁)။

ရတ္တသုတ္တ (န) [ရတ္တ+သုတ္တ]နိသေဘကြိုးကြိုးနိ။ တဒါ နဂရဝါသိနော ဖလိကပဗ္ဗတေ အာဝုတံ ရတ္တသုတ္တမိဝ တံ ထေရံ ပဿိတွာ... ဥဂ္ဂေါသိံသု။ အပဒါန၊၁၀။၁၃၀။

ရတ္တသုတ္တက (န) [ရတ္တသုတ္တ+က] ရတ္တသုတ္တနှင့် အနက်တူ။ နာဏာစပုခေါ် ရတ္တသုတ္တကံ ဗန္ဓိတွာ ကေဝံ ကဒ္ဒလိံ သန္ဓာယ ခိပိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၃၀။

ရတ္တသုရတိစန္ဒန (န) [ရတ္တ+သုရဘိ+စန္ဒန] နိသော မွေးကြိုင်သော စန္ဒကူး၊မွေးကြိုင်သော စန္ဒကူးနိ။ စန္ဒနာတိ ရတ္တသုရဘိစန္ဒနာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၅၂။

ရတ္တသုဝဏ္ဏ (န) [ရတ္တ+သုဝဏ္ဏ] နိသောဌ္ဌေ၊ ဌ္ဌေနိ။ ရတ္တသုဝဏ္ဏဘာဝံ ဇာနိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၄။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇)။

ရတ္တသောဏ (ပု) [ရတ္တ+သောဏ] နိသော ကြောင်လျာပင်၊ ကြောင်လျာနိပင်။ တတ္ထ သိရိကွောတိ တသ္မိံ ဥယျာနေ ကောဝိရ ရုက္ခော ရတ္တသောဏော နာမ အဟောသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၁၉။

ရတ္တဟတ္ထပါဒ (တိ) [ရတ္တ+ဟတ္ထပါဒ] နိသော လက်–ခြေ–လက်ခံခြံနိ –ရိ-သော။နိလကုဋ္ဌိ-ရတ္တဟတ္ထပါဒေါ မဟာဒါဠိကော ဝက်ဒါဠွော ဝိရူပေါ ဗီဘစ္ဆော ဥဒကရုက္ခသော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။

ရတ္တာတိက္ကန္တ(တိ) [ရတ္တိ+အတိက္ကန္တ] ညဉ်ကို –လွန်–ကျော်လွန်–သော၊ လွန် သောညဉ် ရှိဇသာ။ အယံ မေ အယျေ ပတ္တော ရတ္တာ-တိက္ကန္တော နိဿဂ်ိယော။ ဝိ၊၂။၃၁၉။

ရတ္တာတိက္ကမ (ပု) [ရတ္တိ+အတိက္ကမ] ညဉ်ကို– လွန်–ကျော်လွန်–ခြင်း။ ဘိက္ခုနိယာ ပန ရတ္တာတိက္ကမေ နိဿဂ်ိယံ။ ဝဇိရ။၂၆၁။

ရတ္တာတိသာရ(ပု)[ရတ္တ+အတိသာရ] ဝမ်းဓသွေး –သွန်–ထွက်–ဓသောအနာ၊ ဝမ်းဓသွေးကျ သောအနာ၊ ဒုလာသွေးဝမ်းနာ။ ပုဗ္ဗော ပူယောထရတ္တာတိ၊ သာဧော ပက္ခန္ဒိကာ ပျထ။ ဓာန်။၃၂၅။ ရတ္တဿ လောဟိတဿ သဏ္ဌာနမတိက္ကမိတွာ သရဏံ ဂမနံ ရတ္တာတိ သာဧော။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၃၂၅။

ရတ္တာနတိက္ကန္တ (တိ) [ရတ္တိ+အနတိက္ကန္တ] ညဉ် ကိုမလွန်သော၊ လွန်ပြီးသောညဉ်မရှိသော။ ရတ္တာနတိက္ကန္တေ ဝေမတိကာ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ရတ္တာနတိက္ကန္တေ အနတိက္ကန္တသညာ၊ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊၂။၃၂၀။

ရတ္တာဘတ (တိ) [ရတ္တိ+အာဘတ] ညဉ်အခါ ဉ် ဆောင်ယူအပ်သော။ ရတ္တာဘတံ သိဝထိ-ကာယ ဆဒ္ဒိတံ။ ပေတ။၁၇၄။ ရတ္တာဘတန္တိ ရတ္တိယံ အာဘတံ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၈၃။

ရတ္တာရက္ခ (ပု) [ရတ္တိ+အာရက္ခ] ညဉ်အခါဉ် စောင့်ရှောက်ခြင်း။ ရတ္တာရက္ခံ ဒိဝါရက္ခံ ဝိဇ-ဟတိ။ ရတ္တာရက္ခံ ဒိဝါရက္ခံ နဝိဇဟတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၄–၅။

ရတ္တာဝဓသေသ (တိ) [ရတ္တိ+အဝသေသ] ညဉ် –အကြွင်း–အကျန်၊ ကြွင်းကျန်သောညဉ်။ အထ ခေါ အာယသ္မာ စ အနုရုဒ္ဓေါ အာယ-သ္မာ စ အာနန္ဒော တံ ရတ္တာဝသေသံ ဓမ္မိ-ယာ ကထာယ ဝီတိနာမေသုံ။ ဒီ၊၂။၁၃၀။ (–မိလိန္ဒ။၉၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၆)။

ရတိ (ထီ) [ရမု+တိ။ ကစ္စည်း။၅၈၆။ ဋ္ဌ။၆၀၀။ မောဂ်၊၅။၁၀၉။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၉၀။ ရတိ–သံ။ ရက္ခ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) မွေ့လျော် –မငြီးငွေ့– ပျော်ပိုက်– ပျော်မွေ့–ခြင်း။ (က) ဝိပဿနာနှင့် သမာပတ်ရှစ်ပါး။ (ခ) ဝိပဿနာနှင့် ယှဉ်သော ပီတိသုခ။ (ဂ) ဝိပဿနာနှင့် ပီတိသုခ။ (ဃ) သမထ-ဝိပဿနာနှင့် ယှဉ်သော ဝီတိသုခ။ (၂)(က) တရားတော်၌–(ခ) ဘာဝနာ၌–(ဂ) စတုတ္ထ

စျာန်နှင့် ယှဉ်သော ဖလသမာပတ်၌- (ဃ) စျာန်၌- (င) ပစ္စည်းလေးပါး၌- (စ) တိရစ္ဆာနကထာ၌- (ဆ) ဝိဝေကနေက္ခမ္မ တရားနှစ်မျိုး၌- (ဇ) နေက္ခမ္မစသော တရား လေးမျိုး၌-မွေ့လျော်-မငြီးငွေ့- ပျော်ပိုက် -ပျော်မွေ့-ခြင်း။ (၃) (က) ကာမဂုဏ် ငါးပါးတို့၌- (ခ) နတ်၌ဖြစ်သော ကာမ ဂုဏ် ငါးပါးတို့၌- (ဂ) ဣဋ္ဌာရုံ၌-မွေ့လျော် -မငြီးငွေ့- ပျော်ပါး- ပျော်မြူး-သာယာ- ခြင်း(လောဘ)။ (၄) ကိလေသာကာမဖြင့် -မွေ့လျော်-မငြီးငွေ့-ပျော်ပါး-ပျော်မြူး- သာယာ-ခြင်း(လောဘ)။ (၅) အလွန်- မွေ့လျော်- နှစ်သက်- နှစ်လို- ခြင်း။ (၆) မွေ့လျော်-နှစ်သက်-နှစ်လို-ခြင်း (ပီတိ)။ (၇)မွေ့လျော်-သာယာ-ကြောင်းဖြစ်သော -ချမ်းသာ- သုခဝေဒနာ။ (ဟေတုကတ္တု သာဓ်လည်း သင့်သည်)။(ဂ) (စိတ်)ပျော်ရွှင် -ရွှင်လန်း- ဝမ်းမြောက်- ခြင်း (သောမန-ဿ)။(၉) ကစား-မြူးထူး-ခြင်း။ (၁၀) မွေ့လျော်-နှစ်သက်-ဖွယ်။ မွေ့လျော်- နှစ်သက်- ဖွယ်အာရုံ။ (၁၁) မွေ့လျော်- ရွှင်လန်း- စေတတ်သော- ကျူးရင့်သံ- တွန်သံ။ (၁၂) နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း (ပဒီပနည်း စသည်)။ (၁၃) မွေ့လျော်- သာယာ-ကြောင်းဖြစ်သော သုခနှင့်, သုခ၏ အကြောင်းဝတ္ထု။ (၁၄) ကြည်- ကြည်ရွှော် -ရွှော်ကွင်း- ရွှော်ရှား- ခြင်း။ (၁၅) ကပ်ငြိ- တွယ်တာ-ခင်တွယ်-ခင်မင်-စုံမက် စွဲလမ်း- ခြင်း။ (၁၆) သာသနာတော်၌- မွေ့လျော်-ပျော်မွေ့-သည်ဟု ပြောဆိုသော ရဟန်း၏-အကြောင်းအရာ-ဝတ္ထု၊အဘိရတိ ဝတ္ထု။ (၁၇)မေထုန်၊ မေထုန်အကျင့်။ (၁၈) (မွေ့လျော်- နှစ်သက်- ခြင်း) ရတိဋ္ဌာယိ ဘာဝ။

(ရတိသဒ္ဒါ (ထိ) (၁) ကာမဝေဒနာတ်၏ မယား = ရတိမည်သော နတ်သမီး။ (၂) တပ်မက်စဲငြိခြင်း ဆုဂ။ (၃) ကာမဖြင့် မွေ့လျော်ခြင်း။ (၄) လျှိုဝှက်ခြင်း(မေဒိနီ)။ (၁) နှစ်သက်ရွှင်လန်းဝမ်းမြောက်ခြင်း။ (၂) ချစ်ကြိုက်စဲလမ်းတပ်မက်ခြင်း။ (၃) ကာမ ဂုဏ် ခံစားခြင်း။ (၄) ကာမဒေဝနတ်၏ မယား = ရတိမည်သော နတ်သမီး (ကောတ္ထုဘ)

(၁) ဒက္ခပဇာပတိ နတ်မင်း၏သမီး ကာမဒေဝနတ်၏ မယား = ရတိမည်သော နတ်သမီး။ (၂) ချစ်ကြိုက်စဲလမ်းတပ်မက် ခြင်း။ (၃) ကာမဂုဏ်ခံစားခြင်း = မေထုန် မှီဝဲခြင်း။ (၄) လှုပတင့်တယ်ခြင်း။ (၅) အလင်္ကာကျမ်းလာ ရတိဋ္ဌာယီဘာဝ(ဗြိဟတ်။ အာဒါသ)။

(၁) မွေ့လျော်-မငြီးငွေ့-ပျော်ပိုက်- ပျော်မွေ့-ခြင်း (က) ဝိပဿနာနှင့် သမာ ပတ်ရှစ်ပါး။ အမာ နုသီ ရတိ ဟောတိ။ ဓမ္မ။ ဖ၇။ (=ဝိပဿနာသခါတာ အမာ နုသီ ရတိ အဋ္ဌသမာပတ္တိသခါတာ ဒိဗ္ဗာပိ ရတိ ဟောတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၅။) (ခ) ဝိပဿနာနှင့် ယှဉ်သော ပီတိသုခ။ (ဂ) ဝိပဿနာနှင့် ပီတိသုခ။ အမာ နုသီ ရတိ ဟောတိ။ ဓမ္မ။ဖ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၂။ (= ဝိပဿနာ ပီတိသုခသည်ကား ရတိ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄၃၁။ ရတိ=ဝိပဿနာနှင့်ယှဉ် သော ပီတိသုခဟူမှတ်အပ်သော မွေ့လျော် ခြင်း။ သျ။ပြည်။ (၁) (က)လည်း-ကြည့်။) (ဃ) သမထဝိပဿနာနှင့် ယှဉ်သော ပီတိ သုခ။ ယာ စ ဓမ္မဂတာ ရတိ။ ထေရ။၃၂၃။ (=ယာ စ အဓိကုသလဓမ္မဂတာ သမထ ဝိပဿနာ သဟိတာ ရတိ။ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၇၉။)

(၂) (က) တရားတော်၌-မွေ့လျော်- မငြီးငွေ့- ပျော်ပိုက်- ပျော်မွေ့- ခြင်း။ အမာ နုသိကာ သဝနရတိ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၉)တိ .... ဝိဝေကဝါသူပနိဿယာဓိနသဒ္ဓသဝနပစ္စ-ယာ ဓမ္မရတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၆၀။ (ခ)

(၃) (က) ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌–မွေ့လျော်– မငြီးငွေ့– ပျော်ပါး– ပျော်မြူး– သာယာခြင်း–(လောဘ)။ ရတီ(သံ၊၁။၃၁) တိ ပဉ္စကာမဂုဏ်ရတိ။ သံ၊၌၊၁။၈၅။ ကာမ–ဂုဏ် ရတီတိ ကာမဂုဏ်သန်းသယော အာသာ–ဒေါ်။ သံ၊၌၊၁။၁၂၆။ အရတိဥ္စ အရတိဥ္စာ (သံ၊၁။၁၈၈)တွ် သာသနေ အရတိ ကာမ–ဂုဏေသု စ ရတိ ။ သံ၊၌၊၁။၂၄၇။ ကာမ–ဂုဏေသု စ ရတိန္တိ ပဉ္စသု ကာမကောဋ္ဌာသေ–သု အာသာဒံ။ သံ၊၌၊၁။ ၂၈၃။ ရတီ(သုတ္တနိ။ ၂၀၅)။ အပ၊၁။၁၀။ စူဠနိ။၂၄၆။ ဇာ၊၂။ ၁၅၈) တိ ပဉ္စကာမဂုဏ်ရတိ။ သုတ္တနိ၊၌၊၁၊ ၃၆။ အပ၊၌၊၁၊၁၀၅။ စူဠနိ၊၌။၁၀၇။ ဇာ၊၌။ ၆။၃၅၊ ရတီတိ အနုက္ကဏ္ဌိတာခိဝနမေတံ ရတီတိ။ စူဠနိ။၂၄၇၊၂၃၉။ (ခ)နတ်၌ဖြစ်သော ကာမဂုဏ် ငါးပါးတို့၌–မွေ့လျော်– မငြီးငွေ့ – ပျော်ပါး – ပျော်မြူး – ခြင်း (လောဘ)။ ရတိ(ဇာ၊၁။ ၂၀၃)နှိ ဒိဗ္ဗကာမ ဂုဏ်ရတိ ။ ဇာ၊၌၊၇။၁၅၄။ (ဂ) ဇင်္ဂဒေ့၌– မွေ့လျော်–မငြီးငွေ့–ပျော်ပါး– ပျော်မြူး– သာယာ–ခြင်း(လောဘ)။ နှ ရတိ ဟောတိ တာဒိသံ။ ထေရ။၂၀၄။ (=ရတိ သုခသာ–ဒေါ နှ ဟောတိ။ ထေရ၊၌၊၂။၉၄။)

(၄) ကိလေသာကာမဖြင့်–မွေ့လျော်. –မငြီးငွေ့– ပျော်ပါး– ပျော်မြူး– ခြင်း (လောဘ)။ တာနိ ဒိသွာန ကာ ရတိ။ ဓမ္မ။ ၃၆။ အံ၊၌၊၁။၃၄။ တာနိ ဒိသွာနာတိ တာနိ ဝေရွှပါနိ အဋ္ဌိနိ ဒိသွာ တုမ္ဘာကံ ကာ ရတိ၊ နှ နု အပ္ပမတ္တကမ္ပိ ကာမရတိ ကာတုံ နံ ဝန္ဒတိယေဝါတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊၌၊၂။၇၁။ (–အံ၊၌၊၁။၈၂)။ရတိ စ ထောကိကာ (ဓမ္မ။ ၅၇)တိ ယာ တဿ ဘီတဿ ဘီတာယ ဘ္ဂတ္ထိ–ယာ သဒ္ဒိ ရတိ။ ဓမ္မ၊၌၊၂။၃၀၁။ ရတိ (ပေတ။၂၁၁)နှိ ကာမရတိ ။ ပေတ၊၌။ ၂၄၇။ အညံ သော ရတိယာ ဂတော။ ဇာ၊

ဘာဝနာ၌–မွေ့လျော်–မငြီးငွေ့–ပျော်ပိုက် –ပျော်မွေ့–ခြင်း။ အမာ နုသီ ရတိ ဟောတိ။ ဓမ္မ။၆၇။ သံ၊၌၊၁။၃၄။ အမာ နုသီ ရတိတိ ဘာဝနာရတိ။ သံ၊၌၊၁။၇၉။ (ဂ) စတုတ္ထ ဈာန်နှင့် ယှဉ်သော ဖလသမာပတ်၌–မွေ့လျော်–မငြီးငွေ့–ပျော်ပိုက်– ပျော်မွေ့ခြင်း။ တာယ ရတိယာ ရမမာနော (မ၊၂။ ၁၇၂)တိ ဣဒံ စတုတ္ထဈာနိကဖလသမာပတ္တိ–ရတိ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မ၊၌၊၃။၁၅၁။ (ဃ) ဈာန်၌–မွေ့ လျော်–မငြီးငွေ့–ပျော်ပိုက်– ပျော်မွေ့–ခြင်း။ သော ရတိ ပဗ္ဗဇိတသ သောဒ္ဓ။ ဇာ၊၂။၁၁။ ဇာ၊၌၊၅။၁၆၀။ (င) ပစ္စည်းလေးပါး၌– မွေ့လျော်– မငြီးငွေ့– ပျော်ပိုက်– ပျော်မွေ့–ခြင်း။.... သန္တုဋ္ဌာသ ဝိဟာရတော ရတိယာ အပရိတဿာယ ဖာသု–ဝိဟာရာယ သြက္ကမနာယ နိဗ္ဗာနသ်ာ။ အံ၊၃။ ၆၄–၅။ (စ) တိရစ္ဆာနကထာ၌–မွေ့လျော် –မငြီးငွေ့ –ပျော်ပိုက်– ပျော်မွေ့ –ခြင်း။ ဣမာယပိ မေ အာယသ္မန္တော ရတိယာ အစ္ဆိ–ဿန္တိ။ ဝိ၊၁။၂၄၅။ ဝိ၊၄။၁၉၃။ ဣမာယပိ–မေ အာယသ္မန္တော ရတိယာတိ ဣမာယ သဂ္ဂမဂ္ဂဿ တိရစ္ဆာနဘူတာယ တိရစ္ဆာန–ကထာရတိယာ။ ဝိ၊၌၊၂။၁၆၄။ (ဆ) ဝိဝေက–နေက္ခမ္မတရှုးနှစ်မျိုး၌–မွေ့လျော်–မငြီးငွေ့ –ပျော်ပိုက်–ပျော်မွေ့–ခြင်း။ အမာနုသီ ရတိ ဟောတိ။ ဓမ္မ။၆၇။ မ၊၌၊၃။၁၆၆။ ဥတ္တ–ရိမနုဿဓမ္မသန်းသိတတ္တာ အမာ နုသီ ရတိတိ ဝိဝေကရတိ နေက္ခမ္မရတိ။ မ၊၌၊၃။၃၈၃။ (ဤ၌ အမာနုသီနော်ငင် အပိုဒ်ရှိသင့်သည်။) (ဇ) နေက္ခမ္မစသော တရှုးလေးမျိုး၌–မွေ့လျော်–မငြီးငွေ့–ပျော်ပိုက်–ပျော်မွေ့–ခြင်း။ ရတိ (သုတ္တနိ။၄၂၆။ မဟာနိ။၃၅၄)နှိ နေက္ခမ္မရတိအာဒိ ။ သုတ္တနိ၊၌၊၂၀၇။မဟာနိ၊ ၌။၃၀၈။ ရတိမဇ္ဈဂါတိ ရတိန္တိ နေက္ခမ္မရတိ ဝိဝေကရတိ ဥပသမရတိ သမ္ဗောဓိရတိ အဇ္ဈဂါ....။ မဟာနိ။၃၆၃။

ဒေဝပုတ္တာနံ ဟိ အတ္တနော ရတိယာ ကိဉ္စိ-
တုကာမတာစိတ္တေ ဥပ္ပန္နေ အကာလေပိ
ဒေဝေါ ဝဿတိ။ အံ၊ဌ်၊၃။၇၁။ (၉) ကစား
–မြူးထူး–ခြင်း။ ခိဠာရတိ (ဝိမာန။၁၉)ဿိ
ခိဠာဘူတံ ရတိ်။ ဝိမာန၊၄၆။၇၇။ ရတိတိ
တေသ (နေသ) (ဇာ၊၂။၆၃)ဿိ တေသံ
နိရယပါလာနံ သာရတိ ကိဋ္ဌာ ဟောတိ။
ဇာ။၄၊၅။၂၉၂။ (၁၀) ပျော်မွေ့–နှစ်သက်–
ဖွယ်၊ မွေ့လျော်– နှစ်သက်– ဖွယ်အာရုံ။
သာရတိ ပဋိဘာတိမ (သံ၊၁။၇)ဿိ ယာ
ဧဝရူပေ ကာလေ ကေကာ နိသဇ္ဇာ နာမ၊
သာရတိ မယှံ ဥပဋ္ဌာတီတိ အတ္ထော။ သံ၊
၄။၁။၃၄။ ရတိယော ပတ္တယာနေန။ အံ၊၂။
၄၂။ ရတိဥ္စ အရတိဥ္စ ဝိဇာနေယျ။ မိလိန္ဒ။
၂၉၉။ (၁၁) မွေ့လျော်– ရွှင်လန်း– စေ
တတ်သော– ကျူးရင့်သံ–တွန့်သံ။ တော-
သေဿိ မဉ္ဇူဿရတာ ရတီဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၃၀။
(၁၂) နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်ခြင်း (ပဒီပ
နည်းစသည်)။ရတိဇနနဋ္ဌေန၊(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၂)
တိ ပီတိသောမနဿပွါဒနဋ္ဌေန။သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။
၂၃၅။ရတိဇနနဋ္ဌေန၊(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅)တိ အကပွ-
ကပီတိသောမနဿပွါဒနေန။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၄။
(ဤ၌ အနုပွက.... သင့်သည်။ အနုပွက် ဝိတိ
ပါမောဇ္ဇံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၄။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊
၁။၂၄–တို့ကြည့်။) ဝေံ ဩလောကယတော
စဿ အနုပွိကာ (အနုပွကာ) ရတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။
ခုဒ္ဒက၊၄၆။၁၄၀။ သုတ္တန်၊၄၊၁။၂၇၇။ (၁၃)
မွေ့လျော်– သာယာ– ကြောင်းဖြစ်သော
သုခနှင့် သုခ၏ အကြောင်း၀တ္ထု။ ဒေဝ-
လောကေ စ ယာ ရတိ။ ခုဒ္ဒက။၁၀၊ရမန္တိ
တောဃ အဏ္ဏတ္တံ ဥပ္ပန္နာယ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ
ဥပကရဏဘူတာယာတိ ရတိ၊သုခဿ သုခ
ဝတ္ထုနော စေတံ အဓိဝစနံ။ ခုဒ္ဒက၊၄၆။၁၉၄
–၅။ (၁၄) ကြဉ်–ကြဉ်ရှောင်–ရှောင်ကွင်း
– ရှောင်ရှား– ခြင်း။ ဘုသာ ဝါ ရတိ
အာရတိ။ ဝိ၊၄၊၁။၁၅၁။ ရတိတိ ရမနံ။

၁။၉။ (–အညံ မစ္ဆိ် ကာမရတိယာ ဂတော
ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊၄၊၁။ ၂၂၇။)

(၅) အာလွန်– မွေ့လျော်– နှစ်သက်–
နှစ်လို–ခြင်း၊ ရတိ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁၊၁၀၉)ဿိ ၊အဘိ-
ရတိ် အဘိရမိ်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၄၊၁။ ၂၁၆။ ရတိ
(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၅၃)ဿိ အဘိရတိ်၊ အဘိရမိဿိ
အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၄၊၂။၅၃၃။

(၆) မွေ့လျော်–နှစ်သက်–နှစ်လို–ခြင်း
(ပီတိ)။ သဗ္ဗရတိ် ဓမ္မရတိ ဇိနာတိ။ ဓမ္မ။
၆၄။ (=ယာ ပနေသာ ဓမ္မံ ကထေန္တသ္သ ဝါ
သုဏန္တသ္သ ဝါ ဝါစေန္တသ္သ ဝါ အန္တေ၁ ဥပ္ပဇ္ဇ-
မာနာ ပီတိ ဥဒဂ္ဂဘာဝံ ဇနေတိ အဿူနိ
ပဝတ္တေတိ၊ လောမဟံသံ ဇနေတိ၊ သာဃံ
သံသာရဝဋ္ဋသ္သ အန္တံ ကတ္တာ အရဟတ္တပရိ-
ယောသာနာ ဟောတိ၊ တသ္မာ သဗ္ဗရတိနံ
ဝေဿပါ ဓမ္မရတိယေဝ သေဋ္ဌာ။ ဓမ္မ။၄၊၂။
၃၅၃။ ယာ စ ဓမ္မဂတာ ရာဂီ။ ထေရ။၃၂၃။
(=ယာ စ အဓိကုသလဓမ္မဂတာ သမထ-
ဝိပဿနာ သဟိတာ ရတိ။ ထေရ၊၄၊၂။၂၇၉။)
အထဝါ အတ္ထပဋိလာဘရတိ အတ္ထရသော....
ရတီတိ စ တံသမ္ပယုတ္တာ, တဒါရမ္မဏာ ဝါ
ပီတိ။ ပဋိသံ၊၄၊၂။၁၈၃။

(၇) မွေ့လျော်– သာယာ– ကြောင်း
ဖြစ်သော– ချမ်းသာ– သုခ ဝေဒနာ။
(ပေတုကတ္တုသာဓိလည်း သင့်သည်။)
ခိဠာရတိ (ဝိမာန။၁၉)ဿိ.... အထဝါ ခိဠဋ္ဌ
ရတိဋ္ဌ ခိဠာဝိဟာရဋ္ဌ ရတိသုခဋ္ဌ။ ဝိမာန၊၄၆။
၇၇။ ရတိနန္ဒိဝဟုန (ပေတ။၁၇၂)ဿိ ရတိဋ္ဌ
နန္ဒိဋ္ဌ ဝဏ္ဏတိတိ ရတိနန္ဒိဝဟုန်၊ သုခဿ စ
ပီတိယာ စ သံဝဟုနဿိ အတ္ထော။ ပေတ၊၄၆။
၁၇၅။ (ဂ) (ဝိဘဲ) ပျော်ရွှင်– ရွှင်လန်း–
ဝမ်းမြောက်– ခြင်း (သောမနဿ)။ ပီတိ-
သုခေန ရတိယာ။ စရိယာ။ ၂၀၆။ (=ဒါန
ဝိသယေန ပီတိသုခေန ဒါနဝိသယာယဇေ စ
ရဘိယာ။ စရိယာ၊၄၆။ ၂၅။) ဝဿဝလာဟက-

ဣမိနာ တိပစ္စယော ဘာဝတ္ထေပိ ဟောတီတိ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၅၇။ (၁၅) ကပ်ငြိ–တွယ်တာ–ခင်တွယ်–ခင်မင်– စုံမက်–စွဲလမ်း–ခြင်း။ အဂါရေ ရတိ မဇ္ဈဂါ။ အပ၊ ၁။၆၇။ ထေရ၊၁၄၊ ၂။ ၂၂။ (=အဂါရေ ဃရာဝါသေ ရတိ အလ္လီနဘာဝံ အဇ္ဈဂါ ပါပုဏိ။ အပ၊၁၄၊ ၂။၁၆။)

(၁၆) သာသနာတော်၌–မွေ့လျော်–ပျော်မွေ့–သည်ဟု ပြောဆိုသော ရဟန်း၏-အကြောင်းအရာ– ဝတ္ထု။ အဘိရတိဝတ္ထု။ ရတိစာပိ အပ္ပကမိ။ ဝိ၊၁။၁၃၀။ (၁၇) မေထုန်၊ မေထုန်အကျင့်။ ရတ္တိ ရာဇာနံ ရတိယာ သင်္ကိတ္တာ။ ဇာ၊၁၅။၄၇၂။ ဗျဝါယော မေထုနံ ရတိ။ ဓာန်။၃၁၇။ ရမူ ရမနေ၊ ဘာဝေ, ကရဏေ ဝါ တိ။ ဓာန်၊၁၌။၃၁၇။

(၁၈) (မွေ့လျော်–နှစ်သက်–ခြင်း) ရတိ-ဋ္ဌာယီဘာဝ။ (အကျယ်ကို အလင်္ကာနှင့် ၎င်း ဋ္ဌကထာသည်တို့၌ ကြည့်။) ရတိ ဟဿော စ. သောကော စ။ အလင်္ကာ။၃၄၂။ ပမောဒေါ ရတိ ရူစ္စတေ။ အလင်္ကာ။၃၅၆။ ပမောဒေါ အဘိရမဏဝသေန သန္တောသော ပီတိ ရတိ ရူစ္စတေ ရူစ္စနတော “ရတိ”တိ ဝုစ္စတိတိ။ အလင်္ကာ၊၌၊သစ်။၃၅၆။

ရတိအတ္ထ (တိ) [ရတိ+အတ္ထ] (၁) ပျော်ရွှင်–ရွှင်လန်း– ဝမ်းမြောက်– ခြင်း အကျိုးရှိသော (ကစားမြူးထူးခြင်း)။ (ပု) (၂) မွေ့လျော်–နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်း–အကျိုး–အတွက်။ (၁) ကီဋ္ဌာ စ နာမ ရတိ–အတ္ထာ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊ ၂။၃၇၁။ (ပု)(၂) အဗ္ဘဉ္ဇနံ ရတိယာ(အံ၊ ၂။၄၇၉)တိ အဇ္ဈော-နဂရဝါသိနံ ရတိအတ္ထာယ။ အံ၊၁၄၊၁၀၂။

ရတိအန္တရာယ (ပု) [ရတိ+အန္တရာယ] မွေ့လျော်– ပျော်ပါး– ပျော်မြူး–ခြင်း၏–အန္တရာယ်–ဘေးရန်–အနှောင့်အယှက်။ ပုရိ-သန္တရဂတာယ ရတိအန္တရာယော ဟောတိတိ နဂဏာတိ (ဂဏာမိ)။ ဒီ၊၁၄၊၁။ ၂၉၂။ မ၊၁၄၊၁။၃၄၉။ အံ၊၁၄၊ ၂။ ၂၄၆။ အဘိ၊၁၄၊၃၊ ၂။ မဟာနိ၊၁၄။၃၀၀။

ရတိကရ (တိ) [ရတိ+ကရ+အ။ ရတိကရ–သံ။ ရက္ခကရ (အရ)–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်ခြင်းကို– ပြု– ဖြစ်စေ–ဆောင်– တတ်သော၊ သူ (ဘုရား)။ (၂) မွေ့လျော်– ပျော်ပါး– ပျော်မြူး– ခြင်းကို– ပြု–ဖြစ်စေ–တတ်သော၊ သူ (မိန်းမ)။ (၁) ယဒိ ရတိကရန္တိ ရတနံ၊ နုနု ဘဂဝါ ရတိ-ကရော ပုရိသသိဟော။ သံ၊၁၄၊၁။၀၇။ ရတိ-ကရန္တိ ပိ တိသုခါဝဟံ။ သံ၊၌၊၁။၁၂၀။ (၂) ရာမကရာသူဘိ ဗာလာနံ ရတိကရာသု။ ဇာ၊၁၄၊၅။၄၀၆။

ရတိကရဏ္ဍ (ပု) [ရတိ+ကရဏ္ဍ+အတ္ထ] နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်ခြင်းကို–ပြု–ဖြစ်စေ–တတ်သော– အနက်– သဘော။ ရတိကရ-ဏ္ဍေန (ပန) ရတိဒါယကဋ္ဌေန ရတိဇန-ကဋ္ဌေန....ပညာဝ ရတနံ ပညာရတနံ။ အဘိ၊ ၁၄၊၁။၁၉၂။ ပဋိသံ၊၁၄၊၁။၃၀၄။ နေတ္တိ၊၁၄။၁၃၃။ (–အံ၊၁၄၊၂။ ၆၁)။

ရတိကီဠိတ (န) [ရတိ+ကီဠိတ။ ရတိကေလိ–သံ။ ရက္ခကေလိ–ပြာ။] ကိလေသာကာမဖြင့်–မွေ့လျော်– ပျော်ပါး–ပျော်မြူး–ခြင်းနှင့် ကိုယ်နှုတ်တို့ဖြင့်– ကစား– မြူးထူး– ခြင်း။ ရတိကီဠိတာနိ (ဇာ၊၂။၃၀)တိ ကာမရတိ-ယော စ ကာယဝါစာဒိဒ္ဒါဝသေန ပဝတ္တကီ-ဠိတာနိ စ။ ဇာ၊၁၄၊၅။၂၀၂။

ရတိကုသလ (တိ) [ရတိ+ကုသလ] ကိလေသာ ကာမဖြင့်–မွေ့လျော်–ပျော်ပါး –ပျော်မြူး–-ခြင်း၌– လိမ္မာ– ကျွမ်းကျင်– နားလည်–သော။ မုဒ္ဓေါ အန္ဓဗာလော ရတိကုသလော န ဟောတိ။ ဇာ၊၁၄၊၅။၄၇၀။

ရတီခိဠ္ဆဟေတု (ပု) [ရတီ+ခိဠ္ဆ+ဟေတု] ကိလေသာကာမဖြင့်–မွေ့လျော်– ပျော်ပါး–ပျော်မြူး– ခြင်းဟူသော အကြောင်းနှင့် ကိုယ်နှလုံတို့ဖြင့်– ကစား– မြူးထူး– ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ရတီခိဠ္ဆဟေတု (ဇာ၊ ၂။၁၉၄)တိ ကာမရတိဟေသု ေ ဝ ခိဠ္ဆား ဟေတု စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၄၃။

ရတီခိဠ္ဆာသမင်္ဂီ (တိ) [ရတီခိဠ္ဆာ+သမင်္ဂီ] မွေ့လျော်နှစ်သက်ဖွယ် ကစား မြူးထူးဖွယ် ကာမဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံသော။ အာဘီရမတိ ရတီခိဠ္ဆာသမင်္ဂီ။ ဒီ၊၃၊၁၄၄။

ရတီဇနက (တိ) [ရတီ+ဇနက။ရတီဇနက–သံ။] (၁) မွေ့လျော် – နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်– ခြင်းကို– ဖြစ်စေ– ပြု– တတ်သော။ (၂) မွေ့လျော်– ပျော်ပါး– ပျော်မြူး–ခြင်းကို– ဖြစ်စေ–ပြု–တတ်သော။ (၁) ရမဏီယောတိ ရတီဇနကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ။ ၂၊၁၀၁။ (၂ ယထာ တေ ရတီဇနကာ ရူပါဒယော ဝိသယာ....။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၁၆–၇။ ကခီ၊ဋီ၊သစ်။ ၂၂၀။

ရတီဇနကဋ္ဌ (ပု) [ရတီဇနက+အတ္ထ ၊တ္ထ-ကို ဋ္ဌ-ပြု။ နိတိသုတ္တ။၁၀၇။] နှစ်သက်ဝမ်းမြောက် ခြင်းကို– ဖြစ်စေ– ပြု– တတ်သော အနက်, သဘော။ ရတိကရဏဋ္ဌ–ကြည့်။

ရတီဇနန (တိ) [ရတိ+ဇနန။ ထိ-ဋ္ဌ ရတီဇနနီ။] (၁) မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–ပျော်မွေ့– ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော။ (နှ) (၂) မွေ့လျော်– နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်– ခြင်းကို –ဖြစ်စေ–ဆောင်–တိုးပွားစေ–တတ်သည်၏ အဖြစ်။ (၃) မွေ့လျော်– နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်– ခြင်းကို–ဖြစ်စေ–ဆောင်–တိုးပွားစေ–ခြင်း။ (၁) ရတီဇနက ၂–အနက်–ကြည့်။ ၂) သာမှန် ရတီဇနနတော ဟိ ဓမ္မောပိ ဆဏသဒိသဋ္ဌေန "နက္ခတ္တ"န္တိ ဝုတ္တော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၃၂။ (၃) ကောဋ္ဌာ-ဒိရူပေန ဟိ ဒေဝတာယ ရတီဇနနတ္ထံ ပရိဝါရ-ဘူတာ ဒေဝတာ ဂ်ဋ္ဌန္တာ ကောဋ္ဌာတိ-အာဒိနာ ဝုတ္တာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၅၁။

ရတီဇနနဋ္ဌ (ပု)[ရတီဇနန+အတ္ထ။ တ္ထ-ကို ဋ္ဌ-ပြု။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၀၇။ ရတီဇနနလည်း– ကြည့်] (၁) ရတီဇနကဋ္ဌ–ကြည့်။ (၂) မွေ့လျော် ပျော်ပိုက်–ပျော်မွေ့–ခြင်းကို–ဖြစ်စေ–ပြု–တတ်သော–အနက်–သဘော။ (၁) ရံတနာ နိတိ ရတီဇနနဋ္ဌေန ရတနာနိ။ သတိပဋ္ဌာ-နာဒယော ဟိ ဘာဝိယမာနာ ပုဗ္ဗဘာဂေပိ အနုပ္ပက် (အနေကဝိဓံ) ပီတိပါမောဇ္ဇံ နိဗ္ဗတ္တေန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၇၅။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၀။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၂၂၉။ (၁) (၂) ရမဏီယေတိ....တတ္ထ ပဝိဋ္ဌဿ ဇနဿ ရတီဇနနဋ္ဌေန ရမဏီယေ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၄၂။

ရတီဇနနတ္ထ (ပု) [ရတီဇနန+အတ္ထ]ရတီဇန-နဋ္ဌ(၁)ကြည့်။ စက္ကဋ္ဌ တံ ရတီဇနနတ္ထေန ရတနဋ္ဌာတိ စက္ကရတနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၁။(ကျွဲဦး ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၂။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅။ စသည်တို့၌ ကဲ့သို့ ရတိဇနနဋ္ဌေန–ဟု ပါဠိရှိသင့်သည်။)

ရတီဇနနီ (တိ) [ရတီဇနန+ဣ၊] နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်ခြင်းကို–ဖြစ်စေ–ပြု–တတ်သော (သော, သေရည်)။ ဝေဠုပါ နာမ သုဏာ (နဝ-သုဏာ)ပိတာ ရတီဇနနီ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၂၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၃၀။

ရတိတ္ထ (ပု) [ရတိ+အတ္ထ] မွေ့လျော်–ပျော်ပါး–ပျော်မြူး–ခြင်း–အကျိုး–အတွက် ။....ခိပ္ပညေဝ အဘိသမ္ဘောန္တိ ရတိတ္ထာယ (ရတတ္ထာယ–သိ၊ ဣ–မူ)။ ဇာ၊၂။၁၁၄။ ၁၁၆။(–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၀)။

ရတိဒါယကဋ္ဌ (ပု) [ရတိ+ဒါယက+အတ္ထ။ တ္ထကို ဋ္ဌပြု။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၀၇။] နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်ခြင်းကို ပေးတတ်သော–အနက်–သဘော။ ရတိကရဏဋ္ဌ–ကြည့်။

ရတီဓမ္မ (ပု) [ရတိ+ဓမ္မ] (၁) မွေ့လျော်ခြင်းသဘော။ (ဒီ၊၌၊၁။၁၀၄။ သဂ္ဂ။ နေရင်း။ ပခုက္ကူ။) ။ (၂) မွေ့လျော်– သာယာ– ကြောင်း ဖြစ်သော ချမ်းသာခြင်းသဘော။ (၁) (၂) ဟသ္ထခိဠာရတီဓမ္မ-သမာပန္နာ (ဒီ၊၁။၁၈)တိ ဟသ္ထရတီဓမ္မဠေဝ ခိဠာရတီဓမ္မဠု သမာပန္နာ အနုယုတ္တာ၊ ကေဠိ ဟသ သုခဠေဝ ကာယိကဝါစသိကကီဠာသုခဠု အနုယုတ္တာ၊ ဝုတ္တပ္ပကာရရတီဓမ္မသမင်္ဂီနော ဝိဟရန္တီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊၌၊၁။၁၀၄။ ရတိ-ဓမ္မော ရတိသဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅၉။(–သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂၂)။

ရတိနန္ဒိဝစုန (တိ) [ရတိ+နန္ဒိ+ဝစုန] မွေ့လျော်–သာယာ–ကြောင်းဖြစ်သော ချမ်းသာသုခနှင့် နှစ်သက်ခြင်း ပီတိကို–ပွား–တိုးပွား–တိုးတတ် –ဖွံ့ဖြိုး – စေတတ်သော။ ရတိ(၇)ကြည့်။

ရတိနိမိတ္တတာ (ထီ) [ရတိ+နိမိတ္တ+တာ] နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်ခြင်း၏ အကြောင်း၏ အဖြစ်။ ရတိနိမိတ္တတာယ ဝါ စိတ္တီကတာ-ဒိဘာဝဿ ရတိဇနနဋ္ဌေန ဧကသင်္ဂဟတာယ ဝိသုံ အဂ္ဂဟဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၉၃။ မ၊ဋီ၊၃။ ၁၆၈။

ရတိနိမိတ္တတ္တ (န) [ရတိနိမိတ္တ+တ္တ]ရတိနိမိတ္ত-တာ–ကြည့်။ စိတ္တီကတာဒိဘာဝဿပိ ရတိ-နိမိတ္တတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၂၃၅။

ရတိနိယောဇန (န) [ရတိ+နိယောဇန] မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–ပျော်မွေ့–ခြင်း–၌–ငှါ–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–ခြင်း။ ရတိယာ အစ္ဆိ-ဿန္တီတိအာဒိ....တိရစ္ဆာနကထာယ ရတိနိ-ယောဇနံ ဝိယ ဒိဿတိ။ ဝဇိရ။ ၁၉၅။

ရတိပ(ပ္ပ)ဋိက္ခေပ (ပု) [ရတိ+ပဋိက္ခေပ] မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–ပျော်မွေ့–ခြင်းကို–ပယ်မြစ်ခြင်း–ပယ်မြစ်ကြောင်း ဖြစ်သော သဒ္ဒါ။ အရဏိတိ ရတိပ (ပ္ပ)ဋိက္ခေပေါ။ အဘိ၊၌၊၂။ ၄၆၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၇။

ရတိပဋိပက္ခ (ပု) [ရတိ+ပဋိပက္ခ] မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–ပျော်မွေ့–ခြင်း၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သောတရား။ အရတိ ရတိပဋိပက္ခော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၁၆။

ရတိပတိ (ပု) [ရတိ+ ပတိ။ရတိပတ်–သံ။] မာရ်နတ်၊ ကာမနတ်။....ရတိပတိ မကရဒ္ဓ-ဇောက္ကစ္စာဒီနိပိ ဝိဏ္ဍုသုဘာဿ ကာမဿ နာ-မာနိ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၄၂–၃။ ရတိနံ ဒေဝကညာနံ ပတိ ရတိပတိ။ ယင်း၊သျှ။

ရတိမန္တ (တိ) [ရတိ+မန္တ။ ရတိမန်–သံ။ ရက္ခမံတ–ပြာ။] မွေ့လျော်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ ....ထုတိမာ ရတိမာ ယတိမာ....၊ ဓ္မ။၁၀၅။

ရတိဝစုန (တိ) [ရတိ+ဝစုန။ ရတိဝဒ်န–သံ။] (၁) မွေ့လျော်–နှစ်သက်–နှစ်လို–ခြင်းကို–ပွား–တိုးပွား – တိုးတက် – စေတတ်သော (တော)။(ပု)(၂) ဝေဿဘူ ဘုရားလောင်း၏ ရတိဝစုနမည်သော (ပြာသာဒ်)။ (၃) ကောဒသနိပါတ် ယုဓဉ္ဇယဇာတ်လာ သဗ္ဗ-ဒတ္ထမင်း၏ ရတိဝစုနမည်သော (ပြာသာဒ်)။ (၄) သဋ္ဌိနိပါတ် သောဏကဇာတ်လာ အရိ-နန္ဒမမင်း၏ ရတိ ဝစုနမည်သော(ပြာသာဒ်)။ (၅) မဟာနိပါတ် မဟာနာရဒ ဇာတ်လာ ရုစာမင်းသမီး၏ ရတိဝစုနမည်သော (ပြာ-သာဒ်)။(၁) မွေ့လျော်– နှစ်သက်–နှစ်လို–ခြင်းကို–ပွား–တိုးပွား–တိုးတက်– စေတတ် သော(တော)။ ဝနံ တံ ရတိဝစုနံ။ ဇာ၊၂။ ၃၄၃။ ဇာ၊၌၊၇။၃၁၀။ (ပု) (၂) ဝေဿဘူ ဘုရာလောင်း၏ ရတိဝစုနမည်သော (ပြာ-သာဒ်)။ သုစိ သုရုစိ ရတိဝစုနော၊တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၀။ (၃) ကော-ဒသနိပါတ် ယုဓဉ္ဇယဇာတ်လာသဗ္ဗဒတ္တမင်း၏ ရတိဝစုနမည်သော(ပြာသာဒ်)။....ရတိဝစုန-

ပါသာဒ် အာဘိရူဟ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၂၅။(၄)သင်္ခနိပါတ် သောဏကဇာတ်လာ အရိန္ဒမမင်း၏ ရတီဝစုနမည်သော(ပြာသာဒ်)။ ဣမံ ကုမာရံ ပါပေထ၊ ပါသာဒံ ရတီဝစုနံ။ ဇာ၊၂။ ၅၀။ ဇာဌ၊၅။၂၇။ (မွေ့လျော်ခြင်းကို ပွားစေတတ်သော၊သူ၊ဝတ္ထု။)။ (၅) မဟာနိပါတ် မဟာနာရဒဇာတ်လာ ရူစာမင်းသမီး၏ ရတီဝစုနမည်သော (ပြာသာဒ်)။... သတ္တဘူမိကာ ရတီဝစုနပါသာဒါ သြရူယှ ပိတု ဒဿနတ္ထံ စန္ဒကပါသာဒံ ဂစ္ဆတိ။ ဇာဌ၊၇။၁၁၉။

ရတီဝစုနပါသာဒ (ပု) [ရတီဝစုန+ပါသာဒ] ရတီဝစု(၃)(၅)တို့-ကြည့်။

ရတီဝသ (ပု) [ရတိ+ဝသ] မွေ့လျော်-ပျော်ပါး-ပျော်မြူး - ခြင်း၏ - အစုမ်း - သတ္တိ။ အထေးဇာ မဟာမစ္ဆော ရတိဝသေန အတ္တနော မစ္ဆိယာ သဒ္ဒိံ ကီဠမာနော အာဂစ္ဆတိ။ ဇာဌ၊၁၁။၂၂၆။ (-ဂင်း-ဌ။၄၂၂။ ဇာဌ၊၄။၄၄၄)။

ရတီဝိပ္ပဟာန (န) [ရတိ+ဝိပ္ပဟာန] ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌-မွေ့လျော်-ပျော်ပါး-ပျော်မြူး-ခြင်းကို အထူးအားဖြင့်- ပယ်စွန့်-ပယ်ခွာ-ခြင်း။ဂန္ဓဗ္ဗဆာ ရတိဝိပ္ပဟာနံ။ ဇာ၊၁၀။၂၀၄။ ဇာဌ၊၇။၁၁၆။ (=သက္ကော ပဉ္စကာမဂုဏရတိနံ ဝိပ္ပဟာနံ။ ဇာဌ၊၇။၁၅၇။) တတြိမေ စတ္တာရော ဓမ္မာ ခန္တိ အပ္ပါဟာရတာ ရတိဝိပ္ပဟာနံ အာကိဉ္စဉ်ံ။ မိလိန္ဒ။၁၈၁။

ရတိသဘာဝ (ပု) [ရတိ+သဘာဝ] ရတိဓမ္မ (၁) (၂) ကြည့်။

ရတိသမ္မန္န (တိ) [ရတိ+သမ္မန္န] နတ်၌ဖြစ်သည့် မွေ့လျော်- နှစ်သက်- နှစ်လို- မှုန့်ငှဲ့ ပြည့်စုံသော၊သူ။ ရတိသမ္မန္နော (ဝိမာန။၁၁၀) တံ ဒိဗ္ဗာယ ရတိယာ သမင်္ဂီဘူတော။ ဝိမာန၊၄၄။ ၂၉၆။

ရတိသာမညာ (န) [ရတိ+သာမညာ။ ဝိ၊၄၄၊၃။ ၄၃၄-၅။ ဥဒါန၊၄။ ၂၂၈-တို့လည်းကြည့်။] မွေ့လျော်- ပျော်ပိုက်- ပျော်မွေ့- ခြင်း၏ တူမျှသည်၏ အဖြစ်။ တတ္ထ ကာရဏမာဟ "ယဒေကော ရမတီဝနေ" တိ။ ဧကော ကာယဝိဝေကေန ရတိသာမညံ ဝဒတိ။ သံ၊၄၊ ၂။၂၄၀။

ရတိသုခ (န) [ရတိ+သုခ] ရတိ(၇)ကြည့်။

ရတိဿရ (တိ) [ရတိ+သရ] မွေ့လျော်-နှစ်သက်-နှစ်လို-ဖွယ်သော အသံရှိသော (ဓရဏိဆည်းလည်း)။ တဿ ပက္ကမမာနဿ၊ သောဏ္ဍာ.သာ ရ ဘိဿရော (ဝိမာန။၅) တိ.... ရတိဿရာ ရမဏီယသဒ္ဒါ မနုညနိဋ္ဌါသာ သြလမ္ဗန္တိ တိ အဓိပ္ပါယော။ ဝိမာန၊၄။၃၂၂။

ရတိဟိန (တိ) [ရာဂိ+ဟီန] ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌- မွေ့လျော်- ပျော်ပါး- ပျော်မြူး- သာယာ-ခြင်းမှ-ယုတ်-ဆုတ်ယုတ်-သော။ ရတိဟီနော တဒန္တရာ (ဇာ၊၂။၂၆၂) တိ တတ္ထေကံ ကာလံ ကာမဂုဏရတိယာ ပရိဟီနော-တိ။ ဇာ၊၄၊၃။၁၁၃။

ရတိ (တိ) [ရတ(ဂုတိ)+က္တိ]။ ထိ-၌ ရတိနီ။ ရတိ-သံ။]မွေ့လျော်-ပျော်ပိုက်-မျှော်မွေ့-ခြင်းရှိသော၊သူ။ အဟိ သာရတိနီ(ဇာ၊၁။ ၂၀၉)တိ အဟိ သာသခ်ါတာယ ရတိယာ သမန္နာဂတာ။ ဇာ၊၄၊၄။၃၂၁။ (အဟိ သာသခ်ါတာ ရတိ ဧတိဿာတိအဟိ သာရတိနီ။ အထဝါ အဟိ သာ သခ်ါတာ ရတိ အဟိ သာရတိ၊ အဟိ သာ သခ်ါတံ ဝါ ရတံ အဟိ သာရတံ၊ အဟိ သာရတံ (အဟိ သာရတိ) အဿအတ္ထိတိ အဟိ သာရတိ-ဟု ဝိဂ္ဂ၊ပြု)။

ရတ္တိ(တံ) [ရန္ဒ+တိ။ဆ+တိရ+ကို။ရန္ဒန္တိသတ္တာ ဧတ္ထာဘံ ရတ္တိ။ ဆာသဒ္ဒေါ တိယျတိ ဆိဇ္ဇတိ ဧတ္ထာတိ ရတ္တိ။ နိတိ၊ဓာတု။၃၆၀။ ကခ်ိ၊ဋီ သစ်။ ၂၆၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၅။ ဆ+တိ။ဆတိ ဂဏ္ဌာ

၂၂၃။ ပဠိသံ၊ဠ၊၁။၁၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၆ဖ၃။ မဟာနိ၊ဠ၊၁ ၂၄။ (ကောတ္ထုဘ–ဠ်။ ရတ္တိ = ရတ္တိ (ထီ) (၁) တပ်စွန်း–စွဲငြိ–ချစ်ကြိုက်–ခြင်း။ (၂) ဆည်းကပ်ခစား‌ခြင်း။ (၃) မုန့်ညင်းစေ့ရွှစ်စေ့နှင့် ညီမျှသော အတိုင်းအရှည် ပမာဏ=တရတီ။ ရတ္တိ၂ = ဆုတြိ (ထီ) (၁) ညဉ့်=ည။ (၂) နဒ္ဒင်း။)

ရတ္တိ၂ (ထီ)[ရတ္တိ+ဘောဇန။ဥတ္တရပဒလောပ။] ညဉ့်၌ အစာ စားခြင်း၊ ညစာ စားခြင်း။ မ၊ဠ၊ ၂။၁၁၃။ အံ၊ဠ၊ ၂။၃၇၇။ အဘိ၊ဠ၊၃။၀၉။ ရတ္တိ နဘုဉ္ဇေယျ ဝိကာလဘောဇန(ဝိ၊ဠ၊၄။ ၁၀၀)န္တိ .... ရတ္တိဘောဇနဉ္စ ဒိဝါကာလ-ဘောဇနဉ္စ နဘုဉ္ဇေယျ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၇၀။ ရတ္တိယာ ဘောဇနံ ရတ္တိ။ဒီ၊ဠ၊၁။၇၅၊ ရတ္တိယာ ဘောဇနံ ဥတ္တရပဒလောပတော ရတ္တိသဒ္ဒေန ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁၊၃၄ဖ။

ရတ္တိအတိက္ကန္တ (တိ) [ရတ္တိ+အတိက္ကန္တ] (က) ညဉ့်ကို လွန်ခြင်း၊ (ခ) ညဉ့်လွန်သော (သင်္ကန်း)၊ (က) (ခ) ရတ္တိနိဿဂ်ိယေနာ (ဝိ၊ဠ၊၃၊၃၉၂)တိ ရတ္တိအတိက္ကန္တေန။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၉၃၊ ရတ္တိနိဿဂ်ိယေနာတိ ရတ္တိအတိက္ကန္တံ ဟုတ္ဝာ နိဿဂ်ိယေန။ ပါစိတ်၊ယော။၃၆၅။

ရတ္တိအန္ဓကာရ (ပု) [ရတ္တိ+အန္ဓကာရ]ညဉ့်၏–အမှောင်မှောင်–အမှောင်တိုက်။ ရတ္တန္ဓကာရေဟိ ရတ္တိအန္ဓကာရေ။ ကင်္ခါ။၃၁၈။

ရတ္တိက (နာ၊ပု)[ရတ္တိ+က။ရတ္တိက+အ။ဆုတြိက–သံ။] (နာ) (၁) ညဉ့်၌ပွင့်သောပန်း၊ ညပန်း၊ ရတ္တိကမည်သော်ပန်း (မြတ်လေး၊ စံပယ်စသည်)၊ (ပု) (၂) ရတ္တိပုပ္ဖိယထေရ်။(ရတ္တိကမည်သော ညဉ့်ပန်းပွင့်ဖြင့် ဝိပဿီ ဘုရားရှင်အား ပူဇော်ခဲ့သောထေရ်)။ (နာ)(၁) ရတ္တိကံ ပုပ္ဖိတံ ဒိသ္ဝာ။ အပ၊၁။၂၀၈။ အပ၊၃။၂။ ၁၇၉။ (ပု) (၂) ကုမုဒေါ အထ နိဿောဏီ၊ ရတ္တိကော ဥဒပါနဒေါ။ အပ၊၁။၂၁၂။

တိ အဗျာပါရန္တိ ရတ္တိ၊ ရဇ္ဇန္တိ ဝါ ဇတ္ထ ရတ္တိ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၉။ ဆုတြိ–သံ။ ရတ္တိ–ပြာ၊ အဒ္ဒ-မာဂမိ။](၁) (က) ညဉ့်=ည၊ နေဝင်သည်မှ အရုဏ်တက်သည့်တိုင်အောင်ကာလ၊(တစ်ညလုံး။ (ခ) ညဉ့်၏ ပဌမယာမ်၊ (ဂ) ညဉ့်၏ မဇ္ဈိမယာမ်။ (ဃ) ညဉ့်၏ ပစ္ဆိမယာမ်။ (င) ညဉ့်၏–ပဌမ–မဇ္ဈိမ–ယာမ်။ (စ) နေမွန်းတည့်မှ အရုဏ်တက်အထိကာလ။ (ဆ) နေ့နှင့်ည။ (၂) ဥပေက္ခာ ဝေဒနာဟူသော–ညဉ့်–ည။ (၁) (က) ညဉ့်=ည၊ နေဝင်သည်မှ အရုဏ်တက်သည့်တိုင်အောင် ကာလ (တစ်ညလုံး)။ ယေဘုယ်ျန ရတ္တိ ခေပိတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ဠ၊ ၂၅၀။ ရမဏီ၊ ၁ ဝတ ဘော ဒေါသိနာ ရတ္တိ။ ဒီ၊၁။၄၄၊ ဒီဃာ ဇာဂရတော ရတ္တိ။ ဓမ္မ၊၂၂။ ကော ရတ္တိန္ဒိဝေါ။ ဒီ၊၂၊ ၂၆၁။ (–ဒီ၊ဠ၊၇၁။ မ၊၁။ ၂၆၊ ၂၇ဠ။ သံ၊၁။ ၄၀၈။ သံ၊ဠ၊၁၄၃။ အံ၊ ၂။၃၇၈။ အံ၊ဠ၊ ၂၇၁။ ထေရ။ ၂၅၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဠ၊၅၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၃၅၈)။ (ခ) ညဉ့်၏ ပဌမယာမ်။ အဘိက္ကန္တာ ဘန္တေ ရတ္တိ၊ နိက္ခန္တော ပဌမော ယာမော။ အံ၊ဠ၊ ၄၄။ အဘိက္ကန္တာဃ ရတ္တိယာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅၇။ (ဂ) ညဉ့်၏ မဇ္ဈိမယာမ်။ အဘိက္ကန္တာ ဘန္တေ ရတ္တိ၊ နိက္ခန္တော မဇ္ဈိမော ယာမော။ အံ၊ဠ၊ ၄၄။ (ဃ) ညဉ့်၏ ပစ္ဆိမယာမ်။ အဘိက္ကန္တာ ဘန္တေ ရတ္တိ၊ နိက္ခန္တော ပစ္ဆိမော ယာမော။ အံ၊ဠ၊၄၄။ (င) ညဉ့်၏– ပဌမ– မဇ္ဈိမ–ယာမ်။ အဘိက္ကန္တာ ခေါ ဂေါတမာ ရတ္တိ။ သံ၊ ၂။၃၀၉။(–ဒီ၊ ၂။၇၃)။(စ) နေမွန်းတည့်မှ အရုဏ်တက်အထိကာလ။ ရတ္တိယာ ဘောဇနံ ရတ္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ (ဆ) နေ့နှင့်ည။ ဥပေတိ စရိမာ ရတ္တိ။ နံ တေ ကာလော ပမဇ္ဇိတုံ။ ထေရ။၂၀၉။ ရတ္တိဂ္ဂဟဏဥ္စေတ္ထ ဒေသနာသီသ မတ္တံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၉။ ရတ္တိယော ဇာနန္တီတိ ရတ္တညူ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၁။ (၂) ဥပေက္ခာဝေဒနာ ဟူသော– ညဉ့်– ည။ ဥပေက္ခာဝေဒနာရတ္တိ-ယာ အလာဘာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁၊

ရတ္တိကထိက (တိ) [ရတ္တိ+ကထိက] ညဉ့်-ညဉ့် ဦးယာမ်-၌ တရားဟောသော၊ သူ။ညတရား ဟောဆရာ၊ ညဓမ္မကထိက။ ရတ္တိကထိကော သာဂရံ ခေါဘေန္တော ဝိယ ရတ္တိံ ကထေတွာ ဥဋ္ဌိဟော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃၀။ ပုရိမယာမံ ကထေန္တော ရတ္တိကထိကော ဘဂဝကပုဂ္ဂလော၊ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၃၃။

ရတ္တိကာဇ (တိ) [ရတ္တိ+ကာဇ] ရတ္တန္ဓ-ကြည့်။

ရတ္တိကာလ (ပု) [ရတ္တိ+ကာလ။ရာတြိကာလ-သံ။] ညည့်အခါ-ညည့်ကာလ။ ရတ္တိကာလေ ခိတ္တာ သဏ္ဌာ ဥသူ နဒီဿန္တိ ယထာ။ နေတ္တိ။ ဝိ။၈၀။

ရတ္တိကောဋ္ဌာသ (ပု) [ရတ္တိ+ကောဋ္ဌာသ]ညဉ့်-အဖို့- အစု- အစိတ်အပိုင်း။ ရတ္တိဘာဂံ ဝါ ဒိဝသဘာဂံ ဝါ တိ ရတ္တိကောဋ္ဌာသေ ဝါ ဒိဝသကောဋ္ဌာသေ ဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁၀။၃၇၆။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၅၇။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၂၀၄။

ရတ္တိက္ခယ (ပု) [ရတ္တိ+ခယ] ညဉ့်ကုန်ခြင်း။ ယထာ ရတ္တိက္ခယေ ပတ္တေ၊ သူရိယုဂ္ဂမနံ ဓုဝံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။အပါဋ္ဌ၊၁။ ၂၄-၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊။၂၄။

ရတ္တိခိတ္တ (တိ) [ရတ္တိ+ခိတ္တ] ညဉ့်၌ပစ်အပ်သော (မြား)။ အညဒတ္ထု ဝိဟတသောဘာ ရတ္တိ-ခိတ္တာဝိယ သဏာ နု ပညာယန္တေ၀။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊၃၂။

ရတ္တိဂုဏသမ္မတ္တိ (ထီ) [ရတ္တိ+ဂုဏ+သမ္မတ္တိ] ညဉ့်၏ဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ ပဏ္ဏာယ ပဏ္ဏ-မာယ ရတ္တိယာတိ ပန္နရသဒိဝသတ္တာ ဒိဝသ-ဂဏနာယ အဿဒိဥပက္ကိလေသဝိရဟတ္တာ ရတ္တိဂုဏသမ္မတ္တိယာ စ ပဏ္ဏတ္တာ ပဏ္ဏာယ, ပရိ ပဏ္ဏစန္ဒတ္တာ ပဏ္ဏမာယ စ ရတ္တိယာ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။

ရတ္တိဂုဏဝဏ္ဏနာပဒေသ (ပု) [ရတ္တိဂုဏ+ဝဏ္ဏန+ အပဒေသ] ညဉ့်ဂုဏ်ကို ချီးမွမ်းခြင်းကို ညွှန်ပြခြင်း။ ဧတေ ရတ္တိဂုဏဝဏ္ဏနာပဒေသေနာပိ သဟာယသ စိတ္တပ္ပသာဒံ ဇနေန္တော ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒံ ကထေတွာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁၊ ၁၆၅။

ရတ္တိဂုဟဏ (နာ) [ရတ္တိ+ဂဟဏ] (၁) ရတ္တိသဒ္ဒါ။ (၂) ညဉ့်ကို ယူခြင်း၊ ရတ္တိသဒ္ဒါကိုယူခြင်း၊ ရတ္တိသဒ္ဒါကို ဟောခြင်း။(၁)ရတ္တိဂုဟဏ၌ဆွေထွေ ဒေသနာသီသမတ္တံ။ ထေရာဋ္ဌ၊၂။၁၉၉။ နနုဂ-"အဘိရတ္တိ"တိ အဝုတ္တတ္တာ ရတ္တိဂုဟဏံ နကတ္တဗ္ဗံ။ အနုဋ္ဌိ၁၊၂၁။ (၂) ယေဘုယ်ျေန သတ္တာ ရတ္တိယံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှန္တိတိ ရတ္တိဂုဟဏံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၂၊၂၂၇-၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၁။၂၀၉၊ (-ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၅၀၁)။

ရတ္တိစ္ဆေဒ (ပု) [ရတ္တိ+ဆေဒ] ညဉ့်ပြတ်ခြင်း။ ကဟိ နုခေါ ဘန္တေ ပါရိဝါသိကာသေ ဘိက္ခူနော ရတ္တိစ္ဆေဒေါ၊ဝိ၊၄။၈၇။(-ဝိ၊၅၊ ၂၁၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၀-၅၊၂၃၊၃၁။ ဝိ၊သဂ်ဟ။ ၃၃၆၊၃၀၅-၉။ ကခ်ီ။၁၄၇။ ဝဇီရ။၅၆။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂။ သာရတ္ထ၊၃၊ ၂၀၊ ဝိမတိ၊၁။၉၀-၁။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၇၅၊၁၇၇။၂၁၉)။

ရတ္တိစ္ဆေဒကာရဏ (နာ) [ရတ္တိစ္ဆေဒ+ကာရဏ] ညဉ့်ပြတ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ တတ္ထ "အဂ္ဂ-ဏိယေ ပဏ္ဏမတိ"တိ ဝစနာဘာဝါ ဝိနာ ရတ္တိစ္ဆေဒကာရဏေန ဂန္တုံ နဝဋ္ဌတီတိ သိဒ္ဓံ။ ဝဇီရ။၄၇၂။ ယဿဝုတ္တဥ္စိ ရတ္တိစ္ဆေဒကာရဏံ ဝိနာ တံယေ ဝိဘာရေ ဝသိတ္ဘာ အာဂစ္ဆိဿာ-မိတိ ဂစ္ဆတောပိ ဝဿစ္ဆေဒံ ဝဒန္တိ။သာရတ္ထ၊ ၃။၂၀၂၊

ရတ္တိစ္ဆေဒဒုက္ကဋ (နာ) [ရတ္တိစ္ဆေဒ+ဒုက္ကဋ] ညည့်ပြတ်ခြင်းကြောင့် သင့်သော ဒုက္ကဋ်အာပတ်။ ရတ္တိစ္ဆေဒဒုက္ကဋ်အာပတ်။ ဝဿစ္ဆေဒေါပိ နဟောတိ၊ ရတ္တိစ္ဆေဒဒုက္ကဋဉ္စ နဝိ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၃။(-ဝဇီရ။၅၁၀)။

ရတ္တိစ္ဆေဒပရိဟာရ (ပု) [ရတ္တိစ္ဆေဒ+ပရိဟာရ] ညဉ့်ပြတ်ခြင်းမှစောင့်ရှောက်ခြင်း၊ ရတ္တိစ္ဆေဒအစောင့်အရှောက်။ ကေစိပန "တဒေဟဝုပုန ဝတ္တံ သမာဒိယိတ္ဝာ အရုဏံ ဥဋ္ဌာပေတုကာမဿ ရတ္တိစ္ဆေဒပရိဟာရတ္ထမိတိ" ဝဒန္တိ။ ဝိမတိ၊၂။၂၁၈။

ရတ္တိစ္ဆေဒဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ရတ္တိစ္ဆေဒ+ဝိနိစ္ဆယ] ညဉ့်ပြတ်ခြင်းကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ ညဉ့်ပြတ်ခြင်း၏အဆုံးအဖြတ်၊ ရတ္တိစ္ဆေဒအဆုံးအဖြတ်။ ရတ္တိစ္ဆေဒဝိနိစ္ဆယော (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၅၁)တိ သတ္ထာဟကရဏီယေန ဂန္ဆာဗဟိဒ္ဓါ အရုဏုဋ္ဌာပနသင်္ခါတဿ ရတ္တိစ္ဆေဒဿဝိနိစ္ဆယော။ ဝိမတိ၊၂။၁၇၅။

ရတ္တိဋ္ဌကမယ (တိ) [ရတ္တ+ဋ္ဌကာ=ရတ္တိဋ္ဌကာ+မယ] နိသော –အုတ်–အုတ်ခဲ–အုတ်နိ–အုတ်ခဲနိ –ဖြင့်–ပြီး –ပြုလုပ်အပ်–သော။ ပဏ္ဏာမယေနာတိ ရတ္တိဋ္ဌကမယေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၂၄။

ရတ္တိဋ္ဌကာပရိစ္ဆိန္န (တိ) [ရတ္တိဋ္ဌကာ+ပရိစ္ဆိန္န] နိသော–အုတ်–အုတ်ခဲ –အုတ်နိ –အုတ်ခဲနိ –ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ ရတ္တိဋ္ဌကပရိစ္ဆိန္နေ ....ပရိဝေဏေ ကဋ္ဌကလာပေ ဗန္ဓိတ္ဝာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၄။

ရတ္တိဋ္ဌာန (နာ) [ရတ္တိ+ဋ္ဌာန] ညဉ့်နေရာ၊ ညဉ့်သန့်ရာ။ အသုကသ္မိံ နာမ ရတ္တိဋ္ဌာနေ ဝါ ဒိဝါဋ္ဌာနေ ဝါ ဃောသနေ ဝါ နဝါသနေ ဝါ မဏ္ဍပမာသနေ ဝါ နိသိန်း ဝေဏ္ဍပံ နာမ မာရေဟိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇။ ရတ္တိဋ္ဌာန (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၅၆)န္တိ ရတ္တိ ဝသနဋ္ဌာန်။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၃၁။(–မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၈၊၃၇၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၄၃ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၇၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၅၊၁၆၇)။

ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာန (နာ) [ရတ္တိဋ္ဌာန+ဒိဝါဋ္ဌာန] ညဉ့်နေရာ, နေ့နေရာ၊ ညသန့်ရာ, နေ့သန့်ရာ။ ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာနေသု မဉ္စပီဋ္ဌံ ပညာပေတ္ဝာပိ ဂမနကာလေ ပုန ဂဟိတဋ္ဌာနေယေဝ ဌပေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၄၄။

ရတ္တိဒဿန (နာ) [ရတ္တိ + ဒဿန] ညဉ့်အခါ၌ (သာ) မြင်တွေ့ရခြင်း။ ဥတိန်္ဒ ရတ္တိဒဿနမေဝ ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀၃။

ရတ္တိဒိဝ (ပု) [ရတ္တိ+ဒိဝ။ ရာတြိဒိဝမ်–သံ၊ရတ္တိဒိဝဟ–ပြာ။] ညဉ့်နေ့၊ ညနှင့်နေ့။ ကာလာနံ အတိက္ကမနံ, ရတ္တိဒိဝါနံ တရိတဘာဝေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂။ ရတ္တိဒိဝဿ ပဋ္ဌကောဋ္ဌာသေ ကာယေန ဃဋ္ဋေန္တဿ ဝါယမန္တဿ ကာယိကဝီရိယံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၀။

ရတ္တိဒိဝသ (ပု) [ရတ္တိ+ဒိဝသ။ ရာတြိ ဒိဝသ–သံ။] ရတ္တိဒိဝနှင့် အနက်တူ။ တဿ အပုတ္တကံ သာပတေယျံ ရာဇဗလံ သတ္တဟိ ရတ္တိဒိဝသေဟိ ရာဇကုလံ ပဝေသေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၊ ၂၇၁။

ရတ္တိဒိဝသကာလ (ပု) [ရတ္တိဒိဝသ + ကာလ] ညဉ့်–နေ့–ကာလ၊ ညဉ့်ကာလ, နေ့ကာလ။ သဒါတိပဒဿ ရတ္တိဒိဝသကာလော အတိတဘဂဝတော ဓရမာနကာလော....။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၀။

ရတ္တိဒိဝသကောဋ္ဌာသပရိစ္ဆေဒ (ပု)[ရတ္တိဒိဝသ+ကောဋ္ဌာသ+ပရိစ္ဆေဒ] ညဉ့်အဖို့–နေ့အဖို့–အပိုင်းအခြား။ ကထာ ရတ္တိဒိဝသကောဋ္ဌာသပရိစ္ဆေဒေါ အတ္တနာ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စဝသေန ကာလညဏဝသေန စ။ မဇ္ဈိ၊၁။၂၂၀။

ရတ္တိဒိဝသပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ရတ္တိဒိဝသ+ပရိစ္ဆေဒ] ညဉ့်အပိုင်းအခြား နေ့အပိုင်းအခြား၊ညဉ့်နေ့တို့၏ အပိုင်းအခြား။ အပိ စ ဒီဏာသဝါနံ ရတ္တိဒိဝသပရိစ္ဆေဒေါ ပါကဋော ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။

ရတ္တိဒိဝသဘာဂ (ပု) [ရတ္တိဒိဝသ+ဘာဂ] ညဉ့်အဘို့, နေ့အဖို့။ သော သဗ္ဗေသု ရတ္တိဒိဝသဘာဂေသု ဩကာသံ အလဘန္တော။ အံ၊ ဌ၊၁၀။၃၄။ အံ၊၌၊၁၀။၈၂။

ရတ္တိဒိဝါကောဋ္ဌာသ (ပု)[ရတ္တိဒိဝါ+ကောဋ္ဌာသ] အထက် ပုဒ်ကြည့်။ သတ္ထာ ဆ သုပိ ရတ္တိဒိဝါကောဋ္ဌာသေသု ....ဧဝံ နိစ္စကာလံ ဘိက္ခူ ဩလောကေတိ။ ဇ၊ဌ၊၃၊၁၇။

ရတ္တိဒိဝါဋ္ဌာန (န) [ရတ္တိဒိဝါ+ဋ္ဌာန] ညဉ့်-နေ့-နေရာ၊ ညဉ့်နေရာ, နေ့နေရာ ညဉ့်သန့်ရာ, နေ့သန့်ရာ။ဂါမဝါသိနော တဿာယေဝ ဝစနံ သုတ္တာ ကေကော ကေကံ ကတ္တာ သဒ္ဒိံ ရတ္တိဒိဝါဋ္ဌာနေဟိ ပဗ္ဗာသာလသဟဿံ နိဋ္ဌာပေတ္တာ....။ အပ၊ဌ၊၂။၂၁၉။

ရတ္တိဒိဝါတိက္ကမ (ပု) [ရတ္တိဒိဝ+အတိက္ကမ] ညဉ့်နေ့ကို လွန်မြောက်ခြင်း။ ယဿ ရတ္တာဝဝိဝသာနေတိ မဟာရာဇ ယဿ မာတုကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိဂ္ဂဟဏကာလတော ပဋ္ဌာယ ရတ္တိဒိဝါတိက္ကမေန အပ္ပတရံ အာယု ဟောတိ။ဇ၊ဌ၊ဖ။၃၃။

ရတ္တိဒိဝါဘာဂ (ပု) [ရတ္တိဒိဝါ+ဘာဂ] ရတ္တိဒိဝသဘာဂ-ကြည့်။ ဒ္ဝါရေ စ အညေဟိ အရုဏုဂ္ဂမနကာလ ဝိဝဋ္ဋေပိ တဿ အနာပတ္တိယေဝ ဒ္ဝါရပိဏဟနဿ ရတ္တိဒိဝါဘာဂေသု ဝိသေသဘာဝါ။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၁။

ရတ္တိနိဿဂ်ိယ (တိ) [ရတ္တိ+နိဿဂ်ိယ] ညဉ့်လွန်သည်ဖြစ်၍ စွန့်ခြင်းရှိသော။ ရတ္တိအတိက္ကန္တ-ကြည့်။

ရတ္တိနုဋ္ဌာနဒေဿီ (တိ) [ရတ္တိ+ အနုဋ္ဌာန+ဒေဿီ] (ရတ္တိနုဋ္ဌာနဒေဿီ= ညဉ့်အခါထက္ကလုံ့လ မပြုခြင်းကို ရှုမှုန်း-လေ့ရှိ-တတ်-သော(ဆဒ္ဒတ္ထ)။ ညဉ့်အခါ၌ ထလေ့ရှိသော၊ ညဉ့်အခါ၌ အထမပျင်းသော (အဓိပ္ပါယတ္ထ) ရရှိ၍(ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၁-မှာ ရှိသည့် 'ရတ္တိနုဋ္ဌာနဒေဿိနာ" ဟူသော သံဝဏ္ဏေတဗ္ဗ ပါဠိမသင့်။ ရတ္တိမုဋ္ဌာနဒေဿီ (ရတ္တိ+ဥဋ္ဌာန+ဒေဿီ)= ညဉ့်အခါ၌ ထက္ကြလုံ့လပြုခြင်းကို ရှုံ့မှုန်း-လေ့ရှိ- တတ်သော (သဒ္ဒတ္ထ)။ ညဉ့်အခါ၌ ထလေ့မရှိသော၊ ညဉ့်အခါ၌ အထပျင်းသော (အဓိပ္ပါယတ္ထ) ရရှိ၍ပဉ်ပြင် "ရတ္တိ အနုဋ္ဌာနသီလေန" ဟု ဖွင့်ဆိုသော အဋ္ဌကထာ(ဒီ၊ဌ၊၃။၁၃၁) ဆရာ၏ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့် စကားနှင့်လည်း ကိုက်ညီသောကြောင့် (ဒီ၊ ၃။ ၁၅၀-မှာ ရှိသည့်) "ရတ္တိမုဋ္ဌာနဒေဿိနာ" ဟူသော ပါဠိသာသာင့်သည်)။ နဒိဝါ၊ သောပဉ်သီလေန၊ ရတ္တိမုဋ္ဌာနဒေဿိနာ။ နိစ္စံ မတ္တေန သောဏ္ဍေန သက္ကာ အာဝသိတုံ ဃရံ။ ဒီ၊၃။၁၅၀။ ရတ္တိမု(နု) ဋ္ဌာနဒေဿိနာတိ ရတ္တိံ အနုဋ္ဌာနသီလေန။ ဒီ၊ဌ။၃။၁၃၁။ သူရိယေ အနုဂ္ဂတေ ဧဝ ကမ္မန္တေ အနာရဘန္တော ရတ္တိံ အနုဋ္ဌာနသီလော။ ဒီ၊၌၊၃။၁၃၄။

ရတ္တိန္ဓကေါပ (ပု) [ရတ္တ+ကန္ဓကေါပ] နီသော ပိုးပရဲ၊ သံကြားကွမ်းသွေး- နတ်သမီးကွမ်းသွေး-ကောင်။ ရတ္တိန္ဓကေါပေဟိ အလက်-တာဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ၊၃၂။

ရတ္တိန္ဓိဝ (ပု) [ရတ္တိ+ဒိဝ။ ရာတြိံ ဒိဝမ်-သံ။] ရတ္တိဒိဝ-ကြည့်။ ယံ ခေါ ပန ရာဇာ မာနုဿကံ ဝဿသတံ ဒေဝါနံ တာဝတိံသာနံ သော ကော ရတ္တိန္ဓိဝေါ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၆၁။ (-ဒီ၊၃။၇၀-၁။ မ၊ ၁။ ၁၆။ ၁၃၂။သံ၊၁။၅၁၊ ၂၈၆-ဂ။ အံ၊၁။၁၄၄။၂၁၃-၅။ အဘိ၊ က။ ၃၃၃)။

ရတ္တိန္ဓိဝကမ္မယ (ပု) [ရတ္တိန္ဓိဝ+ဆယ] ညဉ့်နေ့တို့ကုန်ခြင်း။ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇော အက္ခာတော ကိံသု ရတ္တိန္ဓိဝကမ္မယော။ သံ၊၁။၃၅။၄၀။ သံ၊၌၊၁။၁၃၀။

ရတ္တိန္ဓိဝပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ရတ္တိန္ဓိဝ+ပရိစ္ဆေဒ] ညဉ့်အပိုင်းအခြား, နေ့အပိုင်းအခြား။ အဟံ ခေါ

ပန ဗြာဟ္မဏ။ပ ။ သဒ္ဒါနာမိတိ ပါကဋော ဗောဓိသတ္တဿ ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒေါ။ မ၊၁၊၁၁၄။ ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒေါ နု ပညာယိတ္ထ။ အဘိ၊၁၊၂၇။ (–အဘိ၊၁။ ၂။၄၄၊း၊အပ၊၁၊၁။ ၃၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။၁၇၂–၃။ မဟာနိ၊၁။ ၁၃၃)။

ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒဇာနန (န) [ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒ+ ဇာနန] ည၌အပိုင်းအခြား, နေ့အပိုင်းအခြား ကို သိခြင်း။ ပဗ္ဗဇ္ဇာဝသေန ပဋိဝေဓဝသေန သုစိရံ သုနိပုဏံ ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒဇာနန-ဝသေန စ ရတ္တညူတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အံ၊၃၊ ၁။၁၄၀။

ရတ္တိပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ရတ္တိ+ပရိဂ္ဂဟ] ည၌တို့ကို ပိုင်းခြား၍ ယူခြင်း။ ည၌တို့ကို ရေတွက်ခြင်း။ ဝတ္တံ အန်ကွိပိတ္ဝာ ဝိဟာရေယေဝ ရတ္တိပရိဂ္ဂဟော ကာတဗ္ဗော။ဝိ၊၆၊၄။ ၂၃။

ရတ္တိပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ရတ္တိ+ ပရိစ္ဆေဒ] ည၌အပိုင်းအခြား၊ ည၌၏ အပိုင်းအခြား။ ဒုဝိဓော ပိ စေသ ရတ္တိပရိစ္ဆေဒံ သကလံ ဝါ ကေစ္စံ ဝါ အဇာနန္တဿ စ အဿဒ္ဓဿ စ ဝေမတိ-ကဿ စ ဒါဒ်ာဗ္ဗော။ ဝိ၊၆၊၄။ ၂၅။ ဂ၊ခ်ိ။ ၁၄၄။(–ပဋိသံ၊၁။ ၃၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၆)။

ရတ္တိပရိမာဏာနုရူပ (နဂ)[ရတ္တိ + ပရိမာဏ+ အနုရူပ] ည၌အတိုင်းအရှည် အားလျော်စွာ၊ ည၌၏ပမာဏ – ည၌အတိုင်းအရှည် – အလျောက်၊ ထေရ်အားလျော်စွာ၊ ကြီးသည် အားလျော်စွာ။ ယထာဇတ္တ (ဝိ၊၅။၃၄၉)နှင့် ရတ္တိပရိမာဏာနုရူပံ၊ ယထာထေရန္တိအတ္ထော။ ဝိ၊၆၊၄။ ၂၂၃။

ရတ္တိပရိယန္တ (ပု) [ရတ္တိ+ ပရိယန္တ] (၁) ည၌ အပိုင်းအခြား။(တိ) (၂)ည၌ အပိုင်းအခြား ရှိသော။ (၁)ရတ္တိပရိယန္တော နာမ ရတ္တိယော ပရိဂ္ဂဟိတဗ္ဗယော ဟောန္တိ“ တေ့ကာသု ရတ္တိသု ပဝါရေမိ” တိ။ဝိ၊ ၂။၁၃၀။ ယော အာပတ္တိ-ပရိယန္တံ နု ဇာနာတိ၊ ရတ္တိပရိယန္တ နု ဇာ-နာတိ။ ဝိ၊၄။၁၅၂။ (–ဝိ၊၆၊၄။ ၂၅–၆။ ကခ်ိ။ ၁၄၇။ ဝိ၊သဂ်္ဃ။၃၄၀)။ (တိ) (၂)အတ္ထိ ပဝါရဏာ ဘေသဇ္ဇပရိယန္တော စ ရတ္တိပရိ-ယန္တော ၎။ ဝိမတိ၊ ၂၄၀။

ရတ္တိပရိယောသာန (န) [ရတ္တိ+ပရိယောသာန] ည၌အဆုံး။ မုဒ္ဓါပိ တဿ ပဂ္ဂလဿ ရတ္တိ-ပရိယောသာနေ....ဂိဝတော ပစ္ဆိဇ္ဇိတ္ဝာ သဟ သာဝ ဘူမိယံ ဝိပတေယျာတိ။ ဝိ၊၆၊၁။ ၁၀၃။ အံ၊၃၊၃။၁၉၀။

ရတ္တိပါရိဝါသိယ (နဂ) [ရတ္တိ+ ပါရိဝ်ာသိယ] ကျင့်သုံးအပ်– ကင်းပျောက်– ကုန်ဆုံး – ပျက်ပြယ်– ပြီးသော– ည၌၊ ည၌– သို့– ကျင့်သုံးပြီး – ကင်းပျောက် – ကုန်ဆုံး– ပျက်ပြယ် –ခြင်း။ တတ္ထ စတုဗ္ဗိဓံ ပါရိဝါသိယံ ပရိသပါရိဝါသိယံ ရတ္တိပါရိဝါသိယံ ဆန္နပါရိ-ဝါသိယံ အဇ္ဈာသယပါရိဝါသိယန္တိ။ ဝိ၊၃၊၃။ ၂၂၄။ ကခ်ိ။ ၃၄၀။ဝိ၊သဂ်္ဃ။၂၀၂(–ဝဇိရ။ ၃၀၅)။

ရတ္တိပုပ္ဖ (နဂ) [ရတ္တိ + ပုပ္ဖ။ ရာတြိပုပ္ဖ–သံ။] ည(ည၌)၌ ပွင့်သောပန်း၊ ညပန်း။

ရတ္တိပုပ္ဖနာမက (တိ) [ရတ္တိပုပ္ဖ+နာမ+က] ည(ည၌)ပန်း အမည်ရှိသော။ ရတ္တိယံ ပုပ္ဖ-နတော ရတ္တိပုပ္ဖနာမကာနိ အနေကာနိ သုဂန္ဓပုပ္ဖါနိ စ ကူဋဇပုပ္ဖါနိ စ ဂဟေတ္ဝာ ပူဇေသိန္တိ အတ္ထော။ အပ၊၁၊၂။၁၇၉။

ရတ္တိပုပ္ဖိယ (ပု) [ရတ္တိပုပ္ဖ+ဣယ] ညပန်း– ရတ္တိပုပ္ဖအမည်ရှိသော လက်ထုတ်ကြီးပန်း– ကို ပေးလှူသော၊ သူ။ (ည၌အခါ၌ ပွင့်လေ့ ရှိသောကြောင့် ရတ္တိပုပ္ဖ အမည်ရှိသော လက်ထုတ်ကြီး ပန်းကို လှူခဲ့ဖူးသော မထေရ်)။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ရတ္တိ-ပုပ္ဖိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁၁။၂၀၈။

ရတ္တိပုပ္ပိယတ္ထေရ (ပု) [ရတ္တိပုပ္ပိယ + ထေရ] ရတ္တိပုပ္ပိယထေရ်။ ရတ္တိပုပ္ပိယတ္ထေရဿာပဒါန်း တတိယံ။ အပၸ၁။၂၀၈။ မိဂလုဒ္ဒေါ ပုရေ အာသိန္တိအာဒိကံ အာယသ္မတော ရတ္တိ-ပုပ္ပိယတ္ထေရဿ အပဒါန်။ အပၸ၁၊၂။၁၇၉။

ရတ္တိပုပ္ပိယတ္ထေရအပဒါန (န) [ရတ္တိပုပ္ပိယတ္ထေရ +အပဒါန] ရတ္တိပုပ္ပိယထေရ်၏-အကြောင်း အာ-အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ။ ရတ္တိပုပ္ပိယထေရအပဒါန။ အပၸ၁။၂၀၈။

ရတ္တိပုပ္ပိယစတ္ထေရအပဒါနဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရတ္တိ-ပုပ္ပိယတ္ထေရအပဒါန + ဝဏ္ဏနာ] ရတ္တိပုပ္ပိယ မထေရ်၏-အကြောင်းအာ-အဋ္ဌုပ္ပတ်- ကို ဖွင့်ဆိုရာ-ကြောင်း-စကား။ ရတ္တိပုပ္ပိယထေ-ရာပဒါန် အဖွင့်။ ရတ္တိပုပ္ပိယတ္ထေရအပဒါန-ဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။ အပၸ၁၊၂။၁၇၉။

ရတ္တိဘတ္တ (နာ) [ရတ္တိ + ဘတ္တ] (၁) ညစာ၊ ညအခါ၌ စားသုံးရန် ဘောဇဉ်။ (၂) ည အခါ၌-စား-သုံးဆောင်-ခြင်း။ (၁) ဒုဿ မေ ခေတ္တပါလဿ၊ ရတ္တိဘတ္တံ အပါဘတံ။ ဇာ၊၁။၁၀၁။အပါဟတန္တိ အာဘတံ အာနိတံ။ ဇာ၁၊၃။၅၀။ (၂) ရတ္တိဘတ္တံ အပါဘတန္တိ ရတ္တိဘောဇနတော အပနိတံ။ စရိယာ၁။ ၁၀၇။

ရတ္တိဘာဂ (ပု) [ရတ္တိ + ဘာဂ] ညဉ့်အဖို့။ တေန ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခုနာ ရတ္တိဘာဂံ ဝါ ဒိဝသဘာဂံ ဝါ တမှာ ဝနပတ္ထာ ပက္ကမိတဗ္ဗံ။ မ၊၁။၁၅၀။ (-အံ၊၃။၁၇၅။ ဇာ၊၂။၂၁၆။ မိလိန္ဒ။၁၇၊၉၇။ ဝိ၊၁၊၁။၄၃၊၂၂၇။ မ၊၁၊၁။၉၊ ၁၂၅။ အဘိ၊၁၊၁။၁၆၅။၂၇၆)။

ရတ္တိဘာဂသမနန္တရ (နာ) [ရတ္တိဘာဂ+သမ-နန္တရ] ညဉ့်အဖို့၏ အခြားမဲ့။ တံ ခဏံယေဝ ဗြဟ္မလောကတော သုပ္ပါရကပဋ္ဌနေ ပန် ရတ္တိ ဘာဂ သမနန္တရေ ဒါဂုစီရိယဿ သမ္မုခေ ပါတု-ရဟောသိ။ အံ၊၁၊၁။၂၁၉။ (-အံ၊၁၊၂။၁၇၇။ အပ၊၁၊၂။၂၃၄။ ဇာ၊၁၊၁။၁၁၇။၂၀၂၃၅)။

ရတ္တိဘောဇန (နာ) [ရတ္တိ+ဘောဇန။ ဆုတြိ-ဘောဇန-သံ၊] ညဉ့်အခါ၌- စား-သုံးဆောင် -ဘုဉ်းပေး-ခြင်း။ ဘူတပုဗ္ဗန္တိ ဣမိနာ ရတ္တိ-ဘောဇနဿ ပဏီတဘာဝံ ဒဿေတိ။ မ၊၁၊ ၃။၁၁၅။

ရတ္တိမန္ဓ (တိ) [ရတ္တိ+အန္ဓ] ရတ္တန္ဓ-ကြည့်။

ရတ္တိရက္ခဝရ (နာ) [ရတ္တိ+ရက္ခ+အဝရ] ညဉ့်၌- စောင့်ရှောက်- တားမြစ်- ခြင်း။ အတ္တနော ရတ္တိရက္ခဝရဏတ္ထာယ "အပေ-တယံ စက္ခုမာ ကေရာဇာ"တိ ပရိတ္တံ ကတ္တာ ဇေနုပါယေန ဝသတိ။ ဇာ၊၁၊၄၊၃၃၄။

ရတ္တိဝါသတ္ထ (ပု) [ရတ္တိ+ဝါသ+အတ္ထ] ညဉ့်၌ နေခြင်းအကျိုး။ ရတ္တိဝါသတ္ထာယ ရတ္တိဘာ-ဂေ ဝါ ဒိဝသဘာဂေ ဝါ ကာယံ ဝိဝရိတ္တာ နိသိဒတော ဏနာပတ္တိ။ ကခ်ဳ၊၁၌၊သစ်။၄၃၇။

ရတ္တိဝါသူပဂတ (တိ) [ရတ္တိဝါသ+ဥပဂတ] ညဉ့်နေခြင်းသို့ ကပ်ရောက်သော။ သော ဟိ အာယသ္မာ အရညေ ဒိဝါဝိဟာရံ ဥပဂတောပိ ရတ္တိဝါသူပဂတောပ်.... နိဒ္ဒောသုခေန စ ဝီတိနာမေတိ။ ဥဒါန၊၃။၁၄၄။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၁၀။

ရတ္တိဝိပ္ပဝါသ (ပု) [ရတ္တိ+ဝိပ္ပဝါသ] (၁) ညဉ့် အခါ-ညဉ့်-၌ (အဖော်ဘိက္ခုနီမတို့နှင့်) ကင်း၍နေခြင်း။ (၂) ညဉ့်အခါ-ညည်-၌ (တံစီဝရိုက် အဓိဋ္ဌာန်တင်အပ်သော သင်္ကန်း နှင့်) ကင်း၍နေခြင်း။ (၁) သစေပန အယံ ကော ဝသတိ၊ ရတ္တိဝိပ္ပဝါသံ အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၃၊၄၊၃၁။ (-ဝိ၊၃၊၁။ ၂၃၉။ ကခ်ဳ။၃၀၀)။(၂) အလဒ္ဓသမ္မုတိကတာ ရတ္တိဝိပ္ပဝါသော။ ကခ်ဳ။ ၁၅၉။(-ဝင်ရ။၂၂၊၂၃၃။သာရတ္ထ၊၂။၃၉၆။ ကခ်ဳ၊၌၊၂၂။ ကခ်ဳ၊၌၊သစ်။၃၄၃)။

ရတ္တိဝိပ္ပဝုတ္ထ (တိ) [ရတ္တိ+ဝိပ္ပဝုတ္ထ] ညဉ့်အခါ–ညဉ့်–၌ (ရဟန်းသည်) ကင်းကွာ၍နေအပ်သော၊ ညဉ့်အခါ–ညည့်–၌(ရဟန်းနှင့်) ကင်းကွာ၍နေသော၊ (သင်္ကန်း)။ ဤဒဿမေ ဘန္တေ စီဝရံ ရတ္တိဝိပ္ပဝုတ္ထံ အညတြ ဘိက္ခုသမ္မုတိယာ နိဿဋ္ဌိယံ။ ဝိ၁။၂၉၉။ ကခ်ီ။ ၁၅၈။(–ကခ်ီ၊ဋီ။၇၃)။

ရတ္တိဝိဘာဂ (ပု) [ရတ္တိ+ဝိဘာဂ] ညဉ့်ကို ဝေဖန်ခြင်း။ ပုရိမံ ယာမံ မဇ္ဈိမံ ယာမံ ပစ္ဆိမံ ယာမန္တိ တီဏိ ရတ္တိဝိဘာဂဝသေန။ မဟာနိ၊ဋ၊၆၈။

ရတ္တိဝိဘာယန(နှ) [ရတ္တိ+ဝိဘာယန] (၁)ညဉ့်၏လင်းခြင်း၊ မိုးလင်းခြင်း၊ နံနက်မိုးသောက် အလင်းရောက်ခြင်း။ (၂) ညဉ့်၏ လင်းရာအခါ၊ မိုးလင်းရာအခါ၊ နံနက်မိုးသောက် အလင်းရောက်ရာအခါ။ (၁) ဧဝမိမာယ ဂါထာယ ပရိယောသာနဉ္စ ရတ္တိဝိဘာယနဉ္စ သာခုကာရသဒ္ဒါဠ္ဘာနဉ္စ....ကေလက္ခဏေ ယေဝ အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၃၁။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၀၈–၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၁၀။မ၊ဋီ၊၁။၄၃)။(၂) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရတ္တိဝိဘာယနကာလ (ပု) [ရတ္တိဝိဘာယန+ကာလ] ညဉ့်၏လင်းရာကာလ၊ မိုးလင်းရာကာလ။ မိုးလင်းခါနီး ကာလ။ "သေ့ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿာမီ" တိ စာတုဒ္ဒသီယံ ပက္ခဿ ရတ္တိဝိဘာယနကာလေ ပဿိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၃။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၃။ဝိမတိ၊၁။၂၅၄)။

ရတ္တိဝိဘာဝန (ထီ၊နှ) [ရတ္တိ+ဝိဘာဝန]ညဉ့်ကွယ်ပျောက်စေခြင်း။ မိုးလင်းခြင်း၊ နံနက်မိုးသောက် အလင်းရောက်ခြင်း။ ဧ ဝမိမာယ ဂါထာယ ပရိယောသာနဉ္စ ရတ္တိဝိဘာဝနဉ္စ သာခုကာရသဒ္ဒါဠ္ဘာနဉ္စ ဧကက္ခဏေယေဝ အဟောသိ။သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။

ရတ္တိဝိသဃ(တိ) [ရတ္တိ+ဝိသဃ] ညဉ့်လျှင် တည်ရာရှိသော။ အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရတ္တိဝိသယတ္တ(နှ) [ရတ္တိဝိသယ+တ္တ] ညဉ့်လျှင် တည်ရာရှိသည်၏အဖြစ်။ရတ္တိသဒ္ဒေန သမာနာဓိကရဏတာယ ရတ္တိဝိသယတ္တာ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။ ၁။၂၂။

ရတ္တိသညာ(ထီ) [ရတ္တိ+သညာ]ညဉ့်၌ဖြစ်သော အမှတ်သညာ၊ ညဉ့်ဟူသော အမှတ်သညာ။ အထ ရတ္တိ ရဝဏကသကုဏာ ဥလူကာဒယော ရတ္တိသညာယ ဝါ အညေဟိ ဝါ ကာရဏေဟိ ရဝန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။

ရတ္တိသတ (နှ) [ရတ္တိ+သတ]ညဉ့်တစ်ရာ။ ကတိသတံ ရတ္တိသတံ၊ အာပတ္တိယော ဆာဒယိတ္ထာန။ ဝိ၅။ခုဒ္ဓ၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀။ ၂၃၄။

ရတ္တိသဒ္ဒ (ပု) [ရတ္တိ+သဒ္ဒ]ရတ္တိသဒ္ဒါ။ ယထာ စ "ရတ္တူပရတော"တိ ဇ္ဈာ ရတ္တိဘောဇနံ ရတ္တိသဒ္ဒေန ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ခုဂ္ဂ၊ အနုဋ္ဌိ၊၁။၂၂။

ရတ္တိသမတိက္ကမ (ပု) [ရတ္တိ+သမတိက္ကမ]ညဉ့်ကို လွန်ခြင်း။ ရတ္တာဝဝံဝဆာနေတိ ရတ္တိသမတိက္ကမေ၊ ဒုတိယာဒိဝသေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၁၄။

ရတ္တိသမယ (ပု) [ရတ္တိ+သမယ] ညဉ့်အခါ။ တေ ရတ္တိသမယေ ရုက္ခေသုပိ ဂါဟိတ္ထာ ပစ္စူသကာလေ သကုဏာနံ ဂီဝါသုကံသတာလေ ဗန္ဓိတ္ထာ ဩတရန္တိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၆။၂၅၆။

ရတ္တိသမ္ပဒါ(ထီ) [ရတ္တိ+သမ္ပဒါ] ညဉ့်၏ပြည့်စုံခြင်း။ ပရိယာယေန ပန ရတ္တိသမ္ပဒံ ဝဏ္ဏေတ္ဝာ....။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃၅။

ရတ္တိသဟဿ (နာ) [ရတ္တိ+သဟဿ] ညဉ့် တစ်ထောင်။ စတုဝီသတိ ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ အန္ဓမာသသတာနိ ဇီဝန္တော ဆတ္တိံသ ယေဝ ရတ္တိသဟဿာနိ ဇီဝတိ။ အံ၊ ၂။ ၅၀၃။

ရတ္တုပ္ပလ (နာ) [ရက္ခ+ဥပ္ပ ပ] နီသောကြာ၊ ကြာနီ။ နီလုပ္ပလံ ရတ္တုပ္ပလံ သေတုပ္ပလံ ပဒုမံ။ ဒီ၊၆၊၂။၃၇။ မ၊၆၊၃။၂၅၈။

ရတ္တဂုဏာနု (တိ) [ရတ္တ+ဥပဓာန] နီသော-ခြေအုံး-ခေါင်းအုံး- ခြေအုံးနှိမ်- ခေါင်းအုံးနီ-ရှိသော။ တမ္မုပဓာနေတိ ရတ္တဂုပဓာနေ။ ဇာ၊၆၊၅။၅၄၈။

ရတ္တဂုပရတ (တိ) [ရတ္တိ+ဥပရတ] ညဉ့်အခါ-ညခါ- စားခြင်းမှကြဉ်ရှောင်သော၊ သူ။ သမဏောပိ ဂေါတမော ရတ္တူပရတော ဝိရတော ဝိကာလဘောဇနာ။ ဝိ၊၃။၃၄၃။ ဒီဃ။၅။ရတ္တိယာ ဘောဇနံ ရတ္တိ၊ တတော ဥပရတောတိ ရတ္တူပရတော။ ဒီ ၆၊၁။၇၅။ မ၊၆၊၂။၁၁၃။ အံ၊၆၊၂။ ၉၈။၃၇၂။အဘိ၊၆၊၃။၀၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၃၀။

ရတ္တာဒ္ဓ (တိ) [ရတ္တ+အဒ္ဓ] နီသောနှုတ်ခမ်း-နှုတ်ခမ်းနီ-ရှိသော၊သူ။ ရတ္တောဒ္ဓော သေတ-ဒန္တော တိခိဏဘဝါဒ္ဂော။ ဇာ၊၆၊၅။၂၂၇။

ရတ္တောဘာသ (တိ)[ရတ္တ+ဩဘာသ] နီသော အရောင်အဆင်းရှိသော၊ အရောင်အဆင်းနီရှိသော။ သမုဒ္ဒေါ ပဝါဠဝဏ္ဏော ရတ္တောဘာသော အဟောသိ။ ဇာ၊၆၊၄။၁၄၄။

ရထ (ပု) [ရဟ+ထ။ ရမ+ထက်၊ ဇ်ကွဲဘာဝံ ရဟ်သစတိ ဂဏှိဿာတိတိ ရထော၊ဒဗ္ဗသမ္ဘာ-ရေ ရဟတိ ဂဏှာတိတိ ဝါ ရထော။ ကစ္စည်း။၆၂၀။ ရဟီယတိ ဥပါဒီယတိတိ ရထော။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၃၆။ ရမန္တိ ကီဠန္တိ ဧတေနာတိ ရထော။ သန္ဓနော။ ဏာဒိ-၈၇။

ရထ-သံ။ ရဟ-ပြာ၊ အန္ဓမာဂဓီ။] (၁) ယာဉ်၊ ယာဉ်သာမည၊ (လှည်းယာဉ်, ရထားယာဉ်စသည်)။ (၂) (မြင်း)ရထား။ (၃) မဂ္ဂင်မှစ်ပါးတည်း ဟူသော ရထား။ (၄) ခန္ဓာကိုယ်တည်း ဟူသော ရထား။ (၅) ရထားတင်။ (၆) ရထားစီး အာတတ် ပညာ။ (၇) အလိုဆန္ဒ၊ (၈) ရဿသုတ်။ (၉) ရထား-တု-ယောင်၊ တန်ခိုး ဖြင့် ဖန်ဆင်းအပ်သော ရထား။ (၁၀) နတ် ရထား၊ သိကြားမင်း၏ ဝေဇယန္တာရထား။ (၁) ယာဉ်၊ ယာဉ်သာမည၊ (လှည်းယာဉ်, ရထားယာဉ်စသည်)။ ဓမ္မော ရထသဒ်ပညာ-ဏံ။ သံ၊၁။၃၉။ ပေးနှ ကေဝေ ရထော ယာတိ။ ဇာ၊၁။ ။ရထောတိ ယံကိဉ္စိ ယာနံ။ ဇာ၊၆၊၃။၁၂၀။ (-ဝိ၊၁။၆၀။ ဒီ၊၂။ ၂၅။ အံ၊၁။၄၃၂။ ဓမ္မ။၄၆။ ငိမာန။၅၃၊ ၉၁)။ (၂) (မြင်း) ရထား။ ယာနံ နာမ ငယ့် ရထော ဆကပ္ပံ သန္ဓမာနိကာ။ ဝိ၊၁။ ၆၁။ (၃) မဂ္ဂင်မှစ်ပါးတည်း ဟူသော ရထား။ ရထော အက္ခဇနော (သံ၊၁။၃၄)တိ အင်္ဂဂိကော မဂ္ဂင်ဝ အဓိပ္ပေတော။ သံ၊၆၊ ၁။၀၂။ ရထော သိလပရိက္ခာရော၊ စျာန-က္ခော စက္ကဝိရိယော။ သံ၊၃။၅။ ရထောတိ အရိယအဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂရထော။ သံ၊၆၊၃။၁၅။ ရထောတိ အာရိယမဂ္ဂရထော။ ပဋိသံ၊၀၄။ ၁၆၂၊ (၄) ခန္ဓာကိုယ်တည်း ဟူသော ရထား။ ရထောတံ ဝါ ဓဇောတိ ဝါ ဝမ္မိ-ကောတိ ဝါ....ကာယညေတံ အဓိဝစနံ။ မဟာနိ၊၀၀။ ကူရိယာပထဿ အတ္ထဘာဝ-ဒ္ဒေန ရထော။ မဟာနိ၊၆၊၂၃၉။ (-ဇ၊၆၊၂။ ၁၄၇)။ (၅) ရထားတ။ သေနာ နာမ ဟတ္ထီ အာသာ ရထာ ပတ္တီ။ ငိ၊၂။၁၄၀။ ဟတ္ထီ အာသာ ရထာ ပတ္တီ။ အပ၊၁။၂၄။ (ရထားထိန်း ၁-ယောက်, ရထားမီးသူရဲ ၁-ယောက်, နာ ပန် စွန့်တိုင်းဝင့် ၂-ယောက် ကျိုသို့ သူရဲ ၄-ခယောက် ရှိသော

သာတိ ရထဉ္ဇိသာသဒိသဒန္တသာ။ ဝိ၊ဒ္ဓ၊၃ ၄၃၄။ တေ ဉ္ဇိသာဒန္တသာ ရထဉ္ဇိသာသဒိသဒန္တသာ ဟတ္ထိနာဂသာ....။ ဥဒါန၊၄၆။ ၂၂၀

ရထက (ပု) [ရထ+က။ သီ၊ဠီ၊သစ်၊၁။၃၆၂။ ရထက–သံ။] ရထားငယ်၊ ကစားစရာ ရထားကလေး။ ရထကေနပိ ကီဠန္တိ။ ဝိ၊၁။ ၂၇၅။ မဟာနိ၊၂၃၆။ ရထကေနာတိ ခုဒ္ဒက ရထေန။ ဝိ၊ဒ္ဓ၊၂။၂၀၅။ မဟာနိ၊ဒ္ဓ။ ၃၆၂။ **ရထက** (ဒီ။၁။၆။ မ၊၁။၃၃၃)ကို ခုဒ္ဒကရထံ။ ဒီ၊ဒ္ဓ၊၁။၈၃။ မ၊ဒ္ဓ၊၂။၂၁၁။ ခုဒ္ဒကော ရထော ရထကော ကသဒ္ဒဿ ခုဒ္ဒကတ္ထဝစနတော သီ၊ဠီ၊သစ်၊၁။၃၆၂။

ရထကပ္ပရမုခ (ရဿကုဗ္ဗရမုခ?) (န) [ရထ+ကပ္ပရ (ကုဗ္ဗရ)+မုခ။ ရထကုဗရ–သံ။] ရထားဦးဆုံ ထိပ်၊ ရထားအုပ်ဆုံ ထိပ်။ ဤသာမုခေနာတိ ရထကပ္ပရမုခေန။ သံ၊ဠီ။ ၁။၃၃၄။ ဤသာမုနေဟူသော သံဝဏ္ဏော တဗ္ဗကို ထောက်၍ လည်းကောင်း ကပ္ပရ သဒ္ဒါ တတောင်ဆစ်, ဦးခေါင်းခုံဘို့ကိုသာ ဟောသောကြောင့် လည်းကောင်း "ရထ ကုပ္ပရမုခေန" ဟု ရှိရမည်။ "အညတ္ထ ပန ရထီသာ ကုဗ္ဗရော တိ ဝုစ္စတီ" – ဟူသော ငိမာန၊ဒ္ဓ၊၂၅၆–ကို ကြည့်ပါ။

ရထကာယ (ပု) [ရထ+ကာယ။ ရထကာယ–သံ။] ရထားအပေါင်း၊ ရထားတပ်။ –သဝိဇ္ဇန္တေ ခေါ ဘော ရဋ္ဌပါလ ဤမသ္မိံ ရုဇကုလေ ဟတ္ထိကာယာပိ အဿကာယာပိ ရထကာယာပိ ပတ္တိကာယာပိ။ မ၊၂။၂၅၃။ သံ၊ဋ္ဌ။၂၂၃၊၁၅–၆။ အံ၊၂။၁၃၉၊၁၄၁။

ရထကာရ (ပု) [ရထ+ကရ+ဏ။ ရထကာရ–သံ။ ရဟကာရ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ရထား လုပ်သမား၊ လက်သမား။ (၂) သားရေနယ် သမား၊ ဖိနပ်ထိုးသမား။ (၃) ရထာကာရ အိုင်၊ (အိုင်ကြီး ၇–အိုင်တို့တွင် တစ်ခု အပါ

ရထားသည် ရထားတပ် မည်၏။ ဝိ၊ ၂။၁၄၀။ ဝိ၊ဒ္ဓ၊၃။၁၂၅။) (၆) ရထားစီး အတတ်ပညာ ရထ မို့ သိက္ခန္တိ၊ ဝိ၊၁။၂၇။ ဝိ၊ဒ္ဓ၊၂၊၂၀၅။ ရထသိပ္ပိကတာဝီ။ မ၊၂။၂၅၇။ ဟတ္ထသိပ္ပိန္တိ ဟတ္ထိသိပ္ပေ၊ သေ နယော သဗ္ဗတ္ထ။ မ၊ဒ္ဓ၊ ၃။၂၁၁။ (–အံ၊၂။၁၃၅၊၂၈၀။ မိလိန္ဒ။၆၀။ အံ၊ဒ္ဓ၊၃။၄၉)။ (၇) အလိုဆန္ဒ။ မနသော အတ္ထော ဣစ္ဆာ မနောရထော ရ–ကာရာဂမံ တ–ကာရလောပဉ္စ ကတ္ဝာ။ သံ၊ဠီ၊ သစ်၊၂။၇။ (၈) ရထသုတ်။ ဆေတ္ဝာ ရထဉ္စ စိတ္တဉ္စ။ သံ၊၁။၆၂။ (၉) ရထား–တု ယောင်။ တန်ခိုးပြုင့် ဖန်ဆင်းအပ်သော ရထား။ ဒီပင်္ကဏ် ဝါ ဒဿော ကိ....ရထမိဂ ဒဿောဘိ။ ပဋိသ။၃၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅။ (၁၀) နတ်ရထား၊ သိ ဣားမင်း၏ ပေဇယန္တာရထား။ ဒိဗ္ဗော ရထော ပါတုရဟု။ ဇာ၊၂။ ၁၊၆။ ဝေဇယန္တော နာမ တဿ ရညော ရထော ။ သံ၊ဒ္ဓ၊၂။၂၉၇။ ဆဇာ ရထာ ဩပ၊ရိတ္ဝာ ဒေဝသဘံ ပဝိသိတ္ဝာ။ စရိယာ ဋ္ဌ။၅၀။

ရထအဋ္ဌ (ပု) [ရထ+အဋ္ဌ] ရထားတဆူး၊ ရဿားမှခင်း။ မဟာဆဇ ပဏ္ဍိတေန ဧဝံ ရထအဋ္ဌော သုဝိနိစ္ဆယော။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၁၇၅။

ရထဉ္ဇိသပ္ပမာဏဒန္တ (တိ) [ရထ+ဉ္ဇိသာ+ပမာဏ+ဒန္တ] လှည်းသန့်ပမာဏ အစွယ်ရှိသော၊ ရထားလက်တံ ပမာဏအစွယ်ရှိသော။ ဉ္ဇိသာဒန္တော ရထဉ္ဇိသပ္ပမာဏ-ဒန္တော။ သော မယာ ဒိန္နော ဟတ္ထိနာဂေါ။ အပါ၊ဒ္ဓ၊၂။၃၀၂။

ရထဉ္ဇိသာသဒိသဒန္တ (တိ) [ရထဉ္ဇိသာ+သဒိသ+ဒန္တ] ရထားကောက်နှဲ့တူသော အစွယ်ရှိသော၊ လှည်းသန့်–ရထားလက်တံ–နှဲ့တူသော အစွယ်ရှိသော။ ဉ္ဇိသာဒန္တော

ရထကာရီ (ဆိ) [ရထကာရ+ဣ] သားရေနယ် အမျိုးသမီး။ ဘော ဖြောဟွကိ် ယေဝ ဂစ္ဆတိ.... နု ဝေန် နု ရထကာရိ် နု ပုက္ကုသိ် ဂစ္ဆတိ။ အံ၊၂။၁၉၉-၂၁၁။

ရထကာဒိ (ပု) [ရထ+ကရ+ကိ] သားရေနယ် သမား၊ ဖိနပ်ထိုးသမား။ ရထာကာဒိ (ပေတ။၁၆ဂ)တိ စမ္မကာရိနော။ ပေတ၊၁၉။ ၁၆၂။

ရထကုဗ္ဗရ (ပု) [ရထ+ကုဗ္ဗရ။ ရထကုဗ္ဗရ- သံ။] (၁) ရထား-လှည်းဘီး-အကွပ်၊ တကူ။ (၂)-ရထား-လှည်း-ရဲတိုင်၊ လှည်းတံ၊ လက်တင်။ (၁) ပစ္စာလသံတိ၊ ကုဗ္ဗရံ ဟနတိတိ ဒွေ ပစ္ဆိမပါဒေ ဥက္ခိပိတ္ဝာ တေဟိ ပဟရိတ္ဝာ ရထကုဗ္ဗရံ ဘိန္ဒတိ။ အံ၊၁၄။၂၁၆။ (၂) ရထကုဗ္ဗာယ ဥဘော (ဒီ၊၁၁၉။၉၀)တိ ရထဿ ဥဘောသု ပဿေသု ဝေဒိကာ။ ဧယော ဟိ ရထဿ သောဘနတ္ထဉ္စေဝ ဥပရိ ဌိတာနံ ကုတ္တတ္ထဉ္စ ဥဘောသု ပဿေသု ဝေဒိတာ-ကာရေန ပရိက္ခေပေါ ကရီယတိ၊ တဿ ပုရိမ-ဘာဂေ ဥကောသု ပသော သု ယာဝ ရထီသာ၊ တသာ ဟတ္ထေဟိ ဂဟဏယောဂ္ဂေါ ရထဿ အဝယဝဝိသေသော၊ ဣမ သော ဧဝ ကုဗ္ဗ-ရေတိ အဓိပ္ပေတော။ တေနေဝါဟ "ဥဘော"တိ။ အညတ္ထ ပန ရထီသာ ကုဗ္ဗ-ရေတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိမာန၊၁၉။ ၂၅၆။

ရဆကုဗ္ဗရသီသ (နှ) [ရထ + ကုဗ္ဗရ + သီသ] ရထား-လှည်း-ဝက်စွယ်ရင်း။ သီသန္တိ ရထ-ကုဗ္ဗရသီသံ။ ဝိမာန၊၁၉။ ၂၅၀။

ရထဿဒ္ဓာ (ဘိ) [ရထ+ဿဒ္ဓာ] ရထားအပေါင်း၊ ရထားတပ်။ ဂုဟသေနိယော (ဇာ၊ ၂။၅၉)တိ ရထဿဒ္ဓာယော။ ဇာ၊၁၉၆။၆၅။

ရထကာရက (တိ) [ရထ+ကရ+ကဏ္ဍ။ ရထကာ-ရက-သံ။] ရထားကို ပြုလုပ်သော၊ သူ၊ ရထားအလုပ်သမား။ ရထကာရော။ ရွ။၅၇၀။

ရထကာရကုလ (နှ) [ရထကာရ+ကုလ] သားရေ နယ်သမား - အမျိုး - အနွယ်။ ရထကာရ-ကုလေ (သံ၊၁။၃၄၄။ အံ၊၁။၃၉၇။ အဘိ၊ပု။ ၁၅၉)တိ စမ္မကာရကုလေ။ သံ၊၁၊၁။၁၄၉။ အံ၊၁၊ ၂။၃၂၁။ အဘိ၁၊၃။၇၀။

ရထကာရဇာတိ (ထီ) [ရထကာရ + ဇာတိ] သားရေနယ်သမား - အမျိုးဇာတ် - မျိုးရိုး ဇာတ်။ ရထကာရဇာတိ (ဝိ၊၂။၀)တိ စမ္မ-ကာရဇာတိ။ ဝိ၊၌၊၃။၅။

ရထကာရဒဟ (ပု) [ရထကာရ+ဒဟ] ရထ-ကာရအိုင်။ ကဏ္ဍမဏ္ဍဒဟော ရထကာရ-ဒဟော ဆဒ္ဒန္တဒဟော ကုဏာလဒဟော။ မ၊၁၃။၂၅။ အံ၊၁၊၃။၂၁၀။ ပဋိသံ၊၁၊၁။ ၃၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၄၆။

ရထကာရဝဂ္ဂ (ပု) [ရထကာရ+ဝဂ္ဂ] ရထကာရ ဝဂ်။ အဂ်ိုဘ္ဘရနိကာယ၊ တိကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊အံ၊၁။၁၀၄-၁၅။

ရထကာရီ (ဆိ) [ရထကာရ+ဣ] သားရေနယ် အမျိုးသမီး။ ဘော ဖြောဟွကိ် ယေဝ ဂစ္ဆတိ.... နု ဝေန် နု ရထကာရိ် နု ပုက္ကုသိ် ဂစ္ဆတိ။ အံ၊၂။၁၉၉-၂၁၁။

ရထကာရိ (ပု) [ရထ+ကရ+ကိ] သားရေနယ် သမား၊ ဖိနပ်ထိုးသမား။ ရထာကာရိ (ပေတ။၁၆ဂ)တိ စမ္မကာရိနော။ ပေတ၊၁၉။ ၁၆၂။

ရထကုဗ္ဗရ (ပု) [ရထ+ကုဗ္ဗရ။ ရထကုဗ္ဗရ- သံ။] (၁) ရထား-လှည်းဘီး-အကွပ်၊ တကူ။ (၂)-ရထား-လှည်း-ရဲတိုင်၊ လှည်းတံ၊ လက်တင်။ (၁) ပစ္စာလသံတိ၊ ကုဗ္ဗရံ ဟနတိတိ ဒွေ ပစ္ဆိမပါဒေ ဥက္ခိပိတ္ဝာ တေဟိ ပဟရိတ္ဝာ ရထကုဗ္ဗရံ ဘိန္ဒတိ။ အံ၊၁၊၃။၂၁၆။ (၂) ရထ-ကုဗ္ဗာယ ဥဘော (ဒီ၊၁၁၉။၉၀)တိ ရထဿ ဥဘောသု ပဿေသု ဝေဒိကာ။ ဧယော ဟိ ရထဿ သောဘနတ္ထဉ္စေဝ ဥပရိ ဌိတာနံ ကုတ္တတ္ထဉ္စ ဥဘောသု ပဿေသု ဝေဒိတာ-ကာရေန ပရိက္ခေပေါ ကရီယတိ၊ တဿ ပုရိမ-ဘာဂေ ဥကောသု ပသော သု ယာဝ ရထီသာ၊ တသာ ဟတ္ထေဟိ ဂဟဏယောဂ္ဂေါ ရထဿ အဝယဝဝိသေသော၊ ဣမ သော ဧဝ ကုဗ္ဗ-ရေတိ အဓိပ္ပေတော။ တေနေဝါဟ "ဥဘော"တိ။ အညတ္ထ ပန ရထီသာ ကုဗ္ဗ-ရေတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိမာန၊၁၉။ ၂၅၆။

ရဆကုဗ္ဗရသီသ (နှ) [ရထ + ကုဗ္ဗရ + သီသ] ရထား-လှည်း-ဝက်စွယ်ရင်း။ သီသန္တိ ရထ-ကုဗ္ဗရသီသံ။ ဝိမာန၊၁၉။ ၂၅၀။

ရထဿဒ္ဓာ (ဘိ) [ရထ+ဿဒ္ဓာ] ရထားအပေါင်း၊ ရထားတပ်။ ဂုဟသေနိယော (ဇာ၊ ၂။၅၉)တိ ရထဿဒ္ဓာယော။ ဇာ၊၁၉၆။၆၅။

ရထက်(နာ) [ရထ+အင်္ဂ။ ရထာဂ်–သံ။] ရထား၏–အင်္ဂါ–အစိတ်အပိုင်း၊ ရထား–လှည်း–ဘီး။ "စက္ကံဝ ဝဟတော ပဒ"န္တိ ဣဒ ရထင်္ဂေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ အံ၊၆၊၂။၂၅၄။ အဘိ၊၆၊၂။ ၃၈၂။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၂၃၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၅၉။ ဓာန်။ ၃၇၃။

ရထစက္က (နာ) [ရထ+စက္က။ ရထစကြ–သံ။ ရဟ-စက္ကဝါလ–အဒ္ဓမာဂဓိ။] ရထား–လှည်း–ဘီး။ ယထာနာမ ရထစက္ကံ ပဝတ္တမာနမ္ပိ ဧကေနေဝ နေမိပဒေသေန ပဝတ္တတိ၊ တိဋ္ဌမာနမ္ပိ ဧကေနေဝ တိဋ္ဌတိ။ သံ၊၆၊၁။၂၁။

ရထစက္ကနေမိ (ထီ) [ရထစက္က+နေမိ] ရထား–လှည်း–ဘီး–အကွပ်။ အ ၊ကုမာရော ရထ-စက္ကနေမိဝိယ မမ ဝံသံ ဃဋ္ဋေန္တော ဇာတော။ ဇာ၊၅၊၆။၁၂၀။

ရထစက္ကပ(ပ္ပ)မာဏ (တိ) [ရထစက္က+ပမာဏ] ရာထား–လှည်း–ဘီး–အတိုင်းအမျှညီရှိသော။ စက္ကမတ္တာနိတိ ရထစက္ကပမာဏာနိ။ ဝိ၊၆၊၂။ ၁၀၁။ ကောသလဲကာ ကံသပါတိတ် ဓေ၊၊ သလရညော ရထစက္ကပမာဏာ ပရိဘောဂ-ဝါတိ။ သံ၊၆၊၁။၁၅၉။ (–သံ၊၆၊၂။၁၇၃။ အံ၊၆၊၁။၁၃၃။ ထေရ၊၆၊၂။၄၃၅။ အပ၊၆၊၁။ ၂၀၇။ ဇာ၊၅၊၅။၅၀၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၇)။

ရထစက္ကပဝတ္တိ (ထီ) [ရထစက္က+ပဝတ္တိ] ရထား–လှည်း–ဘီး–၏–လည်–လိမ့်–ခြင်း။ ယထာ စ ရထစက္ကပဝတ္တိယာ ပဓာနကာရဏံ အက္ခော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊၁။ ၂၂၀။

ရထစက္ကမတ္တ (တိ) [ရထစက္က+မတ္တ] ရထား–လှည်း – ဘီးပမာဏရှိသော။ သုခသမ္မဿာနိ ရထစက္ကမတ္တာနိ ပဒုမပုပ္ဖါနိ ဝါ ပါဒေ သမ္မဋ္ဌစ္ဆန္တိ။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။၁၂၀။

ရထစက္ကာဝယဝ (ပု) [ရထစက္က + အဝယဝ] ရထား – လှည်း – ဘီး၏ အစိတ်အပိုင်း။ အ ရုနေမိနာဘိအာဒိကေ ရထစက္ကာဝယဝေ တစ္ဆန္တေ တစ္ဆကေ ဒိသွာ....။ ထေရ၊၆၊၁။ ၈၉။

ရထစမ္မ (နာ) [ရထ+စမ္မ] ရထား၏ (အကာ, လွန်းကိုးဖြင်္ဂသော) သားရေ။ ရထစမ္မဿ ကုက္ကုရေဟိ ခါဒိတတ္တာ။ ဇာ၊၆၊၁။၁၉၂-၃။

ရထစရိယာ (ထီ) [ရထ+စရိယာ။ ရထစယ်–သံ။ ရဟစရိယာ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓိ။] ရထား အတတ်။ ရာဇစရိယာသု သိက္ခရေ။ ဇာ၊၁။ ၃၀၃။ ဇာ၊၆၊၄။၃၆၂။ ရထစရိယာသူတိ ရထသိပ္ပံ သိက္ခန္တိ။ ဇာ၊၆၊၄။၃၆၆။

ရထစာရီ (ပု) [ရထ+စရ+ဏီ။ ရထေန စရတိ သီလေနာတိ ရထစာရီ။ ဓာန်၊၆၊၂၇၆။] ရထား-ထွန်း၊ ရထားမောင်းသူ။ ရထစာရီ တုသ္ဆတော စ။ ဓာန်၊၃၇၆။

ရထဇိဝိ (ပု) [ရထ+ဇိဝ+ဣ] ရထားအတတ် ဖြင့် အသက်မွေးသူ၊ ရထားစီးသူရဲ။ ခိပ္ပမာ-ယန္တ္ဂ သန္ဒဒ္ဓါ၊ ရထေသုရထဇိဝိနော။ ဇာ၊၂။ ၃၇၁။ ဇာ၊၆၊၇။၃၆၈။

ရထဇေဋ္ဌက (တိ) [ရထ+ဇေဋ္ဌက] ရထား-စီးမင်းတကာတို့ထက် မြတ်သောမင်း။ ဇေတ်သာ မာ ကုဋ္ဌ ရထေသဘ ရထဇေဋ္ဌက။ ဇာ၊၆၊၃။ ၂၁။

ရထတုရုက် (ပု) [ရထ+တုရုက်] ရထားဆွဲသော မြင်း။

ရထတုရုက်ဝေဂ (ပု) [ရထတုရုက်+ဝေဂ] ရထား ဆွဲသောမြင်းတို့၏ အရှိန် အဟုန်။ ဝါတဿ ဝေဂေန စာတိ.... ဝါတဿ ဝေဂေန ရထ-တုရုက်ဝေဂေန စ။ ဝိမာန၊၆။၂၆၀။

ရထနိဿိသ (ပု) [ရထ+နိဿိသ] ရထား၏ အသံ၊ ရထားသံ။ ရထဿ သေဿသေတိ ယထာဝုတ္တော ရထနိဿိသော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၅၄။

ရထနေမိ (ထိ) [ရထ+နေမိ။ ရထနေမိ–သံ။ ရထနေမိ–ပြာ။] ရထား၏ အကွပ်။ ရထနေမိ ကရိဿာမိ။ ဇာဋ္ဌ။၄။၂၁၀။

ရထပဋ္ဌရ (ပု၊န) [ရထ+ပဋ္ဌရ] ရထား၏ ဘေးလုံး၊ ရထား၏ ချိုင့်။ ဥပ္ပန္နော ရထပဋ္ဌရော မမ။ ဝိမာန၊၁၀၄။ ရထပဋ္ဌရော တိ ရထူပတ္ထံ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ၊၃၀၆။

ရထပဋ္ဌရ၊ရီ ဟန္တ (ပု၊န) [ရထ၊ပဋ္ဌရ+ပရိယန္တ] ရထား၏ အိမ်အဆုံး။ နဒ္ဒိတော ပဋ္ဌာယ၊တိ ရထပဋ္ဌရ၊ရိယန္တေန အက္ခသီ သမ္မန္နဋ္ဌာနံ နဒ္ဒိ၊ တတော ပဋ္ဌာယ။ မဇ္ဈိ၊၃၊၁၀၉။

ရထပတနသဒ္ဒ (ပု) [ရထ+ပတန+သဒ္ဒ] ရထား ကျသောအသံ၊ ရထား၏ (တံခါး၊ခုံ၌) ထိခိုက်သံ။ ဗန္ဓုလ မလ္လဿ ရထပတနသဒ္ဒေါ ဧသော။ ဇာဋ္ဌ၊၄။၁၅၁။

ရထပတောဒ (ပု) [ရထ+ပတောဒ] ရထား နှင်တံ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ရထပတောဒပမာဏ (တိ) [ရထပတောဒ + ပမာဏ။] ရထားနှင်တံ ပမာဏရှိသော။ ရထယဋ္ဌိပမာဏာတိ ရထပတောဒပမာဏာ။ ဝိမတိ၊၁။၃၃။

ရထပဝရ (ပု) [ရထ+ပဝရ] ရထား၏ ဦးမင်း တကာတို့ထက် မြတ်သောမင်း၊ မင်းမြတ်။ ရထေသဘာတိ ပဋ္ဌာလရထဿ ဣသ ရဿ·ပဝရ၊ ဇာဋ္ဌ၊၃၊၂၄။

ရထပါကာရ (ပု) [ရထ+ပါကာရ] ရထား–ရထား၏တပ်–တည်းဟူသော – အကာအရံ–တံတိုင်း၊ ရထား–ရထား၏တပ်–အကာအရံ–

ရထတ္ထရ (ပု၊ န) [ရထ+အတ္ထရ] ရထားပေါ်၌ ခင်းအပ်သော – အခင်း – ခင်းနှီး၊ ရထား ခင်းနှီး။ အဿတ္ထရံ ရထတ္ထရံ အဇိနပဝေဏိံ။ ဝိ၊၃။၂၀၁။ ဝိ၊၄။၃၁၃။ ဒီ၊၁။၇။ အံ၊၁။၁၀၂။ ဟတ္ထတ္ထရ အဿတ္ထရ ဟတ္ထံအဿပိဋ္ဌိသု အတ္ထရဏကအာတ္ထရဏာဒေ။ ရထတ္ထရေပိ သေဝ နယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၉။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၄၅၂။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃)။

ရာဇဒဿက (ပု) [ရထ+ဒဿက] ရထား ထောက်။ ရထဒဿကော ရထောတိ။ နံ ဟိ ဘန္တေတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၅–၆။

ရထဒါန (န) [ရထ + ဒါန] ရထားကိုပေး လှူခြင်း၊ ရထားအလှူ။ မင်္ဂံ ဂစ္ဆန္တေန ဒိန္နံ အဿဒါနံ, ရထဒါနံ, ပတ္တဒါနံ, ဘရိယဒါနံ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀။

ရထဒါရု (န) [ရထ+ဒါရု။ ရထဒါရု–သံ။] ရထား ပြုလုပ်ရန်သစ်။ တမဟါ သော ဗြာဟ္မဏဝဏ္ဏကီ ဒေ့ တယော မနုဿေ အာဒါယ ရထဒါရုနံ အတ္ထာယ....။ ဇာဋ္ဌ၊၄။ ၂၀၁။

ရထဒုရ (ပု၊န) [ရထ + ဒုရ။ ရထဒုရံ–သံ။] ရထားရွေ့၊ ရထားဦး၊ လှည်းဦး။ တသ္မိံ ကုပ္ပိတေ ရထဒုရေ ကမ္မံ ကတ္တာ ရာဇာနံ အာဓာရေတ္ဘာ အာဟာရာ ပေဿာမေတံ ဌာနန္တရန္တိ သူရဿာဝံ အဝဿယိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ။ ၂။၂၉၂။ ရထဒုရေတိ ရထဿ ဒုရတော။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။၁၆၇။ ကုဋ္ဌိဘ္ဘာ ပတောဒလဋ္ဌိယာ ပူရိမသဏ္ဌာနေ သာကဋ္ဌိကာယ ရထဒုရေ ပဟရိ။ ဇာဋ္ဌ၊၃။၉၆။

ရာဇဒုရာကစ္ဆန (န) [ရထဒုရ+အာကစ္ဆန] ရထားဦးကို ငင်ဆွဲအခါ။ ရထဒုရာကစ္ဆနေ ဝိယ အာဇာနေယျယုဂေါ ယုဂလကော ဟုတ္ဝာ ...နဒ္ဒါ ဗဒ္ဓါဝိယဘံ ဝါ ယုဂနဒ္ဓါ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၁။ ၁၀၀။

တံတိုင်း။ ပဌမံ ဟတ္ထိပါကာရေန ပရိက္ခိတ္တာ, တတော ရထပါကာရေန....တကော ယောဓ-ပတ္တိပါကာရေန ပရိက္ခိတ္တာ။ ဇာ၊၁၉၊၆။၂၄၄။

ရထပါစန (န) [ရထ + ပါစန] ရထားနှင်တံ၊ ရထားလှံတန်။ ဟတ္ထမုဒ္ဒါတောတိ မုစ္စိက-ဟတ္ထော၊ ရ ပါစနတော မုတ္တဟတ္ထောဘိ အတ္ထော။ စရိယာ၊၁၉။၂၁၆။

ရထပုရတော (ဗျ) [ရထ+ပုရတော] ရထား၏ရှေ – မှ – ၌။ အဇော ကထာသမုဋ္ဌာပ-နတ္ထံ ရထပုရတော အဇိကာယသဒ္ဒိ မေထုနံ ဓမ္မံ ပဋိသေဝန္တော။ ဇာ၊၁၉၊၃။၂၆၁။

ရထဗ္ဘမာဏ (တိ) [ရထ + ပမာဏ] ရထား-အတိုင်းအရှည်-ပမာဏ-ရှိသော။ အထဿ ပုညာနုဘာဝေန ရထပ္ပမာဏော ဥဒကေ မဟာပထဝီ ဘိဇ္ဇိတ္ထ။ စရိယာ၊၁၉၊၈၆။

ရထပ္ပမာဏဋ္ဌာန (န) [ရထပမာဏ+ဋ္ဌာန] ရထား-အတိုင်း အရှည်-ပမာဏ-ရှိသော အရပ်။ အထဿ မနုံ ပဋိစ္စ ရထပ္ပမာဏဋ္ဌာနေ မဟာပထဝီ ဘိဇ္ဇိတ္ထ။ ဇာ၊၁၉၊၇။၂၀၁။

ရထမဇ္ဈ (န) [ရထ+မဇ္ဈ] ရထား၏အလယ်။ သြဿေ့ပတောဒေါတိ ရထမဇ္ဈေ တိရိယံ ဌပိတပတောဒေါ။ သံ၊၁၉၊၃။၆၇။ (-၁၅၆)။

ရထမဏ္ဍလ (န) [ရထ+မဏ္ဍလ] ဝန်းဆာဆင် အပ်သောရထား၊ စီးတော်ရထား။ ရထ-မဏ္ဍလ (ဇာ၊၂။၃၃၀)န္တိ ယေနသိ ရထေန အာဂတော၊ သော ကုဟိန္တိ ပုစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊၁၉။ ၇။၂၀၅။

ရထမုဒ္ဓ (ထိ) [ရထ+မုတ္တာ] ရထားသဏ္ဌာန် ရှိသောပုလဲ၊ ရထားနှင့် တူသောပုလဲ။ ရထ-မုတ္တာ အာမလကမုတ္တာ။ ဝိ၊၂၊၁။၅၆။

ရထယဋ္ဌိ (ထီ) [ရထ+ယဋ္ဌိ] ရထားနှင်တံ။ အလင်္ကတဒဏ္ဍကန္တိ ပန တတော သြမကံ ရထယဋ္ဌိ အာဒိကံ သန္ဓာယာဟ။ သီ၊၌၊သစ်၊ ၁။၃၆၆။

ရထယဋ္ဌိပမာဏ (တိ) [ရထယဋ္ဌိ + ပမာဏ] ရထားနှင်တံ-ပမာဏ-အတိုင်း၌အရှည်-ရှိသော။ ကေမို ဝေဠုဂုမ္ဗေ တိဿော ဝေဠု-ယဋ္ဌိယော ရထယဋ္ဌိပမာဏာ ဥပ္ပဇ္ဇိ သု။ ဝိ၊၌၊ ၁။၅၅။ ရထယဋ္ဌိပမာဏာဘိ ရထပတော-ဒပွမာဏာ။ ဝိမတိ၊၁။၃၃။

ရထယာန (န)[ရထ+ယာန။ ရထာယာန-သံ။] ရထားယာဉ်။ ဟတ္ထိယာနံ အဿယာနံ၊ ရထယာနဉ္စ သိဒိကံ။ အပ၊ ၂။ ၁၉၃။ (-မဟာနိ။၄၉။ မိလိန္ဒ။ ၂၆၈။ သံ၊၌၊၁။၁၂၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌။၃၅၀)။

ရထယာယီ (တိ) [ရထ+ယာ+ဏီ] ရထားဖြင့် သွား-လေ့ရှိ-တတ်-သော၊သူ။ဟတ္ထိယာယီ ဝါ အဿယာယီ ဝါ ရထယာယီ ဝါ ယာန-ယာယီ ဝါ ဘောဂ်ဘောဂီ ဝါ မဟန္တံ ဝါ ဘောဂကွန်ံ အဗ္ဘာဝသန္တော။ အံ၊၂။၂၆၇။

ရထယုဂ (ပု) [ရထ+ယုဂ။ ရထယုဂ-သံ။] ရထားထမ်းပိုး။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ရထယုဂပ (ပွ) မာဏ (တိ) [ရထယုဂ+ပမာဏ] ရထားထမ်းပိုး အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ရထား ထမ်းပိုး တစ်ပြန် ပမာဏရှိသော၊ ရထား ထမ်းပိုး တစ်ပြန်မျှရှိသော၊ အရှာ်။ သမန္တာ-ယောဇနေ နိမိတ္တိ ယောဇနံ နာမ ရထယုဂ-ပမာဏံ။ ဇာ၊၌၊၆။၅၁။

ရထယုတ္တက (တိ) [ရထ+ယုတ္တက] ရထား၌က အပ်သောမြင်း၊ရထား၌တပ်ထားသောမြင်း။ ဓုရံ ဝါဟေတိ ယောဇေတိ အကံ ဒမ္မဉ္ဆတိ ရထံ ပေသေတိ ရထယုတ္တကေ နိဗ္ဗိသေဝနေ ကထေတိ။ သံ၊၌၊၃။၁၅၀။

နာမ တတ္ထတတ္ထော အလ္လိယတိ။ အဘိ၊ဒ္ဌ၊ ၂။၃၂၀။ ရထရေဏုမိ (ဝိ၊ဒ္ဌ၊၃။၁၀၉) တိ ရထိကဝိထိယံ ဥဋ္ဌိတပံသုမိ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ဂရ။(၂)ရထရေဏုမိ (ဝိ၊ဒ္ဌ၊၃။၁၀၉)ဟိ ရထေ ဂစ္ဆန္တေ ဥဋ္ဌဟနရေဏုသဒိသရေဏုံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၃၅၊

ရထရေဏုမဿ (တိ) [ရထရေဏု+မတ္တ] ရထရေဏုမြူ။သော၊ ရထရေဏုမြူအတိုင်းအရှည် ရှိသော။ အလဘမာနေ တိ ရထရေဏုမတ္တမှိ အဝကာသဘံ အပဿန္တော။ သံဒ္ဓ၊၁။ ၁၇၀။

ရဿလဋ္ဌိ (ထီ) [ရထ+လဋ္ဌိ] ရထလဋ္ဌိဇာတ်။ ကောကာလိကော ရထလဋ္ဌိ၊ ပက္ကဂေါဓ, ထုဇောဝါဒါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၁။

ရထလဋ္ဌိဇာတက (နံ) [ရထလဋ္ဌိ+ဇာတက] အထက်ပုဒ် ကြည့်။ ရထလဋ္ဌိဇာဟကံ ဒုတိယံ။ ဇာ၊၁။၁၀၉။

ရဿလဋ္ဌိဇာတကဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရထလဋ္ဌိဇာတက+ဝဏ္ဏနာ] ရထ၊ဋ္ဌိဇာတ်ကို-ဖွင့်ဆိုရာ-ဖွင့်ဆိုကြောင်း-အဋ္ဌကထာ၊ ရထလဋ္ဌိဇာတ်-အဖွင့် အဋ္ဌကထာ။ ရထလဋ္ဌိဇာတကဝဏ္ဏနာ ဒုတိယာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၇။

ရထဝယ (နံ) [ရထ+ဝယ] ရထား (လှည်း) ပေါင်းချုပ်။ သာနန္တိရဿဝယဿဒိအာ,မသော ဥပါဟနံ ဥပါဒါယ ဂမနသာ,ဓနံ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၂၆။ (-ပေဟ'ဋ္ဌ။၁၇)။

ရထဝရ (ပုံ) [ရထ+ဝရ။ ရထဝရ-သံ။] မြက်သော ရထား၊ ရထားမြတ်။ ရထဝရေ (ဝိမာန။၁)တိ ရထုဿမေ။ ငိမာန၊ဋ္ဌ။ ၃။ (-မိလိန္ဒ။၄၁၀။ အ၊ဋ္ဌ၊၁၊၇၃။ ဇာ ဋ္ဌ၊၁။ ၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄)။

ရထဝရာဇ (တိ) [ရထဝရ+ဂတ] ရထား-မြက်-ဦး-ဆောက်-တည်-သော၊ ရထား တင်ကို စီးသော။ တသ္မိ ခဏေ ဗာဟုဏသီဟဇော

ရထယောဂ္ဂ (နံ) [ရထ+ယောဂ္ဂ။ ရဿယောဂ၊ ရထာယောဂျ-သံ။ရထဇေဝဂ-အဋ္ဌမာ,ဓီ။] ရထား ထမ်း ပိုး ၌ ကအပ်သော မြင်း နွား စသည်။ ရထသိပ္ပံ ပန ရထယောဂ္ဂါနံ ဒမန-သာဓနာဒိဝိဓာနဝသေန စေဝ ရထဿ-ကရဏဝသေန စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။သာ၄။

ရထယောဓ (ပုံ) [ရဿ+ယောဓ။ ရထယောဓ-သံ။] ရထား၌သူရဲ။ ရထိကာ,တိ ရထ-ယောဓာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၀။ သမ္ဗေ ရထိကာတိ ဝုတ္တေ သမ္ဗေ ရထယောဓာ ရထေန ယုဇ္ဈန-ကိရိယာယ ကေသဂ်ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆၄။

ရထယောဓဇေဋ္ဌက (ပုံ) [ရထဓယာဓ+ဇေဋ္ဌက] ရထား၌ စီး သူရဲတို့၏ အကြီးအမှူး။ ရထေ-သဘာတိ ရထယောဓဇေဋ္ဌက။ ဇာ၊၅၊၂။ ၂၀၉။

ရထရက္ခ (တိ) [ရထ+ရက္ခ] ရထား၏ မယ်နကို စောင့်ရှောက်ဘတ်သော၊ သူ။ ရထားမယ်နစောင့်။ ရထရက္ခာ နာမ ရထဿ အာဏိ-ရက္ခကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၁၉။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၀၊

ရထရဏဂ်ဘာဝဓန (နံ) [ရထ + ရထဂ် + ဝိဘာဝဓန] ရထားနှင့် ရထား၏ အင်္ဂါတို့ကို ထင်စွာ ပြခြင်း။ ပဒယောဇနံ ရထရထင်္ဂ-ဝိဘာဝနေန တေသံ ပကာရတော ပယော-ဇနံ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၂၇၊

ရထရေဏု (ပုံ) [ရထ + ရေဏု၊ ရထရေဏု-သံ။ ရဟရေဏု-ပြာ။] (၁) ရဿရေဏုမြူ၊ ကား, ရထားစသည်သွားသောအခါ ထသော-မြူ-ဖုံ။ (၂) ထေရေဏုမြူနှင့် တူသောမြူ။ (ပရမာဏုမြူ ၃၆-ခုသည့် အဏုမြူ ၁-ခု၊ အဏုမြူ ၃၆-ခုသည် တဇ္ဇာရီမြူ ၁ ခု၊ တဇ္ဇာရီမြူ ၃၆-ခုသည့် ရထရေဏုမြူ ၁-ခု၊ ရထရေဏုမြူ ၃၆-ခုသည့် ၁-လိက္ခာ ဖြစ်၏၊ ဓာန်။ ၁၉၄-၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၀။) (၁) ရထရေဏု

ရထဝရဂတော မဟန္တေန ပရိဝါရေန နဂရံ ပဒက္ခိဏံ ကရောန္တော တံ ဌာနံ သမ္မာပုဏိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၄၄။

ရထဝရတ္တ (နံ) [ရထ+ဝရတ္တ] ရထား(ဖွဲ့သော) လွှန်ကြိုး။ တဿ တံ ရထဝရတ္တံ ယထာနဒ္ဓမေဝ ရာဇင်္ကော ဌပယိ သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။

ရထဝရဒုရဂတ (တိ) [ရထဝရ+ဒုရ+ဂတ] ရ ဘားမြတ်တို့၏ အလယ်၌-ရောက်-တည်-စီး-သော။ ရထဝရဒုရဂတေ (ဇာ၊၂။၂၄၉) တိ ရထဝရမဗ္ဘဂတေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။

ရထဝရမဗ္ဘဂတ (တိ) [ရထဝရ+မဗ္ဘ+ဂတ] အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

ရထဝါဟ (တိ) [ရထ+ဝါဟ။ ရထဝါဟ-သံ။] ရထားကိုဆောင်သော၊ ရထားဆွဲသော။ အဿ ါဟာဝနာဂါတိ ဓုရေ ယုတ္တကာ ရထဝါဟာ ဒ္ဝေ အဿာဝိယ ပုရိသနာဂါ တဿ အဿမံ အဂမံ သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၉။

ရထဝါဟန (နံ) [ရထ+ဝါဟန။ ရထဝါဟန၊ ရထဝါဟဏ-သံ။] ရထားယာဉ်။ ဖီတံ ပနသုဘိက္ခံ ခေမံ အတ္တနော ဇနပဒံ ဟတ္ထိဂါ-ဟနေဟိ စ ရထဝါဟနေဟိ စ ဂုန္နာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၀၄-၅။

ရထဝိနီတ (ပုံ၊နံ) [ရထ+ဝိနီတ] (၁)ဆုံးမအပ်ပြီးသော အာဇာနည်မြင်းကသော ရထား။ (နံ) (၂) ရထဝိနီတသုတ်။ (၁) ပဌမံ ရထဝိနီတံ အာဘိရုဟေယျ။ မ၊ဝ။၂၀၃။ သတ္တ ရထ ဝိနီတာနိ (မ၊ဝ။၂၀၃)တိ ဝိနီတအဿာဇာနီယယုတ္တော သတ္တ ရထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၃။ (နံ) (၂) ရထဝိနီတေ "ကိံ နု ခေါ အာဝုသော ပဋိပဒါဘာဒဿနဝိသုဒ္ဓတ္တံ ဘဂဝတိ ဗြဟ္မစရိယံ ဝုဿတီ"တိ ဧဝံ ပဋိပဒါဘာဒဿနဝိသုဒ္ဓိတိ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၈။

ရထဝိနီတပဋိပဒါ (ထီ) [ရထဝိနီတ+ပဋိပဒါ] ရထဝိနီတသုတ်၌ လာသော အကျင့်။ ရထဝိနီတပဋိပဒ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၀၉)နှင့် ဒသ ကထာဝတ္ထု ကိတ္တနပုဗ္ဗင်္ဂံ ရထဝိနီတပုမာဟိ ဝိဘာဝိတံ ရထဝိနီတသုတ္တေ အာဂတံ သတ္တဝိသုဒ္ဓိပဋိပဒံ။ ဂိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၁၇။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၁)။

ရထဝိနီတသုတ္တ (နံ) [ရထဝိနီတ+သုတ္တ] ရထဝိနီတသုတ်၊ ဆုံးမအပ်ပြီးသော မြင်းလိမ္မာကသော ရထားဥပမာပြု၍ ဟောအပ်သော သုတ်။ မတ္ထိ-နိကာယ၊ မူလပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ မ၊၁။၁၉၃။

ရထဝိနီတသုတ္တဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရထဝိနီတသုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ] ရထဝိနီတသုတ်ကို ဖွင့်ဆို ရာ-ကြောင်း -- အဋ္ဌကထာ၊ ရထဝိနီတသုတ် အဖွင့် အဋ္ဌကထာ။ ရထဝိနီတသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၅။

ရထဝိနီတူပမာ (ထီ) [ရထဝိနီတာ + ဥပမာ] မြင်းလိမ္မာကသော ရထားဥပမာ။ ထေရော-ပိဿ ပုစ္ဆိတပုစ္ဆိတံ ဗျာကရောန္တော ရထဝိနီတူပမာယ စိတ္တံ အာရာဓေသိ။ ထေရဋ္ဌ။၁။၄၇။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၁၇)။

ရထဝိမာန (နံ) [ရထ+ဝိမာန] ရထားဗိမာန်။ ယဒိ ပိ ဒေဝလောကေ ရထဝိမာနာနိ ယုတ္တ-ဝါဟာနိပိ ဟောန္တိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၃။

ရထဝိရဟိတ (တိ) [ရထ+ဝိရဟိတ] ရထားမှ ကင်းသော၊ ကုဒါနိ သဗ္ဗေဟိပိ ဒ္ဝါဒသဟိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒအင်္ဂေဟိ ရာဇဝိရဟိတမေဝ ကေဝလံ သံသာရစက္ကံ, တဿ အရာဇာတ-နပုကာရဘေဒဋ္ဌ ဒဿေတုံ။ ငိမတိ၊၁။၄၅။

ရထဝေဂ (ပု) [ရထ+ဝေဂ။ ရထဝေဂ-သံ။] ရထား၏ အရှိန်အဟုန်။ မံ ဇကော နိဿာယ ဘွာကော ဒိဇော ရထဝေဂေန ဝိစုဏ္ဏိတော မာနသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၈။

ရထသည်ာတ (တိ) [ရထ+သည်ာတ] ရထား ဟူ၍ မှတ်အပ်သော။ ရသသည်ာတေ (ဇာ၊ ၂။၂၃၄)တိ မဟာရထ တဝ ကာယော ရထောတိ သည်ာတော ဟောတု။ ဇာ၊၆။၇။ ၁၄၊၉။

ရထသတ (နာ) [ရထ+သတ] ရထားတစ်ရာ။ ပဋ္ဌဟိ ရထသတေဟိ သာယံ ပါတံ ဥပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆတိ။ သံ၊၁။၄၄-၆-၄။ (-အံ၊၂။၂၇၊၂၉။ ဇာ၊၂။၃၂၉။ အံ၊၆၊၃။၁၇။ ဓမ္မ၊၆၊၁။၂၂)။

ရာသဒ္ဓ (ပု) [ရထ + သဒ္ဓ] ရထား၏ အသံ၊ ရထားသံ။ ရတသဒ္ဒံ ဝါ သုတ္ဝာ။အံ၊၂။၁၃၉။ ဂန္ဓကဋိပရိဝေဏေ ရထသဒ္ဒေန သမောဟိတံ ပဋ္ဌဂိကတူရိယံ ဝိယ အဟောသိ။ ဒီ၊၆၊၂။ ၂၉၈။ (-ဒီ၊၂။၁၂၁။ မိလိန္ဒ။၂၆။ ဓမ္မ၊၆၊၁။ ၁၄၊၃၊၂၂၂)။

ရထသန္ဓိ (ပု) [ရထ + သန္ဓိ] ရထားအိမ်၏ ဝက်စွယ်နှင့် တကွ စပ်ဆ- အရပ်- ဌာန။ ရာသန္ဓိတော ယာဝ ရထသီသာ ပဏ္ဍာသယောဇနာနိ။ သံ၊၆၊၁။၃၁၂။ ရာသန္ဓိတောတိ ရထပဋ္ဌရဿ ကုဗ္ဗရေန သဒ္ဓိံ သမ္ဗန္ဓဋ္ဌာနတော။ သံ၊၆၊၁။၁၊၄၃၁။

ရထသမိ (နာ) [ရထ+သမိပ] ရထား၏ အနီး အပါး။ အာဝါဋဓာနံ ပဟာယ ရထသမိပံ ဂန္ဆာ။ ဇာ၊၆၊၆။၁၀။

ရသသမ္ဘာရ (ပု) [ရထ + သမ္ဘာရ] ရထား၏ အဆောက်အဦ။

ရထသမ္ဘာရာနုပသာက (တိ) [ရထသမ္ဘာရ+ အနုပသာက] ရထား၏ အဆောက်အဦ (လှည်းဘီး, ဝင်ရိုးအစရှိသည်)ကို အဖန် ထလဲလဲရှုသော၊ သူ။ အထ ခေါ ရာသမ္ဘာရာနုပသာကော ဝိယ အင်္ဂသမ္ဘာရာနုပသာကော။ ဒီ၊၆၊၂။၃၄၇။ မ၊၆၊၁။၂၄၆။ အဘိ၊၆၊၂။၂၀၇။

ရထသမ္မဒ္ဒ (တိ) [ရထ+သမ္မဒ္ဒ] ရထားတို့ဖြင့်- ကျဉ်းမြောင်း- ကျပ်တည်း- ခြင်္ဂရှိရာအရပ်၊ ရထားတို့ဖြင့်ပြည့်ကြပ်နေသောအရပ် (မင်း နန်းတော်)။ ပုန စ ပရံ ဘိက္ခဝေ ရညော ရာဇန္တေပုရံ ဟတ္ထိသမ္မဒ္ဒံ အာဃာသမ္မဒ္ဒံ ရထသမ္မဒ္ဒံ။ဝိ၊၂။၂၁၈။အံ၊၃။၃၂၂-ဟ ထိဟိ သမ္မဒ္ဒေါ တတ္ထာတိ ဟတ္ထိသမ္မဒ္ဒံ....အဿရထသမ္မဒ္ဒ ပဒေပိ သေဝေနယောဂေ။ ဝိ၊၆၊၁။ ၅၅။ (-အံ၊၆၊၃။၃၁၂)။ ရထေဟိ သမ္မဒ္ဒေါ တတ္ထာတိရထသမ္မဒ္ဒေါ။ ပါ၊၆ိတ်၊ ယော။၁၂၂။

ရထသဟဿ (နာ) [ရထ+သဟဿ] ထောင် တစ်ထောင်။ စတုရာသီတိယာ ရထသဟဿာနံ ကောယော သော ရထော ဟောတိ။သံ၊၂။၁၁၉။ရထသဟဿံ ယောဇေ ပေတွာ။ဓမ္မ၊၆၊၁။၃၅၇။ (-အံ၊၃။၁၉၆။ဇာ၊ ၂။၇၁။သံ၊၆၊၁။၂၀၇။ အပ၊၆၊၂။၂၂၄)။

ရထသဟဿဝရိဂါဝရ (တိ) [ရထသဟဿ+ပရိ ပါဝရ] ရထားတစ်ထောင် အဖြဲအရံရှိသော။ အနောဇာပိ ဒေဝ ရာသဟဿာ ပရိဝါရာ ဂစ်် ါတီဒံ ပတ္ဝာ....။သံ၊၆၊၂။ ၂၂၅။အံ၊၆၊၁။ ၂၄၉။

ရထသာမိက (ပု) [ရထ+သာမိက] ရထား၏ အရှင်၊ ရထားပိုင်ရှင်၊ရထားပိုင်။ ရ သသာမိကော ပန သရီရကိစ္စံ ကတွာ နိက္ခန္တော။ ဇာ၊၆၊၆။၁၇၄။

ရထသာရထိ (ပု) [ရထ+သာရထိ။ ရထသာရတိ-သံ။]ရထားထိန်း။ သူတော်ဘဝါတိ ရထသာရထိ ဝိယ။ဇာ၊၆၊၂၁၁၂။

ရထသာရထိဇန (ပု) [ရထသာရထိ+ဇန] ရထားထိန်းလူ၊ ရထားထိန်းသည့် ပုဂ္ဂိုလ်။ ဣတရော ပန ရာဇပရိဇာဒီနံ ရထသာရထိဇနော ရသို့ပဂါဟော နာမ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၄၊

ရထာနိုက (ရထာဏိုက) (နာ) [ရထ+အနိုက။ ရထာနိုက – သံ။] ရဿားအပေါင်း၊ ရထားတပ်။ ရထာနိုက (=ရထားတပ်)ာ–ခုမှာ အောက်တစ်ဆုံးအားဖြင့်စစ်သား၄-ယောက် စီပါသော ရထားခု–စင်း (စီး)ရှိ၏။ ဝိ၊ ၂။ ၁၄၁၊၂၄၃။ ဝိ၊၌၊ခု။၁၂၅-ဖ။ တစ်နည်း ရထာနိုက– တစ်ခုမှာရထား ၁၀–စင်း(စီး) ရှိ၏။ ဇာ၊၌၊ဖ။ခု၊။တယော ရထာ ပစ္ဆိမံ ရထာနိုက်။ ဝိ၊၂။၁၄၁။ ဟတ္ထာနိုကန္တိဒသ-ဟတ္ထိဿော ပဌာယ ဟတ္ထာနိုက် နာမ၊ တထာ ရထာနိုက်။ ဇာ၊၌၊ဖ။ခု၊။

ရထာနုဋ္ဌဝိက (တိ) [ရထ+အနုဋ္ဌဝိက] ရထာအား–လျော်–လျောက်ပတ်–သော၊ ရထားလုပ်ဖို့ရန် သင့်လျော်သော။ သေ ရထာနုဋ္ဌ-ဝိက် ဒါ၍ ဇာနိဿတိ။ ဇာ၊၌၊၄၊၂၄၉။

ရထာဘိရုဟန (နာ) [ရထ+အဘိရုဟန] ရထားပေါ်သို့ တက်စီးခြင်း၊ရထားစီးခြင်း။ အထ နံ မာတလိ ရထာဘိရုဟနတ္ထံ နိုမန္တေတွာ အာဒါယ အဂမာသိ။ ဇာ၊၌၊၄။ခု၅ဖ။

ရထာရူ(ရှု)ဠ္ဍ(တိ) [ရထ+အာရူ (ရှု)ဠ္ဍ။ရထာရူဠ္ဍ–သံ။] ရထားကိုတက်စီးသော၊ သူ၊ ရထားစီးသမား။ ရထံ အာရူဠ္ဍော ရထာ-ရူဠ္ဍော။ရူ။ ခု၅ာ။ (–နီတိ၊ သုတ္တ။၇၄၄။ နိရုတ္တိ။ခု၄၅)။

ရထာရောဟ (ပုာ) [ရထ+အာရောဟ။ ရထာရောဟ–သံ။] ရထားစီးသူရဲ။ ကဒါဟံ ရထာ-ရောဟေ စ၊ သဗ္ဗလက်ာရဘူသိတော။ ဇာ၊၂။ ၁၆၅။ ရထာရောဟာ ရထေဟိ ဘဿိ ံသု။ ဇာ၊၌၊၅။၅၁၇။

ရထာရောဟန (နာ) [ရထ+အာရောဟန] ရထားပေါ်သို့ တက်စီးခြင်း၊ ရထားစီးခြင်း။ ကောဝိဒန္တိ ကုသလညာဏဝန္တံ ရထာရောဟနေ ဝါ ဆေကံ။ ဝိမာန၊ ၌။၂၅၁။

ရထသာလာ (ထီ)[ရထ+သာလာ။ကထဂါလာ–သံ။] ရထားတင်းကုပ်၊ ရထားရုံ (ရဏ္ဍ-ထားဟုအရပ်)။ သတ္ထာ ပန ရထသာလာယ နိသီဒိ ံ အာကာရံ ဒဿေသိ။ဓမ္မ၊၌၊၂။၇၆။

ရထသိက္ခာ(ထီ)[ရထ+သိက္ခာ။ရထဂိက္ခာ–သံ။] ရထားကတတ်။ ဟတ္ထိသိက္ခာ အာဿသိက္ခာ ရထသိက္ခာ ဓနုသိက္ခာ။ မဟာနိ။၃၃၀။

ရထသိပ္ပ (နာ) [ရထ+သိပ္ပ] ရထားအတတ်၊ ရထားစီးအတတ်၊ ရထားကို ပြုလုပ်သော အတတ်။ ရထသိပ္ပံ သိပ္ပါနံ အင်္ဂံ။ ဥဒါန၊၁၁၃။ ရထသိပ္ပံ ပန ရထယောဂ္ဂါနံ ဒမနသာရဏာဒိ-ဝိဓာနဉဏ ံ စေဝ ရထဿ ကရဏဝသေန စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဥဒါန၊၌။၁၀၄။ (–ဇာ၊၌၊၄။ ၃၆၆ ။

ရထသိသ (နာ) [ရထ+သီသ] ရထားဦး။ နဒ္ဒိတော ပဌာယ ရထသိသံ ပညာသယော-ဇနာနိ။ မ၊၌၊၃။၂၁၄။ (–သံ၊၌၊၁။၃၁၂)။

ရထသုတ္တ(နာ) [ရထ+သုတ္တ၊ ရထသူတြဲ–သံ။] ရထသုတ်၊ (ရထားစသည်တို့၏ ထင်ရှား ကြောင်း တံခွန်စသည်ကို ပြသောသုတ်)။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၁–သံယုတ်။ ဂ -ဝဂ်။ ၂–သုတ်။

ရထသေနိ (ထီ)[ရထ+သေနိ]ရထားအပေါင်း၊ ရထားတပ်။ ေသသေနိယော (ဇာ၊၂။၁၆၃) တိ ရထသင္ခါေတာ။ ဇာ၊ ၌၊ဖ။၆၅။

ရထသာ (ပုာ) [ရထ+အသာ] ရထား၌ ကအပ် သော်မြင်း။ ရထသာနံ အာဘရဏာနဉ္စ ေသာသေ။ ဝိမာန၊ ၌။၂၅၉။

ရထဝိနီယ (ပုာ) [ရထ+အာဝရီယ] ရထား ဆောင်။ ဂါမဏိယောဘိတိ ရထာဝရီယေဟိ။ ဇာ၊၌၊ဖ။၆၅။

ရထာ ကံာရ (ပု) [ရထ+ အလက်ာရ] ရထား၏အဆင်တန်ဆာ။ သုစိတ္တာတ်သတ္တဟ ရဘနေဟိ အပရေဟိ စ ရထာလက်ာမေဟိ သုဒ္ဓါစိတ္တိတာ ထာဇူနံ ရဇာပိ ဇီဝန္တိ။ ဓမ္မ၊ဥ၊ ၂။၇၇။ (–သံ၊ဋီ၊၁။၃၃၄)။

ရထိ(=ရထိကာ)(ထီ) [ရဿ+ ဂ္ဂက=ရထိက+ အာ။ က–ကိုချေ။ ရထိကာ–သံ။] မြို့တွင်းရွာတွင်းလမ်း၊လမ်းမကြီး။ ရထိယံ ပဋိပန္နဿ၊ ဝိပဿိဿ မဟေသိနော။ အပ၊၁၊၉၀။ဇာ၊ ၂။၂၂၁။ ရထိယာ(ဇာ၊ ၂။၂၂၁)တိ ရထိကာယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၉။ (–သ်၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၁၅၂)။

ရထိက(ပု) [ရထ+ဏ္ဍက။ ဓာန်၊ ဋီ။၂၆၄။ရူ။ ၃၇၅။ ရထိက–သံ။ ရာဇိအ–ပြာ။] ရထားဆရာ၊ ရထားစီး–သူရဲ– စစ်သား၊ ရထားစောင့်စသည်။ ရထိကာ (အံ၊ ၂။၄၇၈)တိ သဗ္ဗေပိ ရထာစရိယရထယောဓရထရက္ခ-ဒယော။အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၂။

ရထိကယောဓ(ပု) [ရထိက+ယောဓ] ရထားစီးသူရဲ။ အထေကော ရထိကယောဓော့ ဒွေ ဘာတိကသိန္ဓဝေ ရထေ. ယောဇေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၃။

ရထိက၁ (ထီ) [ရထ+ဏ္ဍက+ အာ။ ရထိက–သံ။] မြို့တွင်း– ရွာဘွင်း– လမ်း၊ (ရထား, လှည်း, ကားမောင်းနိုင်သည့် လမ်းမကြီး)။ ရထိကာယ ရထိကံ သိဿံဒွကေန သိဿံဒွကံ ပရိနေတွာ။ ဝိ၊၃။၄၀၉-၉၀။သံ၊၁။၂၁၄ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁၊၀၉)။ ရထိကာ ဝိထိ စာပျထ ဓာန်၊ ၂၀၂။ ရထာသာ ဟိတာ ရထိကာ ဏ္ဍကော။ ဓာန်၊ဋီ။ ရထိကာယာတိ ရစ္ဆာယ သာဟိ ရထဿ ဟိတတ္တာ ရထိကာတိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၅၃။

ရထိကဝီထိ (ထီ)[ရထိကာ+ဝီထိ] ရထားသွားသည့် ခရီး။ မ်းမ။ ရထဒေဏ္ဍ–ကြည့်။

ရထိကာနိဿိတ (တိ) [ရထိကာ+နိဿိတ] လမ်းမကြီးကို မှီသော၊ လမ်းမ ီး အနီး၌ တည်သော။ ရ ာ နိဿိတန္တိ ရထိကာနိဿိတံ။ ဝိမတိ၊၁။၂၇၆။

ရထိယ (တိ) [ရထိကာ (ယာ)+အ။ ရထျာ–သံ]။ မြို့တွင်းရွာတွင်းလမ်း–(ရထား, လှည်း ကားမောင်းနိုင်သည့် လမ်းမကြီး)–၌ စွန့် ပစ်အပ်သော (အဝတ်ပုဆိုး)။ ပံသုကူလန္တိ သောဏာနိကံ ပါပဏကံ ရထိယံ....။ ဒေဝဒတ္တိယန္တိ တေဝိသတိ ပံသုကူလာနိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၇၈။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဝ)။ ရထိယန္တိ ဗုညတ္ထိကေဟိ ငါဝပါနန္တရေန ရထိကာယ ဆဒ္ဒိတစောင္ဒကံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၂၂။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၂၆၈။

ရထိယစောင္ဒ (နာ) [ရထိယ+စောင္ဒ] မြို့တွင်း–ရွာတွင်း– လမ်း – လမ် မ–၌ စွန့်ပစ်အပ်သော–ပုဆိုး–အဝတ်။ ရထိယစောင္ဒန္တိပုည-တ္ထိကေဟိ ဝါတပါနန္တရေန ဆဒ္ဒိတစောင္ဒကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၀။

ရထိယာ(=ရထိကာ)(ထီ)[ရထ+ဏ္ဍက=ရထိက +အာ။ က–ကိုယ–ပြု။ ရထျာ–ထံ။] မြို့တွင်း ရွာဘွင်းလမ်း၊ ထုတ်ချင်ထွင်းသော လမ်း၊ (ရထား, လှည်း, ကားမောင်းနိုင်သည့် လမ်းမကြီး)။ သေယျထာပိ အာဝုသော ဘိက္ခု ပံသုကူလိကော ရထိယာယ နန္တကံ ဒိသွာ။ အံ၊၂။၁၆၄။ (–ဥဒါန။၁၂၉။ ထေရ။၃၀၁)။ ရထိယာယာတိ အန္တရဝီထိယံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၆။ (–ဥဒါန။၁၊၂၇၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၆)။ ရဆိယာ (ကခ်ိ။ ၂၇၂) တိ ရစ္ဆာ။ ကခ်ိ၊ဋီ၊ သစ်။၄၃၃။

ရထီ (ပု) [ရထ+ဣ။ ရထ+ဏီ။ ရထိန်–သံ။ ရဟိ–ပြာ။] ရထားစီးသူရဲ။ ရထီ ယောဓော တု ယော ဘဒ္ဒော။ ဓာန် ၃၇၆။ ရထော ထေသမတ္ထိတိ ရထိနော၊ ရထေ ဌိတ ယော–ဓာ။ နီတိ၊သုတ္တ။၃၅။ ရထိနံ ရထဝန္တာနံ ရထရုဇ္ဇာနံ ယောဓာနံ။ နိရုတ္တိ။၃၆။ ရထမာ ရေ ဟတီတိ ရထိကော, ရထီ စ။ ရထေန ယုဇ္ဈတီတိ ဝါ ရထိကော, ရထီ စ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၃၇၆။

ရထီသဒ (ထီ) [ရဿ+ဥ္ဂါသဒ။ ရထေဖါ–သံ။] ရထား–လှည်း–သန်။ ရထီသဒယ သတ္ထိ ဥဿင်္ဂိတ္ဝာတိ သိသံ နဒ္ဒမေတ္ဝာ ယုဂံ ဘူမိယံ ပါတေတ္ဝာ သတ္ထိနာ ရထိသံ ပဟရိတ္ဝာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၆။

ရထုတ္တမ (ပု) [ရထ+ဥတ္တမ။ ရထော+တ္တမ–သံ။] မြတ်သောရထား၊ ရထားမြတ်။ ရထဝရ–ကြည့်။

ရထူပတ္ထ (ပ) [ရထ+ဥပတ္ထ။ (ပု) ရထောပတ္ထ–သံ။] ရထားခွံငုံ၊ ရထားအိမ်။ ရထပဉ္ဇရ–ကြည့်။

ရထူပတ္ထမ္ဘ (ပု) [ရထ+ဥပတ္ထမ္ဘ] ရထားပွတ်တိုင်၊ ရထားရံတိုင်။ ဖလေဟိတိ ရာဇူပတ္ထမ္ဘဿ ဒက္ခိဏဝါမဘောဒေဟိ ဒ္ဝီဟိ ဖလေဟိ၊ ပရိယန္တာဝေတ္ထ ဖလာတိ ဝုတ္တာ။ ဝိမာန–ဋ္ဌ။ ၂၅၆။

ရထူပတ္ထရ (ပု) [ရထ+ဥပတ္ထရ] ရထားခင်းနှီး၊ ရထားအခင်း၊ ရထားပေါ်၌ ဖြန့်ခင်းအပ်သော နေထိုင်စရာ။ ရထူပတ္ထရေ (ဒီ၊ဘ။၉၇) တိ ရထမှိ ရညော ဌာနတ္ထ အဿရိတ္ဝာ၊ သဇ္ဇိတပဒေ ဃ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၄။ ရထူပတ္ထရေတိ ရာဃာ ဥပရိ အတ္ထရိတပဒေသေ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၂။ ၂၇၂၊

ရဆူမိဇာတ (ပု) [ရထ+ဥိမိ+ဇာတ] ကောင်းစွာဖြစ်သော လှိုင်းတံပိုး အဟုန်ရှိသော သမုဒ္ဒရာရေနှင့် တူသော ရထားစီးသူရဲအပေါင်း၊ ရထားအပေါင်း၊ ရထားတပ်။ ရထူမိဇာတေဟိတိ သဒ္ဒါတဥိမိဝေဂေဟိ သာဂရသ လိလေဟိ ဝိယ သဒ္ဒါတရထူမိဟိ၊ ရထာနိကေဟိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၉၉။

ရထေသဘ (ပု) [ရထ+ဿသဘ။ ရထိ+ဥသဘ။ နိဂံ၊သုတ္တ။၃၅။ ရထိ+အာသဘ။ နိရုတ္တိ။၃၆။] ရထပဝရ–ကြည့်။ ရထေသဘော (မ၊၂။ ၃၅၁) တိ ဥတ္တမသာရထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇၅။ ရထေ သဘော (သုတ္တနိ၊၃၂၄) တဲ့ မဟာရထေသု ခတ္တိယေသု အကမ္မိယဋ္ဌေန ဥသဘသဒိသော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၆။ (–ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၅၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၂၅)။ ရထေသဘာ (ဇာ၊ ၁။ ၁၀၄)တိ....ရထ၂၀၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၄။

ရဒ (ပု) [ရဒ+အ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၁၀၆။ ရဒ–သံ။] အောက်ပုဒ်ကြည့်။ ဒ္ဝိဇော လပနော ဒန္တော၊ ဒသနော ရဒနော ရဒေါ။ ဓာန်။ ၂၆၁။

ရဒတိ (ကြိ) [ရဒ+အ+တိ။ ရဒတိ–သံ] ရေးခြစ်၏။ ရဒ ဝိလေခနေ။ ရဒတိ။ နီတိ၊ ဓာတု။၈၄။

ရဒန (ပု) [ရဒ+ယု။ ရဒန–သံ။] သွား။ ရဒနောတိ ဒန္တော။ နီတိ၊ဓာတု။၈၄။ ရဒ–လည်းကြည့်။

ရန္ဓာ (ကြိ'ဝိ) [ရမု+တ္ဝာ။ ရမတိ–ကြည့်။] မွေ့လျော်၍။ ရန္ဓာ၊ ရမိတ္ဝာ။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၂၀၀။

ရန္ဓိ (တိ) [ရန္ဓ+အ။ ရန်ဒ–သံ။ ရံဓ–ပြာ။] ချက်–ပြုတ်–ကြော်–လှော်–ဖုတ်–ကင်–အပ်–သော။ သူဒေဟိ ရန္ဓံ သုကတံ သုနိဒ္ဒိတံ။ ဇာ၊၂။ ၁၄၆။ ရန္ဓံ ဂေါ်ယူသံ ခါဒန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၉။ (–မိလိန္ဒ။ ၁၁၃)။

ရန္ဒ၂ (နာ) [ရန္ဒ+ဓ။ ကစ္စည်း။ဖဖြာ။ ဥ။ ဂြာ၊ နှံတိ၊ သုတ္တ။ ၁၃၀၂။ ရမ+ဓ (ဏာဒိ။၉၇) ရဏ+ဓ (ဓာန်၊ဠီ။၄၃၁)။] (၁) အပေါက်, အခေါင်း, တွင်း။ (၂) ဂုဏ်တည်းဟူသော အပေါက်၊ အကျိုးမဲ့အပြစ် (တစုံတယောက်၏–အားနည်းချက်–ပျော့ကွက်)။ (၁) ရန္ဒံတု ဝိဝရံ ဆိဒ္ဓံ။ ဓာန်။၆၄၉။ (၂) ရန္ဒဂဝေသီ (အံ၊၂။၁၅၅) တိ ဂုဏ ရန္ဒံ ဂုဏာဆိဒ္ဓံ ဂဝေသန္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄။ ရန္ဒမေသိတိ ဝိရန္ဓမေသိ အပရဒ္ဓမေသိ ခလိဿမေသိ ကဋ္ဌတမေသိ ဝိပရမေသိတိ။ မဟာနိ။၁၂၀။ ရန္ဓ (ထေရ။၃၀၂) နှစ် ဆိဒ္ဓံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၅။

ရန္ဓက (တိ) [ရန္ဓ+ကူ။ ရန္ဓ ပါကေ။ နိတိ၊ ဓာတု။၃၁၉။ ရန္ဓက–သဲ။] ချက်–ပြုတ်–ကြော်–လှော်–ဖုတ်–ကင်– တတ်သော၊သူ။ စောရကါဓကေ သတ္တိဂုမ္ဗော စေဝ ဘတ္တရန္ဓကော ပတိဏောလမ္ဗော နာမေကော ပုရိသော စာတိ ဒ္ဝေဝ ဩဟီယိ'သု။ ဇာဋ္ဌ၊ ၄။၄၃၃။

ရန္ဓဂဝေသက (တိ) [ရန္ဓ+ဂဝေသက] အပြစ်ကိုရှာသော၊သူ။ "ပုမိနာ နံ အသာဂမ္ပေန ဝါ ခသိတေန ဝါ သီဃမဋ္ဌေ နိဂ္ဂကိဿာမိ" တိ ရန္ဓဂဝေသကော စ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၇–ဂ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၁၅။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၉၀။

ရန္ဓဂဝေသိတာ (ဆီ) [ရန္ဓဂဝေသိ+တာ။ ရန္ဓ+ဂဝေသိတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၁။] အပြစ်ကိုရှာလေ့ ရှိသောသူ၏ အဖြစ်။ ဥညာ အဝ-ညာ ပရိဘဝေါ ရန္ဓဂဝေသိတာ။ အဘိ၊ဝိ။ ၃၇၇။ ရန္ဓဿ ဂဝေသိတာ ရန္ဓဂဝေသိတာ၊ ရန္ဓံ ဝါ ဂဝေသတီတိ ရန္ဓဂဝေသီ၊ တဿ ဘာဝေါ ရန္ဓဂဝေသိတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၁။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇)။

ရန္ဓဂဝေသီ (တိ) [ရန္ဓ+ဂဝေသ+ကိ] ကျေးငှးမဲ့–အပေါက်အကြား–အပြစ်–အားနည်းချက်–ပျော့ကွက်–ကို ရှာလေ့ရှိသော၊ သူ။ ရန္ဓဂဝေသီ (အံ၊၂။၁၅၅) တိ ဂုဏရန္ဓံ ဂုဏာစိဒ္ဓံ ဂဝေသန္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄။ နု ရန္ဓဂဝေသီ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉) တိ နု ဆိဒ္ဒဂဝေသီ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၂။၄၀၆။

ရန္ဓဇာတကိစကမဟာဝေဠုပဗ္ဗ (နာ) [ရန္ဓာဇာတ + ကိစက + မဟာဝေဠုပဗ္ဗ] အပေါက်, အခေါင်းရှိ၍ အသံမြည်သော ဝါးကြီးတို့၏ အဆစ်။ ဆိဒ္ဒဝေဏုပဗ္ဗာနန္တိ ရန္ဓဇာတကိစက မဟာဝေဠုပဗ္ဗာနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။

ရန္ဓယတိ (ကြို) [ရန္ဓ+ဏယ+တိ။ စုရာဒိ။ နိတိ ဓာတု။၃၁၉။ ရဓျတိ–သဲ။ ရံဓေ့ဏ္ဍ၊ ရံဓေ့ဏ္ဍ–ပြာ။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊](၁)ချက်–ပြုတ်–ကြော်–လှော်–ဖုတ်–ကင်–၏။ (၂) နှိပ်စက်၏၊ မွှေနှောက်၏။ (၃) ဖျက်ဆီး၏။ (၁) ဒန္ဓေတိ –ကြည့်။ (၂) ဒန္ဓယုံ–ကြည့်။ (၃) ရန္ဓယိ–ကြည့်။

ရန္ဓယိ (ကြို) [ဒန္ဓ+ဏယ+ဏျိ] ဖျက်ဆီးပြီ။ ရန္ဓယတီလည်းကြည့်။ မာ အကမ္မာယ ရန္ဓယိ (ဇာ၊၂။၄)တိ အယုတ္တေန အကာ-ရဏေန မာရန္ဓယိ၊ တံ ဓနံ မာစျာပယိ မာ နာသယိ။ ဇာ။ဋ္ဌ၊၅။၁၃၀။

ရန္ဓယိတ္ဘာ (ကြို၊ဝိ) [ရန္ဓ+ဏယ+တ္ဘာ] ချက်–ပြုတ်– ကြော်– လှော်– ဖုတ်– ကင်– ၍။ ရန္ဓယတီလည်း –ကြည့်။ ဥက္ကောဋ္ဌကံ ရန္ဓ-ယိတ္ဘာ(အ၊ပ၊၁။၄၃၇)တိ ပိဟတပပ္ပါသမုံသံ ပစိတ္ဘာ မဓုမံသမို့ သြကိရိ' ဟက္ခိပိ'။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၈။

ရန္ဒယုံ (ကြိ) [ရန္ဒ+ဏယ+ဥ်] နှိပ်စက်-မွှေနှောက်-ကုန်ပြီ။ ရန္ဒယတိလည်း ကြည့်။ ၎ရံ ဒုက္ခာယ ရန္ဒသု(ဓမ္မ။၄၉)န္တိ စိရကာလံ နိရယဒုက္ခာဒီနံ အတ္ထာယ တံ ဇေတ ဓမ္မာ မာ ရန္ဒေန္တု မာ မဂေန္တုဘဲ အတ္ထော။ ဓမ္မာဒ္ဒ၊၂။၂၂၇။

ရန္ဒာပန (န) [ရန္ဒ+ဏာပေ+ယု] ချက်-ပြုတ် - စေခြင်း၊ (ထမင်းချက်စေခြင်း)။ ဘတ္တံ ပါစနံ သန္ဒာယ ရန္ဒာပနံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၂၆။ ရန္ဒာပနံ ဘတ္တပစာပနံ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၆၇။

ရန္ဒေတိ (ကြိ) [ရန္ဒ+ဏေ+တိ] ရန္ဒ်းတိ-ကြည့်။ ယံ ယဒေဝ ပနဿ ဃရေ ရန္ဒေတိ။ သုတ္တနိ၊၌၊၁။၂၅၇။

ရန္ဒေန္တ (ကြိ) [ရန္ဒ+ဏေ+အန္တ] နှိပ်စက်-မွှေနှောက်-စေကုန်သတည်း။ ရန္ဒယတိလည်း ကြည့်။ ရန္ဒယုံ-ကြည့်။

ရန္ဒေယျ (ကြိ) [ရန္ဒ+ဏေ+ယျ] ချက်-ပြုတ်-ကြော်-လှော်-ဖုတ်-ကင်-ဆူ၏။ရန္ဒယတိလည်း ကြည့်။ ကုမ္ဘိတော တဏ္ဍုလေ နိဟရိတွာ ဘောဇနံ ရန္ဒေယျ။ မိလိန္ဒ။၁၁၃။

ရန္ဒေဟိ (ကြိ) [ရန္ဒ+ဧဏေ+ဟိ] ချက်-ပြုတ်-ကြော် - လှော် - ဖုတ် - ကင် - ပါလော့။ ကာကံ သောကာယ ရန္ဒေဟိ (စရိယာ။၄၁၆။ ဇာ၊၁။၁၀)....တံ ကာကဂဏံ တွံ ဟ္ဒမံ ကဒ္ဒမံ ပူရေဒ္ဓာ သောကာယ ရန္ဒေဟိ။ သောက-သတ္ထာယ ပန ဝဿာပယထ၊ ယထာ အန္တော နိဋ္ဌာနလက္ခဏံ 'သောကံ ပါပုဏာတိ၊ ဝေံ ကရောဟိတိ အတ္ထော။ စရိယာဒ္ဒ၊၂၃၀။ (-ဇာ၊၌၊၁။၃၅၀)။

ရပစ္စယ (ပု) [ရ+ပစ္စယ] ရ-ပစ္စည်း။ နိန္ဒာယဥ္စိ အယံ ရ-ပစ္စယော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၉၅။ ရ-ပစ္စယော နိန္ဒတ္ထဝါစကော။ ပ၊စိတ်၊ယော။ ၃၀၄။

ရဘတိ (ကြိ) [ရဘ+အ+တိ။ နီဘိ၊ဓာတု။ ၁၂၀။ ရဘတေ-သံ။] အားထုတ်၏၊ အလွန် အကျူးပြု၏၊ ရဘတိ၊ အာရဘတိ၊ သမာရ-ဘတိ။ နီတိ၊ဓာတု။၁၂၀။

ရဘသ (ပု) [ရဘ+အသ။ ရဘ ရာဘသော။ နီတိ၊ဓာတု။၁၂၀။ ရဘသ-သံ။ ရဟသ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ၊] (၁) အလွန်အမင်းပြုတတ်သူ။ ညှဉ်းဆဲ-နှိ်စက်-တတ်သူ။ (၂) အနိုင် အထက် နှိ်စက်-နိုင်ထက်ကလူပြုမူ-တတ်သူ။ (၁) (၂) သန္တိဟိ မာဂိသ အမနုဿာ စဏ္ဍာ ရုဒ္ဓါ ရဘသာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၄။ ရဘသာတိ ကရဏ္ဍတ္တရိယာ။ ဒီ၊၃။၁၅၀။ ရဘသာတိ သာ်ရမ္ဘကာ....ရဘသာတံ ဝါ သာဟသိကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ်၊၃။၁၆၀။

ရမ၁ (တိ) [ရမ+အ။ ရမ+ဏေ+အ။ ဓာန်။ ၆၉၃။ ရမ-သံ။] (၁) မွေ့လျော်ရာဖြစ်သော။ (၂) မွေ့လျော်- အပ်- ဖွယ်ဖြစ်- သော။ (၃) မွေ့လျော်စေတတ်သော။ (၁) သုစိဂန္ဓံ မနောရမံ။ ဓမ္မ၊၂၁။ မနော ဘွော ရမတိတိ မနောရမံ။ ဓမ္မာဒ္ဒ၊၁။၂၀၀။ (၂) ဒုပ္ပဇ္ဇံ ဒုရဘိရမံ။ဓမ္မ။၅၆။ ဒုရဘိရမန္တိ....အဘိရမိတုံ ဒုက္ခံ။ ဓမ္မာဒ္ဒ၊၂။၂၀၀။ (၃) မနောရမေ (စရိယာ၊၄၀၃)တိ....မနောရမေတိတဲ့ မနော-ရမေ၊ စရိယာဒ္ဒ။၁၄၂။ မနံ ရမေတီတိ မနောရမံ မ၊ဋီ၊၁။၁၄၀။

ရမ၂ (ကြိ) [ရမု+အ+တိ] ရမတိ-ကြည့်။ ဘုဉ္ဇ အမာနုသေ ကာမေ၊ ရမ ဒေဝ မယာ သဟ။ ပေတ။၁၆၄။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၀၂)။

ရမဏ၁ (တိ) [ရမု+ဏေ+ယု။ ရမဏ-သံ၊ ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] မွေ့လျော်စေတတ်သော။ အထဝါ ဓသာတုဇနစိတ္တာဿ ဟာရကတော။ ရမဏတော စ ဟာရာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၅။

တတ်သော။ (၁)ရမဏီယ (ဧထရီ။၄၁၆)တိ
မနုည်သော။ ထေရီ၁။၂၄၇။ ဂမဏီယော (ဝိ၁၉၊
၁။၈၁) မနုည်သော။ သာရတ္ထ၁။၂၀၅။ (၂)
အမ္မဝန် မနုည် ရမဏီယံ။ အံ၁။၁၄၆။
ဥဒါန်း၊ ၁၁၇၊ စိတ္တံ ရမေတိ စိတ် ရမဏီယ်၊
ဥဒါန်း၁။၁၉၆။ အံ၁ဋီ၁။၂၄၇။ ရ၊ ယော
(ဝိ၁။၁၄၉)တဲ့ ရတိဇနကော။ ဝိ၁ဋီ။၂။
၁၀၁။ (–ဒီ၁။၄၄။ မ၁။၂၂၃။ ဓမ္မ။၂၁။
ဥဒါန်း။၁၈၁။ စရိယာ။၄၀၃။ ဒီ၁ဋ္ဌ၁။၁၂၉၊
၂၀၇။ မ၁ဋ္ဌ၊၂။၃၉။ စရိယာ၁ဋ္ဌ။၁၄၂။ သီ၁ဋီ၊
သစ်၊၂။၃၄၆။ ဒီ၁ဋီ၁။၄၄၇)။

ရမဏီယတရ (တိ) [ရမဏီယ+တရ] သာလွန်–
ပိုမို–၍–မွေလျော်–နှစ်သက်–ဖွယ်ကောင်း
သော၊ အလွန် – မွေ့လျော် – နှစ်သက်–
ဖွယ် ကောင်းသော။ တာဝတိံသဘဝနံ
ရမဏီယတရံ။ ဒီ၁ဋ္ဌ၊၂။၃၂။

ရမတိ (ကြိ) [ရမု+အ+တိ။ နိဘိ၊ ခေတု။
၁၃၄။ ရမတိ–သံ။ ရမတ္ထ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။]
(၁) (က) (အကူးထူးသော ကာမဂုဏ်
အာရုံတို့ဖြင့်) မြူးတူး–ပျော်ပါး–ကစား–
၏။ (ခ) ကစား–ဝမ်းမြောက်–၏။ (၂)
နှစ်သက်၏။ (၃) (က) (မကောင်းမှုဒဏ်)
မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–အလွန် မွေ့လျော်–
အလွန် ပျော်ပိုက်–၏။ –(ခ) (တောဋ္ဌ)
မွေ့လျော် – ပျော်ပိုက် – အလွန်
မွေ့လျော် – အလွန်ပဲ ပျော်ပိုက် – ၏။
(ဂ) (ဓမ္မရတိဖြင့်) မွေ့လျော် –ပျော်ပိုက်
–အလွန်မွေ့လျော်– အလွန်ပျော်ပိုက်–၏။
(၄) (ကာမရတိဖြင့်) မွေ့လျော်–ပျော်မြူး
–ကာမဂုဏ်ခံစား–၏။ (၁) (က) တေဟိ
အာလယေဟိ ရမန္တိတိ အာလယရုမာ။
ဝိ၁ဋ္ဌ၁။၂၄၃။ မ၁ဋ္ဌ၊၂။၈၀။ သံ၁ဋ္ဌ၁။၁၇၉။
ရမန္တိတိ ရတိ ဝိန္ဒန္တိ ကီဠန္တိ လဋ္ဌန္တိ။
သာရတ္ထ၁။၁၅၁။ မ၁ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁။ (–ဝိမာန။
၁၈။ ဇာ၁ဋ္ဌ၁။ ဝိမာန၁ဋ္ဌ။၇၂။ ဇာ၁ဋ္ဌ၊၂။

ရမဏ၂ (န) [ရမု+ယု] (၁) မွေ့လျော်ရာ
ဖြစ်သော၊ မွေ့လျော်ဖွယ် ကောင်းသော။
(၂) မွေ့လျော်ခြင်း။ (၁) ကာမဂုဏ်–
သကာနံ အရမဏဋ္ဌာနမေဝ ဝိတရဂါနံ
ရမဏန္တွေနံ ဟောတိ။ ဓမ္မ၁ဋ္ဌ၁။၄၀၃–၄။
(၂) ရမဏံ အရတိ။ ဝိမတိ၁။၁၅။ တဿ
ခီဏာသဝ ရတိမမွေဝ ရမဏသဘာဝတော။
သီ၁ဋီ၊သစ်၁။၄၂၂။

ရမဏက (တိ) [ရမဏ+က၊ရမဏက–သံ။](၁)
မွေ့လျော်တတ်သော။ (၂) မွေ့လျော်ဖွယ်
ကောင်းသော ဖန်ပြာသာဒ်။ (၁) ရမနက–
ကြည့်။ (၂) အတိက္ကမ့ရမဏကံ။ ဇာ၁။၂၀၊
၁၃၂။ ရမဏကန္တိ တသ္မိံ ကာလေ ဖလိကသဏ
နာမံ ဖလိကပါသာဒမ္ပိ အတိက္ကန္တောသိတိ
ဒီပေတိ။ ဇာ၁ဋ္ဌ၁။၃၀၅။ ရမဏကန္တိ ဖလိက–
ပါသာဒံ။ ဇာ၁ဋ္ဌ၁။၁၉၄။

ရမဏီယ[1] (တိ) [ရမု+အနီယ။ ရမဏီယ–သံ။
ရမ[illegible]အ၊ ရမဏီဋ္ဌ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။]
မွေ့လျော်အပ် – မွေလျော်ဖွယ်ကောင်း–
မွေ့လျော်ဖွယ်ရှိ–သော။ ရမဏီယာ အာနန္ဒ
ဝေသာလီ၊ ရမဏီယံ ဥဒေနံ စေတိယံ။
အံ၁။၂၂၉။ ဥဒါန်း။၁၅။ ရမဏီယာတိ ထ္ထေ
ဝေသာလိယာ တာဝ ဘူမိဘာဂသမ္ပတ္တိယာ
....သုသဘပစ္စယတာယ စ ရမဏီယဘာဝေါ
ဒေဒီတမ္ပေါ။ ဥဒါန်း၁။၂၉၄။ (–အံ၁ဋီ၁။
၂၅၁)။ ရမဏီယေ (အပါ၁။၃၄၆)တိ
ဒေဝဒါနဝဏ္ဏဘဏနေရမဏဘူဒ္ဓပဒေသကဘူဒါဒီ.
ဟိ ရမိတဗ္ဗံ အလ္လီယိတဗ္ဗန္တိ ရမဏီယံ။အပါ၁၊
၂။၂၀၁။ (–မ၁။၂၂၃။ ဥဒါန်း။၁၈၁။ မ၁၊
၂။၃၉။ ဥဒါန်း၁ဋ္ဌ။၄၆၄)။

ရမဏီယ[2] (တိ) [ရမု+ဏေ+အနီယ။ မနံ
ရမယတိတိ ရမဏီယ။ ဒီ၁ဋ္ဌ၁။၁၂၉။ စိတ္တံ
ရမေတိတိ ရမဏီယံ။ ဥဒါန်း၁။၁၉၆။
အံ၁ဋီ၁။ ၂၆၇။] (၁) (စိတ်ကို) နှစ်သက်စေ

ရမန္တေ (ကြို) [ရမု+အ+အန္တေ] ရမတိ–ကြည့်။ ရမန္တေ ယတ္ထ ဗာလိသာ။ အဝ၊ ၂။ ၂၂၆၊ ၂၅၆။ (–အပါဒ္ဓ၊ ၂၊ ၁၂၉–၃၀)။

ရမန္တီ (ကြို) [ရမု+အ+အန္တီ] ရမတိ–ကြည့်။ ဖေဝါနံ သဟဇာတာ ရမန္တီတေ။ အံ၊ ၂။ ၃၄။ (–ဓမ္မ။ ၂၆။ ဝိ၊ ဒ္ဓ၊ ၃၊ ၂၄၃)။

ရမသေ — (သေ–အက္ခရာလာ) ထေရီ။ ၃၉၂။ ဇာဝ၊ ၁၆၉။ ရမာမသေ — ဝိ၊ ၁။ ၃၁၀။ သံ၊ ၁။ ၃၀၈။ ရမ်းမ—ထေရီ။ ၄၂၀။ ဇာဝ၊ ၉၂။ ရမာမိ — ရမတေ — စရိယာ။ ၃၉၃။ ဇာဝ၊ ၁၁၇။ ရမန္တေ—အပါ၂။ ၂၂၆။ ထေရီဒ္ဓ၊ ၂။ ၁၉၉။ ရမေ—ဒီ၊ ၂။ ၁၉၅။ သံ၊ ၁။ ၁၀၂။ ရမ—(ဟိ) ပေဘ။ ၁၆၄။ ဝိ၊ ဒ္ဓ၊ ၁။ ၁၁၇။ မ၊ ဒ္ဓ၊ ၃၊ ၂၀၂။ ရမဿု—ဇာဝ၊ ၁၃၇။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀။ ရမေ—(ဃ္ယေ) ထေရ။ ၂၃၆။ ထေရဒ္ဓ၊ ၁။ ၂၁၃-၄။ ရမ်ယျ — ထေရဒ္ဓ၊ ၁။ ၂၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃၊ ၁၁၂။ ရမ်း—သုံ—အပါ၁။ ၆၅။ အပါဒ္ဓ၊ ၂။ ၆၅။ ရမိ—အပါ၁။ ၁၁၀။ အပါ၂။ ၆၀။ ရမိဿတိ—အပါ၁။ ၂၄။ အပါ၂။ ၆၁။ ရမ်းသန္တီ—ဓမ္မ။ ၂၀။ ဇာ၁၁။ ၂၇၀။ **ရမိဿသိ**—ထေရ။ ၃၆၀။ အပါ၁။ ၈၁။ ရမိဿာမိ—ဝိမာန၊ ၂၄။ ၊ ထေရ။ ၃၀၂။ ရမိဿာမ—ဇာ၊ ၂။ ၁၄။ ပေဘ၊ ဒ္ဓ။ ၁၄၂။ ရမိဿံ–ထေရ။ ၃၆၁။ ဇာဝ၊ ၃၃၃။

ရမတိ (ကြို) [ရမု+အ+တိ] ရမတိ–ကြည့်။ အရိယော ခ ရတေ ပါပေ၊ ပါပေ ခ ရမတိ သုစိ။ ဝိ၊ ၃၊ ၂၀၆၊ (–ဒီ၊ ၂။ ၂၂၀)။

ရမတေ (ကြို) [ရမု+အ+တေ] ရမတိ–ကြည့်။ သန္တံ နံပတိ ဂူဟာမိ၊ ဒါနေ မေ ရမတေ မနော။ စရိယာ။ ၃၉၃။ (–ဇာ၁။ ၃၁၇။ ဇာ၊ ၂။ ၁၄၁)။

ရမနက (တိ) [ရမု+ယု+က။ ရမဏက–သံ။] မွေ့လျော် တတ်သော။ ကမ္မာရုမတာတိ နဝကမ္မေ ရမနကဘာဝေါ။ အံ၊ ၁၃။ ၃၉၃။

ရမန္တိ (တိ) [ရမု+အ+အန္တ] (၁) (တရား ဖြင့်) မွေ့လျော်သော။ (၂) (ဝတ္ထုကာမ ကိလေသာကာမတို့ဖြင့်) မွေ့လျော်သော။ (၁) တတ္ထေဝ ဖာသု ဘဝတိ၊ ကေဿ ရမတော ဝနေ။ သံ၊ ၁။ ၂၁၅။ (၂) ရမမာ-နေသု နော ရမေ (ထေရ။ ၂၃၆)တံ သတ္တေသု ကာမဂုဏရတိယာ ကိလေသရတိယာ ရမ-န္တေသု သယံ တထာ နော ရမေ နု ရမေယျ။ ထေရ၊ ၁။ ၂၁၄။

ရမန္တေ (ကြို) [ရမု+အ+အန္တေ] ရမတိ–ကြည့်။ ရမန္တေ ယတ္ထ ဗာလိသာ။ အဝ၊ ၂။ ၂၂၆၊ ၂၅၆။ (–အပါဒ္ဓ၊ ၂၊ ၁၂၉-၃၀)။

ရမာမ (ဝိမာန။ ၉၄)တိ ကိဋ္ဌာမိ မောဒါမိ။ ဝိမာန၊ ၁။ ၂၆၄။ (၂) ရမေတိ (ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၊) ကြည့်။ (၃) (က) – ပါပသို့ ရမတိ မနော။ ဓမ္မ။ ၃၀။ (ခ) ယဒေကော ရမတိ ဝနေ။ ဝိ၊ ၃။ ၅၀၀။ ဥဒါန။ ၁၂၇။ ရမတိ အာတိရမတိ၊ ဥဒါန၊ ၁။ ၂၂၀။ ရမာမိ မန္ဒဿ နိဇောကရုမွေ။ ဇာ၊ ၂။ ၆၆၊ ရမာမိတိ အာတိရမာမိ နု ဥက္ကဏ္ဌာမိ။ ဇာ၊ ၁။ ၅။ ၃၁၁။ (၃) ရမန္တိ ဓမ္မရတိယာ၊ ဟိတ္ဝာန လောကိယံ ရတိ (ထေရ။ ၂၅၂)နိ္တိ....လော-ကုတ္တရဓမ္မရတိယာ အဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာနဘာဝိရတိယာ စ ရမန္တိ အာတိရမန္တိ။ ထေရ၊ ၁။ ၃၅၁။ (–ဝိမာန။ ၇၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၆၉။ ဝိမာန၊ ၁။ ၉၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁။ ၂၉၄)။ (၄) သေသဿတ္ထိယော အနေနာလောကေဘာ တာယ သဒ္ဓိ ယေဝ ရမတိ။ အံ၊ ၁။ ၁၀၊ ၂၆၃။ ဒေဝလောကေ ရမိ-ဿတိ၊ အပါ၁။ ၅၆။ ရမိဿတိ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိ အနုဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။ အပါ၁။ ၁၀၄။ (–ဝိမာန။ ၅၆။ ဇာ၁။ ၂၉၁။ ဇာ၊ ၁။ ၄။ ၃၂၉)။

ရမတိ—သံ၁။ ၁၀၁။ ဇာ၁။ ၁၁၆။ ရမတိ—ဝိ၊ ၃။ ၂၀၆။ ဒီ၊ ၂။ ၂၂၀။ ရမန္တိ—အံ၊ ၂။ ၃၄။ ဓမ္မ။ ၂၆။ ရမသိ—ဝိမာန။ ၅၆။ ပေတ။ ၁၇၇။ ရမသိ—ဇာ၊ ၂။ ၁၄၆။ ဇာ၁၁။ ၅၇၇။ ရမာမိ

ရမာပေတွာ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရမုံ+ကာပေ+တွာ] မွေ့လျော်ခဝါ။ တံ ကိုယ်သဘောတိုသာ ရမာပေတွာ အသာတာပဲ့။ ဓမ္မာ၌၊ ၂။ ၂၃၆။ ဥဒါန်း၌။ ၂၃၄။

ရမာပတ် (နာ) (ရမုံ+ကာပတ်) မွေ့လျော်ပျော်မြူးစေခြင်း။ ရဟန်း ဝတ္ထသာ ဝိသေသ ရဂ်ဇာတေန စိတ္တသာ ဝိပရိဏာမနံ၊ ရမာနံ ဝါ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၄၄။

ရမာပယိ်သူ (ကာ၊ကြို) (ရမုံ+ကာပယ+ဍု) မွေ့လျော်စေကုန်ပြီ။ စန္ဒသူရိယာ အုမာရုနံ သန္တိကေ နစ္စန္တိယော မမ ပုတ္တေ နံ ရမာပယိ်သူ။ ဇာ၊၁၄၊၉၄။

ရမာပယိ်တွာ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရမုံ+ကာပယ+တွာ] မွေ့လျော်စေ၍။ တာ ဇောလောကသ္မိ် ရမာပယိ်တွာ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၉၄။ ရမာပယိ်တွာတိ ပရပုရိသေဟိ သဒ္ဓိ် အတ္တနော စိတ္တံ ရမာပယိ်တွာ။ ဇာ၊၁၊၆၊၁၁၃။

ရမာပေတွာ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရမုံ+ကာပေ+တွာ] မွေ့လျော်ခဝါ။ တံ ကိုယ်သဘောတိုသာ ရမာပေတွာ အသာတာပဲ့။ ဓမ္မာ၌၊ ၂။ ၂၃၆။ ဥဒါန်း၌။ ၂၃၄။

ရမယိသာမ (ကာ၊ကြို) [ရမုံ+ကာယ+သာမ] မွေ့လျော်စေကုန်အံ့။ ဝိမာနသာမိကော ဒေဝပုတ္တော အာဂတော၊ ရမယိသာမ နံ။ သံ၊၁၊၁၊၇၁၊ သုတ္တနိ၊၁၊ ၂။ ၂၃၁။

ရမယိသာမိ (ကာ၊ကြို) [ရမုံ+ကာယ+သာမိ] မွေ့လျော်စေအံ့။ အတ္ထာနံ ရမယိသာမိ၊ ဒုမသာခနိကောတိပိ။ ဇာ၊၁၀၊ ၁၇၇၊

ရမသိ (ကြို) [ရမုံ+အ+သိ] ရမတိ–ကြည်။ ရမသိ သုပ္ပဝါဒိကော။ ဝိမာန၊၅၄၊ ပေတ။ ၁၇၇။ (–ဇာ၊ ၂။ ၁၄၄–၇။ ဇာ၊၁၁၊၅၇)။

ရမဓသ (ကြို) [ရမုံ+အ+ဓသ] ရမတိ–ကြည်။ ဝက္ကလိ ကိ ရှုပေ။ ရမသေ ဗာလနုန္ဓိတော။ အာ၊ ၂။ ၁၁၇။ ထေရဂါ၌၊ ၂။ ၆၁။

ရမသု (ကြို) [ရမုံ+အ+သု] ရမတိ – ကြည်။ ရမသု ဘိက္ခာစရိယာယ ပုတ္တာ။ ဇာ၊၁။ ၃၃၇ (–၃၉၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၊ ၂၁၄)။

ရမာဓိ် (ပု) [ရမုံ+အာဓိ] ရဂ်ဇာတေန စိတ္တသာ ဝိပရိဏာမနံ၊ ရမာနံ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၂၄။

ရမာဓိ်ပတိ (ပု) [ရမုံ+အာဓိ+ပတိ] ရဂ်ဇာတေန စိတ္တသာ ဝိပရိဏာမနံ၊ ရမာနံ ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၂၄။

ရမာန (တိ) [ရမုံ+အ+မာန] မွေ့လျော်သော။ တာယ ရတိယာ ရမမာနော ဟိနသ္ဒန ပိဟေမိ။ မ၊ ၂။ ၁၇၂။ အလေဟိ သဒ္ဓိ် ရမမာနံ၊ တံ ဘေဒုက္ခံ ဘဝိသ္သတိ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၃၅။

ရမာန (တိ) [ရမုံ+အ

ရမဝပေန်ဒီ (ကာ၊ကြိ) [ရနု+ဏာပေ+အန်ဒီ။] မွေ့လျော်စေကုန်ရာ၏။ မံ ရမာပေန်ဒီ။ ထေရ၊၌၊၁။၇၄။ (–အဝ၊၌၊၁။၁၉၇)။

ရမဝပေယျုံ (ကာ၊ကြိ) [ရမု+ဏာပေ+ယျုံ] မွေ့လျော်စေကုန်ရာ၏။ ကိန္နု'မာ နု ရမာပေ-ယျုံ၊ အညမညံ ပိယံ ဝဒါ။ ဇာ၊၂။၂၅၁။ (–ဇာ၊၌၊၇။၉၃-၄)။

ရမာပေသိ (ကာ၊ကြိ) [ရမု+ဏာပေ+သိ] မွေ့လျော်– မြူးတူး– ပျော်ပါး– ကစား–စေအံ့။ တံမိဖွဲ့ နော နု ရမာပေသိ။ ဇာ၊၌၊၂။ ၄၀၅။

ရမာပေသုံ (ကာ၊ကြိ) [ရမု+ဏာပေ+ဥံ] မွေ့လျော်ခစေကုန်ပြီ။ ရမိ'သု၂–ကြည့်။

ရမာပေဟိ (ကာ၊ကြိ) [ရမု+ဏာပေ+ဟိ] မွေ့လျော်စေလော့။ အညတ္ထရံ အမစ္စံ မာ-ဏာပေသိ "ကုမာရံ ရမာပေဟိ"တိ။ သုတ္တနိ၊၌၊၁။၆၀။ အပ၊၌၊၁၇၁။

ရမာမ (ကြိ) [ရမု+အ+မ] ရမတိ–ကြည့်။ ဟေ ရမ-မ သုပုပ္ဖိတေ ဝနေ။ ထေရီ။၄၂၀။ (–ဇာ၊၁။၉၁၊၂၉၁)။

ရမာမသေ (ကြိ) [ရမု+အ+မ။ သေ–အာ္ဒေသ] (ရမတိ–ကြည့်)။ ဟေ ခေမေ ရမာ-မသေ။ ထေရီ။၃၉၅။ (–ဇာ၊၁။၆၉)။

ရမာမိ (ကြိ) [ရမု+အ+မိ] ရမတိ–ကြည့်။ နု ရမာမိတိ ဝဒတိ ဝိညာပေတိ။ ဝိ၊၁။၃၁။ အဟံ ခေါ ဣမသ္မိံ ဝနသဏ္ဍေ ကမ္မဋ္ဌာနာဒူ-ပေန္တော ရမာမိ။ သံ၊၁။၁၈၁။

ရမိ' (ကြိ) [ရမု+လုံ] ရမတိ–ကြည့်။ ဒေဝ-လောကေ ရမိ' အဟံ။ အ၊၁။၁၂၀။ (–၃၇၂။အပ၊၂။၁၅၊၅၀၊၀၂)။

ရမိ'သု၁ (ကြိ) [ရမု+ဥံ] မွေ့လျော်ကုန်ပြီ။ ရမတိ–ကြည့်။

ရမိ'သု၂ (ကာ၊ကြိ) [ရမု+ဏာပေ+ဥံ] မွေ့လျော်စေကုန်ပြီ။ အစ္ဆရာ'ယော ရမိ'သု မေ။ အပ၊၁။၆၅။ ဒေဝစ္ဆရာပေ၊ မေ မယ့် စိတ္တံ ရမိ'သု ရမာပေသုန္တိ သမ္မန္နော။ အပ၊၌၊၂။ ၁၄။

ရမိတ (တိ) [ရမိ+တ။ ရမိတ–သံ။ ရမိအ–ပြာ၊ အမ္ဘမာဂမိ။] (၁) မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–အလွန်မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–သော။ (၂) မွေ့လျော်–ပျော်မြူး–အပ်သော၊ မွေ့လျော် ဖွဲ့ဝဲကောင်းသော။ (၁) ဝနန္တေ ရမိတော သိယာ(ဓမ္မ။၅၆) တိ ဧဝံ အတ္ထာနံ ဒမေန္တော ဣတ္ထိပုရိသသဒ္ဒါဒိဟိ ပဝိဝိတ္တေ ဝနန္တေယေဝ အဘ်ရမိတော ဘဝေယျ။ ဓမ္မ၊၌၊၂။၂၉၅။ (၂) ပုပ္ဖဘိကိဏ္ဏေ ရုက္ခိတံ ဝိမာနံ၊ အနေက စိတ္တံ နရနာရိသေဝိတံ။ ပေတ၊၁၆၂။ ပေတ ၌၊၁၃၆။

ရမိတဗ္ဗ (တိ) [ရမု+တဗ္ဗ] (၁) မွေ့လျော် ပျော်ပိုက်အပ်သော။ (၂) မှီဝဲ–ခံစား–အပ်သော။ (၃) ငြိတွယ်–ကပ်ငြိ–အပ်သော။ (၄) သာယာအပ်သော။ (၅) မွေ့လျော် ဖွယ်ကောင်းသော။ (၁) မွေ့လျော် ပျော်ပိုက်အပ်သော။ ရတံ ရမ္မံ ရမိတဗ္ဗံ အရိယေဟိ သဗ္ဗသခ်ာဝိနိဿတံ နိဗ္ဗာနံ ရတံ အဘိရတံ ရမ္မံ။ ထေရ၊၌၊၁။၁၀၂။ (၂) မှီဝဲ–ခံစား–အပ်သော။ ပါဠိမ တံ ယံ ကာမရတိ' ရမိဟဗ္ဗံ သေဝိတဗ္ဗံ ကတ္တာ ဝဒသိ။ ထေရီ၊၌။၆၇။ (၃) ငြိတွယ်–ကပ်ငြိ – အပ်သော။ ဒေ-ဒဒါနဝဂန္ဓဗ္ဗကိန္နရောရဂဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓါဒိဟိ ရမိတဗ္ဗံ။ အလ္လိယိတဗ္ဗံ။ အပ၊၌၊၂။၂၀၁။ (၄) သာယာအပ်သော။ တတော ဧဝ ရမိ-တဗ္ဗံ အဿာဒေတဗ္ဗံ တတ္ထ နတ္ထိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၉။ မ၊၌၊၂။၃၀။ (၅) မွေ့လျော်ဖွယ် ကောင်းသော။ ရမိတဗ္ဗဋ္ဌာန–ကြည့်။

ရမိတဗ္ဗဒွာန (န) [ရမိတဗ္ဗ+ဒွာန] မွေ့ကျင့်ဖွယ်ကောင်းသော အရပ်ကျွန်း။ အာရမန်ဆိုထွာတိ အာရာမော၊ ရမိတဗ္ဗဒွာန်း။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၄၉။

ရမိတဗ္ဗယုတ္တက (တိ) [ရမိတဗ္ဗ+ယုတ္တက] မွေ့လျော်-တပ်မက်-နှစ်သက်-အပ်သည်နှင့်ယှဉ်သော။ ရတံ ရမ္မန္တိ ရမိတဗ္ဗယုတ္တကေ ဂုဏဓာတော ရမိဟံ။ အ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၀။

ရမိဘုံ (ကြီး၊ဝိ) [ရမု+တုံ] မြူးတူးပျော်ပါးကစားခြင်းငှါ။ ဆဇာဂါရံ နာမ ယတ္ထကတ္ထစိ ရညော ကီဠိတုံ ရမိတုံ ကတံ ဟောတိ။ ဝိ၊၂။၃၉၂။

ရမိတွာ (ကြီး၊ဝိ) [ရမု+တွာ] မွေ့လျော်ပြီး၍။ ဝေဇယန္တေ စ ပါသာဒေ၊ ရမိတွာ ကာမကာမိနော။ ပေဘ။၁၆၈။ (-ထေရီ။၃၉၅)။

ရမိတွာန (ကြီး၊ဝိ) [ရမု+တွာန] မွေ့လျော်ပြီး၍။ ဥမ္မာဒန္တိယာ ရမိတွာန၊ သိဝိထုဇော တဒေတော သိယံ။ ဇာ၊၂။၄၁။

ရမိသံ (ကြီး) [ရမု+သံ] ရမတိ-ကြည်နူး။အနာကုလေ တတ္ထ နဂေ ရမိသံ။ ထေရ၊၃၆၆။ (-၃၃၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၉)။

ရမိဿတိ (ကြီး) [ရမု+ဿတိ] ရမတိ-ကြည်နူး။ ဒေငလောကေ ရမိဿတိ။ အပ၊၁။၂၄၊၄၃။ အပ၊၂။၆၀။

ရမိဿန္တိ (ကြီး) [ရမု+ဿန္တိ] ရမတိ-ကြွသ့်။ ဝိတရာဂါရမ်ဿန္တိ၊နေ တေကာမဂဝေသိနော။ မမ္မ။၂၀။ (-ဇာ၊၁။၂၇၀။ ထေရ။၃၄၄)။

ရမိဿသိ (ကြီး) [ရမု+သ သိ] ရမတိ-ကြည်နူး။ တိဿကပ္ပဿဟဿာနိ၊ ဒေဝလောကေ ရမိဿသိ။ အ၊၁။၁၁။ (-ထေရ။၃၆၀)။

ရမိဿာမ (ကြီး) [ရမု+ဿာမ] ရမတိ-ကြည်နူး။ ဟေ သမ္မ ရမိဿာမ၊ ဥဘော အသ္မာကမဿမေ။ ဇာ၊၂။၁၇။ (-မဟာဒွ။၁၄၂)။

ရမိဿာမိ (ကြီး) [ရမု+ဿာမိ] ရမတိ-ကြည်နူး။ ဘတ္တု ဝိမာနေ ရမိဿာမိ ဒါန'ဟံ။ ဝိမာန။ ၃၄။ ရမိဿာမိ ဂိရိဗ္ဗဇေ။ ထေရ။၃၁၂။

ရမိယတိ (ကမ္မ၊ကြီး) [ရမု+ယ+တေ] မွေ့လျော်အပ်၏။ ရဇ်ယတော အဝိရဒ္ဓပက္ခေ၀ဝေသနအဿာဒိယတိ ရမိယတိတိ ရဇသော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၂၁။

ရမေ (ကြီး) [ရမု+အ+ဧ] မွေ့လျော်ကြ၏။ တံ ပဇာနဿု ရဇ္ဇေန၊ နာဟံ ပေါရေဟိစ္စေ ရမေ။ ဒီ၊၂။၁၉၅-၆။ (-သံ၊၁။၁၀၂)။

ရမေ (ကြီး) [ရမု+ယျ] မွေ့လျော်ရာ၏။ ဝသေ အဝသမာနေသု၊ ရမမာနေသု နော ရမေ။ ထေရ။၂၃၆။ နော ရမေ နု ရမေယျ။ ထေရာဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။

ရမေထ (ကာ၊ကြီး) [ရမု + ဏော + တိ] (၁) မွေ့လျော်စေ၏။ (၂) နှစ်သက်စေ၏။ (၁) ယော သော နဋ္ဌော ရဂ်မဋ္ဌေ သမဇ္ဇမဋ္ဌေ သစ္စာလိကေန ဇနံ ဟာသေတိ ရမေတိ။ သံ၊၂။၄၉၄-၅။ (၂) တဒါ နဳ အဇကရဏီ ရမေတိ မ(ထေရ။၂၇၃)နွဲ့....မံ ရမေတိ မေ စိတ္တံ အာရာဓေတိ။ ထေရာဋ္ဌ၊၂။၃၁။

ရမေတွာ (ကာ၊ကြီး၊ဝိ) [ရမု+ဏော+တွာ] မွေ့လျော်စေ၍။ ၊ တာ တတ္ထ နှာယ်တွာ ရမေတွာ ဒေ၀တာ။ ဝိမာန၊၃၀။

ရမေန္တိ (ကာကြီး) [ရမု+ဏော+အန္တိ] မွေ့လျော်စေကုန်၏။ သယံပဘာ ဒေ၀ဂဏာ ရမေန္တိ မံ။ ဝိမာန။၃၇။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၈။ (-အပ၊၂။၂၀၃)။

ရမေယျ (ကြီး) [ရမု+ယျ] ရမတိ-ကြည်နူး။ နော ရမေ နု ရမေယျ။ ထေရာဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၁၇)။

ရမေဟိ (ကာ၊ကြိ) [ရမု+ဏေ+ဟိ]မွေ့လျော်စေလေ့။ ဇူမံ ကုမာရံ ရမေဟိ အညတ္ထ။ ဇာ၊၂။၂၇။

ရမ္ဘ (ပု) [ရမု+ဘ။ ရဘိ+အ၊ ရမ္ဘ–သံ။ ရံဘ–ပြာ။] (၁) ကောက်ကျစ်စဉ့်လဲခြင်း။ (၂) ရမ္ဘမည်သောသူ၊ (ဝေဿဘူမြတ်စွာဘုရား၏ မြေးတော် အလုပ်အကျွေး အဂ္ဂုပဋ္ဌာကဧကဒက်ခသူ)။(ထောမ–၌ (၁)မြမှန်။ (၂)(မဟိံသအသူနာ၏ ဖခင်)ရမ္ဘမည်သော အာဠာရ။ မေဒိနီ–၌ (၁)မြူမှန်။ (၂)မျောက်တစ်မျိုး။ (၃) ရမ္ဘမည်သော အသုရ။ ပါတက–၌ ပုခက်–ချားရဟတ်–ပျဉ်–ဟု လာသည်)။ (၁) မမ္ဘာ သစ္စေသ္ဌ ယောသနေ။ ဓာန်။၈၂၈။ ရမ္ဘော သဗ္ဗ၊ ကေတဝန္တဉ္ဆော။ ဓာန်၊၌။၂၀၂။ (၂) သောတ္ထိကော စေဝ ရမ္ဘော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၂၄။

ရမ္ဘာ (ထီ) [ရကိ+ဘူ+အ။ ရ+ဘာ+အံ။ ရဒ္ဓ+ဘ။ ရဘ+ဃဏ်။ တနည်း ကာ–ပစ္စည်း။ ရဃ+ဃဏ်။ ရမ္ဘာ–သံ။ရံဘာ–သံ။ ရံဘာ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ရမ္ဘ+အာ။ ဒေဝပုတ္တာနံ ရတိ ဘာဝေန္တိ ဝေဓေန္တီတိ ရမ္ဘာ။ ရံကာမကို ဘန္တိ ဒီပယန္တိ ဇာလေန္တီတိ ဝါ ရမ္ဘာ။ နိဂ္ဃဏ္ဌိတာဂမော။ ဓာန်၊၌။၂၄။ ဒေဝပုတ္တာနံ ရံမေထုနရာဂကို ဘာတိ ဝဓေတီတိ ဝါ ရမ္ဘာ။ သူစီ။၄၅၄။ ရမန္တိ ယဿံ ရမ္ဘာဘော။ ဓာန်၊ ။၈၀၉။ ရဘတိ ရဘဒ္ဓဘဝေသု၊ ပစ္စဒ္ဓစ်၊နမ်။ ရဃဟေ ဝါ ယဉ်။ ရဘန္တေ အနယာ။ ဃဉ်ထေ် ကး။ အမရ၊ ဋီ။ဝဖြ–၇၊] (၁) ဌက်ပျောပင်။ (၂) ရမ္ဘမည်သောနတ်သမီး။ (၁) ရမ္ဘောရု စာရုဘူသနာ။ အပ၊ ။၂၂ဖြ။ ရမ္ဘာ စ ကဒလီ မေ ၊စော။ ဓ ာန်။၅၀၄။ (၂) အစ္ဆရာယော ထ္ထိယံ ဝုတ္တာ။ ရမ္ဘာ အလမ္ဗုသာဒယော။ ဓာန်။၂၄။ [ထောမ–၌] (၁) ဌက်ပျောပင်။ (၂)ရမ္ဘာမည်သောနတ်သမီး။ (၃) ပြည့်တန်ဆာ။ (၄) နွားတွန်သံ။ (၅) မဟာဒေဝ (သိဝ) နတ်၏မယား ပဗ္ဗတီ (စဏ္ဍီ၊ဒုဂ်ါ)နတ်သမီး။ ကပ္ပ–၌ မြေကြီး–ဟု လာ၏။ ပါတ–၌ (၁) ဌက်ပျောပင်။ (၂) ရမ္ဘာမည်သော နတ်သမီး။ (၃) ဝေရောစနသိကြားမင်း၏ မိဖုယား။ (၄) ရာဝဏဘီလူး၏ မိဖုယားဘစ်ယောက်၏ အမည်–ဟုလာ၏။

မှတ်ချက်—ရာဝဏဘီလူးကို “ဒဿဂီရိဘီလူး”ဟု မြန်မာဝေါဟာရ၌ တွင်ကျယ်နေ၏၊ ၎င်းဘီလူး၏အမည် ဗရိယာယ်များမှာ (၁) ရာဝဏ (၂) ဒဂမုခ (၃) ဒဂကြိဝ (၄) ဒဂဂိရစသည်ဖြင့် များစွာရှိသည်။ ဒဂကြိဝ–မှ ဒသဂိရိဖြစ်လျှင် ဂ-အက္ခရာချင်းကား နီးစပ်ပါ၏ ရိ–ဖြစ်ရန်ကား ခဲယဉ်းလှ၏။ ←ဒသဂိဝ–ဟုပြန်လျှင် သက္ကတပါဠိနှီးနှော ဈေးစပ်မိသဖြင့် ပိုရှဲပင် သင့်လျော်ရာသည်။ တနည်းအားဖြင့် ဒဂဂိရ၌ဂ လာပ်ပြန်စာလုံး ပုံသဏ္ဌာန် နီးစပ် သေ.ကြောင့် ဒဂဂိရမှ ဒသဂိရိ ဖြစ်လာသလားဟု တွေးကြံဖွယ်ရှိ၏၊ သို့သော် အလွန်ခေါင်လွန်းသော အတွေးအကြံဖြစ်သွားမည်။ တနည်း–ဒဂကြိဝ–မှ ဝ–ကို ဖျောက်၍ ဒဂကြိ၊ ဒဂကြိ–မှ ဒသဂိရိဖြစ်လာသည် ဆိုလျှင်ကား အသင့်လျော်ဆုံး ဖြစ်မည်ဟု ထင်သည်။

ရမ္မ၁ (တိ) [ရမု+ဏ္ဍ။ ရမ္ဗ–သံ။ ရမ္ဘ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) (စိတ်ကို) နှစ်သက်–မွေ့လျော်–စေတတ်သော။ (၂) မွေ့လျော်–နှစ်သက်–အပ်သော၊ နှလုံးမွေ့လျော်ဖွယ်–ပျော် မွေ့ဖွယ် – ကြည်နူး ဖွယ်–ကောင်းသော။ (၁) ဝိဟာရေ ကာရယေ ရမ္မေ၊ ဝါသယေတ္ထ ဇဟုသုတေ။ ဝိ၊၄။ ၂၉၂။ ရမ္မေတိ မနောရမေ နိဝါသသုခေ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၉၃။ (–ဝိမာန၊၁၂၊၂၃၊ဖြ၄။ ပေတ၊၁ဖြ၈။ အပ၊

ရမ္ဘနဂရံ သန္ဓာယာဟု။ ဇာ၊၁၆။ ၂၄၆၊ ရမ္ဘကန္တိ ဟေသုတ် ရမ္ဘကံ။ ဇာ၊၁။ ၂၄၆၊ (နှ) (၄) အာ၊ဓာ၊ဝဏ ဘဒ္ဒန္တ၊ သုည် ရမ္ဘကာတိ စိတ္တမာသသာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆၅။ ရမ္ဘကော မာသော ဂိမှာနံ ဟောတိ ပြာဟုဏ။ ဇာ၊၁၀၇။ ရမ္ဘကော မာသော (၃) ယထာသိ ဒုဗ္ဘကော မာသော ဂိမှာနံ ဟောတိ ပြာဟုဏ။ ဇာ၊၁၀၇။ ရမ္ဘကော မာသော ဘဒ္ဒပဒ၊ သုဒ္ဓ၊ ၁၅ ရက်။ ဝိသာခ၊ ဇေ၊ ၁၅ ရက်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၆။ ရမ္ဘကံ (ပုံ၊နှ) [ရမ္ဘ+က၊ ဒုတိ၊] (ပု) (၁) ရမ္ဘကာ ဒေဝီ ဒေဝသုတ္တ၊ ဒေဝီ ဒေဝသုတ္တ၊ ဒေဝီ ဒေဝသုတ္တ၊

ရမ္မဝတီ (ထိ) [ရမ္မ+ဝန္တု+ဣ] ရမ္မဝတီမြို့။ (၁) ဒီပင်္ကရမြတ်စွာဘုရား၏ ခမည်းတော် သုဒေဝမင်းကြီး၏ နေပြည်တော်။ (၂) ကောဏ္ဍညမြတ်စွာဘုရား၏ ခမည်းတော် သုနန္ဒမင်းကြီး၏ နေပြည်တော်။ (၁) နဂရံ ရမ္မဝတီ နာမ သုဒေဝေါ နာမ ခတ္တိယော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၂။ (၂) နဂရံ ရမ္မာဝတီ နာမ၊ သုနန္ဒော နာမ ခတ္တိယော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၅။

ရမ္မဝတီနဂရ (န) [ရမ္မဝတီ+နဂရ] ရမ္မဝတီမြို့။ ဒီပင်္ကရဒသဗလဿာ သုဒဿနဝိဟာရဒတာ ရမ္မဝတီနဂရံ ပဝိသနတ္ထာယ....မင်္ဂ သောတေဝိ။ မေမ၊၄၁၊၅၂။ (–ဗုမ္ဗဝံ၊၄၁။၁၀၁။ စရိယာ၊၄၁။ ၁၃)။

ရမ္မာဘိရုဒ (ပု) [ရမ္မ+အဘိရုဒ] နှစ်သက်ဖွယ် (ကောင်းသည့်) အသံကို–မြည်တွန်–ကျူးရင့်–တတ်သော။ ဝါရဏာဘိရုဒါ ရမ္မာ (ဇာ၊ ၂။၃၄၇) တိ ရမ္မာဘိရုဒါ ဝါရဏာ။ ဇာ၊၄၊၇။ ၃၁၈။

ရယ (ပု) [ရယ+အ။ နီတိ၊ ဓာတု။၁၃၉။ ရယ်စွဲ-ဂစ္ဆန္တိ တေနာတိ ရယော။ ဓာန်၊ ဋီ။၄၀။ ရယ–သံ၊ ပြာ။] အရိုန်အဟုန်။ ဝေဂေါ ဇဝေါ ရယော ခံပ်ပံ့။ ဓာန်။ ၄၀။ (ကောဋ္ဌ [ဘု–၌ (၁) အရှိန်အဟုန်။ (၂) မြစ်ရေအလျှဉ်။ (၃) အားထုတ်ခြင်း။ ဗြိဟတ်–၌ (၁) အရှိန်အဟုန်။ (၂) မြစ်ရေအလျှဉ်။ (၃) ရယမည်သောသူ။ (၄) မြူမှုန်, မြူလွှာ။ (၅) ပြာ–ဟုလာ၏။)။

ရဝ (ပု) [ရု+အ။ ရုသ–ဒ္ဒေ ရာတိတိ ရဝေါ ။ရွှေ။ ၅၆၈။ရု+ဏ။ရုသဒ္ဒေ၊ ဏောဝုဒ္ဓ၂ ဒေသော။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၇၆၃။ ရဝ–သံ၊ ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) အသံ၊ မြည်–တွန်–အော်–ငိုကြွေး–သံ။ (၂) သဒ္ဒါ၊ ရွှတ်ဆိုအပ်သော အက္ခရာ ပုဒ်, ဗျည်း, သဒ္ဒါ။ (၁) ရဝေါ နိန္နာဒေါ နိန္နဒေါ စ သဒ္ဒေါ။ ဓာန်။ ၁၂၀။ ရေ ဒန္တော ဂ ရုဏံ ရဝံ။ အဗ၊၂။၂၁၇။ ဒီဗ္ဗဂီတသဒ္ဒေါ ဝိယ ရဝေါ

ရမ္မကုမာရ (ပု) [ရမ္မ+ကုမာရ] ရမ္မသတ္တိုသား။ အထ မဟာသဇ္ဇတ္တော ဥတ္တရာယ နာမ မဟာဒေဝိယာ ရမ္မကုမာရေ နာမ ဥပ္ပန္နေ စတ္တာရိ နိမိတ္တာတိ ဒိသွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄၁။၂၁၂။

ရမ္မဏ (န) [ရမ္မ+ယု] ဥပ္ပိဒ္ဓမင်း၏နေပြည်တော် ရမ္မဏမြို့။ရမ္မဏံ နာမ နဂရံ၊ဒဋ္ဌပါကာရတောရဏံ၊ အဗ၊ ၁။ ၃၇–၈။ သဗ္ဗေသံ ဇနာနံ မနံ အလ္လီနဘာဝေန ရမ္မဏံ နာမ နဂရံ အဟောသိ။ အဗ၊ ၄၊ ၁။ ၃၀၀၊

ရမ္မတလ (နာ) [ရမ္မ+တလ] မွေ့လျော်–ပျော်ရွှင်–ဖွယ်ကောင်းသော အပြင်။

ရမ္မတလ၂ (တိ) [ရမ္မ+တလ] မွေ့လျော်–ပျော်ရွှင်–ဖွယ်ကောင်းသည့်အပြင် ရှိသော။ အဘိဝုဋ္ဌာ ရမ္မတလာ၊ နဂါ ဣသိဘိသေဝိတာ။ အဇ္ဇုန္နဒီတာ သိခိဟိ၊ တေ သေလာ ရမယန္တိ မံ။ ထေရ။ ၃၅၁။ ရမ္မတလာတိ တေနေဝရဇေဇလ္လပဏ္ဍုဿာဒီနံ အပဂမေန ရမဏီယတလာ။ ထေရ၊ ၄၊ ၂၊ ၄၅၂။

ရမ္မနဂရ (န) [ရမ္မ+နဂရ] ရမ္မမည်သောမြို့။ ရမ္မနဂရံ ပတ္တာ။ အဗ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄။ ဇာ၊ ၄၊ ၁။ ၁၄။ (–စရိယာ၊၄။၁၇၇)။

ရမ္မနဂရဝါသီ (တိ) [ရမ္မနဂရ+ဝသ+ဏိ+ထိ–၌ ဝါသိနီ၊] ရမ္မမြို့၌နေသော၊ သူ။ (ရမ္မမြို့သူ, မြို့သား)။ရမ္မနဂရဝါသိနော .... ~ ဓမ္မဒေသနံ သုတ္ဝာ သဂ္ဂတနာယ နိမန္တေတွာ ဥဋ္ဌာယာသနာ ပက္ကမိံသု။ အဗ၊၄၊၁။၁၄။ ဇာ၊၄၊၁။ ၁။၁၄။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၁၀၇)။

ရမ္မရုပ (တိ) [ရမ္မ+ရူပ] မွေ့လျော်–နှစ်သက်–ဖွယ်ကောင်းသော သဘောရှိသော။ ဣဿ မဒ္ဒိ နိသာမေဟိ၊ ရမ္မရူပံ ဒိဿတိ။ ဇာ၊၂။ ၃၂၉။ ဇာ၊၄၊၇။၂၀၂။

ရဝတိ (ကြ်) [ရွ+အ+တိ။ ရွ–သဒ္ဒေ။ ရောတိ၊ ရဝတ်၊ နီတိ၊ ဓာတု။၁၄၅။ ရောဝံ၊ ရဝီဘိ၊ ရဝတေ–သံ။ ရဝတ္ဟ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) အသံပြု၏။ (၂) ပြောဆို၏။ (၃) မြည်တမ်း–ဖေဝ်ဟစ်–၏။ (၄) မြည်–ဟီး–၏။ (၅) (က) (ကြက်) တွန်၏။ (ခ) မြည်တဲ့ ကောက်ဟီး၏။ (၆) (ဆင်) အော်၏။ ဘုံးကြသံပြု၏။ (၇) မိုး–ချုန်း–ခြိမ်း–၏။ (ဂ) တော်လည်း (လဲ) ၏။ (၁) အသံပြု၏။ ဝိရဝပုပ္ဖမာဒါယ တိ ဝိဝိဓံ ရဝတိ သဒ္ဒံ ကရောတီတ် ဝိရဝံ။ အဗျာဠ ၂။ ၁၈၈။ (၂) ပြောဆို၏။ အထ ရာဇာ "အယံ မယ္ဟံ မဟာရဝံ ရဝတီ" တိ သဒ္ဒမဿုတွာ။ ဒီဃ၊ ၂။၃၀၄။ (၃) မြည်တမ်း–အော်–ဟစ်–၏။ သော အခ်ဝါသေတုံ အာ ကြောင်္ကော မဟာဝိရဝံ ရဝတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၅၂။ (–သံဒ္ဓ၊ ၁။၂၇)။ (၄) မြည်–ဟီး–၏။ တဿ အာရက္ခံ ဂဟေတွာ ဌိတကော ပစ္စာဒ်တ္တေ ဒိသွာ ဂဒြာဘဝေသေန ဂဒြာရဝံ ရဝတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။၈၃။ (၅) (က) (ကြက်) တွန်၏။ သေယျထာပိ ဒဝုသော သရဒ အမ္ဗုကာ-သင်္ဃံ။ "ပုရိသကရဝိတံ ရဝိ ဆာမိ" တိ အမ္ဗုကသဉ္ဉီရဝိတံယေဝ ရဝတိ။ အံ၊ ၁။၁၀၈။ ပုရိသကရဝိတံ ရဝိ ဆာမီတိ မဟာကုက္ကုဋိ-ရဝန်္တ ဒိသွာ....တသ္မိံ ဂန္တွေ ရာမာနာ ကုက္ကုဋိကရဝံယေဝ ရဝိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၅။ ဒံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၁။ (ခ) မြည်တဲ့ ကောက်ဟီး၏။ အာစရိယော နော တုမ္ဟ ရဝံ ရဝတိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၉၁။ (၆) (ဆင်) အော်၏။ ဘုံးကြသံပြု၏၊ တတ္ထ ဝါ ရဝတိ ကောဉ္စနာဒံ နဒန္တော ဝိဿရတိ။ ဝိမာန၊ ။၃၀။ (၇) မိုး–ချုန်း–ခြိမ်း–၏။ ယဿ ဝါ ပန မဟာဆုဒ ဂဂနံ... အတိဝါတေန ဖုဋ္ဌတ္တာ နဒတ် ရဝတိ ဂလဂလာယတိ။ မိလိန္ဒ၊ ၂၁။ (–ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၆)။ (ဂ) တော်လည်း (လဲ) ၏။ စသတိ ရဝတိ ပထဝီ၊ ဥစ္စာယန္တံ ပိဋ္ဌိတံ။ တေလ-

ရဝကာ (ပု) [ရွ+ဏ္ဍု။ရာဂ–သံ။] အသံ။ နှားအော်သံ။ (ရာ–ပုဒ်ကြည့်)။ မာတု ဂေါရဝ-ကေန ဒုယ္ဟမာနော (မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၀၇) တိ မာတာ ပုရတော ပုရဘော ဟုံဟုန္တီ ဂေါရဝံ ကတွာ ... မာတု ဂေါရဝကေန ဝုယ္ဟမာနောတိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၈။

ရဝကာ (ပု) [ရွ+အာ။ ဏ္ဍာဒိ။၆၈။ရဝဏ–သံ၊ ပြာ။] မြည်တွန်တတ်သော (ဥသြဒုက်)။ ရာတိတိ ရဝကော၊ ကောကိလော။ ဏ္ဍာဒိ။ ၆၈။

ရဝကာ (နှ) [ရွ+ယု။ ယာဝနံ (ယဝနရဋ္ဌေ ကတံ ယာဂုနံ]။ ရေစစ်အိုး၊ အိုးအုံကြီးခွံ ပုလင်းပုကြီးသဖွယ် မြေညက်ဖြင့် လုပ်ထားသော ရေစစ်အိုး၊ ဂင်းရေစစ်အိုးကို ရေအိုးထဲ၌ ချထားလျှင် အတွင်းသို့ ရေဝင်၏၊ ဂင်းရေကိုသောက်ရသည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ သျာဒု။ ၂၀၆–ဦ် ဃဝနဃဋ္ဋ-ဟုထားခြင့် အဓိပ္ပါယ်ရေးသည်။

–အမုခေ ရဝ ဃဋ္ဌေ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၅၆။ရဝကာ ဃဋ္ဌံ နာမ ပကတိယာ သမ္မုခမေဝ ဟောတိ။ ယဿ ပန အာရဂ္ဂမတ္တမ္မိ ဥဒကဿ ပတိသနမုခံ နတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၀၉။

ရဝကာဃဋ္ဌ (ပု) [ရဝ + ဃဋ္ဌ။ ယာဝနဃဋ္ဌ?] ရေစစ်အိုး။ ရဝကာ–လည်းကြည့်။ ယထာ စန္ဒနိကာယ ပက္ခိတ္တော အဓောမုခေ ရဝကာ ဃဋ္ဌေ နှ ရဝကာဃဋ္ဌော ဇာနာတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၆၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၀၉)။

မတ္တေသု ဇာတေသု ဂဒြဘရဝံ ရဝန္တော ကေဗိန္ဒုမတ္တဒ္ဒိ နု ဝဿာဘိ။ ပဋိသံဒ္ဓေ၊ ၃၂၆-၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂၊၄၄။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၀၉။

ရဝန္တီ (ကြိ) [ရု+အ+အန္တီ] (၁) မြည်-ဟီး-ကုန်၏။ (၂) မြည်ဘွန်-တွန်ကျူး-ကုန်၏။ (၃) မြသ်တမ်း-အော်ဟစ်-ကုန်၏။ (ရဝတိလည်းကြသ်)။ (၁) နဂရံ ပဝိသတော ယဿ၊ ရဝန္တီ ဘေရိယော ဗဟူ။ အပ၊၂။ ၄၃။ (၂) အထ ဒိဝါ ရာနကသကုဏာ ကာကာဒယော စန္ဒာလောကေန ဒိဝါဟိ မညမာနာ ရတ္တိံ ရဝန္တိ, အညေဟိ ဝါ ကာရဏေဟိ။ မ၊၃။၁၂၅။ (-ထေရ၊၃၊၁။၄၂၇)။ (၃) တတ္ထ ဟိ သတ္တာ အဂ်ိမိံ ဇလန္တေ ဇလန္တေ ပုနပ္ပုနံ ရဝံ ရဝန္တိ။ သံ၊၃၊၁။၂၇။ (-ဇာ၊၃၊၆။၁၀၁)။

ရဝန္တု၊ (ကြိ) [ရု+အ+အန္တု၊] မြည်-ကြွေးကြော်-မြည်ဟစ်-တွန်ကျူး-ဓမကုန်သတည်း။ (ရဝတိလည်းကြည့်)။ ပက္ခိနော သမ္ဗဟာ ပါသာဒဿ သမန္တတော မဓုရရဝံ ရဝန္တု၊ အပ၊၃၊၁။၁၂၂။

ရဝမာန (တိ) [ရု+အ+မာန၊ ရဝမာဏ၊ ရဝါ၊ဈ-သံ။] မြည်သော၊ အသံပြုသော။ (ရဝတိလည်းကြည့်)။ ရဝမာနောပဝ ဒုသယိ (ဇာ၊၁။၄၉)တိ အတ္ထနော ပန ဂဒြဘရဝံ ရဝမာနောငေ သတ္တာနံ ဒုသ်ယိ။ ဇာ၊၃၊၂။၁၀၀။

ရဝသတ (နာ) [ရဝ+သာ] အကြိမ်တစ်ရာ မြည်ဘွန်ခြင်း၊ အကြိမ်တစ်ရာမာ မြည်တွန်ခြင်း။ သာ ကိ၊ ရဝ ယတံ ရဝိဘွာ၊ နစ္ဆသတံ နစ္ဆိဘွာ သကိံ ဂေါစရံ ဂဏ္ဍာတိ။ မ၊၃။၃။၁၁၆။

ရဝန (ဘီ၊ န) [ရု+ယု၊ ရဝဏ-သံ၊ပြာ။] မြည်-တွန်-အော်-ခြင်း။ သသကဿ မဟာ ပထဝိဘေဒနံ ရဝနာယ မိစ္ဆာဂါဟဿမုဒ္ဓာနံ အမူလံ။ မ၊၃၊၂။၇၆-၇။ ရုတန္တိ ရဝနံ ရုတံ၊ သဒ္ဒေါ။ နိတိ၊ ဓေဘု။၁၄၅။

ရဝနက (တိ) [ရဝန-က။ ရဝဏ္ဍက-သံ။] မြသ်- တွန်ကျူး -အော်ဟစ် -တတ်သော၊ (ကျီး-ဥဩစသောငှက်)။

ရာနကသကု ဏ (ပု) [ရာနက+သကုဏ] မြည်-တွန်ကျူး-အော်ဟစ်-တတ်သောကျီး, ဥဩစသောငှက်။ ဒိဝါ ရဝနကသကုဏာ ကာကာဒယော။ မ၊၃။၁။၁၅၅။ (-အာဘိ၊၃၊၁။၅၇)။

ရဝန္တ (တိ) [ရု+အ+အန္တ။ ရဝတ်-သံ၊ ရဝံတ-ပြာ၊ အ: မာဂဓီ။] (၁) မြည်တမ်း-အော်ဟစ်-သော။ (၂) အသံပြု-မြည်-သော။ (၃) တွန်ကျူးသော။ (၄) ကြောက်မက်ဖွယ် မြည်ဟီးသော။ (ရဝတိလည်းကြည့်)။ (၁) ရဝန္တော ကရုဏာရာဝံ မဒ္ဓေ ဂင်္ဂါယ ဂစ္ဆတိ၊ စရိယာ။၄၀၃၊ စင်္ဂယာ၊ ၃။၁၄၃။ (၂) နေလကဝစ္ဆကေ ဒိသွာ ဝစ္ဆကရဝံ ရဝန္တော တေ ဂဂေဘတွာ ခါဒတိ။ ဒီ၊၃၊၂။၂၅၀။ (၃) မဟာကုက္ကုဋံ ရဝန္တံ ဒိသွာ....ကုက္ကုဋိကာ ရာံယေဝ ရဝတိ၊ အံ၊၃၊၂။၁၀၁။ (၄) သသော်သူ ပန ဂေါခါယိတက-ယန္တော ယထာ စက္ကံ။ ဇေံ ကမ္မတိ မေဒနိ၊ ဗုဒ္ဓစံ။ ၃၁၉။ အပ၊၃၊၁။၃၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၊၁၁၉။ ဇာ၊၃၊၁။၃၁၀။ (-အပ၊၂။၂၇၆။ အာဘိ၊၃။ ၁။၇၂)။ ရဝဘိ-အံ၊၁။၁၀၀။ အပ၊၂။၂၇၆။ မိလိန္ဒ။၁၂၁။ ရဝန္တိ-အပ၊၂။၄၃။ မ၊၃၊၁။ ၁၂၅။ ရဝသိ-အံ၊၁။၁၀၀။ ရဝန္တု-အပ၊၃၊ ၁။၁၂၂။ ရဝိ-ဇာ၊၁။၂၄၀။ ဝိ၊၃၊၁။၇၆။ ရဝိ ံ ဃု-အပ၊၂။၁၂၃။ သံ၊၃၊၁။၁၉၃။ ရဝိ-ဿဘိ-အံ၊၁၊၁၀၀။ အံ၊၃၊၁။၁၀၀။

ရဝသာရီ (တိ) [ရဝ+သရ+ဏီ။ ထိ-ဥ် ရဝသာရိနီ။] အသံသိုးစည်-လျော်က်-လိုက်-သော။ သဒ္ဒံ ကဆောန္တေတိ ရဝသာရိနော တုဒ္ဒဘာဝေန ကောဋ္ဌနာဒံ ကဆောန္တော၊ ဒီဋီ၊ ၂။ ၁၈၁။

ရဝသိ (ကြိ) [ရွ+အ+သိ] မြည်-ကုန်-၏ (ရဝတိလည်း ကြည့်)။ အမ္မုကာသဒ္ဒံ ရဝိသံ-ယော ရဝသိ။ အံ၊ ၁။ ၁၈၁။

ရဝါ (ထိ) [ရဝ+အာ။ ရဒါ-သံ။] (၁) ချက်-ယုင်း- ဖောက်-ပြန်- လွဲလွဲချော်ချော်-ပြိုမှု-ပြိုလုပ်-ခြင်း။ (၂) အာဒေဝတလျှင်-ရွှောင်တခင်-ပြိုမှုခြင်း။ (၁) ရဝါယ သိက္ခံ ပစ္စက္ခာတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄။ ရဒါ၊ ဃာတိ ရဝါဘညေန အညံ ဘဏိဿာမိ"တိ အညံ ဘဏန္တော။ ဝိ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၁။ ရဒါတိ ဝိရဇ္ဈိ ဘုဉ၊ သာရတ္ထ။ ၂။ ၈၁။ ရဒါ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၉)တိ အညံ ဝတ္ထု-ကာမဿ ခလိတ္ထာ အညဘဏနံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၄၅။ နတ္ထိ ဒဝါ၊ နတ္ထိ ရဝါ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆။ "အသံ ကရိဿာမိ"တိ အညဿ ကရဏံ ရဝါ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၄။ (-ဝိ၊ ၂။ ၆။ ဝိ၊ ၄။ ၂၃၃)။ (၂) နတ္ထိ ရဝါ (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉)တိ သဟသာ ကိရိယာ နတ္ထိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၅၄။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂၊ ၂။

ရဝါပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ရွ+ဏာပေ+အန္တိ] မြည်-တမ်းစေကုန်၏၊ (ရဝတိလည်-ကြည့်)၊ ပုနပ္ပုနံ မဟာရဝံ ရဝါပေန္တိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၀။

ရဝါဘညေ (န) [ရဝါ+ဘညေ] ချွတ်-ယွင်း-ချွတ်-ချော်-လွဲမှား-၍ ပြောဆို-ခြင်း။ ရဝါ-ဘညေန "အညံ ဘဏိဿာမိ"တိ အညံ ဘဏန္တော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၁။

ရဝိ (ပု) [ရွ+ဣ။ ရဝတိ ဂဠတိတိ ရဝိ။ အာ-ဒိ-စ္စာ။ ကဒ၊ ဒိ။ ၇။ ရင်္သီ ဆောန သတ္တာ ပဘာဝိတတ္တာ ရဝိ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။ ၆၃။ ရဝိ-သံ၊ ပြာ၊ အဘိ၊ ၆။] နေ (နေမင်း)။ ဥဒိတော အဇ္ဇဋ္ဌာကာသေ၊ ရဝိဝသရဒမ္မရေ။ အပ၊ ၂။ ၁၈၀။ သရဒမ္မရေ သရဒကာလေ အာကာ-သေ ရဝိဝ သူရိယော ဂ္ဂဝါဟိ အတ္ထော။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။ အန္ဓကာရံ ဝိယ ရဝိ၊ ဟဒယံ နာဝဂါဟတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅၅၊

ရဝိ (ကြိ) [ရွ+အ+ဣ] (၁) (ခွေး) ဟောင်-ပြီ။ (၂) မြည်-ဟီး-ပြီ။ (၃) (သနား ကြင်နာဖွယ်) မြည်-တမ်း-အော်ဟစ်-ပြီ။ (ရဝတိလည်း-ကြည့်)။ (၁) ကံ ရဝိ သုန-မော် တဂေ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၄၈။ ကိ ဝိရဝိ၊ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၈၄။ (၂) အာကာသံ မဟာဝိရဝံ ရဝိ ဝိ ဋ္ဌ။ ၁။ ၇၆။ (၃) သော စဏ္ဍသော-တေန ဝုယ္ဟန္တော ကာရုညရဝံ ရဝိ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၃။

ရဝိယ (တိ) [ရွ+တ။ ရဝိတ-သံ။] (၁) မြည်-တွန်ကျူး- အော်ဟစ်-ပြောဆို- အပ်-သော။ (၂) ငှက်-မြည်-တွန်-သံကို ထောက်၍ကောင်းမကောင်း ဟောပြသော အတတ်ကျမ်း။ (၁) အဟမ္မိ ဝေဠုပံ ရဝိတံ ရဝိဿာမိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၁။ (၂) သကုဏရုတရဝိတံ သိက္ခာ ကရဏီယာ။ မိလိန္ဒ။ ၁၇၈။

ရဝိတုံ (ကြိ၊ ဝိ) [ရွ+တုံ] မြည်-တွန်-ခြင်းငှာ။ (ရဝတိလည်း-ကြည့်)။ သာ တဿ သမ္မုခါ ရဝိတုံ အသက္ကောန္တီ...ရဝိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၁။

ရဝိတ္ထာ (ကြိ၊ ဝိ) [ရွ+တွာ] (၁) မြည်တမ်း-ပွန်ကျူး-၍။ (၂) မြည်တမ်း-အော်ဟစ်-၍။ (ရဝတိလည်း ကြည့်)။ (၁) ယထာ မဟာဇနော သတ္တာ ဂဠိတ္ထာ ရဝိတ္ထာ ပရေသံ ဒေမဲ ဝါ ဘယံ ဝါ အာဝိကရောတိ၊ မိလိန္ဒ။ ၃၀၉။ (၂) ဓေဟမန္ဒုဟေသော သုကရံ ရဝိတ္ထာ။ ဓမ္မပဒ၊ ၁။ ၀၂။ (-ဇာ၊ ဋ္ဌ။ ၇။ ၁၂)။

ရသ၁ (ပုံနှ) [ရသ+အ။ ရမန္တ+အသ+အ။ အသ+အ။ ရ–အက္ခရာလာ။ ရ+သ။ အဘိဓမ္မာဝတာရ၊ ၌၊၂၃။ ရသန္တိ တံ သတ္တာတိရသော။အဿာဒေန္တိ တိ အတ္ထော၊ အဘိ၊၌၊၂။၎၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊ ၂။၈၈။ (–နံတိ၊ဓာတု။၃၄၈၊၃၇၁။ ပဋိသံ။ ၌၊။၇၄။ မဟာနိ၊၌။၁။ စူဠနိ၊၌။၆၆။ ဒီ၊၌၊ ၂။၃၂၁။ မ၊၌၊၁။၃၇၈။ ဝိဘာဝိနီ။၁၂၉။ ဓာန်၊၌"၉၄။ သုဇောဓာလင်္ကာရ။၃၅၂ ဂါထာ)။ ရမန္တာ တံ အာသန္တိတိ ပိ ရသော။ နီတိ၊ဓာတု"၃၇ ။ (– သူစီ။ ၄၅၄။ အဘိဓမ္မာဝတာရ၊၅၅။ အဘိ-ဓမ္မာဝတာရ၊၌၊၁။၅၉)။ ရသောတိ သဘာ-ဝေါ ရသိတဗ္ဗော ဇာနိတဗ္ဗာတိ ကတ္တာ။ သီ၊ ၌၊သစ်။၂။၁၅၆။ (–မ၊၌၊၂။၂၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌၊။၂၁၆)။ ရသိတဗ္ဗော ပဋိပိဇ္ဈိတဗ္ဗော သဘာဝေါ ရသော။ မူလဋီ၊၂။၉၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌၊၂။၂၅၇။ (– နေတ္တိ၊၌၊၀၂)။ရသိ-တဗ္ဗတော အဿာဒေတဗ္ဗတော ရသော။ သံ။၌၊။၁။၃၂၂။ သဘာဝေါ ဧဝ ဝါ တထာ နိပ္ပဇ္ဇနတော "ရသော"တိ ဝုတ္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊။၁။၂၀၅။ ရသိယတိ နိပ္ပါဒိယတိဘိ ရသော၊ ကံစ္စံ။ ရသတိ သမ္ပဇ္ဇတိတိ ရသော၊ သမ္ပတ္တိ။ မဏိမဉ္ဇူ။၊ ၂။၅၄၀။ အဂ္ဂိမှိ ပက္ခိတ္တော ရသတိတိ ရသော။ ဓာန်၊၌။၄၉၃။ ရသ–သံ၊ပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) (က) အခုံးစသောအရသာ၊ ရသာရုံ။ (ခ) ရသာရုံ တပ်မက်စဖွယ်လမ်းသည့်တဏှာ။ (ဂ) အရသာသဖွယ်ဖြစ်သောတရား။ (၂) (ရိုးနိုးခြင်း, ခရီးဦးကြိုဆိုခြင်း အစရှိသော) အမှု–ကိစ္စ–အကျင့်–ကျင့်ဝတ်။ (၃) (က) (ရှု၊ရုံစသည်၌) သာယာခြင်း၊ သာယာတတ်သည့် သောမနဿဝေဒနာ၊ (ပုထုဇဉ်တို့) သာယာအပ်သည့် သောမနဿဝေဒနာ။ (ခ) (အကျိုးအကြောင်းဘို့၌) သာယာတတ်သည့် သောမနဿဝေဒနာ၊ (ပညာရှိ

ရဝိဒိတ္တိ (ထိ) [ရဝိ+ဒိတ္တိ] နေ၏အရောင်၊ နေရောင်၊ နေရောင်ခြည်။ ကနကဘစ္ဆ-သင်္ကံသော၊ ရဝိဒိတ္တိ သမပ္ပဘောဘာ။ အဘ၊၂။ ၁၁၃။ ထေရ၊ ၌၊၂။၁၄၂။

ရဝိမဏ္ဍလ (နှ) [ရဝိ+မဏ္ဍလ။ ရဝိမဏ္ဍလ-သံ။] နေဝန်း။ ဥပ္ပတေ ရဝိမဏ္ဍလေ (စရိ-ယာ၊၄၁၃)တိ တတောပုနဒိဒသေ သူရိယ-မဏ္ဍလေ ဥဂ္ဂတမတ္တေ။ စရိယာ၊၌။၂၁၆။

ရဝိမူဟမ (တိ) [ရဝိ+ဥဟမာ] နေလျှင် ဥပမာ ရှိသော (နေကဲ့သို့သော)။ ဗုဇ္ဈသမံ ရဝိမူဟမ-တေဇံ။ သုတ္တနိ။၄၅၅။

ရဝိရဿ (ပုံ) [ရဝိ+ရဿ၊ ရဝိရဿ–သံ။] နေ တည်းဟူသော ရဿား၊ နေရဿား။ ရဝိရ-ဿသဒိသဒဿနိယံ ဝရရထံ သမလင်္ကရိတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၌၊၃၂၂။

ရဝိသောမဝံသ (ပုံ) [ရဝိ+သောမ+ဝံသ] ရဝိ-သောမ အမျိုးအနွယ်။ ဇာတော ဗိသုဒ္ဓေ ရဝိသောမဝံသေ။ အံ၊၌၊၁။၂။

ရဝိဿာမိ (ကြိ) [ရှ+ဿာမိ] (၁) မြည်အံ့။ (၂) မြ-ပ်ဘမ်း – အော်ဟစ်–အံ့။ (ဌဝတိ လည်း – ကြည့်)။ (၁) "ပုရိသဂ-ရဝိကံ ရဝိဿာမိ"တိ အမ္ဘကသဒ္ဒရိရဝိတံ-ယော ရာတိ။ အံ၊၁။၁၀၈။ အံ။၌။၂။၁၀၁။ (၂) သစာဟံ ဘီတရဝံ ရဝိဿာမိ သဗ္ဗေ ယာဇာရုစိယာ အကိဉ္စိက္ခာ ပဿာယိဿန္တိ။ အံ၌။၁၊၁၀။ (–ဇာ၊၌၊၄။၂၇၀)။

ရဝိဟံသ (ပုံ) [ရဝိ+ဟံသ။ ဇဝေန ရဝိနာ သဒိသော ဟံသော ရဝိဟံသော၊ ဓာန်၊၌။ ၆၂၆။] ဟင်္သာ (ဝမ်းကဲ)။ (ဓာန်၊သျှ။ဓာန်၊ သျှ၊သစ်။၆၂၆။) ရွှေဟင်္သာ၊(တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊သျှ။၆၂၉။) သာဠိကာကရဝိကော စ၊ ရဝိဟံသော ကုကုတ္တကော။ ဓာန်။၆၂၆။ ပါရေ၊ တာ ရဝိဟံသာ၊ စက္ကဝါကာ နဒီစရာ။ အဘ၊၁။ ၂၀၊၃၉၁၊၄၀၇၊ အပ၊၌၊၁။၂၃၉။

ဖြစ်သောတရား။ အတ္ထရသဿာတိအာဒီသု အယ္ထာသော နာမ စတ္တာရိ သာမညဖလာနိ၊ ဓမ္မရသော နာမ စတ္တာရော မဂ္ဂါ၊ ဝိမုတ္တိ-ရသော နာမ အမဝ နိဗ္ဗာန်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။

(၂) (ဖြိုခိုးခြင်း, ခရီးဦးကြိုဆိုခြင်း အစ ရှိသော) အမှု– ကိစ္စ– အကျင့်– ကျင့်ဝတ်။ အရသမ္မပေါ ဘဝံ ဂေါတမော။ ဝိ၊၁။၂။ အံ၊၃၊၁၉။ အယံ ကိရသော အဓိပ္ပါယော–ယံ သောကေ အဘိဝါဒနပစ္စုပဋ္ဌာနအဉ္ဇလိကမ္မ-သာမိစိကမ္မံ "သာမဂ္ဂိရသော"တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၉၉။ အရသဉ္ဉုပေါ (သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁)တိ အာစာရရဟိကသဘာဝေါ .... အာစာရော ပန သာမဂ္ဂိရသဟေတုတာယ "ရသော"တိ ဝုတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၂–၃။

(၃)(က)(ရူပါရုံစသည်ကို) သာယာခြင်း၊ သာယာတတ်သည့် သောမနဿဝေဒနာ၊ (ပုထုဇဉ်ဘွဲ့) သာယာအပ်သည့် သောမနဿဝေဒနာ။ ယေ တေ ဗြာဟ္မဏာ ရူပရသာ သဒ္ဒရသာ ရသရသာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရသာ။ ဝိ၊၁။၂။ အံ၊၃၊၁၉။ ယေ ကေ ဗြာဟ္မဏာ ရူပရသာ.... အာဘိန္နန္တွာန် ရဇန္တွာန် ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ကာမသုခ-သောဒသခ်ိ.ာဘ ရူပရသ သဒ္ဒရသ ဂန္ဓရသ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရသာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁၀၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၉၉။

(ခ) (အာ[illegible]ကြောင်းတို့၌) သာယာတတ်သည့် သောမနဿဝေဒနာ၊ (ပညာရှိတို့) သာယာအပ်သည့် သောမနဿဝေဒနာ။ အဿရသော (သံ၊ဋ္ဌ၊ ။၃၁၁)တိ အတ္ထသာ ပဋိဝိဒ္ဓနဝေန [illegible]ပ္ပဇ္ဇနကသုခံ အတ္ထဝေသော၊ တထာ ဓမ္မရသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၂၂။

(၄) သာ သာ–မွစ်ငေ–နှစ်သက်–အပ်သော (ကာမဂုဏ် ၅ ပါး)။ ဒိဗ္ဗာရသာ ကာမဂုဏေတ္ထ ပဋ္ဌာ (ဂိမာန။၈၁)တိ ဒိဗ္ဗာ ရသာ အနုပ္ပဒါ ပဋ္ဌကာမဂုဏာ တ္ထေ တေသို့ တဝ ဝိမာနေန သံဝိဇ္ဇန္တိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၂၇။

တို့) သာယာအပ်သည့် သောမနဿဝေဒနာ။ (၄) သာယာ– ချစ်ခင်– နှစ်သက်– အပ်သော (ကာမဂုဏ် ၅-ပါး)။ (၅) (သစ်သီး စသည်တို့၏) အရည်၊ (၆) ခြုံ၊ ကြဲရည်။ (၇) နို့ရည်။ (၈) အရက်။ (၉) အဖျော်။ (၁၀) သစ်စေး။ (၁၁) ထင်းမှုးဆီ။ (၁၂) ရသခာတ်။ (၁၃) (က) (ပုဂ္ဂိုလ်၏) အမှုကိစ္စ။ (ခ) (ဖဿစသောတရားတို့၏) အမှုကိစ္စ။ (၁၄) ပြုပြင်စုံစေခြင်း။ (၁၅) (က) သာမညလက္ခဏာ၊ အမျိုးနှင့် ဆက်ဆံသည့် သဘောလက္ခဏာ (သုတ္တာနုလောမ=အလုံး စုံသော ဝိနည်းပါဠိတော်အား လျော်သည့် မဟာပဒေသ ၄-ပါး)။ (ခ) သဘော။ (၁၆) အနှစ်၊သုတ်ပါဠိ၏အနှစ်။ (၁၇) ဂုဏ်၊အာနိသင်၊ အာနိသင်။ (၁၈) (က) သြဇာ၊ သြဇဂုဏ်၊ အစွမ်သတ္တိ၊ထွန်းတောက်ပခြင်း။ (ခ) သြဇာ၊ အခွန် အတက်၏ ပြုပြင်စုံစေခြင်း၊ ပြည့်စုံသည့် အခွန်အတုတ်။ (၁၉) အဆောင်၊ ဆောင်ခြည်တော်။ (၂၀) ပြဒါး။ (၂၁) အသက်။ (၂၂) ချမ်းသာသုခ။ (၂၃) ချုပ်, ပျက်ခြင်း။ (၂၄) ထင်ရှားရှိခြင်း။ (၂၅) (အလင်္ကာကျမ်းလာ သာယာအပ်သည့်) သိဂ်ါရစသော ရသ ၉-ပါး။ (၂၆) ချစ်ခင်–နှစ်သက်–ချစ်ကျွမ်းဝင်ခြင်း။ (၂၇) ဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ (၂၈) လုံ့လ၊ ဝီရိယ၊

(၁)(က)အချဉ်စသော အရသာ၊ရသာခံ။ ရူပါသဒ္ဒါရသာဂန္ဓာ၊ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ စ မနောရမာ။ ဝိ၊၃။၂၈။ ဃာန ဇေဃ္ဗာ ဂန္ဓာ၊ ဇိဘွါ-ဝိညေယ္ယာ ရသာ။ ဒီ၊၁။၂၃၁။ (–သံ၊၂။ ၂၃၇)။ ရသော ရသာယတနံ၊ ရသာယတနံ ရသော။ ယမက၊၁။၇၆။ ရသာနံ အညတရံ တော်၊ ကသ္မာ မံ တွံ နိဂါရယေ။ ဇာ၊၂။၁၃၃။ (ခ) ရသာရံဠ် တပ်မက်စွဲလမ်းသည့်တဏှာ။ နာ ကိရဿိ ရဇသိ ပါပိယော· ဇာ၊၁။၄။ ရသေတိတ် ဇိဘွါဝိညေယ္ယာဟိ မခုရမ္မိလာ-ဒီဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။ (ဂ) အရသာသဗ္ဗယ်

(၅) (သစ်သီး စသည်တို့၏) အရည်။ ဒေးနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သဗ္ဗံ ဖလရသံ ဌပေတွာ ဓညဖလရသံ။ ဝိ၊၃။၂၄၄။ သမံ သက်ရသံ အာဟရိတွာ။ ဝိ၊၆၊၃။၉၃။ ရာဇန်တြဲဝံ။ ပါစိတ်၊ ယော၊၇၊ ။ ယာဝဇီဝံ ရသံ ပိဝိတွာ။ ဓမ္မ၊၆၊၁။ ၂၃၆။ (၆) ကြဲ၊ကြဲရည်။ ရသသလာက–ကြည့်။ (၇) နို့ညှစ်။ ပုဗ္ဗေ ရသဒဒီ(ဇာ၊ ၂။၁၀)တိ ပဌမမေဝ အတ္တနော ခီရသင်္ခါတဿ ရသဿ ဒါယိကာ။ ဇာ၊၆၊၅။ ၃၅၀။

(၀) အရက်။ တံ ဥဒကံ သူရိယသန္တာပေန ပစ္စမာနံ ရသံ လောဟိတဝဏ္ဏံ အဟောသိ။ ဇာ၊၆၊၅။၁၃။ (၉) အဖျော်၊ အဖျော်ယမကာ။ ရသပါန (မဟာနိ။၂၉၀)န္တိ သာကာဒိရသပါနံ။ မဟာနိ၊၆။၃၄၉။ (၁၀) သစ်စေး။ ရသဂန္ဓော သင်္ခါလသာဒိ။ အံ၊၃၊ ၃။၂၂၀။ (၁၁) ထင်းရူးဆီ။ ရသေဒကံ (မ၊၆၊၃။၂၀၉။ မ၊၆၊၃။၁၄၃) ကြည့်။

(၁၂) ရသဓာတ်။ ရသသောဏိတမေဒမံသနှာရုအင်္ဂိအင်္ဂိမိဇ္ဇာရသာဒယော။ ကေစိ နှာရုံ အပနေတွာ သုက္ကံ သတ္တမဓာတုံ အဝေါစုံ။ မူလဋီ၊ ၂။၄၄။(–မ၊၆၊၁။၂၀၀။ မ၊၆၊ ၂။၁၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊၁။၄၃၀။ နေတ္တိ၊၆။၀၂)။

(၁၃) (က) (ပုဂ္ဂိုလ်၏) အမှုကိစ္စ။ ဥဘောဘာ ဝိနိဝေဌေတွာ၊ ရသတောသြယျတံ။ အပ၊၁။၄၆။ ရသတောတိ ကိစ္စတော။ အပ၊၆၊၁။၃၁၉။ (ခ) (ဖဿစသော ဇရူးတို့၏) အမှုကိစ္စ။ ဖုသတီဘိဖဿော ... သဝဲဒ္ဓနဇရသော။ အဘိ၊၆၊၁။ ၁၅၁။ (–မူလဋီ၊၁။၀၆)။

(၁၄) ပြည့်စုံခြင်း။ ဝိမုတ္တိရသ (ဝိ၊၆၊ ၁။၁၃)န္တိ အရဟတ္တဖလဿာဒံ ဝိမုတ္တိသမ္ပတ္တိကံ ဝါ.... အစ္ဆန္ဒဝိမုတ္တိသမ္ပဒနတော။ သာ၊၇၊၁။၆၄။

(၁၅) (က) သာမညလက္ခဏာ၊ အများနှင့် ဆက်ဆံသည့် သဘောလက္ခဏာ။ ရသောတိ သုတ္တာနုလောမံ။ မိလိန္ဒ။၁၅၀။ ဝိ၊၆၊၁။၁၉၆။ သာမညလက္ခဏံ ဣမေ "ရသော" တိ အဓိပ္ပေတန္တိ အာဟ "ရသောတိ သုတ္တာနုလောမ" န္တိ။ သာ၊၇၊၁၂။ (ခ) သဘော။ ယာထာဝ သရသ (ဝိသုဒ္ဓိ။၁။ ၁၁၉)န္တိ ယထာဘူတံ သဘာဝံ။ ယာထာဝတော ရသိယတိ ဉာယတီတိ ရသော၊ သဘာဝေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊၁။၂၁၆။

(၁၆) အနုစ်၊ သုတ်ပါဠိ၏အနှစ်။ ရသော (ဝိ၊၆၊၁။၁၉၆)တိ သာဇောပတ္တရသောတိ အာဒိသု ဝိယ။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၁။

(၁၇) ဂုဏ်၊ အာကျိုး၊ အာနိသင်။ ဝိမုတ္တိရသ (ဒီ၊၆၊၁။၁၆)န္တိ ဝိမုတ္တိဂုဏော။ ဒီ၊၆၊ ၁။၂၄။ (–သီ၊၆၊ ၃စ်၊၁။၀၄-၅)။

(၁၀) (က) သြဇာ၊ သြဇဂုဏ်၊ အစ္စမ်းသက်တို၊ ထွန်းတောက်ပခြင်း။ သရသရံသိဇာလဝိဿဇ္ဇနကေနာ (ဝိ၊၆၊၁။၆၇)တိ သိနိဒ္ဓတာယ ရသဝန္တံ သြဇဝန္တံ အာဟိနဝံသိဇာလံ ဝိဿဇ္ဇနန္တေန။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၀။ (–ဝိမတိ၊၁။၃၅)။ (ခ) သြဇာ၊ အခွန်အတုတ်၏ ပြည့်စုံခြင်း၊ ပြည့်စုံမှုသည့် အခွန်အတုတ်။ ရသ၌သ နဇာနာတိ (ဇာ၊၂။ ၅၁)တိ အဓိပ္ပေတော ရာဇာ ရဇ္ဇဿ ရသံ သြဇံ နဇာနာတိ၊ အာယသမ္ပတ္တိံ နလဘတိ။ ဇာ၊၆၊၅။၅၊ ၂၅၀။

(၁၉) အနေဆင်၊ ဆောင်ခြေပြတော်။ အင်္ဂီရသ (သံ၊၁။၀၁)န္တိ သမ္မာသမ္မာဒ္ဓံ။ ဘဂဝတော ဟိ အင်္ဂတော ရသ္မိယော နိက္ခမန္တိ၊ တသ္မာ အင်္ဂီရသောတိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၆၊ ၁။၁၃၉။ (–အံ၊၆၊၃။၇၁)။ အင်္ဂီရသဿ (ပေတ၊။၁၅၆)တိ အင်္ဂတော နိက္ခမနံ ဇုတိဿ။ ရသောတိ ဟိ ဇုတိယာ အဓိဝစနံ။ ပေတ၊၆။၁၁၅။

ရသား။ ဇာ၊၁။၁၁၆။ ဝိဿာသသဒိသော ဟိ ဒေ့ညော ရသော နာမ နတ္ထိ။ ဇာ၊၆၊၃၃။ ၁၃၃။ ရသေတိ၊ ရသယတိ၊ ရသော.... ရသောတ် သ်နေဂဟာ။ နိတိ၊ ခေတု။၃၄၀။ (၂၇) ဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ ရသဟာနိယံ။ ရသတိ၊ ရသန်၊ ရဂသာ။ နိတိ၊ခေတု။၁၇၅။ (၂၈) လုံ့လ၊ ဝီရိယ။ ဒြဝါစာရေသု ဝီရိယော.... ကိစ္စေ သမ္မတ္တိယံ ရသော၊ ခေန်။၈၀၄။ ရသ=အရသာ, ရသ-ရုံသည် ရုပ် ၂၈-ခုတို့ တွင် တ၊်ခုပါဝင်သည်။ မ၊၃။၁၀၈။ အဘိ၊ ခ။၁၆၇။ ယမက၊၁။၇၁။ ဒီ၊၆၊၂။၃၇၄။ မ၊၆၊ ၁၊ ၄၁၁။ မ၊၆၊၄။၇၃။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၁၁၂။ သင်္ဂဟ။ရှုပ်ပိုင်း။

ရသ၊အမျိုးမျိုး

အရသာ=ရသ၊ရုံသည်– (၁) အချဉ်။ (၂) အငန်။ (၃) အခါး။ (၄) အစပ်။ (၅) အဖန်။ (၆) ပ ချို, အဆိမ့်ဟူ၍ ၆-မျိုး ရှိသည်။ မိလိန္ဒ၊၆၅။ တစ်နည်း– (၁) ဆား အငန်။ (၂) အချဉ်။ (၃) အခါး။ (၄) အစေါ်။ (၅) ဆပ်ပြာအငန်။ (၆) အချို, အဆိမ့်။ (၇) အဖန်-ဟု ၇-မျိုးရှိ၏။ ဇာ၊၄၊၅၊၅၀၆။ တစ်နည်း– (၁) အမြစ်အရသာ။ (၂) ပင်စည် အရသာ။ (၃) အခွံ, အခေါက်အရသာ။ (၄) အရွက်အရသာ။ (၅) အပွင့်အရသာ။ (၆) အသီးအရသာ။ (၇) အချဉ်။ (၈) အချို အဆိမ့်။ (၉) အခါး။ (၁၀) အစပ်။ (၁၁) ဆားအငန်။ (၁၂) ဆပ်ပြာအငန်။ (၁၃) စူးရှသော အချဉ်။ (၁၄) အဖန်။ (၁၅) သာယာဖွယ်ကောင်းသည့် အရသာ။ (၁၆) ထိုဆုံအပ်ခဲ့ပြီးသော အရသာတို့မှ တပါးသော အရသာဟု အမျိုးမျိုးရှိ၏။ အဘိ၊ခ၊၆၃။ အဘိ၊ဝိ၊၇၃။အဘ၊၆၊၁။၃၅၇။ဝ.စ်နည်း–(၁) အမြစ်အရသာ။ (၂) ပင်စည်အရသာ။ (၃) အခွံအခေါက်အရသာ။ (၄) အရွက်အရသာ။ (၅) အပွင့်အရသာ။ (၆) အသီးအရသာ။

(၂၀) ပြဒါး– လောဟော နိတ္တို အယော ကာဠာ၊ ယသံ စ ပါရဒေါ် ရယော။ ခေန်။ ၄၉၃။ အဋ္ဌကော ဝါမကော ဝါမ၊ ဒေဝေါ စဂိ်ရဓ စာ ဘာဂု။ ခေန်။၁၀၉။ အဂိ်ရသော ဘာရဒွါဇော။ ဝိ၊၃။၃၄၃။ ဒီ၊၁။၉၇၊ မ၊၂။ ၃၈၁။ အထဝါ အဂ််မို့ ဂ.ာယေ ရသော သိ၌ပြတ္တော ပါဠေါ် ယဿတိ အဂိ်ရယော။ ခေန်၊၎်။၁၀၉။

(၂၁) အသက်။ အထဝါ လ္ဟတာ စိတော စ သံသရဏတော သရသံ သဇီဝံ ဇီဝမာနံ ဝိယ ရံသိဟလံ ဝိဿဇ္ဇန္တေန။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၈။ ရသာယနံ ပဋိယတ္တံ။ ဒီ၊၆၊၂။၁၅၉။ ဗ.တ္ထ ဝေဒွော ရသာယနော-ဇာဃသေန.... မမွာရမွဏသာ ဒါယကောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၂။၁၂၀။ (–အနုဋီ၊၂။ ၁၃၂)။

(၂၂) ချမ်းသာသုခ။ ပဝိဝေကရသံ ပိတွာ။ ဓမ္မ။၄၃။ ပဝိဝေကရသဿ်ဿ ပဝိဝေ-ကတော ဥပ္ပန္နံ ရသံ၊ ကေဘာဝသုခန္တိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၁၇၄။ (’–ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၃၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၅၁၃)။

(၂၃) ချုပ်ပျောက်ခြင်း။ ဒသမယသာဓမ္မ-ရသေန ပဋိပါဒိယာ ဝုတ္တမိ။ သံ၊၆၊၃။၂၃၃။ ရသနံ ဘဉ္ဇနံ နိမုဠ္ဆနံ ဂဒသာ၊ ယော ယော ဓမ္မာနံ ရသော ယထာ ဓမ္မရသေ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၉၃။

(၂၄) ထင်ရှားရှိခြင်း။ အထဝါ သရသ-ကာလေ ဓရမာနကာလေ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၈။ (၂၅) (အလက်ဘက္ခမ်းလာ သာယာ အပ်သည့်) သင်္ကိုရစသော ရသ ၉-ပါး။ သာမာဇိကာနမာနန္ဒော၊ ယော ဇန္တုတ္တာ နုသဒ္ဓါရိန်။ ရသီယတိတိ တညူဟိ၊ ရသော နာမာယမိရိတော။ အလက်ာ ၃၅၂-၀၊ဆာ။ (၂၆) ချစ်ခင် – နှစ်သက် – ချစ်ကျွမ်းဝင် – ခြင်း။ ဝိဿာသပရမာ

ရသ = အရသာ, ရသ: ရုံ၏ လက္ခဏာဒီစတုက္က-ရသသည် ဇီဝ္ဂါပသာဒနုပ်ဒ်၌ (ကို) ထင်ခိုက်ခြင်း, ထိပါးခြင်းလျှင် မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။ ဇီဝ္ဂါဝိညာဏ်=လျှာသိစိတ်အား အာရမ္မဏာပစ္စယာသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။ ဇီဝ္ဂါဝိညာဏ်= လျှာသိစိတ်၏ ကျက်စားရာ, ဖြစ်ရာ, အာရုံ၏ အဖြစ်ဖြင့် ဉာဏ်အားရှေ့ရှုထင်လာတတ်၏။ ပထဝီ, အာပေါ, တေဇော, ဝါယော ဟူ ဆိုအပ်သော မဟာဘုတ်ကြီး ၄-ပါးလျှင် နီးကပ်သော အကြောင်းရှိ၏။ မဟာဘုတ်ကြီး ၄-ပါးဟူ ဆိုအပ်သော အနီးဂ.ပ်ဆုံး အကြောင်း တရား ကြောင့် ရသ=အရသာ, ရသာရုံ ဖြစ်ပေါ်လာလေသည်။ အဘိ၊၌၊၁၊၃၅။ မဟာနိ၊၌။၃၀၀။ အဘိဓမ္မာဝတာရ။၉၂။

အရသာတဂ ၁တို့တွင် (ဗောဓိပက္ခိယတရား ၃၇-ပါးနှင့် လောကုတ္တရာတရား ၉-ပါးဟူ ဆိုအပ်သော) ဓမ္မ အ ရ သာ သည် အကောင်းမြတ်ဆုံး ဖြစ်၏။ ဓမ္မ။ဖ၄။ ဓမ္မ၊၌၊၂။၃၅၁-၃။

အရသာဘို့တွင် မှန်ကန်သည့် ဝစီသစ္စာ=သစ္စာတရားသည် အလွန်အလွန် ချီမြှင့်သော အရသာဖြစ်၏။ သံ၊၁။ ၂၁ဖ။ သုတ္တနိ။၃၀ဖ။ သံ၊၌၊၁။ ၂၉၉၊၃၀၀။ သုတ္တနိ၊၌၊၁။၂၂၄-ဖ။ (-ဇာ၊၂။၁၄၀။ ဇာ၊၌၊၅။၅၃၂)။

ဘုရားသာသနာတော်၌ အရသာတစ်မျိုးသာ

မဟာသမုဒ္ဒရာသည် ငန်သည့် အရသာတစ်မျိုးတည်းသာ ရှိသကဲ့သို့ ထို့အတူ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းဟူ ဆိုအပ်သော ဘုရားသာသနာတော် သည် လည်း ကိလေသာဝဋ်ဆင်းရဲမှ လွတ်ခြောက်မှု (ဝိမုတ္တိအရသာ) တစ်မျိုးတည်းသာ ရှိသည်။ ဝိ၊၄။၄၂၁။ အ၊၃၂။ ၄၂။ အံ၊၌၊၃၂။၂၂၉၊။ စိတ်ကိုအဆွဲဆောင်နိုင်ဆုံးအရသာ – ၎င်းမ၏ အရသာသည် ယောကျ်ား၏ စိတ်နှလုံးကို အဆွဲခံ၍ဆောင်နိုင်

(၇) အာ၌၌။ (၈) အချို, အဆိမ့်။ (၉) အခဲ်း၊ (၁၀) အစပ်။ (၁၁) ဆားအငန်။ (၁၂) ဆပ်ပြာအငန်။ (၁၃) စူးရှသော အချဉ်။ (၁၄) အဖန်။ (၁၅) သားယာဖွယ်ကောင်းသည့် အရသာ။ (၁၆) သာယာဖွယ်မကောင်းသည့် အရသာ။ (၁၇) အေးသော အရသာ။ (၁၈) ပူသောအရသာဟု ၁၈-မျိုးရှိ၏။ မဟာနိ။၁၈၄-၅။ စူဠနိ။ ၂၉၁။ မဟာနိ။ ဋ္ဌ။ ၃၉၃၊၃၀၀။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ၊၁၃၂။ ဤသို့ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အရသာအမျိုးမျိုးကို ရသာရုံဟူ၍လည်းကောင်း ရ သာ ယ ဟ န ဟူ၍လည်းကောင်း, ရသစာတ်ဟူ၍လည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ်သည်။

တစ်နည်း–

(၁) ရွှမရသ။ (၂) သဒ္ဒရသ။ (၃) ဂန္ဓရသ။ (၄) ရသရသ။ (၅) ဖောဋ္ဌဗ္ဗရသ ဟု ၅-မျိုးရှိ၏။ ဝိ၊၁။၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ သာရတ္ထ၊၁။၃၄၀။ သာမဂ္ဂိရသ– ဝိ၊၁။၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။

တစ်နည်း– (၁) အာဒုရသ။ (၂) ဓမ္မရသ။ (၃) ဝိမုက္ခိရသ ဟု ၃-မျိုးရှိ၏။ ဆိုင်ရာရွှမရသ စသည့်ပုဒ်ချုံးနှင့် ဝ်ာ်၄၄၃။ သံ၊၁၊၃၀။ အံ၊၃။၄၂။ ယမက၊၁။၇၆။ ဓမ္မ။ဖ၄။ မဟာနိ။ ၂၆၂။ စူဠနိ။ ၂၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၀။ ဒဿဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၁-၃။ ထေရ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၄။ သာရတ္ထ၊၁။ ၃၉၃။ သံ၊၌၊၁။ ၁။ ၃၃၂။ အံ၊၌၊၁။ ၁။ ၃၃၂-တို့၌ကြည့်။ သစ္စရသ-သစ္စာအရသာကို ဇာ၊၂။၁၄၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၃၂-တို့၌ကြည့်။

ကိစ္စရသ သမ္မတ္တိရသတို့၏ အကျယ်ကို အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄-၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၊၉၃။ မ၊ဘာနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၁။၂၈။ ဝိဘ၊ဝိနီ။၂၆၉။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၅၄၀ – တို့၌ကြည့်။

သုံးဆောင်အပ်, မှီဝဲသုံးဆောင်သင့်၏။ ဒီ၊၂။ ၂၂၄–၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၀။

ရသာရုံ၏ စွမ်းရည်သတ္တိ– ရသာရုံသည် စိတ် ကို အားနည်းအောင် ပြုလုပ်တတ်သော တရား ၂၅-ပါးဘို့တွင် တစ်ပါးကပါအဝင် ဖြစ်သည်။ မိလိန္ဒ။၂၃၉–၁၀။

ရသာရုံ၌ ရောင့်ရဲ တင်းတိမ်ခြင်း၏ အကျိုးကျေးဇူး– ကြမ်းတမ်းသော ဆွမ်း ခြင့်လည်း ရောင့်ရဲ တင်းတိမ်ခြင်း၏၊ မိမိရရှိ သည်မှ တစ်ပါး မျှားစွာသော အရသာကို မအောင့်တရာ၊ အရသာတို့၌ တပ်မက်သော သူ၏ စိတ်သည် စျာန်တရား၌ မမွေ့လျော် မပျော်မွေ့နိုင်၊ဆိုးသည်ဖြစ်စေ, ကောင်းသည် ဖြစ်စေ မိမိရလာသော အစာအာဟာရဖြင့် ရောင့်ရဲတင်းတိမ်နိုင်သူသည် မဂ်ဖိုလ်ကို ရရှိ နိုင်၏။ ထေရ။၃၀၅၊ မိလိန္ဒ။၃၇၀။ ထို့ကြောင့် ဘုရားရှင်သည် မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက် ကြောင်း ကျင့်စဉ်တရားများကို ဟောကြား သည့်အခါ ရသာရုံ၌ တပ်မက်မောမှု မရှိရာ ဟူသော ကျင့်စဉ်တရားကိုလည်း ထည့်သွင်း ဟောကြား ခဲ့ပေသည်။ သုတ္တနိ။၄၂၂။ မဟာနိ။၂၀၅–၇။ ဗုဒ္ဓနိ။၂၉၁။ ရသတဏှာ အားကြီးသည့် အာနန္ဒာ ငါးကြိမ်၏ အကြောင်းကို (ဇာ၊၂။၁၃၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၅၀၀–၂။) ကြည့်။

ရသတဏှာဖြင့် ဇာတ်တူသားကို စား သောကြောင့် ဟသ်္ဒကိုးသောင်းပျက်စီးခြင်း အကြောင်းကို (ဇာ၊၂။၁၃၄။ ဇာ။ဋ္ဌ၊၅။ ၅၀၈–၉။) ကြည့်။

ရသတဏှာ အားကြီးသည့် ပေါရိုဏ်ဒ အကြောင်းကို (ဇာ၊၂။၁၃၁–၄၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၄၉၅၊၅၅၃။) ကြည့်။

ဆုံးအရသာဖြစ်သည်။ ဤလောကဋ္ဌ အနုသာ အဖျို့ မျိုး ရှိသည့်အနက် မိန်းမ၏ အရသာ လောက် ယောကျ်ား၏စိတ်နှလုံးကို ဆွဲဆောင် နိုင်ခြင်း အရသာမရှိပေ။ ထို့အတူ ယောကျ်ား၏ အရသာသည်လည်း မိန်းမ၏ စိတ်နှလုံးကို အဆွဲဆောင်နိုင်ဆုံး အရသာ ဖြစ်သည်၊ ဤလောကဋ္ဌ အရသာ အဖျို့ မျိုး ရှိသည့်အနက် ယောကျ်ား၏ အရသာ လောက် မိန်းမ၏ စိတ်နှလုံးကို ဆွဲဆောင် နိုင်သည့်အရာ မရှိပေ။

မှာဘျက်– မိန်းမအရသာ ဆိုသည်ကား မိန်းမ၏ နှုတ်ခမ်းဋ္ဌ လိမ်းကျံနေသည့် တံတွေး ကွမ်းသွေး, နှုတ်ခမ်းဆိုးဆေး စသည်ဘို့နှင့် တကွ (မိန်းမက) လင်ယောကျ်ားအား ချက်ပြုတ် ကျွေးလှော်ပေးသည့် ထမင်း, မုန့်, ငါး စသည်ကိုဖြစ်ကြသည်။ မှန်၏၊ များစွာ သော ဗိုသ္ဘာဝါတို့သည် အိမ်ရှင် မတို့ ကိုယ်ဘိုင်ကိုယ် ကျ ချက်ပြုတ် ကျွေးလှော် ပေးသည့် ထမင်း, မုန့်, ငါး စသည်တို့ကိုသာ အမြတ်ယူနိုး စားသုံးကြလေသည်။ အံ၊၁။ ၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၇၁။

မှီဝဲအပ် မှီဝဲသင့်သည့် ရသာရုံနှင့် မမှီဝဲ အပ် မမှီဝဲသင့်သည့် ရသာရုံ – အကြင်သို့ သဘောရှိသော အရသာ=ရသာရုံကို မှီဝဲ သုံးဆောင်သော ပုဂ္ဂိုလ်အား ရာဂအစရှိ သော အကုသိုလ် တရားများ တိုးပွားရ၍ ကုသိုလ်တရားများ ဆုတ်ယုတ်ကုန်အံ့၊ ထို အရသာ = ရသာရုံမျိုးကို မမှီဝဲ မသုံး ဆောင်အပ် မမှီဝဲ မသုံးဆောင်သင့်ပေ။ အကြင်သို့ သဘောရှိသော အရသာ= ရသာရုံကို မှီဝဲသုံးဆောင်သော ပုဂ္ဂိုလ်အား ရာဂ အစရှိသော အကုသိုလ် တရားများ ဆုတ်ယုတ်ရ၍ ကုသိုလ်တရားများ တိုးပွားကုန်အံ့၊ ထို့အရသာ = ရသာရုံမျိုးကို မှီဝဲ

ရသတဏှာ အားကြီးသည့် ဗာရာဏသီ မင်းကြီး၏ အကြောင်းကို (သုတ္တနိ၊ ၂၀၉။ အဗ၊ ၁။၁၃။ သုတ္တနိ၊ ၀၁။၁၀၅–၃။ အပ ၌၊ ၁။၂၁–၃။) ကြည့်။

ရသာရုံကို အမှီပြု၍ ပျက်စီးခြင်းသို့ ရောက်ရသည့် ခုတင်ဆောင် စူဠပိဿုပါတိက-တိဿမထေရ်၏ အကြောင်းကို (ဇာ၊၁။၄။ ဇာ၊၌၊၁။၁၇၂–၅။) ကြည့်။ သုန္ဒရသမုဒ္ဒ မထေရ်၏ အကြောင်းကို (ဓမ္မ၊၌၊ ၂။၄၂၀–၃၁။) ကြည့်။

နိဗ္ဗာန်နှင့် ဝေးသူ, နီးသူ– ရသာရုံကို တပ်မက်သောစိတ်ဖြင့် သုံးဆောင်ခံစားသည့် ပုဂ္ဂိုလ်ကို နိဗ္ဗာန်နှင့် ဝေးသူ၊ တပ်မက်မှုကင်းသော စိတ်ဖြင့် ခံစားသုံးဆောင်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်ကို နိဗ္ဗာန်နှင့် နီးကပ်သူဟု ဘုရား မိန့်တော်မူသည်။ ထေရ။၃၂၀–၉၊

ရသာရုံကို သာယာဆဲ ခံစားဆဲ ခဏ၌ သေလွန်ခဲ့သော် ဇရဘုံသို့ ဖြစ်စေ (သို့မဟုတ်) တိရစ္ဆာန်ဘုံသို့ ဖြစ်စေ လားရောက်ရသည်။ သံ၊ ၂။၃၇၀။ ရသာရုံဘို့၏ စ၍ ဒြပ်ပေါ်လာမှု, တည်တံ့မှု, အသစ် ဖြစ်ပေါ်လာမှု, ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာမှုကို ဆင်းရဲဒုက္ခ၏ စ၍ ဖြစ်ပေါ်လာမှု အနာရောဂါဆိုးတို့၏ တည်တံ့မှု, အိုခြင်းသေခြင်း၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာမှုဟူ၍သည်းကောင်း၊ ရသာရုံဘို့၏ ချုပ်မှု, ငြိမ်းမှု, ကွယ်ပျောက်မှုကိုကား– ဆင်းရဲဒုက္ခ၏ ချုပ်မှု, အနာရောဂါဆိုးတို့၏ ငြိမ်းမှု, ပျောက်ကင်းမှု, အိုခြင်း သေခြင်း၏ ပျောက်ကွယ်မှု ဟူ၍ လည်းကောင်း ဘုရားရှင် မိန့်တော်မူသည်။ သံ၊ ၂။၁၉၀၊ ၂၄၇။ ရသာရုံတို့ကို အမှီပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ချမ်းသာမှု, ဝမ်းမြောက်မှု သည် ရသာရုံတို့၏ သာယာဖွယ် မည်၏။ မမြဲခြင်း, ဆင်းရဲခြင်း, ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိသော ရသာရုံတို့သည် ရသာရုံတို့၏အပြစ်မည်၏။ ရသာရုံတို့၌ လိုချင်စွဲမက်မှု "ဆန္ဒရာဂ"ကို ဖျောက်ခြင်း ပယ်ခြင်းသည် ရသာရုံဆို၏ ထွက်မြောက်ရာ မည်၏။ သံ၊ ၂။ ၂၄၂။"

ရသာရုံ၌ ပျော်မွေ့သူနှင့် မပျော်မွေ့သူ– နတ်လူတို့သည် ရသာရုံ၌ မွေ့လျော်ကုန်၏။ မြတ်စွာဘုရားသည်းဘ ရသာရုံတို့၏ ဖြစ်မှု, ချုပ်မှုကို လည်းကောင်း သာယာဖွယ်ကို လည်းကောင်း, အပြစ်ကို လည်းကောင်း, ထွက်မြောက်ရာကိုလည်းကောင်း ဟုတ်တိုင်း မှန်စွာ သိတော်မူသောကြောင့် ရသာရုံ၌ ပျော်မွေ့မှု မရှိပေ။ နတ်လူတို့က အာရုံ ၆-ပါးကို "ချမ်းသာသုခ" ဟု သမုတ်၍ ထိုအာရုံ ၆-ပါး ချုပ်ရာကို "ဆင်းရဲဒုက္ခ" ဟု သမုတ်ကြသည်။ ဘုရားအစရှိသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်ဘို့ကမူ သက္ကာယချုပ်မှုကို "ချမ်းသာသုခ" ဟု မြင်တော်မူကြသည်။ အရိယာတို့သည်သူဘစဲပါးတို့ချမ်းသာသုခဟု ဆိုအပ်သော အရာကို ဆင်းရဲဒုက္ခ, ဆင်းရဲဒုက္ခဟု ဆိုအပ်သော အရာကို ချမ်းသာသုခဟု မိန့်တော်မူကုန်၏။ ဘုရားအစရှိသော ပညာရှိတို့၏ အမြင်သည် တလောကလုံးနှင့် ဖိလာကန်လန့် ဖြာနေပေတော့သည်။ သံ၊ ၂။၃၄၂။ ရသာရုံကို လက္ခဏာရေး သုံးပါးသို့ဖာ၍ ဝိပဿနာချုပုံကို (သံ၊ ၂။၂၃၂–၈) ကြည့်။

ရသာရုံဖြင့် ရဟန္တာ ဟုတ်, မဟုတ်ကို စမ်းသပ်ပုံ စမ်းသပ်နည်း– ရဟန္တာဟု ဝန်ခံသော ရဟန်းကို တပ်မက်ဖွယ်ကောင်းသော အချဉ်စသည့် ရသာရုံဖြင့် ရဟန္တာ ဟုတ်, မဟုတ် စမ်းသပ်ကြည့်ရမည်၊ ထိုသို့ စမ်းသပ်ကြည့်သော်အခါ ယင်းပုဂ္ဂိုလ်၏ ပါးစပ်မှ သွားရည်သိုခဲ့သော်ရဟန္တာမဟုတ်၊ သွားရည် မယိုခဲ့သော် ရဟန္တာဟုမှတ်ယူဆုံးဖြတ်ရမည်။ မှန်၏–ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်သည်ရသာရုံ၌ တပ်မက်စွဲလန်းသည့်ဘဏ္ဍာကို ပယ်ပြီးဖြစ်လေသည်။

ရသဂန္ဓ (ပု)[ရသ + ဂန္ဓ။ ရသဂန္ဓ – သံ။] အစေး၏ အနံ့၊ အငေးနံ့။ ဂန္ဓမာဒနကူဋ်....ရသဂန္ဓော ပတ္တဂန္ဓော ပုပ္ဖဂန္ဓော ဖလဂန္ဓော ဂန္ဓဂန္ဓောတိ ဣမေဟ် ဒသဟိ ဂန္ဓေဟိ ဥသ နံ ။ မ၊၆၊ ၃။၂၅။ အံ၊၆၊၃။ ၂၁၀။ ဥဒါန။ ၂၇၂။ ရသ-ဂန္ဓော သဇ္ဇာဒိ။ မ၊၎၊၃။ ၂၀။ အံ၊၎၊၃။ ၂၂၀။

ရသဂရုက (တိ) [ရသ+ဂရုက] အရသာ–ရသာရုံ–ကို အလေးအမြတ်ပြု–ဦးစားပေး–သော၊သူ၊ လောလော အယ်ရာဇာ ရသ-ဂရုကော။ သုတ္တနိ၊၆။၁။၉၅။

ရသဂါရဝ (ပု၊န) [ရသ+ဂါရဝ] (လူသား၏) အရသာ–၌–ကို–အလေး အမြတ်ပြု–သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း။ လူသားအရသာသဘော။ (ဇာ၊သျ။ ဇာတ်ဝတ္ထု၊၅။၆၀၅။)ရသဂါရဝေ ရတ္တော (ဇာ၊၂။၁၃၂)တိ မနုဿမံသဿ ရသဂါရဝေ ရတ္တော အတိရတ္တစိတ္တော ဟောတိ။ ဇာ၊၆၊၅။၅၀၂။

ရသဂိဒ္ဓ (တိ) [ရသ+ဂိဒ္ဓ] အရသာ–ရသာရုံ–၌ –ကို–တပ်မက်သော၊သူ။ သန္တေကေ သမဏ ဗြာဟ္မဏာ ရသဂိဒ္ဓါ။ မဟာနိ။၁၀၅၊၂၀၇။ (–ဒီ၊၆၊၃။၄၅)။

ရသဂိဒ္ဓိ (ထီ) [ရသ+ဂိဒ္ဓိ] အရသာ– ရသာရုံ–၌–ကို–တပ်မက်မောခြင်း။

ရသဂိဒ္ဓိမန္တု (တ်) [ရသဂိဒ္ဓိ+မန္တု] အရသာ–ရသာရုံ–၌– ကို–တပ်မက်မောခြင်းရှိသော၊သူ။ အာနန္ဒော သဗ္ဗမစ္ဆာနံ၊ ခါဒိတ္တာ ရသဂိဒ္ဓိမာ။ဇာ၊၂။၁၃၂။(–ဇာ၊၆၊၅။၅၀၂)။

ရသဂေဓ (ပု) [ရသ+ဂေဓ] အရသာ–ရသာရုံ–၌–ကို–တပ်မက်မောခြင်း။ ရသဂေဓော ပန နတ္ထိ။ မ၊၆၊၃။ ၂၆၀။ (–မ၊၆၊၄။၁၅၁။ မ၊၎၊ ၃။၁၇၀)။

နတ်အရသာတို့၌သော်မှတပ်မက်စွဲလန်းမှုမရှိ၊ လူ့အရသာတို့၌ ဆိုဖွယ်မရှိတော့ပေ။ ဝိ၊၆၊ ၂။၀၂–၃။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၅။ (အလင်္ကာကျမ်းလာ သိဂ်ါရစသော ရသကိုးပါး၏ အကျယ်ကို ထိုကျမ်းမှာ–ကြည့်။)

ရသ၂ (တိ) [ရသ + အ။ ထိ–၌ ရသာ။ ရသက–သံ။] အရသာရှိသော၊ ကောင်း–အလွန်ကောင်း–သည့် အရသာ ရှိသော။ ရသာဃ ပထဝိယာ (ဒီ၊၃၊၇၁)တံ သမ္မန္နရ-သတ္တာ ရသာတိ လဒ္ဓနာမာယ ပထဝိယာ။ ဒီ၊၆၊၃။၅၂။ သာတိသယော ရသော တေသာ အတ္ထီတိ ရသာတိ လဒ္ဓနာမာယ။ ဒီ၊၎၊၃။၄၅။

ရသက (တိ) [ရသ+ကရ+ကို။ ရသ+က။] (၁) ရသပိဏ္ဍပါတကိုလည်းကြည့်။ စဖို့သည်။ (ထမင်းချက်သမား၂။ (၂)အရသာရှိသော။ (၃) သတ္ထုဓောတ်ဆားပြာဒါး။ (၄) အရည်။ (၁) ကသ္မာ တုဝံ ရသက ဒေဒိသာနိ ကမ္မာနိ ကရောသိ သုဒါဂုဏာနိ။ ဇာ၊၂။ ၁၃၁။ ဘတ္တကာရော သူပကာရော.... သြဒ-နိကော စ ရသကော။ ဓာန်။၄၆၄။ (၂) ရသကဘိက္ခဉ္စ ဒတ္ဝာ ရသတဏှာယ ဗန္ဓိတ္ဝာ။ ဇာ၊၎၊၁။၁၇၁။ (၃) ယံ ပန ကေဝလံ ရသကဓာတုဝိနိဂ္ဂတံ တံ“ပိတ္တာ”နှိပီ ဝဒန္တိ။ မ၊၆၊၁။၂၀။ (၄) ရသကဃာဋ (ဝိ၊၆၊၃။ ၉၀)တိ ရသကဘူတာ ဒြဝဘူတာ ယာဂု။ ပါစိတ်၊ယော၊၂၁။

ရသကရောဋ္ဌိ (တိ) [ရသ+ကရောဋ္ဌိ] အရည်စစ်သည့်ခွက်။ ရသပရိဿာဝနကရောဋ္ဌိ – ကြည့်။ (ဇာတ်ဝတ္ထု ၁။နှာ–၂၁၅-၆ စားဖို အိမ်ဟု ပြန်ဆိုသည်)။ ပစ္ဆိတော ဥပ္ပတိတ္တာ ရသကရောဋ္ဌိယံ နိလီယိ။ ဇာ၊၆၊၁။၂၆၁။ ဇာ၊၆၊၂။၃၇၂။ ဇာ၊၆၊၃။ ၃၂၁။

ရသဂေါစရ (တိ) [ရသ+ဂေါစရ] ရသာရုံလျှင် ကျက်စားရာရှိသော၊ ရသာရုံ၌ ကျက်စားသော၊သူ။ ရသာရုံကို အထူးသဖြင့် တပ်မက်မောသော၊သူ။ ရသဂေါစရံ (သတ္တံ) ဒီဗွေန နာနဂ္ဂရသဘောဇနေန (ဂဏ္ဌိ၆်)။ ဇာ၊၆၁၊၁၊၄၂၀။

ရသဂေါစရ်က (တိ) [ရသဂေါစရ+က] ရသဂေါစရ–ကြည့်။ တတ္ထ ရသဂေါစရကော သြဟီယိ။ ဇာ၊၆၁၊၁။၄၂၁။

ရသဂ္ဂ (နှ) [ရသ+အဂ္ဂ။ မှသာဂြ–သက္ကတ ပိဋ္ဌဂ။] ကောင်းမြတ်သော အရသာ။ အရသာမြတ်။ ဘိက္ခု... ဂါမနိဂမထူဇနိသု သြသရိတ္ဝာ ဝါသံ ကပ္ပေသ္ဘန္တိ ဇိဝှဂ္ဂေန ရသဂ္ဂါနိ ပရိယေသမာနာ။ အံ၊၂။၉၆။ ရသဂ္ဂါနိတိ ဥတ္တမရသာနိ။ အံ၊၆၁၊၃။၃၇။ (–ထေရ။၂၄၂။ မဟာနိ။၁၈၅၊၂၀၇။ စူဠနိ။ ၂၉၁၊ ထေရ၊၆၁၊၁။၂၆၄။ မဟာနိ၊၆၁။၃၀၀)။

ရသဂ္ဂသဂ္ဂါ (ထီ) [ရသဂ္ဂသာ+အဂ္ဂါ] (၁) မြတ်သော–ရသာကြော– အရသာကို ဆောင်တတ်သည့် အကြော၊ ရသာကြောမြတ်၊ အရသာကိုဆောင်တတ်သည့် အကြောမြတ်။ (၂) အထက်သို့အဖျားလှည့်–အဖျားကေ့–သောရသာကြော။ (၃) ရသာကြော–အရသာကို ဆောင်တတ်သည့် အကြော–တို့၏–အဖျား – ထိပ်ဖျား။ ရသဂ္ဂသဂ္ဂိ–ကြည့်။

ရသဂ္ဂသဂ္ဂိတာ (ထီ) [ရသဂ္ဂသဂ္ဂိ+တာ] (၁) မြတ်သော–ရသာကြော– အရသာကို ဆောင်တတ်သည့်အကြော– ရှိသူ၏အဖြစ်။ (၂) အထက်သို့ အဖျားလှည့်–အဖျားကေ့–သည့် ရသာကြောရှိသူ၏ အဖြစ်။ (၃) ရသာကြော–အရသာကို ဆောင်တတ်သည့် အကြော့–တို့၏–အဖျား–ထိပ်ဖျား–ရှိသူ၏ အဖြစ်။ (၁) (၂) (၃) ဤဓာဂတော လဘတိ ရသဂ္ဂသဂ္ဂိတံ။ ဒီ၊၃။၁၃၆။ (–ဒီ၊ ဋီ၊၃။၁၂၀)။

ရသဂ္ဂသဂ္ဂိလက္ခဏ (နှ) [ရသဂ္ဂသဂ္ဂိ+လက္ခဏ] (၁) မြတ်သော–ရသာကြော– အရသာကို ဆောင်တတ်သည့်အကြော–ရှိသည်၏အဖြစ်တည်းဟူသော လက္ခဏာ။ (၂) အထက်သို့ အဖျားလှည့်–အဖျားကေ့–သည့် ရသာကြောရှိသည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော လက္ခဏာ။ (၃) ရသာကြော–အရသာကိုဆောင်တတ်သည့် အကြော–တို့၏–အဖျား– ထိပ်ဖျား–ရှိသည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော လက္ခဏာ။ (၁) (၂) (၃) အာဇော်ဂျကရဲ့ ရသဂ္ဂသဂ္ဂိလက္ခဏံ နိဗ္ဗတ္တတိ။ ဒီ၊၆၁၊၁၁၉။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၀)။

ရသဂ္ဂသဂ္ဂိ (တိ) [ရသဂ္ဂသာ+အဂ္ဂါ။ သမာသ်၏အဆုံးအ–ကိုကျ်–ပြု။] (တဒ်နည်း) ရသဂ္ဂသဂ္ဂါ+ကျ်။] (၁) မြတ်သော – ရသာကြော–အရသာကို ဆောင်တတ်သည့် အကြော– ရှိသော၊သူ။ (၂) အထက်သို့ အဖျားလှည့်– အဖျားကေ့– သည့် ရသာကြောရှိသော၊ သူ။ (၃) ရသာကြော–အရသာကိုဆောင်တတ်သည့် အကြော–တို့၏–အဖျား–ထိပ်ဖျား–ရှိသော၊သူ။ (၁) (၂) (၃) အယဉ္စိ ဒေဝကုမာရော ရသဂ္ဂသဂ္ဂိ။ ဒီ၊၂။၁၆။ ရသဂ္ဂသဂ္ဂိ ခေါ ပန သော ဘဝံဂေါတမော။ မ၊၂။၃၃၇။ ရသဂ္ဂသဂ္ဂိတိ ဣဏ္ဍ ရသံ ဂသန္တိ ဟရန္တီတိ ရသဂ္ဂသာ၊ ရသဟရဏီနမေတံ အဓိဝစနံ၊ တာ အဂ္ဂါ အဿာတိ ရသဂ္ဂသဂ္ဂိ။ မဟာပုရိသဿ ကိရ သတ္တရသဟရဏီသဟဿာနိ ဥဒ္ဒဂ္ဂါနိ ဟုတ္ဝာ ဂိဝါယမေဝ ပဋိမုတ္တာနိ။ ဒီ၊၆၁၊၂။၄၁။ ရသဂ္ဂသဂ္ဂိတိ မဓုရာဒိဘေဒံ ရသံ ဂသန္တီ အန္တော ပဝေသန္တီတိ ရသဂ္ဂသာ၊ ရသဂ္ဂသာနံ အဂ္ဂါ

ရသဇာနနသမတ္ထက (တိ) [ရသဇာနန+သမတ္ထက] အရသာ-ရသာရုံ- ကို သိခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော၊သူ။ ဒွိဟိ ဇိဝှါဟိ ရသဇာနနသမတ္ထကော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၅၇။

ရသဇ္ဇန (န) [ရသ+အဇ္ဇန။ ရသဇ္ဇန-သံ။] အထူးသွားသော ဆေးဘက်တို့ဖြင့် ဖော်စပ်အပ်သောမျက်စဉ်း။ ရသဇ္ဇနံ (ဝိ၊၃။၂၉၄) နာနာသမ္ဘာရေဟိ ကတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၃။

ရသညဏတ္တသဘာဝ (ပု) [ရသ+အညဏတ္တ+သဘာဝ] ကြံရည်ဉာဿည်၏ ကစ်ပါးသော အခြင်း အရာ၏ အဖြစ် တည်း ဟူသော သဘော၊ ကြံရည်စသည်၏ ဟစ်ပါးသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သည်၏ အဖြစ် တည်းဟူသော သဘော။ ဥစ္စာရသာဒိဘာဝေန စ ယူသာကာရသဏ္ဌိဟာယ အာပေါဓာတုယာ သုဿိတ္တာ ဃနပထဝီဘာဝံ အာပဇ္ဇမာနာယ ပုရိမဘာဝေါ ဝိဂစ္ဆတိ၊ ကာဝညဏတ္တံ ပညာယတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၆-၇။ ဘာဝညဏတ္တံ ရသညဏတ္တသဘာဝေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၃၃။

ရသတဏှာ (ထီ) [ရသ+တဏှာ] ရသာရုံ-၌-ကို-တပ်မက်-စဲလမ်း-ခြင်း-မှ၊ရသာရုံကို-တပ်မက်-စဲလမ်း - သည့်တဏှာ။ ရူပတဏှာ သဒ္ဒတဏှာ ဂန္ဓတဏှာ ရသတဏှာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗတဏှာ ဓမ္မတဏှာ။ ဒီ၊ ၂။၄၉၉။ အဘိ၊ ၈။၂၁၄-၅။ အဘိ၊ ဝိ။၁၄၃။ မဟာနိ။၇။ စူဠနိ။၁၂၁။ရူပတဏှာတိ ရူပါရမ္မဏေ တဏှာ။ သေ နယော သဒ္ဒတဏှာဒီသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၀၉၉။ (-အံ၊ ၂။၄၃၄-၅။ အံ၊၃။၅၅၇။ ပဋိသံ။၇။ ထေရ။၃၂၂။ စူဠနိ။၁၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၀။၃၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၀၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၀)။

ရသဂ္ဂသဂ္ဂါ၊ တာ ဘေဿာ သန္တီတိ ရသဂ္ဂသဂ္ဂီ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၇၄။ (-ဒီ၊ ၃။၁၃၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၂၀)။

ရသဂ္ဂသာ (နှ) [ရသ+ဂသ+အ=ရသဂ္ဂသ+အာ။ ရသံ ဂသတီတိ ရသဂ္ဂသာ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ၊ ၂၇၀။ ရသ+ဂြသ-သံ။] ရသာကြော၊ အရသာကို ဆောင်တတ်သော အကြော။ ပုမေ နာဝမိတ္ထိ သိရာ၊ ဓမနီထ ရသဂ္ဂသာ။ ဓာန်။၂၇၉။ ရသဂ္ဂသဂ္ဂိပုဒ်လည်းကြည့်။

ရသဂ္ဂဟဏ (နှ) [ရသ+ဂဟဏ] (၁) အရသာ-ရသာရုံ- ကိုယူခြင်း။ (၂) ရသသဒ္ဒါ။ (၁) ရူပဂ္ဂဟဏေနေဝ ရသဂ္ဂဟဏံ ဂစ္ဆေယျ။ အာဂီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၉။ (၂) ရသဂ္ဂဟဏေန ဖလရသံ ဝဒတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၂။

ရသဂ္ဂဟဏာဒိမိတ္တ (တိ) [ရသဂ္ဂဟဏ+နိမိတ္တ] အရသာ - ရသာရုံ - ကို ယူခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော။ ရသဂ္ဂဟဏာဒိနိမိတ္တံ အတ္ထေဟာရဏံ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၃၉။

ရသဂ္ဂဟဏမူလ (တိ) [ရသဂ္ဂဟဏ+မူလ] အရသာ - ရသာရုံ - ကို ယူခြင်းလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော။ ရသဂ္ဂဟဏမူလတာ စ အတ္ထေဟာရဏာသာ ယောဘုယျတော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၃၉။

ရသဂ္ဂဟဏမူလက (တိ) [ရသဂ္ဂဟဏ+မူလ+က] ရသဂ္ဂဟဏမူလနှင့် အနက်တူ။ ရသဂ္ဂဟဏမူလကာတ္တာ အ ဟာရတ္ထော ဘရဏာသ။ မူလ၁ီ၊၂။၃၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၈၇)။

ရသဇာတ (နှ) [ရသ+ဇာတ။ ဇာတ၊ အနက် မရှိ။] အရသာ၊ ရသာရုံ။ ဟဒေဝ အမ္မိလက္ခါ-ဒီသု ရသဇာတံ ရညော ရုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၇၆။

ရသဇာနန (နှ) [ရသ+ဇာနန။ ရသဇ္ဇာန-သံ။] အရသာ-ရသာရုံ-ကိုသိခြင်း။

ရသတိ (ကြို) [ရသ+အ+တိ။ ရသတိ-သံ။ ရသတ္ထ-ပြာ။ ရသေတ္ထ-အဒ္ဓ မာဂဓီ။] (၁) အသံပြု၏၊မြည်၏။ (၂) သာယာ၏။ (၃) ဆုတ်ယုတ်၏။ (၄) သိ၏။ (၁) ဝိဏာသဒ္ဒာ ရသန္တု တာ။ အပၸာ။ဂ။ ဝိဏာရသန္တု သဒ္ဒံ ကရောန္တု။ အပၸဒ္ဓ၊၁။၁၂၂။ (၂) ရသန္တီတံ ၁-တ္တာတိ ရသော၊ အသာဒေန္တီတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၂။ (၃) ယာဝ ဗျာတိ နိမိသတိ၊ တတြာပိ ရသတီ ဝယော။ ဇ၊၁။၁၀၇။ အပ္ပမတ္တကေ ကာလေ ဣမေသံ သတ္တာနံ ရသတိ ဝယော၊ တိသု ဝယေသု သောသော ဝယော ဟာဃတေဝန ဝစနတိတိ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂဂ။ (၄) ယာဇာဝတော ရသီယတိ ဉာယတိတိ ဟိ ရသော၊ သဘာဝေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၁၆။ (ကောတ္ထုဘာ-၌ ရသတိ (၁) စား၏။ (၂) ထစ်ချုန်း၏၊ ကြိုး၀ါး၏။ (၃) ဟစ်အော်၏။ (၄) ဆူဆူညံညံ - အုတ်အုတ်ကျက်ကျက်-ပြု၏။ (၅) သံပြန်ပြု၏၊ ပဲ့တင်ထပ်စေ၏။ စုရာဒိ-ဂိဏ်းဖြစ်မူ-သဒ္ဒယာနှစ်သက်၏ဟု လာ၏။) ရသတိ-ဇာ၊ ၁။ ၁၀၇။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။ဂ၇-ဂ။ ရသန္တီ -အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဋ္ဌ၂။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၁။ ရသန္တု-အပၸာ။ဂ။အပၸဒ္ဓ၊ ၁။၁၂၂။

ရသတ္တ (နာ) [ရသ+တ္တ] သာယာအပ်သဘော်၏ အဖြစ်။ နိဗ္ဗာနသခ်ါတော ဓမ္မေ ဥပ္ပန္နာယ ပီတ်ိယာ ရသတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။

ရသဒဒီ (ထီ) [ရသ+ဒဒ+အ=ရသဒဒ+ဣ။ ရသဒ-သံ။] နို့ရည်ကိုပေးတတ်သောမိန်းမ။ ပုဗ္ဗေ ရသဒဒီ (ဇာ၊၂။ဂ၀)တိ ပဌမမေဝ အတ္တနော ခီရသခ်ါတဿ ရသဿ ဒါယိကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၅၀။

ရသဒဿန (နာ) [ရသ+ဒဿန] (ပဋိပတ်၏) အရသာ-ဂုဏ် အာနိသင် - ကိုပြကြောင်း (စကား)။ ရတ္တိယာတိအာဒိ တဿာ ပဋိ-ပတ္တိယာ ရသဒဿနံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။

ရသဒါန (နာ) [ရသ+ဒါန] အရသာ-ရသာရုံ-ကို-ပေးကမ်း-လှူ၊ဒါန်း-ခြင်း။ အရသာ-ရသာရုံ-အလှူ။ (အရသာ-ရသာရုံ-ကို-ပေးကမ်းလှူ၊ဒါန်း-စွန့်ကြဲ-သော ပုဂ္ဂိုလ်အား လူအားလုံးက ချစ်ခင်နှစ်သက်-မြတ်နိုး-၏။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၉၀။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဂဖ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၇၅)။ မူလရသာဒိသု ယံကိဉ္စိ ရဇနီယံ ရသဝတ္ထုံ လဘ်တွာ ရသဝသေန အာဘုဇိတွာ "ရသဒါနံ မယ္ဟ"န္တိ ဒေတိ ပရိစ္စဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ (-စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၉၉)။

ရသဓာတု (ထီ) [ရသ+ဓာတု။ရသဓာတု-သံ။] ရသဓာတ် (ဓာတ် ၁၈-ပါးတို့တွင်တစ်ပါး အပါအဝင်)။ စက္ခုဓာတု....ဇိဝှါဓာတု ရသ-ဓာတု ဇိဝှါဝိညာဏဓာတု။ သံ၊၁။၃၅၈။ (-အဘိ၊ပု။၁၀၁။ အဘိ၊က။၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၅)။

ရသန (ထီ၊နာ) [ရသ+ယု။ ရသ+ဉ+အ။ ရသ+နီ+အ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၁၅၀။ ရသန-(ထီ၊နာ)-သံ။ရသဏ်။ရသဏာ-ပြာ။](နာ)(၁)အသံ။ (၂) သာယာခြင်း။ (၃) ဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ (ထီ) (၄) ခါးပတ်၊ ခါးကြိုး၊ ခါးကြိုးတန်ဆာ။ (၅) ကြိုးသာမည။ (၆) ရသနာမည်သော နွယ်အထူး။ (ထီ) (နာ) (၇) လျှာ။ (နာ) (၁) အသံ၊ (၂) သာယာခြင်း။ အဿာ-ဒနေ တု ရသနံ။ ဇိဝှါယံ စ ဇနိမိ့ စ။ ဓာန်။ ၉၃၉၊ (၃) ဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ ရသ ဟာနိယံ။ ရသ တိ၊ ရသနံ၊ ရသော။ နီတိ၊ ဓာတု။၁၇၅။ (ထီ) (၄) ခါးပတ်၊ ခါးကြိုး၊ ခါးကြိုးတန်ဆာ။ (၅)ကြိုးသာမည။ (၆) ရသနာမည်သော နွယ်ဇထူး။ ရသနာ မေခလာ ဘဝေ။ ဓာန်။ ၂၇၇။ ဇိဝှါလတာ ဝိသေသေသု၊ ရသနာ ကာဉ္စီ ရဇ္ဇုသု။ ဓာန်၊ သျှ။ တောင်ပေါက်။ ၉၃၉။ (ထီ) (နာ) (၇) လျှာ။ ဇိဝှါတု ရသနာ ဘဝေ။ ဓာန်။၁၅၀။ (-ဓာန်။ ၉၃၉)။

ရသနိမိတ္တ (နာ) [ရသ + နိမိတ္တ] ရသနိမိတ် ရသာရုံဟုဆိုအပ်သော–အကြောင်း–နိမိတ်။ ဇဝိါဝိညာဏ် ရသနိမိတ္တံ မနသိ ကရောတော ဥပပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊က။၃၆၀။ (–သံ၊ ၂။၉)။

ရသန္တိ (ကြိ) [ရသ+အ+အန္တိ] သာယာတတ်ကုန်၏။ (ရသတိ – လည်း ကြည့်)။ ရဆန္တိ တံ သတ္တာတိ ရသော၊ အသာဒေန္တိတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၂။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၁၁။ စူဠဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၆၆။

ရသန္တု (ကြိ) [ရသ+အ+အန္တု] အသံပြုမြည် –. စေကုန်သတည်း။(ရသတိ–လည်း ကြည့်။) ဝိဏာ သဒ္ဒာ ရသန္တု တာ။ အပ၊ ၁။၄။ (–အပ၊ဋ္ဌ။ ၁။၁၂၂)။

ရသပဋိလာဘ (ပု) [ရသ+ပဋိလာဘ] အရသာ–ရသာရုံ–ကိုရခြင်း။ရသပဋိလာဘံ အာသီသမာနာ။ စူဋ္ဌနိ။၅၂။

ရသပဋိသံဝေဒီ (ဟ်) [ရသ + ပဋိသံဝေဒီ] အရသာကို သိသော၊ သူ။ ရသပဋိသံဝေဒီ ခေါ် ပန သော ဘဝံဂေါတမော အာဟာရံ အာဟာရေတိ၊ နော စ ရသရာဂပဋိသံဝေဒီ။ မ၊၂။၃၃၉။ (–သံ၊ ၂။၂၆၈။ မိလိန္ဒ။၈၁)။ ရသပဋိသံဝေဒီတိ မဓုရတိတ္တာဒ္ဒါကာဒိရသံ ဇာနာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၈။

ရသပထဝီ (ထီ) [ရသာ+ပထဝီ] ကောင်းမွန်သော အရသာရှိသည့် မြေ။ ရသပထဝီ အဂ်ုလိယာ သဘယိ။ ဒီ၊၃။၇၀။

ရသပရိဿာဝနကဏ္ဍို (ထီ) [ရသ+ပရိဿာဝန+ကဏ္ဍို] အရည်ကို စစ်သည့်ခွက်၊ အရည်စစ်ခွက်။ ရသပရိဿာဝနကဏ္ဍို ဘာဇနမတ္တကေ ဌပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၁။

ရသပါန (နာ) [ရသ+ပါန] (၁) သစ်ရွက်ရည် အဖျော်။ (၂) ကြံရည်ကိုသောက်ခြင်း။ (၃) အပထုနိုပိ အဋ္ဌပါနဘဏိ....ရသပါနံ။ မဟာနိ။ ၂၉၀။ရသပါနန္တိ သာကာဒိရသပါနံ။မဟာနိ။ ဋ္ဌ။၃၃။ (၂) ဥစ္ဆုဘာဝံ ယန္တသာလံ နေတွာ ပိဋ္ဌေတွာ ရသပါနံ ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၉။

ရသပိဏ္ဍပါတ (ပု) [ရသ+ပိဏ္ဍပါတ] (ကောင်းမွန်သော) အရသာရှိသည့် ဆွမ်း။ ရသပိဏ္ဍပါတော ဝါ နိစ္စံ လဘတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၇၀၊ ဗဟုံ ရသပိဏ္ဍပါတံ ပေသေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။

ရသဗဟလတာ (ရသဗဟလတ?) (ထီ) [ရသ +ဗဟလ = ရသဗဟလ + တာ။] တိုသောလျှာ, ထူသောလျှာရှိသူ၏ အဖြစ်။ ဂူဋ္ဌဇိဝှါတိ ရသဗဟလတာယ ဂူဋ္ဌကဏ္ဍသဒိသဇိဝှါ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၂၃။

ရသဘတ္တ (နာ) [ရသ+ဘတ္တ] (၁) (ကောင်းမွန်သော) အရသာရှိသည့်–ထမင်း–ဆွမ်း။ (၂) (နို့ရည်မှတစ်ပါးသော) အရည်နှင့် ရောအပ်သည့်–ထမင်း–ဆွမ်း။ (၁) မနုဿာ ပူရေတွာ ရသဘတ္တံ အဒံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။ (၂) ခီရဘတ္တံ ဝါ ရသဘတ္တံ ဝါ လဘိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၁၉။ ခီရေန သံသဋ္ဌံ ဘတ္တံ ခီရဘတ္တံ။ ဇဝံ ရသဘတ္တံ။ ပါစိတ်၊ ယော။၆၆။

ရသဘာဂ (ပု) [ရသ+ဘာဂ] အရသာ–ရသဓာတ်–ဟူသော အဖို့အစု။ ရသဘာဂေါ ဖလတော ပကာသိယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၂၂။

ရသဘောဂ (ပု) [ရသ+ဘောဂ] ရသာရုံ–၌–ကို–သုံးဆောင်–ခံစား–ခြင်း။ ယေ တေ ဩဟာရာ .. ရသဘောဂါ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဘောဂါ တေ တထာဂတဿ ပဟီနာ။ ဝိ၊၁။ ၂။အဌ၊၃။၁၉။

ရသဘောဇန (နာ) [ရသ+ဘောဇန] (ကောင်းမွန်သော) အရသာရှိသည့် ဘောဇဉ်။ တဿေကဒိဝသံ ရသဘောဇနေ ပက္ကေ ဇကော ခီဏာသဝေါ ပိဏ္ဍာယ စရန္တော ဂေဟဒ္ဝါရေ အဋ္ဌာသိ။ မမွ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၄-၅။

ရသမာန် (တိ) [ရသ+မာန] ဆုတ်ယုတ်ပျက်ပြားသော။ (ရသတိလည်း-ကြည့်)။တသို့ ဝတ ဧဝံ ရသမာနေ ဝယေ အတ္တာဘာဝေါ ....ပဒ္ဓေါ ဟောတိ။ ဇာ၊၆၊၃၈၊၈၈။

ရသယတိ (ကြိ) [ရသ+ဏယ+တိ။ ရသယတိ-သံ။ ရသဏ္ဍ-ပြာ၊ ရသေဏ္ဍ-အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) သာဃာ၏။ (၂) ချစ်ခင်၏။ (၁) ရသအဿာဒနေ။ ရသေတိ ရသယတိ။ နီတိ၊ ဓာတု။၃၄၈။ (၂) ရသ သိနေဟေ။ ရသေတိ ရသယတိ။ နီတိ၊ဓာတု။ ၃၄၈။

ရသရတ (တိ)[ရသ+ရတ] အရသာ-ရသာရုံ-၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ ရသသမ္မုဒိတ (၁) ကြည့်။

ရသရသ (ပု) [ရသ+ရသ] (၁) လွန်မြတ်သောအရသာ၊ (ပဲနောက်, ပဲကြီးဟင်းထက် လွန်ကဲသော အရသာရှိသည့် ဟင်းဟူသမျှ)။ (ဝိ၊၂။သျှ။ ဘုရားကြီး။) အရည်အရသာ။ (ဝိ၊၄၊၃။သျှ။ ရွှေဥမင်။) (၂) ရသာရုံ-၌-ကို-သာယာခြင်း။ (၁) အနာပတ္တိ.... ရသရသေ ဉာတကာနံ ပဝါရိတာနံ။ ဝိ၊၂။ ၂၄၉။ ရသရသေတိတ္ထေ ဌပေတွာ ဒ္ဝေ သူပေ အဝသေသာနိ ဩလောဂိသာကသူပေယျမဗ္ဘရသမံသရသာဒီနိ " ရသရသာ "တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊၄၊၁၊၁၆၄။ တံ သဗ္ဗံ ရသာနံ ရသော ရသရသောတိ ကတွာ "ရသရသော"တိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၃၄။ (၂) ယေ တေ ဗြာဟ္မဏ ရူပရသာ သဒ္ဒရသာ ဂန္ဓရသာ ရသရသာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရသာ တေ တထာဂတဿ ပဟီနာ။ ဝိ၊၁။၂။ အံ၊၃၊၁၉။ (-သံ၊၄၊၁။၃၀၁)။

ရသရာဂ (ပု) [ရသ+ရာဂ] အရသာ-ရသာရုံ-၌-တပ်မက်ခြင်း--တပ်မက်သည့် ရာဂ။ ဂန္ဓ-ရာဂေါ။ ပ။ ရသ ရာဂေါ။ ပ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရာဂေါ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရာဂတဏှာ အနုသေတိ။ အဘိ၊၄။၃၆၄။ (-သံ၊၄၊၁၁၀၂)။

ရသရာဂပဋိသံယုတ္တဝေဒီ (တိ) [ရသရာဂ+ပဋိသံယုတ္တဝေဒီ] အရသာ-ရသာရုံ-၌-တပ်မက်သည့် ရာဂဖြင့် ခံစားသော၊သူ။ ရသပဋိသံယုတ္တဝေဒီ-ကြည့်။

ရသလောလ (တိ) [ရသ+လောလ၊ ရသ-လောလ-အဒ္ဓမာဂဓီ။] ရသာရုံ၌-လျှပ်ပေါ်-လော်လီ-အားကြီးစွာ တပ်မက်-သော။ လောလော (ဇာ၊၂။၉၂)တိ ရသလော-လော။ ဇာ၊၄၊၅။၃၉၀။

ရသဝစန (န)[ရသ+ဝစန] ရသကိုဆိုကြောင်းဖြစ်သောစကား။ ဧဝံ ပကာရေသု ပဋိက္ခေ-ပေန ရသဝစနေသု တံတံ ပဋိပက္ခကိစ္စဂဟဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၁။၁၂၁။

ရသဝတီ (ထီ) [ရသဝန္တ + ဤ]။ ရသာနိသန္တ္သဿ ရသဝတီ။ ဓာန်၊၌။ ၂၁၁။ ရသော တေသံ အတ္ထိတိ ရသုဝတီ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၃၁၇။ ရသဝတီ-သံ။ ရသဝဏ္ဏ-ပြာ။] စဖိုအိမ်၊ စဖိုဆောင်။ ရသဝတီ(ဝိ၊၃၊၁၉၆)တိ ဘတ္တဂေဟံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၄၊၃၊၃၅၀။ ထိယံ ရသဝတီ ပါက၊ ဌာနဋ္ဌေ မဟာနသံ။ ဓာန်။၂၁၁။

ရသဝတ္ထု (နှ) [ရသ+ဝတ္ထု] အရသာ-ရသာရုံ-၏ဘည်ဏဝတ္ထု။ ယံကိဉ္စိ ရဇနီယံ ရသဝတ္ထု လဘိတွာ။ အဘိ၊၄၊၁။၁၂၁။ စရိယာ၊၄။ ၂၉၉။

ရသဝန်္တ (တိ) [ရသ+ဝန်္တ။ ထီ-၌ ရသဝတီ, ရသဝန်္တီ။ ရသဝတ်-သံ။ ရသမန္တ-ပြာ။] အရသာရှိသော၊ ကောင်းသောအရသာ-ဩဇာ-ရှိသော။ ဝဏ္ဏဝန်္တံ ဂန္ဓဝန်္တံ ရသဝန်္တံ ဖဿသမ္ပန္နံ ခါဒိမှ။ မ၊၄၊၃၊၁၁၅။ သံ၊၄၊၃။ ၃၂၅။ အံ၊၄၊၃၊၃၃၀။ (-ဝိ၊၄၊၁။၃၂။ သာရတ္ထ၊၁။၁၇၀)။

ရသဝိစာရ (ပု) [ရသ+ဝိစာရ] ရသာရုံ၌ ဆင်ခြင်သုံးသပ်တတ်သည့် သဘောတရား၊ ရသဝိစာရ။ ရသဝိစာရော လောကေ။ ဖောင်္ဂဗ္ဗဝိစာရော လောကေ၊ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၇။ မ၊၁။ဂဖ။ (–အံ၊ ၂။၅၁၁။ ပဋိသံ။ဂ)။

ရသဝိတက္က (ပု) [ရသ+ဝိတက္က] ရသာရုံ၌ ကြံစည်တတ်သည့် သဘောတရား၊ ရသဝိတက်။ ရသဝိတက္ကော လောကေ ဖောင်္ဂဗ္ဗဝိတက္ကော လောကေ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၇။ မ၊၁။ဂဖ။ (–အံ၊ ၂။၅၁၁။ ပဋိသံ။၇)။

ရသဝိဒ္ဓ (န) [ရသ+ဝိဒ္ဓ။ ရသဝိဒ္ဓ–သံ။ ပဖါးစပ်ရွေ့၊ ကရုက်ရွေ့။ ဝိလုံ့။] ရသဝိဒ္ဓမည်သောရွေ့။ ရသဝိဒ္ဓရွေ့။ ယထေဝ ဟိ မနုဿပရိဘောဂေ သုဝဏ္ဏေယျကိကတံ ဟိနံ တထော ရသဝိဒ္ဓံ သေဋ္ဌံ၊ ရသဝိဒ္ဓတော အာကရမုပ္ပန္နံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၁၄။ (–ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၈)။

ရသဝိသေသ (ပု) [ရသ+ဝိသေသ] အရသာ–ရသာရုံ–အထူး၊ ထူးသော–အရသာ–ရသာရုံ။ အဓိလောလောတိ "ဣဒံ သာယိဿာမိ၊ ဣဒံ သာယိဿာမိ"တိ ဧဝံ ရသဝိသေသေသု အနာကုဇ္ဇော။ အပ၊၁။ ၂၁၃။ စူဠနိ။၁။ ၁၃၂။

ရသသင်္ခေါဇနာ (ထီ) [ရသ+သင်္ခေတနာ] ရသာရုံ၌ စေ့ဆော်တတ်သည့် – စေတနာ–သဘောတရား။ ရသသင်္ခေတနာ လောကေ။ ဖောင်္ဂဗ္ဗသင်္ခေတနာလောကေ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၇။ မ၊၁။ဂဖ။ (–အံ၊ ၂။၅၁၁။ ပဋိသံ။၇)။

ရသသညာ (ထီ) [ရသ+သညာ] ရသာရုံ–အရသာ–၌ (ဖြစ်သော) အမှတ်သညာ၊ အရသာ–ရသာရုံကို အမှတ်ပြု၍ သိတတ်သော သဘောတရား။ ရသသညာ လောကေ ဖောင်္ဂဗ္ဗသညာ လောကေ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၇။ မ၊၁။ဂ၅။ (–အဘိ၊ဝိ။ ၂၇၂)။

ရသသညိတ (တိ) [ရသ+သညိတ] အရသာ–ရသာရုံ–ဟု–သိ–မှတ်–အပ်သော။ ရသာနန္တိ ရသသညိတာနံ ဓမ္မာနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၄။

ရသသဒ္ဒ (ပု) [ရသ+သဒ္ဒ] ရသ–သဒ္ဒါ။ ရသ–သဒ္ဒါစေတ္ထ ဥဒကပရိယာယော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။ ၂၀၆။

ရသသမာန (တိ) [ရသ+သမာန] အရသာ–ရသာရုံ–နှင့်တူသော။ ဇယံ ပန ရသသမာနတာဝသေန ဂဟဏံ ဥပါဒါယ "ရသော" တိ ဝုတ္တောနေ သဘာဝတော။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၄၂။ မူလဋ္ဌ၊၁။၇၁။

ရသသမုဒါယ (ပု) [ရသ+သမုဒါယ] အရသာ–ရသာရုံ–တို့၏ အပေါင်းအစု။ တေနဟိ နိဗ္ဗာနံ ရသသမုဒါယကော သာခုတရတာဝိသေသေန နိဒ္ဒါရိယတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၂။

ရသသမ္ဘတ္တိ (ထီ) [ရသ+သမ္ဘတ္တိ] အရသာ–၏–နှင့်–ပြည့်စုံခြင်း။ သာပနေတ္ထ ရသသမ္ဘတ္တိ အဓိပ္ပေတာ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၃၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၅၅။

ရသသမ္ဘန္န (တိ) [ရသ+သမ္ဘန္န] အရသာနှင့်ပြည့်စုံသော။ ဣဒံ ဧကဿ ဇမ္ဗုဖလဿ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နံ ဂန္ဓသမ္ပန္နံ ရသသမ္ပန္နံ။ ဝိ၊၁။ ၉။ ရသသမ္ပန္နာ (ဒီ၊၃။၇၀)တိ ရသေန သမ္ပန္နာ ပက္ခိတ္တာ ဗ္ဗောဇာ ဝိယ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။ (–မ၊၁။၃၉၀။ မ၊၃။၄၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂)။

ရသသမ္ဘဝ (ပု) [ရသ+သမ္ဘဝ] အရသာ–ရသာရုံ – လျှင် – အကြောင်းအာရုံ–ရှိသော၊ အရသာ–ရသာရုံ – ကြောင့် ဖြစ်သော။ တဿာ ဝစနံ္တ ဝေဒနာ၊ အနေကာ.ရသသမ္ဘဝါ(သံ၊ ၂။ ၂၉၆။ ထေရ။၃၂၀)တိ.... ရူပသမ္ဘဝါ ရူပါရမ္မဏာ....အနေကာ ဝေဒနာ ....ဝစနံ္တ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၃။

ရသသမ္မုဒိတ (တိ)[ရသ+သမ်္မုဒိတ](၁) ရသာရုံသည် – လွန်စွာ–အပြားအားဖြင့်– ဝမ်းမြောက်စေအပ်သော။ (၂) ရသာရုံဌ်– နှစ်ခြိုက်– နှစ်သက်– ဝမ်းမြောက်– သော။ (၃)ရသာရုံဌ်– လွန်စွာ– အပြားအားဖြင့်– နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်–သော။ (၁) ဇီဝ့ါ ခေါ် မာဂဏ္ဍိယ ရသာဆုမာ ရသရတာ ရသသမ္မုဒိတာ။ မ၊၂။၁၇၁။ (ရူပသမ်္မုဒိတ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၀၄။တို့ကိုလည်း–ကြည့်)။ (၂) ဇီဝ့ါ ရသာဆုမာ ရသရတာ ရသသမ်္မုဒိတာ။မဟာနိ။၁၈၇။ (ရူပသမ်္မုဒိတ-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၄–ကိုလည်းကြည့်)။ (၃) မဏိမဇ္ဈ၊ ၁။၁၈၆–ကြည့်။

ရသသလာကာ (ထီ) [ရသ+သလာက=ရသသလာက+အာ] ကြံရည်–ကြံ–စာရေးတံ။ ရသသလာကံ ပါပေတွာ ပစ္စာဘတ္တံ ပရိဿာဝေတွာ ဝါ . ဒါတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၀။ ရသသလာကန္တိ ဥစ္ဆုရသသလာကံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၀၈။ ရသသလာကန္တိ ဥစ္ဆုသလာကံ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၁၀။

ရသသာယန (န) [ရသ+သာယန] အရသာ–ရသာရုံ–ကို လျက်ခြင်း။ ရသသာယနေ ဇီဝ့ါဝိညာဏဋ္ဌ အ က ု သ လ ဝ ိ ပ ါ က မေ ဝ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃ဋ္ဌ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။

ရသသာယနက္ထ (တိ) [ရသသာယန + အတ္ထ] အရသာကို သာယာခြင်းအနက် ရှိသော။ ရသသာယနတ္ထော အတ္ထိတိ တဒ္ဓ ဝသေန-အတ္ထ ဝဒတိ။ မူလဋ္ဌိ၊၂။၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။ ၁၇၀။

ရသဟရ (ပု) [ရသ+ဟရ] အရသာ–ကို–ဥ်–ဆောင်တတ်သော။အင်္ဂဇ်ါသာနုသာရီ ရသဟရသခ်ါတာ....သြဇော ဣဓ အာဟာရ-ရူပံ နာမ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၉၉။ ရသေရသဟရော ရသဟရော။ မဏိမဇ္ဈ၊၂။၁၃၅။

ရသဟရဏီ (ထီ) [ရသ+ဟရ+ယု=ရသဟရဏ+ဣ]။ရသံ ဟရတိ နေတီတိ ရသဟရဏီ၊ယု၊ နဒါဒိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ။၂၇၉–၈၀။ ရသဟ-ရဏီ–သံ။] ရသာကြော၊ အရသာကို ဆောင်တတ်သည့်အကြော။ရသဟရဏီယော န ဝိသုဇ္ဈန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၇၀။ အံ၊၂။၂၁၉။

ရသဟေတု (ပု) [ရသ+ဟေတု] အရည်တည်း ဟူသောအကြောင်း။ ယ.ထာ ဝါ ပန မဟာ-ဆုဇ မနုဿာ ရသဟေတု ယန္တေန ဥစ္ဆုံ ပီဠယန္တိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၆၇။

ရသာကာရ (ပု) [ရသ+အာကာရ] အရည်ဟူသော–အခြင်းအရာ–အသွင်အပြင်။ သာဟိ ရသာကာရေန ဌိတဘာဝံ ဝိဇဟတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၁။

ရသာတလ (န) [ရသာ+တလ။ ရသာယ တလံ ရသာတလံ။ဓာန်၊ဋ္ဌိ၊၆၄ဋ္ဌ။ ကပ္ပ ဒ္ဒုမ။ ပါတာ-လံ။](၁) နဂါးပြည်။ (၂) မြေဆီ၊ မြေလွှာ၊ မြေသြဇာ။ (၁) အဓောဘုဝနံ ပါတာလံ၊ နာဂလောကော ရသာတလံ။ ဓာန်။၆၄ဋ္ဌ။ ရသာယ တလံ ရသာတလံ။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ။ (၂) ရသာတလ သခ်ါတံ ပထဝေါဇံ။ ဝိမတိ၊ ၁။၉၀။

(ရသာတလခေါ် နဂါးပြည်သည်–(၁) အတလ၊ (၂) ဝိတလ၊ (၃) နိတလ၊ (၄) တလာတလ၊ (၅) မဟာတလ၊ (၆) သုတလ၊ (၇) ရသာတလ–ဟုဆိုအပ်သော နဂါးပြည် ၇–ထပ်တို့တွင် အောက်ဆုံးအထပ်ဖြစ်သည်။

နဂါးပြည်သည် အကျယ်အဝန်းအားဖြင့် ယူဇနာတစ်သောင်းစီကျယ်ဝန်း၏။ (သဒ္ဒ-မာလာကျမ်း)။ ရသာတလခေါ် မြေဆီ မြေလွှာ မြေသြဇာသည် ဆီဦးမခန်းခဲနှင့်တူ၏၊ ရေထဲမှာလည်းမနစ်မြုတ်၊ ကြေလည်း ကြေမွမသွား၊ အလွန်တရာ သိမ်မွေ့နူးညံ့ချို့မြိန်၏၊ ယူဇနာ ထောင်ပေါင်းများစွာ

ထူထပ်၏၊ ယင်းမြေဆီ မြေလွှာမြေဩဇာကို ကမ္ဘာဦးသူ ကမ္ဘာသားတို့က ရသတဏှာဖြင့် ယူငင် စားသောက် ကြသည့်အခါ ၎င်းတို့၏အကုသိုလ်ကံ၏ အစွမ်းကြောင့် အပေါ်ပိုင်းက မာကျော၍ အောက်ပိုင်းက မူလအတိုင်း သိမ်မွေ့နူးညံ့ ချိုမြိန်လျက်ပင်ရှိ၏။ ယင်းမြေဆီ မြေလွှာ မြေဩဇာ၏ စွမ်းအားကြောင့် တောတောင်သမုဒ္ဒရာနှင့်တကွသော ဤမဟာပထဝီမြေကြီးသည် ရေအောက်တွင် နစ်မြုပ်မသွားဘဲ လေဖောင်၏ အထက်ပေါ်မှာ တည်နေသကဲ့သို့ မလှုပ်မရှား တည်နေနိုင်လေသည်။ (ဝိမတိ၊ ၁။၉၀)။

ရသာဒ (တိ) [ရသ+အဒ+အ။ရသာဒါနံ–သံ။] အရသာ – ရသာရုံ–ကို မက်မောစွာ–သုံးဆောင်–စားသောက်–တတ်သော၊ သူ။ သ ခေါ သော ဘိက္ခဝေ ဗာလော ဣဓ ပုဗ္ဗေ ရသာဒေါ ဣဓ ပါပါနိ ကရိတ္ဝာ။ မ၁၊ ၂၀၅။ ရသာဒေါတိ ရသဂေဓေန ဟရိဘုတ္တရသော။ မ၊၄၊၁၅၁။ ဣသဝသေန အတိဒတ္တော အဿာဒေါ ရသာဒေါ။ မ၊၃၊၃၊၃၄၄။

ရသာဓိကာရ (ပု) [ရသ+အဓိကာရ] အရည်အရာ၊ အရည်ကို ပြဆိုရာဌာန။ ကာလဘေဒံ အနပေက္ခိတ္ဝာ ရသာဓိကာရေ ဩတိဏ္ဏတ္တာ။ ဝင်္ကရ။ ၂၇၀။

ရသာဓိဘူ (တိ) [ရသ+အဓိဘူ] ရသာရုံကို–လွှမ်းမိုး –နှိပ်စက် – အပ်သော၊ သူ။ အယံ ဝုစ္စတာဝုသော ဘိက္ခု ရူပါဓိဘူ သဒ္ဒါဓိဘူ ဂန္ဓာဓိဘူ ရသာဓိဘူ။သံ၊ ၂။၃၉၃။စူဠနိ။ ၂၉၀။

ရသာဓိဘူတ (တိ) [ရသ+အဓိဘူတ] ရသာရုံသည်–လွှမ်းမိုး– နှိပ်စက် – အပ်သော၊ သူ။ အယံ ဝုစ္စတာဝုသော ဘိက္ခု ရူပါဓိဘူတော သဒ္ဒါဓိဘူတော ဂန္ဓာဓိဘူတော ရသာဓိဘူတော။ သံ၊ ၂။၃၉၁။ စူဠနိ။ ၂၀၀။

ရသာဓိမုတ္တ (တိ) [ရသ+အဓိမုတ္တ] ရသာရုံ၌–နှလုံးသွင်း – ကပ်ငြိ – စွဲလမ်း – တပ်မက်–သော။ အယံ ပုဂ္ဂလော ရူပါဓိမုတ္တော.... ရသာဓိမုတ္တော ဖောဋ္ဌဗ္ဗာဓိမုတ္တော့ဝ။ စူဠနိ။ ၁၇၀။ (–နေတ္တိ။၄၆)။

ရသာနိသံသ (ပု) [ရသ+အာနိသံသ] သဘာဝဖြစ်သော–အကျိုး–အာနိသင်။ အပိစ ရသာနိသံသော ဧသ သီလဿ။ မ၊၃၊၁။၁၆၃။ ဧသော သဘာဝဘူတော အာနိသံသော ရသာနိသံဝေါ။ မ၊၃၊၁။ ၂၆၂။

ရသာနုဂိဒ္ဓ (တိ) [ရသ+အနုဂိဒ္ဓ] အရသာ–ရသာရုံ–၌ တပ်မက်သော၊ ရသတဏှာ၏ အလိုသို့လိုက်သော သော။ ဥဿုက္ကော ရသာနုဂိဒ္ဓေါ အတ္ထံ ရိဉ္စတိ ယော သုခါဝဟော။ ထေရ။၃၅၀။ (–ဇာ.၁။၂၄၅)။ ယော ရသာနုဂိဒ္ဓေါရသတဏှာဝသိကော။ ထေရ၊ ၃၊ ၂။၁၄၃။

ရသာနုဘဝန (နှ) [ရသ+အနုဘဝန] (ပဋိပွဿဒ္ဓိဝိမုတ္တိ သုခဟု ဆိုအပ်သော) အရသာကို ခံစားခြင်း။ အရိယဖလရသာနုဘဝနမ္မိ .... တဿ ဒ္ဝိဟာကာရေဟိ ရသာနုဘဝနံ ဟောတိ။ ပဋိဒ္ဓိ၊ ၂။၃၄၀။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၎ါ၊ ၂။၅၁၃)။

ရသာနုဘဝနက (တိ) [ရသ+အနုဘဝနက](၁) (အာရုံ၏)အရသာကို ခံစားတတ်သော။(၂) (ထဒ္ဓဘာဝဟုဆိုအပ်သော) ဖောဋ္ဌဗ္ဗသဘောကို ခံစားတတ်သော။ (၁) တဒါရမ္မဏရသာနုဘဝနကဝေဒနာ ဝေဒနက္ခန္ဓော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၂၆။ (၂) ရသာနုဘဝနကဝေဒနာတိ ထဒ္ဓဘာဝသင်္ခါတဿ ဖောဋ္ဌဗ္ဗသဘာဝဿ အနုဘဝနဝသေန ပဝတ္တဝေဒနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၎ါ၊ ၂။၃၅၆။

ရသာဘီဃာတာရဟဘူတပပွသာဒလက္ခဏာ (တိ) [ရသ + အဘိဃာတ + အရဟ + ဘူတ + ပသာဒ + လက္ခဏာ] ရသာရုံ-၌-၏-ရွေ့ရှု-ထိခိုက် - ခြင်းကိုထိုက်သော မဟာဘုတ်ကို ကြည်လင်စေခြင်းလျင်မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာ ရှိသော (ဇိဝှါ)။ ရသာဘီဃာတာရဟဘူ-တပပွသာဒလက္ခဏာ .. ဇိဝှါ။ အဘိ၊၄၁။၃၄၉။

ရသာယတန (န) [ရသ+အာယတန] (အာယ-တန ၁၂-ပါးတို့တွင် ပါဝင်သည့်) ရသာ-ယတန၊ (က) အရသာ-ရသာရုံ-ဟုဆိုအပ်သော-(ဇိဝှါဝိညာဏ်-လျက်သိ-စိတ်၏)လုံ့လ ပြုရာ-အားထုတ်ရာ-တည်နေရာ-စုဝေးရာ-ဖြစ်ပေါ်ရာ အကြောင်း။ (ခ) (ဇိဝှါ ဝိညာဏ်-လျက်သိ-စိတ်၏) လုံ့လပြုရာ-အားထုတ်ရာ - တည်နေရာ - စုဝေးရာ - ဖြစ်ပေါ်ရာ - အကြောင်း - ဖြစ်သည့် - အရသာ- ရသာရုံ။ (ဂ) ဇိဝှါဝိညာဏ်-- လျက်သိ - စိတ်ကို တိုးခဲ့ချတတ်သည့် - အရသာ-ရသာရုံ။ (ဃ) ရှည့်လျားကျယ်ပြန့်-သော-သဲသ ဥဝဋ်ဆင်းရဲကို-ဆောင်-ဖြစ်စေ - တတ်သည့် အရသာ - ရသာရုံ။ ရသာယတနရှုပ်ကား- ကြီးကျယ် ထင်ရှားသောမဟာဘုတ်လေးပါးကို စွဲမှီ၍ အနိဒဿ-နသပ္ပဋိဃ ဖြစ်သော (၁) မူလရသ=အမြစ်အရသာ။ (၂) ခန္ဓရသ=ပင်စည် အရသာ။ (၃) တစရသ=အခွံအခေါက်အရသာ။ (၄) ပတ္တရသ=အရွက်အရသာ။ (၅) ပုပ္ဖရသ=အပွင့်အရသာ။ (၆) ဖလရသ = အသီးအရသာ။ (၇) အမ်ိဳလ=အချဉ်။ (၈) မဓုရ =အချိုအမြိန်။ (၉) တိတ္တက = အခါး။ (၁၀) ကဋုက=အစပ်။ (၁၁) လောဏိက =ဆားအငန်။ (၁၂) ခါရိက=ဆပ်ပြာအငန်။ (၁၃)လမ္ဗိလ=စူးရှသော အချဉ်။(၁၄)သာဒု =သာယာဖွယ်ကောင်းသောအရသာ။ (၁၅) အသာဒု = သာယာဖွယ် မကောင်းသော အရသာများနှင့် ထိုဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောအရသာ တို့မှ ကြွင်းကျန်သော အရသာအမျိုးမျိုးတို့ ဖြစ်ကြလေသည်။ ဤအရသာအမျိုးမျိုးကို "ရသာယဘနရုပ်" ဟု ခေါ်ဆိုလေသည်။

၎င်းအရသာ (=ရသာရုံ) အမျိုးမျိုးကို ဇိဝှါပသာဒ (=လျှာအကြည်)ဖြင့် လျက်၍ အရသာ(=ရသာရုံ)အမျိုးမျိုးနှင့် ဇိဝှါပသာဒ (=လျှာအကြည်)၏ ထိခိုက်-- ထိပါး-မှုကြောင့် (ရသာရုံနှင့် ဇိဝှါပသာဒတို့ အချင်းချင်း ထိခိုက်ပေါင်းဆုံမိခြင်းကြောင့်) အရသာ (=ရသာရုံ) အမျိုးမျိုးကိုအာရုံပြု၍ ဇိဝှါဝတ္ထု (=လျှာအကြည်)ကို အမှီပြုကာ ဇိဝှါဝိညာဏ် (လျက်သိစိတ်)နှင့် ယှဉ်သော (၁) တွေ့ထိမှု=ဖဿ၊ (၂) ခံစားမှု=ဝေဒနာ၊ (၃) မှတ်သားမှု=သညာ၊ (၄) စေ့ဆော်မှု=စေတနာ၊ (၅) လျက်သိစိတ်=ဇိဝှါဝိညာဏ် ဤကား များ ဖြစ်ပေါ်လာကြလေသည်။ အဘိ၊၉။၁၆၇-၈။

ကတမံ တံ ရူပံ ရသာယတနံ.... ရသော ပေသော ရသာယတနံ ပေတံ ရသဓာတု-ပေသ၊ ဣဒံ တံ ရူပံ ရသာယတနံ။ အဘိ၊ ၉။၁၆၇-၈။ ဒ္ဝါဒသာယတနာနိ စက္ခာယတနံ သောတာယတနံ....ဂန္ဓာယတနံ ရသာယတနံ။ အဘိ၊၀။၆၉။ သင်္ဂဟ။၁၂၇။(အဘိ၊ပု။၁၀၁။) ရသာယတနံ ဇိဝှါဝိညာဏဓာတုယာ .. .... အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပဋ္ဌာန၊၁၊၂။ ရူပါယတန (ပဋ္ဌာန၊၁၊၂)နှင့် ရူပသဒ္ဒါတ် အာယတနံ။ သေသေသုပိ သော၀ နယော။ အဘိ၊၄၊၃။၃၅၈။

ရသာယနိ (န) [ရသ+အယန။ ရသာယန-သဲ။ ရသာယဏ - ပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) (မျက်စိ၏) အရသာကို ဖြစ်စေတတ်သော အဆင်း။ (၂) ရသဓာတ်-အသက်-ကို--ဖြစ်စေ-ရှည်မြင့်စွာ တည်စေ-တတ်သော အာယုဝစနဆေး။ (၁) ပုဋ္ဌိတံ လောက-သာရံဝ နယနာနံ ရသာယနံ။ အပ၊၂။၂၅၅။

(၂) ကေစိ ဘဏန္တိ သူဂ ရမဒ္ဒဝံနာမ ရသာယနဝိဓိ၊ တံ ပန ရသာယနသဒ္ဒေ အာဂန္ဆတိ၊ တံ စုန္ဒေန္ဒု ဘဂဝတော ပရိနိဗ္ဗာနံ နဘဝေယျာ"တိ ရသာယနံ ပဋိယတ္တန္တိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၉။ (–ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊ ၃၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၆၄)။

ကပ္ပဒ္ဓုမေ–ဠ္ဟ (၁) ခါး။ (၂) ရက်တက်–နှိုချဉ်–ရည်။ (၃) အဆိပ်။ (၄) ရသာယနဆေး၊ အာယုဝဍ္ဎနဆေး၊ အသက်ရည်ဆေး–ဟု–၄ နက်ပြဿိ၏။ ပက်ဝက်ရက်ကဲ့ ဟောဆုံဠ္ဟ ရသော ဒုဋ္ဌဲ အယနံ မူလံ ယဿာတိ ရသာယနံ–ပြု၍ အာယုဝဍ္ဎနဆေးကို ဟောဆုံဠ္ဟ–ရသာ ရတ္တာဒယော ဣယန္တေ ပါပုဏန္တေ အနေနာတိ ရသာယနံ–ဟု ဝစနတ္ထပြု။

ဗြဟ္မတ်–ဠ္ဟ (၁) ဝတ္ထုပစ္စည်းပြု၏ သဘာဝကို သိအပ်သော အသိဉာဏ်။ (၂) ရသာယနခေါ်သော (အာယုဝဍ္ဎန) ဆေး။ (၃) ကြေးမုံ ရွှေဖြစ်အောင် ကြံရွယ်လုပ်ခြင်း။ (၄) ဓာတ်တို့ကို ပြာချ ဓာတ်တစ်မျိုးမှ ဓာတ်တစ်မျိုးသို့ ပြောင်းလဲ–ခြင်းကို ပြဆိုသည့် ဓာတ်ကျမ်း။ တတ်။ (၅) ရက်တက်–နှိုချဉ်–ရည်။ (၆) အဆိပ်။ (၇) ခါး။ (၈) ဝိဋ္ဌဂမည်သော ပိုးသတ်ဆေးပင်တစ်မျိုး။ (၉) ဂဋ္ဌန်–ဟု ၉–နက်ပြဆို၏။ အာဒါသ–ဠ္ဟကား ဆေးဒါန်းဟူသော အနက်ကို ပြဆိုသေး၏) ရသာယနဆေး၏ အကျိုးအာနိသင်– (၁) အသက်ရှည်ဇွန်း။ (၂) သတိခိုင်မြဲ၏။ (၃) ဉာဏ်ပညာထက်မြက်၏။ (၄) အနာဆောက်ကင်း၏။ (၅) အရွယ်နုပျိုး၏။ (၆) စက္ခုစသောဣန္ဒြေတို့ အားဇောင်း၏။ ဒီဃာယုသတ္တဝါ မြောက်များ တရွတ်ဝယား။ ဒေဟော်နို့ သဗ္ဗလောကဿ တာန်ဟိ၊ နဒေဟ ဝိန္ဒေ ဒြဿာယနာတ်။ ။ ရသာယနဆေး ဖော်စပ်ခဲ့ စားသုံးနည်း လတ်ဆတ်သည့် ဟရဋဝါမှန်ကို တစ်နေ့လျှင် ၂–ကျပ်သား၊ ၂–ကျပ်သား၊ နွားနို့နှင့် ၁၅–ရက် သုံးဆောင် စားသုံးရမည်။ သို့မဟုတ် ၁–လ၊ ၃–လ၊ ၉–လ စသည်ဖြင့် သုံးဆောင် စားသုံးရမည်။

တစ်နည်း– ကြံတ်မှန်ရွက်ရေကို နေ့စဉ် နေ့တိုင်း တစ်လမှန်မှန် သောက်ရှိ၊ နွားနို့ကို လည်း သောက်သုံးပါမူ အားရှိ၏။ သုတ်တိုးပွား၏၊ အသက်တစ်ရာရှည်၏၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ရသာယနဆေးဖော်စပ်၍ စားသုံးနည်းများ အလွန်ကျယ်ဝန်း များပြားလေသည်။ အလိုဋ္ဌိမူ ရာဇနိဃဏ္ဍု၊ ဘာဝပ္ပကာသ စသော ကျမ်းတို့၌–ကြည့်။

ပထမအယ်ယ် (သို့မဟုတ်) ဒုတိယအရွယ်တွင် ရွေးဦးစွာ ဆီး၊ ခေတ် စသည်တို့ကို ပြုပြင်ရှိ ကိုယ်ခန္ဓာ ကျန်းမာသန့်ရှင်းအောင် ပြုလုပ်ပြီး ရသာယနဆေးကို မှီဝဲသုံးဆောင်ရမည်။ ရသာယနဆေး၏ လက္ခဏာ– (၁) အိုး–နာ–ခြင်းကို ဖျက်ဆီးခြင်း။ (၂) အရွယ်တင်စေခြင်း။ (၃) မျက်စိကြည် လင်စေခြင်း။ (၄) အာယုအရေကို လန်းဆန်း စိုပြေ ဝင်းမြိုးစေခြင်း။ (၅) သုက်ရည် တိုးပွားစေခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။ ယင်းမှာ ဗျာဓိပိဓံသိ၊ ဝယသည်ဟူသက် တဏှာ။ စက္ခုပျဉ်းတဏှာဒ်ဖျ၊ ဘေဖဇ်ဟတ် ရသာယနမ်။

ရသာယန၂ (တိ) [ရသာယန+အ] ရသာယနဆေးနှင့် တူသော။ သဘ ကညာ မနော နေတ္တ ရသာယနာ။ အဗ၊ ၂။ ၂၂၆။

ရသာယန၈ (တိ) [ရသ+ယန+၈(=ဇန+ကို)။] ရသာယန ဆေးခြင်းဖြစ်သော။ ယထာ စ ရသာယနာဒိ ဩဇာ ဇီဝိတာနိ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၂။

ရသာယနဝိဓာယက(တိ)[ရသာယန+ဝိဓာယက] ရသာယနဆေးကို စီမံဖော်စပ်တတ်သော၊သူ။ စိတ္တကာရဂန္ဓဗ္ဗဂန္ဓိကသူဒတန္တဝါယရသာယန-ဝိဓာယကဝဇ္ဇာဒီနံ မဟာသက္ကာရံ ကရောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၄။

ရသာယနဝိဓိ (ပု) [ရသာယန+ဝိဓိ] ရသာယနဆေးကျမ်းလာသည့်နည်းအတိုင်းကောင်းစွာ-ပြုစီရင် - ဖော်စပ် - အပ်သော - ဆေး-အာဟာရ-အထူး။ ရသာယန[၁]-ကြည့်။

ရသာယနသတ္ထ (နာ) [ရသာယန+သတ္ထ] ရသာယနဆေးကျမ်း။ ရသာယန[၁]-ကြည့်။

ရသာယနောဇာ (ထီ) [ရသာယန+ဩဇာ] ရသာယနဆေး၌ - တည်ရှိ - ပါဝင် - သော ဩဇာ-အဆီအစေး။ တတ္ထ ဝဇ္ဇော ရသာယနောဇာဝသေန တဒုပတ္ထမ္ဘိတဇီဝိတဝသေန စ ဓမ္မာရမ္မဏသ္သ ဒါယကောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မူလဋီ၊၂။၁၂၀။

ရသာရမ္မဏ[၁] (နာ) [ရသ+အာရမ္မဏ] ရသာချုံ၊ (အာချုံ ၆-ပါးတို့တွင် ၁-ပါး အပါအဝင်)။ ရူပါရမ္မဏံ ဝါ .. ရသာရမ္မဏံ ဝါ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏံ ဝါ ဓမ္မာရမ္မဏံ ဝါ။အာဘိ၊ဓ၊၁၇။ရူပမေဝ ရူပါရမ္မဏံ ...ရသောဝ ရသာရမ္မဏံ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁၊၁၁၃။(-သင်္ဂဟ။၄၉။ဝိဘာဝိနီ။၁၂၉)။

ရသာရမ္မဏ[၂] (တိ) [ရသ+အာရမ္မဏ] ရသာချုံလျှင် အာချုံရှိသော၊ ရသာချုံကို အာချုံပြုသော။ ကာမာဝစရံ ကုသလံ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ....ရသာရမ္မဏံ ဝါ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏံ ဝါ။ အဘိ၊ဓ။၁၇။ ရူပံ အာရမ္မဏံ ဧတဿာတိ ရူပါရမ္မဏံ။ပ။ဓမ္မော အာရမ္မဏံ ဧတဿာတိ ဓမ္မာရမ္မဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။

ရသာရာမ (တိ) [ရသ+အာရာမ] ရသာချုံလျှင် မွေ့လျော်ရာရှိသော။ရသသမ္မုဒိတ(၁)ကြည့်။

ရသာလ (ပု) [ရသ+လာ+အ။ ရသံ လာတီတိ ရသာလော။ဒီဃော။ ဓာန်၊ဋီ။၅၉၉။ရသာလ ရသာလာ (ထီ၊ပု)-သံ၊ပြာ။] ကြုံ။ ရသာလောတုစ္ဆု ဝေဋ္ဌ ကု။ ဓာန်။၅၉၉။ ရသံလာဘီတိ ရသာလော။ ဓာန်၊ဋီ။

ရသာဝှါယန (နာ) [ရသ+အဝှါယန) အရသာ-ရသာချုံ-ကို ခေါ်ယူခြင်း။ ဇိဝှါသဒ္ဒေန ပကာသိ်ယမာနာ ရသာဝှါယနသခီတာ သာယနကိရိယာ လဗ္ဘတိ။အနုဋီ၊၁၊၁၅၆။

ရသာသာ (ထီ) [ရသ+အာသာ] အရသာ-ရသာချုံ-၌- လိုချင်တောင့်တ- မက်မော-သောတဏှာ။ ရူပါသာ ရသာသာ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာသာ လာဘာသာ။ အဘိ၊ဓ။၂၁၅။ မဟာနိ။ ၆။ စူဠနိ။၂၇။ (-အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၉၇။မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၄၂)။

ရသိတ[၁] (နာ) [ရသ+တ။ ရသီယတေ ရသိတံ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၄၉။ရသိတ-သံ။ ရသိအ-ပြာ။ရသိ-ယ-အဒ္ဓမာဂဓီ။] မိုးချုန်းသံ။မေဃနာဒေတု ဓနိတံ၊ ဂဇ္ဇိတံ ရသိတာဒီ စ။ ဓာန်။၄၉။ ရသီယတေ ရသိတံ။ ဓာန်၊ဋီ။

ရသိတ[၂] (တိ) [ရသ+က္တ။ မောဂ်၊ ၄။၄၅။] ဖြစ်-ကောင်း-ပြည့်စုံ-သော အရသာရှိသော၊ အရသာနှင့်ပြည့်စုံသော။ ရသိတာန (ဒီ၊၃။ ၁၂၃)နွှဲရသသမ္ပန္နာနံ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၃။ ရသောဇာတော(သဉ္ဉာတော?)ဧတေသန္တိ ရသိတာနိ၊ မဟာရသာနိ။ တေနာဟ "ရသသမ္ပန္နာန" န္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀၉။

ရသိတပ္ပ (တိ) [ရသ+တပ္ပ] (၁)(က) သိအပ်သော။ (ခ) ထိုးထွင်း-ထွင်းဖောက်-၍ သိအပ်သော။ (ဂ) အသူးသဖြင့်သိအပ်သော။ (၂) သာယာ-နှစ်သက်-အပ်သော။ (၁) (က) ရသိတပ္ပတော ဇာနိတပ္ပတော ရသော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၆။(ခ) ရသိတဗ္ဗော ပဋိဝိဇ္ဈိတဗ္ဗော သဘာဝေါ ရသော။ မူလဋီ၊၂။၉၂။ (ဂ) ရသိတဗ္ဗော ဝိညာတဗ္ဗော ဘာဝေါ၊ မူလဋီ၊

ဘ။ ၆၉။ (၂)ရသိတဗ္ဗကော အဿာဒေတဗ္ဗ-တော ရသော။ သီးဋီ၊သင်္ဂ၊၁။၃၂၂။ (–မဒီ၊ ၃။၈။အံ၊ဋီ၊၃။၃၆၂)။

ရသိယမာန (တိ) [ရသ+မာန] သာယာအပ်သော(ရသတိလည်း–ကြည့်)။ သဘာဝေါတိ ရသိယမာနော အဝိရဒ္ဓပဋိဝေဓေန အဿာဒိ-ယမာနော"ရသော"တိ ဝုစ္စတိ။မူလဋီ၊၂။၃၉။

ရသိယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [ရသ+ယ+တေ။တေ–ကိုတိ–ပြု။] (ဂ) သာယာ–နှစ်သက်–မွေ့လျော်–အပ်၏။(၂)သိအပ်၏။ (ရသတိလည်း ကြည့်)။ (၁) သော ဟိ ရသိယတိ အဝိ-ရဒ္ဓပဋိဝေဓဝသေန အဿာဒိယတိ ရမိယတိတိ "ရသော"တိ ဝုစ္စဘ်။ ဗီ၊ဋီ၊၂။၄၂၁။ (၂) ယာဏာဝတော ရသိယတိ ဉာယတိတိ ဟိ ရသော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၈၆။

ရသုတ္တမ (တိ) [ရသ+ဥတ္တမ] (ဂ) အရသာတကာတို့ထက်မြတ်သော။ (၂) ကောင်းမြတ်သော အရသာရှိသော။ (၃) ကောင်းမြတ်သော အရသာ၊ ဒေရသာမြတ်။ (၁) ဝေမေဝ အဟံ ကာဠေဘုတ္တာ ဘက္ခံ ရသုတ္တမံ။ ဇာ၊၂။၁၃၄။ရသုတ္တမံ အညရသာနံ ဥတ္တမံ မနုဿာနံ မံသံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၅၀၃။ (၂) သိတုဏ္ဟတန္နိဋ္ဌ ရသုတ္တမံ ဣဒံ။ ဇာ၊၂။၁၀၄။ ဣဒံ ရသုတ္တမံ ဥတ္တမရသံ သုဓာဘောဇနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၂၃။ (၃) ရသုတ္တမံ ဂေါရသ-သပ္ပိအာဒိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၃၃။ ရသုတ္တမံ ဓမ္မရသံပိဝိတွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ။၁။၂၆၅။

ရသုတ္တမဒါယက (တိ) [ရသုတ္တမ+ဒါယက။ထိ-ဋ္ဌ ရသုတ္တမဒါယိကာ။] ကောင်းမြတ်သော အရသာ–အရသာမြတ်–ကို ပေးလှူတတ်သော၊သူ။ ရသုတ္တမ ဒါယိကာ နာရီ၊ပဝရ-ဟောတိ နရေသု နာရီသု။ ဝိမာန။၄၂။ ရသုတ္တမလည်း–ကြည့်။

ရသူပပန္န (တိ) [ရသ+ဥပပန္န] အရသာနှင့်ပြည့်စုံသော (မွန်မြတ်သော အရသာရှိသော)။ ပဏီတန္တိ ရသူပပန္နံ။အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၁။

ရသူပဟာရ (ပု) [ရသ+ဥပဟာရ] အရသာ–ရသာရှိ–ကို ရွေးချယ်ခြင်း။ ရှုပူပဟာရော သဒ္ဒူပဟာရော ဂန္ဓူပဟာရော ရသူပဟာရော ဖောဋ္ဌဗ္ဗူပဟာရော ဓမ္မူပဟာရော။ဝိ၊ဋ၊၂။၉၄။

ရသေတိ (ကြို) [ရသ+ဏေ+တိ။ ရသယတိ၊ ရသတိ–ကြည့်။] (ဂ) သာယာ၏။ (၂) ချစ်ခင်၏။ နိတိ၊ ဓာတု။၃၄၀။

ရသောဒက (နှ) [ရသ+ဥဒက] ထင်းရှူးစေးနှင့် နှောအပ်သော ရေ။ ရသောဒကေန မက္ခိတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၉။ ရသောဒကေနာတိ သရလနိယ္ယာသရသမိဿေန ဥဒကေန။ မဒီ၊ ၃။၁၄၄။

ရသ္မိ (ထီ၊ ပု) [ရသ+မိ။ ရဂ္ဂိသံ။ ရဿိ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂမိ။] (ဂ) (က) အဆောင်၊ အလင်း၊ နေနှောင်၊ လဆောင် စသည်။ (ခ)ဆောင်ခြည်တော်။ (ဂ) ကိုယ်ဆောင်၊ကိုယ်ဝါ။ (၂) (က) ကြိုး။ (ခ) သတိတည်းဟူသောကြိုး။ (ဂ) လုံ့လဝီရိယဇည်းဟူသောကြိုး။ (ရသ္မိသဒ္ဒါ ဓာန်–၄၄၀–၌ (ထီ)ဟုဆိုသည်။ အမရ, ဆောမ, ကပွတ္တိ၌ ရသ္မိ (ပု) (ဂ) အဆောင်အလင်း၊ (၂) မြင်းဇက်ကြိုး။ကောဏ္ဍာဒ–၌ ယင်းအနက် နှစ်မျိုးနှင့်တကွ (ဃ) လွန်ကြိုးသာမည၊ (၄) ချွန်း၊ (၃)နှင့်တံ၊ တံဖျာဟု ဆိုသည်)။ (ဃ) (က)ရသ္မိယော(ဇာ၊ဂ။ ၂၉၂)တိ သူရိယရသ္မိယော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၃၄။ (–သံ၊ဂ။၃၂၂။ သံ၊၃။ဂ၉၂)။ (ခ)ကဝါဠန္တရိ-ကာယပိ၊ ပဝိဋ္ဌေန စ ရသ္မိနာ။အပ၊ဂ။၄၂၂။ (–ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၀။ ဂ၊ဋ္ဌ၊ဂ။၅၇။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၅၄။မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂ၄–၅။သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။အံ၊ဋ္ဌ၊ ဂ။၁၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဂ။၁၃–၄။ ပဋိသံ ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၇။ သီးဋီ၊သစ်၊ဂ။၁၉၊–၃)။ (ဂ) ဂတ္တေဟိ တေ ရသ္မိယော နိစ္စရန္တိ။ဇာ။

ဝ။ခုဖိဝ။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၁၄။ သုတ္တန်၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၀)။(၂) (က) ဝါမေန ဟံထွေန ရသို့ယော ဂဟေတ္ဝာ၊မ၊ဒ။၁၇၅။မ၊ခု။၁၃၀။ (–သံ၊ ၂။ ခု၊ဂ္ဂ။သံ၊ခု။ဂ္ဂ။မိလိန္ဒ။ ၂၅)။ရသို့ဋ္ဌ ပတော်ဒဋ္ဌ ဂဟေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၉၀။ (ခ) သတိ၊ရသို့ယာ ဗန္ဓိတ္ဝာ။ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၉၀။ (ဂ)ဓိတိယောဂေါစ ရသို့–ယော။ ဇာ၊၂။၂၄၄။ (–ဇာ၊ဌ၊၇။၁၄၀)။

ရသို့အဘွန်ကရ (န) [ရသို့+အဘွန်ကရ] ရောင်ခြည်တော်တို့၏အတုင်း။ဦးနှံ့ ဗုဒ္ဓါန် ရသို့အဘွန်ကရ်ပဝိသိတ္ဝာ အင်္ဂသ။ မဟာနိ။ဌ။ ၂၇၅။

ရသို့ဂုဟဏ (န) [ရသို့+ဂဟဏ] ကြိုးကို–ကိုင်–ဆွဲ–ခြင်း။ အဝိထိပဋိပန္နာနံ် အဿာနံ် စီထိပဋိပါဒနံ် ရသို့ဂ္ဂဟဏေန ပဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၅။သံ၊ဋ္ဌ၊ဂ။၁၁ ၂။

ရသို့ဂ္ဂါဟ (ပု) [ရသို့+ဂါဟ] ကြိုးကို – ကိုင်–ဆွဲ–သော။ ရသို့ဂ္ဂါဟော ,ကူတရော ဇနော။ ဓမ္မ။၄၄။ ရထသာရထိဇနော ရသို့ဂ္ဂါဟော နာမ ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၉၅။

ရသို့ဇာလ (န) [ရသို့+ဇာလ] ရောင်ခြည်တော်တည်းဟူသော ကွန်ယက်။ တဿ ရသို့ဇာလ မိဝ ဝုတ္တပ္ပကာရော ဓမ္မော။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၁။ (–သံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၇)။

ရသို့တေဇ (နပု) [ရသို့+တေဇ] နေရောင်၏အပူဓာတ်–အပူဇွဲ – နေရောင်ခြည်၊ နေရှိန်။ ဧဝံ သန္တေ ကိံ တာပေတိတိ၊ ရသို့တေဇ။ သံ၊ဌ၊ခု။ ၂၇၅။ (–သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄၉၉)။

ရသို့မဏ္ဍလ (န) [ရသို့+မဏ္ဍလ] ရမ္မမတ္တလ–သံ။ အရောင်၏ အဝန်းအဝိုင်း၊ ဝန်းဝိုင်းသော အရောင် အလင်း။ တထေဝဿ ဥရေ စန္ဒမဏ္ဍ-လသဒိသံ ရသို့မဏ္ဍလံ အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄၀။

ရသို့မတ္တဂါဟက(တိ) [ရသို့+မတ္တ+ဂါဟက] ကြိုးမျှကိုလော–ကိုင်–ဆွဲ–တတ်သော၊ သူ။ ရသို့မတ္တဂ္ဂါဟကဇနော ဝိယ နဉ္စတ္တမသာရထိတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၀။

ရသို့မာလိ(တိ)[ရသို့+မာလာ+ဣ]။ရမ္မမာလိန်–သံ။] ရောင်ခြည်တည်းဟူသော – ပန်းကုံး – ပန်းဆိုင်း–ရှိသော။ဝေရောစနော ရသို့မာလိ၊ လောကစက္ခု ပဘင်္ကရော။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၀၀။

ရသို့ဝန္ဓိ(ထီ) [ရသို့၊ ဝန္ဓိ]ရောင်ခြည်တော်–အဝန်း–အဝိုင်း။ မဏိဒါမံ ဝိယ နီလဝဏ္ဏာ ရသို့ဝန္ဓိ ဥဋ္ဌဟိတ္ဝာ။ မ၊ဌ၊ ၂။၉၀။

ရသို့ဝိဿဇ္ဇန (န)[ရသို့+ဝိဿဇ္ဇန]ရောင်ခြင်းတော်လွှတ်ခြင်း။ ဘဂဝတော ကိရ ဓမ္မဒေသနာ ပရိနိဋ္ဌာနဉ္စ အရဏ္ဍဋ္ဌာနဉ္စ ရသို့ဝိဿဇ္ဇနဉ္စ ကောက္ခဏေ အဟောသိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၁၅။(–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ခု။ဂ၄။မ၊ဋ္ဌီ၊ခု။ ၂၉၃)။

ရသို့ဝေမတ္တ(န)[ရသို့+ဝေမတ္တ]ရောင်ခြည်တော်၏–မတူ–ထူး–သော အတိုင်းအရှည် ရှိသည်၏အဖြစ်။ရသို့ဝေမတ္တံ နာမ မင်္ဂလဿ ဘဂဝတော သရီရရသ္မိ ဒသသဟဿိလောကဓာတုပမာဏာ အဟောသိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၀။(–ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၁၃၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ၊၁၅၇–ဂ)။

ရသို့သမ္ပန္န (တိ)[ပသို့+သမ္ပန္န]အရောင်အလင်းနှင့်ပြည့်စုံသော။ ယဒါ စ ရသို့သမ္ပန္နော၊အဿဒေတိ ပဘင်္ကရော။မ၊ဌ၊၁။၃၀၉။

ရသို့သဟဿပဋိမဏ္ဍိတ (တိ) [ရသို့+သဟဿ+ပဋိမဏ္ဍိတ] အထောင်မကသော ရောင်ခြည်တော်တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော။ ဗုဒ္ဓါနံ် ရသို့သဟဿပဋိမဏ္ဍိတသရဒသူရိယမဏ္ဍလသဒိသံ ဟုတ္ဝာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၄၁။

ရဿ[၁] (တိ) [ရသ+သ။ရသ သဒ္ဒေ၊သော။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၃၁၉–၂၀၊ ၇၀၈။ ဟြသ္ဝ–သံ။ **ရဟဿ၊**

ရဿ၂ (နာ၊ပု) [ရဿ+ဏ။ ရဿကာလမေတေ သမတ္ထိတိ ဝါ ရဿာ။ တဒါ ပန ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တ နယေန ဏပ္ပစ္စယန္တော ရဿ – သဒ္ဒါတိ ။ ၂၂၄။ ဒီဃော ဝါ ရဿော ဝါ... ဝိ၊ ဋ္ဌာ၊ ၂၀၄။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၅။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။ ၁၆၅။ လကုဏ္ဍကောတိ ရဿော။မ၊ဋ္ဌိ၊၃။ဥ၅၄။လကုဝိယ ဃဋ္ဌိကာ ဝိယ ဒုတိ ပဝတ္တတိ(ဟိ)လကုဏ္ဍကော၊ ရဿော။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၉၅။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၇၉၊ ၃၁၇။ခုဇ္ဇော စ ဂဏ္ဍုလော စ ရဿ၊ ဝါမနာတု လကုဏ္ဍကော။ခန်။၃၁၉။ (နာ) (၃) ပု–တိုု–က္ခ–မရွည်–နိမ့်–မမြင့် – သောသဏ္ဌာန်။ တတ္ထ ဒီဃဋ္ဌ ရဿဋ္ဌ။ ဒီ၊၁။ ၂၁၃။မ၊ဋ္ဌ၊၁၀။ ဒီဃဋ္ဌ ရဿဋ္ဌာတိ သဏ္ဌာနဝသေန ဥပါဒါဋ္ဌပ်ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၅။(ရဿံ=တိုသောရှပ်။ သ္ဌ။ နေရင်း။ တိုသောသဏ္ဌာန်ဋ္ဌိသော ဥပါဒါရှပ်။ သ္ဌ။ပခုက္ကာ။)

(၄) ပု–တိုု–က္ခ–မရွည် – နိမ့်–မမြင့်– သော ဥစ္စော–ဘဏ္ဍာ။ ယော စ(ခ) ဒီဃံ စ ရဿံ ဝါ။ မ၊၂။၄၁၁။ သုတ္တနိ။၄၂၂။ ရဿန္တိ ဝိပကိဏ္ဏဟဏ္ဍိ။မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၉၉။သာဒ္ဓကာဘရဏာ-ဒီသု ဒီဃံ ဝါ ရဿံ ဝါ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၉။ (ပု)(၅)တိုသော-တ်စ်မတြာ–မျက်စိတ်စ်မှိတ်-မျက်စိတစ်ပွင့်–ကာလ။ ရဿာတိ ရဿကာလိကာ။ ရဿ–သဒ္ဒါဟိ ရဿကာလံ ဝဒတိ။ ဉာသံ၊၄။ (ထင်းအဖွင့် သံပျဉ်ခွဲ–၌ ဥတ္တရပဒ လောပသမာသ်ဟုဆိုသည်။) နိမေသုမွေသာန မညတရေန ဇုလိတော ကာလော ရဿော။ မောဂ်၊ ၁။၄–အဖွင့် ပဋ္ဌကာ။ ရဿလည်း–ကြည့်။ (နာ) (ပု) (၆) ရဿ–အက္ခရာ–သရ။ တက္ကာလိကာ ပန တဒ္ဓေါဟာရေန ဝုတ္တာ။ ဉာသံ။၄။ရဿကာလယောဂတော ရဿော။ရှ။ ၄။ တံ ယောဂေါ ဝဏ္ဏော ရဿော နာမ။ မောဂ်၊၁။၄။ပဋ္ဌိကာ။(ဋ္ဌာန္ဓပစာအားဖြင့် ရဿ–အက္ခရာ–သရ–သည် ရဿမည်သည်ဟုဆိုလိုသည်။)

(ထီ) (ပု) (၂)ပု–တိုု–က္ခ–မရွည်–နိမ့်–မမြင့်–သောသူ၊ လူပု၊ လူဘိုး၊လူကွ၊ ရဿော ဒီဋ္ဌော ဟောတိ။ဝိ၊၁။ ၂၅၉။လိင်္ဂပုစ္ဆာတိ ဒီဃံ ဝါ ရဿံ ဝါ ကဏ္ဌံ ဝါ ဩဒါတံ ဝါ။ ဝိ၊၅။၃၀၀။ ဒီဃော ဝါ ရဿော ဝါ မဋ္ဌိမော ဝါ ကာဠီ ဝါ သာမော ဝါ မင်္ဂုရစ္ဆဝိ ဝါတိ။ ဒီ၊၁။၁၇၀။မ၊ ဟဿ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ပု–တိုု–က္ခ–မရွည်–နိမ့်–မမြင့်–သော။ (ထီ)(ပု)(၂)ပု–တိုု–က္ခ–မရွည်–နိမ့်–မမြင့်–သောသူ။ လူပု၊ လူတိုး၊လူကွ။ (နာ) (၃) ပု–တိုု–က္ခ–မရွည် နိမ့်–မမြင့်–သောသဏ္ဌာန်။(၄) ပု–တိုု–က္ခ–မရွည်–နိမ့်–မမြင့်–သောဥစ္စော–ဘဏ္ဍာ။ (ပု) (၅) တိုသော – တ်စ်မတြာ–မျက်စိတ်စ်မှိတ်–မျက်စိတစ်ပွင့်–ကာလ။ (နာ) (ပု) (၆)ရဿ–အက္ခရာ–သရ။ (ရဿံ သဒ္ဒါ)(နာ) (၁) တိုု–ပု–သေးငယ်–သောအတိုင်းအရှည်။ (တိ) (၂) တိုု–ပု – သေးငယ်–သော အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ (ပု) (၃) သမာန်းမျက်ဖြူ။ (၄) သမာန်းမျက်တိုု(ထောမ)။(တိ) (၁) သေးငယ်သော။ (၂)နည်းသော။ (၃) ပုက္ခသော။(၄)အချိုးနှိုးသော။(ပု) (၅)လူပု၊လူကွ။ (၆)လပုအက္ခရ ။ (၇) မိဿ၊ ပြိဿ၊ ကုံ၊ မိန်၊ ဟုသိများ။ (နာ) (၈) ကျန်းရွေဝါ။ (၉) ပါလဒုဋ္ဌာ(ကောတ္ထုဘ)။ (၁) ပု–တုံ–က္ခ–မရွည်–နိမ့်–မမြင့်–သော။ ရဿံ ဝါ ဒဿဿနွော"ရဿံ အဿသာမိ"တိ ပဇာနာတိ။ဝိ၊၁။ဂ၉။ဒီ၊၂။၂၃၁–၂။ မ၊၁။၇၀–၁။မ၊၂။ဂဂ။သံ၊၃။ ၂၇၁၊ ၂၈၁၊ ၂၉၃။ ပဋ္ဌိသံ။၁၇၃။ရဿမုဒကံ ရဿာဝါလိကာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၉၃။ ဒီဃော ရဿော စ အဿာသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၅။ နိစော ရဿော ဝါမနောထ။ ခန်။၇၀၈။ (ကျိုင်္ခ်"ပုက္ခ"ဟူသော ဝေါဟာရ အနုမှာ (ပု) ကား မြန်မာဘာသာ၊ (က္ခ) ကား မွန်ဘာသာ။ ခန်။ ၃၁၉။သျှ။ တောင်ပေါက်။မှတ်ချက်။)

ရဿက (ထီးပု) [ရဿ+က] ရဿ°(၂)ကြည့်။ ရဿကာ (ခုဒ္ဓက။ ၁၁။ သုတ္တနိ။ ၃၀၁) ဝိ တာသု တာသု ဇာတီသု ဝါမနာဒယော ဒီဃမဇ္ဈိမေဟိ ဩမကပုမာဏာ သတ္တာ။ ခုဒ္ဒက၊၌။၂၁၀။ သုတ္တနိ၊၌။၁၀၆။

ရဿကတ (တိ) [ရဿ+ကတ] ပြုအပ်ပြီးသော ရဿရှိ–ရဿပြုပြီး–သော(ဝါ-သဒ္ဒါ)။ ဥပ္ပလံ ဝါဘိ ရဿကတော ဝါ–သဒ္ဒေါ အဝုတ္တ-သမိဗ္ဗူနတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။၂၉။

ရဿကာယ (တိ) [ရဿ+ကာယ] ပု–တိ–ကု–သော ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ ရဿကာယောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။အံ၊၌၊၂။၃၁၇။

ရဿကာလိက (တိ) [ရဿ + ကာလ= ရဿကာလ+ကွက] တိုသောကာလရှိသော။ ....ရဿကာလိကန္တိ သမသီသဒ္ဓေ ဉာဏံ ဥဒ္ဒိဋ္ဌံ။ ပဋိသံ၊၌၊၁။၃၅။

ရဿကေသန္တ (နၳပု) [ရဿ+ကေသ+အန္တ] တိုသောဆံ–အဆုံး–အစွန်း။ နီစကေသန္တိ ရဿကေသန္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။

ရဿဂမန (န) [ရဿ+ဂမန] တို–နီး–သော သွားခြင်း။ အနဒ္ဓါနဂမနံ ရဿဂမနန္တိ အတ္ထော။သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၅၁။

ရဿဂလ (တိ) [ရဿ+ဂလ] တိုသော–လည်–လည်ပင်း–ရှိသော၊ သူ။ ရဿဂလော ဝါ အန္တော ပဝိဋ္ဌေန ဝိယ ဂလေန သမန္နာဂတော။ ဝိ၊၌၊၃။၃၁၁။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၁၀၃။

ရဿဂီဝ (တိ) [ရဿာ+ဂီဝါ+အ] ရဿဂလ–ကြည့်။ ယောဘုယျေန ဟိ လကုဏ္ဍကာ သတ္တာ ရဿဂီဝါ ပုထုလကုစ္ဆိကာစ ဟောန္တိတိ။ မ၊၌၊ ၃။၃၅၄။

ရဿဂုံလိ (တိ) [ရဿ+အဂုံလိ] တိုသော လက်ချောင်းရှိသော၊ သူ။ ....ရဿဂုံလိ ဝါ ရဿဟတ္ထာ ဝါ ဝက်ဂုံလိ ဝါ ဖဏဟတ္ထကာ ဝါ ဘဝန္တိ။ ဒီ၊၌၊၃။၁၀၈။

ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဉာသ်။ ၄။ရဿတ္တလည်း–ကြည်။] ရဿ–အကွာဆု–သရ၊ တိုသောကာလ – ဒီဃ အကွာဆု၏ ထက်ဝက်ကာလ– မျက်စိတစ်မှိတ် ကာလ–လျှပ်တစ်ပြက်ကာလ– လက်ပျစ်တစ် တီးကာလ–ယှဉ်သော–ရှိသော – ဖြင့် – ရွတ် အပ်သော–အကွာ–သရ။(ယင်းသရတို့သည် ကစ္စည်း စသည်တို့အလို အ, ဣ, ဥ–အားဖြင့် သုံးလုံးတို့ဖြစ်ကြသည်။ မောဂ်အလို အ,ဣ,ဥ, ဧ,ဩ–အားဖြင့် ငါးလုံးတို့ဖြစ်ကြသည်။)သိထိလံ ခနိတဋ္ဌ ဒီဃရဿံ။ဝိ၊၌၊၄။၂၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ ၃၉၇။ ဒီ၊၌၊၁။၁၅၉။ မ၊၌၊၂၊၀၀။ အံ၊၌၊၂၊ ၁၆၉။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၁၇၅။ ဝိ၊ ဂိနိစ္ဆယ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂၊၃၄ ။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊၂။၇၇။ ရဿန္တိ တဇောဒေ ဥပနေကာလေန ဝတ္တဗ္ဗံ (ဝတ္တဗ္ဗော)အကာရဇောဒိ။ ဝိ၊၌၊၄။၂၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၃။၃၃၃။ – ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၄၇။ ကခ်ီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်။ ၁၇၅။ နီတိ၊သုတ္တ။၅။ ဇောမတ္တကာလံ ရဿံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၉၂။ ဝိ၊လက်၁၊ ဋ္ဌီ၊၂။၂၇၀။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။၂၃၀။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။၇၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၇၇၊၁၅၆။ ရဿကာလ၀န္တော ဝါ ရဿာ။ ဋ္ဌ။၄။ တဗ္ဗန္တတာဃ ဝါ၀ဏ္ဏော ရဿော နာဂမ။ မောဂ်၊ ၁။ ၄။ ၎ဋ္ဌကာ။ (ရဿသဒ္ဒါသည် အချို့အရာ၌ သမုဒါယုပစာအားဖြင့် အစိတ်ဖြစ်သော ရဿသရကိုလည်း ဟောသည်။ "စရိယ၀ဝတ္ထာနေ"တိ ရဿံ ကတ္တာပိ ပဋ္ဌန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၁။ ရဿံ ကတ္တာပိ ပဋ္ဌန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂–စသည်တို့၌ အစိတ် အသရကို ဟောသည်။ ...ယကာရဿ က–ကာရံ ဂ္ဂါ–ကာရဿ စ ရဿံ ကတ္တာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၁၀၆။ နီဿရန္တိတိ နိဿရဏ်ယာတိ ဝတ္တဗ္ဗေ ရဿံ ကတ္တာ နိဒ္ဒေသော။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။၂၅၀–စသည်တို့၌ အစိတ် ဣ-သရကို ဟောသည်။.... –သစေ ရု–ကာရံ အဝတ္တာ ရု–ဣတိ ရဿံ ကတ္တာ ဝဒတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၅။ သုစ–သဒ္ဒဿ-စေတ္ထ ရဿော။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။၉၂–စသည် တို့၌ အစိတ် ဥ–သရကို ဟောသည်။)

ရဿဒဏ္ဍ (ပု) [ရဿ+ဒဏ္ဍ] တိုသောတုတ်၊ တောင်ဝှေး၊ တုတ်တို၊ တောင်ဝှေးတို။ ရဿဒဏ္ဍော ဒဏ္ဍကော၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၀၃။ ဃဋိကမဂ္ဂရေနာတိ ကေသို့ ပကွေ ဃဋိကံ ဒဿေတွာ ကတေန ရဿဒဏ္ဍေန။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၇။(–မဟာဋီ၊၃။၄ ၂၃–၌ကား ဃဋိကမဂ္ဂ-ရေနာတိ ဒဏ္ဍာနံ ကိရ အဂ္ဂပဿေ ဃဋ္ဋာ-ကာရံ ဒဿေန္တီ၊ တေန သော "ဃဋိက-မဂ္ဂရော"တိ ဝုစ္စတိ–ဟု ပါဠိရှိသည်။)

ရဿဒဏ္ဍက (ပု) [ရဿဒဏ္ဍ+က] (၁) တိုသော တုတ်ကလေး၊ တုတ်တို၊ ကျည်းသား။ (၂) တိုသော – ဆောက်ပုတ် – လက်ရိုက်၊ ဆောက်ပုတ်–လက်ရိုက်–တို့။ (၁) ဃဋိ-ကာဟတော် .....ဒီဃဒဏ္ဍကေန ရဿဒဏ္ဍကံ ပဟရန္တော ဝိစရန္တီ။ ဝိ၊ဋ၊ ၂။၂၀၄။ (–ဒီ၊ဋ၊ ၁။၈၂။ အံ၊ဋ၊၃။၃၃၃၁ မဟာနီ၊ဋ၊၃။၆၂။) (၂) ကောဒဏ္ဍကေနာတိ ကုဒဏ္ဍကေန ရဿဒဏ္ဍကေန။ ဂဒ္ဒုလေနာတိ စ ဝဒန္တိ။ မူလဋီ၊ ၂။၂၁၇။ (ဇာ၊ ဋ၊ ၄။၃၃၁–၌ ဿး ကောဒဏ္ဍေနာတိ ဓနုဒဏ္ဍကေဟိ စေဝ မဂ္ဂရေဟိ စ–ဟု ဖွင့်သည်။ ဒဏ္ဍော တု, မဂ္ဂရေ ဒမေ။ ခဏ်။၁၀၄၄)။

ရဿခေတုက (တ်) [ရဿ+ခေတု+က] ပု–တို–ကွ–သော–သဘော–ကိုယ်–ရှိသော၊ သူ။ အတီတေ ကိရ ဗေ-ဓိသတ္တော....ကိဠိ ရဿခေတုကော အဟောသိ။ အပ၊ ဋ၊ ၁၊၁၄၀။

ရဿနာသိက (တိ) [ရဿ+နာသိကာ+အ] တိုသော နှာခေါင်းရှိသော (နှာခေါင်းတို သော၊ သူ)။ ရဿနာသိကဿ ဥတ္တရောဋ္ဌံ။ ဝိ၊ ဋ၊ ၂။၂၀။ ပဋိသံ၊ ဋ၊ ၂။၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၅။

ရဿစတုရဿ (တိ) [ရဿ+(စတု+(အဿိ) အဿ)=စတုရဿ၊] ပု–တို–ကွ–သော ဝတ္ထုနှင့် လေးမြောင့်ရှိသော ဝတ္ထု။ ရဿစတု-ရဿ ဆဋ္ဌံသအင်္ဂသ သောဋ္ဌသံသာဒီနံ အညတရပ္ပကာရေန။ သံ၊ ဋ၊ ၂။၄၀။ သာရတ္ထ၊ ဋီ၁၁၄၀။

ရဿဋ္ဌာန (နှ) [ရဿ+ဋ္ဌာန] ရဿ၏-ရဿ အကွာဆုံးဖြင့် ရုတ်ဖ ဂ်သင့်သော–အရာဋ္ဌာန။ ရဿဋ္ဌာနေ (စ) မှသ မေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၄၀။ ဝိ၊သ၊ ကဘုဒ၀။ ကဘါ၊ဋီ၊သင်္ခ။၁၇၆။

ရဿတရ (တိ) [ရဿ+တရ] အာဝုံးသဖြင့်–သ–ပျှ–ပို့ပျှ–တို့သော။ တံ ဩဂါတံ.... ဒီဃတရံ ဝါ ရဿတရံ ဝါ ဝိတ္ထတတရံ ဝါ သမ္ဗာဓတရံ ဝါ ကဒရာတိ။ ဝိ၊ဋ၊ ၂။၅၄၄။

ရဿတာ (ထီ) [ရဿ+တာ] ပု–တို–နိမ့်–မမြင့်–သည်၏အဖြစ်။ ဝါမနာ ဝါ ဥပရိမကာယ-တော ဟေဋ္ဌိမကာယာသာ ရဿတာဃာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၀။ မဟာနီ၊ ၁။၁၇၃။

ရဿတ္တ (နှ) [ရဿ+တ္တ] ဥပစာသဒ္ဒါ။ ပြုသွတ္တ-သံ။ (၁) ရဿ–(အသရ–၏အဖြစ်။ (၂) ရဿ–(ဂ္ဂသရ–)၏အဖြစ်။ (၃) ဧဝံ ဗုဒ္ဓန္တရံ ပန ဝဒေန ပုရိမပဒ ရဿတ္တံ ကတံ။ ဗောဓိ၊ဂ၊၁၁၂၃။ တဿ ဓ ကာရဿ ကတ္တာ ရဿတ္တံ ကတံ။ ဥဒါန၊ ဋ၊ ဖ၁။ (၂) ဝစီဒုစ္စရိတသ်ကိလေသတော နိယျာတိတတ် ဝါ ဣ–ကာရဿ ရဿတ္တံ, ယ–ကာရဿ စ က–ကာရံ ကတ္တာ နိယျာနိကာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၁၂၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၊ ၇။ မ၊ ဋီ၊ ၃။၁၀၀)။ (၃) သံယောဂေ ပန ကတေ သံယောဂပရဿ ရဿတ္တံ သိဒ္ဓမေဝ။သာရတ္ထ၊ ၂။၁၃၄။ တေန ရဿတ္တဿာပိ နိမိတ္တံ ဒဿိတန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၆။

ဒ္ဓိဟတ္ထပ္ပမာဏေန ရဿမုပ္ပဇေန္တ။ သာဂရတ္ထ၊ ၂။၁၃၁။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၇၄–၅။

ရဿမူလက (တိ) [ရဿ+မူလ+က] တိုသော အမြစ်ရှိသော၊ သစ်ပင်, သစ်ပင်ငယ်။ ရဿမူလကေသု အပ္ပံ ဥဒက သိဉ္စိတ္ဝံ ဝတ္တတိ။ဇာ၊ ၆၊ ၂။၃၁၂။

ရဿလောမ (နာ) [ရဿ+လောမ] တိုသော အမွေး၊ အမွေးတို့။ ကက္ကသလောမန္တိ ရဿလောမေဟိ ဗဟုလေဟိ။ ဝိ၊၆၊ ၂။၁၃၆။

ရဿဝဿ (ပု) [ရဿ+ဝဿ] (၁) ရဿပုဒ်နှင့် စပ်ခြင်း၊ ရဿပုဒ်၏ အစွမ်းအားဖြင့်လာသည့် ပါဠိနည်းနှင့်စပ်ခြင်း။ (၂) ရဿပုဒ်၏အဓွမ်း။ (၁) (၂) တသ္မာ ရဿဝသေန....ယောဇေတဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၆၅။ (ဝိ၊ ၆၊ ၂။၁၅–၆၅ ဒီဃဝသေန အစား ကဿဝသေန–ဟု ပါဠိရှိသည့် ယောဇနာဂဏ်လည်း ကဿဝသေနာတိ ရဿပဒဝသေန အာဂတဿ ပါဠိနယဿ ပဋိဗန္ဓေန ဟု ဖွင့်သည်။ ထို့ကြောင့် ဂဏ် ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၅–၆၆ ဂဏ်ကဲ့သို့ ပါဠိရှိခြင်းသည် သာရဿကောင်းသည်။ တဿ ရဿပဒဿ=၏၊ ဝသေန=ဖြင့်။ ဝိ၊၆၊ ၂။ ၁၅။ သျာ။ မဟာ။)

ရဿသညာ (ထီ)[ရဿ+သညာ] ရဿ–အတို–ဟူသော အမည်။ တမုပါဒါယ တတော အပ္ပကံ သဏ္ဌိတေ ရဿသညာ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၄၁၇။

ရဿသမညာ (ထီ) [ရဿ+သမညာ] ရဿသညာ–ကြည့်။ တံ ဥပါဒါယ တတော အပ္ပကေ ရဿသမညာ။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၃၉၂။

ရဿသရီရ (တိ) [ရဿ+သရီရ] ရဿကာယ–ကြည့်။ ဧဝံ ရဿသရီရော တွံ ကိံ အမ္မာကံ ကရိဿသိ။ ဇာ၊၆၊၁။၃၇၀။

ရဿဟတ္ထ (တိ) [ရဿ+ဟတ္ထ] တိုသောလက်–လက်တို–ရှိသော၊ သူ။ ရဿဂုံလိ–ကြည့်။

ရဿပ(ဒ္ဓ)တ္တ [ရဿ+ပ(ဒ္ဓ)တ္တ] တိုသော–အနားပတ်–အလှာ။အဓုကုသီတိ အန္တရန္တရာ ရဿပန္နာ(ရဿပတ္တာ)နံ နာမံ။ ဝိ၊၆၊၃။၄၀၈။ ဝိ၊လက်ာ၁၊၆၊ ၂။၃၇၈။

ရဿပဒ (နာ) [ရဿ+ပဒ] ရဿ–ဟူသောပုဒ်။ ရဿပုဒ်။ သော၀ နယော ရဿပဒေပိ။ ဝိ၊၆၊ ၂။၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၅။

ရဿပါဓန(နာ) [ရဿ+ပါဓန] ဝ သော–နှင့်တံ–တပြာ–လှံတံ၊ နှင့်တံ–တပြာ–လှံတံ–တို့။ ပါဓနေဟိတိ မာဒ ပါဓနေဟိ။ ဧရိယာ၊ ၆။ ၂၀၀။ (ဇာ၊၆၊၄။၃၁၁–၆်ကား ပါဓနေဟိတိ ဒဿပါဓနေဟိ–ဟု ပါဠိရှိသည်။ တုတ္တေဟိတိ ဒိကဏ္ဍကာဟိ ဒီဃလဋ္ဌိဟိ–ဟု ရှေးဋ္ဌဖွင့် ရကား မကောင်း။)

ရဿဘာဝ (ပု) [ရဿ+ဘာဝ] (၁) ပု–တို–ကွ–သည်၏အဖြစ်။ (၂) ရဿ–(အသရ)–၏အဖြစ်။ (၁) ဩကေ ဒ္ဝိမကောတိ ရဿဘာဝေန ဒ္ဝေဝကောဒ္ဝိမကော။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၃၄၃။ ကေဂုံလာဒီဟိ မာဏေန ကေသေသု ရဿဘာဝတော....။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။၁၉၆။ (၂) ဂါထာဗန္ဓသုခတ္ထံ ပနဿ ရဿဘာဝေါ ကတော။ ဇာ၊၆၊ ၂။၂၀၄။

ရဿမရိယာဒဗဒ္ဓ (တိ) [ရဿ+မရိယာဒါ=ရဿမရိယာဒ+ဗဒ္ဓ၊ ရဿာ+မရိယာဒါ=ရဿမရိယာဒါ+ဗဒ္ဓ။] (၁) တိုသော–အပိုင်းအခြား–ကန့်သင်း–ရှိအောင် ဖွဲ့အပ်သော။ (၂) တိုသော–အပိုင်းအခြား–ကန့်သင်း–ဖြင့် ဖွဲ့အပ်သော (လယ်)။ (၁) (၂) မရိယာဒဗဒ္ဓန္တိ အန္တရန္တရာ ရဿမရိယာဒဗဒ္ဓံ။ ဝိ၊၆၊၃။၄၀၈။ ဝိ၊လက်ာ၁၊၆၊ ၂။၃၇၈။

ရဿမဂ္ဂရ (ပု) [ရဿ+မဂ္ဂရ] တိုသော–ဆော ပုတ်–လှံရိုက်–တုတ်၊ဆောက်ပုတ်–လှံရိုက်–တုတ်–တို့။ အစုဒဏ္ဍကေနာတိ

ရဿာဒီ (တိ) [ရဿ+အာဒိ] (၁) ပု-တို-က္ခ-သော ဥစ္စာ-အပိုဒ်း-အခြား-အစိတ်-အတူ-အစ-ရှိသော (ဥစ္စာ, ဘဏ္ဍာ)။ (၂) ရဿသဒ္ဒါ-အပိုင်း-အခြား-အစိတ်-အတူ-အစ-ရှိသော (သဒ္ဒါ)။ (၃) ပု-တို-ကို-သော မင်း-အပိုဒ်း-အခြား-အစိတ်-အတူ-အစ-ရှိသော (တတ္တိယ ပညတ်)။ (၁) ရဿာဒီသုပိ သော၀ နဒ်းဟ။ မဒ္ဒ၊၃။ ၂၉၉။ (၂) ဒီဃာဒီ-ပုပ်ဒါဒါဟ ရဿာဒီသဒ္ဒပ္ပဝေဒေါ ဝိယ။ သဒ္ဒ၊ရတ္ထ၊၁။ ဖ။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၃၆။ (၃) ဒီဃံ ခတ္တိယံ အဋ္ဌာစရန္တံ ဒီဃာ ရဿာဒိ-ခုတ္တိယပညတ္တိယာ အာ၁ာရဿာ၁ဝတော ဇာတိဂဏသေန စောဒေတိ။ ဝ၁ရ၊ ၂၀၃။

ရဿာဒေသ (ပု) [ရဿ+အာဒေသ] ရဿ-(အသရ)-အပြု, အစီအရင်။ ဝါစာ၁ကါစရ-ဘာဏီနောတိ ရုကာရဿ ရဿာဒေသော ကဒဿ၊။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၃။ ။ မဒ္ဒ၊၄။၁၄၃။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၄၆၅။

ရဟ၁ (ပု) [ရဟ+အ။ ရမု+အ။ ရဟ စာ၁ေ။ ရဟတိ။ ရဟော။ ရဟိ ဂတိယံ။ ရဟတိ၊ ရဟော။ ရဟံ။ နီတိ၊ ဓာတု။၁၉၅၊ ပါ၊ဓမ္မ-၀ါဒက ရဟသဒ္ဒါ ဆဇ္ဇာဒိ ဂိုဏ်းဖြစ်သည်။ နီတိ၊ ပဒ။၂၁၇။ နီတိ၊ သုတ္တ။၃၉၀။ အကာ-ရန္တပုလ္လိင် ဖြစ်သည်။ နီရုတ်၊ နှာ-၁၀၀။ (ပုံနှ)ရဟသ်-သံ၊ရဟ(ပုံနှ)-ပြာ၊အဒ္ဓမာ-ဂမီ၊ (၁) ဖုန်-ပယ်-အာဘိမုံဖြတ်-အပ်သော၊ (အကုသိုလ်တရား)။ (၂) စုန်-ပယ်-တတ်သော၊ သူ။ (၃) စုန်-ပယ်-အပ်သည်၏အဖြစ်။ (၄) (ဂတိတို့၌) သွား-ဘစ်ဖန်ဖြစ်-ခြင်း။(၁)ပါ၊ဓမ္မာ ရဟာ နာမ၊ သာဓုတိ ခုဟိတဗ္ဗတော။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၂၇၊ မဒ္ဒီ၊ ၂၁၂၄ဖြ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၂၆။ (၂) (၃)....နသန္တီ တေသာ ရဟာ ပရိစ္စဇနကာ၊ နတ္ထိ ၀ါ တေသာ ရဟော (ရဟာ) သာဓုတိ ပရိစ္စဇိတဗ္ဗတာဟိ အရဟံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၂၇။ (၄) ဇေ၊ နတ္ထိ၊ တေသာ ရဟော ဂမနံ ဂတိသုခဿ ပစ္စာဇာတိတိပိ အရဟံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၂၀။ (-မ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၄၆)။

ရဟ၂ (ပု) [ရဟ+အ။ ရမု+အ။ ဝိဝိတ္တမရဟတိတိ ရဟော၊ ရဟ စာ၁ေ၊ ရမန္တေ အသ္မိန္တိ ၀ါ ရဟော၊ ဝဇ္ဇ၀ိကာရော။ ခ၁န်။ ဋ္ဌီ။၃၅၃။ ဝိဇနဝါဒက ရဟသဒ္ဒါ မနောဂိုဏ်း ဖြစ်သည်။ ရွှ။၉၇။နိတိ၊ ပဒ။၁၃၃။နိရုတ္တိ။ နှာ-၇၉။ ၎င်း-ရဟ-သဒ္ဒါ နိပါတ်ပုဒ် ဖြစ်သည်။ မောဂ်၊ ၂။၁၄၄-အဖွင့် ပဋိကာ။ ရဟသ်-သံ။] (၁) ဆိတ်ကွယ်ရာ၊ ဆိတ်ငြိမ်ရာ၊ နား မျက်စိတို့၏ ဆိတ်ကွယ်ရာ၊ ဆိတ်ငြိမ်-ရာ အရပ်။ (၂) ဖုံးလွှမ်းရာဖြစ်သော (အရပ်)။ (၃) ဖုံးလွှမ်းသော၊ သူ။ (၄) ဆိတ်ကွယ်ခြင်း။ (၅) မျက်ကွယ်၌ ဖြစ်ခြင်း၊ (၆) ဖုံးလွှမ်း-လျှို၀ှက်-အပ်သော (အကျင့်သီလ)။ (၇) မျက်ကွယ်။ (၀) ရဟော နိသဒ္ဒ သိက္ခာပုဒ်။ (၉) (ဆိတ်ကွယ်ရာ၌ နေသော) ဘိက္ခုနီရဟော နိသဒ္ဒသိက္ခာပုဒ်။ (၁၀) မာတုဂါမရဟော နိသဒ္ဒသိက္ခာပုဒ်။ (၁၁) ရဟောသညကမ္မဿ အ-ပဒါန်။ (နှ) (၁၂) ခါတုက်ခြင်း။ (၁၃) လျှို၀ှက်ခြင်း။ (ရဟသ်) (နှ) (၁) ဆိတ်ကွယ်ရာ။(၂) လုံခြုံရာ၊ (၃) သင့်လျော်မှန်ကန်သည်၏အဖြစ်။ (၄) မွေ့လျော်ခြင်း (ထောမ)။ (၁) ဆိတ်ကွယ်ရာ။ (၂) လျှို၀ှက်ရာဌာန အထူး။ (၃) မိန်းမတို့၏ (မေထုန်မှ)ကောတ္ထုဘား။) ပါကတ ခ၁န်-၌ (နှ၊ပု) ဟု ဆို၏။

(၁) ဆိတ်ကွယ်ရာ၊ ဆိတ်ငြိမ်ရာ၊ နား မျက်စိတို့၏ ဆိတ်ကွယ်ရာ၊ ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-ရာအရပ်။ ရဟော နာမ စက္ခုဿ ရဟာ သောတဿ ရဟာ။ ဝိ၁၊ ၂၀၇။ ၂၉၁။ ဝိ၊ ၂။၉၄၊၁ ၂၉၊၁၃၁။(ဝိ၁၊ ၂၀၇-၌ စက္ခုဿ ရဟကို သာ ယူသည်။ ဝိ၁၌၊ ၂။ ၂၁၅။

သဟာ (ဝိ၊၅။၁၅၊)တိ ဘိက္ခုနိယာ သဒ္ဒိ* ရဟောနိသင္ဃသိက္ခာပဒဒ္ဒု။ဝိ၊၆၊။၁၄၂ (ဤသိက္ခာပုဒ်သည် ဝိနယပါဠို၊ ၅-ကဏ္ဍ၊၃-ဝဂ်၊ ၁၀-သိက္ခာပုဒ် ဖြစ်သည်) (၁၀)မာတုဂါမ ရဟောနိသင္ဃသိက္ခာပုဒ်။သဘောဇနေ ရဟောဇ္ဈေစာ (ဝိ၊၅-၁၅၀)တိ ... ဒ္ဒေ ရဟော နိသင္ဃသိက္ခာပဒါနိ ၈။ဝိ၊၆၊။၁၄၂။ (အစေလကဂဂ် စတုတ္ထ ရဟောပဋိစ္ဆန္နသိက္ခာပုဒ်နှင့် ပဌမရဟောနိသင္ဃသိက္ခာပုဒ်ဘဲ့ကို ချုံးငုံ၍ ရဟောနိသင္ဃသိက္ခာပဒါနိစ ဟု ဖွင့်သည်။) (၁၁)ရဟောသညကတ္ထေရအပဒါန်။ ရဟော စမ္ဘကပုပ္ပိ စ။ အပ၊၁၊၁၀၇။ (ရဟောသညကတ္ထေရလည်း-ကြည့်)။(၁၂) (၁၃)ခါထွက်ခြင်း။ သျှိဝ်ဂ်ခြင်း။ "ရဟော နိဓုဝနေ စာပိ၊ ရဟော ဂုယ္ဟေ နပုံသက" ဆို ရဘဿော။ ဓာန်၊ ဋီ။၃၅၃၊

ရဟာ[၃] (ပု) [ရဟ (ရဇဟာ)+ဂတ။ နောက်ပုဒ် ကျေသည်။] အိတ်ကွယ်- ဆိတ်ငြိမ်-ရာ အရပ်သို့ချည်းကပ်သော၊သူ၊ ရဟော ဥလ္လပတိတိ "ရဟော ဂတော အရဟာ အဟ"န္တိ ဝဒတိ၊ ဝိ၊၆၊၂၊။၉၃။ (ဝိ၊၁။၁၄၀-၌ရဟော ဂတော-ဟုပါဌ်ရှိသည်)။

ရဟတိ (ကြို) [ရဟ+အ+တိ။ ရဟိ+အ+တိ။ ရဟာဂိ-သံ။ရဟဘူ-ပြာ။] (၁) စွန့်-ပယ်-ဖျက်ဆီး-၏၊ (၂)သွား-ဖြစ်-၏။ (၁)ရဟ စာဂေ ရဟတိ။ နိတိ၊ ၁၀၃။ ၁၉၅။ ရဟဘိ စန္ဒာဒိနံ သောဘာဝိသဿနာ-သေတိတိ ရာဟု၊ အသုရိန္ဒော။ ဏာဒိ။၁။ (၂)တေ စ ကာမေ ဂရုံ ကတ္ဝာ ရဟန္တိတိ တဂ္ဂရုကာ။ မဟာနိ၊ ၆၉၄။ ရဟိ ဂတိယံ။ ရဟတိ။ နိတိ၊၁၀၃။ ၁၉၅။

ရဟဒ (ပု) [ရဟဒ+အ။ ရဟဒ-အဗျတ္တသဒ္ဒေ။ ရဟဒတိ။ ရဟဒေါ။ နိတိ၊၁၀၃။၉၄။ ဟရ+ဒ။ဟရ ဟရဏေ၊ ဘူဝါဒိ၊ ဒေါ၊ ဝဏ္ဏဝိပရိယာယေ၊ ရဟဒေါ။ဓာန်၊ ဋီ။

ကခ်ီ။၁၅၀။ ဝိ၊၂။၂၉၀-၌ စက္ခုဿ သော-တဿ ရဟ နှစ်ပါးကို ယူသည်။ ဝဇိရ။၂၁၁။ ဝိမတိ၊၁။၃၀၀။ သောတဿ ရဟကိုသာ ယူသည်။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၂။).....ရဟော ပါပံ ကရောန္တိ။ ဝိ၊၆၊။၀၇။ ပဋိသံ၊ ၆၊။၁၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၅။ မဟာနိ၊ ၆၊၁၆၃။ ရဟော ပါပံ ကရောန္တိတိ..... ရဟသိ ပါပံ ကရောန္တိ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၂၅။ ရဟောဂတ (၁)လည်း-ကြည့်။ (၂) ဖုံလွှမ်းဆုဖြစ်သော (အရပ်)။နတ္ထိ လောကေ ရဟော နာမ၊ ပါပကမ္မံ ပကုဗ္ဗတော။ အံ၊၁။ ၁၄၇။ဇာ၊၁။၉၅။(-ဝိ၊၆၊။၁၁၁)။ရဟောတိ ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနံ။ ဇာ၊၆၊၃။၁၀။ (-အံ၊ ၆၊၂။ ၁၃၁)။ ခဏံ ဝါ ရဟော ဝါ (ဇာ၊၂။၁၂၃) တိ....ပဋိစ္ဆန္နဋ္ဌာနံ ဝါ။ ဇာ၊၆၊။၄၇၂။ (၃) ဖုံးလွှမ်းသော၊ သူ။ ရဟော ကရောတော် ကရ။။ (အံ၊၃။၁၀)န္တိ....ရဟော ပဋိစ္ဆန္နော ဟုတ္ဝာ ကရောတိ။ အံ၊၆၊။၁၉၂။ (၄) (၅) ရဟာ-ယတိ (၂) (၃) တို့-ကြည့်။ (၆) ရဟော-သီလ-ကြည့်။ (၇) မျက်ကွယ်၌။ အာဝိစော ရဟောစာ (ဝိ၊၅။၁၆၇။ ဒီ၊၂။၂။၆၈။မ၊၁။ ၂၆၇)တိ သမ္မုခါ စ (စေဝ) ပရမ္မုခါ စ။ ဝိ၊၆၊။၁၅၃။ ဒီ၊၆၊။၁၂၂။ မ၊၆၊။၁၁၄။ အာဝိစေဝ ရဟော စာ (အံ၊၂။၁၁၆)တိ သမ္မုခေ စေဝ ပရမ္မုခေစ။ အံ၊၆၊။၁၃။ ရဟောတိ အပ(ပ္ပ)ကာသံ၊ အပ (ပ္ပ)ကာ-သကာ စ ယံ ဥဒ္ဒိဿ တံကာယ ကမ္မံ (ကမ္မံ) ကရိယတိ၊ တဿ အပစ္စက္ခဘာဝတောတိ အာဟ ပရမ္မုခါတိ။ သာရ ဋီ၊၃။ ၄၅၈။ အံ၊ ဋီ၊၃။၁၉။ (-ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၃၁။ မ၊ဋီ၊၂။၁၈၂)။ (၈) ရဟောနိသင္ဃ သိက္ခာပုဒ်။ ပဋိစ္ဆန်္နံ ရဟေန စ။ ဝိ၊၅။၄၁။ (ဤသိက္ခာပုဒ်သည် ဝိနယပါဠို၊ ၅-ကဏ္ဍ၊ ၅-ဝဂ်၊ ၅-သိက္ခာပုဒ် ဖြစ်သည်။)

(၉) ဆိတ်ငြိမ်ဆဉ်နေသော ဘိက္ခုနိရဟော နိသင္ဃသိက္ခာပုဒ်။ ရဟော ဘိက္ခုနိယာ

ရဟဒံ ဝိပ္ပသန္နံ။ ဇာ။ ၂။၁၈။ ရဟဒန္တိကဏ္ဏ ဝေဏ္ဏဒဟံ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁၇၈။(ဂ)ယမုနာမြစ်။ ယံ ဂင်္ဂိရံ သဒါဝဂုံ၊ရဟဒံ ဘိသွံပေက္ခသိ။ ဇာ၊ ၂။၂၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၃၆။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၃၆–တို့နဲ့ဆိုင်ပုံကြည့်)။

(၃) သမုဒ္ဒရာ၊ ပင်လယ်။ ရဟဒေါပိ တတ္ထ ဂင်္ဂိရော သမုဒ္ဒေါ သရိတောဒကော။ ဒီ။ ၃။၂၆၀။ရ ၊ဒေါတိ ဥဒကရဟဒေါ။ သမုဒ္ဒေါတိ ယော သော ရဟဒေါတိ ဝုတ္တော၊ သော နာမေနာ၊ အဂဓေါ သမုဒ္ဒေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၅။ ဥဒကရဟဒေါ စ နာမ ကတ္ထစိ သမုဒ္ဒေါပိ ဝုစ္စတိ 'ရဟဒေါပိ တတ္ထ ဂင်္ဂိရော....သရိတောဒကော"တိ အာဒိသု။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ဃ၊ ၂။၁၆၃။ ယထာပိ ရဟဒေါ ဂင်္ဂိရော။ ဓမ္မ။ ၂၅။ရဟဒေါတိ.... စတုဏ္ဏံသိတိ ယောဇနသတဿ ဂင်္ဂိရော နိလမဟာသမုဒ္ဒေါ ရဟဒေါ နာမ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၇၅။

(၄) (အာဋ္ဌာနာဋ္ဌမြို့ဝယ် ယူဇနာဝါးဆယ်ရှိသည့် ဓရဏီမည်သော)ရေကန်ကြီး၊ လေးထောင့်ကန်ကြီး။ ရဟဒေါပိ တတ္ထ ဓရဏိနာမာ (ဒီ၊၃။၁၆၃)တိ တတ္ထ ပနေ ကော နာမေန ဓရဏိနာမ ဥဒကရဟဒေါ အတ္ထိ၊ ပဏ္ဏာသ ယောဇနော မဟာပေါက္ခရဏီ အတ္ထီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ (–သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၆၃)။(၅)အိုး၊ရေအိုး၊ရေဖိုးကြီး။ ရဟဒေါ ပုရော စ ပဏ္ဍိတော။ သုတ္တနိ။ ၃၉၀။ မိလိန္ဒ၊ ၄၀၁။(၆)ရေ။ရဟဒ–ကြည့်။(၇)(က)သံသရာရေအိုင်။ ရဟဒေဟမသ္မိ သြဂါင်္ဂော(ထေရ။ ၃၂၄။)ဤမဟာတိ သံသာရ ရဟဒေ အဟမသ္မိ ....သြတိဏ္ဏောအနုပဓိင်္ဂော။ထေရဂါ၊ ၂။ ၂၀၈။ (ခ)သြရမ္ဘာဂိယသံယောဇဉ် ရေအိုင်။ "ဟေ ဋ္ဌာ ရဟဒေါ"တိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ပဋ္ဌနံ် သြရမ္ဘာဂိယာနံ သံယောဇနာနံ အဓိဝစနံ။ ဣတိဝုတ်။ ၂၇၁။(ဂ)ရဟဒရဲ–(က)ကျင်ကြီးတွင်းရဲ။ ရဟဒမောဂ္ဂယ္ဟ တိဋ္ဌတိ။ဇာ၊ ၂။၆၃။ သြဂါယ္ဟ

ဖြာ၇။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၆၃။ ရဟော+ဒါ+အ။ ရဟော စက္ခုရဟာဒိကံ ဒဒါ.တိတိ ရဟဒေါ သြကာသရဟဒေါ ကတ္တာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၆၃။ ကြဒ–သံ၊ ဟရဒ၊ ပ ရယ–ပြာ၊ အဒ္ဓုမာဂမီ။](၁)အိုင်၊ရေကိုင်၊ နက်သော– ရေအိုင်– ရေအိုင်ကြီး။ (၂)(က)မြစ် (ရေဝဲ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၆။သျှ။ ပြာသာဒ်။)(ခ)ကဏ္ဏဝေဏ္ဏမြစ်။ (ဂ)ယမုနာမြစ်(၃)သမုဒ္ဒရာ၊ ပင်လယ်။(၄) (အာဋ္ဌာနာဋ္ဌမြို့ဝယ် ယူဇနာဝါးဆယ်ရှိသည့် ဓရဏီမည်သော) ရေကန်ကြီး၊ လေးထောင့်ကန်ကြီး။ (၅)အိုး၊ ရေဖိုး၊ ရေအိုးကြီး။ (၆)ရေ။ (၇)(က)သံသရာရေအိုင်။ (ခ) သြရမ္ဘာဂိယသံယောဇဉ် ရေအိုင်။ (ဂ)ရဟဒရဲ၊ (က) ကျင်ကြီးတွင်းရဲ။ (ခ) ကျင်ကြီးကျင်းယ်အိုင် ရဲ။ (ဂ)လေးပြည့်အိုင်ရဲ။ (၉)(က) အရိယမဂ်တရားရေအိုင်။ (ခ) နိဗ္ဗာန်တရားရေအိုင်။

(၁)အိုင်၊ ရေအိုင်၊ နက်သော–ရေအိုင်–ရေအိုင်ကြီး။ ရဟဒမိဝဝိပ္ပသန္နံ။ဒီ၊ ၁၊၄၇။ အပ၊ ၂။၃၀၄။ ရဟဒေါ စ အပေတကဒ္ဒမော။ ဓမ္မ၊ ၂၇။သဿ စ အဟတဿ ရဟဒေါ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၂။ ဟရဒေါဝ နိဝါတေစာ(လ္ဟာဘိဝုတ်။ ၂၅၇)တံ နိဝါတဋ္ဌာနေ ရဟဒေါ ဝိယ။ လ္ဟာဘိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၀၁၊ ရဟဒ (ဇာ၊ ၂။၃၇)နှစ်ဆ ဂင်္ဂိရံ မဟာရဟဒံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၄၆။ တတ္ထ ရဟဒေါ ဝိယ ကရဇကာယော။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၉၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၂၊အ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀။ ဂင်္ဂိရော ရဟဒေါ ထ စ။ခ၁န်။ဖြာ၇။

(၂)(က)မြစ်။ (ရေဝဲ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။ သျှ။ပြာသာဒ်။)သော တေန ဒိန်္နံကုဋ္ဌဉ္စ ယော.တ္တဉ္စ အာဒါယ နဒီတိရံ ဂန္ဓာ...ရဟဒေ ပတိဘ္ဘာ ဥဒကပုဗ္ဗုဋ္ဌေ ဥဋ္ဌာဒပေန္တော ကာလံ ကတ္တာ အဝီစိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၆။ (ခ) ကဏ္ဏဝေဏ္ဏမြစ်။ အဂမာသိ သော

ရဟသဗ္ဗာဝ (ပု) [ရဟ+သဗ္ဗာဝ] ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ရာအရပ်၏ ထင်ရှားရှိ – သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း။ သတိ ပိ စက္ခုဿ ရဟဘာဝေ သေတဿ ရဟသဗ္ဗာဝတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၂။ (–ဝိမတိ၊ ၁။၃၀၅)။

ရဟသိ (ပု) [ရဟု+သို်။ ကစ္စည်း–ဘဝ–သုတ်ဖြင့် သို်-ကို ဟု-ပြု။ ဘဝ့-သုတ်ဖြင့် သ-အကွာရာလာ။] ရဟော (၁) (၂) (၃) အနက်တို့နှင့်တူ။ ရဟောဂတ (၁) (၂) (၃) တို့နှင့် ရဟာ (၇)ဟို–ကြည့်။

ရဟသိ (ဗျ) ရဟသိ–ကြည့်။ (ရဟသိပုဒ်သည် အနက် ဘဒါဟရဏ် အထူးမရှိ။ ရူ။ နီတိဆာဝ်ို အလို နာမ်ပုဒ်မနောဂိုဏ်းဖြစ်သည်။ ရူ။၉၇။ နီတိ၊ ပဒ။၁၃၃။ နိရုတ္တိ။ နှာ–၇၉။ မောဂ္ဂလာန် ဆရာအလိုမူ နိပါတ်ပုဒ်ဖြစ်သည်။ မောဂ်၊ ၂ ဘဂ္ဂ–အဖွင့်ပဋိကာ)။

ရဟသိဘူတ (တိ) [ရဟသိ+ဘူတ] (၁) (နား မျက်စိတို့၏) ဆိတ်ကွယ်ရာ – အရပ် – မိမိ သန္တာန်–၌ ဖြစ်သော။ (၂) ဖုံးလွှမ်းမှု–အရပ်–မိမိသန္တာန်–၌ ဖြစ်သော။ (၁) (၂) မှုဒ္ဓံ ကတ္ဘာတိ မုဒ္ဓိကတံ ဝိယ ရဟသိဘူတံ ကတ္ဘာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။

ရဟဿ (တိ) [ရဟ+သ။ ရဟသိ ဘဝံ ရဟဿံ၊ သော၊ ရဟေ ဝါ ဘဝံ ရဟဿံ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ၊ ၃၅၂။ ရဟ+ဏ။ ရဟသိ ဝါ သာဓု ရဟဿံ။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၃။ မာနသ သ ဘုသပုဒ်တို့ ကဲ့သို့ သ အကွာ နှလာသည်။ ရဟဿ–သံ။ ရဟဿ–ပြာ၊အဋ္ဌမာဂမီ။] (၁) ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ရာအရပ်၌ ဖြစ်သော၊ လျှို့ဝှက်အပ်သော။ (က) အကြောင်းအရာ, စကား။ (ခ) ရိုက်နှက်ခြင်း စသော အမှု။ (ဂ) အနက်။ (ဃ) အမေးပြဿနာ။ (၂) တိုင်ပင်ခြင်း။ (၂) ဖုံးလွှမ်းအပ်သောအရပ်၌–ဖြစ်–ပြုကျင့်အပ်–သော၊ လျှို့ဝှက်အပ်သော။ (က) မေထုန်အကျင့်=ရွာသူအကျင့်။ (ခ) ဝေ့းစေ့။

တိဋ္ဌတိတိ တံ ဗဟူနိ ဝဿသဟဿာနိ အယ-ယန္တေဟိ ပိဋ္ဌေတွာ ဇိဂုစ္ဆေ ဒုဂ္ဂန္ဓေ ပဋိ-ကူလေ မဟန္တေ ဂူထကလလအာဝါရေ ခိပန္တိ၊ သော တံ ရဟဒံ သြဂါယ သြဂါဟိတ္ဘာ တိဋ္ဌတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၉၂။ (ခ) ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်အိုင်ငရဲ။ ရဟဒေါ အယံ မုတ္တကရီသ-ပူရော။ ဇာ၊၂။ ၁၉၂။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၆။ ၁၃၉။ (ဂ) သွေးပြည်အိုင်ငရဲ။ ရဟဒေါ အယံ လောဟိတပူဗ္ဗပူရော။ ဇာ၊ ၂။၁၉၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။၁၄၀။

(၉)(က) အရိယမဂ်တရားရအိုင်။ ဓမ္မော ရဟဒေါ ပြာဟ္မဏ သီလတိတ္ထော။ သံ၊၁။ ၁၇၁။ ဓ၊မ္မ၁ ရဟဒေါ ...အင်္ဂဂိကမဂ္ဂဓမ္မော ပန မယံ့ ရဟဒေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၇။ ဓမ္မော ရဟဒေါ.... အရိယမဂ္ဂဓမ္မော အနာဝိလော ရဟဒေါ။သံ ဋ္ဌီ၊၁။၂၆၂။ (ခ) နိဗ္ဗာန်တရား ရအိုင်။ဓမ္မော ရဟဒေါ အကဒ္ဒမော။ ဇာ၊၁။ ၁၄၁။ ဓ၊မ္မာတိ.... ကိလေသမလတော ဝိနိဝတ္တေတွာ နိဗ္ဗာနမေဝ ဒဿေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၇၂။

ရဟဒါဒီနဝ (ပု)[ရဟဒ+အာဒီနဝ] နက်ရှိုင်းယျဉ်ပြန့်သော ရအိုင်ကြီး၏ အဖြစ်။....ရဟဒဿ ရဟဒါဒီနဝဿ စ အာစိက္ခနံ ဝိယ။ ဣတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၃၁။ (ဒဋ်း၊ဋ္ဌ။၃၂–လည်းကြည့်။)

ရဟဒူပမ (တိ) [ရဟဒ+ဥပမာ] ရအိုင်ကြီး–ဥပမာ–နှင့်တူ–သဖွယ်ဖြစ်–သော၊ သူ။ (ဝေဿန္တရာင်းကြီး)။ ရဟဒူပမံ မဟာရာဇံ။ ဇာ၊ ၂။၃၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၂၉၉။

ရဟဘာဝ(ပု) [ရဟ+ဘာဝ] ဆိတ်ကွယ်သော နေရာ၏ အဖြစ်။ ယဒိ ဟိ စက္ခုဿော ရဟ-ဘာဝံ သန္ဓာယ ဝဒေယျ။ ဝိမတိ၊ဋ။၃၀၅။

ရဟဘာဝသာမည (နှ) [ရဟဘာဝ+သာမည] ဆိတ် ကွယ် သော နေရာ၏ အ ဖြစ် ဖြင့် တူသည်၏ အဖြစ်၊ ....တူခြင်း။ ရဟောဘောဒ-ဒီပန–ကြည့်။

ရဟဿက (တိ) [ရဟဿ+က] (၁) ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ် – ရာဇရဟဿ ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ရာ အရပ်၌ဖြစ်သော၊ လျှို့ဝှက်အပ်သော (စကား)။ (၁) တတ္ထ မေ ဂုယ္ဟံ နာဘတ္ထံ နာ ရဟဿံ။ မိလိန္ဒ။၉၇။ (၂) ဒေရဟာမဂံ ရဟဿကံ သုဏိတုံ သုနန္တနေန ဥပဂတော။ မိလိန္ဒ။၉၇။

ရဟဿကထာ (ထီ) [ရဟဿ+ကထာ] လျှို့ဝှက်အပ်သော စကား။ ရဟဿကထာ ဥပဂူတိ။ အံဒ၊၁။၃၁၀။ ....ဝေလုပံ ရဟဿကထံ ကရောသိ။ ဇာဒ၊၂။

ရဟဿကမ္မ (နာ) [ရဟဿ+ကမ္မ] လျှို့ဝှက်အပ်သောအမှု။ ကူမသို့ ဌာနေ သက္ကာ ရဟဿကမ္မံ ကာတုံ။ ဇာဒ၊၁၊ ၄၁၃။

ရဟဿကမ္မာနုစ္ဆဝိက (တိ) [ရဟဿကမ္မ+အနုစ္ဆဝိက] လျှို့ဝှက်အပ်သော အမှုအား သင့်လျော် – လျောက်ပတ် – သော။ ဆုဟသ္သေယျက (၁) (၂)ကြည့်။

ရဟဿကရဏ (နာ) [ရဟဿ+ကရဏ] ရဟဿကမ္မ–ကြည့်။ မနုဿာနဉ္စ ရဟဿေယျကာနံတိ မနုဿာနဉ္စ ရဟဿ ကရဏဿ ယုတ္တာနံ အနုစ္ဆဝိကာနံ။ ဒီဃ၁၊၁။၁၇။ ဆုဟသ္သေယျက (၁) (၂)–ကြည့်။

ရဟဿကာမ (တိ) [ရဟဿ+ကာမ] လျှို့ဝှက်ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ လျှို့ဝှက်သိုသော။ သူ။ ....အရဟဿံ ရဟဿ ကာမော ပရိဝဇ္ဇေန္တိ။ မိလိန္ဒ။၂၇ ။

ရဟဿကာရဏ (နာ) [ရဟဿ+ကာရဏ] (၁) လျှို့ဝှက်ခြင်း၏ အကြောင်း။ (၂) လျှို့ဝှက်အပ်သော အကြောင်း။ (၁) (၂) သော

(၁) အိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ရာ အရပ်၌ ဖြစ်သော၊ လျှို့ဝှက်အပ်သော၊ (က) အကြောင်းအရာ, ကားဝ။ ဝိဂိစ္ဆ ... ဒီဝါ ရဟဿံ။ ဇာဒ၊၂၅၀၊၃၉၀။ ဇာဒ၊၄၊ ၂၃၃။ တေသံ တေသံ ရဟဿံ မေ သုတေသု ဂဏေသုယေဝ စရတိ။ မိ ၊ ၁၁၉။ ကမ္မီရန်္တိ ဂုယ္ဟံ ရဟဿံ ... အံ၊၁၊ ၃၁၁။ ဂုယ္ဟသဒ္ဒေါ ဂုဟိတဗ္ဗသာ ရဟဿသာ။ သံ၊၃၊ ၁၁၂။ ခ) ဗျိုက်နှက်ခြင်းစသောအမှု။ တံ ဒါရကံ သံကိဠိ ကတွာ မာရေတုံ ပဋ္ဌတိ ရဟသေန။ (အံ၊၁၊ ၁၂၃။ (ဂ) အနက်။ ကမ္မီရံ အာဘဝန္တိ ကမ္မီရံ ဂုဠ္ဠံ ရဟဿံ အတ္ထော။ အံ၊၁၊ ၂၄၀။ (ဃ) ... ပေမေးပြီးနော။ ဤမေ ခတ္တိ ဃပဏ္ဍိတာ (ပဏ္ဍိတာ) ဂုဠ္ဠံ ရဟဿံ ပဉ္ဉံ သြဝဋ္ဋိကသာဂရံ ကတွာ အာဂတာ။ မ၊၁၊ ၂။ ၁၁၂။ပဋိသံ၊၁၊ ၂။ ၂၅၀။(၉)တိုင် ပင် ခြင်း။ ရဟဿမန္တံ မန္တေန္တာနံ အနုရူပါနိတိ အတ္ထော။ မ၊၂၊ ၂၄၁။

(၂) ဖုံးလွှမ်းအပ်သောအရပ်၌–ဖြစ်–ပြုကျင့်အပ်–သော၊ (က) မေထုန်အကျင့်=ရွာသူအကျင့်။ ရဟဿ (ဝိ၁။၂၄၇)နှင့် ရဟောဘာဝံ ပဋိစ္ဆန္နေ သြကာသေ ဥပဂန္တုနာံ။ ဝိ၊၃၊ ၁။ ၁၀၆။ ရဟော ပဋိစ္ဆန္နေ သြကာသေ ကတ္တဗ္ဗတာယ ရဟဿံ (ရဟဿော)။ ဝိ၊၃၊ ၂၂၂။ မဟာနိ၊၁၊ ၂၂၆။ (ခ) ဝေါးစေ့။ တသ္မာသာ ရဟဿံ ဒါဂံ ပါကဋံ နိဗ္ဗတ္တေ။ ဝိ၊၃၊ ၂။၉၉။ သံ၊၁၊ ၂။ ၂၀၃။ (ခ) ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ရာအရပ်၌ ကောင်းသော – အရာ – အမှု။ (၄) ဆိတ်ကွယ်ရာအရပ်၌ ဖြစ်ခြင်း၊ လျှို့ဝှက်ခြင်း။ ရဟာယတိ (၁)ကြည့်။

ရဟဿ၂ (နာ) [ရဟဿ+ကိဍ္ဍာ။ နောက်ပုဒ်ကျေသည်။] (၁) ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ရာအရပ်၌ပြု–လျှို့ဝှက်–အပ်သောအမှု။ (၂) ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ရာ အရပ်၌ဖြစ်–လျှို့ဝှက်အပ်–သော အမှုအနာ။ (၁) (၂) ရာဟသ္သေယျက (၁) (၂) ကြည့်။

သော အတ္တနော ရဟဿကာရဏံ တဿ ဒုဿီလဿ ကထေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၉။

ရဟဿကိရိယဌာနိယ (တိ) [ရဟဿကိရိယာ + ဌာနိယ။ ရဟဿေယျက (၁)လည်း-ကြည့်။] လျှို့ဝှက်အပ်သော – အမှု – အမှုအရာ–၏–တည်ရာ–အရပ်၊ လျှို့ဝှက်အပ်သော–အမှု–အမှုအရာ – အား – လျော်ကန်ပတ် သော။ ရဟဿေယျက (၁) (၂) ကြည့်။

ရဟဿင် (န) [ရဟသိ+အင််။ ရဟသိ ဌာနေ ဇာတံ အင််ံ ရဟဿင််ံ။ သတ္တမီယာ လောပေါ၊ ဣဿတ္တံ၊ သဿ ဒ္ဒိတ္တဥ္စ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။ ၂၇၃။ ရဟဿ+အင််။] (၁) ဝေးစေ။ (၂) ဝစ္စမဂ်၊ ကျင်ကြီးလမ်း။ (၃) အင််ါ ဇာတ်။ (၄) ဝစ္စမဂ် ပဿာဝမဂ်၊ ကျင်ကြီး–ကျင်ငယ်–လမ်း။ (၁) တသ္မာဿ ရဟဿင််ံ အသယ္ယဘာဇော ဟုတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တို။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၉၉။ ရဟဿင််ံမှိ စ နေသံ ကုမ္ဘေါ ဝိယ မဟန္တံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၁၄။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၇၇။ ရဟဿင််ဿ မိဇံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၅၄။ (၂) ယထာ နာမ မယူရာ နစ္စန္တာ ပဋိစ္ဆာဒေတဗ္ဗံ ရဟဿင််ံ ပါကဋံ ကရောန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁၁။ (၃) ဂုယှံ ပကာသိတာနိ စဇတိ ဂုယှဋ္ဌ ရဟဿင််ံ ....။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၀၆။ အင််ဇာတံ ရဟဿင််ံ။ ဓာန်။ ၂၇၃။ (၄) ရဟဿင််ဝိဝရဏ–ကြည့်။

ရဟဿင််ဝိဝရဏ (န) [ရဟဿင််+ဝိဝရဏ] လျှို့ဝှက်အပ်သော–အင််ါ–ဝစ္စမဂ် ပဿာဝမဂ်–ကို ဖွင့်လှစ် – ဖွင့်လှစ်ပြ–ခြင်း။.... ကောပိ–နရှုပါ ဝိယ ရဟဿင််ဝိဝရဏသဒိသာဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၃၁။

ရဟဿဘာဝ (ပု) [ရဟဿ+ဘာဝ] လျှို့ဝှက်အပ်သည်၏အဖြစ်။....ရဟဿဘာဝေန ဝတ္တဗ္ဗံ ဟိတကိရိယာယ အဓိဂမုပါယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၀၈။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၇၃။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊၃။ ၅၇)။

ရဟဿဘေဒက (တိ) [ရဟဿ + ဘေဒက] လျှို့ဝှက်အပ်သော – အ ကြောင်း အ ရာ–စကား–ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော၊ သူ။ ဣဓ တုမှာကံ ရဟဿ ဘေဒကော နတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၂၆။

ရဟဿမန္တ (ပု) [ရဟဿ+မန္တ] လျှို့ဝှက်အပ်သော တိုင်ပင်ခြင်း။ ရဟဿ ၁ (၁) (၄) ကြည့်။

ရဟဿမန္တန (န) [ရဟဿ+မန္တန] ရဟဿမန္တ–ကြည့်။ န ရဟဿမန္တနံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၇၂။

ရဟဿဝသ (ပု) [ရဟဿ+ဝသ] လျှို့ဝှက်အပ်သည်၏–အစုမ်း–သဘော်။ တတ္ထ အတ္တနော နိစ္ဆိတ ဓမတ္ထံ ရဟဿဝသေန ဝိညာပနံ အနုဿာဝနံ။ မ၊ ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၉၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၁၂။

ရဟဿဝိမံသန (န) [ရဟဿ+ဝိမံသန] လျှို့ဝှက်အပ်သော – အကြောင်းအရာ – စကား–ကို စုံစမ်း–ထောက်လှမ်း–ခြင်း။ ယေ အနုပ–ဝိသိတ္ဝာ ပရေသံ ရဟဿဝိမံသနဝသေန ပဝတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁၊၁၀၂။

ရဟဿသညာဏ(န) [ရဟဿ+သညာဏ] လျှို့ဝှက်အပ်သော – အမှတ် – သညာ – အမှတ်အသား။ တသ္မိံ တသ္မိံ ဌာနေ ရဟဿ–သညာဏေန ဌပိတံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၂၁။

ရဟဿာဒ (ပု) [ရဟ+အဿာဒ] ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ရာ အရပ်၌ သာယာ–ခြင်း–သော ရာဂ (မာတုဂါမနှင့်တကွ ဆိတ်ကွယ်ရာအရပ်၌နေ၍–ရယ်ရွှင်–ပြောဟော–ခြင်း စသည်ကို ပြုအံ့ဟုဖြစ်သော သာယာ–ခြင်း–သော ရာဂ)။ ဒီဌဒီဌာယ သဒ္ဓိံ ရဟဿာဒံ ကပ္ပေ–သာမိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၂။ ကခ်ါ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၂၇၁။ ရဟဿာဒေနာ (ကခ်ါ။ ၁၅၁)တိ "ဣတ္ထန္နာမာယ သဒ္ဓိံ ရဟော နိသီဒိတ္ဝာ ဟသိတလပိတာဒိကံ ကရေယျ" န္တိဥပဓန္နအဿာဒဟေတု။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၂၇၀–၁။

ရဟာဘာဝ (ပု) [ရဟ+အဘာဝ] (၁) ဆိတ်ငယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ချာအရပ်၏ မရှိခြင်း။ (၂) (ဘုရားတို့၌)–သွား–တစ်ဖန်ပြစ်–မြင်း၏ မရှိခြင်း။ (၁) ပါပကရဏော ရဟာဘာဝါ။ ဝိ။ဋ္ဌ၊ ၁။၈၄။ ဒီ။ဋ္ဌ၊ ၁။၁၃၃။ မ။ဋ္ဌ၊ ၁။၅၄။ အံ။ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၄။ ပဋိသံ။ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၉။ ၁၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၉၂။ လွတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၁၁။ သုတ္တနိ။ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၄။ မဟာနိ။ဋ္ဌ။၃၁။ ရဟာဘာဝါတိ စက္ခုရဟာဒီနမဘာဝတော။ရဟော ပါပကဆဏာဘာဝေါ ဝိ ပဒမနဟိက္ကမ္မ ရဟာဘာဝေါတိ ဝုတ္တံ။ သီ။ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၂၁။ (၂) ဘဝေသု စ ရဟာဘာဝါ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၂၉။ မ။ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂၂၈။

ရဟာယတိ (ကြိ) [ရဟ (ရဟော)+အာယ+တိ။ ဃ–ကျေ၊ ရဟာ ယတေ–သံ။] (၁) ဆိတ်ကွယ်ရာ ရပ်ခဲ့ခြင်း၊ လျှို့ဝှက်ခြင်း–ကို ပြု၏၊ လျှို့ဝှက်၏။ (၂) ဆိတ်ကွယ်ခြင်း–ကို ပြု၏၊ တိုက်တွန်း၏။ (၃) မျက်ကွယ်၌ ဖြစ်ခြင်း–ကိုပြု၏၊ တိုက်တွန်း၏။ (၁) ရဟာယတိ (မ၊၂။၃၂၂)တို့ ရဟာဃံ ကရောတိ နိဂ္ဂဟတိ။ မ။ဋ္ဌ၊၃။၂၄၂။ (ဤ၌ ရဟာဃံဖြင့် ရဟာယတို့၌ ဃ–အက္ခရာ ကျေသည်ကို ပြုသည်၊ တစ်နည်း 'ပံသုကူလမာရဏံ' ကို ဥဒ္ဒေသပဉ္စမီအာဘိဖြင့် 'ပံသုကူလံ' ဟုဆိုသကဲ့သို့ ရဟောဘဝန ကို ရဟော–ဆိုသည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၈၁။ ဋ္ဌီ။နှာ–၁၆၆။) (၂) (၃) ရဟာယတိ (မ၊၂။၃၂၂) တို့၏ ရဟောကရော၊ မံ အဒ္ဓေ့သတိတိ အတ္ထော။ မ။ဋ္ဌီ၊၃။၁၆၂။ (ရဟောဘဝန = ပရမ္မုခါဘဝနသည် ရဟောမည်၏ဟုကြံ၍ (၃)အနက်ကိုဆိုသည်။ ရဟာယတိ (၁) ကွင်းလည်း—ကြည့်)။

ရဟိတ (တိ) [ရဟ (ရဟိ)+တ။ ရဟိတ–သံ။ ရဟိအ–ပြာ၊ ရဟိယ–အဒ္ဓမာဂဓီ၊] (၁) ကင်းသော။ (၂) စွန့် – စွန့်ပစ်အပ်–အပ်သော၊ သူ။ (၃) (လူတို့မှ) ကင်း–ကင်း ဆိတ် – ခံစားခွင့်မရှိ – လူသူမရှိ–ဖြစ်သော။ (က) ဝေ၊ ပ–အုပ်ကြီး။ (၁) အရပ်ဌာန။ (၁) အန္တော ဇနဝါဒေန ရဟိတန္တိ အာပ္ပော။ ဝိ။ဋ္ဌ၊၃။၂၅၄။ မ။ဋ္ဌကဿကရဟိတ (ဒီ။ဋ္ဌ၊၃။၂၀)န္တိ မက္ခိကာဟိ စ တာသံ အက္ကမကေဟိ စ ရဟိတံ။ ဒီ။ဋ္ဌီ၊၃။၄၂။ အစေတသန္တိ ကာ၊ဏဇာနနသမတ္ထေန စိတ္တေန ရဟိတံ။ သံ။ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ (၂) နဝေဟိ ရဟိတော၊ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၂၀။ မ။ဋ္ဌီ၊၂။ ၂၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၇။ (၃) (က) ရဟိဝါသိ (ထေရ။၂၃၉) တိ ဇနသမ္မာဓဝိရဟိတေ ဝိဝိတ္တေ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။ ရဟိတ (ထေရီ။ ၄၂၁)ံ ဇနရဟိတံ ဝိဇနံ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၆၀။ (ခ)ရဟိတမိ့ (ထေရီ။၄၂၂)တို့ ဇနရဟိတမိ့ ဝိဝိတ္တဌာနေန။ရဟိတော (ထေရီ။၄၂၅) တို့ သုညဌာနေ။ ထေ.ရီ၊ဋ္ဌ။၂၇၂။

ရဟိတဇန(ပု)[ရဟိတ+ဇန]ကင်းသောလူ။အပဌေးသဇနာတို့ ကွဲနာ လက္ခဏေန ရဟိတဇနာ။ဒီ။ဋ္ဌီ၊၂။၃၀။

ရဟိတဋ္ဌ(ပု) [ရဟိတ+အတ္ထ]ကင်း–ကင်းဆိတ်–သော–အနက်–သဘော။ အနတ္တဋ္ဌေနာတိ ... အ ့နာ ရဟိတဋ္ဌေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။

ရဟိတတာ(ထီ)[ရဟိတ+တာ]ကင်း–ကင်းဆိတ်–သည်၏ အဖြစ်။ ကေသ်မိမွိ အာမေ့ပေတ္တာ ဋ္ဌပေတဋ္ဌေန တေန ရဟိတတာ ဝုတ္တာ။ မူလ ဋ္ဌီ၊၃။၇၄။

ရဟိတတ္တ (နှ) [ရဟိတ+တ္တ။ရဟိတတ္တ–သံ။] ကင်း–ကင်းဆိတ်–သည်၏ အဖြစ်။....ဘာဝနာယ ရဟိတတ္တာ အဘာဝိတံ စိတ္တံ ရာဂေါသမတိ ဝိဇ္ဈတိ။ခမ္မဋ္ဌ၊၁။၇၀။

ရဟိဘဇ (ကိ) [ရဟ+တဇ္ဇ](၁) စွန့်–ပယ်–အပ်–သော၊ အကုသိုလ်တရား။ (၂) စွန့်–စွန့်ပစ်–အပ်သော၊သူ။ (၃)စွန့်–ပယ်– အပ်သည်၏

ရဟော၂ (ပု) [ရဟ+သို့ ။ မာဝုဘ္တိနာ ရဟမ္မာ သို့ နာ သြ ဟောတိ။ နိရုတ္တိ။ နာ-ဂဝ။] ဆိတ်ကွယ်- ဆိတ်ငြိမ်-ရာ အရပ်၌။ ရဟ၂ (၁)ကြည့်။

ရဟော၃ (ဗျ) (သက္ကတ၌ကား-ရဟသိကတ၊ ရဟဟိကတ၊ ရဟောဂတ-တို့ သမာသ်၌သာ သိ-ဟိ-ဟောပြီး ပုံပြသည် (၁) ဆိတ်ကွယ်၊ -ဆိတ်ငြိမ်-ရာ အရပ်၌။ (၂) ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-ရာကျောင်း၌၊ (၃) မျက်ကွယ်၌။ (၁) ရဟောဂတ (၁) (၃) တို့ကြည့်။ (၂) ရဟောဂက (၂) ကြည့်။ (၁) ရဟ၂ (၃) ကြည့်။

ရဟောအဿာဒ(ပု) [ရဟ (ရဟော)+အဿာဒ] (၁) ဆိတ်ကွယ် - ဆိတ်ငြိမ် - ရာအရပ်၌ သာယာခြင်း။ ဆိတ်ကွယ်- ဆိတ်ငြိမ် - ရာ အရပ်ဝယ် - ရပ် - ပြည် - ဟော - ခြင်း၌ သာယာခြင်း။ (၂)ဆိတ်ကွယ်ခြင်း၌ သာယာခြင်းကို ငဲ့သော။ (ဝိ၊ဥ၊၃၀၂။ သျှ။ ရွှေဥမင်။) (၁) (၂) အရဟောပေက္ခာ အညဝိဟိတာတိ .... ရဟော အဿာဒတော အညဝိဟိတာ စ ဟုတ္ဝာ ဉာတိ ဝါ ပုစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဥ၊၃၀၂။ ၂၀၂ (-ကခ်ီ၊ဌီ၊ သစ်။ ၄၂၂)။

ရဟောကမ္မ (နာ) [ရဟ (ရဟော)+ကမ္မ] (၁) ဖုံးလွှမ်း နာအရပ်၌ ပြုအပ်သောအမှု၊ မလျော်သော အကျင့်၊ မေထုန်အကျင့်။ (၂) လျှို့ဝှက်အပ်သော-အမှု- အမှုအရာ။ ရာဟဿေယျက (၁) (လည်းကြည့်။) (၁) ပဿ ဗာသော ရဟောကမ္မံ၊ အာဝိကုဗ္ဗံ၊ နဗုဒ္ဓတိ။ ဇာ၊၁။၁၄၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၂။ (၂) ရာဟဿေယျက (၁) (၂) ကြည့်။

ရဟောဂတ (တိ) [ရဟ (ရဟော)+ဂတ] (၁) ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-လူသူတို့မှကင်းဆိတ်-လူသူမရှိ - ရာအရပ်သို့- ကပ်-ချဉ်းကပ် - သော၊ လူသူမရှိရာအရပ်၌ နေသော၊သူ။(၂) ဆိတ်ကွယ် - ဆိတ်ငြိမ် - လူသူတို့မှကင်း -

အဖြစ်။(၁) ယေ ဣမေ ရာဂါဒယော ပါပ-ဓမ္မာ....တေ အတ္တဟိတံ ပရိဟိတဉ္စ ပရိပူရေ-တုံ သမ္မာ ပဋိပဇ္ဇန္တေဟိ သာဓူဟိ ဒုရတော ရဟိတမ္ဘာ ပရိစ္စဇိတမ္ဘာ ပဗ္ဗာတမ္ဘာတိ ရဟာ နာမ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၂၇။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁၊ ၂၂၆။ ရဟိတမ္ဘဿ အဘာဝတော။မ၊ ဋီ၊၂။ ၂၄၅။ (၂) တေဟိ နု ရဟိတမ္ဘော။နု ပရိဇ္ဇဇိတမ္ဘော။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၂၇။ (၃) ရတိ (၁)ကြည့်။

ရဟိတသတ္တ(ပု)[ရဟိတ+သတ္တ]ကင်းသောသတ္တဝါ။ အဝသေသော သတ္တောတိ ဣမိနာလက္ခ-ဏေန ရဟိသတ္တော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၆၄။

ရဟိတာ(ဗျ)ကင်းရှင်း၊ ကြဉ်ရှင်း။ ဝိနာပိ ဗုဒ္ဓေဟိ (အပ၊၁။၈) ဗုဒ္ဓါနံ သြဝါဒါနုသာသနီဟိ ရဟိ-တာအပိ။အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ရဟ တာ မာဘုဇာ။ ကစ္စည်း။၂၇၂။ ဝိနာ ရိတေ ရဟိတာဣတ္ထေ တေ ဝိပ္ပယောဂေ။ ရဟိတာ မာတုဇာ။နီတိ၊ သုတ္တ။၃၀၇။နာ။

ရဟေတိ (ကာ၊ ကြိ) [ရဟ+ဧ+တိ] စွန့်-ကွယ်ပျောက်-စေဇ်။ စန္ဒာဒိနံ သောဘာ ဝိသေသံ ရဟေတိ စဇာပေတီတိ ရာဟု၊ ရာဟုဂ္ဂဟော။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅။-(စန္ဒာဒိနံ=တို့၏၊ ဝါ=တို့ကို-ဟု နှစ်နက်ပေး။ နောက်နည်း၌ ရဟောတိမှာစပ်။ ဓာန်၊ဋီ။ဖ၁-၌မူ ရဟဘိ-စန္ဒာနံ သောဘံ ဇဟာပေတီတိ ရာဟု-ဟု ပါဌ်ရှိသည်၊ ရဟတိ (၁) လည်းကြည့်)

ရဟော၁ (ပု) [ရဟ+သိ။ ကစ္စည်း။ ၁၀၄-သုတ်ဖြင့် သိ-ကို-သြ-ပြု။ ရဟသ်-သံ။ ရဟော-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဓီ၊ (ရဟသ်=ရဟး-ရဟော)။] ဆိတ်ကွယ်ရာ၊ ဆိတ်ကွယ်ရာ အရပ်။ သရော ဥရော ရဟော အဟော။ ဂျ။၉၇။ နီတိ၊ပဒ။၁၃၃။

နောက်ပုဒ်ကို တမ္အောဟု ယူသည်။ ဘာဝတ္တာ ပဒဲ့ ဒုံမူ (၃) အနက်မသိပေ။) (၄) ဆိတ်ကွယ်-ဆီးပိတ်ခြင်း-ရာဇဒဏ်ခတ်ခြင်း-ကပ်-ချဉ်းကပ်-ရာ-ခြင်း။ ရဟောဂတကာလ-ကြောင့်။ (၅) (က) (ခ) (ဂ) ရဟောဂတသုတ်။ ရဟောဂတံ မေ အာဟာသိ။ သံ၊၂။ ၂၂၅။ (ခ) (ဂ) ရဟောဂတေန ဒဋ္ဌ ဝုတ္တာ။ သံ၊၃။ ၂၆၄။

ရဟောဂဟကာလ (ပု) [ရဟောဂတ+ကာလ] (ခ) ဆိတ်ကွယ်-ဆီးပိတ်ခြင်း-ရာဇအရပ်သို့-ကပ်-ချဉ်းကပ်-ရာ ခြေသောအခါ။ (၂) ဆိတ်ကွယ်-ဆီတ်ခြင်း-ခြင်း ၏အခါ။ (ခ) (၂) ရညော သဒ္ဓိ ရဟောဂတကာလေ။....အံ၊၆၊ ၁၃၀။

ရဟောဂတဝဂ္ဂ (ပု) [ရဟောဂတ+ဝဂ္ဂ] ရဟောဂတ သုတ်-ဖြင့်-ကို-အဦးအစထား၍ ဟော အပ်သော - သုတ် အပေါင်း - သုတ်အစု။ (ယင်းသည်- (က) သံ၊၂။၄၁၇။ သံ၊၄၊ ၁၁၉။တို့လာ ရဟောဂတဝဂ်(ခ) သံ၊၃။၂၇၇။ သံ၊၆၊ ၂၉၃။ ၂၉၃-တို့လာ ရဟောဂတဝဂ်ဟု ၂-ဝဂ်ရှိသည်)။

ရဟောဂဟသုတ္တ (ခ) [ရဟောဂတ+သုတ္တ] ရဟောဂတသုတ်၊ ရဟောဂတ သဒ္ဒါဖြင့် မှတ်အပ်သောသုတ်။ (ယင်းသည်-(က) ဓထင်ရှားသော ရဟန်းတစ်ပါးအား ဖြစ်သည့် အကြံအစည်ကို အခြောင်းပြုပြီး မြတ်စွာဘုရားရှင်က ရှင်းလင်း ဟောကြားသည့် သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သင်္ဂါယတနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၂-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁၁-သုတ်။ သံ၊၂။၄၁၇။ (ခ) အရှင်အနုရုဒ္ဓါအား ဖြစ်သည့် အကြံအစည်ကို အခြောင်းပြုပြီး မြတ်စွာဘုရားက သုံးဆယ့်ခြောက်ဌာနတို့၌ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ကျောက်စေလျက် ဝိပဿနာ တရားကို ရှင်းလင်း ဟောကြားဟော်မူသည့် သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ဂ-

လူသူမရှိ-ရာ ကျောင်းသို့-ကပ်-ချဉ်းကပ်-သော၊ ဝတ္ထုကာမတို့မှ ကိုယ်၏ ကင်းဆိတ်ခြင်း၌ ယှဉ်သော၊ သူ။ (၃) ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-ရာအရပ်၊ ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-ရာအပျိုဒ်။ (၄) ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-ရာအရပ်သို့-ကပ်-ချဉ်းကပ်-ရာ-ခြင်း။ (၅) ရဟောဂတသုတ်။ (ယင်းသည် (က) သံ၊၂။ ၄၁၇-လာ ရဟောဂတသုတ်။(ခ) (ဂ)သံ၊၃။ ၂၂၇-၌ လာ ရဟောဂတသုတ် နှစ်သုတ် အားဖြင့် ဥ-သုတ် ရှိသည်။ ရဟောဂတသုတ္တလည်းကြည့်)။

(ခ) ဆိတ်ကွယ်- ဆိတ်ငြိမ်- လူသူတို့မှ ကင်းဆိတ်-လူ မ-ို- ရာ အရပ်သို့ -ကပ်-ချဉ်းကပ်-သော၊ လူသူမရှိရာ အပ်ခြင်းသော၊ သူ။ ရဟောဂတဿာ (ဝိ၊၁။၇၊ ၂၄၃။ ဒီ၊၂။ ၂၆၊ သံ၊၃။၂၁။ ဥဒါန်း၊၃၊၁၃၁) တိ ရဟသိဂမံ။ ဝိ၊၆၊၁။ ၁၂၂။ ဝိ၊၆၊၂။ ၁၆၂။ ဒီ၊၆၊၂။၅၀၊ သံ၊၆၊၁။၁၂၂။ ဥဒါန်း၊၆။၂၂၊ ၂၄၃။ ရဟောဂတဿာ (ဝိ၊၁။၁။ ဒီ၊၂။၂၆) တိ ရဟောဇနဝိဂိတ္တံ ဌာနံ ဥပဂတဿ။ သဝနဋ္ဌာန၊၁၂၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀။ ရဟောဂတော (ဇာတ၀၀။၃၀၇) တိ ရဟသိဂတော၊ ရဟသိဌာနေ နိသိန္နော။ ဇာတ၀ဏ္ဏ။ ၉၀။(၂) ဆိတ်ကွယ်- ဆိတ်ငြိမ်- လူသူတို့မှ ကင်း-လူသူမရှိ-ရာ-ကျောင်းသို့ -ကပ်-ချဉ်းကပ်-သော။ ရဟောဂဂတော (ထေရ။၂၄၃) တိ ရဟသိဂတော၊ သုညာဂါရကော ကာယဝိဝေကယုတ္တတာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၆၆။ (၃) ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-ရာအရပ်၊ ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-ရာ အရပ်၌၊ နှ မန္တေယျ ရဟော ဂတော။ ဇာ၊၂။ ၂၉၁။ နှ မန္တေယျာတိ....နှ ရဟောမန္တေယျ။ ဇာ၊၆၊ ၇။၁၉၀။(ရဟ-သဒ္ဒါဝတ္ထိစ္ဆာအားဖြင့် မနောဂိုဏ်းနှင့် အဿယပုဂ်ိဟု ယူနိုင်သဖြင့် အနက်နှစ်မျိုးပေးသည်။ ရဟောဂတောဋ္ဌ

သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊၃။၂၅၂။ (၈) အရွင်အနုရုဒ္ဓါအား၊ ဖြစ်သည့်အကြံအစည်ကို အကြောင်းပြုပြီး မြတ်မွတ်ဘုန်းကတစ်ဆယ့်နှစ်ပါးသောဌာနတို့၌ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ရောက်စေကာ ဝိပဿနာတရားကို ရှင်းလင်းဟောကြားတော်မူသည့် သုတ်။ ဒုတိယရဟောဂတသုတ်၊ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၈-သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ သံ၊၃။၂၅၂။ အားဖြင့် ၃-သုတ်ရှိသည်။

ရဟောဂမ (တိ) [ရဟ (ရဟော) + ဂမ] ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ဆုအရပ်သို့–သွားသော ရှိသော၊ ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ဆုအရပ်၌ နေ၍ –တိုင်ပင် –နှီးနော –လေ့ရှိသော၊ သူ။ ရဟောဂမော (ဇာ၊ ၂။၂၀၄)တိ ရဟောဂမန–သိလာ ရဟော နိသ်ဒိတ္တာ မန္တနသိလာ၊ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၆။၂၄၂။

ရဟောဂမနသီလ (တိ) [ရဟ (ရဟော)+ဂမန+သီလ] ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ဆုအရပ်သို့ သွားခြင်း အလေ့ရှိသော၊ သူ၊ ရဟောဂမ–ကြည့်။

ရဟောဓမ္မ (ပု) [ရဟ(ရဟော)+ဓမ္မ] ရဟောဓမ္မဝတ္ထု၊ ဆိတ်ငြိမ်ဆုအရပ်သို့ ချဉ်းကပ်၍ ဥတ္တရိမနုဿဓမ္မကို ပြောကြားသော ရဟန်း၏–အကြောင်းအရာ–ဝတ္ထု။ သညောဇနာ ရဟော ဓမ္မာ။ ဝိ၊၁။၁၃၈။

ရဟောနိသင္ဆသိက္ခာပဒ (န) [ရဟောနိသင္ဆာ+သိက္ခာပဒ](ဘိက္ခုနီမ, မာတုဂါမတို့နှင့် အတူတကွ) ဆိတ်ကွယ်ဆုအရပ်၌ နေခြင်းကြောင့် ပညတ်တော်မူအပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ ရဟောနိသင္ဆသိက္ခာပုဒ်။ ယင်းသည်–(၁)ဘိက္ခုနီရဟောနိသင္ဆသိက္ခာပုဒ်။ (၂)မာတုဂါမရဟောနိသင္ဆသိက္ခာပုဒ်–ဟု နှစ်မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် (၁)သည် ဝိနယပါဠို၊ ၅-ကဏ္ဍ၊၃-ဝဂ်၊၁၀-သိက္ခာပုဒ်တည်း။ ဝိ၊၂။၉၃။၉၅။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၆။ (၂)သည် ဝိနယပါဠို၊ ၅-ကဏ္ဍ၊၅-ဝဂ်၊ ၅-သိက္ခာပုဒ်တည်း။ ဝိ၊၂။၁၃၀-၁။ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၂၇။

ရဟောနိသင္ဆသိက္ခာပဒဂဏ္ဌနာ (ထီ) [ရဟောနိသင္ဆသိက္ခာပဒ + ဝဏ္ဏနာ] ရဟောနိသင္ဆသိက္ခာပုဒ်–ကို–ကို– ဖွင့်ကြောင်း— ဖြစ်သော– စကားအစဉ်– ဖွင့်ဆို–စကားရပ်–စကားစု(ရဟောနိသင္ဆသိက္ခာပုဒ်အဖွင့်–အဋ္ဌကထာ,ဋီကာ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၆။ ကခ်ီ။၂၁၅။ ဝဇီရ။ ၃၁၁။သာရတ္ထ၊ ၃။၅၂။ဝိမတိ၊ ၂။၂၆။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်၊၃၇၈။

ရဟောနိသင္ဆဿာဒ (ပု) [ရဟောနိသင္ဆာ+အဿာဒ] ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ဆုအရပ်၌ သာယာခြင်း(မေထုန်အကျင့်၌မှီသောကိလေသာ)။ ရဟောနိသင္ဆဿာဒတ္ထံ ဂတောမှိ... ရဟောနိသင္ဆဿာဒေါတိ မေထုနဓမ္မသန္နိဿိတကိလေသော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၆။ (–ဝဇီရ။ ၂၁။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊၆၂။ကခ်ီ၊ သစ်။ ၂၇၀)။

ရဟောနိသင္ဆဿာဒဘေဒ (ပု) [ရဟောနိသင္ဆဿာဒ+ဘေဒ။အောက်ပုဒ်လည်း– ကြည့်။] ဆိတ်ကွယ်– ဆိတ်ငြိမ်– ဆုအရပ်–မေထုန်အကျင့်–၌ သာယာသောအားဖြင့် နေခြင်း, ရွှန့်ရင်းသောစကား၌ သာယာသော အားဖြင့် နေခြင်း ဟူသော အပြား။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ရဟောနိသင္ဆဿာဒဘေဒဒီပန (န) [ရဟောနိသင္ဆဿာဒဘေဒ+ဒီပန] ဆိတ်ကွယ်—ဆိတ်ငြိမ်–ဆုအရပ် မေထုန်အကျင့်–၌ သာယာသော အားဖြင့် နေခြင်း, ရွှန့်ရင်းသောစကား၌ သာယာသော အားဖြင့် နေခြင်း ဟူသော အပြားကိုပြခြင်း။.... ရဟောနိသင္ဆဿာဒဘေဒ ဒီပနတော။ ဝဇီရ။၂၁၃။ကခ်ီ၊ဋီ၊၆၀။ သင္ဆဿာဒဘေဒဒီပနတောတိ မေထုနဿာ ရဟောနိဒဝသေန နိသင္ဆာ ဒုဋ္ဌုလ္လဿာဒဝ-

ရဟောပဋိစ္ဆန္နာသနန္တိ ဝေဒိတမ်ဖဲ့။ မ၊ဌ၊၁။ ဂဌ။အံ၊၆၊၃၊၁၂၅။

ရဟောပဋိစ္ဆန္နာသနသံကွာပဒ(နှ)[ရဟောပဋိစ္ဆန္နာသန+သိက္ခာပဒ]ဆိတ်ကွယ် ဖုံးလွှမ်းသော နေရာ၌ နေခြင်းကြောင့် ပညတ်တော်မူအပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ ရဟောပဋိစ္ဆန္နာသနသိက္ခာပုဒ်။ ယင်းသည် ဝိနယပါဠိ၊၅-ကဏ္ဍ၊ ၅-ဝဂ်၊၄-သိက္ခာပုဒ်တည်း။ယင်းကို "ရဟောပဋိစ္ဆန္နသိက္ခာပုဒ်" ဟုလည်းခေါ်သည်။ ဝိ၊၂။ ၁၂၀။ ဝဇိရ။၂၁၂။ ကခ်၊၆၊၆၂။

ရဟောပါပကရဏာဘာဝ(ပု) [ရဟ(ရဟော)+ပါပ+ကရဏ+အဘာဝ]ဆိတ်ကွယ်-ဖုံးလွှမ်း-သော အရပ်၌ မကောင်းမှုကို ပြုလုပ်ခြင်း၏ မရှိခြင်း။ရဟောပါပကရဏာဘာဝေါ ဟိ ပဒ-မနတိက္ကမ္မ ရဟာဘာဝေါတိ ဝုတ္တံ။သီ၊၆၊သစ်၊၂။၂၁။

ရဟောပေက္ခ (တိ) [ရဟ(ရဟော)+အပေက္ခ] (၁)ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်- ရာအရပ်ကို-ငဲ့-တွယ်တာ-အလိုရှိ-သော၊သူ။(၂)ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-ခြင်း ကို-ငဲ့- တွယ်တာ-အလိုရှိသော၊သူ။(၁) (၂)... သဟာယာဘာဝေါ ရဟောပေက္ခတာတိ ၊ ကျမာနေတ္ထစတ္တာရိ အင်္ဂါနိ။ကခ်။၃၁၈။(-ဝဇိရ။၃၂၂။သာရတ္ထ၊၃။၁၂၄)။

ရဟောပေက္ခန (နှ)[ရဟ(ရဟော)+အပေက္ခန] ရဟောပေက္ခာ-ကြည့်။ အောက်ပုဒ်-လည်းကြည့်။

ရဟောပေက္ခနသာဒသမ္ဘဝ (ပု) [ရဟောပေက္ခန+အသာဒ+သမ္ဘဝ] (၁)ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်- ရာအရပ်ကို- ငဲ့- တွယ်တာ-အလိုရှိ- ခြင်း၌ သာယာခြင်း၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ (၂) ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-ခြင်းကို-ငဲ့-တွယ်တာ-အလိုရှိ-ခြင်း၌ သာယာခြင်း၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ (၁) (၂).... အညွယတိ

သေန နိသင်္ဃာတိ တာဒိသဿ ဘေဒဿ ဒီဃ-နတောတိအတ္ထော။ ကခ်၊၆၊ဋ္ဌ။ဖဒ။

ရဟောနိသင်္ဃာ(ထီ)[ရဟ (ရဟော) +နိသင်္ဃာ] ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်- ရာအရပ်၌ နေခြင်း။ ဣမိနာ စ သိက္ခာပဒေန ကောလံ ဘိက္ခု-နိယာ ၊ ဧဝ ရဟောနိသင်္ဃာယ အာပတ္တိ ပညတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၃၊၅၂။

ရဟောနိသင်္ဃာပတ္တိ (ထီ) [ရဟောနိသင်္ဃာ+အာပတ္တိ] ဆိတ်ကွယ်ရာ အရပ်၌ နေခြင်းကြောင့်-နေ့က်-သင့်- သော အာပတ်၊ ရဟောနိ-နိသင်္ဃအာပတ်။ပရိစ္ဆေဒေါတိ ရဟောနိသင်္ဃာ-ပတ္တိယာ ဝဝတ္ထာနံ။ ဝိမတိ ၁။၃၀၅။ (-သာ ရတ္ထ၊၂။၃၇၉)။

ရဟောပဋိစ္ဆန္န (တိ) [ရဟ(ရဟော)+ပဋိစ္ဆန္န] ဆိတ်ကွယ် ဖုံးလွှမ်းသော။ ရဟောပဋိစ္ဆန္နာ-သန-ကြည့်။

ရဟောပဋိစ္ဆန္နရဟောနိသင်္ဃသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရဟောပဋိစ္ဆန္န+ ရဟောနိသင်္ဃာ+ +သိက္ခာပဒ+ဝဏ္ဏနာ] ရဟောပဋိစ္ဆန္နသိက္ခာပုဒ်နှင့် ရဟောနိသင်္ဃ သိက္ခာပုဒ်ဘို့-၏-ကို-ဖွင့်ကြောင်း - ဖွင့်ရာ - ဖြစ်သော-စကားအစဉ်-စကားရင့်- စကားပုံ (ရဟောပဋိစ္ဆန္န ရဟောနိသင်္ဃသိက္ခာပုဒ် အဖွင့် (အဋ္ဌကထာဋီကာ)။ ကခ်၊။ ၂၃၄။ကခ်၊၆၊ဋ္ဌ၊၆၄။ ကခ်၊၆၊ဋ္ဌ၊သစ်။၃၉၃။

ရဟောပဋိစ္ဆန္နသိက္ခာပဒ (နှ) [ရဟောပဋိစ္ဆန္န+သိက္ခာပဒ] ဆိတ်ကွယ် ဖုံးလွှမ်းသော နေရာ၌ နေခြင်းကြောင့် ပညတ်တော်မူအပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ ရဟောပဋိစ္ဆန္နသိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယ-ပါဠိ၊၅-ကဏ္ဍ၊ ၅-ဝဂ်၊၄-သိက္ခာပုဒ်၊ ဝိ၊၂။ ၁၂၀။ဝဇိရ၊၃၊၁၂။၁၂၃။

ရဟောပဋိစ္ဆန္နာသန (နှ) [ရဟောပဋိစ္ဆန္န+ အာသန] ဆိတ်ကွယ် ဖုံးလွှမ်းသောနေရာ။ တံ အတ္ထတော အနိယတဝတ္ထုကံ(....ဝတ္ထုဘူတံ)

ရဟောမန္တနက (တိ) [ရဟ (ရဟော) +မန္တနက] ဆိတ်ကွယ်ရာအရပ်၌ တိုင်ပင်–ဖျက်ဆီး–လွန်ကျူး–အံ့သော၊ သူ။ နိဝါတကေတိ ရဟောမန္တနကေ ပရိဘောဒကေ။ ဇာ၁၊၅။ ၄၇၂။

ရဟောဝတ္ထု (န) [ရဟ (ရဟော) +ဝတ္ထု] ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ဆာအရပ်သို့ ချဉ်းကပ်၍ ဥက္ကရိမနုဿာဓမ္မကို ပြောကြားသော ရဟန်း – ၏ – အကြောင်း အရာ – ဝတ္ထု။ ဝိနယပါဠို၊ ၁–ကလ္လ၊ ၄–ပါရာဇိက။ ၁၄၀။ ရဟ² – ကြည့်။

ရဟောဝါဒ (ပု) [ရဟ (ရဟော) +ဝါဒ] မျက်ကွယ်၌ –ကဲ့ရဲ့– အပြစ်ပြော –မျောပစ်ဂုံးတိုက် – သောစကား။ ရဟောဝါဒံ နဘာသေယျ။ မ၊၃။ ၂၇၃၊၂၇၇။ ပဋိသံ၊၁၊၁။ ၃၆။ ရဟောဝါဒန္တိ ပရမ္မုခါ အဝဏ္ဏံ၊ ပိသုဏ–ဝါစန္တိ အတ္ထော။ မ၊၁၊၄။၁၉၂။ ပရမ္မုခါ အဝဏ္ဏန္တိ သုဘယံ ရဟောဝါဒေါ ပေသုညူပသံဟာရဝသေန ပဝတ္တော ဣဓာဓိပ္ပေတောတိ အာဟ "ပိသုဏဝါစန္တိ အတ္ထော"တိ။ မ၊၁၊ ၃။၃၉၀။

ရဟောဝိတက္ကိတ (န) [ရဟ (ရဟော) +ဝိတက္ကိတ] ဆိတ်ကွယ်ရာအရပ်၌ – ကြံစည်ခြင်း–အကြံအစည်။ ဧဝ အတ္တနာ ရဟောဝိတက္ကိတံ သောဏော ဥပါသကော ထေရဿ အာရောစေတွာ။ ဥဒါန၊၁၉။ ၂၀၀။

ရဟောဝေလာ (ထိ) [ရဟ (ရဟော)+ဝေလာ] ဆိတ်ငြိမ်ရာ– အချိန်– အခါ။ နု ရဟော ဝေလာယပိ။ ထေရ၊၁၊၁။ ၁၂၂။

ရဟောသညက (ပု) [ရဟ (ရဟော)+သညာ+က] (ဆိတ်ငြိမ်ရာအရပ်၌ ဘုရားဂုဏ်တော်တို့၌ဖြစ်သည့် အမှတ်သညာရှိသော) ရဟော-သညကမည်သော (ထေရ်)၊ ရဟောသညက ထေရ်။ ဣတ္ထံ ဣဒံ အာယသ္မာ ရဟောသညကော ထေရော...။ အပ၊၁။၁၀၄။

ရဟောပေက္ခနသ္သာဒသမ္ဘဝေ သတိ ဥဘိန္နံ ကေတ္ထ သမ္ဘဝတော စ သာဓိတမေတံ။ ဝဇိရ။ ၃၇၃။

ရဟောပေက္ခာ (ထီ) [ရဟ (ရဟော) +ဥပေက္ခာ] (၁) ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ရာအရပ်ကို–ငဲ့–တွယ်တာ–အလိုရှိ–ခြင်း။ (၂) ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ခြင်းကို–ငဲ့–တွယ်တာ—အလိုရှိ–ခြင်း။(၁) (၂).... ရဟောပေက္ခာ သဟာ-ယာဘာဝေါတိ တီဏိ အင်္ဂါနိ။ ဝိမတိ၊ ၂။

ရဟောဘဝ(တိ) [ရဟ(ရဟော)+ဘဝ] ဖုံးလွှမ်းအပ်သောအနုပ်၌ ဖြစ်–လျှို့ဝှက် အပ်–သော (မေဆုန်အကျွဲ့)။ရဟဿ(၂)ကြည့်။ (ဤပုဒ်ကို ဝါကျကြံသင့်သည်)။

ရဟောဘာသိကဗဒ္ဓ(ပု)[ရဟ(ရဟော)+ဘာသိ-တဗ္ဗ+အတ္ထ။]ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–ရာအရပ်၌–ချတ်ဆို–ရွတ်ဆံ– သရဇ္ဈာယ်—အပ်သော အနက်–သဘော။သုဒ္ဓေ ဗဟိ ကတွာ ရဟော ဘာသိတဗ္ဗဒ္ဓေန မန္တာဝေ တံ ဟံ အတ္ထပ္ပဋိပတ္တိ-ဟေတုတာယ မန္တပဒံ။ အာ၊ဋီ၊၂။၅၇။ (သာ-ရတ္ထ၊၃။၃၂၃။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၀၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊သဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၂။တို့၌ ပုဒ်ကို ဝါကျထား ကြသည်။ နှစ်မျိုး သင့်ဖေါ်ဟူ၍ ယူဆဖွယ်ရှိသည်။

ရဟောဘေဒဒီပန(န) [ရဟ (ရဟော) +ဒီပန] (ဖုံးလွှမ်းသည့် ဆိတ်ကွယ်သောနေရာ, မဖုံးလွှမ်းသည့် မဆိတ်ကွယ်သောနေရာဟူသော) ဆိတ်ကွယ်သောနေရာတို့၏ အပြားကိုပြခြင်း။ ကသ္မာ? ဩကာသဘေဒတော ရဟော-ဘေဒဒီပနတော ...။ဝဇိရ။၂၁၃။ကခ်ီ၊ဋီ။၆၀။ ရဟောဘေဒဒီပနတောတိ တ္ထေ ရဟဘာဝ–သာမညေပိ ရဟောဒ္ဒိဓာ ပဋိစ္ဆန္နာပဋိစ္ဆန္န-ဘေဒတောဘိ အဓိပ္ပါယော။ ကခ်ီ၊ဋီ။၆၁။

ရဟန္စပါး(ကို) ယူရမည်။ (ဝင်ရ။ ၂၁၁။ ဝိမတိ၊ ၁၀၈။) ယင်းဦးဂဝတ္တိုဖွင့်ပြချက်အရ နှစ်ချီးခွဲ၍ (၂) (၃) အနက်တို့ကိုရေးသည်။)

ရဟောသဒ္ဓါဝ (ပု) [ရဟ (ရဟော)+သဒ္ဓါဝ] ဆိတ်ကွယ်ရာ၏ ထင်ရှားရှိသည်၏ အဖြစ်။ ...စက္ခုသာ (ဟော သဒ္ဓါဝံ ဒဿေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၇၉။ ကခ်ါဋီ၊သင်္ဂ၊ ၂၆၉။

ရဟော လ (တိ) [ရဟ (ရဟော)+သိလ] ဖုံးလွှမ်း-လျှို့ဝှက်-အပ်သော အကျင့်သိလ ရှိကောင်း၊ သူ။ (ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ)။ ရဟောသိလာ (ဇာ၊၂။၁၆၁)တို့ ပဋိစ္စစ္ဆန္နသိလာ နာ အက္ခ-နော ဂုဏပွကာသနာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆၆။

ရာ (ထိ၊ပု) [ရေ+အာ။ နိုက်၊ ဓာတု။၁၄၅၊ ၂၀၀။] (၁) အသံ။ (၂) ငွေ။ (၁) ရာသဒ္ဒေါ တိယက်ိ ဆိုင်္တတိ ဇတ္ထာတိ ရတ္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၅။ ရာ ဝုစ္စတိ သဒ္ဒေါ။ နိုတိ၊မာတု။၂၀၀။ (၂) ကမ္မဂိဂေါ ဟော ဇာဟု၊ ရာမော ရဇ္ဇမကာ-ရယိ။ ဇာ၊ဋ၊၂၂၇။ (ရာ ဝိယ သုဝဏ္ဏံဝိယ မာ-နှံယတိကိ ရာမော၊ ပုမနာမဇေးရာဇာ။ သူဇာ။ (ကောဋ္ဌရ။၉၅-၌ ရာ-သဒ္ဒါ (၁) ဥစ္စာ။ (၂) ဒူခြင်း။ (၃) ရုဓာတ်တို့၌လည်း ဖြစ်၏ဟု ဆိုသည်)။

ရာကာရ (ပု) [ရာ+ကာရ] ယကာရ-ကြည့်။ ဝါစာ ဘေစရဿာဇိနောတိ ရကာရဿာ ရဿာဒေသော ကတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁၄၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၆၅။

ရာဂ် (ပု) [ရန္ဒ+ဏ။ ရဉ္ဇနဝသေန ရာဂေါ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁၀၉။ ဟဋ္ဌသံ၊ဋ္ဌ၊၁၂၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၊၂၀။ ရဉ္ဇနံ ရာဂေါ၊ ရဉ္ဇန္တိ ဧတေနာတိ ရာဂေါ။ ကစ္စည်း။၅၉၀။ ရဉ္ဇန္တိ အနေနာတိ ရာဂေါ၊ ရဉ္ဇီယတိ အနေနာတိ ဝါ ရာဂေါ၊ သဿံ ရဉ္ဇတီတိပိ ရာဂေါ။ ဌ။၅၇၉။အရဇ်ိတ္ထ, ရဉ္ဇတေ, ရဇ်ိဿတေ, ရဇနံ ဝါ ရာဂေါ။ ဌ။

ရဟောသညကတ္ထရ (ပု) [ရဟောသညက+ထေရ] ရဟောသညကထေရ။ ရဟောသညကတ္ထေရသာပဒါနံ ပဋ္ဌမံ။ ဒသပ၊ဝ၁၄။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉)။ (ကျွန်မထေရ်သည် တစ်ယောက်ထည်းဝ ည်း ဆိတ်ငြိမ်အရပ်၌ နေလျက် သဗ္ဗညုဘုရား မျက်မှောက်ဟော်မှာ နေရသလို ဘုရားကကောင်းကွက်ဖြစ်သည့် အမှတ်သညာကို နှလုံးသွင်းဆင်ခြင်ပြီး ဘုရား ဂုဏ်တော်လျှင် အာရုံရှိသည့် ပီတိကိုနှစ်စေ သျက် ကွယ်လွန်ရာ ဗြဟ္မာ့ပြည်မှာ ဖြစ်ရသည်။ ဤတို့ဘုရား ပဋိတော်မူသောဖြစ်ရပ်ကို သိရှုကြံစည် ခြင်းဖြင့် (၇)နှစ်ခန့်ရှိသော ရွှေသာမဏေကြီးသည် ခေါင်းရိတ်ပြီး သုံးဆင်းခွဲ အာဒိညာဉ် (၈) ပါးနှင့်ပြည့်စုံသည့် ရဟန္တာဖြစ်သည်။ (အပ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉)။

ရဟောသညီ (ပု) [ရဟ (ရဟော)+သညာ=ရဟောသညာ+ဣ]။ (၁)မျက်စိ၏ ဆိတ်ကွယ်ရာ-မျက်ကွယ်-ဟုဖြစ်သော အမှတ်သညာရှိသော၊ မျက်ကွယ်ဟု အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ (၂) နား၏ ဆိတ်ကွယ်ရာ-နားကွယ်-ဟုဖြစ်သော အမှတ်သညာရှိသော၊ နားကွယ်ဟု အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ (၃) နားမျက်စိတို့၏ ဆိတ်ကွယ်ရာ-နားမျက်ကွယ်ဟု ဖြစ်သော အမှတ်သညာရှိသော၊ နားမျက်ကွယ်ဟု အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ (၄) အရဟော ရဟောသညီ ဥဿပတိ။ ဝိ၊ဋ၊၉၅။ သမ္မုခေဝ တသ္မိ ပရမ္မုခသညီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၀။ (၂) (၃) ရဟော ရဟောသညီ ကော ကောယ နိသဇ္ဇ ကပ္ပေတိ။ ဝိ၊၂။၉၅။ (ဝိနယပါဠိ၊ ၅-ဘဏ္ဍ၊ ၃-၀၇၊ ၁၀-သိက္ခာပုဒ်၌ အနက်နှင့် ဝိနီစ္ဆယသည် ဒုတိယအနိယတ သိက္ခာပုဒ်နှင့် တူသည်ဟု ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၆-၌ ညွှန်းပြသည်။ ဒုတိယအနိယတ သိက္ခာပုဒ်၌ ရဟ၏ အရ သောတရဟသာယူရမည်။ (သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၂)။ စက္ခုသောတ

၅၈၀။ ရင္ဘတ္တိ (ရင္ဘတ္ဆိ) သင္ဘာ ဟေန သယံ ဝါ ရင္ဘတိ ရင္ဘနမတ္တမေဝ ဝါ တေန္တိ ရာဂေါ။ တဏှာ။ နီတိ၊ခာတု။၂၆။ နီတိ၊ သုတ္တ။၁၁၉၄။ ရင္ဘနံ ရင္ဘန္တိ ဝါ ယေန သော ရာဂေါ။ ခာန်၊ ဌိ၊၁၆၃။ ရင္ဘတီတိ ရာဂေါ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၇၀။ ရင္ဘန္တိ ဝတ္ထံ တေနာတိ ရာဂေါ။ နိရုတ္တိ။၄၄၄။ ရာဂ–သံ။ ရာဂ၊ ရာယ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။]

(၁) (က) တပ်စ္ဓဲ –တပ်မက်– တပ်နှစ်သက်–ကပ်ဋ္ဌိ–ခြင်း။ (ခ) တပ်စ္ဓဲ–တပ်မက်–တပ်နှစ်သက်–ဘတ်သောတရား။(ဂ)တပ်စ္ဓဲ–တပ်မက်– တပ်နှစ်သက်– ကြောင်းဖြစ်သော တဏှာ–ခြင်း၊(လောဘ,တဏှာ ရမ္မက်)။ (၂) ဆေးဆိုးခြင်း။ (၃) ဆိုးဆေး – ရေ – မှုန့်။ (၄) ချစ်ခြင်း။ (၅) (ဆိုးအပ်သော) အဆောင်အဆင်း၊ ဆေးရောင်။ (၆) ရာဂ သုတ်။

(၁) (က) တပ်စ္ဓဲ–တပ်မက်–တပ်နှစ်သက်–ကပ်ဋ္ဌိ–ခြင်း၊ (ခ) တပ်စ္ဓဲ–တပ်မက်–တပ်နှစ်သက်– ကပ်ဋ္ဌိ– တတ်သောတရား။ (ဂ) တပ်စ္ဓဲ– တပ်မက်– တပ်နှစ်သက်– ကြောင်းဖြစ်သောတရား–ခြင်း၊ (လောဘ, တဏှာ, ရမ္မက်)။ အဟံ ဟိ ဗြာဟ္မဏ ဥစ္ဆေဒံ ဝဒါမိ ရာဂဿဒေါသဿ မောဟဿ။ ဝိ၊ဝ။၃။ အံ၊၃။ ၂၀။ (–ဝိ၊၂–၄၀)။ တတ္ထ မေ အဿ ဆန္ဒော ဝါ ရာဂေါ ဝါ ဒေါသော ဝါ။ ဒီ၊ဝ။ ၂၄။ သော ရာဂေါ သော ဒေါသော ...တဿာ-ဂတဿ ပဟီနော။ မ၊ ၂။၃၄။(–သံ၊ ၂။၄၄)။ တဿ မာတုဂါမံ ဒိသွာ ဒုန္နိဝတ္ထံ.... ရာဂေါ စိတ္တံ ဒူနုဒ္ဓံသေတိ။ မ၊ ၂။ဝ၂၂။အံ၊ ၂။ဂ၄။ (–မ၊၃။၄၄။ သံ၊ဝ။ဝဂ၇)။ ယေသံ ရာဂေါ စ ဒေါသော စ၊ အဝိဇ္ဇာ စ ဝိရာဇိတာ။ သံ၊ဝ။ဝ၃။ ရာဂေါ ဘန္တေ ပမာဏကရော၊ ဒေါသော ပမာဏကရော။ သံ၊၂။၄၀၆။ ဇ္ဈာ ဂါမဏိ ကေစ္စဿ ရာဂေါ အပ္ပဟီနော ဟုဘတိ၊ ရာဂဿ အပ္ပဟီနတ္တာ ပရေ ကောပေန္တိ။ သံ၊ ၂။ ၄၉၃။ ရာဂေါ ခီလော ဒေါသော ခီလော မောဟော ခီလော။ သံ ၃။၅၂။ ရာဂေါ မလံ ဒေါသော မလံ မောဟော မလံ။ သံ၊၃။၅၃၊ ယေ ရာဂဿ ပဟာနာယ ဓမ္မံ ဒေသေန္တိ။ အံ၊ ၁။ ၂၁၊။ မာမေ ရဇနီယေသု ဓမ္မေသု ရာဂေါ ဥဒပါဒိ။ အံ၊ ၂။၁၅၀။ ရာဂဿ ပဟာနာယ အသုဘာ ဘာဝေတဗ္ဗာ။ အံ၊ ၂။၃၀၈။ တတ္ထ ကတမော လောဘော။ယော ရာဂေါ သာရာဂေါ အနုနယော အနုရောဓော နန္ဒီ နန္ဒီရာဂေါ။ အဘိ၊ ခ။ ၂၁၅။ အာဘိ၊ ဝိ။ ၃၇၆။ အရဟတော ရာဂေါ ပဟီနော ပရိဇာယတိ အရဟတော အရာဇာတ္တာတိ။ အာဘိ၊က။၆၈။ ဒါနိ ဒတ္တာ သီလံ သမာဒိယိတ္ထာ...တံ အာရဗ္ဘ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပဋာန၊ဝ။၁၃၃။ ရာဂံ ဥပနိဿာယ ဒါနံ ဒေတိ၊ သီလံ သမာဒိယတိ၊ ဥပေါသထ-ကမ္မံ ကရောတိ။ ပဋာန၊ဝ။ဝ၄၉။ (–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၄၄၇)။ ဝေဒံ အဘာဝိတံ မေတ္တာ ဗြဟ္မဝိဟာရဿ....ရာဂေါအာသန္နပစ္စတ္ထိကော။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၃၁၂။ ရာဂေါ-ဿမတိ ဝိဂ္ဂတိ။ ဓမ္မ။ဝ၄။ ရာဂေါ'မေသံ နဝိဇ္ဇတီ(အပ၊ ဝ။ ၅၁)တိ ဣမေသံ ဗုဒ္ဓါနံ ရာဂေါပိ ရဇနံ အလ္လိယနံ နဝိဇ္ဇတိ။ အ၊ပ၊ဋ္ဌ၊ ဝ။ ၃၃၀။ (–မိလိန္ဒ။၁၃၀၊ ၂၉၀၊၃၃၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၀။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ဝ။၇၀၊၁၄၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၄၇၉။ အာဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၆ ၂၊ ၂၀၄၊ ၃၂၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၇၉၊၉၀)။

(၂) ဆေးဆိုးခြင်း။ နာ အင်္ဂါရာဂေါ ကာတမ္ဗော၊ နာ မုခရာဂေါ ကာတမ္ဗော။ ဝိ၊၄။ ၂၄၂။ (၃) ဆိုးဆေး–ရေ–မှုန့်။ဟလိဒ္ဒိရာဂံ ကပိစိတ္တံ။ ဇာ၊ဝ။ဘဂ၊၁၉၆။ ပ လိဒ္ဒိရာဂန္တိ ဟလိဒ္ဒိရာဂသဒိသံ အဆိရစိတ္တံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၃၇။ (၄) ချစ်ခြင်း။ပုရိသံ ရာဂဝိရာဂိနံ။ဇာ၊ ဘ။ဘဂ၊၁၉၆။ ရာဂဝိရာဂိနန္တိ မုဟုတ္တေနေဝ ရဇနဝိရဇနသဘာဝံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၇၊၅၀၀။

ဝိ၊၆၊၃၃။ သံ၊၆၊၁။ဖ၀၊၁၀၅။ အဘိ၊၆၊ ၂။၄၇၉။ မဟာနိ၊၆။၂၀၄။ စူဋ္ဌနီ၊၆။၂၅၊၃၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၁၃)တို့၌ ကြောင့်ကြမျှပါရကို ဖြစ်စေတတ်သည်၏အဖြစ်, နင်းနယ်တတ်သည်၏အဖြစ်, ယစ်မူးစေတတ်သည်၏အဖြစ် တို့ဖြင့် တုန်လှုပ် စေတတ်သောကြောင့် ကိဉ္စန = ကြောင့်ကြမှု နင်းနယ်တတ်သော တရား၊ ယစ်မူးစေတတ်သောတရား၊ တုန်လှုပ် စေတတ်သောတရား – (အဘိ၊ ၆၊ ၃။၃၂၄။ မဟာနိ၊၆။၂၉၂)တို့၌ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သောကြောင့် ကိလေသ = ပူပန်စေတတ်, နှိပ်စက်တတ်သောဘာသာ – (ဒီ၊ ၂။ ၂၀၃။ မဟာနိ။၄၀။ ဒီ၊၆၊ ၂။၂၇၄။ သံ၊၆၊၁။ ၂၅၅။ အံ၊၆၊ ၂။ ၂၆၀။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၂၃၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၉၂) တို့၌ သတ္တဝါတို့ သန္တာန်မှ ထုတ်ဆောင်ခြင်းငှါ ခဲယဉ်းသည်၏အဖြစ်ဖြင့် ငြောင့်, တံသင်း, တံကျင်, စို့နှင့်တူသောကြောင့် ခီလ = ငြောင့်, တံသင်း, တံကျင်, စို့ – (အံ၊၃။၁၁၄။ စူဋ္ဌနီ။၂၆၅။ စူဋ္ဌနီ၊၆။၁၂၂)တို့၌ မစင်ကြယ်သော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ယိုထွက်စေတတ်သည်၏အဖြစ်, ဥပါဒိ, ဋ္ဌိ, ဘင်တို့ဖြင့် ဖုံးဖိုးဆောင်တတ်သည်၏အဖြစ်, ရင့်တတ်သည်၏အဖြစ်, ပျက်တတ်သည်၏အဖြစ်တို့ဖြင့် အိုင်းအမာနှင့်တူသောကြောင့် ဂဏ္ဍ = အိုင်းအမာ – (မဟာနိ၊၃၅၃။ စူဋ္ဌနီ။၂၂၆။ သံ၊၆၊၃။၁၀၆) တို့၌ ရှုပ်ထွေးရှင်သွားလာရန် ခက်ခဲသည်၏အဖြစ်ဖြင့် တောအုပ်နှင့် တူသောကြောင့် ဂဟန = တောအုပ် – ဟူ၍၎ အမည်နာမ အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဟောကြား ဖွင့်ဆိုတော်မူပေသည်။

ထို့ပြင် – (ဝိ၊ ၃။၄၄။ သံ၊ ၂။ ၂၅၁။ အံ၊ ၂။ ၄၂၀၊၄၃၁) တို့၌ ပူလောင်စေတတ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် မီးနှင့်တူသောကြောင့် အဂ္ဂိ = မီး – (နေတ္တိ။၂၅၊၁၀၅။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၅၅)တို့၌ ရောယှက် ရှုပ်ထွေးသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဆံကျစ်နှင့်တူသောကြောင့် ဇဋာ = ဆံကျစ် – (ဓမ္မ၊

(၅) (ဆိုး အပ်သော) အရောင်အဆင်း၊ ဆေးရောင်။ နာနာရဂတ္တေဟိ ဝတ္ထေဟိ၊ ဂိမာန် ဘဝတိ ဆာဒိက်။ နတေသံ ဆာယာ ဝတ္ထာနံ၊ သော ထုဂေါ အနုပဇ္ဇ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀၄။ (၆) ထာဃုတ်။ ထာဒုစ္စရိတဝိတက္က၊ သညာ ဓာတူတိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊၂။၃၉၁။

ရာဂ၂ (တိ) [ရဂ+က၊ ရာဂ+က။] (၁) ရာဂရှိသော၊ သူ။ (၂) ဆိုးဆေး–ရေ–မှုန့်–နှင့်တူသော။ (၁) .... "အယံ ပန သဒ္ဓါဂေါ အယံ ဝိတဒ္ဓါဂေါ"တိ စေဝံ ရာဂ-ဝိဒ္ဓါဂိနမ္မိ ဇနံ ဇာနာတိ။ မ၊၁၊ ၂။၃၀၅။ ရာဂယောဂတော ရာဂေါ ဇ၊ သော အတ္ထိတိ ဝါ ရာဂေါ၊ ဝိရဇ္ဇနသီလော ဝိဒ္ဓါဂိ၊ တံ ရာဂ-ဝိဒ္ဓါဂိနံ။ မ၊၆၊ ၂။၃၁ ။ (၂) ရာဂ ၃-ကြည့်။

ထိုရာဂကို (သံ၊၆၊ ၂။၁၅၇။ သံ၊၆၊၃။၁၀၆။ ဇာ၊ ၆၊ ၅။ ၂၇၇။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။၅၂) တို့၌ သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌ စူးဝင်၍ ဆင်းရဲခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဆူးနှင့်တူသောကြောင့် ကဏ္ဏက = ဆူး – (မဟာနိ။ ၃၅၃။ စူဋ္ဌနီ။၂၂၆။ ဓမ္မ၊၆၊ ၂။၁၆ ၂။ မဟာနိ၊ ၆။၃၀၈)တို့၌ များသော ချုံနွယ်ပိတ်ပေါင်း ရှိသည်၏ အဖြစ်, ကြီးစွာသော အကျိုးမဲ့ကို ပြုတတ်သည်၏ အဖြစ်, ကူးမြောက်ရန် ခက်ခဲသည်၏ အဖြစ်တို့ဖြင့် ခရီးခဲနှင့် တူသောကြောင့် ကန္တာရ = ရိုးခဲ – အဘိ၊ဝိ။၃၀၃။ အဘိ၊၆၊ ၂။၄၀၀။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။၉၆။ အပ၊၆၊ ၁။၂၀၄။ စူဋ္ဌနီ၊၆။၁ ၂၅-ဖ။ ဇာ၊၆၊၃။၃၀၈) တို့၌ နောက်ကျသည်၏အဖြစ်, ကုသိုလ်စိတ်ဟူသော မိမိ၏အဖြစ် (= ဖြူစင်သောဂုဏ်)ကို စွန့်စေ၍ အကုသိုလ်စိတ်ဟူသော သူတစ်ပါး၏ အဖြစ် (= မည်းညစ်သောဂုဏ်)ကို ယူစေတတ်သည်၏အဖြစ်, ဖန်ခါးသော အရသာရှိသည်၏အဖြစ်တို့ဖြင့် ဖန်ချည်နှင့် တူသောကြောင့် ကသာဝ = ဖန်ရည် – (အဘိ၊ဝိ။၃၀၃။ မဟာနိ၊ ၃၄၃။ စူဋ္ဌနီ။ ၈၄၊ ၉၂၊ ၁၃၃၊ ၁၃၉၊ ၁၄၅-ဖ။

မအေးငြိမ်းစေတတ်သောကြောင့် ဝိသမ=မငြိမ်သက် မအေးငြိမ်းစေတတ်သောတရား-(အပ၊ ဌ၊ ၂။၂၄၂-)၌ သတ္တဝါတို့၏ ပညာမျက်စိကန်းခြင်းကို ပြုတတ်သောကြောင့် **အန္ဓကာရ**=အမိုက်မှောင်-ဟူ၍ အမည်နာမအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဟောကြား ဖွင့်ဆိုတော်မူပေသည်။

ထိုမှတစ်ပါး လည်း-(မိလိန္ဒ။ ၃၆၀-)၌ သတ္တဝါတို့ကို သံသရာ၌ ပုတ်ခတ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် လှိုင်းလုံးကန့်ယက်နှင့် တူသောကြောင့် **ဥမိဇာလ**=လှိုင်းလုံးကန့်ရက်-(မ၊ ဋီ၊ ၁။၁၆၉။အဴ၊ ဋီ၊ ၃။၁၂၀-)တို့၌ သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ မထင်မရှား ပုန်းကွယ်နေသော ဘေးရန်ဖြစ်သောကြောင့် **ပဋ္ဌစ္ဆန္နပရိဿယ**=မထင်မရှားသော ဘေးရန်-(သာရတ္ထ၊ ၂။၂၀၀-)၌ သတ္တဝါတို့၏ စျာန်မဂ်ဖိုလ်ဖြစ်ခြင်းကို တားမြစ်ပိတ်ပင်တတ်သောကြောင့် **နီဝရဏ**=တားမြစ်ပိတ်ပင်တတ်သောတရား-(ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၄-)၌ ကုသိုလ်တရား၏ ဆန့်ကျင် ဘက်ရန်သူ ဖြစ်သောကြောင့် **ပစ္စတ္ထိက**=ရန်သူ-(သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၃၆-)၌ ဒဂ္ဂတိဘဝ၏ လမ်းခရီး ဖြစ်သောကြောင့် **ပထ**= လမ်းခရီး-(ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။၁၂၀-၉-)၌ တဏှာ၏အလို(နှိုင်ငံ)သို့ ဆောင်နှိုင်ခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ် သော ကြောင့် **ပဒ**= **အကြောင်း**-(ဥဒါန၊ ဌ။ ၃၃၀-)၌ မိမိ၏ ဖြစ်ရာသန္တာန်ကို ခွဲတတ်, ကြာမြင့်စွာ ထားတတ်သောကြောင့် **ပဟဋ္ဌ**=ခွဲတတ်သော တရား-(သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။၁၉၀-)၌ သတ္တဝါတို့၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုတတ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် ဘေးရန်နှင့်တူသောကြောင့် **ပလိပထ**=ဘေးရန်-(ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၄၀။သံ၊ ဌ၊ ၁။၁၆၃-)တို့၌ သတ္တဝါတို့ကို နှောင်ဖွဲ့ကြောင်း၏အဖြစ်ဖြင့် ကျော့ကွင်းနှင့်တူသောကြောင့် **ပါသ**=ကျော့ကွင်း-(မဟာနိ၊ ဌ။ ၃၀၄-)၌ တုန်လှုပ်စေတတ်သောကြောင့် **ဖန္ဒန**=တုန်လှုပ်စေတတ်သော ဌ၊ ၂။ ၁၇၄)၌ ပူပန်စေတတ်သောကြောင့် **ဒရထ**=ပူပန်ခြင်း-(ဒီ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၃၅-)တို့၌ သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်မှ ထုတ်ဆောင်ခြင်းငှါ ခဲယဉ်းသည်၏အဖြစ်ဖြင့် တံခါးခုံနှင့် တူသောကြောင့် **ဣန္ဒခီလ**=တံခါးခုံ-(ဒီ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၃၅-)တို့၌ နိဗ္ဗာန်တည်းဟူသော မြို့သို့ဝင်ခြင်းကို တားမြစ်တတ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် တံခါးကျည်နှင့် ဘူသောကြောင့် **ပလိဃ**=တံခါးကျည်-(ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၅။ မဟာနိ၊ ဌ။၁၄၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၀၇။ ဒီ ဋီ၊ ၃။ ၂၅၄-)တို့၌ အထက်အထက်၌ ဖြစ်လတ္တံ့ကုန်သော ရာဂတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် **နိမိတ္တ**=အကြောင်းတရား-(ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၀၆။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၆၀။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၁၁၉-)တို့၌ တောင့်တတ်သောကြောင့် **ပဏိဓိ**=တောင့်တတတ်သောတရား- (မ၊ ဌ၊ ၃။ ၅၂-)၌ သတ္တဝါတို့ကို ကိလေသာတို့ဖြင့် မှောင်မိုက်အောင် ဖုံးလွှမ်းတတ်သောကြောင့် **ဆဒန**=အဖိုး-(ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၂-)၌ သတ္တဝါတို့ကို ပေကျဲစေတတ်, နစ်မြုပ်စေတတ်သောကြောင့် **ကဒ္ဒမ**=ညွန်-(ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၆-)၌ သတ္တဝါတို့၏ ကြောက်ရာ ထိတ်လန့်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် **ဘယ**=ဘေး-(ထေရ၊ ဌ၊ ၁။၀၂။ နေတ္တိ၊ ဌ။ ၂၅၅-) တို့၌ သတ္တဝါတို့ကို ငြိတွယ်တတ်သောကြောင့် **သင်္ဃ**=ငြိတွယ်တတ်သောတရား-(မိလိန္ဒ။ ၄၀၀-)၌ သတ္တဝါတို့၏ စိတ်အစဉ်သို့ဝင်တတ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် အဆိပ်နှင့်တူသောကြောင့် **ဝိသ**=အဆိပ်-(ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၁-)၌ သတ္တဝါတို့ကို ပူလောင်စေတတ် သော ကြောင့် **ပရိဠာဟ**=ပူလောင်စေတတ်သော တရား-(ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၆၅-)၌ ဇာတိအစရှိသော ဘေးကို ဖြစ်စေတတ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် တောအုပ်နှင့်တူသောကြောင့် **ဝန**=တောအုပ်-(အဴ၊ ဌ၊ ၁။၀၀-)၌ သတ္တဝါတို့ကို မငြိမ်မသက်

စေတတ်သော ရွှန်ရင်းသော ကာမဆာဂကို သကဒါဂါမိမဂ်ဖြင့်, အပါယ်သို့ မလားစေတတ်သော သမ်မမ္မေသော ကာမဆာဂကို အနာဂါမိမဂ်ဖြင့် ပယ်သတ်လေသည်။ ရူပဆာဂ, အရူပဆာဂတို့ကိုမူကား အရဟတ္တမဂ်ဖြင့်သာ ပယ်သတ်နိုင်လေသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် (သံ၊ဌ၊၂။၁၀၁–၂–)တို့၌ (၁) စက္ခုဒွါရ၌ဖြစ်သော ရူပဆာဂ။ (၂) သောတဒွါရ၌ဖြစ်သော သဒ္ဒဆာဂ။ (၃) ဃာနဒွါရ၌ဖြစ်သော ဂန္ဓဆာဂ။ (၄) ဇိဝှါဒွါရ၌ဖြစ်သော ရသဆာဂ။ (၅) ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သော ဖောဋ္ဌဗ္ဗဆာဂတို့ကို ငါးမျိုး ရှိလေသည်။

တစ်နည်းအားဖြင့် (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၄၇၇)၌ (၁) ကာမဘုံ၌ တပ်နှစ်သက်တပ်သော ကာမဂဝေသနဆာဂ။ (၂) ရူပဘုံ, အရူပဘုံ တို့၌ တပ်နှစ်သက်တတ်သော ဘဝဂဝေသနဆာဂဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိလေသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် (အဘိ၊ဝိ။၄၀၅။ ထေရ။၂၂၀။ မဟာနိ။၂၀။ ဆေရ၊ဋ္ဌ၊၁၁၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၈၇) တို့၌ (၁) ကာမဘုံ၌ တပ်နှစ်သက်တတ်သော ကာမဆာဂ။ (၂) ရူပဘုံ, အရူပဘုံတို့၌ တပ်နှစ်သက်တတ်သော ဘဝဆာဂ–ဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိလေသည်။

ဇိမှတစ်ပါး(မဟာနိ။၂။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄–၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၄)တို့၌ ဖြစ်ပုံအခြင်းအရာကို အစွဲပြုရှာသည်။ အားနည်းသော တပ်နှစ်သက်မှုကို ရာဂ, အားကြီးသော တပ်နှစ်သက်မှုကို သာရာဂ၊ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ၌ တစ်ကြိမ်သာဖြစ်သော တပ်နှစ်သက်မှုကို နှဒ္ဒီ, တစ်ခုတည်းသော အာရုံ၌ အကြိမ်များစွာ တပ်နှစ်သက်မှုကို နန္ဒီရာဂ၊ အားနည်းသော တပ်နှစ်သက်မှုကို ဆန္ဒ, ဘိုသက်အားကြီးသော တပ်နှစ်သက်မှုကို ရာဂ, ထိုထက်အားကြီးသော တပ်နှစ်သက်မှုကို ဆန္ဒရာဂ, ထိုထက်အားကြီးသော

တရား–(ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။ ၁၃၀။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၂၅၊ ၄၇၀–)တို့၌ သင်္ဘာဝါတို့ကို နှောင်ဖွဲ့ပြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဗန္ဓန=အနှောင်အဖွဲ့–(အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၆–)၌ သတ္တဝါတို့၏ ယစ်မူးကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် မဒ=ယစ်မူးကြောင်းတရား–(သုတ္တနိ။ ၄၅၃–)၌ သတ္တဝါတို့၏ စိတ်အစဉ်ကို ညစ်ပေစေတတ်သောကြောင့် မလ=အညစ်အကြေး–(မဟာနိ။၄၀၆။ စူဠနိ။၁၅၄–)၌ သတ္တဝါတို့၏ ပညာမျက်စိအမြင်ကို ဝိုက်ဆီးကွယ်ကာ တတ်သည်ဖြစ်၍မြို့နှုန်းသောကြောင့် ရဇ=မြို့–(မဟာနိ။ ၄၅၂၊၃၂၄၊ ၃၂၆–)တို့၌ သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ စူးစဉ်တတ်သည်ဖြစ်၍ မြားနှင့်တူသောကြောင့် သလ္လ=မြား–(နေတ္တိ၊ ဝိ။၂၄၁–)၌ မှည့်မည်းဝါဆာအစရှိသောကိုယ်အညစ်အကြေးနှင့်တူသောကြောင့် အဂဓ=အညစ်အကြေး–(သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၈–)၌ သတ္တဝါတို့ကို စွဲကပ်စိုစေတတ်သဘောဖြစ်ခြင်းမိုးရေနှင့်တူသောကြောင့် ဝဿ=မိုးရေ–(အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၁–)၌ ကုသိုလ်တရား တို့ကို တိုးပွားကြောင်းဖြစ်ခြင်း စစ်တပ်နှင့် တူသောကြောင့် ဒေနာ=စစ်တပ်–(မ၊ ဋ၊ ၁။ ၅၁–)၌ သတ္တဝါတို့၏သန္တာန်၌ အဖန်တလဲလဲ ကိန်းတက်, ဖြစ်သောကြောင့် အနုသယ=အဖန်တလဲလဲကိန်းတက်သော တရားဟူ၍ အဓိပ္ပာယ်နှစ်မျိုးရှိသည်ဖြင့် ဟောကြားတော်မူတော်မူသည်။

ထိုဆာသည်–(မဟာနိ။၂၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၇–)တို့၌ (၁) ကာမဘုံ၌ တပ်နှစ်သက်တတ်သော ကာမဆာ။ (၂) ရူပဘုံ၌ တပ်နှစ်သက်တတ်သော ရူပဆာ။ (၃) အရူပဘုံ၌ တပ်နှစ်သက်တတ်သော အရူပဆာ–ဟူ၍ သုံးမျိုးရှိလေသည်။ထိုသုံးမျိုးဘိုတွင်(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၂၅။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၀–)တို့၌ အပါယ်သို့ လားစေတတ်သော ကာမဆာဂကို သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်သတ်၍ အပါယ်ဘုံသို့ မလားစေတတ်သော ရူပဆာဂ, အရူပဆာဂတို့ကို အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် ပယ်သတ်လေသည်။

ရာဂကဿာဝ (ပု) [ရာဂ+ကသာဝ] ရာဂတည်းဟူသော ဖန်ရည်၊ ဖန်ရည်နှင့် တူသောရာဂ။ (အနှစ်သြဇာမရှိသော–အကာ သာဖြစ်သော–ရာဂ)။ တတ္ထ ကတမေ တယော ကသာဝါ? ရာဂကသာဝေါ, ဒေါသကသာဝေါ, မောဟကသာဝေါ။ အဘိ၊ဝိ။၃၀၃။ သုတ္တနိ၊၄၁။၉၆-၇။ အပ၊၄၁။၂၀၄-၅။ စူဠနိ၊၄၁။၃၂၆။ ကသာဝါတိ ကသဋ္ဌာ နိဒ္ဒေသာ....ပဏီတံ သြဇဝန္တံ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ရာဂေါ ကသာဝေါတိ အာဒိ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊၄၁။၂၀၀။

ရာဂကိဉ္စန (ပု၊န) [ရာဂ+ကိဉ္စန] (က) ရာဂတည်းဟူသော – နှိပ်နင်း – နှောင့်ယှက်–ကြောင့်ကြ– နှောင့်ဖွဲ့–ခြင်း။ သတ္တဝါတို့ကို နှိပ်နင်း–နှောင့်ယှက် – နှောင့်ဖွဲ့–တတ်သည့် ရာဂ။ (ခ) ရာဂတည်းဟူသော တုန်လှုပ်ခြင်း၊ ထုန်လှုပ်တတ်သည့် ရာဂ။ (က) ရာဂကိဉ္စန (စူဠနိ။၀၄)ဟု ရာဂပလိဗောဓံ၊ စူဠနိ၊၄၁။၂၅။ ပလိဗောဓဋ္ဌေန ရာဂေါ ဧဝ ကိဉ္စနံ မဒနဋ္ဌေန ဝါ)။ (မဒ္ဒနဋ္ဌေနဝါ?) စူဠနိ၊၄၁၊၃၂။(–သာ-ရတ္ထ၊၁။၂၁၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၁၉)။ (ခ) အနာဂတေ သခ်ါရေ အာရဗ္ဘ ယာနိ ဥပ္ပဇ္ဇေယျုံ၊ ရာဂကိဉ္စနံ....။ မဟာနိ။၃၄၃။နာဂကိဉ္စနဟ္ထိ, ရာဂဖန္ဒနံ။ မဟာနိ၊၄၁။၃၀၄။ (ဝိ၊၄၁။၂။၂၅၄, သံ၊၄၁။၁။၁၆၅။ ဓမ္မ၊၄၁။၂။၄၅၂)။

ရာဂကိလေသ (ပု) [ရာဂ+ကိလေသ] ရာဂတည်းဟူသော ကိလေသာ။ ကာမရာဂေန သဒ္ဓိံ ဒေသနာ သံကိဏ္ဏာ ဝိယ ဘဝေယျာတိ ရာဂ-ကိလေသံ ဒ္ဒိဓာ ဘိန္ဒိတ္ဝာ....။ အဘိ၊၄၁။၃၂။ ၃၂၄။ ရာဃာ ပဟီနတ္တာတိ အရဟတ္တမဂ္ဂေန ရာဂကိလေသာဃာ ပဟီနဘာဝေန။ မဟာနိ၊၄၁။၂၉၂။

ရာဂက္ခဏ (ပု) [ရာဂ+ခဏ] ရာဂ၏ (ဖြစ်ပေါ်ရာ) ခဏ၊ ရာဂဖြစ်ရာအခါနှိန်အခါ။ ရာဂက္ခဏေ မဂ္ဂစိတ္တံ နတ္ထိ။ အံ၊၄၁၊၂။၂၆။

ရာဂကဏ္ဍက (ပု) [ရာဂ+ကဏ္ဍက] ရာဂဟူသော ဆူးငြောင့်၊ ဆူးငြောင့်နှင့် တူသောရာဂ။ ဧဝမိမံ ရာဂကဏ္ဍကာဒယော နဂ်ဏ္ဍန္တိ။ သံ၊၄၁၊၂။၁၅၃။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၂)။

ရာဂကန္တာရ (ပု) [ရာဂ+ကန္တာရ] ရာဂတည်းဟူသော ခရီးခဲ၊ ခရီးခဲနှင့်တူသောရာဂ။ ရာဂကန္တာရံ တာရေတိ။ မဟာနိ။၃၅၃။ စူဠနိ။၂၂၆။ ယသ္မာ ပုဒ္ဂလော ဥပ္ပဇ္ဇမာနော မဟာဇနံ ရာဂကန္တာရာဒီဟိ တာရေန္တိ။ တသ္မာ ပုဒ္ဂလံ ဥပ္ပါဒေါ သုခေါ ဥတ္တမော။ ဓမ္မ၊၄၁၊၁၆၂။

တပ်နှစ်သက်မှုကို သက်ပ္ပ, ထိုထက်အားကြီးသော တပ်နှစ်သက်မှုကို သက်ပ္ပရာဂ-ဟူ၍လည်း အမည်နာမအမျိုးမျိုးဖြင့် မှည့်ခေါ်ကြသေးသည်။ ထို့နောက် (ကခ်ါ။၁၁၃၊ ၁၂၀–၃၁။ ဝဇိရ။၁၇၉)တို့၌ တပ်နှစ်သက်ရာဌာနကိုဇစ္စဲပြု၍ မေထုန်၌ တပ်နှစ်သက်တတ်သော ရာဂကို မေထုနရာဂ, ကိုယ်လက်ခြင်းနှီးနှောမှီ, ထိမိသည်၌ တင်နှစ်သက်တတ်သော ရာဂကို ကာယသံသဂ္ဂရာဂ, မေထုန်နှင့်စပ်သော ဧကားဂ် ပြောဆိုခြင်း၌ ဂဟ်နှစ်သက်တတ်သော ရာဂကို ဒုဋ္ဌုလ္လဂါဓိ-ဿာဒရာဂ, မိမိအကျိုးငှါ မေထုန်အကျင့်ဖြင့် လုပ်ကျွေးခြင်း၌ တပ်နှစ်သက်တတ်သော ရာဂကို အတ္တကာမပါရိစရိယရာဂ, သုက်လွှတ်ခြင်း၌ တပ်နှစ်သက်တတ်သော ဂ ရာကို မမာစန-ရာဂ–ဟူ၍လည်း အမည်နာမအမျိုးမျိုးဖြင့် ခေါ်ဆိုရလေသည်။ (ထေရ၊၄၁။၂၂၂)၌ ရာဂသည် တီမင်္ဂနှုန်းသကဲ့သို့ လွတ်ဓေနိုင်ခဲသော သဘောရှိ၏။ (အံ၊၂။၃၁၀)၌ ရာဂကိုပယ်ဖို့ရန် အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကို ပွားများရမည်။ တစ်နည်း–(အဘိ၊က။၇၃)၌ မဂ္ဂင်, သတိ–ပဋ္ဌာန်, သမ္မပ္ပဓာန် ဣဒ္ဓိပါဒ်, ဗိုလ်, ဗောဇ္ဈင် တရားများကို ပွားများရမည်။

ရာဂကွယ (ပု) [ရာဂ+ဃ။ ရာဂဿ ခယော ရာဂကွယော။ နိရုတ္တိ၊၇၈၅။] (၁) ရာဂကို ကုန်စေတတ်သော အရိယမဂ်၊ (၂) ရာဂ၏ ကုန်-ရာ-ကြောင်း-ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်။(၃) ရာဂ၏ကုန်ရာ အရဟတ္တဖိုလ်။ (၄) ရာဂ၏ ကုန်ခြင်း။ (က) အရိယမဂ်။ (ခ) နိဗ္ဗာန်။ (၁) (၂) (၃) ယော ဒေါ ဘိက္ခဝေ ရာဂ-ကွယော, ဒေါသကွယော, မောဟကွယော။ အယံ ဝုစ္စတိ ဘိက္ခဝေ သာမညတ္ထောတိ။ သံ၊ ၃။၂၀။ (-မ၊၁၊၂။၂၁၄)။ ရာဂံ ခေပေတ္တီတိ ရာဂကွယော၊ အရိယမဂ္ဂေါ။ ရာဂေါ ခီယတိ ဇ္ဈာတိ ရာဂကွယော၊ နိဗ္ဗာန်။ ဖလံ ပန ကာရဏူပစာရေန ရာဂကွယော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃၂။ (၂) ယော ခေါ အာဝုသော ရာဂကွယော, ဒေါသကွယော, မောဟကွယော၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ နိဗ္ဗာနန္တိ။သံ၊ ၂။၄၄၇။(-သံ၊၁၊၂၂။ အဘိ၊ဝိ။၉၂)။နဂကွယောတိအာဒိ နိဗ္ဗာနဿ နာမံ။ သံ၊၁၊၂။၂၂၄။ ယော ခေါ အာဝု-သော ရာဂကွယောတိ နိဗ္ဗာနံ အာဂမ္မရာဂေါ ခီယတိ၊ တသ္မာ နိဗ္ဗာနံ ရာဂကွယောတိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၁၊၃။၁၂၇။(-အံ၊၁။၁၅၉။ ပဋိသံ၊ ၁၊၁။၁၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၉-၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၇)။ (၃) ယော ခေါ အာဝုသော ရာဂကွ-ယော,ဒေါသကွယော, မောဟကွယော၊ ဣဒံ ဝုစ္စတိ"အရဟတ္တ"န္တိ။သံ၊၂။၄၄၇။ အရဟတ္တ-ပဋိပန္နကရဏော ယသ္မာ အရဟတ္တံ ရာဂဒေါသ မောဟာနံ ခီဏာသ္ဝေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တသ္မာ ရာဂ-ကွယော ဒေါသကွယော, မောကွယောတိ ဝုတ္တံ။ သံ၊၁၊၃။၁၂၇။ (-သံ၊၁၊၃။၁၆၉။သံ၊ဋီ၊ ၁။၆၁)။(၄)(က) နန္ဒိကွယာ, ရာဂကွယော၊ ရာဂကွယာ နန္ဒိကွယော။ သံ၊၂၊၄၂။ (-သံ၊ ၁၊၂။၂၅၀)။ သံ၊၁၊၁၊၄။ သုတ္တနိ၊၁၊၁။၉၀။ အပ၊၁၊၁။၂၀၆)။ (ခ) ရာဂကွယော နာမ ရာဂဿေဝ ခယော။ အဘိ၊၁၊၂။၄၉။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၉-၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၇)။

ရာဂခီလ (ပုံနှ) [ရာဂ+ခီလ] ရာဂတည်းဟူသော-ငြောင့်-တံသင်း၊ ငြောင့်-တံသင်း-နှင့် တူသော ရာဂ။ တယောပိ ခီလာ နတ္ထိ၊ ရာဂ ခီလော, ဒေါသခီလော မောဟခီလော နတ္ထိ နသ ။ မဟာနိ။၄၀။ (-သံ၊၁၊၁။၂၅၅။ အံ၊၁၊ ၂။ ၂၆၁။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၉၂)။

ရာဂဂန္ထ (ထီ၊ပု) [ရာဂ+ဂန္ထ] ရာဂတည်းဟူသောအမာ (အနာ)၊ အမာနှင့်တူသောရာဂ။ ရာဂဂ္ဂာဒိနမေတံ အဓိဝစနံ။ စူဠနိ၊၁။၁၂၂။

ရာဂဂဟန (န) [ရာဂ+ဂဟန] ဂဟတည်းဟူသော တောချုံ၊ တောချုံနှင့် ငှဲသော ရာဂ။ ရာဂဂဟနံ တာမေတိ။ မဟာနိ။ ၃၅၃။ စူဠနိ။ ၂၂၆။

ရာဂဂို (ပု) [ရာဂ+အဂို။ ရာဂေါ ဧဝ အဂို ရာဂဂို။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၈၁။ ဒီ၊၁၊၃။၁၇၆။] ရာဂတည်းဟူသော မီး၊ မီးနှင့် တူသော ရာဂ။ ရာဂဂ်ိနာ, ဒေါသဂ်ိနာ, မောဟဂ်ိနာ အာဒိတ္တံ။ ဝိ၊၃၊၄၄။ သံ၊၂။ ၂၅၁။ အဘိ၊က။၁၆၀-၁။ (-အံ၊၂။၄၂၀။ပဋိသံ၊၁၂၃)။ရာဂဂ်ိ၊ဒေါသဂ်ိ၊ မောဟဂ်ိ။ အဘိ၊ဝိ။၃၀၃။ ရာဂဂ်ိတိ ရာဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇမာနော၊ ဇနေတ္တေ အနုဒဟတိ စျာပေတိ၊ တသ္မာ အဂ်ိတိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊၁၊၃။၁၇၆။ အဘိ၊ ၁။ ၂။၄၀၀။ဣတိဝုတ်၊၁။ ၂၀၁။(-သာရတ္ထ၊၃။ ၂၁၁)။ ရာဂဂ်ိနာတိ ရ ဂါဒယော ပေ ဝ အ-နု-ဒဟဋ္ဌေန အဂ်ိ။ တေန ရာဂဂ်ိနာ။ ပဋိသံ၊၁၊ ၂။ ၂၀။ ဇ ဂ်ိ ဒဟတိ မစ္စေ၊ ရတ္တေ ကာမေသု မုစ္ဆိတေ။ ဣတိဝုတ် ၂၅၇။ (-အ ပ၊၁၊၁။၇၃)။ ရာဂဖြစ်သည်ရှိသော် သတ္တဝါတို့ကို လောင်မြိုက်တတ်သောသောကြောင့် ရာဂကို"မီး"ဟု ခေါ်သည်။ ဒီ၊၁၊၃။၁၇၆။ အဘိ၊၁၊ ၂။၄၀၀။ ဣတိဝုတ်၊၁။ ၂၀၁။ဤရာဂနှင့်ဘူသောမီးမည်သည် မရှိ။ ဓမ္မ။၄၃။၄၉။ ဓမ္မ၊၁၊ ၂။၁၆၉၊ ၂၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၁၁။ အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကို အပြ မပြတ်ပွားများခြင်းဖြင့်သော ရာဂမီးကိုငြိမ်းစေနိုင်သည်။ ဣတိဝုတ်။ ၂၅၇။ ရာဂမီးလောင်၍

သေကျေ ပျက်စီးရသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အကြောင်းအရာ–အဋ္ဌုပ္ပတ်–ကို-မ၊၌၊ ၂။၅၀–၁။ အံ၊၌၊၁။၁၇။ အဘိ၊၌၊ ၂။၄၀၀။သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၁၁–ကြည့်။

ရာဂစရိတ (တိ) [ရာဂ+စရိတ] ရာဂ–ရာဂစရိုက်–ပြော– များ– လွန်ကဲ– အားကြီး– သော၊များသော–ရာဂ–ရာဂစရိုက်–ရှိသော၊ သူ။ (က) ရာဂ၏ အစွမ်းဖြင့် အာရုံ၌ ကျက်စားခြင်းရှိသော၊ သူ။ (ခ) ရာဂနှင့်တကွ ဖြစ်သည့် အလေ့အကျင့်ရှိသော၊သူ။ (ဂ)ရာဂသည် ဖြစ်စေအပ်သော၊ သူ။ (ဃ) ရာဂဟူသောပင်ကိုယ် သဘောရှိသော၊ သူ။ (က) ရာဂစရိတော (မဟာနိ။၂၇၉)တ် အာဒီသုရဋ္ဌနဝသေ အာရမ္မဏေ စရဏံ တေဿ အတ္ထိတိ ရာဂစရိတော။ ရာဂစရိတဿာ(မဟာနိ။၂၇၉) တိ ရာဂုဿဒဿ ရာဂဗဟုလဿ။ မဟာနိ၊၌။ ၃၃၀။

–(ခ) (ဂ) ရာဂစရိတော (နေတ္တိ။၁၆၄)တိ ရာဂသဟိတံ စရိတံ တေဿာတိ ရာဂစရိတော။ရာဂေန ဝါ စရိတော ပဝတ္တိတော ရာဂစရိတော၊ ရာဂဗ္ဟာသယေ ရာဂါဓိကောတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ ၌။ ၂၇၃။ (ဃ) ရာဂေါ စရိတံ ပကတိ တေဿာတိ ရာဂစရိတော၊ ရာဂဗဟုလော ပဂ္ဂလော။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၆၀။ (–မိလိန္ဒ။၉၉။ ဒီ၊၌၊ ၂။၆၀၊ ၂၇၅။ ဒီ၊၌၊၃။ ၂၃၇။ မ၊၌၊ ၂။၈၆။ သံ၊၌၊၊၁၀၅။ အံ၊၌၊၁။ ၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၊၉၀၊၁၁၀၊၁၁၀၊ ၂၄၀)။

ရာဂစရိုက်ရှိသူသည်– ပြကတေ့သွားခြင်းဖြင့် သွားသည်ရှိသော် ယဉ်ကျေးတင့်တယ်စွာ သွား၏။ ဖြည်းညင်းစွာ အညီအညွတ် ခြေကိုချ၏။ အညီအညွတ် ခြေကို ကြွခို၏။ ရာဂစရိုက်ရှိသူ၏ ခြေရာသည် အလယ်မထိ အောက်အထက်၌ ခုံး၏။ ရာဂစရိုက်ရှိသူ၏ ရပ်ခြင်းသည်လည်း ကြည်ညိုဖွယ်ကို ဆောင်၏။ ကောင်းမွန်သော အခြင်းအရာ ရှိ၏။ ထိုင်ခြင်း ကြွရိယာပုတ်၌လည်း ဤနည်းအတူတည်း။ အိပ်သောအခါ၌ ရာဂစရိုက်ရှိသူသည် အဆောတလျင် မပြုမူ၊ အညီအညွတ် အိပ်ရာကို ခင်း၍ ဖြည်းညင်းစွာ လျောင်းရဲ့ အင်္ဂါကြီးငယ်တို့ကို ကောင်းစွာချထား၍ ကြည်ညိုဖွယ်ကို ဆောင်သော အခြင်းအရာဖြင့် အိပ်၏။ ဤစေအပ်သော်လည်း လျင်မြန်စွာ မထမူ၍ ခံရှာစိုးရိမ်သကဲ့သို့ ဖြည်းညင်းစွာ စကားတိုးပေး၏။တံမြက်လှည်းခြင်းအစရှိသော ကိစ္စတို့၌ ရာဂစရိုက်ရှိသူသည် ကောင်းစွာ တံမြက်ဆုပ်(တံမြက်စည်း)ကိုကိုင်၍ အဆောတလျင် မပြုမူ၍ သဲကို ဖန်ဖန်ဖရဲမကြဲမူ၍ ရေအုန်းနှဲပန်းကိုဖြန့်ခင်းသကဲ့သို့ ဖြန့်ခင်းလျက် စင်ကြယ်စွာ အညီအညွတ် တံမြက်လှည်း၏။တံမြက်လှည်းရာ၌ ကဲ့သို့ သဘင်ကန်းဖွပ်ခြင်း သင်္ကန်းဆိုးခြင်း စသော ကိစ္စတို့၌လည်း ရာဂစရိုက်ရှိသူသည် ကျွမ်းကျင်သပ်ရပ် ကောင်းမြတ်ညီညာရှိသေစွာ ပြုလေ့ရှိ၏။ ရာဂစရိုက်ရှိသူ၏ သင်္ကန်းဝတ်ရုံခြင်းသဿ်လည်း မတင်းလွန်း မလျော့လွန်း ဖြစ်၍ ကြည်ညိုဖွယ်ကို ဆောင်၏။ အဝန်းညီညွတ်၏။ အစာအဟာရကို စားသောက်ရာ၌ ရာဂစရိုက်ရှိသူသည် နူးညံ့ သိမ်မွေ့ ကောင်းမွန် ချိုမြိန်သော ဘောဇဉ်ကို ကြိုက်၏။ မကြီးလွန်းသော အဝန်းညီသော ဆုမ်းလုပ်ကိုပြု၍ အရသာကို ခံစားလျက် ဖြည်းဖြည်း လေးလေး စား၏။ ကောင်းမွန်သာယာအပ်သော အရသာ တစ်စုံတစ်ခုကို ရ၍ ဝမ်းမြောက်ခြင်းသို့ ရောက်တတ်၏။

ကြည့်ခြင်း စသည်တို့၌ ရာဂစရိုက် ရှိသူသည် စဉ်းငယ်လည်း ဖြစ်သော နှလုံးကို မွေ့လျော်စေသော ရူပါရုံက် မြင်၍ အံ့ဖွယ်ဖြစ်သကဲ့သို့ ကြာမြင့်စွာ ကြည့်ရှု၏။ အနည်းငယ်လည်းဖြစ်သော ဂုဏ်ကျေးဇူး၌ ဂပ်ငြိ၏။ ဟုတ်မှန်သည်လည်းဖြစ်သော အပြစ်ကိုမယူချေ။ဖဲသွားသော်လည်း မလှတ်လိုသည်ဖြစ်၍ သာ ငဲ့ကွက်ခြင်းရှိလျက် ဖဲသွား၏။ အသံကို

နားဆောင်ခြင်း အစရှိသည်တို့၌လည်း ဤနည်းအတူပင်တည်။

ရာဇစရိုက် ရှိသူအား မာယာ (လှည့်ပတ်ခြင်း) သာဠေယျ (စဉ်းလဲခြင်း) မာန (ဆောင်လွှားတက်ကြွခြင်း) ပါပိစ္ဆတာ (ယုတ်မာသောအလိုရှိခြင်း) မကိစ္စတာ (ကြိုးသောအလိုရှိခြင်း) အာနန္တရိယာ (မိမိလာဘ်ဖြင့် မရောင့်ရဲခြင်း) သိဂ်ီ (ဦးချီသဖွယ် တင့်တယ် စံပယ်သူ၏အဖြစ်, မြို့ကြီးသား၏အဖြစ် ဟူသော ကိလေသာ) စာပလ္လ (လျှပ်ပေါသူ၏အဖြစ်) အစရှိကုန်သော ယုတ်မာကုန်သောတရားတို့သည် များစွာဖြစ်ကုန်၏။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၉။ ၁၀၃။

ရာဇစရိုက် ရှိသူအား စောင်ကြယ်သော ပွတ်တိုင်ရှိသော ကျောင်း, မြေအပြင်၌သာတည်ရှိ အာသက်အပြင် ကင်းသောကျောင်း, မပြုပြင်အပ်သော နံရံမြေအမှုရှိသောအောင်ဝန်း, မြက်မိုးသော ကုဋိ, သစ်ပင်မိုးသော ဇရဏိုး စသည်တို့ဝင် တစ်ပါးပါးသော ကျောင်းနှင့် မြို့တို့ဖြင့် ပြုမ်းသော လင်းနို့ ငှက်ဥဖြင့် ပြည့်သော ပြတ်ကျိုး ပေါက်ကွဲ ပျက်စီးသော အယုန်မြင့် အလွန်နိမ့်သော ကြမ်းသော ငန်သော မြေအဖို့ရှိသော ရွံရှာဖွယ်ရှိသော မစင်ကြယ် မညီမညွတ်သော လမ်းရှိသော ကြမ်းပိုးတို့ဖြင့် ပြည့်လျက် ဖောက်ပြန်သောအဆင်းရှိ၍ မနာကျင်သော ပုံသဏ္ဌာန်ရှိသော ညောင်စောင်း အင်းပျဉ်လည်းရှိ၍ စက်ဆုပ်ဖွယ် ရှိသော ကျောင်းသည် လျောက်ပတ်၏။ အနားပြတ်သော တွဲရရွဲကျသော ချည်မျင်တို့ဖြင့် ပြုမ်းသော ကွန်ရက်သဏ္ဌာန် ပြုအပ်သော မုန့်နှင့်တူသော မယ်နရှိသော ပျဉ်းသို့ ကြမ်းသော အတွေ့ရှိသော ညစ်နွမ်းသော လေးလံသော ငြိုငြင်သဖြင့် ဆောင်အပ်သော ဝတ်ရုံသော သက်နံသည် လျောက်ပတ်၏။ လေးသော မနာကျင်သော သဏ္ဌာန်ရှိသော လူခေါင်းခဲ့ကဲ့သို့ စက်ဆုပ်ဖွယ် ရှိသော အဆင်းမလှသောမြေသပိတ်သည်လည်းကောင်း၊ စိုမွယ်နေသည်ဖြင့် တင့်တယ်မှုမရှိသော သံသပိတ်သည်လည်းကောင်း လျောက်ပတ်၏။ နေ့စဉ်သက်ဖွယ်ရှိသော မနီးသော ရွာရှိသော မညီမညွတ်သော ဆွမ်းအလို့ငှာ လှည့်လည်ရာလမ်းသည် လျောက်ပတ်၏။

ရဟန်းများ ရွာသို့ ဆွမ်းခံကြွသော်လည်း မမြင်ယောင်ဆောင်သော လူတို့ နေထိုင်ရာ ဆွမ်းခံရွာ တစ်အိမ်၌သော်လည်း ဆွမ်းကိုမရ၍ ထွက်သော ရဟန်းကို "အရှင်လာခဲ့" ဟု ဆို၍ ဆွမ်းစားဇယပ်သို့ သင်းပြီး ယာဂုနှင့် ဆွမ်းကိုလှူ၍ နွားတို့ကို ခြံ၌သွင်း၍ သွားကုန်သကဲ့သို့ ငဲ့ကွက်ခြင်းမရှိဘဲ သွားသော လူတို့နေထိုင်ရာ ဆွမ်းခံရွာသည် လျောက်ပတ်၏။ အဆင်းသဏ္ဌာန် မပြုအပြင်မကောင်း ညစ်နွမ်းသော အဝတ်ပတ်သော မကောင်းသော အနံ့ရှိ ရွံရှာဖွယ်ဖြစ်သော မရှိမသေ ယာဂုနှင့် ဆွမ်းကို စွန့်ပစ်ကုန်သကဲ့သို့ လုပ်ကျွေးသော ကျွန်အမှုလုပ် အလုပ်အကျွေးတို့သည် လျောက်ပတ်ကုန်၏။ ကြမ်းသော အဆင်းသဏ္ဌာန်မကောင်းသော ကြွတ်လမန်း လူး ဆန်ကွဲ စသည်တို့ဖြင့် ပြီးသော ယာဂု ဆွမ်းခဲဖွယ် ရက်တက်ပုပ် ပအုန်းရည် ဟင်းရွက်ကြမ်းဖြင့် ချက်အင်္ဂါသော ဟင်းတို့သည် လျောက်ပတ်ကုန်၏။ ရပ်ငြင်း သွားခြင်း ကျရိယာပုတ်သည် လျောက်ပတ်၏။ မစင်ကြယ်သော အဆင်းရှိသော အညိုစသော အာရုံ (နီလာဒိဝဏ္ဏ ကသိုဏ်း) သည် လျောက်ပတ်၏။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၁၄–၅။

ရာဇစရိုက် ရှိသူအား အသုဘဆယ်ပါး, ကာယဂတာသတိ, ပဏ္ဍိတကသိုဏ်း, အာပေါကသိုဏ်း, ဝါယောကသိုဏ်း, အာကာသကသိုဏ်း, အာလောကကသိုဏ်း, အာရုပ္ပကမ္မဋ္ဌာန်း လေးပါးအား

ဖြင့် ၂၁–ပါးသော ကမ္မဋ္ဌာန်းများသည် လျော်ကပ်တတ်ကုန်၏။ ထိုတွင် အသုဘဆယ်ပါးနှင့် ကာယဂတာသတိတို့သည် ရာဂစရိုက်ရှိသူအား အထူး လျော်ကပ်တတ်ကုန်၏။ ကြွင်းသော ကမ္မဋ္ဌာန်း ၁၀-ပါးတို့သည် ပုဂ္ဂိုလ်အားလုံးတို့အား လျော်ကပ်တတ်ကုန်၏။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁-၁၁၀။

ရာဂစရိတသတ္တ (ပု) [ရာဂစရိတ+သတ္တ] ရာဂ–ရာဂစရိုက်–ပြော–များ–လွန်ကဲ–အားကြီး-သော သတ္တဝါ။ ဣဒါနိ ရာဂစရိတသတ္တာနံ ကေန္တိဟိတံ နာနာရမ္မဏေသု ကေ့ကစ္ဆာန-ဝသေနေဝ ပဝတ္တမာနံ ရူပါဝစရကုသလံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂။

ရာဂစရိတာ (ထီ) [ရာဂ+စရိ+ဘာ] ရာဂဟူသော ပင်ကိုယ်သဘော၊ ရာဂစရိုက်။ ရာဂစရိတာ, ဒေါသစရိတာ, မောဟစရိတာ။ သင်္ဂဟ။ ၁၄၆။ ရာဂေါဝ စရိတာ ပကတိတိ ရာဂ စရိတာ။ ဧဝံ ဒေါသစရိတာဒယောပိ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၅၆။

ရာဂစရိယာ (ထီ) [ရာဂ+စရိယာ] (သန္တာန်၌) ရာဂ၏ (မျိုးသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်) ဖြစ်ခြင်း၊ ရာဂ၏ မပြတ်ဖြစ်ခြင်း၊ ရာဂ စရိုက်။ (ရာဂစရိတာလည်း – ကြည့်)။ ဆ စရိယာ ရာဂစရိယာ, ဒေါသစရိယာ, မောဟစရိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၉၀။ သန္တာနေ ရာဂဿ ဥဿန္နဘာဝေန စရဏံ ပဝတ္တိ ရာဂစရိယာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁၂၁။

ရာဂစရိယာဝိနိမုတ္တ (တိ) [ရာဂစရိယာ+ဝိနိမုတ္တ] ရာဂစရိုက်မှလွတ်သော။ တဏှာ ရာဂေါယေဝ သဘာဝတော၊ တသ္မာ ရာဂစရိယာဝိနိမုတ္တာ တဏှာစရိယာ နတ္ထိတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁၂၂။

ရာဂစိတ္တ(နာ) [ရာဂ+စိတ္တ] ရာဂနှင့်ယှဉ်သောစိတ်၊ တပ်နှစ်သက်သောစိတ်၊ ရာဂစိတ်။ ယဿ ပနေသ ပုဗ္ဗဒါနိ မိလာယနာ္တိ၊ တဿ ရာဂစိတ္တံ ဥပ္ပန္နန္တိ ဝိဇာနိဿာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉၄။ ယဒါ ဣတ္ထိယာ ရာဂစိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၆၂။

ရာဂစိတ္တဝသာနုဂ (တိ) [ရာဂစိတ္တ+ဝသ+အနုဂ=(အနု+ဂမု+ကို)။] ကာမရာဂနှင့်ယှဉ်သော စိတ်၏အလိုသို့လိုက်သော။ ရာဂစိတ္တဝသာနုဂါ (ထေရီ။ ၃၀၉) တိ ကာမရာဂသမ္ပယုတ္တ-စိတ္တဿ ဝသံ အနုဂစ္ဆန္တီ။ ထေရီဋ္ဌ။ ၀၂။

ရာဂစိတ္တသမုဋ္ဌာန(တိ) [ရာဂစိတ္တ+သမုဋ္ဌာန] ရာဂစိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော၊ ရာဂစိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော။ ဣတိ ယထာဋ္ဌာနတော သုက္ကဿ ဝိဿဋ္ဌိယေဝ ရာဂစိတ္တသမုဋ္ဌာနာ၊ န ပကတိရူပံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၃။

ရာဂဇ (တိ) [ရာဂ+ဇန+ကို] ရာဂကြောင့်ဖြစ်သော။ ရာဂဇ (မ၊ ၁။၃၀၃)နှင့် ရာဂနိမိတ္တ-ဇာတံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၉၂။ ရာဂဇေဟိ(ဥဒါန။ ၁၁၅)တိ ရာဂသမ္ဘူတေဟိ။ဥဒါန၊ဋ္ဌ၊ ၁၀၇-၀။

ရာဂဇဋ္ဌ (ထီ) [ရာဂ+ဇဋ္ဌ] ရာဂတည်းဟူသော အချွတ်အထွေး၊ ရွှတ်ထွေးသော ဝတ္ထုနှင့် တူသော ရာဂ။ ရာဂဇဋ္ဌံ ဝိဇဋ္ဌေန္တော။ နေတ္တိ။ ၇၅။ (–နေတ္တိ။ ၁၀၅။ နေတ္တိ၊ ဂီ။ ၂၇၅)။

ရာဂဇနက (တိ) [ရာဂ+ဇနက] ရာဂကိုဖြစ်စေတတ်သော။ ရာဂဇနကာနိ ရူပါနိ တတ္ထ ပရိပူရာနိ ဟောန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၁၂။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၇၅)။

ရာဂဇနနဒ္ဒ(ပု)[ရာဂ+ဇနန+အတ္ထ။ တ္ထ-ကို ဒ္ဒ-ပြု။] ရာဂကို ဖြစ်စေတတ်သည်၏အဖြစ် ဟူသော–အနက်–သဘော။ ရာဂဇနနဒ္ဒေန စိတ္တဿ ဂရုနတော ဂဇနီယာ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၄၅။

ရာဇပရိဋ္ဌာဟဗေတုကတာ (ထီ) [ရာဇ+ပရိဋ္ဌာဟ+ဟေတုက+တာ] ရာဇကြောင့် ဖြစ်သော ပူပန်ခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသည်၏အဖြစ်။ နဟိ ဥပ္ပါဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရာဇပရိဋ္ဌာဟဗေတုကတာ စ တေသံ ရာဇာဟတဘာဝတ္တာ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၂၄။

ရာဇ္ဇာသယ (တိ) [ရာဂ+အဇ္ဈာသယ] ရာဂတည်းဟူသော အလိုဆန္ဒရှိသော၊ လွန်ကဲသော ရာဂရှိသော၊ သူ။ ရာဂေန ဝါ စရိတော ပဝတ္တိတော ရာဂစရိတော၊ ရာဇ္ဇာသယော ရာဂါဓိကောတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊၁၄။၂၇၃။

ရာဇဒ္ဓာနိယ(တိ)[ရာဂ+ဌာန=ရာဇဌာန+ဣက။] (က) ရာဂဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော၊ (တရား)။ (ခ) ရာဂကို ဖြစ်စေတတ်သော (တရား)။ (က) ရာဇဌာနိယ (မ၊ဋ၊ ၁။၁၄၇)နှင့် ရာဂုပ္ပတ္တိဟေတုဘူတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၄၀။ ရာဇဌာနိယ (သံ၊ဋ၊ ၁။ ၂၄၉)နှင့် ရာဂုပ္ပတ္တိဟေတု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ (ခ) ရာဇဌာနိယ (အံ၊ဋ၊၁၊၂၅)နှင့် ရာဇဇနကာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၇၅။(–အဘိ၊က။၁၀၀။ အဘိ-ဋ၊ ၂။ ၂၄၅)။

ရာဇတနုတ္တ (နာ) [ရာဂ+တနုတ္တ] ရာဂ–ခေါင်း–နဲသွဲး–ပါးသည်၏ အဖြစ်။ ရာဇတနုတ္တံ မောဟတနုတ္တံ။ အံ၊၁။၄၆၂။

ရာဇတမ(ပုဂ္ဂ) [ရာဂ+တမ]ရာဇတည်းဟူသော–အမိုက်မှောင်–အမိုက်တိုက်၊ အမိုက်မှောင်–အမိုက်တိုက်–နှင့်တူသော ရာဂ။ သဗ္ဗံ ရာဇတမ(မဟာနိ။ ၃၆၁)နှင့် သကလံ ရာဇန္ဓကာရံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၁၉။(–စူဠနိ။၂၀၆။မိလိန္ဒ။၃၇၃)။

ရာဇဋ္ဌ (ပု) [ရာဂ+အဋ္ဌ] ရာဂ–တပ်မက်ခြင်း–ဟူသော အကျိုး။ ရာဇဋ္ဌာယ နမတိတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၉။

ရာဒရထ (ပု) [ရာဂ+ဒရထ] ရာဂဟူသော ပူပန်ခြင်း၊ ပူပန်တတ်သော ရာဂ။ ရာဒရထာဒီနံ အဘာဝေန နိဒ္ဒဒရာစေဝ နိပ္ပါပေါ စ ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၄။

ရာဂဒေါသ (တိ) [ရာဂ+ဒေါသ] (ခ) ရာဂနှင့် ဒေါသ။ (၂) ရာဂသည် ဖျက်ဆီးအပ်စေသော၊ ရာဂဟူသော အပြစ်ရှိမသော (သတ္တဝါ)။ (ခ) ရာဂဒေါသပရိကိလိဋ္ဌ-ကြည့်။ (၂) တိဏဒေါသာနံ ခေတ္တာနံ၊ ရာဂဒေါသာ အယံ ပဇာ။ ဓမ္မ။၆၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၆။

ရာဂဒေါသပရိကိလိဋ္ဌ (တိ) [ရာဂ+ဒေါသ+ပရိကိလိဋ္ဌ] ရာဂဒေါသတို့သည် – ပူပန်စေ–နှိပ်စက်–အပ်သော၊ ရာဂဒေါသတို့ဖြင့် ညစ်နွမ်းသော၊ သူ။ ရာဂဒေါသပရိကိလိဋ္ဌာ၊ ဧကေ သမဏဗြာဟ္မဏာ။ဝိ၊ဋ္ဌ။၄၉၃။ အံ၊ ၁။ ၁၁၆။ (ကိလိဋ္ဌ–လည်းကြည့်)။

ရာဂဒေါသပရိကိလိဋ္ဌာ(တိ) [ရာဂဒေါသ+ပရိကိလိဋ္ဌာ] ကုန်ပြီးသော ရာဂဒေါသရှိသော၊ ရာဂဒေါသ ကုန်ပြီးသော၊ သူ။ ရာဂဒေါသပရိကိလိဋ္ဌာ၊ တိဏ္ဏံ လောကေ ဝိသတ္တိကံ။ သံ၊၁။၁၂၂၅။

ရာဂဒေါသပရိဖုဋ္ဌ (တိ) [ရာဂဒေါသ+ပရိဖုဋ္ဌ] ရာဂဒေါသတို့သည် – တွေ့ထိ – လှုပ်မိုး–နှိပ်စက်–အပ်သော(သတ္တဝါ)။ ရာဂဒေါသပရိဖုဋ္ဌေဟိ(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၁)တိ ဖုဋ္ဌဝသေန ဝိယ-သပ္ပေန ရာဂေန ဒေါသေန စ သမ္မဒ္ဒေဟိ အဘိဘူတေဟိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။

ရာဂဒေါသပရေတ (တိ) [ရာဂဒေါသ+ပရေတ] (ခ) အထက်ပုဒ်-ကြည့်။ (၂) ရာဂဒေါသတို့သည် အစဉ်လိုက်အပ်သော။ (ခ) (၂) ရာဂဒေါသပရေတေဟိ(ဝိ၊ ၃။၅)။ ဒီ၊ ၂။၃၁။ မ၊၁။ ၂၂၄။သံ၊၁။၁၃၈)တိ ရာဂဒေါသဖုဋ္ဌေဟိ ရာဂဒေါသာနုဂတေဟိ ဝါ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၀။ ရာဂဒေါသပရေတေဟိတိ ရာဂဒေါသဖုဋ္ဌေဟိ၊ ဖုဋ္ဌဝသေန ဝိယ သပ္ပေန ရာဂေန ဒေါသေန သမ္မဒ္ဒေဟိ အဘိဘူတေဟိတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ ရာဂဒေါသပရေတေဟိတိ ရာဂဒေါသာနုဂ-

တေဟိ၊ ရာဂေန စ ဒေါသေန စ အနုဗန္ဓေ-ဟီတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၃-၄။(–မ၊ဋီ၊ ၂။၁၃၂။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၃၂)။

ရာဂဒေါသပဟာန (နှ) [ရာဂဒေါသ+ပဟာန] ရာဂဒေါသတို့ကို ပယ်ခြင်း။ ရာဂဒေါသပဟာ-နေန သမံ ကတ္တာ အဝေါစ။ ထေရီဂ၊၃၁။

ရာဂဒေါသဖုဋ္ဌ (တိ) [ရာဂဒေါသ+ဖုဋ္ဌ] ရာဂ-ဒေါသပရိဖုဋ္ဌ–ကြည့်။ ရာဂဒေါသဖုဋ္ဌေဟိ(ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၅၆။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၈၀)တိ ဖုဋ္ဌဝသေန ဝိယ သပ္ပေန ရာဂေန ဒေါသေန စ သမ္မုဋ္ဌေဟိ အဘိဘူတေဟိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၆၀။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၃၂။ ရာဂဒေါသပရေတ–လည်းကြည့်။

ရာဂဒေါသဝဓီ (ထီ)[ရာဂဒေါသ+ဝဓ(ဟန+ဏ)+ဣ]ရာဂဒေါသတို့ဖြင့်–သူ့ဉီးဆဲ–နှိပ်စက်–သတ်ဖြတ်–တတ်သော မိန်းမ။ ရာဂဒေါသ-ဝဓိယော ဒဟန္တီနံ။ ဇာ၊၂။၁၂၉။ ရာဂဒေါသ-ဝဓီယော်တိ ကာမရာဂဒေါသေဟိ ဝဓိကာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၃။

ရာဂဒေါသဝိနယ (ပု) [ရာဂဒေါသ+ဝိနယ] ရာဂ ဒေါသတို့ကို–ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–ခြင်း။ ယေ ရာဂဒေါသဝိနယာ၊အဝိဇ္ဇာ သမတိ ဘွမာ။ သံ၊၁။ ၂၃၇။

ရာဂဒေါသာနုဂတ (တိ) [ရာဂဒေါသ+အနုဂတ] ရာ ဂ ဒေါ သ တို့ သည် – အစဉ်လိုက်–ကပ်ရောက်–နှိပ်စက်–အပ်သော(သတ္တဝါ)။ ရာဂ-ဒေါသာနုဂကေဟိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၀)တိ ရာဂဒေါသေဟိ အနု-ဗန္ဓေဟိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၆၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၃၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၃၂။

ရာဂနိဂ္ဂဟ (ပု) [ရာဂ+နိဂ္ဂဟ] (၁) ရာဂကို–နှိပ်–နှိပ်ကွပ်–ခြင်း။ (၂) ရာဂကို–နှိပ်–နှိပ်ကွပ်–ကြောင်းဖြစ်သော။ (၁) သော.... ရာဂနိဂ္ဂဟာယ ဥပါသဆံ သမာဒိယိဘ္ဘာ ကောမန္တံ နိဗန္ဓိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂၆။ (၂) ရာဂ-နိဂ္ဂဟကထာ ဗာဟုလ္လတော သမ္မာပရိဗ္ဗာ-ဇနီယသုတ္တံ ရာဂစရိတာနံ သပ္ပါယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၃၆။

ရာဂနိဗ္ဗာနကာရဏ(နှ)[ရာဂ+နိဗ္ဗာန+ကာရဏ] ပုဂ္ဂိုလ်း-အေးခြင်း၏ အကြောင်း။ တတ္ထ နိဗ္ဗာပနန္တိ ရာဂနိဗ္ဗာနကာရဏံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၉။

ရာဂနိဗ္ဗာပနကာရဏ (နှ) [ရာဂ+နိဗ္ဗာပန+ကာရဏ] ရာဂ (ရာဂကြောင့် ဖြစ်သည့် ပူပန်ခြင်း)ကို ငြိမ်းစေခြင်း၏ အကြောင်း။ နိဗ္ဗာပနန္တိ ရာဂနိဗ္ဗာပနကာရဏံ ရာဂပရိဋ္ဌဗ-ဟာဆ နိဗ္ဗာပနသမတ္ထံ သြဝါဒံ ကရောတီတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၂၅။

ရာဂနိမိတ္တ (နှ) [ရာဂ+နိမိတ္တ] (၁) ရာဂ်–အကြောင်း–နိမိတ်။ (၂) ရာဂဟူသော–အကြောင်း–နိမိတ်။ (၁) (၂) သာ ဟိ ရာဂနိမိတ္တာဒီနဉ္စေဝ ခုပနိမိတ္တာဒီနဉ္စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၁၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၆။ တတ္ထ ရာဂသာ နိမိတ္တံ, ရာဂေါဧဝ ဝါ နိမိတ္တံ ရာဂနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၅၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၉၆။

ရာဂနိမိတ္တဇာဟ (တိ) [ရာဂနိမိတ္တ+ဇာတ] ရာဂ တည်းဟူသောအကြောင်းကြောင့်ဖြစ်သော။ ရာဂဇန္တိ ရာဂနိမိတ္တဇာတာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၉၂။

ရာဂနိရောဓ (ပု) [ရာဂ+နိရောဓ] ရာဂ၏–ချုပ်–ငြိမ်း–ပျောက်–ခြင်း။ ယသ္မာ ပဟာနဝိန-ယော ဝိယ ရာဂနိရောဓောပိ တုဓာဒိပွေတ-ဝိဝေဓကန အတ္ထတော နိဗိသိဒ္ဓော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၉၁။

ရာဂနိဿရဏ (နှ) [ရာဂ+နိဿရဏ] ရာဂ၏–ထွက်မြောက်–ကင်းကွာ–ကြောင်း(တရား)။ ဝေဠုကတ္တာ ရာဂနိဿရဏတာဝစနံ ဥပေက္ခာ-ဗြဟ္မဝိဟာရဿ သုဋ္ဌု သမတ္ထိတံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၃၀၀။

ရာဂနိုဿိတ (တိ) [ရာဂ+နိဿိတ] ရာဂကို–မီတတ်–မှီခိုဖြစ်–သော။ သင်္ကပ္ပါ ရာဂနိဿိတာ။ အံ၊၁။၂၀၄။ ဓမ္မ။၆၂။ (–ဝဏ္ဏ။ ၃၂၄။ ထေရ၊၁၊၂။၂၀၂။ ဇာ၊၁၊၆။၂၆၅)။

ရာဂနိဝရဏ (နာ) [ရာဂ+နိဝရဏ] ရာဂတည်းဟူသော– နိဝရဏ– ပိတ်ပင် တားမြစ်တတ်သော တရား။ ပိတ်ပင် တားမြစ်တတ်သော ရာဂ။ ရာဂါဝိမုဿ ဿ စိတ္တာဿ တဿေဝ ရာဂနိဝရဏဿ အဘာဝေန။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၁။

ရာဂနုဒ (တိ) [ရာဂ+နုဒ+အ] ရာဂကို ပယ်နုတ်တတ်သော။ ဘဝနုဒ် ခီလနုဒ်, မလနုဒ်, သောကနုဒ်, ဒုက္ခနုဒ်, ရာဂနုဒ်....။ မိ.သိန္ဒ။ ၃၃၆။

ရာဂန္ဓ (တိ) [ရာဂ–အန္ဓ] ရာဂ–ဖြင့်–ကြောင့်–ကန်းသော၊သူ။ ယေ တေ တံ ပဿန္တိ၊ တေ တေ ရာဂေန ဂဟဏာ ဟောန္တိ၊ ရာဂန္ဓာ ဟောန္တိတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၄၊၃။၈၆။

ရာဂန္ဓကာရ (ပု) [ရာဂ+အန္ဓကာရ] ရာဂတည်းဟူသော–အမိုက်မှောင်–အမိုက်တိုက်၊ အမိုက်မှောင်– အမိုက်တိုက်– နှင့် တူသော ရာဂ။ သမ္မရာဂတမန္ဓီ သကလံ ရာဂန္ဓကာရံ။မဟာနိ၊ ၄။၃၀၉။

ရာဂပစ္စတ္ထိက (ပု) [ရာဂ+ပစ္စတ္ထိက] ရာဂတည်းဟူသော ရန်သူ၊ ရန်သူနှင့်တူသော ရာဂ။

ရာဂပစ္စတ္ထိကပဟာန (နာ) [ရာဂပစ္စတ္ထိက+ပဟာန] ရာဂတည်းဟူသော ရန်သူကို – ပယ် – ပယ်ဖျောက်– သတ်ဖြတ်– ညှဉ်းဆဲ– ခြင်း။ ရာဂပစ္စတ္ထိကပဟာနေန အဝေရံ။ ပဋိသံ၊၁၊ ၂။၁၅၄။

ရာဂပ(ပ္ပ)စ္စယ (ပု) [ရာဂ+ပစ္စယ] (၁) တပ်–နှစ်သက်–ခြင်းဟူသော အကြောင်း၊ ရာဂဟူသောအကြောင်း။ (၂) ရာဂ (ဖြစ်ပေါ်ခြင်း)၏ အကြောင်း။ (၁) တဿ သော့ဟ-ပစ္စယာ စ နန္ဒီပစ္စယာ စ ရာဂပစ္စယာ စ နန္ဒီ-ရာဂပစ္စယာ စ ဇာတံ။ စူဠနိ။၂၁၅။ (–ဝဏ္ဏ။ ၄၉၇)။ (၂) ရာဂ၏စွယ်သဲ ဣဋ္ဌာရမ္မဏောသုယဏာ စိတ္တံ ဝိရဇ္ဇတိ။ အံ၊၁၊၂။၃၆၇။

ရာဂပ(ပ္ပ)ဒိဿပဓဝေသ (ပု) [ရာဂ + ပဋိဃ+ပဓဝေသ] ရာဂဒေါသတို့၏–ဝင်–ဝင်ရောက်–ခြင်း။ စက္ခာဒီနံ ဆန္နံ ဣန္ဒြိယာနံ ရာဂပဋိဃပ္ပဓဝေသံ အကတ္ဝာ။ ပဋိသံ၊၁၊ ၂။၂၆၂။ အံ၊၃၊ ၁။၂၀၅။

ရာဂပဋိဃဝိက္ခမ္ဘန (နာ) [ရာဂပဋိဃ+ဝိက္ခမ္ဘန] ရာဂဒေါသတို့ကို ပယ်ခွါခြင်း။ ဥပေက္ခာယ ရာဂပဋိဃဝိက္ခမ္ဘနဝသေန ဝေဒိကာ ဗဟုလာ ။ အဘိ၊၁၊၁။၂၃၇။

ရာဂပဋိဃာတ (တိ) [ရာဂ+ပဋိဃာတ] (၁) ရာဂကို ပယ်ဖျောက်တတ်သော၊ ပယ်ဖျောက်အပ်ပြီးသော ရာဂရှိသော။ (ပု) (–) ရာဂကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။ (၁) ဣမာနိပိ စတ္တာရိ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ....ရာဂပဋိဃာတာနိ ဒေါသမောဟပဋိဃာတာနိ စာတိ။ မ၊၁၊၂။၃၇။ (ပု) (၂) တဿ ရာဂပဋိဃာတာယ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ ဓမ္မ၊၁၊၂။၂၆၆။ ရာဂပဋိဃာတတ္ထာယ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ။ မ၊၁၊၁။ ၃၂၀။ အံ၊၁၊၂။၁၈၀။

ရာဂပ(ပ္ပ)ဋိပက္ခ (တိ) [ရာဂ+ပဋိပက္ခ] ရာဂ၏ဆန့်ကျင်ဘက်။ ရာဂပဋိပက္ခံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ ဂဟေတွာ။ မ၊၁၊၁။၆၉။ (–ပဋိသံ၊၁၊၁။၈၆။ နေတ္တိ၊၃။၁၄၃)။

ရာဂ(ပ္ပ)ဏိဓိ (ထီ၊ပု) [ရာဂ+ပဏိဓိ] ရာဂတည်းဟူသော တောင့်တခြင်း၊ တောင့်တတတ်သော ရာဂ။ ရာဂပဏိဓိအာဒီဟိ စ အပ္ပဏိဟိတာ။ အဘိ၊၁၊၁။၂၆၈။ မေတ္တာ ရာဂပဏိဓိယာ ပဋိပက္ခော။ နေတ္တိ၊၃။၁၁၉။ (–ဒီ၊၁၊၃။၁၈၆။ ပဋိသံ၊၁၊၂။၁၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၃၀၇။ ဝိမတ်၊၁၊ ၂၄၄။ ဒီ၊၃၊၃။၂၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၃။၁၆၅)။

ရာဂပတိရူပက (တိ) [ရာဂ+ပတိရူပက] ရာဂ၏ –အတု– အယောင်– ဖြစ်သော၊ ရာဂနှင့် တူသော၊ ရာ အတုအယောင်။ အတ္ထိ နရာဂေါ ရာဂပတိရူပကောတိ၊ အာမန္တာ။ အာဘိ၊က။၄၅၂။ –တတ္ထ မေတ္ထာ ကရုဏာ မုဒိတာယော သန္ဓာယ”နရာဂေါ ရာဂပတိရူပေကော”တိစ ...။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၀။၂၀၄။ (–မူလဋီ၊၃၀။၁၁၆။အနုဋီ၊၃၀။၁၅၆)။

ရာဂပတိရူပကထာ (ထီ) [ရာဂ+ပတိရူပ+ကထာ] ရဂအတုကို ဆိုရာစာ။ ။ရှုပ်။ ဤဒါနိ ရာဂပတိ-ရူပကထာ နာမ ဟောတိ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၀။၂၀၄။

ရာဂပထ္ထနာ (ထီ) [ရာဂ+ပထ္ထနာ] ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း။ တောင့်တတတ်သော ဥာဂ။ ပထ္ထနာတိ ရာဂပထ္ထနာ။ နေတ္တိ.ဝိ၊၁၀၉။

ရာဂပဒ (ပု) [ရာဂ+ပဒ] (၁) ရာဂ၏– အကြောင်း – အာရုံ။ (၂) ရာဂဟူသော အကြောင်း၊ (ဒုဂ္ဂတိဘဝ၏) အကြောင်းဖြစ်သည့်ဆုဂ။ (၁) (၂) သဗ္ဗံ ရာဂပဒံ ဥပါတိဝတ္တော။ သုတ္တနိ။ ၃၁၄။ ယော'ပါနုဒိရာဂပဒံ အသေသံ။ သုဘ္ဘနိ၊၃၄၉။ ရာဂပထန္တိ ရာဂဝိသယဘူတံ တေဘူမက ဓမ္မ ဇာတံ။ ယုတ္တနိ၊၂၄။ ၂။၉၆။ရာဂပထန္တိ ရာဂါရမ္မဏံ, ရာဂမေဝ ဝါ။ ရာဂေါပိ ဟိ ဒုဂ္ဂတိနံ ပထတ္တာ“ရာဂပထော” တိ ဝုစ္စတိ ကမ္မပထော ဝိယ။သုတ္တနိ၊၂။၁၃၆။ (–သံ၊၂။၂၉၃)။

ရာဂပဒ (နာ) [ရာဂ+ပဒ] (၁) ရာဂဟူသောဒုဂ်၊ ရာဂပုဂ်။ (၂) ရာဂဟူသော အကြောင်း၊ အကြောင်းဖြစ်သောဆုဂ။ (၁) ရာဂပဒသမ္မန္ဒ –ကြည့်။ (၂) ယဿ ဟိ ရာဂါဒါဒီသု ကေ-ပဒမိ အတ္ထိ။ ဓမ္မ၊၂။၁၂၉။

ရာဂပဒသမ္မန္ဒ (ပု) [ရာဂ+ပဒ+သမ္မန္ဒ] (၁) ရာဂဟူသော ပုဂ်နှင့် စပ်ခြင်း။ ရာဂသမ္မန္ဒေနာတိ ရာဂပဒသမ္မန္ဒေန “ဥပ္ပန္နဿာ”တိ ပုလ္လိင်ဝသေန ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊၂။၇၄။

ရာဂပဓာန (တိ) [ရာဂ+ပဓာန]ရာဂပြဋ္ဌာန်းခြင်း ရှိသော၊ ရာဂ ပြဋ္ဌာန်းသော။ ရာဂဟူသော– ဦးစီး–ပဓာန–ရှိသော၊ ဘိတိက္ခာသဒိသော စေပ္ပဿ ရာဂပဓာနော အကုသလစိဘ္ဘုပ္ပါဒေါ “တိတိက္ခာ”တိ ဝုတ္တော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၂၉။

ရာဂပဗဉ္ဇ (ပု) [ရာဂ+ပဗဉ္ဇ] ရာဂတည်းဟူသော ပဗဉ္ဇတရား၊ သံသရာကို ခွဲတတ်သော ရာဂ။ တတ္ထ ရာဂပဗဉ္ဇာ သုဘသညာ နိမိတ္တံ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ၊၃၃၀။

ရာဂပရိယုဋ္ဌာန (နာ) [ရာဂ+ပရိယုဋ္ဌာန] ရာဂ၏– ထကြွ–ကိုးကျွင့်–နှိပ်စက်–ခြင်း။ တထာ ဟိ ရာဂပရိယုဋ္ဌာနေ နာဘိဘူတာနံ ဟတ္ထိနံ ဥဘော ဟိ ကဏ္ဏာ့ဋ္ဌိကာဟိ သမ္ဘဝေါ နိက္ခမတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၇။ ရာဂပရိယုဋ္ဌာနေနာ(ကခ်ဳ၊။၁၀၉)တိ ရာဂဿ ပရိယုဋ္ဌာနေန။ ကခ်ဳ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၁၀၃။

ရာဂပရိယုဋ္ဌိတ (တိ) [ရာဂ+ပရိယုဋ္ဌိတ] ရာဂ–ဖြင့်–သည် –နှိပ်စက် –ဆိုးကျင့် –အပ်သော။ (က) ရာဂသည် ထကြွ၍ယူအပ်သော။ (ခ) ရာဂသည်ထက်ဝန်းကျင်မှ ပြွမ်းပြွမ်းထဆုဖြစ်သော။ (ဂ) ထက်ဝန်းကျင်မှ–ပြွမ်းပြွမ်းထ–ဖြစ်ပေါ် –သောရာဂရှိသော။(ဃ)ရာဂကြောင့် ထက်ဝန်းကျင်ထသော။(င) ရာဂဖြင့် လွှမ်းမိုး၍ပဉ်သော၊ မေထုန်ကိုအလိုရှိသော၊ (က) နေဝဿ ရာဂပရိယုဋ္ဌိတ (အံ၊၂။၂၅၂)နှင့် နဥပ္ပဋ္ဌမာနေန ရာဂေန ဥဋ္ဌဟိတ္တာ ဂဟိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂဂ။ (ခ) (ဂ) ရာဂပရိယုဋ္ဌိတ (အံ၊၂။ ၂၅၂။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၅)နှင့် ရာဂေန ပရိယုဋ္ဌိတံ၊ ပရိယုဋ္ဌာနပဿတ္တေဟိ ရာဂေဟိ သဟိတံ စိတ္တံ အရညမိဝ စောရေဟိ တေန ပရိယုဋ္ဌိတန္တိ ဝုတ္တံ၊ တဿာ ပရိယုဋ္ဌာနဋ္ဌာနဘာဝတော၊ ပရိယုဋ္ဌိတရာဂန္တိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁၊၂၆၅။(–အံ၊

ရာဂပလိပထ (ပု) [ရာဂ+ပလိပထ] ရာဂတည်း ဟူသော–ခရီး–ခဲ–ဘေးရန်။ ယော ဘိက္ခု ဣမံ ရာဂပလိပထဒုဋ္ဌုဝံ ကိလေသဒုဂ္ဂဉ္စ သံသာရဒုက္ခဉ္စ နာတိဝတ္တတိ။ သုဘ၊ ဋီ၊ ၂။၁၉၀။ ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၂၇။ အံ၊ ဋီ၊ ၁၊ ၁၆၀။

ရာဂပသံဓောမ (ပု) [ရာဂ+ပလိဓောဓ] ရာဂတည်း ဟူသော ကြောင့်ကြ–ခြင်း–မှု။ ကြောင့်ကြ နိပ်စက်–တတ်သော ရာဂ၊ ရာဂကိုဆန်–(က) အနက်ကြည့်။

ရာဂ(မ္မ)ဇနက (တိ) [ရာဂ+ပဇနက] ရာဂကို ပွားစေတက်သော။ ရာဂပဇနကော အပုညာဘိသင်္ခါရော သဒ္ဓေယျော သရာဂေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၃၄၅။ (–ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။၈၅–ဖ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂။၁၃၁။ အနု၊ ၂။၁၃၉)။

ရာဂပါသ (ပု) [ရာဂ+ပါသ]ရာဂတည်း ဟူသော ကျော့ကွင်း၊ ကျော့ကွင်းနှင့်တူသော ရာဂ၊ မယံ တံ ရာဂပါသေန၊ အာရညမိဂ ကဠဉ္ဇရံ။ သံ၊ ဋ။၁၂၅။ အန္တလိက္ခစရောတိ ရာဂပါသံ သန္ဓာယာဟ။ ဝိ၊ ဋ၊ ၁၄၈။ (–သံ၊ ဋ၊ ၁။၁၆၃။ ထေရဂါ၊ ၂၊ ၂၅၆။ ဇာ၊ ဋ၊ ၁။၁၇၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၀၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၄)။

ရာဂပေယျာလ (နာ) [ရာဂ+ပေယျာလ (= ပေယျ+အာလ။)] ရာဂပေယျာလ၊ ရာဂ–ရာဂဟူသော ပုဒ်–ဖြင့် မှတ်အပ်သော–ပေယျာလ (= သင်္ခေပစကားရပ်–အကျဉ်းစကားရပ်)။ ရာဂ–ရာဂ ဟူသော ပုဒ်–၌ ဟောအပ်သော–ပေယျာလ (= သင်္ခေပစကားရပ်–အကျဉ်းစကားရပ်)။ ရာဂပေယျာလံ နိဋ္ဌိတံ။ အံ၊ ၂။၂၄၅၊ ၅၁၃။ အံ၊ ၃။ ၂၅၊ ၅၁၃။ ရာဂပေယျာလံ အရဟတ္တံ ပါပေတွာ ကထိတံ။ အံ၊ ဋ၊ ၂။၃၉၇။

ရာဂပေယျာလဝဏ္ဏနာ (ဆီ) [ရာဂပေယျာလ+ဝဏ္ဏနာ] ရာဂပေယျာလကို ဖွင့်ဆို–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သည့်–စကားရပ်–အဋ္ဌကထာ

ရာဂပရိဝတ္တက (တိ) [ရာဂ+ပရိဝတ္တက] ရာဂဖြင့် – လည် – လှည့်လည် – သော။ ယထာ ဘူတဒဿနန္တိ ရာဂပရိဝတ္တကံ ရာဂေါ ရာဂပရိဝတ္တကော ဒိဋ္ဌိဂတိကော ဟောတီတိ ဣမမတ္ထံ ဒဿေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၃၄၅။

ရာဂပရိယုဋ္ဌာန (ပု) [ရာဂ+ပရိယုဋ္ဌာန] ရာဂကြောင့်ဖြစ်သော ပူပန်ခြင်း၊ ရာဂကြောင့် ဖြစ်သည့်ပူးမှု။ ရာဂပရိယုဋ္ဌာဟော (ဒီ၊ ဋ၊ ၁။၃၂၁)ကို ရာဂေ ပရိယုဋ္ဌာဟော၊ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁၊ ၄၇။ (–သံ၊ ဋ၊ ၁။၁၃၁။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ။ ၂၀၂။ ထေရဂါ၊ ၂။ ၅၅)။

ရာဂပရိယုဋ္ဌာနဝူပသမ (ပု) ရာဂပရိယုဋ္ဌာန+ဝူပသမ] ရာဂကြောင့်ဖြစ်သော ပူပန်ခြင်း၏ ငြိမ်းခြင်း။ အရဟတော နိရောဂေါ ဘဝိဿာမီတိ ရာဂပရိယုဋ္ဌာနဝူပသမတော နိရောဂေါ ဘဝိဿာမိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၁၄။

ရာဂရေတ (တိ) [ရာဂ+ပရေတ] (ခ) ရာဂသည်–တွေထိ–လွှမ်းမိုးနှိပ်စက် – အပ်သော၊ သူ။ (၂) ရာဂသည် အစဉ်လိုက်အပ်သော။ (ခ) (၂) ရာဂပရိယုဋ္ဌိတောမှိ အာဝုသော ရာဂပရေတော (ဝိ၊ ၂။၈၄)တိ အဟံ အာဝုသော ရာဂေန ရတ္တော၊ ရာဂေန အနုဂတော။ အံ၊ ဋ၊ ၁။၃၅။ (ရာဂဒေါသပရေတ–ကိုလည်း ကြည့်)။

ဋ္ဌိကာ၊ ရာဂပေယျာလ၏အဖွင့် (စကား)။ ရာဂပေယျာလဝဏ္ဏနာ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၉၇။ အံ၊ဌ၊၃။၁၄၃။

ရာဂပွဇဟန (ထိ၊န) [ရာဂ+ပဇဟန] ရာဂကို-ပယ်-စွန့်-ခြင်း။ ကောသဇ္ဇပွဇဟနေန ဥဒ္ဓစ္စ-ပွဇဟနေန ရာဂပွဇဟနေန ...။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၇၈။

ရာဂပွဘေဒ (ပု) [ရာဂ+ပဘေဒ] ရဂ-အထူး-အပြား။ ကိလေသကာမော ဆန္ဒော ဒယော သမ္ဘေပိ ရာဂပွဘေဒါ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ဂဂ။ ကိလေသကာမော နာမ သမ္ဘော ရာဂ-ပွဘေဒါ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၉၇။

ရာဂပွဟာန (နာ) [ရာဂ+ပဟာန] ရာဂကို ပယ်စွန့်ခြင်း။ ယေ ခေါ အာဒုသော ရာဂပွ-ဟာနာယ မမ္မံ ဒေသန္တိ။ သံ၊၂။၄၄၈။အဘိ၊က။ ၇၃-၅၊ ၁၃၁-၃။ (-ထေရ၊၄၊၁။၃၂)။

ရာဂပွဟာယက (တိ) [ရာဂ+ပဟာယက။ထိ-၌ ရာဂပွဟာယိကာ။] ရာဂကို ပယ်တတ်သော။ ရာဂပွဟာယိကာယာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဌ၊ ၅၂။

ရာဂဗန္ဓန (ပုံ၊န) [ရာဂ+ဗန္ဓန] ရာဂဘည်း ဟူသော တုန်လှုပ်ခြင်း၊ တုန်လှုပ်တာ်သော ရာဂ။ ရာဂကိဉ္စန (ခ)ကြည့်။

ရာဂဗန္ဓန (နာ) [ရာဂ+ဗန္ဓန] ရာဂတည်း ဟူသော အနှောင်အဖွဲ့၊ နှောင်ဖွဲ့ကတ်သော ရာဂ။ မဟာဗန္ဓနဗဒ္ဓါ လောကသန္နိဝါသော ရာဂ-ဗန္ဓနေန။ ပဋိသံ။ ၁၂၃။ မဟာနိ။၃၄၂။

ရာဂဗန္ဓနဗဒ္ဓ (တိ) [ရာဂဗန္ဓန+ဗဒ္ဓ] ရာဂတည်း ဟူသောအနှောင်အဖွဲ့ဖြင့် နှောင်ဖွဲ့အပ်သော။ ပုဗ္ဗေ ခေါ ဂါမဏိ သတ္တာ အဝီတရာဂါ ရာဂ-ဗန္ဓနဗဒ္ဓါ။ သံ၊၂။၄၉၄။ ထေရ၊၄၊၂။၄၅၇။

ရာဂဗဟုသ (တိ) [ရာဂ+ဗဟုသ] များသော ရာဂရှိသော၊ ရာဂ- များ- အား-ကြီး-ထူပြော-သော၊ သူ။ ဥပေက္ခာ ရာဂဗဟုလသာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၁၄။ ဥပေက္ခာယ ဟိ ဝိသေသတော ရာဂဂါ ပဋိပက္ခော။ တထာစာဟ (တတော) "ရာဂ-ဗဟုလသာ ပဂ္ဂလသာ ဥပေက္ခာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၂။

ရာဂဘယ (နာ) [ရာဂ+ဘယ] ရာဂဘည်းဟူသော ဘေးရန်။ ရာဂဘယဒေါသဘယာဒယော ပဋိစ္ဆန္နပရိဿယေစာတိ သမ္ဘေဝ ပရိဿယေ အာဘိဘဝိဘ္ဘာ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၂။

ရာဂဘေဒ (ပု) [ရာဂ+ဘေဒ] ရာဂ အယူး အပြား။ ရာဂဘေဒံ အနုဒ္ဓရိတ္ဘာ သာဒိယန-မတ္တေန ပါရာဇိကံ ဝုတ္တံ။ ဝိမ၊ဋီ၁။၁၄၆။

ရာဂမဒ (ပု) [ရာဂ+မဒ] ရာဂဖြင့်ယစ်ခြင်း၊ ရာဂတည်းဟူသော မာန်ယစ်ခြင်း။

ရာဂမဒနိမ္မာန (နာ) [ရာဂမဒ+နိမ္မာန] (က) ရာဂဖြင့်ယစ်-ရာဂတည်းဟူသော မာန်ယစ်-ခြင်းကို-နှိပ်နင်း-ဖျက်ဆီး-တတ်-ကြောင်း ဖြစ်-သော။ (ခ) ရာဂတည်းဟူသော မာန်၏ ယစ်ကြောင်းဖြစ်သော။ တံ သဗ္ဗံ....ရာဂမဒ-နိမ္မဒနံ ဒေါသမောဟမဒနိမ္မဒနံ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၅။ မ၊ဋ္ဌ၁။၅၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။ ဟေတုဂုတ်၊ဋ္ဌ၊၃၅၁။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၆၂။

ရာဂမလ (နာ) [ရာဂ+မလ] ရာဂတည်း ဟူသော အညစ်အကြေး၊ အညစ်အကြေး သဖွယ်ဖြစ်သော ရာဂ။ ရာဂမလေ အမလံ ဝိမသင်္ဂံ။ သုတ္တနိ။၄၅၃။ ရာဂမလံ ပဝါဟေ-နွော(နေတ္တိ၊၂၅)တံ အာဒိနာ တေဟိ ပရိ-ယာယေဘိ ရာဂဿေဝ ပဟာနမာဟ။ နေတ္တိ။ ဋ္ဌ၊၁၅၄။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇)။

ဆုကမုခ (န) [ဆုဂ+မုခ] ဆုဂ်၏အကြောင်း၊ ဆုဂ သို့ ကြောင်း။ ဆုဂမုခေ ဌိတော (နေတတ်ခဲ့ဖူး)တိ ဆုဂပရိယုဋ္ဌာနေ ဌိတော။ ပရိယုဋ္ဌိတဆုဂေါတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၂၇၃။

ဆုကမုစ္ဆိတ (တိ) [ဆုဂ+မုစ္ဆိတ]ဆုဂဖြင့် ဝေ့ဝေ ဖိန်းမောသော။ ပဓဲဿာတိ ဆုကမုစ္ဆိတာ ဝိယ ဒုမ္မောစနီယဘာဝေန တတ္ထ ပဋိဗဒ္ဓါ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃၃၁။

ဆုကယောဂ (ပု) [ဆုဂ + ယောဂ] ဆုဂနှင့်ယှဉ်ခြင်း၊ ဆုကယောဂတော ဆုဂေါ ဇာတော အပ္ပိတိ ဝါ ဆုဂေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂၊၃၁၅။

ဆုကရ (ပုံ၊န) [ဆုဂ + ကရ] ဆုကဟူသော ဥ၊ မြို့နှင့်တူသည့်ဆုဂ။ ဆုကရံ နိဗ္ဗုန္တေ၁။ နေတ္တိ။၇၅။ ဆုကရဇေဟိ သရဇေ၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ ၄။ ၁၃၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂ံ ၁။ ၂၄၁။

ဆုကရဇဘာဝ (ပု) [ဆုကရဇ+အဘာဝ] ဆုက ဟူသော မြို့၏ မရှိခြင်း၊ ဆုကရဇဘာဝေန ဝါ "ဝံရဇ"န္တိ ဝုတ္တံ" ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၂၅။

ဆုကရဏ (ပု) [ဆုဂ+ရဏ] ဆုကဟူသော မြို့၊ မြို့နှင့်တူသည့်ဆုဂ။ ဒိဋ္ဌိသမ္ပယုတ္တော်နေ စေဝ ရူပမုဂ အပ္ပပဆုဂ သခ်ါတေန စ ဆုကရဏေန ပဟာနေကဋ္ဌဘာဝေါတာ သရဏော၊ သရဏေါတိ ဝေဒိတမ္ပေါ အာဘိဋ္ဌ၊၁၊၄၁၁။ (–မူလဋ္ဌီ၊၁။၂၇၇။ ဥနုဋ္ဌီ၊၁။၁၀၄)။

ဆုကရတိ (ထိ) [ဆုဂ+ရတိ] ဆုကဖြင့်–မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–ခြင်း။ "နပ္ပတိရူပံ နု ခေါ ဘိက္ခဝေ တုမှာကံ ဝေရူပံ အဋ္ဌိသဿံတံ ဒိသွာ ဆုကရတိ ဥပ္ပါဒေတု"န္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၁။

ဆုကရတ္တ (တိ) [ဆုဂ+ရတ္တ] ဆုကဖြင့်–တပ်–တပ်မက်– တပ်စွန်း– နှစ်သက်– သော၊ သူ။ (ကာမဂုဏ် ၅-ပါး၌ တပ်–မက်မော–ဖွဲ့–မိန်းမော–သက်ၩတည်–ကပ်ငြိ–သော၊ သူ)။

ဆုကရတ္တာ (ဝိ၊ဥ။ဖ။ ဒီ၊၂။၃၁။ မ၊၁။၂၂၄။ သံ၊၁။၁၃၀)တိ ကာမဆုဂဘဝဆုကဒိဋ္ဌိဆုဂေန ရတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ဂ၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂဝ။ ဆုဂရတ္တာ ဝုဋ္ဌန္တိ ယေ ပဋ္ဌသု ကာမဂုဏေသု ရတ္တာ ဂိဒ္ဓါ ဂဓိတာ... လဂ္ဂိတာ ဗလိဗဒ္ဓါ။ မဟာနိ။၇၇။ ဆုကရတ္တာတိ ဆုဂေန ရဇ္ဇိတာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၀၇။

ဆုကရတ္တစိတ္တ (တိ) [ဆုဂရတ္တ+စိတ္တ] ဆုကဖြင့်–တပ်–တပ်မက်– တပ်စွန်း– နှစ်သက်– သော စိတ်ရှိသော။ ဆုကရတ္တစိတ္တာ ဟုတ္ဝာ တိက္ခတ္တုံ ပဋိရဝိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၆၅။

ဆုကရဟိတ (တိ) [ဆုဂ+ရဟိတ] ဆုကမှကင်းသော၊ ဆုကမရှိသော၊သူ။ ဆုကရဟိတဿ ဝိယ သောမနဿရဟိတဿ စ ဆုကဿ နာ အာရမ္မဏေ အဿာဒနဝသေန ပဝတ္တိ အတ္ထုပေက္ခနတော။ အနုဋ္ဌီ၊၃။ ၉၃။

ဆုကဆုဂိ (တိ) [ဆုဂ+ဆုဂိ] ဆုကဖြင့် တပ်နှစ်သက်ခြင်းရှိသော၊ ဆုကဖြင့်တပ်နှစ်သက်သော၊ သူ။ တေ ကာမကာမိနော ဆုကဆုဂိနော သညာသညိနော။ စူဋ္ဌနိ။၁၄၂။ ဆုကဆုဂိနော်တိ ဆုဂေနရဇ္ဇိတာ။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။၄၀။

ဆုကဝုနာရမ္မဏ (န) [ဆုဂ+ဝုနာ+အာရမ္မဏ] ဆုကတုံ့ပွားခြင်း၏ အကြောင်း၊ ဆုကကို တိုးပွားစေတတ်သောအာရုံ။ သုဘံ ဆုဂူပသံဟိတန္တိ ဆုကဝုနာရမ္မဏံ သုဘံ ပရိဝဇ္ဇေန္တော အသုဘသညာယ ပရိဝဇ္ဇေယျ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၂၆။

ဆုကဝတ္ထု (န) [ဆုဂ+ဝတ္ထု] ဆုဂ၏ တည်ရာ (ပုဂ္ဂိုလ်)။ ရတ္တော ဟိ ဆုကဝတ္ထုနော ပါဒေန တာဠိယမာနော်ပိ သဟတိ။မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၂၄။ မူလဋ္ဌီ၊၁၊၁၆၈။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၅။၈။

ရာဂဝန္တ၂ (တိ) [ရာဂ+ဝန္တ၂။ ထိ–၌ ရာဂဝတိ, ရာဂဝန္တိ။] တပ်စွဲ–တပ်မက်–တပ်နှစ်သက်–ခြင်းရှိသော၊ ရာဂရှိသော၊ သူ။ ရာဂေန သဟ ဝတ္တတီတိ သရာဂေါ၊ ရာဂဝါတိ အတ္ထော။ မဟာနိ၊၄။၁၈၆။

ရာဂဝဓ္ဓေဒ (ပု) [ရာဂ+ဝဓ္ဓေဒ] ရာဂ (တပ်ခြင်း)ကို အထူးသဖြင့် ဖြတ်ခြင်း။ ဝေဝဋ္ဋသုခတ္ထသုပုန ရာဂဝဓ္ဓေဒတ္ထော ခတ္တု-အတ္ထော။ ပေဋကော။ ၂၂၄။

ရာဂဝသ (ပု) [ရာဂ+ဝသ] (၁) ရာဂ၏–အစ်မ်း–သတ္တိ။ (၂) ရာဂ၏အလိုနိုင်ငံ။ (၁) ရတ္တော ရာဂသေန ဂန္ဓတိ။ ဝိ၅။ ၂၉၃။ (–မဟာနိ။ ဂု၊ ၂၅၆။ မိလိန္ဒ။၉၉၊၁ ,၁။ အဘိ၊၄၊၁၀။၁၇၂။ အဘိ၊၄၊၃။ ၂၆၁)။ (၂) ရာဂဝသိက–ကြည့်။

ရာဂဝသိက (တိ) [ရာဂဝသ+ဣက] ရာဂအလိုသို့လိုက်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ သမဒ္ဓေန နာမ ရာဂဝသိကေန ဒေါသမေ ဟာသိကေန နဟောတဗ္ဗံ။ သံ၊၄၊၁၁၄။

ရာဂဝိကွမ္ဘန (နှ) [ရာဂ+ဝိကွမ္ဘန] ရာဂကိုပယ်ခွါခြင်း။ စျာနံ ပန ရာဂဝိကွမ္ဘနတ္ထာယ ရာဂံ ဥပနိဿာယ ဥပ္ပါဒေတိ နာမ။ အဘိ၊၄၊၃။ ၄၄၇။ (–ဣသုဒ္ဓိ ဋီ၊၁၊၁၃၂)။

ရာဂဝိက္ခေပ (ပု) [ရာဂ+ဝိက္ခေပ] ရာဂကို အထူးထူး ကပြားပြား ပစ်ပယ်တတ်သော။ သာရဇ္ဇကဏ္ဍံ ပါဟမ္မာနံ ပဟာနတ္ထာ ရာဂ-ဝိက္ခေပေသု သိလာဒိဂုဏေသု စ တိဋ္ဌတ္တာ (သုပ္ပတိဋ္ဌိတတ္တာ ?။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၂။ ဒီ၊၃၊ ၁။၄၁၂။ သီ၊၃၊သစ်၊ ၂။ ၂၀၁–တိုကြည့်) ဝေသာရဇ္ဇံ။ အံ၊၃၊၃။၉၇။

ရာဂဝိဂမ (ပု) [ရာဂ+ဝိဂမ] ရာဂ၏–ကင်းပျောက်–ကုန်ခန်း–ပျက်စီး–ခြင်း။ (ရာဂကို အကြောင်းမဲ့ဖြတ်ခြင်း)။ ရာဂဝိဂမော (မူလဋီ၊ ၃၉၅) ရာဂဿ။ သမုစ္ဆိန္နန်။ အနုဋီ၊၃။၁၃၂။

ရာဂဝိဂမန (နှ) [ရာဂ+ဝိဂမန] ရာဂ၏–ကင်းပျောက်–ကုန်ခန်း–ပျက်စီး–ပယ်ခွာ–ခြင်း။ ဘဒ္ဒကန္တိ အာဘဒ္ဓကာနံ နိဝရဏာဒီပါပဓမ္မာနံ ဝိက္ခမ္ဘနေန ရာဂဝိဂမနေန ကေန္တဟိတတ္တာ ... သုန္ဒရံ။ အံ၊၃၊၂။ ၂၃၉။

ရာဂဝိဃာတ (ပု) [ရာဂ+ဝိဃာတ] ရာဂကို–ညှဉ်းဆဲ–နှိပ်စက်–ဖျက်ဆီး–ခြင်း။ ထေရော တဿ "ဒဟရာနံ အသုဘံ သပ္ပါယ"န္တိ မန္တွာ ရာဂဝိဃာတတ္ထံ အသုဘကမ္မဋ္ဌာနံ အဒါသိ။ သုတ္တနိ၊၃၊၁။၁၄။

ရာဂဝိဓမန (နှ) [ရာဂ+ဝိဓမန] ရာဂကို–မှုတ်လွှင့်–ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–ခြင်း။ ဘဒ္ဒကန္တိ အာဘဒ္ဓကာနံ နိဝရဏာဒီပါပဓမ္မာနံ ဝိက္ခမ္ဘနေန ရာဂဝိဓမနေန ကေန္တဟိတတ္တာ.... သုန္ဒရံ။ ဒီ၊ ၃၊၃။ ၂၃၃။

ရာဂဝိနယ၁ (ပု) [ရာဂ+ဝိနယ] (၁) ရာဂကို–ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–ညှဉ်းဆဲ–သတ်ဖြတ်–ခြင်း။ (၂) ရာဂကို–ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–ညှဉ်းဆဲ–သတ်ဖြတ်–ကြောင်း (အကျင့်)။ (၃) ရာဂ–ပျက်စီး–ပျောက်–ငြိမ်းအေး–ကြောင်း (အသုဘနိမိတ်စသည်)။ (၄) ရာဂကို–ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–ညှဉ်းဆဲ – သတ်ဖြတ်–ရာ–ကြောင်း။ (က) နိဗ္ဗာန်။ (ခ) အရဟတ္တမဂ်, အရဟတ္တဖိုလ်။ (၁) ရာဂကို–ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–ညှဉ်းဆဲ –သတ်ဖြတ်–ခြင်း။ ရာဂဝိနယာယ ဝါ ပဋိပန္နာ။ မ၊၃။ ၄၄၂။ (–အံ၊၁။၄၀၈။ အံ၊၂။ ၂၉၅)။ ဥတ္တမန္တေ-ပရိယာယေန ပန ရာဂဝိနယော, ဒေါသ-ဝိနယော, မောဟဝိနယော, သံဝရော, ပဟာနံ ပဋိသင်္ခါတိ အယံ ဝိနယော နာမ။ ဝိ၊၄၊၄။ ၁၁၄။ အံ၊၄၊၁၊၆၆။ မ၊၄၊၄။၃၁။ (၂)ရာဂကို–ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–ညှဉ်းဆဲ–သတ်ဖြတ်–ကြောင်း (အကျင့်)။ ရာဂဝိနယာယ ဝါ ပဋိပန္နာတိ ရာဂဝိနယပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ။ အံ၊၄၊ ၃။၁၀၈။ ရာဂေါ ဝိနယတိ တေနာတိ ရာဂ-

ပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃၀၈။ ရဟေါ ဝိနယတိ ဧတေနာတိ ရာဝဏယော၊ ရာဝဏသမုဒ္ဓေဒိကာ ပဋိပဒါ။ တေနာဟ "ရာဝဏယပဋိပဒံ ပဋိပန္နာ"တိ။ အံ၊ဋီ၊၃၀၉။

ရာဝဏနယပရိယောသာန (တိ) [ရာဝဏ+ဝိနယ+ပရိယောသာန] ရာဝဏ်ကိုပယ်ဖျောက်လျက်–ပြီးဆုံးစေ–အဆုံးသို့ရောက်–ပြီးပြေပျောက်–တတ်–သော၊ ရာဝဏ်ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်းလျင် အဆုံးရှိသော။ ဣမေ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခူ သမ္မာဒိဋ္ဌိ ဘာဝေတိ ရာဝဏနယပရိယောသာနံ။ သံ၊ဉ၊၂၄။ ဣမေ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဒသ မေဓာ ရာဝဏနယပရိယောသာနာ ဟောန္တိ။ အံ၊ဉ။၄၅၁။ တဿ ရာဝဏ်ဝိနယမာနာ ပရိယောသာပေတိ ပရိယောသာနံ ဂစ္ဆတိ နိပ္ပဇ္ဇတိ ရာဝဏိနယပရိယောသာနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၂၆။

ရာဝဏိနောဒန (န) [ရာဝဏ+ဝိနောဒန] ရာဝဏ်ကို–ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–ခြင်း။ ဧဝံ မာဒိသိတ္ထော ပုနပ္ပုနန္တိ ဒဋ္ဌကရဏဝိနောဒနေ နိယောဇေသိ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၇။

ရာဝဏိပဗ္ဗဇိတ (တိ) [ရာဝဏ+ဝိပဗ္ဗဇိတ] ရာဝဏ်နှင့် မယှဉ်သော။ ရာဝဏိပဗ္ဗဇိတာ စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရာ စရိယာ။ ပဋိသံ၊၇၀။၈၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၆။

ရာဝဏိရာဇ် (တိ) [ရာဝဏ+ဝိရာဇ] (ပု) (၁) ရာဝဏ်–ကင်း–ကုန်းမန်း–ပျက်စီး–ခြင်း။ (၂) ရာဝဏ်ကို–လွန်–သွန်ဖျောက်–ခဲ့ပြီဖြစ်–ခြင်း။ (၃) ရာဝ (တဏှာ)ဏ်–ကင်း–တပ်မက်ခင်း ကင်း–ချုပ်ငြိမ်း–ဆုံးဖြတ်။ (တိ) (၄) ရာဝ (တဏှာ)ဏ်–ကင်း–တပ်မက်ခြင်းကင်း–ချုပ်ငြိမ်း–ကြောင်း။ (က) မဂ်, အရှယမဂ်။ (ခ) အနာဂါမိဖိုလ်၊ အနာဂါမိဖလသမာဓိ။ (ဂ) အရဟတ္တဖိုလ်၊ အရဟတ္တဖလသမာဓိ။ (ဃ) ရာဝဏ်–ကင်း–ကုန်ခန်း–ပျက်စီး–ခြင်း။ ဣဘိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ရာဝိရာဂါ စေတောဝိမုတ္တိတိ ရာဝဏ်ဆေးကုသခြင်းဖြင့် စိတ်ကို လွတ်မြောက်စေခြင်းဟူသော အသုဘာဒိနာတို့ကို ရာဝဏိနယပဋိပဒါ (ထီ) [ရာဝဏိနယ+ပဋိပဒါ] ရာဝဏ်ကို–ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–ညှဉ်းဆဲ–သတ်ဖြတ်–ကြေ ငြိုးဖြစ်သည့် အကျင့် (ရာဝဏ်ကို အကြွင်းမဲ့သတ်ခြင်း ဖြစ်သောအကျင့်)။ ရာဝဏိနယာယ ဝါ ပဋိပန္နာတိ ရာဝဏိနယ

ဖလသမာဓိ။ စေတောဝိမတ္တိဟိနာ တေ.... တ္ထေ အရဟတ္တဖလသမာဓိ ရာဂဝိရာဂါ စေတောဝိမုတ္တိ။ သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ "ရာဂဝိရာဂါ စေတောဝိမုတ္တိတိ အရဟတ္တဖလသမာဓိ"တိ သင်္ဂဟေသု ဝုတ္တံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၅၂။

ရာဂဝိရာဂ (တိ) [ရာဂဝိရာဂ+ဏ] ရာဂကို လွန်မြောက်ခြင်းရှိသော (စေတောဝိမုတ္တိ=မင်္ဂုဇ် ယှဉ်သော သမာဓိ)။ ဣတိ ရာဂဝိရာဂါ စေတောဝိမုတ္တိ, အဝိဇ္ဇာ ဝိနာဂါ ပညာဝိမုတ္တိ။ ပဋိသံ။၂၉၀။ ရာဂဝိဝိဂါတိ ရာဂဿ ဝိဂေါ သမတိက္ကမော တေဿာ အတ္ထိတိ ရာဂဝိရာဂါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀။

ရာဂဝိနာသတ္ထ (န) [ရာဂဝိနာဂ+သတ္ထ] ရာဂဝိရာဂသုတ်။ တိတ္ထိတ္ထိ၏ "ငါရှင်တို့ အဘယ်အကျိုးငှါ ရဟန်း ဂေါတမထံ၌ မြတ်ဿာအ ဘျဉ်ကို ကျင့်သုံးနေထိုင်ကြပါသနည်း"ဟု မေးမြန်းခဲ့သော် ပြေကြားရန် ဟောကြားတော်မူသည့် သုတ်။ သံယုဇ္ဇနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ။ ၁–သံယုတ်၊ ၅–ဝဂ်။ ၁–သုတ်။သံ၊၃။၂၁။

ရာဂဝိရာဂိ (တိ) [ရာဂ+ဝိရာဂိ။ ထိ–၌ ရာဂဝိရာဂိနီ။] (က) ရာဂရှိသူ, ရာဂမရှိသူ။ (ခ) ချစ်ခြင်းလည်းနှံ့, မုန်းခြင်းလည်းရှိ–ချစ်သွယ် မုန်းသွယ်–သော၊ သူ။ (က) အထော ရာဂဝိရာဂိန (မ၊၁။၄၀၄)နှင့်....“အယံ ပန သရာဂေါ အယံ ဝီတရာဂေါ”တိ ဧတေ ရာဂဝိရာဂိနမ္မိ ဇနံ ဇာနာသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၅။ ရာဂယောဂတော ရာဂေါ ဇေဿ အတ္ထိတိ ဝါ ရာဂေါ၊ ဝိဂ္ဂဟဿီလော ဝိရာဂီ၊ တံ ရာဂဝိရာဂိနံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၃၁၅။ (ခ) ရာဂဝိရာဂိန (ဇာ၊၁။၁၁၈။ ၁၉၆)နှင့် မုဟုတ္တေနေဝ ရဇ္ဇနဝိရဇ္ဇနသဘာဝံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၇။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀၀)။

ရာဂဝိသ (ပုံ၊န) [ရာဂ+ဝိသ] ရာဂတည်းဟူသော အဆိပ်၊ အဆိပ်နှင့် ဘူသော ရာဂ။ ရာဂဝိသံ ဝမေန္တော။ နေတ္တိ။၂၅။

စေကောဝိနုတ္တိနာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇။ ရာဂဿ ခယဝိရာဂေနာတိ ရာဂဿ ခယသင်္ခါတေန ဝိရာဂေန၊ ရာဂဿ အနုပ္ပတ္တိ ဓမ္မတာပါဒနနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အံ၊ဋီ၂။၂၀။ (၂) ရာဂကို–လွန်–လွန်မြောက်–ခြင်း၊ နာဝိရာဂ–၂–ဂ်ာ ညည့် (၃) ရာဂ (တဏှာ)၏–ကင်း–တမက်ခြင်းကင်း – ချုပ်ငြိမ်း– ရာ နိဗ္ဗာန်။ ဘဂဝတာ အနေကပရိယာယေန ရာဂဝိရာဂါယမမ္မော ဒေသိတော။ ဝိဘ။၂၃။(–သံ၊ ၂"၂၃၃)။ အတ္ထိ ခေါ အာဝုသော မဂ္ဂေါ အတ္ထိ ပဋိပဒါ ရာဂဝိနာဂါယ။ သံ၊၃။၂၂။ နိဗ္ဗာနဉ္စိ ယသ္မာ တံ အာဂမ္မ အာရဗ္ဘ ပဋိမ္မ ရာဂေါ ဝိရဇ္ဇတိ နဟေ.တိ၊ တသ္မာ နာဂဝိရာ.ဂါတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။ (တိ) (၄) ရာဂ (ဏှာ)၏– ကင်း– တပ်ခြင်းကင်း–ချုပ်ငြိမ်း–ကြေဝင်း။ (က) မဂ်, အရိယမဂ်။ ရာဂဝိရာဂမနေဇမသောကံ၊ ဓမ္မမသင်္ခံဘမပ္ပဋိကူလံ။ ဝိမ၊ဋီ၊၃။ ဇတ္ထ(တတ္ထ) (ဟိ) ရာဂဝိရာဂေါတိ မဒ္ဂေါ ကထိတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ မ ဋ္ဌ ၁။၁၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁၂။ ရာဂဝိရာဂန္တိ ဒေရိယမဂ္ဂမာဟ။ တေန ဟိ အရိယာ အနာဒိကာလဘာဝိတမ္မိ ရာဂံ ဝိရဇ္ဈန္တိ။ ဝိမ၊ဋီ၊ဋ္ဌ။၂၁၄။ (–မ၊ဋ္ဌီ၁။၂၃၃)။ (ခ) အနာဂါမ်ဖိုလံ၊ အနာဂါမ် ဖလသမာဓိ။ ဥဘောတဏှာ စရိတာ.....နိယျန္တိ ရာဂဝိရာဂါယ စေတောဝိမုတ္တိယာ။ နေတ္တိ၊ဂ။တတ္ထ ရဇ္ဇနဒ္ဒေန ရာဂေါ။ သော ဝိရဇ္ဈတိ တောယာဘ် ရာဂဝိနာဂါ၊ တာယ ရာဂဝိဂါယ၊ ရာဂပဟာယိကာယာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ ၅၂။ အနာဂါမိဖလံ ဝါ ကာမနံ သန္ဓာယ ရာဂဝိနာဂေါ စေတောဝိမုတ္တိ။ သုတ္တ ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ ရာဂဝိရာဂါ စေဟောဝိမုတ္တိ သေ.ဘ္ဓဖလံ, အနာဂါမ်ဖလံ.... ပရိယာယဝစနေ ဟိ တတိယဖလဿ နိဒ္ဒေသော။ နေတ္တိ ဋ္ဌ။၁၃၉။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။၇၀၊ ၂၁၅)။ (ဂ) အရဟတ္တဖိုလ်၊ အရဟတ္တ-

ရာဂဝိသမ (ပု) [ရာဂ+ဝိသမ] မညီမျှ–အလွန်အားကြီး–သော ရာဂ၊ ဝိသမရာဂ။ ဝိသမရာဂတန်ဆီ ရာဂဝိသမာဒီနိ အနုဂတံ အာကုသလသညံ။ သံ၊၄၊၂။၁၂၇။ (–သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၇၀)။

ရာဂဝိသယ (ပု) [ရာဂ+ဝိသယ] ရာဂ၏ ကျက်စားရာ အာရုံ။ ရာဂပထန်ဆီ ရာဂဝိသယဘူတံ တေဘူမကမေဝတံ။ သုဘ၊နီ၊၄၊၂။ ၉၆။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၉)။

ရာဂဝိသေဝန (နာ) [ရာဂ+ဝိသေဝန] ရာဂ(တဏှာ)ဖြင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ကို မှီဝဲခြင်း။ ရာဂဝိသေဝနာဒီဘော သမ္မဒေဝ သံယတဘာဝံ ဩတရတာဝံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၅။

ရာဂဝိသေသ (ပု) [ရာဂ+ဝိသေသ] ရာဂကထူး၊ ထူးသောရာဂ၊ ပဒန္တရေန ရာဂဝိသေသသာ ဝုစ္စမာနတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၉။

ရာဂဝုဋ္ဌိဟေတု (ပု) [ရာဂ+ဝုဋ္ဌိ+ဟေတု] ရာဂတိုးပွားခဲ့ရ၏ အကြောင်း။ မေသုနကထာယ ရာဂဝုဋ္ဌိဟေတုတ္တာ ဟာသဝိသယဘ္ဘာ စ။ သာရတ္ထ၊၂။၈၄။

ရာဂဝူပသမ (ပု) [ရာဂ+ဝူပသမ] ရာဂ၏–ငြိမ်း–ငြိမ်းအေး–ခြင်း။ ရာဂဝူပသမေနေဝ စေတ္ထ သဒ္ဒေသမ္မိ ကိလေသာနံ ဝူပသမော ဝုဉ္စောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၇။

ရာဂဝေပုလ္လတ္တ (နာ) [ရာဂ+ဝေပုလ္လ+တ္တ] ရာဂ–ပြန့်ပြော–များပြား–အားကြီး–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ ကာဘမေ စတ္တာရော ရာဂဝေပုလ္လတ္တံ, ဒေါသဝေပုလ္လဘ္ဘံ, မောဟဝေပုလ္လတ္တံ ဂမ္ဘီရေသု ဓေါ ပနဿ ဌာနာဌာနေသု ပညာစက္ခု နကမတိ။ အံ၊၁။၄၆၁–၂။

ရာဂသံသဋ္ဌ (တိ) [ရာဂ+သံသဋ္ဌ] ရာဂနှင့်–ရောနှော–နောပြွမ်း–သော။ ရာဂသဟဂတံ ရာဂသံသဋ္ဌံ ရာဂသမ္မယုတ္တံ။ အဘိ၊က။၁၈၁။

ရာဂသင်္ခ (တိ) [ရာဂ+သင်္ခ] (က) ရာဂဟူသော–ကပ်ငြိ–တွယ်တာ–တတ်သောတရား၊ ကပ်ငြိ–တွယ်တာ–တတ်သောရာဂ။ (ခ) ရာဂဟူသော–ကပ်ငြိ–တွယ်တာ–ကြောင်း တရား။ (ဂ) ရာဂဟူသော–ကပ်ငြိ–တွယ်တာ–ခြင်း။ (က) (ခ) (ဂ) ရာဂသင်္ခေါ, ဗေါသသင်္ခေါ, မောဟသင်္ခေါ။ မဟာနိ။၃၄၂။ စူဠနိ။၈၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၊၂၃၊ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၆)။ သံသာရပက်ကေ သဋ္ဌနဋ္ဌေန ရာဂေါ သင်္ခေါ ရာဂသင်္ခေါ။သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆၈။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃၊ ၂၉၈။သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၆၄၊ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉၊၃၃၄)။

ရာဂသညာ (ထီ) [ရာဂ+သညာ] ရာဂနှင့်ယှဉ်သော အမှတ်သညာ။ သညာသညိနော်တိ ရာဂသညာယ သညိနော်။စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၄၁။

ရာဂသဋ္ဌိတ (တိ) [ရာဂ+သဋ္ဌိတ] ရာဂနှင့်စပ်ယှဉ်သော။ တတ္ထ ပန "လ္ဟဒ္ဓိ ရာဂသဋ္ဌိတာ ပီတိ၊သောမနဿ"န္တိ ဝတ္တဗ္ဗံ သိယာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၂၂၉။

ရာဂသန္တ (တိ) [ရာဂ+သန္တ] ငြိမ်းအေးစေအပ်ပြီးသော ရာဂရှိသော၊ ရာဂကို ငြိမ်းစေတတ်သော၊ ရာဂငြိမ်းပြီးသော။ လ္ဟမာနံ ပိ စတ္တာရိ ကမ္မဋ္ဌာနာနိ ရာဂသန္တာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၇။ ရာဂသန္တာနိ ဝူပသန္တရာဂါနိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂ ၃၂၂။ သန္တော ဟိ ရာဂသန္တတာယ သန္တော။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၆။

ရာဂသန္တာပ (ပု) [ရာဂ+သန္တာပ] (၁) ရာဂဟူသော ပူပန်ခြင်း၊ ပူပန်တက်သော ရာဂ။ (၂)ရာဂကြောင့် ဖြစ်သော–ပူပန်–ခြင်း–မှု။ (၁) ကာမေသာဒယော, ရာဂသန္တာပါဒယော, ရာဂပရိဋ္ဌာဟာဒယော စ။ ဆီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၄၅။(၂) ထတ္ထ သုခမဓနိယော ဖဿော ရာဂသန္တာပေါ။ ပေဋ္ဌကော။၃၁၄။

ရာဂသမ (တိ) [ရာဂ+သမ]ရာဂနှင့်တူသော။ နတ္ထိ ရာဂသမော(ဓမ္မ။၄၃)တိ.... ရာဂေန သမော အညော အဂ္ဂိနာမ နတ္ထိ။ဓမ္မ၊ဋ္ဌ ၂။၁၆၉။၂၃၁။

ရာဂသမဂ်ိဳ (ကို) [ရာဂ+သမဂ်ိဳ] ရာဂနှင့်ပြည့်စုံသော၊ ရာဂရှိ–အား–ကြီး–သော၊သူ။ ယသ္မာ ပန ဥတ္တယထာပိ ရာဂသမဂ်ိဳဿဝေတံ အဓိဝစနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၀။ ယမို့ ကာလေ ရာဂါ နရံ ရာဂသမဂ်ိဳ သဟတေ အဘိဘဝတိ။နေတ္တိ၊ဝိ၊ဂဋ္ဌ။

ရာဂသမဂ်ိဳသတ္တ (ပု) [ရာဂသမဂ်ိဳ+သတ္တ] ရာဂနှင့်ပြည့်စုံသော သတ္တဝါ။ ရဇ္ဇတိ သတ္တောတိ၊ ရတ္တော၊ ရာဂသမဂ်ိသတ္တော။နေတ္တိ၊ဝိ၊ဂဋ္ဌ။

ရာဂသမုဋ္ဌာန (ကို) [ရာဂ+ သမုဋ္ဌာန] ရာဂလျှင်ဖြစ်ပေါ်ခြင်း ရှိသော၊ရာဂေ ဇာတဉ္စ ဖြစ်သော။ ဣဒါနိ ယသ္မာ သုက္ကဝိဿဋ္ဌိ နာမ ရာဂသမုဋ္ဌာနာ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၀။(–သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၁။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၅၃)။

ရာဂသမုယုတ္တ (တိ) [ရာဂ+သမုယုတ္တ] ရာဂနှင့် (အညီအညွတ် ကျော်ငြာဒတာ အစရှိသော အပြားတို့နှင့်) ယှဉ်သော။ ရာဂသမုယုတ် ဖြစ်သော၊ရာဂရှိသော။ ရာဂသဟဘူ၊ ရာဂသဟာဇာတံ ရာဂသံသဋ္ဌံ ရာဂသမုယုတ္တံ ရာဂသဟဂတံ။ အဘိ ၊က။၁၀၁။ ရာဂသမုယုတ္တာ (ပဋိသံ။၂၉) တိ အာဒိ သရာဂါဒိ–ဝဝစနမေဝ။ ... ရာဂါဒီဟိ သမံ ကော်ပြောဒကနိဆောမေကဝတ္ထောကာရမ္မဏာဒီဟိ ပကာရေဟိ ယုတ္တာဘာ ရာဂသမုယုတ္တာနီတိအာဒီနိ နာမာနိ လဘတိ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၇။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၁)။

ရာဂသမုယုတ္တက (တိ) [ရာဂသမုယုတ္တ+က] အထက်ပုဒ်–ကြည့်။ စိတ္တံ စူပတပေတိမန္တိ ရာဂသမုယုတ္တကံ မမ စိတ္တမေဝ စ မံ ဥပတာပေတိ ဝိဟေဌေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၃။

ရာဂသမုယုတ္တစိတ္တ (န) [ရာဂသမုယုတ္တ+စိတ္တ] ရာဂနှင့်ယှဉ်သော စိတ်၊ ရာဂသမုယုတဲ့ စိတ်။ ကေဿ ပဂ္ဂလဿ ရာဂသမုယုတ္တစိတ္တသု ယံ သဒ္ဓပစ္စိမံ စိတ္တံ တဿ။ ဒေနဒ္ဒီ၊ ၃။၂၁၁။

ရာဂသမ္ဗန္ဓ (ပု) [ရာဂ+သမ္ဗန္ဓ] ရာဂဟူသောပုဒ်နှင့် စပ်ခြင်း။ ရာဂသမ္ဗန္ဓေနာ (မူ၊ဋ္ဌီ၊ ၂၊၆၉)တိ ရာဂပဒသမ္ဗန္ဓေန ဥပ္ပန္နဿာတိ ပုလ္လိင်္ဂဝေန ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊ ၂။၂၄၄။

ရာဂသမ္ဘူတ (တိ) [ရာဂ+သမ္ဘူတ] ရာဂကြောင့် ကောင်းစွာ ဖြစ်သော။ ရာဂေဇာတိတိ ရာဂသမ္ဘူတောတိ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၀၇–၀။

ရာဂသလ္လ (ပုံ၊န) [ရာဂ+သလ္လ] ရာဂတည်းဟူသော–ငြောင့်တံသင်း၊ ငြောင့်– တံသင်း– နှင့် တူသောရာဂ။ ရာဂသလ္လ (မဟာနိ။၄၅)ဿာဒီနိ ရဇ္ဇနဒုဋ္ဌန ရာဂါ စ ပဋိဃနကတာယ အနေ့္ဓာတုဒနတာယ ဒုန္နိဟရဏတာယ သလ္လဋ္ဌာတိ ရာဂသလ္လံ။ မဟာနိ ဋ္ဌ ၁၆၃ (–နေတ္တိ။ ၇၀၊ ၇၅–၉၅။၁၀၅။သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ၊၁၃၉။ ၂၀၂)။

ရာဂသလ္လဥပနိဿာ (ထီ) [ရာဂသလ္လ+ဥပနိဿာ] ရာဂတည်းဟူသော ငြောင့်၏ အားဥပဒေသော အခြောင်း။ဥပသေစန ဘူဘာယပိ နန္ဒိယာ ရာဂသလ္လဥပနိသတော။ နေတ္တိ၊ဋီ၊၁၁၃၊

ရာဂသဟဂတ (တိ) [ရာဂ+သဟဂတ] ရာဂနှင့် တကွဖြစ်သော၊ ရာဂသဟဂုတ် ဖြစ်သော။ ရာဂသမုယုတ္တ–ကြည့်။

ရာဂသဟဂတစိတ္တ (န) [ရာဂသဟဂတ+စိတ္တ] ရာဂနှင့်တကွ ဖြစ်သောစိတ်၊ ရာဂသဟဂုတ်စိတ်။ ရာဂသဟဂတစိတ္တသမဂ်ိ။အဘ၊ က။၃၃၃။

ရာဂသဟဇာတ (တိ) [ရာဂ+သဟဇာတ] ရာဂနှင့် တကွဖြစ်သော။ ရာဂသမုယုတ္တ–ကြည့်။

ရာဂသဟဘူ (တိ) [ရာဂ+သဟဘူ] ရာဂနှင့် တကွဖြစ်သော။ ရာဂသဟဇာတ–ကြည့်။

ရာဂသဟဝုတ္တိ (တိ) [ရာဂ+သဟဝုတ္တိ] ရာဂနှင့်တကွ ဖြစ်ခဲ့သည်သော်။ တင်္ဘသေသောတိကာမာသဝဝိသေသော၊ ရာဂသဟဝုတ္တိတိ-အခိပ်ပါယော၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၂။

ရာဂသဟိတ (တိ) [ရာဂ+သဟိတ] ရာဂနှင့်-အတူ-ဘက်-တဲ့ကြင်းတည်း-ဖြစ်သော်။ ရာဂစရိတောတိ ရာဂသဟိတံ စရိတံ ဧတဿာတိ ရာဂစရိတော။ နေတ္တိ၊၁၄၊၂၇၃။ အထ ခေါ ရာဂသဟိတေနေဝ အကုသလေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ ပဋိက္ခိပတိ။ ဝဇိရ၊၉၀။

ရာဂသာမန္တ (ဘိ) [ရာဂ+သာမန္တ] ရာဂ၏ အနီး၌ဖြစ်သော။ ဝါစံ နု ရက္ခတိနာမ ရာဂသမန္တာ စ ကောဓသာမန္တာ စ ယာဝ နိစ္ဆာရဏာတော့။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၇၅။

ရာဂသုတ္တ (န) [ရာဂ+သုတ္တ] ရာဂသုတ်။ "ရာဂကို ပယ်ဖျောက်ရန် အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်းကို ပွားရမည်။ ဒေါသကို ပယ်ဖျောက်ရန် မေတ္တာဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို ပွားရမည်။ မောဟကို ပယ်ဖျောက်ရန် ဝိပဿနာနှင့်တကွ မဂ်ပညာကို ပွားရမည်" ဟု" ပြော ဆို ဆံ့ မတော်မူသည့် သုတ်။ ဂုဏ်ဘာရနိ ဘာယပါဠိ၊ ၆-နိပါတ်၊ ၁၁-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။အံ၊၂။၃၀၀။

ရာဂဿာဒ (ပု) [ရာဂ+အဿာဒ] ရာဂဟူသော သာယာခြင်း၊ သာယာတတ်သောရာ။။ ဒုက္ခဝေဒနာယပိ ရာဂဿာဒဝသေန အဘိနန္ဒနာဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၀။

ရာဂဟေတု (ပု) [ရာဂ+ဟေတု] ရာဂ—တပ်မက်ခြင်း-ဟူသော အကြောင်း။ ရာဂမိကရဏန္တိ ရာဂဟေတု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၆။ယတ္ထ ယထာဝုတ္တော ပုတိကာယော ရာဂဟေတု ပမတ္တာ ပမာဒံ အာပန္နာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၇၂။

ရာဂါတုရ (တိ) [ရာဂ+အာတုရ] ရာဂ-ဖြင့်-ကြောင့်-ကြောင်နာ-ဆင်းရဲပင်ပန်း-သော။ တတော ပဌာယ သလ္လဝိဒ္ဓါ ဝိယ ရာဂါတုရော ဒန္ဓမိဂဒ္ဓိဘာဝေါ ကိသော ဓမ္မနိသန္ဆတဂမ္ဘော၁။ဇော၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၄။

ရာဂါဒိအကုသလ (န) [ရာဂ+အာဒိ+အကုသလ] ရာဂအစရှိသော အကုသိုလ်။ ရာဂါဒိ အကုသလာနံ မေတ္တာဒိကုသလာနဉ္စ အာမဋ္ဌံ ဂဟေဘဉ္ဇာပိ သမုပ္ပဇ္ဇနတော၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁။

ရာဂါဒိ ဂဂ်ိ (ပု) [ရာဂါဒိ+ဒ.ဂ်ိ] ရာဂစသောမီး။ ဧဝံ ရာဂါဒိဒ.ဂ်ိနံ ဝူပသမေန နိဗ္ဗာနေနဿ ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၉၁။

ရာဂါဒိအင်္ဂ (န) [ရာဂါဒိ+အင်္ဂ] ရာဂစသော အညစ်အကြေး။ ယေသံ ရာဂါဒိဒ.င်္ဂ.ဘနံ အဘာဝေန အနင်္ဂဏံ။ နေ၊ဋ္ဌီ၊၀။၂၃၁။

ရာဂါဒိအရိ (ပု) [ရာဂါဒိ+ဒ.ရိ] ရာဂစသော ရန်သူ။ အရဟတော်တို့ ရာဂါဒိအရိနံ ဟတ တ္တာ....။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂၊၁၉။

ရာဂါဒိအဝဋ္ဋ (တိ) [ရာဂါဒိ + အဝဋ္ဋ] ရာဂစသော အပြစ်၊ အနဝဋ္ဌာတော် ရာဂါဒိ အဝဋ္ဋ-ရဟိတာ။ အဲ၊ဋ္ဌီ၊၄။၇၂။

ရာဂါဒိအဝဿုတ (တ်) [ရာဂါဒိ + အဝဿုတ] ရာဂစသော ကိလေသာတို့ဖြင့် စွတ်စိုသော်၊ သူ။ရာဂါဒိအဝဿုတ သဒ် ပညာယ သံဝုတတ္တာ သမ္မဒေဝ ငိဟိတတ္တာ "ဆန္နံ"တိ ဝုတ္တာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။

ရာဂါဒိအသုစိဝိဓမန (န) [ရာဂါဒိ + အသုစိ + ဝိဓမန] ရာဂအစရှိသော အညစ်အကြေးတို့ကို- မှုတ်လွှင့်- ဖျက်ဆီး-ခြင်း။ သုစိဓေ့တိ ရာဂါဒိအသုစိဝိဓမနနေန သုစိသဘာဝေါ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၄၄၃။

ရာဂါဒီအသုစိသမ္မယောဂ (ပု) [ရာဂါဒီအသုစိ+သမ္မယောဂ] ရာဂစသော အညစ်အကြေးပဋိနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ အကုသလာ ဓမ္မာ ရာဂါဒီအသုစိသမ္မယောဂတော..... ကုစ္ဆိတေန အာကာရေန သာယန္တိ။ မူဋ ဋီ၊၁။၂၀။

ရာဂါဒိအဿာဒနကာလ (ပု) [ရာဂါဒီ+အဿာဒန+ကာလ] ရာဂစသည်တို့ကို သာယာသော အခါကာလ။ ရာဂါဒိအဿာဒနကာလေသု (မူဋ ဋီ၊၂၊၉၉)တိ ရာဂါဒီနံ အဿာဒနကာလေသု။ အနုဋီ၊၂၊၁၀၇။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၂၀၉)။

ရာဂါဒိဣဿဝိရဟိတ (တိ) [ရာဂါဒိ + ဣဿ + ဝိရဟိတ]ရာဂစသောဆင်းရဲမှ ကင်းသောသူ။ အနီဃောတိ ရာဂါဒိ ဣဿဝိရဟိတော။ အံ၊ ဋ၊၂။၁၀၁။ သုတ္တနိ၊ဋ၊၂။၃၀၄။ စူဠနိ၊ဋ။၁၄။

ရာဂါဒိဥပက္ကိလေသ (ပု)[ရာဂါဒိ+ဥပက္ကိလေသ] ရာဂအစရှိသော အညစ်အကြေး။ တဋ္ဌ ရာဂါဒိဥပက္ကိလေသာပဂမနတော နိရုပက္ကိလေသံ နိမ္မလံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆၄။

ရာဂါဒိဥပတ္ထမ္ဘ (ပု) [ရာဂါဒိ+ဥပတ္ထမ္ဘ] ရာဂအစရှိသည်တို့ကြောင့် တောင့်တင်း ခိုင်မာခြင်း။ တတ္ထ ပုရိမနယေန အဇ္ဈတ္တရူပါဒိသု ရာဂါဒိဥပတ္ထမ္ဘေ သတိ အာရေဂျာဒီနံ အတ္ထာဿ စေတေန္တဿ၊ ဝိ၊ဋ၊၂။၁၁၃။

ရာဂါဒိဥပသမ (ပု) [ရာဂါဒိ+ဥပသမ] ရာဂစသည်တို့၏–ငြိမ်း–ငြိမ်းအေး–ခြင်း။ခန္ဓိယာ ဥပသမေန ဥပေတာတိ ရုစ္စိဘ္ဘာ ခမာပေတ္ဘာဂဟဏခန္ဓိယာ စ ရာဂါဒိဥပသမေန စ ဥပေတာတိ။ သံ၊ဋ၊၁။၂၇။

ရာဂါဒိကိလေသ (ပု) [ရာဂါဒိ+ကိလေသ]ရာဂအစရှိသော– ကိလေသာ– အညစ်အကြေး။ ဧဝံ ရာဂါဒိကိလေသေ အနုပ္ပါဒေန္တော။ သံ၊ဋ၊၃၊၄၉။ (–အံ၊ဋ၊၂။၃၅၅။ ဥဒါ၊ဋ။၇၀။ ဣတိဝု၊ဋ။၁၀၆၊၁၁၇)။

ရာဂါဒိကျဃ (ပု) [ရာဂါဒိ+ကျဃ] (၁) ရာဂစသည်တို့၏–ကုန်–ကုန်ခန်း–ပျက်စီး–ပြင်း။ (၂) ရာဂစသည်တို့၏–ကုန်–ကုန်ခန်း–ပျက်စီး–ဘု–ကြောင်း။ (၁) ယော ကောစိ အရဟာ သမာနေပိ ရာဂါဒိကွယေ ဓမ္မာ ရာဂဿ ဝိတရာဂါတိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ၊၁။၄၆။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၀၈)။ (၂)တွေ့ကာတော ရာဂါဒိကွယော သဉ်ဗ်ဒိသေသော နိဗ္ဗာနမဓိပ္ပေတံ ဒဿိတံ ဟောတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ။၁၅၉။ (–မူလဋီ၊၂။၈၃)။

ရာဂါဒိနိမိတ္တ (န) [ရာဂါဒိ+နိမိတ္တ] ရာဂအစရှိသော နိမိတ်။ ရာဂါဒိနိမိတ္တာနံ နိစ္စနိမိတ္တာဒီနဉ္စ အဘာဝေန။ အဘိ၊ဋ၊၁။၂၆၈။ (–မမ္မ၊ဋ၊၁။၄၀၆)။

ရာဂါဒိပဏိဓိ (ပု) [ရာဂါဒိ+ပဏိဓိ] ရာဂအစရှိသော တောင့်တခြင်း၊ (ဟောင့်တတ်သော ရာဂစသည်)။ ရာဂါဒိပဏိဓိနံ ပန အဘာဝေန အပ္ပဏိဟိတံ။ ဓမ္မ၊ဋ၊၁။၃၀၃။ ထေရ၊ဋ၊၁။၂၄၃။

ရာဂါဒိမလ (န) [ရာဂါဒိ+မလ] ရာဂအစရှိသော အညစ်အကြေး၊ (အညစ်အကြေးနှင့် တူသော ရာဂစသောတရား)။ ရာဂါဒိမလာနံ အဘာဝတော ဝိမလေန သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေန အနုဗုဒ္ဓံ။ ဝိ၊ဋ၊၃။၂၄၄။ (–ဒီ ဋ၊၃။၁၂၃)။

ရာဂါဒိရဇ (ပုန) [ရာဂါဒိ+ရဇ] ရာဂအစရှိသော ကိလေသာမှုန်။ အပ္ပရဇက္ခာတိ ပညာစက္ခုမှိ ရာဂါဒိရဇံ အပ္ပံ ယေသံ၊ တေ ဒုပ္ပရဇက္ခာ။ ဝိ၊ဋ၊၃။၂၄၄။ (–ဒီ၊ဋ၊၂။၅၁။မ၊ဋ၊၂။၀၄။ သံ၊ဋ၊၁။၁၀၃)။

ရာဂါဒိသံကိလေသ (ပု) [ရာဂါဒိ+သံကိလေသ] ရာဂအစရှိသော– အညစ်အကြေး – သံကိလေသာ။ ရာဂါဒိသံကိလေသတော ဝိသုဒ္ဓံ အတ္တဘာဝံ ပဝတ္တေတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၁၀။ (–မ၊ဋီ၊၃။၃)။

ရာဂါဒီသလ္လ (နာ) [ရာဂါဒီ+သလ္လ] ရာဂအစ ရှိသော ဆူးငြောင့်၊ ဆူးငြောင့်နှင့်တူသော ရာဂအစရှိသောတရား။ အညေဟိ အနုဒ္ဓရ-ဂ်ယာနံ ရာဂါဒီသလ္လာနံ ဂ ဆ္ဆနတော။ ဣဂိဝုတ်၊၌။၃၀၅။ (–သုတ္တနိ၊၌၊၂။၁၀၂)။

ရာဂါဒီနဝ (ပု) [ရာဂ+အာဒီနဝ] ရာဂ၏အပြစ်။ ဝေမာဒီနယမနုဂန္ဆာ ရာဂါဒီနဝပစ္စဝေက္ခဏေန ယကာဝုတ္တ၊ကာရဏေဟိ သိလသံဝရဒီဟိ သံဝ-ရေဟိ။ သုတ္တနိ၊၌။၁။၁၅။

ရာဂါဓိက (တ်) [ရာဂ + အဓိက] ရာဂဖြင့်-ပိုသွန်–လွန်ကဲ–သော၊ လွန်ကဲသော ရာဂ ရှိသော၊သူ။ ရာဂဉ္စာသယော ရာဂါဓိကောဘိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊၌။၂၇၃။

ရာဂါဓိပ္ပါယ (ပု) [ရာဂ+အဓိပ္ပါယ] ရာဂတည်း ဟူသော အလိုဆန္ဒ။ ဣရဏ္ဏာဓိပ္ပါယေန ကောဓိပ္ပါယောတိ ရာဂါဓိပ္ပါယတော အညာ-ဓိပ္ပါယောဝါဘိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မူလဋီ၊၃။ ၃၁၄။

ရာဂါနုဂတ (တိ) [ရာဂ + အနုဂတ] ရာဂသို့ အပ်ဉ်လိုက်သော။ ရာဂါနုဂတံ် ပန စိတ္တံ် အာဘ်နတံ် နာမ ဟောဘိ။ သံ၊၌၊၁။၇၆။ (–အံ၊ဋီ၊၃။၃၀၀)။

ရာဂါနုဒ္ဓံသ (ကို) [ရာဂ+အနုဒ္ဓံသ] ရာဂသည်–နှိပ်စက်–ဖောက်ဆီး–အပ်သော(စိတ်)။ သော ရာဂါနုဒ္ဓံသေန စိတ္တေန သိက္ခံပစ္စက္ခာယ ဟီနာ-ယာဝတ္တာ ဘိ။ မ၊၂။၁၂၅။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၆၀)။ ရာဂါနုဒ္ဓသေနာတိ ရာဂါနုဒ္ဓံသိဟေန။ မ၊၌၊၃။၁၃၃။

ရာဂါနုဒ္ဓံသိတ (တိ) [ရာဂ+အနုဒ္ဓံသိတ] ရာဂသည်–နှိပ်စက်–ဖျက်ဆီး–အပ်သော(စိတ်)။ ရာဂါနုဒ္ဓံသိတန (အံ၊၁။၄၄၁။ မ၊၌၊၃။၁၃၃) တိ ရာဂေန အနုဒ္ဓံသိတေန။ မ၊ဋီ၊၃။ ၈၀။ အံ၊ဋီ၊၂၊၃၃၄။ သော ရာဂါနုဒ္ဓံသိတေန စိတ္တေန သိက္ခံ အပစ္စက္ခာယ ဒုဗ္ဗလျံ် အနာဝိကတ္တာ။ အံ၊၂။၈၄။

ရာဂါနုပတိတ (တိ) [ရာဂ+အနုပတိတ] (က) ရာဂ– တပ်မက်မှု – သည် ဒဇ္ဈဉ်လိုက် အပ်သော၊ (ခ) ရာဂ–ဝပ်မင်မှု–သို့ အဇ္ဈဉ် လိုက်သော၊ (ဂ) အဇ္ဈဉ်လိုက်–ပျော်ရောက်–သော ရဂဋိသော။ ဝိဂ္ဂေါနုပတိတ –လည်း –ကြည့်။ (က)/(ခ)(ဂ) – သဗ္ဗံ စိတ္တံ....ရာဂါ-နုပတိတံ ဒေါသာနုပတိတံ။ အ၊ဋီ၊၃။၃၀၃။ –ရာဂါနုပတိတ (ပဋိသံ။၁၆၅)ဆို ထွေ အဆာသပသာဒသနိ်တ္တံ် မနသိကရောတော ဥပ္ပန္နပီတိသုခေ ဝါ ....ရာဂေါ အနုပတတိ။ ပဋိသံ၊၌၊၂။၇၃။

ရာဂါနုပရိဝိတ္တိ (တိ) [ရာဂ+အနုပရိဝတ္တိ]ရာဂ သို့– အစဉ်လိုက်၍– အာရုံပြု၍– ဖြစ်သော (စိတ်)။ ရာဂသမ္မပယုတ္တံ ရာဂသဟဘူ ရာဂါနု-ပရိဝတ္တိ...စိတ္တံ ဝိမုစ္စတိတိ။ အဘိ၊က။၁၀၁။

ရာဂါနုဗန္ဓိဘူတ (တိ) [ရာဂ+အနုဗန္ဓိဘူတ]ရာဂ သည်–အစဉ်လိုက် – ပွဲ့– အပ်သည်ဖြစ်၍ဖြစ် သော။ပုဂ္ဂလော ရာဂါနုဗန္ဓိဘူတောဘ တေဟိ ကိလေသကာမေဟိ ယထာ ကာမကရဏီ-ယော။ ပေဋကော။၃၁။

ရာဂါနုသယ (ပု) [ရာဂ+အနုသယ။ ရာဂေါဝ အနုသယော ရာဂါနုသယော။မ ဋီ၊၃။၄၀၁။] ရာဂဟူသောအနုသယ၊ သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌-ကိန်း – အဖန်ဖန်ဖြစ် – တတ်သောရာဂ၊ ရာဂါနုသယ။ သော သဗ္ဗသော ရာဂါနုသယံ ပဟာယာ (မ၊၁။၅၇) တိ သော... သဗ္ဗာကာ-ရေန ရာဂါနုသယံ ပဇဟိတ္တာ။ မ၊၌၊၁။၂၄၉။ ဒုက္ခာယ ဝေဒနာယ ရာဂါနုသယော အနု-

သေတိ။ အဘိ၊ က။ ၃၅၂။ တွေ့ သတ္တာနံ ရာဂါနုသယော အနုသေတိ(အဘိ၊ဝိ။၃၅၄)တဲ့ တေသို့ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ သတ္တာနံ အပ္ပဟီနဋ္ဌေန ရာဂါနုသယော အနုသေတိ။ အဘိ။ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၄၁။ (–မ၊ဒ။ဖ၀၊၁၅ဖ–ဖ၀။ မ၊၃။၃၃၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅)။

ရာဂါဘာဝ (ပု) [ရာဂ+အဘာဝ] ရာဂ၏ မရှိခြင်း။ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ ရာဂါဘာဝေန ဝိတရာဂံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၂။ (– ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁၊ ၂၀၅)။

ရာဂါဘိဘဝ (ပု) [ရာဂ+အဘိဘဝ] ရာဂ–လွှမ်းမိုး–နှိပ်စက်–ခြင်း။ ကာမဘောဂိနံဘာတိ ဣမိနာ ပန ရာဂါဘိဘဝံ ...ဒဿေတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၃၀၁။ (–ဝဇိရ။၁၀၁။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၁။၂၀၃)။

ရာဂါဘိဘူတ (တိ) [ရာဂ+အဘိဘူတ] ရာဂ–ဖြင့်–သည်–လွှမ်းမိုး– နှိပ်စက်– အပ်သော၊ သူ။ ယောဘုယျေန ဣတ္ထိယော တံ ဒိသွာ ရာဂါဘိဘူတာ သကဘာဝေန သဏ္ဌာတုံ နာသက္ခိံ သု၊ဧမမ္၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၀။(–ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၈၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၃၄။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၂၂၄)။

ရာဂါရမ္မဏ (န) [ရာဂ + အာရမ္မဏ] (၁) ရာဂဟူသောအာရုံ။ (၂) ရာဂ၏–အာရုံ–အကြောင်း။(၁) ရာဂါရမ္မဏေ ဉာဏံ။ အဘိ၊ က။ ၂၃၅။ (၂) ရာဂပထန္တိ ရာဂါရမ္မဏံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၆။

ရာဒိစ္ဆာ (ဆီ) [ရာဂ+ဣစ္ဆာ] ရာဂတည်းဟူသော အလိုရမ်းကား။ဣစ္ဆာတိ ရာဂိစ္ဆာ။နေတ္တိ၊ဝိ။၁၀၉။

ရာဂိဋ္ဌိတ (န)[ရာဂ+ဣဋ္ဌိတ] ရာဂတည်းဟူသော တုန်လှုပ်ခြင်း။ တုန်လှုပ်တတ်သော ရာဂ။ ဣဋ္ဌိတန္တိ ရာဂိဋ္ဌိဘံ....ဣမာနိ သတ္တာဣဋ္ဌိတာနိ စလိတာနိ ဖန္ဒိတာနိ။အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၁။

ရာဂီ (တ်) [ရာဂ+ဣ်။ရန္တ+ဏီ။ထီ–ဌ် ရာဂိနီ။ ရာဂိန်–သံ။ ရာဣ၊ရာဂိ–ပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓီ။](က) ရာဂ– ချစ်ခြင်း– တပ်မက်ခြင်း– တပ်နှစ်သက်ခြင်း– တပ်စဲခြင်း–ရှိသော၊ (ခ) နှစ်–တပ်မက်– တပ်နှစ်သက်– တပ်စဲ– တတ်လေ့ရှိ–သော၊ သူ။ (ရာဂဝိရာဂိနန္တိ ရာဂိနဉ္စ ဝိရာဂိနဉ္စ ရဇ္ဇံတဉ္စ တံခဏညေဝ ဝိမုဉ္စန သဘာဝံ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၀၀။သရီရေ ဃနဘာဝရာဂိနော (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၊၄၄။ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၀) တိ ဃရီရေ အင်္ဂပစ္စင်္ဂါနိ ထိရဘာဝံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကရာဂဝတော။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။ ၂၁၅။ (ခ) ဒန္တသမ္ဘဏ္ဍရာဂိနော (အဘိ၊ ၄၊၁။ ၂၄၄။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၀၀)တိ ဒန္တာ မဏ္ဍတိယံ ရဇ္ဇနသီလဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။ ၂၁ ။သဏ္ဌာနသမ္ဘဏ္ဍတိယံ ရဇ္ဇောသဏ္ဌာနန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၁၅။

ရာဂုပဂ္ဂိလိဋ္ဌ (တိ) [ရာဂ+ဥပဂ္ဂိလိဋ္ဌ] ရာဂဖြင့်–ညှစ်ညှဉ်း–ညစ်နွမ်းမဲ့–သော (စိတ်)။ ရာဂူပဂ္ဂိလိဋ္ဌံ ဘိက္ခဝေ စိတ္တံ ဝါ နံ ဝိမုစ္စတီတိ (အံ၊ ၁.၆၂) ရာဂေန ဥပဂ္ဂိလိဋ္ဌတ္တာ၊ မဂ္ဂစိတ္တံ နံ ဝိမုစ္စတီတိ ဒဿေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ။ ၂။၂၇။

ရာဂုပ္ပဇ္ဇန (န) [ရာဂ+ဥပ္ပဇ္ဇန] ရာဂ၏–ဖြစ်–ဖြစ်ပေါ်–ခြင်း။ မေတ္တာဝသေနပိ ရာဂုပ္ပဇ္ဇနတော ဒေသနာ နယုဇ္ဇတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ ၁၂၆။

ရာဂုပ္ပတ္တိ (ထီ) [ရာဂ+ဥပ္ပတ္တိ] ရာဂ၏– ဖြစ်–ဖြစ်ပေါ်–ခြင်း။ ဝေမေဝ ဣဋ္ဌာရမ္မဏေ ရာဂုပ္ပတ္တိ နာမ သတ္တာနံ အာဝိဏ္ဏသမာစိဏ္ဏာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀။(–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၁)။

ရာဂုပ္ပဘိကာရဏ (န) [ရာဂုပ္ပတ္တိ +ကာရဏ] ရာဂ၏–ဖြစ်–ဖြစ်ပေါ်–ခြင်း၏အကြောင်း။ ရဇနီယာတိ ရဇ္ဇနီယာ၊ ရာဂုပ္ပတ္တိကာရဏ–ဘူတာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၁။

ရာဂုပ္ပမဘိုစ္စယ(ပု) [ရာဂုပ္ပဂ်ိ+ပစ္စယ] ရာဂုပ္ပဘို ဟေတုရာ နှင့် အနက်တူ။ ရာဂုပ္ပတ္တိပစ္စယော စ သဒ္ဒေါပိ အပုညာဘိသင်္ခါရော သဟေဝါ။ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ဂဖဒ။

ရာဂုပ္ပဟေတု(ပု)[ရာဂုပ္ပတ္တိ+ဟေတု။]ရာဂုပ္ပတ္တိ ကာရဏနှင့် အနက်တူ ရာဂဋ္ဌာနိယန္တိ့ ရာဂုပ္ပတ္တိဟေတု။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၂၀၄။

ရာဂေါဒ (ပု) [ရာဂ+ဥဒါဒ] ရာဂ၏ဖြစ်ခြင်း။ အသုကာသာ ဇီဂုစ္ဆနိယဘာဝတော ရာဂုပ္ပါဒေါ နာ ယုတ္တော။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ဝ၂၅။

ရာဂုပ္ပါဒက (တိ) [ရာဂ+ဥပ္ပါဒက] ရာဂကို–ဖြစ်–ဖြစ်ပေါ်–စေတတ်သော။ ရဇနီယောတိ သုစာန္တာနံ ရာဂုပ္ပါဒကော။ဒီ ဋ္ဌီ၊ ၂။ဝ၉၅။မ၊ ဋ္ဌီ၊၃၊၃၅၆။(–သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၃၀)။

ရာဂုပ္ပါဒန (နာ) [ရာဂ+ဥပ္ပါဒန] ရာဂ–တပ်မက်ခြင်း–နှစ်သက်ခြင်း– ကို–ဖြစ်– ဖြစ်ပေါ်–စေခြင်း။ ရာဂတိတိ အယောနိသော မန–သိကာရံ ပဋိစ္စ ရာဂုပ္ပါဒနေန တေဟိ ရဇ္ဇိ ယတိ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃။

ရာဂုဿဒ(ပု) [ရာဂ+ဥဿဒ] ရာဂ–ပြော–ပြန်ပြော–များ–ခြင်း၊ ဥဿဒါတိ သတ္တာဿဒါ ရာဂုဿဒေါ ဒေါသုဿဒေါ မောဟုဿဒေါ။ မဟာနိ၊၅၅၊၁၀၈။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊ ၂၁၉။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၅၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ ၃၃၁၊ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၂၄၁)။

ရာဂုဿန္န (တိ) [ရာဂ+ဥဿန္န] များသောရာဂရှိသော၊ ရာဂများသော။ ရာဂုဿန္နတာယ အယောနိသော မနသိကာရိတ္တာ။ ထေရဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၁၊ ၁၂၁)။

ရာဂူပစယ (ပု) [ရာဂ+ဥပစယ] ရာဂ၏ ပွားစီး–ခြင်း–မှု။ ဇညော ရာဂေါ အာဒီနော ရာဂူပစယော။ အဘိ၊က၊ ၃၇၀။

ရာဂူပနိဿယပဟာန (နာ) [ရာဂ+ဥပတ္ထမ္ဘန] ရာဂ၏–ခိုင်မာ–အားကြိုး–အားရှိ–ခြင်း။ရာဂူပတ္ထမ္ဘ–ဝသေန အဂ်ီဇာတေ ကမ္မနိယပွတ္တော။ ကခ်ိ၊ ဋ္ဌီ။၄၉၉။

ရာဂူပတ္ထမ္ဘန(နာ) [ရာဂ+ဥပတ္ထမ္ဘန] ရာဂ၏–ခိုင်မာ–အားကြိုး–အားရှိ–ခြင်း။ရာဂူပတ္ထမ္ဘ–ဝသေန အဂ်ီဇာတေ ကမ္မနိယပွတ္တော။ ကခ်ိ၊ ဋ္ဌီ။၄၉၉။

ရာဂူပဓိ(ပု) [ရာဂ+ဥပဓိ] ရာဂ တည်းဟူသော ဥပဓိ၊ (ဒုက္ခ၏) ကပ်ရှိုတည်ရာ ဖြစ်သော ရာဂ။ဥပသန္တော နိဗ္ဗုပဓိတိ မ။ ဂူပဓိ ဂေါသူပဓိ မောဟူပဓိဘဲ ဝိရဇ္ဇ.တော။ အပ.ဋ္ဌ၊၁၁၊ ၃၅၂။

ရာဂူပနိဿယ(ပု) [ရာဂ+ဥပနိဿယ] ရာဂ၏ အားကြိုးသောမှီခို။ ရာဂူ နိဿယ တာယ ပန ဥဇုပဋိပန္နောတိ ဝုတ္တံ "ရာဂူပနိဿယပဟာနတ္ထ"န္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ ဋ္ဌီ၊၁။၅၇။

ရာဂူပနိဿယပဟာန (နာ) [ရာဂူပနိဿယ+ပဟာန] ရာဂ၏–အားကြိုးသောမှီခို (ဖြစ်သောမဏ္ဍန်, ဝိဘူသန)ကို ပယ်ခြင်း။ နမဏ္ဍနာယ နဝိဘူသနာယာတိ ဧတေ ဇူဂူပနိဿယပဟာနတ္ထံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁။

ရာဃဝ(တိ) [ဒဃ္ဃ+ဏ-ရဃုဏာဘစ္စံ ရာဃဝေါ။ မောဂ်၊၄။၁၂၄။ ရဃုနော အပစ္စံ ရာဂဝေါ၊ ရာမစန္ဒြော။ ကပ္ပဒုါမ။ ရာဃဝ–သံ။ ရာဃဝ၊ ရာဟဝ၊ ရာဟအ–ပြာ။] ရဃုအမျိုးသော သူ၏ – သား – သမီး – အမျိုး – အနွယ်။ ရာဃဝေါ, ဝေနတေယျာ၊ မောဂ်၊၄။၁၂၄။

ရာဇ၁ (ပု) [ရာဇ+အ။ ရာဇာဒိဂိုဏ်း။ ရန္ဒ+အ။ ခန် ဒ်။၃၃၃။ နိဘိ၊ ခတု။၄၆။ ရာဇတိ အတ္တနော လ္ဟာသရိယသမ္ပတ္တိယာ စတူဟိ သင်္ဂဟဝတ္ထူဟိ မဟာဇနံ ရဉ္ဇေတီ ဝေနေတီတိ စ ရာဇာ။ ဒီ၊၃။၁။၁၂၃။ဓမ္မေန ပရေ ရဉ္ဇေ-တံတိ....ရာဇာ။ ဒီ၊၃။၇၇။ အပ၊၃၊၁။၁၁၅။ (–ဒီ၊၃၊၁။၂၂၂။ မ၊၃ ၃။၂၅၁။ သံ၊၄၊၃။ ၁၉၀။ အံ၊၃၊ ၂၊၇၇။ ပဋိသံ၊၃၊ ၂။ ၂၉၂။ ဥဒါန၊ ၃။၉၂။ လ္ဟာတိဝုတ်၊၃။၇၁။ သုဇာနိ၊၃၊ ၂။၁၀၀။ ၁၇။ စရိယာ၊၃။၃၆။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၀၄။ ဒီ၊၌၊ ၂။၁၁၆။ သံ၊၌၊ ၂။၄၂။ အံ၊၌၊၃၊၁။၁၀၉)။ ရာဇန်–သံ။ ရာဇ၊ ၎ယ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓိ။]

(၁) (ဦးဆိပ်၌ အာဘိ ဃိက် ရေစင် သွန်း လောင်းအပ်ပြီးသော ခတ္တိယဇာတ်ရှိ သည့်–) မင်း–ဘုရင်–မှင်ဘုရင်။ (၂) (အာဘိသိက် ရေစင် သွန်းလောင်း အပ်ပြီးသော–)မင်း–ဘုရင်–ရှင်ဘုရင် (ဇာတ်အ-ထူးမလို)။ (၃) (အာဘိသိက် သွန်းလောင်း အပ်သည့် စ်စေ့ မသွန်းလောင်းအပ်သည်ဖြစ်စေ တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်သည့်–)မင်း – အစိုးရ–ဘုရင်–မှင်ဘုရင်။ (၄) မင်းချင်းယောကျ်ား၊ မင်းခစား၊ အထူရှိ။ (၅) အကြီးအကဲ၊ မြင့်မြတ်သည့် အ-ဂ (သစ်ပင်စသည်)။ (၆) သေမင်း။ (၇) ခမ္မဏဇသုတ်။ (ထောမ–၌ ရာဇ = ရာ-ဇန် (ပု) (၁) မင်း = ဘုရင်။ (၂) လဗိမာန်။ (၃) သိကြား။ (၄) မင်း-ချို။ (၅) သန့်ရှင်း စင်ကြယ်ခြင်း။ (၆) ဘီလူး။ ကောတ္ထု ဘ–၌ (၁) (၂) (၃) (၄) အနက် များနှင့် (၅) အရှင်သင်။ (၆) မဟာ

ရာဂူပယ(ပု) [ရာဂ+ဥပယ] (က)ရာဂဟူသော ကပ်ရောက်ခြင်း။ (ခ) ရာဂဖြင့် ကပ်ရောက်ခြင်း။ (ဂ)၊ကပ်ရောက်တတ်သောရာဂ။

ရာဂူပယဝိ၁ဟိတ (တိ) [ရာဂူပယ+ဝိရဟိတ] (က) ရာဂဟူသော ကပ်ရောက်ခြင်း မှကင်းသော၊ (ခ) ရာဂဖြင့် ကပ်ရောက်ခြင်းမှကင်းသော။ (ဂ)ကပ်ရောက်တတ်သော မူဂမှကင်းသော (က)(ခ)(ဂ)ဒိဋ္ဌေ အနုပဒယာတိ စကွ ဝိညာဏေန ဒိဋ္ဌေ ရာဂူပယဝိရဟိတော။ စူဠနိ၊၌။ ၁၇။

ရာဂူပသံဟိဘ(=သဥ္ဇိတ) (တိ) [ရာဂ+ဥပသံဟိတ(=ဥပသဥ္ဇိ ဘ)] (၁) ရာဂနှင့်စပ်သော။ (၂) ရာဂနှင့်ယှဉ်သော (၃)ရာဂနှင့် တကွဖြစ်သော (၄) ရာဂ–ဖြစ်–တိုးပွား-ခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော၊ ရာဂကို ဖြစ်ပေါ် စေတတ်သော။ (၁) ကာမူပသံဟိတာ (သံ၊၂။ ၂၆၃။ သံ၊၌၊၂၊၂၉၂)ကြည့်။ (၂) ရာဂူပသံ-ဟိတံ စိတ္တ (အပ၊၁။၂၄)နှစ်.... ရာဂေန-သမ္မယုတ္တံ စိတ္တံ။ အပ၊ ၌၊၂။၃၇။ (၃) ကာမူ-ပသံဟိတာ (ဓေတ္တိ၊ ၌။ ၄၅) ကြည့်။ (၄) သုဘံရာဂူပသံဟိတ (ထေရ၊၃၇၀)နှစ်ကို ရာဂ-ဝစနာဝုဏ်ဆံ သုဘံ။ ထေရ၊၌။၂။၅၂၆။ သုဘံ ရာဂူပသဥ္ဇိတ (သံ၊၁။၁၀၉)နှစ်ကို ရာဂဋ္ဌာနိယံ ဂ္ဂဋ္ဌာရမ္မဏံ။ သံ၊၌၊၁။၂၄၉။ (–သုတ္တနိ၊၌၊၂။ ၃၆)။ရာဂဋ္ဌာနိယန္တိ ရာဂုပ္ပတ္တိ ဟေကဲ့။သံ၊၌၊၁။ ၂၀၄။ ရာဂဋ္ဌာနိယန္တိ ရာဂဇနကံ။ အံ၊ ၌၊ ၁။ ၃၅။ရာဂူ၁ဒ ဥိတံ ရာဂုပ္ပတ္တိဟေတုဘူတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊၁။၆၃။

ရာဂေါဒက(န) [ရာဂ+ဥဒက]ရာဂတည်းဟူသော ရေ။ ဝိတက္ကနိသိတေန စာတိ တေနေဝ ရာဂေါ ဒကေန ဝိတက္ကပါသာဏော နိသိဟေန။ ဇာ ဋ္ဌ၊၂ ၂၅၂။

မစ္စုဆုဇာ။ ထေရ၊၄၁၊၁၆၀။ (၇) ဓမ္မဇာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယပါဠိ၊ ၅-နိပါတ်၊ ၃-ပဏ္ဏာသက။ ၄-၀၈၊ ၃-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၁၃၂။ စက္ကာနုဝတ္တနာ ဆုဇာ။ အံ၊ ၂။၁၄၅။

(မင်းတို့သည်-(၁) စက္ကဝတ္တိနာဇာ(ဒဋ္ဌ-နေမိမင်းကဲ့သို့ ၄-ကျွန်းလုံးကို အစိုးရ၍ စ၊ာရဏတနာကို လည်စေတတ်သော မင်း၊ စကြဝေးတေးမင်း၊ စကြာမင်း၊)။ (၂) ဥပ ဆုဇာ (အိမ်နေမင်းသား)။ (၃) ပဒေဟျာ ဆုဇာ (ကေဆုင်မင်း၊ အသောက မင်းကြီး ကဲ့သို့ အလုံးစုံသော မြေ-၌-ကို-အစိုး ရသော မင်း။တစ်နည်း-ဇီဟိုင်္ဂကျွန်း၌ အစိုး ရသော မင်းကဲ့သို့ ကျွန်းတစ်ကျွန်းလုံး-၌-ကို-အစိုးရသောမင်း)။ (၄) ပဒေသဆုဇာ (ပဒေသဆုင်မင်း၊ ဗိမ္မိသာရဇင်း၊ ပသေနဒိ-ကောသလမင်းတို့ကဲ့သို့ ကျွန်းတစ်ကျွန်း၏ တစ်စိတ်တဒ်ဒေသ - ၌ - ကို- အစိုးရသော မင်း)။ (၅) မဏ္ဍလိက (ကျွန်း၏ တစ်စိတ် တစ်ဒေသတွင် တစ်ခုသော အရပ်အဝန်းကို စား၍,အုပ်စိုးသောမင်း-နယ်စား-မြို့စား)။ (၆) အန္တရဘောဂိက (ရွာစား တံ့ကဲသူကြီး မင်း၊ မင်း ၂-ပါးတို့ နိုင်ငံနှစ်တို့၏အကြား၌ ၂-ခု, ၃-ခုသော ရွာတို့ကို အစိုးသောမင်း)။ (၇) အက္ခာဒဿ (တန်းသူကြီးမင်း)။ (၈) မဟာမတ္တ (အဓိကချုပ်၊ ဝန်ကြီးချုပ်)။ (၉) ယေ ဝါ ပန ဆေဇ္ဇောဇ္ဇံ ကထောန္တာ အနုသာသန္တိ၊ တေ။ (သိုဇာပ်ခဲ့ပြီးသော မင်းတို့မှတစ်ပါး မင်းမျိုး၌မွေးဖွါး၍ ဖြစ်စေ,(၀၊) မင်းမျိုးတို့က အခွင့်အာဏာ လွှဲအပ်ထား၍ ဖြစ်စေ, မိဘ၏ အစိုးရခြင်း၌ မွေးဖြစ်စေ, အပြစ်အားလျော်စွာ ခိုးသူတို့၏ လက်ဖြတ်ခြင်းတို့ကို ဖြတ်ခြင်း, ဖောက်ခြင်းကိုပြု၍ ဆုံးမတတ်သော ငါး)ဟူ၍ များသော အပြား ရှိကုန်၏။ ၀၊၁၀။၅၇။ ဒီ၊၁။၄၃။ ဒီ၊၃။၄၀-၄၄။ ၀၊၄၁၀၊၂၆၈-၉။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၃၆၁။ တစ်နည်း-

ဘာရတ-၌ လာသော ယုဓိဋ္ဌိလ မင်း၏အမည် တံမျိုး။ (၂) ယင်ပူဇော်ခြင်း-ဟုလာ၏။ (၁) (ဦးထိပ်၌အဘိသိဉ်ရေစင်သွန်းလောင်း အပ်ပြီးသော ခတ္တိ ဃတာတ်ရှိဿည်-) မင်း-ဘုရင်-ရှင်ဘုရင်။ ဆုဇာ ခတ္တိဃာ မုဒ္ဓါဘိ-သိတ္တော။ ဒီ၊၁။၆၆။ ၎နွှဲမာ နာမ ဆုဇာ ဂိတာ အဟောသိ။ ဒီ၊ ၂။၆။ ဆုဇာနော (အဘိ၊၀။၎၃၇)တိ မုဒ္ဓါဘိသိတ္တ ခတ္တိယာ။ အဘိ၊၄၊၂။၅၁၁။(-မ၊၂။၆။၇၅။မ၊၃။၁၇၂)။ (၂) (အဘိသိဉ် ရေစင် သွန်းလောင်း အပ်ပြီးသော-) မင်း- ဘုရင်- ရှင်ဘုရင်။ (ဇာတ် အထူးမလို)။ ဆုဇာနော ဘောဂိယာ ကုမာရာ။ ဒီ၊ ၂။၁၂၁။ ဆုဇာနောတိ အဘိ-သိတ္တာ။ ဒီ၊၄၊၃။၁၀၇။ (၃) (အဘိသိဉ် သွန်းလောင်း အပ်သည်ဖြစ်စေ မသွန်း လောင်း အပ်သည် ဖြစ်စေ တိုင်းပြည်ကို အုပ်ချုပ်သည်)- မင်း-အစိုးရ-ဘုရင်-ရှင် ဘုရင်။ ဆုဇာနာမ ယောကောစိ ဇေ့ကာရေ-တိ။ ဝိ၊၁။၃၂၆။ သံသဒ္ဓေါ ဝိဟတိ ဆုဇ္ဇတိ ဆုဇမဟာမတ္တေဟိ တိတ္ထိယေဟိ။ အဘိ၊၀။ ၂၅၅။ ပုဇ္ဇဟိတိအာဒီသု ဆုဇာနောတိ အဘိသိတ္တာ ဝါ ဟောန္တု အနဘိ ဒိတ္တာ ဝါ ယေ ရဇ္ဇံ အနုသာသန္တိ။ အဘိ၊၄၊ ၂။၃၂၅။ (-၆၊ ၂။၃၅၁။ သုဘူနိ။၃၆၈။ထေရ။၃၃၀။ မ၊ ၄၊၃။ ၂၅၅။ သုဘူနိ၊၄၊ ၂။၁၇၄။ ထေရ၊၄၊၂။ ၃၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၃၊၁၆၄)။ (၄) မင်းခွင်း ယောကျ်ား၊ မင်းခစား၊ အရာရှိ။ မာ တံ ဂဟေသုံ ဆုဇာနော ဂါမေ ကဲ့ဝိသကာရကံ။ ဇာ၊၁။၉၈။ တတ္ထ ဆုဇာနောတိ ဆုဇပုရိသေ သန္နာယ၀ုတ္တံ။ ဇာ၊၄၊၃။၃၂။ (၅) အကြီး အကဲ၊မြို့မြတ်သူ့ အရာ။(သစ်ပင်စသည်။) သာလရာဇမူလေ တိတ္ထေ သာလရုက္ခော ပိ.... ဣမေ ပန ဝနပ္ပတိဇေဋ္ဌကဓမ္မကော အဓိပ္ပေတော။ ဆုဇသဒ္ဒေါ ပနသာ တမေဝ ဇေဋ္ဌကဘာဝံ သာဓေတိ၊ မ၊၃။၁၁၃။ (၆) သေမင်း။ မစ္စုဆုဇာသာ (ထေရ၊၂၂၁) တိ....ဆုဇာတိ

(၄) မြားဟူ၊ဂဟပတိ၊ကသု ခမ္မိ၊ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိသံဝိဒဟနံ = ပုစ္ဆားသူကြယ်တို့၌ တရားနှင့်လျော်သော စောင့်ရှောက်ခြင်း, မြစ်ခြင်း, လုံခြုံစေခြင်းကို စီရင်ခြင်း၊ (၅) နေ၊ဇနပဒေသု ခမ္မိကရက္ခာဝရဏဂုတ္တိသံဝိဒဟနံ=နိဂုံးသူ, ဇနပုဒ်သူတို့၌ တရားနှင့်လျော်သော စောင့်ရှောက်ခြင်း မြစ်ခြင်း, လုံခြုံစေခြင်းကို စီရင်ခြင်း၊ (၆) သမဏ၊ဗြာဟ္မဏေသု ခမ္မိ ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိသံဝိဒဟနံ=ရဟန်း,ပုဏ္ဏားတို့၌ တရားနှင့်လျော်သော စောင့်ရှောက်ခြင်း, မြစ်ခြင်း, လုံခြုံစေခြင်းကို စီရင်ခြင်း၊ (၇) မိဂပက္ခီသု ခမ္မိ၊ရက္ခာဝရဏဂုတ္တိသံဝိဒဟနံ = သားငှက်တို့၌ တရားနှင့် လျော်သော-စောင့်ရှောက်ခြင်း, မြစ်ခြင်း, လုံခြုံစေခြင်းကို စီရင်ခြင်း၊ (၈) အဓမ္မကာရပ္ပဋိက္ခေပေါ=အနိုင် အထက် နှိပ်စက်၍ ပြုခြင်းကိုတားမြစ်ခြင်း၊ (၉)အဓနာနံ ဓနာနုပ္ပဒနံ = ဥစ္စာမရှိသော သူတို့အား ဥစ္စာကိုပေးခြင်း၊ (၁၀) သမဏ၊ဗြ ဟ္မဏေသု ဥပသင်္၊မိတ္ဘာ ပဋ္ဌပုစ္ဆနံ=ရဟန်း,ပုဏ္ဏားတို့သို့ချဉ်းကပ်၍ ပြဿနာကို မေးမြန်းခြင်း ပြု၍ (၁၀) ပါး ရှိကုန်၏။

တစ်နည်း-(၄)နံပါတ် (၇)နံပါတ် ကျင့်ဝတ်တို့၌ မြာဟ္မဏ၊ဂဟပတိ၊က, မိဂနှင့်-ပက္ခီတို့ကို အသီးအခြားပြု၍ ရေတွက်သည် ရှိသော် (၁၂)ပါးရှိကုန်၏။

တစ်နည်း-ပထမနည်း၌ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ကျင့်ဝတ် (၁၀)ပါ တို့၌ (၁) အဓမ္မရာဂသာပဟာနံ=အဓိ၊ဂုဏ်း, မိကြီး, မိဘွေး,အရီးကြီး, အရီးလေး အစရှိသော မသင့်လျော်သော အရာဌာန ဖြစ်သောဆုဂကို ပယ်ခြင်း။ (၂) ဝိသမလောဘသာ ပဟာနံ=သုံးဆောင်ခြင်းငှာ မလျောက်ပတ်သော အဆုတို့လည်း အလွန်ကဲစွာ အလိုရှိခြင်းကို ပယ်ခြင်း ဤ ကျင့်ဝတ်(၂) ပါးတို့ကို ထည့်၍ (၁၂)ပါး ရှိကုန်၏။ ဒီ၊ ဥ။၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၃။

(၁) ဗုဒ္ဓါဘိသိတ္တရာဇာ (ဦးထိပ်၌ သုန်းလောင်းအပ်သော အဘိသိက်ရှိသောမင်း)။ (၂) မုဒ္ဓါနဘိသိတ္တရာဇာ (ဦးထိပ်၌ သုန်းလောင်းအပ်သော အဘိသိက်မရှိသောမင်း) ဟူ၍ ၂-ပါးအပြားရှိ၏။ နိတိ၊ဓာတု။၄၆။

မင်းမြောက်တန်ဆာ (၅)ပါး— (၁) ထီးဖြူ။ (၂) စာမရီသားမြီးခြင်ခတ်။ (၃) သန့်လျက်၊ (၄) သင်းကျစ်။ (၅) ခြေနင်း။ ဝိ ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၂။ ၂၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၀၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၆။ မင်းကျင့်တရား (၁၀)ပါး— (၁) ဒါန=အလှူပေးခြင်း၊ (၂) သီလ=ငါးပါးသီလ, ဆယ်ပါးသီလတို့ကို ဆောက်တည်ခြင်း၊ (၃) ပရိစ္စာဂ=လှူ။ဖျယ်ဝတ္ထုတို့ကို စွန့်ကြဲခြင်း၊ (၄) အဇ္ဇဝ=ဖြောင့်မတ်ခြင်း၊ (၅) မဒ္ဒဝ=နူးညံ့ခြင်း၊ (၆) တပ=ဥပုသ်စောင့်သုံးခြင်း၊ (၇) အက္ကောဓ=အမျက်မထွက်ခြင်း၊ (၈) အဝိဟိ ံသာ=သူတပါးတို့ကို မညှဉ်းဆဲခြင်း၊ (၉) ခန္တီ=သည်းခံခြင်း၊ (၁၀) အဝိရောဓန = ပြည်သူတို့နှင့် မဆန့်ကျင်ခြင်း။ ဇာ၊ ၂။၉၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀၃။

စကြဝတေးမင်းဖြစ်ကြောင်း ကျင့်ဝတ်တရားများ— (၁) အန္တေ၊ဇနသ္မိံ ဗလကာယေ ခမ္မိကရက္ခာဝရဏဂုတ္တိသံဝိဒဟနံ= အာဘုဉ်းလူဖြစ်သော သားမယား၌လည်းကောင်း, စစ်သည်ဗိုလ်ပါ၌လည်းကောင်း တရားနှင့်လျော်သော စောင့်ရှောက်ခြင်း, မြစ်ခြင်း, လုံခြုံစေခြင်းကို စီရင်ခြင်း၊ (၂) ခတ္တိ၊ယသု ခမ္မိကရက္ခာဝ၊ဏ၊ဂုတ္တိသံဝိ၊ဟနံ= မင်းတို့၌ တရားနှင့်လျော်သော စောင့်ရှောက်ခြင်း, မြစ်ခြင်း, လုံခြုံစေခြင်းကို စီရင်ခြင်း၊ (၃) အနုယန္တေသု ခမ္မိကရက္ခာဝရဏဂုတ္တိသံဝိဒဟနံ=နောက်လိုက်နောက်ပါ အခြေအရံလူတို့၌ တရားနှင့်လျော်သော စောင့်ရှောက်ခြင်း, မြစ်ခြင်း, လုံခြုံစေခြင်းကို စီရင်ခြင်း၊

တို့၏ အသင်းအပင်း၌ အချင်းချင်း ကွဲပြားစေခြင်းဟူသော ဥပါယ်၊ (၂) ဒဏ္ဍဥပါယ= ဖိစီးနှိပ်ကွပ်၊ ဒဏ်တပ်ခြင်း, ဒဏ်ပေးခြင်းဟူသော ဥပါယ်၊ (၃) သာမဥပါယ= စိတ်ကျေချမ်းအောင် ပြုခြင်း, စကားပြောခြင်းဟူသော ဥပါယ်၊ (၄) ဒါနဥပါယ= လက်ဆောင်ပဏ္ဏာဒသည် ပေးခြင်း ဟူသော ဥပါယ်ဟူ၍ (၄)ပါး၌ကုန်၏။ ဓာန်။၃၊၄၈)။

ရာဇာ (ပု) [ရာဇ+ဏ။ ရာဇ+က] မင်းနှင့် တူသော သဿတဒိဋ္ဌနှင့် ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ။ မာတရံ ပိတရံ ဟန္တွာ ရာဇာနော ဒွေ စ ခတ္တိယေ။ ဓမ္မ။၅၅။ နေတ္တိ။၁၄၃။ ဒွေ သဿတုစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိယော ဒွေ ခတ္တိယရာဇာနော နာမ။ ဓမ္မ၊၄၊၂။ ၂၈၃။ နေတ္တိ၊၄။၂၅၁။

ရာဇအဂ္ဂမဟေသီ (ထီ) [ရာဇ+အဂ္ဂမဟေသီ] မင်း၏ မြတ်သော မိဖုယားကြီး။ မဒ္ဒရဋ္ဌေ ရာဇအဂ္ဂမဟေသိယာ ကုစ္ဆိမှိ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာ၊၅၊ ၅။၄၀။

ရာဇာဏာ (ထီ) [ရာဇ+အာဏာ] မင်း၏ အမိန့်အာဏာ။ ယေ သတ္တာ စ ဓမ္မအာဏံ အမှာကဉ္စ ရာဇအာဏံ နာသုဏန္တိ။ ဒီ၊၁၊၃။ ၁၄၂။

ရာဇကုလသို (ပု) [ရာဇ+ကုလသို။ ရာဇရိမိ–သံ။] ရာဇဆိသိ–ကြည့်။

ရာဇကာ[၁] (တိ) [ရာဇ+က။ မောဂ်၊၄။၁၃။ ရာဇက–သံ။] မင်းအားသွံက်သော၊ မင်းနှင့် စပ်သော၊ (မင်း၏–ဥစ္စာ–ဘဏ္ဍာ)။ ရာဇကံ ဘဏ္ဍာဂါရံ ရာဇာရဟံ ဘဏ္ဍံ.... ရာဇကဿ ဓနဿ ပါဒေဿ၊ အယမေဝတ္ထော။ ဝိ၊၁၊၁။၃၁၄။ ရာဇကဿ ရာဇာယတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၅၂။

ရာဇကာ[၂] (ပု) [ရာဇ+က။ ရာဇက–သံ။] မင်း၊ ချီးမြှောက်အပ်သောမင်း။ ရာဇကာ ရာဇမ–ကြည့်။

မင်းတို့၏ မဆုတ်ယုတ်, မပျက်စီးကြောင်း တရားများ– (၁) မပြတ်–မကြာမကြာ–စည်းဝေးခြင်း။ (၂) အညီအညွတ် စည်းဝေးခြင်း, အညီအညွတ် အစည်းအဝေးမှထခြင်း, အညီအညွတ် တိုင်းရေးပြည်မှု အစုစုကို ပြုခြင်း၊ (၃) ရှေးဦး မပြုဘန်း မပညတ်အပ်သော ဥပဒေကို အသစ်ထပ်၍ မပြုဘန်း မပညတ်ခြင်း, ရှေးဦး ပြုဘန်း ပညတ်အပ်ပြီးသော ဥပဒေကို မချက်ဆီး, မဖြတ်တောက်ခြင်း၊ (၄) အသက်ကြီးသော မင်းတို့ကို အဠိအသေ ပြုခြင်း, အလေးအမြတ်ပြုခြင်း, မြတ်နိုးခြင်း, ပူဇော်ခြင်း, အသက်ကြီးသော မင်းတို့၏ စကားကို နားထောင်လိုက်နာခြင်း၊ (၅) အမျိုးသမီး ကြီးငယ်တို့ကို အဘင်းအဓမ္မ ဆဲဝင်၍ ဒုနိုင်ထက် နှိပ်စက်၍ မနေစေခြင်း (၀၊) မသိမ်းပိုက်ခြင်း၊ (၆) မြို့တွင်း မြို့ပြင်ရှိ နတ်ကွန်းတို့ကို အရိုအသေ ပြုခြင်း, အလေးအမြတ်ပြုခြင်း, မြတ်နိုးခြင်း, ပူဇော်ခြင်း, ထိုနတ်တို့အား ရှေးဦးပေးအပ်သော ဗလိနတ်စာကို မဆုတ်ယုတ်စေခြင်း၊ (၇) မလာသေးသော ရဟန္တာတို့၏ လာခြင်းဟူသော အာဂမနိုင်ငါလည်းကောင်း, လာပြီးသော ရဟန္တာတို့၏ တိုင်းပြည်၌ ချမ်းသာစွာ နေရခြင်း ဟူသော အကမ္မိုင်ငါလည်းကောင်း ရဟန္တာတို့၌ တရားနှင့်လျော်သော စောင့်ရှောက်ခြင်း, မြစ်ခြင်း, လုံခြုံစေခြင်းကို စီရင်ခြင်း ဟူ၍ (၇) ပါးကုန်၏။ (ဒီ၊၂။၆၂–၄။ ဒီ၊၁၊၂။၁၀၇–၁၃)။ မင်းတို့၏ ပြကတော့ (၇)ပါး– (၁) သာမိ=ပြည့်ရှင်မင်း၊ (၂) အမစ္စ=မှူးမတ်၊ (၃) သခါ=မိတ်ဆွေမင်း၊ မဟာမိတ်မင်း၊ (၄) ကောသ=ဘဏ္ဍာကျီကြဘဏ်တိုက်၊ (၅) ဒုဂ္ဂ=ခံတပ်, ကတုတ်၊ (၆) ဝိဇိတ=နိုင်ငံနယ်ပယ်၊ (၇) ဗလ=စစ်သည်ဗိုလ်ပါဟူ၍ (၇) ပါး ရှိကုန်၏။ ဓာန်၊၃၅၀။ သီ၊၃၊ သစ်၊ ၂။၃၀၆။ ရန်အောင်ကြောင်း ဥပါယ် (၄)ပါး– (၁) ဘေဒဥပါယ= ရန်သူ

ရာဇကာရက(တိ) [ရာဇ+ကာရက] မင်းဒဿ ဖြစ်ကို ပြုတတဲ့သော၊ သူ။ (မင်းသားကို မင်းအပ္ပစ်၌–တည်စေ–တင်မြှောက်–တတ်သော မဟာနိ။ ၂၀၆။ ရာဇာနံ အာရဇ္ဇ မဟာသမ္မတော မန္ဓာတာ မမ္မာသောကော ဧဝံ မဟာနုဘာဝေါတိ အာဒိနာ နယေန ပဝတ္တာ ကထာ ရာဇကထာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁၀၅။ မ၊ဋ္ဌ ၃။၁၀၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၄၅ -၆။

ရာဇကမ္မ (နှ) [ရာဇ+ကမ္မ။ရာဇကမ်ိန်–သံ။] မင်းသည် ပြုလုပ် ရပ်သော အမှု ကိစ္စ၊ မင်း၏ အမှုကိစ္စ၊ မင်းမှု ကိစ္စ။ ရာဇပေါရိသဿ အာဝုဓေန ရာဇကမ္မံ ကတွာ ဥပဋ္ဌာန်။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၆၁။(–မ၊ဋီ၊ ၂။၄၂)။တေ ရာဇကမ္မာနိ စေဝ ယုတ္တာယုဇ္ဇ အဇာနန္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၇။ (ရာဇကရဏီယလည်း–ကြည့်)။

ရာဇကမ်ိက (တိ) [ရာဇကမ္မ+ဏိက။ ရာဇကမ္မ+ဋ္ဌက။] (က) ငင်း၏ အမှုကိစ္စ၌ ယှဉ်သော၊ သူ။(ခ) မင်း၏ အမှုကိစ္စကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်သော၊ သူ။ မင်းမှုဆိမ်း။ မန္ဒသော ရာဇက - ကေဟိ ဥပဒုတော ဝဓဗန္ဓနာဒီနိ အနုဘဝန္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၅။ အဟံ ရာဇကမ်မိကော ဗဟု မေ ကမ်မံ ကတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၆၄။

ရာဇကရဏီယ (နှ) [ရာဇ+ကရဏီယ] မင်းသည် ပြုအံ့သော အမှုကိစ္စ၊ မင်း၏ ပူဇဖွယ်ကိစ္စ။ ရာဇကရဏီယာနိ(သံ၊ဋ္ဌ။၁၀၂)တိ ရာဇကမ္မာနိ ရာဇူဟိ ကတ္တဗ္ဗကိစ္စာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။

ရာဇကလိ (ပု) [ရာဇ+ကလိ။ဝိသေသနပရပဒ။ ရာဇကလိ–သံ]ဆိုး–ယုတ်–သော မင်း၊ မင်းဆိုး၊ မင်းယုတ်။ ဗုဒ္ဓသာသ ခေါ ရာဇကလိ၊ မာဘာဟံ မတ္ထကံ နိတာဒ္ဒေသိ။ ဇာ၊၂။ ၂၅၅။ ရာဇကလိဘိ ရာဇကာဋ္ဌကဏ္ဍိ ရာဇလာမက။ ဇာ၊ဋ္ဌ ၇။၁၀၂။

ရာဇကာရက၁ (နှ) [ရာဇ+ကာရက] မင်းဒဿ ဖြစ်ကို ပြုတတဲ့သော၊ သူ။ (မင်းသားကို မင်းအပ္ပစ်၌–တည်စေ–တင်မြှောက်–တတ်သော

ရာဇက၂ (နှ) [ရာဇ+ကက်] မင် တို ဂါအပေါင်း၊ မင်း ဘပေါင်း။ ဥရဗ္ဘာနံ သမူဟော ဩရဗ္ဘကံ။ ဧဝံ ရာဇကံ။ နိမ္မတ္တိ။၅၄၁။

ရာဇကကုဓောဏ္ဍ (နှ) [ရာဇ+ကကုဓဘဏ္ဍ။ ရာဇကကုဟ – အဒ္ဓမာဂမိ။] မင်းမြောက်တန်ဆာ၊ မင်းဘို့ အခမ်းအနားဖြင့် ထွက်တော်မူသည့်အခါ ယူဆောင်၍ သွားအပ်သော ပစ္စည်းဥစ္စာ (၅)မျိုး။ (မင်းမြောက်တန်ဆာ (၅)ပါးကို ရာဇပုဒ်မှာ–ကြည့်)။

ရာဇကညာ (ထီ) [ရာဇ+ကညာ။ ရာဇကန္ဒာ–သံ။] မင်းသမီး။ သေယျထာပိ နာမ ... ရာဇကညာနံ ဂန္ဓဗ္ဗန ဝိဘူသိတာနံ။ သံ၊၃။၃၀၆။ နိဗ္ဗာနံ အာသ် ရာဇကညာယ။ ထေရီ။၄၃၄။

ရာဇကတ္တု (တိ) [ရာဇ+ကတ္တု။ရာဇကက်ိ–သံ။] မင်း ဘဖြစ်ကို ပြုလုပ်တတ်သော၊ သူ။ (မင်းဖြစ်ထိုက်သူကို အဘိသိက်သွန်းလောင်း၍ မင်းဘဖြစ်သို့ ရောက်အောင် မြှောက်တင်ပေးတတ်သော၊ သူ)။ ရညော ကာလက်တေ ရာဇကတ္တာရော ရေဏှံ ရာဇပုတ္တံ ရဇ္ဇေ အဘိသိဉ္စေ ဃျုံ။ ဒီ၊၂။၁၀၇။ ရာဇကတ္တာရောတိ ရာဇကာရကာ အမစ္စာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၄။ ရာဇကတ္တာရော (ဇာ၊၂။၅၆)တိ ယေ ရာဇာရဟံ အဘိသိဉ္စိတ္ဝာ ရာဇာနံ ကရောန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၇၃၊

ရာဇကထာ (ထီ) [ရာဇ+ကထာ။ ရာဇကထာ–သံ။ ရာဇကဟာ–အဒ္ဓမာဂမိ။] (၁) မင်းတို့ နှင့်–စပ်–ပတ်သက်–သော စကား။ (၂) မင်းကို–စွဲ–အကြောင်းပြု–၍ ဖြစ်ပေါ်လာသောစကား။ (၁)ရာဇကထံ စောရကထံ မဟာမတ္တကထံ။ ဝိ၊၂။၂၁၃။ ရာဇကထန္တိ ရာဇပရိဿံယုတ္တံ ကထံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၃။ (၂) ရာဇကထံ စောရကထံ မဟာမတ္တကထံ။ ဒီ၊၁။၇။ မ၊၂။၁၀၁။ သံ၊၄။၃၆၈။ အံ၊၄။၃၅၈။

ရာဇကုဋ္ဌမ္မ(နာ) [ရာဇ+ကုဋ္ဌမ္မ]မင်းဇာ– ဥစ္စာ–ဘဏ္ဍာ။ အင်္ဂ တေ တတိယော ဒိဗ္ဗသော ရာဇကုဋ္ဌမ္မံ ဝိလုမ္ပန္တသ္သ။ ဇာဒ္ဘ၊၁။ ၄၉၁။ (–ဇာဒ္ဘ၊၄။ပဒ္ဓ၊)

ရာဇကုဋ္ဌိမ္မိက(ပု) [ရာဇ+ကုဋ္ဌ မ္မိက] မင်းဇာ– သူဌေး–သူကြွယ်– ရွှေပန်းတိမ်သည်။ အထ ကသ္သာ ရာဇကုဋ္ဌိမ္မိကသ္သ ဖလကတော ကဟာ-ပဏော ဂကို့။ ဇာဒ္ဘ၊၁။၃၉၂။

ရာဇကုမာရ(ပု) [ရာဇ+ကုမာရ။ ရာဇကုမာရ–သံ။] မင်းသား(ဘုရင့် သားတော်) .. အဘာ-ယောနာမ ရာဇကုမာရော .. ။ ဝိ၊၃၊၃၇၀။ အထ ခေါ အဘာယော ရာဇကုမာ၊ရာ ယေန နိဂဏ္ဌော နာဋပုတ္တော တေနုပသင်္ကမိ။ မ၊၂။၅၄။(–မ၊၃။၁၄၉။ သံ၊ ၃။ ၁၁၁)။

ရာဇကုမာရိကာ(ထီ)[ရာဇ+ ကုမာရိကာ။ ရာဇ၊ ကုမာရိကာ–သံ။] မင်းသမီး (ဘုရင့်သမီး-တော်)။တတော ရာဇကုမာရေ စ ရာဇကုမာ-ရိကာယော စ။ ဝိ၊၃။ ၃၊၂၇၄။ အပ၊၃၊ ၁။၁၀၃။

ရာဇကုမာရီ(ထီ)[ရာဇ+ကုမာရီ]မင်းသမီး။ သုမ-နာ ရာဇကုမာရီ (အံ၊၂၊၂၇) တိ မဟာ-သက္ကာရံ ကတ္တာ ပဒ္ဓ နံ ပတ္ထေတ္တာ ဧဝံ လဒ္ဓ-နာမာ ရာဇကညာ။အံ၊၃၊၃၊။၁၃။

ရာဇကုမ္ဘ(ပု)[ရာဇ+ကုမ္ဘ]ရာဇကုမ္ဘမည်သောသူ။ ရာဇကုမ္ဘော နာမေသ မဟာရာဇ အာလ-သိယော။ဇာ၃၊၃၊။၁၂၈။

ရာဇကုမ္ဘကာရ (ပု) [ရာဇ + ကုမ္ဘကာရ] မင်း၏ အိုးထိန်းသည်။ ရာဇကုမ္ဘကာရဿ သန္တိကာ သောဋ္ဌသ ကဟာပဏော လဘိ။ အံ၊၃၊၁။၁၇၁။ (–ဇာ၃၊၁။၁၃၇၊ဇာ၃၊ ၅။ ၃၀၈)။

ရာဇကာရာမ (ပု) [ရာဇက+အာရာမ]ပသေနဒိ ကောသလ မင်းကြီးသည် ဆောက်လုပ်စေ အပ်ခဲ့သော ကျောင်း။ ရာဇကာရံကျောင်း၊ မင်းကျောင်း။ယေန ရာဇကာရာမော တေနု-ပသင်္ကမိ။ မ၊ ၃၊၃၁၅။ ရာဇကာရာမေတတိ ပဒသနဒိနာ ကာရိတော....ဝိဟာရော။ ၊၁၃၊ ၄၊၂၄၂။ ရာဇကာရာမေ (သံ၊၄။၃၁၄) တိ ရညာ ကာရိတတ္တာ ဧဝံ လဒ္ဓနာမေ အာရာ-မေ။သံ၊၃၊၃၊။၃၁၅။ မြို့ကတ္တာ ဒေသဝါသိဟိ အနုဂမ္မိ၊တာ ရာဇာတိ နာဇကော၊ တဿ အာရာမော ရာဇကာရာမော။သံ၊၄။၂၊၂၂၂။

ရာဇကာဋ္ဌကဏ္ဍီ(ထီ၊ပု) [ရာဇ+ကာဋ္ဌကဏ္ဍီ။ဝိသေသနပရပဒ၊] ရာဇကလိန့်ခဲ့ အနက်တူ။

ရာဇကိစ္စ (နာ) [ရာဇ-+ကိစ္စ။ ရာဇကွတ္ဘ–သံ။] မင်းသည် ပြုလုပ်အပ်သော အမှုကိစ္စ၊ မင်း၏ အမှုကိစ္စ၊ မင်းမှုကိစ္စ။ ဇိဝဇကာပိ....အ ယုတရံ ရာဇကိစ္စံ ပရိဟာပေသိ။ ဝိ၊၃။၁၀၂။ ဗဟူနိ ရာဇကိစ္စာနိ၊ တာနိ နာဂ ကရိဿသိ။ ဇာ၁၀။ ၂၂၆။(–ဇာ၊၂။၂၄၀)။ ရညော နာမ ရာဇ-ကိစ္စေသု အပ္ပမတ္တေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဇာဒ္ဘ၊၄။ ၁၇၇။

ရာဇကိရိယ(ထီ၊နာ) [ရာဇ+ကိရိယ။ ရာဇကာယ်-သံ။] ရာဇကိစ္စနှင့် ဒ နက်တူ။ ရာဇကိရိယာနိ အတ္ထိ မေ၊စရိယာ၊၄၀၉၊တိ မယာ ရညော ဝတ္တဗ္ဗာနိ ရာဇကိစ္စာနိ အတ္ထိ။စရိယာ၊ဒ္ဘ၊၁၀၆။

ရာဇကုဋ္ဌရ (ပု) [ရာဇ+ကုဋ္ဌရ။ဝိသေသနပရပဒ။ ရာဇကုဋ္ဌရ–သံ။] ခြက်သောမင်း၊ မင်းမြတ်။ အဘိဇ္ဈဏ္ဍံ ရာဇကုဋ္ဌရ ဂါထာ ဘာသသိ ကောသလာဓိပ။ ဇာ၊၁၊ ၁၇၂။ အသ္မာကံ အဓိပ္ပန္နာနံ၊ ခမဿု ရာဇကုဋ္ဌရ။ ဇာ၊၂။၉၀။

ရာဇကုလ(နာ) [ရာဇ+ကုလ။ ရာဇကုလ–သံ။ ရာယကုလ–အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) မင်းမျိုး မင်းနွယ်။ (၂) မင်း၏–အိမ်– နန်းတော်၊ မင်းအိမ်၊ မင်းနန်းတော်။ (၁) သံဝိဇ္ဇနေ့ ခေါ် ဘော ရဇ္ဇပါလ ဣမသို့ ရာဇကုလ ဟတ္ထိကာယဘပိ။ မ၊ ၂။ ၂၅၄။ ဝိ၊ ဌ၊ ။၄၃။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၄၊ ၁၇၇။ ၂၄၄။(–နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၆၅–၆)။(၂) ယေ ကုက္ကုရာ ရာဇကုလမှိ ဝဒ္ဓါ။ ဇာ၊ ၁။ ၆ဖ။ ရာဇကုလံ အဂမံသု။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၇။ ရာဇကုလံ အာဂန္တွာ ဥယျာနေယေဝ သဏ်ဍံ ပညပေသိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၃။(–ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၄၂။ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂။ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၅၁)။

ရာဇကုလသန္တက(နာ) [ရာဇကုလ+သန္တက]မင်း–မျိုး–နွယ်–၏ ဥစ္စာ။ ဣမံ ရာဇကုလသန္တကံ နာ ယထာ ဝါ တထာ ဝါ ခါဒိတဗ္ဗံ။အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၉။

ရာဇကုလူပက(=ရာဇကုလူပဂ)(တိ) [ရာဇကုလ+ဥပက(=ဥပ+ဂမု+ကို)] မင်း၏– အိမ်–နန်းတော်–သို့–ချဉ်းကပ်– ကြွလာ–သော၊ သူ။ပုန ဒိဝသေ ရာဇကုလူပကော ထေရော ပိ့ဏ္ဍာယ ပါဝိသိ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။၇၀။(–အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၈)။

ရာဇကောဋ္ဌာဂါရ(နာ)[ရာဇ+ကောဋ္ဌာဂါရ]မင်း၏ →ဘဏ္ဍာ–ကျိုက္ခ—ဘဏ္ဍာတိုက်။ ရာဇကောဋ္ဌာဂါရတော နိဝါပံ စ ဒေန္တိ။မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။၁၉၅။ (–ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁၊၁၁၀)။

ရာဇကောဏ္ဍ(ပု)[ရာဇ+ကောဏ္ဍ] (ကောသလ) မင်း–ကြီး၏ ကောဏ္ဍဓာနမထေရံ။ အမ္ဟော ဒုဿီလ ဣဒါနိ သိ ရာဇကောဏ္ဍော ဇာတော။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃။

ရာဇကောသ(ပု)[ရာဇ+ကောသ။ ရာဇကောဇ–သံ]မင်း၏– ဘဏ္ဍာ ကျိုက္ခ– ဘဏ္ဍာတိုက်။ အပုဗ္ဗံ ကတံ သာပတေယျံ ရာဇကောသံ ပဝေသေတိ။သံ၊ ၁၊ဇ၃။(–အံ၊ ၂။၄၇၀။အံ၊ ၃။ ၁၅၃။ ဇာ၊ ၁။၁၅၂။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၀)။

ရာဇကွယ (နာ) [ရာဇ+ခယ]မင်း၏–အိမ်–နန်းတော်။ ရာဇကွယန္တိ ရညော နိဝေသနံ။နိတိ၊ ဓာတု။၁၀။

ရာဇခါဒနီယ(တိ)[ရာဇ+ဒါဒနီယ]မင်း၏ ခဲဖွယ်၊ ဘောဇဉ်၊ထမင်း ရိက္ခာ။ရာဇခါဒါ– ကြည့်။

ရာဇခါဒါ (ထီ) [ရာဇ+ခါဒါ] ရာဇခါဒနီယနှင့် အနက်တူ။ ရာဇခါဒါယ ပုဒ္ဓောဘိ ရာဇခါဒနီယေန ရာဇဘောဇနီယေန ပုဒ္ဓော။ မဟာန်။ ၁၃၃။ရာဇခါဒါ ယာ (သုတ္တနိ။၄၁၈)တိ ရာဇခါဒနီယေန ဘတ္တဝေတနေနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ဖ။ မဟာနိ။ဋ္ဌ၊ ၂၄၉။

ရာဇဂတ (တိ) [ရာဇ+ဂတ] (ပသေနဒီကောသလ) မင်းကြီး၌ပြုစ်သော။ ရာဇဂတံ ဇယံ အာရောပေတွာ ကုမာရော ဇိဝ.ဝါတိ ဧတေဘာတိ ဝုတ္တော။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ။၁။ ၁၄၁။

ရာဇဂမန(နာ)[ရာဇ+ဂမန]မင်း၏သွားခြင်း။ရာဇဂမနေ ရာဇာ ဝိယ ဆတ္တမေဝ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၊မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။၁၃၂၂။

ရာဇဂဟ (နာ) [ရာဇ+ဂဟ။ ရာဇဂ္ဃ–သံ။ ရာယဂိဟ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ရာဇဂြိုဟ်မြို့၊ ရာဇဂြိုဟ်ပြည်။ (က) မန္ဓာတ်မင်း၊ မဟာဂေါဝိန္ဒပုဏ္ဏား အစရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် သိမ်းပိုက်အပ်သော–မြို့–ပြည်။ (ခ) မင်းသည် ဆောက်လုပ်စေအပ်သော အိမဲရှိသည့်–မြို့–ပြည်။ (ဂ) (ဂိဇ္ဈကူဋ်၌, ပဏ္ဍဝ, ဝေဘာရ, ဂ္ဂသိရိဿိ, ဝေပုလ္လပူသော) တောင်မင်းတို့သည် ကာရုံအပ်သော အိမ်နှင့်တူသည့်–မြို့–ပြည်၊ (ဃ) တင့်တယ် တောက်ပသော အိမ်ရှိသည့်–မြို့–ပြည်။ (၂) ရန်သူ မင်းတို့ကို

ဖမ်းယူရာဖြစ်သော–မြို–ပြည်။ (စ) မင်းတို့၏–မြို–ပြည်။ (ဆ) တင့်တယ် ဘောက်ပသည်ဖြစ်၍ သတ္တဝါတို့သည် သိမ်းပိုက်အပ်သော–မြို–ပြင်း။ (၂) မင်းကျောင်း၊ အသောကမင်းကြီး၏ မိဖုယား ဆောက်လုပ်အပ်သော ကျောင်း။ (၁) (က) (ခ) (ဂ) (ဃ) (င) (စ) (ဆ) တေန ခေါ် ပန သမယေန ဗုဒ္ဓေါ် ဘဂဝါ ရာဇဂဟေ ဝိဟရတိ ဂိဇ္ဈကူဋေ ပဗ္ဗတေ။ ဝိ၁။၅၁။ ကော် သမယ် ဘဂဝါ ရာဇဂဟေ ဝိဟရတိ ဇီဝကဿ ကောမာရဘစ္စဿ အမ္ဗဝနေ။ ဒီ၁။၄၄။ (–မ၁။၈၉။ ဥဒါန။၈၁။ သုတ္တနိ။၃၅၀)။ ရာဇဂဟေတိ ဧကံနာမကေ နဂရေ။ တဉ္စိ မန္ဓာတုမဟာဂေါဝိန္ဒာဒီဟိ ပရိဂ္ဂဟိတတ္တာ ရာဇဂဟန္တိ ဝုစ္စတိ။ အညေပေတ္ထ ပကာရေ ဝတ္ထုယန္တိ။ ဝိ၁။၁။၂၄၇။ ဒီ၁။၁။၁၂၂။ မ၁။၂။၄၀။ ဥဒါန၊၄။၅၅။ သုတ္တနိ၊၄။၁၁၉။ အညေပေတ္ထ ပကာရေတိ နဂရမာပနေန ရညာ ကာရိတသမ္ဗဂဟတ္တာ ရာဇဂဟံ၊ ဂိရိဗ္ဗဇဒီဟိ ပရိက္ခိပ္ပတ္တာ ပဗ္ဗတရာဇေဟိ ပရိက္ခိတ္တာဂေါဟသဒိသန္တိပိ ရာဇဂဟံ။ အာရာမရာမဏေယျကာဒီဟိ ရာဇတေ၊ နိဝါသဘူတာဒိနာ သတ္တေဟိ မ တ္တဝသေန ဂယှတိ ပရိဂ္ဂဟီယတိတိ ဝါ ရာဇဂဟန္တိ ဒေသေ ပကာရေ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၁၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၈။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။၂။ (၂) ဝေဠုဝနိဂိမှိ ရာဇဂဟေ၊ ဝသိတ္ထာ တိ သရတ္တိယော။ ဝိ၁။၁။၅၄။ ရာဇဂဟေဘိ ဒေဝိယာ ကတဝိဟာရေ။ ဝင်္ဂီရ။၂၈။ (ရာဇဂြိဟ်မြို့သည် ၎င်းကို မြစ်၏။ တောင်ဘက် ၅-ယူဇနာ ကွာဝေးသောအရပ်တွင် တည်ရှိ၍ (ဓမ္မ၊၁၊၂။၂၇၊။ မဟာဗုဒ္ဓဝင်၊ ၃။၃၀၀) ၃-ဂါဝုတ်မျှ ကျယ်ဝန်းလေသည်။ (ဓမ္မ၊၁၊၁။၃၀၇)။

ထိုမြို့ကို ပဏ္ဏဝ်, ဂိဇ္ဈကူဋ်, ဝေဘာရ ဣသိဂိလိ, ဝေပုလ္လ–ဟူဆိုအပ်သော တောင်ငါးလုံး

တို့၏အလယ်၌ နွားခြံနှင့် တူသောကြောင့် ဂိရိဗ္ဗဇ=တောင်ကြား နွားခြံမှို့ ဟူ၍လည်း ခေါ် ဝေါ် ကြလေသည်။ (သုတ္တနိ၊၁၊၂။၁၁၁)။

ထိုမြို့သည် သာကေတမြို့နှင့် ၃-ယူဇနာ, အနောမာမြစ်နှင့် ယူဇနာ ၃၀၊ ဝေသာလီပြည်နှင့် (၉)ယူဇနာ, ကပိလဝတ်ပြည်နှင့် ယူဇနာ(၆၀)၊ တက္ကသိုလ်ပြည်နှင့် (၂၃၇) ယူဇနာ, သာဝတ္ထိပြည်နှင့် (၄၅) ယူဇနာ, ကုသိနာရုံပြည်နှင့် (၂၅)ယူဇနာ, နာဠန္ဒာမြို့နှင့် (၁)ယူဇနာ အသီးသီး ကွာဝေး၍ ဘုရားရှင် လက်ထက်တော်အခါ၌ လူဦးရေ (၁၈)ကုဋေ (=သန်းပေါင်း ၁၈၀)တို့ နေထိုင်ရာ မြို့ဖြစ်လေသည်။ (ဒီ၁။၁။၃၆။ ဒီ၁။၂။၂၀၂။ မ၁။၁၄။၂၀၃။ ဓမ္မ၊၁၊၁။၂၄၄။ ဓမ္မ၊၁၊၂။၂၇၅။ သုတ္တနိ၊၁၊၂။၁၁၁။ ဇာ၊၁၊၁။၉၇၊၉၉၊၁၀၁၊ ၁၆၄)။

ရာဇဂြိုဟ်မြို့သည် အင်္ဂ, မဂဓ, ကာသီ, ကောသလ, ဝဇ္ဇီ, မလ္လ, စေတီ, ဝင်္ဂ, ကုရုပဉ္စာလ, မစ္ဆ သူရသေန, အဿက, အဝန္တိ, ဂန္ဓာရ, ကမ္ဗောဇ, ဟူ ဆိုအပ်သော တိုင်းကြီး(၁၆)တိုင်း၊ ကုရု, သင်္ကာ, ကောသလ, မဂဓ, သီဝိ, ဂလိင်္ဂ, အဝန္တိ, ပဉ္စာလ, ဝဇ္ဇီ, ဂန္ဓာရ, စေတီ, ဝင်္ဂ, ဝိဒေဟ, ကမ္ဗောဇ, မဒ္ဒ, ဘဂ္ဂ, အင်္ဂ, သိဟ်, ကသိုရ, ကာသီ ပဏ္ဍ–ဟူ ဆိုအပ်သော တိုင်းကြီး (၂၁) တိုင်းတို့တွင် မာဂဓဘုံင်း၌ ပါဝင်၍ သိက္ခာပုဒ် ပညတ်တော်မူရာ အရပ်ဒေသ ခုနစ်ဆူတို့တွင် တစ်ခု အပါအဝင်လည်း ဖြစ်ပေသည်။ (ကခ်။၁၁၀။ ဇာ၊၁၊၁။၁၆၀)။

ထိုမြို့သည် ငါတို့ဘုရားအလောင်း တောထွက်၍ ရှစ်ရက်မြောက်သောနေ့၌ ဆင်းခံရာ မြို့ဖြစ်၌, ဘုရားအဖြစ်သို့ ရောက်ပြီးနောက် ဒုတိယ, တတိယ စတုတ္ထ, သတ္တရသမ, ဝီသထိမ –ဝါကပ်ရာမြို့ဖြစ်ခြင်း, ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအားလုံးတို့တွင် နောက်ဆုံးဖြစ်သော မ၊တင်ပစ္စေက

ဗုဒ္ဓါ သီတင်းငုံး နေထိုင်ရာမြို့ ၎စ်ခြင်း, ပဌမသံဂါယနာတင်ရာ မြို့ဖြစ်ခဲ့ခြင်း, ဇောတိုက, ဇဋိလ, မေဏ္ဍက, ပုဏ္ဏက, ကာကဝလိယ–ဟု ဆိုအပ်သော သူဌေးကြီး ၅–ဦးတို့ နေထိုင်ရာ မြို့ဖြစ်ခြင်း, ဘီလူး,ပြိတ္တာတို့ ပေါများသောမြို့ ဖြစ်ခြင်း, တံခါးကြီး (၃၂)ပေါက်, တံခါး ငယ်(၆၄) ပေါက်ဘဲဖြင့် ခမ်းနားကြီးကျယ် စွာ တည်ထောင် ဖန်ဆင်းအပ်သော မြို့ ၂စ် ခြင်းတို့ကြောင့် အလွန်ထင်ရှား သည့်ပြင် မြတ်စွာဘုရားသခင် သံတင်းသုံးတော်မူရာ ဝေဠုဝန် ကျောင်းတော်ကြီး အပါအဝင် ရဟန်းတော်များ သီတင်းသုံး နေထိုင်ရာ ကျောင်းတိုက်ကြီးပေါင်း (၁၈)ခုတို့တည်ရှိ၍ ဗုဒ္ဓဟာသနာ လွန်စွာ ထွန်းကား စည်ပင်ရာ မြို့ကြီး ၊စ်ခဲ့ရေ သည်။ (ဒီ၁၄၊၁၁၃၇။ အံ၊ ၄၊၁၁၇၆။ ဓ၊ ၁၄၊၂၄၃။ ဓမ္မ၁၄၊၂။၂၀၅။ သုတ္တနိ၁၄၁၁၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁၄။၃၃၄။ မဟာဗုဒ္ဓ၊၁၊ ၂။၂ ၉။ မဟာဗုဒ္ဓ၊၁၊၁၆၁–၃)။

ထိုမြို့သည် ဘုရားပွင့်တော်မူရာ ကာလ စကြ၁တေးမင်း ဖြစ်ထွန်း ပေါ်ပေါက်ရာ ကာလဘဒ္ဒသာလျှင် လူနေမြို့အဖြစ် ထင်ရှား၍ ကြွင်းသော ကာလတို့၌ကား ဘီလူးတို့နေ ထုင်ရာ တောကြီးဖြစ်လေသည်။ (ဝိ၁၄၁၁။ ၂၄၇။ ဒီ၁၄၁၁။၁၂၂။)

ရာဇဂဟက (တိ) [ရာဇဂဟ+က] နာဇကြိုဟ်–မြို့–ပြည်–၌–နေထိုင်–မှေ ဖွား–သော၊သူ။ တေန ခေါ ပန သမယေန ရာဇဂဟကာ သေဋ္ဌိသာ သတ္တဝဿိကော သီသာဗာဓော ဟောတိ။ ဝိ၁၃၊၃၀၃။ (–ဝိ၁၃၊၂၄၆။ သုတ္တနိ၁၄၂၊၂။၂၀၅)။ ရာဇဂဟကောတာ ရာဇဂဟဝံသိ။ ဝင်္သ။၄၉၆။

ရာဇဂဟနဂရ (န) [ရာဇဂဟ+နဂရ] (က) ရာဇကြိုဟ်မြို့။ (ခ) ရာဇကြိုဟ်မြို့အနီး။ (က) ယာဘွဝရဂိုဂဟိတဥိ ရာဇဂဟနဂရံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၁၄၊ ၂။၁၂။ (ခ) ရာဇဂဟနဂရသာ အဝိဒူရေ ဥပတိဿဂါမေ။ အံ၁၄၁၁။၁၂၁။ (–၁၅၅၊ ၁၆၇။ ပဋိသံ၁၄၁၂။ ၂၉)။ ရာဇဂဟနဂရေ (ဒီ၁၄၁၂။ ၂၀၉)တိ ရာဇဂဟနဂရသာ သမီပေ။ ဒီ၁၄၁၂။ ၂၄၀။

ရာဇဂဟနဂရဒွါရ (န) [ရာဇဂဟနဂရ+ဒွါရ] ရာဇကြိုဟ်မြို့တံခါး။

ရာဇဂဟနဂရဒွါရဂါမက (ပု) [ရာဇဂဟနဂရ-ဒွါရ+ဂါမက] ရာဇကြိုဟ်မြို့ တံခါး၏ အနီး၌ တည်သောရွာငယ်။ ရာဇဂဟနဂရဒွါရဂါမကေ သဟတ္ထေန ဟတ္ထံ ကတွာ ဇ်ဝနကဋ္ဌာနေ နိဗ္ဗတ္တိ။ အံ၁၄၁၁။၂၇၊။

ရာဇဂဟနဂရပရိဝတ္တက (တိ) [ရာဇဂဟနဂရ+ပရိဝတ္တက။ ထိ–၌ ရာဇဂဟနဂရပရိဝတ္တိကာ]။ (၁) ရာဇကြိုဟ်မြို့ကို လက်ျာရစ်လှည့်လည်၍သွားသော။ (န) (၂) ရာဇကြိုဟ်မြို့ကို လက်ယာရစ် လှည့်လည်၍ သွားခြင်း။ (၁) (န) (၂) ရာဇဂဟနဂရပရိဝတ္တကေနာ (ဝိ၁၄၁၁။၅၂၂)တိ ရာဇဂဟနဂရံ ပရိဝတ္တေတွာ တတော ဗဟိတံ ပဒက္ခိဏံ ကတွာ ဂတမဂ္ဂန္၊ ဂမနေန ဝါ။ ဝိမတိ၁၄၁၂၄၃။

ရာဇဂဟနဂရုပစာရ (ပု) [ရာဇဂဟနဂရ + ဥပစာရ] ရာဇကြိုဟ်မြို့၏ – ဥပစာ – အနီး အပါး။ ရာဇဂဟနဂရုပစာရေ လဋ္ဌိဝနုယျာနံ ဂန္ဒွာ။ ဓမ္မ၁၄၁၁။၅၆၊ (–အပ၁၄၁၁။၉၇)။

ရာဇဂဟနိဒါန(တိ) [ရာဇဂဟ+နိဒါန] ရာဇကြိုဟ်မြို့ – လျှင်အကြောင်းရှိ – ၌ဟော – သော (သုတ်)။ အဋ္ဌမနဝမဒိမာနုသာနိ ရာဇဂဟနိဒါနာနိ။ ဝိမာန၁၄။၁၀၆။

ရာဇဂဟပဗ္ဗတ (ပု) [ရာဇဂဟ+ပဗ္ဗတ]ရာဇကြိုဟ်မြို့၏ အနီး၌ တည်ရှိသောတောင်၊ ရာဇကြိုဟ်တောင်။ ရာဇဂဟိယာနန္တိ ရာဇဂဟပဗ္ဗတာနံ။ သံ၁၄၁၁။၁၁၀။

ဆုဇဂဟပရိဝတ္ထက (တိ) [ဆုဇဂဟ+ပရိဝတ္တက။ ထဲ–ဠ် ဆုဇဂဟပရိဝတ္တဲကာ။] ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို–လှည့်လည်–ဝိုင်းရံ–၍တည်သော။ ဆုဇဂဟပရိဝတ္တကေသ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀)တိ ဆုဇဂဟ်ပရိဝတ္တေတ္ထာ ဋ္ဌိတေသု။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၉၁။

ဆုဇဂဟပ (ပဗ္ဗ) ဝေသန (နာ) [ဆုဇာဟ+ပဝေသန] ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို–ပြည်တွင်းသို့ဝင်ဆုအခါ–ကာလ။ သာ ဝိညုဘဲ ပတ္တာ သတ္ထု ဆုဇဂဟပဝေသနေ လဒ္ဓပ္ပသာဒါ ဥပါသိကာ ဟုတ္ထာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၉၊၆၀။ (–နှင်၊၂၄၄)။

ဆုဇဂဟပ္ပဝေသ (ပု) [ဆုဇဂဟ+ပဝေသ] ဆုဇဂဟပဝေသန–ကြည့်။ သော ပဌမဝယေ ဋ္ဌိကော ဘာဝတော ဆုဇဂဟပ္ပဝေသေ ဗုဒ္ဓါနုဘာဝံ ဒိသွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၃။

ဆုဇာဟမတ္ထက (ပု) [ဆုဇဂဟ+မတ္ထက] ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို–ပြည်–၏အထက်။(အထက်အရပ်)။ ဆုဇဂဟမတ္ထကေနေဝ ပါယာသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၈၃။

ဆုဇဂဟဝါသိက (တိ) [ဆုဇဂဟဝါသိ + က] အောက်ပုဒ် – ကြည့်။ ဆုဇဂဟဝါသိကေ ဟိ ပဟိဿ ပဏ္ဏာကာရော အလံ အဟောသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၈။

ဆုဇာဟဝါသီ (တိ) [ဆုဇဂဟ+ဝသ+ဏီ။ထဲ–ဠ် ဆုဇဂဟဝါသိ။] ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို–ပြည်–ဠ်–နေ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။အပရဘာဂေ ဆုဇဂဟဝါသိနောပိ ဝါဏိဇာ တန္တံသိလုံ အဂမံသု။မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၅။

ဆုဇဂဟသမီပ (တိ) [ဆုဇဂဟ+သမီပ] (နာ) (၁) ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို–ပြည်–၏ အနီး။ (၂) ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို– ပြည်–၏ အနီးဠ်ဖြစ်သော။ (နာ) (၁) ဆုဇဂဟသမီပေ ဝေမာနိကပေတော ဟုတ္ထာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ၊၁၀၉။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၅၉)။ (၂) ဆုဇဂဟသမီပေ ဇီဝကသ္မ ကောမာရဘစ္စဿ အမ္ဗဝနေ ဝိဟရတိ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။(–ပေတ၊ဋ္ဌ၊၉)။

ဆုဇဂဟသာမန္တ (တ်) [ဆုဇဂဟ+သာမန္တ] ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို–ပြည်–၏–အနီးအပါး–ထက်ဝန်းကျင်–ပတ်ဝန်းကျင်။ ရာဇဂဟန္တိ ဆုဇဂဟသာမန္တံ ဂဟေဘ္ဘာ ဟုဘ္ဘာ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၅၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၆၃။

ဆုဇဂဟသေဋ္ဌိ (ပု) [ဆုဇဂဟ+သေဋ္ဌိ] ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို–ပြည်–ဠ်–နေ – မွေးဖွား – သော သူဌေး၊ ဆုဇဂ္ဂိုဟ်သူဌေး။ အနာထပိ ဏ္ဍိကော စ ဆုဇဂဟသေဋ္ဌိ စ အညမညံ ဘဂိနိပတိကာ ဟောန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၅၊ ၃၄၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀၊၁၉၉၊ ၂၀၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ။၅၆)။

ဆုဇဂဟိက (တိ) [ဆုဇဂဟ+ဏိက။ ကစ္စည်း။ ၃၅၀။] ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို–ပြည်–ဠ်–ဖြစ် – မွေးဖွား–နေထိုင်–သော၊ သူ။ ကုမ္ဘိမဟု ဆုဇဂဟိကော(ဇာ၊၂။၂၀၅)တိ ဆုဇဂဟနဂရေ နိဗ္ဗတ္တော ကုမ္ဘိနာမ နာဂမ ယက္ခော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၉။

ဆုဇဂဟီ (ဟိ) ယ (တိ) [ဆုဇဂဟ + ဣယ] ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို–ပြည်–၏အနီးဠ်–ဖြစ်–တည်ရှိ–သော။ ဝံပုလော ဆုဇဂဟ်ယာနံ၊ ဂိရိသေဋ္ဌော ပဝုစ္စတိ။ သံ၊၁။၆၇။ ဆုဇဂဟိယာနန္တိ ဆုဇဂဟပဗ္ဗတာနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ ဆုဇဂဟသမီပပ္ပဝတ္တိနံ ဆုဇဂဟိယာနံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၈။

ဆုဇဂဟူပစာရ (ပု) [ဆုဇာဟ+ဥပစာရ] ဆုဇဂ္ဂိုဟ်–မ္ဒိုကို–ပြည်–၏–ဥပစာ – အနီးအပါး။ ဝါဠဃ္ဂသဒ္ဒရဏ္ဍတ္ထာ ဆုဇဂဟူပစာရသ္မာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၁၄။

ဆုဂဂါရဝ (ပုံနှ) [ဆုဇ+ဂါရဝ] မင်းဌာ-ရှိသေလေးစား- သည်၏ ဒုဖြစ်- ခြင်း။ ဆုဇဂါရဝဝေန ရညော ဇနပဒမ္မိ နုပဒ္ဒေန္တိ။ အံ၊၆၊၃၊၂၊၂၆၉။

ဆုဇကိရိက (ယ) (ပု) [ဆုဇကိရိ+ဣက။ ဆုဇကိ-ရိယ-သံ။] ဆုဇကိရိက မည်သော-အာစရိယ-ဝါဒ-အယူ-ဝါဒ-ဂိုဏ်း၊ (နောက်ပေါ်-အာစရိယဝါဒ - ဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်း တစ်ခု၏ အမည်)။ အပရမ္ပရံ ပန ဟေမဝတိကာ ဆုဇကိရိ ဒေ....ဆ အာစရိယဝါဒါ ဥပ္ပန္နာ။ အဘိ၊၆၊၃၊၁၊၁၄၉။

ဆုဇကိရိယ (ပု)[ဆုဇကိရိ+ဣယ ။ဆုဇကိရိယ-သံ။] ဆုဇကိရိယ မည်သော - အာစရိယဝါဒ- အယူဝါဒ-ဂိုဏ်း။ ဆုဇကိရိယာ သိမ္ဗတ္ထိကာဟိ ဣမေ ပစ္ဆာ ဥပ္ပန္နနိကာယာ။ အဘိ၊၆၊၃၊၁၊၁၅၈။

ဆုဇဂုဏ (ပု) [ဆုဇ+ဂုဏ] (၁) မင်း၏ အကျိုး ကျေးဇူး။ (၂) မင်းသိအပ်သောဂုဏ်၊ မင်းမှတ်ယားလေ့ကျက်အောင် မင်းသိအပ်သော ဂုဏ် (ကျွမ်းကျင်လိမ္မာမှု၊ ပညာတတ်မြောက်မှု)။

(၁) ကိံ ဂဂဏာ၊ ယုတ္တတ္တာ ဆုဇဂုဏော ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၁ ၉။ (၂) ဆုဇဂုဏော (မ၊၂။၁၁၀)တဲ့ ရညော ဇာနိတဗ္ဗဂုဏော။ မ၊၆၊ ၃၊၁၁၁။ ရညော ဇာနိတဗ္ဗဂုဏောဟိ ယထာ ဆုဇာ ဇယဿ ဂုဏော ဇာနာတိ၊ ဧဝံ တေန ဇာနိတဗ္ဗဂုဏကာရဏံ ကာရေတိ။ မ၊၆၊၃၊ ၇၃။ အထက်ပါ ဥဒ်ဟာဠ် ဇာနိတ ဗ္ဗ ဂုဏော ကာရဏံ-ဟု ရှိသင့်သည်။ မှန်၏၊ ယထာ မှ စ၍ ဇာနိတဗ္ဗဂုဏောဘုံင်အောင် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်။ ကာရဏံ ကာရေတိ ဂဲ့ သမ္မန္နဖွင့်။ ယင်း သံဂဏ္ဍောတမ္မပုဒ်ကို ကာရဏံ ကာရေတိ၌ စပ်ဟုပြဿည်။ ပါဠိတော်၌-ကာရဏံ၊ ညှဉ်း-ပန်းသင်ကြားမှု-ဟုအနက်ပေး။ သိက္ခာပန-မေဝ ဟိ သန္ဓာယ သမ္မတ္ထ ကာရေဏံ ကာရေ တိတိ ဝုတ္တံ တဿ ကရဏကာရာပနပရိယာ-ယတ္တာ။ (ယင်းဋီကာ)။

ဆုဇဂေဟ (နှ) [ဆုဇ+ဂေဟ။ ဆုဇဂေဟ-သံ။] မင်း၏-အိမ်တော် - နန်းတော်။ ထေရော ပုနဒိဝသေပိ ဆုဇဂေဟယေဝ ဘုဉ်တွာ။ ဝိ၊ ၆၊ ၁။ ဖဒ။ (-ဝိ၊၆၊၄။ ၉၃။ မ၊ ၆၊ ၃၊ ၄၇)။ သတ္ထာ....သဒ္ဒိံ ဘိက္ခုသံဃေန ဆုဇဂေဟံ အာဂစ္ဆတိ။ သံ၊၆၊၁၊၇။ (-အံ၊၆၊၁။ ၂၃၆၊ ၂၄၆။ အဘိ၊၆၊၁။ ၁၅၇။ ဓမ္မ၊၆၊၁၊၁၄၃)။

ဆုဇဂေဟဒ္ဒါရ (နှ) [ဆုဇဂေဟ+ဒ္ဒါရ] မင်း၏-အိမ်တော်-နန်းတော်-တံခါး။ ယာဝ ဆုဇ-ဂေဟဒ္ဒါရာ ဥဘယတော ခဒိရပါ၊၊၁၁ရံ ကာဆုပေတွာ။ ဒီ၊ ၆၊ ၂။ ဖဒ။ (-အံ၊၆၊ ၁။၁၀၉)။

ဆုဇဂေဟာဘိမုခ (ထိ) [ဆုဇဂေဟ+အဘိမုခ] မင်း-အိမ်-နန်းတော်-သို့ရှေ့ရှုသော၊ သူ။ သော ဝေဂံ ပဋိသံဟရိဿာ ဆုဇဂေဟာဘိမု-ခေါ အဟောသိ။ သံ၊၆၊၂။၂၀၁။

ဆုဇဂေါဏ (ပု) [ဆုဇ+ဂေါဏ] မင်း၏နွား။ ဝတ္ထ "မယှံ ဂေါဏာ"တိ ဆုဇဂေါဏာနံ ဂဟဏံ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၀၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၆၊ ၂။၄၇၂)။

ဆုဇင်္ဂ (နှ) [ဆုဇ+အင်္ဂ။သိ၊သျှာ-မူ၌ ဆုဇင်္ဂ-ဟုမှု၏။] မင်းအားထိုက်သော၊ မင်း၏ဒေါ့ဖိုး-အစု (ဝိ၊၁။သျှ။) ဆုဇင်္ဂံ ဘဏ္ဍ (ဝိ၊၁။၆၄၂)နှင့် ဆုဇာရဟံ ဘဏ္ဍံ။ ယတော ရညော ပဋ္ဌမာ-သကံ ဝါ အတိရေကပဋ္ဌမာသကံ ဝါ အဂ္ဃနကံ သုကံ ဒါတဗ္ဗံ ဟောတိ၊ တံ ဘဏ္ဍန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊၆၊၁။၃၁၄။(-ဝိ၊လက်ာ-ရ၊၆၊၂။၁၃)။

ဆုဇဌ (နှ) [ဆုဇ+အဋ္ဌ] မင်းအားထိုက်သော၊ ဥစ္စာ၊ မင်းအားပေးသင့်သောဥစ္စာ။ ရညော အရဟံ ဆုဇာရဟံ။ ဧဝံ ဆုဇဂ္ဂံ၊ ဆုဇဒေယျံ။ နိရုဇ္ဇိ။ ၃၄၅။

ရာဇဿရ (န) ရာဇ+ဆရ။ ရာဇဂေဟ–သံ။) မင်း–အိမ်တော်–နန်းတော်။ တေ ရာဇဿရတော နိက္ခန္တေ ဥပဋ္ဌာကာ ပုစ္ဆိ သု။ သံဒဋ္ဌ၊ ၁၂၁။ (–ဇာဒဋ္ဌ၊ ၃၇)။

ရာဇဿရဒွါရ(န) [ရာဇဿရ+ဒွါရ] မင်း–အိမ်–နန်းတော်–တံခါး။ ရာဇဿရဒွါရေ တော ပဋ္ဌာယ ယာဝ နိဂ္ဂြောဓာရာမာ မဂ္ဂံ ပဋ္ဌိယာဒါပေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၂၀။

ရာဇင်္ဂံ (န) [ရာဇ+အင်္ဂံ] မင်း၏ စစ်အင်္ဂါ (ဆင်၊ မြင်းစသည်)။ ရာဇင်္ဂံ ဟတ္ထိ၊ သစေ ရာဇာ ဇာနေယျ၊ နှ နေသံ အတ္ထမနော အဿ။ ဝိ၊ဥ။၁၁၂–၃။ ယာနိ တာနိ ရာဇာ-ရဟာနိ ရာဇင်္ဂါနိ။ ဒီ၊ဥ။၁၂၇။ တာနိ ယေဝ ရညော သေနာယ အင်္ဂဘူတတ္တာ ရာဇင်္ဂါနိတိ ဝုစ္စန္တိ။ ဒီ၊၄၊၃။၁၁၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၆)။

ရာဇင်္ဏ (န) [ရာဇ+အင်္ဏ။ ရာဇင်္ဏ–သံ။] မင်းရင်ပြင် (နန်း–နန်းတော်–ရံ–ပြင်–လွင်တီးခေါင်–လဟာပြင်–အရပ်။ ရာဇင်္ဏေ နာ (ဝိ၊ဒ။၁၃။၃၄)တံ ရာဇနိဝေသနဒွါရေ ဝိဝဋ္ဋေန ဘူမိပဒေသေန။ သာဝတ္ထ၊ ၁။ ၁၂၇။ ရာဇင်္ဏ (ဝိ၊ဒ။၁၃။၃၄)တိ ပရိက္ခိတ္တေ နဂရေ ဝတ္ထု ဒွါရတော ဗဟိ ရာဇင်္ဂဏေ။ သာဝတ္ထ၊ ၂။ ၁၅၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၁၆၊ ၂၂၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၅။ ၂၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၄။ ၁၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၂၂။ ၆၂၅)။

ရာဇဓာရိတ္ထ (န) [ရာဇ+ဓာရိတ္ထ] မင်းတို့ကျင့် အပ်သော (အလှူပေးခြင်း သီလစောင့်ခြင်း စသော) ကျင့်ဝတ်။ ပေါရာဏာ ရာဇဓာရိတ္ထံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၅၀။

ရာဇစိတ္တဝဏ်ိက (တိ) [ရာဇ+စိတ္တ+ဝသ+ဏ္ဍက] မင်း၏ စိတ်အလိုသို့လိုက်သော။ စိတ္တဋ္ဌောတိ စိတ္တေ ဌိတော၊ ရာဇစိတ္တဝသ်ကောတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၂၀၂။

ရာဇညတက (ပု) [ရာဇ+ညာတက] မင်း၏–ဆွေမျိုး–သားချင်း။ မယံ ခေါ ဘာဏော ရာဇညာတကာ နာမာ(ဝိ၊ဌ။၄၅၆)တိ ရာဇာ ဒေမေ ဇာနာတိတံ ရာဇညာတကသဒ္ဒေန ဘာဝေန အတ္ထာနံ ဥက္ကံသန္တော အာဟ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁၁၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။ ၆၅)။

ရာဇည (ပု) [ရာဇ+ည။ မောဂ်၊၄။ ၆။ ရညော အပစ္စံ ရာဇညော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁ စ၊ ၂။ ၂၇၂။ ကပ္ပဒ္ဓုမ။ မောဂ်၊၄။ ၆။ ရာဇန္ယ–သံ။ ရာယဏ္ဏ၊ ရာဇ္ဇန္ယ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) မင်းဇာတ်– မင်းမျိုး– မင်းနွယ်–ဖြစ်သူ၊ မင်း၁ဉီး။ အဘိသိဉ်ကမသုန်းရသေး သောမင်း၊ ဘုရင်ခံ။ (၂) ပါယာသိရာဇည အမည်ရှိသောမင်း။ (၁) ရာဇညေဟိ(ဒီ၊၁။ ၉၇)ဘိ အနဘိသိတ္တကုမာရေဟံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၄။ ရာဇညော(ဒီ၊ ၂၊ ၂၅၃)တိ အနဘိသိတ္တ-ကရာဇာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉၄။ ၎ ဇညော (ဝိမာန။ ၈၇)တိ ရာဇကုမာရော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊ ၂၄၃။ (၂) ဣမိနာပိ ခေါ တေ ရာဇည ပရိယာယေန ဧဝံ ဟေတု။ ဒီ၊ ၁၊ ၃၇။ ရာဇညာတိ ပါယာသိရာဇညနာမကံ ရာဇာနမာလပတိ။ သီ၊ဋ္ဌီသစ်၊ ၁၊ ၁၀၄။ (ကောဏ္ဍ၂ဘ္ဒ (ခ)မင်းမျိုး (၂) မင်းသား။ (၃) မင်း။ (၄) မီး။ (၅) လင်းလွန်းပင်–ဟုလာ၏)။

ရာဇကေ (နှ) [ရာဇည+ကဏ်။ ရာဇညာနံ ဧတ္တိ ယာနံ သမူဟော ရာဇညကံ။ ကပ္ပဒ္ဓုမ။ ရာဇန္ယက – သံ။] မင်း–မျိုး–နွယ်–တို့၏ အပေါင်း။ ရာဇညာနံ သမူဟော ရာဇညကံ။ နိရုတ္တိ။ ၅၄၁။

ရာဇဋ္ဌာနီ (ထီ) [ရာဇ+ဋ္ဌာနီ။ ရာဇာ တိဋ္ဌတိ ထွောတိ ရာဇဋ္ဌာနီ၊ ယုဒ္ဓဒါဒိ။ ခောန်၊ဋ္ဌီ၊ ၁၉၀။] ရာဇမာနီ–ဥ ည်။ ထိယံ တု ရာဇ ခာ(ဋ္ဌာ)နီ စ၊ နွေဝါရေ ဘဒ္ဒဝေ ထစ။ ဒေန်။ ၁၉၀။

ရာဇတိ (ကြိ) [ရာဇ+အ+တိ။ ရာဇ ဒိတ္တိယံ။ နီဝိ၊ဓာတု။၄၅။ရာဇတိ–သံ။ရာယတ္ထ–ပြော။] (၁) ထွန်းလင်းတောက်ပ၏။ (၂) တင့်တယ်၏။ (၁) (၂) ရာဇတိ ဝိဇ္ဇောတတိတိ ရာဇိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၂၂။ ရာဇတိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃) တိ အတ္တနော ဣဿရိယာဃ သမ္ပတ္တိယာ ဒိဗ္ဗတိ သောဘတိ စ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သင်္ခ၊၂။ဖ။ သဒ္ဒနီသမ္ပတ္တိယာ ရာဇတိ (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၀) ဒိဗ္ဗတိ သောဘတ်တိရာဇာ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၂၉။

ရာဇတေ (ကြိ) [ရာဇ+တေ။ ရာဇတေ–သံ။] ရာဇတိ–ကြ ည့်။ အာရာမဆာမဏေယျကာဒီဟိ ရာဇတေ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁၂။

ရာဇဘောဇ (ပု) [ရာဇ+တောဇ။ ရာဇတောဇသိ–သံ။ ရာယတောယ–အဒ္ဓမာဂဓီ။] မင်း၏–တန်ခိုး–ဘုန်းတန်ခိုး။ တာဒိသော ရာဇာ.... ရာဇာဏာယ ရာဇတောဇေန သပတ္တေ ကမ္မေတိ တာသေတိ စာလေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၂၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။၂၀)။

ရာဇတ္တန (န) [ရာဇ+အတ္တန။ ရာဇတ္ထ–သံ။] မင်း၏အဖြစ်၊ အချုံ့ အခြာ–အာဏာပိုင်–အစိုးရ–ဥစ္စာ။ မဟန္တံ ဣဒံ ရာဇတ္တနံနာမ၊ ေ၀ါ အညော ဣဒံ ကာတုံ သက္ခိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၀။

ရာဇဒဏ္ဍ (ပု) [ရာဇ+ဒဏ္ဍ။ ရာဇဒဏ္ဍ–သံ။] မင်းပြစ်၊မင်းဒဏ်၊ ရာဇဒဏ်။ မင်းသည် ထုတ်ဆင့်အပ်သော အပြစ်ဒဏ်။ ရာဇဒဏ္ဍေနာ (သံ၁။ဖ၉)တိ ရညော ဥဒ္ဒဒဏ္ဍေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂၊(–အပ၊၁။၄၄။ဇာ၊၂။၃၀၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။၂၂၊၂၄)။

ရာဇဒဏ္ဍိတ (တိ) [ရာဇဒဏ္ဍ+ဣတ] မင်းပြစ်မင်းဒဏ်–ရာဇဒဏ်–သို့ ရောက်သော၊သူ။ မင်းပြစ် မင်းဒဏ် သင့်သောသူ။ ပရိမုတ္တိ ဂဝေသာမိ၊ ယထာပိ ရာဇဒဏ္ဍိတော။ ဇာ၊၁။၄၄။ ယထာ ရာဇဒဏ္ဍံ ဣတော ဂတော ပတ္တော ပရိမုတ္တိံ ဂဝေသတိ၊ တာဒါ အဟံ ဘဝဒဏ္ဍပတ္တော ပရိမုတ္တိံ ဂဝေသာမိတိ သမ္ဗန္ဓေါ။အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။

ရာဇဒတ္တ (ပု) [ရာဇ+ဒိန္န။ ဒိန္န–သဒ္ဒါကို ဒတ္တ–ပြု။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၄။] ရာဇဒတ္တမည်သော သူ။ ဝေဿဝဏ် အာရာဓေတွာ ပဠိလဒ္ဓဘာဝတော မာတာပိတရော ရာဇဒတ္တောတိ နာမံ အကံသု။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅။

ရာဇဒတ္တဝတ္ထုရ (ပု) [ရာဇဒတ္တ+ထေရ] ရာဇဒတ္တမထေရဲ့။ ရာဇဒတ္တဝတ္ထုသော အသုဘနိမိတ္တံ ဂဟေတုံ သုသာနေ ဝိစရန္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅။

(ဤမထေရ်သည် ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ တစ်ပါး အား ငွေးသီး လှူဒါန်းခဲ့ဖူးသော ကုသိလ်ကောင်းမှုကြောင့် လူ့ပြည် နတ်ပြည်တို့၌ ကျင်လည်လျက် ဤဘဒ္ဒကပ္ပ ဝယ် လှဲ့ကုန်သည့် မျိုး၌ ဖြစ်သည်၊ ထိုသတို့သားအား ဝေဿဝဏ် နတ်မင်းကြီးကို နှစ်သက်စေ၍ ရအပ်သည့်၏ အဖြစ်ကြောင့် "ရာဇဒတ္တ" ဟု အမည်မှည့်ကြကုန်၏၊ ထိုရာဇဒတ္တသည် အရွယ်ရောက်လတ်သော် လှည်းငါးစုတို့ဖြင့် ဘဏ္ဍာကို သယ်ဆောင်၍ ရာဇဂြိုဟ်မြို့ ၌ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် သွားလေသည်။ ရာဇဂြိုဟ်မှိရောက်သည့်အခါ ရာဇဒတ္တသည် အလွန် အဆင်းလှသည့် ပြည့်တန်ဆာမ တစ်ယောက် အား နေ့တိုင်းနေ့တိုင်း ငွေတစ်ထောင် တစ်ထောင် ပေး၍ မှီဝဲပေါင်းဖော်သည့် အတွက်ကြောင့် မကြာမြင့်မီ ဧည်းစိမ်ဥစ္စာအားလုံး ဆုံးရှုံးပျက်စီးလေသည်။ ဆိုသို့ ဆုံးရှုံးပျက်စီးသဖြင့် ဆင်းရဲဒုက္ခရောက်သောကြောင့် သတိသံဝေဂရကာ အခြားသော သိဘင်းသည် ဒါယကာ

တို့နှင့် အတူတကွ ဝေဠုဝန်ကျောင်းတော်သို့ သွားကာ ဘုရားရှင်ထံမှ တရားတော်ကို နာရရှိ သဒ္ဓါတန်းဖြစ်ကာ ရဟန်းတော်ခံ ဝင်ရောက်ပြီး ဓုတင်တို့ကို ဆောက်တည်၍ သုသာန်၌ သီတင်းသုံးလေသည်။ ထိုအခါ ရာဇဒတ္တမထေရ်သည် သုသာန်၌ စုန့်ဖွစ် ထားအပ်သော မိန်းမ အလောင်းကောင်ကို အသုဘရှုသဖြင့် ဈာန်တရားကိုရရှိရာ ထိုဈာန်ကို အခြေပြု၍ ဝိပဿနာ ရှုသောကြောင့် ထိုခဏ၌ပင် ရဟန္တာအဖြစ်သို့ ရောက်တော် မူလေသည်။ ထေရ။ ၂၇၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅–၈။

ရာဇဒမ္မ (န) [ရာဇ+ဒမ္မ] မင်းခြေပ် (မင်း၏ ကိုယ်ခန္ဓာ)။ အဘိပူဇိတော ရာဇာတိ ဟိ အတ္ထေန ...ရာဇဒမ္မံ အဘိ–သဒ္ဒေါ ပဓာနတော ဝဒတိ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၉၅။

ရာဇဒဿန (န) [ရာဇ+ဒဿန] မင်းကို–ကြည့်ရှု–ဖူးမြင်–ခြင်း၊ မဟာဇနော အတိတ္တော ရာဇဒဿနေန ဇာဇာနံ ဥလ္လောကေတိ။ အဗ၊ဋ္ဌ၊၁။ဘ၇၂။သာမိ ဝေါ ရာဇဒဿနံ ရုစ္စိ၊ ရာဇာနောနာမ စလစိတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၄၆၈။

ရာဇဒါယ (ပုဒ်၊န) [ရာဇ+ဒါယ] မင်း၏အမွေ အနှစ်၊ မင်းသည်ပေးအပ်သော အမွေအနှစ်၊ မင်းထံမှ ရအပ်သော–အမွေအနှစ်–လက်ဆောင်။ ရညော ပသေနဒိနော ကောသလေန ဒိန္နံ ရာဇဒါယံ။ ဒီ၊၁။၈၂။ မ၊၂။၃၇၆။ ရာဇဒါယန္တိ ရညော ဒါယဘူတံ၊ ဒါယဇ္ဇန္တိ အတ္ထော ....ရာဇဒါယန္တိတ္ထေ တံ နဂရံ ရညာ ဒိန္နတ္တာ ရာဇဒါယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၃–၄။ (–သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၁–။မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၈၉)။ရာဇဒါယောနာမ ကာကဏိကမတ္တံ နဝဏ္ဏတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၈၄။

ရာဇဒါရက (ပု) [ရာဇ+ဒါရက] မင်းသားငယ်။ အညော ရာဇဒါရကော ကီဠန္တော ကဒ၊ဟေဥဋ္ဌိတေ "နိမ္မာတိကော နိပ္ပိတိကော' တိ ဝဒန္တိ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၆။

ရာဇဒါသ (ပု) [ရာဇ+ဒါသ] မင်း၏ကျေးကျွန်။ တေ ဟိ ကတ္ထစိဒေသေ ရာဇဒါသာ ဟောန္တိ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၁၁။

ရာဇဒူတ (ပု) [ရာဇ+ဒူတ] မင်း၏–တမန်–သံတမန်။ ရာဇဒူတာတိဓ၀န္တော၊ ကုဟိံ ဘိက္ခု ဂမိဿတိ။ သုတ္တနိ။၄၄၊ ရာဇဒူတာ သီဃံ ဂစ္ဆန္တော။ ယာတုနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၅။သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ ဇာ–ဋ္ဌ၊၂။၂၇၃–၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၃၀၂)။

ရာဇဒေယျ (တိ) [ရာဇ+ဒေယျ] မင်းအား ပေးအပ်သော။ ဂမိဿန္တိ ဘဏ္ဍတော ရာဇဒေယျာနိ။ မိလိန္ဒ။ ၉၅။ ရာဇဒေယျဘာဂံ သုကံ အဒတ္ထ။ ကခ်ိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၂၀၁။ (–ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၂၁)။

ရာဇဒေဝီ (ထီ) [ရာဇ+ဒေဝီ] မင်းမိဖုရား၊ မင်းကတော်။ရာဇဒေဝိ ပုတ္တနတ္တာ၊ပနတ္ထာ စ ဘဇာတိကာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၅၆။

ရာဇဒ္ဓါရ (န) [ရာဇ+ဒ္ဓါရ] မင်း၏မိတံခါး၊ နန်းတော်တံခါး။ နဂရဒ္ဓါရမ္ပိ ကိဉ္စိတိ(စရိယာ။ ၄၀၀)တိ ဗာရာဏသိယံ ဥဂ္ဃသေနရညော ဂေဟဒ္ဓါရေ ကိဉ္စာပေတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၂၈။ ရာဇဒ္ဓါရေ အဒ္ဒသ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ ဒီ ဋ္ဌ၊၁။၉။ ရာဇဒ္ဓါရေဂိ ရာဇဂေဟ ဒ္ဓါရေ။ သ်၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၁။၇၂။ (–သံ ဋ္ဌ၊၃။၃၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၇၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၁)။

ရာဇဓမ္မ (ပု) [ရာဇ+ဓမ္မ။ ရာဇဓမ်ိန်–သံ။ ရာယဓမ္မ–ပြာ၊အဋ္ဌမာဂဓီ။] မင်းကျင့်တရား မင်းတို့ကျင့်ဝတ်တရား။ (မင်းကျင့်တရား

၁၀-ပါးကို ရာဇပုဗ္ဗင်္ဂ-ကြည့်)။ ကထံ တာတာ ရာဇဓမ္မ-နံ ပူရေထ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၆။တုံပန ဒသရာဇဓမ္မေ အကောပေတွာ အာတိဂၢနံ ပဟာယ ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ ကာရေဟိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁ဂ။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၁၊ ၃၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅ဂ၊၃၀၀)။

ရာဇဓမ္မကထာ (ထီ) [ရာဇဓမ္မ + ကထာ] မင်းကျင့်တရားနှင့်- စပ်- သက်ဆိုင်- သော စကား။ ဒသဟိ ရာဇဓမ္မကထာဟိ သြဝဒိတွာ ဝိဿဇ္ဇေသိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ ,

ရာဇဓာနီ (ထီ) [ရာဇ+ဓာနီ=(ဓာ+ယု+ဏ္ဍီ) ရာဇူနံ ဝသနဋ္ဌာနန္တိ ရာဇဓာနီ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၁။ဓိယတေ အဿန္တိ ဓာနီ၊ဓာ+ယု+ဏ္ဍီ။ရဉ်ဓာနီ ရာဇဓာန်။ကပ္ပဒ္ဒုမ။ရာဇဓာနီ-သံ။ ရာ၊ဓာ၊ဏီ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာ၊မီ။] နေပြည်တော်၊ မင်းနေပြည်၊မြို့တော်၊(တစ်ယောက်သောမင်း၏ အာဏာပြန့်နှံ့ရာ အရပ်)။ ဗန္ဓုမဿ ရညော ဗန္ဓုမတိနာမ နဂရံ ရာဇဓာနီ အဟောသိ။ ဒီ၊ ၂။၆၊ ၁၀။ (-သံ၊၁။ဂဋ္ဌ။ ပေတ။၁၆၆။ ထေရီ။၄၁၃။ အပ၊ ၂။၁ဂ၃)။ အဟံ ရဇ္ဇ ဝိစရန္တော၊ နိဂမေ ရာဇဓာနိယော။ ဇာ၊၁။၂၆၄။ဗန္ဓုမတိယာ ရာဇဓာနိယာ နိက္ခမိတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၉၉။ရာဇဓာနီ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၇)တိ ရညော နိဝါသနဋ္ဌာနံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၅၂။ ဇကာသ ရညော အာဏာပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ရာဇဓာနီ။မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၂။

ရာဇဓိတု (ထီ) [ရာဇ+ဓိတု] မင်းသမီး။ ရာဇဓိတာ တတ္ထ သတ္တဝဿာနိ ဝသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄။ ရာဇဓိတရံ သဗ္ဗလင်္ကာရေဟိ အလင်္ကရိတွာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂၊၁၇၄။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၂-၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၂)။

ရာဇနာဋ္ဌက (ပု) [ရာဇ+နာဋ္ဌက] မင်း၏ ကချေသည်။ ရာဇနာဋ္ဌကေသု နိက္ခန္တေသု ဥဿာရဏာယ ဝတ္တမာနာယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။

ရာဇနိမိလန (န) [ရာဇ+နိမိလန] မင်းတို့၏ မျက်ရိပ်ပြခြင်းနှင့် တူသော။ ဋ္ဌပနိယောဃံ ပဠောတံ တတ္ထ ရာဇနိမိလနံ ကတွာ သတ္ထာ ဥပရိ နေသံ ဒတနာဟာဝုသော သုဏာထာ-တိအာဒိနာ ဓမ္မဒေသနံ အာရဒ္ဓာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၄၅။ (-သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂ ၃၄၄)။

ရာဇနိဝေသန (န) [ရာဇ+နိဝေသန။ ရာဇနိဝေဓန-သံ။] မင်း-အိမ်တော်-နန်းတော်။ ဘိက္ခာဘာဇနံ ဂဟေတွာ ပဋိပါတိယာ ရာဇ-နိဝေသနံ အာဘိဍ္ဍာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။ ရာဇနိဝေ-သနေ ကတာဘတ္တကိစ္စော ဝေဠုဝနာရာမံ ပဋိဂ္ဂဟေတွာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၊၂၆၆)။

ရာဇနိဿိတ (တိ) [ရာဇနိ+နိဿိတ။ ရာဇာနံ နိဿိတောတိ ရာဇနိဿိတော။ နိဂုတ္တိ။၃၊၅၅။] မင်းကိုမှီသော။ ရာဇဘောဂေန ရဋ္ဌဘုဉ္ဇန-ကော ရာဇနိဿိတော ရဋ္ဌယော။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၂၂၀။

ရာဇနိဟာရ (ပု) [ရာဇ+နိဟာရ]မင်း၏အသွင်အပြင်။ ရာဇနိဟာရေန ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗတော ဥဒ္ဒံ ပရိဘောဂလာဘာဿ သေဋ္ဌဒေယျတာ-နာမ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၀၉။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သဒ်၊ ၂။၂၄၃။

ရာဇန္တရာယ (ပု) [ရာဇ+အန္တရာယ]မင်းဟူသော-ဘေး-အန္တရာယ်၊ မင်း-ဘေး-အန္တရာယ်။ (အန္တရာယ်၁၀-ပါး၌တို့တွင် ၁-ပါးအပါအဝင်)။ တတြိမေ အန္တရာယာ၊ ရာဇန္တရာယော စောရန္တရာယော အဂ္ဂိန္တရာယော၊ ဝိ၊၃။၁၅၂။ ရာ-ဇန္တရာယောတိအာဒီသု သစေ ဘိက္ခု။သု "ဥပေါသထံ ကရိဿာမာ"တိ နိသိန္နေသု ရာဇာ အာဂန္ဆတိ၊ အယံ ရာဇန္တရာယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၀။ (-ဝိ၊ဆဋ်ဟ၊ ၂၀၆)။

ဆုဇန်္ဓီ (ကြို) [ဆုဇ+အ+အန်္ဓီ။ ဆုဇတိ–မှ။] (၁) ဝဇ်ဒဏ်ကုန်၏။ (၂) ထွန်းပကုန်၏။ (၁) ရဇ်ဒ် ရဇ်ဒ် ဆုဇန်္ဓီ ဆုဇာနော တေနာဝတိ ကတ္တာ။ ဒီဂဲ၊ ၁။၃၁၇။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၉၂။ (၂) ယထာ ဝုတ္တေဟိ ဝိသေသေဟိ ဆုဇန်္ဓီ- ဒိဗ္ဗန်္ဓီ သောဘန်္ဓီတိ စ "ဆုဇာနော"တိ ဝုစ္စန်္ဓီ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၁၁။

ဆုဇန်္ဓေပုရ (န) [ဆုဇ+အန်္ဓေပုရ] နန်းတော်တွင်း၊ မင်း၏–အိမ်တော်–မောင်းမဆောင်–မိန်းမဆောင်။ ပုန စ ပရံ ဘိက္ခဝေ ရညော ဆုဇန်္ဓေ ပုရံ ဟတ္ထိသမ္မဒ္ဒံ အဿသမ္မဒ္ဒံ။ ဝိ၊၂။ ၂၀၈၊(–ဝိ၊၄။၂၉၄)။ကော နုခေါ ဗြဟ္မာဇာ ဇူမံ ကထာဝတ္ထုံ ဆုဇန်္ဓေပုရေ အဘ္ဘုဒါဟာသိ။ မ၊၂။၃၃၃။ (–သံ၊၂။၅၀၉။ အံ၊၁။၁၇၀)။ သာမဏေရော.....ဆုဇန်္ဓေပုရံ ပဝိသိတ္ဝာ ဘတ္တာဂိစ္စမကာသိ။ ဝိ၊၄၊၁။၃၆။ (–ဒီ၊၄၊ ၂။၂၁၆။ မ၊၄၊၄၊၁၅၈)။

ဆုဇန်္ဓေပုရပ္ပဝေသန၊ (န) [ဆုဇန်္ဓေပုရ+ပဝေသန] နန်းတော်တွင်းသို့ဝင်ခြင်း၊ မင်း၏–အိမ်တော်–မောင်းမဆောင်–မိန်းမဆောင်–သို့ဝင်ခြင်း။ ဒဋယိမေ ဘိက္ခဝေ အာဒီနဝါ ဆုဇန်္ဓေပုရပ္ပဝေသနေ။ ဝိ၊ ၂။၂၀၇။ အံ၊၃။၃၂၀။ (–ဝိ၊၅။ ၂၄၇။ ဝိ၊၄၊၁၁၁၄)။

နန်းတော်တွင်းသို့ ဝင်ခြင်း၌ အပြစ် ၁၀-ပါး–

(၁) မင်းနှင့် မိဖုယားအတူနေထိုင်သို့ ရဟန်းဝင်သောအခါ မိဖုယားကသော်လည်း ရဟန်းကိုမြင်၍ ပြုံးရယ်မိတတ်၏၊ ရဟန်း ကသော်လည်း မိဖုယားကိုမြင်၍ ပြုံးရယ် မိတတ်၏၊ ထိုသို့ ပြုံးရယ်ရာ၌ "ဤရဟန်းနှင့် မိဖုယားတို့သည် လွန်ကျူးပြီး သော်လည်း ကောင်း၊လွန်ကျူးလတ္တံ့သော်လည်းကောင်း မချွတ်ဖြစ်ကုန်၏" ဟု အာထင်မှားခံရခြင်း။

(၂) မင်းသည် များသောပြုဖွယ်ကိစ္စ ရှိ၍ မိဖုယားငယ်တစ်ယောက်ကို သွားလာပြီး နောက် အမှတ်မရဘဲ မိမိသွားလာခြင်း ကြောင့် ကိုယ်ဝန်စွဲယူရာ၌ "ရဟန်းမှတစ်ပါး အခြားသူ တစ်စုံတစ်ယောက်မျှ နန်းတော်တွင်းသို့မဝင်၊ ရဟန်း၏အမှုပင် ဖြစ်လေသလော"ဟု အထင်မှားခံရခြင်း၊

(၃) နန်းတော်တွင်း၌ တစ်စုံတစ်ခုသော ရတနာပျောက်သော အခါ "ဤအရပ်၌ ရဟန်းမှတစ်ပါး အခြားသူတစ်စုံတစ်ယောက်မျှ မဝင်၊ ရဟန်း၏အမှုပင် ဖြစ်လေသလော" ဟု အထင်မှားခံရခြင်း၊

(၄) နန်းတော်တွင်း၌ လျှို့ဝှက်ထားသော တိုင်ပင်ချက်(နန်းတွင်းရေး)တို့သည် အပြင်ဘက် ပြန့်နှံ့သောအခါ "ဤအရပ်၌ ရဟန်းမှတစ်ပါး အခြားက စစ်စုံတစ်ယောက်မျှ မဝင်၊ ရဟန်း၏အမှုပင် ဖြစ်လေသလော"ဟု အထင်မှားခံရခြင်း၊

(၅) နန်းတော်တွင်း၌ အဘ.ကသော်လည်း သားကို(သတ်ခြင်းငှါ)အလိုရှိတတ်၏၊ သား ကသော်လည်း အဘကို(သတ်ခြင်းငှါ) အလို ရှိတတ်၏။ "ဤအရပ်၌ ရဟန်းမှတစ်ပါး အခြားသူ တစ်စုံတစ်ယောက်မျှ မဝင်၊ ရဟန်း၏အမှုပင် ဖြစ်လေသလော"ဟု အထင်မှား ခံရခြင်း၊

(၆) မင်းသည် နိမ့်သော ဆုထူးရှိသူကို မြင့်သောဆုထူး၌ တိုးမြှင့်ခန့်ထားသောအခါ "မင်းသည် ရဟန်းနှင့် ဆိုနှောဆက်ဆံ၏၊ ရဟန်း၏အမှုပင် ဖြစ်လေသလော" ဟုအထင် မှားခံရခြင်း၊

(၇) မင်းသည် မြင့်သော ဆုထူးရှိသူကို နိမ့်သောဆုထူး၌ ချထားသောအခါ "မင်း သည် ရဟန်းနှင့် ဆိုနှော ဆက်ဆံ၏၊ ရဟန်း

၏အမှုပင် ဖြစ်လေသလော”ဟု အထင်မှား ခံရခြင်း၊

(ဂ) မင်းသည် အခါမဟုတ် သည့်ဥစ္စာ စစ်တပ်ကို လွှတ်လိုက်သောအခါ “မင်းသည် ရဟန်းနှင့် ရောနှောဆက်ဆံ၏၊ ရဟန်း၏ အမှုပင် ဖြစ်လေသလော”ဟု အထင်မှား ခံရခြင်း၊

(ဃ) မင်းသည် လွှတ်သင့်သောအခါ၌ စစ်တပ်ကိုလွှတ်လိုက်ပြီးနောက် ခရီးအကြာမှ တစ်ဖန် ပြန်လာစေသည့်အခါ “မင်းသည် ရဟန်းနှင့်ရောနှောဆက်ဆံ၏၊ ရဟန်း၏အမှု ပင်ဖြစ်လေသလော”ဟု အထင်မှားခံရခြင်း၊

(၁၀) မင်း၏ နန်းတော်သည် ဆင်,မြင်း ရထားတို့ဖြင့် ကျဉ်းမြောင်း ကျပ်တည်း၍ တပ်မက်ဖွယ် ကာမဂုဏ်အာရုံဘို့လည်း ရှိကုန်၏။ ထိုအာရုံတို့သည် ရဟန်းအား မသင့်တော် မလျော်က်ပတ်ခြင်း–

ဤသို့ နန်းတော်တွင်းသို့ ဝင်ခြင်း၌ အပြစ် ၁၀-ပါးရှိကုန်၏။ ဝိ၂။၂၀၇-၁။အံ၊၃။၃၂၀-၁။

ရာဇပကတိ (ဆို) [ရာဇ+ပကတိ။ ရဇ္ဇပကတိ။] (က) မင်းဘို့၏–ပြကတ္တ–သဘော။ (ခ) တိုင်းပြည်၏–ပကတိ–သဘော၊ ဖွယ်ရာ (ပြ အင်္ဂါ)။ (ရာဇပကတိ(၇)ပါးကို ရာဇပုဒ်–၌ကြည့်)။ သတ္တသူ ရာဇပကတိသူ ရညော တဒဝသေသာနံ ဆန္နံ ဝသေန ဟိဘသုခါဘိဝုဒ္ဓိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၀၆။

ရာဇပစ္စတ္ထိက (ပု) [ရာဇ+ပစ္စတ္ထိက] မင်းဟူသော ရန်သူ၊ မင်းသဘလျှင်ဖြစ်သောရန်သူ၊ ရန်သူဖြစ်သောမင်း။ ရာဇပစ္စတ္ထိကာ စောရပစ္စတ္ထိကာ စုတ္တပစ္စတ္ထိကာ ဥပ္ပဋ္ဌကန္ဒပစ္စတ္ထိကာ။ ဝိ၁။၄၁။ တတ္ထ ရာဇာနော ဝေ ပစ္စတ္ထိကာ ရာဇပစ္စတ္ထိကာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၁။၂၃၂။

ရာဇပဋိမ(တိ)[ရာဇ+ပဋိမ] မင်းလျှင်ငါးယောက်မြောက်ရှိသော။ ပထာ ဟိ စဋ္ဌာရော သေဋ္ဌိပုတ္တာ ရာဇာတိ ရာဇပဋိမေသု သဟာယေသု ...ကေဿ သေဋ္ဌိပုတ္တဿ။ သံ၊ဋ္ဌ၁။ ၂၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၁။၄။

ရာဇပဋု (တိ) [ရာဇ+ပဋု] မင်း၏–အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ။ ရာဇပဋုနံ ခတ္တိယာပဋုနံ ဗြဟ္မဏပဋုနံ။ စူဠနိ။ ၂၂၆။

ရာဇပဒ္ဓိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ရာဇ+ပဒ္ဓိဂ္ဂဟိတ] မင်းသည်–သိမ်းဆည်း–သိမ်းယူ–သိမ်းပိုက်–အပ်ပြီးသော။ ဒေဝဂဟဒါရူနီတိ ဒေဝေန ဂဟိတဒါရူနီတိ၊ ရာဇပဒ္ဓိဂ္ဂဟိတဘူတာနီ ဒါယူနီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၁။ ၂၅၅။

ရာဇပေ(ပ္ပ)ဋိသံယုတ္တ (တိ) [ရာဇ+ပဋိသံယုတ္တ] မင်းတို့နှင့်–စပ်–စပ်သွယ်–သက်ဆိုင်–သော။ ရာဇပဋိသံယုတ္တ(ဝိ၊ဋ္ဌ၂။၁၅၃)န္တိ ရာဇူဟိ ပဋိသံယုတ္တံ။ ပ၊စိတ်၊ယော။၁၂၅။ (–ဥပါန၊ ဋ္ဌ။၉၄)။

ရာဇပဏ္ဏ [ရာဇ+ပဏ္ဏ။ ရာဇိယော ပဏ္ဏော ဣတိ ရာဇပဏ္ဏော၊ မဏိ.ဝိ၁သသော၊ ဝိရာဋ္ဌဇော တပ္ပရိယာယော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရာဇပဏ္ဏ–သံ] ရာဇပဏ္ဏမည်သောကျောက်၊ရာဇပဏ္ဏကျောက်။ (ဣန္ဒိယပဗ္ဗတ်၏ အနောက်ဘေလာကဲပိုင်းဝိန္ဓ အရပ်၌ဖြစ်၍ ဝိရာဋ္ဌ+ဇ=ဝိရာဋ္ဌဇ ကျောက်ဟူ၍လည်း ခေါ်သည်။ ဝိလို။ (စန်အညွှန်စား၊ ဝဇီရမျိုး၊ ကျောက် ၂၄-မျိုး အပါအဝင်) ရာဇပဏ္ဏော အမတံ သကော ပိယကော ဗြာဟ္မဏီ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၉၂။

ရာဇပဏ္ဏ (န) [ရာဇ+ပဏ္ဏ]မင်း၏ တံဆိပ်ခပ်နှိပ်အပ်ပြီးသောစာ၊ မင်းလက်မှတ်ရေးထိုးပြီးသောစာ၊ မင် ကခေးသောစာ၊ မင်း၏အမိန့်ကြေငြာ။ လဉ္ဆိတမတ္တံ ပန ရာဇပဏ္ဏံနာမ ဟောတိ။မ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၆၉။ ရာဇပဏ္ဏံ ဝိယ ဟေပိဋ္ဌကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၂။၆၉။

ရာဇပဒေဒီတ (ပု) [ရာဇ+ပဒေဒီတ။က–မူဋ္ဌ ရာဇပမ္မ·ဒီတ–ဟု ရှိသည်။]မင်းဖြစ်၍ ရဟန်း ပြုသူ၊ မင်းချီးမှ ရဟန်းဖြစ်လာသူ။ ဂ.ထံ နု စီရံ ဓာရေန္တိ၊ ရာဇပမ္မဒီတာ ဇနာ။ ဇာ၊ ၂။၃၂၀။ရာဇပမ္မဒီတာတိ မုဇာနေနာ ဟုတ္ဝာ ပမ္မဒီတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၆၈။

ရာဇပရ္ဟာရ (ထိ) [ရာဇ+ပရမ္ဟရ] မင်း အဆက်ဆက်။ တေန ယော ဝုစ္စမာနာယ ရာဇပရမ္ဟရာယ ကေသဉ္စိ မတိဘေဒေါ။ ဒီဂဋီ၊ ၁။၃၀၀။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅၅။

ရာဇပေဏ္ဍိက (တိ) [ရာဇ+အပရာဓ=ရာဇ ပရာဓ+ဋ္ဌက] မင်းပြစ်– ရာဇဒဏ်–သင့် သော၊သူ။ ကေသာဂိရ ဂ္ဂတ္ထိယာ တယော ပုတ္တာ ရာဇပရာဓိကာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၂။

ရာဇပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ရာဇ+ပရိဂ္ဂဟ] မင်း–သိမ်း ဆည်း–သိမ်းပိုက်–အပ်သော။သာလကလျာ-ဏိရက္ခာ ရာဇပရိဂ္ဂဟာ အညေဟိ အသာ-ဓာရဏာ။ ဒီဂဋီ၊၂။၂၂၂။

ရာဇပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ရာဇ+ပရိဂ္ဂဟိတ] မင်း သိမ်းဆည်း–သိမ် ပိုက်–အပ်ပြီးသော၊ ရာဇ-ပုရောဟိတေန ပရိဂ္ဂဟိတမ်ပိ ရာဇပရိဂ္ဂဟိတ-မေဝ။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၄။

ရာဇပရိဘောဂ (ပု) [ရာဇ+ပရိဘောဂ] မင်း၏ အသုံးအဆောင်။ ရာဇဘောဂ္ဂန္တိ ရာဇပရိ-ဘောဂံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၄။

ရာဇပရိဝတ္တ (ပု) [ရာဇ+ပရိဝတ္တ။ရာဇပရိဝတ်-သံ၊] မင်းတို့၏ အစဉ်အဆက်၊ မင်းဆက် (မင်းခြောင်းမင်းလဲ)။ ဒ္ဝေ တယော ရာဇ-ပရိဝတ္တေ အတီတေ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ ရာဇပရိ-ဝတ္တေတိ ရာဇူနံ ပရိဝတ္တနံ၊ ပဋိပါဋေ၁တိ· အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၁။ဖာ့၊ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂။ သ၊ရတ္ထ၊ ၁။၃၃၇)။

ရာဇပရိဝါရ (ပု) [ရာဇ+ပရိဝါရ] မင်း၏–အခြံ အရံ–အံ့ခြုံအရံ–ပရိသတ်။ ရညော ဘတ္တ-ကိစ္စာဝသာနေ သဗ္ဗော ရာဇပရိဝါရော တဒေဝ ဘတ္တံ ပရိဘုဉ္ဇိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၉။

ရာဇပရိသာ (ထီ) [ရာဇ+ပရိသာ] မင်း၏ ပရိသတ်၊ မင်းပဋိသတ်။ ရာဇန္တေပုရေ ရာဇ ပရိသာယံ သန္နိသိန္နာနံ သန္နိပတိတာနံ အယ-မန္တရကထာ ဥဒပါဒိ။ဝိ၊၁။၅၉။ သံ၊၂။၂၀၉။ (–ဇာ၊၂။၂၄၆။ မိလိန္ဒ။၃၃၀)။

ရာဇပလ္လင်္ကံ (ပု) [ရာဇ+ပလ္လင်္က] မင်း၏ပလ္လင်၊ ရာဇပလ္လင်။ သမုဿိတ သေတစ္ဆတ္တံ ရာဇ-ပလ္လင်္ကံ ဥပသ·မိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၂။ အထ နံ နာဇာ ဇန္ဒိတ္ဝာ ရာဇပလ္လင်္ကေ နိသိဒ်ပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၉။(–စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၂)။

ရာဇပ(ပ္ပ)ဝေဏိ (ထီ) [ရာဇ+ပဝေဏိ]မင်းတို့၏ အစဉ်အဆက်၊ မင်း–စဉ်–ဆက်။ ပေါရာဏကံ ရာဇဝံသံ ရာဇပဝေဏိံ· ရာဇမ္မံ ပဟာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၂။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉)။

ရာဇပါဒမူလိက (တိ) [(ရာဇ+ပါဒ+မူလ=) ရာဇပါဒမူလ+ဋ္ဌက] မင်း၏ခြေရင်း၌–နေ-ခစား–မြဲစွဲ–သော။ ရာဇပါဒမူလိကာ "အသဒိသရာဇကုမာရော ရဇ္ဇံ ပတ္ထေတိ"တိ ဝတ္တာ ရညော သန္တိကေ ဗောဓိယတ္ထံ ပရိ-ဘိန္နိံ သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၃၆)။

ရာဇပါရိမရိယာ (ဃီ) [ရာဇ+ပါရိစရိယာ] မင်း–ကို–၌–ခစား–လုပ်ကျွေး–ခြင်း၊ မင်း–ကို–၌–ခစား–လုပ်ကျွေး–ပုံ–နည်း)။ ရာဇ-ဝသတိန္တိ မယာ ဝုစ္စမာနာနံ ရာဇပါရိစရိယံ သုဏာထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၅၅။

ရာဇပိတ္တ (ပု) [ရာဇ+ပိတ္တ ရာဇိတ္တ–သံ။ရာယ-ပိံ·ဒ္ဓ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဒီ။] မင်း၏–ထင်း-ဆွမ်း–စာ၊နပ်ရိက္ခာ–အစာအာဟာရ။ တံ

ဆုဇပိဏ္ဍံ အဝဘောတ္တုံ၊ နာဟံ ဗြာဟ္မဏ မုဿဟေ။ ဇာ၊၁။၁၄၊။ တံ ဆုဇပိဏ္ဍန္တိ တံ ရညော သန္တံ သက်ံစုံတွာ သမောဓာန-ကဓွန ပိဏ္ဍံ။ ဇာ၊၄၊၁။၂၇၇။

ဆုဇပိဋ္ဌန္ခန် (န) [ဆုဇ+ပိဋ္ဌန္ခန]မင်း၏–အဆင်–တန်ဆာ။ အထ နံ ဂန္ဓေဟိ ဝိလိမ္ပိတွာ ဆုဇ-ပိဋ္ဌန္ခန် ပိဋ္ဌန္ခိတွာ။ မ၊၄၊၁။၁၁၃။

ဆုဇပိဋ္ဌာ (ထီ) [ဆုဇ+ပိဋ္ဌာ]မင်း၏–နှိပ်စက်–ညှင်းဆဲ–ခြင်း။ ဓဂါပါလကတ္တေန ဆုဇပိဋ္ဌံ အပဟရန္တေဿ အတ္တနော ကုဋုမ္ဗံ ရက္ခတိ။ ဥဒါန်း၊၄။၂၀၉။

ဆုဇ:ညု (န) [ဆုဇ+ပုညု]မင်း၏–ကုသိုလ်ကံ–ဘုန်းကံ။ ဆုဇပုညေန နိဗ္ဗတ္တံ၊ ပုဉ္ဉပုညေန ဘူသိတံ။ အပ၊၂။၂၂၅။

ဆုဇပုတ္တ၁ (ပု) [ဆုဇ+ပုတ္တ။ ထီ–၌ ဆုဇပုတ္တီ။ ဆုဇပုတြ–သံ။ ဆုယဥတ္တ=ဆုယပုတ္တ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] မင်းသား (ဘုရင့်သားတော်)။ ဥဂ္ဂါဆုဇပုတ္တာ ပက္ခန္ဒိနော မဟာနာဂါ။ ဒီ၊ ၁။၄၀။ အံ၊ ၂။၄၇၀၊ (–ဒီ၊ ၂။၊၄။ဝိ၊၄၊၁။၃–။ ဝိ၊၄၊၃။၂၇၉။ ဒီ၊၄၊၁။၁၄၂။ဒီ၊၄၊၂။၈၀.မ၊၄၊ ၂။၁၄–၅။သံ၊၄၊၁။၂၆၉။ အံ၊၄၊၁။၂၂၅။ အ ဘီ၊၄၊ ၂။၂၉၇။ ဝိမတိ၊၁။၄၀။ ဒီ၊၎၊ ၂။ ၂၂၆)။

ဆုဇပုတ္တ၂ (ပု) [ဆုဇပုတ္တ+ဏ]မင်းသားတို့၏–အပေါင်း-အစု။ ဆုဇပုတ္တာနံ သမူဟော ဆုဇ ပုတ္တကော၊ ဧဝံ ဆုဇပုတ္တောဝ။ ကစ္စဉ်း။၃၅၊ (–ရူ။ ၃၇၉။ နိတ်၊သုတ္တ။၇၇၀)။

ဆုဇပုတ္တက (ပုံ၊နှ) [ဆုဇပုတ္တ+ကဏ်။ ဆုဇ ပုတြက–သံ။] အထက်ပုဒ်–ကြည့်။ ဥရဗ္ဘာနံ သမူဟော ဩရဗ္ဘကံ။ ဧဝံ ဆုဇကံ၊ ဆုဇ–ပုတ္တကံ ။ကစ္စဉ်း။၃၅၄။ နိရုတ္တိ။၅၄၁။ ဆုဇ ပုတ္တ၂လည်း ကြည့်။

ဆုဇပုတ္တီ (ထီ) [ဆုဇပုတ္တ+ဣ]။ဆုဇပုတြီကာ–သံ။] မင်းသမီး (ဘုရင့်သမီးတော်)။ ဧဝံ ပေက္ခမာနဿ၊ ဆုဇပုတ္တိ ယသဿ၁နီ။ ဇာ၊ ၁။၂၃၂၊၂၉၀။ (–သုတ္တနိ၊၄၊၁။၆၁။ ထေရီ၊၄။ ၂၉၆။အပ၊၄၊၁၇၂)။

ဆုဇပုရိသ (ပု) [ဆုဇ+ပုရိသ။ ဆုဇပုရွမ+သံ။ ရုယပုရိသ–ပြာ။] မင်းချင်း– မင်းခ–ယောကျ်ား၊မင်းမူထမ်း။ ဆုဇန္တေပုရေ ဆုဇ ပုရိသာနံ သန္နိသိန္နာနံ သန္နိပတိတာနံ အန္တ-ရာကထာ ဥဒပါဒိ။ အံ၊၁။၁၇၀။တေဏဓဉ်ဉေ ဆုဇပုရိသာ အာဂန္တွာ....ဝဒန္တိ။ ဝိ၊၄၊၄၊၉၃။ (–ဒီ၊၄၊၂။၉၃။မ၊၄၊၃။ဖ၁။သံ၊၄၊၁။၃၁။ အံ၊ ၄၊၁။ ၊၆၅။အဘိ၊၄၊ ၂။၁၀၂။ ဒ၊ဘိ၊၄၊၃။၅ဖ။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၁၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၈။ မမ္မ၊၄၊၁။ ၃၀၅)။

ဆုဇပုရောဟိတ (ပု) [ဆုဇ+ပုရောဟိတ] မင်း၏ ပုရောဟိတ်၊ မင်းဘုံဝင်အမတ်၊(လောကဓမ္မ ကျိုးခြကြောင်းပြ၍ ဆုံးမတတ်သော ပညာရှိ အတိုင်ပင်ခံ အမတ်)။ ဆုဇပုရောဟိတေန ပရိဂ္ဂဟိတမ်ပိ။ ဆုဇပရိဂ္ဂဟိတမေဃ။ဝိမတိ၊ ၁။၁၄၃။

ပုရောဟိတ်၏ လက္ခဏာ ၃-ပါး–

(၁) ဝေဒဝေဒင်္ဂကျမ်းတို့၏ သဘောကို သိခြင်း။ (၂) မန္တန်ရွတ်ခြင်း၊ ယဇ်ပူဇော်ခြင်း ကိစ္စကို မပြတ်ပြုခြင်း။ (၃) လူအမျာ၏ အစီးအပွားကို လိုလားသော စကားကို ပြောဆို ခြင်းတည်း။ (စာနကျနိတိ)။

ပုရောဟိတ် မဖြစ်ထိုက်သည့် လက္ခဏာ ၇-ပါး–

(၁) (မျက်စိ)ကဏ်းခြင်း။ (၂)ခြေလက် စသော အင်္ဂါချို့တဲ့ခြင်း။ (၃) သားသမီး မရှိခြင်း။ (၄) ဉာဏ်ပညာ မရှိ၍။ (၅)

ကူန်ခြေကို့မစောင့်ခြင်း။ (ဖ) အရပ်ပုခြင်း။ (ဗ) အနာရောဂါ ကြာရှည် စွဲကပ်ခြင်း။ (ကာလိကာပုရဏ်)။

ရာဇပုရောဟိတ်၏ ချီးမွမ်းဖွယ်ဂုဏ် (၈)ပါး–

(၁) မင်းနှင့်တကွတုံ့ဉာဏ်ပြည်သားတို့၏ အစီအပွားကိုကျင့်ခြင်း။ (၂) ဝေဒကျမ်း, ဓမ္မသတ်ကျမ်းတို့ကို တတ်မြောက်ခြင်း။ (၃) မှန်ကန်သောစကားကို ပြောဆိုခြင်း။ (၄) ကိုယ်အင်္ဂါ သန့်ရှင်းခြင်း။ (၅) မြတ်သော အကျင့်တရားကိုကျင့်ခြင်း။ (၆) ကိုးနှန်တို့ အမှုဆရာ သန့်ရှင်းစင်ကြယ်ခြင်း။ (၇) ဘေးအန္တရာယ်ကို ကာကွယ်တားဆီး ပယ်ဖျောက်နိုင်ခြင်း။ (၈) ဖြောင့်မတ်တည်ကြည်ခြင်း။ (ကပ္ပ)။

ရာဇပူဇိတ (တိ) [ရာဇ+ပူဇိဘ] မင်းတို့သည်–ပူဇော်–ကန်တော့–အပ်သောသူ။ သမဏော ဂေါတမော ရာဇပူဇိတော မဟာနုဘာဝေါ အဝန္ဒိယမာနော အနုတ္တမို့ ကရေယျ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀၇။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၈။ ရာဇပူဇိတောတိ ရာဇူဟိ ရာဇူနံ ဝါ ပူဇိတော။ သီ၊ဋ္ဌိ၊ သစ်၊ ၂။၁၈၂။

ရာဇပေါရိသ (နှ) [ရာဇပုရိသ+ ဏ။ ရာဇပေါ ရူဗျ–သံ။] မင်းခစားတို့အဖြစ်၊မင်ခစားအတတ်၊ (လက်နက်ဖြင့် မင်းမှုကိုပြုရှိ ခစားခြင်း, လက်နက်နှင့်ကင်းရှိ မင်းမှုကိုပြုနိုင် ခစားခြင်း)။ ယဒိ ရာဇပေါရိသေန ယဒိ သိပ္ပဉ္ဉ တရေန။ မ၊ ၁။ ၁၂၀၊၁၂၇။ ရာဇပေါရိသန္တိ အာဝုဓေန ရာဇကမ္မံ ကတွာ ဥပဇ္ဇာနံ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁၃၆။ ရာဇပေါရိသေန ဝါ (မဟာနိ။ ၂၀၆)တိ ရာဇသေဝကကမ္မေန ဝါ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၃၁၁။ ရာဇပေါရိသ (နှုဋ္ဌနိ။ ၂၆၂)ဿိ ဝိနာ အာဝုဓေန ရာဇကမ္မံ ကတွာ ရာဇူပဇ္ဇာနံ။ စူဋ္ဌနိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၀။ (–အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၅၇)။ နရာဇပေါရိသေနာ(အံ၊ ၂။ ၁၉၈)တိ နရာဇူပဇ္ဇာဂတာဝေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၄။

ရာဇပွဋ္ဌိသမ (တိ) [ရာဇ+ပဋ္ဌိသမ] မင်းနှင့်တူသော။ မဟောသဓသာ ဒေဝိယာ အမနာနာမ ဣတ္ထိ....ရာဇပဋ္ဌိသမံ သာမိကံ ကရိတွာ သဟသေန နိမန္တိယမာနာ ပါပုံ နာဂကာသိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၁၁။

ရာဇပွမုခ (တိ) [ရာဇ+ပမုခ] မင်းအမှူးရှိသော၊မင်းဦးစီး ခေါင်းဆောင်သော။ရာဇပွမုခဿ ဇနကာယဿ ဝိဿဿေတွာ ဝိဿဿေတွာ လက္ခဏဉ္စ ပုစ္ဆဘာဝဉ္စ ဗျာကရိတွာ။ အဝ၊ ၂။၁၄၀။

ရာဇဗန္ဓုနီ (ထီ) [ရာဇ+ဗန္ဓု=ရာဇဗန္ဓု+ ဣနီ] မင်းဆွေမျိုးရှိသော၊ မင်းဆွေမင်းမျိုးတို့နှင့် ပြည့်စုံသော။ ကဒါ ဟံ မိထိလံ ဖိတံ၊ တိပုရံ-ရာဇဗန္ဓုနိံ။ ဇာ၊ ၂။၁၆၂။ ရာဇဗန္ဓုနိန္တိ ရာဇဉာတကေဟေဝ ပုဏ္ဏံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၆၅။

ရာဇဗလ (နှ) [ရာဇ+ ဗလ] မင်း၏စစ်သည်ဗိုလ်ပါ။ ဗ္ဘော၁ဝတာ သရဋ္ဌကံ ရာဇဗလံ သန္နိပတိ။သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၊၂။ သမ္ဗံ ရာဇဗလံ ဩလောကေန္တော။ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၀။(–အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၁၄)။

ရာဇဗလကာယ (ပု) [ရာဇ+. ဗလကာယ] မင်း၏စစ်သည်ဗိုလ်ပါအပေါင်း။ ရာဇဗလကာယော ဒေဝိဒူရေ ခန္ဓာဝါရံ ဗန္ဓိတွာ ဋ္ဌိတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၅။

ရာဇဗလိ (ပု) [ရာဇ+ဗလိ] မင်းအား–ပေး–ဆက်သ–အပ်သော အခွန်အတုတ် – ဝတ္ထုပစ္စည်း။ ပဉ္စဗလိ ကတ္တာ ဟောတိ ဥာတိဗလိ အတိထိဗလိ ပုဗ္ဗပေတဗလိ ရာဇဗလိ ဒေဝတာဗလိ။ အံ၊ ၁။ ၃၇၉။ ရာဇဗလိန္တိ ရညော ကတ္တဗ္ဗယုတ္တကံ ရာဇဗလိ.... ဆဗ္ဗမေတံ တေသံ ယထာနုစ္ဆဝိကဝသေန ဒါတဗ္ဗဒါနဿ အဓိဝစနံ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၃။ (–အံ၊၂။၃၉။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၈။ ဝိ၊သင်္ဃ။ ၅၇။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၅)။

ရာဇဘဋ္ဌ၁ (တိ) [ရာဇ+ဘဋ္ဌ။ ထိ–ဋ္ဌ ရာဇဘဋ္ဌိ။ ရာဇဘဋ္ဌ–သံ။] မင်းခေါက်ချ၊ မင်းမှုထမ်းအရာထမ်း၊ အမှုထမ်း၊ မင်းခစား၊ အစိုးရလခစား။ (ဘုရင့်–စစ်သား– စစ်သည်။ ဝိလျံ။)နဘိက္ခဝေ ရာဇဘဋ္ဌော ပမ္မာဇေ-တဗ္ဗော (ဝိ၃။၁၀၄)တိ ထွေ အမစ္စော ဝါ ဟောတု မဟာမတ္တော ဝါ သေဝကော ဝါ ကိဉ္စိ ဌာနန္တရံ ပတ္ထော ဝါ အပ္ပတ္တော ဝါ–ယောကောစိ ရညော ဘဏ္ဍဂေတနဘာဇနော၊ သဗ္ဗော ရာဇဘဋ္ဌောတိ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ဝိ.ဋ္ဌ၊ ၃။၂၇၀။ (–ဝိ၊ ၂။၁၅၀။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၁၃၄။ ဝဇိရ။၄၃၀၊၄၄၃)။

ရာဇဘဋ္ဌ၂ (ပု) [ရာဇ+ဘဋ္ဌ] မင်းအားပေး-သင့်သောအဆွန်အတုတ်။ အဋ္ဌမေ နိဗ္ဗိဋ္ဌော ရာဇဘဋ္ဌော ရညော ဘတိ ကောစိ ဧတေ-နာတိ နိဗ္ဗိဋ္ဌရာဇဘဋ္ဌော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၀။ ကေဏိတိ ရညော ဒါတဗ္ဗဿ အာယသော်တံ အဓိဝစနံ။သာရတ္ထ၊၃။၁ ၂၄။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၆၃။တတ္ထ"ရညောဘတိ" တိ ဣမိနာ ရညော ဘဋ္ဌော ရာဇဘဋ္ဌောတိ ဆဋ္ဌိသမာသံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၆၃။

ရာဇဘဋ္ဌီ (ထီ) [ရာဇဘဋ္ဌိ+ဣ] မင်း–၏ မှု–ထမ်း–မင်းခစား– အချိုးသမီး– မိန်းမ။ အဏဏာသိ၊နသိ ရာဇဘဋ္ဌီ။ဝိ၊၄။၄၆၃။

ရာဇဘဏ်တ (တိ) [ရာဇ+ဘဏ်တ] မင်းသည် ပြောဆိုအပ်သော (စကား) အပိန်သော ရာဇဘဏ်တံ ဝါ ဘဏတိ ရာဇမန္တိနံ ဝါ မန္တေတိ။ဒီ၁။၉၇။ရာဇဘဏ်တန္တိ ယထာ ရညော ဘဏ်တံ တဿတ္ထဿ သာဓနသမတ္ထံ။ ဒီ။ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၄။

ရာဇဘဏ္ဍ (နှ) [ရာဇ+ဘဏ်] (က)မင်း၏ ဥစ္စာ–ဘဏ္ဍာ။ (ခ) မင်း–၏–ဥစ္စာ–ဘဏ္ဍာ–မောင်းမဲ့သော်။(က) ရာဇဘဏ်ဿ ဝိသဇ္ဇေတုံ ဝါ ဝလဇ္ဇေတုံ ဝါ နှ သက္ကာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ (ခ) ရာဇာ နိစ္စံ ရာဇဘဏ္ဍံ ပဋိစ္ဆာပေတိ။သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၁၁။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၃၀။ ရာဇဘဏ္ဍန္တိ ဩရောဓေ သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။နေတ္တိ၊ဋီ။၁၃၂။

ရာဇဘဏ္ဍာဂါရ(နှ) [ရာဇ+ဘဏ္ဍာဂါရ] မင်း၏–ဘဏ္ဍာတိုက်–ဘဏ္ဍာအိမ် – ဘဏ်တိုက်။ပစ္စိ-မဒ္ဒါရေ ဓနာနိ နှ ရဝါသိနံ ဟောန္တု၊ပုရတ္ထိ-မဒ္ဒါရေ ဓနာနိ ရာဇဘဏ္ဍာဂါရေ ဟောန္တု။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁၁၃၀။

ရာဇဘတ (တိ) [ရာဇ+ဘတ။ရာဇဘတ-သံ] ရာဇဘဋ္ဌိ-ကြည့်။ သမ္ဗညုတံ ပတ္တော ပန နိဗ္ဗိဇ္ဇော နိဗ္ဗိသော ရာဇဘဝေါ ဝိယ။ သုတ္တန်၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၅။

ရာဇဘတ္တိက (တိ) [ရာဇ+ဘတ္တိက] မင်းခစား၊မင်းမှုထမ်း။ ရာဇဘတ္တိကော ဘာဇ္ဇော သော ပုရိသော ရာဇူပဇီဝီ။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၅။

ရာဇဘယ (နှ) [ရာဇ+ဘယ။ရာဇဘယ-သံ] မင်းဘေး၊ မင်းကိုဇစ်ပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဘေး၊မင်း – မှ – ကြောင့်–ဖြစ်သောဘေး။ ရာဇဘယံ စောရဘယံ။ အံ၊၁။၄၃၃။အဘိ၊ဝိ။ ၃၉၀။ မဟာနိ။၂၀၃။ အဂ္ဂိဘယန္တိ အဂ္ဂိ-ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇနကဘယံ၊ သေသပဒေသုပိ ဧသေဝနယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၀။ ရာဇတော ဥပ္ပန္နံ ဘယံ ရာဇဘယံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂၄၀၄။ မဟာ-နိ၊ ဋ္ဌ။၃၃၀။ (–မိလိန္ဒ။ ၉၂။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅၉၊ ၂၉၉။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၄။၁၂၄။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၁၆)။

ရာဇဘရိယာ (ထီ) [ရာဇ+ဘရိယာ။ ရာဇဘာ-ယိာ–သံ။] မင်း၏းမယား၊ မိဖုရား၊မောင်းမ။ နာမစ္စော ရာဇဘရိယာသု ဘာဝံ ကုဗ္ဗေထ ပဏ္ဍိတော။ ဇာ၊၂။ ၂၉၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၉၇။ ရာဇဘရိယာယော သြောရောဓာ နာမ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊ သစ်၊၂။ ၂၅၉။

ရာဇဘောဂ် (တိ) [ရာဇ+ဘောဂ။ရာဇဘောဂ–သံ။] (၁) မင်းသုံးဆောင်အပ်သော၊ မင်း၏အသုံးအဆောင်ဖြစ်သော။ (ပု) (၂) မင်း၏သုံးဆောင်ခံစားခြင်း။ (၃) မင်းထံမှရအပ်သော–လရေကွာ–အစာအာဟာရ–ရေးထူး။ (၁) ရာဇဘောဂါနိုး ရွှပါနိုး ပဿိတွာ သဉ္ဉာနာတိ။ မိလိန္ဒ။၆၂။ (ပု) (၂) ရာဇဘောဂေန ရဋ္ဌဘုဉ္ဇနကော ရာဇနိဿိတော ရဋ္ဌံယော။–မူလဋီ၊ ၂။၂၂၀။ (၃) ရာဇဘောဂ–ကြည့်။

ရာဇဘောဂ (တိ) [ရာဇဘောဂ+ဏ] (၁) (က) မင်းထံမှ ရအပ်သော–လရေကွာ–အစာအာဟာရ–ရှိသော။ (ခ) မင်းထံမှ ရအပ်သော–အစိုးရသည်၏ အဖြစ်–ရာထူး–ရှိသော။ (ပု) (၂) မင်း၏ သုံးဆောင်ခံစားခြင်း–ကဲ့သို့–နှင့်တူ–သော သုံးဆောင်ခံစားခြင်း။ (၁) (က) "ရာဇဘောဂေ၊" တိပိ ပါဠော၊ ရာဇတော ဘောဂေါ အဿ ဒတ္တိတိ အတ္ထော။ ဝိ၊၆၂၊ ၂၅၂။ကခ်။၁၆၉ ဘောဂေါတိ ဘုဉ္ဇိတဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၀၆။ ကခ်၊ဋီ၊ သစ်။ ၃၁၀။ (ခ)ရာဇတော ဘောဂေါတိ ရညာ ဒိန္နံ ဣဿရိယံ။ကခ်၊ဋီ၊သစ်။၃၁၀ (ပု) (၂) ပါစိနယဝမဇ္ဈကဂါမံ ရာဇဘောဂေန ဘုဉ္ဇတု။ဇာ၊၆။၁၀၃။

ရာဇဘောဂ် (တိ) [ရာဇ + ဘောဂ္ဂ။ရညာ ဘောတ္တုံ၊ ယောဂ်္ဂ ရာဇဘောဂ္ဂံ။ကပ္ပဒု၊မ။ ရာဇဘောဂ္ဂ–သံ။](၁) မင်းထံမှရအပ်သော စည်းစိမ်။ (၂) မင်းဖြစ်၍ သုံးဆောင်ခံစားအံ့သော။ (၃) မင်းကဲ့သို့သုံးဆောင် ခံစားအပ်သော (ပု) (၄) မင်း၏အသုံးအဆောင် ပရိဘောဂ။(၁) (၂) ပြာဟွဏော ပေါက္ခရသာတိံ ဥက္ကင်္ခိ အဇ္ဈာဝသတိ....သဓညံ ရာဇဘောဂ္ဂံ။ ဒီ၊၁။၈၂။(–မ၊၂။၃၇၆)။ ရာဇတော လဒ္ဓံ ဘောဂ္ဂံ ရာဇဘောဂ္ဂံ။ အထဝါ ရာဇဘောဂ္ဂန္တိ ...ရညာ ပဒါတွာ

ရာဇဘဝန (နဝါ) [ရာဇ+ဘဝန။ ရာဇဘဝန–သံ။] မင်း–အိမ်ဘော်–နန်းတော်။ ရာဇဘာနတော နိက္ခမိဘွာ မဟန္တေန ပရိဝါရေန။ ဝိမာန၊၄၆။ ၂၀။ ပေတ၊၄။၂၃၃။ ရာဇဘဝနေ နိသီဒါပေတွာ။ ဇာ၊၄၊၁။၆၅။

ရာဇဘဝနဒွါရ (န) [ရာဇဘဝန+ဒွါရ] မင်း–အိမ်တော်–နန်းတော်–တံခါး။ ရာဇဘဝနဒွါရေ ဥက္ကုဋ္ဌိမကံသု။စရိယာ၊၄။၃၇။

ရာဇဘဝနဝိဘူတိ (တိ) [ရာဇဘာန+ဝိဘူတိ] မင်း– အိမ်တော်– နန်းတော်– ၏– ပြည့်စုံ–တင့်တယ်–ခြင်း။ ရာဇဘဝနဝိဘူတိ အဝဟသန္တမိဝ... မဿုပံ ကာရာပေက္ခွး။ ဝိ၊၄၊၁။၉။ ဒီ၊၄။၁။၁၀။ ရာဇဘဝနဝိဘူတိံ အဝဟသန္တမိဝ မဿုပံ ကာရာပေက္ခွး။ သာရတ္ထ၊ ၂။၈၇။ရာဇဘဝနဝိဘူတိံ ရာဇဘဝနသမ္ပတ္တိံ။ ရာဇဘဝနသမ္ပတ္တိ။ သီ၊ဋီ၊သာစ်၊၁။၂၄။

ရာဇဘဝနသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ရာဇဘဝန+သမ္ပတ္တိ] မင်း–အိမ်တော်–နန်းတော်–၏ ပြည့်စုံခြင်း။ ရာဇဘဝနဝိဘူတိ–ကြည့်။

ရာဇဘဝနသောဘာ (ထီ) [ရာဇဘဝန+သောဘာ] မင်း– အိမ်တော်– နန်းတော်– ၏ တင့်တယ်ခြင်း၊ ရာဇဘဝနဝိဘူတိ–ကြည့်။

ရာဇဘာဂ (ပု) [ရာဇ+ဘာဂ၊ ရာဇဘာဇ–သံ၊] မင်း၏အဖို့အစု။ ရာဇဘာဂေ ဝိဟိံ မိနာပေန္တော အမိတဝိဟိဆသိတော ဝိဟိံ ဂဟေတွာ လက္ခံဌပေသိ၊ ဇာ၊၁၊၂။၃၂၀။

ရာဇဘာဘိက (ပု) [ရာဇ+ဘာတိက] (က) မင်းဘိုးတော်။ (ခ) မင်း၏နောင်တော်။ နိဋ္ဌိတေ ပန ထူပသ္မိံ ရာဇာ စ ရာဇဘာတိကာ စ....ပစ္စေကံ ပစ္စေကံ ပူဇာမကံသု။ ဝိ၊၄၊၁။၆၇။

ရာဇဘိတ (ဝိ) [ရာဇ+ဘိတ] မင်းမျိုးမှ ကြောက်သော။န ရာဇဘိတော(ဝိ၊၄၊၁။၁၀၀) တိ အပရာဓကာရဏာ နာ ရာဇကုလာ ဘီတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀။

ဘုဥ်စိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၉။မ၊၄၁၊ ၂၀၃–၄။ “ရညာ ဘုဥ်စိတဗ္ဗ” နွေဝ ဝုတ္တေ ဣစ္ဆာဓိပ္ပေ-တတ္ထော နု ပါကဋော..ရာဇာ ဟုတွာ ဘုဥ်စိတုံ လဘတီတိ အယမိစ္ဆာဓိပ္ပေတော အတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၃။

–(၃) ရညော ဝိယ ဘုဥ်စိတဗ္ဗန္တိ ဝါ ရာဇဘောဂ်ံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၀၉။ မ၊၄၁၊၁၀၉။ ရညော ဝိယ ဘုဥ်စိတဗ္ဗန္တိ ဝါ ရာဇဘောဂ်န္တိ အဋ္ဌကထာ-တော အပရောနယော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၃။ (၄) ရာဇဘောဂ်ေါ (မ၊ ၂။ ၁၁၀။ အံ၊၁။ ၂၄၇)တိ ရညော ဥပဘောဂေါ။ မ၊၄၁၃။ ၁၁၄။ အံ၊၄၊ ၂။ ၂၂၄။ ရာဇဘောဂ်(ဇာ၊၁။ ဂ၁)န္တိ ရာဇပရိဘောဂံ၊ ဇာ၊၄၊ ၂။ ၃၃၄။

ရာဇဘောဂ်၂ (တိ) [ရာဇဘောဂ်+ဏ] ရာဇ-ဘောဂ်၂(၁) (က၊ (၃) ကြည့်။ရာဇဘောဂ်ါ နာမ ယော ကောစိ ရညော ဘတ္တဝေတနာ-ဟာ၊ရော။ ဝိ၁၊ ၃၂၄။ ရာဇဘောဂ်ေါတိ ရာဇတော ဘောဂ်ံ ဘုဥ်စိတဗ္ဗံ အဿတ္ထီတိ ရာဇဘောဂ်ေါ။ ဝိ၊၄၊ ၂။ ၂၅၂။ က၁၊ ၁၆၉။ ရာဇတော ဘောဂ်ဿ ရာဇတော လဒ္ဓဘောဂ်ံ။ ရာဇဘောဂ်ေါတိ ရာဇမတ္တော။ က၁၊ ၄၊ ၌သစ်။ ၃၁၀။

ရာဇဘောဇန (နု) [ရာဇ+ဘောဇန] မင်းသုံး ဆောင်အပ်သော ဘောဇဉ်၊ မင်း၏ဘောဇဉ်၊ ဘုရင့်ပွဲတော်။ ရညော မဟာနသေ ပက္ခိ၊ ပစ္စုဋ္ဌံ ရာဇဘောဇနံ။ ဇာ၊၁။၀၀။ (–မိလိန္ဒ။ ၂၀၃)။ (သုဖဿာ မစ္ဆမံသဂန္ဓံ ဃာယိတွာ ရာဇဘောဇနံ ဘုဥ်စိတုကာမာ။ဇ ၊၄၊ ၂။ ၃၉၁။ (–ဇာ၊၄၊ ၅။ ၂၄၁။ ဇာ၊၄၊ ၆။ ၄၀)။

ရာဇဘောဇနီယ (နု) [ရာဇ+ဘောဇနီယ] အထက်ပုဒ်ကြည့်။ ရာဇဘောဇနီယေန ပုဒ္ဓော ပေါသိတော အာပါဒိတော ဝမိတော။ မဟာနိ။ ၁၃၃။

ရာဇမကုဋ (နု) [ရာဇ+မကုဋ] မင်း၏–အထုတ် –မက်ုဋ် – သရဖူ – ဦးရစ် – ခေါင်းပေါင်း။ ဝေဌေတွာ ရာဇဝေဌနန္တိ ကာသိရာဇူနံ ပဝေ-ဏီယာဂတံ ရာဇမကုဋံ သီသေ ပဋိမုဉ္စိတွာ။ စရိယာ၊၄။ ၂၁၆။

ရာဇမဂ္ဂ (ပု) [ရာဇ+မဂ္ဂ။ ရညော မဂ္ဂေါ ရာဇ-မဂ္ဂေါ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရာဇမာဂ်–သံ။ ရာဇမဂ္ဂ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] မင်း လမ်း(လမ်းကျယ်ကြီး၊ လမ်းမကြီး၊တာလမ်း၊ပြလမ်း၊လမ်းမတော်)။ ပဋိယဒ္ဓတ္ထာ ရာဇမဂ္ဂေါ၊ ဝိစိတ္တော ပုပ္ပသန္ထ-တော။ ဇာ၊၂။၃၇၇။ (–နေတ္တိ။ ၁၁၇)။ ရာဇဂ်ဂ္ဂေန ဂစ္ဆန္တာ ဝိယ ပရတီရံ ပတ္ထဝ။ သံ၊၄၊ ၂။ ၂၂၅။ အံ၊၄၊ ၁။ ၂၄၀။

(ကုလလေးတာပြန် ၃၀ (=အတောင် ၁၂၀)ကျယ်သောလမ်းသည် ဒေဝမဂ္ဂမည်၏။ ကုလလေးတာပြန် ၂၀ (=အတောင် ဂ၀) ကျယ်သောလမ်းသည် ဂါမ မဂ္ဂမည်၏။ ကုလ လေးတာ ၁၀(=အတောင် ၄၀)ကျယ်သော လမ်းသည် သီမာ မဂ္ဂမည်၏။ ထို့အတူ ကုလ လေးတာ ၁၀-ပြန်(=အတောင် ၄၀)ကျယ် သောလမ်းသည် ရာဇမဂ္ဂမည်၏။ ကုလလေး တာ ၄-ပြန် (=၁၆-တောင်) ကျယ်သော လမ်းသည် ရစ္ဆာမည်၏။ ၂-တောင်သော် လည်းကောင်း, ၃-တောင် သော်လည်း ကောင်း ကျယ်သောလမ်းသည် ဥပရစ္ဆာ မည်၏။ ကပ္ပ)။

ရာဇမဏိရတန (နု) [ရာဇ+မဏိရတန] မင်း၏ ပတ္တမြားရတနာ။ ကုလသန္တကံ ရာဇမဏိ ရတနံ နော ဂေဟေ ပုရိမဒိဝသေ နဋ္ဌံ။ မမ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇၂။

ရာဇမဏ္ဍလ (နု) [ရာဇ+မဏ္ဍလ] မင်းကျိုက်–အဝန်းအဝိုင်း–အပေါင်း။ တဿ ပုတ္တော ဝရရောဇော၊ပဝရော ရာဇမဏ္ဍလေ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၃၀၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၅၆။

ရာဇမတ္တ (ပု) [ရာဇ+မတ္တ=မန္တ+တ။ ရာဇ မာတျ–သံ။ ရာဃမစ္စ–အဒ္ဓမာဂမီ။] မင်း၏ အမတ်၊ မင်းတိုင်ပင်အမတ်။ တွေ့ဘဝတာ သော အဿရာဇာ ဝါ ရာဇမတ္တော ဝါ။ဒီ၊ ၁–၁။၉၇။

ရာဇမနုဿ(ပု) [ရာဇ+မနုဿ။ရာဇ ၁နုဖ–သံ။] မင်း၏လူ၊မင်းချင်း၊ ဘုရင့်အရာရှိ၊မင်းခစား၊ မင်းမှုထမ်း။ တတော ရာဇမနုဿာ တံ ပဝတ္တိံ ရညော အာရောစေသုံ။ အပ၊၌၊ ၁။၁၆၆။

ရာဇမန္တိန (နာ) [ရာဇ+မန္တန။ ရာဇမန္တြ–သံ။] မင်း၏အတိုင်အပင်(မှ်းသည်တိုင်ပင် ပြောဆို အပ်သောစကား)။ရာဇဘာဏိတ–ကြည့်။

ရာဇမဟာမတ္တ (ပု) [ရာဇ+မဟာမတ္တ] မင်း၏ အမတ်ကြီး၊ ဝန်ကြီး။ရာဇမဟာမတ္တာ(အဘိ၊ ဝိ။၂၅၅။မဟာနီ။၃၇၇)တိ ရာဇုနံ ဣဿရိယ သဒိသာယ မဟတိယာ ဣဿရိယမတ္တာယ သမန္နာဂတာ၊ အဘိ၊၌၊ ၂။၃၂၂။ မဟာနိ၊၌။ ၄၀၀။ရာဇမဟာမတ္တဿာ (ပဋိသံ။၃၁၀) တိ ရညော မဟာအမစ္စဿ၊ မဟတိယာ ဝါ ဘောဂမတ္တာယ ဘောဂပ္ပမာဏေန သမန္နာ-ဂတဿ။ ပဋိသံ၊၌၊ ၂။ ၂၀၆။(-ဝိ၊၃။ ၂၅၆။ ဝ၊ ့။ ၂၀၂။ ဒီဝ။ဂ၊၆့။ဒီ၊ ၂။ဘဝ၉။ မ၊ဘ။ ၂၇၆။ မ၊ ၂။ဘ၇၆။သံ၊ဘ။၃၂၃။ အံ၊ ့။ဘ၅၂-၃။ဝိ၊၌၊ ၃။ ၂၀၀။ ဝိ၊၌၊၄။၉၂။ ဒီ၊၌၊ ၂။ဘင၀။မ၊၌၊ဘ။ ၂၁၂။ သံ၊၌၊ဘ။ဘ၁၃၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဘ။ဘ၇)။

ရာဇမဟေသိဌာန (နာ) [ရာဇမဟေသီ+ဌာန] မင်း၏ မိဖုရားကြီးအရာ(မိဖုရားကြီးရာထူး)။ ဣဒါနိ ယန ပဗ္ဗဇ္ဇာဘိသေကံ ဒါပေသိ၊ ပုဗ္ဗေ ရာဇမဟေသိဌာနေ ဌပေသိ။ ဇာ၊၌၊၃။၃။

ရာဇဟေသီ (ထီ) [ရာဇ+မဟေသီ။ရာဇမဟိမိ–သံ။]မင်း၏မိဖုရားကြီး၊ မိဖုရားခေါင်။ ရာဇ မဟေသိ ဂရုတာရာ၊အာဂ၊ဘသတလေ ရညာ သဒ္ဓိံ ....နိသိန္နာ ဟောတိ။ မ၊၌၊၃။၂၂၃။ (–ဓမ္မ၊၌၊ဘ။ဘဝ၅။ ထေရီ ၌။ဘဖ၅)။

ရာဇမာတု (ထီ)[ရာဇ+မာတု။ ရာဇမာတု–သံ။] မင်း၏– အမိ – မယ်ဖတော်။ ရာဇမာတာ စ ပုတ္တေန သဒ္ဓိံ ယေဝ နိက္ခမိ။ ဇာ၊၌၊၃၊၄၂၉။ (–ဇာ၊၌၊၅။၃၀၄)။

ရာဇမာန ၁ (နာ) [ရာဇ+မာန=မဒ+ယု] မင်း၏ –အတိုင်းအတာ–ပယ်။ ရာဇမာနေ အဋ္ဌက-ရိသေ ပဒသေ ဝိဟာရော ပတိဋ္ဌိတော။ ဒီ၊၌၊ ၂။ဘဖ။(–အံ၊၌၊ဘ။ဘ ၂၁၊ဘ၇။ဓမ္မ၊၌၊ဘ။၃၃၀။ ထေရ၊၌၊ဘ။၂၇)။

ရာဇမာန ၂ (တိ) [ရာဇ္ဇ+မာန။ ရာဇတိ–မှ။ ရာဇ မာဏ–အဒ္ဓမ.ဂမီ။] တဉ်တယ်–တောက်ပ–သော။ သမ္မန္နဘ.ဝန၀.ာယ ရာဇမာနံ ဂေဟန်္တိ ပိ ရာဇဂဟံ။ သာရတ္ထ ၂။ဘ၂။ ဒီ၊၌၊ဘ။ ၂၀ဂ။ သီ၊၌၊သစ်။ ၂။၂။

ရာဇမာသ (ပု) [ရာဇ+မာသ။ မာသာနံ ရာဇာ သေဋ္ဌတ္တာ ရာဇမာဘသာ၊ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရာဇမာဓ –သံ။ ရာဃမာသ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂမီ] ပဲကြီး၊ မင်းပဲ(ရွှေဥမင်၊ဆျ)။ပဲလွန်း။(ဦးဟုတ်စိန်)။ မတ်ပဲကြီး။ (အာဒါသ) ဥမ္မာ စိနမုဂ္ဂါ မာသော ရာဇမာသော။ ဝိ၊၌၊၃၊ဘဝ၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၉၆။ ကရတိယောတိ ရာဇမာသော။ ဇာ၊၌၊၇။၃၁၃။

ရာဇမာလာကာရ (ပု) [ရာဇ+မာလာကာရ] မင်း၏ – ပန်းကုံးသည် – ပန်းကုံးသမား – ပန်းတော်ဆက်။ရာ၊မာလာကာရဿ သန္တိကံ ဂန္တွာ။ ဇာ၊၌၊၅။၃၀၉။

ရာဇမုဒ္ဒါ (ထီ) [ရာဇ+မုဒ္ဒါ။ ရာဇမုဒြာ–သံ။] မင်း၏–တံဆိပ်–အမှတ်တံဆိပ်။ ရာဇမုဒ္ဒါယ လဉ္ဆန္တော ဝိယ ဓမ္မရာဇာ ဣမံ ဂါထမာဟ။ ဓမ္မ၊၌၊ဘ။ဘင၊၂၄။

ရာဇမုဋ္ဌိကာ(ထီ)[ရာဇ+မုဋ္ဌိကာ။ရာဇမုဋ္ဌာ–သံ။] (၁)မင်း၏– တံဆိပ်–အမှတ်တံဆိပ်–ချိပ်တံဆိပ် (၂)မင်း၏ အမှတ် အသားပါသည့်လက်စွပ်။ (၁) ရာဇမုဋ္ဌိကာယ လဉ္ဆေတွာ ဂင်္ဂါယ သောတေ ပက္ခိပါပေသိ။မဒ္ဒ၊၁။၃၂၅။(–မဒ္ဒ၊ ၂။၂၆၉။ မဒ္ဒ၊၄။၁၉၆။ ခုဒ္ဒက၊၆။ ၁၃၃)။ (၂) ရညော အင်္ဂုလ်တော သတဿဟနိဋ္ဌကံ ရာဇမုဋ္ဌိကံ နီဟရိတွာ။ မမ္မ၊၆။၁၀၄။

ရာဇယက္ခ(ပုဂ္ဂိ)[ရာဇ+ယက္ခ] မင်းဖြစ်သောဘီလူး၊ ဘီလူးမင်း။တာနိ ဒိသ္ဝါပိ ဣမေ ရာဇယက္ခာ ဣမိနာ ကာရဏေန နိဗ္ဗတ္တာနိ တိ နဂ၁နိ သု။ သုတ္တနိ၊၆။၁၆၉။

ရာဇယုတ္တ(တိ) [ရာဇ+ယုတ္တ] မင်းမှုထမ်း၊ မင်းခစား။ ဒဇိုးရ လခစား။ ရာဇယုတ္တေဟိ(မ၊၆။၂၊၂၆၉)တိ ရညော ကမ္မေ နိယုတ္တပုရိသေဟိ။ မ၊၌၊၂။၂၉၀။ (–ဒီ၊၆။၂။၂၁၂။ ထေရ ၆။၂။၁၀၁)။

ရာဇယုတ္တက(တိ) [ရာဇယုတ္တ+က] မင်းနှင့်စပ်သူ၊ မင်းမှုထမ်း၊ မင်းခစား၊ အစိုးရလခစား။ သံဃတ္ထေရံ ဝါ ရာဇယုတ္တကံ ဝါ ဇာနာပေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၄။ ဂေါစရဂါမေ ရညော နိယုတ္တံ ရာဇယုတ္တကံ ဝါ.... ဇာနာပေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊၁။၁၀၁။

ရာဇရ ၌ (ဂ်) [ရာဇ+ဂရ] မင်းကိုစောင့်ရှောက်တတ်သော၊ သူ။ နဂ စ နေတ္တိ သဗ္ဗာ မေ၊ရာဇရက္ခာ ဥပဋ္ဌိတာ၊၆၊၂။၂၄၆။ ရာဇရက္ခာတိ ရာဇာနံ ရက္ခိတာ။ ဇာ၊၆။၆။၃၁။

ရာဇရတန(နွ) [ရာဇ+ရတန]မင်း၏ (ရွှေ,ငွေ စသော) ရတနာ။

ရာဇရတနာနုပါဒေက (တိ) [ရာဇရတန+အနုပါလ၊] မင်း၏ (ရွှေ,ငွေစသော) ရတနာကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ သူ။ မင်းရတနာစောင့်။ဘဏ္ဍာဂါရေ နိယုတ္တာ ဘဏ္ဍာဂါရိကာ၊ ရာဇ ရတနာနုပါလကာ။ သီ၊၌၊ဒ၊၆။၁၁၀။

ရာဇရဏ(ပု)[ရာဇ+ရဏ။ရာဇရဏ–သံ] မင်း၏ ရထား၊ မင်းစီးရထား။ ဇီရန္တိ ဝေ ရာဇရဏာ သုစီတ္တာ၊ အထော သရီရမ္ပိ ဇရံ ဥပေတိ။ သံ၊၁။၇၁။၈မ္မ။၃၆။၆၊၂။၁၃၆။ ရာဇရထာတိ ရညော အဘိရုဟနရထာ။ သံ၊၆၊၁။၁၂၇။ (–ဓမ္မ၊ ၆၊ ၂။ ၇၇)။ ရာဇရထာတိ ရာဇူနံ အဲာရောဟနီယရထာ။ ဇာ၊၆၊၅။၅၂၄။

ရာဇရဏ္ဍိပမ (တိ) [ရာဇရဏ+ဥပမာ] မင်း၏ ရထားလျှင် ဥပမာရှိသော၊ (မင်း၏ရထားနှင့် တူသော)။ ဇော ပဿထိမံ လောကံ၊ စိတ္တံ ရာဇရဏ္ဍိပမံ။ ဓမ္မ။၃၆။

ရာဇရာဇ (ပု) [ရာဇ+ရာဇ။ ရာဇာနံ အပိ ရာဇာ ဓနာဓိပတ္တာ ရာဇရာဇော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရာဇ-ရာဇ–သံ။ ရာယရာယ–ပြာ။] (၁)မင်းထက်မင်း၊ မင်းတို့ထက်မြတ်သောမင်း၊ မင်းမြတ်။ (၂) ကုဝေရနတ်မင်း။ (၁) ဂဏိဂဏီ မုနိမုနီ ရာဇရာဇာ၊ စူဠနိ။၉၂။ရာဇရာဇာတိ ဥတ္တမ-ရာဇာ။ ဇာ၊စူဠနိ၊ ၆။၂၆။ (၂) ရာဇရာဇော ဓနာဓိပေါ....ကုဝေရဿ နာမာနိ။ ဓာန်၊ ၆၊ ၃၂။ အမရ။၁၊၆၈။

ရာဇရက္ခ (ပု) [ရာဇ+ရက္ခ။ ရက္ခာနံ ရာဇာ ရာဇရက္ခော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရာဇဝက္ခ–သံ။ ရာယရက္ခ–ပြာ။] ဥပင်၊ ဥဇ္ဈေဝါပင်။ (ဖွင့်ဘက်ပင်)။ ဥဒ္ဒါလကာတိ ဝါတဿာတကာ၊ ယေ ရာဇရက္ခာတိပိ ဝဒန္တိ။ ဝိမာန၊၆။၃၀။ သောမရက္ခာတိ ပိတာပုဖဏ္ဍာ ရာဇရက္ခာ။ ဇာ၊၆၊၇။၃၀၅။ ရာဇရက္ခော ကတာမာလီ၊ စိဝရော ဗျာန္ဓီဿာတကော။ ဓာန်။၅၅၂။ ဣင်္ဂါရာဒီနံ သညာဝသေန ရက္ခာနံ ရာဇာ ရာဇရက္ခော၊ ဝါတရောဂဟနေန ရာဇဘူတော ရုက္ခော ဝါ ရာဇရက္ခော။ ဓာန်၊၆၊၅၅။

ရာဇလဉ္ဆန် (နာ) [ရာဇ+လဉ္ဆန] မင်းဇာတ်ဆိပ်။ အထ တံ သမုဂ္ဂံ ဝိဝရိတွာ ရာဇလဉ္ဆနံ ဟိန္ဒိတွာ။ မ၊ ၌၊၄။ ၂၀၀။

ရာဇလာမက (ပု) [ရာဇ+လာမက] ယုတ်မာသောမင်း၊ မင်းယုတ်။ ရာဇကလီ (ဇာ၊ ၂။ ၂၅၅)တိ ရာဇကာလကဏ္ဏိ ရာဇလာမက။ ဇာ၊၌၊၇။၁၂၀။

ရာဇလိ (နာ) [ရာဇ+လိင််။ ရာဇလိင််–သံ] (သန်လျက်စသော) မင်းမြောက်တန်ဆာ။ ရာဇလိင်ေါ် သဘင်ေသ့၊ ရုက္ခေ စ ကကုဒေါ ပျံထာ၊ ဓာန်။၈၇၉။ ရာဇလိင်် ခဂ္ဂါဒိ။ဓာန်၊ ဋီ။၈၇၉။

ရာဇလီလာ (တိ) [ရာဇ+လီလာ] မင်းတို့၏ တင့်တယ်စံပယ်ခြင်း။ သေတစ္ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ ရာဇလီလာယ ဝသတိ။ဒီ၊၌၊၁။ ၂၁၉။ မ၊၌၊၃။ ၂၈၃။ ရာဇလီလာယာတိ ရာဇူနံ ဝိလာသေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၃။

ရာဇလိဋ္ဌာ (ထီ) [ရာဇ+လိဋ္ဌာ] ရာဇလီလာ–ကြည့်။ အယံ အရရာဇာဝ ရာဇလိဋ္ဌံ ကရောတိ။ ဇာ၊၌၊ ၄။၁၉၂။

ရာဇလေဏ (နာ) [ရာဇ+လေဏ] မင်း၏–လိုဏ်ဂူ–လိုဏ်ခေါင်း။ တိဿမဟာရာဇာ... စေတိယပဗ္ဗတေ ရာဇလေဏေ ဝသတိ။ မ၊၌၊ ၂။၁၉၅။

ရာဇဝံသ (ပု) [ရာဇ+ဝံသ။ ရာဇဝံဂ–သံ။ရာဇာသံသ–အဒ္ဓမာဂဓီ၊] (၁) (လူ) မင်းတို့၏–အမျိုး–အနွယ်–အဆက်၊ ရာဇဝင်။ (၂) မြင်းမင်းတို့၏– အမျိုး– အနွယ်– အဆက်၊ မြင်းမင်းရာဇဝင်။ (၁) ပေါရာဏကံ ရာဇဝံသံ ရာဇပဝေဏိံ ရာဇမဟံ ပဟာယ။ ဒီ၊၌၊ ၃။၃၅။ သမဏဝံသော ကုလဝံသော ရာဇဝံသော။ ဒီ၊၌၊၁။၁၉၁။ အံ၊၌၊ ၂။ ၂၇၆။ (၂) ရာဇကုဏော၊ ရာဇဝံသေ၊ ဥတ္တမေ ဇဝေ။ မ၊ ၂။၁၁၀။ ရာဇဝံသေတိ အဿရာဇဝံသေ၊ ဝံသောစေသော အဿရာဇာနံ။ မ၊၌၊၃။ ၁၁၂။

ရာဇဝံသပဝေဏီ (ထီ) [ရာဇဝံသ+ပဝေဏီ] မင်း– မျိုး– နွယ်– တို့၏– အစဉ်အဆက်– ဓလေ့ထုံးစံ။ မ၊ ဧဝံ ကတ္ထပ္ပဲ့ မညိ၊ နယိဒံ ရာဇဝံသပဝေဏီ။ ဒ။ပ၊၌၊ ၂။ ၂၆၅။

ရာဇဝံသာနုရူပကိရိယ (ထီ၊နာ) [ရာဇဝံသ+အနုရူပ+ကိရိယ]ရာဇဝင်အား–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်– လျော်ကန်–သော–အပြုအမူ–အမူအရာ။ အယံ ရာဇဝံသာနုရူပကိရိယံ နဇဟိဿတိ။ မ၊၌၊၃။၇၃။

ရာဇဝံသာနုသာဒ (ပု) [ရာဇဝံသ+အနုသာဒ] ရာဇဝင်သို့– အစဉ်လိုက်– အစဉ်လေ့ကျက်–ခြင်း။ ဧဝမေတေန ရာဇဝံသာနုသာရေန ဝေဒိတဗ္ဗမေတံ။ ဝိ၊၌၊၁။၅၅။

ရာဇဝဂ္ဂ (ပု) [ရာဇ+ဝဂ္ဂ] ရာဇဝဂ်။ ဝိနယပိဋကပါစိတ္တိယပါဠိ၊ ၅-ကဏ္ဍ၊ ၉-ဝဂ်။ ဝိ၊၂။၂၀၅၊ ၂၂၆။ ဝိ၊၌၊၃။၁၅၁။ မဇ္ဈိမနိကာယ၊' မဇ္ဈိမ၊ ပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၄-ဂဂ်။ မ၊၂။ ၂၃၆၊၃၃၃။ မ၊၌၊ ၃။၁၉၃။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စကနိပါတပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်။ အံ၊၂။၁၃၀-၄၅။ အံ၊ ၌၊၃။၄၇၊၅၀။

ရာဇဝစန (နာ) [ရာဇ+ဝစန] မင်း၏စကား။ ဒုဒတာ ရာဇဝစနေန သတ္တမနုသာသတိ။ ပေဋကော။ ၂၂၃။

ရာဇဝတ္တ (နာ) [ရာဇ+ဝတ္တ။ ရာဇဝတ္တ–သံ။] မင်းဝတ္တရား၊ မင်းတို့၏ကျင့်ဝတ်။ ဝတ္တသမ္ပန္နောတိ ဃရာဝါသဝတ္တေန ဝါ ရာဇဝတ္တေန ဝါ သမန္နာဂတော။ ဇာ၊၌၊၇။၁၈၉။

ရာဇဝတ္ထု (နာ) [ရာဇ+ဝတ္ထု] (က) မင်းနေရာ (မင်းတို့ နေထိုင်ရာအရပ်)။ (ခ) မင်းနေရာ ဥယျာဉ်။ (က) ရာဇဝတ္ထုနိဿိတ–ကြည့်။

(ခ) ရာဇဝတ်ဒုဒ်ါရကောင်ဒကဋ္ဌာနေ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၃)တိ ရာဇုယျာနသာ ဒုဒ်ါရကောင်ဒကဋ္ဌာနေ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၀၃။ ဝိမတိ၊၁။၃ဖြ။

ရာဇဝတ်ဆုနိသိတ (တိ) [မှာဇဝတ်ဆု+နိသိတ] မင်းနေရာကိုမှီသော။ ဥယျာနနိသိတံ ဝါ ဟောတိ၊ ရာဇဝတ်ဆုနိသိတံ ဝါ ဟောတိ။ ဝိ၊၁။၂၂၆။

ရာဇဝန်ဆု (တိ) [မှဇ+ဝန်ဆု။ ထိ-၌ ရာဇဝတိ၊ ရာဇဝန်ဆိ။ ရာဇဝတ်၊ ရာဇဝတိ–သံ။] မင်းဟူသော အဆွေခင်ပွန်းရှိသော၊ သူ။ ရာဇဝတာ သူရဇတာ စ်ိုအတ္ထော့ ဇာ၊၁။၂၀၂)တိ ယဿ သီဟသဒိသော ရာဇာ ဥက္ကုသကစ္ဆပ သဒိသာ စ သူရာ မိတ္တာ ဟောန်တိ၊ တေန ရာဇဝတာ သူရဝတာ စ ဒ့ဃတ္ထော သက္ကာ ပါပုကိတုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉ဖြ။

ရာဇဝယ (ပု) [ရာဇ+ဝယ (=ဝဟ+ကျ) ရာဇာနံ ဝဟျော=(ဝယ္ဟော) ရာဇဝယ္ဟော၊ ကပ္ပဒ္ဒု၄။ ရာဇဝါကျ–သံ။] မင်းစီးဆင်၊ စီးတော်ဆင်။ သြပဝယ္ဟော၊ ရာဇဝယ္ဟော၊ သင်္ဂီတော တူ စ ကပ္ပိတော။ ခေန်။ ၃ဖြ။ (–ခေန်၊ ဋ္ဌီ၊၃ဖြ)။

ရာဇဝရ (ပု) [ရာဇ+ဝရ။ ရာဇဝရ–သံ။ ရာယဝရ–အဒ္ဓမာဂမိ။] (က) မြတ်သောမင်း၊ မင်းမြတ်။ (ခ) မြတ်သောနတ်မင်း၊ နတ်မင်းမြတ်။ (က) ရာဇဝရဿ (ဝိမာန။၁၉) တိ ဗိမ္မိ သာ ရ မဟာရာဇဿ။ ဝိမာန·ဋ္ဌ။၇၅။ မဟာယသာ ရာဇဝရာ၊ မဟာသမ္မတဇာဒယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၅။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဖြ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၃၀)။ (ခ) ရာဇဝရဿာ (ဝိမာန။ ၃၇)တိ စတုန္နံ မဟာရာဇာနံ ဝရဿ သေဋ္ဌဿ ဒေဝရာဇဿ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၂၂။

ရာဇဝလ္လဘ (တိ) [ရာဇ+ဝလ္လဘ (ပု) ရညံ ဝလ္လဘော ရာဇဝလ္လဘော။ ကပ္ပဒ္ဒု၆။ ရာဇဝံလဘ – သံ။] မင်းကျွမ်းဝင်သော၊ သူ။ (မင်းနှင့်အကျွမ်းဝင်သူ။ မင်းအိမ်သို့–ကပ်ရောက် – ဝင်ထွက် သွားလာ – သူ)။ ဝိရွဒ္ဓသေနာသနံ နာမ ဒေ့ညော သိမာယ ရာဇဝလ္လဘေဟိ ဂ.တသေ့နာသနံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၄။ ရာဇဝံလဘာတိ ရာဇကုလူပ·ကာ။ဝဇီရ။၁၂၃။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။ ကခံ၂။ ၂၆၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇။ သာရတ္ထ၊၂။၁၂၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၆၉)။

ရာဇဝလ္လဘတရ (တိ) [ရာဇဝလ္လဘ+တရ] မင်းနှင့်–သာလွန်– ပိုမို – ချိအကျွမ်းဝင်သော၊ သူ။ ရာဇဝလ္လဘတရေ ဝိရဇ္ဇိတ္ထာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၂၄။

ရာဇဝသတိ (ထီ) [ရာဇ+ဝသ+တိ။ ရာဇဝသတိ–သံ။] (၁) (က) မင်း၏–အိမ်–နန်းတော်။ (ခ) မင်း၏–အိမ်–နန်း၊ တော်–၌နေထိုင်ခြင်း။ (၂) မင်း၌ ဆည်းကပ်ခစားရာသော အကျင့်၊ ဆည်းကပ်ခစားပုံ၊ ဆည်းကပ်ခစားနည်း။ ရာဇဝသတိ မည်သောတရား၊ မင်းခစားတို့ အား ဆုံးမကြောင်းဖြစ်သော တရားစကား။ (၁) (က) (ခ) သရာဇဝသတိ(ဇာ၊၂။၂၉၀) နှစ်ဆို သော ဝေဠုပေါ သေဝကော ရာဇကုလေ ဝါသံ ဝသေယျ၊ ရာဇာနံ ပရိစရေယျ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၉ဖြ။ (၂) တုမှာကံ ရာဇဝသတိ နာမ ယသပဋ္ဌလာဘကာရဏံ ကထေဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၉၅။ ရာဇဝသတိ (ဇာ၊၂။၂၉၀)နှစ်ဆို မယာ ဝုဇ္ဈမာနံ ရာဇပါရိစရိယံ သုဏာထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၉၅။ သေယျော ရာဇဝသတိ(ဇာ၊ ၂။၂၉၄)တိ အယျော ယာ အယံ မယာ ကထိတာ၊ သော ရာဇဝသတိ နာမ ရာဇ·သေဝကာနံ အနုသာသနီ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၀၃။

ရာဇဝသဘ (ပု) [ရာဇ+ဝသဘ] မြတ်သော မင်း၊ မင်းမြတ်။ ဝေဿန္တရဿ ရာဇဝသဘဿ ဝရဒါနံ။ မိလိန္ဒ။၁၂၀။

ရာဇဝါဒ (ပု) [ရာဇ+ဝါဒ] မင်းတို့၏ တိုင်ပင်ပြောဆိုခြင်း၊ မင်းတို့ တိုင်ပင်ပြောဆိုသော စကား။ သေးစ ပန ရာဇဝါဒံ သလ္လပိဿတ် နသလ္လပိဿာံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇။

ရာဇဝါရ (ပု) [ရာဇ+ဝါရ] မင်းကိုရည်ညွှန်း၍ လာသော ဒေး နာ အာသှည့်အကြိမ်။ ထွေ စကထာပဋ္ဌာပနတ္ထံ ရာဇဝါရေ သတ္တ အာဒိံ ကတ္ဝာ ပုစ္ဆာ ကတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၆၉။ ရာဇဝါရေကိ ရာဇာနံ ဥဒ္ဒိဿ အာဂတဒေသနာဝါရေ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၄၉၉။

ရာဇာဂါဟန (နာ) [ရာဇ+ဝါဟန။ ရာဇဂါဟန-သံ။] မင်း၏(ဆင်၊ မြင်း စသော) ယာဉ်-ရထား။ ဥဂ္ဂဇဝါ ရာဇဂါဟနာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၀။ ၃၅၂။ သြပဝယှန္တိ ရာဇဂါဟနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၂၅၂။

ရာဇဂါဟီ (တိ) [ရာဇ+ဝဟ+ဏီ] မင်းကို-ဆောင်-လေ့ရှိ-တတ်-သော(ဆင်)။ အဂ္ဂ ယာနံ ရာဇဂါဟီ၊ ဗြဟ္မာဒာနံ အဒါဂဇံ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၁၄။

ရာဇဝိနယ (ပု) [ရာဇ+ဝိနယ] မင်းဒြပ်၊ ဝိနည်းဒြပ်၊ မင်းဟူသော အနက်၊ ဝိနည်းဟူသော အနက်။ ပုဇိတမရိစ္ဆိန္နေသု ရာဇ-ဝိနယေသု အဘိသဒ္ဒေါ ဝတ္တ ဘိ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၇။သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၉၅။

ရာဇဝိဘဝ (ပု) [ရာဇ+ဝိဘဝ] မင်း၏ ဧည်းစိမ်ချမ်းသာ။ ပေါက္ခရဏိယာ ရာဇ-ဝိဘဝေန နာယိတ္ဝာ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၂၄၂။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၁၆)။

ရာဇဝိဘူတိ (ထီ) [ရာဇ+ဝိဘူတိ] မင်း၏ ထင်ပေါ်စံပယ်ခြင်း။ ဝါတာဂါနံ ဝိဝရိတ္ဝာ ရာဇဝိဘူတိံ ပဿန္တိ၊ ကေ ဣတ္ထိံ ဒိသ္ဝာ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။ ၂၀၀။

ရာဇဝိဟာရ (ပု) [ရာဇ+ဝိဟာရ။ ရာဇဝိ-ဟာရ-သံ။] ရာဇဝိဟာရမည်သော ကျောင်းတိုက်။ (သီဟိုဠ်ကျွန်း၊ ရေဟဏနပုဒ်၊ သီလာဒါဠ (ဂဂါနှဂါမ) ရွာ၌ ရှိသော ကျောင်းတိုက်ကြီး တစ်ခု၏အမည်)။ ပဒက္ခိဏံ ကတ္ဝာ ရာဇဝိဟာရံ ဂစ္ဆန္တော နာ သြဂ္ဂမတိ။ ဝဇီရ။၁၃၄။ (-ဝဇီရ။ ၄၉၈)။

ရာဇဝီထိ (ထီ) [ရာဇ+ဝီထိ။ ရာဇဝီတိ-သံ။] ရာဇမဂ္ဂ-ကြည့်။ တသ္မိံ သမယေ သိဒ္ဓတ္ထော ဘဂဝါ ဘိက္ခု။ သံ၊သ၊၁။ ရာဇဝီထိံ ပဋိပဇ္ဇိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။

ရာဇဝေဋ္ဌ (ပု) [ရာဇ+ဝေဋ္ဌ] မင်း၏-ဆေး ဆရာ-ဆရာဝန် - သမားတော်၊ (မင်းကို ကုသသည့်- သမားတော်ကြီး- ဆရာဝန်ကြီး)။ မဟန္တမဟန္တာ ရာဇဝေဋ္ဌာ မံ တိကိစ္ဆိတုံ နာသက္ခိံ သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၆။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၁၇)။

ရာဇဝေဋ္ဌန (နာ) [ရာဇ+ဝေဋ္ဌန] မင်းတို့၏-ဦးနှောက်-ခေါင်းပေါင်း- မကိုင်၌- သရဖူ။ ရာဇ မကုဋ-ကြည့်။

ရာဇဝေရိက (ပု) [ရာဇ+ဝေရိက] အောက် ပုဒ်ကြည့်။ ဟန္ဒ နံ ရာဇဝေရိကောတိ ဝတ္ဝာ ရညော အန္တရေ ဂရိဘိန္နိတ္ဝာ မာရာပေဿာမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၅။ ၂၄၂။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၅)။

ရာဇဝေရီ (ပု) [ရာဇ+ဝေရီ] မင်း၏ရန်သူ။ အမ္ဘော အယံ ပုရိသော နု ဇာဒေရီ ဣတ္ထိံ ဝါ ပုရိသံဝါ ဇီဝိတာ ဝေါရောပေသိ။သံ၊ ၂။ ၅၂၃။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၃၃)။

ရာဇဝေသ (ပု) [ရာဇ+ဝေသ။ ရာဇဝေဓ-သံ။] မင်း၏-အသွင်-အသွင်အပြင်- အ ဆောင်အယောင်။ တာနိ .... ဇာတိသမ္ဗန္ဓ - ကုလာနိရာဇဝေသံ ဂဏှိံသု။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၃။ရာဇ-ဝေသေန အလင်္ကာရာပေဿာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁၇။ (-ဥဒါန၊၁၉၇)။

ဆုဇဝေါဟာရ (ပု) [ဆုဇ + ဝေါဟာရ] မင်းဟူသော အမည် ဝေါဟာရ။ အညွှန်းမှိုတာဒိသေ ရွှေကွေ ဆုဇဝေါဟာရံ ဒဿေတုံ။ မဟာဋီ၊၁။၄၅။

ဆုဇသခ်ေပ (ပု) [ဆုဇ+သခ်ေပ] ဆုဇဝေသ–ကြည့်။ ဆတ္တံ ဥဿာပေတွာ ဆုဇသခ်ေပေန ဘဂ္ဂိတမ်ပံ။ ဒီ ဋ၊၁။၂၁၉။ မဟာဋ၊၃။၂၈၃။

ဆုဇသတ္ထ (နာ) [ဆုဇ+သတ္ထ။ ဆုဇူဟိ ပရိဘုတ္တံ သတ္ထံ ဆုဇသတ္ထံ။ သီဒဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၇၁။ ဆုဇ-ဇ၊သ–သံ။ဆုဇယသတ္ထ–အဒ္ဓမာဂဓီ]ဆုဇသတ်ကျမ်း၊ မင်းတို့– သုံးစွဲအပ်– လက်ကိုင်ပြု–သောကျမ်း၊ (နိုင်ငံရေးသိပ္ပံ သျှတ္တရကျမ်း)။ ခတ္တဝိဇ္ဇာတိ အဇ္ဈေယျမာသုရက္ခဆုဇသတ္တာဒိသတ္ထံ။ ဒီဋ၊၁။၈၈။ ဆုဇသတ္ထဥ္စ တယော စ ဝေဒါ အတ္တနော အာဏာယ....ပဝတ္တတ္တာ။ ဇာဋ၊၇။၆၆။

ဆုဇသဒိသ (တိ) [ဆုဇ + သဒိသ] မင်းနှင့်တူသော။ အမစ္စံ ဟိ ပုရောဟိတံ မဟန္တောတိ ဝဒမာနော ဆုဇသဒိသောတိ ဝဒေယျ။ မဟာ၊၂။၆၅။ (–သံ၊၄။၂။၂၆၃။ အံ၊၄။၂။၂၉၃)။

ဆုဇသဒ္ဒ (ပု) [ဆုဇ+သဒ္ဒ] ဆုဇသဒ္ဒါ။ ဆုဇသဒ္ဒေါ ပနဿ တမော ဇေဋ္ဌကဘာဝံ သာဓေတိ။ မဟာ၊၁။၁၃။

ဆုဇသန္တက (နာ) [ဆုဇ + သန္တက] မင်း၏–ပစ္စသ်း–ဥစ္စာ၊ မင်းပိုင်ပစ္စည်း။ အဿာမ်ကဘဏ္ဍံ နာမ ဆုဇသန္တကံ ဟောတိ။ ဇာဋ၊၁၊၄၂၂။

ဆုဇသဘာ (ထီ)[ဆုဇ+သဘာ။ရညော်သဘာ၊ ဆုဇသဘာနုရပတ်သမာဇော။ကဉ္စုဒ္ဒါမ်ဆုဇသဘာ–သံ။] မင်းတို့၏–ပွဲသဘင်– အစည်းအဝေး၊ မင်းတို့စည်းဝေးရာ ပွဲသဘင်(မင်းပွဲစိုးပွဲ)။ ဆုဇာသပရိဝါရော ဆုဇသဘာယံ နိသိဒိ။ဝိမာန၊၁။၁၂၈။ (–ဇာဋ၊၁၅။၂၈၀)။

ဆုဇသမာဂမ (ပု) [ဆုဇ+သမာဂမ] မင်းတို့၏ အစည်းအဝေး၊ မင်းပွဲသဘင်။ ကောနိဓာတိ ကောနု ဣမသ်ိ ဆုဇသမာဂမေ။ ဇာဋ၊၁၊ ၇။၁၇၂။

ဆုဇသမိပ (ပု) [ဆုဇ+သမိပ] မင်း၏– အနီး အပါး–အထံ၊ ဇထ နံ ဆုဇသမိပတော နိက္ခန္တံ သံဟာယော အာဟ။ ပေတ၊၁၊၁၉၄။

ဆုဇသမူဟ (ပု) [ဆုဇ + သမူဟ] မင်းတို့၏–အပေါင်း-အစု၊ မင်းအပေါင်း။ သိပ္ပဒဿနဝသေန ဆုဇကုလာဒီသု ဆုဇသမူဟံ ဥပေစ္စ ကတံ အသနံ သရက္ခေပေါ ဇောလန်္ဓိ ကတ္တုပါသနာ။ ဝိမတိ၊၁။၂၄၉။

ဆုဇသမ္မတ (တိ) [ဆုဇ+သမ္မတ] မင်းသည်–သမုတ်–အသိအမှတ်ပြု–အပ်သော၊သူ။ကလန္ဒပုတ္တောတိ ဂါမဝေသေန လဒ္ဓနာမဿ ဆုဇသမ္မတဿ စတ္တာလီသကောဋိဝိဘဝဿ ကလန္ဒသေဋ္ဌိနော ပုတ္တော။ဝိ၊၁၊၁။၁၆၉။

ဆုဇသမ္မုခ (နာ) [ဆုဇ+သမ္မုခ] မင်း၏–မျက်မှောက်–ရှေ့မှောက်။ ဆုဇသမ္မုခေ ဝါ အမစ္စသမ္မုခေဝါ ဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနေဝါ ဝိနိစ္ဆယကုသလာနံ....ကထာ နု ခြဂါဟိတ္ထာ ပတိဋ္ဌဟိဿတိ။ ဇာဋ၊၁၊။ ၃၆။သာရတ္ထ၊၂။၃၁၀။

ဆုဇသယန (နာ) [ဆုဇ+သယန။ဆုဇဓယန-သံ။]မင်း၏–အိပ်ရာ–နေရာ–ပလ္လင်။ ဆုဇသယနဿ သန္တိကေ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋရေ နိသိန္နာ။ ဇာဋ၊၁၊၆။ ၂၆၅။

ဆုဇသဟဿ (နာ) [ဆုဇ+သဟဿ] မင်း-တစ်ထောင်၊ အထောင်– ပစ်ထောင် – သောမင်း။ ဝေလာမော စတုရာသီတိယာ ဆုဇသဟဿာနံ ဇနပဒေ ဝိစာရေတွာ ။အံ၊၁၊ ၃။၂၆၉။

ရာသေခာရဏ (တိ) [ရာဇ+သာခာရဏ] မင်း-အစိုးရ-နှင့်ဆက်ဆံသော။ ဥဒါ.သာခာရဏာ ဘောဂါ၊ ရာဇသာခာရဏာ ဘောဂါ၊ စောရသာခာရဏာ ဘောဂါ။ အံ၊ ၂။ ၂၂၆။

ရာသိက္ခာပဒ (န) [ရာဇ+သိက္ခာပဒ] ရာဇသိက္ခာပုဒ်။ ရာဇဟူသောပုဒ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ရာဇသိက္ခာပဒံ နိဋ္ဌိတံ ဒုသမံ ။ဝိ၊ ၁။၃၂၀။ ရဟန်းကိုရည်ညွှန်း၍ မင်းစသည်က တမန်ဖြင့် သက်ိန်းဖိုးကို လှူ။ ဒါန်းလိုက်သည့် အခါ ဤပုံဤနည်းပြုကျင့်ရမည်ဟု ပညတ်တော်မူအပ်သော သိက္ခာပုဒ် ဖြစ်သော ကြောင့်(ရာဇသဒ္ဒါဖြင့်မှတ်၍) ရာဇသိက္ခာပုဒ် ဟုခေါ်သည်။ ဤရာဇသိက္ခာပုဒ်ကို၊ သာဝတ္ထိပြည်၌ အရှင်ဥပနန္ဒကို အကြောင်းပြု၍ ပညတ်တော်မူသည်။ ဝိ၊ ၁။၃၂၃-၈။ဝိ၊ ၄။ ၂၅၂၊ ၂၆၂။ကခ်ဳိ။ ၁၆၉- ၇၁။

ရာသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရာဇသိက္ခာပဒ+ဝဏ္ဏနာ] ရာဇသိက္ခာပုဒ်အဖွင့်၊ ရာဇသိက္ခာပုဒ်ကိုဖွင့်-ဆု-ကြောင်း- ဖြန်သည့်-စကားရပ်-သံဝဏ္ဏနာ- အဋ္ဌကထာ ဋီကာ။ ရာဇသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ဝိ၊ ၄။ ၂၆၂။ ကခ်ဳိ။ ၁၇၁။

ရာဇသေဋ္ဌ (ပု) [ရာဇ+သေဋ္ဌ] ရာဇဝသာ-ကြည့်။ ဟေမံ ရထမာရုယှ၊ ရာဇသေဋ္ဌ ဒိသမွ-တိ။ ဇာ၊ ၂။၁၀၆၊ (-ဇာ၊၁။ ၂၆၊ ၁၆၉၊ ၂၀၄။ မိလိန္ဒ။၃၆၄။ မ၊၆၊၃။ ၂၁၁။ ဇာ၊၆၊၃။၃၇၂)။

ရာသေနာ (ထီ)[ရာဇ+သေနာ]မင်း၏စစ်တပ်၊ ဘုရင့်တပ်၊ သေသာ ရာဇသေနာ နိက္ခန္တာ အနိက္ခန္တာ၊ အံ၊၆၊၁၂၇။ ရာဇသေနာယ မတ္ထေ အဋ္ဌ ကုဋ္ဌမ္မိသော ပါဋိဘောဂေ ဂဟေ-တွာ။ အံ၊၆၊၁။၃၁၅။မမွ၊၆၊၁။ ၂၅၁။

ရာဇသေဝက(ပု)[ရာဇ+သေဝက။ ရာဇသေဝက-သံ] မင်းခစား၊ မင်းမှုထမ်း၊ မင်းစေ။ ရာဇသေဝကာပိ ကေဋ္ဌိသီလာဝအဟေသုံ။ဇာ၊ ၆။ ၂။ ၁၃၀။ (-ဇာ၊၆၊၃၀၈)။

ရာဇသေဝကကမ္မ(န)[ရာဇသေဝက+ကမ္မ] မင်းခစား၊ မင်းမှုထမ်း- မင်းစေ -၏ အမှုကိစ္စ။ ရာဇပေါရိသေန ဝါတိ ရာဇသေဝကကမ္မေန ဝါ။မဟာန်၊ ၆၊၃၁၁။

ရာဇဟံသ (ပု) [ရာဇ+ဟံသ။ဟံသာနံ ရာဇာ သေဋ္ဌော ရာဇဟံသော။ ဧဋ္ဌ-စရဏ- လောဟိတ- သေတဝဏ္ဏဟံသော။ ကပ္ပဋ္ဌမ။ ဟံသာနံ ရာဇာ ရာဇဟံသော။ ရှု။ ၄၅၁။ နိရုတ္တိ။၃၄၅။ ရာဇဟံသ- သံ။] ပ သော်မင်း (နွားတ်သီး, ခြေထောက်နီ၍ ကိုယ်လုံးဖြူသော ဘဲငန်း)။သော နာဂရာဇာ ရာဇဟံသော ဝိယ ဣန္ဒနီလမဏိပဗ္ဘာဇလံ နီလဂဂနတလံ အဘိလ ဟံတိ။ဒီ၊၆၊ ၂။ ၂၁၇။ (-မ၊၆၊၄။၁၅၃။ မမွ၊၆၊၁။၃၀၅)။

ရာဇဟံသမိထုန(န) [ရာဇဟံသ+မိထုန] ဟသ်ာမင်း-ဘဲငန်း-အစုံ-စုံတွဲ။ ဇာတ္ဋ္ဌ ရာဇဟံ-သမိထုနမိဝ ပဏ္ဍဝန္ဒုမိထုနံ ဒုဗ္ဘဂဗိယေန ဂဂနတလံ အဘိလဃံတိ။ ဒီ၊၆၊ ၂။ ၂၁၁။(-မ၊၆၊၄။၁၅၄)။

ရာဇဟတ(တ်)[ရာဇ+ဟတ]မင်းသည် သတ်ဖြတ်အပ်သော။ ရညာ ဟတော ရာဇဟတော။ ရှု။၁၉၄။

ရာဇဟတ္ထ(ပု) [ရာဇ+ဟတ္ထ] မင်း၏လက်။ ရာဇ-ဟတ္ထတော ပတ္တံ တဿ မရဏံ နိဝါရေသိ ။ စရိယာ၊၆၊၁၄၇။

ရာဇဟဒယ(န)[ရာဇ+ဟဒယ] မင်း၏စိတ်နှလုံး။ အတိဝိယ္ယဿနိယာနိ ရာဇဟဒယာနိ၊ ဟန္ဒ နံ ပရိဘေဒေမ၊ သုတ္တနိ၊၆၊၁။ ၇၉။

ရာဇာဂါရ (နာ) [ရာဇ+အဂါရ] မင်းကွန်း၊ မင်း၏စံနန်းတော်၊ မင်း၏ – မွေ့လျော် – ပျော်ပါး–ကစားမြူးထူး–ရာအိမ်။ ရာဇာဂါရံ နာမ ယတ္ထကတ္ထစိ ရညော ကီဠိတုံ့ ရမိတုံ့ ကတံ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။၃၉၂။ ရာဇာဂါရန္တိ ရညော ကီဠနဃရံ။ ဝိ၊၄၊၃။၂၁၂။ ကခ်ါ။၃၃၀။

ရာဇာဂါရက (တိ) [ရာဇဂါရ+က။ ရညော အဂါရံ ရာဇဂါရံ၊ရာဇာဂါရမေဝ ရာဇာဂါရကံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၉၆။] (၁)မင်း၏ မွေ့လျော် ပျော်ပါးရာ အိမ်ရှိသော(ဥယျာဉ်)။(နာ)(၂) မင်းကွန်း၊ မင်း၏စံနန်းတော်။ မင်း၏–မွေ့လျော်–ပျော်ပါး – ကစားမြူးထူး– ရာအိမ်။ (၃) ဝေဿဝဏ် နတ်မင်းကြီး၏–နတ်နန်း–နတ်စင်–နတ်ဂွန်း။ (၄)ရာဇာဂါရက မည်သောဥယျာဉ်။(၁)(နာ)(၂)အထခေါ် ဘဂဝါ အမှလင်္ဂကာယံ ရာဇာဂါရကေ ကေရတ္တိဝါသံ ဥပဂစ္ဆိ။ဒီ၊၁။၁။(–ဝိ၊၄၊၁။၁၃။ဒီ၊၄၊၁။၁၄)။ ရညော ကီဠနတ္ထံ ပဋိဘာနစိတ္တဝိစ်တ္တံ့ အဂါရံ အကံသု၊ တံ ‘ရာဇာဂါရက’’န္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊၄၊၁၄၂။ တတ္ထ ရညော ကီဠနတ္ထံ ပဋိဘာနစိတ္တဝိစိတြအဂါရမကံသု၊တေ‘‘ရာဇာဂါရက’’န္တိ ဝုစ္စတိ၊ရာဇာဂါရမေတသ္မာတိဝ ရာဇာဂါဒ္ဓကံ၊ ဥယျာနံ၊ ရာဇဂါရဝတိ အမှလင်္ဂကာယံ နာမ ဥယျာနေတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၈၂-၃။ (–သာရတ္ထ၊၁။၆၂။ ဝိမတိ၊၁။၁၇။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၈၂)။(၃) ရာဇာဂါရကံ ဝေဿဝဏ-မဟာရာဇဒေဝါယတနန္တိ ကေ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၉၆)။ (၄) ရာဇာဂါရကေ (ဝိ၊၄၊၁။၁၃)တိ ဧဝံ နာမကေ ဥယျာနေ။ ဝင်ရ။၂၃။

ရာဇာဂါရဝန္တု (တိ) [ရာဇဂါရ+ဝန္တု] မင်းကွန်း–မင်း၏စံနန်းတော်–ရှိသော။ ရာဇာဂါရက –ကြည့်။

ရာဇာဏတ္တိ (ထီ) [ရာဇ+အာဏတ္တိ] မင်း၏–စေခိုင်းခြင်း – အမိန့်တော် – အာဏာ။ ယထာ ဟိ သဿာမိကေ သဏ္ဍကေ ဂေဟေ သဒ္ဓါရုပါလကေ ရာဇာဏတ္တိံ ဝိနာ ပဌမပ္ပဝေသောနာမ နတ္ထိ။ အဘိ၊၄၊၃။၃၅၆။

ရာဇ်ာဏာ (ထီ) [ရာဇ+အာဏာ။ ရာဇာဇာ–သံ။] (၁) (လု) မင်း၏ – အမိန့်–အာဏာ။ (၂)(နတ်)မင်းကြီးတို့၏–အမိန့် – အာဏာ။ (၁) တဿ ဝိနိစ္ဆယေ အတိဒ္ဓမာနံ ရာဇာဏာယ ဌပေမိ။ ဝိ၊၄၊၁။၂၆၇။ (–မ၊၄၊၃။ ၂၆၃။ အံ၊၄၊၁။၂၆၅)။ (၂) ရာဇာဏာဘယ–ကြည့်။

ရာဇာဏာပန (နာ) [ရာဇ+အာဏာပန] မင်း၏ စေခိုင်းခြင်း။ ကသ္မာ ပန ဓမ္မကထိကာ ရာဇာဏာပနံ ကရောန္တိ။ ဝင်ရ။၂၇။

ရာဇာဏာဘယ (နာ) [ရာဇာဏာ+ဘယ] နတ် မင်းကြီးတို့၏ အမိန့်အာဏာမှကြောက်ခြင်း။ အနာဂန္တုံနာမ နာ လဗ္ဘတိ အမနုဿေန ဗုဒ္ဓါဏာဘာယေန ရာဇာဏာဘာယေန စ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၁၆၁။

ရာဇာတိရာဇ (ပု) [ရာဇ+အတိရာဇ] မင်း တကာတို့ထက် – လွန်ကဲ –မြင့်မြတ်–သော မင်း၊ ကေရာဇ်မင်း (မြတ်စွာဘုရား)။ အထခေါ် အတုလော အပ္ပမေယျော အနုတ္တရော ရာဇာတိရာဇာ။ မဟာနိ၊၄။၁၅၀။

ရာဇာဓိပစ္စ (နာ) [ရာဇ+အဓိပစ္စ] အစိုးရသည်၏ အဖြစ်၊ အစိုးရခြင်း၊ (မင်းတို့၏–အကြီး အမှူး–အစိုးရသည်–၏ အဖြစ်)။ တေ အတ္တာနော ရာဇာဓိပစ္စံ အာသင်္ကမာနာ... ဒဿန္တိ။သာရတ္ထ၊၂။၃၁၁။

ရာဇာဓိရာဇ(ပု)[ရာဇ+အဓိရာဇ။ရာဇဓိရာဇ-သံ၊ ရာယာမိရာယ–ပြာ။]ရာဇာတိရာဇနှင့်အနက်တူ။ရာဇာဓိရာဇာနာမမနုဇိန္ဒောရဇ္ဇံကာရေသိ

ဂေါတမ။ ထေရ။၃၃၀။ (သီ၊က) အနုတ္တရော ဆုဇာမိဆုဇာ ဒေဝါနံ အတိဒေဝေါ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆၊ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၁၁၀)။

ဆုဇာမိန (တိ) [ဆုဇ+အမိန။ဆုဇာမိန–သံ။] မင်းနှင့်စပ်သော၊သူ။ (ဘုရင့်–ကျေးကျွန်–အမှုထမ်း)။ ဆုဇာမိနပုရိသာ နာနာဝိဓာနိ ကမ္မကာရဏာနိ ကရောန္တိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၂၄၀။

ဆုဇာနုစ္ဆဝိက (တိ) [ဆုဇ+အနုစ္ဆဝိက] မင်းအား–လျော်–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော၊ (မင်းသုံးစွဲခြင်းငှါ ထိုက်သော)။ ယာနိ တာနိ ဆုဇာရဟာနိ ဆုဇဂ်ါနိ ဆုဇူပဘောဂါနိ ဆုဇာနုစ္ဆဝိကာနိ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၂၇။ ဆုဇာနုစ္ဆဇ်ကာနိတိ ရညော အနုစ္ဆဝိကာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၂။ ရညော အနုစ္ဆဝိကာနီတိ ရညော ပရိဘုဉ္ဇနယောဂျာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၁၂။

ဆုဇာနုဘာဝ (ပု) [ဆုဇ+အာနုဘာဝ] မင်း၏–တန်ခိုး–ဘုန်းတန်ခိုး–အာနုဘော်။ ဆုဇဂဟမှာ နိယျာသိ မဟစ္စဆုဇာနုဘာဝေန။ ဒီ၊၁။၄၆။ (–မ၊၂။၃၂၀။ အံ၊၂။၅၂)။မဟဋ္ဌ ဆုဇာနုဘာဝေနာတိ မဟာတာ စ ဆုဇာနုဘာဝေန.. ဆုဇာနုဘာဝေါတိ ဝုစ္စတိ ဆုဇိဒ္ဓိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၁။အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅)။

ဆုဇာနုမတ (ပု) [ဆုဇ+အနုမတ]မင်း၏–အလိုဆန္ဒ–ခွင့်ပြုခြင်း–သဘောတူညီခြင်း။ တေ ရညော သဲဝိဒိတံ ကတ္တာ ဆုဇာနုမတေန အာဟံသု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။

ဆုဇာနုလ္လပ (တိ) [ဆုဇ+အနုလ္လပ] မင်းအား–လျော်–သင့်လျော်—လျောက်ပတ်–သော။ ဂုဇာနုဘာဝေန ပဋိယာဒေထတိ မမ ဆုဇာနုလ္လပံ သဒ္ဒေထ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၉၄။

ဆုဇနုဝတ္ထက (တိ) [ဆုဇ+အနုဝတ္ထက။ ထိ–ဌ် ဆုဇာနုဝတ္တိကာ။] မင်းသို့–အ.စဉ်–အတု–လိုက်သော၊ သူ။ ဆုဇာနုဝတ္တကော ဟိ လောကော၊ သော တသ္မိ ဓမ္မိကေ သဗ္ဗောပိ ဓမ္မိကော ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၈။

ဆုဇာပစ္စ (န) [ဆုဇ+အပစ္စ] မင်း၏–သား–သမီး၊ မင်းသား၊ မင်းသမီး။ တဒါ ဟိ ဗာရာဏသိယံ၊ ဆုဇာပစ္စာ အဟုမ္ပသော။ အပ၊ ၂။၁၃၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂၊၀၀။

ဆုဇာပဆုဓ (ပု) [ဆုဇ+အပဆုဓ] မင်းအားပြစ်မှားခြင်း၊ မင်းအားပြစ်မှားသော အမှု၊ ဆုဇဝတ်မှု။ အထ ခေါ ယော ကောစိ စောရိကံ ဝါ အညံ ဂရုံ ဆုဇာပဆုဓံ ကတ္တာ ပလာတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၀။

ဆုဇာပဆုဓကာရက (တိ) [ဆုဇာပဆုဓ+ကာရက]ဆုဇဝတ်မှုကို–ပြုလုပ်–ကျူးလွန်–သူ။ မင်းအားပြစ်မှားသူ။ အပဆုဓကေတိ ဆုဇာပဆုဓကာရကေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀၃။

ဆုဇာပဆုဓိက (တိ) [ဆုဇပဆုဓ+ကွက] မင်းပြစ်သင့်ရောက်သူ၊ ဆုဇဝတ်မှုကို ကျူးလွန်သူ၊မင်းကိုပြစ်မှားသူ၊ ဆုဇဝတ်သား။ဆုဇာပဆုဓိကေ အနေကာဟိ ကာရဏာဟိ ပီဠေတွာ။ဝိ ဋ္ဌ၊ ၂။၉၉။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၂)။ ဆုဇာပဆုဓိကံ စောရံ ဟတ္ထပါဒေ စ ကဏ္ဏနာသဉ္စ ဆိန္ဒိတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၇။

ဆုဇာပဆုဓိတ (န)[ဆုဇ+အပဆုဓိတ]မင်းအားပြစ်မှားခြင်း။ အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ဆုဇာပဆုဓိတကမ္မ (န) [ဆုဇာပဆုဓိတ+ကမ္မ] မင်းအားပြစ်မှားခြင်းအမှု။ ဆုဇာပဆုဓိတကမ္မံ တယာ ကတံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၅။

ဆုဇာပဆုခံ(တိ)[ဆုဇာပဆုခ+ဣ]။အပ+ဆုခ+ဏီ။] မင်းပြစ်–ရှိ–သင့်ရောက်–သူ၊ ဆုဇဝတ်မှုကို ကျူးလွန်သူ။ ပုဂိုသာ လုဒ္ဒါ လောဟိတပါဏိနော ဆုဇာပဆုခိနော ဟုတ္တာ အရည် ပဝိဘိတ္တာ။ ဥဒါန၊၆၂၊၃၀၃။

ဆုဇာဘိနိတ(တိ)[ဆုဇ+အဘိနိတ] မင်းသည်–ရွှေရွှဆောင်–နှိပ်စက်– အပ်သော။ တေ စ ခေါ ပန ဝုမှေ အနုရုဒ္ဓါ နေဝ ဆုဇာဘိနိတာ အဂါရသ္မာ အနဂါရိယံ ပဗ္ဗဇိတာ။ မ၊၂။၁၂၆။ (–သံ၊၂။၇။ ဣတိဝုတ်။ ၂၅၅။ မိလိန္ဒ။၃၀)။ နေဝ ဆုဇာဘိနိတာတိ ဒဒီသု ကော ရညော အပရာဓံ ကတ္တာ ပလာယတီ သော ပဗ္ဗဇိတ္တာ ဇိဝိတံ ရက္ခမာနော စရတိ။ အယံ ဆုဇာဘိနိတော နာမ။မ၊၂၊၃။၁၂၆။ သစေ ပဗ္ဗဇတိ၊ ဇိဝိတံ လဘိဿတိ၊ နော အညထာတိ ရညာ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ အဘိနိတာတိ ဆုဇာဘိနိတာ။ မ၊၆၊၃။၈၀။ ဆုဇာဘိနိတာတိ-အာဒီသု....တေ ဟိ ရညာ ဗန္ဓနံ အဘိနိတတ္တာ ဆုဇာဘိနိတာနာမ။ သံ၊၂။၂၂၇။ (–ဣတိဝုတ်၊၂၊၂၇၇)။

ဆုဇာဘိမုခ (တိ) [ဆုဇ+ဘိမုခ] မင်းသို့ငွေးရှသော။ "ရညော ဌိတဌာနေယေဝ မေ သောတ္ထိ ဘဝိဿတီ" တိ ဆုဇာမုဘိခေါ ပါယာသိ။ စရိယာ၊၆၊၁၄၅။ ဇာ၊၆၊၄။၂၅၉။

ဆုဇာဘိရာဇ(ပု)[ဆုဇ+အဘိရာဇ။ဆုဇာခိရာဇ–ကြည့်။] (၁) တစ်ပါးသော မင်းတို့သည်–ပူဇော်အပ်–ပူဇော်ခြင်းဌာ ထိုက်–သောမင်း (စကြဝတေးမင်း)။(၂)မင်းတို့–တွင်–ထက်-လွန်ကဲသောမင်း။(၁) ဆုဇာဘိဆုဇာ (မ၊၂။ ၃၅၁။ သုတ္တနိ။ ၃၆၈။ ထေရ၊၃၃၀)တိ ဆုဇ-နံ ပူဇနိယော၌ ဆုဇာ ဟုတ္တာ၊ စက္ကဝတ္တိတိ အခိပ္ပါယော။ထေရ၊၆၊ ၂။၃၀၈။မ၊၆၊၃။ ၂၊၇၅။ သုတ္တနိ၊၆၊၂။၁၇၄။ ဆုဇာဘိဆုဇာ (ဝိ၊၆၊၁။ ၁၆။ဒီ၊၆၊၁။၁၀၈)တိ ဆုဇဟိ ပူဇေတ္ဗံ အရဟော ဆုဇာ။ သဒ်္ဒဗ္ဗိ၊၁၊၇၂။(–သီ၊၌၊သစ်၊ ၁၊၉၇)။(၂)ဆုဇာဘိဆုဇာ (ဇာ၊၁၊၂၀၅) တိ ဆုဇုနံ အန္တရေ အဘိဆုဇာ။ဒ၊၆၊၄။၃၀။ (–စရိယာ၊၆၊၁၉၉)။ ဆုဇာဘိဆုဇာ(ဇာ၊၂။ ၇၇)တိ ကေသတဆုဇုနံ ပူဇိတော တေသံ ဝါ အဓိကော ဆုဇာတိ ဆုဇာဘိဆုဇာ။ ဇာ၊၆၊၅။၃၄။

ဆုဇာဘိသေက(ပု)[ဆုဇ+အဘိသေက။ ဆုဇာဘိမေက–သံ။] မင်းတို့၏ အဘိသိက် သွန်းခြင်း၊ မင်းအဖြစ် အဘိသိက် သွန်းခြင်း။ မုဒ္ဓါဘိသိတ္တဿာတိ ဆုဇာဘိသေကေန မုဒ္ဓနိ အဘိသိတ္တဿ။ အံ၊ ၆၊ ၂။ ၇၄။

အဘိသိက်သွန်းပုံ အစီအရင်မှာ–

အဘိသိက်မင်္ဂလာအလှူငှာ တန်းဆာဆင်ယင် ဆောက်လုပ်အပ်သော မဏ္ဍပ်၏အတွင်းဃယ် ဆောက်လုပ် စီမံအပ်သော ရေသဖန်းခက် မဏ္ဍပ်၌ အလယ် ကောင်းစွာ ခင်းထားအပ်သော ကောင်းမြတ်သည့် ရေသဖန်းသားအင်ပျဉ်ပေါ်၌ အဘိသိက်ခံယူမည့် မင်းသား မင်းသမီးကို ထိုင်နေစေ၍ ရှေးဦးစွာ မင်္ဂလာရှိသော အဆင်တန်ဆာတို့ကို ဝတ်ဆင်ထားသော အမျိုးဇာတ်နှင့် ပြည့်စုံသည့်မင်းသမီးကဂ်ါရေ(=အနောတတ်အိုင်မှရေ။သာရတ္ထ၊ ၁၊၁၆၂။)ဖြင့် ပြည့်သော သမုဒ္ဒရာမှဖြစ်သော လက်ယာရစ် ခရုသင်းကို လက်နှစ်ဖက်တို့ဖြင့် ရိုသေစွာ ကိုင်ယူ၍ အဘိသိက်ခံယူမည့် မင်း-သား မင်းသမီး၏ ဦးခေါင်းဂ ဏ်၌ မြှောက်တင်ပြီး "အရှင်မင်းမြတ် သင့်ကိုအလုံးစုံသော မင်းဆွေ မင်းမျိုး အပေါင်းတို့က မိမိတို့ကို စောင့်ရှောက်စိမ့်သောငှာ ဤအဘိသိက်ဖြင့် အဘိသိက် သွန်းအပ်သော မြတ်သော မင်းအဖြစ်သို့ တင်မြှောက်ကြပါကုန်၏၊ မင်းကျင့်တရား ဆယ်ပါးတို့၌ တည်လျက် တရားနှင့်ညီစွာ မင်း ပြုတော်မူပါ၊ မင်း အဖြစ်သို့ တင်မြှောက်ကြကုန်သော မင်းဆွေမင်းမျိုးတို့

အဆောင်အယောင် အဆင် တန်ဆာများကို ဝတ်ဆင်ပြီးလျှင် ဂင်္ဂါရေ (=အနောတတ်အိုင်မှ ရေ သာရတ္ထ၊ ၁၊ ၁၆၂)ဖြင့် ပြည့်မသော ရတနာ ခုနစ်ပါးတို့ဖြင့် ပြီးသောခရူသင်းကို လက်နှစ်ဖက်တို့ဖြင့် ရိုသေစွာ ကိုင်ယူ၍ အဘိသိက်ခံယူမည့် မင်းသား မင်းသမီး၏ ဦးခေါင်းထက်၌ မြောက်တင်ပြီး အရှင် မင်းမြတ် သင့်ကို ကူလုံးစုံသော သေဋ္ဌေး သူကြွယ် အပေါင်းတို့က မိမိကို စောင့်ရှောက်စိမ့်သောငှာ ဤအဘိသိက်ဖြင့် အဘိသိက်သွန်းအပ်သော မင်းအဖြစ်သို့ တင်မြှောက်ကြပါကုန်၏။ မင်းကျင့်တရား ဆယ်ပါးတို့၌ တည်လျက် တရားနှင့်ညီစွာ မင်း [illegible] တော်မူပါ၊ မင်းအဖြစ်သို့ တင် မြှောက်ကြကုန်သော သေဋ္ဌေး သူကြွယ်တို့အပေါ်၌ မိမိ၏ ရင်၌ ဖြစ်သော သားကဲ့သို့ သနားခွင်ရှိ သည်းခံစိတ် ထား၍ပြီးလျှင် သေဋ္ဌေး သူကြွယ်တို့၏ အကျိုးစီးပွားကို လိုလားတော်မူပါ၊ သေဋ္ဌေး သူကြွယ်တို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်း ဘေးရန်ကို တားမြစ်ခြင်း လုံခြုံစေခြင်း တို့ဖြင့်လည်း စောင့်ရှောက်တော်မူပါ"ဟု ဆို၍ အဘိသိက်ခံယူမည့် မင်းသား မင်းသမီး၏ ဦးခေါင်းထက်၌ အဘိသိက်ရေစင်ကို သွန်းလောင်း ပက်ဖျန်းရသည်။

မင်းသမီးနှင့် ပုဏ္ဏား သေဋ္ဌေး သူကြွယ်တို့က ထိုသို့ဆိုသဲ့ အဘိသိက်သွန်းခြင်းသည် "သင်သည်ငါတို့၏ စကားအတိုင်း လိုက်နာ၍ မင်းပြုပါမူကား ကောင်းလေစ့၊ အကယ်၍ ငါတို့၏ စကားကို ဆန့်ကျင်ဘက်လုပ်၍ မင်းပြုပါမူကား သင်၏ ဦးခေါင်းသည် ခုနစ်ဖြာ ခုနစ်စိတ် ကွဲပါစေသတည်း" ဟု မင်းအား ကျိန်ဆဲသကဲ့သို့ ဖြစ်လေသည်။(သာရတ္ထ၊၁။ ၁၆၄-၅)။

အဘိသိက်သွန်းထုံးစံပါဝင်ရမည့်ပစ္စည်းများမှာ (၁)ထီးဖြူ။(၂)စာမရီသားမြီးယပ်။ (၃) သန်လျက်။(၄)သင်းကျစ်။(၅)ရတနာတို့ဖြင့်

အပေါ်၌ မိမိ၏ ရင်၌ ဖြစ်သော သားကဲ့သို့ သနားခြစ်ခင်၍ သည်းခံစိတ်ထားပြီးလျှင် မင်းဆွေမင်းမျိုးတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို လိုလားတော်မူပါ၊ မင်းဆွေ မင်းမျိုး တို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ ဘေးရန်ကိုတားမြစ်ခြင်း၊ လုံခြုံစေခြင်းတို့ဖြင့်လည်း စောင့်ရှောက်တော်မူပါ"ဟုဆို၍ အဘိသိက်ခံယူမည့် မင်းသား မင်းသမီး၏ ဦးခေါင်း ထက်၌ အဘိသိက် ရေစင်ကို သွန်းလောင်း ပက်ဖျန်းရသည်။

ထိုနောက် သေဋ္ဌေးကြီးကလည်းသေဋ္ဌေးကြီး၏ ရာထူးအားလျောက်ပတ်သော

ပြုအပ်သော ခြေနင်းဟု ဆိုအပ်သော မင်းမြောက် တန်ဆာငါးပါး။ (၆) သပုဒ္ဒရာမှ ဖြစ်သော လက်ယာရစ် ခရာသင်း။(၇)အနော တာဘိုင်မှရေ။ (၈) ရေချိုးကာယာမှန်။ (၉)ဦးဆောက်ပန်း။ (၁၀) ရွှေဖြင့်ပြီးသော ကရား(၁၁) ကျီးခြေသကွာန်ရှိသော ရွှေဖြင့် ပြီးသည့်ခွက်။ (၁၂) ရွှေဖြင့်ပြီးသော ထမ်း စင်။ (၁၃) မင်းမျိုးဖြစ်သော သတို့သမီး (မင်းသမီး)။(၁၄) ရွှေဖြင့်ပြီးသောယောက် ချိ။ (၁၅)ရေဖြင့်မဖွပ်လျော်အပ်သော ပုဆိုး တစ်စုံ။ (၁၆) ရွှေအဆင်းရှိသော သင်္ကာသုတ် ပုဝါ။ (၁၇) ရွှေအဆင်းရှိသော စင်္ကြာ။ (၁၈) နဂါးပြည်၌ဖြစ်သော အရုဏ်ရောင် အဆင်းရှိသည့် မြေညက်။ (၁၉) မျက်နှာ။ (၂၀) ဆေးဖန်ခါးသီး။ (၂၁) ဆေး သွစ် သျှားသီးတို့ ဖြစ်လေသည်။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆)။

ထို့ပြင်—

(၁) သမုဒ္ဒရာမှ ဖြစ်သော လက်ယာမှစ် ခရာသင်း။ (၂) ငွေဖြင့်ပြီးသော ခရာသင်း။ (၃)ရတနာခုနစ်ပါးတို့ဖြင့် ပြီးသော ခရာသင်း၊ (၄) အနောတက်အိုင်မှ ရေ။ (၅) နဂါးပြည် ၌ဖြစ်သော အရုဏ်ရောင်အဆင်းရှိသည့် မြေညက်။(၆) မင်းမျိုးဖြစ်သော သတို့သ မီး ရှစ်ယောက်။ (၇) ပုဏ္ဏားမျိုးဖြစ်သော သတို့ သမီး ရှစ်ယောက်။ (၈) သေဋ္ဌေးသူကြွယ် မျိုးဖြစ်သော် သတို့သမီးရှစ်ယောက်။ (၉) ရွှေအိုးရှစ်လုံး။ (၁၀) ငွေအိုးရှစ်လုံး။ (၁၁) ကြေးအိုးရှစ်လုံး။ (၁၂) မြေအိုးရှစ်လုံး။ (၁၃) သေဋ္ဌေးအိမ်ဆောင်စုံ ရှစ်ဦး။ (၁၄) အမတ်အိမ်တောင်စုံ ရှစ်ဦးဘို့ကိုလည်း အ ဘိ-သိက် သွန်းမှန်အတွက် အဆောင်အယောင် အခမ်းအနားအဖြစ် (သာရတ္ထ၊၁၊၁၆၄)၌ ပြဆိုပေသေးသည်။

အဘိသိက်သွန်းရန်ရက်—

သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ဒေဝါနံပိယတိဿမင်း ကဆုန်လပြည့်နေ့၌ အဘိသိက်ခံယူသည်ကို အစွဲပြု၍ ယခုကာလတိုင်အောင် မင်းတို့သည် ကဆုန်လပြည့်နေ့၌သာလျှင် အဘိသိက် ခံယူ ခြင်း ဆုံးစံဖြစ်၍နေကြလေသည်။ (သာရတ္ထ၊ ၁၊၁၆၄)။

ရာဇာမစ္စ (ပု) [ရာဇ+အမစ္စ။ ရာဇာမတျ–သံ။] မင်းမျိုးမှ– ဆင်းသက် – ကောင်းစွာပေါက် ဖွား–လာသော အမတ်။ ဝေံ ဝုတ္တော အည-တရော တေဒဝေါ စ။ ရာဇာမစ္စော....။ဒီ၊၁၁။ ၄၄။ ရာဇာမစ္စေဟိ (ဒီ၊၄၊၁။၁၂၈)ဘိ ရာဇ-ကုလသမုဒါဂတေဟိ အမစ္စေဟိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၃၂။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၁၂)။

ရာဇာမစ္စပရိဝုတ (တိ) [ရာဇာမစ္စ+ပရိဝုတ] မင်းမျိုးမှ– ဆင်းသက် – ကောင်းစွာပေါက် ဖွား–လာသော အမတ်တို့သည် ခြံရံအပ် သော၊သူ။ ရာဇာမစ္စပရိဝုတော (ဒီ၊၁။၄၄) တိ....အမစ္စေဟိ ပရိဝုတောတိ အတ္ထော၊ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၈။ ရာဇာမစ္စပရိဝုတော (ဒီ၊၁၊၄၄)တိ ရာဇကုလသမုဒါဂတေဟိ အမစ္စေဟိ ပရိဝု-တော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၁၂။

ရာဇာမတ္တ (ပု) [ရာဇ+အ+မတ္တ။ ရာဇာမတ္တ–သံ။] ရာဇမတ္တ–ကြွယ်။ ရာဇာဘောဂ္ဂေါတိ ရာဇာမတ္တော။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ။သင်္၊၃၁၀။

ရာဇာယတန (နှ) [ရာဇ+အာယတန။ ဒေဝ-ရာဇဿ နိဝါသနဋ္ဌာနဘူတတ္တာ ရာဇာယတန်း ခေါ်။ဋ္ဌီ။၅၄၄။ ရာဇာဒန–သံ။] (၁) နတ်မင်း–တို့၏ နေရာအရပ်၊ နတ်မင်း၊ နတ်-ကွန်း၊ နတ်နန်း။ (၂) လင်းလွန်းပင်။(၁) ရာဇာယတနေ (အပ၊ ။၁၆၄၂တိ ဒေဝရာဇ်နန် အာယတန် ရာဇာယတန်၊ တဿ ရုက္ခဿ နာမမေယျော ဝါ။ အပ၊၌၊၂။၁၃၄။ (၂) ရာဇာယတနေ (ဝိ၊၃။၄) တိ ဒက္ခိဏဒိသာ-ဘာဂေ ဌိတံ ရာဇာယတနရုက္ခံ ဥပသင်္ကမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၄၀–၁။ ခီရိကာ ရာဇာယတန်၊ ကုမ္မီကုမုဒိကာ ဘဝေ။ ခေါ်။၅၆၄။

ဆုဇာယတနစေတီယ (နာ) [ဆုဇာယတန+စေတီယ] ဆုဇာယတနမည်သောစေတီ၊ ဆုဇာယတနစေတီ။ မဟာစေတီယတော့ နာဂဒီပေ ဆုဇာယတနစေတီယ်။ တဒေတာ မဟာဗောဓိပလ္လင်္ကံ ဂမိဿန္တိ။ ဒီ ၁၊၃။ဂ၃။မ၊၁၄။ဂ၁။ အဘိ၊၁၉။ ၂။၄၁၄။ (–အံ၊၁၈။၇၀)။

ဆုဇာယတနမူလ (နာ) [ဆုဇာယတန+မူလ] လင်းလွန်းပင်၏ အနိုး။ ဆုဇာယတနမူလေ သတ္တာဟံ ဧကပလ္လင်္ကေန နိသိ၀ိ ဝိမုတ္တိသုခ-ပဋိသံဝေဒီ။ ဝိ၊၃။၄-၅။ ဝိ၊၁၄။၂၄၁။

ဆုဇာယတနရုက္ခ (ပု) [ဆုဇာယတန+ရုက္ခ] လင်းလွန်းပင်။ ဆုဇာယတန–ကြည့်။

ဆုဇာယဟနရုက္ခဒေဝတာ (ထီ) [ဆုဇာယတန-ရုက္ခ+ဒေဝတာ] လင်းလွန်းပင်စောင့်နတ်။ သိခိဿ ဘဂဝတော ဂဟလေ ဆုဇာယတန-ရုက္ခဒေဝတာ ဟုတ္ဝာ....ပူဇေသိ၊ အပ၊၁၆၊ ၂။၁၃၂–၃။

ဆုဇာယတ္တ (တိ) [ဆုဇ+အာယတ္တ] မင်းနှင့်–စပ်–ပတ်သက်–သော၊ ဆုဇကန္တိ ဆုဇယတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၅၂။

ဆုဇာယတ္တသုက် (ပု) [ဆုဇာယတ္တ+သုက်] မင်းနှင့်စပ်သော အခွန်အတုပ်။ မဟာဥပါသိကာယ ကိ ဆုဇာယတ္တသုက်မေဝ ရညော ဒတ္ဝာ ဣဘရံ ဝိဿဇ္ဇာပေတုံ အဓိပ္ပါယော၊ ဥဒါန၊၁၆။၁၄၁။

ဆုဇာယုတ္တ (ပု) [ဆုဇ+အာယုတ္တ] (က) မင်း၏ အမှုကိစ္စ၌–အားထုတ်–လွန်စွာအား ထုတ်–သော၊သူ။ (ခ) မင်းသည်–စေခိုင်း–တိုက်တွန်း–အပ်သော၊သူ၊ အရာထမ်း၊ အမှုထမ်း၊ မင်းခစား၊မင်းမှုထမ်း၊ မင်း၏အမှုစိုး။ ဆုဇယုတ္တလည်း-ကြည့်။ (က) (ခ) ဆုဇယုတ္တာ (အံ၊၁။၃၀၆)တိ ရညော ဇနပဒေသု ကိစ္စသံဝိဓာယကာ အာယုတ္တကပုရိသာ။ အံ၊၁၄၊၂။၃၁၇။ ယုဇာယုတ္တာ (ဒီ၊၁၄၊၂။၂၁၂) တိ ရညော ကိစ္စေ အာယုတ္တကပုရိသာ။ ဒီ၊၃၊၂။၁၉၅။ ရညာ အာယုတ္တော နိယောဇိတော ဆုဇယုတ္တော၁၊ တတ္ထ တတ္ထ ရညော ကာတဗ္ဗ ကိစ္စေ ဌပိဝ-ပုရိသော။ သံ၊၃၊၂။၃၄၃။

ဆုဇာယုတ္တဝိရဟိတ (ဘာ) [ဆုဇယုတ္တ+ဝိရဟိတ] (စီမံအုပ်ချုပ်မည်း) အရာထမ်း–အမှုထမ်း–မင်းစေး – မင်းမှုထမ်း – မှ ကင်းသော။ တသ္မေတံ ပစ္စန္တနဂရံ ဆုဇာယုတ္တဝိရဟိတံ။ သံ၊ ၄၊၃။၁၀၂။

ဆုဇာရဟ (တ်) [ဆုဇ+အရဟ။ဆုဇာဟ်–သံ။] မင်းအား – ထိုက် – သင့်လျော်– လျောက်ပတ်–ထော၁၊(မင်းနှင့်–ထိုက်တန်–သင့်တော်–သော)။ ဆုဇာရဟာနိ (ဒီ၊၃။၁၂၇)တိ ရညော အနုရူပါနိ။ ဒီ၊၄၊၃။၁၁၂။ ဆုဇာ-ရဟော (အံ၊၁။၂၄၆)တိ ရညော အရဟော အနုစ္ဆဝိကော၁။ အံ၊၄၊၂။၂၂၄။ (–၂၄၁)။ ဆုဇာရဟ (ဇာ၊၁။၈၁) ခ်ီ ရညော အနုစ္ဆ-ဝိက်။ ဇာ၊၄၊၂။၃၃၄။

ဆုဇာလကာရ (ပု) [ဆုဇ+အလက်ာရ]မင်း၏ အ ဆင်တန် ဆာ။ ဆုဇာလကာရေဟိ အလက်တေ....ခတ္တိယေ။ ဇာ၊၄၊၃။၁၄၉။ (–ဇာ၊၄၊၄။၃၆၈)။

ဆုဇာသန (နာ) [ဆုဇ+ အာသန။ ဆုဇာသန–သံ။] မင်း၏–နေရာ–ပလ္လင် (ဆုဇပလ္လင်)။ သတ္ထာ ဆုဇာသနေ နိသိန္နော ကထေတိ။ ဒီ၊၄၊၂။၁၅၀။ (–အံ၊၄၊၁။၂၀၉။ ဓမ္မ၊၄၊၂။ ၃၅၀။ စရိယာ၊ ၄။၆၈)။

ဆုဇီ (ထီ) [ဆုဇ+ဣ။ဌ။ ၆၇၉။ခေန်၊ဦ။၅၃၉။ ဏ္ဍာဒိ။၇။ ဆုဇတီတိ ဆုဇီ။ ကမ္မဒ္ဓါမ။ ဆုဇီ–သံ။ ဆုဣ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂမိ။] (၁) အက်ကြောင်း၊ကွဲကြောင်း။ (၂)(တော) စု–အုပ်–အပေါင်း။(၃)(တော)ရေး–တန်း–အစဉ်အတန်း။ (၄) (လည်ပင်း) အရစ်၊ အရေး။

(၅) အကြောင်း၊ အကြောင်းရင်း။ (ငြင်းခုံခြင်း၊ ငြင်းခုံမှု)။ (၁) အက်ကြောင်း၊ ကွဲကြောင်း။ အဗန္ဓနေနာကာသေဒနာဒ ပတ္တော ယာဿ ဒွဂုံလာဆုဇိ နဟောတိ။ ဝိ၊၁။၃၅၇။ ဒွဂုံလာ ရာဇိ နဟောတိတိ မုခာဒ္ဓိတော ဟေဋ္ဌာ ဒွဂုံလပွမာဏာ ကေသပိ ဆုဇိ နဟောတိ။ ဝိ၊၆၊၂၊၂၀၆။ (၂) (တော)စု–အုပ်–အပေါင်း။ မယှံ ကော ဝနဆုဇိ ဝ်ယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၇။ အတ္ထဗျဥ္ဇန-သမ္ပတ္တိယာ သမန္တာဒ္ဒကံ သုတ္တံ သဗ္ဗဘာဂ-မနောဟရာ သမ္ပါလိဖုလ္လဝနသဏ္ဍာဂိယာတိ အာဟ "ကော ဝနဆုဇိ ဝိယာ"တိ။ ဝ်သုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၃၃၅။ (၃) (ဘော)ရေး–ဘန်း–အစည်အဝန်း။ ယေနေသာ ဘော သေလ နိလဝနဆုဇိ။ မ၊၂။၃၅၀။ နိလဝနဆုဇိတိ နိလဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏ္ဍိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၄။ (၄) (လည်ပင်း)အရှစ်၊ အရေး။ အယံ ဟံသော သကဋ္ဌနာဘိပွမာဏသဏ္ဌာန္ဒော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏော၊ တီဟိ ရတ္တဆုဇိဟိ ဂီဝါယံ ပရိက္ခိတ္တော။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၃၀၄။(၅)အကြောင်း၊ အကြောင်းရင်း (ငြင်းခုံခြင်း၊ ငြင်းခုံမှု)။ ဝိဂ္ဂဟော ဝိဝါဒေါ သံဃဘေဒေါ သံဃဆုဇိ သံဃဝဝတ္ထာနံ သံဃနာနာကရဏံ။ ဝိ၊၃။၄၀၂။ သံဃဘေဒမ္ပိ သံဃဆုဇိမ္ပိ ဥပ္ပါဒေဘိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ သံဃ-ဘေဒဿ ပုဗ္ဗဘာဂေ ပဝတ္တကလဟသ္သေတံ အဓိဝစနံ သံဃဆုဇိဘိ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၀။ သံဃဘေဒဿ ပုဗ္ဗဘာဂဂါ ကလဟော သံဃ-ဆုဇိ။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၅။ (–အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၁၄)။

ရာဇိက (တိ) [ဆုဇိ+ဏိက။ ဆုဇိက–သံ၊ ဆုဋ္ဌအ–ပြာ။] အရစ်–အရေးကြောင်း–ရှိသော။ ဘုတ္တာ သတပလေ ကံသေ၊ သောဝဏ္ဏေ သတရာဇိကေ။ ဇာ၊၂။၃၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၇၉။

ရာဇိကဒ္ဓိ (န) [ရာဇိကာ+အဒ္ဓိ။ ရာဇတေတိ ဆုဇိကာ၊ ကဏ္ဌသာသပေါ၊ ကပ္ပဒ္ဓုမ။ ဆုဇိကံ–သံ။ ဆုဋ္ဌအာ၊ ဆုဋ္ဌဂါ–ပြာ။] မုံညင်းနက်စေ့။ မုန်ညင်းနီစေ့(ဝဇိရ)မုန်ညင်း ဖြူစေ့ (ရွှေဥမင်၊သျှ)။ မဓုကဒ္ဓိ ပုန္နာဂဒ္ဓိ ဟရိတကာဒီနံ အဒ္ဓိနိ သိဒ္ဓတ္ထကဒ္ဓိ ဆုဇိကဒ္ဓိတိ ဧဝမာဒီနိ အဒ္ဓိနိ ယာဝဇီဝိကာ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၃။

ရာဇိကာ (ထီ) [ရာဇ+ဏ္ဍု။ ရာဇိကဒ္ဓိ–ကြည့်။] မုန်ညင်းနက်သီး။ မုန်ညင်းနီသီး (ဝဇိရ)။ ဗီဇွဂ်ံ မရိစံ ဂေါဋ္ဌ၊ ဖလံ ပိပ္ပလိ ရာဇိကာ။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ။၉၃။ ဆုဇိကံ ရတ္တံ ဟောတိ။ ဝဇိရ။၃၂၀။

ရာဇိဆ္ဆာ (ထီ) [ရာဇ+ဋ္ဌဆ္ဆာ] မင်း၏–အလို–ဆန္ဒ။ သာ စ ရာဇိဆ္ဆာဝသေန ပရိဘတ္တိတ္တာ သမ္ပဇ္ဇန္နာ အာဘိနဝါ။ ဝိမတိ၊၂။၁၅၂။

ရာဇိတ (တိ) [ရာဇ+တ။ ရာဇိတ–သံ၊] ဝိရာ-ဇိတ–ကြည့်။

ရာဇိတ္တိ (ထီ) [ရာဇ+ဋ္ဌတ္တိ]မင်းမိန်းမ၊မောင်းမ၊ မိဖုရား။ ရညော ဒိန္နဒါနတော ရာဇိတ္တိယော မဟန္တံ တရံ ဒါနံ အဒံသု။ သံဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၆)။

ရာဇိဒ္ဓိ (ထီ) [ရာဇ+ဋ္ဌိဒ္ဓိ] မင်း၏–တန်ခိုး–အာနုဘော်(အစိုးရသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အသရေ)။ အဘိသေကာနုဘာဝေန စဿ-ဋ္ဌမာ ရာဇိဒ္ဓိယော အာဂတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ဒေဝါနံ ဒေဝိဒ္ဓိရာဇုနံ ရာဇိဒ္ဓိတိ ဗဟုဝိဓာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀။ တတ္ထ ရာဇိဒ္ဓိယောတိ ရာဇဘာဝါ-နုဂတပွဘာဝါ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၄။ ရာဇိဒ္ဓိ-ယောတိ ရာဇာနုဘာဝါနုဂတပွဘာဝါ။ဝိမတိ၊ ၁။၂၀။ ရာဇာနုဘာဝေါ ဝုစ္စတိ ရာဇ်ဒ္ဓိ။ ကာပနဿ ရာဇိဒ္ဓိတိယောဇနသတာနံ ဒ္ဝိန္နံ မဟာရဋ္ဌာနံ ဋ္ဌဿရိယသိရိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ ရာဇိဒ္ဓိယာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆) တိ ရာဇဘာဝါ-နုဂတေန သဘာ ဝေန။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၂၂။ရာဇိဒ္ဓိ-ယာ (အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၅၅) တိ ရာဇဘာဝါနုဂ-တေန ပဘာဝေန။အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၆၁။

ဆုဇိန် (ထိ) [ဆုဇ+ဣန်။ကစ္စည်း။ ၂၄၀။] ရည်ရောပကနိ ဆုဇိန်၊ကပ္ပဒ္ဒုမ။ရ ဇိ–သံ။] မြင်းမိန်းမ၊ ဘုရင်မ၊ မိဖုရား။ တုမ္မေဘိ ဆုဇိန်ဝါရဝေန ဗဟုဝစနေန ဝဒတိ။ သံဂီ၊ ၂။၁၉၉။

ဆုဇဝန္တု (တိ) [ဆုဇိ+ဝန္တု။ ထိ–၌ ဆုဇိဝန္တိ ဆုဇိဝန္တိ။] အရေး၊ အကြောင်းရှိသော။

ဆုဇိဝန္တတာ (ထီ) [ဆုဇိဝန္တု+တာ] အရေး အကြောင်းရှိသည်၏အဖြစ်။ ဆုဇိဝန္တတာယ ဆုန္ဒရုယ ဂိဝါယ သမန္နာဂတော တိအတ္ထော။ ထေရ၊၁၊၁။၉၇။

ဆုဇိသတ (နာ) [ဆုဇိ+သတ] တစ်ဆုယော– အရွစ် – အရေးကြောင်း၊ အရွစ် – အရေးကြောင်း–တစ်ခု။ သတဆုဇိကန္တိ ပိဋ္ဌိပဿေ ဆုဇိသယေန သမန္နာဂတာ။ ဇာ၊၁။၆။၆၅။

ဆုဇိသိ (ပု) [ဆုဇ+ဣသိ။ ဆုဇာ ဣသိ ၌ဝ သေဋ္ဌတ္တာတိ ဆုဇိသိ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ဆုဇမ–သံ။ ဆုဇသံ၊ ဆုဃရိသံ–ပြာ။] (ခ) ရသေ့–ရဟန်း–မင်း။ ၎သေ့ရဟန်းနှင့် တူကောင်းတရားစောင့်သည့်မင်း။ (၂) မင်းအဖြစ်ကို စွန့်၍ ရသေ့ရဟန်းပြုသူ။ (ခ) ဆုဇိသယော ယဇမာနာ အနုပရိယဂါ၊ အံ ၃။ ၂။ဣတိဝုတ်။ ၂၄၉။ ဆုဇိသယောတိ ဣသိဒိ သာ ဧမိုက–ဆုဇာနော။ အံ၊၁၊၁။၁၉၃–။ ဣတိပုတ်၊၁၊၈၉။ (၂) ဆုဇိသိမှု (ဒီ၊၃၊၄၉) တိ ဆုဇိသိမှု။ ပြာဟ္မဏမဇ္ဈိတာ ဟိ "ပြာဟ္မဏိသယော"တိ ဝုစ္စန္တိ သေတစ္ဆတ္တံ ယန ပဟာယ ဆုဇမဇ္ဈိတာ "ဆုဇိသယော"တိ။ ဒီ၊၁၊၁။၁၃။ (–ဇာ၊၁၊ ၇။ ၂၉၀)။

ဆုဇိဿရိယ (နာ) [ဆုဇ+ဣဿရိယ] မင်း၏–အစိုးရသည်၏အဖြစ်–အစိုးရခြင်း–စည်းစိမ်။ ပိယတရေ မဟတိ ဉာတိပရိဝဋ္ဋေ ဥဋ္ဌာရေ ဆုဇိဿရိယေ စ နိရပေက္ခစိတ္တော ပဗ္ဗဇိ။ စရိယာ၊၁၊၁။၇၉။ (–ဥဒါန။၁၊၁။၄၄)။

ဆုဇီ (ထီ) [ဆုဇ+အ+ဣ] (ခ) ထွန်းတောက်ပသော(နတ်သမီး)။ (၂) ဝတ်မှုန်။ (ခ) ဆုဇိမတိကြည့်။ (၂) ဆုဇိဝ–ကြည့်။

ဆုဇိ (တိ) [ဆုဇိ+ဣ။ ထိ–၌ ဆုဇိနီ။ ဆုဇိ–သံ။ ဆုဣ–ပြာ။] (ကိုယ်၌) အရေး – အကြောင်း – ဘရစ်–ဒဲ့သော။ ဥဒ္ဓဂ္ဂဆုဇိ မိဂဆာ။ဗလ် ဒါဂာပုဓော မိဂေါ။ ဇာ၊၁။ ၂၉၆။ ဥဒ္ဓဂ္ဂဆုဇိတိ ဥဒ္ဓဂ္ဂါဟိ သဒိရဆုဇိဟိ သမန္နာဂတော။ ဇာ၊၁၊၆။၃၄၅။

ဆုဇိမတိ (ထီ) [ဆုဇိ+မတ+ဣ။ ဆုဇိ+မန္တု+ဣ။ ဝိလံ့။ ဆုဇိမတိ–သံ။ ဆုဣမဣ–ပြာ။] ထွန်းပေါက်ပသူဟူ၍ သိအပ်သော။ ဆုဇိမတိ ဓမ္မဂုဏေဟိ သောဘထ။ ဝိမာန။၃၃။ ဆုဇတိ ဝိဇ္ဇောတတိတိ ဆုဇိ။ ဆုဇိတိ မတာ ပညာတာ ဆုဇိမတိ။ ဝိမာန၊၁၊၁၁၂။

ဆုဇိဝ (နာ) [ဆုဇိ+ဝ။ မောဂ်၊၄၊၈၀။ ဆုဇိအဿ အတ္ထိတိ ဆုဇိဝံ။ နိရုတ္တိ။ ၄၀၄။ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ဆုဇိဝ–သံ ဆုဣဝ–ပြာ။] (ဝတ်မှုန်ရှိသော) ကြာ။ ဆုဇိဝဝဏ္ဏသဒိသာယ သုန္ဒရုယ နိလဝဏ္ဏာယ ဂိဝါယ သမန္နာဂတတ္တာ သုနီလဂိဝါ။ ထေရ၊၁၊၁။၄၂၆။

ဆုဇိသိ (ပု) [ဆုဇ+ဣသိ] ဆုဇိသိ–ကြည့်။ နိသိဒ ဒါနိ ဆုဇိသိ၊ ဒေဝဆုဇာ သန္တိကေ။ ဇာ၊၁။၃၀၀။ ဆုဇိသယော (ဇာ၊၂။၃၄)တိ ... သာမုသဘာဝါ ဆုဇိသယော စ ပြာဟ္မဏိ–သယော စ။ ဇာ၊၁၊၅။ ၂၁၁။

ဆုဇူပဋ္ဌာက (တိ) [ဆုဇ+ဥပဋ္ဌာက] မင်းကို–လုပ်ကျွေး–ခစား–သော၊ သူ၊ မင်းခစား၊ မင်းမှုထမ်း။ ဆုဇူပဋ္ဌာကာသာ နဋ္ဌကာရသာ သန္တိကံ ဂန္ဆာ။ ဇာ၊၁၊၅။၃၀၉။

ဆုဇု (ဇူ) ပဋ္ဌာန (နာ) [ဆုဇ+ဥပဋ္ဌာန] (ခ) မင်းကို–လုပ်ကျွေး–ခစား–ခြင်း။ (၂) မင်းကို–လုပ်ကျွေး–ခစားဆုအရပ်။ (ခ) ဘော

ဆုဇုပဋ္ဌာနံ နာမ ဘာရိယံ၊ မာ ဧဝံ ကရိ။သံ၊ ဋ္ဌး၃။၆၉။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂)။(၂) အထ နံ အဘယော ဆုဇကုမာရော ဆုဇုပဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တော တံ ဒိသွာ။အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃၀၆။(–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၃။သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။ပေဝ၊ဋ္ဌ၊၂၀၁။ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁၊ ၁၃၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆)။

ဆုဇယျာန (န) [ဆုဇ+ဥယျာန] မင်း–ရှင် ဘုရင်–၏ ဥယျာဉ်။ ဆုဇုယျာနေ ဝသာမုဘော (စရိယာ။၄၀၁) တို့ ဗာဆုဇသိရညော ဥယျာနေ မယံ ဥဘော ဇနာ တဒါ ဝသာမ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၂။(–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၀)။

ဆုလ=ဆုဇိလ (ပု) [ဆုဇ်+ဥလ။ ဆုဇိ ရေခါ အာဿ အတ္ထိတိ ဆုဇုလော=ဆုဇိလော။ ကပ္ပဋ္ဌုမ။ ဆုဇိသ္မ–သံ။]ရေမြေ၊ မြေနှးပင်း။ ဂေါနသော တု တိလိစ္ဆော၀ထ၊ ဥဠုလော ဆုဇုလော ဘ၀ေ။ ဓာန်။ ၆၅၁။ ပ်ဒ္ဒေ ဆုဇိ-ယောဂေါ ဆုဇုလော၊ ဥလော၊ ဗဓိရသပွေ-ပျေတေ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။

ဆုဇုသ္မာ (ထီ) [ဆုဇ+ဥသ္မာ] မင်း၏–တန်ခိုး–အာနုဘော်။ နိဂ္ဂုံဏာနံ အတ္တဘာ၀ေ ဆုဇုသ္မာ နာမ ဖရတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ ဆုဇုသ္မာတိ ဆုဇတေဇော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၁။

ဆုဇဿာရဏာ (ထီ) [ဆုဇ+ဥဿာရဏာ]မင်းတို့၏ ထွက်တော်မူခြင်း၊မင်းခမ်းမင်းနား၊မင်းပွဲ၊ စိုးပွဲ။ အန္တမသော ဆုဇုဿာရဏာယပိ ဝတ္တ-မာနာယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀။ ဆုဇုဿာရဏာယာတိ ရညော်အာနုဘာ၀ေန ဇနာနံ ဥဿာရဏာယ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၄၅။

ဆုဇူပဇိ၀ (တိ) [ဆုဇ+ဥပဇိ၀။ ဆုဇော၀ဇိ၀ိန်-သံ။] မင်းကိုမှီ၍ အသက်မွေးသော၊ သူ။ ဆုဇူပဇိ၀ေ (စရိယာ။၄၁၉)တိ အမစ္စပါရိသဇ္ဇ ဗြာဟ္မဏဂဟပတိအာဒိကေ ဆုဇာနံ ဥပ-နိဿာယ ဇီ၀န္တေ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ၊ ၂၌၆။

ဆုဇူပဇိ၀ိ (တိ) [ဆုဇ+ဥပဇိ၀ိ။ ဆုဇော၀ဇိ၀ိန်-သံ။] မင်းကိုမှီ၍–အသက်မွေး–အသက်မွေး လေ့ရှိ–သော၊သူ။ ဆုဇဘတ္တိကော ဘ၀ေန္တေ သော ပုရိသော ဆုဇူပဇိ၀ိ။ မိလိန္ဒ။၂၃၅။

ဆုဇူပဒ္ဒ၀ (ပု) [ဆုဇ + ဥပဒ္ဒ၀] မင်းဘေး (မင်း-မှ–ကြောင့်–ဖြစ်သော်ဘေး)။သဒ္ဒါယ ပဗ္ဗဇိ တေနာတိ ဆုဇူပဒ္ဒ၀ါဒီဟိ အနုပဒ္ဒု-တေန။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၆၁။

ဆုဇူပဘော၀ (ပုံ၊န) [ဆုဇ+ဥပဘော၀] မင်း၏ (အတွင်းအပ) အသုံးအဆောင်။ ဆုဇူပ-ဘော၀ါနိံ (ဒီ၊၃။၁၂)တို့ ရညော ဥပဘော၀ ပရိဘော၀ဘဏ္ဍာနိံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂–၃။

ဆုဇူပသေဝိ (တိ) [ဆုဇ+ဥပသေဝိ၊ ဆုဇော၀-သေဝိန်–သံ။] မင်းကို–ဆည်းကပ်–ခစား–တတ်–လေ့ရှိ–သော။ ယထာ မဟာဆုဇ ပုရိသော ဆုဇူပသေဝိ ကတာဝိ အမစ္စ-ဘဋ္ဌ လဒ္ဓေါဝါရိကအနိကဋ္ဌပါရိသဇ္ဇနေဟိ။ မိလိန္ဒ။၂၅၆။

ဆုဇော၀ရောဓ (ထီ၊ပု) [ဆုဇ+ဩ၀ရောဓ။ဩ၀ရော-ဓသဒ္ဒါကို ပုလ္လိင်သာဖြစ်သည်။ နိတိ၊ ပဒ။ ၁၂၇။] မင်းမိန်းမ–မောင်းမ–မိဖုရား (ကိုယ်လုပ်)။ ဣဓေကစ္စာ ဣတ္ထီ ဥတုသမယေ.... ပုရိသံ ဥပနိဇ္ဈာယတိ ဆုဇော၀ရောဓာ ဝိယ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၀။ ဝင်ရ။ ၇၂။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃)။ မတာယ ဆုဇော၀ရော-ဓာယ၀တ္ထူ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁။

ဆုဇော၀ါဒ (ပု) [ဆုဇ+ဩ၀ါဒ။ ဆုဇော၀၀ါဒ-သံ။] (၁) မင်း–အား–ကို–ဆုံးမခြင်း–ဆုံးမ – ဆု–ကြောင်း–ဆုံးမသည့်– စကား။

ယနာ သုံးတန် မတင်အပ်သော ရာဇောဝါဒသုတ်ဖြစ်၍ အခြားရာဇောဝါဒသုတ်များသည် သင်္ဂါယနာသုံးတန်တင်အပ်သော သုတ်များဖြစ်ကြသည်။ ယင်း (၂)မျိုးလုံးပင် အာပတ္တိဝတ္ထု (အာပတ်သင့်ခြင်း၏အကြောင်းဝတ္ထု) ဖြစ်ကြပေသည်။ မူလအပ္ပမာဒသုတ်ကို အမှုပ်မဟိန္ဒမထေရ်က ဒေဝါနံပိယတိဿ မင်းကြီး အား ဟောကြားဆုံးမသော သုတ်ဖြစ်သော ကြောင့် ကိုအခါမှစ၍ ရှေးဆရာများက ရာဇောဝါဒသုတ်ဟု အမည်သစ် ပေးထားကြလေသည်။ ထို့ကြောင့်-ရာဇောဝါဒသုတ္တန်တို့ ဝုတ္တံ ဟောတိ-ဟု ဋီကာဆရာတို့ ဖွင့်ပြကြပေသည်။ ဥ မာ-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁၅-၌ မိဿကတောင်ထိပ်၌ အရှင်မဟိန္ဒမထေရ်ကို ဆောင်းကင်မှသက်၍ တည်သောအခါမှစ၍ မိဿကတောင်ကို အမည်သစ်ဖြင့် စေတိယတောင်-ဟုခေါ်ဝေါ် သုံးနှုန်းသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။ ဋီကာတို့၌ အဂ်္ဂတ္ထရနိကာယေ မဟာအပ္ပမာဒသုတ္တံ ရာဇောဝါဒသုတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ-ဟု သာမန်အားဖြင့် ဖွင့်ဆိုသော်လည်း ဋီကာဝိသောဓက-ဆရာများက အောက်ခြေ၌- အံ၊ ၂။၃၁၉-ပိဋ္ဌေ-ဟုမှတ်ချက်ရေးသားထားသဖြင့် ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၆၁-လာ အပ္ပမာဒသုတ်အရ အံ၊ ၂။၃၁၉-လာ အပ္ပမာဒသုတ်ကို ယူရမည်ဟု ယင်းဆရာတို့ အလိုမှတ်သင့်ပေသည်။

သို့ဆိုတွင်အံ၊ ၂။၃၁၉-လာအပ္ပမာဒသုတ်ကို ဥပမာ(၆)ချက်ကိုအစွဲပြု၍ ဆက္ကနိပါတ်၌ သင်္ဂါယနာတင်တော်မူကြသည်ဟု ယူဆပေသည်။အံ၊ ၃။၂၇၃-လာ အပ္ပမာဒသုတ်ကိုမူ ဥပမာ(၉)ချက် ဥပမေယျ(၁)ချက်တို့ကိုအစွဲပြု၍ ဒသကနိပါတ်၌ သင်္ဂါယနာတင်တော်မူခဲ့ကြသည်ဟု ယူဆပေသည်။ထို့ကြောင့် ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆၁-လာ အပ္ပမာဒသုတ်ဏရ အံ၊ ၃။၂၇၃-လာ အပ္ပမာဒသုတ်ကို ယူသော်သာ "မဟာအပ္ပမာဒသုတ္တံ" ဟု ဖွင့်ဆိုသော ဋီကာဆရာတို့ စကားနှင့် ညီညွတ်ပေသည်။

ရာဇောဝါဒဇာတက (န) [ရာဇောဝါဒ+ဇာတက] (က) မင်းဘို၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့် စပ်သော စကားကို ပြော သုံး ဇာတ်၊ရာဇောဝါဒဇာတ်။ ဇာတကပါဠိ၊ ဒုက နိပါတ် (၁) ဝဂ်၊ (၁) ဇာတ်၊ ဇာ၊၁။၃၆။ (-ဇာ၊ ၁။၁၁၀)။ (ခ) မင်း-အား-ကို - ဆုံးမ-ရာ-ကြောင်း-ဖြစ်သည့်-ဇာတ်-စကား။ ပါဠိနှင့် အဋ္ဌကထာယှဉ်ကြည့်။

ရာဇောဝါဒဇာတကဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရာဇောဝါဒဇာတက + ဝဏ္ဏနာ] ရာဇောဝါဒဇာတ်-အဖွင့် - အဋ္ဌကထာ- ဋီကာ။ ရာဇောဝါဒဇာတကဝဏ္ဏနာ ပဌမာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၂)။

ရာဇောဝါဒသုတ္တ (န) [ရာဇောဝါဒ+သုတ္တ] (၁) ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။ ကခ်။၁၉၂-လာ ရာဇောဝါဒသုတ်။ (၂) သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၊။သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၁-လာ ရာဇောဝါဒသုတ်။ (၃) ဇာ၊ဋ္ဌ ၃။၄၁၇-လာ ရာဇောဝါဒသုတ်။ (၄) သာ၊ဆ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၉။ ဝိမတိ၊၁။၃၄-လာ ရာဇောဝါဒသုတ်။

(ရာဇောဝါဒသုတ်သည် သင်္ဂါယနာသုံးတန် မတင်အပ်သော ရာဇောဝါဒသုတ်, သင်္ဂါယနာ သုံးတန်တင်အပ်သော ရာဇောဝါဒသုတ်-ဟု (၂)မျိုးရှိ၍- ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။ကခ်။ ၁၉၂-လာ ရာဇောဝါဒသုတ်သည် သင်္ဂါ

ထို့ကြောင့်ဝိဒ္ဒ၊၁။၆၁–လာ အပ္ပမာဒသုတ် အရ အံ၊၃။၂၇၃–လာ အပ္ပမာဒသုတ်ကိုသာ ယူသင့်ပေသည်။)

(၁)တိဿော သင်္ဂီတိယော အနာဂတ္ဒေပိ ကုလုမ္မသုတ္တံ ရာဇောဝါဒသုတ္တံ... နန္ဒေါပနဒန္တိ ဣဒိသေ အာပတ္တိယေဝ။ ဝိဒ္ဒ၊၃။၉။ (–ကခ်ဂ်။၁၉၂)။ (၂) ရာဇောဝါဒေ (သံ၊ဒ္ဒ၊ ၁။၁၅၄)တိ ရာဇောဝါဒသုတ္တေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁၊ ၂၀၀။ (၃) သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော ရာဇောဝါဒသုတ္တံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊ဒ္ဒ၊ ၃။၄၄၇။ (၄) အပ္ပမာဒသုတ္တ (ဝိ၊ဒ္ဒ၊၁။၆၁)န္တိ အဂ်ုတ္တရ နိကာယေ မဟာအပ္ပမာဒသုတ္တံ၊ ရာဇောဝါဒသုတ္တန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၆၉။ ဝိမတိ၊၁။၃၄။

ရာတိ (ကြိ) [ရာ+အ+တိ၊နီတိ၊ဓာတု။၁၄၅။ ဓာတ္ဝတ္ထ။၃၁၆။ရာတိ–သံ။ရာဋ္ဌ–ပြာ။](၁) ယူ–ဖြစ်စေ–၏။ (၂) မှီဝဲ၏။ (၃) သိ၏။ (၁) မိယာ ပညာယ တံ တဒတ္ထေ ရာတိ ဂဏှာတိတိ .... ဓိရော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊စ။၁၆၇။ ရာတိ ပဝတ္တေတိ ဇာတရူပန္တိ ဝုံ။ နေတ္တိ၊ဝိ၊ ၅၀။(ဤ၌ ပဝတ္တေတိ– ကားအဝိပ္ပါယ်ဖွင့်ဖြစ်သည်။တေန ကုသေန လာတဗ္ဗာတိ ကုသလာ၊ ဂဟေတဗ္ဗာ ပဝတ္တေတဗ္ဗာတိ အတ္ထော။ အာဘိ၊ဒ္ဒ၊၁။ဂ၁။ဧသည်ကဲ့သို့တည်း။)(၁) (၂) ဓိယာ ပညာယ ရာတိ ဂဏှာတိ, သေဝတိတိ ဝါ ဓီရော။ သာရတ္ထ၊၂။၇၄။(၁) (၃) ဝိညူနံ ရူစိ ံ ရာတိ, ဂ္ဂါရေတိတိ ဝါ ရူစိရော။မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၄၁။(ဤ၌ ဤရော ဝစနကမ္မနှ၊ဂတိခေပေသု ဘူစုရော။ ဓာတ္ဝတ္ထနှင့်အညီ ဉာဏဂတိအနက် ကြံ၍ ၃–နက်ပေးသည်။)

ရာဓ (ပု) [ရာဓ+အ။ရာဓ–သံ။ ရာဟ–ပြာ။] (၁) ရာဓဏေရ်။ (၂) (ကေနိပါတ်ရာဇောတ်လာ အာနန္ဒာအလောင်း)ရာဓကျေးဒှက်။ (၃) (ဒုကနိပါတ်ရာဇောတ်လာ ဘုရားအလောင်း)ရာဓကျေးဒှက်။ (၄)(စတုက္ကနိပါတ် ကာဠဇာဟုဇာတ်လာ ဘုရားအလောင်း)ရာဓကျေးဒှက်။ (၅) ရာဓပုဏ္ဏား။ (၆) ရာဓသုတ်။(၇)ရာဇောတ်။ (ရာဓ)(ပု) ကဆုန်လ။ (အမရ။ထေရာဓ။ကပ္ပ။ကာလတ္ထုဒီပ)။(၁) သနားခြင်း။(၂) ချီးမြှောက်ခြင်း။ (၃) တိုးတက်ခြင်း။ (၄) ဥစ္စာ(ငြိဟတ်)။ (၁) ကဆုန်လ။ (၂) ဝသန္တဥတု။ (၃) ဂျိန်းဘာသာဝင် ဆရာတစ်ယောက်၏အမည် (ပါကတ)။) (၁) ရာဓမဏေရ်။အထ ခေါ အာယသ္မာ ရာဓော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊၂။၆၆၊၁၅၄၊၂၇၄။ ပဋိဘာနေယျကာနံ ယဒိဒံ ရာဓော။ အံ၊၁။၂၆။ ထေရဂ္ဂ၊၁။ဥ၂၂။ကေဒါ ရာဓော။ အံ၊ဒ္ဒ၊၁။ ၂၂၀။(ရာဓတ္ထေရ–လည်းကြည့်)။ (၂) (ကေနိပါတ်ဇာတ်လာ အာနန္ဒာအလောင်း) ရာဓကျေးဒှက်။န တုံ ရာဓ ဝိဇာနာသိ။ ဇာ၊၁။ဥ၄။ဣတရဿ"ရာဓော"တိ။ ဇာ၊ဒ္ဒ၊ ၁။၅၂၁။(၃)(ဒုကနိပါတ်ရာဇောတ်လာဘုရားအလောင်း)ရာဓကျေးဒှက်။ ဗောဓိသတ္တော သုဝယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ၊ "ရာဓော"တိဿ နာမံ။ ဇာ၊ဒ္ဒ၊၂။၁၂၁။(၄)(စတုက္ကနိပါတ်ကာဠဇာဟုဇာတ်လာ ဘုရားအလောင်း) ရာဓကျေးဒှက်။ဂစ္ဆာမ ဒါနိ ဝနမေဝ ရာဓ။ ဇာ၊၁။ ၁၀၇၊ဗောဓိသတ္တော ရာဓောနာမ သုကော အဟောသိ မဟာသဒ္ဒရော ပရိပုဏ္ဏကတ္တော။ ဇာ၊ဒ္ဒ၊၃။၉၀။ (၅) ရာဓပုဏ္ဏား။ရာဇဂဟေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္တာ" ရာဓော "တိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဟုတ္တာ။ထေရဂ္ဂ။၁။ ၃၂၂။ (၆)ရာဓသုတ်။ ရာဓ သုရာဓေန တေဒ သာတိ။ သံ၊၂။၆၇။ ရာဓသုတ္တ–လည်းကြည့်။ (၇)ရာဇောတ်။လသိ ဝါလဓိပဗ္ဗမရာဓဝေရော ဇ။ ။၃၅။ရာဇောတကလည်း–ကြည့်။

ရာဓအနန္တသုတ္တ (နာ) [ရာဓ+အနန္တ+သုတ္တ] ရာဓအနန္တသုတ်၊(ရာဓမထေရ်၏ တောင်းပန်ချက်အရ အနန္တဖြစ်ကြသည့် ခြောက်ပါးသော – ဒွါရ – အာရုံ – ဝိညာဏ် – ဖဿ – ဝေဒနာ – တို့၌ တပ်နှစ်သက်မှုဆန္ဒရာဂကိုပယ်သင့်ပုံ ဟောသောသုတ်)။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဋ္ဌာယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ဂ – သံယုတ်၊ ၃ – ဝဂ်၊ ၅ – သုတ်။ သံ၊ ၄။ ၂၇၅။

ရာဓအနိစ္စသုတ္တ (နာ) [ရာဓ+အနိစ္စ+သုတ္တ] ရာဓအနိစ္စသုတ်၊(ရာဓထေရ်၏ တောင်းပန်ချက်အရ အနိစ္စဖြစ်ကြသည့် – ခြောက်ပါးသော – ဒွါရ – အာရုံ – ဝိညာဏ် – ဖဿ – ဝေဒနာ – တို့၌ တပ်နှစ်သက်မှုဆန္ဒရာဂကိုပယ်သင့်ပုံဟောသောသုတ်)။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဋ္ဌာယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ဂ – သံယုတ်၊ ၃ – ဝဂ်၊ ၃ – သုတ်။ သံ၊ ၄။ ၂၇၄။

ရာဓေတက (နာ) [ရာဓ+ဇာတက]ရာဓဇာတ်။ (ဇာ၊ ၁၃၄။ ဇာဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၂ – ၂ – လာ ခုဒ္ဒကနိကာယ်ကေကနိပါတ် – ၁၅ – ဝဏ္ဏာရောဟ – ဇာတ် ရာဓဇာတ်, ဇာ၊ ၈။ ၅၂။ ဇာဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁ – ၂ – လာ ရာဓဇာတ် – ဟု၂ – မျိုးရှိ၏)။

ရာဓေတကဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရာဓဇာတက+ဝဏ္ဏနာ]ရာဓဇာတ် အဖွင့် – အဋ္ဌကထာ – ဋီကာ၊ ရာဓဇာတ် – ကို – ဖွင့်ရာ – ဖွင့်ကြောင်း – စကားအစဉ် – စကားအစု – အဋ္ဌကထာ – ဋီကာ။ ရာဓဇာတကဝဏ္ဏနာ အဋ္ဌမာ။ ဇာဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂။

ရာဓတ္ထေရ(ပု) [ရာဓ+ထေရ]ရာဓထေရ်။ ရာဓတ္ထေရဿ အပဒါနံ နဝမံ။ အပ၊ ၂။ ၁၃၉။ ရာဓတ္ထေရ်အာဒါယ ဂါမကာဝါသံ အဂမာသိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၄။ (ဤမထေရ်သည် ရာဇဂြိုဟ်မြို့ဝယ် ပုဏ္ဏားမျိုးဌာပြစ်၍ "ရာဓ" ဟုအမည်ရှိသည်။ ကျောင်းသို့သွား၍ရဟန်းတော်များကိုရပ နှံးခံပေးဖို့ တောင်းပန်သည်။ (ဝိ၊ ၃။ ၇၀။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၃ – ၄။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၂၂။) ရာဇဂြိုဟ်မြို့တွင် သူဌေးခံသွားစဉ် ဆွမ်းတစ်ယောကဲမ (ဆွမ်းတစ်ဇွန်း)လောင်းဖူးသော ကျေးဇူးကြောင့် အရှင်သာရိပုတ္တရာက ရဟန်းခံပေးတော်မူသည်။ ရာဓသည် ဥတ္တိစတုတ္ထကံဖြင့် ရဟန်းဖြစ်သော ပဂ္ဂိုလ်ထူးတွင် ပဌမဆုံးပဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည်။ (ဝိ၊ ၃။ ၇၀)။ ဘုရားရှင်ထံမှ ရာဓသံယုတ်ဒေသနာကို နာရသည်။ ထို့နောက် အရှင်သာရိပုတ္တရာထံမှ ကမ္မဋ္ဌာန်းယူ၍တရားအားထုတ်ရာ မကြာမြင့်မီ ရဟန္တာဖြစ်တော်မူသည်။ (သံ၊ ၂။ ၁၅၄။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၈။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၄)။ ရဟန္တာ ဖြစ်ပြီးနောက် ဘုရားရှင် အထံတော်မှာ နေသျှင်ဒေဿနာ ဉာဏ်ကို ဖြစ်စေတတ်သည့် ရဟန်းတို့တွင် အမြတ်ဆုံး ဖြစ်ရကား ပဋိဘာနေယျကတေဒဂ်အရာ၌ ကားတော်မူသည်(အံ၊ ၁။ ၂၆။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၃။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၂၂)။ ရာဓထေရ်လျှောက်ထားချက်အရ ခန္ဓသံယုတ်၌ (၁) သုတ်, ရာဓသံယုတ် ပဌမဝဂ်၌ (၁၀) သုတ်, ဒုတိယဝဂ်၌ (၁၂)သုတ်, အာယာစနဝဂ်၌ (၁၂) သုတ်, ဥပနိဿန္ဒဝဂ်၌ (၁၂) သုတ် အားဖြင့် (၄၇)သုတ်တို့ကို ဟောတော်မူသည် (သံ၊ ၂။ ၆၆၊ ၁၅၄ – ၆၅)။

ရာဓတ္ထေရအပဒါန (နာ) [ရာဓတ္ထေရ+အပဒါန] ရာဓထေရ်၏ – အပဒါန် – အကြောင်းအရာ – အဋ္ဌုပ္ပတ် – ရှေးအကြောင်း – ကျင့်စဉ် (ယင်းကိုပြသော ပါဠိကိုလည်း ဥပစာအားဖြင့် ရာဓတ္ထေရအပဒါနဟု ခေါ်သည်)။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရာပဒါနပါဠိ၊ ၅၄ – ဝဂ်၊ ၉ – အပဒါန်။ အပ၊ ၂။ ၁၃၇ – ၉။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၃။

ရာဓတ္ထေရအပဒါနဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရာဓတ္ထေရအပဒါန+ ဝဏ္ဏနာ] ရာဓတ္ထေရအပဒါန်အဖွင့် – အဋ္ဌကထာ – ဋီကာ။ ရာဓတ္ထေရအပဒါန်ကို ဖွင့်ရာ – ဖွင့်ကြောင်း – ဖြစ်သော – စကား

အစဉ် – စကားစု–စကားရပ် – အင်္ဂဂဏ္ဌိ။ ရာဓတ္ထေရအပဒါနဝဏ္ဏနာ သမတ္တာ။ အပါဒ၊ ၂။ ၂၄၃။

ရာဓတ္ထေရဂါထာ (ထီ) [ရာဓတ္ထေရ+ဂါထာ] ရာဓထေရ်–ရွတ်ဆိုသော– အကြောင်းအရာကိုပြသော–ဂါထာ။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရဂါထာပါဠိ၊ ၂–နိပါတ်၊ ၇–ဂါထာ။ ထေရ။ ၂၄၈။ ထေရဂါ၊ ၁၀၂၁–၃။

ရာဓတ္ထေရဝတ္ထု (နှ) [ရာဓတ္ထေရ+ဝတ္ထု] ရာဓထေရ်၏–အကြောင်းအရာ–ဝတ္ထု၊ ရာဓတ္ထေရဝတ္ထု။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဓမ္မပဒပါဠိ၊ ၆–ဝဂ်၊ ၁–ဝတ္ထု။ ဓမ္မ။ ၂၄။ အံ၊ ၁၊ ၁။ ၂၅၃။ ဓမ္မ၊ ၁၊ ၃၄၆–၇။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၀၉။

ရာဓဒုက္ခသုဘ (နှ) [ရာဓ+ဒုက္ခ+သုတ္တ] ရာဓဒုက္ခသုတ်၊ (ရာဓထေရ်၏ တောင်းပန်ချက်အရ ဒုက္ခဖြစ်ကြသည့်– ခြောက်ပါးသော– ဒွါရ–အာရုံ– ဝိညာဏ်– ဖဿ– ဝေဒနာ– တို့၌ တပ်နှစ်သက်မှုဆန္ဒရာဂကို ပယ်သင့်ပုံ ဟောသောသုတ်)။ သံယုတ္တနိကာယ– သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ဂ–သံယုတ်၊ ၃–ဝဂ်၊ ၄–သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၂၇၅။

ရာဓန (နှ) [ရာဓ+ယု။ ရာဓန–သံ] (၁) ပြီး–ပြီးစီး–ခြင်း။ (၂) ပြီး–ပြီးစီး–စေခြင်း။ (၃) နှစ်သက်–နှစ်သိမ့်–ခြင်း။ (၄) ဆောက်ရ–ခြင်း။ (၁) (၂) ရာဓ သဒ္ဒ သံသိဒ္ဓိယံ။ ရာဓနာတိ....ရာဓနံ။ နိ တိ၊ ဓ၁တု။ ၂၄၅။ (၁) (၂) (၃) (၄) သာဓနတ္ထာဒီသု အာရာဓနံ။ ရာဓနံ ပျံတြ။ ပတ္တိယံ သာဓနေ ဝုတ္တံ၊ ရာဓနံ တောသနေပိ စေတိ တိကဏ္ဍသေသော။ ဓာန်၊ ဋီ။ ဂဂ၇။

ရာဓပြောဟ့ဏ (ပု)[ရာဓ+ပြောဟ့ဏ] ရာဓပုဏ္ဏား။ ရာဓပြောဟ့ဏံ ပဗ္ဗဇေတွာ စိန္တေသိ။ အံ၊ ၁၊ ၁။ ၂၅၄။

ရာဓပြောဟ့ဏဝတ္ထု (နှ) [ရာဓပြောဟ့ဏ+ဝတ္ထု] ရာဓပုဏ္ဏားဝတ္ထု၊ ရာဓပုဏ္ဏား၏–အကြောင်းအရာ–အဋ္ဌပတ်–ဝတ္ထု။ ရာဓပြောဟ့ဏဝတ္ထု–သို့ ကိဉ္စာပိ အာဃသ္မာ....။ ဝိ၊ ၁၊ ၃။ ၂၆၄။ (–သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၃၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၄)။

ရာဓပြောဟ့ဏဝတ္ထုကထာ (ထီ) [ရာဓပြောဟ့ဏဝတ္ထု+ကထာ] ရာဓပုဏ္ဏားဝတ္ထု၏အဖွင့်၊ ရာဓပုဏ္ဏားဝတ္ထု–ကို–ဖွင့်ဆိုကြောင်းဖြင့်သော–စကားအစဉ်– စကားအစု– စကားရပ် – အင်္ဂကထာ။ ရာဓပြောဟ့ဏဝတ္ထုကထာ နိဋ္ဌိတာ။ ဝိ၊ ၁၊ ၃။ ၂၆၅။

ရာဓမာဏဝ (ပု) [ရာဓ+မာဏဝ] ရာဓ–လုလင်–သူငယ်–လူကလေး။ ရာဓမာဏဝေါတိဿ နာမံ အကံသု။ အံ၊ ၁၊ ၁။ ၂၅၃။

ရာဓယတိ (ကြိ) [ရာဓ+ဏယ+တိ။ ရာဓတိ (သုဒ္ဓ)၊ ရာဓယတိ (ကာ၊ကြိ –သံ။)] ပြီး–ပြီးစီး–၏။ ရာဓ သာဓ သံသိဒ္ဓိယံ။ ရာဓယတိ။ နိ တိ၊ ဓ၁တု။ ၂၃၁။

ရာဓဝတီနဂရ(နှ) [(ရာဓ+ဝန္တု+ဣ)ရာဓဝတီ+နဂရ။ ရာဓ၁ဝတီ–သံ။] ရာဓဝတီမြို့။ ရာဓဝတီနဂရေ သုန္ဒရိနန္ဒရဿနာမ ရဇ္ဇော . ။ ဇာတ္တဝံ၊ ၃။ ၂၀၈။

ရာဓသံယုတ္တ (နှ) [ရာဓ+သံယုတ္တ] ရာဓသံယုတ်၊ ရာဓထေရ်နှင့် ပတ်သက်သော သံယုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၂–သံယုတ်။ ယင်းရာဓသံယုတ်တွင် ဝဂ် ၄–ဝဂ်၊ သုတ်ပေါင်း ၄၆-သုတ်ရှိသည်။ ယင်း–၎င်း–သုတ်တွင် ရာဓထေရ်လျောက်ထားချက်အရ ဟောသောသုတ် ၂၇-သုတ်ပါဝင်၍ သက်သက် မလျှောက်ထားဘဲ ရာဓထေရ်အား ဟောသောသုတ် ၁၉-သုတ်ပါဝင်သည်။ သုတ်အားလုံးမှာ ရာဓထေရ်အား မာရ=(သေခြင်း) စသည်ကို ရှင်းလင်းဟောကြားတော်မူသည့် သုတ်ချည်းသာဖြစ်သည်။ သံ၊ ၂။ ၁၅၄–၆၅။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၀၈။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၆၂။

ရာဇသုတ္ထ (န) [ရာဇ+သုတ္တ] ရာဇသုတ်၊ ရာဇဇောရဏ်အား ခန္ဓာငါးပါး သည် ငါ့ဥစ္စာမဟုတ်၊ ငါမဟုတ်၊ အတ္တာမဟုတ်ဟု ဟုတ်မှန်သည့် အတိုင်း ကောင်းစွာပညာဖြင့်- ရှု- မှတ်- သော သူအား ဒီဋ္ဌိ, တဏှာ, မာန တရား သုံးပါး မဖြစ်နိုင်ပုံ ဟောသောသုတ်။ သံယုတ္တ-နိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၂။

ရာဓ (ထိ) [ရာဓ+အ+အာ။ ရာဓ-သံ။ ရာဟဒ-ပြာ။] (၁) ပဒုမဟုရား၏ ပဌမ တပည့်မ ရာဓာထေရီ။ (၂) ရာဇနက္ခတ်၊ တစ်နည်း-ဝိသာခါနက္ခတ်။ (၃) အနုရာဓ နက္ခတ်။

(ရာဓ (ထိ) (၁) ဥသဘဘာနုဇ၏သမီး ရာဓာမည်သော နွားကျောင်းသူမ။ (၂) ကဏ္ဏမင်းသားကို ကောက်ယူမွေးစားသူ ရထားသိန်းမယား ရာဓာမည်သောမိန်းမ။ (၃) ဝိသာခါနက္ခတ်။ (၄) လျှပ်စစ်။ (၅) ဆီးဖြူ။ (၆) အောက်မဲညို။ (တစ်နည်း) ဇောင်ချမ်း။ (၇) ချစ်ခြင်း။ (၈) ပြည့်စုံခြင်း။ အကျိုးရှိခြင်း။ (ကောတ္ထုဘ)။ အမရ-ဒ္ဒ အနုရာဓနက္ခတ် တစ်နက်သာဆိုရ္ဒ ဗြိဟတ်နှင့် အာဒါသတို့ဒ္ဒမူ ကဆုန်လပြည့်နှင့် တန်ပါဒ အက္ခရာ ၁၃-လုံးရှိ ဝဏ္ဏဝုတ္တိဂါထာတစ်မျိုး ဟု ကောတ္ထုဘထက် ငုံလွန်သော အနက်ကို ပြကြသေးသည်။) (၁) ရာဓာစေဝ သုရာဓာ စ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၀။ ရာဓာ စ သုရာဓာ စ (ရာမာ စ သုရာမာ စ။ အဘိ၊၄၁။၆၄။ အပ၊၄၁။၄၆။ ဇာ၊၄၁။၄၄။) ဒွေ အင်္ဂ-သာဝိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။ ၂၁၆။ (၂) (၃) ကထာ နိဒ္ဒါ (နိဒ္ဒာ) သုဓာ ရာဓာ။ ရူ၊၁၁၀။ နီတိ၊ ပဒ။ ၂၆၂။ ရာဓာ နက္ခတ္တဝိသေသော။ ရူ။ဒ္ဒီ။ ၁၈၀၊ (ရာဇနက္ခတ်။ ရူ၊ နီတိ၊ ပဒ။သျ။ ဗုဒ်)။ ဝိသာခါနက္ခတ် (ကောတ္ထုဘ။)။ အနုရာဓနက္ခတ် (အမရ)။

ရာဓိတ (တိ) [ရာဓ+တ။ ရာဒ္ဓ၊ ရာဒ္ဓန္တ-သံ။] ပြီး-ပြီးစီး-စေအပ်သော။ ရာဓိတော သားဓိ-တော စာယ။ ဓာန်။၇၄၃။

ရာဓုဏာဘိ (ကြိ) [ရာဓ+ဥဏာ+တိ။ ရာနော-တိ-သံ။] ရာဓယတိ-ကျည့်။ ရာဓ သာဓ သံသိဒ္ဓိယံ။ ရာဓုဏာတိ။ နီတိ၊ဓာတု။၂၄၅။

ရာဓေတိ (ကာ၊ကြိ)[ရာဓ+ဏေ+တိ။ရာဓယတိ-သံ]နှစ်သက်-နှစ်သိမ့်- အားရ-ကျေနပ်-စေ-၊ လိုဆန္ဒဥ်ဖြစ်စေ-အလိုသို့လိုက်စေ-၏။ အာရာဓေမိ သကံ စိတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၀။ အာရာဓေမိတိ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ရာဓေမိ၊ ဝသေ ဝတ္တေမိတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၇၀။

ရာဘဿ (န) [ရဘသ+ဏျ။ ရာဘသျ-သံ။] ညှဉ်းဆဲတတ်သူ၏ အဖြစ်၊ ညှဉ်းဆဲခြင်း။ ရာဘဿံ ရာဘသဘာဒဝါ။ နီတိ၊ဓာတု၊၁၂၀။

ရာမ၁(တိ)[ရမု+ဏ။ ရာမ-သံ၊ပြာ။ အင်္ဂမာဂဓီ။] (၁) (ကာမဂုဏ်ငါးပါး တဏှာဝိစရိုက်တရား တို့ဖြင့်) မွေ့လျော်-ပျော်ပါး-သော၊ သူ (သတ္တဝါ)။ (ပု) (၂) မွေ့လျော်-ပျော်ပါး-နှစ်သက်-ခြင်း။ (၁) အာလယရာမာ (ဝိ၊၃။၅)။ ဒီ၊၂။၃၃။ မဟ။ ၂၂၄။ သံ၊၁။ ၁၃၀)တိ.. တေဟိ အာလယေဟိ ရမန္တီတိ အာလယရာမာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၅။ မ၊ဋ္ဌ။ ၂။၀၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၉။ ရာမာ(ဝိ၊၃။၅)တိ မဇာ။ ဝင်္ဂီ။၃၉၇။ (ပု) (၂) ရတိကရ (၂)ကြည့်။

(ရာမ(ပု)ဗလဒေဝနတ်။ (၂) ဗလရာမ။ (၃) ရာမမည်သော သားကောင်။ (တိ) (၄) ညိုသော။ (၅) ဖြူသော။ (၆) တင့်တယ်သော(အမရ)။ (ပု) (၁) ဖရသုရာမ။ (၂) ဒသရထမင်း၏သား ရာမ။ (၃) ဗလ ရာမ။ (တိ) (၄) တင့်တယ်သော။ (နှ) (၅) သင်္ကေတ "ဝတ္ထုတ"-ဟန်"ဗဋ္ဌအာ" ခေါ်သော ဟင်းရွက်ပင်တစ်မျိုး (ထောမ)။

ရာမံ သိတာဝ်နုဗွတာ (ဇာ၊၂။၃၇၇) တိ
ယထာ ဒသရထရာဇပုတ္တံ ရာမံ....ဥပဋ္ဌာသိ။
ဇာ၊၆၊၇။၃၄၀။ (၄) (ဗာရာဏသီပြည့်ရှင်)
ရာမမင်း။ တေန စ သမယေန ရာမော နာမ
ဗာရာဏသိရာဇာ (ရာဇာ) ကုဋ္ဌရောဂေါ
(ကုဋ္ဌရောဂံ)....။ ဒီ၊၆၊၁။၂၃၃။ သုတ္တနိ၊၆၊
၂။၈၇။ (၅) (ဘုရားလောင်း၏လက္ခဏာ
ဖတ်သည့်)ရာမပုဏ္ဏား။ ရာမော ဓဇော
လက္ခဏော မန္တီ ယညော သုယာမော
သုဘောဇော သုဒတ္တောတိ။ မိလိန္ဒ။၂၂၉။
ရာမော ဓဇော လက္ခဏောစာပိ မန္တီ (ဇော-
တိမန္တီ)။ မ၊၆၊၂။၉၂။ အပ၊၆၊၁၁း၆၈။ ဇာ၊
၆၊၁။၆၆။သာရတ္ထ၊၃။၁၆၁။(၆) (ကောဏ္ဍည
ဘုရား၏)ရာမပြာသာဒ်။တဿ ကိရ တယော
ပါသာဒါ အဟေသုံ ရာမသုရာမသုဘနာမကာ
ပရမရမဏီယာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၁၆၁။(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၅-
၌သုစိသုရုစိ သုဘော စ၊ တယော ပါသာဒ
မုတ္တမာ-ဟုပါဠိရှိသည်။)။ (၇) ရာမလုဏ်။
ရာမဿကာသိ(ဇာ၊၁။၃၆၈)တိ ရာမဿ
အကာသိ။ကော ကိရ ဗာရာဏသိဝါသိ
ရာမောနာမ မာတုပေါသကော....။ ဇာ၊၆၊၅။
၁၀။ မာတုပေါသကရာမော(မ၊၆၊၃။၄၅)တိ
မာတရိ သမ္မာပဋိပန္နော ရာမောနာမ ဇေ၊ာ
ပုရိသော။ မ၊၆၊၃။၃၂။ (၈) (ရာမာယဏ
ကျမ်းလာ ဒသရထဘုရင်၏သား)ရာမမင်း။
ရာမရညာ ပစ္စာဟရဏကထာ။သီ၊၆၊သစ်၊၁။
၃၄၂-၃။ရာမပုရာဏ-လည်းကြည့်။ (၉)
ရာမရွာ။ရာမဂါမ,ရာမဂါမက - တို့ကြည့်။
(၁၀) ဖရသုရာမ(ဗိဿနိုးနတ်ကြီး ၆-ကြိမ်
မြောက်ဝင်စားသူ)ရာမ၃ ကြည့်။

ရာမ၃ (တိ) [ရာမ+ဏ] ဖရသုရာမကို-ကိုးကွယ်
-ဆည်းကပ်-သော၊ သူ။ အာဒိသဒ္ဒေန
ရာမဝါသုဒေဝဂဏာဒီနံ ဂါဓိသု ကတံ ဖရ-
သုစက္ကာဒိလက္ခဏံ သင်္ကာဘိ။ မ၊၆၊ ၂။၁၉၃။
အံ၊၆၊၃။၃၆၄။

(တိ) (၁) တင့်တယ်သော။ (၂) ညိုသော,
မည်းနက်သော။ (၃) ဖြူသော။ (ပု)
(၄) ဖရသုရာမ။ (၅) ဗလရာမ။ (၆) ဒသ
ရထမင်း၏သား ရာမ။ (၇) သုံးခုအရေ
အတွက်။ (၈) မြင်း။ (၉) ချစ်တတ်သူ။
(၁၀) ဝရုဏနတ်။ (၁၁) ဣသရခေါ်သော
ဘုရား။ (၁၂) ဗဋ္ဌအာခေါ်သောဟင်းရွက်
ပင်တစ်မျိုး။ (၁၃) သင်္ဘောတယ်ပင်။
(ကောဋ္ဌာဘ)။ (ပု) (၁) ဒသရထမင်း၏
သား ရာမစန္ဒြ။ (၂) ဖရသုရာမ။ (၃)
ဝါသုဒေဝ၏အစ်ကို ဗလဒေဝ။ (၄) မင်းမျိုး
ဖြစ်သည့် ပဋိဗိုဇ်တစ်ယောက်၏အမည်။ (၅)
မွေ့လျော်သောသူ(ပါကတ)။ မေဒနီဒွ် (န)
နူနာရောဂါ-ဆင်ဒွ် ပန်းညိုရွက်-ဗြိဟတ်နှင့်
အာဒါသတို့ဒွ် (ပု) တစ်မတြာရှိသော ဆန်း
ဟု အနက်ထူးကို ဆိုကြေးသည်)။

ရာမ၄(ပု) [ရမု+ဏ] (၁) (ဥဒကရသေ့၏ဖခင်)
ရာမရသေ့။ (၂) ရာမစကြဝတေးမင်း။ (၃)
ဘုရားလောင်းရာမမင်း၊ ရာမပညာရှိ။ (၄)
(ဗာရာဏသီပြည့်ရှင်)ရာမမင်း။ (၅) ဘုရား
လောင်း၏ လက္ခဏာဖတ်သည့်) ရာမပုဏ္ဏား။
(၆) (ကောဏ္ဍညဘုရား၏) ရာမပြာသာဒ်။
(၇)ရာမလုလင်။ (၈) (ရာမာယဏကျမ်းလာ
ဒသရထဘုရင်၏သား)ရာမမင်း။(၉)ရာမရွာ။
(၁၀) ဖရသုရာမ-(ဗိဿနိုးနတ်ကြီး ၆-ကြိမ်
မြောက်ဝင်စားသူ)။ (၁) (ဥဒကရသေ့၏
ဖခင်) ရာမရသေ့။ န ခေါ် ရာမော ဣမံ ဓမ္မံ
ကေဝလံ သဒ္ဓါမတ္တကေန....။ မ၊၁။၂၂၂။
မ၊၂။၂၈၁။ တတ္ထာဝတာ နော အာဝုသော
ရာမော....။ မ၊၁။၃၀၆။ ရာမပုတ္တလည်း-
ကြည့်။ (၂) ရာမစကြဝဒတမင်း။ ရာမ
နာမက-ကြည့်။ (၃) ဘုရားလောင်းရာမ
မင်း၊ ရာမပညာရှိ။ တေန ရာမပဏ္ဍိတာဒေန။
ဇာ၊၁။၂၃၆။ ဇာ၊၆၊၄။၁၂၉။ ရာမော ရဇ္ဇမ-
ကာရယိတိ။ ဇာ၊၁။၂၃၂။ ဇာ၊၆၊၄။၁၃၃။

ရာမကပ္ပူရ (နာ) [ရာမ+ကပ္ပူရ။ ရာမကပိုရ(ပု)–သံ။] ရာမပရွတ်၊ မြက်ပရွတ် (ခၢန်းဒို့။ ၆၀၂–သျှ။)။ ရာမကပ္ပူရ၌ ဇဟုပကဏ္ဍံ ကပ္ပူရသုဂန္ဓံ။ခၢန်းဒို့။၆၀၂။

ရာမကရ (တိ) [ရာမ+ကရ] မွေ့လျော်–ပျော်မြူး–ပျော်ပါး–နှစ်သက်–ခြင်းကိုပြု–ဖြစ်စေ–တတ်သော၊ သူ။ ရတိကရ–၂-ကြည့်။

ရာမဂါမ (ပု) (ရာမ+ဂါမ။ ရာမဂြာမ–သံ။] ရာမမည်သောရွာ၊ ရာမရွာ။ ရာမဂါမကာပိ ကောဋ္ဌိယာ ရာမဂါမေ ဘဂဝတော သရီရာနံ ထုပဋ္ဌ မဟဋ္ဌ အကံသု။ ဒီ၊၂။၁၃၇။ ကောစ ရာမဂါမမ္ပိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၃။ ဂါမဂါမေ ပန ခၢဘုယော နာဂါ ပရိဂ္ဂဏှိံသု။ ဒီ၊၁၄၊၂။၂၀၃၊

ရာမဂါမက (တိ) [ရာမဂါမ+ဏ+က။ ကဒ္ဒိတ်ပုဒ် နောင် က-အက္ခရနှလာ။ ရွှ–နှာ ၂၂၄။] ရာမရွာ၌ နေသော၊ သူ (ကောဋ္ဌိယမင်း)။ အဿောသုံ ခေါ ရာမဂါမကာ ကောဋ္ဌိယာ။ ဒီ၊၂။၁၃၆။ ရာမဂါမဏ–ည်း–ကြည့်။

ရာမဂါမထူပ (နာ၊ပု) [ရာမဂါမ+ထူပ] ရာမရွာ၌–တည်ထား–ကိုးကွယ်–အပ်သော–ပုထိုး–စေတီ။ ဣဒံ ပန ရာမဂါမထူပေ ဝိနဋ္ဌေ နာဂရာဇဝဏ္ဏံ ပဋိဋ္ဌာ ဒေါဏမတ္တာ ဓာတုယော ဥပနီတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၇။

ရာမဏေယျ (တိ) [ရာမနီယ+(ဏျ)ဏ။ ရမဏ+ဏေယျ။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၇၀၂။ ရာမဏေယျက လည်း–ကြည့်။ ရာမဏီယက–သံ။] (၁) စိတ်နှလုံးကို မွေ့လျော်စေတတ်သော။ (၂) မွေ့လျော်ဖွယ်–ရှိ–ကောင်း–သော။ (နာ) (၃) မွေ့လျော်ဖွယ်၏အဖြစ်၊ မွေ့လျော်ဖွယ်–ရှိ–ကောင်း–သည်၏အဖြစ်။ (မွေ့လျော်ဖွယ်ကောင်းသောဂုဏ်)။ (ပု) (၄) ရာမဏေယျကထေရ်။ (၁) (၂) ရာမဏေယျအဝါစယိ။။ဝိမာန၊၃၉။ဇာ၊၁။ဖဂ။ သုဏန္တာနံ အတိဝိယ မနောရမာဘာဝတော ရာမဏေယျံ။ ဝိမာန၊၆။၁ ၂၇။ (၂) ယတ္ထ အရဟန္တော ဝိဟရန္တိ၊ တံ ဘူမိ ရာမဏေယျကံ။ သံ၊၁။ ၂၃၄။ ဓမ္မ။၂၇။ ထေရ။၃၄၄။ မ၊၆၊၂။၁၅၂။ ယတ္ထ အရဟန္တော ဝိဟရန္တိ၊ တံ ဘူမိ ရာမဏေယျန္တိ သော ဘူမိပ(ပ္ပ)ဒေသော ရာမဏီယော ဧဝံတိ အတ္ထော။ ဓမ္မ၊၆။၁။၄၀၀။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၄၀၀။ (ယတ္ထ အရဟန္တော ဝိဟရန္တိ၊ တံ ဘူမိရာမဏေယျကန္တိ ထေ ပန ရမိတဗ္ဗာတိ ရမဏီယာ၊ ရမဏီယာ ဧဝ ရာမဏေယျာတိ အတ္ထံ ဂဟေဘ္ဝာ ဘူမိရာမဏေယျာ။ ထေ ၅ာနေ ဘူမိရာမဏေယျကန္တိ သမာသန္တေ က ပစ္စယော ဝေဒိတဗ္ဗော။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၄၀၂။ အဋ္ဌကထာတို့၌ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဖြစ်သည်။ ဘူမိရာမဏေယျက်=မွေ့ လျော် ဖွယ် ကောင်း သော မြေအရပ်သာတည်းဟု အနက်ပေး။) မဇ္ဈိဿရာ ရာမဏေယျာ၊ အပ၊၆၊၂။၂၆၃။ (နာ) (၃) မနုဿရာမဏေယျဿာ (သံ၊၁။ ၂၃၄)တိ မနုဿရမဏီယဘာဝဿ။ သံ၊၆၊၁။ ၃၂၀။ (ပု) (၄) ရာမဏေယျော စ သော ထေရော။ ထေရ။၂၃၁။ ရာမဏေယျက°–(၄)လည်း ကြည့်။

ရာမဏေယျက၁ (တိ) [ရမဏီယ+ကဏ်။ရမ+ဏ+ဏေယျ+က။ ဤပုဒ်သည် ဗျာကရဏ်းကျမ်း (ကစ္စည်း။၃၆၂။ရူ။၃၀၉။မောဂ်၊၄၊၅၉။ နီတိ၊ သုတ္တ။၁၀၂။)တို့၌ ဏအက္ခရာသည် ဤသရကို မှီလျက် ယ-အက္ခရာလည်း သံယုတ်မှဲ့(တစ်လုံးတည်း)အဖြစ်ဖြင့် ရာမဏီယက–ရှိသည်။ ပါဠိစသည်ဘို့၌မူ ဏ–အက္ခရာသည် သေရက်မှီကာ ယ–အက္ခရာလည်း သံယုတ်ရှိ=(နှစ်လုံးတွဲ)၏ အဖြစ်ဖြင့် 'ရာမဏေယျက'ဟုရှိသည်။ပဒပစ္စယကြံဆပုံတစ်မျိုး [ရမဏီယ+က=ရမဏီယက+ဏ၊ ရာမဏီယက။ မောဂ်၊ ၄။၅၉]ရာမဏ+ဏ=ရာမဏ+ဏေယျ+က= ရာမဏေယျက။ နိရုတ္တိ။ နှာ–၃၁၆။ ရာမဏီ·

(ဤ)မထေရ်သည် ငါတို့မြတ်စွာဘုရား လက်ထက် သာဝတ္ထိပြည် သူကြွယ်မျိုးဌ ဖြစ်ရ၍ လူလားမြောက်၌ အရွယ်ရောက်သောအခါ ဇေတဝန်ကျောင်းတော်ကို ခံယူပွဲမင်္ဂလာအခါ၌ သဒ္ဓါတရားဖြစ်ပြီး ရဟန်းခံကာ ကမ္မဋ္ဌာန်းယူ၍ တောမှာ သီတင်းသုံး နေထိုင်သည်။ ယင်းမထေရ်သည် မိမိ၏ပြည့်စုံမှုဂုဏ်, ရဟန်းတော်ဘဝ်အား သင့်လျော်သော အကျင့်ပဋိပတ်ဖြင့် စိတ်နှလုံးကို ကြည်လင် ရွှင်လန်းစေတတ်သော ဂုဏ်တို့ကြောင့် ရာမဏေယျကထေရ်ဟူသော အမည်ဖြင့် သာသနာတွင် ထင်ရှားသည်။(ထေရ၊၁၊၁။၁၅၁)။ (နှ)(၅) ဒလိဒ္ဓဋ္ဌ ရာမဏေယျကံ။သံ၊၁။ ၂၃၀။ရာမဏေယျကသုတ္တလည်း-ကြည့်။

ရာမဏေယျက[၂] (တိ) [ရာမဏေယျက+ဏ။ ရာမဏျက-သံ] မွေ့လျော်-အပ်-ဖွယ်ကောင်း-သည်၏အဖြစ် ဟူသော-ဂုဏ်-အသရေ-အရောင်အဝါ-ရှိသော၊ ဝတ္ထု။ လောကရာမဏေယျကမိဝ သမ္ပိဏ္ဍိတံ။ ဝိ၊၁၊ ၁။၉။ဒီ၊၁၊၁။၁၁။ (ရမဏီယသ္မာ ဘာဝေါ ရာမဏီယကံ (ရာမဏေယျကံ?) ရာမဏီယကံ အဿတ္ထီတိ ရာမဏေယျကံ လောကေ ရာမဏေယျကံ-တဲ့။ပါရာ၊ ဂဏ္ဌိသစ်၊ ၁။၁၂၁။ အကျယ်ကို ယင်း၌-ကြည့်။)

ရာမဏေယျကတ္ထေရ (ပု) [ရာမဏေယျ+က+ထေရ] ရာမဏေယျကထေရ်။ ... ရာမဏေယျကတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ ၁၊၁။၁၅၁။ရာမဏေယျက[၁](၄)လည်း-ကြည့်။

ရာမဏေယျကတ္ထေရဂါထာ (ထီ) [ရာမဏေယျကတ္ထေရ+ဂါထာ] ရာမဏေယျကထေရ် ရွတ်ဆိုအပ်သည့်ဂါထာ၊ ရာမဏေယျကတ္ထေရဂါထာ။ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရဂါထာပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၉-ဂါထာ။ ထေရ၊ ၂၃၀။

ယက-သံ။](၁)မွေ့လျော်ဖွယ်-ရှိ-ကောင်း-သော၊ အရာဝတ္ထု(တောစသည်)။ (၂)မွေ့လျော်ခြင်း-ကို-ငှါ-ထိုက်-သော၊ မွေ့လျော်-ထိုက်-သင့်-သော၊ အရာဝတ္ထု။ (နှ)(၃)မွေ့လျော်ဖွယ်-ရှိ-ကောင်း-သည်၏အဖြစ်။(ပု)(၄)(စိတ်နှလုံးကိုမွေ့လျော်-ကြည်လင်ရွှင်လန်း-စေတတ်သော)ရာမဏေယျကထေရ်။ (နှ) (၅)ရာမဏေယျကသုတ်။ (၁) ဒုဝိဓံ ရာမဏေယျကံ ဝနရာမဏေယျကံ ပဂ္ဂလရာမဏေယျကဉ္စ။မ၊၁၊ ၂။၁၅၁။ရာမဏီယမေဝ ရာမဏေယျကံ။ မ၊၁၊၂။၁၀၇။ ဘောဇနသာလာဒီနိ ဩလောကေန္တော ဝိဟာရံ ရာမဏေယျကံ ဒိသွာ စိန္တေသိ။သံ၊၁၊၃။၈၁။ (၂) လောကရာမဏေယျက(ဝိ၊၁၊၁။၉)နှင့်.... ရမဏံ အရှဟတီတိ ဝါ လောကရာမဏေယျကံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၅-၆။ လောကရာမဏေယျကမိဝ သမ္ပိဏ္ဍိတ(ဒီ၊၁၊၁။၁၀)နှင့် .. ယံ ယံ ဝါ လောကေ ရမိတုမရဟတိ၊ တံ သဗ္ဗံ သမ္ပိဏ္ဍိဟမိဝါတိပိ အတ္ထော။ သီ၊၌၊ သစ်၊ ၁။၇၃ (နှ) (၃) ရာမဏေယျက (ဒီ၊၂။၂၆၅)နှင့်ရမဏီယဘာဝံ။ ဒီ၊၁၊ ၂။၃၉၉။ ဣဒမ္ပိ မာရိသ မောဂ္ဂလ္လာန ပဿ ဝေဇယန္တသ္မိ ပါသာဒဿ ရာမဏေယျက (မ၊၁။ ၃၂၀)နှင့်....ရာမဏေယျကံ ပဿ။မ၊၁၊ ၂။၂၀၃။ ရာမဏေယျကန္တိ ရမဏီယဘာဝံ။မ၊၌၊ ၂။ ၂၂၁။ အာရာမ ရာမဏေယျက(အံ၊၁။၃၇) နှင့် ပပ္ပါ-ရာမ ဖလာရာမာနံ ရာမဏေယျကံ ဝေဠုဝန ဇီဝကမ္ဗဝနဇေတဝနပုဗ္ဗာရာမဒီသံ။အံ၊၁၊ ၃၇၇။ ရာမဏေယျကန္တိ ရမဏီယဘာဝံ။ အံ၊ ၌၊၁။ ၂၃၁။ အာရာမရာမဏေယျ (မဟာနိ။ ၉၇) နှင့် ပပ္ပါရာမာဒီနံ ရမဏီယဘာဝံ။မဟာနိ၊ ၁၄။ ၂၁၉။ (ပု)(၅)ရာမဏေယျကော ထေရော။ ထေရ။ ၂၃၀။ တဿ အတ္တနော သမ္ပတ္တိယာ ပဗ္ဗဇိတသာရုပ္ပါယစ ၎ပဗ္ဗဇ္ဇိယာ ပါသာဒိကဘာဝတော ရာမဏေယျကောတ္တေဝ သမညာ အဟောသိ။ ထေရ၊၁၊၁။၁၅၁။

ရာမဏေယျကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရာမဏေယျကတ္ထေရဂါထာ+ဝဏ္ဏနာ] ရာမဏေယျကတ္ထေရဂါထာအဖွင့် – အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရာမဏေယျကတ္ထေရဂါထာကို ဖွင့်ပြပုံ–ဖွင့်ပြကြောင်း–စကားအစဉ်– စကားစု– စကားရပ်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရာမဏေယျကတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ ထေရဂါဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။

ရာမဏေယျက ဒဿန (န) [ရာမဏေယျက+ဒဿန] မွေ့လျော်ဖွယ်–ရှိ–ကောင်း–သည်၏အဖြစ်ကိုပြခြင်း။ရာမဏေယျက ဒဿနတ္ထ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။သံ၊ဋ္ဌ၊၁။[၇၉] နှစ်....ရမဏီယဘာဝဒဿနတ္ထံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၃၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၁၁။

ရာမဏေယျကမတ္တ (န) [ရာမဏေယျက+မတ္တ] မွေ့လျော်ဖွယ်–ရှိ–ကောင်းသည်–၏အဖြစ်မျှ။ ဝေမေဝံ ပဋ္ဌသု ကာမဂုဏေသု စက္ခုဒ္ဒါရာဒီနံ အာရမ္မဏော ရာမဏေယျကမတ္တံ အတ္ထိ။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။

ရာမဏေယျကသုတ္တ (န) [ရာမဏေယျက+သုတ္တ] ရာမဏေယျကသုတ်၊ (ယိကြားမင်းအား ပူဇော်အပ်သည့် အရံ,ဥယျာဉ်,တော့,သစ်ပင် စသည်တို့ လူသားတို့၏ မွေ့လျော်ဖွယ် ကောင်းသော သီလ စသည်ကိုမမီနိုင်ကြပုံ–ရဟန္တာအရှင်တို့ သီတင်းသုံးရာ အရပ်သည် ထိုအရှင်တို့၏ ဂုဏ်အရှိန်အဝါ အဟပ်ခံရသည့် အတွက် မွေ့လျော်ဖွယ်ကောင်းသော အရပ် ဒေသများဖြစ်ရပုံကို ဘုရားရှင် မှန်းလင်းဟောကြားသောသုတ်)။ သဲယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂသဲယုတ္တပါဠို၊ ၁၁–သဲယုတ်၊ ၅–သုတ်။ သံ၊၁။၂၃၄။

ရာမဏေယျကသုတ္တဝဏ္ဏနာ(ထီ) [ရာမဏေယျကသုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ] ရာမာဏေယျကသုတ်အဖွင့် အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရာမဏေယျကသုတ်–ကို–ဖွင့်ပြရာ–ဖွင့်ပြကြောင်း– ဖြစ်သော–ကောင်းအစဉ်– စကားစု– ကောင်းရပ်– အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။ရာမဏေယျကသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၃၉။

ရာမဏေယျတာ (ထီ) [ရာမဏေယျ+တာ] မွေ့လျော်ဖွယ်–ရှိ· ကောင်း–သည်၏အဖြစ် (မွေ့လျော်ဖွယ် ကောင်းသောဂုဏ်)။ ဧဝံ ရုက္ခသောဘာဝေ ဂမနမဂ္ဂဿ ရာမဏေယျကံ ဒဿေတွာ။ ထေရဂါဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။

ရာမနာမက (တိ) [ရာမ နာမ+က]ရာမ အမည်ရှိသော၊ သူ။ (စကြဝတေးမင်း)။ စတုရော ရာမနာမကာ။ အပ၊၁။၁၁၆။

ရာမပဏ္ဍိတ (ပု) [ရာမ+ပဏ္ဍိတ] ရာမ–ပညာရှိ–ပဏ်ဍိတ်။ ဧဇေ့ပုတ္တော ရာမပဏ္ဍိတော နာမ အဟောသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၆။

ရာမပုတ္တ (ပု) [ရာမ+ပုတ္တ။ ရာမပုတြ–သံ။ ရာမပုတ္တ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] ရာမရသေ့၏သား။ အယံ ခေါ် ဥဒကော ရာမပုတ္တော....။ဝိ။၃၊၁၁။ မ၊၁။ ၂၂၆။ ရာမဿ ပန ပုတ္တတာယ ရာမပုတ္တော။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၀၁။ ယေန ဥဒကော ရာမပုတ္တော တေနုပ ကိမိ။ မ၊ ၂။၂၀၁။(–သံ၊ ၂။၃၀၄။ အံ၊၁။၄၉၉။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၆၀)။ သမဏော ရာမပုတ္တော(အံ၊၁။၄၉၉)တိ ဥဒကော ရာမပုတ္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၁။

ရာမပုရာဏ (နှ) [ရာမ+ပုရာဏ] ရာမပုရာဏ၏ ရာမမင်း၏ – ရှေး – ဖြစ်စဉ် – အကြောင်းအရာ– အတ္ထုပ္ပတ်။.... သက္ကတဘာသာယ ဂဏ္ဌိတာ ရာမပုရာဏဘာရတပုရာဏာဒိကထာတိ၊ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၃၄၃။

ရာမရာဇ (ပု) [ရာမ၊ ရာဇ] (၁) (ဗာရာဏသီပြည့်ရှင်) ရာမမင်း။ (၂)(ရာမယာဏကျမ်းလာ ဒသရထ ဘုရင်၏သား)ရာမမင်း။(၁)အထေကဒိဝိသံ ကော ရာမရဇော နာဂရဝါသီ... ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၈။ (၂) ရာမ၂ (၁) ကြည့်။

ရာမသမ္မ (ပု) [ရာမ+သမ္မ။ ရာမသမ္မ+ဏ။ အလက််၊ ၂။သျှ၊ သစ်လည်း-ကြည့်။] (၁) ရာမသမ္မ မည်သောသူ၊ ရာမသမ္မအလက််ဆရာ။ (၂) ရာမသမ္မအလက််ကျမ်း။ (၃) ရာမသမ္မဆရာစ်ရင်အပ်သည့် အလက််ကျမ်း။ (၁) (၂) (၃) ရာမသမ္မာဒျလက််ရာ။ အလက််၊ ၂။ ရာမသမ္မာဒီနံ ရာမသမ္မပဘူတီနံ ပုဗ္ဗာစရိယာနံ, ရာမသမ္မာဒယော ဝါ တံ သမ္မန္ဓတော။ အလက််၊ ဋီ။ ၂။ ရာမသမ္မာဒျ-လက််ရာ ရာမသမ္ဗာဒီဟိ အာစရိယေ ဟိ ဝိရစိတတ္တာ တေသံ တံ သမ္မန္ဓနော ဘာ တဗ္ဗော-ဟာရသဒ်ိသနာမတ္တာ ဝါ ရာမသမ္မာဒယော နာမ အလက််ရာ။ အလက််၊ ဋီ။သစ်။ ၂။

ရာမာ (ထီ) [ရမု+ဏ+အာ] (၁) (သုမေဓ ဘုရား၏ မြတ်သောတပည့်မ) ရာမာထေရီ။ (၂) (ဝေဿဘူဘုရား၏ မြတ်သောတပည့်မ) ရာမာထေရီ။ (၃) (ပဒုမဘုရား၏ မြတ်သော တပည့်မ) ရာမာထေရီ။ (၁) ရာမာ စေဝ သုရာမာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၄၇။ ရာမ-စ သုရာမာ စ ဒ္ဝေ အဂ္ဂသာဝိကာ။ အ ဂ်ာဋ္ဌ၊၁။၆၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၈။ဇာဋ္ဌ၊၁။၄၃။ (၂)ရာမာစေဝ သမာလာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃၇၀။ ရာမာ စ သမာလာ (သုရာမာ) စ ဒ္ဝေ အဂ္ဂ-သာဝိကာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊ ၂၉၄။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁-တို့၌ ဒါမာ စ သမာလာ စ-ဟု ပါဠိ၌ရှိသည်။) (၃) ရာမာ စ သုရာမာ စ ဒ္ဝေ အဂ္ဂသာဝိကာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂၄၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊ ၂၁၆-တို့၌ ရာဓာ သုရာဓာ-ဟု ပါဠိ၌ရှိသည်။)

ရာဝ (ပု) [ရွ+ဏ။ ရဝ+ဏ။ ရဝေါ ဧဝ ရာဝေါ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၂၀။ ရာ-သံ၊ ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] အသံ (အော်-ဟစ်-ဟိန်း-ဟောက်-မြည်-တွန်-သံ)။ ...တသတိ ရဝတိဘေရဝရာဝမဘိ-ရဝတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၆။ နိဂ္ဂေါသနာဒဒ္ဒနယော စ ရာဝေါ။ ဓာန်။၁၂၀။

ရာသဂ္ဂ (နာ) [ရာသီ+အဂ္ဂ] အစု-အပုံ-ဦး၊ အစု-အပုံ-ထဲမှ-အဦး- အမြတ်။ သော နိပ္ပဇ္ဇမာနေသု တသ္မေသု ခေတ္တဂ္ဂံ ရာသဂ္ဂံ ကောဋ္ဌဂ္ဂံ ဂဏ္ဍိအဂ္ဂံဘေ-ဇနဂ္ဂန္တိ ဣမာနိ ပဉ္စ အဂ္ဂါနိ ဒေတိ။ သုတ္တ နိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၆။

ရာသဂ္ဂဒါန (နာ) [ရာသဂ္ဂ+ဒါန] အစု-အပုံ-ဦးအလှူ။အစု-အပုံ-ထဲမှ-အဦး-အမြတ်-ကို လှူဒါန်းခြင်း။ နိပ္ပန္နေသု ပန သသ္မေသု လာယိတေသု မဓိတေသု စ ဝရဓညာနိ ဂဟေတ္ဝာ တဿေ ဒါနံ ဒေတိ၊ ဣဒမဿ ရာသဂ္ဂဒါနံ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၀၇။

ရာသဋ္ဌ၁ (ပု) [ရာသီ+အတ္ထ။ တ္ထ-ဋ္ဌ။နိတ်၊သုတ္တ။ ၁၁၇။] (၁) အစု-အပုံ-ဟူသောအနက်။ (၂) များ-ကြီး-သောအစု-အပုံ-ဟူသော အနက်။ (၃) အစု-အပုံ-ဟူသောသဘော။ (၁)ရာသဋ္ဌေန ခန္ဓာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၁။ ဣဓ ပန ရာသဋ္ဌော ဂုဏဋ္ဌော။ သံ၊ဋ္ဌ ၁။၂၂။ ရာသ-ဋ္ဌေန စ ပဋ္ဌပိ ခန္ဓာ ကောဝခန္ဓော ဟောတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၁၇။ ကေဋ္ဌ ရာသဋ္ဌေန ခန္ဓာ (ဝိဘာဝိနီ။ ၂၂၀) တိ.... ရာသီသခ်ီတေန အတ္ထေန ခန္ဓာ နာမာတိ ဝုစ္စန္တီတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီမူ။။ ၂။၃၀၀။ (၂) ရာသီ (၃) ကြည့်။ (၃) ခန္ဓာနံ ရာသဋ္ဌံ.... အဝိဒိတံ ဂဏောတိပိ (ဝါ) အဝိဇ္ဇာ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ။၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၅၇။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ၊၅၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊၁၅၀။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၁။

ရာသဋ္ဌ၂ (တိ) [ရာသီ+အတ္ထ] (က) အစု-အပုံ-ဟူသောအနက်-ရှိသော။ (ခ) အစု-အပုံ-ဟူသောအနက်ကို ဟောသော(သဒ္ဒါ)။ မဟာဥဒကောဃောတိအာဒီသု ရာသဋ္ဌော သြဃသဒ္ဒေါတိ၏မဟာဟေသော ကိလေသရာ-သီတိ ဝုတ္တံ။သံ၊ဋီ၊၁။ ၄၆။

ရုသတ္ထ (ပု) [ရုသီ+အတ္ထ] ရုသင်္ခဲ (၁) ကြည့်။ ရုသတ္ထော ခန္ဓတ္ထော။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၂၄။ .... ဝယော ဂုဏာ ဧဟန္တိတိ တတ္ထ ရုသတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃။၆၂။

ရုသန္တရ (ပု) [ရုသီ+အန္တရ] ရုသီ–အဖို–အစု–တစ်ပါး။ တစ်ပါးသော –အဖို–အစု။ ဥပ္ပန္နာနံ ရုသန္တရဘာဝေန ဂဟိတတ္တာ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၁၈၆။(–အနုဋီ၊၃။၂၉၈)။

ရုသန္တရသင်္ဂဟ (ပု) [ရုသန္တရ+သင်္ဂဟ] ရုသီ–အဖို–အစု–ထုစုပါး–ကို– သင်္ဂြိဟ်–ပေ၊ငံး ယူ၍–ရေတွက်–ခြင်း။ အယံ ဝိသေသော တိ ....ဣတရဿ ရုသန္တရသင်္ဂဟော တိ ဣဒံ နာနာကာရဏ်။အနုဋီ၊၂။၂၀၀။

ရုသဘ (ပု) [ရုသ+ကတ။] ရုသဘ–သံ။ ရုသဟ–မြာ။] မြည်း။ ရုသတိ နဒတီတိ ရုသဘော၊ ဂဒြဘော။ ဇ္ဇာဒိ။၁၂၆။

ရုသီ (ပု) [ရသ+ဣဂ်။ ရသီယတိ အဿာဒနဝသေန သမောသရီယတီတိ ရုသီ၊သမူဟော။ ဇ္ဇာဒိ။၁၀။ရုသကေတိ ရုသီ၊ ရုသ–သဒ္ဒေ။ ဣဂ်ပစ္စယော။ အသုဏာတိ ဗျဉ်ပေတီတိ ဝါ ရုသီ။ အသု+ဣဂ်။ ရ်–လာ။ ကပ္ပဒ္ဒုမေ။ ဆဂီ–သံ။ ရုသ်–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ရုသီ၊ အပေါင်း၊ အစု၊ အပုံ။ (၂) စပါး–ဥစ္စာ–အစု–အပုံ၊ ဥစ္စာ–အစု–အပုံ။ (၃) များ–ကြီး–သော–အစု–အခဲ့။ (၄) ဉ–သုဝဏ်း (=၂၅–ဓရဏ)။ (၅) (မိဿ, ပြိဿ, မေထုန်,ကရဏ်္ဍ,သိဟ်,ကန်,တူ,ဖြိစ္ဆာ, ဓနု, မကာရ,ကုမ်, မိန်–ဟူသော) ၁၂–ရာသီ။ (၆) (အကြောင်း,အကျိုး,ကဲ့,ဝိပါက်) အဖို (အလွှာ)။ (၇) ရုသီသဒ္ဒါ။ (၈)အပေါင်း –အစု–၏ အဖြစ်။ (၉) ပေါင်း–စု–ပေါင်းစု–အပ်သော။ (၁၀) ပါသရုသီသုတ်။(၁၁) ၁၂–သန်း။

(၁) ရုသီ၊ အပေါင်း၊အစု၊ အုပုံ။ သိယော ပဗ္ဗတသမော ရုသီ။ သံ၊ ၁။၃၉၃။ နတ္ထိ အနိယတော ရုသီတိ။ အဘိ၊က။၀၄၀။ ရုသီ (ဇာ၊၁။၃၄၃)တိ....ရုသိယော(ရုသယော)။ ဇာ၊၆။၄၄၂။ ဝါ၊မောတိ ရုသိ။ဝိ၊၆။၃၆။ ကခ်ါ။၁၉၇။ ရုသီတိ သုဒ္ဓဋ္ဌကဓမ္မသမူဟော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉။ ဣတိ ပဋ္ဌာဟိ ရုသီဟိ။ ဝိ၊၆။၇၇။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၃၀၂။ ကခ်ါ၊၆၊သစ်။ ၄၂၂။ ရုသိတော (မ၊၆။၁။၂၀၁)တိ ပိဏ္ဍတော၁။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉၉။ ရုသိပုဋ္ဌော သမဝါယော။ ဓာန်။၆၃၀၊ (–ဝိ၊၆။၁။၂၄၄။ ဒီ၊၆၊ ခ။၁၇။ မ၊၆။၁။၂၀၁။၃၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၆၆)။ (၂) စပါး–ဥစ္စာ–အစု–အပုံ၊ ဥစ္စာ–အစု–အပုံ။ ရုသိဝနုကကြည့်။ (၃) များ–ကြီး–သော–အစု–အုပုံ။ သဗ္ဗောပိ စေသ အဝဟနနဋ္ဌေန ရုသဋ္ဌေန စ ဩဃောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ရုသဋ္ဌေနာတိ မဟန္တဋ္ဌေန မဟာဟေသော ကိလေသရုသ် အဝိစိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ဘဝဂ္ဂါ ပတ္ထဋ္ဌော။ သံ၊၆၊၁။ ၁၆။ (၄)၅–သုဝဏ်း (၂၂–ဓရဏ)။ သ်ဂီသုဝဏ္ဏ နိက္ခေနာတိ သ်ဂီသုဝဏ္ဏဿ ရုသိနာ။ ...တဿ နိက္ခံ နာမ ပဉ္စသုဝဏ္ဏ ပရိမာဏံ။ ဝိမတ်၊ ၂။၉၈–၉။ (၅) (မိဿ,ပြိဿ မေထုန်, ကရကဋ်, သိဟ်,ကန်,တူ,ဖြိစ္ဆာ,ဓနု,မကာရ, ကုမ်,မိန်)ဟူသော ၁၂–ရာသီ။ ရာသီ မေသာဒိကော။ ဓာန်။ ၆၁၊ မေသာဒိကော ဒွါဒသကောဋ္ဌာသော ရာသိ နာမ။ ဓာန်၊ ဋီ။၆၁။ (၆) (အကြောင်း, အကျိုး, ကံ, ဝိပါက်) အဖို (အလွှာ)။ ဂေါဋ္ဌာသော ရုသီတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။ ၄၈။ (ကျိဋ္ဌရုသိသဒ္ဒါ ၁၂–ရာသိဟော၊ ရုသိသဒ္ဒါကဲ့သ်ဲ့အဖို (= ကောဋ္ဌာသ) အနုက်ဟော ဖြစ်သည်။ မူလဋီ၊၂။၁၂၈။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၄၀၊ တို့လည်းကြည့်) (၇)ရုသီသဒ္ဒါ။ ရုသိဝေဝစန– ကြည့်။(၈) အပေါင်း–အစု–၏အဖြစ်။ ရုသိကတ (၁) ကြည့်။ (၉) ပေါင်း–စု– ပေါင်းစု–အပ်

သော။ ရာသီဘူတ (၂) ကြည့်။(၁၀)ပါသ ရာသီသုတ်။မင်္ဂိုမနိကာယ၊ မူလပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၃– ဝဂ်၊၆–သုတ်။ မ၊၁။၂၁၆။ ရာသီကရေဏူ မဟာဂဇနာမော။ မ၊၁။၂၆၅။(၁၁) ၁၂– သခ်ိုင္း။ ၁၂= အက္ကရာသိမာသဒိနကရ။ ဆန္ဒမေဒနီ၊ ၃၀–နှာ။

ရာသိအန္တရ(ပု) [ရာသိ+အန္တရ]၌ သန္တရ-ကြည့်။ ဝိသုံ ရာသိအန္တရဘာဝေန ပန သရူပတော ဝတ္တဗ္ဗာ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။၁၀၁။

ရာသိအာဝဋ္ဋန (နာ) [ရာသီ+အာဝဋ္ဋန] (စိတ်) အပေါင်း–အစု–ကို–ရှု–ဆင်ခြင်–ခြင်း။။နဟိ ရာသိအာဝဋ္ဋနံ ကေဒေသာဝဋ္ဋနံ ဟောတိ်တိ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။၆၇။

ရာသိကေဒေသာဝဋ္ဋနပဋိဝေဓ (နာ) [ရာသိ+ကေဒေသ+ အာဝဋ္ဋန+ ပဋိဝေဓ] (စိတ်) အပေါင်း– အစု– ကို ရှု ဆင်ခြင်ခြင်းနှင့် အစိတ်– တစ်စိတ်တစ်ဒေသ–ကို ထိုးထွင်းသိခြင်း။ .... ရာသိကေဒေသာဝဋ္ဋနပဋိဝေဓေ သမ္ဘတ္တာသမ္ဘတ္တ ၁၀ဋ္ဋနဇာနနေန စ ...။မူလဋ္ဌီ၊ ၁။၁၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၆၈–၉။

ရာသိက(တိ) [ရာသိ+က။(က=ကာ+ကို်) (တိ) ရာဇက–သံ။] (၁) အစု–အပုံ–ဖြစ်အောင် ပြုအပ်သော။ (၂)အပေါင်းအစု။(၁)မဟာစ ရညော ရာသိကော ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊၁။၁၂၀။ ရာသိကောတဲ့ ဓနဓညာနံ ရာသိကော။ဒီ၊ဋ္ဌ။ ၁။၂၆၅။ သကကမ္မပဟူတတ္တာ, အနုပဒ္ဒဝတ္တာ စ ဓနဓညာနံ ရာသိကော ရာသိကာရဘူတော။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၄။ဒီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၀၅။ (၂)သဟ ရာသိကဿ ပိယော သော။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၂၄၅။

ရာသီ(သီ)ကတ (တိ) [ရာသီ+ကတ။ကရဓာတ် ကြောင့်စီ–ပစ္စည်းသက်ခဲ့ရာသီကတပြီးသည်။ မောဂ်၊ ၄။ ၁၁၉။(ကွန့်ဂျ်) လာ၍ ရာသ်– ရာသီ–ကတ ၂–ချက်ပြီးသည်။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၁၃၃။ ထုဂီကွတ–သံ။] (၁)အစု–အပုံ–၏ အ ့စ်ဖြင့်–ပြု–ထား–အပ်သော။(၂)အစု– အပုံ–ပြု–ပြု၍ ထား–အပ်သော။ (၁)တံ သစေ ရာသိကတံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ မနုဿေဟိ ရာသိကတေသုပိ သေဝနယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉။ ဥဿာဂိတာတိ ကေဋ္ဌာနေ ကေနာပိ သမ္ပိဏ္ဍိတာ ရာသိကတာတိ ဒဿေတိ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၁၉၇။ ဥဿန္နတ္တာတိ ပိဏ္ဍိကတံရာသိကတံ ကမ္မံ ဥဿန္နန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၃။ ရာသိကတန္တိ ရာသိဘာဝေန ကတံ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၀၄။(၂) သမိဟိတန္တိ သမုပဗ္ဗူဠ်ှဠ်ှ ရာသိကတံ၊ ပိဏ္ဍံ ကတ္တာ ဌပိတန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄၊ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၀။အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၅–၆။ (–သာရတ္ထ၊၄။ ၃၂၉)။မဉ္ဇူကေ အန္တာနိ ရာသိကတာနိ အဟေသုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၄။မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ တဥ္စ မဟာရာသိကဟံ ပုပ္ဖံ ဩကိရိ ပုပ္ဖရာသိကတံ အဟောသိဟ် အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂။

ရာသိကတဒဏ္ဍက (ပု) [ရာသိကတ+ဒဏ္ဍ+က] အစု– အပုံ–ပြု– စုပုံ၍ထား– အပ်သော– တုတ်ချောင်းငယ်။ ကိဉ္စာပိ ရာသိကတဒဏ္ဍကေဟိ ရတနပွဓာဏာဝိ သာခါ နိက္ခမန္တိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၉။ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၉။

ရာသိ (သီ)ကရဏ(တိ) [ရာသီ+ကရဏ။ရာဇ· ကရဏ–သံ။] (၁) အပေါင်း– အစု– ကို်ပြု တတ်သော(ပညာ)(နာ)(၂)အပေါင်း–အစု– ကိုပြုခြင်း (၃) အပေါင်း– အစု– ကိုပြုရာ (နာ)။ (၁)ရာသိကရဏပညာ–ကြည့်။ (နာ) (၂)သမုဒယဿ ပန ရာသိကရဏတော အာယူဟနဋ္ဌော သဘာဝေါ။ ဝိမတိ၊၁။၆၁။ဝေဏီ· ယော ပန ကေတော ကတ္တာ ရာသိကရဏံ ကလာပေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၀၂။ ရာသိကရဏံ ဝါ အာယူဟနံ။ မူလဋ္ဌီ၊၂။ ၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၂၅၃။ သမ္ပယုတ္တဓမ္မာနံ အတ္တနော ကိစ္စာနု

ရူပတာယ ရာသိကရဏန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ဒဋ္ဌိ၊ ၂။ဂ၅။(၃) ရာသိကရဏဒိဝသ–ကြည့်။

ရာသိကရဏတ္ထ(ပု) [ရာသိ+ကရဏ + အတ္ထ] (၁)အပေါင်း– အစု– ကို ပြုခြင်းအနက်။ (၂) အပေါင်း– အစု– ကို ပြုခြင်းအကျိုး။ (၃) ကေဝလန္တိ ရာသိကရဏတ္ထော နိပါတော။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၄၅၃။ (၂)ပိဏ္ဍ ကရဏတ္ထာယာတိ အာယူဟနဝသေန ရာသိကရဏတ္ထာယ။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၀၀။

ရာသိကရဏဒိဝသ (ပု) [ရာသိကရဏ + ဒိဝသ] အပေါင်း–အစု–ကို ပြုရာ ဖြစ်သောနေ့။ မဒ္ဒိတွာ ဝိဟိန် ရာသိကရဏဒိဝသေ ခလဘ ဏ္ဍ-ဂ္ဂံ။သာရတ္ထ၊၃။၁၆၃။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၄၉ (–မဋ္ဌိ၊ ၂။၁၄၀)။

ရာသိကရဏပညာ (ထီ) [ရာသိကရဏ+ပညာ] အပေါင်း–အစု– ကို ပြုတတ်သောပညာ။ ရာသိကရဏပညာ။ ပဋိသံ၊၁၊၁။၄၄။

ရာသိကရဏလက္ခဏ (တိ) [ရာသိကရဏ+လက္ခဏ] အပေါင်း –အစု – ကိုပြုခြင်း – (ပေါင်းစုခြင်း) လက္ခဏာရှိသော၊ တရား။ ရာသိကရဏလက္ခဏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၉၂) န္တိ သမ္မိဏ္ဏနလက္ခဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၁၃၉။

ရာသိကာရ(ပု) [ရာသိ+ကာရ] အစု–အပုံ– ဖြစ်အောင် ပြုအပ်သော။ အစု–အပုံ–၏ အဖြစ်။ ရာသိကာရဘူတ–ကြည့်။

ရာသိကာရက(တိ) [ရာသိ+ကာရက] အပေါင်း– အစု–ကိုပြုပြင်– စီရင်–တတ်သော (ကံ)။ ပိဏ္ဍကာရကံ ရာသိကာရကန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၄၇။သံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၀၅။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၉–၅၀)။

ရာသိကာရဘူတ(တိ) [ရာသိကာရ+ဘူတ။ ရာသိက ရာသိကာရ–တို့နှင့်ယှဉ်ကြည့်။] (၁)အစု–အပုံ–ဖြစ်အောင်ပြုအပ်သည်ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ (၂)အစု–အပုံ– ဖြစ်အောင် ပြုအပ်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်သော။ (၃)အစု–အပုံ–ဖြစ်အောင် ပြုအပ်သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော။ (၁) (၂) (၃)ရာသိက (၁)ကြည့်။

ရာသိဂတ(တိ) [ရာသိ+ဂတ။ ရာဂိဂတ–သံ။] အစု–အပုံ–အားဖြင့်ဖြစ်သော၊ စုပုံထားအပ်သော။ စိတ္တကံ အဂမာသဟန္တိ စန္ဒနာဂရုဒေဝဒါရုကပ္ပူရကက္ကောလာဒိသုဂန္ဓဒါရုဟိ စိတံ ရာသိဂတ (ရာသဂတ)န္တိ စိတံ၊ စိတမေဝ စိတကံ၊ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၃။

ရာသိဂုဏိတ(တိ) [ရာသိ+ဂုဏိတ] နှစ်ဆယ့်လေးပစ္စည်း– အပေါင်း–အစု– ဖြင့်မြှောက်အပ်သော။ ရာသိဂုဏိတဿ ရာသိဿစုံ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂၄၅။

ရာသိတ္တယ(နာ) [ရာသိ+တယ။ ရာဂိတြယ–သံ။] အဖွဲ့အစု–၃– ခုပေါင်း။ ....ရာသိတ္တယဝသေန ဘိန္နိတွာ ဘဂဝါပိတာ တံ တံ ကောဋ္ဌာသတော ဂဏှာတိ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။ ၁၀၃။

ရာသိပရိယာပန္န (တိ) [ရာသိ + ပရိယာပန္န] ရာသိ–အဖွဲ့–အစု–၌ အကျုံးဝင်သော။ အဗျာကတာတိ အဗျာကတရာသိပရိယာပန္နော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၁။၄၃၉။

ရာသိဘာဝ (ပု) [ရာသိ+ဘာဝ] (၁)အပေါင်း–အစု–၏ အဖြစ်။ (၂)အပေါင်း–အစု–အားဖြင့်–တိုးပွား–စေတတ်သောတရား၊ (ဖလသမာပတ်)။ (၃) အစု–အပုံ–အားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း။ (၁)ဝေပုလ္လာယာတိ ဝိပုလဘာဝါယ ရာသိဘာဝါယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။ ဥဒ္ဓံ ဥဂ္ဂတတ္တာ ဥစ္စော ရာသိဘာဝေန စ မဟာသဒ္ဒေါ တေသန္တိ ဥစ္စာသဒ္ဒမဟာသဒ္ဒါ။အံ။ ဋ္ဌ၊၃။၁၂။ ဝိသေသေနာတိ ရာသိဘာဝေန ဌိတံ သန္ဓာဟာဟာ။သီ။ဋ္ဌီ၊သစ်၁။၁၂၈။ (၂) အာယုဿ သခီဇော ရာသိဘာဝေါ အာယု-

သခ်ိဳရော။ အပၤဒ္ဒ၊၂။၁၃၄။ (၃) ပုဒ္ဓေါ နတ္ထိ အနာဂတေတိ၊ အနာဂတေပိ၊ နေသံ ပုဒ္ဓ-ဘာဝေါ ရာသိဘာဝေါ နတ္ထိ။ မဟာနိ၊၄။ ခုဘ၁။

ရာသိဘာဝူပဂမန (န) [ရာသိ+ဘာဝ+ဥပဂမန] အပေါင်း-အစု-ဘဲ အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ တေန သဗ္ဗမို့ ရှပ် ရှပ္ပနလက္ခဏော ရာသိဘာဝူပဂမနေန ရှပက္ခန္ဓောတိ ဒဿိတံ ဟေဘတိ။ ဒ-ဘိ၊ ၄၊ ၂။ ၆။ ဝိသိဒ္ဓိ၊၂။၁၀၄။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊၎၊၂။၁၅၈)။

ရာသိ(သီ)ဘူတ (တ်) [ရာသိ+ဘူတ။ ရာသိ ကာရဘူတလည်း- ကြည့်။ ဆုဂိဘူတ- သံ။] (၁)အပေါင်း- အစု- ဖြစ်၍ဖြစ်သော။ (၂) ပေါင်း- စု- ပေါင်းစု- အပ်သည်ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ (၃)အပေါင်း-အစု-ဖြစ်၍ဖြင့်ဆု ဖြစ်သော (အချိန်အခါ) ။ (၁)ရာသိဘူတာ သာသနံ သြသက္ကာပေန္တိ။ ဒီ၊ ၄၊၂ ။၁၁၄။ အံ၊၄၊၃။ ၁၅၃။ သဗ္ဗ (သဗ္ဗာ) ဓာတုယော ဗောဓိ၊လ္လက်ေ ရာသိဘူတာ.... ဝိဿဇ္ဇေ-ဿန္တိ။ ဒီ၊၅၃၊၈၃။ မ၊၄၊၄။ ၈၁။ အဘိ၊၄၊၂။ ၄၁၄။ သမောဟိတာတိ ရာသိဘူတာ။ စူဠနိ၊ ၄။၄၂။ (၂)သမူဟဗ္ဗုဒ္ဓေါတိ ရာသိဘူတော။ သံ၊၄၊၁။၁၅၂။ သမူဟဗ္ဗုဒ္ဓေါတိ ကေတော သေနာယ ရာသိဝသေန သမ္ပိဏ္ဍိတောတိ အတ္ထော။ တေနာဟ ရာသိဘူတောတိ။ သံ၊၎၊ ၁။၁၉၃။ သမူဟဗ္ဗုဒ္ဓေါတိ သမ္ပိဏ္ဍိတော ရာ-သိဘူတော။ သံ၊၄၊၁။ ၃၁၁။ သမူဟဗ္ဗုဒ္ဓေါ-တိ .... ဘုသံ ဝါ ဗ္ဗုဒ္ဓေါတိ အတ္ထော။ ဘုသာပနာသ ဗ္ဗုဒ္ဓတာ ဒ္ဒိန္နံ သေနာနံ သမာ ဂန္ဓာ သမ္ပိဏ္ဍိတဘာဝေနာတိ အာဟ သမ္ပိ-ဏ္ဍိတော ရာသိဘူတောတိ။ သံ၊၎၊၁။ ၃၃၁။ (၃)ရာသိဘူတကာလ-ကြည့်။

ရာသိဘူတကာလ (ပ) [ရာသိဘူတ+ကာလ] အပေါင်း- အစု- ဖြစ်၍ ဖြစ်ရာဖြစ်သော - အချိန်-အခါ။ ပဌဝိသတိယာ ဂဂ်ါနံ သမ္ဘိဒ္ဓ (သမ္ဘိန္ဒ)မုခဒ္ဒါရေ ကေတော ရာသိသိဘူတ-ကာလော ဝ်ယ အဟောသိ။ သံ၊၄၊၀၃၉။ ဥဒါန၊၄၊၃၂၂။ (မ၊၄၊၃၊ ၁၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၁၀-တို့၌ ရာသိဘူတကာယော- ဟုပါဌ်ရှိသည်။)

ရာသိဘေဒဒဿန (န) [ရာသိ+ဘေဒ+ဒဿန] ရာသိ- အဖို့- အစု- အထူးကိုပြခြင်း။ အညာပရိယာပန္နေပိ "တိဟိ ဝိဇ္ဇာဟိ" တ်တာသဲ ရာသိဘေဒဒဿနတ္တံ ဝုတ္တံ။သီ၊၎၊သစ်၊ ၁။၁၉၉။

ရာသိမဋ္ဌ (နၤပု) [ရာသိ+မဋ္ဌ] အပေါင်း- အစု- ၏ အလယ်။ .... ရာသိမဇ္ဈေ အမ္မေ ဒါသေ သာဝေတိ။ဇာ၊၄၊၇။၇၁။

ရာသိယ (ပု) [ရာသိ+ ဣယ။ရာသိ+ကရ+-ကို့။နောက်နည်းကရဓာတ်အတိသယအား ဖြင့် ကရဏတ္ထနှင့် ပုစ္ဆနတ္ထကို ဟောသည်။ ရာ-ဂျ-သံ။] (၁) ရာသိယ ရှာသူကြီး ၊(အပေါင်း အစုပြု၍- အားလုံးစုပေါင်း၍-.ပြဿနာကို မေးမြန်းတတ်သောသူ)။ (၂)ရာသိယသုတ်။ (၁)အထခေါ ရာသိယော ဂါမဏိ .. ။သံ၊၂။ ၅၁၃။ ရာသိယောတိ ရာသိ ကတ္တာ ပဋ္ဌာ ပုစ္ဆိတတ္တာ"ရာသိယော"တိ ဧဝံ ဓမ္မသ်ဂါဟ-ကတ္တေ ရေဟိ ဂဟိတနာမော။သံ၊၄၊၃။၁၄၅။ (၂) ဘဒြံ ရာသိယ ပါဠလီတိ။သံ၊ ၂။၅၃၄။ ရာသိယသုတ္တလည်းကြည့်။

ရာသိယသုတ္တ (န) [ရာသိယ+သုတ္တ] ရာသိယ သုတ် (ရာသိယရှာသူကြီးမေးမြန်း လျှောက်**ထား**ချက်အရ **အစ**ွန်းရောက်တရားနှစ်မျိုးနှင့် အလယ် ကျင့်စဉ်တရားကို ဟောကြား တော်မူ၍ ကာမဂုဏ်ခံစားသည့် လူသား ၃-မျိုးရှိပုံနှင့် ကိုယ်ကို ပင်ပန်းနှမ်းနယ် အောင် ကျင့်သော ရဟန်း၃- မျိုးရှိပုံကို ရှင်းလင်းဝေဖန်၍ ဟောကြားတော်မူပြီး နောက် အကြောင်းမရှိကိလေသာတို့ကို ဖျက်-

ဆီးမှု ၃– မျိုးရှိပုံကို ရှင်းလင်းဝေဖန်ဟော-ကြားတော်မူသောသုတ်)။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဋ္ဌာယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ။ ဂ–သံယုတ်၊ ၁၂–သုတ်။သံ၊ ၂။၅၁၃။

ရာသိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရာသိယသုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ] ရာသိယသုတ် အဖွင့်၊ အဋ္ဌကထာ-ဋီကာ (ရာသိယသုတ်– ကို–ဖွင့်ပြရာ– ဖွင့်ပြကြောင်း–ဖြစ်သော–ဧကာဒသအစည်းစကား-ရပ်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ)။ ရာသိယသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ သံဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၄။

ရာသိရာသိဝသ (ပု) [ရာသိ+ရာသိ+ဝသ။ ရာသိ+ဝသ။ရာသိ–ကို ရာသိရာသိ–ဟု ဒွေး-ဆော်ပြု။] အစုအစု၏အစွမ်း။ ကေသာ ပုန ဝစ္ဆာ ရာသိရာသိဝသေန ကုဏ္ဍလာ ဝတ္ထာ ဟုတ္ဝာ ဝမိံသု။ အံဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၇။(–မူလဋီ၊၁။ ၁၈၉)။

ရာသီလက္ခဏ (တိ) [ရာသိ+လက္ခဏ] (၁) အပေါင်း–အစု–ဟူသော လက္ခဏာရှိသော။ (၂)အပေါင်း– အစု– ၏ အဖြစ်ဟူသော လက္ခဏာရှိသော။ (၁) (၂)ရာသိလက္ခဏာ ခန္ဓာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။

ရာသိဝစုက (တိ) [ရာသိ+ဝစုက] စပါး-ဥစ္စာ–အစု–အပုံ-ကို တိုးပွားစေတတ်သော၊ သူ။ ဓညရာသိ ဓနရာသိဥ္စ ဝစုတိတိ ရာသိ-ဝစုကော။ (ဒီ၊၁။၅၇။) ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ဝ၃။ အထဿ ရာသိဝစုကော အမစ္စော....။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။

ရာသိဝသ (ပု) [ရာသိ+ဝသ] အပေါင်း–အစု–အပုံ–၏–အစွမ်း–သတ္တိ။ ယာဝတာဝ-ကိပ္ပထောတိ....ရာသိဝသေနေဝ ကဖဝိက္ကယ-ဌာနံ နာမ (အတ္ထိ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၇။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၀–၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၁၀။ သာရတ္ထ၊၃။၃၁၁။ ရာသိဝသေန ဧကိတိ“သဟဿံ သတသဟဿာ”န္တိအာဒိနာ ရာသိဝသေနေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။

ရာသိဝိနိမုတ္တ (ကို) [ရာသိ+ဝိနိမုတ္တ] အ-ပေါင်း– အစု– မှ လွတ်သော။ နိဗ္ဗာနသဿ ရာသိဝိနိမုတ္တတ္တာ။ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၂။

ရာသိဝေစန (နှ) [ရာသိ+ဝေဝစန] ရာသိသဒ္ဒါ၏–ဝေဝုစ်–ပရိယာယ်သဒ္ဒါ– အနက်တူသဒ္ဒါ။ “အဋ္ဌကက်လော”တိအာဒီနိ တိဏ်ဏံပိ ရာသိဝေဝစနာနေဝ။သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၇။

ရာသိသဒ္ဒ (ပု) [ရာသိ+သဒ္ဒ] ရာသိသဒ္ဒါ။.... ရာသိသဒ္ဒဿ ဝိယ ရာသဒ္ဒေ ခန္ဓသဒ္ဒဿ ဝါ-စကဘာဝေန ပဝတ္တိ ဒဿေတိ။ အနုဋီ၊ ၂။၆။

ရာသိသုညတပစ္စယဘာဝ (ပု) [ရာသိ+ပုည-တ+ပစ္စယ+ဘာဝ] အပေါင်း– အစု– ၏ အဖြစ်,ကင်းဆိတ်သည်၏အဖြစ်, ပစ္စည်း–အ-ကြောင်း–၏အဖြစ်။ ဣဒါနိ တေ တတ္ထ ပရိ-ယာပန္နမ္မေ ရာသိသုညတပစ္စယဘာဝတော-စေဝ သဘာဝတော ဒဿေန္တော “ခန္ဓာ”တ်အာဒိမာဟ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၇။ (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၇–၌မူ ရာသိသုညတ ပစ္စယဘာဝတော-ဟု ပါဌ်ရှိသည်။ –အဋ္ဌကထာဌ်ကဲ့သို့ သုည-တဟုရဿနှင့်ပါဌ် ရှိသင့်သည်။ ရာသ်။ ပ၊ သဘာဝတော စာတိပဒဒ္ဒယံ ဒဿေန္တောတိ ပဒေ တတိယာဝိသေသနံ။ ရာသိဘာဝတော ခန္ဓာ၊ သုညတဘာဝတော ဓာတု၊ပစ္စယဘာ-ဝတော အာယတနံ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၂၁၀။)

ရာဟသေယျက (ကို) [ရဟဿ+ကေယျ+က။ ရဟသ်လည်း ကြည့်။ ရဟဿံ ကရိယတ် တ္ထောတိ ရာဟသေယျကံ။ ပါစိတ်၊ယော-။၂၁၄]။ (၁)ဆိတ်ကွယ်– ဆိတ်ငြိမ်– ရာ-အရပ်၌–ပြုအပ်– ဖြစ်–လျှို့ဝှက်အပ်–သော-အမှု–အမှုအရာ–၏တည်ရာ–အရပ်၊) ဆိတ်-ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်– ရာအရပ်၌– ပြုအပ်–ဖြစ်–လျှို့ဝှက်အပ်–သော– အမှု–အမှုအရာ–ကို–အား–ထိုက်–လျောက်ပတ်–သော။ (၂) ဆိတ်ကွယ်–ဆိတ်ငြိမ်–အရပ်၌ ကောင်းသော

–အရာ–အမှု–ကို–အား– ထိုက်–လျောက်–ပတ်–သေး။ (၃) မျယ်ကွယ်၌ဖြစ်–ဆိတ်ကွယ်– လျှို့ဝှက်– ခြင်းကို ပြုရာဖြစ်သော။ (၁)(၂)မနုဿရာဟဿောယျကဝိ၊၃။၄၉၊၅၀။ အဘိ၊၀၊၂၆၁) နှင့် မနုဿာနံ ရဟဿကိရိယာဒဋ္ဌာနိယံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၅။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၁။ မနုဿာနံ ရဟဿကိရိယဒဋ္ဌာနိယန္တိ မနုဿာနံ ရဟဿ ကရဏဿ ယုတ္တံ အနုစ္ဆဝိကံ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၂၃၊ရဟဿကိရိယာ ရဟဃဏံ၊ တံ အရဟတိ တဿ ယောဂ္ဂန္တိ ရာဟဿောယျကံ။ ဝိစိတ္တာဟိ တဒ္ဓိတာဟိ ရဟသို ဝါ သဒ္ဒေ ရဟဿံ၊ တဿံ ယောဂ္ဂံ ရာဟဿောယျကံ။ မူလဋီ၊ ၂။၁၀၃။ မနုဿရာဟဿောယျကာနိ (မ၊၂။၃၂၁) တိ မနုဿာနံ ရဟဿကမ္မာနုစ္ဆဝိကာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၁။ မနုဿရာဟဿောယျကာနိ (သံ၊၂။ ၂၆၄) တိ မနုဿာနံ ရဟောကမ္မဿ အနုစ္ဆဝိကာနိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ မနုဿရာဟဿောကာနိ(မဟာနိ။၁၁၁။)တိ မနုဿာနံ ရဟဿကရဏဋ္ဌာနာနိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၃၁။(၃) ရဟဿံကရိယတိ ဇတ္ထာတိ ရာဟဿောယျကံ။မနုဿာနံ ရာဟဿောယျကံ မနုဿရဟဿောယျကန္တိ ပစနတ္ထံ ဒဿေတိ။ မနုဿာန (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၅) နွှဲအာဒိနာ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၁၄။

ရာဟု[၁] (ပု) [ရဟ+နု။စန္ဒာဒိနံ သောဘာဝိသေသံ ရဟေတိ စဇာပေတိတိ ရာဟု၊ ရာဟုဂ္ဂဟော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၅။ရဟ စာဂေ၊ရဟိယတိတိ ရာဟု၊ အသုရိန္ဒော။ ဋ္ဌ။၆၅၁။ရဟတိ စန္ဒာဒိနံ သောဘာဝိသေသံ နာသေတိကိ ရာဟု၊ အသုရိန္ဒော။ ဏာဒိ။၁။ ရဟတိ စန္ဒာဒိနံ သောဘံ ဇဟာပေတိတိ ရာဟု။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၆၁။ ရဟုတိ ဂဏှိတ္ဝာ စဇတိ စန္ဒန္တိ ရာဟု။ ဂဟ ဝိသေသော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ရာဟု–သံပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓီ။]

(၁) ရာဟု၊ ရာဟုဂ္ဂိဟ်၊ ရာဟုအသုရိန်၊ အသုရိန်နတ်။ (၂)စွန်ကြဲ– ပေကမ်း–ခြင်း။ (၁) ရာဟု ဘိက္ခဝေ အသုရိန္ဒော စန္ဒိ မသ္ဆရိယာနံ ဥပက္ကိလေသော။ ဝိ၊၄။၄၉၂။အံ၊၁။ ၃၆၂။ ရာဟု စန္ဒံ ပမဉ္ဆဿု။သံ၊၁။၄၈။ ရဟုမုတ္တော ယထာ သူရိယော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၀။ဒေဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၅၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၅ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄။ရာဟုမုတ္တောတိ ရာဟုနာ သောဗ္ဘာနုနာ မုတ္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၁၄။ရာဟု(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀)တိ ရာဟု နာမ အသုရိဿရော အသုရရာဇာ။သီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၇၂။၆၀ သေတု ကေတု ရာဟု... ။ ဌ။၁၅၇။(နိတိ၊ပဒ။၂၅၀။)ရာဟု ဇေဟော အသုရိန္ဒော။ ဌ၊ဋ္ဌီ။၁၅၇။(၂)ရာဟုမန္တ၊–ကြည့်။

(ရာဟုအသုရိန်သည်– ယူဇနာ (၄၈၀၀) လေးထောင့်ရှစ်ရာမြင့်၍ လက်မောင်းနှစ်ဖက်တို့၏အကြား (၁၁၂) တစ်ရာတစ်ဆယ်နှစ်ယူဇနာရှိသည်၊ လုံးပတ်ယူဇနာ (၆၀၀) ခြောက်ရာရှိ၍ လက်ဖဝါး ခြေဖဝါးအပြင်သည် အကျယ်အပြန့် ယူဇနာ(၃၀၀) သုံးရာရှိသည်၊ လက်ဆစ်ခြေဆစ်တို့ ယူဇနာ(၅၀)ငါးဆယ်စီရှိကြ၍ မျက်မှောင်နှစ်ဖက် အကြားလည်း ယူဇနာ (၅၀) ငါးဆယ်ပင်ရှိသည်၊ ခံတွင်း (= ပါးစပ်) အနုံ (၂၀၀) နှစ်ရာ အနက် အစောက်ယူဇနာ(၃၀၀)ရှိသည်ပြင် နဖူးပြင်လည်း ယူဇနာ (၃၀၀) ရာပင်ရှိသည်၊ ဦးခေါင်းယူဇနာ (၉၀၀) ကိုးရာရှိသည်။ယင်းရာဟုအသုရိန်သည် “ငါသည် အလွန်မြင့်ရကား ဘုရားရှင်ကို ကုန်း၍ ကြည့်ရှုမူးမြော်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်မည်မဟုတ်” ဟုကြံလျက် ဘုရားရှင်ထံတော်သို့ မဆည်းကပ်ဘဲ နေခဲ့ရာ ဘုရားရှင်၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးစကားကို ကြားသဖြင့် “ဘယ်ပုံ ဘယ်နည်း” ကြည့်ရှုမူးမြော်ရပါအုံ့နည်း ဟု နှလုံးသွင်းကာ ဘုရားရှင်ထံတော်မှောက် လာရောက်လေသည်။

ထိုအခါ ဘုရားရှင်သည် ရာဟုအသုရိန်၏ အလိုဆန္ဒကို ကြိုတင် သိမြင်တော်မူသဖြင့် ဂန္ဓကုဋိပရိဝုဏ်ဝယ် ညောင်စောင်းတော်ထက်၌ လျောင်းစက်ကာ နေတော်မူသည်၊

(ဂ) နဖူးသုံးရာ၊ယူဇနာ၊ဃာနနည်းတူပြား။

(စ) သုံးရာယောဇန၊ ခံတွင်းပ၊ ကျယ်စွတို့ နှတ်သား။

(ဆ) နှစ်ရာစွင့်စွင့်၊ အထူးချင့်၊ လက်နှင့် ခြေဖဝါး။

(ဇ) ယူဇနာငါးဆယ်၊ လက်မဝယ်၊ ပေါရယ် လွန်ကြီးမား။(ဓာန်၊ဋီ၊သျှ။ဖဝ။)

ရှင်းလင်းချက်– သံ၊ဌ၊ ၂၊၇၂–၌ ဒွါဒသ ယောဇနသဟိတံ ဟူသော ပါဠိအရ (ခ) အမှတ်လက်ဝကိုရေးသည်။ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၅၄-၌ဒွါဒသယောဇနသတာနိ–ပုဒ်ကို အလားတူ နေ-ရင်းဆရာတော် အနက်ပေးသည်။သီ၊ဋီ၊၁-၈၊ ၂။၂၉၀-၌ မူ–ဒွါဒသယောဇနသတာနိ်တိ ဒွါဒသဓိကာနိ ယောဇနသတာနိဟု ဖွင့်သည်။ ဒီ၊ဌ၊၂။၇၀– ၌ ဒွါဒသယောဇနသဟိတံ–ကို ယူဇနာ တစ်ရာနှစ်ဆယ်ပို၏ဟု ပားကရာ ဆရာတော် အနက်ပေးသည်။သံ၊ဌ။၁။၁၀၁–၌ ဃာနံ တိယောဇနသတံအရ (ဂ)အမှတ် တို့၌ ဃာနနည်းတူပြားဟု ရေးစပ်သည်)။

ဆုဟု၌ (ပု) [ဆုဟု+က။ ကပစ္စည်းကျေ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၅၉–ဖဝ–လည်း ကြည့်။] (၁) ဖမ်းယူတတ်သော ဆုဟုအသုရိန်နှင့်တူသော သား။ (၂) ဆုဟုဂြိဟ်နှင့်တူသော အနှောင်အဖွဲ့ အန္တရာယ်။ (၁) (၂) ဆုဟုဇာတော ဗန္ဓနံ ဇာတံ်။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၃။ အပ၊ဌ၊၁။၇၃။ အပ၊ဌ၊၂။၁၅–၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၃၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၁။၇၁။ စန္ဒာဒီနံ သောဘာဝိ-သေသံ ဒဟေတိ စဇာပေတီတိ ဆုဟု၊ ဆုဟု-ဂ္ဂဟော။ ဣဓ ပန ဆုဟုဂိယာတိ ဆုဟု။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၅။ (သဒ္ဒနီတိ ဆရာမျှားလက်ထက် ဤဋီကာမူတို့၌ ဆုဟူတိ ဆုဟုဂ္ဂတော–ဟုပါဌ ရှိဟန်တူသည်။ နိတ်၊ဓာဟု။ ၁၅၉–ဖဝ–ကြည့်)။

–ဆုဟုအသုရိန်သည် လာ ရောက်ပြီးလျှင် လျှောင်းစက် နေတော်မူသည့် ဘုရားရှင်ကို ကောင်းကင်အလယ်မှာ လပြည့်ဝန်းကို မော့ကြည့်ရသလို မော့ကြည့် မော့ဖူးမြော်ရသည်၊ အသုရိန် အဘယဲကြောင့် မော့ကြည့် မော့ဖူးရသနည်းဟု ဘုရားရှင်က မေးတော်မူရာ "ဤဘုန်းတော်သင်း အရှင်မြတ်ဘုရား အပည့်တော် ကုန်း၍ ကြည့်ဖူးမြော်ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်မည် မဟုတ်" ဟု ကြံစည်က ဘုရားရှင်ထံတော်သို့ မဆည်းကပ်ဘဲ နေခဲ့ပါဆည်၊ "ယခုလက်တွေ့နှင့်တော့ တစ်မျိုးစီဖြစ်နေပါသည်ဘုရား" ဟု လျှောက်ကြားသည်။ "အသုရိန် ငါဘုရားသည် အောက်သို့မျက်နှာမူ၍ လျှောသောဝိရိယဖြင့် ပါရမီတို့ကို ဖြည့်ကျင့်ဆည်းပူးအပ်သည် မဟုတ်ပေ၊ အထက်သို့ အားကြားလှည့်၍ မဆုတ်မနစ်သောဝီရိယဖြင့် ဒါနစသား ပါရမီဘယ်ပါးတို့ကို ဖြည့်ကျင့်ဆည်းပူးတော်မူခဲ့ပြီ" ဟု မိန့်တော်မူသည်။ ယင်းနွေ့၌ပင် ဆုဟုအသုရိန်သည် ရတနာသုံးပါးကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သည့် ဥပသကာ အဖြစ်သို့ ရောက်လေသည်။ (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၅၄–၅) (ဒီ၊ဌ၊၂။၇၀။မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၇–၀။ သံ၊ဌ၊၁။၁၀၁။ သံ၊ဌ၊၂။၀၂။ အံ၊ဌ၊၂။၂၆။ အံ၊ဌ၊၂။၄၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂၁၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၁၀၆။တို့လည်း–ကြည့်)။

ဆုဟုဋ္ဌမှတ်သားဖွယ်လက်ဝ–

(က) လေးထောင်ရှစ်ရာ၊ ယူဇနာ၊ ဆုဟု အစောက်ထား။

(ခ) တစ်ထောင့်နှစ်ရာ၊ ယူဇနာ၊ ဗာဟု လက်ချုံးကြား။

(ဂ) ကျောနှင့်ရင်မူ၊ အတူတူ၊ ယူဇနာ ခြောက်ရာထား။

(ဃ) ဦးခေါင်းကိုးရာ၊ ယူဇနာ၊ သခ်ျာမှတ် ပိုင်းခြား။

ရာဟုမန္တ၊ (တိ) [ရာဟု+မန္တ၊] (၁) ရာဟု ရှိသော၊ သူ။ (၂) စွန့်ကြဲ-ပေးကမ်း-ခြင်းရှိသော၊သူ။(၁)(၂) .....ရာဟုမာ ဘာဏုမာ ခါဏုမာ ဝိဇ္ဇုမာ ဣစ္စာဒယော။ ရူ။ ၁၀၅။ (-နိတ်၊ပဒ။၁၉၂)။ (၁-အနက်။ ရူ။ ၁၀၅။ သျှ။ ၂-အနက် ထောမနှင့်အညီ ဖြစ်သည်။)

ရာဟုမုခ၁ (န) [ရာဟု+မုခ။ ရာဟုမုခ-သဒ်။] ရာဟု၏ ခံတွင်း-ပါးစပ်။ စန္ဒော ယထာ ရာဟုမုခါ ပမုတ္တောဿ။ ဇာ၊ဋ။၂၉၂။၃၇၀။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၆၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဋ။၄၉၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃၁၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၅။ ။ ရာဟုမုခေဝ စန္ဒိမံ။ မထရ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၆။

ရာဟုမုခ၂ (န) [ရာဟုမုခ+ကမ္မကာရဏ(ဏာ)] ရာဟုမုခမည်သော-ကံကြမ္မာ- ညှဉ်းပန်းမှု-နှိပ်စက်မှု၊ (ခံတွင်းဟင်းလင်းဖြစ်နေအောင် သံချနဖြင့်ထောက်ပြီးလျှင် အာခေါင်တွင်း၌ မီးထွန်းကာ ရာဟုခံတွင်းကဲ့သို့ဖြစ်အောင်-ညှဉ်းပန်း-နှိပ်စက်-ခြင်း။တစ်နည်း နားရင်း တို့မှုန့်၍ မျက်နှာကို ဆောက်ဖြင့်ထုင်းကာ ယုံစီးလာသော သွေးဖြင့် ခံတွင်းကို ပြည့်စေကာ ရာဟုခံတွင်းကဲ့သို့ဖြစ်အောင်-ညှဉ်းပန်း-နှိပ်စက်-ခြင်း၊ ကမ္မကာရဏ-ကြည့်။)ရာဟုမုခေ(မ၊၁။၁၂၂။အဒ၊၁။၄၉။ မဟာန်။၁၂၀) ဿီ ရာဟုမုခကမ္မကာရဏံ၊ တံ ကရောန္တော သကုနာ မုခံ ဝိဝရိတွာ အန္တောမုခေ ဒီပံ ဇာလေန္တိ၊ ကဏ္ဏစူဠိကာဟိ ဝါ ပဒ္ဒာယ မုခံ နိခါဒနေန ခဏန္တိ၊ လောဟိတံ ပဂ္ဃရိတွာ မုခံ ပူရေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂။ မဟာန်၊ဋ္ဌ။၂၄၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၆၂။

ရာဟုမုခကမ္မကာရဏ (ထီ၊နှ) [ရာဟုမုခ+ကမ္မကာရဏ(ဏာ)။ ရာဟုမုခ၂-လည်း ကြည့်။] ရာဟုမုခမည်သော-ကံကြမ္မာ- ညှဉ်းပန်းမှု-နှိပ်စက်မှု၊ (ရာဟုခံတွင်းသို့ ရောက်နေသော

ရာဟုဂ္ဂ(ဂ္ဂ)ဟဏ (နှ) [ရာဟု+ဂဟဏ။ ရာဟုဂြဟဏ-သဒ်။] ရာဟု-ရာဟုဂ္ဂိုဟ်-အသုရိန်-ဖမ်းခြင်း၊ နေကြတ်-လဂြတ်-ခြင်း။စန္ဒောဝ ရာဟုဂ္ဂဟဏာ ပမုတ္တာ (သုတ္တနိ။၃၄၇)တိ ယထာ စန္ဒော ရာဟုဂ္ဂဟဏာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၃။ ရာဟုဂ္ဂဟဏာ ငိပွမုတ္တော ဘာသတေ စ။ ပဋိသ။၁၇၃။

ရာဟုဂဟိတ (တိ) [ရာဟု+ဂဟိတ]ရာဟု-ရာဟုဂ္ဂိုဟ်-အသုရိန်-ဖမ်.အပ်သော (လဝန်း)။ အဟမ္မိ ရာဟုဂဟိတံ စန္ဒမဇ္ဈလ့ဲ ဒိသွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၅။

ရာဟုဟ (ပု) [ရာဟု+ဂဟ။ ရာဟုဂြဟ-သဒ်။] (၁) ရာဟု-ရာဟုဂ္ဂိုဟ်-အသုရိန်-ဖမ်းဆုံင်း။ (၂) ရာဟု-ရာဟုဂ္ဂိုဟ်-အသုရိန်-ဖမ်းအပ်သော-(လ,နေ)။ (၃) ရာဟုဂ္ဂိုဟ်။ (၁) အပရဘာဂေ ပန တတ္ထပိ ကာလေန ကာလံ ရာဟုဂ္ဂဟော ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၄၉။ (၂) ရာဟုဂ္ဂဟံဝ စန္ဒိမံ ရ ဟုဂ္ဂဟံဝ သူရိယံ။ ဇာ၊၂။၂၁၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၉၁။ (၃) စန္ဒော ရာဟုဂ္ဂဟံဝ ဂ္ဂဟာ ဂ္ဂဂါ(ထေရီ၊၂၇၇)တိ ရာဟုဒ ခံဂါတော (ရာဟုသခိတတော၊သိ၊ ဂ္ဂ-မူ၊ဂဟတော စန္ဒော ဝိယ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၉။ (သီ၊ဂ္ဂ-မူ သာ၍ကောင်းသည်။မြန်၌ ရာဟုဖမ်းခြင်းဟု ဘာသာပြန်သည်။) စန္ဒာဒိနံ သောဘာဝိသေသံ ရဟေတဲ့ စဇာပေတီတိ ရာဟု၊ ရာဟုဂ္ဂဟော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၅။

ရာဟုဘဒ္ဒ (ပု) [ရာဟု+ဘဒ္ဒ] ကောင်းမြတ်သော-ရာဟု-ရာဟုဒသုရိန်။ ရာဟုဘဒ္ဒမုပါ၊ မူ(ဒီ၊၂။၂၀၇)န္တိ ရာဟုအသုရိန်ဒံ ဥပသင်္ကမိ သု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။

ရာဟုဘယ (နှ) [ရာဟု+ဘယ] ရာဟု-ရာဟုအသုရိန်-မှ- ကြောင့်- ဖြစ်သော ဘေး၊ ရာဟုဘေး။ ပုန စ ပရံ မဟာရာဇ သူရိယော ရာဟုဘယာ ဘီတော စရတိ။ မိလိန္ဒ။၃၇၃။

နေမင်းနှင့်တူအောင်-ညှဉ်းပန်းမှု-နှိပ်စက်မှု)၊ ရဟုမုခဂမကာရဏန္တိ ရဟုမုခဂတသုရိယ သဒိသကမ္မကာရဏံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄၃။ အံ၊ဋ္ဌီ။ ၂။၁။

ရဟုမုခဂတ (တိ) [ရဟုမုခ+ဂတ] ရဟု ခတ္ထင်းသို့ ရောက်သော။ ရဟုမုခဂတော ဝိယ စန္ဒော။ မိလိန္ဒ။ ၂၂။

ရဟုမုခပ(ပ္ပ)ဝိဋ္ဌ (တိ) [ရဟုမုခ+ပဝိဋ္ဌ]ရဟု ခံတွင်းသို့ ဝင်သော။ ရဟုမုခပ(ပ္ပ)ဝိဋ္ဌော စန္ဒော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၀၉။

ရဟုမုတ္တ (တိ) [ရဟု+မုတ္တ] ရဟုခံတွင်းမှ လွတ်သော(နေ) ရဟု^{3}-(၁)ကြည့်။

ရဟုလ (ပု) [ရဟု+လာ+အ။ရဟုလောတိ-အာဒီသု ပန ရဟု ဝိယ လာတိ ဂဏှာတီတိ ရဟုလော၊ ကော သော? သိက္ခာကာမော အာယသ္မာ ရဟုလ ဘဒ္ဒေါ ဗုဒ္ဓပုတ္တော။နီတိ၊ ဓာတု။၁၅၉။ ရဟုလ- သဒ္ဒတပိဋကဂ။] (၁)(ဘုရားသားတော်) ရဟုလ၊ ရဟုလမင်းသား၊ ရဟုလသာမဏေ။၊ ရဟုလထေရ်။ (၂)(ဆရာဖြစ်သော) ရဟုလထေရ်။ (၃)(မဿမပဏ္ဍာသဘိက္ခုဝဂ်လာ) မဟာရဟုလောဝါဒသုတ်။ (၄)(ဥပရိပဏ္ဍာသ သင်္ခာယတနဝဂ်လာ)စူဠရဟုလောဝါဒသုတ်။ (၅) ရဟုလသံယုတ်။ (၆)(ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ် ထေရဝဂ်လာ) ရဟုလသုတ်နှင့် ဒုတိယရဟုလသုတ်။ (၇) (သင်္ခာယတနဝဂ္ဂသံယုတ် လောကကာမဂုဏဝဂ်လာ) ရာဟုလောဝါဒသုတ်။ (၈)(ဇင်္ဂုတ္တရနိကာယ စတုက္ကနိပါတ် စတုတ္ထပဏ္ဏာသက သဒ္ဓေတနိယဝဂ်လာ) ရဟုလသုတ်။ (၉)(သုတ္တနိပါတ် စူဠဝဂ်လာ) ရဟုလသုတ်။ (၁၀)(ဆေရဂါထာ စတုက္ကနိပါတ်လာ) ရဟုလတ္ထေရ ဂါထာ။ (၁) (ဘုရားသားတော်) ရဟုလ၊ ရဟုလမင်းသား ရာဟုလသာမဏေ၊ ရာဟုလထေရ်။ အထ ခေါ ရဟုလော ကုမာရော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ ဝိ၊ဝု။၁၁၅။ သေယျထာပဒေသော ရဟုလ ဇာနာဟိ။ ဝိ၊ ၂။၂၇။ ပဿသိ နော တွံ ရဟုလ.....။ မ၊ ၂။၂၇။ အယျော ရဟုလော။ ဝိ၊ ၂။၉၁။ တေဒင်္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ သိက္ခာကာမာနံ ယဒိဒံ ရဟုလော။ အံ၊ ၁။၂၄။ (ရှင်ရဟုလာသည် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားလက်ထက် ဘုရားရှင်က ရဟန်းတစ်ပါးကို သိက္ခာကာမ တေဒဂ် ရာထူး အပ်နှင်းတော်မူသည်ကို တွေ့မြင်ရ၍ ထိုတေဒဂ်ရာထူးကို လုံ့ဆော် တောင့်တသဖြင့် ဆုတောင်းတော်မူခဲ့သည်။ ငါတို့ ဘုရားပွင့်တော်မူသည့်အခါ အလေ့ာင်း တော် သိဒ္ဓတ္ထမင်းသားကို အစွဲပြု၍ ယသော် ဓရာမိဖုရား ဝမ်းတိုက်ဝယ် ဖြစ်ရ၍ ရာဟုလ မင်းသားဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသည်။ (ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀-၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅")။ (အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၉၇၊ ၂၀၀-လင်းပြ ။)ရာဟုဇာတော ပန္နနံ ဇာတံ (ငါ့အား ....ဖမ်းယူတတ်သော ရာဟုအသုရိန်နှင့်တူသော သားသည် မြစ်၏၊ အနောင်အဖွဲ့သည် ဖြင့်၏) - ဟူသော အလောင်းတော်မင်းသား၏ စကားကို စွဲ၍ ဘိုးတော် သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီးက "ရာဟုလ" ဟု အမည်ပေးခဲ့သည်။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၅။) ဘုရားရှင်သည် ဂဗိသဝတ်နေပြည်တော်၌ နိဂြောဓာရုံကျောင်းသို့ ရောက်ဟော်မူ၍ ခုနစ်နှက် မြောက်သောနေ့၌ ခုနစ်နှစ်အရွယ် ရာဟုလ မင်းသားငယ်သည် ဘုရားရှင်ဆီသွား၍ အမွေ တောင်းရာ ဘုရားရှင်က ဓမ္မသေနာပတိ သာရိပုတ္တရာအမွေကို ပေးတော်မူသည် (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၀-၁။ မဇ္ဈ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄-၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၇)။

ရှင်ရဟုလ၏ သာမဏေအဖြစ်၌ ဥပဇ္ဈာယ် ဆရာ (ဥပဇ္ဈာစရိယ)ကား ရှင်သာရိပုတ္တရာ၊ ရှင်ပြုပေးသည့် ဆရာ (=ပဗ္ဗဇ္ဇာစရိယ)ကား ရှင်မောဂ္ဂလာန်၊ သြဝါဒပေးသည့်ဆရာ

(=ဩဝါဒိယ)ကား ရှင်မဟာကဿပ ဖြစ်သည် (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၂၉၁)။ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာ ရှင်သာရိပုတ္တရာ ဖြစ်၍ ရှင်ပြုဆရာ ရှင်မောဂ္ဂလာန် ဖြစ်သည် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇)။ ဟောန်း အဖြစ်၌ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာ ရှင်သာရိပုတ္တရာဖြစ်၍ ကမ္မဝါစာရာ (=ဥပသမ္ပဒါစရိယ) ရှင်မောဂ္ဂလာန် ဖြစ်သည် (သုတ္တန်၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၇)။ ရှင်ရာဟုလသည် သာမဏေဖြစ်သည့် နေ့မှစ၍ နံနက်စောစော ထလျက် လက်ခုပ်ဖြင့် ပြည့်သော သဲကို မြေးက်ချီကာ "ငါသည် ဘုရားရှင်နှင့် ဆရာဥပဇ္ဈာယ်တို့ထံမှ ကျိုးသံမျှ ပမာဏရှိသော ဒေဆုးအမ ဩဝါဒကို ရပါမူ ကောင်းလေစ့"ဟု မြွက်ဆိုတော်တည်း။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၄)။ ရှင်ရာဟုလ-ကို အကြောင်းပြု၍ သဟသေယျ၊ သိက္ခာပုဒ်၌ "ဥစ္စာရိ ဒိရတ္တ တိရတ္တံ"ဟူသော အနုပညတ်ကို ပညတ်တော်မူသည် (ဝိ၊၂။၂၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀–၁)။

ရှင်ရာဟုလသည် သိက္ခာသုံးပါးကို အလိုရှိရာ၌ အထူးချွန်ဆုံးဖြစ်၍ သိက္ခာကာမတေဒဂ်ရာထူးကို ရရှိတော်မူသည်(အံ၊၁။၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆)။ ရှင်ရာဟုလသည် ဓုတင်တစ်ဆယ့်သုံးပါးလုံးကို ဆောင်သည့်ပြင် ယထာလာဘ–ယထာဗလ–ယထာသာရုပ္ပ–သန္တုဋ္ဌိတရား – နှင့်လည်း ပြည့်စုံလေသည် (သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၂။၇၅–၆)။

မြတ်စွာဘုရားသည် ရှင်ရာဟုလအား ကုမာရပဉ္ဉာ,အမှာဒ္ဓိကရာဟုလောဝါဒသုတ်, ရာဟုလသုတ်, ရာဟုလသံယုတ်, မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ်, စူဠရာဟုလောဝါဒသုတ် – တို့ကို ဟောတော်မူသည် (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈–၉၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၂)။

ရှင်ရာဟုလကို အကြောင်းပြု၍ တိပလ္လတ္ထမိဂဇာတ်နှင့် တိတ္တိရဇာတ်တို့ကို ဟောတော်မူသည် (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၉)။

ရှင်ရာဟုလသည် မဃဒေဝဇာတ်, မဟာသုဒဿနဇာတ်, ဒဒ္ဒရဇာတ်, မက္ကဋဇာတ်, သီဟကောတ္ထုဇာတ်, ဗန္ဓနာဂါရဇာတ်, ဒုကနိပါတ်ကပိဇာတ်, ပဉ္စကနိပါတ် ဥရဂဇာတ်, ကုမ္ဘကာရဇာတ်, စူဠသုတသောမဇာတ်, သောဏကဇာတ်, မဟာဇနကဇာတ်, စန္ဒကုမာရဇာတ်, ဝိဓူရဇာတ်, ဝေဿန္တရာဇာတ်အားဖြင့် တစ်ဆယ့်ငါးဇာတ်တို့၌ ဘုရားအလောင်းတော်၏ သားတော် အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်ရ၍ တိပလ္လတ္ထမိဂဇာတ်၌မူ, တူ,အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တော်မူသည်။

ရှင်ရာဟုလသည် (စူဠ) ရာဟုလောဝါဒသုတ်၏ အဆုံး၌ ရဟန္တာဖြစ်သည်။ ထောင်ပေါင်းများစွာသော အရေအတွက် အပိုင်းအခြား မရှိသော နတ်, ဗြဟ္မာများလည်း သစ္စာလေးပါး တရားကို သိမြင်ကြသည် (မ၊ဋ္ဌ၊၃၊၂၇။ သံ၊၂။၃၂၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇။ သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၆)။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၂–၃။ သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၂။၇၇။ တို့ကိုလည်း ကြည့်)။ ရှင်ရာဟုလသည် မဟာသာဝက ရှစ်ကျိပ်တွင် တစ်ပါးအပါအဝင် ဖြစ်သည် (အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂)။ တာဝတိံသာနတ်ပြည်မှာ ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူသည် (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၄၆)။

(ကျမ်းခြင်း ကွဲပြားချွန်နှီးနှောပြခြင်း)

ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူမီ ရှင်ရာဟုလ, ရှင်ရဋ္ဌပါလ,လောင်းတော်တို့ သူကြွယ်နှစ်ဦး ဖြစ်ကြ၍ ဆရာရသေ့ဘို့ ညွှန်ကြား ပြောဆိုချက်အရ စိတ်ညွတ်ဆုနာပြည့်, တာဝတိံသာနတ်ပြည်၌ ဖြစ်ကြရသည်။ ထိုအခါ ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူသည်၊ ၎င်းဘုရားရှင်လက်ထက်၌ ကောင်းမှုပြု၍ ရှင်ရာဟုလအလောင်း နဂါးမင်းက သိက္ခာကာမ တေဒဂ်ရာထူးကို ဆုတောင်း၍

စုတေ သေလွန်သောအခါ ရဋ္ဌပါလအမျိုးမှာ ဖြစ်ရသည်။ ထို ခါ ပဒုမုတ္တရ ရာဇရွင် ပွင့်တော်မူသည်။ ၎င်း ရာဇရွင် လက်ထက် လူသားအဖြစ်မှ ကောင်းမှုပြုကာ သဒ္ဓါပဋိတတေဒဂ် ရာထူးကို ဆုတောင်း ကြောင်း ပြဆိုသည်။

(ရှင်ရာဟုလ အကြောင်းကို အကျဉ်း အား ဖြင့် ဗျာဒိတ်ခံသော ဘဝကိုသာ ပြဆို၍ ရှင်ရဋ္ဌပါလအကြောင်းကိုမူ အကျယ်အားဖြင့် ပြဆိုသည်ဟု ယူလျှင် အဋ္ဌကထာ– (ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂–နှင့် အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂)တို့၌ ရှေနောက် မဆန့်ကျင်မေ)။

ဤသို့ အဋ္ဌကထာတို့ ကဲ့ပြားရာ၌ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ တို့၌ ပြဆိုသော စကားသည် ရှင်ရဋ္ဌပါလထေရ် ကိုယ်တိုင် ဟော ကြား သည့် "ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင်အား ကင်္ကြံးတန်ဆာ စသည်နှင့်တကွ ဆင်တော်မြတ်ကို လှူခဲ့ဖူး ကြောင်း, ၎င်းဆင်တော်မြတ်ကို အဖိုးဖြတ် စေ၍ သံဃာ့ရံ ငါးသောင်းလေးထောင် သော ပြာသာဒ်ဆောင်မျာ်းကို ဆောက်လုပ် လှူခဲ့ဖူးကြောင်း" ကို ပြဆိုသော ရဋ္ဌပါလတ္ထေရအပဒါန် (အပ၊ဋ္ဌ၊ ၆၉၊) နှင့် နီးနော ညီညွတ်သည်ဟု ယူဆ ဖွယ်ရှိသည်။ ဇာနတ္တ(၂၃၁–၂၊)၌မူ ပရိကပ္ပသိဒ္ဓိအားဖြင့် နှစ်ပေါင်းသောင်းဘဝ၌ပင် ဘုရားရှင်ကို တွေ့မြင်ရသည့်, ဗျာဒိတ်ခံရသည်ဟု ယူဆ ရန်ရှိသည်ဟု ပြဆိုသည်။

ရှင်မဟာကဿပသည် ရာဟုလ၏ သြဝါဒါစရိယ ဖြစ်ပုံ–

(က) တေသု တတ္ထေဝ ဝသန္တေသု အမှာကံ သတ္ထာလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ဝာ ပဝတ္တိတ ဝရဓမ္မစက္ကော အနုပုဗ္ဗေန ရာဇဂဟံ ပ၊ဝိသိ (ပါပုဏိ)။ (ခ) သတ္ထရိ တတ္ထ ဝသန္တေ

ရှင်ရဋ္ဌပါလအလောင်း သီကြဉ်းမင်းက သဒ္ဓါပဋိတ တေဒဂ်ရာထူးကို ဆုတောင်း သည် (မ၊ဋ္ဌ၊ ၃၀၊။ အ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၇၊ ၂၀၀။ အကျယ်ကို ၎င်းအဋ္ဌကထာတို့၌ ကြည့်)။ ဝိဘာဝိနီ(၁၀၀)၌ မရဏကာလေတိ မရဏာသန္နကာလေဟု ဖွင့်သကဲ့သို့ အ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၇–၌ ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓကာလေ ပုဒ်ကို ပဒုမုတ္တရဗုဒ္ဓုပ္ပန္နာသန္နကာလေ–ဟုဖွင့်၍ ပဒုမုတ္တရ ရာဇရွင် ပွင့်တော်မူခါနီး အခါ၌ ဟု အနက်ပေးသင့်သည်။ (မ၊ဋ္ဌ၊ ၃၀၊၌ ဘူမိန္ဒရနာဂရာဇဘဝနဿာ–ဟု ပါ၍ ထို ဘူမိန္ဒရကို ဘဝန–ဟူသော နောက်ပုဒ်မှာ ၎ပဲ။ အ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၀–၌ ပဏ်ဝိန္ဓရနာဂရာဇဘဝနေ–ဟုပါ၍ ထိုရာဇဘဝန သည်း ပဏ်ဝိန္ဓရ ကို ဘဝန–ဟူသော နောက်ပုဒ်မှာစပ်။ ပဏ်ဝိန္ဓရဘဝနံ ပဏ်ဝိန္ဓရဘဝနေ–ဟူသော ရှေနောက်ပုဒ်တို့–ကြည့်။ အဋ္ဌကထာတို့ဘွင် မ ဋ္ဌ၊ ၃၀၊နှင့် မ၊ဋ္ဌ၊ ၄၊။ ၂၄၄၊။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃၀၄ –တို့၌ ရှင်ရာဟုလအလောင်း နဂါးမင်း၏ အမည်ကို ပါလိတ–ဟု ဆို၍ အ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၌မူ ပဏ်ဝိန္ဓရ ဟု ဆိုသည်။ ဘူမိန္ဒရနှင့် ပဏ်ဝိန္ဓရ–ကား ပရိယာယ်ဖြစ်သည်။ ပဏ်ဝိန္ဓရ–(ဘူမိန္ဒရ)ကို နေရာဘုံ (ဗိမာန်, မြို့)၏ အမည်ရင်းဟု ယူ၍ နဂါးမင်းကို တင်စား၍ ပဏ်ဝိန္ဓရ (ဘူမိန္ဒရ) ဟု ခေါ်သည်။ ပါလိတ်ကို ငယ်မည်ဟု ယူလျှင် ကျမ်းချင်း မဆန့်ကျင်ချေ)။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀–၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅ တို့၌ ရှင်ရာဟုလ အလောင်းသည် လူသားအဖြစ်ဖြင့် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင်လက်ထက် ကောင်းမှုပြုကာ သီကြဉ်းကာမ တေဒဂ်ရာထူးကို ဆုတောင်းကြောင်း ပြဆို၍ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀–၉၊ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၊ ၂၀–နှင့် ၃၀၀–၁။ တို့၌ ရှင်ရဋ္ဌပါလ အလောင်းသည် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင် ပွင့်တော်မမူမီ သူကြွယ်အမျိုးမှာ ဖြစ်ရ၍ ရသေ့၏ တိုက်တွန်း ပြောကြားချက်အရ ကောင်းမှုပြု၍ နတ်ပြည်မှာ ဖြစ်ရပြီးလျှင် နတ်ပြည်မှ

အခါ ကပိလဝတ်မြို့သို့ကြွတော်မမူမီ ရှင်မဟာကဿပ ရဟန်းပြစ်ကြောင်း သိသာထင်ရှားပေသည်။ ဤဒေသကျိုးကို မျော်ကိုးရ၍ အခြေခံ (က) ဝါကျကို အဋ္ဌကထာဆရာ ပြဆိုရလေသည်။ မြတ်စွာဘုရား ကပိလဝတ်မြို့သို့ ရှေးဦးစွာဆောက်၍ ခုနစ်ရက် မြောက်သော နေ့မှာ ရာဟုလမင်းသားကို ရှင်ပြုသည်၊ ရာဟုလမင်းသားကို ရှင်ပြုပြီး မကြာမြင့်မီ ကပိလဝတ်မြို့မှ ဒေသစာရီ ကြွချီတော်မူရာ အံ့နုပီယ သရက်ဥယျာဉ်သို့ ရောက်တော်မူသောအခါ ရှင်အာနန္ဒာစသော သာကီဝင်မင်းသား ခြောက်ယောက်နှင့် ဥပါလိအဏ္ဍာသည်တို့ သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းပြုကြသည် (ဝိ၎င်း၊၃၃၅-၉။ အံ၎င်း၁။၁၄၉။ ဒီပ၎င်း၁။ ၃၀၃)။

ယင်းအဋ္ဌကထာ (သံ၎င်း ၂။စသည်)တို့ကို ယခုအခါတွေ့ရသည့်ပါဠိအတိုင်း အမှန်ဟု ယူဆခဲ့သော် ရှင်မဟာကဿပသည် ရှင်ရာဟုလ၏သြဝါဒါစရိယာမပြစ်နိုင်ရုံကော ရှင်အာနန္ဒာစသော မထေရ်တို့အောက် ငယ်ခဲ့ရာသည်၊ ရှင်အာနန္ဒာစသော မထေရ်များထက် ကြီးကြောင်းကိုလည်း အောက်ခြေဖော်ပြထားသော ပါဠိအဋ္ဌကထာတို့အရ သိသာထင်ရှားပေသည်။

(၁) အာယာသ္မာ အာနန္ဒော ဧဝမာဟ "နာဟံ ဥဿာဒမိ ထေရဿ နာမံ ဂဟေတုံ၊ ဂရု မေ ထေရော"တိ။ ဝိ၎င်း၁၂၉။

(၂)(က)အဟံ အာနန္ဒံ ဓမ္မံ ပုစ္ဆေယ္ယံ။ (ခ) အာယသ္မာတာ မဟာကဿပေန ဓမ္မံ ပုဋ္ဌော ဝိဿဇ္ဇေယ္ယ။ဝိ၎င်း၃၀၁။(က)ဝါကျမှာ ဝိသေသန မပါဘဲ (ခ)ဝါကျမှာ ဝိသေသန ပါသည်။)

(၃)အထ ခေါ အာယသ္မာ မဟာကဿပော.... အာယသ္မတာ အာနန္ဒေန ပစ္ဆာသမဏေန ယေန အညတရော ဘိက္ခု။နုပသဇ္ဇေယော

အယံ ပိပ္ပလိမာဏဝေါ....။ အယံ ဘဒ္ဒါကာပိလာနီ...။ သံ၎င်း၂။၁၇၇။ အံ၎င်း ၁။၁၃၇။ ထေရ၎င်း၂။၃၃၈။ ဒီပ၎င်း၁။၂၉၁။ တတ္ထေဝါတိ ဇေတဝနေ ယေဝ (ဧဝ)။ သံ၎င်း၂။၁၆၆။ အံ၎င်း၁။၁၅၂။

"ရှင်မဟာကဿပသည် ရှင်ရာဟုလ၏ သြဝါဒါစရိယ ဖြစ်သည်"ဟု ဝိ၎င်း၃။၂၉၁-၌ ပြဆိုရာ ဖော်ပြအပ်ပြီးသော အဋ္ဌကထာတို့နှင့် ဆန့်ကျင်သည်ဟုဆိုမူ ယင်းအဋ္ဌကထာတို့တွင် ပါဠိအချို့သည် ပမာဒလေခ (မွေ့နောက်ပြန်နေသော ပါဠိနှင့် ပိုလွန်နေသောပါဠိ)ဖြစ်၍ မဆန့်ကျင်ပါ၊ ယင်း အဋ္ဌကထာတို့တွင် အောက်ပါအတိုင်း ပါဠိမှန်ရှိသင့်သည် (က) အမှာကံ သတ္ထာ လောကေ ဥပ္ပဇ္ဇိတ္ထ ပဝတ္တိတဝရဓမ္မစက္ကော အနုပုဗ္ဗေန ရာဇဂဟံ ပဝိသိ (ပါပုဏိ)။ (ခ) ဇေသု တတ္ထော ဝသန္တေသု အယံ ပိပ္ပလိမာဏဝေါ....။အယံ ဘဒ္ဒါကာပိလာနီ....။(ယင်း အဋ္ဌကထာတို့တွင် တေသု တတ္ထော ဝသန္တေသုကား မရှေ့နောက်ပြန်နေသောပါဠိဖြစ်၍ သတ္ထရိ တတ္ထ ဝသန္တေ ကားပိုလွန်နေသောပါဠိဖြစ်သည်။ တတ္ထော= ထိုဗြဟ္မာပြည်၌သာလျှင်၊ ဝသန္တေသု=နေကြကုန်သော၊ တေသု= ထို ပပ္ပလိလုလင် မယ်ဘဒ္ဒါကာပိလာနီအလောင်းဗြဟ္မာတို့တွင်-ဟု အနက်ပေး၍ အယံပိပ္ပလိမာဏပေါနှင့် အယံ ဘဒ္ဒါကာပိလာနိတို့မှာစပ်)။

အဆက်ပါအဋ္ဌကထာတို့တွင် (က)ဝါကျကား အခြေခံဝါကျဖြစ်သည်။ ၎င်းအခြေခံ (က) ဝါကျဖြင့် ယင်းအဋ္ဌကထာ တို့တွင် ပြဆိုလတ္တံ့ဖြစ်သည့် "သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓါ ဓေဋ္ဌ ဝနမဟာဝိဟာရေ ဂန္ဓကုဋိယံ နိသိန္နော ပထဝီကမ္မနသဒ္ဒံ သုတ္ဝာ" စသော ဝါကျတို့အရ မြတ်စွာဘုရားသည် ဓမ္မစက်ကြာ တရားဟောတော်မူပြီးနောက် မိဂပါဝုန်မှ အာဠဝီအတိုင်း ကြွတော်မူလာ၍ ရာဇဂြိုဟ်မြို့သို့ ရောက်သော

ရဟုလသုတ်နှင့် ဒုတိယရဟုလသုတ်။ ရဟုလာ အပရေ ဒုဝေ။သံ၊၂။ ၁၂။ နဟုလသုတ္တ (၁)နှင့် ဒုတိယရဟုလသုတ္တ တို့လည်း ကြည့်။ (၇) (သင်္ခေယျတနဝဂ္ဂသံယုတ် လေးဂ ကာမဂုဏဝဂ်လာ) ရဟုလောဝါဒသုတ်။ သာရိပုတ္တော စ ရဟုလော။ သံ၊ ၂။၃၂၆။ ရဟုလောဝါဒ သုတ္တလည်း ကြည့်။ (ဂ) (မ.ဂုံတ္တရနိကာယ စတုက္ကနိပါတ် စတုတ္ထ ပဏ္ဏာသက သင်္ခေတနိယ ဝဂ်လာ) ရဟုလသုတ်။ အာယသ္မာ ရာဟုလော ဇမ္မူလိ။ အံ၊၁။၄၉၀။ ရဟုလ သုတ္တ(၂)ပေါင်း-ကြည့်။ (၉) (သုတ္တနိပါတ် စူဠဝဂ်လာ) ရဟုလသုတ်။ ရာဟုလော ပုန ကပ္ပေါ စ။ သုတ္တနိ။ ၄၄၉။ ရဟုလော စ ပုနပ် ဝဂ်ီသော။ သုတ္တနိ။ ၄၅၂။ ရဟုလသုတ္တ (၃)လည်း ကြည့်။ (၁၀) (ထေရဂါထာ စတုက္ကနိပါတ်လာ) ရာဟုလတ္ထေရဂါထာ။ သမ္ဘူတော ရဟုလောပိ စ။ ထေရ။၂၇၄။ ရဟုလတ္ထေရဂါထာ-လည်း-ကြည့်။

ရဟုလကုမာရ (ပု) [ရဟုလ+ကုမာရ] ရဟုလ-သူငယ်-သတ္တိသား-မင်းသား။ ဒဂဝါပန ယသ္မာ ရဟုလကုမာရသာ ပဗ္ဗဇိတတော....တသ္မာ နံ ပုစ္ဆိ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၁။ ရဟုလကုမာရော ဘဂဝတော သန္တိကံ ဂန္ဒွာဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ ၃။၂၉၀။ သတ္တမေ ဒိဝသေ ရဟုလကုမာရံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၃၆။

ရဟုလတ္ထေရ (ပု) [ရဟုလ+ထေရ။ ဝိသေသနုတ္တရပဒကမ္မဓရည်းသမာသ်ဲ။ ရူ။၂၄၃။ နီ ဘိ၊ သုတ္တ။၃၀၂။] ရဟုလထေရ် (မဇ္ဈိမဖြစ်သော ရဟုလ)။ ရာဟုလတ္တေရော ဒုါဒသ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဘဂဝတော ဟိ နပ္ပဋိဇဏ္ဍာသ....။မ၊ဋ္ဌ။၃။၈၈။ ရဟုလတ္တေရော ဝဲယသုနေနသာမဏေရော ငိယ စ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။

တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊။၄၁၆။(၄)(အာယသ္မာ အာနန္ဒော) ဥပသင်္ကမိတ္မာ အာယသ္မန္တံ မဟာကဿပံ အဘိဝါဒေတ္မာ ဧကမန္တံ နိသီဒိ။ သံ၊၁။၄၁၈။(၅)ဘဂဝတော ပရိနိဗ္ဗာနေ သန္နိပတိတာနံ သတ္တန္နံ ဘိက္ခုသတသဟဿာနံ သံဃတ္ထေရော အာယသ္မာ မဟာကဿပေါ၊ဝိ၊၆၊၁။ ၄။ဇိနတ္ထ (၁၉၇)၌မူ "သဗ္ဗညုအတ္ထတ်ဆုံးလွန်တ်သည် ကပိလဝတ်ပြည်မှ ပြန်၍ နဂရ်ကြိုဟ်ပြည် ဝေဠုဝန်ကျောင်း၌ စံနေကော် မူသောဖ၊ခါ အရင်မဟာကဿပ အပေါင်းဖြစ်သော ပိပ္ပလိလုလင်သည် သာဝနာသျှိဝင်၍ ရဟန်းပြုလာသတည်း" ဟုပြဆိုသည်။

(၂) (ဆရာဖြစ်သော) ရဟုလထေရ်။ ကော်"ပုဗ္ဗာစရိယာဟိ ဝုတ္တော လေ-က ၊စရိ-ယ ပိ,သာသနေ ရဟုလစရိယာဒယေ ပိ ယင်္ကံ ယ္ဟန်္တိ၊တေ အပနေတုံ ကာမဉ္စာဘိအာဒီ ဝုတ္တ" န်္တိ။ဝဒီရ။ ၁၇။ တေန ရဟုလစရိ ၊ဘဒီနံ ဧတေဝနဝ်ံသီ အာဒယဂိရိဂါသိနိကာယာနံ သမယံ နိဝတ္တေဘိ။သီ၊ဋ္ဌီ၊သင်္၊၁။၃၀။ယကော ရာဟုလာစရိယော....အာဟ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌီ။၃၄။ (ကျိဆယ်ကား-အင်္ဂကထာကျမ်းပြု အာယဂိရိဂိုဏ်းသား ပရဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်ဟု ယူဆဖွယ်ရှိသည်။နေတ္တိ၊ ဋ္ဌီ"၃၄။ ပါရာ၊ ဂဏ္ဌိသစ်၁။ ၄၃- တို့ ပသည်းကြည့်။) (၃) (မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသ ဘိက္ခုဝဂ်လာ) မဟာရာဟုဒလောဝါဒ သုတ်။ ကုဋ္ဌရ နဟုလ သဏ္ဌာတလောကော။ မ၊ ၂။ ၁၄၇။မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ္တလည်း ကြည့်။ (၄) (ဥပရိပဏ္ဏာသ သင်္ခာယတနဝဂ်လာ) စူဠရာဟုဒလောဝါဒသုတ်။ ပုဏ္ဏော နန္ဒက ရာဟုလာ။မ၊၃။၃၅၂" စူဠရာဟုလောဝါဒ သုတ္တလည်း ကြည့်။

(၅) ရဟုလသံယုတ်။ သက္ကာရ ရဟုလ လက္ခဏာ။သံ၊၁။၄၇၂။ရဟုလသံယုတ္တလည်း ကြည့်။ (၆) (ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ်ထေရဝဂ်လာ)

ရာဟုလမာတုဂုဏ်ကထာ (ထီ) [ရာဟုလမာတု+ဂုဏ်+ကထာ] ရာဟုလမယ်တော်၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့် စပ်သောစကား။ ဘတ္တာကိစ္စာဝသာနေ ပန ရာဟုလမာတု ဂုဏ်ကထံ နိဿာယ စန္ဒကိန္နရီဇာတကံ ကထေတ္ဝာ။ ခု၊ဠ၊ ၁။၇၄။ဥဒါန်း၊ဋ္ဌ။၁၅၁။

ရာဟုလမာတုဒဿနဒိဝသ (ပု) [ရာဟုလမာတု+ဒဿန+ဒိဝသ] ရာဟုလမယ်တော်ကို ကြည့်ရှုဖြစ်သောနေ့။ ဘဲ့ ဒိဝသမေဝါတိ တသ္မိ ရာဟုလမာတု ဒဿနဒိဝသေယေဝ။ငိမတိ၊ ၂။ ၁၁၃။

ရာဟုလဝဋ္ဋ (နာ)[ရာဟုလ+ဝတ္ထု] ရာဟုလမင်း သား၏-အကြောင်းအရာ-ဝတ္ထု၊ ရာဟုလဝတ္ထု။ရာဟုလဝတ္ထုမှိ အာဂတာ အနုနုညာတ မာတာပိတရော စာတိ ဒဿပိ ဇနာ ဣဓာ မိပွေတာ။ဝဇီရ၊၄၃၀။(-သာရတ္ထ၊၃။၂၄၄)။

ရာဟုလဝတ္ထုကထာ(ထီ)[ရာဟုလဝတ္ထု+ကထာ] ရာဟုလဝတ္ထုအဖွင့်-အဋ္ဌကထာ-ဋီကာ၊ရာဟုလဝတ္ထုကို-ဖွင့်ဆို-ရာ-ကြောင်း ဖြစ်သော-စကား၊စဉ်-စကားရပ်-အဋ္ဌကထာ-ဋီကာ၊ ရာဟုလဝတ္ထု ကထာ။ ရာဟုလ ဝတ္ထုကထာ နိဋ္ဌိတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၄။

ရာဟုလဝတ္ထုကထာဝတ္ထုနာ (ထီ) [ရာဟုလဝတ္ထုကထာ+ဝတ္ထုနာ] ရာဟုလဝတ္ထုကထာအဖွင့် အဋ္ဌကထာ-ဋီကာ၊ ရာဟုလ ဝတ္ထုကထာကို-ဖွင့်-ရာ-ကြောင်း - ဖြစ်သော - စကား အစဉ်-စကားရပ် - အဋ္ဌကထာ - ဋီကာ။ ရာဟုလဝတ္ထု ကထာဝတ္ထုနာ နိဋ္ဌိတာ။ ဝဇီရ။ ၄၂၇။ သာရတ္ထ၊၃။၂၅၀။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၁၄။

ဥဘယေနာတိအာဒိကာ အာယသ္မတော ရာဟုလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀။

ရာဟုလတ္ထေရဂါထာ (ထီ) [ရာဟုလတ္ထေရ+ဂါထာ]ရာဟုလထေရ်- ရွတ်ဆို-ကျူးရင့်-အပ်သော ဂါထာ၊ ရာဟုလထေရဂါထာ။ ရာဟုလတ္ထေရဂါထာ။ ထေရ။ ၂၇၁။

ရာဟုလတ္ထေရဂါထာဝတ္ထုနာ (ထီ) [ရာဟုလတ္ထေရဂါထာ+ဝတ္ထုနာ] ရာဟုလထေရ ဂါထာအဖွင့်- အဋ္ဌကထာ-ဋီကာ။ ရာဟုလထေရဂါထာကို-ဖွင့်ရာ- ဖွင့်ကြောင်း-ဖြစ်သော-စကားအစဉ်-စကားရပ်-အဋ္ဌကထာ-ဋီကာ။ ရာဟုလတ္ထေရဂါထာဝတ္ထုနာ နိဋ္ဌိတာ။ ထေရဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄။

ရာဟုလဘဒ္ဒ (ပု) [ရာဟုလ+ဘဒ္ဒ။ရာဟုလဘဒ္ဒြသံ။] ရာဟုလအရှင်ကောင်း၊ အမျိုးအကျင့် အားဖြင့် ကောင်းမြတ်သည့် ရာဟုလ-သတို့သား- ထေရ်။ ရာဟုလဘဒ္ဒေါတိ မံ ဝိဒူ။ ထေရ။ ၂၇၁။ နန္ဒေါ ရာဟုလဘဒ္ဒေါ စ။ အပ၊ ၂။ ၂၁၁။ရာဟုလဘဒ္ဒဿ ကနိဋ္ဌော၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂ ဥဂ၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၉၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ။ ၂။ ၂၆၀။....ရာဟုလဘဒ္ဒဿ ဇာတသာသနံ သုတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။

ရာဟုလမာတု (ထီ) [ရာဟုလ+မာတု။ ရာဟုလမာတရ်- ဥက္ကတပိဋ္ဌက။] ရာဟုလမယ်တော်။ အထ ခေါ ရာဟုလမာတာဒေဝီ....။ဝိ၊၃။၁၁၅။ သတ္တမေ့ ဒိဝသေ ရာဟုလမာတာ ကုမာရံ အလင်္ကရိတ္ဝာ၊ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၉၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၇။ သဗ္ဗညုဗောဓိသတ္တေန ကိရ သဒ္ဓိံ ရာဟုလမာတာ အာနန္ဒတ္ထေရော....ဤမာနိ သတ္တသဟဿာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၄။ ထေရ၊ ၊ ၂၊ဋ္ဌ ၁၆၅။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁၊၆၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၅။ ပဋ္ဌဝံ၊ဋ္ဌ။၁၅၊၃၊၃ ၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃)။

ရာဟုလသံယုတ္တ(ခ) [ရာဟုလ+သံယုတ္တ]ရာဟုလသံယုတ်။ ရာဟုလထေရ်နှင့် ပတ်သက်သော သံယုတ်၊ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါန၀ဂ္ဂသံယုတ္တ ပါဠို၊ ၇–သုတ်။ ယင်းရာဟုလသုတ်တွင် ၀ဂ်၊ ၂–၀ဂ်၊ သုတ်ပေါင်း ၂၂- သုတ်ရှိသည်။ ယင်းသုတ်တို့တွင် ရာဟုလထေရ် တောင်းပန်ချက်အရ ဟောသောသုတ် ၁၂-သုတ် ပါ၀င်၍ သက်သက် မတောင်းပန်ဘဲ ဟောသော သုတ်၁၀ သုတ်ပါ၀င်သည်။ ရာဟုလသုတ်တွင် ရာဟုလထေရ်အား အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရင့်ကျက်စေသည့် ဝိဝဋ္ဋနိဿိတဖြစ်သော သဒ္ဓါစသော တရားများကို ဟောတော်မူသည်။ သံ၊ ၁။ ၄၃၉–၄၅၂။ရာဟုလသံယုတ္တဿ ပဌမေ ကောတိ စတူသု ဣရိယာပထေသု ကေဝိ-ဟာရီ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈–၉၂ လည်းကြည့်။

ရာဟုလသံယုတ္တဝဏ္ဏနာ(ထီ) [ရာဟုလသံယုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ]ရာဟုလသံယုတ်အဖွင့်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ၊ ရာဟုလသံယုတ်ကို –ဖွင့်–ရာကြောင်း–ဖြစ်သော–ဧကာဒသစ္ဆဉ် –စကားရပ်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရာဟုလသံယုတ္တ-ဝဏ္ဏနာနိဋ္ဌိတာ။သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၈၊သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၈၁။

ရာဟုလသခ်ါတ (တိ) [ရာဟုလ+သခ်ါတ]ရာဟု-ဟု ဗိုအပ်သော (ဂြိုဟ်)။ ရာဟုဂ္ဂဟ (၃) ကြည့်။

ရာဟုသသာမဏေရ(ပု) [ရာဟုလ+သာမဏေရ] ရာဟုလ – သာမဏေ – ကိုယ်ရင်၊ ကိုယ်ရင် ရာဟုလ၊ ဩ၀ါဒကမ္မမော၀တ ရာဟုလသာမ-ဏေရော။အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀ ့။ ရာဟုလသာမဏေ-ရော အာဂန္တွာ မာတရံ ပဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅၂"

ရာဟုသသုတ္တ (န)[ရာဟုလ+သုတ္တ]ရာဟုလသုတ်-(က)ရာဟုလထေရ်၏ မေးလျောက်ချက်အရ ၎င်းထေရ်အား ခန္ဓာငါးပါးသည် ငါ့ဥစ္စာမဟုတ် ငါမဟုတ် အတ္တာမဟုတ်-ဟု ဟုတ်မှန်ဘဲ့အတိုင်း ကောင်းစွာ ပညာဖြင့် ရှုမတ်သောသူအား ဒိဋ္ဌ တဏှာ မာန ဒိ ရာဂ မဖြစ်နိုင်ပုံ ဟောသောသုတ်။သံယုတ္တနိကာယ ခန္ဓ၀ဂ္ဂသံယုတ္တပါဠို၊ ၁–သံယုတ်၊ ၄–၀ဂ်၊ ၉–သုတ်။ သံ၊၂။၁၁၁။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၄၀။ (ခ) ဘုရားရှင်က မိမိထံ၌ညီးကပ်လာသော သားတော်ရာဟုလအား အတ္ထဒီပကသုတ် ဟောကြားတော်မူခြင်းဖြစ်သည့် ခန္ဓာတ်လေးပါးသည် ငါ့ဥစ္စာမဟုတ် ငါမဟုတ် အတ္တာမဟုတ်–ဟူ၍–မှတ်–သင့်ပုံ–ယင်းသို့ ရှုမှတ်သူသည် ခန္ဓာတ်လေးပါးတွင် ငြီးငွေ့နိုင်ပုံ, ဇင်မက်မှု ကင်းနိုင်ပုံ–ကို ဟောသော ဇ၊ ချုပ်အားဖြင့် လေးပါးသော အဖို့–အစု–ရှိသည့် အတ္တာမှ ဆိတ်သုဉ်းခြင်းကို ဟောသောသုတ်။ အဂ်ုတ္တရနိကာယ၊ ၄-နိပါတ်၊ ၄-ပဏ္ဏာသက၊ ၉-၀ဂ်၊ ၇-သုတ်။ အံ၊၁၊၄၀၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၅၁။ (ဂ) ပညာရှိများကို မနှိပ်စက်သင့်ပုံ, အမြဲမပြတ် ပူဇော်သင့်ပုံကို သားတော်ရာဟုလအား ဆုံးမတော်မူပြီးနောက် ကာမဂုဏ်ငါးပါးဘို့၌ တပ်မက်သောတဏှာကို ပယ်စွန့်ကာ မိတ်ဆွေကောင်းတို့ကို အမြဲမပြတ် မှီဝဲဆည်းကပ်လျှင် ပစ္စည်းလေးပါးတို့၌ တပ်မက်မောသော တဏှာကို ပယ်စွန့်ပြီးလျှင် စတုပါရိ-သုဒ္ဓိသီလကို ပြည့်စုံစေ၍ ကာယဂတာသတိ ဘာ၀နာ, အနာဘိရတသညာ, အသုဘဘာ၀နာတို့ကို ပွားများအားထုတ်ပြီးသောအခါ အနိမိတ္တအမည်ရသော ဝိပဿနာကို ရှုမှတ်ပွားများ အားထုတ်သင့်ပုံကို သားတော် ရာဟုလအား အမြဲမပြတ် ဆုံးမတော်မူသော သုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ သုတ္တနိပါတပါဠို၊ ၂-၀ဂ်၊ ၁၁-သုတ်။ သုတ္တနိ"၃၂၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃–၇။ (ရာဟုလော၀ါဒသုတ္တ (၂)လည်းကြည့်)"

ရာဟုလသုတ္တဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရာဟုလသုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ]ရာဟုလသုတ်အဖွင့်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရာဟုလသုတ်ကို –ဖွင့်–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်

ဝါဒသုတ်။ (မ၊၃၊၃။ ၉၀–လည်းကြည့်။) သမ္မကာယေနေ၀၊တိ ဂိဝံ အပရိဝတ္တေ ဘွာ ရာဟုလော၀ါဒေ ဝုတ္တနာဂါပလောကိတ၀သေ နေ၀ အပလောကေတိ။ မ၊၃၊၃။ ၂၆၆။ (၄) သံ၊၁။ ၄၃၉–၌ လာသည့် ရာဟုလ သံယုတ်၊ သားတော်ရာဟုလ–အား–ကို–ပေး–ပြောဟော–အပ်သော – အဆုံးအမ–ဩ၀ါဒ–တရား–ကို ပြ၊ ည့်သံယုတ်။ ဤတိ သဘ္ဘာရာ သံယုတ္တမဟာနိကာယေ ရာဟုလော-၀ါဒေ ဝိယဿနာ ကထိတာ။ အံ ၃၊၂။၃၅၂။ (တစ်နည်း – သားတော်ရာဟုလကို ဘ၀ ဟော ဆုံးမသော၁တရားကဲ့ပြသော သုတ် နှစ်သုတ်၊ ရာဟုလသုတ်နှစ်သုတ်ဟု အနက်ပေး။ သံ၊ ၂၊၁၁၁–၌ လာသည့် ရာဟုလသုတ် နှစ်သုတ်ကိုယူ။)–(၅)မ၊ ၂။ ၀၃–၌လာသည့် မဟာရာဟုလော ဝါဒသုတ်။ ဝိတ္ထာရတော မဟာဟတ္ထိပဒူပမေ ရာဟုလော၀ါဒေ ဓာတု-ဝိဘင်္ဂေ စ။ဝိသုဒ္ဓိ၊၁၊၄၄၂။ ရာဟုလော၀ါဒေ-တိ မဟာရာဟုလော၀ါဒေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊၁။၄၂၆။ ဝိတ္ထာရမနသိကာရ၀သေန ရာဟုလော၀ါဒ-ဓာတုဝိဘင်္ဂါဒီသု။ မ၊၌၊၁။၃၆၀။ မူလ၌၊ ၂။ ၁၅၃။(၆) မ၊၃။၃၂၄။ သံ၊ ၂။၃၂၄–တို့၌လာသည့်စူဠရာဟုလော၀ါဒသုတ်။ တစ်နည်း–ရာဟုလော၀ါဒသုတ်။ သ မစိတ္တေ ရာဟုလော-၀ါဒေ ဓမ္မစက္ကေ ပရာဘ၀ေ။သုတ္တနိ၊၌၊၁။၁၅၆။ (မ၊၃။၃၂၄–၌ စူဠရာဟုလော၀ါဒသုတ္တ–ဟု သုတ်အမည် ခေါင်းစည်းရှိ၍ သံ၊ ၂။၃၂၄။ မ၊ ၌၊၄။ ၂၄၃။ သံ၊၌၊၃။၃၆–တို့၌မူ ရာဟုလော ဝါဒသုတ္တ–ဟု သုတ်အမည် ခေါင်းစည်းရှိသည်။ မဇ္ဈိမနိကာယ်၀ယ် အောက် (မ၊၂။ ၈၃)ဲ့ မဟာရာဟုလော၀ါဒသုတ္တ–ဟု သုတ်အမည် ခေါင်းစည်းတပ်ခဲ့သဖြင့် မ၊ ၃။၃၂၄။ မ၊၌၊၄။၂၄၃–တို့၌ စူဠရာဟုလော၀ါဒသုတ္တ–ဟု အမည်ခေါင်းစည်း တပ်ယင်္ဂသည်)။

ရာဟုလာဝါဒ (ပု) [ရာဟုလ+ဩ၀ါဒ] (၁) သံ၊၁။၄၃၉–၌လာသည့်သားတော်ရာဟုလ–အား–ကို–ပေး–ပြောဟော – အပ်သော–အဆုံးအမ–ဩ၀ါဒ–တရား။ (၂) အံ၊၁။ ၄၈၃–၌လာသည့်သားတော်ရာဟုလ– အား–ကို–ပေး–ပြောဟော –အပ်သော–အဆုံး အမ–ဩ၀ါဒ–တရား ။ (၃) မ၊၂။၂၃–၌လာ သည့် အမွှလင်္ဂိက ရာဟုလော၀ါဒသုတ်(မ၊၌၊ ၃။ ၉၀–လည်း–ကြည့်)(၄) သံ၊၁။၄၃၉–၌ လာသည့် ရာဟုလသံယုတ်၊ သားတော်ရာဟုလ –အား–ကို–ပေး–ပြောဟော – အပ်သော –အဆုံးအမ–ဩ၀ါဒ – တရားကို ပြသည့် သံယုတ်။ (၅) မ၊၂။၀၃–၌ လာသည့် မဟာ ရာဟုလော၀ါဒသုတ်။ (၆) မ၊၃၊၃၂၄။သံ၊ ၂ ၃၂၄–တို့၌ လာသည့် စူဠရာဟုလော၀ါဒ သုတ်။ တစ်နည်း–ရာဟုလော၀ါဒသုတ်၊(၁) သံ၊၁။၄၃၉–၌ လာသည့် သားတော်ရာဟုလ –အား–ကို–ပေး–ပြောဟော – အပ်သော –အဆုံးအမ–ဩ၀ါဒ–တရား။ (၂) အံ၊ ၁။၄၀၃–၌ လာသည့် သားတော်ရာဟုလ–အား–ကို–ပေး–ပြောဟော – အပ်သော–အဆုံးအမ–ဩ၀ါဒ–တရား။သံယုတ္တကေ ပန ရာဟုလော၀ါဒေပိ အဂ်ုတ္တရေ ရာဟုလော-၀ါဒေ ပိ ထေရဿ ဝိယဿနာစာရော၀။ အံ၊၌၊၁။ ၂၀၂။သံယုတ္တကေ ပန ရာဟုလော၀ါ ဒေါတိ ရာဟုလသံယုတ္တေ ဝုတ္တရာဟုလော၀ါဒံ သန္ဓာယ ဝဒန္တိ။ အံ၊ ၅။၁။ ၁၇၂။ (၃) မ၊ ၂။၃၃–၌ လာသည့် အမွှလင်္ဂိကရာဟုလော

သော–စကားအစဉ်–စကားရပ်–အင်္ဂကထာ –ဋ္ဌီကာ။ ရာဟုလသုတ္တ၀ဏ္ဏနာ နိဒ္ဒိတာ။ သုတ္တနိ၊ ၌၊၂။ ၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၂။

ရာဟုလာစရိယ (ပု) [ရာဟုလ+အာစရိယ] ဆရာ ဖြစ်သော ရာဟုလ၊ ရာဟုလဆရာ။ ရာဟုလ (၂)ကြည့်။

ရာဟုလောဝါဒသဒီသ (တိ) [ရာဟုလောဝါဒ+သဒီသ] (ဒ)သံ၊ဒ။၎၃၉–ဝယ် ရာဟုလသံယုတ်၌ လာသော– အနုသယ– အဟ်တ– သုတ် (သံ၊ဒ။၎၄၄–)နှင့်တူသော။(၂) မ၊၃။ ၃၂၄။သံ၊၂။၃၂၄– တို့၌လာသည့်သားတော် ရာဟုလအား ပေးအပ်သော– အဆုံးအမ– ဩဝါဒ– တရား– နှင့်တူသော။ (ဒ)၌ဒသမတေရသမာနိ ရာဟုလောဝါဒသဒီသာနေဝါ·တိ။သံ၊၌။၂။၃၀၆။ ရာဟုလောဝါဒသဒီသာနိတိ ရာဟုလောဝါဒသုတ္တေ (ရာဟုလောဝါဒသံယုတ္တေ")အာဂတသုဘ္ဘသဒီသာနိ။သံ၊၎။ ၂၆၁။(၂)အထ သတ္တာ အတ္တနော ပုတ္တဿ သမဒန္ရက္ခန္ဓဿ ဥသဘက္ခန္ဓဿ နာမ ဉာဏ ပရိ·ါကံ ဥတ္ဒာ တံ အတြဇံ ပမုခံ ကတ္ဝာ ရာဟုလောဝါဒသဒီသံ ဓမ္မံ ဒေသေတ္ဝာ။ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၌။ ၁၅၀။

ရာဟုလောဝါဒသုတ္တ (န) [ရာဟုလောဝါဒ+သုတ္တ] ရာဟုလောဝါဒသုတ် (က) စူဠရာဟုလောဝါဒသုတ်၊ (အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရင့်ကျက်စေတတ်သောတရား တစ်ဆယ့်ငါးပါးတို့ ရင့်ကျက်သောအခါ အရဟတ္တဖိုလ်ကို မျက်မှောက်ပြုစီမံသောဌါ ရဟန်းဖြစ်၍ ဝါမရသေးမီ သားတော် ရာဟုလအား ပေးအပ်သော အဆုံးအမတရားကို ပြသောသုတ်)။ မဇ္ဈိမနိကာယ၊ ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၅–ဝဂ်၊ ၅–သုတ်။မ၊၃။၃၂၄။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တ ပါဠိ၊ ၁–သံယုတ်၊ ၂–ဝဂ်။၈–သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၃၂၄။ (မ၊၌၊၃။၈၉–လည်းကြည့်။)

(ခ) ရာဟုလောဝါဒသုတ်၊ ရာဟုလသုတ်၊ (သားတော်ရာဟုလအား မပြတ်–အဆုံးအမ ဩဝါဒပေးခြင်းငှါ ပစ္စည်းလေးပါးတို့၌ တပ်မက်မှောသော တဏှာကို ဇင်းပျောက်စေသင့်ပုံ– ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌ တပ်မက်မှောသောတဏှာကို ပယ်စွန့်သင့်ပုံ အားကိုးမှီခို ရာဖြစ်ကြသည့် မိတ်ဆွေကောင်းများ၏ မှန်မြက်ပုံကို ဟောသောသုတ်) ။ (သုတ္တနိ၊ ၃၂၀၊ မ၊၃၊၄။၀၉။ သုတ္တနိ၊၌၊ ၂။ ၇၃– တို့ကြည့်။)။ (ဂ) အမ္မလဋ္ဌိကရာဟုလောဝါဒသုတ်၊ (သူငယ်တို့သည် မဟုတ်မမှန်သောစကားကို ချစ်ခင်တန်းကြသောကြောင့် မဟုတ်မမှန်သောစကားကို ပြောခြင်းမှရောင်ကြဉ်ရန် ခုနစ်နှစ်အရွယ် သာမဏေငယ်ဖြစ်သောအခါ သားတော်ရာဟုလအား ရေခွက်ဥပမာလေးပါး၊ ဆင်ဥပမာနှစ်ပါး ကြေးမုံဥပမာတစ်ပါးတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်၍ အဆုံးအမတရားကို ဟောသောသုတ်။)မ၊၂။၇၇။မ၊၌၊ဂဂ–၉တ်ကြည့်။)။ (ဃ)သံ၊ဒ။၎၃၉–၌လာသည့်– ရာဟုလသံယုတ်၊ (သားတော် ရာဟုလအား ပေးအပ်သော အဆုံးအမတရားကို ပြုတတ်သော သံယုတ်၊ (ရာဟုလသံယုတ္တလည်းကြည့်။)

(က) ဧဝံ မေ သုတန္တိ ရာဟုလောဝါဒသုတ်။ မ၊၌၊၄။၂၄၃။ ရာဟုလောဝါဒသုတ်ဆံမူစကပ္ပဗ္ဗ·ဝတ္တနသုတ်(ဆမ္မစကပ္ပဝတ္တန)နှင့် ဧဝမာဒိနိ။အံ၊ ၌၊ဒ။၁၅။ဣတိဝုတ်၊၌။၃၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၈၅။(–ဒီ၊ ၌၊ဒ။၅၁။မ၊၌၊ဃ၊ ၁၇။သံ၊၌၊ ၂။၃–တို့၌ ပါဠိဂတိတစ်မျိုးရှိသည်။)။ (ခ)ဧဝံ ပဗ္ဗဇိတဿ ပန·ဿ သတ္တာ အဘိဏှသြဝါဒဝသေန ရာဟုလောဝါဒသုတ်ဆံ အဘာသိ။ အံ၊ ၌၊ဒ။၂၀၂။ (ရာဟုလသုတ္တ(၃) လည်းကြည့်။) (ဂ)ဇ္ဈမသို့ ပနတ္ထေ .... ရာဟုလောဝါဒသုတ်ဆံ ဒဿေတဗ္ဗံ။ ဒီ၊၌၊၃။၇၆။(ဃ)ရာဟုလောဝါဒသဒီသ (ဒ)ကြည့်။

ရာဟုလောဝါဒသုတ္တန္တ (ပုံန) [ရာဟုလောဝါဒသုတ္တ+အန္တ။ အန္တ သဒ္ဒါအနက်မဲ့။]ရာဟုလောဝါဒသုတ္တ (က)နှင့်အနက်တူ။ ရာဟုလောဝါဒသုတ္တန္တ ဒေသိယမာနေ ။မိလိန္ဒ။ ၁၈။ (ရာဟုလောဝါဒ (၆) လည်းကြည့်)

ရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရာဟုလောဝါဒသုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ] ရာဟုလောဝါဒသုတ်အဖွင့်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ၊ ရာဟုလောဝါဒသုတဲ့ ကို – ဖွင့်ရာ – ဖွင့်ကြောင်းဖြစ်သော – စကားအစု – စကားအစု–စကားရပ်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရာဟုလောဝါဒသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ ။မ၊၄၊၄၄။ သံ၊ဋီ၊၂။ပ၁၀။(–မ၊ဋီ၊၃။၄၂၉)။

ရိစ္စတိ (ရိဉ္စတိ) (ရိစ္ဆတေ (ကမ္မ၊ ကြို) – သံ) [ရိစ + ယ+ တိ] စွန့်–စွန့်ပယ်–၏။ရိဉ္စတိ လည်း– ကြည့်။ ယတော စ ဘိက္ခု အာတာပီ၊ သမ္မဇ္ဇံ နံ ရိစ္စတိ။ အံ၊၃။၁၁၄။

ရိစ္ဆာ (ထီ) [ရိစ+ဆ+အာ] ကင်းလွတ်ခြင်း၊ ကုန်ခြင်း၊ မယှဉ်ခြင်း၊ ပြည့်စုံခြင်း။ ရိဉ္ဆန် ရိစ္ဆာ။ ကစ္စည်း။၆၃၈။ ရိစနံ ရိစ္ဆာ။ နီတိ၊ သုတ္တ၊၁။၂၅၀။

ရိဉ္ဆတိ (ကြို) [ရိစ+အ+တိ။ နီတိ၊ဓာတု။၂၁၃။ ရိဏာတိ–သံ။ ရိဉ္ဆတိ–သက္ကတပိဋက။] (၁) စွန့်– ပယ်စွန့်– စွန့်ပယ်– ၏။ (၂) အသီးအခြားဖြစ်၏။ ဖွဲ့ဆိုသွား၏၊ ကင်းဆိတ်၏။ (၁) ယတော စ ဘိက္ခု အာတာပီ၊ သမ္မဇ္ဇံ နံ ရိဉ္ဆတိ။ သံ၊၂။၄၀၈။ ရဉ္ဆန်တိ (ဝိ၊၁။ ၃၄၂)တိ ဥဇ္ဈန်တိ ဝိဿဇ္ဇေန်တိ၊ နံ သင်္ကောစ်တိ အနုယုဉ်ဆုတ္ထံ ဇုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၈။ သမ္မဇ္ဇံ နံ ရိဉ္ဆတီတိ သမ္မဇ္ဇံ နံ ဇဟတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ ရိဉ္ဆတိ (အံ၊၂။၃၀၂) တိ ဝဇ္ဇေတိ ဝိဿဇ္ဇေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၉။(–သံ၊ဋီ၊၂။၃၅၄)။ (၂) ရိဉ္ဆန်တိ ပေသလာ ဘိက္ခု။ ဝိ၊၁။၂၇၆။ ရိဉ္ဆန်္တိတိ ဝိသုံ ဟောန်တိ နာနာ ဟောန်တိ၊ ပက္ကမ်န်တိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၇။

ရိဉ္ဆတိ–မ၊၂။၆၅။ ရိဉ္ဆန်တိ–ဝိ၊၁။၂၇၆။ ရိဉ္ဆသိ–ဇာ၊၁။၁၀၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၈။ရိဉ္ဆိဿန်တိ–ဝိ၊၃။၂၇၉။

ရိဉ္ဆန်တိ (ကြို) [ဝိစ+အ+အန်တိ] ရိဉ္ဆတိ–ကြည့်။

ရိဉ္ဆသိ (ကြို) [ရိစ+အ+သိ] ရိဉ္ဆသိ–ကြည့်။ ကသ္မာ သုဝ သုးဘဒ္ဒမုံ နံ ရိဉ္ဆသိ။ ဇာ၊၁။၁၀၉။ နံရိဉ္ဆသိဘဲ့ နံ ဆန္နေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၈။

ရိဉ်ိတ္ဘာ (ကြို၊ဝိ) [ရိစ+တ္ဘာ။ ဝိဉ်ိတ္ဘာ–သက္ကတပိဋက။] စွန့်ပယ်၍။ ရိဉ်ိတ္ဘတိ လည်း– ကြည့်။ ရိဉ်ိတ္ဘာ ပရမံ အတ္ထ (ထေရီ။၃၉၀)နှိ့ ဗျာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလာဒိံ ဥတ္တမံ အတ္ထံ ဇဟိတ္ဘာ ဆန္နေဘာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၉၂။

ရိဉ်ိဿန်္တိ (ကြို) [ရိစ+ဿန်္တိ] စွန့်–စွန့်ပယ်–ကြကုန်–အံ့–လတ္တံ့–လိမ့်မည်။ တေ စီဝရေ ကလျာဏကာမာ သမာနာ ရိဉ်ိဿန်္တိ ပံသုကူလိကတ္တံ။ အံ၊၂။၉၅။

ရိဋ္ဌ (နာ) [ရိသ÷တ။ ရိမု–သံ။ ရိဋ္ဌ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) မကောင်းမှု။ (၂) အမင်္ဂလာ၊ မတင့်တယ်ခြင်း။ (၁) (၂) ရိဋ္ဌံ ပါပါ သုဘေသု စ။ ဓာန်။၁၀၆၄။

ရိဋ္ဌ (ထီ) [ရိသ+တ။ ရိမု– သံ။ ရိဋ္ဌ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] သန်လျက်။ စန္ဒဟာသော ရိဋ္ဌ ကာ့လကော ကရဝါလော ပျုတြ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။ ၃၉၁။

ရိတေ (ဗျ) [ရိတ+ဧ(ကေ)။ ဝိနာ=ဝဇ္ဇနံ။ ကပ္ပဒ္ဒျာမ။ ဖြတေ–သံ။ ဆဲတေ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] ကင်း၍၊ ကြဉ်၍။(ရိတေ နိပါဘ်ပုဒ်နှင့် ယှဉ်ရာ၌ ဒုတိယာ တတိယာပဉ္စမီ ဝိဘတ်တစ်မျိုးမျိုး သက်ဆိုင်သည်။ ကစ္စည်း။၂၇၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၅၆၆။) ရိတေ သဒ္ဓမ္မာ ကုတော သုခံ လဘတိ၊ရိတေ သဒ္ဓမ္မံ ရိတေ သဒ္ဓမ္မေန ဝါ ကစ္စည်း။၂၇၂။ ဝိနာ ရိတေ ဣတိ ဝိပ္ပ-ဟောဂေ။ (ရူ။၁၃၅–နှာ)။

ရိုက် (တိ၊ [ရိုစ+တ။ ရိုက်တ-သံ။ ရိတ်တ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁,(က) အချိုးနှိုး- ကင်း-ဆိတ်- ဗလာဖြစ်- လုံးဝမရှိ- သော။ (ခ) ဆီတ်သုဉ်းသော၊ အနှစ်သာရမှ ကင်းသော၊ အနှစ်သာရ မရှိသော။ (ဂ) ကင်းဆိတ်- အသိုးအခြားဖြစ်-သော။ (၂) ၁ယ်-စွန့်-အပ်သော။ (ဒ) (၃) ထိုးဝါး၊ လှော်တက်၊ ပဲ့တက်။ (၁) (က)ယော ပဿတိ ပါနိယ-ဃဋ္ဌံ ဝါ....ရိတ်တံ တုစ္ဆံ။ ဝိ၊၃။၂၂၂။မ၊၁။ ၂၆၀။ ရိတ်တန်ဘိ ရိတ်တက်။ တုစ္ဆတ်တိ တဿေဝ ဝေဝစနံ။ မ၊၆၊ ၂။၁၄၄။သာရတ္ထ၊၃။၂၀၇။ ၃၅၉။ ရိတ်-မာနသ (သုတ်တနိ။ ၄၂၆)နှင့် ဝိဝိတ်တံ မဥ္ဆင်ဥံ။ သုတ်တနိ၊၆၊ ၂။၂၀၇။ ရိတ်တ(မဟာန်။ ၁၀၁)နှင့် အဿန္ဟရတော တုစ္ဆံ။ မဟာနိ၊ ၆။၂၂၂။ (-မ၊၂။ ၁၀၃၊၂၂၆-၇၊၃၀၂။ သံ၊၂။၀။ သုတ်တနိ။၄၀၇။ ပဋိသံ။၄၁၁။ အပ။၁။၂၆။ မဟာနိ ။၁၂၃၊၀၊၆၊ ၂။၁၅၀။ ဝိ၊၆၊၃။၀၆၊မ၊၆၊၃။၁၀၆။သံ၊၆၊ ၂။၂၄၀။ ပဋိသံ၊၆၊ ၂။၃၁၆။ မဟာနိ၊၆။ ၂၄၄။ အပ၊၆၊၁။ ၂၅၅။ပါစိတ်၊ ယော။ ၆၀)။ (ခ) ရိတ္တော(မ၊၁။ ၂,၆, တိ သုညော အန္တေသာရဝိရဟိတော။ မ၊၆၊ ၁၀၀။ အတ္တနော ဝါဒဿ အသာရ-ဘာဝတော .... အန္တေသာရဝိရဟိတော ရိတ္တော။ မ၊၆၊ ၂။၂၀၇။ (-မဟာနိ။၄၀။ မိလိန္ဒ။၄၀၅။ အဘိ၊၆၊၁။၅၆။ထေရီ၊၆။ ၂၀၇။ ၆၊၁၊၃။၃၀။ ဇာ၊၆၊၁။၃၆)။ (ဂ) ရိတ္တာ(မ၊ အပ၊၆၊၄။၃၀) ဝိဝိတ္တာ၊ တေသံ နိစ္စံသာရာဒီနံ အတ္တနိ အဘာဝတော တေဟိ ဝိသုံ ဘူတာ။ မ၊၆၊ ၃။ ၂၅၁။ ရိတ္တပေသုဏ- ကြည့်။ (ဒ) (၃)ယထာပိ နာဝံ ဒဠ္ဆမာရုဟိတ္တာ၊ ဖိယေန ရိတ္တေန သမဂီဘူတော ။သုတ်တနိ။ ၃၂၆။ ရိတ္တေနာဘိ ဝေဠုဒဏ္ဍေန။ သုတ်တနိ၊၆၊ ၂။၆၄။ [ေက ထ္ထုဘ-၆် ရိတ္တ(တိ) (၁) အချိုးနှိုး ပြုအ်သော။(၂) အချိုးအနှိုးဖြစ်သော။ (၃) အပေါက်အကြား ထင်သော။(၄) ပစ္စည်း ဥစ္စာ ဆင်းရဲနွမ်းပါးသော။ (၅) ကင်းကွာသော။(ဒ) (၆) အချိုးနှိုးသောဌာန။ (၇) တော။ (တိ) (၁) လဆန်းပက္ခ လဆုတ် ပက္ခတို့၌ တိထိ - ၁၅-စီရှိရာ ၄-ခုခြောက် ၉-ခုမြောက် ၁၄-ခုမြောက် ရိတ္တာတိထိ-အ နက်တို့၌ ဖြစ်၏ဟုဆိုသည်။]

ရိတ္တက (တိ) [ရိတ္တ+ က။ ဓာန်၊ ၆ို၊ ၆၉၀။ ရိတ္တက-သံ။] ရိတ္တ (၂) (ခ) အနက်ကြည့်။ တုစ္ဆံ စ ရိတ္တကံ သုညံ၊ ဓာန်။၆၉၀၊မာ ဟေဝ တေ ရိတ္တကမေဝ အဟောသိ၊ တုဋ္ဌကမေဝ အဟောသိတိ။ မ၊၁။၄၀၅။ရိတ္တက်ယေဝ သမ္မ-ဇ္ဇတိ။ဒီ၊၁။ ၂၂၂။ မ၊၂။ ၄၁၇။ တဒေဝ တံ အတ္တာဘာဝေန ရိတ္တကံ။ဒီ၊၆၊၁။၃၃။ မ၊၆၊ ၃။၃၀၄။သာရေန ရိတ္တကော ဟိ သော။ဒဟ၁။ ၂၆။သော ပုရိသော သာရေန ရိတ္တကော တုစ္ဆောတိ သမ္မန္နော။ အပ၊၆၊၁။ ၂၅၅ ဥပ-ဂစ္ဆသိ အန္တ ရိတ္တက (ထေရီ။၄၂၄) နှင့် အန္တ-ဗာလ ရိတ္တကံ တုစ္ဆကံ အန္တေသာရရဟိတံ ဣမံ အတ္တဘာဝံ....ဥ:ဂစ္ဆသိ မဟာနိဝ်သတိ။ ထေရီ။ ၂၆၅။ (-သံ၊ ၂။၁၁၄၊၃၀၂။ ပေတ။ ၁၂၅။ ဒီ၊၆၊ ၂။၁၀၁။ သံ၊၆၊၃။၅၆၊ ပေတ၊၆၊ ၁၀၇။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၃၇။ ဝိဘင်္ဂ၊၆၊ ၂။၁၇၆)။

ရိတ္တကဒပါတ္တက (ပုံနှ) [ဂိတ္တက+ပေါတ္တက] အချိုးနှိုး-ဗလာဖြစ်- စာလုံးဝမပါ-စာလုံးဝ မရေးသားအပ် -သော - ပေ - ပုရပိုက် - စာအုပ်။ အဋ္ဌဂ်ိလပမာဏောပိ ရိတ္တကပေါ-တ္တကော ဂရုဘာဏ္ဍမေဝ။ကခ်ါ။ ၂၆၃။

ရိတ္တကရဏ္ဍ (ပု) [ရိတ္တ+ကရဏ္ဍ] အချိုးနှိုး- ဗလာဖြစ်-သော- ပန်းတောင်း-ပန်းကပ်-ကလယ်-ကြုတ်။ ဂိတ္တကဒဏ္ဍံ ယော မဏိ၊ရိ-ပုဏ္ဏကရဏ္ဍောတိ ဥဇုနသညာယ။ မ၊ ၆ို၊ ၃။ ၃၉၀။

ရိတ္တကုမ္ပဏီသဒိသ (တိ) [ရိတ္တကုမ္ပဏီ+ သဒိသ] အချိုးနှိုး-ဗလာဖြစ်- သောအုံးနှင့်တူသော။ ရိတ္တကုမ္ပဏီသဒိသံ သမဏံ ဂေါတမံ ဝါဒဝိနန္ဒ-နေန သမန္တာ ဝိနဒ္ဓိဿာမ။ ဒီ၊၆၊၂။၁၀။

ရိတ်ကုမ္ပဏီ (ထီ) [ရိတ်+ကုမ္ပဏီ။ ရိတ်ကုမ္ပ–သံ။] အချို့နိုး–ဗလာဖြစ်–သောအိုး။ယံ ပန ဥပနှုကုမ္ပဏီယံ ဝါ ရိဘ်ကုမ္ပဏီယံ ဝါ ဌပိတံ၊ တဿ အတ္တ ၊နာ ဖုဋ္ဌောကာသော၀ ဌာနံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၆။

ရိတ်ကုမ္ပူပမ (တိ) [ရိတ်ကုမ္ပဏီ+ဥပမာ] အချို့နိုး–ဗလာဖြစ်–သောအိုး– လျင် ဥပမာရှိ – နှင့်တူ – သော။ ရိတ်ကုမ္ပူပမော ဗာလော။ (–သီမူ၊မိလိန္ဒ။၎၀၁)။

ရိတ်ဆဒ္ဒ (ထီ၊ပု) [ရိတ် +ဆဒ္ဒ] အချိုးနှိုး–ဗလာဖြစ်–သော–အိုး–ရေအိုး။ ရိတ်ဆဒ္ဒန္တိ တုစ္ဆဆဒ္ဒံ။ မဟာန်၊ဋ္ဌ။၁၈၇။

ရိတ်ဘဏ္ဍ (ပု) [ရိတ်+ပတ်] အချို့နိုး–ဗလာဖြာ်–ဆွမ်းလုံး၀– မ၂၊–မရှိ–သော–သ ပိတ်–ခွက်။သဗ္ဗံ ပိဏ္ဍပါတံ ဝိစာရေတ္ဝာ၀ ဘုဉ်တ္ဝာ ရိတ်ပတ်ံ ဌပတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။

ရိတ်ပတ္တ (တိ) [ရိတ်+ပတ်]အချို့နိုး–ဗလာဖြစ်– ဆွမ်းလုံး၀– မပါ–မရှိ– သော–သပိတ်–ခွက်–ခွံသော၊ သူ။ရိတ်ပတ်တော၀ ဝိဟာ၁ံ ပ၀ိသိတ္ဝာ နိပဇ္ဇတိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၄။

ရိတ်ပဒ (နာ) [ရိတ်+ပဒ]ရိတ်ဟူသော–ပုဒ်–အက္ခရာအပေါင်း။ အက္ခ၁ာနုဘာ၀ံ ရိတ်ပဒေန ၀တ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တိတမတ္တသာရာဘာ၀မေ၀ သုညပဒေန ဒဿေတုံ။ ဝ်သုဒ္ဓိ ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၉၆။

ရိတ်ပုရိသ (ပု) [ရိတ်+ပုရိသ] (စျာန်,မဂ်,ဖိုလ်မှ)အချိုးနှိုး–ဗလာဖြစ်– (စျာန်,မဂ်,ဖိုလ် တရားလုံး၀– မရှိ–မရ) သော် ယောကျ်ား။ တုစ္ဆပုရိသာတိ စျာနမဂ်ဖိုဉတ္တရိ မနုဿဓမ္မေသု ကဿစိပိ အဘာ၀ါ ရိတ်ပုရိသ။ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂။

ရိတ်ပေသုဏ (တိ) [ရိတ်+ပေသုဏ] ပယ်–စွန့် –အပ်ပြီးသော–ချောပစ်–ကုန်းတိုက်–ခြင်းရှိ–သ ၊ ချောပစ်–ကုန်းတိုက်–ခြင်းကို ပယ်ခွန့်–ပြီးသော။ သစ္စေ၁ သိယာ အပ္ပဂ-ဗ္ဘော၊အမာယော ရိတ်ပေသုဉော။ သုတ္တနိ။ ၄၂၄။ရိတ်ပေသုဏောတိ ပဟီနပေသုဏော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၃။

ရိတ်ပေါတ်ထက (ပု၊နာ) [ရိတ်+ပေါတ်ထက] ရိတ်က ပေါတ်ထက–ကြည့်။ အင်္ဂဂုံလပုမာဇောပိ ရိတ်ပေါတ်ထကော ဂရုဘာဏ္ဍမေ၀။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄၂။ ရိတ်ပေါတ်ထကောတိ အလိခိဝ်တ်ထာတုစ္ဆော မဂ်စိ၀တ်ထာဒိကောပိ ပဏ္ဍမဇ္ဈာပိ ပေါတ်ထကော။ပါစိတ်၊ယော။၄၉၅ ရိတ်ပေါတ်ထကောတိ လေခါဟိ သုဉပေါတ်ထကော၊နလိခိတပေါတ်ထကောတိ ဒုတ်ံ ဟောတိ။ဝ်၊ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၈။

ရိတ်ဘာဇနံ (နာ) [ရိတ်+ဘာဇန] အချိုးနှိုး–ဗလာဖြဂ်–သော–ခွက်–ပန်းကန်။ဓမကရဏ်ဟိ ရိတ်ဘာဇနေ ပက္ခိပန္တော ဘိန္နေယျ။ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။

ရိတ်မုဋ္ဌ (ထီ၊ပု) [ရိတ်+မုဋ္ဌ] အချိုးနှိုး–ဗလာဖြစ်–သောလက်ဆုပ်။ ပုဆုဇ္ဇနာနံ ၀ါ သညာ အာသာ ဒုက္ခဇနနတော ရိတ်မုဋ္ဌ ဝိယ၊ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၇၆။

ရိတ်မုဋ္ဌိသဒိသ (တိ) [ရိတ်မုဋ္ဌိ+သဒိသ]အချိုးနှိုး – ဗလာဖြစ်– သောလက်ဆုပ်နှင့်တူသော။ တုမှေ ကိံ ဇာနာထ ရိတ်မုဋ္ဌိသဒိသာ။သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၂။

ရိတ်သ (နာ) [ရိတ်+ အဿာဒ။ဒ–လောပေါ။] ရိဿာဒ–ကြည့်။ရိတ္တော အဿာဒေါ ဇေတ္တာတိ ရိတ်သန္တိ ပဒဿ လုတ္တုတ္တရက္ခရဿ။ နိတိ၊ ပဒ။ ၂၃၅။ “ရိက္ကဿာဒ” န္တိ ဝတ်တမ္ဗဋ္ဌာနေ “ရိတ်သ” န္တိ သဒ္ဒေန ရိတ်သာဒတ်ထော ဝ်ယ။ နိတိ၊ ပဒ။၃၁၃။

ရိတ်သာဒ (တိ) [ရိက်+အဿာဒ။ ရိတ္တော၊ အဿာဒေါ ဇေတ္တာတိ ရိတ်သာဒေါ။အ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၁၄။] အချိုးနှိုး–ကင်းဆိတ်–ဗလာဖြစ်–

သော–သက်သာ – သာယာ–ခြင်းရှိသော။ သာယာဖွယ်– ကင်းဆိတ်– မရှိ–သော· ရိတ်ဆ·ဒ (အံ၊ဂ။၂၀၃)နှိ့ စျာနသုခါဘာဝေန ရိတ်ဆသာဒံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၂။၂၄၁။

ရိဘ္ဘဟတ်ဆ (တိ) [ဧိတ်ဆ+ဟတ်ဆ။ရိဘ္ဘဟသ္သ–သံ။] အ၌.နှိုး–ဗလာဖြစ်–သော လက်ရှိသော၊ (ဂ က်ဇ်၌ ပစ္စည်း=ဝတ္ထုလုံး၀–မပါ–မရှိ–သော၊ (သို့ ခြင်း)။ ရဲတ်ဟတ်ဆ ဂန္တ၊(ဝိ၊၂။ ဘ၀၆)နှိ့ ရိတ်ဆဟတ်ဆာ အသို့ ဂမနေ တဒ်ဒံ ရိတ်ဆဟတ်ဆံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂ၆။ရိတ်ဆဟတ်ဆမို့(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၆၄)ဘဲ တုစ္ဆဟတ်ဆံပ်။ပါ၊၀တ်၊ ယော။၄၇၅။

ရိတ်ဆာသန (န) [ရိတ်ဆ+အာသန] (ကာမဂုဏ် ၎ါပါ တို့မှ) ကင်းဆိတ်သောနေရာ။ ဝိဒိဂုစ္ဆ-မာနဿ ယဒိဒံ ဖာသု၊ ရိတ်ဆာသနံ သယနံ သေ၊တော ဝေ။မဟာ:နိ။၃၀၂။ (–မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၄၀၂)။

ရိတ်ဆာသယ (ပု) [ရိတ်ဆ+အာသယ] အချီး:ိုး– ဗလာဖြစ် – သော – တည်ရာ – အစာအိမ်၊ အစာ အာဟာရ မရှိသ ည့် အစာအိမ်။ ရိတ်ဆာသယမ္ဘူတေန ဗလဝါတဟေတုကေန သူလေန ဥပစ္ဆိန္နာယုသ ခါ၊ဓာ .... နိဗ္ဗတ္တိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၉၄–၅။

ရိတ်ဆိ (ထီ) [ရိစ+တိ] အချီးနှိုးဖြစ်–ကင်းဆိတ် –ခြင်း။ ရိဆ္ဆန် ရိတ်ဆိ။နိဗ္ဗတ်ဆိ။၃၃၂။

ရိပု (ပု) [ရပ+ဥ။ရပတျဝဏ် ရဇတေတိ ရိပု၊ ဥ ဣတ်။ခ နှ၊ဋ္ဌ။၃၄၄။ဲပု–သံ ရိဥ၊ရိပု၊ရိဝု–ပြာ။] ရန်သူ။ အမိတ္တော ရိပု ဝေရီ စ၊ သပတ္တ:ဆုတိ သတ္တရိ။ ခဝန်။၃၄၄။

ရိဘု (ပု) [ရိ+ဘူ+ဋ္ဌ(ထောမ)။ဧိကာဆော ဒေဝမာတာ သံယာ ဣတိ တိဏ္ဏေ၊တတော ဘဝန်္တိတိ။(စိန္တာမဏိ၊ ဋ္ဌီ။၆=(ရိ)ဘု–သံ။] နတ်။လေခါ အဒိတိနန္ဒနာ အာဒိစ္စာ ရိဘဝေါ ...နာ ဘောသဒါဣစ္စာဒိနိုပိ ဒေဝတာနံ သာမညနာမာနေဝ။' ခဝန်၊ ဋ္ဌီ။၁၂။

ရိသ [ရိသဓာတ်၊] ရိုသသဒ္ဒါ။ ရူသ·ရိသ ဟိ·သာယံ။ ရိသ ဂတိယံ။ နိုတိ၊မာတု။ ဘဂ၉။

ရိသတိ (ကြို) [ရိသ+အ+တိ။ရိဂတိ–သံ။] ညှဉ်းဆဲ–နှိပ်စက်–၏။ရူသ·ရိသ ဟိ·သာယံ။ ရောသတိ၊ရိသတိ။နိုတိ၊ဓာတု။ ၁ဂ၉။

ရိသဒ္ဒ (ပု) [ရိ+သဒ္ဒ] ရိ–သဒ္ဒါ။ရိသဒ္ဒဿ စ ဧရအာဒေသံ ကတ္တာ။သံ၊ဋ္ဌီ၁။၂၇၆။

ရိသိယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [ရိသ+ယ+တေ။ ရိသ ဟိ·သာယံ။နိုတိ၊ဓာတု။ဘဂ၉။] ညှဉ်းဆဲအပ်၏။ ပုံ–ဝုစ္စတိ နိရယော·ပုံ–သခါတေ နိရယေ ရိသိယတိ ဟ·သိယတိတိ ပုရိသော။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ဂ၀။

ရိဿမာန (တိ) [ရိသ+ယ+မာန] (၁) ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်အပ်သော။(၂) တုန်လှုပ်သော။(၁) ဒွံသမကသဝါတာတပဒ ရိသပသမ္ဘဿေဟိ ရိဿမာနော။မ၊၁၊၁၂၀။ရိဿမာနောတိ ရူပမာနော ဃဋ္ဋိယမာနော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ဖ၁။(–စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၀)။(၂) ရိဿမာနောတိ ကမ္မမာနော။(သျာ၊က)မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဖ၁။

ရိတိ (ထီ) [ရိ + တိ။ရိတိ – သံ။ရိဂ္ဂ – ပြာ။ ရိယတေ ရိဏာတိတိ ဝါ ရိတိ။အမရ၊ဦ၊ ဗျာချာ။](၁) ကြေးဝါ၊တေးပေါ်ပြာ။ (၂) ဇ·စဉ်။(၁) ရိတိတ္ထိ အာရကူဋ္ဌော ဝါ။ ခဝန်။ ၄၉၂။(၂) ဒေါသာပဒါန ဝါကျာန၊မေကတ္ထံ ဘဂ္ဂရိတိကံ။ သုဗောခာလင်္ကာရ။၁၉။ဘဂ္ဂါ ရိတိကမော ယသ္မိ· တံ ဘဂ္ဂရိတိကံ။ သုဗောခာလင်္ကာရ၊ ဋ္ဌီ။၁၉။

ရိရိ (ထီ) [ရိ+ရိ။ရိ–ဂမနေ၊ရိ။ရိတိပိ။ခဝန်၊ဋ္ဌီ။ ၄၉၂။] ရိတိ–နှင့် အနက်တူ။ရိရိတ္ထိ အာရကူဋ္ဌော ဝါ။ ခဝန်၊ဋ္ဌီ။၄၉၂။

ရှံ (အနုကရဏသဒ္ဒါ)ရှံဟူသော အသံ။သာ "ရှ"နှိ့ သဒ္ဒံ အကာသိ။ဇ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၃။

.ရက်သုတ်။(ရက်သုတ်များကားး-(၁)(သံ၊၁။ ၃၁၄-၌) မဟာရက်သုတ်။(၂) (သံ၊၁။ ၃၁၅-၌)ဒုတိယမဟာရက်သုတ်။(၃) (သံ၊၁။ ၃၁၅-၌)တ.ရက်ရက်သုတ် (၄)(သံ၊၃။၄၄-၌) ရက်သုတ်။ (၅) (သံ၊၃။၈၂-၌)ရက်သုတ်။ (၆) (အံ၊၁၀.၄၂၄-၌)ရက်သုတ်ဟူ၍ ၆ သုတ် ရှိသည်။ မဟာရက်နေ့ ဒေါ့ဝုတ္တာ၊ဝ.ရဏေန စသတ္တမံ။ သံ၊၁။၃၁၉။(-သံ၊၁။၈၆)။မူသိကာဗလိဒ္ဓါ ရက်ခြာ၊ အာသဠ်ဝိသေန တေ ဒသ။ အံ၊၁။၄၂၄၊(၅)ရက် မူလိက်သုတ်.အရည့် စီဝရံ ရက်ခြာ၊ သုသာန် အဇ္ဈောကာသိကံ။အံ၊၂။ ၁၉၅။

ရက်အဋ္ဌနကမူလ (န) [ရက်အဋ္ဌနက+မူလ] သစ်ပင်၏တန်ဖိုး။ ရက်အဋ္ဌနကမူလံ ဒဿာမိ။ ဝိ၊၃၊၄။၈၆။ ဝိ၊သဂ်ဟ၊၂၉၅။

ရက်က (ပု) [ရက်+က။၇်က-သံ။]ပု-တို-နိမ့် -သော်သစ်ပင်။ရဿေ မာနုသကော ရက်ကော ပိလက်ကော မေ၊ဂ်.၄။၄၀။

ရက်ကဏိကာရ (ပု) [ရက်+ကဏိကာရ] အပင်မျိုးဖြစ်သော မဟာလှေကားပင်။ ကဏိကာရာတိ ဝလိကဏိကာရာ ရက်ကဏ်.ကာရာ။ ဇာ၊၃၊၇။၃၁၄။

ရက်ကလိ (ဋ္ဌိ) ဂ်ရ (ပု၊ န) [ရက်+ကလိဂ်ရ] သစ်သားတို့၊ သစ်သား၀၊ သစ်သားအသေးအဖဲ့။ ခါဏုန်တိ တတ္ထ တတ္ထ ပတိတံ ရ ့ကလိဂ်ရံ။ ဇာ၊၃၊၄။၉၃။ (-စရိယာ၊၃။၁၁၄)။

ရက်ကသာယ (ပု) [ရက်+ကသာယ] သစ်ပင်၏ဖန်ရည်။ အဟံ ကေစိ ရက်ကသာယေ ဂဟေတ္ဝာ တဝ ကေ ကသာယယောဂံ ကရောမိ။ ဇာ၊၃၊၅။၂၀၀။

ရက်ကောင်္ကက (ပု) [ဂ္ဂက်+ကောင်္ကက]သစ်တောက်ဂ္ဂက်။ ဗောဓိသတ္တော ဟိမဝန္တပဒေသေ ရက်ကောင်္ကကသကုဏယောနိယံ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာ၊၃၊၂။၁၄၀။

ရံ့ပျ (သဒ္ဒ်)(ရ+အံ့)ရံ့-အက်ရာ။ အန္ဓက္ခရံနာမ ရွယ် အနိစ္စန်တိ ဝုစ္စမာနော ရန်တိ သြပါတေတိ။ ဝိ၊၂။၂၅။ရန်တိ သြပါတေတိတိ ဇတ္ထ အနုနာသိကော အာဂမဝသေန ဝုတ္တော သံယောဂ-ပုဗ္ဗဿ ရဿတ္တံ ကတန်တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၅၂။

ရက် (တိ) [ရက်+အ။ နိုတိ၊ဓာတု။၂၃၊ ၂၀၅။ ရွဟ+ခ။ ဓာန်၊ဠိ.၃၅၉။ ဏှ-ဒိ။၃၁။ နိုတိ ဓာတု။၁၉၇။ အပ၊ဠ၊ ၂။၁၀၀၊၁၄၅။ရက်-အ။ ပါစိတ်၊ယော။၂၀၂။ဂ်က် - သံ။ရက် - ပြာ၊ အဒ္ဓဓောဂမီ။](၁) သစ်ပင်။(၂) သစ်သား။ (၃) ကြက်ခြံးတမ်းသော၀တ္ထု။ (၄) ရက်သုတ်၊ ရက်မူလိကသုတ်။ (၁) သစ်ပင်။ ရက်ံ အပ-ဿာယ နိပန္နောဟောဘိ။ ဝိ၊၁။၄၀။သေယျ-ထာပိ သာရိပုတ္တရက်ကော ဝိသမေ ဘူမိဘာဂေ ဇာတော တနုပတ္တပလာသော ကဗရစ္ဆာ ယော။ မ၊၁။၁၀၀။ ရက်ာ(သံ၊၂။၁၁၂)တံ ဇ-ရဏ္ဏာဒယောဒုဗ္ဗလရက်ာ။သံ၊ဠ၊၂။၂၉၂။ရက်ာ နာမ ဗဟိဗေဂ္ဂါ အန္တောသာရေ ။သုတ္တနိ၊ဠ၊၂ ၁၀၅။ရက်ံ ဆိန္နံတ္ဝာ(ဝိ၊ဠ၊၃။၃၅၄)တံ သုသိ-ရဋ္ဌာနဿ ဥပရိဘာဂံ ဆိန္ဒိတ္ဝာ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၇၀။(-ဝိ၊၂။၅၁။ဝိ၊၄။၂၇၉။ သံ၊၁။၃၁၆။ အံ၊၂။၁၆။ အဘိ၊က။၃၀။ ပဋိသံ၊၁၃၀။မိလိန္ဒ။ ၇၆။ ဝိ၊ဠ၊၂။၂၅-၆။ မ၊ဠ၊၁။၁၃၊၁၀၅။ သံ၊ဠ၊ ၁။၁၀၀၊အံ၊ဠ၊၁။၄၄၊အဘိ၊ဠ၊၁။၁၀၆။ပဋိသံ၊ ဠ၊၁။၁၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၂၂၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၀၊ ၂၂၉။မမ္မ၊ဠ၊၂။၂၁၉၆။ငဇိရ။ ၁၇၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၁၄။ သာ၊တ္ထ၊၃။၁၆။ ဝိမတိ၊၁။၁၄၇။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၂)။(၂) သစ်သား ရက်ံ ဝိဇ္ဈိတ္ဝာ (ဝိ၊ဠ၊၄။၆၁)တိ တစ္ဆိတသာရဒါဂိံ အဂ္ဂသမိ-ပေ ဝိဇ္ဈိတ္ဝာ။ဝိမဘဲ၊၂။၂၃၉။ (ရက်္ခာဒဏ္ဍ လည်းကြည့်)။ (၃) ကြမ်းတမ်းသော၀တ္ထု။ အဟိရက်ေ၀ါ ဝါစေ၁တိ အဟိဖရသဝစနေ၁။ နိုတိ၊ဓာတု။၂၀၅။(ပေတ၊။၂၀။ ပေတ၊ဠ။ ၁၄-တိဋ္ဌ ဒုဋ္ဌ,ဒုက္ခ-ဟူ၍သာ ရှိသည်။((၄)

ရက္ခကွန္ခ (ပု) [ရက္ခ+ခန္ခ] သစ်တုံး၊ သစ်လုံး (သစ်ပင်၏–ပင်စည်–လုံးပတ်)။ သော ရက္ခကွန်ခံ ပဒါလေတ္တာ အတ္တာနံ ဒဿေသိ။ ဓမ္မ၊၄၊၁၁၁။ (–စရိယာ၊ ၄။၁၃၉။ ဇာ၊ ၄၊၂။၃၄၆)။

ရက္ခကွန္ခဝိဝရ (နာ) [ရက္ခကွန္ခ+ဝိဝရ] သစ်ခေါင်း၊ သစ်တုံး–သစ်လုံး–၏ အပေါက်အခေါင်း။ အထ နံ ကောဒေဝမိတာ ရက္ခကွန္ခဝိဝရေ ဌတ္ဝာ သံဝေဇယမာနာ ပဌမံ ဂါထမာဟ။ ဇာ၊၄၊၄။ ၂၀၉။

ရက္ခခါဏု (ပု၊ နာ) [ရက္ခ+ခါဏု] သစ်ငုတ်။ ရက္ခ-ခါဏုအာဒိပရိဟရဏတ္ထံ ပတိုဋ္ဌိတပါဒဿ-ပရိဟရဏတ္ထံ ဝါ။ သံ၊၃၊ ၂။၄၄၂။

ရက္ခဂဟဏ (နာ) [ရက္ခ+ဂဟဏ] သစ်–သစ်သား–ကို ယူခြင်း။ အညတရော ပုရိသော ရက္ခဂဟဏတ္ထံ ကုဌာရိဖရသုံ ဂါဟာပေတွာ။ ပေတ၊၄။ ၂၅၉။

ရက္ခဂဟန (နာ) [ရက္ခ+ဂဟန။ ဂဟဏ= (ဂြဟဏ) သဒ္ဒါ၏ ဂ–ကိုသာ ဒေဘော်ပြုရသည်။ ဂဟန–သဒ္ဒါ၏ ဂ–ကို ဂ္ဂ–ဟု ဒေဘော်မပြုရ။]သစ်တော–သစ်ပင်–တို့ဖြင့် ဝင်နိုင်ခဲသောအရပ်။ တိဏဂဟနံ ဝါ ဝန-ဂဟနံ ဝါ ၊ကွဂဟနံ ဂါ . ပဓိသိတ္တာ။ ဒီ၊၃။ ၆၁။ (–အံ၊၁ ၁၅၂)။ ရက္ခဂဟနန္တိ မှက္ခေဟိ ဂဟနံ ဒုဂ္ဂေသနဋ္ဌာနံ။ဒီ၊၄၊၃။၃၀။ ရက္ခေဟိ ဂဟနန္တိ ရက္ခေဟိ နိရန္တရနိစိတေဟိ ဂဟန-ဘူတံ။ ဒီ၊၄၊၃။၃၁–၂။

ရက္ခဂ္ဂ (ပု) [ရက္ခ+အဂ္ဂ] သစ်ပင်ဖျား၊ သစ်ပင်၏–အဖျား–ထိပ်ဖျား–ခေါင်ဖျား။ ဣမေဟိ နာမ သကုန္တကာ ရက္ခဂ္ဂေသု ကုလာဝကာနိ ကရိတ္ထာ။ ဝိ၊၃။၁၉၂–၃။ (–ဇာ၊ ၂။ ၂၂၁)။

ရက္ခဃဋာ (ထီ) [ရက္ခ+ဃဋာ] သစ်ပင်အပေါင်း၊ (သစ်ပင်တို့၏–အပေါင်း–အစု)။ ရက္ခဃဋာယ အန္တရေ ရက္ခေ အစ္ဆိန္နံတ္ဝာ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၄၂။

ရက္ခဃဋိကာ (ထီ) [ရက္ခ+ဃဋိကာ] သစ်တုံး၊ သစ်သားတုံး၊ သစ်သားပိုင်း။ "ရက္ခဃဋိကာ" တိ သုတ္ဝာ တံ အာဟရာပေတ္ဝာ....ဝါသိ-ကဏ္ဏေန တစ္ဆာပေသိ။ ဓမ္မ၊၄၊ ၂။၁၃၀။

ရက္ခကံ့ရ (ပု) [ရက္ခ+အကံ့ရ]သစ်ညွန့်၊ သစ်ပင်၏–အညွန့်–အညှောက်။ ရက္ခကံ့ရဿ ဝစုမာ-နဿ ပဌမံ ပဏ္ဏာနိ နိဗ္ဗတ္တန္တိ။ ဥဒါန၊၄။၃၃၇။

ရက္ခင် (နာ) [ရက္ခ+အင်] သစ်ပင်၏–အင်္ဂါ–အစိတ်အပိုင်း။ အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရက္ခင်ပဋ္ဌ (တို) [ရက္ခင်+ပဋ္ဌ] သစ်ပင်၏–အင်္ဂါ–အစိတ်အပိုင်း– ကိုမေးသည့်– အမေးပုစ္ဆာ–ပြဿနာ။ ရက္ခင်ပဉ္ဉာ ပဋ္ဌမော။ မိလိန္ဒ။၃၃၆။

ရက္ခစလန (နာ) [ရက္ခ+ စလန] သစ်ပင်လှုပ်ခြင်း။ နာ ဟိ ဝိကာရရဟိတေသု ရက္ခစလနာဒီသု.... ဝိဇာနနံ ဟောတိတိ။ မူလဋီ၊၁။၇၂။(–အနုဋီ၊ ၁။၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂။၉၀)။

ရက္ခစေတိယ (နာ) [ရက္ခ+စေတိယ] ပူဇော်အပ်သော သစ်ပင်၊ စေတီဖြစ်သောသစ်ပင်။ သစ်ပင်ဟုဆိုအပ်သော စေတီ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။ ရက္ခစေတိယာနိ (မ၊၁။၂၅) တိ ဂါမနိဂမဒွါရေသု ပူဇနိယရက္ခာယေဝ ရက္ခ-စေတိယာနိ။ မ၊၃၊၁။၁၂၃။

ရက္ခစေတျ (နာ) [ရက္ခ+စေတိယ။ နိတိ၊သုတ္တ။ ၆၉။] ရက္ခစေတိယ–ကြည့်။ အာဏာမရက္ခ-စေတျာနိ၊ မနုဿာ ဘယတဇ္ဇိတာ။ ဓမ္မ။၄၁။ ... ဥဒေနစေတိယဂေါတမစေတိယာဒီနိ ရက္ခ-စေတျာနိ စ။ ဓမ္မ၊၃၊ ၂။၁၆၀။

ရက္ခစ္ဆ (ဆ)လ္လိ (ထိ) [ရက္ခ+ဆလ္လိ] သစ်ခုံ၊ သစ်ခေါက်။ လ္ဟမ သံဃသာ ရက္ခိတဂေါပိတာပိ ရက္ခစ္ဆာလ္လိ ဂရုကာဘဏ္ဍမေဝ။ ဝိဒ္ဒ၊ ၂။ ၂၁၁။ ရက္ခဆလ္လိတိ ရက္ခတ္တစောဒ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၇၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၀၃။

ရက္ခဒ္ဓဝိ (ထိ) [ရက္ခ+ဆဝိ] အထက်ပုဒ်ကြည့်။ ရက္ခတော ဂယ္ဟမာနော ပန ရက္ခစ္ဆဝိ နဝိကောပေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၁။

ရက္ခစ္ဆာ(ဆာ)ယာ (ထီ) [ရက္ခ+ဆာယာ] သစ်ပင်၏အရိပ်၊ သစ်ပင်ရိပ်၊ သစ်ရိပ်။ တတ္ထေဝ ရက္ခစ္ဆာယာယ နိသိဒေယျ ဝါ နိပဇ္ဇေယျ ဝါ။ အံ၊ ၂။ ၁၆၇။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅၈)။

ရက္ခစ္ဆေဒက (တိ) [မ္ဂက္ခ+ဆေဒက။ ထိ-၌ ရက္ခစ္ဆေဒိကာ။] သစ်ပင်ကို – ဖြတ်–ချိုင်–တတ်သော၊ သူ။ သာခစ္ဆေဒကော ရက္ခစ္ဆေဒကောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝင်ရ။ ၁၇၉။

ရက္ခစ္ဆေဒန (တိ) [ရက္ခ+ဆေဒန] (၁) သစ်ပင်ကို–ဖြတ်–ချိုင်–သော၊ သူ။ (နဝ) (၂) သစ်ပင်ကို–ဖြတ်–ချိုင်–ခြင်း။ (၃) သစ်ပင်ကို–ဖြတ်–ချိုင်–ရာ (အခါ, ကာလ)။ (၁) ရက္ခစ္ဆေဒနဝတ္ထု–ကြည့်။ (၂) ပဒယာ–ဂန္တီ ရက္ခစ္ဆေဒနကိရိယံ။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၃၉။ (၃) မယာ ရက္ခစ္ဆေဒနတော ပဋ္ဌာယ ကတံ ကမ္မံ တုမှေ ဇာနာထ။ ဇာ၊ ၄။ ၁၆၉။

ရက္ခစ္ဆေဒနဝတ္ထု (နဝ) [ရက္ခစ္ဆေဒန+ဝတ္ထု] ရက္ခစ္ဆေဒနဝတ္ထု၊ သစ်ပင်ကို–ဖြတ်–ချိုင်–သော ရဟန်းတို့၏ ဝတ္ထု။ ရက္ခစ္ဆေဒနဝတ္ထု အဋ္ဌဗန္ဓနဝတ္ထု သဒိသံ။ ဝိဒ္ဒ၊ ၂။ ၇၁။

ရက္ခဆလ္လိ (ထိ) [ရက္ခ+ဆလ္လိ] ရက္ခစ္ဆလ္လိ–ကြည့်။

ရက္ခဆာယာ (ထိ) [ရက္ခ+ဆာယာ] ရက္ခစ္ဆာယာ–ကြည့်။ ထ်နဋ္ဌိ စိတ္တံယထာ ဝါနရဿ၊ ကန္နပ္ပကန္နံ ယထာ ရက္ခဆာယာ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၄၁။ ဇာ၊ ၂။ ၁၂၄။ ဇာဋ္ဌ၊ ၅။ ၄၈၁။

ရက္ခဆိဒ္ဒ (နဝ) [ရက္ခ+ဆိဒ္ဒ] သစ်ခေါင်း၊ သစ်ပင်၏–အပေါက်–အခေါင်း။ ဗဟူနိ ရက္ခဆိဒ္ဒါနိ၊ ပထဗျာ ဝိဝရာနိ စ။ ဇာ၊ ၁၁၆။ (–ဇာဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၂၉)။

ရက္ခဆိန္ဒန (နဝ) [ရက္ခ+ဆိန္ဒန] သစ်ပင်ကို–ဖြတ်–ချိုင်–ခြင်း။

ရက္ခဆိန္ဒနဝတ္ထု (နဝ) [ရက္ခဆိန္ဒန+ဝတ္ထု] သစ်ပင်ကို – ဖြတ် – ချိုင်–ခြင်းတည်းဟူသော–အကြောင်း–ဝတ္ထု။ အာဠဝိယံ အာဠဝကေ ဘိက္ခူ အာရဗ္ဘ ရက္ခဆိန္ဒနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခ်ဲ။ ၁၉၀။

ရက္ခဆေဒန (နဝ) [ရက္ခ+ဆေဒန] ရက္ခဆိန္ဒန–ကြည့်။ အနေကေသု ရက္ခေန သြတ္ထတေသု သြပါတေ ဝါ ပတိဒတသု အညေန အညဿတ္ထာယ ရက္ခဆေဒနာဒီ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝင်ရ။ ၁၇၀။

ရက္ခဇဂ္ဂက (တိ) [ရက္ခ+ဇဂ္ဂက] သစ်ပင်ကုပ်ပြုစုစောင့်ရှောက်သော၊ သူ။ ရက္ခဇဂ္ဂကော ပုရိသော ဝိယ ဝဋ္ဋနိဿိတော ပုထုဇ္ဇနော။ သံ၊ ၃၊ ၂။ ၇၉။

ရက္ခဇာတ (နဝ) [ရက္ခ+ဇာတ။ ဇာတ–သဒ္ဒါ အနက်မရှိ။] သစ်ပင်။ ရက္ခဇာတာန (အံ၊ ၁။ ဂ)န္တီ ပစ္စယ္တေ သာမိဝစနံ။ ရက္ခဇာတာနီတိ အတ္ထော။ ရက္ခာနမေတံ အဓိဝစနံ။ အံ၊ ဋ္ဌ။ ၁။ ၄၄။ ရက္ခဇာတာနီတိ တတ္ထ ဇာတသဒ္ဒေန ပဒဝဓုနမေဝ ကတံ ယထာ "ကောသဇာတ" န္တိ အာဟ။ "ရက္ခာနမေတံ အဓိဝစန"န္တိ။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၉၉။

ရက္ခဇာတိ (ထိ) [ရက္ခ+ဇာတိ] သစ်ပင်မျိုး၊ သစ်ပင်ဇာတ်။ ယသ္မာ အညာ တိဏဇာတိ၊ အညာ ရက္ခဇာတိ။ မ၊ ဋ္ဌ။ ၃။ ၂၉၅။

ရက္ခဇာတိက (တိ) [ရက္ခ+ဇာတိ=ရက္ခဇာတိ+ကယ။ ယ–ကို က–ပြု။ ကစ္စည်း။၃၂၃။ ဝက္ခဇာတိယ–သံ။]သစ်ပင်–မျိုး–ဇာတ်–၌ ဖြစ်သော၊သင့်ပင်–မျိုး–ဇာတ်–ရှိသော။ကန္တလိ-ရက္ခာ စ ဂေါမုကရက္ခာ စ တိဏသူလိက-ဂစ္ဆာ စ ဧတေ သဗ္ဗေ ရက္ခဇာတိကာ။အပ၊ ၌။၁၂၂၇။

ရက္ခဒ (တိ) [ရက္ခ+ဒါ+အ။ ဝုက္ခတ္တ–သံ။] သစ်ပင်၌တည်သော၊ သစ်ပင်ပေါ်၌တည်သော။ ရက္ခဒဿေဝ သမ္မုဒ္ဒါ (အပ၊၁။ ၂၀၃) တိ အဿ ဗောဓိပူဇာသမယေ သန္နိ-ပတိတာသ မဟာဇနဿ သမ္မုဒ္ဒါ လောက-ဓေဒ္ဓေါ နာမသဒ္ဒေါ ရက္ခဒ္ဒေါ ကုဝ ရုက္ခေ ဌိတော ဝ်ယ ပညာယတီတိ အတ္ထော။အပ၊ ၌။၂။၁၉၆။

ရက္ခဒက (တိ) [ရက္ခဒ+က] သစ်ပင်၌တည်သော၊ သစ်ပင်ပေါ်၌ဖြစ်သော။ ရက္ခပဋိဗဒ္ဓ-ကြည့်။

ရက္ခဒကဒိဗ္ဗဝိမာန(နှ)[ရက္ခဒက+ဒိဗ္ဗဝိမာန]သစ်ပင်–သစ်ကိုင်းသစ်ခက်–၌ဘည်သော နတ်ဘုံဗိမာန်။ ရက္ခဒကဒိဗ္ဗဝိမာနေ နိပန္နဿ ဒါ-ရကဿ ဗာဟုံ ထနမ့လေယေဝ ဆိန္နံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၂။ ရက္ခဒကဒိဗ္ဗဝိမာနေတိ စ သာခဒ္ဓက-ဝိမာနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၆။

ရက္ခဒကဝိမာန (နှ) [ရက္ခဒက+ဝိမာန] သစ်ပင်၌တည်သောဘုံဗိမာန်၊ သစ်ပင်ပေါ်၌ တည်သောဘုံဗိမာန်။ ရက္ခပဋိဗဒ္ဓ–ကြည့်။

ရက္ခဒေဝိမာန (နှ) [ရက္ခဒေ+ဝိမာန] အဆက်ပုဒ် ကြည့်။ တာပိ ဟိ ရက္ခဒေဝိမာနေသု ဝသန္တိ-ယော ရက္ခေသု ဝသန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၉၉။

ရက္ခဒေါနိယ(တိ)[ရုက္ခဒ္ဒါန+ကယ]သစ်ပင်၏အရာဒ္ဌာန၌–တည်–ဖြစ်–သော။ အတ္တဘာဝေသ ရက္ခဒ္ဒေါနိယတာယ ဝုတ္တတ္တာ တံ သမ္မန္နဒဏ္ဍ-ဒ္ဒေါနိယတာ ဝေဒနာဒီသု ကေသော ယုတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၈၄။

ရက္ခတ (တ္တ) စ (ပု) [ရက္ခ+တစ] သစ်ခွံ, သစ်ခေါက်။ အလ္လရက္ခတော ပန အဟိစ္ဆတ္တကံ ဂဏှန္တော ရက္ခတစံ ဝိကောပေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၀။ ဝိ၊သင်္ခ။၈၀။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၂၃။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၅၂)။

ရက္ခတ (တ္တ) **စဝတ္ထ** (နှ) [ရက္ခတစ+ဝတ္ထ]လျှော်တေ၊ သစ်ခွံ–သစ်ခေါက်–ဖြင့်–ပြီး–ယက်လုပ်–သော–အဝတ်–အထည်။ တိရိဋ္ဌာနိတိ ရက္ခ တစဝတ္ထာနိ။–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။(–မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၅၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၃)။

ရက္ခတစ္ဆန (နှ) [ရက္ခ+တစ္ဆန] (၁) သစ်–သစ်ပင်–ကို–ဖြတ်–ရွေ–ခြင်း။ (၂) သစ်–သစ်ပင်–ကို–ဖြတ်–ရွေ–ရာ။ (၁)(၂)ရက္ခတစ္ဆန ကာလ-ရက္ခတစ္ဆနဋ္ဌာနတို့–ကြည့်။

ရက္ခတစ္ဆနကာလ (ပု) [ရက္ခတစ္ဆန+ကာလ] (က) သစ်–သစ်ပင်–ကို–ဖြတ်–ရွေ–ခြင်း၏ ကာလ၊(ခ) သစ်–သစ်ပင်–ကို–ဖြတ်–ရွေ–ရာအခါ။ (က) (ခ) ဝစုကိဿ ရက္ခတစ္ဆန-ကာလေ တုမ္ဟေ့န ရက္ခံ ပရိဝတ္တေတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၆၄။

ရက္ခတစ္ဆနဋ္ဌာန (နှ) [ရက္ခတစ္ဆန+ဋ္ဌာန] သစ်–သစ်ပင် – ကို–ဖြတ်–ရွေ–ရာ–အရပ်–ဌာန။ သော ကိရ ပုရိမတ္တဘာဝေ ဝစုကိပုတ္တော ဟုတ္ဝာ ပိတု ရက္ခတစ္ဆနဋ္ဌာနံ ဂန္ဆွာ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ၊၂၃၅။

ရက္ခတုလ (နှ) [ရက္ခ+တုလ] (လက်ပံစသော) သစ်ပင်တို့၏–လဲ–မို့–ဂွမ်း၊ သစ်ပင်မှဖြစ်သော–လဲ–မို့–ဂွမ်း။ရက္ခတုလ (ဝိ၊၂။၂၂၀) နှင့် သိမ္မလိရက္ခာဒီနံ ယေသံ ကေသဉ္စိ ရက္ခာနံ တုလံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၉။

ရက္ခတ္ထ (ပု) [ရက္ခ+အတ္ထ] ရက္ခသဒ္ဒါ၏အနက်။ ရက္ခတ္ထော ဝိယ ဓဝခာဒီနံ အနုရက္ခဏတ္ထော မေတ္တာကရုဏာနံ သာမညန္တိ အတ္ထော။အနုဋီ၊ ၁။၉။

ရက္ခ်တ္ထ (ထ) မ္ဟ (ပု) [ရက္ခ+ထမ္ဟ] သစ်တိုင်၊ သစ်သားတိုင်။ သစေ ပါသာဏတ္ထမ္ဟော ဝါ ရက္ခတ္ထမ္ဟော ဝါ ကဝါဋံ ဝါ ဝါတပါနံ ဝါ နပ္ပဟေါတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂–၃။ဟေဋ္ဌာပါသာဒေ ကိတ္တေန္တေဟိပိ ဘိတ္တိ စ ရက္ခထမ္ဘာ စ ကိတ္တေတမ္ဘာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၂၅။

ရက္ခဒဏ္ဍ (ပု) [ရက္ခ+ဒဏ္ဍ] ဒုတ်တံ–သစ်သား–ဒုတ်–ချောင်း။ ဂေါဃံသိကာယာတိ ဝေဠုံ ဝါ ရက္ခဒဏ္ဍံ ဝါ အန္တေါ ကတ္တာ တေန သဒ္ဒိံ သံဃရိတုန္တိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၅၀။ (–ပေတ၊ ဋ္ဌ။၂၆၀)။

ရက္ခဒုဿ (န) [ရက္ခ+ဒုဿ] သစ်ခေါက်–သစ်ခွံ–ဖြင့် – ပြုလုပ် – ယက်လုပ် – အပ်သော–အဝတ်–အထည်–သင်္ကန်း။ရက္ခဒုဿံ လတာ-ဒုဿံ ရေကဒုဿံ....ဧဝမာဒီနိ ပန အကပ္ပိယ-စိဝရုနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၂။ ဘုဇတစာဒိမယံ ရုက္ခဒုဿံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၂၄။

ရက္ခဒေဝတာ (ထီ) [ရက္ခ+ဒေဝတာ။ ဝက္ခဒေဝတာ–သံ။] သစ်ပင်၌တည်သောနတ်။ သစ်ပင်စောင့်နတ်။ ရုက္ခစိုးနတ်။ ရုက္ခဒေဝတာ (မ၊ဝ။၃၀၁)တိ အဘိလက္ခိတေသု နဒ္ဒေရုပုစိမန္ဒာဒီသု ရုက္ခေသု အဓိဝတ္ထာ ဒေဝတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။ (–သံ၊၂။၄၉၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂၊၂၆၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၉)။

ရုက္ခဒေါဏိ (ထီ) [ရက္ခ+ဒေါဏိ] သစ်သားတံလျှောက်၊ သစ်သားဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော ရေတံလျှောက်။ မာတိကံ ဝါ ကတ္တာ ရုက္ခ-ဒေါဏိံ ဝါ ဌပေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၇၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။

ရုက္ခမမ္မ (ပု)[ရက္ခ+ဓမ္မ] သစ်ပင်တို့၏–သဘော–သဘာဝ။ ရုက္ခဓမ္မော နာမ ရုက္ခေ ဆိဇ္ဇမာနေ ရုက္ခဒေဝတာယ မနောပဒေါသဿ အကရဏံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅။ ရုက္ခဓမ္မေ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅) တိ ရုက္ခပကတိယံ ရုက္ခသဘာဝေတိ အတ္ထော။ ရုက္ခာနံ ဝိယ ဆေဒနာဒီသု အကုပ္ပနဋ္ဌေ ရုက္ခ-ဓမ္မော နာမ။ သာရတ္ထ၊ ၃၊၁၇။ (–ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁။ ပါစိတ်၊ ယေး။၁၇)။ (ရုက္ခဓမ္မဟူသည်ကား—သစ်ပင်တို့သည် ဖြတ်ခြင်း, ခွဲခြင်း, ချိုင်ခြင်း စသည်တို့ကြောင့် အမျက်မထွက်, စိတ်မဆိုးသကဲ့သို့ အမျက်ဒေါသ ထွက်ခြင်း, စိတ်မဆိုးခြင်းပင်တည်း၊ သစ်ပင် မျိုးကဲ့သို့ သည်းခံခြင်းပင်တည်း)။

ရုက္ခဓမ္မဇာတက (န) [ရုက္ခဓမ္မ+ဇာတက] ရုက္ခ-ဓမ္မဇာတ်၊ သစ်ပင်တို့၏ သဘာဝကိုပြ၍ဆုံးမသောဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၁–နိပါတ်၊ ဂ–ဝဂ်၊ ၄–ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၁၇။

(ဤဇာတ်ကို မြတ်စွာဘုရား သခင် ဇေတဝန်ကျောင်း၌နေတော်မူစဉ် ဆွေတော်မျိုးတော်ဖြစ်သော ကောလံဃ မင်းနှင့် ကပိလဝတ်မင်းတို့ ရော ဟီ ဏိ မြစ် ရေကို သူပိုင်သင့် ကိုယ်ပိုင်သင့် အငြင်းပွားရှိစစ်တိုက်ကြမည် ပြုသောအခါ၌ ဆွေတော်မျိုးတော်တို့သေကြေပျက်စီးခြင်းမှ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်တော်မူခြင်းငှာ "သစ်ပင်မျိုးသေ့မှ တစ်စုတစ်ဝေးတည်း ညီညွတ်စွာနေလျှင် မည်မျှအားကြီးသော လေပင်ဖြစ်စေ ကာမူ ဖြိုဖျက်ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်" ကြောင်းကို ထုံးဟောင်းပြ ဆုံးမတော်မူလို၍ စေ့စပ်ရေးအဖြစ် ဟောတော်မူသည်။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၆–၇။)

ရုက္ခနာမ (န) [ရုက္ခ+နာမ]သစ်ပင်၏–အမည်–နာမည်။ ကောဋ္ဌသိမွလိတိ ရုက္ခနာမေန ဒေဝပုတ္တံ အာလပတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၆။

ရက္ခနိမိတ္တ (န) [ရက္ခ+နိမိတ္တ] ရက္ခနိမိတ်၊ သစ်ပင်နိမိတ်၊ သစ်ပင်အမှတ်အသား။ ယင်းနိမိတ်သည်–သိမ်နိမိတ် ဂ-မျိုးတို့တွင် ၁-မျိုး အပါအဝင်ဖြစ်သည်၊ အခဲ့အခဲ့ကဲ့ဟုဆိုအပ်သော အနှစ်ရှိသည့် ထန်းပင်, အုန်းပင်စသော သစ်ပင်မျိုးကိုသိမ်နိမိတ်မပြုလုပ်သင့်, မပြုလုပ်ကောင်း။ အတွင်း၌ အနှစ်ရှိသော အသက်ရှင်နေသည့် သစ်ပင်မျိုးကို အောက်ထစ်ဆုံးအားဖြင့် စောက်လက် ဂ-သစ်လုံးပတ်သိဟိုဠ် ကညစ်ရိုးတံ=လက်သန်း(ဝါးဒုတ်တံ–ငိမတိ၊ ၂။၁၄၂။)ပမာဏရှိသည့် သစ်ပင်မျိုး ကိုသာ သိမ်နိမိတ်ပြုလုပ်သင့် ပြုလုပ်ကောင်းသည်။ ထိုသစ်ပင်အောက် သေးငယ်သည့် သစ်ပင်ကိုကားသိမ်နိမိတ်မပြုလုပ်သင့်, မလုပ်ကောင်းပေ၊ ကြီးပါမူကား ၁၂-ယူဇနာရှိသည့် သစ်ပင်ကြီး (ပညောင်ပင်ကြီး)ကို သော်လည်း သိမ်နိမိတ် ပြုလုပ်ကောင်းသည်။ဝါးဆစ် ကျူဆစ် အိုး ခွက်စသည်ဘို့၌ စိုက်ပျိုးထားအပ်သော သစ်ပင်ကိုကားပမာဏလောက်(သီဟိုဠ် ကညစ်ရိုးတံ ပမာဏရှိ) ငြားသော်လည်း သိမ်နိမိတ် မပြုလုပ်သင့်, မပြုလုပ်ကောင်းချေ။ ထိုဝါးဆစ်, ကျူဆစ်, အိုးခွက် စသည်တို့မှ ဖယ်၍ ထိုသိမ်သမှတ်မည့် ခဏ သိမ်နိမိတ်ကြားမည့်ခဏ,၌ပင် မြေ၌ချစိုက်ကာ မြေအုံပြုလုပ်၍ ရေသွန်းလောင်းပြီး သိမ်နိမိတ်ပြုလုပ်ကောင်း၏၊သိမ်နိမိတ်ကြားကောင်း၏။ အမြစ်သစ် အခက်သစ် ထုတ်လာခြင်းသည် အကြောင်းမဟုတ်ပေ၊ ပင်စည် (ကိုင်း)ကို ဖြတ်၍ စိုက်အပ်သော သစ်ပင်ဖြစ်မူကား အမြစ်သစ်, အခက်သစ် ထုတ်လာမှသာ သိမ်နိမိတ် ပြုလုပ်ကောင်း၏။ သိမ်နိမိတ် ကြားကောင်း၏။ ရက္ခနိမိတ် ကြားသော အခါ၌"ရက္ခ=သစ်ပင်"ဟုအမည်သာမညဖြင့်လည်း ကြားကောင်း၏။ "သာကရက္ခ=ကျန်းပင်၊သာလရက္ခ=အင်ကြင်းပင်" ကျွှဲသို့ စသည်ဖြင့် အမည် ဝိသေသဖြင့်လည်း ကြားကောင်း၏။ တစ်စပ်တည်းစပ်နေသည့် သစ်ပင်ကို တစ်ခုသောအရပ်မျက်နှာ၌ နိမိတ်ကြားပြီး လျှင်အခြား အရပ်မျက်နှာ၌ (ၾကင်းသစ်ပင်ကို) သိမ်နိမိတ်ကြားခြင်းငှာ မသင့်ပေ။ (ဝိ၊ ၌။၃၂၀။ ကခ်ါ။၀၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၀၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၇၀။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၂။ ကခ်ါ၊၌၊ သစ်။ ၁၄၀။ ဝိ၊လင်္ကာ၁၊ ၌၊ ၁။ ၃၀၁-၂။) ရက္ခနိမိတ္တံ မဂ္ဂနိမိတ္တံ ဝမ္မိကနိမိတ္တံ နဒီနိမိတ္တံ ဥဒကနိမိတ္တံ။ ဝိ၊ ၃။၁၄၄။ ကခ်ါ။၀၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၀၀။

ရက္ခနိယျာသ (ပု) [ရက္ခ+နိ ယျာသ။ဝုက္ခနိယ်ာသ–သံ။)သစ်စေး၊ သစ်ပင်၏အစေး။ ဣက္ခ-ယသန္တိ ရက္ခနိယျာသံ ဝါ သီလေသံ ဝါ။ ဝိ၊၌၊၄။၆၁။

ရက္ခနိဿိတ (တိ) [ရက္ခ+နိဿိတ] သစ်ပင်–ကို–၌–မှီသော။ ယေ ရက္ခနိဿိတာ ပါဏာ၊ တေ နံ ခါဒေယျုံ။ သံ၊ ၁၊ ၃၂၃။ (–ဇာ၊ ၌၊၅။၄၀၆)။

ရက္ခန္ဆရ (န) [ရက္ခ+အန္ဆရ] (၁) သစ်ပင်၏–အကြား–အလယ်၊ သစ်ပင်–ကြို–ကြား၊ သစ်ပင်လယ်။ (၂) သစ်ပင်အထူး။ (၁) အယဥ်ို အဟိနာမ သဇာတိယံ ဥတောကဋ္ဌန္တရံ ဝါ ရက္ခန္တရံ ဝါ နိဿာယ။ ဒီ၊၌၊၁။ ၁၉၀။ မ၊၌၊၃။၁၀၁။ ပဋိသံ၊ ၌၊ ၂။ ၂၇၀။ (–အံ၊ ၌၊ ၂။၁၉၀။အဘိ၊၌၊ ၂။၁၀၂)။ (၂) ရက္ခန္တရေ (ဓာန်။၀၉၆)"ပုဏ္ဏရိက"ဣတိချာ-တေ ဒုမဝိသေသေ။ ဓာန်၊ ဋီ။၀၉၆။

ရက္ခပကတိ (ထိ) [ရက္ခ+ပကတိ]သစ်ပင်တို့၏–သဘော–သဘာဝ။ ရက္ခဓမ္မ–ကြည့်။

ရက္ခပက္ခ (န) [ရက္ခ+ပက္ခ] မှည့်သောသစ်သီး၊ သစ်သီးမှည့်။ ရက္ခပက္ကာနိ (ဇာ၊၂။၃၆၀)တိ တုမှာကံ ကိဉ္စနတ္ထာယ အညာနိပိ မနာပါနိ ရက္ခဖလာနိ အာဟာသိံ။ ဇာ၊၌၊၇။ ၃၄၇။

ရက္ခပညတ္တိ (ထီ)[ရက္ခ+ပညတ္တိ]သစ်ပင်ဟူသော အမည်ပညတ်။ ရက္ခသခါတာနံ ဓမ္မာနန္တိ ရက္ခ ပညတ္တိယာ ဥပါဒါနဘူတာနံ ဘူတုပါဒါယ ဓမ္မာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂၊၃၁၅။

ရက္ခပဋိပါဋိ (ထီ) [ရက္ခ+ပဋိပါဋိ] သစ်ပင်တို့၏ အစဉ်။ ပဋိပါဋိယာ ဌိတေ အဋ္ဌ ကကုဓရုက္ခေ ဒိသ့ာ "သက္ကာလ္ကမာယ ရက္ခပဋိပါဋိယာ ဂန္တ္ဝါ" န္တိ မနသိကတ္ဝာ။ အံ၊ ဋ၊ ၂။၃၅၃။

ရက္ခပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [ရက္ခ+ပဋိဗဒ္ဓ] သစ်ပင်နှင့်-စပ်-ဆက်စပ်-သော။ ရက္ခဿ ဥပရိ နိဗ္ဗတ္တာဠိ ဝိမာနံ ရက္ခပဋိဗဒ္ဓတ္တာ "ရက္ခဋ္ဌကဝိမာန" န္တိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၆။

ရက္ခပဏ္ဏ (နာ) [ရက္ခ+ပဏ္ဏ။ ဒွကွပဏ်-သံ] သစ်ရွက်။ ဒုတိယကဘာဇနဿ ပန ပဋိက္ခိတ္တတ္တာ အညံ ရက္ခပဏ္ဏမ္ပိ န ဝဋ္ဋတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁၊၆၇။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၁၇)။

ရက္ခပတ္တ (နာ) [ရက္ခ+ပတ္တ] အထက်ပုဒ်ကြည့်။ ရက္ခပတ္တေသု ဥဒ္ဓန္တော ကထံ ကာဟန္တိ ဒါရကာ။ ဇာ၊ ၂။၃၂၀။ (-အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇)။

ရက္ခပဒရ (နာ) [ရက္ခ+ပဒရ] သစ်သား-ပျဉ်-ချပ်။ ရက္ခပဒရဝေဋ္ဌပဒရကီလဥပဏ္ဍာဒီနံ ယေန ကေနစိ ကဝါဋံ ကတ္ဝာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၄။ အာဝါဋမတ္ထကေ ရက္ခပဒရာနိ ဋပါပေတ္ဝာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၉။

ရက္ခပပ(ပ္ပ)ဋိကာ (ထီ) [ရက္ခ+ပပဋိကာ] သစ်ပေ့း၊ သစ်ပင်၏အပေ့း။ ပုပ္ဖဖလေ အသတိ အန္တမသော တတ္ထ ရက္ခပပဋိကမ္ပိ ခါဒိတ္ဝာ ဝသန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ၄၊၁။၃၁၀။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၊၃၀။ ဝိ၊သင်္ခ။၈၀)။

ရက္ခပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ရက္ခ+ပရိစ္ဆေဒ]သစ်ပင်တို့၏ အပိုင်းအခြား။ သံဃာရာမေပိ ဖလပရိစ္ဆေဒေန ဝါ ရက္ခပရိစ္ဆေဒေန ဝါ ကတိကာ ကာတဗ္ဗာ၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။၃၇၇)။

ရက္ခပရိဟရဏ (နာ) [ရက္ခ+ပရိဟရဏ]သစ်ပင်သို့ နွယ်တက်ခြင်း၊ သစ်ပင်သို့-နွယ်-လှည့်လည်-ရစ်ပတ်၍-တက်ခြင်း။ ဒက္ခိဏဝလ္လိယာ ဒက္ခိဏတော ရက္ခပရိဟရဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၂။

ရက္ခပရိဟာရ(ပု)[ရက္ခ+ပရိဟာရ]သစ်ပင်တည်းဟူသော အစောင့်အရှောက်။စိဝရဝိပ္ပဝါသဿ ရက္ခပရိဟာရံ ဝိနာဝ အညော်ကာသပရိဟာ-ရော အနုမတောတိ သိဒ္ဓေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၆၁။

ရက္ခပဝေဏီ (ထီ) [ရက္ခ+ပဝေဏီ] သစ်ပင်-အဆင့်ဆင့်-အဆက်ဆက်။ ယာဝ ကပ္ပါဝ-သာနာ ဗီဇပရမ္ပရာယ ရက္ခပဝေဏီ သန္တာနယ မာနေ။ ပင်္သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၂၉။ ရက္ခပဝေဏီန္တိ ရက္ခပရာပရံ။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၅၀၂။

ရက္ခပဝေဏီသန္တာန (နာ) [ရက္ခ ပဝေဏီ+သန္တာန] သစ်ပင်-အဆင့်ဆင့်-အဆက်ဆက်-၏ အစဉ်။ ဃာ ကပ္ပါဝသာနံ ဗီဇပရမ္ပရာယ ရက္ခပဝေဏီသန္တာနေ ဌိတော၊ သုတ္တဲနိ၊ဋ္ဌ။၁၊၅။

ရက္ခပါဏိကာ (ထီ) [ရက္ခ+ပါဏိကာ] (ပန်းရံသုံး)သစ်သားလက်၊ သစ်လက်။(ရှေးခေတ်က ပန်းရံတို့သည် အင်္ကျီတချောမွေ့အောင် ပွတ်တိုက်ရန် သစ်သားလက်, ကျောက်လက်တို့ကို သုံးကြသည်။ ယခုခေတ်၌ကား သစ်သားလက်, သံလက်တို့ကို သုံးကြသည်) တသာ ဇေဋ္ဌ ဝုတ္တပ္ပမာဏပရိစ္ဆေဒံ ကတ္ဝာ ရက္ခပါဏိကာ ဝိသဘာဂဝဏ္ဏံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၂၁။ ရက္ခပါဏိကာတိ ကုစန္ဒနာဒိ-ရက္ခပါဏိကာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၄၄။

ရက္ခပါတန္ဒ (ပု) [ရက္ခ+ပါတန+အတ္ထ]သစ်ပင်ကိုလည်း (လဲ) စေတတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော-အနက်-သဘော။ သမ္ဘဥ္ဇန ပရိဘဥ္ဇန

ဌေနာ (မဟာနိ။၅)တိ သာခါဘဉ္ဇနဌေနစေဝ သမဉ္ဇတော ဘဉ္ဇိတ္ဝာ ရုက္ခပါတနဌေန စ။ မဟာနိ၊၄။ ၂၇။

ရုက္ခပါဒ (ပု) [ရုက္ခ+ပါဒ] သစ်ပင်–သစ်သား–၏ အခြေ၊ သစ်ပင်ရင်း၊ သစ်ပင်ခြေ။ ရုက္ခပါဒေ နိခဏိတ္ဝာ ဝလ္လိပလာလာဒီဟိ နဒီသောတံ ရုမ္ဘန္တိ။ ဝိ၊၄၊၃၂။ ၂၂။ (–အံ၊၄၊၃၂။ ၂၆)။ ရုက္ခပါဒေတိ ရုက္ခဿ မူလေ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၀၄။

ရုက္ခပါရောဟ (ပု) [ရုက္ခ+ပါရောဟ] သစ်ပင်၏–ပါးပျဉ်း–မြစ်ပျဉ်း။ တေသံ ရုက္ခပါရောဟာနံ အန္တရာ ပန အာကာသဋ္ဌသာခါ.... ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၅၃။

ရုက္ခပေါတက (ပု) [ရုက္ခ+ပေါတက] ငယ်သော သစ်ပင်၊ သဒပင်ငယ်။ ကုမာရ ဇောဿ တာဝ ရုက္ခပေါတကဿ ဝဏ္ဏံ ခါဒိတ္ဝာ ရသံ ဇာနာဟိ။ ဇာ၊၄၊၁။ ၅၃၃။

ရုက္ခပ္ပဘဒ္ဒိ (ထီ) [ရုက္ခ+ပဝတ္တိ] သစ်ပင်၌ ဖြစ်ခြင်း၊ သစ်ပင်ဟူသော အနက်၌ဖြစ်ခြင်း။ ဝိနာပိ ရုက္ခသဒ္ဒေန ဗောဓိသဒ္ဒဿ ရုက္ခပ္ပဝတ္တိ ဒဿနတ္ထံ။ ဝိ၊တီ၊၁။၂၀။

ရုက္ခဖလ (နာ) [ရုက္ခ+ဖလ] (၁) သစ်သီး၊ သစ်ပင်၏ အသီး။ (၂) အသီးရှိ–အသီးသီး–သော–သစ်ပင်။ (၁) နိဟန္တိ သော ရုက္ခဖလံ ပထဗျာ။ ဇာ၊၂။၃၆။ ရုက္ခဖလာနိ ဘုဉ္ဇန္တာ ကထံ ကာဟန္တိ ဒါရကာ" ဇာ၊၂။၃၂၀။ (၂) ရုက္ခဖလူပမ–ကြည့်။

ရုက္ခဖလက (နာ) [ရုက္ခ+ဖလက] သစ်သားပျဉ်ချပ်။ သလ္လဟုကာနိ ရုက္ခဖလကာနိ ဂဟေတ္ဝာ။ အံ၊၄၊၁။ ၂၁၀။ (–မဟာနိ၊၄။ ၂၀)။

ရုက္ခဖလူပမ (တိ) [ရုက္ခဖလ+ဥပမာ] အသီးရှိ–အသီးသီး–သော–သစ်ပင်လျှင် ဥပမာရှိသော။ ရုက္ခဖလူပမာ ဂုဏာ ဝုတ္တာ မယာ။ ဝိ၊၂။၁၇၆။ မ။၁။၁၀၂။ အံ၊၂။၀၅။ (–မဟာနိ။ ၅)။ သမ္ပန္နဖလရုက္ခော ဥပမာ တေသန္တိ ရုက္ခဖလူပမာ။ မဟာနိ၊ ၄။ ၂၇။

ရုက္ခဓိလ (နာ) [ရုက္ခ+ဓိလ] သစ်ခေါင်း၊ သင်ပစ်၏–အပေါက်–အခေါင်း။ ကေသို ရုက္ခဓိလေ သိသံ နိဟရိတ္ဝာ နိပန္နံ သပ္ပံ ဒဿေတ္ဝာ။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၂၁။ (–ဇာ၊၄။ ၂။၄၇)။

ရုက္ခဘာရ (ပု) [ရုက္ခ+ဘာရ] သစ်ပင်တည်းဟူသော–ဝန်ထုပ်–ဝန်ပိုး။ ရုက္ခဘာရေန ကိဉ္စိ ဘဿိတ္ဝာ ဌိတတ္တာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၄၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၇။

ရုက္ခမယ (တိ) [ရုက္ခ+မယ] သစ်သားဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ် –ဆောက်လုပ်အပ် –သော။ န စ တံ ဓညမယံ သကဋံ၊ ရုက္ခမယံ သကဋံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၇၃။ သေသသမ္ဘာရာ ပနေတ္ထ ရုက္ခမယာ ဟောန္တိ။ မ၊၄၊၇၁။ အံ၊၄၊၂။၆၉။

ရုက္ခမူလ[၁] (နာ) [ရုက္ခ+မူလ။ ဝုက္ခမူလ–သံ။ ရုက္ခမူလ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) သစ်ပင်၏ အနိမ်း။ (မှန်းတည်ချိန်၌ သစ်ပင်ရိပ်သည် ရောက်ရှိလေတိတ်သောအခါ၌ သစ်ရွက်မျိုးကျရာအရပ်)။ (၂) သစ်ပင်ရင်း၊ သစ်ပင်အောက်။ (၃) သစ်ပင်ရင်းတည်းဟူသော ကျောင်း။ (၁) ရုက္ခမူလ(ဒီ၊၁။၀၇။ အံ၊၁။၅၃၁။ အဘိ၊ ဝိ။ ၂၆၀)ဿ ယံ ကိဉ္စိ သန္ဓစ္စာယံ ဝိဝိတ္တရုက္ခမူလေ။ ဒီ၊၄၊၁။၁၀၈။ အံ၊၄၊ ၂။၃၀၃။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။၃၅၀။ ရုက္ခမူလေ(ဇာ၊၁။၅၉)ဿ ရုက္ခသမီပေ။ ဇာ၊ ၄၊ ၂။ ၁၇၄။ (–အ၊၁။၁၀၃။ အပ၊၄၊ ၂။၁၁၈)။ ရုက္ခမူလ (ဒီ၊၁။၆၇။အံ၊၁။ ၅၃၁)ဿ ရုက္ခသမီပံ .. ဝုတ္တဥ္စေတံ "ယာဝတာ ဓေဠိနိကေ ကာလေ သမဉ္စာ ဆာယာ ဖရတိ၊ နိဝါတေ ဝဏ္ဏာနိ နိပတန္တိ၊ တ္ထောဝတာ ရုက္ခမူလ"ဿ။ ဒီ၊၃၊၁။ ၂၅၆-၇။ သီ၊၃၊သစ်၊ ၂။၁ ၂၂။ အံ၊၃၊ ၂။၃၀၀။ (–မ၊၃၊၃။၃၄၇)။ (၂) ရုက္ခမူလေဝါ (ဝိ၊၂။၅၀)တိ ယဿ

ကဿစိ ရုက္ခဿ ဟေဋ္ဌာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇–ဂ။ (၃) ဇောနိ စုန္နရုက္ခမူလာနိ။ မ၊၁။၅၆။ တတ္ထ စ ရုက္ခမူလာနိတိ ကုမိနာ ရုက္ခမူလသေနာသနံ ဒဿေတိ၊ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။ (–သံ၊၂။၅၃၅။ အံ၊၂။၇၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄ဂ။အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃)။

ရုက္ခမူလ၂ (န) [ရုက္ခမူလ+ဏ] သစ်ပင်ရင်းခံနေခြင်း၊ သစ်ပင်၏–အနီး–အောက်–ခံ နေခြင်း။ ရုက္ခမူလိကံ်–ကြည့်။

ရုက္ခမူလဂတ (တိ) [ရုက္ခမူလ+ဂတ] သစ်ပင်၏–အနီး–သို့ –ခံ–သွား–ကပ်ရောက် – တည်–နေ–သော။ ရုက္ခမူလဂတောဝါတိ ရုက္ခသမီပံ ဂတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂဇ။ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၂)။

ရုက္ခမူလာဟန (န) [ရုက္ခမူလ+ဂဟန]သစ်ပင်၏အနီးဖြစ်၍ ဖြစ်သော–တော–ချုံ၊ သစ်ပင်ရင်းတည်းဟူသော–တော–ချုံ။ ရုက္ခမူလဂဟန (ထေရ။၂၄၅)န္တိ ရုက္ခမူလဘူတံ ဂဟနံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၉၀။

ရုက္ခမူလသေနာသန (န) [ရုက္ခမူလ+သေနာသန] (က) သစ်ပင်ရင်းဟူသောကျောင်း။ (ခ) သစ်ပင်၏–အနီး–အောက်–ဟု ဆိုအပ်သောကျောင်း။ (က) (ခ) ရုက္ခမူလသေနာသနံ နိဿာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။၇၃။၁၃၃။ ရုက္ခမူလသေနာသနံ နာမ ယံကိဉ္စိ သန္နစ္ဆာယံ ဝိဝိတ္တံ ရုက္ခမူလံ။ သာရတ္ထ၊ဋ္ဌ။၃၉၂၂။ အဋ္ဌမာသေ ဒေ၁ မယာ ဒေဝဒတ္တ ရုက္ခမူလသေနာသနံ အနုညာတံ။ ဝိ၊ဂ။၃၅၉။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၉။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၁။ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၂)။

ရုက္ခမူလိက (တိ) [ရုက္ခမူလ+ဏိက။ ဝုက္ခမူလိက–သံ။ ရုက္ခမူလိယ–ပြာ။ ရုက္ခမူလိအ–အဒ္ဓမာဂဓီ။) သစ်ပင်ရင်းခံ နေလေ့ရှိသော၊ သစ်ပင်၏–အနီး–အောက်–ခံ နေလေ့ရှိသော၊သူ။ ရုက္ခမူဓုတင် ဆောက်တည်သောသူ။ ရုက္ခမူလိကဿာတိ ရုက္ခမူလဝါသိနော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၆။ ရုက္ခမူလိကာ (မ၊၂။၂၀၀)တိ ဆန္နံ ပဋိက္ခိပိတ္ဝာ သမာဒိန္နရုက္ခမူလိကင်္ဂါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂ၆။ (–ဝိ၊ဂ။၂၆၄။ ဝိ၊၄။၂၅၉။ မဟာနိ။၁၇၂။ ဝိ၊၅။ ၂၃၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉။ ဝိ၊သင်္ဃ။၃၀၅)။

ရုက္ခမူလိကင်္ဂ (န) [ရုက္ခမူလိက+အင်္ဂ] သစ်ပင်၏–အနီး–အောက်–ခံ နေလေ့ရှိသောသူ၏ အကြောင်း၊ ရုက္ခမူဓုတင်။ အာရညိကင်္ဂံ ရုက္ခမူလိကင်္ဂံ အဗ္ဘောကာသိကင်္ဂံ။....ရုက္ခမူလေ နိဝါသော ရုက္ခမူလံ။ တံ သီလမဿာတိ ရုက္ခမူလိကော။ ရုက္ခမူလိကဿ အင်္ဂံ ရုက္ခမူလိကင်္ဂံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၇–ဂ။ ရုက္ခမူဓုတင်၊ ပံသုကူဓုတင်၊ တီစီဝရိက်ဓုတင် အစရှိသော ဓုတင် ၁၃-မျိုးတို့တွင် အပါအဝင် ဖြစ်သည်။

ရုက္ခမူဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ–ရုက္ခမူဓုတင် ဆောက်တည်လိုသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် "ဆန္နံ ပဋိက္ခိပါမိ" (အုတ်အစရှိသော ငါးပါးသော အမိုးတို့ဖြင့် မိုးအပ်သော အရိပ်အာဝါသကို ပယ်ပါ၏)ဟု ဆို၍ဖြစ်စေ၊ "ရုက္ခမူလိကင်္ဂံ သမာဒိယာမိ" (သစ်ပင်ရင်း – သစ်ပင်၏အနီး–သစ်ပင်အောက်–ခံ နေခြင်းကျင့်ဝတ်ရှိသောရဟန်း၏အကြောင်းအင်္ဂါကိုဆောတ်တည်ပါ၏)ဟု ဆို၍ ဖြစ်စေ ဆောက်တည်ရမည်။

ရုက္ခမူဓုတင်မဆောက်တည်ကောင်းသော သစ်ပင်များ–ရုက္ခမူဓုတင် ဆောက်တည်လိုသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် (၁) နှစ်ပြည်ထောင်မင်းတို့၏ နယ်စပ် နယ်ခြားဒေသ၌ တည်သော သစ်ပင်။ (၂) လူအများပူဇော်အပ်သော သစ်ပင်။

–(၃) အင်ကြင်းစသည်တို့ကဲ့သို့ အစေးထွက်သောသစ်ပင်– (၄) သရက်, ပိန္နဲစသော အသီးသီးသောသစ်ပင်–(၅) လင်းနို့သတ္တဝါများ မှီတင်းနေထိုင်သော သစ်ပင်– (၆) အခေါင်းရှိသော သစ်ပင်– (၇) ကျောင်းတိုက်၏အလယ်၌ပေါက်သောသစ်ပင် ဤသစ်ပင်(၇)ပင်တို့ကို ရှောင်ကြဉ်၍ ကျောင်းတိုက်၏ အစွန်အဖျားအရပ်၌ တည်သော သစ်ပင်ကိုသာ ရွေးချယ်၍ ရက္ခမူဓုတင်ဆောက်တည်ရမည်၊ ဤရက္ခမူဓုတင်ကိုရဟန်းယောကျ်ားနှင့် သာမဏေယောကျ်ားတို့သာ ဆောက်တည်ကောင်း၏။ ကျန်ပုဂ္ဂိုလ်များ မဆောက်တည်ကောင်း။

ရက္ခမူဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်အပြား— ရက္ခမူဓုတင်ဆောက်တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း (၁) မိမိဓုတင်ဆောက်တည်မည့် သစ်ပင်၏အောက်၌ရှိသော မြက်, သစ်ရွက်, အမှိုက်, သရိုက်တို့ကို သူတစ်ပါးအား ပယ်ရှင်းမခိုင်းပဲ မိမိ၏ခြေထောက်ဖြင့်သာ ပယ်ရှားခဲ့ ဓုတင်ဆောက်တည်သော အမြတ်ဆုံးပုဂ္ဂိုလ်။ (၂) မိမိဓုတင်ဆောက်တည်မည့် သစ်ပင်ရှိနားသို့ အလိုအလျောက်ဆောက်လာသော သူတို့အားသာ မြက်, သစ်ရွက်စသည်တို့ကို ပယ်ရှင်းခိုင်း၍ ဓုတင်ဆောက်တည်သောအလတ်စားပုဂ္ဂိုလ်။(၃)အာဏာမ်စေခင့် သာမဏေတို့ကိုခေါ်၍ မြက်, သစ်ရွက်စသည်တို့ကို ပယ်ရှင်းခိုင်းပြီးလျှင် တံတိုင်း အရံအတားပြု၍ တံခါးတပ်စေပြီးလျှင် ဓုတင်ဆောက်တည်သောအနုစားပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ ၃-မျိုးရှိလေသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ် ၃-ယောက်လုံးပင် လူအများက မိမိအား ပူဇော်သက္ကာရ ပြုလာသောနှင့် မိမိနေမြဲဖြစ်သော သစ်ပင်အောက်၌ မနေမူ၍ မိမိ၏ရက္ခမူဓုတင်ဆောက်တည်ခြင်းကို လျှို့ဝှက်ခြင်းငှာ တစ်ပါးသော ဖုံးကွယ်သောအရပ်၌ ပြောင်းလွှဲနေထိုင်ရမည်။

ရက္ခ မူ ဓု တင် ကျိုး ပျက် ပုံ — ထိုပုဂ္ဂိုလ် ၃-ယောက်လုံးပင် အုတ်စသော အမိုးငါးပါးတို့ဖြင့် တစ်ပါးပါးသောအမိုးဖြင့်မိုးအပ်သော အရိပ်အာဝါသ၌ ဘေးရန်ရှိ၍ မဟုတ်ဘဲ တမင်သက်သက် နေလိုသော အာသာဆန္ဒဖြင့် ဝင်၍ နေသောခဏ၌ပင် ရက္ခမူဓုတင်ကျိုးပျက်၏။ (တိ၊နည်း) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်ကို ဆောင်ကုန်သော ဆရာတို့၏ အလိုအားဖြင့်ကား အုတ်စသော အမိုးငါးပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးသော အမိုးဖြင့် မိုးအပ်သော အရိပ်အာဝါသ၌ သိလျက် အရဏ်ကိုတက်စေသော ခဏ၌ ရက္ခမူဓုတင်ကျိုးပျက်၏။

ရက္ခမူဓုတင်ဆောင်ရကျိုး— (၁) မှီရာအားလျော်သော အကျင့်ရှိသူ ဖြစ်ရခြင်း။ (၂) ထို ရက္ခမူလသေနာသန (သစ်ပင်၏အနီးဟု ဆိုအပ်သောကျောင်း) တို့သည် တန်ဖိုးလည်း နည်းကုန်၏, ရလည်း ရလွယ်ကုန်၏, အပြစ်လည်း ကင်းစင်ကုန်၏–ဟူ၍ မြတ်စွာဘုရား ချီးမွမ်းတော်မူခြင်း လျှင် အကြောင်းရှိခြင်း။ (၃) ထုက်စကာလ၌ အသွန်နှိမြန်း၍ ကြားကာလ၌ စိမ်းညိုပြီးလျှင် ရင့်သောကာလ၌ ဖြောတေ့သော အဆင်းရှိသော သစ်ရွက်တို့ကို မြင်ရခြင်းကြောင့် အနိစ္စသညာကို ဖြစ်စေနိုင်ခြင်း။ (၄) ကျောင်း၌ဝန်တို့မှု, ကျောင်း၌ ပြုလုပ်ပြင်ဆင်ရန် အမှာစ်၌ မွေလျော်မှုတို့ မရှိခြင်း။ (၅) ရက္ခစိုးနတ်တို့နှင့် အတူတကွ နေထိုင်ရခြင်း။ (၆) အပို့စ္ဆတာစသော ဂုဏ်တို့ အားလျော်သော ဖြစ်မှုရရှိခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အကျိုးတရား ခြောက်ပါးကို ရရှိနိုင်လေသည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၁-၂၊ ၈၀။

ရက္ခရာသီ (ပုံ) [ရက္ခ+ရာသီ] သစ်ပင်တို့၏–အပေါင်း–အစုအဝေး။ တိဒ္ဓေ စ ဝနသဏ္ဍော-တိ ဂဟနေ စ ရက္ခရာသီ။ မဟာနိ၊၎။၃၃၂။

ရက္ခရဟာ (ထီ) [ရက္ခ+ရဟ+အ=ရက္ခရဟ+အာ။ဝုက္ခရဟာ–သံ။] ကျီးပေါ်င်း။ ရက္ခရဟာ ဇီဝန္တိကာပိ။ ခ၊ ၁၆။

ရက္ခရောပက (တိ) [ရက္ခ+ရောပက။ ထီ–ဥ် ရက္ခရောပိကာ။ ဝုက္ခရောပက–သံ။] သစ်ပင်ကို စိုက်ပျိုးတတ်သော၊ သူ။ ယဿတ္ထာ ရက္ခရောပကာ(ဇာ၊၈၊၂၀)တိ ယဿတ္ထာယ တုမ္ဘာဒိသာ ရက္ခရောပကာ ဇာတာ။ ဇာ၊၆၊ ၂။၃၁၃။

ရက္ခရောပန (န) [ရက္ခ+ရောပန။ ဝုက္ခရောပဏ–သံ။] သစ်ပင်တို့ကို စိုက်ပျိုးခြင်း။ အာရာမာဒိအတ္ထာယ ရက္ခရောပနေ ဝိယ ဝတ္ထုပ္ပဇနတ္ထာယ ကသ္သာ န အနာပတ္တိတံ စေ။ ၈၊၆၊ ၂။ ၂၀၀။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။၃၆၉။ ဝိမတိ၊ ၁။၂၉၀)။

ရက္ခလဋ္ဌ (ထီ) [ရက္ခ+လဋ္ဌ] တုတ်ချောင်း၊ သစ်သား–တုတ်–ချောင်း။ ဤသာတိ ယုဂနင်္ဂလသန္ဓာဝိုကာ ရက္ခလဋ္ဌိ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၃၁။ ရက္ခလဋ္ဌိတိ ရက္ခဗဏ္ဍော။ သံ၊၉၊၁။၂၇၁။

ရက္ခဝစုကီ (ပု) [ရက္ခ+ဝစုကီ] လက်သမား၊ သစ်လက်သမား။ အတီတေ ကိရ ဗာရာဏသိဝါသိ ဧကော ရက္ခဝစုကီ သကေ အာစရိယကေ အဒုပဋိယော။ သုတ္တနိ၊၄၊ ၂။ ၂၉၁။ အံ၊၆၊၁။၁၉၀။

ရက္ခဝဘီ (ထီ) [ရက္ခ+ဝတီ။ ဝုက္ခဝတ်–သံ။] သစ်သားဝင်းထရံ၊ သစ်ပင်–သစ်သား–ဟူသော–ဧည်း–စောင်ရန်း။ သဿပရိပါလနတ္ထံ ကဏ္ဏကဝတိ ဝါ ရက္ခဝတိ ဝါ ပါကာရပရိက္ခေပံ ဝါ ကရောသိ။ သံ၊ ၄၊ ၁။ ၂၃၂။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။၁၃၃။

ရက္ခဝတ္ထု (န) [ရက္ခ+ဝတ္ထု] သစ်ပင်ကို လှူပ်သော ရဟန်း၏ ဝတ္ထု။ ရက္ခဝတ္ထုသ္မိံ ရက္ခော မဟန္တော ဝါ ဟောတု မဟာဇမ္ဗုပ္ပမာဏော ခုဒ္ဒကော ဝါ။ ဝိ၊၄၊ ၂။၁၃၂။

ရက္ခဝန (နံ) [ရက္ခ+ဝန] သစ်တော၊ (သစ်ပင်တို့၏–တော–အပေါင်းစု၊ သစ်ပင်ဟူသောတော)။ ဝနနိမိတ္တေ တိဏ္ဏံ ဝနံ ဝါ တစသာရတာလနာဠိကေဆုဒိရုက္ခဝနံ ဝါ န ဝဋ္ဋတိ။ ....ရက္ခာနံ ဝနံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊၄၊ ၃။ ၁၉–၂၀။ ရက္ခာနံ ဝနဋ္ဌေ ဇေဋ္ဌ အဝယဝအဝယဝိဘာဝေန သမ္မန္နော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ကျမိနာ တိဏဝနံ ရက္ခဝနဋ္ဌေ ဇေဋ္ဌ ...ရက္ခောယေဝ ဝနဋ္ဌေ အတ္ထောပိ ယုဇ္ဇတေဝ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၀၂။

ရက္ခဝန္တု (တိ) [ရက္ခ+ဝန္တု။ ထီ–ဥ် ရက္ခဝတီ, ရက္ခဝန္တီ။ ဝက္ခဝတ်–သံ။] များစွာသော သစ်ပင်ရှိသော။ ပဟူတာ ဂါဝေါ ယဿ သန္တိ ရက္ခာ ဝါ ယာတ္ထ သော ဂါမော ရက္ခဝါ န ပန အတိပယသမ္ဘဝေ။ မောဂ်၊၄။၇၀။

ရက္ခဝိဋပ (ပု) [ရက္ခ+ဝိဋပ] သစ်ခွ၊ သစ်ပင်ခွ၊ သစ်ပင်၏–အခွ–ခွ။ သော တံ ပဗ္ဗာပါဒေ ရက္ခဝိဋပေ ဌပေသိ။ မ၊၃၊၃၇။ ၂၂၃။ (–ဇာ၊ ၄၊၁၀။၎၅၁။ ဇာ၊၄၊၂။၃၀၂)။

ရက္ခဝိဋပန္တရ (န) [ရက္ခဝိဋပ+အန္တရ] သစ်ခွကြား၊ သစ်ပင်၏ခွကြား။ ပေါရာဏသာလောဟိတာ ဒေဝတာ ရက္ခဝိဋပန္တရေ အတ္တာနံ ဒဿေန္တိ အာဟ။ ထေရ၊၄၊၁၀။၂၉။

ရက္ခဝိဋဘီ (ထီ) [ရက္ခ+ဝိဋဘီ] ရက္ခဝိဋပနှင့် အနက်တူ။ ဘောန ခေါပန သမယေန ဘိက္ခူ ရက္ခဝိဋဘိယာ ဝဿံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊၂။ ၂၁၂။ (–ဝိ၊ဋီ။၃။၃၁၄။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၂၁၅)။

ရက္ခဝိနိဗန္ဓ(တိ)[ရက္ခ+ဝိနိဗန္ဓ] သစ်ပင်ကို ဖွဲ့ချည်ကြောင်းဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ရက္ခဝိနိဗန္ဓရင္ဒု (ထီ) [ရက္ခဝိနိဗန္ဓ+ရင္ဒု] သစ်ပင်ကို ဖွဲ့ချည်ကြောင်းဖြစ်သောကြိုး။ တတ္ထ စ ဩရိမကိရရက္ခဝိနိဗန္ဓရင္ဒု ဝိယ ပုရိမဘဝတ္တဘာဝ ဝိနိဗန္ဓံ ကမ္မာဇိအာရမ္မဏံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၄။၃၁၃။

ရက္ခဝိရဟိတ (တိ) [ရက္ခ+ဝိရဟိတ]သစ်ပင်–မှကင်း–မရှိ–သော။

ရက္ခဝိရဟိတဌာန (န) [ရက္ခဝိရဟိတ+ဌာန] သစ်ပင် – မှကင်း–မရှိ- သော–အရပ်။ရက္ခ-ဝိရဟိတဌာနေ ကတဝိဟာရဿ ကေပသော ဌိတဝနဿ ကေဒေသံ။ဝိမတိ၊ ၂။၁၄၂။

ရက္ခဝိသယ (ပု) [ရက္ခ+ဝိသယ]သစ်ပင်၏အရာ၊ သစ်ပင်ကိုဟောသောအရာ။ တရုဏပရိယာယော လဒ္ဓိကာသဒ္ဒါ ရက္ခဝိသယေ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၁၉၆။

ရက္ခဝိသေသ (ပု) [ရက္ခ+ဝိသေသ] သစ်ပင်အထူး။ ထူးခြားသည့်သစ်ပင်။ ကာဇရော နာမ ကော ရက္ခဝိသေသော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၆၊ ၂၂၁။

ရက္ခဝေဝစန (န)[ရက္ခ+ဝေဝစန] ရက္ခသဒ္ဒါ၏–ဝေဝုစ်–ပရိယာယ်–စကားလှယ်။ ဒုမာတိ ရက္ခဝေဝစနမေဝ။ ဇ၊၎၊၃။၃၇၇။

ရက္ခဝေါဟာရ (ပု) [ရက္ခ+ဝေါဟာရ] (က) သစ်ပင်ဟူသော–အမည်–ဝေါဟာရ။ (ခ) သစ်ပင်ဟုခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ (က)(ခ)ရက္ခသာခါသု ရက္ခဝေါဟာရော ဝိယ ကေက-ဓမ္မေပိ ခန္ဓဝေါဟာရော ဟောတိယေဝ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၀၀။

ရက္ခသကုဏနယ (ပု) [ရက္ခသကုဏ+နယ] ရက္ခသကုဏနည်း။ (ငှက်သည် မိမိနားသော သစ်ပင်မရှိသော် လူကပြောင်းရွှေ့မပေးရဘဲ သူ့အလိုလိုသာလျှင် အခြား သစ်ပင်သို့ ပြောင်းရွှေ့နားနေသကဲ့သို့ နိဂ္ဂဟိတ်သည်လည်း မိမိမှီရာ သရမရှိသည်ရှိသော် သုတ်ဖြင့် မကပ်ရဘဲ အနီးရှိ အခြားသရတစ်လုံးသို့ သူ့အလိုလိုကပ်သည်ကို ဆိုကြောင်းဖြစ်သော နည်း)။ ရက္ခဲသကုဏနယော အဂ္ဂိန္တိ ပယော-ဂေ။အံ်မော နိဂ္ဂဟိတံ စျလပေဟိတိ သုတ္တေန အံ်ဝစနဿ နိဂ္ဂဟိတာဒေသံ ကတ္တာ အတ္ထ-နော နိဿယေ ဝိနဋ္ဌေ စျ–ကာရံ ပဝိသတိ။ တဉ္စ သယမေဝ၊ နှ နယေတျာဒိသုတ္တေန။ ဝုတ္တံ့စတံ–

ယထာပိ သကုဏော ရုက္ခံ၊
ယံ နိဿာယ နိသီယတိ။
ဝိနဋ္ဌေန ဝိသယော တသ္မိံ၊
အညံ့ ဂန္ဓာ နှ တိဋ္ဌတိ။
ဧဝံပိ နိဂ္ဂဟိတံပိ၊
သရံ နိဿာယ တိဋ္ဌတိ။
ဝိနဋ္ဌေဝ သဒ္ဒေ တသ္မိံ၊
အညံ့ ဂန္ဓာ နှ တိဋ္ဌတိ တိ။
(သဒ္ဒ၊ ဇာလိနီ၊ဋ္ဌီ။၄၇။)

ရက္ခသဃ်ာတ (ပု)[ရက္ခ+သဃ်ာတ] သစ်သား–အပေါင်း–ပေါင်းစုံ။

ရက္ခသဃ်ာတမယ (တိ) [ရက္ခသဃ်ာတ+မယ] သစ်သား– အသား– အပေါင်း–ပေါင်းစုံ–ဖြင့်–ပြီး– ပြုလုပ်အပ်– ဆောက်လုပ်အပ်–သော။ ရက္ခသဃ်ာဋ္ဌမယော (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၇) တိ အဓိကရုက္ခေ ကေတော ဃဋ္ဌေတွာ ကတသေတု။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၅၄။ ဂုက္ခသဃ်ာဋ္ဌ-မယော (ဝိ ဋ္ဌ၊၃။၃၂၈) တိ ရက္ခသမူဟေန ကတော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၉၁။

ရက္ခသညာ (ထီ) [ရက္ခ+သညာ]သစ်ပင်အမှတ်အသား၊ သစ်ပင်၌ဖြစ်သော အမှတ်သညာ။ အာဂမနကာလေ မဂ္ဂသဉ္ဇနနတ္ထံ သာခါသ-ညဉ္စ ရက္ခသညဉ္စ ကရောန္တော ပက္ကာမိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၁။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၁၉၁။

ရက္ခသဒ္ဒ (ပု) [ရုက္ခ+သဒ္ဒ] ရက္ခ–သဒ္ဒါ။ ဝိနာပိ ရက္ခသဒ္ဒေန ဗောဓိသဒ္ဒဿ ရက္ခပ္ပတ္တိဒဿနတ္ထံ။ ဝိမတိ၊၁။၇၀၊

ရက္ခသဘာဝ (ပု) [ရက္ခ+သဘာဝ] ရက္ခဓမ္မ-ကြည့်။

ရက္ခသမိပ (န) [ရက္ခ+သမိပ] ရက္ခမူလိ (ဝ) ကြည့်။ ရက္ခသမိပ (ဝိ၊ဌ၊၂။၁၃)ဇွန်ဝိ "ယာဝ-တာ မဇ္ဈန်ကေ ကာလေ သမန္တာ ဆာယာ ဖရတိ၊ နိဝါတေ ပဏ္ဏာနိ ပတန္တိ၊ ဧတ္တာဝတာ ရက္ခမူလန္တိ ဝုစ္စတိ"တိ ဧဝံ ဝုတ္တံ ရက္ခဿ သမိပဋ္ဌာန်။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။၃၁၅။

ရက္ခသမုဒါစာရ(ပု)[ရက္ခ+သမုဒါစာရ+]သစ်ပင်ဟူသော–ဝေါဟာရ–ခေါ် ဝေါ် ပြောဆိုခြင်း။ (သစ်ပင်၏ အမည်ကို နတ်၌ တင်စား၍ ခေါ် ဝေါ် ပြောဆိုခြင်း)။ ဒေဝတာ ပန တတ္ထ-နိဗ္ဗတ္တတ္တာ ရက္ခသမုဒါစာရေနေဝ သမုဒါ-စရိ။ဇာ၊ဌ၊၃။၃၃။

ရက္ခသမုဒါယ (ပု) [ရက္ခ+သမုဒါယ] သစ်ပင် အပေါင်း၊ သစ်ပင်တို့၏–အပေါင်း–အစု။ ရက္ခသမုဒါယဿ ဟိ ဝနသဏ္ဍာ။သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၂၅။

ရက္ခသမူဟ (ပု) [ရက္ခ+သမူဟ] ရက္ခသမုဒါယ နှင့် အနက်တူ။ ဝနပတ္ထသဒ္ဒေါ ဟိ သဏ္ဌာဘူ-တေ ရက္ခသမူဟေပိ ဝတ္တတိတိ အရုညဂ္ဂဟဏံ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၂၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၅၂။

ရက္ခသဟဿ (န) [ရက္ခ+သဟဿ] သစ်ပင် တစ်ထောင် (=၁၀၀၀)။ သဗ္ဗေပိ ဘိက္ခူနံ ရက္ခသဟဿံ ဟောတိ၊ မနုဿာနံ ပဉ္စသတာ-နိ။ ဝိ၊ဋ၊၄။၇၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၃၀၃။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊ သစ်။၄၂၃။

ရက္ခသာခါ (ထီ) [ရက္ခ+သာခါ၊ ဒ္ဝက္ခဂါခါ-သံ။] (ဝ)သစ်ကိုင်း၊ သစ်ခက်၊ သစ်ပင်၏–အကိုင်း–အခက်။ (၂) သစ်ခွ။(ဝ)(၂)ရက္ခ-သာခါယ (မဟာနိ။ ၁၁၆)ဇွန် ရုက္ခေ ဥဋ္ဌိတ-သာခါယ ဝိဋပေ ဝါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၃၇။ (–မ၊၁၄၁၀။ဃထရီ၊၃၀၉။ဝိ၊ဋ၊ ၂။ ၂၁၀။အံ၊ဋ၊ ၂။၁၉၂။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၃၃)။

ရက္ခသာခါဆေဒန (န) [ရက္ခသာခါ+ဆေဒန] သစ်ကိုင်း – သစ်ခက်–ကို–ဖြတ်––ချိုင်–ခြင်း။ နာ ယြဲနာမေတီတိ ရက္ခသာခါဆေဒန-ဒဏ္ဍကံ်သပါဒေါ ဝိယ နပစ္ဆတော ဩက္ကပေ-တီ။မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၆။

ရက္ခသာမည (န) [ရက္ခ+သာမည] သစ်ပင် သာမည၊ သစ်ပင်သာမန်၊ သစ်ပင်တို့၏ တူသည်၏အဖြစ်။ ဣဓ သာလသဒ္ဒေါ ရက္ခ-သာမညပရိယာယော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၁ ၂၅။

ရက္ခသာမိက (ပု) [ရက္ခ+သာမိက] သစ်ပင်၏ အရှင်၊ သစ်ပင်ပိုင်ရှင်၊ သစ်ပင်ကိုပိုင်ဆိုင်သူ။ ပဂ္ဂလိကရုက္ခေ သံယိကံ ဗာဓေန္တေ ရက္ခ-သာမိကဿ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၁။

ရက္ခသာရ (ပု) (ရုက္ခ+သာရ) သစ်ပင်–သစ်သား–၏အနှစ်၊ သစ်သားနှစ်။ တဋ္ဌိ ရက္ခ-သာရာဒီမယံ အန္တောဆိဒ္ဒံ....ဝါဒိတဘဏ္ဍံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၇၀။

ရက္ခသာရပါဒက (တိ) [ရက္ခသာရ+ပါဒက] သစ်သားနှစ်လျှင် အခြေရှိသော။ အဟံ မဟာသရံ နာမ ရက္ခသာရပါဒကံ မဥ္ဇပီဌမိ နာ ဇာနာမိ။ဇာ၊ဋ္ဌ၁။၄၀၉။

ရက္ခသာရမယ (တိ) [ရက္ခသာရ+မယ] သစ်သားနှစ်ဖြင့် – ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော။ ရက္ခသာရမယာယ သလာကာယ ဝါ .... အက္ခရာနိ ဥပနိဗန္ဓိတ္ဝာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၂၇၃။

ရက္ခသုနခ (ပု) [ရက္ခ+သုနခ] (ဝ) သစ်တက်ခွေး။ (၂) ရှဉ့်နက်။ (ဝ) သောဏသိင်္ဂါလာ (ဇာ၊ ၂။၃၄၆)တိ ရက္ခသုနခါစ သိင်္ဂါလာ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၆။ (၂) မဇ္ဈာရိဂ္ဂဟဏေန သဗ္ဗာ-ပိ ရက္ခသုနခမင်္သဂေါခာဒိဘေဒါ စတုပ္ပဒ

ဇာတိ သင်္ဂဟိတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၄။ ရက္ခသုနခါ နာမ ကလန္ဒကာတိပိ ဝဒန္တိ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။၈၅။

ရက္ခသုသိရ (နာ) [ရက္ခ+သုသိရ] သစ်ခေါင်း၊ သစ်ပင်၏– အပေါက်– အခေါင်း။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဘိက္ခူ။ ရက္ခသုသိရေ ဝဿံ ဥပဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊၃။၂၁၂။ (–ဝိ။ဋ္ဌ၊၃။ ၃၅၄။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၁၅)။

ရက္ခသုသိရဋ္ဌာန (နာ) [ရက္ခသုသိရ + ဋ္ဌာန] သစ်ပင်၏–အပေါက်–အခေါင်း– ဖြစ်သော အရပ်။ ကေသို့ ရက္ခသုသိရဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၇။

ရက္ခသူစီ (ထီ) [ရက္ခ+သူစီ] သစ်သား တံခါးချင် (ကျင်)၊ သစ်သား တံကျင်၊ သစ်သားမင်းတုပ်။

ရက္ခသူစီဒွါရ (နာ) [ရက္ခသူစီ+ဒွါရ] သစ်သား တံခါးချင် (ကျင်) သစ်သား တံကျင်– သစ်သား မင်းတုပ်– ကို –သွင်း– လျှို–၍ ပြုလုပ်အပ်သောတံခါး။ (ဝဲယာ နှစ်ဘက်တွင် တိုင်စိုက်၍ ၎င်းတိုင်တို့၌ အပေါက်ဖောက်ကာ အလယ်၌ တံကျင် နှစ်ချောင်း သော်လည်းကောင်း၊ သုံးချောင်း သော်လည်းကောင်း လျှို၍ ပြုလုပ်အပ်သော တံခါး၊ ယခုခေတ် တောရွာဘုံ နွားခြံစသည်တို့၌ အသုံးပြုကြသေးသည်။) ယံ ဥဘောသု ပဿေသု....ဒ္ဝေ တီသေသော ရက္ခသူစီယော ပဝေသေတွာ ကရေန္တိ။ တံ ရက္ခသူစီဒွါရံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၀၈။

ရက္ခသူလ (နာ) [ရက္ခ+သူလ] သစ်သား–တံကျင်–တံစို့။ ဘိဒါ ရက္ခသူလေ (ဇာ၊၁။၃၄၇)တိ တိခိဏရုက္ခေသူလေ ဘိတ္တာ ပစိတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၂၀။

ရက္ခဓသတု (ပု) [ရက္ခ+သေတု] သစ်သား တံတား သစ်သားဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–ဆောက်လုပ်အပ်–သောတံတား။ ကေန ဒ္ဝိဟိ ဝါ ဂန္တ္ဗွော ရက္ခမယော သေတု ရက္ခသေတု။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၂၆။

ရက္ခသောဘာ (ထီ) [ရက္ခ + သောဘာ] သစ်သားတို့၏ လှပတင့်တယ်ခြင်း။ ဇေံ ရက္ခ-သောဘာယ ဂမနမဂ္ဂဿ ရာမဏေယျကံ ဒဿေတွာ။ ထေရ။ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၀။

ရက္ခာဒနီ (ထီ) [ရက္ခ+အဒ္ဒ+ယု=ရက္ခာဒန+ဣ။ မှကွေ ဇာယမာနာ တံ အဒတိ ဟိံ-သတိတိ ရက္ခာဒနီ။ ခန်၊ဋ္ဌီ။၅၀။ ဝုက္ခာဒနီ–သံ။] ကျီးပေါင်း။ ရက္ခာဒနီ တု ဝန္ဒကာ၊ စိတ္တကော တုဂ္ဂိသည်တော။ ခန်။၅၀။

ရက္ခာဝေရက (ပု) [ရက္ခ + အာဝေရက] သစ်သားသပိတ်ခြေ၊ သစ်သားဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သောသပိတ်ခြေ။ တတ္ထ ရက္ခာ-ဝေရကေ ပဋ္ဌဟာကာရေဟိ ဌာနပရိစ္ဆေဒေါ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၅။

ရက္ခာဓိနတာ (ထီ) [ရက္ခ+အဓိနတာ] သစ်ပင်နှင့် စပ်သည်၏ အဖြစ်။ ဆာယာယ ရက္ခာဓိ-နတ.ာယ ဆာယာဝန္တံ ရက္ခံ ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၀၀။

ရက္ခာဘိဓာန (တိ) [ရက္ခ+အဘိဓာန] (၁) သစ်ပင်ဟူသောအမည်ရှိသော။ (နာ) (၂) သစ်ပင်၏အမည်။ (၁) နဂဝှယာတိ ရက္ခာ-ဘိဓာနာဇမ္မူတိ ယောဇနာ။ ဝိမတိ။၁။ ၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၄၂။ (နာ) (၂) ပုံစံသိလောက်ပြီ။

ရက္ခာဘိမုခဂမန (နာ) [ရက္ခ+အဘိမုခ+ဂမန] သစ်ပင်သို့– ရှေးရှု– တိုက်ရိုက်– သွားခြင်း။ မာလုဝလတာယ ရက္ခာဘိမုခဂမနမေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။

ရက္ခာရောဟ (ပု) [ရက္ခ + အာ+ရုဟ+ဏ။ ရက္ခံ အားရုဟတီတိ ရက္ခာရောဟော။ နိရုတ္တိ။ ၇၀၅။] သစ်ပင်ပေါ်သို့ တက်သော သူ။ သစ်ပင်တက် သမား။ ရက္ခာရောဟော ဆန္ဒာရောပေါ။ ဝိ၊သင်္ဃ။၄၁၃။

ရက္ခာရော့ဟန (နှ) [ရက္ခ + အာရောဟန] သင်္ဃပင်ပေါ်သို့ တက်ခြင်း။ တာဝ တာသံ လတာနံ ဥဇုကံ ရုက္ခာရောဟနံ ဝိယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၂။

ရက္ခာရောဟနကုသလ (တိ) [ရက္ခ+ရောဟန+ကုသလ] နှံ့ သစ်ပင်တက်ခြင်း၌ – လိမ္မာ – ကျွမ်းကျင်–သော။ ဧကော ရုက္ခာရောဟန-ကုသလော အတိရုဟိတွာ တံ ဆိန္ဒိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၄၅၂။

ရက္ခာလက (ပုန) [ရက္ခ+အလက] သစ်သား–ကိုက်–ညှပ်။ (ကောက်သော သစ်ဝါးတို့ကို ဖြောင့်ဖို့ရန် သစ်သားဖြင့်ပြုလုပ်အပ်သော–ကိုက်–(ညှပ်)–ကို "ရက္ခာလက"ဟု ခေါ်သည်။) ကေ၊ ဝက်ဒဏ္ဍကံ အာဟရိတွာ..... ရက္ခာလကေ ဥပ္ပဋ္ဌေတွာ နိဝက်ံ ဥဇုံ ဝိဇ္ဈ-နယောဂ္ဂံ ကရောတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၂။

ရက္ခာဝယဝ (ပု) [ရက္ခ+အဝယဝ] သင်္ဃပင်၏ အစိတ်အပိုင်း။ ဘူမိယံ ပတိဋ္ဌိတမူလသဟိ-တော ရုက္ခာဝယဝေါ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၆၂။

ရက္ခာသယ (တိ) [ရက္ခ+သိ+အ။ ဗိလာသယ၊ ဂုဟာသယ (မဟာန်၊ဋ္ဌ။၃၊) ပုဒ်တို့နှင့် ယှဉ်ကြည့်။] သစ်ပင်၌– ကိန်းနေ– နေထိုင် – သော။ ရုက္ခေ ရုက္ခာသယာ ပါဏာ သယန္တိ။ မဟာနိ။၂၀၂။ စူဠနိ။၂၅၀။

ရက္ခုပါဒါန (တိ) [ရက္ခ+ဥပါဒါန] သစ်ပင်ဟူသော စွဲလမ်းရာရှိသော။ ပုန ယထာ ရုက္ခု-ပါဒါနော ဆာယာ ရုက္ခော ဝိယ။ အတိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၃၀။

ရက္ခုံပဗ္ဗတို့ (ထိ) [ရက္ခ+ဥပ္ပဗ္ဗတို့] သစ်ပင်၄–ဖြစ်–ပေါက်ရောက်–ခြင်း။ ပဌမုပ္ပတ္တိယံ ဗီဇာနု-ဘာဝေန ရုက္ခုပ္ပတ္တိဝိယ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ စိတ္တာနုဘာဝေန ရူပကာယဿ ဥပ္ပတ္တိ။ အတိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၆။

ရက္ခူပမ (တိ) [ရက္ခ + ဥပမာ] သစ်ပင်လျှင် ဥပမာရှိသော၊ ပုဂ္ဂိုလ်။ စတ္တာရော ရုက္ခူပမာ ပုဂ္ဂလာ။ အတိ၊ပု။၁၀၉၊၁၆၁။ (–မိလိန္ဒ။၅၃)။ ရုက္ခူပမ ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်–(၁)မိမိက သီလမရှိသော်သူဖြစ်၍ သီလရှိရှိသောသူတို့ဖြင့် ခြံရံအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်။ (၂) မိမိကသီလရှိသော်သူဖြစ်၍ သီလမရှိသော်သူတို့ဖြင့် ခြံရံအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်။ (၃) မိမိလည်း သီလမရှိ, သီလမရှိသော်သူတို့ဖြင့်လည်း ခြံရံအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်။ (၄) မိမိကလည်း သီလရှိ, သီလရှိသော သူတို့ဖြင့်လည်း ခြံရံအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဟု ပုဂ္ဂိုလ်လေးမျိုးဟူ၏။ အတိ၊ပု။၁၆၁။ အတိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၉။

ရက္ခောပမ (တိ) [ရက္ခ+ဥပမာ] ရုက္ခောပမ သုတ်၊ (သင်္ဃပင်လျှင် ဥပမာရှိသော်သုတ်။ (သစ်ပင်ကို ဥပမာပြု၍ ဟောအပ်သော-သုတ်)။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တ-ပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၆-ဝဂ်၊ ၅-၆-၇-သုတ်။ သံ၊ ၁။၃၁၄-၅။ ရုက္ခောပမံ ရဋ္ဌပါလ....အညာနိပိ သုတ္တာနိ ဒဿေသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၄။ သံယုတ္ត-နိကာယမှိ စူဠနိဒါနသုတ္တေ ရုက္ခောပမေ။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၄။

ရုက္ခောပမာ (ထီ) [ရုက္ခ+ဥပမာ] သစ်ပင်တည်းဟူသော ဥပမာ၊ သစ်ပင်ဥပမာ။ ဒီပေါပမံ ရုက္ခောပမံ ဂါဝူပမံ စ ဒဿေတွာ။ ၆။ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၄၃။

ရွစ် (တိ) [ရွစ်+အ။ ရွစ် ဒိတ္တိယံ ထောစနေ စ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၄၄။ ရွစ် (တိ)–သံ။] (ပု) (၁) ထွန်းလင်းတောက်ပခြင်း (နှ) (၂)–ရွှေထုံးရွှေခဲ။ (၃) ရွှေမည်သော၊ သူ။ (ပု) (၁) ရွစ်ဂွတိ–ကြည့်။ (နှ)(၂) ဝါလိကသဒ္ဒါသာဟ် သုဝဏ္ဏခဏ္ဍာ ရွစာ နာမ၊ ရွစမေဝ ရွစကန္တိ ဝုတ္တံ။ ဝိမာန၊ ၆။ ၁၄၆။ (၃) ယေဝါပနကော၊ ဒိသော၊ ရွစော။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၂၀၃။

ရွစက (တ်) [ရွစ်+ကွ။ ခွစ+က။ ရွစ ဒိတ္တိယံ ကွ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၅၇၇။ ရွစက (တိ)– သံ] (နှ) (၁) ရွှေတုံး,ရွှေခဲ၊ရွှေပျဉ်ချပ်,ရွှေချပ်, ရွှေပြား။ (၂) နှစ်သက်-အပ်–ဖွယ်ဖြစ်–သော့။ (ပု) (၃) ရွှောက်၊ ရွှောက်ငြိုး။(နှ) (၁) ရွစ–၂–ကြည့်။ ရွစကတ္ထတာ (ဝိမာန။ ဂဝ)တဲ့ တဿံ တဿံ ဘူမိယံ သုဝဏ္ဏဖလကေဟိ အတ္ထတာ။ ဝိမာန၊ ၆။ ၂၂၇။ (၂) ယံ ပန တေ ဝဒန္တိ ယထာ သုဝဏ္ဏံ ကဋ္ဌကာဒိရွပေန ဋ္ဌိတံ ရွစကာဒိဘာဝံ အာပဇ္ဇတိတိ နိစ္စာနိစ္စံ။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၀၂။ (ပု) (၃) ဒွယံ မာတုလုင်္ဂေ။ မတ္တောလုင်္ဂတိ ယေန ဓာတုလုင်္ဂေါ်... ရွစကောပိ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၅၇၇။

ရွစကတ္ထတ (တိ) [ရွစက+အတ္ထတ]ရွှေပျဉ်ချပ် ရွှေချပ်, ရွှေပြားတို့ဖြင့် ခင်းဒပ်သော။ ရွစကတ္ထတာ (ဝိမာန။ ဂဝ) တိ တဿံ တဿံ ဘူမိယံ သုဝဏ္ဏဖလကေဟိ အတ္ထတာ။ ဝိမာန၊ ၆။ ၂၂၇။

ရွစကပရိယာယပ္ပါဒ (ပု) [ရွစက+ပရိယာယ+ဥပ္ပါဒ] နှစ်သက်–အပ်–ဖွယ်ဖြစ်–သော ပရိယာယ် (=ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲမှု) ၏ ဖြစ်ခြင်း။ ယထာဟိ ကဋ္ဌကပရိယာယ နိဇ္ဈောဓေန ရွစကပရိယာယုပ္ပါဒေပိ ပရိယာယိ တထေဝ တိဋ္ဌတိ။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၀၃။

ရွစ်ကုပကိဏ္ဏ (တိ) [ရွစက+ဥပကိဏ္ဏ] ရွှေတုံး၊ ရွှေခဲ (ရွှေသဲ) တို့ဖြင့် ထောပြွမ်းသော။ ရွစ်ကုပကိဏ္ဏ(ဝိမာန။ ၅၀)နှင့် သုဝဏ္ဏဝါလိကာဟိ ဩကိဏ္ဏဂံဏံ။ ဝိမာန၊ ၆။ ၁၄၆။

ရွစဂွတိ (ထိ) [ရွစ+ဂတိ] ရွစဂွတိမည်သော မိဖုရား။ ရွစဂွတိ သုနန္ဒာ စ၊ ဗိမ္ဗာ ဘဝတိ သဘ္ဘမာ။ ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၁၆။ ရွစဂွတိတိ ရွစ် ပဘာတံ အာဂတိဘူတာ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၅။

ရွစမဂ်လရွက္ခ (ပု) [ရွစာ+မင်္ဂလ+ရွက္ခ] ရွစာ မည်သော မင်္ဂလာဒစ်ပင်။ တသ္မိံ ယေဝ စ ဥယျာနေ မင်္ဂလသိလံ နိဿာယ ဥဇုဂတက္ခန္ဓော ပရိမဏ္ဍလသာခါဝိဋပသမ္ပန္နော ရညော လဒ္ဓသမ္မာနော ရွစမင်္ဂလရုက္ခော အတ္ထိ။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၄၆၇။

ရွစာ (ထိ) [ရွစ+အ+အာ။ ရွစာ—သံ။] (၁) ရွစာမည်သော မင်္ဂလာသစ်ပင်။ (၂) ရှင်အာနန္ဒာအလောင်း ရွစာမည်သော မင်းသမီး။ (၃) ယထာ အဟံ ကုသနာဠိ ရွစာယန္တိ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀။ ဇာ၊ ၆။ ၁။ ၄၆၈–၉။ (၂) ဆုဇကညာ ရွစာ နာမ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၂။ (–ဇာ၊ ၆။ ၇။ ၁၈၆–၌ ရွစာ–ဟု သိ၊ ဣ–မှကဲ့ရို့၏။ (ရွစာမင်းသမီးသည် ဝိဒေဟတိုင်း မိထိလာပြည်ရှင် ဘုရင် အင်္ဂတိမင်း နှင့် မိဖုရားခေါင်တို့၏ သမီးတော်ဖြစ်၏၊ ခမည်းတော် အင်္ဂတိမင်းကြီးထံမှ ပန်းမျိုးစုံပြည့်သော ပန်းတောင်း (=ပန်းခြုံ) နှစ်ဆယ် ငါးခုတို့နှင့် အလွန်အဖိုးထိုက်တန်သော သိမ်မွေ့နူးညံ့သည့် အဝတ်အထည်တို့ကို နေ့တိုင်း ခံယူရရှိသော သမီးတော်တစ်ပါး ဖြစ်သည်၊ တစ်ဆယ့်ငါးရက်တစ်ကြိမ် အလှူပေးရန် အတွက် ခမည်းတော်မင်းကြီးထံမှ ငွေဥစ္စာ တစ်ထောင်–တစ်ထောင်ရရှိ၍ အမျိုးသမီး ငါးရာ အထိန်းတော်အပေါင်းတို့ ခြံရံလျက် ဘုံခုနစ်ဆင့်ရှိသော ရတိဝနုပြာသာဒ်ပေါ်၌ စံပျော်နေရသော မင်းသမီးဖြစ်သည်၊ ဇနပုဒ်တစ်ခုကိုလည်း အပိုင်စားရ၏။ ရွစာမင်းသမီးသည် အတိတ်ခုနစ်ဘဝ, အနာဂတ် ခုနစ်ဘဝ

(၁) နှစ်သက်တတ်သော (က) ပညာ။ အနုလောမိကံ ခန္တီ ဒိဋ္ဌိ ရုစိ မုဒိ (မုတိ) ပေက္ခံ ဓမ္မနိဗ္ဗာနက္ခန္တိ ပရတော အဿဒ္ဓာ ပဋိလဘတိ။ အဘိ၊ ဝိ။ ၃၃၇။ ဆောစေတီတိ ရုစိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉၄။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၁၀။ (ခ) အယူ။ ဝိနိဓာယ ခန္တိ ဝိနိဒေယ ရုစိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁၂၀။ ဇ်နိဓာယခန္တိန္တိအာဒီနိ တတော ဒုဗ္ဗလဒုဗ္ဗလာနံ ဝိနိဓာဝသေန၊ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၀။ ဒုဗ္ဗလဒုဗ္ဗလာနန္တိ ဒုဗ္ဗလဒုဗ္ဗလဘာနံ ဂါဟာနံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၄၆။ (ဂ) အလိုဆန္ဒ။ ရုစိ-ယာစာ (ကခ်ီ။ ၂၉၃) တိ ဣစ္ဆာယ ဧ။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊ သဒ်။ ၁၅၁။ ယထာရုစိ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁)တိ ယာ ယာ ရုစိ ယထာရုစိ၊ ရုစိတိ စ ဣစ္ဆာ ကတ္တုကာမတာ သာ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၂။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၁။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၄၅။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၂။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၇၇။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၁၊ ၃၁၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၊ ၂၈၊ ၅၄။သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇၁၊ ၁၂၃။ (၂)နှစ်သက်–အပ်–ဖွယ်ကောင်း–သော သာသနာ။ ဣမိဿာ ရုစိယာ.... ဣမသ္မိံ သတ္ထုသာသနေ။ အဘိ၊ ဝိ၊ ၂၅၄။ တတ္ထ ဣမိဿာ ဒိဋ္ဌိယာတိအာဒီဟိ ဒသဟိ ပဒေဟိ သိက္ခတ္တယသင်္ခါတံ သဗ္ဗညုဗုဒ္ဓ-သာသနမေဝ ကင်္ခတိ... ရုစ္စနဝသေန ရုစိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၁။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၃။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၆။ ကမ္မတ္ထေဟိ ဒိဋ္ဌိသဒ္ဒါဒီဟိ သာသနံ ဝုတ္တန္တိ “ဒိဋ္ဌတ္ထာဒိဋ္ဌိ” တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၇၆။ ပဋိသံ။ ၁၇၄။ မဟာနိ။ ၃၁။ (၃) နှစ်သက်အပ်သောအယူ (မိစ္ဆာအယူ)။ တဿ သတ္ထုနော တဿ ဒိဋ္ဌိယာ....တဿ ရုစိယာ။ ဝိ၊ ၃။ ၁၀၀။ ဣဒါနိ သာယေဝ လဒ္ဓိ ယသ္မာ တဿ တိတ္ထကရဿ ခမတီစေဝ ရုစ္စတိ စ၊ “ဣဒ-မေဝသစ္စ” န္တိ စ ဒဋ္ဌဂ္ဂါဟေန ဂဟိတာ၊ တသ္မာ တဿ ခန္တိ ရုစိ အာဒါယောတိ ဝုစ္စတိ။ (ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၃၄)။ (၄)

တို့ကို သိမြင်နိုင်သော ဇာတိဿရဉာဏ်အမြင် ရှိသူဖြစ်၍ ခမည်းတော်မင်းကြီးအား ဥပမာ အမျိုးမျိုးပြလုက် တရားဟော၍ မိစ္ဆာအယူ ဝါဒကိုချွတဲ့ပေးသည်။ ဘုရားလောင်း နာရဒ-မဟာဖြဟ္မာကြီး၏ ချီးမွမ်းခံရသော မင်းသမီး ရတနာတစ်ပါး ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၇။၁၀၆၊ ၁၄၉၊ ၁၄၉)။

ရုစာဒေဝတာ (ထီ) [ရုစာ+ဒေဝတာ။ ရုစာယံ နိဗ္ဗတ္တာ ဒေဝတာ ရုစာဒေဝတာ။] ရုစာ မည်သော မင်္ဂလာသဒ္ဒပင်၌–ဖြစ်–စောင့်-သောနတ်၊ (ရုက္ခစိုးနတ်မင်း)။ တဒါ ရုစာ-ဒေဝတာ အာနန္ဒော အဟောသိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၆၉။

ရုစာနန္ဒသေဋ္ဌိတု (ထီ) [ရုစာနန္ဒ+သေဋ္ဌိ+ တု] ရုစာနန္ဒမည်သော သူဋ္ဌေးသမီး။ (ဤ သူဋ္ဌေးသမီးသည် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်အား ဘုရားဖြစ်ခါနီး၌ နို့ဆနာဆွမ်း လှူဒါန်းသူ ဖြစ်သည်။) မဟာပုရိသော တေဟိ သဟ သတ္ထာဟံ ပဓာနစရိယံ စရိတ္ထာ ဝိသာခ-ပုဏ္ဏမာယ ဥဇ္ဇေနိနိဂမေ ရုစာနန္ဒသေဋ္ဌိ-ဓိတာယ ဒိန္နံ မဓုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတ္ထာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၂၂၇။

ရုစိ[1] (ထီ) [ရုစ+ဣ။ ရုစတိ ဒိဗ္ဗတီတိ ရုစိ။ ကစ္စည်း။ ၆၆၉။ ဆောစတေ ဒိပ္ပတေတိ ရုစိ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၆၄။ ရောစနံ ရုစိ။ သီ၊ ဋီ၊ သဒ်၊ ၂။ ၃၈၈။ ရုစိ–သံ။ ရုဣ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) နှစ်သက်တတ်သော (က) ပညာ၊ (ခ) အယူ၊ (ဂ) အလိုဆန္ဒ၊ (၂) နှစ်သက်–အပ်–ဖွယ်ကောင်း–သောသာသနာ။ (၃) နှစ်သက်အပ်သောအယူ (မိစ္ဆာအယူ)။ (၄) ကောင်းသော။(၅) အရောင်။ (၆) နှစ်သက်ခြင်း။ (၇) အလွန်မွေ့လျော်ခြင်း။ (၈) ဖြူသောအဆင်း။ (၉) ရှုချင်ဖွယ်–ဖြစ်–ရှိ–သော။

ကောင်းသော။ ရှစ်ပညာ–ကြည့်။ (၅) အထောင်။ သုရှစ် (သုတ္တနိ။ ၃၆၄) တိ သုန္ဒရ-သရိရပ္ပဘေဒ။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၁၇၃။ (–မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၀၂)။(၆) နှစ်သက်ခြင်း။ သဒ္ဓါ၊ ရှစ်၊ အနုဿဝေါ။ မ၊ ၂။ ၃၀၂။ မ၊ ၃။ ၅။ အညတြေဝ သမ္ဗါယ အညတြ ရှစိယာ။ သံ၊ ၂။ ၃၅၁။ ရှင်အာဒီသုပိ ရှစာပေတွာ ခမာပေတွာ အတ္ထေတန္တိ ဂဟဏာကာရော ရှစိ နာမ။ သံ၊ ၄၊ ၃။ ၄၇။ ရှမာပေတွာတိ ကိဠု အတ္ထံ အတ္တနော မတိယာ ရောစေတွာ။ သံ၊ ၄။ ၂။ ၃၁၇။ အညာ ဒိဋ္ဌိ အညာ ခန္တိ၊ အညာ ရှစိ။ ဒီ၊ ၄။၃၁၀။ တထာ ရောစနံ ရှစိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၇၅။ သီ၊ ဋီ၊ သေ၊ ၂။ ၄၀၈။ နစ္စာဒိမ္ဟိ သေတိ နှ ရှစွာ နာမ။ နှ ရှစိ ဥပ္ပါဒေမ၊ နှ တံ မယံ အတ္တနော ရှစိယာ ပိဝိဿာမာတိ အတ္ထော။ ပေတ၊ ၄။၅၅။ (၇) အလွန်မွေ့လျော်ခြင်း။ ရှစိ ဒေဘိရတ် ဒေတိတိ ရှစိရော။ ဝိမာန၊ ၄။၃၁။ (ဂ) ဖြူသော အဆင်း။ တတ္ထ ရှစိရှ (ဇာ၊၁၊ဂ၁)တိ တတ္ထ မက္ခိတသရိရတာယ သေတဝဏ္ဏံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ရှစိရှ ပိယဒဿနာ၊ ပဏ္ဍရှတိ အတ္ထော။ ဇာ၊၄။၂။၃၂၉။(၉) ရွှေချင်ဖွယ်–ဖြစ်–ရှိ–သော။ ဂဃံ ရှစိ မဏ္ဍာဂတန္တိ ဝေံ သန္တေ တုံ တေသံ ရှစိနံ ပိယဒဿနာနံ ဟံသာနံ မဏ္ဍဂတံ တေံ ဉာတိသဃံဟိ ဩကိဏ္ဏံ။ ဇာ၊၄။၅။၃၉၅။

ရှစိ၂ (ထီ၊ပု) [ရှစ+ဣ] (၁) (ကောဏ္ဍည ဘုရားလောင်း၏) ရှစိမည်သော ကြင်ယာတော် (မိဖုရား)။ (၂) (သုစိန္ဒိတဿဆရိ၏ အလောင်း)ရှစိစ ဩဝမင်း။ (၃) (ဝေဿဘူ ဘုရားလောင်း၏) ရှစိမည်သော ပြာသဒ်။ (၁) ရှစိ ဒေဝိ နာမ နာရီ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၅။ (၂) ရှစိ ဥပရှစိ စေဝ၊ မဟာရှစိ တတိယ-

ကော။ အပ၊ ၁။၁၄၀။ (၃) ရှစိ သုရှစိ ရတိဇနနေ၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၀။

ရှစိအနုရှုပ် (တိ) [ရှစိ+အနုရှုပ] အလိုဆန္ဒ အားလျော်သော။ ဂုန်နံ ရှစိအ နုရှုပံ ဂေါစရ-ဘူမိ° ဘူမိယံ ဝါ နဒီပါရံ ဝါ ဂဟေတွာ ဂစ္ဆန္တိ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၉၄။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၃၆၄။

ရှစိအာယတ္တ (တိ) [ရှစိ+အာယတ္တ] အလို ဆန္ဒနှင့် စပ်ယှဉ်သော။ အာကခံပဋိဗဒ္ဓါတိ ရှစိအာယတ္တာ။ ပဋိသံ၊ ၄။၈၁။

ရှစိက (တိ) [ရှစိ+က။ ရှစိက–သံ။] (၁) နှစ်သက်အပ်သော။ (ပု) (၂) နှစ်သက်ခြင်း။ (၁) သစေ ပန မနုဿာ အတ္တနော ရှစိကေန ကေနစိ အနုမောဒနံ ကာရေန္တိ။ ဝိ၊၄၊၁။၁၁၉။ (ပု) (၂) ယံ ဒိဋ္ဌိကော သော ဟောတိ ယံ ခန္တိကော ယံ ရှစိကော။ ဝိ၊၂။၂၀၃။ ဒုဇ္ဇာနံ ခေါ တေံ ပေါဋ္ဌပါဒ တယာ အညဒိဋ္ဌိကေန ဇ အညခန္တိကေန အညရှစိကေန။ ဒီ၊၁။၁၇၃။ ဝေံ ခန္တိကော ဝေံ ရှစိကော။ စူဠနိ။၁၀၉။

ရှစိဂတ္တာ (ထီ)[ရှစိ+ဂတ္တ ထီ-၌ ရှစိဂတ္တာ] ရှစိ-ဂတ္တာ အမည်ရှိသော။ နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်း သည့် ကိုယ်အင်္ဂါရှိသော၊ သူ။ ရှစိဂတ္တာ ပုတ္တော်မ။ ရှစိဂတ္တာ နာမ နာရီ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၄။ ရှစိဂတ္တာယ ပြာဟ္မဏိယာ သတ္တဝါဟေ နာမ ပုတ္တော်ဥပ္ပဒေန္တေ....မဟာဘိနိက္ခမနံ နိက္ခမိတ္ထာ ပဗ္ဗဇိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၄။၃၀၂။

ရှစိဂတ္တာပြာဟ္မဏီပမုခ (တိ) [ရှစိဂတ္တာ+ပြာဟ္မဏီ+ပမုခ]ရှစိဂတ္တာပုတ္တော်မ (မိဖုရား) အကြီးအမှူးအဦးရှိသော။ ရှစိဂတ္တာ-ပြာဟ္မဏီပမုခါနိ သောဠသဿ္တိသဟဿာနိ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃။၃၀၂။

ရှစ်ဇနက (တိ) [ရှစ်+ဇနက] နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော။ သာ နတ္ထိ ဥပရှုပရိ ဥဒ္ဓာရှု ဌာရာနမေဝ ဘေဒဂါနံ ဝိသေသတော ရှစ်ဇနကာနံ ဥပတိဋ္ဌနတော။ မ၊ဋီ၊၃။၃၃၃။

ရှစ်ဇနန (နာ) [ရှစ်+ဇနန] နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်း။ ရှစ်ဇနနတ္ထံ အနုဿာဝေတ္တာ သလာဂဿ ဂဟိတာယပိ အဘိန္နော ဟောတိ သံဃော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၃။

ရှစ်တ (တိ) [ရှစ+တ။ ရှစ်တ–သံ။ ရုဂ္ဂအ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] ၁) နှစ်သက်ဒေါ်သော။ (၂) နှစ်သက်အပ်ထူ။ (နာ) (၃) နှစ်သက်ခြင်း။ (၁) ယဒိ တေ ရှစိရံ အယျော၊ နိဗ္ဗာနံ ပရမံ သိဝံ။ အပ၊၂။၂၀၇။ (၂) အတ္တနော ရှစိတ ဘဿ ဝေလာယ ထုဇနိဝေ-သနံ ဂန္တွာ ဘတ္တက်စ်ံ ကရောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅၀ (နာ) (၃) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရှစ်တကာလ (ပု) [ရှစိတ+ကာလ] နှစ်သက်ဒေါ်ထူ – နှစ်သက်ခြင်း၏ – ဒေသိန်ကာလ။ အမှာကံ ရှစိတကာလတော ပဋ္ဌာယ သေသာနံ ဇေဋ္ဌကဋ္ဌာနေ ဌပေတွာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၆၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၉၃။

ရှစ်တဋ္ဌာန (နာ) [ရှစိတ+ဋ္ဌာန] နှစ်သက်ဒေါ်ရာ အရပ်ဌာန။ အတ္တနော ရှစိတဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဘုဉ္ဇိတွာ ဝိဟာရံ အဂမာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၆။

ရှစ်တမဂ္ဂ (ပု) [ရှစိတ+မဂ္ဂ] နှစ်သက်–အလို ရှိ–အပ်သော လမ်းခရီး။ အတ္တနာ ရှစိတမဂ္ဂံ ဂေပ်ဒံ အတိက္ကာမေတိ။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊၁၈၆။ ၁၉၉။

ရှစ်ဒါယက (တိ) [ရှစိ+ဒါယက] နှစ်သက်ဖွယ် ကောင်းသော ဝတ္ထုကို ပေးတတ်သော။ ရှစိရန္တိ ပဋ္ဌဂိကတုရိယာနိ ဝိယ ဥပရှုပရိ ရှစိဒါယကံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ၊၂၆၁။

ရှစ်ဒေဝီ (ထီ) [ရှစိ+ဒေဝီ] (ကောလ္လာည ဘုရားလောင်း၏)မှစိမိဖုရား။ ရှစိဒေဝီ နာမ နာဂရီ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၂၂၅။ တဿ ရှစိဒေဝီ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ အဟောသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၆၀။

ရှစိပညာ (တိ) [ရှစိ+ပညာ] ကောင်းသော ပညာရှိသော၊ သူ။ ရှစိပညော(ဇာ၊၁။၂၂၂) တိ သာဓုပညော သုန္ဒရပညော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂၇–၁။

ရှစိမဇ္ဈာဘ (တိ) [ရှစိ+မဇ္ဈ+ဂတ] နှစ်သက်–ရှုချင်–ဖွယ်ရှိသော ဟာ၌ အပေါင်းတို့၏ အလယ်၌ ရောက်သော။ ကထံ ရှစိမဇ္ဈာတ (ဇာ၊၂။၉၄)န္တိ ဧဝံ သန္တေ တုံ့ တေသံ ရှစိနံ ပိယဒဿနာနံ ဟံသာနံ မဇ္ဈဂတံ တေ ဉာတိသဃေ်ဟိ သြကိဏ္ဏံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၉၅။

ရှစိမတ္တ (နာ) [ရှစိ+မတ္တ။ ရှစိဝေ မတ္တံ ရှစိ မတ္တံ။] ဒေလိဆန္ဒမျှ။ တေသံ ရှစိမတ္တမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၁။

ရှစိမန္တ၊ (တိ) [ရှစိ+မန္တ။ ထီ–ဋ္ဌ ရှစိမတီ။] နှစ်သက်ဖွယ်–အရောင် – ဒေဆင်း–ရှိသော (မဂဓ်ဘုရားလောင်း၏) ရုဒ်မာပြာသာဒ်။ တဿ ကိရ ယသဝါ ရှစိမာ သိရိမာတိ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၇၁။ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၀–ဋ္ဌ သုစိမာ–ဟုရှိ၏)။

ရှစိယ (တိ) [ရှစ+ဣ+ယ။ ရှစိ+ဣယ။ ရှစ္ဆ–သံ။] (၁) နှစ်သက်အပ်သော။ (၂) ပြိုးပြိုး၊ပြက်ပြက်အရောင်ရှိသော။ (၁) စိတ္တ ကေဋ္ဌိန္တိ စိတ္တရှစိယံ တံ တံ ကီဋ္ဌန္တော။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၅။ (၂) ရှစိရာတိ ရှစိယာ သင်္ခရဏာ ပဘဿရာ စ။ ထေရှာဋ္ဌ၊၁။၇၃။

ရှစိရ၁ (တိ) [ရှစ+ဣရ။ ရှစိ+ရ။ ရှစိ+ရာ+အ။ ရှစိ+ဣရ+အ။ ရောစတီတိ ရှစိရံ၊ မနုည်။ ဏာဒိ။၁၄၉။ ဝိညူနံ ရှစိ ရာတိ

ရှစ်ရ၂(တိ) [ရိစ်ရ] (ပု)(ပ)ရှစ်ရနဟ်။ (နာ)(၂) ရှစ်ရဇာတ်။ (ထီ)(၃) ရှစ်ရာဂါထာ။(၁)သူလေယျရှစ်ရာ အာဂု(ဒီ၊၂။၂၀၈)ကို သူလေယျာစ ရှစ်ရာ စ အာဂတာ။ဒီ၊၄၊ ၂။၂၀၄။(၂) ရှစ်ရဇာတက် ပဋ္ဌမံ။ ဇာ၊၁။၈၁၊ (၃) စတုဂ္ဂဟေ,ဟိဟ ရှစ်ရာ ဇ,ဘာသ္မ ဂါ။ ဝုတ္တောဒယသမဝုတ္တိ။၈၉။

ရှစ်ရကတ (တိ)[ရှစ်ရ+ကတ]ရှုချင်–ကြည်ညို–ဖွယ်ကောင်းအောင် ပြုလုပ်အပ်သော။ အတိရှစ်ရန်ကို အတိဝိယ ရှစ်ရကတံ၊တံပန ပဿန္တောနံ ပါသာဒါ ဝဟန္တိ အာဟ "သုပါသာဒိက"န္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၁၁။

ရှဒ်ရဂတ္တ(တိ)[ရှစ်ရ+ဂတ္တ]နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းသည့် ကိုယ်အင်္ဂါ] ရှိသော၊ သူ။ စန္ဒနရှစ်ရဂတ္တောတိ စန္ဒနာနုလိတ္တံ ဝိယ ရှစ်ရဂတ္တော၊ ဂေါသီတ စန္ဒနေန ဗလဟံတရာနုလိတ္တံ၊ ဝိယ သုရတ္တမနုညသရီရာဝယဝေတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၁၆၃။

ရှစ်ရဂ္ဂိသီခူပမာ (ထီ) [ရှစ်ရ+ အဂ္ဂိ+ သိခါ+ ဥပမာ] ပြိုးပြိုးပြက်ပြက် အရောင်ရှိသည့် မီးလျှံနှင့်တူသော။ ဟေမဇာလာဝ ဒိဿန္တိ၊ ရှစ်ရဂ္ဂိသိခူပမာ။ ဇာ၊၂။၃၄၆။

ရှစ်ရဇာတက(နာ)[ရှစ်ရ+ ဇာတက] ရှစ်ရဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယေ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၃–နိပါတ်၊၃–၀ဂ်၊ ၅–ဇာတ်။ ဇာ၊၁။ ၈၁။

ရှဒ်ရဋ္ဌ (ပု) [ရှစ်ရ+အတ္ထ။ တ္ထ–ကို ဋ္ဌ–ပြု။] တင့်တယ်သောအနက်။ ဝိသောစတေလ္လတိ ရှစ်ရဋ္ဌေန။ ပဋိသံ၊၂။၂၀၇။

ရှစ်ရဒေသ (ပု) [ရှစ်ရ+ဒေသ] မွေ့လျော်–နှစ်သက်– ဖွယ်ကောင်းသော အရပ်။ ယဒိ ပဿတိ ဝိပဿတော မနုညံ ပတိရူပံ ရှစ်ရဒေသေ ဘဝံ့ မဏ္ဍူပံ ဝါ။ မိလိန္ဒ။ ၃၀၃။

ဤရေတိတိ ဝါ ရှစ်ရော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၄။၄၁။ ရှစ်ရသာ အတ္ထိတိ ရှစ်ရံ။ ရှစ်ရ–သံ။ ရှဋ္ဌရ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ကောင်းသော၊ (၂) စင်ကြယ်သော။ (၃) မွေ့လျော်–ရှုချင်–နှစ်သက်–ဖွယ်ကောင်းသော။ (၄) တင့်တယ်သော။ (၅) ဖြူသောအဆင်း ရှိသော။ (၆)ပြိုးပြိုးပြက်ပြက်အရောင်ရှိသော။ (၇) နှစ်သက်ခြင်းကို – ယူ– ဖြစ်စေ–တတ်သော။ (၈) နှစ်သက်–အလွန်မွေ့လျော်–ခြင်းကို ပေးတတ်သော။ (၉) နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းသောဝတ္ထု။ (၁၀) ကောင်းသော။ ဝဂ္ဂုတိ သုန္ဒရာ ရှစ်ရာ။ ပေတာ၊၄၊၁၄၅။ (၂) စင်ကြယ်သော။ ရှစ်ရမေ့ဿာ (မ၊၂။ ၄၁)တိ သုစိမေ့ဿာ။ မ၊၄၊၃၊၆၈။ (၃) မွေ့လျော် – ရှုချင်–နှစ်သက် – ဖွယ်ကောင်းသော။ ရှစ်ရ(ပေတာ။၁၃၄)န္တိ ရမဏီယံ ဒဿနီယံ။ ပေတာ၊၄။၄၇။ (–မ၊၁။၄၁၄။ ဝိမ,န။၁၄။, ထေရ။,၆၅)။ ဝိမာန၊၄။၅၅၅။ (၄)တင့်တယ်သော။ တတ္ထ ရှစ်ရ(ဓမ္မ။၂၀)န္တိ သောဘနံ။ ဓမ္မ၊ ၄၊၁။၂၄၂။ (၅) ပြူသော အဆင်းရှိသော။တတ္ထ ရှာ်ရာ (ဇာ၊၁။၈၁)တိ တက္ကမက္ခိတသရီရဘာဃ သေတဝဏ္ဏံ တံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဇာ၊၄၊၂။၃၂၉။(၆) ပြိုးပြိုးပြက်ပြက် အရောင်ရှိသော။ ရှစ်ရာ (ထေရ၊ ၂၂၃)တိ ရှစ်ရာ သကိရာစာ ပဘာဿရာ စ။ ထေရ၊ ၄၊၁။၁၃။ (၃) (–ဝိမာန၊၄။၈၀)။ (၇) နှစ်သက်ခြင်းကို–ယူ– ဖြစ်စေ– တတ်သော။ ဝိညူနံ ရှစ် ရာတိ ဤရေတိတိ ဝါ ရှစ်ရော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၄၁။ (၈) နှစ်သက်–အလွန်မွေ့လျော်– ခြင်းကို ပေးတတ်သော။ ရှစ် ဇဘိရတိ ဒေတီတိ ရှာ်ရော။ဝိမာန။ ၅။ ဝိမာန၊၄။၃၁။(၉)နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်းသောဝတ္ထု။ ရှစ်ရ (ဝိမာန၊၉၃)န္တိ ပဋ္ဌဂိကတ္ထရိယာနံ ဝိယ ဥပရှုပဒိ ရှစ် ဒါယကံ။ဝိမာန၊၄။ ၂၆၁။

ရှစ်ရဓမ္မ(တိ၂)[ရှစ်ရ+ဓမ္မ] စင်ကြယ်သော တရား ရှိသော၊ သူ။ ရှစ်ရဓမ္မဿာ(မ၊၂။၄၇)တိ သုစိ-ဓမ္မဿာ။မ၊၄၊၃။၆၈။

ရှစ်ရနဝကနကကဋ္ဌကမကုဋ္ဌကုဏ္ဍလဝရ(ထိ)[ရှစ်ရ+နဝ+ကနက+ကဋ္ဌက+မကုဋ္ဌ+ကုဏ္ဍလ+ဝရ]ပြိုးပြိုးပြက်ပြက် အရောင်ရှိ၍ သစ်လွင်သည့် ရွှေလက်ကောက်, မကိုက်သရဖူ, နားတောင်း ဝတ်ဆင်သော၊ သူ။ အထ ဝိဿာကမ္မော နာမ ဒေဝပုတ္တော ဗောဓိသတ္တံ.... ရှင်ရနဝကနကကဋ္ဌကမကုဋ္ဌကုဏ္ဍလ ဝရံ ပရမသုရဘဲကု သုမမာလသမလင်္ကတသိရေရှဟံ သမလင်္ကရီ ကိန္နု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၀၅။

ရှစ်ရနဝကနကရဇတမယဝရဘဝန (န)[ရှစ်ရနဝ-ကနက+ရဇတ+မယ+ဝရ+ဘဝန] ပြိုးပြိုးပြက်ပြက် အရောင်ရှိ၍ သစ်လွင်သည့်ရွှေငွေတို့ဖြင့် ပြီးသော မြင့်မြတ်သည့် တာဝတိံသာဘုံ။ .... ရှစ်ရနဝကနကရဇတမယဝရဘဝနေ တာဝတိံသဘဝနေ ပါရိစ္ဆတ္တကရုက္ခမူလေ ပဏ္ဍုကမ္ဗလသိလာတလေ နိသီဒိတွာ အဘိဓမ္မံ ကထေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၁၇၆။

ရှစ်ရဒိဋ္ဌဟ (တိ) [ရှစ်ရ+ဝိဋ္ဌဟ] တင့်တယ်-နှစ်သက်ဖွယ်- ကောင်း-သော ခန္ဓာကိုယ် ရှိသော၊ သူ။ ယံ ပုဗ္ဗေ ဟရိဝါရိံ သု၊ ကညာ ရှစိရဝိဋ္ဌဟာ။ ဇာ၊၂။၂၂၇။ဇာ၊၄၊၃၀။

ရှစ်ရဝေဠုရိယ(တိ)[ရှစ်ရ+ ဝေဠုရိယ+ ထမ္ဘ-မယ။ နောက်ပုဒ်ကျေး]နှစ်သက်ဖွယ် ကောင်းသော ကြောင့်ကျက် ရွဲတင့်ခင် (=သီတိုင်)တို့ဖြင့် -ပြီး-ဆောက် ပုပ်အပ်- သော၊ (သုဓမ္မာသဘင်)။ဝေဠုရိယော ရှစိရာ စိတြာ၊ ဓာရယန္တီ သုနိမိတ္တာ။ဇာ၊၂။ ၂၀၃။ ဝေဠုရိယာ ရှစိရာတိ ရှစိရဝေဠုရိယာ။ ဇာ၊၄၊၆။၁၅၉။

ရှစ်ရသောဘ(တ်)[ရှစ်ရ+သောဘ။ဝိသေသနော ဘယပဒကမ္မဓာရည်းသမာသ်။] နှစ်သက်ဖွယ်ကောင်း၍ တင့်တယ်သော၊ တင့်တယ်ကောင်းမြတ်သော။ ရှစိရသောဘမိုံ ပါသာဒဝရတလံ... အာမကသုသာနမိံ ပရမပဋိက္ကူလံ ဥပဋ္ဌာသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၄။၃၂၉။

ရှစိဝိရဟိတ(တိ)[ရှစိ+ဝိရဟိတ]အလိုဆန္ဒ-ကင်း-မရှိ- သော။ အစ္ဆန္ဒိကေတိ မဂ္ဂဖလတ္ထံ ရှစိဝိရဟိဇာတာ။ စူဠနိ၊၄၊၂၆။

ရှစိ(ထိ)[ရှစ+အ+ဣ၊ရှစိ-သံ။] (၁) ရှစိမည်သော ဥပါသိကာမ။ (၂) (ပဒုမဘုရား၏ မြတ်သော အလုပ်အကျွေး-တေဒဂ်ရ) ရှစိမည်သော ဥပါသိကာမ။(၁)ရှစိ ဥပါသိကာ။ အံ၊၃။၁၆၀။ အံ၊၄၊၃။၂၅၅။ (၂) ရှစိ စနန္ဒနာမာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ။ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၄၀။

ရှစ္စတိ၁(ကြိ)[ရှစ+ယ+တိ။ နိဂိ၊ဓာတု။ ၂၂၂။ ဆောစတေ၊ ဆောစတိ- သံ။ ရှစ္ဆတိ၊ ရှစ္စတိ- သက္ကတပိဋိက၊ ရှစ္စက္ကာ၊ ရှစ္စင-ပြာ။] (၁) နှစ်သက်- အလိုရှိ-၏။ (၂)အပ်စပ်-သင့်လျော်-၏။ (၁)ကဿ သမ္မနှံ နု မနာပံ၊ ကဿ သာဒုံ နု ရှစ္စတိ။ ဝိ၊၂။၉၇။ နစ္ဆာဒေတိတိ နု ရှစ္စတိ။ဝိ၊၄၊၄။၅၆။ တွေကံ နာမ တဏှာလဘာဂံ ဘိက္ခူနံ စိဝရံ ကာတုံ ရှစ္စတိ။ ဝိ၊၄၊၄။၉၉ ၃၀။ မာ တုံ့စမန္ဒ ရှစ္စိ (ဇာ၊၂။ ၂၅၃)တိ မာ တုံ့ အတ္တာနော မရဏံ ဆောစေသိ။ ဇာ၊၄၊၇။၉၈။(၂) ရှစ္စသိ မေ (ဒီ၊၄၊၃။၂၂) တိ ကပ္ပတိ မေတိ ဝဒတိ။ဒီ၊၃၊၃။၁၉။

ရှဋ္ဌတိ၂(ကာ.ကြိ)[ရှစ+ဏယ+တိ= ရှစယတိ-ရှစ္ဆတိ=ရှစ္စတိ, ဆောစယတိ-သံ။]နှစ်သက်-ဒ လိုရှိ-စေ၏၊ နှစ်သက်ခြင်း- ဆလိုဆန္ဒ-ကိုဖြစ်စေ၏။ တေ ကမ္မံ အမှာကမ္မိ ရှစ္ဆ ဘိ တောသာပေတိတိ ယောဇနာ။ ကခ်ဂ္ဂါ၊

ပုဒ်များကိုသာ ပါဋ္ဌိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ, ဗျာကရဏ်းကျမ်းတို့၌ တွေ့ရသည်။ ရှေး နိဿယ,ယောဇနာ, အနုဝဏ္ဏနာ စသည်တို့၌ ကား အသွားကံ စသည်တို့ကို ဆင့်ကဗျား, ရွစ်တိ ကို ကံဟောကြိယာအဖြစ် အနက်ပြန်-ဖွင့်ဆို–တော်မူကြသည်။ တေန ပေတံ နက္ခမတိတိ တေန ဝိရွဒ္ဓတ္တာသာဓနေနပိ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ အတ္ထနော အဘာဝေနပိ ပဏ္ဍိ-တာနံ နှ ရွစ်တိ၊ တေ ဒဿနံ မိဇ္ဈ နက္ခမန္တိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၁၁။ ၌ ဥဇုက ထွ အဖြောင့်ဖွင့်ပြသည်။ တိပိဋကာ၊ဝိ၁။၂၀၈။ လည်းကြည့်။ ခီရ ထောမကပ္ပ၊ ကောဏ္ဍဉာ တို့၌ ရွစ(ဘူ၊အက်)ခေတ်။ (၁)ဇုန်းပြင်း။ (၂) နှစ်သက်ခြင်းတို့၌ ဖြစ်၏ဟု ဆိုသည်။) ရွစ်တိ–ဝိ၂။၂၉၇။ မ၊၁။၁၃၀။ ရွစ္ဆတေ–အပ၊၂။၂၂၈။ ဇာ၊၁။၆။ ရွစ်ဆ်ိ–သံ၊ဋ္ဌ၁။ ၂၀၉။ အံ၊၃၊၂။၁၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၁။ ၂၁၈။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၀၈။ ရွစ္ဆသိ–ဇာ၁။ ၂၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၀၇။ ရွစ္ဆေမ–ပေတ၊ဋ္ဌ။၅၅။ ရွစ္ဆတု–ဇာ၊ဋ္ဌ၁။ ၅။ ၂ဖြဲ့။ ရွစ္ဆေယျ–သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂ဖြဲ့၊၁၅၀။ ရွစ္ဆေ သုံ–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၄ဖြဲ့၊ ရွစ်–ဝိ၁။၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၂။ ရွစ်ိ သု–ဇာ၁။ ၃၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၁။ ၇၂။ ရွစ်ိဿ–ဝိ၁။ ၂၆၀–၉။ ရွစ်ိ-ဿတိ–၁၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁။မ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၂၉၇။ရွစ္ဆတေ–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၀၈။

ရွစ်တု (ကြိ) [ရွစ+ယ+တု]နှ်သက်–အလိုရှိ–လေ၁၊ နှစ်သက်– အလိုရှိ– စေသ၏ ဦး။ ရွစ်တိ–ကြည့်။

ရွစ်တေ (ကြိ) [ရွစ+ယ+တေ။ ရွစ်တိ–ကြည့်။] နှစ်သက်–အ ပိုရှိ–ခဲ့။ ရွစ်တေ ဟရိတာ မာတာ၊ ယံ မံ ခဒန္တိ မစ္ဆကာ (ဇာ၊၁။၆၆)တို့ တေ တဝ ရွစ်တိ ဟရိဝ မဏ္ဍ။-ကပုတ္တာတိ ဝဒတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၁၉။ ရွစ်တေ (ဇာ၊၂။၈၃)တို့ ယာ တဝ ဂတိ နိပ္ပဇ္ဇတိ၊ သာဝ မယှံ ဟုစ်တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ပုဖြဲ့။

ယော။၁၆၁။ တတိယဿ ပဒုမေ ရွစ်တိ (အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၈၈)တို့ ကာယသက္ခိအာဒိသု ပုဂ္ဂလသု အတိဝိယ သုန္ဒရတရပဏီတတရဘာဝေန တေ စိတ္တာ အသံရွစိဉ်ပ္ပဒကော ကတမောတိ ပုစ္ဆတိ။အံ၊၃၊၂။၉၀။ (–ဇာ၊၁။၅၂၂၊ ၁၆၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၆)။

ရွစ်တိ၊ (ကမ္မ၊ကြို) [ရွစ+ယ+တေ၊ တေ–ကို–တိ–ပြု။ ဒ ကွက်တ၊ ပါကတတို့၌ကား ကတ္တု-ရွပ်သာ ပြကြသည်။] နှစ်သက်– အလိုရှိ–အပ်၏။ ရွစ်တိ(ဝိ၊၄၊၄။၂၀)တိ သံဃဿာ-ထုမေန မနုဿာနမာဏုန် မနုဿာနမာ–ဏုနမေဝ ဝါ သံဃဿာဏုမံ ပရိဝတ္တေတုံ ရွစိ၊ယတီတိ အတ္ထော။ ကခ်ါ၊ မဟာ၊ ဋ္ဌီ၊၂။ ၂၉၃။ အညဒေဝ တေ ခမတိစေဝ ရွစ်တိ စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။ အညဒေဝ.... တယာ ခမတေ စေဝ ရွစ်တေ စာတိ အတ္ထော။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၀၀။ မာယာသမ္ဘန္ဓာနမ္ပိ သံဃ-ဘေဒေါ ရွစိတ္ထာတိ တတ္ထ ပါဠေ အာယသမ္ဘန္ဓာ-နန်္တိ ပဒဿ အဝုတ္တကတ္တုတ္ထဝါစကဘာဝေါ စ ရွစိတ္ထာတိ ပဒဿ ကမ္မတ္ထဝါစကဘာဝေါ စ သံဃဘေဒေါတိ ဝုတ္တကမ္မပဒေန ဝိညာ-ယတိ။ ပါတိ၊ အန်။ ၁၄၀။

(နာယံ အသ္သာက ရွစ်တိ။ ဇာ၊၁။၅၅။ န မေ ရွစ်တိ ဘန္တေ ဝေါ။ ဇာ၊၁။၂၉။ ပဗ္ဗဇ္ဇာ မမ ရွယ်တိ။ ဇာ၊၂။၁၅၂။ တုယှမ်ပိ နော အာနန္ဒ သာရိပုတ္တော ရွစ်တိ။ သံ၊၁။၆၂။ န ခေါ မေ ဘန္တေ ရွစ်တိတိ ဘန္တေ တေ မယှံ နှ ရွစ်တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉။ ဤပါဋိဋ္ဌ အဋ္ဌကထာ – ပုံစံတို့၌ ကစ္ခသ်း ၂၇၆။ ရှ။၃၀၂။ နီတိ၊သုတ္တ။၅၅၃။ နီရှတ္တိ။ နှာ–၁၀၅။ တုံအလို အသွားကံ, မေ, မမ တုယှံ မယှံ သဒ္ဒါတို့သည် သမ္ပဒါန်ပုဒ် ဖြစ်၍ ရွစ်တိပုဒ်သည် ကတ္တားဟော ကြိယာ ပုဒ်ဖြစ်သည်၊ မောဂ်၊ ၂။ ၂၅။ အလို အသွားကံ စသောသဒ္ဒါများ သမ္ပန်ပုဒ်ဘို့ ဖြစ်ကြသည်။ သ, နံ ဝိဘာဘျန္တပုံစံ ရွစတ္ထအယှဉ် သမ္ပဒါန်

ရုစ္ဆတေ၂ (ကမ္မ၊ကြို)[ုစ+ယ+တေ]နှစ်ဘက်-အလိုရှိ-အပ်၏။ အညဒေဝါတိ ယံ ပရမတ္ထ-တော ဝိဇ္ဇတိ ခန္ဓာယတနာဒိ၊ တဿ စာပိ အနိစ္စတာဒိ၊ တတော အညဒေဝ ပရမတ္ထ-တော အဝိဇ္ဇမာနံ အတ္တာသဿတာဒိကံ တယာ ခမတေ စေဝ ရုစ္ဆတေ စာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၀၈။

ရုစ္ဆန (တိ) [ရုစ+ယ+ယု။ ရုစ္ဆတိ-မှ။] (၁) နှစ်သက်-အလို့-တတဲ့သော။ (နာ) (၂) နှစ်သက်-အလိုရှိ-ခြင်း။ (၃) နှစ်သက်-အလိုရှိ-ရာ (ဌာန, ကာလ)။ (ထိ) (၄) နှစ်သက်- အလိုရှိ- ကြောင်း (အယောနိ-သောမနသိကာရ)။(၁) ခန္ဓိ အာဒီသု နေက္ခ-မ္မာဒီနိယေဝ ခမနတော ရုစ္ဆနတော ခန္တိတိ ...။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၅။ (နာ)(၂)အတ္တနော ဒိဋ္ဌိယာ နိဗ္ဗာယိတ္ဘာ ခမနံ ရုစ္ဆနံ ဒိဋ္ဌိနိဗ္ဗာနက္ခန္တိတိ အဋ္ဌကထာသု ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀၀။(၃) အထ နံ မာတာပိတရော ဝဒိံသု "ကာတ ဇ ရုစ္ဆနဋ္ဌာနေ ကေ ဒါရိကံ ဥပဓာရေထာ" တိ။ ခမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ ဗေ-ဓိသတ္တော ရညော ဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ အတ္တနော ရုစ္ဆန-ဝေလာယ ရာဇဂေဟံ ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၂၂။ (ထိ) (၄) ဝိမံသာ နာမ တုလနာ ရုစ္ဆနာ ခမနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈။ သာ စတ္ထတော လောဘသဟာတစိတ္တုပ္ပါဒေါ၊ မိစ္ဆာဘိနိဝေ-သသခ်ာတော ဝါ အယောနိသောမန-သိကာရေ၊ပုဗ္ဗဘာဂေါ ဝါ မိစ္ဆာဒဿနဘူတံ ဒိဋ္ဌိဝိပ္ပန္နိဘံ၊ တဒေတမတ္ထဂ္ဂယံ ဒဿေတုံ 'ဂုလနာ ရုစ္ဆနာ ခမနာ' တိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၃၉၉။

ရုစ္ဆနက (တိ) [ရုစ္ဆန+က] (၁) နှစ်သက်-အလိုရှိ-အပ်သော။ (နာ) (၂) နှစ်သက်-အလိုရှိ-အပ်ရာ(ဌာန)။ (စ) တဝ ရုစ္ဆနတံ ဝရံ ဂဏှာတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၅၇။ (နာ) (၂) ရုစ္ဆနကဋ္ဌာန-ကြည့်။

ရုစ္ဆနကဋ္ဌာန (နာ) [ရုစ္ဆနက+ဋ္ဌာန] နှစ်သက်-အလိုရှိ-အပ်ရာဌာန။ တုယ္ဟံ ဒေယ္ယမေဝံ ရုစ္ဆနကဋ္ဌာနေ ဒေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၇။

ရုစ္ဆနကမစ္ဆ (ပု) [ရုစ္ဆနက+မစ္ဆ] နှစ်သက်-အလိုရှိ-အပ်သော ငါး။ တုမှာကံ ရုစ္ဆနက-မစ္ဆံ ဂဏှိတွာ ဂစ္ဆာတိ ဒေဝဟံသု။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။

ရုစ္ဆနကာရဏ (နာ) [ရုစ္ဆန+ကာရဏ] နှစ်သက် ခြင်း-အလိုရှိခြင်း-၏အကြောင်း။ တဝ ဆန္ဒရုစိနိတိ ပစ္ဆာ တဝ ဆန္ဒဇ္ဇော ရုစ္ဆနကာရ-ဏာနိ စ သမ္ဘသိဘ္ဘာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၂၂၃။

ရုစ္ဆနဋ္ဌာန (နာ) [ရုစ္ဆန+ဋ္ဌာန] နှစ်သက်-အလိုရှိ-ရာအရပ်ဌာန။ အမှာကံ ရုစ္ဆနဋ္ဌာန-မေဝ ဂမိဿာမာတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။

ရုစ္ဆနဝေလာ (ထိ) [ရုစ္ဆန+ဝေလာ]နှစ်သက်-အလိုရှိ- ရာအချိန်ကာလ။ ဗောဓိသတ္တော ရညော ဂတကာလတော ပဋ္ဌာယ အတ္တနော ရုစ္ဆနဝေလာယ မုဇဂေဟံ ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၂၂။

ရုစ္ဆနသဘာဝ (ပု) [ရုစ္ဆန+သဘာဝ]နှစ်သက်-အလိုရှိ-အပ်သော သဘောတရား။တုယ္ဟမ္ပိတိ ပိသဒ္ဒေန ဘဂဝတာ အတ္တာနံ အာဒိံကတ္တာ တဒညေသံ ဝိညူနံ သဗ္ဗေသံ ဇေရဿ ရုစ္ဆနသဘာဝေါ ဒီပိတော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၀။

ရုစ္ဆန္တိ (ကြို) [ရုစ+ယ+အန္တိ] နှစ်သက်-အလိုရှိ-ကုန်၏။ ရုစ္ဆတိ-ကြည့်။

ရုစ္ဆသိ (ကြို) [ရုစ+ယ+သိ။ တုံ ရုစ္ဆသိ။] နှစ်သက်-အလိုရှိ-၏။ ရုစ္ဆတိ-ကြည့်။

ရုစ္ဆာမ (ကြို) [ရုစ+ယ+မ။ မယံ ရုစ္ဆာမ။] နှစ်သက်-အလိုရှိ-ကုန်၏။ ရုစ္ဆတိ-ကြည့်

ရုစ်ံသု (ကြိ) [ရုစ+ယ–ဥုံ။ ဥုံ–ကို ဣသု–ပြု။] နှာ်သက်–အလိုရှိ–ကုန်ပြီ။ ဝ၁နိ ရုစ်ံသု မေ ဘုသံ။ ဇာ၊၁၀။၃၀၁၀။ ဇာ၊၆၊ ၅။၇၂။

ရုစိ (ကြိ) [ရုစ+ယ+ဣ။ ဣ–ကို ဠ–ပြု။] နှစ်သက်–အလိုရှိ–ပြီ။ မာ တုံ့ ဧန္သေ ရုစိ မရဏံ။ ဇာ၊၂။၂၅၃။ တတ္ထ မာ တုံ့ စန္သေ ရုစိတိ မာ တုံ့ အတ္တနော မရဏံ ရောစေဒ်။ ဇာ၊၆၊၇။၈၉။(မာသဒ္ဒါနှင့်ယှဉ်ရာ ဝတ္တမာန်, ပရောက္ခာ, ဟိယျတ္တနီ, အဇ္ဇတ္တနီ, ပဉ္စမီ ဝိဘတ်ပုံစံတို့၌ မနှစ်သက်–ဆင်–ပြီ–လတ္တံ–ရုပြီ–ဟု ကာလသုံးပါး အနက်ပေးနိုင်သည်။ ရူ။၄၇၁။ နီတိ၊သုတ္တ။၈၀၀–၉၀။)

ရုစိတ္ထ (ကြိ) [ရုစ+ယ+တ္ထ] (သင်တို့) နှစ်သက်–အလိုရှိ–ကုန်ပြီ။ **မာ** ဝေါ အာဝုသော ဧဝံ ရုစိတ္ထ။ ဓမ္မ၊၆၊၁။၉၆။ မာ ဝေါ ရုစိတ္ထ။ ဇာ၊၆၊၅။၃၆၀။

ရုစိတ္ထာ (ကြိ) [ရုစ+ယ+အာ။ အာ–ကို တ္ထ–ပြု။ မောဂ်၊ ၆။၃၀။ ဩ အာ အဝစနာနံ ဣတ္ထ အမာဒေသော စ။ ရူ။ ၂၇၀–နှာ။] (သူ) နှစ်သက်–အလိုရှိ–ပြီ။ မာဃ သမ္ဗန္ဓာနမ်ိဳ သံဃဘေဒေါ မုစိတ္ထ။ ဝိ၊၁။၂၆၀–၉။ (–ဝိ၊၃။၂၀၉)။

ရုစိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [ရုစ+ယ+တ္ဝာ။ ရုစ+ယ+ဏေ+တ္ဝာ] (၁) နှစ်သက်–အလိုရှိ–၍။ (၂) နှစ်သက်–အလိုရှိ–စေ၍။ (၁) တဿ ရုစိတ္ဝာ ဘုဥ္ဇနာကာရံ သလ္လက္ခေတ္ဝာ တဿ ဥပနာမေန္တော တိ ယေ ဘဇန္တ၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဒု၊ ၁။၁၇၆။ (၂) ဝေမေဝ ယော တုလယိတ္ဝာ ရုစိတ္ဝာ ခမာပေတ္ဝာ ဒိဋ္ဌိံ ဂဏှာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၉၀–၉။

ရုစိဿတိ (ကြိ) [ရုစ+ယ+သ္သတိ] နှစ်သက်–အလိုရှိ–လတ္တံ့။ နစ္ဆာဒေသော တိတိ နု ရုစိဿတိ နု တုဋ္ဌိံ ကရိဿတိ။ မ၊၆၊ ၂။၂၇၅။ ပိဝတော တိ ခေါ တံ ဆာဒေဿတီတိ ပိဝန္တာသာ တံ ပါနီယံ ဝဏ္ဏာဒိသမ္ပတ္တိယာ ရုစိဿတိ။ သံ၊၆၊ ၂။၁၁၄။

ရုစ္ခေယျ (ကြိ) [ရုစ+ယ+ဧယျ] နှစ်သက်–အလိုရှိ–ရင်။ ယထာ တေ ရုစ္ခေယ္ယ (ဒီ၊၆၊၁။၁၅၂)တိ ဣဒါနိ မယာ ပုန်ဦးယ ဓော-နော အတ္ထော ယထာ တဝ စိတ္တေ ဧ၊ ဧစ-ယျ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။

ရုစ္ခေယျုံ (ကြိ) [ရုစ+ယ+ဧယျုံ] ရုစ္ခေယျ–ကြည့်။ဆာဒေယျုံ တန္တိ ဧတေ ကာမာ နာမ တဝ ရုစ္ခေယျုံ။ ဇာ၊၆၊၄။၄၇၆။

ရုစ္ဆတိ (ကြိ) [ရုဒ+ဆတိ။ ဒ–ကို စ–ပြု ဆ–ကို ဆ–ပြု။ ဂစ္ဆ်ံး။ ၄၇၂၊၄၀၁။ မောဂ်၊ ၆။၂၆၊၂၇။ နိရုတ္တိ။ ၆၄၆။ နီတိ၊ သုတ္တ။၁၀၀၅။ ရုဒတ်–မှ။ ဧ–ဒိဗျတိ–သံ။ ရောဒ္ဒ ဣ–ပြာ။] ငိုလတ်တဲ့ ရုစ္ဆတိ (ဇာ၊ ၂။၉၂)တိ ယထာ လောကိသခ်ိတံ သမုဒ္ဒံ ဩတရိဘ္ဘာ မတေ ပတိမ်ိ ဂေဘဋ္ဌိ သကု-ဏိကာ ကပဏာ ရောဒတိ၊ ဧဝံ နုန သာ ရောဒိဿတီတိ။ ဇာ၊၆၊၅။၃၀၉။

ရုစ္ဆာ (ထီ) [ရုဒ+ဆ+အာ။ ဒ–ကို စ–ပြု။ ရုဒ္ဓ၊ ၆၊၀။ ရုဒ–သံ။ ရုအာ–ပြာ။] နာကုင် ခြင်း။ ရုဇနံ ရုစ္ဆာ။ ဂစ္ဆည်း။ ၆၃၀။

ရုဇတိ (ကြိ) [ရုဇ+အ+တိ။ (ဘူ) ရုဇ ဘဂ်ေ။ နီတိ၊ ဓာတု။ ၄၀။ ရုဇာ ပီဠဒွာ။ နီတဲ့၊ဓာတု" ၅၂။ ရုဇတိ–သံ။ ရုံဇလ္ဂ–ပြာ။] (၁) ချိုး ဖျက်၏။(၂)နှိပ်စက်–ညှဉ်းဆဲ–၏။ (၃) နာ ကျင်–အော်မြည်–၏။ (၁) ရုဇတိ ဘဉ္ဇတိ အင်ပစ္စင်္ဂါနီတိ ဆေဂေါ၊ ဗျာဓိယေ ဝ။ နီတိ၊ ဓာတု။၄၀။(၂)မယှံ ဟ ဒယ ဝါတေ ၁ ရုဇတိ။ သံ၊၆၊ ၁။၂၀၀။ ဓမ္မ၊၆၊ ၂။၃၁၇။ (၃)ဒ မှာ-ကံ ဝေရူပေ ဒုက္ခေ ဥပ္ပန္နေ နာ ရုဇတိ။ ဇာ၊ ၆၊ ၇။၃၂၉။ ရုဇပ-တိ ရေ-ဂေါ။ ပေ ၊နံ။ ၆၊၅၁။

ရှင်နန် (နာ) [ရှင်+ယူ။ ရှုတ်ကြ (တိ)–သံ။] (၁)နာကျင်ခြင်း။ (၂) နှိပ်စက်ညှဉ်းဆဲ–တတ်သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း။ (၁) သော ယာဝ ပိဋ္ဌယာ ရှင်နပ္ပမာဏာ ဝန္ဒိတွာ ....။ ဇာ၊၎၊ ၄။၁၅၀။ (၂)တတ္ထ တတ္ထ ရှင်နဒ္ဒေန ဝိဇာဓနဒ္ဒေန ဆောဂေါဝ ဘူတော။ မ၊၎ိ၊၃။ ၁၀၇။

ရှင်နက (တိ) [ရှင်နန်+က]နာကျင်တတ်သော။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ရှင်နကအင်္ဂုလိ (တိ) [ရှင်နက+အင်္ဂုလိ=ရှင်နကအင်္ဂုလိ+ကန်။ ပါဏိနိ၊ ၅၊၃၊၉၀–ဖြင့် ဥပမတ္ထကန်ပစ္စည်းကိုခေျ။] နာကျင်တတ်သော လက်ချောင်း (=လက်ညှိုး)ထိပ်နှင့်တူသော၊ သူ။ (အရှင်ယာဟုလ)။ သမဏသာဂေါတမဿ ရှင်နကအင်္ဂုလိ ဗဟိ နိပန္နော။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၂။ ၃၄၀။

ရှင်နန်ဒ (ပု) [ရှင်နန်+အတ္ထ။ တ္ထ–ကို ဒ–ပြု။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၀၇။ ဘာဝပ္ပဓာနန်။] နှိပ်စက်ညှဉ်းဆဲ–ခြင်း–ဝတ်သည်၏ အဖြစ်–ဟူသော အနက်သဘော။ ဆောဂန်ဆိ ဒုက္ခဒုက္ခတာဒိဝသေန ရှင်နဒ္ဒေန ဆောဂဘူတံ ဥပါဒါနက္ခန္ဓပဉ္စကံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ထေရ၊ ၌၊ ၂။၁၄၁။

ရှင်နပ္ပမာဏ (နာ) [ရှင်နန်+ပမာဏ] နာကျင်ခြင်းဟူသော (အဆုံး)အပိုင်းအခြား။ ဇသာ ယာဝ ပိဋ္ဌယာ ရှင်နပ္ပမာဏာ ဝန္ဒိဘွာ ....။ ဇာ၊၌၊၄။၁၅၀။

ရှင်ဘ (ထိ) [ရှင်+အ+အာ။နိတိ၊ ဓာတု။ ၄၊ ၅၂။ ရှင်ဘ–သံ။ ရှအာ–ပြာ။] (၁)အနာဆေးဂါ။ (၂)နာကျင်ခြင်း။ (၃)နှိပ်စက်ခြင်း။ (၄) ပူပန်–ပူလောင်–ခြင်း။ (၅) ရှင်ဘမင်းသမီး။ (၁) အနာဆေးဂါ။ နံ ယတိ ဘောဇနပစ္စယာ ရှင်ဘ။ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၇။ရှင်ဘတိ ဆေးဂါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌။၉၆။ (၂)နာကျင်ခြင်း။ ယထာ မဟာဆုဇ မဟန္တေဘိ ကုလပုတ္တေဘိ ပရဿ ကာယေ နိပတိတွာ ရှင်ံ နံ ကရေါတိ။ မိလိန္ဒ။၁၇၂။ (၃)နှိပ်စက်ခြင်း။ရှင်ဘာ ပီဠာ။ နိတိ၊ဓာတု။၅၂။ (၄)ပူပန်–ပူလောင်–ခြင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (၅) ရှင်ဘမင်းသမီး။ တဿ ရှင်ဘနာမ ဓိတာ အဟောသိ ....။ ဇာ၊၌၊၇။၁၀၆။ (သီဟဠမူ)။(ရှင်ဘမင်းသမီး အကြောင်းကို ရှစာ–ပုဒ်ကြည့်။)

ရှင်ဘဝဟတိက္ခဘာဝ (ပု) [ရှင်ဘ+ အာဝဟ+ တိက္ခ+ ဘာဝ] ပူပန်– ပူလောင်– ခြင်းကို ဆောင်ခြင်း၌ ထက်သည်၏ အဖြစ်။ အတ္တနောဝေ တိဒိဏာဘာဝေါတိ သခ်တမ္မေဿ အတ္တနော သဘာဝေနေဝ ရှင်ဘဝဟတိက္ခဘာဝေါ။ အနုဋီ၊ ၂။၆၀။

ရှင်္ဂ (ပု) [ရှဒ+ ဏယ+ဏ္ဍု = ရှဒယက= ရှဒျက=ရှင်္ဂ၊ ရှင်္ဂာ–ပါကတနည်းမျိုးသည်။] စောင်းတီးသမား၊ စောင်းသမား၊ (စောင်းသံကိုမြည်စေတတ်– (စောင်း) တီးတတ်–သူ။ ရှင်္ဂကော (ဇာ၊၂။၁၆၉)တိ ဝိဏာဝါဒကော။ ဇာ၊၌၊၆။၆၅။

ရှင်္ဂတိ (ကြိ) [ရှင်+ယ+တိ။ဒိဝါဒိ။ ရှင်ဘော သူစု ဘဉ္ဇနေ၊ ဆောဂေ။ ဓာတ္ထတ္ထာ။ ဆောဇယတိ–သံ။]နာကျင်၏။ ကတရံ ဝေါ ဘန္တေ ဌာနံ ရှင်္ဂတိ။ ဒီ၊၌၊ ၂။၄၆၄။ သြနမိတွာ ဝန္ဒနန္တာဘာ ပိဋ္ဌိ ရှင်္ဂတိ။ဒီ၊၌၊၃။၁၂၄။ ရှင်္ဂတိ–ဝိ၊၌၊၄။ ၂၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၄ ၂။ ရှင်္ဂန်ဆိ–မိလိန္ဒ။ ၂၅။သံ၊၌၊ ၁။၁၀၅။

ရှင်္ဂန (တိ) [ရှင်+ယ+ယု။ ရှင်္ဂတိ–မှ။] (၁)နာကျင်တတ်သော။ (ထိ၊နာ) (၂) နာကျင်ခြင်း။ (၃)နာကျင်ရာ (အရပ်၊ဌာန)။ (၁)ရှင်္ဂနဒ္ဓ–ကြည့်။ (ထိ၊နာ) (၂)ယ သသရီရပ္ပဗေဒသာသ သတ္ထာဒိပဋ္ဌိဟနေန ဘုဆံ ရှင်္ဂနံ။ သီ၊ ၌၊သစ်၊၁။၃၄၀။ ဝေဒနာတိ

သန္ဆမ္ဘနာဒီဟိ ရှင်နှာ။ သံ၊ဠီ၊သစ်၊ ၂။၉၆။ (၃)ရှင်နန္ဒာန–ကြည့်။

ရှင်နန္ဒ (ပု) [ရှင်နှ+အတ္ထ။ တ္ထ=ဒ္ဓ။ နိတိသုတ္တ။ ၁၀၇။] နာကျင်တတ်သော – အနက်–သဘော်။ သော ဧဝ ရှင်နန္ဒေန ရောဂေါ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၁၄၃။

ရှင်နန္ဒာန (န) [ရှင်နှ+ဒ္ဓာန] နာကျင်ရာအရပ်ဒ္ဓာန။ အာဝုသော ပါဠိယေကွဲ့ ရှင်နန္ဒာန် နာမ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၅။

ရှင်နသဘာဝတ္ထ (န) [ရှင်နှ+သဘာဝ=ရှင်နသဘာဝ+တ္ထ။] နာကျင်တတ်သော သဘောရှိခြင်း၏အဖြစ်။ ရောဂေနာတိ ရှင်နသဘာဝတ္ထာ ဧဝံ လဒ္ဓနာမေန။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၉၄။

ရှင်နာကာရ (ပု) [ရှင်နှ+အာကာရ] နာကျင်သောအချင်းအရာ။ ရှင်နာကာရေန ရောဂတော။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၇၈။

ရှင်နီ (ကြိ) [ရှဒ+ယ+အန္တိ] နာကျင်ကုန်၏။ ထဒ္ဓိသမဘူမိဘာဂသ္မိံ ဟိ စက်မေ စက်မန္တသ္မာ ပါဒါ ရှင်နန္တိ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။၃)။

ရှဒ္ဓတိ (ကြိ) [ရှဓိ+ယ+တိ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၂၃၂။ ရှန္ဒတိ၊ ရှဏ္ဍိ–သံ။ ရှဒ္ဓ ဣ–ပြာ။] (၁) ပိတဲ့ဆို့–ချုပ်–၏။ (၂) နာကျင်–ကိုက်ခဲ–၏။ ထိုးကျင့် – ဆင်းရဲ – ခြင်းကို ဖြစ်စေ၏။ (၁) ပါဏာ မေ ဒေဝ ရှဒ္ဓန္တိ (ဇာ၊၁။ ၁၂၆)တိ .... ဇိဝိတံ ရှဒ္ဓတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၆၀။ ရှဒ္ဓန္တိ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၅)တိ နိရှဒ္ဓန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၉။ (၂) နေဝ သီသံ ရှဒ္ဓတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၅။ ထေရဿ စ ကုစ္ဆိဝါတော ရှဒ္ဓတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၅။ ရှဒ္ဓတိတိ တုဒတိ၊ ဒုက္ခံ ဝေဒနံ ဥပ္ပါဒေတိတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၆၀။

ရှဒ္ဓန္တိ (ကြိ) [ရှဓိ+ယ+အန္တိ] ရှဒ္ဓတိ–ကြည့်။

ရှဒ္ဓ (တိ) [ရှသ+တ။ ရှသ ရောသေ အရောသိတိ ရှဒ္ဓော။ မောဂ်၊ ၅။၆၀။ ရှမ–သံ။ ရှဒ္ဓ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] အမျက်ထွက်–စိတ်ဆိုး–သော။ ရှဒ္ဓမန–ကြည့်။ ရှဒ္ဓော ရှသိတော ....။ မောဂ်၊၅။၆၀။

ရှဒ္ဓမန (တိ) [ရှဒ္ဓ+မန] အမျက်ထွက်သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ နာဂံ ရှဒ္ဓမနံ ဒိသွာ။ အပ၊၁။၄၉။ (ဣ၊မူ)။ နာဂံ ရှဒ္ဓမနံ ဒိသွာတိ ဒုဒ္ဓမနံ ကုဒ္ဓစိတ္တံ နာဂံ ဒိသွာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၂၆။ (သီ၊ ဣ၊မူ)။

ရှဏ္ဍ[1] (န) [ရှဒ+တ။ နိတိ၊ဓာတု။ ၁၀၃။ ရှဒိတ–သံ။ ရှဏ္ဍ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) မျက်ရည်ကျစေရုံမျှ ငိုခြင်း။ (၂) အသံပြုလျက် ငိုကြွေးခြင်း။ ငိုချင်း သီဆိုခြင်း။ (၃) ရှဏ္ဍ–သုတ်။ (၁) တတ္ထ ရှဏ္ဍန္တိ နောဒနာ ရောဒိတတ္တံ အဿုပါတန်။ (ခုဒ္ဒက။၉) ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၀၀။ ရှဏ္ဍ(ပေတ။ ၁၂၉)န္တိ ရှဒိတံ အဿုမောစနံ ....။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၁၆။ (၂)ရှဏ္ဍမိဒံ ဘိက္ခဝေ အရိယဿ ဝိနယေ ယဒိဒံ ဂီတံ။ အံ၊၁။၂၆၃။ တတ္ထ ရှဏ္ဍန္တိ ရောဒိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃၁။ (၃) သမ္ဗောဓာ ရှဏ္ဍပဠဟံ။ အံ၊၁။၂၆၉။

ရှဏ္ဍ[2] (တိ) [ရှဒ+တ။ ရှဏ္ဍီ–ကြည့်။] (၁) အမျက်ထွက်သော။ (၂) ငိုကြွေးသော။ (၁) နာဂံ ရှဏ္ဍမနံ ဒိသွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၂။ (၂) ပက္ကာမိ သော ရှဏ္ဍမုခေါ။ ဇာ၊၂။၃၃၆။ တတ္ထ ရှဏ္ဍမုခေါ ရှဒံ မုခေါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၂၉၇။ ဤအရာ၌ ငိုခြင်းနှင့် မျက်ရည်ထွက်ခြင်းကို ခဲ့ခြားရ၏ သိသင့်၏၊ ငိုခြင်းသည် ဒေါမနဿ စိတ္တုပ္ပါဒ်တည်း၊ မျက်ရည် ထွက်ခြင်းသည် အာပေါဓာတ်တည်း။ ထိုနှစ်မျိုးတွင် ငိုခြင်းသည် ဆွေမျိုးစသည်တို့ ပျက်စီးခြင်း စသော အကြောင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ မျက်ရည်ထွက်ခြင်းသည် ငိုခြင်း ဝမ်းနည်း

ခြင်း ဒေါမနဿ, ရယ်ရွှင် ဝမ်းမြောက်ခြင်း သောမနဿ, မျက်စိအတွင်းသို့ ဝင်သော မိုးခိုး မြူ, ဖုံမှုန့် စသည့် ဝိသဘာဂဖြစ်သော အစာအာဟာရ, ဥတုတို့ကြောင့် ဖြစ်တတ်သည်။ ဤအရာ၌ ဝိသောဒေါမနဿစိတ္တုပ္ပါဒ်ကြောင့် မျက်ရည်ထွက်သည်။ ဝိခြင်း ။ည် မည်သူ တစ်ဦး တစ်ယောက် အတွက်မျှ အကျိုးမရှိပေ။ စင်စစ် အပြစ်သာလျှင် ဖြစ်၏၊ အခြံအရံ, အကျော်အစော, ဖြူစင်ခြင်း ကင်းမဲ့၏။ ဝိသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ မျက်စိမျှား မွဲပျက်၍ ကိုယ့်စိတ်ဆင်းရဲခြင်း, အဆင်း, ခွန်အား ဉာဏ်ပညာဆုတ်ယုတ် ပျက်စီးတတ်သည်။ ရန်သူမျာ။ဝမ်းမြောက်၍ မိတ်ဆွေကောင်းမျာ။ စိတ်မချမ်းမသာဖြစ်ခြင်း စသော အပြစ်တို့သည် ဝိခြင်းကြောင့် ဖြစ်ကြရလေသည်။ ထေရ။ ၃၀၃။အဘိ။ဋ္ဌ။၂။ ၂၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၅၄။ထေရ။ဋ္ဌ။၂။၁၀၈။

ရဏ္ဏာပဠုမ (န) [ရဏ္ဏ+ပဠုမ] ငါးခုမြောက် ရဏ္ဏသုတ်။ သမဏော ရဏ္ဏာပဠုမံ။ အံ။၁။၂၆၉။

ရဏ္ဏာဗလ (တိ) [ရဏ္ဏ+ဗလ] ဝိခြင်းဟူသော ခွန်အားရှိသော၊ သူ။ ရဏ္ဏာဗလာ ဘိက္ခဝေ ဒါရကာ။ အံ။၃။၅၈။

ရဏ္ဏာမန် (တိ) [ရဏ္ဏာ+မန] ဒုဇ္ဇန-ကြည့်။ နာဂံ ရဏ္ဏာမနံ ဒိသွာ။ထေရ။ဋ္ဌ။၁။၄၇၂။

ရဏ္ဏာမုခ (တ်) [ရဏ္ဏာ+မုခ] ဝိယိုသူ၊ ဝိသော မျက်နှာ၌သော၊သူ။ မျက်ရည်နှင့် မျက်ခွက်ရှိသူ။ ပက္ကာမိ သော ရဏ္ဏာမုခေါ။ ဇာ။၂။၃၃၆။တတ္ထ ရဏ္ဏာမုခေါတိ ရဒဲမုခေါ။ ဇာ။ဋ္ဌ။၇။၂၉၇။

ရဏ္ဏာသုတ္တ (န) [ရဏ္ဏာ+သုတ္တ] ရဏ္ဏသုတ်။ အဂုံတ္တရနိကာယ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ အံ။၁။၂၆၃။

ရုတ (န) [ရု+တ။ ရု သဒ္ဒေ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၄၅။ ရဝ်ယတိ ဘဂဝတာ ကထိယတီတိ ရုတံ၊ ပါဠိ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၉။ ရုတ-သံ။ ရုအ-ပြာ။ အဒ္ဒမာဂမိ။] (၁) အသံ။ (၂) (သားငှက်တို့၏)-မြည်-တွန်-အော်-သံ။ (၃) (ဘုရားဟော) ပါဠိ။ (၁) ရုတ-ည။ -ကြည့်။ (၂) ဒိဇာ သုတွာ ဂ်ရိဂဇ္ဈ-ရေ ရုတံ။ ထေရ။ ၃၅၅။ သကုန်ကာနံ ဝါ စတုပ္ပဒါနံ ဝါ ရုတံ ဝသိတံ ဇာနန္တိ။ မဟာနိ။ ၂၉၈။ (၃) ယထာရုတ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈) အတိုင်း ယထာပါဠိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀။ (-ပါစိတ်၊ ယော။၁၉)။

ရုတဇာနနသတ္ထ (န) [ရုဒ+ဇာနန+သတ္ထ] (သားငှက်တို့၏) အသံကို - သိရာ - သိ-ကြောင်း-ဖြစ်သော-ကျမ်းဂန်။ သဗ္ဗေသမွိ သကုဏစတုပ္ပဒါနံ ရုတဇာနနသတ္ထဿ မိဂ-စက္ကသမညာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၇၂။

ရုတညာဏ (န) [ရုတ+ညာဏ] (သားငှက်တို့၏) အသံကို သိခြင်း။ မိဂစက္ကန္တိ ဇုဒံ သဗ္ဗသင်္ဂါ-ဟိကံ သဗ္ဗသကုဏစတုပ္ပဒါနံ ရုတညာဏ-ဝသေန ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ (-မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၆၇)။

ရုတည်း (တိ) [ရုတ+ည+ရု+ရုတဋ္ဌ-သံ။] အသံကို- သိ- လေ့ရှိ- တတ်- သော၊ သူ။ ရုတညူတိ သဗ္ဗရုဝံ ဇာနာတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၃၂၉။

ရုတသုနခ (ပု) [ရုတ+သုနခ] ဟောင်-မြည်-အူ-သောခွေး။ "သာရိယော နာမ ရုတ သုန-ခါ သိင်္ဂါလကမ္မကုရှ်ကေဋ္ဌိပနေ ဋ္ဌိတာ" တိ ကိရ ပါဠော။ ဝိဇိရ။ ၂၀၈။

ရုတ္တိ (ထီ) [ရု+တ္တိ] သားရေအိတ်၊ ဖားပို၊ ရွက်တီး။ ဘဏ္ဍန်္တိ ရုတ္တိံ။ ထေ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၇၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၀၀။ မ၊ဋ္ဌီ။၁။၃၃၄။ (E S D ၌ ဘည်္ဆော့,ဘည်္ဆို့,ဘည်္ဆကာ စမ်ပြုသော်ကော့, စမ်ပြုသော်ကာ့ဗျင်နှံ့,ဒုတီး-ပရိယာယ်(၇) ပုဒ်။ တြုတ္တို့-တမိလ်ဘာသာ။)ရုတ္တ်နှင့် ပတ်

ရုဒ်မုခ (တိ) [ရုဒန္တ+မုခ။ ရုဒန်မုခ– သင်္ကတ ပိဋ္ဌက။] ငိုသော မျက်နှာရှိသော၊ မျက်ရည်စိုစို စီးယိုသော မျက်နှာရှိသော၊ သူ။ ရုဒံ မုခါ ဘိန္နပဘိန္နဂတ္တာ။ ပေတ။ ၁၃၅။ တတ္ထ ရုဒ္ဓ-မုခေါတိ ရုဒံမုခေါ်။ ဇာ၊ ၎၊ ၇။ ၂၉၇။

ရုဒ (န) [ရု+တ။ တ–ကာရဿ ဒ–ကာရော ကတော။ ဇာ၊ ၎၊ ၁။ ၂၂၃။ ရုတ–ကြည့်။] (၁) (ပြောဆိုအပ်သော)–စကား သံ။ (၂) (သားငှက်တို့၏) –မြည်–တွန်–အော်– သံ။ (၁) ဥဇုံ အနုရုဒ္ဓတံ အစပလမဿ ဘာသိတံ ရုဒံ မနုညံ ကရဝိက သုဿရံ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၆။ အရိယာနုဒန္တိ မုခေန အရိယဝစနံ သုန္ဒရဝေနံ ဘာသတိ။ ဇာ၊ ၎၊ ၅။ ၄၀၀။ (၂) မှတ္တန္တိ သဒ္ဒံ။ ရုဒန္တိ ဝါ ပါဠိ။ မဟာနိ၊ ၎။ ၃၆၇။ ရုဒံ မနုညံ ရုဓိရာ စ ပိဋ္ဌိ။ ဇာ၊ ၁။ ၈။

ရုဒတိ (ကြိ) [ရုဒ+အ+တိ။ ရုဒ–အဿု ဝိမော-စနေ၊ သကမ္မိကဝသေနိမိဿာ အတ္တော ဂဟေ-တဗ္ဗော။ ရောဒတိ ရုဒတိ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၀၃။ ရုဒတိ၊ ရောဒတိ–သံ။ ရုအက္ခ–ပြာ။ ရုယက္ခ–အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ငိုခြင်း။ (၂) (က) (အသံ ပြုလျက်) –ငိုကြွေး–မြည်တမ်း–ညီးတွား–ခြင်း။ မျက်ရည်ကိုယိုစေခြင်း။ စီးယိုမျက်ရည် မြည်တမ်းခြင်း။ (ခ) သည်းခံခြင်း။ (ရုဏ္ဏလည်း-ကြည့်)။ (၁) ယေ ရုဒန္တိ လဟန္တိ စာတိ ဗြဟ္မ ယေ သတ္တာ ရောဒန္တိ ပရိဒေဝန္တိ စ။ (ဇာ၊၁။၁၆၈) ဇာ၊ ၎၊ ၁။ ၃၆၉။ ရုဒတော စ မေ အဿုကာ နိဂ္ဂလန္တိ။ ပေတ။ ၂၀၉။ ရုဒံ အဿုနိ ဝတ္တတိ။ ဇာ၊ ၂။၁၅၊ ၂၆၁။ (၂) (က)(၁) နဝေ ရုဒန္တိ မတိမန္တော သပညာ။ ဇာ၊ ၂။၁၃၄။ ဝေ ကေန္တေန နု ရုဒန္တိ နု ပရိ-ဒေဝန္တိ။ ဇာ၊၎၊၅။၅၁၇။ နာဟံ ဘန္တေ တေ ရောဒါမိ (သံ၊ ၂။၄၅၉)တိ အဟံ ဘန္တေ တေ ဘဂဝကော ဗျာကရဏံ နု ရောဒါမိတ် ဧဝံ သကမ္မကဝသေနေတ္တ အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော၊ နု အဿုဝိမောစနမတ္တေန။ သံ၊၎၊၁။၁၄၁။ ယထာ လောကော၊ အတ္ထဝိသေသဝသေန

သက်၍ မှတ်ဖွယ်–ဣန္ဒိယ တောင်ပိုင်းသား ရှင်ဓမ္မပါလ၏ မူလပဏ္ဏာသ၊ မဟာသတိ-ပဋ္ဌာနသုတ်ဋီကာ။ သုတ်မဟာဝါ၊ မဟာ-သတိပဋ္ဌာနသုတ် ဋီကာတို့၌လည်း ဘဿန္တိ ရုဿိ ဟု ဖုင့်သည်။ သို့ ဖုင့်သည်အား‌လျော်စွာ အောင်မြေ ဘုံစံ ဒုတိယ အုပ္ပဋ္ဌေးခင်း ဆရာတော် (ဦးဗုဒ္ဓ) လည်း သဒ္ဒနီတိနိ-ဿယဋ္ဌ ရုဿိ ကို နာမသတ်ပုန်နည်းအား‌ဖြင့် "ဿတ်တီး" ဟုပြန်သည်။ ဥစဓာတ် အဆု-နာ–၃၄၂–၌ ရုဿိ ဟု ဋီကာတို့၌ဖွင့်သော ကြောင့် ရုတ်တီးလည်း သဒ္ဒန်ကြ၏ .... ဥဒ္ဓနေ စ၊ ရုတ် တီး ၌ လည်း ကောင်း။ သို့ပြန်သော်လည်း "ဒုတ" ပုဒ် တွေ့နေရပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ဆင်ကောင်ကိုတွေ့က ဆင် ခြေရာ ရှာဖွယ်မလိုသကဲ့သို့ ဒုတိ-ဒုတ္တိကိုသာ မူလပုဒ်ရင်း အမှန်မှတ်သင့်သည်။ သို့ပါလျက် သုရုဂ်ါယ (မဟာဝံသပါဠိ) ကို သုဒုဂ်ါယ်-ဟု ပါဠိမူကဲ့ ဖြစ်သကဲ့သို့ ဒုတ္တိ, ရုတ္တိ-ဟု မူကဲ့ဖြစ် သည်ဟူ ယူသင့်ပါသည်။ ရှေးမင်ရေးအက္ခရာ တို့၌ ဒ-နှင့် ရ-မှားယွင်းလေ့ရှိသည်မှာလည်း ထင်အရှားပင်၊ အပေါင်းဟော ကဒမ္မကကို ကရမ္မက-ဟု မှားယွင်းသည်။ မှားယွင်းသည် အလျောက် ကရမ္မကဟူသောပုဒ်နှင့်အလျော် ဝိဂ္ဂိဟ်ဆုံကြသော ပညာရှိ ကြီးများလည်းရှိခဲ့ ကြသည်။ "ဣမသ္မိ ဝါ အတ္ထေ ရ-ကာရဿ ဒ ကာရော ကာတဗ္ဗော"ဟူသော (ပါစိတ် ယောဇနာ၊၇၄-နာ) ဆရာ့စကားကို နယဂ္ဂါဟ မူ၍ ဣမသ္မိ ဝါ အတ္ထေ ဒ-ကာရဿ ရ-ကာ ရော ကာတဗ္ဗောဟု ဆိုမူ.... ဒုတ္တိ=ရုတ္တိနှစ်ပုဒ် လုံးပင် အသင့်ဟု မှတ်ချန်ရှိပါသည်။ ဒမိဋ္ဌ (တမိဝ်)ဘာသာ ဆရာ့စကားကို နယဂ္ဂါဟ မူ၍ ဣမသ္မိ ဝါ အတ္ထေ ဒ-ကာရဿ ရ-ကာ-ရော ကာတဗ္ဗောဟု ဆိုမူ . ဒုတ္တိ=ရုတ္တိနှစ်ပုဒ် လုံးပင် အသင့်ဟု မှတ်ရန်ရှိပါသည်။ ဒမိဋ္ဌ (တမိလ်) ဘာသာ တြုတ္တိ–နှင့်တွဲဖက် လေ့ လာရန်လည်း လိုအပ်ပါသည်။

သကမ္မကားနိပိ ပဒါနိ အကမ္မကာနိ ဘဝန္တိ "ဝိမုစ္စတိ ပုရိသော" တိ၊ ဧဝံ ဣဓ အတ္ထဝိသေသဝသေန အကမ္မကံ သကမ္မကံ ကတ္ဘာဝတ္တံ "နာဟံ ဘန္တေ ဧတံ ဓေဒါမိ" တိ။ကောပန သော အတ္ထဝိသေသော ?အသဟနံ အက္ခမနံ၊ တသ္မာ နံ ဒေဒါမိ နံ သဟာမိ နံ အက္ခမာမိတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။၃၀၀။

ရှဒတိ–နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၀၃။ ရှဒန္တိ–ဇာ၊ ၁။၁၃၄၊၁၆၀။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၂။ ရှဒါမိ–ဇာ၊၁။ ၇၀၊၁၀၄၊ ၂၅၀၊၃၀၀။ ရှဒန္တ၊–ဇာ၊ ၁။၃၃၄။ ရှဒီ–ဇာ၊ ၂။၂၆။ ရှဒီမှ–ဇာ၊၁။၁၉။

ရှဒန္တ (တိ)[ရှဒ–အန္တ။ ထီ–ဌ် ရှဒန္တီ။] ဝိ–ငိုယို–သော၊သူ။ ရှဒ (ဇာ၊ ၂။၁၅)နှင့် ဆောဒန္တော။ ဇာ၊၄၅၊၅။၁၆၉။ ကိလေသဆောဒနေန ရှဒန္တော စရန္တီ နာမ။ အဘိ၊ ၄၊၃၊။၉၅။(–ဝိမာန။၁၁၄။ ပေတ။ ၁၄၇။ ဓမ္မ၊ ၄၊ ၁။ ၂၅။ ဝိမာန၊ ၄။ ၃၀၇)။

ရှဒန္တီ (ကြီ) [ရှဒ+အ+အန္တီ] ငိုကုန်၏။ ရှဒတိ–ကြည့်။

ရှဒန္တ၊ (ကြီ) [ရှဒ+အ+အန္တ၊] ငိုကုန်လေ့။ ရှဒတိ–ကြည့်။

ရှဒမာန (တိ) [ရှဒ+အ+မာန] ငိုသော၊ သူ။ အဿုမုခေါ ပိ ရှဒမာနော ဗြဟ္မစရိယံ စရာမယော။ ဇာ၊၄၅၊၄။၃၃။

ရှဒမာနမုခ (ထီ) [ရှဒမာန+မုခ+ဣ] ရှဒမ္မုခီ–ကြည့်။

ရှဒမုခ (တိ) [ရှဒ+မုခ] ရှဒံမုခ–ကြည့်။ ရှဒမုခါ အဿုနိ ဟတ္ထေဟိ ပုဉ္ဆမာနာ....။ပဋိသံ၊၄၊။ ၃၂၇။

ရှဒမ္မုခ (တိ) [ရှဒ+မုခ] ရှဒံမုခ–ကြည့်။ မုတ္တကေသာ ရှဒမ္မုခ၊။ အပ၊ ၂။၁၂၃။ ဉာတိဝဂ္ဂံ ရှဒမ္မုခံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၂၉၃။

ရှဒမ္မုခီ (တိ) [ရှဒ+မုခ+ဣ]။ ရှဒန်မုခီ-သက္ကတ-ပိဋ္ဌက။ ငိုသော မျက်နှာရှိသော မိန်းမ၊ မျက်ရည်စိုစို စီးယိုသော မျက်နှာရှိသော မိန်းမ။ ရှဒမ္မုခီ (သံ၊၁။၁၃၁)တိ ရှဒမာနမုခီ ဝိယ။ သံ၊၄၊၁။ ။၁၇၅။

ရှဒါမိ (ကြိ) [ရှဒ+အ+မိ] (ငါ) ငိုစေ၏။ ရှဒတိ–ကြည့်။

ရှဒီ (ကြိ) [ရှဒ+အ+ဣ] (သူ) ငိုပြီ။ ရှဒတိ–ကြည့်။

ရှဒီတ (န) [ရှဒ+တ။] (တိ) ရှဒီတ-သံ၊ ရှဒီအ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) မျက်ရည်ကျစေခြင်းမျိုး ငိုခြင်း။ (၂) အသံပြုလျက် ငိုခြင်း။ (၃) တတ္ထ ရှဒ္ဓန္တီ ရှဒီတံ အဿုမောစနံ နှ ဟိ ကာတဗ္ဗန္တိ ဝစနသေသော။ အပ၊ ၄၊ ၁။၁၆။ (၂) ရှဒီတေန အလံ ပုဏ္ဏာ။ အပ၊ ၂။၂၀၈။

ရှဒီမှ (ကြိ) [ရှဒ+မှာ။ ဣ–အက္ခရာလာ၊ အာ–ကိုလည်း အ–ပြု။](ငါတို့) ငိုကုန်ပြီ။ ရှဒတိ–ကြည့်။

ရှဒ္ဒ (ပု) [ရှဒ+ဏ+ဒ။ နိဘိ၊ သုတ္တ။ ၁၃၀၂။ ဆောဒယတီတိ ရှဒ္ဒေါ၊ ကပ္ပဒ္ဒုမော။ ရှဒီ+ဒ။ ရှဒီ-ဟိ သာယံ။ ရှ။ ၆၇၁)။ ရှဒ္ဒ–လုဒ္ဒ။ တေ ဧဝ လုဒ္ဒါ၊ ရ-ကာရဿ လ–ကာရံ ကတ္ဘာ။ ဆံ၊ ဋီ၊၃။၁၂၂။ ရှဒ္ဒ၊ရော်ဒ္ဒ–သံ။ ရှဒ္ဒ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂမီ။] (၁) မုဆိုး။ (၂) (အလင်္ကာ၊ကျမ်းလာ) ရှဒ္ဒရဿ။ (၃) ရှဒ္ဒနတ်။ (၄) ရှဒ္ဒကျမ်း။ (လုဒ္ဒလည်း–ကြည့်)။ (၁) ဆောဒန်တို့ ကုရှကမ္မတာယ သပ္ပဋိဘဒ္ဒေ သတ္တေ အဿုနီ မောစေန်တိတိ ရှဒ္ဒါ။ မ၊ ဋီ၊၂။၂၄၀။ ဆံ၊ ဋီ၊၃။၁၂၂။ (၂)ရှဒ္ဒေါ နာမ ရသော ဘဝေ။ အလင်္ကာ။ ၃၆၂။(–သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၇၉)။ (၃)ရှဒ္ဒေါ ဒေဝဏာ အဿေတိ ရှဒ္ဒံ။ ဝုတ္တဉ္စ "သိင်္ဂါ ဆော....ရှဒ္ဒေါ ရှဒ္ဒါဓိဒေဝတော"။ ဓာန်၊ ဋီ။ နှာ–၀၅။ (၄) "သိန္ဒုဝါ ရေပိ နိဂ္ဂုဏ္ဌီ၊ နိလသေဖာလိကာဃ စေ"တိ ရှဒ္ဒေါ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၅၇၅။

ရွှေဒဿန (တိ) [ရွှေ+ဒဿန] စက်ဆုပ်–ကြမ်းကြုတ်–ဖွယ်ရှဲသွင် အမြင်ရှိသော၊ သူ။တတ္ထ ဘိရွှေဒဿနာတိ ဘယာနကဒဿနာ "ရွှေဒဿနာ"တိ ဝါ ပါဠော၊ဗီဘစ္ဆဘာရ်ယဒဿနာတိ အတ္ထော။ ပေတ၊ ၄။ ၁၃၃။

ရွှေ (တိ) [ရွမိ+တ။ရွမိ–အာဝရဏေ။အာဝရဏံ နာမ ပိဒဟနံ ဝါ ပရိရွွဒနံ ဝါ ပလိဗုဒ္ဓနံ ဝါ ဟရိတုံ ဝါ အပ္ပဂါနံ။ နီတိ၊ ဓာတု။ ၂၁၂။ ရွွဒ်းသံ၊ ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂမိ။] (၁) ပိဘဲပင်–ဝန်းရံ–ပိတ်ဆို့– နှိပ်စက်–တားမြစ်– အပ်သော။ (၂)ဆန့်ကျင်သော။ (၁) သေနာ ဝါ ပဋိသေနာယ ရွွဒ္ဓါ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။၁၄၂။ တဒါ တဟဿိနော ရွွဒ္ဓါ။ အပ၊ ၂၊၁၄၉။ နဂရေ ဝါ ရွွဒ္ဓေါ (မဟာန်။ ၂၉၇)တိ နဂရေ သမန္တတော ရွွန်္ဓတွာ အာဝရိတွာ ဂဟိတောဘ။ မဟာနိ၊၄။ ၄၆၄။ ပလိဗုဒ္ဓါတိ ဝေရိကေန ဝါ ဣဿရေန ဝါ ရွွဒ္ဓါ။ ဝိ၊၄၊၃။၁ ၂၆။ (–ကခီါ၊၌။ ၉၆၂)။ (၂) ရွွဒ္ဓါ (ဒီ၊ ၃။၁၆၄) ဘိ ဝိရွွဒ္ဓါ။ ဒီ၊ ၄၊ ၃။ ၁၅၀။ ဝိရွွဒ်းတိ ဝိဂွေ့ဏှနကာ ပရေဟိ ဝိဏောဓိနော။ ဒီ၊ ၌၊ ၃။ ၁၆၀။

ရွှေန (န) [ရွမိ+ယု။ နီတိ၊ ဓာတု။ ၂၁၂။ ရွွန္ဒန၊ ရွွဓန–ဖြစ်သင့်သည်။ ရွွဓန–သံ။] ပိတ်ဆင်နှိပ်စက်ခြင်း။ (ပိတ်ပင်– နှိပ်စက်–တတ်သည်၏အဖြစ်)။ မမ ဟဒယဿ္မွန္တရ-ဂတံ ပီဠာဇနနကော အန္တော တုဒန္တော အဓန္တော ရွွန္ဓနတော စ.....။ ထေရ၊၄၊ ၂။ ၂၀၅။

ရွှေဒါမ (ပု) [ရွှေ+ဒါမ။ ရွှေဒါမန်–သံ။] ရွှေဒါမ မည်သော၊သူ၊(ရွှေဒါမဘုရင်)။ရွှေဒါမေန နာမ ကေနစိ ဥပ္ပါဒိတော ရွှေဒါမ-ကော ။ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၉။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၂၃)။ ရွှေဒါမဘုရင်အကြောင်းကို – အာရ်စီ–မဇ္ဈိမဒါရေး ရွှေဟောင်းဆဲနှီယသမိုင်း စာအုပ်တစ်အုပ်၌ အောက်ပါအတိုင်း တွေ့ရသည်–

ဥဇ္ဇေနီပြည်ရှင် မဟာချုတြာမဘွဲ့ခံ ရွှေဒါမ ဘုရင်သည် သကလူမျိုး ဘုရင်တစ်ပါးဖြစ်သည်။ သူ၏ခေတ်ကို ခရစ်နှစ် ၁၃၀-မှ ၁၅၀ အတွင်း သတ်မှတ်ကြသည်၊ သူအုပ်စိုးခဲ့ပုံသော နယ်မျှားမှာ မာလာဗာနယ်အားလုံး ဆုရတ် (သုရဋ္ဌ)၊ ကစ္ဆ၊ သိန္ဓုမြစ်ဝှမ်း အောက်ပိုင်း၊ ကွန်ကန်နယ် မြောက်ပိုင်း၊ ဂွာလီယာသင်္ကယပိုင်း၊ မာရဝါရဲနယ်များ ဖြစ်သည်၊ ရွှေဒါမဘုရင်သည်သာတဝါဟနဘုရင်များကိုတိုက်ခိုက်နိုင်နင်းသည်၊ယင်းတို့ဒေသကို သာတဝါဟန ပုလုမယီ (သွသမက်တော်)ကို နှစ်ကြိမ်နိုင်သည်။ ယောဓေယခေါ် ပြည်သူအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ဂဏရာဇာများကိုလည်း နိုင်ဖူးသည်၊ ဂဒ္ဒိယာဂါရိနယ်၊ ဂိရိနာရ်အရပ် ကျောက်ဆောင်တစ်ခု၌ ရွှေဒါမ-မင်း စိုက်ခဲ့သော ကျောက်စာတစ်ခု ရှိ၏၊ ထိုကျောက်စာ၌ ဧနဂုဘဲမင်း၏ ဘုရင်ခံ သို့မဟုတ် ကုဲယ်စားလှယ် ပဟ္လဂုတ္တာသည် တောင်ကျခြောင်းတစ်ခုကို ဆည်၍ သုဒဿနမည်သော ဆည်ကြီး တည်ဆောင်ခဲ့သည်၊ အေသာကလက်ထက် ၎င်းမင်း၏ ဘုရင်ခံ (တုသ္ဖာသပခေါ် ပါရှန်လူမျိုး) ကြည့်ရှုတွေ့ဖောက်သော ဆည်မြောင်းများလည်း ရှိခဲ့ဖူးသည်၊ ယင်းတို့ကို လေဆင်နှာမောင်း တိုက်၍ ပျက်စီးသည်ကို ရွှေဒါမမင်း ပြန်လည် တည်ဆောက်သည်၊ ရွှေဒါမ မင်းသည် ကျမ်းကျင်လိမ္မာသော ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်သည်၊ ဆဒ္ဒါကျမ်း, နိုင်ငံရေးအတတ်ပညာ, ဆာတိခမ္မာ ကျမ်းများကို လေ့လာသည်၊ အတိုးအမှုတ်ဆိုင်ရာ သင်္ဂီတအတတ်ပညာကိုလည်း နားလည်သည်၊ ပထမပိုင်း၌ စစ်တိုက်ခဲ့သော်လည်း (စစ်ပွဲများကို လက်လွှတ်၍) နောင်သောအခါ ငြိမ်းချမ်းရေးကို မြတ်နိုးသည့် ဘုရင်တစ်ပါးအဖြစ် ထင်ပျားလာ

သည်၊ မူးမတ်များနှင့် ဌာနဆိုင်ရာကျွမ်းကျင်သောပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အကြံကို အမြဲယူလေ့ရှိသည်၊ သူကွယ်လွန်သောအခါ သူသားဒါမင်္ဂဒဩြီ နန်းတက်သည်။(ဒါမောင်္ဂဒဩြီ–ဟုလည်း မူကွဲရှိသည်။)

ရုံဖြဒါမက (ပု) [ရုံဖြဒါမ+က] ရုံဖြဒါမ မည်သော သူ (ရုံဖြဒါမဘုရင်) သည် ဖြစ်စေ–ပြုလုပ်– အပ်သော–အသပြာ– ဒင်္ဂါး။ ရုံဖြဒါမန နာမ ကေနစိ ဥပ္ပါဒိတော ရုံဖြဒါမကော။ သော ကိရ နိလကဟာပဏသတိဘာဂံ အဂ္ဃတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၆၉။ ရုံဖြဒါမကာဒိဟိ ဥပ္ပါဒိတော။ ဝတ္ထု။ ၁၂၃။

ရုဓ (ပု) [ရုဓ+အ။ ကစ္စည်း၊ ၄၄၆။ ရုဓ–အာဝရဏေ။ ရူ။ ၅၀၉] ရုဓ– သဒ္ဒါ၊ ရုဓ–ဓာတ်။ ရုဓာဒိတော နိဂ္ဂဟီတပုဗ္ဗဥ္ဉ။ကစ္စည်း။ ၄၄၆။

ရုဓာဒိဂဏ (ပု) [ရုဓ+ (ရုဓိ)+ အာဒိ+ဂဏ] ရုဓ (ရုဓိ) အစရှိသော ဓာတ်အပေါင်း၊ ရုဓ (ရုဓိ) သဒ္ဒါလျှင် အပိုင်းအခြားရှိသော ဓာတ်အပေါင်း။ ရုဓာဒိဂိဏ်းသည်(အာချာတ်ဂိဏ်းတို့တွင် ဒုတိယမြောက်ဂိဏ်း)။သော ဧဝ တေသံ ရုဓာဒိဂဏဘာဝဿ လက္ခဏံ။ နိတိ၊ ဓာတု။ နာ- ၂၁၉။

ရုဓိ (ပု) [ရုဓိ+အ။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၉၂၆] ရုဓိ–သဒ္ဒါ၊ ရုဓ်–ဓာတ်။ ရုဓိ-ဓာတု အာဝရဏေ ဝတ္တတိ။ နိတိ၊ ဓာတု။ နာ-၂၁၂။

ရုဓိ (ပု) [ရုဓ+ဣ] ငယ်သော– အနာ–အမာ။ ရုဓိ (ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၅၄)တိ ခုဒ္ဒကဝဏံ။ သာဂတ္ထ၊ ၃။ ၃၉၀။

ရုဓိတ (နာ) [ရုဓ+ဣ+တ] (အမှတ်မရှိတစ်ခုခုသော) အနာ–အမာ။ ရုဓိတံ နာမ ယံကိဉ္စိ ဝဏံ။ ဝိ၊ ၂။ ၄၁၆။ ရုဓိဟန္တိ ဝဏံ။ ကခါ။ ၃၄၁။

ရုဓိရ (နာ) [ရုဓ+ဣရ။ ဇီဝိတံ ရုန္ဓတ်တိ ရုဓိရံ။ ဏာဒိ။ ၁၄၉။ ရုန္ဓတိ, ရုဿတေတ် ဝါ ရုဓိရံ။ ကဒုဒ္ဒုမ။ ရုဓိရ–သံ၊ အဒ္ဓမာဂဓိ။] သွေး (နှလုံးသွေးစသည်)။ သစေ သဏလဒ ရိ-ရေ မံသံ ရုဓိရမိ ဝါ ယာစေယျ၊ သဏလသရီရတော မံသံ ဆိန္ဒိတ္တာ ရုဓိရမိ အသိနာ ဝိဇ္ဈိတ္တာ ဒေဒယ်ံ။ စရိယာ၊ ဌ။၈၀ ။ရုဓိရမံသာဝလေပန (မဟာနိ။ ၁၄၀)နှစ် သံသရ ရဏလောဟိတေန .... အနုလိတ္တံ သရီရံ။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၆၃။ (–ဇာ၊ ၂ ၆၄။ ထေရီ။ ၄၃၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၃၀)။

ရုန္ဓတိ (ကြိ) [ရုဓိ+အ+တိ။ နိတိ၊ ဓာဟု။ ၂၁၂။ ရုန္ဓတ်၊ ရုဏ္ဍဒ္ဓိ–သံ။ ရုံဘက္ကာ၊ ရုံကြေ–ပြာ။ ရုံဘက္က–အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ပိတ်ပင်–ပိတ်ဆို့–တားမြစ်–ဝန်းရံ–၏။ (၂) ဥဒ္ဒီး-ဆဲ–နှိပ်စက်–၏။ (၃) ဖုံးလွှမ်း၏။ (၁) ဝလ္လိပလာလာဒီဟိ နဒီသောတံ ရုန္ဓန္တိ။ ဝ၊ သဂဟာ။ ၁၀၃။အာဏာမိကာ ကုလံ နံ ဂါ-ဝေါ ရုန္ဓန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၁၇။ သင်္ဃဒိဝသာနံ သဗ္ဗာရံ ပစ္ဆိန္ဒိတ္တာ နဂရံ ရုန္ဓိ။ ဇာ၊ ဌ၊၁။၄၃၃။ ရုန္ဓထာ (ဝိ၊ဌ၊ ၂။၃၀၂) တိ နိဂါရေထ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၄၁။ ဝိ၊ လကံၡာ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၁၉ (–ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၀၅။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၅၈)။ (၂) သော ဟိ....သုခံ ရုန္ဓတိ ဝိဘာဓေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၉။ ဝိဓတိ၊ ၁။ ၃။ (၃) ရုန္ဓနိယံ (ပေဿ၊ ဌ။ ဂ၂) ကြည့်။

ရုန္ဓတိ– မဟာနိ။ဌ။၅၈။ ရုန္ဓန္တိ– ဝိ၊ ဌ၊၄။ ၁၀၅။ ရုန္ဓထ– (ဝတ္တမာန်) မ်ိလိန္ဒ။ ၃၀၁။ ရုန္ဓဿ (ပဋ္ဌမိ) ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၂။ ရုန္ဓေယျ– မဟာနိ။ ၂၆၁။ ရုန္ဓိ– ဇာ၊ ဌ၊ ဂ။ ၄၄၃။ ရုန္ဓိံသု– ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂၃၁။

ရုန္ဓထိ (ကြိ) [ရုဓိ+အ+ထ] (သင်္ကို) ပိတ်ပင်–ပိတ်ဆို့ –တားမြစ်–ကုန်၏။ ဆိန္ဒထ ဥပစ္ဆိန္ဒထ၊ ရုန္ဓထ ဥပရုန္ဓထ။ မိလိန္ဒ။ ၃၀၁။

ရှုဇော် (ကြို) [ရှု+အ+ထ] တားမြစ်ကုန်လော့။ ရှုန္ဒတိ(၁)ကြည့်။

ရှုန္ဒန (န) [ရှုမိ+ယု။ နှံတိ၊ ဓာတု။ ၂၁၀။ ဆေးဓန–သံ။ ရုံဘဏ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓိ။ ရှုန္ဒန–သက္ကတပိဋ္ဌာ။] ပိတ်ပင်–ပိတ်ဆို့တားမြစ်–ခြင်း။ ဥာသဂ္ဂန္တိ ရှုန္ဒနံ။ မဟာနိ၊ ၌။ ၃၇၆။

ရှုန္ဒနိယ (တိ) [ရှုမိ+အနီယ] ပိတ်ပင်–ဖုံးလွှမ်း–အပ်သော။ တေံ နဂ္ဂဒုဗ္ဘဏ္ဍတာဒိကံ ပဋိစ္ဆာဒေတဗ္ဗတာယ ဣတ္ထိနံ ကောပ်နံ ရှုန္ဒနိယံ။ ပေတ၊ ၌။ ဂ၂။

ရှုန္ဒန္တိ (တိ) [ရှုမိ+အန္တ။ ထိ–၌ ရှုန္ဒန္တိ။] ပိတ်ပင်–ပိတ်ဆို့–တားမြစ်–တတ်–ခြင်းငှါစွမ်းနိုင်–သော။ တတ္ထ လောကဝဍ္ဎေ အနုပညတ္တိ ဥပဍ္ဎမာနာ ရှုန္ဒန္တီ ဒုဂါရံ ပိဒဟန္တီ သောတံ ပစ္ဆိန္ဒမာနာ ဂဋတရံ ကရောန္တာ ဥပဂဋေတိ။ ဝိ၊ ၌။ ၁၉၃။ ရှုန္ဒန္တိတ် စိတိဣမ့် ရှုန္ဒန္တီ။ သဒ္ဒတ္ထ၊ ၂။ ၄၂။ ရှုန္ဒန္တီတိ နံဝါရေန္တီ။ ဝိမတိ၊၁။၁၈၀။ ကရောန္တီ ကုသလံ ကမ္မံ၊ ရှုန္ဒန္တံ ကဇပါပကံ။ ကေရီ။ ၄၀၆။ ထေရီ၊၌။ ၂၀၀–၉။ ရှုန္ဒန္တံ နိဝါရဏသမတ္ထံ ကုသလံ ဂမ္မံ။ သေရီ၊ ၌။ ၂၁၀။

ရှုန္ဒန္တိ (ကြို) [ရှုမိ+အန္တိ] ပိတ်ပင်–ပိတ်ဆို့–တားဆီး–ကုန်၏။ "ဂမိသာမီ'တိ ဘုတ္တသာ စောရံ ဝါ ပန္ထံ ရှုန္ဒန္တိ ဥဒကံ ဝါ။ ဝိ၊ ၌၊ ၄။ ၁၀၅။ (–ဝ်၊ သဂ်ဟ။ ၁၀၃)။ တေ တံ ပိဟိတဒ္ဒါရေ ဓမကရဏေ ဌိတဥဒကမိဝ နိရဿာသံ ကတွာ ရှုန္ဒန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄၇။

ရှုန်ိသု (ကြို) [ရှုဓ်+၎၊ ဥ၊–ကို ဣသု–ပြု။ ကစ္စည်း။ ၅၀၄။ ရှု။ ၄၇၀။] ပိတ်ပင်–ပိတ်ဆို့–ဝန်းရံ–ကုန်ပြီ၊ ဇာနောနော ....အာဂန္တွာ သာ၊လနဂရံ ရှုန်ိသု။ ဇာ၊ ၌၊ ၄။ ၂၂၁။

ရှုန်ိ (ကြို) [ရှုမိ+ဣ။ ဣ–ကို ဣ–ပြု။ ရှု။ ၄၁၉။] ပိတ်ပင်–ပိတ်ဆို့–ဝန်းရံ–ပြီ။သော မာသု သာသနံ သုတွာ သတ္တာဒိသောနိ သဥ္ဇာရံ ပစ္ဆိန္ဒိတွာ နဂရံ ရှုန်ိ။ ဇာ၊ ၌။ ၁။ ၄၃၃။

ရှုန်ိတ (တိ)[ရှုဓ+တ။ကစ္စည်း။ ၄၄၆။ ရှု။၅၀၉။ ရှုမိ+တ။ ရှု။ ၆၄၆။ ရှုဒ္ဓ–သံ။ ရုံဓိအ–ရုံဘိ–အ–ပြာ။] ပိတ်ပင်–တားမြစ်–အပ်သော။ ဇေန စ သော ထေရော မောဃပုရိသဝါဒေန မက္ကံစိတ္တဝသေန ဒုန်ိတတ္တာ ဝိပ္ပဋိသာရီ နာသက္ခိ အရိယမဂ္ဂံ ပဋ္ဌဝိဇ်ိတုံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၇၁။

ရှုန်ိတဗ္ဗ (တိ) [ရှုဓ+တဗ္ဗ။ ကစ္စည်း။ ၄၄၆။ ရှု။ ၅၀၉။ ရှုမိ+တဗ္ဗ။ ရှု။ ၆၄၆။] ပိတ်ပင်–ပိတ်ဆို့–တားမြစ်–အပ်သော။ ဝိနယဉ္ဉိ ပတွာ ကပ်ိယာ'ကပ်ိယ ဝိစာရဏမာဂမ္မ ရှုန်ိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၌၊ ၁။ ၁၉၈။ ရှုန်ိတဗ္ဗန္တိ ကပ်ိယသည်းယ ဝိတိက္ကမကဏ္ဍံ ရှုန်ိတဗ္ဗံ၊ တံ နိဝါရဏစိတ္တံ ဒဠ္ဆတရံ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၂၄။

ရှုန်ိတွာ (ကြို၊ ဝိ) [ရှုဓ+တွာ။ ကစ္စည်း။ ၄၄၆။ ရှု။ ၅၀၉။ ရှုမိ+တွာ။ ရှု။ ၆၄၆။] ပိတ်ပင်–ပိတ်ဆို့–တားမြစ်–ဝန်းရံ–၍။ နဂရေ ဝါ ရှုဒ္ဓေတိ နဂရေ သမန္တတော ရှုန်ိတွာ အာဝရိတွာ ဂဟိတေ။ မဟာနိ၊ ၌။ ၃၆၄။ (တွာပစ္စယန္တပုဒ်များကို–ပုဗ္ဗာပရ၊ သမာနကြိယာ၊ ဤသုံးဖြာတို့၊ ကြိယာနောက်၊ ဆိုက်ရောက်လေမှာ၊ ဓာတ်မှာဓာတ်ချင်း၊ စပ်တုံလျှင်းက၊ ဝိသေသန, ဝိသေသျ–ဆင့်၍ စပ်မြဲ။ ပစ္စည်းအရ၊ ဗာဟျာဒ္ဓာချင်း၊ စပ်ဘုံလျှင်းက၊ တုလျတ်, လိင်တ်၊ ဆို၍စပ်မြဲ။ ဘုများကြိုးနိယံ။ ၁၃၁–၂–ဟူသော နိယံ များနှင့်အညီ စာစပ်လေ)။

ရှုန်ိတိ (ကြို) [ရှုဓ+ဤ+တိ။ကစ္စည်း။ ၄၄၆။] ရှုန္ဒတိ–ကြည့်။

ရှုန္ဓေတိ (ကြို) [ရှုဓ+ဧ+တိ။ ကစ္စည်း။၄၄၆။] ရှုန္ဒတိ–ကြည့်။

ရှုပ္ပတိ၂ (ကမ္မ၊ ကြို) [ရှုပ+ယ+တေ] နှိဂ်စက် အပ်၏။ သလ္လဝိဒ္ဓါဝ ရှုပ္ပတိ(သုတ္တနိ၊ ၃၉၉) တိ အထ အယော မယာဒိနာ သလ္လေန အဒ္ဓမာဂဓိ။] (၁) ဖောက်ပြန်၏။ (၂)စိုးရိမ်၏။ (၃)ထိတဲ့လန့်၏။ (၄)ပျက်စီး၏။ (၅) ထိပါး–အမျက်ထွက်–၏။ (၆)ထင်၏။ (၇) (မိမိအကျိုး၏ သဘောကို) ပြုတတ်၏။ (ကပ္ပ, ထောမ–တို့၌ ရှုပ္ပတိ (၁)စိတ်ကို ဆဲဆော်၏၊ ညှို့၏။ (၂)မှော်နှောက်ချောက်ချား၏။ (ဒီဝါဒိ၊ သကမ္မက)။ ပါဏတ–၌ စိုးပျိုး၏–ဟုလာ၏)။ (၁) ဖောက်ပြန်၏။ (၂)စိုးရိမ်၏။ တေ ကာမာ ပရိဟာယန္တိ၊ သလ္လဝိဒ္ဓါဝ ရှုပ္ပတိ။ မဟာနိ။ ၃။ ရှုပ္ပတီတိ ဝိကိရတိ၊ ဝိကာရံ အာပဇ္ဇတိ။ မဟာနိ၊ ၌။ ၂၄။ တေ ရှုပ္ပတိ(သံ၊ ၌၊ ၁။၃၁)တိ ဝိကာရံ အာပဇ္ဇတိ၊ သောစတိတိ အတ္ထော။ သံ၊ ၌၊ ၁။ ၇၆။ (၃) ထိတ်လန့်၏။ ဗလဝတရေန သောကေန ရှုပ္ပိ။ သံ၊ ၌။ ၁။ ၁၀၃။ ရှုပ္ပိတိ စိတ္တသန္တာသံ အာပဇ္ဇိ။ သံ၊ ၌၊ ၁။ ၁၅၂။ (၄) ပျက်စီး၏။ ရှုပ္ပတိတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တသ္မာ "ရှုပ္ပ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ ၂။ ၃၁။ ရှုပ္ပတိတိ ကုပ္ပတိ ဃဋ္ဋိယတိ ပိဠိယတိ၊ ဘင်္ဂံ တီတိ အတ္ထော။ သံ၊ ၌၊ ၂။ ၂၆၇။ အဘိ၊ ၌၊ ၂။ ၃။ (–မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၅။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။၁၀)။ (၅)ထိပါး–အမျက်ထွက်–၏။ကာမံ ရှုပ္ပတု ဝါ မာ ဝါ၊ ဘုသံဝ ဝိကိရိယတု။ဇာ၊ ၁။ ၁၆၅။ ဇ္ဈဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ အယုတ္တကာရကော....ကုဇ္ဈတု ဝါ မာ ဝါ ကုဇ္ဈတု, ဒေဏ ဝါ ဘုသမုဋ္ဌိယာ ဝိကိရိယတု၊ မယှံ ပန ဓမ္မံ ဘဏန္တဿ ပါပံ နာမ နတ္ထိတိ။ ဇာ၊ ၌၊ ၃။ ၃၄၇။(–မ၊ ၃။ ၄၅)။ (၆)ထင်၏။ ရှုပ္ပတိ နိရှုပ္ပတိ ဖလံ တ္ထောတိ ရှုပံ။ အံ၊ ၌၊ ၂။ ၄၈။(၇) (မိမိ အကျိုး၏သဘောကို) ပြုတတ်၏။ ရှုပ္ပတိ အတ္တနော ဖလဿ သဘာဝံ ကရောတီတိ ရှုပံ။ အံ၊ ၌၊ ၁။ ၅၀။

ရှုန္ဒယျ (ကြို) [ရှုဓ+ယျ။ ရှုဓိ+ယျ။] ပိုတ်ပင်–ပိတ်ဆို့–တားမြစ်–ဆု၏။ ပပဉ္စ-သခါယ မူလဉ္စ အသ္မိမာနဉ္စ မန္ထာယ သတ္ထံ ရှုန္ဒေယျ။ မဟာနိ။ ၂၆၈။

ရှုန္ဒာတိ (ကြို)[ရှုဓ+သြ+တိ။ကစ္စည်း။ ၄၄၆။] ရှုန္ဒတိ–ကြည့်။

ရှုပိတ (တိ) [ရှုပ+က္တ+တ။ ဓာတ္ထတ္ထ။ ၃၂၄။ ရှုဟ+တ။ ဟ–ကို ပ–ပြု။ ပါဏိနီ၊ ၇၊ ၃၊ ၄၃။ ရှုပ်တ–သံ။] ထိပါး–နှိပ်စက်–နှောက်ရှက်–နာကျင်စေ–အပ်သော။ ရှုပိတစိတ္တ–ကြည့်။ (ဤရှုပိတ–ပုဒ်ကို ဝိလှံ၌သာကွေ့ရသည်။ အခြားသက္ကတကျမ်းတို့၌ မတွေ့မိချေ။)

ရှုပိတစိတ္တ (တိ) [ရှုပိတ+စိတ္တ] ထိပါး–နှိပ်စက်–နှောက်ရှက်– နာကျင်စေ– အပ်သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ သက္ကာယေ သဇ္ဇာတ-ဒေါသဝသေန ဒုဋ္ဌော ရှုပိတစိတ္တော။ သံ၊ ၌၊ ၁။ ၃၁၁။

ရှုပ္ပ (န) [ရှုပ+ယ။ အာဟတံ ရှုပ် အဿ အတ္ထီတိ ရှုပ္ပံ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရှုပ္ပ–သံ။ ရှုပ္ပ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓိ။] (အရှုပ်တံဆိပ် ခပ်နှိုက်ထား သော)ရွှေ–ငွေ–ဒင်္ဂါး–ပိုက်ဆံ။ ရှုပ္ပရှုပ-ကြည့် (အမရဋ္ဌ (၁) ရွှေဒင်္ဂါး, ငွေဒင်္ဂါး, ကြေးပိုက်ဆံစသည်။(၂)ငွေဘာဝနာ၊(၃)ချီးမွမ်းဖွယ်သော အနေင်အထင်ရှိသည့်ဝတ္ထု၊ (၄) နှစ်သက်ဖွယ်ဝတ္ထု။ ထောမ–၌ (၁) အရှုပ်တံဆိပ်ခပ်နှိုက်အပ်ပြီးသော ရွှေ ငွေ။ (၂) ငွေသာဓနာ၊ (တ်) (၃) တင့်တယ်လှုပသော။ ကောတ္ထုဘ–၌ ၎င်း ၃–နက်အပြင် နှိုင်းယှဉ်အပ်သော ဥပမေယျဝတ္ထု။ ပါက-တ–၌(န) (၁)ရွှေ၊(၂)သံ၊(၃)ပတိုင်းပင်၊ (၄)ကုံကော်ပင်၊ (၅)ငွေ၊ (တ) (၆)ငွေဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော–ဟုလာ၏)။

ရှုပ္ပတိ၁ (ကြို) [ရှုပ+ယ+တိ။ နီဘိ၊ ဓာတု။ ၂၃၃။ ရှုပျဘိ၊ ရှုပျတေ–သံ။ ရှုပ္ပ–ပြာ၊

ဝိဒ္ဒါ ဝိယ ပိဋ္ဌိယတိ။ သုတ္တန်၊ ၌၊ ၂။ ၂၂၉။

ရူပတိ၇ (ကာ၊ကမ္မ၊ကြို) [ရူပ+ဏေ+ယ+တိ] ဖောက်ပြန်စေအပ်၏။ရူပတိတိ ခေါ် ဘိက္ခဝေ တသ္မာ ရူပန်္တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ ၂။၇၁။ အံ၊၌၊၁။ ၁၅။ တတ္ထ ရူပတိတိ သိတာဒိဝိဇောမိပစ္စယေဟိ ဝိကာရံ အာပါဒိယတိ။ အံ၊၌၊၁။၅၀။

ရူပတိ-သဒ္ဒ (ပု) [ရူပတိ+သဒ္ဒ] ရူပတိဟူသော သဒ္ဒါ။ ယဒါ ကမ္မကတ္တုတ္ထော ရူပတိ–သဒ္ဒေါ်။ တဒါ ဘိဇ္ဇတိ–သဒ္ဒါ ပိ တဒတ္ထော ဧဝ မဝဗိတဗ္ဗော။ အနုဋီ၊ ၂။၁၀။

ရူပတု (ကြံ့) [ရူပ+ယ+တု။ နီတိ၊ ဓာတု။ ၂၃၃။] ထိပါးလုံလျင် ထိပါး – အမျက်ထွက်လိုလျင် ထွက်-လော့။(အနုမတိ)။ ရူပတိ၇(၅)ကြည့်။

ရူပန (ထိ၊ န) [ရူပ+ယ+ယု။ ရူပတိ–ကြည့်။ ရူပဏ–သံ။] (၁) ထိပါး– အမျက်ထွက်–ခြင်း။ (၂) ဖောက်ပြန်ခြင်း။ (၃) နှလုံးမသာယာခြင်း။ (၁)ယေန ကေနစိ ဝဏ္ဏေန၊ ပရော လဘတိ ရူပန်။ ဇာ၊၁။၁၆၅။ လဘတိ ရူပန်္တိ စာန္တန် ဒုဿန် ကုပ္ပန် လဘတိယေဝ။ ဇာ၊၌၊၃။၃၄၇။ (၂) ဧဝံ သိတေန ရူပန် လောကန္တရိကနိရယေ ပါကဋ်။ သံ၊၌၊ ၂။ ၂၆၇။ (–အဘိ၊၌၊ ၂။၄၊၅။ မဟာနိ၊၌၊၁၁)။ ဝိကာရော ဟိ ရူပန်။ မူလဋီ၊ ၂။၅။ ဝိရောမိပစ္စယသန္ဓိပါ၊တ ဝိသဒိသုပ္ပတ္တိ ရူပန်။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ဝ၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၁၇၂။ (၃) ယာယံ ကာမာနံ ဝိပရိဏာမညထာဘာဝါ ကာမယာနဿ သတ္တဿ ရူပနာ ဒေါမနဿုပ္ပတ္တိ၊ အယံ အာဒီနဝေါ။ နေတ္တိ၊ ၌။၄၃။

ရူပနလက္ခဏ (တိ)[ရူပန+လက္ခဏ] (၁)ဖောက်ပြန် – ပျက်စီး–ခြင်း -လ က္ခ ဏာ – အမှတ်အသား–ရှိသော။ (န) (၂) ဖောက်ပြန်–ပျက်စီး–ခြင်း–သဘော – လက္ခဏာ။ (၁) ရူပနလက္ခဏံ ရူပံ။ သံ၊၌၊ ၂။၁၆။ ရူပံ ရူပနလက္ခဏံ။ အဘိ၊၌၊၁။၀၊ ၂။ ယံကိဉ္စိ သိတာဒီဟိ ရူပနလက္ခဏံ ဓမ္မဇာတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၇၃။ ရူပန် လက္ခဏံ တေဿာတိ ရူပနလက္ခဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌၊ ၂။၀၆, (န) (၂) ရူပဿ ရူပနလက္ခဏံ၊ ဒေဒနာယ ဒေဒယိတလက္ခဏံ။ မ၊၌၊၁။၅၀။အံ၊၌၊၁။၀၃။သဗ္ဗာပိ ဟိ ဓာတု–ယော ရူပနလက္ခဏံ အနတိတတ္တာ ရူပါနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၆၂။ ရူပနလက္ခဏံ ရူပနသဘာဝံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌။၄၄၉။

ရူပနသာမညာ(န)[ရူပန+သာမညာ] ဖောက်ပြန်–ပျက်စီး–ခြင်း–တူသည်၏အဖြစ်။ ယေ ဓမ္မာ ရူပနသာမညာတော နမနသာမညာတော.... ကေလက္ခဏာ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁၄၃။

ရူပနသီလ (တိ) [ရူပန+သီလ] ဖောက်ပြန်–ပျက်စီး–ခြင်း–အလေ့–ပင်ကိုယ်သဘော–ရှိသော။ န ခေါ် ပနေတံ ဧဝံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ “ရူပံ အာသ အတ္တိ” ဟိ ရူပီတိ၊ အထ ခေါ် ရူပနသီလော ရူပီ”တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇၀။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။၄၄၁။

ရူပန္တ[၁] (တိ) [ရူပ+ယ+အန္တ] ခန္ဓာကိုယ်၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ ရောက်သော။ အဘိဘူတံ်သာ ဒုက္ခေန၊ သလ္လဝိဒ္ဓာ ရူပတော။ ထေရ။ ၃၄၂။ ရူပတောတိ သရီရဝိကာရံ အာပဇ္ဇတော။ ထေရ၊၌၊ ၂။၃၆၆။

ရူပန္တ[၂] (တိ) [ရူပ+ယ+မာန။ ထိ–၌ ရူပတိ၊ ရူပန္တိ။] (၁) ထိပါး–ထိခိုက်–အပ်သော။ (၂) ဖောက်ပြန်စေ – ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ ရောက်စေ–နှိပ်စက်–အပ်သော။ (၁)အာတုရာ ဟိ ကာနိဒ္ဓါ၊ သလ္လဝိဒ္ဓာ ရူပတော။ သံ၊၁။၁၃၉။ ရူပတောတိ ဆဋ္ဌိယမာနာ။ သံ၊၌၊၁။ ၂၆၄။ (၂) ရူပတော့တိ ဝိကာရံ

အာပါဒိယမာနသာ ပီဠိယမာနသာတ် အတ္ထော။ သံဒ္ဓီ၊၁။၂၉၈။

ရူပဗွန် (ကြိ) [ရူပ+ယ+အန်တိ] ပျက်စီး–နိုပ်စက်–ထိပါး–ညှဉ်းဆဲ–ကုန်၏။ ဒိသွာန ရူပေသု ဝိဟညမာနေ၊ ရူပဗွန်တိ ရူပေသု ဇနာ ပမတ္တာ။ စူဠနိ။ ၁၉၀။ ရူပဗွန်တိ ရူပေသု ဇနာ ပမတ္တာ ရူပဗွန်တိတိ ရူပ်ဗွန်တိ ကုပ်ဗွန်တိ ပီဠယန်တိ ဃဋ္ဋယန်တိ။ စူဠနိ။၁၉၁။

ရူပဗန္ဓ (ပု) [ရူပ+ပန္ဓ] ရွှေပြား၊ ရွှေလွှာ။

ရူပဗန္ဓပလိမဋ္ဌိ (ထ်) [ရူပဗန္ဓ+ပလိမဋ္ဌ= ရူပဗန္ဓပလိမဋ္ဌ+ဏ+ဣ] ကောင်းစွာ–ဆုပ်နယ်–ထုထား–အင်သော ရွှေပြားနှင့် ဝေ့သော မိန်း။ ရူပဗန္ဓပလိမဋ္ဌိ ဝါ (ဇာ၊၁။၃၄၈) တိ သုဋ္ဌု ပရိမဇ္ဇိတက္ခဉနပန္ဓသဒိသီ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅။

ရူပဗာန (တိ) [ရူပ+ယ+မာန။ ရူပတိ–မှ။] နှိပ်စက်အပ်သော။ ပိယင်္ဂုကသောကေန ရူပမာနော စိန္တေသိ။ သံဒ္ဓ၊၁။၁၀၃။ ရူပ်မာနောတိ ပီဠိယမာနော။ သံဒ္ဓီ၊၁။၁၅၂။

ရူပဗွူပက (တိ) [ရူပ+ရူပက] ရွှေ–ငွေ–ဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော အရုပ်၊ ရွှေရုပ်၊ ငွေရုပ်။ ဇနမဇ္ဈေရိဝ ရူပဗွူပက (ဃထ၊၂၂၄) နှိမ်မာယာကာဝေန မဟာဇနမဇ္ဈေ ဒဿိတံ ရူပိယရူပသဒိသံ သဘာရံ ဝိယ ဥပဒ္ဒဟန္တံ။ ဃထ၊ ဋ္ဌ။၂၆၅။

ရူပိ (ကြိ) [ရူပ+ယ+ဣ။ ရူပတိ–မှ။] ထိတ်လန့်ပြီ။ သော.... ဒိသွာ ဗလဝတရေန သောကေန ရူပိ။သံဒ္ဓ၊၁။၁၀၃။ ရူပိတိ စိတ္တသန္တာသံ အာပဇ္ဇိ။ သံဒ္ဓီ၊၁။၁၅၂။

ရူမာ (ထီ) [နာမည်။ ရူ+မ။ ရူမာ–သံ။ ရူမာမည် သော–မြစ်–အရုပ်–ဆားကျင်း၊ ဆားအိုင် သုဂ္ဂိဝ–သုဂ္ဂိတ်ခံမယား ရူမာ၊ ဝီလုံ။] ရူမာမည်သောအရုပ်၊ ရူမာအရုပ်။ ဆောမကာ (ဇာ၊၁။၈၂) တိ ရူမာယ ဥပ္ပန္နံ၊ သုဇောတော ပဝါဠေန သမာနဝဏ္ဏနေ တ္တပါဒတာယ ဗောဓိသတ္တံ ပါဆဝတံ အာလပတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၄၄။

ရူမ္ဘတိ (ကြိ) [ရုဘ+အ+တိ။ နိုင်း၊ ဧ>ဝု။ ၁၂၉။ ရုန္ဓတိ–သံ။ရုံဘက္ခ–ပြု၊အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ဝန်းရံ၏။ (၂) ပိတ်ဆို့၏။ (၃) တား မြစ်–ချုပ်တည်း–၏။ (၁) ဒွေ သေနာ ကေတော ကတ္ဝာ တတော အညံ နဂရံ ရူမ္ဘတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၃၀။ (၂) သစေ ဝတိ ကရောန္တော ဝ်ယ ရုက္ခပါဒေ နိခဏ်တွာ ဝလ္လိပလေးလာဒိဟ် နဒီသောတံ ရူမ္ဘန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂၂။ (၃) တေ တံ ပိဟိတဒွါရေ ဓမကရဏေ ဌိတဥဒကဧ်ဝ နိရုဿာသံ ကတွာ ရူမ္ဘန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၉။

ရူမ္ဘတိ–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၃၀။ ရူမ္ဘန်–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၁။

ရူမ္ဘန် (တိ) [ရုဘ+အ+အန်တ။ ရူမ္ဘတိ–မှ။ ထ်–ဌ် ရူမ္ဘတ်၊ ရူမ္ဘန်တိ။] ပိတ်ဆို့တတ်သော။ တေ ကိရ....မဂ္ဂံ ရူမ္ဘန်တော ပဋိပါဋိယာ တိရိယံ အဋ္ဌံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၄၀။

ရူမ္ဘန် (ကြိ) [ရုဘ+အန်တိ] ရူမ္ဘတိ–ကြည့်။

ရူမ္ဘီတွာ (ကြိဝိ) [ရုဘ+တွာ] (၁) ဝန်းရံ၍။ (၂) ပိတ်ဆို့၍။ (၁) ဒေဝ မယံ သေနံ သက်ဆိုတွာ ပဌမံ ခုဒ္ဒကနဂရံ ရူမ္ဘီတွာ ဂဏှိဿာမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၃၆။ (၂) ပလိဗုန္ဓနီတိ ပဌမတရံ ဂန္ဓာ ပတ္တစီဝရံ အတိဟရိတွာ။ ရူမ္ဘီတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅။

ရူမူ (တိ) [ရူမူ+အ။ ပါကတ–ဋ္ဌ ရူမှ–ဓာတ် မလိနကရဏတ္ထ–ရှိ၏။] ညစ်နွမ်း–ဟောင်းနွမ်း–သောအဝတ်။ အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရှမ္ဘဝါသီ (တိ) [ရှမ္ဘ+ဝသ+ဏိ] ညစ်နွမ်း–ဟောင်းနွမ်း– သောအဝတ်ကိုဝတ်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ကုတော နု အာဂစ္ဆသိ ရှမ္ဘဝါသီ။ (ဇာ၊၁။၃၀၉။ သီ၊ဣ–မူ) ရှမ္ဘဝါသီတိ အနဉ္ဇိတအမဏ္ဍိတဃဋ္ဋိတသဏ်ဌိကပိလောဂ် ကဝသနော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၀၀။

ရှမ်မိ (ပု) [ရှမ္မ+ဏီ။ ထီ–ရှမ်မိဏီ။ (ထီ)၌ ရှပ်ဏီ–ပြာ။ ရှက်ဏီ–သံ။] ညစ်နွမ်းခြင်းကို ပြု–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ရှမ်မိ ရဇော ဇလ္လ-ဓရော၊ အဃေ ဝေဟာယသံ ဌိတော။ (သီ၊သျာ၊ဣ၊မူ။ ဇာ၊၁။၂၉၀။) ရှမ်မိတိ အနဉ္ဇိတာ မဏ္ဍိတော သက္ကော အာဂစ္ဆန္တော ရမဏီယေန တာပသဝေသေန အာဂတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂၂။

ရှရှ (ပု) [ရှ+ရှက်။ ဏွာဒိ။၁၇၉။ ရှ+ရှ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌိ။၆၁၉။ ရဝတိတိ ရှရှ၊ မိဂဝိသေသော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရှရှ–သံ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) (သားသမင်အမျိုး) ဆတ်သတ္တဝါ။ (၂) ရှရှမည်သော(သား) ဆတ်မင်း။ ရှရှ ဆတ်မင်း။ (၃) ရှမ္မမိဂရာဇစရိယာ။ (ထောမ–၌ သမင်အထူး။ ကောတ္ထုဘ–၌ (၁) သမင်နက်၊ (၂) ရှရှမည်သောရသေ့။ (၃) ဝိသုနတ်မျိုး ၁၀-ပါး၊ (၄) အ ၁၀်းသ်းသော သစ်ပင်တစ်မျိုး။ (၅) မဟာဒေဝနတ်၏ ဂိဏ်းသား ဘေရဝနတ်။ ပါ၊ကတ–၌ (၁) ဆတ်၊ (၂) တောစိုးသစ်ပင်၊ (၃) အနဂ္ဃိယ-ဒေသအထူး၊ (၄) အနရိယာသူမျိုး–ဟုလာ၏။) (၁) ရှရှ (ဇာ၊၂။၁၁၃)တိ သုဝဏ္ဏ-ဝဏ္ဏာ မိဂါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၇။ (၂) မိဂရာဇာ ရှရှနာမ၊ ပရမသီလသမာဟိတော။ စရိယာ။ ၄၀၃။ (၃) ရှရှမာတင်္ဂါ ဓမ္မော စ၊ အတြ-ဇော စ ဇယဒိသော။ စရိယာ။၄၀၇။

ရှရှမိဂယောနိ (ထီ) [ရှရှ+မိဂ+ယောနိ] ဆတ်သားသမင်မျိုး၊ ဆတ်သတ္တဝါ– အမျိုး– ဇာတ်။ တဒါ မဟာသတ္တော ရှရှမိဂယော-နိယံ နိဗ္ဗတ္တိတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၅၆။

ရှရှမိဂရာဇစရိယ (ထီ၊န) [ရှရှ+မိဂ+ရာဇ+စရိယ] ဘုရားလောင်း ဆတ်မင်း၏ ပါရမီဖြည့်ကျင့်ပုံကို ပြဆိုရာအခန်း။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ စရိယာပိဋကပါဠိ၊ ၂-ဝဂ်၊ ၆-စရိယ။ စရိယာ။ ၄၀၃-၄။

ရှရှမိဂရာဇဇာတက (န) [ရှရှမိဂရာဇ+ဇာတက] ဘုရားလောင်းဆတ်မင်း၏–ဖြစ်ပြီး–လွန်ပြီး–သောအကျင့်ကို ဟောကြောင်း ဖြစ်သည့် – ဧကာဒသရပ်– ပါဠိ။ ရှရှမိဂရာဇဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၁၃-နိပါတ်။ ၉-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၂၇၀–၂။

ရှသက် (ပု) [ရှသ+ဏှု] ဖျက်ဆီးတတ်သော။ ရှသတိ ခုဒ္ဒံတံ နာသေတ်တိ ရှသကော။ ပါစိတ်၊ယော။၉၂။

ရှသတိ (ကြိ) [ရှသ+အ+တ်။ ရှဇတိ–သံ။] ညှဉ်းဆဲ၏။ ဓာဘူတ္ထ၊သင်္ဂဟ၊သျှ။၂၂၇-နှာ။

ရှသိတ (တိ) [ရှသ+က္တ+တ] နိတိ၊ဓာတု၊ ၁၀၉၊၃၂၊ဖ။ ရှမှု၊ ရှမိတ–သံ။ ရှဋ္ဌ၊ ရှသိယ–ရှသိအ–ပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓီ။] (က) ဖျက်ဆီး–ဆဲရေး–ထိပါး–ရှုတ်ချ –ကဲ့ရဲ့–စုပ်စဲ့–အပ်သော။ (ခ) အမျက်ထွက်စေ–ထိပါး–အပ်သော။ (က) သုတ္တာ ရှသိတော ဗဟုံ ဝါစံ။ မဟာနိ။၃၁၁။ ရှသိတောပိ ဝါစံ ဖရှသံ နဝဇ္ဇာ။ မဟာနိ။၃၉၆။ ရှသိတောတိ ဒုသိ-တော ခုံသိတော ဃဋ္ဋိတော ဝမ္ဘိတော ဂရဟိတော ဥပဝဒိတော။ မဟာနိ။ ၃၁၁၊ ၃၉၉။ (ခ) ရှသိတောပိ ဝါစံ ဖရှသံ နဝဇ္ဇာ။ သုတ္တနိ။၄၂၇။ မဟာနိ။၃၉၆။ ရှသိတောတိ ရောသိတော၊ ဃဋ္ဋိတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊၌၊ ၂။ ၂၈၉။ မဟာနိ၊၌။၄၀၈။

ရှုဆတိ (ကြိ) [ရှုသ+ယ+တိ] အမျက်ထွက်၏။ ဓာတ္တတ္ထ၊သင်္ဂဟ။

ရှုဟ[၁] (တိ) [ရှုဟ+အ။ ရောဟတီတိ ရှုဟော။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရှုဟ–သံ၊ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] ပေါက်ရောက်– ကောင်းစွာဖြစ်–ကြီးပွား–တတ်သော(သစ်ပင်)။ ပဏ္ဍိယံ ပတိဋ္ဌာယ၊ ရှုဟန္တီ ဓရဏီ ရှုဟာ။ အဘ၊၁။ ၂၉။ (–မိလိန္ဒ။ ၃၅၉)။ ဓရဏီယံ ရှုဟာ သဒ္ဓတာ ငနှိတာ စာတိ ဓရဏီရှုဟာ ရှက္ခာ။ အဘ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၉။ (သရေရှုဟ, ပကေ်ရှုဟ၊ ကြာ။ ဓာန်။ ၆၀၄–၅။)

ရှုဟ[၂] (နာ) [ရှုဟ+အ။ ကဗျာ၊ကံ၁သုံး စကား။] သွေး (=ရုဟိရ=လောဟိတ)။ ရှုဟဂ္ဂသ–ကြည့်။

ရှုဟက (ပု) [ရှုဟ+က။ ရှုဟက–သံ။ (တွင်း၊ အပေါက်။)] (ရှုဟကဇာတ်–လာ) ရှုဟကမည်သော ပုရောဟိတ်၊ ရှုဟကပုရောဟိတ်။ တဿ ရှုဟကော နာမ ပုရောဟိတော အဟောသိ။ ဇာဒ္ဌ၊၂။၁၀၃။

ရှုဟကဇာတက (နာ) [ရှုဟက+ဇာတက] ရှုဟကပုရောဟိတ်ပုဏ္ဏား၏ –ဖြစ်ပြီး –လွန်ပြီး –သော အကျင့်ကို ဟောကြောင်းဖြစ်သည့်–စကားရပ်–ပါဠိ၊ ရှုဟကဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ ဇာတကပါဠိ၊ ၂–နိပါတ်၊ ၅–ဝဂ်။ ၁–ဇာတ်။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၅၀။

ရှုဟကဝဂ္ဂ (ပု) [ရှုဟက+ဝဂ္ဂ] ရှုဟကဇာတ်ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သောဇာတ် (၁၀)ခု အပေါင်း။ ရှုဟကဝဂ္ဂေ၊ ပဉ္စမော။ ဇာ၊ဋ္ဌ။ ၅၂။

ရှုဟဂ္ဂသ (တိ) [ရှုဟ[၂]+ဃသ] သွေးကို–စား–သောက်–တတ်သော။ ဣစ္ဆေဝံ ဝိလပန္တိယာ၊ ဌဋ္ဌကိယာ ရှုဟဂ္ဂသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၁၀၅။ ရှုဟဂ္ဂသောတိ ရှုဟိရဘက္ခော လောဟိတပါယီ သာဟသိကဒီပိကော။ ဇာဒ္ဌ၊၃။၄၅၇။

ရှုဟတိ (ကြိ) [ရှုဟ+အ+တိ။ ရောဟတိ–သံ၊ ရှုဟဣ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ] (၁) စည်ပင်တိုးပွား၏။ (၂) တည်၏။ (၃) အထက်သို့တက် – ပေါက်ရောက် – ပေါက်ပွား–၏။ (၄) ရောက်၏။ (၅) ပြည့်စုံ၏။ (၆) အသားနုတက်၏။ ၁)စည်ပင်တိုးပွား၏၊ သကိယော ဟောတိ ပါပသို့၊ အဝဇ္ဇော စဿ ရှုဟတိ။ ဣတိဝုတ်။ ၂၄၁။ ရှုဟတိ ဝိရူဠှိ၊ ဝေပုလ္လံ အာပဇ္ဇတိ ပတ္ထရတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၃၀။ (၂) တည်၏၊ တဿ ရှုဟတိ ပတိဋ္ဌဟတိတိ ဓရဏီရှုဟော။ အဘ၊ဋ္ဌ၊၂။၀၆။ (၃)အထက်သို့တက် – ပေါက်ရောက်– ပေါက်ပွား–၏။ ယော သံ ရှက္ခာနံ သာခါ ရှုဟတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၁။ ရှုဟတိ ပဋ္ဌိရှုဟတိ ဥဒ္ဓမူဠှံ အာရေဟတိ ဥက္ကော။ အဘ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၈။ (၄) ရောက်၏၊ မေ့မိကံ တဿာ အာပတ္တိယာ ပရိဝါသဒါနံ၊ ဓမ္မတ္တာ ရှုဟတိ။ ဝိ၊၄။၁၄၃။ တဿ သဟေဝ ဘဂဝတော ဝစနေန ဂိဟိလိင်္ဂံ အန္တရဓာယတိ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇာ စ ဥပသမ္ပဒါ စ ရှုဟတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၅။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၄၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၀)။ (၅) ပြည့်စုံ၏။ ကေသေ ကမ္မံ တု နော ရှုဟတေ ကဿ? ဥတ္တရာဝိ။၂၆၆။ နော ရှုဟတေတိ နော သမ္ပဇ္ဇတိ။ ဥတ္တရာဝိ၊ဋ္ဌီ။၅၀၀။ (၆)အသားနုတက်၏။ ဒုရောပယေ ဝဏ္ဏော တိ ဒုက္ခေန ရှုဟတိ၊ ဒုက္ခေန ပါဂတိကော ဟောတီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၇၅။

ရှုဟတိ–ဣတိဝုတ်။ ၂၄၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၃၀၊ ရှုဟန္တီ–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ ရှုဟတု–ဇာ၊ ၁။၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ။ ၂။ ၂၉၁။ ရှုဟေယျ–မိလိန္ဒ။ ၂၄၀။ ရှုဟေယျုံ–သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၉။ ရှုဟိ–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၃။ ရှုဟိ သု–စရိယာ၊ဋ္ဌ။၇၁။

ရှုဟတု (ကြိ) [ရှုဟ+အ+တု။ ရှုဟတိ – ကြည့်] ပေါက်ရောက်–ပြကတော့ အတိုင်းဖြစ်–ပါစေ။ (အာသိဋ္ဌ)။ ဧဝံ ရှုဟတု တေ နာသာ၊ ပဒုမံ ဒေဟိ ယာစိတော။ ဇာ၊၁။ ၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၁။

ရှာန (ထီး၊န) [ရှာ+ယူ။ ရှာတိ–ကြည့်] (၁)ရောက်–ထမြောက်–အောင်မြင်–ခြင်း။ (၂) ပေါက်ရောက် – ပြကတေ အတိုင်း ဖြစ်–ခြင်း။ (၃) အသားနုတက်ခြင်း။ (၄) ပေါက်ရောက်–စည်ပင်–ပြန့်ပွား– ထုအရပ်။ (၁) တဿ စ ပဋိဂ္ဂဟဏဿ ရှာနတော တဒေဝ ယုတ္တတရန္တိ ဝိညာယတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၅၁။ ဝုတ္တပဋ္ဌာ်သမ္ဘတ္တိယာ ပဋိဂ္ဂဟဏဿ ရှာနတော ဗာဟိရပရိဘောဂတ္ထမိဒံ သစေ အနုပသမ္ဘန္နန ဒိန္နံ ဂဏှာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၇၂။ (၂) နတ္ထိ နာသာယ ရှာနာ။ဇာ၊ ၁။၄၅။ (၃) ဘေသဇ္ဇလေပနေန ဝဏ်ဿ ရှာနေ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၇၄။ (၄) ရှာန-ဌာန–ကြည့်။

ရှာနက (တိ) [ရှာန+က] ပေါက်ရောက်တတ်သော (သစ်ပင်)။ အဘိရှာနကာ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၉)တိ သမိဓရုက္ခေ အဘိဘဝိတ္တာ ရှာနကာ။သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၂၀။

ရှာနဌာန (နာ) [ရှာန+ဌာန]ပေါက်ရောက်–စည်ပင်–ပြန့်ပွား–ထုအနေပ်။ ယထာ ဟိ လောကေ သဿာနံ ရှာနဌာနံ "ခေတ္တ' နှိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၆၆။

ရှာနတ္ထ (ပု) [ရှာန+အတ္ထ] အသားနု တက်စေခြင်းအကျိုး။အပိ စ မံသဿ ရှာနတ္ထာယ အာလောပေန စ အာလိမ်ဗိယတိ တေလေန စ မက္ခိယဘိ။ မိလိန္ဒ။၇၀။

ရှာနသမတ္ထ (တိ) [ရှာန+သမတ္ထ] ပေါက်ရောက်ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော။ ရှာနသမတ္ထော သာရဖလေ နိရုဇ္ဈော ဗဇ–သဒ္ဒေါ။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၁၀၉။

ရှာနန္တ (တိ) [ရှာ+အ+အန္တ]။ ထီ–၌ ရှာနန္တာ၊ ရှာနန္တီ။] အသားနုတက်တတ်သော။ တဿ ကိရ ပါဒေ ခါဏုကေန ဝိဒ္ဓဋ္ဌာနေ ဝဏ်ော ရှာနန္တေ စိတ္တဒါရုသဒိသော ဟုတ္တာ ရှာဟိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂။

ရှာနန္တီ (ကြိ) [ရှာ+အ+အန္တီ] (၁) ပေါက်ရောက်–စည်ပင်–ပြန့်ပွား– ကြီးပွား – ကုန်၏။ (၂) တက်ဆောက်ကုန်၏။ (၁) ပဌဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ၊ ရှာနန္တီ ဓရဏီရှာဟာ။ အပ၊၁။၂၉။ ပဌဝိယံ ပတိဋ္ဌာယ ရှာနန္တီ ဝစုန္တိ ဝုဒ္ဓိံ ဝိရူဠှိံ အာပဇ္ဇန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၉။ (၂) ဝေဒနာက္ခန္ဓာဒယော သတိပိ အသင်္ခါရကတ္တေ ဣမေ ဝိဿဇ္ဇနံ နာ ရှာနန္တီ။ မူလဋီ၊ ၃။၂၅၊ ဝိဿဇ္ဇနံ နာ ရှာနန္တီ။ နာဇောဟန္တီ။ အနုဋီ၊၃။၃၂။

ရှာမာန (တိ) [ရှာ+အ+မာန] (၁) ပေါက်ရောက်–စည်ပင်–ပြန့်ပွား–ကြီးပွား–သော။ (၂) အသားနုတက်သော။ (၁) သရော ရှာမာနံ ပဒုမံ သောဘဏ်ဏ ဣဝ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၄၄၅။ (၂) ရှာမာနာနိ....မံသပိဏ္ဍေန ပူရေတ္တာ စိတ္တကမ္မဿ ရူပဿ ဝိယ အင်္ဂီနိ အဟေသုံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၀၉။

ရှာ၊ကာ (ထီ) [ရှာ+အ+အာ။ ရောဟတိ ဆိန္နာပိ ပုန ဥပ္ပဇ္ဇတေဟိ ရှာဟာ။ ဒုဗ္ဗဉ္ဇ။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရှာဟာ–သံ၊ ပြာ၊ ဆဒ္ဒမာဂဓိ။] နေစာမြက်၊ မြေစာမြက်။ သတပဗ္ဗိကာ, ဘဂ္ဂဝီ, အနန္တာ, ရှာဟာပိ။ ဓာန်၊ဋီ။၅၉၉။

ရှာ်သု (ကြိ) [ရှာ+ဥ]။ ဥ–ကို ဣသု–ပြု။ ကစ္စည်း။၅၀၄။ ရှ။၄၇၀။) အသားနုတက်–အနာကျက်–ကုန်ပြီ။ ရညော န စိရဿေဝ အင်္ဂီနိ ရှာ်သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၀၉။

ရှာ် (ကြိ) [ရှာ+ဤ။ ဤ–ကို ဣပြု။ ရှ။ ၄၆၉။] အသားနုတက် – အနာကျက် – ပြီ။ တာဝဒေဝ ဝိသံ အန္တရဓာယိ ဝဏ်ောဝ ရှာ်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇၀။

ရှဟိဘ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [ရှဟ+တ္ဝာ] အသားနုတက်–အနာကျက်–ပြီး၍။ မမ သမ္မုခီဘာဝူပ-ဂမနေနေဝဿာ ရှဟိတ္ဝာ သဒ္ဓိဝိ ဇာယတိ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၉။

ရှဟိရ (နာ) [ရှဟ+ဣရ။ ရှဟတိ ပဝတ္တတီတိ ရှဟိရံ၊ လောဟိတံ။ ဏာဒိ။ ၁၄၉။ ရှဓိရ–သံ။ ရုဟိရ–အဒ္ဓမာဂဓီ။] သွေး။ ရှဟဋ္ဌ-သောတိ ရှဟိရဘက္ခော လောဟိတပါယီ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၅၇။

ရှဟိရကာဃ (ပု) [ရှဟိရ+ကာဃ] သွေး-အပေါင်း–အစု။ ဣဓေကစ္စော ပထဝိယံ အနိစ္စတော အနုပဿတိ .... ရှဟိရကာယံ နဟာရှကာယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁၀၊၂၄၇။

ရှဟိရပိပါသာ (ထီ) [ရှဟိရ+ပိပါသာ]သွေးကို–သောက်လို–သောက်ချင်–ခြင်း။ တေ ပန ယသ္မာ ပ ာဝဒတ္ထံ ပီတတ္တာ သုဟိဘာဃ ဇလ္ဟကာယ ဝိယ ရှဟိရပိပါသာ....နာ ဘဝိ-ဿန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၁။

ရှဟိရပုဏ္ဏ (တိ) [ရှဟိရ+ပုဏ္ဏ] သွေးဖြင့်ပြည့်သော။ ကိမေဝိဒံ သရီရံ မုတ္တာပုဏ္ဏံ ကရီသ-ပုဏ္ဏံ သေမ္ဟပုဏ္ဏံ ရှဟိရပုဏ္ဏံ။ မဟာနိ။၁၄၀။

ရှဟိရဘက္ခ (တိ) [ရှဟိရ+ဘက္ခ] သွေးကို–စား–သောက်–တတ်သော။ ရှဟိရ–ကြည့်။

ရှဟိရမက္ခိတ (တိ) [ရှဟိရ+မက္ခိတ] သွေးဖြင့်–လိမ်းကျံအပ်–စွတ်စို–သော၊ သွေးအလိမ်း လိမ်း ကပ်သော၊ သွေးစွန်းသော။ ဒက္ခိဏံ ဝိယ မေ ဗာဟုံ၊ ဆေတ္ဝာ ရှဟိရမက္ခိတံ။ဇာ၊ ၂။၂၂၆။

ရှဟိရမက္ခိတဂ် (တိ) [ရှဟိရမက္ခိတ+အဂ်]သွေးဖြင့်–လိမ်းကျံအပ်–စွတ်စို–စွန်းပေ – သော ခန္ဓာကိုယ်ရှိသော။ သော ဘိန္နသီသော ရှဟိရမက္ခိတင်္ဂေါ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၄၅၄။

ရှဟိရမက္ခိတင်္ဂေါတိ ရှဟိရသိန္နဂတ္တော။ မူလ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၇။

ရှဟိရသိန္န (တိ) [ရှဟိရ+သိန္န] သွေးဖြင့် စွတ်စိုသော။

ရှဟိရသိန္နဂတ္တ (တိ) [ရှဟိရသိန္န+ဂတ္တ]သွေးဖြင့်စွတ်စိုသော ခန္ဓာကိုယ်ရှိသော။ ရှဟိရမက္ခိ-ဝဂ်–ကြည့်။

ရှဟိရှပ္ပါဒ (ပု) [ရှဟိရ+ဥပ္ပါဒ] (ဘုရားရှင်အား)သွေးစိမ်း–ထွက်–တည်–အောင်ပြု–ခြင်း။ အဘိမာရေ ယောဇေတွာပိ ရှဟိ-ရှပ္ပါဒံ ကတ္ဝာပ် ဂုဋ္ဌပဋ္ဌိစ္ဆန္နော အဟောသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၀။

ရှဟိရှပ္ပါဒက (တိ) [ရှဟိရ+ဥပ္ပါဒက။ ထီ–ဒ္ဒ ရှဟိရှပ္ပါဒိကာ။] (ဘုရားရှင်အား) သွေးစိမ်း–ထွက်–တည် – အောင်ပြု–သော၊သူ။ ရှဟိရှပ္ပါဒကော ဘိက္ခဝေ အနုပသမ္ပန္နော နဥပသမ္ပာဒေတဗ္ဗော။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၃။ (–ဒ ဘိ၊က။၈၀၊၁၅၆၊၄၂၃)။

(ဘုရားရှင်အား သွေးစိမ်းတည်အောင်ပြုသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် တရားကို မည်မျှပင်ကြိုးစား အားထုတ်သော်လည်း မဂ်တရား, ဖိုလ်တရားမျှားကို မရနိုင်တော့ပေ။ (အဘိ၊ ဝိ။၃၅၅)။ သို့သည်၏ အခြားမဲ့၌ အဝီစိ ငရဲသို့ ကန် ကျရောက်ရတော့သည်။ကုသိုလ်ကောင်းမှုမျှားကို မည်မျှပင်ပြုလုပ်စေကာမူ ထိုပြုလုပ်အပ်သော ကောင်းမှုတို့သည် ငရဲသို့ မကျရောက်အောင် မတားဆီးနိုင်တော့ပေ (မူလဋ္ဌီ၊ ၁။၄၅–၆)။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်ကို ရဟန်းလည်း ခံမပေးကောင်း၊ အကယ်၍ ရဟန်းဝတ်ဖြင့် ထိုအပြစ်ကို ကျူးလွန် ပြုလုပ်မိလျှင်လည်း လူဝတ်လဲစေရသည်။(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၃)။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်နှင့် အတူတကွ သံဃာ့ကံကိုလည်း

မဆောင်ရွက်ကောင်း၊ ဆောင်ရွက်ခဲ့လျှင် ဆောင်ရွက်သော ရဟန်းမှာ ဒုက္ကဋ်အာပတ် သင့်၏)။(ကခ်ဝိ။၉၃)။

ရူဟိရူပ္ပါဒကကမ္မ (နာ) [ရူဟ်ရူပ္ပါဒက+ကမ္မ] (ဘုရားရှင်အား) သွေးစိမ်း–ထုတ်–တည်–အောင်ပြု–သော–ကံ–အမှု–ကိစ္စ၊ ရူတိရူပ္ပါ-ဒကကံ။ သိလံ ဝိဇ္ဇိတွာ ရူဟိရူပ္ပါဒကကမ္မံ ကတွာ။ ဓမ္မ၊၁၊၁။၉၀။

ရူဟိရူပ္ပါဒကမ္မ (နာ) [ရူဟိရူပ္ပါဒ+ကမ္မ] ရူဟိရူပ္ပါ-ဒကကမ္မ–ကြည့်။ ရူဟိရူပ္ပါဒကမ္မံ ကရောန္တိ။ မ၊၁၊၁။၎၄။

ရူဟိရူပ္ပါဒပစ္စယ (ပု) [ရူဟိရူပ္ပါဒ+ပစ္စယ](ဘုရား-ရှင်အား) သွေးစိမ်း–ထုတ်–တည်–အောင်ပြု–ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ ရူဟိရူပ္ပါဒေ ပန ကတ၊မတ္တေ၊ယေ၀ ရူဟိရူပ္ပါဒပစ္စယာ ဘဂ၀တာ အဘဗ္ဗတာ နာ ၀ုတ္တာ။ ဝိ၊၌၊၄။၁၁၌။

ရူဟိရူပ္ပါဒ၀တ္ထု(နာ)[ရူဟိရူပ္ပါဒ+၀တ္ထု] ရူဟိရူပ္ပါဒ-၀တ္ထု၊ (ဘုရား-ရှင်အား) သွေးစိမ်း–ထုတ်–တည်– အောင်ပြုခြင်းဟူသော–အကြောင်း အရာ–အတ္ထုပ္ပတ္တိ။ ဝုတ္တမို့ စေတံ ဘဂ၀တာ ရူဟိရူပ္ပါဒ၀တ္ထုဿိ ံ။ ဒီ၊၌၊၂။၂၇။

ရူဟိရူဿဒ (တိ) [ရူဟိရ+ဥဿဒ] များသော သွေးရှိ–သွေး၀ တ်ပျား–သော။ ရူဟိရူဿ-ဒတ္တာ လောဟိတကံ, ပထ၀ုဿဒတ္တာပတ္ထိဏ္ဏံ ဟောတိ။ အဘိ၊၌၊၁။၃၄၅။

ရူဟေယျ (ကြိ) [ရူဟ+ဧယျ။ ရူဟတိ–ကြည့်။] ပေါက်ရောက်–စည်ပင်–ပြန့်ပွား–ကြီးပွား–ရာ၏။ အပိ နု မဟာရာဇ တဉ္ဉေ၀ ဗီဇံ ဃန-သေလာသိလာတလေ ရူဟေ့ယျ။ မိလိန္ဒ။ ၂၄၈။

ရူဟေယျုံ (ကြဲ) [ရူဟ+ဧယျုံ။ ရူဟတိ–ကြည့်။] ပေါက်ရောက်-စည်ပင်–ပြန့်ပွား–ကြီးပွား–ကုန်ရာ၏။ သဗ္ဗရုက္ခတိဏာဒီနိ သုသံ်တွာ ဒုါဒသ၀ဿာန္တရံ နာ ရူဟေယျုံ။ သုတ္တနိ၊၌၊ ၁။၂၁၉။

ရုဋ္ဌ (ပု) (ရုဒ+အ။ ရုဒ+ရုရ=ရုလ=ရုဋ္ဌ။ ရုဏ်းရုဏ်း=ကရုဏ်းကန္တန–သနား၀ဖွယ်-ငိုယိုခြင်း။ ပါကဋု။] ငိုယိုတတ်သော သူ။ ယံ တဿ ရုဋ္ဌရုဋ္ဌဿ ဘီမဘီမဿ နိတေ ဒါရကေ အဒဿနံ ဂ၊မိတေ နု ဖလိ ဟဒယံ သတဓာ ၀ါ သဟဿဓာ ၀ါ။ မိလိန္ဒ။၂၆၈။ (ဤပါဠိဋ္ဌ ရုဋ္ဌရုဋ္ဌဿ–ဟု ပရိယာယ် ၂-ပုဒ်ဆင့်၍ "ရိုက်ကြီးတင် အလွန်ငိုယိုစဉ်"ဟု အနက် ပေးလေ။)

ရုဋ္ဌ (တိ) [ရုဟ+တ။ နိရုဇ္ဈိ။၇၅၆။ ရူ၊၆၂၁။ နိတိ၊သုတ္တ။၁၁၉၂။ ရုစ–သံ၊ပြာ၊အဒ္ဓမာ၊ဓိ။ ရူ-ဟု ဒီဃရှိ၏ တဲ့ဖက်ဘာသာ တို့နှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင် ရုဋ္ဌသာ ပါဠိဟောင်းဖြစ်ရာ၏။ ရုဋ္ဌ–ကြည့်ဦး။] (၁) ကောင်းစွာဖြစ်–ပေါက်ပွား–ပေါက်ရောက်–အညွှန့်အညောက် ပေါက်–သော။ (၂) အသားနုတက်သော။ (၃) ထင်ရှားသော။ (၄) တက်သော။ (၅) တင်အပ်သော။ (၁) ကောင်းစွာဖြစ်–ပေါက်ပွား – ပေါက်ရောက် – အညွှန့်အညောက် ပေါက်–သော။ ရုဋ္ဌတိဏ–ကြည့်။ (၂) အသားနုတက်သော။ ယတြ ဟိ နာမ သဟဒဿနေန ဘဂ၀တော တာ၀ မဟာ၀ဏ္ဏော ရုဋ္ဌော ဘ၀ိဿတိ။ ဝိ၊၃။၃၁၂။ (၃) ထင်ရှားသော။ ယသ္မာ မဇ္ဈန္ဟိကသမယေ အန္ဓော-ပဝိဋ္ဌေ အဇေ အတ္တနော ဆာယာယ ပါ၊လတိ ရက္ခတိ၊ တသ္မာ အဇပါလော၀တိဿ နာမံ ရုဋ္ဌံ။ အံ၊၌၊၂။၂၄၃။ (၄) တက်သော။ အဝီတရာ-ဂေသု ရုဋ္ဌေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊၁။၃၆၆။ (၅) တင်အပ်သော။အဝီတရာဂေသု ၀ါ ပ၀တ္တိတ္တာ ဣန္ဒြိယဘဒ္ဒခန္ဓသန္တာနတာယ တံသဒိသေသု ဝီတရာဂေသု ရုဋ္ဌေန သဒ္ဒေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊ ၁။၃၆၆။

ရွှေတိဏ (န) [ရွှေ+တိဏ] (၁) ကောင်းစွာ ဖြစ် – ပေါက်ပွား – ပေါက်ရောက် – အညွှန့် အညောက်ပေါက် – သောမြက်ပင်။ (တိ) (၂) ကောင်းစွာဖြစ် – ပေါက်ပွား – ပေါက် ရောက် – အညွှန့်အညောက်ပေါက် – သော မြက်ပင်ရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။ (တိ) (၂) ကစ္ဆေ ရွှေတိဏော စရန္တိ ဂါဝေါ။ သုတ္တနိ။ ၂၀၂။ ရွှေတိဏောတိ သဉ္ဇာတတိဏော။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၀။

ရွှေတိဏစရဏ (နံ) [ရွှေတိဏ+စရဏ] ကောင်း စွာဖြစ်–ပေါက်ပွား– ပေါက်ရောက်–အညွှန့် အညော်က်ပေါက်– သော–မြက်ပေါ်–မြက် တော–ွန်–လှည့်လည် – သွားလာ – ခြင်း။ ကစ္ဆေ ရွှေတိဏစရဏေန အဒ္ဓါနဂမနပရိဿ-မာဘာဝံ ဝတ္ဝာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။

ရွှေနီ(နီ)ယ (တိ) [ရွှေ+အနီယ။ နိရုတ္တိ။၅၅၂။ ရွှေ+ဣယ။ န–လာ။ နိရုတ္တိ။ ၅၂၀။ ရွှေန+ ဣက (ဣယ) ရွှေန+ဏိက။ ရွှေ+ဏော+ အနီယ။ ကာရိတလောပ။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၃။ မူလဋ္ဌိ၊ ၁။၅၄။ မဓုဋ္ဌိ၊၁။၁၁၀။ ဂန္ဆနီယ, သြဃနီယ, ယောဂနီယ–ပုဒ်များကိုလည်း– ကြည့်။] (က) စည်ပင်–တိုးပွား–ပြန့်ပွား– သော။ (ခ)စည်ပင်–တိုးပွား–ပြန့်ပွား–ခြင်း ရှိသော။ (ဂ) စည်ပင်–တိုးပွား–ပြန့်ပွား– စေအပ်သော။ (ဃ) ပေါက်ရောက်စေအပ် သော (မ၊ဋ္ဌ၊၃။သျ)။ သဒ္ဒဿ ဘိက္ခဝေ သာဝကဿ သတ္ထုသာသနေ ပရိယောဂါ-ဟိယဝတ္တတော ရွှေနီယံ သတ္ထုသာသနံ ဟောတိ သြဇဝန္တံ။ မ၊၂။၁၄၆။ ရွှေနီယန္တိ ရောဟနီယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၃၅။

ရွှေဝေါဟာရ (ပု) [ရွှေ+ဝေါဟာရ] တင် စား၍ – ခေါ်ဝေါ် – ပြောဆို – အပ်သော အမည်။ မိဿကန္တိ ဘတ္တမိဿကေယေဝ ရွှေ-ဝေါဟာရတ္တာ ဣဒံ ပန "ဘတ္တမိဿကမေဝါ" တိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၃။၆၃။

ရွှေဘက်ာရ (တိ) [ရွှေ+အဟက်ာရ] အလှန် အကျူး – လွန်လွန်ကဲကဲ – စုံမ်းရည်သတ္တိ လုံ့လဝီရိယရှိကြောင်းကို ပြဆိုချ–စကား– အလက်ာ၊ ရဲရင့် – လုံ့လဝီရိယရှိ – ခြင်းကို ပြဆိုသော စကားတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်၍ မွှေဆိုအပ်သော – ကဗျာ – လက်ာ – ဝါကျ။ ဒဿီယတေတံ ဒိတ္တံ တု၊ သူဇ္ဇဝိရတ္တန် ယတိ ။ ဝဒန္တိ ဝိဉ္ဉူဝစန်၊ ရွှေဘက်ာရမိဒိသံ။ အ လက်ာ။ ၂၀၆။

ရွှေ့ (ထိ) [ရုဟ+တိ။ ရွှေ–ကြည့်။ ရုဓိ–သံ၊ ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] ရွှေ့–ကြည့်။

ရွှေ့နာမ (န) [ရွှေ့+နာမ] တင်စား၍ ပြော အပ်သောအမည်၊ ရွှေ့အမည်။ ရွှေ့ နာမံ ဝါ တေံ ယထာ "ယေဝါပနကံ နတုမှာကဝဂ္ဂေါ" တိ။ သီဒ္ဓိ၊သ စ်၊၁။၁၃၁။

ရွှေ့(ဋ္ဌ)ပဒ (န) [ရွှေ့+ပဒ] ရွှေ့ပုဒ် တင်စား၍ ပြော ဆို အပ် သော – ပုဒ် – အက္ခ ရာ အ စု။ "အညမညဿာ"တိ ဣဒံ ရွှေ့ပဒံ။ သီဒ္ဓိ၊သစ်၊ ၁။၁၉၀။

ရွှေ့(ဋ္ဌ)သဒ္ဒ (ပု) [ရွှေ့+သဒ္ဒ] ရွှေ့သဒ္ဒါ။ တင်စား၍ ပြောဆိုအပ်သောသဒ္ဒါ။ အယ-ဥတ္ထ ရွှေ့သဒ္ဒေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၀။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၀၃။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂၊၂၆၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၊၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂)။

ရွှေ့ (ထိ) [ရုဟ+တိ။ ရုဟန် ရွှေ့။ ရွှ။၆၂၁။ ဒဗ္ဗံ ရုဟတိ အနုဂစ္ဆတိတိ ရွှေ့၊ ဒဗ္ဗဿ ဝါ ဥပရိ ရုဟိတဗ္ဗာ အာရောဟိတဗ္ဗာတိ ရွှေ့။ နိမိတ္တေ သတိ ဝါ အသတိ ဝါ ဒဗ္ဗေ ရုဟတိ ဂစ္ဆတိ ပဝတ္တတီတိ ဝါ ရွှေ့။ သဒ္ဒါကြီးပုဒ်စစ် ကျယ်၊၄၅၄။ နိတိ၊သုတ္တ။၄၂၅။ ရုဓိ–သံ၊ပြာ

မူလခေါ်ဝေါ်သည့်အတိုင်းပင် ဆက်လက်၍ တွင်နေ, ကျန်နေရစ်သော ရှင်ဘီသဒ္ဒါသည် အတွင်ရှင်ဘီ သဒ္ဒါမည်၏။

သကတ္ထကြောင့်၊ ရသောပညတ်၊သကတ် ပျောက်လျက်၊ မည်မပျက်သည်၊ သက်သက် အတွင် ရှင်ဘီတည်း။ (ဘုရားကြီးနိယံ။၁၁၉)။

သကတ်ရှိခိုက်၊ ခေါ်ထိုက်အမည်၊ မဟည် သကတ်၊ ပျောက်တုံလတ်လည်း၊ ခေါ်အပ် ရှင်ဘီ၊ အတွင်ညီ။ (တွင်းကြီးနိယံ။ ၄၉။)

ပြယုဂ်ကား–သပိုကုမ္ဘီ (ဝိ၊၁။၈၀)တည်း။ ဤ၌ သပိုကုမ္ဘီဟူသော ရှင်ဘီသဒ္ဒါသည် ထော ပတ်သကတ်ရှိသော=အခါ၌ ၎သော "သပို-ကုမ္ဘီ=ထောပတ်အိုး" ဟူသော အမည်နာမ ပညတ်သည် ထောပတ်သကတ် မရှိသော အခါ၌လည်း "သပိုကုမ္ဘီ = ထောပတ်ဒ်း" ဟူ၍ပင် မူလ ခေါ်ဝေါ်သည့် အတိုင်းတွင် နေ, ကျန်ရစ်နေသောကြောင့် အတွင်ရှင်ဘီ သဒ္ဒါမည်၏။ တစ်နည်း–သကတ်, ဗျူပ္ပတ္တိ နိမိတ်တို့ကြောင့် ရလာသော အမည်နာမ ပညတ်သည် သကတ်မရှိသော်လည်း မူလ ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်ကြောင့်ပင် ဆက်လက်၍ တွင် နေရစ်, ကျန်နေရစ်သော ရှင်ဘီသဒ္ဒါသည် အတွင်ရှင်ဘီသဒ္ဒါ မည်၏။

သကတ်လည်းရှိ၊ ဗျူပ္ပတ္တိအကြောင်း၊ ခေါ်တောင်းတွင်ရာ၊ ဤသဒ္ဒါမှာ၊ ကင်းကွာ သကတ်၊ ဗျူပ္ပတ္တိကြောင့်၊ ခေါ်ဝေါ်အပ် သည်၊ အတွင်ညီ။(တွင်းကြီးနိယံ။၈၀။)

ပြယုဂ်ကား–ခန္ဓေသု ဆန္ဒရာဂေန သတ္တာ ဝိသတ္တာတိ သတ္တာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၃။)တည်း။ ဤ၌ "သတ္တာ ဟူသော ရှင်ဘီသဒ္ဒါသည် ပုထုဇဉ် အခါ၌ ရူပက္ခန္ဓာ စသည်တို့၌ တပ်နှစ်သက် တတ်သော လောဘသကတ်, တပ်နှစ်သက် ခြင်း ကြိယာဟု ဆိုအပ်သော ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်တို့ ကြောင့် ရလာသော "သတ္တ=သတ္တဝါ"

အဒ္ဓမာဂ။ ' သက္ကတစသည့် ဘာသာ ၃-ရပ် နှင့် နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လျှင် ပါဠိဘဒ္ဒလည်း ရှု-ဘဒ္ဒ ဒီဃနှင့် ရှင်ဘုဒ်သာ ပါဠိဟောင်း ဖြင်းရာ၏။ ရှု။၆၂၁–တိပစ္စည်းအရာ၌ ရုဟန် ရှင်-ဟု ပါဠိမှန်ရှိသင့်သည်။ နိရုတ္တိ-နှာ-၅၀၄-ဘဒ္ဒ တိပစ္စ-ယမို့ ရုဟန် ရှင်ဘီ, နိရုဟန် နိရှင်ဘီ, ဝိရုဟန် ဝိရှင်ဘီ-ဟု ဆိုသောကြောင့် ဤဆရာတော်၏ အယူအားဖြင့်လည်း ရှင်ဘီ-ဘဒ္ဒ ရဿဂ္ဂအက္ခရာနှင့် ပါဠိမှန်ရှိသင့်သည်။ (၁) တက်-တွင်-သောသဒ္ဒါ (အတွင်ရှင်ဘီသဒ္ဒါ)။ (၂) တင်စားအပ်သောသဒ္ဒါ (အတင်ရှင်ဘီသဒ္ဒါ)။ (၃) ထင်ရှားသော(အထင်ရှင်ဘီသဒ္ဒါ)။ (၁) (၂) (၃) ရှင်ဘီသဒ္ဒေန ပန ဝိတရာဂေသုပိ ဧ-ယံ ဝေါဟာရော ဝတ္တဘိယော၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁၃။ အဝိတရာဂေသု ရုဒ္ဓေန (သဒ္ဒေန) အဝိတရာ-ဂေသု ဝါ ပဝတ္တိတ္တာ ဤန္ဒြိယဗဒ္ဓခန္ဓသန္တာနတာ-ယ တံသဒိသေသု ဝိတရာဂေသု ရုဒ္ဓေန သဒ္ဒေ-န။ အထဝါ ကိဉ္စိ နိမိတ္တံ ဂဟေတွာ သတိပိ အညသ္မိံ တန္နိမိတ္တာယုတ္တေ ကတ္ထစိ ဝိသယေ သမ္မုတိယာ စိရကာလတာယ နိမိတ္တဝိရဟေပိ ပဝတ္တိ ရှင်ဘီနာမ ယထာ "ဂစ္ဆန္တီတိ ဂါဝေါ" တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၆၆။(–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅-၆။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၀။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၄။ ဝိမတိ၊ ၁။၂၅၅။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။၂၀၆။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၀–၁။)

(ရှင်ဘီအပြား–)ရှင်ဘီသဒ္ဒါသည် (၁)အတွင် ရှင်ဘီသဒ္ဒါ၊ (၂) အတင်ရှင်ဘီသဒ္ဒါ၊ (၃) အထင် ရှင်ဘီသဒ္ဒါအားဖြင့် သုံးပါးအပြားရှိ၏။ (၁) ထိုသုံးပါးတို့တွင် သကတ်အနက် တစ်ခုခု ကြောင့်ရသော အမည်နာမ ပညတ်သည် မူ ရင်း သ ကတ် ပျောက် ပျက် သော် လည်း အမည်နာမ ပညတ်ကား မပျောက်ပျက်ပဲ

ထို(၁၂)ပါးတို့တွင်—(၁) ကာဏ္ဍပစာအတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၌ ပြယုဂ်ကား–"စက္ခုနာ ရှုပ်ဒိဿ"တည်း။ ဤ၌ "စက္ခုနာ"ဟူသော ရှင်ဇီသဒ္ဒါသည် အခကြောင်းဖြစ်သော စက္ခုပသာဒဖြစ်၏ "စက္ခု"ဟူသော အမည်ကို အကျိုးဖြစ်သော စက္ခုဝိညာဉ်ဖြစ်၌တင်စား၍ အကျိုးဖြစ်သော စက္ခုဝိညာဉ်ဖြစ်ကို "စက္ခု"ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် ကာဏ္ဍပစာ အတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါမည်၏။ (၂) ဖလူပစာအတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၌ ပြယုဂ်ကား– "သြဒနော ပစ္စတေ"တည်း။ ဤ၌ "သြဒနော"ဟူသော အတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါသည် အကျိုးဖြစ်သော ဃမင်းဖြစ်၏ "သြဒန"ဟူသော အမည်ကို အကြောင်းဖြစ်သော ဆန်ဖြစ်၌တင်စား၍ အကြောင်းဖြစ်သော ဆန်ဖြစ်ကို "သြဒန"ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် ဖလူပစာ အတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါမည်၏။ (၃) သဒိသူပစာ အတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၌ ပြယုဂ်ကား– "သိဟော ဂ်ယတိ"တည်း။ ဤ၌ "သိဟော"ဟူသော ရှင်ဇီသဒ္ဒါသည် အတူဖြစ်သော ခြင်္သေ့ဖြစ်၏ "သိဟ"ဟူသော အမည်ကို အတူရှိသော လုလင်ဖြစ်၌ တင်စား၍ အတူရှိသော လုလင်ဖြစ်ကို "သိဟ"ဟူ၍ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် သဒိသူပစာ အတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါမည်၏။ (၄) ဌာနူပစာ အတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၌ ပြယုဂ်ကား "မဉ္စာယော သန္တိ"တည်း။ ဤ၌ "မဉ္စာ"ဟူသော ရှင်ဇီသဒ္ဒါသည် ဌာနဖြစ်သော ညောင်စောင်းဖြစ်၏ "မဉ္စ"ဟူသော အမည်ကို ဌာနီဖြစ်သော လူဖြစ်၌ တင်စား၍ ဌာနီဖြစ်သော လူဖြစ်ကို "မဉ္စ"ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် ဌာနူပစာ အတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါမည်၏။ (၅) ဌာနျူပစာ အတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၌ ပြယုဂ်ကား– "ကုန္တာ ပစရန္တိ" တည်း၊ ဤ၌ "ကုန္တာ" ဟူသော ရှင်ဇီသဒ္ဒါသည် ဌာနီဖြစ်သော လှံဖြစ်၏ "ကုန္တ" ဟူသောအမည်ကို ဌာနဖြစ်သော လူဖြစ်၌တင်

ဟူသော အမည်နာမပညတ်သည် လောဘသကတ်ကို အရဟတ္တမဂ်ဖြင့် ပယ်သတ်၍ ရဟန္တာဖြစ်သော အခါ၌လည်း တပ်နှစ်သက်ခြင်း ကြိယာဟူဆိုအပ်သော ဗျူပ္ပတ္တိနိမိတ်ကြောင့် ဆက်လက်၍ တွင်နေရစ်, ကျန်နေရစ်သော ကြောင့် အတွင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါမည်၏။

(၂) ဖြပ်တစ်ခု၏ အမည်နာမပညတ်ကို အခြားဖြပ်တစ်ခုပေါ်၌ တင်စား၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုအပ်သော ရှင်ဇီသဒ္ဒါသည် အတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါမည်၏။ ထိုအတင်ရှင်ဇီသဒ္ဒါသည်– (၁) အကြောင်းဖြပ်အမည်ကို အကျိုးဖြပ်၌ တင်စားသော (=ကာဏ္ဍပစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊ (၂) အကျိုးဖြပ်၏ အမည်ကို အကြောင်းဖြပ်၌ တင်ဒားသော (ဖလူပစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊ (၃) အတူဖြစ်သော ဖြပ်၏အမည်ကို အတူရှိသော ဖြပ်၌တင်စားသော (သဒိသူပစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊ (၄) ဌာနဖြပ်၏ အမည်ကို ဌာနီဖြပ်၌ တင်စားသော (ဌာနူပစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊ (၅) ဌာနီဖြပ်၏အမည်ကို ဌာနဖြပ်၌တင်စာသော (ဌာနျူပစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊ (၆) ဂုဏ်၏အမည်ကို ဂုဏေးဖြပ်၌ တင်စားသော (ဂုဏူပစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊ (၇) အစိတ်၏အမည်ကို အပေါင်းဖြပ်၌တင်စားသော (ဧကဒေသူပစာ=အဝယဝူပစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊ (၈) အပေါင်းဖြပ်၏ အမည်ကို အစိတ်ဖြပ်၌တင်စားသော (ဧကဒေသျူပစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊ (၉) အနီးဖြစ်သော ဖြပ်၏အမည်ကို အနီးရှိသောဖြပ်၌ တင်စားသော (သမီပူစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊ (၁၀) အနီးရှိသော ဖြပ်၏အမည်ကို အနီးဖြစ်သောဖြပ်၌ တင်စားသော (သမီပျူပစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊ (၁၁) ထင်ရှားရှိသော ဖြပ်၏အမည်ကို ထင်ရှားမရှိသောဖြပ်၌ တင်စားသော (တဒ္ဓမ္မူပစာ)ရှင်ဇီသဒ္ဒါ၊(၁၂) ဖြပ်နှစ်ခုမကွဲပြားသော်လည်း ကွဲပြားသကဲ့သို့တင်စားသော(အတဒ္ဓပစာ) ရှင်ဇီသဒ္ဒါအားဖြင့် (၁၂)ပါးအပြားရှိ၏။

စား၍ ဌာနဖြစ်သော လူဖြာပ်ကို "ကုန္တ" ဟူ၍ ခေါ် ဝေါ် ပြောဆိုသောကြောင့် ဌာနာ့ပစ္စယာကတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါမည်၏။ (၆) ဂုဏ္ဏပစ္စယာအတင် ရွင်္ဒီသဒ္ဒါ၌ ပြယုဂ်ကား– "နီလော ပဋော" တည်း။ ဤ၌ "နီလော" ဟူသော ရွင်္ဒီသဒ္ဒါသည် ညိုသောဂုဏ်၏ "နီလ" ဟူသောအမည်ကို ဂုဏောဖြစ်သော ပုဆိုးဖြာပ်၌ တင်စား၍ ဂုဏောဖြစ်သော ပုဆိုးဖြာပ်ကို "နီလ" ဟူ၍ ခေါ် ဝေါ် ပြောဆိုအပ်သောကြောင့် ဂုဏ္ဏပစ္စယာအတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါမည်၏။ (၇) ကေဒေသုပစ္စယာ=အဝယဝုပစ္စယာ အတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါ၌ပြယုဂ်ကား– "သမံ စုဏ္ဏံ" တည်း။ ဤ၌ "သမံ" ဟူသော ရွင်္ဒီသဒ္ဒါသည် အစိတ်ဖြစ်သော မျှသောဘဃဆေးဖြာပ်တို့၏ "သမ" ဟူသောအမည်ကို ထည့်သွင်းပေါင်းဖြစ်သော ဆေးမှုန့်ဖြာပ်ကို "သမ" ဟူ၍ ခေါ် ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် ကေဒေသုပစ္စယာ=အဝယဝုပစ္စယာ အတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါ မည်၏။ (၈) ကေဒေသုဂုပစ္စယာ အတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါ၌ ပြယုဂ်ကား– "သမုဒ္ဒေါ မယာ ဒိဋ္ဌော" တည်း။ ဤ၌ "သမုဒ္ဒေါ" ဟူသော ရွင်္ဒီသဒ္ဒါသည် အပေါင်းဖြစ်သော သမုဒ္ဒရာတစ်စင်းလုံးဖြာပ်၏ "သမုဒ္ဒ" ဟူသောအမည်ကိုအစိတ်ဖြစ်သော မျက်စိဖြင့် မြင်ကောင်းသော သမုဒ္ဒရာဖြာပ်ကို "သမုဒ္ဒ" ဟူ၍ ခေါ် ဝေါ် ပြောဆိုသောကြောင့် ကေဒေသုဂုပစ္စယာ အတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါမည်၏။ (၉) သမီပူပစ္စယာ အတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါ၌ပြယုတ်ကား– "ယောန တီရေန နာဝါ ဂစ္ဆတိ" တည်း။ ဤ၌ "တီရေန" ဟူသော ရွင်္ဒီသဒ္ဒါသည် အနီးဖြစ်သော ကမ်းဖြာပ်၏ "တီရ" ဟူသော အမည်ကို အနီးရှိသော လှေသွားရာမြစ်ဖြာပ်၌ တင်စား၍ အနီးရှိသော လှေသွားရာ မြစ်ဖြာပ်ကို "တီရ" ဟူ၍ ခေါ် ဝေါ် ပြောဆိုသောကြောင့် သမီပူပစ္စယာ အတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါ မည်၏။

–(၁၀)သမီပဂုပစ္စယာအတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါ၌ ပြယုဂ်ကား–"ဂင်္ဂါယံ သဿံ တိဋ္ဌတိ" တည်း။ဤ၌ "ဂင်္ဂါယံ" ဟူသော ရွင်္ဒီသဒ္ဒါသည် အနီးရှိသော မြစ်ဖြာပ်၏ "ဂင်္ဂါ" ဟူသော အမည်ကို အနီးဖြစ်သော ကမ်းဖြာပ်၌ တင်စား၍ အနီးဖြစ်သော ကမ်းဖြာပ်ကို "ဂင်္ဂါ" ဟူ၍ ခေါ် ဝေါ် ပြောဆိုသောကြောင့် သမီပဂုပစ္စယာအတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါမည်၏။(၁၁) တဒ္ဓမ္မုပစ္စယာအတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါ၌ ပြယုဂ်ကား "သသ ဝိသာဏံ" တည်း။ ဤ၌ "ဝိသာဏံ" ဟူသော ရွင်္ဒီသဒ္ဒါသည် ထင်ရှားရှိသော ကျဲ့နွှား အစရှိသည်တို့၏ ဦးချို့ဖြာပ်၏ "ဝိသာဏ" ဟူသောအမည်ကို ထင်ရှားမရှိသောယုန်၏ ဦးမျို့ဖြာပ်၌ တင်စား၍ ထင်ရှားမရှိသော ယုန်၏ ဦးချို့ဖြာပ်ကို "ဝိသာဏ" ဟူ၍ ခေါ် ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် တဒ္ဓမ္မုပစ္စယာအတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါမည်၏ (၁၂) အဘေဒုပစ္စယာအတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါ၌ ပြယုဂ်ကား "သိလာ ပုတ္တကာ သရီရံ" တည်း။ ဤ၌ "သိလာ ပုတ္တကာ" ဟူသော ရွင်္ဒီသဒ္ဒါသည် ကိုယ်မှ ကျောက်သားမပြားဘဲကိုပြားသကဲ့သို့ ခေါ် ဝေါ် ပြောဆိုသောကြောင့် အဘေဒုပစ္စယာအတင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါမည်၏။

(၃) တစ်ခုထည်းသော ဖြာပ်၌ သကတ်များစွာရှိသော်လည်း ထိုသကတ် အများတွင် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သော သကတ်တစ်ခုတည်းကိုသာ အစွဲပြု၍ ခေါ် ဝေါ် ပြောဆိုအပ်သော ရွင်္ဒီသဒ္ဒါသည် အထင်ရွင်္ဒီသဒ္ဒါမည်၏။

များပြားစွာလှု၊ သကတ္ထတွင်၊ ထင်သည့် သကတ်၊ ခဲ့ပညတ်မူ၊ မှတ်လော့ အထင်ရွင်္ဒီတည်း။ (ဘုရားကြီးနိယံ။၁၁၇။)
ပြယုဂ်ကား-"ဂစ္ဆတီတိ ဂေါ" (ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၄၉၅) တည်း။ ဤ၌ "ဂေါ" ဟူသော သဒ္ဒါသည် နွားဖြာပ်၌ စားခြင်းသကတ်, သွားခြင်းသကတ်, အိပ်ခြင်းသကတ်,တွန်ခြင်းသကတ်, ဦးချိုသကတ်, အဖြူအနီစသော သကတ်အားဖြင့် သကတ်များစွာ ရှိပါလျက် ထိုများစွာသော သကတ်တို့တွင် အထင်ရှားဆုံး ဖြစ်

"ဂစ္ဆတီတိ ဂေါ"(ဓာန်၊ဋီ။၄၉၅)တည်း။ ဤ၌ "ဂေါ"ဟူသောသဒ္ဒါသည် သွားခြင်းသကတ်၌ သွားတတ်သောဆင်,မြင်း,ကျဲ,နွား,ခွေး, ဝက် စသောသတ္တဝါဖြစ် များစွာ ဆက်ဆံပါလျက် ထိုဆက်ဆံသော ဖြစ်အများတွင် အထင်ရှား ဆုံးဖြစ်သော နွားဖြစ် တစ်ခုတည်းကိုသာ "ဂေါ" ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုအပ်သော ကြောင့် အထင်ရှင်္ဂသဒ္ဒါမည်၏။ တစ်နည်း ကား–"မဟိယံ သေတိတိ မဟိံသော" (ဓာန်၊ဋီ။၆၁၆)တည်း။ ဤ၌ "မဟိံသော" ဟူသော သဒ္ဒါသည် မြေ၌ အိပ်ခြင်း သကတ်၌ ဆင်,မြင်း,ကျဲ,နွား, ခွေး,ဝက် စသော သတ္တဝါ များစွာ ဆက်ဆံပါလျက် ထိုဆက်ဆံသော ဖြစ်အများတွင် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သော ကျဲဖြစ်တစ်ခုတည်းကိုသာ "မဟံသ" ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်္ဂသဒ္ဒါမည်၏၊ တစ်နည်းကား–"မဟိယံ ရဝတိတိ မယူရော"(ဓာန်၊ဋီ။၆၃၄)တည်း။ ဤ၌ "မယူရော" ဟူသော သဒ္ဒါသည် မြေ၌ တွန်ခြင်း ကြိယာသကတ်၌ ဤက်,ချိုး,ခါ,ရစ်,ဥဒေါင်း စသော သတ္တဝါများစွာ ဆက်ဆံပါလျက် ထို ဆက်ဆံသော ဖြစ်အများတွင် အထင်ရှားဆုံး ဖြစ်သော ဥဒေါင်းဖြစ် တစ်ခုတည်းကိုသာ "မယူရ" ဟူ၍ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်္ဂသဒ္ဒါမည်၏။ တစ်နည်းကား– "သရသိ မှဟတီတိ သရောရုဟံ" (ဓာန်၊ဋီ။ ၆၀၄)တည်း။ ဤ၌ "သရောရုဟံ" ဟူသော သဒ္ဒါသည် ရေအိုင်၌ ပေါက်ရောက်ခြင်း ကြိယာသကတ်၌ မြက်သစ်ပင်ဖြစ် များစွာ ဆက်ဆံပါလျက် ထိုဆက်ဆံသော ဖြစ် အများတွင် အထင်ရှားဆုံး ဖြစ်သော ကြာ ဖြစ် တစ်ခုတည်းကိုသာ "သရောရုဟံ" ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်္ဂ သဒ္ဒါမည်၏။

တစ်နည်းကား–"ပေါက္ခရေ ဇလေ ဇာ တန္တိ ဝါ ပေါက္ခရံ" (ဓာန်၊ဋီ။၆၀၅)တည်း။

သော သွားခြင်းသကတ် တစ်ခုတည်းကိုသာ အစွဲပြု၍ "ဂေါ"ဟု ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသော ကြောင့် အထင်ရှင်္ဂသဒ္ဒါမည်၏။ တစ်နည်း ကား– "မဟိယံ သေတိတိ မဟိံသော" (ဓာန်၊ ဋီ။၆၁၄)တည်း။ ဤ၌"မဟိံသော" ဟူသော သဒ္ဒါသည် ကျဲဖြစ်၌ စားခြင်း သကတ်, သွားခြင်းသကတ်,မြေ၌ အိပ်ခြင်း သကတ်, မြက်၌အိပ်ခြင်းသကတ်, တွန်ခြင်း သကတ်, ဥးချိုသကတ်, အဖြူအနီ စသော သကတ်အားဖြင့် သကတ်များစွာ ရှိပါလျက် ထိုများစွာသော သကတ်ဘို့တွင် အထင်ရှား ဆုံးဖြစ်သောမြေ၌ အိပ်ခြင်း သကတ်တစ်ခု တည်းကိုသာ အစွဲပြု၍ "မဟိံသ"ဟု ခေါ် ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်္ဂသဒ္ဒါ မည်၏။

တစ်နည်းကား"မဟိယံ ရဝတိတိ မယူရော" (ဓာန်၊ဋီ။၆၃၄)တည်း။ ဤ၌ "မယူရော" ဟူသော သဒ္ဒါသည် ဥဒေါင်းဖြစ်၌ စားခြင်း သကတ်, သွားခြင်းသကတ်, ပျံခြင်းသကတ်, မြေ၌ တွန်ခြင်းသကတ်, သစ်ပင်၌ တွန်ခြင်း သကတ်, ဥးစွန်းသကတ်, အဖြူအနီ စသော သကတ်အားဖြင့် များစွာရှိပါလျက် ထိုများ စွာသော သကတ်တို့တွင် အထင်ရှားဆုံး ဖြစ် သော မြေ၌ တွန်ခြင်းသကတ်တစ်ခုတည်းကို သာ အစွဲပြု၍ "မယူရ"ဟု ခေါ်ဝေါ် ပြော ဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်္ဂသဒ္ဒါ မည်၏။ တစ်နည်းကား–သကတ်တစ်ခုတည်း၌ ဖြစ် များစွာ ဆက်ဆံပါလျက် ထိုဖြစ်အများတွင် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သော ဖြစ်တစ်ခုတည်းကို သာ ထိုသကတ်ကြောင့် ရလာသော အမည် ဖြင့် ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုအပ်သော ရှင်္ဂသဒ္ဒါ သည် အထင်ရှင်္ဂသဒ္ဒါမည်၏။

သကတစ်ခု၊ အစုများစွာ၊ ဆက်ဆံပါ လျက်၊ ထင်စွာဖဲ့သည်း၊ အမြဲ ဤရှင်္ဂပင် တည်း။ (ဘုရားကြီးနိမိုး။၁၁၈။) ပြယုဂ်ကား

ဝါကျပြီးသောအခါ၌ ဝိသေသဖြစ်သော ဒြပ်တစ်ခုတည်းကိုသာရသော ရုဇ်ဆဿဒါသည် အထင်ရှင်ဆဿဒါမည်၏

တစ်နည်း ဝါက္ယ၊ သာမန်ရ၍၊ဝါကျလည်း ပြီး၊ အသီးလည်းရ၊ အထင်ချ။ (တွင်းကြီး နိယံ။ ၂၈။)

ပြယုဂ်ကား–"ဂစ္ဆတိ ဂေါ" (ဓာန်၊ဋ္ဌီ။ ၄၉၅)တည်း။ ဤ၌ "ဂေါ"ဟူသော ရုဇ်ဆဿဒါသည် "ဂစ္ဆတိ"ဟူသော ဝါကျအခိုက်၌ သွားတတ်သော ဆင့်မြင်း၊ ခွေး၊ ဝက်စသော သတ္တဝါဒြပ်အားလုံးရ၍ 'ဂေါ'ဟူသော နိပ္ဖန္နအခိုက်၌ကား ဝိသေသဖြစ်သော နွားဒြပ်တစ်ခုတည်းကိုသာ ဟောသော, ရသော ကြောင့် အထင်ရှင်ဆဿဒါမည်၏။

ထိုမှတစ်ပါး ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာတို့၌ အဓိဝစနံ, နာမံသဒ္ဒါတို့ဖြင့် ရေးသွားသုံးနှုန်းရာဌာနတို့၌လည်း အထင်ရှင်ဆဿဒါများပင် ဖြစ်သည်။

အဓိဝစနံ၊ နာမံ ရှိက၊ များလှုနှက်တွင်၊ လိုအင်နှက်မှီ၊ တင်ရှင်ဆို၊ စဲသည်ကန်တော့။ (ဋ္ဌ ရေးဆောင်နိယံ။ ၃၄၅။)

ထိုတွင် အဓိဝစနံ ရှိရာ၌ ပြယုဂ်ကား– "အညမညဝိသိဋ္ဌာနံ ကုသလာကုသလာနံ ပါကာတိ ဝိပါကာ၊ ဝိပက္ကဘာဝမာပန္နာနံ အရူပဓမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ"။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄) တည်း။ ဤ၌ "ဝိပါကာ" ဟူသော ရုဇ်ဆဿဒါသည် အချင်းချင်း ထူးကုန်သော ကုသိုလ်, အကုသိုလ်တို့၏ အကျိုးဖြစ်ခြင်းဟူသော ဂုဏ်သကတ်၌ ဂ မွဇရုပ်, ဝိပါက်နာမက္ခန္ဓာတည်းဟူသော ဒြပ်အများဆက်ဆံပါလျက် ထိုဆင်ဆံသော ဒြပ်အများတွင် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သော ဝိပါက် နာမက္ခန္ဓာ

ဤ၌ "ပေါက္ခရဏီ"ဟူသော သဒ္ဒါသည် ရေဋ္ဌဖြစ်ခြင်းကြိယာသကတ်၌ မြက်သစ်ပင် များစွာ ဆက်ဆံပါလျက် ထိုဆက်ဆံသော ဒြပ်အများတွင် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သော ကြာဒြပ်တစ်ခုတည်းကိုသာ "ပေါက္ခရ"ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်ဆဿဒါမည်၏။ တစ်နည်းကား– "ပကေ် ကဒ္ဒမေ ရုဟတီတိ ပကေ်ရုဟံ"(ဓာန်၊ဋ္ဌီ။ ၆၈၅)တည်း။ ဤ၌ "ပကေ်ရုဟံ" ဟူသော သဒ္ဒါသည်သွန်၌ ပေါက်ရောက်ခြင်း ကြိယာသကတ်၌ မြက်သစ်ပင် ဒြပ်များစွာ ဆက်ဆံပါလျက် ထိုဆက်ဆံသော ဒြပ်အများတွင် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သော ကြာဒြပ်တစ်ခုတည်းကိုသာ "ပကေ်ရုဟ"ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်ဆဿဒါမည်၏။ တစ်နည်းကား– "ခိတ္တစိတ္တောတိ ယက္ခုမ္မတ္တကော ပုစ္ဆတိ" (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၀)တည်း။ ဤ၌ "ခိတ္တစိတ္တော" ဟူသောသဒ္ဒါသည် စိတ်ပြန့်လွင့်ခြင်းကြိယာသကတ်၌ သည်းခြေပျက်၍ ရူးသောသူ, ဘီလူးဖမ်းစား၍ ရူးသောသူ စသော သူရူးဒြပ်များစွာဆက်ဆံပါလျက် ထိုဆက်ဆံသော ဒြပ်အများတွင် အထင်ရှားဆုံး ဖြစ်သော ဘီလူးဖမ်းစား၍ ရူးသောသူ ဒြပ်တစ်ခုတည်းကိုသာ "ခိတ္တစိတ္တ"ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်ဆဿဒါမည်၏။ တစ်နည်းကား "ဝတ္ထု နာမ တဿ တဿ ပဂ္ဂလဿ အတ္ထာစာရော ဝုစ္စတိ" (ကင်္ခါ။၁၀၀)တည်း။ ဤ၌ "ဝတ္ထု"ဟူသော ရုဇ်ဆဿဒါသည်တည်ရာဟူသောသကတ်၌အကြောင်း, ဒြပ်, အိမ်ရာမြေ, ရတနာသုံးပါးဟု ဆိုအပ်သော ဒြပ်များစွာ ဆက်ဆံပါလျက် ထိုဆက်ဆံသော ဒြပ်အများတွင် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သော လွန်ကျူးခြင်းဒြပ်တစ်ခုတည်းကိုသာ "ဝတ္ထု" ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်ဆဿဒါမည်၏။ တစ်နည်းကား– ဝါကျအခိုက်၌ သာမညဖြစ်သော ဒြပ်အများရ၍

(၁) ရှပ်၊ ရှပက္ခန္ဓာ။ ဒေ့ မေ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မာ။ ကတမေ ဒေ့? နာမဉ္စ ရှပဉ္စ။ အံ၊ ၁။ ဂ၂။ ယံကိဉ္စိ ရှပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နံ အဘိ၊ ဝိ။ ၁။ ဝိ၊ ၃။ ၂၀။ ရှပန္တိ ရှပက္ခန္ဓော။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၅၅။ (–အံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၆)။ (၂) အကြောင်း။ သရှပါ ဘိက္ခဝေ ဥပဒဉ်္ဇန်တိ ပါပကာ အကုသလာ မွော, နော အရှပါ။ အံ၊ ၁။ ဂ၁။ နိဒါနံ ဟေတု သခ်ါရော ပစ္စယော ရှပန္တိ သဗ္ဗာနိပိ ဟိ တောနိ ကာ-ရဏဝေဝစနာနေဝ။ အံ၊ ၄၊ ၂။ ၅၄။ (–အံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၆။ အံ၊ ၎၊ ၁။ ၅၀-၁)။ (၃) ရှပ-ကာယ=ခန္ဓာကိုယ်။ အာကာသော ပရိဝါ-ရိတော ရှပန္ဒေဝ သခ်ံ ဂစ္ဆတိ။ မ၊ ၁။ ၂၄ဂ။ နာဟံ အာနန္ဒ တံ ရှပမိ္မ သမနု-ပဿာမိ။ မ၊ ၃။ ၁၅၃။ ရှပန္တိ သရိရံ။ မ၊ ၄၊ ၄။ ၁၁၃။ (–အံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၆၀)။ (၄) ရှပါရုံ=အဆင်း။ စက္ခုဥ္စ ပဋိစ္စ ရှပေ စ ဥပဒဉ်္ဇတိ စက္ခုဝိညာဏံ။ မ၊ ၃။ ၃၂ဂ။ (–မ၊ ၁။ ၃၂၆)။ ယံ ရှပံ ပဿတော ရာဂါဒယော ဥပဒဉ်္ဇန္တိ၊ တံ နု သေဝိတဗ္ဗံ နု ဒဋ္ဌဗ္ဗံ နု ဩလောကေတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ ၄၊ ၂။ ၃၁၂ဂ။ (–အံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၆၀)။ ရှပန္တိ ရှပါယတနံ။ ဒီ၊ ၎၊ ၂။ ၂၇၂။ (၅)ပုံသဏ္ဌာန်။ ရှပပွမာဏော ရှပပွသန္နော။ အံ၊ ၁။ ၃၂ဂ။ အံ၊ ၄၊ ၁။ ၁၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၄။ ၆၀။ (–အံ၊ ၄၊ ၂။ ၃၁၄)။ယာဂုဘတ္တေသု ဘာဇနကဏနာယ ခါဒနီယာဒီသု ရှပဂဏနာယ ပါစိတ္တိယာနိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။ ၂၁၃။ ရှပဂဏနာယာတိ ရှပါဒိနံ သဏ္ဌာနဂဏနာယ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၇၂။ (၆) သဘော၊ သဘာဝ။ အရသရှပေါ ဘဝံ ဂေါတမော။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ အံ၊ ၃။ ၁၉။ ယံ လောကေ ပိယရှပံ, သာတရှပံ ဧတ္ထေသာ တဏှာ ဥပဒဉ်္ဇမာနာ ဥပဒဉ်္ဇတိ။ ပဋိသံ။ ၃၉။ ယံ လောကေ ပိယရှပံ သာတရှပန္တိ ယံလော-ကသ္မိံ ပိယသဘာဝဥ္စေဝ မဓုရသဘာဝဥ္စ။ ပဋိသံ၊၄၊၁။၁၄၆–၇။ (–ဝိ၊၄၊၁။၁၀၃။အံ၊၄၊

ဒြပ်တစ်ခုတည်းကိုသာ "ဝိပါက" ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်္ဂီသဒ္ဒါ မည်၏။

နာမံရှိရာ၌ပြယုဂ်ကား–"ပုဗ္ဗန္တိ ဥတုကာ-လေ ဥပ္ပန္နံ လောဟိတသာ နာမံ" (ဝိ၊ ၄၊ ၁။ ၁၇၉) တည်း။ ဤ၌ "ပုပ္ပ" ဟူသော ရှင်္ဂီ သဒ္ဒါသည် ပွင့်ခြင်းကြီယာသကတ်၌ ပန်း, မိန်းမဘွဲ့၊ ဥတုပန်း (=ရာသီသွေး)ဟူသော ဒြပ်အများဆက်ဆံပါလျက် ထိုဆက်ဆံသော ဒြပ်အများတွင် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သော မိန်းမတို့၏ ဥတုပန်း (=ရာသီသွေး) ဒြပ်တစ်ခုတည်းကိုသာ "ပုပ္ပ" ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ် ပြောဆိုသောကြောင့် အထင်ရှင်္ဂီသဒ္ဒါမည်၏။

ရှကာရ (ပု) [ရှ+ကာရ] ရှ–ဟူသော–အက္ခရာ–စာလုံး၊ ရှအက္ခရာ။ ရှကာရမတ္တမေဝ ကေ-တော ဝတ္ထာ တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။ ဂ။

ရှပ[၁] (နာ) [ရှပ+အ။ သံ၊ ၂။ ၇၁။ ဝိ၊ ၄၊ ၃။ ၁၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၎၊ ၁။ ၃၉၆–ကြည့်။ ရှ+ပ။ ဒီဃ–ပြု။ ရှယတေ ကိတ္တိယတိတိ ရှပံ၊ ရှပ-ယတီတိ ဝါ ရှပံ၊ သဘာဝေါ။ ကပ္ပဒ္ဓုမ။ ပါဏိနီ၊ ဥဏာဒိ၊ ၃။ ၂၀–ဖြင့် ပ–ပစ္စည်း သက်။ ရှပ–သံ၊ ရှ။ ရှယ+ရှပ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ရှပ်၊ ရှပက္ခန္ဓာ။ (၂) အကြောင်း။ (၃) ရှပဂဏနာယ=ခန္ဓာကိုယ်။ (၄) ရှပါရုံ=အဆင်း။ (၅) ပုံသဏ္ဌာန်။ (၆) သဘော၊ သဘာဝ။ (၇) ရှပ်ပုံ=ရှပ်တု။ (၈) အရှပ်။ (၉) ဖောက်ပြန်သော အာရုံ။ (၁၀) ရှပတဏှာ။ (၁၁) ရှပရာဂ။ (၁၂) အတု=အတူ=ပုံတူ။ (၁၃) ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော။ (၁၄) အရေအတွက်=အတိုင်းအရှည်အပိုင်းအခြား။ (၁၅) အနက်ထူးမရှိ=တဿာဝ။ (၁၆) ပစ္စည်း၊ ဥစ္စာ၊ ဘဏ္ဍာ။ (၁၇) အပေါင်း၊ အစု။

အပေါင်း၊ အစု။ ဂေါ်ရှုပါန် (ဒီ၊ ဌ၊ ၁။၁၆၈) ခွဲ့ ..ဂေါသမူဟာနံ ဝါ။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။၈၆။

ရှုပ်၂ (န) [ရှုပ+ဘဝ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ရှုပ်ဘဝ၊ ရှုပဘုံ။ ရှုပ်ပုံပတ္တိ ဃာ မဂ္ဂ် ဘာဝေတီ (အဘိ၊ ဓ၊ ၄၄)တိ ရှုပ် ဝုစ္စတိ ရှုပဘ ဝေါ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၇။ ဥတ္တရုပဒလောပံ ဂ တွာ ရှုပဘဝေါ ရှုပန္တိ ဝုတ္တော။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁၀၀။ ဥတ္တရုပဒလောပံ ကတွာ "ရှုပ-ဘဝေါ ရှုပ"န္တိ ဝုတ္တော။ "ရှုပီ ရှုပါနိ ပဿတိ ရှုပရာဂေါ"တိ အာဒီသုဝိယာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။ ၀၇။ ရှုပေဟီ (သုတ္တနိ။ ၃၉၆)ဘ် ရှုပဘဝေဟိ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၅။

ရှုပ်၃ (န) [ဒုပ+စျာန။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ရှုပစျာန်၊ ဒုပါဝစရသမာပတ်။ ရှုပ် ပဋ္ဌိစ္စာ-(သံ၊၁၊၃၆၄)တိ ရှုပါဝစရသမာပတ္တိ ပဋ္ဌိစ္စ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၂၄။ ရှုပေဟီ(သုတ္တနိ။၃၉၆)တိ.... ရှုပသမာပတ္တိဟိ ဝါ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၅။ ရှုပသဲညာ ၂-အနက်လည်းကြည့်။

ရှုပ်၄ (န) [ရှုပ+သုတ္တ။ ရှုပ+သိပ္ပ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ပန်းထိမ်အတတ်၊ ပန်းထိမ်အတတ်ကို ပြသော-သုတ်-ကျင်းကန်။ သစေ ခေါ ဥပါလိ ရှုပ် သိက္ခိဿတိ၊ အက္ခီနိ ဒုက္ခာ ဘဝိဿန္တိ။ ဝိ၊ ၂။၁၆၉။ အက္ခီနိ ဒုက္ခာ ဘဝိဿန္တိတိ ရှုပသုတ္တံ သိက္ခန္တေန ကဟာ-ပဏာ ပရိဝတ္တေတွာ ပရိဝတ္တေတွာ ပဿိ-တဗ္ဗာ ဟောန္တိ၊ တေနဿ အက္ခီနိ ဒုက္ခာ ဘဝိဿန္တိတိ မညိ သု။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃၁၅။

ရှုပ်၅ (န) [ကသိဏ + ရှုပ။ ဒွေပုဒ်ကျေ။] ကသိုဏ်း-ရှုပ်-နိမိတ်-အာရုံ။အဇ္ဈတ္တံ အရှုပ-သညီ ဗဟိဒ္ဓါ ရှုပါနိ ပဿတိ။ ဒီ၊ ၂။၉၄။ မ၊ ၂။၂၀၅။အံ၊၁။၄၂။အံ၊၃။၁၂၆၊၁၆၃။ အဘိ၊ ၈။ ၅၅၊၆၅။ အံ၊ဌ၊၁။၁၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၆၀။ ရှုပီ ရှုပါနိ ပဿတိ။ ဒီ၊ ၂။၉၄။မ၊ ၂။၂၀၅။ အံ၊၁။

ခု။ ၁၉၉)။ ပိယရှုပန္တိအာဒီသု သဘာဝတ္ထော ရှုပသဒ္ဒေါ။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၅၁။ (၇) ရှုပ်ပုံ=ရှုပ်တု။ သညာဏတ္ထာဃ ကတံ ရှုပံ တ္ထေ အတ္ထိတိ ရှုပီယံ။ ဝိ၊ လက်ာရ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၂၀-၁။ (၈) အရှုပ်။ အဟံ ဣမသ္မိံ အာကာဂေ-ရှုပ် လိခိဿာမိ။ မ၊ ၁။ ၁၇၉။ (၉) ဖောက်ပြန်သေအားရုံ။ ကရဏ္ဍ ရှုပါနီတိ ဗဟူနိပိ ဝိတိ သကာရဟာနိ ရှုပါနိ ကရဏ္ဍ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆၇။ ရှုပါနီတိ ဝိပ္ပကာရာနိ။ ဝိပ္ပကာရ-တောပိ ဟိ ရှုပသဒ္ဒေါ။ သံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂၁၆။ (၁၀) ရှုပတဏှာ။ ရှုပတဏှာ ရှုပ် ဥတ္တရုပဒ-လောပေန။ မဇ္ဈိမဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၈။ (၁၁) ရှုပ-ရာဂ။ အရိယသာဝကော ဒွေပေန ရှုပရာဂေန ပရိမုဋ္ဌတိ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၃၂၃။ (၁၂) အတု၊ အတူ၊ ပုံစံတူ။ သရှုပေန ဝဏ္ဏနံ ရှုပကူဋ္ဌံ။ ပတိရှုပေန ဝဏ္ဏနာတော် အတ္ထော။ မ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၅၉။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၁။) သံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၅၄၊)။ (၁၃) ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော။ ရှုပ္ပနံ ဝါ ရှုပ်၊ ရှုပသဘာဝေါ။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။ ၎၄၁။ (၁၄) အရေအတွက်=အတိုင်း အရှည် အုပ်ိုင်းအနံး။ "တ္တေကမိဒ" ခွဲ့ ရှုပီယတီတိ ရှုပ်၊ ပရိမာဏပရိစ္ဆေဒေါပိ သရိ-ရရှုပမွိ။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃၆၎။ (၁၅) အနက်ထူး မရှိ=တဗ္ဘာဝ။ ကိ မဟာသေဋ္ဌိ ကုသလံ ဒါရကရှုပါနံ၊ သံ၊ ဌ၊၁။၂၀၆။ ဒါရကရှုပါနန္တိ ဒါရကာနံ။ အနုတ္ထန္တိရကရော ဟိ ရှုပ-သဒ္ဒေါ ယထာ "ဂေါရှုပါန"န္တိ။ သံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၃၁၅။ ဂေါရှုပါန (ဒီ၊ဌ၊၁။၁၆၈)ခွဲ့ ဂုနံ့။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၀၆။ (၁၆)ပစ္စည်း၊ ဥစ္စာ၊ ဘဏ္ဍာ။ ရှုပေန ဝါ နိမိတ္တေန ဝါ သညာဏံ ကတွာ နိက္ခိ-ပိတွာ အာစိက္ခိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၁၃။ ရှုပေန ဝါ နိမိတ္တေန ဝါ သညာဏံ ကတွာတိ တ္ထေ ရှုပ် နာမ အန္တေဘဏ္ဍိကာဃ ဘဏ္ဍံ။ ဝိ၊ ဌ၊၃။၁၅၃။ရှုပ-သဒ္ဒေါ ဘဏ္ဍ,ပရိယာယောတိ အာဟ "ဘဏ္ဍ"န္တိ။ ဘဏ္ဍံ မှုပ် နာမာတိ ယောဇေနာ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၂၄။ (၁၇)

ပသာဒ=မျက်စိအကြည်။ (၆) သောတ ပသာဒ=နားအကြည်။ (၇) ဃာနပသာဒ= နှာခေါင်းအကြည်။ (၈) ဇိဝှာပသာဒ= လျှာ အကြည်။ (၉) ကာယပသာဒ= ကိုယ်အကြည်။ (၁၀) ရူပ=ရူပါရုံ။ (၁၁) သဒ္ဒ=သဒ္ဒါရုံ။ (၁၂) ဂန္ဓ=ဂန္ဓာရုံ။ (၁၃) ရသ=ရသာရုံ။ (၁၄) ဖောဋ္ဌဗ္ဗ=ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ ရုံ။ (၁၅) ဣတ္ထိဘာဝရူပ် = မိန်းမ၏ ဖြစ် ကြောင်း။ (၁၆) ပုမ္ဘာဝ=ယောကျ်ား၏ ဖြစ်ကြောင်း။ (၁၇) ဟဒယဝတ္ထု=ဟဒယ ရူပ်။ (၁၈) ရူပ်ဇီဝိတ=ရူပ်ဇီဝိတိန္ဒြေ။(၁၉) အာဟာရရူပ်။ (၂၀) အာကာသဓာတ်= ပရိစ္ဆေဒရူပ်။ (၂၁) ကာယဝိညတ်။ (၂၂) ဝစီဝိညတ်။ (၂၃) ရူပသ လဟုတာ=ရူပ်၏ ပေါ့ပါးသည်၏ အဖြစ်။ (၂၄) ရူပဿမုဒု တာ=ရူပ်၏ နူးညံ့သည်၏ အဖြစ်။ (၂၅) ရူပဿကမ္မညတာ = ရူပ်၏အမှုဋ္ဌ ကောင်း သည်၏အဖြစ်။ (၂၆) ဥပစယ=ရူပ်၏ဖြစ်ဆဲ။ (၂၇)သန္တတိ=ရူပ်၏ဖြစ်စဉ်၊(၂၈)ဇရတာ= ရူပ်၏ ရင့်ရော်သည်၏အဖြစ်။ (၂၉) အနိစ္စ တာ=ရူပ်၏ မမြဲသည်၏အဖြစ်ဟူ၍ ရူပ် ၂၉-ပါးရှိ၏။ သို့သော် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံဟုခေါ်သော ရူပ်ကား ပထဝီဓာတ်, တေဇောဓာတ်, ဝါယော ဓာတ်ဟု ဆိုအပ်သော ဓာတ်ကြီး ၃-ပါးပင် ဖြစ်၍ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏနည်းအားဖြင့် သရုပ် တရားကို ရေတွက်သည့်အခါရူပ်သည် ၂၈-ပါး သာရှိပေ၏။ဇင်းရူပ်သည်–(သီတေနပိ ရူပ္ပတိ၊ ဥဏှေနပိ ရူပ္ပတိ၊ ဇိဃစ္ဆာယပိ ရူပ္ပတိ၊ ပိပါသာယပိ ရူပ္ပတိ၊ ဒုံသမကသဝါတာတပ- ပသရိသပသမ္ဖဿေနပိ ရူပ္ပတိ။ (သံ၊ ၂။၇၁) ဟူသည်နှင့်အညီ အအေး ကြောင့်လည်း ဖောက်ပြန်တတ်၏။ ထို့အတူ ပူလောင်ခြင်း, ဆာလောင်ခြင်း, မွတ်သိပ်ခြင်း, မှက် ခြင်တို့ ကိုက်ခဲခြင်း, ဝမ်းပို့က်အတွင်းရှိလေထိုးခြင်း, နေပူခြင်း, မြွေ အစရှိသော ကျေဝိုးရှည် သော သတ္တဝါတို့ ကိုက်ခဲခြင်းတို့ကြောင့်

၄၂။ အံ၊၃။၁၂၆၊၁၆၁။အဘိ၊၈။၆၅။အဘိ၊၀။ ၃၅၆။ရူပိ ရူပါနိ ပဿတီတဲ့ ထွေ .. နီလကသိ- ဏာဒီနိ ရူပါနိ စျာနစက္ခုနာ ပဿတိ၊အံ၊၄၊၃။ ၂၄၅။ ရူပါနိ ပဿတ်တိ ဗဟိဒ္ဓါပိ နီလက- သိဏာဒိရူပါနိ စျာနစက္ခုနာ ပဿတိ။ အဘ်၊ ၄၊၁။၂၃၅။ ရူပ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂၁)နှင့် ကသိဏ- ရူပ်။ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉၄။(–မ ၄၊၃။၁၇၆၊အံ၊၄၊ ၁။၄၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၉(၄)။

ရူပ၆ (တိ) [ရူ၊+ဏ] (၁) (ဂု) ရုပ်ရှိသော ဘဝ၊ ရူပဘဝ။ (၁) ရူပစျာန်ရှိသောဘဝ၊ ရူပဘဝ။ (၂) ရုပ်ရှိသော–ပြဟ္မာ–သတ္တဝါ၊ ရူပပြဟ္မာ။ (၃) သရုပ်အနက်။ (၄) ဥဒါဟရဏ်၊ ပုံစံ။ (၅) ပန်းထိမ်သည်၊ ပန်းထိမ်ဆရာ။ (၁) (က) ရုပ်ရှိသောဘဝ၊ ရူပဘဝ။ (ခ) ရူပစျာန်ရှိသောဘဝ၊ ရူပ ဘဝ။ ရူပ် ထွေ အတ္ထိတဲ့ ရူပေါ၊ ဘဝေါ။ ရူပဘျာနံ ဝါ ရူပ်၊ ဟမေတ္ထတ္ထိတိ ရူပေါ၊ ဘဝေါ။ ပဏ်မ်၌၊၁။၂၀၉။ (၂) ရုပ်ရှိ သော–ပြဟ္မာ–သတ္တဝါ၊ရူပပြဟ္မာ။ ရူပ် ဝါ ဧတေသမတ္ထိတိ ရူပါ၊ ရူပ်နော သတ္တာ။ မဏိမ၌။၂။၁၇၁–၂။ (၃) သရုပ်အနက်။ တဿာလင်္ကာရနိဒ္ဒေသေ၊ ရူပမာဝ် ဘဝိဿ- တိ။ အလင်္ကာ၊ဖြ။ ရူပ် သရူပ် လင်္ကိယ်။ အလင်္ကာ၊ဋီ။ဖြ။ (၄) ဥဒါဟရဏ်၊ ပုံစံ။ ဂဒ္ဒိနဿာဒ ရိရေပိ ရူပ် တေသံ ကမာ သိ ဃာ အလင်္ကာရ။ ၁၅၂။ရူပ် ဥဒါဟရဏ်။ အလင်္ကာ၃၊ ဋီ။၁၇၁–၂။ (၅) ပန်းထိမ် သည်၊ ပန်းထိမ်ဆရာ။ ရူပသုတ္တ(ဝိ၊၄၊၁။ ၁၃၅)နှင့် ဟေရညိကာနံ သုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၀၄။ ရူပသိပ္ပ(ဝိ၊၄၊၁။၁၃၅)နှင့် ဟေရည်- ကသိပ္ပံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၄၆။

(ရူပ်သည်–(၁)ပထဝီဓာတ်=မြေဓာတ်။ (၂) အာပေါဓာတ်=ရေဓာတ်။ (၃) တေ ဇောဓာတ်=အပူ၊ အအေး၊ အဋ္ဌေဓာတ်။ (၄) ဝါယောဓာတ်=လေဓာတ်။ (၅) စက္ခု

လည်း ဖောက်ပြန်တတ်၏။ ထိုတွင်–အအေး ကြောင့် ဖောက်ပြန်ပုံကို ရာသီဥတု ညီမျှ ကောင်းမွန်သော အခါ၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်အနေအထားနှင့် အလွန် အေးသော ဆောင်းဥတု၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ် အနေ အထားတို့ကိုကြည့်၍ သိနိုင်လေသည်။

ထို အအေးကြောင့် ရုပ် ဖောက်ပြန်မှုမှာ ခန္ဓာကိုယ် ငြေမှ ပျက်စီးလောက်အောင် အေးသော လောကန္တရိက်ငရဲ, ဟိမဝန္တာ အရပ်၌ တည်ရှိသော မဟိ သကတိုင်း၌ အလွန်ထင်ရှားလေသည်။

အပူကြောင့် ဖောက်ပြန်ပုံကို ရာသီဥတု ညီမျှ ကောင်းမွန်သောအခါ၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်အနေအထားနှင့် အလွန်ပူသော နွေဥတု၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်အနေအထားတို့ကို ကြည့်၍ သိနိုင်လေသည်။ ထိုအပူကြောင့် ရုပ် ဖောက်ပြန်မှုမှာ အဝီစိငရဲ၌ အလွန်ထင်ရှားလေသည်။

ဆာလောင်ခြင်းကြောင့် ဖောက်ပြန်ပုံကို အစာဝလင်စွာ စားသောက်ရသောအခါ၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်အနေအထားနှင့် အစာ မစားရသောအခါ၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်အနေ အထားတို့ကို ကြည့်၍ သိနိုင်လေသည်။ ထို ဆာလောင်ခြင်းကြောင့် ရုပ်ဖောက်ပြန်မှုမှာ ပြိတ္တာဘုံ၌ လည်းကောင်း, လူ့ပြည်ဝယ် အငတ်ဘေးကြီး ဆိုက်ရောက်သော အခါ၌ လည်းကောင်း အလွန်ထင်ရှားလေသည်။

မွတ်သိပ်ခြင်းကြောင့် ဖောက်ပြန်ပုံကို ရေလုံလောက်စွာ သောက်ရသော အခါ၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်အနေအထားနှင့် ရေ မွတ်သိပ်သောအခါ၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ် အနေအထားတို့ကို ကြည့်၍ သိနိုင်လေသည်။ ထိုမွတ်သိပ်ခြင်းကြောင့် ရုပ်ဖောက်ပြန်မှုမှာ

ကာလကဋ္ဌိက အသုရာဘုံ အစရှိသည်တို့၌ အလွန်ထင်ရှားလေသည်။ မှက် ခြင်တို့ ကိုက်ခဲခြင်းတို့ကြောင့် ဖောက်ပြန်ပုံကဲ့သို့ မှက်,ခြင်တို့ အကိုက်မခံရမီ အချိန်၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ် အနေအထားနှင့် မှက်,ခြင်တို့ အကိုက်ခံရသော အခါ၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်အနေ အထားတို့ကို ကြည့်၍ သိနိုင်လေသည်။ ထို့ မှက်,ခြင်တို့ ကိုက်ခဲခြင်းကြောင့် ရုပ်ဖောက် ပြန်မှုမှာ ခြင်ပေါများသော အရပ်ဒေသတို့၌ အလွန် ထင်ရှားလေသည်။ ဝမ်းဗိုက်အတွင်း ၌ရှိသော လေထိုးခြင်းကြောင့် ဖောက်ပြန်ပုံကို လေထိုးလေအောင့်ရောဂါမဖြစ်မီအချိန်၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်အနေအထားနှင့် လေထိုး လေအောင့်ရောဂါ ဖြစ်နေစဉ် အချိန်၌ ဖြစ် ပေါ်သော ရုပ်အနေအထားတို့ကို ကြည့်၍ သိနိုင်လေသည်။ ထိုဝမ်းဗိုက်အတွင်းရှိ လေ ထိုးခြင်းကြောင့် ရုပ်ဖောက်ပြန်မှုမှာ လေ ငန်းဖြတ်ခံရသော သူကျွဲ,ငါး ရောဂါသည် တို့၌ အလွန်ထင်ရှားလေသည်။

နေပူကြောင့်ဖောက်ပြန်ပုံကို နေပူမခံရမီ အချိန်၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်အနေအထားနှင့် နေပူခံရစဉ်အချိန်၌ ဖြစ်ပေါ်သော ရုပ်အနေ အထားတို့ကို ကြည့်၍ သိနိုင်လေသည်။ ထို နေပူကြောင့် ရုပ်ဖောက်ပြန်မှုမှာ သဲကန္တာရ စသည်တို့၌ အလွန် ထင်ရှားလေသည်။ မြေ အစရှိသော ကျောရိုးရှည်သော သတ္တဝါတို့ ကိုက်ခဲခြင်းကြောင့် ဖောက်ပြန်ပုံကို မြေ အစရှိသည်တို့ အကိုက်မခံရမီ အချိန်၌ ဖြစ် ပေါ်သော ရုပ်အနေအထားနှင့် မြေ အစရှိ သည်တို့ အကိုက်ခံရစဉ် အချိန်၌ ဖြစ်ပေါ် သော ရုပ်အနေအထားတို့ကို ကြည့်၍ သိနိုင် လေသည်။ ထိုမြေ အစရှိသည်တို့ ကိုက်ခံရ ခြင်းကြောင့် ရုပ်ဖောက်ပြန်မှုမှာ မြေပေါ် သော အရပ်ဒေသတို့၌ အလွန်ထင်ရှားလေ သည်။ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၇–၈။) စိတ်မှာ ဥပါဒ်

ဌီ ဘင်ဟူ၍ ခဏသုံးပါး ရှိသကဲ့သို့ ရုပ်မှာလည်း ဥပါဒ် ဌီ ဘင်ဟူ၍ ခဏသုံးပါးပင် ရှိသည်။ (အဘိ၊၄၊၂၊၇) ထိုတွင် ရုပ်၏ ဥပါဒ်ခဏနှင့် စိတ်၏ ဥပါဒ်ခဏသည်လည်းကောင်း, ရုပ်၏ ဘင်ခဏနှင့် စိတ်၏ဘင်ခဏသည်လည်းကောင်း အချိန်ကာလချင်း တူမျှကြ၍ ရုပ်၏ ဌီခဏမှာမူကား စိတ်၏ ဌီခဏထက် များစွာ အချိန် ကြာမြင့်လေသည်။ စိတ်၏ ဌီခဏမှာ ခဏငယ် တစ်ချက်ခန့်သာ ကြာမြင့်၍ ရုပ်၏ ဌီခဏမှာမူကား ခဏငယ် (၄၉)ချက်ခန့် ကြာမြင့်လေသည်။ ရုပ်(၂၈) ပါးတို့တွင် ဇာတိဟူသော ခေါ်ဆိုအပ်သော ဥပစယရုပ်, သန္တတိရုပ် နှစ်ပါးတို့သည် စိတ်၏ ဥပါဒ်ခဏခန့် အသက်ရှည်ကြသည်။ အနိစ္စတာရုပ်သည် စိတ်၏ ဘင်ခဏခန့် အသက်ရှည်သည်။ ဇရတာရုပ်သည် စိတ်၏ ခဏငယ်ပေါင်း (၄၉)ချက်ခန့် အသက်ရှည်သည်။ ကာယဝိညတ်နှင့် ဝစီဝိညတ်တို့သည် စိတ်၏ ခဏကြီးတစ်ချက် (ခဏငယ် သုံးချက်)ခန့် အသက်ရှည်ကြသည်။ ဝိညတ်ဒွေးလက္ခဏရုပ် လေးခုတို့မှ ကြွင်းသောရုပ် (၂၂)ပါးတို့သည် စိတ်၏ ခဏကြီး (၁၇)ချက် – (ခဏငယ် ငါးဆယ့်တစ်ချက်)ခန့် အသက်ရှည်ကြသည်။ (အဘိ၊၄၊၂၄–၆။သင်္ဂဟ။ပဋ္ဌဒ္ဓါရဝိဘိပိုင်း။ ဝိဘာဝိနီ။၁၃၀–၄၇။)

ရုပ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်းများ– (၁)ကံ=အကုသိုလ်စိတ် ၁၂–မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈- ရူပကုသိုလ်စိတ် ၅-ဟုဆိုအပ်သော စိတ် ၂၅-ပါးတို့၌ ယှဉ်သော စေတနာ ၂၅-ပါး။ (၂)စိတ်=ခပ်သိမ်းသော သတ္တဝါတို့၏ ပဋိသန္ဓေစိတ်, ရဟန္တာတို့၏ စုတိစိတ်, အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခိုက်သောစိတ်, ဒွေပဉ္စဝိညာဉ်၁၀–ကြဉ် သော ၂၅–ပါးသော စိတ်။ (၃) ဥတု=အဒေး, အပူ ဟူသော တေဇော ဓာတ်ဟူ၍ သမုတ်အပ်ဆည့် ဥတု။ (၄) အာဟာရ=ကဗဠိကာရာဟာရဟူ၍ ဆုံးမအပ်သော ဩဇာဓာတ်ဟူ၍ သမုတ်အပ်သော ဩဇာဓာတ်ဟူ၍ လေးပါးရှိသည်။ ထိုတွင် ကံဟူသော အကြောင်းတရားကြောင့် ဟဒယဝတ္ထုရုပ်(၁) ဣန္ဒြိယရုပ်(၈) အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်(၈) အာကာသဓာတ် (၁) အားဖြင့် (၁၈)ပါးသောရုပ် (ကမ္မဇရုပ်)များ ဖြစ်ကြသည်။ စိတ်ဟူသော အကြောင်းတရားကြောင့် ဝိညတ်ရုပ်(၂) သဒ္ဒရုပ်(၁) လဟုတာရုပ်, မုဒုတာရုပ်, ကမ္မညတာရုပ်, အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်(၈) အာကာသဓာတ်အားဖြင့် (၁၅)ပါးသောရုပ် (စိတ္တဇရုပ်)များ ဖြစ်ကြသည်။ ဥတုဟူသောအကြောင်းတရားကြောင့် သဒ္ဒရုပ် (၁)လဟုတာရုပ်, မုဒုတာရုပ်, ကမ္မညတာရုပ်, အဝိနိဗ္ဘောဂ ရုပ်(၈) အာကာသဓာတ်(၁)အားဖြင့် (၁၃)ပါးသောရုပ်(ဥတုဇရုပ်)များ ဖြစ်ကြသည်။ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားကြောင့် လဟုတာရုပ်, မုဒုတာရုပ်, ကမ္မညတာရုပ်, အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ်, (၈)အာကာသဓာတ် (၁)အားဖြင့် (၁၂)ပါးသောရုပ် (အာဟာရဇရုပ်)များ ဖြစ်ကြသည်။ (သင်္ဂဟ။ ရူပသမုဒ္ဒါနကထာ။) ရုပ်တို့၏ အစဆုံး ဖြစ်ရာကာလနှင့် နောက်ဆုံး ချုပ်ရာကာလ ကမ္မဇရုပ်တို့သည် ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ ဥပါဒ်ခဏ၌ ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့် တစ်ပြိုင်တည်း စ,ဖြစ်၍ ၎င်း စုတိစိတ်၏ ဘင်ခဏ၌ စုတိစိတ်နှင့် တစ်ပြိုင်တည်း ချုပ်ကြသည်။ စိတ္တဇရုပ်တို့သည် ပဋိသန္ဓေနောင် ပဌမဘဝင်စိတ်၏ ဥပါဒ်ခဏ၌ ပဌမဘဝင်စိတ်နှင့် တစ်ပြိုင်တည်း စ,ဖြစ်ကြ၍ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်လျှင် စုတိစိတ်ချုပ်ပြီးနောက် စိတ္တက္ခဏ(ခဏငယ်) ၄၀–ချက်ခန့်, ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်, သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့ဖြစ်လျှင် စုတိစိတ်ချုပ်ပြီးနောက် စိတ္တက္ခဏ(ခဏငယ်)၅၀–ချက်ခန့်ကာလကြာမှ ချုပ်ကြသည်။ ဥတုဇရုပ်တို့သည် ပဋိသန္ဓေစိတ်၏ ဌီခဏ၌စ,ဖြစ်ကြ၍ စုတိစိတ်ချုပ်ပြီးနောက်

အရိုးဆွေးရ၍ မြေမှုန့်ဖြစ်သည်တိုင်အောင် (ကမ္ဘာလောကကြီးမပျက်မချင်း) ဆက်ကာ ဆက်ကာ ဖြစ်နေကြလေသည်။

အာဟာရဇရုပ်များသည် ကာမဘုံသား သတ္တဝါအားလုံးတို့၏ သန္တာန်၌ မိမိကိုဖြစ်စေ တတ်သော သြဇာခတ် ပြုန့်နှံနေအခါမှ စတင်ဖြစ်ပေါ်ကြ၍ စုတိစိတ်ချုပ်ပြီး နောက် စိတ္တက္ခဏ(ခဏငယ်)၅၀–ချက်ခန့်ကာလကြာမှ ချုပ်ကြသည်။ (သင်္ဂဟ၊ ရူပပဝတ္တိကွက်-မကဏ္ဍ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၁၂–၅။)

သတ္တဝါ(၄)မျိုးနှင့် ရုပ်များဖြစ်ပေါ်ပုံ– (၁)ကြက်ငှက်စသည်တို့ကဲ့သို့ အဏ္ဍဇဖြစ်သော အဏ္ဍဇသတ္တဝါ။ (၂)လူစသည်တို့ကဲ့သို့ မိခင်၏ သားအိမ်၌ဖြစ်သော ဇလာဗုဇသတ္တဝါ။ (၃)ပိုးလောက်လန်း စသည်တို့ကဲ့သို့ ငါးပုပ်၊ အကောင်ပုပ်၊ ပုပ်သိုးသောမုန့်၊ ညှစ်မရှိသော တံစိုးတွင်း၊ ညှစ်ရှိသော တံစိုးတွင်း၊ ထောပတ်၊ ဆီ၊ ပျားရည်၊ တင်လဲစသည့် အညှီတို့၌ဖြစ်သော သံသေဒဇသတ္တဝါ။ (၄) နတ်သမီး၊ နတ်သား၊ ငရဲသူ၊ ငရဲသား၊ အချို့သောလူများ၊ အချို့သော ဝိနိပါတိကအသုရာ စသည်တို့ကဲ့သို့ ခုန်ပျံ၍ ဖြစ်လာသကဲ့သို့ ကိုယ်ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာသော ဩပပါတိကသတ္တဝါ– ဟူ၍ (၄)မျိုး ရှိပေသည်။ (မဟာ။၁၀၅။ မဇ္ဈိမ။၂၄၁။)

ထိုတွင်– ကာမဘုံ၌ သံသေဒဇသတ္တဝါ၊ ဩပပါတိကသတ္တဝါတို့အား အလွန်ဆုံးဇီဝိုင်းအခြားအားဖြင့် စက္ခုဒသကကလာပ်၊ သောတဒသကကလာပ်၊ ဃာနဒသကကလာပ်၊ ဇိဝှါဒသက ကလာပ်၊ ကာယဒသက ကလာပ်၊ ဘာဝဒသကကလာပ်၊ ဝတ္ထုဒသကကလာပ် အားမြှင့် ကမ္မဇကလာပ် (၇) စည်းတို့သည် ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့်. ပြိုင်တူဖြစ်ကြ၍ မသေမီ ဖြစ်လိုက်ပျက်လိုက် တည်တံ့နေပြီးသေခါနီးအခါ စုတိစိတ်နှင့်အတူ ပြိုင်တူချုပ်ကြသည်။

သံသေဒဇသတ္တဝါ၊ ဩပပါတိကသတ္တဝါတို့တွင်လည်း အပါယ်ဘုံသား ဩပပါတိကသတ္တဝါတို့မှာ စက္ခုဒသကကလာပ် တစ်မျိုးတည်းသော် လည်းကောင်း၊ သောတဒသကကလာပ် တစ်မျိုးတည်းသော်လည်းကောင်း၊ စက္ခုဒသကကလာပ်၊ သောတဒသကကလာပ် နှစ်မျိုးလုံးသော်လည်းကောင်း၊ ချို့တဲ့(မပါဝင်)ဖြစ်) တတ်ကြသည်။ အပါယ်ဘုံသား သံသေဒဇသတ္တဝါတို့မှာ စက္ခုဒသကကလာပ် တစ်မျိုးတည်းသော်လည်းကောင်း၊ သောတဒသကကလာပ် တစ်မျိုးတည်းသော်လည်းကောင်း၊ ဃာနဒသကကလာပ် တစ်မျိုးတည်းသော် လည်းကောင်း၊ စက္ခုဒသကကလာပ် သောတဒသကကလာပ် နှစ်မျိုးလုံးသော်လည်းကောင်း၊ စက္ခုဒသကကလာပ် ဃာနဒသကကလာပ်နှစ်မျိုးလုံးသော် လည်းကောင်း၊ စက္ခုဒသကကလာပ် သောတဒသကကလာပ် ဃာနဒသကကလာပ် သုံးမျိုးလုံးသော်လည်းကောင်း ချို့တဲ့တတ်ကြသည်။

အသည်းတ်ကြည်သည့် ရုပ်ဝစရဘုံသား ဩပပါတိက သတ္တဝါ (မြဟ္မာ) တို့အား ဃာနဒသကကလာပ်၊ ဇိဝှါဒသကကလာပ်၊ ကာယဒသကကလာပ်၊ ဘာဝဒသကကလာပ်တို့ ကောန်ချို့တဲ့ကြသည်။ အသည်းသတ် ဩပပါတိကသတ္တဝါ (မြဟ္မာ) တို့အား ပဋိသန္ဓေအခါ၌ ဇီဝိတနဝကကလာပ် တစ်နှုတည်းသာ ဖြစ်နိုင်လေသည်။ ကမ္ဘာဦးလူဟူသော ဩပပါတိကသတ္တဝါတို့အား ပဋိသန္ဓေအခါ၌ ဆိုခဲ့ပြီးသော ကမ္မဇကလာပ် (၇) စည်းတို့တွင် ဘာဝဒသကကလာပ်ကြဉ် သောကလာပ် (၆)စည်းတို့သာ ဖြစ်နိုင်ကြသည်။ အဏ္ဍဇ၊ ဇလာဗုဇဟူသော ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တဝါတို့အား ပဋိသန္ဓေအခါ၌ ကာယဒသကကလာပ်၊ ဘာဝဒသကကလာပ်၊ ဝတ္ထုဒသကကလာပ်ဟူဆိုအပ်သော ကမ္မဇကလာပ် (၃) စည်းသာ ဖြစ်နိုင်ကြသည်။ ထိုကမ္မဇ

ကလလရေကြည်ခေါ် ရုပ်သည် ဖြစ်၏ အချိန်၌ ကြည်လင်သော ထောင်တစ်၏ အဆင်းကဲ့သို့ အဆင်းရှိသည်။ ထိုကလလရေကြည်ခေါ် ရုပ်သည် တစ်သတ္တာဟ (၇-ရက်)လွန်သောအခါ သားဆေးရည် အဆင်းရှိသော အမြုပ် (အဗ္ဗုဒ)အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားသည်။ အမြုပ်ဖြစ်၍ တစ်သတ္တာဟ (၇-ရက်) လွန်သောအခါ ခဲမဖြူရည်ကဲ့သို့ ဖြူသော အဆင်းရှိသော သားတစ် (ပေသ်) အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားသည်။ သားတစ် ဖြစ်၍ တစ်သတ္တာဟ (၇-ရက်) လွန်သော အခါ ကြက်ဥပုံသဏ္ဌာန်ရှိသော အသားစိုင် အသားခဲ (ဃန) အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွား သည်။ ကြက်ဥပုံသဏ္ဌာန်ရှိသော အသားစိုင် အသားခဲဖြစ်၍ တစ်သတ္တာဟ (၇-ရက်) လွန်သောအခါ ထုတ်အိုင်းနာ (=သွေးစုနာ) နှင့်တူသော ခက်မငါးဖြာ(ပသာခ)တို့ ဖြစ် ပေါ်လာကြသည်။ (သံဃ။၂၀ဂ။ သံဋ္ဌ၊ ၁။၂၇၄-၅။ သံဋ္ဌီ၊၁။၃၀၆-၇။) ခက်မ ငါးဖြာတို့ဖြစ်ပေါ်၍ ခြောက်သတ္တာဟ (၄၂-ရက်) ကြာလေသောအခါ စက္ခုဒသကကလာပ်, သောတဒသကကလာပ်, ဃာနဒသကကလာပ်, ဇိဝှါဒသကကလာပ်ရုပ်တို့ တစ်ပြိုင်တည်း ဖြစ်ပေါ်လာကြလေသည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၀။ မူလဋီ၊ ၃။၁၃၀-၁။ ဤဖြစ်စဉ်သည် လူပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် ရည်ညွှန်း သည်။ အခြား သိုးဆိတ်စသည်တို့ဉီးကား ရက် လအရေအတွက် ကွာခြားပေလိမ့်မည်။) စက္ခု-ဒသကကလာပ်, သောတဒသကကလာပ်, ဃာနဒသကကလာပ်, ဇိဝှါဒသကကလာပ် ရုပ်တို့ ဖြစ်ပေါ်၍ သုံးဆယ့်တစ်သတ္တာဟ (၂၁၇-ရက်) ကြာသောအခါ ဆံပင်, မွေး ညင်း, ခြေသည်း,လက်သည်းများ ပေါက် ရောက်ကြသည်။ (သံဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၅။)

ဘုံအားဖြင့် ကာမ(၁၁)ဘုံ၌ ရုပ်(၂၈)ပါး လုံး ရနိုင်၍ အထည်ထပ်ကြွင်သော ရှုပ

ဏလာပ် (၃) စည်း (ရုပ်ပေါင်း ၃၀) ကိုပင် "ကလလရေကြည်" ဟူ၍ ခေါ်ကြလေသည်။ ထိုကလလရေကြည်ခေါ် ရုပ်သည် ပမာဏ အားဖြင့် ယင်ကောင်ငယ်ကလေး တစ်ကြိမ် သောက်လောက်ရုံမျှ (၀၂)သေးငယ်စွာသော အင်ကလေး တစ်ချောင်းကို ဆီ၌ထည့်၍ ထိုအပ်ကလေးကို ဆီမှ ထုတ်ဆယ်လိုက်သော အခါ အပ်ဖျားတွင် တည်ရှိနေသောဆီပေါက် ကလေးမျှ (၀၂)လူတို့၏ ဆံပင်တစ်ချောင်းကို ဆီ၌ထည့်၍ ထိုဆံပင်ကို ဆီမှ ထုတ်ဆယ်လိုက် သောအခါ ဆံပင်ဖျားတွင် တည်ရှိနေသော ဆီပေါက်ကလေးမျှ (၀၂)ဇမ္ဗူဒီပ်ကွန်းသူတို့ ၏ ဆံပင်ကို ဂွစ်စိတ်ခွဲ၍ ထိုရွစ်စိပ်သော ဆံပင် တို့တွင် တစ်ခုသောဆံပင်နှင့် အတိုင်းအရှည် တူညီသော မြောက်ကျွန်းသူတို့၏ ဆံပင် တစ်ချောင်းကို ကြည်လင်သောနှမ်းဆီ၌ထည့် ၍ ထိုဆံပင်ကို နှမ်းဆီမှ ထုတ်ဆယ်လိုက်သော အခါ ဆံပင်ဖျားတွင် တည်ရှိနေသော ဆီပေါက်ကလေးမျှ (၀၂) ဇာတ်ဥက္ကာ မည် သော သားကောင်၏ အမွေးအမျှင်ကို ကြည် လင်သော နှမ်းဆီ၌ထည့်ရ၍ ထိုအမွေးကို နှမ်းဆီမှ ထုတ်ဆယ်လိုက်သောအခါ အမွေး ဖျားတွင်ပ ည် ရှိ နသော ဆီပေါက်ကလေး မျှသာ အတိုင်းအရှည်ရှိသည်။ (အဘိ၊ ဝိ။ ၄၂၃-၃၁။ ယမက၊ ၁။၈၁-၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀-၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၈-၉။ သင်္ဂဟ၊ ရှုပပဝတ္တိကွက်မပိုင်း။)

ဂဗ္ဘသေယျက ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ပဋိသန္ဓေ အခါ၌ရနိုင်သော ကလလရေကြည်ခေါ် ရုပ် (၃၀)တို့တွင် နပုံးသတ္တဝါ (အထီး,အမ မဟုတ်သူ) တို့အား ဘာဝဒသကကလာပ် ကြွင်သော ကမ္မဇကလာပ် (၂) စည်း (ရုပ်ပေါင်း ၂၀)သာ ရနိုင်သည်။ (အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၁။)

(၁၅)ဘုံ၌ ဈာနပသာဒ, ဇီဝါပသာဒ,ကာယ ပသာဒ, ဣတ္ထိဘာဝ, ပုရိသဘာဝကြဉ်သော ရှပ်(၂၃)ပါးသာ ရနိုင်သည်။ အသညသတ် ဘုံ၌ကား ဝတ္ထုရှပ်(၆)ပါး, ဘာဝရှပ်(၂)ပါး, သဒ္ဒရှပ်(၁)ပါး, ဝိညတ်ရှပ် (၂)ပါး ကြဉ်သော (၁၇)ပါးသော ရှပ်တို့ကိုသာ ရနိုင်သည်။ အရူပဘုံ၌ကား မည်သည့်ရှပ်ကိုမျှ မရနိုင်ခေါ်။ (သင်္ဂဟ။ ရှုပပဝတ္တိကွက်မ။)

ပုဂ္ဂိုလ်အားဖြင့် ကာမဘုံသား အထိး သတ္တဝါတို့အား ဣတ္ထိဘာဝ ရှပ်ကြဉ်သော ရှပ်(၂၇)ပါးရ၍ အမသတ္တဝါတို့အား ပုရိသ ဘာဝရှပ်ကြဉ်သော ရှပ်(၂၇)ပါး နှပုံး သတ္တဝါတို့အား ဣတ္ထိဘာဝရှပ်, ပုရိသဘာဝ ရှပ်(၂)ပါး ကြဉ်သော ရှပ်(၂၆)ပါး တို့ကို ရနိုင်သည်။ အသညသတ်ကြဉ်သော ရူပါ-ဝစရပြဟ္မာတို့အား ဈာနပသာဒစသော်ရှပ် (၃)ပါး, ဘာဝရှပ်(၂)ပါးကြဉ်သော (၂၃) ပါးသောရှပ်ဘို့ကို ရနိုင်၍ အသညသတ် ပြဟ္မာတို့အား ဝတ္ထုရှပ် (၆)ပါး, ဘာဝရှပ် (၂)ပါး, သဒ္ဒရှပ်(၁)ပါး, ဝိညတ်ရှပ်(၂)ပါး ကြဉ်သော (၁၇)ပါးသောရှပ်တို့ကို ရနိုင် သည်။ အရူပပြဟ္မာတို့အား မည်သည့်ရှပ်မျှ မရနိုင် မဖြစ်နိုင်ပေ။

ကာလအားဖြင့် ပဋိသန္ဓေအခါ၌ သဒ္ဒရှပ်, စီကာရရှပ် (၅)ပါး ဇရတာ, အနိစ္စတာ ကြဉ်သော(၂၀)သော ရှပ်တို့ကိုသာ ရနိုင် သည်။ ပဝတ္တိအခါ၌ကား ရှပ် (၂၈) ပါးလုံး ရနိုင်ပေသည်။ (သင်္ဂဟ။ရှုပပဝတ္တိကွက်မပိုင်း။)

တစ်နည်းအားဖြင့် ရှပ်သည် — (၁) ကမ္မဇရှပ်=ကံကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသောရှပ်။ (၂)ကမ္မပစ္စယရှပ် = ကမ္မဇရှပ်နှင့် စပ်သွယ် နေသည့် အဋ္ဌကထာဥတုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာ သော ရှပ်။ (၃) ကမ္မပစ္စယ ဥစ္စာသမုဋ္ဌာန-ရှပ်=ကံ၏အပေါင်းအဖော်ဖြစ်သည့် ဗာဟိရ ဥတုကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော ရှပ်။ (၄) အာဟာရသမုဋ္ဌာနရှပ် = အာဟာရကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ရှပ်။ (၅) အာဟာရ-ပစ္စယရှပ် = အာဟာရ၏ ကူညီထောက်ပံ့ (ဒေါင့်ရှောက်)မှုကို ခံယူရသော ရှပ်။ (၆) အာဟာရပစ္စယ ဥတုသမုဋ္ဌာနရှပ်=အာဟာရ ၏ အပေါင်းအဖော်ဖြစ်သည့် ဥတုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသောရှပ်။ (၇)ဥတုသမုဋ္ဌာနရှပ် =ဥတုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသောရှပ်။ (၈) ဥတုပစ္စယရှပ်=ပဌမဥတု၏ အပေါင်းအဖော် ဖြစ်သည့် ဒုတိယဥတုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာ သောရှပ်။ (၉) ဥတုပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနရှပ်= ဒုတိယဥတု၏ အပေါင်းအဖော် ဖြစ်သည့် တတိယဥတုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ရှပ်။ (၁၀)စိတ္တသမုဋ္ဌာနရှပ် = စိတ်ကြောင့် ဖြစ် ပေါ်လာသောရှပ်။ (၁၁) စိတ္တပစ္စယရှပ်= စိတ်၏ (ပစ္ဆာဇာတသတ္တိစသည်ဖြင့်) ကူညီ ထောက်ပံ့မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသောရှပ်။ (၁၂) စိတ္တပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနရှပ် = စိတ်၏ အပေါင်းအဖော်ဖြစ်သော ဥတုကြောင့် ဖြစ် ပေါ်လာသော ရှပ်ဟူ၍(၁၊)ပါး အပြားရှိ သည်။ ထိုတွင်– (၁) ပသာဒရှပ် ၅–ပါး, ဘာဝရှပ် ၂–ပါး, ဇီဝိတရှပ် ၁–ပါး, ဟဒယ ဝတ္ထုရှပ်၁–ပါးအားဖြင့် ဤ ၉–ပါးသောရှပ် တို့သည်ကမ္မဇရှပ်တို့မည်ကုန်၏။ (၂) ဆံပင်, မုတ်ဆိတ်,ကျင်စွယ်,ဆင်စွယ်, ငြင်းမြီး,စာမရီ မြီး အစရှိသည်တို့သည် ကမ္မပစ္စယရှပ်တို့ မည်ကုန်၏။ (၃) စက်ဂြာရတနာ, နတ် ဥယျာဉ်, နတ်ဗိမာန် အစရှိသည်တို့သည် ကမ္မပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာန ရှပ်တို့ မည်ကုန်၏။

(၄) အာဟာရကြောင့်ဖြစ်သည့် ဝဏ္ဏ, ဂန္ဓ အစရှိသော သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်ရှပ်သည် အာဟာရသမုဋ္ဌာနရှပ်မည်၏။ (၅) ဂဗင်္ဂီ-ကာရုဟာရ၏ စောင့်ရှောက်မှုကို ခံယူရ သောကမ္မဇရှပ်သည် အာဟာရပစ္စယရှပ် မည် ၏။ (၆) မသင့်မတင့်သော အာဟာရကို

စားသောက်မှီဝဲ၍ နေပူဥ်သွားသောသူအား ဖြစ်ပေါ်လာသော တင်းတိတ်, မှည့်မည်း, နာ၊နာ အစရှိသည်တို့သည် အာဟာရပစ္စယ ဥတုသမုဋ္ဌာနရူပ်တို့ မည်ကုန်၏။ (၇) ဥတု ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဝဏ္ဏ, ဂန္ဓအစရှိ သော သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်ရူပ်သည် ဥတုသမု-ဋ္ဌာနရူပ်မည်၏။ (၈) ဥတုကြောင့်ဖြစ်ပေါ် လာသည့် ဝဏ္ဏ,ဂန္ဓအစသို့သော သုဒ္ဓဋ္ဌကက-လာပ်ရူပ်၌ ပါဝင်သော ဥတုကြောင့် ဖြစ် ပေါ်လာသည့် ဝဏ္ဏ,ဂန္ဓ အစရှိသော ဒုတိယ သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်ရူပ်သည် ဥတုပစ္စယရူပ်မည် ၏။ (၉) ထိုဒုတိယသုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ် ရူပ်၌ ပါဝင်သော ဥတုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဝဏ္ဏ,ဂန္ဓ အစရှိသော တတိယသုဒ္ဓဋ္ဌကက-လာပ် ရူပ်သည် ဥတုပစ္စယဥတုသမုဋ္ဌာနရူပ် မည်၏။ (၁၀) စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာ သည့် ဝဏ္ဏ,ဂန္ဓအစရှိသော သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ် ရူပ်သည် စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပ် မည်၏။ (၁၁) စိတ်၏ (ပစ္ဆာဇာတသို့ စသည်ဖြင့်) ထောက်ပံ့ ကူညီမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာ သော ကေဇကာယ အစရှိသော ရူပ်သည် စိတ္တပစ္စယရူပ်မည်၏။ (၁၂) အတတ်ပညာ ဖြင့် စီရင်ခြင်းကြောင့် ကောင်းကင်၌ ထင် လာသော ဆင်ရုပ်, မြင်းရုပ်, ရထားရုပ်, စစ်သားရုပ် အစရှိသည်တို့သည် စိတ္တပစ္စယ-ဥတုသမုဋ္ဌာနရူပ်တို့ မည်ကုန်၏။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၂၉-ဂ)။

ရူပ် အပေါင်းတို့သည် စက္ခုပသာဒရူပ် သည် သတ္တဝါတို့၏ မျက်နှက်ဝန်း၏ အလယ် ရှေ့တည့်တည့်၌ ရပ်နေသောသူတို့၏ ကိုယ် သဏ္ဌာန်အရိပ်(လူရိပ်)ထင်ရာအရပ်၌ခုနှစ်ထပ် သော မျက်လွှာတို့ဖြင့် ပျံ့နှံ့၍တည်၏။ ၎င်း သည် ပမာဏ (အရွယ် အစား) အားဖြင့် သန်း ယင်္ဂါ၏ ဦးခေါင်းခန် ရှိလေသည်။

သောတပသာဒ ရူပ်သည် သတ္တဝါတို့၏ နားပေါက် အတွင်းဝယ် နီသော အဆင်း ရှိ သော အမွေး နုကလေးများ အစီအရီပေါက် သော လက်စွပ်ကွင်းသဏ္ဌာန်ရှိသော အရပ် ၌ တည်၏။

ဃာနပသာဒရူပ်သည် သတ္တဝါတို့၏ နှာ ခေါင်းပေါက် အတွင်းဝယ် ဆိတ်ခွာသဏ္ဌာန် ရှိသောအရပ်၌ တည်၏။

ဇိဝှါပသာဒရူပ်သည် သတ္တဝါတို့၏ လျှာ အလယ် ကြာရွက်ဖျားပိုင်း သဏ္ဌာန်ရှိသော အရပ်၌ တည်၏။

ကာယပသာဒ ရူပ်သည် ကမ္မဇရူပ်၏ နှံ့ထု အရပ် (ကမ္မဇတေဇောဓာတ်၏ တည်ထု အရပ်, ဆံပင်ဖျား, အမွေးဖျား, ခြေသည်း ဖျား, လက်သည်းဖျား, ခြောက်သွေ့သော အရေဖျား အရပ်တို့မှ တစ်ပါးသောအရပ်) ကို ပျံ့နှံ့၍ တည်၏။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅-ဂ။)

ဣတ္ထိဘာဝရူပ်, ပုမ္ဘာဘာဝ ရူပ်တို့သည် ကာယပသာဒ ရူပ်ကဲ့သို့ပင် ကမ္မဇ ရူပ်တို့၏ ပျံ့နှံ့ထုအရပ်ကို ပျံ့နှံ့၏တည်၏။

ဇီဝိတရူပ်သည် ကမ္မဇတေဇောဓာတ်နှင့် တကွ အလုံးစုံသော ကမ္မဇရူပ်တို့၏ နှံ့ထု အရပ် (ဆံပင်ဖျား, အမွေးဖျား, ခြေသည်း ဖျား, လက်သည်းဖျား, ခြောက်သွေ့သော အရေဖျားအရပ်တို့မှ တပါးသောအရပ်)ကို ပျံ့နှံ့၍တည်၏။

ဟဒယဝတ္ထုရူပ်သည် နှလုံးသား(နှလုံး အိမ်)၏အတွင်း၌ တည်ရှိသည့် လက်ဆွန်း ဝက်ပမာဏရှိသော သွေး (နှလုံးသွေး)၌ တည်၏။

အဝိနိဗ္ဘောဂရူပ် (၇) ခုတို့သည် ဆံပင် ဖျား, အမွေးဖျား, ခြေသည်းဖျား, လက်

သည်းဖျား, ခြောက်သွေ့သော အရေဖျား, ကမ္မဇတေဇောဓာတ်၏ တည်ဆုအရပ် အပါအဝင် ဒန္ဓာကိုယ် အစိတ်အပိုင်းအားလုံး၌ တည်၏။ (ပရမတ္ထဝိနိစ္ဆယ။၅၉။ ဝိဘာဝိနီ။ ၁၉၇–၈။ မဏိမဉ္ဇူ။၂။၁၂၉–၃၄။)

ထိုမှတပါး ခန္ဓာကိုယ်ကို သုံးပိုင်းခွဲ၍ လည်း ရူပ်တို့၏တည်ရာအရပ်ကို မှတ်သား နိုင်ပေသေးသည်။ ခန္ဓာကိုယ်ကို– (၁) ဥပရိမကာယ= လည်မျိုမှစ၍ အထက်ပိုင်း။ (၂) မဇ္ဈိမကာယ=ချက်မှစ၍ လည်မျိုတိုင် အောင် အလယ်ပိုင်း။ (၃) ဟေဋ္ဌိမကာယ= ချက်မှစ၍ ခြေဖျားတိုင်အောင် အောက်ပိုင်း ဟူ၍ သုံးပိုင်းပိုင်း၍–

ခန္ဓာကိုယ်အထက်ပိုင်း၌ (၁) စက္ခုဒသကကလာပ်။ (၂) သောတဒသကကလာပ်။ (၃) ဃာနဒသကကလာပ်။ (၄) ဇိဝှါဒသကကလာပ်။ (၅) ကာယဒသကကလာပ်။ (၆) မိန်းမဖြစ်လျှင် ဣတ္ထိဘာဝဒသကကလာပ်, ယောကျ်ားဖြစ်လျှင် ပုမ္ဘာဝဒသကကလာပ်တစ်ခုခု။ (၇) စိတ္တဇအဋ္ဌကကလာပ်။ (၈) အာဟာရဇအဋ္ဌကကလာပ်–ဟူ၍ ကလာပ်အားဖြင့် (၉)စည်း၊ ရူပ်အရေအတွက်အားဖြင့် (၈၇) ပါးသောရူပ်တို့ တည်ရှိကြသည်။

ခန္ဓာကိုယ်အလယ်ပိုင်း၌ (၁) ကာယဒသကကလာပ်။ (၂) ဘာဝဒသကကလာပ်။ (၃) ဝတ္ထုဒသကကလာပ်။ (၄) စိတ္တဇအဋ္ဌကကလာပ်။ (၅) ဥတုဇအဋ္ဌကကလာပ်။ (၆) အာဟာရဇ အဋ္ဌကကလာပ်–ဟူ၍ ကလာပ်အားဖြင့် (၆)စည်း၊ ရူပ်အရေအတွက်အားဖြင့် (၅၄)ပါးသော ရူပ်တို့သည် တည်ရှိကြသည်။

ခန္ဓာကိုယ်အောက်ပိုင်း၌ (၁) ကာယဒသကကလာပ်။ (၂) ဘာဝဒသကကလာပ်။ (၃) စိတ္တဇအဋ္ဌကကလာပ်။ (၄) ဥတုဇအဋ္ဌကကလာပ်။ (၅) အာဟာရဇအဋ္ဌကကလာပ်–ဟူ၍ ကလာပ်အားဖြင့်(၅)စည်း၊ ရူပ်အရေအတွက်အားဖြင့် (၄၀) ပါးသော ရူပ်တို့ တည်ရှိကြသည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၃။)

ရူပ်သည် သတ္တဝါတို့၏ အတွင်း စိတ်နေသဘောထားကို လည်းကောင်း, ဆောဂါကို လည်းကောင်း အထင်အရှား ဖော်ပြနိုင်ပေသည်။ ရူပ်ကိုကြည့်၍ ထိုပုဂ္ဂိုလ်၏ အတွင်း စိတ်နေသဘောထားကို တိကျစွာ ဟောပြနိုင်သော အတတ်ပညာရပ်များအကြောင်း လည်း ကျမ်းဂန်တို့၌ အထင်အရှား တွေ့မြင်နိုင်လေသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ကာမဇာတအားကြီးသောသူ၏ ခြေဆာသည် ခြေဖဝါး၏ အလယ်အရပ်နှင့် မြေကြီးကို မထိမူ၍ ဆောင့်ကြွားကြွားရှိ၏။ အမျက် ဒေါသကြီးသောသူ၏ ခြေဆာသည် ဖနှောင့်နေရာ၌ အနည်းငယ်သိမ်၏။ မောဟ အားကြီးသောသူ၏ ခြေဇာသည် ခြေကို တရွတ်ဆွဲ၍ သွားသောသူ၏ ခြေဆာကဲ့သို့ အဆောတလျင် ခြေဖျားဖနှောင့်ဖြင့်သာ ထောက်နင်းမိ၏။ ကံလေသာကင်းပြီးသော ဘုရားရှင်၏ ခြေဆာသည် ခြေဖဝါးပြင် တစ်ခုလုံး ညီညာစွာ ထိခြင်းရှိ၏ဟူ၍ လူ၏ခြေဆာကို ကြည့်ရုံမျှဖြင့် ထို ခြေဆာရှင်၏ စရိုက်ကို ဟောပြောနိုင်သော မာဂဏ္ဍိယမိဖုရား၏ မိခင် ပုဏ္ဏေးမကြီး (ခမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။)၏ အတတ်ပညာသည် လည်းကောင်း, ခြေဆာကိုကြည့်ရှု၍ သူခိုး ဖမ်းနိုင်သော ပဒကုသလလုလငဲ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇၇–၈၈။)၏ အတတ်ပညာသည်လည်းကောင်း, သိဒ္ဓတ္ထမင်းသားသည် ကေန်စင်စစ် ဘုရားဖြစ်လိမ့်မည်ဟု ဟောပြောသော ကောဏ္ဍညပုဏ္ဏား (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၃၂–၄။)၏ အတတ်ပညာသည် လည်းကောင်း, ဤအသံကား သူဋ္ဌေး၏အသံ၊ ဤအသံကား လူဆင်းရဲ၏ အသံဟု အသံကြားရုံဖြင့် ပစ္စုပ္ပန် ရှိ,မရှိကို သိစွမ်းနိုင်သော ဗိမ္ဗိသာရမင်းကြီး (ခမ္မ၊ဋ္ဌ။

မဏိမဉ္ဇူ။၊ ၁။၁၃၃–၆။ မဏိမဉ္ဇူ။၊ ၂။၁၀၂၊ ၂၂၁။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁၀၅–၀၉။ သင်္ဂိုဟ်၊ မဟာဋီ၊ သစ်။ ၂၃၉–၉၃။ အဘိ၊ ဒီပကာ၊ ၂။၁–၁၀၀။ တို့၌ကြည့်။)

ရူပအမိဿ (တိ) [ရူပ+အမိဿ] ရုပ်နှင့် မထော နှောသော (တရား)။ တဿ ရူပမိဿဿ ဝါ ရူပအမိဿဿ ဝါ....နဝမာ ပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၃။

ရူပက (နှ) [ရူပ+အက၊ ရူပ+က။ ရူပယတီတိ ရူပက်။ ကပ္ပဒုမ။ရူပယတိ အတြာတိ ရူပက်၊ ရူပမေ ဝါ ဆူပက်၊ ရူပံ အဿ အတ္ထီတိ ဝါ ရူပက်။ ထောမ။ ရူပက–သံ။ ရူပဂ၊ ရူယဂ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) အရုပ်။ (၂)ရုပ်တူ၊ ရုပ်တူ။ (၃)တူသော (ဝိဘတ္တိနိဒ္ဒေသ)။ (၄) (အဆုဝတ္ထုနှစ်ခုကို အတူကဲ့သို့ တင်စား၍ ပြောဆိုအပ်သော) ရူပကအလင်္ကာ။ (၁) တံ ရူပကံ ဝတ္ထုပုပ္ဖါလင်္ကာရေဟိ အလင်္ကရိတ္ဝာ ....ကေမန္တေ တိဋ္ဌန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၁။ (၂) ရဇတဗိမ္ဗကန္တိ ရူပိယမယံ ရူပက်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀၈။ (၃) ဝေဠု ဂတ္တေတိအာဒိနာ ယထာ ဝုတ္တအတ္ထဝဏ္ဏနာယ ပါဠိယံ ဝိဘတ္တိ-နိဒ္ဒေသဿ ရူပကဘာဝမာဟ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။ ၂၅၁။ (၄) ဥပမာနောပမေယျာနံ အဘေဒဿ နိရူပနာ။ ဥပမာဝ တိထောဘူတာ၊ ဘေဒါ ရူပက မုစ္စတေ။ အလင်္ကာ။၂၁၂။

(အဆုဝတ္ထုနှစ်ခုကို အတူကဲ့သို့တင်စား၍ ပြောဆိုအပ်သော အလင်္ကာသည် ဥပမာ အလင်္ကာ, ရူပကအလင်္ကာ-ဟူ၍ နှစ်ပါးရှိ၏။ ထိုတွင် ဥပမာအလင်္ကာ၌ ဥပမာန, ဥပမေယျ တို့သည် ဂုဏ်သာတူ၍ ဒြပ်ကားမတူကြချေ။ ရူပကအလင်္ကာ၌ ဥပမာန, ဥပမေယျတို့သည် ဂုဏ်လည်းတူ ဒြပ်လည်းတူကြသည်။

ရူပကအလင်္ကာပုံစံ-သဒ္ဒါ ဗီဇ် (သျှ။၂၁၄) တည်း။ ဤ၌ မျိုးစေ့ကား ဥပမာန, သဒ္ဒါ တရားကား ဥပမေယျ။ထို့ဥပမာန, ဥပမေယျ

၁။၁၄၀။)၏ အတတ်ပညာသည် လည်းကောင်း ရုပ်ကို ကြည့်ရှုနားထောင်၍ သိစွမ်းနိုင် ဆုံးဖြတ်နိုင်သော ပညာရုပ်မျိုး ဖြစ်ကြပေသည်။

ထိုမှတပါး လူနာ၏ ခန္ဓာကိုယ်သည် ကြမ်းတမ်းခက်မာ တောင့်တင်းနေလျှင် ထိုလူနာ၏ရောဂါသည် ပထဝီဓာတ်ပျက်စီးခြင်းကြောင့်, ပုပ်ဟောင်နံစော်နေလျှင် အာပေါဓာတ်ပျက်စီးခြင်းကြောင့်, ပူလောင်နေလျှင် တေဇောဓာတ်ပျက်စီးခြင်းကြောင့် စုတ်ပြတ်ကွဲအက်နေလျှင် ဝါယောဓာတ် ပျက်စီးခြင်းကြောင့် ဖြစ်ရသည်ဟူ၍ လည်းကောင်း, လူနာ၏ မျက်စိသည် ဖြူဖပ်ဖြူလျော် ဖြစ်နေလျှင် ထိုလူနာ၏ရောဂါသည် သလိပ်အားကြီးခြင်းကြောင့်, မည်းနက်ဓသာအဆင်းရှိနေလျှင် သည်းခြေအားကြီးခြင်းကြောင့်, ကြမ်းတမ်းခက်မာ တောင့်တင်းနေလျှင် ပထဝီဓာတ်အားကြီးခြင်းကြောင့်, မျက်ရည်တရွဲရွဲကျနေလျှင် အာပေါဓာတ်အားကြီးခြင်းကြောင့်, အလွန်ပူလောင်နေလျှင် တေဇော ဓာတ်အားကြီးခြင်းကြောင့်, ချာချာလည်နေလျှင် ဝါယောဓာတ်အားကြီးခြင်းကြောင့် ဖြစ်ရသည်ဟူ၍လည်းကောင်း လူနာ၏ ရုပ်ကိုကြည့်၍ ရောဂါကိုဆုံးဖြတ်နိုင်ပေသည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၉-၄၅။) (ရုပ် ၂၀-ပါး၌ မှတ်သားဖွယ်အကျယ်ကို အဘိ၊ ဓ။ ၁၄၅၊ ၂၀၄။ အဘိ၊ဝိ၊၁၊၂၊၁၃၊၁၅၊၆၉၊၇၄၊ ဂဂ၊၉၂။ ယမက၊ ၁။၃၁–၂၊၁၂၀–၉၊၁၅၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၃၊၃၃၅–၇၄၊ ၃၇၇–ဂ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၊၁၄၂၊၄၈၊၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၉၂။ မူလဋီ၊၁။၁၃၉–၅၀။ မူလဋီ၊၂။၄၊၁၁၊၃၄၊၄၂။ အနုဋီ၊၁။၁၄၆–၇၁။ အနုဋီ၊၂။၉၊၁၆၊၃၉၊၅၁။ သင်္ဂဟ။ ရူပပရိစ္ဆေဒ။အဘိ၊ ဝတာရ။ ဂ၆–၁၀၇။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒ။ ၄၂၊၅၃။ပရမတ္ထ-ဝိနိစ္ဆယ။၅၇–၇ဂ။ ဝိဘာဝိနီ။၇၅၊၁၉၄၊၂၁၇။

တို့သည် ပေါက်ရောက်တတ်သည်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော ဂုဏ်ချင်းလည်းတူကြ၍ ဗီဇဟူသော ဥပမာနပုဒ်၏အရလည်း သဒ္ဒါတရားဖြစ်, သဒ္ဒါဟူသော ဥပမေယျပုဒ်၏အရလည်း သဒ္ဒါတရားဖြစ်ပင်ဖြစ်၍ ဖြစ်ချင်းလည်းအရတူကြသောကြောင့် ရူပအလင်္ကာမည်၏။

တစ်နည်း–ဥပမာအလင်္ကာ၌ ဥပမာန ဥပမေယျတို့၏အရသည်မတူ ကွဲပြားခြားနားကြ၍ ရူပကအလင်္ကာ၌ကား ကွဲပြားခြားနားမှုမရှိ အရတူသည်။

ရူပကအလင်္ကာပုံစံ-အဂုံလိ ဒလသံသောဘိ။ (အလင်္ကာ။ ၂၁၄။)တည်း။ဤ၌ ဒလဟူသော ဥပမာနပုဒ်၏အရလည်း ခြေချောင်းတော်, အဂုံလိဟူသော ဥပမေယျပုဒ်၏ အရလည်း ခြေချောင်းတော်ပင်ဖြစ်၍ဥပမာန,ဥပမေယျတို့၏ အရတူသောကြောင့် ရူပကအလင်္ကာမည်၏။

တစ်နည်း-ဥပမာအလင်္ကာ၌ ဥပမာနပုဒ်၏ အရဖြစ်သော ဖြစ်ရှိ၍ ရူပက အလင်္ကာ၌ ဥပမာနပုဒ်၏ အရဖြစ်သော ဖြစ် မရှိချေ။ အလင်္ကာ။ ၂၀၆။

ရူပကအလင်္ကာပုံစံ=ဝိလာသ ဟာသ ကုသုမ။ (အလင်္ကာ။ ၂၁၈။) တည်း။ ဤ၌ ကုသုမဟူသော ဥပမာနသဒ္ဒါသည် မိမိ၏ဟောရင်းဖြစ်သော ပန်းဟူသောအနက်ကို မဟော၊ တင့်တယ်စံပယ်စွာ ပြုံးရယ်ခြင်း ဟူသော ဥပမေယျပုဒ်၏ အနက်ကိုပင် ဟောသည်ဖြစ်၍ ဥပမာနပုဒ်၏အရ ဖြစ်မရှိသောကြောင့် ရူပကအလင်္ကာမည်၏။ ရူပကအလင်္ကာသည်-(၁)အသေသဝတ္ထုဝိသယသမာသရူပက။(၂) အသေသဝတ္ထုဝိသယ အသမာသရူပက။ (၃) အသေသဝတ္ထု ဝိသယသမာသာသမာသရူပက။ (၄) ကေဒေသဝိဝုတ္တိသမာသရူပက။ (၅)ကေဒေသဝိဝုတ္တိအသမာသရူပက။ (၆) ကေဒေသဝိဝုတ္တိသမာသာသမာသရူပက-ဟူ၍ (၆)ပါးအပြားရှိ၏။

(၁)ထိုတွင် အကြွင်းမရှိသောဝတ္ထုလျှင် အရာရှိသည်ဖြစ်၍ ဥပမေယျပုဒ်၌ ရှိသမျှ အရာဝတ္ထုတို့ကို သမာသ်တွဲစပ်၍ ဖွဲ့ဆိုအပ်သော အလင်္ကာသည် အသေသဝတ္ထုဝိသယသမာသရူပကအလင်္ကာမည်၏။ ပုံစံကား– အဂုံလိ ဒလသံသောဘိ၊ နခဒီဓိတိကေသရံ။ သိရသာ န ပိလန္ဓန္တိ၊ ကေ မုနိန္ဒ ပဒ မ္ဗုဇံ။ (အလင်္ကာရ။ ၂၁၄။) စာည်း။

ဤ၌ မြတ်စွာဘုရား၏ ခြေတော်တည်းဟူသော ဥပမေယျ၌ရှိသော ခြေချောင်းတော်, ခြေသည်းတော်တည်းဟူသော အရာဝတ္ထုအားလုံးတို့ကို အကုန်အစင် သမာသ်တွဲစပ်၍ ဖွဲ့ဆိုအပ်သောကြောင့် "အသေသဝတ္ထုဝိသယသမာသရူပကအလင်္ကာ"မည်၏။ (၂)အကြွင်းမရှိသော ဝတ္ထုလျှင် အရာရှိသည်ဖြစ်၍ ဥပမေယျပုဒ်၌ ရှိသမျှအရာဝတ္ထုတို့ကို ဝါကျဖြင့် ဖွဲ့ဆိုအပ်သော အလင်္ကာသည် "အသေသဝတ္ထု ဝိသယအသမာသ ရူပက အလင်္ကာ"မည်၏။ ပုံစံကား–ရတနာနိ ဂုဏာဘူရီ၊ ကရုဏာသိတလံ ဇလံ။ဂမ္ဘီရတ္တ မဂါဓတ္တံ၊ ပစ္စက္ခော' ယံ ဇိနော'မ္ဗုဓိ။ (အလင်္ကာရ။ ၂၁၅။), တည်း။ ဤ၌မြတ်စွာဘုရားကို သမုဒ္ဒရာသဖွယ် ဖွဲ့ဆိုစီကုံးထား၍ မြတ်စွာဘုရားတည်းဟူသော ဥပမေယျပုဒ်၌ ရှိသမျှ ဂုဏ်တော်, ကရုဏာတော်, နက်နဲသော သဘောတော်ဟူဆိုအပ်သော အရာဝတ္ထုအားလုံးတို့ကို အကြွင်းအကျန်မရှိအောင် ဝါကျဖြင့် စီကုံးဖွဲ့ဆိုအပ်သောကြောင့် "အသေသဝတ္ထု ဝိသယအသမာသ ရူပက အလင်္ကာ" မည်၏။

(၅) ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတိ။ ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတီတိ ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတိ။

ပုံစံကား–

ဥပပဇ္ဇတိ ဥပပဇ္ဇတီတိ ဥပပဇ္ဇတိ။

(၅) ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတိ။ ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတီတိ ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတိ။

ပုံစံကား–

ဥပပဇ္ဇတိ ဥပပဇ္ဇတီတိ ဥပပဇ္ဇတိ။

(၆) ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတိ။ ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတီတိ ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတိ။

ပုံစံကား–

ဥပပဇ္ဇတိ ဥပပဇ္ဇတီတိ ဥပပဇ္ဇတိ။

(၇) ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတိ။ ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတီတိ ဥပမေယျဌာနိယော အာရုပ္ပဇ္ဈာနဝိပါကော ဥပပဇ္ဇတိ။

ပုံစံကား–

ဥပပဇ္ဇတိ ဥပပဇ္ဇတီတိ ဥပပဇ္ဇတိ။

ယခုပြဆိုခဲ့ပြီးသော ရူပကအလင်္ကာ (၆) မျိုးအပြင် ယုတ္တရူပက, အယုတ္တရူပက, ဝီသမရူပက, သဝိသေသရူပက, ဝိရုဒ္ဓရူပက, ဟေတုရူပက, သီလိဋ္ဌရူပက, ဥပမာရူပက, ဗျတ္တိရေကရူပက, အာပေက္ခပရူပက, သမာဓာနရူပက, တတ္ထာပဟ္နဝရူပက–ဟူ၍ ရူပက အလင်္ကာပေါင်း များစွာပင် ကျန်ရှိမသေး၏။ ထိုသို့ပင်များသော်လည်း ရူပကအလင်္ကာ အားလုံးကို အကျဉ်းချုံးလိုက်လျှင် ယခု ပြဆိုခဲ့ပြီးသော ရူပကအလင်္ကာ (၆) မျိုးတို့၌ ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ ပါဝင်ကြပြီး ဖြစ်၏။

ရူပကဏ္ဍ (ပုံ၊ န) [ရူပ+ကဏ္ဍ] ရုပ်တို့ကို ကောင်းစွာအစရှိသည်ဖြင့် အကျယ်ပြသော–ဒေသနာ–အပိုင်း–ရူပကဏ္ဍ။ အဘိဓမ္မပိဋကာ၊ ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိ၊ ၂–ကဏ္ဍ။ အဘိ၊ ဓ။ ၁၄၅။ တဒနန္တရ၌ "ကေဝိဓေန ဒုဝိဓေနာ" တိ အာဒိနာနယေန မာတိကံ ဌပေတွာ ဝိတ္ထာရေန ဝိဘဇိတွာ ဒဿိတာ ရူပဝိဘတ္တိနာမ။ ရူပကဏ္ဍန္တိပိ တေဿေဝ နာမံ။ (အဘိ၊ ဋ၊ ၁။ ၇။ အဘိ၊ ဋ၊ ၁။ ၃၃၅။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၃၉။ အနုဋီ၊၁။၁၄၆)။ (ရူပကဏ္ဍသည် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ, ရူပကဏ္ဍ, နိက္ခေပကဏ္ဍ, အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ–ဟူ၍ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်၌ပါသော အပိုင်းကြီး လေးရပ်တို့တွင် ဒုတိယပိုင်းကဏ္ဍ ဖြစ်ပေသည်။ ထိုရူပကဏ္ဍကို ရုပ်တို့ကိုအကျယ်အားဖြင့်ပြရာ အပိုင်းဖြစ်သောကြောင့် "ရူပကဏ္ဍ" ဟူ၍ လည်းကောင်း ရုပ်တို့ကို အကျယ်အားဖြင့် ခွဲခြမ်းဝေဖန်၍ ပြရာဖြစ်သောကြောင့် "ရူပဝိဘတ္တိ" ဟူ၍ လည်းကောင်း အမည်နှစ်မျိုးဖြင့် ခေါ်ဆိုရလေသည်။ ထိုရူပကဏ္ဍသည် အရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ် ပို့ချပေးသော အစဉ်အားဖြင့် ၂–ဘာဏဝါရ (ဂါထာ–၅၀၀= စာလုံးရေ ၁၆၀၀၀) ကျော်ခန့် အတိုင်းအရှည်ရှိ၍ မြတ်စွာဘုရားသခင် ဟောကြားတော်မူသော အစဉ်အားဖြင့်ကား မရေမတွက်နိုင်လောက်အောင် ကျယ်ဝန်းများပြားပေသည်။ (အဘိ၊ ဋ၊ ၁။ ၇။)

ရူပကဏ္ဍနိဒ္ဒေသ (ပုံ) [ရူပကဏ္ဍ+နိဒ္ဒေသ] ရူပကဏ္ဍကို– အကျယ်–ဖွင့်ပြ–ရာ– ကြောင်း–ဖြစ်သည့်– စကားရပ်၊ ရူပကဏ္ဍနိဒ္ဒေသ။ တာနိ စ ပန နေသံ လက္ခဏာနိ ဟေဋ္ဌာ ရူပကဏ္ဍနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အဘိ၊ ဋ၊ ၂။ ၄၃။

ရူပကဏ္ဍပါဠိ (ယို) [ရူပကဏ္ဍ+ပါဠိ] ရူပကဏ္ဍကို ပြရာပါဠိ။ "ဒဿအာယတနာနိ ပဋ္ဌဒသ သုခုမရူပါနိ" ဇာ ဧဝံ ရူပကဏ္ဍပါဠိယံ အာဂတာ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၉၄။

ရူပကဏ္ဍဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရူပကဏ္ဍ+ဝဏ္ဏနာ] ရူပကဏ္ဍအဖွင့်၊ ရူပကဏ္ဍကို– ဖွင့်ပြ–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သည့်– စကားရပ်– အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ဤ ပန ရူပကဏ္ဍဝဏ္ဏနာယံ ဝိယ ပါကဋံ ကတွာ ဒဿေတုံ "သဇာတိသင်္ဂဟော" ဣစ္စေဝ. ဝုတ္တံ။မဏ္ဍီ၊ ၂။၁၆၄။

ရူပကထာ (ထီ) [ရူပ+ကထာ] ရုပ်တို့ကို ပြဆိုနည်းစကား၊ ရူပကထာ။ ဣဒါနိ အရူပေ ရူပကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဋ၊ ၃။ ၂၁၀။

ရူပကနယ (ပုံ) [ရူပက+နယ] အတူပြု၍ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆိုကြောင်း အလင်္ကာနည်း။ ဣဝ. သဒ္ဒတ္ထော ရူပကနယေန ယောဇေတဗ္ဗော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၈၆။

ရူပကမ္မ (န) [ရူပ+ကမ္မ] ဖောက်ပြန် သောအမှု။ တံ အန္ဓေန တမသိကတံ ဝိယ ကိဉ္စိဒေဝ ရူပကမ္မံ အပစ္စက္ခဂုဏံ။ ဇာ၊ ဋ၊ ၅။ ၃၆၃။

ရူပကမ္မဋ္ဌာန (န)[ရူပ+ကမ္မဋ္ဌာန]ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ရုပ်တရားကို– အဦး– အစ– ပဓာန– ထား၍– နှလုံးသွင်း– ဝိပဿနာရှု– ကမ္မဋ္ဌာန်း

တရား ပွားများအားထုတ်–ခြင်း။ (ရုပ်ကို အဦးအစထား၍ ဝိပဿနာရှုမှတ်နည်းကို ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၅၃–ဖ်ဝ) (ကြည့်။) ဒုဇ်ခဉ်ိ. ကမ္မဋ္ဌာန်း ရူပကမ္မဋ္ဌာန်း, အရူပကမ္မဋ္ဌာန၌။ ဒီ၊ ၌၊ ၂။ ၃၁၄။ အဘိ၊ ၌ ၂။ ၂၅၂။ ရူပကမ္မဋ္ဌာန်၏ ရူပပရိဂ္ဂဟ်၊ ရူပမုခေန ဝိပဿနာဘိနိဝေသန်၏ အဇ္ဈတ္တာ၊ ဒီ၊ ၌၊ ၂။ ၂၅၉။ (–မူလဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁၅၇)။

ရူပကလာပ (ပ) [ရူပ+ ကလာပ။ အကျယ်ကို ရူပ-ပုဒ်ကြည့်။] ရုပ်ကလာပ်၊ ရုပ်ကလာပ်စည်း၊ ရုပ်အုပ်စု။ ရုပ်တို့၏– အပေါင်း– အစု– အဖွဲ့–အစည်း။ ဤမေသံ အင်္ဂန်း ရူပကလာပ်နှံ အဇ္ဈတ္တရေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဝါ. ယောဓာတု။ အဘိ၊ ၌ ၊၁။ ၁၂၄။ နဟိ ရူပကလာပေါ ဂန္ဓာယတနာဒိရဟိတော အတ္ထိ။ ဒီ၊ ၌၊ ၁။ ၂၇၂။

ထိုရုပ်ကလာပ်သည်–ကမ္မဇကလာပ် ၉–စည်း, စိတ္တဇကလာပ် ၆–စည်း, ဥတုဇ ကလာပ် ၄–စည်း, အာဟာရဇကလာပ် ၂–စည်းအားဖြင့် (၂၁)–စည်း ရှိ သည်။ ထိုတွင် ကမ္မဇကလာပ် ၉–စည်းဟူသည်– စက္ခုဒသက ကလာပ်= စက္ခုပသာဒ(မျက်စိ အကြည်ဓာတ်) ခေါင်းဆောင်သောရုပ် (၁၀) ခု။ (ထိုအုပ်စုတွင် စက္ခုပသာဒ, ဇီဝိတ, ဝဏ္ဏ, ဂန္ဓ, ရသ, သြဇာ, ပထဝီ, အာပေါ, တေဇော, ဝါယောဟူ၍ ရုပ် ၁၀–မျိုး ပါဝင်ကြသည်။ မှတ်ချက်–ဇီဝိတစသော ရုပ် ၉–ခုတို့သည် ကျန်သော်ကမ္မဇကလာပ် တို့၌လည်း ပါဝင်ကြသည်။ (၂) သောတဒသကကလာပ် = သောတပသာဒ (နား အကြည်ဓာတ်) ခေါင်းဆောင်သော ရုပ် ၁၀– ခုအပေါင်း။ (၃) ဃာနဒသကက လာပ်= ဃာနပသာဒ (နှာခေါင်းအကြည် ဓာတ်) ခေါင်းဆောင်သော ရုပ်(၁၀) ခု အပေါင်း။ (၄) ဇိဝှါဒသကကလာပ်=ဇိဝှါ ပသာဒ (လျှာအကြည်ဓာတ်)ခေါင်းဆောင် သော ရုပ် ၁၀–ခု အပေါင်း။(၅)ကာယဒသက ကလာပ်=ကာယပသာဒ(ကိုယ်အကြည် ဓာတ်) ခေါင်းဆောင်သော ရုပ် ၁၀–ခု အပေါင်း။ (၆)ဣတ္ထိဘာဝဒသကကလာပ်= ဣတ္ထိဘာဝ (မိန်းမဟုသိကြောင်း) ရုပ် ခေါင်းဆောင်သော ရုပ် ၁၀–ခုအပေါင်း။ (၇) ပုမ္ဘာဝဒသကကလာပ် = ပုမ္ဘာဝ (ယောကျ်ားဟုသိကြောင်း) ရုပ် ခေါင်း ဆောင်သော ရုပ် ၁၀–ခုအပေါင်း။

(၈)ဝတ္ထုဒသကကလာပ်= ဟဒယဝတ္ထုရုပ် ခေါင်းဆောင်သော ရုပ် ၁၀–ခု အပေါင်း။ (၉) ဇီဝိတနဝကကလာပ်= ဇီဝိတရုပ်ခေါင်း ဆောင်သော ရုပ် ၉–ခုအပေါင်း–ဟူ၍ ကမ္မ ဇကလာပ် ၉–စည်းဖြစ်သည်။

စိတ္တဇကလာပ် ၆–စည်းဟူသည်– (၁) သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ် = ဝဏ္ဏ ဂန္ဓ ရသ သြဇာ ပထဝီ အာပေါ တေဇော ဝါယောဟူသော အဝိနိဗ္ဘောဂရုပ် ၈–ခုအပေါင်း။ (၂)ကာယ ဝိညတ္တိနဝကကလာပ်၊ ကာယဝိညတ်ခေါင်း ဆောင်သော ရုပ် ၉–ခုအပေါင်း။ (အဝိနိ. ဗ္ဘောဂရုပ်(၈) ခုသည်ရုပ်ကလာပ်ဟူသမျှ၌ ပါဝင်သည်ချည်းဖြစ်သည်)။(၃)ဝစီဝိညတ္တိဒသ. က ကလာပ်၊ ဝစီဝိညတ်ခေါင်းဆောင်သော ရုပ်၁၀–ခုအပေါင်း။(၄)လဟုတာဒေကာဒသ က ကလာပ်၊ လဟုတာစသော ရုပ်သုံးမျိုး ခေါင်းဆောင်သည့် ရုပ် ၁၁–ခုအပေါင်း။ (၅) ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိဒ္ဝါဒသက. ကလာပ်=ကာယဝိညတ်နှင့် လဟုတာစသော ရုပ်သုံးခု ခေါင်းဆောင်သည့် ရုပ် ၁၂–ခု အပေါင်း။ (၆) ဝစီဝိညတ္တိသဒ္ဒလဟုတာ. ဒိတေရသကကလာပ်=ဝစီဝိညတ်, သဒ္ဒ, လဟု. တာစသော ရုပ် (၄)ခုခေါင်းဆောင်သည့် ရုပ်၁၃–ခုအပေါင်း–ဟူ၍စိတ္တဇကလာပ် ၆– စည်းဖြစ်သည်။

ဥတုဇကလာပ် ၄-စည်း ဟူသည်-(၁) သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်=အဝိနိဗ္ဘောဂရူပ် ၈-ခု အပေါင်း။ (၂) သဒ္ဒနဝကကလာပ်=သဒ္ဒရူပ် ခေါင်းဆောင်းသော ရူပ် ၉-ခု အပေါင်း။ (၃) လဟုတာဒေကာဒသကကလာပ်=လဟုတာစသော ရူပ်သုံးမျိုး ခေါင်းဆောင်သည့် ရူပ် ၁၁-ခုအပေါင်း။ (၄) သဒ္ဒလဟုတာဒိဒွါဒသကကလာပ်=သဒ္ဒ၊ လဟု၊ တာစသော ရူပ် (၄)မျိုး ခေါင်းဆောင်သည့် ရူပ် ၁၂-ခု အပေါင်း-ဟူ၍ ဥတုဇကလာပ် ၄-စည်း ဖြစ်သည်။

အာဟာရဇကလာပ် ၂-စည်းဟူသည်-(၁) သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်= အဝိနိဗ္ဘောဂ ရူပ် ၈-ခုအပေါင်း။ (၂) လဟုတာဒေကာဒသကကလာပ်= လဟုတာစသော ရူပ်သုံးမျိုး ခေါင်းဆောင်သည့် ရူပ် ၁၁-ခုအပေါင်း-ဟူ၍ အာဟာရဇကလာပ် ၂-စည်းဖြစ်သည်။

မည်သည့်ရူပ်ကလာပ်တွင်မျှမပါဝင်သော ရူပ်မျှားလည်း ရှိသေး၏။ ထိုရူပ်မျှားကား-(၁) အာကာသဓာတ်=ရူပ်ကလာပ်တစ်ခုနှင့် တစ်ခု မထောယှက်အောင် ပိုင်းခြားကြောင်း ဖြစ်သည့်ရူပ်။ (၂) လက္ခဏရူပ်=ရူပ်ကလာပ်တို့၏ မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာဖြစ်သည့် ရူပ် (၄)ခုအားဖြင့် ၅-ခုရှိ၏။ (သင်္ဂဟ။ ရူပ်ပိုင်း)။

ရူပကလာပဇာတိ (ထိ) [ရူပကလာပ+ဇာတိ] ရူပ်ကလာပ်-ရူပ်အုပ်စု-တို့၏ဖြစ်ခြင်း။ အရူပါနံ ပန နိဗ္ဗတ္တအာဒိဘူတာနိ ရူပကလာပဇာတိအာဒီနိ ဝိယ....သခါရက္ခန္ဓမမ္မသဘာဂါနိ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၉။

ရူပကလာပပုဝတ္ထိ (ထိ) [ရူပကလာပ+ပဝတ္ထိ] ရူပကလာဇာတိ-ကြည့်။ စတဿော ဝါ ပဉ္စ ဝါ ရူပကလာပပုဝတ္ထိယော သန္တာနေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌။၂။၄၀၁။

ရူပကသမညာ (ထိ) [ရူပက+သမညာ] အရူပ် ဟူသောအမည်။ သန်္ဓေဝေသဝိသိဋ္ဌရစနာဝိသေသယုတ္တံ ဥပါဒါယ ရူပကသမညာ။ ကေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၄၄။

ရူပကသိဏဋ္ဌာန (န) [ရူပ+ကသိဏ+ဈာန] ရူပကသိဏဈာန်၊ ကသိုဏ်း-ရူပ်-ဝန်း-ကို အာရုံပြု၍- ရလာ- ဖြစ်ပေါ်လာ- သော ဈာန်။ ရူပကသိဏဋ္ဌာန် ရူပ် ဥတ္တရပဒလောပေန။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀၈။

ရူပကသိဏလာဘီ (ပု) [ရူပကသိဏ+ဈာန+လာဘီ။ ပုဗ္ဗပဒေ ဥတ္တရပဒလောပေါ] ရူပကသိဏဈာန်ကို ရလေ့ရှိသော၊ ကသိုဏ်း-ရူပ်-ဝန်း-ကို အာရုံပြု၍-ရလာ-ဖြစ်ပေါ်လာ-သော ဈာန်ကို ရလေ့ရှိသော၊ သူ။ ရူပိန်တို့ ရူပကသိဏလာဘီ။ ဒီ၊ ဋ၊ ၂။ ၉၅။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၀၈။

ရူပကာကိဏ္ဏ (တိ) [ရူပက+အာကိဏ္ဏ] မိန်းမအရူပ် အစရှိသည်တို့ဖြင့်- ရောပြွမ်း- ရောနှော-သော။ တေန ခေါ ပန သမယေန ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာဘိက္ခူ။ စိတြာနိ ပက္ကမဏ္ဍလာနိ ဓာရေန္တိ ရူပကာကိဏ္ဏာနိ ဘိတ္တိကမ္မကတာနိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၄၈။ ရူပကာကိဏ္ဏာနီတိ ဣတ္ထိရူပါဒီဟိ ဝေါကိဏ္ဏာနိ။ ဝဇိရ။ ၅၂၂။ ရူပကာကိဏ္ဏာနီတိ ဣတ္ထိရူပါဒီဟိ အာကိဏ္ဏာနိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၀၇။

ရူပကာယ (ပု) [ရူပ+ကာယ။ ရူပကာယ-သက္ကတပိဋ္ဌက။ ဓမ္မကာယန္ဒင့် တဲ့သုံးတတ်သည်။] ရူပကာယ ကိုယ်ခန္ဓာရူပ်တို့၏-အပေါင်း-အစု။ (က) ရူပက္ခန္ဓာ (ရူပ် ၂၈-ပါး)။ (ခ) ရူပက္ခန္ဓာ (ရူပ် ၂၈-ပါး)နှင့် ဝင်သက်ထွက်သက်။ ယင်း ဝင်သက်ထွက်သက်တို့၏ ထိရုဋ္ဌာန, ကာယသခါရဟုဆိုအပ်သော ဝင်သက်, ထွက်သက်။ (က) ယေဟိ ဥဒ္ဒေသေဟိ နာမကာယာ စ ရူပကာယာ စ ပညတ္တိ ဟောတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၅၃။ တတ္ထ ရူပ-

အသည်း။ (၁၃)ကိလေသမက်=အမြေး။ (ထို အမြေးသည် ဖုံးလွှမ်းတတ်သောအမြေးမဖုံး လွှမ်းတတ်သော အမြေးဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိသည်။) (၁၄)ပိဟက်=အဖျဉ်း။(၁၅)ပဗ္ဘါသံ=အဆုတ်။(၁၆)အန္တံ=အူမ။ (ငှင်းသည် ယောကျ်ားတို့၌ ၃၂-တောင် အတိုင်းအရှည် ရှိရ၊ မိန်းမတို့၌ ၂၈-တောင် အတိုင်းအရှည် ရှိသည်။ အကွေ့အကောက်ပေါင်း ၂၁-နေရာရှိသည်။ (၁၇)အန္တဂုဏ်=အူသေး၊အူသိမ်။ (၁၈)ဥဒရိယံ= အစာသစ်။ (၁၉)ကရီသံ= ဗဟိစာဟောင်း၊ ကျင်ကြီး။(၂၀)မတ္ထလုက်ံ= ဦးနှောက်တို့ဖြစ်ကြသည်။

အာပေါဓာတ် (၁၂)ပါးတို့ဟူသည်-(၁) ပိတ္တံ=သည်းခြေ (ငှင်းသည် ပဒ္ဓသည်းခြေ၊ အပဒ္ဓသည်းခြေဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိသည်။ ပဒ္ဓသည်းခြေပျက်လျင် ရူးသွပ်တတ်၏၊ အပဒ္ဓသည်းခြေပျက်လျင် မျက်စိတို့သည် ဝါ၍လည်ကုန်၏၊ ကိုယ်တုန်လှုပ်တတ်၏၊ ယားယံတတ်၏။)(၂)သေမ္ဟံ= သလိပ်။ (ငှင်းသည် ပမာဏအားဖြင့် တစ်ကွမ်းစား ဝါ တစ်ခွက်ခန့်မျှရှိသည်။)(၃)ပုဗ္ဗော=ပြည်။(၄)လောဟိတံ=သွေး။(ငှင်းသည်ဖြစ်ထုအရပ်၌ တည်နေသောသွေး, ခန္ဓာကိုယ် တစ်လျှောက်သို့ လှည့်လည်သွားလာသော သွေးဟူ၍နှစ်မျိုးရှိသည်။(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၄။)(၅)သေဒေါ=ချွေး။ (၆) မေဒေါ=အဆီခဲ။ (၇)အဿု= မျက်ရည်။ (၈)ဝသာ=ဆီကြည်။ (၉)ခေဠော=တံတွေး။ (၁၀)သိင်္ဃာဏိကာ= နှင်။ (၁၁)လသိကာ=အစေး။ (၁၂)မုတ္တံ=ကျင်ငယ်တို့ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းပထဝီဓာတ်(၂၀)နှင့် အာပေါဓာတ်(၁၂)ပါးတို့ကို(၃၂)ကောဋ္ဌာသဟုခေါ်သည်။

တေဇောဓာတ်(၄)ပါးတို့ဟူသည်- (၁) ခန္ဓာကိုယ်ကို ပူလောင်စေတတ်သော သန္တပ္ပနတေဇောဓာတ်(၂)ခန္ဓာကိုယ်ကို အိုမင်းရင့်ကာယော ရူပဟ္မန္ဓော နာမကာယော စတ္တာ-ဧဆ အရူပိနော ခန္ဓာ။ နေတ္တိ။ ၃၆။ ရူပ-ကာယော ရူပသမူဟော နာမ ရူပက္ခန္ဓော ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁၅၁။ (-အပ၊ ၂။ ၂၀၉။ စူဠနိ။ ၁၀၉၊ ၁၆၆။ နေတ္တိ။ ၃၆။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၁။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၂၊ ၃၄၇။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၄၊ ၁၉၇၊ ၄၁၀။ အဘ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၇၊ ၅၀၄။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၆။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၁။ ဂူဟတ္ထဝိတ်၊ ဋ္ဌ။ ၂၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂၁၈)။ (ခ)ကတမော ရူပ-ကာယော? စတ္တာရော မဟာဘူတာ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ရူပံ အယံ ဝုစ္စတိ ရူပကာယော။ ပဋိသံ။၁၆၁။(ရူပ်တို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ထားအပ်သော ရူပကာယခေါ်သော ခန္ဓာကိုယ်ကြီးအတွင်း၌ပထဝီဓာတ်(၂၀)အာပေါဓာတ်(၁၂)တေဇောဓာတ်(၄)ဝါယောဓာတ်(၆)ပါး တစ်နည်း ဝါယောဓာတ်(၉) ပါးတို့ ပါဝင်ကြသည်။

ထိုတွင်-ပထဝီဓာတ် (၂၀)တို့ဟူသည်-(၁)ကေသာ=ဆံပင်။ (၂)လောမာ=မွေးညှင်း။ (၃)နခါ=ခြေသည်း, လက်သည်း။ (၄)ဒန္တာ=သွား။ (ငှင်းသည် အပြည့်အစုံပေါက်သော ပကတိလူသားတို့၌ ၃၂-ချောင်းပါရှိ၏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၃။ မြတ်စွာဘုရားသခင်၌ အချောင်း ၄၀-ပါရှိလေသည်။(ဒီ၊ ၃။ ၁၁၈။) (၅)တစော=အရေ။ (၆)မံသံ= အသား။ (ခန္ဓာကိုယ်၌ အသားစိုင်ပေါင်း ၉၀၀-ရှိသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၄)။ (၇) နှာရု=အကြော။ (ခန္ဓာကိုယ်၌ အကြောပေါင်း ၉၀၀-ရှိသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၅)။ (၈)အဋ္ဌိ=အရိုး။ (ခန္ဓာကိုယ်၌ အရိုးပေါင်း ၃၀၀-ရှိကြသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၅-၆)။ (၉)အဋ္ဌိမိဉ္ဇံ=ရိုးတွင်းခြင်ဆီ။ (၁၀) ဝက္ကံ= အညို့။ (၁၁)ဟဒယံ=နှလုံး။(၁၂)ယကနံ=

ရူပကာယဒဿန (န) [ရူပကာယ+ဒဿန] ရူပကာယ-ခန္ဓာကိုယ်-တော်ကို – ဖူးမြင် - ဖူးမြော်–ကြည့်ရှု–ခြင်း။ "နဂါ မေ သော ဘဂဝါ ဒါ မှုခါ ဒိဋ္ဌော"တိ ဣဒံ ရူပကာယ-ဒဿနမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဥဒါန၊၄၅။ (–ဝင်ရ။၃၉၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၉၉။ ဝိမတိ၊ ၁။၈၀)။

ရူပကာယဒဿနပ(ပ္ပ)သုတ (ဟိ) [ရူပကာယ-ဒဿန + ပသုတ] ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ်–တော်ကို–ဖူးမြင်–ဖူးမြော်– ကြည့်ရှု–ခြင်း၌ အလေ့အလာများသော၊သူ။ သော ဟိ အယံ သတ္ထာ သဒ္ဓါဓိမုတ္တာယ ကတာဓိကာရော သတ္ထု ရူပကာယဒဿနပသုတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၇၃။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၂။

ရူပကာယဒဿနဗျာဝဋ္ဌ(တ်) [ရူပကာယဒဿန+ဗျာဝဋ္ဌ] ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ်–တော်ကို–ဖူးမြင်–ဖူးမြော်–ကြည့်ရှု–ခြင်း၌– ကြောင့်ကြစိုက်–အားထုတ်–သော၊သူ။ ရူပကာယ-ဒဿနဗျာဝဋ္ဌသာ ဇနသာ သဗ္ဗဘာဂတော ပသာဒါဝဟော်။ ဥဒါန၊၄၅။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၀၀။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၅။ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၁၉၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၃၀)။

ရူပကာယပဋိဇဂ္ဂန (န) [ရူပကာယ+ပဋိဇဂ္ဂန] ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ်– တော်ကို–သုတ်သင်–ပြုစု–လုပ်ကျွေး–ခြင်း။ သတ္ထု ရူပကာယ-ပဋိဇဂ္ဂနေ ဝိယ ပုညမ္မိ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၆၁။

ရူပကာယပရိနိဗ္ဗာန (န) [ရူပကာယ+ပရိနိ-ဗ္ဗာန]ရူပကာယ – ခန္ဓာကိုယ် – တော်၏– ငြိမ်းအေး – ပရိနိဗ္ဗာန်ပြု – ခြင်း။ ဇ သဗ္ဗေ သမယေ ဘဂဝတော အဝိဇ္ဇမာနဘာဝံ ဒဿေန္တော ရူပကာယပရိနိဗ္ဗာနံ သာဓေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၉၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃။

ရော်စေဟတ်သော ဇိရဏာတေဇောဝေတ်။ (၃)ခန္ဓာကိုယ်ကို လွန်စွာပူလောင်စေတတ်သော ဒဟနတေဇောဓာတ်။ (၄)စားသမျှ အစာကို ကြေစေ ကျက်စေတတ်သော ပါစကတေဇောဓာတ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။

ဝါယောဓာတ် (၆)ပါးတို့ဟူသည်– (၁) ဥဒ္ဓင်္ဂမဝါတ = အာဃာတ်သို့တက်သောလေ။ (၂) အဓောဂမဝါတ = အောက်သို့စုန်သောလေ။ (၃)ကုစ္ဆိသယဝါတ = ဝမ်းဗိုက်ညှပ်သောလေ။ (၄) ကောဋ္ဌာသယဝါတ = အူခွံတည်သောလေ။ (၅)အင်္ဂမင်္ဂါနုသာရိဝါတ= အင်္ဂါကြီးငယ်ကိုလျှောက်သောလေ။ (၆)အဿာသ-ပဿာသဝါတ = ဝင်သက်ပင်သက်လေတို့ ဖြစ်ကြသည်။ (မ၊ဝ။၂၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၁–၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၄–၅။)တစ်နည်း–ဝါယောဓာတ် (၄)ပါးတို့ဟူသည်–ဌင်း(၆)ပါးခွဲ (၁)သတ္ထ-ကဝါတ=ထားငယ်ဖြင့်ဖြတ်သကဲ့သို့ နာကျင်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သောလေ။ (၂)ခုရ-ကဝါတ=သင်ခုန်းဖြင့် ခွဲသကဲ့သို့ နှလုံးကိုခွဲတတ်သောလေ။ (၃) ဥပ္ပလကဝါတ=နှလုံးသားကို ထုတ်တတ်သောလေတို့ကို ထည့်၍ (၉)ပါး ဖြစ်သည်။ (အဘိ၊ဝိ။၈၆၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄၁–၅၆။)

ရူပကာယဂုဏ (ပု) [ရူပကာယ+ဂုဏ]ရူပကာယ–ကိုယ်ခန္ဓာ–တော်၏–ဂုဏ်ကျေးဇူး။ ရူပ-ကာယဂုဏေဟိ စေဝ နာမကာယဂုဏေဟိ စ သမော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။(–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၂)။

ရူပကာယဂေလည (န) [ရူပကာယ+ဂေလည] ရူပကာယ–ကိုယ်ခန္ဓာ–တော်၏ – နာကျင်–မကျန်းမာ–ဖျားနာ–ခြင်း။ နဂ ရူပကာယ-ဂေလည် မုနိနော နတ္ထိတိ သက္ကာ ဝတ္တုံ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၅၆။ (–အနုဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၄၃၁)။

ရူပကာယပရိသုဒ္ဓိ (ထိ) [ရူပကာယ+ပရိသုဒ္ဓိ] ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ်–တော်၏– ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ခြင်း။ နာမကာယပရိသုဒ္ဓိ ဝဒန္တော ဧဝ ရူပကာယပရိသုဒ္ဓိမို့ အယ္ထတော ဒဿေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၇။ ၂၄၀။

ရူပကာယပါရိပူရီ (ထိ) [ရူပကာယ+ပါရိပူရီ] ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ် – တော်၏ – ပြည့်စုံ–လှပ–ချောမော–ခြင်း။ သရီရသမ္ပတ္တိန္တိ ရူပသမ္ပတ္တိ်၊ ရူပကာယပါရိပူရိန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၅၁။

ရူပကာယဘေဒဂ(ဂွ)ဟဏ (နာ) [ရူပကာယ-ဘေဒ + ဂဟဏ]ရူပကာယ – ရုပ်အပေါင်း–၏–ပျက်စီး–ပြိုကွဲ–မှုကို ယူခြင်း။ စတုဒ္ဓိဓောပိ ဟိ သဿတဝါဒီ ....ရူပကာယဘေဒဂ္ဂဟဏတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၄၁၃၊

ရူပကာယရဟန (နာ) [ရူပကာယ + ရတန] ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ်–တော်ဟုဆိုအပ်သော ရတနာ။ ဧဝံ ဝိဓေ ရူပကာယရတနေ ဤဒိသေန ဉာဏေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၉။

ရူပကာယသညိတ (တိ) [ရူပကာယ+သညိတ] ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ်–ဟူ၍ အသိအမှတ်ပြုအပ်သော။ တတ္ထ ဟိ ရူပကာယသညိတော ကဋ္ဌေဝရော နတ္ထိ။သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။

ရူပကာယသဘာဝ (ပုဂ်) [ရူပကာယ+သဘာဝ] ရူပကာယ– ခန္ဓာကိုယ်– ၏– သဘော–သဘာဝ။ ဘဂဝတော ရူပိယာ တထာပဝတ္တမာနံ ရူပကာယသဘာဝမေဝ ကထေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၆။

ရူပကာယသမောဓာန (နာ) [ရူပကာယ+သမောဓာန]ရူပကာယ – ခန္ဓာကိုယ် – ၏–ပေါင်း–ဆုံ–ခြင်း။မဲသစက္ခုနာ တထာဂတဒဿနံ ရူပကာယသမောဓာနံ စ အကာရဏံ။ ဣတိဝုတ်၊၁၄။ ၂၈၀။

ရူပကာယသမ္ပတ္တိ (ထိ) [ရူပကာယ+သမ္ပတ္တိ] ရူပကာယပါရိပူရိနှင့် အနက်တူ။ တ္ထောဝတာ ဘဂဝတော ရူပကာယသမ္ပတ္တိ ဒဿိတာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁၄။၆၀။

ရူပကာယသမ္ပတ္တိဒဿန (နာ) [ရူပကာယသမ္ပတ္တိ+ဒဿန]ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ် – ၏ – ပြည့်စုံခြင်းကို–ဖူးမြင်–ကြည့်ရှု–ခြင်း။ သတ္ထာရံ ဒိသွာ ရူပကာယသမ္ပတ္တိဒဿနေန အတိတ္တော သတ္ထာရာ သဒ္ဓိ ယေဝ ဝိစရတိ။ အပ၊၁။၂၊ ၂၁၄။

ရူပကာယသမ္ပဒါ (ထိ) [ရူပကာယ+သမ္ပဒါ] ရူပကာယပါရိပူရီနှင့်အနက်တူ။ လက္ခဏာနုဗျဉ္ဇနပဋိမဏ္ဍိတာ အတ္တဘာဝသမ္ပတ္တိ ရူပကာယသမ္ပဒါ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၁၅။ ဉာဏသမ္ပဒါ....အာနုဘာဝသမ္ပဒါ ရူပကာယသမ္ပဒါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀။နေတ္တိ၊ဋ္ဌ၊၆။

ရူပကာယသိရီ (ထိ) [ရူပကာယ+သိရီ]ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ်–၏–ကျက်သရေ – တင့်တယ်ခြင်း–မင်္ဂလာရှိခြင်း။ ဘဂဝတော ရူပကာယသိရိ မနသိ ကရိတ္ထာ။ ဥဒါန၊၁။၂၅။ (–ထေရ၊၁၊၁။၂၄၇။ အပ၊၁။၁။၉၉။ စာ၊၁။၁။၉၇)။

ရူပကာယသီသ (နာ) [ရူပကာယ+သီသ] ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ်–ကို–အကြီး–အမှူး–ဦးစီး–ဦးကိုင်–ပဓာန–ပြုခြင်း။ ဣဓ ရူပကာယသီသေန မနုဿဘူတာဝံ အတ္တာတိ ဝဒတိ။ အဘိ၊၁။၂။၄၂၁။

ရူပကာယာရမ္မဏ (တိ) [ရူပကာယ+အာရမ္မဏ] ရူပကာယ –ခန္ဓာကိုယ်–လျင် အာရုံရှိသော၊ ရူပကာယ–ခန္ဓာကိုယ်–ကို – အာရုံပြုသော။ ရူပကာယာရမ္မဏတော ပရိတ္တာရမ္မဏံ ဟောတိ။ အဘိ၊၁။၁။၄၄၀။ ပါဒကဇ္ဈာနာရမ္မဏေန ရူပကာယာရမ္မဏေန ဝါ ဣဒ္ဓိဝိတ္တေန သဟ-

ဇာတံ သုခသညဉ္ဉ လဟုသညဉ္ဉ ဩက္ကမတိ။ ထေရဒွေ၊ ၁။ ၂၆၆။ (–ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၄)။

ရူပကာယာဝိရဟ (ပု) [ရူပကာယ+အဝိရဟ] ရူပကာယ – ခန္ဓာကိုယ် – ရှိအပေါင်း–နှင့် မကင်းခြင်း။ ရူပကာယာဝိရဟံ ဒန္ဓာယ "ရူပက. ဿသင်္ဂဟာဝတော"တိ အာဟ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၅၈။

ရူပကာယူပတ္ထမ္ဘိတ (တိ)[ရူပကာယ+ဥပတ္ထမ္ဘိတ] ရူပကာယ–ရှိအပေါင်း–သည်–ထောက်ပံ့–ခိုင်ခံ့စေ–အပ်သော။ ရူပကာယူပတ္ထမ္ဘိတ-ဆော ဒန္ဓာမကာယဿ ပဋ္ဌဝေါကာရေ ပဝတ္တိသင်္ဂဟာဝတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၂။

ရူပကာလ (ပု) [ရူပ+ကာလ] ရှိပ်၏–(ဖြစ်ရာ) ကာလ– အချိန်– အခါ။ "စိတ္တကာလော ရူပကာလော"တိ အာဒိနာ ဟိ နယေန....ဧဝံ တံ တံ ဥပါဒါယ ပညတ္တော ကာလော နာမ။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၀၁။

ရူပက္ခဏ (န) [ရူပ+ကွဏ] တူသော အရာဝတ္ထု (အတု) ဖြင့် အတုအပပြုရှိ–လိမ်လည်–လှည့်ပတ်– စဉ်းလဲ– ကောက်ကျစ်– ခြင်း။ (တူသောအရာဝတ္ထုဖြင့် လိမ်လည်ခြင်းဟူသည် ချိန်ခွင်နှစ်ခုကို ပုံစံတူပြုလုပ်၍ မိမိကယူသောအခါ ကြီးသောချိန်ခွင်ဖြင့် ယူ၍ မိမိကပေးသောအခါ ငယ်သောချိန်ခွင်ဖြင့် ပေးသောအားပြင့် လှည့်စားခြင်းမျိုး ဖြစ်သည်။) တတ္ထ တုလာကူဋေ့ တာဝ ရူပကူဋေ့ အဂံကူဋေ့....စကုဋ္ဌံခံ ဟောတိ။ တတ္ထ ရူပကူဋေ့ နာမ ဒွေ တုလာ သမရူပါ ဂ.တ္ဘာဂဏ္ဍာန္တော မဟာတိယာ ဂဏ္ဍာတိ၊ ဒဒန္တော ခုဒ္ဒိကာယ ဒေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၁။ ကခ်ဳံ၊ဋ္ဌ၊ သစ်။ ၂၀၃။ ဆရူပေန ဝဋ္ဋနံ ရူပကူဋေ့၊ ပတိရူပေန ဝဋ္ဋနာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၅၉။ ရူပကူဋေ့ သရူပေန သဒိသေန ဆလဝေါဟာရော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၅၄၉။ (အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃၇၄)။

ရူပကောဋ္ဌာသ (ပု)[ရူပ+ကောဋ္ဌာသ]ရှိပ်တို့၏–အဖို့–အစု။ ဧဝံ ပါဠိယံ ဒ.၁၈တာ ပဋ္ဌဝိသတိ ရူပကောဋ္ဌာသာတိ နာမာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၃။ ပဋ္ဌဝိသတိ ရူပကောဋ္ဌာသာ ရူပကာယော နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၁၊ (–မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၉၄)။

ရူပက္ခန္ဓ (ပု) [ရူပ+ခန္ဓ။ ရူပကာယနှင့် တွဲကြည့်။ ရူပဿ ခန္ဓ–သဏ္ဌာနတပိဋ္ဌာန။] ရူပက္ခန္ဓာ– (က) အတိတ်, အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန်စသော ရှိပ်ပုံသော–အဖို့–အစု–အပုံ–အပေါင်း။ (ခ) အတိတ်,အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန်စသော ရှိပ်တို့၏–အဖို့–အစု–အပေါင်း။ (က) (ခ) ကော နု ခေါ ဘန္တေ ဟေတု ကော ပစ္စယော ရူပက္ခန္ဓဿ ပညာပနာယ။ မ၊၃။ ၆၇။ ပဋ္ဌက္ခန္ဓာ ရူပက္ခန္ဓော, ဝေဒနာက္ခန္ဓော, သညာက္ခန္ဓော, သင်္ခါရက္ခန္ဓော, ဝိညာဏက္ခန္ဓော။ အဘိ၊ဝိ။ ၁။

တို့မှ လွတ်သော ရှမ်းကွန်းမည်သည်မရှိ၊ အဘိ၊၁၊ ၂။၆။ ရှမ်းကွန်း၏ ဖြစ်ထုံးသည်- (၁) ပုဂ္ဂိုလ် (၂) ဘုံဟူ၍ ၂-ပါးအပြား ရှိ၏။

ထိုတွင်-ပုဂ္ဂိုလ်သည်သည်း (၁)ရှမ်းကွန်း ဖြစ်ဆဲပုဂ္ဂိုလ်။ (၂) ရှမ်းကွန်းဖြစ်ပြီးပုဂ္ဂိုလ်။ (၃) ရှမ်းကွန်းဖြစ်လတ္တံ့ပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ ၃-ပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင်—(၁) ရှမ်းကွန်းဖြစ်ဆဲ ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည် – ဒေသည်သတ် ဥပပဇ္ဇန္တ ဖြစ်သော သုဂတိ အဟိတ်ပုဆုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ပဋိဝေါကာရဥပပဇ္ဇန္တဖြစ်သော ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်, အာဂက်ဖလဌာန်ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်တို့ဖြစ်သည်။ (၂) ရှမ်းကွန်းဖြစ်ပြီး ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည်-ခပ်သိမ်းသော ဥပပဇ္ဇန္တစဝန္တ ဖြစ်သော ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်, ဖလဌာန်ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်တို့ဖြစ်သည်။ (၃) ရှမ်းကွန်း ဖြစ်လတ္တံ့ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည်-ပဋိဝေါကာရဘုံ၌ နောင်ဖြစ်ပြန်ကောင်းသော ပဋိဝေါကာရ ဥပပဇ္ဇန္တစဝန္တဖြစ်သော ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်, အာဂက်ဖလဌာန်ပုဂ္ဂိုလ် ၃-ယောက်, အသညသတ် ဥပပဇ္ဇန္တစဝန္တ ဖြစ်သော သုဂတိအဟိတ် ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်, အရူပဥပပဇ္ဇန္တစဝန္တဖြစ်သော တိဟိတ်ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ဖြစ်သည်။

ရှမ်းကွန်း၏ ဖြစ်ထုံးသည်—ကာမ (၁၁) ဘုံ, ရူပ (၁၆) ဘုံအားဖြင့် (၂၇)ဘုံတို့ဖြစ်သည်။ ထို့အတူ ရှမ်းကွန်း၏ ချုပ်ထုံးသည်လည်း (၁) ပုဂ္ဂိုလ်, (၂) ဘုံဟူ၍ ၂-ပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင် ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း— (၁) ရှမ်းကွန်း ချုပ်ဆဲပုဂ္ဂိုလ်။ (၂) ရှမ်းကွန်း ချုပ်ပြီးပုဂ္ဂိုလ်။ (၃) ရှမ်းကွန်း ချုပ်လတ္တံ့ပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ ၃-ပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင် (၁) ရှမ်းကွန်း ချုပ်ဆဲ ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည် အသညသတ်စဝန္တဖြစ်သော သုဂတိအဟိတ် ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ပဋိဝေါကာရစဝန္တဖြစ်

ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၇၃။ (– အဘိ၊ဝိ။၁၃၊၄၄၁)။ ရှမ်းကွန်းနော် ကတ်ဟိ ခန်းဟိ ကတိဟာ၀-တနေဟိ ကတိဟိ ခာတူဟ် သင်္ကိတော။ အဘိ၊ပု။၃၊၁၀၁။ (–အဘိ၊ က။ ၂၅၁၊၃၀၇၊ ၄၁၉။ယမက၊၁။၁၇–ဂ၊ ၂၁၊၇၀။ ပဋ္ဌာန်း။၅၃။ ဒီဃ၁။၁၇၅။ ဒီဃ၁၊ ၂။၅၃၊၆၄၁၃၅။ မ၁၊၁။ ၃၂။ သံ၁၊၁။ ၂၀၊၄၃။ သံ၁၊၃၊ ၂၆၊၆၁၊၆၃။ အံ၁၊၁။၁၆။ အဘိ၊၄၁။၄၁ ၂။ အဘိ၊၄၊ ၂။ ၁–၃။ အဘိ၊၄၊၃။၄။ ပဋ္ဌာန်း၊၄၊ ၂။၁၇။ ပဋ္ဌာန်း၄၊ ၂။၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၂၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၃၊၃၂၉။ မူလဋီ၁။၁၃၊၁၄၃။ မူလဋီ၊ ၂။၃။ မူလဋီ၊၃။၈၊၁၀။ အနုဋီ၁။၇၁။ အနုဋီ၊ ၂။၄။ အနုဋီ၊၃။၁၀၁၃၊၁၀၈)။ရှမ်းကွန်းတိ ရှမ်းထာသိ ရှမ်းကောင်္ဘာသော။ အဘိ၊၄၊ ၂။ ၂။ သင္ဘမ္မေတံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ ရှမ်း ရှပ္ပနလက္ခဏသခါတေ ဧကဝိဓဘာဝေ ပညာယ ထာသိ ကတ္တာ ရှမ်းကွန်းနာမာတိ ဝုစ္စတိတိ၊ ဧတေန သဗ္ဗမ္မိ ရှမ်း ရှပ္ပနလက္ခဏေ ထာသိဘာဝူပဂမနေန ရှမ်းကွန်းတိ ဒဿိတံ ဟောတိ။ နဟိ ရှမ်းတော အညော ရှမ်းကွန်းနာမ နတ္ထိ။အဘိ၊၄၊ ၂။၆။ဧတေန သဗ္ဗံ ရှမ်း ။၀။ ဒဿိတံ ဟောတိတိ ဧတေန ရှမ်းကွန်း–သဒ္ဒဿ သမာနာဓိကရဏသမာသဘာဝံ ဒဿေတိ။ မူလဋီ၊ ၂။၆။ စသ္မာ အတိတာဒိဝိဘာဂဘိန္နံ သဗ္ဗံ ရှမ်း ထာသိဝသေန ဗုဒ္ဓိယာ ကေဏ္ဍံ ဂဟေတွာ "ရှမ်းမော ခန်းဟ ရှမ်းကွန်း"တိ သမာနာဓိကရဏသမာသော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၎၊ ၂။၀၅။ အတိတာဒိဘေဒဘိန္နာနံ ရှပ်နံ ခန်းဟ ထာသိတဲ ရှမ်းကွန်းဟ။ ပရမတ္ထဒီပနီ၊၎။၃၁၀။ အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်စသော ရှပ်အစုကို "ရှမ်းကွန်း"ဟု ခေါ်ဆိုသည် (အဘိ၊ဝိ။၁။ မ၊၃။၆၇။ သံ၊၂။ ၃၉၊၀၃။ အင်္ဂ၊ ၂။ ၂။၆)။

တစ်နည်း–ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟု ဆိုအပ်သော အကြောင်းတရား ၄-ပါး ကြောင့်ဖြစ်သော် ရှပ်အားလုံးကို "ရှမ်းကွန်း"ဟု ခေါ်ဆိုသည်။ အဘိ၊၄၊ ၂။၃။ ရှပ် ၂၀-ပါး

သော ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်, ဖလဋ္ဌာန်ပုဂ္ဂိုလ်၄-ယောက်တို့ဖြစ်သည်။ (၂) ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနချုပ်ပြီးပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည်- ခပ်သိမ်းသော ဥပပဇ္ဇဘဝန္တဖြစ်သော ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်, ဖလဋ္ဌာန်ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်တို့ဖြစ်သည်။ (၃) ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနချုပ်လတ္တံ့ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည် - ပဋ္ဌဝေါကာရဘုံဌဲ့ နောင်ချုပ်ပြန်ကောင်းသော ပဋ္ဌဝေါကာရဥပပဇ္ဇန္တဘဝန္တဖြစ်သော ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်, အောက်ဖလဋ္ဌာန်ပုဂ္ဂိုလ် ၃-ယောက်, အသညသတ်ဥပပဇ္ဇန္တဘဝန္တဖြစ်သော သုဂတိအဟိတ်ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်, အရူပဥပပဇ္ဇန္တဘဝန္တဖြစ်သော တိဟိတ်ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ဖြစ်သည်။

ရူပကမ္ဘဋ္ဌာန်ချုပ်ရာဘုံသည် ကာမ(၁၁)ဘုံ, ရူပ (၁၆) ဘုံအားဖြင့် (၂၇) ဘုံတို့ဖြစ်သည်။

ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနကို ပိုင်းခြားရှုသိသော ပုဂ္ဂိုလ် သည်လည်း-(၁) ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနကို ပိုင်းခြားရှုသိဆဲပုဂ္ဂိုလ်, (၂)ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနကို ပိုင်းခြားရှုသိပြီးပုဂ္ဂိုလ်, (၃) ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနကို ပိုင်းခြားရှုသိလတ္တံ့ပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ (၃)ပါး အပြားရှိ၏။ ထိုတွင် (၁)ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနကို ပိုင်းခြားရှုသိဆဲပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည်- အရဟတ္တမဂ္ဂင်္ဘာန် ပုဂ္ဂိုလ်တည်း။ (၂)ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနကို ပိုင်းခြားရှုသိပြီးပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည် အရဟတ္တဖလဋ္ဌာန် ပုဂ္ဂိုလ်တည်း။ (၃) ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနကို ပိုင်းခြား သိလတ္တံ့ပုဂ္ဂိုလ်ဟူသည် ကျွတ်ထိုက်သော ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်, အောက်မဂ္ဂင်္ဘာန်ပုဂ္ဂိုလ် ၃-ယောက်, အောက်ဖလဋ္ဌာန် ပုဂ္ဂိုလ် ၃-ယောက်တို့တည်း။ ယမကာ၁။၃၁-၅၊၄၄-၈၊ ၆၈-၉။ ယမိုက် အရကောက်။ ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနနှင့် စပ်၍ မူတ်သားဖွယ်အကျယ်ကို အဘိ၊ ဝိ။ ၂။၃၊၁၁-၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၇၂-၈၂။ တို့ကိုကြည့်။ ရူပကို လည်း-ကြည့်။

ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနာ(ထီ) [ရူပကမ္ဘဋ္ဌာန+ဏာနာ] ရူပကမ္ဘဋ္ဌာဟူ၍ ရေတွက်ခြင်း။ ရူပကမ္ဘဋ္ဌာန်၏ အဖြစ်ဟူသော ရေတွက်ကြောင်း၊ရူပကမ္ဘဋ္ဌာန်၏အဖြစ်ဖြင့်ရေတွက်ခြင်း။ စက္ခာယတနံ ကတမက္ခန္ဓဏာနံ ဝစ္ဆတိတိ၊ ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနံ ဝစ္ဆတိတိ။ အဘိ၊ က။၂၅၁။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၉၊ မ။ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၃။ ရူပကမ္ဘဋ္ဌာနဏာနန်တို့ "ရူပကမ္ဘဋ္ဌေ" တိ ဏာနံ သဒ္ဒံ ဝစ္ဆတိ ရုပ္ပနဘာဘာဝတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၀၁။

ရူပကမ္ဘဋ္ဌဝေါစရ (တိ)[ရူပကမ္ဘဋ္ဌ+ဝေါစရ]ရူပကမ္ဘဋ္ဌာလျင် -ကျက်စား-ဖြစ်-ရာ အာရုံရှိသော။ ရူပါရမ္မဏာန်တို့ ရူပကမ္ဘဋ္ဌဝေါစရံ ရူပဝတိဋ္ဌတီဟုတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၃။ ရူပကမ္ဘဋ္ဌော ဝေါစရော ပဝတ္တိဋ္ဌာနံ ပစ္စယော တေဿာတိ ရူပကမ္ဘဋ္ဌဝေါစရံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၃၇။

ရူပကမ္ဘဋ္ဌဂဟဏ(န) [ရူပကမ္ဘဋ္ဌ+ဂဟဏ] ရူပကမ္ဘဋ္ဌာကိုယူခြင်း၊ ရူပကမ္ဘဋ္ဌ-သမ္ဖါ။ရူပကမ္ဘဋ္ဌဂဟဏေ နကဗဒ္ဓိကာရော အာဟာရော.... ဂဟိတောဝါ။မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၀၄-၅။

ရူပကမ္ဘဋ္ဌဓမ္မသဘာဝ (တိ) [ရူပကမ္ဘဋ္ဌ+ဓမ္မ+သဘာဝ] ရူပကမ္ဘဋ္ဌာတရားနှင့် တူသောအဖြို့ရှိသော။ တာနိ ရူပဿ နိဗ္ဗတ္တိပါကဘေဒဘူတာနိ ရူပနဘာဝေန ဂယှန္တိတိ ရူပကမ္ဘဋ္ဌဓမ္မသဘာဝါနိ။ မူလဋီ၊၃။၉။

ရူပကမ္ဘဋ္ဌနိဒ္ဒေသ (ပု) [ရူပကမ္ဘဋ္ဌ+နိဒ္ဒေသ] ရူပကမ္ဘဋ္ဌာန်- အကျယ်- ပြ-ရာ- ကြောင်း - ဖြစ်သည့်စကားရပ်၊ ရူပကမ္ဘဋ္ဌနိဒ္ဒေသ။ ယော စေတ္ထ အညော ဝိနိစ္ဆယနယော၊သော သဗ္ဗော ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ရူပကမ္ဘဋ္ဌနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ ရူပကမ္ဘဋ္ဌနိဒ္ဒေသ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၇၃၊ ဂ၂)။

ရူပကမ္ဘဋ္ဌနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရူပကမ္ဘဋ္ဌနိဒ္ဒေသ+ဝဏ္ဏနာ] ရူပကမ္ဘဋ္ဌနိဒ္ဒေသကို ဖွင့်- ထူ-

ကြောင်း–ဖြစ်သည့် စကားရပ်၊ ရူပက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသအဖွင့်။ ရူပက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃။ ရူပက္ခန္ဓနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၁။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၁၆။

ရူပက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ရူပက္ခန္ဓ+ပရိဂ္ဂဟ] ရူပက္ခန္ဓာကို (ဉာဏ်ဖြင့်) သိမ်းဆည်းခြင်း။ ကာယာနုပဿနာယ ဝါ ရူပက္ခန္ဓပရိဂ္ဂဟော၁ ကထိတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၇။

ရူပက္ခန္ဓပရိဇာနန (န) [ရူပက္ခန္ဓ+ပရိဇာနန] ရူပက္ခန္ဓာကို ပိုင်းခြားသိခြင်း။ စုတိပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ရူပက္ခန္ဓပရိဇာနနဿ အဘာဝါ.... ဘဝိတုံ သ်ယာ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၂၆။

ရူပက္ခန္ဓပရိဏာမန (တ်) [ရူပက္ခန္ဓ+ ပရိဏာမန] ရူပက္ခန္ဓာဌ်– အက္ကုံးဝင်–ပါဝင်– သော။ သခ်ါရက္ခန္ဓဿ သုညတာ ရူပက္ခန္ဓပရိဏာမနာတိ။ အဘိ၊ က။၄၁၉။တဋ္ဌ ရူပက္ခန္ဓပရိဏာမနတ္တာ အဗျာကတန်္ဓိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၁။(–အနုဋ္ဌီ၊ ၃။၁၇၃)။

ရူပက္ခန္ဓမူလက (တိ) [ရူပက္ခန္ဓ+မူလ+က] ရူပက္ခန္ဓာလျှင် အရင်းမူလရှိသော။ ရူပက္ခန္ဓမူလကာယေဝစေတ္တ ဒုကတိကစတုက္ကာဒဿိဇာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄။ (–မူလဋ္ဌီ၊၃။၈။ အနုဋ္ဌီ၊၂။ ၁၇၂)။

ရူပက္ခန္ဓဝစန (န) [ရူပက္ခန္ဓ+ဝစန] ရူပက္ခန္ဓာဟူသော သဒ္ဒါ၊ ရူပက္ခန္ဓသဒ္ဒါ။ ရူပက္ခန္ဓဘာဝေန ပန ရူပက္ခန္ဓဝစနေန ဝါ ဂဟိတတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၁၀။

ရူပက္ခန္ဓာဝစနဝေါနိယ(တိ) [ရူပက္ခန္ဓဝစန+ဝစနိယ] ရူပက္ခန္ဓသဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော (အနက်)။ ရူပက္ခန္ဓဝစနသခ်ါတေန ဝါ ရူပက္ခန္ဓဝစနဇေန်-ယတာ သခ်ါတေန။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။ ၁၀။

ရူပက္ခန္ဓဝတ္ထုက (တိ) [ရူပက္ခန္ဓ+ ဝတ္ထု+ က] ရူပက္ခန္ဓာဟူသော– တည်ရာ– အကြောင်း–ရှိသော။ကျမိနာ ရူပက္ခန္ဓဝတ္ထုကာ သက္ကာယဒိဋ္ဌိ ကထိတာ။ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၁၀။

ရူပက္ခန္ဓဝါစက (တိ) [ရူပက္ခန္ဓ+ဝါစက။ ထိ–ဌ် ရူပက္ခန္ဓဝါစိကာ။] ရူပက္ခန္ဓာဟူသောအနက်ကို ဟောတတ်သော၁သဒ္ဒါ။ ဝဖ္ဗ်ဝါစကဿ ရူပသဒ္ဒဿ ရူပယတီတိ နိဗ္ဗစနံ, ရူပက္ခန္ဓဝါစကဿ ရူပတီတိ အယံ ဝိသေသော၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၇၁။

ရူပက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတ (တိ) [ရူပက္ခန္ဓ+သင်္ဂဟ်တ] ရူပက္ခန္ဓာ–ဖြင့် – ၏အဖြစ်ဖြင့် – ပေါင်းချုပ်အပ်သော။ နိရုဒ္ဓဿာပိ ရူပဿ ရူပက္ခန္ဓသင်္ဂဟိတတ္တာ ပဋိက္ခိပတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။

ရူပက္ခန္ဓသဒ္ဒ (ပု) [ရူပက္ခန္ဓ+သဒ္ဒ] ရူပက္ခန္ဓသဒ္ဒါ။ ဧတေန သဗ္ဗံ ရူပံ ။ပ။ ဒဿိတံ ဟောတိတိ ဧတေန ရူပက္ခန္ဓသဒ္ဒဿ သမာနာဓိကရဏ်-သမာသဘာ၁ဝံ ဒဿေတိ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၆။

ရူပက္ခန္ဓသဘာဂ (တိ) [ရူပက္ခန္ဓ+သဘာဂ] ရူပက္ခန္ဓာနှင့်တူသော အဖို့အစုရှိသော၊ ရူပက္ခန္ဓာနှင့် သဘောတူသော။ ယဉ္စိ ကိဉ္စိ ရူပံ ရူပက္ခန္ဓသဘာဂတ္တာ ရူပက္ခန္ဓေါတ္တေဝ သင်္ခံ ဂစ္ဆတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄။

ရူပက္ခန္ဓေကဒေသ (ပု) [ရူပက္ခန္ဓ+ကေဒေသ] ရူပက္ခန္ဓ၁–တစ်စိတ်–တစ်ပိုင်း။ ရူပက္ခန္ဓေကဒေသဿ သခ်ါရက္ခန္ဓေကဒေသဿ စ ဇီဝိတ-ဝန္တဿ ခန္ဓသင်္ဂဟေနေဝ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၁။

ရှုပကွယ (ပဲ) [ရှုပ+ခယ] ရုပ်တရား–ရှုပကွန္ဓာ–ဇီး–ကုန်–ကုန်ခန်း–ပျက်စီး–ခြင်း။ သနိဗ္ဗု-တော ရှုပကွယာပိ ဝေဒနာကွယာပိ။ ပေဋ-ကော။ ၃၂၅။

ရှုပဂဏာ (ထီ) [ရှုပ+ဂဏာ] (၁) ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း။ (၂) (မုန့်စသည်တို့၏) ရုပ် ဝတ္ထု–ပုံသဏ္ဌာန်–အရေအဝတ်။ (၁) ကေ-ကောဋ္ဌာသေန ရှုပဂဏာတ် အယဥ္စေတ္ထ အတ္ထော။ တီဟိ ကောဋ္ဌာသေဟိ ရှုပဂဏာ (ဒီဋ္ဌ။၃၇၉)တိ ဝက္ခမာနေဟိ တီဟိ ဘာဂေဟိ ရှုပဿ သင်္ဂဟော၊ ဂဏေတဗ္ဗတာ။ ဒီဋ္ဌိ။၃။၂၀၁။ (–အဘိ။ဋ္ဌ။း။၃၄၄။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။၁၀၉။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။၁၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ။ဋ္ဌိ၊ ၂။၃၀၅)။ (၂) ဘာဇနေ ရှုပဂဏနာယ အာပတ္တိ။ ဝိ။ဋ္ဌ၊ ၂။၂၇၀။ ခါဒနီယာဒီသု ရှုပဂဏနာယ ပါစိတ္တိယာနိ။ ဝိ။ဋ္ဌ။၃။ ၂၁၃။ ရှုပဂဏနာ-ယာတိ ပူဝါဒီနံ သဏ္ဌာနဂဏာယ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၇၂။

ရှုပဂတ[၁] (နာ) [ရှုပ+ဂတ။ နိရုတ္တိ။ ၅၂။ ဂတ–အနုက်မရှိ။ ရှုပဂတ–သက္ကတပိဋကာ။] (၁) ရုပ်၊ ရုပ်ဝတ္ထု၊ ရှုပကွန္ဓာ။ (၂) ရှုပါရုံ၊ အဆင်း အာရုံ။ (၁) ယဒေဝ တတ္ထ ဟော်တိ ရှုပ-ဂတံ ဝေဒနာဂတံ။မ၊ ၂။၉၉။အံ၊ ၁။၂၂၀။ ယမိဓ ပထဝိဋ္ဌ ဝေဟာသံ၊ရှုပဂတဋ္ဌ ဇဂတောဂဓံ။ သံ၊၁။၁၀၀။ ရှုပဂတံ ဟတ္ထ-ပါသေ အာမသန္တိ။ ပဋိသံ။၃၀၇။ ရှုပ-ဂတန္တိ ရှုပမေဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။ ရှုပမေဝ ရှုပဂတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၀၀။ ရှုပဂတန္တိ ဟတ္ထပါသေ ဌိတရှုပမေဝ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၇၂။ (–ထေရ။၃၆၀။ မဟာနိ။း၂၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၂၃)။ (၂) စက္ခုမာ ပုရိသော အာလောကေ ရှုပဂတာနိ ပဿေယျ။စူဠနိ။ ၂၁၀။ မဟာဒီပံ ဇာလေတ္မာ ဌိတဿ ရှုပ-ဂတံ ဝိယ ပညာယတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၆၇။ မရိစိ ဒုရေ ဌိတာနံ ရှုပဂတာ (ရှုပဂဟံ?) ဝိယ ပညာယတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၃။

ရှုပဂတ[၂] (နာ) [ဟတ္ထ+ဂတ+ရှုပ။ ဟတ္ထ–ပုဒ်ကို ခေျ၊ ဂတနှင့် ရှုပကိုလည်း ရွှေနောက်ပြန်။] လက်၌ တင်ထားအပ်သော (အညစ်အကြေးကင်းသည့်)–ပတ္တမြား–ဖလ်။ ရှုပ-ဂတံ ဝါ (အဘိ။ဋ္ဌ၊၁၊၁၃)တိ ဟတ္ထဂတံ ရှုပံ ဝိယ စက္ခုနာ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၀။ ရှုပံ ဝိယာတိ မဏိ ဝိယ၊ ဖလိကံ ဝ်ယ ဝါ။ မဓု၊ဋ္ဌိ၊၁။၅၅။

ရှုပဂတိ (ထီ) [ရှုပ+ဂတိ]ရှုပဂတိ၊ရှုပဘုံဟူသော လားရာဂတိ။ ရှုပ်ရှိသူတို့၏ လာရောက်ရာ ဘုံဘဝ။ရှုပဘဝေါ ရှုပဂတိ ရှုပသတ္တ ဝါသော ရှုပသံသာရော ရှုပယောနိ ရှုပတ္တဘာဝပဋိ-လာဘော ဘတိ။အဘိ၊က။၁၀၀–၁။

ရှုပဂတောဘာသက (တိ) [ရှုပဂတ+သြဘာ-သက။ ထီ–၌ ရှုပဂတောဘာသိကာ] ရှုပါရုံကို– ထွန်းပြ– ထွန်းလင်းစေ– တတ်သော။ အညေသံ ရှုပဂတံ သြဘာသေန္တီ ဿ ပဒီပဿ ရှုပဂတောဘာသကေန အညေ နံ ပယောဇနံ နတ္ထိ။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၂၂၇။

ရှုပဂရုက (တိ) [ရှုပ+ဂရုက] (က) ရှုပါရုံ၌ အလေးအမြတ်ပြုသော၊သူ၊ (ခ) (စိတ်ဖြင့်) ရှုပါရုံ၌–ညွတ်–ကိုင်း–ငိုက်–သော။ (ဂ) ရှုပါရုံကို ကြည့်ရှုခြင်း၌ လေ့ကျက်အပ်ပြီး သော။ (ဃ) ရှုပါရုံဖြင့် ဆွဲငင်အပ်သော စိတ် နှလုံးရှိသော၊သူ။ (က) (ခ) (ဂ) (ဃ) ရှုပဂရုကာနံ (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅)၌ ပဋ္ဌသု အာရမ္မ-ဏေသု ရှုပါရမ္မဏဂရုကာ ရှုပဂရုကာ။ စိတ္တေန ရှုပနိန္နာ ရှုပပေါဏာ ရှုပပတ္တာရာ ရှုပဒဿ-နပွသုတာ ရှုပေန အာကာရေါ တဟဒယာ။ တေသံ ရှုပဂရုကာနံ။ အံ၊ဋ္ဌိ၊း။၄၉။ (–ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၇၃)။

ရှုပဂုဏ (ပု) [ရှုပ+ဂုဏ။ မှုပဂုဏ–သံ] (၁) အဆင်းဟူသောဂုဏ်၊ အဆင်းဂုဏ်။ (၂) ရုပ် – ရှုပက္ခန္ဓာ –ရှုပကာယ –၏ ဂုဏ်။ (၁) ဂုဏ်ရာတိ ရှုပဂုဏာစေ၀ အာစာရဂုဏာ စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၀။ (၂) တမ္မန-ခတုဂ်နခတာဒိအသီတိအနုဗျဉ္ဇနသခ်ါတာ စ ရှုပဂုဏာ။ ထေရ၊၁၆၊၂။၃၀၇။ (–အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၁၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၁၀)။

ရှုပဂုဏပါရိပူရီ (ထီ) [ရှုပဂုဏ+ပါရိပူရီ] ရုပ်–ရှုပက္ခန္ဓာ–ရှုပကာယ–၏ ဂုဏ်နှင့်ပြည့်စုံခြင်း။ ရှုပသမ္မတ္တိ စ နာမ သဗ္ဗသော ရှုပဒေါသာဘာ၀ေန ရှုပဂုဏပါရိပူရိယာ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၇၁။

ရှုပဂုဏူပေတ (တိ) [ရှုပဂုဏ+ဥပေတ]-အဆင်းဂုဏ်နှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ယဒါ ရှုပဂုဏူပေတာ ပဌမေ ယောဗ္ဗနေ ဌိတာ။ အပ၊၂။ ၂၄၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၉။

ရှုပဂေါစရ (တိ) [ရှုပ+ဂေါစရ] ရှုပါရုံ–လျှင်–ကျက်စား–ရာ–အာရုံ–ရှိသော။ ရှုပဂေါစရံ သတ္တံ ရှုပေနေ၀ ဂဏှန္တိ .... ရှုပဂေါစရော ပုရိသော တာ ယက္ခိနိယော သြလောကေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၀–၁။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၃၂)။

ရှုပဂ္ဂ (နာ) [ရှုပ+အဂ္ဂ] (၁) မြတ်သောရုပ်၊ ရုပ်မြတ်။ (၂) ကောင်း – မြတ် – သော အဆင်း။ (၁) ရှုပဂ္ဂ (အံ၊၁။၃၉၁)န္တိ ယံ ရှုပံ သမ္မသိတွာ အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ တဒဒ် ရှုပဂ္ဂံ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၈။ (၂) အော၊ကဗုဒ် ကြည့်။

ရှုပဂ္ဂပ္ပတ္တ (တိ) [ရှုပဂ္ဂ+ပတ္တ] (က) ကောင်း–မြတ်– သော ဂုဏ်–သို့ရောက်– ကိုရ – သော၊သူ။ (ခ) ကောင်း– မြတ်– သော အဆင်းရှိ–အဆင်း၏မြတ်–သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော၊သူ။ (က) (ခ) ဗုဒ္ဓါ နာမ ရှုပဂ္ဂပတ္တာ ဟောန္တိ ဒဿနသမ္ပန္နာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၂။ ဆဒ္ဒန္တဃနဗုဒ္ဓရဿ်ယော ဝိဿဇ္ဇေန္တိ ရှုပဂ္ဂပ္ပတ္တံ အပ္ပဘာ၀ံ သြလောကေဘ္ဘာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅။ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၆။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၁-တို့၌ ရှုပသောဘဂ္ဂပ္ပတ္တံဟု ပါဠိ၌ရှိသည်။)

ရှုပဂ္ဂဟဏ (နာ) [ရှုပ+ဂဟဏ။ ရှုပဂြဟ–သံ။] (၁) အဆင်း–ရှုပါရုံ–ကို ယူခြင်း။ (၂) ရုပ်ကိုယူခြင်း။(၃)ရှုပါရုံကို–ယူ–သိ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော။ (၄) အဆင်း–ရှုပါရုံ–ကိုယူရာ။ (၅) ရှုပသဒ္ဒါ။ (၁) အဆင်း–ရှုပါရုံ–ကိုယူခြင်း။ ရှုပဂ္ဂဟဏေနေ၀ ရသဂ္ဂဟဏံ ဂစ္ဆတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၉။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၄၉။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၄၉)။ (၂)ရုပ်ကိုယူခြင်း။ ရှုပဂ္ဂဟဏမုခ–ကြည့်။ (၃) ရှုပါရုံကို –ယူ –သိ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော။ ရှုပဂ္ဂဟဏာနုသာရဝိညာဏ–ကြည့်။ (၄) အဆင်း–ရှုပါရုံ–ကိုယူရာ။ရှုပဂ္ဂဟဏကာလ–ကြည့်။ (၅) ရှုပသဒ္ဒါ။ ရှုပဂ္ဂဟဏေန ဗဟိဒ္ဓါ ရှုပါရမ္မဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၉။ (–မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၇)။

ရှုပဂ္ဂဟဏကာလ (ပု) [ရှုပဂ္ဂဟဏ+ကာလ] အဆင်း–ရှုပါရုံ– ကိုယူရာ– အခါ– ကာလ။ ကာလေတိ အသုဘ၀သေန, ကသိဏ၀ဍေန ၀ါ ရှုပဂ္ဂဟဏကာလေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၀၈။

ရှုပဂ္ဂဟဏမုခ (ပု) [ရှုပဂ္ဂဟဏ+မုခ] (ဥပါဒါ) ရုပ်ကို ယူခြင်းကို– အဦး– အစ– ပြုခြင်း။ တဒုဘယဉ္စ ဝိသေသတော ရှုပဂ္ဂဟဏမုခေန ဂယှတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၉၂–၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ ၄၁၇။

ရှုပဂ္ဂဟဏာနုသာရဝိညာဏ (နာ) [ရှုပဂ္ဂဟဏ+အနုသာရ+ဝိညာဏ] ရှုပါရုံကို –ယူ–သိ–တတ်သော ဝိထိသို့ အစဉ်လိုက်သော

ဝိညာဏ်။ ရူပဂုဟကာနုသာရဝိညာဏေန ယံ ဥဒကာဒိ ဝိညာတမ္ပံ။ မူလဋီ၊၁။၇၃။

ရူပစိတ္တ (တိ) [ရူပ+စိတ္တ]အရုပ်ဖြင့်ဆန်း(ယ်သော။ရူပစိတ္တာပပ္ပလတာဒိ စိတ္တေသုယေဝ ပန အဘိရမတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၁။

ရူပစ္ဆန္ဒ (ပု) [ရူပ+ဆန္ဒ။ ဆ–ဋ္ဌ ဒ္ဒေးဘော်ပြု။ ပါဏိနီ။ဖ၊၁၊၇၂။] **ရူပါဝဉ်ဖြစ်သော–အလို–ဆန္ဒ။** ရူပသင်္ခါပံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရူပစ္ဆန္ဒော။ သံ၊၁။၃၆၀။ ရူပစ္ဆန္ဒောတိ ရူပေ ဆန္ဒိကတဋ္ဌေန ဆန္ဒော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။

ရူပဇနက (တိ) [ရူပ+ဇနက။ ထိဋ္ဌ ရူပဇနိကာ] ရုပ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော။ ရူပဇနကံ ရူပံ ဇနေတွာ ဌိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၃-၄။

ရူပဇနကပစ္စယ (ပု) [ရူပဇနက+ပစ္စယ] ရုပ်ကို ဖြစ်စေတတ်သောအကြောင်း။ နာ အညသ္မာ ရူပဇနကပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၂။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၃၇၅)။

ရူပဇနကသမ်သ (နာ) [ရူပဇနက+သမ်သ] ရုပ်ကို ဖြစ်စေတတ်သော ကံကို – အဉ်း– ပဓာန – ပြုခြင်း။ ပဝတ္တိဝိပါကဿေဝ ပန ဒါယကံ ရူပဇနကသမ်သေန ဝဒတိ။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၇။

ရူပဇနန (နာ) [ရူပ+ဇနန]ရုပ်ကို ဖြစ်စေခြင်း။ တေသံ ရူပဇနနေ ကော်သဇတော နိယမေတဗ္ဗတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၄၀၂။

ရူပဇာတ် (ထိ) [ရူပ+ဇာတိ] ရုပ်တို့၏–ဇာတိ–ဖြစ်ခြင်း။ ဇာတိ ဒ္ဝိဟိ ခန္ဓေဟိတိ ရူပဇာတိ ရူပက္ခန္ဓေန။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ဖ။

ရူပဇာတိမန္ထကုလာပဒေဿ (ပု) [ရူပ+ဇာတ်+မန္ထ+ကုလ+အပဒေဿ] (က) အဆင်း, ဇာတ်, ဗေဒင်, အမျိုးကို ညွှန်ပြခြင်း။ (ခ) ညွှန်ပြကြောင်းဖြစ်သော အဆင်း, ဇာတ်, ဗေဒင်, အမျိုး။ (က) (ခ) အဘိညာတဿာ-တိရူပဇာတိမန္ထကုလာပဒေဿေဟိ ပါကဋ္ဌဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။ (–သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄၆)။

ရူပဇီဝိတ (နာ) [ရူပ+ဇီဝိတ]ရုပ်ဇီဝိတ၊ဇီဝိတရုပ်၊ ရုပ်တို့၏–တည်–အသက်ရှင်-ကြောင်းတရား။ ရုပ်တို့၏အသက်။အတ္ထိအဝိဂတက္ခဏဋ္ဌိယဝသေန ရူပဇီဝိတံ တိဓာ ပစ္စယော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉၀။

ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယ (နာ) [ရူပဇီဝိတ+ဣန္ဒြိယ] ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေသဟဇာတ်ဖြစ်သော ရုပ်တို့၏ အသက်ဖြစ်၍ (ယင်းသဟဇာတ်ဖြစ်သော ရုပ်တို့ကို) အစိုးရသည့်တရား။ နတ္ထိ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယန္တိ၊ အာမန္တာ။အဘိ၊ က။၂၉၁။ တတြ ဟိ ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယဿ တာဝ ပရိတ္တတော ကာလော ဝုတ္တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀။ (–အဘ်၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၊၂၁၁၊ ၃၅၀၊ ၃၇၉၊၃၀၅၊၄၆၄။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၁၂၃၊ ၁၇၀။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၅၆။ မူလဋီ၊၃။၁၅၉)။

ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယပစ္စယ (ပု)[ရူပဇီဝိတိန္ဒြိယ+ပစ္စယ] ရုပ်ဇီဝိတိန္ဒြိယဟူသော အကြောင်း။ ယထာ ပရိစ္ဆိန္နကာလဝသေန ရူပဇီဝိတ်ိန္ဒြိယပစ္စယာ အရူပဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။

ရူပဗျာ(ဗျာ)နှ(နာ)[ရူပ+ဗျာနှ]ရူပဗျာန်။ပါဠိယံ ပန ရူပဗျာနာနိယေဝ အာဂတာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၉၆။ တတ္ထ ရူပီတိ အဇ္ဈတ္တံ ကေသာဒီသု ဥပါဒိတံ ရူပဗျာနံ ရူပံ၊ တဒဿ တ္ထိတိ ရူပီ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၆။အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၀၇။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၅၊ ၁၅၀။ အနုဋီ၊၁။ ၁၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။၃၉၆၊၄၆၁)။

(ရူပဗျာန်သည် – ဧတုက္ကနည်းအားဖြင့် (၁) ပဌမဗျာန်။ (၂) ဒုတိယဗျာန်။ (၃) တတိယဗျာန်။ (၄) စတုတ္ထဗျာန် ဟူ၍

၄-ပါးရှိ၏။ ကုသိုလ် ဝိပါက် ကြိယာ ၃-ပါးဖြင့် မြောက်ပွါးက ၄x၃=၁၂-ပါး ရှိ၏။

ပဋ္ဌကနည်းအားဖြင့်- (၁) ပဌမစျာန်။ (၂) ဒုတိယစျာန်။ (၃) တတိယစျာန်။ (၄) စတုတ္ထစျာန်။ (၅) ပဉ္စမစျာန်-ဟူ၍ ၅-ပါးရှိ၏။ ကုသိုလ်ဝိပါက်ကြိယာ ၃-ပါးဖြင့် မြောက်ပွါးက ၅x၃=၁၅-ပါး ရှိ၏။ အာရုံ, ပဋ္ဌိပဒါ စသည်တို့၏ အပြား အားဖြင့်ကား များသောအပြားရှိ၏။ အဘိ၊ ၈။၄၄-၆၈။ (အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၇၊ ၂၄၅)။

ရှုပဋ္ဌာနပဒ္ဓိလာဘ (ပု) [ရှုပဋ္ဌာန+ပဒ္ဓိလာဘ] ရှုပစျာန်ကိုရခြင်း။ ဝဏ္ဏေန္တေဘပိ ရှုပဋ္ဌာန-ပဒ္ဓိလာဘမတ္တေန တဿ သမ္ပသာဒနံ ပဒ္ဓိလာဘံ အဓိဂမံ ပညပေန္တိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂၂၆။

ရှုပဋ္ဌာနလာဘီ (တိ) [ရှုပဋ္ဌာန+လာဘီ] ရှုပစျာန်ကို - ရခြင်း - ရလေ့ - ရှိသော၊သူ။ (ရှုပစျာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်)။ ရှုပဋ္ဌာနလာဘီ-ယေဝ နာ ဒေးရှုပဋ္ဌာနလာဘီတိ နာ ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ (-သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ ၁၄၁၊ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၃၉၆)။

ရှုပဋ္ဌာနဝိမောက္ခ (ပု) [ရှုပဋ္ဌာန+ဝိမောက္ခ] ရှုပစျာန်ဟူသောဝိမောက္ခ၊ ဝိမောက္ခအဖြစ်သို့ ရောက်သော ရှုပစျာန်။ အဓိဂတောပိ ဟိ ရှုပဋ္ဌာနဝိမောက္ခော။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၈၆။အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၁၅၁။

ရှုပဋ္ဌာနသမာဓိ (တိ) [ရှုပဋ္ဌာန+သမာဓိ]ရှုပစျာန်နှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ တေသု ရှုပဋ္ဌာန-သမာဓိနော ပဋ္ဌိယသညာနံ အဘာဝေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၃၉၇။

ရှုပဋ္ဌာနသမာဓိ (ပု) [ရှုပဋ္ဌာန+သမာဓိ] ရှုပစျာန်-၌-နှင့်-ယှဉ်သော သမာဓိ၊ရှုပစျာန်၁ မာဓိ။သမာဓိနိဿန္ဒေါတိ ရှုပဋ္ဌာနသမာဓိ-နံ ဟေဋ္ဌိမာနံ တိဏ္ဏံ .. ။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၀၃၊၄၆၁။

ရှုပဋ္ဌာနသမ္ပယုတ္တ (တိ) [ရှုပဋ္ဌာန+သမ္ပယုတ္တ] ရှုပစျာန်နှင့် အညီအညွတ် အပြားတို့ဖြင့် ယှဉ်သော။ ယထာနုရူပံ ရှုပဋ္ဌာနသမ္ပယုတ္တာ စ သတိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။

ရှုပဋ္ဌာနသမ္ဘန္ဒ (ပု) [ရှုပဋ္ဌာန+သမ္ဘန္ဒ]ရှုပစျာန်နှင့်-စပ်-ဆက်စပ်-သက်ဆိုင်-ခြင်း။ ရှုပ-သမာပတ္တိအနန္တရံ ရှုပဋ္ဌာနသမ္ဘန္ဓေန စတ္တာ-ရော ဗြဟ္မဝိဟာရာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၉၆။

ရှုပဋ္ဌာနာရမ္မဏ (တိ) [ရှုပဋ္ဌာန+အာရမ္မဏ] (နာ) (၁) ရှုပစျာန်၏အာရုံ။ (၂) ရှုပစျာန်လျှင်အာရုံရှိသော၊ ရှုပစျာန်ကို အာရုံပြုသော။ (နာ) (၁)ပထဝီကသိဏာဒီနံ ရှုပဋ္ဌာ-နာရမ္မဏာနံ အဋ္ဌန္နံယေဝ ကသိဏာနံ။ သာ-ရတ္ထ၊၂။ ၂၀၂။(၂) ရှုပသဟဂတာ (ပဋ္ဌိသံ၊ ၃၅)တိ ရှုပဋ္ဌာနာရမ္မဏာ။ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။

ရှုပညူ[၁] (တိ) [ရှုပ+ဉာ+ရှု။ ရှုပ-သံ။] (အရေအတွက် အဆင်းအားဖြင့်) ပုံသဏ္ဌာန်ကိုသိသော၊ သူ။ နွားတို့၏-အပိုင်းအခြား-ခန္ဓာကိုယ်-ကိုသိသည်။ (အံ၊ ၃။၂၄၆။သျ။ ဗားကရာ)။ နာ ရှုပညူ ဟောတိ (မ၊၂။၂၈၁။ အံ၊၃။၅၄၇)တိ ဂဏနတော ဝါ ဝဏ္ဏတော ဝါ ရှုပံ နာနာတိ။မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၀။အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၃၄၉။(-မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၈။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊၃။၃[၄]၉)။

ရှုပညူ[၂] (တိ) [ရှုပ+ဉာ+ရှု] (အရေအတွက် သမုဋ္ဌာန်အားဖြင့်) ရှုပ်, ရှုပကွန္ဓာကိုသိသော၊ သူ။ နာ ရှုပညူ ဟောတိ (မ၊၁။၂၈၂။ အံ၊၃။ ၅၄၇)တိ "စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ စတုန္နဉ္စ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယရှုပ"န္တိ ဧဝံ ဝုတ္တရှုပံ ဒ္ဝီဟာကာရေဟိ နာ ဇာနာတိ ဂဏနတော ဝါ သမုဋ္ဌာနတော ဝါ။မ ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၅၂။

ရှုပဋ္ဌ (ပု)[ရှုပ+အတ္ထ။ နိတိ၊သုတ္တ။ ၁၀၇။နိရုတ္တိ။ ၄၅။] ရှုပ်၏သဘော။ရှုပံ ရှုပဋ္ဌေန နိယတန္တိ

ရှုပတမ္မတ္တ (နာ) [ရှုပ+တမ္မတ္တ (=တ+မတ္တ)] အဆင်း–ရှုပါရုံ–ဟူသော ထိုအတိုင်းအရှည်ရှိသော်၊ တမ္မတ္တ၊ ရှုတမ္မတ္တ။ တမ္မတ္တလည်း ကြည့်။ (ရှုပတမ္မတ္တ–ဟူသည် အဆင်းကို ဖြစ်စေနိုင်သည့် ဂုဏ်ဆူးရှိသော သိမ်မွေ့သော တေဇောဓာတ် ဖြစ်သည်)။ ရှုပတမ္မတ္တာဒယော ပဉ္စတမ္မတ္တာ အဟံကာရော စာတိ ဆ အဝိသေသာ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၆၇။

ရှုပတ္တ (တိ) [ရှုပ+အတ္တ] ရုပ်ဟူသော–အတ္တ–အသက် – လိပ်ပြာ – ရှိသော၊ သူ။ (ရုပ်ကို "အတ္တ"–ဟု ယူရ်ာ–တည်–ယူဆ–သူ)။ ရှုပတ္တာယံ ပုရိသပုဂ္ဂလော (မ၊၁။၂၉၂)တိ ရှုပ်အသာ အတ္တာတိ ရှုပတ္တာ၊ ရှုပ် အတ္တာတိ ဂဟေတ္ဝာ ဌိတပုဂ္ဂလံ ဒီပေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၇။ (–မ၊ဋီ၊ ၂။၂၀၅)။

ရှုပတ္တဘာဝ (ပု) [ရှုပ+အတ္တဘာဝ]ရုပ်ဟူသော – ခန္ဓာကိုယ် – အတ္တဘော။ ရှုပတ္တဘာဝေ ပဝတ္တဝေါဟာရေနေဝ ပန ဒိဋ္ဌိဂတိကော အရှုပတ္တဘာဝေပိ ကာယဝေါဟာရံ ဂဟေတ္ဝာ အာဟ "ကာယဿ ဘေဒါ"တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၇၅။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၄၉)။

ရှုပတ္တဘာဝပဋိလာဘ (ပု) [ရှုပတ္တဘာဝ+ပဋိလာဘ] ရုပ်ဟူသော–ခန္ဓာကိုယ်–အတ္တဘော–ကို ရခြင်း။ ရှုပသံသာရော ရှုပယောနိ ရှုပတ္တဘာဝပဋိလာဘော၊ အာဘိ၊က။၂၀၀။

ရှုပဇဒ္ဓတ္တ (နာ) [ရှုပ+ဇဒ္ဓ+တ္တ] ရုပ်၏ ကြမ်းတမ်း ခက်ထန်သည်၏ အဖြစ်။ ရှုပဇဒ္ဓတ္တကရဓာတုက္ကောဘပဋိပက္ခပစ္စယသမုဋ္ဌာနော၊ သော ရှုပဝိကာရော ရှုပဿ မုဒုတာ။အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၉။

ရှုပဒက္ခ (တိ) [ရှုပ+ဒက္ခ] (နာ) (၁) ဟုတ်မှန်သော သဘောလက္ခဏာကို–ရှု–မြင်–သိမြင်–ခြင်း။(ဝိနည်းအဆုံးအဖြတ်ကို–ရှုမြင်–သိ

အာမန္တာ။ အာဘိ၊ က။၄၄၀။ ရှုပသဘာဝေါ ဟိ ရှုပဋ္ဌော၊ ရှုပသဘာဝေါ စ ရှုပမေဝ နရှုပတော အညော ဝေဒနာဒီဟိ ပနဿ နာနတ္တပညာပနတ္ထံ သေ ဝေါဟာရောဟေးတိတိ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၊ ၂၇၀။ ရှုပဿ သဘာဝေါ ရှုပသဘာဝေါ၊ ရှုပဿ အတ္ထော ရှုပဋ္ဌောတိ ဝေံ အညတ္ထံ ဂဟေတ္ဝာ ဝိယ ပဝတ္တော ရှုပသဘာဝဝေါဟာရော ဝါ ရှုပဋ္ဌဝေါဟာရော ဝါ ဝေဒနာဒီဟိ နာနတ္တမေဝ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။ ၁၁၃။

ရှုပဋ္ဌဝေါဟာရ (ပု) [ရှုပဋ္ဌ+ဝေါဟာရ] ရုပ်၏ သဘော–ရှု–ဟူသော–အမည်ဝေါဟာရ။ (ရှုပဿ အတ္ထော ရှုပဋ္ဌော–ဟူ၍ မပြားသော်လည်း ပြားသကဲ့သို့ ဆင်ခြင်တပ်ပုံရိုသိသမာသ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဆိုအပ်သော ဝေါဟာရ)။ အထက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရှုပတဏှာ (ထီ) [ရှုပ+တဏှာ] (၁) ရှုပါရုံ၌ တပ်မက်မှု၊ ရှုပါရုံ၌–ဖြစ်–တပ်မက်–သည့် တဏှာ၊ ရှုပတဏှာ။ (၂) ရှုပဘဝ–ရှုပဘုံ–၌–ပြင်းစွာတပ်မက်မှု၊ ရှုပဘဝ–ရှုပဘုံ–လျှင် အာရုံရှိသည့်တဏှာ၊ ရှုပတဏှာ။ (၁) ရှုပတဏှာ (ဒီ၊ ၂။၄၉။ မ၊၁။၆၉။ သံ၊၁။၂၄၅။ အာဘိ၊ခ။၂၁၅။ မဟာနိ။၇)တိ ရှုပါရမ္မဏေ တဏှာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၀၉။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂၊၁၄။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၄)။ (၂) ကာမတဏှာ ရှုပတဏှာ အရှုပတဏှာ။ ဒီ၊၃။၁၀၁။ (–အာဘိ၊ခ။၂၁၅။ မဟာနိ။၇)။ ရှုပဘဝေ ဆန္ဒရာဂေါ ရှုပတဏှာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၀။ (–အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၄)။

ရှုပတဏှာဝိက္ခမ္ဘန (နာ) [ရှုပတဏှာ+ဝိက္ခမ္ဘန] ရှုပတဏှာကို ပယ်ခွာခြင်း။ ရှုပတဏှာ ဝိက္ခမ္ဘနေန ရှုပကာယတော စ ဝိမုတ္တော။ မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၃၅။

မြင်–ခြင်း)။ (၂) ဝိနည်း အဆုံးအဖြတ်၌ လိမ္မာသော၊သူ။ (နာ) (၁) ရူပဒက္ခေ အဟံ အဇ္ဈာ (အပ၊၁။၎၇)တိ အဇ္ဈ... အဟံ ရူပ-ဒက္ခေ ရူပဒဿနေ ဝိနယဝိနိစ္ဆယဒဿနေ။ အပ၊၌၊၁။၃၁၉။ (အဋ္ဌကထာ)။ (၂) ရူပ-ဒက္ခာ အဟံ အဇ္ဈ၊ သက္ကျပုတ္တဿ သာ-သနေ။ အပ၊၁။၎၇။ ထေရ၊၌၊၁။၄၆၉။ (လင်္ကာ ပါဠိတော်)။

ရူပဒန္ဓတ္တ (နာ) [ရူပ+ဒန္ဓ+တ္တ] ရုပ်၏ လေးလံသည်၏ အဖြစ်။ရူပဒန္ဓတ္တကရဒေတုက္ခေဘာဘ, ပဋိပက္ခပစ္စယသမုဋ္ဌာနေ၊ သော ရူပ-ဝိကာရော ရူပဿ လဟုတာ။ အဘိ၊၌၊၁။ ၃၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၇၉။

ရူပဒဿန (နာ) [ရူပ+ဒဿန] (၁) အဆင်း–ရူပါရုံ– ကို–ကြည့်–ရှု–မြင်–ခြင်း။ (၂) အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို– (သဘောအားဖြင့်) ထင်ရှား–ထင်လင်း–စေခြင်း။ (တိ) (၃) အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို မြင်တတ်သော။ (၄) ရူပါရုံ၊ မြင်အပ်သော ရူပါရုံ။ (၅) သရုပ်–တရားကိုယ်–ကို သိမြင်ခြင်း။ (၁)အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို-ကြည့်–ရှု–မြင်–ခြင်း။ စက္ခု-ဝိညာဏံ ရူပဒဿနေန နရဿ သုဒ္ဓိ။ မဟာနိ။ ၆၄။ကထံ ရူပဒဿနေန....ဟောတိ ဇဝံ ရူပ-ဒဿနေန ဂဗ္ဘဂုဟဏံ ဟောတိ။ဝိ၊၌၊၁။၁၀၀။ ဇစ္စန္ဓာနံ ရူပဒဿနံ ဒိဗ္ဗစက္ခုပဋိလာဘာဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ မ၊၌၊၄။၁၃၄။ ယော ပန တထာ-ဂတဿ ရူပဒဿနံ လဘန္တော်ပိ အလဘ-န္တော်ပိ။ အံ၊၌၊ ၂။၈၉။ အဘိ၊၌၊၃။ဖဝ။(–သံ၊ ၌၊ ၂။ ၂၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၁)။ (၂) အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို (သဘောအားဖြင့်) ထင်ရှား–ထင်လင်း–စေခြင်း။ ရူပဒဿနမတ္တာ–ကြည့်။ (တိ) (၃) အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို မြင်တတ်သော၊ ဒဿနဋ္ဌေနာတိ ရူပဒဿနဘာဝေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌။ ၂။၅၇။ (၄) ရူပါရုံ၊ မြင်အပ်သော ရူပါရုံ။ အသပ္ပါယံ စက္ခုနာ ရူပဒဿနံ အနု-ယုဉ္ဇေယျ၊ အသပ္ပါယံ သောတေန သဒ္ဒံ အနုယုဉ္ဇေယျ။ မ၊၃။၄၃–၅။ (၅) သရုပ်–တရားကိုယ်–ကို သိမြင်ခြင်း။ ရူပဒဿန-ပစ္စယကြည့်။

ရူပဒဿနကာမ (တိ) [ရူပဒဿန+ကမု+ဏ] အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို–ကြည့်–ရှု–ခြင်း–ဌာန်–အလိုရှိသော။တေန တေန ဝါ ကာရဏေန ဇဝံ ပဿာရေတိ အာလောကမိဝ ရူပဒဿန-ကာမော။ ဒီ၊၌၊၃။ ၂၃၀။ မ၊၌၊၃။၁၇၉။

ရူပဒဿနကာလ (ပု) [ရူပဒဿန+ကာလ] အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို–ကြည့်–ရှု–မြင်–ခြင်း၏–ရာ–ကာလ။ ရူပဒဿနကာလေ စ သြဘာသံ န ဇာနာမိတိ။ ဝဇီရ။၅၂–၃။

ရူပဒဿနပစ္စယ (ပု) [ရူပဒဿန+ပစ္စယ](ထိုထို သမာဓိ၏) သရုပ်–တရားကိုယ်–ကို သိမြင်ခြင်း၏ အကြောင်း။ တဿ သမာဓိဿ ရူပ-ဒဿနပစ္စယတ္တာ ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏံ ပစ္စ-ဝေက္ခဏာနိမိတ္တံ။ ဒီ၊၌၊၃။ ၂၀၄။ တဿ တဿ သမာဓိဿ သရူပဒဿနဿ ပစ္စယတ္တာ ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏံ ပစ္စဝေက္ခဏာနိမိတ္တံ။ အံ၊၌၊ ၃။၁၇။

ရူပဒဿနပသုတ (တိ) [ရူပဒဿန+ပသုတ] အဆင်း– ရူပါရုံ–ကို–ကြည့်–ရှု–မြင်–ခြင်း၌–လေ့ကျင့်–ပွားများ–ဆည်းပူး–သော။ သော ဟိ အာဃာသော သဒ္ဒါဓိမုတ္တတာယ ဂတာဓိကာရော သတ္ထာ ရူပဒဿနပသုတော ဇဝံ ဟုတ္ဝာ ဝိဟရန္တော်။ အံ၊၌၊၁။ ၂၅၄။

ရူပဒဿနမုခ (နာ) [ရူပဒဿန+မုခ] အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို–ကြည့်–ရှု–မြင်–ခြင်းကို အဦးပြုခြင်း။ အထ ခေါ် တဿ ရူပဒဿနမုခေန အဝစ္ဆပသာဒေန ဗုဒ္ဓဂုဏေ သြကပ္ပေတွာ။ အံ၊၌၊၁။၁၃၉။

ရူပဒဿနရဟိတ (တိ) [ရူပဒဿန+ရဟိတ] အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို မြင်ခြင်းမှ ကင်းသော။ တေ စက္ခုဒုဗ္ဗလတာယ ရူပဒဿနရဟိတာ တံ အတ္တနော ပုတ္တံ အသဉ္ဇာနန္တာ။ ဇာ၊၄၊ ၅။၁၃၃။

ရူပဒဿနသမတ္ထ (တိ) [ရူပဒဿန+သမတ္ထ] အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို မြင်ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော။ စက္ခူတိ လဒ္ဓဝေါဟာရေန ရူပဒဿနသမတ္ထေန စက္ခုဝိညာဏေန ရူပံ ဒိသွာ။ အဘိ၊၄၊၁။၄၂၀။ ပဋိသံ၊၄၊ ၂။ ၂၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀။

ရူပဒဿာဝီ (တိ) [ရူပ+ဒိသ+အာဝီ။ ကစ္စည်း။ ၅၃၂။ ရူ။၅၉၀။ နီတိ၊ သုတ္တ။၁၁၁၄။မောဂ်၊ ၅။၃၄။ ထီ–၌ ရူပဒဿာဝိနီ။] အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို ရှုလေ့ရှိသော၊ သူ။ တထာ ဟိ ကာလော နာဂဏာဇာ စတုန္နံ ဗုဒ္ဓါနံ ရူပဒဿာဝီ။ သံ၊၄၊ ၂။၄၃၃။

ရူပဒါန (န) [ရူပ+ဒါန] အဆင်း–(ရူပါရုံ)ကို–ပေး–လှူ–ခြင်း၊ အဆင်းအလှူ။ ဗျာမပ္ပဘာ နိပ္ပတ္တိယာ ရူပဒါနံ ဒေတိ၊ ပြဟ္မဿရ-နိပ္ပတ္တိယာ သဒ္ဒဒါနံ ဒေတိ။ စရိယာ၊၄။ ၂၉၈။ (–ဒီ၊၄၊၁။၈၆)။

ရူပဒိဋ္ဌ (ထိ) [ရူပ+ဒိဋ္ဌ] ရူပ–ဓာတ်–ဘုံ–၌ အကျုံးဝင်သော –မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ – မိစ္ဆာအယူ။ ရူပဒိဋ္ဌိယာ အဘာဝါ ပန ကာမဓာတုပရိ-ယာပန္နာယ ဒိဋ္ဌိယာ ဘဝိတဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၁၀၂။ တတော အညထာ အတ္ထံ ဝဒန္တော ရူပဒိဋ္ဌိယာတိ အာဒိမာဟ၊တတ္ထ အာဒိသဒ္ဒေန အရူပဒိဋ္ဌိ သင်္ဂဏှာတိ။ အနုဋီ၊၃။၁၃၉။

ရူပဒုက (န) [ရူပ+ဒုက] ရူပဒုက်၊ ရုပ်နာမ်တို့၏ နှစ်ခုအပေါင်း။ ပဋ္ဌပါဒါနကမ္မနွေ အဋ္ဌတ္တိ ရူပဒုကဝသေန ရူပဒုကဝသေန စ ဘိန္နိတ္တာ ဒေဘိန္နိတ္တာ စ။ အနုဋီ၊၁။၁၂၂။

ရူပဒေဿီ (တိ) [ရူပ+ဒိသီ+ဏီ။ နီတိ၊ ဓာတု။ ၁၀၇။] အဆင်း – ရူပါရုံ– ကို (စက်ဆုပ်) ရွံမုန်း–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ ပဗ္ဗဇ်တ္တာ တထာဂတံ ရူပဒေဿိံ။ အပ၊၂။ ၂၉၁။

ရူပဒေါသ (ပု) [ရူပ+ဒေါသ] အဆင်း–ရူပါရုံ–၌ဖြစ်သော–ဒေါသ– ဒေါသ– အနာအဆာ။ ရူပသမ္ပတ္တိ စ နာမ သဗ္ဗသော ရူပဒေါသာဘာဝေန မူပဂုဏာပါရိပူရိယာ ဟောတိ။ သံ၊၃၊ ၂။၄၇၁။

ရူပဓမ္မ (ပု) [ရူပ+ဓမ္မ] ရုပ်တရား။ ရူပ–ကြည့်။ ဒန္တာဒိသု ခဏ္ဍာဒိဘာဝဒဿနတော ရူပ-ဓမ္မေသု ဇရာ ပါ၊ကဋ္ဌဇရာ နာမ။မဂ္ဂ၊၁။" ၂၂၁။ သံ၊၃၊ ၂။၁၁။ ၊ဘိ၊၃၊၁။၃၆၄။ (–အဘိ၊၃၊ ။၁၆၁။ အဘိ၊၃၊၃။၁၃၊၃၄၊၃၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၉၂။ မူလဋီ၊ ၁။၃၀၊၁၈၂။ မူလဋီ၊ ၂။ ၅။ မူလဋီ၊၄။၁၂၂၊၁၈။အနုဋီ၊၁။၆၂။အနုဋီ၊ ၂။၁၀။ အနုဋီ၊၃၊၁၀၊ ၂၂)။

ရူပဓမ္မနိဗ္ဗတ္တိ (ဣ) [ရူပဓမ္မ+နိဗ္ဗတ္တိ] ရုပ်တရား ကြီး၏ ဖြစ်ခြင်း။ နိဗ္ဗတ္တံ ကမ္မပစ္စယာတိ တံ သဏ္ဌာနံ ရူပဓမ္မနိဗ္ဗတ္တိယာ ဇာယတိ။ သံ၊၃၊ ၁။၃၀၇။

ရူပဓမ္မပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ရူပဓမ္မ+ပရိဂ္ဂဟ] ရုပ်တရား တို့ကို သိမ်းကျုံးရာ (အခါ)။ ရူပမုခေန အာဘိနိဝိဿန္တဿ ရူပဓမ္မပရိဂ္ဂဟတော ..., ပဋ္ဌာယ ယာဝ အရဟတ္တာဓိဂမော။ ဥဒါန၊ ၄။ ၂၉၂။

ရူပဓမ္မပရိယာ (ထီ) [ရူပဓမ္မ+ပရိညာ] (က) ရုပ်တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်း၊ (ခ) ကပ်ရောက်အပ်သော ရုပ်တရားဟု ဆိုအပ်သော ဝိညာဏ်တည်ရာကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်း၊ (ဂ) ဝိညာဏ်၏ တဒ်ရာဖြစ်သည့် ကပ်ရောက်အပ်သော ရုပ်တရားကို ပိုင်းခြား၍ သိခြင်း။ ရာဂသလ္လံ ရူပဓမ္မပရိညာယ ပဋိပက္ခ-

ရူပဓမ္မဝိသေသ(ပု) [ရူပဓမ္မ+ဝိသေသ] ရုပ်တရား အထူး၊ ထူးသောရုပ်တရား။ ဥပ္ပဇ္ဇမာနေသု ရူပဓမ္မဝိသေသေသု သဒ်ိဋ္ဌနုပရိယာယော။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၉၃။

ရူပဓမ္မသမုဒါယ (ပု) [ရူပဓမ္မ+သမုဒါယ] ရုပ်တရားတို့၏ အပေါင်း၊ ရုပ်တရားအပေါင်း၊ အပေါင်းဖြစ်သော ရုပ်တရား။ သြဠာရိကာဒိ ပါကဋ္ဌာ ရူပဓမ္မသမုဒါယာ ဝသေန အတ္ထံ ဒဿေတုံ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။၉၄။

ရူပဓာတု (ထီ) [ရူပ+ဓာတု။ ရူပဓာတု–သံ၊ သင်္ကတပိဋကဟု။] (၁) ရူပဓာတ်၊ အဆင်းဓာတ်(ရူပါရုံ)။ (၂) ရူပဓာတ်၊ ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောရှိသည့်–ဓာတ်–သဘာဝ (က) ရူပကွန္ဓာ၊ ရုပ်–အစု၊ ရုပ်ခန္ဓာ။ (ခ) စက္ခုဓာတ်စသည့် ရုပ်ဓာတ် ၁၀-ပါး။ (၃) ရူပဓာတ်၊ ရုပ်–နှင့်စပ်–ရှိ–သော–ဓာတ်–ဘုံ–ဘဝ။ (က) ရူပ ၁၆-ဘုံ၊ ရူပါဝစရခန္ဓာ ၅-ပါး။ (ခ) ကာမ ၁၁–ဘုံနှင့် ရူပ ၁၆–ဘုံ။ (၄) ရူပဘုံ၌ဖြစ်သည့် စိတ်, စေတသိက်တရား။ (၁) စက္ခုဓာတု ရူပဓာတု စက္ခုဝိညာဏဓာတု။ မ၊၃။၁၀၇။ သံ၊၁။၃၅၈။ အဘိ၊ ပု။ ၁၀၁။ ရူပဓာတုံ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရူပသညာ။ သံ၊၁။၃၆၀။ ရူပဓာတု သဒ္ဒဓာတု ဂန္ဓဓာတု။ ယမက၊ ၁။၁၉၅။ ဟတ္ထ ကတမာ ရူပဓာတု၊ ယံ ရူပံ စတုန္နံ မဟာဘူတာနံ ဥပါဒါယ ဝဏ္ဏနိဘာ ။ပ။ ရူပဓာတုပေသာ။ ဒ.ယံ ဝုစ္စတိ ရူပဓာတု။ အဘိ၊ဝိ။၈၉။ စက္ခုဓာတုတိအာဒိသု စက္ခုပသာဒေါ စက္ခုဓာတု၊ ရူပါရမ္မဏံ ရူပဓာတု။ သံ၊၂။၂။၁၂၁။ (–မ၊၂။၁။ ၂၆၈။ သံ၊၂။၁၊ ၁၂၂။သံ၊၂။၃။၄၁။၂၂၈)။ (၂) (က) ရူပဓာတုဓေါ ဂဟပတိ ဝိညာဏသာ ဩကော။ သံ၊ ၂။၃။ ရူပဓာတူတိ ရူပက္ခန္ဓော အဓိပ္ပေတော။ သံ၊၂။၂။၂၃၈။ (–သံ၊ ဋီ၊ ၂။၂၀၉)။ (ခ)

ရူပဓမ္မဝိသယ (ပု) [ရူပဓမ္မ+ဝိသယ] ရုပ်တရား လျှင် အာရုံရှိသော။ ပဥ္စဒ္ဒါရိကဇဝနာနံ အဿာဒနာဒိတော အညတာ ဂရုံ ကတ္တာ ပဝတ္တိ နတ္ထိ ရူပဓမ္မဝိသယတ္တာ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။၁၅၆။

ကိလေသော ရူပဓမ္မေသု ရာဂေါ။ နေတ္တိ၊၁၉။ ၁၃၉။ ရူပဓမ္မပရိညာဃနာတိ ရူပုပိကဝိညာဏဿ-ဥိတိပရိညာဃ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၈၅။

ရူပဓမ္မပုစ္ဆာ (ထီ) [ရူပဓမ္မ+ပုစ္ဆာ] ရုပ်တရားတို့ကို–မေး–မေးမြန်း–ခြင်း။ရုပ်တရားတို့နှင့် သက်ဆိုင်သည့်–မေးခွန်း–ပုစ္ဆာ။ အရူပဓမ္မ-ပုစ္ဆာသု ပနေတ္ထ သခါရက္ခန္ဓော ဝါ ဝေဒနက္ခ-န္ဓော ဝါ ဧကော ခန္ဓော နာမ၊ ရူပဓမ္မပုစ္ဆာသု ရူပက္ခန္ဓော။အဘိ၊၁၃၊၃။၁၂။

ရူပဓမ္မပ(ပ္ပ)ဝတ္တိ (ထီ) [ရူပဓမ္မ+ပဝတ္တိ] ရုပ်တရားတို့၏ ဖြစ်ခြင်း။ တတောစ သတိပိ ရူပဓမ္မပ္ပဝတ္တိယံ တာသ အစေတနတ္တာ။ မ၊၃၊ ၂။၁၀၄။ (–မူလဋီ၊ ၃။၁၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၇၃၊ ၃၆၅)။

ရူပဓမ္မဘေဒ (ပု) [ရူပဓမ္မ+ဘေဒ] ရုပ်တရားတို့၏ ပျက်စီးခြင်း။ အန္တေ စ အဒဿနူပ-ဂမနတော ဝိနာသံ ပဿတိ သြဠာရိကတ္တာ ရူပဓမ္မဘေဒဿ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂၆။

ရူပဓမ္မမိဿက (တိ) [ရူပဓမ္မ+မိဿက] ရုပ်တရားတို့နှင့်–ရော– ရောနှော–ရောပြွမ်း –သော။ ရူပဓမ္မမိဿကေ ဓမ္မေ ဒီပေတိ ရူပဘဝေါတိ ယောဇနာ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၂၃။

ရူပဓမ္မဝဇ္ဇ (တိ) [ရူပဓမ္မ+ဝဇ္ဇ] ရုပ်တရားသည် ကြဉ်အပ်သော။ ရူပဝဇ္ဇေတိ ရူပဓမ္မဝဇ္ဇေ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၇၆။

ရူပဓာတုပရိယာပန္န (တိ) [ရူပဓာတု+ပရိယာပန္န] ရူပဓာတ်–ရူပဘုံ–၌ အကျုံးဝင်သော။ ရူပဆုဂေါ်။ ရူပဓာတုံ အနုသေတိ ရူပဓာတုပရိယာပန္နောတိ၊ အာမန္တာ။အာဘိ၊က။၃၃၆။ (–အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၊။၂၄၃၊၂၅၃)။

ရူပဓာတုမူလက (တ်) [ရူပဓာတု+မူလ+က] ရူပဓာတ်လျှင်အကြောင်းရင်းရှိသော။တထာ ရူပဓာတုမူလကာ နဝ, အရူပဓာတုမူလကာ နဝါတိ သတ္တဝိသတိ အနုလောမပုစ္ဆာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၊။၃၁၉။

ရူပဓာတုရာဂဝိနိဗန္ဓ (ဗန္ဓ) (တိ) [ရူပဓာတု+ရာဂ+ဝိနိဗန္ဓ(ဗန္ဓ)]ရူပဓာတ် (ရူပကွန္ဓာ)၌ ရာဂဖြင့်–ဖွဲ့စပ်–နှောင်ဖွဲ့–အပ်သော။ ရူပဓာတုရာဂဝိနိဗန္ဓ (သံ၊၂။၉။မဟာနိ။၁၅၂) ဇွန်ရူပဓာတုမှီ ရာဂေန ဝိနိဗန္ဓံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၈။

ရူပဓာတုဝဇ္ဇ (တိ) [ရူပဓာတု+ဝဇ္ဇ] ရူပဓာတ်သည် ကြွင်အပ်သော။ တာ ရူပဓာတုဝဇ္ဇာနိ နဝဟိ သြဠာရိကဓာတူဟိ သတ္တဟိ စ ဝိညာဏဓာတုဟိ သောဠသဟိ အသင်္ခတဓာတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။

ရူပဓာတုဝေပက္က (နှ) [ရူပဓာတု+ဝေပက္က။ ဝိပါက+ဏ္ဍ။] ရူပဓာတ်(ရူပဘုံ)၌–အကျိုးပေး–အကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်–သော၊က်။ ရူပဓာတုဝေပက္ကဉ္စ အာနန္တ ကမ္မံ နာဘဝိဿတိ၊ အပိ နု ခေါ ရူပဘဝေါ ပညာယေထာတိ။ အံ၊ဋ၊။၂၂၄။

ရူပဓာတုသဟဂတ (တိ) [ရူပဓာတု+သဟဂတ]ရူပဓာတ်နှင့်–တကွ–အတူ–ဖြစ်သော။ အဓိပ္ပါယ် အသလ္လက္ခေန္တော်တိ ရူပဓာတုသဟဂတဝသေန အနုသေတိတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၀၂။

ရူပဓာတူ (နေတ္တိ။၂၀) တိ ရူပဉနသဘာဝါဒသင်္ခါတုယော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၀။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။၁၄၂)။ (၃) (က) ရူပဓာတုယာ စုတာသာ ရူပဓာတုံ ဥပပဇ္ဇန္တသ ကတိ အနုသယာ အနုသေန္တိ။ ယမက၊၂။၂၇၅။ ရူပီနော ဓမ္မာ ရူပဓာတူတိ၊ အာမန္တာ။ အဘိ၊က။၂၄၅။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၊။၂၀၀)။ ရူပဓာတူ(ဣတိဝုတ်။ ၂၂၆)တိ ရူပဘဝေါ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၇၃။ ရူပဓာတူ(မဟာနိ။၇)တိ ရူပဘဝေါ ပဋ္ဌက္ခန္ဓာ လဗ္ဘန္တိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၆။ (ခ) ရူပဓာတု အရူပဓာတု နိရောဓာတု။ဣတိဝုတ်။၂၂၆။ အပရော နယော ရူပသဟိတာ ရူပပဋိဗဒ္ဓါ ဓမ္မပ္ပဝတ္တိ ရူပဓာတု.... တေန သဒ္ဓေလောကာမဘဝေါ ရူပဘဝေါ စ သင်္ဂဟိတော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၇၄။ (၄) တတ္ထ ကတမာ ရူပဓာတု? ဟေဋ္ဌတော ဗြဟ္မလောကံ ပရိယန္တံ ကရိတွာ ဥပရိတော အကနိဋ္ဌေ ဒေဝေ အန္တောကရိတွာ ယံ ကေသိ အန္တရေ ဌာဝစရာ....စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ။ အယံ ဝုစ္စတိ ရူပဓာတု။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၆။

ရူပဓာတုကထာ (ထီ) [ရူပဓာတု+ကထာ] ရူပဓာတ်–(ရူပဘဝ)ကို–ဆို–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သောစကား။ အဘိဓမ္မပိဋကတ၊ ကထာဝတ္ထုပါဠိ၊ ဂ–ဝဂ်၊ (၇၇)ဌ–ကထာ။ အဘိ၊က။ ၂၇၆။

ရူပဓာတုကထာဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရူပဓာတုကထာ+ဝဏ္ဏနာ] ရူပဓာတုကထာကို–ဖွင့်–ဆို–ကြောင်း–ဖြစ်သည့်– အဋ္ဌကထာ– ဋီကာ– အနုဋီကာ၊ ရူပဓာတုကထာ၏ အဖွင့်ကျမ်း။ ရူပဓာတုကထာဝဏ္ဏနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၈။ မူလဋီ၊၃။၈၈။ အနုဋီ၊၃။၁၂၄–၅။

ရူပဓာတုဓမ္မ (ပု) [ရူပဓာတု+ဓမ္မ] ရူပဓာတ်တရား။ ရူပဓာတုဓမ္မေသု အညတရဘာဝေန ရူပဓာတုပရိယာပန္နောတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၀၂။

ရူပဓာတုပဂ (တိ) [ရူပဓာတု+ဥပဂ] ရူပဓာတ်-ရူပဘုံ-သို့ ကပ်ရောက်တတ်သော။ အတ္ထိ ရူပဓာတုပဂံ ကမ္မန္တိ၊အာမန္တာ။အဘိ၊က။ ၂၇၆။

ရူပန (န) [ရူပ+ယု။ ရူပဏ–သံ။]ပြအပ်သော (စကား)။ တထာ ပရဿ ရူပနဝစနံ ဇာတိ-ဘာဝံ အာပါဒေတိ။ဒီဋ္ဌ၊၃။၁၅။

ရူပနန္ဒာ (ထီ) [ရူပ+နန္ဒာ] ရူပနန္ဒာမင်းသမီး၊ အဆင်းလှ၍ နှစ်သက်ဖွယ် ကောင်းသည့် မင်းသမီး (=ဇနပဒကလျာဏီ မင်းသမီး)။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။ နန္ဒာတိဿာ နာမံ အကံသု။ ရူပနန္ဒာတိပိ ဝုစ္စတိ၊ သာ အပရဘာဂေ ဥတ္တမရူပဘာဝေန ဇနပဒကလျာဏိ နာမ ဇာတာ။ အံဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ သာ....အဘိရူပတာယ ရူပနန္ဒာတိ ပညာယိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။

ရူပနန္ဒာထေရီ (ထီ) [ရူပနန္ဒာ+ထေရီ] ရူပနန္ဒာထေရီ၊ ရူပနန္ဒာဘိက္ခုနီမ၊ (စျာန်အရာ၌ တေဒဂ်ဘွဲ့ထူးခံသည့် ရဟန္တာမ)။ ဇနပဒကလျာဏိံ ရူပနန္ဒာထေရိံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။ (ရူပနန္ဒာ ထေရီဆည် ကဝိလဝတ်ပြည် ဘုရင်သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီးနှင့် မဟာပဇာပတိဂေါတမီတို့မှ မွေးဖွားသော သမီးရတနာဖြစ်၏။ သူမအား နှစ်သက်ဖွယ် ကောင်းသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် "နန္ဒာ" ဟု မှည့်ခေါ်ကြလေသည်။ အပ၊၂။၂၅၄။အလွန် အဆင်းလှသည်၏အဖြစ်ကြောင့် "ရူပနန္ဒာ" ဟူ၍လည်းကောင်း"သုန္ဒရီနန္ဒာ" ဟူ၍လည်း ကောင်း ခေါ်ဝေါ်ကြပြန်သည်။ ထေရီ။ ၃၀၉။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၂။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ဂဒ္ဒု။ ထိုနောက်သူမသည်မမြင့်လွန်း၊မပုလွန်း၊ မပိန်လွန်း၊မဝလွန်း၊မမည်းလွန်း၊မဖြူလွန်းဟူသော အပြစ် ၆-ပါးကင်း၍အရေအဆင်း၏ကောင်းခြင်း၊ အသား၏ကောင်းခြင်း၊ အကြောင်း၏ကောင်းခြင်း (ခြေသည်း လက်သည်းတို့၏ကောင်းခြင်း။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅၃)အရိုးဧ၏ကောင်းခြင်း အရွယ်၏ကောင်းခြင်း ဟူသော ကောင်းခြင်း ၅-ဖြာနှင့် ပြည့်စုံသည်၏အဖြစ်ကြောင့် "ဇနပဒကလျာဏီ" ဟူသော မယ်ဘွဲ့ကို ရရှိပြန်လေသည်။ (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅၂။ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ဂဒ္ဒု။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၎၁၈။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၄၈-၉)။

(မှတ်ချက်–ဝိသာခါဝတ္ထု (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၄)၌ကား ဆံ၏ကောင်းခြင်း အသား၏ကောင်းခြင်း, အရိုး၏ကောင်းခြင်း, အရေ၏အဆင်း၏ကောင်းခြင်း, အရွယ်၏ ကောင်းခြင်းဟူသော ၅ကောင်းခြင်း ၅-ဖြာ လာရှိ၏။)

သူမသည် တစ်နေ့သ၌ "ငါ၏ မောင်ကြီးသည် ပြည်စည်းစိမ်ကိုစွန့်၍ ရဟန်းပြုကာ ဘုရားပြစ်လေပြီ၊ ဆုဟုလမင်းသားနှင့် လင်တော်မောင် နန္ဒမင်းသား, မယ်တော် မဟာပဇာပတိ ဂေါတမီ, ဆုဟုလာ၏ မယ်တော် ယသောဓရာတို့လည်း ရဟန်းပြုကြလေကုန်ပြီ၊ ငါသည် ရွှေနန်းတော်၌ နေသဖြင့် အဘယ် အကျိုးရှိအံ့နည်း၊ ရဟန်းပြုတော့အံ့" ဟု စိတ်ဆုံးဖြတ်ပြီး ဘိက္ခုနီမကျောင်းသို့ သွားရောက်၍(သဒ္ဓါမဘက် ဆွေမျိုးသံယောဇဉ် သက်သက်ဖြင့်သာ) ဘိက္ခုနီမ ပြုခဲ့လေသည်။

ထိုရူပနန္ဒာထေရီသည် "မြတ်စွာဘုရားသခင်က ရူပံ အနိစ္စံ အစရှိသည်ဖြင့် ရုပ်နာမ်ဓမ္မ သဘါဝတို့၏ မမြဲကြောင်း, ဆင်းရဲကြောင်း, မိမိအလိုသို့ မလိုက်ကြောင်းကို ဟောတော်မူသတဲ့"ဟု ကြား၍ ရွှေချင်စဖွယ် တင့်တယ်လှပသော ငါ၏ အဆင်းရူပါရုံ၌လည်း မမြဲခြင်းစသောအပြစ်ကို ဟောပြတော်မူရာ၏"ဟု နှလုံးသွင်းကာ ဘုရားရှင်၏ ရှေတော်မှောက်သို့ မသွားမရောက်ခဲ့ပေ။ သို့သော် ဘိက္ခုနီမများနှင့် ဒါယိကာမတို့

ထံမှ တဆင့် မြတ်စွာဘုရားသခင်၏ ဂုဏ်သတင်းကို ကြားရ၍ “ဤသူတို့သည် ငါ့မောင်ကြီး၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ချီးကျူး ပြောဆိုကြကုန်၏၊ တစ်နေ့လုံး ငါ၏အဆင်းရူပါရုံ၌ အပြစ်ဆိုချင်ဆိုပါစေ၊ ဘိက္ခုနီမတို့နှင့် အတူ လိုက်သွား၍ ပုန်းကွယ်လျက် ဘုရားဖူး တရားနာရမူ ကောင်းလေစ” ဟု ကြံစည်ဆုံးဖြတ်ပြီး တရားနာ လိုက်လိုသည့် အကြောင်းကို ဘိက္ခုနီမတို့အား ပြောကြားလေသည်။

မြတ်စွာဘုရားသခင်သည် စောစောကပင် ရူပနန္ဒာထေရီ လုံ့လပါလာမည်ကို ကြိုတင်သိမြင်တော်မူ၍ ရူပနန္ဒာ၏ အဆင်းမာန်ကို ပယ်ဖျောက်ရန် တန်ခိုးတော်ဖြင့် ၁၆-နှစ်အရွယ် အလွန်ရှုချင်ဖွယ်ရှိသော မိန်းမငယ်ကို ကိုယ်တော်မြတ်၏အနီးအပါး၌ တည်နေလျက် ယပ်လေခပဲနေဟန် ဖန်ဆင်း၍ ထားတော်မူခဲ့လေသည်။

ရူပနန္ဒာထေရီသည် ဘိက္ခုနီမတို့နှင့်အတူ တကွ မြတ်စွာဘုရားသခင်ထံ ချဉ်းကပ်၍ မြတ်စွာဘုရားသခင်ကို ရှိခိုးပြီးလျှင် ဘိက္ခုနီသံဃာအကြား၌ ဓနထိုင်လျက်ပင် မြတ်စွာဘုရားသခင်ကို ဖူးမြော်ရ၍ လည်းကောင်း, အနီးအပါး၌ ယပ်လေခပ်နေသည့် အမျိုးသမီးရုပ်ကို မြင်ရ၍ လည်းကောင်း “ဩော်... ဤမိန်းမငယ်ကား ရုပ်ရည်အဆင်း တင့်တယ်ဘိတကား” ဟုကြံစည်ကာ မိမိ၏အဆင်းမာန်ကို ပယ်စွန့်၍ ထိုအမျိုးသမီး၏ အဆင်း၌ အလွန်တပ်မက်သည့် အလိုဆန္ဒ ဖြစ်ပေါ်လေသည်။

ထိုအခါ မြတ်စွာဘုရားသခင်သည်(တရားဟော်တော်မူနေစဉ်ပင်) ထိုအမျိုးသမီးကို အသက် (၂၀)နှစ်ဆယ်အရွယ် ပြောင်းလဲ၍ ဖန်ဆင်းပြတော်မူလေသည်။ သို့ပြောင်းလဲ ဖန်ဆင်းပြသည့်အခါ ထို အမျိုး သမီး၏ ရုပ်ရည်အဆင်း ဆုတ်ယုတ်ခြင်းကို တွေ့မြင်ရ၍ ထိုအမျိုးသမီးအပေါ်၌ တပ်မက်မှု လျော့ပါးသွားလေသည်။

ထိုနောက် မြတ် စွာ ဘု ရား သခင် သည် သားမဖွားမီ မိန်းမအဆင်း, တစ်ကြိမ် သားဖွားပြီးသော မိန်းမအဆင်း, မိန်းမလတ်အဆင်း, မိန်းမအိုကြီးအဆင်းများကို အစဉ်အတိုင်း ပြောင်းလဲပြောင်းလဲကာ ဖန်ဆင်း၍ ပြတော်မူလေသည်။ တစ်ဖန် ထိုမိန်းမအိုကြီး၏ သေမနုပ်ကိုလည်းကောင်း, ဖူးဖူးဆောင်းသော သူသေကောင်ပုပ် စသည်ကို လည်းကောင်း, သွေးပြည်များ ယိုထွက်နေပုံကို လည်းကောင်း, ပိုးလောက်များ ကျွေးတော်လာပုံကိုလည်းကောင်း စက်ဆုပ်ရွံရှာဖွယ် အမျိုးမျိုး ဖန်ဆင်း၍ ပြတော်မူလေသည်။

ဤမိန်းမရုပ် အစဉ်ပြောင်းလဲသွားပုံကို မြင်ရသည့်အခါ ရူပနန္ဒာထေရီ၏ စိတ်သန္တာန်ဝယ် “ဤယခု ငါမြင်ရသော မိန်းမအတူပင် ဤဖြစ်စဉ်ကား ငါ့ရောသူပါ အားလုံးသော သတ္တဝါတို့နှင့် ဆက်ဆံသောသဘော ဖြစ်၌တကား....” ဟု ရှုဆင်ခြင်၍ အနိစ္စသညာ ဖြစ်ပေါ်လေသည်။ အနိစ္စသညာနောက်သို့ အစဉ်လိုက်ကာ ဒုက္ခသညာ, အနတ္တသညာတို့လည်း ဖြစ်ပေါ်လာကြလေသည်။ ဘဝသုံးပါးတို့သည် မီးပုံနှင်းဟုန်း တောတ်လောင်သော အိမ်ကဲ့သို့ ကိုးကွယ်ရာမဲ့သောအနေဖြင့် ထင်လာကုန်၏။

ထိုအခါ မြတ်စွာဘုရားသခင်သည် “ရူပနန္ဒာထေရီ၏ စိတ်ကား ကမ္မဋ္ဌာန်းအလုပ်၌ သက်ဝင်လေပြီ”ဟု သိတော်မူ၍ ထိုထေရီမအား “အာတုရံ အသုစိ ပူတိ” အစရှိသော တရားဂါထာတို့ကို ဟောတော်မူလေသည်။ ထိုဂါထာတို့၏အဆုံး၌ သောတာပတ္တိဖိုလ်တည် (=သောတာပန်ဖြစ်)သည်။ ထိုနောက်

အထက်မဂ်ဖိုလ်တို့ကို ရရှိစေရန်) ဓမ္မ။ ၃၄–လာ) "အင်္ဂီနံ နဂရံ ကတံ" အစရှိသော ဂါထာကိုလည်းကောင်း (သုတ္တနိ။ ၃၀၇–လာ) "စရံ ဝါ ယဒိ ဝါ တိဋ္ဌံ" အစရှိသော ဝိဇယသုတ္တန်ကိုလည်းကောင်း ဟောတော်မူပြန်သည်။ ထိုဝိဇယသုတ္တန် ဒေသနာကို အဖန်ဖန် နှလုံးသွင်း၍ ကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းသော ကြောင့် ၂–ရက် ၃–ရက်အတွင်း၌ပင် အရဟတ္တဖိုလ်ဆိုက်ရောက် (ရဟန္တာမ ဖြစ်) လေသည်။ ထိုနောက် စျာန်အရာ၌ အထူးချွန်ဆုံး ဇောဒဂ်ဘွဲ့ထူးကို ရရှိတော်မူသည်။ (ထေရီ။ ၃၀၉။ အပ၊ ၂။ ၂၅၃။ အဋ္ဌ၊ ၁၁။ ၂၀၀။ ဓမ္မ၊ ၄။ ၂။ ၇၂။ သုတ္တနိ၊ ၄။ ၂၃၄။ ထေရီ၊ ၄။ ၀၃။ မဟာဗုဒ္ဓဝင်၊ အတွဲ၊ ၄။ ၃၄၉။ အတွဲ၊ ၆။ ဒုတိယပိုင်း။ ၉၅။)

ရူပနန္ဒီ (ထီ) [ရူပ+နန္ဒီ] ရုပ်၌ နှစ်သက်–ခြင်း–မှု။ ရူပနန္ဒီပိ နာနုံသေတိ၊ သဒ္ဒာယနန္ဒီပိ နာနုသေတိ။ အံ၊ ၂။ ၂၁၅။

ရူပနာဂဒန္တ (ပု) [ရူပ+နာဂဒန္တ] ရူပါရုံတည်း ဟူသော ဆင်စွယ်ကောက်။ စက္ခု ဟိ တဏှာရဇ္ဇုနာ အာဝုနိတ္တာ ရူပနာဂဒန္တေ ဥဋ္ဌိတံ။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၁၉။

ရူပနိဋ္ဌ (တိ) [ရူပ+နိဋ္ဌ] ရူပါရုံ၌ဖြစ်သော အလိုဆန္ဒ၏–ပြီး–ပြည့်စုံ–ခြင်း။ ရူပေ ပရိယေသန္တော ရူပံ ပဋိလဘတိ၊ ရူပနိဋ္ဌော ဟောတိ။ မဟာနိ။ ၂၀၂။

ရူပနိန္ဒ (တိ) [ရူပ+နိန္ဒ] ရူပါရုံ၌ – ညှတ် – ယိမ်း–သော။ စိတ္တေန ရူပနိန္ဒာ ရူပပေါဏာ ရူပပဗ္ဗာရာ...အာကစ္ဆိတဟဒယာ။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၉။

ရူပနိပ္ပတ္တိ (ထီ) [ရူပ+နိပ္ပတ္တိ] အဆင်း–ရူပါရုံ–၏–ပြီး–ပြည့်စုံ–ခြင်း။ ရူပနိပ္ပတ္တိယာ ဝဏ္ဏံ ကထေန္တိ။ အညေပိ ဇနာ ပဿိတုံ အာဂစ္ဆန္တိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၅။

ရူပနိမိတ္တ (န) [ရူပ+နိမိတ္တ] (၁) ရူပါရုံဟူသော–အကြောင်း–နိမိတ်၊ ရူပနိမိတ်။ (၂) ရုပ်ဟူသော–အကြောင်း–နိမိတ်၊ ရူပနိမိတ်။ (၃) ကသိုဏ်းရုပ်ဟူသော–နိမိတ်–ပဋိဘာဂနိမိတ်၊ ရူပနိမိတ်။ (၄) ရူပနိမိတ္တံ မနသိ ကရောမိ(မ၊၃။၁၉၉)တိ ဒိဗ္ဗေန စက္ခုနာ ဝိသယရူပမေဝ မနသိ ကရောမိ။မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၄၉။ ရူပနိမိတ္တာနုသာရီ၊ ရူပနိမိတ္တနိကေတ ဝိသာရဝိနိဗန္ဓ–ပုဒ်တို့လည်း ကြည့်။ (၂) သာ ဟိ ဇာဂနိမိတ္တာဒီနဉ္စေဝ ရူပနိမိတ္တာဒီနဉ္စ နိစ္စနိမိတ္တာဒီနဉ္စ အဘာဝေါ အနိမိတ္တာတိ ဝုတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၆။ ရူပဝေဒနာဒိသခ်ိရ–နိမိတ္တံ ရူပနိမိတ္တာဒိ။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၉၆။ ရူပနိမိတ္တာဒီန (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၀၇)န္တိ ရူပနိမိတ္တ–ဝေဒနာနိမိတ္တာဒီနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၄၇၇။ ရူပနိမိတ္တ (မူ၊ဋီ၊၁။၁၀၈)န္တိ ရူပဟေတု ရူပါဓိကရဏံ။ အနုဋီ၊၁။၁၁၆။ (၃) စတ္တာရော အာရုပ္ပါ ရူပနိမိတ္တဿ အဘာဝါ အနိမိတ္တာ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၃၇။ ရူပနိမိတ္တဿာတိ ကသိဏရူပနိမိတ္တဿ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၇၇။ ရူပနိမိတ္တာတိက္ကမ–လည်းကြည့်။

ရူပနိမိတ္တဇိဂုစ္ဆာ (ထီ) [ရူပနိမိတ္တ+ဇိဂုစ္ဆာ] (ကသိုဏ်း) ရုပ်ဟု ဆိုအပ်သော ပဋိဘာဂနိမိတ်ကို–စက်ဆုပ်–ရွံမုန်း–ခြင်း။ အသုစိဇိဂုစ္ဆာယ မဏ္ဍပလဂ္ဂေါ ပုရိသော ဝိယ ရူပနိမိတ္တဇိဂုစ္ဆာယ အာကာသာသာရမ္မဏံ အာကာသာနဉ္စာယတနံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၃၄။

ရူပနိမိတ္တနိကေတ (န) [ရူပနိမိတ္တ+နိကေတ] ရူပါရုံဟူသော (ကိလေသာ၏) အကြောင်း–တည်ရာ (အိမ်)။ အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရူပနိမိတ္တနိကေတဝိသာရဝိနိဗန္ဓ (ပု) [ရူပနိမိတ္တ–နိကေတ+ဝိသာရ+ဝိနိဗန္ဓ] ရူပါရုံဟူသော (ကိလေသာ၏) အကြောင်း, တည်ရာ(အိမ်)၌ဖြစ်သော (ကိလေသာတို့၏) ပျံ့ကျယ်မှု

နှောင်ဖွဲ့မှု။ ရူပနိမိတ္တနိကေတဝိသာရဝိနိ-ဗန္ဓာ (သံ၊ ၂။၉။မဟာနိ။၁၅၃)တိ ရူပမေဝ ကိလေသာနံ ပစ္စယဋ္ဌေန နိမိတ္တံ၊....တသ္မာ ရူပနိမိတ္တနိကေတမ့ိ ဥပ္ပဇ္ဇေန ကိလေသဝိသာ-ရေန စေဝ ကိလေသဗန္ဓနေန စာတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၉။

ရူပနိမိတ္တဿာဒဂမိတ (တိ) [ရူပနိမိတ္တ+အဿာဒ+ဂမိတ] ရူပနိမိတ်ကို သာယာခြင်း ဟူသော တပ်မက်မှုရှိသော။ နာ ရူပနိမိတ္တ-ဿာဒဂမိတံ နာ ရူပနိမိတ္တဿာဒဝိနိဗန္ဓံ.... အဝိက္ခိတ္တံ အဝိသဋ္ဌန္တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ ၃။ ၂၆၈။

ရူပနိမိတ္တဿာဒဝိနိဗန္ဓ (တိ) [ရူပနိမိတ္တဿာဒ+ဝိနိဗန္ဓ] ရူပနိမိတ်ကို သာယာခြင်းဟူသော နှောင်ဖွဲ့မှုရှိသော။ အဏက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရူပနိမိတ္တဿာဒသံယောဇနသံယုတ္တ (တိ) [ရူပ-နိမိတ္တဿာဒ+သံယောဇန+သံယုတ္တ] ရူပ နိမိတ်ကို သာယာခြင်းဟူသော သံယောဇဉ် နှင့် ယှဉ်သော။ ရူပနိမိတ္တဿာဒသံယော-ဇနသံယုတ္တံ ဗဟိဒ္ဓါ ဝိညာဏံ အဝိက္ခိတ္တံ အဝိသဋ္ဌန္တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊၃။ ၂၆၈။

ရူပနိမိတ္တာတိက္ကမ (ပု) [ရူပနိမိတ္တ+အတိက္ကမ] (ကသိဏ်း) ရူပ်ဟု ဆိုအပ်သော ပဋိဘာဂ-နိမိတ်ကို– လွန်–ကျော်လွန်–လွန်မြောက်–ခြင်း။ ရူပနိမိတ္တာတိက္ကမတော (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၃၂)တိ ကသိဏရူပသခ်ိတဿ ပဋိ-ဘာဂနိမိတ္တဿ အတိက္ကမနတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၄၁၁။

ရူပနိမိတ္တာနုသာရီ (တိ) [ရူပနိမိတ္တ+အနု+သရ+ဏီ] ရူပနိမိတ်သို့–အစဉ်–လျော်က်–လိုက်–တတ်သော။ ရူပနိမိတ္တာနုသာရီ (မ၊ ၃။၂၆၈)တိ ရူပနိမိတ္တံ အနုဿရတိ အနုစာ-ဝတိတိ ရူပနိမိတ္တာနုသာရီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၁။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၀၉)။

ရူပနိမိတ္တာရမ္မဏ (တိ) [ရူပနိမိတ္တ+အာရမ္မဏ] ကသိဏ်းရူပ်ဟူသော ပဋိဘာဂနိမိတ်လျှင် အာရုံရှိသော၊ ရူပနိမိတ်လျှင်အာရုံရှိသော။ ရူပသဟဂတန္တိ ရူပနိမိတ္တာရမ္မဏေနံ ရူပါ ဝစရသမာပတ္တိနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ တထာ ဟိ ရူပါရမ္မဏံ ရူပနိမိတ္တာရမ္မဏံ သဗ္ဗမ့ိ စတုတ္ထဇ္ဈာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၀၄။

ရူပနိမ္မာန (န) [ရူပ+နိမ္မာန] ရူပါရုံ–ရူပ်ံပုံ-ပုံသဏ္ဌာန်–ကို ဖန်ဆင်းခြင်း။ ဝိဝိဓံ ရူပ-နိမ္မာနသခ်ိတံ ကုဗ္ဗနံ တေဿာ အတ္ထိတိ ဝိကုဗ္ဗနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၀။

ရူပနိရတ (တိ) [ရူပ+နိရတ] အဆင်း–ရူပါရုံ-၌–မွေ့လျော်–ပျော်မွေ့–သော။ နောပေ-သိ ရူပနိရတာ၊ ဒေသယာမိ တမစ္ဆယံ။ အပ၊ ၂။ ၂၂၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။

ရူပနိရပေက္ခ (တိ) [ရူပ+နိရပေက္ခ] ရူပ်၌-ရွဲ့ငဲ့–ငဲ့ကွက်–ခြင်း မရှိသော။ တဿ ဝိနာ ရူပေန ရူပနိရပေက္ခတာယ ကာရဏာသ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၃၇။

ရူပနိဇောဇ (ပု) [ရူပ+နိဇောဇ] (၁) ရူပ်-ရူပက္ခန္ဓာ– ၏–ချုပ် – ချုပ်ငြိမ်း – ပျောက်ပျက်–ခြင်း။ (၂) ရူပ်–ရူပက္ခန္ဓာ–၏–ချုပ် – ချုပ်ငြိမ်း – ပျောက်ပျက် – ဆုံ – ကြောင်း (နိဗ္ဗာန်)။ (၁) အဝိဇ္ဇာ နိ-ဇောဓာ ရူပနိဇောဓော (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၆၆)တိ အဂ္ဂမဂ္ဂေန အဝိဇ္ဇာယ အနုပ္ပါဒ-နိဇောဓတော အနာဂတဿ ရူပဿ အနုပ္ပါဒ-နိဇောဓော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄၂၁။ (၂) ရူပဿ သမုဒယံ နပ္ပဇာနန္တိ၊ ရူပနိဇောဓံ နပ္ပဇာနန္တိ။ သံ၊ ၂။၄၁–၂။ ရူပဿမုဒယော အဘိညေယျော၊ ရူပနိဇောဓော အဘိညေ-ယျော။ ပဋိသံ။၁၀။ရူပနိဇောဓေ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။

၁၁၄) တိ ရှုပကွန်ခနိဏောခဟောဘုဘူတေ နိဗ္ဗာနေ။ ဒီဃဋိဌ၊၃။၁၁၆။ ရှုပနိဏောခေ (မ၊ ဋ၄၊၅၅၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ ဒံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၅)တိ ရှုပကွန်ခသ နိဏောခဘူတေ နိဗ္ဗာနေ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၂၇၃။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၀၆။

ရှုပနိဏောဓဂါမိနိ (ထီ) [ရှုပနိဏောခ+ဂမု+ဏိ+ ဣနီ၂ ရွပ်–ရှုပကွန်ခာ–၏ ချုပ်ရာ နိဗ္ဗာန်သို့– သွား–ဏောက်–ကြောင်း (အကျင့်)။ ရှုပ-နိဏောဓဂါမိနိ• ပဋိပဒံ နပုစ္ဆာနန္တိ။ သံ၊၂။ ၄၁။ (–သံ၊၂။၂၁၊၂၂၀–၁။ ပဋိသံ။ ၁၀–၁)။

ရှုပနိဿရဏ (နှ) [ရှုပ+နိဿရဏ။] ရွပ်၏– ထွက်မြောက်–ကင်းကွာ–ဆွက်ပြေး–ဖဲခွာ– ကြောင်း။ ပထဝီကသိဏာဒီသု အညတရံ ဥဂ္ဂါဠွေတွာ ရှုပနိဿရဏေ အာကာသေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁၀။

ရှုပနိဿိဟ (တိ) [ရှုပ+နိဿိတ] အဆင်း– ရှုပါရုံ–ကိုမှီသော။ အဟေတုကော နာပိ ဓ ရှုပနိဿိတော၊....တံ ပဂ္ဂလံ ကတမံ ဝဒေယ္ယ ဗုဒ္ဓါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၇၆။

ရှုပနိဿိတက (တိ) [ရှုပနိဿိတ+က]အဆင်း– ရှုပါရုံ–ကိုမှီသော၊သူ။ ထေရော ကိရ တေ ရှုပနိဿိတကေ ဒဟရေ လဇ္ဇာပေသိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ။၁၃၀။

ရှုပန္တရ (နှ) [ရှုပ+အန္တရ] (၁) (ဟဒယဝတ္ထု မှ) တစ်ပါး–တစ်ခြား–သောရွပ်။ (၂) အဆင်း–ရှုပါရုံ–တစ်မျိုး။ (၃) ရွပ်ပုံ– သဏ္ဌာန်–တစ်မျိုး။ (၁) ရှုပန္တရာန (မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၁၀၄)နှင့် ဟဒယဝတ္ထုတော အညရှုပါနံ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၂၅၁။ (၂) ရှုပန္တရသမ်ဂီ–ကြည့်။ (၃) ပဌမံ သကရှုပံ ဒဿေတွာ ရှုပန္တရံ ဂဟေတွာပိ။ ဝိမတိ၊၁။၂၃၁။

ရှုပန္တရသမ်ဂီ (တိ) [ရှုပန္တရ+သမ်ဂီ။ ထီ–ဒွိ ရှုပန္တရသမ်ဂီနီ။] အဆင်း–ရှုပါရုံ–တစ်မျိုး နှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ ဇေန ကထံ ရှုပန္တရ-သမ်ဂီ• နိရယေ နိဗ္ဗတ္တသတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၂။

ရှုပပ(ပ္ပ)စ္စယ (ပု) [ရှုပ+ပစ္စယ။ ပြစ္စယ– သက္ကတပိဋကဂ။ ပြတ္ယယ–သံ။] ရွပ် ဟူသော–အကြောင်း–အထောက်အပံ့။ ယေ စ ရှုပပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ အာသဝါ ဝိဃာတ-ပရိဠာဟာ။ အံ၊၂။၂၁၄။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၅၆)။ သတ္တာ ရှုပဟေတု ရှုပပစ္စယာ ရှုပ-ကာရဏာ ဟညန္တိ။ စူဠနိ။၁၉၀။ ရှုပေသူတိ ရှုပဟေတူသု ရှုပပစ္စယာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၁၉။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၂၅၂။

ရှုပပဇာနန (နှ) [ရှုပ+ပဇာနန။ ပြဇာန-သက္ကတပိဋကဂ။] ရွပ်ကို–သိ–အပြားအား ဖြင့်သိ–ခြင်း။ သတ္တာသု ဩကာသေသူတိ ရှုပပဇာနနာဒီသု သတ္တာသု ဩကာသေသု။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၂၆။

ရှုပပညတ္တိ (ထီ) [ရှုပ+ပညတ္တိ] ရှုပါယတန ဟူသောပညတ်။ နှ ရှုပပညတ္တိ ဝိယ ဝတ္ထု-ပညတ္တိ သဘာဝပရိစ္ဆေန္နေ ပတ္တာ ဝိဇ္ဇမာန-ပညတ္တိ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။ဖ။ ရှုပပညတ္တိတိ ရှုပါယ-တနပညတ္တိ။ အနုဋ္ဌီ၊၃၊၉၁။

ရှုပပဋိဃဒိဝိဂမန (နှ) [ရှုပ+ပဋိဃ+အာဒိ+ ဝိဂမန] ရှုပါရုံကို ထိခိုက်ခြင်းစသည်မှ ကင်း ခြင်း။ အာရမ္မဏာဘန္တရာယာတိ ရှုပပဋိ-ဃာဒိဝိဂမနေန သဏ္ဌသုခုမာဒိဘာဝပ္ပတ္တ-သန္တာဘာဝေန။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၆၄။

ရှုပပဋိစ္ဆန်း (တိ) [ရှုပ+ပဋိစ္ဆန်း] အဆင်း– ရှုပါရုံ–ဖြင့်ဖုံးလွှမ်းအပ်သော။ ဝဏ္ဏပဋိဘာ-ဂေါ (မူယဋ္ဌီ၊၂။၃၇)တိ ရှုပပဋိစ္ဆန်နော သဏ္ဌာနပဋိစ္ဆန်နော စ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၂၃။

ရူပပဋိပက္ခ (တိ) [ရူပ+ပဋိပက္ခ] ရုပ်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော၊ (နာမ်တရား)။ န ရူပံ အရူပံ၊ မိတ္တာပဋိပက္ခာ အမိတ္တာ ဝိယ, လောဘာဒိပဋိပက္ခာ အလောဘာဒယော ဝိယ စ ရူပပဋိပက္ခော်တိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊၁၊၁။ ၁၁၃၊

ရူပပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [ရူပ+ပဋိဗဒ္ဓ] ရုပ်နှင့်-စပ်-စပ်သုယ်-ဆက်စပ်-သော။ ရူပသဟိတာ ရူပပဋိဗဒ္ဓါ ဓမ္မပ္ပဝတ္တိ ရူပဓာတု။ ဣတိဝုတ်၊ ၁၊၁၇၄။

ရူပပဋိဗဒ္ဓဓမ္မ (ပုံ) [ရူပပဋိဗဒ္ဓ+ဓမ္မ] ရုပ်နှင့်-စပ်-စပ်သုယ်-ဆက်စပ်-သောတရား။ ရူပါဒီသုတိ ရူပါရူပနိမိတ္တတဒါရမ္မဏဗျာနေသု ရူပပဋိဗဒ္ဓဓမ္မေသု စ။ အနုဋီ၊၁၊၁၁၆။

ရူပပ(ပ္ပ)ဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိ(တိ) [ရူပပဋိဗဒ္ဓ + ဝုတ္တိ] ရုပ်နှင့်-စပ်- စပ်သုယ် - ဆက်စပ် - သောဖြစ်ခြင်းရှိသော။ ပဋ္ဌဝေါကာရဘဝေ အရူပဓမ္မာနံ ရူပပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတော စ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၂၄၆။မ၊ဋီ၊၁။ခုဒ္ဓ၊(-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၉၇)။

ရူပပ(ပ္ပ)ဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတာ (ထီ) [ရူပပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိ+တာ] ရုပ်နှင့် - စပ်-စပ်သုယ်- ဆက်စပ်-သောဖြစ်ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်။ ပဋ္ဌဝေါကာရဘဝေ ဟိ စိတ္တံ ရူပပဋိဗဒ္ဓဝုတ္တိတာယ "သရီရ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ထေရဂါ၊ ၂။၆၅။ (-နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၀၂။နေတ္တိ၊ဝိ။၁၅၁)။

ရူပပဋိဗန္ဓ (တိ) [ရူပ+ပဋိဗန္ဓ] ရူပပဋိဗန္ဓ-ကြည့်။ တံ ပန ရူပပဋိဗန္ဓဆန္ဒရာဂဝိက္ခမ္ဘနေနေဝ ဟောတိတိ ဝိက္ခမ္ဘနမေဝ ပဓာနန္တိ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊၁။၄၇။

ရူပပဋိဗာဟန (န) [ရူပ+ပဋိဗာဟန] ရုပ်ကို-တားမြစ်- ပယ်-ခြင်း၊ (ရုပ်၌ တပ်ခြင်းကင်းသော ဘာဝနာဖြင့် အချင်းခပ်သိမ်းလွန်မြောက်ခြင်း)။ "ရူပပဋိဗာဟနေနာ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၁)တိ ရူပဝိရာဂဘာဝနာယ သဗ္ဗသော သမတိက္ကမေန။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅၅။

ရူပပဋိဘာဂ (ပုံ) [ရူပ+ပဋိဘာဂ] ကသိုဏ်း ရုပ်၏ အတုအယောင်၊ ကသိုဏ်းရုပ်တု။ ယထေဝ ဟိ ရူပပဋိဘာဂဘူတေသု ကသိဏဝိသေသေသု....။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၆၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၁။ ၄၃၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၂့။ ရူပပဋိဘာဂံ ကသိဏရူပါဒိ ရူပသဒ္ဒေန ဂဟိတံ။ အနုဋီ၊၃။၄၅။

ရူပပဋိလာဘ (ပုံ) [ရူပ+ပဋိလာဘ] ရူပါဂုံ-အဆင်းလှပမှု-အဆင်း၏ ပြည့်စုံခြင်း-ကို ရခြင်း။ ရူပပဋိလာဘံ အာသီသမာနာ သဒ္ဓပဋိလာဘံ အာသီသမာနာ။ စူဠနိ။၂၂၊ ၂၅။ ရူပပဋိလာဘံ အာသီသမာနာတိ ဝဏ္ဏာယတနသမ္ပတ္တိလာဘံ ပတ္ထယမာနာ။ စူဠနိ၊၄။၁၂။ (-သုဇ္ဈန်၊၄။၂။၃၀၄)။

ရူပပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ရူပ+ပဋိသံယုတ္တ] (ပွားစေအပ်သော) ရုပ်နှင့် စပ်ယှဉ်သော။ ရူပပဋိသံယုတ္တော (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၄)တိ ဘာဝိတရူပပဋိသံယုတ္တော။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၆၂။

ရူပပဋိသန္ဓိ (ထီ) [ရူပ+ပဋိသန္ဓိ] ရုပ်ပဋိသန္ဓေ။ အသညသတ္တသဒ်ါတေ သတ္တနိကာယေ ရူပပဋိသန္ဓိဝသေန ဥပပဇ္ဇတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၁။ ၄၃၆။

ရူပပဋိသန္ဓိက (တိ) [ရူပ+ပဋိသန္ဓိ+က]ရုပ်လျှင်ပဋိသန္ဓေရှိသော(သတ္တဝါ)၊(ရုပ်ဖြင့်ပဋိသန္ဓေနေသော သတ္တဝါ၊ ရုပ်ပဋိသန္ဓေ ရှိသော သတ္တဝါ)။ အသညသတ္တာနံ ပန ဇီဝိတနိကန္တိမေဝ ပဋိသန္ဓိဘာဝေန ပတိဋ္ဌာတိ၊ ကသ္မာတေ ရူပပဋိသန္ဓိကာ နာမ။ သင်္ဂဟ။၉၂။

ရူပ(ရူပ?)ပန္နပလိမင္ဒိ (ထီ) [ရူပ+ပန္န+ပလိမင္ဒ=ရူပပန္နပလိမင္ဒ+ဏ+ဣ] ရူပပန္နပလိမင္ဒ-ကြည့်။

ရူပပဏိဓိ (ထိ) [ရူပ+ပဏိဓိ] ရုပ်၌ တောင့်တခြင်း၊ ရုပ်၌တောင့်တသည့်တဏှာ။ ရူပပဏိဓိ ဘယတော သမ္မာသမာနော အပ္ပဏိဟိတေ အဓိမုတ္တတ္တာ ဖုဿ ဖုဿ ဝယံ ပဿတိ။ ပဋိသံ။၁၉။

ရူပပဏ္ဍိတ္တိ (ထိ) [ရူပ+ပဏ္ဍိတ္တိ] ရုပ်–ဖြင့်–ဂုဏ်စွဲ၍– သတ္တဝါဟု–ပညတ်– ခေါ်ဝေါ်–အပြားအားဖြင့် သိစေ–ခြင်း။ ရူပဿ အနုပ္ပတ္တိယာ ရူပါရူပကောဋ္ဌာသေနပိ ဝေဒူပေါ် နာမ ဘဝိဿတီတိ ဝေါဟာရဿပိ ပဋိပဿဒ္ဓတ္တာ ရူပပဏ္ဍိတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တော။ သံဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။

ရူပပ(ပ္ပ)တိဋ္ဌ (တ်) [ရူပ+ပတိဋ္ဌာ] ရုပ်တည်ရာရှိသော၊ ရုပ်– လျှင်– ဟူသော– တည်ရာရှိသော၊ (ဝိညာဏ်)။ ရူပါရမ္မဏံ ရူပပ(ပ္ပ)တိဋ္ဌံ နန္ဒူပသေစနံ ဝုစ္စိ ဝိရူဠှိ ဝေပုလ္လံ အာပဇ္ဇတိ (အာပဇ္ဇေယျ) ။ဒီ၊၃။ ၁၉၀။ သံ၊ ၂။၄၄–၅၊၄၇။ မဟာနိ။၁၉။ စူဠနိ။ ၁၆၇။ ရူပါရမ္မဏ် ရူပပတိဋ္ဌန်ဿ ရူပမေဝ အာရမ္မဏံ အာလမ္ဗိတွာ ရူပမေဝ ပတ်ဋ္ဌံ ကတွာ။မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၈၁။ ရူပံ သဟကာရိကာရဏဘာဝေန ပတိဋ္ဌာ တေဿာတိ ရူပပတိဋ္ဌံ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၇။

ရူပပတိဋ္ဌိတ (တိ) [ရူပ+ပတိဋ္ဌိတ] ရူပပတိဋ္ဌ–ကြည့်။ ရူပါရမ္မဏန်ဿ ရူပက္ခန္ဓဂေါစရံ ရူပပတိဋ္ဌိတံ ဟုတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၃။

ရူပပတိဘာဂ (ပု) [ရူပ+ပတိဘာဂ] ရူပပဋိဘာဂနှင့် အနက်တူ။ အာရမ္မဏသန္တတတာယာတိ ရူပ၀တိဘာဂဝိဂမနေ....အာရမ္မဏဿ သန္တဘာဝေန။ သံဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။

ရူပပဒ (နာ) [ရူပ+ပဒ] ရူပဟူသောပုဒ်၊ ရူပပုဒ်။ စက္ခုပဒဿ ဌာနေ သောတပဒါဒီနိ, ရူပပဒဿ ဌာနေ သဒ္ဒပဒါဒီနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄၈။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀)။

ရူပပဒသိဒ္ဓိ(ထိ)[ရူပပဒ+သိဒ္ဓိ] ရူပဟူသောပုဒ်၏ ပြီးခြင်း။ ကုပ္ပတိတိတေန ကတ္တုအတ္ထေ ရူပပဒသိဒ္ဓိ ဒဿေတိ။....အထ ဝါ ရူပတိတိ ရူပန်ဿိ ကမ္မကတ္တုဒ္ဒေ ရူပပဒသိဒ္ဓိ ဝုတ္တာ။ မူလဋ္ဌီ၊၂။၅။

ရူပပ(ပ္ပ)ဗန္ဓ (ပု) [ရူပ+ပဗန္ဓ] ရုပ်တို့၏–အစဉ်– အဆက်၊ ရုပ်အစဉ်အဆက်။ ဧဝံ ယဿ ရူပပ္ပဗန္ဓဿ နိဗ္ဗတ္တိကာရဏံ ဝိဂတံ တဿ် အရူပေ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၈။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၄၃၇။ သန္တာနဝေသေန သဏ္ဌိတေ ရူပပ္ပဗန္ဓေ ဒီဃသမညာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁၊၃၉၂။ (သီ၊ဋ္ဌီ၊သ စ်၊၂။ ၄၁၇။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၁၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၃၂။)

ရူပပဿာရ (ပု) [ရူပ+ပဿာရ] ရူပါရုံ၌ ခိုင်း(ကိုင်းခိုင်း)သော။ ရူပနိန္နေ– ကြည့်။

ရူပပ(ပ္ပ)မာဏ (တိ) [ရူပ+ပမာဏ] (နာ) (၁) ရုပ်တို့၏–အတိုင်းအရှည်–ပမာဏ။ (၂)ရူပကာယ– လုံးရပ်သဏ္ဌာန်– ရုပ်ပုံသဏ္ဌာန် – အရပ်အမောင်း– ဟူသော–လျှင်– အတိုင်းအရှည်– ပမာဏ။ (၃)(က) ရူပကာယ– လုံးရပ်သဏ္ဌာန်– ရုပ်ပုံသဏ္ဌာန်– အရပ်အမောင်း–လျှင်–အတိုင်းအရှည်–ပမာဏ–ရှိသော၊သူ။ (ခ) ရူပကာယ–လုံးရပ်သဏ္ဌာန် – ရုပ်ပုံသဏ္ဌာန်– အရပ်အမောင်း– ၌ – အတိုင်းအရှည်–ပမာဏ–ကို ယူ၍ ကြည့်ညှိသော၊သူ။ (ဂ)ရူပကာယ– လုံးရပ်သဏ္ဌာန် –ရုပ်ပုံသဏ္ဌာန် –အရပ်အမောင်း– ကို– ပမာဏ– အလေးဂရု– ပြုသော၊သူ။ (နာ) (၁)အနုပါဒိသေသာယ နိဗ္ဗာနဓာတုယာ ပရိနိဗ္ဗုတဿ ရူပပမာဏံ နတ္ထိ။ စူဠနိ။၁၁၁။ (၂) ရူပပ္ပမာဏိက–ကြည့်။ (၃)(က)(ခ)(ဂ) ရူပပ္ပမာဏော ရူပပ္ပသန္နော၊ ဃောသပ္ပမာဏော ဃောသပ္ပသန္နော။ အံ၊၁။၃၀၂–၃။ အဘိ၊ပု။ ၁၀၉။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၀၇။ (–အဘိ၊ပု။ ၁၆၁။မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၇)။ ရူပေ ပမာဏံ ဂဟေတွာ

ပသန္နော ရှုပပ္ပံမာဏော နုဘမ ရှုပပ္ပသန္နောတိ တဿေဝ အတ္ထဝစနံ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ဥဂ၄။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ဥ ။ဂဝ။ သမ္မတ္တိယုတ္တံ ရှုပံ ပမာဏံ ကရောတီတိ ရှုပပ္ပမာဏော။ တတ္ထ ပသာဒံ ဇနေတီတိ ရှုပပ္ပသန္နော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ဥ။ ဂဝ။ ရှပံ ရှုပကာယော ပမာဏံ တေ-ဿာတိ ရှုပပ္ပမာဏော။ တတော ဧဝ ရှုပေ ပသန္နောတိ ရှုပပ္ပသန္နော။ မ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ဘ။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ဥဝ၉။ အယံ ပန ရှုပသဒ္ဒေါ .... ရှုပပ္ပမာဏော ရှုပပ္ပသန္နောတိ တွေ့ သဏ္ဌာနေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဘ၊ဘဖ။ (–အံ၊ဋ္ဌိ၊ ဘ။၅၁)။

ဤလောကဒွ် ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်– (၁)ရှုပပ္ပ-မာဏ, ရှုပပ္ပသန္န=အရပ်အမောင်း, လုံးရပ် သဏ္ဌာန်, ကြွန်အင်္ဂလက္ခဏာ ပြည့်စုံသည့် အဖြစ်ကိုမြင်ရ၍ ထိုအရပ်အမောင်း, လုံးရပ် သဏ္ဌာန်, ကြွန်အင်္ဂလက္ခဏာဒွ် အတိုင်း အဂ္ဂည်ပမာဏကိုယူ၍ ကြည်ညိုသည့်ပုဂ္ဂိုလ်။ (၂) ဩသဿပမာဏ, ဩသဿပသန္န= သူတစ်ပါးတို့၏ ချီးမွမ်း ထောမနာခြင်းဖြင့် ကျော်စောသံဒွ် အတိုင်းအရှည်ပမာဏကိုယူ၍ ကြည်ညိုသည့်ပုဂ္ဂိုလ်။ (၃) လူဧပမာဏ, လူဧပသန္န = သင်္ကန်း, သပိတ်, ပရိက္ခာရ စသည် ခေါင်းပါး, ရှားပါးခြင်းကို လည်း ကောင်း, အထူးထူးအပြားပြားပြုနိုင်ခဲသော အကျင့်ကို ကျင့်ခြင်းကိုလည်းကောင်း တွေ့ မြင်ရ၍ ခေါင်းပါး, ရှားပါးသောအကျင့်ဒွ် အတိုင်းအရှည်ပမာဏကိုယူ၍ ကြည်ညိုသည့် ပုဂ္ဂိုလ်။ (၄) ဓမ္မပ္ပမာဏ, ဓမ္မပ္ပသန္န= သီလ, သမာဓိ, ပညာကို သိမြင်ရ၍ သီလ, သမာဓိ, ပညာဒွ် အတိုင်းအရှည် ပမာဏကို / ယူ၍ ကြည်ညိုသည့်ပုဂ္ဂိုလ်–ဟူ၍ ၄-မျိုးရှိ၏။

ထိုပုဂ္ဂိုလ် ၄-မျိုးတို့တွင်– ရှုပပ္ပမာဏ, ရှုပပ္ပသန္နပုဂ္ဂိုလ်သည် သတ္တဝါ ၃-ဦးမှာ ၂-ဦးရှိ၏။ဩသဿပ္ပမာဏ, ဩသဿပ္ပသန္နပုဂ္ဂိုလ် သည် သတ္တဝါ ၅-ဦးမှာ ၄-ဦးရှိ၏။ လူဧပ္ပ-မာဏ, လူဧပ္ပသန္နပုဂ္ဂိုလ်သည် သတ္တဝါ ၁၀၀ ဦးမှာ ၉-ဦးရှိ၏။ ဓမ္မပ္ပမာဏ, မ္မေပ္ပသန္န ပုဂ္ဂိုလ်သည် သတ္တဝါ ၁–သိန်းမှာ ၁–ဦး သာရှိ၏။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဥဘ၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဥ။ဂဝ။

ရှုပပရမ္မရာ (ထီ) [ရှုပ+ပရမ္မရာ] ရုပ်တို့၏ အဆက်ဆက်၊ ရုပ်အဆက်ဆက်။ ရှုပပရမ္မရာ-အာပတ္တိတိ စေ ? တန္နပဋိကမ္မေနာပိ ဒေဝိ-ဂမပသင်္ဂတော။ ဝိမတိ၊ဘ။ဘ၅၂။

ရှုပပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ရှုပ+ပရိဂ္ဂဟ] ရုပ်တို့ကို-(လက္ခဏာ စသည်တို့ဖြင့်) ပိုင်းခြား၍ယူ-သိမ်းဆည်း–ခြင်း။ ဒုဝိခဉ္ဇံ ကမ္မဋ္ဌာနံ ရှုပ-ဂမ္မဋ္ဌာန်, အရှုပဂမ္မဋ္ဌာနဉ္စ ရှုပပရိဂ္ဂဟော အရှုပပရိဂ္ဂဟောတိပိ တေဒေဝ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဥဘ၄။ ဣဓ ဘိက္ခု ပုဗ္ဗေ အကတဘာဘိ-နိဝေသော ပုဗ္ဗဘာဂေ ရှုပပရိဂ္ဂဟေ ကိလ-မတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဥဂ၃။ ရှုပါနံ လက္ခဏာဒီဟိ ပရိစ္ဆိန္နတ္တာ ဂဟဏံ ရှုပပရိဂ္ဂဟော။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ဥဂ၀။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ဥ။ဖ၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဖဂ။ သာရတ္ထ၊ဥ။ ၂၂ဘ)။

ရှုပပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ရှုပ+ပရိစ္ဆေဒ] (၁)ရုပ်တို့ကို ပိုင်းခြား တတ်သော။ (၂) ရုပ် တို့ သည် ပိုင်းခြားအပ်သော။ (၃) ရုပ်တို့ကိုပိုင်းခြား ခြင်း။ (၄) ရုပ်တို့၏ အပိုင်းအခြား။ (၁) (၂) (၃) ရှုပပရိစ္ဆေဒလက္ခဏ – ကြည့်။ (၄)နိက္ခမိတ္တာတိ ရှုပပရိစ္ဆေဒံ အတိက္ကမိတ္တာ ရှုပံ အနိဿိတော ဟုတ္တာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ဥ။ ၁၃ဂ။

ရှုပပရိစ္ဆေဒလက္ခဏ (တိ) [ရှုပပရိစ္ဆေဒ+ လက္ခဏ] (၁) (က) (စက္ခုဒသက စသော တစ်ခုတစ်ခုသောကလာပ်၌တည်သော) ရုပ်တို့ကို (ကလာပ်တစ်ပါးတို့နှင့် သံကိုဏ္ဍအဖြစ်သို့ မရောက်စေသော အားဖြင့်) ပိုင်းခြား

ဝတ်သည်၏ အဖြစ် လျှင် မှတ်ကြောင်း လက္ခဏာရှိသော။ (ခ)ရုပ်တို့ကို ပိုင်းခြား တတ်သည်ဖြစ်၍ မှတ်အပ်သော။ (၂) (က) (တစ်ခုတစ်ခုသော ကလာပ်၌ တည်သော) ရုပ်တို့သည် ပိုင်းခြားအပ်သည်၏အဖြစ်လျှင် မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာရှိသော။ (ခ) ရုပ်တို့သည် ပိုင်းခြားအပ်သည်ဖြစ်၍ မှတ်အပ်သော။ (၃)(က) ရုပ်တို့ကို ပိုင်းခြားခြင်းမျှ လျှင် မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာရှိသော။ (ခ) ရုပ်တို့ကို ပိုင်းခြားခြင်းမျှ ဖြစ်၍ မှတ် အပ်သော။ (၁)(က)(ခ)၊ (၂)(က)(ခ)၊ (၃)(က)(ခ) ရူပပရိစ္ဆေဒလက္ခဏာ အာကာသဓာတု။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၇၈။ ရူပါနိ ပရိစ္ဆိန္နာနိ သယံ ဝါ တေဟံ ပရိစ္ဆိဇ္ဇတိ, ရူပါနံ ဝါ ပရိစ္ဆေဒမတ္တံ ရူပပရိစ္ဆေဒေါ၊ တံ လက္ခဏံ တေါသာတိ ရူပပရိစ္ဆေဒလက္ခဏာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌၊ ၂။၁၀၁။ အဋ္ဌသာ၊ယော။ ၁၇၄။

ရူပပရိညာ (ထီ) [ရူပ+ပရိညာ] ရုပ်တို့ကို ပိုင်းခြားသိခြင်း။ တွေ့စ ပဌမာယ ဓာတုယာ ကာမပရိညာ ဝုတ္တာ၊ ဒုတိယာယ ရူပပရိညာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁၀။

ရူပပရိပါက (ပု) [ရူပ+ပရိပါက] ရုပ်တို့၏– ရင့်ကျက် – ရင့်ရော် – အိုမင်း – ဟောင်း – ဆွေးမြေ–ခြင်း။

ရူပပရိပါကလက္ခဏ (တိ) [ရူပပရိပါက+လက္ခဏ] (က) ရုပ်တို့၏ – ရင့်ကျက် – ရင့်ရော်– အိုမင်း–ဟောင်း–ဆွေးမြေ– ခြင်းလက္ခဏာရှိသော။ (ခ)ရုပ်တို့၏–ရင့်ကျက်–ရင့်ရော်–အိုမင်း– ဟောင်း–ဆွေးမြေ– ခြင်း ဟူ၍ မှတ် အပ်သော။ (က) (ခ) ရူပပရိပါကလက္ခဏာ ရူပဿ ဇရတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၈၀)။ ရူပပရိပါကော ရူပဓမ္မာနံ ဇိဏ္ဏဘာဝေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၌၊ ၂။၁၀၃။

ရူပပရိဘောဂ (ပု) [ရူပ+ပရိဘောဂ] ရူပါရုံ–၌ – ကို – သုံးဆောင် – ခံစား – ခြင်း။ ရူပပရိဘောဂေန ဥပ္ပန္နတဏှာသမုယုတ္တသေမနဿဝေဒနာ ရူပတော နိဗ္ဗတ္တိတ္တာ ... ရူပရသာတိ ဝုစ္စန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၀။

ရူပပရိယန္တ (ပု) [ရူပ+ပရိယန္တ] ရုပ်တို့၏–အစွန်း–အဆုံး–အပိုင်းအခြား။ တံ တံ ဘူတဝိဝိတ္တတာ ရူပပရိယန္တော အာကာသော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၀၅။သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၁။မူလဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၁။(–အနုဋ္ဌ၊ ၂။၅၁)။

ရူပပရိယန္တပ္ပကာသန (န) [ရူပပရိယန္တ+ပကာသန] ရုပ်တို့၏– အစွန်း – အဆုံး – အပိုင်း အခြား–ကိုပြခြင်း။

ရူပပရိယန္တပ္ပကာသနရသ (တိ) [ရူပပရိယန္တပ္ပကာသန+ရသ] (ဤကား ရုပ်တို့၏ အောက် အဖို့၊ ဤကားအထက်အဖို့၊ ဤကား ရွေ့နောက်ဝဲယာ ဖီလာအဖို့ဟု)ရုပ်တို့၏–အစွန်း –အဆုံး – အပိုင်းအခြား – ကိုပြခြင်းကိစ္စ ရှိသော။ ရူပပရိစ္ဆေဒလက္ခဏာ အာကာသဓာတု၊ ရူပပရိယန္တပ္ပကာသနရသာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၇၈။

ရူပပရိယာပန္န (တိ) [ရူပ+ပရိယာပန္န] ရုပ်၌–အကျုံးဝင်–ပါဝင်–သော။ အာကာသဓာတု ရူပပရိစ္ဆေဒတာယ ရူပပရိယာပန္နန္တိ အဓိပ္ပါယေန "သေသာဟိ ရူပ"န္တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈၀။

ရူပပရိဓေယ်သနာ (ထီ) [ရူပ+ပရိယေသနာ] ရူပါရုံကို–ရှာမှီး–ရှာဖွေ–ခြင်း။ ရူပပရိယေသနာ (သံ၊၁။၃၆၀)တိ ပရိဋ္ဌေဟေ ဥပ္ပန္နေ သန္နိဋ္ဌသမ္ဘတ္တေ ဂဟေတွာ တဿ ရူပဿ ပဋိလာဘတ္ထာယ ပရိယေသနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၂–၄။

ရူပပရိဟာနိ (ထိ) [ရူပ+ပရိဟာနိ] (၁) ရုပ်တို့၏–လျော့–ယုတ်လျော့–လျော့နည်း–ခြင်း။ (၂) အဆင်း–ရူပါရုံ–၏–ဆုတ်ယုတ်–ယုတ်လျော့–ခြင်း။ (၁)ဝတ္ထုကာယဘာဝဒသက-ဝသေန တယော ဝါ ဒသကာ ဩမကတော ဥပ္ပဇ္ဇန်တိ နတ္ထိ ကတော ပရံ ရူပပရိဟာနိတိ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၈၅။ (၂) အထဿ ရူပပရိဟာနိ· ဒိဿာ နန္ဒာဃ တသ္မိ· ရူပေ ဆန္ဒရာဂေါ တနုကော အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၁၁)။

ရူပပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [ရူပ+ပရိဋ္ဌာဟ] ရူပါရုံ၌–ဖြစ်သော–ပူလောင်– လောင်မြိုက် – ခြင်း၊ ရူပါရုံကို အာရုံပြု၍ဖြစ်သော– ပူလောင်–လောင်မြိုက်–ခြင်း။ ရူပပရိဋ္ဌာဟော (သံ၊ ၁။၃၆၀)တိ ရူပေ အနုဘုဟနဋ္ဌေန ပရိဋ္ဌာ–ဟော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။ တဒေဝ အာရမ္မဏံ ကတွာ ဥပ္ပန္နော ပရိဋ္ဌာဟော ရူပပရိဋ္ဌာဟော နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။ ရူပပရိဋ္ဌာဟော (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃၄၈)တိ ရူပဝိသယော ရူပါဘိပတ္ထနာ-ဝသေန ပတ္ထော ကိလေသပရိဋ္ဌာဟော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၈။(–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၁၃၁)။

ရူပပဝတ္တန (န) [ရူပ+ပဝတ္တန]ရုပ်တို့၏ဖြစ်ခြင်း။ တတော အပရာပရဉ္စ ရူပပဝတ္တနဝသေန ဥပပတ္တိ· ဣန္ဒြိယပရိပါကဝသေန ဝုစ္စိ·။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၂၅။

ရူပပ(ပ္ပ)ဝတ္တိ (ထိ) [ရူပ+ပဝတ္တိ] (၁) ရုပ်ကို၏ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ရုပ်တို့၏ဖြစ်ရာ။ (၁) တတ္ထ ဂဗ္ဘသေယျကဿ သဘာဝကဿ ရူပပဝတ္တိ· သန္ဓာယ "ဥပရိမပရိစ္ဆေဒေနာ"တိ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၆၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၃၀၉၊၄၀၀)။ (၂) ရူပပ္ပဝတ္တိဒေသ–ကြည့်။

ရူပပဝေဏီ (ထိ) [ရူပ+ပဝေဏီ] ရုပ်တို့၏အစဉ် အဆက်၊ ရုပ်အဆက်ဆက်။ ပဝေဏီ ဃဋ္ဋိယ-တီတိ အဋ္ဌစတ္တာလီသဂ.မ္ဗဿ ရူပပဝေဏီ သမ္မန္နာ ဟုတွာ ပဝတ္တတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၀၄။

ရူပပသံသက (တိ) [ရူပ+ပသံသက] အဆင်း–ရူပါရုံ–ကို ချိုးမွှမ်းတတ်သော၊သူ။ အသုဘ-ဘာဝနံ အနနုယုဉ်တွာ ရူပပသံသကာ ဟုတွာ ရူပံ ဥပလာဠေန္တာ ဝိစရိ· သု။ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၀။

ရူပပါတုဘာဝ (ပု) [ရူပ+ပါတုဘာဝ] (၁) အရုပ်–ရုပ်ပုံ–၏–ထင်ရှား–ဖြစ်ခြင်း–သည်၏အဖြစ်။ (၂) ရုပ်၏ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။ (၁) အပိ နု သော ပုရိသော ဣမသ္မိ· အာကာသေ ရူပံ လိခေယျ၊ ရူပပါတုဘာဝံ ကရေယျာတိ။ မ၊ဋ၊၁၇၉။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇)။ (၂) ဥပရူပရိဋ္ဌာနေန , ရူပပါတုဘာဝေါတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၆။

ရူပပုဉ္ဇ (ပု) [ရူပ+ပုဉ္ဇ] ရုပ်တို့၏–အစု–အပုံ၊ ရုပ်အစုအပုံ ။ အယံ ဒသရူပပရိမာဏော ရူပပုဉ္ဇော စက္ခုဒသကော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၅။

ရူပပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ရူပ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] (၁) ရုပ်လျှင်–ဦးစီး– ရှေ့သွား– ခေါင်းဆောင်– ရှိသော။ (၂) ရူပါရုံလျှင်– ဦးစီး– ရှေ့သွား– ခေါင်းဆောင်–ရှိသော။ (၁) အ ရူပပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဝါ ရူပံ ရူပပုဗ္ဗင်္ဂမံ ဝါ အရူပဉ္စိ ရူပါရူပံ ပရိဂ္ဂ-ဟေတွာ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။ (–သာရတ္ထ၊၂။၂၃၄၊၂၃၆)။ (၂) ကေဝလဉ္စိ တတ္ထ စက္ခုပုဗ္ဗင်္ဂမော နိဒ္ဒေသော။ ဣဓ ရူပ-ပုဗ္ဗင်္ဂမော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၅။

ရူပပေါက (တိ) [ရူပ+ပေါက] ရုပ်ပုံ၌–ကိုင်း–ညွတ်ကိုင်း–သော။ ရူပနိန္န–ကြည့်။

ရှုပဋ္ဌိသံဝေဒီ (တိ) [ရှုပ+ပဋ္ဌိသံဝေဒီ] ရှုပါရုံကိုခံစား–တတ်–လေ့ရှိ–သော။ ရှုပပ္ပဋ္ဌိသံဝေဒီ (သံ၊ ၂။ ၂၆၈)တိ နိလဟိတာဒိဘေဒံ အာရမ္မဏံ ဝဝတ္ထာပေန္တော ရှုပံ ပဋ္ဌိသံဝေဒိတံ ကရောတိ။ တသ္မာ ရှုပပ္ပဋ္ဌိသံဝေဒီ နာမ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃၂။၁၅။

ရှုပပ္ပဋ္ဌိသညုတ္တ (တိ) [ရှုပ+ပဋ္ဌိသညုတ္တ] ရှုပ်နှင့် စပ်ယှဉ်သော။ ရှုပပဋ္ဌိသံယုတ္တ–လည်းကြည့်။ ရှုပပ္ပဋ္ဌိသညုတ္တော (ပဋ္ဌိသံ။ ၂၃၇)တိ ရှုပဿာနာနိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၇။

ရှုပပွမာဏိက (တိ) [ရှုပပွမာဏ+ကွက] ရှုပ်–ကာယ– လုံးရပ်သဏ္ဌာန်– ရှုပ်ပုံသဏ္ဌာန်– အရပ်အမောင်း–ဟူသော– လျှင်– အတိုင်းအရှည်–ပမာဏ–ရှိသော၊ သူ။ ရှုပပမာဏ ဂ်ည်း–ကြည့်။ ရှုပပွမာဏိကာပိ ဟိ တထာဂတဿ လက္ခဏာနုဗျဉ္ဇနပဋိမဏ္ဍိတံ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သရီရံ ဒိဿာ ပသီဒန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၄။

ရှုပပွဝတ္တိဒေသ (ပု) [ရှုပပွဝတ္တိ+ဒေသ] ရှုပ်တို့၏ဖြစ်ရာ–အရပ်–ဒေသ။ ပဝတ္တေ ပန သဗ္ဗတ္ထ ရှုပပဝတ္တိဒေသေ ပဋိသန္ဓိစိတ္တဿ ဌိတိက္ခဏေ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၉၃။

ရှုပပွသန္နု (တိ) [ရှုပ+ပသန္နု] ရှုပကာယ–လုံးရပ်သဏ္ဌာန်–ရှုပ်ပုံသဏ္ဌာန်–အရပ်အမောင်း–၌ကြည်ညိုသော၊ သူ။ ရှုပပမာဏ–ကြည့်။

ရှုပပွဟာန (နှ) [ရှုပ+ပဟာန] ရှုပ် – ရှုပ်၌တပ်မက်သည့်ဆုဂ–ကို ပယ်ခြင်း။ တေန ရှုပါရမ္မဏဿ ဆန္ဒရာဂဿ ပဟာနဝသေန ရှုပပွဟာနတော အညောတိ ကတ္ဝာ ရှုပေ ဆန္ဒရာဂပဟာနံ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၀၇။

ရှုပဗန္ဓနဗဒ္ဓ (တိ) [ရှုပ+ဗန္ဓန+ဗဒ္ဓ] ရှုပါရုံဟူသော အနှောင်အဖွဲ့သည် နှောင်ဖွဲ့အပ်သော၊ အဿုတဝါ ပုထုဇ္ဇနော ရှုပဗန္ဓနဗဒ္ဓေါ။ သံ၊ ၂။၁၃၄။

ရှုပဗလ (နှ) [ရှုပ+ဗလ] အဆင်း ဟူသော–ဒေး–စွမ်းအား (အဆင်း၏ ပြည့်စုံခြင်း, အဆင်းလှပခြင်း)။ ရှုပဗလံ ဘောဂဗလံ ဉာတိဗလံ။ သံ၊ ၂။၄၄၃။ ရှုပဗလန္တိအာဒီသု ရှုပသမ္ပတ္တိ ရှုပဗလံ။ ဘောဂသမ္ပတ္တိ ဘောဂ-ဗလံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၆။ ရှုပသမ္ပတ္တိ ရှုပဗလံ တံသမင်္ဂိနော ဥပတ္ထမ္ဘကဘာဝတော။ သံ၊ ဋ္ဌိ၊ ၂။၃၆၅။

ရှုပဗ္ဘဿရဂမန (နှ) [ရှုပ+ အဗ္ဘဿရ+ဂမန] ရှုပ်၏အတွင်း၌ဖြစ်ခြင်း၊ ရှုပ်အတွင်းဝင်ခြင်း။ လက္ခဏဝစန(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၀)ဿိ ရှုပဗ္ဘဿရ-ဂမနံ သဟရှုပဘာဝေါ။ မူလဋ္ဌိ၊၃။၆၂။

ရှုပဘင် (ပု) [ရှုပ+ဘင်] ရှုပ်၏ဘင်၊ ရှုပ်၏–ချုပ်ပျောက်–ပျက်စီး–ခြင်း။ အဿ ယောဂိဿ စိတ္တံ ခယဝိရာဂသခီတေ ရှုပဘင်္ဂေ အာရမ္မဏဝသေန။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၀။

ရှုပဘဝ (ပု) [ရှုပ+ဘဝ] (၁) ရှုပဘုံ။ (၂) ရှုပဘုံသို့ဆောက်ကြောင်း ဖြစ်သည့်ကံ။ (၃) ရှုပဥပပတ္တိဘဝ၊ ရှုပဥပါဒိန္နခန္ဓပဉ္စက၊ ရှုပဘုံ၌ဖြစ်သည့် အကျိုးတရား၊ ရှုပ ဈာန်၏ အကျိုးတရား။(ရှုပဝိပါတ်၅-ခု၊စက္ခုဝိညာဉ်-ဒွေး၊ သောတဝိညာဉ်ဒွေး၊ သန္တီရဏ ၃-ခု၊ ဝိရတိ ကြဉ်သော စေတသိက်ပဉ္စတိ သ၊ ကုတ္တိဘာဝရုပ်၊ ပုမ္ဘာဝရုပ်၊ ဃာန, ဇိဝှါ, ကာယကြဉ်သော ကမ္မဇရုပ်ပန္နရသ)။ (၁) ယေန မဂ္ဂေန ရှုပဘဝေ ဥပပတ္တိ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၇။ ရှုပဘဝေ(မဟာနိ။၃၆)တိ ရှုပါဝစရော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၇။ ဂ ၁မဘဝေ (မဟာနိ၊၃၆)တိ ကာမဓာတုယာ။ ရှုပဘဝါ-ဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ မဟာနိ။ဋ္ဌ။ ၂၃၇။ (–အဘိ၊က။ ၂၆၉-၇၁။ပဋ္ဌိသံ။၉။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၅။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၄၊ ၂၀၇၊ ၂၀၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၊၁၇၅)။ (၂) ကာမဘဝေါ ဝါ ရှုပဘဝေါ ဝါ အရှုပဘဝေါ ဝါ။ ဒီ၊ ၂။၄၉။ သံ၊၁။ ၂၄၅။ တယော မေ အာဝုသော ဘဝါ

ကာမဘဝေါ, ရှုပဘဝေါ အရှုပဘဝေါ။ မ၊၁။၆၂။ ကာမဘဝေါတိ ကမ္မဘဝေါ စ ဥပပတ္တိဘဝေါ စ။ တတ္ထ ကမ္မဘဝေါ နာမ ကာမဘဝူပဂံ ကမ္မမေဝ ....သေ နယော ရှုပါ-ရှုပဘဝေသု။မ၊၆၊၁။၂၂၃။ကာမဘဝူပဂံ ကမ္မံ ကာမဘဝေါ။သေ နယော ရှုပါရှုပဘဝေသုပိ။ -ဒီ၊ ၃။၉၆။ ရှုပဘဝူပဂကမ္မံ ရှုပဘဝေါ။ မ၊၃။၁၁၀။ ရှုပဘဝေါ ပဋ္ဌဟိ ခန္ဓေဟိ ပဋ္ဌဟာယတနေဟိ အဋ္ဌဟိ ဓာတူဟိ သင်္ဂဟိ-တော။ အဘိ၊ ပု။ ၁၃။ (၃)ကာမဘဝေါတိ ကမ္မဘဝေါ စ ဥပပတ္တိဘဝေါ စ .... ဥပပတ္တိ-ဘဝေါ နာမ တေန ကမ္မေန နိဗ္ဗတ္တံ ဥပါဒိန္န-ခန္ဓပဉ္စကံ ....သေ နယော ရှုပါရှုပဘဝေသု။ မ၊၃၊၁။၂၂၃။ သံ၊၃၊ ၂။၁၃။ ဥပပတ္တိဘဝေါ ပန သခ်ေပတော ကမ္မဘဗ်နိဗ္ဗတ္တာ ခန္ဓာ ....ကာမဘဝေါ, ရှုပဘဝေါ, အရှုပဘဝေါ ....တတ္ထ ကာမသခ်ီတော ဘဝေါကာမဘ-ဝေါ။ သေ နယော ရှုပါရှုပဘဝေသု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၁၆။ (–အံ၊၁။၂၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၃၊၂။၂၃၃)။ ရှုပေ ရှုပဘဝေ ပဝတ္တော ဘဝေါ, ရှုပဗ္ဗာနဿ ဝါ ဖလဘူတော ဘဝေါ ရှုပဘဝေါ၊ ဝိပါက-ကဋ္ဌတ္တာ ရှုပသခ်ီတော ဥပပတ္တိဘဝေါ။ မဏိမ၌။၊၂။၂၃၁။

ရှုပဘဝဂ္ဂဟဏ (န) [ရှုပဘဝ+ဂဟဏ] ရှုပဘဝ ကိုယူခြင်း။ ရှုပဘဝဂ္ဂဟဏေန စေတ္ထ သေသ-ဘဝဿပိ ဂဟဏံ။ သံ၊၃၊၁။၁၅၁။

ရှုပဘဝတဏှာ (ထီ) [ရှုပဘဝ+တဏှာ] ရှုပ ဘဝ၌ တပ်မက်သည့်တဏှာ။ ဘဝတဏှာ-ယာတိ ရှုပဘဝတဏှာယ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၃၁၆။

ရှုပဘဝနိဒ္ဒေသ (ပု) [ရှုပဘဝ+နိဒ္ဒေသ] ရှုပ-ဘဝကို– အကျယ်ပြ–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ် သည့်စကားရပ်၊ ရှုပဘဝကို အကျယ်ပြသည့် စကားရပ်၊ ရှုပဘဝနိဒ္ဒေသ။ ရှုပဘဝနိဒ္ဒေသ ပဋ္ဌဟာယတနေဟိတိ စက္ခုသောတမနရှုပ-ဓမ္မာယတနေဟိ။ အဘိ၊၆၊၃။၆။

ရှုပဘဝရာဂ (ပု) [ရှုပဘဝ+ရာဂ] ရှုပဘဝ၌– တပ်မက်–နှစ်သက်–သည်းထန်ခြင်း။ ရှုပရာဂေါတိ ရှုပဘဝရာဂေါ။ အရှုပရာဂေါတိ အရှုပဘဝ-ရာဂေါ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၉၇။

ရှုပဘဝသမင်္ဂီ (တ်) [ရှုပဘဝ+ သမင်္ဂီ။ ထိ–၌ ရှုပဘဝသမင်္ဂီနိ။] ရှုပ–ဘဝ–ဘုံ–နှင့် ပြည့်စုံ-သော၊သူ၊ (ရှုပဘုံသား)။ ရှုပဘဝေ ရှုပါနံ ဘဝင်္ဂဿစ သုခုမဘာဝတော ရှုပဘဝသမင်္ဂီနံ နတ္ထိတိ ကာရဏံ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁၇။

ရှုပဘဝါတိက္ကမ (ပု) [ရှုပဘဝ+အတိက္ကမ] ရှုပ ဘဝကို လွန်မြောက်ခြင်း။ ပယောဂသမ္ပာဒိ-တဿ ရှုပဗ္ဗာနဿ ရှုပဘဝါတိက္ကမဿပိ ဥပါယဘာဝတော။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၀၇။

ရှုပဘဝူပဂ (တိ) [ရှုပဘဝ+ဥပဂ] (၁)ရှုပဘုံသို့ ကပ်ရောက်တတ်သော၊ သူ။ (၂) ရှုပဘုံသို့ ကပ်ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော။ (၁)ရှုပူပဟါတိ ရှုပဘဝူပဂါ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၂၁၀။ (၂)ရှုပဘဝူ-ပဂကမ္မ–ကြည့်။

ရှုပဘဝူပဂကမ္မ (န) [ရှုပဘဝူပဂ+ကမ္မ] ရှုပ ဘုံသို့ကပ်ရောက်ကြောင်းဖြစ်သည့်ကံ (ရှုပ ကုသိုလ်ကံ)။ ရှုပဘဝူပဂကမ္မံ ရှုပဘဝေါ၊ တထာ အရှုပဘဝူပဂကမ္မံ အရှုပဘဝေါ။မ၊၆၊ ၁။၃၃၀။

ရှုပဘဝူပပတ္တိ (ထီ) [ရှုပဘဝ+ဥပပတ္တိ] ရှုပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်း။တဥ္စိ ရှုပဘဝူပပတ္တိယာ ဥပါယဘာ-ဝတော မဂ္ဂေါတိ ဝုတ္တော။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၈၆။ (–အံ·ဋ္ဌီ၊၁။၅၀)။

ရှုပဘဝေကဒေသ (ပု) [ရှုပဘဝ+ကေဒေသ] ရှုပဘဝ–တစ်စိတ်–တစ်ဒေသ။ နှ သညာ-ဘဝေါ အသညာဘဝေါ သော ရှုပဘဝေက-ဒေသော။ ပဋိသံ၊၃၊၁။၈၂။ မဟာနိ၊ ၃။ ၃၇။

ရူပဘာဂ (ပု) [ရူပ+ဘာဂ။ ရူပဘာဂ–သံ] ရုပ်တို့၏–အဖို့–အစု။ စက္ခုပသာဒဉ္စ ရူပါ-ရမ္မဏာနိ စ ရူပဘာဂေ ရူပကော ဋ္ဌာသေ ကတ္တာ။ မဟာနိ၊၁။၃၃၂။ (–မ၊၁၊၂၊၁၉၄။ အံ၊၃၊၁။၃၆၅)။

ရူပဘာဝ (ပု) [ရူပ+ဘာဝ] ရုပ်၏အဖြစ်။ ပစ္စုပ္ပန္နံ ရူပံ နိရုဇ္ဈမာနံ ပစ္စုပ္ပန္နဘာဝံ ဇဟ-တီတိ၊ အာမန္တာ။ ရူပဘာဝံ ဇဟတီတိ နဟောံ ဝတ္တဗ္ဗေ။ အဘိ၊က။၉၀–၉။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁။

ရူပဘာဝသာမည (န) [ရူပဘာဝ+သာမည] ရုပ်၏အဖြစ်ဖြင့်တူသည်၏အဖြစ်။ ရူပဘာဝ-သာမညေန ပန သဗ္ဗံ ဧကဇ္ဈံ ဂဟေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၂၁။ (–မ၊၃၊၁။၃၇၀)။

ရူပဘာဝါဝင်္ဘိ (ထီ) [ရူပဘာဝ+အသိဒ္ဓိ] ရုပ်အဖြစ်၏ မပြီးခြင်း။ မိဒ္ဓဿ ရူပဘာဝါ-သိဒ္ဓိတော ဒေ ဣဒံ ယထာလာဘဝသေန ဝုတ္တန္တိ အရူပမေဝ မိဒ္ဓံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၂။

ရူပဘေဒ (ပု) [ရူပ+ဘေဒ။ ရူပဘေဒ–သံ။] (၁)ရုပ်တို့၏ အထူးအပြား။ (၂)ရုပ်ဘုံ၏ ပျက်စီးခြင်း။ (၁) တဒဝယဝကလာပါနဉ္စ ဘေဒေ ဂယ္ဟမာနေ အတိဝိယ တတော ဗဟုတရော ရူပဘေဒေါ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၅၂။ (၂)ရူပဘေဒသော ဒိဋ္ဌတ္တာ အတ္တနိ စ တဒဘာဝတော "အတ္တာ နိစ္စော" တိ အယ-မတ္ထော အာပန္နော၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၄၄။ "ရူပံ အတ္တာ" တိအာဒိမိစ္ဆာဘိဟဝသေန ဝိညာဏဿ ရူပဘေဒေန ဝုတ္တဿ ဘေဒါနု-ပရိဝတ္တိ ဟောတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁၉။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၃၄၅)။

ရူပဘေဒါနုပရိဝတ္တိ (တိ) [ရူပဘေဒ+အနုပရိ-ဝတ္တိ] ရုပ်တို့၏ပျက်စီးခြင်းသို့ အစဉ်လိုက်သော။ ခီဏာသဝဿ ကမ္မဝိညာဏမေဝ နတ္ထိ၊ တသ္မာ ရူပဘေဒါနုပရိဝတ္တိ နဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၁၉၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၂။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၃၉၀။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၁၂)။

ရူပဘောဂ (ပု) [ရူပ+ဘောဂ] (၁) ရူပါရုံ-၌– ကို– သုံးဆောင်– ခံစား– ခြင်း။ (၂) အဆင်းနှင့် စည်းစိမ်ဥစ္စာ။ (၁) ယေ တေ ဗြာဟ္မဏ ရူပဘောဂါ သဒ္ဒဘောဂါ....။ဝိ၊၁။ ၂။ အံ၊၃။ ၁၉။ ဘဂဝါ ပန ယ္ဟာဃံ ရူပါဒီဆု သတ္တာနံ ဆန္ဒရာဂပရိဘောဂေါ တဒဘာဝံ အတ္တနိ သမ္ပဿမာနော ....။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၀။ (၂)အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရူပဘောဂကုလသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ရူပ+ဘောဂ+ကုလ+သမ္ပတ္တိ] အဆင်း, စည်းစိမ်ဥစ္စာ, အမျိုးတို့၏ ပြည့်စုံခြင်း။ သာ ရူပဘောဂ-ကုလသမ္ပတ္တိသမ္ပန္နတာယ ဗဟူနံ ပတ္ထနိယာ အဟောသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။

ရူပမတ္တ (တိ) [ရူပ+မတ္တ] (နာ)(၁)(က) ရုပ်မျှ။ (ခ) အဆင်း–ရူပါရုံ– ရူပါယတန–မျှ။(၂) အဆင်း–ရူပါရုံ-၌–ယစ်–မာန်ယစ်–မူးယစ်-သော၊ သူ။ အဆင်းမာန်ယစ်သော၊ သူ။ (နာ)(၁)(က) ရူပဂတမေတ (သံ၊၂။၅၅၃)နှင့် ရူပမတ္တမေတံ၊ တွေ ရူပတော ကောစိ သက္ကော နာမ နာ ဥပလဗ္ဘတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၅၁။ ရူပဓာတု နာမ ရူပဘဝေါ, နာ ရူပ-မတ္တမေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၈။ (ခ)ရူပမတ္တ-မေဝါ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၈)တိ နိလာဒိဘေဒံ ရူပါယတနမတ္တံ နာ နိလာဒိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၀၂။ (–အနုဋီ၊ ၂။၁၈၂)။ နာ ဟိ အဟံ ရူပမတ္တေန အဝမန္တဗ္ဗော။ ထေရဂါ၊ ၂။၁၃၁။ အောက်ပုဒ် လည်း–ကြည့်။ (၂)ဒေ ဝ ဝယပတ္တာ ....သတ္ထရိ ဝေဠုဝနေ ဝိဟရန္တေ ရူပမတ္တာ ဟုတ္ဝာ "ရူပဒေဝီသံ ဒဿေတိ"တိ သတ္ထုဒဿနာယ နဂစ္ဆတိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃၁။

ရူပမတ္ထာရမ္မဏရသ (တိ) [ရူပမတ္ထ+အာရမ္မဏ+ရသ] ရူပါရုံမျှကိုယူခြင်းကိစ္စရှိသော၊ ရူပါရုံမျှကိုသာ အာရုံပြုခြင်းကိစ္စရှိသော။ စက္ခုသန္နိဿိတရူပဝိဇာနနလက္ခဏံ စက္ခုဝိညာဏံ၊ ရူပမတ္တာရမ္မဏရသံ။ –အာဘိ၊ ပဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၈၅။ ရူပမတ္တဿ အာရမ္မဏဿ ဂဟဏံ ကိစ္စမေတဿာတိ ရူပမတ္တာရမ္မဏရသံ။ မူလဋ္ဌိ၊ ၁။၁၂၄။ ရူပမတ္တာရမ္မဏရသန္တိ ရူပါယတနမတ္တဿေဝ အာရမ္မဏကရဏရသံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၂၅။

ရူပမဒ (ပု) [ရူပ+မဒ] အဆင်းမာန်ယစ်ခြင်း၊ အဆင်း–ရူပါရုံ– ၌ဖြစ်သော မာန်ယစ်–မာန်မူ–ခြင်း၊ အဆင်း–ရူပါရုံ–၌–မာန်ယစ်–မာန်မူ–ခြင်း။

ရူပမဒနိမ္မဒ (ဒွ?) န (န) [ရူပမဒ+ နိမ္မဒန။ နိမ်ဒ်န– သံ= နိမ္မဒန] အဆင်းမာန်ယစ်ခြင်းကို– နှိပ်နင်း–ဖျက်ဆီး– ခြင်း။ ဂ.ဏ့-ကေန ကဏ့ကုစ္ဆရဏံ ဝိယ ရူပေနေဝဿာ ရူပမဒနိမ္မဒနံ သပ္ပါယံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၃။

ရူပမဒပဟာန (န) [ရူပမဒ+ပဟာန] အဆင်းမာန်ယစ်ခြင်းကိုပယ်ခြင်း။ တဒုဘယေန စ ရူပမဒပဟာနေ ဝဏ္ဏပေါက္ခရတာ ပဋ္ဌိစ္စ မာနပဟာနေ စ နိယောဇေတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၀။

ရူပမဒမတ္တ (တိ) [ရူပမဒ+မတ္တ] အဆင်းမာန်ယစ်သော၊ အဆင်း– ရူပါရုံ– ၌ မာန်ယစ်ခြင်းဖြင့်– မာန်ယစ်သော၊ သူ။ သတ္ထာ ကိရ ရူပေ ဒေါသံ ဒဿေတီတိ ရူပမဒမတ္တာ ဟုတ္ဝာ.... ဒဿဗလံ ဒဿနာယ နံ ဂစ္ဆတိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၅။ သတ္ထာ တဿာ ရူပမဒမတ္တဘာဝံ ဉတ္ဝာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ (–ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၃၉)။

ရူပမယ (တိ) [ရူပ+မယ] ရူပါယတန–ရူပါရုံ–ဖြင့်ပြီး– ကြောင့်ဖြစ်ပေါ်– သော၊ (ရာဂ, ဒေါသ, မောဟ)။ ၁ကွ့ ဘိက္ခဝေ ပုရိသဿ သမုဒ္ဒေါ၊ တဿ ရူပမယော ဝေဂေါ။ သံ၊ ၂။ ၃၆၇။ နေတ္တိ။ ၁၃၃။ (–သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၉။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၄၄–၅။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌိ။ ၁၃၇။ နေတ္တိ၊ ၀ိ။ ၃၁၀)။

ရူပမရိယာဒ (ဒါ) ပစ္စုပဋ္ဌာန (တိ) [ရူပ+မရိယာဒ+ပစ္စုပဋ္ဌာန] ရုပ်တို့၏ အပိုင်းအခြားမျဖြစ်၍ (ဉာဏ်အား) ရှေ့ရှုထင်သော။ ရူပမရိယာဒပစ္စုပဋ္ဌာနာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၀။ အတ္ထတော ပန ယသ္မာ ရူပါနံ ပရိစ္ဆေဒမတ္တံ ဟုတ္ဝာ ဂယ့်တိ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ "ရူပမရိယာဒပစ္စုပဋ္ဌာနာ" တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌိ။ ၂။ ၁၀၁။

ရူပမလ (န) [ရူပ+မလ] ရုပ်၏အညစ်အကြေး၊ ရုပ်ဟူသော အညစ်အကြေး။ ရူပမလ ဝသေန ပန သံကိလေသဝေါဒါနပညတ္တိယေဝ နတ္ထိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၃၀။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၇။ (–ဒီ၊ ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၈၁။ မ၊ ဋ္ဌိ၊ ၁။ ၃၃၂)။

ရူပမိဿ (တိ) [ရူပ+မိဿ] ရုပ်နှင့်–ဆောနှော–ရောပြွမ်း– ရောယှက်– သော။ ယာဒ္ဓေတာ-မေတ္ထ အညတြ အရူပဘဝါ ရူပမိဿံ ပဋိသန္ဓိ-ဝိညာဏံ ဥပဓေတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၂–၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၈၄–၅။

ရူပမိဿက (တိ) [ရူပမိဿ+က] ရုပ်နှင့်–ရောနှော–ရောပြွမ်း– ရောယှက်– သော။ တံ ရူပေန ဝါ ရူပမိဿကေဟိ ဝါ ဃဇ္ဇာ ရူပက္ခန္ဓသင်္ဂါဟကေဟိ ဝါ ပဒေဟိ ဒဿိတံ နယေတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၉။(–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၁။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၆၁၃။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၃။ မူလဋ္ဌိ၊ ၃။ ၂၄၊ ၂၀၆-၂၂၆)။

ရှုပမိဿကဝိညာဏ (နာ) [ရှုပမိဿက+ဝိညာဏ] ရှုပ်နှင့်– ရော– ရောနှော– ရောပြွမ်း– သောဝိညာဉ် (စိတ်)။ ဝုတ္တနယေနာတ်.... ရှုပမိဿကဝိညာဏော ဝုတ္တနယေန။အနုဋီ၊ ၂။ ၁၂၀။

ရှုပမိဿကဝိညာဏနိဒ္ဒေသ (ပု) [ရှုပမိဿကဝိညာဏ+နိဒ္ဒေသ] ရှုပ်နှင့်ရောသော ပဋိသန္ဓေ ဝိညာဉ်ကိုအကျယ်ပြ–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သည့်–စကားရပ်။ အပရိပုဏ္ဏာယတနံ ပန နာမရူပံ ယထာသမ္ဘဝံ ရှုပမိဿကဝိညာဏနိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တနယေန သက္ကာ ဓမ္မဂဏနတော ဝိညာတုံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၎၊ ၂။ ၃၁၀။

ရှုပမုခ (နာ) [ရှုပ+မုခ] ရုပ်ကို– အဦး–အစ–ပဓာန–ပြုခြင်း။ ဧဝံ ရှုပမုခေန သခ်ိဳရဝတ္ထုကံ မညန် ဝတွာ။ မ၊ ၎၊ ၁။ ၃၃။ ဝိယဿနာဝသေန ပန ရှုပမုခေန အဘိနိဝိသန္တဿ ရှုပဓမ္မပရိဂ္ဂဟတော။ ဥဒါန၊၎။ ၂၉၂။ (–ထေရ၊ ၎၊ ၂။ ၃၄၄။ ဒီ၊ ၎၊ ၂။ ၂၅၉။ မ၊ ၎၊ ၁။ ၀၀။ မ၊ ၎၊ ၂။ ၂၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၎၊ ၂။ ၃၅၁)။

ရှုပမူလက (တိ) [ရှုပ+ မူလ + က] ရှုပကွန္ဓာလျှင်– အရင်း– မူလ– ရှိသော။ ခန္ဓေသု တာဝ ရှုပမူလကေ စက္ကေ စတ္တာရိ။ အဘိ၊ ၎၊ ၃၊ ၁၂၁။

ရှုပယတိ (ကြိ) [ရှုပ+ ဏယ+ တိ။ နိုတိ၊ ဓာတု။ ၂၃၃။ ရှုပယတိ–သံ။] ပြုတတ်၏၊ ထင်ရှားစွာ ပြုတတ်၏။ ရှုပယတီတိ ရှုပံ၊ ဝဏ္ဏဝိကာရံ အာပဇ္ဇမာနံ ဟဒယင်္ဂတဘာဝံ ပကာသေတီတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ ၎၊ ၂။ ၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၁၂။ (–ဒီ၊ ၎၊ ၃။ ၁၇၇။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၈၂။ မူလဋီ၊ ၂။ ၃၄)။

ရှုပယန္တီ (ကြိ) [ရှုပ+ အယ+ အန္တီ] ရှုပယတိ–ကြည့်။ ရှုပယန္တီတိ ရှုပါ၊ ဝဏ္ဏဝိကာရံ အာပဇ္ဇမာနာ ဟဒယင်္ဂတဘာဝံ ပကာသေန္တီတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ ၎၊ ၁။ ၃၄။ မဟာနိ၊ ၎။ ၁၀။ စူဠနိ၊ ၎။ ၆၅။

ရှုပယောနိ (ထီ) [ရှုပ+ယောနိ] ရုပ်ပဋိသန္ဓေ၊ ရုပ်ဖြင့်သော ပဋိသန္ဓေ၊ ရုပ်ရှိသူတို့၏ပဋိသန္ဓေ။ရှုပသံသာရော ရှုပယောနိ ရှုပတ္တဘာဝပဋိလာဘော။ အဘိ၊က။ ၂၀၀–၁။

ရှုပယောဗ္ဗနလာဋိတ (နာ) [ရှုပ+ယောဗ္ဗန+လာဋိတ။ လလိတ၊ လဋိတ– ဖြစ်သည့်။] အဆင်းအရှယ်၌ – တပ်မက် – နှစ်သက် – ခြင်း။ဒေဟေန နတု စိတ္တေန၊ ရှုပယောဗ္ဗနလာဋိတာ။ အပ၊ ၂။ ၂၇၅။ ထေရီ၊ ၎။ ၈၇။

ရှုပရက္ခ (တိ) [ရှုပ+ရက္ခ] (မြို့၏) အဆင်းအာခံ–ရှုပါရုံ–ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ သူ။ ဝေရှုပါ ခေါ မဟာဆုဇ ဘိက္ခု။ ဘဂဝတော ဓမ္မနဂရေ "ရှုပါရက္ခ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ မိလိန္ဒ၊ ၃၂၆။

ရှုပရဇ (ပုံန) [ရှုပ+ရဇ] ရှုပါရုံ၌ဖြစ်သော မြူ၊ ရှုပါရုံကိုစဲ၍ ဖြစ်သော ရာဂစသည်မြူ။ ရှုပရဇော (မဟာနိ။၄၀၆)တိ ရှုပါရမ္မဏံ ပဋိစ္စ ဥပ္ပန္နော ရာဂါဒိရဇော။ မဟာနိ၊ ၎။၄၁၆။

ရှုပရဇ္ဇု (ထီ) [ရှုပ+ရဇ္ဇု] ရုပ်ဟူသောကြိုး၊ကြိုးနှင့်တူသည့် ရုပ်တန်း။ အတ္တဘာဝရုက္ခသာခါယ ဇန္ဓိတ္ဝာ သြလမ္ဗိတံ ရှုပရဇ္ဇုံ ဝါ.... ဂဟေတွာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၁၃။ ရှုပံ အနေကသန္တတိသမွန္ဓတာယ အနေကဝဋ္ဋစရိတာ ရဇ္ဇု ဝိယ ဟောတီတိ ဝုတ္တံ "ရှုပရဇ္ဇုံ ဝါ"တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၎၊ ၂။၄၀၄။

ရှုပရတ (တိ) [ရှုပ+ရတ] အဆင်းအာရုံ–ရှုပါရုံ–၌–မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–သော။ စက္ခုံ ခေါ မာဂဏ္ဍိယ ရှုပါရာမံ ရှုပရတံ ရှုပသမ္မုဒိတံ။ မ၊ ၂။၁၇၁။ (–မဟာနိ။ ၁၀၇။ စူဠနိ။ ၆၆)။ ရှုပါရာမာ ဘိက္ခဝေ ဒေဝမနုဿာ

ဿာ ရူပရတာ ရူပသမ္မုဒိတာ။ သံ၊ ၂။ဥဂ၁။ ရူပေ ရတန္တိ ရူပရတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ဘဂ၉။မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၃၀၄။(–မ၊ ဋီ၊၃။ ၁၀၄)။

ရူပရတန (န) [ရူပ+ရတန] မြတ်သောခန္ဓာကိုယ်၊ ခန္ဓာကိုယ် ဟူသောရတနာ။ ငံ့ဝိဓေ နာမရူပရတနေ ဣဒ်ိသေန ဉာဏေန ဘဝိတဗ္ဗန္တိ အဓိပ္ပါယော။ သာရတ္ထ၊၃။ဒဖ၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ဘဂ၁။

ရူပရသ (ပု) [ရူပ+ရသ] အာဇင်းအာရုံ–ရူပါရုံ–ဌ်–ကို–သာယာခံစားခြင်း – သာယာခံစားတတ်သော စေတသိက သုခဝေဒနာ။ ယေ တေ ဗြာဟ္မဏ ရူပရသာ သဒ္ဒရသာ။ ဝိ၊၁။ ၂။အံ၊ ၃။ ၁၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀၁။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၆။ ယေ တေ....ရဇ္ဇန္တာနံ ဥပဓိဇ္ဈတ္တိ ကာမသုခဿာဒသခ်ိတာ ရူပရသာ ဒုဒ်ရန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗရသာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ ရူပဿ အဿာဒနဝသေန ဥပဓိဇနကသုခမ္မာ ရူပရသာ။ သံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၃၂၂။ (–အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၁၁)။

ရူပရဟိတ (တိ) [ရူပ+ရဟိတ] ရုပ်တရားမှကင်းသော။ အရူပဘဝေ အသညဘဝေ စ ယထာက္ကမံ ရူပရဟိတာ အရူပရဟိတာ စ ခန္ဓာနံ ပဝတ္တိ ဟောတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊၁။ ၁၆၈။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။ ၄၃၈။ (–မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၀)။

ရူပရာဂ (ပု) [ရူပ+ရာဂ] (၁)ရူပဘုံဌ်–တပ်မက်–နှစ်သက်–တွယ်တော်သောရာဂ(ဆန္ဒရာဂ)။ (၂) ရူပါရုံဌ်–တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း။ (၃)ရူပကာယ–ခန္ဓကိုယ်–ဌ် – တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း။(၁)ရူပရာဂေါ (အဘိ၊ဓ။ ဂဇ္ဈ။မဟာနိ။ ၇၇)တိ ရူပဘဝေ ဆန္ဒရာဂေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၂။ ရူပရာဂေါ အရူပရာဂေါ မာနော ဥဒ္ဓစ္စံ အဝိဇ္ဇာ။ ဒီ၊၃။၁၉၆။ သံ၊ ၃။ ၅၆၊ ၁၆၈၊ ၂၁၁ – ၂။သီလာနိ ပရိပူရေတ္မာ ကာမရာဂံ ဝါ ရူပရာဂံ ဝါ အရူပရာဂံ ဝါ ပဇဟိဿတီတိ ဌာနမေတံ ဝိဇ္ဇတိတိ။အံ၊ ၂။၃၃၆။ယဿ ပုဂ္ဂလဿ ရူပရာဂေါ အရူပရာဂေါ မာနော ဥဒ္ဓစ္စံ အဝိဇ္ဇာ အနဝသေသာ ပဟီနာ။ အဘိ။ပု၊ ၁၂၁။ ရူပရာဂါ (မဟာနိ။၂၀)တိ ရူပဘဝေ ဆန္ဒရာဂါ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၈၇။ (–အဘိ၊ က။ ဂဇ္ဈ၃၆–၅၊၃၉၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၉။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၀၉။ အနုဋ္ဌီ။ ၂။၂၂၈)။(၂)သာယေဝ ဟိ တဏှာ စ စက္ခုဒ္ဒါရေဥပ္ပန္နာ ရူပရာဂေါ နာမ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၁။ ကထံ ပရိသုဒ္ဓံ တာဝဿ ဝဏ္ဏံ သြလောကယ တော ရူပရာဂေါ ဟေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၂။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၂၉၃)။(၃)ပဋိန္ဒြိယာနိ ရူပီနိ ရူပရာဂဿ ပဒဋ္ဌာနံ။နေတ္တိ။ ၂၅။သတ္တာနံ ကာယေ အဝိတရာဂတာ ....ဟောတိတိအာဟ "ပဋိန္ဒြိယာနိ ရူပီနိ ရူပရာဂဿ ပဒဋ္ဌာန"န္တိ။ ကာယော ဟိ ဣမေ ရူပဋ္ဌိ အဓိပ္ပေတော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၂။ ရူပသခ်ီ။ တေ ကာယေ အာရဗ္ဘ ပဝတ္တာဿ ရူပရာဂဿ စက္ခာဒိပဋိန္ဒြိယာနံ အနုသာရေန ပဝတ္တနတော ပဋိန္ဒြိယာနိ ရူပါနိ ရူပရာဂဿ ပဒဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ၊ ဝ်။ ၁၃၀။

ရူပရာဂပဋိသံဓေဒီ (ဏိ) [ရူပရာဂ+ပဋိသံဓေဒီ] ရူပရာဂ – ရူပါရုံဌ်တပ်မက်သည့်ရာဂ – ကို ခံစား–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ရူပရာဂပဋိသံဓေဒီတိ ဣမ ပန ဥပဓိဏာ ဘိက္ခု စက္ခုနာ ရူပံ ဒိသွာ ရူပပဋိသံဓေဒီ စ ဟောတိ ရူပရာဂပဋိသံဓေဒီ စ။သံ၊ ၂။၂၆၈။ ကိလေသဿ အတ္ထိဘာဝေနေဝ ပန ရူပရာဂံ ပဋိသံဓေဒိတံ ကရောတိ နာမ၊ တသ္မာ ရူပရာဂပဋိသံဓေဒီတိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။

ရူပရာဂပွဟာန (န) [ရူပရာဂ+ပဟာန]ရူပရာဂ–ရူပဘုံဌ် တပ်မက်သည့်ရာဂ – ကို ပယ်ခြင်း။ အရူပဘဝေါ ဝိယ ရူပရာဂပွဟာနေန ရူပဘဝေါ ကာမရာဂပွဟာနေန ပတ္တပ္ပေါ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၀၅။

ရူပဏာသီ (ပု) [ရူပ+ဏာသီ] ရုပ်တို့၏–အစု–အပုံ၊ ရုပ်အစု။ ဝေမေတ္တ ရူပက္ခန္ဓောတိ ရူပဏာသိ ရူပကောဋ္ဌာသော။ အဘိ၊၁၄၊၂၂။(–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၀၅)။

ရူပရူပ (နာ) [ရူပ+ရူပ] ရူပရုပ်၊ ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိသောရုပ်၊ (နိပ္ပန္နရုပ်အဋ္ဌာရသ)။ ဣတိ စ အဋ္ဌာရသဝိဓမ္မေတံ ရူပံ....ရူပရူပံ သမ္မသနရူပန္တိ စ သင်္ဂဟံ ဂစ္ဆတိ။ သင်္ဂဟေ။ ၉၇။တသ္မာ တေသံ ဝိတ္ထာရေန ရူပရူပတော သတ္တတိ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ ၁၄၊ ၂။၁၆၁။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၉၃။ နိပ္ပန္နရူပံ ပနေတ္ထ ရူပရူပံ နာမာ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၈၁) ငဲ ယဒေတ္ထ....သ္မာယံ ရူပသဒ္ဒေါ ရုဋ္ဌိယာ အတံသဘာဝေပိ ပဝတ္တတိတိ အပ-ရေန ရူပသဒ္ဒေန ဝိသေသေတ္ဝာ ဝုတ္တံ"ရူပ ရူပ"န္တိ ယထာ တိလတေလံ, ဒုက္ခဒုက္ခန္တိ စ၊ ရုပ္ပနသဘာဝံ ရူပန္တိ အတ္ထော။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၀၉။(–ဝိဘာဝိနီ။၁၉၉)။

ရူပလက္ခဏ (တိ) [ရူပ+လက္ခဏ] (နာ) (၁) ဖောက်ပြန်ခြင်းဟူသော သဘောလက္ခဏာ။ (၂)ရုပ်ဆင်းလက္ခဏာ၊ ရုပ်ရည်လက္ခဏာ။ (တိ)(၃) ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောလက္ခဏာ ရှိသော။(နာ) (၁)ရူပလက္ခဏံ အနတီတတ္တာ (မ၊၃၊၁။၃၂)တိ ရုပ္ပနသဘာဝေန သမာန-သဘာဝတ္တာ။မ၊ဋီ၊၁။၈၀။ (၂) ရူပဂ္ဂဏ-သမူဟ–ကြည့်။ (တိ) (၃)အယံ နာမ အဟံ အသ္မီတိ ရူပလက္ခဏော....အယံ နာမ အတ္တာ အဟံ အသ္မိ။ ဒီ၊ဋီ ၃။၂၅၄–၅။အဘိ၊ဋီ၊၃။၉၆။

ရူပလက္ခဏယောဂ (ပု) [ရူပလက္ခဏ+ယောဂ] ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောလက္ခဏာနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ တဒေဝ ရူပလက္ခဏယောဂတော ရူပံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၁၀၉။

ရူပ်လက္ခဏသမ္ပန္န (တိ) [ရူပလက္ခဏ+သမ္ပန္န] ရုပ်ဆင်းလက္ခဏာ – ရုပ်ရည်လက္ခဏာ – နှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ ရူပလက္ခဏသမ္ပန္နော ပညာ-ယ အသမော ဘဂဝေ။ အပ၊၁။၅။

ရူပလာဘ (ပု) [ရူပ+လာဘ]။ လဗ္ဘတိတိ လာဘော ရူပမေဝ လာဘော–ဟု ဝိသေ-သန ပရပဒကမ္မဓာရိပြု။] ရအပ်သော ရူပါရုံ။ ရူပလာဘော(သံ၊၁။၃၆၂)တိ ပရိယေသိတ္ဝာ လဒ္ဓံ သဟ တဏှာယ အာရမ္မဏံ "ရူပ-လာဘော"တိ ဝုတ္တံ။သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၃။ တဏှာယ ဝတ္ထုဘူတံယေဝ ရူပါရမ္မဏံ လဗ္ဘတိတိ ကတ္ဝာ"ရူပလာဘော"တိ အဓိပ္ပေတံ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၁၃၂။

ရူပလာဝညဘူသိတ (တိ) [ရူပ+လာဝဉ်+ဘူသိတ] ရုပ်–အဆင်း–၏ တင့်တယ်ခြင်း ဖြင့် တန်းဆာဆင်အပ်သော၊ သူ ။ယဒါဟံ ယောဗ္ဗနံ ပတ္တာ၊ ရူပလာဝညဘူသိတာ။ အပ၊၂။၂၂၄၊၂၉၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃၅။

ရူပလိလာဝိလာသ (ပု) [ရူပ+လိလာ+ဝိလာ–သ] ရုပ်–အဆင်း–၏–တင့်တယ်–စံပယ်–ခြင်း။ အာဂတာဂတာနံ အာသနာနိ ဒတ္ဝာ အတ္တနော ရူပလီလာဝိလာသေဟိ ပလော-ဘေတ္ဝာ... ၊ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၀။

ရူပလောက (ပု) [ရူပ+လောက] ရူပဘုံ၊ ရူပ ဗြဟ္မာ–ပြည်–ဘုံ။ ရူပလောကေ နိဗ္ဗတ္တ-သရိရံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၇၄။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၀၆။ (–အနုဋီ၊ ၂။၁၂၁၊ ၂၂၀။ အနုဋီ၊၃။၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၀၆)။

ရူပလောကပဋိသန္ဓိ (ထီ) [ရူပလောက+ပဋိသန္ဓိ] ရူပဘုံ–ရူပဗြဟ္မာ့ပြည်–၌ဖြစ်သော ပဋိသန္ဓေ၊ ရူပပဋိသန္ဓေ။ ရူပါတိ ရူပလောကပဋိသန္ဓိ-တော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၈။

ရူပဝင်္ဂ (တိ) [ရူပ+ဝင်္ဂ] ရုပ်တရားသည် ကြဉ် အပ်သော၊ ရုပ်တရားကို ကြဉ်တတ်သော။ သဗ္ဗဓမ္မာတိ ရူပဝင်္ဂေ သဗ္ဗဓမ္မေ ဝဒတိ။ မူလဋီ၊၃။၅၇။ ရူပဝင်္ဂေတိ ရူပဓမ္မဝင်္ဂေ။ အနုဋီ၊၃။၈၆။

ရူပဝတီ (ထီ) [ရူပ+ဝန္တု+ဍီ]။ ရူပဝတီ–သံ။ ရူပဝဏ္ဏိ – ပြာ၊ ရူယဝဏ္ဏိ – အဒွမာဂဓီ။] ရူပဝန္တု – ကြည့်။

ရူပဝန္တု (တိ) [ရူပ+ဝန္တု+] မောဂ်၊ ၄။ ၇၀၊ ဂဝ။ ထီ–ဍီ ရူပဝတီ,ရူပဝန္တီ။ ရူပဝတ်–သံ] (၁)(က) ရုပ်– ရူပက္ခန္ဓာ– ရှိသော။ (ခ) ကသိုဏ်းရုပ်ရှိသော။ (၂) ရုပ်အဆင်းရှိ– ရုပ်ချော–ချောမော–လှပ–သော၊ အဆင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ (၁)(က) ရူပဝန္တံ ဝါ အတ္တာန (မ၊၁၃၇။ပဋိသံ၊၁၃၀) ဘိက္ခဝေ အရူပံ အတ္တာတိ ဂဟေတွာ ဆာယာဝန္တံ ရုက္ခံ ဝိယ တံ အတ္တာနံ ရူပဝန္တံ သမနုပဿတိ။ မ၊၁၊၂၇၉။ (–ပဋိသံ၊၁၊၂။၅၁။နေတ္တိ ဝိ။ ၂၅၉)။ (ခ) ဣမိနာ ရူပေန ရူပဂါ (ပဋိသံ။၁၃၀) တိ ထွေ သရီရရူပမ်ိ ကင်္ခာရူပမ်ိ ဂဟေတိ။ ပဋိသံ၊၁၊၂။၅၅။ (၂) ရူပဂါ ဂုဏသမုန္နေါ။ အပ၊၁။၃၀၇။ အပ၊ ၂။၃၊ဣတ္ထိ သိယာ ရူပဝတီ၊ သာ ဓ သိလဝတီ သိယာ။ ဇာ၊၁။၅၀။ ဒဃရာ တုံ ရူပဝတီ၊ အဟမ်ိ ဒဟရော ယုဂါ။ ထေရီ။၃၉၅။ နစ ရူပဂါ(သံ၊၂။၄၃၆)တိ နာ ရူပသမုန္နေါ ဝိရူပေါ ဒုဒ္ဒသိကော။ သံ၊၁၊၃။၁၂၅။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၆၄)။

ရူပဝဝတ္ထာန (နာ) [ရူပ+ဝဝတ္ထာန] ရုပ်ကို– ပိုင်းခြား–မှတ်သား– ဆုံးဖြတ်–ခြင်း–တတ်သော ပညာ။ နာမရူပဝဝတ္ထာနဝသေနာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၆၈) တိ နာမဝဝတ္ထာနဝသေန, ရူပဝဝတ္ထာနဝသေန စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၇၇။ ဋီ~ာဒ္ဒ ရူပဝဝတ္ထာန–ဟု ရှိ၍ ဝိသုဒ္ဓိဋ္ဌ ရူပဝဝတ္ထာပန–ဟု ရှိသည်။

ရူပဝဝတ္ထာပန (နာ) [ရူပ+ဝဝတ္ထာပန] အဇက် ပုဒ်ကြည့်။

ရူပဝဝတ္ထာပနပညာ (ထီ) [ရူပဝဝတ္ထာပန+ ပညာ] ရုပ်ကို– ပိုင်းခြား– မှတ်သား–ဆုံးဖြတ်–ခြင်း၌ပညာ၊ ရုပ်ကို–ပိုင်းခြား–မှတ်သား– ဆုံးဖြတ်– တတ်သောပညာ။ ယာ ရူပက္ခန္ဓာ ဝဝတ္ထာပနေ ပညာ၊ အယံ ရူပဝဝတ္ထာပနပညာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၆၈။

ရူပဝါစက (တိ) [ရူပ+ဝါစက] ရုပ်–ဟူသော အနက်–ကို–ပြောတတ်သော။ ရူပဝါစကာ သဒ္ဒါ မှုပ္ပတီတိ အယံ ဝိသေသော။ မူလဋီ၊ ၂။၃၄။

ရူပဝိကာရ (ပု) [ရူပ+ဝိကာရ] တိသမုဋ္ဌာန် ရုပ်တို့၏– ဖောက်ပြန်– ပြောင်းလဲ– ခြင်း၊ ဝိကာရရုပ်။ သော ရူပဝိကာရော ရူပဿ လဟုတာ....ရူပဿ ကမ္မညတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၆၂–၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၇၉။ ရူပဝိကာရော (ဝိဘာဝိနီ။ ၂၀၂)တိ တေ သမုဋ္ဌာနိကရူပါနံ ဝိကာရော။ မဏိမဉ္ဇူ။၊ ၂။၁၅၃။

ရူပဝိစာရ (ပု) [ရူပ+ဝိစာရ] ရူပဝိစာရ။ အဆင်းအာရုံ– ရူပါရုံ–၌–ဆင်ခြင်–သုံးသပ်–တတ်သော ဝိစာရ၊ ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသော ဝိစာရ။ ရူပဝိစာရော လောကေ သဒ္ဒဝိစာရော လောကေ။ ဒီ၊၂။၂၄၇။ မ၊ ၁။၈၆၊၈၃။ အံ၊၂။၅၁၁။ အံ၊၃။၅၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၄၄။ (–ပဋိသံ။၇)။

ရူပဝိဇာနန (ထီ၊နာ) [ရူပ+ဝိဇာနန] အဆင်းအာရုံ–ရူပါရုံ–ကို သိခြင်း။ အထ ဝါ ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌံ နာမ စက္ခုဝိညာဏံ၊ ရူပေ ရူပဝိဇာနနန္တိ

အတ္ထော။ သံ၊၄၊၃၈။ ဥဒါန၊၄။ဂ၁။ အနုဋီ၊၂။ဘဂ၂။ (–မူလဋီ၊ဘ။ဘ၂၄။ အနုဋီ၊ ဘ။ဘ၃၂။ အနုဋီ၊၃။ဘ၄၅)။

ရူပဝိဇာနနဝစန (န) [ရူပဝိဇာနန+ဝစန] ရူပဝိဇာနနသဒ္ဒါ။ ရူပဝိဇာနနဝစနေန စက္ခု-နိဿယေ ဖဿာဒယော နိဒေတ္တေတိ။ မူလဋီ၊ ဘ။ဘ၂၄။

ရူပဝိတက္က (ပု) [ရူပ+ဝိတက္က] ရူပဝိတက်၊ အဆင်းအာရုံ–ရူပါရုံ–၌–ကြံစည်တတ်သော ဝိတက်၊ ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသော ဝိတက်။ ရူပဝိတက္ကော လောကော။ ဒီ၊၂။၂၄၇။ မ၊ ဘ။ဂဖ၊ဂဂ။ အံ၊၂။၅၁ဘ။ အံ၊၃။၅၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၄၄။ (–ပဋိသံ။၇)။

ရူပဝိနာသ (ပုန) [ရူပ+ဝိနာသ] ရုပ်၏–ပျက်စီး–ဆုံးရှုံး–ခြင်း။ ယော အဟံ တံ ရူပံ သော ရူပဝိနာသံ ပဿတိ။ ပေဋကော။ ၃၂၀။

ရူပဝိနိမုတ္တ (တိ) [ရူပ+ဝိနိမုတ္တ] ရုပ်မှ လွတ်သော။ ရူပီ အတ္တာတိ ဧတ္ထ နနု ရူပဝိနိမုတ္တော နအတ္တာနာ ဘဝိတဗ္ဗံ အညာယ ဝိယ ရူပဿပိ ဒဿနိယတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊ဘ၊ဘ၇။ သီ၊ဋီ၊သင်၊ ဘ။ဂ၄ဘ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၂၀။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ ဂ၀ဘ)။

ရူပဝိပတ္တိ (ထီ) [ရူပ+ဝိပတ္တိ] ရုပ်–အဆင်း–၏–ဖောက်ပြန်–ပျက်စီး–ခြင်း။ ဒုဗ္ဗဏ္ဏော-တိအာဒိဟိ ရူပဝိပတ္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇ဂ။

ရူပဝိပရိဏာမညထာဘာဝ (ပု) [ရူပ+ဝိပရိ-ဏာမ+အညထာဘာဝ] ရုပ်၏ (ပြကတေ့ သဘောမှ) ဖောက်ပြန်သည်၏အဖြစ်, တစ်ပါးသောအပြားအားဖြင့် ဖြစ်သည်၏အဖြစ်, ဖောက်ပြန်ခြင်း, တစ်ပါးသောအခြင်းအထူ အားဖြင့်ဖြစ်ခြင်း။ တဿ ရူပဝိပရိဏာမည-ထာဘာဝါ ဝိပရိဏာမာနုပရိဝတ္တိ ဝိညာဏံ ဟောတိ။ မ၊၃။၂၇ဝ။ (–သံ၊၂။၃၊၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဘဂဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၁၁)။

ရူပဝိပရိဏာမာနုပရိဝတ္တ (တ္တိ)ဧ(တိ) [ရူပဝိ-ပရိဏာမာနုပရိဝတ္တ(တ္တိ)+ဧန+ကို] ရုပ်၏ ဖောက်ပြန် ပျက်စီးခြင်းသို့ အစဉ်လျှောက်သော စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော။ တဿ ရူပ-ဝိပရိဏာမာနုပရိဝတ္တဧ ပရိတဿနာ....စိတ္တ-ပရိယာဒါယ တိဋ္ဌန္တိ။ မ၊၃။၂၇ဝ။ (–သံ၊၂။ ၁၄)။

ရူပဝိပရိဏာမာနုပရိဝတ္တိ (တိ) [ရူပဝိပရိဏာမ+အနုပရိဝတ္တိ]ရုပ်၏ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်းသို့ အစဉ်–လိုက်–လျှောက်–သော။ ရူပဝိပရိ-ဏာမာနုပရိဝတ္တိ (မ၊၃။၂၇ဝ)တိ "မမ ရူပံ ဝိပရိဏတ"န္တိ ဝါ "ယံ အဟုံ၊ တံ ဝတ မေ နတ္ထိ" တိ ဝါ အာဒိနာ နယေန ကမ္မဝိညာဏံ ရူပဿ ဘေဒါနုပရိဝတ္တိ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဘဇ၁။ ရူပဝိပရိဏာမာပရိဝတ္တိ ဝိညာဏံ ဟောတိ (သံ၊၂။ဘ၄)တိ "မမ ရူပံ ဝိပရိဏတ"န္တိ ဝါ "အဟု ဝတ မေတံ ဒါနိ ဝတ မေ နတ္ထိ"တိ ဝါ အာဒိနာ နယေန ကမ္မဝိညာဏံ ရူပဿ ဘေဒါနုပရိဝတ္တိ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။

ရူပဝိပါက (ပုန) [ရူပ+ဝိပါက] ရုပ်, ဝိပါက်၊ ရုပ်နှင့်ဝိပါက်။ အသဉ္ဇိစ္စ ပန ကိဉ္စိ အဇာန-ဏ္ဍသ သဟသေယျာဒိဝသေန အာပဇ္ဇနတော ရူပဝိပါက် အဗျာကတံ ဟောတိ အနုဋ္ဌာန-တော။ ဝဇိရ။ ၁၅၄။

ရူပဝိပါကာဗျာကတ (ပုန) [ရူပဝိပါက+အဗျာကတ] ရုပ် ဝိပါက်ဟု ဆိုအပ်သော အဗျာကတ၊ ရုပ်အဗျာကတ, ဝိပါက် အဗျာကတ။ အစိတ္တကကာလေ သဟသေ-ယျာဒိ ရူပဝိပါကာဗျာကတမေဝ။ ဝဇိရ။ ၁၅၆။

ရူပဝိဘတ္တိ (ထီ)[ရူပ+ဝိဘတ္တိ]ရူပဝိဘတ္တိ၊ရုပ်ကို–ခွဲခြမ်း–ဝေဖန်– အကျယ်ဖွင့်ပြ–ရာ–ပါဠိ–စကားရပ်။ (အဘိ၊ဓ။၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄၂။ မူလဋ္ဌိ၊၁။ ၁၄၂။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၅၀–ကြည့်။) ဓမ္မသင်္ဂဏီပကရဏော စတသော ဝိဘတ္တိယော စိတ္တဝိဘတ္တိ ရူပဝိဘတ္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ ရူပံ ဝိဘဇီယတိ ဧတ္ထောတိ ရူပဝိဘတ္တိ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၄။

ရူပဝိဘာဂ (ပု) [ရူပ+ဝိဘာဂ] (၁) ရုပ်ကို ဝေဖန်ခြင်း။ (၂) ရုပ်ကို ဝေဖန်ကြောင်း ဖြစ်သည့် နည်း၊ ရူပဝိဘာဂ။ (၁)ရူပဝိဘာဂတော သာဓိကံ ဒီယစုရူပသဟဿံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၄၆။ (၂)အယမေတ္ထ ရူပဝိဘာဂေါ။ သင်္ဂဟ။၁၀၁။

ရူပဝိဘာဂဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရူပဝိဘာဂ+ဝဏ္ဏနာ] ရူပဝိဘာဂအဖွင့်၊ ရူပဝိဘာဂကို ဖွင့်–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သည့်–စကားရပ်–ဋီကာ။ ရူပဝိဘာဂဝဏ္ဏနာ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၀၃။ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၁၅၉။

ရူပဝိဘာဝန (ထီ၊န) [ရူပ+ဝိဘာဝန] ရုပ်ကို ထင်စွာပြခြင်း။... ရူပဝိဘာဝနေန ရူပဝိဇာ-ဘာဝနာသခ်ါတော အရူပသမာပတ္တိဝိသေသော သစ္ဆိကရီယတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၃၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၂၄။

ရူပဝိမိဿ (တိ) [ရူပ+ဝိမိဿ] ရုပ်နှင့်ထောနှော သော။ အာဒိနာ ဝိမိဿဝိညာဏေနာ(မူလဋ္ဌီ၊၂။၁၁၀)တိ ကေဿ ဘဝဿ အာဒိဘူတေန ရူပဝိမိဿေန ပဋိသန္ဓိဝိညာဏေန။ အနုဋ္ဌီ၊၂။ ၁၁၀။

ရူပဝိရဟိတ (တိ) [ရူပ+ဝိရဟိတ] ရုပ်မှ–ကင်း–ဆိတ်–သော။ အာရုပ္ပဓာတော စ ဝိပါကတော စ ရူပဝိရဟိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၆။

ရူပဝိရာဂ (ပု) [ရူပ+ဝိရာဂ] (၁) ရုပ်ကို–စက်ဆုပ်–ရွံမုန်း–ခြင်း၊ ရုပ်၌ တပ်မက်မှု–ကင်း–မရှိ–ခြင်း။ (၂) ရုပ်၏–ပျက်စီး–ပျက်ပြယ်–ချုပ်ငြိမ်း–ရာ (နိဗ္ဗာန်)။ (၁) နဟိ ရူပဝိရာဂါယ ရူပါဝစရဘာဝနာ သံဝတ္တတိ၊ ရူပါယတ္တာ စ တောသံ ပဝတ္တိ။ အယံ ပန ဘာဝနာ ရူပဝိရာဂါယ သံဝတ္တတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၅၆။ (၂) ရူပဝိရာဂေ (ပဋိသံ။၁၉၂)တိ နိဗ္ဗာနေ နိဗ္ဗာနံ ဟိ အာဂမ္မ ရူပံ ဝိရဇ္ဇတိ အပုနရုပ္ပတ္တိဓမ္မတံ အာပဇ္ဇနေန နိရုဇ္ဈတိ၊ တသ္မာ နိဗ္ဗာနံ "ရူပဝိရာဂေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၀။

ရူပဝိရာဂဘာဝနာ (ထီ) [ရူပဝိရာဂ+ဘာဝနာ] ရုပ်ကို–စက်ဆုပ် – ရွံမုန်း – သောဘာဝနာ၊ ရုပ်၌တပ်မက်မှု–ကင်း–မရှိ–သော ဘာဝနာ၊ ရူပဝိရာဂဘာဝနာ=အရူပသမာပတ်။ ရူပ-ဝိရာဂဘာဝနာ ပန သဒ္ဓိံ ဥပစာရေန အရူပသမာပတ္တိယော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၃၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၂၄။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၀၉)။

ရူပဝိဝိတ္တ (တိ) [ရူပ+ဝိဝိတ္တ] ရုပ်မှ ကင်းဆိတ်သော။ ရူပဝိဝိတ္တော ရူပပရိယန္တော အာ-ကာသော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၄၅။

ရူပဝိဝေက (ပု) [ရူပ+ဝိဝေက] ရုပ်၏ ကင်းဆိတ်ခြင်း။ တတ္ထ ရူပဝိဝေကေန အရူပံ၊ အရူပမေဝ အာရုပ္ပံ ဗျာန်။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၉၃။

ရူပဝိသယ (တိ) [ရူပ+ဝိသယ] (ပု) (၁) ရူပါရုံဟု ဆိုအပ်သော အာရုံ။ (တိ) (၂) ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသော၊ ရူပါရုံကို အာရုံပြုသော။ (၃) ရူပါရုံလျှင် ဖြစ်ရာအနက် ရှိသော (ယံသဒ္ဒါ)။ (၄) ရုပ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော၊ ရုပ်တရားကို အာရုံပြုသော။

(၅) ကသိုဏ်းရုပ်လျှင် အာရုံရှိသော၊ကသိုဏ်း ရုပ်ကို အာရုံပြုသော။ (ပု) (၁) ရူပါရုံဟု ဆိုဘးပ်သော အာရုံ။ ဝိသယဂ္ဂါဟော စာတိ. စက္ခုရူပဝိသယံ ဂဏှာတိ။ အဘိ၊၄၊၁၊ ၃။ ၃၂၁။ (–မူလဋီ၊ ၃။၂၆)။ (တိ) (၂) ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသော၊ရူပါရုံကို အာရုံပြုသော။ မံသစက္ခု ဒိဗ္ဗစက္ခု စ လောကိယာနိ သာသ-ဝါနိ ရူပဝိသယာနိ။ ဣတိဝုတ်၊၄၊၁။၁၉၇။ (–ဒီ၊ ဋီ၊၃။ ၂၀၀)။ (၃) ရူပါရုံလျှင်ဖြစ်ရာ အနက် ရှိသော (ယံသဒ္ဒါ)။ရူပဿ အဓိဂတတ္တာ ရူပ-ဝိသယော ဣစ္ဆိတောတိ "ယံ ရူပ"န္တိ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၅၀။ (၄) ရုပ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော၊ ရုပ်တရားကို အာရုံပြုသော။ ရူပဝိသယဘ္ဂ၊ ရူပဝိသ ယ လ က္ခ ဏတို့–ကြည့်။ (၅) ကသိုဏ်းရုပ်လျှင် အာရုံရှိ သော၊ ကသိုဏ်းရုပ်ကို အာရုံပြုသော။ ရူပ-ဝိသယဇ္ဈာန–ကြည့်။

ရူပဝ်သယဇ္ဈာန (န) [ရူပဝိသယ+ ဈာန] ကသိုဏ်း ရုပ်လျှင် အာရုံရှိသော ဈာန်၊ ကသိုဏ်းရုပ်ကို အာရုံပြုသောဈာန် (ရူပ-ဈာန်)။ ယထာ ရူပဝိသယဇ္ဈာနံ ရူပန္တိ ဝုတ္တံ "ရူပီ ရူပါနိ ပဿတီ"တိ အာဒီသု။ အနုဋီ၊ ၃။၂၃၂။

ရူပဝိသယဂ္ဂါ (တိ) [ရူပဝိသယ+တ္တ]ရုပ်တရား လျှင် အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ်၊ ရုပ်တရားကို အာရုံပြုသည်၏ အဖြစ်၊ ရုပ်တရားကို အာရုံ ပြုခြင်း။ ပထဝီအာဒီနံ ရူပသဘာဝတ္တာ တဒ္ဓိသယာနဉ္စ မညနာနံ ရူပဝိသယတ္တာ။မဋီ၊ ၁။၁၂၆။

ရူပဝိသယလက္ခဏ (န) [ရူပဝိသယ+လက္ခဏ] ရုပ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော–အမှတ်–လက္ခ-ဏာ၊ ရုပ်တရားကို အာရုံပြုသော– အမှတ်–လက္ခဏာ။ ... ရူပဝိသယလက္ခဏေန တာသံ ကေလက္ခဏတ္တာ။ မဋီ၊၁။၁၂၆။

ရူပဝိသေသ (ပု) [ရူပ+ဝိသေသ] (၁) ရုပ် အထူး၊ ထူးသော ရုပ်။ (၂) ရူပါရုံအထူး၊ ထူးသောရူပါရုံ။ (၁) န စ ရူပဝိသေသော န ဝိညာယတီတိ။ မူလဋီ၊၃။၂၂၊၂၄၂။ (၂) ဣဒါနိ သာ ဒေဝတာ အန္ဓော ဝိယ ရူပဝိ-သေသံ....ကထဉ္စ ဘိက္ခုတိအာဒိမာဟ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။၄၂။

ရူပဝိသေသန (တိ) [ရူပ+ဝိသေသန] (န) (၁) ရူပဟူသော ဝိသေသန၊ ရူပသဒ္ဒါ(ရုပ်) ဟူသော ဝိသေသန။ (တိ)(၂)ရူပ ဟူသော ဝိသေသနရှိသော၊ ရူပသဒ္ဒါ (ရုပ်) ဟူသော ဝိသေသန ရှိသော။ (န) (၁) ရူပဝိသေသန ယောဂ–ကြည့်။ (တိ)(၂) န ကေဝလံ အယံ ခန္ဓသဒ္ဒေါ ရူပဝိသေသနောဝ၊ အထ ခေါ ဝေဒနာဒိဝိသေသနော ၉။ မူလဋီ၊ ၃။ ၁၂၂။

ရူပဝိသေသနယောဂ (ပု) [ရူပဝိသေသန+ ယောဂ] ရူပသဒ္ဒါ (ရုပ်)ဟူသော ဝိသေသန နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ ရူပဿ ခန္ဓဘာဝနိစ္ဆယာ-နန္တရံ ခန္ဓာနံ ရူပဝိသေသနယောဂေ စ သံသယော ဟောတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၂၂။

ရူပဝေါဟာရ (ပု) [ရူပ+ဝေါဟာရ] ရူပ ဟူသော– အမည်– ဝေါဟာရ။ ဥတ္တရပဒ-လောပေန, ပုရိမပဒလောပေန စ ယထာက္ကမံ ရူပဇ္ဈာနကသိဏရူပေသု ရူပဝေါဟာရော ဒိဿတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၃၉၆။ ရူပဝေါ-ဟာရော (ဝိဘာဝိနီ။ ၇၅)တိ ရူပသမညာ အာပဇ္ဇတိ။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။၁၃၄။

ရူပသံယောဇန (နှ) [ရူပရာဂ+သံယောဇန။ ရာဂ–ပုဒ်ကျေ။] ရူပရာဂသံယောဇဉ်။ ကာမ-သညာယ ဝါ ကာမဘဝေါ, ရူပသံယောဇ-နေန ရူပဘဝေါ ဂဟိတောဝ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၃။

ရူပသံယောဇနဂဟဏ (န) [ရူပသံယောဇန+ဂဟဏ] ရူပဌာဂ သံယောဇဉ်ကို ယူခြင်း။ ရူပသံယောဇနဂဟနေန ပဋ္ဌာန ဥဒ္ဓမ္ဘာဂိယသံယောဇနာနိ, နန္ဒိရာဂေန တယော ကမ္မဘာဘိသန်ဒါရာ ဂဟိတာ။သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။

ရူပသံယောဇနာတိဂ (တိ) [ရူပသံယောဇန+အတိဂ= (အတိ+ဂမု+ကွိ။)] ရူပဌာဂ သံယောဇဉ်ကို လွန်သော။ ဝိရတော ကာမသညာယ ရူပသံယောဇနာတိဂေါ။ သံ၊၁။ ၅၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၅။

ရူပသံသာရ (ပု) [ရူပ+သံသာရ] ရုပ်သံသရာ၊ ရုပ်ရှိသူတို့၏ ကျင်လည်ရာ။ ရူပသံသာရော ရူပယောနိ ရူပတ္တဘာဝပဋိလာဘော။ အဘိ၊ က။၂၀၀။

ရူပသက်ပွ (ပု) [ရူပ+သက်ပွ] ရူပါရုံ၌ ကြဲစည်တတ်သော သက်ပွ၊ ရူပါရုံ၌ကြဲစည်မှု၊ (သမ္ပဋိစ္ဆိုင်း အစရှိသော သုံးပါးသော စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သော သက်ပွ)။ ရူပသက်ပွေါ (သံ၊၁။ဥဖ၀၊ဥဖ၂)တိ သမ္ပဋိစ္ဆနာဒီဟိ တီဟိ စိတ္တေဟိ သမ္ပယုတ္တော သက်ပွေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၂။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၃)။

ရူပသင်္ခ (ပု) [ရူပ+သင်္ခ] (၁)ရုပ်၏-ကုန်ခမ်း-ပျက်စီး-ဆု-(နိဗ္ဗာန်)။(၂) ရုပ်၏-ကုန်ခမ်း-ပျက်စီး-ခြင်း။(၁) ရူပသင်္ခယော ဝိမုတ္တော (နေတ္တိ။၅၇)တိ ရူပါနံ သင်္ခယသင်္ခါတေ နိဗ္ဗာနေ ဝိမုတ္တော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁၂၇။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ရူပသင်္ခယဝိမုတ္တ (တိ) [ရူပသင်္ခယ+ဝိမုတ္တ] ရုပ်၏- ကုန်ခမ်း- ပျက်စီး- ခြင်းကြောင့် (သတ္တဝါဟု ခေါ်ဝေါ်ပညတ်ခြင်းမှ) လွတ်သော။ ရူပသင်္ခယဝိမုတ္တော ခေါ ဝစ္ဆ တထာဂတော ဂမ္ဘီရော အပ္ပမေယ္ယော ဒုပ္ပရိယောဂါဠှော။မ၊ ၂။၁၅၅။ ရူပသင်္ခါယ ဝိမုတ္တော(သံ၊ ၂။၅၄၆) တိ.... ရူပပဏ္ဏတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တော။ -သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။ ကို့ထောက်၍ ရူပသင်္ခါဝိမုတ္တောဟူ၍ လည်းကောင်း, ရူပသင်္ခါယ ဝိမုတ္တောဟူ၍လည်းကောင်း ပါဠိ၌မှ သင့်အံ့ထင်သည်။)

ရူပသင်္ခါ(ထီ) [ရူပ+သင်္ခါ] ရုပ်ဖြင့်သတ္တဝါဟု-ခေါ်ဝေါ်-ပညတ်-အပြားအားဖြင့် သိစေ-ခြင်း။ ရူပသင်္ခါယဝိမုတ္တော (သံ၊ ၂။၅၄၆)တိ အာယတိ ရူပဿ အနုပ္ပတ္တိယာ ရူပါရူပကောဋ္ဌာသေနပိ ဧဝရူပေါ နာမ ဘဝိဿတီတိ ဝေါဟာရဿပိ ပဋိပဿဒ္ဓတ္တာ ရူပပဏ္ဏတ္တိယာပိ ဝိမုတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။

ရူပသင်္ခါတ (တိ) [ရူပ+သင်္ခါတ] (၁)ရုပ်ဟု ဆိုအပ်သော။ (၂)ရူပကာယဟုဆိုအပ်သော။ (၃) ရူပါရုံ ဟု ဆိုအပ်သော။ (၁) တထာတထာ သန္နိဝိဋ္ဌေ ရူပသင်္ခါတေ ကိသာဒိသဏ္ဌာနပညတ္တိ၊ နု ရူပါယတနမတ္တေ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။၄၀။ (၂) တံ ဇီဝန္တိ ယေန ရူပသင်္ခါတေန သရီရေန သဒ္ဓိ ဂစ္ဆတိ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၂၀။ (-ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၀။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၁။မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၄၀)။ (၃) ရူပါယတနန္တိ ရူပသင်္ခါတံ အာယတနံ။ အင်္ဂ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။၄၅၀။

ရူပသင်္ခါဝိမုတ္တ (တိ) [ရူပသင်္ခါ+ဝိမုတ္တ] ရုပ်ဖြင့် သတ္တဝါဟု ခေါ်ဝေါ်-ပညတ်-အပြားအားဖြင့်သိစေ-ခြင်းမှလွတ်သော၊ သူ။ ရူပသင်္ခါဝိမုတ္တော ခေါ ဝစ္ဆ တထာဂတော ဂမ္ဘီရော အပ္ပမေယ္ယော ဒုပ္ပရိယောဂါဠှော။ မ၊ ၂။ ၁၅၅။(သီ၊သျာ၊ကံ၊ဋ္ဌ။မူ)။

ရူပသင်္ဂဟ (ပု) [ရူပ+သင်္ဂဟ] ရုပ်ကို-ပေါင်းချယူ-ရေတွက်-ခြင်း။ "တိဝိဓေန ရူပသင်္ဂဟော" (ဒီ၊ ၃။၁၀၂)တိ ဧတ္ထ... သော ဇာဓ အဓိပ္ပေတော။ တသ္မာ တိဝိဓေန ရူပ-

သင်္ဂဟောတိ တိဟိ ကေးဒ္ဒါသေဟိ ရူပ-ဂဏာနာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဒ္ဒ၊၃၊၁၇၉။ (–ဒီ၊ဒ္ဒီ၊ ၃။၂၀၀)။ ဧဝံ ကေဝိဓေန ရူပသင်္ဂဟော (ဒ.ဘိ၊ ဓ။၁၅၆) တိ တ္ထော....အယမိဓ အဓိပ္ပေ-တော၊ ကေကောဒ္ဒါသေန ရူပဂဏနာတိ အယဉ္စေတ္ထ အတ္ထေး။ အဘိ၊ဒ္ဒ၊၁။၃၄၃–၄။

ရူပသဿ်ာင္ဒ (ပု) [ရူပ+သဿ်ာင္ဒ] ရုပ်တို့၏ –အပေါင်း–အစု။ ဗဟုဘာဝဝါစကော ဟိ အယံ မဟာသဒ္ဒေါ "မဟာဇနော"တိ အာဒီ-သု ဝိယ ရူပသဿ်ာင္ဒသ္မာ အဓိပ္ပေတတ္တာ။ အနုဋီ၊ ၂။၂၀၁။

ရူပသဿ်ာတ (ပု) [ရူပ+သဿ်ာတ] ရူပ-သဿ်ာင္ဒ–ကြည့်။ အပ္ပပဇ်မာဇော ရူပသဿ်ာ-တော အဏုသမညာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁၁၃၄။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၄၁၇။

ရူပသဒ္ဒေတနာ (ထီ) [ရူပ+သဒ္ဒေတနာ] ရူပသဒ္ဒေတနာ၊ ရူပါရုံ၌ စေ့ဆော်တတ်သည့် စေတနာ။ ရူပသဒ္ဒေတနာ လောကေ သဒ္ဒ-သဒ္ဒေတနာ လောကေ။ ဒီ၊၂။၂၄၇–၉။မ၊၁။ ဂဖ။(–သံ၊ ၂။၄၉၊၅၂၊၁၀၈၊ ၁၉၂။ အံ၊၂။ ၅၁၁။အံ၊၃။၅၇၇။ပဋိသံ။၇)။

ရူပသည (တီ) [ရူပ+သညာ] ကသိုဏ်းရုပ်ဟူ ဆိုအပ်သော အမည်ရှိသော၊ ထိုစျာန်၏အာရုံ ကသိုဏ်းရုပ်။ ရူပသညာ ၁ (ဂ)ကြည့်။

ရူပသညာ၁ (ထီ) [ရူပသညာ+ရူပသည] ရူပ ဝစရစျာန် ထိုစျာန်၏အာရုံ ကသိုဏ်းရုပ်။ (က) ရူပသညာန (အဘိ၊ ဓ။၆၈။ ပဋိသံ။ ၂၃၅။ စူဠနိ။၁၆၈)နှင့် သညာသီသေန ဝုတ္တ-ရူပါဝစရဈာနာနဥ္စေဝ တဒါရမ္မဏာနဉ္စ။ ရူပါ-ဝစရဈာနမ္ပိ ဟိ "ရူပ"န္တိ ဝုစ္စတိ "ရူပီ ရူပါနိ ပဿတိ"တိ အာဒီသု။ တဿ အာရမ္မဏမ္ပိ "ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတိ သုဝဏ္ဏဒုဗ္ဗဏ္ဏာနိ"တိ အာဒီသု။ (ခ)တသ္မာ ဣဓ "ရူပေ သညာ ရူပသညာ"တိ ဧဝံ သညာသီသေန ဝုတ္တ-ရူပါဝစရဈာနသ္မေတံ အဓိဝစနံ။ (ဂ) ရူပံ သညာ အဿာတိ ရူပသညံ၊ ရူပမဿ နဉ္စ မန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ ပဿဒ္ဓိကသိဏာ-ဒိဘေဒဿ တဒါရမ္မဏဿ စေတံ အဓိဝစနန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၅–၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၂၂။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၅၂–၅။ (–ပဋိသံ။ ၃၁။ မဟာနိ။ ၂၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ဂ၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၀၈။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၂၉။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၉၆)။(အထက်ပါ အဋ္ဌကထာတို့ဖြင့် ရူပသညာ စ ရူပသညဉ္စ ရူပသညာယော– ဟု သရူပေကသေသပြု၊ ရူပါဝစရစျာန် ထိုစျာန်၏ အာရုံ ကသိုဏ်း ရုပ်ဟု အနက်ပေးဟု ပြသည်။)

ရူပသညာ၂ (ထီ) [ရူပ+သညာ] (က) (ရူပါဝစရစျာန်၌ ထိုစျာန်နှင့်တကွ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ၊) ရူပါဝစရစျာန်။ ရူပသညာ၃ (ခ)ကြည့်။ (ခ) (ကသိုဏ်းရုပ်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ၊) ကသိုဏ်း ရုပ်ကို အာရုံပြု သော ရူပါဝစရစျာန်။ (အဋ္ဌကထာ,ဋီကာ အရနှင့် ယထားကထာ၌ ဗျုပ္ပတိ၊ ရုဋ္ဌိယာ အတ္ထနိစ္ဆယော။ ဣတိ ရုဋ္ဌိပသိဒ္ဓေန၊ ဗျုပ္ပတ္တိ-ယေန ကေနစိ။ (ဘေဒစိန္တာ။၁၀၁)နှင့် အညီ အနက်ပေးသည်။ (က) ရူပေ ရူပဈာနေ တံ သဟဂတာ သညာ ရူပသညာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၁။၃၉၆။ ရူပသညာ၄ (ခ)လည်း ကြည့်။ (ခ)....ရူပသညာတိ ဝါ ဣမေ ဓမ္မာ နာနတ္တာ နာနာဗျဉ္ဇနာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၇။ ကခ်ီ၊ဋီ၊ သစ်။ ၁၆၆။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။၇၀။ ကသိဏာရမ္မဏံ ရူပါ-ဝစရဈာနံ ရူပသညာ။ သညာသီသေန ဟေတ္ထ စျာနံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၃။ (–ဝင်္ဂရ။၉၄။ဝိမတိ၊ ၁။၁၂၉)။

ရူပသညာ၇ (ထီ) [ရူပ+သညာ] (၁) ရူပါရုံ၌ ဖြစ်သောသညာ၊ ရူပါရုံကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်သောသညာ။ (၂) ပထဝီစသော ကသိုဏ်း

ရူပ်ဒ္ဓ ဖြစ်သောသညာ။ (၃)ရူပ်ဒ္ဓ တပ်မက်ခြင်းကင်းသော သညာ။ (၄) (မိမိဆံ အစရှိသော) အင်္ဂါတ္တကသိုဏ်းရူပ်ဒ္ဓ ဖြစ်သော ဥပစာရစျာန်သညာ။ (၁) ရူပသညာ သဒ္ဒိသညာ ဂန္ဓသညာ။ ဒီ၊၃။ ၂၀၂။မဟာနိ။ ၄၃။ ရူပဓာတုံ ဘိက္ခဝေ ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရူပသညာ။ သံ၊ ၁။၃၆၀။ ရူပသညာတိ စက္ခုဝိညာဏသမ္ဖဿဇာ သညာ။ သံ၊၌၊ ၂။ ၁၂၂။ ရူပါရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ သညာ ရူပသညာ။ ရူ၊ဋီ။၁၅၀။(၂)(၃)ပဋိသံ ရူပသညာစာ(သံ၊၁။၁၃)တိ ဇ္ဈာ ပဋိသသညာဝသေန ကာမဘဝေါ ဂဟိတော၊ ရူပသညာဝသေန ရူပဘဝေါ။ တေသု ဒ္ဝိသု ဂဟိတေသု အရူပဘဝေါ ဂဟိတောဝ ဟောတိ ဘဝသန္ဓေပေနာတိ။ သံ၊၌၊ ၁။၄၉။ ပထဝီကသိဏာဒိရူပေ သညာ ရူပသညာ၊ ရူပေ ဝါ ဝိရဇ္ဈနဝသေန စ ဝတ္ထုံ သက္ကုဏေယျာ ဣဓ ရူပသညာတိ ဝုတ္တာ၊ ဇဝမ္မေတ္ထ အရူပဘဝသာ စ ဂဟိတတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။သံ၊ဋီ၊၁။၉၄။ (၄) ရူပသညိ –ကြည့်။

ရူပသညာသမတိက္ကမ (ပု) [ရူပသညာ+သမတိက္ကမ]ရူပါဝစရစျာန် ထိုစျာန်၏အာရုံကသိုဏ်းရူပ်ကိုကောင်းစွာ လွန်မြောက်ခြင်း။ ရူပသညာသမတိက္ကမာဒိနာ သမဓိဂန္ဆဗ္ဗံ အရူပါဝစရံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၁၁၉။ ရူပသညာ အနက်လည်း ကြည့်။

ရူပသညာသမတိက္ကမန (န) [ရူပသညာ+သမတိက္ကမန] အထက်ပုဒ်ကြည့်။ အထဿ ဝါဏိဇဿ "အတိမဓုရံ ဂဏ္ဟာထာ"တိ အာဒိဝစနံ ဝိယ ဘဂဝတော ရူပသညာ သမတိက္ကမနာဒိကံ အာနိသံသပ္ပကာသနံ။ အဘိ၊၌၊ ၁။ ၂၄၉။ စူဠနိ၊၌။၅၁။(–မူလဋီ၊၁း၁၀၈)။

ရူပသညာသမန္နာဂတ(တိ) [ရူပသညာ+သမန္နာဂတ] ကသိုဏ်းရူပ်ဈာ ဆိုအပ်သော အမည်နှင့် ပြည့်စုံသော။ (ရူပသည–လည်းကြည့်)။ ရူပ် သညာ အဿာတိ ရူပသညံ၊ ရူပသညာသမန္နာဂတန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၀၈။

ရူပသညာသဟဂတ(တိ)[ရူပသညာ+သဟဂတ] ရူပသညာ–ရူပါဝစရ စျာန်သညာ–နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ ဝိညာဏဉ္စာယတနံ သမာပန္နဿ ရူပသညာသဟဂတာ။ ပေဋကော။ ၂၆၈။ (–နေတ္တိ၊ဋီ။ ၈၃)။

ရူပသညိ၁(တိ)[ရူပသညာ+ဣ]အင်္ဂါတ္တကသိုဏ်းရူပ်ဒ္ဓ ဖြစ်သော ဥပစာရစျာန် သညာရှိသော၊ သူ၊ (အောက်ပါအင်္ဂကထာတို့၌ ပရိကမ္မဝေနပုဒ်ကိုထောက်၍ ဥပစာရစျာန်ကိုသာ ယူရမည်၊ အပ္ပနာစျာန်ကို မယူရ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၁၅၉။ မ၊ဋီ၊၃။၁၂၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၆၆။)အင်္ဂါတ္တံ ရူပသညိ(ဒီ၊ ၂။၉၂။မ၊ ၂။ ၂၀၅။အံ၊၁။၄၂။အံ၊၃။၁၂၅၊၁၆၁)တိ အာဒီသု ပန အင်္ဂါတ္တရူပေ ပရိကမ္မဝသေန အင်္ဂါတ္တံ ရူပသညိ နာမ ဟောတိ။ဒီ၊၌၊ ၂။၁၅၁။ မ၊၌၊၃။၁၇၃။ အံ၊၌၊၁။၄၀၅။ အံ၊၌၊၃။ ၂၄၃။ ရူပသညိ (ပဋိသံ။ ၂၃၄–၅)တိ တ သို့ ရူပေ သညာ ဌပသညာ၊ သာ အဿ အတ္ထိတိ ရူပသညိ။ ပဋိသံ၊၌၊ ၂။၁၅၂။

ရူပသညိ၂ (တိ)[ရူပသညာ+ဣ]။ သညာ၌ ပရိကမ္မဌေပုဒ်ကျေသည်။] အင်္ဂါတ္တကသိုဏ်းရူပ်၌ ပရိကမ္မသညာရှိသော၊သူ။ အင်္ဂါတ္တံ အရူပသညိ (ဒီ၊ ၂။၉၂။ မ၊ ၂။၂၁၅။ အံ၊၁။၄၂။ အံ၊၃။၁၂၆)တိ အလာဘိတာယ ဝါ အနတ္ထိကတာယ ဝါ အင်္ဂါတ္တရူပေ ပရိကမ္မသညာဝိရဟိတော။ ဒီ၊၌၊ ၂။၁၅၂။ မ၊၌၊၃။၁၇၈။ အံ၊၌၊၁။၄၀၆။ အံ၊၌၊၃၊၂၄၄။

ရူပသညိ၃ (တိ) [ရူပသညာ+ဣ]။ သညာ ပြဋ္ဌာန်းသော ရူပါဝစရစျာန်ကိုယူ] ရူပါဝစရစျာန်ရှိသော၊ သူ။ အင်္ဂါတ္တံ အရူပသညိ

(အဘိ၊ဓ။၆၅)တိ အဇ္ဈတ္တံ နှ ရှုပသည်၊ အတ္တ-နော ကေသာဒီသု အနုပ်ပါဒိတရှုပါဝစရဇ္ဈာ-နောတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၆။ ရှုပေ သည္တာ ဌုပသည္တာ၊ သာ အဿ အတ္ထီတိ ရှုပ-သည်၊ နှ ဌုပသည်ဳ အရှုပသည်၊ သည္တာ-သီသေန စျာနံ ဝဒတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၆၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၁ ၂၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၆၇။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၄၇။ (ရှုပေ သည္တာ ရှုပသည္တာ၊ သည္တာကို ပဓာန ပြုသ ဖြင့် ဆံစသည့်တဲ့ဋ္ဌဖြစ်သော ရှုပစျာန်ကို ရှုပသည္တာဆိုသည်၊ ရှုပသ ည္တာ အဿ အတ္ထီ-တိ ရှုပသည်၊ အဿ ပဂ္ဂလဿ၊ အာ၊။ ရှုပသည္တာ၊ မိမိ၏ဆံစသည်တို့ဋ္ဌဖြစ်သော ရှုပ စျာန်သည်။ အတ္ထိ၊ ရှိ၏။ ဣတိ တသ္မာ၊ ကြောင့်။ ရှုပသည်ဳ၊ မည်၏။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊သ္မ၊ ၂။၃၄၄။ ပြည်ဆရာတော်မှတ်ချက်။)

ရှုပသည်တွေ့ (သံယုတ္တ) (တိ) ၊ [ရှုပ+သည်တွေ့] ရှုပ်နှင့်စပ်ယှဉ်သော။ ယာဝ ရှုပသည်တွေ့ာ-ယဉ္စ သဋ္ဌာယတနံ ယထာ ဝဏ္ဏံ ပဋိစ္စာဒေ-တိ....။ ပေဋ္ဌကော။၁၇၉။

ရှုပသဏ္ဌာန (နှ) [ဌုပ+သဏ္ဌာန] ရှုပ်ဆင်း သဏ္ဌာန်။ တာဒိသံ ရှုပသဏ္ဌာနံ သရကုတ္တိ-နိမ္မိနိတ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၁၉။

ရှုပသတ္တ (ပု) [ရှုပ+သတ္တ] ရှုပဘုံဋ္ဌဖြစ်သော သတ္တဝါ၊ ရှုပသတ္တဝါ၊ ရှုပဗြဟ္မာ။ ရှုပသတ္တာ-ဝါသ–ကြည့်။

ရှုပသတ္တက (နှ) [ရှုပ+သတ္တက] ရှုပ်တို့ဋ္ဌ မနသိ-ကာရသတ္တက၊ ရှုပသတ္တက၊ ရှုပ်တရားတို့ဋ္ဌ –နှလုံးသွင်းမှု–ဝိပဿနာရှုမှု–၇-ခုအပေါင်း၊ ရှုပ်တရားတို့ဋ္ဌ ၇-ပါးသော အခြင်းအရာ တို့ဖြင့် နှလုံးသွင်း–ခြင်း–မှု။ ယာ ပန ရှုပသတ္တကံ အရှုပသတ္တကဉ္စ နိဂ္ဂါမိံ ဒိဋ္ဌိံ ဂတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၆။ (–သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၇၅)။ အပရော ရှုပသတ္တကအရှုပသ-တ္တကဝသေန တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္ဝာ သခ်ါရေ သမ္မသတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၅၃။ ရှုပေသု မနသိကာရသတ္တကံ ရှုပသတ္တကံ ရှုပမေ့သု သတ္တဟာကာရေမနသိကရောတီတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။၄၀၅။

ရှုပသတ္တာဝါသ (ပု) [ရှုပသတ္တ+အာဝါသ] ရှုပ-သတ္တဝါ–ရှုပဗြဟ္မာ –တို့၏ –နေရာ– ဘုံဋ္ဌာန (ရှုပဗြဟ္မာဘုံ)။ ရှုပဘဝေါ ရှုပဂတိ ရှုပ-သတ္တာဝါသေ ၁။ အဘိ၊က။၂၀၀။

ရှုပသဒ္ဒ (ပု) [ရှုပ+သဒ္ဒ] (၁) ရှုပ–သဒ္ဒါ။ (၂) ရှုပါရုံ, သဒ္ဒါရုံ။ (၁) အယံ ပန ရှုပသဒ္ဒေါ ခန္ဓာဝ နိမိတ္တပစ္စယ သရီရဝဏ္ဏ သဏ္ဌာနာဒီသု အနေကေသု အတ္ထေသု ဝတ္တတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၆၀။ (–ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၀၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၄၉။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၁၅။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၅၀–၁။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၅။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၃၄။ မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၅၈၊၁၂။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၃၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၄၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၈၇၊၁၀၉၊၁၇၁)။ (၂) ရှုပသဒ္ဒေဟိ ဂန္ဓေဟိ၊ ရသေဟိ ဖုသနေဟိ စ။ အပ၊ ၂။၂၁၅၊ ၂၉၁။

ရှုပသဒ္ဒပဝတ္တိ (ထီ) [ရှုပသဒ္ဒ+ပဝတ္တိ] ရှုပသဒ္ဒါ၏ ဖြစ်ခြင်း။ ခန္ဓသဒ္ဒပွင်တ္တိယာ အဘာဝေ ရှုပသဒ္ဒပွဝတ္တိယာ စ အဘာဝေါ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။၁၇၄။

ရှုပသဒ္ဒါဘိဓေယျ (တိ) [ရှုပသဒ္ဒ+အဘိဓေယျ] ရှုပသဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော (အနက်)။ "ရှုပဟော အညေ"တိ ထွေ ဘူတုပါဒါယ ဓမ္မော ဝိယ ပိယသဘာဝေါပိ ရှုပသဒ္ဒါ-ဘိဓေယျတာ သာမညေန ဂဟိတောတိ အာဟ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၁၇၃။

ရှုပသန္တတိ (ထီ) [ရှုပ+သန္တတိ] ရှုပ်ဘို၏-အစဉ်–အတန်း–ဖြစ်စဉ်၊ သန္တတိရှုပ်တရား။ သံယုတ္တဘာဏကာ ပန ရှုပသန္တတိ ဇ ရှုပ-

သန္တတိဘိ ဒွေ သန္တတိယော ဝတ္ဘာ....ဒိဝါဝါတပါနံ ဝိဝရိတ္ဘာ ဩလောကေန္တဿ ယာဝ အက္ခီနံ ဖန္ဒနဘာဝေါ နု ဝူပသမ္ဘတိ။ အယံ ရူပသန္တတိ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆၂။ သာရတ္ထ၊၂။၂၅၄–၅။(–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀–၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၁၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၇။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၁၅။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၁၅၅)။

ရူပသန္တတိဝါရ (ပု) [ရူပသန္တတိ+ဝါရ] ရူပသန္တတိဝါရ၊ ရုပ်–အစဉ်–ဖြစ်စဉ်–၏ အလှည့်အကြိမ်။ တွေ့ဿရေ ပဝတ္တာ ရူပသန္တတိဝါရာ ကေဒ္ဒေသန္တတိဝါရာ နာမာတိ ဝေဒိတမ္ဘာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၆၅။

ရူပသန္တတိသီသ (န) [ရူပသန္တတိ+သီသ] ရူပသန္တတိသီသ၊ ရုပ်အစဉ်–၏–အဦး–အစ–ပဓာန၊ အဦး–အစ–ပဓာန–ဖြစ်သော ရုပ်အစဉ်။ ပဋိသန္ဓိက္ခဏေ ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္တာနိ တီဏိ.... ရူပသန္တတိသီသာနိ ပါတုဘဝန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။

ရူပသန္တတိသီသဆက္က (န) [ရူပသန္တတိသီသ+ဆက္က] ရူပသန္တတိသီသဆက္က၊ ရူပသန္တတိသီသတို့၏ ၆–ခုအပေါင်း၊ ရူပသန္တတိ၏ သီသဖြစ်သော ရုပ်ကလာပ် ၆–ခု အပေါင်း။ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန ပန ရူပသန္တတိသီသဆက္ကတော် စတုပဉ္စသဓမ္မေ အပနေတ္ဘာ ကေနဝိသတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၉၃။

ရူပသန္တာန (ပု) [ရူပ+သန္တာန] ရုပ်အစဉ်၊ ရုပ်တို့၏–အစဉ်–အတန်း။ အထ ရူပသန္တာနော၊ သော အစေတနာယ ကဋ္ဌကလိင်္ဂ-ရူပမောတိ နု ဝတ္ထာ.... ပါဏာတိပါတော လဇ္ဇတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၂၁၈။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၅၄။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၀၂)။ ဧဝံ အနု အနု ပဗန္ဓော စိတ္တသန္တာနော ရူပသန္တာနော စ နဒီယံ ဥဒကပ္ပဝါဟော ဝိယ ဝတ္တတိ။ဒီဋ္ဌီ၊၁။ ၂၄၈။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၉၃။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၆၃။

ရူပသန္တာနာဓိနဝုတ္တိတာ (ထီ) [(ရူပသန္တာန+အဓိန+ဝုတ္တိ=)ရူပသန္တာနာဓိနဝုတ္တိ+တာ။] ရုပ်အစဉ်နှင့်ပေါ်သော ဖြစ်ခြင်း ရှိသည်၏ အဖြစ်။ ပဋ္ဌဝေါကာရဘဝေ ရူပသန္တာနာဓိန-ဝုတ္တိတာယ .... ဇီဝိတိန္ဒြိယဝိစ္ဆေဒေန သောပိ ဝိစ္ဆိဇ္ဇတီတိ နု ပါဏာတိပါတဿ အသမ္ဘဝေါ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၁၉။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။၂၅၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၁၃။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၆၆)။

ရူပသန္ဒဿန (တိ) [ရူပ+သန္ဒဿန] ရူပါရုံကို ကောင်းစွာပြတတ်သော။ ယထာ စတုရင်္ဂေ တမသိ ဝတ္တမာနာနံ သတ္တာနံ အာရောပိတော ပဒီပေါ ရူပသန္ဒဿနေ ဟောတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂၇။

ရူပသန္နိဿယ (ပု) [ရူပ+သန္နိဿယ] ရုပ်ဟူသောမှီရာ၊ မှီရာဖြစ်သောရုပ်။ ဂဏ္ဌံ ပန ရူပသန္နိဿယေန ဝိနာ အရူပဓာတုယံ အရူပံ ပဝတ္တတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၇။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၄၃၇)။

ရူပသန္နိဿိတ (တိ) [ရူပ+သန္နိဿိတ] ရုပ်ကို–မှီ–မှီရှုဖြစ်–သော။ ရူပသန္နိဿိတံ နာမ (စူဠနိ။၂၀)န္တိ ပဋ္ဌဝေါကာရေ နာမံ ရူပံ အမုဉ္စိတ္ဘာ ပဝတ္တာနုတော ရူပသန္နိဿိတံ နာမန္တိ ဝုစ္စတိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၂။

ရူပသဘာဂ (ပု) [ရူပ+သဘာဂ] ရူပနလက္ခဏာ ဟူသော တူသော အဖို့အစု။

ရူပသဘာဂသင်္ဂဟ (ပု) [ရူပသဘာဝ+သင်္ဂဟ] ရူပနလက္ခဏာ ဟူသော တူသော အဖို့အစု အားဖြင့် ပေါင်းရုံးခြင်း။ ရူပသဘာဂ-သင်္ဂဟဝသေန ဧကော ဒန္ဓော ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။

ရူပသဘာဂဧကသင်္ဂဟ (ပု) [ရူပသဘာဂ+ဧကသင်္ဂဟ] ရူပနလက္ခဏာ ဟူသော တူသော အဖို့အစုအားဖြင့် တစ်ဖို့တစ်စုတည်းပေါင်း၍ ယူခြင်း။ ရူပမို့ ရူပသဘာဧကသင်္ဂဟဝသေန ကော ခန္ဓော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၀၉။

ရူပသဘာဝ (တိ) [ရူပ+သဘာဝ] (ပု) (၁) ရူပ်၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော။ (တိ) (၂) ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောရှိသော။ (ပု) (၁) ရူပသဘာဝေါ ဟိ ရူပဒ္ဓော၊ ရူပသဘာဝေါ စ ရူပမေဝ, န ရူပတော အညော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၇။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၄၄၁။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၁၃။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၇၀။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။၂၅၃)။ (တိ) (၂) ရူပသဘာဝတ္တ–ကြည့်။

ရူပသဘာဝတ္တ (န) [ရူပသဘာဝ + တ္တ] ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော ရှိသည်၏အဖြစ်။ ဧဝဉ္စ ကတ္တာ ရူပသဘာဝတ္တာ အတ္တနော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၀။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၄၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၂၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၂၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၉၉။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၃၁)။

ရူပသဘာဝဝေါဟာရ (ပု) [ရူပသဘာဝ+ဝေါဟာရ] ရူပသဘာဝ–ရူပ်၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော – ဟုဆိုအပ်သော – အမည် – ဝေါဟာရ။ သေ ဝေါဟာရော့တိ ရူပဿ သဘာဝေါ ရူပသဘာဝေါ၊ ရူပဿ အတ္ထော ရူပဒ္ဓေါတိ ဧဝံ အညတ္ထံ ဂဟေတွာ ဝိယ ပဝတ္တော ရူပသဘာဝဝေါဟာရော။ မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၁၁၃။

ရူပသဘာဝါတိက္ကမ(ပု) [ရူပသဘာဝ+အတိက္ကမ] ရူပ်၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောကို လွန်မြောက်ခြင်း။ ရူပသဘာဝါတိက္ကမတော အဲရူပံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၄၀။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၁၀)။

ရူပသဘာဝါနတိဝတ္တန (န) [ရူပသဘာဝ+အနတိဝတ္တန] ရူပ်၏ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောကို–မလွန်နိုင်– မလွန်မြောက်– ခြင်း။ ရူပသဘာဝါနာတိဝတ္တနတော နာ အရူပီတိ ဧဝံ ပဝတ္တတက္ကာဟေန။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၄၄၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၂၁။

ရူပသမညာ (ထီ) [ရူပ+သမညာ] ရူပ်ဟူသော–အမည်–သညာ။ တတ္ထာပိ တံသဘာဝါနတိဝတ္တနတော ဟောတိယေဝ ရူပသမညာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၇၂။

ရူပသမညာသဗ္ဘာဝ (ပု) [ရူပသမညာ+သဗ္ဘာဝ] ရူပ်ဟူသော–အမည်–သညာ–၏ ထင်ရှားရှိသည်၏အဖြစ်။ အယမ္ပိ စ နယော "ရူပံ အတ္တတော သမနုပဿတီ"တိ ဧတ္ထော အန္တေဝာဂေါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗော ကသိဏာနမ္ပိ ရူပသမညာသဗ္ဘာဝတော။မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၇၃။

ရူပသမတိက္ကမ (ပု) [ရူပ+သမတိက္ကမ] (၁) ရူပ်တို့ကို ကောင်းစွာလွန်မြောက်–ခြင်း–မှု။ (၂) ရူပါဝစရစျာန်တို့ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်–ခြင်း–မှု။ (၁) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။ (၂) ရူပသမတိက္ကမော ဝါ ဟောတိ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၅) တိ သဘာဝါရမ္ဘဏာနံ ရူပဋ္ဌာနာနံ သမတိက္ကမော အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိ နာမ ဟောတိတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၃၄။

ရူပသမတိက္ကမာဘာဝ (ပု) [ရူပသမတိက္ကမ+အဘာဝ] ရူပ်ကို ကောင်းစွာလွန်မြောက်–ခြင်း–မှု–၏ မရှိခြင်း။ ရူပသမတိက္ကမာဘာဝေနေဝ ဟိ ရူပသမာပတ္တိသု "နာနတ္တသညာနံ အမနသိကာရာ"တိ တေသံ အဝစနန္တိ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၀၈။

ရူပသမာနဂတိက (တိ) [ရူပ+သမာန+ဂတိက] ရူပ–သတ္တဝါ– ဗြဟ္မာ – တို့နှင့် – တူသော အလားရှိ–အလားတူ–သော။ ဧဝဉ္စ ကတ္တာ

အသညသတ္တာနံ ရူပသမာနကတိကတ္တာ နာ-ဟာရပစ္စယေ စ ပဝတ္တိယံ ကင်္ခတ္တာ ရူပံ နဉ္ဇန္ဒုံ။ မူလဋီ၊၃။၂၄၁။

ရူပသမာပတ္တိ (ထီ) [ရူပ+သမာပတ္တိ] ရူပ-ရူပါဝစရ-သမာပတ်၊ (သမာပတ္တိ-ကြည့်)။ တတ္ထ ယသ္မာ ရူပသမာပတ္တိယာ ဝိနာ အရူပ-သမာပတ္တိယော နာမ နတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၃။ (-သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၂။၁၄၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၈၃။ မူလဋီ၊၁။၁၀၈)။

ရူပသမာပတ္တိအနန္တရံ (တိ) [ရူပသမာပတ္တိ+အနန္တရံ] ရူပ-ရူပါဝစရ-သမာပတ်၏အခြား မဲ့သော (ကာလ)။ ဟေဋ္ဌာ ပန ရူပသမာ-ပတ္တိအနန္တရံ ရူပဇ္ဈာနသမ္မန္နေန စတ္တာရော ဗြဟ္မဝိဟာရာ နိဒ္ဒိဋ္ဌာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။

ရူပသမာပတ္တိဝသေသ (ပု) [ရူပသမာပတ္တိ + ဝသေသ] ရူပ-ရူပါဝစရ-သမာပတ်အထူး၊ ထူးသော-ရူပ-ရူပါဝစရ-သမာပတ်။ .... အရူပဝိရာဂဘာဝနာသခ်ါတော ရူပသမာ-ပတ္တိဝသေသော အဓိကမိယတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁၆၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၃၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၂၄။

ရူပသမာပတ္တိသုခ (နာ) [ရူပသမာပတ္တိ+သုခ] ရူပ-ရူပါဝစရ-သမာပတ်ချမ်းသာ။ ယဋ္ဌိဒံ ဒိဝိယံ သုခန္တိ ယဋ္ဌ ဣဒံ ဒိဝိ ဘဝံ ဒိဗ္ဗဝိဟာရ-ဝသေန စ လဒ္ဓဗ္ဗံ ဗြဟ္မာနံ မနုဿာနဉ္စ ရူပ-သမာပတ္တိသုခံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၉၅။

ရူပသမုဒ္ဓာန (နာ) [ရူပ+သမုဒ္ဓာန] (၁) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ် - ရာ- ကြောင်း၊ ရူပသမုဒ္ဓာန်။ (၂) ရုပ်ကိုဖြစ်ပေါ် စေခြင်း။ (၁) ရူပသမု-ဒ္ဓာနနယ-ကြည့်။ (၂) ရူပဿ ရူပသမုဒ္ဓာ-ပနလက္ခဏော ကမ္မဿပိ ရူပသမုဒ္ဓာနံ (ရူပ-သမုဒ္ဓာပနံ ?) ဝဒန္တီတိ ဥဘယန္တိ ဝတ္တုံ သိယာ။ မူလဋီ၊၂။၁၀။

ရူပသမုဒ္ဓာနနယ (ပု) [ရူပသမုဒ္ဓာန+နယ] ရူပ-သမုဒ္ဓာန်ကို ဆိုကြောင်း ဖြစ်သည့်နည်း၊ ရူပသမုဒ္ဓာန်နည်း။ အယမေတ္ထ ရူပသမုဒ္ဓာန-နယော။ သင်္ဂဟ။၁၀၅။

ရူပသမုဒ္ဓာပက (တိ) [ရူပ+သမုဒ္ဓာပက] ရုပ်ကို ဖြစ်ပေါ် စေတတ်သော။ အဟေတုကံ ဝိပါ-ကာဗျာကတန္တိ ကုဒ် ရူပသမုဒ္ဓာပကဝသေ-နေဝ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂၀။ (-မူလဋီ၊ ၂။၁၀၊၂၃။ အနုဋီ၊၂။၂၃။ အနုဋီ၊၃။၂၀၅)။

ရူပသမုဒ္ဓာပကစိတ္တ (နာ) [ရူပသမုဒ္ဓာပက+စိတ္တ] ရုပ်ကိုဖြစ်ပေါ် စေတတ်သော စိတ်။ ရူပသမု-ဒ္ဓာပကစိတ္တာနဉ္စ ကေသဉ္စိ ကတ္ထစိ အသမု-ဒ္ဓာပနတာယ ဝဝတ္ထာနာဘာဝတော။ မူလဋီ၊ ၁။၁၃၉။ (-၁၅၂)။

ရူပသမုဒ္ဓာပန (နာ) [ရူပ+သမုဒ္ဓာပန] (၁) ရုပ်ကို ဖြစ်ပေါ် စေခြင်း။ (၂) ရုပ်ကို ဖြစ်ပေါ် စေတတ်သော။ (၃) ရုပ်ကို ဖြစ်ပေါ် စေ-ထု။ (၁) ဝိစာရဏာယ ကရီယမာနာယ အရူပဿ ရူပသမုဒ္ဓာပနမေဝ နတ္ထိ။ မူလဋီ၊၂။၁၈။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (၃) ရူပသမုဒ္ဓာပ-နက္ခဏ-ကြည့်။

ရူပသမုဒ္ဓာပနက (တိ) [ရူပသမုဒ္ဓာပန+က] ရုပ်ကို ဖြစ်ပေါ် စေတတ်သော။ ရဇကောတိ ဝဇ္ဇသု ရင်္ကေန ရူပသမုဒ္ဓာပနကော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၀၀။

ရူပသမုဒ္ဓာပနကိစ္စ (နာ) [ရူပသမုဒ္ဓာပန+ကိစ္စ] ရုပ်ကို ဖြစ်ပေါ် စေခြင်းကိစ္စ။ ရူပသမုဒ္ဓာပန-ပုရေဇာတပစ္စယကိစ္စ (မူလဋီ၊၂။၂၄)န္တိ ရူပ-သမုဒ္ဓာပနက်စ္စဉ္စ ပုရေဇာတပစ္စယကိစ္စဉ္စ။ အနုဋီ၊၂။၃၁။

စုဋ္ဌနီ။ဖ၆။ ရှုပသမ္ဘဒိတာတိ ရှုပေ သမ္ဘဒိတာ ပမောဒိတာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃၅။ ရှုပေ သန္တ္ဟ ဋ္ဌိတိ ရှုပသမ္ဘဒိတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၄။

ရှုပသမုပ္ပါဒက (တိ) [ရှုပ+သမုပ္ပါဒက] ရုပ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေတတ်သော။ သမုဋ္ဌာပတိ ရှုပသမုပ္ပါဒကတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၂။၃၇၅။

ရှုပသမုဿယ (ပု) [ရှုပ+သမုဿယ] ရှုပကာယဟု ဆိုအပ်သော-ကိုယ်-ခန္ဓာ။ ရှုပသမုဿယေ(ထေရီ။၃၉၁)တိ ရှုပသင်္ခါတေ သမုဿယေ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၀၁။

ရှုပသမူဟ (ပု) [ရှုပ+သမူဟ] ရုပ်တရားတို့၏-အပေါင်း-အစု။ ရှုပသမူဟံ ဥပါဒါယာ (မူလဋ္ဌိ၊၃။ဖ၈)တိ .... ရှုပဓမ္မာနံ သမူဟံ ဥပါဒါယ။အနုဋ္ဌီ။၃။၃၁။ (-အနုဋ္ဌီ၊၁။၁ဖ၂)။

ရှုပသမ္ဘတ္တိ (ထီ) [ရှုပ+သမ္ဘတ္တိ။ ရှုပသမ္ဘတ္တိ-သံ။] (၁) ရှုပကာယ-ခန္ဓာကိုယ်-၏ ပြည့်စုံခြင်း၊ (ကုံယ်လုံးကိုယ်ပေါက် ကောင်းခြင်း)။ (၂) အင်္ဂဇ်း၏ပြည့်စုံခြင်း၊ (အဆင်းလှခြင်း)။ (၁) ဘဂဝတော ပန ရှုပသမ္ဘတ္တိံ ဒိသွာ ပုညသမ္ဘတ္တိံ သမ္ဘာဝယမာနော ကထာပဝတ္တနဿမို့ ဧဝမာဟ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၈။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၂၊၃၂၈၊၃၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁၊ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ဖ၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၁။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ဖ၈၊ ၁၅၁)။ ပါသာဒိကေ၊တိ ရှုပသမ္ဘတ္တိယာ ပသာဒဇနကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉ဖ။ သရီရသမ္ဘတ္တိန္တိ ရှုပသမ္ဘတ္တိံ၊ ရှုပကာယပါရိပူရိန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁၊၃၅၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သေ၊၂။၃၅၁။ (၂) အတ္တနော ပန ပရဿ စ ရှုပသမ္ဘတ္တိံ ဝိပတ္တိံ နိဿာယ မာနံ ဇနေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂ဖ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၁၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉)။ ဝဏ္ဏနာဘိ ရှုပသမ္ဘတ္တိယာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂ဖ၆။

ရှုပသမုဋ္ဌာပနက္ခဏ (န) [ရှုပသမုဋ္ဌာပန+ခဏ] ရုပ်ကို-ဖြစ်ပေါ်-စေသော-စေရာ-ခဏ။ ရှုပဿ ရှုပသမုဋ္ဌာပနက္ခဏေ ကမ္မဿပိ ရှုပသမုဋ္ဌာနံ ဝဒန္တိတိ။ မူလဋ္ဌီ၊၂။၁၀။

ရှုပသမုဒယ (ပု) [ရှုပ+သမုဒယ] (၁) ရုပ်-ရှုပက္ခန္ဓာ-၏-ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ရုပ်-ရှုပက္ခန္ဓာ-၏-ဖြစ်ကြောင်း။ (၁) ယေ ဟိ ကေစိ သော၊ဇ သမဇ္ဇာ ဝါ ပြဟ္မဇ္ဇာ ဝါ.... ရှုပသမုဒယံ နပ္ပဇာနန္တိ၊ ရှုပနိရောဓံ နပ္ပဇာနန္တိ။ သံ၊၂။၄၁။ (-၁၃၂)။ အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ရှုပသမုဒယော (ပဋိသံ။၅၃)တိ.... အဝိဇ္ဇာယ သတိ ဣမသ္မိံ ဘဝေ ရှုပဿ ဥပ္ပါဒေါ ဟောတီတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၅။ (-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၃၊ ၁၀၂၊ ၃၅၊၁၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။"၂၅၃၊၂၉၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၊၂၆၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅၄)။ (၂) ရှုပ် အဘိညေယျံ၊ ရှုပဿမုဒယော အဘိညေယျော၊ ရှုပနိရောဓော အဘိညေယျော။ ပဋိသံ။၁၀-၁။

ရှုပသမုဒါယ (ပု) [ရှုပ+သမုဒါယ] ရုပ်တရား အပေါင်း။ နိမိတ္တန္တိ ဃာနာဒီနံ ဩကာသဘာဝေန ဥပဂကွိတံ ဇထာဝိဓသဏ္ဌာနံ ရှုပသမုဒါယမာဟ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၉။

ရှုပသမု(မူ)ဒိတာ (တိ) [ရှုပ+သမုဒိတ] (၁) ရုပါရုံသည်-လွန်စွာ-နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်-စေအပ်သော။ (၂) ရှုပါရုံ၌-လွန်စွာ-နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်-သော။ (၁) စက္ခုံ ခေါ မာဂဏ္ဍိယ ရှုပါဏုမံ ရှုပရတံ ရှုပသမ္ဘဒိတံ။ မ၊၂။၁၇၁။ ရှုပေန စက္ခု အာမောဒိတံ ပမောဒိတန္တိ ရှုပသမုဒိတံ (သမ္ဘဒိတံ?)။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။ (-မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၀၄)။ (၂)ရှုပါ-ဏုမာ ဘိက္ခဝေ ဒေဝမနုဿာ ရှုပရတာ ရှုပသမ္ဘဒိတာ။ သံ၊၂။၃၄၁။ စက္ခု ရှုပါဏုမံ ရှုပရတံ ရှုပသမ္ဘဒိတံ။ မဟာနိ။ ၁၀၇။

ရူပသမ္ဘဝ (ပု) [ရူပ+သမ္ဘဝ] ရူပါရုံကြောင့် ဖြစ်သော၊ ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသော၊ ရူပါရုံကို အာရုံပြုသော။ တဿ ဝစနံ ဝေဒနာ၊ အာနကာ ရူပသမ္ဘဝါ (သံ၊ ၂။ ၂၉၆။ ထေရ။ ၃၂၈)တိ တဿ ဇေရူပဿ ပဂ္ဂလဿ ဇူပသမ္ဘဝါ ရူပါရမ္မဏာ သုခါဒိဘေဒေန အနေကာ ဝေဒနာ ကိလေသုပ္ပတ္တိတော်တုတ္တကာ ဝစနံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၃။

ရူပသမ္ဘူန (တိ) [ရူပ+သမ္ဘူန။ ရူပသမ္ဘူန–သံ။] (၁) အဆင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊ အဆင်းလှသော၊သူ။ (၂)ရူပကာယနှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ (ကိုယ်လုံးကိုယ်ပေါက် ကောင်းသော၊ သူ။) (၁) ထာမ ဝါ ရူပသမ္ပန္နော၊ ပဟဋ္ဌတနုဇော သဒါ။ အပါဒ။၃၆၈။ ရူပသမ္ပန္နော ဗလသမ္ပန္နော သုခိတောဝ ဟုတ္တာ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။၁၇၀။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ၊၃၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၅–၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀၀)။ (၂) ဝဏ္ဏရူပေန သမ္ပန္နာတိ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နာ စ ရူပသမ္ပန္နာ စ.... ဆဝိသမ္ပတ္တိယာ ဝတ္ထာဘရဏာဒိသရီရူပဝယဝသမ္ပတ္တိယာ စ သမန္နာဂတာတိ အတ္ထော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၄၃။

ရူပသမ္ဘဿ (ပု) [ရူပ+သမ္ဘဿ] ရူပါရုံကို တွေ့ထိတတ်သော ဇဿ၊ ရူပသမ္ဘဿ။ ရူပသင်္ဂဟံ ပဋိစ္စ ဥပဇ္ဇတိ ရူပသမ္ဘဿော။ သံ၊ ၁။၃၆၂။ ရူပသမ္ဘဿောတိ တဒေဝါရမ္မဏံ ဖုသမာနော ဖဿော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၃။ (–ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂)။

ရူပသမ္ဘဿဇ (တိ) [ရူပသမ္ဘဿ+ဇန+ကို]ရူပသမ္ဘဿ ကြောင့်ဖြစ်သော။ ရူပသမ္ဘဿံ ပဋိစ္စ ဥပဇ္ဇတိ ရူပသမ္ဘဿဇော ဝေဒနာ။ သံ၊ ၁။၃၆၂။ ရူပသမ္ဘဿော ရူပသမ္ဘဿဇော ဝေဒနာတိ ဣဒံ ဒွယံ လဒ္ဓတိတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၄။

ရူပသမ္ပတ္တိဒမူပသမသူစိတ (တိ) [ရူပသမ္ပတ္တိ+ဒမ+ဥပသမ+သူစိတ] ရူပကာယ၏ ပြည့်စုံခြင်း, ကျန်းမာကို ဆုံးမခြင်း, ငြိမ်းအေးခြင်းကို ပြုတတ်သော။ ဧဝံ ဘာဝတော ရူပသမ္ပတ္တိဒမူပသမသူစိတံ သမ္ဘညတံ သမ္ဘာဝယမာနော။ သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၉။

ရူပသမ္ပတ္တိနိမိတ္တ (န) [ရူပသမ္ပတ္တိ+နိမိတ္တ] အဆင်း၏ ပြည့်စုံခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ရူပေတိ ရူပဟေတု၊ အတ္တနော ရူပသမ္ပတ္တိနိမိတ္တန္တိ အတ္ထော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၂၇။

ရူပသမ္ပတ္တိသောဘာ (ထီ) [ရူပသမ္ပတ္တိ+သောဘာ] အဆင်း၏ ပြည့်စုံခြင်း ဟူသော တင့်တယ်ခြင်း။ ရူပသမ္ပတ္တိသောဘာယ သုဘာတိ တဿာ နာမံ အဟောသိ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၄၄။

ရူပသမ္ပဒ (တိ) [ရူပ+သမ္ပဒါ။ ရူပသမ္ပဒ်–သံ။] ပြည့်စုံသော အဆင်းရှိသော၊ အဆင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊ အဆင်းလှသော၊ သူ။ အစ္ဆရာဝိယ ဒေဝေသု၊ အဟောသိ ရူပသမ္ပဒါ။ အပ၊ ၂။ ၂၉၃။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၃၂။

ရူပသမ္ပဒါ (ထီ) [ရူပ+သမ္ပဒါ။ ရူပသမ္ပဒ်–သံ။] (၁)အဆင်း၏ ပြည့်စုံ–အလှန်အဆင်းလှ–ခြင်း။(၂) ရူပကာယ၏ ပြည့်စုံခြင်း။ (၁) ရူပသမ္ပဒါ နာမ အဘိရူပတာ ဒဿနီယတာ ပါသာဒိကတာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၂၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၃၀၁။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၃၂၂)။
(၂) ဝဏ္ဏရူပေနာတိ .. ဝဏ္ဏေနဇေဝ ရူပသမ္ပဒါယ စ တံ ဗြဟ္မဏံ အတ္တနော ဝသံ အာနယိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၀၅။ ယသ္မာ ဗုဒ္ဓါနံ ရူပသမ္ပဒါ ဝိယ အာကပ္ပသမ္ပဒါပိ ပရမုက္ကံသဂတာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၁၀။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၃၅။

ရူပသမ္မသန (န) [ရူပ+သမ္မသန] (၁)ရုပ်ကို-သုံးသပ်-ဆင်ခြင်- ခြင်း။ (၂) ရုပ်ကို သုံးသပ်-ဆင်ခြင်-ရာ (ကာလ)။ (၁) တသော်ဝံ ပဗ္ဗပဗ္ဗဂတေ သခါရေ ဝိပဿတော ရူပသမ္မသနံ သုခုမံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၇။ (၂)အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ရူပသမ္မသနကာလ (ပု) [ရူပသမ္မသန+ကာလ] ရုပ်ကို-သုံးသပ်သော- သုံးသပ်ရာ- အခါ-ကာလ။ တသော်ဝံ သမ္မသတော ရူပသမ္မသန-ကာလေ ဝိပဿနာ မဂ္ဂေန သဒ္ဓိ ဆဋ္ဌိယတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၀၀။

ရူပသမ္မိဿ (တိ) [ရူပ+သမ္မိဿ] ရုပ်နှင့် ရောနှောသော။ ရူပဘဝသ္မိဉ္စိ သတိပိ ရူပ-သမ္မိဿတ္တေ သဋ္ဌာယတနံ နာ ပဝတ္တတိ။အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။

ရူပသမ္မုဒိတ (တိ) [ရူပ+သမ္မုဒိတ] ရူပသမုဒိတ-ကြည့်။

ရူပသမ္မူဠှ (တိ) [ရူပ+သမ္မူဠှ] ရုပ်၌-တွေဝေ- မိန်းမော-သော။ ရူပသမ္မူဠှာ အရူပသမ္မူဠှာ ဥဘယသမ္မူဠှာတိ တိဒိဓာ ဗောဓနေယျပုဂ္ဂလာ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။၅၅။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌိ၊ ၂။၈၅)။

ရူပသရိက္ခ (တိ) [ရူပ+သရိက္ခ] ရုပ်နှင့်တူသော။ ရူပွနဥ္စေတ္ထ ရူပသရိက္ခတာယ ကသိဏရူပဿ ဝဏ္ဏတာ ဝဏ္ဏတကာလဝသေန ဝိသေသာပတ္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၄၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၂၀။

ရူပသရိက္ခက (တိ) [ရူပသရိက္ခ+က]ရူပသရိက္ခ-ကြည့်။ ရူပသရိက္ခကတ္တာ ရူပန္တိ စ နာမံ လဘတိ "ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါနိ ပဿတီ"တိ အာဒီသု ဝိယ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။

ရူပသဟဂတ (တိ) [ရူပ+သဟဂတ] (၁) (က) (ပထဝီကသိုဏ်းစသော) ကသိုဏ်းရုပ်နှင့် တကွ (အာရုံပြုသောအားဖြင့်) ဖြစ်သော။ (၁) (ပထဝီကသိုဏ်းစသော) ကသိုဏ်း-ရုပ်-နိမိတ်-လျှင် အာရုံရှိသော။ (၂)(က) ရူပစျာန်ကိုမှီသော။ (ခ) ရူပစျာန်လျှင်-အာရုံရှိသော။ (၁) (က) ရူပသဟဂတာန-(အဘိ၊ပု။၁၁၄)နှင့် ရူပန်မိတ္တသခါတေန ရူပေန သဟဂတာနံ၊ ဘေန သဒ္ဓိံ ပဝတ္တာနံ နာ ဝိနာ ရူပါရမ္မဏာနံ စတုန္နံ ရူပါဝစရဇ္ဈာနာ-နန္တိ အတ္ထော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၂။ (ခ) ဣမေ-ကစ္စော ပုဂ္ဂလော လာဘီ ဟောတိ ရူပသဟ-ဂတာနံ ဝါ အရူပသဟဂတာနံ ဝါ သမာပတ္တိ-နံ။ အဘိ၊ပု။၁၁၄-၅။ "လာဘီ ဟောတိ ရူပသဟဂတာနံ ဝါ သမာပတ္တိနံ အရူပသဟ-ဂတာနံ ဝါ"တိ အာရမ္မဏေ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ ရူပါရူပါရမ္မဏာနန္တိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၆။ ဟောနိ၊ဋ္ဌ။၂၁။ ရူပသဟဂတာန(အဘိ၊ပု။၁၇၁)နှင့်ရူပန်မိတ္တာ-ရမ္မဏာနံ ရူပါဝစရသမာပတ္တီနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၉၄။(၂) (က) တဿ စေ အာဝုသော ဘိက္ခု-နော....ရူပသဟဂတာ သညာ မနသိကာရာ သမုဒါစရန္တိ။ အံ၊၃။ ၂၁၄။ ကာမသဟ-ဂတာတိ ကာမနိဿိတာ....ဝေဒံ သဗ္ဗဝါရေသု အတ္ထော ဝေဒိတဗ္ဗော။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၇၇။(ခ) အာကာသာနဉ္စာယတနသ္မာ လာဘီ ရူပ-သဟဂတာ သညာ မနသိကာရာ သမုဒါ-စရန္တိ။ ပဋိသံ။ ၃၅။ရူပသဟဂတာတိ ရူပဇ္ဈာ-နာရမ္မဏာ။ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။

ရူပသဟိတ (တိ) [ရူပ+သဟိတ] ရုပ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ ရူပသဟိတာ ရူပပဋိဗဒ္ဓါ ဓမ္မပု-ဝတ္တိ ရူပဓာတု။ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၇၄။

ရူပသာပေက္ခ (တိ) [ရူပ+သာပေက္ခ] ရုပ်၌ ငဲ့ကွက်ခြင်းရှိသော၊ ရုပ်၌ငဲ့ကွက်သော။

ရူပသာပေကွတာ (ထီ) [ရူပသာပေက္ခ+တာ] ရုပ်၌ငဲ့ကွက်ခြင်းရှိသည်၏အဖြစ်၊ ရုပ်၌ငဲ့ကွက်ခြင်း။ တဿ သဟရူပေန သမ္ဘဝတော ရူပံ နိဿာယ ပဝတ္တိ ရူပသာပေက္ခတာယ ကာရဏာသ့။ သီ၊ဋီ၊သ့စ်၊၁။၄၃၇။

ရူပသာမည (န) [ရူပ+သာမည] သုတိ–ရုပ်သွင်–တူသည်၏အဖြစ်။ တသ္မာ ကုသလာဒိသဒ္ဒေါ ဝိယ အဘိန္နကုသလာဒိဇာတိသု ရူပသာမညေပိ....ဒ္ဝေ စ ဓမ္မသဒ္ဒါ အာဟန္နာ။ မူလဋီ၊၁။၃၃။

ရူပသာရဿ (ပု) [ရူပ+သာရ] အဆင်းဟူဆိုအပ်သော အနှစ်သာရ။ ရူပသာရမနသာရဝယသာရကုလသာရဘောဂသာရပုညသာရာဒီဟိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၃။

ရူပသာရ၂ (တိ) [ရူပသာရ+ဏ] အဆင်းဟူဆိုအပ်သော အနှစ်သာရရှိသော၊သူ။ ရူပသာရီ–ကြည့်။

ရူပသာရီ (ရီ) ဗြာဟ္မဏီ (ထီ) [ရူပသာရီ+ဗြာဟ္မဏီ] ရူပသာရီ–ကြည့်။ မယ့် မာဇုယာ ရူပသာရီဗြာဟ္မဏီယာ ပေါသာဝနီကမ္မလံ ဒတ္ဝာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿာမီ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၁၄၃။ ဣမသ္မိံ ပုဒ္ဓုပ္ပါဒေ နာလကဂါမေ ရူပသာရီဗြာဟ္မဏိယာ ကုစ္ဆိမ္ဟိ နိဗ္ဗတ္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၆၈။အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂)။

ရူပသာရီ (ထီ) [ရူပသာရ+ဣ] အဆင်းဟူသော အနှစ်သာရရှိသော၊ ပုဏ္ဏားမ၊ ရူပသာရီပုဏ္ဏေးမ၊ (ရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်၏ မယ်တော်ကြီး)။ ဒိန္နံ ဒါနိ မေ မာတု ရူပသာရီဗြာဟ္မဏိယာ ပေါသာဝနီကမ္မလံ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ ရူပသာရီယာ ဟိ ဗြာဟ္မဏိယာ သော ပုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၅၂။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၆၊၃၃၁။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂၊၃၄၂။အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၇)။

(ယင်းပုဏ္ဏေးမသည် အဆင်းဟူသော အနှစ်သာရ, ဥစ္စာဟူသော အနှစ်သာရ, အရွယ်ဟူသော အနှစ်သာရ, အမျိုးဟူသော အနှစ်သာရ, စည်းစိမ်ဟူသော အနှစ်သာရ, ကုသိုလ်ကောင်းမှုဟူသောအနှစ်သာရစသည်ရှိသည်၏အဖြစ်ကြောင့် ရူပသာရီမည်သည်။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၃။

ဇာဇဂြိုဟ်ပြည်အနီး ဥပတိဿပုဏ္ဏားရွာ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၇၃။အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂) မဂဓတိုင်း နာလကရွာ (ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၆၊၃၃၁။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၂။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၈။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄၂။အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈)၌ ကုဋ္ဌေငါးရှဉ့်ခြောက်ဆယ်ကြယ်ဝသော ရွာသူကြီးမင်း ဝင်္ကဉ္ဇပုဏ္ဏားကြီး၏ ဇနီးဖြစ်သည်။ အပ၊၁။၁၁၄။သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။

(၁) ဥပတိဿ = ရှင်သာရိပုတ္တရာထေရ်။ (၂) ဥပသေန=ဥပသေနထေရ်။ (၃) ရေဝတ=ခဒိရဝနိယရေဝတထေရ်။(၄)စုန္ဒ= မဟာစုန္ဒထေရ်။ (၅) စာလ=စာလာထေရီ။ (၆) ဥပစာလ=ဥပစာလာထေရီ။ (၇) သီသူပစာလာ = သီသူပစာလာထေရီ ဟူ၍ သားသမီး ၇-ယောက်ရှိသည်။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆၊၃၉၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၅၊ ၃၃၁။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၂။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၈–၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၂၊၃၄၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈။) ရဟန္တာ ၇-ပါးတို့၏ မယ်တော် ဖြစ်သည်။ (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၉။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၄၆)။ ရှင်သာရိပုတ္တရာထေရ်၏ ဘုရားဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့် စပ်ယှဉ်သည့်တရားဒေသနာကို ဟောတော်မူသည့် အဆုံး၌ သောတာပန်တည် (ဖြစ်)သည်။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။) ရှင်သာရီ

ပုတ္တဆုထေရ် ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူသည့်အခါ ရူပသာရီပုဏ္ဏေးမကြီးက ရွှေပြာသာဒ်ငါးဆူ ရွှေမဏ္ဍပ်ငါးဆူတို့ဖြင့် ပူဇော်သည်။ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၂။ ခဒိရဝနိယတ္ထေရဂါထာဋ္ဌ၊၁။၁၃၆–၌ကား သုရူပသာရီရှိကြောင်း(အင်္ဂလိပ်မူ၌) နာမည်အဘိဓာန် D.P.P.N–၌ မှာသည်)။

ရူပသိဒ္ဓိ (ထိ) [ရူပ+သိဒ္ဓိ] ရုပ်ပြီးခြင်း။ တတော စ သဒ္ဓဝိဒူ အရဟတ္တံ တေးယသဒ္ဒံ ဥပ္ပါဒေတွာ ဃာတေတာယန္တိ ရူပသိဒ္ဓိံ ဣစ္ဆန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၆။

ရူပသိပ္ပ (နှ) [ရူပ+သိပ္ပ] ပန်းထိမ်–အတတ်–ပညာ။ ပဥ္စမေ ရူပသိပ္ပန္တိ ဟေရညိကသိပ္ပံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၄၆။

ရူပသိရီ (ထိ) [ရူပ+သိရီ] (၁) အဆင်း၏ တင့်တယ်ခြင်း။ (၂)ရူပကာယ၏ တင့်တယ်ခြင်း။ (၁) ဒ္ဒိသု ပန အတ္တဘာဝေသု သီလဿ သုရက္ခိတတ္တာ အာဘိရူပါ အဟောသိ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏာ အသာဓာရဏာယ ရူပသိရိယာ သမန္နာဂတာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၂–။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၃၊ ၁၅၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၁။အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၃၊ ၉၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၃၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၁၊ ၉၀)။ (၂)ကေသတရာဇာနော ပန သဿ ရူပသိရိံ ဒိသွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။ ၂၄၉။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၇။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃၅၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။ ၃၀၀)။

ရူပသုတ္တ (နှ) [ရူပ+သုတ္တ] ရူပသုတ်။ (က) ရူပါရုံအစရှိသော အာရုံ ၆-ပါးတို့၌ လိုချင်တပ်မက်မှု ဆန္ဒရာဂသည် စိတ်၏ညစ်ညူးမှုမည်၏။ ယင်းဆန္ဒရာဂကို ပယ်အပ်ပြီးသော ရဟန်း၏ စိတ်သည် ထွက်မြောက်ခြင်းသို့ ညွတ်၏ ထွက်မြောက်ခြင်း၌ အထုံရပြီးသော စိတ်သည် ထူးသောဉာဏ်ဖြင့် သိ၍ မျက်မှောက်ပြုအပ်သော တရားတို့၌ ပြုရန် သင့်လျော်သည်ဖြစ်၍ ထင်၏ဟု ဟောတော်မူသည့် သုတ်။ ဘံယုတ္တနိကာယ ခန္ဓဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ၆–သံယုတ်၊ ၂–သုတ်။ သံ၊ ၂။၁၉၄။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၈။ (ခ) ရူပဗွမာဏ ရူပပွသန္နံ ပုဂ္ဂိုလ်စသော ပုဂ္ဂိုလ်လေးယောက်တို့ကို ဟောတော်မူသည့်သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရ နိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၂–ပဏ္ဏာသက၊ ၄–သုတ်။ အံ၊ဋ္ဌ။ ၃၈၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၄။အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၉။ (ဂ) ပန်းထိမ်အတတ်၊ ပန်းထိမ်အတတ်ကို ပြသော ကျမ်းဂန်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၅။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀။

ရူပသုတ္တဝဏ္ဏနာ (ထိ) [ရူပသုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ] ရူပသုတ်အဖွင့်၊ ရူပသုတ်ကို ဖွင့်–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သည့်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရူပသုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၄။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁၁။

ရူပသုန္ဒရ (တိ) [ရူပ+သုန္ဒရ] ကောင်း–လှပ–သော အဆင်းရှိသော၊ သူ။ မဟာရာဇ ယာ သာ ဣမသ္မိံ နဂရေ ရူပသုန္ဒရတာယ 'သုန္ဒရီ' တိ ပါကဋာ အဘိညာတာ ပရိဗ္ဗာဇိကာ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။ ၂၃၅။

ရူပသောခုမ္မ (နှ) [ရူပ+သောခုမ္မ] (၁)ရုပ်၌ သိမ်မွေ့နူးညံ့သော လက္ခဏာကို သိမ်းဆည်းတတ်သော (ဉာဏ်)။ (၂) ရူပက္ခန္ဓာ၏ နူးညံ့သည်၏အဖြစ်။(၁) ရူပသောခုမ္မေန သမန္နာဂတော ဟောတိ (အံ၊ဋ္ဌ။၃၂၄) တိ ရူပေ သဏှသုခုမလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကေန ဉာဏေန သမန္နာဂတော ဟောတိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၂။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ရူပသောခုမ္မတာ (ထိ) [ရူပသောခုမ္မ+တာ တာ–ပစ္စည်းသုတ္တ။] ရူပက္ခန္ဓာ၏–နူးညံ့–သိမ်မွေ့–သည်၏အဖြစ်။ ရူပသောခုမ္မတံ ဥတ္တာ (အံ၊ဋ္ဌ။၃၂၄)တိ ရူပက္ခန္ဓဿ သဏှသုခုမလက္ခဏပရိဂ္ဂါဟကေန ဉာဏေန သုခုမတံ ဇာနိတ္တာ။ ဒံး၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၂။

ရူပသောဘဂ္ဂ (န) [ရူပ+သောဘဂ္ဂ] (၁) ရုပ်–ရူပကာယ–၏ တင့်တယ်–သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း။ (၂) အဆင်း တင့်တယ် – သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း။ (၁) အထဘဂဝတော ရူပ-သောဘဂ္ဂံ ဒိသွာ မဟာပဇာပတိဂေါတမီ စိန္တေသိ "သောဘတိ ဝတ မေ ပုတ္တဿ အတ္တဘာဝေါ" တိ၊ မ၊ဋ၊၄၊၂၁၉။ (၂) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရူပသောဘဂ္ဂံပ(ပ္ပ)တ္တ (တိ) [ရူပသောဘဂ္ဂ + ပတ္တ] အဆင်း၏ တင့်တယ်–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း–သို့ ရောက်သော။ သော တထာဂတ-ဿ ရူပသောဘဂ္ဂပတ္တံ အတ္တဘာဝံ သြ-လောကေတွာ။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ (–ဓမ္မာဋ္ဌ၊ ၁။၂၁၉။ ဓမ္မာဋ္ဌ၊၂။၁၉၄။ အပါဋ္ဌ၊၁။၁၆၊ ၉၀-၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၂၊၉၇၊၁၂၂၊၃၀၉၊၄၅၀၊ ၄၆၃)။

ရူပသောဘဂ္ဂပတ္တိ (ထီ) [ရူပသောဘဂ္ဂ+ပတ္တိ] အဆင်း၏ တင့်တယ်–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း–သို့ရောက်ခြင်း။ သာ အတ္တဘာဝသ အတိ-ဝိယ ရူပသောဘဂ္ဂပ္ပတ္တိယာ အဘိရူပါ ဒဿ-နီယာ ပါသာဒိကာ အဘိရူပနန္ဒာတွေဝ ပညာယိတ္ထ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၆။

ရူပဇသောဘဂ္ဂသမ္ပန္န (တိ) [ရူပသောဘဂ္ဂ+သမ္ပန္န] အဆင်း၏တင့်တယ်ခြင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ ရူပသောဘဂ္ဂသမ္ပန္နာ ကုလေသု အတိသက္က-တာ။ အပ၊၂။၂၃၄။

ရူပသောဘသိရီ (ထီ) [ရူပ+သောဘာ+သိရီ] အဆင်း၏–တင့်တယ်–သုပ–ခြင်းဟု ဆိုဖေ-သော အသရေ။ အတိဝ ပတ္ထိတာစ၊သိ၊ ရူပသောဘသိရိဟိ စ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၀၁။ (အပ၊ ၂။၂၃၄ – ဥက္ကား ရူပဘောဂသိရီဟိစဟု ရှိသည်)။

ရူပသောဘာ (ထီ) [ရူပ+သောဘာ]အဆင်း၏ –တင့်တယ်–လှပ–ခြင်း။ ဂိလာနာယ တာဝ ဝေရူပါ အယံ တေသာ ရူပသောဘာ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၆၀။ (–အပါဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၃၅။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၉၆)။

ရူပသောဘာတိသယ (ပု) [ရူပသောဘာ + အတိသယ] အဆင်း၏ တင့်တယ်လှပ လွန်ကဲ ခြင်း။ တာသံ ဂ္ဂတ္ထိနံ ရူပသောဘာတိသယံ ဝဏ္ဏေန္တော အာဠာရပမာတိအာဒိမာဟ။အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။

ရူပဟေတု (ပု) [ရူပ+ဟေတု] (၁)ရုပ်ဟူသော အကြောင်း။ (၂)ရူပါရုံဟူသော အကြောင်း။ (၁)သတ္တာ ရူပဟေကု ရူပပ္ပစ္စယာ ရူပကာ-ရဏာ ဟ.ညန္တိ ဝိဟညန္တိ ဥပဟညန္တိ ဥပဃာ-တိယန္တိ။ စူဠနိ။၁၉၀။ ရူပေသူတံ ရူပပစ္စယာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၉။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၇၅။ (–အနုဋီ၊ ၁။၁၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၉၃)။ (၂) ရူပေတိ ရူပဟေတု၊ အတ္ထနော ရူပသမ္ပတ္တိနိမိတ္တန္တိ အတ္ထော။ သဒ္ဒေတိအာဒီသုပိ သေဝ နယော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၂၇။ (–ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၆၆)။

ရူပဟေတုက (တိ) [ရူပဟေတု+က] ရုပ်လှုင် အကြောင်းရှိသော။ အာဒိသဒ္ဒေန အဒိန္နာ-ဒါနာဒီကံ သင်္ဂဟံ ရူပဟေတုကံ အနတ္ထံ သင်္-ကာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၉၃။

ရူပါဇနကကမ္မဇ (တိ) [(ရူပ+အဇနက+ကမ္မ =) ရူပါဇနကကမ္မ+ဇန+ကို] ရုပ်ကိုမဖြစ်စေတတ်သော ကံကြောင့်ဖြစ်သော (က)ပဋိ-ဝိညာဉ်။ (ခ) စုတိစိတ်။ (က) (ခ) ရူပါဇ-နကကမ္မဇ (မူလဋီ၊၂။၁၀၅)ဆိုသည့် ဣဒံ ဘူတ-ကထနမတ္တံ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ ပဋိဝိညာဏာနံ အတ်သ-ဘာဝတာဘာဝါ၊ ရူပါဇနကကမ္မဇဿ ဝါ စုတိ-စိတ္တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ အနုဋီ၊၂။၁၂၀။

ရူပါဓာရ (တိ) [ရူပ+အာဓာရ] ရုပ်လျှင်တည်ရာ ရှိသော။ ရူပသို့ ဝါ အတ္တာနဉ္စ ရူပါဓာရံ ဝါ အတ္တာနံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၉၅။

ရူပါဓိကရဏ (နှ) [ရူပ + အဓိကရဏ] ရုပ်ဟူသောအကြောင်း။ ဒိဿန္တိ ခေါ ပန ရူပါဓိကရဏံ ဒဏ္ဍာဒါနသတ္ထာဒါန ကလဟဝိဂ္ဂဟဝိဝါဒတုဒံ တုဒံ ပေသုညမုသာဝါဒါ။ မ၊၂။၇၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂၀။ ရူပါဓိကရဏန္တိ ရူပဟေတုံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၉၃။

ရူပါဓိကာရတ္တ (နှ) [(ရူပ+အဓိကာရ) ရူပါဓိကာရ+တ္တ။] ရုပ်၏ အရာဌာန၏ အဖြစ်။ ရူပါဓိကာဒတ္တာ ဝိညာဏကသိဏံ နု ဂဟေတဗ္ဗမေဝါတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။

ရူပါဓိဘူ (တိ) [ရူပ+အဓိဘူ] ရူပါရုံကို–လွှမ်းမိုး–နှိပ်စက်–နှိပ်နင်း–သော၊သူး၊အယံ ဝုစ္စတာဝုသော ဘိက္ခု ရူပါဓိဘူ သဒ္ဒါဓိဘူ ဂန္ဓာဓိဘူ။ သံ၊၂။၃၉၂။ စူဠနိ။၂၉၀။

ရူပါဓိဘူတ (တိ) [ရူပ+အဓိဘူတ] ရူပါရုံသည်–လွှမ်းမိုး–နှိပ်စက်–နှိပ်နင်း –အပ်သော၊သူ။ အယံ ဝုစ္စတာဝုသော ဘိက္ခု ရူပါဓိဘူတော သဒ္ဒါဓိဘူတော ဂန္ဓာဓိဘူတော။ သံ၊၂။၃၉၁။ စူဠနိ။၂၀၈။

ရူပါဓိမုတ္တ (တိ) [ရူပ+အဓိမုတ္တ] ရူပါရုံ၌–ညှတ်–နှလုံးသွင်း–ခုံမင်–နှစ်သက်–တပ်မက်–တွယ်တာ–သော။ ရူပါဓိမုတ္တော သဒ္ဒါဓိမုတ္တော ဂန္ဓာဓိမုတ္တော။ စူဠနိ။၁၇၀။ (–နေတ္တိ။၄၆၊၈၁)။ ရူပါဓိမုတ္တောအာဒီနိ ပဉ္စကာမဂုဏဝသေန ဝုတ္တာနိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၆၄။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၈)။ ရူပါဓိမုတ္တာတိ ရူပဓာတုသင်္ခါတေ အာရမ္မဏေ အဓိမုတ္တာ အဘ္ဘောသိတာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၈၆။

ရူပါနိစ္စတာ (ထီ) [ရူပ+အနိစ္စတာ]ရူပါရုံတို့၏–မမြဲသည်၏ အဖြစ်– မမြဲခြင်း။ ရူပါနိစ္စတဉ္စ ယထာဘူတံ သမနုပဿထ။ သံ၊၂။၃၅၅။

ရူပါပေက္ခ (တိ) [ရူပ+အပေက္ခ] ရုပ်ကိုငဲ့သော။ ပစ္စယဂ္ဂဟဏံ ဝါ ရူပါပေက္ခံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။ ၃၆၆။

ရူပါဗျာကတ (တိ) [ရူပ+အဗျာကတ] ရုပ်အဗျာကတ။ တတ္ထ ကတမံ သဗ္ဗံ ရူပန္တိ ဣဒံ ကသ္မာ ဂဟိတံ ဟေဋ္ဌာ ရူပါဗျာကတံ သခေ့ပေန ကထိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၂၊၄၁၁၊၄၂၆။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၉၉။ ဝဇိရ။၅၅၄၊၅၅၆။ မူလဋီ၊၁။၁၃၉။ မူလဋီ၊၃။၁၀၅၊၂၃၅)။

ရူပါဘာဝ (ပု) [ရူပ+အဘာဝ] (၁) ရုပ်မရှိခြင်း။ (၂) ဖောက်ပြန်မှုမရှိခြင်း။ (၁) ဒ္ဒိန္နံ ရုက္ခာနံ အန္တံရန္တိ ထွေ ရုက္ခရုပ် စက္ခုန္ဒြိယသ္မာ အန္တရေ ရူပါဘာဝတော အာကာသန္တိ မနောဒ္ဓါရဝိညာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄။ (–၄၂၇)။ (၂) အတ္တနော အတ္တနော အနုရူပံ ပစ္စယံ ပဋိစ္စ သမုပ္ပန္နာ ရူပါဘာဝေန အရူပိနော သဘာဝတော ဥပလဗ္ဘမာနာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၆။ ရူပါဘာဝေနာတိ ရူပဂုဏာဘာဝေန။ မူလဋီ၊၁။၉၂။

ရူပါဘိဿာတ (ပု) [ရူပ+အဘိဿာတ] (က) ရူပါရုံ–အဆင်းအာရုံ–၌ (စက္ခုပသာဒ၏) ရွှေရှုထိခိုက်ခြင်း။ (ခ) ရူပါရုံ – အဆင်းအာရုံ–၏ (စက္ခုပသာဒ၌)ရွှေရှုထိခိုက်ခြင်း။ ရူပါဘိဿာတာရဟာဘူတပုဗ္ဗသာဒလက္ခဏာ – ကြည့်။

ရူပါဘိဿာတာရဟ (တိ) [ရူပါဘိဿာတ+အရဟ] (က) ရူပါရုံ– အဆင်းအာရုံ– ၌ (စက္ခုပသာဒ၏) ရွှေရှုထိခိုက်ခြင်း– ကို–

ဌာ–ထိုက်သေး။ (ခ) ရူပါရုံ– အဆင်းအာရုံ–၏ (စက္ခုပသာဒ၌) ရွှေရွှထိခိုက်ခြင်း–ကို–ဌာ–ထိုက်သော။ ရူပါဘိဿာတာဝရဟဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏ–ကြည့်။

ရူပါဘိဿာတာဝရဟဘူတပ္ပသာဒ (ပု) [ရူပါဘိဿာတာဝရဟ + ဘူတ + ပသာဒ] (က) ရူပါရုံ–အဆင်းအာရုံ–၌ (စက္ခုပသာဒ၏) ရွှေရွှထိခိုက်ခြင်း– ကို– ဌာ– ထိုက်သော မဟာဘုတ်တို့ကို ကြည်လင်စေခြင်း။ (ခ) ရူပါရုံ–အဆင်းအာရုံ–၏ (စက္ခုပသာဒ၌) ရွှေရွှထိခိုက်ခြင်း– ကို– ဌာ– ထိုက်သော မဟာဘုတ်တို့ကို ကြည်လင်စေခြင်း။အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရူပါဘိဿာတာဝရဟဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏ (တိ) [ရူပါဘိဿာတာဝရဟဘူတပ္ပသာဒ + လက္ခဏ] (က) ရူပါရုံ–အဆင်းအာရုံ– ၌ (စက္ခုပသာဒ၏) ရွှေရွှထိခိုက်ခြင်း– ကို– ဌာ– ထိုက်သော မဟာဘုတ်တို့ကို ကြည်လင်စေခြင်း လက္ခဏာရှိသော။ (ခ) ရူပါရုံ–အဆင်းအာရုံ– ၏ (စက္ခုပသာဒ၌) ရွှေရွှထိခိုက်ခြင်း – ကို – ဌာ– ထိုက်သော မဟာဘုတ်တို့ကို ကြည်လင်စေခြင်း လက္ခဏာရှိသော။ (က)-(ခ) ဧကေသု ဟိ ရူပါဘိဿာတာဝရဟဘူတပ္ပသာဒလက္ခဏံ.... စသ္မာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၇၄။ရူပါဘိဿာတာဝရဟော စ သော ဘူတပ္ပသာဒေါ စာတိ ရူပါဘိဿာတာဝရဟဘူတပ္ပသာဒေါ။ ဧဝံ လက္ခဏံ စသ္မာ။ ရူပါဘိဿာတော၀တိ စ ရူပေ ရူပဿ ဝါ အာဘိဿာတောတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။၁၄၇။ ရူပေ ရူပဿ ဝါ အာဘိဿာတော ရူပါဘိဿာတော၊ တံ အရဟတီတိ ရူပါဘိဿာတာရဟော၊ ရူပါဘိဿာတော ဟောတု ဝါ မာ ဝါ ဧဝံ သဘာဝေါ စတုန္နံ ဘူတာနံ ပသာဒေါ ရူပါဘိဿာတာဝရဟဘူတပ္ပသာဒေါ။ဧဝံ လက္ခဏံ စသ္မာ။တော ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၈၉။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။၂၃၅။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၁)။

ရူပါဘိနန္ဒနာ (ထီ) [ရူပ+အဘိနန္ဒနာ] (၁) ရူပကွန္ဒဝ၌–နှစ်သက်–တပ်မက်–ခြင်း။ (၂) ရူပါရုံ၌–နှစ်သက်–တပ်မက်–ခြင်း။(၁)-(၂) ပဌဝိဓော ရူပါဘိနန္ဒနာဒိဘေဒတော။အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၄၄။ ရူပါဘိနန္ဒနာဒိဘေဒေါ ရူပါဒိဓန္ဓဝသေန အာရမ္မဏဝသေန ဝါ။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၅၈။ (–ဝိမတိ၊ ၊။၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၄။နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁၃၀–၁)။

ရူပါဘိနန္ဒိနီ (ထီ) [ရူပ+အဘိနန္ဒိနီ] ရူပါရုံ၌– နှစ်သက်– တပ်မက်– တတ်သေး၊ (တဏှာ)။ ရူပါဒိသု ဝါ အာရမ္မဏေသု တတြ တတြ အဘိနန္ဒိနီ၊ ရူပါဘိနန္ဒိနီ သဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗဓမ္မာဘိနန္ဒိနီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၄။

ရူပါဘိနိဝေသ (ပု) [ရူပ+အဘိနိဝေသ] ရှပ်၌ (အတ္တဟု) နှလုံးသွင်း–ရူမှတ်–ခြင်း။ ရူပါဘိနိဝေသံ ဘယတော သမွယမာနော သုညတေ အဓိမုတ္တတ္တာ ဖုဿ ဖုဿ ဝယံ ပဿတိ။ ပဋိသံ။ ၈၉၊၉၀။

ရူပါဘိပတ္ထနာ (ထီ) [ရူပ+ အဘိပတ္ထနာ] ရူပါရုံကို– တောင့်တ – မျှော်လင့်– ခြင်း။ ရူပပရိဋ္ဌာဟောတိ ရူပဝိသယော ရူပါဘိပတ္ထနာဝသေန ပဝတ္တော ကိလေသပရိဋ္ဌာဟော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၈။

ရူပါဘိဘူ (တိ) [ရူပ+ အဘိဘူ] ရူပါဓိဘူ–ကြည့်။ အဘိဘူတော် ရူပါဘိဘူ သဒ္ဒါဘိဘူ ဂန္ဓာဘိဘူ ရသာဘိဘူ....။မဟာနိ။ ၃၁၄။

ရူပါဘိမုခ (တိ) [ရူပ+အဘိမုခ](နာ) (၁) ရူပါရုံသို့ ရှေးရှု။ (တ်) (၂) ရူပါရုံသို့ ရှေးရှုသော။ (နာ) (၁) တဿ ဟိ ဖလဿမာပတ္တိတော ဝုဋ္ဌာယ ဝီမံသနတ္ထံ ရူပါဘိမုခံ စိတ္တံ ပေသေန္တဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅။(တိ) (၂) အောက်မုဖ်–ကြည့်။

ရူပါဘိမုခဘာဝပဒုပဋ္ဌာန (တ်) [ရူပါဘိမုခ+ဘာဝ+ပဒုပဋ္ဌာန] ရူပါရုံသို့ ရှေးရှုသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဉာဏ်အားထင်တတ်သော။ ရူပမတ္တာရမ္မဏရသံ၊ ရူပါဘိမုခဘာဝပစ္စုပဋ္ဌာနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၈၅။

ရူပါဘိရာမ (တိ) [ရူပ+အဘိရာမ] ရူပါရုံ၌–မွေ့လျော်–ပျော်ပိုက်–သော။ ထွေ့ဖ အနာဒိမတိသံသာရေ ဣတ္ထိပုရိသာရူပါဘိရာမာတိ နေတ္တိ၊ ၄။ ၂၀၂။

ရူပါဘိသင်္ခ (ပု) [ရူပ+အဘိသင်္ခ] ရူပါရုံ၌–ကပ်ငြိ–တွယ်တာ–ခြင်း။ ယော ပန ပုဂ္ဂလော ကမ္မာရာမတာဒိဝသေန ရူပါဘိသင်္ခါဒိဝသေန စ ပဝတ္တိယာ....။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၀၀။

ရူပါဘိဟနန (နာ) [ရူပ+အဘိဟနန] ရူပါရုံ–အဆင်းအာရုံ–၌–ထိခိုက်ခြင်း။ ယသ္မာ ပစ္စယန္တရသဟိတောယေဝ စက္ခုပ္ပသာဒေါ ရူပါဘိဟနနဝသေန ပဝတ္တတိ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။ ၁၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊၂။ ၈၉။

ရူပါမိသ (နာ) [ရူပ+အာမိသ] ဂျပ်ဟူသော အာမိသ၊ ရုပ်အာမိသ။ ဝိမောက္ခဝါရေ ပန ရူပပဋိသံယုတ္တော ဝိမောက္ခော အတ္တနော ရူပါမိသသဒိသနေဝ သာမိသော နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၊၁၂၄။ (–သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၃၄၃)။

ရူပါယတန (နာ) [ရူပ+အာယတန] (၁) ရူပါယတန– (က) အဆင်းအာရုံ–ရူပါရုံ–ဟု ဆိုအပ်သော (စက္ခုဝိညာဏ်–မြင်သိ–စိတ်ဇ်) လုံ့လပြုရာ– အားထုတ်ရာ – တည်နေရာ– စုဝေးရာ–ဖြစ်ပေါ်ရာ– အကြောင်း။ (ခ) (စက္ခုဝိညာဏ်–မြင်သိ–စိတ်၏) လုံ့လပြုရာ– အားထုတ်ရာ– တည်နေရာ– စုဝေးရာ– ဖြစ်ပေါ်ရာ–အကြောင်း– ဖြစ်သည့်– အဆင်း အာရုံ–ရူပါရုံ။ (ဂ) (စက္ခုဒ္ဒါရနှင့် ရူပါရုံတို့၌) ဖြစ်သည့် စက္ခုဝိညာဏ်–မြင်သိ–စိတ်ကို တိုးခဲ့တတ်သည့်– အဆင်း အာရုံ– ရူပါရုံ။ (ဃ) ရှည်လျားး– ကျယ်ပြန့်သော သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲကို–ဆောင်–ဖြစ်စေ–တတ်သည့်– အဆင်းအာရုံ–ရူပါရုံ၊ (အာယတန ၁၂-ပါး တို့တွင် ပါဝင်သည့်) ရူပါယတန။

(ယင်း ရူပါယတန ရူပါရုံ ဟူသည်– ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော မဟာဘုတ်လေးပါး ကို စွဲမှီ၍ သနိဒဿနသပ္ပဋိဃ ဖြစ်သော (၁) နီလ=အညို၊ (၂) ပီတ=အဝါ၊ (၃) လောဟိတက=အနီ၊ (၄) ဩဒါတ=အဖြူ၊ (၅) ကာဠက= အမည်းအနက်၊ (၆) မဉ္ဇိဋ္ဌက=အမောင်း(နီညိုရောင်)၊ (၇) ဟရိ= အဝါရင့်၊ (၈) ဟရိဝဏ္ဏ=အစိမ်းရောင်၊ (၉) အမ္မကံ့ရဝဏ္ဏ= သရက်ညွှန့် အဆင်းရောင် (အစိမ်းနု)၊ (၁၀) ဒီဃ= အရှည်၊ (၁၁) ရဿ=အတို၊ (၁၂) အဏု=အငယ်၊ (၁၃) ထူလ= အကြီး၊ (၁၄) ဝဋ္ဋ= အလုံး၊ (၁၅) ပရိမဏ္ဍလ = အဝန်းအဝိုင်း၊ စတုရဿ=လေးမြောင့်၊ (၁၆) ဆင်္ခသ= ခြောက်မြောင့်၊ (၁၇) အဋ္ဌသ=ရှစ်မြောင့်၊ (၁၈) သောဠသံသ = တစ်ဆယ့်ခြောက် မြောင့်၊ (၁၉) နိန္န = အနိမ့်အရှိုင်း၊ (၂၀) ထလ = အမြင့်အမောက်၊ (၂၁) ဆာယာ=အရိပ်၊ (၂၂) အာတပ=နေပူ၊ (၂၃) အာလောက= အလင်းရောင်၊ (၂၄) အန္ဓကာရ=အမိုက်မှောင်၊ (၂၅) အဗ္ဘာ= တိမ်တိုက်၊ (၂၆) မဟိကာ=ဆီးနှင်း၊ (၂၇) ဓူမ=အခိုး၊ (၂၈) ရဇ=မြူ၊ (၂၉)လဝန်း၏

အဆင်းအရောင်၊ (၄၀) နေဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ (၄၁) ကြယ်တာရာ အပေါင်းတို့၏ အဆင်းအရောင်၊ (၄၂) ကြေးမုံဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ (၄၃) ပတ္တမြား၊ ခရုသင်း၊ ပုလဲဝါးအဆင်းရှိသော ဝေဠုရိယ ကြောင်မျက်ရွဲ (မြ)၏အဆင်းအရောင်၊ (၄၄) ရွှေငွေ၏ အဆင်းအရောင် တို့နှင့် ထိုဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အဆင်းအရောင် တို့မှ ကြင်းကျန်သော အဆင်းအရောင် အမျိုးမျိုးတို့ ဖြစ်ကြလေသည်။ ဤအဆင်းအရောင် အမျိုးမျိုးကို "ရူပါယတန ရူပါရုံ" ဟု ခေါ်ဆိုလေသည်။)(၂) ရူပါရုံဟုဆိုအပ်သော ရုပ်အာယတန(စက္ခာယတန)အစရှိသောရုပ်အာယတန ၁၀-ပါး။ (၁)ကတမံ တံ ရူပံ ရူပါယတနံ.... ရူပံပေတံ ရူပါယတနံပေတံ ရူပဓာတုပေသာ။ ၄ဒံ တံ ရူပံ ရူပါယတနံ။ အဘိ၈။ ၁၆၂-၃။ ဒွါဒသာယတနာနိ စက္ခာယတနံ သောတာယတနံ....ရူပါယတနံ သဒ္ဒါယတနံ။ အဘိ. ဝိ။၆၉။ (-အဘိ၈ပု။၁၀၁)။ ရူပါယတနံ စက္ခုဝိညာဏဓာတုယာ....အာရမ္မဏပစ္စယေန ပစ္စယော။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁။ ရူပါယတနန္တိ ရူပသင်္ခါတံ အာယတနံ။ အဘိ၈၊၃။၃၅၈။ (၂) ရူပါယတန(နေတ္တိ။၂၀)န္တိ ရုပ္ပနသဘာဝံ ဒဿာယတနံ။ နေတ္တိ၈၊၆၈။ ရူပါယတနဿ ရူပက္ခန္ဓေ အရူပါယတနေသု မနာယတနဿ ဝိညာဏက္ခန္ဓေ။ ဒီ၈၊၂။၃၇၅။ မ၈၊၁။၂၉၃။ ရူပါယတနဿာတိ အနေကာဒသပုဘေဒဿ ရူပဿဘာဝဿ အာယတနဿ။ ဒီ၈ဋ္ဌ၊၂။ ၃၂၃။ (-မ၈ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ နေတ္တိ၈ဝိ။၁၄၂)။

ရူပါယတနဂ္ဂဟဏ (န) [ရူပါယကန+ဂဟဏ] (ရူပါရုံဟုဆိုအပ်သော)ရူပါယတနကိုယူခြင်း။ ကေရူပန္တိ စ ရူပါယတနဂ္ဂဟဏေန ဆန္နမ်ပိ ဗာဟိရာနံ အာယတနာနံ ဂဟဏံ။ ဘံ၈ဋ္ဌ၊ ၁။၅၆။

ရူပါယတနဂ္ဂဟဏမုခ (န) [ရူပါယတနဂ္ဂဟဏ+မုခ] ရူပါယတနကိုယူခြင်းကို အဦးပြုခြင်း။ ယေဘုယျေန ရူပါယတနဂ္ဂဟဏမုခေန ရူပသခ်ါတေန သဏ္ဌာနံ ဂယျတိ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။၄၀။

ရူပါယတနဒဿနသမတ္ထ (တိ) [ရူပါယတန+ဒဿန+သမတ္ထ] ရူပါရုံကိုမြင်ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော။ ရူပဒဿနသမတ္ထန္တိ အတ္ထာနံ နိဿာယ ပဝတ္တဝိညာဏဿ ဝသေန ရူပါယတနဒဿနသမတ္ထံ။ သံ၈ဋ္ဌီ၊၂။၂၀၂။

ရူပါယတနဓမ္မ (ပု) [ရူပါယတန+ဓမ္မ] ရူပါရုံဟူသောဂုဏ်း။ ရူပေ ဗဟိဒ္ဓါ ဝေတ္ထေတိတိ အဋ္ဌတ္တာတော ဗဟိဒ္ဓါဘူတေ ရူပါယတနဓမ္မေ ဝေတ္ထပေတီတိ ဒဋ္ဌော။ ပဋိသံ၈၁၊၁။၂၆၄။

ရူပါယတနနိဒ္ဒေသ (ပု) [ရူပါယတန+နိဒ္ဒေသ] ရူပါယတနကို- အကျယ်ပြ- ချ-ကြောင်း- ဖြစ်သည့် စကားရပ်၊ ရူပါယတနနိဒ္ဒေသ၊ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ အဘိဓမ္မပိဋကတ၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိ၊ ၂-ကဏ္ဍ။ အဘိ၈။၁၆၂။ ရူပါယတနနိဒ္ဒေသေ ဝဏ္ဏော၀ ဝဏ္ဏနိဘာ။ အဘိ၈၊ ၁။၃၅၄။

ရူပါယတနပရိယာယ (ပု) [ရူပါယတန+ပရိယာယ] ရူပါယတနသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်။ ဝဏ္ဏသဒ္ဒေါ ဟေတ္ထ ရူပါယတနပရိယာယော၀။ သီ၈ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၄၁၇။

ရူပါယတနမယ (တိ) [ရူပါယတန+မယ] ရူပါယတန-ရူပါရုံ-ဖြင့်-ပြီးသော။ တဿ စက္ခာဿ ရူပမယော ရူပါယတနမယော ဝေဂေါ။နေတ္တိ၈ ဝိ။၃၁၀။

ရူပါယတနမုခ (န) [ရူပါယတန+မုခ]ရူပါယတနကို အဦးအစပြုခြင်း။ တီသုပိ ဌာနေသု ရူပါယတနမုခေန ဥပါဒါရူပဿေဝ ဂဟဏံ ဘူတရူပါနံ ဝိသုံ ဂဟိတတ္တာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သီ၈ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၄၁၇။

ရူပါယတနမူလက (တ်) [ရူပါယတန+မူလ+က] ရူပါယတနလျှင် အရင်းမူလဋ္ဌသော။ ရူပါယတနမူလကာနိ ဆ၊သဒ္ဒါယတနမူလကာနိ ပဉ္စ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၇။

ရူပါယတနဝဋ္ဋ (တိ) [ရူပါယတန+ဝဋ္ဋ]ရူပါယတန့်–သည်–ကို–ကြဉ်–တတ်–အပ်–သော။ တာနိ ရူပါယတနဝဋ္ဋေဟိ နဝဟိ သြဋ္ဌာရိကာဃတနေဟိ.... အသင်္ဂီတာနိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉။

ရူပါယတနဝတ္ထုက (တိ) [ရူပါယတန+ဝတ္ထု+က] ရူပါယတနလျှင်–တည်–မှီ–ရာရှိသော။ ယသ္မာ ဝါ ဒီဃာဒိသမညော နူ ရူပါယတနဝတ္ထုကာ။ဒ်၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၉၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၄၁၈။

ရူပါယတနဝိနိမုတ္တ (တိ) [ရူပါယတန+ဝိနိမုတ္တ] ရူပါယတန–ရူပါရုံ–မှလွတ်သော။ ရူပါယတနဝိနိမုတ္တသဗ္ဗဓမ္မေ ဝါ အတ္တတော ဂဟေတ္ဝာ ...။မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၈၆။

ရူပါယတနဝိသေသ (ပု) [ရူပါယတန÷ဝိသေသ] ရူပါယတနအဆူး၊ ထူးသော ရူပါယတန။ ရူပေသုတိ စ ဣမိနာ နူ ကေဝလံ ရူပါယတနဝိသေသာ ဧဝ ဂဟိတာ။မ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃၀၆။

ရူပါယတ္တ (တိ) [ရူပ + အာယတ္တ]ရုပ်–၌–အား–နှင့်–စပ်သော။ ရူပါယတ္တာ(ယေဝ)စ တာသံ ပဝတ္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၃၊ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃ ၂၃။စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၅၆။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၉၈)။

ရူပါယတ္တဝုတ္တိတာ(ထိ) [ရူပါယတ္တာ+ဝုတ္တိ=ရူပါယတ္တဝုတ္တိ+တာ။] ရုပ်–၌–အား–နှင့်–စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်၊စပ်သော ဖြစ်ခြင်း။ "ရူပဝါ"တိ ဣမိနာ ရူပေန သဟိဉ္ဇနတာဝ ဥပဒိဋ္ဌတိ၊ နူ ရူပါယတ္တဝုတ္တိတာတိ ဘာဟ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။၇၆။

ရူပါရမ္မဏ (နူ) [ရူပ+အာရမ္မဏ] (၁) ရူပါရုံ၊ အဆင်းအာရုံ။ (တိ) (၂) ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသော၊ ရူပါရုံကို အာရုံပြုသော။ (၃) ရူပါဝစရ (စတုတ္ထ)ဈာန်လျှင် အာရုံရှိသော၊ ရူပါဝစရ (စတုတ္ထဈာန်)ကို အာရုံပြုသော။ (၄) ရူပ်–ရူပက္ခန္ဓာ–လျှင် အာရုံရှိသော၊ ရူပ်–ရူပက္ခန္ဓာ–ကို အာရုံပြုသော။ (၁)ရူပါရမ္မဏံ ဝါ သဒ္ဒါရမ္မဏံ ဝါ ဂန္ဓာရမ္မဏံ ဝါ။ အဘိ၊ ဓ။၁၇။ အဘိ၊ ဝိ။၁၅၀။ ရူပမေဝ ရူပါရမ္မဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၃။ (–ဝိဘာဝိနီ။၁၂၉)။ ရူပတဏှာ.... စက္ခုဿ အာပါထဂတံ ရူပါရမ္မဏံ ကာမဿာဒဝသေန အဿာဒယမာနာ ပဝတ္တတိ၊ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၁–၁။ ဣဒံ ပန အာရမ္မဏံ နာမ ရူပါရမ္မဏံ သဒ္ဒဂန္ဓရသဖောဋ္ဌဗ္ဗမဂ္ဂါရမ္မဏန္တိ ကောဋ္ဌာသတော ဆဗ္ဗိဓံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄၅။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၅၊ ၂၇၅။မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၇၈။သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၃၈။သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂဋ္ဌ၊ ၂၇၇။ အဘိ၊ ဋ္ဌ။ ၂။၁၇၀။သင်္ဂဟ။ ၄၉)။

ထိုရူပါရုံသည် စက္ခုပသာဒဋ္ဌ(ကို)ထိခိုက်ခြင်းလျှင် မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာ (မှတ်အပ်သောလက္ခဏာ) ရှိသည်၊ စက္ခုဝိညာဉ်၏ (အား)အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုခြင်းကိစ္စရှိသည်၊ အာရမ္မဏပစ္စယသတ္တိနှင့် ပြည့်စုံခြင်းရှိ၍ အာရမ္မဏာသတ္တိ ဟူသော ဂုဏ်ရှိပြီး စက္ခုဝိညာဉ်၏သာလျှင် ကျက်စားရာအာရုံရှိကာ အာရမ္မဏာသတ္တိ ဟူသော ဂုဏ်ရှိ၍ စက္ခုဝိညာဉ်၏ သာလျှင်ကျက်စားရာ အာရုံ၏ အဖြစ်ဖြင့် ဉာဏ်အားလျှော့ရှုထင်သဖြင့် လေးပါးသော မဟာဘုတ်လျှင် နီးသောအကြောင်းရှိပေသည်။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၅။ အဘိ၊ဝတာရ။၉၂။) ရူပါယတနပုဒ်လည်း–ကြည့်။

(တိ) (၂) ရူပါရမ္မဏံ ဝါ သဒ္ဒါရမ္မဏံ ဝါ ဂန္ဓာရမ္မဏံ ဝါ။ အဘိ၊ဓ။ ၁၇။အဘိ၊ဝိ။ ၁၅၀။ အယံ ပန ဇ။ပဏ္ဍု ရူပံ အာရမ္မဏံ

တေဿာတိ ရှုပါရမ္မဏံ.... ဣတိ ရှုပါရမ္မဏံ ဝါ။ ပ။ခမ္မာရမ္မဏံ ဝါ စိတ္တံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။အဘိ၊ ဋ္ဌ၊။၁၀၆၊ ၄၄၀)။ (၃) ရှုပါရမ္မဏ(အံ၊၁။၈၁) နှိ ရှုပါဝစရစတုတ္ထဈာနာရမ္မဏံ။အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။ ရှုပဈာနံ ရှုပံ ဥတ္တရပဒလောပေန၊ တံ အာရမ္မဏံ တေဿဒတိ ရှုပါရမ္မဏံ။အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၄၇။(၄)ရှုပါရမ္မ.ဏံ ရှုပပ္ပတိဋ္ဌံ နန္ဒူပသေ စနံ။ ဒီ၊၃။၁၀၀။ သံ၊၂။၄၃–၄။ မဟာနိ။၁၉။ စူဠနိ။ ၁၆၇။ ရှုပါရမ္မဏန္တိ ရှုပက္ခန္ဓဂေါစရံ ရှုပတိဋ္ဌံ ဟုတ္တာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၀၃။ ရှုပါရမ္မဏံ ရှုပပတိဋ္ဌန္တိ ရှုပမေဝ အာရမ္မဏံ အာလမ္မိတ္တာ ရှုပမေဝ ပတိဋ္ဌံ ကတ္တာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈၁။ ရှုပါရမ္မဏ (အံ၊၁။၈၀)နှိ....ယံကိဉ္စိ ရှုပံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇနကံ ဝါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။ ဧဝံ ရှုပါရမ္မဏာ တဏှာမာနဒိဋ္ဌိယော ကဆိတာ ဟောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ ရှုပါရမ္မဏာဝတိ ရှုပ္ပန်-သဘာဝမမ္မာရမ္မဏာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၈၉။

ရှုပါရမ္မဏကာလ (ပု) [ရှုပါရမ္မဏ+ကာလ]ရှုပါရုံ-အဆင်းအာရုံ–ကို အာရုံပြုသော ကာလ။ အတ္တနော ရှုပါရမ္မဏကာလေ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၉။

ရှုပါရမ္မဏဂရုက (တိ) [ရှုပါရမ္မဏ+ဂရုက] ရှုပါရုံ၌ အလေးဂရုပြုသော၊ သူ။ ပဋ္ဌသု အာရမ္မဏေသု ရှုပါရမ္မဏဂရုကာ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၄၉။

ရှုပါရမ္မဏဂ္ဂဟဏ (နှ) [ရှုပါရမ္မဏ+ဂဟဏ] ရှုပါရုံကိုယူခြင်း။ ကထံ ဘယဂ္ဂဟဏေန စ ရှုပါရမ္မဏဂ္ဂဟဏန္တိ အာဟ "ပရိတ္တာသာ စာ" တိ အာဒိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၁၉။

ရှုပါရမ္မဏတ္ထ (ပု) [ရှုပါရမ္မဏ+တ္ထ] ရှုပါရုံ ဟူသောအကျိုး။ တတ္ထေကံ မေ ရှုပါရမ္မ-ဏတ္ထာယ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၉၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၂။

ရှုပါရုပ (နှ) [ရှုပ+အရှုပ] (၁) ရုပ်နာမ်တရား။ (၂)ရှုပဘုံ အရှုပဘုံ။(၃) ရှုပ-အရှုပ-တဏှာ။ (၄) ရှုပ–အရှုပ–စျာန်။ (၁) ယောပိ ရှုပါ-ရှုပံ ပရိဂ္ဂဟေတ္တာ နာမရှုပံ ဝဝတ္ထပေန္တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၀။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၅၂။) (၂) ရှုပါရှုပေသု ဘဝင်္ဂသ ပရိမာဿံ နတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၅။ (၃) ဧဝံ ရှုပါရှုပတဏှာ ရှုပါရှုပံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၉၁။ (၄) အဋ္ဌသုပိ သမာပတ္တီသု ရှုပါရှုပေသု စ ပဋိ-ပုဒ္ဓိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။

ရှုပါရှုပအဋ္ဌသမာပတ္တိ (ထီ) [ရှုပါရှုပ+အဋ္ဌသမာ-ပတ္တိ] ရှုပအရှုပ သမာပတ် ၈–ပါး။ ရှုပါ-ရှုပအဋ္ဌသမာပတ္တိယော ဝဋ္ဋဥေတိ။ ဓလိန္ဒ။ ၃၄၀။(–မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၂။စူဠနိ။၄၊ ၃၃)။

ရှုပါရှုပကောဋ္ဌာသ (ပု) [ရှုပါရှုပ+ကောဋ္ဌာသ] ရုပ်နာမ်အဖို့အစု။ ရှုပါရှုပကောဋ္ဌာသေနပိ ဧဝရှုပေါ နာမ ဘဝိဿတီတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၅၀။

ရှုပါရှုပစေတနာ (ထီ) [ရှုပါရှုပ+စေတနာ] ရှုပါဝစရ – အရှုပါဝစရ – ကုသိုလ်စေတနာ။ ရှုပါရှုပစေတနာတိ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄)တိ ရှုပါ-ဝစရာရှုပဝစရကုသလစေတနံဝဟိ။ ဝိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၆၉။

ရှုပါရှုပဇီဝိတ (န) [ရှုပါရှုပ+ဇီဝိတ] ရှုပ်ဇီဝိတ နာမ်ဇီဝိတ(ရှုပ်သက်နာမ်သက်)။ ဇီဝိတိန္ဒြိယံ ရှုပါရှုပဇီဝိတသဘာဂဝိသဘာဂဿ ရှုပက္ခန္ဓေကဒေသဿ။ မူလဋီ၊၃။၁၄။

ရှုပါရှုပဇီဝိတိန္ဒြိယ (နာ) [ရှုပါရှုပ+ဇီဝိတိန္ဒြိယ] ရှုပ်ဇီဝိတိန္ဒြေ နာမ်ဇီဝိတိန္ဒြေ (ရှုပ်သက်–နာမ်သက်–ဣန္ဒြေ)။ ရှုပါရှုပဇီဝိတိန္ဒြိယေန ဟိ...ခန္ဓသင်္ဃေန အသင်္ဃိတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁။ ပရမတ္ထတော ရှုပါရှုပဇီဝိတိန္ဒြိယံ။ ရှုပဇီဝိတိန္ဒြိယေ ဟိ ဝိကောပိတေ ဣတရမ္မိတံ သမ္မန္နတာယ ဝိနဿတိတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၀၇။(–သာရတ္ထ၊၂။၂၅၆)။

ရှုပါရှုပဗျာ (စျာ) နာ (နာ) [ရှုပါရှုပ+စျာန] ရှုပ–အရှုပ–စျာန်။ဣမသ္မိံ ပနေတ္ထ...ရှုပါရှုပ-စျာနာနိ အရိယမဂ္ဂေါ စ သိက္ခာတိ အဓိပ္ပေတာ။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၅။ ဘဝဂါမိကမ္မေန ပန ရှုပါရှုပဗျာနေန။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၄၆–၇။(–ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၀၈)။

ရှုပါရှုပတဏှာ (ထီ) [ရှုပါရှုပ+တဏှာ] ရှုပ–အရှုပ–တဏှာ။ ဝေံ ရှုပါရှုပတဏှာ ရှုပါရှုပံ။ မဇ္ဈိ၊၃။၂၉၁။ (–မူလဋီ၊၁။၅၅၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၁၉)။

ရှုပါရှုပဒေဿနာ (ထီ) [ရှုပါရှုပ+ဒေဿနာ] ရှုပ်နာမ်ဒေဿနာ။ ဣတိ ဘဂဝါ သဏ္ဌသုခုမံ ရှုပါရှုပဒေသနံ အာရဘန္တော။ အနုဋီ၊၁။၃၄။

ရှုပါရှုပမှု (ပု) [ရှုပါရှုပ+မှု] ရှုပ်–နာမ်–တရား။ တတ္ထ ဥဒ္ဓရဏေ ပဝတ္တာ ရှုပါရှုပမှာ အတိဟရဏံ နာ ပါပုဏန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၅။ ရှုပါရှုပမှေ ပဗ္ဗံ ပဗ္ဗံ ကောဋ္ဌာသံ ကောဋ္ဌာသံ ဂဟေတွာ ဝိဘဇန္တော ဒဿေတိ ဝတ နော သတ္ထာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ဂဝ၊၃၂၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၄၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၉၁။ မ၊ဋီ၊၁။၃၅၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၂)။

ရှုပါရှုပမှုပရိဂ္ဂါဟက[၁] (တိ) [ရှုပါရှုပမှု+ပရိဂ္ဂါဟက] ရှုပ်–နာမ်–တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော။ ရှုပါရှုပမှုပရိဂ္ဂါဟကတ္တာ အာဒိမှိ ဌပေတွာ။ မူလဋီ၊၃။၂၂၈။(–အနုဋီ၊၃။၃၁၄)။

ရှုပါရှုပမှုပရိဂ္ဂါဟက[၂] (တိ) [ရှုပါရှုပမှု+ပရိဂ္ဂါဟ=ရှုပါရှုပမှုပရိဂ္ဂါဟ+က။ ဘာဝပွဓာန စသည်း။]ရှုပ်–နာမ်–တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း–ရာ–ကြောင်း–၏အဖြစ်။ ရှုပါရှုပမှုပရိဂ္ဂါ–ဟကတော လက္ခဏလက္ခိယဘာဝတော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄။

ရှုပါရှုပမှုပုဋ္ဌ (ပု) [ရှုပါရှုပမှု+ပုဋ္ဌ] ရှုပ်နာမ်တရား–အစု–အပုံ။ ဥဒ္ဓံ ပဝတ္တနာရဟော ရှုပါရှုပမှေပုဋ္ဌော ဟညတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၁၉။

ရှုပါရှုပမှုသန္တတိ (ထီ) [ရှုပါရှုပမှု+သန္တတိ] ရှုပ်နာမ်တရားအစဉ်။ ရှုပါရှုပမှုသန္တတိယော ဟိ ဒွေ....ဝိသုံယေဝ ဟောန္တိ။ မူလဋီ၊၃။၁၇၀။

ရှုပါရှုပမှုသမူဟ (ပု) [ရှုပါရှုပမှု+သမူဟ] ရှုပ်နာမ်တရားအပေါင်း။ ဥပဓာနာရဟော ရှုပါရှုပမှုသမူဟော ဟညတိ။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၅၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၁၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၂၄။

ရှုပါရှုပမာတု (ထီ)[ရှုပါရှုပ+ မာတု] ရှုပ–အရှုပ–ဓာတ်၊ ရှုပဘံ့ အရှုပဘံ့။ ဥဒ္ဓံ ဝုစ္စတိ ရှုပါရှုပ ဓာတု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၆။ ဒွေ ကာမာဝစရဒေဝနာ ရှုပါရှုပဓာတုယော စာတိ ဣဒံ တိဝိဓံ အနုသယနဋ္ဌာနံ။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၃။

ရှုပါရှုပနိမိတ္တ (နာ) [ရှုပ+အရှုပ+နိမိတ္တ] ရှုပ–အရှုပ – သမာပတ်တို့၏ – နိမိတ် – အာဓံ။ ကာလဘေဒဝသေန စေတ္ထ တတိယဝါဒဿ

ပဝတ္တိ ရူပါရူပနိမိတ္တာနံ သဟ အနုပဋ္ဌာန-တော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၇၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၄၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃၊၂၁၁။

ရူပါရူပပဋိဘာဂနိမိတ္တ (န) [ရူပါရူပ+ပဋိဘာဂ-နိမိတ္တ] ရူပ – အရူပ – ပဋိဘာဂနိမိတ်၊ ရူပါရူပပဋိဘာဂနိမိတ္တေဟိ နိဝတ္တနတ္ထံ“ ရူပါ-ဒီနံ သခ်ာတနိမိတ္တာန”န္တိ ဝုတ္တံ။မ၊ဋ္ဌီ၊၃၊၃၂၆။

ရူပါရူပပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ရူပါရူပ+ပရိဂ္ဂဟ] ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို–သမ်းဆည်း (လက္ခဏာ အစရှိသည်တို့ဖြင့် ပိုင်း၍ခြားရှုယူ)–ခြင်း။ ရူပါရူပ-ပရိဂ္ဂဟေ သုခုမော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၇။(–မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀)။ ရူပါရူပါနံ လက္ခဏာဒိဟိ ပရိစ္ဆိန္ဒ-တ္တာ ဂဟဏံ ရူပါရူပပရိဂ္ဂဟော။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။၁၁၂။

ရူပါရူပပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ရူပါရူပ+ပရိစ္ဆေဒ] (၁) ရုပ်နာမ် ဆုပိုင်းအခြားး။ (၂) ရုပ်နာမ် အဖြစ်ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော။ (၁) ရူပါ-ရူပပရိစ္ဆေဒံ ဓမ္မန္တရံ အာလောဋ္ဌေတွာ။ အဲဝ်၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။ (၂) ရူပါရူပပရိစ္ဆေဒံ သဏ္ဌသုခုမဓမ္မံ ဂဂနတလေ တာရကရူပါနိ ဂဏှန္တော ဝိယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ ရူပါရူပ-ပရိစ္ဆေဒန္တိ ရူပါရူပဘာဝေန ပရိစ္ဆိန္ဒိတဗ္ဗံ ဣတိ သဏ္ဌသုခုမဓမ္မန္တိ ပဒဿ ဝိသေ-သနံ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၀။

ရူပါရူပဗြဟ္မ (ပု) [ရူပါရူပ+ဗြဟ္မ] ရူပ–အရူပ–ဗြဟ္မာ။ ဂဗ္ဘသေယျကာ စ ရူပါရူပဗြဟ္မာ-နော စ လဗ္ဘန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၉။

ရူပါရူပဗြဟ္မလောက (ပု) [ရူပါရူပဗြဟ္မ+လောက] ရူပ–အရူပ–ဗြဟ္မာ–ပြည်–ဘုံ၊ (ရူပဘုံ ၁၆–အရူပဘုံ ၄)။ ရူပါရူပသမာ-ပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတွာ သမာပတ္တိဗလေန ရူပါရူပဗြဟ္မလောကေ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၀၉။

ရူပါရူပဘဝ (ပု) [ရူပါရူပ+ဘဝ] (၁) ရူပ–အရူပ–ဘုံ။ (၂) ရူပဘုံ–အရူပဘုံ–သို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သည့်ကံ၊ (ရူပကမ္မဘဝ, အရူပကမ္မဘဝ)။ (၃) ရူပ–အရူပ–ဥပ-ပတ္တိဘဝ၊ ရူပဘုံ– အရူပဘုံ – ၌ ဖြစ်သည့် အကျိုးတရား။ (၁) ရူပဓာတုအာဒိသု ရူပါရူပဘောတုယော ရူပါရူပဘဝါယေဝ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၇၀။ (၂) (၃) ရူပါရူပဘဝေ (မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၇၀)တိ ကမ္မုပပတ္တိဘောဒတော ဒုဝိဓေပိ ရူပါရူပဘဝေ ဆန္ဒရာဂေါ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၅၃။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၄။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၁၂။ မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၁၄၄။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၂၀၀)။

ရူပါရူပဘဝူပဂ (တိ) [ရူပါရူပဘဝ+ဥပဂ] ရူပဘုံ အရူပဘုံသို့ ရောက်စေတတ်သော။ ကာမဘဝူပဂံ ကမ္မံ ကာမဘဝံ အာဟရတိ၊ ရူပါရူပဘဝူပဂါနိ ဘဲ တံ ဘဝံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။

ရူပါရူပမိဿက (ကိ) [ရူပါရူပ+မိဿက] ရုပ်-နာမ်တို့နှင့်–ရောနှော– ရောပြွမ်း– သော။ ဒ္ဝါဒသသု ဌာနေသု ရူပါရူပမိဿကော ဒေါ ဟောတိ ကထိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၆၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။

ရူပါရူပရာဂ (ပု) [ရူပါရူပ+ရာဂ] ရုပ်–နာမ်-၌ တပ်မက်သောတဏှာ၊ ရာဂ။ အရဟ-တော ရူပါရူပရာဂါ မာနာ ဥဒ္ဓစ္စာ။ မဟာနိ။ ၂၀။ ရူပါရူပရာဂေါပိ ကာမုပါဒါနေ ပတတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၂၆။

ရူပါရူပသန္တတိ (ထီ) [ရူပါရူပ+သန္တတိ] ရုပ်နာမ်အစဉ်။ ရူပါရူပသန္တတိဉ္စ ဂဟေတွာ အယံ ဝိစာရဏာ ပဝတ္တာ။ မူလဋ္ဌီ၊၂။၁၀။

ရူပါရူပသန္တတိန္တိ ရူပသမုဋ္ဌာပက် ရူပသန္တတိ အရူပသန္တတိဥ္စ။ အနုဋီ၊ ၂။၂၃။

ရူပါရူပသမာပတ္တိ (ထီ) [ရူပါရူပ+သမာပတ္တိ] ရူပ–အရူပ–သမာပတ်။ ရူပါရူပသမာပတ္တိယော နိဗ္ဗတ္တေတဉ္စ သမာပတ္တိဗလေန ရူပါရူပဗြဟ္မလောကေ ဥပပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၀၉။

ရူပါရူပသမ္မသန (နာ) [ရူပါရူပ+သမ္မသန] ရူပ်–နာမ် – တို့ကို – သုံးသပ်– ဆင်ခြင်– ခြင်း၊ ရူပ်တရား နာမ်တရားတို့ကို–သုံးသပ်–ဆင်ခြင်–ခြင်း။ ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာနေ ရူပါရူပသမ္မသနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။

ရူပါရူပါဝစရကမ္မ (နာ) [ရူပါရူပ+အဝစရ+ကမ္မ] ရူပါဝစရ – အရူပါဝစရ – ကုသိုလ်ကံ။ တံ ကာမာဝစရကမ္မံ တသ္မိံ ရူပါရူပါဝစရကမ္မေ နဿြဟီယတိ နာ တိဋ္ဌတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၃။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀)။

ရူပါရူပါဝစရဝိပါက (ပုံနာ) [ရူပါရူပါဝစရ + ဝိပါက] ရူပါဝစရ– အရူပါဝစရ–အကျိုး–ဝိပါတ်စိတ်။ နဝ ရူပါရူပါဝစရဝိပါကာနိ ပဋိသန္ဓိဝသေန ပဝတ္တန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၈၇။ (–အနုဋီ၊ ၂။၂၂၀)။

ရူပါရူပါဟာရ (ပု) [ရူပါရူပ+အာဟာရ] ရူပ်–နာမ် – အာဟာရ – ရူပ် – နာမ် – ဟူသော အကြောင်းတရား (အာဟာရ ၄-ပါးတို့တွင် ကဗဠီကာရာဟာရသည် ရူပ်အာဟာရမည်၏၊ ဖဿာဟာရ, မနောသဉ္စေတနာဟာရ,ဝိညာဏာဟာရတို့သည် နာမ်အာဟာရ မည်ကုန်၏)။ ယဒဂ္ဂေန ရူပါရူပါဟာရာ အတ္တနော ဖလဿ ဥပဂတ္တိယာ ပဒေယျာ ဟောန္တိ။ အနုဋီ၊ ၃။၂၃၄။

ရူပါရူပီ (တိ) [ရူပါရူပ+ဣ]။ ရူပီ+အရူပီ] (၁) ရူပ်နာမ်ဖြစ်သော။ (၂) ရူပ–အရူပ–ဗြဟ္မာ။ (၁) ဧဝံ သဗ္ဗေပိ ရူပါရူပိနော ဓမ္မာ အဟုတ္ဝာ သမ္ဘောန္တိ၊ ဟုတ္ဝာ ပဋိဧေန္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၆၆။ (၂) ပစ္စက္ခသဂ္ဂါနံ ကာမာဝစရဒေဝါနမ္ပိ ဥပပဇ္ဇိတုံ နာ အရဟန္တိ၊ ကေဝလံ ဝါဒေါ ရူပါရူပီနံ။ မူလဋီ၊၃။၁၀၂။

ရူပါရူပု(ပူ)ပပတ္တိဘာဝ (ပု) [ရူပါရူပ+ဥပပတ္တိဘာဝ] ရူပ–အရူပ–ဥပပတ္တိဘာဝ။ တံ တံ နိဗ္ဗတ္တကွန္ဓာ ရူပါရူပုပပတ္တိဘာဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၈။ ရူပါရူပုပပတ္တိဘာဝေ ဆုဂေါ ရူပါရူပဘာဝဂေါ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၁၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈)။

ရူပါဝစရ၁ (တိ) [ရူပ+အဝစရ။ ရူပကွန္ဓသခ်ါတံ ရူပံ ဘဏ္ဍ အဝစရတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၄။ ရူပေ အဝစရန္တိ ရူပါဝစရာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၉၂။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၉)။ ရူပါဝစရ–သက္ကတပိဋ္ဌက။] (၁) ရူပ်တရား–ရူပကွန္ဓာ–၏ ဖြစ်ရာဘုံ၊ ရူပါဝစရာဘုံ။ (ရူပ ၁၆-ဘုံ)။ (၂) ရူပဘုံ–ရူပါဝစရဘုံ– ၌– ကျင်လည်– ဖြစ်– တတ်သော တရား၊ ရူပါဝစရတရား။ (၁) စတုဿောဘူမိယော ကာမာဝစရာ ဘူမိ, ရူပါဝစရာ ဘူမိ, အရူပါဝစရာ ဘူမိ။ ပဋိသံ။၈၁။ ရူပါဝစရေ တတ္ထ စက္ခာယတနံ ဥပပဇ္ဇတိ။ ယမက၊ ၁။၈၄။ ယေ ရူပါဝစရံ ဥပပဇ္ဇိတ္ဝာ ပရိနိဗ္ဗာယိဿန္တိ တေသံ စက္ခာယတနံ ဥပပဇ္ဇိဿတိ။ ယမက၊၁။၉၅။(–ယမက၊၁။၉၆)။ ရူပါဝစရေ အရူပါဝစရေ တတ္ထ ဝတ္ထု ဝတ္ထုသခ်ါရော ဥပပဇ္ဇတိ။ ယမက၊ ၂။၇။–(ယမက၊ ၂။၁၂)။ (၂) ရူပါဝစရာ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ဓ။၁၂။ ပဋိသံ။၄၀၄။ (–မဟာနိ။၁)။ ကတမေ ဓမ္မာ ရူပါဝစရာ.... ဣမေ ဓမ္မာ ရူပါဝစရာ။ အဘိ၊ဓ။၂၅၃။ ရူပါဝစရေဟိ ဓမ္မေဟိ ယေ ဓမ္မာ။ အဘိ၊ပု။ ၃၄။

ရူပါဝစရ၂ · (တိ) [(၁) ရူပါဝစရ+အဝစရ။ ပဋိသံဒ္ဓေ၊ ၁။ ၂၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၁၁၅။ (၂) ရူပဘဝ+အဝစရ။ ပဋိသံဒ္ဓေ၊ ၁။ ၂၁၇။ ဝိဘာဝိနီ။ ၇၆။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၁၄၀။ (၃) ရူပတဏှာ+အဝစရ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၁၁၅။ ဝိဘာဝိနီ။ ၇၆။ မဏိမဉ္ဇူ၊ ၁။ ၁၄၀။ ပုဗ္ဗပဒေ ဥပ္ပန္နရူပဒလောပေါ။](က) ရူပဘုံ–ရူပါဝစရဘုံ–၌–ကျင်လည်–ဖြစ်–တတ်သော၊ (စိတ်, သမာဓိ စသည့်တရား)။ (ခ) ရူပတဏှာ–ကျင်လည်–ဖြစ်–ရာ ဖြစ်သော တရား၊ (ဘုံ, စိတ်စသည်)။

ရူပါဝစရ၃ (တိ) [ရူပဘဝ+အဝစရ] ရူပဘုံ–ရူပါဝစရဘုံ–၌ (ပဋိသန္ဓေကို) ဖြစ်စေတတ်သော၊ (စိတ်, သမာဓိ စသည့် တရား)။ တသော ရူပါဝစရဿ ကုသလဿ ကမ္မဿ ကတတ္တာ။ အဘိ၊ ၈။ ၁၁၆။ နဝ သမာဓိ ရူပါဝစရော သမာဓိ အတ္ထိ။ ပဋိသံ။ ၄၇။ အပိစ ရူပဘဝသင်္ခါတေ ရူပေ ပဋိသန္ဓိံ အဝစာရေတီတိပိ ရူပါဝစရော။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၂၁၇။ အပ္ပမဘဏကာ ကမ္မံ နာမ ရူပါဝစရံ။ သံ၊ ၁။ ၁၃။ ပဋ္ဌာနစတုက္ကေ ကာမာဝစရော သမာဓိ၊ ရူပါဝစရော သမာဓိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈၅။

ရူပါဝစရ၄ (တိ) [ရူပါဝစရ+က] (၁) ရူပါဝစရစိတ်နှင့်–ယှဉ်–တ ကွဖြစ်–သော။ (၂) ရူပဘုံ–ရူပါဝစရဘုံ–၌ဖြစ်သော၊ သူ။ ရူပါဝစရကဟ္ဝါ။ (၁) ရူပါဝစရော ဖဿော အရူပါဝစရော ဖဿော။ မဟာနိ။ ၁၇၁။ ရူပါဝစရော တိ ကုသလာဒိပဉ္စဒသရူပါဝစရသမ္မယုတ္တော။ မဟာနိ၊ ၁။ ၂၉၁။ (၂) ရူပါဝစရာနံ တေသံ တတ္ထ ရူပါယတနံ ဥ–ဇ္ဇိတ္ထ။ ယမက၊ ၁။ ၉၂။ ရူပါဝစရာနံ အရူပါဝစရာနံ တေသံ တတ္ထ ဝစီသင်္ခါရော ဥပဇ္ဇိတ္ထ။ ယမက၊ ၂။ ၁၀။ (–သံ၊ ၁။ ၁၂-၃။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၁၇၀)။ ကာမာဝစရ(အဘိ၊ ၁။ ၃၁၅)နှင့်ယှဉ်ကြည့်။

ရူပါဝစရ၅ (နာ) [ရူပါဝစရ+စျာန။ နောက်ပုဒ်ချေ။] ရူပါဝစရစျာန်။ အထ ဝါ ကိဉ္စိပိ တာ ရူပါ–စရံ သမာပန္နဿာပိ နု သန္တိ။ အဘိ၊ ၁။ ၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃။ ၂၃။ ရူပါဝစရန္တိ ရူပါဝစရဇ္ဈာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၃။ ၃၉၈။

ရူပါဝစရကမ္မ (နာ) [ရူပါဝစရ+ကမ္မ] ရူပဘုံ–အရူပဘုံ–၌ (ပဋိသန္ဓေကို) ဖြစ်စေတတ်သောကံ၊ ရူပါဝစရကုသိုလ်ကံ။ ရူပါဝစရကမ္မဿ ကတတ္တာ ရူပံ ရူပါဝစရံ။ အဘိ၊ က။ ၃၉၁။ (–ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၅၆)။

ရူပါဝစရကာယ (ပု) [ရူပါဝစရ+ကာယ] ရူပါဝစရကာယ၊ ရူပဝိပါက်ပဋိသန္ဓေဟုဆိုအပ်သော ရူပကာယ။ တဿ အရူပသမာပတ္တိလာဘိနော အရူပဥပဂ္ဂလဿ ရူပါဝစရကာယော။ စူဠနိ၊ ၁။ ၅၂။

ရူပါဝစရကိရိယ (ထီ၊ နာ) [ရူပါဝစရ+ကိရိယ] ရူပါဝစရကြိယာစိတ်။ အဘိညာပုတ္တေန ဇကေန ရူပါဝစရက်ရိယေန။ အဘိ၊ ၁။ ၁၃၆။ ရူပါဝစရကိရိယာ သမ္မယုတ္တဓမ္မာနဥ္စေဝ စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပါနဉ္စ ကေန္တေန သဟဇာတပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိ၊ ၁။ ၁၃၆။

ရူပါဝစရကုသလ (ပုံ၊ နာ) [ရူပါဝစရ+ကုသလ] ရူပါဝစရကုသိုလ်၊ ရူပကုသိုလ်။ ရူပါဝစရကုသလ။ အဘိ၊ ဓ။ ၄၄၊ ၇၀။ ရူပါဝစရကုသလာနံ ဓမ္မာနံ ဘာဝနာ။ ပဋိသံ။ ၂၀။ ဣဒါနိ ရူပါဝစရကုသလံ ဒသေတုံ။ အဘိ၊ ၁။ ၂၀၇။ စတုဗ္ဗိဓေ ကုသလေ ကာမဝစရကုသလာ သြဋ္ဌာရိကာ ရူပါဝစရကုသလာ သုခုမာ။ အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၁၆။ (–မူလဋီ၊ ၁။ ၁၀၀။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၀၇)။

ရူပါဝစရကုသလစေတနာ (ထီ) [ရူပါဝစရကုသလ+စေတနာ] ရူပါဝစရကုသိုလ်စေတနာ၊ ရူပါဝစရကုသိုလ်၌ ယှဉ်သောစေတနာ၊

ပဉ္စန္နံ ရူပါဝစရကုသလစေတနာနဥ္စေတံ အဓိဝစနံ။ ဒီ၊၁၊၁၇၉။ အဋ္ဌ ကာမာဝစရကုသလစေတနာ ပဉ္စ ရူပါဝစရကုသလစေတနာ။ အဘိ၊၁၊၂၊၁၃၅။ (–အဘိ၊၁၊၃၊ ၃၇၅။ မဟာနိ၊၁၁။၁၉၃)။

ရူပါဝစရကုသလဗျာန (န) [ရူပါဝစရကုသလ+ဗျာန] ရူပါဝစရကုသိုလ်စျာန်။

ရူပါဝစရကုသလဗျာနသမာပတ္တိ (ထီ) [ရူပါဝစရကုသလဗျာန+သမာပတ္တိ] ရူပါဝစရစျာန်သမာပတ်။ ယထာ ရူပါဝစရကုသလဗျာနသမာပတ္တိယာ ဥပရိမံ အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိံ....မနသိ ကရောတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၃၂။

ရူပါဝစရကုသလဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရူပါဝစရကုသလ+ဝဏ္ဏနာ] ရူပါဝစရကုသိုလ်အဖွင့်၊ ရူပါဝစရကုသိုလ်ကိုဖွင့်ပြ –ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သည့်–စကားရပ်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရူပါဝစရကုသလဝဏ္ဏနာ။ အဘိ၊၁၊၁၁။ ၂၀၇။

ရူပါဝစရစိတ္တ (န) [ရူပါဝစရ+စိတ္တ] ရူပါဝစရစိတ်၊ ရူပဘုံ၌–ဖြစ်–တတ်သောစိတ်။ ရူပတဏှာ၏– ဖြစ်– ကျင်လည်– ရာဖြစ်သောစိတ်။ တေန ဟိ ရူပါဝစရစိတ္တေန စ ဉာဏေန စ အဘိသမေတ်။ ပဋိသံ။၁၉၂။ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ နိက္ခမန္တံ ဝိယ ရူပါဝစရစိတ္တေန အဓိဋ္ဌာသိ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။ (–အဘိ၊၁၊၁၁၃၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅)။ (ရူပါဝစရစိတ်သည် – ကုသိုလ်, ဝိပါက်, ကြိယာဟူ၍ ၃-မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် ကုသိုလ်စိတ်သည် (၁) ဝိတက်, ဝိစာရ, ပီတိ, သုခ, သမာဓိ (ကေဂ္ဂတာ) ဟုဆိုအပ်သော စျာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးနှင့် –ယှဉ် –တကွဖြစ်–သော ပဌမစျာန်ကုသိုလ်စိတ်။ (၂) ဝိစာရ, ပီတိ, သုခ, သမာဓိ (ကေဂ္ဂတာ)ဟုဆိုအပ်သော စျာန်အင်္ဂါ ၄-ပါးနှင့်ယှဉ်–တကွဖြစ်–သော ဒုတိယစျာန်ကုသိုလ်စိတ်။ (၃) ပီတိ, သုခ, သမာဓိ (ကေဂ္ဂတာ)ဟုဆိုအပ်သော စျာန်အင်္ဂါ ၃-ပါးနှင့်–ယှဉ်–တကွဖြစ်–သော

ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒဗျာန (န) [ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒ+ဗျာန] ရူပါဝစရစိတ်ဖြစ်စေသော စျာန်။ ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒဗျာနံ ဝိတက္ကော ဝိစာရော ပီတိ သုခံ စိတ္တသ္သေကဂ္ဂတာ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။ ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒဗျာနံ ဝိတက္ကော ဝိစာရော ပီတိ သုခံ စိတ္တသ္သေကဂ္ဂတာ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။

ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒဗျာနသမာပတ္တိ (ထီ) [ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒဗျာန+သမာပတ္တိ] ရူပါဝစရစိတ်ဖြစ်စေသော စျာန်သမာပတ်။ အာကာသကသိဏပရိကမ္မံ ဝါ ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒဗျာနသမာပဇ္ဇိ။ သဒ္ဒ၊ သစ်၊၂။၄၇၃။ ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒဗျာနသမာပတ္တိယော ဥပရိမံ အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိံ....မနသိ ကရောတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၃၂။

ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒိက (တိ) [ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒ+ဣက] ရူပါဝစရစိတ်ဖြစ်သော၊ ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒ်နှင့်ယှဉ်သော အဓိဋ္ဌာန်စိတ်။ တံ ပဌမဇ္ဈာနစိတ္တမိဝ ဂေါတြဘုအနန္တရံ ဧကမေဝ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ရူပါဝစရစေတောပဏိဓိကံ။ ပဋိသံ၊၁၊၁၃၀။ ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒိက (ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၅)ဋီ ရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပာဒနဝဋ္ဋံ။ ဧတေန သမယုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။၂၁။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊၁၁။၄၀)။

ရူပါဝစရဇ္ဈာန (န) [ရူပါဝစရ+ဇ္ဈာန] ရူပါဝစရစျာန်။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနံ ဝိတက္ကော ဝိစာရော ပီတိ သုခံ စိတ္တသ္သေကဂ္ဂတာ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနံ ဝိတက္ကော ဝိစာရော ပီတိ သုခံ စိတ္တသ္သေကဂ္ဂတာ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။

ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလ (န) [ရူပါဝစရဇ္ဈာန+ကုသလ] ရူပါဝစရကုသိုလ်စျာန်။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလံ ပဌမံ ဇ္ဈာနံ ဒုတိယံ ဇ္ဈာနံ တတိယံ ဇ္ဈာနံ စတုတ္ထံ ဇ္ဈာနံ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလံ ပဌမံ ဇ္ဈာနံ ဒုတိယံ ဇ္ဈာနံ တတိယံ ဇ္ဈာနံ စတုတ္ထံ ဇ္ဈာနံ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။

ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလ+ဝဏ္ဏနာ] ရူပါဝစရကုသိုလ်စျာန်ကိုဖွင့်ပြ –ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သည့်–စကားရပ်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလဝဏ္ဏနာ။ အဘိ၊၁၊၁၁။ ၂၀၇။

ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလသမာပတ္တိ (ထီ) [ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလ+သမာပတ္တိ] ရူပါဝစရကုသိုလ်စျာန်ဟူသော သမာပတ်။ ရူပါဝစရကုသလဗျာနသမာပတ္တိ သမာပန္နဿ။ စူဠနိ၊ ၁၁၅။

ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလဝိပါက (န) [ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလ+ဝိပါက] ရူပါဝစရကုသိုလ်စျာန်၏အကျိုးပေး။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလဝိပါကံ ပဌမံ ဇ္ဈာနံ ဒုတိယံ ဇ္ဈာနံ တတိယံ ဇ္ဈာနံ စတုတ္ထံ ဇ္ဈာနံ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလဝိပါကံ ပဌမံ ဇ္ဈာနံ ဒုတိယံ ဇ္ဈာနံ တတိယံ ဇ္ဈာနံ စတုတ္ထံ ဇ္ဈာနံ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။

ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလဝိပါကဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလဝိပါက+ဝဏ္ဏနာ] ရူပါဝစရကုသိုလ်စျာန်၏အကျိုးပေးကိုဖွင့်ပြ –ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သည့်–စကားရပ်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနကုသလဝိပါကဝဏ္ဏနာ။ အဘိ၊၁၊၁၁။ ၂၀၇။

ရူပါဝစရဇ္ဈာနကြိယာ (ထီ) [ရူပါဝစရဇ္ဈာန+ကြိယာ] ရူပါဝစရကြိယာစျာန်။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနကြိယာ ပဌမံ ဇ္ဈာနံ ဒုတိယံ ဇ္ဈာနံ တတိယံ ဇ္ဈာနံ စတုတ္ထံ ဇ္ဈာနံ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနကြိယာ ပဌမံ ဇ္ဈာနံ ဒုတိယံ ဇ္ဈာနံ တတိယံ ဇ္ဈာနံ စတုတ္ထံ ဇ္ဈာနံ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။

ရူပါဝစရဇ္ဈာနကြိယာဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ရူပါဝစရဇ္ဈာနကြိယာ+ဝဏ္ဏနာ] ရူပါဝစရကြိယာစျာန်ကိုဖွင့်ပြ –ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သည့်–စကားရပ်–အဋ္ဌကထာ–ဋီကာ။ ရူပါဝစရဇ္ဈာနကြိယာဝဏ္ဏနာ။ အဘိ၊၁၊၁၁။ ၂၀၇။

ရူပါဝစရဇ္ဈာနစိတ္တ (န) [ရူပါဝစရဇ္ဈာန+စိတ္တ] ရူပါဝစရစိတ်၊ ရူပဘုံ၌–ဖြစ်–တတ်သောစိတ်။ ရူပတဏှာ၏– ဖြစ်– ကျင်လည်– ရာဖြစ်သောစိတ်။ တေန ဟိ ရူပါဝစရစိတ္တေန စ ဉာဏေန စ အဘိသမေတ်။ ပဋိသံ။၁၉၂။ စန္ဒမဏ္ဍလံ ဘိန္ဒိတ္ဝာ နိက္ခမန္တံ ဝိယ ရူပါဝစရစိတ္တေန အဓိဋ္ဌာသိ။ ဒီ၊၁၊၂။၂၄၆။ (–အဘိ၊၁၊၁၁၃၊ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅)။ (ရူပါဝစရစိတ်သည် – ကုသိုလ်, ဝိပါက်, ကြိယာဟူ၍ ၃-မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် ကုသိုလ်စိတ်သည် (၁) ဝိတက်, ဝိစာရ, ပီတိ, သုခ, သမာဓိ (ကေဂ္ဂတာ) ဟုဆိုအပ်သော စျာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးနှင့် –ယှဉ် –တကွဖြစ်–သော ပဌမစျာန်ကုသိုလ်စိတ်။ (၂) ဝိစာရ, ပီတိ, သုခ, သမာဓိ (ကေဂ္ဂတာ)ဟုဆိုအပ်သော စျာန်အင်္ဂါ ၄-ပါးနှင့်ယှဉ်–တကွဖြစ်–သော ဒုတိယစျာန်ကုသိုလ်စိတ်။ (၃) ပီတိ, သုခ, သမာဓိ (ကေဂ္ဂတာ)ဟုဆိုအပ်သော စျာန်အင်္ဂါ ၃-ပါးနှင့်–ယှဉ်–တကွဖြစ်–သော

ရူပါဝစရစုတို (ထီ) [ရူပါဝစရ+စုတို] ရူပစုတို၊ ရူပါဝစရစုတိ။ (ရူပါဝစရစုတိသည် ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ် ၅-ခု, ဇီဝိတနဝကကလာပ်ရုပ်ဟူဆိုအပ်သော အသညသတ်စုတိအားဖြင့် ပေါင်း ၆-ပါးရှိသည်။) ကဒါစိ ပဋ္ဌာနဿ ကာမာဝစရစုတိယာ, ရူပါဝစရစုတိယာ ဝါ အနန္တရာ စုတိဿ အရူပဝဋ္ဋိသန္ဓိ။ အဘိ၊ ၄။၂။၁၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၀၆။

ရူပါဝစရဇဝန (နာ) [ရူပါဝစရ+ဇဝန] ရူပါဝစရဇော၊ ရူပါဝစရစျာန်ဇော။ ယံ ယံ ဇဝနံ ရူပါဝစရဇဝနာဒိဝသေန ကေါတြဘုအနန္တရံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ ယာ လဒ္ဓပစ္စယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၃။

ရူပါဝစရဈာ (စျာ)န (နာ) [ရူပါဝစရ+စျာန] ရူပဝစရစျာန်။ ရူပဈာန-ကြည့်။ သီလသံဝရော .... သတ္တ သဒ္ဓမ္မာ စတ္တာရိ ရူပါဝစရဈာနာနိ။ ဝိ၊၄၊ ၁။၈၈။ (-ဒီ၊ ၄။၂။ ၁၀၃။ မ၊ ၄၊၁။၁၆၆၊ ၁၆၉။ သံ၊၄၊ ၁။၂၀၁။ အံ၊ ၄၊ ၁။၁၆၉၊၄၀၇)။ ရူပါဝစရဈာနမ္မိ ဟိ "ရူပ"န္တိ ဝုစ္စတိ ရူပံ ရူပါနိ ပဿတီတိ အာဒီသု။ အဘိ၊ ၄၊ ၁။၂၄၅။(-အဘိ၊၄၊၁။ ၄၄၄။ အဘိ၊၄၊၃၊၃၂၊၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၇၃)။

ရူပါဝစရဈာနစက္ခု (နာ) [ရူပါဝစရဈာန+စက္ခု] ရူပါဝစရစျာန်မျက်စိ၊ ရူပါဝစရဈာန်ဟူသော-စက္ခု-မျက်စိ၊ ရူပါဝစရဈာနဇကျွန်ုပ် ဒဿနဋ္ဌေ အန္တရဓာယတ်။ နေတ္တိ၊၄။၁၅၁။

ရူပါဝစရဈာနဝိတ္တ (နာ) [ရူပါဝစရဈာန+စိတ္တ] ရူပါဝစရစျာန်နှင့် ယှဉ်သော စိတ်၊ ရူပါဝစရစျာန်စိတ်။ ရူပါဝစရဈာနစိတ္တေန နိဗ္ဗတ္တာ။ မ၊ ၄၊ ၃။၅၀။

ရူပါဝစရဈာနလာဘီ (တိ) [ရူပါဝစရဈာန+လာဘီ] ရူပါဝစရစျာန်ကို-ရခြင်း-ရလေ-ရှိသော၊ သူ၊ ရူပါဝစရစျာနလာဘိပုဂ္ဂိုလ်။ အပိ စ စုဠပန္ထကတ္ထေရော ရူပါဝစရဈာန-လာဘီ ဟုတ္တာ စျာနဂေါဟိ ဝုဋ္ဌာယ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ အံ၊၄၊ ၁။၁၆၅။ ထေရာဂါ၊ ၂။ ၁၉၅။

ရူပါဝစရဒေဝ (ပု) [ရူပါဝစရ+ဒေဝ] ရူပ(၁၆)ဘုံ၌-နေ-ဖြစ်-သော ဗြဟ္မာ၊ ရူပါဝစရဗြဟ္မာ။ အယဉ္စိ.. အပရိပုဏ္ဏာယုကန-ဩပပါတိကာနဉ္စ ရူပါဝစရဒေဝါနဉ္စ ငသေန ဒေသိတော။ အဘိ၊ ၄၊ ၂။၁၉၄။

ရူပါဝစရဒေဿနာ (ထီ) [ရူပါဝစရ+ဒေဿနာ] ရူပါဝစရဒေဿနာ၊ ရူပါဝစရတရားကို ဟာကြားကြောင်း (ဒေသနာ)။ ပုရိမနယော အာရူပ္ပဒေဿနံ ဘဇတိ၊ ပစ္ဆိမနယော ရူပါဝစရဒေသနံ။ အဘိ၊၄၊၁။၂၃၁။

ရူပါဝစရမဂ္ဂ (ပု) [ရူပါဝစရ+မဂ္ဂ] ရူပါဝစရတရား။ ကုသလဝိပါကကိရိယာဘေဒတော သတ္တေသံ ရူပါဝစရမဂ္ဂာနံ။ ဣတိဝုတ်၊၄။၂၀၉။ (-မ၊၄၊၃။၄၀၀)။

ရူပါဝစရနိဒ္ဒေသ (ပု) [ရူပါဝစရ + နိဒ္ဒေသ] ရူပါဝစရ တရားတို့ကို အကျယ်-ပြရာ-ပြကြောင်း-ဖြစ်သည့် စကားရပ်၊ ရူပါဝစရ-

တတိယစျာန်ကုသိုလ်စိတ်။ (၄) သုခသမာဓိ (ဒုက္ခတာ)ဟုဆိုအပ်သော စျာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးနှင့်- ယှဉ်- တက္ခဖြစ်-သော စတုတ္ထစျာန်ကုသိုလ်စိတ်။ (၅) ဥပေက္ခာသမာဓိ (ဒုက္ခတာ)ဟုဆိုအပ်သော စျာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးနှင့် -ယှဉ်-တက္ခဖြစ်-သော ပဉ္စမစျာန်ကုသိုလ်စိတ်ဟူ၍ ၅-ပါးရှိသည်။ ဝိပါက်, ကြိယာတို့၌လည်း ထိုအတူ ၅-ပါးစီ ရှိကြသည်။ ဤသို့လျှင် ရူပါဝစရစိတ်သည် ကုသိုလ်စိတ် ၅-ပါး, ဝိပါက်စိတ် ၅-ပါး, ကြိယာစိတ် ၅-ပါး ပေါင်း (၁၅)ပါးရှိသည်။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၀၃-၇။ သင်္ဂဟ။ စိတ်ပိုင်း။ အဘိ၊ ဝတ္ထာရ။၅-၁၂)။

နိဒ္ဒေသ။ အဘိဓမ္မပိဋကေ၊ မဟာဝိဘင်္ဂေ၊ ၃–ကဏ္ဍေ။ အဘိ၊ ဓ။၂၅၃။ ရူပါဝစရနိဒ္ဒေသေ ဗြဟ္မလောကန္တိ ပဌမဇ္ဈာနဘူမိသဒိသာတိ ဗြဟ္မဒွာနံ။ အဘိဋီ၊၃။၁။၄၁၈။

ရူပါဝစရပဋိသန္ဓိ (ထီ) [ရူပါဝစရ+ပဋိသန္ဓိ] ရူပါဝစရပဋိသန္ဓေ။ (ရူပါဝစရပဋိသန္ဓေသည် ရူပါဝစရဝိပါက် စိတ် ၅-ပါး, အသညသတ် ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် ၉ ပါးရှိသည်)။ အရူပါဝစရစုတိအနန္တရာ ရူပါဝစရပဋိသန္ဓိ နတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၃၀၂။

ရူပါဝစရပဌမဇ္ဈာန (န) [ရူပါဝစရ+ပဌမဇ္ဈာန] ရူပါဝစရပဌမစျာန်။ ယသ္မာ ပန ရူပါဝစရ-ပဌမဇ္ဈာနံ ရူပါဝစရသ မာပတ္တိနံ....ဇ်ေသသ-တော ပစ္စယော ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂၀၅။ (–သံ၊ဋီ၊၁။၁၄၇)။

ရူပါဝစရပုဉ္ဉ (န) [ရူပါဝစရ+ပုဉ္ဉ] ရူပါဝစရကုသိုလ်။ဧဝံ ဘာဝါ ရူပါဝစရပုဉ္ဉသဒ္ဒေ ဝိပါက-မဟန္တတံ ပကာသေတွာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၇၃။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၀၃။

ရူပါဝစရပုဉ္ဉာဘိသင်္ခါရ (ပု) [ရူပါဝစရပုဉ္ဉ+အဘိသင်္ခါရ] ရူပါဝစရပုဉ္ဉာဘိသင်္ခါရ၊ ရူပါ-ဝစရကုသိုလ်စေတနာ၊ ရူပါဝစရကုသိုလ်ဟု ဆိုအပ်သော အထူးသဖြင့် ပြုစီမံတတ်သော တရား။

ရူပါဝစရပုဉ္ဉာဘိသင်္ခါရပစ္စယ (ပု) [ရူပါဝစရ-ပုဉ္ဉာဘိသင်္ခါရ+ပစ္စယ] ရူပါဝစရပုဉ္ဉာဘိ-သင်္ခါရဟူသောအကြောင်း။ ရူပါဝစရပုဉ္ဉာ-ဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ပန ပဋ္ဌ ရူပါဝစရဝိပါကာနိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၇၈။

ရူပါဝစရပွနာ (ထီ) [ရူပါဝစရ+အပွနာ] ရူပါ-ဝစရအပွနာ၊ ရူပါဝစရစျာန် အပွနာ။ ကိံ ပန ပထဝီကသိဏံ အာဒိံ ကတွာ အဋ္ဌကသညာ-ပရိယောသာနာဝေသာ ရူပါဝစရပွနာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။

ရူပါဝစရဗြဟ္မ (ပု) [ရူပါဝစရ+ဗြဟ္မ] ရူပါဝစရ-ဗြဟ္မာ၊ ရူပဗြဟ္မာ၊ ရူပ ၁၅-ဘုံ၌ ဖြစ်သော ဗြဟ္မာ။ သော ပန ဧကော ရူပါဝစရဗြဟ္မာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၃။ ရူပါဝစရဗြဟ္မာနော စျာန်-ရတိယာ ကီဋ္ဌန္တိ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၀–၁။

(ရူပါဝစရဗြဟ္မာ တို့သည် – ယောကျ်ား ပုံသဏ္ဌာန် ရှိကြသည်။ မိန်းမ အင်္ဂါ, ယောကျ်ား အင်္ဂါမျိုး မပါ မရှိကြပေ။ နှာခေါင်းပါရိုသေလည်း ဃာနပသာဒရုပ်နှင့် ဃာနဝိညာဉ်စိတ်များ မရှိကြသောကြောင့် မည်သည့်အနံ့ကိုမျှ မသိရှိကြကုန်။ လျှာပါရှိသောကြောင့် စကားပြောဆို နိုင်ကြကုန်သော်လည်း ဇိဝှါပသာဒရုပ်နှင့် ဇိဝှါဝိညာဉ်စိတ်မရှိသောကြောင့် အချို, အချဉ် စသည့် အရသာ ၆-မျိုးကို မသိရှိကြကုန်။ မည်သည့် အစားအသောက်ကိုမျှ မစားမသောက်ကြဘဲ။ စျာန်၌ ပျော်မွေ့မှုသည်ပင် သူတို့၏ အစာအာဟာရဖြစ်သည်။ ခန္ဓာကိုယ် ရှိစေကာမူ ကာယပသာဒရုပ်နှင့် ကာယဝိညာဉ်စိတ်မရှိသောကြောင့် မည်သည့် တွေ့ထိမှုမျိုးကိုမျှ မသိရှိကြကုန်။ ကောင်းမွန်သည့် အဝတ်တန်ဆာဘူးကိုဝတ်ဆင်လျက် ကောင်းကင်ဘုံနန်းဝယ် တင့်တယ်ကောင်းမွတ်သော ဥယျာဉ်, ဗိမာန်, ပဒေသာပင် အစရှိသည်တို့၌ နေထိုင်ကြသည်။ ဆံပင်အစရှိသော ၃၂-ကောဋ္ဌာသတို့တွင် ဆံပင်များ, ခြေသည်း, လက်သည်းများ, သွားများ ပါရှိကြ၍ ကျန်သည့် ကောဋ္ဌာသများ အသီးအသီးမပါရှိကြပေ။ သူတို့၏ ခန္ဓာကိုယ်သည် အဝေဍ်အဝါထွက်နေသဖြင့် ဆီမီးတောက် ဆီမီးလျှံကြီးနှင့် တူလှပေသည်။ ဗြဟ္မာတို့မှာ–မလမဂ္ဂ=ကျင့်ကြီးစွန့်သည့်အပေါက်, မုတ္တမဂ္ဂ=ကျင့်ငယ်စွန့်သည့် အပေါက်များလည်း မပါ မရှိ

ကြပေ။ မိန်းမဗြဟ္မာဟူ၍ လုံးဝမရှိ။ ကာမဂုဏ်ခံစားမှုလည်းမရှိကြကုန်။ သို့ဆို တီးမှုတ်မှုလည်း လုံးဝမရှိ။ အချို့ဗြဟ္မာများကား မေတ္တာ့ကရုဏာ့မုဒိတာ့ဥပေက္ခာဟု ဆိုအပ်သော ဗြဟ္မဝိဟာရတရား ပွားများနေကြ၍ အချို့ ဗြဟ္မာများကား ဈာန်သမာပတ်ကို ဝင်စားနေကြရဲ့။ အချို့ အရိယာဗြဟ္မာများကား ဖလသမာပတ်ကို ငင်စားလျက် ချမ်းသာမြေ နေထိုင်ကြလေသည်။ (ဒီဃ။ ၁၆။ဒီဃဋ္ဌ။ ၁၀၂။ ဇာနာလင်္ကာရ၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၀။) သက်တမ်းအားဖြင့် ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာဗြဟ္မာတို့သည် အသခ်ေ့ယျကပ်၏ ဒုပုံ၊ ဗြဟ္မပုရောဟိတာဗြဟ္မာတို့သည် အသခ်ေ့ယျကပ်၏တစ်ဝက်၊ မဟာဗြဟ္မာတို့သည်အသခ်ေ့ယျကပ်တစ်ကပ်၊ ပရိတ္တာဘာဗြဟ္မာတို့သည် မဟာကပ် ၂ ကပ်၊ အပ္ပမာဏာဘာဗြဟ္မာတို့သည် မဟာကပ် ၄-ကပ်၊ အာဘဿရာဗြဟ္မာတို့သည် မဟာကပ် ၈-ကပ်၊ ပရိတ္တသုဘာဗြဟ္မာတို့သည် မဟာကပ် ၁၆-ကပ်၊ အပ္ပမာဏသုဘာဗြဟ္မာတို့သည် မဟာကပ် ၃၂-ကပ်၊ သုဘကိဏှာဗြဟ္မာ တို့သည် မဟာကပ် ၆၄-ကပ်၊ ဝေဟပ္ဖလ်, အသညသတ် ဗြဟ္မာတို့သည် မဟာကပ် ၅၀၀၊ အဝိဟာ ဗြဟ္မာတို့သည် မဟာကပ်-၁၀၀၀၊ အတပ္ပါဗြဟ္မာ တို့သည် မဟာကပ် ၂၀၀၀၊ သုဒဿာဗြဟ္မာ တို့သည် မဟာကပ် ၄၀၀၀၊ သုဒဿီ ဗြဟ္မာ တို့သည် မဟာကပ် ၈၀၀၀၊ အကနိဋ္ဌဗြဟ္မာတို့သည် မဟာကပ် ၁၆၀၀၀ အသီးအသီးရှိကြသည်။ (သင်္ဂဟ။ ဝိတ်မုတ်ပိုင်း၊ ပဋိသန္ဓိစတုက္က။) ဗြဟ္မပုဒ်ကိုလည်းကြည့်။

ရူပါဝစရဗြဟ္မလောက (ပု) [ရူပါဝစရဗြဟ္မ+လောက] ရူပါဝစရဗြဟ္မာ့ပြည်၊ ရူပါဝစရဗြဟ္မာတို့။ ရူပါဝစရဘူမိလည်းကြည့်။ ရူပါဝစရဗြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တိဿာမိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃၊ ဂဖ။(–မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၂၅၉)။

ရူပါဝစရဘာဝနာ (ထီ) [ရူပါဝစရ+ဘာဝနာ] ရူပါဝစရဈာန်ကို–ပွား–ဖြစ်–ပေါ်ခြင်း၊ ရူပါဝစရဘာဝနာ။ နာ ဟိ ရူပဇိဏ္ဏကါယ ရူပါဝစရဘာဝနာ သံဝတ္တတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၂၃။စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၅၆။

ရူပါဝစရဘာဝပဗ္ဗတ္တ (တိ) [ရူပါဝစရ+ဘာဝ+ပတ္တ] ရူပါဝစရအဖြစ်သို့ရောက်သော ဝိတက်ဝိစာရ။ ရူပါဝစရဘာဝပဗ္ဗတ္တေန ဝိတက္ကေန စေဝ ဝိစာရေန စ သဟ ဝတ္တတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။

ရူပါဝစရဘူမိ (ထီ) [ရူပါဝစရ+ဘူမိ] ရူပါဝစရဘုံ၊ ရူပဘုံ။ တတ္ထ အပါယဘူမိ, ကာမသုဂတိဘူမိ, ရူပါဝစရဘူမိ, အရူပါဝစရဘူမိ စေတိ စတဿော ဘူမိယော နာမ။ သင်္ဂဟ။ ၂၄။

(ရူပါဝစရဘုံသည်–ဗြဟ္မပါရိသဇ္ဇာ, ဗြဟ္မပုရောဟိတာ, မဟာဗြဟ္မာ–ဟု ပထမဈာန် ၃–ဘုံ၊ ပရိတ္တာဘာ, အပ္ပမာဏာဘာ, အာဘဿရာ–ဟု ဒုတိယဈာန် ၃–ဘုံ၊ ပရိတ္တသုဘာ, အပ္ပမာဏသုဘာ, သုဘကိဏှာဟု တတိယဈာန် ၃–ဘုံ၊ ဝေဟပ္ဖလ်, အသညသတ်, သုဒ္ဓါဝါသ ၅–ဘုံ(=အဝိဟာ, အတပ္ပါ, သုဒဿာ, သုဒဿီ, အကနိဋ္ဌ) ဟု စတုတ္ထဈာန် ၉–ဘုံအားဖြင့် ၁၆–ဘုံရှိသည်။ ထိုတွင် ပထမဈာန်ဘုံ,ဒုတိယဈာန်ဘုံ, တတိယဈာန်ဘုံ, ဝေဟပ္ဖလ်ဘုံတို့၌ တိဟိတ်ပုထုဇဉ်နှင့် အရိယာပုဂ္ဂိုလ် ၈–ယောက်၊ အသညသတ်ဘုံ၌ သုဂတိအဟိတ် ပုထုဇဉ် ၁–ယောက်၊ သုဒ္ဓါဝါသ ၅–ဘုံ၌ အနာဂါမိဖလဋ္ဌာန်, အရဟတ္တမဂ္ဂဋ္ဌာန်, အရဟတ္တဖလဋ္ဌာန် (=ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ် ၃–ယောက် အသီးအသီးရသည်။ သင်္ဂဟ။ဝိထိမုတ်ပိုင်း၊ ဘူမိစတုက္က။ အသညသတ် ကြဉ်သော ရူပါဝစရ ၁၅–ဘုံ၌

လောဘမူစိတ် ဂ–ခု၊ မောဟမူစိတ် ၂–ခု၊ စက္ခုဝိညာဉ်ဒွေ၊ သောတဝိညာဉ်ဒွေ၊ သမ္ပဋိစ္ဆိဉ်းဒွေ၊ သန္တီရဏ ၃–ခု၊ အာဝဇ္ဇန်းဒွေ၊ ဟသိတုပ္ပါဒ်၊ မဟာကုသိုလ်စိတ် ဂ–ခု၊မဟာကြိယာစိတ် ဂ–ခု၊ လောကုတ္တရာစိတ် ဂ–ခု အားဖြင့်(၆၉) ပါးသောစိတ်တို့ကိုရနိုင်သည်။ အသညသတ်ဘုံဌာနကား မည်သည့်စိတ်ကိုမျှ မရ။သင်္ဘာ။ ဝိဇ်ပိုင်း၊ ဘူမိဝိဘာဂ။အသညသတ် ကြဉ်သော ရူပ ၁၅–ဘုံ၌ ရွှဲပ် ၂၀–ပါးတို့တွင် ဃာနပသာဒ, ဇိဝှါပသာဒ, ကာယပသာဒ, ဘာဝရွှဲပ် ၂–ခုတို့ကိုကြဉ်၍ ကျန်ရွှဲပ် ၂၃–ပါး ရနိုင်သည်။ အသညသတ်ဘုံဌာနကား အဝိနိဗ္ဘောဂရွှဲပ် ဂ–ခု၊ဇီဝိတရွှဲပ်၊ ရူပဃနဟုတာ, မုဒုတာ, ကမ္မညတာ, ဥပစယ, သန္တတိ, ဇရတာ, အနိစ္စတာ, အာကာသဓာတ် (ပရိစ္ဆေဒရွှဲပဲ) အားဖြင့် ပေါင်း ရွှဲပ် ၁၇–ခု ရနိုင်သည်။ သင်္ဘာ။ ရွှဲပ်ပိုင်း၊ ရူပပဝတ္တိကွက်မ။)

ရူပါဝစရမဂ္ဂ (ပု) [ရူပါဝစရ+မဂ္ဂ] ရူပါဝစရစျာန်၊ ရူပါဝစရစျာန် ဟူသော–မဂ်–အကြောင်း၊ အကြောင်းဖြစ်သော ရူပါဝစရစျာန်။ ရူပါဝစရမဂ္ဂေနာ (အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၄၇)တိ ရူပါဝစရဇ္ဈာနေန။ တဋ္ဌိ ရူပဘဝူပပတ္တိယာ ဥပါယဘာဝတော "မဂ္ဂေါ" တိ ဝုတ္တော။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၈၆။

ရူပါဝစရလက္ခဏပတ္တ (တိ) [ရူပါဝစရ+လက္ခဏ+ပတ္တ] ရူပါဝစရလက္ခဏာသို့ရောက်သော။ ဣမ ပန ဥပစာရတောပိ....ရူပါဝစရလက္ခဏပတ္တာနိ နိပ္ပန္နာနိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၁၃။

ရူပါဝဝရဝိညာဏ (န) [ရူပါဝစရ+ဝိညာဏ] ရူပါဝစရဝိညာဉ်၊ ရူပါဝစရစိတ်။ ရူပါဝစရဝိညာဏံ ပန န တဏှာတိ။ မ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၆၆။

ရူပါဝစရဝိယဿနုပေက္ခာ (ထီ) [ရူပါဝစရ+ဝိယဿနုပေက္ခာ] ရူပါဇစရတရားလျှင် အာရုံရှိသော ဝိယဿနုပေက္ခာ၊ ရူပါဝစရတရားကို အာရုံပြုသော ဝိယဿနုပေက္ခာ။ အရူပါဝစရဝိယဿနုပေက္ခာယ ရူပါဝစရဝိယဿနုပေက္ခံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၉။ အရူပါဇစရဝိယဿနုပေက္ခာယာတိ အရူပါဝစရဓမ္မာရမ္မဏာယ ဝိယဿနုပေက္ခာယ။ ရူပါဝစရဝိယဿနုပေက္ခန်္တိ ထွောပိ ဧသေဝ နယော။မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၀၉။

ရူပါဝစရဝိပါက (ပု၊ န) [ရူပါဝစရ+ဝိပါက] ရူပါဝစရဝိပါက်၊ ရူပါဝစရကုသိုလ်၏ အကျိုးတရား။ ရူပါဝစရပုညာဘိသင်္ခါရပစ္စယာ ပန ပဋ္ဌ ရူပါဇစရဝိပါကာနိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၇၈။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၀၊၃၆၃–၄၊ ၄၄၀)။

ရူပါဝစရသညာ (ထီ) [ရူပါဝစရ+သညာ] ရူပါဝစရစျာန်၌ဖြစ်သော သညာ၊ ရူပါဝစရသညာ၊ ရူပါဝစရစျာန်သညာ။ ယဒိ ရူပသညာနန္တိ ဣမိနာ စတုဿော ရူပါဝစရသညာ ကထိတာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂။ ရူပါဝစရသညာ (နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁၅၀) တိ သညာသီသေန ရူပါဝစရဇ္ဈာနာနိ ဝဒတိ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၉၄။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၉၉)။

ရူပါဝစရသတ္တ (ပု) [ရူပါဝစရ+သတ္တ] ရူပါဝစရသတ္တဝါ၊ ရူပါဇစရဗြဟ္မာ၊ ရူပါဝစရဘုံ၌ဖြစ်သောသတ္တဝါ။ စျာနာဘိညာပရိဗ္ဗဇိယာ ရူပါဝစရသတ္တာ ဘဝလောကော။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ ၆၃။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၁၅။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၂၀။မူလဋီ၊၃။၁၂၀။အနုဋီ၊ ၂။၁၂၀)။

ရူပါဝစရသမာဓိ (ပု) [ရူပါဝစရ+သမာဓိ] ရူပါဝစရစျာန်နှင့်ယှဉ်သောသမာဓိ၊ ရူပါဝစရသမာဓိ။ ရူပါဝစရသမာဓိ ဝါ အရူပါဝစရ-

သမာဓိ ဝါ ကောစိ နံ ဝိဇ္ဇတိ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။ ၁၅၂။ သုတ္တနိ၊၄၊၁။ ၂၈၁။ (–ပဋိသံ၊၄၊၁။ ၁၇၇)။

ရွှေပါဝင်းသမာဓိဗျာဒိတ် (နာ) [ရွှေပါဝင်းသမာဓိ+ဗျာဒိတ်] ရွှေပါဝင်းသမာဓိဗျာဒိတ်။ ရွှေပါဝင်းသမာဓိဗျာဒိတ်သည် သမာပတ္တိနှင့် အပြေတူ၏။ အပ၊ ဋ္ဌ။ ၂။၁၁။

ရွှေပါဝင်းသမာပတ္တိ (ထီ) [ရွှေပါဝင်းသ+သမာပတ္တိ] ရွှေပါဝင်းသမာပတ်၊ ရွှေပါဝင်းသဗျာဒိတ်သို့ ကောင်းစွာရောက်ခြင်း။ ရွှေပါဝင်းသမာပတ်တို့ ယာ လာဘီ သတ္တာ တေန ဒဋ္ဌဗ္ဗော။အဘိ၊ ပု၊ ၁၄၂။ ရွှေပါပဝင်းသမာပတ်တို့ သမာပန္နသ ဝါ။အဘိ၊၀၀။ ၂၇၂။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၆။ (–သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၄–၅)။ ရွှေပါဝင်းသမာပတ်တို့ သမာပန္နသ ဝါ(စူဠနိ။၁၆၆)တိ ရွှေပါဝင်းသဗျာဒိတ်သမာပတ်တို့ သမာပန္နသ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၅၂။

ရွှေပါဝင်းဟုရွှေပါဝင်းသဗျာဒိတ်ကုသလ (နာ) [ရွှေပါဝင်းသ+အရွှေပါဝင်းသဗျာဒိတ်+ကုသလ] ရွှေပါဝင်းသ–အရွှေပါဝင်းသဗျာဒိတ်–ကုသိုလ်။ ရွှေပါဝင်းသဟုရွှေပါဝင်းသဗျာဒိတ်ကုသလေ ကေဂ္ဂတာ မဟဂ္ဂတော သမာဓိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ဂဉ။

ရွှေပါဝင်းသဟုရွှေပါဝင်းသဗျာဒိပါက (ပု၊ နာ) [ရွှေပါဝင်းသ+အရွှေပါဝင်းသ+ဗျာဒိပါက] ရွှေပါဝင်းသ–အရွှေပါဝင်းသဗျာဒိပါက်။ ရွှေပါဝင်းသဟုရွှေပါဝင်းသဗျာဒိပါကံ ပန ယာ ဟတ္ထိအာသပဗ္ဗတာဒီနံ ဆာယာ ဟတ္ထိအာဒီသဒိသာဝ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၂၀။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ဂ၇)။

ရွှေပါဝင်းရိက (တိ) [ရွှေပါဝင်းသ+ဣက] ရွှေပါဝင်းသဗျာဒိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော (မဟာဘူတ်)။ ရွှေပါဝင်းသရိကာန (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃)နှင့် ရွှေပါဝင်းသဗျာဒိတ်ဘူတာနိ ရွှေပါဝင်းသရိကာနိတိ သော ဣစ္ဆတိတိ အဓိပ္ပါယော။ မူလဋီ၊ ၃။ ၇၆။

ရွှေပါတာရ (ပု) [ရွှေပ+အတာရ။ ရွှေပါတာရံ–သံ။] ရွှေပါဝင်းသရုတရွှေးဌ်–သက်ဝင်–အကျုံးဝင်–ခြင်း။ ရွှေပါတာရတ္တာ ကုလ္လကဝိဟာရော နာမ။ ဝင်ရ။၅၄၁။ မေတ္တာယ ရွှေပါဝင်းသရသမာဓိမ်တ္တဘာဝတော "ကုလ္လကဝိဟာရေနာ"တိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၄။

ရွှေပါဝဘာသန (နာ) [ရွှေပ+အဝဘာသန] ရွှေပါရုံကို–ထွန်းလင်း–တောက်ပ–စေခြင်း။ တသ္မာ စ ပသာဒဿ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာဝဘာသနံ ကာယ-ပသာဒဿ စ ရွှေပါဝဘာသနံ အာပန္နံ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၆။ (–နေတ္တိ၊ဋီ။၁၃၇)။

ရွှေပါဝယဝပဒ (နာ) [ရွှေပ+အဝယဝ+ပဒ] ရွှေပဟုဆိုအပ်သော အစိတ် ဖြစ် သော ပုဒ်၊ ရွှေပဟုဆသဝပုဒ် တစ်စိတ်။ ရွှေပါဝယဝပဒေန ဝုတ္တဿ(မူလဋီ၊၃။၁၂၁)တိ ရွှေပသခ်ါတေန အဝယဝပဒေန ဝိသေသနဘာဝေန ဝုတ္တဿ ခန္ဓတ္တယ ရွှေပကွန္ဓဘာဝေါ ဟောတိ။ အနုဋီ၊ ၃။၁၇၀၊

ရွှေပါဝသာန (တိ) [ရွှေပ+အဝသာန] ရုပ်တရုးလျှင် အဆုံးရှိသော (ပုစ္ဆာ)။ ပဂေဝ ရွှေပါဝသာနာတိ ဒသောတိ။ အနုဋီ၊၃။၂၇၆။

ရွှေပါဒှ (ကိ) [ရွှေပ+အဒှါ] ရွှေပအမည်ရှိသော (ရွှေပကွန္ဓာ)။ရွှေပါဝှံ ဒဏ္ဍံ ဝါ၊ တဒိတရခန္ဓာဝှယံ သမ္မာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။

ရွှေပါသာ (ထီ) [ရွှေပ+အာသာ] ရွှေပါရုံဌ်–လိုချင်–တောင့်တ–မက်မော–သေးတဏှာ။ ရွှေပါသာ သဒ္ဓါသာ ဂန္ဓာသာ။ အဘိ၊ခ။၂၁၅၊ မဟာနိ။၆။ စူဠနိ။၂၇။ တတ္ထ အာသီသနဝသေန အာသာတိ အာသာယ အတ္ထံ ဂဟေတ္ဝာ ရွှေပေ အာသာ ရွှေပါသာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၉၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၄။

ရှုပါဟရဏ (နာ) [ရှုပ+အာဟရဏ] (သြဇာလျှင် ရှစ်ခုမြောက်ရှိသော) ရုပ်တို့ကို ဆောင်ခြင်း။ သဘာဝတော ပန ရှုပါဟရဏံ သြဇာမတ္တံ ဟောတိ။ သံဒ္ဓီ၊ ၂။၁၁၁။

ရှုပါဟရဏကိစ္စ (နာ) [ရှုပါဟရဏ+ကိစ္စ] (သြဇာလျှင် ရှစ်ခုမြောက်ရှိသော) ရုပ်ကို ဆောင်ခြင်းကိစ္စ။ သြဇာယ ရှုပါဟရဏကိစ္စံ ဗာဟိ-ထုမိနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၀၄။

ရှုပါဟရဏဒုသ (တ) [ရှုပါဟရဏ + ရသ] (သြဇာလျှင် ရှစ်ခုမြောက်ရှိသော) ရုပ်ကို ဆောင်ခြင်း ကိစ္စရှိသော။ သြဇာလက္ခဏော ကဗဠီကာရော အာဟာရော၊ ရှုပါဟရဏ-ရသော။ အဘိ၊ ၁။၃၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၈၀။

ရှုပါဟာရ (ပု) [ရှုပ+အာဟာရ] ရုပ်အာဟာရ (ကဗဠီကာရအာဟာရ)။ရှုပါဟာရော သဟ-ဇာတပုရေဇာတပစ္ဆာဇာတာနံ ပစ္စယော န ဟောတိ။ အဘိ၊ ၁။၃၀၄။ ဒ္ဓ ဟိ ရှုပါ-ဟာရော သဟဇာတပစ္စယော ဟောတိ။ အနုဋီ၊ ၃။၃၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၀၂။

ရှုပိက (တ) [ရှုပ+ကက] ရှ။၄၀၀။ မောဂ်၊၄။ ၇၈၊၈၀။ နိရုတ္တိ၊၄၇၆။ ရှုပ် အဿာ အတ္ထိတိ ရှုပိကာ၊ဂ-ပစ္ဆဒ္ဒုမ၊ ရှုပိက-သံ။] (၁) ရှုပ်-အဆင်း-ရှိသော၊ လှပတင့်တယ်သော။ (၂) ဒ္ဗ္ဗ္ဒေဖြင့်ပြီးသော။ (၃) ရှုပိယသိက္ခာပုဒ် (ရှုပိယပဋိဂ္ဂဟကသိက္ခာပုဒ်)။ (၁) ရှုပိကော၊ ရှုပီ၊ ကေသိကော၊ ကေသီ။ ရှ။၄၀၀။ (မောဂ်၊၄။၇၁၊၈၀။ နိရုတ္တိ။၄၇၆။)(၂) ကမ-လကမ္မလသော၀ဏ္ဏာ၊ ရှုပိကာ မဏိဝေဠု-ရိယာ၊ ဝိ၊၃။ ၂၈၉။ (၃) ရိဉ္စန်္တိ ရှုပိကာစေ-၀ါ (ဝိ၊၅။၁၅၉)တိ.... ရှုပိယပဋိဂ္ဂဟကသိက္ခာ-ပဒဉ္စ။ ဝိ၊၄။၄၊၁၄၅။

ရှုပိဂ္ဂဟက (နာ) [ရှုပိ+ဂဟက] ရှုပိသဒ္ဒါ။ တတ္ထ ဟိ ရှုပိဂ္ဂဟကေန ကာမဘဝေါ...ဒဿိတော။ အဘိ၊ ၃။ ၂၀၆။

ရှုပိတ (တိ) [ရှုပ+ဣတ] ရှုပစျာန်ရှိသော၊ ရှုပစျာန်နှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ အယန္တိ ရှုပိ-တာဘာဝပရိပန္ထနကပုဂ္ဂလော။ မ၊ဋီ၊၃။၅၀။

ရှုပိန္ဒြိယ (နာ) [ရှုပ+ဣန္ဒြိယ။ ရှုပေန္ဒြိယ-သံ။] ရုပ်ဣန္ဒြေ၊ ဣန္ဒြေဖြစ်သော ရုပ်တရား။ (ရုပ်ဣန္ဒြေသည်-စက္ခုန္ဒြေ, သောတိန္ဒြေ, ဃာနိန္ဒြေ ဇိဝှိန္ဒြေ, ကာယိန္ဒြေ, ဣတ္ထိန္ဒြေ, ပုရိသိန္ဒြေ, ဇီဝိတိ-န္ဒြေ (ဇီဝိတိန္ဒြေသည် ရုပ်နာမ်နှစ်ပါး ရော နေသော ဣန္ဒြေဖြစ်သည်။)ဟူ၍ ဂ-ပါး၊ရှိ၏။ အဘိ၊၀ိ။၁၇၀။ အဘိ၊ပု။၁၁၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၁၀။ သင်္ဂဟ။သမုစ္စည်းပိုင်း) တတ္ထ ၀ါ ပန ရှုပိန္ဒြိယံ ဒေသိတံ။ နေတ္တိ။၂၀။ သတ္တ ရှုပိန္ဒြိ-ယာတိ တီဏိ စ ဝိပါကိန္ဒြိယာနိ သန္ဓာ-ယေတံ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂၊(-အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၇၉၊၄၆၁။ အနုဋီ၊၃။၃၀၃)။

ရှုပိန္ဒြိယပစ္စယ (ပု) [ရှုပိန္ဒြိယ+ပစ္စယ] ရုပ်ဣန္ဒြိယပစ္စည်း၊ ရှုပိန္ဒြိယပစ္စည်း။ ရှုပိန္ဒြိယ-ပစ္စယော ပန အဋ္ဌတ္တမဟိဒ္ဓါဘေဒတော ဒ္ဝေဓေ-ဓေ၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၆၄၊ (-မူလဋီ၊၃။၂၃၀)။

ရှုပိမယ (တိ) [ရှုပိယ + မယ။ ဆန်းကြောင့် ယကျေသည်။] ဌေဖြင့်-ပြီး-ပြုလုပ်အပ်-သော။ သော၀ဏ္ဏမယော ရှုပိမယော၊ ဖလိကာ-၀ေဠုရိယာမယော။ အပ၊၁။၆၀၊ (အပ၊၂။ ၂၀)။

ရှုပိယ (နာ) [ရှုပ+ဣယ။ ရှုပ+ဣယ အဿာဒိ-ရှုပမဿာဟတမတ္ထိတိ ရှုပိယံ။ ရှုပ အာဟာ-တပသံသာသု၊ ဣယော။ ဓာန်၊ဋီ။၄၀၆။ ရှုပ-ယုတ္တတာယ ရှုပိယံ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၀၉။ သညာ-ဏတ္ထာယ ကတံ ရှုပံ တ္ထေ အတ္ထိတိ ရှုပိယံ။ ဝိ၊လက်၁ရာဋီ၊၁။၁၂၀-၁။အာဟာတံ ရှုပံအဿ အတ္ထိတိ ရှုပိယံ၊ပသတ္ထေ ၀ါ ရှုပံ အဿ အတ္ထိတိ ရှုပိယံ။ကပဒ္ဓုမ။ ရှုပျ-သံ။ရှုပ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာ-ဂဓီ။] (၁) ဌေ။ (၂) (အမှတ်တံဆိပ် ခပ်နှိပ်

အပ်ပြီးသော ရှုပ်ပုံတံဆိပ် ပါရှိသည့်)ရှေ့ဒွေ့ အသပြာ၊ ပိုက်ဆံ၊ ဒင်္ဂါး (ရောင်းဝယ်မှုကိစ္စကိုပြီးစေနိုင်သော ပိုက်ဆံအမျိုးမျိုး)။ (၃) ဒွေ့ခွက်, ရွှေတုံး, ရွှေခဲ, ဒွေ့တုံး, ဒွေ့ခဲ, ကြေးနီ, ကြေးမည်းစသော ဘဏ္ဍာ။ (၄) ရှုပိယသံဝေါဟာရသိက္ခာပုဒ်။ (၅) ရှုပိယ (ဇာတရူပ) သိက္ခာပုဒ်။

(၁) ဒွေ့။ နာ တေ ဟိရညံ ဂဏှန္တိ၊ နာ သုဝဏ္ဏံ နာ ရှုပိယံ။ ထေရီ။၄၁၁။ ရှုပိယန္တိ ရဇတံ။ ထေရီ၀၊၂၂၇။ (–ပေတ၀၊၃၀၅)။ (၂) (အမှတ်တံဆိပ် ခပ်နှိပ်အပ်ပြီးသော ရှုပ်ပုံတံဆိပ်ပါရှိသည့်) ရွှေ့ ဒွေ့၊ အသပြာ၊ ပိုက်ဆံ၊ ဒင်္ဂါး (ရောင်းဝယ်မှုကိစ္စကို ပြီးစေနိုင်သော ပိုက်ဆံ အမျိုးမျိုး)။ ရှုပိယံ နာမ သတ္ထုဝဏ္ဏော ကဟာပဏော လောဟမာသကော ဒါရုမာသကော ဇတုမာသကော၊ ယေ ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊၁။၃၄၈။ ရှုပိယ သံဝေါဟာရလည်း–ကြည့်။ (၃) ဒွေ့ခွက်, ရွှေတုံး, ရွှေခဲ, ဒွေ့တုံး, ဒွေ့ခဲ, ကြေးနီ, ကြေးမည်းစသော ဘဏ္ဍာ။ မာ တံ ရတိ ဒီယိ တုဝံ သုစိမ္ဟိတေ၊ ဒဒါမိ တေ ရှုပိယံ ဟံသပူရံ။ ဇာ၊၁။၂၃၁။ ကော ပန ဝါဒေါ ရှုပိယဿာ (သံ၊၁။၉၀)တိ သုဝဏ္ဏရဇတာဒိမယ်လောဟကာဒ္ဒလောဟဖာလကစ္ဆပကာဒိဘေဒဿ ဃနကတဿ စေဝ ပရိဘောဂဇနာဒိဘေဒဿ စ ရှုပိယဘဏ္ဍဿ ပန ကော ဝါဒေါ။ သံ၊၃၊၁။ ၁၄၆။ ရှုပိယသံဝေါဟာရလည်း–ကြည့်။(–အံ၊ ၂။၄၀၀။အံ၊၃၊၃။၄၅၊ဇာ၊၃၊၄။၁၀၈–၉။) (၄) ရှုပိယသံဝေါဟာရသိက္ခာပုဒ်။ အန္တရဝါသကံ ရှုပိယံ သုတ္တံ၊ ဥဇ္ဈာပနေန စ ပါစိတ္တိယံ့။ ဝိ၊၅။ ၂၅၆။ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ဝိနယပိဋကဝ၊ ပါရာဇိကပါဠိ၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၂-၀၈၊ ၉-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၃၊ ၂၇၃-၀။ ရှုပိယန္တိ ရှုပိယသဒ္ဒေါဟာရံ။ ဝဇိရ။၅၆၆။ ရှုပိယန္တိ ရှုပိယသံဝေါဟာရံ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၀၅။ (၅) ရှုပိယ (ဇာတရူပသိက္ခာပုဒ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဝိနယပိဋက၊ ပါရာဇိကပါဠိ၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၂-၀၈၊ ၈-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊၃၊ ၂၆၈-၇၅။ ရှုပိယံ အညဝါဒကံ ဥပသမ္ပတိတိ ဣမာနိ ဟိ တီဏိ သိက္ခာပဒါနိ ကေပရိစ္ဆေဒါနိ။ ဝိ၊၃၊၃။၁၄၉။

ရှုပိယဂဟဏ (န) [ရှုပိယ+ဂဟဏ] ဒွေ့ကို–ကိုင်–ယူ–ခြင်း။(၂) ရှုပိယသဒ္ဒါ။ (၁) ပရဿ ရှုပိယဂ္ဂဟဏံ ပရိဝတ္တနန္တိ ရှုပိယေ အဂ္ဃိတေ တဿ အဘာ၀တော လူမိနာ၀ အာပတ္တိ။ ဝဇိရ။၂၆၅။ (၂) ရှုပိယသံဝေါဟာရသိက္ခာပဒေ ဇာတရူပါဒိစတုဗ္ဗိဓမ္မိ နိဿဂ္ဂိယတ္ထု လူဓ ရှုပိယဂ္ဂဟဏေနေ၀ ဂဟိတံ။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၂။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၃။ ကခ်၊၃၊ သစ်။၃၂၄။

ရှုပိယစုဏ္ဏပရိပူရ (တိ) [ရှုပိယ+စုဏ္ဏ+ပရိပူရ] ဒွေ့မှုန့်ဖြင့်ပြည့်သော။ နာ စာယမာယသ္မာ သုဝဏ္ဏပါတိယာပိ ရှုပိယစုဏ္ဏပရိပူရာယ ဟေတု သမ္မဇာနမုသာ ဘာသေယျ။ သံ၊၁။၄၃၀။

ရှုပိယစေတာပက (တိ) [ရှုပိယ+စေတာပက] ရွှေ–ငွေ–အသပြာ– ပိုက်ဆံ– ဒင်္ဂါး– ကို–ဝယ်ယူ–လဲလှယ်– စေသော၊ သူ။ ရှုပိယစေတာပကံ ဌပေတွာ သဗ္ဗေဟေ၀ ပရိဘုဉ်းတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၁။၃၄၈။

ရှုပိယစေတာပန (န) [ရှုပိယ+စေတာပန] ရွှေ–ငွေ – အသပြာ – ပိုက်ဆံ – ဒင်္ဂါး–ကို–လဲလှယ် – ဖလှယ်–ဝယ်ယူ–စေခြင်း။ လွှဒ် သိက္ခာပဒံ ရှုပိယေန စ ရှုပိယာရှုပိယစေတာပနံ, အရှုပိယေန စ ရှုပိယစေတာပနံ။ ဝိ၊၃၊ ၂။ ၂၇၆။(–သာရတ္ထ၊ ၂။၄၂၃။ ဗိမတိ၊ ၁။၃၄၅)။

ရှုပိယဆန္ဒ(၃)က (တိ)[ရှုပိယ+ဆန္ဒက။ ဆဒ်ကသံ၊ ဆန္ဒ်ယ–ပြာ။] ရွှေ–ငွေ–အသပြာ–ပိုက်ဆံ–ဒင်္ဂါး–ကို စွန့်ပစ်တတ်သော၊ သူ။ ပဠဟင်္ဂေါဟိ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု ရှုပိယဆဒ္ဒကော သမ္မန္နိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ ၁။၃၄၆။ ဝိ

သင်္ဂဟ။ ၆၇။ ပဋ္ဌာန်သမန္နာဂတော သိက္ခာ ရူပိယဆဋ္ဌကော သမ္မန်္နိတဗ္ဗော။ ကခ်ဂါ။ ၁၇၆။

ရူပိယဆဋ္ဌကဌာန (န) [ရူပိယဆဋ္ဌက+ဌာန] ရွှေ–ငွေ–အသပြာ–ပိုက်ဆံ – ဒင်္ဂါး–ကို စွန့်ပစ်တတ်သော ရဟန်း–၏–အရာ–ဌာန။ စေတိယဃရဂေါပကာ ပန ရူပိယဆဋ္ဌကဌာနေ ဌိတာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀။

ရူပိယဆဋ္ဌကသမ္မတ (တိ) [ရူပိယဆဋ္ဌက+သမ္မတ] ရွှေ– ငွေ– အသပြာ– ပိုက်ဆံ– ဒင်္ဂါး–ကိုစွန့်ပစ်တတ်သူ ဟူ၍ သမုတ်အပ်သော။ ရူပိယဆဋ္ဌကသမ္မတဿ ဒေနာပတ္တိ။ ဝင်ဒ၊၂၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၉၅။

ရူပိယဆဋ္ဌကသမ္မုတိ (ထီ) [ရူပိယဆဋ္ဌက+သမ္မုတိ] ရွှေ–ငွေ– အသပြာ– ပိုက်ဆံ– ဒင်္ဂါး–ကို စွန့်ပစ်တတ်သူဟူ၍ သမုတ်ခြင်း။ ရူပိယဆဋ္ဌကသမ္မုတိယာ ကော အာဒိ။ ဝိ၊၅။ ၂၅၁။

ရူပိယဆဋ္ဌနကသမ္မုတိ (ထီ) [ရူပိယဆဋ္ဌနက+သမ္မုတိ] ရူပိယဆဋ္ဌကသမ္မုတိနှင့် အနက်တူ။ တဿ ဝသေန ရူပိယဆဋ္ဌနကသမ္မုတိ ဧဝ နာမ ဝတ္တဗ္ဗာ။ ဝင်ဒ၊ရ။ ၂၆၅။

ရူပိယပက္ခ (ပု) [ရူပိယ+ပက္ခ] ရူပိယပက္ခ၊ ရွှေ–ငွေ–အဖို–ပက္ခ၊ တသ္မာ ပါဠိယံ ကေနစ္ဆေန ရူပိယပက္ခေ ကောယောဝ တိကော ဝုတ္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၆။(–သာရတ္ထ၊၂။၄၂၃။ ဝိမတိ၊၁။ ၃၄၄)။

ရူပိယ(ယု)ပက္ခရ (တိ) [ရူပိယ + ဥပက္ခရ။ ဥပသ္သရ–သံ။ ဥပက္ခရ–ပြာ။(ရူပိယုပက္ခရ)။] ငွေဖြင့် ပြီးသော– လှည်းသန် –အပေါင်–ရှိသော။ တဿ ယာနံ အယောဇေသုံ၊ ဒန္တိံ ရူပိယပက္ခရံ။ ဇာ၊၂။၂၅၈။ ရူပိယပက္ခန္တိ ဇဇ္ဇရမယဥပက္ခရံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၀၉–၁၀။

ရူပိယပဋိဂ္ဂဟဏ (န)[ရူပိယ+ပဋိဂ္ဂဟဏ](၁) ရွှေငွေကို ခံယူခြင်း။ (၂) ရွှေငွေကို ခံယူခြင်း ကြောင့် သင့်သော အာပတ်။ (၃)ရူပိယသိက္ခာပုဒ်။ (၁) ဥပတိဿတ္ထေရော ပရိမသိက္ခာပဒေန ရူပိယပဋိဂ္ဂဟဏံ ဝါရိတံ။ ဝင်ရ။၂၆၅။(–ဝိမတိ၊ ၁။၃၂၉)။ (၂)(၃) စိတ္တေန အာပဇ္ဇန္တော ရူပိယပဋိဂ္ဂဟဏံ အာပဇ္ဇတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၆။ (–အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၀၆)။

ရူပိယပ(ပ္ပ)ဋိဂ္ဂဟဏသိက္ခာပဒ (န) [ရူပိယပဋိဂ္ဂဟဏ+ သိက္ခာပဒ] ရွှေ,ငွေကို ခံယူခြင်း ကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ ရူပိယပဋိဂ္ဂဟဏ သိက္ခာပုဒ်။ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဝိနယပိဋကဝါ ပါဆာဒိကပါဠိ၊ ၄–ကဏ္ဍ၊ ၂–ဝဂ်၊ ၈–သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၆၈-၇၅။ (ဤသိက္ခာပုဒ်သည်–ရူပိယ– ဇာတရူပ– ရူပ်ယပဋိဂ္ဂါဟက–သိက္ခာပုဒ်ဟု–အ မည် ၃-မျိုးရသည်)။ ရိဉ္စန်တိ ရူပိကာ စေဝါတိ.... ရူပိယပဋိဂ္ဂဟဏသိက္ခာပဒဉ္စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၅။ ရူပိယပဋိဂ္ဂဟဏသိက္ခာပဒေ "ဒ္ဝါရံ ပိဒဟိတွာ ရက္ခန္တေန ဝသိတဗ္ဗ"န္တိ ဟိ ဝုတ္တံ။ ဝင်ရ။၂၄၉။

ရူပိယပ(ပ္ပ)ဋိဂ္ဂါဟက (တိ)[ရူပိယ+ပဋိဂ္ဂါဟက] ရွှေငွေကို ခံယူတတ်သော၊ သူ။ ရူပိယပဋိဂ္ဂါဟကံ ဌပေတွာ သဗ္ဗေဟေဝ ပရိဘုဉ်္ဇိတဗ္ဗ (ဝိ၊၁။၁၄၆)န္တိ သဗ္ဗေဟိ ဘာဇေတွာ ပရိဘုဉ်္ဇိတဗ္ဗံ၊ ရူပိယပဋိဂ္ဂါဟကေန ဘာဂေါ ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။ (–ကခ်ဂါ၊ ၁၇၆။ဝိ၊သင်္ဂဟ။၆၆–၇)။

ရူပိယပရိဝတ္တန (န) [ရူပိယ+ ပရိဝတ္တန] ရွှေငွေကို–လဲလှယ်–ဖလှယ်–ခြင်း။ရူပိယသံဝေါဟာရော နာမ နကေဝလံ ရူပိယေန ရူပိယပရိဝတ္တနမေဝ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၂၃။(–ကခ်ဂါ၊ ဋ္ဌိ၊၀၄။ ကခ်ဂါ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။ ၃၂၄)။

ရူပိယပါကာရ (ပု) [ရူပိယ+ပါကာရ] ငွေဖြင့် ပြီးသော တံတိုင်း၊ ငွေတံတိုင်း။ ဣတော

ဟရိတ္ဘာန သုဝဏ္ဏဃရာနိ၊ ကရဏီ ရူပိယပါကာရံ ကရောန္တူ။ ဇာ၊၁။ ခဂ္ဂ။ ဇာ၊၎၊ ၎၇၁။

ရူပိယပါတိ(ထီ) [ရူပိယ+ပါတိ] ငွေဖြင့်ပြီးသော ခွက်၊ ငွေခွက်။ နာ စာယမာယသ္မာ ရူပိယပါတိယာပိ သုဝဏ္ဏစုဏ္ဏပရိပူရာယ တေသုသမ္မဇာနမုသာ ဘာသေယျ။ သံ၊၁။ ၎၃၀။ (–အံ၊၎၊ ၃၇၀။ ဇာ၊၎၊ ၎၀၉)။

ရူပိယပါတိသုတ္တ (နာ)[ရူပိယပါတိ+သုတ္တ] ရူပိယပါတိသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ၆–သံယုတ်၊ ၂—ဝဂ်၊ ၂–သုတ်။ သံ၊၁။ ၎၃၀။ သံ၊၎၊ ၂။ ၎၃၀။

ရူပိယပါတိသဟဿ (နာ) [ရူပိယပါတိ+သဟဿ] ငွေခွက်တစ်ထောင်။ စတုရာသီတိ ရူပိယပါတိသဟဿာနံ အဒါသိ သုဝဏ္ဏပူရာနိ။ အံ၊ ၄။ ၁၉၆။

ရူပိယပူရ (တိ) [ရူပိယ+ပူရ] ငွေဖြင့်ပြည့်သော၊ ငွေခွက်, ငွေဖရင်း, ငွေပဲတိုဖြင့် ပြည့်သော။ စတုရာသီတိ သုဝဏ္ဏပါတိသဟဿာနိ အဒါသိ ရူပိယပူရာနိ။ အံ၊၃။ ၁၉၅–၆။ တတ္ထ ရူပိယပူရာနီတိ ရတနတန္နိရတနဖာလရတနမာသကေဟိ ပူရာနိ။ အံ၊၎၊ ၂။ ၂၇၀။

ရူပိယဘက္ခ (နာ) [ရူပိယ+ဘက္ခ] ငွေဘဏ္ဍာ။ ရူပိယ(၃)–ကြည့်။

ရူပိယဘူမိ (ထီ) [ရူပိယ+ ဘူမိ] ငွေဖြင့်ပြီးသော–မြေ–မြေအပြင်။ (သျှ၊ မြန်မာပြန်)။ တတ္ထ ရူပိယဘူမိယံ ပါသာဒံ မာပယိ အဟံ။ အပ၊၁။ ၂။

ရူပိယဘူမိယ (တိ) [ရူပိယဘူမိ+ က။က–ကို ယ–ပြူ။] ရွှေငွေဖြင့် ပြီးသော– မြေ–မြေအပြင်– ပေါ်၌– တည်ထောင်– ဖန်ဆင်း– ဆောက်လုပ်– အပ်သော။ တတ္ထ ရူပိယဘူမိယ (အပ၊၁။ ၂)ဿိ တသ္မိံ အနေကဘူမိမှိ ပါသာဒေ ရူပိယမယံ ရတနမယံ ဘူမိံ နိမ္မိတဿိ အတ္ထော။ အပ၊ ၌၊၁။ ၁၁၆။

ရူပိယမယ (တိ) [ရူပိယ+မယ] (၁) ငွေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော။ (၂) ငွေဖြင့် အရုပ်တံဆိပ် ခပ်နှိပ်ထင်စေ၍ ပြုလုပ်အပ်သော–အားပြာ–ပိုက်ဆံ–ဒင်္ဂါး။ (၁) ကောပါကာရော သောဝဏ္ဏမယော၊ ကောရူပိယမယော။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၀။ (–ဝိ၊၌၊ ၂၇၅။ ဒီ၊၌၊ ၂။ ၂၀၈)။ ရူပိယမယ (ပေတ။ ၁၄၊၈) နာ ရတနမယံ။ ပေတ၊၌။ ၈၉။ (–ပေတ။၁၆၃။ ပေတ၊၌။ ၁၄၅)။ (၂) ရူပိယမယော ဝါ (ဝိ၊၌။ ၂။ ၂၆၉)တိ ရတနေန ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတ္ဝာ ကတာ ဟာပဏော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၃၆။

ရူပိယမယရူပက (နာ) [ရူပိယမယ+ရူပက] ငွေဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော အရုပ်။ ရတတ-ဗိမ္ဗကာနိ ရူပိယမယရူပကံ။ သီ၊၌၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀၉။

ရူပိယမူလ (နာ) [ရူပိယ+မူလ] ရွှေငွေဟူသော အဖိုးဥစ္စာ။ ဣဒဉ္စ ဘိက္ခုနော ရူပိယမူလဿ အဘာဝံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၃၀။

ရူပိယရူပ (နာ) [ရူပိယ+ရူပ] ငွေဖြင့်– ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သောအရုပ်၊ ငွေရုပ်။ ဇနမဇ္ဈေ-ရိဝ ရူပရူပကန်္တိ မာယာကာရေန မဟာဇန-မဇ္ဈေ ဒဿိတံ ရူပိယရူပသဒိသံ သာရံ ဝိယ ဥပဋ္ဌဟန်္တံ။ ထေရီ၊ ၌။ ၂၆၅။

ရူပိယဝိဘင် (ပု) [ရူပိယ+ဂိဘင်] ရူပိယဝိဘင်း၊ ရွှေငွေကို— ခွဲခြမ်း— ဝေဖန်— ဆုံဖြတ်သော ကျမ်း။ (ရူပိယံ နာမ သတ္ထုဝဏ္ဏော....ယေ ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၄၄၀—ကို ဆိုလိုသည်)။ ဧဝံ သန္တေ ရူပိယဝိဘင်ေ "ယေ စ ဝေါဟာရံ ဂစ္ဆန္တိ" တံ နာ ဝတ္တဗ္ဗံ။ ဝဇိရ။ ၂၆၄။

ရူပိယသံဝေါဟာရ (ပု) [ရူပိယ+သံဝေါဟာရ] ရွှေငွေကို— ရောင်း— ဝယ်– လဲလှယ်—ဖလှယ်—ခြင်း။ ရူပိယသံဝေါဟာရ (ဝိ၊ ၁။

ပိယောန ပရဿ ရှုပိယံ စေတာပေန္တဿ ဇကော့် အန္တေ ရှုပိယသမ္ဘဝတော.... ဒုတိယတ္တိကော ဝုတ္တော။ ငိမတိ၊ ၁။ ၃၄၄။

ရှုပိယသိက္ခာပဒ (န) [ရှုပိယ+သိက္ခာ ပဒ] ရှုပိယသိက္ခာပုဒ်၊ ရွှေငွေကို ကိုင်ခံခြင်း ကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ (ဇာတရူပရဇတ သိက္ခာပုဒ်ဟုလည်း ခေါ်၏။) ဝိနယပိဋကာ၊ ပါရာဇိကပါဠိ၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၂-ဝဂ်၊ ၈-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄၄-၇။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၈။ တေန သမယေနာတိ ရှုပိယသိက္ခာပဒံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၈။ သဒ္ဒတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၇။ (ယင်းသိက္ခာပုဒ်ကို မြတ်စွာဘုရား ဏာဇဂြိုဟ်ပြည် ဝေဠုဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးနေတော်မူစဉ် သာကီဝင်မင်းသား အရှင်ဥပနန္ဒကို အကြောင်းပြု၍ ရွှေငွေကို အလှူခံခြင်းကြောင့် ပညတ်တော်မူသည်။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄၄-၅။ ဝိ၊ ၅။ ၁၈။ ရှုပိယပဋိဂ္ဂဟဏသိက္ခာပဒ-လည်းကြည့်)။

ရှုပိ (တိ) [ရူပ+ ဣ]။ ရူပ+ဏိ။ ထိ-၌ ရှုပိနိ။ ရှုပိန်-သံ။ ရှုဝိ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓိ။ ရှုပ္ပန်-သိလော ရှုပိ။ ရှုပ္ပနံ ဝါရှုပ်၊ ရှုပသဘာဝေါ၊ တဒဿ အတ္ထိတိ ရှုပိ။ ရှုပမဿ အတ္ထိတိ ရှုပိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၇၀။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၄၁။ မ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂၂၀-၁။ ရှုပဗျာနံ ရှုပ်၊ တဒဿ အတ္ထိတိ ရှုပိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၇၆။ အဲ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၀၇။ အဲ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၄၅။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၃၅။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၀] (၁) ရုပ်ရှိသော။ (၂) ကသိဏ်းရုပ်ရှိသော။ (၃) ကရဇရုပ်ရှိသော။ (၄) ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောရှိသော။ (၅) ဖောက်ပြန်လေ့ရှိသော။ (၆) ရှုပဗျာန်ရှိသော၊ သူ။ (ရှုပဗျာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်)။ (၇) ရှုပကသိဏဗျာန်ရှိသော၊ သူ။ (ရှုပကသိဏဗျာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်)။ (၈) ကသိဏ်းရုပ်ဟူသောအာရုံ။ (၁) ရုပ်ရှိသော။ ယတော ခေါ တောဿ အယံ အတ္တာ ရှုပီ

၃၄၊ ။ ဝိ၊ ၅။ ၁၈-၉)နှင့် ဇာတရူပရဇတပရိဝတ္တနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၅။ ကခ်ါ။ ၁၇၆။ (-ဝိ၊ သင်္ကိ၊ ၅၄-၄။ ဝဇိရ။ ၂၆၄-၅။ သဒ္ဒတ္ထ၊ ၂။ ၄၂၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၄၃။ ကခ်ါ၊ ဋ္ဌီ။ ဂ၆။ ကခ်ါ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်။ ၃၂၄)။

ရှုပိသသံဝေါဟာရသိက္ခာပဒ (န) [ရှုပိယသံဝေါဟာရ+သိက္ခာပဒ] ရွှေငွေဖြင့်- ဆောင်းဝယ်- လဲလှယ်- ဖလှယ်— ခြင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ ရှုပိယသံဝေါဟာရ သိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယပိဋကာ၊ ပါဆာဒိကပါဠိ၊ ၄— ကဏ္ဍ၊ ၂-ဝဂ်၊ ၉-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄၃—၇။ တေန သမယေနာတိ ရှုပိယသံဝေါဟာရသိက္ခာပဒံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၅။ (ယင်းသိက္ခာပုဒ်ကို မြတ်စွာဘုရား သည် သာဝတ္ထိပြည်သဲ ဇေတဝန်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံး နေတော်မူစဉ် ဆဗ္ဗဂ္ဂိရဟန်းတို့ အထူးထူး အပြားပြားရှိသော ရွှေငွေကို ရောင်းဝယ် ဖလှယ်ခြင်းကြောင့် ပညတ်တော်မူသည်။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄၂။ ဝိ၊ ၅။ ၁၈-၉။)

ရှုပိယသင်္ဘ (ပု) [ရှုပိယ+သင်္ဘ] ရှုပိယဟု ရေတွက်ခြင်း၊ ရှုပိယဟူ၍ ရေတွက်အပ်သည်၏အဖြစ်။ သဗ္ဗမ္မိ ဇာတရူပရဇတံ ရှုပိယသင်္ဘမေဝ ဂတံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၇၅။

ရှုပိယသညာ (ထီ) [ရှုပိယ+သညာ] ရွှေငွေဟူသော အမှတ်သညာ။ ဘိက္ခုနာဟိ "ဝတ္ထံ ဂဏှာမိ"တိ ဝတ္ထသညာယမေဝ ဂဟိတံ။ နာ ရှုပိယသညာယ။ ဝဇိရ။ ၂၆၃။

ရှုပိယသညီ (တိ) [ရှုပိယသညာ+ဣ] ရွှေငွေဟူသော အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ ရှုပိယေ ရှုပိယသညီ ရှုပိယံ ပဋိဂ္ဂဏှာတိ၊ နိဿဂ္ဂိယံ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄၆။ (-ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၅။ ကခ်ါ။ ၁၇၆)။

ရှုပိယသမ္ဘဝ (ပု) [ရှုပိယ+သမ္ဘဝ] ရှုပိယ—ရွှေငွေ-၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း။ အတ္ထနော အရှု-

စာတုမဟာဘူတိကောဝ။ ဒီ၊ ၁။ ၃၁။ အဘိ၊ ၀ိ။ ၃၉၇–၀။ ရူပီတိ ရူပ်၀ါ။ ဗီ၊ ၄ ၁။၁၁၀။ အဘိ၊ ၄။ ၂။ ၄၉၁၊ (–ဒီ၊ ၁။ ၇၂။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၉၇။ ဒီ၊ ၌၊ ၁။ ၂၆၅။ သီ၊ ၌၊ သစ်၊ ၂။ ၁၄၄)။ (၂) ကသိဏ်းရုပ်ရှိသော။ (၃) ကရဇရုပ်ရှိသော။ (၄) ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိသော။ (၅) ဖောက်ပြန်လေ့ရှိသော။ ရူပီ အတ္တာ ဟောတိ အရောဂါ ပရံ မရဏာ။ ဒီ၊ ၁။ ၂၉။ ရူပီ အတ္တာတိ. အာဒီသု ကသိဏရူပ် "အတ္တာ"တိ တတ္ထ ပဝတ္တသညဉ္စာ "သညာ"တိ ဂဟေတ္ဗာ. ၀ါ....နံ ပဉ္စပေန္တီ။ ဒီ၊ ၄။ ၁။ ၁၀၉။ နံ ခေါ ပနေတမေ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ "ရူပမသာ အတ္ထိတိ ရူပီ"တိ၊ အထခေါ 'ရူပွနသီလော ရူပီ"တိ။ ရူပွနဓမ္မတ္ထ ရူပသရိက္ခတာယ ကသိဏ-ရူပသာ ဝနိုတာဘနိုတကာလ၀သေန ပိသေ-သာပတ္တိ။ ရူပွနံ ၎ါ ရူပ်၊ ရူပသဘာ၀ေါ၊ တဒဿ အတ္ထိတိ ရူပီ၊ အတ္တာ "ရူပီနော-ဓမ္မာ"တိအာဒီသု ဝိယ။ ဒီ၊ ၌၊ ၁။ ၁၇၁။ သီ၊ ၌၊ သစ်၊ ၁။ ၄၄၁။ မ၊ ၌၊ ၃။ ၂၂၀–၁။ ရူပီ ၀ါ (မ၊ ၃၊ ၁၈)တိ ကရဇရူပေန ၀ါ ကသိဏရူပေန ၀ါ ရူပီ ။မ၊၌၊၄။၁၁။ (–ဒီ၊ ၂။ ၅၄။ ဒီ၊ ၌၊ ၂။ ၉၄။ ဒီ၊ ၌၊ ၂။ ၁၀၈)။ (၆) ရူပစျာန်ရှိသော၊ သူ။(ရူပစျာနလာဘီ ပုဂ္ဂိုလ်)။ ရူပီ ရူပ်ါနိ ပဿတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၆၀။ မ၊ ၂။ ၂၀၅။ အံ၊၁။ ၄၂။ အံ၊ ၃။ ၁၂၆။ (–ဒီ ၌၊ ၂။ ၁၀၃။ မ၊ ၌၊၃။ ၁၇၆။ အံ၊ ၌၊ ၁။ ၄၀၇။ အံ၊ ၌၊ ၃။ ၂၄၅။ အဘိ၊ ၌၊ ၁။ ၂၃၅။ ဒီ၊ ၌၊ ၂။ ၁၁၈။ မ၊ ၌၊ ၃။ ၁၂၀။ အံ၊ ၌၊ ၁။ ၂၆၉။ အံ၊ ၌၊ ၄။ ၂၄၉။ မူလဋီ၊၁။ ၁၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌၊ ၎။ ၃၉၆)။ (၇) ရူပကသိဏစျာန်ရှိသော၊ သူ။(ရူပကသိဏစျာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်)။ ဝေံ သန္တေ ခေါ အာနန္ဒ ရူပီ ပရိတ္တတ္တာနုဒိဋ္ဌိ အနုသေတိတိ ဣစ္စာလံ ၀စနာယ။ ဒီ၊ ၂။၅၄။ ရူပီနွိ ရူပကသိဏလာဘီ။ ဒီ၊၌၊၂။၉၅။ ရူပ-ကသိဏစျာနံ ရူပံ ဥတ္တရပဒလောပေန၊ အဓိ-ဂမနဝသေန တံ ဇာတဿ အတ္ထိတိ ရူပီတိ အာဟ "ရူပီနွိ ရူပကသိဏလာဘိ"နွိ။ ဒီ၊၌၊ ၂။၁၀၀။ (၀) ကသိဏ်းရုပ်ဟူသော အာရုံ။ ရူပီ အတ္တာ ဟောတိ အရောဂေါ ပရံ မရဏာ၊ သံ၊ ၂။၁၇၉။ တတ္ထ ရူပီတိ အာရမ္မဏမေ၀ "အတ္တာ"တိ ဂဟိတဒိဋ္ဌိ။ သံ၊၌၊ ၂။၃၁၇။ အာရမ္မဏမေ၀ါတိ ကသိဏသခါတံ အာရမ္မဏ-မေ၀။ သံ၊၌၊ ၂။ ၂၇၂။

ရူပီစတုက္က (န) [ရူပီ+စတုက္က] ရူပ်ရှိ၏ဟု ယူသည့် အယူ၀ါဒ ၄-ခုအပေါင်း၊ ရူပီစတုက္က။ ရူပီ-စတုက္ကံ, အရူပီစတုက္ကံ, အန္တ၀ါစတုက္ကံ, ကေန္တ-သုခီဧဟုက္ကံ။ မ၊၌၊၃။ ၂၁၉။

ရူပီဒုက (န) [ရူပီ+ဒုက] ရူပီဒုက်။ ရူပီဒုကေ ရူပီပဒမေ၀ ဣဓ ရူပန္တိ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၃။

ရူပီဒေါနိကာယ (ပု) [ရူပီ+ဒေ၀+နိကာယ] ရူပ်ရှိသော ရူပါ၀စရ ဗြဟ္မာ့ပြည်။ ဒေ၀လော-ကတော်တိ ဒေ၀လောကတော ပဋ္ဌာယ ရူပီဒေ၀နိကာယတော ပဘုတိ။ ဒီ၊၌၊၃။၉၀။

ရူပီဓမ္မ (ပု) [ရူပီ+ဓမ္မ] ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော ရှိသောတရား၊ ရူပ်တရား။ ရူပီမေဃေ၀ါ (မူလဋီ၊၃။၈၈)တိ ရူပွနသဘာ၀ေဟိယေ၀ ဓမ္မေဟိ။ အနုဋီ၊၃။၁၂၄။

ရူပီပဒ (န) [ရူပီ+ပဒ] ရူပီဟူသောပုဒ်။ ရူပီ-ဒုက–ကြည့်။

ရူပီပါဒသဉ္ဇရ(ပု) [ရူပီ+ပါဒ+သဉ္ဇရ] (တင့်တယ်ဆန်းကြယ်သော) ရုပ်လက္ခဏာ ရှိသောခြေတော်ဖြင့် လှည့်လည်သွားလာသော။ ရူပီပါဒ-သဉ္ဇရော ပုညသဉ္ဇယော ဝိယ စ ပဗ္ဗတော ဝိယ စ ဂမနေန နိသဒေါ သန္တိန္ဒြိယော။ ပုဒ္ဓ၀ံ၊ ၌။၇။

ရူပီဗြဟ္မ (ပု) [ရူပီ+ဗြဟ္မ] ရုပ်ရှိသော ဗြဟ္မာ၊ ရူပ-ဗြဟ္မာ။ ရူပ်ဗြဟ္မာသု တာ၀ သြပပါတိ. က ယောနိကေသု .. တိ သ စ နဝ စ ပဋိသန္ဓိ. ဝိညာဏေန သဟ ရူပါနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ အဘိ၊၌၊ ၂။၁၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၀၅။

ရှုပ်ပြဟ္မလောက (ပု) [ရှုပ်ပြဟ္မ+လောက] ရှုပ်ရှိသော ပြဟ္မာ–ပြည်–ဘုံ၊ ရှုပဗြဟ္မာ့–ပြည်–ဘုံ။ သော ဣမသို့ သိလေ ပတိဋ္ဌာယ ကသိဏပရိကမ္မံ ကတ္ဝာ....ရှုပ်ပြဟ္မလောကေ နိဗ္ဗတ္တတိ။ မ၁၊၄၊၁၀၅။ (–အဘိ၊၄၊၂။၁၄၊ အဘိ၊၄၊၃၊၃၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၈၀)။

ရှုပ်ယတိ (ကမ္မ၊ ကြို) [ရှုပ+ဏေ+ယ+တေ] (၁) မြ–ထင်စွာမြ–အပ်၏။ (၂) တင်စား အပ်၏။ (၁) "တွေကမိဒ"န္တိ ရှုပ်ယတိတိ ရှုပ်၊ ပရိမာနပရိစ္ဆေဒေါပိ သရီရရှုပမ့ိတိ အာဟ....ဝဏ္ဏတော ဝါတိ။ မ၊၌၊ ၂။၁၉၃။ အံ၊၌၊၃။၃၆၄။ (၂) ကရစရဏာဒိအဝယဝ-သဒ္ဒတဘာဝေန ရှုပ်ယတိ နိရှုပ်ယတိတိ ရှုပ်၊ ရှုပကာယော။ အံ၊၌၊၁။၅၁။

ရှုပ်သဒ္ဒ (ပု) [ရှုပ်+သဒ္ဒ] ရှုပ်–သဒ္ဒါ။ ရှုပ်သဒ္ဒသာ အတိသယတ္ထဒီပနတော။ ဒီ၊၌၊ ၂။၁၁၀။ မ၊၌၊ ၃။၁၂၀။ အံ၊၌၊၃။၂၄၉။

ရှုပ (ပူ) ပယ (တိ) [ရှုပ+ဥပယ။ ရှုပူပါယနှင့် ယှဉ်ကြည့်။] (တဏှာဒိဒ္ဓိတို့၏ အစွမ်းဖြင့်) ရှုပကွန္ဓာသို့– ကပ်ရောက်–အာရုံပြု –သော။ ရှုပု (ပူ) ပယ (သံ၊ ၂။၄၃၃။ စူဠနိ။၁၆၇။ မဟာနိ။၁၉)ဿ် တဏှာဒိဒ္ဓ။ပယဝသေန ရှုပံ ဥပဂန္ဓာ အာရမ္မဏံ ကတ္ဝာ။ မဟာနိ၊၌။၈၁။

ရှုပုပါဒါနက္ခန္ဓ (ပု) [ရှုပ+ဥပါဒါနက္ခန္ဓ။ ဥပါဒါနက္ခန္ဓောဘိ ဥပါဒါနဂေါစရာ ခန္ဓာ၊ မဋ္ဌပဒ-လောပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ပဋိသံ၊၌၊၁။၁၀၂။] ရှုပုပါဒါနက္ခန္ဓာ၊ ရှုပ်ဟုဆိုအပ်သော ဥပါဒါ-နက္ခန္ဓာ၊ ရှုပ်ဟုဆိုအပ်သော ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော ခန္ဓာ။ ရှုပုပါဒါနက္ခန္ဓော ဝေဒနုပါဒါနက္ခန္ဓော။ ဒီ၊ ၂။၂၄၆။ မ၁၀။၈၄။ မ၊၃။၆၆။ သံ၊ ၂။ ၂၁။ သံ၊၃။၄၈။ အံ၊၃။ ၂၅၁။ ပဋိသံ။၃၈။ (–ဒီ၊၌၊ ၂။၃၈၉။ ပဋိသံ၊၌၊၁။ ၁၄၆။ စူဠနိ၊၌။၈၀)။

ရှုပု (ပူ) ပါယ (တိ) [ရှုပ+ဥပါယ] ရှုပူပယ–ကြည့်။

ရှုပုံတို့ (ထိ) [ရှုပ+ဥပ္ပတ္တိ] (၁) ရုပ်–ဖြစ်–ဖြစ်ပေါ်–ခြင်း။ (၂) ရုပ်ဖြစ်ရာ (ကာလ)။ (၁) ယထာ ဟိ ရှုပဘဝေ သညီနံ တံ နိဗ္ဗတ္တိတပုညာဘိသင်္ခါရေနေဝ ရှုပုပ္ပတ္တိ။ အနု-ဋီ၊၃။ ၂၅၃။ (၂) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရှုပုပ္ပတ္တိကာလ (ပု) [ရှုပုပ္ပတ္တိ+ကာလ] ရုပ်ဖြစ်ခြင်း၏ကာလ၊ ရုပ်ဖြစ်သောကာလ၊ ရုပ်ဖြစ်ရာ ကာလ။ ရှုပုပ္ပတ္တိကာလံ နိရောဓသမာပတ္တိ ကာလံ....အညကာလ ဥ သန္ဓာယ ဝုတ္တန္တိ ယုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၂။၁၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၃၁၉။

ရှုပုပ္ပါဒ (ပု) [ရှုပ+ဥပ္ပါဒ] ရုပ်–၏–ဖြစ်–ဖြစ်ပေါ်–ခြင်း။ အဋ္ဌကထာယံ စိတ္တဿ ဌိတိက္ခဏေ ရှုပုပ္ပါဒေါ ဝုတ္တော။ အနုဋီ။ ၂။ ၂၉။ (–အနုဋီ၊၃။၁၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၁၀၅)။

ရှုပုပ္ပါဒန (န) [ရှုပ+ဥပ္ပါဒန] ရုပ်ကို–ဖြစ်–ဖြစ်ပေါ်–စေခြင်း။ တဝ မတေန ပဋိသန္ဓိ-စိတ္တမ့ိ သမုဋ္ဌာပေယျ၊ တဒါ ၎န ရှုပုပ္ပါဒန-မေဝ နတ္ထိ။ မူလဋီ၊ ၂။၁၈။ (–အနုဋီ၊ ၂။ ၂၄)။

ရှုပူပက (တိ) [ရှုပ+ဥပက (=ဥပ+ဂမု+ကို့။) ထိ–၌ ရှုပူပိကာ။] ရှုပူပဂ–ကြည့်။ ရှုပူပိက စဿ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ ပရိညံ ဂစ္ဆတိ။ နေတ္တိ။ ၇၀။ နေတ္တိဝိ။၄၁။

ရှုပူပဂ (တိ) [ရှုပ+ဥပဂ] (၁) ရှုပဘုံသို့ ကပ်ရောက်တတ်သော၊ သူ။ (၂) ရုပ်သို့ ကပ်ရောက်တတ်သော၊ သူ။ (၃) ကပ်ရောက်အပ်သော–ရုပ်-ရှုပကွန္ဓာ။ (၁) ယေ စ ရှုပူပဂါ သတ္တာ၊ ယေ စ အရှုပဋ္ဌာယိနော။ သံ၊၁။၁၃၄။ အတ္ထိ ရှုပူပဂါသတ္တာ။ အဘိ၊ က။ ၂၇၆။ရှုပူပဂါ(ဣတိ ဝုတ်။ ၂၁၈)တိ ရှုပဘဝူပဂါ။ ဣတိ ဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၁၀။ (၂) ကောဒသဝိ-ဓာယ ကာမဓာတုယာ သတ္တာ ရှုပူပဂါ က-ဗဠီကာဒုဟာရသေဝနတော။ သုတ္တနိ၊၌၊ ၂၊

၂၂၄။ (၃) ရှုပူဟါ ဝိညာဏဋ္ဌိတိ (နေတ္တိ။ ၉၇)တိ ရှုပမော အာရမ္မဏကရဏဝသေန ဥပဂန္တွဗ္ဗတော....ရှုပူပဂါ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၂။

(ကာမ ၁၁-ဘုံ၌ဖြစ်သော သတ္တဝါတို့သည် ရှုပူပဂသတ္တဝါ မည်ကြ၍ အသညသတ် ဘုံကြဉ်သော ရှုပ ၁၅ ဘုံ၌ဖြစ်သော သတ္တဝါတို့သည် ဝေဒနူပဂသတ္တဝါမည်ကြပြီး အောက် အရှုပ ၃-ဘုံ၌ဖြစ်သော သတ္တဝါတို့သည် အသညူပဂသတ္တဝါ မည်ကြလေသည်။ ဘဝင် ၎ နေ၊ သညာ နာသညာယတနဘုံ၌ ဖြစ်သော သတ္တဝါတို့သည် သခါရူပ၊သတ္တ၊ါ မည်ကုန်၏။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။)

ရှုပူပဇိဝိကာ (ထီ) [ရှုပ+ဥပဇိဝိကာ] (မိမိ၏) ရှုပါဂုံ-ရုပ်အဆင်း-ကို-အမှီပြု၍ အသက်မွေးသောမိန်းမ၊ ပြည့်တန်ဆာမ။ ရှုပူပဇိဝိကာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄)တိ အတ္ထနော ရှုပံယေဝ နိဿာယ ဇီဝန္တီယော၊ သာရတ္ထ၊ဋ္ဌ၊၂၄၁။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၈။

ရှုပူပဇီဝိနီ (ထီ) [ရှုပူပဇီဝိ+ဣနီ။ ရှုပေန ဥပဇီဝတီတိ ရှုပူပဇီဝိနီ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၂၃၃။] ရှုပူပဇီဝိ-ကြည့်။ အဟဉ္စိ နဂရေ ပါဋလိပုတ္တေ ဂဏိကာ ရှုပူပဇီဝိနီ အန္တိမဇီဝိကာ။ မိလိန္ဒ။၁၂၅။ ရှုပူပဇီဝိနီယော စ နာမ ဝိဇာတကာလေ သစေ ပုတ္တော ဟောတိ၊ ဆဋ္ဌေန္တိ။ သစေ ဓီတာ ပဋိဇဂ္ဂန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၅)။

ရှုပူပဇီဝိ(တိ) [ရှုပ+ဥပဇီဝိ။ ထိ-၌ ရှုပူပဇီဝိနီ။] ပြည့်တန်းဆာမ၊(မိမိ၏)ရှုပါဂုံ-ရုပ်အဆင်း-ကို အမှီပြု၍ အသက်မွေးဘတ်သော၊ သူ။ ရှုပူပဇီဝိကာလည်း- ကြည့်။ ဗာရဏသိယံ ရှုပူပဇီဝိနော မာတုဂါမဿ ဝတ္ထု၊ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁။

ရှုပူပဗတ္တိ (ထီ) [ရှုပ+ဥပဗတ္တိ။ ရှုပူပဗတ္တိယာတိ ထွေ ရှုပဘာဝေါ ရှုပံ ဥတ္တရပဒလောပေန။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၅၀။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၆၄။] ရှုပဘုံ၌-ဖြစ်-ပဋိသန္ဓေနေ-ခြင်း။ ယသ္မိံ သမယေ ရှုပူပပတ္တိယာ မဂ္ဂံ ဘာဝေတိ။ အဘိ၊ဝ။၄၄၊၆၀။(-ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၊၁၅၆၊၂၀၇။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၀၀။ ဒ. နဋ္ဌီ၊၁။ ၁၀၇)။

ရှုပူပယ (တိ) [ရှုပ+ဥပယ] ရှုပုပယ-ကြည့်။

ရှုပူပသံဟာရ (ပု) [ရှုပ+ဥပသံဟာရ] အတူ-ပုံစံတူ- ဥပမာ-ကို ကပ်၍ဆောင်ခြင်း။ ရှုပူပဟာရ-ကိုလည်း-ကြည့်။ တထာတိ ရှုပူပသံဟာရော ဃထာ အနုဂ္ဂဟိတော၊တထာ ပသံသိတော၊တိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၅၀။

ရှုပူပဟာရ (ပု) [ရှုပ+ဥပဟာ၊ရ] (၁) ရှုပါဂုံကို-အနိုးသွေဆောင်- အနိုးဥဒ္ဓါဃား-ခြင်း၊ (မိမိကိုယ်တိုင်)ဘိလူးအသွင်စသည်ဖန်ဆင်း၍ ရပ်တည်ခြင်း။ (၂)အတူ-ပုံစံတူ-ဥပမာ-ကို ကပ်၍ ဆောင်ခြင်း။ (၁) ရှုပူပဟာ၊ရော နာမ အမနာပိကံ ရှုပံ ဥပသံဟရတိ....မနာပိကံ ရှုပံ ဥပသံဟရတိ။ ဝိ၊၁။၉၇။ ရှုပူပဟာရေ ဥပသံဟရတိဘိ ပရံ ဝါ အမနာပ-ရှုပံ တဿ သမီပေ ဌပေတိ၊ အတ္တနော ဝါ ယက္ခပေတာဒိဝေသံ ဂဟေတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ။.... မနာပံယေပိ ဧသေဝ နယော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁။ (-ကခ်ိ။၁၂၂)။ မနာပဿ ဝါ အမနာပဿ ဝါ ရှုပဿ ဥပဟရဏံ သမီပေ ဌပနံ ရှုပူပဟာရော၊ အတ္တနော ဝါ ယက္ခပေတာဒိဝေသံ ဂဟေတ္ဝာ တိဋ္ဌနံ။ ကခ်ိ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂၄၄။ (၂) ရှုပူပဟာရ-ကြည့်။

ရှုပူပဟာရတ္ထ (တိ)[ရှုပူပဟာရ+အတ္ထ] အတူ-ပုံစံတူ-ဥပမာ-ကို ကပ်၍ ဆောင်ခြင်းအနက် ရှိသော။ ရှုပူပဟာရတ္ထော ဝါ ဟေသ အနုကာရုနတ္ထော ဝါ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၅၅။

ရှုပူပါယ (တိ) [ရှုပ+ဥပါယ] ရှုပ်–ရှုပကွန္ဓာ–သို့–ကပ်ရောက်–အာရုံပြု–သော။ ရှုပူပါယ (ဒီ၊၃။၁၉၀)နှစ် ရှုပံ ဥပဂတံ ဟုတ္တာ။ ဒီ၊၄။ ၂၁၃။ဥပထမ္ဘနဘူတံ ရှုပံ ဥပေတီတိ ရှုပူပါယံ။ ဒီ၊၄။၂၃၇။

ရှုပေကဒေသ (ပု) [ရှုပ+ကေဒေသ] ရုပ်တစ်စိတ်တစ်ဒေသ၊ တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်သော ရုပ်။ ယာနိ ပန ပဒါနိ ရှုပေကဒေသံ အရှုပေန အသမိဿံ....ဒီပေန္တိ။ အဘိ၊၄၊၃။ ၇။(–အဘိ၊၄၊၃။၃၅၂။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၇။အနုဋီး ၃။၂၁။ နေတ္တိ၊၀။၁၄၂)။

ရှုပေါကာသ (ပု) [ရှုပ+ဩကာသ] ရုပ်၏–ဖြစ်–တည်–ရာဘုံ၊ အသညသတ်ဘုံ။အသညဘဝေါ ရှုပေါကာသော နာမ။ အဘိ၊၄၊၃။ ၃၅၆။

ရှုဟက (နာ) [ရှုဟ+အက။ ဆန္နာနုရက္ခဏအကျိုးငှါ ဥ–ကို ဥ–ဒီဃပြုထားသည်။] ရှုဟကဝင်၊ ရှုဟကဇာတဲဖြင့် မှတ်အပ်သော ဇာတ် ဆယ်ခုအပေါင်း။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၂-နိပါတ၊ ၅-ဝဂ်။ ဇာ၊၄၊၂။ ၁၀၃–၅။ ကလျာဏဝဂ္ဂါသဒိသော စ ရှုဟကံ။ ဇာ၊၁။၇၀။

ရှုဟတိ (ကြို) [ရှုဟ+အ+တိ။ ရှုဟတိ၊ ရောဟတိ–သံ။ ရှုဟတ္ထ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] ရှုဟတိ–ကြည့်။ အလင်္ဒီ ကီဒိသော ဟောတိ၊ ပဋိညာယဿ နု ရှုဟတိ။ ဝိ၅။၂၇၉။ (–ဒီ၊ ၃။၁၄၉။ ဒီ၊၄၊၃။၁၂၉)။

ရှုဟတု (ကြို) [ရှုဟ+အ+တု] ရှုဟတိ–ကြည့်။ ဧဝံ ရှုဟတု ဘေ နာသာ၊ ပဒုမံ ဒေဟိ ယာစိတော။ ဇာ၊၁။၇၅။

ရှုဟနာ (ထီ) [ရှုဟ+ယု။ နီတိ၊၁၀၃။၁၉၇။] ပေါက်ရောက်–အသားနုတက်–ခြင်း။ နတ္ထိ နာသာယ ရှုဟနာ။ ဇာ၊၁။၇၅။ ဇာ၊၄၊၂။ ၂၉၂။

ရှုဟန္တိ (ကြို) [ရှုဟ+အန္တိ] ရှုဟတိ–ကြည့်။ ဗဇာနိတျာသု ရှုဟန္တိ၊ ယဒိဒံ သတ္တာ ပဇာယရေ။ ဇာ၊၂။၉၄။ ဇာ၊၄၊၅။၃၉၁။

ရှုဠ (တိ) [ရှုဟ+တ။ ရှုစ–သံ။ပြာ။ အဒ္ဓမာဂဓီ။ သက္ကတ စသည့် ဥ-ဘာသာစလုံး “ရှု”ဟု ဒီဃနှင့် ရှိသော်လည်း ပါဠိမူ ရှု-စသော သဒ္ဒါကျမ်းများကို ထောက်၍ ရဿနှင့် ရှုဠ-ဟု ပါဠိမှန် ရှိသင့်သည်။] ရှုဠ–ကြည့်။ တသ္မာ “အဇပါလော” တိဿ နာမံ ရှုဠိန္တိ အပရေ။ ဥဒါန၊၄။၄၇။

ရှုဠကစ္ဆာဝန (တိ) [ရှုဠ+ကစ္ဆာ+ဝန။အယုတ္တသမာသ်။] ပေါက်ရောက်သည့် သစ်တော ရှိသော တောင်ကွေ့အရပ်၊ ရှုဠကစ္ဆာဝနာ (ဇာ၊၂။၁၈၆)တိ ယေ တတ္ထ အညေပိ ပမ္ဗတာ၊ တေသမ္ပိ အန္တိရေ ကစ္ဆာ ရှုဠဝနာ အဟေသုံ၊ပုပ္ဖဖလူပဂရုက္ခသဉ္ဆန္နာတိအတ္ထော။ ဇာ၊၄၊၆။၁၅။

ရှုဠတိဏ (တိ) [ရှုဠ+တိဏ] ပေါက်ရောက်–ကောင်းစွာဖြစ်–သော မြက်ပင် ရှိသော။ ကစ္ဆေ ရှုဠတိဏေ စရန္တိ ဂါဝေါ။သုတ္တနိ။ ၂၇၂။

ရှုဠဝဏ (တိ) [ရှုဠ+ဝဏ] အသားနုတက်သော–အနာ–အမာ–ရှိသော။ဒုတိယဝသေ ယေဝ ရှုဠဝဏာ သဉ္ဆဝိ အရောဂါ ဇာတာ။ မိလိန္ဒ။၂၇၁။

ရှုဠဝန (တိ) [ရှုဠ+ဝန] ပေါက်နေ့က်သည့် သစ်တောရှိသော။ ရှုဠကစ္ဆာဝန–ကြည့်။

ရှုဠိ (ထီ) [ရှုဟ+တိ ရှုဠိ–ကြည့်။] ဣဓ ပန ရှုဠိတော ခန္ဓော ဝုတ္တော။မဟာနိ၊၄။၂၀၊၂၅၂။

ရှုဠိ (ထီ) [ရှုဟ+တိ။ရှုဟ+တ+ဣ။ ကာရဏမနပေက္ခိတ္တာ ဣစ္ဆာမတ္တေန ရှုဟိယတိ ဝေါဟရိယတိ သညိဒမ္ပေ ဝါ ဥပစရိယတီတိ ရှုဠိ၊ မဏိမဉ္ဇူ၊၂။၄၆၈။] ရှုဠိ–ကြည့်။

ရှုဇ္ဈသဒ္ဒ (ပု) [ရှုဇ္ဈ+သဒ္ဒ] ရှုဇ္ဈသဒ္ဒါ။ ရှုဇ္ဈသဒ္ဒေန, ပန အဝယဝေ သမ္မဟဝေါဟာရေန ဝါ "နိကာယော"တိ ဝုတ္တော၁။ ဝိ၁ဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။ အယဉ္စေတ္ထ ရှုဇ္ဈိသဒ္ဒေါ်။ အဘိ၁ဋ္ဌ၊၁။၂၅၀။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၁။၃၀၃)။

ရေ (ဗျ) [ဓာန်။၁၁၃၉။ သမ္မောဓနေ (အာလပန) ဝိသေသော၁။ ကပ္ပဒ္ဒုမ။ ရေ–သံ၊ ပြာ၊ အဒ္ဓ·မာဂဓီ။] (က) အရှင်၊ ငါ့ရှင်။ (ခ) အို–အမောင်–အမင်း။ (ဂ) ဟေ–ဟယ်–ဟဲ့–အချင်း။ (က) တေန ဝတ ရေ ဝတ္တမ္မေ။ ဇာတိ၊က။၁။ ရေတိ အာမန္တနဝစနံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ တေန ရေဝတ္တမ္မေ ဝတ, ရေဒိ မ္မော ဘဒ္ဒမုခ တေန ကာရဏေန ဝတ္တမ္မော·ယေဝါတိ။ အဘိ၁ဋ္ဌ၊၃။၁၁၄။ (ခ) ဒေ.ဘာ·ဝတ ရေ အဟမေဝ ဒဇ္ဇံ။ ပေတ။၁၅၀။ ဝိက္ကမ ရေ ဟရိပါဒ၊ ဝိက္ကမ ရေ မဟာမိဂ။ ဇာ၊၁။၁၂၆။ ရေတိ အာလပနံ။ ပေတ၊၁၉။ ၁၂၃။ ရေတိ အာမန္တနေ နိပါတော၁။ ဇာ၁၉၊ ၃။၄၇၁။ (ဂ) အဟော ဝတ ရေ အမှာကံ ပဏ္ဍိတက။ ဒီ၊၁။၁၀၀။ အပေ ၁ ဝတာတံ ဂရဟာဝစနမေတံ။ရေတိ ဣဒံ ဟိဋ္ဌနဝသေန အာမန္တနံ။ ဒီ၊၉၊၁။ ၂၄၃။ နော ဝတ ရေ ကိဉ္စိ (မ၊၁။၁၇၆)တိ အရေ ယဒိ တေ နကိဉ္စိ အဖာသုကံ အတ္ထိ၊ မ၊၉၊ ၂။၅၊ ဂစ္ဆ ရေ မုဏ္ဍက။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၃၃၀။ ရေတိ အမ္ဘော၁။ မုဏ္ဍကာတိ အနာဒရာလပနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၄၂၀။

ရေအာဒေသ (ပု) [ရေ+အာဒေသ] ရေ အပ္ပြ၊ အာ–ကာရဿ ရဿတ္တံ ရိ–သဒ္ဒဿ စ ရေ–အာဒေသံ ကတ္ဝာ သက္ကရေယျောတိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၁။ ၇၆။

ရေကာရ(ပု) [ရေ+ကာရ] ရေအက္ခရေ။တေသ္မိ ဟိ ရေကာရေ အနတိက္ကန္တေ ယေဝ ဌပေတုံ လဒ္ဓတိ။ဝိ၁ဋ္ဌ၊၂။၁၁၂။ဂါ၊သင်္ဂဟ။၄၆၀။ (–ဝိဋ္ဌ၁၊၃။၃၆၁။ဝိ၁ဋ္ဌ၊၄။၁၂၃)။

ရေစက(နာ) [ရိစ+ကဏ္ဍ။ရေစက–သံ။] က–ပုံ–ဟန်–နည်း။ ပိတိယာ ဥပ္ပိလဝမာနာ ဝိယ ဥဒ္ဓဟိတ္ဝာ လာသိယနာဋကံ နာဋ္ဌေန္တိ၊ရေစကံ ဒေန္တိ။ ဝိ၁ဋ္ဌ၊၂။၂၀၄။ရေစကံ နာမ တထာ·လာသိယနာဋနဋာနံ နစ္စံ။ ဝ၀ရ။၂၀၈။(–သာရတ္ထ၊၂။၃၇၃။ဝိမတိ၁။၃၀၂)။

ရေဏု(ပု၊တ်)[ရိ+ကု။ ရီ+ကု။ရိ+နု။ နိဝါတေ ရယတိ ဂစ္ဆတီတိ ရေဏု။ ကစ္စည်း။ ၆၇၁။ ရီ သန္တာနေ၊ရယတီတိရေဏု၊ရဇော။ရွေ။၆၀၊။ ရီယတိ ပဿဝတီတိ ရေဏု၊ရဇော။ဏာဒိ။ ၆၃။ ရိ–ဂတိဒေသနေသု။ ရိဏာတိ ရေဏု၊ နကာရဿ ဏတ္တံ။နိတိ၊ဓာတု။ ၂၄၄။ရေဏု–သံ၊ပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓီ။](၁)မြူမှုန်၊ဖုံမှုန်၊မြေမှုန်။ (၂) ပန်းရက်၊ ပန်းဝတ်မှုန်။(ပု)(၃)ရေဏု မည်သောစကြဝဠင်း။(၄) ရေဏုပဋိတထေရ အပဒါန်။(၅)ရေဏုမင်းသား (၆)ရေဏုမည်သောမင်း။

(၁)မြူမှုန်၊ဖုံမှုန်၊မြေမှုန်။ရာဂေါ ရဇော နစ ပန ရေဏု ဝုစ္စတိ၊ ရာဂဿေတံ အဓိဝစနံ ရဇောတိ။ မဟာနိ။၄၀၆။စူဠနိ။၁၅၄။ဓမ္မပ၊ ၁။၁၅၇။ထေရဂါ၊၂။၁၉၆။ဇာ၁၉၊၁။ ၁၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။ ၁၆။သာရတ္ထ၁၊၃။၄၇။ ဝလာဟကာ ဥဒကဖုသိတာနိ မုဋ္ဌဿာ မဂ္ဂေ ရေဏုံ ဝူပသမေ·တ္ဝာ။ ဒီ၊၉၊၁။၄၆။ရေဏုံ ဝူပသမေတ္ဝာတိ ရုဇံ သန္ဓိသိဒ္ဓိပေတ္ဝာ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂၀၆။ (၂) ပန်းရက်၊ပန်းဝတ်မှုန်။ ကေနဝုတိတော၁ ကပ္ပေ၊ ယံ ရေဏုမဘိဏောပယိ်။အပ၊၁။၁၆၀။(–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၁၃၂)။ (၃)ရေဏုမည်သော စကြဝဠင်း။ ပဏ္ဍိတာလိသိတော၁ ကပ္ပေ၊ရေဏု နာမာသိ ခတ္တိယော။ အပ၊၁။၁၆၀။ (၄) ရေဏုပဋိတ ထေရ အပဒါန်။ ဇိဋ္ဌာလိဒါယိ ရေဏုစ၊ ဂါထာယော ဆ စ သင်္ဂီ စ။အပ၊၁။ ၁၆၀။ (၅) ရေဏုမင်းသား။ ဒိသမွတိ်ဿ ရညော ရေဏု နာမ ကုမာရော ပုတ္တော၁ အဟောသိ။ ဒီ၊၂။၁၀၆။

(၄င်းရေဏု မင်းသားသည် ဒိသမ္ပတိ မင်းကြီး၏ သားတော် (၇)ယောက်တို့တွင် ၁-ယောက်အပါအဝင်ဖြစ်သည်၊ဖခင်မင်းကြီး နတ်ရွာစံသောအခါ ဘုရားလောင်း မဟာဂေါဝိန္ဒ(ဇောတိပါလ) ပုဏ္ဏား၏ တိုက်တွန်း ချက်အရ ကျန်မင်းသား(၆) ယောက်တို့က လျှောက်ထားတောင်းပန်သောကြောင့် မင်း အဖြစ်ကို ခံယူခဲ့လေသည်။

ထို့နောက် မြောက်အရပ်၌ ကျယ်ပြန့်၍ တောင်အရပ်၌ ကျဉ်းကာ လှည်းဦးကင်း သဏ္ဌာန်ရှိသော နိုင်ငံတော်နယ်မြေကို မဟာဂေါဝိန္ဒပုဏ္ဏား၏ အစီအမံဖြင့်အညီအမျှခွဲဝေ ပေးလေသည်။ နိုင်ငံနယ်မြေ အားလုံးသည် လည်းလှည်းဦးကင်းသဏ္ဌာန်ရှိကာယူဇနာသုံး ရာ(=၃၀၀)စီကျယ်ဝန်းလေသည်။ရေဏုမင်း အစရှိသောမင်း(၇) ယောက်တို့ စိုးစံသော တိုင်းပြည်နိုင်ငံတို့ကား (၁) ကလိင်္ဂတိုင်း၌ ဒန္တပုရပြည်။ (၂)အဿကတိုင်း၌ ပေါ်တန ပြည်။(၃)အဝန္တိတိုင်း၌ မဟေသရပြည်။(၄) သောဝီရတိုင်း၌ ရောရုကပြည်။ (၅)ဝိဒေဟ တိုင်း၌ မိထိလာပြည်။(၆) အင်္ဂတိုင်း၌ စမ္ပါ ပြည်။(၇)ကာသိတိုင်း၌ ဗာရာဏသီပြည်-တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထို ၇-နိုင်ငံတို့တွင်ရေဏုမင်း၏ နိုင်ငံတော်ဗာရာဏသီ (ဒီပဝံသ၊၃။၃၈-၄၀။) ပြည်သည် အလယ်ဗဟို၌ ဗိမာန်ကဲ့သို့ တည်ရှိ သည်။ မဟာဂေါဝိန္ဒပုဏ္ဏား ရဟန်းပြုသော အခါ ကျန်မင်းသား ၆-ယောက်တို့နှင့်အတူ ရဟန်းပြုသည်။ သေသည့်အခြားမဲ့၌ ကောင်း ရာ သုဂတိသို့ လားရောက်သေသည်။ (ဒီ၊ ၂။၁၈၆။၂၀၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၃- ၆၅။ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၅-၃၁။ဇောတိပါလ (က)လည်းကြည့်။)

(၆) ရေဏု မည်သောမင်း။ အတိတေ ကုရုရဋ္ဌေ ဥတ္တရပဉ္စာလနဂရေ ရေဏု နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄၊၄၄၇။ (၄င်း မင်းသား ဘုရားလောင်း သောမနဿ ကုမာရမင်းသား၏ ဖခင်ဖြစ်သည် ကုရုတိုင်း ဥတ္တရပဉ္စာလမြို့တော်၌ မင်းအဖြစ်ကို ပြုစေ တော်မူစဉ် ဒေဝဒတ်အလောင်း ရသေ့စဉ်း လဲ၏ ချောပစ် ဂုံတိုက်မှုကြောင့် ဘုရား လောင်းကို သတ်ခိုင်းပြီးနောက် အဖြစ်မှန်ကို သိကာလွှတ်စေခဲ့လေသည်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄၊၄၄၆-၅၆)။

ရေဏုကာ(ထီ) [ရေဏု+ကာ]+အာ။ရေဏု ဂတိ သဒ္ဒသုဏု(ဏူ?)ဓာန်၊ဒို့။ ၅၉၀။ဓာန်၊သုစိ။] ရေဏုပင်။(ဓာန်၊သူ။ ၂၄၅-နှာ၌ "မြက်မွေး" ဟုလည်းကောင်း "နေစာ" ဟုလည်းကောင်း ပြန်ဆို၍၊ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊သူ။ ၃၃၅-နှာ၌ကား ဟရေဏုကာမည်သော နံ့သာပင်၊ ၎င်းအပင်ကား ငရုပ်သီးနှင့်တူသော အသီး ရှိ၏ဟု ဆိုသည်။ မြန်မာ ဆေးကျမ်းတို့၌ "ကနပေါ့" ဟုပြန်ဆို၍ ဦးဟုတ်စိန်အဘိဓာန် ၌ "ရေဏုကာ(ထီ)ရေဏုကာမည်သော နံ့သာပင်၊ ရေဏုပင်။ ရေဏုက(ပု) စားတော်ပဲ" ဟုပြန်ဆိုသည်။ ရေဏုကာ-သံ။ ရေဏုယာ-ပြာ၊အဒ္ဓမာဓီ။) အထောသိဂီစဉ်သဘော၊ ရေဏုကာ ကပိလာ ဘဝေ။ဓာန်။၅၉၀။

ရေဏုပရိယာယ (ပု) [ရေဏု+ ပရိယာယ] ရေဏုသဒ္ဒါ၏ ပုရိယာယ်။ရေဏု- သဒ္ဒဿ ရေဏုပရိယဲာယတာ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ အနုဋီ၊ ၁။၆၂။

ရေဏုပူဇကထေရ(ပု) [ရေဏု+ပူဇက+ထေရ] (ကံကော်) ပန်းဝတ်မှုန်တို့ဖြင့် ပူဇော်သော မထေရ်၊ ရေဏုပူဇကမထေရ်။ သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏံ သမ္မန္နန္တိအာဒိကံ အာယဿ္မာတော ရေဏု-ပူဇကတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၇။ ၎င်းမထေရ်သည် ဤဘဒ္ဒကမ္ပာမှ ကိုးဆယ့် တစ်(၉၁)ကမ္ပာထက်၌ ဝိပဿီ မြတ်စွာဘုရား အား ကံကော်ပန်းဝတ်မှုန်ကိုလှူ။ဒါန်းခဲ့သော ကုသိုလ် ကောင်းမှုကြောင့် ၎င်းကမ္ပာမှစ၍ အပါယ်လေးပါးသို့ မလားမရောက်ရပေ။ ဤ ဘဒ္ဒကမ္ပာမှ လေးဆယ့်ငါး(၄၅)ကမ္ပာထက်၌

ရေကုမည်သော စကြာမင်း ဖြစ်ခဲ့ဘူးသည့် ဓေါတမဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ပဋိသန္ဓိဒါ လေးပါး ဝိမောက္ခရှစ်ပါး အဘိညာဉ်ခြောက် ပါးတို့နှင့် ပြဋ္ဌံစုံသော ရဟန္တာ တစ်ပါး ဖြစ်လေသည်။ (အပ၊၁။၁၆၀။ အပ၊၃၊ ၂။ ၁၂၇–၈)။

ရေကုရာဇကုမာရ (ပု) [ရေကု+ရာဇကုမာရ] ရေကုမည်သော မင်းသား၊ ရေကုမင်းသား။ အယံ ရေကုရာဇကုမာရော ပိတု အစ္စယေန ရဇ္ဇေ အဘိသိတ္တော။ ဒီ၊၃၊ ၂။ ၂၂၆။

ရေကုဝန်(ထီ) [ရေကု+ဝန်] ပန်းဝတ်မှုန်လုံး။ တတော ပုပ္ပေဟိ ရေကုဝန်ဧ ဥဂ္ဂန္တွာ ဥပရိ ကဏ္ဍိကံ အာဟစ္စ နိပတမာနာ.... ကထေကိ။ဒီ၊ ၃၊ ၂။ ၂၄၃။ အံ၊၃၊၃။ ၁၀၅။ (–ဒီ၊၃၊ ၂။ ၂၁၉။ အံ၊၃၊၃။ ၁၉၄)။

ရေကုဝတ်(ထီ) [ရေကု+ဝန္တ+ဣ] ရေကုဝတီ မြို့တော်။ နဂရံ ရေကုဝတိနာမ၊ ဣဒ္ဓကာဟိ သုမ:ပိတံ။အာယာမတော တိဂါဿတံ၊ ဓတု-ရသေ သမာယုတံ။ ဒ:ပ၊၁။၆၆။

(ဤင်းမြို့တော်သည် လေးထောင့် ဖြစ်၍ အ ယ္ယား ၃-ယူဇနာရှိ၍ အသံ ၁၀-မျိုးတို့ဖြင့် မဆိတ်သုဉ်းမူ၍ ပညာရှင်အဝေါင်းနှင့် ပြည့်စုံသောကြောင့် တဝတိ သာ နတ်ပြည်နှင့် တူသည်။ ဤဘဒ္ဒကမ္မာမှ ၂၁-ကမ္မာထက်၌ အရှင်ရာဟုလာထေရ်၏ အလောင်း ဝိမလ စကြာမင်း၏ နေပြည်တော်ဖြစ်သည်။ အပ၊ ၁။၆၆–၇။သည်ကမ္ဘာ၌ စကြာမင်းပေါ်ထွန်း ကြောင်း ဤအပဒါန်အရ သိနိုင်သည်။အပ၊ ၂။၄၉– စသည်တို့၌လည်း သုညကမ္ဘာဝယ် ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတို့ ပွင့်ကြောင်းလာသည်။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃။၂၇–၌ သုညကပ္ပေ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓစက္က ဝတ္တိနော နာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တီ”ဟုဆိုသည်)။

ရေကုသဿဝတ (ပု) [ရေကု+သဿဝတ] ပန်း ဝတ်မှုန်–အပေါင်း–အစု၊ ပဒုံးဝတ်မှုန်လုံး။ ရေကုဝန်ဧ (ဒီ၊ ၃၊ ၂။ ၂၁၁။ အံ၊၃။၃။ ၁၀၊)တိ ရေကုသဿဝတော။ ဒီ ၌၊ ၂။၂၁၉။အံ၊၃၊၃။ ၁၉၊ ။

ရေကုသဥ္ဇယ (ပု) [ရေကု+သဥ္ဇယ] မြို့မှုန်– အစုအဝေး–အပေါင်း။(မြို့–ဖုံ–လုံး ။ဇလ္လန်ဧ မလ္လိနဘာဝါဝဟော ရေကုသဥ္ဇယော။ ဒီ၊ ၌၊ ၂။၃၉။မ၊၃၊၃။ ၁၇၄။

ရေကုဟတ (ဝိ) [ရေကု+ဟတ] မြို့ဝင်သော၊ မြို့တို့ဖြင့်ပြန့်သော၊ မြို့တဝှေါင်းဝှေါင်း–ထ–လွှင့်–သော(မြေ)။ အထ ခေါ ဘဂဝါ သမန္တာ ဥဒကံ ဥဿာရေတ္ဝာ မဇ္ဈေ ရေကု-ဟတာယ ဘူမိယာ စက်္ကမိ။ ဝိ၃။၄၁။ အ၊၃၊ ၂။ ၈၄။ ရေကုဟတဿာတိ ရဇော-ဂတ:ယ၊ရဇောကိဏ္ဏာယာတိ ဝုတ္တံ ဟော:တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၇။ (–ဝိမတိ၊ ၂။၉၇)။

ရေနုက (န) [?ကရေကု=ရေကုက=ရေနုက?] ဆင်စွယ်။ ခရဆိန္ဒံဝ ရေနုက(ဇာ၊၁။၆၅) ဧန္တိ ခရော ဝုစ္စတိ ကကဇော၊ ရေနုကံ ဝုစ္စတိ ဟတ္ထိဒန္တော။ ဇာ၊၃၊ ၂။၂၁၁။ (ခရာဆင်နှံဝ ရေကု–ဟု ရွေးမူများ၌ မုဒ္ဓဇ(က)နှင့် ရှိကြသည်။ ဓာန်၊၌၊ ၃၉၄–နှာ၌ “ရေကု ဂတို-သဒ္ဒေသု၊ ဏု၊ ကပိလာ ဝုတ္တာ”–ဟု မိန့်ဆိုသည်)။

ရေရုက (န) [?ကရေကု=ရေကုက=ရေရုက?] ရေနုက–ကြည့်။ သောယံ အပ္ပဋိသန္ဓိကော၊ ခရဆိန္ဒံဝ ရေရုကံ။ (သီ၊ဣ ဇာ၊၁။၆၂။

ရေဝ (ပု) [ရေဝ+အ။ ရေဝ(တိ)–သံ] ရေဝ မည်သော သူ။ ရေဝတ္ထေရ–ကြည့်။

ရေဝတ (ပု) [ရေဝ+အတ။ ဒေတ္ဝတ္ထ။ (ရာ+ ဝန္တ+ဣ=) ရေ:တိ+ဏ။ ရေဝတိနက္ခ-တ္တေန ဇာတတ္တာ ရေဝတော။ အပ၊ ၌၊ ၁။ ၃၄၄။ ရေဝတ၊ ရဲဝတ–သံ။ ရေဝယ–ပြာ၊

သောကြောင့် ဝရဏာရုမကျောင်းတိုက်ကြီး၌ ရဟန်းတော် ၁-ကုဋ္ဌေနှင့် နတ် လူ ဗြဟ္မာတို့အား ဓမ္မစကြာတရားကို ဟောတော်မူသည်။ ထိုတရားပွဲကြီး၌ ၁-ကုဋ္ဌေသော ရဟန်းတော်တို့ အရဟတ္တဖိုလ်တည်ကြသည်။ အောက်မင် အောက်ဖိုလ်ကည်သော သူတို့ကား ဤမျှ့ ဤမျှဟု အပိုင်းအခြားမရှိ မျှားလုကုန်၏။ ထိုနောက် ဥတ္တရမြို့၌ အရိန္ဒမမင်းကြီးအား အလွန်ဆန်းကြယ်သော တရားဒေသနာကို ဟောတော်မူရာ ထိုတရားပွဲကြီး၌ ကုဋ္ဌေဟူးထောင်သော နတ် လူတို့ သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို သိမြင်ကာ အကုတ်ပေးရာရကြသည်။

ထိုနေ့က ဥတ္တရအမည်ရှိသော နိဂုံး၌ သီတင်းသုံး ၀တ်မှု ၅၌ ၇-ရက်ပတ်လုံး နိရောဓသမာပတ်ကို ဝင်စားတော်မူပြီး နိရောဓသမာပတ်မှ ထတော်မူသည့်အခါ နိဂုံးသူ, နိဂုံးသားတို့အား နိရောဓသမာပတ်၏ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ဟောတော်မူရာ ကုဋ္ဌေတစ်ရာသော နတ်လူတို့ အရဟတ္တဖိုလ်တည်ကုန်၏။ ကျွှဲသို့တရားပွဲကြီး ၃-ကြိမ်ဖြစ်၏။ သာဝကအဋ္ဌကထာကြီးလည်း ၃-ကြိမ်ရှိရာ ပဋ္ဌမအကြိမ် သုခညတိမြို့၌ ဟေဘိက္ခုရဟန်း အဖြစ်ဖြင့် ရဟန်းပြုကြကုန်သော များပြားသော ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့အား ပါတိမောက်ပြတော်မူ၍ တစ်ဖန် ဒုတိယအကြိမ် မေခလမြို့၌ ဟေဘိက္ခုရဟန်းအဖြစ်ဖြင့် ရဟန်းပြုကြကုန်သော ကုဋ္ဌေတစ်သိန်းသော ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့အား ပါတိမောက်ပြတော်မူ၏။ တစ်ဖန် တတိယအကြိမ် ပညာအရာ တေဒဂ်ရလက္ခဏာရံ အဂ္ဂသာဝကဖြစ်သော ဝရဏမထေရ်မကျန်းမာစဉ် လူနာမေးလာကြသော လူအပေါင်းအား လက္ခဏာရေးသုံးပါးကို ပိုင်းခြား ဖော်ပြတတ်သော တရားစကားကို ဟောကြားတော်မူ၍ ကုဋ္ဌေတစ်သိန်းသော

အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ရေဝတဘုရား။ (၂) (သိဒ္ဓတ္ထဘုရား၏ အလုပ်အကျွေး) ရေဝတမထေရ်။ (၃) ခဒိရဝနိယ ရေဝတမထေရ် (ရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်၏ ညီအငယ်ဆုံး)။ (၄) ကခ်ိရေဝတမကထေရ်။ (၅) (ဒုတိယသံဂါယနာတင်) ရေဝတမထေရ်။ (၆) (အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ၏ ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာ) ရေဝတမကထေရ်။ (၇) (သာမဏေကျော် ၄-ပါးတို့တွင် ပါဝင်သည့်) ရေဝတသာမဏေ။ (၈) ရေဝတပုဏ္ဏား။

(၁) ရေဝတဘုရား။ သုမနဿ အပရေ၊ ရေဝတော နာမ နာယကော။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၁။ တဒါ ရေဝတော နာမ သတ္ထာ ဥဒပါဒိ။ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၌။ ၉၂။ (အဘိ၊ ၌၊ ၁။ ၆၂။ အပ၊ ၌၊ ၁။ ၄၄။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၄၂)။

၎င်းဘုရားရှင်သည် သုခညတိမြို့ ဝိပုလမင်းကြီးနှင့် ဝိပုလာမိဖုရားကြီးတို့မှ မွေးဖွားသော သားရတနာဖြစ်၏။ အနှစ်(၆၀၀) တို့ပတ်လုံး သုဒဿန, ရတနဋ္ဌိ, အာဝေဠ-ဟူသော ရွှေနန်းသုံးဆောင်၌ သုဒဿနာမိဖုရား အမှူးရှိသော မောင်းမအပေါင်း (၃၃၀၀၀)ခြံရံလျက် မင်းစည်းစိမ်ကို ခံ၊ သုခဉ်း နိမိတ်ကြီး ၄-ပါးကိုမြင်၍ အာဇာနည်မြင်း ကသောရထားယာဉ်ဖြင့် အင်္ဂါ ၄-ပါး ရှိသော စစ်တပ်ခြံရံကာ တောထွက်တော်မူသည်။ အလောင်းတော်မင်းသားသည် ဗြဟ္မာမင်း လှူဒါန်းအပ်သော သင်္ကန်းကို ဝတ်ရုံ၍ ရဟန်းယောကျ်ား ၁-ကုဋ္ဌေခြံရံကာ ၃-လပတ်လုံး ဒုက္ကရစရိယာ ကျင့်တော်မူသည်။ ကဆုန်လပြည့်နေ့၌ သာဓုဒေဝီသေဋ္ဌေးသမီးလှူအပ်သော ဃနာနို့ဆွမ်းကို ဘဉ်းပေးတော်မူပြီးသျှင် မဟာဗောဓိကုံကောင်ပင်ရင်းဝယ် (၅၃) တောင် ပမာဏရှိသော အပရာဇိတပလ္လင်ဂက်၌ ဘုရားဖြစ်တော်မူသည်။ ဗြဟ္မာမင်းကြီးတောင်းပန်

ယင်းအရှင်ရေဝတမထေရ်သည် မဂဓတိုင်း နာလကပုဏ္ဏားရွာနေ ကုဋ္ဌေ ငါးရာ့ခြောက် ဆယ် ကြွယ်ဝသော ရွာသူကြီးမင်း ဝင်္ကန့်-ပုဏ္ဏားကြီးနှင့် ရူပသာရီ ပုဏ္ဏေးမကြီးတို့၏ အထွေးဆုံး သားရတနာ ဖြစ်သည်။ ရေဝတီ နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်၍ မွေးဖွား သောကြောင့် "ရေဝတ"ဟု အမည်မှည့်ကြသည်။ဥပတိဿ, စုန္ဒ, ဥပသေနဟူ၍ နောင်တော် ၃-ယောက်၊ စာလာ, ဥပစာလာ, သီသူပစာလာ ဟူ၍ အစ်မတော် ၃-ယောက်ရှိ၏။ မိဖုန်စပါးတွဲသည် ရေဝတသူငယ်ကို ၇-နှစ်သား အရွယ် ကပင် အိမ်ထောင်ချထားကုန်အံ့–ဟု တိုင်ပင်ကြကာ မျိုးနွယ်တူ သတို့သမီး ငယ်တစ်ယောက်ကို ခေါ်ဆောင်၍ ရေဝတ၏ ဖွားအိုကို ရှိခိုးစေကြပြီးလျှင် "ချစ်သမီး.... သင် ချစဲသမီးသည် သင်၏ အဖွားအိုထက် အသက်အရွယ် ကြီးရင့်စွာ နေရသူဖြစ်ပါစေ" ဟု မင်္ဂလာဆုတောင်း စကားကို မြွက်ကြားပြောဆိုကြသည့်အခါ ရေဝတသည် "ဤသူငယ်မ၏ ဤမျှလှပတင့်တယ် နုနယ်သော ရုပ်အဆင်းသည် အဖွားအိုကဲ့သို့ပင် ဆံဖြူ, သွားကျိုးစသည် ဖြစ်လိမ့်မည်တဲ့၊ ငါသည် ဤသို့ ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောရှိသော ရုပ်အတွင်း၌ တင်မက်တွယ်တာ၍ အဘယ်အကျိုး ရှိအံ့နည်း။ ငါ၏နောင်တော်များသွားရာလမ်း သို့ပင် လိုက်တော့မည်"ဟု ကြံစည်စိတ်ကူး၍ အိမ်မှ ထွက်ပြေးကာ ပံသုကူ တောင်ဆောင် ရဟန်းတော်တို့ သီတင်းသုံး နေထိုင်ရာ တောကျောင်းသို့ သွားရောက်၍ ရှင်ရဟန်းပြု၏။ အရှင်ရေဝတမထေရ်သည် ကမ္မဋ္ဌာန်းတရားကို ယူပြီး ကျောက်စရစ် ကျောက်ခဲ ပေါများသည့် ရှားတေဝဿိဝင်၍ တရားအားထုတ်တော်မူသည်ရှိသော် ၃-လကျော်မှ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ရောက် (ရဟန္တာ) ဖြစ်တော်မူသည်။ မြတ်စွာဘုရား သခင်သည် အရှင်ရေဝတ ရဟန္တာဖြစ်သည့် အကြောင်းကို သိမြင်တော်

ယောကျ်ားတို့ကို ဟိုဘိက္ခု ရဟန်း ပြုပေးပြီးလျှင် အရဟတ္တဖိုလ် တည်စေကာ ပါတိမောက်ပြတော်မူ၏။ ဤသို့ သာဝက အစည်းအဝေးကြီးလည်း ၃-ကြိမ်ပင်ဖြစ်၏။ ရေဝတဘုရားလောင်း၏ အဂ္ဂဇော်ဝီ မဟေသီ မိဖုရားကား သုဒဿနာ မိဖုရားကြီးဖြစ်၍ သားတော်မှာ ဝရုဏမင်းသား ဖြစ်လေသည်။ ထီးနန်းစိုးစံသည့်နှစ်ပေါင်းမှာ နှစ်ပေါင်း (၆၀၀၀)ဖြစ်သည်။ နိမိတ်ကြီး ၄-ပါးကို မြင်၍ တောထွက်တော်မူသော ယင်ခဉ်မှာ အာဇာနည်မြင်းကသည့် ရထားယာဉ်ဖြစ်၍ ၇-လကြာ ဒုက္ကရစရိယာ ကျင့်တော်မူရသည်။ အဂ္ဂသာဝက ၂-ပါးမှာ ဝရုဏမထေရ်နှင့် ဗြဟ္မဒေဝမထေရ်တို့ဖြစ်ကြ၍ အလုပ်အကျေးမှာ သမ္ဘဝမထေရ် ဖြစ်လေသည်။ အဂ္ဂသာဝိကာ ၂-ပါးမှာ–ဘဒ္ဒါထေရီမနှင့် သုဘဒ္ဒါထေရီမတို့ဖြစ်ကြ၍ ပဉ္စင်္တော်မူရာ ဗောဓိပင်ကား ကံ့ကော်ပင် ဖြစ်လေသည်။ မြတ်သော အလုပ်အကျေး ဒါယကာတို့မှာ ပဒုမသေဋ္ဌေးနှင့် ကုဋ္ဌရသေဋ္ဌေးတို့ ဖြစ်ကြ၍ မြတ်သော အလုပ်အကျေး ဒါယိကာမတို့မှာ သိရိမာနှင့် ယသဝတီဘို့ ဖြစ်ကြလေသည်။ အရပ်တော်မှာ ၁၀-တောင် (၈၀)မြင့်တော်မူ၍ ကိုယ်တော်မှ ထွက်သော ရောင်ခြည်တော်သည် နေ့ဆောည်ဥပါ ၁-ယူယူဇနာတိုင်တိုင် ပြန့်နှံ့၏။ အသက်တော်မှာ အနှစ် (၆၀၀၀)တမ်းဖြစ်၏။(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၁-၄။ အဘိ၁။၁။၆၂။ အပ၁။၁။၄၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၁။ ၁၉၂–၈။ ဇာ၁။၁။၄၃)။

(၂) (သိဒ္ဓတ္ထဘုရား၏ အလုပ်အကျေး) ရေဝတမထေရ်။ ရေဝတော နာမုပဋ္ဌာကော၊ သိဒ္ဓတ္ထဿ မဟေသိနော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၂၅၈။

(၃) ခဒိရဝနိယရေဝတမထေရ် (အရှင် သာရိပုတ္တရာ မထေရ်၏ညီ အငယ်ဆုံး)။ အာရညကာနံ ယဒိဒံ ရေဝတော ခဒိရဝနိ-ယော။ အံ၁။၁။၂၄။ (–ဝိ၁။၂။၉၁။ ဝိ၁။၄။၃၇)။

အမည် တွင်လေသည်။ လက်ျာရံ ရဟန္တာ မထေရ် (၄၀)တို့တွင် ၃၄-ပါးမြောက် မထေရ် ဖြစ်သည်။ (အပ၊၁။၅၅။ အံ၊၆၊၁။၁၇၅။ ဓမ္မ၊ ၆၊၁။၃၉၆–၄၀၃။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၄၂၃။ အပ၊၆၊ ၁။၃၄၂)။

(၄) ကခ်ၤရေဝတမထေရ်။ ကခ်ၤရေဝတ (အတွဲ-၅)ကြည့်။ အာယသွတာစ ရေဝတေ-နာ(မ၊၁။၂၇၃)တိ ဧတ္တ ပန ဒွေ ရေဝတာ ခဒိရဝနိယရေဝတော စ ကခ်ၤရေဝတော စ .... "အကပ်ိယော ဂုဠ္ဠော၊ အကပ်ိယာ မဂ္ဂါ"တိ ဧဝံ ကခ်ၤဗဟုလော ပန ထေရော ဣဓ ရေဝတောတိ အဓိပ္ပေတော။ မ၆၊၂။ ၁၄၉။ တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ မမ သာဝကာနံ ဘိက္ခူနံ စျာယိနံ ယဒိဒံ ကခ်ၤရေဝတော။ အံ၊၁။၂၄။

(၅) ဒုတိယ သံဂါယနာတင် ရေဝတ မထေရ်။ တေန ခေါ ပန သမယေန အာ-ယသ္မာ ရေဝတော ....လဇ္ဇီ ကုက္ကုစ္စကော သိက္ခာကာမော။ ဝိ၊၄။၄၉၇။ (–၅၁၈)။ တေသံ မတ္ထေ အာယသ္မတာ ရေဝတေန ပု-ဋ္ဌေန သမ္ဘကာမိတ္ထေရေန .... တာနိ ဒသ ဝတ္ထူနိ ဝိနိစ္ဆိတာနိ။ ဝိ၊၆၊၁။ ၂၆။

(၆)(အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ၏ ဥပဇ္ဈာယ် ဆရာ) ရေဝတမထေရ်။ ၎င်းမထေရ်သည် အိန္ဒိယပြည် တောင်ပိုင်း ထေရဂါဒီ ပုဂ္ဂိုလ်တို့ နေထိုင်ရာ ဖြစ်သည့် ကျောင်း၌ အကြီးအမှူးဖြစ်၍ အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသကို ရှင်ရဟန်းပြုပေးသော ဥပဇ္ဈာယ် ဆရာဖြစ် သည်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ နိဒါန။၃၄။ အာစရိယာနန္တိ ရေဝတာစရိယဿ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၀၅။ (–မူလဋ္ဌ၊ ၃။၁၆၀။) (၇) (သာမဏေကျော် ၄-ပါး တို့တွင် ပါဝင်သည့်) ရေဝတ သာမဏေ။ (သာမဏေကျော်လေးပါးကား။(၁) သံကိစ္စ သာမဏေ၊ (၂) ပဏ္ဍိတသာမဏေ၊ (၃) သော ပါကသာမဏေ၊ (၄)ရေဝတသာမဏေ

မူ၍ ရှင်သာရိပုတ္တရာ အပါအဝင် များစွာ သော ရဟန်းအပေါင်း ခြံရံလျက် အရှင် ရေဝတထံ ကြွတော်မူသည်။

ယူဇနာ(၃၀)ရှိသည့်လမ်းခရီးတစ်လျှောက် လုံး ရှင်သီဝလိ မထေရ်၏ ဘုန်းကံကို မှီ၍ နတ်တို့ ဖန်ဆင်းထားသည့် ကျောင်းများ၌ သီတင်းသုံးခဲ့ကုဋိုင်းက နတ်တို့ အမြတ်တနိုး လှူဒါန်းသည့် ဆွမ်းကွမ်း စသည်ကို ဘုရား အမှူးရှိသော သံဃာတော်တို့ ဘုဉ်းပေး သုံးဆောင်တော်မူကြသည်။ အရှင်ရေဝတ မထေရ်သည် မြတ်စွာဘုရား ကြွလာတော်မူ ကြောင်းကို သိမြင်၍ ဘုရားအမှူးရှိသော သံဃာတော်များ နေထိုင် နိုင်လောက်အောင် ကျောင်းများ ကိုလည်းကောင်း၊ မြတ်စွာ ဘုရားရှင်အတွက် ဂန္ဓကုဋိ ကျောင်းတော်ကို လည်းကောင်း တန်ခိုးဖြင့် ဖန်ဆင်းထားနှင့် လေသည်၊ ဘုရားအမှူးရှိသော သံဃာ တော်တို့ အရှင်ရေဝတထံ ရောက်တော်မူကြ သည့်အခါ၌လည်း နတ်တို့ လှူဒါန်းသည့် ဆွမ်းကွမ်း အဖျော်ယမကာ စသည်တို့ကိုပင် ဘုန်းပေးတော် မူကြသည်။ မြတ်စွာဘုရား သခင်သည် ရှားတောကျောင်း၌ ၁၅-ရက် သီတင်းသုံး နေထိုင်ပြီးသည့်အခါ အရှင်ရေဝ တမထေရ်အား ဂါထာ(၅၀၀)တို့ဖြင့် တော ကျောင်းနေခြင်း၏ အကျိုး အာနိသင်ကို ဟောတော်မူသည်။ နောက်တစ်ရက် သာ-ဝတ္ထိပြည်သို့ ပြန်ကြွတော်မူသည်။ မြတ်စွာ ဘုရားသခင်သည် နောင်တစ်ချိန် ရဟန်း တော်တို့အား တေဒဂ် ဘွဲ့ထူးအပ်နှင်းသည့် ပဲ့ဿဘင် ဆင်ယင်ကျင်းပသောအခါ အရှင် ရေဝတမထေရ်အား အာရဏက တေဒဂ် (=တောကျောင်းနေသော ရဟန်းတော်တို့ တွင် အမြတ်ဆုံး အသာဆုံး) ဘွဲ့ထူးကို ချီးမြှင့်တော်မူသည်။

ရှားတောကျောင်း၌ သီတင်းသုံးနေတော် မူသောကြောင့် ခဒိရဝနိယရေဝတမထေရ်ဟု

ရေဝတာစရိယ (ပု) [ရေဝတ+အာစရိယ] ဆရာ, ရေဝတ၊ ရေဝတဆရာ၊ ရေဝတမည်သော ဆရာ၊ ရေဝတ (၆)ကြည့်။

ရေဝတီ (ထီ) [ရာ+ဝန္တု+ဏီ]။ ရေဝတ+ဏ+ဏီ။ ဓာန်၊ဋီ။၆၈။ ရေးတီ–သံ။ ရေဝဏ္ဏ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) (နန္ဒီယသူကြွယ်၏ မယား) ရေဝတီ။ (၂) (ရှင်သာရိပုတ္တရာ မထေရ်၏ အလုပ်အကျွေး) ရေဝတီ။ (၃) ရေဝတီနက္ခတ်။ (၄) ရေဝတီဝိမာနဝတ္ထု။ (၅) ရေဝတ်ပေတဝတ္ထု။ (၁) (နန္ဒီယသူကြွယ်၏မယား) ရေဝတီ။ ရေဝတီ နာမကည် အာနေတုကာမာ အဟေသုံ။ ဝိမာန၊ ၆။၂၀၄။ (၂) (ရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်၏ အလုပ်အကျွေး) ရေဝတီ။ ရေဝတီ နာမကော ထေရဿ ဥပဋ္ဌာယိကာ။သံ၊၆၊၃။၂၅၂။ (၃) ရေဝတီနက္ခတ်။ သင်ဏော စ နေဋ္ဌာ စ၊ သဟဘိသဇော ပဗ္ဗတ္တေ ဇာတဒ္ဒပဒေါ။ ရေဝတျုပီတိ ကမတော၊ သတ္တာဓိကဝီသတိနက္ခတ္တာ။ ဓ၊နိ။၆၈။ ရေဝတီနက္ခတ္တလည်း–ကြည့်။ (၄) ရေဝတီဝိမာနဝတ္ထု။ မဏ္ဍူကော ရေဝတီ ဆတ္တော၊ ကက္ကဋ္ဌော ဒွါရပါလကော။ ဝိမာန။၉၅။ (၅) ရေဝတီပေတဝတ္ထု။ အမ္မသက္ကရော သေရိသကော၊ ပိဂ်လော ရေဝတီ ဥစ္စု။ ပေတ။၂၁၀။

ရေဝတီနက္ခတ္တ (န) [ရေဝတီ+နက္ခတ္တ] ရေဝတီ နက္ခတ်။ ရေဝတီနက္ခတ္တေန ဇာတတ္တာ "ရေဝတော"တိ လဒ္ဓနာမော... ဥပ္ပဋ္ဌိဿ တိတိ အတ္ထော။ အပ၊၆၊၁။၃၄၄။

(ရေဝတီနက္ခတ်သည်–အဿဝဏီနက္ခတ်မှ စ၍ ရေတွက်သော် ၂၇-လုံးမြောက် နောက်ဆုံးနက္ခတ်ဖြစ်သည်၊ ၎င်းရေဝတီ နက္ခတ်သည် မိဿရာသီဦးမှ ၃၅၉–အံသာ, ၅၀–လိတ္တာတွင်တည်၏၊ တောင်မြောက် အားဖြင့်ကား ကြန်တီမျဉ်း မုဝဠာနှစ်၏ အလယ်တည့်တည့် အံသာ–၀–တွင်တည်၏ဟု သူရိ-

တို့ ဖြစ်ရာ ယင်းသာမဏေကျော် ၄-ပါးတို့သည် ၇-နှစ် အရွယ်ကပင် ရဟန္တာဖြစ်ကြ၍ သီကြားမင်းကြီးက သာမဏေ၀ေသွဲ့ ၄-ပါးကို ထိခြင်းငါးဖြာဖြင့် ရှိခိုးဦးတိုက်၏။) တဿ သံကိစ္စော ပတ္တိတော သောပါကော ရေဝတောတိ သတ္တဝဿိကာ စတ္တာရော ခီဏာသဝသာမဏေရာ ပါပုဏိ်သု။ ဓမ္မ၊ ၆။၂၂။ ၄၁၆။ (၈) ရေဝတပုဏ္ဏား။ ခဒိရဝနိယရေဝတမထေရ်၏ အလောင်းတော်ပင်တည်း။ ရေဝတော နာမ နာမေန၊ ပြဟ္မဒန္တု ဟဝိဿတိ။ အပ၊၁။၅၆။ (–အပ၊၆၊၁။၃၄၄)။

ရေဝတကုမာရ(ပု) [ရေဝတ+ကုမာရ] ရေဝတ–သူငယ် – သတ္တိသား။ ရေဝတကုမာရော ဧကော၀ ဧဟေ အ၀သိဿတိ။ အံ၊၆၊၁။ ၁၆၃။

ရေဝတထ္ထေရ (ပု) [ရေဝတ+ထေရ] ရေဝတမထေရ်။ (၁) ကခ်ီရေဝတမထေရ်။ (၂) ခဒိရဝနိယရေဝတမထေရ်။ (၃)(အရှင်မဟာပုဒ္ဓဿောသ၏ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာ)ရေဝတမထေရ်။

(၁) ရေဝတထ္ထေရဿ စျာယံ စျာနာဘိ့ တောတိ။ မ၊၆၊၄။၅၆။ (၂) သတ္ထာ တသ္မိ ဌာနေ ရေဝတထ္ထေရဿ....အရညေ နိ၀ါသာနိသံသံ နာမ ကထေတ္၀ာ။ အံ၊၆၊၁။၁၇၉။ (–ဓမ္မ၊၆။၂။၄၂၃)။ (၃) အာစရိယာနန္တိ ရေဝတထ္ထေရံ ၀ဒတိ။ မူလဋီ၊၃။၁၆၈။

ရေဝတထ္ထေရ၀တ္ထု (န) [ရေဝတထ္ထေရ+၀တ္ထု] ခဒိရဝနိယရေဝတထေရ်၏ ဝတ္ထု–အကြောင်းအရာ။ ရေဝတထ္ထေရ၀တ္ထု ကေနတိ်သသတိမံ။ ဓမ္မ၊၆၊ ၂။၄၂၃။

ရေဝတာ (ထီ) [ရာ+ဝန္တု+အာ] (နန္ဒီယသူကြွယ်၏မယား) ရေဝတာမည်သောမိန်းမ။ (ရေဝတီ–ဟုလည်းရှိသည်။ ရေဝတီ ပေဿ ဝတ္ထုကြည့်)။ဥဒ္ဒေဟံ ရေဝတေ သုပါပကမ္မေ။ ဝိမာန။၇၃။ ပေတ။၂၀၆။ ရေဝတာတိပိတာဿာ နာမမေ၀။ ဝိမာန၊၆၊၂။၂၀၇။

ရေသူသုံးသည်၊ ငါးမြှုံးတူစွာ (အာကာသ-သျှတ္တရ)။ (နက္ခတ်တို့၏ တောင်မြောက် ဝိက္ခေပတိုင်းရာ၌ သိဒ္ဓန္တကျမ်းရင်းတို့က ကြန္တိစက်ဝန်းမှ တိုင်းတာကြ၍ မြန်မာသူရိယသိဒ္ဓန္တကျမ်းက မဇ္ဈလေခါခေါသော ဝိသုဝ (=အီကွေတာ) စက်ဝန်းမှ တိုင်းတာကြသည်)။

ရေဝတီနက္ခတ်နှင့် စန်းယှဉ်၍ မွေးဖွားသောသူသည် လိမ္မာပါးနပ်အံ့။ စည်းစိမ်ဥစ္စာကြွယ်ဝအံ့။ ငြိမ်သက်တည်ကြည်သော ဣန္ဒြေရှိအံ့၊ အေးချမ်းသာယာစွာနေရအံ့။ မင်းဖြစ်အံ့ (ကောဋ္ဌိပဒီပ)။ တစ်နည်း ပေါင်၌ စာအမှတ်ပါရှိအံ့၊ ကာမစိတ်ဓာတ်တက်ကြွပြင်းထန်လွန်ကဲအံ့၊ မှူးမတ်အရာရှိ အမှုထမ်းအရာထမ်းဖြစ်အံ့၊ သားသမီးကောင်း မယားကောင်း မိတ်ဆွေကောင်းတို့နှင့် ပေါင်းသင်းဆက်ဆံရအံ့၊ သမာဓိရှိအံ့၊ အလှအပ အတင့်အတယ် ကြိုက်တတ်အံ့ (ဇာတကပါရိ-ဇာတက)။

တစ်နည်း–ရေဝတီနှင့်၊ တူညီမပြောင်း၊ ဖွားတုံရှောင်းက၊ ကြည်းကြောင်းရေနီး၊ ခရီးလမ်းမြေ၊ သေတတ်ချေစ့ (အာကာသ-သျှတ္တရ)။ ဗုဒ္ဓဟူးဂြိုဟ်သည် အဿဝတီ၊ သတ္တဘိသျှ၊ မူလ၊ ရေဝတီနက္ခတ်တို့ကို ဖေါက်ထွင်းမှု–ကုန်သည်၊ ဆေးသမား၊ လှေသင်္ဘောဖြင့် စီးပွားရှာ၍ အသက်မွေးသူ။ ရေထွက်ပစ္စည်း၊ မြင်းတို့ပျက်စီးအံ့။

သောကြာဂြိုဟ်သည် ဓနသိဒ္ဓနက္ခတ်မှစ၍ ရေဝတီတိုင်အောင် နက္ခတ်ငါးလုံးတို့တွင် တစ်လုံးလုံးနှင့်ယှဉ်၍ ဝင်သော်လည်းကောင်း၊ ထွက်သော်လည်းကောင်း ရှေ့ ရေ့ ရတနာ၊ ဆန်ရေ စပါး၊ ကျွဲနွားပေါများ ကြွယ်ဝအံ့။ အချို့အချို့သော အရပ်ဒေသ၌ကား ဘေးဥပါဒ်အန္တရာယ် အနည်းငယ်ရှိအံ့(ဗြိဟတ်သံ-ဟိတာ)။ ရေဝတီနက္ခတ်ကို သောကြာဂြိုဟ်

ယသိဒ္ဓန္တနှင့် သိဒ္ဓန္တတတ္တဝိဝေကကျမ်းတို့၌ ဆိုသည်။ (မဟာသိဒ္ဓန္တ, သိဒ္ဓန္တသေခရ, သိဒ္ဓန္တသိရောမဏိ, ဂြဟလာဃဝ ကျမ်းတို့၌ကား)မိဿရာသီဦးမှ ၃၆၀–အံ့သာတွင်တည်၏၊ တောင်မြောက်အားဖြင့်ကား ကြန္တိမျဉ်း ခုဝဋ္ဌာန၏ အလယ်တည့်တည့်အံ့သာ–ဝ–တွင် တည်၏ဟု ဆိုသည်၊ သိဒ္ဓန္တအချင်းချင်း ရာသီဦးမှစ၍ ရေတွက်အပ်သောအံ့သာ၌ ၁၀-လိတ္တာမျှကွာသည်။ မြန်မာသူရိယသိဒ္ဓန္တကျမ်း၌ကား ရေဝတီနက္ခတ်၏ အနောက်ဘက်စွန်းသည် မိဿရာသီဦးမှ ၃၄၇-အံ့သာနှင့် ဂ-လိတ္တာစွတ်တည်၏၊ တောင်မြောက်အားဖြင့်ကား မဇ္ဈလေခါခေါသော ဝိသုဝ (=အီကွေတာ)လမ်းကြောင်းမှမြောက်ဘက် ၁၄ - အံ့သာနှင့် ၃၂-လိတ္တာတွင်တည်၏။ မြောက်ဘက် စွန်း သည် မိဿ ရာသီဦးမှ ၃၄၇-အံ့သာနှင့် ဂ-လိတ္တာ၊ မဇ္ဈလေခါမှ မြောက်ဘက် ၄၁-အံ့သာနှင့် ၃၂-လိတ္တာတွင်တည်၏၊ အလယ်မြှုံးသည် မိဿရာသီဦးမှ ၃၄၉-အံ့သာနှင့် ၁၇-လိတ္တာတွင် မဇ္ဈလေခါမှ မြောက်ဘက် ၂၇-အံ့သာနှင့် ၃၂-လိတ္တာတွင်ဘည်၏၊ တောင်အစွန်း ၂-လုံးသည် မိဿရာသီဦးမှ ၃၅၄-အံ့သာနှင့် ၁၀-လိတ္တာ၊ မဇ္ဈလေခါမှ ၂၀-အံ့သာနှင့် ၃၂-လိတ္တာတွင်တည်၏ဟု (၄)ပိုင်းပိုင်း၍ ပြဆို၏။

ရေဝတီနက္ခတ်လုံးရေကို ကပ္ပဒုမ, ရတ္တိ-လဂ္ဂနိရူပန, သူရိယသိဒ္ဓန္တ, တတ္တာမတင်္ဂကာ ဆရာတို့က ၃၂-လုံးဟုဆိုကြ၏၊ မြန်မာနက္ခတ်သံပေါက်နှင့် အာကာသသျှတ္တရကျမ်းတို့က ပြီသထင်ရှားသော အလုံးတို့ကိုသာယူပြီး ၉ လုံးဟုဆိုကြ၏၊ ပုံသဏ္ဌာန်ကိုလည်း "မြှုံးသဏ္ဌာန်" ဟုဆိုသည်၊ ထိုကြောင့် ရေဝတီ ၉-လုံး၊ သဏ္ဌာန်မြှုံး၊ အဆုံးကျိုင်းတာရာ (နက္ခတ်သံပေါက်)။ မှတ်လေ့စဉ်စီး၊ ရေဝတီဟု၊ ပြီပြီသဿ၊ ဂဏန်းချလျှင်၊ နဝ ၉-လုံး၊

ဖောက်ထွင်းမှု မင်းနှင့် ခရီးသွားတို့ ဘေး ဥပါဒ်ကြီးစွာဖြင့်အံ့ (ကဿပသံဟိတာ, ဗြဟ္မတ်သံဟိတာ)။

စနေဂြိုဟ်သည် ရေဝတီနက္ခတ်နှင့်ယှဉ်မှု မင်းခစား, ကောင်္ခကျွန်းသား သဗရလူမျိုး ယဝနလူမျိုးတို့ ဘေးဥပါဒ်ဖြစ်အံ့၊ သရဒဥတုဥ် စိုက်သော စပါး စသော အသီးအနှံ ဖျင်းအံ့ နာအံ့ (ဗြဟ္မတ်သံဟိတာ)။

ဘရဏီ, ကြတ္တိကာ, မာဃ, ပြုဗ္ဗာဖလဂုနီ, ပြုဗ္ဗာဘဒြပိုဒ်, ဖုဿနက္ခတ် ၆-လုံးကား တေဇောဓာတ်။ ဟဿတ, အဿဝတီ, စိတြ, သွာတိ, ဥတ္တရာဖလဂုနီ နက္ခတ် ၆-လုံးကား ဝါယောဓာတ်။ သတ္တဘိသျ, အဒြ, အာသလိဿ, မူလ, ရေဝတီ, ပြုဗ္ဗာသဠ်ဠ နက္ခတ် ၆-လုံးကား အာပေါဓာတ်။ ရောဟိဏီ, ဓနသိဒ္ဓ, အနုရာဓ, ဝိသာခါ, ဥတ္တရာသဠ်ဠ, ဆရဝဏ်နက္ခတ်၆-လုံးကားပထဝီဓာတ်တည်း။ တေဇောဓာတ် နက္ခတ်ကား ဆင်းရဲသား–ဝါယောဓာတ် နက္ခတ်ကား ကုန်သည်–အာပေါဓာတ် နက္ခတ်ကား ရဟန်း ပုဏ္ဏား–ပထဝီဓာတ် နက္ခတ်ကား မင်း–ကို ဇာစိုးရ၏၊ ထိုထိုဓာတ် နက္ခတ်တို့ အရောင်အဆင်း ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲခဲ့သော် အခိုးထွက်ခဲ့သော် ထိုနက္ခတ်နှင့်ဆိုင်ရာ ဆင်းရဲသား ကုန်သည် စသည်တို့ ဘေးဥပါဒ် ဖြစ်အံ့–ဟု ဆိုသောကြောင့် ရေဝတီနက္ခတ်၏ အရောင် အဆင်း ဖောက်ပြန်ပြောင်းလဲခဲ့သော် အခိုး ထွက်ခဲ့သော် ရဟန်း ပုဏ္ဏားတို့ ဘေးဥပါဒ် ဖြစ်အံ့။

သတ္တဝီသာ၊ သခ္ခါဘဲ့ခွဲနှံ့....ပိုင်းဖြတ်ခဲ့ရာ၊ လေးဖြာရောနှော၊ တေဇောဓာတ်ကား၊ ဆင်းရဲသားတည်း၊ အခြားငါယော၊ ကုန်သည် စသော၏၊ အာပေါမူကား၊ ပုဏ္ဏားရဟန်း၊ တန်ခိုးပထဝီ၊ မင်းနှင့်သီလိမ့်၊ အနီခြောက်စို၊ အညိုစိမ်းပြာ၊ အဝါလျံပတ်၊ အခိုးလွှတ်အံ့၊ ဥပဒ္ဒဝေါ၊ ပြန့်ပြောထူးလည်၊ ဖြစ်တတ်သည်ဟု၊ အရှည်မြင်သိ၊ ပညာရှိတို့၊ ကဝိလက္ခဏာ၊ မိန့်ခဲ့မှာသည်၊ ဗွေစာဉာဏကဝိရီတည်း (အာကာသသျှတ္တရ)။

ဗျဥ္ဇစာ သီဟစာ (ဝကြစာ သီဃစာ) သွားသော အခါ၊ စနေတို့သည် ပုဏ္ဏဖုသျ, မာဃ, အဿလိဿ, ရေဝတီ, ဟဿတ နက္ခတ်တို့ကို့သော်လည်းကောင်း၊ လကိုသော်လည်းကောင်း ဖောက်ထွင်းကျော်နင်း ဖြတ်သန်းသွားမူ–မင်းနှင့်မူးမတ်တို့သေကျေပျက်စီးအံ့။

အင်္ဂါ ၈ နေ၊ နှစ်ထေ ခေါ်ထ၊ နတ်ဒေဝတို့၊ ဗျဥ္ဇနစရိယာ၊ သီဟစာသွား၊ ဒေစုမ်းအောင်းဖြင့်၊ တခြားမာဃ၊ ပုဏ္ဏဖုသျ၊ ခေါ်မူအာသလိဿ်၊ ဖိတ်ဖိတ်ရဲနီ၊ ရေဝတီစိမ်းမြ၊ ဟဿတနှင့်၊ လထက်ချဉ်းနင်း၊ တိုက်ကြလျင်းအံ့၊ စိုးမင်းမူးမတ်၊ စပြာခန္ဓာ၊ ပြောင်းကြခါချိန် (အာကာသသျှတ္တရ)။

ရေဝတီပဋိဗဒ္ဓ (တိ) [ရေဝတီ+ပဋိဗဒ္ဓ] ရေဝတီနှင့်–စပ်– ပတ်သက်– သက်ဆိုင်– သော။ ရေဝတီဝိမာန–ကြည့်။

ရေဝတီပေတဝတ္ထု (န) [ရေဝတီ+ပေတ+ဝတ္ထု] ရေဝတီပြိတ္တာမ၏–ဝတ္ထု–အကြောင်းအရာ။ ရေဝတီပေတဝတ္ထု။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ပေတဝတ္ထုပါဠိ၊ ၄-ဝဂ်၊ ၄-ဝတ္ထု။ ပေတ။ ၂၀၆-၉။

ရေဝတီဝတ္ထု (န) [ရေဝတီ+ဝတ္ထု] ရေဝတီဝတ္ထု၊ ရေဝတီပြိတ္တာမ၏–ဝတ္ထု– အကြောင်းအရာ။ ဝိမာနဝတ္ထုသို့ ရေဝတီဝတ္ထု ဝိတ္ထာရေတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၇။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၀)။

ရေဝတီဝိမာန (န) [ရေဝတီ+ဝိမာန] ရေဝတီ၏ ယောကျ်ား (နန္ဒိယသူကြွယ်)၏–ဘုံ–ဗိမာန်။ ကာမဠွေ တံ ရေဝတိပဋိဗဒ္ဓါယ ကထာယ ယောဘုယျဘာဝတော ရေဝတီဝိမာနန္တိ ဝေါဟရိယတိ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၂၁၂။ (–ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၄၀)။

ရေဝဘီဝိမာနဝတ္ထု (န) [ရေဝတီဝိမာန+ဝတ္ထု] ရေဝတီးယောကျ်ား (နန္ဒိယသူကြွယ်)၏-ဘုံ-ဇိမာန်-၏-အကြောင်း-ဝတ္ထု၊ ရေဝတီဝိမာနဝတ္ထု။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ၌၊ ၂-ဝိမာန၊ ၅-ဝဂ်၊ ၂-ဝတ္ထု။ ဝိမာန။ ၇၃-ဖြ။ ဝိမာန၊၌။၂၀၄-၁၂။ တံ ယသ္မာ ရေဝတဲ့ဝိမာနဇဋ္ဌာနာ နိဗ္ဗိသေသံ။ ပေတ၊ ၌။၂၄၀။

ရေဝတ္ထေရ (ပု) [ဂရေဝ+ထေရ။ မဟာဒေဝတ္ထေရ နှင့် ယှဉ်ကြည့်။] ရေဝမထေရ်။ မဟာရေဝတ္ထေရ် တထေဝ ဝတ္ထာ မဟိ သကမတ္တာလံ ပေသေသိ။ ဝိ၊၌၊၁။၄၀။ (က-မူ) မဇ္ဈိမ-ဘာဏကရေဝတ္ထရော ကိရ မလဝိသ်ယေ-ဝတ္ထေရသာ သန္တိကံ ဂန္ဓာ ဂဟဋ္ဌာနံ ယာစိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၂။ (ကု-ကမူ)။

ရောကာရ (ပု) [ရော+ကာရ] ရော အက္ခရာ။ သန္ဓိဝသေန ရောကာရံ ကတွာ။ စူဠနိ၊၌။၄၀။ (-ဝဇိရ။၂၉၃)။

ရောဂ(ပု)[ရုဇ+ဏ။ရုဇတိတိ ရောဂေါ။ကစ္စည်း။ ၅၂၀။ နိတ်၊ သုတ္တ။ ၁၁၀။ မောဂ်၊၅။၄၄။ အရုဇီ,ရုဇတိ, ရုဇ်းသ တိတိ ငါ ရောဂေါ။ရွှ။ ၅၇၄။ရုဇတိ ဘင်္ဂတိ အဂံပစ္စင်္ဂါနံတိ ရော-ဂေါ။ နိတ်၊ ဓာတု။ ၄၀။ ရုဇ်တိတိ ရောဂေါ၊ ရုဇ်းနံ ဝါ ဇတေန သတ္တာတိ ရောဂေါ၊ ရုဇ်းနံ ဝါ ရောဂေါ။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။၆၅။ ပီဠနဒ္ဒေန ရောဂေါ။ ဒီ၊ ၌၊၂။ ၃၃၀။ အာဗာဓဒ္ဒေန ရောဂေါ။ မ၊ ၌၊ ၄။၁၃၊၂၁၅။ (-သံ၊၌၊၁၃။ ၂၆)။ အာရောဂျဝိလုမ္ဘနဒ္ဒေနေဝ ရောဂေါ။ သုတ္တနိ၊ ၌၊၁။၉၀။အပ၊၌၊ ၁။၁၉၀။စူဠနိ။ ၌။ ၁၂၂။ ရုဇ်းနဒ္ဒေန ရောဂေါ။ ဃေရိ၊၌။ ၂၉၃။အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၄၃။ရောဂ-သံ၊ အဒ္ဓမာ၊ ဓီ။ ရောအ- ပြာ။] (၁) ရောဂါ၊ အနာ ရောဂါ- (က) ကိုယ်၌ ဖြစ်သော ရောဂါ။ (ခ) စိတ်၌ ဖြစ်သောရောဂါ။ (ဂ) ကာမဂုဏ်။ (ဃ) အဝိဇ္ဇာ။(၄) တဏှာ။ (စ) ခန္ဓာကိုယ်၊ အတ္တဘော။(ဆ) ကိလေ-သာဟူသော အနာရောဂါ။(၄)ဒုက္ခဝေဒနာ။ (စျ) သညာ။ (ည) ခန္ဓာ ၅-ပါး။ (ဋ္ဌ) ရဟန်း၏ အနာရောဂါ ၄-မျိုး။ (၂) ချုပ်ပျက်တတ်သောဘင်၊ ချုပ်-ပျက်စီး-ခြင်း။ (၃) ဖောက်ပြန်-ပြောင်းလဲ-ခြင်း။

(၁)(က)ကိုယ်၌ ဖြစ်သော ရောဂါ။ (ခ) စိတ်၌ဖြစ်သော ရောဂါ။ ဒွေ မေ ဘိက္ခဝေ ရောဂါ။။ဂတမေ ဒွေ ကာယိကော စ ရောဂေါ စေတသိကော စ ရောဂေါ။ အံ၊၁။၄၆၀။ (ဂ)ကာမဂုဏ်။ ကျိတိစ ဂဏ္ဍော စ ဥပဒ္ဒဝေါ စ။ ရောဂေါ စ သလ္လန္တု ဘယဉ္စ မေတံ။ အပ၊၁။၁၁။ (-အပ၊၌၊ ၁။၁၉၀)။ (ဃ) အဝိဇ္ဇာ။ တတ္ထ ဒွေ ရောဂါ သတ္တာနံ အဝိဇ္ဇာ စ ဘဝတဏှာ စ။ ပေဋကော။ ၂၅၀။ (င) တဏှာ။။ဇော ဘန္တေ ရောဂေါ၊ ဇော ဂဏ္ဍော။ ဒီ၊ ၂။၂၂၆။(-ဒီ၊၌၊ ၂။၃၃၀)။(စ)ခန္ဓာကိုယ်၊ အတ္တဘော။(ဆ) ကိလေသာဟူသောအနာ ရောဂါ။ ရောဂမေဝ ဝဒေယ္ယန္တီ(ဓနေတ္တိ။၉၁)တိ အတ္တဘာဝရောဂမေဝ ကိလေသရော၊မေဝ ဝါ အပရာပရံ ဝဒေန္တီ။ နေတ္တိ၊ ၌၊၁၉၄။ (၈) ဒုက္ခဝေဒနာ။ ရောဂံ ဝဒတိ အတ္တတော (ဥဒါန။၁၁၅)တိ ဖဿပစ္စယာ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ဝေဒနာသင်္ခါတံ ရောဂံ ဒုက္ခံ... အတ္တတော ဝဒတိ။ ဥဒါန၊ ၌။၁၀၉။(စျ)သညာ။သညာ ရောဂေါ သညာ ဂဏ္ဍော သညာသလ္လံ။မ၊၃။ ၁၉။ သညာ ရောဂေါတိအာဒီသု အာဗာဓ-ဒ္ဒေန ရောဂေါ။ မ၊၌၊၄။၁၃။(ည) ခန္ဓာ ၅-ပါး။ ဣမေ ရောဂါ ဂဏ္ဍာ သလ္လာ ဣမေ ရောဂါ ဂဏ္ဍာ သလ္လာ အပရိသေသာနိ နံ့ရှ-ဗ္ဗန်တိ။ မ၊ ၂။ ၁၇၉။ဣမေ ရောဂါ ဂဏ္ဍာ သလ္လာတိ ပဉ္စက္ခန္ဓေ ဒဿေတိ။ မ၊၌၊၃။ ၁၅၄။

သောအနာ၊ သွေးဝမ်းကျသောအနာ၊ (၁၈) သူလာ=ထိုးကျင်သောအနာ၊ လေထိုးလေအောင့်နာ၊ (၁၉) ဝိသူစိကာ=ကြီးစွာဝမ်းလျှောသောအနာ၊ (၂၀) ကုဋ္ဌ=နူနာ၊ (၂၁) ဂဏ္ဍ=အိုင်းအနာ၊ (၂၂)ကိလာသ=ညှင်းအနာ၊ သမင်ရက်· သမင်ဖြူ· သမင်နီ· အနာ။ (၂၃) သောသ=ခယရွပ်နာ၊ (၂၄) အပမာရ=ဝက်ရူးနာ၊ (၂၅) ဒဒ္ဒု=ပွေးနာ၊ (၂၆) ကဏ္ဍူ=ဝဲနာ၊ ဝဲငယ်နာ၊ ဝဲခြောက်နာ၊ (၂၇) ကစ္ဆု=ယားနာ၊ ဝဲကြီးနာ၊ ဝဲစိုနာ၊ (၂၈) နခသာ (ရခသာ)=ခြေသည်းလက်သည်း ခြစ်မိသောအနာ၊ (၂၉) ဝိတစ္ဆိကာ=ခြေဖဝါး လက်ဖဝါး ကွဲသောအနာ၊ (၃၀) လော ဟိတ ပိတ္တ=သွေးသည်းခြေနာ၊ ရတ္တပိတ်နာ၊ သွေးသွန်နာ၊ (၃၁) မဓုမေဟ=ဆီးအိမ်ပျက်၍ ဆီး တစ်စက် တစ်စက်ရွှဲသောအနာ၊ ဆီးချိုရောဂါ၊ (၃၂) အံသာ= အယိအရည်ယိုသောအနာ၊ ဒုလာမြင်းသရိုက်နာ၊ လိပ်ခေါင်းထွက်နာ၊ (၃၃) ဘဂန္ဒလာ=ဘဂန္ဒိုရ်နာ၊ (၃၄) ဘင်နာ၊ ဂရင်ဂျိုနာ။ (၃၅)=ပိတ္တသမုဋ္ဌာန=သည်းခြေကြောင့် ဖြစ်သောအနာ။ (၃၆) သေမ္မသမုဋ္ဌာန=သလိပ်ကြောင့် ဖြစ်သော အနာ၊ (၃၇) ဝါတသမုဋ္ဌာန=လေကြောင့် ဖြစ်သောအနာ။ (၃၈)သန္နိပါတက=သည်းခြေ, သလိပ်, လေပေါင်းစုံ၍ ဖြစ်သောအနာ၊ သန္နိပါတနာ။ (၃၉)ဥတုဝိပရိဏာမဇာ=ဥတုဖောက်ပြန်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သောအနာ။ (၄၀) ဝိသမပရိဟာရဇာ=ကျရှိယာပုထ် မညီညွတ်မှုကြောင့် ဖြစ်သောအနာ။ (၄၁) ဩပက္ကမိက = သူတစ်ပါးလုံလကြောင့် ဖြစ်သောအနာ။ (၄၂) ကမ္မဝိပါကဇာ=ကံ၏အကျိုးအဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်သောအနာ၊ ကံနာ၊ ဝဋ်နာ။ (၄၃) သီတ=အေးခြင်း။ (၄၄) ဥဏှ=ပူခြင်း။ (၄၅) ဇိဃစ္ဆာ=ဆာလောင်ခြင်း။ (၄၆) ပိပါ,

(၄) ရဟန်း၏ အနာရောဂါ ၄-မျိုး။ စတ္တာရော မေ ဘိက္ခဝေ ပဗ္ဗဇိတဿ ရောဂါ.... ဣမေ ခေါ ဘိက္ခဝေ စတ္တာရော ပဗ္ဗဇိတဿ ရောဂါ။ အံ၊ ၁။ ၄၆၁။

(၂) ချုပ်ပျက်တတ်သောဘင်၊ ချုပ်-ပျက်စီး-ခြင်း။ ရှပိ အတ္တာ ဟောတိ အရောဂေါ ပရံ မရဏာ။ ဒီ၊ ၁း ၂၉။ တတ္ထ အရောဂေါတိ နိစ္စောဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၉။ ရောဂ·သဒ္ဒေါ ဘင်္ဂပရိယာယော ဘင်္ဂသာမိ ရူဇနဘာဝတော။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၄၁။ (၃) ဖောက်ပြန်-ပြောင်းလဲ-ခြင်း။ အရောဂေါ (သုတ္တန်။ ၄၄၀၊ စူဠနိ။ ၁၁၀) အဝိပရိဏာမဓမ္မော။ သုတ္တန်၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၀၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၉။

(အနာရောဂါသည်- ကိုယ်၌ဖြစ်သော အနာရောဂါ, စိတ်၌ဖြစ်သော အနာရောဂါဟူ၍ အကျဉ်းအားဖြင့် ၂ မျိုးရှိသည်။ အံ ၊၁။ ၄၆၀။ အကျယ်အားဖြင့်ကား- (၁) စက္ခုရောဂ= မျက်စိ ရောဂါ၊ (၂) သောတရောဂ= နားရောဂါ၊ (၃) ဃာနရောဂ= နှာခေါင်းရောဂါ၊ (၄) ဇိဝှာရောဂ= လျှာရောဂါ၊ (၅) ကာယရောဂါ= ကိုယ်၌ဖြစ်သောရောဂါ၊ (၆) သီသရောဂ=ဦးခေါင်း၌ဖြစ်သောရောဂါ၊ (၇) ကဏ္ဏရောဂ= နားရွက်၌ဖြစ်သောရောဂါ၊ (၈) မုခရောဂ= ခံတွင်း၌ဖြစ်လော ရောဂါ၊ (၉) ဒန္တရောဂ= သွားရောဂါ၊ (၁၀) ကာသ=ချောင်းဆိုးနာ၊ (၁၁) သာသ=(ကြို့ထိုးသောအနာ) ကုတ်ဟီးနာ၊ ပန်းနာ၊ (၁၂) ပီနာသ= နှာခေါင်းအဝ၌ဖြစ်သော အနာ၊ နှာစေးနာ၊ ဖွတ်စအိုနာ၊ (၁၃) ဥာဟ (ဒါဟ)=ကိုယ်ပူနာ၊ (၁၄) ဇရ=ဖျားနာ၊ (၁၅)=ကုစ္ဆိရောဂ=ဝမ်း၌ဖြစ်သောရောဂါ၊ ဝမ်းရောဂါ၊ (၁၆) မုစ္ဆာ=တွေဝေမိန်းမောစေတတ်သောအနာ၊ (၁၇) ပက္ခန္ဓိကာ=ဝမ်းသွေးသွန်

ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၂၀ – ၌ကား ရောဂါမျိုး (၁၀၀၀) ရှိကြောင်းကို မိန့်ဆိုတော်မူသေး သည်။ ရှေးအခါက (၁) ဣစ္ဆာ=လိုချင် ခြင်း။ (၂) အနသန=ဆာလောင်မွတ်သိပ် ခြင်း။ (၃) ဇရာ=အိုမင်းခြင်း ဟူ၍ အနာ ၃-မျိုးသာ ရှိကုန်၏။ နွားများကို သတ်ဖြတ် ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်ခြင်းကြောင့် အနာရောဂါ မျိုး ၉၀ ပါး ဖြစ်ပေါ်ကြကုန်၏။ (သုတ္တနိ၊ ၃၂၅။ သုတ္တနိ၊ ၌၊ ၅၀။) သည်းခြေ အစရှိ သော ရှေ့အကြောင်း ၇-ပါးကြောင့် ဖြစ် သည့် အနာရောဂါတို့သည် ဆေးကုသ ခြင်း, ပရိတ် ရွတ်ဖတ်ခြင်းတို့ဖြင့် ပျောက်ကင်းနိုင် ကုန်၏။ ကံ၏ အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်သည့် အနာရောဂါ (ကံနာ၊ ဝဋ္ဋနာ)တို့သည် ဆေး ကုသခြင်း, ပရိတ် ရွတ် ဖတ် ခြင်း တို့ဖြင့် မပျောက်ကင်းနိုင်ကုန်။ အံ၊ ၌၊ ၃။ ၃၃၃၊ ရောဂါ ဖြစ်ကြောင်းများကို ရောဂသမုဋ္ဌာန-ကြည့်။

(မှတ်ချက်) မဟာနိ။ ၁၀၊၃၅၊၂၀၀၊၃၂၀။ စူဠနိ။ ၂၀။ မဟာနိ၊ ၄။ ၅၁။ အံ၊ သျှ၊ ၃၊ ၃၃၉။ မဟာနိ၊ သျှ၊ ၁။ ၃၁၊၁၀၇။မဟာနိ၊ သျှ၊ ၂။ ၁၆၀–၁၊ ၂၃၇။ စူဠနိ၊ သျှ။၅၀–၌ ဖော်ပြချက်အရ အံ၊ ၃။ ၃၄၃။ စူဠနိ။ ၂၂၁–တွင် ဩဠဒ္ဓရောဂ=နှုတ်ခမ်း၌ ဖြစ်သော ရောဂါ မပါမရှိသင့် အပိုအလွန်ဟု ယူဆရမည်။ ထိုပြင် မဟာနိ၊ ၄။ ၅၁–အဖွင့်ကို ထောက်၍ လောဟိတနှင့် ပိတ္တကိုလည်း ၂-ခု ခဲ့မယူရ၊ ရောဂါ တစ်ခုတည်းသာဟု မှတ်ယူရမည်။

ရောဂကာလ (ပု) [ရောဂ+ကာလ] အနာ ရောဂါစွဲရောက်သည့်–အခါ–ကာလ။ ရောဂ-ကာလေ မရဏကာလေ. ဘာရိယံ ၎ သမ္မ-ဿမာနာ ဝိပ္ပဋိသာရိနော ဟောန္တိ။ မ၊ ၌၊ ၁။ ၁၉၉။ သံ၊ ၌၊ ၃။ ၁၄၀။ အံ၊ ၌၊၃။ ၃၃။

သာ=မွက်သိပ်ခြင်း။ (၄၇) ဥစ္စာရ=ကျင်ကြုံးစွန့်လိုခြင်း။ (၄၈) ပဿာဝ=ကျင်ငယ် စွန့်လိုခြင်း–ဟူ၍ ၄-ပါး ရှိကုန်၏။ (အံ၊ ၃။ ၃၄၂။ မဟာနိ။ ၁၀၊ ၃၅၊ ၂၀၀၊ ၃၂၀။ စူဠနိ။ ၂၀၊၂၂၁)။

ထိုပြင် ရောဂါ၉၆-ပါး ယူပုံယူနည်းမှာ– စက္ခုရောဂ=မျက်စိရောဂါအစ ဘဂန္ဓလာ-ဂရင်ဂျိုနာ အဆုံးရှိသောရောဂါ ၃၄-ပါးတို့ တွင် အပမာရ=ဝက်ရူးနာနှင့် နခသာ (ရခသာ)= ခြေသည်းလက်သည်း ခြစ်မိ သော အနာတို့သည် လေ, သည်းခြေ, သလိပ်–ဟူသော ရောဂါသုမဋ္ဌာန် ၃-မျိုးဖြင့် မြောက်ပါက ၃×၃= ရောဂါ ၉၆-ပါး ဖြစ်လေသည်။ ၎င်းရောဂါ ၉၆-ပါး၌ အပမာရ=ဝက်ရူးနာ နှင့် နခသာ (ရခသာ)=ခြေသည်း, လက်သည်း ခြစ်မိသော အနာ ၂-ပါးကို ထည့်ပြန်သော် ရောဂါ ၉၈-ပါး ဖြစ်လေသည်။ (သုတ္တနိ၊ ၃၂၅။ မိလိန္ဒ။ ၁၀၇။ ဇာ၊ ၌၊ ၅။ ၁ ဂ။ ဇာ၊ ၌၊ ၆။ ၃၅။ (သံ၊ဋ္ဌ–မူ) မိလိန္ဒ၊ သျှ။ ၁၉၄။)

တစ်နည်း–အံ၊ ၃၊ ၃၄၃–၌ ဩဠဒ္ဓရောဂါ တုံ့ဂိုက်ရှိနေသည့်အတွက် ၎င်းကို အထက် က ပြခဲ့ပြီးသော ၃-ပါး၌ ထည့်သွင်းလျှင် ၃၃-ပါး ဖြစ်သည်၊ ယင်း ၃၃–ကိုတည် ရောဂ သမုဋ္ဌာန် ၃-ပါးနှင့်မြောက် ၃၃×၃=၉၉-ပါး ဖြစ်သည်၊ ၉၉-ပါး ဖြစ်သော်လည်း "အပ္ပကံ ဥနမဓိကံ ဝါ ဂဏနုပဂံ နဟောတီ"တိ ဟူသော ပရိဘာသာအရ အနည်းငယ် ပိုလွန်သည်ကို မရေတွက်ဘဲ ၉၆-ပါး တစ်နည်း ၉၀-ပါး–ဟု ရေတွက် ဖော်ပြခြင်း ဖြစ်သည်။

ရောဂကင်္ကသလ္လဘေသဇ္ဇ (န) [ရောဂ+ဂကင်္က+သလ္လ+ဘေသဇ္ဇ] (အတ္တက်လမထာန့်ယောဂ, ကာမသုခလွှိကာနုယောဂ ဟု ဆိုအပ်သော) အနာရောဂါ, အိုင်းအမာ, မြားငြောင့်တို့ကို ကုစားကြောင်းဖြစ်သည့်ဆေး။ ရောဂသလ္လဘေသဇ္ဇ (နေတ္တိ။ ၉၁)နှစ် ယထာဝုတ္တရောဂါဒိတိကိစ္ဆန်။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ ပစ္စ၄။

ရောဂဇာတ (နှ) [ရောဂ+ဇာတ။ ဇာတအနက်မရှိ။] အနာရောဂါ။ ဥက္ကဏ္ဌကေန နာမ ရောဂဇာတေန ဖုဋ္ဌော နေဝဗ်လဂတော ရမတိ။ သံ၊ ၁။ ၄၂၀၊ ၄၆၀။

ရောဂဇာတိ (ထီ) [ရောဂ+ဇာတိ] အနာရောဂါမျိုး။ သမ္မန္နေ သာလိက္ခေတ္တေ သေတဋ္ဌိကာ နာမ ရောဂဇာတိ နိပတတဲ့။ ဝိ၊ ၄။ ၄၄၇။ အံ၊ ၃။ ၁၀၅။ (-ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၂၇)။

ရောဂညူ (ပု) [ရောဂ+ဉ+ရှ] အနာရောဂါကို-သိ-ဟတ်သိ-နားလည်-သော၊ သူ။ ဒေဝဒတ္တံ ဘဂဝါ ရောဂညုတာယ ပဗ္ဗဇေတ္ဝာ။ မဲလိန္ဒ။ ၁၁၅။

ရောဂဋ္ဌ (ပု) [ရောဂ+အဋ္ဌ။ ဋ္ဌ-ကို ဋ္ဌ-ပြု။] အနာရောဂါ ဟူသော အနက်။ အာဗာဓဋ္ဌေနာတိ ဝိဗာဓဋ္ဌေန၊ ရောဂဋ္ဌေန ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၌၊ ၁။ ၂၉။

ရောဂဋ္ဌာန (နှ) [ရောဂ+ဋ္ဌာန] ရောဂါ-အနာရောဂါ-ပေါက်ရာ-အရပ်-ဌာန။ သရီရေ ရောဂဋ္ဌာနာနိ ပုဋ္ဌိ ဘွဒါ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ဖြ၂။ ဝိ၊ သင်္ခ။ ၅၃၁။

ရောဂတိကိစ္ဆန (နှ) [ရောဂ+တိကိစ္ဆန] အနာရောဂါကို-ကုစား-ဆေးကု-ခြင်း။ မဟာနုဘာဝေါ ဘိသက္ကော ဝိယ ရောဂတိကိစ္ဆနံ ကတ္တုံ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။ ၄၈။

(၉၆) ပါးသော အနာရောဂါ တို့ကို အကျွဲးအားဖြင့် ကုစားပုံ-ကုစားနည်း-ရောဂသမုဋ္ဌာနပဒ်၌ ဖော်ပြထားသော သီတဥဏှလက္ခဏာနှင့် ပထဝီ, အာပေါ, ဝါယော, အာကာသ လက္ခဏာတို့ကို စိစစ် မေးမြန်း၍ အနာရောဂါ စွဲကပ်သော သူတို့၏ အင်္ဂါတွင် သန္တာန်၌ သီတာဓိကလက္ခဏာ ထင်အံ့ ပူသောဆေး, အစာတိုက်ကျွေး ပေးသင့်ရမည်၊ ဥဏှာဓိကလက္ခဏာ ထင်အံ့ အေးသောဆေး, အစာ တိုက်ကျွေး ပေးသင့်ရမည်။ အာဘိမွာဓာတ် (၅၉၊ ၆၀)သဘာဝမမ္မ၊ ၁။ ၁၁၅။

အကျိုးဓာတ် လေးပါးတို့တွင်-ပထဝီဓာတ် လွန်သောလက္ခဏာ ထင်အံ့ ဆန့်ကျင်ဘက် ဝါယောဓာတ်လွန်သော ဆေး, အစာ တိုက်ကျွေး ပေးသင့်ရမည်။ ဝါယောဓာတ် လွန်သော လက္ခဏ ထင်အံ့ ဆန့်ကျင်ဘက် ပထဝီလွန်သော ဆေး, အစာ တိုက်ကျွေး ပေးသင့်ရမည်။ အာဘိမွာဓာတ်(၆၀၊ ၁၀၈) အာပေါဓာတ်လွန်သော လက္ခဏာထင်အံ့ (ဆန့်ကျင်ဘက်) အာကာသဓာတ်လွန်သော ဆေး, အစာ တိုက်ကျွေး ပေးသင့်ရမည်။ အာကာသဓာတ်လွန်သော လက္ခဏာထင်အံ့ (ဆန့်ကျင်ဘက်) အာပေါဓာတ် လွန်သော ဆေး, အစာ တိုက်ကျွေး ပေးသင့်ရမည်။ သဘာဝဓမ္မ ၁၊ ၁၁၆။

အကြောင်းအကျိုး တွဲစပ်၍ အကျွဲးအားဖြင့် ကုစားပုံ-

အအေးဒုက္ခကြောင်းခံရ၍ဖြစ်သော အနာ ၄-ပါးခဲ့-(၁) သီတပထဝီဓာတ် (အအေးအကြောင်းခံသည့် အင်္ဂတ္တပယဝီဓာတ်=အေး, ချို, ဆိမ့်) လွန်ကဲသော သူနာအား ဥဏှဝါယောဓာတ် (အပူအကြောင်းခံသည့် ဝါယောဓာတ်=ပူ, ခါး) လွန်ကဲသောဆေး, အစာ တိုက်ကျွေး ပေးသင့်ရမည်။ (၂)

သီတအာပေါဓာတ် (အအေးအကြောင်းခံသည့် ဗဟိဒ္ဓအာပေါဓာတ်=အေး, ဖန်)လွန်ကဲသော သူနာအား ဥဏှအာကာသဓာတ် (အပူအကြောင်းခံသည့် အာကာသဓာတ်=ပူ, ခါး, စပ်) လွန်ကဲသောဆေး, အစာ တိုက်ကျေး ပေးသင့်ရမည်။ (၃) သီတ-ပါယောဓာတ် (အအေးအကြောင်းခံသည့် ပါယောဓာတ်=အေး, ခါး, ငန်) လွန်ကဲသော သူနာအား ဥဏှပထဝီဓာတ်(အပူအကြောင်းခံသည့် ပထဝီဓာတ် ပူ, ဆိမ့်) လွန်ကဲသော ဆေး, အစာ တိုက်ကျေး ပေးသင့်ရမည်။ (၄) သီတအာကာသဓာတ် (အအေးအကြောင်းခံသည့် အာကာသဓာတ်=အေး ချဉ်) လွန်ကဲသော သူနာအား ဥဏှအာပေါဓာတ် (အပူအကြောင်းခံသည့် ဗဟိဒ္ဓအာပေါဓာတ်=ပူ, ဖန်) လွန်ကဲသော ဆေး, အစာ တိုက်ကျေး ပေးသင့်ရမည်။ အပူအကြောင်းခံ၍ ဖြစ်သော အနာဇ-ပါးဒ်-(၁) ဥဏှပထဝီဓာတ် (အပူအကြောင်းခံသည့် အဋ္ဌတ္တပထဝီဓာတ်=ပူ, ဆိမ့်) လွန်ကဲသော သူနာအား သီတဝါယောဓာတ် (အအေးအကြောင်းခံသည့် ဝါယောဓာတ်=အေး, ခါး, ငန်) လွန်ကဲသောဆေး, အစာ တိုက်ကျေးပေးသင့်ရမည်။(၂)ဥဏှအာပေါဓာတ် (အပူအကြောင်းခံသည့် ဗဟိဒ္ဓအာပေါဓာတ်=ပူ, ဖန်)လွန်ကဲသော သူနာအား သီတ အာကာသဓာတ် (အအေးအကြောင်းခံသည့် အာကာသဓာတ်=အေး, ချဉ်) လွန်ကဲသော ဆေး, အစာ တိုက်ကျေးပေးသင့်ရမည်။ (၃) ဥဏှဝါယောဓာတ် (အပူအကြောင်းခံသည့် ဝါယောဓာတ်=ပူ, ခါး) လွန်ကဲသော သူနာအား သီတပထဝီဓာတ် အအေး အကြောင်းခံသည့် အဋ္ဌတ္တပထဝီဓာတ်=အေး, ခါ, ဆိမ့်) လွန်ကဲသော ဆေး, အစာ တိုက်ကျေးပေးသင့်ရမည်။(၄)ဥဏှအာကာသဓာတ် (အပူအကြောင်းခံသည့် အာကာသဓာတ်=ပူ, စပ်) လွန်ကဲသော သူနာအား သီတအာပေါဓာတ် (အအေးအကြောင်းခံသည့် ဗဟိဒ္ဓအာပေါဓာတ်=အေး, ဖန်)လွန်ကဲသော ဆေး အစာ တိုက်ကျေး ပေးသင့်ရမည်။ သဘာဝဓမ္မ၊ ၁။၂၀၆–၇။

ရောဂဿန (န) [ရောဂ+ဒဿန] အနာရောဂါကို–ကြည့်ရှု – စစ်ဆေး – လေ့လာ–ခြင်း။ ရောဂဒဿနေန ဝိယ ရောဂနိဒါနံ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။၆၀။

ရောဂဒုက္ခ (န) [ရောဂ+ဒုက္ခ] အနာရောဂါကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲဒုက္ခ၊ အနာရောဂါလျှင် အကြောင်းရှိသော ဆင်းရဲဒုက္ခ၊ ဒုက္ခီတန္တိ ရောဂဒုက္ခေန ဒုက္ခိတံ။ ဒီဃ၊ ၂။၄၇။

ရောဂဒုဗ္ဗလ (တိ)[ရောဂ+ဒုဗ္ဗလ] အနာရောဂါကြောင့် အားနည်းသော၊ သူ။ဇရာဇိဏ္ဏာစေဝ ရောဂဒုဗ္ဗလာ စ....မဟာဝိရဝံ ဝိရဝိ သု။သံ၊ ၌၊၁။၃၁၄။

ရောဂနိဂ္ဂဟ (ပု) [ရောဂ+နိဂ္ဂဟ၊ ရောဂနိဂ္ဂဟန–သံ။] အနာရောဂါက်–နှိပ်–နှိပ်နင်း–ဖျက်ဆီး–ခြင်း။ ရောဂနိဂ္ဂဟတ္ထာယ စေ.... ပစ္စာ "သာဓု"တိ သမ္မဒ္ဒိစ္ဆိ။ဝိမတိ၊၁။ ၃၅၃။

ရောဂနိဂ္ဂါတက (တိ) [ရောဂ+နိဂ္ဂါတက] (အတ္တဘော–ကိလေသာ–ဟူသော) အနာရောဂါကို–ဖျက်ဆီး–ငြိမ်းအေးစေ–ပျောက်ကင်းစေ–တတ်သော။ တတ္ထ ရောဂနိဂ္ဂါတကန္တိ ရောဂဝူပသမနံ။ နေတ္တိ၊၌။၁၉၄။

ရောဂနိဂ္ဂါတကဘေသဇ္ဇ (န)[ရောဂနိဂ္ဂါတက+ဘေသဇ္ဇ] (အတ္တဘော – ကိလေသာ–ဟူသော) အနာရောဂါကို—ဖျက်ဆီး – ငြိမ်းအေးစေ – ပျောက်ကင်းစေ – တတ်သော ဆေး၊ (သမထဝိပဿနာ)။ သမထဝိပဿနာ ရောဂနိဂ္ဂါတကဘေသဇ္ဇံ။ နေတ္တိ။ ၉၁။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။၂၅၀)။

ရောဂနိဒါန (န) [ရောဂ+နိဒါန] အနာရောဂါ၏ အကြောင်းရင်း။ အာသလ္လကေတ္တာ ကရောန္တော ဟိ ရောဂနိဒါနံ ဇာဇာနိတ္တာ ဘေသဇ္ဇံ ကရောန္တော ဝေဒေါ ဝိယ ဝိဿာတဋ္ဌ အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၃–၄။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၄၃)။

ရောဂနိမိတ္တက (တီ) [ရောဂ+နိမိတ္တ+က] ရောဂါလျင် အကြောင်းရှိသော။ တံ ဒုက္ခဿ ရောဂနိမိတ္တကံ ဒုက္ခံ။ ဝိသုဒ္ဓိ ဋီ၊၁။၆၄။

ရောဂနိဋ္ဌ (ပု၊ န) [ရောဂ+နိဋ္ဌ] အနာရောဂါတို့ ၏ တည်နေရာအသိုက်၊(ရောဂါဆိုး၊ရောဂါအိမ်)။ပရိဇိဏ္ဏမိဒံ ရူပံ၊ ရောဂနိဋ္ဌံ ပဘင်္ဂုရံ၊ ဓမ္မ၊၃၅။ တဋ္ဌ ခေါ သမ္ဗရော၊ါနံ နိ၊ါသဋ္ဌာနဋ္ဌေန ရောဂနိဋ္ဌံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၀။ ဇရာမရဏသမ်ာဋ္ဌံ၊ရောဂနိဋ္ဌံ ပဘင်္ဂုရံ။ဣတိဝုတ်။ ၂၂၀။ အက္ခိရောဂါဒိနံ အနေကေသံ ရောဂါနံ နိဋ္ဌံ ကုသဝဂန္တိ ရောဂနိဋ္ဌံ။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၁၅၆။ (–မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၈၀)။

ရောဂန္တ (တိ) [ရောဂ+အန္တ] ရောဂါ (ရောဂါစံ့ပါခြင်း)လျင် အဆုံးရှိသော။ ရောဂန္တမပိ စာရောဂျံ၊ ဇိဝိဘံ မရဏန္တိကံ။ အပ၊၂။၂၅၄။

ရောဂန္တရကပ္ပ (ပု) [ရောဂ+အန္တရကပ္ပ] ရောဂန္တရကပ်၊ အနာရောဂါဖြင့် (သံဝဋ္ဋကပ်သို့ မရောက်မီ) အကြား–(=ကြားကာလ)၌ သတ္တလောကဿ–သေကျေ– သေပျောက်–ပျက် စီး–ခြင်း။ အန္တရကပ္ပေါ စ နာမေသ ဒုဿ်ကန္တရကပ္ပေါ ရောဂန္တရကပ္ပေါ သတ္ထန္တရကပ္ပေါတိ တိဝိဓော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၈။ (–သာရတ္ထ၊ ဋ၊ ၂၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၅၄)။ (သတ္တဝါများ မောဟအား၊ကြီးသောအခါ ရောဂန္တရကပ်ကြီး ဆိုက်ရောက်တတ်၏။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၈။ သတ္တဝါများ ရာဂအား၊ကြီးသောကြောင့် ရောဂန္တရကပ်ကြီး ဆိုက်ရောက်တတ်၏။ (သာရတ္ထ၊ ဋ၊ ၂၀၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၅၄)။ ရောဂန္တရကပ်ဖြင့် သေပျောက်ပျက်စီးသော သူတို့သည် များသောအားဖြင့် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ အဘယ့်ကြောင့်ဆိုသော် ငါမှတစ်ပါးသော သူတို့အား ဤမျှ ဂါမျိုးမဖြစ်လျင် ကောင်းလေစွ” ဟု မေတ္တာနှင့်ယှဉ်သော စိတ် ဖြစ်ပေါ်လာသောကြောင့်တည်း။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀)။

ရောဂန္တရာယ (ပု) [ရောဂ+အန္တရာယ] ရောဂါဟူ ဆိုအပ်သော အန္တရာယ်၊ ရောဂန္တရာယ်။ ရောဂမေဝ ရောဂါဝံ၊ ရောဂန္တရာယံ ဝါ။ ဝင်ရ။ ၅၆၂။

ရောဂပဋိကာရ (ပု) [ရောဂ+ပဋိကာရ]အနာရောဂါကို–ကုစား–ဆေးကု–ခြင်း။ အနာရောဂါကို–ကုစား–ဆေးကု–ရာ (ကာလ)၊ ရောဂပဋိကာရာဒိကာလေ အာဒိစ္စ ဿာတံ ဇန္ဓာယ ပဋိညာ သကဝါဒိဿ။ ဇ.ဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇၁။

ရောဂပဋိဗ္ဗာဒန (န) [ရောဂ+ပဋိစ္ဆာဒန] အနာရောဂါကို –ဖုံးလွှမ်း –ကွယ်ကာ–ခြင်း။ ရောဂပဋိစ္ဆာဒနတ္ထဉ္စ ဃံ ဝါ တံ ပါပိလော်တိကဏ္ဏေ ဂဟေတွာ ပါရုဟတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၅။

ရောဂပရေတ (တိ [ရောဂ+ပရေတ] အနာရောဂါနှိပ်စက်အပ်သော၊ သူ။ မမံ ရောဂပရေတဿ၊ တံ ကိစ္ဆံ ဒေဟိ နာထက။ အပ၊၂။ ၄။

ရောဂပလိဗောဓ (ပု) [ရောဂ+ပလိဗောဓ] အနာရောဂါဟူသော အနှောင့်အရှက်၊ နှောင့်ရှက်တတ်သော အနာရောဂါ။ ဝ သွာ တော်ရေ ယသာ ရော ပလ်ဗောဓော ဝါ...ဒ တ္ထိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇။ ရောဂေါ ဧဝ ရော ပလ်ဗောဓော။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၆၆။

ရောဂပီဋိတ (တိ) [ရောဂ+ပီဋိတ] အနာရောဂါ နှိပ်စက်အပ်သော၊ သူ။ သံဃိကေ သုဝိဟာရေသု၊ နဝသိ ရောဂပီဋိတော။အပ၊ ၂။ ၄၁။ (–အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၅။ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၉၄)။

ရောဂဖဿ (ပု) [ရောဂ+ဖဿ] အနာရောဂါဟူသော–ဒွေထိမူ–ဖဿ။ဖဿောတိ ရောဂဖဿော ရောဂဖဿေန ဖုဋ္ဌော။ မဟာနိ။ ၂၀၈။ (–မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၃၄၇၊ ၄၀၄)။

ရောဂဗဟုလ (တိ) [ရောဂ+ဗဟုလ]မျဉ်းသော အနာရောဂါရှိသော၊ အနာရောဂါများသော၊ သူ။ အဟံ အရောဂေါ၊ အဝသေသာ ရောဂဗဟုလာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၄၀။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဍီ၊ ၁။ ၃၇၂)။

ရောဂျသန (န) [ရောဂ+ဗျသန] (အနာကင်းသည်၏အဖြစ်ကို) ဖျက်ဆီးတတ်သော အနာရောဂါ၊ နေဂဗျာဓိ။ ရောဂဗျသနေန ပိ ဖုဋ္ဌာ အာယသ္မန္တံ အာနန္ဒံ ဥပသင်္ကမိတ္ထာဇေဝံ ဝဒန္တီ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၇။ ပဋ္ဌ ဗျသနာနိ၊ ဉာတိဗျသနံ ဘောဂဗျသနံ နေဂဗျာဓိဗျသနံ သီလဗျသနံ ဒိဋ္ဌိဗျသနံ။ ဒီ၊ ၃၊ ၁၉၆။ (–သံ၊ ၁။ ၃၀၈။ အံ၊ ၁။ ၅၄၉။ အဘိ၊ဝိ။၁၀၄–၅။ ပဋိသံ။ ၃၇။ မဟာနိ။ ၁၄၊ ၃၂၀၊ ၃၂၅။စူဋ္ဌနိ။ ၂၀၊ ၇၂၊ ၂၂၂။ မိလိန္ဒ။ ၁၉၄)။ ဇ.တိယပဒေ ပန အာရောဂျဝိနာသကော နေဂေါ ဧဝ ရောဂဗျာဓိနံ။ သော ဟိ အာရောဂျံ ဗျသတိ ဝိနာသေတိတိ ဗျသနံ။ ရောဂေါဝ ဗျသနံ ရောဂဗျသနံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၄။ ရောဂေါ ဧဝ ဗျာဓိနံ ရောဂဗျသနံ။ ရောဂေါ ဟိ အာရောဂျံ ဗျသတိ ဝိနာသေတိတိ ဗျသနံ" ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၁၁။ (–သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၆။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၅။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၆။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၃။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၆၆၊ ၂၂၀)။

ရောဂဘယ (န) [ရောဂ+ဘယ] အနာရောဂါဘေး။ အပရော ရောဂဘယေ ဥပ္ပန္နေ ဇီဝိတုံ အသက္ကောန္တော သယမေဝ လိင်္ဂံ ဂဟေတ္ဝာ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၉၉။ ဝိ၊ သင်္ဃာ။ ၁၄၁။ ကခ်။ ဋ္ဍီ၊ သစ်။ ၁၇၀။ (–သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၆။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၃)။

ရောဂမူဓ (န) [ရောဂ+မူဓ] ရောဂါတို့၏ အဦး အစ၊ အဦးဒဏ်စဖြစ်သော အနာရောဂါ။ အဋ္ဌနဝုတိယာ ရောဂမူဓါနံ ကာမေ နိဿာယ ဥပ္ပတ္တိသမ္ဘဝေန။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၁၅၁။

ရောဂမူလ[၁] (န) [ရောဂ+မူလ] (၁) (နာမ်ဝိဗ်ဟူသော) အနာရောဂါတို့၏–အကြောင်း–မူလ။ (၂) အစဉ်လိုက်တတ်သောအနာတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော – ယာပျအနာ – ရပ်စောက်နာ–မတ်တတ်နာ။ (၁) အင္ဂုတ္တိ ပဟ်ဒ္ဓါ စ ရောဂမူလံ (သုတ္တနိ။ ၃၆၁)....နာမရူပရောဂဿ မူလံ အဝိဇ္ဇာဘဝတဏှာဒိ"။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ (၂) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရောဂမူလ[၂] (န) [ရောဂမူလ+က] အစဉ်လိုက်သော အနာတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော ယာပျအနာ (ရပ်စောက်နာ–မတ်တတ်နာ) နှင့်တူသော။ ပစ္စယယာပနီယတာယ ရောဂမူလကာယ စ ရောဂတော။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၇။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၄၅။ ရောဂမူလတာယာတိ မူလဗျာဓိ ဝိယ အနုပန္နဗျာဓိနံ မူလဘာဝတော၊ ပဒဒ္ဓယေနာပိ ယာပျရောဂသဒိသတောတိ ဒသ္သေတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဍီ၊ ၂။ ၃၉၅။

ရောဂရဟိတ (တိ) [ရောဂ+ရဟိတ] အနာရောဂါကင်းသော၊ အနာရောဂါမရှိသော။ ရောဂရဟိတတာသိသေန ဝါ....နိစ္စတံ ပဋ္ဌိဇာနာတိ ဒိဋ္ဌတိကော။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၈၇၁။ (–သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၄၁)။

ရောဂရူပ (န) [ရောဂ+ရူပ] ရောဂရုပ်၊ အနာရောဂါပုံသဏ္ဌာန်။ ရောဂရူပေန သဒ္ဒိ သမတိ သတိ ရူပါနိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၇၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ဂဝ)။

ရောဂဝစုန (တိ) [ရောဂ+ဝစုန] အနာရောဂါကို တိုးပွားစေတတ်သော။ "ပ ရ-ထေတံ ရောဂဝစုန"န္တိ ဝတ္တာ....သကုဏ္ဍက-ဘတ္တံ အမတံ ဝိယ သမ္မိယာယမာနော ဘုဉ္ဇတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၇။

ရောဂဝတ္ထု (တိ) [ရောဂ+ဝတ္ထု] အနာရောဂါ-ရှိ-စွဲဂ၀်-သော၊ သူ။ ရောဂဝါ ဟောတိ ရောဂါဘိဘူတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၉။

ရောဂဝိဂမ (ပု) [ရောဂ+ဝိဂမ] အနာရောဂါ ပျောက်ကင်းခြင်း။ မဟာဇနဿ ရောဂ-ဝိဂမော စတုသစ္စ၊ ဒ္ဓိလာဘာဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂။ (–ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃၂)။

ရောဂဝူပသမ (ပု) [ရောဂ+ဝူပသမ] အနာရောဂါ – ငြိမ်းအေး – ပျောက်ကင်း–ခြင်း။ ယော ပန ရောဂဝူပသမတ္ထံ ဇီဝကော ဝိယ သတ္ထေန ဖာလေတ္ဝ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၅၂။ (—အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၇။ ဝဋ္ဋသံ၊ ဋ္ဌ၊ ။ ၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၂၀)။

ရောဂဝူပသမန (န) [ရောဂ+ဝူပသမန] ရောဂ-ဝူပသမ–ကြည့်။ ယော ပန ရောဂဝူပ-သမနတ္ထံ ဇီဝကော ဝိယ သတ္ထေန ဖာလေတ္ဝာ။ ဝ်၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၀၆။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၉၁)။

ရောဂသတ (န) [ရောဂ+သတ] အနာရောဂါ–တစ်ရာ–အရာ၊ ဝ.စ်ရာသော အနာရောဂါ။ ကုစ္ဆိတာနံ .. စက္ခုရောဂါဒီနဉ္စ ရောဂသတာနံ အာယဘူတော ကာယော တိ ဝုစ္စ-တိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၁။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၂၉။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀)။

ရောဂသဒ္ဒ (ပု) [ရောဂ+သဒ္ဒ] ရောဂသဒ္ဒါ။ ရောဂသဒ္ဒေါ ဝါ ဗျာဓိပရိယာယော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ။၄၄၁။

ရောဂသမသီသီ (ပု) [ရောဂ + သမသီသီ။ သမသီသီပုဒ်နှင့် ယှဉ်တွဲ–ကြည့်။] ရောဂ-သမသီသီပုဂ္ဂိုလ်– (က) အနာရောဂ၏ အဇ်မ်းဖြင့် တူမျှ (အညီအမျှဖြစ်)သော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ၏ ဦးခေါင်းသဖွယ် ဖြစ်သည့် ဇီဝိတိန္ဒြေ, ကိလေသာတို့၏ ဦးခေါင်းသဖွယ် ဖြစ်သည့် အဝိဇ္ဇာရှိသော၊ သူ။ (ခ) အနာရောဂါ မပျောက်မီအတွင်း၌ ငြိမ်းအေး စေတတ်သော နေကွမ္မ အစရှိသည့် ၃၇-ပါး သော တရားနှင့် အနှီန်းအဖျား ပခာနဖြစ်သော တဏှာအစရှိသည့် ၁၃-ပါးသော တရာ.ရှိသော၊ သူ။

(မျက်စိရောဂါ အစရှိသော ရောဂါမျိုး ဇဖြ-ပါးတို့တွင် ရောဂါတစ်မျိုးမျိုး ဖြစ်လတ်သော် "ဤရောဂါ မပျောက်မီပင် အရဟတ္တ ဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်အံ့"ဟု ဝိပဿနာ အားထုတ်၍ ရောဂါပျောက်ကင်းသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ရဟန္တာဖြစ်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်သည် ရောဂ-သမသီသီမည်ဝ-ည်။ ဝ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ အံ၊ဋ္ဌ။ ၃။၁၄၉။ တစ်နည်း— အနာရောဂါ တစ်ခုခု ကပ်ရောက်သော် ထိုအနာရောဂါ မပျောက်ကင်းမီအတွင်း၌ ဝိပဿနာ အားထုတ်၍ အရဟတ္တဖိုလ် ဆိုက်ရောက်ကာ ထို-နာရောဂါဖြင့်ပင် ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသည့် ရဟန္တာ ပုဂ္ဂိုလ်သည် ရောဂသမသီသီမည်သည်။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။

(ဂ.) ယော ပန စက္ခုရောဂါဒီသု အည-တရသ္မိံ ဘဏတိ "လ္ဟတော ဒ နုဋ္ဌတော၁ ဒုရ-ဟတ္တံ ပါပုဏိဿ၁မီ"တိ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတိ၊ အထဿ အရဟတ္တပ္ပတ္တိ စ ရောဂတော ဝုဋ္ဌာနဉ္စ ကေပုဟာရေနေ၀ ဟောတိ။ အယံ ရောဂသမသီသီ နာမ။ သ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၉။ သော

စတုဗ္ဗိဓော ဟောတိ ရောဂသမသီသီ ဝေဒနာသမသီသီ ဣရိယာပထ သမသီသီ ဇီဝိတသမသီသီတိ။ တတ္ထ ယဿ အညတရေန ရောဂေန ဖုဋ္ဌဿ သတောဝ ရောဂပ္ပဟာနမေဝ စ အာသဝက္ခယော စ ကေပ္ပဟာရေနေဝ ဟောတိ။ အယံ ရောဂသမသီသီ နာမ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၃၄၉။ ဣရိယာပထဝသေန သမသီသီ ဣရိယာပထသမသီသီ။ သေနယော သေသဒ္ဒယေပိ။ ရောဂဝသေန သမသီသီ ရောဂသမသီသီ။ သေနယော သေသေသုပိ။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊၃။၁၅၅။ (ခ) ယော ပန ကော် ရောဂံ ပတ္ထေ အန္တေဝာသေဂေယေဝ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌပေတ္ထေ (အာရဘိတ္ထေ) အရဟတ္တံ ပတ္ထေ ကောနေဝ ရောဂေန ပရိနိဗ္ဗာတိ (ပရိနိဗ္ဗာယတိ)။ အယံ ရောဂသမသီသီ နာမ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၃ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၇၂။

ရောဂသမုဋ္ဌာန (န) [ရောဂ+သမုဋ္ဌာန] အနာရောဂါဖြစ်ကြောင်း။ ပစ္စယာ စသော ရောဂသမုဋ္ဌာနံ ဝိယ ဥပဋ္ဌဟန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၆၈။

အနာရောဂါ ဖြစ်ကြောင်းတို့ကား– (၁) ဝါတ=လေ၊ (၂) ပိတ္တ=သည်းခြေ၊ (၃) သေမှ=သလိပ်၊ (၄) သန္နိပါတ=သန္နိပါတ် (သည်းခြေ, သလိပ်, လေ သုံးပါး အပေါင်းကို သန္နိပါတဟု ဆိုသည်)။ (၅) ဥတု-ဝိပရိဏာမ = ဥတုဖောဂ ပြန်ဉ်း၊ (၆) ဝိသမာဟာရ = မသင့်သော အစားအစာ၊ (၇) ဥပက္ကမ=လုံ့လ, ပယောဂ၊ (၈) ကမ္မဝိပါက=ကံ၏အကျိုးတရားဟူ၍ ၈-ပါးရှိကုန်သည်။ (သံ၊၂။၄၂။ မိလိန္ဒ။၁၃၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇)။

ရောဂသမ္ဘဏ္ဍ (တိ) [ရောဂ+သမ္ဘဏ္ဍ] အနာရောဂါ-နှိပ်စက်-ဖိစီး-အပ်သော၊သူ့ ရောဂသမ္ဘဏ္ဍ (ဇာ၊၁။၃၉၃)နှင့် ရောဂပီဠိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၉၄။

ရောဂသရိက္ခ (တိ) [ရောဂ+သရိက္ခ] အနာရောဂါနှင့်တူသော။ ယာ အယံ ခန္ဓေသု .. ရောဂမူလတာယ စ ရောဂသရိက္ခတာ၊ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၀၃။

ရောဂသီသ (န) [ရောဂ+သီသ] အနာရောဂါကို – အဉီး – ပဓာန – ပြုခြင်း။ ဘဂဝတာ ရောဂသီသေန ပရိဘောဂဿ ဒွါရံ ဒိန္နံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃၂။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁၊၆၉)။

ရောဂသုတ္တ (န) [ရောဂ+သုတ္တ] ရောဂသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတ ပါဠိ၊ ၄–ပဏ္ဏာသက၊ ၁–ဝဂ်၊ ၇–သုတ်။ အံ၊၁။ ၄၆၀-၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၀။

ရောဂဟာရိ (ပ) [ရောဂ+ဟရ+ဏိ။ ရောဂံ ဟရတိ သီလေနာတိ ရောဂဟာရိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။ ၃၂၉။ ရောဂဟာရိန်–သံ။] ဆေးသမား၊ ဆေးဆရာ၊ ဆရဝန်။ ရောဂဟာရိ တိကိစ္ဆကော။ ဓာန်၊၃၂၉။

ရောဂဟေတုက (တိ) [ရောဂ+ဟေတု+က] အနာရောဂါလှုံ့ဆော်အကြောင်း ရှိသော။ ရောဂဟေတုကဿ ဝိကာရဝဏ္ဏဿ အဘာဝံ သန္ဓာယ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၄၂။

ရောဂါတက် (ပု) [ရောဂ+အာတက်] အနာရောဂါ၊ ရောဂန္တရာယ်၊ ရောဂါသာလျှင် အနာ၊ ရောဂါဟု ဆိုအပ်သော အနာ။ တမေနံ အညတရော ဂါဠှော ရောဂါတင်္ကော ဖုသတိ။ အံ၊၁။၃၉၃။ (–အံ၊၂။၂၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ။၃၉၃။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၂၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၀၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂၊၂၈)။ ကိစ္ဆာဇီဝိတကာရဏ ဋ္ဌေန ရောဂေါဝ ရောဂါတင်္ကော နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၅။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၊၃၂၆)။ ရောဂါတင်္က (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၄)နှင့် ရောဂသင်္ခါတံ အာတင်္ကံ။ ပါစိတ်၊ယော။၅၀၅။ ရောဂမေဝ ရောဂါတင်္ကံ၊ ရောဂန္တရာယံ ပါ။ ဝင်ဒ။၂၆၂။

ရောဂါတုရ (တိ) [ရောဂ+အာတုရ] အနာရောဂါ–ဖြင့်–ကြောင့်–ကျင်နာ- မကျန်းမာ–သော၊သူ။ ဇရာတုရော ရောဂါတုရော ကိလေသာတုရော။ သံ၊၄။၂၆၃။ (–ဇာ၊ ၄၊၁။၃၀၈)။

ရောဂါနုစ္ဆဝိက (တိ) [ရောဂ+အနုစ္ဆဝိက] အနာရောဂါအား – သင့်လျော် – လျော်ကပ်တတ်–သော။ ဇာဿာ ရောဂါနုစ္ဆဝိကံ ဘေသဇ္ဇံ အာစိက္ခိဿာမိ။ ဇာ၊၄၊၁။၄၈၉။

ရောဂါဗာဓ (ပု) [ရောဂ+အာဗာဓ] ရောဂါဟူသော အနာ။ ဂဒဋ္ဌံ ရောဂါဗာဓံ ပါပုဏာတိ။ အံ၊၃၊၃။၂၇၇။

ရောဂါဘိတုန္န (တိ) [ရောဂ+အဘိတုန္န] အနာရောဂါလွန်စွာ– လှမ်းမိုး– နှိပ်စက်– ဖိစီး–အပ်သော၊ သူ။ ဧတေ ရောဂါဘိတုန္နာ.... ဥမ္မုဇ္ဇနိမုဇ္ဇာနိ ကရောန္တာ။ နေတ္တိ။ ၉၁။ ရောဂါဘိတုန္နာတိ ယထာ ဝုတ္တရောဂါဗျာဓိတာ။ နေတ္တိ၊ ၄။ ၁၉၄။

ရောဂါဘိဘဝ (ပု) [ရောဂ+အဘိဘဝ] အနာရောဂါ– လှမ်းမိုး– နှိပ်စက်– ဖိစီး– ခြင်း။ ရောဂါဘိဘဝေန ဒုက္ခိတာ သဒ္ဓါတဒုက္ခာ ဒုက္ခပ္ပတ္တာ။ ထေရီ၊ ၄။၃၃။

ရောဂါဘိဘူတ (တိ) [ရောဂ+အဘိဘူတ] အနာရောဂါ– လှမ်းမိုး –နှိပ်စက်– ဖိစီး– အပ်သော၊ သူ။ သာ ရောဂါဘိဘူတာ ကာလမကာသိ။ ဥဒါန၊ ၄။၃၀၄။ (–ထေရ၊ ၄၊၂။၀၅။ စရိယာ၊ ၄။၄၅။ဇာ၊၄၊၂။၃၃၁)။

ရောဂါဓါသ (ပု) [ရောဂ+အာဝါသ] အနာရောဂါတို့၏ တည်နေရာ၊ ရောဂါ–အိုး–အိမ်။ အာသီဝိသာလယသမေ၊ ရောဂါဝါသေ ကဋ္ဌေဝရေ။ အပ၊ ၂။၂၁၁။

ရောဂိက (တ်) [ရောဂ+က္ကဏ။ ရောဂိတ–သံ။ ရောဂ်အ–ပြာ။] အနာရောဂါ–ရှိ–စွဲကပ်–သော၊ သူ။ (ရောဂါသည်၊ အနာသည်၊ လူနာ၊ လူမမာ)။ ရောဂိကသရီရံ ဩဒနော-ဒီဟိ ပမဇ္ဇိတွာ။ မ၊၃။၃။၂၀၈။

ရောဂိတ (တိ) [ရောဂ+ဣတ။ မောဂ်၊ ၄။၄၅။] ဖြစ်သော အနာရောဂါရှိသူ၊ အနာရောဂါ–ရှိ–စွဲကပ်–သော၊ သူ။

ရောဂီ (တိ) [ရောဂ+ဣ။ ရောဂိန်– သံ။ ရောဂိ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] ရောဂီကနှင့် အနက်တူ။ အနတ္တဋ္ဌ ကရောတိ ဇာနန္တော ဝိယ ရောဂီ အသပ္ပါယသေဝီ။ ဣတိဝုတ်၊၄၊ ၅။ (–သုတ္တနိ၊ ၄၊ ၂။ ၁၀၂။ အဘိ၊ ၄၊ ၁။ ၂၄၄)။

ရောဂုတ္တိ (ထိ) [ရောဂ+ဥပ္ပတ္တိ] အနာရောဂါ–ဖြစ်–စွဲကပ်–ခြင်း။ သဗ္ဗေပေတေ အာစရိယာ သကိ ယော၀ ရောဂုပ္ပတ္တိဋ္ဌ နိဒါနဋ္ဌ.... နိရ၀သေသံ ဇာနိတွာ။ မိလိန္ဒ။၂၆၄။

ရောဂုပ္ပတ္တိကုသလ (တိ) [ရောဂုပ္ပတ္တိ+ကသလ] အနာရောဂါ– ဖြစ်– စွဲကပ်– ခြင်းဥာဏ်– လိမ္မာ– တတ်သိ– နားလည်– သော၊ သူ။ အယံ ရောဂုပ္ပတ္တိကုသလံ...သလ္လကတ္တံ ဒိသွာ။ မိလိန္ဒ။၂၄၁။

ရောဂုပ္ပန္န (တိ) [ရောဂ+ဥပ္ပန္န] ဖြစ်သော အနာရောဂါရှိသော၊ အနာရောဂါ စွဲကပ်သော။ ဣတိဇာတေတိ ရောဂုပ္ပန္နေ။ ဒီဋ္ဌနိ၊ ၄။၇၆။

ရောဂုပ္ပါဒက (တိ) [ရောဂ+ဥပ္ပါဒက] အနာရောဂါကို ဖြစ်စေတတ်ခဲသော။

ရောဂုပ္ပါဒကတာ (ထိ) [ရောဂုပ္ပါဒက+တာ] အနာရောဂါကို ဖြစ်စေတတ်သည်၏ အဖြစ်။ ရောဂုပ္ပါဒကတာယ မဟပ္ဖလေ ၁။ မိလိန္ဒ။ ၁၇၅။

ရောဂုပ္ပါဒန (နာ) [ရောဂ+ဥပ္ပါဒန] အနာရောဂါကိုဖြစ်ပေါ်စေခြင်း။ ပဋိဇဂ္ဂနံ အလဘန္တဿ ရောဂုပ္ပါဒနာဒီဟိ ဝါ။ မ၊၆၊၄။၁၀၀။

ရောဂူပသမ (ပု) [ရောဂ+ဥပသမ] အနာရောဂါ-ငြိမ်းအေး-ပျောက်ဂ-င်း-ခြင်း။ ကတဿ စ ရောဂူပသမဿ စ ဥပကာရံ ဇာနာမ။ ဝိ၊၆၊၃။၃၉၀။ ရောဂဴပသမော ဝိယ၊ နိရောဓသစ္စံ၊ ဘေသဇ္ဇမိဝ မဂ္ဂသစ္စံ။ အဘိ၊ ၆။၈၃။

ရောစ (ကြိ) [ရုစ+အ+ဟိ။ ရောစတိ-မှု။] (သင်) နှစ်သက်လော့။ ရောစတိ-ကြည့်။ ဇာတိံ မာ ရောစ ဘိက္ခု။နီတိ။ သံ၊၁။၁၃၃။

ရောစတိ (ကြိ) [ရုစ+အ+တိ]။ နီတိ၊ ဓာတု။ ၃၄၊၂၁၀၊၂၂၃။ ရောစတိ၊ ရောစ-တ-သံ။ ရုစ္စတ္ထ-ပြာ။] (၁) တင့်တယ်-ထွန်းပ-၏။ (၂) နှစ်သက်- အလိုရှိ- ကြိုက်-၏။ (၁) သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာဝကော ဟိ ခီဏာသဝေါ ဘိက္ခု၊ အန္ဓဘူတေ ပုထုဇ္ဇနေ အတိက္ကမိတ္တာ ရောစတိ သောဘတဲတိ။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၂၀၁။ (၂) 'ဣဒါနိ မံ သော ရောစတီ'တိ သညီ ဟုတ္တာ ကတ္ထစိ အဂန္ဆာ မံ ဩလောကေန္တော ဣဓေဝ ဝသိဿတိ။ ဇာ၊ ၆။ ၅။ ၃၁၀။ ရောစတိ-ဓမ္မ၊ ၆။၁၀။၂၀၁။ ဇာ၊၆။၅။ ၃၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ ၆။ ၁၆၀။ ရောစတေ-ထေရီ။ ၄၂၆။ မိလိန္ဒ။၃၂၁။ ရောစ-(ဟိ)။ သံ၊၁။၁၂၃။ ရောစိဿတိ-ဒီ၊ ၆။၂။၁၃။

ရောစတေ (ကြိ) [ရုစ+အ+တေ] ရောစတိ-ကြည့်။ ကိံ ဟုယ့် နု ရောစတေ ပုတ္တ။ ထေရီ။ ၄၂၆။ ခိပ္ပံ ဖဿေဟိ အမတံ။ နု စ သော ရောစတေ ဘဝေ။ မိလိန္ဒ။၃၂၁။

ရောစန (တိ) [ရုစ+ယု။ (ပု) ရောစယတိ-ကို ရောစနော၊ ကပ္ပဒ္ဒ့မ။ (တိ) ရောစန-သံ၊ ဝိလို့။ ရောအဏ (ထံ၊ ပု)- ပြာ၊ အဒ္ဓမော-ဂဓီ။] (၁) တင့်တယ်-လှပ-ထွန်းလင်း တောက်ပ-လေ့ရှိသော၊ သူ။ (နာ) (၂) တင့်တယ်- လှပ- ထွန်း လင်း တောက်ပ-ခြင်း။ (၃) (က) နှစ်သက်ခြင်း၊ (အတွေ့စသည်ကို နှစ်သက်သော မိစ္ဆာအယူ)၊ (ခ) အလိုဆန္ဒ။ (၁) ဘာသနသ်လော ဘာသနော။ ဧဝံ ဝိဂ္ဂဟော ကာတဗ္ဗော၊... ရောစနော ဇောတနော ဝစနော။ ကစ္စည်း။ ၅၃၃။ ရုစ ဒိတ္တိမှိ၊ အရုစ်. ရုစ္စတိ, ရုစ်သတိ သီလေနာတိပါ ရောစနော။ ရူ။ ၅၉၁။ (နာ) (၂) နေ၏နသီလ-ကြည့်။ (၃) (က) တထာ ရောစနံ ရုစိ။ ဒီ၊ ၎။၃၃၅။ (ခ) ဧဝံ ဆန္ဒော ဆန္ဒနံ ရောစနံ အဇ္ဈာသယော တေသန္တိ ဧဝံ ဆန္ဒာ။ မ၊၌၊၂၊၂၉၄။

ရောစနသီလ (တိ) [ရောစန+သီလ] တင့်တယ်-လှပ- ထွန်းလင်းတောက်ပ- လေ့ရှိသော၊ သူ။ ရောစ်နိ-ကြည့်။

ရောစနိ (ထီ) [ရောစန+ဣ။ ရောစနီ-သံ။] ရောစိနီ-ကြည့်။

ရောစနီ၂ (ထီ) [ရုစ+ယု+ဣ။ ရောစတေတိ ရောစနီ။ အမရ၊ ဋီ၊ ၂။၄၊၁၁၄] ကြာဟင်းဖြူ။ သရဇာ, တိဘဏ္ဍိ, ရောစနီပိ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၅၉၀။

ရောစန္တ (တိ) [ရုစ+အန္တ။ ထီ-ဋ္ဌ ရောစန္တီ။] တင့်တယ်- ထွန်းပ- သော။ အာဒိစ္စမိဝ ရောစန္တံ၊ ရထိယံ ပဋိပန္နကံ။ အပ၊ ၁။ ၇၁။ ရောစံန္တံ သောဘမာနံ။ အပ၊၆။၂။၂၉။

ရောစန္တီ (ကြိ) [ရုစ်+အ+ဒန္တီ] နှစ်သက်ကုန်၏၊ ရောစတိ-ကြည့်။ တံ ပဋိသလ္လာနံ ရမန္တီ ရောဇံန္တီတိ ပဋိသလ္လာနရုမာ။ ဣတိဝုတ်၊ ၆။၁၆၀။

ရောစယ (ကြိ) [ရုစ+ဏယ+ဟိ။ ဟိ-လောပေ၊။] (သင်) နှစ်သက်- အလိုရှိ-

ရောစယမာနော ယံ ယံ ဣစ္ဆသိ။ ဇာ၊ ဠ၊ ၅။ ၃၃။ (–မူလဋီ၊ ၂။ ၂၀၉)။

ရောစယ၎သ (ကြိ) [ရုစ+ဏယ+သေ] (သင်) နှစ်သက်–အလိုရှိ–၏။ (ရောစယတိ–ကြည့်)။ ရာဇဋ္ဌ ရောစယသေ ဝါသံ၊ တံ မမ္မံ နိဿာ-မေဟိ မေ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၆၂။

ရောစယာမ (ကြိ) [ရုစ+ ဏယ+ မ] (ငါတို့) နှစ်သက်– အလိုရှိ– ကုန်၏။ နစိရံ မမ္မံ အသတံ ရောစယာမ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၁၄။

ရောစယာမိ (ကြိ) [ရုစ+ ဏယ+ မိ] (ငါ) နှစ်သက်– အလိုရှိ– ၏။ နဟိသာ တံ ဇိဝိတံ ရောစယာမိ။ ဇာ၊ ၁ ။၂၁၂။ နဟိသာ တန္တိ အဟံ... တံ ဇီဝိတံ နဟိ ဣစ္ဆာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၄၆။

ရောစယိ ံသု (ကြိ) [ရုစ+ဏယ+ဥု] နှစ်သက်–အလိုရှိ– ကုန်ပြီ။ နရောစယိ ံသူ (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၀၇)တိ ကေဝလံ သတမတ္တေန ပုညကမ္မေန လက္ခဏာနိဗ္ဗတ္တိံ နရောစယိ ံသု အဋ္ဌကထာ၊ရိယာ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။၁၀၈။

ရောစယေ ံ (ကြိ) [ရုစ+ဏယ+ဧ။ ဝတ္တမာန်။] (ငါ) နှစ်သက်– အလိုရှိ– ၏။ ဇာတဿ မရဏံ ဟောတိ ...တသ္မာ ဇာတိံ နရောစယေ။ သံ၊ ၁။ ၁၄၃။

ရောစယေ၂ (ကြိ) [ရုစ+ဏယ+ယျ] နှစ်သက်–အလိုရှိ–ရာ၏။ ဣတိ ဒိသွာ နနေစယေ။ ထေရ။ ၃၅၀။ ဂဏံ ဂဏ၀ါသံ နရောစယေ နရောစေယျ နဣစ္ဆေယျ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၅၀။

ရောစယေ၃ (ကြိ) [ရုစ+ဏယ+ယျုံ] (ငါ) နှစ်သက်– အလိုရှိ– ရာ၏။ ဗာလေနလ္လာပံ သလ္လာပံ၊ နကရေ နစ ရောစယေ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၆၇။

ရောစယတိ–နေတ္တိ။ ၄၅။ ရောစယာမ–ဇာ၊ ၁။ ၂၁၄။ ရောစယာမိ–ဇာ၊၁။ ၂၁၂။ ရောစယေ–ဇာ၊၁။ ၂၆၂။ ရောစယေ–သံ၊၁။ ၁၃၃။ ရောစယ(ဇ်)ဇာ၊၁။ ၃၅၉။ ရောစယေ–(ယျ)သုတ္တနိ။ ၃၃၀။ ရောစယေ–(ယျ)ဇာ၊ ၁။ ၂၆၇။ ရောစယံ ံသု–ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၀၇။ ရောစေတ်–သုတ္တနိ။ ၂၉၂။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၆၁။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၂၀။ ရောစေသိ–ဝိ၊ ၄။ ၁၀၉–၉၀။ ရောစေထ–ဝိ၊ ၄။ ၁၀၉–၉၀။ ရောစေယျ–ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၅၀။ ရောစေယျုံ–ပဋိ၊ ၃။ ၃၆၂။ ရောစေယျာသိ–ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၇၂။ ရောစေယျာမ–ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၃၃၆။ ရောစေယျံ–ဇာ၊ ၂။ ၃၆၅။ ရောစေသိ–(ဤ) အံ့၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၄။ ရောစေသုံ–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၀။ ရောစေဿတိ–ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆။

ရောစယမာန (တိ) [ရုစ+ဏယ+မာန]နှစ်သက်–အလိုရှိ–သော၊ သူ။ တွံ ဆာဒယမာနော လော့။ ရောစယတိ–ကြည့်။ မာ ရောစယာ (ဇာ၊၁။၃၅၉)တိ ဝေါ တဏှာဘိသင်္ခံ မာ-ရောစယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။

ရောစယတိ (ကြိ) [ရုစ+ဏယ+တိ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၃၄။ ရောစယတိ–သဏ္ဌတ ပိဋ္ဌက။ သဏ္ဌတဋ္ဌကား– ရောစယတိကို ကားရိုက်ရှပ်ဟုဆိုသည်] (၁) နှစ်သက်– အလိုရှိ– ၏။ (၂)နှစ်သက်–ကြိုက်နိုး–တောင့်တ– မြဲဝဲ–၏။ (၁)ရောစယတိ ဝါ ဥပဂစ္ဆတိ ဝါ (နေတ္တိ။၄၅) တိ စိတ္တေန ရောစတိ ဒိဋ္ဌိယာ ဥပဂစ္ဆတိ။နေတ္တိ၊ ဋ္ဌီ။၇၅။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။၁၀၃)။ ရောစယာမိကို လည်းကြည့်။ (၂) အသတံ မမ္မံ ရောစေတိ၊ တံ ပရဘာဝတော မုခံ။ သုတ္တနိ။၂၉၅။ တံ အသတံ မမ္မံ ရောစေတိ ပိဟောတိ ပတ္ထေတိ သေဝတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၂။

ရောစာပန (တိ) [ရုစ+ဏာပေ+ယု] နှစ်သက်–အလိုရှိ–စေတတ်သော။ ဆာဒါပနတေ၁တိ ရောစာပနတော။ အနု၌၊ ၂။၃၃။

ရောစိတ(တ်) [ရုစ+တ။ ရောစိတ–သံ။ ရောဇ္ဈ-အ–ပြာ။ ရောဇ္ဈယ–အဒ္ဓမာဂမိ။]နှစ်သက်–အလိုရှိ–အပ်သော။ ရောစိတာနိယေဝ ပဝိသ်တွာ တိဋ္ဌနတော အဓိဋ္ဌာနန္တိ....ဝုတ္တာနိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၅။

ရောစိဘမတ္တ (နှ) [ရောဧတ+မတ္တ] နှစ်သက်အပ်ကာမျှ။ ရောစိတမတ္တေယေဝ ဝုတ္တနယေန သမ္ပယောဂံ ဂစ္ဆန္တိတိ အာထ္ထာ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၁။

ရောစိနီ (ထီ) [ရုစ+ဏီ+ဣနီ။ပုၤန–ဋ္ဌ ရောစိ။ ရောဧနီ (သ္ယာ)။ ရောစိနီ–သံ၌။(ကကုသန် ဘုရားလောင်း၏ ကြင်ယာတော်)ရောစိနီ မည်သော၊ ထွန်းလင်း တောက် ပသော အဆင်းရှိသော(ပုဏ္ဏေးမ)။ရောစိနီ နာမ သာနာရီ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၂။ဘရိယာ ပနဿ ရောစိနီ နာမ ဗြဟ္မဏီ။ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၀၀။ ရောစိနီ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆)တဲ့ ရောစနသီလာ၊ ဥဇ္ဇလရူပါတိ အတ္ထော။ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၅။

ရောစေ (ကြို) [ရုစ+ဏော+မိ] (ဒါ)နှစ်သက်–အလိုရှိ–၏။ (ရောဧယတိ–ကြည့်)။သီရသ္မိံ ပလိတံ ဇာတံ၊ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ဒါနိ ရေ့စဟံ။ ဇာ၊ ၂။၂၅။ရောစယန္တိ ရောစေမိ အဟံ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။ ၁၀၉။

ရောစေတိ (ကြို) [ရုစ+ဏော+တိ]ရောစယတိ–ကြည့်။ ယေသံ ဟိ သော လဒ္ဓိံ ရောစေတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆၁။

ရောစေတွာ[၁] (ကြို၊ဝိ) [ရုစ+ဏော+တွာ] နှစ်သက်–အလိုရှိ–၍။ ပဋ္ဌသတာ ဘိက္ခူ ဒေဝဒတ္တဿ လဒ္ဓိံ ရောစေတွာ တေန သဒ္ဓိံ ဂတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၉။

ရောစေတွာ[၂] (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရုစ+ဏော+တွာ] နှစ်သက်–အလိုရှိ–စေ၍။ဒိဋ္ဌိဂတိကာ ဟံ ပုဗ္ဗ၊ ဘာဂေ တထာ တထာ စိတ္တံ ရောစေတွာ ခမာပေတွာ စ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၈။

ရောဧစထ[၁](ကြို) [ရုစ+ဏော+ထ] (သင်တို့) နှစ်သက်–အလိုရှိ–ကုန်၏။မယာ သဒ္ဓိံ ဝိစရိန္တာနံ ယံ မေ ကာယိကံ ဝါ ဝါစသ်ကံ ဝါ နာ ရေ့စေထ၊ ခမထ တံ အာဝုသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၃။

ရောစေထ[၂] (ကြို) [ရုစ+ဏော+ထ] (သင်တို့) နှစ်သက်–အလိုရှိ–ကုန်လော့။ ဣမံ ဂဏှထ၊ ဣမံ ရောစေထ။ဝိ၊၄။၁၀၉။ "ဣဒံ ဂဏှထ၊ ဣဒံ ရောစေထာ"တိ ဝဒန္တော သလာကံ ဂ်ဟောတိ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၃။

ရောစေန္တ (တိ) [ရုစ+ဏော+အန္တ။ ထီ–ဋ္ဌ ရောစေန္တီ။]နှစ်သက်–အလိုရှိ–သော။သမဏမဟံ ယေဝ ရောစေန္တော ဂမိဿာမိ ဂဟေတွာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၃။ဇာ၊ဋ္ဌ။ ၄။၄၇၆)။

ရောစေန္တီ (ကြို) [ရုစ+ဏော+အ္ဍီ]နှစ်သက်–အလိုရှိ–ကုန်၏။ အလံ အာဝုသော သွာဂတံ တေသံ ယတော မေ ဓမ္မံ ရောစေန္တီတိ။ ဝိ၊၄။၃၆၂။

ရောစေမိ(ကြို) [ရုစ+ဏော+မိ] (ဂါ)နှစ်သက်–အလိုရှိ–၏။ တဿ စာဟံ ဘဂဝတော ဓမ္မံ ရောစေမိ။ဝိ၊၃။၅၁။ (–မ၊၃။၂၀၂)။

ရောစေယျံ (ကြို) [ရုစ+ဏော+ယျံ] (ဂါ) နှစ်သက်–အလိုရှိ–ရာ၏။ ပုရိသဿ ဝဓံ နာ ရောစေယျံ။ ဇာ၊ ၂။၃၆၅။

ရောစေယျ (ကြို) [ရုစ+ဏော+ယျ] အလိုရှိရာ၏။ ဂဏံ ဂဏာဝါသံ နာ ရောစယေ နာ ဓေ့စေယျ နာ ဣစ္ဆေယျ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၅၀။

ရောစေယျာမ (ကြို) [ရှစ+ကော+ယျောမ] (ဂါတို့) နှစ်သက်–အလိုရှိ–ကုန်ရာ၏။ ယံ ပန....တေမတ္ထံ ရောစေယျာမ။ဝိ ဋ္ဌ၊၄။ ၂၃၅-၆။

ရောစေယျာသိ (ကြ်) [ရှစ+ကော+ဧယျာသ်] (ဒ ဂ်) နှစ်သက်–အလိုရှိ–ရာ၏။ ယော နု တုံ ဥပစာလေ ဇာတိ ံ နု ရောစေသိ နု ရောစေ·ယျာသိ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၁၇၂။

ရောစေယျုံ(ကြို) [ရှစ+ကော+ယျုံ]နှစ်သက်–အလိုရှိ–ကုန်ရ၏။ယံ သာရိပုတ္တမေ ဂ္ဂလ္လာနာ ဒေဝဒုတ္တာဿ ဓမ္မံ ရောစေယ့ုံ။ဝိ၊၄။၃၆၂။

ရောစေသိ် (ကြို) [ရှစ+ကော+သိ] (သင်) နှစ်သက်–အလိုရှိ–၏။ ကဿ ဝါ တုံ ဓမ္မံ ရောစေသိ။ဝိ၊၃။၁၁။ (–သံ၊၁။၃၀)။

ရောစေသိ၂(ကြို) [ရှစ+ကော+ ယျောသိ](သင်) နှစ်သက်–အလိုရှိ–ရာ၏။ ရောစေယျာသိ–ကြည့်။

ရောစေသိ၃ (ကြို) [ရှစ+ကော+ကျ] နှစ်သက်–အလိုရှိ–ပြီ။ ယော တဿ ဘဂဝတော ဓမ္မံ ရောစေသိ။ ဝိ၊၄။၊ ၆၃။

ရောစေသုံ (ကြ်) [ရှစ+ကော+ဥုံ] နှစ်သက်–အလိုရှိ–ကုန်ပြီ။ ဣမံ ဝါရံ ရောစေသုံ။အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၆၀။ဒိဋ္ဌဓမ္မိကမေဝ အတ္ထံ ဒိသွာ ပဗ္ဗဇ္ဇံ ရောစေသုံ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၇၈။

ရောစေဿတိ (ကြို)[ရှစ+ကော+ဿတိ] နှစ်သက်–အလိုရှိ–ဂ တ္တံ့။ ဣဒါနိ ကသ္မာ နု ရောစေဿတိ။အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၆၇။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆)။

ရောစေဟိ (ကြို) [ရှစ+ကော+ဟိ] (သင်) နှစ်သက် – အလိုရှိ – လော့။ ရောစယတိ လည်း– ကြည့်။ ဣမံ ဂဏှာဟိ၊ ဣမံ ရော·စေဟိ။ ၎်၊၄။၁၀၉။

ရော၎(ပု) [ရှ၎+အ။ ရော့စ– ဘ ဣတ္တတ၎ိဋ္ဌက။] ရော့၎အမည်ရှိသော(က)နှတ်၊ (ခ)မင်းသား (ဂ)မင်း၊ (ဃ)မလ္လမင်း။(က) အောက်ပုဒ်–ကြည့်၊ (ခ) (ဂ) မဟာသမ္မတဿ ရော့၎ာ နာမ ပုတ္တော အဟောသိ။ရော့၎ဿ ဝရရော့·၎ော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၃၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၅။(ဃ) ရော့၎ော မလ္လော အာယသ္မတော အာနန္ဒဿ သဟာယော ဟောတိ။ဝိ၊၃။ ၄၅။

ရော့၎ဒေဝ (ပု) [ရော့၎+ဒေဝ] ရော့၎မည် သောနှတ်၊ ရေ့၎နှတ်။ အရိဋ္ဌကာ စ ရော့၎ာ စာ(ဒီ၊ ၂။၂၀၈)တိ အရိဋ္ဌကဒေဝါ၊ စ ရော့၎·ဒေဝါ စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၃။

ရော့၎မလ္လ(ပု) [ရော့၎+မလ္လ] ရော့၎ာမည်သော မလ္လမင်း၊ ရော့၎မလ္လမင်း။ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော ရော့၎မလ္လံ အာရဗ္ဘ ကထေသ်။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၁၂

ရော့၎မလ္လဝတ္ထု (နှ) [ရော့၎မလ္လ+ဝတ္ထု] ရော့၎ မည်သော မလ္လာမင်း၏–အကြောင်းအရာ–အတ္ထုပ္ပတ်–ဝတ္ထု။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဝိနယ ပိဋ္ဌက၊ မဟာဝဂ္ဂပါဠိ၊ ၆–ခန္ဓက။ ဝိ၊၃။၃၄၅။

ရော့၎ယဘံ (ကြို) [ရှ၎+ ဏယ+ တိ။ နီတိ၊ ဓာတု။၂၉၅။]ညွှန်းဆို– နှိပ်စက်–၏။ ရေ့၎ေတိ၊ ရော့၎ယတိ။နီဘိ၊ ဓာတု။၂၉၅။

ရော့၎ဝတ္ထု (နှ) [ရော့၎+ဝတ္ထု] ရော့၎မည်သော မလ္လာမင်း၏ ဝတ္ထု။ ရော့၎မလ္လဝတ္ထု–ကြည့်။ ရော့၎ဝတ္ထု ဥမ္မာနတ္ထမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၄။ (–သာရတ္ထ၊ ၃။၃၂၁)။

ရော့ေတ်(ကြ်) [ရှ၎+ကော + တိ။ နီတိ၊ ဓာတု၊ ၂၉၅။] ရော့၎ယတိ–ကြည့်။

ရော့ဌတိ(ကြို)[ရှဋ္ဌ+အ+တိ။ ရော့ဌတေ–သံ။] ညွှန်းဆို– နှိပ်စက်– ရိုက်ပုတ်–၏။ ရော့ဌတိ လော့ဌတိ။နီတိ၊ဓာတု။ ၅၄။

ရော့ဌတိ(ကြို) [ရှဋ္ဌ+ အ + တိ။ ရော့ဌတိ–သံ။] ညွှန်းဆို–ထိပါး–ပုတ်ခတ်–ရိုက်နှက်–၏။ ရေ့ဌတိ လော့ဌတိ။ နီတိ၊ ဓာတု။ ၅၆။

ရောတိ (ကြိ) [ရှ+အ+တိ။ ရော်တိ၊ ရဝါတိ၊ ရဝတိ–သံ၊] အသံပြု၏။ရောတိ ရဝတိ။ နီတိ၊ ဓာတု။၁၄၅။

ရောဒတိ (ကြိ) [ရုဒ+အ+တိ။ ရုဒတိ၊ ရောဒတိ–သံ။ ရောဝတ္ထ–ပြာ။] ရုဒတိ–ကြည့်။ ဒါရကော တ္တိယာ ပစ္စု။သသမယံ ပစ္စုဋ္ဌာယ ရောဒတိ။ဝိ၊၁၈၃၄၄–၅။(–ဝိ၊၂။၁၀၇။ ဝိ၊၅။ ၁၃၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄၄။ မ ဋ္ဌ၊၃၂။၇၇။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၈၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၀)။ ရောဒတိ–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ သုတ္တန်၊ ဋ္ဌ၊၁။ဖြဝ။ ရောဒန်္တိ–ဇာ၊၁။၁၂၃။အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၉၈။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၄–၅။ ရောဒသိ–ဝိမာန။၁၄၂။ ပေတ။၁၄၇။ ဇာ၊၁။ ဖြဖြ။ ရောဒဏ–ဝိ၊၄။၃၁ဖြ။ ဇာ၊၁။၁၀၁။ သုတ္တန်၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဖြ၄။ ရောဒါမိ–ဝိမာန။ ၁၁၄။ ပေတ။၁၃၂။ဇာ၊၁။၁၃၂။ ရောဒါမ–ဇာ၊၁။ ၃၃၂–၃။ဇာဋ္ဌ၊၄။၄၄၃–၄။ ရောဒတု–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၅၃။ရောဒေယျ–ဝိ၊ ၂။၃ဖြ၅။ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ဖြ၂။ ရောဒေယျုံ–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃၁။ရောဒေ(ယျံ)–ပေတ။၁၃၇။ ဇာ၊၁။၁၂၂။ ရောဒေယျံ–ပေတ၊ ဋ္ဌ။ဖြဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၄။ ရောဒိ–ဇာ၊ ၂။၃ဖြ၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၁။ ရောဒံ သု–မွေ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဖြ၄။ ရော၁(ဩ)ဇာ၊ ၁။၁၃၄၊၁ဖြ၈။ ရောဒိ–ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၂။ ရောဒိဿတိ–ဝိ၊၂။ ၃ဖြ၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၈၉။ ရောဒိဿာမိ–ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၅၃။

ရောဒတု(ကြိ)[ရုဒ+အ+တု]ရုဒတိ–ကြည့်။အမ္မ ပိတာ တာဝ ပုရိသဘာဝေန မာ ရောဒတု။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၅၃။

ရောဒဏ– (ကြို) [ရုဒ+အ+ထ] (သင်တို့) ငိုကြွေးကြကုန်၏။ ကဲ့သ တုမ္ဟေ အာဒုသော ရောဒထ။ဝိ၊ ၂။ဖြ၄။ မတံ မတံ ရောဒထ၊နဟိ တံ ရောဒထ ယော မရိဿတိ။ဇာ၊၁။၁၀၁။

ရောဒန (ထိ၊ န) [ရုဒ+ယု။ ရောဒန–သံ။ ရော-အဏ–ပြာ။](၁) ငိုကြွေးခြင်း။ (၂)ငိုကြွေးရာ(အခါ၊ ကာလ)။ ယာစနံ ရောဒနံ အာဟု၊ ပဠာလာနံ ရထေသဘ၊။ ဇာ၊ ၁။ ၁၀၄။ ဘဂဝတော သန္တိကေ ရောဒနံ နာမ အဖာ-သုကံ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၅။ (–မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၇။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၂)။ (၂) ရောဒနကာလ–ကြည့်။

ရောဒနကာရဏ (န) [ရောဒန+ကာရဏ]ငိုကြွေးခြင်း၏အကြောင်း။ သာ အတ္တာနော ပဟဋ္ဌ-ကာရဏဉ္စ ရောဒနကာရဏဉ္စ ကထေသိ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂။ (–ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၁၂၇)။

ရောဒနက လ (ပု) [ရောဒန+ကာလ]ငိုကြွေးရာအခါ၊ ငိုကြွေးသောအခါ။ ဆာဝါ (စာပါ) တဿ ရောဒနကာလေ... ဥပကံ ဥပဂ္ဂေသိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၅။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၂၃၀။

ရောဒနပရာယဏ (တိ) [ရောဒန+ပရာယဏ] ငိုကြွေးခြင်းလျှင် – လဲ လျောင်း – မှီခို – အားထား–ရာရှိသော၊သူ။ဗြာဟ္မဏော ပိဿ သရီရံ စျာပေတွာ အာဋ္ဌာဟနေ ရောဒန-ပရာယဏော အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ ၁။၁၀။

ရောဒနဝတ္ထု (န) [ရောဒန+ဝတ္ထု] ငိုကြွေးခြင်းဟူသော အကြောင်း။ အတ္တာနံ ဝဓိတ္ဝာ ရောဒနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ဂ.ခ်ီ။၃၂၂။

ရောဒနသဒ္ဒ (ပု) [ရောဒန+သဒ္ဒ] ငိုကြွေးသံ၊ ငိုသံ။ သေဋ္ဌိ ရိယာယ ရောဒနသဒ္ဒံ သုတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၉၃။

ရောဒနသိက္ခာပဒ (န) [ရောဒန+သိက္ခာပဒ] ရောဒနသိက္ခာပုဒ်။ (မိမိကုံယ်ကို ထုချထုချ) ငိုကြွေးခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့်–ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ခုဒ္ဒက နိကာယ၊ ဝိနယပိဋကဲ၊ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊ ဘိက္ခုနီဝိဘင်္ဂ၊ ၄–ကဏ္ဍ၊ ၁၀–သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊၂။၃ဖြ၄–၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၄။

ရောဒန္တ (တိ) [ရုဒ+အ+အန္တ။ ထိ–၌ ရောဒန္တိ။] ငိုကြွေးသောသူ။ ရုဒတိလည်း–ကြည့်။အာဿုပုဏ္ဏေဟိ နေတ္တေဟိ၊ရောဒန္တေဟိ မံ ဥဒိက္ခတိ။....သိက္ခမာနာ ရောဒန္တိ အဒ္ဒသ။ ဝိ၊၂။၃၂၆။ ဇာ၊၁။၃၀၃။ (–မိလိန္ဒ။ ၄။သံ၊ ၄၊၃။၂၄၉။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၁၁၄)။

ရောဒန္တိ (ကြိ) [ရုဒ+အ+အန္တိ]ငိုကြွေးကုန်၏။ တေ နိက္ကမိုဃမာနာ ရောဒန္တိ။ ဝိ၊၂။ဖြင့။ မတံ ဝါ အမ္မ ရောဒန္တိ၊ ယော ဝါ ဇီဝံ နဒီဿတိ။ သံ၊၁။၂၁၁။ ထေရ။၂၂၉။ (–ဝိ၊၄၊။၁၄၀။ မ၊၄၊၁။၃၂၆။ သံ၊၄၊၁။၂၀၂)။

ရောဒန္တီ (ထိ) [(ရုဒ+အ+အန္တ=) ရောဒန္တ+ဣ။] ဒုရုလဘမည်သော–ဒုရုလဘ–ဆေးပင်။ ရောဒါပေတိတိ ရောဒန္တီ၊ သြသဓိ။ ဏ္ဍာဒိ။ ၇ဖြ။

ရောဒမာန (တိ) [ရုဒ+အ+မာန]ငိုကြွေးသော၊သူ။ ရုဒတိလည်း–ကြည့်။အညတရော ဘိက္ခု ဘဂဝတော အဝိဒူရေ ရောဒမာနော ဌိတော ဟောတိ။ ဝိ၊၄။၃၆၂။ (–ဒီ၄၊ ၂။၁၁၈။ဇာ၊ ၂။၃၁၅။ ဝိ၊၄၊၃။၆၁။ ဒီ၄၊၂။၁၇၅–၆)။

ရောဒသိ (ကြိ) [ရုဒ+အ+သိ] (သင်) ငိုကြွေးဦး။ ကိဿ တွံ သိက္ခမာနေ ဧရောဒသိ။ ဝိ၊၂။ ၃၂၆။ (–သံ၊ ၁။၂၁၁)။

ရောဒါပန (ကိ)[ရုဒ+ဏာပေ+ယု] ငိုကြွေးစေတတ်သော။ ရောဒါပနတော လုဒ္ဒေါ။ မ၊၌၊ ၃၊။၆။အံ၊၌၊ ၂။၃၇၀။

ရောဒါပေတွာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [ရုဒ+ဏာပေ+တွာ] ငိုကြွေးစေ၍။ ပရံ ရောဒါပေတွာ ဒိန္နဒါနံ ဟိ အဿုမုခဒါနန္တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၄၊၁။ ၅၀။ (–သံ၊၌၊၁။၁၀၃)။

ရောဒါပေထ (ကာ၊ကြိ) [ရုဒ+ဏာပေ+ထ] ငိုကြွေးစေကြကုန်လော့။ အံပေထ မာ ဒါရကံ ရောဒါပေထ။ ဓမ္မ၊၄၊၁။၃၃၄။

ရောဒါပေဿာမိ (ကာ၊ကြိ) [ရုဒ+ဏာပေ+ဿာမိ] ငိုကြွေးစေအံ့။ ဒါရကံ ဝိဇ္ဈိတွာ ရောဒါပေဿာမိ။ မ၊၄၊၃။၇၇။

ရောဒါမ (ကြိ) [ရုဒ+အ+မ] (ငါတို့) ငိုကြွေးကြကုန်၏။ရုဒတိလည်း–ကြည့်။သဗ္ဗေ သင်္ခ ရောဒါမ၊ အညမညဿ ဥတကေ။ ဇာ၊၁။ ၁၃၄။ (–ဇာ၊၄၊၃။၇။ဇာ၊၄၊၄၄၃–၄)။

ရောဒါမိ (ကြိ) [ရုဒ+အ+မိ] (ငါ) ငိုကြွေး၏။ နာဟံ ဘန္တေ တေ ရောဒါမိ။မ၊၂။၅၁-၂။(–သံ၊ ၁။၁၃၁)။ နံ သောစာမိ နံ ရောဒါမိ၊ တဝ သုတ္တာန မာဏဝ။ ဝိမာန၊၁၁၄။ ပေတ။၁၃၂။

ရောဒိ (ကြိ) [ရုဒ+အ+ဣ] (ငါ)ငိုကြွေးပြီ။ တဝ ဒုက္ခံ အနုဿရန္တိ မေ ရောဒိ။ ဓမ္မ၊ ၄၊၁။ ၂၉၂။ (–ဇာ၊၄၊၁။၁၀၃)။

ရောဒိ သု (ကြိ) [ရုဒ+အ+ဥ] ငိုကြွေးကုန်ပြီ။ အညမညံ ဂိရါသု ဂဟေတွာ "မဓုရပါစိကာ ဥပါသိကာ ကာလကတာ"တိ ဝိလပန္တာ ရောဒိ သု။ ဓမ္မ၊၄၊၂။၂၆၄။

ရောဒိ (ကြိ) [ရုဒ+အ+ဣ] ငိုကြွေးပြီ။ စဏ္ဍကာလီ ဘိက္ခုနီ အတ္တာနံ ဝဓိတွာ ဝဓိတွာ ရောဒိ။ ဝိ၊၅။၁၀၉။ (–ဇာ၊၂။၃၆၂)။

ရောဒိ၂ (ကြိ) [ရုဒ+အ+ဩ] (သင်)ငိုကြွေးပြီ။ တသ္မာ တွံ ဣသိ မာ ရောဒိ။ ဇာ၊၁။၁၃၄။

ရောဒိတ (တိ) [ရုဒ+တ။ ရောဒိတ–သံ။] (၁) ငို–ငိုကြွေး–အပ်သော (အသံ)။ (၂) ငို–ငိုကြွေး–သောသူ။ (နာ) (၃) ငို–ငိုကြွေး–ခြင်း။ (၁) ရောဒိတသဒ္ဒ–ကြည့်။ (၂) ရုဏ္ဏန္တိ ရောဒနာ ရောဒိတတ္တံ အဿုပါတနံ။ ခုဒ္ဒက၊၄၄။၁၀၀။ (နာ) (၃) တသ္မာ တွံ ဣသိ မာရောဒိ၊ ရောဒိတံ မောဃမာဟု သန္တော။ ဇာ၊၁။၁၃၄။

ရောဒိတကာရဏ (နာ) [ရောဒိတ+ကာရဏ]ငို–ငိုကြွေး–ခြင်း ဟူသောအကြောင်း။ ယသ္မာ

ပန ဆောဒိတကာရဏာ နဉ္ဆဟန္တိ။ ဇာ၊ဠ၊ ၃။၂၀၁။

ဆောဒိတသဒ္ဒ (ပု) [ဆောဒိတ+သဒ္ဒ] ဝို-ဝိုကြွေး-အပ်သော အသံ၊ ဝို-ဝိုကြွေး-သံ။ တဿာ ဆောဒိတသဒ္ဒံ သုတွာ။ ဓမ္မ၊ဠ၊ ၂။ဖြ။

ဆောဒိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ရုဒ+တုံ။ ဣ-အက္ခရာလာ။] ဝိုကြွေ-ခြင်းငှာ၊ ရုဒတိလည်း-ကြည့်။ မဟာသဒ္ဒေန ဆောဒိတုံ အာရဒ္ဓာ။ မ၊ဠ၊ ၃။၁၇၂။ အဘိ၊ဠ၊ ၂။၂၀၂။

ဆောဒိတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ရုဒ+တွာ။ ဣ-အက္ခရာလာ။] ဝိုကြွေး၍။ ကန္ဒိတွာ ဆောဒိတွာ အပက္ကမိ သူ။ ဇာ၊၁။၂၉၁။ (-ဝိ၊ဠ၊၁။၇၂။ ဒီ၊ဠ၊၃။၃၃)။

ဆောဒိတွာန (ကြိ၊ဝိ) [ရုဒ+တွာန။ ဣ-အက္ခရာလာ။] ဆေဒိတွာ-ကြည့်။ တေ တတ္ထ ကန္ဒိတွာ ဆောဒိတွာန နာဂါ။ ဇာ၊၁။၃၇၅။

ဆောဒိဿတိ[၁] (ကြိ) [ရုဒ+ဿတိ။ ဣ-အက္ခရာလာ။] ဝိုကြွေးလတ္တံ့။ ရုဒတိလည်း-ကြည့်။ နိပဋိတွာ ဆောဒိဿတိ။ ဓမ္မ၊ ဠ၊ ၁။ ၁၇။

ဆောဒိဿတိ[၂] (ကြိ) [ရုဒ+ဿတိ။ ဣ-အက္ခရာလာ။ မေ၁၊ ဖြ။ ၃-သုတ်ဖြင့် အတိတ်အနက်၌ ဿတိဝိဘတ်သက်၊ နိတိဆရာအလို အတိတ်အနက်၌ "ဣ"ဝိဘတ်သက်၊ ဧ-ဝင်းကို ဿတိ-ပြု။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ဂ၉၃-၄-သုတ်တို့ ကြည့်။] ဝိုကြွေးပြီ။ ကထံ ဟံ နာမ အယျာ စဏ္ဍကာဠိ အတ္တာနံ ဝဓိတွာ ဝဓိတွာ ဆောဒိဿတိ။ ဝိ၊၂။၃၆၄။

ဆောဒိဿန္တ (တိ) [ရုဒ+ဿန္တ-မော၁၊ ၅။ဖြ။] ဝိုကြွေးလတ္တံ့သော၊သူ။ ဆောဒိဿန္တော ရုဒ္ဓ-မာနော ဆောဒိဿမာနော။ နိရုတ္တိ။၅၂၁-နှာ။

ဆောဒိဿမာန (တိ)[ရုဒ+ဿမာန"မော၁၊ ၅။ ဖြ။] ဝိုကြွေးလတ္တံ့သော၊သူ။ ဆောဒိဿန္တ-ကြည့်။

ဆောဒိဿာမိ (ကြိ) [ရုဒ+ဿာမိ။ ဣ-အက္ခရာလာ။](၎)ဝိုကြွေးအံ့။အဟံ ကိမတ္ထံ ဆောဒိ-ဿာမိ။ ဇာ၊ဠ၊၃။၅၃။

ဆောဒုက (န) [အနိ၊ ပါဠိ။ ဆောရုက-သက္ကတ-ပ်ဋ္ဌက၊ ပုရဏ်-မြေပုံ-၁၇၆။ ဆောရုက-ကြည့်။] (ဆေရုကံ၊ သျာ။) ဆောဒုကမြို့။ သော ဝိရာနဋ္ဌ ဆောဒုကံ။ ဒီ၊ဠ၊ ၂။၂၅၅။

ဆောဒေ (ကြိ) [ရုဒ+အ+ယေ်ျ] ဝိုကြွေးခြောင်းအံ့။ ရုဒတိသည်း-ကြည့်။ သစေ ဆောဒေ ကိသာ အသာ (ပေတ။ ၁၃၇။ဇာ၊၁။၁၂၂)နှင့် ယဒိ အဟံ ဆောဒေယျံ။ ကိသာ ပရိသုဒ္ဓသရီရာ ဘဝေယျံ။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။ဖြ၀။ ဇာ၊ဠ၊၃။၁၅၃။

ဆောဒေတိ (ကာ၊ကြိ) [ရုဒ+ဏော+တိ] ဝိုကြွေးစေ၏။ ဆောဒေတိ ကုရုမဂဓန္ဓာဝယ ပရ-ပဋ္ဌိပဒ္ဒေ သတ္တေ အဿူနိ မောစေတီတိ ရုဒ္ဒေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၀။

ဆောဒေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ရုဒ+ဏော+အန္တိ]ဝိုကြွေးစေကုန်၏။ဆောဒေန္တိ....သတ္တေ အဿူနိ မော-စေန္တီတိ ရုဒ္ဒါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၂။

ဆောဒေယျံ (ကြိ) [ရုဒ+အ+ဧယျံ] ဆောဒေ-ကြည့်။

ဆောဒေယျ (ကြိ) [ရုဒ+အ+ယျ] (၁)ဝိုကြွေး-ခြောင်းအံ့။ (၂) ဝိုကြွေးရာ၏။ (၁)ယဒာ ပန ဘိက္ခုနီ အတ္တာနံ ဝဓိတွာ ဝဓိတွာ ဆောဒေယျ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊၂။၃၆၅။ (၂) ယထာ ဒဟာဆော ဂါမဒါရကော "စန္ဒံ ဒေထာ"တိ စန္ဒသတ္ထာယ ဆောဒေယျ။ ဇာ၊ဠ၊၄။ဖြ။

ဆောဒေယျုံ (ကြိ) [ရုဒ+အ+ယျုံ] ဝိုကြွေး-ကုန်ခြောင်းအံ့၊ ဝိုကြွေးကုန်ရာ၏။ ဝဿသတမ္မိ

ဝဿသဟဿမွိ ရောဒေယျုံ ပရိဒေဝေယျုံ။ ဇာ၊၁၊၁၄၃၁။ အံ၊၃၊၁၊၁၄၄။

ရောဒွါ (ကြိ၊ဝိ) [ရုဓိ (ရုဓ)+တုံ။ ဣန္ဒတိ-မှ။] တား၊မြစ်-ပိတ်ပင်-ခြင်း၌။ ရောဒွံ ရုန္ဓိတုံ။ ရှ။၆၃၇။

ရောဓ (ပုံ၊န) [ရုဓိ (ရုဓ)+ဏ။ ရုန္ဓတိ ပဝေသိကာနံ ကုရုရုကမ္မန္တာနံ သတ္ထာနံ ဂမနံ အာဝရတီတိ ရောဓော။ နိတိ၊ ဓာတု။၂၁၂။ ရောဓ-သံ။ ရောဟ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) တစ်ခဲနက် အချင်းချင်းရောယှက်သော အခက်အလက်ရှိသည့် တောအုပ်။ (၂) ထောင်၊ နှောင်ချိုင့်၊ နှောင်အိမ်၊ သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲဟူသော နှောင်အိမ်။ (၃) မှတ်သိပ်တတ်သော တဏှာ။ (နာ) (၄) ကမ်း၊ ကမ်းပါး။ (၁) လွှဓ ဘိက္ခဝေ မဟာစောရော တိဏဂဟနံ ဝါ နိဿိတော ဟောတိ ရုက္ခဂဟနံ ဝါ ရောဓံ ဝါ။ အံ၊၁။၁၅၂။ ရောဓန္တိ ဃနံ အညမညံ သံသဋ္ဌသာခံ ကောဇဒ္ဒံ မဟာဝနသဏ္ဍံ။ အံ၊၃၊၂။၁၃၉။ (၂) ရောဓသဒ္ဒေါ စ စာရကံ ဒီပေတိ။ တသ္မာ အာဘာဝေါ ဧတ္ထ သံသာရစာရကသဓိတာဿ ဒုက္ခရောဓဿ သမ္ဘဂတိသုညတ္တာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၇၉။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ။၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၂၆။ (-ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌိ၊၂။၁၉၂)။ (၃) တဏှာသဓိတာဿ ရောဓဿ နိရောဓဿ စ ပညာပနတော နိရောဓပညတ္တိ နာမ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၀၉။(နာ) (၄) တီရံ တု ကူလံ ရောဓဠု။ ဓာန်။ ဖဖြ။

ရောဓန (ပုံ၊န) [ရုဓိ(ရုဓ)+ယု။ ရောဓန-သံ။ ရောဟဏ-ပြာ။] (၁) (ငှက်တို့၏ အသက်ကို) ချုပ်-ချုပ်ပျောက်-ပျက်စီး-ကုန်-သေစေ-တတ်သော (ကျော့ကွင်း)။ (၂) တား၊မြစ်-ပိတ်ပင်-ပိတ်ဆို့-ခြင်း။ (၁) ယံ ယဒါယတနံ မညေ၊ ဒီဇာနံ ပါဏရောဓနံ။ တာဒိသံ ပါသမာသဇ္ဇ၊ဟံသရာဇာ အဗဇ္ဈထ။ ဇာ၊၂၊၈၆။ ဒီဇာနံ ပါဏရောဓနံ ဇီဝိတက္ခယကရံ မညာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅၂၀။ (၂) ရုန္ဓိတဗ္ဗံ ရုန္ဓနံ ရောဓနံ ဝါ။ရှ။၅၉၆။

ရောဓမာန (တိ) [ရုဓိ(ရုဓ)+ဏော+မာန] တား၊မြစ်-ပိတ်ပင်-စေတတ်သော၊သူ။ ရောဓေန္တော ရောဓမာနော ရောဓိယမာနော။ နိရုတ္တိ။၅၂၉။

ရော-ဓယတ် (ကြ) [ရုဓိ (ရုဓ)+ဏယ+တိ] (၁) ကြောက်လန့်၏။ (၂) ကြံစည် တွေးတော၏။ (၃) နှစ်သက်၏၊ အလိုရှိ၏။ (၄) တား၊မြစ်၏။(၁) (၂)ရောဓယိ-ကြည့်။ (၃) ရောဓေတိ-ကြည့်။ (၄) ရောဓယ်တုံ-ကြည့်။

ရောဓယတိ (ဂ၊ကြိ) [ရုဓိ(ရုဓ)+ဏယ+တိ] တား၊မြစ်-ပိတ်ပင်-စေ၏။ ရောဓေတိ-ကြည့်။

ရောဓယိ (ကြိ) [ရုဓ+ဏယ+ဏ္ဍိ] (၁) ကြောက်လန့်ပြီ။ (၂) ကြံစည်တွေးတောပြီ။ (၁) (၂) မာရောဓယီ (ဇာ၊ ၂။၃၀၈)တိ "မိတ္တဒုဇ္ဇိကမ္မံ ကရောမီ"တိ မာ ဘာယိ "ဂဆံ နု ခေါ ဇ္ဈမံ ဣဒါနိ မာရေဿာမီ"တိ ဝါ မာစိန္တယီ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။၂၃၂။

ရောယေတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ရုဓ+ဏယ+တုံ] တား၊မြစ်-ချုပ်ချယ်-ခြင်း၌။ နာဟံ သြက္ကာဝရဓရာ၊ သညာ ရောဓယိတုံ ဇိနာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀၈။

ရောဓသဒ္ဒ(ပု) [ရောဓ+သဒ္ဒ] ရေဓသဒ္ဒါ။ရေဓ ၂-ကြည့်။

ရောဓာပယတိ(ကာ၊ကြ်)[ရုဓိ(ရုဓ)+ဏာပယ+တိ] တား၊မြစ်-ပိတ်ပင်-စေ၏။ ရောဓေတိ-ကြည့်။

ရောဓာပေတိ (ကာ၊ကြ်) [ရုဓိ(ရုဓ)+ဏာပေ+တိ] အထက်ပုဒ်-ကြည့်။ရေ ဓေတိ-ကြည့်။

ရောဓာဘာဝ (ပု) [ရောဓ+အဘာဝ] (သံသရဝဋ္ဋ ဆင်းရဲဟူသော) နှောင်အိမ်၏မရှိခြင်း။ တေသွံ ဝါ အဓိဂတေ ပဂ္ဂလဿ ရောဓာဘာဝေါ ဟောတိ။ ထေရာဒ္ဒ၊ ၂။၁၄၂။(–မူလဋ္ဋီ၊ ၂။၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၉၂)။

ရောဓိယမာန (တိ) [ရုဓိ (ရုဓ)+ကော+ယ+မာန] ကားမြစ်–ပိတ်ပင်–စေအပ်သော၊သူ။ ဒရောဓမာန–ကြည့်။

ရောဓေတိ (ကာ၊ကြိ) [ရုဓိ (ရုဓ)ကော+တိ] တားမြစ်–ပိတ်ပင်–စေ၏။ ရုန္ဓန္တိ ပယောဇယတိ ရောဓေတိ ရောဓယတိ ရောဓာပေတိ ရောဓာပယတိ။ ဂူ။၅၄၄။

ရောဓေန္တ (တိ) [ရုဓိ(ရုဓ)+လော+အန္တ] တားမြစ်–ပိတ်ပင်–စေဘတ်သော၊ သူ။ ဒရောဓမာန–ကြည့်။

ရောဓေသိ (ကြိ) [ရုဓ+ေ၊အ+ဣ]နှစ်သက်ပြီ၊ အလိုရှိပြီ။ သမဂ္ဂပရိသံ နာဓေဟ၊ ရောဓေသိ တိဘဝန္တဂေါ။ အပ၊ ၂။၂၁၂။ ထေရီဒ္ဒ။၁၅၃။

ရောပ၁ (တိ) [ရုဟ+ကော+အ။ ဟ–ကို ပ–ပြု။ ရောပ–သံ။ ရောဝ–ပြာ။] (သစ်သီးအရံစသည်ကို) ဖြစ်စေ–ပေါက်စေ–စိုက်ပျိုး–တတ်–သော၊ သူ။ အာရာမရောပါ ဝနရောပါ၊ ယေ ဇနာ သေတုကာရကာ။ သံ၊၁။ ၃၀။ အာရာမရောပါတိ ပုပ္ဖဖိရာမဖလာရာမရောပကာ။ ဝနရောပါတိ .. ဆာယူပဂေ ဂုဇ္ဈေ ရောပေတ္ဝာ ဒဒမာနာပိ ဝနရောပါယေပ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။

ရောပ၂ (ပု) [ရုပ+အ။ ရုပ ဝိမောဟေ။ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။ ၃၀၉။] မြား၊ လက်နက်ဖြစ်သော မြား။ ဝိသိခေါ အဇိမ့ဂေါ .. ရောပေါ ပျဟြ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။ ၃၀၉။

ရောပက (တိ) [ရုဟ+ကော+ကွု။ ထိ–ဠ ရောပိကာ။ ရောပက–သံ။] (သစ်ပင်စသည်ကို) ဖြစ်စေ – ပေါက်စေ – စိုက်ပျိုး – ကတ်သော၊ သူ။ တေပိ ဒဿမဘာဂံ ဒတ္ဝာ ရောပကေဟေဝ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၁၉။

ရောပန (တိ) [ရုဟ+ကော+ယု။ ရောပကသံ။ ရောဝက–ပြာ။] (ထိ) (၁) တက်စေ–တင်–ခြင်း။ (န) (၂) (အပင်ကို) ဖြစ်စေ–ပေါက်စေ–စိုက်ပျိုး–ခြင်း။ (၃) (က) (ဥယျာဉ်ကို) ဖြစ်စေ–ပေါက်စေ–စိုက်ပျိုး–ခြင်း၏ အခါ၊ ကာလ။ (ခ) (ဥယျာဉ်ကို) ဖြစ်စေ – ပေါက်စေ – စိုက်ပျိုး – ရာအခါ (ကာလ)။ (တိ) (၄) (က) (သတ္တဝါတို့ကို ဗောဓိဉာဏ်၌) တည်စေတတ်သော၊ (ခ) (မျက်ရည်ကို) ယိုစေတတ်သော်။ (ထိ) (၁) ဆန္နဿ ဘိက္ခုနော အညဝါဒကဿ ရောပနာ။ ဝိ၊ ၂။၅၃။ (န) (၂) ကပ္ပိယပထဝိယံ ရောပနေပိ ရောပါပနေပိ ဒုက္ကဋမေဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၂။ (၃) (က) (ခ) ရောပနကာလ–ကြည့်။ (တိ) (၄) (က) ရောပနဋ္ဌ–ကြည့်။ (ခ) အာရေ ပန အဿုဇနနဋ္ဌေန အဿုရောပနကော အဿုရောပေါတိ ဝဒန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၀။

ရောပနကာလ (ပု) [ရောပန+ကာလ] (က) (ဥယျာဉ်ကို) ဖြစ်စေ–ပေါက်စေ–စိုက်ပျိုး–ခြင်း၏ အခါကာလ။ (ခ) (ဥယျာဉ်ကို) ဖြစ်စေ – ပေါက်စေ – စိုက်ပျိုး – ရာအခါ (ကာလ)။ (က) (ခ) ဣမဿ ဥယျာနဿ ရောပနကာလေ ကော ဂါမဒါရကော ဥဒကံ သိဉ္စန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၇။

ရောပနက္ကမလက္ခဏ (န) [ရောပန+ကမ+လက္ခဏ] (အာပတ်သို့) တင်ခြင်းအစဉ်၏ မှတ်ကြောင်းလက္ခဏာ။ အာပတ္တိယာ ဂရုကာယ, လဟုကာယ စ ရောပနက္ကမလက္ခဏံ ကာရေတဗ္ဗော။ ဝင်ရ။ ၂၁၂။

ရောပယိတ္တာန (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရုဟ+ဏာယ+တ္တာန] စိုက်ပျိုးပြီးရှိ။ အာရုံမံ ရောပယိတ္တာန ဗုဒ္ဓေ နိယျာဒယိ တဒါ။ အပ၊၂၃၃၄။ (–စရိယာ။၄၀၈)။

ရောပယိ (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+ဏိ] (သ) စိုက်ပျိုးပြီး။ (ဂ) စိုက်ပျိုးပြီ။ (၂) (ဂါ) တင်လျှူ–ပူဇော်–ပြီ။ ရောပယတိလည်း–ကြည့်။ (ခ) ဟဒ္ဒေါ ဟဒ္ဒေန စိတ္တေန၊ ရောပယိ ဗောဓိမဏ္ဍမ်။ အပ၊၁၂၂။ (၂) ဂိရိနေလဿ ပပ္ပါန်၊ မုဋ္ဌိ ဗုဒ္ဓဿ ရောပယိ။ အပ၊၁၂၂၄။

ရောပယိသု (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+ဥံ] စိုက်ပျိုးကုန်ပြီ။ ကေ ဗောဓိရုက္ခံ... ဇမ္ဗု-ကောလပန္ထနေ ရောပယိသု။ ဝိ၊၅၁။၂၄။

ရောပယိတ္တာန (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရုဟ+ဏာယ+တ္တာန] စိုက်ပျိုးပြီး၍။ အာရုံမံ ရောပယိ-တ္တာန ဗုဒ္ဓေ နိယျာဒယိ တဒါ။ အပ၊၂၃၃၄။ (–စရိယာ။၄၀၈)။

ရောပယိတ္တာန (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရုဟ+ဏာယ+တ္တာန] စိုက်ပျိုးပြီး၍။ အာရုံမံ ရောပယိ-တ္တာန ဗုဒ္ဓေ နိယျာဒယိ တဒါ။ အပ၊၂၃၃၄။ (–စရိယာ။၄၀၈)။

ရောပယိသု (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+ဥံ] စိုက်ပျိုးကုန်ပြီ။ ကေ ဗောဓိရုက္ခံ... ဇမ္ဗု-ကောလပန္ထနေ ရောပယိသု။ ဝိ၊၅၁။၂၄။

ရောပယိ (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+ဏိ] (သ) စိုက်ပျိုးပြီး။ (ဂ) စိုက်ပျိုးပြီ။ (၂) (ဂါ) တင်လျှူ–ပူဇော်–ပြီ။ ရောပယတိလည်း–ကြည့်။ (ခ) ဟဒ္ဒေါ ဟဒ္ဒေန စိတ္တေန၊ ရောပယိ ဗောဓိ-မဏ္ဍမ်။ အပ၊၁၂၂။ (၂) ဂိရိနေလဿ ပပ္ပါန်၊ မုဋ္ဌိ ဗုဒ္ဓဿ ရောပယိ။ အပ၊၁၂၂၄။

ရောပယိတ္တာန (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရုဟ+ဏာယ+တ္တာန] စိုက်ပျိုးပြီး၍။ အာရုံမံ ရောပယိ-တ္တာန ဗုဒ္ဓေ နိယျာဒယိ တဒါ။ အပ၊၂၃၃၄။ (–စရိယာ။၄၀၈)။

ရောပယိသု (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+ဥံ] စိုက်ပျိုးကုန်ပြီ။ ကေ ဗောဓိရုက္ခံ... ဇမ္ဗု-ကောလပန္ထနေ ရောပယိသု။ ဝိ၊၅၁။၂၄။

ရောပယိ (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+ဏိ] (သ) စိုက်ပျိုးပြီး။ (ဂ) စိုက်ပျိုးပြီ။ (၂) (ဂါ) တင်လျှူ–ပူဇော်–ပြီ။ ရောပယတိလည်း–ကြည့်။ (ခ) ဟဒ္ဒေါ ဟဒ္ဒေန စိတ္တေန၊ ရောပယိ ဗောဓိ-မဏ္ဍမ်။ အပ၊၁၂၂။ (၂) ဂိရိနေလဿ ပပ္ပါန်၊ မုဋ္ဌိ ဗုဒ္ဓဿ ရောပယိ။ အပ၊၁၂၂၄။

ရောပယိတ္တာန (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရုဟ+ဏာယ+တ္တာန] စိုက်ပျိုးပြီး၍။ အာရုံမံ ရောပယိ-တ္တာန ဗုဒ္ဓေ နိယျာဒယိ တဒါ။ အပ၊၂၃၃၄။ (–စရိယာ။၄၀၈)။

ရောပယိသု (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+ဥံ] စိုက်ပျိုးကုန်ပြီ။ ကေ ဗောဓိရုက္ခံ... ဇမ္ဗု-ကောလပန္ထနေ ရောပယိသု။ ဝိ၊၅၁။၂၄။

ရောပယိ (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+ဏိ] (သ) စိုက်ပျိုးပြီး။ (ဂ) စိုက်ပျိုးပြီ။ (၂) (ဂါ) တင်လျှူ–ပူဇော်–ပြီ။ ရောပယတိလည်း–ကြည့်။ (ခ) ဟဒ္ဒေါ ဟဒ္ဒေန စိတ္တေန၊ ရောပယိ ဗောဓိ-မဏ္ဍမ်။ အပ၊၁၂၂။ (၂) ဂိရိနေလဿ ပပ္ပါန်၊ မုဋ္ဌိ ဗုဒ္ဓဿ ရောပယိ။ အပ၊၁၂၂၄။

ရောပယိတ္တာန (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရုဟ+ဏာယ+တ္တာန] စိုက်ပျိုးပြီး၍။ အာရုံမံ ရောပယိ-တ္တာန ဗုဒ္ဓေ နိယျာဒယိ တဒါ။ အပ၊၂၃၃၄။ (–စရိယာ။၄၀၈)။

ရောပယိသု (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+ဥံ] စိုက်ပျိုးကုန်ပြီ။ ကေ ဗောဓိရုက္ခံ... ဇမ္ဗု-ကောလပန္ထနေ ရောပယိသု။ ဝိ၊၅၁။၂၄။

ရောပယတိ (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+တိ။ ရုဟတိ၊ ရောပေတိ၊–မှ။] (၁) (က) တက်စေ–တင်–၏။ (ခ) တင်လျှူ–ပူဇော်–၏။ (ဂ) စွင့်၏၊ (၂) (က) ဖြစ်စေ–ပေါက်စေ–စိုက်ပျိုး–၏။ (ခ) ပြီးစေ၏။ (ဃ) တည်စေ၏၊ ထား၏။ (ဌ) (ကျေး-ကျွဲ်းကို) ထောင်၏။ (၁) (က) သံဃော ဆန္နဿ ဘိက္ခုနော အညာဒါဒကံ ရောပေတိ။ ဝိ၊၂။၅၃။ (ခ)ရောယိ – (အပ၊၁။၂၂၄) ကြည့်။ (ဂ) ရောပေသိ ၂-ကြည့်။ (၂) (က) ရောပယိ (အပ၊၁။၁၂၂) ရောပေမိ (အပ၊၁။၉၀။ အပ၊၆၊၂။၄၇)။ ကြည့်။ (ခ) ရောပေန္တိ (သံဒ္ဓီ၊၁။၁၂၃) ကြည့်။(ဃ) ဆောပေမိ–ကြည့်။ (ဌ) ရောပေန္တိ (ဇာ၊၆၊ ၄။၃၆၇)ကြည့်။

ရောပယ—အပ၊၁။၂၀၄။ ဇာ၊၂။၇၀။ ဝိ၊၆၊၁။၇၄။ ဆောပယေယျ– သုတ္တန်။၃၀၉။ သုတ္တန်၊၆၊၁။၂၄၆။ ရောပယိ သု – ဝ်၊၆၊၁။ ၇၄။ ဒံ၊၆၊၂။၁၂၆။ ရောပယိ – အပ၊၁၊ ၁၂၂၊၂၄၄။ အပ၊၆၊၂။၈၆။ ရောပယိသာမိ– အပ၊၁။၃၀၇။ အပ၊၂။၃၃။ ရောပယိသံ– ဝိမာန။၁၀၅။ ဝိမာန၊၆။၂၀၂။ ဆောပေတိ–

ရောပန္ဓ (ပု) [ရောပန+အတ္ထ] (သတ္တဝါတို့ကို ဗောဓိဉာဏ်၌) တည်စေတတ်သော အနက်။ ရောပနဋ္ဌေနာ (ပဋိသံ။၃၀၂)တိ သတ္တာနံ ပတိဋ္ဌာပနဋ္ဌေန။ ပဋိသံ၊၆၊၂။၂၀၄။

ရောပနတ္ထ (ပု) [ရောပန+အတ္ထ] စိုက်ပျိုးခြင်း ဟူသော အကျိုး၊ စိုက်ပျိုးခြင်းအကျိုး၊ ယထာ ဝနံ အာလိမွေယျ ယာဝဒေဝ ရောပ-နတ္ထာယ။ မဟာနိ။၁၀၅။

ရောပယ (ကာ၊ကြို) [ရုဟ+ဏာယ+တိ] (သင်) စိုက်ပျိုးလော့။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။ သံဃေ စိတ္တံ ပသာဒေတ္ဝာ၊ သုဗိဇံ ဝါပ-ရောပယ။အ၊၁။ ၂၀၄။(–ဇာ၊၂၊၇၀။ ဝိ၊၆၊ ၁၊၇၄)။

ရောပယိသံ (ကာ၊ကြို) [ရှဟ+ဏယ+ကွံ။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၁၁၀၃–သုတ်ကြည့်။] (ဂါ) စိုက်ပျိုးပြီ။ အာရာမရက္ခာနိ စ ရောပယိသံး ဝိမာန။၁၀၅။ အာရာမရက္ခာနိ စ်ာတိ အာ-ရာမဘူတေ ရက္ခေ၊ အာရာမံ ကတွာ တတ္ထ ရက္ခေ ဆောပေသိန်္ဆိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ ၄။၂၀၃။

ရောပယိသာမိ (ကာ၊ကြို) [ရှဟ+ဏယ+ သာမိ] (ဂါ)ဖြစ်စေ–စိုက်ပျိုး–အုံး။ ဒုက္ခော နိရယသမ္မသော၊ ရောပယ်သာမိ ဒက္ခိဏံ။ အပ၊ ၁။၃၀၇။အပ၊၂။၃။

ရောပယေယျ (ကာ၊ကြို) [ရှဟ+ဏယ+ ယျ]ဖြစ်စေ–စိုက်ပျိုး–ရာ၏၊ ဖြစ်စေ–စိုက် ပျိုး–ငြားအုံ့။ ယော ဇာတမုစ္ဆိဒ္ဒ နံ ရောပ-ယေယျ။ သုတ္တနိ။၃၀၉။(–သုတ္တနိ၊၄၊၁၊ ၂၄၆)။

ရောပသဒ္ဒ (ပု) [ရောပ+သဒ္ဒ] ရောပသဒ္ဒါ။ ရောပသဒ္ဒဝစနတ္ထမေဝ ကေစိ ဝဏ္ဏေန္တိ။မူလဋီ၊ ၁။၁၂၂။

ရောပါပန (နာ) [ရှဟ+ဏေ+ဏာပေ+ယု။ ကာရိုက်ပစ္စည်း ၂-ခု၊က်]။ စိုက်ပျိုးစေခြင်း။ ရောပယတီလည်း–ကြည့်။ ကပ္ပိယပထဝိယံ ရောပနေပိ ရောပါပနေပိ ဒုက္ကဋမေဝ။ ဝိ၊၄၊ ၂၊၂၀၂။ဝိ၊သင်္ခ။၁၉။

ရောပါပိတ (တိ) [ရှဟ+ဏေ+ဏာပေ+ တ။ ကာရိုက်ပစ္စည်း ၂-ချက်။] စိုက်ပျိုးစေ အပ်ပြီးသော။ အာရာမာဒိအတ္ထာယ ရောပိ-တာသ ဝါ ရောပါပိတာသ ဝါ ဖလံ ပရိဘုဉ်-တုမို ဝန္ဒတိ။ဝိ၊၄၊ ၂။၂၀၀။ဝိ၊သင်္ခ။၁၀။

ရောပါပေဘဒ္ဒ (တိ) [ရှဟ+ဏေ+ဏာပေ+ တဗ္ဗ။ ကာရိုက်ပစ္စည်း ၂-ချက်။] စိုက်ပျိုး စေ–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ ပဏ္ဍိတေန နာမ မာလာဝစ္ဆာဒယော ရောပါပေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊၄၊ ၂။၂၀၀။ဝိ၊သင်္ခ။၁၀။

ရောပါပေတိ (ကာ၊ကြို) [ရှဟ+ဏေ+ဏာပေ+ တိ။ ကာရိုက်ပစ္စည်း ၂-ချက်] စိုက်ပျိုးစေ၏။ ရောပယတီလည်း–ကြည့်။

ရောပါပေတုံ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [ရှဟ+ဏေ+ ဏာပေ+တုံ။] စိုက်ပျိုးစေခြင်းငှါ။ မာလာ-ဝစ္ဆာဒီနိ ရောပေတုံ ဝါ ရောပါပေတုံ ဝါ။ ဝိ၊သင်္ခ။၁၀။(–ဇာ၊၄၊၄။၂၂၉)။

ရောပါပေတွာ (ကွာ၊ကြို၊ဝိ) [ရှဟ+ဏေ+ ဏာပေ+တွာ] (ဂ)စိုက်ထောင်စေ၍။ (၂) စိုက်မျိုးစေ၍။ (ဂ)သူလာနိ ရောပါပေတ္ဝာ သူလေသု ဥတ္တာသေသိ။သံ၊၄၊၁။၁၅၃။(၂)ကွ-မေ ရက္ခေ ရောပါပေတွာ တယာ နန္ဒနဝနာဘိ-ရာမော ဝိဟာရော ကာရိတော။သံ၊၄၊၃။၈၀။ (–ဇာ၊၄၊ ၂။၉၂။ ဇာ၊၄၊၄။၄၂၅)။

ရောပါပေန္တ (တိ) [ရှဟ+ဏေ+ဏာပေ+ အန္တ] စိုက်ပျိုးစေတတ်သော၊ သူ။ တထာ အကပ္ပိယဝေါဟာရေန ရောပါပေန္တသ။ ဝိ၊ ၄၊ ၂။၂၀၁။ဝိ၊သင်္ခ။၁၉။

ရောပါပေန္တိ (ကာ၊ကြို) [ရှဟ+ဏေ+ဏာပေ+ အန္တိ]စိုက်ပျိုးစေကုန်၏။ မာလာဝစ္ဆံ ရောပေ-နွိပိ ရောပါပေန္တိပိ။ ဝိ၊၁။၂၇၄။ ဝိ၊၄။၂၂။တေ စ အနေကပွကာရံ မာလာဝစ္ဆံ သယမ္ပိ ရော-ပေန္တိ အညေန ပိ ရောပါပေန္တိ။ ဝိ၊၄၊ ၂။၁၉၉။

ရောပါပေယျံ (ကာ၊ကြို) [ရှဟ+ဏေ+ ဏာပေ+ယျံ] (ဂါ) စိုက်ပျိုးစေငြားအုံ့။ ယံ နူနာဟံ ဣမာသု ပေါက္ခရဏီသု ဧဝ ရူပံ မာလံ ရောပါပေယျံ။ ဒီ၊၂။၁၄၆။

ရောပါပေယျာသိ (ကား၊ကြို) [ရှဟ+ဏေ+ ဏာပေ+ယျာသိ] (သင်)စိုက်ပျိုးစေရာ၏။ တဒါ တုံ....သာလိ ရောပါပေယျာသိ။မိလိန္ဒ။ ၆၈။

ရောပါပေသိ (ကာ၊ကြို၊) [ရှဟ+ဏေ+ဏာပေ+ သ္ဘ] စိုက်ပျိုးစေပြီ။ ရောပါပေသိ ခေါ အာနန္ဒ ရာဇာ မဟာသုဒဿနော ဇာသု

ပေါက်ရရ၊ သူ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄၆ ၇။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၁၊၃၀၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၃၄)။

ရောပါပေဿန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ရုဟ+ဏော+ဏာပေ+သန္တိ။ ရုဟ+ဏော+ဏာပေ+ဥံ။ ဥံ–ကို သန္တိ–ပြု။ ရောဒိဿတိ–ကြည့်။] ငုံကဲ့ပျိုးစေကုန်ပြီ။ ရောပယတိလည်း–ကြည့်။ ကတံ ဟိ နာမ....မာလာဝစ္ဆံ ရောပေဿန္တိပိ ရောပါပေဿန္တိပိ။ ဝိ၊၁။ ၂၇၇၊ဝိ၊၄။ ၂၇။

ရောပိတ (တိ) [ရုဟ+ဏော+တ။ ရောပိတသံ။ ရေ ဝိအ–ပြာ။] (၁) တက်စေတည်စေ–တင်–အပ်သော–(က)ကံ၊ (ခ) အပြစ်ဒေါသ။ (၂) ဖြစ်စေ–ပေါက်စေ–စိုက်ပျိုး–အပ်သော (က) မျိုးစေ့၊ (ခ) သစ်ပင်၊ (ဂ) ကုသိုလ်။ (၃) တည်စေထား–အပ်သော (သဒ္ဒါ)။ (၄) စိုက်ပျိုးရာ (အရပ်,ဌာန)။ နေ့ပယတိလည်း–ကြည့်။ (၁) (က) ရောပိတံ သံဃေန ဆန္နဿ ဘိက္ခုနော အညဝါဒကံ။ ဝိ၊၂။ ၂၃–၄။ (ခ) မယာ ရောပိတံ ဝါဒံ ဝိဿဇ္ဇေဟိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၃၆၉။ (၂) (က) ဥဇုဂ်လေ ယထာ ခေဒေတွာ၊ ဗီဇံ ဗဟုမ္ပိ ရောပိတံ။ ပေတ။၁၆၀။ နေ့ပိတန္တိ ဝုတ္တံ၊ ငပိတ္ဝာ ဝါ ဥဒ္ဓရိတ္ဝာ ဝါ ပုန ရောပိတံ။ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၃၀။ (–မိလိန္ဒ။ ၃၅၇။ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၁)။

(ခ) ယာနိ တေန ရောပိတာနိ။မိလိန္ဒ။ ၂၇၂။ အာရာမာဒိအတ္ထာယ ပန ရောပိတသ္မာ ဝါ ရောပါပိတသ္မာ ဝါ ဖလံ, ပရိဘုဉ်ဇိတုမ္ပိ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။ဝိ၊သင်္ဃ။ ၁၀၈။ (ဂ) အမှာကံ ပန အယျာသ သာရိပုတ္တတ္ထေရဿ အန္တေ ရောပိတေန သဒ္ဓါဗီဇေန အဇ္ဇေဝ အဝဿံ ဖလံ ဒိန္နံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၄။ (၃) ဗျဉ္ဇနဿ စ မိစ္ဆာ ရောပိတဘာဝေါ ဒဿေတဗ္ဗော။ ပ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁၉။ မိစ္ဆာရောပိတဘာဝေါတိ အယာထာဝဝေဒေါ ထပိတဘာဝေါ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂၃၉။ (၄) ရောပိတဋ္ဌာန–ကြည့်။

ရောပိတဋ္ဌာန (န) [ရောပိတ+ဋ္ဌာန] စိုက်ပျိုးရာအရပ်။ ရောပိတဋ္ဌာနေ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဂရုဘာဏ္ဍံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၀။

ရောပိတဝန (န) [ရောပိတ+ဂန] စိုက်ပျိုးအင်္သောတော။ အဇ္ဇနဝနေတိ အဇ္ဇနဝဏ္ဏပုပ္ဖါနံ ရုက္ခာနံ ရောပိတဝနေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၇၈။

ရောပိမ (တိ) [ရုဟ+ဏော+ဏျ။ ယ–ကို မ–ပြု။ ရောပိယတိ အသ္မိန္တိ ရောပိယံ၊ တံ ယေဝ ရောပိမံ ယ–ကာရဿ မ–ကာရံ ကတွာ။ ပါစိတ်၊ ယော။၁၆၃။ ရုပ+ဏျ။ ရုပိယတီတိ ရောပိမံ။ ယ–ကို မ–ပြု။ပါစိတ်၊ သျ။ ၂၂၆။ ပြန်ပွားရေးမူ။] (၁) ဖြစ်စေ–ပေါက်စေ–စိုက်ပျိုး–အပ်သော။ (၂) ဖြစ်စေ–ပေါက်စေ–စိုက်ပျိုး–ရာဖြစ်သော။ (၁) ယံ မနုဿာနံ ဥပဘောဂရိဘောဂံ ရောပိမံ။ ဝိ၊၂။ ၃၄၉။ (–မ၊ ၂။ ၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂–၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၂)။ (၂) အောက်ပုဒ်–ကြည့်။

ရောပိမဋ္ဌာန (န) [ရောပိမ+ဋ္ဌာန] ဖြစ်စေပေါက်စေ–စိုက်ပျိုး–ရာအရပ်။ ရောပိမဋ္ဌာနေ သဗ္ဗေန သဗ္ဗံ ဂရုဘာဏ္ဍံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၅၄။ (ပါစိတ်၊ယော။၁၆၃)။

ရောပိမတာလ (ပု) [ရောပိမ+တာလ] စိုက်ပျိုးအပ်သော ထန်းပင်။ ရောပိမတာလေသု သဗ္ဗမ္ပိ ဂရုဘာဏ္ဍံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂။

ရောပိမဟရိတဋ္ဌာန (န) [ရောပိမ+ဟရိတ+ဋ္ဌာန] စိုက်ပျိုးရာအရပ်, စိမ်းသောကောက်ပဲစသည်ရှိရာအရပ်။ ရောပိမဟရိတဋ္ဌာနေ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၀)တိ ရောပိမဋ္ဌာနေ စ ဟရိကဋ္ဌာနေ စ။ ပါစိတ်၊ယော။၁၆၃။

ရောပိဿံ (ကာ၊ ကြို) [ရုဟ+ဏော+ဿံ] (ဂါ) စိုက်ပျိုးပေအံ့။ ရောပယတိလည်းကြည့်။ အာရုမာနိ စ ရောပိဿံ။ ဒုဂ္ဂေ သက်မနာနိ စ။ ဝိမာန။ ၇၆။ ပေတ။ ၂၀၈။

ရောပိဿာမိ (ကာ၊ ကြို) [ရုဟ+ဏော+ဿာမိ] (ဂါ) စိုက်ပျိုးအံ့။ ရောပိဿန္တိ ရောပိ-ဿာမိ။ ဇာတ၀ံ၊ ၌။ ၁၁၃။

ရောပေတဗ္ဗ (တိ) [ရုဟ+ဏော+တဗ္ဗ) (၁)စိုက်ပျိုးအပ်သော။ (၂)တင်-ထား-အပ်သော။ (၁) သဒ္ဓါဗီဇံ တံသု သမ္မတ္တိသု ရောပေတဗ္ဗံ။ မိလိန္ဒ။ ၃၉၆။ (၂) ဧ၀ဉ္စ ပန ဘိက္ခဝေ ရောပေတဗ္ဗံ၊ ဝိ၊ ၂။ ၅၃-၄။ ဗျဥ္ဇန် ကထံ ရောပေတဗ္ဗ (မ၊ ၌၊ ၂။ ၁၆၅)။ အံ၊ ၌၊ ၃။ ၃၅၄) န္တိ ဘန္တေ ဣဒံ ဗျဥ္ဇနံ အယံ သဒ္ဓါ ကထံ ဣမသ္မိံ အတ္တေ ရောပေတဗ္ဗော။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၉၇။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၆၇။ ကထံ ရောပေ-တဗ္ဗ (အံ၊ ၌၊ ၂။ ၄၈) န္တိ ကေန ပကာရေန နိက္ခိပိတဗ္ဗံ။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၂။

ရောပေတိ (ကာ၊ ကြို) [ရုဟ+ဏော+တိ။ ရုဟတိ-မှ။ ပါဏိနီ၊ ၇၊ ၃၊ ၄၃။ ခီရတ-ရုဂိနီ၊ ၁။ ၅၉၈-ဖြင့် ဟ-ကို ပ-ပြု။] (၁) တက်စေ-တည်စေ-တင်-၏။ (၂) စိုက်ပျိုး၏။ ရေ.ပယတိလည်းကြည့်။ (၁) သံဃော ဆန္နဿ ဘိက္ခုနော အညဝါဒကံ ရောပေတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၅၃-၄။ ဗျဥ္ဇနာနိ စ မိစ္ဆာရောပေတိ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၈၅။ (-ဒီ၊ ၌၊ ၃။ ၉၅)။ (၂) တတ္ထ ဗီဇံ နု ရောပေတိ၊ နု သော ဓညေန အတ္ထိကော။ စရိယာ။၃၀၆။

ရောပေတုံ (ကာ၊ ကြို၊ ဝိ) [ရုဟ+ဏော+တုံ] စိုက်ပျိုးခြင်းငှာ။ ကပ္ပိ.ယပဏ ဝိယံ သယံ ရောပေတုမ္ပိ ဝဋ္ဋတိတိ ဝုတ္တံ။ဝိ၊၌။ ၂၀၀-၁။ ဝိ၊ သင်္ခ။ ၁၀။ (-စရိယာ၊ ၌။ ၃၀)။

ရောပေတု (ကာ၊ ကြို) [ရုဟ+ဏော+တု] တင်-တည်စေ-လော့။ ဆန္နဿ ဘိက္ခုနော အညဝါဒကံ ရောပေတု။ ဝိ၊ ၂။ ၅၃-၄။ အညဝါဒကံ ရောပေတူတိ အညဝါဒကံ အာရောပေတု ပတိဋ္ဌာပေတူတိ အတ္ထော။ဝိ၊ ၌၊ ၃။ ၃၅။

ရောပေတုကာမ (တိ) [ရောပေတုံ+ကမု+ဏ] စိုက်ပျိုးခြင်းငှာအလိုရှိသော၊ သူ။ စိုက်ပျိုး လိုသူ။ ရောပယတိလည်း-ကြည့်။ ကဿ-ကော ဧည့် ရောပေတုကာမော ခေတ္တံ ဂဿတိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၆၆။

ရောပေတွာ (ကာ၊ ကြို၊ ဝိ) [ရုဟ+ဏော+တွာ] (၁) စိုက်ပျိုး၍။ (၂) (က) → တင်၍။ (ခ) တင်စားရဲ့။ (၃) စိုက်-သောင်-၍။ (၄) (အညီအမျှ) တိုးပွားစေ၍။ ရောပယတိ လည်း ကြည့်။

(၁) ကော ပုရိသော ခေတ္တေ ဗီဇံ ရောပေတွာ။ မိလိန္ဒ။ ၂၅၅။ (-ဝိ၊၌၊၁။၇၄-၅။ ဝိ၊ ၌၊ ၂။ ၅၄၊ ၁၉၉။ ဝိ၊ ၌၊ ၃။ ၃၂၀။ ဝိ၊ သင်္ဃ။ ၁၀၂။ မ၊ ၌၊ ၄။ ၄၉။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၁။ ဂ၁။ ဇာ၊ ၌၊ ၄။ ၂၃၀)။ (၂) (က)တေသံ ဝသေန ဝိတ္ထာရတော အာ၁တ္တိံ ရောပေတွာ ဒဿေန္တော။ ဝိ၊ ၌၊ ၂။ ၁၈၀။ (-ဝိ၊၌၊၃။၅။ ဝိ၊ ၌၊ ၄။ ၄၊ ၁၂၀။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁၂။ (ခ) ဘဂဝါ ပန ယသ္မာ ပုဗ္ဗဓမ္မသဘာဂေန ရော-ပေတ္ဝာ ကထနံ နာမ ဗုဒ္ဓါနံ အာနုဘာဝေါ။ သုတ္တနိ၊ ၌၊ ၁။ ၁၂၀။ (၃) သူလသတံ ရောပေတွာ ဗဟုံ ပါပံ အာယူဟန္တော။ အံ၊ ၌၊ ၁။ ၂၇။ (-ဇာ၊ ၌၊ ၂။ ၃၃)။ (၄) ရော-ပေတွာ (ဝိ၊ ၌၊ ၁။ ၁၆၀။ သီ၊ ဃ္ဂ။ မူ။) ဖာလိတဋ္ဌာနေ ဒိန္နံ မံသံ သမံ ဝမ့ဲတွာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၉၅-၆။

ရောပေထ၁ (ကာ၊ ကြို) [ရုဟ+ဏော+ထ] (သင်တို့)တင်ကုန်၏။ ကိံ ဣမေသံ အာ၁တ္တိံ ရော-ပေထ။ ဝိ၊ ၌၊ ၄။ ၄၂။ (-မ၊၌၊၄။၁၉)။

ရောပေသီ (ကာ၊ ကြို) [ရှဟ+ကော+ဣ] (၁) (၎) စိုက်ပျိုးပြီ။ (၂) တင်ပြီ။ (၁) ပုဗ္ဗေ မဃဒေဝေါ နာမ ရာဇာ တံ အမ္ဗဝနံ ရောပေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၃။ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၁။ဇာ၊၎၊ ၂။ ၉၅)။ (၂) ဒက္ခိဏောန ဟတ္ထေန ကစ္ဆိတ္ဝာ ဇိယံ ရောပေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၃၂၅။

ရောပေသိ (ကာ၊ ကြို) [ရှဟ+ကော+တ္ထံ] (၁) (၎) စိုက်ပျိုးပြီ။ (၂) (ကိုယ်၌) စွပ်ပြီ။ (၁) ဒွေနဝုတော ဣတော ကပ္ပေ၊ ဗောဓိံ ရောပေသဟံ တ၊ဒါ။ အပ၊၁။ ၁၂၃။ (–မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၁၃)။ (၂) အဘိရောပယိန္တိံ ပူဇာဝသေန သရီရေ ဆောပေသိံ ပဋိမုဉ္စိံ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၁၅၄။

ရောပေသုံ (ကာ၊ ကြို) [ရှဟ+ကော+ဥံ] စိုက်ပျိုးကုန်ပြီ။ အပရဘာဂေ အညေပိ ဆာဇာနော ရောပေသုံယေဝ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၁၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၇)။

ရောပေဿန္တိ (ကာ၊ ကြို) [ရှဟ+ကော+သ+န္တိ။ မောဂ်၊၆။၃။ ရှဟ+ကော+ဥ၊ ဥံကို သ၊ န္တိ ပြု။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ဂ၉၂။] စိုက်ပျိုးကုန်ကြိုပ်။ ကထံ ဟိ နာမ....မာလာဝစ္ဆံ ရောပဿန္တိပိ ရောပါပေဿန္တိပိ။ ဝိ၊၁။ ၂၇၇။ဝိ၊၄။ ၂၄။

ရောမေဿာမိ (ကာ၊ ကြို) [ရှဟ+ကော+သ၊ ဿာမိ] (၎) စိုက်ပျိုးအံ့။ အာနန္ဒတ္ထေရော "အဇ္ဇ ဗောဓိံ ရောပေဿာမိ"တိ ကောသလရာဇဒေဝိနံ အာရောစေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၂၉။

ရောပေဟိ (ကာ၊ ကြို) [ရှဟ+ကော+ဟိ] (သင်) စိုက်ပျိုးလော့။ ဣမံ အမ္ဗဋ္ဌိံ ဣမေဝ ပံသုံ ဝိယူဟိတွာ ရောပေဟိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၅။ (–အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၁)။

ရောမ (ပုံ၊နှ) [ရှ+မန်၊ ရဝတိ ဂစ္ဆတီတိ ရောမော။ကစ္စည်း၊၆၂၇။ရှ။၆၅၂။နိတိ၊သုတ္တ။ ၁၂၃၄။ ရှဟ+မ။ လူ+မ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။ ၂၅၉။ ရောမန်–သံ။ ရောမ–ပြာ၊ အဗ္ဘမာဂဓီ။]

ရောပေထ၂ (ကာ၊ ကြို) [ရှဟ+ကော+ထ] စိုက်ပျိုးကုန်လော့။ "ဣဒံ တတ္ထေဝ ရောပေထာ"တိ ဇ၊ ၁ဟ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။

ရောပေန္တ (တိ) [ရှဟ+ကော+အန္တ။ ထီ–ဋ္ဌ ရောပေန္တီ။] (၁) တင်စားသော၊ သူ။(၂) စိုက်ပျိုးသော။ (၃) မြှုပ်–စိုက်–သော၊ သူ။ (၁) ပုဗ္ဗမ္မေသဘာဂေန ရောပေန္တော အာဟ "သဒ္ဓါဗီဇ"န္တိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂၀။ (၂) တဋ္ဌ ဝတ္ထ ဘဝေ ကုသလဗီဇာနိ ရောပေန္တော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၇။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၁)။ (၃) သူလံ ရောပေန္တသာ (ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ။ ၂၉)တိ သူလံ နိခဏန္တသာ။ ဝိ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၄၇။

ရော်ပေန်ိ (ကာ၊ ကြို) [ရှဟ+ကော+အိန်္တ] (၁) (က) ဖြစ်စေ–ပေါက်စေ–စိုက်ပျိုး–ကုန်၏။ (ခ) ပြီးစေကုန်၏။ (၂) ထောင်ကုန်၏။ (၁) (က) မာလာဝစ္ဆံ ရောပေန်တိပိ ရောပါပေန်တိပိ။ ဝိ၊၁။ ၂၇၄။ ဝိ၊ ၄။ ၂၂။ (–ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၅)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၉။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၆၆။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉၈)။ (ခ) အာရာမေ ရောပေန်တိ နိပ္ပါဒေန်တိတိ အာရာမရောပါ။သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁၂၃။ (၂) သူလာနိ ရောပေန်။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၀။ ကူဋာနိ ကာရယန္တိ ဝေဒတိ ကူဋ္ဌပါသာဒိနိ ရောပေန်တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၆၇။

ရောပေမိ (ကာ၊ ကြို) [ရှဟ+ကော+မိ] တည်စေ၏၊ ထားစေ၏။ ရောပေမိ ပုညသမုဒ (အပ၊ ၁။၉၀) နွှဲ့ ဒါနသီလာဒိ ပုညဗီဇသမ္ဘတ္တိံ ရောပေမိ ပဋ္ဌပေမိတိ အတ္ထော။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇။

ဆောပေယျ (ကာ၊ ကြို) [ရှဟ+ကော+ဧယျ] (၁) စိုက်ပျိုးဆုစေ၏။ (၂) တင်–တည်စေ–ရာ၏။ (၁) တဿာ ဗီဇံ ဂဟေတ္ဝာ ပုန ရောပေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၅၁။ (၂) သံဃော ဆန္နဿ ဘိက္ခုနော့ အညဝါဒကံ ရောပေယျ။ ဝိ၊ ၂။၅၃–၄။

ရောမဋ္ဌ (ပု) [ရောမ+အဋ္ဌ+ကာ။ ရောမာနံ အဋ္ဌနံ ရောမဋ္ဌော၊ အဋ္ဌကမနေ၊ ကော။ ဓာန်၊ ဋ္ဌ။ ၁၇၅။ ရေ့မဋ္ဌ–သံ။ ရောမံစ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ၊] ကြက်သီးမွေးညင်းထခြင်း။ ရောမဋ္ဌော လောမဟံသနံ။ ဓာန်။၁၇၅။ ရောမဋ္ဌပီဠိတ္ထရ-စနား၊ သာဓုဝါဒါဟိတဒ္ဓနိ်။ အလင်္ဘာ။၁၃၀။

ရောမဒ္ဓ (ပု၊ န) [ရောမဒ္ဓ+အ။ ရောမန္ဆကလည်း–ကြည့်] (၁) စမြဲ့–ခတ်–ပြန်–ခြင်း၊ (မျိုအပ်သောအစာကို ခံတွင်းသို့ တစ်ဖန်ထုတ်၍ ကြေညက်စေရန် ဝါးခြင်း)။ (၂) စမြဲ့–ခတ်–ပြန်–အပ်သောအစာ၊ (မျိုပြီးနောက် ခံတွင်းသို့ ဟစ်ဖန်ထုတ်၍ ဝါးအပ်သောအစာ)။ (၁) နှုံးကဝတ္ထုကေ အတ္တနော အင်္ဂဇာတံ ဆိန္နတိ ထုလ္လစ္ဆယံ, ရောမဒ္ဓေ ပါဒိတ္တိယံ။ ဝိ၊၄၊၄။၁၅၆။ ရောမန္ဆလည်း–ကြည့်။ (၂) ရေမဒ္ဓကသာ (ကခ်ီ။ ၂၂၅)တိ ရောမဒ္ဓကဿ ဘိက္ခုနော အတ္ထော ဟရိတ္ဗာ မုခေဝ ဥပိတော ဗဟိမုခဒ္ဓါရာ ဝိနိဂ္ဂတော ဘောဇနဿ မဂ္ဂါ နိဂ္ဂတော ''ရေမဒ္ဓေ''တိ ပဝုစ္စတိ။ လ္ဟခပန အတ္ထော-ဟရိတ္ဗာ ဥဂ္ဂိရိတ္ဗာ မုခေဝ ဥပိတောတိ အမ်ိပ္ပေတော။ ကခ်ီ၊ ဋ္ဌိသစ်၊၃၀၄။

ရောမဒ္ဓက (တိ) [ရောမဒ္ဓ+ကွ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၇၂၊ သ္ဟာစ်။ ရောမဒ္ဓ+ကာ၊ က–အာဂမရောလ။ သဒ္ဒတ္ထ၊ ဓာန်။] (က) စမြဲ့–ခတ်–ပြန်–တတ်သော၊ သူ။(ခ)စမြဲ့–ခတ်–စမြဲ့ပြန်–ခြင်းရှိသော။ (က၊ ခ) တေန ခေါ်ပန သမယေန အညတရော ဘိက္ခု ရောမဒ္ဓကော (နေမန္ဆကော၊ ဆဒ္ဒ) ဟောတိ။ ဝိ၊၄။ ၂၇၂။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ရောမဒ္ဓကဿ ရောမဒ္ဓံ။ ဝိ၊၄။ ၂၇၂။ ကခ်ီ။ ၂၂၅။

ရောမန္ဆ (ပု) [ရောမန္ဆ+အ။ ထောမ၊ ကပ္ပ၊ ကောတ္ထုဘာ၊ ပါကတိတ္ထိဒ္ဓကား ရောမန္ဆ (န) ရော+မန္ဆ+အဏ်(အ)စမြဲ့–ခတ်–ပြန်–ခြင်း အနက်၌ ပြစ်၏– ဟုဆို၏။] စမြဲ့–

(၁) အမွေး၊မွေးညင်း။ (၂) ရေမဇနပုဒ်၊ ရောမအရပ်။ (၃) ကြောက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော။ (၄) ကြောက်အပ်သော။ (၅) ချဉ်းကပ်ခြင်းငှာ ခဲယဉ်းသော။ (၆) အမွေး၊ မွေးညင်း။ လောမံ တနုရုဟံ ရောမံ။ ဓာန်။ ၂၅၉။ ရောမသ (အပ၊ ဘ။ ၂၄၂) လည်းကြည့်။ (၂) ရောမဇနပုဒ်၊ ရောမအရပ်။ ရောမဇနပဒ–ကြည့်။ (၃) ကြောက်ခြင်းကိုဖြစ်စေတတ်သော။ (၄) ကြောက်အပ်သော။ (၅) ချဉ်းကပ်ခြင်းငှာ ခဲယဉ်းသော။ သမ္ဘဝါဒိ ဇိနော နေမောတိ ပိ ပါဌော၊ တတ္ထ ရောမောတိ ...ဘယဇနကော၊ အဓမ္မဝါဒိနံ ဝါ တတ္ထ အာဒိနဝဒဿနေန ဘာယိတဇော၊ အပ္ပဟိနာသံဝရာနံ ဝါ ဒုရုပသင်္ကမနတော ဒုရာသဒေါတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၄၅။

ရောမက၁ (န) [ရောမ+က။ ရောမဇနပဒေ ဇာတံ ရောမကံ။ ဝဇိ၅။ ၅၅၇။ သာရတ္ထ၊ ဥ။ ၃၂၀။ ရောမာ–သံ။ ရောမဂ၊ ရောမယ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] ရောမဇနပုဒ်– ရောမအရပ်– ၌ဖြစ်သော ဆား၊ ရောမဆား။ အပရာနိပိ ဒွေ လောဏာနိ ရောမကံ ပက္ကာလဂံ။ ဝိ ၅။ ၂၁၅။

ရောမက၂ (တိ) [ရုမာ+က] (နိမြန်းသော–မျက်စိ–ခြေ–ရှိသော)ခို။ ဝသိမှ သေလဿ ဂုဟာယ ရောမကာ။ ဇာ၊၁။၈ ။ ရောမကာ-ပဲ ရုမာယ ဥပဓိန္ဒ၊ သုခောတပဝါဒြေန ...မာနဝဏ္ဏနေတ္တပါဒတာယ ဗောဓိသတ္တံ ပါရာဝတံ အာသပတိ၊ ဇာ၊၁၊ ။၃၄၄။

ရောမကဇာတက (န) [ရောမက+ဇာတက] ရောမကဇာတ်။ ဒုဂ္ဂကနိကာယ၊ ဇာတက-ပါဠိ၌၊ ၃-နိပါတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၇-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။၈ ။ ဇာ၁၊ ။ ၃၄၄–၅။

ရောမဇနပဒ (န) [ရောမ+ဇနပဒ] ရောမဇနပုဒ်။ ရေ့မက၁–ကြည့်။

ခတ်–ပြန်–ခြင်း။ ရောမန္ဆေ ဟောတိ ပါစိတ္တိယံ၊ဥ ။ ဝိနိစ္ဆယ။ ၃၁၇။ ရောမန္ဆေဟိ ဘုတ္တာဿ လဟုံ ပါကတ္တာယ (ပါကတ္တာယ၊ ဆဋ္ဌ) ကုစ္ဆိဂတံ မုခံ အာရောပေတွာ သဏ္ဌ-ကရဏ၀သေန အနုစာလနေန။ ဥ၊ ဝိနိစ္ဆယ၊ ဋီ။၃၁၇။

ရောမန္ဆက (တိ) [ရောမန္ဆ+ကဒု။ ရောမန္ဆ+ကာ။ က-အကွေရလာ။] (၁) စမြဲ့.–ခတ်–ပြန်–တတ်သော၊ သူ။ (၂) စမြဲ့.–ပြန်–ခတ်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ (၁) (၂) တေန ခေါ ပန သမယေန အညတရော ဘိက္ခု ရောမန္ဆကော ဟောတိ။ ဝိ၊၄။၂၇၂။ (–ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၁၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၆၂။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၉၆)။

ရောမန္ဆန (န) [ရောမန္ဆ+ယု။ ရောမန္ဆန–သံ။] စမြဲ့.—ခတ်—ပြန်—ခြင်း။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ရောမန္ဆကဿ ရောမန္ဆနံ။ ဝိ၊၄။၂၇၂။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၅။

ရောမန္ဆယမာန (တိ) [ရောမန္ဆ+ကယ+မာန။ ရောမန္ဆ+ အ~ယ+ မာန။ နဲ့မတ်။ ရောမန္ဆဲ့ယမာန – ဝိလျှဲ။] စမြဲ့.— တ်–ပြန်—သော။ ပပ္ပဂုမ္ဗေ သီသံ ကတ္ဝာ ရောမန္ဆယမာနော အဋ္ဌာသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။ (—ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၃၉)။

ရောမန္ဆိတ္ဝာ (ကြိ၊ ဝိ) [ရောမန္ဆ+ တ္ဝာ] စမြဲ့.—ခတ်–ပြန်—၍။ သော ရောမန္ဆိတ္ဝာ ရောမန္ဆိတ္ဝာ အဇ္ဈောဟရတိ။ ဝိ၊၄။ ၂၇၂။

ရောမသ (တိ) [ရောမ+သ၊ ကစ္စည်း။ ၃၆၄။ ရွှ။၃၉၀။ နိတိ၊သုက္က။ ၇၀၅။ မောဂ်၊ ၄။၉၃။ နိရုတ္တိ။၄၀၉။ ရောမ—သံ၊ ရောမသ–ပြာ။] (၁) အမွေး– ရှိ– ထူ– သော၊ သူ။ (က) ရောမသမည်ဿ:မင်း၊ (၁) ရောမသမည်ဿော ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ (ဂ) ရောမသမည်သော ဘီလူး။ (၂)(အမွေ့.ပမာနေဇာမြက် စသည် ရှိသော) ရောမသမည်သော တောင်။ (၁) (က) စတုသတ္တတိကော ကပ္ပေ၊ ရောမသော နာမ ခတ္တိယော။ အပ၊ ၁။ ၂၄၂။ (၁) ရောမသော နာမ နာမေန၊ သယမ္ဘူ။ သုဗ္ဗ-တော တဒါ။ အ၊ပ၊ ၁။ ၂၆၈။ (—အပ၊ ၂။ ၀)။ (ဂ) ရောမသော နာမ နာမေန၊ ဒါနေ၀ါ ကွတိ ဝိဿုတော။ အပ၊ ၁။ ၂၀၀။ (၂) ရောမသော နာမ ပဗ္ဗတော (အ၊ပ၊ ၁။ ၂၆၁) တိ ....ဒဗ္ဗတိဏာဒိသဉ္ဆန္နတ္တာ ရောမ-သော နာမ ပဗ္ဗတော အဟောသိ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၉၁။

ရောရွက (န) [အနိ၊ ပါဠိ။ ရောရွက–သက္ကတ ပဝိဋ္ဌက။ ပုရာဏ်မြေပုံ– ၁၇၆။ ပါကစ္စတန်– ကွန်ကြမ်းဥ ရှိသည်။] ရေရွက်မြို့။ မဟေသယံ အဝန္တိနံ၊ သောဝီ-ရာနဉ္စ ရေရွက်။ ဒီ၊၂။၁၈၉။ (ရောဒုက်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၅)။

ရောရွံ (ပု၊ န) [ရွ+အံ။ မောဂ်၊ ၅။ ၇၀ နိရုတ္တိ။ ၅၉၇။ ရွ+ အံ့။ အမရ၊ ဋ္ဌ။ လောလုပ, မောမ္မဟ–ပုဒ်တို့ကဲ့သို့ ရုပ်ပြီး ၏။ ဘုသံ, ပုနပ္ပုနံ ဝါ ဒုက္ခိတသဒ္ဒေန ရ၀န္တိ အသ္မိံ ရောရွ၀ေါ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌ။ ၆၅၇။ (–သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၇၇။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၂၀၀)။ ရောရ၀ –သံ။ ရောရွအ – ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ရောရွ၀ငရဲ။ (၂) ရောရွ၀မင်း။ (၃) ရောရွ၀မြို့။(၁) ဥပေန္တိ ရောရွံ၀ံ ဃောရံ၊စိရ-ရတ္တံ ဒုက္ခံ အနုဘ၀န္တိ။ သံ၊ ၁၊ ၂၇။ သဉ္ဇီ၀ေါ ကာလသုတ္တော စ၊ သဃ်ာတော ဒွေစ ရောရွ၀ါ။ ဇာ၊ ၂။ ၆၀။ (–အဘိ၊ က။၄၅၁။ ဓာန်။ ၆၅၇)။ ဒွေစ ရောရွ၀ါတိ ဇာလ ရောရွ၀ေါ ဓူမရောရွ၀ေါ စာတိ ဒွေ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၂၀၀။

ဖြစ်သောကြောင့် အသက် အပိုင်းအခြား အကန့်အသတ်မရှိဟု ဆိုကြကုန်သည်။ သို့သော် အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၂၇၇။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ ဋ္ဌီ။ ဂဉ-တို့၌ကား တုသိတာနတ်တို့၏ နှစ်အရေအတွက်အားဖြင့် အနှစ်၄-ထောင်၊ လူတို့၏ နှစ်အရေအတွက်အားဖြင့် ၅၇-ကုဋေ ၆-သန်းသည် ဇာလရောရွဝင်ရဲ၌ တစ်ရက်၊ ၎င်းရက်လှန့်အားဖြင့် အနှစ်လေးထောင်သည် ဇာလရောရွဝ ငရဲ၏ သက်တမ်းဟု လည်းကောင်း၊ နိမ္မာနရတိနတ်တို့၏ နှစ်အရေအတွက်အားဖြင့် အနှစ် ဂ-ထောင်၊ လူတို့၏ နှစ်အရေအတွက်အားဖြင့် အနှစ် ၂၃၀-ကုဋေ ၎သန်းသည် ဝူမရောရွာ ငရဲ၌တစ်ရက်၊ ၎င်းရက်လှန့်အားဖြင့် အနှစ်ဂ-ထောင်သည် ဓူမရောရွဝငရဲ၏ သက်တမ်းဟုလည်းကောင်း မိန့်ဆိုကြသည်။ ဤကိုရည်၍ ငရဲသက်လင်္ကာ၌လည်း- "နရကဲယ်စ္စာ၊ သဒ္ဓိဝဋ္ဋ၊ လူက-လှန့်၊ကိုးသန်းဖြစ်မှ၊တစ်ရက်ငရဲ၏၊....ကာလ (၄)သုတ်မှ၊သံဃာဘနှင့်၊ ရောရွဝမှာ၊ မဟာ-ရောရွဝ၊တာပနတိုင်၊လေးဆလေးဆ၊ ကာလ ရှည်စွာ၊ ဆင်းရဲကြောင်း" စသည်ဖြင့် စင်ဆိုတော်မူလေသည်။) (၂) ရောရွဝမဟာရောင-ကြည့်။ (၃) ရောရွဝမှာ ဣခဂတ (ပေတ။ ၁၅၅)ဘို့ ရောရွဝနဂရကော စဝိဘ့ာ မရွှ-ကန္တာရေ ဣခ .... အာဂတံ။ ပေတ။၄။၁၁၂။

ရောရွဝတိ (ကြိ) [ရွ+အ+တိ။ ရောရွဝတိ-သံ။] လွန်စွာငိုကြွေး မြည်တမ်းခြင်း။ ရောရွဝံတိ၊ ရောရွဝန္တိ။ နိရွတ္တိ။ ၆၅၉။

ရောရွဝနဂရ (န) [ရောရွဝ+နဂရ] ရောရွဝမြို့။ ဒါဠကော ပန လဉ္ဇာယ တတ္ထ ဝသိတုံ အဝိ-သဟန္တော ရောရွဝနဂရံ ဂန္တွာ။ ပေတ၊ ၄။ ၁၀၅။ (-ထေရ၊ ၄၊ ၁။ ၂၅၂။ ဇာ၊ ၄၊ ၃။ ၄၄၆)။

ရောရွဝန္တိ (ကြိ) [ရွ+အ+အန္တိ] ရောရွဝကြီး-ကြည့်။

ဤငရဲသည် ငရဲကြီး ဂ-ထပ်၌ ပါဝင်သည်။ ဤရောရွဝငရဲသည် - ဇာလရောရွဝ (=စူဠ-ရောရွဝ) ဓူမရောရွဂ (=မဟာရောရွဝ) ဟူ၍ ၂-မျိုးရှိသည်။ ထိုတွင် ဇာလရောရွဝ ငရဲဘာသည် တစ်ကမ္ဘာ ကာလတိုင်တိုင် ကြုံရှိကုန်သော ရဲရဲညီးသည့် သံတေမီး (=ငရဲမီး) အလျှံတို့ဖြင့် ပြည့်နှက်နေ၍ ယင်းမီးတောက်မီးလျှံတို့သည် ငရဲသူ, ငရဲသားတို့၏ ဒွါရ၉-ပေါက်တို့မှ ဝင်ရောက်ကာ ဇစ်ကိုယ်လုံးလောင်မြိုက်ကြ၍လည်း သည်။ ဓူမရောရွဝ ငရဲသည် အင်မတန် ကြမ်းတမ်းပြင်းထန်သော အခိုးအငွေ့တို့ဖြင့် ပြည့်နှက်နေ၍ ယင်းအခိုးအငွေ့တို့သည် ငရဲသူ, ငရဲသားတို့၏ ဒွါရ ၉-ပေါက်တို့မှ ချဉ်းနင်းဝင်ရောက်ကာ တစ်ကိုယ်လုံး ပြူတင်းဖြောပစ်ကြ၍လည်း သည်။ ဤငရဲ၌ ဖြစ်-ခံ-ကြရသော ငရဲသူ, ငရဲသား တို့၏ ကယ်ပါ ယူပါ တစ်စာစာ ဟစ်အော်သံကြီး ကို ဟစ်အော်မြည်တမ်းရာ ဘုံဌာန ဖြစ်သော ကြောင့် ဤငရဲကို "ရောရွဝ" ဟုခေါ်ဆို သည်။ ဇာ၊ ၄၊ ၅။ ၂၀၀။ (-သံ၄၊၁။၇၇)။ ဤကိုရည်ရွယ်၍ အလျှံအခိုး၊ နှစ်မျိုးလွန်ပြင်း၊ ပူစပ်ခြင်းဖြင့်၊ ခံတွင်းဒဏ်ရာ မကျန်ရအောင်၊ ကိုးဝဟ္ဘဲ၊ အပေါက်ရှိတိုင်း၊ ခွေ့ဝင်ထွက်.... ဓူမဇာလ၊ ရောရွဝဟု၊ နာမမည်သီး၊ ငရဲကြီးတည်း" စသည်ဖြင့် မဃဒေဝ လင်္ကာသစ်။ ပိုဒ်ရေ ၄၅၀-၌စပ်ဆိုတော်မူသည်။ (၁) ဝန်တိုစိတ်လဲသူ။ (၂) ရသေ့ရဟန်းတို့အား ကြမ်းတမ်း ခက်ထန်သည့်စကားကို ပြောဆို သူ (ဇာ၊ ၂။၆၀-၁)။ (၃)သစ္စာ၄-ပါးတရား တော်ကို ကဲ့ရဲ့ရွဲတ်ချသူ (သံ၊ ၁။ ၂၇)။ (၄) သူတစ်ပါးကို ပိတ်ဆို့ပြီး မီးလောင် တိုက်သွင်း သတ်သူတို့သည် (မဃဒေဝ လင်္ကာသစ်၊ပိုဒ်ရေ၊ ၄၅၆)ဤရောရွဝငရဲကြီး၌ ကျရောက်ရကုန်၏။ သင်္ဂဟ၊ ဝိဘင်္ဂပိုင်း၊ ပဋိ-သန္ဓိစတုက္ကနှင့် ဝိဘာဝိနီ။ ၁၆၅-၆ တို့၌ ငရဲသူ, ငရဲသားတို့အား ကံသာလျှင် ပမာဏ

ရောရွဝ်မဟာရာဇ (ပု) [ရောရွဝ်+မဟာရာဇ] ရောရွဝ်မင်းကြီး။ အတိတေ သိဝိရဒ္ဓေ ရောရွဝ်-နဂရေ ရောရွဝ်မဟာရာဇာ နာမ ဒဿရာဇ-ဓမ္မေ အကောပေတ္ဝာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၄၆။

ရောသ (ပု) [ရွသ+ဏ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၃၄၆။ ရောမ – သံ။ ရောသ–ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂမိ။] အမျက်ဒေါသ။ ကောဓာ ဃာတာ ကောပ-ရောသာ။ ဓာန်။ ၁၆၄။ ရောသောတိ ကောဓော။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၃၄၆။ ရောသေန်တိတိ ယထာ ပရဿ ရောသော ဟောတို့၊ ဝေံ အနုဒ္ဓံသနဝသေန ရောသံ ဥပ္ပါဒေန်တီ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၁၀၀။

ရောသက[1] (တိ) [ရွသ+ဏ္ဍု။ ထိ–ဠ် ရောသိကာ။ ရောမဏ–သံ။] (၁) ချုပ်ချယ် – ပုတ်ခတ်ပြောဆို – တတ်သော။ (၂) (ကိုယ်နှုတ်တို့ဖြင့်) အမျက်ဒေါသကို ဖြစ်စေတတ်သော။ (၁) အက္ကောသတော စ အက္ကောသံ၊ ရောသေတာရဥ္ဆ ရောသကော။ သံ၊ ၁။ဂဖ။ (–ဇာ၊ ၁။ ၇၀)။ရောသကောတ် ဃဠ္ဆကော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၂။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄ဖ)။ (၂) ရောသကော (သုတ္တနိ။ ၂၉၉။ ဝိမာန။ ၇၄) တိ ကာယဝါစာဟိ ပရေသံ ရောသံ ဇနကော။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁ဖဉ။ (–ငိမာန၊ ဋ္ဌ။၂၀၉)။

ရောသက[2] (တိ) [ရောသ+ဏ္ဍု။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၀၄။] ကြောက်တတ်သော၊ သူ။ ရောသတိ၊ ရောသကော။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၀၄။

ရောသဇနက (တိ) [ရောသ+ဇနက] အမျက်ဒေါသကိုဖြစ်စေတတ်သော၊ သူ။ ရောသက (သုတ္တနိ။ ၂၉၉။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဖဉ)ကြည့်။

ရောသတိ[1] (ကြို) [ရွသ+အ+တိ။ ရောမတိ–သံ။ရောသ္လ–ပြာ။] ချုပ်ချယ်–ဆဲရေး–ပုတ်ခတ်ပြောဆို–၏။ ဓရောသန္တိ, ရောသေ-တိတ္ထိ–ကြည့်။

ရောသတိ[2] (ကြို) [ရောသ+အ+တိ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၀၄။] ကြောက်တတ်၏။ ရောသတိ၊ ရောသကော။နိတိ၊ ဓာတု။ ၁၀၄။

ရောသန (တိ) [ရွသ+ယု။ ရောမဏ – သံ။ ရောသ္လ–ပြာ။] (တိ) (၁) ချုပ်ချယ်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ အမျက်ထွက်သူ။ (ထီ၊နု) (၂) ချုပ်ချယ်ခြင်း။ (က)ရိုက်နှက်–ပုတ်ခတ် – ခြင်း။ (ခ) ပုတ်ခတ်ပြောဆိုခြင်း။ (တိ)(၁)ရောသိတုံ သီလမဿာတိ ဝါ ရောသနသီလောတိ ဝါ ရောသနော။ ရွ။၅၉၁။ (–နိတိ၊သုတ္တ။၁၁၁)။ကောဓနော ရောသနော ကောပိ။ဓာန်။ ၇၃၂။ (တီ၊နု) (၂) (က) ရောသနာ ဝိရောသနာ ပရွပ-ဃာတော။ အဘိ၊ ဝိ။၈၈။ ရောသနာတိ ဃဋ္ဋနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၀။ (ခ) ရောသနဝိ-ဟေသနာနိ ပန တထာဂတဿ အာကာသဿ ဝိလီခနံ ဝိယ နု သမ္ဘဝန္တိယေဝါတိ ဒဿေတိ။ မ၊ ဋ္ဌိ၊ ၂။၉၈။

ရောသနေယျ (တိ) [ရွသ+အနီယ] ချုပ်ချယ်–ပုတ်တော်ပြောဆို – အ်ပ် — သင့် – ထိုက်–သော။ သော ခီဏာသဝမုနိ အရောသ-နေယျော ....တသ္မာ သော်ပိ န ·ရောသနေ-ယျော။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅ဖ။

ရောသန္တ(တိ) [ရွသ+အန္တ။ ထိ–ဠ် ရောသန္တီ။] ချုပ်ချယ်– ပုတ်ခတ်ပြောဆို–သော၊ သူ။ ရောသန္တံ ပဋိရောသတိ (အံ၊၁။၄၇၀)တိ ဃဋ္ဋေန္တံ ပဋိဃဋ္ဋေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၄။(–အံ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၂၁)။

ရောသန္တီ (ကြို)[ရွသ+အ+အန္တီ] ချုပ်ချယ်–ပုတ်ခတ်ပြောဆို–ကုန်၏။ မနုဿာ ဘိက္ခူ။ ဒီဿာ... အက္ကောသန္တီ ပရိဘာသန္တီ ရောသန္တီ ဝိဟေသန္တီ။ ဥဒါန။ ၁၂၉။

ရောသယတိ(ကြို) [ရွသ+ဏယ+တိ] ချုပ်ချယ်–ပုတ်ခတ်ပြောဆို–၏။ရောသေတိ၊ ရောသယ-တိ။ နိတိ၊ ဓာတု။၄၄၆။

အံ၊၌၊၃၂၀။ (ခ)ရောသေတီ (သုတ္တနိ။ ၂၉၈)တိ ကောဓမဿ သဒ္ဓနေတိ ဝါစာယ ဖရုသဝစနေန။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။ (ဂ) ဟပတိတိ တပေါ၊ ရေ သေတိ ဝိဟေသေတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။

ရောသေဘိ—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ရောသေန္တိ–မ၊၁။ ၁၉၃။ ဥဒါန။ ၉၀။ ရောသေသိ–သံ၊၁။၊၆၄။ ရောသေထ– မ၊၁။၄၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၄။ ရောသယေ—အံ၊၂။၃၂။ အံ့၊ ၃။၉၄။ ရော·သေယျုံ–မဟာနိ။၃၁၁။ရောသေသိ·စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၂၃၇။ **ရောသေသာမ**— မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။

ရောသေတုံ (ကြိ၊ဂိ)[ရုသ+ဏေ + တုံ]ချုပ်ခွယ် ခြင်းဌာ။

ရောသေတု(တိ)[ရုသ+ဏော+တု။ ဇောဋ္ဌိ–သံ။] ချုပ်ချယ်– ပုတ်ခတ်ပြောဆို– တတ်သော။ အက္ကောသကော စ အက္ကောသံ၊ရောသေတာ·ရဉ္ဉ ရောသကော။ သံ၊ ၁။၈၆။ ရောသေတာ·ရန္တိ ဃဋ္ဌေတာရံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂။

ရောသေတုကာမ(တိ) [ရေ·သေတုံ+ ကမ္+ဏ] ချုပ်ချယ်ခြင်းဌါ အလိုရှိသော၊ ချုပ်ခွယ် လိုသော။ ရောသေတီလည်း–ကြည့်။

ရောသေတုကာမတာ(ထိ) [ရောသေတုကာမ+ တာ]ချုပ်ခွယ်ခြင်းဌါ အလိုရှိသည်၏ အဖြစ်။ အထ ခေါ အာဋ္ဌဝကော။ပ။ တေဒဝေါ စ "နိက္ခမ သမဏာ" တိ၊ကသ္မာ ပနာယံ တေ·ဒဝေါ စ ?ရောသေတုကာမတာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၄။ (–သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၁၇)။

ရောသေတွာ (ကြိ၊ ဝိ) [ရုသ+ဏော+တွာ] ချုပ်ခွယ်–ပုတ်ခတ်ပြောဆို၍၊ အမျက်ထွက် စေ၍။ မေတ္တာဝိဟာရယုတ္တော • သမဏော၊ ဟန္ဒ နံ ရောသေတွာ မေတ္တာယ ဝိယောဇေမိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၁။ပရံ ဃဋ္ဌေ·တွာ ရောသေတွာ ကထေတုံ နဝဋ္ဌတိ။ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၄၇။

ရောသယေ(ကြိ) [ရုသ+ဏယ+ယျေ] ချုပ်ချယ်– ပုတ်ခတ်ပြောဆို–ရာ၏။ နစာပိ သောတ္ထိ ဘတ္တာရံ၊ကွာသာစာရေန ရောသယေ။ အံ၊၂။၃၂။အံ၊၃။၉၄။

ရောသိကာ(ထီ) [ရုသ+ဏ္ဍု] ရောသိကားမည် သော (ဆတ္တာသည်)။ ရောသကလည်း– ကြည့်။ရောသိကံ နာပိတံ အာမန္တေသိ(ဒီ၊၁။ ၂၄၄)တိ ရောသိကာတိ ဝေါဟတ္ထိလိင်္ဂဝသေန လဒ္ဓနာမံ နာပိတံ အာမန္တေသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၂၃။

ရောသိတ၁(တိ) [ရုသ+ဏော+တ၊။ ရောဗိတ– သံ။ ရောသိတာ--ပြာ၊] ချုပ်ချယ်—ပုတ်ခတ် ပြောဆို–အပ်သော။ ရှင်တောတိ ရောသိ·တော၊ ဃန္ဓိတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၄၀၀။

ရောသိတ၂ (တိ) [ရုသ+တ။ ရုဗိတ–သံ။] လိမ်းကျံအပ်သော။ အဟဉ္စ နံ ရောသိတာ အဋ္ဌုပေဿံ။ ဇာ၊ ၁။၃၃၂။ ရောသိတာတိ ဝိလိတ္တာ ဟုတ္ဝာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၄၄၄။

ရောသိယမာန (တိ) [ရုသ+ဏော+ယ+မာန] ချုပ်ချယ်— ပုတ်ခတ်ပြောဆို– အပ်သော။ တေ စ အာဂန္တုကာ ဘိက္ခူ အာယသ္မတာ ခမိ·ကေန အက္ကောသိယမာနာ ပရိဘာသိယ·မာနာ....ရောသိယမာနာ ဝါစာယ ပက္ကမန္တိ။ အံ၊၂။၃၂၁–၂။

ရောသုပ္ပါဒန(တိ) [ရောသ+ဥပ္ပါဒန] အမျက် ဒေါသကိုဖြစ်စေတတ်သော။ပရေသံ ရောသုပ္ပါ·ဒနေန ရောသကော။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၂၀၉။

ရောသတိ (ကြိ) [ရုသ+ဏော+တိ။ နိတိ၊ ဓာတု။ ဥဂ္ဂဟိ။ ရောဓယတိ–သံ (ကာ၊ကြိ)။] ချုပ်ချယ်၏– (က)ပုတ်ခတ်ပြောဆို၏။ (ခ) အမျက်ဒေါသကို ဖြစ်စေ၏။ (ဂ)ဥဋ္ဌဉ်းဆဲ– နှိပ်စက်– ဖျက်ဆီး–၏။ (က) ဆောသေတိ ဝါစာယ·ာ(အံ၊၂။၃၂၁)တိ ဝါစာယ ဃဋ္ဌေတိ။

ရောသေထ(ကြိ) [ရှသ+ဏော+ထ] ချုပ်ချယ်–ပုတ်ခတ်ပြောဆို–ကြဏုန်လေ၁။ ရောသေတိလည်း–ကြည့်။ ထော တုံးမှ ဘိက္ခူ သီလ·ဝန္တော ကလျာဏဓမ္မေ အက္ကောသထ ပရိဘာ·သထ ရောသေထ ဝိဟေဌထ ။ မ၊၁။၄၀၉။ ရောသေထတိ ဃန္ဒေထ။မ၊၆၊ ၂။၃၁၄။

ရောသေန္တ (တိ)[ရှသ+ဏေ+အန္တ]ချုပ်ချယ်–ပုတ်ခတ်ပြောဆို–သော။ ယော ခေါ ပြဟ္မဏ အက္ကောသန္တံ ပစ္စက္ကောသတိ၊ ရောသေန္တံ ပဋိရောသေတိ။သံ၊၁။၁၆၄။

ရောသေန္တိ (ကြိ) [ရှသ+ဏော+အန္တိ] ဆဲရေး–ပုတ်ခတ်ပြောဆို–ကုန်၏။ရောသေတိလည်း–ကြည့်။ ရောသေန္တိ ဝိဟေသေန္တိ(မ၊၁။၁၉၃) တိ....ဃန္ဒေန္တိ ဒုက္ခာဒယန္တိ။ မ၊၆၊ ၂။ ၂၄။ (–မ၊ ၆၊ ၂။၁ ၂၈)။ ရောသေန္တံ (ဇာ၊ ၂။ ၁၇၇)တိ နာနုပ္ပကာရေဟိ အက္ကောသဝတ္ထု။ဟိ အက္ကောသန္တိ ဃန္ဒေန္တိ။ ဇာ၊၆၊၆။၁၃၂။

ရောသေယျုံ(ကြိ)[ရှသ+ဏော+ယျုံ]ချုပ်ချယ်–ပုတ်ခတ်ပြောဆို–ကုန်ရာ၏။ တေ ဗဟုကာဟိ ဝါစာဟိ အနိဋ္ဌာဟိ အကန္တာဟိ အမနာပါဟိ အက္ကောသေယျုံ ပရိဘာသေယျုံ ရောသေ·ယျုံ။မဟာနိ။ ၃၁၁။

ရောသေသံ(ကြိ) [ရှသ+ဏော+သိ] (သင်) ချုပ်ချယ်—ပုတ်ခတ်ပြောဆို–၏။ဝေမေဝ ခေါ ပြဟ္မဏ ယံ တုံ အမှေ အနက္ကောသန္တေ အက္ကောသသိ၊ အရောသေန္တေ ရောသေသံ။ သံ၊ ၁။ ၁၆၄။

ရောသေသိ၂ (ကြိ) [ရှသ+ဏော+ဣ]။ သ–အာဂုံ။] ချုပ်ချယ်ပြီ၊ အမျက်ထွက်စေပြီ။ ဝမ္မိကဗိလဂတေန ဂေဏ္ဍုကေန တတ္ထ ဌိတံ ကဏ္ဍသပ္ပံ သိသေ ပဟရိတ္ထာ ရောသေသိ။ စရိယာ၊ ၆။ ၂၃၇။ (–ဇာ၊၆၊၁။ ၄၅၇)။

ရောသေဿာမ (ကြိ)[ရှသ+ဏော+ဿာမ] ချုပ်ချယ်ကုန်အံ့၊ ပုတ်ခတ်ပြောဆိုကုန်အံ့။ ရောသေန္တိ ဝိဟေသေန္တိကိ ရောသေဿာမ ဝိဟေသေဿာမာတိ အဓိပ္ပါယေန ဃန္ဒေန္တိ ဒုက္ခာပေန္တိ။မ၊၆၊ ၂။ ၂၄။

ရောဟက (တိ) [ရုဟ+ဏ္ဍု။ ရောဟက–သံ။ ရောဟဂ–ပြာ၊ အဋ္ဌမာဂဓိ။] ရောဟက မည်သော၊ သူ။ (မေဒိနီ–ဓာန်၌ ရေ ဟက (ပု) (၁)ပြိတ္တာအထူး။ (တိ) (၂)ယာဉ်ကို မောင်းနှင်တတ်သူ။ ပါကတဋ္ဌကထာ– (ပု) ကဲ့ချေသည်–ဟုလာ၏)။တေန စ သမယေန ကင်မိလနဂရေ ရောဟကော နာမ ဂဟပတိ ပုတ္တော အဟောသိ၊ ဝိမာန၊ ၆။ ၉၇။

ရောဟညာ (ထီ) [ရောဟိတ+ယ။ ရောဟိကီ ဒေါင့်ကွင်းကြည့်။ရောဟိဏီ–သံ။] နီသော အဆင်းရှိသောနွားမ၊ နွားနီမ၊ သင်္ခိ ဓေနု·သဟဿာနိ၊ ရောဟညာ ပုဂ်္ဂလသဘာ။ ဇာ၊ ၂။၄၇။ ရောဟညာတိ ရတ္တဝဏ္ဏာ။ ဇာ၊ ၆၊ ၅။ ၂၇၆။

ရောဟဏ၁ (ပု၊ န) [ရုဟ+ယု။ ရောဟဏ–သံ၊ ပြာ။] ရောဟဏမည်သော– (က) ဇနပုဒ်၊ (ခ)အရပ်၊ (ဂ)ရွှေသမင်မင်း၊ (ဃ)ရေအိုင်၊ (င)မထေရ်၊ (စ)သေဋ္ဌေး၊(ဆ)လှိုင်းတံပိုး။ (က)ဓမ္မပါလိတနာမော စ ရောဟဏေ သဘဒ္ဒ ပုဇိတော။ ဝိ၊ ၅။ ၄၊ ၇၊ ၁၄။ ဝိ၊ ၆၊ ၁။ ၄၇။ (ခ)သော ကိရ ဥဒ္ဒေသတ္ထံ ရောဟဏ အဂမာ·သိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၈၈။ (ဂ) ရောဟဏာ (ဇာ၊ ၁။၃၂၃–၄)တိ မဟာသတ္တံ နာမေ နာလပတိ။ ဇာ၊ ၆၊ ၄။ ၄၁၆။ မဟာသတ္တော ပန ရောဟ·ဏော နာမ မိဂရာဇာ အဟောသိ။ ဇာ၊ ၆၊ ၄။ ၄၁၄။(ဃ)ရောဟဏံ နာမ သရံ နိဿာယ အသီတိမိဂသဟဿပရိဝါရော ဝါသံ ကပ္ပေ·သိ။ဇာ၊ ၆၊၄။ ၄၁၄။(ဇ)အတ္ထိ ဘန္တေ အာယ·သ္မာ ရောဟဏော ဣတော သတ္တမေ ဒိဝသေ

ဟိမဝန္တံ ပဗ္ဘတံ ပဝိသိတ္ဝာ နိရောဓံ သမာပ-
နွော။ မိလိန္ဒ။ ဂ။ (စ) ရောဟဏေယျ-
ကြည့်။ (ဆ)ရောဟဏဝိစိ-ကြည့်။

ရောဟဏ်၂ (တိ)[ရောဟဏ+ဏ] (က)ရောဟဏ
ဇနပုဒ်၌-ဖြစ်-မွေးဖွား-သော။(ခ)ရောဟ-
ဏတိုင်း-သူ-သား။(ဂ) ရောဟဏဇနပုဒ်-
သူ-သား။ ရောဟဏသိန္ဓဝါစေဝ၊ စိတကာ
ကေကန္ဒိကာ။ အပ၊ ၁။ ၄၂၁။

ရောဟဏဇနပဒ (ပု) [ရောဟဏ+ဇနပဒ] ရော-
ဟဏဇနပုဒ်။ ကေံ ရောဟဏဇနပဒမ်ပိယေဝ
စန္ဒနဂါမေ။ ဝိ၊ ၌၊ ၁။ ၇၄။ (-ဒီ၊ ၌၊ ၂။ ၂၀၀။
အံ၊ ၌၊ ၁။ ၂၇၊ ၃၇၄)။

ရောဟဏထ္ထေရ (ပု) [ရောဟဏ+ထေရ]ရောဟ-
ဏမထေရ်။ "ရောဟဏတ္ထေရော နာမ ဘန္တေ"
တိ ဝဒေယျာသိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၄။

ရောဟဏမိဂဇာတက (န) [ရောဟဏ+မိဂ+
ဇာတက]ရောဟဏမိဂဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊
ဇာတကပါဠိ၊ ၁၅-နိပါတ်၊ ၅-ဇာတ်။ ဇာ၊
၁။ ၃၂၃-၅။ ဇာ၊ ၌၊ ၄။ ၄၁၃-၂၄။

ရောဟဏဝိစိ (ထီ၊ပု) [ရောဟဏ+ဝီစိ]ရောဟ-
ဏမည်သောလှိုင်းတံပိုး။ ရောဟဏ်ဝိစိ နာမ
စတ္တာလီသယောဇနာနိ ဥဂ္ဂစ္ဆတိ။ အဘိ၊ ၌၊
၂။ ၄၀၄။ ဓမာနီ၊ ၌။ ၃၄၀။

ရောဟဏသေဋ္ဌိ (ပု) [ရောဟဏ+သေဋ္ဌိ]ရောဟ-
ဏမည်သောသေဋ္ဌေး၊ ရောဟဏသေဋ္ဌေး။
ရောဟဏော်ပျ-ကြည့်။

ရောဟဏာဘိမုခ (တိ) [ရောဟဏ+အဘိမုခ]
ရောဟဏဇနပုဒ်သို့ ရှေးရှု။ ထေရော ကေဒိဝ-
သံ ဒဟရံ အာနေသာမိတိ ရောဟဏာဘိ-
မုခေါ ပါယာသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ဂဂ။

ရောဟဏိ (ပု) [ရောဟဏ+ဣ]။ ရောဟဏီ-
သံ။] ရောဟဏီမည်သော(စကြာမင်း)။ ရော-
ဟဏီ နာမ နာမေန၊ စက္ကဝတ္တိ မဟာဗလော။
အပ၊ ၁။ ၁၀၂။

ရောဟဏေယျ (တိ) [ရောဟဏ + ဏေယျ။
ရေဝ်ဟိနေယ-သံ။] ရောဟဏသေဋ္ဌေး၏-
အနွယ်အဆက်-မြေး-ဖြစ်သော (မိဂါရသေ
ဋ္ဌေး)၊ ရောဟဏသေဋ္ဌေး၏မြေး။ မိဂါရော
ရောဟဏေယျော(အံ၊ ၂။ ၄၀၀)တိ ရောဟ
ဏသေဋ္ဌိနော နတ္တာရံ မိဂါရသေဋ္ဌိ သန္ဓာ-
ယေဝမာဟ။ အံ၊ ၌၊ ၃။ ၁၄၅။

ရောဟတိ (ကြိ) [ရုဟ+အ+တိ။ ရောဟတိ-
သံ။ ရုဟ္လ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] ဖြစ်၏၊
ပေါက်၏၊ ကြီးပွား၏။ ရောဟန်-ကြည့်။
ရုဟတီလည်း-ကြည့်။

ရောဟန (တိ) [ရုဟ+ယု။ ရောဟဏ-ကြည့်။]
(၁)ဖြစ်-ပေါက်-တတ်သော (အရာဝတ္ထု)။
(န) (၂) အသားနုတက်ခြင်း။ (၁) ပုန
ရောဟနတ္ထောန ဝါ ပါရောဟာ။ သံ၊ ၌၊ ၁။
၁၂၃။ (၂) သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ပုရိသော
ဝဏ်ဏ အာလိမ္မေယျ၊ ယာဝဒေဝ ရောဟနတ္ထာ-
ယ။ သံ၊ ၂။ ၃၀၄-၅။

ရောဟနိယ (တိ) [ရုဟ+အနီယ။ ရောဟန+
လ္လက။ ရောဟဏီယ-သက္ကတပိဋကဝ။] (က)
တိုးတက်-ကြီးပွား-စည်ပင်သာယာ-သော။
(ခ) စည်ပင် တိုးပွားခြင်းရှိသော။ ရုဋ္ဌနီယံ
သတ္ထုသာသနံ ဟောတိ သြဇဝန္တံ။ မ၊ ၂။
၁၄၆။ ရုဋ္ဌနီယန္တိ ရောဟနီယံ။ မ၊ ၌၊ ၃။
၁၃၅။ ရောဟနီယန္တိ ဝိရုဋ္ဌိဘာဝံ။ မ၊ ၌၊
၄။၉၀။

ရောဟန္တိ (ကြိ) [ရုဟ+အ+အန္တိ] ရောဟတိ-
ကြည့်။ တေ....ရောဟန္တိ ဇာယန္တိ ဝဗူန္တိ။ သံ၊
၌၊ ၁ ။ ၁၂၃။

ရောဟိစ္စ (ပု) [ရောဟိတ+ဏျ။ ရောဟိတော ဧဝ ရောဟိစ္စော။ ရောဟိတ–သံ။ ရောဟိအ–ပြာ။] သမင်ဖား၊ သမင်နီ၊ စိုင်။ ရောဟိစ္စာ သရဘာ မိဂါ (ဇာ၊ ၂။ ၃၄၆)တိ ရောဟိတာ စေဝ သရဘာ မိဂါ စ။ ဇာ၊ ၎၊ ၇။ ၃၁၅။

ရောဟိစ္စမိဂဝဏ္ဏ (ပု) [ရောဟိစ္စ+မိဂ+ဝဏ္ဏ] သမင်ဖား–သမင်နီ–စိုင်–၏အသွင်။ စတ္တာရော ဒေဝပုတ္တာ ရောဟိစ္စမိဂဝဏ္ဏေန အာဂန္ဆာ ရထမုခံ သမ္ပတ္တိန္တိတ္တာ အဂမံသု။ ဇာ၊ ၎၊ ၇။ ၂၈၂။

ရောဟိဏိကာ (ထီ) [ရောဟိဏီ+က] ရောဟိဏီ မည်သောကျွန်မ။ ပဿ ရောဟိဏိကံ ဇမ္မိ၊ မာတရံ ဟန္ဒာန သောစတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၁။

ရောဟိဏိဇာတက (နှ) [ရောဟိဏိ+ဇာတက] ရောဟိဏီဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတက ပါဠိ၊ ၁–နိပါတ်၊ ၅–၀ဂ်၊ ၅–ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။ ၁၁။ ဇာ၊ ၎၊ ၁။ ၂၆၆–၇။

ရောဟိဏီ၁ (ထီ) [ရုဟ+ဏီ+ဣနီ။ န–ကို ဏ–ပြု။ ဓာမလေ ရုဟတိ ဝနှတိတိ ရောဟိဏီ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၅၀။ ရောဟိဏီ–သံ၊ ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။] (၁) ရောဟိဏီမည်သော–(က)နက္ခတ်၊ (ခ)မြစ်၊ (ဂ)မိန်းမ၊ (ဃ) ကျွန်မ။ (၂)ရောဟိဏီဇာတ်။ (၁) (က) အဿယုဇော ဘရဏိတ္ထိ၊ကတ္တိကာ ရောဟိဏီ ပိ စ။ ဓာန်။၅၀။ စန္ဒယောဂဝသေန "အဇ္ဇ ကတ္တိကာ အဇ္ဇ ရောဟိဏီ"တိ သညာဏ–တော။ မ၊ ဋ၊ ၃။ ၂၇၀။ (–သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၃၁)။ ရောဟိနီနက္ခတ္တ–ကြည့်။ (ခ)သာကိ–ယကောသိယာ ကိရ ကပိလဝတ္ထုနဂရဿ စ ကောလိယနဂရဿ စ အန္တရေ ရောဟိဏီ နာမ နဒီ ကောနေဝ အာဝရဏေန ဗန္ဓာ–ပေတွာ သဿာနိ ကရောန္တိ။ ဒီ၊ ဋ၊ ၂။ ၂၆၆။ ဓမ္မ၊ ဋ၊ ၂။ ၁၆၅။ (–သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၄။ သုတ္တနိ၊ ဋ၊ ၂။ ဂ၉)။ (ဂ) ရောဟိဏေယျ–ကြည့်။ (ဃ)အနာထပိဏ္ဍိကဿ ကိရ ကောရောဟိဏီ နာမ ဒါသိ အဟောသိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၆။ (၂) တထာ ဝေဠုကဿ ဋ္ဌမှုဂေါ ရောဟိဏီ။ဇာ၊၁။၁၂။ ရောဟိနီဇာတက–ကြည့်။

ရောဟိဏီ၂ (ထီ) [ရောဟိတ+ဏ+ဣ။ လော–ဟိတဝဏ္ဏတာယ ရောဟိဏီ၊ တဿ ဏော နဒါဒိ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၉၇။] နီသော အဆင်း ရှိသော နွားမ၊ နွားနီမ။ အထော ဝိသာဏံ သိင်္ဂံ စ၊ ရတ္တဂါဝိ တု ရောဟိဏီ။ဓာန်။၄၉၇။ ဣမာ ကဏ္ဍာသု သေတာသု၊ ရောဟိဏီသု ဟရိသု ဝါ။ အံ၊၁။၁၆၂။ ရောဟိဏီသူတိ ရတ္တဝဏ္ဏာသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ ဒဒါမိ တေ ဗြာဟ္မဏ ရောဟိဏိံ။ ဇာ၊၁။၇၅။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၉၀)။

ရောဟိဏီနက္ခတ္တ (နှ) [ရောဟိဏီ+နက္ခတ္တ] ရောဟိဏီနက္ခတ်။အတ္ထဂ်မိတေ ပန သူရိယေ ရောဟိဏီနက္ခတ္တေန ပထဝိယံ ပတိဋ္ဌာသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၀)။

(ရောဟိဏီနက္ခတ်သည်–အသဝနီ နဂ္ဂတ်မှ စ၍ ရေတွက်သော် ၄-လုံးမြောက်နက္ခတ်ဖြစ်သည်။ ၎င်းရောဟိဏီနက္ခတ်သည် မိဿရာသီဦးမှ ၄၉-အံသာ၊၃၀–လိတ္တာတွင်တည်သည်။ တောင်မြောက်အားဖြင့် ကြန်တိမျဉ်း ဓုဝဒွာနမှ တောင်ဘက် ၅–အံသာတွင် တည်သည် ဟု သူရိယသိဒ္ဓန္တနှင့်သိဒ္ဓန္တတ္ထ ဝိဝေကတို့က ဆို သည်။မဟာသိဒ္ဓန္တနှင့်ဂြဟလာဃဝ တို့ဋ္ဌကား မိဿရာသီဦးမှ ၄၉-အံသာဟုသာ ဆိုသည်။ အစွန်းလိတ္တာ ၃၀-မပါ။ ကြန်တိမျဉ်းဓုဝဒွာနမှ တောင်ဘက် ၅-အံသာကား အတူတူပင်။ သိဒ္ဓန္တသေခရနှင့် သိဒ္ဓန္တသိရောမဏိတို့ဋ္ဌ မိဿ ရာသီဦးမှ ၄၉–အံသာ၊ ၂၀–လိတ္တာတွင် တည်သည်ဟုဆို၍ ၎င်းတို့၏ ဋ္ဌီကာတို့ဋ္ဌကား ၄၉–အံသာ၊၂၀–လိတ္တာမှ ၃၂–လိတ္တာကို ပြန်နှုတ်၍ ၄၉–အံသာ၊ ၂၀–၁၂=၄၀၊ ၅၆

တွင် တည်သည်-ဟုဆိုသည်။ ကြန်္တီမျဉ်း ဓဝဌာနမှ တောင်ဘက်၊ သိဒ္ဓန္တသေခရက ၄-အံသာ၊ ၃၃-လိတ္တာ၊ သိဒ္ဓန္တသိရောမဏိက ၄-အံသာ ၃၀-လိတ္တာတွင် တည်သည်ဟု ဆိုသည်။ မြန်မာသူရိယသိဒ္ဓန္တ ကျမ်း၌ကား နက္ခတ်လုံးရေ ၇-လုံးယူ၍ရောဟိဏီနက္ခတ်၏ ပဌမအလုံးသည် မိဿဏာသီဦးမှ ၄၁-အံသာ၊ ၆-လိတ္တာတွင် တည်၍ တောင်မြောက် အားဖြင့်ကား မဇ္ဈလေခါခေါ် သောဝ်သုဝ (အီကွေတာ)မျဉ်းမှ မြောက်ဘက် ၁၅-အံသာ ၂-လိတ္တာတွင် တည်ပြီး ဒုတိယ ၂-လုံးသည် မိဿဏာသီဦးမှ ၄၂-အံသာ၊ ၃၆-လိတ္တာတွင် တည်၏။ တောင်မြောက်အား ဖြင့်ကား မဇ္ဈလေခါမှ မြောက်ဘက် ၁၇-အံသာ ၂-လိတ္တာတွင် တည်သည်၊ တတိယ ၂-လုံးသည် မိဿဏာသီဦးမှ ၄၃-အံသာ၊ ၁၅-လိတ္တာတွင် တည်၍ တောင်မြောက် အားဖြင့်ကား မဇ္ဈလေခါမှ မြောက်ဘက် ၁၅-အံသာ၊ ၂-လိတ္တာတွင် တည်သည်၊ စတုတ္ထအလုံးသည် မိဿဏာသီဦးမှ ၄၄-အံသာ၊ ၆-လိတ္တာတွင် တည်ပြီး တောင်မြောက်အားဖြင့်ကား မဇ္ဈလေခါမှ မြောက်ဘက် ၁၈-အံသာ၊ ၃၂-လိတ္တာတွင် တည်သည်၊ ပဉ္စမအလုံးသည် မိဿဏာသီဦးမှ ၄၅-အံသာ၊ ၃-လိတ္တာတွင်တည်၏။ တောင်မြောက်အား ဖြင့်ကား မဇ္ဈလေခါမှ မြောက်ဘက် ၁၅-အံသာ၊ ၅၇-လိတ္တာတွင် တည်သည်-ဟု ဆိုသည်။

ရောဟိဏီနက္ခတ်၏ ပုံသဏ္ဌာန်နှင့် လုံးရေ

နက္ခတ်လုံးရေ ၅-လုံး၊ ငါးသိုင်း ငါးပုံ ပုံသဏ္ဌာန်ရှိသည်ဟု ကပ္ပဒုမနှင့် ရတ္တလဂ္ဂနီ ရူပနကျမ်းတို့၌ဆိုသည်၊ ရောဟိဏီ နက္ခတ်ကို ပြဟ္မာက အစိုးရသည်ဟု မဟုတ္တစိန္တာမဏိနှင့် ကပ္ပဒုမတို့က ဆိုသည်၊ တစ်နည်း–တတ္ထာတမခေါ် သော သူရိယသိဒ္ဓန္တဋီကာ၌ ရောဟိဏီ နက္ခတ် ၅-လုံး လှည်းသဏ္ဌာန်ဟု ဆိုသည်၊ ဗြဟတ်သံဟိတာ ဆရာကမူ လှည်းသဏ္ဌာန်ဟုသာဆိုသည်၊ လုံးရေကို မဆို၊ ဗြဟတ်သံဟိတာဘာသာဋီကာ ဆရာက ၆-လုံး လှည်းသဏ္ဌာန်ဟု ဆိုသည်။ တစ်နည်း–နက္ခတ်သံပေါက်ကျမ်း၌ ရောဟိဏီနက္ခတ် ၁၀-လုံး၊ ကြက်အုပ်ဆောင်းသဏ္ဌာန်ရှိသည်ဟုဆိုသည်။ အာဂ.ဘသျှတ္တရကျမ်း၌ ရောဟိဏီနက္ခတ် ၁၀-လုံး ငါးကြင်းပုတ်သဏ္ဌာန် ရှိသည်ဟုဆိုသည်။ ရောဟိဏီနက္ခတ်နှင့်စန်းယှဉ်၍ ဖွားသူသည် တရားသဖြင့် ပြုလုပ် ခဆောင်ရွက်သော အမှုကိစ္စ၌ ကျမ်းကျင်အံ့၊ မျိုးရိုးဇာတိကောင်းအံ့၊ တင့်တယ်လှပသော ကိုယ်ရှိအံ့၊ တက်ကြွပြင်းထန်သော ကာမစိတ်ဓာတ်ရှိအံ့၊ ဥစ္စာရှိအံ့၊ မာနကြီးအံ့၊ (ကောဋ္ဌပဒီပ)။ တစ်နည်း–သူတစ်ပါးအပြစ်ကို ရှာအံ့၊ ပိန်ကြုံသော ကိုယ်ရှိအံ့၊ ဉာဏ်ကောင်းအံ့၊ သူတစ်ပါး သဓမယားကို ဖျက်ဆီးအံ့၊ (ဇာတကဝါဠိဇာတ)။ တစ်နည်း–ဒေါသကြီးအံ့၊ ပစ္စည်းဥစ္စာ ဂုဏ်သိက္ခာ စသည် ပြုန်းတီး ပျက်စီးအံ့၊ အဆင်းမလှ,မဝ ပိန်ကြုံရှိအံ့။ (အာကာသသျှတ္တရ)။

ရောဟိဏီနက္ခတ်၏ တောင်ဘက်၌ အင်္ဂါကြိုဟ် ဖြတ်သန်းသွားမူ ကုန်စျေးနှုန်းကြီးအံ့၊ မိုးခေါင်အံ့၊ ရောဟိဏီ,သရဝဏ်,မူလ,ဥတ္တရာဖလ္ဂုနီ, ဥတ္တရာသင်္ဋ, ဥတ္တရဘဒြပိုဒ်, ဧဋ္ဌနက္ခတ်တို့အပေါ် အင်္ဂါကြိုဟ် ကျော်နင်းဖြတ်သန်းသွားမူ မိုးခေါင်အံ့။ သရဝဏ်, ဓနသိဒ္ဓ, ရောဟိဏီ, မိဂသီ, ဥတ္တရာသင်္ဋ နက္ခတ်တို့ကို ဗုဒ္ဓဟူးကြိုဟ် ဖောက်ထွင်း၍သွားမူ မိုးခေါင်အံ့၊ အနာရောဂါများအံ့။ ကြတ္တိကာ နက္ခတ်နှင့် ရောဟိဏီနက္ခတ်တို့အပေါ် ပါပကြိုလ်များ စီးနင်းကြမူ မီးဘေး, လေဘေး သင့်အံ့၊ ဘရဏီ,ကြတ္တိကာ, ရောဟိဏီ, မိဂသီ နက္ခတ်တို့နှင့်ယှဉ်၍ သောကြာကြိုဟ် ဝင်ထွက်သွားလာမူ သာယာဝပြောအံ့။ ရောဟိဏီနက္ခတ်ကို သောကြာကြိုဟ် ဖောက်ထွင်း၍ သွားမူ ကမ္ဘာမြေအလုံး၌ ကြေပြုန်း ပျက်ပြား သတ္တဝါတို့ သေဆုံးမှုများအံ့။ စနေ

ကြိုတ်သည် ရောဟိဏီ နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်မူ ကောသလတိုင်း, မဒ္ဒတိုင်း, ကာသိတိုင်း, ပဉ္စာလတိုင်းတို့၌ နေသောလူ, ရထားထောင်၍ အသက်ခမ်းသူ,ရထားမောင်းသူဘို့ပျက်စီးအံ့(ဗြိဟတ်သံဟိတာ)။

တစ်နည်း–ရောဟိဏီ နက္ခတ်, ဝိသာခါ နက္ခတ်-ဟုဆိုအပ်သော ပထဝီဓာတ် နက္ခတ်တို့သည် အရောင်အမျိုးမျိုးပြောင်း၍ အခိုးလွှတ်ခဲ့သော် မင်းတို့ဘေးဥပါဒ် ဖြစ်အံ့။ (အာကာသသျတ္တရ)။ နီးသည်ဖြစ်စေ၊ ဝေးသည်ဖြစ်စေ လသည် တောင်ဘက်မှ နေ၍ ရောဟိဏီနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်၍နေမူ ဤလောကလူသားတို့ များစွာသော ဆင်းရဲဒုက္ခနှင့် တွေ့ကြုံအံ့၊လ သည် ရောဟိဏီနက္ခတ်နှင့် ထိပါး၍ မြောက်ဘက်ကသွားမူ မိုးကောင်းအံ့၊ လူတို့ဘေးဥပါဒ်များအံ့၊လ-သည် ရောဟိဏီနက္ခတ်နှင့် မထိပဲ မြောက်ဘက်ကသွားမူ မိုးကောင်းအံ့၊ လူတို့ဘေးဥပါဒ်ကင်းအံ့၊လ-သည် ရောဟိဏီနက္ခတ်၏အလယ်၌တည်မူ လူတို့ငတ်မွတ်ခေါင်းပါးအံ့၊ အပုပ်တစ်ပါးသို့ ပြောင်းလွှဲနေထိုင်ရအံ့၊ လ-က အရင်ထွက်၍ လ-၏အနောက်ဘက်၌ ရောဟိဏီနက္ခတ်ကနောက်မှ ထွက်မူ လောကဌ် ကောင်းကျိုးများစွာ ဖြစ်အံ့၊ မိန်းမတို့သည် ကာမစိတ်ဓာတ် ပြင်းပြသဖြင့် လင်၏အလိုသို့လိုက်ကုန်အံ့၊ ရောဟိဏီနက္ခတ်က အရင်ထွက်၍ လ-က နောက်မှ ထွက်မူ ကာမဘီလူး ပူးဝင် အပ်သော ယောကျ်ားတို့သည် မယား၏အလိုသို့ လိုက်ရကုန်အံ့၊ အကြင်နှစ်၌ လ-သည် ရောဟိဏီနက္ခတ်၏ အရှေ့တောင်ဘက်ကတည်မူ ထိုနှစ်၌ ဘေးဥပါဒ်များအံ့၊ အနောက် တောင်ဘက်ကတည်မှ မိုးရွာလွန်းခြင်း စသည်တို့ကြောင့် ကောက်ပဲသီးနှံ ဆန်စပါး ပျက်စီးအံ့၊ အနောက်မြောက်ကတည်မူ ကောက်ပဲသီးနှံ ဆန်စပါး အသင့်အတင့်ရှိအံ့၊ အရှေ့မြောက်ဘက်ကတည်မူ ဆန်စပါး များခြင်း, မိုးကောင်းမှန် ညီညွတ်ခြင်း စသည်ဖြစ်အံ့၊ လ-သည် ရောဟိဏီနက္ခတ်၏ ယောဂတာရာခေါ်သော ပဓာနကြယ်ကို ထိပါး တိုက်ခိုက်သွားမူ ကြမ်းကြုတ်ပြင်းထန်သောဘေးဥပါဒ်ဖြစ်အံ့၊ သို့မဟုတ် ပဓာနကြယ်ကို မိမိ၏ ဗိမ္ဗခေါ်သော အဝန်းဖြင့် ဖုံးအုပ်လွှားမူ မိန်းမကြောင့် မင်းသေအံ့။ (ဗြိဟတ်သံဟိတာ)။

တစ်နည်း–နှစ်ဆယ့်ခုနစ်သွယ်၊ နက္ခတ်ကြယ်တွင်၊ ရောင်နှယ်ရှုအီ၊ ရောဟိဏီလျှင်၊ နောက်ဆီဒိသာ၊ရပ်မျက်နှာ၌၊ဓနှာရောင်ဝင်း၊ ဖိုးလမင်းကို၊ ချဉ်းနှင်းထိပါး၊ တိုက်ခိုက်သွားသော်၊ ဘုရားမြတ်စွာ၊ ပစ္စေကာနှင့်၊ စကြာမင်းလောင်း၊နေအောင်းသန္ဓေ၊ယူတွေ့မချတ်၊ ဖြစ်လတ္တံ့တည်း။ (အာကာသသျတ္တရ)။

တစ်နည်း – ချမ်းငြိမ်းရောင်ခြည်၊ လမင်းသည်လျှင်၊ လှည့်လည်ပတ်သန်း၊ ကောင်းကင်လမ်း၌၊ ဆောင်းချမ်းဂိမှာန်၊ ဝသန်ယှဉ်မှီ၊ မိဂသီနှင့်၊ ရောဟိဏီအကြား၊ လမ်းပြုသွားသော်၊ ဟိုင်းကားပြည်ရွာ၊ ပျက်စီးရာ၏၊ ပြင်းစွာမြေလှုပ်၊ဒုဗ္ဘိက္ခန္တရ၊ ရောက်ထမချတ်၊ ငတ်မွတ်ကုန်ရာ၊ ရောဂါထေပြား၊ ဖျားနာများအံ့၊ ထင်ရှားသည်၊ ရောဟိဏီသည်၊ ကြခ်ီဖောက်ပြန်၊ လဗိမာန်၏၊ ထက်ယံအနား၊ ကပ်၍သွားအံ့၊ မိဖုရားထွတ်၊ ဒေဝီနတ်တို့၊ ကင်းပြတ်ခန္ဓာ၊ စုတေရာ၏ (အာကာသသျတ္တရ။)

ရောဟိဏီနဒီ (ထီ) [ရောဟိဏီ+နဒီ]ရောဟိဏီမြစ်။ ရောဟိဏီနဒီယာ ဥဘယတီရဝါသီကေသု မနုဿေသု။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၁။၃၄၂။(–ဓမ္မ၊ ၌၊ ၂။ ၁၆၆)။ ရောဟိဏီနဒီယာ ဥပရိပလ္လင်္ကေန နိသီဒိသ္မာ။ ဇာ၊၌၊၁။၃၄၆။

ရောဟိဏေယျ (တိ) [ရောဟိဏီ+ဏေယျ။ ရောဟိဏီယာ ပုတ္တော ရောဟိဏေယျော။ရူ။ ၃၆၇။ (နိရုတ္တိ။၄၃၄။) ရောဟိဏေယ–သံ။ ရောဟိဏီအ–ပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓီ။]ရောဟိဏေယျ၊

မည်သော၊ သူ။ (အမတ်)။ (ရောဟိဏီ မည်သော မိန်းမ၏သား။ အနှယ်အဆက်။) ကဏ္ဍိ ကာလေ ရောဟိဏေယျော နာမ အမစ္စော ဝါသုဒေဝရညော သန္တိကံ ဂန္ဒွာ။ ပေတ၊ ၆၊ ၁၀။ဇာ၊၆။၄။၈၄။

ရောဟိတ၂ (ပု၊ နာ) [ရုဟ + ဣတ။ ဏ္ဍာဒိ။၇၈။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၉၅။ ရုဟ+တ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၆၇၁။ ရောဟိတ–သံ။ ရောဟိ အ–ပြာ။] (၁) နီသောအဆင်း။ (၂) (က) ငါးကြင်း၊ (ခ) ငါးကြင်းသား၊ ငါးကြင်းသားပိုင်း။ (၃) ရောဟိတမြို့။ (၄) ရောဟိတနတ်သား၊ (ရောဟိတဿနတ်သား)။ (၅) ရောဟိတဿသုတ်။ (၆) နီသောအဆင်း။ သောဏောတု လောဟိတော ရတ္တော၊ တမ္မမဉ္ဇိဋ္ဌ ရောဟိတာ။ ဓာန်။ ၉၅။ ရောဟညာလည်း ကြည့်။ (၂) (က) ငါးကြင်း။ သတ္တမေ ရောဟိတာ မစ္ဆာ၊ ဥဒကာထလမုဇ္ဇတာ။ ဇာ၊၁။၁၀၁။ ရောဟိတာ နဒ္ဒိပဲ သိဂုံ၊ကုမ္ဘိလာ မကရာ သုသူ။ ဇာ၊၂။၃၄၆။ (–ဇာ၊၆၊၃၊ ၄၉။ ဇာ၊၆၊၇။၃၁၄–၅)။ (ခ) ငါးကြင်းသားတုံး၊ ငါးကြင်းသားပိုင်း။ အသီသကံ အနုဂုံဠံ၊သိဂ်ါလော ဟရတိ ရောဟိတံ။ ဇာ၊၁။၁၅၉။ ဇာ၊၆၊၃။၃၁၅။ (၃) ရောဟိကမြို့။ ရောဟိတနဂရ–ကြည့်။ (၄) ရောဟိတနတ်သား (ရောဟိတဿနတ်သား) ရောဟိတဒေဝပုတ္တ–ကြည့်။ (၅) ရောဟိတဿသုတ်။ ဃဋီ ဇန္တု စ ရောဟိတော။ သံ၊ ၁။ ၆၇။ ရောဟိတဿသုတ္တ–လည်းကြည့်။

ရောဟိတ၃ (ပု၊ နာ) [ရောဟိတ+ဏ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၆၁၂။] (၁) သမင်နီ၊ သမင်ဖား၊ စိုင်၊ (၂) သမင်နီ–သမင်ဖား–စိုင်–ရုပ်။ (၃) ငါးကြင်းရုပ်။ (၁) ရောဟိသော ရောဟိတော ဧဏ။ ဓာန်။၆၁၂။ ပလာသာဒါ ဂဝဇာ စ၊ မဟိံသာ ရောဟိတာ ရုရု။ ဇာ၊ ၂။၁၀၉။ရောဟိတမိဂ (သံ၊ဋီ၊၁။၂၉၈)လည်းကြည့်။ (၂) ပလာသာဒါ ဂဝဇာ စ၊မဟိံသာ ရောဟိတာ ရုရု။ ဇာ၊၂။၂၈၃။ (၃) ပါဋိနာ ပါဝုသာ မစ္ဆာ၊ ဗလဇာ မုဉ္ဇရောဟိတာ။ဇာ၊ ၂။၂၈၃။

ရောဟိတဒေဝပုတ္တ (ပု) [ရောဟိတ+ဒေဝပုတ္တ] ရောဟိတနတ်သား။ ဣဒဉ္စ သုတ္တံ ရောဟိတ-ဒေဝပုတ္တေန ပုဋ္ဌော ဘဂဝါ အဘာသိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၃၉။ဝိမတိ၊၁။၅၁။

ရောဟိတနဂရ (နာ) [ရောဟိတ+နဂရ] ရောဟိတမြို့။ ဣမသ္မိံ ဗုဒ္ဓုပ္ပါဒေ ရောဟိတ နဂရေ ခတ္တိယကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္ထ၁။ ထေရ၊၆၊၁၊ ၄၃၇။

ရောဟိတမစ္ဆ (ပု) [ရောဟိတ+မစ္ဆ] ငါးကြင်း။ ရောဟိတမစ္ဆံ ပဿန္တော အာဇည် ပဿန္တိ။ မဟာနိ။၆၇။ (–ဓမ္မ၊ ၆၊ ၁။ ၃၆၂။ အ၊၊၆၊၁။ ၂၃၆)။

ရောဟိတမိဂ (ပု) [ရောဟိတ+မိဂ] ဣသမင်နီ၊ သမင်ဖား၊ စိုင်။ မိဂမာတုကော ရောဟိတ-မိဂေါ။ ဝိ၊၆၊၃။ ၃၇၁။ အရညံ ပဝိဋ္ဌော ကော် ရောဟိတမိဂံ ဒိသွာ။ သံ၊၆၊၁။ ၂၆၄။

ရောဟိတမိဂရုပ (နာ) [ရောဟိတမိဂ+ရုပ] သမင်နီ – သမင်ဖါး – စိုင် – ၏ အသွင်။ ရောဟိတမိဂရုပံ ဂဟေတွာ အဝိဒူရေ တိဏ-ပဏ္ဏာနိ ခါဒမာနာ ဝိယ စရတိ။ပဋိ၊၆၊၁။၅၅။ ရောဟိတမိဂရုပန္တိ ဂေါဂဏ္ဍမိဂဝေသံ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၆၀။ဝိမတိ၊၁။၃၃။

ရောဟိတဿ (ထီ၊ပု) [ရောဟိတ+အဿ။ ရောဟိတာဂု–ကောတ္ထုဘ၊ ဝီလျံ။] (၁) (နီသောမြင်းရှိသည့်) ရောဟိတဿမည်သော (က) နတ်သား၊ (ခ) ရသေ့၊ (ဂ) လူ။ (၂) ရောဟိတဿဟူသောအမည်။ (၁)(က) ဧကမန္တံ ဋ္ဌိတော ခေါ ရောဟိတဿော ဒေဝ-ပုတ္တော ဘဂဝန္တံ တေဒဝေါစ။ သံ၊၁။၆၀။အံ၊ ၁။၃၅၆။ (ခ) ဘူတပုဗ္ဗဟံ ဘန္တေ ရောဟိ-တဿော နာမ လ္ဟသိ အဟောသိ။သံ၊၁။၆၁။

အံ၊၁။၃၅၇။ (ဂ)ရောဟိတဿာနံ ဘိက္ခဝေ မနုဿာနံ တိံသဝဿသဟဿာနိ အာယုပ္ပမာဏံ အဟောသိ။ သံ၊၁။၃၉၇။ (၂) တေန ခေါ ပန ဘိက္ခဝေ သမယေန မနုဿာနံ "ရောဟိတဿာ" တွေ့ဝ သမညာ ဥဒပါဒိ။ သံ၊၁။၃၉၇။

ရောဟိတဿဝဂ္ဂ(ပု) [ရောဟိတဿ+ဝဂ္ဂ] ရောဟိတဿဝဂ်။ အဂုံတ္တရနိကာယ၊ ၄-နိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်။ အံ၊၁၊၃၅၂။

ရောဟိတဿသုတ္တ (န) [ရောဟိတဿ+သုတ္တ] ရောဟိတဿသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၂-သံယုတ်၊ ၃-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ အဂုံတ္တရနိကာယ၊ ၄-နိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ သံ၊၁။ ၆၀။ အံ၊ ၁။၃၅၆။ သံ၊၃၊၁။၁၀၈-၉။ အံ၊၃၊ ၂။ ၃၀၄-၅။

ရောဟိနီ (ထီ) [ရုဟ+ဣန်+ဣ]။ ရောဟိဏီဝ်လည်း-ကြည့်] ရောဟိနီမည်သော (က) နက္ခတ်၊ (ခ)မင်းသမီး၊ (ဂ)မြစ်၊ (ဃ) ထေရီမ၊ (င)သမီးတော်။ (က)စန္ဒယောဂ-ဝသေန "အဇ္ဇကတ္တိကာ အဇ္ဇရောဟိနီ"တိ သဉ္ဇာနနတော။ သုတ္တနိ၊ ၃၊၂။၁၇၇။ (ခ) သတ္တာ နိဂြောဓာရာမေ ဝိဟရန္တော ရောဟိနိ-နာမ ခတ္တိယကညံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ ၃၊၂။၁၉၂။ (ဂ)ပဿန္တော တံ သာကိယာ ကောဋ်ဌိယာစ၊ ပစ္ဆာမုခံ ရောဟိနိယံ တရန္တံ။ ထေရ။ ၃၀၀။ (ဃ)ရောဟိနိယာ ထေရိယာ ဂါထာ။ ထေရီ၊ ၃။ ၂၂၂။ (င)ရောဟိနီ ဒါနိ ပုစ္ဆာမိ ကေန တေ သမဏာ ပိယာ။ ထေရီ။ ၄၁၁။

ရောဟိနီ၂ (တိ) [ရောဟိတ + ဏ + ဣ]။ ရောဟိဏီ၂ ဒေါင့်ကွင်း—ကြည့်] ကြေးနီ အဆင်းရှိသော။ ရောဟိနီဟေဝ တမ္မကို(ဇာ၊ ၂။၃၆၇)တိ တမ္မဝဏ္ဏေဟိ ဝိယ ရတ္တအင်္ဂီဟိ။ ဇာ၊၃၊၇။၃၆၄။

ရောဟိနီနဒီ (ထီ) [ရောဟိနီ+နဒီ] ရောဟိနီမြစ်။ တတော ရောဟိနီနဒီတီရေ ကလဟဝိဝါဒ-သုတ္တန္တဒေသနာယ ပရိယောသာနေ။ ထေရီ၊ ၃။၄၆။

ရောဟိသ (ပု) [ရောဟိတ+ဏ။တ—ကို သ—ပြု။ ဓာန် ၌။၆၁၂။ရောဟိဓ—သံ။] သမင်နီ၊ သမင်ဖား၊ စိုင်။ ရောဟိသော ရောဟိတော စာထ။ ဓာန်။၆၁၂။

နိဒါန်းတွင်ပြင်ဆင်ဖတ်ရှုရန်

စာမျက်နှာ	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
(ခ)	၁၀	ပြည့်စုံ	ပြည့်စုံ
(ဃ)	၃	ထကပင်	ထက်ပင်
(ဃ)	၁၁	အန်	အပြန်
(စ)	၂၁	ဂဟ္ဒာတိဏ္ဍ=	ဂဏ္ဍာတိ=
(ဆ)	၃၁	ရသံ, ရသာ	ရည်, ရညာ
(ဇ)	၁၂	ရတနဖြ	ရတနာဖြင့်

ပြင်ဆင် ဖတ်ရှုရန်

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၁၂	ယက္ခဇာတိက	၃၀	ဇာတိ+က	ဇာတိ+ကယ
၁၈	ယက္ခိယတိ	၂၉	ပူဇယတီတိ	ပူဇိယတီတိ
၃၃	ယညောပဝိတ	၂၃	ယညောပဝိတံ	ယညောပဝိတ°
၄၃	ယတော°	၃၆	ယတေ	ယတော
၄၄	ယတော၂	၁၆	ယတ+သိ	ယတ+သိ
၄၅	ယတောနိဒါနံ	၄	အကြောင်းရှိ... သည် ဖြစ်၍	အကြောင်းရှိ–သည် ဖြစ်၍
၄၈	ယတ္ထိစ္ဆက	၁၈	ယထိစ္ဆိကန္တိ	ယတ္ထိစ္ဆကန္တိ
၅၁	ယထတ္ထ	၃၀	မဖောက်မပြန်ဟုတ်မှန်	မဖောက်မပြန်–ဟုတ်မှန်
၅၁	ယထတ္ထ	၃၁	သဘောအနက်	သဘော–အနက်
၆၆	ယထာဌာန	၁၅	ဌေပတဗ္ဗာ	ဌပေတဗ္ဗာ
၆၉	ယထာဒိဋ္ဌိ၂	၃၃	ကလျာဏ၊	ကလျာဏ–
၆၉	ယထာဒိဋ္ဌိ၂	၃၆	နိဗ္ဗတ္တေ,တမ္ဗပဓာနာနုရူပဒိဋ္ဌာသဝါ	နိဗ္ဗတ္တေတမ္ဗပဓာနာနုရူပဒိဋ္ဌိသဝါ
၇၃	ယထာဓိဂတသစ္စဓမ္မာလမ္ဗနီ	၂၇	လျှင်မှီရာရှိသော	လျှင်မှီရာရှိ–သော
၇၃	ယထာဓိပ္ပါယ	၇	တာဒိသာဝ–	တာဒိသာဝ
၇၅	ယထာဓိပ္ပေတပဂကာရဝိလက္ခဏာ	၂၁	ယထာ	ယထာ–
၇၆	ယထာနိဒ္ဒိဋ္ဌ	၃၃	ဂါထာ–	ဂါထာ
၇၇	ယထာနိဝတ္ထ	၂၀	သော ဝတ်မြဲတိုင်း သော	သော၊ဝတ်မြဲတိုင်း သော
၇၉	ယထာနုရူပ	၂၆	ယာထာ–	ယထာ–
၇၉	ယထာနုရူပ	၃၀	ပဋိစ္ဆ–	ပဋိစ္ဆ
၈၀	ယထာနုလောမ	၂၂	အနိုကိက္ကမ္မ	အနုတိက္ကမ္မ
၈၁	ယထာနုသန္ဓိက၊	၉	ဌာနေ	ဌာနေ
၈၂	ယထာနုသိဋ္ဌ	၂	ဘာဝနံ	ဘာဇနံ
၈၂	ယထာနုဿုတ	၂၉	၂၅။	၂၅၇။
၈၇	ယထာပရိစ္ဆိန္နကာလဒီတိက္ကမန	၆-၇	....ဝီတိက္ကမန	....ဝီတိက္ကမန
၈၇	ယထာပရိစ္ဆေဒ	၂၄	ရတ္တိ	ရတ္တိ°

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၈၈	ယထာပရိမဒ္ဒိတ	၅	အကြင်အကြင်-ဖိစီး နှိပ်စက်-အပ်-အပေါင်း	အကြင်အကြင်ဖိစီး နှိပ်စက်အပ်-ဖိစီးနှိပ်စက်အပ်တိုင်း
၈၈	ယထာပရိယတ္တ	၁၀	အကြင်အကြင်-သင်ယူအပ်-သင်ယူအပ်	အကြင်အကြင် သင်ယူအပ်- သင်ယူအပ်
၈၈	ယထာပရိသ	၂၅	"အတိုင်းအရှည်" ကို ဖြုတ်ပစ်ရန်	
၈၈	ယထာပဝတ္တ	၁၀	အကြင်အကြင်-ဖြစ်-တည်ရှိ-	အကြင်အကြင်- ဖြစ်-တည်ရှိ-သော
၉၀	ယထာပုစ္ဆိတ	၂၀	အကြင်-မေး	အကြင်မေး
၉၂	ယထာဘတ	၁၀	ယထာဒ္ဓပိတေန	ယထာဒ္ဓပိတေန
၉၈	ယထာဘူတဉာဏ	၃၂	အကျိုးကိုသိ	အကျိုးကိုသိ
၁၀၁	ယထာဘူတဝေဒီ	၂၃	နတ္ထိ	နတ္ထိ
၁၀၂	ယထာမိတ္တ	၁၀	ယထာမိတ္တေန္တိ	ယထာမိတ္တန္တိ
၁၄၃	ယမတိ	၂၆	ယမ-	မယ-
၁၉၈	ယာတ	၁၄	ဆွားသော၊ သူန	သွားသော၊ သူ။
၂၁၃	ယာနုဂ္ဂါတ	၂	ဥလ္လိဃိတ္တာ	ဥလ္လင်္ဃိတ္တာ
၂၂၁	ယာပျဆောဂီ	၁၃	ယာပျံ	ယာပျ့
၂၂၁	ယာပျယောဂီ	၁၈	ဘေသဇ္ဇ	ဘေသဇ်ဇ
၂၃၃	ယာဝတတိယက၂	၃၂	ကိရိယာဝိသေသေန	ကိရိယာဝိသေသန
၂၄၄	ယာဝတယတိက၂	၆	နိဿတ္တဝစနမေတံ	နိဿက္ကဝစနမေတံ
၂၄၈	ယုဂ၅	၁၉	ဂဖဝဝဝ	ဂဖင့ဝဝဝ
၂၅၈	ယုဂမတ္တဒဿန	၂၇	[ယုဂမတ္တ+ဒိယ+ယု]	[ယုဂမတ္တ+ဒိသ+ယု]
၂၆၂	ယုဇ္ဈ	၃	[ယုဇ+ဏျ]	[ယုဓ+ဏျ]
၂၈၀	ယုတ္တိဝါစက	၁၀	ဝဓိစိကာ	ဝါစိကာ
၂၈၅	ယုဝဏ္ဏ	၃၀	ဣဝန်	ဣဝဏ်
၂၉၄	ယေဝပနကသဒ္ဒ	၁၉	ဂဏသဒ္ဒါ	ပနသဒ္ဒါ
၂၉၉	ယောဂဇာနနသတ္ထ	၂၉	ယောဂဇာနသတ္ထ	ယောဂဇာနနသတ္ထ
၃၀၉	ရက္ခိတ္တာ	၅	ပရိစ္ဆာပေတဗ္ဗာ	ပဋိစ္ဆာပေတဗ္ဗာ
၃၂၀	ရဂ်	၃	အဒ္ဓါမာဂမိ	အဒ္ဓမာဂမိ
″	″	ဂ	ရဂ်ံမို့	ရဂ်မို့
″	ရဂ်ကမ	၂ဂ	ဘေ	တေ
၃၂၁	ရဂ်တိ	၁	ရဂီ ဂမနေစ	ရဂီ ဂမနေစ
၃၂၂	ရဃ်တိ	ဂ	ရဃတိ	ရဃ်တိ
″	″	၉	ရဂု	ရဃု

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၃၂၂	ရဃ်တိ	၁၀	ဂတျကွေပါ	ဂတျကွေပေါ
″	″	၁၀	အကွေပေါ	အကွေပေါ
″	ရစနဝိရဟိတ	၁၄	ဝိရရတ်ဲ	စိရရတ်ဲ
″	″	၁၅	နိရက်	နရက်
″	″	၁၅	နိယယံ	နိရယံ
″	ရစနဝိလာသ	၁၉	သုသခ်တကိရိယာ သောတေန	သုသခ်တကိရိယာ သောဘေန
″	ရစနာ	၂၄	ပြုပြစီရင်	ပြုပြင်စီရင်
″	″	၃၀	သန်ဒ်ဝသဝသေန	သန်ဒ်ဝေသဝသေန
″	ရစန္တ	၅	ရစန္တိ	ရစန္တိ
″	″	၆	စီမပြုလုပ်	စီမံပြုလုပ်
″	″	၇	ဂန္ဆမာနာပါတိ	ဂန္ဆမာနာဝါတိ
″	ရစယတိ	၉	ရစ ပတိယံတနေ	ရစ ပတိယတနေ
″	″	၁၄	စီမခန်ခဲ့	စီမံခန်ခဲ့
″	″	၁၈	ယံ ကိုဋ္ဌိ	ယံ ကိုဋ္ဌိ
″	″	၂၅	စီမခန်ခဲ့	စီမံခန်ခဲ့
″	ရစယန္တ	၃၀	ထိ-ဒ္ဒ် ရစ်ယန္တိ	ထိ-ဒ္ဒ် ရစယန္တိ
၃၂၃	ရစိတ	၃၄	အင္ဂပဒကရရစနာယ	အင္ဂပဒကရစနာယ
″	″	၁	ဒန္တေ	ဒန္တေဟိ
၃၂၄	ရစိတ္ဝာ	၄	ထူပီကတံ	ထူပီကတံ
″	ရစ္ဆာ	၂၃	လမ်းခရီ	လမ်းခရီး
″	″	၂	ခုဒ္ဒကမဂ္ဂေ	ခုဒ္ဒကမဂ္ဂေါ
″	ရစ္ဆာဂဟဏ	၆	ရစ္ဆာသဒ္ဒ	ရစ္ဆာသဒ္ဒါ၊
″	ရစ္ဆာဝါသီ	၁၇	ရစ္ဆာသိန်ဂဟဏေန	ရစ္ဆာဂဟဏေန
၃၂၅	ရဇ္ဇ	၃	ရဇောတိ	ရဇောတိ။
″	″	၂၀	ပမာဒေ	ပမာဒေါ
″	″	၂၀	ပမာဒါဒူပတိတော	ပမာဒါနုပတိတော
″	″	၂၃	သတိဝေါသဂ္ဂ-လက္ခဏော	သတိဝေါဿဂ္ဂ-လက္ခဏော
″	″	၂၄	ရာဂရဇာဒိမိသတာယ	ရာဂရဇာဒိမိဿတာယ
၃၂၆	″	၁၉	ဣတ္ထိပုပ္ဖံ	ဣတ္ထိပုပ္ဖံ
″	ရဇ၂	၂၄	ရန္ဒ+ဟိ	ရန္ဒ+အ+ဟိ
″	ရဇက	၁	ဝတ္ထံ	ဝတ္ထံ
၃၂၇	ရဇကာဒိသဒ္ဒ	၂၁	ဒုဏ္ဍသန္ဒာနံ	ဒုဏ္ဍသန္ဒာနံ
″	ရဇက္ခန္ဓ	၂	ရဇက	ရဇဂ္ဂ

စဉ်ပျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၃၂၂	ရဇဂတ	၆	စရိယာ။၃၉၇)	(စရိယာ။၃၉၇)
″	ရဇတ	၁၁	ရန္ဒ+အတ	ရဇ္ဇ+အတ
″	″	၁၁	ရန္ဒ ဆုဂေ	ရဇ္ဇ ဆုဂေ၊
၃၂၈	″	၆	မ၊၁။ ၇-ဂ	မ၊၁။၂၁၇-ဂ။
″	″	၁၄	အံ့၊၁။ခံဖြဲ့။	အံ့၊၁။၃ဖြဲ့။
″	″	၁၀	မသာရဂင်္ဂံ။	မသာရဂလ္လံ။
″	″	၂၇	ဝိမတိ၊၁။၂၆ ဒီ၊၃၀၆။	ဝိမတိ၊၁။၂၆၁၊ ၃၃၆။
″	″	၂၉	ကမ္မဏော	ကမ္မာရော
″	″	၃၀	နိဒ္ဒမေ	နိဒ္ဒမေ
″	ရဇတကဋ္ဌာဟ	၃၅	ပကတိ။	ပကတိ။
″	ရဇတကာရ	၆	ရထိကာဇော၊	ရထကာရော၊
″	ရဇတကူဋ	၁၀	အဒ္ဓမာဒီဓိ။	အဒ္ဓမာဂမိ
	″	၁၁	ငွေဖြင့်ပြုလုပ်အပ် သောအိုး	ငွေဖြင့်ပြုလုပ်အပ် သောအိုး
″	ရဇတ ဘွန္ဓသဒိသ	၂၁	ဥဒကဝင်္ကံ	ဥဒကဝင်္ကံ
″	ရဇတခဓိတ	၂၄	ဂန္ဓကုဋ္ဌိ	ဂန္ဓကုဋ္ဌံ
″	ရဇတဂဗ္ဘ	၂၉	ဝိပရိသု	ဝိဝရိသု
၃၂၉	ရဇတထာလ	၂၄	ပက္ကုထိတ	ပက္ကုထိတ
″	ရဇတဒဏ္ဍ	၃၄	ဟာရံ့	ယာဂုံ
″	″	၂	သံ၊ဌ၊၁။၂၂၀။	သံ၊ဌ၊၁။၂၂၁။
″	ရဇတဒါမဝဏ္ဏ	၁၁	ရဇတဒါမ။ဝဏ္ဏံနိ။	ရဇတဒါမဝဏ္ဏာနိ။
″	ရဇတဒါမဝဏ္ဏသောဏ္ဏာ	၁၃	ရဇတဒါမ့ဝဏ္ဏာ- သောဏ္ဏာ	ရဇတဒါမဝဏ္ဏာ+ သောဏ္ဏာ
″	″	၁၇	ပတ္တရုမသန္တော	ပဒုမသန္တော
″	″	၁၈	ဇာ၊ဌ၊၅။၅၁။	ဇာ၊ဌ၊၅၊၅၁။
″	ရဇတဒါမသဒိသသိင်	၂၄	ရဇတဒါမသဒိသသိင်	ရဇတဒါမသဒိသသိင်
၃၈၀	ရဇတနင်္ဂလ	၄	အမပ္ပဒယော	အမစ္စာဒယော
″	ရဇတနာဝါ	၆	ရဇတ=နာဝါ	ရဇတာ+နာဝါ
″	ရဇတပဋိစ္ဆန္ဒ	၁၃	စန္ဒမဏ္ဍလလံ	စန္ဒမဏ္ဍလံ
″	ရဇတပဋသဒိသ	၇	ရမဝိဟန်္တိ	ရမဏီယန်္တိ
″	″	၈	ဝိပွကိဏ္ဏ ါလုကံ	ဝိပွကိဏ္ဏဝါလိကံ
″	ရဇတပတ္တပရိက်ိတ္တ	၂၃	ဟုတ္ဝာ။ပါယာသိ။	ဟုတ္ဝာ ပါယာသိ။
၃၈၁	ရဇတပနာဋိသုပရိက်ိတ္တ	၇	ရဇတနာဋိသု- ပရိက်ိတ္တာ	ရဇတပနာဋိသု- ပရိက်ိတ္တာ
″	″	၈	သေတာ	သေတာရသို့ယောတိ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၃၈၁	ရဇတပနာဠိသုပရိက္ခိတ္တာ	၈	ရဇတပနာဠိသု-ပရိက္ခိတ္တာ	ရဇတနာဠိသု-ပရိက္ခိတ္တာ
″	ရဇတပရိက္ခတ	၂၀	ရဇတပရိက္ခိတ	ရဇတပရိက္ခတ
″	″	၂၀	ရဇတ+ပရိက္ခိတ	ရဇတ+ပရိက္ခတ
″	″	၂၃	ဗလီဗဒ္ဒရသို့-ယောတ္တေဟိ	ဗဒ္ဓရသို့-ယောတ္တေဟိ
″	ရဇတပရိက္ခတ	၂၄	ရဇတပရိက္ခိတာနိ	ရဇတပရိက္ခတာနိ
″	ရဇတပါကာရ	၄	မုတ္တာဝေဠုရိယ-သန္ဆတဘူမိဘာဂံ	မုတ္တာဝေဠုရိယသန္ဆ-တဘူမိဘာဂံ
″	ရဇာတပါတိ	၆	ရဇတပါတီ	ရဇတပါတိ
″	″	″	ရဇတ+ပါတီ	ရဇတ+ပါတိ
″	ရဇာတပုဗ္ဗဠ္ဠက	၂၀	ပုဗ္ဗဠ္ဠက?	ဗုဗ္ဗဠ္ဠက?
၃၈၂	ရဇတမယကဏ္ဌက	၃	ရဇတမယကဏ်ိကံ	ရဇတမယကဏ္ဌိကံ
″	ရဇတမယနာဠ	၂၉	လိလာရဝိန္ဒံ	လိလာရဝိန္ဒံ
၃၈၃	ရဇတယဋ္ဌိ	၈	ပြုလုပ်အပ်+သော်တောင်ဒွေး	ပြုလုပ်အပ်-သော တောင်ဒွေး
″	″	၉	ရဇတယဋ္ဌိဝ	ဇတယဋ္ဌိဝ
″	ရဇတဝဠံသက	၂၁	ဂိလဂနမနုဿာနံ	ဂိလာနမနုဿာနံ
″	″	၂၂	ဓမ္မဒဋ္ဌ၊၂။၂၆၇။	ဓမ္မဒဋ္ဌ၊၂။၂၇၆။
″	ရဇတဝိမာနနိစ္ဆရိတ	၁	ရဇတဝိဝိမာနနိစ္ဆရိတ	ရဇတဝိမာန နိစ္ဆရိတ
″	″	၄	ရဇတဝိမာနနိစ္ဆရိ-တေဟိ(ဒီဃဋ္ဌ၊၁။၁၂၈)	ရဇတဝိမာနနိစ္ဆရိတေ ဟိ(ဒီဃဋ္ဌ၊၁။၁၂၈)တိ
″	″	၅	ရဇတဝိမာန တောတိ	ရဇတဝိမာနတော
″	″	၆	ရဇတဝိမာနပဘာယဝါ ဝိပ္ပုရိတေဟိ	ရဇတဝိမာနပ္ပ ဘာယ ဝါ ဝိပ္ပုရိတေဟိ
″	ရဇသဒ္ဒ	၁၀	ရဇဃသဒ္ဒါ	ရဇတသဒ္ဒါ
″	″	၁၁	ဇာတကရူပရဇပဋိဂ္ဂ-ဟဏာတိ	ဇာတရူပရဇတ ပဋိ-ဂ္ဂဟဏာတိ
″	ရဇတသမ္မတ	၁၆	ဂဟာပဏဒိကံ	ကဟာပဏဒိကံ
″	ရဇတသုဝဏ္ဏဘာဇန	၂၃	ပဏ္ဏာကာရတာယ	ပဏ္ဏာကာရဋ္ဌာယ
″	ရဇတသုဝဏ္ဏရသပိဋ္ဌရ	၃၁	အတိရောစမာနံ။	အတိရောစမာနံ
″	″	၃၂	မဋ္ဌိ	မဋ္ဌိ။
၃၈၃	ရဇတသုဝဏ္ဏာဒိမယဒဏ္ဍ	၃၅	ရဇာတ	ရဇတ
၃၈၄	ရဇတဟေမမယ	၁၇	ရွှေငွေတို့ဖြင့်	ငွေရွှေတို့ဖြင့်
″	ရဇတာယတန	၂၃	သုဝဏ္ဏယတနံ	သုဝဏ္ဏာယတနံ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၈၃၄	ရဇတိ	၂၈	ရန္ဒ+တိ	ရန္ဒ+အ+တိ
″	″	၂၉	ရဇတိ–သံ	ရဇတိ–သံ။
″	″	၃၃	ရဇာတိ	ရဇာဟိ
″	″	၃	ရဇမုမသဒိသတ္တာ	ရဇမုမသဒိသတ္တာ
″	ရဇန	၆	ရန္ဒ–ယု	ရန္ဒ+ယု
″	″	၇	အဒ္ဓမဂမီ	အဒ္ဓမာဂမီ
″	″	၂၅	ဝတ္တံ	ဝတ္ထံ
″	″	၂၉	ဇရန	ရဇန
″	″	၃၀	ရဇနဒကံ	ရဇနုဒကံ
၃၀၄	ရဇနဥဋ္ဌက်	၃၄	ရဇ+ဥဋ္ဌက်	ရဇန+ဥဋ္ဌက်
၃၀၅	″	၂	ရဇနဒေဏ်ဟိယာတိ	ရဇနဒေဏ်ဟိကာတိ
″	ရဇနက	၇	ရန္ဒ+ယု၊	ရန္ဒ+ယု=
၃၀၆	ရဇနပစနဋ္ဌာန	၈	ရဇနပစ္ဆာနံ	ရဇနပစနဋ္ဌာနံ
″	ရဇနပါက	၁၇	သဝတ္ထုကပဂ္ဂံ	သဝတ္ထုကပက္ကံ
″	ရဇနမက္ခိတ	၂၉	တသ	တဿ
″	″	၃၀	ပရမဇေဂုစ္ဆန္တော	ပရမဇေဂုစ္ဆော
၃၀၇	ရဇနမဏ္ဍ	၁	ရဇနမဏ္ဍ	ရဇနမဏ္ဍံ
″	ရဇနီ	၁၈	ရဇနီ	ရဇ္ဇန်ီ
″	″	၂၂	သောဘတိ	သောဘသိ
″	ရဇနီယ	၃၂	စိတ္တံ၊	စိတ္တံ
၃၀၉	ရဇယိ•	၂၃	ယံ ဝဏ္ဏ	ယံ ဝဏ္ဏံ
၃၉၀	ရဇဝိပ္ပယုတ္တ	၈	ရဇဝိပ္ပ+ယုတ္တ	ရဇ+ဝိပ္ပယုတ္တ
၃၉၀	ရဇဿလ	၂၀	သဠာဘ။ပုဗ္ဗါတိ	သဠာတ။ပုဗ္ဗါတိ
၃၉၂	ရဇိတုံ	၂၁	အာရညကော	အာရညကေ
၃၉၃	ရဇောဇလ္လ	၃	ရဇောဇလ္လမဓာရယိ	ရဇောဇလ္လမဓာရယိ
″	″	၁၂	မဏိန်	မလိန်
၃၉၄	ရဇောမလ	၁၀	ရဇော့မလ	ရဇောမလ
″	ရဇောဟတ	၂၉	မြူတို့သည် ဖျက်ဆီးပြီးသော	မြူတို့ကို ဖျက်ဆီးပြီးသော
″	″	၃၁	အလိန်စိတ္တသန္တာ-ရော၊ ဝုဒ္ဓိသေဝိ ရဇောဟတော။	အလိန်စိတ္တသန္ဆာ-ရော၊ ဝုဒ္ဓိသေဝိ ရဇောဟတော။
″	″	၃၂	ဝုဒ္ဓိသေဝိ ရဇောဟတောတိ	ဝုဒ္ဓိသေဝိ ရဇောဟတောတိ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၃၉၅	ရဇောဟရဏ	၂၅	"ရဇောဟရဏံ ရဇောဟရဏ"န္တိ။	"ရဇောဟရဏံ ဒုဇောဟရဏ"န္တိ
			ပရိမဇ္ဇေန္တော	ဟတ္ထေန ပရိမဇ္ဇန္တော
၃၉၇	ရဇ္ဇတ်	၂၆	အလ္လိနော	အလ္လီနော
၃၉၈	ရဇ္ဇနဋ္ဌာန	၃၁	နုသစ်က်	နုစ်သက်
၄၀၁	ရဇ္ဇသုတ္တ	၂၃	[ရန္တ+သုတ္တ]	[ရဇ္ဇ+သုတ္တ]
၄၀၄	ရဇ္ဇုစ္ဆေဒန	၂	ဥတ္တရိဿဋ္ဌကံ	ဥတ္တရိသာဋ္ဌကံ
″	ရဇ္ဇုမဋ္ဌက	၃၂	ရဇ္ဇုမဋ္ဌက(ပု) [ရဇ္ဇု+မဋ္ဌက]	ရဇ္ဇုမဋ္ဌက(ပု) [ရဇ္ဇု+မဋ္ဌက]
″	″	၃၄	ရဇ္ဇုမဋ္ဌကေ	ရဇ္ဇုမဋ္ဌကေ
″	ရဇ္ဇုမာလာ	၂၅	ဝိမာန၊၃။၁၆၉	ဝိမာန၊၄။၁၉၆
၄၀၅	ရဇ္ဇေယျ	၂၂	ရဇ္ဇေယျုံ(ကြိ)	ရဇ္ဇေယျ(ကြိ
″	ရဏ္ဍတိ၂	၂၄	နိဒသနံ	နိဒဿနံ
″	″	၂၆	ရဇနဋ္ဌာနံ	ရဏ္ဍနဋ္ဌာနံ
၄၀၆	ရဏ္ဍနတ္ထ	၁၀	ဟိ ကိဉ္စိ	ယံ ကိဉ္စိ
၄၀၇	ရဏ္ဍိတုံ	၃	ကသ္မာ ဝုတ္တံ	တသ္မာ ဝုတ္တံ
″	ရဏ္ဍတိ	၃၃	ရဏ္ဍတီ(ဒီ၊၄၊၁။ ၁၂၃။သံ၊၄၊၁။ ၁၉၀)တီ....	ရဏ္ဍတီ (ဒီ၊၄၊၁။ ၁၂၃။သံ၊၄၊၁။ ၁၉၀)တီ....
၄၀၈	ရညော၁	၂၃	ပစ္စသောသုံ	ပစ္စဿောသုံ။
၄၁၀	ရဒ္ဓ်	၂၀	မာ ဝိနာသေယ	မာ ဝိနာသေဟ်
၄၁၁	ရဒ္ဓပါလ၀	၃	အံ၊၄၊၁။၂၀၀။	အံ၄၊၁။၂၀၂။
၄၁၂	ရဒ္ဓပါလဂဇ္ဇိတ	၂၃	အာဋဝဂဂဇ္ဇိတံ	အာဋဝဂဂဇ္ဇိတံ
″	၎ဒ္ဓပါလတ္ထေရ	၂၉	ဒုဒိဒဿ	ဒုဒိဒသ။
၄၁၃	ရဒ္ဓပါလတ္ထေရအပဒါန-ဝဏ္ဏနာ	၄	ရဒ္ဓပါလထေရာ	ရဒ္ဓပါလထေရ
″	ရဒ္ဓပါလတ္ထေရဂါထာဝဏ္ဏနာ	၁၅	ရဒ္ဓပါလထေရာ ဂါထာအဖွင့်	ရဒ္ဓပါလထေရ ဂါထာအဖွင့်
၄၁၄	ရတ္ထဘာရကဇေဋ္ဌက-	၃၀-၁	တရတူသဘ	ဘရတူသဘ
″	ရဒ္ဓဘေဒ	၁၂	စက္ကသမာရုဋ္ဌာ	စက္ကသမာရုဋ္ဌာ
၄၁၅	ရဒ္ဓဝဓုန	၂	ရဒ္ဓဝဓုနှင့်အနက်တူ	ရဒ္ဓဝဓုနှင့် အနက်တူ
″	ရဒ္ဓဝန္တိ	၆	မဟာဘောဝါ	မဟာဘောဂါ
″	ရဒ္ဓဝိပ	၂၆	အစိုးရသောမင်း	အစိုးရသောမင်း၊
″	ရဒ္ဓဘိဝဏ္ဍုန	၃၂	[ရဒ္ဓ+အဘိဝဏ္ဍု]	[ရဒ္ဓ+အဘိဝဏ္ဍုန]
၄၁၆	″	၂	အဘိဝဏ္ဍုနဿ	အဘိဝဏ္ဍုန

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၄၃၆	ရဋ္ဌိက	၁၅	ပေတနိကဿ	ပေတ္တနိကဿ
"	ရဋ္ဌပါဠိ	၂၀	အာဒံသု	အာဒံသု
၄၁၉	ရဘ	၁၂	သတ္တာနံ	သတ္တန်ံ
"	"	၁၃	အလိနာ	အလ္လိနာ
၄၂၂	ရတန၁	၅၊၆	ရတိကာရဏဋ္ဌနာ	ရတိကရဏဋ္ဌန
၄၂၃	"	၁၄	ပစ္စတ္ထရန်	ပစ္စတ္ထရဏ်
"	"	၂၀	အနိဂ္ဂတရတနကေဟိ	အနိဂ္ဂတရတန်ကေတိ
"	"	၂၁	သယနီဃရာ	သယနိဃရာ
၄၂၄	"	၂၆	ရတနာဘိက္ခာ	ရတနာဘိက္ခာ
"	"	၃၄	သတ္တာနံ	သတ္တန်ံ
၄၃၁	ရတနစက်မန	၅	ရတနစက်မန်ံ	ရတနစက်မန-စက်မန်ံ
"	ရတနစကော်ဋ္ဌက	၁၆	ပတ္တပိသေသ	ပတ္တဝိသေသ
"	ရတနစကော်ဋ္ဌဝရ	၂၉	ရတနသီလာမယဝရ-စကော်ဋ္ဌကေန	ရတနသီလာမယ-ဝရ စကော်ဋ္ဌကေန
၄၃၂	ရတနစုဏ္ဏ	၆	ရဘနာအမှန်	ရတနာအမှန်
"	ရတနတ္တယ	၂၀	ရန္တြယ	ရတ္နတြယ
၄၃၃	"	၂၃	သံဒ္ဓိသစ်၁။	သီဒ္ဓိသစ်၁။
၄၃၅	ရတနတ္တယဂုဏပ(ပ္ပ)ကာသန	၁၃	ရတနတ္တယဂုဏပ-(ပ္ပ)ကာသ	ရတနတ္တယဂုဏပ(ပ္ပ)ကာသန
၄၃၅	ရတနတ္တယဂုဏပ(ပ္ပ)ကာသန	၁၄	ရတနာဒု-ပါး အပေါင်	ရတနာ ဒု-ပါး အပေါင်း
၄၃၆	ရတနတ္တယဂုဏာနုဿရဏဇနိတ	၆	ရတနတ္တယဂုဏ-နုဿရဏ ဇနိတံ	ရတနတ္တယဂုဏာ-နုဿရဏဇနိတံ
၄၃၇	ရတနတ္တယပ(ပ္ပ)ဏာမကရဏ	၄	ရတနတ္တယ(ပ္ပ)ဏာမ-ကရဏ	ရတနတ္တယပ(ပ္ပ)ဏာမကရဏ
"	"	၆	ရှိခိုး၊	ရှိခိုး
"	ရတနတ္တယပ(ပ္ပ)ဏာမကရဏပ္ပယောဇန	၂၅	ရတနတ္တယ(ပ္ပ)ဏာမကရဏ-ပ္ပယောဇန	ရတနတ္တယပ(ပ္ပ)နာမကရဏ ပ္ပယောဇန
၄၃၈	ရတနတ္တယပဏာမကိရိယ	၇	မ၊ဒ္ဓိ၊သစ်၁။၁။	မ၊ဒ္ဓိ၊၁။၁။
၄၄၁	ရတနတ္တယဝန္ဒနာမယ	၁	ဒီ၊ဒ္ဓိ၊၁။၁။	ဒီ၊ဒ္ဓ၊ ၁။၁။
"	"	၂	အံ၊ဒ္ဓ၊၁။၃။	အံ၊ဒ္ဓိ၊၁။၃။
"	"	၆	အံ၊ဒ္ဓိ၊၁။၁၄။	သံ၊ဒ္ဓိ၊၁၊၁၄။
၄၄၄	ရတနပရိသိဗ္ဘနရဟိတ	၁၃	ရတနပရိသိဗ္ဘိနရဟိတံ	ရတနပရိသိဗ္ဘနရဟိတံ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၄၄၄	ရတနပရိသိဗ္ဗိတ	၂၅	ကူလိက်	တူလိက်
၄၄၅	ရတနပိဋ္ဌ	၁	ရတနပိဋ္ဌ	ရတနပိဋ္ဌ
၄၄၈	ရတနမတ္တကဏ္ဍိက ရုက္ခနိဿန္ဒ	၃	တဿဝ	တဿ ဝါ
″	ရတနမတ္တန္တရ	၉	ကတ္တုပမာဏေန	ကုက္ကုပမာဏေန
၄၄၉	ရတနမယဝိမာန	၃၃	နာဂပဏ္ဍာဒီနံ	နာဂသုပဏ္ဍာဒီနံ
″	ရတနမယသိလာပထဝီ	၅	သီလာ	သိလာ
″	″	၆	သိလာပထဝီယန္တိ	သိလာပထဝီယန္တိ
″	″	၇	ရတနမယသိလာ-ပထဝီယံ	ရတနမယသိလာ-ပဌဝီယံ
၄၅၀	ရတနဝရ	၁	ရတနဝရာနုမလယံ	ရတနဝရာနုမာလယံ
၄၅၁	ရတနဝိလောပကစောရ	ဂ	လုယ္ယူ	လုယ္ယူ–
၄၅၂	ရတနသမ္မတ	၃၄	ဥဘဘောဂပရိဘောဂ	ဥပဘောဂရိဘောဂံ
၄၅၄	ရတနာမယ	၂၉	ပြုလုပ်စိုင်္ဂယ်	ပြုလုပ်–စီခြယ်
၄၅၆	ရတနုပ္ပေဓမကုဋ္ဌ	၁၃	[ရတန+ ဥပ္ပေဓ+ မကုဋ္ဌ	[ရတန+ဥပ္ပေဓ+ မကုဋ္ဌ]
၄၅၇	ရတ္တ၁	၄	ရန္ဓ+တ၊ရတ္တ-သံ။ ရတ္တ-ပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓိ။]	[ရန္ဓ+တ ရတ္တ–သံ။ ရတ္တ-ပြာ၊အဒ္ဓမာဂဓိ။]
″	ရတ္တကနက	၂၀	ဒေဝိယာ	ဒေဝိယာ
၄၅၀	ရတ္တကမလ	၉	ကြာပုဏ္ဍရိတ်	ကြာပုဏ္ဍရိက်
″	ရတ္တကမ္မလသာဏီ	၃	ပရိက္ခိပမာဏ.ာ	ပရိက္ခိပမာနာ
၄၅၉	ရတ္တကို	၂၄	ရတ္တကိုနီ	ရတ္တကိုနီ
″	ရတ္တကုံရပလာသ	၉	အကုံသ	အကုံရ
″	ရတ္တစန္ဒန	၂၀	ရက္တစန္ဒန–သံ။	ရက္တစန္ဒန–သံ။
၄၆၀	ရတ္တစိတ္တ	၁၁	ဘိက္ခုနီယာ	ဘိက္ခုနီယာ
″	ရတ္တစေလဝိတာန	၂၅	ဝရကနကတာရဝခ-စိတံ	ဝရကနကတာ ဇာခစိတံ
″	ရတ္တည	ဂ	အဂ္ဂည	အဂ္ဂညာ
၄၆၁	ရတ္တဒ္ဒါန	၂၅	အက္ခိနံ	အက္ခိနံ
″	ရတ္တတုဏ္ဍာ	၃	ဂိရံ	ဂိရံ
″	″	ဂ	ရတ္တတုဏ္ဍော သံဟတသရီရော။	ရတ္တတုဏ္ဍော.... သံဟတသရီရော။
″	ရတ္တတ္တ	၁၄	ရတ္တတ္တာဟိ	ရတ္တတ္တာတိ
၄၆၂	ရတ္တပဒ္မ	၂၄	ရတ္တပဒ္မ–သံ။	ရက္တပဒ္မ–သံ။
″	ရတ္တပဒ္မာကာ	၃၂	ဝါတပဟာတာ	ဝါတပဟတာ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ငင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၄၆၃	ရတ္တပါဒ	၅	သဿီရိကော	သဿီရိကော
″	ရတ္တပုပ္ဖတ္တယ	၁၀	အတ္ထိဝ	အတ္ထိဝ
″	ရတ္တမုခ	၉	ရတ္တမုခ–သံ။	ရတ္တမုခ-သံ။
″	ရတ္တမ္မရ	၂၄	ရတ္တာမ္မရ–သံ။	ရတ္တာမ္မရ–သံ။
″	ရတ္တမ္မရဓရ	၃၀	အနီလဋ္ဌသေ	အနီလဋ္ဌသေ
၄၆၄	ရတ္တလသုဏ	၁၄	ဇီဝိတံ	ဇီဝိကံ
″	ရတ္တဝစ္ဆက	၂၉	ကာလဝစ္ဆကဿ	ကာဠဝစ္ဆကဿ
″	ရတ္တဝန္ဓိက	၁	ရတ္တဝန္ဓိကာ (ထ်)	ရတ္တဝန္ဓိက (တိ)
″	″	″	[ရတ္တ+ဝန္ဓိက+က]	[ရတ္တ+ဝန္ဓိက။]
″	ရတ္တဝဏ္ဏ	၉	မံသဿဒဋ္ဌာနေသု	မံသုဿဒဋ္ဌာနေသု
″	″	၁၀	ဒီးဋ္ဌ၊၂။၆၂	ဒီးဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။
၄၆၅	ရတ္တဝလာဟက	၁၀	အဖုစန္ဒနံ	အဖုစန္ဒံ
″	ရတ္တဝလာဟကသိခရ	၂၃	နိစ္ဆရန္တိ	နိစ္ဆရန္တိ
″	ရတ္တဝါကစီရ	၂၅	ရတ္တဝါကစိရ	ရတ္တဝါကစီရ
″	″	၂၅	ရတ္တ+ဝါကစိရ	ရတ္တ+ဝါကစီရ
″	″	၂၆	စာန္တဿ ဒီဃော	ဒီဃော စာန္တဿ
″	″	၃၁	ရတ္တပါကစိရံ	ရတ္တဝါကစီရံ
″	ရတ္တသာဏိ	၂၆	တိမိတိုက်နီ	တင်းတိမ်နီ
″	″	၂၇	ရတ္တသာဏိယာ	ရတ္တသာဏိယာ
″	″	″	နိသိဒိ သု	နိသိဒိ သု
၄၆၆	ရတ္တသုတ္တက	၇	ကဒ္ဒလိ	ကဒလိ
″	ရတ္တဟတ္ထပါဒ	၂၂	ဝက်ဒါဒ္ဒော	ဝက်ဒါဒ္ဒော
″	″	၂၃	ဗိဘဇ္ဇော	ဗိဘဇ္ဇော
″	″	″	ဥဒကရက္ခသော	ဥဒကရက္ခသော
″	ရတ္တာတိက္ကမ	၃၀	ဘိက္ခူနိယာ	ဘိက္ခုနိယာ
၄၆၇	ရတိ	၃၅	ဝိဝေကဝါသူပနိဿ-ယာ မိနသဒ္ဒသဝနပစ္ဆယာ	ဝိဝေကဝါသူပနိဿ-ယာမိနသဒ္ဒသဝန-ပစ္ဆယာ
၄၆၈	″	၆	အရတိဋ္ဌ အရတိဋ္ဌာ	အရတိဋ္ဌ ရတိဋ္ဌာ
″	″	၃၁	ရတိ စ ထောကိကာ	ရတိ စ ထောကိကာ
၄၆၉	″	၁၆	သေဒ္ဒော	သေဒ္ဓော
″	″	၅	ရတီတိ	ရတိ ဟိ
″	″	၂၁	အကပ္ပကပိတိသော-မန သုပ္ပါဒနေန	အတပ္ပကပိတိသော မနသုပ္ပါဒနေန
၄၇၀	″	၁၁	အပ္ပက္ကမိ	အပက္ကမိ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၄၇၀	″	၁၃	သင်္ကိတ္စာ	သင်္ကိုတ္စာ
″	ရတိကိဋ္ဌတ	၂၂	ရဟိကေလိ	ရတိကေလိ
၄၇၁	ရတိခိဠဖေတု	၆	ကာမရတိဟေသု ဝေ	ကာမရတိဟေတု-စေဝ
″	ရတိဇနန	၃၄	ကောဠာဒိရူပေန	ကောဠာဒိရူပေန
″	ရတိဇနိ	၂၁	(တိ)	(ထိ)
၄၇၃	ရတိဝဓုနပါသာဒ	၁၃	ရတိဇနု(၃)(၅)တို့-ကြည့်	ရတိဝဓုန(၃)(၅)တို့-ကြည့်
″	ရတိသာမည	၅	ရမတိ ဝနေ	ရမတိ ဝနေ
″	″	၅	ကေန	တေန
″	″	၇	သံးဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၀။	သံးဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၁။
″	ရတိဿရ	၁၃	ရမဏီယသဒ္ဒါ	ရမဏီယသဒ္ဒါ
၄၇၄	ရတ္တိအန္ဓကာရ	၂၄	ရတ္တန္ဓကာရေဟိ	ရတ္တန္ဓကာရေတိ
၄၇၅	ရတ္တိဇေဋဒဒုက္ကဋ္ဌ	၃၄	နတိ	နတ္ထိတ်
၄၇၆	ရတ္တိဋ္ဌကာပရိစ္ဆန္ဒ	၁၉	ရတ္တိဋ္ဌကာပရိစ္ဆိန္ဒ	ရတ္တိဋ္ဌကာပရိစ္ဆန္ဒ
″	″	″	ရတ္တိဋ္ဌကာ+ပရိစ္ဆိန္ဒ	ရတ္တိဋ္ဌကာ+ပရိစ္ဆန္ဒ
″	″	၂၁	ရတ္တိဋ္ဌက ပရိစ္ဆိန္နေ	ရတ္တိဋ္ဌကာ ပရိစ္ဆန္နေ
″	ရတ္တိဋ္ဌာနဒိဝါဋ္ဌာန	၁	ပညာပေတ္ဝါပိ	ပညပေတ္ဝါပိ
၄၇၇	ရတ္တိဒိဝါဋ္ဌာန	၁၃	ပဏ္ဍာသာလသဟဿံ	ပဏ္ဍသာလသဟဿံ
″	ရတ္တိဒိဝါဘာဂ	၂၃	အရုဏုဂ္ဂမနကာလ ဝိဝဋ္ဋေပိ	အရုဏုဂ္ဂမနကာလေ ဝိဝဋ္ဋေပိ
၄၇၈	ရတ္တိန္ဒိဝပရိစ္ဆေဒဇာနန	၁၀	ရတ္တညုတာ	ရတ္တညုတာ
၄၇၈	ရတ္တိပရိယန္တ	၄	ဝိမတိ။ ၂၄၀။	ဝိမတိ၊ ၂။၄၀။
၄၇၉	ရတ္တိဘတ္တ	၂၀	အာနိတံ	အာနိတံ
″	″	၂၂	အပနိတံ	အပနိတံ
″	ရတ္တိဘာဂ	၂၆	ဒိဝသဘာဂံ	ဒိဝသဘာဂံ
″	″	၂၆	ဝနပတ္ထာ	ဝနပတ္ထာ
″	ရတ္တိဝါသတ္ထ	၁၇	နိသီဒတော	နိသီဒတော
၄၈၀	ရတ္တိဝိဘာယနကာလ	၂၅	စာတုဒ္ဒသီယံ	စာတုဒ္ဒသီယံ
″	ရတ္တိသမတိက္ကမ	၂၂	ဒုတိယာဒိဝသေတိ	ဒုတိယဒိဝသေတိ
″	ရတ္တိသမယ	၂၅	ဂါဟိတ္စာ	ဂါယိတ္စာ
၄၈၁	ရတ္တူပရတ	၁၄	ညခါ	ညအခါ
″	ရထ	၃၃	ဏ္ဍဒိ။ ၈၇	ဏ္ဍာဒိ။ ၈၇
″	″	၂၈	ကာယညေတံ	ကာယဿေတံ
၄၈၂	″	၁၄	ပဋိသ။၃၈၈။	ပဋိသံ။ ၃၈၈။

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၄၀၂	ရထအဋ္ဌ	၂၃	သုဝိနိစ္ဆယော	သုဝိနိစ္ဆိတော
″	ရထကာရ	၃၃	ရထာကာရအိုင်	ရထကာရအိုင်
၄၀၃	″	၁၁	မန္ဒာကိနီယာ	မန္ဒာကိနီယာ
″	″	၁၁	အံး၄၊၂။၄၇၄	အံး၂။၄၇၄
″	ရထကာရက	၁၅	ရထကာရော	ရထကာရကော
″	ရထကုဗ္ဗရ	၁၅	ရထကုဗ္ဗာရာဥတော	ရထကုဗ္ဗရာ ဥတော
၄၀၄	ရထစက္ကပ(ပ္ပ)မာဏ	၂၀	ရထစက္ကပမာဏာ ပရိဘောဂဝါတိ	ရထစက္ကပ္ပမာဏာ ပရိဘောဂပါတိ
၄၀၅	ရထဓုရ	၂၃	အာဓာရေတ္ဝာ	အာရာဓေတ္ဝာ
″	″	၂၄	ပုရိမသကင္ရေ	ပုဗ္ဗိမသကင္ရေ
″	ရထဓုရကစ္စန	၃၁	အာဇာနေယျယူဂေါ	အာဇာနေယျယုဂေါ
၄၀၅	ရထနိဂ္ဂါသ	၂	သောသောတိ	ယောသောတိ
၄၀၆	ရထပါစန	၅	ဟတ္ထမုဒ္ဒိတောတိ	ဟတ္ထမုစ္ဆိတောတိ
″	″	၆	မုတ္တဟတ္ထောတိ	မုတ္တဟတ္ထောတိ
″	ရထယုဂပ(ပ္ပ)မာဏ	၂၃	နိဓီဟိ	နိဓီတိ
၄၀၇	ရထရေဏု	၂၉	ရထေရေဏုမ္ပိနှင့် တူသောမြို့။	ရထရေဏုမြို့နှင့် တူသောမြို့။
″	″	၃၂	ရထေရေဏုမ္ပိ	ရထရေဏုမြို့
″	ရထဝရဂတ	၃၃	ရထားတ်ကိုစီးသော	ရထားမြတ်ကိုစီး သော
၄၀၈	ရထဝိနီတ	၂၃	ရထဝိနိတ	ရထဝိနီတ
″	″	၂၃	ရထ+ဝိနိက	ရထ+ဝိနီတ
″	″	၂၅	ရထဝိနီတသုတ်	ရထဝိနီတသုတ်
″	″	၂၅	ရထဝိနီတံ	ရထဝိနီတံ
″	″	၂၃	သတ္တ ရထဝိနိတာနီ	သတ္တ ရထဝိနီတာနီ
″	″	၂၃	ဝိနိတအဿာဇာနီယ ယုတ္တော	ဝိနီတအဿာ-ဇာနီယယုတ္တော
″	″	၂၉	ရထဝိနိတော	ရထဝိနီတော
″	″	၃၀	ပဋိပဒါဘာဏဒဿန-ဝိသုဒ္ဓတ္ထံ	ပဋိပဒါဘာဏဒဿန-ဝိသုဒ္ဓတ္ထံ
″	ရထဝိနီတပဋိပဒါ	၁	ရထဝိနိတပဋိပဒါ	ရထဝိနီတ-ပဋိပဒါ
″	″	၁	ရထဝိနိတ+ပဋိပဒါ	ရထဝိနီတ+ပဋိပဒါ
″	″	၂	ရထဝိနိတသုတ်၌	ရထဝိနီတသုတ်၌
″	″	၃	ရထဝိနိတပဋိပဒ	ရထဝိနီတပဋိပဒ
″	″	၄	ရထဝိနိတုပမာဟိ	ရထဝိနီတူပမာဟိ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၄၈၈	〃	၅	ရထဝိနီတသုတ္တေ	ရထဝိနီတသုတ္တေ
〃	ရထဝိနီတသုတ္တ	၈	ရထဝိနီတသုတ္တ	ရထဝိနီတသုတ္တ
〃	〃	၈	ရထဝိန်တ+သုတ္တ	ရထဝိနီတ+သုတ္တ
〃	ရထဝိနီတသုတ္တ	၉	ရထဝိနီတသုတ်	ရထဝိနီတသုတ်
〃	ရထဝိနီတသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၁၃	ရထဝိနီတသုတ္တ-ဝဏ္ဏနာ	ရထဝိနီတသုတ္တ-ဝဏ္ဏနာ
〃	〃	၁၃	ရထဝိနီတသုတ္တ + ဝဏ္ဏနာ	ရထဝိနီတသုတ္တ+ ဝဏ္ဏနာ
〃	〃	၁၄	ရထဝိနီတသုတ်ကို	ရထဝိနီတသုတ်ကို
〃	〃	၁၅	ရထဝိနီတသုတ်	ရထဝိနီတသုံတ်
〃	〃	၁၆	ရထဝိနီတသုံတ္တ-ဝဏ္ဏနာ	ရထဝိနီတသုံတ္တ-ဝဏ္ဏနာ
〃	ရထဝိနီတူပမာ	၁၈	ရထဝိနီတူပမာ	ရထဝိနီတူပမာ
〃	〃	၁၈	ရထဝိနီတာ + ဥပမာ	ရထဝိနီတာ + ဥပမာ
〃	〃	၂၁	ရထဝိနီတူပမာယ	ရထဝိနီတူပမာယ
〃	ရထဝိရဟိတ	၂၈	ဒုါရသဟိ	ဒုါဒသဟိ
〃	〃	၂၉	ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ အင်္ဂေဟိ	ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒင်္ဂေဟိ
〃	ရထဝေဂ	၃၅	မာနဿိ	မာ နဿိ
၄၈၉	ရထသဟဿဝရိဝါရ	၁၉	အနောဇာပိ ဒေဝ	အနောဇာပိ ဒေဝိ
၄၉၀	ရထသာလာ	၁	ဂထဂါလာ	ရထဂါလာ
၄၉၁	ရထိကယောဓ	၂၀	ရထိကယောဓဥ္ဈ	ရထိကယောဓော
〃	ရထိယာ	၂၂	ထုတ်ချင် ထွင်းသော လမ်း	ထုတ်ချင်း ထွင်းသော လမ်း
၄၉၂	ရထိ	၈	ရထိကော	ရထိကော
〃	ရထိသာ	၁၃	ရထိသံ	ရထိသံ
〃	ရထူမိဇာတ	၅	ရထာနီကေဟိတိ	ရထာနီကေဟိတိ
၄၉၃	ရန္ဓ၂	၁၀	ဝိရန္ဓမေသိ အပရဒ္ဓ-မေသိ ခလိတမေသိ ဂဠိတမေသိ	ဝိရန္ဓမေသိ အပရဒ္ဓ-မေသိ ခလိတမေသိ ဂဠိတမေသိ
〃	ရန္ဓဂဝေသက	၂၃	သဿမဗ္ဗော	သဿမဗ္ဗော
〃	ရန္ဓဂဝေသိတာ	၂၃	ရန္ဓဂဝေသိ+တာ	ရန္ဓဂဝေသိ+တာ
〃	ရန္ဓယိတ္ဝာ	၂၈	ပိဟတပပ္ပါသမံသံ	ပိဟကပပ္ပါဿမံသံ
၄၉၅	ရမဏိယ၂	၈	ရဏီယော	ရမဏီယော
၄၉၆	ရမတိ	၃	မန္ဒဿ	မဒ္ဒဿ
〃	〃	၂၁	ရမတိ	ရမတိ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
။	ရမကိ	၄	ရမ္မဿန္တိ	ရမိဿန္တိ
။	ရမတိ	၁၁	သုစိ	သုစိ
။	ရမတေ	၁၃	သန္တံ	သန္တံ
၄၉၇	ရမယတိ	၁၀	(သီ၊ ၂၉)	(သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။၂၉)
။	ရမသိ	၉	သုပ္ပဝါဒိကေ	သုပ္ပဝါဒိတေ
။	ရမသေ	၁၂	ဝက္ကလိ	အလံ ဝက္ကလိ
၄၉၈	ရမိတပ္ပ	၃၁	အလ္လိယိတပ္ပံ	အလ္လိယိတပ္ပံ
၅၀၀	ရမ္ဘ	၁၄	သဋ္ဌ	သဋ္ဌံ
။	။	၁၅	ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။ ၂၀၂	ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။ ဂ၂၀။
၅၀၁	ရမ္ဘ်	၃	ဇီဝကမ္ဗဝနံ	ဇီဝကမ္ဗဝနံ
။	ရမ္ဘ၂	၂၃	သဗ္ဗတ္ထမင်း	သဗ္ဗဒတ္ထမင်း
။	။	၅	သဗ္ဗတ္ထမင်း	သဗ္ဗဒတ္ထမင်း
၅၀၂	ရမ္ဘကုမာရ	၄	နိမိတ္တာတိ	နိမိတ္တာနိ
။	ရမ္ဘတလ၂	၁၅	သီခီဟိ	သိခီဟိ
၅၀၃	ရဝတိ	၁၀	ဝိရဝပုပ္ဖမာဒါယတိ	ဝိရဝပုပ္ဖမာဒါယာတိ
။	။	၂၁	အမ္ဘကသဉ္ဇရိ။	အမ္ဘကသဉ္ဇရီ
။	။	၂၄	ပုရသကရဝိကံ	ပုရိသကရဝိတံ
။	။	၂၄	မဟာကုက္ကုဋ္ဌီ	မဟာကုက္ကုဋ္ဌံ
။	။	၂၆	ကုက္ကုဋ္ဌိကရဝံယေဝ	ကုက္ကုဋ္ဌိကာရဝံယေဝ
။	။	၃၅	စလတိ ရဝတိ	ခလတိ ရဝတိ
၅၀၄	။	၁	မေဒနီ	မေဒနီ
။	ရဝန	၁၂	ပထဝိဘေဒနံ	ပထဝီဘေဒနံ
၅၀၅	ရဝါ	၁၆	ဝတ္ထုကာမဿ	ဝတ္ထုကာမဿ
။	ရဝိတ	၂၅	ကရဏီယာ	ကရဏီယာ
။	ရဝိတုံ	၂၀	အသက္ကောန္တိ	အသက္ကောန္တီ
။	ရဝိတ္ဝာ	၃၄	သုကရရဝံ	သူကရရဝံ
၅၀၆	ရဝိရထ	၁၄	ရဝိရထသဒိသဒဿနိယံ	ရဝိရထသဒိသဒဿနီယံ
။	ရဝိဿာမိ	၂၁	ပုရိသကရဝိကံ	ပုရိသကရဝိတံ
။	ရဝိဟံသ	၃၂	ကုကုတ္ထကော	ကုကုတ္ထကော
။	ရသ်	၄	အဿာဒေန္တိတိ	အဿာဒေန္တီတိ
။	။	၂၀	သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၂။	သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၂။
။	။	၃၂	(ရူပရုံစသည်၌)	(ရူပါရုံစသည်၌)

စာမျက်နှာ	အာဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၅၀၇	″	၁၀	အာဘိဝါဒနပစ္စုပဋ္ဌာ-နုအဋ္ဌလိကမ္မသာမဲစိ-ကမ့်	အာဘိဝါဒနပစ္စုဋ္ဌာန အဋ္ဌလိကမ္မသာမီစိ-ကမ့်
၅၀၈	″	၉	ခီရသခ်ါတသာ	ခီရသခ်ါတသာ
၅၀၉	″	၄	အင်္ဂီရသော	အင်္ဂီရသော
″	″	၆	အင်္ဂမ့်	အင်္ဂီမ့်
″	″	၇	ယဿတိ	ယဿာတိ
၅၁၃	ရသ၂	၆	ရသ+အ	ရသ+အ(ဏ)
″	ရသကဆောင်္ခိ	၃၂	နိလိယိ	နိလီယိ
၅၁၄	ရသဂ္ဂ	၁၂	ဟိက္ခူ	ဘိက္ခူ။
″	ရသဂ္ဂသဂ္ဂိတာ	၂၇	ရသဂ္ဂသဂ္ဂိတာ	ရသဂ္ဂသဂ္ဂိတာ
″	ရသဂ္ဂသဂ္ဂီလက္ခ	၄	ရသဂ္ဂသဂ္ဂီလက္ခဏ	ရသဂ္ဂသဂ္ဂီလက္ခဏ
″	ရသဂ္ဂသဂ္ဂီ	၃၀	ရသဂ္ဂသဂ္ဂီ	ရသဂ္ဂသဂ္ဂီ
″	″	၃၂	ပဋိမုတ္တာနီ	ပဋိမုက္ကာနီ
၅၁၅	ရသဂ္ဂသာ	၉	ရသဂ္ဂသဂ္ဂိ-ပုဒ်လည်းကြည့်	ရသဂ္ဂသဂ္ဂိ-ပုဒ်လည်းကြည့်
″	ရသညထတ္တသဘာဝ	၁၈	ဘာဝညထတ္ထံ	ဘာဝညထတ္တံ
၅၁၆	ရသန	၂၆	ဇနိမှ် စ	ဓနိမှ် စ
၅၁၈	ရသမာန	၁	ရသ+မာန	ရသ+ အ+မာန
၅၁၉	ရသသမုဒါယ	၁၅	ရသသမုဒါယကော	ရသသမုဒါယတော
″	″	″	သာဓုတရတာ ဝိသောသေန	သာဓုတရတာဝိသေသေန
″	″	၁၆	နိဒ္ဓါရိယတိ	နိဒ္ဓါရီယတိ
″	ရသသပ္ပန္န	၂၃	ရသသမန္နံ	ရသသမ္ပန္နံ
၅၂၀	ရသဟရဏိ	၅	ရသဟရဏီယော	ရသဟရဏီယော
၅၂၁	ရသာဓိကာရ	၂၄	ဝဇီရ	ဝဇိရ
″	ရသာဓိဘူ	၂၆	နိပ်စက်-အပ်သော	နိပ်စက်-တတ်သော
″	ရသာနုဂိဒ္ဓ	၁၃	အလိသို့လိုက်သော ။	အလိသို့လိုက်သော။
″	″	၁၆	ရသတဏှာဝသိတော	ရသဂဏှာဝသိကော
″	ရသာနုဘဝန	၂၁	ဒိဟာကာရေဟိ	ဒီဟာကာရေဟိ
၅၂၃	ရသာယန	၃၀	ဩဇာဇီဝိတာနိ	ဩဇာဇီဝိတာနိ
၅၂၄	ရသာယနဝိဓာယက	၄	ဝိဓာယကဝဇ္ဇာဒီနံ	ဝိဓာယကဝေဇ္ဇာဒီနံ
″	ရသာယနောဇာ	၁၄	ဝဇ္ဇော	ဝေဇ္ဇော

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၅၂၄	ရသာဃနောဇာ	၁၅	တဒုပတ္ထမ္ဘိတဇိဝိတ ဝသေန	တဒုပတ္ထမ္ဘိတ ဇိဝိတဝသေန
″	ရသာရမ္မဏ၂	၂၃	ရသာရမ္ဗံဏံ	ရသာရမ္မဏံ
၅၂၅	ရသုတ္တမ	၂၃	သိတုဏ္ဏ	သီတုဏ္ဏ
၅၂၃	ရဿိ	၁၅	ဒီဃံ စ	ဒီဃံ ဝ
″	″	၂၅	ရဿ-လည်းကြည့်	ရဿ၂-လည်းကြည့်
၅၂၃	ရဿ၂	၃၄	သမတ္ထိတိ	သမတ္ထီတိ
၅၂၈	″	-၅	ယုဉ်သော	နှင့်ယုဉ်သော
″	″	၅	ဖြင့်-ရွတ်အပ်သော	ဖြင့်ရွတ်အပ်သော
″	″	၃၀	နိဿရဏီယာတိ	နိဿရဏီယာတိ
″	″	၃၃	ရ-ကာရံ	ရ-ကာရံ
″	ရဿကေသန္တ	၁၈	နိစကေသန္တိ	နိစကေသန္တိ
၅၃၁	ရဟ်	၃၁	သာဓူတိ	သာဓူဟိ
″	″	၃၄	သာဓူတိ	သာဓူဟိ
″	″	၃၅	ပရိစ္ဆိတမ္ဘတာဟိ	ပရိစ္ဆိတမ္ဘတာတိ
″	ရဟ၂	၅	ဝိဝိတ္တမရဟတိတိ	ဝိတ္တမရဟတီတိ
၅၃၂	″	၈	ပါဝံ	ပါပံ
″	″	၂၆	အပ(ပ္ပ)ကာသကာ စ	အပ(ပ္ပ)ကာသတာ စ
″	″	၁၃	ခါထွက်ခြင်း	ခါတွက်ခြင်း
″	″	၁၅	ရဘဿော	ရဘသော
″	ရဟဒ	၃၅	ဝဏ္ဏဝိပရိယာယော	ဝဏ္ဏဝိပရိယယော
၅၃၃	″	၃၅	ရဟဒမောဂ္ဂယ္ဟ	ရဟဒမောဂယ္ဟ
″	″	″	သြဂါယ္ဟ	သြဂယ္ဟ
၅၃၄	″	၂	ပိဋ္ဌေတ္ဝာ	ပိဋ္ဌေတွာ
″	″	″	ဇိဂုစ္ဆေ	ဇေဂုစ္ဆေ
″	″	၄	သြဂါယ္ဟ	သြဂယ္ဟ
″	ရဟဒါဒိနဝ	၂၂	ရေအိုင်ကြီး၏အဖြစ်	ရေအိုင်ကြီး၏အပြစ်
″	ရဟသ်	၆	ရဟု+သ္မိံ	ရဟ+သ္မိံ
″	ရဟသိ၂	၁၁	ရဟသိပုဒ်သည့်	ရဟသိပုဒ်သည်
၅၃၄	ရဟသိ၂	၁၄	မောဂ္ဂလာန်	မောဂ္ဂလ္လာန်
″	ရဟဿ်	၂၅	ရဟ+ဏ	ရဟ+ယ
၅၃၅	″	၆	ဂဏောသုယေစ	ဂဏေသု ယေဝ
″	″	၁၄	ဂုဠံ	ဂုဋ်ဠံ
″	ရဟဿက	၅	ရဟဿံ	ရဟဿကံ

စာမျက်နှာ	အာဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
″	ရဟဿကရဏ	၂၀	မနုဿရဟဿေယျ-ကဒါနိတိ	မနုဿရဟဿေယျ-ကာနိတိ
″	ရဟဿကာရဏ	၃၀	သော သော	သော
၅၃၆	ရဟဿဂ်ဝိဝရဏ	၂၀	ကောပိနရူပါ	ကောပိနရူပါ
၅၃၇	ရဟိတ	၃၅	စွန့်ပစ်အပ်	စွန့်ပစ်
″	″	၁၁	ရဟိတမို့	ရဟိတမှီ
၅၃၈	ရဟိတဗ္ဗ	၂	ပရိဟိတဗ္ဗ	ပရဟိတဗ္ဗ
″	″	၃	ပရိဇ္ဇိတမ္မော	ပရိစ္ဆိတမ္မော
″	″	၉	ရတီ (၁) ကြည့်	ရဟ°–ကြည့်
″	ရဟိတသတ္တ	၁၂	ရဟိသတ္တော	ရဟိတသတ္တော
″	ရဟေတိ	၂၅	စန္ဒာနံ	စန္ဒာဒီနံ
″	″	″	ရဟု	ဆုဟု
″	ရဟော၂	၁	မာဝုတ္တိနာ	မဟာဝုတ္တိနာ
″	″	၂	သို့နာ	သို့နော
၅၃၉	ရဟောဂတသုတ္တ	၃၀	အရှင်အနုဗ္ဗါ	အရှင်အနုရုဒ္ဓါ
၅၄၀	ရဟောဂမ	၁၅	ရဟောဂမနသိလာ	ရဟောဂမနသိလာ
″	″	″	နိသိဒိတ္ထာ	နိသီဒိတ္ထာ
″	″	″	မန္တနသိလာ	မန္တနသီလာ
″	ရဟောနိသဇ္ဇာသာဒဘေဒဒီပန	၃၃	သဇ္ဇာသာဒဘေဒဒီပန-တောတိ	ရဟောနိသဇ္ဇာသာဒ-ဘေဒဒီပနတောတိ
၅၄၀	ရဟောနိသဇ္ဇာသာဒဘေဒဒီပန	၃၄	ရဟောနိဒဝသေန	ဒဝသေန
၅၄၁	ရဟောပေက္ခနသာဒသမ္ဘဝ	၃၄	အညာယတိ	အညာယပိ
၅၄၂	ရဟောဘေဒဒီပန	၂၅	ရဟ(ရဟော)+ဒီပန	ရဟ(ရဟော)+ဘေဒ+ဒီပန
″	″	၂၆	မဖုံးလွှမ်းသည့်မဆိတ်ကွယ်သောနေရာ	မဖုံးလွှမ်းသည့် ဆိတ်ကွယ်သောနေရာ
″	ရဟောဝိတက္ကိတ	၂၄	ဧဝ	ဧဝံ
၅၄၃	ရဟောသညကတ္ထရ	၃	ရဟောသညကတ္ထရ-သာပဒါနံ	ရဟောသညကတ္ထေ-ရသာပဒါနံ
″	ရဟောသညီ	၃၀	ကော ကောယ	ကော ကောယ
″	ရဟောသီလ	၉	ရဟောသလ	ရဟောသီလ
″	″	၁၁	ရဟောသိလာ	ရဟောသီလာ
၅၄၄	ရာဂ°	၂၂	ရမက်	ရမ္မက်
″	″	၂၅	ဆန္နော ဝါ	ဆန္နော ဝါ
″	″	၃၅	ဟာတိ	ဟောတိ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
။	။	၁၃	အရဟတ္ထာတိ	အရဟတ္တတ္တာတိ
။	■	၁၈	ဧဝံ အဘာဝိတံ မေတ္တာ	မေတ္တာ
။	။	၂၃	အလ္လိယန်	အလ္လီယန်
၅၄၅	။	၃	ဆာဒိကံ	ဆာဒီတံ
။	ရာဂ၂	၁၀	ဝိတရာဂေါ	ဝီတရာဂေါ
။	။	၁၁	ဇာနာတိ	ဇာနာသိ
။	။	၁၉	ကဏ္ဏက	ကဏ္ဏက
၅၄၂	။	၂၄	ဖြစ်သောကြောင့်	ဖြစ်တတ်သော ကြောင့်
၅၄၈	ရာဂ၂	၁၈	တီမင်	ဆီမင်
၅၄၉	ရာဂကွယ	၂၈	မောကွယောတိ	မောဟကွယောတိ
၅၅၀	ရာဂစရိတ	၁၄	ရဇနဝသေ	ရဇနဝသေန
၅၅၂	ရာဂဇနနွ	၃၃	ရဇနီယာ	ရဇနီယာ
၅၅၃	ရာဂဒေါသပရိဖုဋ္ဌ	၂၀	ဖုဋ္ဌေဟိ	ဖုဋ္ဌေဟိ
။	။	။	ဖုဋ္ဌဝသေန	ဖုဋ္ဌဝီသေန
၅၅၄	ရာဂဒေါသဖုဋ္ဌ	၉	ဖုဋ္ဌဝသေန	ဖုဋ္ဌဝီသေန
။	ရာဂဒေါသဝမီ	၁၇	ဝမီယောတိ	ဝမိယောတိ
။	ရာဂဒေါသာနုဂတ	၂၆	ရာဂဒေါသာ-နုဂတေဟိ	ရာဂဒေါသာ-နုဂတေဟိ
။	ရာဂနိရောဓ	၂၇	နိဗိသိဋ္ဌော	နိဗ္ဗိသိဋ္ဌော
၅၅၅	ရာဂန္ဓ	၁၄	ရာဂ–အန္ဓ	ရာဂ+အန္ဓ
၅၅၇	ရာဂပရိယုဋ္ဌိတ	၂	တံ တံ သဟိတ္တော	တံ တံသဟိတော
။	ရာဂပရိဝတ္တက	၁၅	ဒိဋ္ဌရူပနာ	ဒိဋ္ဌရူပနာ
၅၅၈	ရာဂမဒနိမ္မဒန	၁၇	ရာဂမဒနိမ္မာန	ရာဂမဒနိမ္မဒန
။	။	။	ရာဂမဒ+နိမ္မာန	ရာဂမဒ+နိမ္မဒန
။	။	၂၀	ရာဂတည်းဟူသော မာန်၏ ယစ်ကြောင်း ဖြစ်သော	ရာဂတည်းဟူသော မာန်၏ မယစ်ကြောင်း ဖြစ်သော
၅၅၉	ရာဂမုခ	၃	ဌိတော	ဌိတော
။	ရာဂရဇာဘာဝ	၁၇	ရာဂရဇာဘာဝေန	ရာဂရဇာဘာဝေန
၅၆၁	ရာဂဝိနယ၂	၂၃	ရာဂ+ဝိနယ	ရာဂဝိနယ+ဏ
။	ရာဂဝိနယပဋိပဒါ	၃၁	ရာဂဝိနယ+ပဋိပဒါ	ရာဂဝိနယ+ပဋိပဒါ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၅၆၂	ရာဝိရာဂ°	၄	အရဟ.တ္တဖလ.သမာဓိ"တိ	အရဟတ္တဖလ.သမာဓိ"တိ
″	ရာဝိရာဂ၂	၁၀	ရာဝိဝိဂါတိ	ရာဝိရာဂါတိ
″	ရာဝိရာဂီ	၂၁	ရာဝိရာဂီ	ရ.ဂဝိရာဂီ
″	″	″	ရာဂ+ဝိရာဂီ	ရာဂ+ဝိရာဂီ
၅၆၃	ရာဝိသေဝန	၁၂	သြတရဘာဝံ	သြရတဘာဝံ
″	ရာဂသညာ	၁၄	သညီနော	သညိနော
″	ရာဂသန္ထာပ	၃၁	သုခဝေဒနိယော	သုခဝေဒနီယော
၅၆၄	ရာဂသမဂီသတ္တ	၇	ရာဂသမဂီ+သတ္တ	ရ.ဂသမဂီ+သတ္တ
″	ရာဂသမ္မယုတ္တ	၁၈-၂၀	ရာဂသဟဘူ၊ ရာဂသဟာဇာတံ	ရာ.သဟဂတံ ရာဂသဟဇာတံ
			ရာဂသံသဋ္ဌံ ရာဂသမ္မယုတ္တံ ရာဂသဟာဂတံ။	ရာဂသံသဋ္ဌံ ရာဂသမ္မယုတ္တံ ရာဂသဟဘူ။
″	ရာဂသလ္လ	၁၂	ဒုန္နီဟရဏတာယ	ဒုန္နီဟရဏတာယ
၅၆၅	ရာဂသာမန္တ	၁၂	ရာဂသမန္တာ	ရာ.သာမန္တာ
″	ရာဂဟေတု	၂၈	ရာဂဓိကရဏန္တိ	ရာဂါဓိကရဏန္တိ
″	″	၃၀	ပုတိကာယေ	ပူတိကာယေ
″	ရာဂါတုရ	၃	သလ္လဝိဒ္ဓါ	သလ္လဝိဒ္ဓါ
″	″	၄	ဓမ္မနိသန္တတဂတ္တော	ဓမနိသန္တတဂတ္တော
″	ရာဂါဒိအကုသလ	ဂ	မေတ္တာဒိကုသလနဉ္စ	မေတ္တာဒိကုသလာနဉ္စ
″	ရာဂါဒိအသုစိဝိဓမန	၃၀	ရာဂါဒိ အသုဇိဝိဓမနေန	ရာဂါဒိအသုစိဝိဓမနေန
၅၆၆	ရာဂါဒိအဿာဒနကာလ	ဂ	ရာဂါဒိအဿာဒန.ကာလေသု	ရာဂါဒိအဿာဒန.ဂ.ာလေသူ
″	ရာဂါဒိက္ခယ	၆	ဝိတရာဂေါတိ	ဝိတရာဂေါတိ
၅၆၇	ရာဂါဒီနဝ	၆	ရ.ဂါဒီနဝ	ရ.ဂါဒီနဝ
″	″	″	ရာဂ+အာဒီနဝ	ရာဂ+အာဒီနဝ
″	ရာဂါနုဒ္ဓံသ	၂၇	ရာဂါနုဒ္ဓသေနာတိ	ရာဂါနုဒ္ဓံသေနာတိ
″	ရာဂါနုပရိဝတ္တိ	၁ဂ	ရာဂသမ္မယတ္တံ ရာဂသဟဘူ	ရာဂသမ္မယုတ္တံ ရာဂသဟဘူ
၅၆ဂ	ရာဂီ	၁	ရာဂီ	ရာဂီ
″	″	၁၅	သဏ္ဌာနရာဂီ	သဏ္ဌာနရာဂီ
″	ရာဂုပက္ကိလိဋ္ဌ	၁၇	ရာဂူပက္ကိလိဋ္ဌံ	ရာဂုပက္ကိလိဋ္ဌံ
၅၆၈	ရာဂုပ္ပတ္တိပစ္စယ	၁	ရာဂုပ္ပပတ္တိစ္စယ	ရာ.ပ္ပတ္တိပစ္စယ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၅၉၆	ဆုဂ္ဂပတ္ထမ္ဘ	၁	ရဂ္ဂပတ္ထမ္ဘ	ဆုဂ္ဂပတ္ထမ္ဘ
″	″	၁၂	သညတေတိ	သဉ္ဉာတေတိ
၅၃၀	ဆုဂ္ဂပယဝိရဟိတ	၈	အနုပယောတိ	အနုပယောတိ
″	″	၉	စက္ခဝိညာဏေန	စက္ခုဝိညာဏေန
″	ဆုဃဝ	၂	ဆုဂဝေါ	ဆုဃဝေါ
၅၃၁	ဆုဇ်	၂၄	အက္ခာဒဿ	အက္ခဒဿ
၅၃၂	″	၄	လံခြုံစေခြင်းကို	လုံခြုံစေခြင်းကို
″	″	၅	နေဂမဇနပဒေသု	နေဂမဇာနပဒေသု
″	″	၉	ဓမ်မိရက္ခာဝရဏဂုတ္တိ-သံဝိဒဟနံ	ဓမ်မိကရက္ခာဝရဏ-ဂုတ္တိသံဝိဒဟနံ
″	″	၁၈	ဓနာနုပ္ပါဒနံ	ဓနာနုပ္ပဒါနံ
″	″	၂၄	မိဂနှင့်ပက္ခ	မိဂနှင့်ပက္ခီ
၅၃၃	ဆုဇဆာဏာ	၂၀	သတ္တုစ	သတ္တု
၅၃၄	ဆုဇကတ္တု	၂၀	အဘိသိဉ္စေယျုံ	အဘ်သိဉ္စေယျုံ
″	″	၂၃	အဘိသိဉ်ိတ္ဝာ	အဘိသိဉ်ိတ္ဝာ
″	ဆုဇကမ်ိက	၁၈	ဆုဇကကေဟိ	ဆုဇကမ်ိကေဟိ
″	″	၁၉	ဥပဒုတေ	ဥပဒ္ဒုတေ
″	″	″	ဝဓဗန္ဓနာဒီနိ	ဝဓဗန္ဓာဒီနိ
″	ဆုဇကရဏီယ	၂၄	ဆုဇကရဏီယာနိ	ဆုဇကရဏီယာနီ
″	ဆုဇကလိ	၂၉	မာဘာဟံ	မာ တာ'ဟံ
၅၃၅	ဆုဇကာရက	၂	ဆုဇပတ္တံ	ဆုဇပုတ္တံ
″	ဆုဇကုဋ္ဌရ	၃၃	အဓိပ္ပန္နာနံ	အဓိပန္နာနံ
″	ဆုဇကုမ္ဘကာရ	၂၀	ဆုဇကုမ္ဘာကာရဿ	ဆုဇကုမ္ဘကာရဿ
၅၃၆	ဆုဇကွယ	၄	ရဇကွယန္တိ	ဆုဇကွယန္တိ
၅၃၇	ဆုဇဟ	၂၆	ဝေဠိသဂိဂိမှိ	ဝေဠိသဂိရိမှိ
၅၃၉	ဆုဇဟသာမန္တ	ဂ	ဟုတ္ဝာ	ဝုတ္တံ
″	ဆုဇဟိက	၁၉	ကုမ်္ဘိရော	ကုမ်္ဘီရော
၅၄၀	ဆုဇဂိရိယ	၁၄	သိဒ္ဓတ္ထိကာဟိ	သိဒ္ဓတ္ထိကာတိ
″	ဆုဇဋ္ဌ	၃၃	ဆုဇဂံ	ဆုဇဋံ
၅၄၁	ဆုဇည	၂၀	ဝေံ ဟောတု	ဝေံ ဟောတု
″	″	″	ဒီဃ၁၊၃၇။	ဒီဃ၁၊၃၃၇။
″	″	၂၂	(၁)မင်းမျိုး	မင်းမျိုး
၅၄၂	ဆုဇတိ	၅	ဆုဇတိ	ဆုဇတိ
″	″	၆	ဣဿရိယာယ-သမ္ပတ္တိယာ	ဣဿရိယ-သမ္ပတ္တိယာ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
″	ရာဇတေဇ	၁၃	ရာဇတေဇသိ–သံ	ရာဇတေဇသ်–သံ
″	ရာဇတ္တန	၁၉	ရာဇ+အတ္တန	ရာဇ+တ္တန
၅၈၃	ရာဇဒေဝီ	၂၁	ဘဇာတိကာ	သဇာတိကာ
″	ရာဇဒ္ဒါရ	၂၃	ကိဋ္ဌတိ	ကိဋ္ဌတိ
″	″	၂၅	ကိဋ္ဌာပေတိ	ကိဋ္ဌာပေတိ
၅၈၄	ရာဇမိတု	၂၇	ရာဇမိတု	ရာဇမိတု
″	″	၂၇-ဂ	ရာဇမိတာ	ရာဇမိတာ
″	″	၂၉	ရာဇမိတရံ	ရာဇမိတရံ
″	″	၂၉	သဗ္ဗလက်ာရေ ဟိ	သဗ္ဗာလက်ာရေဟိ
″	ရာဇနိမိလန	၁	ရာဇနိမိလန	ရာဇနိမိလန
″	″	၁	ရာဇ+နိမိလန	ရာဇ+နိမိလန
″	″	၂	ဌပနိယောယံ	ဌပနိယောယံ
″	″	၃	ရာဇနိမိလနံ	ရာဇနိမိလနံ
″	ရာဇနိဝေသန	၉	ပဋိပါတိယာ	ပဋိပါဋိယာ
″	ရာဇနိဟာရ	၁၉	ရာဇနိဟာရ	ရာဇနိဟာရ
″	″	″	ရာဇ+နိဟာရ	ရာဇ+နိဟာရ
″	″	၂၀	ရာဇနိဟာရေန	ရာဇနိဟာရေန
၅၈၅	ရာဇန္တေပုရ	၁၂	ဗြဟ္မာဏ	ဗြာဟ္မဏ
″	″	၁၅	ရာဇန္တေပုရံ	ရာဇန္တေပုရံ
၅၈၆	ရာဇပကတိ	၂၂	တိုင်းပြု၏	တိုင်းပြည်၏
″	″	၂၃	ပြအင်္ဂါ	ပြည်အင်္ဂါ
″	ရာဇပဋိဂ္ဂဟိတ	၁၃	ဒါယ္ဓနိတိ	ဒါရွှနိတိ
၅၈၇	ရာဇပရိဝဋ္ဋ	၂၆	ရာဇပရိဝတ္တ	ရာဇပရိဝဋ္ဋ
″	″	၃၀	ပဋိပါယောတိ	ပဋိပါဋိယောတိ
″	ရာဇပလ္လင်္	၁၂	ဥပသကမိတ္ဘာ	ဥပသင်္ကမိတ္ဘာ
″	″	၁၃	နိသီဒါပေတ္ဘာ	နိသီဒါပေတ္ဘာ
″	ရာဇပ(ပ္ပ)ဝေဏီ	၁၅	ရာဇပ(ပ္ပ)ဝေဏိ	ရာဇပ(ပ္ပ)ဝေဏီ
″	ရာဇပါဒမူလိက	၂၂	အသဒိသရာဇ-ကုမာရော	အသဒိသကုမာရော
″	″	″	ပတ္တေတိ”တိ	ပတ္တေတိ”တိ
″	ရာဇပါရိစရိယာ	၂၀	ဝုစ္စမာနာနံ	ဝုစ္စမာနံ
၅၈၈	ရာဇပုတ္တ၂	၂၆	ကစ္စည်း။၃၅။	ကစ္စည်း။၃၅၄။
″	ရာဇပုတ္တီ	၁	ရာဇပုတ္တိ	ရာဇပုတ္တိ
″	″	၂	ဧဝံ	ဧဝံ မေ
″	″	၃	ယသဿိနီ	ယသဿိနီ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
။	ရာဇပုရောဟိတ	၂၅	မပြတပြုခြင်း	မပြတ်ပြုခြင်း
၅၈၉	ရာဇမန္ဒါနီ	၁၃	ဇိတံ	ဖီတံ
၅၉၁	ရာဇာဘာဂ	၂၄	ဝိဟိ·	ဝီဟိ·
၅၉၂	ရာဇမကုဋ္ဌ	၄	ပဝေဏိယာဂတံ	ပဝေဏီယာဂတံ
။	ရာဇမဂ္ဂ	ဂ	မင်လမ်း	မင်းလမ်း
။	။	၁၀	ပုပ္ဖသန္တတော	ပုပ္ဖသန်္ဆတော
၅၉၃	ရာဇမဟေသီ	၃၁	ရာဇဟေသီ	ရာဇမဟေသီ
။	ရာဇမာန၁	၉	ရာဇမာနေ	ရာဇမာနေန
၅၉၃	ရာဇမာန၂	၁၃	ရာဇ္ဇ+မာန	ရာဇ+မာန
။	ရာဇမာသ	၁၉	သေဋ္ဌကာ	သေဋ္ဌတ္ထာ
၅၉၄	ရာဇမုဒ္ဒိကာ	၇	သတသဟနိဋ္ဌကံ	သတသဟဿဂ္ဃနိကံ
။	ရာဇယုတ္တ	၁၄	ရာဇယုတ္တေဟိ	ရာဇယုတ္တေဟိ
။	ရာဇရက္ခ	၂၉	ကံတမာလိ	ကတမာလိ
။	။	၃၀	စိဝရော ဗျာန္ဒီဃာ-တကော	နွီဝရော ဗျာမိဃာ-တကော
၅၉၅	ရာဇလာမက	၆	ရာဇကာလကဏ္ဍိ	ရာဇကာဠကဏ္ဍိ
။	။	၇	ဇာ၁၄၇။၁၂၀။	ဇာ၁၄၇။၁၀၂။
။	ရာဇလိဋ္ဌာ	၁၉	အရရာဇ:ဝ	အရာဇာဝ
၅၉၆	ရာဇဝရ	၂၅	ရာဇဝရဿ	ရာဇဝရဿာ
။	ရာဇဝလ္လဘ	၃	သိမာယ	သိမာယ
။	။	၅	ရာဇဝံလဘာတိ	ရာဇဝလ္လဘာတိ
။	ရာဇဝသတိ	၂၇	သေယျော ရာဇ-ဝသတိ	သေ'ယျော ရာဇ-ဝသတိ
။	။	၃၀	အနုသာသနိ	အနုသ်ာသနိ
၅၉၇	ရာဇဝါရ	၇	ကထာပဋ္ဌာပနတ္ထံ	ကထာပတိဋ္ဌာပနတ္ထံ
။	ရာဇဝိထိ	ဂ	ရာဇဝိထိ	ရာဇဝီထိ
။	။	။	ရာဇ+ဝိတိ	ရာဇ+ဝီထိ
။	။	။	ရာဇဝိတိ-သံ။	ရာဇဝီထိ–သံ။
။	။	၁၀	ဘိက္ခု။သံ်ဃပရိ-ဝုတော	ဘိက္ခုသံ်ဃပရိရဝုတော
။	။	၁၁	ပဋိပဇ္ဇိ	ပဋိပဇ္ဇိ
။	ရာဇဝေဇ္ဇ	၁၅	ရာဇဝဇ္ဇာ	ရာဇဝေဇ္ဇာ
။	ရာဇဝေဌန	၁၈	ရာဇဝေဋ္ဌန	ရာဇဝေဋ္ဌန
။	။	။	ရာဇ+ဝေဋ္ဌန	ရာဇ+ဝေဋ္ဌန
၆၀၀	ရာဇာဂါရက	၂၃	ရာဇဂါရဝတိ	ရာဇာဂါရဝတိ

စာမျက်နှာ	အတိခာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
″	ရာဇာဏာ	၄	ရာဇာဇာ–သံ။	ရာဇာဠာ–သံ။
″	ရာဇာမိရာဇ	၃၀	ရာယာမိရာယ–ပြာ။	ရာယာမိရာယ–ပြာ။
၆၀၁	ရာဇာမိန	၄	ရာဇာမိန	ရာဇာမိန
″	″	″	ရာဇ+အမိန	ရာဇ+အမိန
″	″	၆	ရာဇာမိနပုရိသာ	ရာဇာမိနပုရိသာ
″	ရာဇာနုဘာဝ	၂၀	မဟဠ္ဆ	မဟစ္ဆ
″	″	၂၁	မဟတာ စ	မဟတာ
″	ရာဇာနုရူပ	၃၀	ပဋိယာဒေဏတိ	ပဋိယာဒေထာတိ
၆၀၂	ရာဇာပရာမိ	၅	ပဝိဘိတ္တာ	ပဝိသိတ္တာ
″	ရာဇာဘိရာဇ	၃၁	ပူဇနိယော	ပူဇနိယော
″	ရာဇာဘိသေက	၁၉	အင်ပျဉ်ပေါ်၌	အင်းပျဉ်ပေါ်၌
၆၀၄	″	၁၅	ဆေးသျစ်သျာသီး	ဆေးသျစ်သျားသီး
″	ရာဇာမစ္ဆပရိဝုတ	၁၈	ရာဇကုသလမုဒါ ဂတေဟိ	ရာဇကုလသမုဒါ- ဂတေဟိ
″	ရာဇာမတ္တ	၂၀	ရာဇ+အ+မတ္တ	ရာဇ+အမတ္တ
″	ရာဇာယတန	၂၆	နတ်မင်း	နတ်စင်
″	″	၃၃	ခီရိကာ	ခီရိကာ
၆၀၅	ရာဇာယတ္တ	၁၉	ရာဇယတ္တံ	ရာဇာယတ္တံ
″	ရာဇာယုတ္တဲ	၃၁	ရာဇယုတ္တာ	ရာဇာယုတ္တာ
″	″	၅	ရာဇယုတ္တော	ရာဇာယုတ္တော
″	ရာဇာယုတ္တဝိရဟိတ	၇	ရာဇယုတ္တ+ဝိရဟိတ	ရာဇာယုတ္တ+ဝိရဟိတ
၆၀၆	ရာဇိက	၂၉	ရာဇိ+ကိက	ရာဇိ+ဂ္ဂက
၆၀၇	ရာဇိန်	၂	ရာဇိန်	ရာဇ္ဇိန်
″	″	၂	ရာဇိ–သံ။	ရာဇ္ဇိ–သံ။
″	″	၃	တုမေဟိ	တုမှေတိ
″	ရာဇိဝန္တိ	၅	ရာဇိဝန္တိ	ရာဇိဝတိ
″	ရာဇိသိ	၁၆	ရာဇမ–သံ။	ရာဇမ္မိ
″	″	၂၅	"ပြဟ္မဏိသယော"တိ	"ပြာဟ္မဏိသယော"
၆၀၇	ရာဇိ	၆	ဥဒ္ဓဂ္ဂရာဇိ	တိ ဥဒ္ဓဂ္ဂရာဇိ
″	″	၇	ဗလိ	ဗလိ
″	ရာဇိမတိ	၁၀	ရာဇိ+မတ+ဣ	ရာဇိ+မတ+ဣ
″	ရာဇိသိ	၂၃	နိသိဒ	နိသိဒ
၆၀၈	ရာဇုလ=ရာဇိလ	၁၆	ဒေဠ္ဠဘော	ဒေဠ္ဠဘော
″	ရာဇူပဇိစိ	၄	ရာဇ+ဥပဇိဝိ	ရာဇ+ဥပဇိဝိ
″	ရာဇူပသေဝိ	၁၆	ရာဇ+ဥပသေဝိ	ရာဇ+ဥပသေဝိ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
။	။	၁၉၊ ၂၀	အမစ္စဘဋ္ဌမလဒေါ ဝါရိကအနိ ကဋ္ဌပါရိသင္ဍနေဟိ	အမစ္စဘဋ္ဌမလဒေါ ဝါရိကအနိ- ကဋ္ဌပါရိသင္ဍနေဟိ
။	ရာဇောရောဓ	၂၃	သြရောဓသဒ္ဒါကို	သြရောဓသဒ္ဒါသည်
၆၀၉	ရာဇောဝါဒသုတ္တ	၂၁	အံ။ ။၃၁၉	အံ၊ ၂။၃၁၉
၆၁၀	။	၅	နန္ဒောပနဒန္တိ	နန္ဒောပနန္ဒန္တိ
။	ရာတိ	၁၉	ဓိရော	ဓီရော
။	ရာဓ	ဂ	(ပြဟတ်)	(ပြိဟတ်)
၆၁၂	ရာဓပြာဟ္မဏ	၃၂	ပဗ္ဗဇေတ္ဝာ	ပဗ္ဗာဇေတ္ဝာ
၆၁၃	ရာမ	၂၅	မဇာ	ပဇာ
၆၁၅	ရာမဂါမ	၁၁	ထုပဋ္ဌ	ထူပဋ္ဌ
။	။	၁၂	ဂါမဂါမေ	ရာမဂါမေ
။	ရာမဏေယျ	၂၄	ရာမနီယ+(ဏျ)ဏ	ရမနီယ+(ဏျ)ဏ
။	။	၅	ရာမဏေယန္တိ	ရာမဏေယျကန္တိ
။	။	၆	ရာမဏီယော ဧဝတိ	ရမဏီယော ဧဝါတိ
။	ရာမဏေယျက၁	၃၂	ရမဏီယ+က	ရမဏီယ+က
။	။	၃၃	ရမဏီယက+ဏ	ရမဏီယက+ဏ
။	။	။	ရာမဏ်ယက	ရာမဏီယက
။	။	၃၄	ရာမဏ+ဏ	ရမဏ+ဏ
၆၁၆	ရာမဏေယျက၁	၁၀	ရာမဏီယမေဝ	ရမဏီယမေဝ
။	။	၃၀	အာရာမရာမဏေယျ	အာရာမရေမဏေ-ယျက
။	။	၃၄	ပါသာဒိကဘာဝတော	ပါသာဒိကဘာဝတော
၆၁၇	ရာမဏေယျကသုတ္တဝဏ္ဏနာ	၃၂	ရာမာဏေယျကသုတ် ဋ္ဌဖွင့်	ရာမဏေယျကသုတ် အဖွင့်
။	ရာမဏေ	၃၂	အထေကဒိဝိ:သံ	အထေကဒိဝသံ
။	။	။	နာဂရဝါသီ	နဂရဝါသီ
၆၁၈	ရာဝ	၃၃	ရာ-သံ၊ ပြာ၊ အဒ္ဓမာ-ဂဓီ။	ရာဝ-သံ၊ပြာ၊ အဒ္ဓမာ-ဂဓီ။
။	ရာသဂ္ဂ	၆	တသေသု	သသေသု
။	ရာသဂ္ဂဒါန	၁၂	မဓိတေသု စ	မဒ္ဒိတေသု စ
၆၁၉	ရာသန္တရသင်္ဂဟ	၁၂	ရာသန္တရသင်္ဂဟောတိ	ရာသန္တရာသင်္-ဟောတိ
။	။	၁၃	နာနာကာရဏ်	နာနာကရဏ်
။	ရာသဘ	၁၄	ရာသ+ကတ	ရာသ+ကဘ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
〃	ရာသိ	၃၂	ပါသရာသီသုတ်	ပါသရာသီသုတ်
၆၂၀	ရာသိအာဝဋ္ဋန	၁၀	ရာသီ+အာဝဋ္ဋန	ရာသီ+အာဝဋ္ဋန
〃	ရာသိက	၂၂	ရာဂက-သံ။	ရာဂိက-သံ။
〃	ရာသိ (သီ) ကတ	၇-၈	ရာသိကတာတိ	ရာသိကတာတိ
〃	ရာသိ (သီ) ကရဏ	၂၅-၆	ရာဂကရဏ-သံ။	ရာဂိကရဏ-သံ။
၆၂၁	ရာသိဂတ	၈	ဒါရုကပ္ပုရကက္ကော-လာဒိသုဂန္ဓဒါရုဟိ	ဒါရုကပ္ပုရတက္ကော-လာဒိသုဂန္ဓဒါရုဟိ
〃	〃	၉	(ရာသကတ)ဘန်္ဍိ	(ရာသိကတ?) ဘန်္ဍိ
〃	ရာသိဂုဏိတ	၁၃	ရာသိဿာ	ရာသိဿာ
၆၂၂	ရာသိ (သီ) ဘူတ	၂၃	သမ္ဘပဗျူဠ္ဍော်တိ	သမ္ဘပဗျူဠ္ဍော်တိ
〃	ရာသိဘူတကာလ	၁	ရာသီသိဘူတ	ရာသိဘူတ
〃	〃	၂	သံ၊၌။၀၃၉။	သံ၊၌၊၃၊၉၊၊
〃	ရာသိဘေဒဒဿန	၈	အညာပရိယာပန္နေပိ	အဘိညာပရိယာပန္နေပိ
〃	〃	၉	ရာသိဘေဒဒဿနတ္တံ	ရာသိဘေဒဒဿနတ္ထံ
၆၂၃	ရာသိသုညတပစ္စယဘာဝ	၁၁	ရာသိ+ပုညဟ+ပစ္စယ+ဘာဝ	ရာသိ+သုညတ+ပစ္စယ+ဘာဝ
〃	〃	၁၆	သဘာဝတော	သဘာဝတော စ
〃	〃	၁၇-၈	ပဋိသံ၊၌၊၁။၂၇	ပဋိသံ၊၌၊၁။၂၇၀
〃	〃	၁၈	ရာသိသုညတပစ္စယ-ဘာဝတော	ရာသိသုညတာ ပစ္စယ-ဘာဝတော
〃	〃	၁၉	အဋ္ဌကထာဋ္ဌကဲ့သို့	ဤအဋ္ဌကထာဋ္ဌကဲ့သို့
〃	ရာဟသ္ဿောယ္ဂက	၂၆	ရဟသ္ဿ လည်းကြည့်။	ရဟဿ္ဿလည်းကြည့်
〃	〃	〃	ကရိယတိ	ကရီယတိ
〃	〃	၃၄	ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-အရပ်၌	ဆိတ်ကွယ်-ဆိတ်ငြိမ်-ရာအရပ်၌
၆၂၄	〃	၅၊၆	ရဟဿကိရိယာ-ဋ္ဌာနိယံ	ရဟဿကိရိယဋ္ဌာနိယံ
〃	〃	၇	ရဟဿကိရိယဋ္ဌာနိ-ယန္တိ	ရဟဿကံရိယဋ္ဌာနိ-ယန္တိ
〃	〃	၁၁	တဒ္ဓိတာဟိ	တဒ္ဓိတာတိ။
〃	〃	၁၂	တဿံ	တဿ
〃	〃	၁၈	မနုဿရာဟဿော-ကာနိ	မနုဿရာဟဿောယ္ဂ-ကာနိ
〃	〃	၂၀	ကရိယတိ	ကရီယတိ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
″	″	၂၁–၂	မနုဿရဟသ္သေယျ· ကန္တိ	မနုဿရဟသ္သေယျ· ကန္တိ
■	ရုဟုဒ်	၆	ရုဟု	ရုဟူ
″	″	၂၂	ရုပင်ရှိသည်	သုံးရုပင်ရှိသည်
၆၂၅	″	၂၁	ဥပသကာ	ဥပါသကာ
″	″	၂	ခံတွင်းပ	ခံတွင်းဝ
″	ရုဟု၂	၃၁	ရုဟူဂ္ဂတော	ရုဟူဂ္ဂဟော
၆၂၆	ရုဟုဂ(ဂ္ဂ)ဟဏ	၆	ရုဟဂ္ဂဟဏာ	ရုဟူဂ္ဂဟဏာ
″	″	″	ဘသတေ	ဘာသတေ
■	ရုဟူဂ္ဂဟ	၁၂	ရုဟဂြဟ–သံ။	ရုဟုဂြဟ–သံ
″	″	၂၀	ရုဟဂ္ဂဟုာ	ရုဟူဂ္ဂဟာ
″	ရုဟုဘဒ္ဒ	၂၈–၉	ရုဟုဘဒ္ဒမုပါမု	ရုဟုဘဒ္ဒမုပါဂမု
၆၂၉	ရုဟုလ	၃၈	အကျဉ်းအာင့်	အကျဉ်းအားဖြင့်
၆၃၀	ရုဟုလ	၂၆	ဘဒ္ဒါကာပိလာနီ	ဘဒ္ဒါကာပိလာနီ
၆၃၁	″	၁၅-၆	လောကာစရိယပိ	လောကာစရိယာပိ
″	″	၁၆	ရုဟုလစရိယာ-ဒယေပိ	ရုဟုလာစရိယာ-ဒယောပိ
″	″	၁၈	ရုဟုလစရိယာဒီနံ	ရုဟုလာစရိယာဒီနံ
″	″	၁၉	ဧတေဝနဝါသီ အဘာ-ယဂိရိဝါသိနိကာယာနံ	ဧတေဝနဝါသီ အဘာ-ယဂိရိဝါသိနိကာယာနံ
၆၃၂	ရုဟုလမာတုဒဿနဒိဝသ	၉	တဒ်ဝသမေဝါတိ	တံဒိဝသမေဝါတိ
၆၃၃	ရုဟုသခ်ါတ	၂၃	ရုဟုလသခ်ါတ	ရုဟုသခ်ါတ
″	″	″	ရုဟုလ+သခ်ါတ	ရုဟု+သခ်ါတ
၆၃၄	ရုဟုလောဝါဒ	၂၉၊ ၃၀	ရုဟုလောဝါဒေပိ	ရုဟုလောဝါဒေါပိ
၆၃၅	ရုဟုလောဝါဒသဒိသ	၁၂	သတ္တာ	သတ္ထာ
″	ရုဟုလောဝါဒသုတ္တ	၂၄	သတ္တာ	သတ္ထာ
၆၃၆	ရိဠ္ဆတိ	၁၈	ရိဏ္ဆတ္တိ-သံ။	ရိဏ္ဆက္တိ–သံ။
″	″	၂၈	ဘိက္ခု	ဘိက္ခု။
″	″	၃၀	ပက္ကမ္မန္တိတိ	ပက္ကမန္တိတိ
″	ရိဠ္ဆသိ	၂	ရိဠ္ဆသိ-ကြည့်။	ရိဠ္ဆတိ–ကြည့်။
၆၃၇	ရိတ္တ	၁၂	ရိတ္တမာနသ	ရိတ္တမာသန
″	″	၂	(တီ) (၈)	(ထီ) (၈)
″	ရိတ္တက	၇	ရိတ္တက-သံ။	ရိက္တက–သံ။
″	″	၁၀	သမ္မဇ္ဇတိ	သမ္မဇ္ဇတိ
″	″	၁၂	အတ္တာဘာဝေန	အတ္ထာဘာဝေန

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
။	။	၁ဂ	အဘိနိဝိသတိ	အဘိနိဝိသသိ
။	။	၁၉	ထေရ်။ ၂၆၅။	ထေရ်၊ ၌။ ၂၆၅။
။	ရိတ္တကုမ္ဘီသဒိသ	၃၂	ရိတ္တကုမ္ဘီ+သဒိသ	ရိတ္တကုမ္ဘီ+သဒိသ
။	။	၃၅	ဝ်နဒ္ဒိဿာမ	ဝိနန္ဒိဿာမ
။	။	၃၅	ဒီ၊ ၌၊ ၂။ ၁ဂ။	ဒီ၊ ၌၊ ၃။ ၁ဂ။
၆၃ဂ	ရိတ္တကုမ္ဘီ	၁	ရိတ္တကုမ္ဘ–သံ။	ရိတ္တကုမ္ဘ–သံ။
။	ရိတ္တပဒ	၂၂	အက္ခသာရာဘာဝံ	အတ္တသာရာဘာဝံ
။	ရိတ္တပေါတ္ထက	၄	ရိတ္တပေါတ္ထက	ရိတ္တပေါတ္ထက
။	ရိတ္တဿ	၂၆	ရိဿာဒ–ကြည့်	ရိတ္တဿာဒ–ကြည့်
။	ရိတ္တဿာဒ	၃၂	တ္ထောတိ	တေဿာတိ
၆၃၉	ရိတ္တဟ ထ္ထ	၁ဝ	ရိတ္တဟတ္ထမိ	ရိတ္တဟတ္ထံပိ
။	ရိတ္တာသယ	၂ဝ	ရိတ္တာသယမ္ဘူတေန	ရိတ္တာသယသမ္ဘူတေန
။	။	။	ဗလဝါတ· ဟေတုကေန	ဗလဝါတဟေတု· ကေန
။	ရိတ္တိ	၂၄	ရိဒ္ဓနံ	ရိဒ္ဓနံ
။	ရ်ဒတိ	၃	ရ်ဂဟ်–သံ။	ရ်ဂတိ–သံ။
။	ရိတိ	၂၆	ရိတိကမော	ရိတ် ကမော
။	ရိရိ	၂၉	ရိရိတ္ထိ	ရိရိ ‘တ္ထိ
၆၄ဝ	ရုက္ခ	၉	ရုက္ခ–အ။	ရုက္ခ+အ။
။	။	၁ဝ	ဝက္ခ–သံ။	ဝဉ္စ–သံ့။
။	။	၃၁	ရုက္ခာဒဏ္ဍ	ရုက္ခဒဏ္ဍ
။	။	၉	ဗလိဗဒ္ဓါ	ဗလီဗဒ္ဓါ
။	ရုက္ခက	၁၆	ဝိက္ခ–သံ။	ဝိက္ခက–သံ။
၆၄၂	ရုက္ခစ္ဆေဒနဝတ္ထု	၂၃·ဂ	အင္ဆဗန္ဓနဝတ္ထုသဒိသံ	အင္ဆဗန္ဓနဝတ္ထုသဒိသံ။
။	ရုက္ခစ္ဆိန္နနဝတ္ထု	၁၁	အာဋ္ဌဝိယံ	အာဋဝိယံ
၆၄၃	ရုက္ခဇာတိက	၂၁	ဝက္ခဇာတိယ–သံ။	ဝဉ္စဇာတိယ–သံ။
။	ရုက္ခတ(တ္ထ)စဝတ္ထ	၁ဝ	တိရိဋ္ဌာနိတိ	တိရိဋ္ဌာနိတိ
။	ရုက္ခတူလ	၂ဂ	ရုက္ခတူလ	ရုက္ခတူလ
။	။	။	ရုက္ခ+တူလ	ရုက္ခ+တူလ
။	။	၃ဝ	ရုက္ခတူလ	ရုက္ခဘူလ
၆၄၃	ရုက္ခတူလ	၃၄	တူလံ	တူလံ
၆၄၄	ရုဂ္ဂတ္ထ	၂	ဓေခရာဒီနံ	ဓဝခဒိရာဒီနံ
။	ရုက္ခဒေဝတာ	၂၂	ငက္ခဒေဝတာ-သံ။	ဝဉ္စဒေဝတာ-သံ
။	ရုက္ခဓမ္မဇာတက	၂ဂ	ရောဟီဏီမြစ်	ရောဟိဏီမြစ်

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၆၄၅	ရွက္ခနိယျာသ	၁၁-၂	ဝုက္ခနိယ်ာသ-သံ။	ဝို့က္ခနိယ်ာသ-သံ။
″	ရွက္ခန္တရ	၂၆	'ပုဏ္ဏရိက' ဣတိ	'ပုဏ္ဏရိက' ဣတိ
၆၄၆	ခက္ခပဏ္ဏ	၁၃	ဝို့က္ခပဏ်သံ။	ဝို့က္ခပဏ်-သံ။
″	ရွက္ခပရိဟာရ	၃	ဧဝရဝိပ္ပဝါသဿ	စီဝရဝိပ္ပဝါသဿ
″	ရွက္ခပါဏိကာ	၂၆	တသာ	တသ္မာ
″	″	၂၉	ဝိသုဒ္ဓါဒ္ဒါ၁။၄၄။	ဝိသုဒ္ဓ်ါဒ္ဒါ၁။၁၄၄။
၆၄၇	ရွက္ခမူလ	၁၇	ဝုက္ခမူလ-သံ။	ဝို့က္ခမူလ သံ။
″	″	၂၄-၅	ဝိဝိတ္တရွက္ခမူလ။	ဝိဝိတ္တရွက္ခမူလ်။
″	″	၂၆	ရွက္ခမူလေ(၈၁၁။ ၅၂) ဆို့	ရွက္ခမူလေ(၉၁၁။ ၉) တိ
၆၄၈	ရွက္ခမူလိက	၂၉-၃၀	ဝုက္ခမူလိက-သံ။	ဝို့က္ခမူလိက-သံ။
၆၅၀	ရွက္ခရုဟ၁	၂	ဝုက္ခရုဟ၁-သံ။	ဝို့က္ခရုဟ၁- သံ။
″	ရွာ့ခရောပက	၅	ဝုက္ခရောပက သံ။	ဝို့က္ခရောပက-သံ။
″	ရွက္ခရောပန	၁၀	ဝုက္ခရောပဏ-သံ။	ဝို့က္ခရောပဏ-သံ။
″	ရွက္ခလဋ္ဌိ	၁၉	ရွက္ခလဋ္ဌိတိ	ရွက္ခလဋ္ဌိတိ
″	ရွက္ခဝတိ	၂၅	ရွက္ခ+၎တိ	ရွက္ခ+ဝတိ
″	″	၂၈	ကဏ္ဏကဝတိ ဝါ	ကဏ္ဏက၎တိ ဝါ
″	ရွက္ခဝန္ဟု	၁၂	ဝက္ခ၎တိ သံ။	ဝို့က္ခဝတိ-သံ။
″	″	၁၅	အတ်ပယသမ္ဘဝေ	ကတ်ပယသမ္ဘဝေ။
၆၅၁	ရွက္ခသကုဏနယ	၃၄	အတ္ထနော	အတ္တနော
″	ရွက္ခသညာ	၂၅	မဂ္ဂသဉ္ဉနတ္ထံ	မဂ္ဂသဉ္ဉာနနတ္ထံ
၆၅၂	ရွက္ခသာခါ	၂၃	ဥဂ္ဂမ၁ါခါ-သံ။	ဝို့က္ခ၁ါခ-သံ။
″	ရွက္ခသာခါဆေဒန	၄၊၅	သြက္ကပေတိ	သြသက္ကာပေတိ
″	ရွက္ခသာရပါဒက	၂၀	မဟာသ္ဉ ရံ	မဟာသာရံ
၆၅၃	ရွက္ခသူလ	၃၁	တိခိဏရွက္ခေ-သူလေ	တိခိဏ.ရွက္ခ-သူလေ
″	ရွက္ခသောဘာ	၃	သစ်သားတို့၏ လှပတင့်တယ်ခြင်း	သစ်ပင်တို့၏ လှပတင့်တယ်ခြင်း
″	″	၈	ရာမဏေယျကံ	ရာမဏေယျတံ
″	ရွက္ခာဒနီ	၁၀	ရွက္ခာဒနီ	ရွက္ခာဒနီ
၆၅၄	ရွက္ခာလက	၂၀	ဥပ္ပိဋ္ဌေတ္ဝာ	ဥပ္ပိဋ္ဌေတ္ဝာ
″	″	၂၀-၁	ဝိဇ္ဈနယောဂ္ဂံ	ဝါလဝိဇ္ဈနယောဂ္ဂံ
″	ရွက္ခပ္ပတ္တိ	၂၊၃	ဗီဇာနုဘာဝေန	ဗီဇာနုဘာဝေန
၆၅၆	ရွစာနန္ဒသေဋ္ဌိဓီတု	၁၄	ရွစာနန္ဒသေဋ္ဌိဓီတု	ရွာနန္ဒသေဋ္ဌိဓီတု
″	″	၁၅	ဓီတု	ဓီတု

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
″	″	၂၀-၁	ရှုစာနန္ဒသေဋ္ဌိ ဓံတ ယ	ရှုစာနံန္ဒသေဋ္ဌိ ဓံတဃ
″	ရှုစိ၁	၃၆	(ပါစိတ်၊ယော။ ၂၃၄)	ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ။ ၂၇၅။ (ပါစိတ်၊ယော။ ၂၃၅။)
၆၅၇	″	၅	ရှုစီ	ရှုစိ
″	ရှုစိကတ္တ	၂၁	ရှုစိကတ္တာ	ရှုစိကတ္တ
၆၅၈	ရှုစိတ	၁၂	ရှုစိရံ	ရှုစိတံ
″	ရှုစိမဋ္ဌကတ	၁၁	ရှုစိမဋ္ဌာတ	ရှုစိမဋ္ဌကတ
″	″	၁၃	ရှုစိနံ	ရှုစိနံ
″	ရှုစိမန္တ္တ	၁၈	ရှုစိ+မန္တ္တ	ရှုစိ+မန္တ္တ
″	″	၂၀	(မလင်္ကဘုရား လောင်း၏)	(မင်္ဂလဘုရား လောင်း၏)
၆၅၉	ရှုစိရံ	၁၁	ကောင်းသော	ကောင်းသော
″	″	၁၉	ရှုစိရ	ရှုစိရ
″	″	၂၅	ရှုစိဆ	ရှုစိယာ
″	″	၃၄	ဥပရှုပရိ	ဥပရှုပရိ
၆၅၉	ရှုစိ၍	၁	[ရှိစိရ]	[ရှုစ်ရ]
″	ရှုစိရကတ	၁၁	ပါသာဒါဝဟန္တိ	ပသာဒါဝဟန္တိ
″	ရှုစိရကတ္တ	၁၆	ဗလဟတရာနုလိတ္တံ	ဗဟလတရာနုလိတ္တံ
၆၆၀	ရှုစိရနဝကနကကဋ္ဌက မကုဋ္ဌကုဇ္ဇလဓရ	၁၂	သမလင်္ကရိ	သမလင်္ကရိ
″	ရှုစိ	၄၀-၁	ရှုဂိမည်သောဥပါ- သိကာမ	ရှုစိမည်သောဥပါ- သိကာမ
″	″	၁၃-၄	ရှုစိမည်သောဥပါ- သိကာမ	ရှုစိမည်သော ဥပါ- သိကာမ
၆၆၁	ရှုစ္စတိ၂	၄	အဘိရှုစိဥပဒကော	အဘိရှုစိဥပါဒကော
″	ရှုစ္စတိ၇	၁၁	မနုဿာနမာရှုနံ	မနုဿာနမာရှုမံ
″	″	၁၁-၂	မနုဿာနမာရှုနမေဝ ဝါ	မနုဿာနမာရှုမေန ဝါ
″	″	၁၃	ရှုစိယတီတိ အတ္ထော-	ရှုစိပ တိ ဣစ္ဆိယတိ။
″	″	၁၃-၄	ကခ်ါ၊မဟာ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၁။	ပ စိတ်၊ယော ၄၊၀။ တေနာဟ 'ရှုစ္စတံ' တိ၊ တောသိယတိတိ အတ္ထော ကခ်ါ၊မဟာ ဋီ၊ ၂။ ၂၉၁။

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
″	″	၁၈	ရုစိတ္ထတိ	ရုစိတ္ထာတိ
″	ရုစ္စတော်	၃၁	ခဒန္တိ	ခဒန္တီ
၆၆၂	ရုဉ္စနက	၃၃	ရုစ္စနတံ	ရုဉ္စနကံ
″	ရုစ္စနသဘာဝ	၂၁	တုယ္ဟမ်ိတိ	တုယ္ဟမ်ိတိ
″	″	၂၃	တ ညေသံ	တဒညေသံ
၆၆၃	ရုစ်ိတ္ဝာ	၂၃	ဘဉ္ဇနာကာရံ	ဘုဉ္ဇနာကာရံ
″	ရုစ်ိဿတိ	၁	တိံ	ဟိံ
″	ရု စ္ဆယျုံ	၁၀	ဆာဒေယျုံ	ဆာဒေယျု
″	ရုဇတိ	၃၃	ရုဇတတိ	ရုဇတိတိ
၆၆၄	ရုဇနကအဂ်ိလိ	၁၃	(အရှင်ယာဟုလ)	(အရှင်ရာဟုလာ)
″	ရုဇ္ဇတိ	၂၆	ဝိဇ်ဇိ	ဝိဇ်ဇီ
၆၆၅	ရုဇ္ဇန်္တိ	၁၉	စကမန္တဿ	စက်မန္တဿ
″	ရုဇ္ဇ	၃	ရုမ–သံ။	ရုမု–သံ။
၆၆၆	ရုတ	၂	ဝဿိတ	ဝဿ်တံ
″	ရုတ္တိ	၃၂	ဘဿကာ	ဘ.ဿ်ကာ
″	″	″	စမ်ိပြသေဝကော	စမ်ိသေဝကော
″	″	၃၃	စမ်ိပြသေဝိကာ	စမ်ိသေဝိကာ
၆၆၇	ရုဒ	၁၀	အနုရုဒ္ဓတံ	ဒ.နုဒ္ဓတံ
″	″	၁၁	ကရဝိက သုဿရံ	ကဝိကသုဿရံ
″	″	၁၅	ရုမိရာ	ရုစိရာ
■	ရုဒတိ	၂၂	စီးထို မျက်ရည် မြည်တမ်း၏	စီးယို မျက်ရည် မြည်တမ်း၏
၆၆၈	ရုဒန္တ	၁၂	ရုဒ–အန္တ	ရုဒ+အ+အန္တ
″	ရုဒမာန	၂၃	စရာမယော	စရာမိယော
″	ရုဒမုခံ	၁	(တိံ)	(တိံ)
″	ရုဒိ	၈	[ရုဒ+အ+ဣ]	[ရုဒ+ဣ]
″	″	၂၆	ကုရုကမ္မတာယ	ကုရုရကမ္မန္တတာယ
″	ရုဒ္ဓ	၂၃–၈	မောစေန်္တိတိ	မောစေန်္တီတိ
″	″	၃၂	ရုဒ္ဓေါ	ရုဒ္ဓေါ
၆၆၉	ရုဒ္ဓ	၃	ပရိရုဒ္ဓနံ	ပရိရုန္ဓနံ
၆၇၀	ရုဓ	၁၅	နိဂ္ဂဟိတပုဗ္ဗဋ္ဌ	နိဂ္ဂဟီတပုဗ္ဗဋ္ဌ
″	ရုဓိရ	၈၁၉	သသရဏလောဟိ-တေန	သံသရဏလောဟိတေန
၆၇၁	ရုန္ဓန္တိ	၁၂	ရုဓိ+အန္တ	ရုဓိ+အ+အန္တ
″	″	၁၆	ဂဠတရံ	ဂါဠတရံ

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ငင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
။	ရှုန့်တိုံ	၂၃	[ရှုခိ+အန့်]	[ရှုခိ+အ+အန့်]
။	။	၂၅	စောရံ ဝါ	စောဆု ဝါ
။	ရှုန်ံ	၁	မာသု	မားတု
၆၂၂	ရှုန္ဒေယျ	၁	[ရှုခ+ယျေ။ ရှုခိ+ယျေ]	[ရှုခ+အ+ယျေ။ ရှုခိ+အ+ယျေ]
။	ရှုပ္ပတိ၂	၃၄	၂ပ္ပတိ်	ရှုပ္ပတိ
၆၂၃	ရှုပ္ပတိ်	၃	[ရှုပ+ကော+ယ+တိ]	[ရှုပ (ရှုပ) +ကော+ယ+တေ]
။	။	၆၊၇	သိတာဒိဝိရေခိပစ္စယေဟိ	သီတာဒိဝိရေခိပစ္စ-ယေဟိ
။	။	၇	အာပါဒိယတိ	အာပါဒိယတိ
။	ရှုပ္ပနသီလ	၁၆	ရှုပန+သီလ	ရှုပ္ပန+သီလ
၆၂၄	ရှုမ္ဘတိ	၅	ရှုဘ+အ+တိ။	ရှုဘိ+အ+တိ။
။	ရှုမ္ဘန်ံ	၂၁	[ရှုဘိ+အန်တိ။]	[ရှုဘိ+အ+အန်တိ။]
။	ရှုမ္ဘိတ္ဝာ	၂၄-၅	ဂဏ်ိသာမ	ဂဏ်ိသာမ
၆၂၅	ရှုမ္ဘိ	၇	ရှုမ္ဘိ (ပု)	ရှုမ္ဘိ(ပု)
။	။	။	ထိ-ရှုမ္ဘကိ	ထိ-ဌ် ရှုမ္ဘိန်
။	။	။	(ထိ)ံရှုပ္ပကိ-ပြာ။	(ထိ) ရှုပ္ပကိ-ပြာ
။	။	၉	ရှုမ္ဘိ	ရှုမ္ဘိ
။	။	၁၃	ရမဏိယေန	ရမဏီယေန
။	ရှုရှု	၂၀	ရှုရှု	ရှုရှု
။	ရှုရှုမိဂရာဇစရိယ	ဂ	စရိယာပိဋကပါဋိ	စရိယာပိဋကပါဋိ
။	ရှုသိတ	၃၃	ဃဋ္ဌိတောတိ	ဃန်္ဌိတောတိ
၆၂၆	ရှုဟကဝဂ္ဂ	၂၀	ရှုဟကဝဂ္ဂေ၊ပဋ္ဌမော	ရှုဟကဝဂ္ဂေါ ပဋ္ဌမော
။	ရှုဟတိ	၁၄-၅.	အာရောဟတတိ	အာရောဟတိတိ
၆၂၀	ရှုဟိ ရှုပ္ပါဒက	၁၇-ဂ	—ဒဘိ၊က။	အဘိ၊က။
၆၂၉	ရှုဟိ ရှုပ္ပါဒကကမ္မ	၆၊၇	ရှုတိရှုပ္ပါဒကကံ။	ရှုဟိရှုပ္ပါဒကကံ။
။	ရှုဟေယျ	၂၆	ရှုဟ +ယျေ။	ရှုဟ+အ+ယျေ
။	ရှုဟေယျုံ	၃၁	ရှုဟ+ယျေုံ။	ရှုဟ+အ+ယျေုံ။
၆၁၀	ရှုဠနိ(နိ)ယ	၂၉	ရှုဠနီယန်တိ	ရှုဠနီယန်တိ
။	ရှုဠာဟက်ာရ	၉	ဒဿီယတေတိ ဒိတ္တံ-တု၊	ဒဿီယတေ'တိရိတ္တံ-တု၊
။	။	။	သူရဝီဇတ္တုန် ယတိ'။	သူရဒိရတ္တုန် ယတိ'။
၆၁၀	ရှုဠာဟက်ာရ	၁၀	ရှုဠာဟက် ရ-မ်ဒိသံ	ရှုဠာဟက်ာရ-မ်ဒိသံ။

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ပင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၆၈၁	ရူဠ္ဆံ	၁	အဒ္ဓမာဂ	အဒ္ဓမာဂမိ
″	″	၅ ၃	ရူဠ္ဆံပုဒ်သာ	ရူဠ္ဆံပုဒ်သာ
″	″	၁၀	သ ပိုကုမ္ဘိ	သပိုကုမ္ဘိ
″	″	၁၁	သပိုကုမ္ဘိ	သ ပိုကုမ္ဘိ
″	″	၁၂-၃	သပိုကုမ္ဘိ	သပိုကုမ္ဘိ
″	″	၁၅	သ ပိုကုမ္ဘိ	သပိုကုမ္ဘိ
၆၈၂	″	၂၇	“မဠာ”	“မဠာ”
၆၈၃	″	၁၄	“သမ” ဟူသော အမည်ကိုထည့်	“သမ” ဟူသော် အမည်ကို အပေါင်းဖြစ် သော ဆေးမှန့် ဖြင့်၌ တင်စား၍
″	″	၁၆	ခေါ် ဝေါ်ပြောဆို သောကြောင့်	ခေါ် ဝေါ် ပြောဆို သောကြောင့်
″	″	၂၂	“သမုဒ္ဒ” ဟူ သော အမည်ကို	“သမုဒ္ဒ” ဟူသော အမည်ကို အစိတ် ဖြစ်သော မျက်စိ ဖြင့် မြင်ကောင်း သော သမုဒ္ဒာဖြင့် ၌ တင်စား၍
″	″	၁၊၂	အနီးရှိသော မြစ် ဖြင့်၏	အနီးရှိသော ဂင်္ဂါ မြစ်ဖြင့်၏
″	″	၂၇	ခဲ့ပညတ်မူ	စဲ့ပညတ်မူ
၆၈၇	ရူပ၁	၄	ရူပီယံ	ရူပီယံ
″	″	၉၊၁၀	ဝိပ္ပကာရတောပိ	ဝိပ္ပကာရတ္ထောပိ
၆၈၈	ရူပ၆	၁၄	ရူပသလဟုတာ	မူပဿလဟုတာ
၆၉၄	″	၂၈	ရုပ်အပေါင်းတို့ သည်	ရုပ်အပေါင်းတို့ တွင်
၆၉၅	″	၁၆-၇	ဇီဝါဒသက ကလာပ်	ဇီဝါဒသက ကလာပ်
၇၀၀	ရူပကလာပ	၂၅	ဇီဝိတ	ဇီဝိတ
၇၀၁	ရူပကလာပပ္ပဝတ္တိ	၃၂	ရူပကလာပဇာတိ - ကြည့်	ရူပကလာပဇာတိ ကြည့်
၇၀၁	ရူပကာကိဏ္ဏာ	၂၀	ပက္ကမဏ္ဍလာနိ	ပတ္တမဏ္ဍလာနိ
၇၀၂	ရူပကာယ	၁၉	ဝါယောဓတ်	ဝါယောဓာတ်

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
″	″	၁၁	မတ္ထလုက်ံ	မတ္ထလုဂ်ံ
၂၀၃	ရှုပကာယဒဿနပ(ပ္ပ)သုတ	၁၂	ဒေယသ္မာ	အာယသ္မာ
၂၀၅	ရှုပက္ခဏ	၉	ကွ။ ဏ	ကွဏ
၂၀၆	″	၂	ကတ်ဟိ	ဂ တိဟိ
″	″	၃	ကတီဟိ	ကတ်ဟိ
″	″	၁၆	ရာသိ	ရာသိ
၂၀၇	ရှုပက္ခန္ဓဂ္ဂဟဏ	၁၆	ရှုပက္ခန္ဓဂ္ဂဂဟ။ ဏေန	ရှုပက္ခန္ဓဂ္ဂဟ။ ဏေန
၂၀၈	ရှုပခန္ဓဝစန	၂၄-၅	ရှုပက္ခန္ဓာဟူသော သဒ္ဒါ	ရှုပက္ခန္ဓ ဟူသော သဒ္ဒါ
၂၀၉	ရှုပဂတိ	၁၁	ရှုပဂတီ	ရှုပဂတိ
″	″	၁၂	လာဆောက်ရာ	လားရောက်ရာ
၂၁၀	ရှုပဂေါစရ	၂၁	ယက်ခိုနေယာ	ယက်ခိုနိယော
″	ရှုပဂ္ဂပ္ပတ္တာ	၂	ပုဒ္ဓါ နာမ	ပုဒ္ဓါ စ နာမ
″	″	၃	ရှုပဂ္ဂပတ္တာ	ရှုပဂ္ဂပ္ပတ္တာ
၂၁၁	ရှုပဗ္ဗာ (ဗျာ) နှ	၂၆	ဥပါဒိတံ	ဥပ္ပါဒိတံ
၂၁၃	ရှုပဋ္ဌ	ဂ	ရှုပသဘာဝဝေါ။ ဟာဆော ဝါ	ရှုပသဘာဝဝေါ။ ဟာရော
၂၁၄	ရှုပဒဿနမုခ	၃၁	အင်စုပသာဒေန	အဝေစ္ဆပ္ပသာဒေန
၂၁၅	ရှုပဓမ္မပရိဂ္ဂဟ	၂၄	အဘ်နိဝိဿန္တသာ	အဘ်နိဝ်သန္တသာ
″	ရှုပဓမ္မပရိညာ	၂၃	ရှုပဓမ္မပရိယာ	ရှုပဓမ္မပရိညာ
၂၁၇	ရှုပဓာတုဝဋ္ဋ	၁ဂ	ရှုပဓာတုဝဋ္ဋာနိ	ရှုပဓာတုဝဋ္ဋာဟိ
″	″	၁၉၊၂၀	ဝိညာဏဓာတူဟိ	ဝိညာဏဓာတူ။ ဟိတိ
၂၁၉	ရှုပနန္ဒာထေရီ	၄	ငဏ်	ငါဏ်
၂၂၀	ရှုပနိန္ဒ	၂၉	ရှုပဇ္ဇာရာ	ရှုပဇ္ဇာရာ
၂၄၀	ရှုပသညာ်	၁၂	ရှုပသညာယော – ဟု	ရှုပသညာယော–ဟ
၂၆၂	ရှုပါဝစရစတုတ္ထဈာနိက	၁၁	ဂေါတြဘုဒ နန္တရံ	ဂေါတြဘုအနန္တရံ
၂၆၃	ရှုပါဝစရဈာ(ဗျာ)နှ	၂၃	ရှုပဝစရဗျာန်	ရှုပါဝစရဗျာန်
၂၇၃	ရှုပီ	ဂ	အရောဂါ	အရေ ဂေါ
၂၇၅	ရှုပူပပတ္တိ	၄	ယသ္မိ သမဂေ	ယသ္မိ သမယေ
၂၇၈	ရေ	၂၀	အ့ဟေဝတာတိ	အ့ဟောဝတာတိ
၂၇၉	ရေကုသဿ်တ	၃	(အံ၊၄၊၃။၁ဂ)တိ	(အံ၊၄၊၃၊၁ဂ)တီ
၂၇၉	ရေနုက	၂၂	ရေဏူ–ဟု	ရေဏူ–ဟု

စာမျက်နှာ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၇၁၃	ရေဝတထွေရ	၁၉	စျာနာဘိ	စျာနာဘိရ–
၇၁၄	ရေဝတီနက္ခတ္တ	၁၃	မဇ္ဈလေခေါ်သော	မဇ္ဈလေခါ်ခေါ်သော
၇၁၆	အပေါ်ခေါင်းစီး	၁	ရေဝထိဝိမာနဝတ္ထု	ရေဝတိဝိမာနံဝတ္ထု
၇၁၆	ရောဂ	၃၁	အဒ္ဓမာဓိ	အဒ္ဓမာဂဓိ
၇၁၇	″	၂၆	ခံတွင်း၌ဖြစ်လော	ခံတွင်း၌ဖြစ်သော
၇၁၉	ရောဂတိကိစ္ဆန	၃	ရောဂသမုဋ္ဌာနပဒ်၌	ရောဂသမုဋ္ဌာနပုဒ်၌
″	″	၁၇	လက္ခဏ ထင်အံ့	လက္ခဏာထင်အံ့
″	″	၂၃	အာကာသ ဓာတ် လန်သော	အာကာသဓာတ် လွန်သော
၇၉၁	ရောဂနိဋ္ဌ	၁၂	အနာရောဂါတို့ တည်နေရာ	အနာရောဂါတို့၏ တည်နေရာ
၇၉၂	ရောဂဖဿ	၅	[ရောဂ+ဖဿ]	[ရောဂ+ဖဿ]
၇၉၃	ရောဂဝစုန	၆	“ပရ–	“ဟရ–
″	ရောဂသမသီသီ	၂၂	သ၊ဌ၊၁၁။	သံ၊ဌ၊၁၁။ခ၆၉။
၇၉၄	ရောဂသမုဋ္ဌာန	၂၅	ဥတုဖောပြန် ငံး	ဥတုဖောက်ပြန်ခြင်း
″	ရောဂသင်္ဘတ္တ	၃၂	အပဲသော၊သူ	အပ်သော၊သူ။
၇၉၅	ရောဂါဗာဓ	၁၁	ဂဋ္ဌံ	ဂါဋ္ဌံ
″	ရောဂုပ္ပတ္တိကုသလ	၁၉	ရောဂပ္ပတ္တိ+ကသလ	ရောဂုပ္ပတ္တိ+ကုသလ·
၇၉၆	ရောစတိ	၁၉	သောဘတတိ	သောဘတ်တိ
″	″	၂၆	၁၃ ″	၁၃၃။
၈၀၂	ရောဒုက	၁၀	သော ဝိဏာန္ဓ	သောဝိဏာန်ဓ
၈၀၄	ရောဓဘာဝ	၁	(သံသရင်္ဓဆင်းရဲ ဟူသော)	(သံသာရဝဋ်ဆင်းရဲ ဟူသော)
၈၀၇	ရောပိတဌာန	၁	ရောင်တဌာန	ရောပိတဌာန
″	″	၂	ရောပိတဌာနေ	ရောပိတဌာနေ
″	ရောပိမဌာန	၂၁	၆၈ စေ	ပေါက်စေ
၈၁၇	ရောဟိဏ်	၂	ဒါသီ အဟောသီ	ဒါသီ အဟောသီ
၈၂၀	ရောဟိတ၂	၂	(၃)ပါဠိနာ	(၃)ပါဠိနာ

နိဒါန်းတွင် ပြင်ဆင်ဖတ်ရှုရန်

စ		၂၁	ဂဏ္ဌာဝတီဟူ=	ဂဏ္ဌာတီ=

ဘုရားရှင် ပိဋကတ်တော်လာ ပုဒ် ပါဠိ အက္ခရာ စသည်တို့၏
အနက် အဓိပ္ပါယ်ကို ဘုရားရှင် အလိုတော်ကျ
တိကျစွာ ဖော်ထုတ် ညွှန်ပြ၍
ပိဋကတ်နိကာယ် ကျမ်းပင်ထယ် အလွယ် ကူးခပ်နိုင်စေမည့်

တိပိဋက ပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်များကို လွယ်လင့်တကူပါး ဖတ်ပါး မှတ်ပါ

ထွက်ပြီး အဘိဓာန် အတွဲများ

အတွဲ			ပါဝင်သည့်ပုဒ်		ပုဒ်အရေအတွက်
၁	အ	....မှ	အနိဋ္ဌက	....အထိ	၈၃၅၆
၂	အန	....မှ	အပ္ပောက္ကိရဏ	....အထိ	၇၁၀၆
၃	အပ္ပဂ္ဃ	....မှ	အဋ္ဌာရပမှ	....အထိ	၁၁၄၅၁
၄	အာ	....မှ	ဥတြာသေယျုံ	....အထိ	၇၃၀၇
၅	က	....မှ	ကိလေဒေတွာ	....အထိ	၇၇၅၃
၆	ကိလေသ	....မှ	ဂ-ကာရ	....အထိ	၁၁၀၅၃
၇	ခ	....မှ	ဆိဒ္ဒေယျုံ	....အထိ	၆၇၇၅
၈	ဆိဒ္ဒ	....မှ	ဏျပစ္စယတ္ထ	....အထိ	၆၄၀၄
၉	တ	....မှ	ထောမေဿာမိ	....အထိ	၆၅၃၅
၁၀	ဒ	....မှ	ဒွေဇကပုစ္ဆာ	....အထိ	၇၉၀၆
၁၁	ဓ	....မှ	နိက္ခာမေသုံ	....အထိ	၅၄၄၀
၁၃	ပ	....မှ	ပဋိပြုဟန	....အထိ	၇၀၁၂
၁၅	ဖ	....မှ	ဘောဝါဒီ	....အထိ	၉၅၇၁
၁၆	မ	....မှ	မိုဂပုဗ္ဗ	....အထိ	၁၀၂၃၅
၁၇	ယ	....မှ	ရောဟိသ	... အထိ	၆၃၀၅

ပေါင်း= ၁၅—တွဲ ထုက်ပြီး။ ပုဒ်ပေါင်း= ၁၁၉၅၃၇

ပါဠိပဒဓိဋကကျမ်းဆွန်း ထွက်ပြီးအတွဲများ

အတွဲ			ပါဝင်သည့်ပုဒ်		ပုဒ်အရေအတွက်
အ-ဝဏ်	(၁)	ယ	....မှ	ဝိဇ္ဇာဒ္ဓဝိအာဒိ	....အထိ	၂၂၁၀၈
"	(၂)	ဝိညတ္တ	....မှ	သင်္ဂါဟက	....အထိ	၁၉၀၂၅
"	(၃)	သင်္ဂါဟက	....မှ	သဋ္ဌာရမ္မဏ	....အထိ	၁၉၁၂၂
"	(၄)	သာ	....မှ	ဋ္ဌ-ကာရ	....အထိ	၁၉၂၇၅

ပေါင်း = ၄—တွဲ ထွက်ပြီး။ ပုဒ်ပေါင်း = ၈၀၃၂၉